

VENETIIS APVD NICOLAVM PEZZANA. M.DC.LXXVII.

BIBLIA SACRA

Vulgatæ Editionis

SIXTI V. PONT. MAX.

JUSSU RECOGNITA,

ET CLEMENTIS VIII.

AUCTORITATE EDITA,

VERSICULIS DISTINCTA,

Et ad ſingula Capita Argumentis aucta,

Indiceque Epiſtolarum, & Evangeliorum locupletata.

[redacted]

VENETIIS, MDCLXXVII.

Apud Nicolaum Pezzana.

PRÆFATIO
AD LECTOREM.

IN multis, magnisque beneficiis, quæ per sacram Tridentinam Synodum Ecclesiæ suæ Deus contulit, id in primis numerandum videtur, quod inter tot Latinas editiones Divinarum Scripturarum, solam veterem ac vulgatam, quæ longo tot sæculorum usu in Ecclesia probata fuerat, gravissimo Decreto authenticam declaravit. Nam, ut illud omittamus, quod ex recentibus editionibus non paucæ ad hæreses hujus temporis confirmandas licenter detortæ videbantur; ipsa certe tanta versionum varietas, atque diversitas, magnam in Ecclesia Dei confusionem parere potuisset. Iam enim hac nostra ætate illud fere evenisse constat, quod sanctus Hieronymus tempore suo accidisse testatus est, tot scilicet fuisse exemplaria, quot codices; cum unusquisque pro arbitrio suo adderet, vel detraheret. Hujus autem veteris ac vulgatæ Editionis tanta semper fuit auctoritas, tamque excellens præstantia, ut eam ceteris omnibus Latinis editionibus longe anteferendam esse, apud æquos judices in dubium revocari non posset. Qui namque in ea libri continentur (ut à majoribus nostris quasi per manus traditum nobis est) partim ex sancti Hieronymi translatione, vel emendatione, suscepti sunt; partim retenti ex antiquissima quadam editione Latina, quam sanctus Hieronymus communem & Vulgatam, sanctus Augustinus Italam, sanctus Gregorius Veterem translationem appellat. Ac de Veteris quidem hujus, sive Italæ editionis sinceritate atque præstantia, præclarum sancti Augustini testimonium exstat in secundo Libro de doctrina Christiana, ubi Latinis omnibus editionibus, quæ tunc plurimæ circumferebantur, Italam præferendam censuit, quod esset, ut ipse loquitur, verborum tenacior cum perspicuitate sententiæ. De sancto verò Hieronymo multa exstant veterum Patrum egregia testimonia: eum enim sanctus Augustinus hominem doctissimum, ac trium linguarum peritissimum vocat, atque ejus translationem ipsorum quoque Hebræorum testimonio veracem esse confirmat. Eumdem sanctus Gregorius ita prædicat, ut ejus translationem, quam novam appellat, ex Hebræo eloquio cuncta verius trasfudisse dicat: atque idcirco dignissimam esse, cui fides in omnibus habeatur. Sanctus autem Isidorus non uno in loco Hieronymianam versionem ceteris omnibus anteponit, eamque ab ecclesiis Christianis communiter recipi ac probari affirmat, quod sit in verbis clarior, & veracior in sententiis. Sophronius quoque, vir eruditissimus, sancti Hieronymi translationem non Latinis modo, sed etiam Græcis valde probari animadvertens, tanti eam fecit, ut Psalterium & Prophetas ex Hieronymi versione in Græcum eleganti sermone transtulerit. Porro qui secuti sunt, viri doctissimi, Remigius, Beda, Rabanus, Haymo, Anselmus, Petrus Damiani, Richardus, Hugo, Bernardus, Rupertus, Petrus Lombardus, Alexander, Albertus, Thomas, Bonaventura, ceterique omnes, qui his nongentis annis in Ecclesia floruerunt, sancti Hieronymi versione ita sunt usi, ut ceteræ, quæ pæne innumerabiles erant, quasi lapsæ de manibus Theologorum, penitus obsoleverint. Quare non immerito Catholica Ecclesia sanctum Hieronymum doctorem maximum, atque ad Scripturas sacras interpretandas divinitus excitatum, ita celebrat, ut jam difficile non sit illorum omnium damnare judicium, qui vel tam eximii Doctoris lucubrationibus non acquiescunt, vel etiam meliora, aut certe paria, præstare se posse confidunt. Ceterum ne tam fidelis translatio, tamque in omnes partes Ecclesiæ utilis, vel injuria temporum, vel impressorum incuria, vel temere emendantium audacia, ulla ex parte corrumperetur, eadem sacrosancta Synodus Tridentina illud Decreto suo sapienter adjecit, ut hæc ipsa vetus ac vulgata Editio emendatissime, quoad fieri posset, imprimeretur: neque ulli liceret eam sine facultate & approbatione Superiorum excudere. Quo Decreto simul typographorum temeritati ac licentiæ modum imposuit, & Pastorum Ecclesiæ in tanto bono quam diligentissime retinendo & conservando, vigilantiam atque industriam excitavit. Et quamvis insignium Academiarum Theologi in Editione vulgata pristino suo nitori restituenda magna cum laude laboraverint; quia tamen in tanta re nulla potest esse nimia diligentia,

& codices manuscripti complures & vetustiores Summi Pontificis jussu conquisiti, atque in Urbem advecti erant; & demum, quoniam executio generalium Conciliorum, & ipsa Scripturarum integritas ac puritas ad curam Apostolicæ Sedis potissimum pertinere cognoscitur: ideo Pius IV. Pontifex Maximus, pro sua in omnes Ecclesiæ partes incredibili vigilantia, lectissimis aliquot Sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinalibus, aliisque tum Sacrarum litterarum, tum variarum linguarum peritissimis viris, eam provinciam demandavit, ut vulgatam editionem Latinam, adhibitis antiquissimis codicibus manuscriptis, inspectis quoque Hebraicis, Græcisque Bibliorum fontibus; consultis denique veterum Patrum commentariis, accuratissime castigarent. Quod itidem institutum Pius V. prosecutus est. Verum Conventum illum, ob varias gravissimasque Sedis Apostolicæ occupationes jamdudum intermissum, Sixtus V. divina providentia ad summum Sacerdotium evocatus, ardentissimo studio revocavit, & opus tandem confectum typis mandari jussit. Quod cum jam esset excusum, & ut in lucem emitteretur, idem Pontifex operam daret, animadvertens non pauca in sacra Biblia preli vitio irrepsisse, quæ iterata diligentia indigere viderentur, totum opus sub incudem revocandum censuit atque decrevit. Id vero cum morte præventus præstare non potuisset, Gregorius XIV. qui post Urbani VII. duodecim dierum Pontificatum Sixto successerat, ejus animi intentionem executus, perficere aggressus est; amplissimis aliquot Cardinalibus, aliisque doctissimis viris, ad hoc iterum deputatis. Sed eo quoque, & qui illi successit, Innocentio IX. brevissimo tempore de hac luce subtractis; tandem sub initium Pontificatus Clementis VIII. qui nunc Ecclesiæ universæ gubernacula tenet, opus, in quod Sixtus V. intenderat, Deo bene juvante perfectum est. Accipe igitur, Christiane Lector, eodem Clemente summo Pontifice annuente, ex Vaticana Typographia, veterem ac vulgatam sacræ Scripturæ Editionem, quanta fieri potuit diligentia castigatam: quam quidem sicut omnibus numeris absolutam, pro humana imbecillitate affirmare difficile est, ita ceteris omnibus, quę ad hanc usque diem prodierunt, emendatiorem, purioremque esse, minime dubitandum. Et vero quamvis in hac Bibliorum recognitione, in codicibus manuscriptis, Hebræis Græcisque fontibus, & ipsis veterum Patrum commentariis conferendis, non mediocre studium adhibitum fuerit: in hac tamen pervulgata Lectione, sicut nonnulla consulto mutata, ita etiam alia, quæ mutanda videbantur, consulto immutata relicta sunt; tum quod ita faciendum esse, ad offensionem populorum vitandam, sanctus Hieronymus non semel admonuit: tum quod facile fieri posse credendum est, ut majores nostri, qui ex Hebræis, & Græcis Latina fecerunt, copiam meliorum & emendatiorum librorum habuerint, quam ii, qui post illorum ætatem ad nos pervenerunt, qui fortasse, tam longo tempore identidem describendo, minus puri atque integri evaserunt: tum denique, quia sacræ Congregationi Amplissimorum Cardinalium, aliisque eruditissimis viris ad hoc opus à Sede Apostolica delectis, propositum non fuit, novam aliquam editionem cudere, vel antiquum interpretem ulla ex parte corrigere, vel emendare; sed ipsam veterem ac vulgatam editionem Latinam, à mendis veterum librariorum, necnon pravarum emendationum erroribus repurgatam, suæ pristinæ integritati ac puritati, quoad ejus fieri potuit, restituere: eaque restituta, ut quam emendatissime imprimeretur juxta Concilii Oecumenici Decretum, pro viribus operam dare. Porro in hac Editione nihil non canonicum, nihil adscititium, nihil extraneum apponere visum est; atque ea causa fuit, cur Liber III. & IV. Esdræ inscripti, quos inter Canonicos libros sacra Tridentina Synodus non annumeravit, ipsa etiam Manassæ regis Oratio, quæ neque Hebraice, neque Græce quidem exstat, neque in manuscriptis antiquioribus invenitur, neque pars est ullius Canonici libri, extra Canonicæ scripturæ seriem posita sint: & nullæ ad marginem concordantiæ (quæ posthac inibi apponi non prohibentur) nullæ notæ, nullæ variæ lectiones, nullæ denique præfationes, nulla argumenta ad librorum initia conspiciantur. Sed sicut Apostolica Sedes industriam eorum non damnat, qui concordantias locorum, varias lectiones, præfationes S. Hier. & alia id genus in aliis editionibus inseruerunt: ita quoque non prohibet, quin alio genere characteris in hac ipsa Vaticana editione ejusmodi adjumenta, pro studiosorum commoditate atque utilitate in posterum adjiciantur, ita tamen, ut lectiones variæ ad marginem ipsius Textus minime annotentur.

CLE-

CLEMENS PAPA VIII.

Ad perpetuam rei memoriam.

CVm sacrorum Bibliorum vulgatæ editionis Textus summis laboribus, ac vigilijs restitutus, & quam accuratissimè mendis expurgatus, Benedicente Domino, ex nostra Typographia Vaticana in lucem prodeat; Nos, ut in posterum idem Textus incorruptus, ut decet, conservetur, opportunè providere volentes, auctoritate Apostolica, tenore præsentiū districtius inhibemus, ne intra decem annos à data præsentium numerandos, tam citra, quam ultra montes, alibi quam in nostra Vaticana Typographia, à quoquam imprimatur. Elapso autem præfato decennio, eam cautionem adhiberi præcipimus ut nemo hanc sanctarum Scripturarum editionem typis mandare præsumat, nisi habito prius exemplari in Typographia Vaticana excuso: cuius exemplaris forma, ne minima quidem particula de Textu mutata, addita, vel ab eo detracta, nisi aliquid occurrat, quod Typographicæ incuriæ manifestè adscribendum sit, inviolabiliter observetur. Si quis vero Typographus in quibuscumque Regnis, Civitatibus, Provincijs, & locis tam nostræ S.R.E. ditioni in temporalibus subjectis, quam non subiectis, hanc eandem Sacrarum Scripturarum editionem intra decennium prædictum quoquo modo, elapso autem decennio, aliter quam iuxta huiusmodi exemplar, ut præfertur, imprimere, vendere, venales habere, aut alias edere vel evulgare; aut si quis Bibliopola à se vel ab aliis quibusvis, post datam præsentium, huius editionis impressos libros, seu imprimendos à præfato restituto & correcto Textu in aliquo discrepantes, seu ab alio, quam à Typographo Vaticano, intra decennium excusos, pariter vendere, venales proponere, vel evulgare præsumpserit, ultra amissionem omnium librorum, & alias arbitrio nostro infligendas pœnas temporales: etiam maioris excommunicationis sententiam eo ipso incurrat: à qua nisi à Romano Pontifice, præterquam in mortis articulo constitutus, absolvi non possit. Mandamus itaque universis & singulis, Patriarchis, Archiepiscopis, Episcopis, cæterisque Ecclesiarum & locorum etiam regularium Prælatis, ut præsentes litteras in suis quisque Ecclesiis & Iurisdictionibus ab omnibus inviolatè perpetuò observari curent ac faciant. Contradictores per Censuras Ecclesiasticas, aliaque opportuna juris & facti remedia, appellatione postposita, compescendo, invocato etiam ad hoc, si opus fuerit, auxilio brachii sæcularis; Non obstantibus constitutionibus, & ordinationibus Apostolicis, ac in Generalibus, Provincialibus, vel Synodalibus Conciliis editis generalibus, vel specialibus ac quarumcumque Ecclesiarum, Ordinum, Congregationum, Collegiorum, atque Vniversitatum, etiam studiorum generalium iuramento, confirmatione Apostolica, vel quavis firmitate alia roboratis, statutis, & consuetudinibus, ac privilegiis, indultis, ac literis Apostolicis in contrarium quomodocumque emanatis, & emanandis: quibus omnibus ad hunc effectum latissimè derogamus, ac derogatum esse decernimus. Volumus autem, ut præsentium transumptis etiam in ipsis voluminibus impressis eadem, in iudicio & extra, fides ubique adhibeatur, quæ ipsis præsentibus adhiberetur, si forent exhibitæ, vel ostensæ.

Datum Romæ apud Sanctum Petrum, sub Annulo Piscatoris, die ix. Novembris M.DXCII. Pontific. Nostri Anno 1.

M. Vestrius Barbianus.

DE CANONICIS SCRIPTVRIS DECRETVM

Ex Concilio Tridentino Sessione quarta.

Sacrosancta Oecumenica, & generalis Tridentina Synodus, in Spiritu sancto legitimè congregata, præsidentibus in eisdem tribus Apostolicæ Sedis Legatis, hoc sibi perpetuò ante oculos proponens, vt sublatis erroribus, puritas ipsa Euangelij in Ecclesia conseruetur.

Et infra.

Sacrorum verò librorum Indicem huic Decreto ascribendum censuit, ne cui dubitatio suboriri possit, quinam sint, qui ab ipsa Synodo suscipiuntur. Sunt verò infrascripti: Testamenti veteris, Quinque Moysi, id est, Genesis, Exodus, Leuiticus, Numeri, Deuteronomium: Iosue, Iudicum, Ruth: Quatuor Regum: Duo Paralipomenon: Esdræ primus, & secundus, qui dicitur Neemias: Tobias, Iudith, Esther, Iob, Psalterium Dauidicum centum quinquaginta Psalmorum, Parabolæ, Ecclesiastes, Canticum canticorum, Sapientia, Ecclesiasticus, Isaias, Ieremias cum Baruch, Ezechiel, Daniel: Duodecim Prophetæ minores, id est, Osee, Ioel, Amos, Abdias, Ionas, Michæas, Nahum, Habacuc, Sophonias, Aggæus, Zacharias, Malachias: Duo Machabæorum, primus, & secundus. Testamenti noui: Quatuor Euangelia, secundùm Matthæum, Marcum, Lucam, & Ioannem: Actus Apostolorum à Luca Euangelista conscripti, Quatuordecim Epistolæ Pauli Apostoli: Ad Romanos, duæ ad Corinthios, ad Galatas, ad Ephesios, ad Philippenses, ad Colossenses, duæ ad Thessalonicenses, duæ ad Timotheum, ad Titum, ad Philemonem, ad Hebræos: Petri Apostoli duæ: Ioannis Apostoli tres. Iacobi Apostoli vna; Iudæ Apostoli vna: & Apocalypsis Ioannis Apostoli. Si quis autem Libros ipsos integros cum omnibus suis partibus, prout in Ecclesia Catholica legi consueuerunt, & in veteri Vulgata Latina editione habentur, pro sacris, & canonicis non susceperit, & traditiones prædictas sciens, & prudens contempserit, anathema sit.

HIERO-

HIERONYMI PROLOGUS GALEATUS.

Viginti & duas litteras esse apud Hebræos, Syrorum quoque lingua & Chaldæorum testatur, quæ Hebrææ magna ex parte confinis est, nam & ipsi viginti-duo elementa habent eodem sono, sed diversis characteribus. Samaritani etiam Pentateuchum Moysi totidem litteris scriptitant, figuris tantum & apicibus discrepantes. Certumque est Esdram scribam, legisque doctorem, post captam Jerosolymam & instaurationem templi sub Zorobabel, alias litteras reperisse, quibus nunc utimur: cum ad illud usque tempus iidem Samaritanorum & Hebræorum characteres fuerint. In libro quoque Numerorum, hęc eadem supputatio, sub Levitarum ac sacerdotum censu, mystice ostenditur. Et nomen Domini tetragrammaton, in quibusdam Gręcis voluminibus, usque hodie antiquis expressum litteris invenimus. Sed & psalmi trigesimus sextus, & centesimus decimus, & centesimus undecimus, & centesimus decimus octavus, & centesimus quadragesimus quartus, quamquam diverso scribantur metro, tamen ejusdem numeri texuntur alphabeto. Et Jeremiæ lamentationes, & oratio ejus: Salomonis quoque in fine proverbia, ab eo loco in quo ait, Mulierem fortem quis inveniet? iisdem alphabetis vel incisionibus supputantur. Porro quinque litteræ duplices apud Hebræos sunt, Caph, Mem, Nun, Pe, Sade: aliter enim scribuntur per has principia medietatesque verborum, aliter fines. Unde & quinque a plerisque libri, duplices æstimantur, Samuel, Melachim, Dibre hajamin, Esdras, Jeremias, cum Cinoth, id est, lamentationibus suis. Quomodo igitur viginti duo elementa sunt, per quæ scribimus Hebraice omne quod loquimur, & eorum initiis vox humana comprehenditur: ita viginti duo volumina supputantur, quibus quasi litteris & exordiis, in Dei doctrina tenera adhuc & lactens viri justi eruditur infantia.

Primus apud eos liber, vocatur בראשית Beresith: quem nos Genesim dicimus.

Secundus, ואלה שמות Veelle semoth: qui Exodus appellatur.

Tertius, ויקרא Vaiicra, id est Leviticus.

Quartus, וידבר Vajedabber, quem Numeros vocamus.

Quintus, אלה הדברים Elle haddebarim, qui Deuteronomium prænotatur.

Hi sunt quinque Libri Moysi, quos proprie תורה Thora, id est, Legem appellant.

Secundum prophetarum ordinem faciunt: & incipiunt ab Jesu filio Nave; qui apud eos יהושע בן נון Jehosue ben Nun dicitur.

Deinde subtexunt שפטים Sophetim, id est Judicum librum. Et in eundem compingunt Ruth: quia in diebus Judicum facta ejus narratur historia.

Tertius sequitur שמואל Samuel, quem nos Regum primum & secundum dicimus.

Quartus, מלכים Melachim, id est Regum, qui tertio & quarto Regum volumine continetur.

Meliusque multo est מלכים Melachim, id est Regum, quam ממלכות Mamlachot, id est regnorum dicere. Non enim multarum gentium describit regna, sed unius Israelitici populi, qui tribubus duodecim continetur.

Quintus, est ישעיה Isaias.

Sextus, ירמיה Jeremias.

Septimus, יחזקאל Ezechiel.

Octavus, liber duodecim prophetarum: qui apud illos vocatur תרי עשר There asar.

Tertius ordo, Hagiographa possidet.

Et primus liber incipit á איוב Job.

Secundus á דוד David: quem quinque incisionibus & uno psalmorum volumine comprehendunt.

Tertius est שלמה Salomon, tres libros habens: Proverbia, quæ illi משלי Misle, id est Parabolas appellant.

Quartus Ecclesiasten, id est קהלת Coheleth.

Quintus, Canticum canticorum, quem titulo שיר השירים Sir hassirim prænotant.

Sextus, est דניאל Daniel.

Septimus. דברי הימים Dibre haiamin, id est, Verba dierum: quod significantius, Chronicon totius divinæ historiæ possumus appellare, qui liber apud nos Paralipomenon primus & secundus inscribitur.

Octavus, עזרא Esdras: qui & ipse similiter apud Græcos & Latinos in duos libros divisus est.

Nonus, אסתר Esther.

Atque ita fiunt pariter Veteris legis libri viginti duo: id est, Moysi quinque, & Prophetarum octo, Hagiographorum novem. Quamquam nonnulli רות וקינות Ruth & Cinoth, inter Hagiographa scriptitent, & hos libros in suo putent numero supputandos: ac per hoc esse priscæ legis libros vigintiquatuor: quos sub numero vigintiquatuor seniorum Apocalypsis Joannis inducit adorantes Agnum, & coronas suas prostratis vultibus offerentes: stantibus coram quatuor animalibus, oculatis ante & retro, id est in præteritum & in futurum respicientibus, & indefessa voce clamantibus, Sanctus,

ctus, sanctus, sanctus Dominus Deus omnipotens, qui erat, & qui est, & qui venturus est. Hic prologus, Scripturarum quasi galeatum principium, omnibus libris quos de Hebreo vertimus in Latinum, conveuire potest: ut scire valeamus, quidquid extra hoc est, inter apocrypha esse ponendum. Igitur Sapientia quæ vulgo Salomonis inscribitur, & Iesu filij Sirach liber, & Iudith, & Tobias, & Pastor, non sunt in canone. Machabæorum primum librũ, Hebraicum reperi. Secundus, Græcus est: quod ex ipsa quoque phrasi probari potest. Quæ cum ita se habeant, obsecro te Lector, ne laborem meũ, reprehensionem existimes antiquorum. In tẽplo Dei offert unusquisque quod potest: alij aurum, argentum, & lapides pretiosos: alii byssũ & purpuram & coccum offerunt & hyacinthum: nobiscum bene agitur, si obtulerimus pelles & caprarum pilos. Et tamen Apostolus contemptibiliora nostra magis necessaria iudicat. Unde & tota illa tabernaculi pulchritudo, & per singulas species, Ecclesiæ præsentis futuræq; distinctio, pellibus tegitur & ciliciis, ardoremque solis & iniuriam imbrium ea quæ viliora sunt prohibent. Lege ergo primũ, Samuel, & Melachim meum: meum, inquam, meũ. Quidquid enim crebrius vertendo, & emendãdo sollicitius & didicimus & tenemus, nostrũ est. Et cum intellexeris quod antea nesciebas, vel interpretem me æstimato, si gratus es; vel Paraphrasten, si ingratus, quamquam mihi omnino conscius non sim, mutasse me quippiam de Hebraica veritate. Certe si incredulus es, lege Græcos codices, & Latinos, & confer cum iis opusculis quæ nuper emẽdavimus: & ubicumque discrepare inter se videris, interroga quemlibet Hebræorum cui magis accommodare debeas fidem: & si nostra firmaverit, puto quod eum non æstimes conjectorẽ, ut in eodem loco mecum similiter divinarit. Sed & vos famulas Christi rogo (quæ Domini discumbentis pretiosissima fidei myrrha ungitis caput, quæ nequaquam Salvatorem quæritis in sepulchro, quibus jam ad Patrem Christus ascendit) ut contra latrantes canes, qui adversum me rabido ore desæviunt, & circumeunt civitatem, atq; in eo se doctos arbitrantur, si aliis detrahant, orationum vestrarũ clypeos opponatis. Ego sciens humilitatem meam, illius semper sententiæ recordabor, Dixi, custodiam vias meas, ut non delinquam in lingua mea. Posui ori meo custodiam, cum consisteret peccator adversum me. Obmutui, & humiliatus sum, & silui à bonis.

HIERONYMVS PAVLINO.

FRater Ambrosius tua mihi munuscula perferens detulit simul & suavissimas litteras, quæ a principio amicitiarum, fidem probatæ jam fidei, & veteris amicitiæ præferebant. Vera enim illa necessitudo est, & Christi glutino copulata, quam non utilitas rei familiaris, non præsentia tantum corporũ, non subdola & palpans adulatio: sed Dei timor, & Divinarum scripturarum studia cõciliant. Legimus in veteribus historiis quosdam lustrasse provincias, novos adiisse populos, maria transisse, ut eos quos ex libris noverant, coram quoque viderent. Sic Pythagoras Memphiticos vates, sic Plato Ægyptum & Architam Tarentinum, eamque oram Italiæ, quæ quondam magna Græcia dicebatur, laboriosissime peragravit: ut qui Athenis magister erat & potens, cuiusque doctrinam Academiæ gymnasia personabant, fieret peregrinus atque discipulus: malens aliena verecunde discere, quam sua impudenter ingerere. Denique dum litteras quasi toto fugientes orbe persequitur, captus à piratis & venundatus, etiam tyranno crudelissimo paruit, captivus, vinctus & servus; tamen quia philosophus, maior emente se fuit. Ad Titum Livium lacteo eloquentiæ fonte manantem, de ultimis Hispaniæ Galliarumque finibus quosdam venisse nobiles legimus: & quos ad contemplationem sui Roma non traxerat, unius hominis fama perduxit. Habuit illa ætas inauditum omnibus sæculis, celebrandumque miraculum, ut urbem tantam ingressi, aliud extra urbem quærerent. Apollonius, sive ille magus, ut vulgus loquitur, sive philosophus, ut Pythagorici tradunt, intravit Persas, pertransivit Caucasum, Albanos, Scythas, Massagetas, opulentissima Indiæ regna penetravit: & ad extremum, latissimo Phison amne transmisso, pervenit ad Brachmanas, ut Hiarcham in throno sedentem aureo, & de Tantali fonte potantem, inter paucos discipulos, de natura, de motibus siderum, ac dierum cursu audiret docentem. Inde per Ælamitas, Babylonios, Chaldæos, Medos, Assyrios, Parthos, Syros, Phœnices, Arabes, Palæstinos, reversus Alexandriam, perrexit Æthiopiam, ut Gymnosophistas, & famosissimam Solis mensam videret in sabulo. Invenit ille vir ubique quod disceret, & semper proficiens, semper se melior fieret. Scripsit super hoc plenissime octo voluminibus Philostratus. Quid loquar de sæculi hominibus, cum Apostolus Paulus, vas electionis & magister Gentium, qui de conscientia tanti in se hospitis loquebatur, An experimentum quæritis eius, qui in me loquitur Christus? post Damascum Arabiamque lustratam, ascenderit Jerosolymam, ut videret Petrum, & manserit apud eum diebus quindecim? Hoc enim mysterio hebdomadis & ogdoadis, futurus Gentium prædicator instruendus erat. Rursumque post annos quatuordecim, assumpto Barnaba & Tito exposuerit Apostolis Evangelium, ne forte in vacuum curreret, aut cucurrisset. Habet enim nescio quid latentis ενεργείας viva vox, & in aures discipuli de auctoris ore transfusa, fortius sonat:

Unde

Unde & Æschines cum Rhodi exularet, & legeretur illa Demosthenis oratio, quam adversus eum habuerat, mirantibus cunctis atque laudantibus, suspirans ait, Quid si ipsam audissetis bestiam, sua verba resonantem? Hæc non dico, quod sit in me aliquid tale, quod vel possis à me audire, vel velis discere: sed quod ardor tuus & discendi studium etiam absque nobis per se probari debeat. Ingenium docile, & sine doctore laudabile est. Non quid invenias, sed quid quæras consideramus. Mollis cera, & ad formandum facilis etiam si artificis & plastæ cessent manus: tamen virtute totum est quidquid esse potest. Paulus Apostolus ad pedes Gamalielis legem Moysi & Prophetas didicisse se gloriatur, ut armatus spiritualibus telis, postea diceret confidenter, Arma nostræ militiæ, non carnalia sunt, sed potentia Deo, ad destructionem munitionum, consilia destruentes & omnem altitudinem extollentem se adversus scientiam Dei, & captivantes omnem intellectum ad obediendum Christo, & parati subjugare omnem inobedientiam. Ad Timotheum scribit ab infantia sacris litteris eruditum, & hortatur ad studium lectionis, ne negligat gratiam quæ data sit ei per impositionem manus presbyterii. Tito præcipit ut inter ceteras virtutes episcopi, quem brevi sermone depinxit, scientiam quoque in eo eligat Scripturarum, Obtinentem, inquit, eum, qui secundum doctrinam est, fidelem sermonem: ut potens sit exhortari in doctrina sana, & contradicentes revincere. Sancta quippe rusticitas solum sibi prodest: & quantum ædificat ex vitæ merito Ecclesiam Christi, tantum nocet si destruentibus non resistat. Malachias propheta, immo per Aggæum Dominus, interroga, ait, sacerdotes legem: in tantum sacerdotis officium est interrogatum respondere de Lege. Et in Deuteronomio legimus; Interroga patrem tuum, & annuntiabit tibi; seniores tuos, & dicent tibi. In Psalmo quoque centesimo decimooctavo, Cantabiles mihi erant justificationes tuæ in loco peregrinationis meæ. Et in descriptione justi viri, cum eum David arbori vitæ, quæ est in paradiso, compararet, inter ceteras virtutes & hoc intulit, In lege Domini voluntas ejus, & in lege ejus meditabitur die ac nocte. Daniel in fine sacratissimæ visionis ait, Justos fulgere sicut stellas, & intelligentes, id est doctos, quasi firmamentum. Vides quantum inter se distent, justa rusticitas, & docta justitia? Alii stellis, alii cœlo comparantur. Quamquam juxta Hebraicam veritatem utrumque de eruditis possit intelligi. Ita enim apud eos legimus. Qui autem docti fuerint, fulgebunt quasi splendor firmamenti: & qui ad justitiam erudiunt multos, quasi stellæ in perpetuas æternitates. Cur dicitur Paulus Apostolus vas electionis? Nempe quia legis & Scripturarum sanctarum erat armarium. Pharisæi stupent in doctrina Domini: & mirantur in Petro & Joanne quomodo legem sciant, cum litteras non didicerint. Quidquid enim aliis exercitatio, & quotidiana in lege meditatio tribuere solet, illis hoc Spiritus sanctus suggerebat, & erant juxta quod scriptum est, θεοδίδακτοι. Duodecim annos Salvator impleverat, & in templo senes de quæstionibus legis interrogans, magis docet dum prudenter interrogat: Nisi forte rusticum Petrum, rusticum dicimus Joannem: quorum uterque dicere poterat, Etsi imperitus sermone, non tamen scientia. Joannes rusticus, piscator, indoctus? & unde illa vox obsecto, In principio erat Verbum, & Verbum erat apud Deum, & Deus erat Verbum? Λόγος enim Græce multa significat, nam & verbum est, & ratio, & supputatio, & causa uniuscuiusque rei, per quam sunt singula quæ subsistunt, quæ universa recte intelligimus in Christo. Hoc doctus Plato nescivit, hoc Demosthenes eloquens ignoravit. Perdam, inquit, sapientiam sapientium, & prudentiam prudentium reprobabo. Vera sapientia perdet falsam sapientiam; & quamquam stultitia prædicationis in cruce sit, tamen Paulus sapientiam loquitur inter perfectos: sapientiam autem non sæculi hujus, nec principum sæculi istius, quæ destruitur; sed loquitur Dei sapientiam in mysterio absconditam, quam prædestinavit Deus ante sæcula. Dei sapientia, Christus est. Christus enim, Dei virtus, & Dei sapientia. Hæc sapientia in mysterio abscondita est: de qua & noni Psalmi titulus prænotatur, Pro occultis filii, in quo sunt omnes thesauri sapientiæ & scientiæ Dei absconditi. Et qui in mysterio absconditus erat, prædestinatus est ante sæcula: prædestinatus autem & præfiguratus in lege & Prophetis. Unde & Prophetæ appellabantur videntes: quia videbant eum, quem ceteri non videbant. Abraham vidit diem ejus, & lætatus est. Aperiebantur cœli Ezechieli, qui populo peccatori clausi erant. Revela, inquit David, oculos meos, & considerabo mirabilia de lege tua. Lex enim spiritualis est, & revelatione opus est, ut intelligatur, ac revelata facie Dei gloriam contemplemur. Liber in Apocalypsi septem sigillis signatus ostenditur: quem si dederis homini scienti litteras ut legat, respondebit tibi, Non possum: signatus est enim. Quanti hodie putant se nosse litteras, tenent signatum librum, nec aperire possunt, nisi ille reseraverit qui habet clavem David, qui aperit, & nemo claudit; claudit & nemo aperit? In Actibus Apostolorum sanctus Eunuchus, immo vir (sic enim eum Scriptura cognominat) cum legeret Isaiam prophetam, interrogatus a Philippo, Putasne intelligis, quæ legis? respondit: Quomodo possum, nisi aliquis me docuerit? Ego (ut de me loquar interim) nec sanctior sum hoc Eunucho, nec studiosior, qui de Æthiopia, id est de extremis mundi finibus, venit ad templum, reliquit aulam regiam: & tantus amator legis divinæque scientiæ fuit, ut etiam in vehiculo legeret Litteras sacras. Et tamen cum librum teneret, & verba Domini cogitatione conciperet, lingua volveret, labiis personaret, ignorabat eum, quem in libro nesciens venerabatur. Venit Philippus, ostendit ei Jesum, qui clausus latebat in littera. O mira doctoris virtus! eadem hora credit Eunuchus, baptizatur, & fidelis & sanctus factus est; ac magister de discipulo, plus in de-

seito

ſerto fonte Eccleſiæ, quam in aurato ſynagogæ templo reperit. Hæc à me perſtricta ſunt breviter (neque enim epiſtolaris anguſtia evagari longius patiebatur) ut intelligeres te in Scripturis ſacris ſine prævio & monſtrante ſemitam non poſſe ingredi. Taceo de grammaticis, rhetoribus, philoſophis, geometris, dialecticis, muſicis, aſtronomis, aſtrologis, medicis, quorum ſcientia mortalibus vel utiliſſima eſt, & in tres partes ſcinditur,

τὸ δόγμα, τὴν μέθοδον, τὴν ἐμπειρίαν.

Ad minores artes veniam, & quæ non tam lingua, quam manu adminiſtrantur. Agricolæ, cæmentarii, fabri metallorum, lignorumque cæſores, lanarii quoque, & fullones, & cæteri qui variam ſupellectilem, & vilia opuſcula fabricantur, abſque doctore eſſe non poſſunt quod cupiunt. Quod medicorum eſt, promittunt medici: tractant fabrilia fabri. ſola ſcripturarum ars eſt, quam ſibi paſſim omnes vindicant. Scribimus indocti doctique poemata paſſim. Hanc garrula anus, hanc delirus ſenex, hanc ſophiſta verboſus, hanc univerſi præſumunt, lacerant, docent antequam diſcant. Alii adducto ſupercilio, grandia verba trutinantes, inter mulierculas de ſacris litteris philoſophantur. Alii diſcunt, proh pudor, à feminis, quod viros doceant; & ne parum hoc ſit, quadam facilitate verborum, immo audacia, ediſſerunt aliis quod ipſi non intelligunt. Taceo de mei ſimilibus, qui ſi forte ad Scripturas ſanctas poſt ſæculares litteras venerint, & ſermone compoſito aures populi mulſerint, quidquid dixerint, hoc legem Dei putant. nec ſcire dignantur quid Prophetæ, quid Apoſtoli ſenſerint, ſed ad ſenſum ſuum incongrua aptãt teſtimonia: quaſi grande ſit, & non vitioliſſimum docendi genus, depravare ſententias, & ad voluntatem ſuam, Scripturam trahere repugnantem. Quaſi non legerimus Homerocentonas, & Vergiliocentonas: ac non ſic etiam Maronem ſine Chriſto poſſimus dicere Chriſtianum, quia ſcripſerit: Jam redit & virgo, redeunt Saturnia regna, Jam nova progenies cęlo demittitur alto. Et Patrem loquentem ad Filium: Nate meæ vires, mea magna potentia ſolus. Et poſt verba Salvatoris in cruce: Talia perſtabat memorans, fixuſque manebat. Puerilia ſunt hæc, & circulatorum ludo ſimilia, docere quod ignores: immo, ut cum ſtomacho loquar, ne hoc quidem ſcire quod neſcias.

Videlicet manifeſtiſſima eſt Geneſis, in qua de creatura mundi, de exordio generis humani, de diviſione terræ, de confuſione linguarum & gentium, uſque ad exitum ſcribitur Hebræorum.

Patet Exodus cum decem plagis, cum decalogo, cum myſticis diviniſque præceptis.

In promptu eſt Leviticus liber, in quo ſingula ſacrificia, immo ſingulæ pæne ſyllabę, & veſtes Aaron, & totus ordo Leviticus ſpirant cœleſtia ſacramenta.

Numeri vero nonne totius arithmeticæ, & prophetiæ Balaam, & quadraginta duarum per eremum manſionum myſteria continent?

Deuteronominm quoq; ſecunda lex, & Evangelicæ legis præfiguratio, nonne ſic ea habet quæ priora ſunt, ut tamen nova ſint omnia de veteribus? Hucuſque Moyſes, hucuſque Pentateuchus: quibus quinque verbis loqui ſe velle Apoſtolus in Eccleſia gloriatur.

Job exemplar patientiæ, quæ non myſteria ſuo ſermone cõplectitur? Proſa incipit, verſu labitur, pedeſtri ſermone finitur: omneſque leges Dialecticæ, propoſitione, aſſumptione, confirmatione, concluſione determinat. Singula in eo verba, plena ſunt ſenſibus. Et (ut de ceteris ſileam) reſurrectionem corporum ſic prophetat, ut nullus de ea vel manifeſtius, vel cautius ſcripſerit. Scio, inquit, quod redemptor meus vivit, & in noviſſimo die de terra ſurrecturus ſum: & rurſum circumdabor pelle mea, & in carne mea videbo Deum, quem viſurus ſum ego ipſe, & oculi mei conſpecturi ſunt, & non alius. Repoſita eſt hæc ſpes mea in ſinu meo.

Veniam ad Jeſum Nave, qui typum Domini non ſolum geſtis, verum etiam nomine præfert. tranſit Jordanem, hoſtium regna ſubvertit, dividit terram victori populo, & per ſingulas urbes, viculos, montes, flumina, torrentes, atque confinia, Eccleſiæ cæleſtiſque Jeruſalem ſpiritualia regna deſcribit.

In Judicum libro, quot principes populi, tot figuræ ſunt.

Ruth Moabitis, Iſaiæ explet vaticinium, dicentis, Emitte agnum Domine Dominatorem terræ de petra deſerti ad montem filiæ Sion.

Samuel in Heli mortuo, & occiſo Saul, veterem legem abolitam monſtrat. Porro in Sadoc atque David, novi ſacerdotii, novique imperii ſacramenta teſtatur.

Melachim, id eſt tertius & quartus Regum liber, a Salomone uſque ad Jechoniam, & a Jeroboam filio Nabat uſque ad Oſee, qui ductus eſt in Aſſyrios, regnum Juda & regnum deſcribit Iſrael. Si hiſtoriam, reſpicias, verba ſimplicia ſunt: ſi in litteris ſenſum latentem inſpexeris; Eccleſiæ paucitas, & hæreticorum contra Eccleſiam bella narrantur.

Duodecim prophetæ in unius voluminis anguſtias coarctati, multo aliud, quam ſonet in littera, præfigurant.

Oſee crebro nominat Ephraim, Samariam, Joſeph, Jezrahel, & uxorẽ fornicariã, & fornicationis filios, & adulteram cubiculo clauſam mariti, multo tempore ſedere viduam, & ſub veſte lugubri, viri ad ſe reditum præſtolari.

Joel filius Phatuel deſcribit terram duodecim tribuum, eruca, brucho, locuſta, rubigine vaſtante conſumptam; & poſt everſionẽ prioris populi, effuſum iri Spiritum ſanctum ſuper ſervos Dei & ancillas, id eſt ſuper centũ viginti credentium nomina, & effuſum iri in cœnaculo Sion. Qui centum viginti, ab uno uſque ad quindecim paulatim & per incrementa ſurgentes, quindecim graduum numerum efficiunt, qui in pſalterio myſtice continentur.

Amos paſtor, & ruſticus, & ruborũ mora diſtringens, paucis verbis explicari non poteſt. Quis enim digne exprimat tria aut quatuor ſcelera Damaſci, & Gazæ, & Tyri, & Idumææ, & filiorũ Ammon & Moab, & in ſeptimo & octavo gradu Judæ & Iſrael? Hic loquitur ad vaccas pingues, quæ ſunt in Samariæ monte, & ruituram domũ majorem minoremq; teſtatur. Ipſe cernit fictorem locuſtæ, & ſtantem Dominũ ſuper murum litum vel adamantinum, & uncinũ

po-

pomorum, attrahentem supplicia peccatoribus, & famem in terram, non famem panis, nec sitim aquæ, sed audiendi verbum Dei.

Abdias, qui interpretatur servus Dei, perronat contra Edom sanguineum terrenumque hominem: fratris quoque Jacob semper æmulum, hasta percutit spirituali.

Jonas, columba pulcherrima, naufragio suo passionem Domini præfigurans, mundum ad pœnitentiam revocat: & sub nomine Ninive, Gentibus salutem nuntiat.

Michæas de Morasthi cohæres Christi, vastationem annuntiat filiæ latronis, & obsidionem ponit contra eam: quia maxillam percusserit judicis Israel.

Nahum consolator orbis increpat civitatem sanguinum, & post eversionem illius loquitur, Ecce super montes pedes evangelizantis, & annuntiantis pacem.

Habacuc luctator fortis & rigidus stat super custodiam suam, & figit gradum super munitionem, ut Christum in cruce contempletur, & dicat, Operuit cœlos gloria ejus, & laudis ejus plena est terra. Splendor ejus ut lux erit, cornua in manibus ejus: ibi abscondita est fortitudo ejus.

Sophonias speculator, & arcanorum Dei cognitor, audit clamorem a Porta piscium, & ejulatû à Secunda, & contritionem a collibus. Indicit quoque ululatum habitatoribus Pilæ, quia conticuit omnis populus Chanaan, disperierunt universi qui involuti erant argento.

Aggæus festivus & lætus, qui seminavit in lacrymis, ut in gaudio meteret; destructum templum ædificat, Deumque Patrum inducit loquentem, Adhuc unum modicum, & ego commovebo cœlum & terram, & mare, & aridam, & movebo omnes gentes, & veniet desideratus cunctis gentibus.

Zacharias memor Domini sui, multiplex in prophetia, Jesum vestibus sordidis indutum & lapidem oculorum septem; candelabrumque aureum cum totidem lucernis quot oculis: duas quoque olivas à sinistris lampadis cernit & dextris: ut post equos nigros, rufos, albos, & varios, & dissipatas quadrigas ex Ephraim, & equum de Jerusalem, pauperem regem vaticinetur & prædicet, sedentem super pullum filium asinæ subjugalis.

Malachias aperte, & in fine omnium prophetarum, de abjectione Israel, & vocatione Gentium, Non est mihi, ait, voluntas in vobis, dicit Dominus exercituum: & munus non suscipiam de manu vestra. Ab ortu enim solis usque ad occasum, magnum est nomen meum in Gentibus: & in omni loco sacrificatur, & offertur nomini meo oblatio munda.

Isaiam, Jeremiam, Ezechielem, & Danielem, quis potest vel intelligere, vel exponere? Quorum primus non prophetiam mihi videtur texere, sed Evangelium.

Secundus virgam nuceam, & ollam succensam à facie Aquilonis, & pardum spoliatum suis coloribus, & quadruplex diversis metris nectit alphabetum.

Tertius princ pia & finem tantis habet obscuritatibus involuta, ut apud Hebræos istæ partes cum exordio Geneseos ante annos triginta non legantur.

Quartus vero, qui extremus inter quatuor prophetas, temporum conscius, & totius mundi φιλίσωρ, lapidem præcisum de monte sine manibus, & regna omnia subvertentem, claro sermone pronuntiat.

David Simonides noster, Pindarus, & Alcæus, Flaccus quoque, Catullus, atque Serenus, Christum lyra personat, & in decachordo psalterio, ab inferis excitat resurgentem.

Salomon pacificus & amabilis Domini, mores corrigit, naturam docet, Ecclesiam jungit & Christum, sanctarumque nuptiarum dulce canit epithalamium.

Esther in Ecclesiæ typo, populum liberat de periculo; & interfecto Aman, qui interpretatur iniquitas, partes convivii, & diem celebrem mittit in posteros.

Paralipomenon liber, id est instrumenti veteris ἐπιτομή, tantus ac talis est, ut absque illo siquis scientiam Scripturarum sibi voluerit arrogare, seipsum irrideat. Per singula quippe nomina juncturasque verborum, & prætermissæ in Regum libris tanguntur historiæ, & innumerabiles explicantur Evangelii quæstiones.

Esdras & Nehemias, adjutor videlicet, & consolator a Domino, in unum volumen coarctantur, instaurant templum, muros extruunt civitatis: omnisque illa turba populi redeuntis in patriam, & descriptio sacerdotum, Levitarum Israelis, proselytorum, ac per singulas familias murorum ac turrium opera divisa, aliud in cortice præferunt, aliud retinent in medulla. Cernis me Scripturarum amore raptum, excessisse modum epistolæ, & tamen non implesse quod volui. Audivimus tantum, quid nosse, quid cupere debeamus, ut & nos quoque possimus dicere: Concupivit anima mea desiderare justificationes tuas in omni tempore. Ceterum illud Socraticum impletur in nobis, Hoc tantum scio, quod nescio.

Tangam & novum breviter Testamentum.

Matthæus, Marcus, Lucas, & Joannes, quadriga Domini, & verum Cherubim, quod interpretatur scientiæ multitudo, per totum corpus oculati sunt, scintillæ emicant, discurrunt fulgura, pedes habent rectos, & in sublime tendentes, terga pennata & ubique volitantia, tenent se mutuo, sibique perplexi sunt, & quasi rota in rota volvuntur, & pergunt quocumque eos flatus Spiritus sancti perduxerit.

Paulus Apostolus ad septem scribit ecclesias: octava enim ad Hebræos, à plerisque extra numerum ponitur. Timotheum instruit ac Titum, & Philemonem pro fugitivo famulo deprecatur. Super quo melius tacere puto, quam pauca scribere.

Actus Apostolorum nudam quidem sonare videntur historiam, & nascentis Ecclesiæ infantiam texere; sed si noverimus scriptorem eorum Lucam esse medicum, cuius laus est in Evangelio, animadvertemus pariter, omnia verba animæ languentis esse medicinam.

Jacobus, Petrus, Joannes, Judas, septem epistolas ediderunt, tam mysticas, quam succinctas, & breves pariter ac longas: breves in verbis, longas in sententiis: ut rarus sit, qui non in earum lectione cæcutiat.

Apo-

Apocalypsis Joannis, tot habet sacramenta, quot verba. Parum dixi, & pro merito voluminis laus omnis inferior est. In verbis singulis multiplices latent intelligentiæ. Oro te, frater chariſſime, inter hæc vivere, iſta meditari, nihil aliud noſſe, nihil quærere. Nonne tibi videtur jam hic in terris regni cœleſtis habitaculum? Nolo offendaris in Scripturis ſanctis ſimplicitate, & quaſi vilitate verborum, quæ vel vitio interpretum, vel de induſtria ſic prolata ſunt, ut ruſticam concionem facilius inſtruerent, & in una eademque ſententia aliter doctus, aliter audiret indoctus. Non ſum tam petulans, & hebes, ut hæc me noſſe pollicear, & eorum fructus capere, quorum radices in cœlo fixæ ſunt: ſed velle fateor. Sedenti me præfero, magiſtrum renuens, comitem ſpondeo. Petenti datur, pulſanti aperitur, quærens invenit. Diſcamus in terris, quorum ſcientia nobis perſeveret in cœlo. Obviis te manibus excipiam, & (ut inepte aliquid, ac de Hermagoræ tumiditate effutiam) quidquid quæſieris, tecum ſcire conabor. Habes hic amantiſſimum tui fratrem Euſebium, qui litterarum tuarum mihi gratiam duplicavit, referens honeſtatem morum tuorum, contemptum ſæculi, fidem amicitiæ amorem Chriſti. Nam prudentiam & eloquii venuſtatem etiam abſq; illo ipſa epiſtola præferebat. Feſtina, quæſo te, & hærentis in ſalo naviculæ funem magis præcide, quam ſolve. Nemo renuntiaturus ſæculo bene poteſt vendere, quæ contempſit ut venderet. Quidquid in ſumptus de tuo tuleris, pro lucro computa. Antiquum dictum eſt, Avaro tam deeſt quod habet, quam quod non habet. Credenti totus mundus divitiarum eſt: infidelis autem etiam obolo indiget. Sic vivamus, tamquam nihil habentes, & omnia poſſidentes. Victus & veſtitus divitiæ Chriſtianorum ſunt. Si habes in poteſtate rem tuam, vende: ſi non habes, projice. Tollenti tunicam, & pallium relinquendum eſt. Scilicet niſi tu, ſemper recraſtinans, & diem de die trahens, caute & pedetentim tuas poſſeſſiunculas vendideris, non habet Chriſtus unde alat pauperes ſuos. Totum Deo dedit, qui ſeipſum obtulit. Apoſtoli navem tantum & retia reliquerunt. Vidua duo æra miſit in gazophylacium, & præfertur Crœſi divitiis. Facile contemnit omnia, qui ſe ſemper cogitat eſſe moriturum.

PRÆFATIO SANCTI HIERONYMI PRESBYTERI
IN PENTATEUCUM MOYSI
AD DESIDERIUM.

Desiderii mei deſideratas accepi epiſtolas, qui quodam præſagio futurorum, cum Daniele ſortitus eſt nomen, obſecrantis, ut translatum in Latinam linguam de Hebræo ſermone Pentateucum, noſtrorum auribus traderem. Periculoſum opus certe, & obtrectatorum meorum latratibus patens: qui me aſſerunt in Septuaginta interpretum ſugillationem nova pro veteribus cudere, ita ingenium quaſi vinum probantes: cũ ego ſæpiſſime teſtatus ſim, me pro virili portione in tabernaculo Dei offerre quæ poſſim, nec opes alterius aliorum paupertate fœdari. Quod ut auderem, Origenis me ſtudium provocavit, qui editioni antiquæ translationem Theodotionis miſcuit, aſteriſco, & obelo opus omne diſtinguens: dum aut eluceſcere facit, quæ minus ante fuerant; aut ſuperflua quæque jugulat & confodit, maxime quæ Evangeliſtarum & Apoſtolorum auctoritas promulgavit. In quibus multa de veteri teſtamento legimus, quæ in noſtris codicibus non habentur: ut eſt illud, Ex Ægypto vocavi filium meum: &, Quoniam Nazaræus vocabitur: &, Videbunt in quem compunxerunt: &, Flumina de ventre ejus fluent aquæ vivæ: &, Quæ nec oculus vidit, nec auris audivit, nec in cor hominis aſcenderunt, quæ præparavit Deus diligentibus ſe: & multa alia quæ proprium σύνταγμα deſiderant. Interrogemus ergo eos ubi hæc ſcripta ſint: & cum dicere non potuerint, de libris Hebraicis proferamus. Primum teſtimonium eſt in Oſee, ſecundum in Iſaia, tertium in Zacharia, quartum in Proverbis, quintum æque in Iſaia. Quod multi ignorantes apocryphorum deliramenta ſectantur: & Hiberas nænias libris authenticis præferunt. Cauſas erroris non eſt meum exponere. Judæi prudenti factum dicunt eſſe conſilio: ne Ptolæmus unius Dei cultor, etiam apud Hebræos duplicem divinitatem deprehenderet. Quod maxime idcirco faciebant, quia in Platonis dogma cadere videbatur. Denique ubicumque ſacratum aliquid Scriptura teſtatur de Patre & Filio & Spiritu ſancto, aut aliter interpretati ſunt, aut omnino tacuerunt: ut & regi ſatisfacerent, & arcanum fidei non vulgarent. Et neſcio quis primus auctor ſeptuaginta cellulas Alexandriæ mendacio ſuo extruxerit: quibus diviſi eadem ſcriptitarint: cum Ariſtæas ejuſdem Ptolemæi ὑπερασπιστής, & multo poſt tempore Joſephus, nihil tale retulerint: ſed in una baſilica congregatos, contuliſſe ſcribant, non prophetaſſe. Aliud eſt enim vatem, aliud eſt eſſe interpretem: ibi Spiritus ventura prædicit: hic eruditio & verborum copia, ea quæ intelligit transfert. Niſi for-

forte putandus est Tullius, Oeconomicum Xenophontis, & Platonis Protagoram, & Demosthenis pro Cresiphonte orationem afflatus theorico spiritu transtulisse. Aut aliter de eisdem libris per Septuaginta interpretes, aliter per Apostolos Spiritus sanctus testimonia texuit: ut quod illi tacuerunt, hi scriptum esse mentiti sint. Qui igitur? damnamus veteres? Minime. Sed post priorum studia, in domo Domini quod possumus laboramus. Illi interpretati sunt ante adventum Christi, & quod nesciebant, dubiis protulere sententiis: nos vero post passionem & resurrectionem ejus, non tam prophetiam quam historiam scribimus, aliter enim audita, aliter visa narrantur, quod melius intelligimus, melius & proferimus. Audi igitur æmule, obtrectator ausculta: non damno, non reprehendo Septuaginta: sed confidenter cunctis illis Apostolos præfero. Per istorum os mihi Christus sonat, quos ante prophetas inter spiritalia charismata positos lego: in quibus ultimum pæne gradum: Interpretes tenent. Quid livore torqueris? quid imperitorum animos contra me concitas? Sicubi in translatione tibi videor errare, interroga Hebræos, diversarum urbium magistros consule. Quod illi habent de Christo, tui codices non habent. Aliud est si contra se postea ab Apostolis usurpata testimonia probaverunt, & emendatiora sunt exemplaria Latina quam Græca, & Græca quam Hebraica. Verum hæc contra invidos. Nunc te precor Desideri charissime, ut me, quia tantum opus subire fecisti, & a Genesi exordium capere, orationibus juves: quo possim eodem spiritu quo scripti sunt libri, in Latinum eos transferre sermonē.

Ejusdem in Josue Præfatio.

TAndem finito Pentateucho Moysi, velut grandi fœnore liberati, ad Jesum filium Nave manum mittamus, quem Hebræi יהושע בן נון id est Josue filium Nun, vocāt: & ad Iudicum librum, quem שופטים appellant: ad Ruth quoque & Esther, quos eisdem nominibus efferunt. Monemusque lectorem, ut silvam Hebraicorum nominum, & distinctiones per membra divisas, diligens scriptor conservet: ne & noster labor, & illius studium pereat. Et in primis, quod sæpe testatus sum, sciat me non in reprehensionem veterum nova cudere, sicut æmuli mei criminantur: sed pro virili parte offerre linguæ meæ hominibus (quos tamen nostra delectant) ut pro Græcorum ἑξαπλοῖς, quæ & sumptu & labore maximo indigent, editionem nostram habeant. Et sicubi in antiquorum voluminum lectione dubitarint, hæc illis conferentes, inveniant quod requirunt: maxime cum apud Latinos tot sint exemplaria, quot codices: & unusquisque pro arbitrio suo vel addiderit vel subtraxerit quod ei visum est: & utique non possit verum esse quod dissonat. Unde cesset arcuato vulnere contra nos insurgere scorpius, & sanctum opus venenata carpere lingua, vel suscipiens, si placet; vel contemnens, si displicet: memineritque illorum versum, Os tuum abundavit malitia, & lingua tua concinnabat dolos. Sedens adversus fratrem tuum loquebaris, & adversus filium matris tuæ ponebas scandalum: hæc fecisti, & tacui. Existimasti inique quod ero tui similis: arguam te, & statuam contra faciem tuam. Quæ enim audientis vel legentis utilitas est, nos laborando sudare, & alios detrahendo laborare? dolere Judæos quod calumniandi eis & irridendi Christianos sit ablata occasio, & Ecclesiæ homines id despicere, immo lacerare, unde adversarii torqueantur? Quod si vetus eis tantum interpretatio placet, quæ & mihi non displicet, & nihil extra recipiendum putant; cur ea quæ sub asteriscis, & obelis vel addita sunt vel amputata, legunt, & negligunt? Quare Danielem juxta Theodotionis translationem, ecclesiæ susceperunt? Cur Origenem mirantur, & Eusebium Pamphili, cunctas editiones similiter disserentes? Aut quæ fuit stultitia, postquam vera dixerint, proferre quæ falsa sunt? Unde autem in novo Testamento probare poterunt assumpta testimonia, quæ in libris veteribus non habentur? Hæc dicimus, ne omnino calumniantibus tacere videamur. Ceterum post sanctæ Paulæ dormitionem, cujus vita virtutis exemplum est, & hos libros quos Eustochio virgini Christi negare non potui, decrevimus, dum spiritus hos regit artus, prophetarum explanationi incumbere, & omissum jam diu opus, quasi quodam postliminio, repetere: præsertim cum & admirabilis sanctusque vir Pammachius, hoc idem litteris flagitet; & nos ad patriam festinantes, mortiferos Sirenarum cantus surda debeamus aure transire.

PRÆFATIONEM EJUSDEM sancti Hieronymi in libros Regum supra reperies, ideo in principio positam, quod librorum sacrorum ordinem contineat. Inscribitur autem, Prologus galeatus.

Ejusdem in librum Paralipomenon præfatio.

SI Septuaginta interpretum, pura & ut ab eis in Græcum versa est, editio permaneret, superflue me, Chromati episcoporum sanctissime atque doctissime, impelleres, ut Hebræa tibi volumina Latino sermone transferrem. Quod enim semel aures hominum occupaverat, & nascentis Ecclesiæ roboraverat fidem, justum erat etiam nostro silentio comprobari. Nunc vero cum pro varietate regionum diversa ferantur exemplaria, & germana illa antiquaq; translatio corrupta sit, atq; violata; nostri arbitrii putas, aut è pluribus judicare quid verum sit, aut novum opus in veteri opere cudere, illudentibusque Judæis, cornicum, ut dicitur, oculos configere. Alexandria & Ægyptus in Septuaginta suis Hesychium laudat auctorem. Constantinopolis usque Antiochiam, Luciani martyris exemplaria probat. Mediæ inter has provinciæ Palæstinos codices legunt: quos ab Origene elaboratos Eusebius & Pamphilus vulgaverunt: totusque orbis hac inter se trifaria varietate compugnat. Et certe Origenes non solum exempla composuit quatuor editionum è regione singula verba describens, ut unus dissentiens, statim cæteris inter se consentientibus arguatur: sed quod majoris audaciæ est, in editione Septuaginta Theodotionis editionem miscuit, asteriscis designans quæ

minus

minus fuerant, & virgulis quæ ex superfluo videbantur apposita. Si igitur aliis licuit non tenere quod semel susceperant; & post Septuaginta cellulas, quæ vulgo sine auctore jactatur, singulas cellulas aperuere, hocque in ecclesiis legitur quod Septuaginta nescierunt; cur me non suscipiat Latini mei, qui inviolata editione veteri ita nova condidi, ut laborem meum Hebræis, &, quod his maius est, Apostolis auctoribus comprobem? Scripsi nuper librum de optimo genere interpretandi, ostedens illa de Evãgelio, Ex Ægypto vocavi filium meum: &, Quoniam Nazaræus vocabitur: &, Videbunt in quem compunxerunt: & illud Apostoli, Quæ oculus non vidit, nec auris audivit, nec in cor hominis ascenderunt, quæ præparavit Deus diligentibus illum: cæteraque his similia, in Hebræorum libris inveniri. Certe Apostoli & Evangelistæ, Septuaginta interpretes noverant: & unde eis hæc quæ in Septuaginta interpretibus non habentur? Christus Dominus noster utriusque Testamenti conditor in Evangelio secundum Joannem, Qui credit, inquit, in me, sicut dicit Scriptura, flumina de ventre ejus fluent aquæ vivæ. Utique scriptum est, quod Salvator scriptum esse testatur. Ubi scriptum est, Septuaginta non habent: apocrypha nescit Ecclesia. Ad Hebræos igitur revertendum est, unde & Dominus loquitur, & discipuli exempla præsumunt. Hæc pace veterum loquor, & obtrectatoribus meis tantum respondeo, qui canino dente me rodunt, in publico detrahentes, & legentes in angulis, iidem & accusatores & defensores, cum in aliis probent quod in me reprobant: quasi virtus & vitium non in rebus sit, sed cum auctore mutetur. Cæterum memini, editionem Septuaginta translatorum, olim de Græco emendatam tribuisse me nostris: nec inimicum debere existimari eorum, quos, in conventu fratrum semper edissero. Et quod nunc דִּבְרֵי הַיָּמִים, id est Verba dierum, interpretatus sum: idcirco feci, ut inextricabiles moras & silvam nominum, quæ scriptorum confusa sunt vitio, sensuumque barbariem, apertius & per versuum cola digererem, mihimetipsi & meis juxta Ismeniam canens, si aures surdæ sunt cæterorum.

Ad Domnionem & Rogatianum, in eumdem præfatio ejusdem.

Quomodo Græcorum historias magis intelligunt, qui Athenas viderint; & tertium Virgilii librum, qui a Troade per Leucaten, & Acroceraunia, ad Siciliam, & inde ad ostia Tiberis navigaverint, ita sanctam Scripturam lucidius intuebitur, qui Judæam oculis contemplatus sit, & antiquarum urbium memorias, locorumque vel eadem vocabula, vel mutata cognoverit. Unde & nobis curæ fuit, cum eruditissimis Hebræorum hunc laborem subire: ut circumiremus provinciam, quam universæ Christi Ecclesiæ sonant. Fateor enim, mi Domnion & Rogatiane charissimi, numquam me in divinis voluminibus, propriis viribus credidisse, nec habuisse opinionem meam magistram: sed ea etiam, de quibus scire me arbitrabar, interrogare me solitum, quanto magis de his super quibus anceps eram? Denic ve cum a me nuper litteris flagitassetis, ut vobis librum Paralipomenon Latino sermone transferrem, de Tiberiade quendam legis Doctorem, qui apud Hebræos admirationi habebatur, assumpsi: & contuli cum eo a vertice, ut ajunt, usque ad extremum unguem: & sic confirmatus, ausus sum facere quod jubebatis. Libere enim vobis loquor, ita in Græcis & Latinis codicibus hic nominum liber vitiosu est, ut non tam Hebræa quam Barbara quædam, & Sarmatica nomina conjecta arbitran dum sit. Nec hoc Septuaginta interpretibus qui Spiritu sancto pleni, ea quæ vera fuerun transtulerant, sed scriptorum culpæ ascriben dum, dum de emendatis inemendata scripti tant: & sæpe tria nomina, subtractis è medi syllabis, in unum vocabulum cogunt, vel regione unum nomen, propter latitudinen suam, in duo vel tria vocabula dividunt. Sec & ipsæ appellationes, non homines, ut pleriq existimant, sed urbes, & regiones, & saltus, & provincias sonant, & oblique sub interpretatione & figura eorum, quædam narrantur historiæ: de quibus in Regnorum libro dicitur Nonne ecce hæc scripta sunt in libro verbo rum dierum regum Juda? Quæ utique in no stris codicibus non habentur. Hoc primum sciendum, quod apud Hebræos, liber Parali pomenon, unus sit: & apud illos vocatus דִּבְרֵי הַיָּמִים id est Verba dierum: qui pro pter magnitudinem, apud nos divisus est quod nonnulli etiam in Bruto, Ciceronis dia logo, faciunt, ut eum in tres partes secent cum unus a suo auctore sit editus. Deind etiam illud attendendum, quod frequente nomina, non vocabula hominum, sed rerum ut dixi, significantias sonant. Ad extremun quod omnis eruditio Scripturarum in ho continetur: & historiæ quæ vel prætermissa sunt in suis locis, vel perstrictæ leviter, hi per quædam verborum compendia explicen tur. Orationum itaque vestrarum adjutus a xilio, misi librum benevolis placiturum, ta men invidis displiciturum esse non ambigo Optima enim quæque, ut ait Plinius, malu contemnere plerique, quam discere. Si quis hac interpretatione voluerit aliquid reprehe dere, interroget Hebræos, suam conscie ntiam recolat, videat ordinem textumque se monis; & tunc nostro labori, si potuerit, d trahat. Ubicumque ergo asteriscos, id stellas, radiare in hoc volumine videritis: sciatis de Hebræo additum, quod in Lati codicibus non habetur. Ubi vero obelus transversa scilicet virga præposita est, ill signatur quid Septuaginta interpretes addid rint, vel ob decoris gratiam, vel ob Spiri sancti auctoritatem, licet in Hebræis volu minibus non legatur.

Ejusdem ad Domnionem & Rogatianum Esdram, & Nehemiam præfatio.

Utrum difficilius sit, facere quod posc an negare necdum statui. nam neque bis aliquid imperantibus abnuere, senter est: & magnitudo oneris impositi ita cervi premit, ut ante sub fasce ruendum sit, qu levar

levandum. Accedunt ad hoc invidorum studia: qui omne quod scribimus, reprehendendum putant; & interdum contra se conscientia repugnante, publice lacerant quod occulte legunt, in tantum ut clamare compellar, & dicere: Domine, libera animam meam a labiis iniquis, & à lingua dolosa. Tertius annus est quod semper scribitis atque rescribitis, ut Esdræ librum & Esther, vobis de Hebræo transferam: quasi non habeatis Græca & Latina volumina; aut quidquid illud est quod à nobis vertitur, non statim ab omnibus conspuendum sit. Frustra autem, ut ait quidam, niti, neque aliud fatigando nisi odium quærere, extremæ dementiæ est. Itaque obsecro vos mi Domnion & Rogatiane charissimi, ut privata lectione contenti, libros non efferatis in publicum, nec fastidiosis cibos ingeratis: vitetisque eorum supercilium, qui judicare tantum de aliis, & ipsi facere nihil noverunt. Si qui autem fratrum sunt, quibus nostra non displicent, his tribuatis exemplar; admonentes ut Hebræa nomina, quorum grandis in hoc volumine copia est, distincte & per intervalla transcribant. Nihil enim proderit emendasse librum, nisi emendatio, librariorum diligentia, conservetur. Nec quemquam moveat quod unus à nobis liber editus est: nec apocryphorum tertij & quarti somniis delectetur: quia & apud Hebræos Esdræ Nehemiæque sermones in unum volumen coarctantur, & quæ non habentur apud illos, nec de viginti quatuor senibus sunt, procul abjicienda. Si quis autem Septuaginta vobis opposuerit interpretes, quorum exemplaria varietas ipsa lacerata & inversa demonstrat; nec potest utique verum asseri quod diversum est: mittite eum ad Evangelia: in quibus multa ponuntur quasi de Veteri testamento, quæ apud Septuaginta interpretes non habentur, velut illud, Quoniam Nazaræus vocabitur: &, Ex Ægypto vocavi filium meum: &, Videbunt in quem compunxerunt: multaque alia, quæ latiori operi reservamus: & quærite ab eo ubi scripta sint: cumque proferre non potuerit, vos legite de his exemplaribus quæ nuper a nobis edita, maledicorum quotidie linguis confodiuntur. Sed ut ad compendium veniam, certe quod illaturus sum, æquissimum est. Edidi aliquid quod non habetur in Græco, aut aliter habetur quam à me versum est? Quid interpretem laniant? interrogent Hebræos: & ipsis auctoribus, translationi meæ vel arrogent vel derogent fidem. Porro aliud est, si clausis, quod dicitur, oculis mihi volunt maledicere, & non imitantur Græcorum studium ac benevolentiam, qui post Septuaginta translatores, jam Christi Evangelio coruscante, Judæos & Hebionitas legis veteris interpretes, Aquilã videlicet, & Symmachum, & Theodotionẽ, & curiose legunt, & per Origenis laborẽ in hexaplis, ecclesiis dedicarũt. Quanto magis Latini grati esse deberẽt, quod exultantem cernerent Græciam à se aliquid mutuari? Primum enim magnorum sumptuum est & infinitæ difficultatis, exemplaria posse haberi omnia: deinde etiam qui habuerint, & Hebræi sermonis ignari sunt, magis errabunt, ignorantes, quis è multis verius dixerit. Quod etiam sapientissimo cuidam nuper apud Græcos accidit, ut interdum Scripturæ sensum relinquens, uniuscujusque interpretis sequeretur errorem. Nos autem qui Hebrææ linguæ saltem parvam habemus scientiam, & Latinus nobis utcumque sermo non deest, & de aliis magis possumus judicare, & ea quæ ipsi intelligimus, in nostra lingua promere. Itaque licet hydra sibilet, victorque Sinon incendia jactet: numquam meum, juvante Christo, silebit eloquium: etiam præcisa lingua balbutiet. Legant qui volunt: qui nolunt abjiciant. Eventilent apices, litteras calumnientur: magis vestra charitate provocabor ad studium, quam illorum detractione & odio deterrebor.

Ejusdem ad Chromatium & Eliodorum in Tobiam præfatio.

MIrari non desino exactionis vestræ instantiam: exigitis enim ut librum Chaldæo sermone conscriptum, ad Latinum stylum traham; librum utique Tobiæ, quem Hebræi de catalogo divinarum scripturarum secantes, his quæ hagiographa memorant, manciparunt. Feci satis desiderio vestro; non tamen meo studio. Arguunt & nos Hebræorum studia: & imputant nobis, contra suum canonem Latinis auribus ista trãsferre. Sed melius esse judicans Pharisæorum displicere judicio, & Episcoporum jussionibus deservire, institi ut potui. Et quia vicina est Chaldæorum lingua sermoni Hebraico, utriusque linguæ peritissimum loquacem reperiens, unius diei laborem arripui: & quidquid ille mihi Hebraicis verbis expressit, hoc ego accito notario, sermonibus Latinis exposui. Orationibus vestris mercedem hujus operis compensabo, cum gratum vobis didicero me, quod jubere estis dignati, complesse.

Ejusdem præfatio in librum Judith.

APud Hæbræos liber Judith inter hagiographa legitur: cujus auctoritas ad roboranda illa quæ in contentionem veniunt, minus idonea judicatur. Chaldæo tamen sermone conscriptus, inter historias cõputatur. Sed quia hunc librum synodus Nicæna in numero sanctarum Scripturarum legitur computasse, acquievi postulationi vestræ, immo exactioni: & sepositis occupationibus, quibus vehementer arctabar, huic unam lucubratiunculam dedi, magis sensum è sensu, quam ex verbo verbum transferens. Multorum codicum varietatem vitiosissimam amputavi: sola ea, quæ intelligentia integra in verbis Chaldæis invenire potui, Latinis expressi. Accipite Judith viduam, castitatis exemplum, & triumphali laude perpetuis eam præconiis declarate. Hanc enim non solum fœminis, sed & viris imitabilem dedit, qui castitatis ejus remunerator, virtutem ei talem tribuit, ut invictum omnibus hominibus vinceret, & insuperabilem superaret.

Ejusdem in librum Esther præfatio.

LIbrum Esther variis translatoribus cõstat esse vitiatum, quem ego de archiviis Hebræ-

bræorum revelans, verbum è verbo expressius transtuli. Quem librum editio vulgata, laciniosis hinc inde verborum finibus trahit, addens ea quæ ex tēpore dici poterant & audiri; sicut solitum est scolaribus disciplinis, sumpto, themate, excogitare quibus verbis uti potuit qui injuriam passus est, vel qui injuriam fecit. Vos autem ò Paula & Eustochium, quoniam & bibliothecas Hebræorum studuistis intrare, & interpretum certamina comprobastis, tenentes Esther Hebraicum librum, per singula verba nostram translationem aspicite; ut possitis agnoscere, me nihil etiam augmentasse addendo, sed fideli testimonio simpliciter sicut in Hebræo habentur, historiam Hebraicam Latinæ linguæ tradidisse. Nec affectamus laudes hominum, nec vituperationes expavescimus. Deo enim placere curantes, minas hominum penitus non timemus: quoniam Deus dissipat ossa eorum qui hominibus placere desiderant: & secundum Apostolum. Qui ejusmodi sunt, servi Christi esse non possunt. Rursum, in libro Esther alphabetum ex minio usque ad Teth litteram fecimus diversis in locis, volentes scilicet Septuaginta interpretum ordinem per hoc insinuare studioso lectori. Nos enim juxta morem Hebraicum, ordinem prosequi etiam in Septuaginta editione maluimus.

Ejusdem in librum Job præfatio.

COgor per singulos scripturę divinæ libros adversariorum respondere maledictis: qui interpretationem meam, reprehensionem Septuaginta interpretum criminantur: quasi non & apud Græcos Aquila, Symmachus, & Theodotio, vel verbum e verbo, vel sensum è sensu, vel ex utroque commixtum, & medie temperatum genus translationis expresserint, & omnia Veteris instrumenti volumina Origenes obelis, astericisque distinxerit, quos vel additos, vel de Theodotione sumptos, translationi antiquæ inseruit, probans defuisse quod additum est. Discant igitur obtrectatores mei recipere in toto, quod in partibus susceperunt, aut interpretationem meam cum asteriscis suis radere. Neque enim fieri potest, ut quos plura intermisisse susceperint, non eosdem etiam in quibusdam errasse fateantur, præcipue in Job: cui si ea quæ sub asteriscis addita sunt, subtraxeris, pars maxima detruncabitur, & hoc dumtaxat apud Græcos. Ceterum apud Latinos, ante eam translationem, quam sub asteriscis & obelis nuper edidimus, septingenti ferme aut octingenti versus desunt; ut decurtatus & laceratus corrosusque liber, fœditatem sui publice legentibus præbeat. Hæc autem translatio nullum de veteribus sequitur interpretem: sed ex ipso Hebraico, Arabicoque sermone, & interdum Syro, nunc verba, nunc sensus, nunc simul utrumque resonabit. Obliquus enim etiam apud Hebræos totus liber fertur & lubricus: & quod Græci rhetores vocant, ἐσχηματισμένος dum qui aliud loquitur, aliud agit: ut si velis anguillam vel murenulam strictis tenere manibus, quāto fortius presseris, tanto citius elabitur. Memini me ob intelligentiam hujus voluminis, Lyddæum quemdam preceptorem, qui apud Hebræos primus haberi putabatur, non parvis redemisse nummis: cujus doctrina an aliquid profecerim, nescio: hoc unum scio, non potuisse me interpretari, nisi quod ante intellexeram. A principio itaque voluminis, usq; ad verba Job, apud Hebræos prosa oratio est. Porro a verbis Job, in quibus ait, Pereat dies in qua natus sum, & nox in qua dictum est, conceptus est homo: usque ad eum locum, ubi ante finem voluminis scriptum est, Idcirco ipse me reprehendo, & ago pęnitentiam in favilla & cinere: hexametri versus sunt, dactylo spondeoq; currentes: & propter linguæ idioma, crebro recipientes & alios pedes, non earumdem syllabarum, sed eorumdem temporum. Interdum quoque rhythmus ipse dulcis & tinnulus fertur numeris pedum solutis: quod metrici magis quam simplex lector intelligunt. A supradicto autem versu usq; ad finem libri, parvum comma quod remanet, prosa oratione contexitur. Quod si cui videtur incredulum, metra scilicet esse apud Hebræos, & in morem nostri Flacci, Græcique Pindari, & Alcæi, & Sapphus, vel Psalterium, vel Lamentationes Jeremiæ, vel omnia ferme scripturarum cantica comprehendi; legat Philonem, Josephum, Origenem, Cæsariensem Eusebium, & eorum testimonio me verum dicere comprobabit. Audiant quapropter canes mei, idcirco me in hoc volumine laborasse, non ut interpretationem antiquam reprehenderem, sed ut ea quæ in illa aut obscura sunt, aut omissa, aut certe scriptorum vitio depravata, manifestiora nostra interpretatione fierent: ut qui Hebræorum sermonem ex parte didicimus, & in Latino pęne ab ipsis cunabulis inter Grammaticos & rhetores philosophos detriti sumus. Quod si apud Græcos, post Septuaginta editionem, jam Christi Evangelio coruscante, Judæus Aquila, & Symmachus ac Theodotio Judaizantes hæretici, sunt recepti, qui multa mysteria Salvatoris subdola interpretatione celarunt, & tamen in ἐξαπλοῖς habentur apud ecclesias, & explanantur ab ecclesiasticis viris: quanto magis ego Christianus, & de parentibus Christianis natus, & vexillum crucis in mea fronte portans, cujus studium fuit omissa repetere, depravata corrigere, & sacramenta Ecclesiæ puro & fideli aperire sermone; vel à fastidiosis, vel a malignis lectoribus non debeo reprobari? Habeant qui volunt veteres libros, vel in membranis purpureis auro argentoque descriptos, vel uncialibus, ut vulgo ajunt, litteris onera magis exarata, quam codices: dummodo mihi, meisque permittant pauperes habere schedulas, & non tam pulchros codices, quam emendatos. Utraque autem editio, & Septuaginta juxta Græcos, & mea juxta Hebræos, in Latinum meo labore translata est. Eligat unusquisque quod vult: & studiosum me magis, quam malevolum probet.

Alia ejusdem præfatio.

SI aut fiscellam junco texerem, aut palmarum folia complicarem, ut in sudore vultus mei comederem panem, & ventris opus sollicita mente pertractarem; nullus morderet, nemo reprehenderet. Nunc autem quia juxta sen-

sententiam Salvatoris, volo operari cibum qui non perit, & antiquam divinorum voluminum viam sentibus virgultisque purgare; error mihi geminus infligitur: corrector vitiorum, falsarius dicor, & errores non auferre, sed serere. Tanta est enim vetustatis cōsuetudo, ut etiam confessa plerisque vitia placeant: dum magis pulchros habere volunt codices, quam emendatos. Quapropter, ò fratres dilectissimi, unicum nobilitatis & humilitatis exemplar, pro flabello, calathis, sportellisque, munusculis monachorum, spiritalia hæc & mansura dona suscipite; ac beatum Job, qui adhuc apud Latinos jacebat in stercore, & vermibus scatebat errorum, integrum immaculatumq; gaudete. Quomodo enim post probationem atque victoriam, duplicia sunt ei universa reddita: ita ego in lingua nostra, ut audacter loquar, feci eum habere quæ amiserat. Igitur & vos, & unumquemque lectorem solita præfatione commoneo, & in principiis librorum eadem semper annectens, rogo, ut ubicumque præcedentes virgulas videritis, sciatis ea quæ subiecta sunt, in Hebraicis voluminibus non haberi. Porro ubi stellæ imago præfulserit, ex Hebræo in sermone nostro addita sunt, necnon & illa quæ haberi videbantur, & ita corrupta erant, ut sensum legentibus tollerent, orantibus vobis magno labore correxi: magis utile quid ex otio meo ecclesiis Christi venturum ratus, quam ex aliorum negotio.

Ejusdem in Psalterium, quod secundum Septuaginta editionem correxit, præfatio.

Psalterium Romæ dudum positus emendaram: & juxta Septuaginta interpretes, licet cursim, magna tamen ex parte correxeram. Quod quia rursum videtis, ò Paula & Eustochium, scriptorum vitio depravatum, plusque antiquum errorem, quam novam emendationem valere: me cogitis, ut veluti quodam novali, scissum jam arvum exerceam, & obliquis sulcis renascentes spinas eradicem: æquum esse dicentes, ut quod crebro male pullulat, crebrius succidatur. Unde consueta præfatione cōmoneo tam vos, quibus forte labor iste desudat, quam eos qui exemplaria istiusmodi habere voluerint, ut, quæ diligenter emendavi, cum cura & diligentia transcribantur. Notet sibi unusquisque vel jacentē lineam, vel radiātia signa; id est obelos, vel asteriscos. Et ubicumque viderit virgulam præcedentem, ab eo usque ad duo puncta quæ impressimus, sciat in Septuaginta translatoribus plus haberi. Ubi autem perspexerit stellæ similitudinē, de Hebræis voluminibus additum noverit æque usq; ad duo puncta, juxta Theodotionis dumtaxat editionem, qui simplicitate sermonis a Septuaginta interpretibus non discordat. Hæc ergo & vobis & studioso cuique fecisse me sciens, non ambigo multos fore, qui vel invidia, vel supercilio malint contemnere videri præclara, quam discere: & de turbulento magis rivo, quam de purissimo fonte potare.

Ejusdem præfatio in libros Salomonis.

Iungat epistola, quos jungit sacerdotiū, immo charta non dividat, quos Christi nectit amor. Commentarios in Osee, Amos, Zachariam, Malachiam, quos poscitis, scripsissem si licuisset præ valetudine. Mittitis solatia sumptuum: notarios nostros & librarios sustentatis, ut vobis potissimum nostrum desudet ingenium. Et ecce ex latere frequens turba diversa poscentium: quasi aut æquum sit, me vobis esurientibus, aliis laborare: aut in ratione dati & accepti, cuiquam præter vos, obnoxius sim. Itaque longa ægrotatione fractus, ne penitus hoc anno reticerem, & apud vos mutus essem, tridui opus nomini vestro consecravi, interpretationem videlicet trium Salomonis voluminum: משלי quas Hebræi Parabolas, vulgata autem editio Proverbia vocant: קהלת, quem Græce Ecclesiasten, Latine concionatorem possumus dicere: שיר השירים, quod in nostra lingua vertitur Canticum canticorum. Fertur & Panæretos Jesu filii Sirach liber, & alius pseudepigraphus, qui Sapientia Salomonis inscribitur. Quorum priorem, Hebraicum reperi: non Ecclesiasticum, ut apud Latinos sed Parabolas prænotatum, cui juncti erant Ecclesiastes & Canticum canticorum: ut similitudinem Salomonis non solum librorum numero, sed etiam materiarum genere coæquaret. Secundus apud Hebræos nusquam est, quin & ipse stylus, Græcam eloquentiam redolet: & nonnulli scriptorum veterum hunc esse Judæi Philonis affirmant. Sicut ergo Judith, & Tobiæ, & Machabæorum libros legit quidem Ecclesia, sed eos inter canonicas scripturas non recipit: sic & hæc duo volumina legat ad ædificationem plebis, non ad auctoritatem Ecclesiasticorum dogmatum confirmāndam. Si cui sane Septuaginta interpretum magis editio placet, habet eam à nobis olim emendatam. Neque enim nova sic cupimus, ut vetera destruamus. Et tamen cum diligentissime legerit, sciat magis nostra scripta intelligi, quæ non in tertium vas transfusa coacuerint, sed statim de prœlo purissimæ commendata testæ, suum saporem servaverint.

Ad Paulam & Eustochium in translationem Isaiæ ex Hebraica veritate, ejusdem præfatio.

Nemo cum prophetas versibus viderit esse descriptos, metro eos existimet apud Hebræos ligari, & aliquid simile habere de Psalmis & operibus Salomonis: sed quod in Demosthene & Tullio solet fieri, ut per cola scribantur & commata, qui utique prosa, & non versibus conscripserunt. Nos quoque utilitati legentibus providentes, interpretationem novam, novo scribendi genere distinximus. Ac primum de Isaia sciendum, quod in sermone suo disertus sit: quippe ut vir nobilis & urbanæ eloquentiæ, nec habens quidquam in eloquio rusticitatis admistum. Unde accidit ut præ ceteris florem sermonis ejus, translatio non potuerit conservare. Deinde etiam hoc adjiciendum, quod non tam propheta dicendus sit, quam evangelista. Ita enim universa Christi Ecclesiæque mysteria ad liquidum persecutus est, ut non putes eum de fu-

bræorum revelans, verbum è verbo expressus transtuli. Quem librum editio vulgata, laciniosis hinc inde verborum finibus trahit, addens ea quæ ex tẽpore dici poterant & audiri; sicut solitum est scolaribus disciplinis, sumpto, themate, excogitare quibus verbis uti potuit qui injuriam passus est, vel qui injuriam fecit. Vos autem ò Paula & Eustochium, quoniam & bibliothecas Hebræorum studuistis intrare, & interpretum certamina comprobastis, tenentes Esther Hebraicum librum, per singula verba nostram translationem aspicite; ut possitis agnoscere, me nihil etiam augmentasse addendo, sed fideli testimonio simpliciter sicut in Hebræo habentur, historiam Hebraicam Latinæ linguæ tradidisse. Nec affectamus laudes hominum, nec vituperationes expavescimus. Deo enim placere curantes, minas hominum penitus non timemus: quoniam Deus dissipat ossa eorum qui hominibus placere desiderant: & secundum Apostolum. Qui ejusmodi sunt, servi Christi esse non possunt. Rursum, in libro Esther alphabetum ex minio usque ad Teth litteram fecimus diversis in locis, volentes scilicet Septuaginta interpretum ordinem per hoc insinuare studioso lectori. Nos enim juxta morem Hebraicum, ordinem prosequi etiam in Septuaginta editione maluimus.

Ejusdem in librum Job præfatio.

COgor per singulos scripturę divinæ libros adversariorum respondere maledictis: qui interpretationem meam, reprehensionem Septuaginta interpretum criminantur: quasi non & apud Græcos Aquila, Symmachus, & Theodotio, vel verbum e verbo, vel sensum è sensu, vel ex utroque commixtum, & medie temperatum genus translationis expresserint, & omnia Veteris instrumenti volumina Origenes obelis, astericisque distinxerit, quos vel additos, vel de Theodotione sumptos, translationi antiquæ inseruit, probans defuisse quod additum est. Discant igitur obtrectatores mei recipere in toto, quod in partibus susceperunt, aut interpretationem meam cum asteriscis suis radere. Neque enim fieri potest, ut quos plura intermisisse susceperint, non eosdem etiam in quibusdam errasse fateantur, præcipue in Job: cui si ea quæ sub asteriscis addita sunt, subtraxeris, pars maxima detruncabitur, & hoc dumtaxat apud Græcos. Ceterum apud Latinos, ante eam translationem, quam sub asteriscis & obelis nuper edidimus, septingenti ferme aut octingenti versus desunt; ut decurtatus & laceratus corrosusque liber, fœditatem sui publice legentibus præbeat. Hæc autem translatio nullum de veteribus sequitur interpretem: sed ex ipso Hebraico, Arabicoque sermone, & interdum Syro, nunc verba, nunc sensus, nunc simul utrumque resonabit. Obliquus enim etiam apud Hebræos totus liber fertur & lubricus: & quod Græci rhetores vocant, ἐσχηματισμένος dum qui aliud loquitur, aliud agit: ut si velis anguillam vel murenulam strictis tenere manibus, quãto fortius presseris, tanto citius elabitur. Memini me ob intelligentiam hujus voluminis, Lyddæum quemdam præceptorem, qui apud Hebræos primus haberi putabatur, non parvis redemisse nummis: cujus doctrina an aliquid profecerim, nescio: hoc unum scio, non potuisse me interpretari, nisi quod ante intellexeram. A principio itaque voluminis, usq; ad verba Job, apud Hebræos prosa oratio est. Porro a verbis Job, in quibus ait, Pereat dies in qua natus sum, & nox in qua dictum est, conceptus est homo: usque ad eum locum, ubi ante finem voluminis scriptum est, Idcirco ipse me reprehendo, & ago pœnitentiam in favilla & cinere: hexametri versus sunt, dactylo spondeoq; currentes: & propter linguæ idioma, crebro recipientes & alios pedes, non earumdem syllabarum, sed eorumdem temporum. Interdum quoque rhythmus ipse dulcis & tinnulus fertur numeris pedum solutis: quod metrici magis quam simplex lector intelligunt. A supradicto autem versu usq; ad finem libri, parvum comma quod remanet, prosa oratione contexitur. Quod si cui videtur incredulum, metra scilicet esse apud Hebræos, & in morem nostri Flacci, Græcique Pindari, & Alcæi, & Sapphus, vel Psalterium, vel Lamentationes Jeremiæ, vel omnia ferme scripturarum cantica comprehendi; legat Philonem, Josephum, Origenem, Cæsariensem Eusebium, & eorum testimonio me verum dicere comprobabit. Audiant quapropter canes mei, idcirco me in hoc volumine laborasse, non ut interpretationem antiquam reprehenderem, sed ut ea quæ in illa aut obscura sunt, aut omissa, aut certe scriptorum vitio depravata, manifestiora nostra interpretatione fierent: ut qui Hebræorum sermonem ex parte didicimus, & in Latino pęne ab ipsis cunabulis inter Grammaticos & rhetores philosophos detriti sumus. Quod si apud Græcos, post Septuaginta editionem, jam Christi Evangelio coruscante, Judæus Aquila, & Symmachus ac Theodotio Judaizantes hæretici, sunt recepti, qui multa mysteria Salvatoris subdola interpretatione celarunt, & tamen in ἑξαπλοῖς habentur apud ecclesias, & explanantur ab ecclesiasticis viris; quanto magis ego Christianus, & de parentibus Christianis natus, & vexillum crucis in mea fronte portans, cujus studium fuit omissa repetere, depravata corrigere, & sacramenta Ecclesiæ puro & fideli aperire sermone; vel a fastidiosis, vel a malignis lectoribus non debeo reprobari? Habeant qui volunt veteres libros, vel in membranis purpureis auro argentoque descriptos, vel uncialibus, ut vulgo ajunt, litteris onera magis exarata, quam codices: dummodo mihi, meisque permittant pauperes habere schedulas, & non tam pulchros codices, quam emendatos. Utraque autem editio, & Septuaginta juxta Græcos, & mea juxta Hebræos, in Latinum meo labore translata est. Eligat unusquisque quod vult: & studiosum me magis, quam malevolum probet.

Alia ejusdem præfatio.

SI aut fiscellam junco texerem, aut palmarum folia complicarem, ut in sudore vultus mei comederem panem, & ventris opus sollicita mente pertractarem; nullus morderet, nemo reprehenderet. Nunc autem quia juxta sen-

ſententiam Salvatoris, volo operari cibum qui non perit, & antiquam divinorum voluminum viam ſentibus virgultiſque purgare; error mihi geminus infligitur: corrector vitiorum, falſarius dicor, & errores non auferre, ſed ſerere. Tanta eſt enim vetuſtatis cõſuetudo, ut etiam confeſſa pleriſque vitia placeant: dum magis pulchros habere volunt codices, quam emendatos. Quapropter, ò fratres dilectiſſimi, unicum nobilitatis & humilitatis exemplar, pro flabello, calathis, ſportelliſque, munuſculis monachorum, ſpiritalia hæc & manſura dona ſuſcipite; ac beatum Job, qui adhuc apud Latinos jacebat in ſtercore, & vermibus ſcatebat errorum, integrum immaculatumq; gaudete. Quomodo enim poſt probationem atque victoriam, duplicia ſunt ei univerſa reddita: ita ego in lingua noſtra, ut audacter loquar, feci eum habere quæ amiſerat. Igitur & vos, & unumquemque lectorem ſolita præfatione commoneo, & in principiis librorum eadem ſemper annectens, rogo, ut ubicumque præcedentes virgulas videritis, ſciatis ea quæ ſubjecta ſunt, in Hebraicis voluminibus non haberi. Porro ubi ſtellæ imago præfulſerit, ex Hebræo in ſermone noſtro addita ſunt, necnon & illa quæ haberi videbantur, & ita corrupta erant, ut ſenſum legentibus tollerent, orantibus vobis magno labore correxi: magis utile quid ex otio meo eccleſiis Chriſti venturum ratus, quam ex aliorum negotio.

Ejuſdem in Pſalterium, quod ſecundum Septuaginta editionem correxit, præfatio.

PSalterium Romæ dudum poſitus emendaram: & juxta Septuaginta interpretes, licet curſim, magna tamen ex parte correxeram. Quod quia rurſum videtis, ò Paula & Euſtochium, ſcriptorum vitio depravatum, pluſque antiquum errorem, quam novam emendationem valere: me cogitis, ut veluti quodam novali, ſciſſum jam arvum exerceam, & obliquis ſulcis renaſcentes ſpinas eradicem: æquum eſſe dicentes, ut quod crebro male pullulat, crebrius ſuccidatur. Unde conſueta præfatione cõmoneo tam vos, quibus forte labor iſte deſudat, quam eos qui exemplaria iſtiuſmodi habere voluerint, ut, quæ diligenter emendavi, cum cura & diligentia tranſcribantur. Notet ſibi unuſquiſque vel jacentẽ lineam, vel radiãtia ſigna; id eſt obelos, vel aſteriſcos. Et ubicumque viderit virgulam præcedentem, ab eo uſque ad duo puncta quæ impreſſimus, ſciat in Septuaginta translatoribus plus haberi. Ubi autem perſpexerit ſtellæ ſimilitudinẽ, de Hebræis voluminibus additum noverit æque uſq; ad duo puncta, juxta Theodotionis duntaxat editionem, qui ſimplicitate ſermonis a Septuaginta interpretibus non diſcordat. Hæc ergo & vobis & ſtudioſo cuique feciſſe me ſciens, non ambigo moltos fore, qui vel invidia, vel ſupercilio malint contemnere videri præclara, quam diſcere: & de turbulento magis rivo, quam de puriſſimo fonte potare.

Ejuſdem præfatio in libros Salomonis.

IUngat epiſtola, quos jungit ſacerdotiũ, immo charta non dividat, quos Chriſti nectit amor. Commentarios in Oſee, Amos, Zachariam, Malachiam, quos poſcitis, ſcripſiſſem ſi licuiſſet præ valetudine. Mittitis ſolatia ſumptuum: notarios noſtros & librarios ſuſtentatis, ut vobis potiſſimum noſtrum deſudet ingenium. Et ecce ex latere frequens turba diverſa poſcentium: quaſi aut æquum ſit, me vobis eſurientibus, aliis laborare: aut in ratione dati & accepti, cuiquam præter vos, obnoxius ſim. Itaque longa ægrotatione fractus, ne penitus hoc anno reticerem, & apud vos mutus eſſem, tridui opus nomini veſtro conſecravi, interpretationem videlicet trium Salomonis voluminum: משלי quas Hebræi Parabolas, vulgata autem editio Proverbia vocant: קהלת, quem Græce Eccleſiaſten, Latine concionatorem poſſumus dicere: שיר השירים, quod in noſtra lingua vertitur Canticum canticorum. Fertur & Panaretos Jeſu filii Sirach liber, & alius pſeudepigraphus, qui Sapientia Salomonis inſcribitur. Quorum priorem, Hebraicum reperi: non Eccleſiaſticum, ut apud Latinos ſed Parabolas prænotatum, cui juncti erant Eccleſiaſtes & Canticum canticorum: ut ſimilitudinem Salomonis non ſolum librorum numero, ſed etiam materiarum genere coæquaret. Secundus apud Hebræos nuſquam eſt, quin & ipſe ſtylus, Græcam eloquentiam redolet: & nonnulli ſcriptorum veterum hunc eſſe Judæi Philonis affirmant. Sicut ergo Judith, & Tobiæ, & Machabæorum libros legit quidem Eccleſia, ſed eos inter canonicas ſcripturas non recipit: ſic & hæc duo volumina legat ad ædificationem plebis, non ad auctoritatem Eccleſiaſticorum dogmatum confirmãdam. Si cui ſane Septuaginta interpretum magis editio placet, habet eam à nobis olim emendatam. Neque enim nova ſic cupimus, ut vetera deſtruamus. Et tamen cum diligentiſſime legerit, ſciat magis noſtra ſcripta intelligi, quæ non in tertium vas transfuſa coacuerint, ſed ſtatim de prœlo puriſſimæ commendata teſtæ, ſuum ſaporem ſervaverint.

Ad Paulam & Euſtochium in translationem Iſaiæ ex Hebraica veritate, ejuſdem præfatio.

NEmo cum prophetas verſibus viderit eſſe deſcriptos, metro eos exiſtimet apud Hebræos ligari, & aliquid ſimile habere de Pſalmis & operibus Salomonis: ſed quod in Demoſthene & Tullio ſolet fieri, ut per cola ſcribantur & commata, qui utique proſa, & non verſibus conſcripſerunt. Nos quoque utilitati legentibus providentes, interpretationem novam, novo ſcribendi genere diſtinximus. Ac primum de Iſaia ſciendum, quod in ſermone ſuo diſertus ſit: quippe ut vir nobilis & urbanæ eloquentiæ, nec habens quidquam in eloquio ruſticitatis admiſtum. Unde accidit ut præ ceteris florem ſermonis ejus, translatio non potuerit conſervare. Deinde etiam hoc adjiciendum, quod non tam propheta dicendus ſit, quam evangeliſta. Ita enim univerſa Chriſti Eccleſiæque myſteria ad liquidum perſecutus eſt, ut non putes eum de fu-

bræorum revelans, verbum è verbo expressius transtuli. Quem librum editio vulgata, laciniosis hinc inde verborum finibus trahit, addens ea quæ ex tēpore dici poterant & audiri; sicut solitum est scolaribus disciplinis, sumpto themate, excogitare quibus verbis uti potuit qui injuriam passus est, vel qui injuriam fecit. Vos autem ò Paula & Eustochium, quoniam & bibliothecas Hebræorum studuistis intrare, & interpretum certamina comprobastis, tenentes Esther Hebraicum librum, per singula verba nostram translationem aspicite; ut possitis agnoscere, me nihil etiam augmentasse addendo, sed fideli testimonio simpliciter sicut in Hebræo habentur, historiam Hebraicam Latinæ linguæ tradidisse. Nec affectamus laudes hominum, nec vituperationes expavescimus. Deo enim placere curantes, minas hominum penitus non timemus; quoniam Deus dissipat ossa eorum qui hominibus placere desiderant: & secundum Apostolum, *Qui ejusmodi sunt, servi Christi esse non possunt.* Rursum, in libro Esther alphabetum ex minio usque ad Teth litteram fecimus diversis in locis, volentes scilicet Septuaginta interpretum ordinem per hoc insinuare studioso lectori. Nos enim juxta morem Hebraicum, ordinem prosequi etiam in Septuaginta editione maluimus.

Ejusdem in librum Job præfatio.

COgor per singulos scripturę divinæ libros adversariorum respondere maledictis: qui interpretationem meam, reprehensionem Septuaginta interpretum criminantur: quasi non & apud Græcos Aquila, Symmachus, & Theodotio, vel verbum è verbo, vel sensum è sensu, vel ex utroque commixtum, & medie temperatum genus translationis expresserint, & omnia Veteris instrumenti volumina Origenes obelis, astericisque distinxerit, quos vel additos, vel de Theodotione sumptos, translationi antiquæ inseruit, probans defuisse quod additum est. Discant igitur obtrectatores mei recipere in toto, quod in partibus susceperunt, aut interpretationem meam cum asteriscis suis radere. Neque enim fieri potest, ut quos plura intermisisse susceperint, non eosdem etiam in quibusdam errasse fateantur, præcipue in Job: cui si ea quæ sub asteriscis addita sunt, subtraxeris, pars maxima detruncabitur, & hoc dumtaxat apud Græcos. Ceterum apud Latinos, ante eam translationem, quam sub asteriscis & obelis nuper edidimus, septingenti ferme aut octingenti versus desunt; ut decurtatus & laceratus corrosusque liber, fœditatem sui publice legentibus præbeat. Hæc autem translatio nullum de veteribus sequitur interpretem: sed ex ipso Hebraico, Arabicoque sermone, & interdum Syro, nunc verba, nunc sensus, nunc simul utrumque resonabit. Obliquus enim etiam apud Hebræos totus liber fertur & lubricus: & quod Græci rhetores vocant, ἐσχηματισμένος dum qui aliud loquitur, aliud agit: ut si velis anguillam vel murenulam strictis tenere manibus, quãto fortius presseris, tanto citius elabitur. Memini me ob intelligentiam hujus voluminis, Lyddæum quemdam preceptorem, qui apud Hebręos primus haberi putabatur, non parvis redemisse nummis; cujus doctrina an aliquid profecerim, nescio: hoc unum scio, non potuisse me interpretari, nisi quod ante intellexeram. A principio itaque voluminis, usq; ad verba Job, apud Hebræos prosa oratio est. Porro a verbis Job, in quibus ait, Pereat dies in qua natus sum, & nox in qua dictum est, conceptus est homo: usque ad eum locum, ubi ante finem voluminis scriptum est, Idcirco ipse me reprehendo, & ago pœnitentiam in favilla & cinere: hexametri versus sunt, dactylo spondeoq; currentes: & propter linguæ idioma, crebro recipientes & alios pedes, non earumdem syllabarum, sed eorumdem temporum. Interdum quoque rhythmus ipse dulcis & tinnulus fertur numeris pedum solutis: quod metrici magis quam simplex lector intelligunt. A supradicto autem versu usq; ad finem libri, parvum comma quod remanet, prosa oratione contexitur. Quod si cui videtur incredulum, metra scilicet esse apud Hebræos, & in morem nostri Flacci, Græcique Pindari, & Alcæi, & Sapphus, vel Psalterium, vel Lamentationes Jeremiæ, vel omnia ferme scripturarum cantica comprehendi; legat Philonem, Josephum, Origenem, Cæsariensem Eusebium, & eorum testimonio me verum dicere comprobabit. Audiant quapropter canes mei, idcirco me in hoc volumine laborasse, non ut interpretationem antiquam reprehenderem, sed ut ea quæ in illa aut obscura sunt, aut omissa, aut certe scriptorum vitio depravata, manifestiora nostra interpretatione fierent: ut qui Hebræorum sermonem ex parte didicimus, & in Latino pęne ab ipsis cunabulis inter Grammaticos & rhetores philosophos detriti sumus. Quod si apud Græcos, post Septuaginta editionem, jam Christi Evangelio coruscante, Judæus Aquila, & Symmachus ac Theodotio Judaizantes hæretici, sunt recepti, qui multa mysteria Salvatoris subdola interpretatione celarunt, & tamen in ἑξαπλοῖς habentur apud ecclesias, & explanantur ab ecclesiasticis viris: quanto magis ego Christianus, & de parentibus Christianis natus, & vexillum crucis in mea fronte portans, cujus studium fuit omissa repetere, depravata corrigere, & sacramenta Ecclesiæ puro & fideli aperire sermone; vel á fastidiosis, vel a malignis lectoribus non debeo reprobari? Habeant qvi volunt veteres libros, vel in membranis purpureis auro argentoque descriptos, vel uncialibus, ut vulgo ajunt, litteris onera magis exarata, quam codices: dummodo mihi, meisque permittant pauperes habere schedulas, & non tam pulchros codices, quam emendatos. Utraque autem editio, & Septuaginta juxta Græcos, & mea juxta Hebræos, in Latinum meo labore translata est. Eligat unusquisque quod vult: & studiosum me magis, quam malevolum probet.

Alia ejusdem præfatio.

SI aut fiscellam junco texerem, aut palmarum folia complicarem, ut in sudore vultus mei comederem panem, & ventris opus sollicita mente pertractarem; nullus morderet, nemo reprehenderet. Nunc autem quia juxta sen-

sententiam Salvatoris, volo operari cibum qui non perit, & antiquam divinorum voluminum viam sentibus virgultisque purgare; error mihi geminus infligitur: corrector vitiorum, falsarius dicor, & errores non auferre, sed serere. Tanta est enim vetustatis cõsuetudo, ut etiam confessa plerisque vitia placeant: dum magis pulchros habere volunt codices, quam emendatos. Quapropter, ô fratres dilectissimi, unicum nobilitatis & humilitatis exemplar, pro flabello, calathis, sportellisque, munusculis monachorum, spiritalia hæc & mansura dona suscipite; ac beatum Job, qui adhuc apud Latinos jacebat in stercore, & vermibus scatebat errorum, integrum immaculatumq; gaudete. Quomodo enim post probationem atque victoriam, duplicia sunt ei universa reddita: ita ego in lingua nostra, ut audacter loquar, feci eum habere quæ amiserat. Igitur & vos, & unumquemque lectorem solita præfatione commoneo, & in principiis librorum eadem semper annectens, rogo, ut ubicumque præcedentes virgulas videritis, sciatis ea quæ subjecta sunt, in Hebraicis voluminibus non haberi. Porro ubi stellæ imago præfulserit, ex Hebræo in sermone nostro addita sunt, necnon & illa quæ haberi videbantur, & ita corrupta erant, ut sensum legentibus tollerent, orantibus vobis magno labore correxi: magis utile quid ex otio meo ecclesiis Christi venturum ratus, quam ex aliorum negotio.

Ejusdem in Psalterium, quod secundum Septuaginta editionem correxit, præfatio.

PSalterium Romæ dudum positus emendaram: & juxta Septuaginta interpretes, licet cursim, magna tamen ex parte correxeram. Quod quia rursum videtis, ô Paula & Eustochium, scriptorum vitio depravatum, plusque antiquum errorem, quam novam emendationem valere: me cogitis, ut veluti quondam novali, scissum jam arvum exerceam, & obliquis sulcis renascentes spinas eradicem: æquum esse dicentes, ut quod crebro male pullulat, crebrius succidatur. Unde consueta præfatione cõmoneo tam vos, quibus forte labor iste desudat, quam eos qui exemplaria istiusmodi habere voluerint, ut, quæ diligenter emendavi, cum cura & diligentia transcribantur. Notet sibi unusquisque vel jacentẽ lineam, vel radiãtia signa; id est obelos, vel asteriscos. Et ubicumque viderit virgulam præcedentem, ab eo usque ad duo puncta quæ impressimus, sciat in Septuaginta translatoribus plus haberi. Ubi autem perspexerit stellæ similitudinẽ, de Hebræis voluminibus additum noverit æque usq; ad duo puncta, juxta Theodotionis dumtaxat editionem, qui simplicitate sermonis a Septuaginta interpretibus non discordat. Hæc ergo & vobis & studioso cuique fecisse me sciens, non ambigo multos fore, qui vel invidia, vel supercilio malint contemnere videri præclara, quam discere: & de turbulento magis rivo, quam de purissimo fonte potare.

Ejusdem præfatio in libros Salomonis.

JUngat epistola, quos jungit sacerdotiũ, immo charta non dividat, quos Christi nectit amor. Commentarios in Osee, Amos, Zachariam, Malachiam, quos poscitis, scripsissem si licuisset præ valetudine. Mittitis solatia sumptuum: notarios nostros & librarios sustentatis, ut vobis potissimum nostrum desudet ingenium. Et ecce ex latere frequens turba diversa poscentium: quasi aut æquum sit, me vobis esurientibus, aliis laborare: aut in ratione dati & accepti, cuiquam præter vos, obnoxius sim. Itaque longa ægrotatione fractus, ne penitus hoc anno reticerem, & apud vos mutus essem, tridui opus nomini vestro consecravi, interpretationem videlicet trium Salomonis voluminum: משלי quas Hebræi Parabolas, vulgata autem editio Proverbia vocant: קהלת, quem Græce Ecclesiasten, Latine concionatorem possumus dicere: שיר השירים, quod in nostra lingua vertitur Canticum canticorum. Fertur & Panaretos Jesu filii Sirach liber, & alius pseudepigraphus, qui Sapientia Salomonis inscribitur. Quorum priorem, Hebraicum reperi: non Ecclesiasticum, ut apud Latinos sed Parabolas prænotatum, cui juncti erant Ecclesiastes & Canticum canticorum: ut similitudinem Salomonis non solum librorum numero, sed etiam materiarum genere coæquaret. Secundus apud Hebræos nusquam est, quin & ipse stylus, Græcam eloquentiam redolet: & nonnulli scriptorum veterum hunc esse Judæi Philonis affirmant. Sicut ergo Judith, & Tobiæ, & Machabæorum libros legit quidem Ecclesia, sed eos inter canonicas scripturas non recipit: sic & hæc duo volumina legat ad ædificationem plebis, non ad auctoritatem Ecclesiasticorum dogmatum confirmãdam. Si cui sane Septuaginta interpretum magis editio placet, habet eam à nobis olim emendatam. Neque enim nova sic cupimus, ut vetera destruamus. Et tamen cum diligentissime legerit, sciat magis nostra scripta intelligi, quæ non in tertium vas transfusa coacuerint, sed statim de prœlo purissimæ commendata testæ, suum saporem servaverint.

Ad Paulam & Eustochium in translationem Isaiæ ex Hebraica veritate, ejusdem præfatio.

NEmo cum prophetas versibus viderit esse descriptos, metro eos existimet apud Hebræos ligari, & aliquid simile habere de Psalmis & operibus Salomonis: sed quod in Demosthene & Tullio solet fieri, ut per cola scribantur & commata, qui utique prosa, & non versibus conscripserunt. Nos quoque utilitati legentibus providentes, interpretationem novam, novo scribendi genere distinximus. Ac primum de Isaia sciendum, quod in sermone suo disertus sit: quippe ut vir nobilis & urbanæ eloquentiæ, nec habens quidquam in eloquio rusticitatis admistum. Unde accidit ut præ ceteris florem sermonis ejus, translatio non potuerit conservare. Deinde etiam hoc adjiciendum, quod non tam propheta dicendus sit, quam evangelista. Ita enim universa Christi Ecclesiæque mysteria ad liquidum persecutus est, ut non putes eum de fu-

bræorum revelans, verbum è verbo expressius transtuli. Quem librum editio vulgata, laciniosis hinc inde verborum finibus trahit, addens ea quæ ex tēpore diei poterant & audiri; sicut solitum est scolaribus disciplinis, sumpto, themate, excogitare quibus verbis uti potuit qui injuriam passus est, vel qui injuriam fecit. Vos autem ò Paula & Eustochium, quoniam & bibliothecas Hebræorum studuistis intrare, & interpretum certamina comprobastis, tenentes Esther Hebraicum librum, per singula verba nostram translationem aspicite; ut possitis agnoscere, me nihil etiam augmentasse addendo, sed fideli testimonio simpliciter sicut in Hebræo habentur, historiam Hebraicam Latinæ linguæ tradidisse. Nec affectamus laudes hominum, nec vituperationes expavescimus. Deo enim placere curantes, minas hominum penitus non timemus: quoniam Deus dissipat ossa eorum qui hominibus placere desiderant: & secundum Apostolum. Qui ejusmodi sunt, servi Christi esse non possunt. Rursum, in libro Esther alphabetum ex minio usque ad Teth litteram fecimus diversis in locis, volentes scilicet Septuaginta interpretum ordinem per hoc insinuare studioso lectori. Nos enim juxta morem Hebraicum, ordinem prosequi etiam in Septuaginta editione maluimus.

Ejusdem in librum Job præfatio.

COgor per singulos scripturę divinæ libros adversariorum respondere maledictis: qui interpretationem meam, reprehensionem Septuaginta interpretum criminantur: quasi non & apud Græcos Aquila, Symmachus, & Theodotio, vel verbum è verbo, vel sensum è sensu, vel ex utroque commixtum, & medie temperatum genus translationis expresserint, & omnia Veteris instrumenti volum na Origenes obelis, astericisque distinxerit, quos vel additos, vel de Theodotione sumptos, translationi antiquæ inseruit, probans defuisse quod additum est. Discant igitur obtrectatores mei recipere in toto, quod in partibus susceperunt, aut interpretationem meam cum astericis suis radere. Neque enim fieri potest, ut quos plura intermisisse susceperint, non eosdem etiam in quibusdam errasse fateantur, præcipue in Job: cui si ea quæ sub astericis addita sunt, subtraxeris, pars maxima detruncabitur, & hoc dumtaxat apud Græcos. Ceterum apud Latinos, ante eam translationem, quam sub astericis & obelis nuper edidimus, septingenti ferme aut octingenti versus desunt; ut decurtatus & laceratus corrosusque liber, fœditatem sui publice legentibus præbeat. Hæc autem translatio nullum de veteribus sequitur interpretem: sed ex ipso Hebraico, Arabicoque sermone, & interdum Syro, nunc verba, nunc sensus, nunc simul utrumque resonabit. Obliquus enim etiam apud Hebræos totus liber fertur & lubricus: & quod Græci rhetores vocant, ἐσχηματισμένος dum qui aliud loquitur, aliud agit: ut si velis anguillam vel murenulam strictis tenere manibus, quāto fortius presseris, tanto citius elabitur. Memini me ob intelligentiam hujus voluminis, Lyddæum quemdam preceptorem, qui apud Hebręos primus haberi putabatur, non parvis redemisse nummis: cujus doctrina an aliquid profecerim, nescio: hoc unum scio, non potuisse me interpretari, nisi quod ante intellexeram. A principio itaque voluminis, usq; ad verba Job, apud Hebræos prosa oratio est. Porro a verbis Job, in quibus ait, Pereat dies in qua natus sum, & nox in qua dictum est, conceptus est homo: usque ad eum locum, ubi ante finem voluminis scriptum est, Idcirco ipse me reprehendo, & ago pœnitentiam in favilla & cinere: hexametri versus sunt, dactylo spondeoq; currentes: & propter linguæ idioma, crebro recipientes & alios pedes, non earumdem syllabarum, sed eorumdem temporum. Interdum quoque rhythmus ipse dulcis & tinnulus fertur numeris pedum solutis: quod metrici magis quam simplex lector intelligunt. A supradicto autem versu usq; ad finem libri, parvum comma quod remanet, prosa oratione contexitur. Quod si cui videtur incredulum, metra scilicet esse apud Hebræos, & in morem nostri Flacci, Græcique Pindari, & Alcæi, & Sapphus, vel Psalterium, vel Lamentationes Jeremiæ, vel omnia ferme scripturarum cantica comprehendi; legat Philonem, Josephum, Origenem, Cæsariensem Eusebium, & eorum testimonio me verum dicere comprobabit. Audiant quapropter canes mei, idcirco me in hoc volumine laborasse, non ut interpretationem antiquam reprehenderem, sed ut ea quæ in illa aut obscura sunt, aut omissa, aut certe scriptorum vitio depravata, manifestiora nostra interpretatione fierent: ut qui Hebræorum sermonem ex parte didicimus, & in Latino pene ab ipsis cunabulis inter Grammaticos & rhetores philosophos detriti sumus. Quod si apud Græcos, post Septuaginta editionem, jam Christi Evangelio coruscante, Judæus Aquila, & Symmachus ac Theodotio Judaizantes hæretici, sunt recepti, qui multa mysteria Salvatoris subdola interpretatione celarunt, & tamen in ἑξαπλοῖς habentur apud ecclesias, & explanantur ab ecclesiasticis viris: quanto magis ego Christianus, & de parentibus Christianis natus, & vexillum crucis in mea fronte portans, cujus studium fuit omissa repetere, depravata corrigere, & sacramenta Ecclesiæ puro & fideli aperire sermone; vel à fastidiosis, vel a malignis lectoribus non debeo reprobari? Habeant qui volunt veteres libros, vel in membranis purpureis auro argentoque descriptos, vel uncialibus, ut vulgo ajunt, litteris onera magis exarata, quam codices: dummodo mihi, meisque permittant pauperes habere schedulas, & non tam pulchros codices, quam emendatos. Utraque autem editio, & Septuaginta juxta Græcos, & mea juxta Hebræos, in Latinum meo labore translata est. Eligat unusquisque quod vult: & studiosum me magis, quam malevolum probet.

Alia ejusdem præfatio.

SI aut fiscellam junco texerem, aut palmarum folia complicarem, ut in sudore vultus mei comederem panem, & ventris opus sollicita mente pertractarem; nullus morderet, nemo reprehenderet. Nunc autem quia juxta sen-

sententiam Salvatoris, volo operari cibum qui non perit, & antiquam divinorum voluminum viam sentibus virgultisque purgare; error mihi geminus infligitur: corrector vitiorum, falsarius dicor, & errores non auferre, sed serere. Tanta est enim vetustatis cõsuetudo, ut etiam confessa plerisque vitia placeant: dum magis pulchros habere volunt codices, quam emendatos. Quapropter, ô fratres dilectissimi, unicum nobilitatis & humilitatis exemplar, pro flabello, calathis, sportellisque, munusculis monachorum, spiritalia hæc & mansura dona suscipite; ac beatum Job, qui adhuc apud Latinos jacebat in stercore, & vermibus scatebat errorum, integrum immaculatumq; gaudete. Quomodo enim post probationem atque victoriam, duplicia sunt ei universa reddita: ita ego in lingua nostra, ut audacter loquar, feci eum habere quæ amiserat. Igitur & vos, & unumquemque lectorem solita præfatione commoneo, & in principiis librorum eadem semper annectens, rogo, ut ubicumque præcedentes virgulas videritis, sciatis ea quæ subjecta sunt, in Hebraicis voluminibus non haberi. Porro ubi stellæ imago præfulserit, ex Hebræo in sermone nostro addita sunt, necnon & illa quæ haberi videbantur, & ita corrupta erant, ut sensum legentibus tollerent, orantibus vobis magno labore correxi: magis utile quid ex otio meo ecclesiis Christi venturum ratus, quam ex aliorum negotio.

Ejusdem in Psalterium, quod secundum Septuaginta editionem correxit, præfatio.

PSalterium Romæ dudum positus emendaram: & juxta Septuaginta interpretes, licet cursim, magna tamen ex parte correxeram. Quod quia rursum videtis, ô Paula & Eustochium, scriptorum vitio depravatum, plusque antiquum errorem, quam novam emendationem valere: me cogitis, ut veluti quodam novali, scissum jam arvum exerceam, & obliquis sulcis renascentes spinas eradicem: æquum esse dicentes, ut quod crebro male pullulat, crebrius succidatur. Unde consueta præfatione cõmoneo tam vos, quibus forte labor iste desudat, quam eos qui exemplaria istiusmodi habere voluerint, ut, quæ diligenter emendavi, cum cura & diligentia transcribantur. Notet sibi unusquisque vel jacentē lineam, vel radiãtia signa; id est obelos, vel asteriscos. Et ubicumque viderit virgulam præcedentem, ab eo usque ad duo puncta quæ impressimus, sciat in Septuaginta translatoribus plus haberi. Ubi autem perspexerit stellæ similitudinē, de Hebræis voluminibus additum noverit æque usq; ad duo puncta, juxta Theodotionis dumtaxat editionem, qui simplicitate sermonis a Septuaginta interpretibus non discordat. Hæc ergo & vobis & studioso cuique fecisse me sciens, non ambigo multos fore, qui vel invidia, vel supercilio malint contemnere videri præclara, quam discere: & de turbulento magis rivo, quam de purissimo fonte potare.

Ejusdem præfatio in libros Salomonis.

JUngat epistola, quos jungit sacerdotiũ, imo charta non dividat, quos Christi nectit amor. Commentarios in Osee, Amos, Zachariam, Malachiam, quos poscitis, scripsissem si licuisset præ valetudine. Mittitis solatia sumptuum: notarios nostros & librarios sustentatis, ut vobis potissimum nostrum desudet ingenium. Et ecce ex latere frequens turba diversa poscentium: quasi aut æquum sit, me vobis esurientibus, aliis laborare: aut in ratione dati & accepti, cuiquam præter vos, obnoxius sim. Itaque longa ægrotatione fractus, ne penitus hoc anno reticerem, & apud vos mutus essem, tridui opus nomini vestro consecravi, interpretationem videlicet trium Salomonis voluminum: משלי quas Hebræi Parabolas, vulgata autem editio Proverbia vocant: קהלת, quem Græce Ecclesiasten, Latine concionatorem possumus dicere: שיר השירים, quod in nostra lingua vertitur Canticum canticorum. Fertur & Panaretos Jesu filii Sirach liber, & alius pseudepigraphus, qui Sapientia Salomonis inscribitur. Quorum priorem, Hebraicum reperi: non Ecclesiasticum, ut apud Latinos sed Parabolas prænotatum, cui juncti erant Ecclesiastes & Canticum canticorum: ut similitudinem Salomonis non solum librorum numero, sed etiam materiarum genere coæquaret. Secundus apud Hebræos nusquam est, quin & ipse stylus, Græcam eloquentiam redolet: & nonnulli scriptorum veterum hunc esse Judæi Philonis affirmant. Sicut ergo Judith, & Tobiæ, & Machabæorum libros legit quidem Ecclesia, sed eos inter canonicas scripturas non recipit: sic & hæc duo volumina legat ad ædificationem plebis, non ad auctoritatem Ecclesiasticorum dogmatum confirmandam. Si cui sane Septuaginta interpretum magis editio placet, habet eam à nobis olim emendatam. Neque enim nova sic cupimus, ut vetera destruamus. Et tamen cum diligentissime legerit, sciat magis nostra scripta intelligi, quæ non in tertium vas transfusa coacuerint, sed statim de prœlo purissimæ commendata testæ, suum saporem servaverint.

Ad Paulam & Eustochium in translationem Isaiæ ex Hebraica veritate, ejusdem præfatio.

NEmo cum prophetas versibus viderit esse descriptos, metro eos existimet apud Hebræos ligari, & aliquid simile habere de Psalmis & operibus Salomonis: sed quod in Demosthene & Tullio solet fieri, ut per cola scribantur & commata, qui utique prosa, & non versibus conscripserunt. Nos quoque utilitati legentibus providentes, interpretationem novam, novo scribendi genere distinximus. Ac primum de Isaia sciendum, quod in sermone suo disertus sit: quippe ut vir nobilis & urbanæ eloquentiæ, nec habens quidquam in eloquio rusticitatis admistum. Unde accidit ut præ ceteris florem sermonis ejus, translatio non potuerit conservare. Deinde etiam hoc adjiciendum, quod non tam propheta dicendus sit, quam evangelista. Ita enim universa Christi Ecclesiæque mysteria ad liquidum persecutus est, ut non putes eum de fu-

minus fuerant, & virgulis quæ ex superfluo videbantur apposita. Si igitur aliis licuit non tenere quod semel susceperant; & post Septuaginta cellulas, quæ vulgo sine auctore jactătur, singulas cellulas aperuere, hocque in ecclesiis legitur quod Septuaginta nescierunt; cur me non suscipiāt Latini mei, qui inviolata editione veteri ita novā condidi, ut laborem meum Hebræis, &, quod his majus est, Apostolis auctoribus comprobem? Scripsi nuper librum de optimo genere interpretandi, ostēdens illa de Evāgelio, Ex Ægypto vocavi filium meum: &, Quoniam Nazaræus vocabitur: &, Videbunt in quem compunxerunt: & illud Apostoli, Quæ oculus non vidit, nec auris audivit, nec in cor hominis ascenderunt, quæ præparavit Deus diligentibus illum: cæteraque his similia, in Hebræorum libris inveniri. Certe Apostoli & Evangelistæ, Septuaginta interpretes noverant: & unde eis hæc quæ in Septuaginta interpretibus non habentur? Christus Dominus noster utriusque Testamenti conditor in Evangelio secundum Joannem, Qui credit, inquit, in me, sicut dicit Scriptura, flumina de ventre ejus fluent aquæ vivæ. Utique scriptum est, quod Salvator scriptum esse testatur. Ubi scriptum est, Septuaginta non habent: apocrypha nescit Ecclesia. Ad Hebræos igitur revertendum est, unde & Dominus loquitur, & discipuli exempla præsumunt. Hæc pace veterum loquor, & obtrectatoribus meis tantum respondeo, qui canino dente me rodunt, in publico detrahentes, & legentes in angulis, iidem & accusatores & defensores, cum in aliis probent quod in me reprobant: quasi virtus & vitium non in rebus sit, sed cum auctore mutetur. Cæterum memini editionem Septuaginta translatorum olim de Græco emendatam tribuisse me nostris: nec inimicum debere existimari eorum, quos, in conventu fratrum semper edissero. Et quod nunc דברי הימים, id est Verba dierum, interpretatus sum; idcirco feci, ut inextricabiles moras, & silvam nominum, quæ scriptorum confusa sunt vitio, sensuumque barbariem, apertius & per versuum cola digererem, mihimetipsi & meis juxta Ismeniam canens, si aures surdæ sunt cæterorum.

Ad Domnionem & Rogatianum, in eumdem præfatio ejusdem.

QUomodo Græcorum historias magis intelligūt, qui Athenas viderint; & tertium Virgilii librum, qui a Troade per Leucaten, & Acroceraunia, ad Siciliam, & inde ad ostia Tiberis navigaverint, ita sanctam Scripturam lucidius intuebitur, qui Judæam oculis contemplatus sit, & antiquarum urbium memorias, locorumque vel eadem vocabula, vel mutata cognoverit. Unde & nobis curæ fuit, cum eruditissimis Hebræorum hunc laborem subire: ut circumiremus provinciam, quam universæ Christi Ecclesiæ sonant. Fateor enim, mi Domnion & Rogatiane charissimi, numquam me in divinis voluminibus, propriis viribus credidisse, nec habuisse opinionem meam, sed ea etiam de quibus scire me arbitrabar, interrogare me solitum, quanto magis de his super quibus anceps eram? Denique cum a me nuper litteris flagitassetis, ut vobis librum Paralipomenon Latino sermone transferrem, de Tiberiade quendam legis Doctorem, qui apud Hebræos admirationi habebatur, assumpsi: & contuli cum eo a vertice, ut ajunt, usque ad extremum unguem: & sic confirmatus, ausus sum facere quod jubebatis. Libere enim vobis loquor, ita in Græcis & Latinis codicibus hic nominum liber vitiosus est, ut non tam Hebræa quam Barbara quædam, & Sarmatica nomina conjecta arbitrandum sit. Nec hoc Septuaginta interpretibus, qui Spiritu sancto pleni, ea quæ vera fuerunt transtulerant, sed scriptorum culpæ ascribendum, dum de emendatis inemendata scriptitant: & sæpe tria nomina, subtractis e medio syllabis, in unum vocabulum cogunt, vel è regione unum nomen, propter latitudinem suam, in duo vel tria vocabula dividunt. Sed & ipsæ appellationes, non homines, ut pleriq; existimant, sed urbes, & regiones, & saltus, & provincias sonant, & oblique sub interpretatione & figura eorum, quædam narrantur historiæ: de quibus in Regnorum libro dicitur, Nonne ecce hæc scripta sunt in libro verborum dierum regum Juda? Quæ utique in nostris codicibus non habentur. Hoc primum sciendum, quod apud Hebræos, liber Paralipomenon, unus sit: & apud illos vocatus, דברי הימים id est Verba dierum: qui propter magnitudinem, apud nos divisus est, quod nonnulli etiam in Bruto, Ciceronis dialogo, faciunt, ut eum in tres partes secent, cum unus a suo auctore sit editus. Deinde etiam illud attendendum, quod frequenter nomina, non vocabula hominum, sed rerum, ut dixi, significantias sonant. Ad extremum quod omnis eruditio Scripturarum in hoc continetur: & historiæ quæ vel prætermissæ sunt in suis locis, vel perstrictæ leviter, hic per quædam verborum compendia explicentur. Orationum itaque vestrarum adjutus auxilio, misi librum benevolis placiturum, tamen invidis displiciturum esse non ambigo. Optima enim quæque, ut ait Plinius, malunt contemnere plerique, quam discere. Si quis in hac interpretatione voluerit aliquid reprehendere, interroget Hebræos, suam conscientiam recolat, videat ordinem textumque sermonis; & tunc nostro labori, si potuerit, detrahat. Ubicumque ergo asteriscos, id est stellas, radiare in hoc volumine videritis: ibi sciatis de Hebræo additum, quod in Latinis codicibus non habetur. Ubi vero obelus, transversa scilicet virga præposita est, illic signatur quid Septuaginta interpretes addiderint, vel ob decoris gratiam, vel ob Spiritus sancti auctoritatem, licet in Hebræis voluminibus non legatur.

Ejusdem ad Domnionem & Rogatianum, in Esdram, & Nehemiam præfatio.

VTrum difficilius sit, facere quod poscitis, an negare necdum statui. nam neque vobis aliquid imperantibus abnuere, sententiæ est: & magnitudo oneris impositi ita cervices premit, ut ante sub fasce ruendum sit, quam levan-

levandum. Accedunt ad hoc invidorum studia: qui omne quod scribimus, reprehendendum putant; & interdum contra se conscientia repugnante, publice lacerant quod occulte legunt, in tantum ut clamare compellar, & dicere: Domine, libera animam meam a labiis iniquis, & à lingua dolosa. Tertius annus est quod semper scribitis atque rescribitis, ut Esdræ librum & Esther, vobis de Hebræo transferam: quasi non habeatis Græca & Latina volumina: aut quidquid illud est quod à nobis vertitur, non statim ab omnibus conspuendum sit. Frustra autem, ut ait quidam, niti, neque aliud fatigando nisi odium quærere, extremæ dementiæ est. Itaque obsecro vos mi Domnion & Rogatiane charissimi, ut privata lectione contenti, libros non efferatis in publicum, nec fastidiosis cibos ingeratis: vitetisque eorum supercilium, qui judicare tantum de aliis, & ipsi facere nihil noverunt. Si qui autem fratrum sunt, quibus nostra non displicent, his tribuatis exemplar; admonentes ut Hebræa nomina, quorum grandis in hoc volumine copia est, distincte & per intervalla transcribant. Nihil enim proderit emendasse librum, nisi emendatio, librariorum diligentia, conservetur. Nec quemquam moveat quod unus à nobis liber editus est: nec apocryphorum tertii & quarti somniis delectetur: quia & apud Hebræos Esdræ Nehemiæque sermones in unum volumen coarctantur, & quæ non habentur apud illos, nec de viginti quatuor senibus sunt, procul abjicienda. Si quis autem Septuaginta vobis opposuerit interpretes, quorum exemplaria varietas ipsa lacerata & inversa demonstrat; nec potest utique verum asseri quod diversum est: mittite eum ad Evangelia: in quibus multa ponuntur quasi de Veteri testamento, quæ apud Septuaginta interpretes non habentur, velut illud, Quoniam Nazaræus vocabitur: &, Ex Ægypto vocavi filium meum: &, Videbunt in quem compunxerunt: multaque alia, quæ latiori operi reservamus: & quærite ab eo ubi scripta sint: cumque proferre non potuerit, vos legite de his exemplaribus quæ nuper a nobis edita, maledicorum quotidie linguis confodiuntur. Sed ut ad compendium veniam, certe quod illaturus sum, æquissimum est. Edidi aliquid quod non habetur in Græco, aut aliter habetur quam à me versum est? Quid interpretem laniant? interrogent Hebræos: & ipsis auctoribus, translationi meæ vel arrogent vel derogent fidem. Porro aliud est, si clausis, quod dicitur, oculis mihi volunt maledicere, & non imitantur Græcorum studium ac benevolentiam, qui post Septuaginta translatores, jam Christi Evangelio coruscante, Judæos & Hebionitas legis veteris interpretes, Aquilā videlicet, & Symmachum, & Theodotionē, & curiose legunt, & per Origenis laborē in hexaplis, ecclesiis dedicarūt. Quanto magis Latini grati esse deberēt, quod exultantem cernerent Græciam à se aliquid mutuari? Primum enim magnorum sumptuum est & infinitæ difficultatis, exemplaria posse haberi omnia: deinde etiam qui habuerint, & Hebræi sermonis ignari sunt, magis errabunt, ignorantes, quis è multis verius dixerit. Quod etiam sapientissimo cuidam nuper apud Græcos accidit, ut interdum Scripturæ sensum relinquens, uniuscujusque interpretis sequeretur errorem. Nos autem qui Hebrææ linguæ saltem parvam habemus scientiam, & Latinus nobis utcumque sermo non deest, & de aliis magis possumus judicare, & ea quæ ipsi intelligimus, in nostra lingua promere. Itaque licet hydra sibilet, victorque Sinon incendia jactet: numquam meum, juvante Christo, silebit eloquium: etiam præcisa lingua balbutiet. Legant qui volunt: qui nolunt abjiciant. Eventilent apices, litteras calumnientur: magis vestra charitate provocabor ad studium, quam illorum detractione & odio deterrebor.

Ejusdem ad Chromatium & Eliodorum in Tobiam præfatio.

Mirari non desino exactionis vestræ instantiam: exigitis enim ut librum Chaldæo sermone conscriptum, ad Latinum stylum traham; librum utique Tobiæ, quem Hebræi de catalogo divinarum scripturarum secantes, his quæ hagiographa memorant, mancipārunt. Feci satis desiderio vestro; non tamen meo studio. Arguunt & nos Hebræorum studia: & imputant nobis, contra suum canonem Latinis auribus ista trāsferre. Sed melius esse judicans Pharisæorum displicere judicio, & Episcoporum jussionibus deservire, institi ut potui. Et quia vicina est Chaldæorum lingua sermoni Hebraico, utriusque linguæ peritissimum loquacem reperiens, unius diei laborem arripui: & quidquid ille mihi Hebraicis verbis expressit, hoc ego accito notario, sermonibus Latinis exposui. Orationibus vestris mercedem hujus operis compensabo, cum gratum vobis didicero me, quod jubere estis dignati, complesse.

Ejusdem præfatio in librum Judith.

Apud Hebræos liber Judith inter hagiographa legitur: cujus auctoritas ad roboranda illa quæ in contentionem veniunt, minus idonea judicatur. Chaldæo tamen sermone conscriptus, inter historias cōputatur. Sed quia hunc librum synodus Nicæna in numero sanctarum Scripturarum legitur computasse, acquievi postulationi vestræ, immo exactioni: & sepositis occupationibus, quibus vehementer arctabar, huic unam lucubratiunculam dedi, magis sensum è sensu, quam ex verbo verbum transferens. Multorum codicum varietatem vitiosissimam amputavi: sola ea, quæ intelligentia integra in verbis Chaldæis invenire potui, Latinis expressi. Accipite Judith viduam, castitatis exemplum, & triumphali laude perpetuis eam præconiis declarate. Hanc enim non solum fœminis, sed & viris imitabilem dedit, qui castitatis ejus remunerator, virtutem ei talem tribuit, ut invictum omnibus hominibus vinceret, & insuperabilem superaret.

Ejusdem in librum Esther præfatio.

Librum Esther variis translatoribus cōstat esse vitiatum, quem ego de archiviis Hebræ-

bræorum revelans, verbum è verbo expressius transtuli. Quem librum editio vulgata, laciniosis hinc inde verborum finibus trahit, addens ea quæ ex tépore dici poterant & audiri; sicut solitum est scolaribus disciplinis, sumpto, themate, excogitare quibus verbis uti potuit qui injuriam passus est, vel qui injuriam fecit. Vos autem ò Paula & Eustochium, quoniam & bibliothecas Hebræorum studuistis intrare, & interpretum certamina comprobastis, tenentes Esther Hebraicum librum, per singula verba nostram translationem aspicite; ut possitis agnoscere, me nihil etiam augmentasse addendo, sed fideli testimonio simpliciter sicut in Hebræo habentur, historiam Hebraicam Latinæ linguæ tradidisse. Nec affectamus laudes hominum, nec vituperationes expavescimus. Deo enim placere curantes, minas hominum penitus non timemus: quoniam Deus dissipat ossa eorum qui hominibus placere desiderant: & secundum Apostolum. Qui ejusmodi sunt, servi Christi esse non possunt. Rursum, in libro Esther alphabetum ex minio usque ad Teth litteram fecimus diversis in locis, volentes scilicet Septuaginta interpretum ordinem per hoc insinuare studioso lectori. Nos enim juxta morem Hebraicum, ordinem prosequi etiam in Septuaginta editione maluimus.

Ejusdem in librum Job præfatio.

COgor per singulos scripturę divinæ libros adversariorum respondere maledictis: qui interpretationem meam, reprehensionem Septuaginta interpretum criminantur: quasi non & apud Græcos Aquila, Symmachus, & Theodotio, vel verbum e verbo, vel sensum è sensu, vel ex utroque commixtum, & medie temperatum genus translationis expresserint, & omnia Veteris instrumenti volumina Origenes obelis, astericisque distinxerit, quos vel additos, vel de Theodotione sumptos, translationi antiquæ inseruit, probans defuisse quod additum est. Discant igitur obtrectatores mei recipere in toto, quod in partibus susceperunt, aut interpretationem meam cum astericis suis radere. Neque enim fieri potest, ut quos plura intermisisse susceperint, non eosdem etiam in quibusdam errasse fateantur, præcipue in Job: cui si ea quæ sub astericis addita sunt, subtraxeris, pars maxima detruncabitur, & hoc dumtaxat apud Græcos. Ceterum apud Latinos, ante eam translationem, quam sub astericis & obelis nuper edidimus, septingenti ferme aut octingenti versus desunt; ut decurtatus & laceratus corrosusque liber, fœditatem sui publice legentibus præbeat. Hæc autem translatio nullum de veteribus sequitur interpretem: sed ex ipso Hebraico, Arabicoque sermone, & interdum Syro, nunc verba, nunc sensus, nunc simul utrumque resonabit. Obliquus enim etiam apud Hebræos totus liber fertur & lubricus: & quod Græci rhetores vocant, ἐσχηματισμένος dum qui aliud loquitur, aliud agit: ut si velis anguillam vel murenulam strictis tenere manibus, quãto fortius presseris, tanto citius elabitur. Memini me ob intelligentiam hujus voluminis, Lyddæum quemdam preceptorem, qui apud Hebręos primus haberi putabatur, non parvis redemisse nummis: cujus doctrina an aliquid profecerim, nescio: hoc unum scio, non potuisse me interpretari, nisi quod ante intellexeram. A principio itaque voluminis, usq; ad verba Job, apud Hebræos prosa oratio est. Porro a verbis Job, in quibus ait, Pereat dies in qua natus sum, & nox in qua dictum est, conceptus est homo: usque ad eum locum, ubi ante finem voluminis scriptum est, Idcirco ipse me reprehendo, & ago penitentiam in favilla & cinere: hexametri versus sunt, dactylo spondeoq; currentes: & propter linguæ idioma, crebro recipientes & alios pedes, non earumdem syllabarum, sed eorumdem temporum. Interdum quoque rhythmus ipse dulcis & tinnulus fertur numeris pedum solutis: quod metrici magis quam simplex lector intelligunt. A supradicto autem versu usq; ad finem libri, parvum comma quod remanet, prosa oratione contexitur. Quod si cui videtur incredulum, metra scilicet esse apud Hebræos, & in morem nostri Flacci, Græcique Pindari, & Alcæi, & Sapphus, vel Psalterium, vel Lamentationes Jeremiæ, vel omnia ferme scripturarum cantica comprehendi; legat Philonem, Josephum, Origenem, Cæsariensem Eusebium, & eorum testimonio me verum dicere comprobabit. Audiant quapropter canes mei, idcirco me in hoc volumine laborasse, non ut interpretationem antiquam reprehenderem, sed ut ea quæ in illa aut obscura sunt, aut omissa, aut certe scriptorum vitio depravata, manifestiora nostra interpretatione fierent: ut qui Hebræorum sermonem ex parte didicimus, & in Latino pene ab ipsis cunabulis inter Grammaticos & rhetores philosophos detriti sumus. Quod si apud Græcos, post Septuaginta editionem, jam Christi Evangelio coruscante, Judæus Aquila, & Symmachus ac Theodotio Judaizantes hæretici, sunt recepti, qui multa mysteria Salvatoris subdola interpretatione celarunt, & tamen in ἑξαπλοῖς habentur apud ecclesias, & explanantur ab ecclesiasticis viris: quanto magis ego Christianus, & de parentibus Christianis natus, & vexillum crucis in mea fronte portans, cujus studium fuit omissa repetere, depravata corrigere, & sacramenta Ecclesiæ puro & fideli aperire sermone; vel a fastidiosis, vel a malignis lectoribus non debeo reprobari? Habeant qui volunt veteres libros, vel in membranis purpureis auro argentoque descriptos, vel uncialibus, ut vulgo ajunt, litteris onera magis exarata, quam codices: dummodo mihi, meisque permittant pauperes habere schedulas, & non tam pulchros codices, quam emendatos. Utraque autem editio, & Septuaginta juxta Græcos, & mea juxta Hebræos, in Latinum meo labore translata est. Eligat unusquisque quod vult: & studiosum me magis, quam malevolum probet.

Alia ejusdem præfatio.

SI aut fiscellam junco texerem, aut palmarum folia complicarem, ut in sudore vultus mei comederem panem, & ventris opus sollicita mente pertractarem; nullus morderet, nemo reprehenderet. Nunc autem quia juxta sen-

fententiam Salvatoris, volo operari cibum qui non perit, & antiquam divinorum voluminum viam fentibus virgultifque purgare; error mihi geminus infligitur: corrector vitiorum, falfarius dicor, & errores non auferre, fed ferere. Tanta eft enim vetuftatis cõfuetudo, ut etiam confeffa plerifque vitia placeant: dum magis pulchros habere volunt codices, quam emendatos. Quapropter, ô fratres dilectiffimi, unicum nobilitatis & humilitatis exemplar, pro flabello, calathis, fportellifque, munufculis monachorum, fpiritalia hæc & manfueta dona fufcipite; ac beatum Job, qui adhuc apud Latinos jacebat in ftercore, & vermibus fcatebat errorum, integrum immaculatumq; gaudere. Quomodo enim poft probationem atque victoriam, duplicia funt ei univerfa reddita: ita ego in lingua noftra, ut audacter loquar, feci eum habere quæ amiferat. Igitur & vos, & unumquemque lectorem folita præfatione commoneo, & in principiis librorum eadem femper annectens, rogo, ut ubicumque præcedentes virgulas videritis, fciatis ea quæ fubjecta funt, in Hebraicis voluminibus non haberi. Porro ubi ftellæ imago præfulferit, ex Hebræo in fermone noftro addita funt, necnon & illa quæ haberi videbantur, & ita corrupta erant, ut fenfum legentibus tollerent, orantibus vobis magno labore correxi: magis utile quid ex otio meo ecclefiis Chrifti venturum ratus, quam ex aliorum negotio.

Ejufdem in Pfalterium, quod fecundum Septuaginta editionem correxit, præfatio.

PSalterium Romæ dudum pofitus emendaram: & juxta Septuaginta interpretes, licet curfim, magna tamen ex parte correxeram. Quod quia rurfum videtis, ô Paula & Euftochium, fcriptorum vitio depravatum, plufque antiquum errorem, quam novam emendationem valere: me cogitis, ut veluti quodam novali, fciffum jam arvum exerceam, & obliquis fulcis renafcentes fpinas eradicem: æquum effe dicentes, ut quod crebro male pullulat, crebrius fuccidatur. Unde confueta præfatione cõmoneo tam vos, quibus forte labor ifte defudat, quam eos qui exemplaria iftiufmodi habere voluerint, ut, quæ diligenter emendavi, cum cura & diligentia tranfcribantur. Notet fibi unufquifque vel jacentẽ lineam, vel radiātia figna; id eft obelos, vel afterifcos. Et ubicumque viderit virgulam præcedentem, ab eo ufque ad duo puncta quæ impreffimus, fciat in Septuaginta tranflatoribus plus haberi. Ubi autem perfpexerit ftellæ fimilitudinẽ, de Hebræis voluminibus additum noverit æque ufq; ad duo puncta, juxta Theodotionis dumtaxat editionem, qui fimplicitate fermonis à Septuaginta interpretibus non difcordat. Hæc ergo & vobis & ftudiofo cuique feciffe me fciens, non ambigo multos fore, qui vel invidia, vel fupercilio malint contemnere videri præclara, quam difcere: & de turbulento magis rivo, quam de puriffimo fonte potare.

Ejufdem præfatio in libros Salomonis.

JUngat epiftola, quos jungit facerdotiũ, immo charta non dividat, quos Chrifti nectit amor. Commentarios in Ofee, Amos, Zachariam, Malachiam, quos pofcitis, fcripfiffem fi licuiffet præ valetudine. Mittitis folatia fumptuum: notarios noftros & librarios fuftentatis, ut vobis potiffimum noftrum defudet ingenium. Et ecce ex latere frequens turba diverfa pofcentium: quafi aut æquum fit, me vobis efurientibus, aliis laborare: aut in ratione dati & accepti, cuiquam præter vos, obnoxius fim. Itaque longa ægrotatione fractus, ne penitus hoc anno reticerem, & apud vos mutus effem, tridui opus nomini veftro confecravi, interpretationem videlicet trium Salomonis voluminum: מִשְׁלֵי quas Hebræi Parabolas, vulgata autem editio Proverbia vocant: קֹהֶלֶת, quem Græce Ecclefiaften, Latine concionatorem poffumus dicere: שִׁיר הַשִּׁירִים, quod in noftra lingua vertitur Canticum canticorum. Fertur & Panaretos Jefu filii Sirach liber, & alius pfeudepigraphus, qui Sapientia Salomonis infcribitur. Quorum priorem, Hebraicum reperi: non Ecclefiafticum, ut apud Latinos fed Parabolas prænotatum, cui juncti erant Ecclefiaftes & Canticum canticorum: ut fimilitudinem Salomonis non folum librorum numero, fed etiam materiarum genere coæquaret. Secundus apud Hebræos nufquam eft, quin & ipfe ftylus, Græcam eloquentiam redolet: & nonnulli fcriptorum veterum hunc effe Judæi Philonis affirmant. Sicut ergo Judith, & Tobiæ, & Machabæorum libros legit quidem Ecclefia, fed eos inter canonicas fcripturas non recipit: fic & hæc duo volumina legat ad ædificationem plebis, non ad auctoritatem Ecclefiafticorum dogmatum confirmandam. Si cui fane Septuaginta interpretum magis editio placet, habet eam à nobis olim emendatam. Neque enim nova fic cupimus, ut vetera deftruamus. Et tamen cum diligentiffime legerit, fciat magis noftra fcripta intelligi, quæ non in tertium vas transfufa coacuerint, fed ftatim de prœlo puriffimæ commendata teftæ, fuum faporem fervaverint.

Ad Paulam & Euftochium in tranflationem Ifaiæ ex Hebraica veritate, ejufdem præfatio.

NEmo cum prophetas verfibus viderit effe defcriptos, metro eos exiftimet apud Hebræos ligari, & aliquid fimile habere de Pfalmis & operibus Salomonis: fed quod in Demofthene & Tullio folet fieri, ut per cola fcribantur & commata, qui utique profa, & non verfibus confcripferunt. Nos quoque utilitati legentibus providentes, interpretationem novam, novo fcribendi genere diftinximus. Ac primum de Ifaia fciendum, quod in fermone fuo difertus fit: quippe ut vir nobilis & urbanæ eloquentiæ, nec habens quidquam in eloquio rufticitatis admiftum. Unde accidit ut præ ceteris florem fermonis ejus, tranflatio non potuerit confervare. Deinde etiam hoc adjiciendum, quod non tam propheta dicendus fit, quam evangelifta. Ita enim univerfa Chrifti Ecclefiæque myfteria ad liquidum perfecutus eft, ut non putes eum de futuro

†† 2 ture

turo vaticinari, sed de præteritis historiam texere. Unde conjicio noluisse tunc temporis Septuaginta interpretes fidei suæ sacramenta perspicue Ethnicis prodere: ne sanctum canibus, & Margaritas porcis darent: quæ, cum hanc editionem legeritis, ab illis animadvertetis abscondita. Nec ignoro quanti laboris sit prophetas intelligere: nec facile quempiam posse judicare de interpretatione, nisi intellexerit antequam legerit: nos quoque patere morsibus plurimorum, qui stimulante invidia, quod consequi non valent, despiciunt. Sciens ergo & prudens in flammam mitto manum: & nihilominus hoc à fastidiosis lectoribus precor, ut quomodo Græci post Septuaginta translatores Aquilam & Symmachū & Theodotionem legunt, vel ob studium doctrinæ suæ, vel ut Septuaginta magis ex collatione eorum intelligant: sic & isti saltem unum post priores habere dignentur interpretem. Legant prius, & postea despiciant: ne videantur, non ex judicio, sed ex odij præsumptione ignorata damnare. Prophetavit autem Isaias in Jerusalem, & in Judæa, necdum decem tribubus in captivitatem ductis: ac de utroque regno, nunc commistim, nunc separatim texit oraculum. Et cum interdum ad præsentem respiciat historiam, & post Babyloniæ captivitatem reditum populi significet in Judæam: tamen omnis ejus cura de vocatione Gentium, & adventu Christi est. Quem quanto plus amatis, ò Paula & Eustochium, tanto magis ab eo petite, ut pro obtrectatione præsenti, qua me indesinenter æmuli laniant, ipse mihi mercedem restituat in futuro: qui scit me ob hoc in peregrinę linguæ eruditione sudasse, ne Judæi de falsitate Scripturarum ecclesijs ejus diutius insultarent.

Ejusdem in Ieremiam præfatio.

IEremias Propheta, cui hic prologus scribitur, sermone quidem apud Hebræos Isaia & Osee & quibusdam alijs prophetis videtur esse rusticior, sed sensibus par est: quippe qui eodem spiritu prophetaverit. Porro simplicitas eloquij, à loco ei in quo natus est, accidit. Fuit enim Anathotites, qui est usque hodie viculus, tribus ab Jerosolymis distans millibus, sacerdos ex sacerdotibus, & in matris utero sanctificatus: virginitate sua evangelicum virum Christi Ecclesiæ dedicans. Hic vaticinari exorsus est puer: & captivitatem urbis atque Iudææ, non solum spiritu, sed & oculis carnis intuitus est. Jam decem tribus Israel Assyrij in Medos transtulerant: jam terras earum, coloniæ Gentium possidebant. Unde in Juda tantum, & in Benjamin prophetavit: & civitatis suę ruinas quadruplici planxit alphabeto, quod nos mensuræ metri versibusque reddidimus. Præterea ordinem visionum, qui apud Græcos & Latinos omnino confusus est, ad pristinam fidem correximus. Librum autem Baruch notarij ejus, qui apud Hebræos nec legitur nec habetur, prætermisimus: pro his omnibus maledicta ab æmulis præstolantes quibus me necesse est per singula opuscula respondere. Et hoc patior: quia vos me cogitis. Cæterum ad compendium mali, rectius fuerat modum furori eorum silentio meo ponere, quam quotidie novi aliquid scriptitantem, invidorum insaniam provocare.

Ejusdem in Ezechielem præfatio.

EZechiel propheta cum Joachin rege Juda captivus ductus est in Babylonem: ibique his qui cum eo captivi fuerant, prophetavit, pœnitentibus quod ad Jeremiæ vaticinium se ultro adversariis tradidissent, & viderent adhuc urbem Jerosolymam stare, quam ille casuram esse prædixerat. Trigesimo autem ætatis suæ anno, & captivitatis quinto, exorsus est ad eos captivos loqui. Et eodem tempore, licet posterior, hic in Chaldæa, Jeremias in Judæa prophetaverunt. Sermo ejus nec satis disertus, nec admodum rusticus est: sed ex utroque mediè temperatus. Sacerdos & ipse fuit, sicut Jeremias: principia voluminis & finem magnis habens obscuritatibus involuta. Sed & vulgata ejus editio non multum distat ab Hebraico. Unde non satis miror quid causæ extiterit, ut si eosdem in universis libris habemus interpretes: in aliis eadem, in aliis diversa transtulerint. Legite igitur & hunc juxta translationem nostram: quoniam per cola scriptus & commata, manifestiorem legentibus sensum tribuit. Si autem amici mei & hunc subsannaverint, dicite eis quod nemo eos compellat ut scribant. Sed vereor ne illud eis eveniat quod Græce significantius dicitur, ut vocentur φαγολοίδοροι, quod est, mãducantes sannas.

Ejusdem in Danielem præfatio.

DAnielem prophetam juxta Septuaginta interpretes, Domini Salvatoris Ecclesię non legunt, utentes Theodotionis editione: & hoc cur acciderit nescio. Sive enim quia sermo Chaldaicus est, & quibusdam proprietatibus à nostro eloquio discrepat, noluerunt Septuaginta interpretes easdem linguæ lineas in translatione servare: sive sub nomine eorũ ab alio nescio quo non satis Chaldæam linguã sciente, editus est liber: sive aliud quid causæ extiterit ignorans: hoc unum affirmare possũ, quod multum a veritate discordet, & recto judicio repudiatus sit. Sciendum quippe est, Danielem maxime & Esdram, Hebraicis quidem litteris, sed Chaldæo sermone conscriptos, & unam Ieremiæ pericopen: Iob quoque cum Arabica lingua plurimam habere societatem. Denique & ego adolescentulus post Quintiliani & Tullij lectionem ac flores rhetoricos, cum me in linguæ huius pistrinum reclusissem: & multo sudore, multoque tempore vix cœpissem anhelantia stridentiaque verba resonare, & quasi per cryptam ambulãs, rarum desuper lumẽ aspicerem, impegi novissime in Daniele; & tanto tædio affectus sum, ut desperatione subita omnẽ laborem veterem voluerim contemnere. Verum adhortante me quodam Hebræo, & illud mihi crebrius in sua lingua ingerente, Labor improbus omnia vincit: & qui mihi videbar sciolus, inter Hebræos cœpi rursus esse discipulus Chaldaicus. Et ut verum fatear, usque ad præsentem diem magis possum

tum sermonem Chaldaicum legere & intelligere, quam sonare. Hæc ideirco refero, ut difficultatem vobis Danielis ostenderē: qui apud Hebræos nec Susannæ habet historiam, nec hymnum trium puerorum, nec Belis draconisque fabulas: quas nos quia in toto orbe dispersæ sunt, veru anteposito, easque jugulante, subjecimus: ne videremur apud imperitos magnam partem voluminis detruncasse. Audivi ego quemdam de præceptoribus Iudæorum, cum Susannæ derideret historiam, & à Græco nescio quo eam diceret esse confictam: illud opponere quod Origeni quoque Africanus opposuit, etymologias has ἀπὸ τȣ͂ σχίνȣ σχίσαι, ϗ ἀπό τȣ͂ πρίνȣ πρίσαι, de Græco sermone descendente. Cujus rei nos intelligentiam nostris hanc possumus dare: Ut verbi gratia, dicamus de arbore ilice dixisse eum, illico pereas: & a lentisco, in lentem te comminuat angelus: vel non lente pereas: aut lentus, id est flexibilis ducaris ad mortem: sive aliud quid ad arboris nomen cōveniens. Deinde tantum fuisse otij tribus pueris cavillabatur, ut in camino æstuantis incendij metro luderent: & per ordinem ad laudem Dei omnia elementa provocarent, aut quod miraculum, divinæque aspirationis judicium, vel draconem interfectum offa picis, vel sacerdotum Belis machinas deprehensas: quæ magis prudentia solertis viri, quam prophetali essent spiritu perpetrata? Cū vero ad Habacuc veniret, & de Judæa in Chaldæam raptum discophorū lectitaret, quærebat exemplum, ubi legissemus in toto veteri testamento quemquā sanctorum gravi volasse corpore, & in puncto horæ tanta terrarum spatia transisse, cui cum quidam è nostris satis ad loquendū promptulus, Ezechielem adduxisset in medium, & diceret eum de Chaldæa in Judæam fuisse translatum: derisit hominem, & ex ipso volumine demonstravit Ezechielem in spiritu se vidisse transpositum. Denique & Apostolum nostrum, videlicet ut eruditum virum, & qui legem ab Hebræis didicisset, non fuisse ausum affirmare se raptum in corpore, sed dixisse, Sive in corpore, sive extra corpus, nescio, Deus scit. His & talibus argumentis apocryphas in libro Ecclesiæ fabulas arguebat. Super qua re lectoris arbitrio judicium derelinquens, illud admonen, non haberi Danielem apud Hebræos inter Prophetas, sed inter eos qui hagiographa conscripserunt. In tres siquidem partes omnis ab eis Scriptura dividitur: in legem, in prophetas, & in hagiographa, id est in quinque, & octo & in undecim libros: de quo non est hujus temporis differere. Quæ autem ex hoc propheta, immo contra hunc librum, Porphyrius objiciat, testes sunt Methodius, Eusebius, & Apollinarius, qui multis versuum millibus ejus vesaniæ respondentes, nescio an curioso lectori satisfecerint. Unde obsecro vos ò Paula & Eustochium, fundatis pro me ad Dominum preces: utquamdiu in hoc corpusculo sum, scribam aliquid gratum vobis, utile Ecclesiæ, dignum posteris. Præsentium quippe judiciis oblatrantium non satis moveor: qui in utramque partem, aut amore labuntur aut odio.

Ejusdem in XII. Prophetas præfatio.

Non est idem ordo duodecim prophetarum apud Hebræos, qui est apud nos; Unde secundum id quod ibi legitur, hic quoque dispositi sunt. Osee commaticus est, & quasi per sententias loquens. Joel planus in principiis: in fine obscurior. Et usque ad Malachiam, habent singuli proprietates suas: quem Esdram scribam, legisque doctorem, Hebræi autumant. Et quia longum est nunc de omnibus dicere: hoc tantum vos ò Paula & Eustochium admonitas volo, unum librum esse duodecim prophetarum: & Osee synchronon Isaiæ: Malachiam vero Aggæi & Zachariæ fuisse temporibus. In quibus autem tempus non præfertur in titulo: sub illis eos regibus prophetasse, sub quibus & hi qui ante eos habent titulos prophetaverunt.

Ejusdem in Evangelistas ad Damasum præfatio.

Novum opus me facere cogis ex veteri: ut post exemplaria Scripturarum toto orbe dispersa, quasi quidam arbiter sedeam: & quia inter se variant, quæ sint illa quæ cum Græca consentiant veritate, decernam. Plus labor, sed periculosa præsumptio, judicare de ceteris ipsum ab omnibus judicandum: senis mutare linguam, & canescentem jam mundum ad initia retrahere parvulorum. Quis enim doctus pariter vel indoctus, cum in manus volumen assumpserit, & a saliva quam semel imbibit, viderit discrepare quod lectitat, non statim erumpat in vocem, me falsarium, me clamitans esse sacrilegū, qui audeā aliquid in veteribus libris addere, mutare, corrigere? Adversus quam invidiam duplex causa me consolatur: quod & tu qui summus sacerdos es, fieri jubes: & verum non esse quod variat, etiā maledicorum testimonio comprobatur. Si enim Latinis exemplaribus fides est adhibenda: respondeant quibus: tot enim sunt exemplaria pæne quot codices. Sin autem veritas est quærenda de pluribus: cur non ad Græcam originē revertentes, ea quæ vel à vitiosis interpretibus male reddita, vel à præsumptoribus imperitis emendata perversius: vel a librariis dormientibus aut addita sunt, aut mutata, corrigimus? Neque vero ego de Veteri disputo testamento, quod à Septuaginta senioribus in Græcam linguam versum, tertio gradu ad nos usque pervenit. Non quæro quid Aquila, quid Symmachus sapiant, quare Theodotion inter novos & veteres medius incedat. Sit illa vera interpretatio, quam Apostoli probaverunt. De Novo nunc loquor testamento: quod Græcum esse, non dubium est, excepto Apostolo Matthæo, qui primus in Judæa evangeliū CHRISTI Hebraicis litteris edidit. Hoc certe cum in nostro sermone discordat, & in diversos rivulorum tramites ducit: uno de fonte quærendum est. Prætermitto eos codices quos à Luciano & Hesychio nuncupatos, paucorum hominum asserit perversa contentio, quibus utique nec in toto Veteri instrumento post Septuaginta interpretes emendare quid licuit, nec in Novo profuit emendasse: cum multarum gentium linguis Scriptura ante translata doceat, falsa esse quæ addita sunt.

Igitur

Igitur hæc præsens præfatiuncula pollicetur quatuor tantum Evangelistas, quorum ordo est iste, Matthæus, Marcus, Lucas, Joannes; codicum Græcorum emendata collatione, sed veterum, quæ ne multum a lectionis Latinæ consuetudine discreparent, ita calamo temperavimus, ut his tantum quæ sensum videbantur mutare correctis, reliqua manere pateremur ut fuerant. Canones quoque, quos Eusebius Cæsariensis Episcopus Alexandrinus secutus Ammonium in decem numeros ordinavit, sicut in Græco habentur, expressimus. Quod si quis de curiosis voluerit nosse, quæ in Evangeliis, vel eadem, vel vicina, vel sola sint, eorum distinctione cognoscet. Magnus siquidem hic in nostris codicibus error inolevit, dum quod in eadem re alius Evãgelista plus dixit, in alio quia minus putaverint, addiderunt. Vel dum eumdem sensum alius aliter expressit, ille qui unum è quatuor primum legerat ad ejus exẽplum ceteros quoque existimaverit emendandos. Unde accidit ut apud nos mixta sint omnia, & in Marco plura Lucæ atque Matthæi. Rursum in Matthæo plura Joannis & Marci, & in ceteris reliquorũ quæ aliis propria sunt, inveniantur. Cum itaque canones legeris qui subjecti sunt, confusionis errore sublato, & similia omnium scies, & singulis sua quæque restitues. In canone primo concordant quatuor, Matthæus, Marcus, Lucas, Joannes. In secundo tres, Matthæus, Marcus, Lucas. In tertio tres, Matthæus, Lucas, Joannes. In quarto tres, Matthæus, Marcus, Joannes. In quinto duo, Matthæus, Lucas. In sexto duo, Matthæus, Marcus. In septimo duo, Matthæus Ioannes. In octavo duo, Lucas, Marcus. In nono duo, Lucas, Joannes. In decimo, propria quique quæ non habentur in aliis, ediderunt. Singulis vero Evangeliis, ab uno incipiens usque ad finem librorum dispar numerus accrescit. Hic nigro colore descriptus, sub se habet aliũ ex minio discolorem numerum, qui ad decem usque procedens, indicat prior numerus in quo sit canone requirendus. Cum ergo aperto codice, verbi gratia: illud sive illud capitulum scire volueris cujus canonis sit, statim ex subjecto numero doceberis, & recurrens ad principia, in quibus canonum est distincta congeries, eodemque statim canone ex titulo frontis invento, illum quem quærebas numerum, eiusdem Evangelistę qui & ipse ex inscriptione signatur, invenies, atque è vicino ceterorum tramitibus inspectis, quos numeros è regione habeant, annotabis, & cum scieris recurres ad volumina singulorum, & sine mora repertis numeris quos ante signaveras reperies & loca in quibus vel eadem vel vicina dixerunt. Sciendum tamen ne quis ignarum ex similitudine numerorum error involvat, quod sicubi in subnotatione canonum distinctorum, in canone quolibet tres Evangelistæ bis, ter vel quater, aut etiam amplius eumdem numerum per ordinẽ habuerint adnotatum, & quartus è contrario, discrepantes, quod id tres illi in eo loco semel dixerint, quartus toties in corpore voluminis sui ponat, quoties diversi numeri in ejus canone positi stant contra prædictorum numerorum continuatas similitudines. Item si in uno quolibet eorum, aut etiam duobus idem in canone numerus bis, ter, & quater, aut amplius reperiatur in ordine collocatus & dispares inveniantur in ceteris: dubium non erit, quin id quod illius illorumve canonis numerus bis terque repetitum ab his in volumine semel dictum esse ostendit, alter alterius eorum toties uno atque eodẽ sensu loquantur, quoties prætulerint in numerorum annotatione distantiam. Et hoc in omnium novem canonũ collatione servabitur. Ceterũ in decimo (quoniam propria singulorum tantummodo continentur non potest contra id comparatio esse quod solum est. Opto ut in Christo valeas & memineris mei Papa beatissime.

Ejusdem ex Catalogo scriptorum Ecclesiasticorum.

PAulus Apostolus, qui ante Saulus, extra numerum duodecim Apostolorum, de tribu Benjamin & oppido Judææ Giscalis fuit, quo a Romanis capto, cum parentibus suis Tarsum Ciliciæ commigravit, a quibus ob studia legis missus Ierosolyma, a Gamaliel viro doctissimo, cujus Lucas meminit, eruditus est. Cum autem interfuisset neci martyris Stephani, & acceptis à Pontifice templi epistolis, ad persequendos eos qui Christo crediderant, Damascum pergeret, revelatione compulsus ad fidem, quæ in Actibus Apostolorum scribitur, in vas electionis de persecutore translatus est. Cumque primum ad prædicationem ejus Sergius Paulus proconsul Cypri credidisset, ab eo, quod eum Christi fidei subegerat, sortitus est numen Paulus: & juncto sibi Barnaba, multis urbibus peragratis, revertensque Jerosolymam, a Petro, Jacoboque & Joanne, Gentium Apostolus ordinatur. Et quia in Actibus Apostolorum plenissime de eius conversatione scriptum est, hoc tantum dicam, quod post passionem Domini vigesimo quinto anno, id est secundo Neronis, eo tempore quo Festus procurator Judææ successit Felici, Romam vinctus mittitur, & biennium in libera manens custodia, adversus Judæos de adventu Christi quotidie disputavit. Sciendum autem in prima satisfactione (necdum Neronis, imperio roborato, nec in tanta erumpente scelera, quanta de eo narrant historiæ) Paulum à Nerone dimissum, ut Evangelium Christi in Occidentis quoque partibus prædicaret, sicut ipse scribit in secunda epistola ad Timotheum (eo tempore quo & passus est, de vinculis dictat epistolam.) In prima mea satisfactione nemo mihi affuit, sed omnes me dereliquerunt: non eis imputetur. Dominus autem mihi affuit, & confortavit me, ut per me prædicatio compleretur, & audirent omnes Gentes: & liberatus sum de ore leonis. Manifestissime leonem propter crudelitatem, Neronem significans. Et in sequentibus. Liberatus sum de ore leonis. Et statim, Liberavit me Dominus ab omni opere malo, salvavit me in regnum suum cæleste, quod scilicet præsens sibi sentiret imminere martyrium. Nam & in eadem epistola præmiserat, Ego enim iam immolor, & tempus resolutionis meæ instat. Hic ergo decimoquarto Neronis anno, eodem die quo Petrus, Romæ pro Christo capite truncatus, sepultusque

que

que est in via Ostiensi, anno post passionem Domini trigesimoseptimo. Scripsit autem novem ad septem Ecclesias epistolas, ad Romanos unam, ad Corinthios duas, ad Galatas unam, ad Ephesios unam, ad Philippenses unam, ad Colossenses unam, ad Thessalonicenses duas. Prætcrea ad discipulos suos, Timotheo duas, Tito unam, Philemoni unam. Epistola autem quæ fertur ad Hebræos, non ejus creditur propter styli sermonisq; distantiam: sed vel Barnabæ juxta Tertullianum, vel Lucæ Evangelistæ juxta quosdam, vel Clementis Romanæ, postea Ecclesiæ Episcopi, quem ajunt sententias Pauli proprio ordinasse & ornasse sermone: vel certe quia Paulus scribebat ad Hebræos, & propter invidiam sui apud eos nominis, titulum in principio salutationis amputaverat, scripserat ut Hebræus Hebræis Hebraice, id est suo eloquio disertissime, ut ea quæ eloquenter scripta fuerant in Hebræo, eloquentius verterentur in Græcum, & hanc causam esse, quod à ceteris Pauli epistolis discrepare videatur. Legunt quidam & ad Laodicenses, sed ab omnibus exploditur.

Ejusdem ex Catalogo scriptorum Ecclesiasticorum.

IAcobus, qui appellatur frater Domini, cognomento Justus; ut nonnulli existimant, Joseph, ex alia uxore; ut autem mihi videtur, Mariæ sororis matris Domini, cujus Joannes in libro suo meminit, filius, post passionem Domini, statim ab Apostolis Jerosolymorum Episcopus ordinatur, unam tantum scripsit epistolam, quæ de septem catholicis est: quæ & ipsa ab alio quodam sub nomine eius edita asseritur, licet paulatim tempore procedente obtinuerit auctoritatem. Egesippus vicinus Apostolicorum temporum, in quinto commentariorum libro de Jacobo narrans, ait, Suscepit ecclesiam Jerosolymæ, post Apostolos, frater Domini Jacobus, cognomento Justus, multi siquidem Jacobi vocabantur. Hic de utero matris sanctus fuit, vinum & siceram non bibit, carnem nullam comedit, numquam attonsus est, nec unctus unguento, nec usus balneo: huic soli licitum erat ingredi Sancta sanctorum: siquidem vestibus laneis non utebatur, sed lineis: solusque ingrediebatur templum; & fixis genibus, pro populo deprecabatur, in tantum ut camelorum duritiem traxisse ejus genua crederentur. Dicit & alia multa, quæ enumerare longum est. Sed & Iosephus in vigesimo libro Antiquitatū refert, & Clemens in septimo ὑποτυπώσεων, mortuo Festo, qui Judæam regebat, missum à Nerone esse successorem ejus Albinum: qui cum necdum ad provinciam pervenisset, Ananus, inquit, Pontifex adolescens, Anani filius, de genere Sacerdotali, accepta occasione ἀναρχίας concilii congregavit, & compellens publice Jacobum ut Christum Dei filium denegaret, contradicentem lapidari jussit, qui eum præcipitatus de pinna templi, confractis cruribus adhuc semivivus tendens ad cælum manus diceret, Domine ignosce eis: quod enim faciunt, nesciunt: fullonis fuste quo uda vestimenta extorqueri solent, in cerebro percussus interiit. Tradit item Josephus, tantæ eum sanctitatis fuisse, & celebritatis in populo, ut propter ejus necem, creditum sit subversam esse Jerosolymam. Hic est de quo Paulus Apostolus scribit ad Galatas, Alium autem Apostolorum vidi neminem, nisi Jacobum fratrem Domini. Et Apostolorum super hoc crebrius Acta testantur. Evangelium quoque quod appellatur secundum Hebræos, & a me nuper in Græcum Latinumque sermonem translatum est, quo & Origenes sæpe utitur, post resurrectionem Salvatoris refert: Dominus autem cū dedisset sindonem servo sacerdotis, ivit ad Jacobum & apparuit ei. Juraverat enim Jacobus se non comesturum panem ab illa hora, qua biberat calicem Domini, donec videret eum resurgentem à mortuis. Rursusque post paululum, Afferte, ait Dominus, mensam & panem. Statimque additur, Tulit panem, & benedixit, ac fregit, & dedit Jacob Iusto, & dixit ei, Frater mi, comede panem tuum, quia resurrexit Filius hominis a dormientibus. Triginta itaque annos Jerosolymis rexit Ecclesiam, id est, usque ad septimum Neronis annum, & juxta templum, ubi & præcipitatus fuerat, sepultus est. Titulum usque ad obsidionem Titi & ultimam Hadriani notissimum habuit. Quidam è nostris in Monte oliveti eum conditum putant: sed falsa eorum opinio est.

Ejusdem ex Catalogo scriptorum Ecclesiasticorum.

SImon Petrus filius Jonæ, provinciæ Galilææ, vico Bethsaida, frater Andreæ Apostoli, & princeps Apostolorum, post episcopatum Antiochensis Ecclesiæ, & prædicationem dispersionis eorum qui de circumcisione crediderant, in Ponto, Galatia, Cappadocia Asia, & Bithynia, secundo Claudij anno ad expugnandum Simonem Magum Romam pergit, ibique vigintiquinque annis cathedram sacerdotalem tenuit, usque ad ultimum annum Neronis, id est decimum quartum. A quo & affixus cruci, martyrio coronatus est capite ad terram verso, & in sublime pedibus elevatis, asserens se indignum ut sic crucifigeretur ut Dominus suus. Scripsit duas epistolas, quæ catholicæ nominantur: quarum secunda a plerisque ejus esse negatur, propter styli cum priore dissonantiam. Sed & Evangelium juxta Marcum, qui auditor ejus & interpres fuit, hujus dicitur. Libri autem e quibus unus Actorum ejus inscribitur, alius Evangelij, tertius prædicationis, quartus Apocalypsis, quintus judicij, inter apocryphas scripturas reputantur. Sepultus Romæ in Vaticano juxta viam triumphalem, totius urbis veneratione celebratur.

Ejusdem ex Catalogo scriptorum Ecclesiasticorum.

IUdas frater Jacobi, parvam quidem, quæ de septem catholicis est, epistolam reliquit. Et quia de libro Enoch, qui apocryphus est, in ea assumit testimonium, à plerisque reijcitur: tamen auctoritatem vetustate jam & usu meruit, & inter sanctas scripturas computatur.

ORDO

ORDO LIBRORVM
VETERIS TESTAMENTI.

ORDO LIBRORVM
NOVI TESTAMENTI.

LIBER

LIBER GENESIS,

HEBRAICE BERESITH.

CAPUT PRIMUM.

De mundi creatione, rerum creatarum distinctione, & ornatu, deque hominis formatione, cui subjecit Deus omnia quæ creaverat.

A 1 IN principio creavit Deus
Actor. cœlum & terram.
14. 15. 2 Terra autem erat inanis &
17. f. 44. vacua, & tenebrę erant su-
Ps. 32. per faciē abyssi: & Spiritus
a. 6. Dei ferebatur super aquas.
135. 3 Dixitque Deus: * Fiat lux.
a. 5. Et facta est lux.
Eccli.
18. a. 1. 4 Et vidit Deus lucem quòd esset bona: Et
* Heb. divisit lucem a tenebris.
11. a. 3. 5 Appellavitque lucem diem, & tenebras no-
ctem: Factumq; est vesperè & manè, dies unus.
6 Dixit quoque Deus: Fiat firmamentum in
medio aquarum: & dividat aquas ab aquis.
* Psal. 7 Et fecit Deus firmamentum, divisitq; aquas
135. quæ erant sub firmamento, ab his * quæ erant
a. 5. super firmamentum. Et factum est ita.
Ier. 10. 8 Vocavitque Deus firmamentum, cœlum: &
b. 12. factum est vesperè & manè, dies secundus.
51. b. 15 9 Dixit verò Deus: Congregentur aquæ, quæ
Psalm. sub cœlo sunt, in locum unum: & appareat
148.
B arida. Et factum est ita.
a. 4. 10 Et vocavit Deus aridam, terram, congre-
Ps. 32. gationesque aquarum appellavit Maria. Et vi-
b. 7. 80. dit Deus quòd esset bonum.
b. 12. 11 Et ait: Germinet terra herbam virentem &
13.
a. 6. facientem semen, & lignum pomiferum fa-
Iob. 38. ciens fructum iuxta genus suum, cuius semen
a. 4. in semetipso sit super terram. Et factum est ita.

12 Et protulit terra herbam virentem, & fa-
cientem semen juxta genus suum, lignumque
faciens fructum, & habens unumquodque se-
mentem secundùm speciem suam. Et vidit
Deus quòd esset bonum.
13 Et factū est vesperè & manè, dies tertius.
14 Dixit autē Deus: Fiant luminaria in firma-
mento cœli, & dividant diem ac noctem, & sint * Psal.
* in signa & tempora, & dies & annos: 135.
15 Ut luceant in firmamento cœli, & illumi- b. 7.
nent terram. Et factum est ita.
16 Fecitque Deus duo luminaria magna: lu-
minare majus, ut præesset diei: & luminare
minus ut præesset nocti: & stellas.
17 Et posuit eas in firmamento cœli, ut lu-
cerent super terram.
18 Et præessent diei ac nocti, & dividerēt lu-
cē ac tenebras. Et vidit Deus quòd esset bonū.
19 Et factū est vespere & mané, dies quartus.
20 Dixit etiam Deus: Producant aquæ reptile
animæ viventis, & volatile super terram sub
firmamento cœli.
21 Creavitque Deus cete grandia, & omnem
animam viventem atque motabilem, quam
produxerant aquæ in species suas, & omne vo-
latile secundùm genus suum. Et vidit Deus
quòd esset bonum.
22 Benedixitque eis, dicens: Crescite, & multi-
plicamini, & replete aquas maris: avesque
multiplicentur super terram.
23 Et factū est vesperè & manè, dies quintus.
24 Dixit quoque Deus: Producat terra ani-
mam viventem in genere suo, jumenta, & re-

ptilia, & bestias terræ secundùm species suas. Factumque est ita.

25 Et fecit Deus bestias terræ juxta species suas, & jumenta & omne reptile terræ in genere suo. Et vidit Deus quòd esset bonum.

*Col. 1. b. 10. Inf. 5. a. 1. 9. a. 6. 1. Cor. 11. b. 7.

26 Et ait: Faciamus hominem ad * imaginem & similitudinē nostram: & præsit piscibus maris, & volatilibus cœli, & bestiis, universæque terræ, omnique reptili quod movetur in terra.

27 Et creavit Deus hominem ad imaginem suam: ad imaginem Dei creavit illum. * masculum & feminam creavit eos.

D

*Sap. 1. c. 21. Matth. 19. a. 4. Eccli. 17. a. 1. Inf. 8. c. 17. 9. a. 1.

28 Benedixitque illis Deus, & ait: Crescite, & multiplicamini, & replete terram, & subjicite eam, & dominamini piscibus maris, & volatilibus cœli, & universis animantibus, quæ moventur super terram.

*Inf. 9. a. 3.

29 Dixitque Deus: Ecce dedi vobis omnem herbam afferentem semen super terram, & universa ligna quæ habent in semetipsis sementem generis sui. * ut sint vobis in escam:

30 Et cunctis animantibus terræ, omnique volucri cœli, & universis quæ moventur in terra, & in quibus est anima vivens, ut habeant ad vescendum. Et factum est ita.

*Eccli. 39. 21. Mar. 7. d. 37.

31 * Viditque Deus cuncta quæ fecerat: & erant valde bona. Et factum est vespere & mane, dies sextus.

CAPUT II.

Deus, completo sex diebus opificio, septimo quiescit cui & benedixit: hominem in paradisum variis arboribus fructiferis ac fluminibus insignitum posuit, cui Evam ex ipsius costa in adjutorium formavit, ac matrimonium instituit.

A

1 IGitur perfecti sunt cœli & terra, & omnis ornatus eorum.

*Exod. 20. b. 11. 31. d. 17. Deut. 5. b. 14. Heb. 4.

2 Complevitq; Deus die septimo opus suum quod fecerat: & * requievit die septimo ab universo opere quod patrarat.

3 Et benedixit diei septimo; & sanctificavit illum: quia in ipso cessaverat ab omni opere suo quod creavit Deus, ut faceret.

4 Istæ sunt generationes cœli & terræ, quando creata sunt, in die quo fecit Dominus Deus cœlum & terram.

5 Et omne virgultum agri antequam oriretur in terra, omnemque herbam regionis priusquam germinaret: non enim pluerat Dominus Deus super terram: & homo non erat qui operaretur terram.

6 Sed fons ascendebat è terra, irrigans universam superficiem terræ.

*1. Cor. 15. f. 45.

7 Formavit igitur Dominus Deus hominē de limo terræ, & inspiravit in faciem ejus spiraculum vitæ, & * factus est homo in animā vivētē.

B

8 Plantaverat autem Dominus Deus Paradisum voluptatis a principio: in quo posuit hominem quem formaverat.

9 Produxitque Dominus Deus de humo omne lignum pulchrum visu, & ad vescendum suave: lignum etiam vitæ in medio paradisi, lignumque scientiæ boni & mali.

10 Et fluvius egrediebatur de loco voluptatis ad irrigandum paradisum, qui inde dividitur in quatuor capita.

*Eccli. 24. c. 35.

11 Nomen * uni Phison: ipse est qui circuit omnem terram Hevilath, ubi nascitur aurum.

12 Et aurum terræ illius optimum est: ibique invenitur bdellium, & lapis onychinus.

13 Et nomen fluvii secundi Gehon: ipse est qui circuit omnem terram Æthiopiæ.

14 Nomen verò fluminis tertii, Tygris: ipse vadit contra Assyrios. Fluvius autem quartus, ipse est Euphrates. C

15 Tulit ergo Dominus Deus hominem, & posuit eum in paradiso voluptatis, ut operaretur & custodiret illum.

16 Præcepitque ei dicens: Ex omni ligno paradisi comede:

17 De ligno autem scientiæ boni & mali ne comedas: in quocumque enim die comederis ex eo, morte morieris.

18 Dixit quoque Dominus Deus: Non est bonum esse hominem solum: faciamus ei adjutorium simile sibi.

19 Formatis igitur, Dominus Deus, de humo cunctis animantibus terræ, & universis volatilibus cœli, adduxit ea ad Adam, ut videret quid vocaret ea: omne enim quod vocavit Adam animæ viventis, ipsum est nomen ejus.

20 Appellavitque Adam nominibus suis cuncta animantia, & universa volatilia cœli, & omnes bestias terræ: Adæ verò non inveniebatur adjutor similis ejus. D

21 Immisit ergo Dominus Deus soporem in Adam: cumque obdormisset tulit unam de costis ejus, & replevit carnem pro ea.

22 Et ædificavit Dominus Deus costam, quam tulerat de Adam, in mulierem: & adduxit eam ad Adam.

23 Dixitque Adam: * Hoc nunc os ex ossibus meis, & caro de carne mea: hæc vocabitur Virago, quoniam de viro sumpta est. *1. Cor. 11. b. 9. Matth. 19. a. 5. Marc. 10. a. 7. Eph. 5. g. 31.

24 Quamobrem relinquet homo patrem suum, & matrem, & adhærebit uxori suæ: * & erunt duo in carne una.

25 Erat autem uterque nudus, Adam scilicet & uxor ejus: & non erubescebant.

CAPUT III.

*1. Cor. 6. d. 16.

Serpentis astutia primi parentes Dei præceptum transgrediuntur; Messias orbi promittitur; atque indicta singulis pena, è paradiso pelluntur.

1 SEd & serpens erat callidior cunctis animantibus terræ quæ fecerat Dominus Deus. Qui dixit ad mulierē: Cur præcepit vobis Deus ut nō comederetis de omni ligno paradisi? A

2 Cui respondit mulier: De fructu lignorum, quæ sunt in paradiso, vescimur:

3 De fructu verò ligni, quod est in medio paradisi, præcepit nobis Deus ne comederemus, & ne tangeremus illud, ne forte moriamur.

4 Dixit autem serpens ad mulierem: * Nequaquam morte moriemini. *1. Cor. 11. a.

5 Scit enim Deus quòd in quocumque die comederitis ex eo, aperientur oculi vestri: & eritis sicut dii, scientes bonum & malum.

6 Vidit igitur mulier quòd bonum esset lignum ad vescendum, & pulchrum oculis, aspectuque delectabile: & tulit de fructu illius, & * comedit: deditque viro suo, qui comedit. *Eccl. 25. d. 33.

7 Et aperti sunt oculi amborum: cùmque cognovissent se esse nudos, consuerunt folia ficus, & fecerunt sibi perizomata. B

8 Et cùm audissent vocem Domini Dei de 1. Tim. 2. d.

am-

ambulantis in paradiso ad auram post meri-
diem, abscondit se Adam & uxor ejus a facie
Domini Dei in medio ligni paradisi.
9 Vocavitque Dominus Deus Adam, & dixit
ei: Ubi es?
10 Qui ait: Vocem tuam Domine audivi in
paradiso: & timui eò quòd nudus essem; &
abscondi me.
11 Cui dixit Dñs: Quis enim indicavit tibi
quòd nudus esses, nisi quòd ex ligno de quo
præceperam tibi ne comederes, comedisti?
12 Dixitque Adam: Mulier, quam dedisti mi-
hi sociam, dedit mihi de ligno, & comedi.
C 13 Et dixit Dominus Deus ad mulierem: Qua-
re hoc fecisti? Quæ respondit: Serpens dece-
pit me, & comedi.
14 Et ait Dñs Deus ad serpentem: Quia fecisti
hoc, maledictus es inter omnia animantia, &
bestias terræ: super pectus tuum gradieris, &
terram comedes cunctis diebus vitæ tuæ.
15 Inimicitias ponam inter te & mulierem, &
semen tuum & semen illius: ipsa conteret ca-
put tuum, & tu insidiaberis calcaneo ejus.
16 Mulieri quoque dixit: Multiplicabo ærum-
nas tuas, & conceptus tuos: in dolore paries fi-
*1. Cor. 14. f. 34. lios, & sub viri potestate eris, * & ipse domi-
nabitur tui.
17 Adæ verò dixit: Quia audisti vocem uxo-
ris tuæ, & comedisti de ligno, ex quo præce-
peram tibi, ne comederes, maledicta terra in
opere tuo: in laboribus comedes ex ea cunctis
diebus vitæ tuæ.
18 Spinas & tribulos germinabit tibi, & co-
medes herbam terræ.
19 In sudore vultus tui vesceris pane, donec
revertaris in terram de qua sumptus es: quia
D pulvis es, & in pulverem reverteris.
20 Et vocavit Adam nomen uxoris suæ, Heva:
eo quòd mater esset cunctorum viventium.
21 Fecit quoque Dominus Deus Adæ & uxori
ejus tunicas pelliceas, & induit eos.
22 Et ait: Ecce Adam quasi unus ex nobis fa-
ctus est, sciens bonum & malum: nunc ergo ne
forte mittat manum suam, & sumat etiam de li-
gno vitæ, & comedat, & vivat in æternum.
23 Emisit eum Dominus Deus de paradiso
voluptatis, ut operaretur terram, de qua sum-
ptus est.
24 Ejecitque Adam: & collocavit ante para-
disum voluptatis Cherubim, & flammeum gla-
dium atque versatilem, ad custodiendam
viam ligni vitæ.

CAPUT IV.

Adam ex Eva gignit Cain & Abel: impius Cain pium Abel fratrem occidit; & à Deo punitus ac profugus vitam agens, Enoch genuit: sed & Adam Seth generavit, cui natus est Enos.

1 ADam verò cognovit uxorem suam A
Hevam: quæ concepit & peperit Cain,
dicens: Possedi hominem per Deum.
2 Rursumque peperit fratrem ejus Abel. Fuit
autem Abel pastor ovium, & Cain agricola.
3 Factum est autem post multos dies ut offer- Hebr. 11. a. 4.
ret Cain de fructibus terræ munera Domino.
4 Abel quoque obtulit de primogenitis gregis
sui, & de adipibus eorum: & respexit Domi-
nus ad Abel, & ad munera ejus.
5 Ad Cain verò, & ad munera illius, non re-
spexit: iratusque est Cain vehementer, & con-
cidit vultus ejus.
6 Dixitque Dominus ad eum: Quare iratus
es? & cur concidit facies tua?
7 Nonne si bene egeris, recipies: sin autem B
male, statim in foribus peccatum aderit? sed sub
te erit appetitus ejus, & tu dominaberis illius.
8 Dixitque Cain ad Abel fratrem suum: Egre-
diamur foras. Cumque essent in agro, consur- * Sap. 10. a. 3.
rexit Cain adversus fratrem suum Abel, & * in- Matth. 23. c. 35.
terfecit eum.
9 Et ait Dominus ad Cain: Ubi est Abel fra-
ter tuus? Qui respondit: Nescio: Num custos 1 Ioan. 3. b. 12.
fratris mei sum ego?
10 Dixitque ad eum: Quid fecisti? vox san- Iudæ d. 11.

guinis fratris tui clamat ad me de terra.

11 Nunc igitur maledictus eris super terram, quæ aperuit os suum, & suscepit sanguinem fratris tui de manu tua.

12 Cùm operatus fueris eã, non dabit tibi fructus suos: vagus & profugus eris super terram.

13 Dixitque Cain ad Dominum: Major est iniquitas mea, quam ut veniam merear.

C 14 Ecce ejicis me hodie à facie terræ, & à facie tua abscondar, & ero vagus & profugus in terra: omnis igitur qui invenerit me, occidet me.

15 Dixitque ei Dominus: Nequaquam ita fiet: sed omnis qui occiderit Cain, septuplum punietur. Posuitque Dominus Cain signum, ut non interficeret eum omnis qui invenisset eũ.

16 Egressusque Cain à facie Domini, habitavit profugus in terra ad orientalem plagam Eden.

17 Cognovit autem Cain uxorem suam, quæ concepit, & peperit Henoch: & ædificavit civitatem, vocavitque nomen ejus ex nomine filij sui Henoch,

18 Porrò Henoch genuit Irad, & Irad genuit Maviael, & Maviael genuit Mathusael, & Mathusael genuit Lamech.

19 Qui accepit duas uxores nomen uni Ada, & nomen alteri Sella.

20 Genuitque Ada Jabel, qui fuit pater habitantium in tentoriis, atque pastorum,

21 Et nomen fratris ejus Jubal: ipse fuit pa-
D ter canentium cithara & organo.

22 Sella quoque genuit Tubalcain, qui fuit malleator & faber in cuncta opera æris & ferri. Soror verò Tubalcain, Noema.

23 Dixitque Lamech uxoribus suis Adæ & Sellæ: Audite vocem meam uxores Lamech, auscultate sermonem meum: quoniam occidi virum in vulnus meum, & adolescentulum in livorem meum.

24 Septuplum ultio dabitur de Cain: de Lamech verò septuagies septies.

25 Cognovit quoque adhuc Adam uxorem suam: & peperit filium, vocavitque nomen ejus Seth, dicens: Posuit mihi Deus semen aliud pro Abel, quem occidit Cain.

26 Sed & Seth natus est filius, quem vocavit Enos: iste cœpit invocare nomen Domini.

CAPUT V.

Texitur genealogia Adæ ac posterorum per Seth: annique vitæ ipsorum usque ad Noe. A

1 HIc est liber generationis Adam. In die qua creavit Deus hominem, * ad similitudinem Dei fecit illum.

* Sap. 2.d.24. Eccli. 17.a.1. Sup.1.d.26. Inf.9.a.6.

2 Masculum & feminam creavit eos, & benedixit illis, & vocavit nomen eorum Adam, in die quo creati sunt.

3 Vixit autem Adam centum triginta annis: & genuit filium ad imaginem & similitudinem suam, vocavitque nomen ejus Seth.

4 Et facti sunt dies * Adam, postquam genuit Seth, octingenti anni: genuitque filios & filias.

*1.Par 1.a.1.

5 Et factum est omne tempus quod vixit Adam, anni nongenti triginta: & mortuus est.

6 Vixit quoque Seth centum quinque annis, & genuit Enos.

7 Vixitque Seth postquam genuit Enos, octingentis septem annis, genuitque filios & fi-
lias. B

8 Et facti sunt omnes dies Seth nongentorum duodecim annorum, & mortuus est.

9 Vixit verò Enos nonaginta annis, & genuit Cainan.

10 Post cujus ortum vixit octingentis quindecim annis, & genuit filios & filias.

11 Factique sunt omnes dies Enos nongenti quinque anni, & mortuus est.

12 Vixit quoque Cainan septuaginta annis, & genuit Malaleel.

13 Et vixit Cainan postquam genuit Malaleel, octingentis quadraginta annis, genuitque filios & filias.

14 Et facti sunt omnes dies Cainan nongenti decem anni, & mortuus est.

15 Vixit autem Malaleel sexaginta quinque
annis, & genuit Jared.
16 Et vixit Malaleel postquam genuit Jared,
octingentis triginta annis: & genuit filios &
filias.
17 Et facti sunt omnes dies Malaleel octin-
genti nonaginta quinque anni, & mortuus est.
18 Vixitque Jared centum sexaginta duobus
annis, & genuit Henoch.
19 Et vixit Jared postquam genuit Henoch,
octingentis annis, & genuit filios & filias.
C 20 Et facti sunt omnes dies Jared nongenti
sexaginta duo anni, & mortuus est.
21 Porrò Henoch vixit sexaginta quinque an-
Eccli. nis, & genuit Mathusalam.
44. c. 22 Et ambulavit Henoch cùm Deo: & vixit,
15. postquam genuit Mathusalam, trecentis annis,
Hebr & genuit filios & filias.
11. a. 5. 23 Et facti sunt omnes dies Henoch trecenti
sexaginta quinque anni.
24 Ambulavitque cum Deo, & non appa-
ruit: quia tulit eum Deus.
25 Vixit quoque Mathusala centum octogin-
ta septem annis, & genuit Lamech.
26 Et vixit Mathusala, postquam genuit La-
mech, septingentis octoginta duobus annis, &
genuit filios & filias.
27 Et facti sunt omnes dies Mathusalæ non- D
genti sexaginta novem anni, & mortuus est.
28 Vixit autem Lamech centum octoginta
duobus annis, & genuit filium.
29 Vocavitque nomen ejus Noe, dicens: Iste
consolabitur nos ab operibus & laboribus ma-
nuum nostrarum, in terra cui maledixit Do-
minus.
30 Vixitque Lamech, postquam genuit Noe,
quingentis nonaginta quinque annis, & genuit
filios & filias.
31 Et facti sunt omnes dies Lamech, septin-
genti septuaginta septem anni, & mortuus est.
Noe verò cùm quingentorum esset annorum,
genuit Sem, Cham, & Iaphet.

CAPUT VI.

Hominis peccata fuere diluvii causa: Noe tamen justus inventus est, cui arca fabricanda mandatur, in qua ipse & cunctorum animantium genera serventur.

A 1 Cumque cœpissent homines multiplica-
ri super terram, & filias procreassent,
2 Videntes filii Dei filias hominum quòd es-
sent pulchræ, acceperunt sibi uxores ex om-
nibus, quas elegerant.
3 Dixitque Deus: Non permanebit spiritus
meus in homine in æternum, quia caro est:
eruntque dies illius centum viginti annorum.
4 Gigantes autem erant super terram in die-
bus illis; postquam enim ingressi sunt filij Dei
ad filias hominum, illæque genuerunt, isti sunt
potentes a sæculo viri famosi.
5 Videns autem Deus quòd multa malitia
hominum esset in terra, & cuncta cogita-
tio cordis intenta esset ad malum omni tem-
pore.
6 Pœnituit eum quòd hominem fecisset in
terra. Et tactus dolore cordis intrinsecus. B
7 * Delebo, inquit, hominem, quem creavi, * Inf.
à facie terræ, ab homine usque ad animantia, 8. d. 21.
à reptili usque ad volucres cœli, pœnitet enim Matt.
me fecisse eos. 17. d.
8 Noe verò invenit gratiam coram Domino. 19.
9 Hæ sunt generationes Noe: * Noe vir ju- * Eccli
stus atque perfectus fuit in generationibus suis, 44. c.
cum Deo ambulavit. 17.
10 Et genuit tres filios, Sem, Cham, & Ja-
pheth.
11 Corrupta est autem terra coram Deo, &
repleta est iniquitate.
12 Cùmque vidisset Deus terram esse corru-
ptam (omnis quippe caro corruperat viam
suam super terram)
13 Dixit ad Noe: Finis universæ carnis venit
coram me: repleta est terra iniquitate a facie C
eorum, & ego disperdam eos cum terra.
14 Fac tibi arcam de lignis lævigatis: man-

funculas in arca facies, & bitumine linies intrinsecus & extrinsecus.

15 Et sic facies eam: Trecentorum cubitorũ erit longitudo arcæ; quinquaginta cubitorum latitudo, & triginta cubitorum altitudo illius.

16 Fenestram in arca facies, & in cubito consummabis summitatem eius: ostium autem arcæ pones ex latere: deorsum, cœnacula; & tristega facies in ea.

17 Ecce ego adducam aquas diluvij super terram, ut interficiam omnem carnem, in qua spiritus vitæ est subter cœlum: Universa quæ in terra sunt, consumentur.

D 18 Ponamque fœdus meum tecum: & ingredieris arcam tu, & filij tui, uxor tua, & uxores filiorum tuorum tecum.

19 Et ex cunctis animantibus uniuersæ carnis bina induces in arcam, ut vivant tecum: masculini sexus & feminini.

20 De volucribus juxta genus suum, & de jumentis in genere suo, & ex omni reptili terræ secundum genus suum; bina de omnibus ingredientur tecum, ut possint vivere.

21 Tolles igitur tecum ex omnibus escis, quæ mandi possunt, & comportabis apud te: & erunt tam tibi quàm illis in cibum.

Hebr. 11.b.7. 22 Fecit igitur Noe omnia, quæ præceperat illi Deus.

CAPUT VII.

Ingresso Noe cum suis in arcam, statim aqua omnium montium cacumina 150. diebus superavit, reliquaque animantia submersit.

A 2.Petr. 2.a.5. 1 Dixitque Dominus ad eum: Ingredere tu, & omnis domus tua, in arcam: te enim vidi justum coram me in generatione hac.

2 Ex omnibus animantibus mundis tolle septena & septena, masculum, & feminam: de animantibus verò immundis duo & duo, masculum & feminam.

3 Sed & de volatilibus cœli septena & septena, masculum & feminam: ut salvetur semen super faciem universæ terræ.

4 Adhuc enim, & post dies septem ego pluam super terram quadraginta diebus & quadraginta noctibus: & delebo omnem substantiam, quam feci, de superficie terræ.

5 Fecit ergo Noe omnia, quæ mandaverat ei Dominus.

6 Eratque sexcentorum annorum quando diluvij aquæ inundaverunt super terram.

* Mat. 24.d.38. Luc.17.f.26. 1.Petr.3.d.20. 7 Et * ingressus est Noe & filij ejus, uxor ejus & uxores filiorum ejus cum eo, in arcam propter aquas diluvij.

8 De animantibus quoque mundis & immundis, & de volucribus, & ex omni, quod movetur super terram.

9 Duo & duo ingressa sunt ad Noe in arcam, masculus & femina, sicut præceperat Dominus Noe.

10 Cùmque transissent septem dies, aquæ diluvij inundaverunt super terram.

11 Anno sexcentesimo vitæ Noe, mense secundo, septimodecimo die mensis, rupti sunt omnes fontes abyssi magnæ, & cataractæ cœli apertæ sunt:

12 Et facta est pluvia super terram quadraginta diebus & quadraginta noctibus.

13 In articulo diei illius ingressus est Noe, & Sem, & Cham, & Japheth, filij ejus: uxor illius, & tres uxores filiorum ejus cum eis, in arcam:

14 Ipsi & omne animal secundùm genus suum, universaque jumenta in genere suo, & omne quod movetur super terram in genere suo, cunctumque volatile secundùm genus suum, universæ aves, omnesque volucres,

15 Ingressæ sunt ad Noe in arcam, bina & bina ex omni carne, in qua erat spiritus vitæ.

16 Et quæ ingressa sunt, masculus & femina ex omni carne introierunt, sicut præceperat ei Deus: & inclusit eum Dominus deforis.

17 Factumque est diluvium quadraginta diebus super terram: & multiplicatæ sunt aquæ, & elevaverunt arcam in sublime a terra.

18 Vehementer enim inundaverunt: & omnia repleverunt in superficie terræ: porrò arca ferebatur super aquas.

19 Et aquæ prævaluerunt nimis super terram: opertique sunt omnes montes excelsi sub universo cœlo. D

20 Quindecim cubitis altior fuit aqua super montes, quos operuerat.

21 * Consumptaque est omnis caro quæ movebatur super terram, volucrum, animantium, bestiarum, omniumque reptilium, quæ reptant super terram: universi homines: * Sap. 10.a.4. Eccli. 39.c.18. 1.Petr. 3.d.20.

22 Et cuncta, in quibus spiraculum vitæ est in terra, mortua sunt.

23 Et delevit Deus omnem substantiam, quæ erat super terram, ab homine usque ad pecus, tam reptile quam volucres cœli: & deleta sunt de terra: remansit autem solus Noe, & qui cum eo erant in arca.

24 Obtinueruntque aquæ terram centum quinquaginta diebus.

CAPUT VIII.

Imminutis paulatim aquis diluvii post corvi ac columbæ emissionem, Noe cum universis qui in arca continebantur, egreditur; & altari exstructo, offert Deo in gratiarum actionem holocausta, quibus placatus Deus promittit, nunquam deinceps fore diluvium.

1 Recordatus autem Deus Noe, cunctorumque animantium, & omnium jumentorum, quæ erant cum eo in arca, adduxit spiritum super terram, & imminutæ sunt aquæ. A

2 Et clausi sunt fontes abyssi, & cataractæ cœli: & prohibitæ sunt pluviæ de cœlo.

3 Reversæque sunt aquæ de terra euntes & redeuntes: & cœperunt minui post centum quinquaginta dies.

4 Requievitque arca mense septimo, vigesimo septimo die mensis, super montes Armeniæ.

5 At verò aquæ ibant & decrescebant usque ad decimũ mensem: decimo enim mense, prima die mensis, apparuerunt cacumina montium.

6 Cùmque transissent quadraginta dies, aperiens Noe fenestram arcæ quam fecerat, dimisit corvum: B

7 Qui egrediebatur, & non revertebatur, donec siccarentur aquæ super terram.

8 Emisit quoque columbam post eum, ut videret si jam cessassent aquæ super faciem terræ.

9 Quæ cùm non invenisset ubi requiesceret

pes

pes ejus, reversa est ad eum in arcam: aquæ
enim erant super universam terram: extendit-
que manum, & apprehensam intulit in arcam.
10 Expectatis autem ultra septem diebus
aliis, rursum dimisit columbam ex arca.
11 At illa venit ad eum ad vesperam, portans
ramum olivæ virentibus foliis in ore suo: intelle-
xit ergo Noe quòd cessassent aquæ super terrã.
12 Expectavitque nihilominus septem alios
C dies: & emisit columbam, quæ non est reversa
ultrà ad eum.
13 Igitur sexcentesimo primo anno, primo
mense, prima die mensis, imminutæ sunt aquæ
super terram: & aperiens Noe tectum arcæ,
aspexit, viditque quòd exsiccata esset super-
ficies terræ.
14 Mense secundo, septimo & vigesimo die
mensis, arefacta est terra.
15 Locutus est autem Deus ad Noe, dicens:
16 Egredere de arca, tu & uxor tua, filij tui
& uxores filiorum tuorum tecum.
17 Cuncta animantia quæ sunt apud te, ex
omni carne, tam in volatilibus quam in be-
stiis & universis reptilibus, quæ reptant super
terram, educ tecum, & ingredimini super ter-
ram: * crescite & multiplicamini super eam,

D 18 Egressus est ergo Noe, & filii ejus; uxor il-
* Supr. 1.d.28. Inf.9.a.1. lius, & uxores filiorum ejus, cum eo.
19 Sed & omnia animantia, jumenta, & rep-
tilia quæ reptant super terram, secundùm ge-
nus suum, egressa sunt de arca.
20 Ædificavit autem Noe altare Domino:
& tollens de cunctis pecoribus & volucribus
mundis, obtulit holocausta super altare.
21 Odoratusque est Dominus odorem suavi-
tatis, & ait: Nequaquam ultra maledicam terræ
* Supr. 6.a.5. Matth. 15.b.19. propter homines: * sensus enim & cogitatio
humani cordis in malum prona sunt ab adole-
scentia sua: non igitur ultra percutiam omnem
animam viventem sicut feci.
22 Cunctis diebus terræ, sementis, & messis,
frigus & æstus, æstas & hiems, nox & dies, non
requiescent.

CAPUT IX.

Deus Noe ac filiis ejus benedicit, cunctaque animantia unà cum piscibus in cibum tribuit prohibito tamen illis sanguine: fœdus inter Deum & homines de non inducendis amplius aquis diluvij, iride firmatur. Noe ebrium ridens filius Cham, in Chanaam filio maledicitur: Sem verò & Iapheth benedicuntur.

A 1 BEnedixitque Deus Noe & filiis ejus. Et
* Supr. 1.c.21. 8.c.17. dixit ad eos: * Crescite & multiplica-
mini, & replete terram.
2 Et terror vester ac tremor sit super cuncta
animalia terræ, & super omnes volucres cœli,
cum universis quæ moventur super terram:
omnes pisces maris manui vestræ traditi sunt.
3 Et omne, quod movetur & vivit, erit vo-
bis in cibum: quasi olera virentia tradidi vo- Supr. 1.a.19.
bis omnia: Ier. 17.
4 Excepto, quòd carnem cum sanguine non d.14.
comedetis.
5 Sanguinem enim animarum vestrarum re-
quiram de manu cunctarum bestiarum: & de
manu hominis, de manu viri & de manu fra-
tris ejus, requiram animam hominis.
6 Quicumque * effuderit humanum sangui-
nem, fundetur sanguis illius: * ad imaginem * Matt. 26.
quippe Dei factus est homo. c.52.
7 * Vos autem crescite & multiplicamini, & * Apoc. 13.
ingredimini super terram, & implete eam. c.19.
8 Hæc quoque dixit Deus ad Noe, & ad filios * Sup. 1.d.18.
ejus cum eo: 8.c.17.
9 Ecce ego statuam pactum meum vobiscum,
& cum semine vestro post vos:
10 Et ad omnem animam viventem, quæ est
vobiscum, tam in volucribus quàm in jumen-
tis, & pecudibus terræ cunctis, quæ egressa
sunt de arca, & universis bestiis terræ.
11 * Statuam pactum meum vobiscum, & ne- * Isa.
quaquam ultrà interficietur omnis caro aquis 54.c.9.
diluvij, neque erit deinceps diluvium dissipans
terram.

12 Dixitque Deus: Hoc est signum fœderis
quod do inter me & vos, & ad omnem animam viventem, quæ est vobiscum in generationes sempiternas:
13 Arcum meum ponam in nubibus, & erit signum fœderis inter me & inter terram. C
*Eccl. 44 b. 12. 14 * Cùmque obduxero nubibus cœlum, apparebit arcus meus in nubibus:
15 Et recordabor fœderis mei quod pepigi vobiscum, & cum omni anima vivente quæ carnem vegetat: & non erunt ultra aquæ diluvij ad delendum universam carnem.
16 Eritque arcus meus in nubibus, & videbo illum, & recordabor fœderis sempiterni, quod pactum est inter Deum & omnem animam viventem universæ carnis, quæ est super terram.
17 Dixitque Deus ad Noe: Hoc erit signum fœderis, quod constitui inter me & omnem carnem super terram.
18 Erant ergo filij Noe, qui egressi sunt de arca, Sem, Cham, & Japheth: porrò Cham ipse est pater Chanaan.
19 Tres isti filii sunt Noe: & ab his disseminatum est omne genus hominum super universam terram.
20 Cœpitque Noe vir agricola exercere terram, & plantavit vineam:
21 Bibensque vinum inebriatus est, & nuda- D
tus jacuit in tabernaculo suo.
22 Quod cùm vidisset Cham pater Chanaan, verenda scilicet patris sui esse nudata, nuntiavit duobus fratribus suis foras.

23 At verò Sem & Iaphet pallium imposuerunt humeris suis, & incedentes retrorsum, operuerunt verenda patris sui: faciesq; eorum aversæ erant, & patris virilia non viderunt.
24 Evigilans autem Noe ex vino, cùm didicisset quæ fecerat ei filius suus minor,
25 Ait: Maledictus Chanaan, servus servorum erit fratribus suis.
26 Dixitque: Benedictus Dominus Deus Sem, sit Chanaan servus ejus.
27 Dilatet Deus Iaphet, & habitet in tabernaculis Sem, sitque Chanaan servus ejus.
28 Vixit autem Noe post diluvium trecentis quinquaginta annis.
29 Et impleti sunt omnes dies ejus nongentorum quinquaginta annorum: & mortuus est.

CAPUT X.

Genealogia filiorum Noe, à quibus divisæ sunt gentes post diluvium & orti omnes mortales.

1.Par. 1.a.5. 1 HÆ sunt generationes filiorum Noe, Sem, Cham, & Iapheth: natique
A sunt eis filii post diluvium.
2 Filii Japhet: Gomer, & Magog, & Madai, & Javan, & Tubal, & Mosoch, & Thiras.
3 Porrò filii Gomer: Ascenez & Riphath & Togorma.
4 Filii autem Javan: Elisa & Tharsis, Cethim & Dodanim.
5 Ab his divisæ sunt insulæ gentium in regionibus suis, unusquisque secundùm linguam suam & familias suas in nationibus suis.
6 Filii autem Cham: Chus, & Mesraim, & Phuth, & Chanaan.
7 Filii Chus: Saba, & Hevila, & Sabatha, & Regma, & Sabatacha. Filii Regma: Saba & B
Dadan.
8 Porrò Chus genuit Nemrod: ipse cœpit esse potens in terra.
9 Et erat robustus venator coram Domino. Ob hoc exivit proverbium: Quasi Nemrod robustus venator coram Domino.
10 Fuit autem principium regni ejus Babylon, & Arach, & Achad, & Chalanne, in terra Sennaar.
11 De terra illa egressus est Assur, & ædificavit Niniven, & plateas civitatis, & Chale.
12 Resen quoque inter Niniven & Chale: hæc est civitas magna.
13 At verò Mesraim genuit Ludim, & Anamim, & Laabim, Nephthuim.
14 Et Phetrusim, & Chasluim: de quibus egressi sunt Philistiim & Caphtorim.

15 Chanaan

C 15 Chanaan autem genuit Sidonem primoge-
nitum ſuum, Hethæum,
16 Et Jebuſæũ, & Amorrhæum,& Gergeſæũ.
17 Hevæum,& Aracæum: Sinæum,
18 Et Aradium, Samaræum,& Amathæũ: &
per hos diſſeminati ſunt populi Chananæorũ.
19 Factique ſunt termini Chanaan venienti-
bus à Sidone Geraram uſque Gazam, do-
nec ingrediaris Sodomam & Gomorrham, &
Adamam, & Seboim, uſque Laſa.
20 Hi ſunt filij Cham in cognationibus, &
linguis, & generationibus, terriſque & gen-
tibus ſuis.
21 De Sem quoque nati ſunt, patre omnium
filiorum Heber, fratre Japheth majore.
1. Par. 1.b.17. 22 Filij Sem: Ælam & Aſſur, & Arphaxad,
& Lud, & Aram.
23 Filij Aram: Us,& Hul, & Gether, & Mes.

24 At verò Arphaxad genuit Sale: de quo or-
tus eſt Hebel. D
25 Natique ſunt Heber filii duo: nomen uni
Phaleg, eò quòd in diebus ejus diviſa ſit terra:
& nomen fratris ejus Jectan.
26 Qui Jectan genuit Elmodad, & Saleph,&
Aſarmoth, Jare,
27 Et Aduram, & Uzal, & Decla.
28 Et Ebal, & Abimael, Saba,
29 Et Ophir,& Hevila & Jobab; omnes iſti,
filij Jectan.
30 Et facta eſt habitatio eorum de Meſſa
pergentibus uſq; Sephar montem orientalem.
31 Iſti ſunt filii Sem, ſecundùm cognationes,
& linguas, & regiones, in gentibus ſuis.
32 Hæ familiæ Noe iuxta populos & na-
tiones ſuas. Ab his diviſæ ſunt gentes in terra
poſt diluvium.

CAPUT XI.

In turris Babel ædificatione, ſuperborum faſtus ac lingua confunditur. Sem genealogia uſque ad Abram texitur.

A 1 ERat autem terra labii unius, & ſermo-
num eorumdem.
Sap.10.a.5. 2 Cumque proficiſcerentur de oriente, inve-
nerunt campum in terra Sennaar, & habita-
verunt in eo.
3 Dixitque alter ad proximum ſuum: Venite,
faciamus lateres, & coquamus eos igni. Ha-
bueruntque lateres pro ſaxis, & bitumen pro
cæmento:
4 Et dixerunt: Venite,faciamus nobis civi-
tatem, & turrim, cujus culmen pertingat ad
cœlum: & celebremus nomen noſtrum ante-
quam dividamur in univerſas terras.
5 Deſcendit autem Dñs,ut videret civitatem,
& turrim, quam ædificabant filii Adam.
6 Et dixit:Ecce,unus eſt populus, & unum la-
bium omnibus: cœperuntque hoc facere, nec
deſiſtent à cogitationibus ſuis, donec eas ope-
re compleant.
7 Venite igitur deſcendamus, & confunda-

mus ibi linguam eorum, ut non audiat unuſ- B
quiſque vocem proximi ſui.
8 Atque ita diviſit eos Dominus ex illo loco
in univerſas terras, & ceſſaverunt ædificare
civitatem.
9 Et idcircò vocatum eſt nomen ejus Babel,
quia ibi confuſum eſt labium univerſæ terræ:
& inde diſperſit eos Dominus ſuper faciem
cunctarum regionum.
10 Hæ ſunt generationes Sem:*Sem erat cen- *1.Par
tum annorum quando genuit Arphaxad, bien- 1.b.17.
nio poſt diluvium.
11 Vixitq; Sem poſtquam genuit Arphaxad,
quingentis annis: & genuit filios & filias.
12 Porrò Arphaxad vixit triginta quinque
annis, & genuit Sale.
13 Vixitq; Arphaxad poſtquam genuit Sale,
trecentis tribus annis; & genuit filios & filias.
14 Sale quoque vixit triginta annis, & genuit
Heber.
15 Vixitque Sale poſtquam genuit Heber,qua-
dringetis tribus annis; & genuit filios & filias.
16 Vixit autem Heber triginta quatuor annis,
& genuit Phaleg.

C 17 Et vixit Heber postquā genuit Phaleg, quadringētis triginta annis: & genuit filios & filias.

18 Vixit quoque Phaleg triginta annis, & genuit Reu.

1. Par. 1. b. 19. 19 Vixitque Phaleg postquam genuit Reu, ducentis novem annis: & genuit filios & filias.

20 Vixit autem Reu triginta duobus annis, & genuit Sarug.

21 Vixit quoque Reu postquam genuit Sarug, ducentis septem annis: & genuit filios & filias.

22 Vixit verò Sarug triginta annis, & genuit Nachor.

23 Vixitque Sarug postquam genuit Nachor, ducentis annis: & genuit filios & filias.

24 Vixit autem Nachor viginti novem annis, & genuit Thare.

25 Vixitque Nachor, postquam genuit Thare, centum decem & novem annis: & genuit filios & filias.

D 26 Vixitque Thare septuaginta * annis, & genuit Abram, & Nachor, & Aran.

* 1. Par. 1. b. 26. Iosu. 24. a. 2. 27 Hæ sunt autem generationes Thare: Thare genuit Abram, Nachor, & Aran. Porrò Aran genuit Lot.

28 Mortuusque est Aran ante Thare patrem suum, in terra nativitatis suæ in Ur Chaldæorū.

29 Duxerunt autem Abram & Nachor uxores: nomen uxoris Abram, Sarai: & nomen uxoris Nachor, Melcha filia Aran, patris Melchæ, & patris Jeschæ.

30 Erat autem Sarai sterilis, nec habebat liberos.

* Iosue 24. a. 2. Neh. 9. b. 7. Iudith. 5. a. 6. Act. 7. a. 2. 31 * Tulit itaque Thare Abram filium suum, & Lot filium Aran, filium filii sui, & Sarai nurū suam, uxorem Abram filij sui, & eduxit eos de Ur Chaldæorum, ut irent in terram Chanaan: veneruntque usque Haran, & habitaverunt ibi.

32 Et facti sunt dies Thare ducentorum quinque annorum, & mortuus est in Haran.

CAPUT XII.

Abram Dei mandato parens promissaque accipiens, patria relicta, comitante Lot, peregrinatur in Chanaan, & Domino in Sichem & Bethel sacrificat. Inde propter famem Aegyptum ingressus, uxorem suam vocat sororem; quam in domum regis Pharaonis sublatam, postea recipit intactam.

A Act. 7. a. 3. 1 Dixit autem Dominus ad Abram, Egredere de terra tua, & de cognatione tua, & de domo patris tui, & veni in terram quam monstrabo tibi.

2 Faciamque te in gentem magnam, & benedicam tibi, & magnificabo nomen tuum, erisque benedictus.

* Gal. 3. b. 8. Inf. 18. c. 18. 22. c. 17. Hebr. 11. b. 8. 3 Benedicam benedicentibus tibi, & maledicam maledicentibus tibi, atque * IN TE benedicentur universæ cognationes terræ.

4 Egressus est itaque Abram sicut præceperat ei Dñs, & ivit cum eo Lot: septuaginta quinq; annorum erat Abram cū egrederetur de Harā.

5 Tulitque Sarai uxorem suam, & Lot filium fratris sui, universamque substantiam quam possederant, & animas quas fecerant in Haran: & egressi sunt ut irent in terram Chanaan. Cumque venissent in eam,

6 Pertransivit Abram terram usque ad locum Sichem, usque ad convallem illustrem: Chananæus autem tunc erat in terra.

7 Apparuit autem Dominus Abram, & dixit ei: * Semini tuo dabo terram hanc. Qui ædificavit ibi altare Domino, qui apparuerat ei. * Inf. 13. d. 15. 26. Deut. 34. b.

8 Et inde transgrediens ad montem, qui erat contra orientem Bethel, tetendit ibi tabernaculum suum, ab occidente habens Bethel, & ab oriente Hai: ædificavit quoque ibi altare Domino, & invocavit nomen ejus.

9 Perrexitque Abram vadens, & ultrà progrediens ad meridiem.

10 Facta est autem fames in terra: descenditque Abram in Ægyptum, ut peregrinaretur ibi: prævaluerat enim fames in terra. C

11 Cumque propè esset ut ingrederetur Ægyptum, dixit Sarai uxori suæ: Novi quòd pulchra sis mulier:

12 Et quòd cùm viderint te Ægyptij, dicturi sunt: Uxor illius est: & interficient me, & te reservabunt.

13 * Dic ergo, obsecro te, quòd soror mea sis: ut bene sit mihi propter te, & vivat anima mea ob gratiam tui. * Infr. 20. c. 11.

14 Cùm itaque ingressus esset Abram Ægyptum, viderunt Ægyptij mulierem quòd esset pulchra nimis.

15 Et nuntiaverunt principes Pharaoni, & laudaverunt eam apud illum: & sublata est mulier in domum Pharaonis.

16 Abram verò bene usi sunt propter illam: fueruntque ei oves & boves, & asini, & servi & famulæ, & asinæ & cameli.

17 Flagellavit autem Dominus Pharaonem plagis maximis, & domum ejus, propter Sarai uxorem Abram.

18 Vocavitque Pharao Abram, & dixit ei: Quidnam est hoc quod fecisti mihi? quare non indicasti mihi quòd uxor tua esset?

19 Quam ob causam dixisti esse sororem tuā, ut tollerem eam mihi in uxorem? Nunc igitur, ecce conjux tua, accipe eam, & vade.

20 Præcepitque Pharao super Abram viris: & deduxerunt eum, & uxorem illius, & omnia quæ habebat.

CAPUT XIII.

Abram & Lot Aegyptum egressi, præ nimia opulentia separantur; & Lot Iordanis fines eligente, Abram habitat in terra Chanaan: ubi rursum Dei promissiones de multiplicando semine, terraque possidenda, accipit.

1 Ascendit ergo Abram de Ægypto, ipse & uxor ejus, & omnia quæ habebat, & Lot cum eo, ad Australem plagam. A

2 Erat autem dives valde in possessione auri & argenti.

3 Reversusque est per iter, quo venerat, à meridie in Bethel, usque ad locum ubi prius fixerat tabernaculum inter Bethel & Hai:

4 In loco altaris * quod fecerat prius, & invocavit ibi nomen Domini. * Supra 12. b. 7.

5 Sed & Lot qui erat cum Abram, fuerunt greges ovium, & armenta, & tabernacula,

6 Nec poterat eos capere terra, ut habitarent simul: * erat quippe substantia eorum multa, & nequibant habitare communiter. B * Infra 36. a. 7.

7 Unde & facta est rixa inter pastores gregum Abram & Lot. Eo autem tempore Chananæus & Pherezæus habitabant in terra illa.

8 Dixit ergo Abram ad Lot: Ne quæso sit jurgium

gium inter me & te, & inter pastores meos &
pastores tuos: fratres enim sumus.
9 Ecce universa terra coram te est: recede
à me, obsecro: si ad sinistram ieris, ego dex-
teram tenebo: si tu dexteram elegeris, ego ad
sinistram pergam.
10 Elevatis itaque Lot oculis, vidit omnem
circa regionem Jordanis, quæ universa irriga-
batur antequam subverteret Dominus Sodo-
mam & Gomorrham, sicut paradisus Domini,
C & sicut Ægyptus venientibus in Segor:
11 Elegitque sibi Lot regionem circa Jorda-
nem; & recessit ab Oriente: divisique sunt al-
terutrum à fratre suo.
12 Abram habitavit in terra Chanaan: Lot
verò moratus est in oppidis, quæ erant circa
Jordanem; & habitavuit in Sodomis.
13 Homines autem Sodomitæ pessimi erant,
& peccatores coram Domino nimis.
14 Dixitque Dominus ad Abram, postquam
* Supr. 12.b.7. Inf. 15. c. 18. 26.a.4. Deut. 34.b.4. divisus est ab eo Lot: * Leva oculos tuos, in
directum & vide à loco, in quo nunc es, ad
aquilonē & meridiē, ad orientē & occidentē.
15 Omnem terram, quam conspicis, tibi da-
bo & semini tuo usque in sempiternum.
16 Faciamq; semen tuum sicut pulverem ter-
ræ: si quis potest hominum numerare pulverem
terræ, semen quoq; tuum numerare poterit.
17 Surge ergo, & perambula terram in lon-
gitudine, & in latitudine sua: quia tibi datu-
rus sum eam.
18 Movens igitur tabernaculū suū Abram, ve-
nit & habitavit juxta convallem Mambre, quæ
est in Hebron: ædificavitq; ibi altare Domino.

CAPUT XIV.

De victis quinque regibus ac spoliatis Sodomis, Lot cum plerisque aliis captivus ducitur à quatuor regibus victoribus: quos Abram persecutus omnes captivos, spoliaque reduxit; datusque pro victoria, decimas dat Melchisedecho à quo benedictione accepta, cuncta regi Sodomorum reddidit.

1 FActum est autem in illo tempore, ut A
Amraphel rex Sennaar, & Arioch rex
Ponti, & Chodorlahomor rex Elamitarum, &
Thadal rex Gentium,
2 Inirent bellum contra Bara regem Sodo-
morum, & contra Bersa regem Gomorrhæ, &
contra Sennaab regem Adamæ, & contra Se-
meber regem Seboim, contraque regem Balæ,
ipsa est Segor.
3 Omnes hi convenerunt in vallem Silve-
strem, quæ nunc est mare salis.
4 Duodecim enim annis servierant Chodor-
lahomor, & tertiodecimo anno recesserunt
ab eo.
5 Igitur quartodecimo anno venit Chodorla-
homor, & reges qui erant cum eo: percusseruntque
que Raphaim in Astaroth & Carnaim & Zu-
zim cum eis & Emim in Save Cariathaim,
6 Et Chorræos in montibus Seir, usque ad
Campestria Pharan, quæ est in solitudine.
7 Reversique sunt, & venerunt ad fontem
Misphat, ipsa est Cades; & percusserunt om-
nem regionem Amalecitarum, & Amorrhæo-
rum qui habitabant in Asasonthamar.
8 Et egressi sunt, rex Sodomorum, & rex B
Gomorrhæ, rexque Adamæ, & rex Seboim,
necnon & rex Balæ, quæ est Segor: & direxe-
runt aciem contra eos in valle Silvestri:
9 Scilicet adversus Chodorlahomor regem
Elamitarum, & Thadal regem Gentium, &
Amraphel regem Sennaar, & Arioch regem
Ponti: quatuor reges adversus quinque.
10 Vallis autem Silvestris habebat puteos
multos bituminis. Itaque rex Sodomorū, & rex
Gomorrhæ, terga verterunt, cecideruntque ibi:
& qui remanserant, fugerunt ad montem.
11 Tulerunt autem omnem substantiam So- C
domorum & Gomorrhæorum, & universa quæ
ad cibum pertinent, & abierunt:
12 Necnon & Lot & substantiam eius, filium
fratris Abram, qui habitabat in Sodomis.
13 Et ecce unus qui evaserat, nuntiavit Abrā
He-

Hebræo, qui habitabat in convalle Mambre
Amorrhæi, fratris Escol, & fratris Aner: hi
enim pepigerant fœdus cum Abram.
14 Quòd cùm audisset Abram, captum vide-
licet Lot fratrem suum, numeravit expeditos
vernaculos suos trecentos decem & octo: &
persecutus est usque Dan.
15 Et divisis socijs, irruit super eos nocte:
percussitque eos, & persecutus est eos vsque
Hoba, & Phœnicem quæ est ad lævā Damasci.
16 Reduxitque omnem substantiam, & Lot
fratrem suum cum substantia illius, mulieres
quoque & populum.
17 Egressus est autem rex Sodomorum in oc-
cursum ejus, postquam reversus est a cæde
Chodorlahomor, & regum qui cum eo erant
in valle Save, quæ est vallis regis.
18 * At verò Melchisedech rex Salē, proferēs D *Hel
panē, & vinū, erat enim Sacerdos Dei altissimi, 7.d.
19 Benedixit ei, & ait: Benedictus Abram Deo
excelso, qui creavit cœlum & terram:
20 Et benedictus Deus excelsus, quo prote-
gente, hostes in manibus tuis sunt. Et dedit
ei decimas ex omnibus.
21 Dixit autem rex Sodomorum ad Abram:
Da mihi animas, cætera tolle tibi.
22 Qui respondit ei: Levo manū meam ad
Dn̄m Deum excelsum possessorē cęlī & terrę.
23 Quòd à filo subtegminis usque ad corri-
giam caligæ, non accipiam ex omnibus quæ
tua sunt, ne dicas: Ego ditavi Abram:
24 Exceptis his, quæ comederunt juvenes, &
partibus virorum, qui venerunt mecum, Aner,
Escol, & Mambre: isti accipient partes suas.

CAPUT XV.

Deus Abræ de posteritate desperanti filium promittit, cui credens Abram iustificatur; & in signum promissæ terræ, præscriptum à Domino offert sacrificium, additque suæ posteritatis futuram peregrinationem.

A 1 His itaque transactis, factus est sermo
Domini ad Abram per visionem di-
cens: Noli timere Abram, ego protector tuus
sum, & merces tua magna nimis.
2 Dixitq; Abram: Dn̄e Deus, quid dabis mihi?
ego vadam absque liberis: & filius procurato-
ris domus meæ iste Damascus Eliezer.
3 Additq; Abram: Mihi autē nō dedisti se-
men: & ecce vernaculus meus, heres meus erit.
4 Statimque sermo Domini factus est ad eum,
dicens: Non erit hic hæres tuus: sed qui egre-
B dietur de utero tuo ipsum habebis hæredem.
*Rom. 4. c. 18. 5 Eduxitque eum foras, & ait illi: * Suspice
cœlum, & numera stellas, si potes. Et dixit
*Rom. ei: Sic erit semen tuum.
6 * Credidit Abram Deo, & reputatum est
Gal. 3. illi ad iustitiam.
a. b. 6. Luc. 1. 7 Dixitque ad eum: Ego Dominus qui eduxi
te de Ur Chaldæorum, ut darem tibi terram
istam, & possideres eam.
8 At ille ait: Domine Deus, unde scire pos-
sum, quòd possessurus sim eam?
9 Et respondens Dominus: Sume, inquit, mi-
hi vaccam triennem, & capram trimam &
arietem annorum trium, turturem quoque &
columbam.
10 Qui tollens vniuersa hæc, *divisit ea per *Ier. 34.
medium, & utrasque partes contra se altrin- d. 18.
secus posuit: aves autem non divisit.
11 Descenderuntque volucres super cadave-
ra, & abigebat eas Abram.
12 Cùmq; sol occumberet, sopor irruit super C
Abram, & horror magnus & tenebrosus in-
vasit eum.
13 Dictumque est ad eum: Scito prænoscens
quòd * peregrinum futurum sit semen tuum in * Act. 7. a. 6.
terra non sua, & subijcient eos servituti, &
affligent quadringentis annis.
14 Verumtamen gentem, cui servituri sunt,
ego judicabo: & posthæc egredientur cum
magna substantia.
15 Tu autem ibis ad patres tuos in pace, se-
pultus in senectute bona.
16 Generatione autem quarta revertentur

huc:

huc: necdùm enim completæ sunt iniquitates
Amorrhæorum usque ad præsens tempus.
17 Cùm ergo occubuisset sol, facta est caligo
tenebrosa, & apparuit clibanus fumans, & lampas ignis transiens inter divisiones illas.
18 In illo die * pepigit Dominus fœdus cum
Abram, dicens: Semini tuo dabo terram hanc
à fluvio Ægypti usque ad fluvium magnum
Euphratem.
19 Cinæos, & Cenezæos, Cedmonæos,
20 Et Hethæos, & Pherezæos, Raphaim
quoque.
21 Et Amorrhæos, & Chananæos, & Gergesæos, & Jebusæos.

Sup. ..b.7. ..d.5. ..f.26. ..4. ..cut.1 ..b.4. ..Par. ..f.26. ..Reg. ..d.20.

CAPUT XVI.

Agar à domina Sarai traditur Abræ uxor: quæ ubi concepisset atque ob id dominam contemneret, ab illa afflicta, fugam iniit; sed jussu angeli eidem submissa, parit Ismaelem.

A 1 IGitur Sarai, uxor Abram, non genuerat liberos: sed habens ancillam Ægyptiam
nomine Agar,
2 Dixit marito suo: Ecce, conclusit me Dominus, ne parerem: ingredere ad ancillam
meam, si fortè saltem ex illa suscipiam filios.
Cùmque ille acquiesceret deprecanti,
3 Tulit Agar Ægyptiam ancillam suam, post
annos decem quam habitare cœperant in terra Chanaan: & dedit eam viro suo uxorem.
4 Qui ingressus est ad eam. At illa concepisse
B se videns, despexit dominam suam.
5 Dixitque Sarai ad Abram: Inique agis contra me: ego dedi ancillam meam in sinum
tuum, quæ videns quòd conceperit, despectui
me habet, judicet Dominus inter me & te.
6 Cui respondens Abram: Ecce, ait, ancilla
tua in manu tua est, utere ea ut libet: Affligente igitur eam Sarai, fugam iniit.
7 Cùmque invenisset eam angelus Domini
juxta fontem aquæ in solitudine, quæ est in
via Sur in deserto,
8 Dixit ad illam: Agar ancilla Sarai, unde
venis? & quò vadis? quæ respondit: A facie
Sarai dominæ meæ ego fugio.
9 Dixitque ei angelus Domini: Revertere ad
C dominam tuam, & humiliare sub manu illius.
10 Et rursum: Multiplicans, inquit, multiplicabo semen tuum, & non numerabitur præ
multitudine.
11 Ac deinceps: Ecce, ait, concepisti, & paries filium: vocabisque nomen ejus Ismael, eò
quod audierit Dominus afflictionem tuam.
12 Hic erit ferus homo, manus ejus cõtra omnes, & manus omniũ contra eum: & e regione
universorum fratrũ suorum figet tabernacula.
13 Vocavit autem Agar nomen Dñi qui loquebatur ad eam: Tu Deus qui vidisti me. Dixit
enim: Profectò hic vidit posteriora videntis me.
14 Propterea appellavit puteum illum, Puteum viventis & videntis me. Ipse est inter Inf.24. g.62.
Cades & Barad.
15 Peperitque Agar Abræ filium: qui vocavit
nomen ejus Ismael.
16 Octoginta & sex annorum erat Abram
quando peperit ei Agar Ismaelem.

CAPUT XVII.

Abræ repetuntur promissiones, ipsius & Sarai nomina immutantur, circumcisio præcipitur in fœderis signum; filius ex Sara promittitur unà cum successu Ismaelis, & Abraham circumcisionis præceptum exequitur.

1 POstquam verò nonaginta & novem annorum esse cœperat, apparuit ei Dominus: dixitque ad eum: Ego Deus omnipotens: A2
ambula coram me, & esto perfectus.
2 Ponamque fœdus meum inter me & te, &
multiplicabo te vehementer nimis.
3 Cecidit Abram pronus in faciem.
4 Dixitq; ei Deus: Ego sum, & ponã pactũ meũ
tecum, * erisque pater multarum gentium.
5 Nec ultra vocabitur nomen tuum Abram: *Eccli. 44.c.
sed appellaberis Abraham: quia patrem mul- 10.
tarum gentium constitui te. Rom.4
6 Faciamq; te crescere vehementissimè, & po- a.17.
nam

nam te in gentibus, regesq; ex te egredientur.
7 Et statuam pactum meum inter me & te, &
inter semen tuum post te in generationibus
suis, fœdere sempiterno: ut sim Deus tuus, &
seminis tui post te.
B 8 Daboque tibi & semini tuo terram peregri-
nationis tuæ, & omnem terram Chanaan in
possessionem æternam, eroque Deus eorum.
Act. 9 Dixit iterum Deus ad Abraham: * Et tu er-
7.a. 8. go custodies pactum meum, & semen tuum
post te in generationibus suis.
10 Hoc est pactum meum quod observabitis
inter me & vos, & semen tuum post te: Circum-
cidetur ex vobis omne masculinum:
11 Et circumcidetis carnem præputij vestri,
*Rom. ut sit * in signum fœderis inter me & vos.
4.b. 11. 12 Infans octo dierum circumcidetur in vo-
Lev. 12 bis, omne masculinum in generationibus ve-
a. 3. stris: tam vernaculus, quam emptitius circūci-
Luc. 2. detur, & quicumq; non fuerit de stirpe vestra:
c. 21. 13 Eritque pactum meum in carne vestra in
fœdus æternum.
14 Masculus, cujus præputij caro circumcisa
non fuerit, delebitur anima illa de populo suo:
C quia pactum meum irritum fecit.
15 Dixit quoque Deus ad Abraham: Sarai
uxorem tuam non vocabis Sarai, sed Saram.
16 Et benedicam ei, & ex illa dabo tibi filium
cui benedicturus sum, eritque in nationes, & re-
ges populorum orientur ex eo.
17 Cecidit Abraham in faciem suam, & risit,
dicens in corde suo: Putasne centenario nasce-
tur filius? & Sara nonagenaria pariet?
18 Dixitque ad Deum: Utinam Ismael vivat
coram te.
* Infr. 19 Et ait Deus ad Abraham: * Sara uxor tua
18.b. pariet tibi filium, vocabisque nomen ejus Isaac,
10. & & constituam pactum meum illi in fœdus sem-
21.a. 2. piternum, & semini ejus post eum.
20 Super Ismael quoque exaudivi te: ecce, be-
nedicam ei, & augebo & multiplicabo eum
valde: duodecim duces generabit, & faciam
illum crescere in gentem magnam.
D 21 Pactum verò meum statuam ad Isaac, quē
pariet tibi Sara tempore isto in anno altero.
22 Cùmque finitus esset sermo loquentis cum
eo, ascendit Deus ad Abraham.
23 Tulit autem Abraham Ismael filium suum,
& omnes vernaculos domus suæ: universosque
quos emerat, & cunctos mares ex omnibus vi-
ris domus suæ: & circumcidit carnem præpu-
tij eorum statim in ipsa die, sicut præceperat
ei Deus.
24 Abraham nonaginta & novem erat anno-
rum quando circumcidit carnem præputij sui.
25 Et Ismael filius tredecim annos impleve-
rat tempore circumcisionis suæ.
26 Eadem die circumcisus est Abraham & Is-
mael filius ejus.
27 Et omnes viri domus illius, tam vernaculi,
quā emptitij & alienigenæ, pariter circūcisi sūt.

CAPUT XVIII.

Angeli ab Abraham hospitio suscepti, filium ex Sara promittunt: quæ ob id ridens, corripitur. Sodomorum eversio prædicitur, pro quibus Abraham sæpiùs deprecatur.

A 1 APparuit autem ei Dominus in convalle
Hebr. 13. Mambre sedenti in ostio tabernaculi
13.a.2. sui in ipso fervore diei.
2 Cùmque elevasset oculos, apparuerunt ei
tres viri stantes prope eum: quos cum vidisset,
cucurrit in occursum eorum de ostio taberna-
culi sui, & adoravit in terram.
3 Et dixit: Domine, si inveni gratiam in ocu-
lis tuis, ne transeas servum tuum:
4 Sed afferam pauxillum aquæ, & lavate pe-
des vestros, & requiescite sub arbore.
5 Ponamque buccellam panis, & confortate
cor vestrum, postea transibitis: idcircò enim
declinastis ad servum vestrum. Qui dixerunt:
Fac ut locutus es.
6 Festinavit Abraham in tabernaculum ad Sa-
ram, dixitq; ei: Accelera, tria sata similæ com-
misce, & fac subcinericios panes.
7 Ipse verò ad armentum cucurrit, & tulit in-
de vitulum tenerrimum & optimum, deditque B
puero; qui festinavit & coxit illum.
8 Tulit quoque butyrum & lac, & vitulum
quem coxerat, & posuit coram eis: ipse verò
stabat juxta eos sub arbore.
9 Cùmque comedissent, dixerunt ad eum: Ubi
est Sara uxor tua? ille respondit: Ecce in ta-
bernaculo est.
10 Cui dixit: * Revertens veniam ad te tem- *Supr.
pore isto, vita comite, & habebit filium Sara 17.c.
uxor tua. Quo audito, Sara risit post ostium 19.
tabernaculi. Inf. 21.
11 Erant autem ambo senes, provectæque æta- a. 1.
tis, & desierant Saræ fieri muliebria. Rom. 9
12 Quæ risit occultè, dicens: Postquam con- b. 9.
senui, & dominus meus vetulus est, voluptati 1. Pet.
operam dabo? 3. a. 6.
13 Dixit autē Dominus ad Abraham: Quare
risit Sara, dicens: Num verè paritura sū anus?
14 Nūquid Deo quidquam est difficile? juxta
condictum revertar ad te hoc eodem tempore,
vita comite, & habebit Sara filium.
15 Negavit Sara dicens, Non risi: timore per-
territa. Dominus autem: Non est, inquit, ita,
sed risisti.
16 Cùm ergo surrexissent inde viri, direxerunt
oculos contra Sodomam: & Abraham simul
gradiebatur, deducens eos.
17 Dixitque Dominus: Num celare potero
Abraham quæ gesturus sum.
18 Cum futurus sit in gentem magnam, ac ro- Sap. 10.
bustissimam, & BENEDICENDÆ sint in illo a. 5.
omnes nationes terræ? Inf. 22.
19 Scio enim quòd præcepturus sit filiis suis, d. 17.
& domui suæ post se, ut custodiant viam Do- C
mini, & faciant judicium & justitiam: ut ad-
ducat Dominus propter Abraham omnia quæ
locutus est ad eum.
20 Dixit itaque Dominus: Clamor Sodomo-
rum & Gomorrhæorum multiplicatus est, &
peccatum eorum aggravatum est nimis.
21 Descendam & videbo, utrum clamorem
qui venit ad me, opere compleverint: an non
est ita, ut sciam.
22 Converterūtq; se inde, & abierunt Sodo-
mam: Abraham verò adhuc stabat corā Dño.
23 Et appropinquans ait: Numquid perdes
justum cum impio?
24 Si fuerint quinquaginta justi in civitate,
peribunt simul? & non parces loco illi propter
quinquaginta justos, si fuerint in eo?

25 Absit a te, ut rem hanc facias, & occidas
justum cum impio, fiatque justus sicut impius,
non est hoc tuum: qui judicas omnem terram,
nequaquam facies judicium hoc.
26 Dixitque Dominus ad eum: Si invenero
Sodomis quinquaginta justos in medio civita-
D tis, dimittam omni loco propter eos.
27 Respondensque Abraham, ait: Quia se-
mel cœpi, loquar ad Dominum meum, cùm
sim pulvis & cinis.
28 Quid si minus, quinquaginta justis, quinque
fuerint? delebis propter quadraginta quinque,
universam urbem? Et ait: Non delebo, si inve-
nero ibi quadraginta quinque.
29 Rursumque locutus est ad eum: Sin autem
quadraginta ibi inventi fuerint, quid facies?
Ait: Non percutiam propter quadraginta.
30 Ne quæso, inquit, indigneris Domine, si lo-
quar: Quid si ibi inventi fuerint triginta? Res-
pondit: Non faciam, si invenero ibi triginta.
31 Quia semel, ait, cœpi, loquar ad Dominum
meum: Quid si ibi inventi fuerint viginti? Ait:
Non interficiam propter viginti.
32 Obsecro, inquit, ne irascaris Domine, si lo-
quar adhuc semel: Quid si inventi fuerint ibi
decem? Et dixit: Non delebo propter decem.
33 Abiitque Dns, postquam cessavit loqui ad
Abraham: & ille reversus est in locum suum.

CAPUT XIX.

Lot, Angelis hospitio susceptis, à Sodomitis vim patitur, cum uxore & utraque filia à Sodomitico ereptus incendio uxorem in via amisit: tandemque inebriatus, cum utraque filia incestum ignorans commisit, unde ortum habuerunt Moabitæ & Ammonitæ.

A 1 VEneruntque duo angeli Sodomam ves-
Hebr. pere, sedente Lot in foribus civitatis.
13.a.2. Qui cum vidisset eos, surrexit, & ivit obviam
eis: adoravitque pronus in terram.
2 Et dixit: obsecro, domini, declinate in do-
mum pueri vestri, & manete ibi: lavate pe-
des vestros, & manè proficiscemini in viam
vestram. Qui dixerunt: Minimè, sed in pla
tea manebimus.
3 Compulit illos oppido ut diverterent ad
eum: ingressisque domum illius fecit convi-
vium, & coxit azyma: & comederunt.
4 Prius autem quam irent cubitum, viri civi-
tatis vallaverunt domum illius a puero usque
ad senem, omnis populus simul.
5 Vocaveruntque Lot, & dixerunt ei: Ubi
sunt viri qui introierunt ad te nocte? educ il-
los huc, ut cognoscamus eos.
6 Egressus ad eos Lot, post tergum occludens
ostium, ait:
7 Nolite, quæso, fratres mei, nolite malum
hoc facere.
8 Habeo duas filias, quæ needum cognove- B
runt virum: educam eas ad vos, & abutimini
eis sicut vobis placuerit, dummodo viris istis
nihil mali faciatis, quia ingressi sunt sub um-
bra culminis mei.
9 At illi dixerunt: Recede illuc. Et rursus: In-
gressus es, inquiunt, ut advena, numquid ut ju-
dices? te ergo ipsum magis quam hos affligе-
mus. * Vimque faciebant Lot vehementissime: 2.Petr.
jamque prope erat ut effringerent fores. 2.b.8.
10 Et ecce miserunt manum viri, & introdu-
xerunt ad se Lot, clauseruntque ostium.
11 Et eos, qui foris erant, *percusserunt cæci- * Sap.
tate a minimo usque ad maximum, ita ut 19.c.
ostium invenire non possent. 16.
12 Dixerunt autem ad Lot: Habes hic quem- C
piam tuorum? generum, aut filios, aut filias,
omnes, qui tui sunt, educ de urbe hac:
13 Delebimus enim locum istum, eò quòd in-
creverit clamor eorum coram Domino, qui
misit nos ut perdamus illos.
14 Egressus itaque Lot, locutus est ad gene-
ros suos, qui accepturi erant filias ejus, & di-
xit: Surgite, & egredimini de loco isto: quia
delebit Dominus civitatem hanc. Et visus est
eis quasi ludens loqui.
15 Cùmque esset manè, cogebant eum Angeli,
dicen-

dicentes: Surge, tolle uxorem tuam, & duas filias quas habes: ne & tu pariter pereas in scelere civitatis.
D
16 Dissimulante illo, apprehenderunt manum ejus, & manum uxoris, ac duarum filiarum ejus, eò quòd parceret Dominus illi.
* Sup. 10. a. b.
17 * Eduxeruntque eum, & posuerunt extra civitatem: ibique locuti sunt ad eum, dicentes: Salva animam tuam: noli respicere post tergum, nec stes in omni circa regione: sed in monte salvum te fac, ne & tu simul pereas.
18 Dixitque Lot ad eos: Quæso Domine mi.
19 Quia invenit servus tuus gratiam coram te, & magnificasti misericordiam tuam quam fecisti mecum, ut salvares animam meam, nec possum in monte salvari, ne forte apprehendat me malum, & moriar.
20 Est civitas hæc juxta, ad quam possum fugere, parva, & salvabor in ea: numquid non
E modica est, & vivet anima mea?
21 Dixitq; ad eu: Ecce etiã in hoc suscepi preces tuas, ut nõ subvertã urbẽ pro qua locut⁹ es.
* Sap. 10. 49.
22 * Festina & salvare ibi: quia non potero facere quidquam donec ingrediaris illuc. Idcircò vocatum est nomen urbis illius Segor.
23 Sol egressus est super terram, & Lot ingressus est Segor.
* Deut. 29. d. 23. Isa. 13. d. 19. Ierem. 50. f. 40. Ezech. 10. 2. 48. Ose. 11. 6. 8.
24 * Igitur Dominus pluit super Sodomam & Gomorrham sulphur & ignem a Dño de cœlo:
25 Et subvertit civitates has, & omnem circà regionem, universos habitatores urbium, & cuncta terræ virentia.
26 * Respiciensque uxor ejus post se, versa est in statuam salis.
27 Abraham autem consurgens manè, ubi steterat prius cùm Domino.
28 Intuitus est Sodomam & Gomorrham, & universam terrã regionis illius: viditq; ascendentem favillã de terra quasi fornacis fumum. F
29 Cũ enim subverteret Deus civitates regionis illius, recordatus Abrahæ, liberavit Lot de subversione urbium in quibus habitaverat.
Amos 4. d. 11. Luc. 17. f. 29. Iudæ c. 7.
30 Ascenditque Lot de Segor, & mansit in monte, duæ quoque filiæ ejus cum eo (timuerat enim manere in Segor) & mansit in spelunca ipse, & duæ filiæ ejus cum eo.
* Luc. 17. g. 32. Sap. 10. a. 3.
31 Dixitque major ad minorem: Pater noster senex est, & nullus virorũ remansit in terra qui possit ingredi ad nos juxta morẽ universę terrę.
32 Veni, inebriemus eũ vino, dormiamusq; cu eo, ut servare possimus ex patre nostro semen.
33 Dederunt itaque patri suo bibere vinum nocte illa: Et ingressa est major, dormivitque cum patre: at ille non sensit, nec quando accubuit filia, nec quando surrexit.
34 Altera quoque die dixit major ad minorẽ: Ecce dormivi heri cum patre meo, demus ei bibere vinum etiam hac nocte, & dormies cum eo, ut salvemus semen de patre nostro.
35 Dederunt etiam & illa nocte patri suo bibere vinum, ingressaque minor filia, dormivit cum eo: & ne tunc quidem sensit quando concubuerit, vel quando illa surrexerit.
36 Cõceperũt ergo duę filię Lot de patre suo.
37 Peperitque major filium, & vocavit nomen ejus Moab: ipse est pater Moabitarum usque in pręsentem diem.
38 Minor quoque peperit filium & vocavit nomen ejus Ammon, id est, filius populi mei: ipse est pater Ammonitarum usque hodie.

CAPUT XX.

Abrahæ in Geraris peregrinanti uxor à rege tollitur; quæ ad Domini jussum cum magnis donis intacta redditur, & Abraham orante salus domui regis restituitur.

A
1 PRofectus inde Abraham in terram australem habitavit inter Cades & Sur: & peregrinatus est in Geraris.
2 Dixitque de Sara uxore sua, Soror mea est. Misit ergo Abimelech rex Geraræ, & tulit eã.
3 Venit autem Deus ad Abimelech per somnium nocte, & ait illi, En morieris propter mulierem quam tulisti: habet enim virum.
4 Abimelech verò non tetigerat eam, & ait,

Do-

Dñe, nũ gentem ignorātē & justam interficies?

5 Nonne ipse dixit mihi, Soror mea est: & ipsa ait, Frater meus est? in simplicitate cordis mei, & munditia manuum mearum feci hoc.

B 6 Dixitque ad eum Deus: Et ego scio quòd simplici corde feceris: & ideò custodivi te ne peccares in me & non dimisi ut tangeres eam.

7 Nunc ergo redde viro suo uxorem, quia propheta est: & orabit pro te, & vives: si autem nolueris reddere, scito quòd morte morieris tu, & omnia quæ tua sunt.

8 Statimque de nocte consurgens Abimelech, vocavit omnes servos suos: & locutus est universa verba hæc in auribus eorum, timueruntque omnes viri valde.

C 9 Vocavit autem Abimelech etiam Abraham, & dixit ei: Quid fecisti nobis? quid peccavimus in te, quia induxisti super me & super regnum meum peccatum grande? quæ non debuisti facere, fecisti nobis.

10 Rursumque expostulans, ait: Quid vidisti, ut hoc faceres?

11 Respondit Abraham: Cogitavi mecum, dicens: Forsitan non est timor Dei in loco isto: & interficient me propter uxorem meam:

12 Alias autem & * verè soror mea est, filia patris mei, & non filia matris meæ, & duxi eam in uxorem.

*Supr. 12. c. 13. Inf. 21. c. 23.

13 Postquam autem eduxit me Deus de domo patris mei, dixi ad eam: Hanc misericordiam facies mecum: In omni loco, ad quem ingrediemur, dices quòd frater tuus sim.

14 Tulit igitur Abimelech oves & boves, & servos & ancillas, & dedit Abraham: reddiditque illi Saram uxorem suam,

15 Et ait: Terra coram vobis est, ubicumque tibi placuerit, habita.

16 Saræ autem dixit: Ecce mille argenteos dedi fratri tuo, hoc erit tibi in velamen oculorum ad omnes qui tecum sunt, & quocumque perrexeris: memento te deprehensam.

17 Orante autem Abraham, sanavit Deus Abimelech & uxorem, ancillasque ejus, & pepererunt.

18 Concluserat enim Dominus omnem vulvam domus Abimelech propter Saram uxorem Abrahæ.

CAPUT XXI.

Nascitur Isaac, circumciditur, & ablactatur: Ismael verò cum matre domo pellitur in desertis victurus. Abimelech cum Abraham fœdus medio juramento percussit.

A 1 Visitavit autem Dñs Saram sicut * promiserat: & implevit quæ locutus est.

2 Concepitque & * peperit filium in senectute sua, tempore quo prædixerat ei Deus.

3 Vocavitque Abraham nomen filii sui, quem genuit ei Sara, Isaac;

4 Et circumcidit eum octavò die, sicut * præceperat ei Deus,

5 Cùm centum esset annorum: hac quippè ætate patris, natus est Isaac.

6 Dixitque Sara: Risum fecit mihi Deus: & quicumque audierit, corridebit mihi.

7 Rursumque ait: Quis auditurus crederet Abraham, quòd Sara lactaret filium, quem peperit ei jam seni.

*Supr. 17. c. 19. 18. b. 10. * Gal. 4. c. 23. Hebr. 11. c. 11. *Supr. 17. d. 10. Matth 1. a. 2.

8 Crevit igitur puer, & ablactatus est: fecitque Abraham grande convivium in die ablactationis ejus.

9 Cùmq; vidisset Sara filium Agar Ægyptiæ ludentē cum Isaac filio suo, dixit ad Abrahā:

10 *Ejice ancillā hanc, & filiū ejus: non enim erit hæres filius ancillæ cum filio meo Isaac. * Gal. 4. d. 30.

11 Dure accepit hoc Abraham pro filio suo.

12 Cui dixit Deus: Non tibi videatur asperum B super puero, & super ancilla tua: omnia quæ dixerit tibi Sara, audi vocem ejus: quia * in Isaac vocabitur tibi semen. *Rom. 9. b. 7. Hebr. 11. d. 18.

13 Sed & filium ancillæ faciam in gentem magnam, quia semen tuum est.

14 Surrexit itaque Abraham manè, & tollens panem & utrem aquæ, imposuit scapulæ ejus, tradiditque puerum, & dimisit eam. Quæ cùm abiisset, errabat in solitudine Bersabee.

15 Cùmq; consumpta esset aqua in utre, abjecit puerum subter unam arborem, quæ ibi erat.

16 Et abiit, seditque è regione procul quantum potest arcus jacere, dixit enim: Non videbo morientem puerum: & sedens contra, levavit vocem suam & flevit.

17 Exaudivit autem Deus vocem pueri; vocavitque angelus Dei Agar de cœlo, dicens: Quid agis Agar? noli timere: exaudivit enim Deus vocem pueri de loco in quo est.

18 Surge, tolle puerum, & tene manum illius: quia in gentem magnam faciam eum. C

19 Aperuitque oculos ejus Deus: quæ videns puteum aquæ, abiit, & implevit utrem deditque puero bibere.

20 Et fuit cum eo: qui crevit, & moratus est in solitudine, factusque est juvenis sagittarius.

21 Habitavitq; in deserto Pharan, & accepit illi mater sua uxorem de terra Ægypti.

22 Eodem tempore dixit Abimelech, & Phicol princeps exercitus ejus, ad Abraham: Deus tecum est in universis quæ agis.

23 Jura ergo per Deum, ne noceas mihi, & posteris meis, stirpique meæ: sed juxta misericordiam, * quam feci tibi, facies mihi, & terræ in qua versatus es advena. *Supr. 20. c. 13.

24 Dixitque Abraham: Ego jurabo.

25 Et increpavit Abimelech propter puteum aquæ quem vi abstulerant servi ejus.

26 Respönditque Abimelech: Nescivi quis fecerit hanc rem: sed & tu non indicasti mihi, & ego non audivi præter hodie.

27 Tulit itaque Abraham oves & boves, & D dedit Abimelech: percusseruntque ambo fœdus.

28 Et statuit Abraham septem agnas gregis seorsum.

29 Cui dixit Abimelech: Quid sibi volunt septem agnæ istæ, quas stare fecisti seorsum?

30 At ille: Septem, inquit, agnas accipies de manu mea: ut sint mihi in testimonium, quoniam ego fodi puteum istum.

31 Idcircò vocatus est locus ille Bersabee: quia ibi uterque juravit.

32 Et inierunt fœdus pro puteo juramenti.

33 Surrexit autem Abimelech, & Phicol princeps exercitus ejus, reversique sunt in terram Palæstinorum. Abraham verò plantavit nemus in Bersabee, & invocavit ibi nomen Domini Dei æterni.

34 Et fuit colonus terræ Palæstinorum diebus multis.

12 Dixitque Deus: Hoc est signum fœderis
quod do inter me & vos, & ad omnem ani-
mam viventem, quæ est vobiscum in genera-
tiones sempiternas:
13 Arcum meum ponam in nubibus, & erit si-
C gnum fœderis inter me & inter terram.
*Eccl. 44 b.12. 14 * Cùmque obduxero nubibus cœlum, ap-
parebit arcus meus in nubibus:
15 Et recordabor fœderis mei quod pepigi vo-
biscum, & cum omni anima vivente quæ car-
nem vegetat: & non erunt ultra aquæ diluvij
ad delendum universam carnem.
16 Eritque arcus meus in nubibus, & videbo
illum, & recordabor fœderis sempiterni, quod
pactum est inter Deum & omnem animam vi-
ventem universæ carnis, quæ est super terram.
17 Dixitque Deus ad Noe: Hoc erit signum
fœderis, quod constitui inter me & omnem
carnem super terram.
18 Erant ergo filij Noe, qui egressi sunt de ar-
ca, Sem, Cham, & Japheth: porrò Cham ipse
est pater Chanaan.
19 Tres isti filii sunt Noe: & ab his dissemi-
natum est omne genus hominum super univer-
sam terram.
20 Cœpitque Noe vir agricola exercere ter-
ram, & plantavit vineam:
21 Bibensque vinum inebriatus est, & nuda- D
tus jacuit in tabernaculo suo.
22 Quod cùm vidisset Cham pater Chanaan,
verenda scilicet patris sui esse nudata, nuntia-
vit duobus fratribus suis foras.

23 At verò Sem & Iaphet pallium imposue-
runt humeris suis, & incedentes retrorsum,
operuerunt verenda patris sui: faciesq; eorum
aversæ erant, & patris virilia non viderunt.
24 Evigilans autem Noe ex vino, cùm didi-
cisset quæ fecerat ei filius suus minor,
25 Ait: Maledictus Chanaan, servus servo-
rum erit fratribus suis.
26 Dixitque: Benedictus Dominus Deus Sem,
sit Chanaan servus ejus.
27 Dilatet Deus Iaphet, & habitet in taberna-
culis Sem, sitque Chanaan servus ejus.
28 Vixit autem Noe post diluvium trecentis
quinquaginta annis.
29 Et impleti sunt omnes dies ejus nongento-
rum quinquaginta annorum: & mortuus est.

CAPUT X.

Genealogia filiorum Noe, à quibus divisæ sunt gentes post diluvium & orti omnes mortales.

1.Par.1.a.5. 1 HÆ sunt generationes filiorum Noe,
Sem, Cham, & Iapheth: narique
A sunt eis filii post diluvium.
2 Filii Japhet: Gomer, & Magog, & Madai, &
Javan, & Tubal, & Mosoch, & Thiras.
3 Porrò filii Gomer: Ascenez & Riphath &
Togorma.
4 Filii autem Javan: Elisa & Tharsis, Cet-
thim & Dodanim.
5 Ab his divisæ sunt insulæ gentium in regio-
nibus suis, unusquisque secundùm linguam
suam & familias suas in nationibus suis.
6 Filii autem Cham: Chus, & Mesraim, &
Phuth, & Chanaan.
7 Filii Chus: Saba, & Hevila, & Sabatha, &
Regma, & Sabatacha. Filii Regma: Saba & B
Dadan.
8 Porrò Chus genuit Nemrod: ipse cœpit esse
potens in terra.
9 Et erat robustus venator coram Domino.
Ob hoc exivit proverbium: Quasi Nemrod
robustus venator coram Domino.
10 Fuit autem principium regni ejus Baby-
lon, & Arach, & Achad, & Chalanne, in terra
Sennaar.
11 De terra illa egressus est Assur, & ædifica-
vit Niniven, & plateas civitatis, & Chale.
12 Resen quoque inter Niniven & Chale: hæc
est civitas magna.
13 At verò Mesraim genuit Ludim, & Ana-
mim, & Laabim, Nephthuim.
14 Et Phetrusim, & Chasluim: de quibus
egressi sunt Philistiim & Caphtorim.

15 Chanaan

C 15 Chanaan autem genuit Sidonem primoge-
nitum suum, Hethæum,
16 Et Jebusæū, & Amorrhæum, & Gergesæū.
17 Hevæum, & Aracæum: Sinæum,
18 Et Aradium, Samaræum, & Amathæū: &
per hos disseminati sunt populi Chananæorū.
19 Factique sunt termini Chanaan venienti-
bus a Sidone Geraram usque Gazam, do-
nec ingrediaris Sodomam & Gomorrham, &
Adamam, & Seboim, usque Lasa.
20 Hi sunt filij Cham in cognationibus, &
linguis, & generationibus, terrisque & gen-
tibus suis.
21 De Sem quoque nati sunt, patre omnium
filiorum Heber, fratre Japheth majore.
1. Par. 1.b.17. 22 Filij Sem: Ælam & Assur, & Arphaxad,
& Lud, & Aram.
23 Filij Aram: Us, & Hul, & Gether, & Mes.
24 At verò Arphaxad genuit Sale: de quo or-
tus est Hebel.
25 Natique sunt Heber filii duo: nomen uni D
Phaleg, eò quòd in diebus ejus divisa sit terra:
& nomen fratris eius Jectan.
26 Qui Jectan genuit Elmodad, & Saleph, &
Asarmoth, Jare,
27 Et Aduram, & Uzal, & Decla.
28 Et Ebal, & Abimael, Saba,
29 Et Ophir, & Hevila & Jobab; omnes isti,
filij Jectan.
30 Et facta est habitatio eorum de Messa
pergentibus usq; Sephar montem orientalem.
31 Isti sunt filii Sem, secundùm cognationes,
& linguas, & regiones, in gentibus suis.
32 Hæ familiæ Noe iuxta populos & na-
tiones suas. Ab his divisæ sunt gentes in terra
post diluvium.

CAPUT XI.

In turris Babel ædificatione, superborum fastus ac lingua confunditur. Sem genealogia usque ad Abram texitur.

1 ERat autem terra labii unius, & sermo-
A num eorumdem.
Sap. 10. a. 5. 2 Cumque proficiscerentur de oriente, inve-
nerunt campum in terra Sennaar, & habita-
verunt in eo.
3 Dixitque alter ad proximum suum: Venite,
faciamus lateres, & coquamus eos igni. Ha-
bueruntque lateres pro saxis, & bitumen pro
cæmento:
4 Et dixerunt: Venite, faciamus nobis civi-
tatem, & turrim, cujus culmen pertingat ad
cœlum: & celebremus nomen nostrum ante-
quam dividamur in universas terras.
5 Descendit autem Dñs, ut videret civitatem,
& turrim, quam ædificabant filii Adam.
6 Et dixit: Ecce, unus est populus, & unum la-
bium omnibus: cœperuntque hoc facere, nec
desistent à cogitationibus suis, donec eas ope-
re compleant.
7 Venite igitur descendamus, & confunda-
mus ibi linguam eorum, ut non audiat unus- B
quisque vocem proximi sui.
8 Atque ita divisit eos Dominus ex illo loco
in universas terras, & cessaverunt ædificare
civitatem.
9 Et idcircò vocatum est nomen ejus Babel,
quia ibi confusum est labium universæ terræ:
& inde dispersit eos Dominus super faciem
cunctarum regionum.
10 Hæ sunt generationes Sem: *Sem erat cen- *1. Par
tum annorum quando genuit Arphaxad, bien- 1.b.17.
nio post diluvium.
11 Vixitq; Sem postquam genuit Arphaxad,
quingentis annis: & genuit filios & filias.
12 Porrò Arphaxad vixit triginta quinque
annis, & genuit Sale.
13 Vixitq; Arphaxad postquam genuit Sale,
trecentis tribus annis; & genuit filios & filias.
14 Sale quoque vixit triginta annis, & genuit
Heber.
15 Vixitque Sale postquam genuit Heber, qua-
dringētis tribus annis; & genuit filios & filias.
16 Vixit autem Heber triginta quatuor annis,
& genuit Phaleg.

17 Et

C 17 Et vixit Heber postquā genuit Phaleg, quadringētis triginta annis: & genuit filios & filias.
18 Vixit quoque Phaleg triginta annis, & genuit Reu.
1. Par 1.b.19. 19 Vixitque Phaleg postquam genuit Reu, ducentis novem annis: & genuit filios & filias.
20 Vixit autem Reu triginta duobus annis, & genuit Sarug.
21 Vixit quoque Reu postquam genuit Sarug, ducentis septem annis: & genuit filios & filias.
22 Vixit verò Sarug triginta annis, & genuit Nachor.
23 Vixitque Sarug postquàm genuit Nachor, ducentis annis: & genuit filios & filias.
24 Vixit autem Nachor viginti novem annis, & genuit Thare.
25 Vixitque Nachor, postquam genuit Thare, centum decem & novem annis: & genuit filios & filias.
D 26 Vixitque Thare septuaginta * annis, & genuit Abram, & Nachor, & Aran.
*1. Par 1.b.2?. Iosf.24.a.2. 27 Hæ sunt autem generationes Thare: Thare genuit Abram, Nachor, & Aran. Porrò Aran genuit Lot.
28 Mortuusque est Aran ante Thare patrem suum, in terra nativitatis suæ in Ut Chaldæorū.
29 Duxerunt autem Abram & Nachor uxores: nomen uxoris Abram, Sarai: & nomen uxoris Nachor, Melcha filia Aran, patris Melchæ, & patris Jeschæ.
30 Erat autem Sarai sterilis, nec habebat liberos.
*Iosue 24.a.2. Neh.9. b.7. Iudith. 5.a.6. Act.7. a.2. 31 * Tulit itaque Thare Abram filium suum, & Lot filium Aran, filium filii sui, & Sarai nurū suam, uxorem Abram filii sui, & eduxit eos de Ur Chaldæorum, ut irent in terram Chanaan: veneruntque usque Haran, & habitaverunt ibi.
32 Et facti sunt dies Thare ducentorum quinque annorum, & mortuus est in Haran.

CAPUT XII.

Abram Dei mandato parens promissaque accipiens, patria relicta, comitante Lot, peregrinatur in Chanaan, & Domino in Sichem & Bethel sacrificat. Inde propter famem Aegyptum ingressus, uxorem suam vocat sororem; quam in domum regis Pharaonis sublatam, posteà recipit intactam.

A Act.7. a.1. 1 Dixit autem Dominus ad Abram, Egredere de terra tua, & de cognatione tua, & de domo patris tui, & veni in terram quam monstrabo tibi.
2 Faciamque te in gentem magnam, & benedicam tibi, & magnificabo nomen tuum, erisque benedictus.
*Gal. 3.b.8. Inf.18. c.18. 22.c. 17. 3 Benedicam benedicentibus tibi, & maledicam maledicentibus tibi, atque * IN TE benedicentur universæ cognationes terræ.
4 Egressus est itaque Abram sicut præceperat ei Dñs, & ivit cum eo Lot: septuaginta quinq; annorum erat Abram cū egrederetur de Harā.
Hebr. 11.b.8. 5 Tulitque Sarai uxorem suam, & Lot filium fratris sui, universamque substantiam quam possederant, & animas quas fecerant in Haran: & egressi sunt ut irent in terram Chanaan. Cumque venissent in eam,
6 Pertransivit Abram terram usque ad locum Sichem, usque ad convallem illustrem: Chananæus autem tunc erat in terra.
7 Apparuit autem Dominus Abrām, & dixit ei: * Semini tuo dabo terram hanc. Qui ædificavit ibi altare Domino, qui apparuerat ei. *Infra 13.d. 14.15. 26.a.2? Deut. 34.b.4.
8 Et inde transgrediens ad montem, qui erat contra orientem Bethel, tetendit ibi tabernaculum suum, ab occidente habens Bethel, & ab oriente Hai: ædificavit quoque ibi altare Domino, & invocavit nomen ejus.
9 Perrexitque Abram vadens, & ultrà progrediens ad meridiem.
10 Facta est autem fames in terra: descenditque Abram in Ægyptum, ut peregrinaretur ibi: prævaluerat enim fames in terra. C
11 Cùmque propè esset ut ingrederetur Ægyptum, dixit Sarai uxori suæ: Novi quòd pulchra sis mulier:
12 Et quòd cùm viderint te Ægyptij, dicturi sunt: Uxor illius est: & interficient me, & te reservabunt.
13 * Dic ergo, obsecro te, quòd soror mea sis: ut benè sit mihi propter te, & vivat anima mea ob gratiam tui. *Infra 20. c.11.
14 Cùm itaque ingressus esset Abram Ægyptum, viderunt Ægyptij mulierem quòd esset pulchra nimis.
15 Et nuntiaverunt principes Pharaoni, & laudaverunt eam apud illum: & sublata est mulier in domum Pharaonis.
16 Abram verò bene usi sunt propter illam: fueruntque ei oves & boves, & asini, & servi & famulæ, & asinæ & cameli.
17 Flagellavit autem Dominus Pharaonem plagis maximis, & domum ejus, propter Sarai uxorem Abram.
18 Vocavitque Pharao Abrām, & dixit ei: Quidnam est hoc quod fecisti mihi? quare non indicasti mihi quòd uxor tua esset?
19 Quam ob causam dixisti esse sororem tuā, ut tollerem eam mihi in uxorem? Nunc igitur, ecce conjux tua, accipe eam, & vade.
20 Præcepitque Pharao super Abram viris: & deduxerunt eum, & uxorem illius, & omnia quæ habebat.

CAPUT XIII.

Abram & Lot Aegyptum egressi, præ nimia opulentia separantur; & Lot Iordanis fines eligente, Abram habitat in terra Chanaan: ubi rursum Dei promissiones de multiplicando semine, terraque possidenda, accipit.

1 Ascendit ergo Abram de Ægypto, ipse & uxor ejus, & omnia quæ habebat, & Lot cum eo, ad Australem plagam. A
2 Erat autem dives valde in possessione auri & argenti.
3 Reversusque est per iter, quo venerat, à meridie in Bethel, usque ad locum ubi prius fixerat tabernaculum inter Bethel & Hai:
4 In loco altaris * quod fecerat prius, & invocavit ibi nomen Domini. *Supra 12.b.7.
5 Sed & Lot qui erat cum Abram, fuerunt greges ovium, & armenta, & tabernacula,
6 Nec poterat eos capere terra, ut habitarent simul: * erat quippe substantia eorum multa, & nequibant habitare communiter. B *Infra 36.a.7.
7 Unde & facta est rixa inter pastores gregum Abram & Lot. Eo autem tempore Chananæus & Pherezæus habitabant in terra illa.
8 Dixit ergo Abram ad Lot: Ne quæso sit Jurgium

gium inter me & te, & inter pastores meos &
pastores tuos: fratres enim sumus.
9 Ecce universa terra coram te est: recede
à me, obsecro: si ad sinistram ieris, ego dex-
teram tenebo: si tu dexteram elegeris, ego ad
sinistram pergam.
10 Elevatis itaque Lot oculis, vidit omnem
circa regionem Jordanis, quæ universa irriga-
batur antequam subverteret Dominus Sodo-
mam & Gomorrham, sicut paradisus Domini,
C & sicut Ægyptus venientibus in Segor:
11 Elegitque sibi Lot regionem circa Jorda-
nem; & recessit ab Oriente: divisique sunt al-
terutrum à fratre suo.
12 Abram habitavit in terra Chanaan: Lot
verò moratus est in oppidis, quæ erant circa
Jordanem; & habitavuit in Sodomis:
13 Homines autem Sodomitæ pessimi erant,
& peccatores coram Domino nimis.
14 Dixitque Dominus ad Abram, postquam
divisus est ab eo Lot; * Leva oculos tuos, in
directum & vide à loco, in quo nunc es, ad
aquilonē & meridiē, ad orientē & occidentē.
15 Omnem terram, quam conspicis, tibi da-
bo & semini tuo usque in sempiternum.
16 Faciamq; semen tuum sicut pulverem ter-
ræ: si quis potest hominum numerare pulverem
terræ, semen quoq; tuum numerare poterit.
17 Surge ergo, & perambula terram in lon-
gitudine, & in latitudine sua: quia tibi datu-
rus sum eam.
18 Movens igitur tabernaculū suū Abram, ve-
nit & habitavit juxta convallem Mambre, quæ
est in Hebron: ædificavitq; ibi altare Domino.

* Supr. 12.b.7. Inf.15.c.18. 26.a.4. Deut. 34.b.4.

CAPUT XIV.

De victis quinque regibus ac spoliatis Sodomis, Lot cum plerisque aliis captivus ducitur à quatuor regibus victoribus: quos Abram persecutus omnes captivos, spoliaque reduxit; latusque pro victoria, decimas dat Melchisedecho à quo benedictione accepta, cuncta regi Sodomorum reddidit.

1 FActum est autem in illo tempore, ut A
Amraphel rex Sennaar, & Arioch rex
Ponti, & Chodorlahomor rex Elamitarum, &
Thadal rex Gentium,
2 Inirent bellum contra Bara regem Sodo-
morum, & contra Bersa regem Gomorrhæ, &
contra Sennaab regem Adamæ, & contra Se-
meber regem Seboim, contraque regem Balæ,
ipsa est Segor.
3 Omnes hi convenerunt in vallem Silve-
strem, quæ nunc est mare salis.
4 Duodecim enim annis servierant Chodor-
lahomor, & tertiodecimo anno recesserunt
ab eo.
5 Igitur quartodecimo anno venit Chodorla-
homor, & reges qui erant cum eo: percusseruntque
que Raphaim in Astaroth & Carnaim & Zu-
zim cum eis & Emim in Save Cariathaim,
6 Et Chorræos in montibus Seir, usque ad
Campestria Pharan, quæ est in solitudine.
7 Reversique sunt, & venerunt ad fontem
Misphat, ipsa est Cades; & percusserunt om-
nem regionem Amalecitarum, & Amorrhæo-
rum qui habitabant in Asasonthamar.
8 Et egressi sunt, rex Sodomorum, & rex B
Gomorrhæ, rexque Adamæ, & rex Seboim,
necnon & rex Balæ, quæ est Segor: & direxe-
runt aciem contra eos in valle Silvestri:
9 Scilicet adversus Chodorlahomor regem
Elamitarum, & Thadal regem Gentium, &
Amraphel regem Sennaar, & Arioch regem
Ponti: quatuor reges adversus quinque.
10 Vallis autem Silvestris habebat puteos
multos bituminis. Itaque rex Sodomorū, & rex
Gomorrhæ, terga verterunt, cecideruntque ibi:
& qui remanserant, fugerunt ad montem.
11 Tulerunt autem omnem substantiam So- C
domorum & Gomorrhæorum, & universa quæ
ad cibum pertinent, & abierunt:
12 Necnon & Lot & substantiam eius, filium
fratris Abram, qui habitabat in Sodomis.
13 Et ecce unus qui evaserat, nuntiavit Abrā
He-

Hebræo, qui habitabat in convalle Mambre
Amorrhæi, fratris Escol, & fratris Aner: hi
enim pepigerant fœdus cum Abram.
14 Quòd cùm audisset Abram, captum vide-
licet Lot fratrem suum, numeravit expeditos
vernaculos suos trecentos decem & octo: &
persecutus est usque Dan.
15 Et divisis socijs, irruit super eos nocte:
percussitque eos, & persecutus est eos vsque
Hoba, & Phœnicem quæ est ad lævā Damasci.
16 Reduxitque omnem substantiam, & Lot
fratrem suum cum substantia illius, mulieres
quoque & populum.
17 Egressus est autem rex Sodomorum in oc-
cursum ejus, postquam reversus est a cæde
Chodorlahomor, & regum qui cum eo erant
in valle Save, quæ est vallis regis.
18 * At verò Melchisedech rex Salē, prōferēs D *Hebr. 7.d.3.
panē, & vinū, erat enim Sacerdos Dei altissimi,
19 Benedixit ei, & ait: Benedictus Abram Deo
excelso, qui creavit cœlum & terram:
20 Et benedictus Deus excelsus, quo prote-
gente, hostes in manibus tuis sunt. Et dedit
ei decimas ex omnibus.
21 Dixit autem rex Sodomorum ad Abram:
Da mihi animas, cætera tolle tibi.
22 Qui respondit ei: Levo manū meam ad
Dn̄m Deum excelsum possessorē cęli & terrę.
23 Quòd à filo subtegminis usque ad corri-
giam caligæ, non accipiam ex omnibus quæ
tua sunt, ne dicas: Ego ditavi Abram:
24 Exceptis his, quæ comederunt juvenes, &
partibus virorum, qui venerunt mecum, Aner,
Escol, & Mambre: isti accipient partes suas.

CAPUT XV.

Deus Abrae de posteritate desperanti filium promittit, cui credens Abram iustificatur; & in signum promissæ terræ, præscriptum à Domino offert sacrificium, additque suæ posteritatis futuram peregrinationem.

A 1 His itaque transactis, factus est sermo
Domini ad Abram per visionem di-
cens: Noli timere Abram, ego protector tuus
sum, & merces tua magna nimis.
2 Dixitq; Abram: Dn̄e Deus, quid dabis mihi?
ego vadam absque liberis: & filius procurato-
ris domus meæ iste Damascus Eliezer.
3 Addiditq; Abram: Mihi autē nō dedisti se-
men: & ecce vernaculus meus, heres meus erit.
4 Statimque sermo Domini factus est ad eum,
dicens: Non erit hic hæres tuus: sed qui egre-
B dietur de utero tuo ipsum habebis hæredem.
*Rom. 4.c.18. 5 Eduxitque eum foras, & ait illi: * Suspice
cœlum, & numera stellas, si potes. Et dixit
*Rom. 4.a.3. Gal. 3.a.6. Iac. 2.d.23. ei: Sic erit semen tuum.
6 * Credidit Abram Deo, & reputatum est
illi ad iustitiam.
7 Dixitque ad eum: Ego Dominus qui eduxi
te de Ur Chaldæorum, ut darem tibi terram
istam, & possideres eam.
8 At ille ait: Domine Deus, unde scire pos-
sum, quòd possessurus sim eam?
9 Et respondens Dominus: Sume, inquit, mi-
hi vaccam triennem, & capram trimam &
arietem annorum trium, turturem quoque &
columbam.
10 Qui tollens vniuersa hæc, *divisit ea per *Ier. 34 d.18.
medium, & utrasque partes contra se altrin-
secus posuit: aves autem non divisit.
11 Descenderuntque volucres super cadave-
ra, & abigebat eas Abram.
12 Cùmq; sol occumberet, sopor irruit super C
Abram, & horror magnus & tenebrosus in-
vasit eum.
13 Dictumque est ad eum: Scito prænoscens * Act. 7.a.6.
quòd * peregrinum futurum sit semen tuum in
terra non sua, & subijcient eos servituti, &
affligent quadringentis annis.
14 Verumtamen gentem, cui servituri sunt,
ego judicabo: & posthæc egredientur cum
magna substantia.
15 Tu autem ibis ad patres tuos in pace, se-
pultus in senectute bona.
16 Generatione autem quarta revertentur

huc:

huc : necdùm enim completæ funt iniquitates
Amorrhæórum ufque ad præfens tempus.
17 Cùm ergo occubuiffet fol, facta eft caligo
tenebrofa,& apparuit clibanus fumans,& lam-
pas ignis tranfiens inter divifiones illas.
18 In illo die * pepigit Dominus fœdus cum
Abram,dicens : Semini tuo dabo terram hanc
à fluvio Ægypti ufque ad fluvium magnum
Euphratem.
19 Cinæos, & Cenezæos, Cedmonæos,
20 Et Hethæos, & Pherezæos, Raphaim
quoque,
21 Et Amorrhæos, & Chananæos, & Gerge-
fæos, & Jebufæos.

* Sup. ..b.7. ..d.5. ..t.26. ..4. cut.1 .b.4. Par. .f.6. Reg. .d.10.

CAPUT XVI.

Agar à domina Sarai traditur Abræ uxor : quæ ubi concepiffet atque ob id dominam contemneret, ab illa afflicta, fugam init ; fed juffu angeli eidem fubmiffa, parit Ifmaelem.

A 1 IGitur Sarai,uxor Abram,non genuerat li-
beros : fed habens ancillam Ægyptiam
nomine Agar,
2 Dixit marito fuo : Ecce, conclufit me Do-
minus, ne parerem : ingredere ad ancillam
meam, fi fortè faltem ex illa fufcipiam filios.
Cùmque ille acquiefceret deprecanti.
3 Tulit Agar Ægyptiam ancillam fuam, poft
annos decem quam habitare cœperant in ter-
ra Chanaan : & dedit eam viro fuo uxorem.
4 Qui ingreffus eft ad eam. At illa concepif-
B fe fe videns, defpexit dominam fuam.
5 Dixitque Sarai ad Abram: Inique agis con-
tra me : ego dedi ancillam meam in finum
tuum, quæ videns quòd conceperit, defpectui
me habet, judicet Dominus inter me & te.
6 Cui refpondens Abram : Ecce, ait, ancilla
tua in manu tua eft, utere ea ut libet: Affli-
gente igitur eam Sarai, fugam iniit.
7 Cùmque inveniffet eam angelus Domini
juxta fontem aquæ in folitudine, quæ eft in
via Sur in deferto,
8 Dixit ad illam : Agar ancilla Sarai, unde
venis? & quò vadis? quæ refpondit: A facie
Sarai dominæ meæ ego fugio.
9 Dixitque ei angelus Domini: Revertere ad
C dominam tuam, & humiliare fub manu illius.
10 Et rurfum : Multiplicans, inquit, multi-
plicabo femen tuum, & non numerabitur præ
multitudine.
11 Ac deinceps : Ecce, ait, concepifti, & pa-
ries filium : vocabifque nomen ejus Ifmael, eò
quòd audierit Dominus afflictionem tuam.
12 Hic erit ferus homo,manus ejus cōtra om-
nes,& manus omniū contra eum : & e regione
univerforum fratrū fuorum figet tabernacula.
13 Vocavit autem Agar nomen Dñi qui lo-
quebatur ad eam:Tu Deus qui vidifti me.Dixit
enim:Profectò hic vidit pofteriora videntis me.
14 Propterea appellavit puteum illum, Pu- Inf.24.
teum viventis & videntis me. Ipfe eft inter g.62.
Cades & Barad.
15 Peperitque Agar Abræ filium: qui vocavit
nomen ejus Ifmael.
16 Octoginta & fex annorum erat Abram
quando peperit ei Agar Ifmaelem.

CAPUT XVII.

Abræ repetuntur promiffiones, ipfius & Sarai nomina immutantur, circumcifio præcipitur in fœderis fignum ; filius ex Sara promittitur unà cum fucceffu Ifmaelis, & Abraham circumcifionis præceptum exequitur.

1 POftquam verò nonaginta & novem an- A
norum effe cœperat,apparuit ei Domi-
nus: dixitque ad eum : Ego Deus omnipotens :
ambula coram me, & efto perfectus.
2 Ponamque fœdus meum inter me & te, &
multiplicabo te vehementer nimis.
3 Cecidit Abram pronus in faciem.
4 Dixitq; ei Deus:Ego fum,& ponā pactū meū
tecum, * erifque pater multarum gentium. *Eccli.
5 Nec ultra vocabitur nomen tuum Abram : 44.c.
fed appellaberis Abraham : quia patrem mul- 10.
tarum gentium conftitui te. Rom.4
6 Faciamq; te crefcere vehementiffimè,& po- a.17.
nam

nam te in gentibus, regesq; ex te egredientur.

7 Et statuam pactum meum inter me & te, & inter semen tuum post te in generationibus suis, fœdere sempiterno: ut sim Deus tuus, & seminis tui post te.

B 8 Daboque tibi & semini tuo terram peregrinationis tuæ, & omnem terram Chanaan in possessionem æternam, eroque Deus eorum.

Act. 7.a.8. 9 Dixit iterum Deus ad Abraham: * Et tu ergo custodies pactum meum, & semen tuum post te in generationibus suis.

10 Hoc est pactum meum quod observabitis inter me & vos, & semen tuum post te: Circumcidetur ex vobis omne masculinum:

11 Et circumcidetis carnem præputij vestri, *Rom. 4.b.11. ut sit * in signum fœderis inter me & vos.

Lev. 12 a.3. Luc. 2. c.21. 12 Infans octo dierum circumcidetur in vobis, omne masculinum in generationibus vestris: tam vernaculus, quam emptitius circumcidetur, & quicumq; non fuerit de stirpe vestra:

13 Eritque pactum meum in carne vestra in fœdus æternum.

14 Masculus, cujus præputij caro circumcisa non fuerit, delebitur anima illa de populo suo: quia pactum meum irritum fecit.

C 15 Dixit quoque Deus ad Abraham: Sarai uxorem tuam non vocabis Sarai, sed Saram.

16 Et benedicam ei, & ex illa dabo tibi filium cui benedicturus sum, eritque in nationes, & reges populorum orientur ex eo.

17 Cecidit Abraham in faciem suam, & risit, dicens in corde suo: Putasne centenario nascetur filius? & Sara nonagenaria pariet?

18 Dixitque ad Deum: Utinam Ismael vivat coram te.

* Infr. 18.b. 10. & 21.a.2. 19 Et ait Deus ad Abraham: * Sara uxor tua pariet tibi filium, vocabisque nomen ejus Isaac, & constituam pactum meum illi in fœdus sempiternum, & semini ejus post eum.

20 Super Ismael quoque exaudivi te: ecce, benedicam ei, & augebo & multiplicabo eum valde: duodecim duces generabit, & faciam illum crescere in gentem magnam.

D 21 Pactum verò meum statuam ad Isaac, quẽ pariet tibi Sara tempore isto in anno altero.

22 Cùmque finitus esset sermo loquentis cum eo, ascendit Deus ad Abraham.

23 Tulit autem Abraham Ismael filium suum, & omnes vernaculos domus suæ: universosque quos emerat, & cunctos mares ex omnibus viris domus suæ: & circumcidit carnem præputij eorum statim in ipsa die, sicut præceperat ei Deus.

24 Abraham nonaginta & novem erat annorum quando circumcidit carnem præputij sui.

25 Et Ismael filius tredecim annos impleverat tempore circumcisionis suæ.

26 Eadem die circumcisus est Abraham & Ismael filius ejus.

27 Et omnes viri domus illius, tam vernaculi, quã emptitij & alienigenæ, pariter circũcisi sũt.

CAPUT XVIII.

Angeli ab Abraham hospitio suscepti, filium ex Sara promittunt: quæ ob id ridens, corripitur. Sodomorum eversio prædicitur, pro quibus Abraham sæpius deprecatur.

A Hebr. 13.a.2. 1 APparuit autem ei Dominus in convalle Mambre sedenti in ostio tabernaculi sui in ipso fervore diei.

2 Cùmque elevasset oculos, apparuerunt ei tres viri stantes prope eum: quos cùm vidisset, cucurrit in occursum eorum de ostio tabernaculi sui, & adoravit in terram.

3 Et dixit: Domine, si inveni gratiam in oculis tuis, ne transeas servum tuum:

4 Sed afferam pauxillum aquæ, & lavate pedes vestros, & requiescite sub arbore.

5 Ponamque buccellam panis, & confortate cor vestrum, postea transibitis: idcircò enim declinastis ad servum vestrum. Qui dixerunt: Fac ut locutus es.

6 Festinavit Abraham in tabernaculum ad Saram, dixitq; ei: Accelera, tria sata similæ commiscee, & fac subcinericios panes.

7 Ipse verò ad armentum cucurrit, & tulit inde vitulum tenerrimum & optimum, deditque puero: qui festinavit & coxit illum. B

8 Tulit quoque butyrum & lac, & vitulum quem coxerat, & posuit coram eis: ipse verò stabat juxta eos sub arbore.

9 Cùmque comedissent, dixerunt ad eum: Ubi est Sara uxor tua? ille respondit: Ecce in tabernaculo est.

10 Cui dixit: * Revertens veniam ad te tempore isto, vita comite, & habebit filium Sara uxor tua. Quo audito, Sara risit post ostium tabernaculi. *Supr. 17.c. 19. Inf. 21. a.1.

11 Erant autem ambo senes, provectæque ætatis; & desierant Saræ fieri muliebria. Rom. 9 b.9.

12 Quæ risit occultè, dicens: Postquam consenui, & dominus meus vetulus est, voluptati operam dabo? 1. Pet. 3.a.6.

13 Dixit autẽ Dominus ad Abraham: Quare risit Sara, dicens: Num verè paritura sũ anus?

14 Nũquid Deo quidquam est difficile? juxta condictum revertar ad te hoc eodem tempore, vita comite, & habebit Sara filium.

15 Negavit Sara dicens, Non risi: timore perterrita. Dominus autem: Non est, inquit, ita, sed risisti.

16 Cùm ergo surrexissent inde viri, direxerunt oculos contra Sodomam: & Abraham simul gradiebatur, deducens eos.

17 Dixitque Dominus: Num celare potero Abraham quæ gesturus sum:

18 Cum futurus sit in gentem magnam, ac robustissimam, & BENEDICENDÆ sint in illo omnes nationes terræ? Sap. 12. a.3. Inf. 32. d.17. C

19 Scio enim quòd præcepturus sit filiis suis, & domui suæ post se, ut custodiant viam Domini, & faciant judicium & justitiam: ut adducat Dominus propter Abraham omnia quæ locutus est ad eum.

20 Dixit itaque Dominus: Clamor Sodomorum & Gomorrhæorum multiplicatus est, & peccatum eorum aggravatum est nimis.

21 Descendam & videbo, utrum clamorem qui venit ad me, opere compleverint: an non est ita, ut sciam.

22 Converteruntq; se inde, & abierunt Sodomam: Abraham verò adhuc stabat corã Dño.

23 Et appropinquans ait: Numquid perdes justum cum impio?

34 Si fuerint quinquaginta justi in civitate, peribunt simul? & non parces loco illi propter quinquaginta justos, si fuerint in eo?

25 Absit

25 Absit a te, ut rem hanc facias, & occidas
justum cum impio, fiatque justus sicut impius,
non est hoc tuum: qui judicas omnem terram,
nequaquam facies judicium hoc.
26 Dixitque Dominus ad eum: Si invenero
Sodomis quinquaginta justos in medio civita-
D tis. dimittam omni loco propter eos.
27 Respondensque Abraham, ait: Quia se-
mel cœpi, loquar ad Dominum meum, cùm
sim pulvis & cinis.
28 Quid si minus, quinquaginta justis, quinque
fuerint? delebis propter quadraginta quinque,
universam urbem? Et ait: Non delebo, si inve-
nero ibi quadraginta quinque.
29 Rursumque locutus est ad eum: Sin autem
quadraginta ibi inventi fuerint, quid facies?
Ait: Non percutiam propter quadraginta.
30 Ne quæso, inquit, indigneris Domine, si lo-
quar: Quid si ibi inventi fuerint triginta? Res-
pondit: Non faciam, si invenero ibi triginta.
31 Quia semel, ait, cœpi, loquar ad Dominum
meum: Quid si ibi inventi fuerint viginti? Ait:
Non interficiam propter viginti.
32 Obsecro, inquit, ne irascaris Domine, si lo-
quar adhuc semel: Quid si inventi fuerint ibi
decem? Et dixit: Non delebo propter decem.
33 Abiitque Dñs, postquam cessavit loqui ad
Abraham: & ille reversus est in locum suum.

CAPUT XIX.

Lot, Angelis hospitio susceptis, à Sodomitis vim patitur, cum uxore & utraque filia à Sodomitico ereptus incendio uxorem in via amisit: tandemque inebriatus, cum utraque filia incestum ignorans commisit, unde ortum habuerunt Moabitæ & Ammonitæ.

A 1 VEneruntque duo angeli Sodomam ves-
Hebr. pere, sedente Lot in foribus civitatis.
13.a.2. Qui cum vidisset eos, surrexit, & ivit obviam
eis: adoravitque pronus in terram.
2 Et dixit: obsecro, domini, declinate in do-
mum pueri vestri, & manete ibi: lavate pe-
des vestros, & manè proficiscemini in viam
vestram. Qui dixerunt: Minimè, sed in pla
tea manebimus.
3 Compulit illos oppido ut diverterent ad
eum: ingressisque domum illius fecit convi-
vium, & coxit azyma: & comederunt.
4 Prius autem quam irent cubitum, viri civi-
tatis vallaverunt domum illius a puero usque
ad senem, omnis populus simul.
5 Vocaveruntque Lot, & dixerunt ei: Ubi
sunt viri qui introierunt ad te nocte? educ il-
los huc, ut cognoscamus eos.
6 Egressus ad eos Lot, post tergum occludens
ostium, ait:
7 Nolite, quæso, fratres mei, nolite malum
hoc facere.
8 Habeo duas filias, quæ necdum cognove- B
runt virum: educam eas ad vos, & abutimini
eis sicut vobis placuerit, dummodo viris istis
nihil mali faciatis, quia ingressi sunt sub um-
bra culminis mei.
9 At illi dixerunt: Recede illuc. Et rursus: In-
gressus es, inquiunt, ut advena, numquid ut ju-
dices? te ergo ipsum magis quam hos afflige-
mus. * Vimque faciebant Lot vehementissime: 2.Petr.
jamque prope erat ut effringerent fores. 2.b.8.
10 Et ecce miserunt manum viri, & introdu-
xerunt ad se Lot, clauseruntque ostium.
11 Et eos, qui foris erant, *percusserunt cæci- * Sap.
tate a minimo usque ad maximum, ita ut 19.c.
ostium invenire non possent. 16.
12 Dixerunt autem ad Lot: Habes hic quem- C
piam tuorum? generum, aut filios, aut filias,
omnes, qui tui sunt, educ de urbe hac:
13 Delebimus enim locum istum, eò quòd in-
creverit clamor eorum coram Domino, qui
misit nos ut perdamus illos.
14 Egressus itaque Lot, locutus est ad gene-
ros suos, qui accepturi erant filias ejus, & di-
xit: Surgite, & egredimini de loco isto: quia
delebit Dominus civitatem hanc. Et visus est
eis quasi ludens loqui.
15 Cùmque esset manè, cogebant eum Angeli,
dicen-

dicentes: Surge, tolle uxorem tuam, & duas filias quas habes: ne & tu pariter pereas in scelere civitatis.
D 16 Dissimulante illo, apprehenderunt manum ejus, & manum uxoris, ac duarum filiarum ejus, eò quòd parceret Dominus illi.
* Sup. 17 * Eduxeruntque eum, & posuerunt extra
10.a.b. civitatem: ibique locuti sunt ad eum, dicentes: Salva animam tuam: noli respicere post tergum, nec stes in omni circa regione: sed in monte salvum te fac, ne & tu simul pereas.
18 Dixitque Lot ad eos: Quæso Domine mi.
19 Quia invenit servus tuus gratiam coram te, & magnificasti misericordiam tuam quam fecisti mecum, ut salvares animam meam, nec possum in monte salvari, ne forte apprehendat me malum, & moriar.
20 Est civitas hæc juxta, ad quam possum fugere, parva, & salvabor in ea: numquid non
E modica est, & vivet anima mea?
21 Dixitq; ad eu: Ecce etiã in hoc suscepi preces tuas, ut nõ subvertã urbẽ pro qua locutus es.
* Sap. 22 * Festina & salvare ibi: quia non potero
10.49. facere quidquam donec ingrediaris illuc. Idcircò vocatum est nomen urbis illius Segor.
23 Sol egressus est super terram, & Lot in-
*Deut. gressus est Segor.
29.d. 24 * Igitur Dominus pluit super Sodomam &
23. Gomorrham sulphur & ignem a Dño de cœlo:
Isa.13. 25 Et subvertit civitates has, & omnem circà
d. 19. regionem, universos habitatores urbium, &
Ierem. cuncta terræ virentia.
30.f. 40. 26 *Respiciensque uxor ejus post se, versa est
Ezech. in statuam salis.
16.f. 27 Abraham autem consurgens manè, vbi
48. Ose.11 c.8. stetcrat prius cùm Domino.
28 Intuitus est Sodomam & Gomorrham, & universam terrã regionis illius: viditq; ascendentem favillã de terra quasi fornacis fumum. F
29 Cũ enim subverteret Deus civitates regionis illius, recordatus Abrahæ, liberavit Lot de subversione urbium in quibus habitaverat. Amos 4.d.11
30 Ascenditque Lot de Segor, & mansit in Luc.17.29.
monte, duæ quoque filiæ ejus cum eo (timuerat enim manere in Segor) & mansit in spelunca ipse, & duæ filiæ ejus cum eo. Iude 1 c. 7.
31 Dixitque major ad minorem: Pater noster * Luc
senex est, & nullus virorũ remansit in terra qui 17.g. 32.
possit ingredi ad nos juxta morẽ universæ terræ Sap. 2.
32 Veni, inebriemus eũ vino, dormiamusq; cum a.).
eo, ut servare possimus ex patre nostro semen.
33 Dederunt itaque patri suo bibere vinum nocte illa: Et ingressa est major, dormivitque cum patre: at ille non sensit, nec quando accubuit filia, nec quando surrexit.
34 Altera quoque die dixit major ad minorẽ: Ecce dormivi heri cum patre meo, demus ei bibere vinum etiam hac nocte, & dormies cum eo, ut salvemus semen de patre nostro.
35 Dederunt etiam & illa nocte patri suo bibere vinum, ingressaque minor filia, dormivit cum eo: & ne tunc quidem sensit quando concubuerit, vel quando illa surrexerit.
36 Cõceperũt ergo duæ filiæ Lot de patre suo.
37 Peperitque major filium, & vocavit nomen ejus Moab: ipse est pater Moabitarum usque in præsentem diem.
38 Minor quoque peperit filium & vocavit nomen ejus Ammon, id est, filius populi mei: ipse est pater Ammonitarum usque hodie.

CAPUT XX.

Abrahæ in Geraris peregrinanti uxor à rege tollitur; quæ ad Domini jussum cum magnis donis intacta redditur, & Abraham orante salus domui regis restituitur.

A 1 PRofectus inde Abraham in terram australem habitavit inter Cades & Sur: & peregrinatus est in Geraris.
2 Dixitque de Sara uxore sua, Soror mea est. Misit ergo Abimelech rex Geraræ, & tulit eã.
3 Venit autem Deus ad Abimelech per somnium nocte, & ait illi, En morieris propter mulierem quam tulisti: habet enim virum.
4 Abimelech verò non tetigerat eam, & ait: Do-

Dñe,nũ gentem ignorãtẽ & juſtam interficies?
5 Nonne ipſe dixit mihi, Soror mea eſt: &
ipſa ait, Frater meus eſt? in ſimplicitate cor-
dis mei, & munditia manuum mearum fe-
ci hoc.
B 6 Dixitque ad eum Deus: Et ego ſcio quòd
ſimplici corde feceris: & ideò cuſtodivi te ne
peccares in me & non dimiſi ut tangeres eam.
7 Nunc ergo redde viro ſuo uxorem, quia
propheta eſt: & orabit pro te, & vives: ſi
autem nolueris reddere, ſcito quòd morte mo-
rieris tu, & omnia quæ tua ſunt.
8 Statimque de nocte conſurgens Abimelech,
vocavit omnes ſervos ſuos: & locutus eſt uni-
verſa verba hæc in auribus eorum, timuerunt-
que omnes viri valde.
C 9 Vocavit autem Abimelech etiam Abraham,
& dixit ei: Quid feciſti nobis? quid peccavi-
mus in te, quia induxiſti ſuper me & ſuper re-
gnum meum peccatum grande? quæ non de-
buiſti facere, feciſti nobis.
10 Rurſumque expoſtulans, ait: Quid vidi-
ſti, ut hoc faceres?
11 Reſpondit Abraham: Cogitavi mecum,
dicens: Forſitam non eſt timor Dei in loco
iſto: & interficient me propter uxorem meam:
12 Alias autem & * verè ſoror mea eſt, filia
*Supr. 12. c. 13. Inf. 21. c. 13. patris mei, & non filia matris meæ, & duxi
eam in uxorem.
13 Poſtquam autem eduxit me Deus de domo
patris mei, dixi ad eam: Hanc miſericordiam
facies mecum: In omni loco, ad quem ingre-
diemur, dices quòd frater tuus ſim.
14 Tulit igitur Abimelech oves & boves, &
ſervos & ancillas, & dedit Abraham; reddi-
ditque illi Saram uxorem ſuam,
15 Et ait: Terra coram vobis eſt, ubicum-
que tibi placuerit, habita.
16 Saræ autem dixit: Ecce mille argenteos
dedi fratri tuo, hoc erit tibi in velamen ocu-
lorum ad omnes qui tecum ſunt, & quocum-
que perrexeris: memento te deprehenſam.
17 Orante autem Abraham, ſanavit Deus
Abimelech & uxorem, ancillaſque ejus, &
pepererunt.
18 Concluſerat enim Dominus omnem vul-
vam domus Abimelech propter Saram uxorem
Abrahæ.

CAPUT XXI.

Naſcitur Iſaac, circumciditur, & ablactatur: Iſmael verò cum matre domo pellitur in deſertis victurus, Abimelech cum Abraham fœdus medio juramento percuſſit.

A 1 VIſitavit autem Dñs Saram ſicut * pro-
*Supr. 17. c. 19. 18. b. 10. miſerat: & implevit quæ locutus eſt.
2 Concepitque & * peperit filium in ſenectu-
te ſua, tempore quo prædixerat ei Deus,
* Gal. 4. c. 23. Hebr. 11. c. 11. 3 Vocavitque Abraham nomen filii ſui, quem
genuit ei Sara, Iſaac;
4 Et circumcidit eum octavò die, ſicut * præ-
ceperat ei Deus.
*Supr. 17. d. 10. 5 Cùm centum eſſet annorum: hac quippè
ætate patris, natus eſt Iſaac.
6 Dixitque Sara: Riſum fecit mihi Deus: &
Matth. 1. a. 2. quicumque audierit, corridebit mihi.
7 Rurſumque ait: Quis auditurus crederet
Abraham, quòd Sara lactaret filium, quem
peperit ei jam ſeni.
8 Crevit igitur puer, & ablactatus eſt: fecit-
que Abraham grande convivium in die abla-
ctationis ejus.
9 Cùmq; vidiſſet Sara filium Agar Ægyptiæ
ludentẽ cum Iſaac filio ſuo, dixit ad Abrahã:
10 *Ejice ancillã hanc, & filiũ ejus: non enim * Gal. 4. d. 10.
erit hæres filius ancillæ cum filio meo Iſaac.
11 Durè accepit hoc Abraham pro filio ſuo.
12 Cui dixit Deus: Non tibi videatur aſperum B
ſuper puero, & ſuper ancilla tua: omnia quæ
dixerit tibi Sara, audi vocem ejus: quia * in *Rom. 9. b. 7. Hebr. 11. d. 18.
Iſaac vocabitur tibi ſemen.
13 Sed & filium ancillæ faciam in gentem
magnam, quia ſemen tuum eſt.
14 Surrexit itaque Abraham manè, & tollens
panem & utrem aquæ, impoſuit ſcapulæ ejus,
tradiditque puerum, & dimiſit eam. Quæ cùm
abiiſſet, errabat in ſolitudine Berſabee.
15 Cùmq; cõſumpta eſſet aqua in utre, abiecit
puerum ſubter unam arborem, quæ ibi erat.
16 Et abiit, ſeditque è regione procul quan-
tum poteſt arcus jacere, dixit enim: Non vi-
debo morientem puerum: & ſedens contra,
levavit vocem ſuam & flevit.
17 Exaudivit autem Deus vocem pueri; vo-
cavitque angelus Dei Agar de cœlo, dicens:
Quid agis Agar? noli timere: exaudivit enim
Deus vocem pueri de loco in quo eſt.
18 Surge, tolle puerum, & tene manum il- C
lius: quia in gentem magnam faciam eum.
19 Aperuitque oculos ejus Deus: quæ videns
puteum aquæ, abiit, & implevit utrem dedit-
que puero bibere.
20 Et fuit cum eo: qui crevit, & moratus eſt
in ſolitudine, factuſque eſt juvenis ſagittarius.
21 Habitavitq; in deſerto Pharan, & accepit
illi mater ſua uxorem de terra Ægypti.
22 Eodem tempore dixit Abimelech, & Phi-
col princeps exercitus ejus, ad Abraham:
Deus tecum eſt in univerſis quæ agis.
23 Jura ergo per Deum, ne noceas mihi, &
poſteris meis, ſtirpique meæ: ſed juxta miſe-
ricordiam, * quam feci tibi, facies mihi, & *Supr. 20. c. 13.
terræ in qua verſatus es advena.
24 Dixitque Abraham: Ego jurabo.
25 Et increpavit Abimelech propter puteum
aquæ quem vi abſtulerant ſervi ejus.
26 Reſponditque Abimelech: Neſcivi quis
fecerit hanc rem: ſed & tu non indicaſti mi-
hi, & ego non audivi præter hodie,
27 Tulit itaque Abraham oves & boves, & D
dedit Abimelech: percuſſeruntque ambo fœ-
dus,
28 Et ſtatuit Abraham ſeptem agnas gregis
ſeorſum.
29 Cui dixit Abimelech: Quid ſibi volunt
ſeptem agnæ iſtæ, quas ſtare feciſti ſeorſum?
30 At ille: Septem, inquit, agnas accipies de
manu mea: ut ſint mihi in teſtimonium, quo-
niam ego fodi puteum iſtum.
31 Idcircò vocatus eſt locus ille Berſabee:
quia ibi uterque juravit.
32 Et inierunt fœdus pro puteo juramenti.
33 Surrexit autem Abimelech, & Phicol
princeps exercitus ejus, reverſique ſunt in ter-
ram Palæſtinorum. Abraham verò plantavit
nemus in Berſabee, & invocavit ibi nomen
Domini Dei æterni.
34 Et fuit colonus terræ Palæſtinorum die-
bus multis.

CAPUT XXII.

Fides & obedientia Abrahæ in filii sui præcepta immolatione probatur, sed ab ipsius immolatione prohibetur ab angelo: promissionesque ei denuò ob hanc insignem obedientiam confirmantur: & filij Nachor fratris Abrahæ numerantur.

A 1 QUæ postquam gesta sunt, * tentavit Deus Abraham, & dixit ad eum: Abraham, Abraham. At ille respondit: Adsum.

Judith. 8. c. 22. Hebr. 11. d. 17.

2 Ait illi: Tolle filium tuum unigenitum, quem diligis, Isaac; & vade in terram visionis: atque ibi offeres eum in holocaustum super unum montium quem monstravero tibi.

3 Igitur Abraham de nocte consurgens, stravit asinum suum: ducens secum duos juvenes, & Isaac filium suum: Cùmque concidisset ligna in holocaustum, abiit ad locum quem præceperat ei Deus.

4 Die autem tertio, elevatis oculis, vidit locum procul:

5 Dixitque ad pueros suos: Expectate hic cum asino: ego & puer illuc usque properantes, postquam adoraverimus, revertemur ad vos.

6 Tulit quoque ligna holocausti, & imposuit super Isaac filium suum: ipse verò portabat in manibus ignem & gladium. Cùmque duo pergerent simul,

7 Dixit Isaac patri suo: Pater mi. At ille respondit: Quid vis fili? Ecce, inquit, ignis & ligna: ubi est victima holocausti?

8 Dixit autem Abraham: Deus providebit sibi victimam holocausti, fili mi. Pergebant ergo pariter:

9 Et venerunt ad locum quem ostenderat ei Deus, in quo ædificavit altare, & desuper ligna composuit: cùmque alligasset Isaac filium suum, posuit eum in altare super struem lignorum.

Iac. 2. d. 21.

10 Extenditque manum, & arripuit gladium, ut immolaret filium suum.

11 Et ecce angelus Domini de cœlo clamavit, dicens: Abraham, Abraham. Qui respondit: Adsum.

12 Dixitque ei: Non extendas manum tuam super puerum, neque facias illi quidquam: nunc cognovi quòd times Deum, & non pepercisti unigenito filio tuo propter me.

13 Levavit Abraham oculos suos, viditque post tergum arietem inter vepres hærentem cornibus, quem assumens obtulit holocaustum pro filio.

14 Appellavitque nomen loci illius, Dominus videt. Unde usque hodie dicitur: In monte Dominus videbit.

15 Vocavit autem angelus Domini Abraham secundò de cœlo dicens:

16 * Per memetipsum juravi, dicit Dominus: quia fecisti hanc rem: & non pepercisti filio tuo unigenito propter me: *Psal. 104. a. 9. Luc. 1. g. 73. Eccl. 44. d. 21. Hebr. 6. c. 13.

17 Benedicam tibi, & multiplicabo semen tuum sicut stellas cœli, & velut arenam quæ est in littore maris: possidebit semen tuum portas inimicorum suorum.

18 Et * BENEDICENTUR in semine tuo omnes gentes terræ, quia obedisti voci meæ. 1. Machab. f. 52. Luc. 1. g. 73. *Supr. 12. a. 3. 18. c. 18. Infr. 26. a. 4. Act. 3. d. 25. Eccli. 44. d. 25.

19 Reversus est Abraham ad pueros suos, abieruntque Bersabee simul, & habitavit ibi.

20 His ita gestis, nuntiatum est Abrahæ quòd Melcha quoque genuisset filios Nachor fratri suo,

21 Hus primogenitum, & Buz fratrem ejus, & Camuel patrem Syrorum.

22 Et Cased, & Azan, Pheldas quoque & Jedlaph,

23 Ac Bathuel, de quo nata est Rebecca: octo istos genuit Melcha, Nachor fratri Abrahæ.

24 Concubina verò illius, nomine Roma, peperit Tabee, & Gaham, & Tahas, & Maacha.

CAPUT XXIII.

Sara mortua plangitur, atque in spelunca duplici, quam Abraham ab Ephron cum agro præsenti emit pecunia, sepelitur.

1 VIxit autem Sara centum vigintiseptem annis: A

2 Et mortua est in civitate Arbee, quæ est

Hebron,

Hebron, in terra Chanaan: venitque Abra-
ham ut plangeret & fleret eam.
3 Cùmque surrexisset ab officio funeris, lo-
cutus est ad filios Heth, dicens:
4 Advena sum & peregrinus apud vos: date
mihi jus sepulchri vobiscum, ut sepeliam mor-
tuum meum.
5 Responderunt filij Heth, dicentes:
6 Audi nos Domine, princeps Dei es apud
nos: in electis sepulchris nostris sepeli mor-
tuum tuum: nullusque te prohibere poterit
quin in monumēto ejus sepelias mortuum tuū.
7 Surrexit Abraham, & adoravit populum
terræ, filios videlicet Heth:
8 Dixitque ad eos: Si placet animæ vestræ
B ut sepeliam mortuum meum audite me, & in-
tercedite pro me apud Ephron filium Seor:
9 Ut det mihi speluncam duplicem, quam
habet in extrema parte agri sui: pecunia di-
gna tradat eam mihi coram vobis in possessio-
nem sepulchri.
10 Habitabat autem Ephron in medio filio-
rum Heth. Responditque Ephron ad Abraham
cunctis audientibus qui ingrediebantur por-
tam civitatis illius, dicens:
11 Nequaquam ita fiet, Domine mi, sed tu
magis ausculta quod loquor: Agrum trado ti-
bi, & speluncam quæ in eo est, præsentibus fi-
C liis populi mei, sepeli mortuum tuum.
12 Adoravit Abraham coram populo terræ.
13 Et locutus est ad Ephron circumstante
plebe: Quæso, ut audias me: Dabo pecuniam
pro agro: suscipe eam, & sic sepeliam mor-
tuum meum in agro.
14 Responditque Ephron:
15 Domine mi, audi me: Terra, quam postu-
las, quadringentos siclos argenti valet: istud
est pretium inter me & te: sed quantum est
hoc? sepeli mortuum tuum.
16 Quod cùm audisset Abraham, appendit
pecuniam, quam Ephron postulaverat audien-
tibus filiis Heth, quadringentos siclos argenti
probatæ monetæ publicæ.
17 Confirmatusque est ager quondam Ephro-
nis, in quo erat spelunca duplex, respiciens D
Mambre, tā ipse, quā spelunca, & omnes arbo-
res ejus in cūctis terminis ejus per circuitum,
18 Abrahæ in possessionem, videntibus filiis
Heth, & cunctis qui intrabant portam civita-
tis illius.
19 Atque ita sepelivit Abraham Saram uxo-
rem suam in spelunca agri duplici, quæ respi-
ciebat Mābre, hęc est Hebron in terra Chanaā.
20 Et confirmatus est ager, & antrum quod
erat in eo, Abrahæ in possessionem monumen-
ti a filiis Heth.

CAPUT XXIV.

*Servus Abrahæ ab ipso adjuratus, & in Me-
sopotamiam ad quærendam uxorem Isaac
missus signo à Domino petito, Rebeccam in-
venit, & habito parentum ac fratris ipsius-
que consensu adducit ad Isaac; quam ille du-
cit in uxorem, & ita super matris morte ac-
cipit consolationem.*

1 ERat autem Abraham senex, dierum- A
que multorum: & Dominus in cunctis
benedixerat ei.
2 Dixitque ad servum seniorem domus suæ,
qui præerat omnibus quæ habebat: * Pone ma- * Infr. 47. g.
num tuam subter femur meum, 29. I
3 Ut adjurem te per Dominum, Deum cœli
& terræ, ut non accipias uxorem filio meo de
filiabus Chananæorum, inter quos habito:
4 Sed ad terram & cognationem meam pro-
ficiscaris, & inde accipias uxorem filio meo
Isaac.
5 Respondit servus: Si noluerit mulier veni-
re mecū in terrā hanc, nūquid reducere debeo
filium tuum ad locum, de quo tu egressus es?
6 Dixitque Abraham: Cave nequando redu-
cas filium meum illuc. *Supr.
7 Dominus Deus cœli & terræ, qui tulit me 12. b. 7.
de domo patris mei, & terra nativitatis meæ, 13. c.
qui locutus est mihi, & juravit mihi, dicens: 15. &
*Semini tuo dabo terrā hāc: ipse mittet angelū 15. d.
suum corā te, & accipies inde uxorē filio meo: 18. Inf. 26. a. 2.

8 Sin autem mulier noluerit sequi te, non teneberis juramento: filium meum tantum ne reducas illuc.

9 Posuit ergo servus manum sub femore Abraham domini sui, & juravit illi super ser-
B mone hoc.

10 Tulitque decem camelos de grege domini sui, & abiit, ex omnibus bonis ejus portans secum, profectusque perrexit in Mesopotamiam ad urbem Nachor.

11 Cùmque camelos fecisset accumbere extra oppidum juxta puteum aquæ vespere, eo tempore quo solent mulieres egredi ad hauriendam aquam, dixit:

12 Domine Deus domini mei Abraham, occurre, obsecro, mihi hodie, & fac misericordiam cum domino meo Abraham.

13 Ecce ego sto propè fontem aquæ, & filiæ habitatorum hujus civitatis egredientur ad hauriendam aquam.

14 Igitur puella, cui ego dixero: Inclina hydriam tuam ut bibam: & illa responderit, Bibe, quin & camelis tuis dabo potum: ipsa est, quam præparasti servo tuo Isaac: & per hoc intelligam quòd feceris misericordiam cum domino meo Abraham.

15 Needum intra se verba compleverat, & ecce Rebecca egrediebatur, filia Bathuel, filij Melchę uxoris Nachor fratris Abrahæ, habens hydriam in scapula sua:

16 Puella decora nimis, virgoque pulcherrima, & incognita viro: descenderat autem ad fōtem, & impleverat hydriā, ac revertebatur.

C 17 Occurritque ei servus, & ait: Pauxillum aquæ mihi ad bibendum præbe de hydria tua.

18 Quæ respondit: Bibe domine mi: celeriterque deposuit hydriam super ulnam suam, & dedit ei potum.

19 Cūque ille bibisset, adjecit: Quin & camelis tuis hauriam aquam, donec cuncti bibant.

20 Effundensque hydriam in canalibus, recurrit ad puteum ut hauriret aquam: & haustam omnibus camelis dedit.

21 Ipse autem contemplabatur eam tacitus, scire volens utrùm prosperum iter suum fecisset Dominus, an non.

22 Postquam autem biberunt cameli, protulit vir inaures aureas, appendentes siclos duos, & armillas totidem pondo siclorum decem.

23 Dixitq; ad eam: Cujus es filia? indica mihi: est in domo patris tui locus ad manendum?

24 Quæ respondit: Filia sum Bathuelis, filii Melchæ, quem peperit ipsi Nachor.

25 Et addidit, dicens: Palearum quoque & fœni plurimum est apud nos, & locus spatiosus ad manendum.

26 Inclinavit se homo, & adoravit Dominū.

27 Dicens: Benedictus Dominus Deus domini mei Abraham, qui non abstulit misericordiam & veritatē suam a domino meo, & recto itinere me perduxit in domum fratris dñi mei.

28 Cucurrit itaque puella, & nuntiavit in domum matris suæ omnia quæ audierat.

D 29 Habebat autem Rebecca fratrem nomine Laban, qui festinus egressus est ad hominem, ubi erat fons.

30 Cùmque vidisset inaures & armillas in manibus sororis suæ, & audisset cuncta verba referentis: Hæc locutus est mihi homo: venit ad virum, qui stabat juxta camelos, & propè fontem aquæ:

31 Dixitque ad eum: Ingredere, benedicte Domini: cur foris stas? præparavi domum, & locum camelis tuis.

32 Et introduxit eum in hospitium; ac destravit camelos, deditque paleas & fœnum, & aquam ad lavandos pedes ejus, & virorum qui venerant cum eo.

33 Et appositus est in conspectu ejus panis. Qui ait: Non comedam, donec loquar sermones meos. Respondit ei: Loquere.

34 At ille: Servus, inquit, Abraham sum:

35 Et Dominus benedixit domino meo valde, magnificatusque est: & dedit ei oves & boves, argentum & aurum, servos & ancillas, camelos & asinos.

36 Et peperit Sara uxor domini mei filium domino meo in senectute sua, deditque illi omnia quæ habuerat.

37 Et adjuravit me dominus meus, dicens: Non accipies uxorem filio meo de filiabus Chananæorum, in quorum terra habito:

38 Sed ad domum patris mei perges, & de cognatione mea accipies uxorem filio meo:

39 Ego verò respondi domino meo: Quid si
noluerit venire mecum mulier? E

40 Dominus, ait, in cujus conspectu ambulo, mittet angelum suum tecum, & diriget viam tuam: accipiesque uxorem filio meo de cognatione mea, & de domo patris mei.

41 Innocens eris a maledictione mea, cùm veneris ad propinquos meos, & non dederint tibi.

42 Veni ergo hodie ad fontem aquæ, & dixi: Domine Deus domini mei Abraham, si direxisti viam meam, in qua nunc ambulo,

43 Ecce sto juxta fontem aquæ, & virgo, quæ egredietur ad hauriendam aquam, audierit à me: Da mihi pauxillum aquæ ad bibendum ex hydria tua:

44 Et dixerit mihi: Et tu bibe, & camelis tuis hauriam: ipsa est mulier quam præparavit Dominus filio domini mei.

45 Dumque hæc tacitus mecum volverem, apparuit Rebecca veniens cum hydria, quam portabat in scapula: descenditque ad fontem, & hausit aquam. Et aio ad eam: Da mihi paululum bibere,

46 Quæ festinans deposuit hydriam de humero, & dixit mihi: Et tu bibe, & camelis tuis tribuam potum. Bibi, & adaquavi camelos.

47 Interrogavique eam, & dixi: Cujus es filia? Quæ respondit: Filia Bathuelis sum, filii Nachor, quem peperit ei Melcha. Suspendi itaque inaures ad ornandam faciem ejus, & armillas posui in manibus ejus.

48 Pronusque adoravi Dominum, benedicens F
Domino Deo domini mei Abraham, qui perduxit me recto itinere, ut sumerem filiam fratris domini mei filio ejus.

49 Quamobrem si facitis misericordiam & veritatem cum domino meo: indicate mihi: sin autem aliud placet, & hoc dicite mihi, ut vadam ad dexteram, sive ad sinistram.

50 Responderuntque Laban & Bathuel: A Domino egressus est sermo: non possumus extra placitum ejus quidquam aliud loqui tecū.

51 En Rebecca coram te est, tolle eam, &

pro-

proficiscere, & sit uxor filii domini tui, sicut
locutus est Dominus.
52 Quod cùm audisset puer Abraham, procidens adoravit in terram Dominum,
53 Prolatisque vasis argenteis, & aureis, ac
vestibus, dedit ea Rebeccæ pro munere, fratribus quoque ejus & matri dona obtulit.
54 Inito convivio, vescentes pariter & bibentes manserunt ibi. Surgens autem mane,
locutus est puer: Dimitte me, ut vadam ad
dominum meum.
55 Responderuntque fratres ejus & mater:
Maneat puella saltem decem dies apud nos,
& postea proficiscetur.
56 Nolite, ait, me retinere, quia Dominus direxit viam meam: dimittite me ut pergam
ad dominum meum.
57 Et dixerunt: Vocemus puellam, & quæramus ipsius voluntatem.
58 Cùmq; vocata venisset, sciscitati sunt: Vis
ire cum homine isto? Quæ ait: Vadam.
C 59 Dimiserunt ergo eam, & nutricem illius,
servumque Abraham, & comites ejus.
60 Imprecantes prospera sorori suæ, atque
dicentes: Soror nostra es, crescas in mille
millia, & possideat semen tuum portas inimicorum suorum.
61 Igitur Rebecca & puellę illius ascensis camelis, secutæ sunt virum: qui festinus revertebatur ad dominum suum.
62 Eo autē tempore deambulabat Isaac per
viam quæ ducit ad puteum, cujus nomen est
Viventis & videntis: habitabat enim in terra
australi:
63 Et egressus fuerat ad meditandum in agro,
Sup.16 d.14. inclinata jam die: cùmque elevasset oculos,
vidit camelos venientes procul.
64 Rebecca quoque, conspecto Isaac, descendit de camelo,
65 Et ait ad puerum: Quis est ille homo qui
venit per agrum in occursum nobis? Dixitque
ei: Ipse est dominus meus. At illa tollens citò pallium suum, operuit se.
66 Servus autem, cuncta quæ gesserat, narravit domino suo Isaac.
67 Qui introduxit eam in tabernaculum Saræ
matris suæ, & accepit eam uxorem: & in
tantùm dilexit eam, ut dolorem, qui ex morte matris ejus acciderat, temperaret.

CAPUT XXV.

Abraham multis ex Cetura susceptis filiis quibus munera largitur, relicta Isaaco hæreditate, moritur: Ismael quoque postquam duodecim genuit duces, moritur. Isaac pro uxore sua sterili precatus, geminos genuit Esau & Jacob, quorum major vendidit minori primogenita.

1.Par. 1.c.31. A 1 Abraham verò aliam duxit uxorem nomine Ceturam:
2 Quæ peperit ei Zamram, & Iecsan, & Madan, & Madian, & Jesboc, & Sue.
3 Iecsan quoque genuit Saba, & Dadan. Filii
Dadan fuerunt, Assurim, & Latusim, & Loomim.
4 At verò ex Madian ortus est Epha, &
Opher, & Henoch, & Abida, & Eldaa: omnes
hi filii Ceturæ.
5 Deditque Abraham cuncta quæ possederat,
Isaac:
6 Filiis autem concubinarum largitus est munera, & separavit eos ab Isaac filio suo, dum
adhuc ipse viveret, ad plagam orientalem.
7 Fuerunt autem dies vitæ Abrahæ, centum
septuaginta quinque anni.
8 Et deficiens mortuus est in senectute bona,
provectæque ætatis, & plenus dierum: congregatusque est ad populum suum.
9 Et sepelierunt eum Isaac & Ismael filii sui
in spelunca duplici, quæ sita est in agro Ephron
filii Seor Hethæi, e regione Mambre,
10 Quem emerat à filiis Heth: ibi sepultus est
ipse, & Sara uxor ejus. B
11 Et post obitum illius benedixit Deus Isaac
filio ejus, qui habitabat juxta puteum nomine
Viventis & videntis.
12 Hæ sunt generationes Ismael filii Abrahę,
quem peperit ei Agar Ægyptia, famula Saræ:
13 Et hæc nomina filiorum ejus in vocabulis
& generationibus suis. * Primogenitus Ismaelis Nabajoth, deinde Cedar, & Adbeel, & *1.Par 1.b.19.
Mabsam,
14 Masma quoque, & Duma, & Massa:
15 Hadar, & Thema, & Jethur, & Naphis,
& Cedma.
16 Isti sunt filii Ismaelis: & hæc nomina per
castella & oppida eorum, duodecim principes
tribuum suarum.
17 Et facti sunt anni vitæ Ismaelis centum
triginta septem, deficiensque mortuus est, &
appositus ad populum suum.
18 Habitavit autem ab Hevila usque Sur, quę C
respicit Ægyptum introeuntibus Assyrios; coram cunctis fratribus suis obiit.
19 Hæ quoque sunt generationes Isaac filii
Abraham: Abraham genuit Isaac:
20 Qui cùm quadraginta esset annorum, duxit uxorem Rebeccam filiam Bathuelis Syri
de Mesopotamia, sororem Laban.
21 Deprecatusque est Isaac Dominum pro
uxore sua, eò quòd esset sterilis: qui exaudivit
eum, & dedit conceptum Rebeccæ.
22 Sed collidebantur in utero ejus parvuli,
quæ ait: Si sic mihi futurum erat, quid necesse fuit concipere? Perrexitque Rebecca ut
consuleret Dominum.
23 Qui respondens, ait: * Duæ gentes sunt *Rom.
in utero tuo, & duo populi ex ventre tuo di- 9.c.10.
videntur, populusque populum superabit, &
major serviet minori.
24 Iam tempus pariendi advenerat, & ecce
gemini in utero ejus reperti sunt.
25 Qui primus egressus est, rufus erat, & D
totus in morem pellis hispidus: vocatumque *Osee
est nomen ejus Esau. * Protinus alter egre- 12.a.3.
diens, plantam fratris tenebat manu: & id- *Matt.
circò appellavit eum Jacob. 1.a.2.
26 Sexagenarius erat Isaac quando nati sunt
ei parvuli.
27 Quibus adultis, factus est Esau vir gnarus
venandi, & homo agricola: Jacob autem vir
simplex habitabat in tabernaculis.
28 Isaac amabat Esau, eò quòd de venationibus illius vesceretur: & Rebecca diligebat
Jacob.
29 Coxit autem Jacob pulmentum: ad quem
cùm venisset Esau de agro lassus, *Hebr.
30 Ait: Da mihi de coctione hac rufa, quia 12.c.
oppidò lassus sum. Quam ob causam voca- 16.
tum est nomen ejus * Edom. Abd.1.a.

31 Cui dixit Jacob: Vende mihi primogenita tua.

32 Ille respondit: En morior, quid mihi proderunt primogenita?

33 Ait Jacob: Jura ergo mihi. Juravit ei Esau, & vendidit primogenita.

34 Et sic accepto pane & lentis edulio, comedit, & bibit, & abiit parvipendens quòd primogenita vendidisset.

CAPUT XXVI.

Isaac ob famem in Geraris peregrinatus post acceptam Terræ promissionem & seminis benedictionem reprehenditur ab Abimelech quòd Rebeccam dixerit suam esse sororem: & pastoribus ipsorum pro puteis jurgantibus, Abimelech cum Isaac fœdus percussit, Esau uxores accipit.

A 1 ORta autem fame super terram, post eam sterilitatem quæ acciderat in diebus Abraham, abiit Isaac ad Abimelech regem Palæstinorum in Geraia.

2 Apparuitque ei Dominus, & ait: Ne descendas in Ægyptum, sed quiesce in terra, quam dixero tibi.

3 Et peregrinare in ea, eroque tecum, & benedicam tibi: tibi enim & semini tuo dabo universas regiones has, * complens juramentum quod spopondi Abraham patri tuo.

*Supr. 12.b.7. c.15.d.18.

4 Et multiplicabo semen tuum sicut stellas
B cœli: daboque posteris tuis universas regiones has: * & BENEDICENTUR in semine tuo omnes gentes terræ,

* Sup. 12.a.1. 18.c. 18.21. d.17.8. c.:9.

5 Eò quòd obedierit Abraham voci meæ, & custodierit præcepta & mandata mea, & ceremonias legesque servaverit.

6 Mansit itaque Isaac in Geraris.

7 Qui cùm interrogaretur à viris loci illius super uxore sua, respondit: Soror mea est: timuerat enim confiteri quòd sibi esset sociata conjugio, reputans ne fortè interficerent eum propter illius pulchritudinem.

8 Cùmque pertransissent dies plurimi, & ibidem moraretur, prospiciens Abimelech rex Palæstinorum per fenestram, vidit eum jocantem cum Rebecca uxore sua.

9 Et accersito eo, ait: Perspicuum est quòd uxor tua sit: cur mentitus es eam sororem tuam esse? Respondit: Timui ne morerer
C propter eam.

10 Dixitque Abimelech: Quare imposuisti nobis? potuit coire quispiam de populo cum uxore tua, & induxeras super nos grande peccatum. Præcepitque omni populo, dicens:

11 Qui tetigerit hominis hujus uxorem, morte morietur.

12 Sevit autem Isaac in terra illa, & invenit in ipso anno centuplum: Benedixitque ei Dñs.

13 Et locupletatus est homo, & ibat proficiens atque succrescens, donec magnus vehementer effectus est.

14 Habuit quoque possessiones ovium & armentorum, & familiæ plurimum. Ob hoc invidentes ei Palæstini.

D 15 Omnes puteos, quos foderant servi patris illius Abraham, illo tempore obstruxerunt, implentes humo:

16 In tantum, ut ipse Abimelech diceret ad Isaac: Recede a nobis, quoniam potentior nobis factus es valdè.

17 Et ille discedens, ut veniret ad torrentem Geraræ, habitaretque ibi.

18 Rursum fodit alios puteos, quos foderant servi patris sui Abraham, & quos, illo mortuo, olim obstruxerant Philisthim: appellavitque eos eisdem nominibus quibus ante pater vocaverat.

19 Foderuntque in Torrente, & repererunt aquam vivam.

20 Sed & ibi jurgium fuit pastorum Geraræ adversus pastores Isaac, dicentium: Nostra est aqua: quam ob rem nomen putei, ex eo quod acciderat, vocavit Calumniam. E

21 Foderunt autem & alium: & pro illo quoque rixati sunt, appellavitque eum, Inimicitias.

22 Profectus inde fodit alium puteum, pro quo non contenderunt: itaque vocavit nomen eius, Latitudo, dicens: Nunc dilatavit nos Dominus, & fecit crescere super terram.

23 Ascendit autem Isaac ex illo loco in Bersabee.

24 Ubi apparuit ei Dominus in ipsa nocte, dicens: Ego sum Deus Abraham patris tui, noli timere, quia ego tecum sum: benedicam tibi, & multiplicabo semen tuum propter servum meum Abraham.

25 Itaque ædificavit ibi altare: & invocato F
nomine Domini, extendit tabernaculum: præcepitque servis suis ut foderent puteum.

26 Ad quem locum cùm venissent de Geraris, Abimelech, & Ochozath amicus illius, & Phicol dux militum,

27 Locutus est eis Isaac: Quid venistis ad me, hominem quem odistis, & expulistis a vobis?

28 Qui responderunt: Vidimus tecum esse Dominum, & idcircò nos diximus: Sit juramentum inter nos, & ineamus fœdus,

29 Ut non facias nobis quidquam mali, sicut & nos nihil tuorum attigimus, nec fecimus quod te læderet: sed cum pace dimisimus auctum benedictione Domini.

30 Fecit ergo eis convivium, & post cibum & potum:

31 Surgentes manè, juraverunt sibi mutuò: dimisitque eos Isaac pacifice in locum suum. G

32 Ecce autem venerunt in ipso die servi Isaac, annuntiantes ei de puteo quem foderant, atque dicentes: Invenimus aquam.

33 Unde appellavit eum, Abundantiam: & nomen urbi impositum est Bersabee, usque in præsentem diem.

34 Esau verò quadragenarius duxit uxores duas, Judith filiam Beeri Hethæi, & Basemath filiam Elon ejusdem loci:

35 * Quæ ambæ offenderant animum Isaac & Rebeccæ.

* Infr. 27. g. 46.

CAPUT XXVII.

Jacob matris consilio benedictionem loco Esau accepit; ad cujus odium fugiendum monetur à matre ut in Haran ad Laban concedat.

1 SEnuit autem Isaac, & caligaverunt oculi eius, & videre non poterat: vocavitque Esau filium suum majorem, & dixit ei: Fili mi? Qui respondit: Adsum. A

2 Cui pater: Vides, inquit, quòd senuerim, & ignorem diem mortis meæ.

3 Sume arma tua, pharetram, & arcum, & egredere foras: cùmque venatu aliquid apprehenderis

4 Fac

4 Fac mihi inde pulmentum sicut velle me nosti, & affer ut comedam: & benedicat tibi anima mea antequam moriar.

5 Quod cùm audisset Rebecca, & ille abiisset in agrum ut jussionem patris impleret,

6 Dixit filio suo Jacob: Audivi patrem tuum loquentem cum Esau fratre tuo, & dicentem ei:

B 7 Affer mihi de venatione tua, & fac cibos ut comedam, & benedicam tibi coram Domino antequam moriar.

8 Nunc ergo fili mi, acquiesce consiliis meis:

9 Et pergens ad gregem, affer mihi duos hœdos optimos, ut faciam ex eis escas patri tuo, quibus libenter vescitur:

10 Quas cùm intuleris, & comederit, benedicat tibi priusquam moriatur.

11 Cui ille respondit: Nosti quod Esau frater meus homo pilosus sit, & ego lenis:

12 Si attrectaverit me pater meus, & senserit, timeo ne putet me sibi voluisse illudere, & inducam super me maledictionem pro benedictione.

13 Ad quem mater: In me sit, ait, ista maledictio, fili mi: tantùm audi vocem meam, & pergens affer quæ dixi.

14 Abiit, & attulit, deditque matri. Paravit illa cibos, sicut velle noverat patrem illius.

15 Et vestibus Esau valde bonis, quas apud se habebat domi, induit eum:

16 Pelliculasque hœdorum circumdedit manibus, & colli nuda protexit.

17 Deditque pulmentum, & panes, quos co-
C xerat, tradidit.

18 Quibus illatis, dixit: Pater mi: At ille respondit: Audio. Quis es tu fili mi?

19 Dixitque Jacob: Ego sum primogenitus tuus Esau: feci sicut præcepisti mihi: surge, sede, & comede de venatione mea, ut benedicat mihi anima tua.

20 Rursumque Isaac ad filium suum: Quomodo, inquit, tam cito invenire potuisti, fili mi? Qui respondit: Voluntas Dei fuit ut citò occurreret mihi quod volebam.

21 Dixitque Isaac: Accede huc, ut tangam te fili mi, & probem utrùm tu sis filius meus Esau, an non.

22 Accessit ille ad patrem, & palpato eo dixit Isaac: Vox quidem, vox Jacob est: sed manus, manus sunt Esau.

23 Et non cognovit eum, quia pilosæ manus similitudinem majoris expresserant. Benedicens ergo illi,

24 Ait: Tu es filius meus Esau? Respondit,
D Ego sum.

25 At ille: Affer mihi, inquit, cibos de venatione tua, fili mi, ut benedicat tibi anima mea. Quos cùm oblatos comedisset, obtulit ei etiam vinum, quo hausto,

26 Dixit ad eum: Accede ad me, & da mihi osculum, fili mi.

27 Accessit, & osculatus est eum. Statimque ut sensit vestimentorum illius fragrantiam, benedicens illi, ait: Ecce odor filii mei sicut odor agri pleni, cui benedixit Dominus.

28 Det tibi Deus de rore cœli, & de pingue-
E dine terræ, abundantiam frumenti & vini.

29 Et serviant tibi populi, & adorent te tribus: esto dominus fratrum tuorum, & incurventur ante te filii matris tuæ: qui maledixerit tibi, sit ille maledictus: & qui benedixerit tibi, benedictionibus repleatur.

30 Vix Isaac sermonem impleverat: & egresso Jacob foras, venit Esau,

31 Coctosq; de venatione cibos intulit patri, dicens: Surge pater mi, & comede de venatione filii tui: ut benedicat mihi anima tua.

32 Dixitq; illi Isaac: Quis enim es tu? Qui respondit: Ego sum filius tuus primogenitus Esau.

33 Expavit Isaac stupore vehementi: & ultra quam credi potest, admirans, ait: Quis igitur ille est qui dudum captam venationem attulit mihi, & comedi ex omnibus priusquam tu venires? benedixique ei, & erit benedictus.

34 Auditis Esau sermonibus patris, irrugiit clamore magno: & consternatus, ait: Benedic etiam & mihi, pater mi.

35 Qui ait: Venit germanus tuus fraudulenter, & accepit benedictionem tuam.

36 At ille subjunxit: Justè vocatum est no- F
men ejus Jacob: supplantavit enim me en altera vice: * primogenita mea ante tulit, & *Sup. 25. d. 33.
nunc secundò surripuit benedictionem meam. Rursumque ad patrem: Numquid non reservasti, ait, & mihi benedictionem?

37 Respondit Isaac: Dominum tuum illum constitui, & omnes fratres ejus servituti illius subjugavi: frumento & vino stabilivi eum, & tibi post hæc, fili mi, ultra quid faciam?

38 Cui Esau: Num unam, inquit, tantùm benedictionem habes, pater? mihi quoque obsecro ut benedicas. Cùmque ejulatu magno fleret,

39 Motus Isaac, dixit ad eum: * In pinguedine terræ, & in rore cœli desuper, *Hebr. 11. d. 17.

40 Erit benedictio tua. Vives in gladio, & fratri tuo servies: tempusq; veniet, cùm excuties & solvas jugum ejus de cervicibus tuis. G

41 Oderat ergo semper Esau Jacob pro benedictione qua benedixerat ei pater: dixitque in corde suo: * Venient dies luctus patris mei, & occidam Jacob fratrem meum. *Abd. 1. c. 10.

42 Nunciata sunt hæc Rebeccæ: quæ mittens & vocans Jacob filium suum, dixit ad eum: Ecce Esau frater tuus minatur ut occidat te.

43 Nunc ergo, fili mi, audi vocem meam, & consurgens fuge ad Laban fratrem meum in Haran:

44 Habitabisque cum eo dies paucos, donec requiescat furor fratris tui,

45 Et cesset indignatio ejus, obliviscaturque eorum quæ fecisti in eum: postea mittam, & adducam te inde huc: cur utroque orbabor filio in uno die?

46 Dixitque Rebecca ad Isaac: Tædet me vitæ meæ propter filias Heth. si acceperit Jacob uxorem de stirpe hujus terræ, nolo vivere. Supra 26. g. 35.

CAPUT XXVIII.

Jacob accepta à patre benedictione in Mesopotamiam transiens, videt in somnis scalam cui innitebatur Dominus: & accepta de terra ac seminis multiplicatione promissione, experrectus votum Deo vovet.

1 Vocavit itaque Isaac Jacob, & benedixit eum, præcepitque ei dicens: Noli accipere conjugem de genere Chanaan: A

2 Sed vade, & proficiscere in Mesopotamiam Syriæ, ad domum Bathuel patris matris tuæ, & accipe tibi inde uxorem de filiabus Laban avunculi tui.

3 Deus autem omnipotens benedicat tibi, &
crescere te faciat, atque multiplicet: ut sis in
turbas populorum.
4 Et det tibi benedictiones Abrahæ, & semi-
ni tuo post te: ut possideas terram peregrina-
*Osee tionis tuæ: quam pollicitus est avo tuo.
2.d. 5 *Cùmque dimisisset eum Isaac, profectus
B venit in Mesopotamiam Syriæ ad Laban filiū
Bathuel Syri, fratrem Rebeccæ matris suæ.
6 Videns autem Esau quòd benedixisset pa-
ter suus Jacob, & misisset eum in Mesopota-
miam Syriæ, ut inde uxorem duceret, & quòd
post benedictionem præcepisset ei, dicens:
Non accipies uxorem de filiabus Chanaan.
7 Quòdque obediens Jacob parentibus suis
isset in Syriam:
8 Probans quoque quòd non libenter aspice-
ret filias Chanaan pater suus:
9 Ivit ad Ismaelem, & duxit uxorem, absq;
iis quas prius habebat, Maheleth filiam Is-
mael filii Abraham sororem Nabajoth.
10 Igitur egressus Jacob de Bersabee, perge-
bat Haran.
11 Cùmque venisset ad quemdam locum, &
vellet in eo requiescere post solis occubitum,
tulit de lapidibus qui jacebant, & supponens
capiti suo, dormivit in eodem loco.
C 12 Viditque in somnis scalam stantem super
terram, & cacumen illius tangens cęlū: angelos
quoque Dei ascendentes & descendētes per eá,
13 Et Dominum innixum scalæ dicentem
*Infra sibi: *Ego sum Dominus Deus Abraham patris
35.a.1. tui, & Deus Isaac: Terram, in qua dormis,
48.d.1. tibi dabo & semini tuo.
Deut 14 Eritq; semen tuū quasi pulvis terræ: *dila-
1.c. taberis ad Occidentem, & Orientem, & Septē-
10. & trionem, & Meridiem: *& BENEDICENTUR
19.c. IN TE & in semine tuo cunctæ tribus terræ.
Supr. 15 Et ero custos tuus quocumque perrexeris,
26.a.4. & reducam te in terram hanc: nec dimittam
inf.31. nisi complevero universa quæ dixi.
16 Cùmque evigilasset Jacob de somno, ait:
D Verè Dn̄s est in loco isto, & ego nesciebam.
17 Pavensque: Quàm terribilis est, inquit, lo-
cus iste, non est hic aliud nisi domus Dei, &
porta cęli.
18 Surgens ergo Jacob manè, tulit lapidem
quem supposuerat capiti suo, & erexit in titu-
lum, fundens oleum desuper.
19 Appellavitque nomen urbis Bethel, quæ
prius Luza vocabatur.
20 Vovit etiam votum, dicens: Si fuerit Deus
mecum, & custodierit me in via, per quam ego
ambulo, & dederit mihi panem ad vescen-
dum, & vestimentum ad induendum,
21 Reversusque fuero prospere ad domum
patris mei: erit mihi Dominus in Deum,
22 Et lapis iste, quem erexi in titulum, voca-
bitur domus Dei: cunctorumque quæ dederis
mihi, decimas offeram tibi.

CAPUT XXIX.

Jacob à Laban susceptus, septem annis illi pacto inito pro Rachel filia servivit; cui cùm supposita esset Lia, septem alios annos pro eadem implere coactus est: Rachele autem sterili, Lia quatuor peperit filios.

1 PRofectus ergo Jacob venit in terram A
Orientalem.
2 Et vidit puteū in agro, tres quoq; greges oviū
accubantes juxta eū: nā ex illo adaquabantur
pecora, & os ejus grandi lapide claudebatur.
3 Morisque erat ut cunctis ovibus congrega-
tis devolverent lapidem, & refectis gregibus
rursum super os putei ponerent.
4 Dixitque ad pastores: Fratres, unde estis?
Qui responderunt: De Haran.
5 Quos interrogans, Numquid, ait, nostis La-
ban filium Nachor? Dixerunt: Novimus.
6 Sanusne est? inquit. Valet, inquiunt:
& ecce Rachel filia ejus venit cum grege suo.
7 Dixitque Jacob: Adhuc multum diei su-
perest, nec est tempus ut reducantur ad caulas
greges: date ante potum ovibus, & sic eas ad
pastum reducite.
8 Qui responderunt: Non possumus, donec B
omnia pecora congregentur, & amoveamus
lapi-

lapidem de ore putei, ut adaquemus greges.
9 Adhuc loquebatur, & ecce Rachel veniebat
cũ ovibus patris sui: nam gregẽ ipsa pascebat.
10 Quam cùm vidisset Jacob, & sciret consobrinam suam, ovesq; Laban avunculi sui:
amovit lapidem quo puteus claudebatur.
11 Et adaquato grege, osculatus est eam: &
elevata voce flevit,
12 Et indicavit ei quòd frater esset patris
sui, & filius Rebeccæ: at illa festinans nuntiavit patri suo.
13 Qui cùm audisset venisse Jacob filium
sororis suæ, occurrit obviam ei: complexusque
eum, & in oscula ruens, duxit in domum suam.
Auditis autem causis itineris,
14 Respondit: Os meum es, & caro mea. Et
postquam impleti sunt dies mensis unius,
15 Dixit ei: Num quia frater meus es, gratis
servies mihi? dic quid mercedis accipias.
16 Habebat verò duas filias, nomen majoris
Lia: minor verò appellabatur Rachel.
17 Sed Lia lippis erat oculis: Rachel decora facie, & venusto aspectu.
18 Quam diligens Jacob, ait: Serviam tibi
C pro Rachel filia tua minore, septem annis.
19 Respondit Laban: Melius est ut tibi eamdem quam alteri viro, mane apud me.
20 Servivit ergo Jacob pro Rachel septem
annis: & videbantur illi pauci dies præ amoris magnitudine.
21 Dixitq; ad Labã: Da mihi uxorẽ meã: quia
jam tempus impletum est, ut ingrediar ad illã.
22 Qui vocatis multis amicorum turbis ad
convivium, fecit nuptias.
23 Et vespere Liã filiã suã introduxit ad eũ,
24 Dans ancillam filiæ, Zelpham nomine.
Ad quam cùm ex more Jacob fuisset ingressus, facto mane vidit Liam:
25 Et dixit ad socerum suum: Quid est quod
facere voluisti? nonne pro Rachel servivi tibi? quare imposuisti mihi?
26 Respondit Laban: Non est in loco nostro
consuetudinis, ut minores ante tradamus ad
nuptias.
D 27 Imple hebdomadam dierum hujus copulæ: & hanc quoque dabo tibi pro opere quo
serviturus es mihi septem annis aliis.
28 Acquievit placito: & hebdomada transacta, Rachel duxit uxorem:
29 Cui pater servam Balam tradiderat.
30 Tandemque potitus optatis nuptiis, amorem sequentis priori prætulit, serviens apud
eum septem annis aliis.
31 Videns autem Dñs quòd despiceret Liam,
aperuit vulvam ejus, sorore sterili permanente.
32 Quæ conceptum genuit filium, vocavitque nomẽ ejus Ruben, dicens: vidit Dominus
humilitatem meã, nunc amabit me vir meus.
33 Rursumque concepit & peperit filium, &
F ait: Quoniam audivit me Dominus haberi
contemptui, dedit etiam istum mihi, vocavitque nomen ejus Simeon.
34 Concepitque tertiò, & genuit alium filiũ:
dixitque: Nunc quoque copulabitur mihi maritus meus, eò quòd pepererim ei tres filios, &
idcircò appellavit nomen ejus, Levi.
35 Quartò concepit, & peperit filium, & ait:
Mat. Modò confitebor Domino. * & ob hoc voca-
1. 2. vit eum, Judam: cessavitque parere.

CAPUT XXX.

Rachel sterilis & Lia parere cessans ancillas suas marito tradunt, ex quibus singulæ binos suscipiunt filios: præter quos Lia duos alios & filiam parit; Rachel verò Joseph: quibus natis, Laban de mercede paciscitur cum Jacob, qui hoc modo plurimum ditatus est.

1 Cernes autem Rachel quòd infœcunda A
esset, invidit sorori suæ, & ait marito
suo: Da mihi liberos, alioquin moriar.
2 Cui iratus respondit Jacob: Num pro Deo
ego sum, qui privavit te fructu ventris tui?
3 At illa: Habeo, inquit, famulam Balam:
ingredere ad illam, ut pariat super genua mea,
& habeam ex illa filios.
4 Deditque illi Balam in conjugium: quæ,
5 Ingresso ad se viro, cõcepit, & peperit filiũ.
6 Dixitque Rachel: Judicavit mihi Dominus,
& exaudivit vocem meam, dans mihi filium.
& idcircò appellavit nomen ejus, Dan.
7 Rursumque Balã cõcipiens peperit alterum. B
8 Pro quo ait Rachel: Comparavit me Deus
cum sorore mea, & invalui, vocavitque eum,
Nephthali.
9 Sentiens Lia quòd parere desiisset, Zelpham
ancillam suam marito tradidit.
10 Qua post conceptum edente filium,
11 Dixit: Feliciter; & idcircò vocavit nomen ejus, Gad.
12 Peperit quoque Zelpha alterum.
13 Dixitque Lia: Hoc pro beatitudine mea:
Beatam quippe me dicent mulieres: propterea
appellavit eum, Aser.
14 Egressus autem Ruben tempore messis triticeæ in agrum, reperit mandragoras: quas
matri Liæ detulit. Dixitque Rachel: Da mihi
partem de mandragoris filii tui.
15 Illa respondit: Parumne tibi videtur, quòd
præripueris maritum mihi, nisi etiam mandragoras filii mei tuleris? Ait Rachel: Dormiat tecum hac nocte pro mandragoris filii tui. C
16 Redeũtiq; ad vesperã Jacob de agro, egressa est in occursũ ejus Lia, & ad me, inquit, intrabis: quia mercede conduxi te pro mandragoris filii mei. Dormivitque cum ea nocte illa.
17 Et exaudivit Deus preces ejus: concepitque & peperit filium quintum,
18 Et ait: Dedit Deus mercedem mihi, quia
dedi ancillam meam viro meo, appellavitque
nomen ejus, Issachar.
19 Rursum Lia cõcipiens, peperit sextũ filiũ,
20 Et ait: Dotavit me Deus dote bona: etiam
hac vice mecum erit maritus meus, eò quòd
genuerim ei sex filios: & idcircò appellavit
nomen ejus, Zabulon. D
21 Post quem peperit filiam nomine Dinam.
22 Recordatus quoque Dominus Rachelis,
exaudivit eam, & aperuit vulvam ejus.
23 Quæ concepit & peperit filium, dicens:
Abstulit Deus opprobrium meum.
24 Et vocavit nomen ejus, Joseph, dicens:
Addat mihi Dominus filium alterum.
25 Nato autem Joseph, dixit Jacob socero
suo: Dimitte me ut revertar in patriam, & ad
terram meam.
26 Da mihi uxores, & liberos meos, pro quibus servivi tibi, ut abeam: tu nosti servitutem qua servivi tibi.
27 Ait illi Laban: Inveniam gratiam in conspectu

spectu tuo: experimento didici, quia benedi-
E xerit mihi Deus propter te:
28 Constitue mercedem tuam quam dē tibi.
29 At ille respondit: Tu nosti quomodo ser-
vierim tibi, & quanta in manibus meis fuerit
possessio tua.
30 Modicum habuisti antequam venirem ad
te, & nunc dives effectus es: benedixitque tibi
Dominus ad introitum meum. Iustum est igi-
tur ut aliquando provideam etiā domui meæ.
31 Dixitque Laban: Quid tibi dabo? At ille
ait: Nihil volo: sed si feceris quod postulo, ite-
rùm pascam, & custodiam pecora tua.
32 Gyra omnes greges tuos, & separa cun-
ctas oves varias & sparso vellere: & quodcūq;
furvum, & maculosum, variumque fuerit, tam
in ovibus quàm in capris, erit merces mea.
33 Respondebitque mihi cras justitia mea,
quando placiti tempus advenerit coram te: &
omnia quæ non fuerint varia, & maculosa, &
furva, tam in ovibus quàm in capris, furti me
arguent.
34 Dixitque Laban: Gratū habeo quod petis.
F 35 Et separavit in die illa, capras, & oves, &
hircos, & arietes, varios atq; maculosos: cunctū
autem gregem unicolorem, id est, albi & ni-
gri velleris, tradidit in manu filiorum suorum.
36 Et posuit spatium itineris trium dierum in-
ter se & generum, qui pascebat reliquos gre-
ges ejus.
37 Tollens ergo Jacob virgas populeas viri-
des, & amygdalinas, & ex platanis, ex parte
decorticavit eas; detractisque corticibus, in
his quæ spoliata fuerant, candor apparuit: illa
verò quæ integra fuerant, viridia permanse-
runt: atque in hunc modum color effectus est
varius.
38 Posuitque eas in canalibus, ubi effundeba-
tur aqua: ut cùm venissent greges ad biben-
dum, ante oculos haberent virgas, & in aspe-
ctu earum conciperent.
G 39 Factumque est ut in ipso calore coitus,
oves intuerentur virgas, & parerent maculo-
sa, & varia, & diverso colore respersa.
40 Divisitque gregem Jacob, & posuit virgas
in canalibus ante oculos arietum: erant autem
alba & nigra quæque, Laban: cætera vero, Ja-
cob, separatis inter se gregibus.
41 Igitur quando primo tempore ascendebā-
tur oves, ponebat Jacob virgas in canalibus
aquarum ante oculos arietum & ovium, ut in
earum contemplatione conciperent:
42 Quando verò serotina admissura erat, &
conceptus extremus, non ponebat eas. Facta-
que sunt ea quæ erant serotina, Laban: & quæ
primi temporis, Jacob.
43 Ditatusque est homo ultrà modum, & ha-
buit greges multos, ancillas & servos, came-
los, & asinos.

CAPUT XXXI.

Jacob, jubente Domino, ad patrem cum omnibus suis tacitus revertitur, quem Laban insequitur: Rachel autem patris idolis ablatis, ipsum quærentem astu decipit: tandemque post varias querelas, & jurgia, & Iacob & Laban inito fœdere ad propria quisque discedit.

1 POstquam autem audivit verba filiorum A
Laban dicentium: Tulit Jacob omnia
quæ fuerunt patris nostri, & de illius facultate
ditatus, factus est inclytus:
2 Animadvertit quoque faciem Laban, quòd
non esset erga se sicut heri & nudiustertius,
3 Maximè dicente sibi Domino: Revertere
in terram patrum tuorum, & ad generationem
tuam, eroque tecum.
4 Misit, & vocavit Rachel, & Liam in
agrum, ubi pascebat greges.
5 Dixitque eis: Video faciem patris vestri
quòd non sit erga me sicut heri & nudiuster-
tius: Deus autem patris mei fuit mecum.
6 Et ipsæ nostis quòd totis viribus meis ser-
vierim patri vestro.
7 Sed & pater vester circumvenit me, & mu-
tavit mercedem meam decem vicibus: & ta-
men non dimisit eum Deus ut noceret mihi:
8 Si quando dixit: Variæ erunt mercedes tuę:
pa-

parriebant omnes oves varios fœtus: quando verò è contrario ait: Alba quæque accipies pro mercede: omnes greges alba pepererunt.

9 Tulitque Deus substantiam patris vestri, & dedit mihi.

B 10 Postquam enim conceptus ovium tempus advenerat, levavi oculos meos, & vidi in somnis ascendentes mares super feminas, varios & maculosos, & diversorum colorum.

11 Dixitque angelus Dei ad me in somnis; Jacob? Et ego respondi; Adsum.

12 Qui ait: Leva oculos tuos, & vide universos masculos ascendentes super feminas, varios, maculosos, atque respersos. Vidi enim omnia quæ fecit tibi Laban.

*Supr. 28. b. 18. 13 Ego sum Deus Bethel, *ubi unxisti lapidem, & votum vovisti mihi. Nunc ergo surge, & egredere de terra hac, revertens in terram nativitatis tuæ.

14 Responderuntque Rachel & Lia: Numquid habemus residui quidquam in facultatibus & hæreditate domus patris nostri?

15 Nonne quasi alienas reputavit nos, & vendidit, comeditque pretium nostrum?

16 Sed Deus tulit opes patris nostri, & eas tradidit nobis, ac filiis nostris: unde omnia quæ præcepit tibi Deus, fac.

C 17 Surrexit itaque Jacob, & impositis liberis ac coniugibus suis super camelos, abiit.

18 Tulitque omnē substantiam suā, & greges, & quidquid in Mesopotamia acquisierat, pergens ad Isaac patrem suum in terram Chanaā.

19 Eo tempore ierat Laban ad tondendas oves, & Rachel furata est idola patris sui.

20 Noluitque Jacob confiteri socero suo quòd fugeret.

21 Cùmque abiisset tam ipse quàm omnia quæ juris sui erant, & amne transmisso pergeret contra montem Galaad,

22 Nuntiatum est Laban die tertio, quod fugeret Jacob.

23 Qui, assumptis fratribus suis, persecutus est eum diebus septem: & comprehendit eum in monte Galaad.

D 24 Viditq; in somnis dicentem sibi Dñm: Cave ne quidquam asperè loquaris contra Jacob.

25 Jamque Jacob extenderat in monte tabernaculum: cùmque ille consecutus fuisset eum cum fratribus suis, in eodem monte Galaad fixit tentorium.

26 Et dixit ad Jacob: Quare ita egisti, ut clā me abigeres filias meas quasi captivas gladio?

28 Cur ignorante me fugere voluisti, nec indicare mihi, ut prosequerer te cum gaudio, & canticis, & tympanis, & citharis?

28 Non es passus ut oscularer filios meos & filias: stultè operatus es: & nunc quidem.

29 Valet manus mea reddere tibi malum: sed Deus patris tui heri dixit mihi: Cave ne loquaris contra Jacob quidquam durius.

30 Esto, ad tuos ire cupiebas, & desiderio erat tibi domus patris tui: cur furatus es deos meos?

31 Respondit Jacob: Quòd inscio te profectus sum, timui ne violēter auferres filias tuas.

E 32 Quòd autem furti me arguis: apud quemcumque inveneris deos tuos, necetur coram fratribus nostris; scrutare, quidquid tuorum apud me inveneris, aufer: hæc dicens, ignorabat quòd Rachel furata esset idola.

33 Ingressus itaque Laban tabernaculum Jacob & Liæ, & utriusque famulæ, non invenit. Cùmque intrasset tentorium Rachelis,

34 Illa festinans abscondit idola subter stramenta cameli, & sedit desuper: scrutantique omne tentorium, & nihil invenienti,

35 Ait: Ne irascatur dominus meus quòd coram te assurgere nequeo: quia juxta consuetudinem feminarum nunc accidit mihi: sic delusa sollicitudo quærentis est.

36 Tumensque Jacob, cum jurgio ait: Quam ob culpam meam, & ob quod peccatum meum sic exarsisti post me,

37 Et scrutatus es omnem supellectilem meam? Quid invenisti de cuncta substantia domus tuæ? pone hic coram fratribus meis & fratribus tuis, & judicent inter me & te.

38 Idcircò viginti annis fui tecum? oves tuæ & capræ steriles non fuerunt, arietes gregis tui non comedi:

39 Nec captum à bestia ostendi tibi, ego damnum omne reddebam: quidquid furtim peribat, à me exigebas: F

40 Die noctuque æstu urebar, & gelu, fugiebatque somnus ab oculis meis.

41 Sicque per viginti annos in domo tua servivi tibi, quatuordecim pro filiabus, & sex pro gregibus tuis: immutasti quoque mercedem meam decem vicibus.

42 Nisi Deus patris mei Abraham, & timor Isaac, affuisset mihi, forsitan modo nudum me dimisisses: afflictionem meam & laborem manuum mearū respexit Deus, & arguit te heri.

43 Respondit ei Laban: Filiæ meæ & filii, & greges tui, & omnia quæ cernis, mea sunt: quid possum facere filiis & nepotibus meis?

44 Veni ergo, & ineamus fœdus: ut sit in testimonium inter me & te.

45 Tulit itaque Jacob lapidem, & erexit illum in titulum:

46 Dixitque fratribus suis: Afferte lapides. Qui congregantes fecerunt tumulum, comederuntque super eum:

47 Quem vocavit Laban Tumulum testis: & Jacob, Acervum testimonij, uterque juxta proprietatem linguæ suæ.

48 Dixitque Laban: Tumulus iste erit testis inter me & te hodie, & idcircò appellatum est nomen ejus Galaad, id est, Tumulus testis. G

49 Intueatur & judicet Dominus inter nos quando recesserimus a nobis,

50 Si afflixeris filias meas, & si introduxeris alias uxores super eas: nullus sermonis nostri testis est absque Deo, qui præsens respicit.

51 Dixitque rursus ad Jacob: En tumulus hic, & lapis quem erexi inter me & te.

52 Testis erit: tumulus, inquam, iste & lapis sint in testimonium, si aut ego transiero illum pergens ad te, aut tu prætericris, malum mihi cogitans.

53 Deus Abraham, & Deus Nachor, judicet inter nos, Deus patris eorum. Iuravit ergo Jacob per timorem patris sui Isaac:

54 Immolatisque victimis in monte, vocavit fratres suos ut ederent panem. Qui cùm comedissent, manserunt ibi.

55 Laban verò de nocte consurgens, osculatus est filios & filias suas, & benedixit illis; reversusque est in locum suum.

CAPUT XXXII.

Jacob visis angelis, nuntios & munera ad fratrem suum Esau territus mittit, intereà cum angelo luctans, & benedictionem ac nominis mutationem, tacto femoris nervo, accepit.

A 1 JAcob * quoque abiit itinere quo cœperat: fueruntque ei obviàm angeli Dei.
Infr. 48.c. 16.

2 Quos cùm vidisset, ait: Castra Dei sunt hæc: & appellavit nomen loci illius Mahanaim, id est, Castra.

3 Misit autem & nuntios ante se ad Esau fratrem suũ in terram Seir, in regionem Edom:

4 Præcepitque eis, dicens: Sic loquimini domino meo Esau: Hæc dicit frater tuus Jacob: Apud Laban peregrinatus sum, & fui usque in præsentem diem.

5 Habeo boves, & asinos, & oves, & servos, & ancillas: mittoque nunc legationem ad dominum meum, ut inveniam gratiam in con-
B spectu tuo.

6 Reversique sunt nuntij ad Jacob, dicentes: Venimus ad Esau fratrem tuum, & ecce properat tibi in occursum cũ quadringentis viris.

7 Timuit Jacob valdè: & perterritus divisit populum qui secum erat, greges quoq; & oves & boves & camelos, in duas turmas,

8 Dicens: Si venerit Esau ad unam turmam, & percusserit eam, alia turma, quæ reliqua est, salvabitur.

9 Dixitque Jacob: Deus patris mei Abraham, & Deus patris mei Isaac: Domine quodixisti
C mihi: Revertere in terram tuam, & in locum nativitatis tuæ, & benefaciam tibi.

10 Minor sum cunctis miserationibus tuis & veritate tua quam explevisti servo tuo. In baculo meo transivi Jordanem istum: & nunc cum duabus turmis regredior.

11 Erue me de manu fratris mei Esau, quia valdè eum timeo: ne fortè veniens percutiat matrem cum filiis.

12 Tu locutus es quòd benefaceres mihi, & dilatares semen meum sicut arenam maris, quæ præ multitudine numerari non potest.

D 13 Cùmque dormisset ibi nocte illà, separavit de his quæ habebat, munera Esau fratri suo.

14 Capras ducentas, hircos viginti, oves ducentas, & arietes viginti,

15 Camelos fœtas cum pullis suis triginta, vaccas quadraginta, & tauros viginti, asinas viginti, & pullos earum decem.

16 Et misit per manus servorum suorum singulos seorsum greges, dixitque pueris suis: Antecedite me: & sit spatiũ inter gregẽ & gregẽ.

17 Et præcepit priori dicens: Si obvium habueris fratrem meum Esau: & interrogaverit te. Cujus es? aut, Quo vadis? aut, Cujus sunt ista quæ sequeris?

E 18 Respondebis: Servi tui Jacob, munera misit domino meo Esau: ipse quoque post nos venit.

19 Similiter dedit mandata secundo, & tertio, & cunctis qui sequebantur greges, dicens: Iisdẽ verbis loquimini ad Esau, cùm inveneritis eũ.

20 Et addetis: Ipse quoque servus tuus Jacob iter nostrum insequitur: dixit enim: Placabo illum muneribus quæ præcedunt, & postea videbo illum, forsitan propitiabitur mihi.

21 Præcesserunt itaque munera ante eum, ipse verò mansit nocte illa in castris.

22 Cùmque maturè surrexisset, tulit duas uxores suas, & totidem famulas cum undecim filiis, & transivit vadum Jacob.

23 Traductisque omnibus quæ ad se pertinebant,

24 Mansit solus: & ecce vir luctabatur cum eo usque manè.

25 Qui cùm videret quòd eum superare non posset, tetigit nervum femoris ejus, & statim emarcuit.

26 Dixitque ad eum: Dimitte me, jam enim ascendit aurora. Respondit; Non dimittam te, nisi benedixeris mihi.

27 Ait ergo: Quod nomen est tibi? Respondit: Jacob.

28 At ille, Nequaquam, inquit, Jacob appellabitur nomen tuum; sed Israel: quoniam si contra Deum fortis fuisti, quantò magis contra homines prævalebis?

29 Interrogavit eum Jacob: Dic mihi, quo G
appellaris nomine? Respondit: Cur quæris nomen meum? Et benedixit ei in eodem loco.

30 Vocavitque Jacob nomen loci illius Phanuel, dicens: Vidi Deum facie ad faciem, & salva facta est anima mea.

31 Ortusque est ei statim sol, postquam transgressus est Phanuel: ipse verò claudicabat pede.

32 Quam ob causam non comedunt nervum filii Israel, qui emarcuit in femore Jacob, usq; in præsentem diem: eò quòd tetigerit nervum femoris ejus, & obstupuerit.

CAPUT XXXIII.

Jacob ab Esau occurrente benignè excipitur, ægrèque adigit ut munera accipiat domumq; revertatur: & sic Jacob eo à se dimisso, in Socoth primùm, deinde in Salem profectus agri partem emit, fixisque tabernaculis altare erexit.

1 ELevans autem Jacob oculos suos, vidit A
venientem Esau, & cum eo quadringentos viros: divisitque filios Liæ & Rachel, ambarumque famularum.

2 Et posuit utramque ancillam, & liberos earum, in principio: Liam verò, & filios ejus, in secundo loco: Rachel autem & Joseph novissimos.

3 Et ipse progrediens adoravit pronus in terra septies, donec appropinquaret frater ejus.

4 Currens itaque Esau obviàm fratri suo, amplexatus est eum: stringensque collum ejus & osculans flevit.

5 Levatisque oculis, vidit mulieres & parvulos earum, & ait: Quid sibi volunt isti? & si ad te pertinent? Respondit: Parvuli sunt, quos donavit mihi Deus servo tuo.

6 Et appropinquantes ancillæ & filii earum, B
incurvati sunt.

7 Accessit quoque Lia cum pueris suis: & cùm similiter adorassent, extremi Joseph & Rachel adoraverunt.

8 Dixitque Esau: Quænam sunt istæ turmæ quas obviàm habui? Respondit: Ut invenirem gratiam coram domino meo.

9 At ille ait: Habeo plurima, frater mi, sint tua tibi.

10 Dixitque Jacob: Noli ita, obsecro: sed si inveni gratiam in oculis tuis, accipe munusculum de manibus meis: sic enim vidi fa-

ciem

ciem tuam, quasi viderim vultum Dei: esto
mihi propitius,
C 11 Et suscipe benedictionem quam attuli ti-
bi, & quam donavit mihi Deus tribuens om-
nia. Vix fratre compellente suscipiens,
12 Ait: Gradiamur simul, eroque socius iti-
neris tui.
13 Dixitque Jacob: Nosti domine mi, quòd
parvulos habeã teneros, & oves & boves fœ-
tas, mecum: quas si plus in ambulando fecero
laborare, morientur una die cuncti greges.
14 Præcedat dominus meus ante servum
suum & ego sequar paulatim vestigia ejus, si-
cut videro parvulos meos posse, donec ve-
niam ad dominum meum in Seir.
15 Respondit Esau: Oro te, ut de populo qui
mecum est, saltem socij remaneant viæ tuæ.
Non est, inquit, necesse: hoc uno tantùm indi-
geo, ut inveniam gratiam in conspectu tuo
domine mi.
16 Reversus est itaque illo die Esau itinere
quo venerat in Seir.
17 Et Jacob venit in Socoth: ubi ædificata
domo & fixis tentorijs, appellavit nomen loci
illius Socoth, id est, tabernacula.
18 Transivitque in Salem urbem Sichimo-
rum, quæ est in terra Chanaan, postquam re-
versus est de Mesopotamia Syriæ: & habita-
vit juxta oppidum.
19 Emitque partem agri in qua fixerat taber-
nacula, a filijs Hemor patris Sichem, centum
agnis.
20 Et erecto ibi altari, invocavit super illud
fortissimum Deum Israel.

CAPUT XXXIV.

Ob Dinæ raptum ac stuprum à Sichem Sichemitarum principis filio Sichemitæ prius circumcisi, à Simeone & Levi Dinæ fratribus perimuntur, atque à reliquis Iacob filiis urbs eorum vastatur: quapropter Simeon & Levi à patre arguuntur.

A 1 EGressa est autem Dina filia Liæ, ut vi-
deret mulieres regionis illius.
2 Quam cùm vidisset Sichem filius Hemor
Hevæi, princeps terræ illius, adamavit eam: &
rapuit, & dormivit cum illa, vi opprimens vir-
ginem.
3 Et conglutinata est anima ejus cum ea, tri-
stemque delinivit blanditijs.
4 Et pergens ad Hemor patrem suum, Acci-
pe, inquit, mihi puellam hanc conjugem.
5 Quod cùm audisset Jacob, absentibus fi-
lijs, & in pastu pecorum occupatis, siluit donec
redirent.
6 Egresso autem Hemor patre Sichem ut lo-
queretur ad Jacob.
7 Ecce filij ejus veniebant de agro: auditoq;
quod acciderat, irati sunt valdè, eò quòd fœ-
dam rem operatus esset in Israel, & violata fi-
lia Jacob, rem illicitam perpetrasset.
8 Locutus est itaque Hemor ad eos: Sichem
filij mei adhæsit anima filiæ vestræ: date eam
illi uxorem:
9 Et jungamus vicissim connubia: filias ve-
stras tradite nobis, & filias nostras accipite.
10 Et habitate nobiscum: terra in potestate
vestra est, exercete, negotiamini, & possidete B
eam.
11 Sed & Sichem ad patrem & ad fratres
ejus ait: Inveniam gratiam coram vobis: &
quæcumque statueritis, dabo:
12 Augete dotem, & munera postulate, & li-
benter tribuam quod petieritis: tantùm date
mihi puellam hanc uxorem.
13 Responderunt filij Jacob Sichem & patri
ejus in dolo, sævientes ob stuprum sororis:
14 Non possumus facere quod petitis, nec da-
re sororem nostram homini incircumciso:
quod illicitum & nefarium est apud nos.
15 Sed in hoc valebimus fœderari, si volueri-
tis esse similes nostri, & circumcidatur in vo-
bis omnis masculini sexus:
16 Tunc dabimus & accipiemus mutuò filias
vestras ac nostras: & habitabimus vobiscum,
erimusque unus populus:
17 Si autem circumcidi nolueritis, tollemus
filiam

filiam nostram, & recedemus.

C 18 Placuit oblatio eorum Hemor, & Sichem filio ejus:

19 Nec distulit adolescens quin statim quod petebatur expleret: amabat enim puellam valde, & ipse erat inclytus in omni domo patris sui.

20 Ingressique portam urbis, locuti sunt ad populum:

21 Viri isti pacifici sunt, & volunt habitare nobiscum: negotientur in terra, & exerceant eam, quæ spatiosa & lata cultoribus indiget: filias eorum accipiemus uxores, & nostras illis dabimus.

22 Unum est, quo differtur tantum bonum. Si circumcidamus masculos nostros, ritum gentis imitantes,

23 Et substantia eorum, & pecora, & cuncta quæ possident, nostra erunt: tantùm in hoc acquiescamus, & habitantes simul, unum efficiemus populum.

24 Assensique sunt omnes, circumcisis cunctis maribus.

D 25 Et ecce die tertio, quando gravissimus vulnerum dolor est: arreptis, duo filii Jacob, Simeon & Levi fratres Dinæ, gladiis ingressi sunt urbem confidenter: * interfectisque omnibus masculis,

*Infr. 49.a.6.

26 Hemor & Sichem pariter necaverunt, tollentes Dinam de domo Sichem sororem suã.

27 Quibus egressis, irruerunt super occisos cæteri filii Jacob: & depopulati sunt urbem in ultionem stupri.

28 Oves eorum, & armenta, & asinos, cunctaque vastantes quæ in domibus & in agris erãt:

29 Parvulos quoque eorum & uxores duxerunt captivas.

30 Quibus patratis audacter, Jacob dixit ad Simeon & Levi: Turbastis me, & odiosum fecistis me Chananæis & Pherezæis habitatoribus terræ hujus; nos pauci sumus: illi cõgregati percutient me, & delebor ego, & domus mea.

31 Responderunt: Numquid ut scorto abuti debuere sorore nostra?

CAPUT XXXV.

Cùm Jacob idola suorum juxta Sichem defodisset, jubente Domino ascendit in Bethel, ubi, ædificato altari Deo sacrificavit, novaque Dei apparitione confortatus fuit, Debora moritur: nascitur Beniamin cum morte matris Rachel: Ruben cum Bala incestum committit: numerantur filii Iacob, cujus pater Isaac moritur.

A 1 Interea locutus est Deus ad Jacob: Surge, & ascende Bethel, & habita ibi, facque altare Deo, qui * apparuit tibi quando fugiebas Esau fratrem tuum.

*Supr. 28. c. 13.

2 Jacob verò convocata omni domo sua, ait: Abjicite deos alienos qui in medio vestri sunt, & mundamini, ac mutate vestimenta vestra.

3 Surgite, & ascendamus in Bethel, ut faciamus ibi altare Deo: qui exaudivit me in die tribulationis meæ, & socius fuit itineris mei.

4 Dederunt ergo ei omnes deos alienos quos habebant, & inaures quæ erant in auribus eorum: at ille infodit ea subter terebinthum, quæ est post urbem Sichem.

5 Cùmque profecti essent, terror Dei invasit omnes per circuitum civitates, & non sunt ausi persequi recedentes.

6 Venit igitur Jacob Luzam, quæ est in terra Chanaan, cognomento Bethel: ipse & omnis populus cum eo. B *Supr. 28.c.

7 Ædificavitque ibi altare, & appellavit nomen loci illius, Domus Dei: ibi enim * apparuit ei Deus cùm fugeret fratrem suum.

8 Eodem tempore mortua est Debora nutrix Rebeccæ, & sepulta est ad radices Bethel subter quercum: vocatumque est nomen loci illius, Quercus fletus.

9 Apparuit autem iterùm Deus Jacob postquam reversus est de Mesopotamia Syriæ, benedixitque ei,

10 Dicens: * Non vocaberis ultrà Jacob, sed Israel erit nomen tuũ. Et appellavit eũ Israel, *Sup. 32. f. 28.

11 Dixitque ei: Ego Deus omnipotens, cresce, & multiplicare: gentes & populi nationum ex te erunt, reges de lumbis tuis egredientur.

12 Terramque quam dedi Abraham & Isaac, dabo tibi & semini tuo post te.

13 Et recessit ab eo.

14 Ille verò erexit titulum lapideum in loco quo locutus fuerat ei Deus: libans super eum libamina, & effundens oleum: C

15 Vocansque nomen loci illius, Bethel.

16 Egressus autem inde, venit verno tempore ad terram quæ ducit Ephratam; in qua cùm parturiret Rachel,

17 Ob difficultatem partus periclitari cœpit. Dixitque ei obstetrix: Noli timere, quia & hunc habebis filium.

18 Egrediente autem anima præ dolore, & imminente jam morte, vocavit nomen filii sui Benoni, id est, filius doloris mei: pater verò appellavit eum Beniamin, id est, filius dextræ.

19 Mortua est ergo Rachel, & sepulta est in via quæ ducit Ephratam, hæc est Bethlehem. *Infr. 48. b. 7.

20 Erexitque Jacob titulum super sepulchrum ejus. * Hic est titulus monumenti Rachel, usque in præsentem diem. D

21 Egressus inde, fixit tabernaculum trans turrem gregis.

22 * Cùmque habitaret in illa regione, abiit Ruben, & dormivit cum Bala concubina patris sui: quod illum minime latuit. Erant autem filii Jacob duodecim. *Infr. 49.a.4

23 Filii Liæ: primogenitus Ruben, & Simeon, & Levi, & Judas, & Issachar, & Zabulon.

24 Filii Rachel: Joseph & Benjamin:

25 Filii Balæ ancillæ Rachelis: Dan & Nephthali.

26 Filii Zelphæ ancillæ Liæ: Gad & Aser: hi sunt filii Jacob, qui nati sunt ei in Mesopotamia Syriæ.

27 Venit etiam ad Isaac patrem suum in Mambre, civitatem Arbee, Hæc est Hebron: in qua peregrinatus est Abraham & Isaac.

28 Et completi sunt dies Isaac centum octoginta annorum.

29 Consumptusque ætate mortuus est: & appositus est populo suo senex & plenus dierum: & sepelierunt eum Esau & Jacob filii sui.

CAPUT XXXVI.

Esau cum uxoribus & filiis à fratre Iacob ob nimiam utriusque opulentiam separatur: filiorum Esau genealogia cum habitatione describitur.

A 1 Hæ sunt autem generationes Esau, ipse est Edom.

a Esau

2 Esau accepit uxores de filiabus Chanaan: Ada filiam Elon Hethæi, & Oolibama filiam Annæ filiæ Sebeon Hevæi.
3 Basemath quoque filiam Ismael sororem Nabajoth.
1. Pa- 4 * Peperit autem Ada, Eliphaz: Basemath
1.1. genuit Rahuel:
29. 5 Oolibama genuit Jehus & Ihelon & Core, hi filij Esau qui nati sunt ei in terra Chanaan.
6 Tulit autem Esau uxores suas & filios & filias, & omnem animam domus suæ, & substantiam, & pecora, & cuncta quæ habere poterat in terra Chanaan: & abiit in alteram regionem, recessitque a fratre suo Jacob.
Supr. 7 * Divites enim erant valde, & simul habi-
26.6 tare non poterant: nec sustinebat eos terra peregrinationis eorum præ multitudine gregum.
Iof. 8 * Habitavitque Esau in monte Seir, ipse est
24.4. Edom:
9 Hæ autem sunt generationes Esau patris Edom in monte Seir,
10 Et hæc nomina filiorum ejus: *Eliphaz fi-
Pa. lius Ada uxoris Esau: Rahuel quoque filius Ba-
1. 1. semath uxoris ejus.
34. 11 Fueruntque Eliphaz filii: Theman, Omar, Sepho, & Gatham, & Cenez.
12 Erat autem Thamna, concubina Eliphaz filii Esau: quæ peperit ei Amalech. hi sunt filii Ada uxoris Esau.
13 Filii autem Rahuel: Nahath & Zara, Samma & Meza: hi filii Basemath uxoris Esau.
14 Isti quoque erant filii Oolibama filiæ Anæ filiæ Sebeon, uxoris Esau, quos genuit ei, Jehus & Ihelon & Core.
15 Hi duces filiorum Esau: Filii Eliphaz primogeniti Esau: dux Theman, dux Omar, dux Sepho, dux Cenez,
16 Dux Core, dux Gathan, dux Amalech: hi filii Eliphaz in terra Edom, & hi filii Ada.
17 Hi quoque filii Rahuel filii Esau: dux Nahath, dux Zara, dux Samma, dux Meza: hi autem duces Rahuel in terra Edom: isti filii Basemath uxoris Esau.
18 Hi autem filii Oolibama uxoris Esau: dux Jehus, dux Ihelon, dux Core: hi duces Oolibama filiæ Anæ uxoris Esau.
19 Isti sunt filii Esau, & hi duces eorum: ipse est Edom.
C
Pa. 20 * Isti sunt filii Seir Horræi habitatores ter-
1. ræ: Lothan, & Sobal, & Sebeon, & Ana,
38. 21 Et Dison, & Eser, & Disan: hi duces Horræi, filii Seir, in terra Edom.
22 Facti sunt autem filii Lothan: Hori & Heman; erat autem soror Lotan, Thamna.
23 Et isti filii Sobal: Alvan & Manahat & Ebal, & Sepho & Onam.
24 Et hi filii Sebeon: Aja & Ana. Iste est Ana qui invenit aquas calidas in solitudine, cum pasceret asinas Sebeon patris sui.
25 Habuitque filiũ Disõ, & filiam Oolibama.
26 Et isti filii Dison: Hamdan, & Eseban, & Iethram, & Charan.
27 Hi quoque filii Eser: Balaan, & Za[illegible]n, & Acan.
28 Habuit autem filios Disan: Hus & Aram.
29 Hi duces Horræorum: dux Lotan, d[illegible]x Sobal, dux Sebeon, dux Ana,
30 Dux Dison, dux Eser, dux Disan: isti duces Horræorum qui imperaverunt in terra Seir.

31 Reges autẽ qui regnaverũt in terra Edom, D
antequã haberent regẽ filii Israel, fuerunt hi:
32 Bela filius Beor, nomenque urbis ejus Denaba.
33 Mortuus est autem Bela, & regnavit pro eo Jobab filius Zaræ de Bosra.
34 Cumque mortuus esset Jobab, regnavit pro eo Husam de terra Themanorum.
35 Hoc quoque mortuo, regnavit pro eo Adad filius Badad, qui percussit Madian in regione Moab: & nomen urbis ejus Avith.
36 Cumque mortuus esset Adad, regnavit pro eo Semla de Masreca.
37 Hoc quoque mortuo regnavit pro eo Saul de fluvio Rohoboth.
38 Cumque & hic obiisset, successit in regnum Balanan filius Achobor.
39 Isto quoque mortuo, regnavit pro eo Adar, nomenque urbis ejus Phau: & appellabatur uxor ejus Meetabel, filia Matred filiæ Mezaab.
40 Hæc ergo nomina ducum Esau, in cognationibus & locis, & vocabulis suis: dux Thamna, dux Alva, dux Jetheth,
41 Dux Oolibama, dux Ela, dux Phinon,
42 Dux Cenez, dux Theman, dux Mabsar,
43 Dux Magdiel, dux Hiram: hi duces Edom habitantes in terra imperii sui, ipse est Esau pater Idumæorum.

CAPUT XXXVII.

Joseph fratres apud patrem de crimine accusans, visaque somnia narrans, fratrum odium in se concitat; quare primum volente illum occidere consilio Judæ primò in cisternis detruditur; deinde venditur Ismaelitis inscio Ruben: à patre autem existimante eum à fera occisum lugetur; intereà Joseph in Ægypto Putiphari venditur.

1 HAbitavit autem Jacob in terra Cha- A
naã, in qua pater suus peregrinatus est.
2 Et hæ sunt generationes ejus: Joseph cùm sedecim esset annorum, pascebat gregem cum fratribus suis adhuc puer: & erat cum filiis Balæ & Zelphæ uxorum patris sui: accusavitque fratres suos apud patrem crimine pessimo.
3 Israel autem diligebat Joseph super omnes filios suos, eò quòd in senectute genuisset eum: fecitque ei tunicam polymitam.
4 Videntes autem fratres ejus quòd à patre plus cunctis filiis amaretur, oderunt eum, nec poterant ei quidquam pacificè loqui.
5 Accidit quoque ut visum somnium referret
fratribus suis: quæ causa majoris odii semina- B
rium fuit.
6 Dixitque ad eos: Audite somnium meum quod vidi:
7 Putabam nos ligare manipulos in agro: & quasi consurgere manipulum meum, & stare, vestrosque manipulos circumstantes adorare manipulum meum.
8 Responderunt fratres ejus: Numquid rex noster eris? aut subjiciemur ditioni tuæ? Hæc ergo causa somniorum atque sermonum, invidiæ & odii fomitem ministravit.
9 Aliud quoque vidit somnium, quod narrãs, fratribus, ait: Vidi per somnium, quasi solem, & lunam, & stellas undecim, adorare me.
10 Quod cum patri suo & fratribus retulis- C
set, increpavit eum pater suus, & dixit: Quid

sibi

ſibi vult hoc ſomnium quod vidiſti? num ego
& mater tua & fratres tui adorabimus te ſu-
per terram?
11 Invidebant ei igitur fratres ſui: pater ve-
rò rem taeirus conſiderabat.
12 Cùmque fratres illius in paſcendis gregi-
bus patris morarentur in Sichem,
13 Dixit ad eum Iſrael. Fratres tui paſcunt
oves in Sichimis: veni, mittam te ad eos. Quo
reſpondente,
14 Præſto ſum, ait ei: Vade, & vide ſi cuncta
D proſpera ſint erga fratres tuos, & pecora: & re-
nuntia mihi quid agatur. Miſſus de valle He-
bron, venit in Sichem:
15 Invenitque eum vir errantem in agro, &
interrogavit quid quæreret.
16 At ille reſpondit: Fratres meos quæro, in-
dica mihi ubi paſcant greges.
17 Dixitque ei vir: Receſſerunt de loco iſto:
audivi autem eos dicentes: Eamus in Dothain.
Perrexit ergo Joſeph poſt fratres ſuos, & inve-
nit eos in Dothain.
18 Qui cū vidiſſent eū procul, antequam ac-
cederet ad eos, cogitaverunt illum occidere:
19 Et mutuò loquebantur: Ecce ſomniator
venit:
20 Venite, occidamus eum, & mittamus in ci-
ſternam veterem: dicemuſque, fera peſſima de-
voravit eum: & tunc apparebit quid illi proſint
ſomnia ſua.
E 21 * Audiens autē hoc Ruben, nitebatur libe-
*Intr. rare eum de manibus eorum, & dicebat:
41. c. 22 Non interficiatis animam ejus, nec effun-
1. datis ſanguinē: ſed projicite eum in ciſternam
hanc, quæ eſt in ſolitudine, manuſq; veſtras ſer-
vate innoxias: hoc autē dicebat, volens eripere
eum de manibus eorum, & reddere patri ſuo.
23 Cōfeſtim igitur ut pervenit ad fratres ſuos,
nudaverunt eum tunica talari & polymita:
24 Miſeruntque eum in ciſternam veterem,
quæ non habebat aquam.
25 Et ſedentes ut comederent panē, viderunt
Iſmaelitas viatores venire de Galaad, & ca-
melos eorum, portantes aromata, reſinam, &
ſtacten, in Ægyptum.
26 Dixit ergo Judas fratribus ſuis: Quid no-
bis prodeſt ſi occiderimus fratrem noſtrum, &
celaverimus ſanguinem ipſius?
27 Melius eſt ut venumdetur Iſmaelitis, & ma-
nus noſtræ non polluantur: frater enim & caro
noſtra eſt. Acquieverunt fratres ſermonibus
illius.
28 * Et prætereuntibus Madianitis negotiato-
ribus, extrahentes eum de ciſterna, vendide-
runt eum Iſmaelitis, viginti argenteis: qui du-
xerunt eum in Ægyptum.
29 Reverſuſque Ruben ad ciſternam, non in-
venit puerum.
30 Et ſciſſis veſtibus pergens ad fratres ſuos,
ait: Puer non comparet, & ego quò ibo?
31 Tulerunt autem tunicam ejus, & in ſangui-
ne hœdi, quem occiderant, tinxerunt:
32 Mittentes qui ferrent ad patrem, & dice- G
rent: Hanc invenimus: vide utrùm tunica filij
tui ſit, an non.
33 Quam cùm agnoviſſet pater, ait: Tunica
filij mei eſt, fera peſſima comedit eum, beſtia
devoravit Joſeph.
34 Sciſſiſque veſtibus, indutus eſt cilicio, lu-
gens filium ſuum multo tempore.
35 Congregatis autē cunctis liberis ejus ut le-
nirent dolorē patris, noluit conſolationem ac-
cipere, ſed ait: Deſcendā ad filium meum lugēs
in infernum. Et illo perſeverante in fletu,
36 Madianitæ vendiderunt Joſeph in Ægy-
pto Putiphari eunucho Pharaonis, magiſtro
militum.

CAPUT XXXVIII.

*Judas ex uxore Chananæa tribus filijs ſuſce-
ptis, primum & deinde ſecundum Thamar
copulavit: quibus mortuis, eam inſcius pro
ſcorto cognovit, quo concubitu Phares & Za-
ram genuit.*

1 EOdem tempore deſcendens Judas à
fratribus ſuis, divertit ad virum Odol- A
lamitem, nomine Hiram.

1. Par 2 * Viditq; ibi filiã hominis Chananæi, voca-
2. a. bulo Sue: & accepta uxore, ingressus est ad eã.
3 Quæ concepit, & peperit filium, & vocavit
nomen ejus Her.
4 * Rursumque concepto fœtu, natum filium
Num. vocavit Onan.
26. c. 5 Tertium quoque peperit: quem appellavit
19. Sela: quo nato, parere ultra cessavit.
6 Dedit autem Judas uxorem primogenito
suo Her, nomine Thamar.
B 7 * Fuit quoq; Her primogenitus Judæ, nequã
Num. in conspectu Domini: & ab eo occisus est.
26. c. 8 Dixit ergo Judas ad Onan filium suum: In-
19. gredere ad uxorem fratris tui, & sociare illi, ut
suscites semen fratri tuo.
9 Ille sciens non sibi nasci filios, introiens ad
uxorem fratris sui, semen fundebat in terram,
ne liberi fratris nomine nascerentur.
10 Et idcircò percussit eum Dominus, eò
quòd rem detestabilem faceret.
11 Quam ob rem dixit Judas Thamar nurui
suæ: Esto vidua in domo patris tui, donec cre-
scat Sela filius meus: timebat enim ne & ipse
moreretur, sicut fratres ejus. Quæ abiit, & habi-
tavit in domo patris sui.
12 Evolutis autem multis diebus mortua est
C Sue uxor Judæ: qui post luctum consolatio-
ne suscepta, ascendebat ad tonsores ovium
suarum, & ipse & Hiras opilio gregis Odolla-
mites, in Thamnas.
13 Nuntiatumq; est Thamar, quòd socer illius
ascenderet in Thamnas ad tondendas oves.
14 Quæ, depositis viduitatis vestibus, assum-
psit theristrum: & mutato habitu, sedit in bivio
itineris, quod ducit Thamnam: eò quòd crevis-
set Sela, & non eum accepisset maritum.
15 Quam cùm vidisset Judas, suspicatus est
D esse meretricem: operuerat enim vultum suum,
ne agnosceretur.
16 Ingrediensque ad eam, ait: Dimitte me ut
coeam tecum: nesciebat enim quòd nurus sua
esset. Qua respondente: Quid dabis mihi ut
fruaris concubitu meo?
17 Dixit: Mittã tibi hœdum de gregibus. Rur-
sumq; illa dicente: Patiar quod vis, si dederis
mihi arrhabonẽ, donec mittas quod polliceris.
18 Ait Judas: Quid tibi vis pro arrhabone
dari? Respondit: Annulum tuum, & armillam,
& baculum quem manu tenes. Ad unum igitur
coitum mulier concepit,
19 Et surgens abiit: depositoque habitu, quem
sumpserat, induta est viduitatis vestibus. E
20 Misit autem Judas hœdum per pastorem
suum Odollamitem, ut reciperet pignus quod
dederat mulieri: qui cùm non invenisset eam,
21 Interrogavit homines loci illius: Ubi est
mulier quæ sedebat in bivio? Respondentibus
cunctis. Non fuit in loco isto meretrix.
22 Reversus est ad Judam, & dixit ei: Nõ in-
veni eam: sed & homines loci illius dixerunt
mihi, numquam sedisse ibi scortum.
23 Ait Judas: Habeat sibi, certè mendacii ar- F
guere nos non potest: ego misi hœdum quem
promiseram, & tu non invenisti eam.
24 Ecce autem post tres menses nuntiaverunt
Judæ, dicentes: Fornicata est Thamar nurus
tua, & videtur uterus illius intumescere. Dixit-
que Judas: Producite eam ut comburatur.
25 Quæ cùm duceretur ad pœnam, misit ad
socerum suum, dicens: De viro cujus hæc sunt,
concepi, cognosce cujus sit annulus, & armilla,
& baculus.
26 Qui, agnitis muneribus, ait: Justior me est: G
quia non tradidi eam Sela filio meo. Attamen
ultra non cognovit eam.
27 * Instante autem partu, apparuerunt gemi-
ni in utero: atque in ipsa effusione infantium, *Matt.
unus protulit manum, in qua obstetrix ligavit 1. a. 3.
coccinum, dicens.
28 Iste egredietur prior.
29 Illo verò retrahente manum, egressus est
alter: dixitque mulier: Quare divisa est propter
te maceria? & ob hanc causam vocavit no-
men ejus Phares.
30 * Postea egressus est frater ejus, in cujus *1. Par
manu erat coccinum; quem appellavit Zara. 2. a. 4.

CAPUT XXXIX.

Cùm prosperè ageret Joseph apud herum Putipharem, eique gratiosus totam administraret familiam, contemnens heram sæpiùs de concubitu interpellantem accusatur apud dominum, & in carcerem conjicitur, ubi custodis gratiam demeretur, à quo omnium vinctorum curam accipit.

A 1 IGitur Joseph ductus est in Ægyptum, emitque eũ Putiphar eunuchus Pharaonis, princeps exercitus, vir Ægyptius de manu Ismaelitarum, a quibus perductus erat.
2 Fuitque Dominus cum eo, & erat vir in cunctis prosperè agens: habitavitque in domo domini sui.
3 Qui optimè noverat Dominum esse cum eo, & omnia quæ gereret, ab eo dirigi in manu illius.
B 4 Invenitque Joseph gratiam coram domino suo, & ministrabat ei, a quo præpositus omnibus, gubernabat creditam sibi domum, & universa quæ ei tradita fuerant.
5 Benedixitque Dominus domui Ægyptii propter Joseph, & multiplicavit tam in ędibus quam in agris cunctam ejus substantiam:
6 Nec quidquam aliud noverat, nisi panem quo vescebatur. Erat autem Joseph pulchra facie, & decorus aspectu.
7 Post multos itaque dies, injecit domina sua oculos suos in Joseph, & ait: Dormi mecum.
8 Qui nequaquam acquiescens operi nefario, dixit ad eam: Ecce dominus meus, omnibus mihi traditis, ignorat quid habeat in domo sua:
9 Nec quidquam est quod non in mea sit potestate, vel non tradiderit mihi, præter te, quæ uxor ejus es: quo modo ergo possum hoc malum facere, & peccare in Deum meum?
10 Hujuscemodi verbis per singulos dies, & mulier molesta erat adolescenti, & ille recusabat stuprum.
11 Accidit autem quadam die, ut intraret
C Joseph domum, & operis quippiam absque arbitris faceret:
12 Et illa apprehensa lacinia vestimenti ejus, diceret: Dormi mecum. Qui relicto in manu ejus pallio fugit, & egressus est foras.
13 Cùmque vidisset mulier vestem in manibus suis, & se esse contemptam,
14 Vocavit ad se homines domus suæ, & ait ad eos: En introduxit virum Hebræum, ut illuderet nobis: ingressus est ad me, ut coiret mecum: cùmque ego succlamassem,
15 Et audisset vocem meam, reliquit pallium quod tenebam, & fugit foras.
16 In argumentum ergo fidei retentum pallium ostendit marito revertenti domum, D
17 Et ait: Ingressus est ad me servus Hebræus, quem adduxisti ut illuderet mihi:
18 Cùmque audisset me clamare, reliquit pallium quod tenebam, & fugit foras.
19 His auditis dominus, & nimium credulus verbis conjugis, iratus est valdè:
20 * Tradiditque Joseph in carcerem, ubi vincti regis custodiebantur, & erat ibi clausus. *Ps. 104. b.
21 Fuit autem Dominus cum Joseph, & misertus illius dedit ei gratiam in conspectu principis carceris.
22 Qui tradidit in manu illius universos vinctos qui in custodia tenebantur: & quidquid fiebat, sub ipso erat.
23 Nec noverat aliquid, cunctis ei creditis: Dominus enim erat cum illo, & omnia opera ejus dirigebat.

CAPUT XL.

Eunuchorum Pharaonis in carcere Joseph somnia interpretatus, alterum officio pristino restituendum, alterum suspendio finiendum prædixit: quæ omnia in Pharaonis natalitio evenerunt.

1 HIs ita gestis, accidit ut peccarent duo eunuchi, pincerna regis Ægypti, & pistor, domino suo. A
2 Iratusque contra eos Pharao (nam alter pincernis præerat, alter pistoribus.)
3 Misit eos in carcerem principis militum, in
quo

quo erat vinctus & Joseph.

4 At custos carceris tradidit eos Joseph, qui & ministrabat eis. Aliquantulum temporis fluxerat, & illi in custodia tenebantur.

5 Videruntque ambo somnium nocte una juxta interpretationem congruam sibi:

6 Ad quos cùm introisset Joseph manè, & vidisset eos tristes,

7 Sciscitatus est eos, dicens: Cur tristior est hodie solito facies vestra?

B 8 Qui responderunt: Somnium vidimus, & non est qui interpretetur nobis. Dixitque ad eos Joseph. Numquid non Dei est interpretatio? referte mihi quid videritis.

9 Narravit prior, præpositus pincernarum, somnium suum: Videbam coram me vitem,

10 In qua erant tres propagines, crescere paulatim in gemmas, & post flores uvas maturescere.

11 Calicemque Pharaonis in manu mea: tuli ergo uvas, & expressi in calicem quem tenebam, & tradidi poculum Pharaoni.

12 Respondit Joseph: Hæc est interpretatio somnii: Tres propagines, tres adhuc dies sunt:

13 Post quos recordabitur Pharao ministerii tui, & restituet te in gradum pristinum: dabisque ei calicem juxta officium tuum, sicut ante facere consueveras.

C 14 Tantum memento mei, cùm benè tibi fuerit, & facias mecum misericordiam: ut suggeras Pharaoni ut educat me de isto carcere:

15 Quia furto sublatus sum de terra Hebræorum, & hìc innocens in lacum missus sum.

16 Videns pistorum magister quòd prudenter somnium dissolvisset, ait: Et ego vidi somnium, quòd tria canistra farinæ haberem super caput meum:

17 Et in uno canistro quod erat excelsius, portare me putabam omnes cibos qui fiunt arte pistoria, avesque comedere ex eo.

D 18 Respondit Joseph. Hæc est interpretatio somnii: Tria canistra, tres adhuc dies sunt:

19 Post quos auferet Pharao caput tuum, ac suspendet te in cruce, & lacerabunt volucres carnes tuas.

20 Exinde dies tertius natalitius Pharaonis erat: qui faciens grande convivium pueris suis, recordatus est inter epulas magistri pincernarum, & pistorum principis.

21 Restituitque alterum in locum suum, ut porrigeret ei poculum:

22 Alterum suspendit in patibulo, ut conjectoris veritas probaretur.

23 Et tamen succedentibus prosperis, præpositus pincernarum oblitus est interpretis sui.

CAPUT XLI.

Somnia Pharaonis de bobus & spicis, cùm nemo alius valeret interpretari, unicus Joseph interpretatur, ideòque toti Aegypto præficitur, & ex Aseneth data sibi à Pharaone uxore duos sustulit filios ante septem famis annos. Sterilitas tandem fertilitati succedit.

A 1 POst duos annos vidit Pharao somnium. Putabat se stare super fluvium.

2 De quo ascendebant septem boves, pulchræ & crassæ nimis: & pascebantur in locis palustribus.

3 Aliæ quoque septem emergebant de flumine fœdæ confectæque macie, & pascebantur in ipsa amnis ripa in locis virentibus.

4 Devoraveruntque eas, quarum mira species & habitudo corporum erat. Expergefactus Pharao,

5 Rursum dormivit, & vidit alterum somnium: Septem spicæ pullulabant in culmo uno plenæ atque formosæ.

6 Aliæ quoque totidem spicæ tenues & percussæ uredine oriebantur,

7 Devorantes omnem priorum pulchritudinem. Evigilans Pharao post quietem,

8 Et facto manè, pavore perterritus, misit ad omnes conjectores Ægypti, cunctosque sapientes: & accersitis narravit somnium, nec erat qui interpretaretur.

B 9 Tunc demum reminiscens pincernarum magi-

magister, ait: Confiteor peccatum meum:
10 Iratus rex servis suis, me & magistrum pistorum retrudi jussit in carcerem principis militum:
11 Ubi una nocte uterque vidimus somnium præsagum futurorum.
12 Erat ibi puer Hebræus, ejusdem ducis militum famulus: cui narrantes somnia,
13 Audivimus quidquid postea rei probavit eventus: ego enim redditus sum officio meo: & ille suspensus est in cruce.
14 Protinus ad regis imperium eductum de carcere Joseph totonderunt: ac veste mutata, obtulerunt ei.
15 Cui ille ait: Vidi somnia, nec est qui edisserat: quæ audivi te sapientissime conjicere.
16 Respondit Joseph: Absque me Deus respondebit prospera Pharaoni.
C 17 Narravit ergo Pharao quod viderat: putabam me stare super ripam fluminis,
18 Et septem boves de amne conscendere, pulchras nimis, & obesis carnibus: quæ in pastu paludis vireta carpebant.
19 Et ecce, has sequebantur aliæ septem boves in tantum deformes & macilentæ, ut nunquam tales in terra Ægypti viderim:
20 Quæ, devoratis & consumptis prioribus,
21 Nullum saturitatis dedere vestigium: sed simili macie & squalore torpebant. Evigilans, rursus sopore depressus.
22 Vidi somnium: Septem spicæ pullulabant in culmo uno plenæ atque pulcherrimæ.
23 Aliæ quoque septem tenues & percussæ uredine, oriebantur e stipula:
24 Quæ priorum pulchritudinem devoraverunt. Narravi conjectoribus somnium, & nemo est qui edisserat.
25 Respondit Joseph: Somnium regis unum est: quæ facturus est Deus, ostendit Pharaoni.
D 26 Septem boves pulchræ, & septem spicæ plenæ: septem ubertatis anni sunt: eamdemque vim somnii comprehendunt.
27 Septem quoque boves tenues atque macilentæ, quæ ascenderunt post eas, & septem spicæ tenues, & vento urente percussæ: septem anni venturæ sunt famis.
A 28 Qui hoc ordine complebuntur:
29 Ecce septem anni venient fertilitatis magnæ in universa terra Ægypti:
30 Quos sequentur septem anni alij tantæ sterilitatis, ut oblivioni tradatur cuncta retrò abundantia: consumptura est enim fames omnem terram,
31 Et ubertatis magnitudinem perditura est inopiæ magnitudo.
32 Quod autem vidisti secundò ad eamdem rem pertinens somnium: firmitatis indicium est, eò quòd fiat sermo Dei, & velociùs impleatur.
33 Nunc ergo provideat rex virum sapientem & industrium, & præficiat eum terræ Ægypti:
34 Qui constituat præpositos per cunctas regiones: & quintam partem fructuum per septem annos fertilitatis,
35 Qui jam nunc futuri sunt, cõgreget in horrea: & omne frumentum sub Pharaonis potestate condatur, serveturque in urbibus.

36 Et præparetur futuræ septem annorum fami, quæ oppressura est Ægyptum, & non consumetur terra inopia. E
37 Placuit Pharaoni consilium, & cunctis ministris ejus.
38 Locutusque est ad eos: Num invenire poterimus talem virum, qui spiritu Dei plenus sit?
39 Dixit ergo ad Joseph: Quia ostendit tibi Deus omnia quæ locutus es, numquid sapientiorem & consimilem tui invenire potero?
40 * Tu eris super domum meam, & ad tui oris imperium cunctus populus obediet: uno tantùm regni solio te præcedam. *Ps. 104. b. 21.
41 Dixitque rursus Pharao ad Joseph: Ecce, constitui te super universam terram Ægypti. 1. Mac. 2. f. Act. 7. b. 10.
42 Tulitque annulum de manu sua, & dedit eum in manu ejus: vestivitque eum stola byssina, & collo torquem auream circumposuit.
43 Fecitque eum ascendere super currum suum secundum, clamante præcone, ut omnes coram eo genu flecterent, & præpositum esse scirent universæ terræ Ægypti.
44 Dixit quoque rex ad Joseph: Ego sum Pharao: absque tuo imperio non movebit quisquam manum aut pedem in omni terra Ægypti. F
45 Vertitque nomen ejus, & vocavit eum lingua Ægyptiaca, Salvatorem mundi. Deditque illi uxorem Aseneth filiam Putiphare sacerdotis Heliopoleos. Egressus est itaque Joseph ad terram Ægypti.
46 (Triginta autem annorum erat quando stetit in conspectu regis Pharaonis) & circuivit omnes regiones Ægypti.
47 Venitque fertilitas septem annorum: & in manipulos redactæ segetes congregatæ sunt in horrea Ægypti.
48 Omnis etiam frugum abundantia in singulis urbibus condita est.
49 Tantaque fuit abundantia tritici, ut arenæ maris coæquaretur, & copia mensuram excederet. G
50 * Nati sunt autem Joseph filii duo antequam veniret fames: quos peperit ei Aseneth filia Putiphare sacerdotis Heliopoleos. *Infr. 48. c. 20.
51 Vocavitque nomen primogeniti, Manasses, dicens: Oblivisci me fecit Deus omnium laborum meorum, & domus patris mei.
52 Nomen quoq; secundi appellavit Ephraim, dicens: Crescere me fecit Deus in terra paupertatis meæ.
53 Igitur transactis septem ubertatis annis, qui fuerant in Ægypto:
54 Cœperunt venire septem anni inopiæ: quos prædixerat Joseph: & in universo orbe fames prævaluit; in cuncta autem terra Ægypti panis erat.
55 Qua esuriente, clamavit populus ad Pharaonem, alimenta petens, quibus ille respondit: Ite ad Joseph: & quidquid ipse vobis dixerit, facite.
56 Crescebat autem quotidie fames in omni terra, aperuitque Joseph universa horrea, & vendebat Ægyptiis: nam & illos oppresserat fames.
57 Omnesque provinciæ veniebant in Ægyptum, ut emerent escas, & malum inopiæ temperarent.

CAPUT XLII.

Fratres Joseph, cogente fame, in Aegyptum pro emendis frumentis à patre missi, ab eo cognoscuntur, ac duriùs tractantur, & in carcerem conjiciuntur: tandem Simone in vinculis relicto, revertuntur, ac pecuniam in saccū cuiusque inditā unà cum frumento inscii referunt.

A 1 Audiens autem Jacob quòd alimenta
venderentur in Ægypto, dixit filiis
suis: Quare negligitis?
2 Audivi quòd triticum venundetur in Ægy-
pto: descendite, & emite nobis necessaria, ut
possimus vivere, & non consumamur inopia.
3 Descendentes igitur fratres Joseph decem,
ut emerent frumenta in Ægypto:
4 Benjamin in domi retento à Jacob, qui di-
xerat fratribus ejus: Ne fortè in itinere quid-
quam patiatur mali.
5 Ingressi sunt terram Ægypti cum aliis qui
pergebant ad emendum. Erat autem fames in
terra Chanaan.
B 6 Et Joseph erat princeps in terra Ægypti, at-
que ad ejus nutum frumenta populis vendebā-
tur. Cùmque adorassent eum fratres sui,
7 Et agnovisset eos, quasi ad alienos duriùs
loquebatur, interrogans eos: Unde venistis?
Qui responderunt: De terra Chanaan, ut ema-
mus victui necessaria.
8 Et tamen fratres ipse cognoscens, non est
cognitus ab eis.
9 Recordatusque somniorum, quæ aliquando
viderat, ait ad eos: Exploratores estis: ut vi-
deatis infirmiora terræ venistis.
10 Qui dixerunt: Non est ita, domine, sed ser-
vi tui venerunt ut emerent cibos.
C 11 Omnes filii unius viri sumus: pacifici veni-
mus, nec quidquā famuli tui machinātur mali.
12 Quibus ille respondit: Aliter est: immunita
terræ hujus considerare venistis.
13 At illi: Duodecim inquiunt, servi tui, fratres
sumus, filii viri unius in terra Chanaan: mini-
mus cum patre nostro est, alius non est super.
14 Hoc est, ait, quod locutus sum: Explo-
ratores estis.
15 Jam nunc experimentum vestri capiam:
per salutem Pharaonis non egrediemini hinc,
donec veniat frater vester minimus.
16 Mittite ex vobis vnum, & adducat eū: vos
autem eritis in vinculis, donec probentur quæ
dixistis utrùm vera an falsa sint: alioquin per
salutem Pharaonis exploratores estis.
17 Tradidit ergo illos custodiæ tribus diebus.
18 Die autē tertio eductis de carcere, ait: Fa-
cite quæ dixi, & vivetis: Deum enim timeo.
19 Si pacifici estis, frater vester unus ligetur D
in carcere: vos autem abite, & ferte frumenta
quæ emistis, in domos vestras.
20 * Et fratrem vestrum minimū ad me addu- *Infr.
cite, ut possim vestros probare sermones, & non 43.a.5.
moriamini. Fecērunt ut dixerat.
21 Et locuti sunt ad invicem: Meritò hæc pa-
timur, quia peccavimus in fratrem nostrum,
videntes angustias animæ illius, dum depreca-
retur nos, & non audivimus: ideircò venit su-
per nos ista tribulatio.
22 Ex quibus unus Ruben, ait: Numquid non *Sup.
dixi vobis: *Nolite peccare in puerum: & non 37.c.21
audistis me? en sanguis ejus exquiritur.
23 Nesciebant autē quòd intelligeret Joseph
eò quòd per interpretem loqueretur ad eos.
24 Avertitque se parùmper, & flevit: & rever-
sus locutus est ad eos.
25 Tollensque Simeon, & ligans illis præsen-
tibus, jussit ministris ut implerent eorum saccos
tritico, & reponerent pecunias singulorum in
sacculis suis, datis supra cibariis in viam: qui
fecērunt ita.
26 At illi portantes frumenta in asinis suis,
profecti sunt.
27 Apertóque unus sacco, vt daret jumento
pabulum in diversorio, contemplatus pecu-
niam in ore sacculi,
28 Dixit fratribus suis: Reddita est mihi pe-
cunia, en habetur in sacco. Et obstupefacti tur-
batique, mutuo dixerunt, quidnam est hoc
quod fecit nobis Deus?

29 Veneruntque ad Jacob patrem suum in terra Chanaan, & narraverunt ei omnia quæ accidissent sibi, dicentes.

30 Locutus est nobis Dominus terræ durè, & putavit nos exploratores esse provinciæ.

31 Cui respondimus: Pacifici sumus, nec ullas molimur insidias.

32 Duodecim fratres uno patre geniti sumus: unus non est super. minimus cum patre nostro est in terra Chanaan.

33 Qui ait nobis: Sic probabo quòd pacifici sitis: fratrem vestrum unum dimittite apud me, & cibaria domibus vestris necessaria sumite, & abite.

34 Fratremque vestrum minimum adducite ad me, ut sciam quòd non sitis exploratores: & istum, qui tenetur in vinculis, recipere possitis: ac deinceps quæ vultis, emendi habeatis licentiam.

35 His dictis, cum frumenta effunderent, singuli repererunt in ore saccorum ligatas pecunias: exterritisque simul omnibus,

G 36 Dixit pater Jacob: Absque liberis me esse fecistis, Joseph non est super, Simeon tenetur in vinculis, & Benjamin auferetis: in me hæc omnia mala reciderunt.

37 Cui respondit Ruben: Duos filios meos interfice, si non reduxero illum tibi: trade illum in manu mea, & ego eum tibi restituam.

38 At ille: Non descendet, inquit, filius meus vobiscum: frater eius mortuus est, & ipse solus remansit: si quid ei adversi acciderit in terra ad quam pergitis, deducetis canos meos cum dolore ad inferos.

CAPUT XLIII.

Aegre impetrarunt fratres Joseph à patre, ut in Aegyptum revertentes additis muneribus ac duplici pecunia, Benjamin secum ducerent: qui invitati ad convivium, educto Simeone de carcere, simul epulantur cum Joseph.

A 1 Interim fames omnem terram vehementer premebat.

2 Consumptisque cibis quos ex Ægypto detulerant, dixit Jacob ad filios suos: Revertimini, & emite nobis pauxillum escarum.

3 Respondit Judas: Denuntiavit nobis vir ille sub attestatione jurisjurandi dicens: Non videbitis faciem meam, nisi fratrem vestrum minimum adduxeritis vobiscum.

4 Si ergo vis eum mittere nobiscum, pergemus pariter, & ememus tibi necessaria:

5 Sin autem non vis, non ibimus: vir enim, ut
*Supr. 42.d.20 sæpe diximus, denuntiavit nobis, dicens; *Non videbitis faciem meam absque fratre vestro minimo.

B 6 Dixit eis Israel: In meam hoc fecistis miseriam, ut indicaretis ei & alium habere vos fratrem.

7 At illi responderunt: Interrogavit nos homo per ordinem nostram progeniem: si pater viveret: si haberemus fratrem: & nos respondimus ei consequenter juxta id quod fuerat sciscitatus: numquid scire poteramus quod dicturus esset: Adducite fratrem vestrum vobiscum?

8 Judas quoque dixit patri suo: Mitte puerum mecum, ut proficiscamur, & possimus vivere: ne moriamur nos & parvuli nostri.

9 * Ego suscipio puerum: de manu mea require illum, nisi reduxero, & reddidero eum tibi, Inf. 44 g. 32
ero peccati reus in te omni tempore.

10 Si non intercessisset dilatio, jam vice altera venissemus.

11 Igitur Israel pater eorum dixit ad eos: Si sic necesse est, facite quod vultis: sumite de optimis terræ fructibus in vasis vestris, & deferte viro munera, modicum resinæ, & mellis, & storacis, stactes, & terebinthi, & amygdalarum. C

12 Pecuniam quoque duplicem ferte vobiscum: & illam, quam invenistis in sacculis, reportate, ne forte errore factum sit:

13 Sed & fratrē vestrum tollite, & ite ad virū.

14 Deus autem meus omnipotens faciat vobis eum placabilem: & remittat vobiscum fratrem vestrum quem tenet, & hunc Benjamin: ego autem quasi orbatus absque liberis ero.

15 Tulerunt ergo viri munera, & pecuniam dupli-

duplicem, & Benjamin: deſcenderuntque in
Ægyptum,& ſteterunt coram Joſeph.
16 Quos cùm ille vidiſſet,& Benjamin ſimul,
D præcepit diſpenſatori domus ſuæ, dicens: In-
troduc viros domum,& occide victimas,& in-
ſtrue convivium: quoniam hodie mecum ſunt
comeſturi meridie.
17 Fecit ille quod ſibi fuerat imperatum, &
introduxit viros domum.
18 Ibique exterriti, dixerunt mutuo: Propter
pecuniam, quam retulimus prius in ſaccis no-
ſtris,introducti ſumus: ut devolvat in nos ca-
lumniam, & violenter ſubjiciat ſervituti, &
nos, & aſinos noſtros.
19 Quamobrem in ipſis foribus accedentes
ad diſpenſatorem domus
Supr.42.3. 20 Locuti ſunt: Oramus dñe ut audias nos. *
Jam ante deſcendimus ut emeremus eſcas.
21 Quibus emptis, cùm veniſſemus ad diver-
E ſorium,aperuimus ſaccos noſtros,& invenimus
pecuniam in ore ſaccorum; quam nunc eodem
pondere reportavimus.
22 Sed & aliud attulimus argentum, ut ema-
mus quæ nobis neceſſaria ſunt: non eſt in no-
ſtra conſcientia quis poſuerit eam in marſupiis
noſtris.
23 At ille reſpondit: Pax vobiſcum, nolite ti-
mere: Deus veſter, & Deus patris veſtri,dedit
vobis theſauros in ſaccis veſtris, nam pecu-
niam, quam dediſtis mihi, probatam ego ha-
beo. Eduxitque ad eos Simeon.
24 Et introductis domũ,attulit aquã, & lave-
runt pedes ſuos, deditque pabulũ aſinis eorum.
25 Illi verò parabant munera, donec ingre- F
deretur Joſeph meridie: audierant enim quòd
ibi comeſturi eſſent panem.
26 Igitur ingreſſus eſt Joſeph domum ſuam,
obtuleruntque ei munera, tenentes in manibus
ſuis: & adoraverunt proni in terram.
27 At ille,clementer reſalutatis eis, interro-
gavit eos dicens: Salvuſne eſt pater veſter ſe-
nex,de quo dixeratis mihi? Adhuc vivit?
28 Qui reſponderunt: Soſpes eſt ſervus tuus
pater noſter:adhuc vivit.Et incurvati, adora-
verunt eum.
29 Attollens autẽ Joſeph oculos,vidit Benja-
min fratrem ſuũ uterinum,& ait: Iſte eſt frater
veſter parvulus,de quo dixeratis mihi? Et rur-
ſum: Deus,inquit, miſereatur tui,fili mi,
30 Feſtinavitque in domum quia cõmota fue- G
rant viſcera ejus ſuper fratre ſuo, & erumpe-
bant lacrymæ:& introiens cubiculum, flevit.
31 Rurſumque lota facie egreſſus, continuit
ſe, & ait: Ponite panes.
32 Quibus appoſitis,ſeorſum Joſeph, & ſeor-
ſum fratribus, Ægyptiis quoque, qui veſceban-
tur ſimul,ſeorſum (illicitum eſt enim Ægyptiis
comedere cum Hebræis, & profanum putant
hujuſcemodi convivium)
33 Sederunt coram eo, primogenitus juxta
primogenita ſua, & minimus juxta ætatem
ſuam. Et mirabantur nimis,
34 Sumptis partibus quas ab eo acceperant:
majorque pars venit Benjamin, ita ut quinque
partibus excederet. Biberuntque & inebriati
ſunt cum eo.

CAPUT XLIV.

Joſeph jubet abſcondi ſcyphum ſuum in ſacco Benjamin,& poſt eum inventum, revocatos ab itinere fratres furti arguit: Judas autem pro Benjamin ſe in ſervitutem offert.

1 PRæcepit autem Joſeph diſpenſatori do-
A mus ſuæ,dicens: Imple ſaccos eorum
frumento,quantum poſſunt capere:& pone pe-
cuniam ſingulorum in ſummitate ſacci.
2 Scyphum autem meum argenteum, & pre-
tium quod dedit tritici, pone in ore ſacci ju-
nioris. Factumque eſt ita.
3 Et orto mane,dimiſſi ſunt cum aſinis ſuis.
4 Jamque urbem exierant, & proceſſerant
paululùm: tunc Joſeph acceſſito diſpenſatore
domus,Surge,inquit,& perſequere viros: & ap-
prehenſis dicito: Quare reddidiſtis malum pro
bono?
5 Scyphus, quem furati eſtis, ipſe eſt in quo
bibit dominus meus, & in quo augurari ſo- B

let: pessimam rem fecistis.

6 Fecit ille ut jusserat. Et apptehensis per ordinem locutus est.

7 Qui responderunt: Quare sic loquitur dominus noster, ut servi tui tantùm flagitij commiserint?

8 Pecuniam, quam inuenimus in summitate saccorum, reportavimus ad te de terra Chanaan: & quo modo cōnsequens est ut furati simus de domo domini tui aurū vel argentum?

9 Apud quemcumque fuerit inventum servo-
C rum tuorum quod quæris moriatur, & nos erimus servi domini nostri.

10 Qui dixit eis: Fiat juxta vestram sententiam: apud quemcumque fuerit inventum, ipse sit servus meus, vos autem eritis innoxij.

11 Itaque festinatò deponentes in terram saccos, aperuerunt singuli.

12 Quos scrutatus, incipiens à maiore usq; ad minimū, invenit scyphum in sacco Benjamin.

13 At illi, scissis vestibus, oneratisque rursum asinis, reversi sunt in oppidum.

14 Primusque Judas cū fratribus ingressus est ad Joseph (necdum enim de loco abierat) omnesque ante eum pariter in terram corruerunt.

D 15 Quibus ille ait: Cur sic agere voluistis: an ignoratis quòd non sit similis mei in augurandi scientia?

16 Cui Judas: Quid respondebimus, inquit domino meo? vel quid loquemur, aut justè poterimus obtendere? Deus invenit iniquitatem servorum tuorū: en omnes servi sumus domini mei, & nos, & apud quem inventus est scyphus.

17 Respondit Joseph: Absit à me ut sic agam: qui furatus est scyphum, ipse sit servus meus; vos autem abite liberi ad patrem vestrum.

E 18 Accedens autem propius Judas, confidenter ait: Oro domine mi, loquatur servus tuus verbum in auribus tuis, & ne irascaris famulo tuo: tu es enim post Pharaonem.

*Supr. 42. c. 11. 19 Dominus meus. * Interrogasti prius servos tuos: Habetis patrem, aut fratrem?

20 Et nos respondimus tibi domino meo: Est nobis pater senex, & puer parvulus, qui in senectute illius natus est, cuius uterinus frater mortuus est: & ipsum solum habet mater sua, pater verò tenere diligit eum.

21 Dixistique servis tuis: Adducite eum ad me, & ponam oculos meos super illum.

22 Suggessimus domino meo: Non potest
F puer relinquere patrem suum: si enim illum dimiserit, morietur.

*Supr. 43. a. 3. & 5. 23 * Et dixisti servis tuis: Nisi venerit frater vester minimus vobiscum, non videbitis amplius faciem meam.

24 Cùm ergo ascendissemus ad famulum tuum patrem nostrum, narravimus ei omnia quæ locutus est dominus meus.

25 Et dixit pater noster: Revertimini, & emite nobis parum tritici.

26 Cui diximus: Ire non possumus: si frater noster minimus descenderit nobiscum, proficiscemur simul: aliòquin illo absente, non au-
G demus videre faciem viri.

*Supr. 37. c. 33. 27 Ad quæ ille respondit: * Vos scitis quòd duos filios genuerit mihi uxor mea.

28 Egressus est unus, & dixistis: Bestia devoravit eum: & hucusque non comparet.

29 Si tuleritis & istum, & aliquid ei in via contigerit, deducetis canos meos cum mœrore ad inferos.

30 Igitur si intravero ad servum tuum patrem nostrum, & puer defuerit (cùm anima illius ex hujus anima dependeat)

31 Videritque eum non esse nobiscum, morietur, & deducent famuli tui canos ejus cum dolore ad inferos.

32 Ego proprie servus tuus sim, qui in meam hunc recepi fidem, & spopondi dicens: *Nisi reduxero eum, peccati reus ero in patrem meum omni tempore. *Supr. 43. b. 9.

33 Manebo itaque servus tuus pro puero in ministerio domini mei, & puer ascendat cum fratribus suis.

34 Non enim possum redire ad patrem meū, absente puero: ne calamitatis, quæ oppressura est patrem meum, testis assistam.

CAPUT XLV.

Ioseph se fratribus manifestat eosque territos cum osculo amplexatur: quare Pharao unà cum tota domo sua exultans, præcepit ut advocetur pater cum universa domo sua in Ægyptum; idem multis verbis denuntiat Ioseph, fratresque multis donatos muneribus ad patrem remittit.

1 NOn se poterat ultra cohibere Joseph multis coram astantibus: unde præcepit ut egrederentur cuncti foras, & nullus interesset alienus agnitioni mutuæ. A

2 Elevavitque vocem cum fletu: quā audierunt Ægyptij, omnisque domus Pharaonis.

3 Et dixit fratribus suis: Ego sum Joseph: adhuc pater meus vivit? Non poterant respondere fratres nimio terrore perterriti. B

4 Ad quos ille clementer: Accedite, inquit, ad me. Et cùm accessissent prope, * Ego sum, ait, Joseph, frater vester, quem vendidistis in Ægyptum. * Act. 7. b. 14.

5 Nolite pavere, neque vobis durum esse videatur quòd vendidistis me in his regionibus: * pro salute enim vestra misit me Deus ante vos in Ægyptum. * Inf. 50. b. 20.

6 Biennium est enim quòd cœpit fames esse in terra: & adhuc quinque anni restant, quibus nec arari poterit, nec meti.

7 Præmisitque me Deus ut reservemini super terram, & escas ad vivendum habere possitis.

8 Non vestro consilio, sed Dei voluntate huc missus sum: qui fecit me quasi patrem Pharaonis, & dominum universæ domus ejus, ac principem in omni terra Ægypti. C

9 Festinate, & ascendite ad patrem meum, & dicetis ei: Hæc mandat filius tuus Joseph: Deus fecit me Dominum universæ terræ Ægypti: descende ad me, ne moreris.

10 Et habitabis in terra Gessen: erisque juxta me tu, & filii tui, & filii filiorum tuorū, oves tuæ, & armenta tua & universa quæ possides.

11 Ibique te pascam (adhuc enim quinque anni residui sunt famis) ne & tu pereas, & domus tua, & omnia quæ possides. D

12 En oculi vestri, & oculi fratris mei Benjamin, vident quòd os meum loquatur ad vos.

13 Nuntiate patri meo universam gloriam meam, & cuncta quæ vidistis in Ægypto: festinate, & adducite eum ad me.

14 Cumque amplexatus recidisset in collum Benjamin fratris sui, flevit: illo quoque simi-

liter flente super collum ejus.
15 Osculatusque est Joseph omnes fratres
suos, & ploravit super singulos: post quæ ausi
sunt loqui ad eum.
16 Auditumque est, & celebri sermone vulga-
tum in aula regis: Venerunt fratres Joseph: &
gavisus est Pharao, atq; omnis familia ejus.
17 Dixitque ad Joseph ut imperaret fratribus
suis, dicens: Onerantes jumenta, ite in ter-
ram Chanaan,
18 Et tollite inde patrem vestrum & cogna-
tionem, & venire ad me: & ego dabo vobis
omnia bona Ægypti, ut comedatis medullam
terræ.
19 Præcipe etiam ut tollant plaustra de terra
Ægypti, ad subvectionem parvulorum suorum
ac conjugum: & dicito: Tollite patrem ve-
F strum, & properare quantocyus venientes:
20 Nec dimittatis quidquam de supellectili
vestra, quia omnes opes Ægypti vestræ erunt.
21 Fecerūtq; filii Israel ut eis mandatū fuerat.
Quibus dedit Joseph plaustra, secundùm Pha-
raonis imperium: & cibaria in itinere.
22 Singulis quoque proferri jussit binas stolas:
Beniamin verò dedit trecentos argenteos cum
quinque stolis optimis:
23 Tantumdem pecuniæ & vestium mittens
patri suo, addens & asinos decem, qui subve-
herent ex omnibus divitiis Ægypti: & totidem
asinas, triticum in itinere panesque portantes.
24 Dimisit ergo fratres suos, & proficiscen-
tibus ait: Ne irascamini in via.
25 Qui ascendentes ex Ægypto, venerunt in G
terram Chanaan ad patrem suum Jacob.
26 Et nuntiaverunt ei, dicentes: Joseph fi-
lius tuus vivit: & ipse dominatur in omni terra
Ægypti. Quo audito Jacob, quasi de gravi
somno evigilans, tamen non credebat eis.
27 Illi è contra referebant omnem ordinem
rei. Cùmque vidisset plaustra, & universa
quæ miserat, revixit spiritus ejus,
28 Et ait: Sufficit mihi si adhuc Joseph filius
meus vivit: vadam, & videbo illum ante-
quam moriar.

CAPUT XLVI.

Jacob renovata Dei promissione cum universis filiis ac nepotibus quorum nomina recensentur, in Aegyptum descendit: cui occurrens Joseph suadet ut Pharaoni se esse pastores ovium dicant.

1 PRofectusque Israel cum omnibus quæ
A habebat, venit ad puteum juramenti: &
mactatis ibi victimis Deo patris sui Isaac,
2 Audivit eum per visionem noctis vocan-
tem se, & dicentem sibi: Jacob, Jacob, cui
respondit: Ecce adsum.
3 Ait illi Deus: Ego sum fortissimus Deus pa-
tris tui: noli timere, descende in Ægyptum, quia
in gentem magnam faciam te ibi.
4 Ego descendam tecum illuc, & ego inde
adducam te revertentem: Joseph quoque po-
net manus suas super oculos tuos.
5 Surrexit autem Jacob à puteo juramen-
t.7. ti: * tuleruntque eum filii cum parvulis &
15. uxoribus suis in plaustris quæ miserat Pharao
ad portandum senem,
6 Et omnia quę possederat in terra Chanaan:
venitque in Ægyptum cum omni semine suo, * Ios.
7 Filii ejus, & nepotes, filiæ, & cuncta si- 14.a.1.
mul progenies. Psalm.
8 Hæc sunt autem nomina filiorum Israel, qui 104.
ingressi sunt in Ægyptum, ipse cum liberis b. 22. B
suis. * Primogenitus Ruben.
9 Filii Ruben: Henoch & Phallu & Hesron Isa.51.
& Charmi. a. 4.
10 Filii Simeon: Jamuel & Jamin & Ahod, *Exod
& Jachin & Sohar, & Saul filius Chanaaniti- 1.a.1.
dis. 6.b.14.
11 Filii Levi: Gerson & Gaath & Merari. Num.
12 Filii Juda: Her & Onan & Sela & Pha- 16.a.5.
res, & Zara: mortui sunt autem Her & Onan in 1.Par.
terra Chanaan. Natique sunt filii Phares, Hes- 5.a.1.
ron & Hamul. & 5.
13 Filii Issachar: Thola & Phua & Job & Exo.6.
Semron. c. 15.
14 Filii Zabulon: Sared & Elon & Jahelel. 1.Par.
4.c.14.

15 Hi

1. Par. 15 Hi filii Liæ quos genuit in Mesopotamia
6.a.1. Syriæ cum Dina filia sua, omnes animæ filio-
1. Par. rum ejus & filiarum, triginta tres.
2.a.1. 16 Filii Gad: Sephon, & Haggi & Suni & Ese-
4.d.21. bon & Heri & Arodi & Areli.
1. Par. 17 * Filii Aser: Jamne & Jesua & Jessui &
7.a.1. Beria, Sara quoque soror eorum. Filii Beria: He-
ber & Melchiel.
18 Hi filii Zelphæ, quã dedit Laban Liæ filiæ
suæ, & hos genuit Jacob sedecim animas.
19. Filii Rachel uxoris Jacob: Joseph & Be-
niamin.
*1. Par. 20 *Natiq; sunt Joseph filii in terra Ægypti,
7.f.30. quos genuit ei Aseneth filia Putipharis sacer-
C dotis Heliopoleos: Manasses & Ephraim.
*Supr. 21 Filii Benjamin: Bela & Bechor & Asbel &
41.f.53 Gera & Naaman & Echi & Ros & Mophim
1. Par. & Ophim & Ared.
7.b.6.
8.a.1. 22 Hi filii Rachel quos genuit Jacob: omnes
animæ, quatuordecim.
23 Filii Dan: Husim.
24 Filii Nephthali: Jasiel & Guni & Jeser &
Sallem.
25 Hi filii Balæ, quam dedit Laban Racheli
filiæ suæ: & hos genuit Jacob: omnes animæ,
septem.
26 Cunctæ animæ, quæ ingressæ sunt cum Ja-
cob in Ægyptum, & egressæ sunt de femore il-
lius absq; uxoribus filiorũ eius, sexaginta sex.

27 Filii autem Joseph, qui nati sunt ei in terra *Deut.
Ægypti, animæ duæ, * Omnes animæ domus 10.d.22
Jacob, quæ ingressæ sunt in Ægyptum, fuere
septuaginta.
28 Misit autem Judam ante se ad Joseph, ut
nuntiaret ei, & occurreret in Gessen.
29 Quò cùm pervenisset, juncto Joseph curru D
suo, ascendit obviàm patri suo ad eundem lo-
cum: vidensque eum, irruit super collum ejus,
& inter amplexus flevit.
30 Dixitque pater ad Joseph: Jam lætus mo-
riar, quia vidi faciem tuam, & superstitem te
relinquo.
31 At ille locutus est ad fratres suos, & ad
omnem domum patris sui: Ascendam & nun-
tiabo Pharaoni, dicamque ei: Fratres mei, &
domus patris mei, qui erant in terra Chanaan,
venerunt ad me:
32 Et sunt viri pastores ovium, curamque ha-
bent alendorum gregum: pecora sua, & armen-
ta, & omnia quæ habere potuerunt, adduxerunt
secum.
33 Cùmque vocaverit vos, & dixerit: Quod
est opus vestrum?
34 Respondebitis: Viri pastores sumus servi
tui, ab infantia nostra usque in præsens, & nos
& patres nostri. Hæc autem dicetis, ut habitare
possitis in terra Gessen: quia detestantur Ægy-
ptii omnes pastores ovium.

CAPUT XLVII.

Joseph, adventu patris & fratrum Pharaoni nuntiato, introducit Jacob cum filiis ad Pharaonem: terra Gessen conceditur iis ad inhabitandum, famisque tempore eos alit: porrò fames tantùm premit Ægyptum, ut, venditis pecoribus, terram quoque vendere sint coacti: quo factum est ut quinta pars fructuum regibus Ægypti perpetuò cedat, prætereà quã in possessionibus sacerdotũ. Post annos septemdecim Jacob plurimũ ditatus, & jam moriturus adjurat Joseph de sua sepultura in Chananæa.

A 1 INgressus ergo Joseph nuntiavit Pharao-
ni, dicens: Pater meus & fratres, oves
eorum & armenta, & cuncta quæ possident, ve-
nerunt de terra Chanaan: & ecce consistunt in
terra Gessen.
2 Extremos quoque fratrum suorum quinque
viros constituit coram rege:
3 Quos ille interrogavit: Quid habetis ope-
ris? Responderunt: Pastores ovium sumus ser-
vi tui, & nos, & patres nostri.
4 Ad peregrinandum in terra tua venimus:
quoniam non est herba gregibus servorum
tuorum, ingravescente fame in terra Chanaan:
petimusque ut esse nos jubeas servos tuos in
terra Gessen.
5 Dixit itaque rex ad Joseph: Pater tuus & B

fra-

fratres tui venerunt ad te.

6 Terra Ægypti in conspectu tuo est: in optimo loco fac eos habitare, & trade eis terram Gessē. Quòd si nosti in eis esse viros industrios, constitue illos magistros pecorum meorum.

7 Post hæc introduxit Joseph patrem suum ad Regem, & statuit cum coram eo: qui benedicens illi,

8 Et interrogatus ab eo: Quot sunt dies annorum vitæ tuæ?

9 Respondit: Dies peregrinationis meæ centum triginta annorum sunt, parvi & mali, & non pervenerunt usque ad dies patrum meorum quibus peregrinati sunt.

C 10 Et benedicto rege, egressus est foras.

11 Joseph verò patri & fratribus suis dedit possessionem in Ægypto in optimo terræ loco, Ramesses, ut præceperat Pharao.

12 Et alebat eos, omnemque domum patris sui, præbens cibaria singulis.

13 In toto enim orbe panis deerat, & oppresserat fames terrā, maximè Ægypti & Chanaā.

14 E quibus omnem pecuniam congregavit pro venditione frumenti, & intulit eam in ærarium regis.

D 15 Cùmque defecisset emptoribus pretium, venit cuncta Ægyptus ad Joseph, dicens: Da nobis panes: quare morimur coram te, deficiente pecunia?

16 Quibus ille respondit: Adducite pecora vestra, & dabo vobis pro eis cibos, si pretium non habetis.

17 Quæ cùm adduxissent, dedit eis alimenta pro equis, & ovibus, & bobus, & asinis: sustentavitque eos illo anno pro commutatione pecorum.

18 Venerunt quoque anno secundo, & dixerunt ei: Non celabimus dominum nostrum quòd deficiente pecunia, pecora simul defecerunt; nec clam te est, quòd absque corporibus & terra nihil habeamus.

19 Cur ergo moriemur te vidente? & nos & terra nostra tui erimus: eme nos in servitutem regiam, & præbe semina, ne pereunte cultore redigatur terra in solitudinem.

E 20 Emit igitur Joseph omnem terrā Ægypti vendentibus singulis possessiones suas præ magnitudine famis. Subjecitque eam Pharaoni.

21 Et cunctos populos ejus, a novissimis terminis Ægypti usque ad extremos fines ejus.

22 Præter terram sacerdotum quæ a rege tradita fuerat eis: quibus & statuta cibaria ex horreis publicis præbebantur, & idcircò non sunt compulsi vendere possessiones suas.

23 Dixit ergo Joseph ad populos: En ut cernitis, & vos, & terram vestram Pharao possidet: accipite semina, & serite agros,

F 24 Ut fruges habere possitis. Quintam partem regi dabitis: quatuor reliquas permitto vobis in sementem, & in cibum familiis & liberis vestris.

25 Qui responderunt: Salus nostra in manu tua est: respiciat nos tantum dominus noster, & læti serviemus regi.

26 Ex eo tempore usque in præsentem diem, in universa terra Ægypti, regibus quinta pars solvitur, & factum est quasi in legem, absque terra sacerdotali, quæ libera ab hac conditione fuit.

27 Habitavit ergo Israel in Ægypto, id est, in terra Gessen, & possedit eam: auctusque est, & multiplicatus nimis.

28 Et vixit in ea decem & septem annis: factique sunt omnes dies vitæ illius centum quadraginta septem annorum:

29 Cùmque appropinquare cerneret diem mortis suæ, vocavit filium suum Joseph, & dixit ad eum: Si inveni gratiam in conspectu G
tuo, * pone manum tuam sub femore meo: & *Supr.
facies mihi misericordiam & veritatem, ut non 24.a.2.
sepelias me in Ægypto.

30 Sed dormiam cum patribus meis, & auferas me de terra hac, condasque in sepulchro majorum meorum. Qui respondit Joseph: Ego faciam quod jussisti.

31 Et ille: Jura ergo inquit, mihi. Quo jurante, adoravit Israel Deum, conversus ad lectuli caput.

CAPUT XLVIII.

Jacob ægrotantem invisit Joseph; cujus filios Manassen & Ephraim Jacob sibi adoptat ac benedicit, minorem; contradicente Joseph, majori præponit; denique supra fratres partem unam Joseph tribuit.

1 His ita transactis, nuntiatum est Joseph A
quòd ægrotaret pater suus: qui, assumptis duobus filiis Manasse & Ephraim, ire perrexit.

2 Dictumque est seni: Ecce filius tuus Joseph venit ad te. Qui confortatus sedit in lectulo,

3 Et ingresso ad se ait: Deus omnipotens* ap- *Supr.
paruit mihi in Luza, quæ est in terra Chanaan; 8.c.13
Benedixitque mihi,

4 Et ait: Ego te augebo & multiplicabo, & faciam te in turbas populorum: daboque tibi terram hanc, & semini tuo post te, in possessionem sempiternam.

5 Duo ergo filii tui, qui * nati sunt tibi in ter- *Supr.
ra Ægypti antequam huc venirem ad te, mei 41.f.50
erunt: *Ephraim & Manasses, sicut Rubē & Si- *Infr.
meon reputabuntur mihi. 11.b.7
d.19.

6 Reliquos autem quos genueris post eos, tui erunt, & nomine fratrum suorum vocabuntur in possessionibus suis.

7 Mihi enim, quando veniebam de Mesopo- B
tamia, * mortua est Rachel in terra Chanaan *Supr.
in ipso itinere, eratque vernum tempus: & in- 35.c.11
grediebar Ephratam, & sepelivi eam juxta viam Ephratæ, quæ alio nomine appellatur Bethlehem.

8 Videns autem filios ejus dixit ad eum: Qui sunt isti?

9 Respondit, Filii mei sunt, quos donavit mihi Deus in hoc loco. Adduc, inquit, eos ad me, ut benedicam illis.

10 Oculi enim Israel caligabāt præ nimia senectute, & clarè videre non poterat. Applicitosq; ad se deosculatus, & circumplexus eos,

11 Dixit ad filium suum: Non sum fraudatus aspectu tuo: insuper ostendit mihi Deus semen tuum.

12 Cùmque tulisset eos Joseph de gremio patris, adoravit pronus in terram.

13 Et posuit Ephraim ad dexteram suam, id est, ad sinistram Israel: Manassen verò in sini- C
stra sua, ad dexteram scilicet patris, applicuitque ambos ad eum.

14 Qui extendens manum dexteram, posuit super

super caput Ephraim minoris fratris: sinistram
autem super caput Manasse, qui major natu
*Hebr erat, commutans manus.
11. 15 Benedixitque Jacob filiis Joseph. & ait:
d.21. Deus, in cujus conspectu ambulaverunt patres
mei Abraham & Isaac, Deus qui pascit me ab
adolescentia mea usque in præsentem diem:
* Sup. 16 * Angelus, qui eruit me de cunctis malis,
31.d. benedicat pueris istis: & invocetur super eos
29.d. nomen meum, nomina quoque patrum meorum
29. 32. Abraham & Isaac, & crescant in multitudi-
a. 2. nem super terram.
Matth. 17 Videns autem Joseph quòd posuisset pa-
13. ter suus dexteram manum, super caput Ephra-
b. 10. im graviter accepit: & apprehensam manum
patris levare conatus est de capite Ephraim, &
transferre super caput Manasse.

18 Dixitque ad patrem: Non ita convenit,
pater: quia hic est primogenitus, pone dexte D
ram tuam super caput ejus.
19 Qui renuens, ait: Scio fili mi, scio: & iste
quidem erit in populos, & multiplicabitur: sed
frater ejus minor, major erit illo: & semen il-
lius crescet in gentes.
20 Benedixitque eis in tempore illo, dicens:
In te benedicetur Israel, atque dicetur: Faciat
tibi Deus sicut Ephraim, & sicut Manasse. Con-
stituitque Ephraim ante Manassen.
21 Et ait ad Joseph filium suum: En ego mo-
rior, & erit Deus vobiscum, reducetque vos
ad terram patrum vestrorum.
22 Do tibi * partem unam extra fratres tuos, *Ios.
quam tuli de manu * Amorrhæi in gladio & 13.b.
arcu meo. 16.a.
*Ios.
24.b.

CAPUT XLIX.

Jacob moriturus singulis filiis suis benedicit, quorumdam tamen benedictione ob peccata in maledictionem & acrem objurgationem versa, futura illis prædicit; tandemque declarato sepulturæ suæ loco, moritur.

A
Deut. 1 VOcavit autem Jacob filios suos, & ait
33.a.b. eis: Congregamini, ut annuntiem quæ
ventura sunt vobis in diebus novissimis.
2 Congregamini, & audite filii Jacob, audite
Israel patrem vestrum.
3 Ruben primogenitus meus, tu fortitudo
mea, & principium doloris mei: prior in do-
nis, major in imperio.
*Supra 4 Effusus es sicut aqua, non crescas: * quia
35. d. ascendisti cubile patris tui, & maculasti stra-
22. tum ejus.
1. Par. 5 Simeon & Levi fratres: vasa iniquitatis bel-
5.a. 1. lantia.
6 In consilium eorum non veniat anima mea,
*Supra & in cœtu illorum non sit gloria mea: * quia
34. d. in furore suo occiderunt virum, & in voluntate
35. sua suffoderunt murum.
* Ios. 7 Maledictus furor eorum, quia pertinax; &
19 a.1. indignatio eorum, quia dura. * dividam eos
21.a.b. in Jacob, & dispergam eos in Israel.

8 Juda, te laudabunt fratres tui: manus tuæ B
in cervicibus inimicorum tuorum, adorabunt 1. Par.
te filii patris tui. 5.a.
9 * Catulus leonis Juda: ad prædam fili mi
ascendisti: requiescens accubuisti ut leo, &
quasi leæna, quis suscitabit eum?
10 * NON AUFERETUR sceptrum de *Ioan.
Juda, & dux de femore ejus, donec veniat qui 1. f.45.
mittendus est, & ipse erit expectatio gentium. Matth.
11 Ligans ad vineam pullum suum, & ad vi- 2. a.1.
tem, o fili mi, asinam suam. Lavabit in vino
stolam suam, & in sanguine uvæ pallium suum.
12 Pulchriores sunt oculi ejus vino, & den-
tes ejus lacte candidiores.
13 Zabulon in littore maris habitabit, & in
statione navium pertingens usque ad Sidonem.
14 Issachar asinus fortis accubans inter ter-
minos.
15 Vidit requiem quòd esset bona: & terram
quòd optima: & supposuit humerum suum ad
portandum, factusq; est tributis serviens.
16 Dan judicabit populum suum sicut & alia
tribus in Israel.
17 Fiat Dan coluber in via, cerastes in semi- C
ta, mordens ungulas equi, ut cadat ascensor
ejus retro.

18 SA-

18 SALUTARE tuum expectabo Domine.

19 Gad, accinctus præliabitur ante eum: & ipse accingetur retrorsum.

20 Aser, pinguis panis ejus, & præbebit delicias regibus.

21 Nephthali, cervus emissus, & dans eloquia pulchritudinis.

1.Par .a.1. 22 * Filius accrescens Joseph, filius accrescens & decorus aspectu: filiæ discurrerunt super murum.

23 Sed exasperaverunt eum, & jurgati sunt, invideruntque illi habentes jacula.

24 Sedit in forti arcus ejus, & dissoluta sunt vincula brachiorum & manuum illius per manus potentis Jacob: inde pastor egressus est lapis Israel.

25 Deus patris tui erit adjutor tuus, & omnipotens benedicet tibi benedictionibus cœli desuper, benedictionibus abyssi jacentis deorsum, benedictionibus uberum & vulvæ.

D 26 Benedictiones patris tui confortatæ sunt benedictionibus patrum ejus: donec veniret desiderium collium æternorum: fiant in capite Joseph, & in vertice Nazarei inter fratres suos.

27 Benjamin lupus rapax, mane comedet prędam, & vespere dividet spolia.

28 Omnes hi in tribubus Israel duodecim: hęc locutus est eis pater suus, benedixitque singulis, benedictionibus propriis.

29 Et præcepit eis, dicens: Ego congregor ad populum meum: sepelite me cum patribus meis in spelunca duplici quæ est in agro Ephron Hethæi.

30 Contra Mambre in terra Chanaan, * quā
*Supra 23.d. emit Abraham cum agro ab Ephron Hethæo in possessionem sepulchri.

31 Ibi sepelierunt eum, & Saram uxorem ejus: ibi sepultus est Isaac cum Rebecca conjuge sua: ibi & Lia condita jacet.

32 Finitisque mandatis quibus filios instruebat, collegit pedes suos super lectulum, & obiit: appositusque est ad populum suum.

CAPUT L.

Ioseph corpus patris aromatibus conditum curans & adhibito luctu funebri, cum senioribus Aegypti proficiscitur ut in terra Chanaan sepeliat: quo magna solemnitate peracto, fratres ob irrogatam illi injuriam sibi timentes; benignè suscepit & consolatur: qui, ubi mandatum dedisset de suis ossibus in terram Chanaan cùm ex Aegypto sint migraturi, deferendis, in pace quievit.

A 1 QUod cernens Joseph, ruit super faciem patris flens & deosculans eum.

2 Præcepitque servis suis medicis ut aromatibus condirent patrem.

3 Quibus jussa explentibus, transierunt quadraginta dies: iste quippe mos erat cadaverum conditorum: flevitque eum Ægyptus septuaginta diebus.

4 Et expleto planctus tempore, locutus est Joseph ad familiam Pharaonis: Si inveni gratiam in conspectu vestro, loquimini in auribus Pharaonis:

*Supra 47.E. 69. 5 Eò quòd pater meus adjuraverit me, dicens; En morior, in sepulchro meo * quod fodi mihi in terra Chanaan, sepelies me. Ascendam igitur, & sepeliam patrem meum, ac revertar.

6 Dixitque ei Pharao: Ascende & sepeli patrem tuum sicut adjuratus es.

7 Quo ascendente, ierunt cum eo omnes senes domus Pharaonis, cunctique majores natu terræ Ægypti: B

8 Domus Joseph cum fratribus suis, absque parvulis & gregibus, atque armentis, quæ dereliquerant in terra Gessen.

9 Habuit quoque in comitatu currus & equites: & facta est turba non modica.

10 Veneruntque ad Aream Atad, quæ sita est trans Jordanem: ubi celebrantes exequias planctu magno atque vehementi, impleverunt septem dies.

11 Quod cùm vidissent habitatores terræ Chanaan, dixerunt: Planctus magnus est iste Ægyptiis. Et idcircò vocatum est nomen loci illius, Planctus Ægypti.

12 Fecerunt ergo filii Jacob sicut præceperat eis.

13 Et portantes eum in terram Chanaan, * sepelierunt eum in spelunca duplici, * quam emerat Abraham cum agro in possessionem sepulchri ab Ephron Hethæo contra faciem Mambre. *Act. 7. *Supra 23.d. C

14 Reversusque est Joseph in Ægyptum cum fratribus suis, & omni comitatu, sepulto patre.

15 Quo mortuo, timentes fratres ejus, & mutuo colloquentes: Ne fortè memor sit injuriæ quam passus est, & reddat nobis omne malum quod fecimus.

16 Mandaverunt ei dicentes: Pater tuus pręcepit nobis antequam moreretur,

17 Ut hæc tibi verbis illius diceremus: Obsecro, ut obliviscaris sceleris fratrum tuorum, & peccati atque malitiæ quam exercuerunt in te: nos quoque oramus ut servis Dei patris tui dimittas iniquitatem hanc. Quibus auditis flevit Joseph.

18 Veneruntque ad eum fratres sui: & proni adorantes in terram dixerunt: Servi tui sumus.

19 Quibus ille respondit: Nolite timere: num Dei possumus resistere voluntati? *Supra 45.b.9.

20 * Vos cogitastis de me malum: sed Deus vertit illud in bonum, ut exaltaret me, sicut in præsentiarum cernitis, & salvos faceret multos populos. D

21 Nolite timere: * ego pascam vos & parvulos vestros; consolatusque est eos, & blande ac leniter est locutus. *Supra 40. c. 12.

22 Et habitavit in Ægypto cùm omni domo patris sui; vixitque centum decem annis. Et vidit Ephraim filios usque ad tertiam generationem. * Filii quoque Machir filii Manasse nati sunt in genibus Joseph. *Num. 32.f.39

23 Quibus transactis, * locutus est fratribus suis: Post mortem meam Deus visitabit vos, & ascendere vos faciet de terra ista ad terram quam juravit Abraham, Isaac, & Jacob. *Hebr. 11.e.22.

24 Cùmque adjurasset eos atque dixisset: Deus visitabit vos: * asportate ossa mea vobiscum de loco isto. *Exod. 13.d.19.

25 Mortuus est, expletis centum decem vitæ suæ annis. Et conditus aromatibus, repositus est in loculo in Ægypto. Jos. 24. g.32.

LIBER EXODUS,
HEBRAICE VEELLE SEMOTH.

CAPUT PRIMUM.

Nomina filiorum Israel qui Aegyptum ingressi sunt; quorum multiplicationem novus Pharao frustrà impedire nititur onerum impositione, masculorum cæde ac submersione: de obstetricum miseratione, & earum à Deo præmiatione.

1 HÆc sunt nomina filiorum
A Genes. 46.a.8. Israel qui ingressi sunt in
Ægyptum cum Jacob: singuli cum domibus suis introierunt:
2 Ruben, Simeon, Levi, Judas,
3 Issachar, Zabulon & Beniamin.
4 Dan, & Nephtali, Gad & Aser.
5 Erant igitur omnes animæ eorum qui egressi sunt de femore Jacob, septuaginta: Joseph autem in Ægypto erat.
6 Quo mortuo, & universis fratribus ejus, omnique cognatione illa,
7 * Filii Israel creverunt, & quasi germinan-
* Act. 7.c.17. tes multiplicati sunt, ac roborati nimis, impleverunt terram.
8 Surrexit intereà rex novus super Ægyptum: qui ignorabat Joseph:
9 Et ait ad populum suum: Ecce, populus fi-
B liorum Israel multus, & fortior nobis est.
10 Venite, sapienter opprimamus eum, ne fortè multiplicetur: & si ingruerit contra nos bellum, addatur inimicis nostris, expugnatisque nobis egrediatur de terra.
11 Præposuit itaq; eis magistros operum, ut affligerent eos oneribus: ædificaveruntque urbes tabernaculorum Pharaoni, Phitom & Ramesses.
12 Quantòque opprimebant eos, tantò magis multiplicabantur, & crescebant.
13 Oderantque filios Israel Ægyptii, & affligebant illudentes eis:
14 Atq; ad amaritudinem perducebant vitam
eorũ operibus duris luti & lateris, omnique fa- C
mulatu, quo in terræ operibus premebantur.
15 Dixit autem rex Ægypti obstetricibus Hebræorum: quarum una vocabatur Sephora, altera Phua.
16 Præcipiens eis: Quãdo obstetricabitis Hebræas, & partus tempus advenerit: si masculus fuerit, interficite eum: si femina, reservate.
17 Timuerunt autem obstetrices Deum, & D
non fecerunt juxta præceptum regis Ægypti; sed conservabant mares.
18 Quibus ad se accersitis, rex ait: Quidnam est hoc quod facere voluistis, ut pueros servaretis?
19 Quæ responderunt: Non sunt Hebrææ sicut Ægyptiæ mulieres: ipsæ enim obstetricandi habent scientiam, & priusquam veniamus ad eas, pariunt.
20 Bene ergo fecit Deus obstetricibus: & crevit populus, confortatusque est nimis.
21 Et quia timuerunt obstetrices Deum, ædificavit eis domos.
22 Præcepit ergo Pharao omni populo suo, dicens: Quidquid masculini sexus natum fuerit, in flumen projicite: quidquid feminini, reservate.

C A P U T I I.

Moyses nascitur, aquis expositus & inde extractus à matre sua nutritus jussu filiæ Pharaonis quæ ipsum adoptavit: propter Aegyptii cædem in Madian metu regis fugit, ubi accepta uxore Sephora filia sacerdotis, duos genuit filios, Gersam & Eliezer.

1 EGressus est post hæc vir de domo Le-
A vi: * & accepit uxorem stirpis suæ.
nfr. 2 Quæ concepit, & * peperit filium: & videns
.20. Heb. eum elegantem, abscondit tribus mensibus.
d 23 3 Cùmque jam celare non posset, sumpsit fiscellam scirpeam, & linivit eam bitumine ac
pice: posuitque intus infantulum, & exposuit
eum in carecto ripæ fluminis.
4 Stante procul sorore ejus, & considerante
eventum rei.
Act. 5 * Ecce autem descendebat filia Pharaonis
.21. ut lavaretur in flumine: & puellæ ejus gradie-
br. bantur per crepidinem alvei. Quæ cùm vidis-
1 13 set fiscellam in papyrione, misit unam è famu-
labus suis: & allatam,
6 Aperiens, cernensque in ea parvulum va-
gientem, miserta ejus, ait: De infantibus He-
bræorum est hic.
B 7 Cui soror pueri: Vis, inquit, ut vadam, & vo-
cem tibi mulierem Hebræam, quæ nutrire pos-
sit infantulum?
8 Respondit: Vade. Perrexit puella & voca-
vit matrem suam.
9 Ad quā locuta filia Pharaonis: Accipe, ait,
puerum istum, & nutri mihi: ego dabo tibi mer-
cedem tuam. Suscepit mulier, & nutrivit pue-
rum: adultumque tradidit filiæ Pharaonis.
10 Quem illa adoptavit in locum filii, voca-
cavitque nomen ejus Moyses, dicens; Quia de
aqua tuli eum.
Heb. 11 In diebus illis postquam creverat Moyses,
14 * egressus est ad fratres suos, viditque affli-
ctionem eorum, & virum Ægyptium percu-
tientem quemdam de Hebræis fratribus suis.
12 Cùmque circumspexisset huc atque illuc,
& nullum adesse vidisset, percussum Ægy-
ptium abscondit sabulo.
13 Et egressus die altero conspexit duos He-
bræos rixantes: dixitque ei qui faciebat inju-
riam: Quare percutis proximum tuum?
14 Qui respondit: Quis te constituit princi-
pem & judicem super nos? num occidere me C
tu vis, sicut heri occidisti Ægyptium? Timuit
Moyses, & ait: Quomodo palam factum est
verbum istud?
15 Audivitque Pharao sermonem hunc, &
quærebat occidere Moysen: qui fugiens de
conspectu ejus, moratus est in terra Madian, &
sedit juxta puteum.
16 Erant autem sacerdoti Madian septem fi-
liæ, quæ venerunt ad hauriendam aquam: &
impletis canalibus adaquare cupiebant greges
patris sui.
17 Supervenere pastores, & ejecerunt eas: sur-
rexitque Moyses, & defensis puellis, adaquavit
oves earum.
18 Quæ cùm revertissent ad Raguel patrem
suum, dixit ad eas: Cur velocius venistis solito?
19 Responderunt: Vir Ægyptius liberavit nos
de manu pastorum: insuper & hausit aquam
nobiscum, potumque dedit ovibus.
20 At ille. Ubi est? inquit, Quare dimisistis ho- D
minem, vocate eum ut comedat panem.
21 Juravit ergo Moyses quòd habitaret cum
eo. * Accepitq; Sephoram filiam ejus uxorem: * Infr. 18.a.1.
22 Quæ peperit ei filium, quem vocavit Ger- 1. Par.
sam, dicens: Advena fui in terra aliena. Alte- 23.b 15
rum verò peperit, quem vocavit Eliezer, di-
cens: Deus enim patris mei adjutor meus eri-
puit me de manu Pharaonis.
23 Post multum verò temporis mortuus est
rex Ægypti: & ingemiscentes filii Israel pro-
pter opera vociferati sunt: ascenditque clamor
eorum ad Deum ab operibus.
24 Et audivit gemitum eorum, ac recordatus
est fœderis quod pepigit cum Abraham, Isaac,
& Jacob.
25 Et respexit Dominus filios Israel, & co-
gnovit eos.

CA-

CAPUT III.

Dominus Moysi, oves Iethro soceri pascenti, in rubo ardente & incombusto apparens mittit eum etiam renitentem ad filios Israel de manu Pharaonis liberandos, spoliatis Aegyptiis.

1 MOyses autem pascebat oves Jethro
A soceri sui sacerdotis Madian: cùm-
que minasset gregem ad interiora deserti, ve-
* Act. nit ad montem Dei Horeb.
7.c.30. 2 * Apparuítque ei Dominus in flamma ignis
de medio rubi: & videbat quòd rubus arde-
ret, & non combureretur.
3 Dixit ergo Moyses: Vadã, & videbo visionẽ
hanc magnam, quare non comburatur rubus,
B 4 Cernens autem Dominus quòd pergeret ad
videndum, vocavit eum de medio rubi, & ait:
Moyses, Moyses. Qui respondit: Adsum.
5 At ille: Ne appropies, inquit, huc: solve
calceamentum de pedibus tuis: locus enim,
in quo stas, terra sancta est.
*Matt. 6 Et ait: * Ego sum Deus patris tui, Deus
22.c. 32. Abraham, Deus Isaac, & Deus Jacob. Ab-
Marc. scondit Moyses faciem suam: non enim aude-
12.c. bat aspicere contra Deum.
26. 7 Cui ait Dominus: Vidi afflictionem populi
Luc.20 mei in Ægypto, & clamorem ejus audivi pro-
c.37. pter duritiam eorum qui præsunt operibus:
C 8 Et sciens dolorem ejus, descendi ut libe-
rem eum de manibus Ægyptiorum, & educam
de terra illa in terram bonam, & spatiosam,
in terram quæ fluit lacte & melle, ad loca
Chananæi, & Hethæi, & Amorrhæi, & Phe-
rezæi, & Hevæi, & Jebusæi.
9 Clamor ergo filiorum Israel venit ad me:
vidique afflictionem eorum, qua ab Ægyptiis
opprimuntur.
10 Sed veni, & mittam te ad Pharaonem, ut
educas populum meũ filios Israel, de Ægypto.
11 Dixitque Moyses ad Deum: Quis sum Ego
ut vadam ad Pharaonem, & educam filios Is-
rael de Ægypto?
D 12 Qui dixit ei: Ego ero tecum: & hoc ha-
bebis signum, quòd miserim te. Cùm eduxe-
ris populum meum de Ægypto, immolabis
Deo super montem istum.
13 Ait Moyses ad Deum: Ecce ego vadam
ad filios Israel, & dicam eis: Deus patrum ve-
strorum misit me ad vos. Si dixerint mihi:
Quod est nomen ejus? quid dicam eis?
14 Dixit Deus ad Moysen: EGO SVM QVI
SVM. Ait: Sic dices filiis Israel: QVI EST,
misit me ad vos.
15 Dixitque iterum Deus ad Moysen: Hæc E
dices filiis Israel: Dominus Deus patrum ve-
strorum, Deus Abraham, Deus Isaac, & Deus
Jacob, misit me ad vos: hoc nomen mihi est
in æternum, & hoc memoriale meum in gene-
ratione & generationem.
16 Vade, & congrega seniores Israel, & di-
ces ad eos: Dominus Deus patrum vestrorum
apparuit mihi, Deus Abraham, Deus Isaac, &
Deus Jacob, dicens: Visitans visitavi vos, &
vidi omnia quæ acciderunt vobis in Ægypto;
17 Et dixi ut educam vos de afflictione Ægy- F
pti, in terram Chananæi, & Hethæi, & Amor-
rhæi, & Pherezæi, & Hevæi, & Jebusæi, ad
terram fluentem lacte & melle.
18 Et audient vocem tuam: ingredierisque
tu, & seniores Israel, ad regem Ægypti, & di-
ces ad eum: Dominus Deus Hebræorum voca-
vit nos: ibimus viam trium dierum in solitu-
dinem, ut immolemus Domino Deo nostro.
19 Sed ego scio quòd non dimittet vos rex
Ægypti ut eatis, nisi per manum validam.
20 Extendam enim manum meam, & percu- G
tiam Ægyptum in cunctis mirabilibus meis,
quæ facturus sum in medio eorum: post hæc
dimittet vos.
21 Daboque gratiam populo huic coram
Ægyptiis: * & cùm egrediemini, non exi- * Inf.
bitis vacui: 11.a.2.
22 Sed postulabit mulier à vicina sua, & ab & 12.
hospita sua, vasa argentea & aurea, ac ve- 35.
stes: ponetisque eas super filios & filias ve-
stras, & spoliabitis Ægyptum,

C A-

CAPUT IV.

Moyses suæ missionis tribus signis à Deo acceptis, variè se excusat ab hac missione; tandem acquiescit, reditque in Aegyptum cum uxore & filiis: angelus minatur Moysi mortem: hinc uxor circumcidit filium. Aaron fratri Moysi occurrit, simulque venerunt ad filios Israel.

1 RESpondens Moyses ait: Non credent mihi, neque audient vocem meam,
A sed dicent: Non apparuit tibi Dominus.

2 Dixit ergo ad eum: Quid est, quod tenes in manu tua? Respondit: Virga.

3 Dixitque Dominus: Projice eam in terram. Projecit, & versa est in colubrum, ita ut fugeret Moyses.

4 Dixitque Dominus: Extende manum tuam, & apprehende caudam ejus. Extendit, & tenuit, versaque est in virgam.

5 Ut credant, inquit, quòd apparuerit tibi Dominus Deus patrum suorum, Deus Abraham, Deus Isaac, & Deus Jacob.

B 6 Dixitque Dominus rursum: Mitte manum tuam in sinum tuum. Quam cùm misisset in sinum, protulit leprosam instar nivis.

7 Retrahe, ait, manum tuam in sinum tuum. Retraxit, & protulit iterum, & erat similis carni reliquæ.

8 Si non crediderint, inquit, tibi, neque audierint sermonem signi prioris, credent verbo signi sequentis.

9 Quòd si nec duobus quidem his signis crediderint, neque audierint vocem tuam: sume aquam fluminis, & effunde eam super aridam, & quidquid hauseris de fluvio, vertetur in sanguinem.

10 Ait Moyses: Obsecro Domine, non sum eloquens ab heri & nudiustertius: & ex quo locutus es ad servum tuum, impeditioris & tardioris linguæ sum.

11 Dixit Dominus ad eum: Quis fecit os hominis? aut quis fabricatus est mutum & surdum, videntem & cæcum? nonne ego?

12 Perge igitur, * & ego ero in ore tuo: doceboque te quid loquaris. *Matt. 10. d.
10.

13 At ille: Obsecro, inquit, Domine, mitte quem missurus es.

14 Iratus Dominus in Moysen, ait: Aaron frater tuus Levites, scio quòd eloquens sit: ecce ipse egreditur in occursum tuum, vidensque te lætabitur corde.

15 Loquere ad eum, & pone verba mea in D
ore ejus: & ego ero in ore tuo, & in ore illius,
* & ostendam vobis quid agere debeatis. * Inf.
16 Ipse loquetur pro te ad populum, & erit 7. a. 1.
os tuum: tu autem eris ei in his quæ ad Deum pertinent.

17 Virgam quoque hanc sume in manu tua, in qua facturus es signa.

18 Abiit Moyses, & reversus est ad Jethro socerum suum, dixitque ei: Vadam & revertar ad fratres meos in Ægyptum, ut videam si adhuc vivant. Cui ait Jethro: Vade in pace.

19 Dixit ergo Dominus ad Moysen in Madian: Vade, & revertere in Ægyptum: Mortui E
sunt enim omnes qui quærebant animã tuam.

20 Tulit ergo Moyses uxorem suam, & filios suos, & imposuit eos super asinum, reversusque est in Ægyptum, portans virgam Dei in manu sua.

21 Dixitque ei Dominus revertenti in Ægyptum: Vide ut omnia ostenta quæ posui in manu tua, facias coram Pharaone: ego indurabo cor ejus, & non dimittet populum:

22 Dicesque ad eum: Hæc dicit Dominus: Filius meus primogenitus Israel.

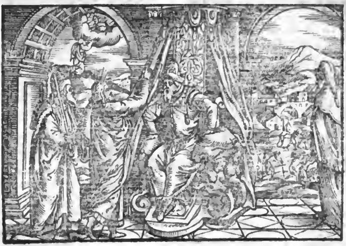
23 Dixi tibi: Dimitte filium meum ut serviat mihi, & noluisti dimittere eum: ecce ego interficiam filium tuum primogenitum.

24 Cùmque esset in itinere, in diversorio occurrit ei Dominus, & volebat occidere eum.

25 Tulit illicò Sephora acutissimam petrã, & circumcidit præputiũ filij sui, tetigitque pedes ejus, & ait: Sponsus sanguinum tu mihi es.

26 Et dimisit eum postquam dixerat: Sponsus sanguinum ob circumcisionem.

G 27 Dixit autem Dominus ad Aaron : Vade in
occurſum Moyſi in deſertum. Qui perrexit ob-
viam ei in montem Dei, & oſculatus eſt eum.
28 Narravitque Moyſes Aaron omnia verɔa
Domini quibus miſerat eum,& ſigna quę man-
daverat.
29 Veneruntque ſimul , & con-regaverunt
cunctos ſeniores filiorum Iſrael.
30 Locutuſque eſt Aaron omnia verba
quæ dixerat Dominus ad Moyſen : & fecit ſi-
gna coram populo.
31 Et credidit populus. Audieruntque quòd
viſitaſſet Dñs filios Iſrael, & quòd reſpexiſſet
afflictionem illorum: & proni adorauerunt.

C A P U T V.

*Moyſes & Aaron Pharaoni Dei mandata re-
ferunt : quæ ille contemnens gravius Iſrae-
litas premit negatis paleis ; quod audiens
Moyſes, orat pro eis Dominum.*

A 1 POſt hæc ingreſſi ſunt Moyſes & Aaron,
& dixerunt Pharaoni : Hæc dicit Do-
minus Deus Iſrael ; Dimitte populum meum
ut ſacrificet mihi in deſerto.
2 At ille reſpondit : Quis eſt Dominus, ut au-
diam vocem ejus, & dimittam Iſrael ? neſcio
Dominum, & Iſrael non dimittam.
3 Dixeruntque : Deus Hebræorum vocavit
nos, vt eamus viam trium dierum in ſolitudi-
nem, & ſacrificemus Domino Deo noſtro : nę
forte accidat nobis peſtis aut gladius.
4 Ait ad eos rex Ægypti : Quare Moyſes &
Aaron ſolicitatis populum ab operibus ſuis ?
ite ad onera veſtra.
5 Dixitque Pharao : Multus eſt populus ter-
ræ : videtis quòd turba ſuccreverit : quantò
magis ſi dederitis eis requiem ab operibus.
6 Præcepit ergo in die illo præfectis operum
& exactoribus populi, dicens :
B 7 Nequaquam ultra dabitis paleas populo ad
conficiendos lateres, ſicut prius : ſed ipſi va-
dant ; & colligant ſtipulas.
8 Et menſuram laterum, quam priùs faciebãt,
imponetis ſuper eos, nec minuetis quidquam :
vacant enim, & idcircò vociferantur, dicen-
tes : Eamus, & ſacrificemus Deo noſtro.
9 Opprimantur operibus, & expleant ea : ut
non acquieſcant verbis mendacibus.
10 Igitur egreſſi præfecti operum & exacto-
res, ad populum dixerunt : Sic dicit Pharao :
Non do vobis paleas :
11 ite, & colligite ſicubi invenire poteritis,
nec minuetur quidquam de opere veſtro.
12 Diſperſuſque eſt populus per omnem ter-
ram Ægypti ad colligendas paleas.
13 Præfecti quoque operum inſtabant, di- C
centes: Complete opus veſtrû quotidie, ut priùs
facere ſolebatis quando dabâtur vobis paleæ.
14 Flagellatique ſunt qui præerant operibus
filiorum Iſrael, ab exactoribus Pharaonis, di-
centibus : Quare non impletis menſuram late-
rum ſicut prius, nec heri, nec hodie ?
15 Veneruntque præpoſiti filiorum Iſrael, &
vociferati ſunt ad Pharaonem, dicentes : Cur
ita agis contra ſervos tuos ?
16 Paleæ non dantur nobis, & lateres ſimili-
ter imperantur : en famuli tui flagellis cædi-
mur, & injuſtè agitur contra populum tuum.
17 Qui ait : Vacatis otio, & idcircò dicitis :
Eamus. & ſacrificemus Domino.
18 Ite ergo,& operamini: paleæ nõ dabuntur
vobis,& reddetis conſuetum numerum laterû.
19 Videbantque ſe præpoſiti filiorum Iſrael D
in malo, eò quòd diceretur eis : Non minuetur
quidquam de lateribus per ſingulos dies.
20 Occurreruntque Moyſi & Aaron, qui ſta-
bant ex adverſo, egredientibus à Pharaone :
21 Et dixerunt ad eos : Videat Dominus &
judicet, quoniam fœtere feciſtis odorem no-
ſtrum coram Pharaone & ſervis ejus, & præ-
buiſtis ei gladium, ut occideret nos.
22 Reverſuſque eſt Moyſes ad Dominum, &
ait : Domine, cur afflixiſti populum iſtum ?
quare miſiſti me ?
23 Ex eo enim quo ingreſſus ſum ad Pharao-
nem ut loquerer in nomine tuo, afflixit popu-
lum tuum, & non liberaſti eos.

CA-

CAPUT VI.

Deus animat Moysen, ei revelat nomen suum, Iehova, solaturque Israelitas per Moysen, terræ Chanaan promissione; recensetur genealogia Ruben, Simeonis, & Levi, usque ad Moysen & Aaron.

1 Dixitque Dominus ad Moysen: Nunc
A videbis quæ facturus sim Pharaoni: per manum enim fortem dimittet eos, & in manu robusta ejiciet illos de terra sua.

2 Locutusque est Dominus ad Moysen, dicens: Ego Dominus.

3 Qui apparui Abraham, & Isaac, & Jacob, in Deo omnipotente: & nomen meum ADONAI non indicavi eis.

4 Pepigique fœdus cum eis, ut darem eis terram Chanaan, terram peregrinationis eorum, in qua fuerunt advenæ.

5 Ego audivi gemitum filiorum Israel, quo Ægyptij oppresserunt eos: & recordatus sum pacti mei.

6 Ideò dic filijs Israel: Ego Dominus qui educam vos de ergastulo Ægyptiorum, & eruam de servitute: ac redimam in brachio excelso, & judiciis magnis.

B 7 Et assumam vos mihi in populũ & ero vester Deus: & scietis quod ego sum Dñs Deus vester qui eduxerim vos de ergastulo Ægyptiorum:

8 Et induxerim in terram, super quam levavi manum meam ut darem eam Abraham, Isaac, & Jacob: daboque illam vobis possidendam, ego Dominus.

9 Narravit ergo Moyses omnia filijs Israel: qui non acquieverunt ei, propter angustiam spiritus, & opus durissimum.

10 Locutusque est Dñs ad Moysen, dicens:

11 Ingredere, & loquere ad Pharaonem regẽ Ægypti, ut dimittat filios Israel de terra sua.

12 Respondit Moyses coram Domino: Ecce filij Israel non audiunt me: & quo modo audiet Pharao, præsertim cum incircumcisus sim labijs.

C 13 Locutusque est Dominus ad Moysen & Aaron, & dedit mandatum ad filios Israel, & ad Pharaonem regem Ægypti, ut educerent filios Israel de terra Ægypti.

Gen. 46.b.9. Num. 26. 14 * Isti sunt principes domorum per familias suas. Filij Ruben primogeniti Israelis: Henoch & Phallu, Hesron & Charmi.

1.Par. 4.d.24. 15 Hæ cognationes Ruben. * Filij Simeon: Jamuel & Iamin, & Ahod, & Iachin, & Soar, & Saul filius Chananitidis. Hæ progenies Simeon.

16 Et hæc nomina filiorum Levi per cognationes suas: Gerson & Caath & Merari. Anni autem vitæ Leui fuerunt centũ triginta septem.

1.Par 6.a.1. 17 * Filij Gerson: Lobni & Semei, per cognationes suas.

18 * Filii Caath: Amram, & Isaar, & Hebron, & Oziel: anni quoque vitæ Caath, centum triginta tres.

Num. 3.c.17. 19 Filij Merari: Moholi & Musi: hæ cognationes Levi per familias suas.

Num. 26.g.57 1.Par. 23.a.1. b.13 20 Accepit autem Amram uxorem Jochabed patruelem suam: quę peperit ei Aaron & Moysen. Fueruntque anni vitæ Amram, centum triginta septem.

21 Filij quoque Isaar: Core, & Nepheg, & Zechri.

22 Filij quoque Oziel: Misael, & Elisaphan, & Sethri.

23 Accepit autẽ Aaron uxorẽ Elisabeth, filiã Aminadab, sororem Nahason, quæ peperit ei Nadab, & Abiu, & Eleazar, & Ithamar.

24 Filij quoque Core: Aser, & Elcana, & Abiasaph: hæ sunt cognationes Coritarum.

25 At verò Eleazar filius Aaron accepit uxorem de filiabus Phutiel: quæ peperit ei Phinees. hi sunt principes familiarum Leviticarum per cognationes suas.

26 Iste est Aaron & Moyses, quibus præcepit Dominus, ut educerent filios Israel de terra Ægypti per turmas suas.

27 Hi sunt, qui loquuntur ad Pharaonem regem Ægypti, ut educant filios Israel de Ægypto: iste est Moyses & Aaron.

28 In die qua locutus est Dominus ad Moysen, in terra Ægypti.

29 Et locutus est Dominus ad Moysen, dicens: Ego Dominus: loquere ad Pharaonem regem Ægypti, omnia quæ ego loquor tibi.

30 Et ait Moyses coram Domino: En incircumcisus labijs sum, quomodo audiet me Pharao?

CAPUT VII.

Moyses & Aaron ad Pharaonem loquuntur, virgam vertunt in serpentem, & aquam virga percussam in sanguinem: similia faciunt magi Pharaonis, suis incantationibus, quam ob causam Pharao induratur, ne dimittat Hebræos.

1 Dixitque Dominus ad Moysen. Ecce constitui te Deum Pharaonis & Aaron frater tuus erit propheta tuus. A

2 * Tu loqueris ei omnia quæ mando tibi: & ille loquetur ad Pharaonem, vt dimittat filios Israel de terra sua.

3 Sed ego indurabo cor eius, & multiplicabo signa & ostenta mea in terra Ægypti.

4 Et non audiet vos: immittamque manum meam super Ægyptum, & educam exercitum & populum meum filios Israel de terra Ægypti per judicia maxima.

5 Et scient Ægyptij quia ego sum Dñs qui extenderim manum meam super Ægyptum, & eduxerim filios Israel de medio eorum.

6 Fecit itaque Moyses & Aaron sicut præceperat Dominus: ita egerunt.

7 Erat autem Moyses octoginta annorum, & Aaron octoginta trium, quando locuti sunt ad Pharaonem.

8 Dixitque Dominus ad Moysen & Aaron:

9 Cùm dixerit vobis Pharao, Ostendite signa: dices ad Aaron: Tolle virgam tuam, & projice eam coram Pharaone, ac vertatur in colubrum.

10 Ingressi itaque Moyses & Aaron ad Pharaonem, fecerunt sicut præceperat Dominus, B tulitque Aaron virgam coram Pharaone & servis ejus, quæ versa est in colubrum.

11 * Vocauit autem Pharao sapientes & maleficos: & fecerunt etiam ipsi per incantationes Ægyptiacas & arcana quædã similiter. *2.Tim. 3.b.8.

12 Projeceruntque singuli virgas suas, quæ versæ sunt in dracones: sed devoravit virga Aaron virgas eorum.

13 Induratumque est cor Pharaonis, & non audiuit eos, sicut præceperat Dominus.

D 2 14 Di-

14 Dixit autẽ Dñs ad Moysẽ : Ingravatũ est cor Pharaonis, non vult dimittere populum.

C 15 Vade ad eum mane, ecce egredietur ad aquas : & stabis in occursum eius super ripam fluminis : & virgam, quæ conversa est in draconem, tolles in manu tua.

16 Dicesque ad eum: Dominus Deus Hebręorum misit me ad te, dicens: Dimitte populum meum ut sacrificet mihi in deserto : & vsque ad præsens audire noluisti.

17 Hæc igitur dicit Dominus : In hoc scies quòd sim Dominus : ecce percutiam virga, quæ in manu mea est, aquam fluminis, & vertetur in sanguinem.

18 Pisces quoque, qui sunt in fluvio, morientur, & computrescent aquæ, & affligentur Ægyptij bibentes aquam fluminis.

19 Dixit quoque Dominus ad Moysen : Dic ad Aaron, Tolle virgam tuam, & extende manum tuam super aquas Ægypti, & super fluvios eorum, & rivos ac paludes, & omnes lacus aquarum, ut vertantur in sanguinem : & fit cruor in omni terra Ægypti, tam in ligneis vasis quàm in saxeis.

D 20 Feceruntque Moyses & Aaron sicut præceperat Dominus : * & elevans virgam percussit aquam fluminis coram Pharaone & servis eius : quæ versa est in sanguinem.

* Intra 17.b.5. Ps. 77. c.44.

21 Et pisces, qui erant in flumine, mortui sunt : computruitque fluvius, & non poterant Ægyptij bibere aquam fluminis, & fuit sanguis in tota terra Ægypti.

22 * Feceruntque similiter malefici Ægyptiorum incantationibus suis, & induratum est cor Pharaonis nec audivit eos, sicut præceperat Dominus.

* Sap. 17.b.7.

23 Avertitque se, & ingressus est domum suam, nec apposuit cor etiam hac vice.

24 Foderunt autem omnes Ægyptij per circuitum fluminis aquam ut biberent: non enim poterant bibere de aqua fluminis.

25 Impletique sunt septem dies, postquam percussit Dominus fluvium.

CAPUT VIII.

Secunda Aegypti plaga est ranarum; pro quarum ablatione promittit Pharao populum dimittere, nec facit: quare additur tertia sciniphum; & quarta muscarum; propter quas rursum promittit Pharao se filios Israel dimissurum, quod non facit.

1 DIxit quoque Dominus ad Moysen : A
Ingredere ad Pharaonem, & dices ad eum : Hæc dicit Dominus : Dimitte populum meum, ut sacrificet mihi :

2 Sin autem nolueris dimittere, ecce ego percutiam omnes terminos tuos ranis.

3 Et ebulliet fluvius ranas : quæ ascendent, & ingredientur domum tuam, & cubiculum lectuli tui, & super stratum tuum, & in domos servorum tuorum, & in populum tuum, & in furnos tuos, & in reliquias ciborum tuorum :

4 Et ad te, & ad populum tuum, & ad omnes servos tuos intrabunt ranæ.

5 Dixitque Dominus ad Moysen : Dic ad Aaron : Extende manum tuam super fluvios ac super rivos & paludes, & educ ranas super terram Ægypti.

6 Et extendit Aaron manum super aquas B
Ægypti, & ascenderunt ranæ, operueruntque terram Ægypti.

7 * Fecerunt autem & malefici per incantationes suas similiter, eduxeruntque ranas super terram Ægypti.

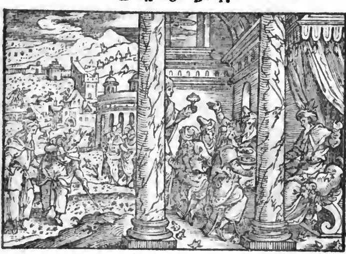
* Sap. 17.b.7.

8 Vocavit autem Pharao Moysen & Aaron, & dixit eis : Orate Dominum vt auferat ranas à me & à populo meo : & dimittam populum ut sacrificet Domino.

9 Dixitque Moyses ad Pharaonem : Constitue mihi quando deprecer pro te, & pro servis tuis, & pro populo tuo, ut abigantur ranæ a te & à domo tua, & a servis tuis, & a populo tuo: & tantùm in flumine remaneant.

10 Qui respondit: Cras. At ille: Iuxta, in- C
quit, verbum tuum faciam : ut scias quoniam non est sicut Dominus Deus noster.

11 Et recedent ranæ a te, & à domo tua, & a ser-

à servis tuis, & à populo tuo : & tantùm in flumine remanebunt.

12 Egressiq;sunt Moyses & Aaron à Pharaone:& clamavit Moyses ad Dominum pro spõsione ranarum quam condixerat Pharaoni.

13 Fecitque Dominus juxta verbum Moysi:
D et mortuæ sunt ranæ de domibus, & de villis, & de agris.

14 Congregaveruntque eas in immensos aggeres, & computruit terra.

15 Videns autem Pharao, quòd data esset requies, ingravavit cor suum, & non audivit eos, sicut præceperat Dominus.

16 Dixitque Dominus ad Moysen: Loquere ad Aaron: Extende virgam tuam, & percute pulverem terræ: & sint sciniphes in universa terra Ægypti.

17 Feceruntq;ita.Et extendit Aaron manum, virgam tenens: percussitque pulverem terræ,& facti sunt sciniphes in hominibus,& in jumentis: omnis pulvis terræ versus est in sciniphes per totam terram Ægypti.

18 Feceruntque similiter malefici incantationibus suis, vt educerent sciniphes, & non potuerunt: erantque sciniphes tam in hominibus quam in jumentis.

19 Et dixerunt malefici ad Pharaonẽ: Digitus Dei est hic: induratumque est cor Pharaonis, & non audivit eos sicut præceperat Dñs.

20 Dixit quoque Dominus ad Moysen: Consurge diluculo, & sta coram Pharaone: egredietur enim ad aquas: & dices ad eum: Hæc dicit Dominus:Dimitte populum meum ut sacrificet mihi.

21 Quòd si non dimiseris eum, ecce ego immittam in te, & in servos tuos, & in populum tuum,& in domos tuas, omne genus muscarũ, & implebũtur domus Ægyptiorum muscis diversi generis, & universa terra in qua fuerint.

F 22 Faciamque mirabilem in die illa terram Gessen, in qua populus meus est, ut non sint ibi muscæ: & scias quoniam ego Dominus in medio terræ.

23 Ponamque divisionem inter populũ meũ & populum tuum: cras erit signum istud.

24 Fecitque Dñs ita. * Et venit musca gravissima in domos Pharaonis & servorum ejus, & in omnem terram Ægypti: corruptaque est terra ab huiuscemodi muscis. * Sap. 16.b.9.

25 Vocavitq;Pharao Moysen & Aaron,& ait eis: Ite & sacrificate Deo vestro in terra hac.

26 Et ait Moyses: Non potest ita fieri: abominationes enim Ægyptiorum immolabimus Domino Deo nostro: quòd si mactaverimus, ea quæ colunt Ægyptij coram eis, lapidibus nos obruent. G

27 Viam trium dierum pergemus in solitudinem: & sacrificabimus Domino Deo nostro, * sicut præcepit nobis.

28 Dixitq; Pharao: Ego dimittam vos vt sacrificetis Dño Deo vestro in deserto: verumtamen longiùs ne abeatis, rogate pro me. * Sup. 3.d.18.

29 Et ait Moyses: Egressus à te, orabo Dominum: & recedet musca a Pharaone, & a servis suis,& a populo ejus cras: verumtamen noli ultra fallere, ut non dimittas populum sacrificare Domino.

30 Egressusque Moyses à Pharaone, oravit Dominum.

31 Qui fecit juxta verbum illius: & abstulit muscas à Pharaone,& à servis suis, & a populo ejus:non superfuit ne una quidem.

32 Et ingravatum est cor Pharaonis, ita ut nec hac quidem vice dimitteret populum.

CAPUT IX.

Quinta plaga est pestis in iumentis, sexta ulcerum, septima grandinis, tonitruorum & fulminũ; ob quam promittit Pharao se dimissurum populum si cesset; verùm nec id complet, & rursum se obdurat: nullus autem filiorum Israel in his malis ullum patitur damnum.

1 Dixit autem Dñs ad Moysen: Ingredere ad Pharaonem, & loquere ad eũ: A Hæc dicit Dominus Deus Hebræorum: Dimitte populum meum ut sacrificet mihi.

2 Quòd si adhuc renuis, & retines eos:

3 Ecce manus mea erit super agros tuos : &
super equos, & asinos, & camelos, & boves, &
oves. pestis valde grauis.
4 Et faciet Dominus mirabile , inter posses-
siones Israel, & possessiones Ægyptiorum , ut
nihil omnino pereat ex his quæ pertinent ad
filios Israel .
B 5 Constituitque Dominus tempus , dicens :
Cras faciet Dominus verbum istud in terra .
6 Fecit ergo Dominus verbum hoc altera
die : mortuaque sunt omnia animantia Ægy-
ptiorum : de animalibus verò filiorum Israel
nihil omnino periit .
7 Et misit Pharao ad videndum : nec erat
quidquam mortuum de his quæ possidebat Is-
rael. Ingrauatumque est cor Pharaonis, & non
dimisit populum .
8 Et dixit Dominus ad Moysen & Aaron :
Tollite plenas manus cineris de camino , &
spargat illũ Moyses in cœlũ coram Pharaone.
9 Sitq; pulvis super omnem terram Ægypti.
erunt enim in hominibus & jumentis ulcera ,
& vesicæ turgentes, in vniuersa terra Ægypti :
10 Tuleruntq; cinerem de camino. & steterit
coram Pharaone , & sparsit illum Moyses in
cælum , factaque sunt vlcera vesicarum tur-
gentium in hominibus , & jumentis.
11 Nec poterant malefici stare coram Moy-
C se propter vlcera quæ in illis erant, & in omni
terra Ægypti .
12 Induravitq; Dñs cor Pharaonis , & non
audivit eos, sicut locutus est Dñs ad Moysen .
13 Dixitq; Dñs ad Moysen, Mane consurge ,
& sta coram Pharaone, & dices ad eum, Hæc
dicit Dominus Deus Hebræorum, Dimitte po-
pulum meum vt sacrificet mihi .
14 Quia in hac vice mittam omnes plagas
meas super cor tuum, & super servos tuos, &
super populum tuum , ut scias quòd non sit si-
milis mei in omni terra .
15 Nunc enim extendens manũ percutiã te ,
& populum tuum peste, peribisque de terra .
D 16 * Idcircò autem posui te, ut ostendam in
te fortitudinem meam , & narretur nomen *Ro. 9.d.
meum in omni terra .
17 Adhuc retines populum meum, & non vis
dimittere eum ?
18 En pluam cras hac ipsa hora grandinem
multam nimis , qualis non fuit in Ægypto , a
die qua fundata est, vsque in præsens tempus .
19 Mitte ergo iam nunc, & congrega iumen-
ta tua, & omnia quæ habes in agro : homines
enim , & jumenta , & uniuersa quæ inventa
fuerint foris, nec congregata de agris, cecide-
ritque super ea grando, morientur .
20 Qui timuit verbum Domini de servis Pha-
raonis, fecit confugere servos suos & jumen-
ta in domos :
21 Qui autẽ neglexit sermonem Domini, di-
misit servos suos & jumenta in agris .
22 Et dixit Dominus ad Moysen : Extende E
manum tuam in cælum, vt fiat grando in vni-
versa terra Ægypti , super homines , & super
jumenta , & super omnem herbam agri in ter-
ra Ægypti.
23 * Extenditq; Moyses virgam in cælum, & * 5.
Dominus dedit tonitrua. & grandinem, ac dis- 16.
currentia fulgura super terram : pluitque Do- 16.
minus grandinem super terram Ægypti . 19.
24 Et grando & ignis mista pariter fereban- 19.
tur : tantæque fuit magnitudinis , quanta ante
nunquam apparuit in vniuersa terra Ægypti
ex quo gens illa condita est .
25 Et percussit grando in omni terra Ægypti
cuncta quæ fuerunt in agris , ab homine vsque
ad jumentum : cunctamque herbam agri per-
cussit grando , & omne lignum regionis con-
fregit .
26 Tantùm in terra Gessen, vbi erant filij Is-
rael grando non cecidit .
27 Misitque Pharao , & vocavit Moysen &
Aaron , dicens ad eos: Peccavi etiam nunc :
Dominus justus: ego & populus meus, impij :
28 Orate Dominum ut desinãt tonitrua Dei ,
& grando : ut dimittam vos , & nequaquam
hic ultra maneatis .

29 Ait

29 Ait Moyses : Cùm egressus fuero de ur-
be, extendam palmas meas ad Dominum, &
cessabunt tonitrua, & grando non erit: vt scias
quia Domini est terra.
30 Noui autem, quod & tu, & servi tui nec-
dum timeatis Dominum Deum.
31 Linum ergo & hordeum læsum est, eò
quòd hordeum esset virens, & linum jam fol-
liculos germinaret:
32 Triticum autem & far non sunt læsa, quia
serotina erant.
33 Egressusque Moyses à Pharaone ex urbe,
tetendit manus ad Dominum: & cessaverunt
tonitrua & grando, nec ultra stillavit pluvia
super terram.
34 Videns autem Pharao quòd cessasset plu-
via, & grando, & tonitrua, auxit pecca-
tum:
35 Et ingravatum est cor ejus, & seruorum il-
lius, & induratum nimis: nec dimisit filios
Israel, sicut præceperat Dominus per manum
Moysi.

CAPUT X.

Octauum signum seu plaga est locustarum: quibus ablatis, obduratus Pharao ne sic quidem juxta condictum dimittit populum: quapropter nonum additur, nempe tenebrarum densissimarum; propter quas permittit Pharao ut exeant; sed omnium, etiam pecorum missionem urgente Moyse, idem denegat, Moysique minatur mortem.

A 1 ET dixit Dominus ad Moysen: Ingre-
dere ad Pharaonem: ego enim indu-
ravi cor eius, & servorum illius: vt faciam si-
gna mea hæc in eo.
2 Et narres in auribus filij tui, & nepotum
tuorũ, quoties contriverim Ægyptios, & signa
mea fecerim in eis: & sciatis quia ego Dñs.
3 Introierunt ergo Moyses & Aaron ad Pha-
raonem, & dixerunt ei: Hæc dicit Dominus
Deus Hebræorũ: Usquequò nõ vis subjici mi-
hi? dimitte populum meum, ut sacrificet mihi.
4 * Sin autem resistis, & non vis dimittere
B eum: ecce ego inducam cras locustam in fi-
* Sap. 16. b. 19. nes tuos:
5 Quæ operiat superficiem terræ, ne quid-
quam ejus appareat sed comedatur quod re-
siduum fuerit grandini: corrodet enim om-
nia ligna quæ germinant in agris.
6 Et implebunt domos tuas & seruorum tuo-
rum, & omnium Ægyptiorum: quantam non
viderunt patres tui & avi, ex quo orti sunt su-
per terram, usque in præsentem diem. Aver-
titque se, & egressus est a Pharaone.
7 Dixerunt autem servi Pharaonis ad eum:
Usquequò patiemur hoc scandalum: dimitte
homines, ut sacrificent Domino Deo suo, non-
ne vides quòd perierit Ægyptus?
8 Revocaveruntque Moysen & Aaron ad
Pharaonem: qui dixit eis: Ite, sacrificate Dño
Deo vestro: quinam sunt qui ituri sunt?
9 Ait Moyses: Cum parvulis nostris & senio-
ribus pergemus, cũ filiis & filiabus, cũ ovibus
& armẽtis: est enim solemnitas Dñi Dei nostri.
10 Et respondit Pharao: Sic Dominus sit vo-
biscũ, quo modo ego dimittã vos, & parvulos
vestros: cui dubiũ est quòd pessimè cogitẽtis?
11 Non fiet ita, sed ite tantùm viri, & sacrifi-
cate Domino: hoc enim & ipsi petistis. Statim-
que ejecti sunt de conspectu Pharaonis.
12 Dixit autem Dominus ad Moysen: Exten- D
de manum tuam super terram Ægypti ad lo-
custam, ut ascendat super eam, & devoret om-
nem herbam quæ residua fuerit grandini.
13 Et extendit Moyses virgam super terram
Ægypti: & Dominus induxit ventum urentem
tota die illa & nocte: & mane facto, ventus
urens levavit locustas.
14 Quæ ascenderunt super universam terrã
Ægypti: & sederunt in cunctis finibus Ægy-
ptiorum innumerabiles, quales ante illud tem-
pus non fuerant, nec postea futuræ sunt.
15 Operueruntq; universam superficiem ter- E
ræ, vastantes omnia. Devorata est igitur her-
ba terræ, & quidquid pomorum in arboribus
fuit, quæ grando dimiserat: nihilque omnino

virens relictum est in lignis & in herbis terræ,
in cuncta Ægypto.
16 Quam ob rem festinus Pharao vocavit
Moysen & Aaron, & dixit eis: Peccavi in
Dominum Deum vestrum, & in vos.
17 Sed nunc dimittite peccatum mihi etiam
hac vice, & rogate Dominum Deum vestrum,
ut auferat a me mortem istam.
18 Egressusque Moyses de conspectu Pharaonis,
oravit Dominum.
19 Qui flare fecit ventum ab occidente vehementissimum,
& arreptam locustam projecit
in mare rubrum: non remansit ne una quidem
in cunctis finibus Ægypti.
F 20 Et induravit Dominus cor Pharaonis, nec
dimisit filios Israel.
21 Dixit autem Dñs ad Moysen: Extende
manum tuam in cœlum: & sint tenebræ super
terram Ægypti, tam densæ ut palpari queant.
22 Extenditque Moyses manum in cœlum:
& factæ sunt tenebræ horribiles in universa
terra Ægypti tribus diebus.
23 * Nemo vidit fratrem suum, nec movit se G
de loco in quo erat: * ubicumque autem habitabant * Sap.
filij Israel, lux erat. 17.a.2
24 Vocavitque Pharao Moysen & Aaron, & Sap.18
dixit eis: Ite, sacrificate Domino: oves tan- a.1.
tum vestræ, & armenta remaneant, parvuli
vestri eant vobiscum.
25 Ait Moyses: Hostias quoque & holocausta
dabis nobis, quæ offeramus Domino Deo
nostro.
26 Cuncti greges pergent nobiscum: non remanebit
ex eis ungula: quæ necessaria sunt in
cultum Domini Dei nostri: præsertim cùm
ignotenius quid debeat immolari, donec ad
ipsum locum perveniamus.
27 Induravit autem Dominus cor Pharaonis,
& noluit dimittere eos.
28 Dixitque Pharao ad Moysen, Recede à
me, & cave ne ultra videas faciem meam:
quocumque die apparueris mihi, morieris.
29 Respondit Moyses, Ita fiat ut locutus es,
non videbo vltra faciem tuam.

CAPUT XI.

Ante decimum signum (stragem primogenitorum) quod prædicit Dominus, hortatur ad Ægypti spoliationem, quæ post stragem peracta est.

A 1 ET dixit Dominus ad Moysen: Adhuc
una plaga tangam Pharaonem & Ægyptum,
& post hæc dimittet uos, & exire
compellet:
* Sup. 3.g.22. Inf.12. c.15. 2 * Dices ergo omni plebi, ut postulet vir
ab amico suo, & mulier à vicina sua, vasa
argentea & aurea.
*Eccli. 45.a.1. 3 Dabit autem Dominus gratiam populo
suo coram Ægyptiis. * Fuitque Moyses vir
magnus valde in terra Ægypti, coram servis
B Pharaonis, & omni populo.
4 Et ait: Hæc dicit Dominus: Media nocte
egrediar in Ægyptum:
5 Et morietur omne primogenitum in terra
Ægyptiorum, à primogenito Pharaonis
qui sedet in solio ejus, usque ad primogenitum
ancillæ quæ est ad molam, & omnia primogenita
jumentorum.
6 Eritque clamor magnus in universa terra C
Ægypti, qualis nec ante fuit, nec postea futurus
est.
7 Apud omnes autē filios Israel non mutiet
canis ab homine usque ad pecus: ut sciatis
quanto miraculo dividat Dominus Ægyptios
& Israel.
8 Descendentque omnes servi tui isti ad me, D
& adorabunt me, dicentes: Egredere tu, &
omnis populus qui subjectus est tibi: post hæc
egrediemur.
9 Et exivit à Pharaone iratus nimis. Dixit
autem Dominus ad Moysen. Non audiet vos
Pharao, ut multa signa fiant in terra Ægypti.
10 Moyses autem & Aaron fecerunt omnia
ostenta quæ scripta sunt, coram Pharaone. Et
induravit Dominus cor Pharaonis, nec dimisit
filios Israel de terra sua.

C A.

C A P U T XII.

Paschalis agni immolandi & comedendi ritu declarato ac celebrato, eiusque sanguine domorum superliminaribus illito, angelus cæsis omnibus Ægypti primogenitis, Israelitas intactos relinquit, qui cum spoliis, & divitiis Ægypti, egrediuntur: de ritu Phase ac esu azymorum, & tempore habitationis Israel in Ægypto.

A 1 Dixit quoque Dominus ad Moysen &
Aaron in terra Ægypti:
2 Mensis iste, uobis principium mensium:
primus erit in mensibus anni.
3 Loquimini ad universum cœtum filiorum
Israel, & dicite eis: Decima die mensis huius
tollat unusquisque agnum per familias & domos suas.
4 Sin autem minor est numerus ut sufficere
possit ad vescendum agnum, assumet vicinum
suum qui junctus est domui suæ, juxta numerum
animarũ quæ sufficere possunt ad esum agni.
5 Erit autem agnus absque macula, masculus, anniculus: juxta quẽ ritum tolletis & hędũ.
6 Et servabitis eum usq; ad quartam decimã
diem mensis hujus: immolabitque eum universa multitudo filiorum Israel ad vesperam.
B 7 Et sument de sanguine ejus, ac ponent super utrumque postem, & in superliminaribus,
domorum, in quibus comedent illum.
8 Et edent carnes nocte illa assas igni, &
azymos panes cum lactucis agrestibus.
9 Non comedetis ex eo crudum quid, nec
coctum aqua, sed tantùm assum igni: caput
cum pedibus ejus & intestinis vorabitis.
10 Nec remanebit quidquam ex eo usq; mane: si quid residuum fuerit, igne comburetis.
11 Sic autem comedetis illum: Renes vestros
accingetis, & calceamenta habebitis in pedibus, tenentes baculos in manibus, & comedetis festinanter: est enim Phase (id est transitus) Domini.
12 Et transibo per terram Ægypti nocte illa,
percutiamque omne primogenitum in terra
Ægypti ab homine usque ad pecus: & in cunctis diis Ægypti faciam judicia, ego Dominus.
13 Erit autem sanguis vobis in signum in ędibus in quibus eritis: & videbo sanguinem, &
transibo vos: nec erit in vobis plaga disperdens quando percussero terram Ægypti.
14 Habebitis autem hunc diem in monumentum: & celebrabitis eum solemnem Domino C
in generationibus vestris cultu sempiterno.
15 Septem diebus azyma comedetis: in die
primo non erit fermentum in domibus vestris:
quicumque comederit fermentatum, peribit
anima illa de Israel, à primo die usque ad
diem septimum.
16 Dies prima erit sancta atque solemnis, &
dies septima eadem festivitate venerabilis:
nihil operis facietis in eis, exceptis his quæ
ad vescendum pertinent.
17 Et observabitis azyma: in eadem enim ipsa die educam exercitum vestrum de terra
Ægypti; & custodietis diem istum in generationes vestras ritu perpetuo.
18 * Primo mense, quartadecima die mensis
ad vesperam, comedetis azyma, usque ad diem * Lev.
vigesimam primã ejusdem mensis ad vesperã. 23. c. 16.
19 Septem diebus fermentum non invenietur
in domibus vestris: qui comederit fermentatum, peribit anima ejus de cœtu Israel, tam
de advenis quam de indigenis terræ.
20 Omne fermentatum non comedetis: in
cunctis habitaculis vestris edetis azyma. D
21 Vocavit autem Moyses omnes seniores
filiorũ Israel, & dixit ad eos: Ite tollentes animal per familias vestras, & immolate Phase.
22 Fasciculumque hyssopi tingite in sanguine
qui est in limine, & aspergite ex eo superliminare, & utrumque postem: nullus vestrùm Hebr. 11. c. 28.
egrediatur ostium domus suæ usque mane.
23 Transibit enim Dominus percutiens Ægyptios: cumque viderit sanguinem in superliminari, & in utroque poste, transcendet ostium
domus, & non sinet percussorem ingredi domos vestras & lædere.

24 Cu-

24 Custodi verbum istud legitimum tibi & filiis tuis usque in æternum.

25 Cumque introieritis terram, quam Dominus daturus est vobis ut pollicitus est, observabitis ceremonias istas.

26 Et cùm dixerint vobis filii vestri: Quæ est ista religio?

27 Dicetis eis: Victima transitus Domini est, quando trāsivit super domos filiorum Israel in Ægypto, percutiēs Ægyptios, & domos nostras liberans. Incurvatusque populus adoravit.

28 Et egressi filii Israel fecerunt sicut præceperat Dominus Moysi & Aaron.

29 Factum est autem in noctis medio, percussit Dominus omne primogenitum in terra F
Ægypti, a primogenito Pharaonis, qui in solio ejus sedebat, * usque ad primogenitum captivæ quæ erat in carcere, & omne primogenitum jumentorum.

* Sap. 18.b.11. & 11. b.15.

30 Surrexitque Pharao nocte, & omnes servi ejus, cunctaque Ægyptus: & ortus est clamor magnus in Ægypto: neque enim erat domus in qua non jaceret mortuus.

31 Vocatisque Pharao Moyse & Aarō nocte, ait: Surgite & egredimini à populo meo, vos & filii Israel: ite, & immolate Dño sicut dicitis.

32 Oves vestras & armenta assumite, ut petieratis, & abeuntes benedicite mihi.

33 Urgebantque Ægyptij populum de terra exire velociter, dicentes: Omnes moriemur.

34 Tulit igitur populus conspersam farinam antequam fermentaretur: & ligans in palliis, posuit super humeros suos.

35 Feceruntque filii Israel * sicut præceperat Moyses: & petierunt ab Ægyptiis vasa argentea & aurea, vestemque plurimam.

* Supr. 11.a.2.

36 Dominus autem dedit gratiam populo coram Ægyptiis ut commodarent eis: & spoliaverunt Ægyptios.

F 37 Profectique sunt filii Israel de Ramesse in Socoth, sexcenta ferè millia peditum virorum absque parvulis.

38 Sed & vulgus promiscuum innumerabile ascendit cum eis, oves & armenta & animantia diversi generis multa nimis.

39 Coxeruntque farinam, quam dudum de Ægypto conspersam tulerant: & fecerunt subcinericios panes azymos: neque enim poterant fermentari cogentibus exire Ægyptiis, & nullam facere sinentibus moram: nec pulmenti quidquam occurrerat præparare.

40 Habitatio autem filiorum Israel qua manserunt in Ægypto, fuit quadringentorum triginta annorum.

41 Quibus expletis, eadem die egressus est omnis exercitus Domini de terra Ægypti.

42 Nox ista est observabilis Domini, quando eduxit eos de terra Ægypti: hanc observare debent omnes filii Israel in generationibus suis.

G 43 Dixitque Dominus ad Moysen & Aaron: Hæc est religio Phase: Omnis alienigena non comedet ex eo.

44 Omnis autem servus emptitius circumcidetur, & sic comedet.

45 Advena & mercenarius non edent ex eo.

46 * In una domo comedetur, nec efferetis de carnibus ejus foras, * nec os illius confringetis.

* Num. 9.b.12.

47 Omnis cœtus filiorum Israel faciet illud.

48 Quòd si quis peregrinorum in vestram voluerit transire coloniam, & facere Phase Domini, circumcidetur priùs omne masculinum ejus, & tunc rite celebrabit: eritque sicut indigena terræ: si quis autem circumcisus non fuerit, non vescetur ex eo.

* Ioan. 19. f.36.

49 Eadem lex erit indigenæ & colono qui peregrinatur apud vos.

50 Feceruntque omnes filii Israel sicut præceperat Dominus Moysi & Aaron.

51 Et eadem die eduxit Dominus filios Israel de terra Ægypti per turmas suas.

CAPUT XIII.

Iubet Deus sibi offerri primogenita hominum & pecorum, & liberationis ab Ægypto religione Phase ac primogenitorum consecratione meminisse. Inde Israelem educit Deus non per Philisthæam, sed per desertum; ossa Ioseph secum defert, & columna ignis ac nubis est dux itineris.

1 Locutusque est Dominus ad Moysen dicens: A

2 * Sanctifica mihi omne primogenitū quod aperit vulvam in filiis Israel, tam de hominibus quam de jumentis: mea sunt enim omnia.

* Inf. 34.c.9. Num. 8.c.16. Luc. 2. d.23. Levit. 27.c.26.

3 Et ait Moyses ad populum: Mementote diei hujus in qua egressi estis de Ægypto & de domo servitutis, quoniam in manu forti eduxit vos Dominus de loco isto: ut non comedatis fermentatum panem.

4 Hodie egredimini mense novarum frugū.

5 Cùmque introduxerit te Dominus in terram Chananæi & Hethæi & Amorrhæi & Hevæi & Jebusæi, quam juravit patribus tuis ut daret tibi, terram fluentem lacte & melle, celebrabis hunc morem sacrorum mense isto.

6 Septem diebus vesceris azymis: & in die septimo erit solemnitas Domini.

7 Azyma comedetis septem diebus: non apparebit apud te aliquid fermentatum, nec in cunctis finibus tuis.

8 Narrabisque filio tuo in die illo, dicens: B
Hoc est quod fecit mihi Dominus quando egressus sum de Ægypto.

9 Et erit quasi signum in manu tua, & quasi monimentum ante oculos tuos: & ut lex Domini semper sit in ore tuo, in manu enim forti eduxit te Dominus de Ægypto.

10 Custodies hujuscemodi cultum statuto tempore a diebus in dies.

11 Cùmque introduxerit te Dominus in terram Chananæi, sicut juravit tibi & patribus tuis, & dederit tibi eam:

12 * Separabis omne quod aperit vulvam, Domino, & quod primitivum est in pecoribus tuis: quidquid habueris masculini sexus, consecrabis Domino.

* Infr. 34.c.19. Ezech. 44.g.30.

13 Primogenitum asini mutabis ove: quòd si non redemeris, interficies: Omne autē primogenitum hominis de filiis tuis, pretio redimes.

14 Cùmque interrogaverit te filius tuus cras, C
dicens: Quid est hoc? respondebis ei: In manu forti eduxit nos Dominus de terra Ægypti, de domo servitutis.

15 Nam cùm induratus esset Pharao, & nollet nos dimittere, occidit Dñs omne primogenitum in terra Ægypti, a primogenito hominis usque ad primogenitum jumentorum: idcircò

immolo

immolo Domino omne quod aperuit vulvam
masculini sexus, & omnia primogenita filio-
rum meorum redimo.
16 Erit igitur quasi signum in manu tua: &
quasi appensum quid, ob recordationem, in-
ter oculos tuos: eò quòd in manu forti eduxit
nos Dominus de Ægypto.
17 Igitur cùm emisisset Pharao populũ, non
eos duxit Deus per viam terræ Philistiim quæ
vicina est: reputans ne forte pœniteret eum, si
vidisset adversum se bella consurgere, & re-
verteretur in Ægyptum.
D 18 Sed circumduxit per viam deserti, quæ est
juxta mare rubrum: & armati ascenderunt fi-
lij Israel de terra Ægypti.
19 Tulit quoq; Moyses ossa Joseph secũ: eò
quod adjurasset filios Israel, dicens: * Visita- * Gen. 50. d. 24.
bit vos Deus, efferte ossa mea hinc vobiscum.
20 Profectiq; de Socoth castrametati sunt in * Num. 14. c. 14.
Etham in extremis finibus solitudinis.
21 * Dominus autem præcedebat eos ad 1. Cor. 10. a. 1.
ostendendam viam, per diem in columna nu- Neh. 9. d. 19.
bis, & per noctem in columna ignis: ut dux
esset itineris utroque tempore.
22 Numquam defuit columna nubis per diẽ,
nec columna ignis per noctem, coram populo.

CAPUT XIV.

Pharao cum suis Israelem persequitur, Angelus in columna nubis medium se interponit, Moyses dividit mare rubrum, quod sicco pede transeunt Hebræi; Ægyptij tum ab Angelo, tum ab aquis recurrentibus, cum universo equitatu ac curribus submerguntur.

A 1 LOcutus est autem Dominus ad Moy-
sen, dicens:
2 Loquere filiis Israel: Reversi castrameten-
tur è regione Phihahiroth, quæ est inter Mag-
dalum & mare contra Beelsephon: in conspe-
ctu ejus castra ponetis super mare.
3 Dicturusque est Pharao super filiis Israel:
Coarctati sunt in terra, conclusit eos desertũ.
4 Et indurabo cor ejus, ac persequetur vos:
& glorificabor in Pharaone, & in omni exer-
citu ejus: scientque Ægyptij quia ego sum Do-
minus. Feceruntque ita.
5 Et nuntiatum est regi Ægyptiorum quòd
B fugisset populus: immutatumque est cor Pha-
raonis & servorum ejus super populum, & di-
xerunt: Quid voluimus facere, ut dimittere-
mus Israel, ne serviret nobis?
6 Junxit ergo currum, & omnem populum
suum assumpsit secum.
7 Tulitque sexcentos currus electos, & quid-
quid in Ægypto curruum fuit: & duces totius
exercitus.
8 Induravitque Dominus cor Pharaonis re-
gis Ægypti, & persecutus est filios Israel: at
illi egressi erant in manu excelsa.
9 * Cùmq; persequerentur Ægyptij vestigia * 1. Machab. 4. a. 9.
præcedentium, repererunt eos in castris super Ios. 24. b. 6.
mare: omnis equitatus & currus Pharaonis, &
universus exercitus erant in Phihahiroth
contra Beelsephon.
10 Cùmque appropinquasset Pharao, levan- C
tes filii Israel oculos, viderunt Ægyptios post
se: & timuerũt valde: clamaveruntq; ad Dnm.
11 Et dixerunt ad Moysen: Forsitan non
erant sepulchra in Ægypto, ideò tulisti nos ut
moreremur in solitudine, quid hoc facere vo-
luisti, ut educeres nos ex Ægypto?
12 Nonne iste est sermo, quem loquebamur
ad te in Ægypto, dicentes: Recede a nobis, ut
serviamus Ægyptiis? multò enim melius erat
servire eis, quam mori in solitudine.
13 Et ait Moyses ad populum: Nolite time-
re: state, & videte magnalia Domini quæ fa-
cturus est hodie: Ægyptios enim, quos nunc
videtis, nequaquam ultra videbitis usque in
sempiternum.
14 Dñs pugnabit pro vobis, & vos tacebitis.
15 Dixitque Dominus ad Moysen: Quid cla-
mas ad me? Loquere filiis Israel ut profici-
scantur.
16 Tu autem eleva virgam tuam, & extende
manum tuam super mare, & divide illud: ut
gradiantur filij Israel in medio mari per siccũ.
17 Ego-

17 Ego autem indurabo cor Ægyptiorum ut persequantur vos: & glorificabor in Pharaone, & in omni exercitu ejus, & in curribus & in equitibus illius.

18 Et scient Ægyptii quia ego sum Dominus, cùm glorificatus fuero in Pharaone, & in curribus atque in equitibus ejus.

19 Tollensque se angelus Dei, qui præcedebat castra Israel, abiit post eos: & cum eo pariter columna nubis, priora dimittens, post tergum.

E 20 Stetit, inter castra Ægyptiorum & castra Israel: & erat nubes tenebrosa, & illuminans noctem, ita ut ad se invicem toto noctis tempore accedere non valerent.

21 Cùmque extendisset Moyses manum super mare, abstulit illud Dominus flante vento vehementi & urente tota nocte, & vertit in siccum: divisaque est aqua.

* Psal. 77. b. 13. & 104. d. 36. Psalm. 113. a. 3.

22 * Et ingressi sunt filii Israel per medium sicci maris: erat enim aqua quasi murus à dextera eorum & læva.

23 Persequentesque Ægyptii ingressi sunt post eos, & omnis equitatus Pharaonis, currus ejus & equites, per medium maris.

24 Jamque advenerat vigilia matutina, * & ecce respiciens Dominus super castra Ægy-
F ptiorum per columnam ignis & nubis, interfe-
cit exercitum eorum:

* Hebr. 11. f. 29. * supr. 13. b. 15.

25 Et subvertit rotas curruum, ferebanturque in profundum. Dixerunt ergo Ægyptii: Fugiamus Israelem: Dominus enim pugnat pro eis contra nos.

26 Et ait Dominus ad Moysen: Extende manum tuam super mare, ut revertantur aquæ ad Ægyptios super currus & equites eorum.

27 Cùmque extendisset Moyses manum contra mare, reversum est primo diluculo ad priorem locum: fugientibusque Ægyptiis occurrerunt aquæ, & involvit eos Dominus in mediis fluctibus.

28 Reversæque sunt aquæ, & operuerunt currus & equites cuncti exercitus Pharaonis, qui sequentes ingressi fuerant mare: nec unus quidem superfuit ex eis.

29 Filii autem Israel perrexerunt per mediũ sicci maris, & aquæ eis erant quasi pro muro a dextris & à sinistris:

30 Liberavitque Dominus in die illa Israel de manu Ægyptiorum.

31 Et viderunt Ægyptios mortuos super littus maris, & manum magnam quam exercuerat Dominus contra eos: timuitque populus Dominum, & crediderunt Domino, & Moysi servo ejus.

CAPUT XV.

Moyses & Israelitæ, gratiis Deo cum cantu persolutis, veniunt in Marath; ubi amaritudine aquarum à Moyse versa in dulcedinem, pergunt in Elim, ubi 12. fontes & 70. palmæ erant.

A 1 TUnc cecinit Moyses & filii Israel carmen hoc Domino, & dixerunt: Cantemus Domino: gloriosè enim magnificatus est, equum & ascensorem dejecit in mare.

* Sap. 10. d. 15. Isa. 12. a. 2. Psal. 117. c. 14.

2 * Fortitudo mea, & laus mea Dominus, & factus est mihi in salutẽ, iste Deus meus, & glorificabo eũ: Deus patris mei, & exaltabo eum.

3 Dominus quasi vir pugnator, omnipotens nomen ejus.

4 Currus Pharaonis & exercitum ejus projecit in mare: electi principes ejus submersi sunt in mari rubro.

5 Abyssi operuerunt eos, descenderunt in profundum quasi lapis.

6 Dextera tua Dñe magnificata est in fortitudine: dextera tua, Dñe, percussit inimicum.

7 Et in multitudine gloriæ tuę deposuisti adversarios tuos: misisti iram tuam, quæ devoravit eos sicut stipulam. B

8 Et in spiritu furoris tui congregatæ sunt aquæ: stetit unda fluens, congregatæ sunt abyssi in medio mari.

9 Dixit inimicus: Persequar & comprehendam, dividam spolia, implebitur anima mea: evaginabo gladium meum, interficiet eos manus mea.

10 Flavit spiritus tuus, & operuit eos mare: submersi sunt quasi plumbum in aquis vehementibus.

11 Quis similis tui in fortibus Domine? quis similis tui, magnificus in sanctitate, terribilis atque laudabilis, faciens mirabilia?

12 Extẽdisti manũ tuã, & devoravit eos terra.

13 Dux fuisti in misericordia tua populo quẽ redemisti: & portasti eum in fortitudine tua, ad habitaculum sanctum tuum.

14 Ascenderunt populi, & irati sunt: dolores obtinuerunt habitatores Philisthiim.

15 Tunc conturbati sunt principes Edom, robustos Moab obtinuit tremor: obriguerunt omnes habitatores Chanaan.

16 Irruat super eos formido & pavor, in magnitudine brachii tui: fiant immobiles quasi lapis, donec pertranseat populus tuus Dne, donec pertrãseat populus tuus iste, quẽ possedisti. C

17 Introduces eos, & plantabis in monte hæreditatis tuæ, firmissimo habitaculo tuo quod operatus es Domine: sanctuarium tuum Domine, quod firmaverunt manus tuæ.

18 Dominus regnabit in æternum & ultra.

19 Ingressus est enim eques Pharao cum curribus & equitibus ejus in mare: & reduxit super eos Dominus aquas maris: filii autem Israel ambulaverunt per siccum in medio ejus.

20 Sumpsit ergo Maria prophetissa, soror Aarõ, tympanum in manu sua; egressæque sunt omnes mulieres post eam cum tympanis & choris,

21 Quibus præcinebat, dicens: Cantemus Domino, gloriose enim magnificatus est, equum & ascensorem ejus dejecit in mare. D

22 Tulit autem Moyses Israel de mari rubro, & egressi sunt in desertum Sur: ambulaveruntque tribus diebus per solitudinem, & non inveniebant aquam.

23 Et venerunt in Mara, nec poterant bibere aquas de Mara, eò quòd essent amaræ: unde & congruum loco nomen imposuit, vocans illum Mara, id est, amaritudinem.

24 Et murmuravit populus contra Moysen, dicens: Quid bibemus?

25 At ille clamavit ad Dominum, qui ostendit ei lignum: quod cùm misisset in aquas, in dulcedinem versæ sunt, * ibi constituit ei præcepta, atque judicia, & ibi tentavit eum,

* Judith. 5. c. 15. Eccli. 38. a. 5.

26 Dicens: Si audieris vocem Domini Dei tui, & quod rectum est coram eo feceris, & obedieris mandatis ejus, custodierisque omnia

nia præcepta illius, cunctum languorem,
quem posui in Ægypto, non inducam super
te: ego enim sum Dominus sanator tuus.

27 * Venerunt autem in Elim filii Israel, ubi *Num. 33.b.9
erant duodecim fontes aquarũ, & septuaginta
ta palmæ: & castrametati sunt juxta aquas.

CAPUT XVI.

Murmurantibus in deserto Sin de ciborum inopia Israelitis mittit Dominus coturnices, & pluit Man ad saturitatem; jussio Domini de Sabbatho servando, & manna colligendo, & in monumentum reponendo, quo eos alit quotidie per quadraginta annos.

1 PRofectique sunt de Elim, & venit om-
A nis multitudo filiorum Israel in deser-
Sap.11. tum Sin, quod est inter Elim & Sinai: quinto
a.2. decimo die mensis secundi, postquam egressi
sunt de terra Ægypti.
2 Et murmuravit omnis congregatio filiorũ
Israel contra Moysen & Aaron in solitudine.
3 Dixeruntque filii Israel ad eos: Utinam
mortui essemus per manum Domini in terra
Ægypti, quando sedebamus super ollas car-
nium, & comedebamus panem in saturita-
te: cur eduxistis nos in desertum istud, ut occi-
B deretis omnem multitudinem fame?
4 Dixit autem Dñs ad Moysen: Ecce, ego
pluã vobis panes de cælo: egrediatur populus,
& colligat quæ sufficiunt per singulos dies: ut
tentẽ eũ utrũm ambulet in lege mea, an non.
5 Die autẽ sexto parent quod inferant: & sit
duplũ quã colligere solebant per singulos dies.
6 Dixeruntque Moyses & Aaron ad omnes
filios Israel: Vespere scietis quòd Dominus
eduxerit vos de terra Ægypti:
7 Et manè videbitis gloriam Domini: audi-
vit enim murmur vestrum contra Dñm: nos
verò quid sumus, quia mussitastis contra nos?
8 Et ait Moyses: Dabit vobis Dominus ves-
perè carnes edere, & manè panes in saturitate:
eò quòd audierit murmurationes vestras qui-
bus murmurati estis contra eum, nos enim
quid sumus? nec contra nos est murmur ve-
strum, sed contra Dominum.
9 Dixit quoque Moyses ad Aaron: Dic uni-
C versæ congregationi filiorum Israel: Accedite
coram Domino: audivit enim murmur vestrũ.
10 Cùmque loqueretur Aaron ad omnem cœtũ
filiorum Israel, respexerunt ad solitudinem:
& ecce gloria Domini apparuit in nube.
11 Locutus est autem Dominus ad Moysen,
dicens:
12 * Audivi murmurationes filiorum Israel. *Eccl. 45.a.4.
loquere ad eos: Vespere comedetis carnes &
mane saturabimini panibus: scietisque quòd
ego sum Dominus Deus vester.
13 Factum est ergo vesperè, & ascendens co-
turnix, cooperuit castra: manè quoque ros ja-
cuit per circuitum castrorum.
14 Cùmque operuisset superficiem terræ, *ap- D
paruit in solitudine minutum, & quasi pilo *Num. 11.b.7.
tusum, in similitudinem pruinæ super terram. Psalm.
15 Quod cùm vidissent filii Israel, dixerunt 77.
ad invicem: Manhu? quod significat: Quid c.24.
est hoc? ignorabant enim quid esset. Quibus Sup.16
ait Moyses: * Iste est panis, quem Dominus c.10.
dedit vobis ad vescendum. Ioan.6
16 Hic est sermo, quem præcepit Dominus: d.31.
Colligat unusquisque ex eo quantum sufficit ad *1.Cor
vescendum: gomor per singula capita; juxta 10.a.3.
numerum animarum vestrarum quæ habitant
in tabernaculo sic tolletis.
17 Feceruntque ita filii Israel: & collegerunt,
alius plus, alius minus.
18 Et mensi sunt ad mensuram gomor: * nec F
qui plus collegerat, habuit amplius: nec qui *2.Cor 8.b.15.
minus paraverat, reperit minus: sed singuli
juxta id quod edere poterant, cõgregaverunt.
19 Dixitque Moyses ad eos: Nullus relinquat
ex eo in manè.
20 Qui non audierunt eum, sed dimiserunt
quidam ex eis usque mane, & scatere cœpit
vermibus, atque computruit: & iratus est
contra eos Moyses.
21 Colligebant autem manè singuli, quantũ
sufficere poterat ad vescendum: cumque
in-

incaluisset sol, liquefiebat.
22 In die autem sexta collegerunt cibos du-
plices, id est, duo gomor per singulos homi-
nes: venerunt autem omnes principes multi-
tudinis, & narraverunt Moysi.
23 Qui ait eis: Hoc est quod locutus est Do-
minus: Requies sabbati sanctificata est Do-
mino cras: quodcunq; operandum est, facite: &
quæ coquenda sunt coquite: quidquid autem
reliquum fuerit, reponite usque in mane.
24 Feceruntq; ita ut præceperat Moyses, &
nō computruit, neq; vermis inventus est in eo.
F 25 Dixitque Moyses: Comedite illud hodie,
quia sabbatum est Domini: non invenietur ho-
die in agro.
26 Sex diebus colligite: in die autem septi-
mo sabbatum est Dñi, idcircò non invenietur.
27 Venitque septima dies, & egressi de po-
pulo ut colligerent, non invenerunt.
28 Dixit autem Dñs ad Moysē: Usquequò nō
vultis custodire mandata mea, & legem meā?
29 Videte quòd Dominus dederit vobis sab-
batum, & propter hoc die sexta tribuit vobis
cibos duplices: maneat unusquisque apud se-
metipsum, nullus egrediatur de loco suo die
septimo.
30 Et sabbatizavit populus die septimo.
31 Appellavitque domus Israel nomen ejus
Man: quod erat quasi semen coriandri album,
gustusque ejus quasi similæ cum melle.
32 Dixit autem Moyses: Iste est sermo, quem G
præcepit Dominus: Imple gomor ex eo, & cu-
stodiatur in futuras retro generationes: ut no-
verint panem, quo alui vos in solitudine,
quando educti estis de terra Ægypti.
33 Dixitque Moyses ad Aaron: Sume vas
unum, & mitte ibi Man, quantum potest cape-
re gomor: & repone coram Domino ad ser-
vandum in generationes vestras.
34 Sicut præcepit Dominus Moysi. Posuit-
que illud Aaron in tabernaculo reservandum.
35 * Filii autem Israel comederunt Man *Neh. 9.c. 1. Iud th 5.c.15.
quadraginta annis, donec venirent in terram
habitabilem: hoc cibo aliti sunt, usquequò
tangerent fines terræ Chanaan.
36 Gomor autem decima pars est Ephi.

CAPUT XVII.

Rursum murmurantibus in Raphidim ob aquæ penuriam filiis Israel, dat Dominus aquam de petra: Amalecitæ invadunt Hebræos, sed pugnante Iosue, & in monte Moyse extensis manibus orante vincuntur.

A 1 IGitur profecta omnis multitudo filiorum
Israel de deserto Sin per mansiones suas,
juxta sermonem Domini, castrametati sunt
in Raphidim, ubi non erat aqua ad bibendum
populo.
2 * Qui jurgatus contra Moysen, ait: Da no-
*Num. 20.a.4. bis aquam, ut bibamus. Quibus respondit
Moyses: Quid jurgamini contra me? cur ten-
tatis Dominum?
3 Sitivit ergo ibi populus præ aquæ penuria,
& murmuravit contra Moysen dicens: Cur fe-
cisti nos exire de Ægypto, ut occideres nos, &
liberos nostros, ac jumenta siti?
4 Clamavit autem Moyses ad Dominum, di-
cens: Quid faciam populo huic? adhuc pau-
lulùm, & lapidabit me.
5 Et ait Dominus ad Moysen: Antecede po-
pulum, & sume tecum de senioribus Israel: & * Sup. 14. c. 10.
virgam qua * percussisti fluvium, tolle in ma-
nu tua, & vade. Ps. 77. b. 15.
6 En ego stabo ibi coram te, supra petram 1. Cor. 10. a. 4.
Horeb: percutiesque petram, & exibit ex ea
aqua, ut bibat populus. Fecit Moyses ita co-
ram senioribus Israel:
7 Et vocavit nomen loci illius, Tentatio,
propter jurgium filiorum Israel, & quia tenta- C
verunt Dominum, dicentes: Est ne Dominus *Iudith 4. d. 12.
in nobis, an non?
8 * Venit autem Amalec, & pugnabat con- Sap. 11. a. 3.
tra Israel in Raphidim.
9 Dixitque Moyses ad Josue: Elige viros: & Deut. 25. d. 17.
egressus, pugna contra Amalec: cras ego sta-
bo in vertice collis, habens virgam Dei in ma-
nu mea.

10 Fe-

10 Fecit Josue ut locutus erat Moyses, & pugnavit contra Amalec: Moyses autē & Aaron & Hur ascenderunt super verticem collis.

11 Cumque levaret Moyses manus, vincebat Israel: sin autem paululum remisisset, superabat Amalec.

12 Manus autem Moysi erant graves: sumentes igitur lapidem, posuerunt subter eum, in quo sedit: Aaron autem & Hur sustentabant manus ejus ex utraque parte. Et factum est ut manus illius non lassarentur usque ad occa-
D sum solis.

13 Fugavitque Josue Amalec, & populum ejus in ore gladii.

14 Dixit autem Dominus ad Moysen: Scribe hoc ob monimentum in libro, & trade auribus Josue: delebo enim memoriam Amalec sub cœlo.

15 Ædificavitque Moyses altare: & vocavit nomen ejus, Dominus exaltatio mea, dicens:

16 Quia manus solii Domini, & bellum Domini erit contra Amalec, a generatione in generationem.

CAPUT XVIII.

Jethro socer Moysi uxorem cum filiis ad eum reducit: & auditis Dei operibus, cùm Dominum laudasset, eique sacrificasset, sanum consilium Moysi dedit in constituendis judiciorum magistratibus, qui minora dijudicent.

A 1 CUmque audisset Jethro, sacerdos Madian, cognatus Moysi, omnia quæ fecerat Deus Moysi, & Israeli populo suo, & quòd eduxisset Dominus Israel de Ægypto:

2 Tulit Sephoram uxorem Moysi quam remiserat:

3 Et duos filios ejus, quorum unus vocabatur
Supr. 2.22. Gersam, dicente patre: * Advena fui in terra aliena.

4 Alter vero Eliezer: Deus enim, ait, patris mei adjutor meus, & eruit me de gladio Pharaonis.

5 Venit ergo Jethro cognatus Moysi, & filii ejus, & uxor ejus, ad Moysen in desertum, ubi erat castrametatus juxta montem Dei.

6 Et mandavit Moysi, dicens: Ego Jethro cognatus tuus venio ad te, & uxor tua, & duo filii tui cum ea.

B 7 Qui egressus in occursum cognati sui, adoravit, & osculatus est eum: salutaveruntque se mutuò verbis pacificis. Cùmque intrasset tabernaculum

8 Narravit Moyses cognato suo cuncta quæ fecerat Dñs Pharaoni, & Ægyptiis propter Israel, universumque laborem, qui accidisset eis in itinere, & quod liberaverat eos Dominus.

9 Lætatusque est Jethro super omnibus bonis, quæ fecerat Dominus Israeli, eò quòd eruisset eum de manu Ægyptiorum,

10 Et ait, Benedictus Dominus, qui liberavit vos de manu Ægyptiorū, & de manu Pharaonis: qui eruit populum suum de manu Ægypti. * Sup. 1. b. 4.

11 Nunc cognovi, quia magnus Dominus super omnes deos: eò quòd * superbe egerint contra illos. 10. c. C 16. d. & 51. b. 7. a. 18. & 14. b.

12 Obtulit ergo Jethro cognatus Moysi holocausta & hostias Deo: veneruntque Aaron & omnes seniores Israel, ut comederent panem cum eo coram Deo.

13 Altera autem die sedit Moyses ut judicaret populum, qui assistebat Moysi a mane usq; ad vesperam.

14 Quod cum vidisset cognatus ejus, omnia scilicet quæ agebat in populo, ait: Quid est hoc quod facis in plebe? cur solus sedes, & omnis populus præstolatur de mane usque ad vesperam?

15 Cui respondit Moyses: Venit ad me populus quærens sententiam Dei.

16 Cùmque acciderit eis aliqua disceptatio, veniunt ad me ut judicem inter eos, & ostendam præcepta Dei, & leges ejus.

17 At ille: Non bonam, inquit, rem facis:

18 Stulto labore consumeris & tu, & populus iste qui tecum est: ultra vires tuas est negotiū, * solus illud non poteris sustinere. * Deu 1. b.

19 Sed

19 Sed audi verba mea atq; consilia, & erit Deus tecum. Esto tu populo in his quæ ad Deũ pertinent, ut referas quæ dicuntur ad eum:

20 Ostendasque populo ceremonias & ritum colendi, viamque per quam ingredi debeant, & opus quod facere debeant.

21 Provide autem de omni plebe viros potentes, & timentes Deum, in quibus sit veritas, & qui oderint avaritiam, & constitue ex eis tribunos, & centuriones, & quinquagenarios, & decanos,

D

22 Qui judicent populum omni tempore: quidquid autem majus fuerit, referant ad te, & ipsi minora tantummodo judicent: leviusq; sit tibi, partito in alios onere.

23 Si hoc feceris, implebis imperium Dei, & præcepta eius poteris sustentare: & omnis hic populus revertetur ad loca sua cum pace.

24 Quibus auditis, Moyses fecit omnia quæ ille suggesserat.

25 Et electis viris strenuis de cuncto Israel, constituit eos principes populi, tribunos, & centuriones, & quinquagenarios, & decanos.

26 Qui judicabant plebem omni tempore: quidquid autem gravius erat, referebant ad eum, faciliora tantummodo judicantes.

27 Dimisitque cognatum suum: qui reversus abiit in terram suam.

CAPUT XIX.

Israelitæ motis castris veniunt in Sina: Moyses jussu Dei ascendit in montem, monita ejus refert ad populum qui sanctificari jubetur, ut descendat Dominus in fulgure & tonitru, coram omni plebe Moysi locuturus.

A

Num. 11. c. 19.

1 MEnse tertio egressionis Israel de terra Ægypti, in die hac venerunt in solitudinem Sinai.

2 Nam profecti de Raphidim, & pervenientes usque in desertum Sinai, castrametati sunt in eodem loco, ibique Israel fixit tentoria e regione montis.

* Act. 7. c. 38.

3 * Moyses autem ascendit ad Deum, vocavitq; eum Dominus de monte, & ait: Hæc dices domui Jacob, & annuntiabis filiis Israel,

4 Vos ipsi vidistis quæ fecerim Ægyptiis, quomodo portaverim vos super alas aquilarum, & assumpserim mihi.

* Deut. 29. a. 2.

5 * Si ergo audieritis vocem meam, & custodieritis pactum meum, eritis mihi in peculium de cunctis populis: * mea est enim omnis terra.

B

* Ps. 21. a. 1. * 1. Pet. 2. b. 9.

6 * Et vos eritis mihi in regnum sacerdotale, & gens sancta: hæc sunt verba quæ loqueris ad filios Israel.

7 Venit Moyses: & convocatis majoribus natu populi, exposuit omnes sermones quos mandaverat Dominus.

8 Responditque omnis populus simul: Cuncta quæ locutus est Dominus, faciemus. Cùmque retulisset Moyses verba populi ad Dominum,

9 Ait ei Dominus: Jam nunc veniam ad te in caligine nubis, ut audiat me populus loquẽtem ad te, & ut credat tibi in perpetuum. Nuntiavit ergo Moyses verba populi ad Dominũ.

10 Qui dixit ei: Vade ad populum, & sanctifica illos hodie, & cras, laventque vestimenta sua.

11 Et sint parati in diem tertium: in die enim tertia descendet Dominus coram omni plebe super montem Sinai.

C

* Heb. 12. c. 18.

12 Constituesque terminos populo per circuitum, & dices ad eos: Cavete ne ascendatis in montem, * nec tangatis fines illius: omnis qui tetigerit montem, morte morietur.

13 Manus non tanget eum, sed lapidibus opprimetur, aut confodietur jaculis: sive jumentum fuerit, sive homo, non vivet: cùm cœperit clangere buccina, tunc ascendant in mõtẽ.

14 Descenditque Moyses de monte ad populum, & sanctificavit eum. Cùmque lavissent vestimenta sua,

15 Ait ad eos: Estote parati in diem tertiũ, & ne appropinquetis uxoribus vestris.

16 Jamque advenerat tertius dies, & manè inclaruerat: & ecce cœperunt audiri tonitrua, ac micare fulgura, & nubes densissima operire montem, clangorque buccinæ vehementius perstrepebat: & timuit populus qui erat in castris.

17 Cùmque eduxisset eos Moyses in occursum Dei de loco castrorum, steterunt ad radices montis.

D

* Deut. 4. b. 11.

18 * Totus autem mons Sinai fumabat: eò quòd descẽdisset Dominus super eum in igne, & ascenderet fumus ex eo quasi de fornace: eratque omnis mons terribilis.

19 Et sonitus buccinæ paulatim crescebat in majus, & prolixiùs tendebatur: Moyses loquebatur, & Deus respondebat ei.

20 Descenditque Dominus super montem Sinai in ipso montis vertice, & vocavit Moysen in cacumen eius. Quò cùm ascendisset,

21 Dixit ad eum: Descende, & contestare populum: ne forte velit transcendere terminos ad videndum Dominum, & pereat ex eis plurima multitudo.

22 Sacerdotes quoque qui accedunt ad Dominum, sanctificentur, ne percutiat eos.

23 Dixitque Moyses ad Dominum: Non poterit vulgus ascendere in montẽ Sinai: tu enim testificatus es, & jussisti, dicens: Pone terminos circa montem, & sanctifica illum.

24 Cui ait Dominus: Vade, descende: ascendeique tu, & Aaron tecum: sacerdotes autem & populus ne transeant terminos, nec ascendant ad Dominũ, ne forte interficiat illos.

25 Descenditq; Moyses ad populum, & omnia narravit eis.

CAPUT XX.

Angelus vice Dei ex Sina monte decalogum promulgat toti populo, sed is mavult Moyse internũcio mandata Dei sibi exponi: Moyses solatur populum; ac terreum aut lapideum de infectis lapidibus altare facere jubetur, ad quod non sit per gradus ascendendum.

A

1 LOcutusque est Dominus cunctos sermones hos:

* Deut. 5. a. 6. Ps. 80. c. 11.

2 Ego sum Dominus Deus tuus, qui eduxi te de terra Ægypti, de domo servitutis.

3 Non habebis deos alienos coram me.

* Levit. 26. a. 1. Deut. 4. c. 16. Jos. 24. d.

4 * Non facies tibi sculptile, neque omnem similitudinem quæ est in cælo desuper, & quæ in terra deorsum, nec eorum quæ sunt in aquis sub terra.

* Deut. 5. b. 9.

5 Non adorabis ea, neque coles: ego sum Dominus Deus tuus fortis, zelotes, visitans iniquitatem patrum in filios, in tertiam & quartam generationem eorum qui oderunt me:

6 Sit

6 Et faciens misericordiam in millia his qui
ævit. diligunt me, & custodiunt præcepta mea.
9. 7 * Non assumes nomen Domini Dei tui in
.12. Lath. vanum: nec enim habebit insontem Dominus
.c.27. eum qui assumpserit nomen Domini Dei sui
frustra.
8 * Memento ut diem sabbati sanctifices. *
Exec. o. 9 Sex diebus operaberis & facies omnia
.12, opera tua.
Deut.5 10 Septimo autem die sabbatum Domini Dei
.13. tui est: non facies omne opus in eo, tu, & fi-
nf.31. lius tuus & filia tua, servus tuus & ancilla tua,
.14. jumentum tuum, & advena qui est intra por-
tas tuas.
11 * Sex enim diebus fecit Dominus cælum
Gen. & terram, & mare & omnia quæ in eis sunt, &
a.2. requievit in die septimo; idcircò benedixit
Dominus diei sabbati, & sanctificavit eum.
Deut. 12 * Honora patrem tuum & matrem tuam,
b.16. ut sis longævus super terram, quam Dominus
lat. h. Deus tuus dabit tibi.
1.a.4. 13 * Non occides.
ph.6. 14 Non mœchaberis.
.2. 15 Non furtum facies.
Matt. 16 Non loqueris contra proximum tuum fal-
c.16. Rom. sum testimonium.
b.7. 17 * Non concupisces domum proximi tui:
c.9. nec desiderabis uxorem ejus, non servum, non
ancillam, non bovem, non asinum, nec omnia
quæ illius sunt.
18 Cunctus autem populus videbat voces &
lampades, & sonitum buccinæ, montemque
fumantem: & perterriti ac pavore concussi,
steterunt procul,
19 Dicentes Moysi: Loquere tu nobis, & au-
diemus: non loquatur nobis Dominus ne for-
tè moriamur.
20 Et ait Moyses ad populum: Nolite time-
re: ut enim probaret vos venit Deus, & ut ter-
ror illius esset in vobis, & non peccaretis.
21 Stetitque populus de longè. Moyses au-
b.13. c. tem accessit ad caliginem in qua erat Deus.
22 Dixit præterea Dominus ad Moysen: Hæc
dices filiis Israel: Vos vidistis quod de cælo D
locutus sim vobis. Deut.
Non facietis deos argenteos, nec deos 15.
aureos facietis vobis. c.16.
24 * Altare de terra facietis mihi, & offere- * Inf.
tis super eo holocausta & pacifica vestra, 27.b.8.
oves vestras & boves, in omni loco in quo 38.a.7.
memoria fuerit nominis mei: veniam ad te,
& benedicam tibi.
25 * Quòd si altare lapideum feceris mihi, *Deut.
non ædificabis illud de sectis lapidibus: si 27.a.5.
enim levaveris cultrum super eo, polluetur. Ios. 8.
26 Non ascendes per gradus ad altare f.31.
meum, ne reveletur turpitudo tua.

CAPUT XXI.

Præcepta judicialia quoad emptitios servos, & ancillas, furta, homicidia, parricidia, plagium, parentum maledicta, rixas, & talionis pœnas, atque cornupetam bovem.

1 HÆc sunt judicia quæ proponès eis. Deut.
2 Si emeris servum Hebræum, sex an- 15.
nis serviet tibi; in septimo egredietur liber c.12.
gratis. A
3 Cum quali veste intraverit, cum tali exeat: Ier.34.
si habens uxorem, & uxor egredietur simul. c.14.
4 Sin autem dominus dederit illi uxorem, &
pepererit filios & filias: mulier & liberi ejus
erunt domini sui, ipse verò exibit cũ vestitu suo
5 Quòd si dixerit servus: Diligo dominum
meum & uxorem ac liberos, non egrediar li-
ber:
6 Offeret eum dominus diis, & applicabitur
ad ostium & postes, perforabitque aurem ejus B
subula: & erit ei servus in sæculum.
7 Si quis vendiderit filiam suam in famu-
lam, non egredietur sicut ancillæ exire con-
sueverunt.
8 Si displicuerit oculis domini sui cui tradi-
ta fuerat, dimittet eam: populo autem alieno
vendendi non habebit potestatem, si spreve-
rit eam.
9 Sin autem filio suo desponderit eam, juxta
morem filiarum faciet illi.

10 Quòd si alteram ei acceperit, providebit puellæ nuptias, & vestimenta, & pretium pudicitiæ non negabit.

11 Si tria ista non fecerit, egredietur gratis absque pecunia.

*Levit. 24. c.17.

12 * Qui percusserit hominem volens occidere, morte moriatur.

C

13 Qui autem non est insidiatus, sed Deus illum tradidit in manus ejus: constituam tibi locum in quem fugere debeat.

Deut. 19. a.1.

14 Si quis per industriam occiderit proximum suum, & per insidias: ab altari meo evelles eum, ut moriatur.

15 Qui percusserit patrem suum aut matrem, morte moriatur.

16 Qui furatus fuerit hominem, & vendiderit eum, convictus noxæ, morte moriatur.

Levit. 20. b.9 Prov. 20. c.10.

17 Qui maledixerit patri suo, vel matri, morte moriatur.

18 Si rixati fuerint viri, & percusserit alter proximum suū lapide vel pugno, & ille mortuus non fuerit, sed jacuerit in lectulo:

D

Matth. 15. a.4. Marc. 7. b.10.

19 Si surrexerit, & ambulaverit foris super baculum suum, innocens erit qui percusserit, ita tamen ut operas ejus, & impensas in medicos restituat.

20 Qui percusserit servum suum vel ancillam virga, & mortui fuerint in manibus ejus, criminis reus erit.

21 Sin autē uno die vel duobus supervixerit, non subjacebit pœnæ, quia pecunia illius est.

22 Si rixati fuerint viri, & percusserit quis mulierem prægnantem, & abortivum quidem fecerit, sed ipsa vixerit: subjacebit damno quantum maritus mulieris expetierit, & arbitri judicaverint.

23 Sin autem mors ejus fuerit subsecuta, reddet animam pro anima,

E

*Mat. 5. e.38. Levit. 24. d.20. Deut. 19. d.20.

24 * Oculum pro oculo, dentem pro dente, manum pro manu, pedem pro pede,

25 Adustionem pro adustione, vulnus pro vulnere, livorem pro livore.

26 Si percusserit quispiam oculum servi sui aut ancillæ, & luscos eos fecerit, dimittet eos liberos pro oculo quem eruit.

27 Dentem quoque si excusserit servo vel ancillæ suæ, similiter dimittet eos liberos.

28 Si bos cornu percusserit virum aut mulierem, & mortui fuerint, lapidibus obruetur: & non comedentur carnes ejus, dominus quoque bovis innocens erit.

29 Quòd si bos cornupeta fuerit ab heri &

F

nudiustertius, & contestati sunt dominū ejus, nec recluserit eum, occideritque virum aut mulierem: & bos lapidibus obruetur, & dominum ejus occident.

30 Quòd si pretium fuerit ei impositum, dabit pro anima sua quidquid fuerit postulatus.

31 Filium quoque & filiam si cornu percusserit, simili sententiæ subjacebit.

G

32 Si servum, ancillamque invaserit, triginta siclos argenti domino dabit, bos verò lapidibus opprimetur.

33 Si quis aperuerit cisternam, & foderit, & non operuerit eam, cecideritque bos aut asinus in eam.

34 Reddet dominus cisternæ pretium iumētorum: quod autem mortuum est, ipsius erit.

35 Si bos alienus bovem alterius vulneraverit, & ille mortuus fuerit: vendent bovem vivum, & divident pretium, cadaver autem mortui inter se dispertient.

36 Sin autem sciebat quòd bos cornupeta esset ab heri & nudiustertius, & non custodivit eum dominus suus: reddet bovem pro bove, & cadaver integrum accipiat.

CAPUT XXII.

Furti damnique illati pœna, depositi, commodati, conducti, atque stupri lex, maleficorum, bestialitatis, sacrificij idolatrici supplicium, advenæ, viduæ & pupillo nocentium pœnæ: mutui, usuræ & pignoris lex, ac obedientiæ & decimarum primitiarum, primogenitorum: de carne à bestiis prægustata.

A

1 Si quis furatus fuerit bovem aut ovem, & occiderit vel vendiderit: quinque boves pro uno bove restituet, * & quatuor oves pro una ove.

2 Si effringens fur domum sive suffodiens fuerit inventus, & accepto vulnere mortuus fuerit, percussor non erit reus sanguinis.

3 Quod si orto sole hoc fecerit, homicidium perpetravit, & ipse morietur. Si non habuerit quod pro furto reddat, ipse venundabitur.

4 Si inventum fuerit apud eum quod furatus est, vivens, sive bos, sive asinus, sive ovis: duplum restituet.

5 Si læserit quispiam agrum vel vineam, & dimiserit jumentum suum ut depascatur aliena: quidquid optimum habuerit in agro suo, vel in vinea pro damni æstimatione restituet.

B

6 Si egressus ignis invenerit spinas, & comprehenderit acervos frugum, sive stantes segetes in agris, reddet damnū qui ignē succēderit.

7 Si quis commendaverit amico pecuniam aut vas in custodiam, & ab eo, qui susceperat, furto ablata fuerint: si inuenitur fur, duplum reddet.

8 Si latet fur, dominus domus applicabitur ad deos, & jurabit quòd non extenderit manum in rem proximi sui,

9 Ad perpetrandam fraudem, tam in bove, quàm in asino, & ove ac vestimento, & quidquid damnum inferre potest; ad deos vtriusq; causa perveniet: & si illi iudicaverint, duplum restituet proximo suo.

10 Si quis commendaverit proximo suo asinum, bovem, ovem, & omne jumentum ad custodiā, & mortuum fuerit, aut debilitatum, vel captum ab hostibus, nullusque hoc viderit:

11 Jusjurandum erit in medio, quòd non extenderit manum ad rem proximi sui: * suscipietq; dn̄s iuramētū, & ille reddere nō cogetur.

12 Quòd si furto ablatum fuerit, restituet damnum domino.

C

13 Si comestum a bestia, deferat ad eum quod occisum est, & non restituet.

14 Qui à proximo suo quidquam horum mutuò postulaverit, & debilitatum aut mortuum fuerit dn̄o non præsente, reddere compelletur.

15 Quòd si impræsentiarum dominus fuerit, non restituet, maximè si conductum venerat pro mercede operis sui.

16 * Si seduxerit quis virginem necdum desponsatam, dormieritque cum ea: dotabit eam, & habebit eam uxorem.

17 Si pater virginis dare noluerit, reddet pecuniam juxta modum dotis, quam virgines

ac-

accipere consueverunt :
18 Maleficos non patieris vivere.
19 Qui coierit cum jumento, morte moriatur.
evi. 20 * Qui immolat diis, occidetur, præter-
a.… quam Domino soli.
D 21 Advenam non contristabis, neq; affliges
acli. eũ: advenæ enim & ipsi fuistis in terra Ægypti.
c.10 22 Viduæ & pupillo non nocebitis.
23 Si læseritis eos, vociferabuntur ad me, &
ego audiam clamorem eorum.
24 Et indignabitur furor meus, percutiamq;
vos gladio, & erunt uxores vestræ viduæ, &
filij vestri pupilli.
25 Si pecuniam mutuam dederis populo meo
pauperi qui habitat tecum, non urgebis eum
quasi exactor, nec usuris opprimes.
26 Si pignus à proximo tuo acceperis vesti-
mentum, ante solis occasum reddes ei.
27 Ipsum enim est solum, quo operitur, indu-
mentum carnis ejus, nec habet aliud in quo
dormiat: si clamaverit ad me, exaudiam eum,
quia misericors sum.
Act. 28 Diis non detrahes, & * principi populi
.a.c. tui non maledices.
evit 29 Decimas tuas & primitias tuas non tar-
.b.8. dabis reddere : * primogenitum filiorum tuo-
zech rum dabis mihi.
30 De bobus quoque, & ovibus similiter fa-
.30. cies : septem diebus sit cum matre sua, die
ap.13 octava reddes illum mihi.
.& 31 Viri sancti eritis mihi : carnem, quæ à be-
.f.31. stiis fuerit prægustata, non comedetis, sed pro-
.19. jicietis canibus.

CAPUT XXIII.

Leges præfixæ judicibus : bos & asinus inimici servandus. non accipienda à judicibus munera : de anni & diei septimi quiete, tribusque festis præcipuis : promittit Deus se populo Angelum in ducem itineris præmissurum: & præmium servantibus præcepta : de idololatria & fœdere Chananæorum fugiendis, deque eis exterminandis.

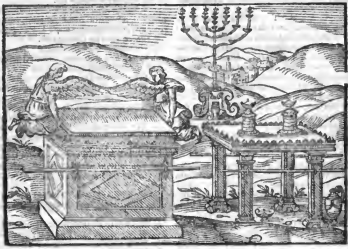
A 1 Non suscipies vocem mendacii : nec
junges manum tuam ut pro impio di-
cas falsum testimonium.
2 Non sequeris turbam ad faciendum ma-
lum : nec in judicio, plurimorum acquiesces
sententiæ, ut à vero devies.
3 Pauperis quoq; non misereberis in judicio:
Deu. 4 * Si occurreris bovi inimici tui, aut asino
.a.1. erranti, reduc ad eum.
5 Si videris asinum odientis te jacere sub
onere, non pertransibis, sed sublevabis cum eo.
6 Non declinabis in judicium pauperis.
7 Mendacium fugies : insontem & justum
B non occides: quia aversor impium.
Dan. 8 * Nec accipies munera, quæ etiam excæ-
cãt prudentes, & subvertunt verba justorum.
31. 9 Peregrino molestus non eris : scitis enim
advenarum animas : quia & ipsi * peregrini
Deut. fuistis in terra Ægypti.
10 Sex annis seminabis terram tuam, & con-
19. gregabis fruges ejus.
ccli. 11 Anno autem septimo dimittes eam, & re-
quiescere facies, ut comedant pauperes popu-
32. li tui : & quidquid reliquum fuerit, edant be-
enes. stiæ agri: ita facies in vinea, & in oliveto tuo.
.a.5 12 Sex diebus operaberis : septimo die ces-
sabis, ut requiescat bos & asinus tuus : & re-
frigeretur filius ancillæ tuæ, & advena.
13 Omnia quæ dixi vobis, custodite. Et per
nomen externorum deorum non jurabitis, ne-
que audietur ex ore vestro.
14 Tribus vicibus per singulos annos mihi
festa celebrabitis.
15 Solemnitatem azymorum custodies. Se-
ptem diebus comedes azyma, * sicut præcepi * Sup.
tibi, tempore mensis novorum, quando egres- 13.a.1.
sus es de Ægypto: * non apparebis in conspe- Inf.14.
ctu meo vacuus. c.21.
16 Et solemnitatem messis primitivorum Deut.
operis tui, quæcumq; seminaveris in agro, so- 16.
lemnitatem quoque in exitu anni, quando cõ- d.16.
gregaveris omnes fruges tuas de agro. *Eccli
35.a.6.
17 Ter in anno apparebit omne masculinum
tuum coram Domino Deo tuo.
18 Non immolabis super fermento sangui-
nem victimæ meæ, nec remanebit adeps so-
lemnitatis meæ usque mane.
19 Primitias frugum terræ tuæ deferes in do- Deut.
mum Domini Dei tui. Non coques hœdum in 14.
lacte matris suæ. e.21.
20 Ecce ego mittam angelum meum, qui Infr.34
præcedat te, & custodiat in via, & introducat d.26.
in locum quem paravi. Deut.7
b.11.
21 Observa eum, & audi vocem ejus, nec
contemnendum putes: quia non dimittet cum
peccaveris, & est nomen meum in illo.
22 Quòd si audieris vocem ejus, & feceris
omnia quæ loquor, inimicus ero inimicis tuis,
& affligam affligentes te.
23 * Præcedetque te angelus meus, & intro- *Infra
ducet te ad Amorrhæum, & Hethæum, & Phe- 33.a.2.
rezæum, Chananæumque, & Hevæum, & Je- Iosue.24.
busæum, quos ego conteram. c.11.
Deut.
24 Non adorabis deos eorum, nec coles eos: 7.
non facies opera eorum, sed destrues eos, & c.12.
confringes statuas eorum.
25 Servietisque Domino Deo vestro, ut bene-
dicam panibus tuis & aquis, & auferam infir-
mitatem de medio tui.
26 Non erit infœcunda, nec sterilis in terra
tua: numerum dierum tuorum implebo.
27 Terrorem meum mittam in præcursum
tuum, & occidam omnem populum, ad quem
ingredieris : cunctorumque inimicorum tuo-
rum coram te terga vertam :
28 Emittens crabrones priùs, qui fugabunt Deut.7
Hevæum, & Chananæum, & Hethæum, ante- c.14.
quam introeas.
29 Non ejiciam eos à facie tua anno uno, ne
terra in solitudinem redigatur, & crescant
contra te bestiæ.
30 Paulatim expellam eos de conspectu tuo,
donec augearis, & possideas terram.
31 Ponam autem terminos tuos à mari rubro
usque ad mare Palæstinorum, & à deserto vsq;
ad fluviũ: tradam in manibus vestris habitato-
res terræ, & ejiciam eos de conspectu vestro.
32 Non inibis cũ eis fœdus, nec cũ diis eorũ.
33 Non habitent in terra tua, ne fortè pecca- Deut.7
re te faciant in me, si servieris diis eorum : a.2.
quod tibi certè erit in scandalum. Infr.34.
b.15.

CAPUT XXIV.

Moyses à Deo latas leges ad populum refert, populus eas acceptat : & fœdus sancit inter Deum & populum, oblatis Domino sacrificiis, fœderisque sanguine in populum resper-

so, Moyses, cæteris ad radicem montis manentibus, solus in montem ascendit, ut tabulas legis accipiat, ubi cum Domino quadraginta diebus & noctibus permansit.

A 1 MOysi quoque dixit: Ascende ad Dominum tu, & Aaron, Nadab, & Abiu, & septuaginta senes ex Israel, & adorabitis procul.
2 Solusque Moyses ascendet ad Dominum, & illi non appropinquabunt: nec populus ascendet cum eo.
3 Venit ergo Moyses & narravit plebi omnia verba Domini, atque judicia: responditque omnis populus una voce: Omnia verba Domini, quæ locutus est faciemus.
4 Scripsit autem Moyses uniuersos sermones Domini: & manè consurgens ædificavit altare ad radices montis, & duodecim titulos per duodecim tribus Israel:
B 5 Misitque juvenes de filiis Israel, & obtulerunt holocausta, immolaveruntque victimas pacificas Domino, vitulos duodecim.
6 Tulit itaq; Moyses dimidiam partem sanguinis, & misit in crateras: partem autem residuam fudit super altare.
7 Assumensque volumen fœderis, legit audiente populo: qui dixerunt: Omnia quæ locutus est Dominus, faciemus, & erimus obedientes.
8 Ille verò sumptum sanguinem respersit in
Heb. 9. c. 10. populum, & ait: Hic est sanguis fœderis quod
pepigit Dominus vobiscum super cunctis sermonibus his.
9 Ascenderuntq; Moyses & Aaron, Nadab & C
Abiu, & septuaginta de senioribus Israel.
10 Et viderunt Deum Israel: & sub pedibus ejus quasi opus lapidis sapphirini, & quasi cœlum, cùm serenum est.
11 Nec super eos qui procul recesserant de filiis Israel, misit manum suam, videruntque Deum, & comederunt, ac biberunt.
12 Dixit autem Dominus ad Moysen: Ascende ad me in montem, & esto ibi: daboq; tibi tabulas lapideas, & legem ac mandata quæ scripsi: ut doceas eos.
13 Surrexerunt Moyses & Josue minister ejus: ascendensque Moyses in montem Dei,
14 Senioribus ait: Expectate hic donec re- D
vertamur ad vos. Habetis Aaron & Hur vobiscum: si quid natum fuerit quæstionis, referetis ad eos.
15 Cumque ascendisset Moyses, operuit nubes montem,
16 Et habitavit gloria Domini super Sinai, tegens illum nube sex diebus: septimo autem die vocavit eū Dominus de medio caliginis.
17 Erat autem species gloriæ Domini, quasi ignis ardens super verticem montis, in conspectu filiorum Israel.
18 Ingressusque Moyses medium nebulæ, ascendit in montem: & fuit ibi quadraginta diebus, & quadraginta noctibus.

CAPUT XXV.

Jubetur primitiarum ac donorum oblatio ad Dei tabernaculum formandum, arcam fœderis, mensam panum propositionis, & septicepi candelabrum, cunctaque illuc pertinentia: horum omnium monstratur exemplar.

1 LOcutusque est Dominus ad Moysen, dicens:
2 Loquere filiis Israel, ut tollant mihi primi-
A
Infra c. 35. tias, ab * omni homine qui offeret ultroneus, accipietis eas.
3 Hæc sunt autem quæ accipere debetis:
Aurum, & argentum, & æs,
4 Hyacinthum & purpuram, coccumque bis tinctum, & byssum, pilos caprarum,
5 Et pelles arietum rubricatas, pellesque ianthinas, & ligna Setim:
6 Oleum ad luminaria concinnanda: aromata in unguētū, & thymiamata boni odoris.
7 Lapides onychinos, & gemmas ad ornandum ephod, ac rationale.
8 Faciéntque mihi sanctuarium, & habitabo in medio eorum: * Hebr.
9 * Juxta omnem similitudinē tabernaculi 9.
quod

ostendam tibi: & omnium vasorum, in cultum ejus: sicque facietis illud:

10 Arcam de lignis Setim compingite, cujus longitudo habeat duos & semis cubitos: latitudo, cubitum & dimidium: altitudo, cubitum similiter ac semissem.

11 Et deaurabis eam auro mundissimo intus & foris; faciesque supra, coronam auream per circuitum:

12 Et quatuor circulos aureos, quos pones per quatuor arcæ angulos: duo circuli sint in latere vno, & duo in altero.

13 Facies quoque vectes de lignis Setim, & operies eos auro.

14 Inducesque per circulos qui sunt in arcæ lateribus, ut portetur in eis:

15 Qui semper erunt in circulis, nec umquam extrahentur ab eis.

16 Ponesque in arca testificationem quam dabo tibi.

17 Facies & propitiatorium de auro mundissimo: duos cubitos & dimidium tenebit longitudo ejus, & cubitum ac semissem latitudo.

18 Duos quoque Cherubim aureos & productiles facies, ex utraque parte oraculi.

19 Cherub unus sit in latere uno, & alter in altero.

20. Utrumque latus propitiatorii tegant expandentes alas, & operientes oraculum respiciantque se mutuò versis vultibus in propitiatorium quo operienda est arca.

21 In qua pones testimoniū quod dabo tibi.

C 22 Inde præcipiam, & loquar ad te supra propitiatorium, ac de medio duorum Cherubim, qui erunt super arcam testimonij, cuncta quæ mandabo per te filiis Israel.

23 Facies & mensam de lignis setim, habentem duos cubitos longitudinis, & in latitudine cubitum, & in altitudine cubitū ac semissem.

24 Et inaurabis eam auro purissimo: faciesque illi labium aureum per circuitum.

25 Et ipsi labio coronam interrasilem altam quatuor digitis: & super illam, alteram coronam aureolam.

26 Quatuor quoque circulos aureos præparabis, & pones eos in quatuor angulis ejusdem mensæ per singulos pedes.

27 Subter coronam erunt circuli aurei, ut mittātur vectes per eos, & possit mēsa portari.

28 Ipsos quoq; vectes facies de lignis Setim, & circumdabis auro ad subvehendā mensam.

29 Parabis & acetabula, ac phialas, thuribula, & cyathos, in quibus offerenda sunt libamina, ex auro purissimo.

30 Et pones super mensam panes propositionis in conspectu meo semper.

D 31 Facies & candelabrum ductile de auro mundissimo, hastile ejus, & calamos, scyphos, & sphærulas, ac lilia ex ipso procedentia.

32 Sex calami egredientur de lateribus, tres ex vno latere, & tres ex altero.

33 Tres scyphi quasi in nucis modum per calamos ungulos, sphærulaque simul & liliū: & tres similiter scyphi instar nucis in calamo altero, sphærulaq; simul & liliū: hoc erit opus sex calamorū, qui producendi sunt de hastili.

34 In ipso autem candelabro erunt quatuor scyphi in nucis modum, sphærulæque per singulos, & lilia.

35 Sphærulæ sub duobus calamis per tria loca, qui simul sex fiunt, procedentes de hastili uno.

36 Et sphærulæ igitur & calami ex ipso erunt, universa ductilia de auro purissimo.

37 Facies & lucernas septem, & pones eas super candelabrum, ut luceant ex adverso.

38 Emunctoria quoque, & ubi quæ emuncta sunt extinguantur fiant de auro purissimo.

39 Omne pondus candelabri cum universis vasis suis habebit talentum auri purissimi.

40 * Inspice, & fac secundùm exemplar quod tibi in monte monstratum est. * Heb. 8.b. 5. Act. 7. f. 44.

CAPUT XXVI.

Forma & constructio tabernaculi Mosaici, veli, arcæ, propitiatorii, mensæ, candelabri, & tentorii, juxta suas quaque mensuras.

1 TAbernaculum verò ita facies: Decem cortinas de bysso retortas, & hyacintho, ac purpura, coccoque bis tincto, variatas opere plumario facies. A

2 Longitudo cortinæ unius habebit viginti octo cubitos: latitudo, quatuor cubitorum erit. Vnius mensuræ fient universa tentoria.

3 Quinque cortinæ sibi jungentur mutuò, & aliæ quinque nexu simili cohærebunt.

4 Ansulas hyacinthinas in lateribus ac summitatibus facies cortinarum, ut possint invicem copulari.

5 Quinquagenas ansulas cortina habebit in utraque parte, ita insertas, ut ansa contra ansam veniat, & altera alteri possit aptari.

6 Facies & quinquaginta circulos aureos quibus cortinarum vela jungenda sunt, ut unum tabernaculum fiat. B

7 Facies & saga cilicina undecim, ad operiendum tectum tabernaculi.

8 Longitudo sagi unius habebit triginta cubitos: & latitudo, quatuor: æqua erit mensura sagorum omnium.

9 E quibus quinque junges seorsum, & sex sibi mutuò copulabis, ita ut sextum sagum in fronte tecti duplices.

10 Facies & quinquaginta ansas in ora sagi unius, ut conjungi cum altero queat: & quinquaginta ansas in ora sagi alterius, vt cum altero copuletur.

11 Facies & quinquaginta fibulas æneas, quibus jungantur ansæ, ut unum ex omnibus operimentum fiat.

12 Quod autem superfuerit in sagis quæ parantur tecto, id est, unum sagum quod amplius est, ex medietate ejus operies posteriora tabernaculi. C

13 Et cubitus ex una parte pendebit, & alter ex altera, qui plus est in sagorum longitudine, utrumque latus tabernaculi protegens.

14 Facies & operimentum aliud tecto de pellibus arietum rubricatis: & super hoc rursum aliud operimentum de ianthinis pellibus.

15 Facies & tabulas stantes tabernaculi de lignis Setim.

16 Quæ singulæ denos cubitos in longitudine habeant, & in latitudine singulos ac semissem.

17 In lateribus tabulæ, duæ incastraturæ fient, quibus tabula alteri tabulæ connectatur: atq; in hunc modū cunctæ tabulæ parabuntur. D

18 Quarum viginti erunt in latere meridiano quod vergit ad Austrum.

19 Quibus quadraginta bases argenteas fundes, ut binæ bases singulis tabulis per duos angulos subjiciantur.

20 In latere quoq; secundo tabernaculi quod vergit ad aquilonem, viginti tabulæ erunt,

E 21 Quadraginta habentes bases argenteas: binæ bases singulis tabulis supponentur.

22 Ad occidentalem verò plagam tabernaculi facies sex tabulas,

23 Et rursum alias duas quæ in angulis erigantur post tergum tabernaculi.

24 Eruntque conjunctæ à deorsum usque sursum, & una omnes compago retinebit. Duabus quoque tabulis quæ in angulis ponendæ sunt, similis junctura servabitur.

25 Et erunt simul tabulæ octo, bases earum argenteæ sedecim, duabus basibus per unam tabulam supputatis.

26 Facies & vectes de lignis Setim quinque ad continendas tabulas in uno latere tabernaculi,

27 Et quinque alios in altero, & ejusdem numeri ad occidentalem plagam:

28 Qui mittentur per medias tabulas a summo usque ad summum.

F 29 Ipsas quoque tabulas deaurabis, & fundes in eis annulos aureos, per quos vectes tabulata cōtineant: quos operies laminis aureis.

30 Et eriges tabernaculum juxta exemplar
* Sup. 24. c. 10. quod tibi * in monte monstratum est.

31 Facies & velum de hyacintho, & purpura, coccoque bis tincto, & bysso retorta, opere plumario & pulchra varietate contextum:

32 Quod appēdes ante quatuor columnas de lignis Setim, quæ ipsæ quidem deauratæ erunt,
G & habebunt capita aurea, sed bases argēteas.

33 Inseretur autem velum per circulos, intra quod pones arcam testimonii, quo & Sanctuarium, & Sanctuarii sanctuaria dividentur.

34 Pones & propitiatorium super arcam testimonii in Sancto sanctorum:

35 Mensamq; extra velum: & contra mensam candelabrum in latere tabernaculi meridiano: mensa enim stabit in parte Aquilonis.

36 Facies & tentorium in introitu tabernaculi de hyacintho, & purpura, coccoque bis tincto, & bysso retorta, opere plumarii.

37 Et quinque columnas deaurabis lignorum Setim, ante quas ducetur tentorium: quarum erunt capita aurea, & bases æneæ.

CAPUT XXVII.

Altare holocaustorum & atrium tabernaculi, tentorium, columnæ, & oleum lucernarum parari jubentur, & earum accensio.

1 FAcies & altare de lignis Setim, quod habebit quinque cubitos in longitudine, & totidem in latitudine, id est quadrum, & tres cubitos in altitudine. A Inf. 38 c. 6.

2 Cornua autem per quatuor angulos ex ipso erunt: & operies illud ære.

3 Faciesque in usus ejus lebetes ad suscipiendos cineres, & forcipes atque fuscinulas, & ignium receptacula; omnia vasa ex ære fabricabis.

4 Craticulamque in modum retis æneam: per cujus quatuor angulos erunt quatuor annuli ænei,

5 Quos pones subter arulam altaris: eritque craticula usque ad altaris medium.

6 Facies & vectes altaris de lignis Setim duos, quos operies laminis æneis:

7 Et induces per circulos, eruntque ex utroque latere altaris ad portandum. B

8 * Non solidum, sed inane & cavum intrinsecus facies illud, sicut tibi in monte monstratum est. * Sup. 10. d 24.

9 Facies & atrium tabernaculi, in cujus australi plaga contra meridiem erunt tentoria de bysso retorta: centum cubitos unum latus tenebit in longitudine.

10 Et columnas viginti cum basibus totidem æneis, quæ capita cum cælaturis suis habebunt argentea.

11 Similiter & in latere Aquilonis per longum erunt tentoria centū cubitorum, columnæ viginti, & bases æneæ ejusdem numeri, & capita

pita earum cum cælaturis suis argentea.
12 In latitudine vero atrii, quod respicit ad occidentem, erunt tentoria per quinquaginta cubitos, & columnæ decem, basesque totidem.
13 In ea quoque atrij latitudine, quæ respicit ad orientem, quinquaginta cubiti erunt.
14 In quibus quindecim cubitorum tentoria lateri uno deputabuntur, columnæque tres & bases totidem:
15 Et in latere altero erunt tentoria cubitos obtinentia quindecim, columnæ tres, & bases totidem.
16 In introitu verò atrij fiet tentorium cubitorum viginti ex hyacintho & purpura, coccoq; bis tincto, & bysso retorta, opere plumarij: columnas habebit quatuor, cũ basibus totidem.
17 Omnes columnæ atrij per circuitum vestitæ erunt argenteis laminis, capitibus argenteis, & basibus æneis.
18 In longitudine occupabit atrium cubitos centum, in latitudine quinquaginta, altitudo D
quinque cubitorum erit: fietque de bysso retorta, & habebit bases æneas.
19 Cuncta vasa tabernaculi in omnes usus & cæremonias, tam paxillos ejus quàm atrij, ex ære facies.
20 Præcipe filiis Israel ut afferant tibi oleum de arboribus olivarum purissimum piloque contusum: ut ardeat lucerna semper.
21 In tabernaculo testimonij, extra velum quod oppansum est testimonio. Et collocabunt eam Aaron & filij ejus, ut usque mane luceat coram Domino. Perpetuus erit cultus per successiones eorum a filiis Israel.

CAPUT XXVIII.

Pontificalia indumenta Aaronis & filiorum ejus describuntur.

A 1 APplica quoque ad te Aaron fratrem tuum cum filiis suis de medio filiorum Israel, ut sacerdotio fungantur mihi: Aaron, Nadab, & Abiu, Eleazar, & Ithamar.

2 Faciesque vestem sanctam Aaron fratri tuo in gloriam & decorem.

3 Et loqueris cunctis sapientibus corde, quos replevi spiritu prudentiæ, ut faciant vestes Aaron, in quibus sanctificatus ministret mihi.

4 Hæc autem erunt vestimenta quæ facient: Rationale, & superhumerale, tunicam & lineam strictam, cidarim & balteum. Facient vestimenta sancta fratri tuo Aaron & filiis ejus, ut sacerdotio fungantur mihi.

5 Accipientque aurum, & hyacinthum, &
B purpuram, coccumque bis tinctum, & byssum.

6 Facient autem superhumerale de auro & hyacintho & purpura, coccoque bis tincto, & bysso retorta, opere polymito.

7 Duas oras junctas habebit in utroque latere summitatum, ut in unum redeant.

8 Ipsa quoque textura & cuncta operis varietas erit ex auro, & hyacintho, & purpura, coccoque bis tincto, & bysso retorta.

9 Sumesque duos lapides onychinos, & sculpes in eis nomina filiorum Israel:

10 Sex nomina in lapide uno, & sex reliqua in altero, juxta ordinem nativitatis eorum.

11 Opere sculptoris & cælatura gemmarij, sculpes eos nominibus filiorum Israel, inclusos auro atque circumdatos:

C 12 Et pones in utroque latere superhumeralis, memoriale filiis Israel. Portabitque Aaron nomina eorum coram Domino super utrumque humerum, ob recordationem.

13 Facies & uncinos ex auro,

14 Et duas catenulas ex auro purissimo sibi invicem cohærentes, quas inseres uncinis.

15 Rationale quoque judicii facies opere polymito juxta texturam superhumeralis, ex auro, hyacintho, & purpura, coccoque bis tincto, & bysso retorta.

16 Quadrangulum erit & duplex: mensuram palmi habebit tam in longitudine quam in latitudine.

17 Ponesque in eo quatuor ordines lapidum: in primo versu erit lapis sardius, & topazius, & smaragdus:

18 In secundo carbunculus, sapphirus, & jaspis:

19 In tertio ligurius, achates, & amethystus:

20 In quarto chrysolitus, onychinus, & beryllus: inclusi auro erunt per ordines suos.

21 Habebuntq; nomina filiorum Israel: duodecim nominibus cælabuntur, singuli lapides
nominibus singulorum per duodecim tribus. D

22 Facies in rationali catenas sibi invicem cohærentes ex auro purissimo:

23 Et duos annulos aureos, quos pones in utraque rationalis summitate.

24 Catenasque aureas junges annulis, qui sunt in marginibus ejus:

25 Et ipsarum catenarum extrema duobus copulabis uncinis in utroque latere superhumeralis, quod rationale respicit.

26 Facies & duos annulos aureos, quos pones in summitatibus rationalis, in oris, quæ e regione sunt superhumeralis, & posteriora ejus aspiciunt.

27 Necnon & alios duos annulos aureos, qui ponendi sunt in utroque latere superhumeralis deorsum, quod respicit contra faciem juncturæ inferioris, ut aptari possit cum superhumerali,

28 Et stringatur rationale annulis suis cũ annulis superhumeralis vitta hyacinthina, ut maneat junctura fabrefacta, & a se invicem rationale & superhumerale nequeant separari.

29 Portabitq; Aaron nomina filiorum Israel E
in rationali judicij super pectus suum, quando ingreditur Sanctuarium memoriale coram Domino in æternum.

30 Po-

30 Pones autem in rationali judicii Doctrinam & Veritatem, quę erunt in pectore Aaron, quando ingredietur coram Domino: & gestabit judicium filiorum Israel in pectore suo, in conspectu Domini semper.

31 Facies & tunicam superhumeralis totam hyacinthinam,

32 In cujus medio supra erit capitium, & ora per gyrum ejus textilis, sicut fieri solet in extremis vestium partibus, ne facilè rumpatur.

F 33 Deorsum verò, ad pedes ejusdem tunicæ, per circuitum, quasi mala punica facies, ex haycintho, & purpura, & cocco bis tincto, mixtis in medio tintinnabulis,

34 Ita ut tintinnabulum sit aureum & malum punicum, rursumque tintinnabulum aliud aureum & malum punicum.

35 * Et vestietur ea Aaron in officio ministerii, ut audiatur sonitus quando ingreditur & egreditur Sanctuarium in conspectu Domini, & non moriatur.

*Eccli 45.b.1.

36 Facies & laminam de auro purissimo: in qua sculpes opere cælatoris, Sanctum Domino.

37 Ligabisque eam vitta hyacinthina, & erit super tiaram,

38 Imminens fronti pontificis: Portabitque Aaron iniquitates eorum, quæ obtulerunt & sanctificaverunt filii Israel, in cunctis muneribus & donariis suis. Erit autem lamina semper in fronte eius, ut placatus sit eis Dominus.

C 39 Stringesque tunicam bysso, & tiaram byssinam facies, & balteum opere plumarii.

40 Porrò filiis Aaron tunicas lineas parabis, & balteos ac tiaras in gloriam & decorem:

41 Vestiesque his omnibus Aaron fratrem tuum & filios eius cum eo. Et cunctorum consecrabis manus, sanctificabisque illos, ut sacerdotio fungantur mihi.

42 Facies & feminalia linea, ut operiant carnē turpitudinis suæ, a renibus usque ad femora:

43 Et utentur eis Aaron & filii ejus quando ingredietur tabernaculū testimonii, vel quando appropinquāt ad altare ut ministrēt in sanctuario, ne iniquitatis rei moriantur. Legitimu sempiternum erit Aaron, & semini eius post eum.

CAPUT XXIX.

Quæ fuerit sacerdotum consecratio, ritusque oblationis pro illis, & qui his oblationibus vescentur: ac de duobus agnis anniculis quotidie offerendis.

A 1 SEd & hoc facies, ut mihi in sacerdotio consecrentur. Tolle vitulum de armento, & arietes duos immaculatos,

Lev.9.a.7.

2 Panesque azymos, & crustulam absque fermēto, quæ conspersa sit oleo, lagana quoq; azyma oleo lita: de simila triticea cuncta facies.

3 Et posita in canistro offeres: vitulum autem & duos arietes.

4 Et Aaron ac filios ejus applicabis ad ostium tabernaculi testimonii. Cùmque laveris patrem cum filiis suis aqua,

5 Indues Aaron vestimentis suis, id est, linea & tunica, & superhumerali, & rationali, quod constringes balteo.

6 Et pones tiaram in capite ejus, & laminam sanctam super tiaram,

B 7 Et oleum unctionis fundes super caput ejus: atque hoc ritu consecrabitur.

8 Filios quoque illius applicabis, & indues tunicis lineis, cingesque balteo.

9 Aaron scilicet & liberos ejus; & impones eis mitras: eruntque sacerdotes mihi religione perpetua. Postquam initiaveris manus eorum,

10 * Applicabis & vitulum coram tabernaculo testimonii. Imponentque Aaron & filii ejus manus super caput illius,

*Levit 1.a.4.

11 Et mactabis eum in conspectu Domini, juxta ostium tabernaculi testimonii.

12 Sumptumque de sanguine vituli, pones super cornua altaris digito tuo, reliquum autem sanguinem fundes juxta basim ejus.

13 * Sumes & adipem totum qui operit intestina, & reticulum jecoris, ac duos renes, & adipem qui super eos est, & offeres incensum super altare:

* Lev. 3.a.3.

14 Carnes verò vituli & coriū & fimū cōbures foris extra castra, eò quòd pro peccato sit. C

15 Unum quoque arietem sumes, super cujus caput ponent Aaron & filii ejus manus.

16 Quem cùm mactaveris, tolles de sanguine ejus, & fundes circa altare.

17 Ipsum autem arietem secabis in frusta, lotaque intestina ejus ac pedes pones super concisas carnes, & super caput illius.

18 Et offeres totum arietem in incensum super altare: oblatio est Domino, odor suavissimus victimæ Domini.

19 Tolles quoq; arietem alterum, super cujus caput Aaron & filii eius ponent manus.

20 Quem cùm immolaveris, sumes de sanguine ejus, & pones super extremum auriculæ dexteræ Aaron & filiorum ejus, & super pollices manus eorum ac pedis dextri, fundesque sanguinem super altare per circuitum. D

21 Cùmque tuleris de sanguine qui est super altare, & de oleo unctionis, asperges Aaron & vestes ejus, filios & vestimenta eorum. Consecratisque ipsis & vestibus,

22 Tolles adipem de ariete, & caudam & arvinam, quæ operit vitalia, ac reticulum jecoris, & duos renes, atque adipem qui super eos est, armumque dextrum, eò quòd sit aries consecrationis:

23 Tortamque panis unius: crustulam conspersam oleo, laganum de canistro azymorum, quod positum est in conspectu Domini:

24 Ponesq; omnia super manus Aaron & filiorū ejus, & sāctificabis eos elevās coram Dño.

25 Suscipiesque universa de manibus eorum: & incendes super altare in holocaustum, odorem suavissimum in conspectu Domini, quia oblatio ejus est.

26 Sumes quoque pectusculum de ariete, quo initiatus est Aaron, sanctificabisque illud elevatum coram Dño. & cedet in partem tuam. E

27 Sanctificabisque & pectusculum consecratum, & armum quem de ariete separasti,

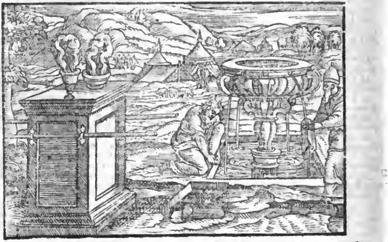
28 Quo initiatus est Aaron & filii ejus, cedentq; in partē Aaron & filiorū ejus jure perpetuo a filiis Israel, quia primitiva sūt & initia de victimis eorū pacificis quæ offerunt Dño.

29 Vestem autem sanctam, qua utetur Aaron, habebunt filii ejus post eum, ut ungantur in ea, & consecrentur manus eorum.

30 Septem diebus utetur illa qui pontifex pro eo fuerit constitutus de filiis ejus, & qui ingredietur tabernaculum testimonii ut ministret in Sanctuario.

31 Arie-

31 Arietem autem consecrationis tolles, &
coques ca nes eius in loco sancto :
*Levit. 8.f.31. ..b.9. Matth. 12.a.4.
32 Quibus vescetur Aaron & filii eius. * Pa-
nes quoque, qui sunt in canistro, in vestibulo
tabernaculi testimonii comedent.
33 Ut sit placabile sacrificium, & sanctifi-
centur offerentium manus. Alienigena non
vescetur ex eis, quia sancti sunt.
34 Quòd si remanserit de carnibus conse-
cratis, sive de panibus usque manè, combu-
res reliquias igni: non comedentur, quia san-
ctificata sunt.
35 Omnia, quæ præcepi tibi, facies super
Aaron & filiis eius. Septem diebus consecra-
bis manus eorum :
36 Et vitulum pro peccato offeres per singu-
los dies ad expiandum. Mundabisque altare
cum immolaveris expiationis hostiam, & un-
ges illud in sanctificationem.
37 Septem diebus expiabis altare, & sancti-
ficabis, & erit Sanctum sanctorum, omnis, qui
tetigerit illud, sanctificabitur.
38 Hoc est quod facies in altari: * Agnos an-
niculos duos per singulos dies jugiter,
39 Unum agnum mane, & alterum vesperè,
40 Decimam partem similæ consperse oleo
tuso, quod habeat mensuram quartam partem
hin, & vinum ad libandum ejusdem mensu-
ræ in agno uno.
41 Alterum verò agnum offeres ad vesperam
juxta ritum matutinæ oblationis, & iuxta ea
quæ diximus, in odorem suavitatis : G
42 Sacrificium est Domino, oblatione perpe-
tua in generationes vestras, ad ostium taber-
naculi testimonii coram Domino, ubi consti-
tuam ut loquar ad te.
43 Ibique præcipiam filiis Israel, & sanctifi-
cabitur altare in gloria mea.
44 Sanctificabo & tabernaculum testimonii
cum altari, & Aaron cum filiis suis, ut sacer-
dotio fungantur mihi.
45 Et habitabo in medio filiorum Israel, ero-
que eis Deus,
46 Et scient quia ego Dominus Deus eorum,
qui eduxi eos de terra Ægypti, ut manerem
inter illos, ego Dominus Deus ipsorum.

CAPUT XXX.

Institutio altaris thymiamatis, & pecuniæ in usus tabernaculi exigendæ, labri ænei conflandi pro lotione sacerdotum, unguenti sacri pro ungendis sacerdotibus & vasis templi, unctionis thymiamatis & reliquorum quæ ad tabernaculum spectant.

A 1 FAcies quoque altare ad adolendum
thymiama, de lignis setim,
2 Habens cubitum longitudinis, & alterum
latitudinis, id est, quadrangulum, & duos cubi-
tos in altitudine. Cornua ex ipso procedent.
3 Vestiesque illud auro purissimo, tam cra-
ticulam ejus, quā parietes per circuitū, & cor-
nua. Faciesq; ei coronam aureolam per gyrum,
4 Et duos annulos aureos sub corona per
singula latera, ut mittantur in eos vectes, &
altare portetur.
5 Ipsos quoque vectes facies de lignis Se-
tim, & inaurabis.
6 Ponesque altare contra velum, quod ante
arcam pendet testimonii coram propitiatorio,
quo tegitur testimonium, ubi loquar tibi.
7 Et adolebit incensum super eo Aaron, sua-
ve fragans, mane. Quando componet lucer-
nas, incendet illud :
8 Et quando collocabit eas ad vesperum,
uret thymiama sempiternum coram Domino
in generationes vestras.
9 Non offeretis super eo thymiama compo-
sitionis alterius, nec oblationem, & victimam,
nec libabitis libamina. B
10 Et deprecabitur Aaron super cornua ejus
semel per annum, in sanguine quod oblatum est
pro peccato, & placabit super eo in generatio-
nibus vestris. Sanctum sanctorum erit Dño.
11 Locutusque est Dñs ad Moysen, dicens :
*Num. 1.a.2.
12 * Quando tuleris summam filiorum Israel
juxta numerum, dabunt singuli pretium pro
animabus suis Domino, & non erit plaga in
eis,

eis, cùm fuerint recensiti.
13 Hoc autem dabit omnis qui transit ad no-
men, dimidium sicli juxta mensuram templi.
*Levit. * Siclus viginti obolos habet. Media pars sicli
27. c. offeretur Domino.
25. 14 Qui habetur in numero, à viginti annus
Num. 3 & supra, dabit pretium.
Eze. h. 15 Dives non addet ad medium sicli, & pau-
45. per nihil minuet.
d. 12. 16 Susceptamque pecuniam, quæ collata est
à filiis Israel, trades in usus tabernaculi testi-
monii, ut sit monimentum eorum coram Do-
mino, & propitietur animabus eorum.
17 Locutusque est Dominus ad Moysen, di-
C cens:
18 Facies & labrum æneum cum basi sua ad
lavandum: ponesque illud inter tabernaculum
testimonii & altare. Et missa aqua,
19 Lavabunt in ea Aaron & filii ejus manus
suas ac pedes,
20 Quando ingressuri sunt tabernaculum te-
stimonii, & quando accessuri sunt ad altare,
ut offerant in eo thymiama Domino,
21 Ne forte moriantur: legitimum sempiter-
num erit ipsi, & semini ejus per successiones.
22 Locutusque est Dominus ad Moysen,
23 Dicens: Sume tibi aromata, primæ myr-
rhę & electæ quingentos siclos, & cinnamo-
mi medium, id est, ducentos quinquagin-
ta siclos, calami similiter ducentos quinqua-
ginta.
24 Casiæ autem quingentos siclos in pondere
sanctuarii, olei de olivetis mensuram hin.
25 Faciesque unctionis oleum sanctum, un-
guentum compositum opere unguentarii,
26 Et unges ex eo tabernaculum testimonii,
& arcam testamenti.
27 Mensamque cum vasis suis, candelabrum,
& utensilia ejus, altaria thymiamatis,
28 Et holocausti, & universam supellectilem
quæ ad cultum eorum pertinet.
D 29 Sanctificabisque omnia, & erunt Sancta
sanctorum: qui tetigerit ea, sanctificabitur.
30 Aaron & filios ejus unges, sanctificabis-
que eos, ut sacerdotio fungantur mihi.
31 Filiis quoque Israel dices: Hoc oleum un-
ctionis sanctum erit mihi in generationes ve-
stras.
32 Caro hominis non ungetur ex eo, & juxta
compositionem ejus non facietis aliud, quia
sanctificatum est, & sanctum erit vobis.
33 Homo quicumque tale composuerit, &
dederit ex eo alieno, exterminabitur de po-
pulo suo.
34 Dixitque Dominus ad Moysen: Sume tibi
aromata, stacten & onycha, galbanum boni
odoris, & thus lucidissimum, æqualis ponde-
ris erunt omnia:
35 Faciesque thymiama compositum opere
unguentarii, mixtum diligenter, & purum, &
sanctificatione dignissimum.
36 Cùmque in tenuissimum pulverem univer-
sa contuderis, pones ex eo coram tabernaculo
testimonii, in quo loco apparebo tibi. San-
ctum sanctorum erit vobis thymiama.
37 Talem compositionem non facietis in
usus vestros, quia sanctum est Domino.
38 Homo quicumque fecerit simile, ut odo-
re illius perfruatur, peribit de populis suis.

CAPUT XXXI.

Deputantur à Domino Beseleel & Ooliab ad extructionem tabernaculi ac cæterorum quæ dicta sunt: de sabbati observatione & de duabus lapideis tabulis legis à Domino Moysi datis.

1 LOcutusque est Dominus ad Moysen, di-
cens: A
2 Ecce, vocavi ex nomine Beseleel filium
Uri filii Hur de tribu Juda.
3 Et implevi eum spiritu Dei, sapientia, &
intelligentia, & scientia in omni opere,
4 Ad excogitandum quidquid fabrefieri po-
test ex auro, & argento, & ære,
5 Marmore, & gēmis, & diversitate lignorū. B
6 Dediq; ei socium Ooliab filiū Achisamech
de tribu Dan. Et in corde omnis eruditi posui
sapientiam: ut faciant cuncta quæ præcepi tibi,
7 Tabernaculum fœderis & arcam testimo-
nii, & propitiatorium, quod super eam est, &
cuncta vasa tabernaculi.
8 Mensamq; & vasa ejus, candelabrum puris-
simum cū vasis suis, & altaria thymiamatis,
9 Et holocausti, & omnia vasa eorum, la-
brum cum basi sua,
10 Vestes sanctas in ministerio Aarō sacerdo-
ti, & filiis ejus, ut fungātur officio suo in sacris.
11 Oleū unctionis, & thymiama aromatum in
Sanctuario, omnia quæ præcepi tibi, facient.
12 Et locutus est Dominus ad Moysen, dicēs:
13 Loquere filiis Israel, & dices ad eos: *Vi- C
dete ut sabbatum meum custodiatis: quia signū *Supr.
est inter me & vos in generationibus vestris: ut 20. b. 8.
sciatis quia ego Dominus, qui sanctifico vos. Ezech.
14 Custodite sabbatum meum, sanctum est 20. b. 12.
enim vobis: qui polluerit illud, morte morie-
tur: qui fecerit in eo opus, peribit anima il-
lius de medio populi sui.
15 Sex diebus facietis opus: in die septimo
sabbatum est, requies sancta Domino, omnis
qui fecerit opus in hac die, morietur.
16 Custodiant filii Israel sabbatum, & cele- D
brent illud in generationibus suis: Pactum est
sempiternum.
17 Inter me & filios Israel, signumque perpe-
tuum. * sex enim diebus fecit Dominus cœ-
lum & terram, & in septimo ab opere cessavit. * Gen.
18 Deditque Dominus Moysi, completis hu- 2. a. 2.
juscemodi sermonibus in mōte Sinai, *duas ta-
bulas testimonii lapideas, scriptas digito Dei. *Deut.

CAPUT XXXII. 9. b. 10.

Moyse absente, populus vitulum aureum conflat & adorat; ob vitulum adoratum Moyses Deum precatur; de monte descendens tabulas frangit, vitulum comburit, & Aarone objurgato, idololatras occidi jubet, cæterisque veniam impetrat iterum conscenso monte.

1 VIdens autem populus quòd moram fa-
ceret descendendi de monte Moyses, A
congregatus adversus Aaron, dixit: * Surge,
fac nobis deos, qui nos præcedant: Moysi *Act. 7.
enim huic viro, qui nos eduxit de terra Ægy- c. 40.
pti, ignoramus quid acciderit.
2 Dixitque ad eos Aaron: Tollite inaures
aureas, de uxorum filiorumque & filiarum ve-
strarum auribus, & afferte ad me.
3 Fecitque populus quæ jusserat, deferens
inaures ad Aaron.

4 * Quos

*Psal. 105. d. 19. 4 * Quas cùm ille accepisset, formavit ope-
re fusorio, & fecit ex eis vitulum conflatilem,
dixeruntque: Hi sunt dii tui Israel, qui te edu-
xerunt de terra Ægypti.
5 Quod cùm vidisset Aaron, ædificavit al-
tare coram eo, & præconis voce clamavit di-
cens: Cras solemnitas Domini est.
6 Surgentesque manè, obtulerunt holo-
B *1. Cor. 10. b. 7. causta, & hostias pacificas, & * sedit po-
pulus manducare, & bibere, & surrexerunt
ludere.
7 Locutus est autem Dominus ad Moysen,
*Deut. 9. b. 12. dicens: * Vade, descende: peccavit popu-
lus tuus, quem eduxisti de terra Ægypti.
8 Recesserunt citò de via, quam ostendi-
sti eis: feceruntque sibi vitulum conflatilem,
& adoraverunt, atque immolantes ei hostias,
*3. Reg. 12. g. 28. dixerunt: * Isti sunt dii tui Israel, qui te edu-
xerunt de terra Ægypti.
9 Rursumque ait Dominus ad Moysen:
* Inf. 33. a. 3. * Cerno quòd populus iste duræ cervicis sit:
10 Dimitte me, ut irascatur furor meus con-
C tra eos, & deleam eos, faciamque te in gen-
tem magnam.
11 Moyses autem orabat Dominum Deum
suum, dicens: * Cur, Domine, irascitur fu-
*Deut. 9. c. 13. ror tuus contra populum tuum, quem eduxi-
Ps. 105. sti de terra Ægypti, in fortitudine magna, &
b. 23. in manu robusta?
Num. 14. c. 13 12 Ne quæso dicant Ægyptii: Callidè edu-
xit eos, ut interficeret in montibus & deleret
è terra: quiescat ira tua, & esto placabilis su-
per nequitia populi tui.
13 Recordare Abraham, Isaac, & Israel,
servorum tuorum, quibus jurasti per temetip-
* Gen. sum, dicens: * Multiplicabo semen vestrum
12. b. 7. sicut stellas cœli: & universam terram hanc,
& 15. b. de qua locutus sum, dabo semini vestro, &
7. & 48. possidebitis eam semper.
c. 6. 14 Placatusque est Dominus ne faceret ma-
D lum quod locutus fuerat adversus populum
suum.
15 Et reversus est Moyses de monte, por-
tans duas tabulas testimonii in manu sua, scri-
ptas ex utraque parte.
16 Et factæ opere Dei: scriptura quoque Dei
erat sculpta in tabulis.
17 Audiens autem Josue tumultum populi vo-
ciferantis, dixit ad Moysen: Ululatus pugnæ
auditur in castris.
18 Qui respondit, Non est clamor adhortan-
tium ad pugnam, neque vociferatio compel-
lentium ad fugam: sed vocem cantantium ego
audio.
19 Cùmque appropinquasset ad castra, vidit
vitulum, & choros: iratusque valde, projecit
de manu tabulas, & confregit eas ad radicem
montis:
20 Arripiensque vitulum quem fecerant, com- B
bussit, & contrivit usque ad pulverem, quem
sparsit in aquam, & dedit ex eo potum filiis
Israel.
21 Dixitque ad Aaron: Quid tibi fecit hic
populus, ut induceres super eum peccatum
maximum?
22 Cui ille respondit: Ne indignetur Domi-
nus meus: tu enim nosti populum istum, quòd
pronus sit ad malum:
23 Dixerunt mihi: Fac nobis deos, qui
nos præcedant: huic enim Moysi, qui nos
eduxit de terra Ægypti, nescimus quid ac-
ciderit.
24 Quibus ego dixi: Quis vestrum habet
aurum? Tulerunt, & dederunt mihi: &
projeci illud in ignem, egressusque est hic vi-
tulus.
25 Videns ergo Moyses populum quòd esset
nudatus, (spoliaverat enim eum Aaron pro-
pter ignominiam sordis, & inter hostes nudum
constituerat.)
26 Et stans in porta castrorum, ait: Si quis F
est Domini, jungatur mihi. Congregatique
sunt ad eum omnes filii Levi:
27 Quibus ait: Hæc dicit Dominus Deus Is-
rael: Ponat vir gladium super femur suum:
ite, & redite de porta usque ad portam per
me-

medium castrorum , & occidat unusquisque
fratrem , & amicum , & proximum suum .
28 Feceruntque filii Levi juxta sermonem
Moysi , eeciderunttque in die illa quasi vi-
ginti tria millia hominum .
29 Et ait Moyses : Consecrastis manus ve-
stras hodie Domino , unusquisque in filio , &
in fratre suo , ut detur vobis benedictio .
G 30 Facto autem altero die , locutus est Moy-
ses ad populum : Peccastis peccatum maxi-
mum: ascendam ad Dominum , si quo modo
quivero eum deprecari pro scelere vestro .
31 Reversusque ad Dominum , ait : Obsecro,
peccavit populus iste peccatum maximum ,
feceruntque sibi deos aureos ; aut dimitte eis
hanc noxam ,
32 Aut si non facis , dele me de libro tuo
quem scripsisti .
33 Cui respondit Dominus : Qui peccaverit
mihi, delebo eum de libro meo :
34 Tu autem vade,& duc populum istum quo
locutus sum tibi : angelus meus præcedet te .
Ego autem in die ultionis visitabo & hoc pec-
catum eorum .
35 Percussit ergo Dominus populum pro rea-
tu vituli , quem fecerat Aaron .

CAPUT XXXIII.

Minis Dei in populum sedatis à Moyse , populus deponit ornatum suum & suum luget delictum : placatur Deus , & loquitur Dominus cum Moyse facie ad faciem , qui cupit videre faciem & gloriam Domini .

1 LOcutusque est Dominus ad Moysen,di-
A cens : Vade , ascende de loco isto tu,
& populus tuus quem eduxisti de terra Ægy-
pti , in terram quam juravi Abraham, Isaac, &
Jacob, dicens: * Semini tuo dabo eam :
2 Et mittam præcursorem tui angelum,ut eij-
ciam Chananæum, & Amorrhæum, & Hethæũ,
& Pherezæum,& Hevæum, & Jebusæum .
3 Et intres in terram fluentem lacte & melle .
Non enim ascendam tecum, *quia populus du-
ræ cervicis es : ne fortè disperdam te in via .
4 Audiensque populus sermonem hunc pessi-
mum , luxit : & nullus ex more indutus est
cultu suo .
5 Dixitque Dominus ad Moysen: Loquere fi-
liis Israel : Populus duræ cervicis es , semel
ascendam in medio tui,& delebo te.Jam nunc
depone ornatũ tuum,ut sciam quid faciã tibi .
6 Deposuerunt ergo filii Israel ornatum suum
à monte Horeb .
B 7 Moyses quoque tollens tabernaculum , te-
tendit extra castra procul, vocavitque nomen
ejus, Tabernaculum fœderis . Et omnis popu-
lus,qui habebat aliquam quæstionem , egredie-
batur ad tabernaculum fœderis , extra castra .
8 Cùmque egrederetur Moyses ad taberna-
culum, surgebat universa plebs,& stabat unus-
quisq; in ostio papilionis sui, aspiciebantq; ter-
gum Moysi,donec ingrederetur tentorium .
9 Ingresso autem illo tabernaculum fœderis,
descendebat columna nubis , & stabat ad
ostium , loquebaturque cum Moyse :
10 Cernentibus universis quòd columna nu-
bis staret ad ostium tabernaculi ; Stabantque
ipsi , & adorabant per fores tabernaculorum
suorum .
11 Loquebatur autem Dominus ad Moysen
facie ad faciem , sicut solet loqui homo ad
amicum suum . Cùmque ille reverteretur in C
castra, minister ejus Josue filius Nun,puer,non
recedebat de tabernaculo .
12 Dixit autem Moyses ad Dominum : Præ-
cipis ut educam populum istum: & non indicas
mihi quem missurus es mecum, præsertim cùm
dixeris : Novi te ex nomine , & invenisti gra-
tiam coram me .
13 Si ergo inveni gratiam in conspectu tuo,
ostende mihi faciem tuam , ut sciam te, & in-
veniam gratiam ante oculos tuos : respice po-
pulum tuum gentem hanc .
14 Dixitque Dominus : Facies mea præcedet
te , & requiem dabo tibi . P 1
15 Et ait Moyses: Si non tuipse præcedas , ne
educas nos de loco isto .

* Gen. 12.b.7. Sup. 13. c. 10. Jos. 24. c. 11.
Deut. 7. [illegible] Sup. 32.b.9. Deut. 9. b. 13.

16 In quo enim ſcire poterimus ego & popu-
lus tuus, inveniſſe nos gratiam in conſpectu
tuo, niſi ambulaveris nobiſcum, ut glorifice-
mur ab omnibus populis qui habitant ſuper
terram?
D 17 Dixit autem Dominus ad Moyſen: Et
verbum iſtud, quod locutus es, faciam: inve-
niſti enim gratiam coram me, & teipſum no-
vi ex nomine.
*Rom. 18 Qui ait: Oſtende mihi gloriam tuam.
9.c.15. 19 Reſpondit: Ego oſtendam omne bonum
tibi, & vocabo in nomine Domini coram te:
& * miſerebor cui voluero, & clemens ero in
quem mihi placuerit.
20 Rurſumque ait: Non poteris videre faciē
meam: non enim videbit me homo, & vivet.
21 Et iterum: Ecce, inquit, eſt locus apud me,
& ſtabis ſupra petram.
22 Cūmque tranſibit gloria mea, ponam te
in foramine petræ, & protegam dextera mea
donec tranſeam:
23 Tollamque manum meam, & videbis po-
ſteriora mea: faciem autem meam videre non
poteris.

CAPUT XXXIV.

Moyſes novis paratis tabulis redit in montem, ubi tergum Dei videt: prohibitaque Gentium ſocietate & idololatria, datiſque præceptis de primogenitis, ſabbato, azymis, cæteriſque feſtis, poſt 40 dierum jejunium cornutus de monte deſcendit, ac velata facie populo loquitur.

A 1 AC deinceps, Præcide, ait, tibi duas
tabulas lapideas inſtar priorum, &
ſcribam ſuper eas verba, quæ habuerunt ta-
bulæ quas fregiſti.
2 Eſto paratus manè, ut aſcendas ſtatim in
montem Sinai, ſtabiſque mecum ſuper verti-
cem montis.
3 Nullus aſcendat tecum, nec videatur quiſ-
piam per totum montem: boves quoque &
Deut. oves non paſcantur e contra.
10.a.1. 4 Excidit ergo duas tabulas lapideas, quales
anteà fuerant: & de nocte conſurgens aſcen-
dit in montem Sinai, ſicut præceperat ei Do-
minus, portans ſecum tabulas.
5 Cūmque deſcendiſſet Dominus per nubem,
ſtetit Moyſes cū eo, invocans nomen Domini.
6 Quo tranſeunte coram eo, ait: Dominator
Domine Deus, miſericors, & clemens, pa-
tiens & multæ miſerationis, ac verax.
*Pſal. 7 Qui * cuſtodis miſericordiam in millia:
141. qui aufers iniquitatem, & ſcelera, atque pec-
a.7. cata, nulluſque apud te per ſe innocens eſt. *
*Ier. Qui reddis iniquitatem patrum filiis ac nepo-
tibus, in tertiam & quartam progeniem: 32.c.18
8 Feſtinuſque Moyſes, curvatus eſt pronus in Deut.
terram, & adorans 2.9.
9 Ait: Si inveni gratiam in conſpectu tuo
Domine, obſecro ut gradiaris nobiſcum (po-
pulus enim duræ cervicis eſt) & auferas ini-
quitates noſtras atq; peccata, noſq; poſſideas.
10 Reſpōdit Dominus: Ego inibo pactum vi- Deut.
dentibus cunctis, ſigna faciam quæ numquam 5.a.2.
viſa ſunt ſuper terram, nec in ullis gentibus: Ier.31
ut cernat populus iſte, in cujus es medio, opus a.31.
Domini terribile quod facturus ſum.
11 Obſerva cuncta quæ hodie mando tibi: 1
ego ipſe ejiciam ante faciem tuam Amorrhæū,
& Chananæum, & Hethæum, Pherezæum
quoque, & Hevæum, & Jebuſæum.
12 Cave ne umquam cū habitatoribus terræ
illius jungas amicitias, quæ ſint tibi in ruinam:
13 Sed aras eorum deſtrue, confringe ſta-
tuas, lucoſque ſuccide:
14 Noli adorare Deum alienum. Dominus
zelotes nomen ejus, Deus eſt æmulator.
15 Ne ineas pactum cum hominibus illarum Deut.
regionum: ne, cùm fornicati fuerint cum diis 7.a.2.
ſuis, & adoraverint ſimulachra eorum, vocet
te quiſpiam ut comedas de immolatis.
16 Nec uxorem de filiabus eorum accipies 3.Reg.
filiis tuis: ne, poſtquam ipſæ fuerint fornicatæ, 1.a.2.
fornicari faciant & filios tuos in deos ſuos.
17 Deos conflatiles non facies tibi.
18 Solemnitatem azymorum cuſtodies. Se-
ptem

C ptem diebus vesceris azymis, sicut præcepi tibi, in tempore mensis novorum: mense enim verni temporis egressus es de Ægypto.

19 * Omne, quod aperit vulvam generis masculini, meum erit, de cunctis animantibus, tã de bobus, quam de ovibus, meum erit.

20 Primogenitum asini redimes ove: sin autem nec pretium pro eo dederis, occidetur. Primogenitum filiorum tuorum redimes: nec apparebis in conspectu meo vacuus.

21 Sex diebus operaberis, die septimo cessabis arare & metere.

22 * Solemnitatem hebdomadarum facies tibi in primitiis frugum messis tuæ triticeæ, & solemnitatem, quando redeunte anni tempore cuncta conduntur.

23 Tribus temporibus anni apparebit omne masculinum tuum in conspectu omnipotentis Domini Dei Israel.

24 Cùm enim tulero gentes à facie tua, & dilatavero terminos tuos, nullus insidiabitur terræ tuæ, ascendente te, & apparente in conspectu Domini Dei tui ter in anno.

25 * Non immolabis super fermento sanguinem hostiæ meæ: neque residebit manè de victimis solemnitatis Phase.

26 Primitias frugum terræ tuæ offeres in domo Domini Dei tui. * Non coques hœdum in lacte matris suæ.

27 Dixitque Dominus ad Moysen: Scribe tibi verba hæc, quibus & tecum & cum Israel* pepigi fœdus.

28 Fuit ergo ibi cum Domino quadraginta dies & quadraginta noctes: panem non comedit, & aquam non bibit, & scripsit in tabulis * verba fœderis decem.

29 Cùmque descenderet Moyses de monte Sinai, tenebat duas tabulas testimonii, & ignorabat quòd cornuta esset facies sua ex consortio sermonis Domini.

30 Videntes autem Aaron & filii Israel cornutam Moysi faciẽ, timuerũt propè accedere.

31 Vocatique ab eo, reversi sunt tam Aaron quàm principes synagogæ. Et postquam locutus est ad eos,

32 Venerunt ad eum etiam omnes filii Israel: quibus præcepit cuncta quæ audierat à Domino in monte Sinai.

33 Impletisque sermonibus, * posuit velamen super faciem suam.

34 Quod ingressus ad Dominum, & loquens cum eo, auferebat donec exiret, & tùnc loquebatur ad filios Israel omnia quæ sibi fuerant imperata.

35 Qui videbant faciem egredientis Moysi esse cornutam, sed operiebat ille rursus faciem suam, si quando loquebatur ad eos.

CAPUT XXXV.

Præcipitur sabbatum, petuntur primitiæ & donaria ac artifices ad construenda omnia quæ dicta sunt, quibus deputati à Domino dicuntur Beseleel & Ooliab.

1 IGitur congregata omni turba filiorum Israel, dixit ad eos: Hæc sunt quæ jussit Dominus fieri.

2 Sex diebus facietis opus: septimus dies erit vobis sanctus, sabbatum & requies Domini: qui fecerit opus in eo, occidetur.

3 Non succendetis ignem in omnibus habitaculis vestris per diem sabbati.

4 Et ait Moyses ad omnem catervam filiorum Israel: Iste est sermo quem præcepit Dominus, dicens:

5 Separate apud vos primitias Domino. * Omnis voluntarius & prono animo offerat eas Domino: aurum & argentum, & æs,

6 Hyacinthum & purpuram, coccumque bis tinctum, & byssum, pilos caprarum,

7 Pellesque arietum rubricatas, & ianthinas, ligna Setim,

8 Et oleũ ad luminaria cõcinnanda, & vt cõficiatur unguentum, & thymiama suavissimũ,

9 Lapides onychinos, & gemmas ad ornatum superhumeralis & rationalis.

10 Quisquis vestrum sapiens est, veniat, & faciat quod Dominus imperavit:

11 Tabernaculum scilicet, & tectum ejus, atque operimentum, annulos, & tabulata cum vectibus, paxillos & bases:

12 Arcam & vectes, propitiatorium, & velum, quod ante illud oppanditur:

13 Mensam cum vectibus & vasis, & propositionis panibus:

14 Candelabrum ad luminaria sustentanda, vasa illius & lucernas, & oleum ad nutrimenta ignium.

15 Altare thymiamatis, & vectes, & oleum unctionis & thymiama ex aromatibus: Tentorium ad ostium tabernaculi:

16 Altare holocausti, & craticulam ejus æneam cum vectibus & vasis suis: labrum & basim ejus:

17 Cortinas atrij cum columnis & basibus, tentorium in foribus vestibuli,

18 Paxillos tabernaculi & atrij cum funiculis suis:

19 Vestimenta, quorum usus est in ministerio sanctuarii, vestes Aaron pontificis ac filiorum ejus, ut sacerdotio fungantur mihi.

20 Egressaque omnis multitudo filiorum Israel de conspectu Moysi,

21 Obtulerunt mente promptissima atque devota primitias Domino, ad faciendum opus tabernaculi testimonij. Quidquid ad cultum & ad vestes sanctas necessarium erat.

22 Viri cum mulieribus præbuerunt, armillas & inaures, annulos & dextralia: omne vas aureum in donaria Domini separatum est.

23 Si quis habebat hyacinthum, & purpuram, coccumque bis tinctum, byssum & pilos caprarum, pelles arietum rubricatas, & janthinas,

24 Argenti ærisque metalla, obtulerunt Domino, lignaque Setim in varios usus.

25 Sed & mulieres doctæ, quæ neverant, dederunt hyacinthum, purpuram, & vermiculum ac byssum,

26 Et pilos caprarum, sponte propria cuncta tribuentes.

27 Principes verò obtulerunt lapides onychinos & gemmas ad superhumerale & rationale,

28 Aromataque & oleum ad luminaria concinnanda, & ad præparandum unguentum, ac thymiama odoris suavissimi componendum.

29 Omnes viri & mulieres mente devota ob-

tu-

tulerunt donaria, ut fierent opera quæ jusserat
D Dominus per manum Moysi. Cuncti filii Israel
voluntaria Domino dedicaverunt.
*Supr. 31.a.2. 30 Dixitque Moyses ad filios Israel: * Ecce,
vocavit Dominus ex nomine Beseleel filium
Uri filii Hur de tribu Juda:
31 Implevitque eum spiritu Dei, sapientia &
intelligentia, & scientia & omni doctrina,
32 Ad excogitandum, & faciendum opus
in auro & argento, & ære,
33 Sculpendisque lapidibus, & opere car-
pentario. quidquid fabre adinveniri potest.
34 Dedit in corde ejus: Ooliab quoque filium
Achisameeh de tribu Dan:
35 Ambos erudivit sapientia, ut faciant ope-
ra abjetarii, polymitarii, ac plumarii, de hya-
cintho ac purpura, coccoq; bis tincto, & bysso,
& texant omnia, ac nova quæque reperiant.

CAPUT XXXVI.

Oblatis plusquam opus esset donariis, paratur tabernaculum juxta omnes partes suas, nempe cortinas, saga, opertoria, tabulata, vectes, velum, & tentorium.

1 Fecit ergo Beseleel, & Ooliab, & om-
A nis vir sapiens, quibus dedit Dominus
sapientiam & intellectum, ut scirent fabre ope-
Sup. 26. a. 1. rari quæ in usus Sanctuarii necessaria sunt, &
quæ præcepit Dominus.
2 Cùmque vocasset eos Moyses, & omnem
1. Par. 21.d. 29. eruditum virum, cui dederat Dominus sapien-
tiam, & qui sponte sua obtulerant se ad fa-
ciendum opus.
3 Tradidit eis universa donaria filiorum Is-
rael. Qui cùm instarent operi, quotidie mane
vota populus offerebat.
4 Unde artifices venire compulsi,
5 Dixerunt Moysi: Plus offert populus quàm
necessarium est.
6 Jussit ergo Moyses præconis voce cantari:
Nec vir nec mulier quidquam offerat ultra in
opere Sanctuarii. Sicque cessatum est a mune-
ribus offerendis,
7 Eò quòd oblata sufficerent & superabun-
darent.
8 Feceruntque omnes corde sapientes ad ex-
B plendum opus tabernaculi, cortinas decem de
bysso retorta, & hyacintho, & purpura, coc-
coque bis tincto, opere vario, & arte polymita:
9 Quarum una habebat in longitudine vi-
ginti octo cubitos, & in latitudine quatuor, una
mensura erat omnium cortinarum.
10 Conjunxitque cortinas quinque alteram
alteri, & alias quinque sibi invicem copulavit,
11 Fecit & ansas hyacinthinas in ora cortinæ
unius ex utroque latere, & in ora cortinæ alte-
rius similiter,
12 Ut contra se invicem venirent ansæ &
mutuò jungerentur.
13 Unde & quinquaginta fudit circulos au-
reos, qui morderent cortinarum ansas, & fieret
unum tabernaculum.
14 Fecit & saga undecim de pilis caprarum
ad operiendum tectum tabernaculi:
15 Unum sagum in longitudine habebat cu-
bitos triginta, & in latitudine cubitos qua-
tuor unius mensuræ erant omnia saga:
16 Quorum quinque junxit seorsum, & sex
alia separatim.
17 Fecitque ansas quinquaginta in ora sagi
unius, & quinquaginta in ora sagi alterius, ut
sibi invicem jungerentur.
18 Et fibulas æneas quinquaginta, quibus ne-
cteretur tectum, ut unum pallium ex omnibus
sagis fieret.
19 Fecit & opertorium tabernaculi de pelli-
bus arietum rubricatis: aliudque desuper ve-
lamentum de pellibus janthinis.
20 Fecit & tabulas tabernaculi de lignis Se-
tim stantes.
21 Decem cubitorum erat longitudo tabulæ
unius: & unum ac semis cubitum latitudo re-
tinebat.
22 Binæ incastraturæ erant per singulas tabu-
las, ut altera alteri jungeretur. Sic fecit in
omnibus tabernaculi tabulis.
23 E quibus viginti ad plagam meridianam

erant

erant contra austrum, cum quadraginta basibus argenteis.

24 Duæ bases sub una tabula ponebantur ex utraque parte angulorum, ubi incastraturæ laterum in angulis terminantur.

25 Ad plagam quoque tabernaculi, quæ respicit ad aquilonem, fecit viginti tabulas,

26 Cum quadraginta basibus argenteis, duas bases per singulas tabulas.

27 Contra occidentem verò, id est, ad eam partem tabernaculi, quæ mare respicit, fecit sex tabulas,

28 Et duas alias per singulos angulos tabernaculi retro:

29 Quæ junctæ erant à deorsum usque sursum, & in unam compaginem pariter ferebantur. Ita fecit ex utraque parte per angulos:

30 Ut octo essent simul tabulæ, & haberent bases argenteas sedecim, binas scilicet bases sub singulis tabulis.

31 Fecit & vectes de lignis Setim, quinque ad continendas tabulas unius lateris tabernaculi,

32 Et quinque alios ad alterius lateris coaptandas tabulas, & extra hos quinque alios vectes ad occidentalem plagam tabernaculi contra mare.

33 Fecit quoque vectem alium, qui per medias tabulas ab angulo usque ad angulum perveniret.

34 Ipsa autem tabulata deauravit, fusis basibus earum argenteis. Et circulos eorum fecit aureos, per quos vectes induci possent: quos & ipsos laminis aureis operuit.

35 Fecit & velum de hyacintho, & purpura, vermiculo, ac bysso retorta, opere polymitario, varium atque distinctum:

36 Et quatuor columnas de lignis Setim, quas cum capitibus deauravit, fusis basibus earum argenteis.

37 Fecit & tentorium in introitu tabernaculi ex hyacintho, purpura, vermiculo, byssoque retorta, opere plumarii:

38 Et columnas quinque cum capitibus suis, quas operuit auro, basesque earum fudit æneas.

CAPUT XXXVII.

Formatur arca, propitiatorium, Cherubin, mensa, candelabrum, lucerna, altare thymiamatis, pro quo thymiama componitur.

A 1 Fecit autem Beseleel & arcam de lignis Setim, habentem duos semis cubitos in longitudine, & cubitum ac semissem in latitudine, altitudo quoque unius cubiti fuit & dimidii: vestivitque eam auro purissimo intus ac foris.

2 Et fecit illi coronam auream per gyrum,

3 Conflans quatuor annulos aureos per quatuor angulos ejus: duos annulos in latere uno, & duos in altero.

4 Vectes quoque fecit de lignis Setim, quos vestivit auro,

5 Et quos misit in annulos, qui erant in lateribus arcæ ad portandum eam.

6 Fecit & propitiatorium, id est, oraculum, de auro mundissimo, duorum cubitorum & dimidii in longitudine, & cubiti ac semis in latitudine.

7 Duos etiam Cherubim ex auro ductili, quos posuit ex utraque parte propitiatorii:

8 Cherub unum in summitate unius partis, & Cherub alterum in summitate partis alterius: duos Cherubim in singulis summitatibus propitiatorii, B

9 Extendentes alas, & tegentes propitiatorium, seque mutuo & illud respicientes.

10 Fecit & mensam de lignis Setim in longitudine duorum cubitorum, & in latitudine unius cubiti, quæ habebat in altitudine cubitum ac semissem.

11 Circumdeditque eam auro mundissimo, & fecit illi labium aureum per gyrum,

12 Ipsique labio coronam auream interrasilem quatuor digitorum, & super eamdem, alteram coronam auream.

13 Fudit & quatuor circulos aureos, quos posuit in quatuor angulis per singulos pedes mensæ

14 Contra coronam: misitque in eos vectes, ut possit mensa portari.

15 Ipsos quoque vectes fecit de lignis Setim, & circumdedit eos auro.

16 Et vasa ad diversos usus mensæ, acetabula, phialas, & cyathos, & thuribula, ex auro puro, in quibus offerenda sunt libamina. C

17 Fecit & candelabrum ductile de auro mundissimo. De cujus vecte calami, scyphi, sphærulæque ac lilia procedebant:

18 Sex in utroque latere, tres calami ex parte una, & tres ex altera:

19 Tres scyphi in nucis modum per calamos singulos, sphærulæque simul & lilia: & tres scyphi instar nucis in calamo altero, sphærulæque simul & lilia. Æquum erat opus sex calamorum, qui procedebant de stipite candelabri.

20 In ipso autem vecte erant quatuor scyphi in nucis modum, sphærulæque per singulos simul & lilia:

21 Et sphærulæ sub duobus calamis per loca tria, qui simul sex fiunt calami procedentes de vecte uno.

22 Et sphærulæ igitur, & calami ex ipso erant, universa ductilia ex auro purissimo. D

23 Fecit & lucernas septem cum emunctoriis suis, & vasa ubi ea quæ emuncta sunt extinguantur, de auro mundissimo.

24 Talentum auri appendebat candelabrum cum omnibus vasis suis.

25 Fecit & altare thymiamatis de lignis Setim, per quadrum singulos habens cubitos, & in altitudine duos: è cujus angulis procedebant cornua.

26 Vestivitque illud auro purissimo, cum craticula ac parietibus & cornibus.

27 Fecitque ei coronam aureolam per gyrum, & duos annulos aureos sub corona per singula latera, ut mittantur in eos vectes, & possit altare portari.

28 Ipsos autem vectes fecit de lignis Setim, & operuit laminis aureis.

29 Composuit & oleum ad sanctificationis unguentum, & thymiama de aromatibus mundissimis, opere pigmentarii.

CAPUT XXXVIII.

Fabricatur altare holocaustorum cum labro æneo, & atrio, oblataque donaria recensentur.

1 Fecit & altare holocausti de lignis Setim, quinque cubitorum per quadrum, & 1. Par. 1.b.5.

& trium in altitudine :

2 Cujus cornua de angulis procedebant, operuitque illud laminis æneis.

3 Et in uſus ejus parauit ex ære vaſa diverſa, lebetes, forcipes, fuſcinulas, uncinos, & ignium receptacula.

4 Craticulamque ejus in modum retis fecit æneam, & ſubter eam in altaris medio arulā.

5 Fuſis quatuor annulis per totidem retiaculi ſummitates, ad immittendos vectes ad portandum :

6 Quos & ipſos fecit de lignis Setim, & operuit laminis æneis :

* Sup. 27. b. 5

7 * Induxitque in circulos, qui in lateribus altaris eminebant. Ipſum autem altare non erat ſolidum ſed cauum ex tabulis, & intus vacuum.

8 Fecit & labrum æneum cum baſi ſua de ſpeculis mulierum, quæ excubabant in oſtio tabernaculi.

B 9 Fecit & atrium, in cujus auſtrali plaga erant tentoria de byſſo retorta, cubitorum centum,

10 Columnæ æneæ viginti cum baſibus ſuis, capita columnarum, & tota operis cælatura, argentea.

11 Æque ad ſeptentrionalem plagam tentoria, columnæ, baſeſque & capita columnarum ejuſdem menſuræ, & operis ac metalli, erant.

12 In ea verò plaga, quæ ad occidentem reſpicit, fuerunt tentoria cubitorum quinquaginta, columnæ decem cum baſibus ſuis æneæ, & capita columnarum, & tota operis cælatura, argentea.

13 Porrò contra orientem quinquaginta cubitorum paravit tentoria :

14 E quibus, quindecim cubitos columnarum trium, cum baſibus ſuis, unum tenebat latus :

15 Et in parte altera (quia inter utraque introitum tabernaculi fecit) quindecim æque cubitorum erant tentoria, columnæque tres, & baſes totidem.

16 Cuncta atrii tentoria byſſus retorta texuerat.

17 Baſes columnarum fuere æneæ, capita autem earum cum cunctis cælaturis ſuis argentea : ſed & ipſas columnas atrii veſtivit argento.

C 18 Et in introitu ejus opere plumario fecit tentorium ex hyacintho, purpura, vermiculo, ac byſſo retorta, quod habebat viginti cubitos in longitudine, altitudo verò quinque cubitorum erat juxta menſuram, quam cuncta atrii tentoria habebant.

19 Columnæ autem in ingreſſu fuere quatuor cum baſibus æneis, capitaque earum & cælaturæ argenteæ.

20 Paxillos quoque tabernaculi & atrii per gyrum fecit æneos.

21 Hæc ſunt inſtrumenta tabernaculi teſtimonii, quæ enumerata ſunt juxta præceptum Moyſi in ceremoniis Levitarum per manum Ithamar filii Aaron ſacerdotis :

22 Quæ Beſeleel filius Uri filii Hur de tribu Juda, Domino per Moyſen jubente, compleverat,

23 Juncto ſibi ſocio Ooliab filio Achiſamech de tribu Dan : qui & ipſe artifex lignorum egregius fuit, & polymitarius atque plumarius ex hyacintho, purpura, vermiculo & byſſo.

24 Omne aurum quod expenſum eſt in opere Sanctuarii, & quod oblatum eſt in donariis viginti novem talentorum fuit, & ſeptingentorum triginta ſiclorum, ad menſuram Sanctuarii.

25 Oblatum eſt autem ab his qui tranſierunt ad numerum à viginti annis & ſupra, de ſexcentis tribus millibus, & quingentis quinquaginta, armatorum. D

26 Fuerunt præterea centum talenta argenti, è quibus conflatæ ſunt baſes Sanctuarii, & introitus ubi velum pendet.

27 Centum baſes factæ ſunt de talentis centum, ſingulis talentis per baſes ſingulas ſupputatis.

28 De mille autem ſeptingentis & ſeptuaginta quinque, fecit capita columnarum, quas & ipſas veſtivit argento.

29 Æris quoque oblata ſunt talenta ſeptuaginta duo millia, & quadringenti ſupra ſicli.

30 Ex quibus fuſæ ſunt baſes in introitu tabernaculi teſtimonii, & altare æneum cum craticula ſua, omniaque vaſa quæ ad uſum ejus pertinent.

31 Et baſes atrii tam in circuitu quàm in ingreſſu ejus, & paxilli tabernaculi atque atrii per gyrum.

CAPUT XXXIX.

Pontificalia ſacerdotaliaque conficiuntur ornamenta, totumque injunctum opus perficitur : benedicit Moyſes populo. A

Sup. 28. a.

1 De hyacintho verò & purpura, vermiculo ac byſſo, fecit veſtes, quibus indueretur Aaron quando miniſtrabat in ſanctis, ſicut præcepit Dominus Moyſi.

2 Fecit igitur ſuperhumerale de auro, hyacintho, & purpura, coccoque bis tincto, & byſſo retorta,

3 Opere polymitario, inciditque bracteas aureas, & extenuavit in fila, ut poſſent torqueri cum priorum colorum ſubtegmine,

4 Duaſque oras ſibi invicem copulatas in utroque latere ſummitatum,

5 Et balteum ex eiſdem coloribus, ſicut præceperat Dominus Moyſi.

6 Paravit & duos lapides onychinos, aſtrictos & incluſos auro, & ſculptos arte gemmaria nominibus filiorum Iſrael : B

7 Poſuitque eos in lateribus ſuperhumeralis, in monimentum filiorum Iſrael, ſicut præceperat Dominus Moyſi.

8 Fecit & rationale opere polymito juxta opus ſuperhumeralis, ex auro, hyacintho, purpura, coccoque bis tincto, & byſſo retorta.

9 Quadrangulum, duplex, menſuræ palmi. C

10 Et poſuit in eo gemmarum ordines quatuor. In primo verſu erat, ſardius, topazius, ſmaragdus.

11 In ſecundo, carbunculus, ſapphirus, & jaſpis.

12 In tertio, ligurius, achates, & amethyſtus.

13 In quarto, chryſolitus, onychinus, & beryllus, circumdati & incluſi auro per ordines ſuos.

14 Ipſique lapides duodecim, ſculpti erant nominibus duodecim tribuum Iſrael, ſinguli

per

per nomina singulorum.

15 Fecerunt in rationali & catenulas sibi invicem cohærentes, de auro purissimo :

16 Et duos uncinos, totidemque annulos aureos. Porrò annulos posuerunt in utroque latere rationalis,

17 E quibus penderent duæ catenæ aureæ, quas inseruerunt uncinis, qui in superhumeralis angulis eminebant.

D 18 Hæc & ante & retrò ita conveniebant sibi, ut superhumerale & rationale mutuo necterentur,

19 Stricta ad balteum, & annulis fortiùs copulata, quos jungebat vitta hyacinthina, ne laxa fluerent, & a se invicem moverentur, sicut præcepit Dominus Moysi.

20 Fecerunt quoque tunicam superhumeralis totam hyacinthinam,

21 Et capitium in superiori parte contra medium, oramque per gyrum capitii textilem :

22 Deorsum autem ad pedes mala punica ex hyacintho, purpura, vermiculo, ac bysso retorta :

E 23 Et tintinnabula de auro purissimo, quæ posuerunt inter malogranata in extrema parte tunicæ per gyrum :

24 Tintinnabulum autem aureum, & malum punicum, quibus ornatus incedebat pontifex quando ministerio fungebatur, sicut præceperat Dominus Moysi.

25 Fecerunt & tunicas byssinas opere textili Aaron & filiis ejus :

26 Et mitras cum coronulis suis ex bysso :

27 Feminalia quoque linea, byssina :

28 Cingulum verò de bysso retorta, hyacintho, purpura, ac vermiculo bis tincto, arte plumaria, sicut præceperat Dominus Moysi.

29 Fecerunt & laminam sacræ venerationis F de auro purissimo, scripseruntque in ea opere gemmario, Sanctum Domini :

30 Et strinxerunt eam cum mitra vitta hyacinthina, sicut præceperat Dominus Moysi.

31 Perfectum est igitur omne opus tabernaculi & tecti testimonii: feceruntque filii Israel cuncta quæ præceperat Dominus Moysi.

32 Et obtulerunt tabernaculum & tectum & universam suppellectilem, annulos, tabulas, vectes, columnas ac bases,

33 Opertorium de pellibus arietum rubricatis, & aliud operimentum de ianthinis pellibus,

34 Velum, arcam, vectes, propitiatorium,

35 Mensam cum vasis suis, & propositionis panibus :

36 Candelabrum, lucernas, & utensilia earum cum oleo :

37 Altare aureum, & unguentum, & thymiama ex aromatibus :

38 Et tentorium in introitu tabernaculi : G

39 Altare æneum, retiaculum, vectes, & vasa ejus omnia, labrum cum basi sua : tentoria atrii, & columnas cùm basibus suis :

40 Tentorium in introitu atrii, funiculosque illius & paxillos. Nihil ex vasis defuit, quæ in ministerium tabernaculi, & in tectum fœderis jussa sunt fieri.

41 Vestes quoque, quibus sacerdotes utuntur in Sanctuario, Aaron scilicet & filii ejus,

42 Obtulerunt filii Israel, sicut præceperat Dominus.

43 Quæ postquam Moyses cuncta vidit completa, benedixit eis.

CAPUT XL.

Primo mense tabernaculum erigendum & consecrandum præcipitur; quo facto, majestate Dei repletur, nube tabernaculum continuò operiente nisi dum esset proficiscendum.

A 1 Locutusque est Dominus ad Moysen, dicens :

2 Mense primo, prima die mensis, eriges tabernaculum testimonii,

3 Et pones in eo arcam, demittesque ante illam velum :

4 Et illata mensa, pones super eam quæ rite præcepta sunt. Candelabrum stabit cum lucernis suis,

5 Et altare aureum in quo adoletur incensum, coram arca testimonii. Tentorium in introitu tabernaculi pones,

6 Et ante illud altare holocausti:

7 Labrum inter altare & tabernaculum, quod implebis aqua.

8 Circumdabisque atrium tentoriis, & ingressum ejus.

9 Et assumpto unctionis oleo unges tabernaculum cum vasis suis, ut sanctificentur:

10 Altare holocausti & omnia vasa ejus:

11 Labrum cum basi sua: omnia unctionis oleo consecrabis, ut sint Sancta sanctorum.

12 Applicabisque Aaron & filios ejus ad fores tabernaculi testimonii, & lotos aqua

B 13 Indues sanctis vestibus, ut ministrent mihi, & unctio eorum in sacerdotium sempiternum proficiat.

14 Fecitque Moyses omnia quæ præceperat Dominus.

15 Igitur mense primo anni secundi, prima die mensis, collocatum est tabernaculum.

* Num. 7. a. 1. 16 * Erexitque Moyses illud, & posuit tabulas ac bases & vectes, statuitque columnas,

17 Et expandit tectum super tabernaculum, imposito desuper operimento, sicut Dominus imperaverat.

18 Posuit & testimonium in arca, subditis infra vectibus, & oraculum desuper.

19 Cumque intulisset arcam in tabernaculum, appendit ante eam velum, ut expleret Domini jussionem.

20 Posuit & mensam in tabernaculo testimonii ad plagam Septemtrionalem extra velum,

21 Ordinatis coram propositionis panibus, sicut præceperat Dominus Moysi.

22 Posuit & candelabrum in tabernaculo testimonii e regione mensæ in parte australi, C

23 Locatis per ordinem lucernis, juxta præceptum Domini.

24 Posuit & altare aureum sub tecto testimonii contra velum,

25 Et adolevit super eo incensum aromatum, sicut jusserat Dominus Moysi.

26 Posuit & tentorium in introitu tabernaculi testimonii,

27 Et altare holocausti in vestibulo testimonii, offerens in eo holocaustum, & sacrificia, ut Dominus imperaverat.

28 Labrum quoque statuit inter tabernaculum testimonii & altare, implens illud aqua. D

29 Laveruntque Moyses & Aaron ac filii ejus manus suas & pedes,

30 Cum ingrederentur tectum fœderis, & accederent ad altare, sicut præceperat Dominus Moysi.

31 Erexit & atrium per gyrum tabernaculi & altaris, ducto in introitu ejus tentorio. Postquam omnia perfecta sunt,

32 * Operuit nubes tabernaculum testimonii, & gloria Domini implevit illud. * Num. 9. ... 3. Reg. 8. b.

33 Nec poterat Moyses ingredi tectum fœderis, nube operiente omnia, & majestate Domini coruscante, quia cuncta nubes operuerat.

34 Si quando nubes tabernaculum deserebat, proficiscebantur filii Israel per turmas suas:

35 Si pendebat desuper, manebant in eodem loco,

36 Nubes quippe Domini incubabat per diem tabernaculo, & ignis in nocte, videntibus cunctis populis Israel per cunctas mansiones suas.

LIBER LEVITICVS,
HEBRAICE VAICRA.

C A P U T I.

Varius ritus ac modus armentorum, pecudum, & avium offerendorum in holocaustum.

A V Ocavit autem Moysen, & locutus est ei Dominus de tabernaculo testimonii, dicens:
2 Loquere filiis Israel, & dices ad eos: Homo, qui obtulerit ex vobis hostiam Domino de pecoribus, id est, de bobus & ovibus offerens victimas,
xod b. 3 * Si holocaustum fuerit ejus oblatio, ac de armento; masculum immaculatum offeret ad ostium tabernaculi testimonij, ad placandum sibi Dominum:
4 Ponetque manum super caput hostiæ, & ac-
B ceptabilis erit, atque in expiationem ejus proficiens.
5 Immolabitque vitulum coram Domino, & offerent filii Aaron sacerdotes sanguinem ejus, fundentes per altaris circuitum, quod est ante ostium tabernaculi.
6 Detractaque pelle hostiæ, artus in frusta concident,
7 Et subjicient in altari ignem, strue lignorum ante composita:
8 Et membra quæ sunt cæsa, desuper ordinantes, caput videlicet, & cuncta quæ adhærent jecori,
C 9 Intestinis & pedibus lotis aqua: adolebitque ea sacerdos super altare in holocaustum & suavem odorem Domino.
10 Quòd si de pecoribus oblatio est, de ovibus sive de capris holocaustum, masculum absque macula offeret:
11 Immolabitque ad latus altaris, quod respicit ad aquilonem, coram Domino: sanguinem verò illius fundent super altare filii Aaron per circuitum:
12 Dividentque membra, caput, & omnia D
quæ adhærent jecori: & ponent super ligna, quibus subiiciendus est ignis:
13 Intestina verò & pedes lavabunt aqua. Et oblata omnia adolebit sacerdos super altare in holocaustū & odorem suavissimū Domino.
14 Si autē de avibus, holocausti oblatio fuerit Domino, de turturibus, aut pullis columbæ,
15 Offeret eam sacerdos ad altare: & retorto ad collū capite, ac rupto vulneris loco, decurrere faciet sanguinē super crepidinem altaris:
16 Vesiculam verò gutturis, & plumas projiciet prope altare ad orientalem plagam, in loco in quo cineres effundi solent,
17 Confringetque ascellas ejus, & non secabit, neque ferro dividet eam, & adolebit super altare, lignis igne supposito. Holocaustum est & oblatio suavissimi odoris Domino.

C A P U T II.

Ritus oblationis sacrificiorum, simila oleo conspersa, thuris, panum, laganorum, atque primitiarum, addito in omnibus sale, nusquam autem fermento nec melle.

1 ANima cum obtulerit oblationem sacri- A
ficii Domino, simila erit ejus oblatio, fundetque super eam oleum, & ponet thus.
2 Ac deferet ad filios Aaron sacerdotes: quorum unus tollet pugillum plenum similæ & olei, ac totum thus, & ponet memoriale super

altare in odorem suavissimum Domino.

*Eccli 7.d.34. 3 Quod autem reliquum fuerit de sacrificio, erit Aaron & filiorum ejus, Sanctum sanctorum de oblationibus Domini.

B 4 Cum autem obtuleris sacrificium coctũ in clibano: de simila, panes scilicet absque fermento, conspersos oleo, & lagana azyma oleo lita.

5 Si oblatio tua fuerit de sartagine, similæ conspersæ oleo & absque fermento.

6 Divides eam minutatim, & fundes super eam oleum.

7 Sin autem de craticula fuerit sacrificium, æque simila oleo conspergetur:

8 Quam offerens Domino, trades manibus sacerdotis.

C 9 Qui cùm obtulerit eam, tollet memoriale de sacrificio, & adolebit super altare in odorem suavitatis Domino;

10 Quidquid autem reliquum est, erit Aaron, & filiorum ejus, Sanctum sanctorum de oblationibus Domini.

11 Omnis oblatio, quæ offertur Domino, absque fermento fiet, nec quidquam fermenti ac mellis adolebitur in sacrificio Domini.

12 Primitias tantum eorum offeretis ac munera: super altare vero non imponentur in odorem suavitatis.

D Mar.9.g.49. 13 Quidquid obtuleris sacrificii, sale condies, nec auferes sal fœderis Dei tui de sacrificio tuo. In omni oblatione tua offeres sal.

14 Si autem obtuleris munus primarum frugum tuarum Domino de spicis adhuc virentibus, torrebis igni, & confringes in morem farris, & sic offeres primitias tuas Domino,

15 Fundens supra oleum, & thus imponens, quia oblatio Domini est.

16 De qua adolebit sacerdos in memoriam muneris, partem farris fracti, & olei, ac totum thus.

CAPUT III.

Quo pacto offerantur hostiæ pacificorum, nempè de bobus, ovibus, agnis & capris, adipem omnem & sanguinem sibi deposcit Deus, eorumque vetatur usu.

A 1 QUòd si hostia pacificorum fuerit ejus oblatio, & de bobus voluerit offerre, marem sive feminam, immaculata offeret coram Domino.

2 Ponetque manum super caput victimæ suæ, quæ immolabitur, in introitu tabernaculi testimonii, fundentque filii Aaron sacerdotes sanguinem per altaris circuitum.

*Exod. 29.b.19. 3 Et offerent de hostia pacificorum in oblationem Domino, *adipem qui operit vitalia: & quidquid pinguedinis est intrinsecus:

4 Duos renes cum adipe quo teguntur ilia, & reticulum jecoris cum renunculis.

B 5 Adolebuntque ea super altare in holocaustum, lignis igne supposito: in oblationem suavissimi odoris Domino.

6 Si verò de ovibus fuerit ejus oblatio & pacificorum hostia, sive masculum obtulerit, sive feminam, immaculata erunt.

7 Si agnum obtulerit coram Domino,

8 Ponet manum suam super caput victimæ suæ: quæ immolabitur in vestibulo tabernaculi testimonii: fundentque filii Aaron sanguinem ejus per circuitum altaris.

9 Et offerent de pacificorum hostia sacrificium Domino: adipem & caudam totam

10 Cum renibus, & pinguedinem quæ operit ventrem atque universa vitalia, & utrumque renunculum cum adipe qui est juxta ilia, reticulumque jecoris cum renunculis. C

11 Et adolebit ea sacerdos super altare in pabulum ignis & oblationis Domini.

12 Si capra fuerit ejus oblatio, & obtulerit eam Domino,

13 Ponet manum suam super caput ejus: immolabitque eam in introitu tabernaculi testimonii. Et fundent filii Aaron sanguinem ejus per altaris circuitum. D

14 Tollentque ex ea in pastum ignis Dominici, adipem qui operit ventrem, & qui tegit universa vitalia:

15 Duos renunculos cum reticulo, quod est super eos juxta ilia, & arvinam jecoris cum renunculis:

16 Adolebitque ea super altare sacerdos, in alimoniam ignis, & suavissimi odoris. Omnis adeps, Domini erit

17 Jure perpetuo in generationibus, & cunctis habitaculis vestris: nec sanguinem nec adipem omnino comedetis.

CAPUT IV.

Modus offerendi hostias pro peccato sacerdotis, principis, & multitudinis per ignorantiam commisso.

1 LOcutusque est Dominus ad Moysen, dicens: A

2 Loquere filiis Israel: Anima, quæ peccaverit per ignorantiam, & de universis mandatis Domini, quæ præcepit ut non fierent, quippiam fecerit:

3 Si sacerdos, qui unctus est, peccaverit, delinquere faciens populum, offeret pro peccato suo vitulum immaculatum Domino.

4 Et adducet illum ad ostium tabernaculi testimonii corã Domino, ponetque manum super caput ejus, & immolabit eum Domino.

5 Hauriet quoque de sanguine vituli, inferens illum in tabernaculum testimonii.

6 Cùmque intinxerit digitum in sanguine, asperget eo septies coram Domino contra velum Sanctuarii. B

7 Ponetque de eodem sanguine super cornua altaris thymiamatis gratissimi Domino, quod est in tabernaculo testimonii: omnem autem reliquum sanguinem fundet in basim altaris holocausti in introitu tabernaculi.

8 Et adipem vituli auferet pro peccato, tam eum qui vitalia operit, quam omnia quæ intrinsecus sunt:

9 Duos renunculos, & reticulũ quod est super eos juxta ilia, & adipẽ jecoris cũ renunculis,

10 Sicut aufertur de vitulo hostiæ pacificorum: & adolebit ea super altare holocausti. C

11 Pellem verò & omnes carnes, cum capite & pedibus & intestinis & fimo,

12 Et reliquo corpore, efferet extra castra in locum mundum, ubi cineres effundi solent: incendetque ea super lignorum struem, quæ in loco effusorum cinerum cremabuntur.

13 Quod si omnis turba Israel ignoraverit, & per imperitiam fecerit quod contra mandatum Domini est,

14 Et postea intellexerit peccatum suum,

offeret

efferet pro peccato suo vitulum, adducetque eum ad ostium tabernaculi.

15 Et ponent seniores populi manus supet D caput ejus coram Domino. Immolatoque vitulo in conspectu Domini,

16 Inferet sacerdos, qui unctus est, de sanguine ejus in tabernaculum testimonii,

17 Tincto digito aspergens septies contra velum.

18 Ponetque de eodem sanguine in cornibus altaris, quod est coram Domino in tabernaculo testimonii: reliquum autem sanguinem fundet juxta basim altaris holocaustorum, quod est in ostio tabernaculi testimonii.

19 Omnemque ejus adipem tollet, & adolebit super altare:

20 Sic faciens & de hoc vitulo quo modo fecit & priùs: & rogante pro eis sacerdote, propitius erit eis Dominus.

21 Ipsum autem vitulum efferet extra castra, atque comburet sicut & priorem vitulum: quia est pro peccato multitudinis.

22 Si peccaverit princeps, & fecerit unum è pluribus per ignorantiam, quod Domini lege prohibetur,

E 23 Et postea intellexerit peccatum suum; offeret hostiam Domino, hircum de capris immaculatum.

24 Ponetque manum suam super caput ejus: cùmque immolaverit eum in loco ubi solet mactari holocaustum coram Domino, quia pro peccato est,

25 Tinget sacerdos digitum in sanguine hostiæ pro peccato, tangens cornua altaris holocausti, & reliquum sanguinem fundens ad basim ejus.

26 Adipem verò adolebit supra, sicut in victimis pacificorũ fieri solet: rogabitq; pro eo sacerdos, & pro peccato ejus, & dimittetur ei.

27 Quòd si peccaverit anima per ignoran- F tiam, de populo terræ, ut faciat quidquam de his quæ Domini lege prohibentur, atque delinquat,

28 Et cognoverit peccatum suum, offeret capram immaculatam.

29 Ponetque manum super caput hostiæ quæ pro peccato est, & immolabit eam in loco holocausti.

30 Tolletque sacerdos de sanguine in digito suo: & tangens cornua altaris holocausti, reliquum fundet ad basim ejus.

G 31 Omnem autem adipem auferens, sicut auferri solet de victimis pacificorum, adolebit super altare in odorem suavitatis Domino: rogabitque pro eo, & dimittetur ei.

32 Sin autem de pecoribus obtulerit victimam pro peccato, ovem scilicet immaculatam;

33 Ponet manum super caput ejus, & immolabit eam in loco ubi solent cædi holocaustorum hostiæ.

34 Sumetque sacerdos de sanguine ejus digito suo, & tangens cornua altaris holocausti, reliquum fundet ad basim ejus.

35 Omnem quoque adipem auferens, sicut auferri solet adeps arietis qui immolatur pro pacificis; cremabit super altare in incensum Domini: rogabitque pro eo, & pro peccato ejus, & dimittetur ei.

CAPUT V.

De hostiis pro peccatis ex silentio veritatis, immunditia, errore, juramento, sacrorum abusu atque ignorantia.

1 SI peccaverit anima, & audierit vocem A jurantis, testisque fuerit quòd aut ipse vidit, aut conscius est: nisi indicaverit, portabit iniquitatem suam.

2 Anima, quæ tetigerit aliquid immundum, sive quod occisum a bestia est, aut per se mortuum, aut quodlibet aliud reptile: & oblita fuerit immunditiæ suæ, rea est, & deliquit:

3 Et si tetigerit quidquam de immunditia hominis, juxta omnem impuritatem qua pollui solet, oblitaque cognoverit posteà, subjacebit delicto.

4 Anima, quæ juraverit, & protulerit labiis suis, ut vel malè quid faceret, vel bene & idipsum juramento & sermone firmaverit, oblitaque postea intellexerit delictum suum,

5 Agat pœnitentiam pro peccato,

6 Et offerat de gregibus agnam sive captam, B orabitq; pro ea sacerdos & pro peccato ejus.

7 Sin autem non potuerit offerre pecus, offerat * duos turtures, vel duos pullos columbarum, Domino, unum pro peccato, & alterum in holocaustum,

* Infra 12.d. Luc. 2.d.24.

8 Dabitque eos sacerdoti: qui primum offerens pro peccato, retorquebit caput ejus ad pennulas, ita ut collo hæreat, & non penitus abrumpatur.

9 Et asperget de sanguine ejus parietem altaris: quidquid autem reliquum fuerit, faciet distillare ad fundamentum ejus, quia pro peccato est.

10 Alterum verò adolebit in holocaustum, ut fieri solet, rogabitque pro eo sacerdos & pro peccato ejus, & dimittetur ei.

11 Quòd si non quiverit manus ejus duos offerre turtures, aut duos pullos columbarum, C offeret pro peccato suo similæ partem ephi decimam: non mittet in eam oleum, nec thuris aliquid imponet; quia pro peccato est.

12 Tradetque eam sacerdoti: qui plenum ex ea pugillum hauriens, cremabit super altare, in monimentum ejus qui obtulerit,

13 Rogans pro illo & expians, reliquam verò partem ipse habebit in munere.

14 Locutusque est Dominus ad Moysen, dicens:

15 Anima, si prævaricans ceremonias, per errorem, in his quæ Domino sunt sanctificata, peccaverit, offeret pro delicto suo arietem immaculatum de gregibus, qui emi potest duobus siclis, juxta pondus Sanctuarii:

16 Ipsumque quod intulit damni restituet, & quintam partem ponet supra, tradens sacerdoti, qui rogabit pro eo offerens arietem, & dimittetur ei:

17 Anima si peccaverit per ignorantiam, feceritque unum ex his quæ Domini lege prohibentur, & peccati rea intellexerit iniquitatem suam,

18 Offeret arietem immaculatum de gregibus sacerdoti, juxta mensuram æstimationemque peccati: qui orabit pro eo, quia nesciens fecerit: & dimittetur ei,

19 Quia per errorem deliquit in Dominum.

CAPUT VI.

Oblatio pro peccato ex certa scientia commisso: leges holocausti, ignis perpetui, singulorum sacrificiorum & oblationum sacerdotis in die unctionis suæ: & in genere de hostia pro peccato: quive & quando hit vesci possint.

A 1 LOcutus est Dominus ad Moysen, dicens:

2 Anima quæ peccaverit, & contempto Domino, negaverit proximo suo depositum quod fidei ejus creditum fuerat, vel vi aliquid extorserit, aut calumniam fecerit,

Num. 5.a.6. 3 Sive rem perditam invenerit, & inficians
insuper pejeraverit, & quodlibet aliud ex pluribus fecerit, in quibus solẽt peccare homines,

4 Convicta delicti, reddet

5 Omnia quæ per fraudem voluit obtinere, integra, & quintam insuper partem domino cui damnum intulerat.

6 Pro peccato autem suo offeret arietẽ immaculatum de grege, & dabit eum sacerdoti, juxta æstimationem mensuramque delicti:

7 Qui rogabit pro eo coram Dño, & dimittetur illi pro singulis quæ faciendo peccavit.

8 Locutusque est Dñs ad Moysen, dicens:

9 Præcipe Aaron & filiis ejus: Hæc est lex
B holocausti: Cremabitur in altari tota nocte usque mane: ignis ex eodem altari erit.

10 Vestietur tunica sacerdos & feminalibus lineis: tolletque cineres, quos vorans ignis exussit, & ponens juxta altare,

11 Spoliabitur prioribus vestimentis, indutusque aliis efferet eos extra castra, & in loco mundissimo usq; ad favillam consumi faciet.

12 Ignis autem in altari semper ardebit, quem nutriet sacerdos subjiciens ligna mane per singulos dies, & imposito holocausto, desuper adolebit adipes pacificorum.

13 Ignis est iste perpetuus, qui numquam deficiet in altari.

14 Hæc est lex sacrificii & libamentorum, quæ offerent filii Aaron coram Domino, & coram altari.

15 Tollet sacerdos pugillum similæ, quæ cõspersa est oleo, & totum thus, quod super similam positum est: adolebitque illud in altari, in monimentum odoris suavissimi Domino:

C 15 Reliquam autem partem similæ comedet Aaron cum filiis suis, absque fermento: & comedet in loco sancto atrii tabernaculi.

17 Ideò autem non fermentabitur, quia pars ejus in Domini offertur incensum. Sanctū sanctorum erit, sicut pro peccato atque delicto.

18 Mares tantùm stirpis Aaron comedent illud. Legitimum ac sempiternum erit in generationibus vestris de sacrificiis Domini. omnis qui tetigerit illa, sanctificabitur.

19 Locutusq; est Dominus ad Moysen, dicẽs:

20 Hæc est oblatio Aaron, & filiorum ejus, quam offerre debent Domino in die unctionis suæ. Decimam partem ephi offerent similæ in sacrificio sempiterno, medium ejus mane, & medium ejus vespere:

21 Quæ in sartagine oleo conspersa frigetur. Offeret autem eam calidam in odorem suavissimum Domino

22 Sacerdos, qui jure patri successerit, & tota cremabitur in altari.

23 Omne enim sacrificium sacerdotum igne consumetur, nec quisquam comedet ex eo.

24 Locutus est autem Dominus ad Moysen, dicens:

25 Loquere Aaron & filiis ejus: Ista est lex hostiæ pro peccato: In loco ubi offertur holocaustum, immolabitur coram Domino. Sanctum sanctorum est.

26 Sacerdos qui offert, comedet eam in loco sancto, in atrio tabernaculi.

27 Quidquid tetigerit carnes ejus, sanctificabitur. Si de sanguine illius vestis fuerit aspersa, lavabitur in loco sancto.

28 Vas autem fictile, in quo cocta est, confringetur: quod si vas æneum fuerit, defricabitur, & lavabitur aqua.

29 Omnis masculus de genere sacerdotali vescetur de carnibus ejus, quia Sanctum sanctorum est.

30 Hostia enim quæ cæditur pro peccato, * * Heb. 13. b. 11. Sup. 4. a. 5.
cujus sanguis infertur in tabernaculum testimonii ad expiandum in Sanctuario, non comedetur, sed comburetur igni.

CAPUT VII.

Ritus oblationis hostiæ pro delicto, & hostiæ ac victimæ pacificorum: adeps & sanguis in universum comedi prohibentur.

1 HÆc quoque lex hostiæ pro delicto, A
Sancta sanctorum est:

2 Idcircò ubi immolabitur holocaustum, mactabitur & victima pro delicto: sanguis ejus per gyrum altaris fundetur.

3 Offerent ex ea caudam & adipem qui operit vitalia:

4 Duos renunculos, & pinguedinem quæ juxta ilia est, reticulumq; jecoris cum renunculis.

5 Et adolebit ea sacerdos super altare: incensum est Domini pro delicto.

6 Omnis masculus de sacerdotali genere, in loco sancto vescetur his carnibus, quia Sanctum sanctorum est.

7 Sicut pro peccato offertur hostia, ita & pro delicto: utriusque hostiæ lex una erit: ad sacerdotem, qui eam obtulerit, pertinebit.

8 Sacerdos qui offert holocausti victimam, habebit pellem ejus.

9 Et omne sacrificium similæ, quod coquitur in clibano, & quidquid in craticula, vel in sartagine præparatur, ejus erit sacerdotis à quo offertur:

10 Sive oleo conspersa, sive arida fuerint, B
cunctis filiis Aaron mensura æqua per singulos dividetur.

11 Hæc est lex hostiæ pacificorum, quæ offertur Domino.

12 Si pro gratiarum actione oblatio fuerit, offerent panes absque fermento conspersos oleo, & lagana azyma uncta oleo, coctamque similam, & collyridas olei admistione conspersas:

13 Panes quoque fermentatos, cum hostia gratiarum, quæ immolatur pro pacificis:

14 Ex quibus unus pro primitiis offeretur Domino, & erit sacerdotis qui fundet hostiæ sanguinem.

15 Cujus carnes eadem comedentur die, nec remanebit ex eis quidquam usque mane.

16 Si voto, vel sponte quispiam obtulerit hostiam, eadem similiter edetur die: sed & si quid in crastinum remanserit, vesci licitum est:

17 Quid-

17 Quidquid autem tertius invenerit dies,
ignis absumet.
18 Si quis de carnibus victimæ pacificorum
die tertio comederit, irrita fiet oblatio, nec
proderit offerenti: quin potiùs quæcumque ani-
ma tali se edulio contaminaverit, prævarica-
tionis rea erit.
C 19 Caro, quæ aliquid tetigerit immundum,
non comedetur, sed comburetur igni: qui fue-
rit mundus, vescetur ex ea.
20 Anima polluta quæ ederit de carnibus ho-
stiæ pacificorum, quæ oblata est Domino, pe-
ribit de populis suis.
21 Et quæ tetigerit immunditiam hominis,
vel jumenti, sive omnis rei quæ polluere po-
test, & comederit de hujuscemodi carnibus,
interibit de populis suis.
22 Locutusque est Dominus ad Moysen,
dicens:
23 Loquere filiis Israel: Adipem ovis, & bo-
vis, & capræ, non comedetis.
24 Adipem cadaveris morticini, & ejus ani-
malis quod à bestia captum est, habebitis in
varios usus.
25 Si quis adipem, qui offerri debet in incen-
sū Domini, comederit, peribit de populo suo.
26 Sanguinem quoq; omnis animalis non su-
metis in cibo, tā de avibus, quā de pecoribus.
27 Omnis anima, quæ ederit sanguinem, pe-
ribit de populis suis.
28 Locutusque est Dominus ad Moysen,
dicens:
29 Loquere filiis Israel, dicens: Qui offert vi-
ctimam pacificorum Domino, offerat simul &
sacrificium, id est, libamenta ejus.
D 30 Tenebit manibus adipem hostiæ, & pectu-
sculum: cùmque ambo oblata Domino conse-
craverit, tradet sacerdoti.
31 Qui adolebit adipem super altare, pectu-
sculum autem erit Aaron & filiorum ejus.
32 Armus quoque dexter de pacificorum ho-
stiis cedet in primitias sacerdotis,
33 Qui obtulerit sanguinem & adipem, filio-
rum Aaron, ipse habebit & armum dextrum in
portione sua.
34 Pectusculum enim elevationis, & armum
separationis tuli a filiis Israel de hostiis eorū
pacificis, & dedi Aaron sacerdoti, & filiis
eius lege perpetua, ab omni populo Israel.
35 Hæc est unctio Aaron & filiorum ejus in
ceremoniis Domini, die qua obtulit eos
Moyses, ut sacerdotio fungerentur,
36 Et quæ præcepit eis dari Dominus à filiis
Israel religione perpetua in generationibus
suis.
37 Ista est lex holocausti, & sacrificii pro
peccato atque delicto, & pro consecratione &
pacificorum victimis:
38 Quam constituit Dominus Moysi in mon-
te Sinai, quando mādavit filiis Israel ut offer-
rent oblationes suas Dño in deserto Sinai.

CAPUT VIII.

Aaronis in Pontificem, & filiorum ejus in Sacerdotes consecratio; ac tabernaculi supellectilisque ejus unctio per Moysen.

A 1 Locutusque est Dominus ad Moysen,
dicens:
2 Tolle Aaron cum filiis suis, vestes eorum, &
unctionis oleum, vitulum pro peccato, duos
arietes, canistrum cum azymis,
3 Et congregabis omnem cœtum ad ostium
tabernaculi.
4 Fecit Moyses ut Dñs imperaverat. Congre-
gataque omni turba ante fores tabernaculi,
5 Ait: Iste est sermo, quem jussit Dñs fieri.
6 Statimque obtulit Aaron & filios ejus.
Cumque lavisset eos,
7 Vestivit Pontificem subucula linea, accin-
gens eum balteo, & induens eum tunica hya-
cinthina, & desuper humerale imposuit,
8 Quod astringens cingulo aptavit rationali,
in quo erat Doctrina & Veritas.
9 Cidari quoque texit caput: & super eam, B
contra frontem, posuit laminam auream con-
secratam in sanctificatione, sicut præceperat
ei Dominus.
10 Tulit & unctionis oleum, quo linivit ta-
bernaculum cum omni supellectili sua.
11 Cùmque sanctificans aspersisset altare se-
ptem vicibus, unxit illud, & omnia vasa ejus,
labrumque cum basi sua sanctificavit oleo.
12 * Quod fundens super caput Aaron, unxit *Eccli
eum, & consecravit: 45.
13 Filios quoque ejus oblatos vestivit tunicis 18.
lineis, & cinxit balteis, imposuitque mitras, ut
jusserat Dominus.
14 Obtulit & vitulum pro peccato: cùmque C
super caput ejus posuisset Aaron, & filii ejus,
manus suas,
15 Immolavit eum: hauriens sanguinem, &
tincto digito, tetigit cornua altaris per gyrum:
quo expiato, & sanctificato, fudit reliquum
sanguinem ad fundamenta ejus.
16 Adipem verò qui erat super vitalia, & re-
ticulum jecoris, duosque renunculos cum ar-
vinulis suis, adolevit super altare:
17 Vitulum cum pelle & carnibus, & fimo,
cremans extra castra, sicut præceperat Dñs.
18 Obtulit & arietem in holocaustum: super
cujus caput cùm imposuissent Aaron & filii
ejus manus suas,
19 Immolavit eum, & fudit sanguinem ejus
per circuitum altaris.
20 Ipsumq; arietem in frusta concidens, ca-
put ejus, & artus, & adipem adolevit igni,
21 Lotis priùs intestinis & pedibus. totum- D
que simul arietem incendit super altare, eò
quòd esset holocaustum suavissimi odoris Do-
mino, sicut præceperat ei.
22 Obtulit & arietem secundum, in conse-
cratione sacerdotum: posueruntque super ca-
put ejus Aaron & filii ejus manus suas.
23 Quem cùm immolasset Moyses, sumens
de sanguine ejus, tetigit extremum auriculæ
dextræ Aaron, & pollicem manus ejus dex-
træ, similiter & pedis.
24 Obtulit & filios Aaron: cùmque de san-
guine arietis immolati tetigisset extremum
auriculæ singulorum dextræ, & pollices manus
ac pedis dextri, reliquum fudit super altare per
circuitum:
25 Adipem verò, & caudam, omnemque pin-
guedinem quæ operit intestina, reticulumque
jecoris, & duos renes cum adipibus suis & ar-
mo dextro separavit.
26 Tollens autem de canistro azymorum,
quod erat coram Domino, panem absque fer-
mento, & collyridam conspersam oleo, laga-
numque

numque posuit super adipes, & armum dextrum,

27 Tradens simul omnia Aaron & filiis ejus.
Qui postquam levaverunt ea coram Domino,

F 28 Rursum suscepta de manibus eorum, adolevit super altare holocausti, eò quòd consecrationis esset oblatio, in odorem suavitatis, sacrificii Domino.

29 Tulitque pectusculum, elevans illud coram Domino, de ariete consecrationis in partem suam, sicut præceperat ei Dominus.

30 Assumensque unguentum, & sanguinem qui erat in altari, aspersit super Aaron & vestimenta ejus, & super filios illius ac vestes eorum.

G 31 Cùmque sanctificasset eos in vestitu suo, præcepit eis, dicens: Coquite carnes ante fores tabernaculi, & ibi comedite eas: panes quoque consecrationis edite, qui positi sunt in canistro, sicut præcepit mihi Dominus, dicens: * Aaron & filii ejus comedent eos:

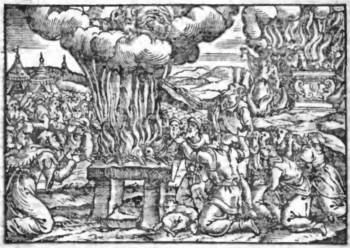
32 Quidquid autem reliquum fuerit de carne & panibus, ignis absumet.

33 De ostio quoque tabernaculi non exibitis septem diebus, usque ad diem quo complebitur tempus consecrationis vestræ. septem enim diebus finitur consecratio:

34 Sicut & impræsentiarum factum est, ut ritus sacrificii compleretur.

35 Die ac nocte manebitis in tabernaculo observantes custodias Domini, ne moriamini: sic enim mihi præceptum est.

36 Feceruntque Aaron & filii ejus cuncta quæ locutus est Dominus per manum Moysi.

CAPUT IX.

Inducitur Aaron consecratus, ac primitiis sacrificiorum pro seipso ac populo Deo redditis, Aaron populo benedixit; gloria Domini apparuit, ignisque holocaustum devoravit.

A 1 Facto autem octavo die, vocavit Moyses Aaron & filios ejus, ac majores natu Israel, dixitque ad Aaron:

2 * Tolle de armento vitulum pro peccato,
*Exod & arietem in holocaustum, utrumque imma-
29. 1. culatum, & offer illos coram Domino.

3 Et ad filios Israel loqueris: Tollite hircum pro peccato, & vitulum atque agnum anniculos & sine macula, in holocaustum,

4 Bovem & arietem pro pacificis: & immolate eos coram Domino, in sacrificio singulorum similam conspersam oleo offerentes: hodie enim Dominus apparebit vobis.

B 5 Tulerunt ergo cuncta quæ jusserat Moyses ad ostium tabernaculi: ubi cùm omnis multitudo astaret,

6 Ait Moyses: Iste est sermo, quem præcepit Dominus: facite, & apparebit vobis gloria ejus.

7 Et dixit ad Aaron: Accede ad altare, & immola pro peccato tuo: offer holocaustum, & deprecare pro te & pro populo. Cùmque mactaveris hostiam populi, ora pro eo, sicut præcepit Dominus.

8 Statimque Aaron accedens ad altare, immolavit vitulum pro peccato suo:

9 Cujus sanguinem obtulerunt ei filii sui: in quo tingens digitum, tetigit cornua altaris, & fudit residuum ad basim ejus.

10 Adipemque & renunculos, ac reticulum jecoris, quæ sunt pro peccato, adolevit super altare, sicut præceperat Dominus Moysi.

11 Carnes verò & pellem ejus extra castra combussit igni.

12 Immolavit & holocausti victimam: obtu- C
leruntque ei filii sui sanguinem ejus, quem fudit per altaris circuitum.

13 Ipsam etiam hostiam in frusta concisam, cum capite & membris singulis obtulerunt: quæ omnia super altare cremavit igni,

14 Lotis aqua prius intestinis & pedibus.

15 Et pro peccato populi offerens, mactavit hircum: expiatoque altari,

16 Fecit holocaustum,

17 Addens in sacrificio libamenta, quæ pariter offeruntur, & adolens ea super altare absque ceremoniis holocausti matutini.

18 Im-

18 Immolavit & bovem atque arietem, hostias pacificas populi; obtuleruntq; ei filii sui sanguinem, quem fudit super altare in circuitu.

D 19 Adipem autem bovis, & caudam arietis, renunculosque cum adipibus suis, & reticulum jecoris

20 Posuerunt super pectora: cùmque cremati essent adipes super altare,

21 Pectora eorum, & armos dextros separavit Aaron, elevans coram Domino, sicut præceperat Moyses.

22 Et extendens manus ad populum, benedixit ei. Sicque completis hostiis pro peccato, & holocaustis, & pacificis, descendit.

23 Ingressi autem Moyses & Aaron in tabernaculum testimonii, & deinceps egressi benedixerunt populo. * Apparuitque gloria Domini omni multitudini: *2. Mach. 2. 11.

24 Et ecce egressus ignis à Domino, devoravit holocaustum, & adipes qui erant super altare. Quod cùm vidissent turbæ, laudaverunt Dominum, ruentes in facies suas.

CAPUT X.

Nadab & Abiu thurificantes igne profano, igne cælesti consumpti planguntur à populo, non à sacerdotibus: vini usu & siceræ sacerdotibus interdicto, præcipitur ut residuum oblationis comedant.

A 1 ARreptisque Nadab & Abiu filii Aaron thuribulis, *posuerunt ignem, & incensum desuper, offerentes coram Domino ignem alienum: quod eis præceptum non erat. *Num. 3. 4. & 26. 61. 1. Par. 24. 2.

2 Egressusque ignis à Domino, devoravit eos, & mortui sunt coram Domino.

3 Dixitque Moyses ad Aaron: Hoc est quod locutus est Dominus: Sanctificabor in iis qui appropinquant mihi, & in conspectu omnis populi glorificabor. Quod audiens tacuit Aaron.

4 Vocatis autem Moyses Misaele & Elisaphan filiis Oziel, patrui Aaron, ait ad eos: Ite & tollite fratres vestros de conspectu Sanctuarii, & asportate extra castra.

5 Confestimque pergentes, tulerunt eos sicut jacebant, vestitos lineis tunicis, & ejecerunt foras, ut sibi fuerat imperatum.

B 6 Locutusque est Moyses ad Aaron, & ad Eleazar, & Ithamar, filios ejus: Capita vestra nolite nudare, & vestimenta nolite scindere, ne forté moriamini, & super omnem cœtum oriatur indignatio. Fratres vestri, & omnis domus Israel, plangant incendium quod Dominus suscitavit:

7 Vos autem non egrediemini fores tabernaculi, alioquin peribitis: oleum quippe sanctæ unctionis est super vos. Qui fecerunt omnia juxta præceptum Moysi.

8 Dixit quoque Dominus ad Aaron:

9 Vinum, & omne quod inebriare potest, non bibetis tu & filii tui, quando intrabitis in tabernaculum testimonii, ne moriamini: quia præceptum sempiternum est in generationes vestras.

10 Et ut habeatis scientiam discernendi inter sanctum & profanum, inter pollutum & mundum:

11 Doceatisque filios Israel omnia legitima mea quæ locutus est Dominus ad eos per manum Moysi.

C 12 Locutusque est Moyses ad Aaron, & ad Eleazar, & Ithamar, filios ejus, qui erãt residui: Tollite sacrificium, quod remansit de oblatione Domini, & comedite illud absq; fermento juxta altare, quia Sanctum sanctorum est.

13 Comedetis autem in loco sancto: quod datum est tibi & filiis tuis de oblationibus Domini, sicut præceptum est mihi.

14 Pectusculum quoque quod oblatum est, & armum qui separatus est, edetis in loco mundissimo tu & filii tui, & filiæ tuæ tecum: tibi enim ac liberis tuis reposita sunt de hostiis salutaribus filiorum Israel:

15 Eò quòd armum & pectus, & adipes qui cremantur in altari, elevaverunt coram Domino, & pertineant ad te, & ad filios tuos, legẽ perpetua, sicut præcepit Dominus.

D 16 * Inter hæc, hircum, qui oblatus fuerat pro peccato, cùm quæreret Moyses, exustum reperit: iratusque contra Eleazar & Ithamar filios Aaron, qui remanserant, ait: *2. Mach. 2. 11.

17 Cur non comedistis hostiam pro peccato in loco sancto, quæ Sancta sanctorum est, & data vobis ut portetis iniquitatem multitudinis, & rogetis pro ea in conspectu Domini;

18 Præsertim cùm de sanguine illius non sit illatum intra sancta, & comedere debueritis eam in Sanctuario, sicut preceptum est mihi?

19 Respondit Aaron: Oblata est hodie victima pro peccato, & holocaustum coram Domino: mihi autem accidit quod vides: quomodo potui comedere eam, aut placere Domino in ceremoniis mente lugubri?

20 Quod cùm audisset Moyses, recepit satisfactionem.

CAPUT XI.

Animalium mundorum ab immundis separatio, eorumque usus, ut sancti sint filii Israel, sicut & Dominus.

A 1 LOcutusque est Dominus ad Moysen & Aaron, dicens:

2 Dicite filiis Israel: * Hæc sunt animalia quæ comedere debetis de cunctis animantibus terræ: *Deut. 14. 4. 3.

3 Omne quod habet divisam ungulam, & ruminat in pecoribus, comedetis.

4 Quidquid autem ruminat quidem, & habet ungulam, sed non dividit eam, sicut camelus & cetera, non comedetis illud, & inter immunda reputabitis.

5 Chœrogryllus qui ruminat, ungulamque non dividit, immundus est.

6 Lepus quoque: nam & ipse ruminat, sed ungulam non dividit.

7 * Et sus: qui cum ungulam dividat, non ruminat. *2. Mach. 6. 18.

8 Horum carnibus non vescemini, nec cadavera contingetis, quia immunda sunt vobis.

B 9 Hæc sunt quæ gignuntur in aquis, & vesci licitum est. Omne quod habet pinnulas & squamas, tam in mari quàm in fluminibus & stagnis, comedetis.

10 Quidquid autem pinnulas & squamas non habet, eorum quæ in aquis moventur & vivunt, abominabile vobis

11 Execrandumque erit, carnes eorum non comedetis, & morticina vitabitis.

12 Cuncta quæ non habent pinnulas & squa-

mas

mas in aquis, polluta erunt.

13 Hæc sunt quæ de avibus comedere non debetis, & vitanda sunt vobis: Aquilam, & gryphem, & haliæetum,

14 Et milvum ac vulturem juxta genus suũ,

15 Et omne corvini generis in similitudinem suam,

16 Struthionem, & noctuam, & larum, & accipitrem juxta genus suum:

17 Bubonem, & mergulum, & Ibin,

18 Et cygnum, & onocrotalum, & porphyrionem,

C 19 Herodionem & charadrion juxta genus suum, upupam quoque, & vespertilionem.

20 Omne de volucribus quod graditur super quatuor pedes, abominabile erit vobis.

21 Quidquid autem ambulat quidem super quatuor pedes, sed habet longiora retrò crura, per quæ salit super terram,

22 Comedere debetis, ut est bruchus in genere suo, & attacus atque ophiomachus, ac locusta, singula juxta genus suum.

23 Quidquid autem ex volucribus quatuor tantùm habet pedes, execrabile erit vobis:

D 24 Et quicumq; morticina eorum tetigerit, polluetur, & erit immundus usq; ad vesperum:

25 Et si necesse fuerit ut portet quippiam horum mortuum, lavabit vestimenta sua, & immundus erit usque ad occasum solis.

26 Omne animal quod habet quidem ungulam, sed non dividit eã, nec ruminat, immundũ erit: & qui tetigerit illud, contaminabitur.

27 Quod ambulat super manus, ex cunctis animantibus quæ incedunt quadrupedia, immundum erit: qui tetigerit morticina eorum, polluetur usque ad vesperum.

28 Et qui portaverit hujuscemodi cadavera, lavabit vestimenta sua, & immundus erit usque ad vesperum: quia omnia hæc immunda sunt vobis.

E 29 Hæc quoque inter polluta reputabuntur de his quæ moventur in terra, mustela & mus & crocodilus, singula juxta genus suum,

30 Mygale & chamæleon, & stellio, & lacerta, & talpa:

31 Omnia hæc immunda sunt. Qui tetigerit morticina eorum, immundus erit usque ad vesperum:

32 Et super quod ceciderit quidquam de morticinis eorum, polluetur tam vas ligneum & vestimentum, quam pelles & cilicia: & in quocumque fit opus, tingentur aqua, & polluta erunt usque ad vesperum, & sic posteà mundabuntur:

33 Vas autem fictile, in quod horum quidquam intro ceciderit, polluetur, & idcirco frangendum est.

34 Omnis cibus, quem comedetis, si fusa fuerit super eum aqua, immundus erit: & omne liquens quod bibitur de universo vase, immundum erit.

35 Et quidquid de morticinis hujuscemodi ceciderit super illud, immundum erit: sive clibani, sive chytropodes, destruentur, & immundi erunt.

36 Fontes verò & cisternæ, & omnis aquarum congregatio munda erit. Qui morticinum eorum tetigerit, polluetur.

37 Si ceciderit super sementẽ, nõ polluet eã.

38 Si autem quispiam aqua sementem perfuderit, & postea morticinis tacta fuerit, illicò polluetur.

39 Si mortuum fuerit animal, quod licet vobis comedere, qui cadaver ejus tetigerit, immundus erit usque ad vesperum:

40 Et qui comederit ex eo quippiam, sive portaverit, lavabit vestimenta sua, & immundus erit usque ad vesperum.

41 Omne quod reptat super terram, abominabile erit, nec assumetur in cibum.

42 Quidquid super pectus quadrupes graditur, & multos habet pedes, sive per humũ trahitur, non comedetis, quia abominabile est. G

43 Nolite contaminare animas vestras, nec tangatis quidquam eorum, ne immundi sitis.

44 Ego enim sum Dominus Deus vester: * sancti estote, quia ego sanctus sum. Ne polluatis animas vestras in omni reptili quod movetur super terram. *1 Pe 1. c. 1

45 Ego enim sum Dominus, qui eduxi vos de terra Ægypti, ut essem vobis in Deum. Sancti eritis, quia ego sanctus sum.

46 Ista est lex animantium ac volucrum, & omnis animæ viventis, quæ movetur in aqua, & reptat in terra,

47 Ut differentias noveritis mundi & immundi, & sciatis quid comedere & quid respuere debeatis.

C A P U T XII.

Puerperæ immunditia, & mundatio cum oblatione.

1 Locutusque est Dñs ad Moysen, dicens:

2 Loquere filiis Israel, & dices ad eos: * Mulier, si suscepto semine pepererit masculum, immunda erit septem diebus, juxta dies separationis menstruæ. *Luc. c. 2. Joan. c. 7.

3 * Et die octavo circumcidetur infantulus: *Luc. c. 2.

4 Ipsa verò triginta tribus diebus manebit in sanguine purificationis suæ. Omne sanctum non tanget, nec ingredietur in Sanctuarium, donec impleantur dies purificationis suæ. B

5 Sin autem feminam pepererit, immunda erit duabus hebdomadibus, juxta ritum fluxus menstrui: & sexaginta sex diebus manebit in sanguine purificationis suæ.

6 Cùmque expleti fuerint dies purificationis suæ, pro filio, sive pro filia, deferet agnum anniculum in holocaustum, & pullum columbæ sive turturem pro peccato, ad ostium tabernaculi testimonii, & tradet sacerdoti, C

7 Qui offeret illa coram Dño, & orabit pro ea, & sic mundabitur a profluvio sanguinis sui: ista est lex parientis masculum aut feminam. B

8 Quòd si non invenerit manus ejus, nec potuerit offerre agnum, sumet duos turtures vel duos pullos columbarum, unum in holocaustum, & alterum pro peccato: orabitque pro ea sacerdos, & sic mundabitur.

C A P U T XIII.

Lex & cognitio lepræ Sacerdotibus commissa in homine & vestimento, quæ præcipiantur leproso.

1 Locutusque est Dominus ad Moysen, & Aaron, dicens: A

2 Homo, in cujus cute & carne ortus fuerit diversus color sive pustula, aut quasi lucens quippiã, id est plaga lepræ, adducetur ad Aarõ sacerdotem, vel ad unũ quemlibet filiorũ ejus.

3 Qui

3 Qui cum viderit lepram in cute, & pilos in album mutatos colorem, ipsamque speciem lepræ humiliorem cute & carne reliqua: plaga lepræ est, & ad arbitrium ejus separabitur.

4 Sin autem luces candor fuerit in cute, nec humilior carne reliqua, & pili coloris pristini, recludet eum sacerdos septem diebus.

5 Et considerabit die septimo: & siquidem lepra ultra non creverit, nec transierit in cute priores terminos, rursum recludet eum septem diebus aliis.

6 Et die septimo contemplabitur: si obscurior fuerit lepra, & non creverit in cute, mundabit eum, quia scabies est: lavabitque homo vestimenta sua, & mundus erit.

B 7 Quod si postquam a sacerdote visus est, & redditus munditiæ, iterum lepra creverit, adducetur ad eum,

8 Et immunditiæ condemnabitur.

9 Plaga lepræ si fuerit in homine, adducetur ad sacerdotem,

10 Et videbit eum. Cumque color albus in cute fuerit, & capillorum mutaverit aspectum, ipsa quoque caro viva apparuerit:

11 Lepra vetustissima judicabitur, atque inolita cuti. Contaminabit itaque eum sacerdos, & non recludet, quia perspicuæ immunditiæ est.

12 Sin autem effloruerit discurrens lepra in cute, & operuerit omnem cutem a capite usque ad pedes, quidquid sub aspectum oculorum cadit,

13 Considerabit eũ sacerdos, & teneri lepra mũdissima judicabit: eo quod omnis in cãdorem versa sit, & idcirco homo mundus erit.

14 Quando vero caro vivens in eo apparuerit,

15 Tunc sacerdotis judicio polluetur, & inter immundos reputabitur; caro enim viva si lepra aspergitur, immunda est.

16 Quod si rursum versa fuerit in alborem, & totum hominem operuerit,

17 Considerabit eum sacerdos, & mundum esse decernet.

18 Caro autem & cutis in qua ulcus natum est & sanatum,

C 19 Et in loco ulceris cicatrix alba apparuerit, sive subrufa, adducetur homo ad sacerdotem:

20 Qui cum viderit locum lepræ humiliorem carne reliqua, & pilos versos in candorem, contaminabit eum: plaga enim lepræ orta est in ulcere.

21 Quod si pilus coloris est pristini, & cicatrix subobscura, & vicina carne non est humilior, recludet eum septem diebus.

22 Et si quidem creverit, adjudicabit eum lepræ.

23 Sin autem steterit in loco suo, ulceris est cicatrix, & homo mundus erit.

24 Caro autẽ & cutis quam ignis exusserit, & sanata albã sive rufam habuerit cicatricẽ,

25 Considerabit eam sacerdos, & ecce versa est in alborem, & locus ejus reliqua cute est humilior: contaminabit eum, quia plaga lepræ in cicatrice orta est.

D 26 Quod si pilorum color non fuerit immutatus, nec humilior plaga carne reliqua, & ipsa lepræ species fuerit subobscura, recludet eum septem diebus,

27 Et die septimo contemplabitur: si creverit in cute lepra, contaminabit eum.

28 Sin autem in loco suo candor steterit non satis clarus, plaga combustionis est, & idcirco mundabitur, quia cicatrix est combusturæ.

29 Vir, sive mulier, in cujus capite vel barba germinaverit lepra, videbit eos sacerdos.

30 Et siquidẽ humilior fuerit locus carne reliqua, & capillus flavus, solitoque subtilior; cõtaminabit eos, quia lepra capitis ac barbę est.

31 Sin autem viderit locum maculæ æqualem vicinæ carni, & capillum nigrum: recludet eum septem diebus,

32 Et die septimo intuebitur. Si non creverit macula, & capillus sui coloris est, & locus plagæ carni reliquæ æqualis: E

33 Radetur homo absque loco maculæ, & includetur septem diebus aliis.

34 Si die septimo visa fuerit stetisse plaga in loco suo, nec humilior carne reliqua, mundabit eum, lotisque vestibus suis mundus erit.

35 Sin autem post emundationem rursus creverit macula in cute,

36 Non quæret amplius utrum capillus in flavum colorem sit immutatus, quia aperte immundus est.

37 Porro si steterit macula, & capilli nigri fuerint, noverit hominem sanatum esse, & confidenter eum pronuntiet mundum.

38 Vir, sive mulier, in cujus cute candor apparuerit,

39 Intuebitur eos sacerdos, si deprehenderit subobscurum alborẽ lucere in cute, sciat non esse lepram, sed maculam coloris candidi, & hominem mundum.

40 Vir, de cujus capite capilli fluunt, calvus & mundus est:

41 Et si a fronte ceciderint pili, recalvaster & mundus est.

42 Sin autem in calvitio sive in recalvatione albus vel rufus color fuerit exortus. F

43 Et hoc sacerdos viderit, condẽnabit eum haud dubie lepræ, quæ orta est in calvitio.

44 Quicumque ergo maculatus fuerit lepra, & separatus est ad arbitrium sacerdotis,

45 Habebit vestimenta dissuta, caput nudum, os veste contectum, contaminatum ac sordidum se clamabit.

46 Omni tempore, quo leprosus est & immundus, solus habitabit extra castra.

47 Vestis lanea sive linea, quę leprã habuerit

48 In stamine atque subtegmine aut certe pellis, vel quidquid ex pelle confectum est,

49 Si alba vel rufa macula fuerit infecta, lepra reputabitur, ostendeturque sacerdoti,

50 Qui consideratã recludet septem diebus:

51 Et die septimo rursus aspiciens si deprehenderit crevisse, lepra perseverans est: pollutum judicabit vestimentum, & omne in quo fuerit inventa;

52 Et idcirco comburetur flammis.

53 Quod si eam viderit non crevisse,

54 Præcipiet, & lavabunt id in quo lepra est, recludetque illud septem diebus aliis.

55 Et cũ viderit faciem quidem pristinã non reversam, nec tamen crevisse lepram, immundũ judicabit, & igne comburet, eo quod infusa sit in superficie vestimenti vel per totum, lepra. G

56 Sin

56 Sin autem obscurior fuerit locus lepræ, postquam vestis est lota, abrumpet eum, & a solido dividet.

57 Quod si ultra apparuerit in his locis, quæ prius immaculata erant, lepra volatilis & vaga; debet igne comburi.

58 Si cessaverit, lavabit aqua ea, quæ pura sunt, secundo, & munda erunt.

59 Ista est lex lepræ vestimenti lanei & linei, staminis, atque subtegminis, omnisque supellectilis pelliceæ, quomodo mundari debeat, vel contaminari.

CAPUT XIV.

Lepræ expiandæ sacrificia pro homine, domo, ac vestimento, supra jam curata: ratio lepræ domorũ investigandæ, curandæ, purificãdæ.

1 Locutusque est Dñs ad Moysen, dicens:
A 2 Hic est ritus leprosi, quando mundan-
*Matt. 8. a. 1. Mar. 1. d. 40. Luc. 5. a. 12. dus est: * Adducetur ad sacerdotem:

3 Qui egressus de castris, cum invenerit lepram esse mundatam,

4 Præcipiet ei qui purificatur, ut offerat duos passeres vivos pro se, quibus vesci licitũ est, & lignum cedrinum, vermiculumque & hyssopũ.

5 Et unum ex passeribus immolari jubebit in vase fictili super aquas viventes:

6 Alium autem vivum cum ligno cedrino, & cocco & hyssopo, tinget in sanguine passeris immolati,

7 Quo asperget illum, qui mundandus est, septies, ut jure purgetur: & dimittet passerem vivum, ut in agrum avolet.

8 Cũque laverit homo vestimenta sua, radet omnes pilos corporis, & lavabitur aqua: purificatusque ingredietur castra, ita duntaxat ut maneat extra tabernaculum suum septẽ diebus,

9 Et die septimo radet capillos capitis, barbamque & supercilia, ac totius corporis pilos. Et lotis rursum vestibus & corpore,

10 Die octavo assumet duos agnos immaculatos, & ovem anniculam absque macula,
B & tres decimas similæ in sacrificium, quæ conspersa sit oleo, & seorsum olei sextarium.

11 Cumque sacerdos purificans hominem, statuerit eum, & hæc omnia coram Domino in ostio tabernaculi testimonii,

12 Tollet agnũ, & offeret eũ pro delicto, oleique sextarium: & oblatis ante Dñm omnibus,

13 Immolabit agnum, ubi solet immolari hostia pro peccato, & holocaustum, id est, in loco sancto. Sicut enim pro peccato, ita & pro delicto ad sacerdotem pertinet hostia: Sancta sanctorum est.

14 Assumensque sacerdos de sanguine hostiæ, quæ immolata est pro delicto, ponet super extremum auriculæ dextræ ejus qui mundatur, & super pollices manus dextræ & pedis:

15 Et de olei sextario mittet in manum suam sinistram,

16 Tingetque digitum dextrum in eo, & asperget coram Domino septies.

17 Quod autem reliquum est olei in læva
C manu, fundet super extremum auriculæ dextræ ejus qui mundatur, & super pollices manus ac pedis dextri, & super sanguinem qui effusus est pro delicto,

18 Et super caput ejus.

19 Rogabitque pro eo coram Domino, & faciet sacrificium pro peccato: tunc immolabit holocaustum,

20 Et ponet illud in altari cum libamentis suis, & homo rite mundabitur.

21 Quod si pauper est, & non potest manus ejus invenire quæ dicta sunt, pro delicto assumet agnum ad oblationem, ut roget pro eo sacerdos, decimamque partem similæ conspersæ oleo in sacrificium, & olei sextarium,

22 * Duosque turtures sive duos pullos columbæ, quorum unus sit pro peccato, & alter in holocaustum: *Sup. 5. c. 11. d. Luc. 2. d. 24.

23 Offeretque ea die Octavo purificationis suæ sacerdoti, ad ostium tabernaculi testimonii coram Domino. D

24 Qui suscipiens agnum pro delicto & sextarium olei, levabit simul.

25 Immolatoque agno, de sanguine ejus ponet super extremum auriculæ dextræ illius qui mundatur, & super pollices manus ejus ac pedis dextri:

26 Olei vero partem mittet in manum suam sinistram,

27 In quo tingens digitum dextræ manus asperget septies coram Domino:

28 Tangetque extremũ dextræ auriculæ illius qui mundatur, & pollices manus ac pedis dextri, in loco sãguinis qui effusus est pro delicto.

29 Reliquam autem partem olei, quæ est in sinistra manu, mittet super caput purificati, ut placet pro eo Dominum:

30 Et turturem sive pullum columbæ offeret,

31 Unum pro delicto, & alterum in holocaustum cum libamentis suis.

32 Hoc est sacrificium leprosi, qui habere non potest omnia in emundationem sui.

33 Locutusque est Dominus ad Moysen & Aaron, dicens:

34 Cum ingressi fueritis terram Chanaan, E
quam ego dabo vobis in possessionem, si fuerit plaga lepræ in ædibus,

35 Ibit cujus est domus, nuntians sacerdoti, & dicet: Quasi plaga lepræ videtur mihi esse in domo mea.

36 At ille præcipiet ut efferant universa de domo, priusquam ingrediatur eam, & videat utrum leprosa sit, ne immunda fiant omnia quæ in domo sunt. Intrabitque postea ut consideret lepram domus:

37 Et cum viderit in parietibus illius quasi valliculas pallore sive rubore deformes, & humiliores superficie reliqua,

38 Egredietur ostium domus, & statim claudet illam septem diebus.

39 Reversusque die septimo, considerabit eam: si invenerit crevisse lepram,

40 Jubebit erui lapides in quibus lepra est, F
& projici eos extra civitatem in locum immundum:

41 Domum autem ipsam radi intrinsecus per circuitum, & spargi pulverem rasuræ extra urbem in locum immundum,

42 Lapidesque alios reponi pro his qui ablati fuerint, & luto alio liniri domum.

43 Sin autem postquam eruti sunt lapides, & pulvis erasus, & alia terra lita,

44 Ingressus sacerdos viderit reversam lepram, & parietes respersos maculis, lepra est perseverans, & immunda domus:

45 Quam statim destruent, & lapides ejus

ac ligna, atque universum pulverem projicient extra oppidum in locum immundum.

46 Qui intraverit domum quando clausa est immundus erit usque ad vesperum:

47 Et qui dormierit in ea, & comederit quippiam, lavabit vestimenta sua.

G 48 Quod si introiens sacerdos viderit lepram non crevisse in domo, postquam denuo lita fuerit, purificabit eam reddita sanitate.

49 Et in purificationem ejus sumet duos passeres lignumque cedrinum, & vermiculum atque hyssopum:

50 Et immolato uno passere in vase fictili super aquas vivas,

51 Tollet lignum cedrinum, & hyssopum, & coccum, & passerem vivum, & tinget omnia in sanguine passeris immolati, atque in aquis viventibus, & asperget domum septies,

52 Purificabitque eã tam in sanguine passeris quã in aquis viventibus, & in passere vivo, lignoque cedrino & hyssopo atq; vermiculo.

53 Cumque dimiserit passerẽ avolare in agrũ libere, orabit pro domo, & jure mundabitur.

54 Ista est lex omnis lepræ & percussuræ,

55 Lepræ vestium & domorum,

56 Cicatricis & erumpentium papularum, lucentis maculæ, & in varias species, coloribus immutatis,

57 Ut possit sciri quo tempore mundum quid, vel immundum sit.

CAPUT XV.

Seminiflui viri, concubantium, menstruosæ mulieris & hæmorrhoissæ expiatio ac purificatio.

1 Locutusque est Dominus ad Moysen & Aaron, dicens:

A 2 Loquimini filiis Israel, & dicite eis: Vir, qui patitur fluxum seminis, immundus erit.

3 Et tunc judicabitur huic vitio subjacere, cum per singula momenta adhæserit carni ejus, atque concreverit fœdus humor.

4 Omne stratum, in quo dormierit, immundum erit, & ubicumque sederit.

5 Si quis hominum tetigerit lectum ejus, lavabit vestimenta sua: & ipse lotus aqua, immundus erit usque ad vesperum.

6 Si sederit ubi ille sederat, & ipse lavabit vestimenta sua: & lotus aqua, immundus erit usque ad vesperum.

7 Qui tetigerit carnem ejus, lavabit vestimenta sua: & ipse lotus aqua, immundus erit usque ad vesperum:

8 Si salivã hujuscemodi homo jecerit super eum qui mundus est, lavabit vestimenta sua: & lotus aqua, immũdus erit usque ad vesperũ.

9 Sagma, super quo sederit, immũdum erit:

B 10 Et quidquid sub eo fuerit, qui fluxum seminis patitur, pollutum erit usque ad vesperum. Qui portaverit horum aliquid, lavabit vestimenta sua: & ipse lotus aqua, immundus erit usque ad vesperum.

11 Omnis, quem tetigerit qui talis est, non lotis ante manibus, lavabit vestimenta sua: & lotus aqua, immundus erit usque ad vesperum.

12 Vas fictile quod tetigerit, confringetur: vas autem ligneum lavabitur aqua.

13 Si sanatus fuerit qui hujuscemodi sustinet passionem, numerabit septem dies post emundationem sui, & lotis vestibus & toto corpore in aquis viventibus, erit mundus.

14 Die autem octavo sumet duos turtures, aut duos pullos columbæ, & veniet in conspectum Domini ad ostium tabernaculi testimonii, dabitque eos sacerdoti.

15 Qui faciet unum pro peccato, & alterum in holocaustum: rogabitque pro eo coram Domino, ut emundetur a fluxu seminis sui.

16 Vir de quo egreditur semen coitus, lavabit aqua omne corpus suum: & immundus erit usque ad vesperum. C

17 Vestem & pellem, quam habuerit, lavabit aqua, & immunda erit usque ad vesperum.

18 Mulier, cum qua coierit, lavabitur aqua, & immunda erit usque ad vesperum.

19 Mulier, quæ redeunte mense patitur fluxum sanguinis, septem diebus separabitur.

20 Omnis qui tetigerit eam, immundus erit usque ad vesperum:

21 Et in quo dormierit vel sederit diebus separationis suæ, polluetur.

22 Qui tetigerit lectum ejus, lavabit vestimenta sua: & ipse lotus aqua, immundus erit usque ad vesperum.

23 Omne vas, super quo illa sederit, quisquis attigerit, lavabit vestimenta sua: & ipse lotus aqua, pollutus erit usque ad vesperum.

24 Si coierit cum ea vir tempore sanguinis D menstrualis, immundus erit septem diebus: & omne stratum, in quo dormierit, polluetur.

25 Mulier, quæ patitur multis diebus fluxum sanguinis non in tempore menstruali, vel quæ post menstruum sanguinem fluere non cessat, quamdiu subjacet huic passioni, immunda erit quasi sit in tempore menstruo.

26 Omne stratum in quo dormierit, & vas in quo sederit, pollutum erit.

27 Quicumque tetigerit ea, lavabit vestimenta sua: & ipse lotus aqua, immundus erit usque ad vesperum.

28 Si steterit sanguis, & fluere cessaverit, numerabit septem dies purificationis suæ:

29 Et die octavo offeret pro se sacerdoti duos turtures, aut duos pullos columbarum, ad ostium tabernaculi testimonii:

30 Qui unum faciet pro peccato, & alterum in holocaustum, rogabitque pro ea coram Domino, & pro fluxu immunditiæ ejus.

31 Docebitis ergo filios Israel, ut caveant immunditiam, & non moriantur in sordibus suis, cum polluerint tabernaculum meum quod est inter eos.

32 Ista est lex ejus, qui patitur fluxum seminis, & qui polluitur coitu,

33 Et quæ menstruis temporibus separatur, vel quæ jugi fluit sanguine, & hominis, qui dormierit cum ea.

CAPUT XVI.

Quando & quomodo sacerdos ingredi debeat sanctuarium, ipsumque expiare unà cum tabernaculo & altari, emissarium caprum abigere, & festum expiationum celebrare. A

1 Locutusque est Dominus ad Moysen, * post mortem duorum filiorũ Aaron, quando offerentes ignẽ alienũ interfecti sunt: * Sup. 10.a.1.

2 Et præcepit ei, dicens: Loquere ad Aaron fratrem tuum, * ne omni tempore ingrediatur Sanctuarium, quod est intra velum corã propitiatorio quo tegitur arca, ut non moriatur, * Exod 30. b. 10. Heb. 9. b. 7.

tur (quia in nube apparebo super oraculum)
3 Nisi hæc ante fecerit: Vitulum pro peccato offeret, & arietem in holocaustum.
4 Tunica linea vestietur, feminalibus lineis verenda celabit, accingetur zona linea, cidarim lineam imponet capiti: hæc enim vestimenta sunt sancta: quibus cunctis, cum lotus fuerit, induetur.
B 5 Suscipietque ab universa multitudine filiorum Israel duos hircos pro peccato, & unum arietem in holocaustum.
6 Cumque obtulerit vitulum, & oraverit pro se & pro domo sua,
7 Duos hircos stare faciet coram Domino in ostio tabernaculi testimonii:
8 Mittensque super utrumque sortem, unam Domino, & alteram capro emissario.
9 Cuius exierit sors Domino, offeret illum pro peccato:
10 Cuius autem in caprum emissarium, statuet eum vivum coram Domino, ut fundat preces super eo, & emittat eum in solitudinē,
11 His rite celebratis, offeret vitulum, & rogans pro se & pro domo sua, immolabit eum:
12 Assumptoque thuribulo, quod de prunis altaris impleverit, & hauriens manu compositum thymiama in incensum, ultra velum intrabit in sancta:
C 13 Ut positis super ignem aromatibus, nebula eorum & vapor operiat oraculum, quod est supra testimonium, & non moriatur.
14 Tollet quoque de sanguine vituli, & asperget digito septies contra propitiatorium ad orientem.
15 Cumque mactaverit hircum pro peccato populi, inferet sanguinem ejus intra velum, sicut præceptum est de sanguine vituli, ut aspergat e regione oraculi,
16 Et expiet Sanctuarium ab immunditiis filiorum Israel, & a prævaricationibus eorum, cunctisque peccatis. Juxta hunc ritum faciet tabernaculo testimonii, quod fixum est inter eos, in medio sordium habitationis eorum.

17 * Nullus hominum sit in tabernaculo, D
quando pontifex Sanctuarium ingreditur, ut
roget pro se & pro domo sua, & pro universo
cœtu Israel, donec egrediatur.
18 Cum autem exierit ad altare quod coram Dño est, oret pro se, & sumptū sanguinē vituli atq; hirci fundat super cornua ejus per gyrū:
19 Aspergensque digito septies, expiet, & sāctificet illud ab immunditiis filiorum Israel.
20 Postquam emundaverit Sanctuarium, & tabernaculum, & altare, tunc offerat hircum viventem:
21 Et posita utraque manu super caput ejus, confiteatur omnes iniquitates filiorum Israel, & universa delicta atque peccata eorum: quæ imprecans capiti ejus, emittet illum per hominem paratum, in desertum.
22 Cumque portaverit hircus omnes iniqui- E
tates eorum in terram solitariam, & dimissus fuerit in deserto,
23 Revertetur Aaron in tabernaculū testimonii, & depositis vestibus, quibus prius indutus erat cum intraret Sanctuarium, relictisque ibi,
24 Lavabit carnem suam in loco sancto, induetурque vestibus suis. Et postquam egressus obtulerit holocaustum suum, ac plebis, rogabit tam pro se, quam pro populo:
25 Et adipem, qui oblatus est pro peccatis, adolebit super altare.
26 Ille vero, qui dimiserit caprum emissarium, lavabit vestimenta sua & corpus aqua, & sic ingredietur in castra.
27 Vitulum autem & hircum, qui pro pecca- F
to fuerant immolati, & quorum sanguis illatus est in Sanctuarium ut expiatio compleretur, asportabunt foras castra, * & comburent igni tam pelles quam carnes eorum ac fimum:
28 Et quicumque combusserit ea, lavabit vestimenta sua & carnem aqua, & sic ingredietur in castra.
29 Eritque vobis hoc legitimum sempiternum: * Mense septimo, decima die mensis, affligetis animas vestras, nullumque opus facie-

cietis, sive indigena, sive advena qui peregrinantur inter vos.

30 In hac die expiatio erit vestri, atque mundatio ab omnibus peccatis vestris: coram Domino mundabimini.

31 Sabbatum enim requietionis est, & affligetis animas vestras religione perpetua.

32 Expiabit autem sacerdos, qui unctus fuerit, & cujus manus initiatæ sunt ut sacerdotio fungatur, pro patre suo: indueturque stola linea & vestibus sanctis,

33 Et expiabit Sanctuarium, & tabernaculum testimonii atque altare, sacerdotes quoque & universum populum.

34 Eritque vobis hoc legitimum sempiternum, ut oretis pro filiis Israel, & pro cunctis peccatis eorum semel in anno. Fecit igitur sicut præceperat Dominus Moysi.

CAPUT XVII.

Iubentur Hebræi soli Deo sacrificare, non dæmoni, nec usquam nisi ad ostium tabernaculi: atque à sanguinis & morticini esu abstinendum.

A 1 ET locutus est Dñs ad Moysen, dicens:
2 Loquere Aaron & filiis ejus & cunctis filiis Israel, dicens ad eos: Iste est sermo quem mandavit Dominus, dicens:

3 Homo quilibet de domo Israel, si occiderit bovem aut ovem, sive capram, in castris vel extra castra,

4 Et non obtulerit ad ostiũ tabernaculi oblationem Dño, sanguinis reus erit: quasi si sanguinẽ fuderit, sic peribit de medio populi sui.

5 Ideò sacerdoti offerre debent filii Israel hostias suas, quas occident in agro, ut sanctificentur Dño ante ostium tabernaculi testimonii, & immolent eas hostias pacificas Dño.

B 6 Fundetque sacerdos sanguinẽ super altare Domini ad ostium tabernaculi testimonii, & adolebit adipem in odorem suavitatis Dño:

7 Et nequaquam ultra immolabunt hostias suas dæmonibus, cũ quibus fornicati sunt. Legitimũ sempiternum erit illis & posteris eorũ.

8 Et ad ipsos dices: Homo de domo Israel, & de advenis qui peregrinantur apud vos, qui obtulerit holocaustum sive victimam,

9 Et ad ostium tabernaculi testimonii non adduxerit eam, ut offeratur Domino, interibit de populo suo.

C 10 Homo quilibet de domo Israel, & de advenis qui peregrinantur inter eos, si comederit sanguinem, obfirmabo faciem meam contra animam illius, & disperdã eam de populo suo.

11 Quia anima carnis in sanguine est: & ego dedi illum vobis, ut super altare in eo expietis pro animabus vestris, & sanguis pro animæ piaculo sit.

12 Idcirco dixi filiis Israel: Omnis anima ex vobis non comedet sanguinem, nec ex advenis qui peregrinantur apud vos.

13 Homo quicumque de filiis Israel, & de advenis qui peregrinantur apud vos, si venatione atque aucupio ceperit feram vel avem, quibus vesci licitum est, fundat sanguinem ejus, & operiat illum terra.

D 14 *Anima enim omnis carnis in sãguine est: unde dixi filiis Israel: Sãguinẽ universæ carnis nõ comedetis, quia anima carnis in sãguine est: & quicumque comederit illũ, interibit.

*Gen. 9. 4. Infr. 7. 1.

15 Anima, quæ comederit morticinum, vel captum a bestia, tam de indigenis, quam de advenis, lavabit vestimenta sua & semetipsum aqua, & contaminatus erit usque ad vesperum: & hoc ordine mundus fiet.

16 Quod si non laverit vestimenta sua & corpus, portabit iniquitatem suam.

CAPUT XVIII.

Gradus conjugii illiciti, ad Gentium & Chananæorum opera fugienda in varia carnali turpitudine.

1 LOcutus est Dñs ad Moysen, dicens:
2 Loquere filiis Israel, & dices ad eos: Ego Dominus Deus vester:

3 Juxta consuetudinem terræ Ægypti, in qua habitastis, non facietis: & juxta morem regionis Chanaan, ad quam ego introducturus sum vos, non agetis, nec in legitimis eorum ambulabitis. A

4 Facietis judicia mea, & præcepta mea servabitis, & ambulabitis in eis: ego Dominus Deus vester.

5 * Custodite leges meas atque judicia, quę faciens homo, vivet in eis. ego Dominus. *Rom. 10. a. 5. Ezech. 20. b. 11. Gal. 3. b. 12.

6 Omnis homo ad proximam sanguinis sui non accedet, ut revelet turpitudinem ejus. ego Dominus.

7 Turpitudinem patris tui, & turpitudinem matris tuæ non discooperies; mater tua est: non revelabis turpitudinem ejus.

8 Turpitudinem uxoris patris tui non discooperies: turpitudo enim patris tui est.

9 Turpitudinem sororis tuæ ex patre, sive ex matre, quæ domi vel foris genita est, non revelabis. B

10 Turpitudinem filiæ filii tui vel neptis ex filia non revelabis: quia turpitudo tua est.

11 Turpitudinem filiæ uxoris patris tui, quã peperit patri tuo, & est soror tua, nõ revelabis.

12 Turpitudinem sororis patris tui non discooperies: quia caro est patris tui.

13 Turpitudinem sororis matris tuæ non revelabis, eo quod caro sit matris tuæ.

14 Turpitudinem patrui tui non revelabis, nec accedes ad uxorem ejus, quæ tibi affinitate conjungitur.

15 Turpitudinem nurus tuæ non revelabis, quia uxor filii tui est, nec discooperies ignominiam ejus.

16 Turpitudinem uxoris fratris tui non revelabis: quia turpitudo fratris tui est.

17 Turpitudinem uxoris tuæ & filię ejus non revelabis. Filiam filii ejus, & filiam filiæ illius non sumes, ut reveles ignominiam ejus: quia caro illius sunt, & talis coitus incestus est. C

18 Sororem uxoris tuæ in pellicatum illius non accipies, nec revelabis turpitudinem ejus adhuc illa vivente.

19 Ad mulierem quæ patitur menstrua, non accedes, nec revelabis fœditatem ejus.

20 Cum uxore proximi tui non coibis, nec seminis commistione macularberis.

21 * De semine tuo non dabis ut consecretur idolo Moloch, nec pollues nomen Dei tui. ego Dominus. *Infra 20. a. 2.

22 Cum masculo non commiscearis coitu femineo, quia abominatio est.

23 Cum omni pecore non coibis, nec maculaberis cum eo. * Mulier non succumbet *Infra 20. c. 16

jumento, nec miscebitur ei; quia scelus est.

D 24 Nec polluamini in omnibus his, quibus contaminatæ sunt universæ gentes, quas ego eiiciam ante conspectum vestrum,

25 Et quibus polluta est terra: cujus ego scelera visitabo, ut evomat habitatores suos.

26 Custodite legitima mea atque judicia, & non faciatis ex omnibus abominationibus istis, tam indigena quam colonus qui peregrinantur apud vos.

27 Omnes enim execrationes istas fecerunt accolæ terræ, qui fuerunt ante vos, & polluerunt eam.

28 Cavete ergo ne & vos similiter evomat, cum paria feceritis, sicut evomuit gentem, quæ fuit ante vos.

29 Omnis anima quæ fecerit de abominationibus his quippiam, peribit de medio populi sui.

30 Custodite mandata mea. Nolite facere quæ fecerunt hi qui fuerunt ante vos, & ne polluamini in eis. Ego Dominus Deus vester.

CAPUT XIX.

Varia præcepta moralia & ceremonialia ante recensita rursus inculcantur, additis de novo aliis.

A 1 Locutus est Dominus ad Moysen, dicens:

*1 Pet. 1. c. 16. Sup. 11 g 44. 2 Loquere ad omnem cœtum filiorum Israel, & dices ad eos: * Sancti estote, quia ego sanctus sum, Dominus Deus vester.

3 Unusquisque patrem suum, & matrem suam timeat. Sabbata mea custodite. Ego Dominus Deus vester.

4 Nolite converti ad idola, nec deos conflatiles faciatis vobis. ego Dominus Deus vester.

5 Si immolaveritis hostiam pacificorum Domino, ut sit placabilis,

6 Eo die quo fuerit immolata, comedetis eā, & die altero: quidquid autem residuum fuerit in diem tertium, igne comburetis.

7 Si quis post biduum comederit ex ea, profanus erit, & impietatis reus:

B 8 Portabitque iniquitatem suam. quia sanctum Domini polluit, & peribit anima illa de populo suo.

*Infra 23. d. 22. 9 * Cumq; messueris segetes terræ tuæ, non tondebis usque ad solum superficiem terræ: nec remanentes spicas colliges.

C 10 Neque in vinea tua racemos & grana decidentia congregabis, sed pauperibus & peregrinis carpenda dimittes. ego Dominus Deus vester.

11 Non facietis furtum. Non mentiemini, nec decipiet unusquisque proximum suum.

*Exod. 20. b. 7. 12 * Non perjurabis in nomine meo, nec pollues nomen Dei tui. ego Dominus.

*Eccli 10. a. *Deut. 24. c. 14. Tob. 4 c. 15. 13 * Non facies calumniam proximo tuo, nec vi opprimes eum. * Non morabitur opus mercenarii tui apud te usque mane.

14 Non maledices surdo, nec coram cæco pones offendiculum: sed timebis Dominum Deum tuum, quia ego sum Dominus.

*Deut 1. c. 17. & 16. a. 19. 15 Non facies quod iniquum est, nec injuste judicabis. * Non consideres personam pauperis, nec honores vultum potentis. Juste judica proximo tuo.

D 16 Non eris criminator, nec susurro in populo. Non stabis contra sanguinem proximi tui. Ego Dominus.

17 * Non oderis fratrem tuum in corde tuo, sed publice argue eum, ne habeas super illo peccatum.

18 * Non quæras ultionem, nec memor eris injuriæ civium tuorum. * Diliges amicum tuum sicut teipsum. ego Dominus.

19 Leges meas custodite. Jumentum tuum non facies coire cum alterius generis animantibus. Agrum tuum non seres diverso semine. Veste, quæ ex duobus texta est, non indueris.

20 Homo si dormierit cum muliere coitu seminis, quæ sit ancilla etiam nubilis, & tamen pretio non redempta, nec libertate donata: vapulabunt ambo, & non morientur, quia non fuit libera.

E 21 Pro delicto autem suo offeret Domino ad ostium tabernaculi testimonii arietem:

22 Orabitque pro eo sacerdos, & pro peccato ejus coram Domino, & repropitiabitur ei, dimittetúrque peccatum.

23 Quando ingressi fueritis terram, & plantaveritis in ea ligna pomifera, auferetis præputia eorum: poma, quæ germinant, immunda erunt vobis, nec edetis ex eis.

24 Quarto autem anno omnis fructus eorum sanctificabitur laudabilis Domino.

25 Quinto autem anno comedetis fructus, congregantes poma quæ proferunt. Ego Dominus Deus vester.

26 Non comedetis cum sanguine. Non augurabimini, nec observabitis somnia.

27 Neque in rotundum attondebitis comam: nec radetis barbam.

F 28 Et super mortuo non incidetis carnem vestram, neque figuras aliquas aut stigmata facietis vobis. ego Dominus.

29 Ne prostituas filiam tuam, ne contaminetur terra, & impleatur piaculo.

30 Sabbata mea custodite, & Sanctuarium meum metuite. ego Dominus.

31 Non declinetis ad magos, nec ab ariolis aliquid sciscitemini, ut polluamini per eos. ego Dominus Deus vester.

32 Coram cano capite consurge, & honora personam senis: & time Dominum Deum tuum. ego sum Dominus.

G 33 * Si habitaverit advena in terra vestra, & moratus fuerit inter vos, non exprobretis ei:

34 Sed sit inter vos quasi indigena: & diligetis eum quasi vosmet ipsos: fuistis enim & vos advenæ in terra Ægypti. ego Dominus Deus vester.

35 Nolite facere iniquum aliquid in judicio, in regula, in pondere, in mensura.

36 Statera justa, & æqua sint pondera, justus modius, æquusq; sextarius. ego Dominus Deus vester, qui eduxi vos de terra Ægypti.

37 Custodite omnia præcepta mea, & universa judicia, & facite ea. ego Dominus.

CAPUT XX.

Morte plectendi sunt qui de semine suo Moloch offerunt, qui magos aut ariolos consulunt, qui parentibus maledicunt, qui varios exercent coitus illicitos.

1 Locutusque est Dominus ad Moysen, dicens: A

2 Hæc loqueris filiis Israel: Homo de filiis Israel, & de advenis qui habitant in Israel,

*si

pr. * si quis dederit de semine suo idolo Moloch, c. morte moriatur: populus terræ lapidabit eum.

3 Et ego ponam faciem meam contra illum: succidamque eum de medio populi sui, eò quòd dederit de semine suo Moloch, & contaminaverit Sanctuarium meum, ac polluerit nomen sanctum meum.

4 Quòd si negligens populus terræ, & quasi parvipendens imperium meum, dimiserit hominem qui dedit de semine suo Moloch, nec voluerit eum occidere:

5 Ponam faciem meam super hominem illũ, & super cognationem ejus, succidamque & ipsum, & omnes qui consenserunt ei ut fornicaretur cum Moloch, de medio populi sui.

6 Anima, quæ declinaverit ad magos & ariolos, & fornicata fuerit cum eis, ponam faciem meam contra eam, & interficiam illam de medio populi sui.

Pet. 7 * Sanctificamini & estote sancti, quia ego
1. B sum Dominus Deus vester.

8 Custodite præcepta mea, & facite ea: Ego Dominus qui sanctifico vos.

xod 9 * Qui maledixerit patri suo, aut matri,
c. morte moriatur: patri, matrique maledixit, sanguis ejus sit super eum.

tth. 10 * Si mœchatus quis fuerit cum uxore al-
a. 4. terius, & adulterium perpetraverit cum conju-
r. 7. 20. ge proximi sui, morte moriantur & mœchus &
oan. adultera.

s. 11 Qui dormierit cum noverca sua, & reve-
eut. d. laverit ignominiam patris sui, morte moriantur ambo: sanguis eorum sit super eos.

12 Si quis dormierit cum nuru sua, uterque moriatur, quia scelus operati sunt: sanguis eorum sit super eos.

13 Qui dormierit cum masculo coitu femineo, uterque operatus est nefas, morte moriantur: sit sanguis eorum super eos.

C Qui supra uxorem filiam, duxerit matrem ejus, scelus operatus est: vivus ardebit cum eis, nec permanebit tantum nefas in medio vestri.

15 Qui cum jumento & pecore coierit, morte moriatur: pecus quoque occidite.

pr. 16 * Mulier, quæ succubuerit cuilibet jumen-
d. to, simul interficietur cum eo: sanguis eorum sit super eos.

17 Qui acceperit sororem suam, filiam patris sui, vel filiam matris suæ, & viderit turpitudinem ejus, illaque conspexerit fratris ignominiam: nefariam rem operati sunt: occidentur in conspectu populi sui, eo quòd turpitudinem suam mutuo revelaverint, & portabunt iniquitatem suam.

18 Qui coierit cum muliere in fluxu menstruo, & revelaverit turpitudinem ejus, ipsaque aperuerit fontem sanguinis sui, interficientur ambo de medio populi sui.

D 19 Turpitudinem materteræ & amitæ tuæ non discooperies: qui hoc fecerit, ignominiam carnis suæ nudavit, portabunt ambo iniquitatem suam.

20 Qui coierit cum uxore patrui, vel avunculi sui, & revelaverit ignominiam cognationis suæ, portabunt ambo peccatum suum: absque liberis morientur.

21 Qui duxerit uxorem fratris sui, rem facit illicitam, turpitudinem fratris sui revelavit; absque liberis erunt.

22 Custodite leges meas, atque judicia, & facite ea: ne & vos evomat terra quam intraturi estis & habitaturi.

23 Nolite ambulare in legitimis nationum, quas ego expulsurus sum ante vos. Omnia enim hæc fecerunt, & abominatus sum eas. E

24 Vobis autem loquor: Possidete terram eorum, quam dabo vobis in hæreditatem, terram fluentem lacte & melle. ego Dominus Deus vester, qui separavi vos à cæteris populis.

25 Separate ergo & vos jumentum mundum ab immundo, & avem mundam ab immunda: ne polluatis animas vestras in pecore, & avibus, & cunctis quæ moventur in terra, & quæ vobis ostendi esse polluta.

26 * Eritis mihi sancti, quia sanctus sum ego *Pet. 1
Dominus, & separavi vos a cæteris populis, ut c. 15.
effetis mei. *Deut. 10.

27 * Vir, sive mulier, in quibus pythoni- 1. Reg.
cus, vel divinationis fuerit spiritus, morte mo- 28. b. 7.
riantur, lapidibus obruent eos: sanguis eorum sit super illos.

CAPUT XXI.

Quibus funeribus interesse possint sacerdotes, & quales ducere uxores: quive inepti sint ad sacerdotium: & de filia sacerdotis fornicante.

1 Dixit quoque Dominus ad Moysen: Lo- A
quere ad sacerdotes filios Aaron, & dices ad eos: Ne contaminetur sacerdos in mortibus civium suorum,

2 Nisi tantum in consanguineis, ac propinquis, id est, super patre, & matre, & filio, & filia, fratre quoque,

3 Et sorore virgine quæ non est nupta viro:

4 Sed nec in principe populi sui contaminabitur.

5 * Non radent caput, nec barbam, neque in *Supr.
carnibus suis facient incisuras. 19. f. 27

6 Sancti erunt Deo suo, & non polluent no- Ezech.
men ejus: incensum enim Domini, & panes 44. f. 20.
Dei sui offerunt, & ideò sancti erunt.

7 * Scortum & vile prostibulum non ducent *Supra
uxorem, nec eam quæ repudiata est a marito: f. 19.
quia consecrati sunt Deo suo,

8 Et panes propositionis offerunt. Sint ergo B
sancti, quia & ego sanctus sum, Dominus, qui sanctifico eos.

9 Sacerdotis filia si deprehensa fuerit in stupro, & violaverit nomen patris sui, flammis exuretur.

10 Pontifex, id est, sacerdos maximus inter fratres suos, super cujus caput fusum est unctionis oleum, & cujus manus in sacerdotio consecratæ sunt, vestitusque est sanctis vestibus, caput suum non discooperiet, vestimenta non scindet:

11 Et ad omnem mortuum non ingredietur omnino, super patre quoque suo & matre non contaminabitur. C

12 Nec egredietur de sanctis, ne polluat Sanctuarium Domini, quia oleum sanctæ unctionis *Ezec.
Dei sui super eum est. ego Dominus. 44. f. 22.

13 * Virginem ducet uxorem:

14 Viduam autem & repudiatam, & sordidam, atque meretricem non accipiet, sed puellam de populo suo:

15 Ne commisceat stirpem generis sui vulgo gentis suæ: quia ego Dns qui sanctifico eum.

16 Locutusque est Dns ad Moysen, dicens:

17 Loquere ad Aaron : Homo de femine tuo per familias qui habuerit maculam, non offeret panes Deo fuo.

18 Nec accedet ad miniſterium ejus : ſi cœcus fuerit, ſi claudus, ſi parvo vel grandi vel torto naſo,

19 Si fracto pede, ſi manu,

20 Si gibbus, ſi lippus, ſi albuginem habens in oculo, ſi jugem ſcabiem, ſi impetiginem in corpore, vel herniofus.

21 Omnis qui habuerit maculam de ſemine Aaron ſacerdotis, non accedet offerre hoſtias Domino, nec panes Deo ſuo :

22 Veſcetur tamen panibus qui offeruntur in Sanctuario,

23 Ita dumtaxat, ut intra velum non ingrediatur, nec accedat ad altare, quia maculam habet, & contaminare non debet Sanctuarium meum. Ego Dominus qui ſanctifico eos.

24 Locutus eſt ergo Moyſes ad Aaron, & ad filios ejus, & ad omnem Iſrael, cuncta quæ fuerant ſibi imperata.

CAPUT XXII.

Ab eſu ſanctificatorum ſeu victimarum alienigenæ & immundi abſtinere debent; deſcribuntur maculæ ſeu vitia quibus victimæ carere debeant, & quæ debeant offerri.

1 LOcutus quoque eſt Dominus ad Moyſen, dicens :

2 Loquere ad Aaron & ad filios ejus, ut caveant ab his quæ conſecrata ſunt filiorum Iſ-
A rael, & non contaminent nomen ſanctificatorum mihi, quæ ipſi offerunt. ego Dominus.

3 Dic ad eos, & ad poſteros eorum : Omnis homo, qui acceſſerit de ſtirpe veſtra ad ea quæ conſecrata ſunt, & quæ obtulerunt filii Iſrael Domino, in quo eſt immunditia, peribit coram Domino. ego ſum Dominus.

4 Homo de ſemine Aaron, qui fuerit leproſus, aut patiens fluxum ſeminis, non veſcetur de his quæ ſanctificata ſunt mihi, donec ſanetur. Qui tetigerit immundum ſuper mortuo, & ex quo egreditur ſemen quaſi coitus.

5 Et qui tangit reptile, & quodlibet immundum, cujus tactus eſt ſordidus,

6 Immundus erit uſque ad veſperum, & non veſcetur his quæ ſanctificata ſunt: ſed cum laverit carnem ſuam aqua,

7 Et occubuerit ſol, tunc mundatus veſcetur de ſanctificatis, quia cibus illius eſt.

*Supr. 17. d. 15. Ezech. 44. 8 * Morticinum & captū à beſtia non comedent, nec polluentur in eis. ego ſum Dominus.

9 Cuſtodiant præcepta mea, ut non ſubjaceant peccato, & moriantur in Sanctuario,
B cum polluerint illud. ego Dominus qui ſanctifico eos.

E. 11. Deut. 14. c. 11. 10 Omnis alienigena non comedet de ſanctificatis, inquilinus ſacerdotis & mercenarius non veſcentur ex eis.

11 Quem autē ſacerdos emerit, & qui vernaculus domus ejus fuerit, hi comedent ex eis.

12 Si filia ſacerdotis cuilibet ex populo nupta fuerit : de his quæ ſanctificata ſunt, & de primitiis non veſcetur.

13 Sin autem vidua, vel repudiata, & abſque liberis reverſa fuerit ad domum patris ſui : ſicut puella conſueverat, aletur cibis patris ſui. Omnis alienigena comedendi ex eis non habet poteſtatem.

14 Qui comederit de ſanctificatis per ignorantiam, addet quintam partem cum eo quod comedit, & dabit ſacerdoti in ſanctuarium.

15 Nec contaminabunt ſanctificata filiorum Iſrael, quæ offerunt Domino.

16 Ne forte ſuſtineant iniquitatem delicti C
ſui, cum ſanctificata comederint. ego Dominus qui ſanctifico eos.

17 Locutuſque eſt Dñs ad Moyſen, dicens:

18 Loquere ad Aaron & filios ejus & ad omnes filios Iſrael, diceſque ad eos: Homo de domo Iſrael, & de advenis qui habitant apud vos, qui obtulerit oblationem ſuam, vel vota ſolvens, vel ſponte offerens, quidquid illud obtulerit in holocauſtum Domini,

19 Ut offeratur per vos, maſculus immaculatus erit ex bobus, & ovibus, & ex capris :

20 Si maculam habuerit, non offeretis, neque erit acceptabile.

21 * Homo qui obtulerit victimam pacificorum Domino, vel vota ſolvens, vel ſponte offerens, tam de bobus quàm de ovibus, immaculatum offeret, ut acceptabile ſit: omnis macula nón erit in eo. *De. 15. d. Ecc. 35. b. D

22 Si cæcum fuerit, ſi fractum, ſi cicatricem habens, ſi papulas, aut ſcabiem, aut impetiginem: non offeretis ea Domino, nec adolebitis ex eis ſuper altare Domini.

23 Bovem & ovem, aure & cauda amputatis, voluntariè offerre potes, votum autem ex eis ſolvi non poteſt.

24 Omne animal, quod vel contritis, vel tuſis, vel ſectis ablatiſque teſticulis eſt, non offeretis Domino, & in terra veſtra hoc omnino ne faciatis.

25 De manu alienigenæ non offeretis panes Deo veſtro, & quidquid aliud dare voluerit : quia corrupta, & maculata ſunt omnia : non ſuſcipietis ea.

26 Locutuſque eſt Dñs ad Moyſen, dicens.

27 Bos, ovis, & capra, cùm genita fuerint, ſeptem diebus erunt ſub ubere matris ſuæ : die autem octavo, & deinceps offerri poterunt Domino.

28 Sive illa bos, ſive ovis, non immolabuntur una die cum fœtibus ſuis.

29 Si immolaveritis hoſtiam pro gratiarum actione Domino, ut poſſit eſſe placabilis,

30 Eodem die comedetis eam, non remanebit quidquam in mane alterius diei. ego Dominus.

31 Cuſtodite mandata mea, & facite ea. ego Dominus.

32 Ne polluatis nomen meum ſanctum, ut ſanctificer in medio filiorum Iſrael. Ego Dominus qui ſanctifico vos,

33 Et eduxi de terra Ægypti, ut eſſem vobis in Deum. ego Dominus.

CAPUT XXIII.

Solemnitates Sabbati, Paſchæ, Primitiarum, Hebdomadarum, Meſſis, Tubarum, Expiationis, ac Tabernaculorum, & quibus ritibus peragi debeant.

1 LOcutuſque eſt Dominus ad Moyſen, dicens :

2 Loquere filiis Iſrael, & dices ad eos : Hæ ſunt feriæ Domini, quas vocabitis ſanctas.

3 Sex diebus facietis opus : dies ſeptimus quia ſabbati requies eſt, vocabitur ſanctus

omne

Omne opus non facietis in eo. sabbatum Do-
mini est in cunctis habitationibus vestris.
4 Hæ sunt ergo feriæ Domini sanctæ, quas ce-
lebrare debetis temporibus suis.
od 5 * Mense primo, quartadecima die mensis
.18 ad vesperum, Phase Domini est:
m. 6 Et quintadecima die mensis hujus, solem-
.16 nitas azymorum Domini est. Septem diebus
azyma comedetis.
7 Dies primus erit vobis celeberrimus, san-
ctusque: omne opus servile non facietis in eo:
B 8 Sed offeretis sacrificium in igne Domino
septem diebus, dies autem septimus erit cele-
brior & sanctior: nullumque servile opus fa-
cietis in eo.
9 Locutusque est Dominus ad Moysen, di-
cens.
10 Loquere filiis Israel, & dices ad eos: Cum
ingressi fueritis terram, quam ego dabo vobis,
& messueritis segetem, feretis manipulos spi-
carum, primitias messis vestræ ad sacerdotem:
11 Qui elevabit fasciculum coram Domino,
ut acceptabile sit pro vobis, altero die Sabba-
ti, & sanctificabit illum.
12 Atque in eodem die quo manipulus con-
secratur, cædetur agnus immaculatus annicu-
lus in holocaustum Domini.
13 Et libamenta offerentur cum eo, duæ de-
cimæ similæ conspersæ oleo in incensum Do-
mini, odoremque suavissimum: liba quoque vi-
ni, quarta pars hin.
C 14 Panem, & polentam, & pultes non come-
detis ex segete, usque ad diem qua offeretis ex
ea Deo vestro. Præceptum est sempiternum in
generationibus, cunctisque habitaculis vestris.
:ut. 15 * Numerabitis ergo ab altero die Sabba-
.9. ti, in quo obtulistis manipulum primitiarum,
septem hebdomadas plenas,
16 Usque ad alteram diem expletionis heb-
domadæ septimæ, id est, quinquaginta dies: &
sic offeretis sacrificium novum Domino.
17 Ex omnibus habitaculis vestris, panes pri-
mitiarum duos de duabus decimis similæ fer-
mentatæ, quos coquetis in primitias Domini.
18 Offeretisque cum panibus septem agnos
immaculatos, anniculos, & vitulum de armen-
to unum, & arietes duos, & erunt in holocau-
stum cum libamentis suis, in odorem suavissi-
mum Domino.
19 Facietis & hircum pro peccato, duosque
agnos anniculos hostias pacificorum.
D 20 Cumque elevaverit eos sacerdos cum pa-
nibus primitiarum coram Domino, cedent in
usum ejus.
21 Et vocabitis hunc diem celeberrimum,
atque sanctissimum: omne opus servile non fa-
cietis in eo. Legitimum sempiternum erit in
cunctis habitaculis, & generationibus vestris.
sp. 22 * Postquam autem messueritis segetem
.9. terræ vestræ, non secabitis eam usque ad so-
lum: nec remanentes spicas colligetis, sed pau-
peribus & peregrinis dimittetis eas. Ego sum
Dominus Deus vester.
23 Locutusque est Dominus ad Moysen, di-
cens:
m. 24 * Loquere filiis Israel: Mense septimo, pri-
.7. ma die mensis, erit vobis sabbatum, memoria-
le, clangentibus tubis, & vocabitur sanctum:
25 Omne opus servile non facietis in eo, &
offeretis holocaustum Domino.
26 Locutusque est Dominus ad Moysen, di-
cens:
27 * Decimo die mensis hujus septimi, dies E
expiationum erit celeberrimus, & vocabitur * Sup.
sanctus: affligetisque animas vestras in eo, & 16.b.29
offeretis holocaustum Domino. Num.
28 Omne opus servile non facietis in tempo- 19.a.7.
re diei hujus, quia dies propitiationis est, ut
propitietur vobis Dominus Deus vester.
29 Omnis anima, quæ afflicta non fuerit die
hac, peribit de populis suis:
30 Et quæ operis quippiam fecerit, delebo
eam de populo suo.
31 Nihil ergo operis facietis in eo: legiti-
mum sempiternum erit vobis in cunctis gene-
rationibus, & habitationibus vestris.
32 Sabbatum requietionis est, & affligetis F
animas vestras die nono mensis: A vespera us-
que ad vesperam celebrabitis sabbata vestra.
33 Et locutus est Dominus ad Moysen, di-
cens:
34 Loquere filiis Israel: A quintodecimo die
mensis hujus septimi, erunt feriæ tabernaculo-
rum septem diebus Domino.
35 Dies primus vocabitur celeberrimus atq; Ioan.
sanctissimus: omne opus servile non facietis 7.37.
in eo.
36 Et septem diebus offeretis holocausta Do-
mino, dies quoque octavus erit celeberrimus
atque sanctissimus, & offeretis holocaustum
Domino: est enim cœtus atque collectæ: omne
opus servile non facietis in eo.
37 Hæ sunt feriæ Domini, quas vocabitis ce-
leberrimas atque sanctissimas, offeretisque in
eis oblationes Domino, holocausta & liba-
menta juxta ritum uniuscujusque diei:
38 Exceptis sabbatis Domini, donisque ve-
stris, & quæ offeretis ex voto, vel quæ sponte
tribuetis Domino.
39 A quintodecimo ergo die mensis septimi,
quando congregaveritis omnes fructus terræ
vestræ, celebrabitis ferias Domini septem die-
bus, die primo & die octavo erit sabbatum, id
est requies.
40 Sumetisque vobis die primo fructus arbo- G
ris pulcherrimæ, spatulasque palmarum, & ra-
mos ligni densarum frondium, & salices de
torrente, & lætabimini coram Dño Deo vestro.
41 Celebrabitisq; solemnitatem ejus septem
diebus per annum, legitimum sempiternum
erit in generationibus vestris. Mense septimo
festa celebrabitis,
42 Et habitabitis in umbraculis septem die-
bus, omnis, qui de genere est Israel, manebit in
tabernaculis:
43 Ut discant posteri vestri, quod in taberna-
culis habitare fecerim filios Israel, cum educe-
rem eos de terra Ægypti, ego Dominus Deus
vester.
44 Locutusque est Moyses super solemnitati-
bus Domini ad filios Israel.

CAPUT XXIV.

Ritus & tempus concinnandarum lucernarum, panum propositionis; pœna blasphemorum ac talionis.

1 ET locutus est Dominus ad Moysen, di- A
cens:
2 Præcipe filiis Israel, ut afferant tibi oleum

de olivis puriſſimum, ac lucidum, ad concin-
nandas lucernas jugiter,
3 Extra velum teſtimonii in tabernaculo fœ-
deris. Ponetque eas Aaron a veſpere vſque ad
mane coram Domino, cultu rituque perpetuo
in generationibus veſt is.
4 Super candelabrum mundiſſimum ponen-
tur ſemper in conſpectu Domini.
5 Accipies quoque ſimilam, & coques ex ea
duodecim panes, qui ſinguli habebunt duas
decimas:
6 Quorum ſenos altrinſecus ſuper menſam
puriſſimam coram Domino ſtatues:
7 Et pones ſuper eos thus lucidiſſimum, ut ſit
panis in monimentum oblationis Domini.
8 Per ſingula ſabbata mutabuntur corã Dño
ſuſcepti a filiis Iſrael fœdere ſempiterno:
9 Eruntque Aaron & filiorum ejus, ut come-
dant eos in loco ſancto: quia Sanctum ſancto-
rum eſt de ſacrificiis Domini jure perpetuo.
10 Ecce autem egreſſus filius mulieris Iſrae-
litidis, quem pepererat de viro Ægyptio inter
filios Iſrael, jurgatus eſt in caſtris cum viro
Iſraelita.
11 Cumque blaſphemaſſet nomen, & male-
dixiſſet ei, adductus eſt ad Moyſen. (Vo-
cabatur autem mater ejus Salumith, filia Da-
bri de tribu Dan.)
12 Miſeruntq; eum in carcerem, donec noſ-
ſent quid juberet Dominus.
13 Qui locutus eſt ad Moyſen,
C 14 Dicens: Educ blaſphemum extra caſtra, &
ponant omnes qui audierunt, manus ſuas ſuper
caput ejus, & lapidet eum populus univerſus.
15 Et ad filios Iſrael loqueris: Homo, qui ma-
ledixerit Deo ſuo, portabit peccatum ſuum:
16 Et qui blaſphemaverit nomen Domini,
morte moriatur: lapidibus opprimet eum om-
nis multitudo, ſive ille civis, ſive peregrinus
fuerit. Qui blaſphemaverit nomen Domini,
morte moriatur.
*Exod 21.b 12 17 *Qui percuſſerit, & occiderit hominem,
morte moriatur.
18 Qui percuſſerit animal, reddet vicarium,
id eſt, animam pro anima.
19 Qui irrogaverit maculam cuilibet civium
ſuorum: ſicut fecit, ſic fiet ei:
20 * Fracturam pro fractura, oculum pro
oculo, dentem pro dente reſtituet, qualem in-
flixerit maculam, talem ſuſtinere cogetur.
21 Qui percuſſerit jumentum, reddet aliud.
Qui percuſſerit hominem, punietur.
22 Æquum judicium ſit inter vos, ſive pere-
grinus, ſive civis peccaverit: quia ego ſum Do-
minus Deus veſter.
23 Locutuſque eſt Moyſes ad filios Iſrael, &
eduxerunt eum, qui blaſphemaverat, extra
caſtra, ac lapidibus oppreſſerunt. Feceruntque
filii Iſrael ſicut præceperat Dominus Moyſi.

CAPUT XXV.

*Septimi id eſt Sabbatici, & quinquageſimi an-
ni id eſt, Iubilæi lex: non ſumenda à fratri-
bus uſura, nec ipſi ſervitute perpetua oppri-
mendi ſunt ſed magis ab advenis potentibus
redimendi.*

1 LOcutuſque eſt Dominus ad Moyſen in A
monte Sinai, dicens:
2 Loquere filiis Iſrael, & dices ad eos: Quan-
do ingreſſi fueritis terram quam ego dabo vo-
bis, * ſabbatizes ſabbatum Domini.
3 Sex annis ſeres agrum tuum, & ſex annis
putabis vineam tuam, colligeſque fructus ejus.
4 Septimo autem anno ſabbatum erit terræ,
requietionis Domini: agrum non ſeres, & vi-
neam non putabis.
5 Quæ ſponte gignet humus, non metes: &
uvas primitiarum tuarum non colliges quaſi
vindemiã: annus enim requietionis terræ eſt:
6 Sed erunt vobis in cibum tibi & ſervo tuo,
ancillæ & mercenario tuo, & advenæ, qui pe-
regrinantur apud te:
7 Jumentis tuis & pecoribus, omnia quæ na-
ſcuntur, præbebunt cibum.
8 Numerabis quoque tibi ſeptem hebdoma-
das annorum, id eſt, ſepties ſeptem, quæ ſimul
faciunt annos quadraginta novem:

Et

9 Et clanges buccina mense septimo, decima die mensis, propitiationis tempore in universa terra vestra.

B 10 Sanctificabisque annum quinquagesimũ, & vocabis remissionem cunctis habitatoribus terræ tuæ: ipse est enim jubileus. Revertetur homo ad possessionem suam, & unusquisq; redibit ad familiam pristinam:

11 Quia jubileus est & quinquagesimus annus. Non seretis, neque metetis sponte in agro nascentia, & primitias vindemiæ non colligetis,

12 Ob sanctificationem jubilei, sed statim oblata comedetis.

13 Anno jubilei redient omnes ad possessiones suas,

14 Quando vendes quippiam civi tuo, vel emes ab eo, ne contristes fratrem tuum, sed juxta numerum annorum jubilei emes ab eo,

15 Et juxta supputationem frugum vendet tibi.

16 Quanto plures anni remanserint post jubileum, tanto crescet & pretium: & quanto minus temporis numeraveris, tanto minoris & emptio constabit, tempus enim frugum vendet tibi.

17 Nolite affligere contribules vestros, sed timeat unusquisque Deum suum, quia ego Dominus Deus vester.

18 Facite præcepta mea, & judicia custodite, & implete ea, ut habitare possitis in terra absque ullo pavore,

19 Et gignat vobis humus fructus suos, quibus vescamini usque ad saturitatem, nullius impetum formidantes.

20 Quod si dixeritis: Quid comedemus anno septimo, si non severimus, neque collegerimus fruges nostras?

21 Dabo benedictionem meam vobis anno sexto, & faciet fructus trium annorum:

22 Seretisque anno octavo, & comedetis veteres fruges usque ad novum annum: donec nova nascantur, edetis vetera.

23 Terra quoque non vendetur in perpetuum: quia mea est, & vos advenæ & coloni mei estis.

24 Unde cuncta regio possessionis vestræ sub redemptionis conditione vendetur.

25 Si attenuatus frater tuus vendiderit possessiunculam suam, & voluerit propinquus ejus, potest redimere quod ille vendiderat.

26 Sin autem non habuerit proximum, & ipse pretium ad redimendum potuerit invenire:

D 27 Computabuntur fructus ex eo tempore quo vendidit; & quod reliquum est, reddet emptori, sicque recipiet possessionem suam.

28 Quod si non invenerit manus ejus ut reddat pretium, habebit emptor quod emerat, usque ad annum jubileum. In ipso enim omnis venditio redibit ad dominum, & ad possessorem pristinum:

29 Qui vendiderit domum intra urbis muros, habebit licentiam redimendi, donec unus impleatur annus.

30 Si non redemerit, & anni circulus fuerit evolutus, emptor possidebit eam, & posteri ejus in perpetuum, & redimi non poterit, etiam in jubileo.

31 Sin autem in villa fuerit domus, quæ muros non habet, agrorum jure vendetur. Si ante redempta non fuerit, in jubileo revertetur ad dominum.

32 Ædes Levitarum, quæ in urbibus sunt, semper possunt redimi:

33 Si redemptæ non fuerint, in jubileo revertentur ad dominos, quia domus urbium Levitarũ pro possessionibus sunt inter filios Israel. E

34 Suburbana autem eorum non veneant, quia possessio sempiterna est.

35 Si attenuatus fuerit frater tuus, & infirmus manu, & susceperis eum quasi advenam & peregrinum, & vixerit tecum,

36 Ne accipias usuras ab eo, nec amplius quam dedisti. time Deum tuum, ut vivere possit frater tuus apud te.

37 Pecuniam tuam non dabis ei ad usuram, & frugum superabundantiam non exiges.

38 Ego Dominus Deus vester, qui eduxi vos F de terra Ægypti, ut darem vobis terram Chanaan, & essem vester Deus.

39 Si paupertate compulsus vendiderit se tibi frater tuus, non eum opprimes servitute famulorum.

40 Sed quasi mercenarius & colonus erit: usque ad annum jubileum operabitur apud te,

41 Et postea egredietur cum liberis suis, & revertetur ad cognationem & ad possessionem patrum suorum.

42 Mei enim servi sunt, & ego eduxi eos de terra Ægypti: non veneant conditione servorũ.

43 Ne affligas eum per potentiam, sed metuito Deum tuum.

44 Servus & ancilla sint vobis de nationibus quæ in circuitu vestro sunt.

45 Et de advenis qui peregrinantur apud vos, vel qui ex his nati fuerint in terra vestra, hos habebitis famulos:

46 Et hereditario jure transmittetis ad posteros, ac possidebitis in æternum, fratres autem vestros filios Israel ne opprimatis per potetiã.

47 Si invaluerit apud vos manus advenæ atque peregrini, & attenuatus frater tuus vendiderit se ei, aut cuiquam de stirpe ejus: G

48 Post venditionem potest redimi. Qui voluerit ex fratribus suis, redimet eum,

49 Et patruus, & patruelis, & consanguineus, & affinis. Sin autem & ipse potuerit, redimet se,

50 Supputatis duntaxat annis à tẽpore venditionis suæ usque ad annum jubileũ: & pecunia, qua venditus fuerat, juxta annorum numerum & rationem mercenarii supputata.

51 Si plures fuerint anni qui remanent usque ad jubileum, secundum hos reddet & pretiũ.

52 Si pauci, ponet rationem cum eo juxta annorum numerum, & reddet emptori quod reliquum est annorum,

53 Quibus ante servivit mercedibus imputatis: nõ affliget eũ violenter in conspectu tuo.

54 Quod si per hæc redimi non potuerit, anno jubileo egredietur cum liberis suis.

55 Mei enim sunt servi, filii Israel quos eduxi de terra Ægypti.

CAPUT XXVI.

Dei præcepta servantibus bona promittuntur, non servantibus vero plurima mala.

1 EGo Dominus Deus vester: * Non facietis vobis idolum & sculptile, nec titu- A * Exod. 20.d.4.

Deut. 5. a. 8. Psalm. 96. q. 7.

los erigetis, nec insignem lapidem ponetis in terra vestra, ut adoretis eum. ego enim sum Dominus Deus vester.

2 Custodite sabbata mea, & pavete ad Sanctuarium meum. ego Dominus.

*Deut. 28. a. 1.

3 * Si in præceptis meis ambulaveritis, & mandata mea custodieritis & feceritis ea, dabo vobis pluvias temporibus suis.

4 Et terra gignet germen suum, & pomis arbores replebuntur.

5 Apprehendet messium tritura vindemiam, & vindemia occupabit sementem: & comedetis panem vestrum in saturitate, & absque pavore habitabitis in terra vestra.

B

6 Dabo pacem in finibus vestris: dormietis, & non erit qui exterreat. Auferam malas bestias: & gladius non trāsibit terminos vestros.

7 Persequemini inimicos vestros, & corruent coram vobis,

8 Persequentur quinque de vestris centum alienos, & centum de vobis decem millia: cadent inimici vestri gladio in cōspectu vestro.

9 Respiciam vos, & crescere faciam: multiplicabimini, & firmabo pactum meum vobiscum.

10 Comedetis vetustissima veterum, & vetera novis supervenientibus projicietis.

11 Ponam tabernaculum meum in medio vestri, & non abjiciet vos anima mea.

*1. Cor 10. d. 16

12 * Ambulabo inter vos, & ero Deus vester, vosque eritis populus meus.

13 Ego Dominus Deus vester: qui eduxi vos de terra Ægyptiorum, ne serviretis eis, & qui confregi catenas cervicum vestrarum, ut incederetis erecti.

*Deut. 28. b. 15 Thren 2. f. 17. Malac. 2. a. 12.

14 * Quod si non audieritis me, nec feceritis omnia mandata mea,

C

15 Si spreveritis leges meas, & judicia mea contempseritis, ut non faciatis ea quæ a me constituta sunt, & ad irritum perducatis pactum meum:

16 Ego quoque hæc faciam vobis: Visitabo vos velociter in egestate, & ardore, qui conficiat oculos vestros, & consumat animas vestras. Frustra seretis sementem, quæ ab hostibus devorabitur.

17 Ponam faciem meam contra vos, & corruetis coram hostibus vestris, & subjiciemini his qui oderunt vos. fugietis, nemine persequente.

18 Sin autem nec sic obedieritis mihi, addam correptiones vestras septuplum propter peccata vestra,

19 Et conteram superbiam duritiæ vestræ. Daboque vobis cœlum desuper sicut ferrum, & terram æneam.

D

20 Consumetur incassum labor vester, non proferet terra germen, nec arbores poma præbebunt.

21 Si ambulaveritis ex adverso mihi, nec volueritis audire me, addam plagas vestras in septuplum propter peccata vestra:

22 Immittamque in vos bestias agri, quæ cōsumant vos, & pecora vestra, & ad paucitatē cuncta redigant, desertæque fiant viæ vestræ.

23 Quod si nec sic volueritis recipere disciplinam, sed ambulaveritis ex adverso mihi:

24 Ego quoque cōtra vos adversus incedā & percutiam vos septies propter peccata vestra.

25 Inducamque super vos gladium ultorem fœderis mei. Cumque confugeritis in urbes, mittam pestilentiam in medio vestri, & trademini in manibus hostium.

26 Postquam confregero baculum panis vestri: ita ut decem mulieres in uno clibano coquant panes, & reddant eos ad pondus: & comedetis, & non saturabimini.

27 Sin autem nec per hæc audieritis me, sed ambulaveritis contra me:

28 Et ego incedam adversus vos in furore contrario, & corripiam vos septem plagis propter peccata vestra. E

29 Ita ut comedatis carnes filiorum vestrorum & filiarum vestrarum.

30 Destruam excelsa vestra, & simulachra confringam. Cadetis inter ruinas idolorum vestrorum, & abominabitur vos anima mea,

31 In tantum ut urbes vestras redigam in solitudinem, & deserta faciam Sanctuaria vestra, nec recipiam ultra odorem suavissimum.

32 Disperdamque terram vestram, & stupebunt super ea inimici vestri, cum habitatores illius fuerint.

33 Vos autem dispergam in Gentes, & evaginabo post vos gladium, eritque terra vestra deserta, & civitates vestræ dirutæ.

34 Tunc placebunt terræ sabbata sua cunctis diebus solitudinis suæ: quando fueritis

35 In terra hostili, sabbatizabit, & requiescet in sabbatis solitudinis suæ, eo quod non requieverit in sabbatis vestris quando habitabatis in ea.

36 Et qui de vobis remanserint, dabo pavorem in cordibus eorum in regionibus hostiū, F terrebit eos sonitus folii volantis, & ita fugient quasi gladium: cadent, nullo persequente,

37 Et corruent singuli super fratres suos quasi bella fugientes, nemo vestrum inimicis audebit resistere.

38 Peribitis inter Gentes, & hostilis vos terra consumet.

39 Quod si & de iis aliqui remanserint, tabescent in iniquitatibus suis, in terra inimicorum suorum, & propter peccata patrum suorum & sua affligentur:

40 Donec confiteantur iniquitates suas, & maiorum suorum, quibus prævaricati sunt in me, & ambulaverunt ex adverso mihi.

41 Ambulabo igitur & ego contra eos, & inducam illos in terram hostilem, donec erubescat incircumcisa mens eorum: tunc orabunt pro impietatibus suis.

42 Et recordabor fœderis mei, quod pepigi G cum Jacob, & Isaac, & Abraham. Terræ quoque memor ero:

43 Quæ cum relicta fuerit ab eis, complacebit sibi in sabbatis suis, patiens solitudinem propter illos. Ipsi vero rogabunt pro peccatis suis, eo quod abjecerint judicia mea, & leges meas despexerint.

44 Et tamen etiam cum essent in terra hostili, non penitus abjeci eos, neque sic despexi ut consumerentur, & irritum facerem pactum meum cum eis. Ego enim sum Dominus Deus eorum,

45 Et recordabor fœderis mei pristini, quando eduxi eos de terra Ægypti in conspectu Gentium, ut essem Deus eorum, ego Dominus.

Hæc

Hæc ſunt judicia atque præcepta & leges, quas dedit Dominus inter ſe & filios Iſrael in monte Sinai per manum Moyſi.

CAPUT XXVII.

Variæ ſanciuntur leges de votis, ſeu rebus per votum oblatis Deo; & de illorum ac decimarum perſolutione.

A 1 Locutuſque eſt Dominus ad Moyſen, dicens:

2 Loquere filiis Iſrael, & dices ad eos: Homo qui votum fecerit, & ſpoponderit Deo animam ſuam, ſub æſtimatione dabit pretium.

3 Si fuerit maſculus à vigeſimo anno uſque ad ſexageſimum annum, dabit quinquaginta ſiclos argenti ad menſuram Sanctuarii:

4 Si mulier, triginta.

5 A quinto autem anno uſque ad vigeſimum, maſculus dabit viginti ſiclos: femina decem.

6 Ab uno menſe uſque ad annum quintum, pro maſculo dabuntur quinque ſicli: pro femina, tres.

7 Sexagenarius & ultra maſculus dabit quindecim ſiclos: femina decem.

8 Si pauper fuerit, & æſtimationem reddere non valebit, ſtabit coram ſacerdote: & quantum ille æſtimaverit, & viderit eum poſſe reddere, tantum dabit.

9 Animal autem, quod immolari poteſt Domino, ſi quis voverit, ſanctum erit.

10 Et mutari non poterit, id eſt, nec melius malo, nec pejus bono: quod ſi mutaverit, & ipſum quod mutatum eſt, & illud pro quo mutatum eſt, conſecratum erit Domino.

B 11 Animal immundum, quod immolari Domino non poteſt, ſi quis voverit, adducetur ante ſacerdotem.

12 Qui judicans utrum bonum an malum ſit, ſtatuet pretium.

13 Quod ſi dare voluerit is qui offert, addet ſupra æſtimationem quintam partem.

14 Homo ſi voverit domum ſuam, & ſanctificaverit Domino, conſiderabit eam ſacerdos utrum bona an mala ſit, & juxta pretium, quod ab eo fuerit conſtitutum, venumdabitur:

15 Sin autem ille qui voverat, voluerit redimere eam, dabit quintam partem æſtimationis ſupra, & habebit domum.

16 Quod ſi agrum poſſeſſionis ſuæ voverit, & conſecraverit Domino: juxta menſuram ſementis æſtimabitur pretium: ſi triginta modiis hordei ſeritur terra, quinquaginta ſiclis venumdetur argenti.

17 Si ſtatim ab anno incipientis jubilei voverit agrum, quanto valere poteſt, tanto æſtimabitur.

18 Sin autem poſt aliquantum temporis: ſupputabit ſacerdos pecuniam juxta annorum, qui reliqui ſunt, numerum uſque ad jubileum, & detrahetur ex pretio.

19 Quod ſi voluerit redimere agrum ille qui voverat, addet quintam partem æſtimatæ pecuniæ, & poſſidebit eum. C

20 Sin autem noluerit redimere, ſed alteri cuilibet fuerit venumdatus, ultra eum qui voverat redimere non poterit:

21 Quia cum jubilei venerit dies, ſanctificatus erit Domino, & poſſeſſio conſecrata ad jus pertinet ſacerdotum.

22 Si ager emptus eſt, & non de poſſeſſione majorum ſanctificatus fuerit Domino.

23 Supputabit ſacerdos juxta annorum numerum uſque ad jubileum, pretium: & dabit ille qui voverat eum, Domino.

24 In jubileo autem revertetur ad priorem dominum, qui vendiderat eum, & habuerat in ſorte poſſeſſionis ſuæ.

25 Omnis æſtimatio ſiclo ſanctuarii ponderabitur. *Siclus viginti obolos habet. *Exod. 30.b.13 Num. 3. g.47.

26 Primogenita quæ ad Dominum pertinent, nemo ſanctificare poterit & vovere: ſive bos, ſive ovis fuerit, Domini ſunt. D

27 Quod ſi immundum eſt animal, redimet qui obtulit, juxta æſtimationem tuam, & addet quintam partem pretii: ſi redimere noluerit, vendetur alteri quantocumque a te fuerit æſtimatum. Ezech. 45.d.12

28 * Omne quod Domino conſecratur, ſive homo fuerit, ſive animal, ſive ager, non vendetur, nec redimi poterit. Quidquid ſemel fuerit conſecratum, ſanctum ſanctorum erit Domino. *Ioſ. 6. c.17. d.25.

29 Et omnis conſecratio, quæ offertur ab homine, non redimetur, ſed morte morietur.

30 Omnes decimæ terræ, ſive de frugibus, ſive de pomis arborum, Domini ſunt, & illi ſanctificantur.

31 Si quis autem voluerit redimere decimas ſuas, addet quintam partem earum.

32 Omnium decimarum bovis & ovis & capræ, quæ ſub paſtoris virga tranſeunt, quidquid decimum venerit, ſanctificabitur Domino.

33 Non eligetur nec bonum nec malum, nec altero commutabitur. ſi quis mutaverit: & quod mutatum eſt, & pro quo mutatum eſt, ſanctificabitur Domino, & non redimetur.

34 Hæc ſunt præcepta, quæ mandavit Dominus Moyſi ad filios Iſrael in monte Sinai.

LIBER

LIBER NVMERI,
HEBRAICE VAIEDABBER.

CAPUT I.

Numeratis duodecim tribuum bellicis viris, filii Levi ad deferendum tabernaculum instituuntur.

1 A L Ocutusque est Dominus ad Moysen in deserto Sinai in tabernaculo fœderis, prima die mensis secundi, anno altero egressionis eorum ex Ægypto, dicens:

*Exod. b. 2 * Tollite summam universæ congregationis filiorum Israel per cognationes & domos suas, & nomina singulorum, quidquid sexus est masculini,

3 A vigesimo anno & supra, omnium virorum fortium ex Israel, & numerabitis eos per turmas suas, tu & Aaron.

4 Eruntque vobiscum principes tribuum ac domorum in cognationibus suis,

5 Quorum ista sunt nomina: De Ruben,
B Elisur filius Sedeur.

6 De Simeon, Salamiel filius Surisaddai.

7 De Juda, Nahasson filius Aminadab.

8 De Issachar, Nathanael filius Suar.

9 De Zabulon, Eliab filius Helon.

10 Filiorum autem Joseph, de Ephraim, Elisama filius Ammiud, de Manasse, Gamaliel filius Phadassur.

11 De Beniamin, Abidam filius Gedeonis.

12 De Dan, Ahiezer filius Amisaddai.

13 De Aser, Phegiel filius Ochram.

14 De Gad, Eliasaph filius Duel.

15 De Nephthali, Ahira filius Evan.

16 Hi nobilissimi principes multitudinis per tribus & cognationes suas, & capita exercitus Israel:

17 Quos tulerunt Moyses & Aaron cum omni vulgi multitudine:

18 Et congregaverunt primo die mensis secundi, recensentes eos per cognationes, & domos, ac familias, & capita, & nomina singulorum, à vigesimo anno & supra.

19 Sicut præceperat Dominus Moysi. Numeratique sunt in deserto Sinai.

20 De Ruben primogenito Israelis per generationes & familias ac domos suas, & nomina capitum singulorum, omne quod sexus est masculini a vigesimo anno & supra, procedentium ad bellum,

21 Quadraginta sex millia quingenti.

22 De filiis Simeon per generationes & familias ac domos cognationum suarum recēsiti sunt per nomina & capita singulorum, omne quod sexus est masculini a vigesimo anno & supra, procedentium ad bellum,

23 Quinquaginta novem millia trecenti.

24 De filiis Gad per generationes & familias ac domos cognationum suarum recensiti sunt per nomina singulorum à viginti annis & supra, omnes qui ad bella procederent.

25 Quadragintaquinque millia sexcenti quinquaginta,

26 De filiis Juda per generationes & familias ac domos cognationum suarum, per nomina singulorum a vigesimo anno & supra, omnes qui poterant ad bella procedere,

27 Recensiti sunt septuaginta quatuor millia sexcenti.

28 De filiis Issachar, per generationes & familias ac domos cognationum suarum, per nomi-

nomina singulorum à vigesimo anno & supra, omnes qui ad bella procederent,

29 Recensiti sunt quinquaginta quatuor millia quadringenti.

30 De filiis Zabulon per generationes & familias ac domos cognationum suarum recensiti sunt per nomina singulorum à vigesimo anno & supra, omnes qui poterant ad bella procedere,

31 Quinquaginta septẽ millia quadringenti.

E 32 De filiis Joseph, filiorum Ephraim per generationes & familias ac domos cognationum suarum recensiti sunt per nomina singulorum a vigesimo anno & supra, omnes qui poterant ad bella procedere,

33 Quadraginta millia quingenti.

34 Porro filiorum Manasse per generationes & familias ac domos cognationum suarum recensiti sunt per nomina singulorum à viginti annis & supra, omnes qui poterant ad bella procedere,

35 Triginta duo millia ducenti.

36 De filiis Benjamin per generationes & familias ac domos cognationum suarum recensiti sunt nominibus singulorum a vigesimo anno & suprà, omnes qui poterant ad bella procedere,

37 Triginta quinque millia quadringenti.

38 De filiis Dan per generationes & familias ac domos cognationũ suarũ recensiti sũt nominibus singulorum à vigesimo anno & supra, omnes qui poterant ad bella procedere,

F 39 Sexaginta duo millia septingenti.

40 De filiis Aser per generationes & familias ac domos cognationum suarum recensiti sunt per nomina singulorum à vigesimo anno & supra, omnes qui poterant ad bella procedere,

41 Quadraginta millia & mille quingenti.

42 De filiis Nephthali per generationes & familias ac domos cognationum suarum recensiti sunt nominibus singulorum à vigesimo anno & supra, omnes qui poterant ad bella procedere,

43 Quinquaginta tria millia quadringenti.

44 Hi sunt, quos numeraverunt Moyses & Aaron, & duodecim principes Israel, singulos per domos cognationum suarum.

45 Fueruntque omnis numerus filiorum Israel per domos & familias suas à vigesimo anno & supra, qui poterãt ad bella procedere,

46 Sexcenta tria millia virorum quingenti quinquaginta,

47 Levitæ autem in tribu familiarum suarum non sunt numerati cum eis.

48 Locutusque est Dñs ad Moysen, dicens:

49 Tribum Levi noli numerare, neque pones summam eorum cum filiis Israel:

G 50 Sed constitue eos super tabernaculum testimonii & cuncta vasa ejus, & quidquid ad ceremonias pertinet. Ipsi portabunt tabernaculum & omnia utensilia ejus: & erunt in ministerio, ac per gyrũ tabernaculi metabuntur.

51 Cum proficiscendum fuerit, deponent Levitæ tabernaculum: cum castrametandũ, erigent. quisquis externorũ accesserit, occidetur.

52 Metabuntur autem castra filii Israel unusquisq; per turmas & cuneos atque exercitũ suũ.

53 Porro Levitæ per gyrum tabernaculi figent tentoria, ne fiat indignatio super multitudinem filiorum Israel, & excubabunt in custodiis tabernaculi testimonii.

54 Fecerunt ergo filii Israel juxta omnia quæ præceperat Dominus Moysi.

C A P U T II.

Quæ tribus circa tabernaculum in quatuor acies ad quamvis mundi plagam ordinentur, recensitis familiarum principibus.

1 Locutusque est Dominus ad Moysen A
& Aaron, dicens:

2 Singuli per turmas, signa atque vexilla, & domos cognationum suarum, castrametabuntur filii Israel, per gyrum tabernaculi fœderis.

3 Ad orientem Judas figet tentoria per turmas exercitus sui: eritque princeps filiorum ejus Nahasson filius Aminadab.

4 Et omnis de stirpe ejus summa pugnantium, septuaginta quatuor millia sexcenti.

5 Juxta eum castrametati sunt de tribu Issachar, quorum princeps fuit Nathanael filius Suar.

6 Et omnis numerus pugnatorum ejus, quinquaginta quatuor millia quadringenti.

7 In tribu Zabulon princeps fuit Eliab filius Helon.

8 Omnis de stirpe ejus exercitus pugnatorũ, quinquaginta septem millia quadringenti.

9 Universi qui in castris Judæ annumerati sunt, fuerunt centum octoginta sex millia quadringenti: & per turmas suas primi egredientur.

10 In castris filiorum Ruben ad meridianam B
plagam erit princeps Elisur filius Sedeur:

11 Et cunctus exercitus pugnatorum ejus qui numerati sũt, quadraginta sex millia quingẽti.

12 Juxta eum castrametati sunt de tribu Simeon: quorum princeps fuit Salamiel filius Surisaddai:

13 Et cunctus exercitus pugnatorum ejus qui numerati sunt, quinquaginta novem millia trecenti.

14 In tribu Gad princeps fuit Eliasaph filius Duel.

15 Et cunctus exercitus pugnatorum ejus qui numerati sunt, quadraginta quinque millia sexcenti quinquaginta.

16 Omnes qui recensiti sunt in castris Ruben, centum quinquaginta millia, & mille quadringenti quinquaginta per turmas suas: in secundo loco proficiscentur.

17 Levabitur autem tabernaculum testimonii per officia Levitarum & turmas eorum, quomodo erigetur, ita & deponetur. Singuli per loca & ordines suos proficiscentur.

18 Ad occidentalem plagam erunt castra fi- C
liorum Ephraim, quorum princeps fuit Elisama filius Ammiud.

19 Cunctus exercitus pugnatorum ejus qui numerati sunt, quadraginta millia quingenti.

20 Et cum eis tribus filiorum Manasse, quorum princeps fuit Gamaliel filius Phadassur.

21 Cunctusque exercitus pugnatorum ejus qui numerati sunt, triginta duo millia ducẽti.

22 In tribu filiorum Benjamin princeps fuit Abidan filius Gedeonis.

23 Et cunctus exercitus pugnatorum ejus qui recensiti sunt, triginta quinque millia quadringenti.

2 Om-

24 Omnes qui numerati sunt in castris Ephraim, centum octo millia centum per turmas suas: tertii proficiscentur.

25 Ad aquilonis partem castrametati sunt filii Dan: quorum princeps fuit Ahiezer filius Ammisaddai.

26 Cunctus exercitus pugnatorũ ejus qui numerati sunt, sexaginta duo millia septingenti.

27 Juxta eum fixere tentoria de tribu Aser: quorum princeps fuit Phegiel filius Ochran.

28 Cunctus exercitus pugnatorum ejus qui numerati sunt, quadraginta millia & mille quingenti.

29 De tribu filiorum Nephthali princeps fuit Ahira filius Enan.

30 Cunctus exercitus pugnatorum ejus, quinquaginta tria millia quadringenti.

31 Omnes qui numerati sunt in castris Dan, fuerunt centum quinquaginta septem millia sexcenti: & novissimi proficiscentur.

32 Hic numerus filiorum Israel, per domos cognationum suarũ & turmas divisi exercitus, sexcenta tria millia quingenti quinquaginta.

33 Levitæ autem non sunt numerati inter filios Israel: sic enim præceperat Dñs Moysi.

34 Feceruntque filii Israel juxta omnia quæ mandaverat Dominus. Castrametati sunt per turmas suas, & profecti per familias ac domos patrum suorum.

CAPUT III.

Levitæ in tabernaculi ministerium assumpti numerantur, cum suis principibus ac ministeriis & loco primogenitorum Israel suscipiuntur, reliqua primogenita numerum Levitarum excedentia pretio redimuntur.

A 1 HÆ sunt generationes Aaron & Moysi, in die qua locutus est Dominus ad Moysen in monte Sinai.

2 * Et hæc nomina filiorum Aaron: primo-
*Exod genitus ejus Nadab, deinde Abiu, & Elea-
6.a.23. zar, & Ithamar.

3 Hæc nomina filiorum Aaron sacerdotum qui uncti sunt, & quorum repletæ & consecratæ manus ut sacerdotio fungerentur.

4 * Mortui sunt enim Nadab & Abiu,
*Levit cum offerrent ignem alienum in conspectu
10.a.2. Domini in deserto Sinai, absque liberis: fun-
1. Par. ctique sunt sacerdotio Eleazar & Ithamar co-
24.a.1. ram Aaron patre suo.

5 Locutusque est Dñs ad Moysen, dicens:

6 Applica tribum Levi, & fac stare in conspectu Aaron sacerdotis ut ministrent ei, & excubent,

7 Et observent quidquid ad cultum pertinet multitudinis coram tabernaculo testimonii,

8 Et custodiant vasa tabernaculi, servientes in ministerio ejus.

9 Dabisque dono Levitas

A 10 Aaron & filiis ejus, quibus traditi sunt á filiis Israel. Aaron autem & filios ejus constitues super cultum sacerdotij. Externus, qui ad ministrandum accesserit, morietur.

11 Locutusque est Dñs ad Moysen, dicens:

12 Ego tuli Levitas a filiis Israel pro omni
primogenito, qui aperit vulvam in filiis Is-
*Exod rael, eruntque Levitæ mei.
13.a.1. 13 * Meum est enim omne primogenitum:
Infr.8. ex quo percussi primogenitos in terra Ægypti:
c.16. sanctificavi mihi quidquid primum nascitur in Israel ab homine usque ad pecus, mei sunt: ego Dominus.

14 Locutusque est Dominus ad Moysen in deserto Sinai, dicens:

15 Numera filios Levi per domos patrum C
suorum & familias, omnem masculum ab uno mense & supra.

16 Numeravit Moyses, ut præceperat Dñs,

17 * Et inventi sunt filii Levi per nomina *E
sua, Gerson & Caath & Merari. 6.

18 Filii Gerson: Lebni & Semei.

19 Filii Caath: Amram & Jesaar, Hebron & Oziel.

20 Filii Merari: Moholi & Musi.

21 De Gerson fuere familiæ duæ, Lebnitica, & Semeitica:

22 Quarum numeratus est populus sexus masculini ab uno mense & supra, septem millia quingenti.

23 Hi post tabernaculum metabuntur ad occidentem,

24 Sub principe Eliasaph filio Lael.

25 Et habebunt excubias in tabernaculo
fœderis, D

26 Ipsum tabernaculũ & operimentum ejus, tentorium quod trahitur ante fores tecti fœderis, & cortinas atrii: tentorium quoque quod appenditur in introitu atrii tabernaculi. & quidquid ad ritum altaris pertinet, funes tabernaculi & omnia utensilia ejus.

27 Cognatio Caath habebit populos Amramitas & Jesaaritas & Hebronitas & Ozielitas. Hæ sunt familiæ Caathitarum recensitæ per nomina sua.

28 Omnes generis masculini ab uno mense & supra, octo millia sexcenti habebunt excubias Sanctuarii,

29 Et castrametabuntur ad meridianam plagam.

30 Princepsque eorum erit Elisaphan filius Oziel:

31 Et custodient arcam, mensamque & can- E
delabrum, altaria & vasa Sanctuarii, in quibus ministratur, & velum, cunctamque hujuscemodi supellectilem.

32 Princeps autem principum Levitarum Eleazar filius Aaron sacerdotis, erit super excubitores custodiæ Sanctuarii.

33 At vero de Merari erunt populi Moholitæ & Musitæ recensiti per nomina sua:

34 Omnes generis masculini ab uno mense & supra, sex millia ducenti.

35 Princeps eorum Suriel filius Abihaiel: in plaga septemtrionali castrametabuntur.

36 Erunt sub custodia eorum tabulæ tabernaculi & vectes, & columnæ ac bases earũ, & omnia quæ ad cultum hujuscemodi pertinẽt:

37 Columnæque atrii per circuitum cum basibus suis, & paxilli cum funibus.

38 Castrametabuntur ante tabernaculum fœ-
deris, id est, ad orientalem plagam, Moyses F
& Aaron cum filiis suis, habentes custodiam Sanctuarii in medio filiorum Israel: quisquis alienus accesserit, morietur.

39 Omnes Levitæ, quos numeraverunt Moyses & Aaron, juxta præceptum Domini per familias suas in genere masculino à mense uno & supra, fuerunt viginti duo millia.

40 Et ait Dominus ad Moysen: Numera pri-

mogen

mogenitos sexus masculini de filiis Israel ab uno mense & supra, & habebis summam eorũ.

41 Tollesque Levitas mihi pro omni primogenito filiorum Israel, ego sum Dominus: & pecora eorum pro universis primogenitis pecorum filiorum Israel.

42 Recensuit Moyses, sicut præceperat Dominus, primogenitos filiorum Israel.

43 Et fuerunt masculi per nomina sua, à mense uno & supra viginti duo millia ducenti septuaginta tres.

44 Locutusque est Dñs ad Moysen, dicens:

45 Tolle Levitas pro primogenitis filiorum Israel, & pecora Levitarum pro pecoribus eorum, eruntque Levitæ mei. ego sum Dñs.

46 In pretio autem ducentorum septuaginta trium, qui excedunt numerum Levitarum de primogenitis filiorum Israel,

47 Accipies quinque siclos per singula capita ad mensuram Sanctuarii, * Siclus habet viginti obolos.

48 Dabisque pecuniam Aaron & filiis ejus, pretium eorum qui supra sunt.

49 Tulit igitur Moyses pecuniam eorum qui fuerant amplius, & quos redemerat a Levitis.

50 Pro primogenitis filiorum Israel, mille trecentorum sexagintaquinque siclorum juxta pondus Sanctuarii,

51 Et dedit eam Aaron & filiis ejus juxta verbum quod præceperat sibi Dominus.

CAPUT IV.

Ritus & officia Levitarum, juxta cujusque familiam distribuuntur.

1 LOcutusque est Dominus ad Moysen & Aaron, dicens:

2 * Tolle summam filiorum Caath de medio Levitarum per domos & familias suas,

3 A trigesimo anno & supra usque ad quinquagesimum annum, omnium qui ingrediuntur ut stent & ministrent in tabernaculo fœderis.

4 Hic est cultus filiorum Caath: Tabernaculum fœderis, & Sanctum sanctorum.

5 Ingredientur Aaron & filii ejus, quando movenda sunt castra, & deponent velum quod pendet ante fores, involventque eo arcam testimonii,

Et operient rursum velamine janthinarum pellium, extendentque desuper pallium totum hyacinthinum, & inducent vectes.

7 Mensam quoque propositionis involvent hyacinthino pallio, & ponent cum ea thuribula & mortariola, cyathos & crateras ad liba fundenda. panes semper in ea erunt:

8 Extendentque desuper pallium coccineũ, quod rursum operient velamento janthinarum pellium, & inducent vectes.

9 Sument & pallium hyacinthinũ quo operient candelabrum cum lucernis & forcipibus suis & emunctoriis & cunctis vasis olei, quę ad concinnãdas lucernas necessaria sunt:

10 Et super omnia ponent operimentum janthinarum pellium, & inducent vectes.

11 Nec nõ & altare aureũ involvẽt hyacin-
B thino vestimẽto, & extendent desuper operimentũ janthinarũ pellium, induceẽtque vectes.

12 Omnia vasa, quibus ministratur in Sanctuario, involvent hyacinthino pallio, & extendent desuper operimentum janthinarum pellium, inducentque vectes.

13 Sed & altare mundabunt cinere, & involvent illud purpureo vestimento,

14 Ponentque cum eo omnia vasa, quibus in ministerio ejus utuntur, id est, ignium receptacula, fuscinulas ac tridentes, uncinos & batilla. Cuncta vasa altaris operient simul velamine janthinarum pellium, & inducent vectes.

15 Cumque involverint Aaron & filii ejus Sanctuarium & omnia vasa ejus in commotione castrorum, tunc intrabunt filii Caath ut portent involuta: & non tangent vasa Sanctuarii, ne moriantur. Ista sunt onera filiorum Caath in tabernaculo fœderis:

16 Super quos erit Eleazar filius Aaron sacerdotis, ad cujus curam pertinet oleum ad concinnandas lucernas, & compositionis incensum, & sacrificium, quod semper offertur, & oleum unctionis, & quidquid ad cultum tabernaculi pertinet, omniumque vasorum quæ in Sanctuario sunt.

17 Locutusque est Dominus ad Moysen & Aaron, dicens:

18 Nolite perdere populum Caath de medio Levitarum:

19 Sed hoc facite eis, ut vivant, & non moriantur, si tetigerint Sancta sanctorum. Aaron & filii ejus intrabunt, ipsique disponent opera singulorum, & divident quid portare quis debeat.

20 Alii nulla curiositate videant quæ sunt in Sanctuario priusquam involvantur, alioquin morientur.

21 Locutusque est Dñs ad Moysen, dicens:

22 Tolle summam etiam filiorum Gerson
per domus ac familias & cognationes suas, C

23 A triginta annis & supra, usque ad annos quinquaginta. Numera omnes qui ingrediuntur & ministrant in tabernaculo fœderis.

24 Hoc est officium familiæ Gersonitarum,

25 Ut portent cortinas tabernaculi & tectum fœderis operimentum aliud, & super omnia velamen janthinum tentoriumque quod pendet in introitu tabernaculi fœderis,

26 Cortinas atrii, & velum in introitu quod est ante tabernaculum. Omnia quæ ad altare pertinent, funiculos, & vasa ministerii,

27 Jubente Aaron & filiis ejus, portabunt filii Gerson: & scient singuli cui debeant oneri mancipari.

28 Hic est cultus familiæ Gersonitarum in tabernaculo fœderis, eruntque sub manu Ithamar filii Aaron sacerdotis.

29 Filios quoque Merari per familias & domos patrum suorum recensebis,

30 A triginta annis & supra, usque ad annos quinquaginta, omnes qui ingrediuntur ad officium ministerii sui & cultum fœderis testimonii.

31 Hæc sunt onera eorum: Portabunt tabulas tabernaculi & vectes ejus, columnas ac bases earum,

32 Columnas quoque atrii per circuitum cum basibus & paxillis & funibus suis. Omnia vasa & supellectilem ad numerum accipient, sicque portabunt.

33 Hoc est officium familiæ Meraritarum &
ministerium in tabernaculo fœderis: eruntque D
sub manu Ithamar filii Aaron sacerdotis.

34 Re-

34 Recensuerunt igitur Moyses & Aaron & principes synagogæ filios Caath per cognationes & domos patrum suorum,

35 A triginta annis & supra, usque ad annum quinquagesimum, omnes qui ingrediuntur ad ministerium tabernaculi fœderis:

36 Et inventi sunt duo millia septingenti quinquaginta.

37 Hic est numerus populi Caath qui intrant tabernaculum fœderis: hos numeravit Moyses & Aaron juxta sermonem Domini per manum Moysi.

38 Numerati sunt & filii Gerson per cognationes & domos patrum suorum,

39 A triginta annis & supra, usque ad quinquagesimum annum, omnes qui ingrediuntur ut ministrent in tabernaculo fœderis:

40 Et inventi sunt duo millia sexcenti triginta.

41 Hic est populus Gersonitarum, quos numeraverunt Moyses & Aaron juxta verbum Domini.

42 Numerati sunt & filii Merari per cognationes & domos patrum suorum.

43 A triginta annis & supra, usque ad annum quinquagesimum, omnes qui ingrediuntur ad explendos ritus tabernaculi fœderis:

44 Et inventi sunt tria millia ducenti.

45 Hic est numerus filiorum Merari, quos recensuerunt Moyses & Aaron juxta imperium Domini per manum Moysi.

46 Omnes qui recensiti sunt de Levitis, & quos recenseri fecit ad nomen Moyses, & Aaron, & principes Israel, per cognationes & domos patrum suorum,

47 A triginta annis & supra, usque ad annum quinquagesimum, ingredientes ad ministerium tabernaculi, & onera portanda,

48 Fuerunt simul octo millia quingenti octoginta.

49 Juxta verbum Domini recẽsuit eos Moyses, unumquemque juxta officium & onera sua, sicut præceperat ei Dominus.

CAPUT V.

Quod immundi à castris arcendi: satisfactio transgressionis per negligentiam: de primitiis ac oblationibus: & lege zelotypiæ.

1 Locutusque est Dominus ad Moysen, dicens:

2 Præcipe filiis Israel, ut ejiciant de ca-
A stris omnem leprosum, & qui semine fluit,
pollutusque est super mortuo:

3 Tam masculum quam feminam ejicite de castris, ne contaminent ea cum habitaverim vobiscum.

4 Feceruntque ita filii Israel, & ejecerunt eos extra castra, sicut locutus erat Dominus Moysi.

5 Locutusque est Dñs ad Moysen, dicens:

6 Loquere ad filios Israel: Vir, sive mulier, cum fecerint ex omnibus peccatis, quæ solent hominibus accidere, & per negligentiam transgressi fuerint mandatum Domini, atque deliquerint,

7 Confitebuntur peccatum suum, & reddent ipsum caput, quintamque partem desuper, ei in quem peccaverint.

8 Sin autem non fuerit qui recipiat, dabunt Dño, & erit sacerdotis, excepto ariete, qui offertur pro expiatione, ut sit placabilis hostia.

9 Omnes quoque primitiæ, quas offerunt
filii Israel, ad sacerdotem pertinent: B

10 Et quidquid in Sanctuarium offertur à singulis, & traditur manibus sacerdotis, ipsius erit.

11 Locutusque est Dñs ad Moysen, dicens:

12 Loquere ad filios Israel, & dices ad eos: Vir, cujus uxor erraverit, maritumque contemnens

13 Dormierit cum altero viro, & hoc maritus deprehendere non quiverit, sed latet adulterium, & testibus argui non potest, quia non est inventa in stupro:

14 Si spiritus zelotypiæ concitaverit virum contra uxorem suam, quæ vel polluta est, vel falsa suspicione appetitur,

15 Adducet eam ad sacerdotem, & offeret oblationem pro illa, decimam partem sati farinæ hordeaceæ: non fundet super eam oleũ, nec imponet thus: quia sacrificium zelotypiæ est, & oblatio investigans adulterium.

16 Offeret igitur eam sacerdos, & statuet coram Domino.

17 Assumetque aquam sanctam in vase fi-
ctili, & pauxillum terræ de pavimento taber- C
naculi mittet in eam.

18 Cumque steterit mulier in conspectu Domini, discooperiet caput ejus, & ponet super manus illius sacrificium recordationis, & oblationem zelotypiæ: ipse autem tenebit aquas amarissimas, in quibus cum execratione maledicta congessit.

19 Adjurabitque eam, & dicet: Si non dormivit vir alienus tecum, & si non polluta es deserto mariti thoro, non te nocebunt aquæ istæ amarissimæ, in quas maledicta congessi.

20 Sin autem declinasti a viro tuo, atque polluta es, & concubuisti cum altero viro:

21 His maledictionibus subjacebis: Det te Dominus in maledictionem, exemplumque cunctorum in populo suo: putrescere faciat femur tuũ, & tumens uterus tuus disrumpatur.

22 Ingrediantur aquæ maledictæ in ventrem tuum, & utero tumescente putrescat femur. Et respondebit mulier. Amen, amen.

23 Scribetque sacerdos in libello ista male- D
dicta, & delebit ea aquis amarissimis, in quas
maledicta congessit,

24 Et dabit ei bibere. Quas cum exhauserit,

25 Tollet sacerdos de manu ejus sacrificium zelotypiæ, & elevabit illud coram Domino, imponetque illud super altare: Ita dumtaxat ut prius,

26 Pugillum sacrificii tollat de eo quod offertur, & incendat super altare: & sic potum det mulieri aquas amarissimas.

27 Quas cum biberit, si polluta est, & contempto viro adulterii rea, pertransibunt eam aquæ maledictionis, & inflato ventre computrescet femur: eritque mulier in maledictionem, & in exemplum omni populo.

28 Quod si polluta non fuerit, erit innoxia, & faciet liberos.

29 Ista est lex zelotypiæ. Si declinaverit mulier a viro suo, & si polluta fuerit,

30 Maritusque zelotypiæ spiritu concitatus adduxerit eam in conspectu Domini, & fecerit ei sacerdos juxta omnia quæ scripta sunt:

31 Maritus absque culpa erit, & illa recipiet iniquitatem suam.

CA-

CAPUT VI.

Nazaraeorum consecratio & oblatio quibusque verbis sacerdotes populo benedicant, praescribitur.

A 1 LOcutusque est Dominus ad Moysen,
dicens:
2 Loquere ad filios Israel, & dices ad eos: Vir,
sive mulier, cum fecerint votum ut sanctifi-
centur, & se voluerint Domino consecrare:
3 A vino, & omni quod inebriare potest,
abstinebunt. Acetum ex vino, & ex qualibet
alia potione, & quidquid de uva exprimitur,
non bibent: uvas recentes siccasque non co-
medent.
4 Cunctis diebus quibus ex voto Domino
consecrantur: quidquid ex vinea esse potest,
ab uva passa usque ad acinum non comedent.
5 Omni tempore separationis suae * nova-
d. cula non transibit per caput ejus, usque ad
5. completum diem quo Domino consecratur.
Sanctus erit, crescente caesarie capitis ejus.
6 Omni tempore consecrationis suae super
B mortuum non ingredietur,
7 Nec super patris quidem & matris & fra-
tris sororisque funere contaminabitur, quia
consecratio Dei sui super caput ejus est.
8 Omnibus diebus separationis suae sanctus
erit Domino.
9 Sin autem mortuus fuerit subito quispiam
coram eo, polluetur caput consecrationis
ejus: quod radet illico in eadem die purga-
tionis suae, & rursum septima.
10 In octava autem die offeret duos turtu-
res, vel duos pullos columbae, sacerdoti in in-
troitu foederis testimonii.
11 Facietque sacerdos unum pro peccato,
& alterum in holocaustum, & deprecabitur
pro eo, quia peccavit super mortuo: sanctifi-
cabitque caput ejus in die illo:
12 Et consecrabit Domino dies separationis
illius, offerens agnum anniculum pro pecca-
to: ita tamen ut dies priores irriti fiant, quo-
niam polluta est sanctificatio ejus.
13 Ista est lex consecrationis. Cum dies, quos
C ex voto decreverat, complebuntur: adducet
eum ad ostium tabernaculi foederis,
14 Et offeret oblationem ejus Dño, agnum
anniculum immaculatum in holocaustum; &
ovem anniculam immaculatam pro peccato,
& arietem immaculatum, hostiam pacificam,
15 Canistrum quoque panum azymorum qui
conspersi sint oleo, & lagana absque fermen-
to uncta oleo, ac libamina singulorum:
16 Quae offeret sacerdos coram Domino, &
faciet tam pro peccato, quam in holocaustum.
17 Arietem vero immolabit hostiam pacifi-
cam Domino, offerens simul canistrum azy-
morum, & libamenta quae ex more debentur.
18 * Tunc radetur nazaraeus ante ostium ta-
bernaculi foederis caesarie consecrationis suae:
tolletque capillos ejus, & ponet super ignem,
qui est suppositus sacrificio pacificorum.
19 Et armum coctum arietis, tortamque abs-
que fermento unam de canistro, & laganum
azymum unum, & tradet in manus nazaraei,
postquam rasum fuerit caput ejus.
20 Susceptaque rursum ab eo, elevabit in cō-
spectu Dñi: & sanctificata sacerdotis erunt,
sicut pectusculum, quod separari jussum est, &
femur: post haec potest bibere nazaraeus vinū.
21 Ista est lex nazaraei, cum voverit obla-
tionem suam Domino tempore consecratio-
nis suae, exceptis his quae invenerit manus ejus:
juxta quod mente devoverat, ita faciet ad
perfectionem sanctificationis suae.
22 Locutusque est Dñs ad Moysen, dicens:
23 Loquere Aaron & filiis ejus: Sic benedi-
cetis filiis Israel, & dicetis:
24 Benedicat tibi Dominus, & custodiat te.
25 Ostendat Dominus faciem suam tibi, & *Eccli
misereatur tui. 36. c. 19
26 Convertat Dominus vultum suum ad te,
& det tibi pacem.
27 Invocabuntque nomen meum super filios
Israel, & ego benedicam eis.

CAPUT VII.

Oblationes principum duodecim tribuum in dedicationem tabernaculi & altaris: Dominus Moysi sanctuarium ingresso loquitur de propitiatorio.

1 FActum * est autem in die qua comple- A
vit Moyses tabernaculum, & erexit il- *Exod
lud: unxitque & sanctificavit cū omnibus va- 40. b.
sis suis, altare similiter & omnia vasa ejus. 16.
2 Obtulerunt principes Israel & capita fa-
miliarum, qui erant per singulas tribus, prae-
fectique eorum qui numerati fuerant,
3 Munera coram Domino, sex plaustra te-
cta cum duodecim bobus. Unum plaustrum
obtulere duo duces, & unum bovem singuli,
obtuleruntque ea in conspectu tabernaculi.
4 Ait autem Dominus ad Moysen:
5 Suscipe ab eis ut serviant in ministerio
tabernaculi; & trades ea Levitis juxta ordi-
nem ministerii sui.
6 Itaque cum suscepisset Moyses plaustra
& boves, tradidit eos Levitis.
7 Duo plaustra & quatuor boves dedit filiis
Gerson, juxta id quod habebant necessarium.
8 Quatuor alia plaustra & octo boves dedit
filiis Merari, secundum officia & cultum suum,
sub manu Ithamar filii Aaron sacerdotis.
9 Filiis autem Caath non dedit plaustra &
boves; quia in Sanctuario serviunt, & onera
propriis portant humeris.
10 Igitur obtulerunt duces in dedicationem
altaris, die qua unctum est, oblationem suam
ante altare.
11 Dixitque Dominus ad Moysen: Singuli B
duces per singulos dies offerant munera in
dedicationem altaris.
12 Primo die obtulit oblationem suam
Nahasson filius Aminadab de tribu Juda:
13 Fueruntque in ea, acetabulum argenteum
pondo centum triginta siclorum, phiala ar-
gentea habens septuaginta siclos, juxta pon-
dus Sanctuarii, utrumque plenum simila con-
spersa oleo in sacrificium:
14 Mortariolum ex decem siclis aureis ple-
num incenso:
15 Bovem de armento & arietem, & agnum
anniculum in holocaustum:
16 Hircumque pro peccato:
17 Et in sacrificio pacificorum boves duos,
arietes quinque, hircos quinque, agnos anni-
culos quinque. haec est oblatio Nahasson filii
Aminadab.
18 Secundo die obtulit Nathanael filius
Suar,

Suar, dux de tribu Issachar.
19 Acetabulum argenteum appendens centum triginta ficlos, phialam argenteam habentem septuaginta ficlos, juxta pondus Sanctuarii, utrumque plenum simila conspersa oleo in sacrificium:
20 Mortariolum aureum habens decem ficlos, plenum incenso:
21 Bovem de armento, & arietem, & agnum anniculum in holocaustum:
22 Hircumque pro peccato:
23 Et in sacrificio pacificorum boves duos, arietes quinque, hircos quinque, agnos anniculos quinque: hæc fuit oblatio Nathanael filij Suar.
24 Tertio die princeps filiorum Zabulon, Eliab filius Helon,
25 Obtulit acetabulum argenteum appendens centum triginta ficlos, phialam argenteam habentem septuaginta ficlos, ad pondus Sanctuarii, utrumque plenum simila conspersa oleo in sacrificium:
26 Mortariolum aureum appendens decem ficlos, plenum incenso:
27 Bovem de armento, & arietem, & agnum anniculum in holocaustum:
28 Hircumque pro peccato:
29 Et in sacrificio pacificorum boves duos, arietes quinque, hircos quinque, agnos anniculos quinque: hæc est oblatio Eliab filii Helon.
30 Die quarto princeps filiorum Ruben, Elisur filius Sedeur,
31 Obtulit acetabulum argenteum appendens centum triginta ficlos, phialam argenteam habentem septuaginta ficlos, ad pondus Sanctuarii, utrumque plenum simila conspersa oleo in sacrificium:
32 Mortariolum aureum appendens decem ficlos, plenum incenso:
33 Bovem de armento, & arietem, & agnum anniculum in holocaustum:
34 Hircumque pro peccato:
35 Et in hostias pacificorũ boves duos, arietes quinque, hircos quinque, agnos anniculos quinque, hæc fuit oblatio Elisur filii Sedeur.
36 Die quinto princeps filiorum Simeon, Salamiel filius Surisaddai,
37 Obtulit acetabulum argenteum appendens centum triginta ficlos, phialam argenteam habentem septuaginta ficlos, ad pondus Sanctuarii, utrumque plenum simila conspersa oleo in sacrificium:
38 Mortariolum aureum appendens decem ficlos, plenum incenso:
39 Bovem de armento, & arietem, & agnum anniculum in holocaustum:
40 Hircumque pro peccato:
41 Et in hostias pacificorum boves duos, arietes quinque, hircos quinque, agnos anniculos quinque, hæc fuit oblatio Salamiel filii Surisaddai.
42 Die sexto princeps filiorum Gad, Eliasaph filius Duel,
43 Obtulit acetabulum argenteum appendens centum triginta ficlos, phialam argenteam habentem septuaginta ficlos, ad pondus Sanctuarii, utrumque plenum simila conspersa oleo in sacrificium:
44 Mortariolum aureum appendens decem ficlos, plenum incenso:
45 Bovem de armento, & arietem, & agnum anniculum in holocaustum:
46 Hircumque pro peccato:
47 Et in hostias pacificorum boves duos, arietes quinque, hircos quinque, agnos anniculos quinque: hæc fuit oblatio Eliasaph filii Duel.
48 Die septimo princeps filiorum Ephraim, Elisama filius Ammiud,
49 Obtulit acetabulum argenteum appendens centum triginta ficlos, phialam argenteam habentem septuaginta ficlos, ad pondus Sanctuarii, utrumque plenum simila conspersa oleo in sacrificium:
50 Mortariolum aureum appendens decem ficlos, plenum incenso:
51 Bovem de armento, & arietem, & agnum anniculum in holocaustum:
52 Hircumque pro peccato:
53 Et in hostias pacificorum, boves duos, arietes quinque, hircos quinque, agnos anniculos quinque: hæc fuit oblatio Elisama filii Ammiud.
54 Die octavo princeps filiorum Manasse, Gamaliel filius Phadassur,
55 Obtulit acetabulum argenteum appendens centum triginta ficlos, phialam argenteam habentem septuaginta ficlos, ad pondus Sanctuarii, utrumque plenum simila conspersa oleo in sacrificium:
56 Mortariolum aureum appendens decem ficlos, plenum incenso:
57 Bovem de armento, & arietem, & agnum anniculum in holocaustum:
58 Hircumque pro peccato:
59 Et in hostias pacificorum boves duos, arietes quinque, hircos quinque, agnos anniculos quinque, hæc fuit oblatio Gamaliel filii Phadassur.
60 Die nono princeps filiorum Benjamin, Abidan filius Gedeonis,
61 Obtulit acetabulum argenteum appendens centum triginta ficlos, phialam argenteam habentem septuaginta ficlos, ad pondus Sanctuarii, utrumque plenum simila conspersa oleo in sacrificium:
62 Et mortariolum aureum appendens decem ficlos, plenum incenso:
63 Bovem de armento, & arietem, & agnum anniculum in holocaustum:
64 Hircumque pro peccato:
65 Et in hostias pacificorum boves duos, arietes quinq; hircos quinque, agnos anniculos quinq; hęc fuit oblatio Abidan filii Gedeonis.
66 Die decimo princeps filiorum Dan, Ahiezer filius Ammisaddai,
67 Obtulit acetabulum argenteum appendens centum triginta ficlos, phialam argenteam habentem septuaginta ficlos, ad pondus Sanctuarii, utrumque plenum simila conspersa oleo in sacrificium:
68 Mortariolum aureum appendens decem ficlos, plenum incenso:
69 Bovem de armento, & arietem, & agnum anniculum in holocaustum:
70 Hircumque pro peccato:
71 Et in hostias pacificorum boves duos, arietes quinque, hircos quinque, agnos anni-

anniculos quinque: hæc fuit oblatio Ahiezer filii Ammiaddai.
72 Die undecimo princeps filiorum Aser, Phegiel filius Ochran,
73 Obtulit acetabulum argenteum appendens centum triginta ficlos, phialam argenteam habentem septuaginta ficlos, ad pondus Sanctuarii, vtrumque plenum fimila conspersa oleo in sacrificium:
74 Mortariolum aureum appendens decem ficlos, plenum incenso:
75 Bovem de armento, & arietem, & agnum anniculum in holocaustum:
76 Hircumque pro peccato:
77 Et in hostias pacificorum boves duos, arietes quinque, hircos quinq; agnos anniculos quinque: hęc fuit oblatio Phegiel filii Ochran.
78 Die duodecimo princeps filiorum Nephthali, Ahira filius Enan,
79 Obtulit acetabulum argenteum appendens centum triginta ficlos, phialam argenteam habentem septuaginta ficlos, ad pondus Sanctuarii, utrumque plenum fimila oleo conspersa in sacrificium:
80 Mortariolum aureum appendens decem ficlos, plenum incenso:
81 Bovem de armento, & arietem, & agnum anniculum in holocaustum:
82 Hircumque pro peccato:
83 Et in hostias pacificorũ boues duos, arietes quinque, hircos quinque, agnos anniculos quinque: hæc fuit oblatio Ahira filii Enan.
84 Hæc in dedicatione altaris oblata sunt à principibus Israel, in die qua consecratum est. acetabula argentea duodecim: phialæ argenteæ duodecim: mortariola aurea duodecim:
85 Ita ut centum triginta ficlos argenti haberet unum acetabulum, & septuaginta ficlos haberet una phiala: id est, in commune vasorum omnium ex argento ficli duo millia quadringenti, pondere Sanctuarii.
86 Mortariola aurea duodecim plena incenso, denos ficlos appendentia pondere Sanctuarii, id est, simul auri ficli centum viginti:
87 Boves de armento in holocaustum duodecim, arietes duodecim, agni anniculi duodecim, & libamenta eorum; hirci duodecim pro peccato.
88 In hostias pacificorum, boves viginti quatuor, arietes sexaginta, hirci sexaginta, agni anniculi sexaginta. Hæc oblata sunt in dedicatione altaris, quando unctum est.
89 Cumque ingrederetur Moyses tabernaculum fœderis, ut consuleret oraculum, audiebat vocem loquentis ad se de propitiatorio quod erat super arcam testimonii inter duos Cherubim, unde & loquebatur ei.

C A P U T VIII.

Candelabri & lucernarum locus, situs, materia ac forma: atque & consecratio Levitarum.

1 Locutusque est Dñs ad Moysen, dicens:
2 Loquere Aaron, & dices ad eum: Cum posueris septem lucernas, candelabrum in australi parte erigatur. Hoc igitur præcipe ut lucernæ contra boream è regione respiciant ad mensam panum propositionis, contra eam partem, quam candelabrum respicit, lucere debebunt.
3 Fecitque Aaron, & imposuit lucernas super candelabrum, ut præceperat Dñs Moysi.
4 Hæc autem erat factura candelabri, ex auro ductili, tam medius stipes, quam cuncta quę ex utroque calamorum latere nascebantur: juxta exemplum quod ostendit Dominus Moysi, ita operatus est candelabrum.
5 Et locutus est Dominus ad Moysen, dicẽs:
6 Tolle Levitas de medio filiorum Israel, & purificabis eos
7 Juxta hunc ritum: Aspergantur aqua lustrationis, & radant omnes pilos carnis suæ. Cumque laverint vestimenta sua, & mundati fuerint, B
8 Tollent bovem de armentis, & libamentũ ejus similam oleo conspersam: bovem autem alterum de armento tu accipies pro peccato:
9 Et applicabis Levitas coram tabernaculo fœderis, convocata omni multitudine filiorum Israel.
10 Cumque Levitæ fuerint coram Domino, ponent filii Israel manus suas super eos.
11 Et offeret Aaron Levitas, munus in conspectu Domini à filiis Israel, vt serviant in ministerio ejus.
12 Levitæ quoque ponent manus suas super capita boum, e quibus unum facies pro peccato, & alterum in holocaustum Domini, ut depreceris pro eis.
13 Statuesque Levitas in conspectu Aaron & filiorum ejus, & consecrabis oblatos Domino. C
14 Ac separabis de medio filiorum Israel, ut sint mei.
15 Et postea ingredientur tabernaculum fœderis, ut serviant mihi: Sicque purificabis & consecrabis eos in oblationem Domini: quoniam dono donati sunt mihi a filiis Israel.
16 * Pro primogenitis quæ aperiunt omnem vulvam in Israel, accepi eos. *Supra 3.b.13. Exod. 13.a.2. Luc. 2. d.23.
17 Mea sunt enim omnia primogenita filiorum Israel, tam ex hominibus quam ex jumẽtis. Ex die quo percussi omne primogenitum in terra Ægypti, sanctificaui eos mihi:
18 Et tuli Levitas pro cunctis primogenitis filiorum Israel:
19 Tradidique eos dono Aaron & filiis ejus de medio populi, ut serviant mihi pro Israel in tabernaculo fœderis, & orent pro eis, ne sit in populo plaga, si ausi fuerint accedere ad Sanctuarium.
20 Feceruntque Moyses & Aaron & omnis multitudo filiorum Israel super Levitis quæ præceperat Dominus Moysi: D
21 Purificatique sunt, & laverunt vestimenta sua. Elevavitque eos Aaron in conspectu Domini, & oravit pro eis,
22 Ut purificati ingrederentur ad officia sua in tabernaculo fœderis coram Aaron & filiis ejus. Sicut præceperat Dominus Moysi de Levitis, ita factum est.
23 Locutusq; est Dominus ad Moysen, dicẽs:
24 Hæc est lex Levitarum, A viginti quinque annis & supra, ingredientur ut ministrent in tabernaculo fœderis.
25 Cumque quinquagesimum annum ætatis impleverint, servire cessabunt:
26 Eruntque ministri fratrum suorum in tabernaculo fœderis, ut custodiant quæ sibi fuerint commendata, opera autem

ipsa non faciant. Sic dispones Levitas in custodiis tuis.

C A P V T IX.

Quo tempore debeant mundi Phase celebrare, & quo immundi: nubes tabernaculum operiens per diem columna nubis, per noctem ut species ignis ducit exercitum totis 40. annis.

A 1 LOcutus est Dñs ad Moysen in deserto Sinai, anno secundo postquam egressi
*Exod 12.a.2. sunt de terra Ægypti mense primo, dicens:

2 * Faciant filii Israel Phase in tempore suo,

3 Quarta decima die mensis hujus ad vesperam, juxta omnes ceremonias & justificationes ejus.

4 Praecepitque Moyses filiis Israel ut facerent Phase.

5 Qui fecerunt tempore suo: quartadecima die mensis ad vesperam, in monte Sinai. Juxta omnia quæ mandaverat Dominus Moysi, fecerunt filii Israel.

6 Ecce autem quidam immundi super anima hominis, qui non poterant facere Phase in die illo, accedentes ad Moysen, & Aaron,

B 7 Dixerunt eis: immundi sumus super anima hominis: quare fraudamur ut non valeamus oblationem offerre Domino in tempore suo inter filios Israel?

8 Quibus respondit Moyses. State ut consulam quid præcipiat Dominus de vobis,

9 Locutusque est Dominus ad Moysen, dicens:

10 Loquere filiis Israel: Homo qui fuerit immundus super anima, sive in via procul in gente vestra, faciat Phase Domino

11 In mense secundo, quartadecima die mensis ad vesperam: cum azymis & lactucis agrestibus comedent illud.

12 Non relinquent ex eo quidpiam usque
*Exod 12. mane, * & os ejus non confringent, omnem
f.46. ritum Phase observabunt.

Ioan. 19. f.37. 13 Si quis autem & mundus est, & in itinere non fuit, & tamen non fecit Phase, exterminabitur anima illa de populis suis, quia sacrificium
C Domino non obtulit tempore suo: peccatum suum ipse portabit.

14 Peregrinus quoque & advena si fuerint apud vos, facient Phase Domino juxta ceremonias & justificationes ejus. Præceptū idem erit apud vos tam advenæ quam indigenæ.

*Exod 40.b.16. 15 * Igitur die qua erectum est tabernaculū, operuit illud nubes. A vespere autem super tentorium erat quasi species ignis usque mane.

16 Sic fiebat jugiter per diem operiebat illud nubes, & per noctem quasi species ignis.

17 Cumque ablata fuisset nubes, quæ tabernaculum protegebat, tunc proficiscebantur filii Israel: & in loco ubi stetisset nubes, ibi castrametabantur.

18 Ad imperium Domini proficiscebantur, & ad imperium illius figebant tabernaculum.
*1Cor. 10.a.1. * Cunctis diebus quibus stabat nubes super tabernaculum, manebant in eodem loco:

D 19 Et si evenisset ut multo tempore maneret super illud, erant filii Israel in excubiis Domini, & non proficiscebant

20 Quot diebus fuisset nubes super tabernaculum. Ad imperium Domini erigebant tentoria, & ad imperium illius deponebant.

21 Si fuisset nubes a vespere usque mane, & statim diluculo tabernaculum reliquisset, proficiscebantur: &, si post diem & noctem recessisset, dissipabant tentoria:

22 Si vero biduo aut uno mense vel longiori tēpore fuisset super tabernaculū, manebāt filii Israel in eodem loco, & non proficiscebantur; statim autem ut recessisset, movebant castra.

23 Per verbum Domini figebant tentoria, & per verbum illius proficiscebantur: erantque in excubiis Domini juxta imperium ejus per manum Moysi.

C A P V T X.

Jubet Deus fieri duas tubas argenteas, docetque earum usum: quo ordine mota sunt castra de deserto Sinai: orat Moyses cognatum Hobab ut cum ipsis proficiscatur: & verba quæ loquebatur Moyses cum elevaretur vel deponeretur arca.

1 LOcutusq; est Dominus ad Moysē dicēs:

A 2 Fac tibi duas tubas argenteas ductiles, quibus convocare possis multitudinem quando movenda sunt castra.

3 Cumq; increpueris tubis, congregabitur ad te omnis turba ad ostiū tabernaculi fœderis.

4 Si semel clangueris, venient ad te principes, & capita multitudinis Israel.

5 Si autem prolixior atque concisus clangor increpuerit, movebunt castra primi qui sunt ad orientalem plagam.

6 In secundo autem sonitu & pari ululatu tubæ, levabunt tentoria qui habitant ad meridiem: & juxta hunc modum reliqui facient, ululantibus tubis in profectionem.

7 Quando autem congregandus est populus, simplex tubarum clangor erit, & non concisè ululabunt.

8 Filii autem Aaron sacerdotes clangent tubis: eritque hoc legitimum sempiternum in generationibus vestris.

9 Si exieritis ad bellum de terra vestra contra hostes qui dimicant adversum vos, clangetis ululantibus tubis, & erit recordatio vestri coram Domino Deo vestro, ut eruamini de manibus inimicorum vestrorum.

10 Si quādo habebitis epulum, & dies festos, & calendas, canetis tubis super holocaustis, & pacificis victimis, ut sint vobis in recordationem Dei vestri: ego Dominus Deus vester.

11 Anno secundo, mense secundo, vigesima die mensis, elevata est nubes de tabernaculo fœderis:

12 Profectique sunt filii Israel per turmas suas de deserto Sinai, & recubuit nubes in solitudine Pharan.

13 Moveruntque castra primi juxta imperium Domini in manu Moysi.

14 * Filii Juda per turmas suas: quorum princeps erat Nahasson filius Aminadab.

15 In tribu filiorum Issachar fuit princeps Nathanael filius Suar.

16 In tribu Zabulon erat princeps Eliab filius Helon.

17 Depositumque est tabernaculum, quod portantes egressi sunt filii Gerson & Merari.

18 Profectique sunt & filii Ruben, per turmas & ordinem suum: quorum princeps erat Helisur filius Sedeur.

19 In tribu autem filiorum Simeon, princeps fuit Salamiel filius Surisaddai.

20 Por-

20 Porrò in tribu Gad erat princeps Eliasaph filius Duel.

21 Profectique sunt & Caathitæ portantes Sanctuarium. Tandiu tabernaculum portabatur, donec venirent ad erectionis locum.

22 Moverunt castra & filii Ephraim per turmas suas, in quorum exercitu princeps erat Elisama filius Ammiud.

23 In tribu autem filiorum Manasse princeps fuit Gamaliel filius Phadassur.

24 Et in tribu Benjamin erat dux Abidan filius Gedeonis.

25 Novissimi castrorum omnium profecti sunt filii Dan per turmas suas, in quorum exercitu princeps fuit Aiezer filius Amisaddai.

26 In tribu autem filiorum Aser erat princeps Phegiel filius Ochran.

27 Et in tribu filiorum Nephthali princeps fuit Ahira filius Enan.

28 Hæc sunt castra, & profectiones filiorum Israel per turmas suas quando egrediebantur.

29 Dixitque Moyses Hobab filio Raguel Madianitæ, cognato suo: Proficiscimur ad locum, quem Dominus daturus est nobis: veni nobiscum, ut benefaciamus tibi: quia Dominus bona promisit Israeli.

30 Cui ille respondit: Non vadam tecũ, sed revertar in terram meam, in qua natus sum.

31 Et ille: Noli, inquit, nos relinquere: tu enim nosti in quibus locis per desertum castra ponere debeamus, & eris ductor noster.

32 Cumq; nobiscum veneris, quidquid optimum fuerit ex opibus, quas nobis traditurus est Dominus, dabimus tibi.

33 Profecti sunt ergo de monte Domini viam trium dierum, arcaque fœderis Domini præcedebat eos, per dies tres providens castrorum locum.

34 Nubes quoque Domini super eos erat per diem cum incederent.

35 Cumque elevaretur arca, dicebat Moyses: * Surge Domine, & dissipentur inimici tui, & fugiant qui oderunt te, a facie tua.

36 Cum autẽ deponeretur, aiebat: Revertere Domine ad multitudinem exercitus Israel.

CAPUT XI.

Murmurant Hebræi primum ex defatigatione: dein petunt carnes, cepas, ollas Ægypti: turbato que Moysi spiritu, Deus illius onus in septuaginta seniores partitur, qui omnes prophetant; dantur coturnices, puniturque populus propter carnium concupiscentiam.

1 Interea ortum est * murmur populi quasi dolentium pro labore contra Dominum. Quod cum audisset Dominus, iratus est. Et * accensus in eos ignis Domini devoravit extremam castrorum partem.

2 Cumq; clamasset populus ad Moysẽ, oravit Moyses ad Dominum, & absorptus est ignis.

3 Vocavitque nomen loci illius, Incensio: eo quod incensus fuisset cõtra eos ignis Domini.

4 Vulgus quippe promiscuum, quod ascenderat cum eis, flagravit desiderio, sedens & flens, junctis sibi pariter filiis Israel, & ait: * Quis dabit nobis ad vescendum carnes?

5 Recordamur piscium quos comedebamus in Ægypto gratis: in mentem nobis veniunt cucumeres, & pepones, porrique & cepe, & allia.

6 Anima nostra arida est, nihil aliud respiciunt oculi nostri nisi Man.

7 * Erat autem Man quasi semen coriandri, coloris bdellii. *Exod. 16. c.14.

8 Circuibatque populus, & colligens illud, frangebat mola, sive terebat in mortario, coquens in olla, & faciens ex eo tortulas saporis quasi panis oleati. Sap. 16 c.20. Psal. 77. c.14.

9 Cumque descenderet nocte super castra ros, descendebat pariter & Man. Ioan. 6.d.31.

10 Audivit ergo Moyses flentem populum per familias, singulos per ostia tentorii sui. Iratusque est furor Domini valde: sed & Moysi intoleranda res visa est.

11 Et ait ad Dominum: Cur afflixisti servum tuum? quare non invenio gratiam coram te? C
& cur imposuisti pondus universi populi hujus super me?

12 Numquid ego concepi omnem hanc multitudinem, vel genui eam, ut dicas mihi: Porta eos in sinu tuo sicut portare solet nutrix infantulum, & defer in terram, pro qua jurasti patribus eorum?

13 Unde mihi carnes ut dem tantæ multudini? flent contra me, dicentes: Da nobis carnes ut comedamus.

14 Non possum solus sustinere omnem hunc populum, quia gravis est mihi.

15 Sin aliter tibi videtur, obsecro ut interficias me, & inveniam gratiam in oculis tuis, nec tantis afficiar malis.

16 Et dixit Dominus ad Moysen: Congrega mihi septuaginta viros de senibus Israel, quos tu nosti quod senes populi sint ac magistri: & duces eos ad ostium tabernaculi fœderis, faciesque ibi stare tecum.

17 Ut descendam & loquar tibi: & auferam
de spiritu tuo, tradamque eis, ut sustentent tecum onus populi, & non tu solus graveris. D

18 Populo quoque dices: Sanctificamini: cras comedetis carnes, ego enim audivi vos dicere: Quis dabit nobis escas carnium? bene nobis erat in Ægypto. Ut det vobis Dominus carnes, & comedatis:

19 Non uno die, nec duobus, vel quinque aut decem, nec viginti quidem.

20 Sed usque ad mensẽ dierum, donec exeat per nares vestras, & vertatur in nauseam, eo quod repuleritis Dñm, qui in medio vestri est, & fleveritis corã eo, dicentes: Quare egressi sumus ex Ægypto? E

21 Et ait Moyses: Sexcenta millia peditum hujus populi sunt, & tu dicis: Dabo eis esum carnium mense integro?

22 *Numquid ovium & boum multitudo cædetur, ut possit sufficere ad cibum? vel omnes pisces maris in unum congregabuntur, ut eos satient? *Ioan. 6.b.10.

23 Cui respondit Dominus: * Numquid manus Domini invalida est? Jam nunc videbis utrum meus sermo opere compleatur. * Isai. 59.a.1.

24 Venit igitur Moyses, & narravit populo verba Domini, congregans septuaginta viros de senibus Israel, quos stare fecit circa tabernaculum. F

25 Descenditque Dominus per nubem, & locutus est ad eum, auferens de spiritu qui erat in Moyse, & dans septuaginta viris. Cumque requievisset in eis Spiritus, pro-

phetaverunt, nec vltra cessaverunt.

26 Remanserunt autē in castris duo viri, quorum unus vocabatur Eldad, & alter Medad, super quos requievit Spiritus: nam & ipsi descripti fuerāt, & non exierant ad tabernaculū.

27 Cumque prophetarent in castris, cucurrit puer & nuntiavit Moysi, dicens: Eldad & Medad prophetant in castris.

28 Statim Josue filius Nun, minister Moysi, & electus è pluribus, ait: Domine mi Moyses prohibe eos.

29 At ille: Quid, inquit, æmularis pro me? quis tribuat ut omnis populus prophetet, & det eis Dominus Spiritum suum?

30 Reuersusque est Moyses, & majores natu Israel in castra.

C 31 * Ventus autem egrediens à Domino, arreptās trans mare coturnices detulit, & demisit in castra itinere quantum uno die confici potest, ex omni parte castrorum per circuitum, volabantque in aere duobus cubitis altitudine super terram.

* Psal. 77. c. 26.

32 Surgens ergo populus toto die illo, & nocte, ac die altero, congregavit coturnicum qui parum, decem coros: & siccaverunt eas per gyrum castrorum.

33 *Adhuc carnes erant in dentibus eorum, nec defecerat huiuscemodi cibus: & ecce furor Domini concitatus in populum, percussit eum plaga magna nimis.

* Psal. 77. d. 30.

34 Vocatusque est ille locus, Sepulchra concupiscentiæ: ibi enim sepelierunt populum qui desideraverat. Egressi autem de sepulchris concupiscentiæ, venerunt in Haseroth, & manserunt ibi.

CAPUT XII.

Aaron & Maria in mitissimum Moysen murmurant apud quos Deus Moysen laudat à familiaritate erga Dominum. Maria lepra percussa & septem diebus à populo separata, sanitati restituitur, orante pro ea Moyse.

A 1 Locutaq; est Maria & Aaron cōtra Moysen propter uxorem eius Æthiopissam,

2 Et dixerū: Num per solum Moysen locutus est Dominus? nonne & nobis similiter est locutus? Quod cum audisset Dominus,

3 (Erat enim Moyses vir mitissimus super omnes homines qui morabantur in terra)

B 4 Statim locutus est ad eum, & ad Aaron & Mariam: Egredimini vos tantū tres ad tabernaculum fœderis. Cumque fuissent egressi,

5 Descendit Dominus in columna nubis, & stetit in introitu tabernaculi vocans Aaron & Mariam. Qui cum issent,

6 Dixit ad eos: Audite sermones meos: Si quis fuerit inter vos propheta Dñi, in visione apparebo ei, vel per somniū loquar ad illum.

7 At non talis seruus meus Moyses, * qui in omni domo mea fidelissimus est:

* Heb. 3. a. 2.

8 * Ore enim ad os loquor ei: & palam, & nō per ænigmata & figuras Dñm videt. Quare ergo nō timuistis detrahere servo meo Moysi.

* Exod. 33. c. 11.

C 9 Iratusque contra eos abiit:

10 Nubes quoque recessit, quæ erat super tabernaculum: & ecce Maria apparuit candens lepra quasi nix. Cumque respexisset eam Aaron, & vidisset perfusam lepra,

11 Ait ad Moysen: Obsecro domine mi, ne imponas nobis hoc peccatum, quod stulte commisimus,

12 Ne fiat hæc quasi mortua, & ut abortivum quod projicitur de vulva matris suæ, ecce jam medium carnis ejus devoratum est a lepra.

13 Clamavitque Moyses ad Dominum, dicens: Deus, obsecro, sana eam:

14 Cui respondit Dñs: Si pater ejus spuisset in faciem illius, nonne debuerat saltem septē diebus rubore suffundi? Separetur septem diebus extra castra, & postea revocabitur.

15 Exclusa est itaque Maria extra castra septem diebus: & populus non est motus de loco illo, donec reuocata est Maria.

CAPUT XIII.

Missi à Moyse 12. exploratores ad considerandā terram promissionis, palmitē cum botro aliisque fructibus in fertilitatis signum post 40. dies referunt; qui tamen universi præter Caleb. & Josue, murmur in populo concitant.

1 Profectusque est populus de Haseroth, fixis tentoriis in deserto Pharan,

2 Ibique locutus est Dominus ad Moysen, dicens,

3 Mitte viros, qui considerent terram Chanaan, quam daturus sum filiis Israel, singulos de singulis tribubus, ex principibus.

4 Fecit Moyses quod Dominus imperaverat, de deserto Pharan mittens principes viros, quorum ista sunt nomina.

5 De tribu Ruben, Sammua filium Zechur.

6 De tribu Simeon, Saphat filium Huri.

7 De tribu Juda, Caleb filium Jephone.

8 De tribu Issachar, Igal filium Joseph.

9 De tribu Ephraim, Osee filium Nun.

10 De tribu Benjamin, Phalti filium Raphu.

11 De tribu Zabulon, Geddiel filium Sodi.

12 De tribu Joseph, sceptri Manasse, Gaddi filium Susi.

13 De tribu Dan, Ammiel filium Gemalli.

14 De tribu Aser, Sthur filium Michael.

15 De tribu Nephthali, Nahabi filium Vapsi.

16 De tribu Gad, Guel filium Machi.

17 Hæc sunt nomina virorum, quos misit Moyses ad considerandam terram: vocavitque Osee filium Nun, Josue.

18 Misit ergo eos Moyses ad considerandam terram Chanaan, & dixit ad eos: Ascendite per meridianam plagam. Cumque veneritis ad montes,

19 Considerate terram, qualis sit: & populum qui habitator est ejus, utrum fortis sit an infirmus: si pauci numero an plures:

20 Ipsa terra, bona an mala: urbes quales, muratæ an absque muris:

21 Humus, pinguis an sterilis, nemorosa an absque arboribus. Confortamini, & afferte nobis de fructibus terræ. Erat autem tempus quando jam præcoquæ uvæ vesci possunt.

22 Cumque ascendissent, exploraverunt terram à deserto Sin, usque Rohob intrantibus Emath.

23 Ascenderuntque ad meridiem, & venerunt in Hebron, ubi erant Achiman & Sisai & Tholmai filij Enac. nam Hebron septem annis ante Tanim urbem Ægypti condita est.

24 * Pergentesque usque ad Torrentem botri, absciderunt palmitem cum uva sua, quem portaverunt in vecte duo viri. De malis quoque gra-

granatis & de ficis loci illius tulerunt:
25 Qui appellatus est Nehelescol, id est, Tor-
rens botri, eo quod botrum portassent inde
filii Israel.
26 Reversique exploratores terræ post qua-
draginta dies, omni regione circuita,
27 Venerunt ad Moysen & Aaron & ad om-
nem cœtum filiorum Israel in desertum Pha-
ran, quod est in Cades. Locutique eis & omni
multitudini ostenderunt fructus terræ.
28 Et narraverunt, dicentes: Venimus in ter-
F ram, ad quam misisti nos, quæ revera fluit lacte
& melle, ut ex his fructibus cognosci potest.
29 Sed cultores fortissimos habet, & urbes
grãdes atq; muratas. Stirpe Enac vidimus ibi.
30 Amalec habitat in meridie, Hethæus &
Jebusæus & Amorrhæus in montanis: Cha-
nanæus vero moratur juxta mare & circa
fluenta Jordanis.
31 Inter hæc Caleb compescens murmur po-
G puli, qui oriebatur contra Moysen, ait: Ascen-
damus, & possideamus terram, quoniam po-
terimus obtinere eam.
32 Alii vero, qui fuerant cum eo, dicebant:
Nequaquam ad hunc populum valemus ascen-
dere, quia fortior nobis est.
33 Detraxeruntque terræ, quam inspexe-
rant, apud filios Israel, dicentes: Terra, quam
lustravimus, devorat habitatores suos: popu-
lus, quem aspeximus, proceræ staturæ est.
34 Ibi vidimus monstra quædam filiorum
Enac de genere giganteo: quibus comparati,
quasi locustæ videbamur.

CAPUT XIV.

Murmur populi, auditis exploratoribus, frustra sedare conantur Josue & Caleb: iratum Dominum placat Moyses: omnes mori in deserto addicuntur præter Caleb ac Josue, & pugnantes Israelitæ contra Domini voluntatem cæduntur ab hostibus.

1 IGitur vociferans omnis turba flevit no-
cte illa,
2 Et murmurati sunt contra Moysen & Aa-
ron cuncti filii Israel, dicentes:
3 Utinam mortui essemus in Ægypto: &
in hac vasta solitudine utinam pereamus, &
non inducat nos Dominus in terram istam, ne
cadamus gladio, & uxores ac liberi nostri
ducantur captivi. Nonne melius est reverti
in Ægyptum?
4 Dixeruntque alter ad alterum: Constitua-
mus nobis ducẽ, & revertamur in Ægyptum.
5 Quo audito Moyses & Aaron, ceciderunt
proni in terram coram omni multitudine fi-
liorum Israel.
6 * At vero Josue filius Nun, & Caleb fi- *Eccli
lius Jephone, qui & ipsi lustraverant terram, 46. b. 9.
sciderunt vestimenta sua, 1. Mac.
7 Et ad omnem multitudinem filiorum Is- 2. f. 55.
rael locuti sunt: Terra, quam circuivimus, 56. B
valde bona est.
8 Si propitius fuerit Dominus, inducet nos
in eam, & tradet humum lacte & melle ma-
nantem.
9 Nolite rebelles esse contra Dominum: ne-
que timeatis populum terræ hujus, quia sicut
panem ita eos possumus devorare: recessit ab
eis omne præsidium: Dominus nobiscum est,
nolite metuere.
10 Cumque clamaret omnis multitudo, &
lapidibus eos vellet opprimere, apparuit glo-
ria Domini super tectum fœderis cunctis fi-
liis Israel.
11 Et dixit Dñs ad Moysen: Usquequo detra-
het mihi populus iste? Quousque non credent
mihi, in omnibus signis quæ feci coram eis?
12 Feriam igitur eos pestilentia, atque con-
sumam: te autem faciam principem super gen-
tem magnam, & fortiorem quam hæc est.
13 Et ait Moyses ad Dñm: Ut audiant Ægy- C
ptii, de quorum medio eduxisti populũ istum,
14 Et habitatores terræ hujus, qui audierunt *Exod
quod tu Domine in populo isto sis, & facie 19. 4.
videaris ad faciem, * & nubes tua protegat 21.
illos, & in columna nubis præcedas eos per
diem, & in columna ignis per noctem:

 15 Quod

15 Quod occideris tantam multitudinem
quasi unum hominem, & dicant:
16 Non poterat introducere populum in ter-
*Exod 32.f.28 ram, pro qua juraverat: * idcirco occidit eos
in solitudine.
17 Magnificetur ergo fortitudo Domini si-
cut jurasti, dicens:
*Psal. 102. b. 8. 18 * Dominus patiens & multæ misericor-
diæ, auferens iniquitatem & scelera, nullum-
que innoxium derelinquens, qui visitas pecca-
Exod 34.a.6. ta patrum in filios in tertiam & quartam ge-
nerationem.
19 Dimitte obsecro, peccatum populi hujus
D secundum magnitudinem misericordiæ tuæ,
sicut propitius fuisti egredientibus de Ægy-
pto usque ad locum istum.
20 Dixitque Dominus: Dimisi juxta ver-
bum tuum.
21 Vivo ego: & implebitur gloria Domini
universa terra.
22 Attamen omnes homines qui viderunt
majestatem meam, & signa quæ feci in Ægy-
pto & in solitudine, & tentaverunt me jam
per decem vices, nec obedierunt voci meæ,
23 * Non videbunt terram pro qua iuravi
*Deut. 1. f. 35. patribus eorum, nec quisquam ex illis qui de-
traxit mihi, intuebitur eam.
* Ios. 14.b.6. 24 * Servum meum Caleb, qui plenus alio
spiritu secutus est me, inducam in terram hāc,
quam circuivit: & semen ejus possidebit eam.
25 Quoniam Amalecites & Chananeus habi-
tant in vallibus. Cras movete castra, & rever-
timini in solitudinem per viam maris rubri.
E 26 Locutusque est Dominus ad Moysen &
Aaron, dicens:
27 Usquequo multitudo hęc pessima murmu-
rat contra me? querelas filioru Israel audivi.
28 Dic ergo eis: Vivo ego, ait Dominus: sicut
locuti estis audiente me, sic faciam vobis.
*Psal. 105. d. 26. 29 * In solitudine hæc jacebunt cadavera
vestra. Omnes qui numerati estis a viginti an-
nis & supra, & murmurastis contra me,
Deut. 1. f. 41. 30 Non intrabitis terram, super quam levavi
manum meam ut habitare vos facerem, prętер
Caleb filium Jephone, & Josue filium Nun.
31 Parvulos autem vestros, de quibus dixi-
stis quod prædæ hostibus forent, introducam:
ut videant terram, quæ vobis displicuit.
32 Vestra cadavera jacebunt in solitudine.
33 Filii vestri erūt vagi in deserto annis qua-
draginta, & portabunt fornicationem vestram,
donec consumatur cadavera patrū in deserto,
F 34 Juxta numerum quadraginta dierum, qui-
*Ezec. 4. b. 6. bus considerastis terram: * annus pro die im-
putabitur. * Et quadraginta annis recipietis
* Psal. 94. b. 10. iniquitates vestras, & scietis ultionem meam:
35 Quoniam sicut locutus sum, ita faciam
omni multitudini huic pessimæ, quæ consur-
rexit adversum me: in solitudine hac defi-
ciet, & morietur.
*Iudit. 8. c. 14. 36 * Igitur omnes viri, quos miserat Moyses
ad contemplandam terram, & qui reversi mur-
1. Cor. 10. b. 10. murare fecerant contra eum omnem multitu-
dinem, detrahentes terræ quod esset mala,
Hebr. 3. d. 17. 37 Mortui sūt atque percussi in cōspectu Dñi.
38 Josue autem filius Nun, & Caleb filius
Iudę 1. b. 5. Jephone, vixerunt ex omnibus qui perrexe-
rant ad considerandam terram.
G 39 Locutusq; est Moyses universa verba hęc
ad omnes filios Israel, & luxit populus nim
40 Et ecce mane primo surgentes ascen-
runt verticem montis, atque dixerunt: Pa
sumus ascendere ad locum, de quo Dom
locutus est: quia peccavimus.
41 Quibus Moyses: Cur, inquit, transgre
mini verbum Domini, quod vobis non ce
in prosperum?
42 * Nolite ascendere: nō enim est Domi
vobiscum: ne corruatis corā inimicis vest
43 Amalecites & Chananæus ante vos su
quorum gladio corruetis, eo quod noluer
acquiescere Dño, nec erit Dominus vobisc
44 At illi contenebrati ascenderunt in ve
cem montis. Arca autem testamenti Dom
& Moyses non recesserunt de castris.
45 Descēditq; Amalecites & Chananæus,
habitabat in monte: & percutiens eos at
concidens, persecutus est eos usque Horm

CAPUT XV.

Quæ libamenta ingressis terram offerenda s
ac primitiæ separanda: pœna peccati
ignorantiam, aut super iam commissi: l
pidatur qui Sabbato ligna collegit: fimbri
vittæ ab Hebræis per quatuor angulos
liorum ponendæ quæ moneant eos legis D

1 Locutus est Dñs ad Moysen, dicen
2 Loquere ad filios Israel, & dices
eos. Cum ingressi fueritis terram habitatio
vestræ, quam ego dabo vobis,
3 Et feceritis oblationem Domino in ho
caustum, aut victimam, vota solventes,
sponte offerentes munera, aut in solemnit
bus vestris adolentes odorem suavitatis
mino, de bobus siue de ovibus:
4 Offeret quicumque immolaverit vi
mam, sacrificium similæ, decimam par
ephi, conspersæ oleo, quod mensuram ha
bit quartam partem hin:
5 Et vinum ad liba fundenda ejusdem m
suræ dabit in holocaustum sive in victima
Per agnos singulos
6 Et arietes erit sacrificiū similæ duarū
cimarū, quæ cōspersa sit oleo tertię partis
7 Et vinū ad libamentū tertiæ partis eju
mensuræ offeret in odorem suavitatis Dño
8 Quando vero de bobus feceris holoc
stum aut hostiam, ut impleas votum vel pa
ficas victimas,
9 Dabis per singulos boves similæ tres
cimas conspersæ oleo, quod habeat med
mensuræ hin:
10 Et vinum ad liba fundenda ejusdē m
suræ in oblationem suavissimi odoris Dño
11 Sic facies
12 Per singulos boves & arietes & ag
& hœdos.
13 Tam indigenæ quam peregrini
14 Eodem ritu offerent sacrificia.
15 Unum præceptum erit atque judici
tam vobis quam advenis terræ.
16 Locutus est Dominus ad Moysen, dice
17 Loquere filiis Israel, & dices ad eos:
18 Cum veneritis in terram, quā dabo vo
19 Et comederitis de panibus regionis ill
separabitis primitias Domino
20 De cibis vestris. Sicut de areis primi
separatis,
21 Ita & de pulmētis dabitis primitiva D

22 Quo

22 Quod si per ignorantiã prætereitis quid-
quam horum, quæ locutus est Dñs ad Moysen,
23 Et mandavit per eum ad vos, à die qua
cœpit iubere & ultra,
24 Oblitaque fuerit facere multitudo: offe-
ret vitulum de armento, holocaustum in odo-
rem suavissimum Domino, & sacrificium eius
ac liba, vt ceremoniæ postulant, hircumque
pro peccato:
25 Et rogabit sacerdos pro omni multitudi-
ne filiorum Israel: & dimittetur eis, quoniam
non sponte peccaverunt, nihilominus offe-
rentes incensum Domino pro se & pro pecca-
to atque errore suo:
26 Et dimittetur universę plebi filiorũ Israel,
& advenis qui peregrinantur inter eos: quo-
niam culpa est omnis populi per ignorantiam.
27 Quod si anima una nesciens peccaverit,
offeret capram anniculam pro peccato suo:
28 Et deprecabitur pro ea sacerdos, quod
inscia peccaverit coram Domino: impetra-
bitque ei veniam, & dimittetur illi.
29 Tam indigenis quam advenis una lex erit
omnium, qui peccauerint ignorantes.
30 Anima vero, quæ per superbiam aliquid
commiserit, sive civis sit ille, sive peregri-
nus, (quoniam adversus Dominum rebel-
lis fuit) peribit de populo suo.
31 Verbum enim Domini contempsit, & D
præceptum illius fecit irritum: idcirco dele-
bitur, & portabit iniquitatem suam.
32 Factum est autem, cum essent filii Israel
in solitudine, & invenissent hominem colli-
gentem ligna in die Sabbati,
33 Obtulerunt eum Moysi & Aaron & uni-
versæ multitudini.
34 Qui recluserunt eum in carcerem, ne-
scientes quid super eo facere deberent.
35 Dixitque Dominus ad Moysen: Morte
moriatur homo iste, obruat eum lapidibus
omnis turba extra castra.
36 Cũque eduxissent eum foras, obruerũt la-
pidibus, & mortuus est sicut præceperat Dñs.
37 Dixit quoque Dominus ad Moysen:
38 Loquere filiis Israel, & dices ad eos * vt
faciant sibi fimbrias per angulos palliorum
ponentes in eis vittas hyacinthinas:
39 Quas cum viderint, recordentur omnium
mandatorum Domini, nec sequãtur cogitatio-
nes suas & oculos per res varias fornicantes,
40 Sed magis memores præceptorum Domi-
ni faciant ea, sintque sancti Deo suo.
41 Ego Dominus Deus vester, qui eduxi vos
de terra Ægypti, ut essem Deus vester.

*Deut. 22. b. 12. Math. 23. a. 5.

CAPUT XVI.

Core, Dathan & Abiron seditionem movent contra Moysen & Aaron, ambiuntque principatum & sacerdotium, unde eos vivos terra absorbet, & ignis interficit 250. viros offerentes incensum; & alios 14700. murmurantes consumpsit incendium, quod oratione sua Aaron compescuit.

1 Ecce autem Core filius Isaar, filii
Caath, filii Levi, & Dathan atque
Abiron filii Eliab, Hon quoque filius Pheleth
de filiis Ruben,
2 Surrexerunt contra Moysen, aliique fi-
liorum Israel ducenti quinquaginta viri pro-
ceres synagogæ, & qui tempore concilii
per nomina vocabantur.
3 * Cumque stetissent adversum Moysen &
Aaron, dixerunt: Sufficiat vobis, quia omnis
multitudo sanctorum est, & in ipsis est Domi-
nus: Cur elevamini super populum Domini?
4 Quod cum audisset Moyses, cecidit pro-
nus in faciem:
5 Locutusque ad Core & ad omnem multi-
tudinem: Mane, inquit, notum faciet Domi-
nus qui ad se pertineant, & sanctos applicabit
sibi: & quos elegerit, appropinquabunt ei.
6 Hoc igitur facite: Tollat unusquisq; thu- B
ribula sua, tu Core, & omne concilium tuum:
7 Et hausto cras igne, ponite desuper thy-
miama coram Dño: & quemcuque elegerit, ip-
se erit sanctus: multum erigimini filii Levi.
8 Dixitque rursũ ad Core: Audite filii Levi:

*Eccli 45. c. 22 Iude 1. c. 12. 1. Cor. 10. b. 10.

9 Num parum vobis est, quod separavit vos Deus Israel ab omni populo, & junxit sibi, ut serviretis ei in cultu tabernaculi, & staretis coram frequentia populi, & ministraretis ei?

10 Ideirco ad se fecit accedere te, & omnes fratres tuos filios Leui, ut vobis etiam sacerdotium vendicetis,

11 Et omnis globus tuus stet contra Dominum? quid est enim Aaron ut murmuretis contra eum?

12 Misit ergo Moyses ut vocaret Dathan & Abiron filios Eliab. Qui responderunt: Non venimus.

13 Numquid parũ est tibi quod eduxisti nos de terra, quę lacte & melle manabat, ut occideres in deserto, nisi & dominatus fueris nostri?

14 Revera induxisti nos in terram, quæ fluit rivis lactis & mellis, & dedisti nobis possessiones agrorum & vinearum: an & oculos nostros vis eruere? non venimus.

15 Iratusque Moyses valde, ait ad Dominum: Ne respicias sacrificia eorum: tu scis quod ne asellum quidem umquam acceperim ab eis, nec afflixerim quempiam eorum. C

16 Dixitque ad Core: Tu, & omnis congregatio tua state seorsum coram Domino, & Aaron die crastino separatim.

17 Tollite singuli thuribula vestra, & ponite super ea incensum, offerentes Domino ducenta quinquaginta thuribula: Aaron quoque teneat thuribulum suum.

18 Quod cum fecissent, stantibus Moyse & Aaron,

19 Et coacervassent adversum eos omnem multitudinem ad ostium tabernaculi, apparuit cunctis gloria Domini.

20 Locutusque Dñs ad Moysen & Aaron ait:

21 Separamini de medio congregationis hujus, ut eos repente disperdam.

22 Qui ceciderunt proni in faciem, atque dixerunt: Fortissime Deus spirituum universæ carnis, num uno peccante, contra omnes ira tua desæviet? D

23 Et ait Dominus ad Moysen:

24 Præcipe universo populo ut separetur à tabernaculis Core, & Dathan & Abiron.

25 Surrexitque Moyses, & abiit ad Dathan & Abiron: & sequentibus eum senioribus Israel,

26 Dixit ad turbam: Recedite a tabernaculis hominũ impiorũ, & nolite tangere quæ ad eos pertinent, ne involvamini in peccatis eorum.

27 Cumque recessissent a tentoriis eorum per circuitum, Dathan & Abiron egressi stabant in introitu papilionum suorum, cum uxoribus & liberis, omnique frequentia.

28 Et ait Moyses: In hoc scietis, quod Dominus miserit me ut facerem universa quæ cernitis, & non ex proprio ea corde protulerim:

29 Si consueta hominum morte interierint, E & visitaverit eos plaga, qua & ceteri visitari solent, non misit me Dominus:

30 Sin autem novam rem fecerit Dominus, ut aperiens terra os suum deglutiat eos & omnia quæ ad illos pertinent, descenderintque viventes in infernum, scietis quod blasphemaverint Dominum.

31 * Confestim igitur ut cessavit loqui, dirupta est terra sub pedibus eorum:

* Psal. 105. b. 17.18. Deut. 11. a. 6.

32 Et aperiens os suum, devoravit illos cum tabernaculis suis & universa substantia eorũ.

33 Descenderuntque vivi in infernum operti humo, & perierunt de medio multitudinis.

34 At vero omnis Israel, qui stabat per gyrum, fugit ad clamorem pereuntium, dicens: Ne forte & nos terra deglutiat.

35 Sed & ignis egressus à Domino, interfecit ducentos quinquaginta viros, qui offerebant incensum.

36 Locutusque est Dñs ad Moysen, dicens:

37 Præcipe Eleazaro filio Aaron sacerdoti ut tollat thuribula quæ jacent in incendio, & ignem huc illucque dispergat: quoniam sanctificata sunt

38 In mortibus peccatorum: producatque ea in laminas, & affigat altari, eo quod oblatã sit in eis incensum Domino, & sanctificata sint, ut cernant ea pro signo & monimento filii Israel.

39 Tulit ergo Eleazar sacerdos thuribula ænea, in quibus obtulerant hi quos incendium devoravit, & produxit ea in laminas, affigens altari:

40 Ut haberent postea filii Israel, quibus commonerentur, ne quis accedat alienigena, & qui non est de semine Aaron, ad offerendum incensum Domino, ne patiatur sicut passus est Core, & omnis congregatio ejus, loquente Domino ad Moysen.

41 Murmuravit autẽ omnis multitudo filiorum Israel sequenti die contra Moysen & Aaron, dicens: Vos interfecistis populum Dñi.

42 Cumque oriretur seditio, & tumultus increscceret,

43 Moyses & Aaron fugerunt ad tabernaculum fœderis. Quod, postquam ingressi sunt, operuit nubes, & apparuit gloria Domini.

44 Dixitque Dominus ad Moysen:

45 Recedite de medio hujus multitudinis, etiã nunc delebo eos. Cumque jacerent in terra, G

46 Dixit Moyses ad Aaron: Tolle thuribulum, & hausto igne de altari, mitte incensum desuper, pergens cito ad populum ut roges pro eis: * jam enim egressa est ira a Domino, & plaga desævit.

47 Quod cum fecisset Aaron, & cucurrisset ad mediam multitudinem, quam jam vastabat incendium, obtulit thymiama:

48 Et stans inter mortuos ac viventes, pro populo deprecatus est, & plaga cessavit.

49 Fuerunt autem qui percussi sunt, quatuordecim millia hominum & septingenti, absque his qui perierant in seditione Core.

50 Reversusque est Aaron ad Moysen ad ostium tabernaculi fœderis postquam quievit interitus.

CAPUT. XVII.

Sumptis 12. virgis à duodecim tribuum principibus, sola Aaronis virga floruit, ac fructum produxit: hoc miraculo & indicio Sacerdotium illi à Deo confirmatur: servataque est in tabernaculo testimonii.

1 ET locutus est Dominus ad Moysen, dicens:

2 Loquere ad filios Israel, & accipe ab eis virgas singulas per cognationes suas, à cunctis principibus tribuum, virgas duodecim, & uniuscujusque nomen superscribes virgæ suæ. A

3 Nomen autem Aaron erit in tribu Leui, & una

una virga cunctas seorsum familias cõtinebit:
4 Poneique eas in tabernaculo fœderis coram testimonio, ubi loquar ad te.
5 Quem ex his elegero, germinabit virga
B ejus: & cohibebo à me querimonias filiorum
Israel, quibus contra vos murmurant.
6 Locutusque est Moyses ad filios Israel: & dederunt ei omnes principes virgas per singulas tribus: fueruntque virgæ duodecim absque virga Aaron.
7 Quas cum posuisset Moyses coram Do-
C mino in tabernaculo testimonii:
8 Sequenti die egressus invenit germinasse virgam Aaron in domo Levi: & turgentibus gemmis eruperant flores, qui, foliis dilatatis, in amygdalas deformati sunt.
9 Protulit ergo Moyses omnes virgas de conspectu Domini ad cunctos filios Israel: videruntque & receperunt singuli virgas suas.
10 Dixitque Dominus ad Moysen: Refer
D virgam Aaron in tabernaculum testimonii,
b. * ut servetur ibi in signum rebellium filiorum
Israel, & quiescant querelæ eorum à me, ne moriantur.
11 Fecitque Moyses sicut præceperat Dñs.
12 Dixerunt autem filii Israel ad Moysen: Ecce consumpti sumus, omnes perivimus.
13 Quicumque accedit ad tabernaculum Domini, moritur. num usque ad internecionem cuncti delendi sumus?

CAPUT XVIII.

De oneribus sacerdotum & excubiis Levitarum: loco sortis hæreditariæ, primitiæ & oblationes ac sacrificia sacerdotibus, decimæ autem Levitis assignantur, qui earum decimam rursum dabant Aaron.

1 Dixitque Dñs ad Aaron: Tu, & filii
A tui, & domus patris tui tecum, portabitis iniquitatem Sanctuarii: & tu & filii tui simul sustinebitis peccata sacerdotii vestri.
2 Sed & fratres tuos de tribu Levi, & sceptrum patris tui sume tecum, præstoque sint, & ministrent tibi: tu autem & filii tui ministrabitis in tabernaculo testimonii.
3 Excubabuntque Levitæ ad præcepta tua, & ad cuncta opera tabernaculi: ita dumtaxat, ut ad vasa Sanctuarii & ad altare non accedant, ne & illi moriãtur, & vos pereatis simul.
4 Sint autem tecum, & excubent in custodiis tabernaculi, & in omnibus ceremoniis ejus. Alienigena non miscebitur vobis.
5 Excubate in custodia Sanctuarii, & in ministerio altaris: ne oriatur indignatio super filios Israel.
6 Ego dedi vobis fratres vestros Levitas de medio filiorum Israel, & tradidi donum Dño, ut serviant in ministeriis tabernaculi ejus.
7 Tu autem & filij tui custodite sacerdotiũ
B vestrũ: & omnia quæ ad cultũ altaris pertinẽt, & intra velum sũt, per sacerdotes administrabuntur. si quis externus accesserit, occidetur.
8 Locutusque est Dominus ad Aaron: Ecce dedi tibi custodiam primitiarum mearum. Omnia quæ sanctificantur à filiis Israel, tradidi tibi & filiis tuis pro officio sacerdotali legitima sempiterna.
9 Hęc ergo accipies de his, quæ sanctificantur & oblata sunt Domino. Omnis oblatio, & sacrificium, & quidquid pro peccato atque delicto redditur mihi, & cedit in Sancta sanctorum, tuum erit, & filiorum tuorum.
10 In Sanctuario comedes illud: mares tantum edent ex eo, quia consecratum est tibi.
11 Primitias autem, quas voverint & obtulerint filii Israel, tibi dedi, & filiis tuis, ac filiabus tuis, jure perpetuo: qui mundus est in domo tua, vescetur eis.
12 Omnem medullam olei, & vini, ac frumenti, quidquid offerunt primitiarum Domino, tibi dedi.
13 Universa frugum initia, quas gignit humus, & Dño deportantur, cedent in usus tuos: qui mundus est in domo tua, vescetur eis.
14 Omne quod ex voto reddiderint filii Israel, tuum erit.
15 Quidquid primum erumpit è vulva cunctæ carnis, quam offerunt Domino, sive ex hominibus, sive de pecoribus fuerit, tui juris C
erit: ita dumtaxat, ut pro hominis primogenito pretium accipias, & omne animal quod immundum est, redimi facias.
16 Cujus redemptio erit post unum mensem, siclis argenti quinque, pondere Sanctuarii. * Siclus viginti obolos habet.
17 Primogenitum autem bovis & ovis & capræ non facies redimi, quia sanctificata sunt Domino, sanguinem tantum eorum fundes super altare, & adipes adolebis in suavissimum odorem Domino.

*Supra 3.g.48. Exod. 30. b. 13. Levit. 27.c.25 Ezech. 45. d. 11.

18 Carnes vero in usum tuum cedent, sicut pectusculum consecratum, & armus dexter, tua erunt.
19 Omnes primitias Sanctuarii, quas offerunt filii Israel Domino, tibi dedi, & filiis ac filiabus tuis, jure perpetuo. Pactum salis est sempiternum coram Dño, tibi ac filiis tuis.
20 Dixitque Dominus ad Aaron: In terra eorum nihil possidebitis, nec habebitis partem inter eos: ego pars & hæreditas tua in medio filiorum Israel.
21 Filiis autem Levi dedi omnes decimas Israelis in possessionem, pro ministerio quo serviunt mihi in tabernaculo fœderis:
22 Ut non accedãt ultra filii Israel ad tabernaculum, nec committant peccatũ mortiferũ,
23 Solis filiis Levi mihi in tabernaculo ser- D
vientibus, & portantibus peccata populi: legitimum sempiternum erit in generationibus vestris. * Nihil aliud possidebunt,

*Deut. 18.a.1.

24 Decimarum oblatione contenti, quas in usus eorum & necessaria separavi.
25 Locutusque est Dominus ad Moysen, dicens:
26 Præcipe Levitis, atque denuntia: Cum acceperitis à filiis Israel decimas, quas dedi vobis, primitias earum offerte Domino, id est, decimam partem decimæ.
27 Ut reputetur vobis in oblationem primitivorum, tam de areis, quam de torcularibus:
28 Et universis quorum accipitis primitias, offerte Domino, & date Aaron sacerdoti.
29 Omnia quæ offeretis ex decimis, & in donaria Dñi separabitis, optima & electa erunt.
30 Dicesque ad eos: Si præclara & meliora quæque obtuleritis ex decimis, reputabitur vobis quasi de area & torculari dederitis primitias:
31 Et comedetis eas in omnibus locis vestris
tam

tam vos quàm familiæ vestræ: quia pretium est pro ministerio, quo servitis in tabernaculo testimonii.

32 Et non peccabitis super hoc, egregia vobis & pinguia reservantes, ne polluatis oblationes filiorum Israel, & moriamini.

CAPUT XIX.

Ritus parandi aquam lustrationis traditur, ex cinere vaccæ rufæ fiebat aqua expiationis, qua variæ immunditiæ abluebantur: de moriente in tabernaculo, & vase non habente operculum, ac tangente cadaver hominis.

A 1 Locutusque est Dominus ad Moysen & Aaron, dicens:

2 Ista est religio victimæ quam constituit Dominus. Præcipe filiis Israel, ut adducant ad te vaccam rufam ætatis integræ, in qua nulla sit macula, nec portaverit jugum:

*Heb. 13.b.11 3 Tradetisque eam Eleazaro sacerdoti. *qui eductam extra castra immolabit in conspectu omnium:

4 Et tingens digitum in sanguine ejus, asperget contra fores tabernaculi septem vicibus.

5 Combureque eam cunctis videntibus, tam pelle & carnibus ejus, quam sanguine & fimo flammæ traditis.

6 Lignum quoque cedrinum, & hyssopum, coccumque bis tinctum sacerdos mittet in flammam, quæ vaccam vorat.

B 7 Et tunc demum, lotis vestibus & corpore suo, ingredietur in castra, commaculatusque erit usque ad vesperum.

8 Sed & ille qui combusserit eam, lavabit vestimenta sua & corpus, & immundus erit usque ad vesperum.

9 Colliget autem vir mundus cineres vaccæ, & effundet eos extra castra in loco purissimo, ut sint multitudini filiorum Israel in custodiam, & in aquam aspersionis: quia pro peccato vacca combusta est.

10 Cumque laverit, qui vaccæ portaverat cineres, vestimenta sua, immundus erit usq; ad vesperum. Habebunt hoc filii Israel, & advenæ qui habitant inter eos, sanctum jure perpetuo.

11 Qui tetigerit cadaver hominis, & propter hoc septem diebus fuerit immundus:

C 12 Aspergetur ex hac aqua die tertio & septimo, & sic mundabitur. Si die tertio aspersus non fuerit, septimo non poterit emundari.

13 Omnis qui tetigerit humanæ animæ morticinum, & aspersus hac commistione non fuerit, polluet tabernaculum Domini, & peribit ex Israel: quia aqua expiationis non est aspersus, immundus erit, & manebit spurcitia ejus super eum.

14 Ista est lex hominis qui moritur in tabernaculo: Omnes qui ingrediuntur tentorium illius, & universa vasa quæ ibi sunt, polluta erunt septem diebus.

15 Vas, quod non habuerit operculum, nec ligaturam desuper, immundum erit.

16 Si quis in agro tetigerit cadaver occisi hominis, aut per se mortui, sive os illius, vel sepulchrum, immundus erit septem diebus.

17 Tollentque de cineribus combustionis atque peccati, & mittent aquas vivas super eos in vas.

18 In quibus cum homo mundus tinxerit
D hyssopum, asperget ex eo omne tentorium, & cunctam supellectilem, & homines hujuscemodi contagione pollutos:

19 Atque hoc modo mundus lustrabit immundum tertio & septimo die: expiatusque die septimo, lavabit & se & vestimenta sua, & immundus erit usque ad vesperum.

20 Si quis hoc ritu non fuerit expiatus, peribit anima illius de medio ecclesiæ: quia sanctuarium Domini polluit, & non est aqua lustrationis aspersus.

21 Erit hoc præceptum legitimum sempiternum. Ipse quoque qui aspergit aquas lavabit vestimenta sua: Omnis qui tetigerit aquas expiationis, immundus erit usque ad vesperum.

22 Quidquid tetigerit immundus, immundum faciet: & anima, quæ horum quippiam tetigerit, immunda erit usque ad vesperum.

CAPUT XX.

Maria moritur: murmuranti populo aqua è petra fuit: Moses & Aaron offendunt Deum ad aquas contradictionis; adeo privantur ingressu terræ promissæ: negantoque transitum Edom, discedunt ad montem Hor; ubi consecrato in summum sacerdotem Eleazaro, moritur Aaron pater ipsius.

1 Veneruntque filii Israel, & omnis multitudo in desertum Sin, mense primo: & mansit populus in Cades. Mortuaque est ibi Maria, & sepulta in eodem loco.

2 Cumque indigeret aqua populus, convenerunt adversum Moysen & Aaron:

3 Et versi in seditionem, dixerunt: Utinam periissemus inter fratres nostros coram Domino.

4 * Cur eduxistis ecclesiam Domini in solitudinem, ut & nos & nostra jumenta moriamur?

5 Quare nos fecistis ascendere de Ægypto, & adduxistis in locum istum pessimum, qui seri non potest, qui nec ficum gignit, nec vineas, nec malogranata, insuper & aquam non habet ad bibendum?

6 Ingressusque Moyses, & Aaron, dimissa multitudine, tabernaculum fœderis, corruerunt proni in terram, clamaveruntque ad Dominum, atque dixerunt: Domine Deus audi clamorem hujus populi, & aperi eis thesaurum tuum fontem aquæ vivæ, ut satiati, cesset murmuratio eorum. Et apparuit gloria Domini super eos.

7 Locutusque est Dñs ad Moysen, dicens:

8 Tolle virgam, & congrega populum, tu & Aaron frater tuus, & loquimini ad petram coram eis, & illa dabit aquas. Cumque eduxeris aquam de petra, bibet omnis multitudo & jumenta ejus.

9 * Tulit igitur Moyses virgam, quæ erat in conspectu Domini, sicut præceperat ei,

10 Congregata multitudine ante petram, dixitque eis: Audite rebelles & increduli: *Num de petra hac vobis aquam poterimus ejicere?

11 Cumque elevasset Moyses manum, percutiens virga bis silicem, egressæ sunt aquæ largissimæ, ita ut populus biberet & jumenta.

12 Dixitque Dominus ad Moysen & Aaron: *Quia non credidistis mihi, ut sanctificaretis me coram filiis Israel, non introducetis hos populos in terram, quam dabo eis.

13 Hæc est aqua contradictionis, ubi jurgati sunt filii Israel contra Dominum, & sanctificatus est in eis.

14 Misit

14 Misit interea nuntios Moyses de Cades ad regem Edom, qui dicerent: Hæc mandat frater tuus Israel: Nosti omnem laborem qui apprehendit nos,
15 Quo modo descenderunt patres nostri in Ægyptum, & habitaverimus ibi multo tempore, afflixeruntque nos Ægyptii, & patres nostros.
16 Et quo modo clamaverimus ad Dominum, & exaudierit nos, miseritque angelum qui eduxerit nos de Ægypto. Ecce in urbe Cades, quæ est in extremis finibus tuis, positi,
17 Obsecramus ut nobis transire liceat per terram tuam. Non ibimus per agros, nec per vineas, non bibemus aquas de puteis tuis, sed gradiemur via publica, nec ad dexteram nec ad sinistram declinantes, donec transeamus terminos tuos.
18 Cui respondit Edom: Non transibis per me, alioquin armatus occurram tibi.
19 Dixeruntque filii Israel: Per tritam gradiemur viam: & si biberimus aquas tuas nos & pecora nostra, dabimus quod justum est: nulla erit in pretio difficultas, tantum velociter transeamus.
20 At ille respondit: Non transibis. Statimque egressus est obvius, cum infinita multitudine, & manu forti,
D 21 Nec voluit acquiescere deprecanti, ut concederet transitum per fines suos, quam ob rem divertit ab eo Israel.
22 Cumque castra movissent de Cades, venerunt in montem Hor, qui est in finibus terræ Edom:
23 Ubi locutus est Dominus ad Moysen:
24 Pergat, inquit, Aaron ad populos suos: non enim intrabit terram, quam dedi filiis Israel, eo quod incredulus fuerit ori meo, ad Aquas contradictionis.
Infra c. 18 25 Tolle Aaron & filium ejus cum eo; & duces eos in montem Hor.
Deut. 32. 50. 26 Cumque nudaveris patrem veste sua, indues ea Eleazarum filium ejus: Aaron colligetur, & morietur ibi.
27 Fecit Moyses ut præceperat Dominus: & ascenderunt in montem Hor coram omni multitudine.
28 Cumque Aaron spoliasset vestibus suis, induit eis Eleazarum filium ejus.
29 Illo mortuo in montis supercilio, descendit cum Eleazaro.
30 Omnis autem multitudo videns occubuisse Aaron, flevit super eo triginta diebus per cunctas familias suas.

CAPUT XXI.

Vincitur ab Israel rex Chananæus: serpentes in populum ob itineris tædium, aquæ penuriam, mannæ nauseam murmurantem, immittuntur, quorum morsibus erectus serpens æneus medetur: Seon & Og reges vincuntur.

A 1 Quod cum audisset Chananæus rex Arad, qui habitabat ad meridiem, venisse scilicet Israel per exploratorum viam, pugnavit contra illum, & victor existens, duxit ex eo prædam.
2 At Israel voto se Domino obligans ait: Si tradideris populum istum in manu mea, delebo urbes ejus.
3 Exaudivitque Dominus preces Israel, & tradidit Chananæum, quem ille interfecit subversis urbibus ejus: & vocavit nomen loci illius Horma, id est, anathema.
4 Profecti sunt autem & de monte Hor, per viam quæ ducit ad mare rubrum, ut circumirent terram Edom. Et tædere cœpit populum itineris ac laboris: B
5 Locutusque contra Deum & Moysen, ait: Cur eduxisti nos de Ægypto, ut moreremur in solitudine? Deest panis, non sunt aquæ: anima nostra jam nauseat super cibo isto levissimo.
6 * Quamobrem misit Dominus in populum ignitos serpentes, ad quorum plagas & mortes plurimorum, * Sap. 16. a. 5. 1. Cor. 10. b. 9.
7 Venerunt ad Moysen, atque dixerunt: Peccavimus, quia locuti sumus contra Dominum & te: ora ut tollat a nobis serpentes. Oravitque Moyses pro populo, Iudith 8. c. 21.
8 Et locutus est Dominus ad eum: Fac serpentem æneum, & pone eum pro signo: qui percussus aspexerit eum, vivet. C
9 * Fecit ergo Moyses SERPENTEM ÆNEUM, & posuit eum pro signo: quem cum percussi aspicerent, sanabantur. * Ioan. 3. b. 14.
10 Profectique filii Israel castrametati sunt in Oboth.
11 Unde egressi fixere tentoria in Jeabarim, in solitudine, quæ respicit Moab contra orientalem plagam.
12 Et inde moventes, venerunt ad torrentem Zared.
13 Quem relinquentes castrametati sunt contra Arnon, quæ est in deserto, & prominet in finibus Amorrhæi. * Siquidem Arnon terminus est Moab, dividens Moabitas & Amorrhæos. * Iudi. 11. c. 18
14 Unde dicitur in libro bellorum Domini: Sicut fecit in mari rubro, sic faciet in torrentibus Arnon. D
15 Scopuli torrentium inclinati sunt, ut requiescerent in Ar, & recumberent in finibus Moabitarum.
16 Ex eo loco apparuit puteus, super quo locutus est Dominus ad Moysen: Congrega populum, & dabo ei aquam.
17 Tunc cecinit Israel carmen istud: Ascendat puteus. Concinebant:
18 Puteus, quem foderunt principes, & paraverunt duces multitudinis in datore legis, & in baculis suis. De solitudine, Matthana.
19 De Matthana in Nahaliel: de Nahaliel in Bamoth.
20 De Bamoth, vallis est in regione Moab, in vertice Phasga, quod respicit contra desertum.
21 * Misit autem Israel nuntios ad Sehon regem Amorrhæorum, dicens: *Deut. 2. c. 26 Iudic. 11. d. 19.
22 Obsecro ut transire mihi liceat per terram tuam: non declinabimus in agros & vineas, non bibemus aquas ex puteis, via regia gradiemur, donec transeamus terminos tuos.
23 Qui concedere noluit ut transiret Israel per fines suos: quin potius exercitu congregato, egressus est obviam in desertum, & venit in Jasa, pugnavitque contra eum.
24 * A quo percussus est in ore gladii, & possessa est terra ejus ab Arnon usque Jeboc, & filios Ammon: quia forti præsidio tenebantur termini Ammonitarum. *Amos 2. c. 9. Psalm. 134. c. 10.

25 Tulit

F 25 Tulit ergo Iſrael omnes ciuitates ejus, & habitavit in urbibus Amorrhæi, in Heſebon ſcilicet, & viculis ejus.

26 Urbs Heſebon fuit Sehon regis Amorrhæi, qui pugnavit contra regem Moab: & tulit omnem terram, quæ ditionis illius fuerat, uſque Arnon.

27 Idcirco dicitur in Proverbio, Venite in Heſebō, ædificetur, & cōſtruatur civitas Sehō.

28 Ignis egreſſus eſt de Heſebon, flamma de oppido Sehon, & devoravit Ar Moabitarum, & habitatores excelſorum Arnon.

*Iudic 11.c.13. 3.Reg. 11.b.7. 29 * Væ tibi Moab, periſti popule Chamos. Dedit filios ejus in fugam, & filias in captivitatem, regi Amorrhæorum Sehon.

30 Jugū ipſorū diſperiit ab Heſebon uſq; Dibon, laſſi pervenerūt in Nophe, & uſq; Medaba.

31 Habitavit itaque Iſrael in terra Amorrhæi.

32 Miſitq; Moyſes qui explorarent Jazer: cujus ceperūt viculos, & poſſederūt habitatores.

33 * Verteruntque ſe, & aſcenderunt per viam Baſan, & occurrit eis Og rex Baſan cum omni populo ſuo, pugnaturus in Edrai.

34 Dixitque Dominus ad Moyſen: Ne timeas eum, quia in manu tua tradidi illum, & omnem populum, ac terram ejus: facieſque illi ſicut feciſti Sehon regi Amorrhæorum habitatori Heſebon.

35 Percuſſerunt igitur & hunc cum filiis ſuis, univerſumque populum ejus uſque ad internecionem, & poſſederunt terram illius.

CAPUT XXII.

Bis vocatur Balaam ariolus à Balac rege Moab, ut Iſraelitis malediceret; quem Angelus aſina loquente corripit.

A 1 PRofectique caſtrametati ſunt in campeſtribus Moab, ubi trans Jordanem Jericho ſita eſt.

2 Videns autem Balac filius Sephor omnia quæ fecerat Iſrael Amorrhæo,

3 Et quod pertimuiſſent eum Moabitæ, & impetum ejus ferre non poſſent,

4 Dixit ad maiores natu Madian: Ita delebit hic populus omnes, qui in noſtris finibus commorantur, quo modo ſolet bos herbas uſque ad radices carpere. Ipſe erat eo tempore rex in Moab.

B *Ioſ. 24.b 9. 5 * Miſit ergo nuntios ad Balaam filiū Beor ariolum, qui habitabat ſuper flumen terræ filiorum Ammon, ut vocarent eum, & dicerent: Ecce egreſſus eſt populus ex Ægypto, qui operuit ſuperficiem terræ, ſedens contra me.

6 Veni igitur, & maledic populo huic, quia fortior me eſt: ſi quo modo poſſim percutere & ejicere eum de terra mea: novi enim quod benedictus ſit cui benedixeris, & maledictus in quem maledicta congeſſeris.

7 Perrexeruntque ſeniores Moab, & majores natu Madian, habentes divinationis pretium in manibus. Cumque veniſſent ad Balaam, & narraſſent ei omnia verba Balac:

8 Ille reſpondit: Manete hic nocte, & reſpondebo quidquid mihi dixerit Dominus. Manentibus autem illis apud Balaam, venit Deus, & ait ad eum:

9 Quid ſibi volunt homines iſti apud te?

10 Reſpondit: Balac filius Sephor rex Moabitarum miſit ad me,

11 Dicens: Ecce populus qui egreſſus eſt de Ægypto, operuit ſuperficiē terræ: veni, & maledic ei, ſi quo modo poſſim pugnās abigere eū.

12 Dixitq; Deus ad Balaam: Noli ire cum eis neque maledicas populo: quia benedictus eſt.

13 Qui mane conſurgens dixit ad principes: Ite in terram veſtram, quia prohibuit me Dominus venire vobiſcum.

14 Reverſi principes dixerunt ad Balac: Noluit Balaam venire nobiſcum.

15 Rurſum ille multo plures & nobiliores quam ante miſerat, miſit.

16 Qui cum veniſſent ad Balaam, dixerunt: Sic dicit Balac filius Sephor: Ne cuncteris venire ad me:

17 Paratus ſum honorare te, & quidquid volueris dabo tibi; veni, & maledic populo iſti.

18 Re-

18 Respondit Balaam: *Si dederit mihi Balac plenam domum suam argenti & auri, non potero immutare verbum Domini Dei mei, ut vel plus, vel minus loquar.

19 Obsecro ut hic maneatis etiam hac nocte, & scire queam quid mihi rursum respondeat Dominus,

20 Venit ergo Deus ad Balaam nocte, & ait ei: Si vocare te venerunt homines isti, surge, & vade cum eis: ita dumtaxat, ut quod tibi praecepero, facias.

21 Surrexit Balaam mane, & strata asina sua profectus est cum eis.

22 *Et iratus est Deus. Stetitque angelus Domini in via contra Balaam, qui insidebat asinæ, & duos pueros habebat secum. *2.Pet. 2.c.15.

23 Cernens asina angelum stantem in via, E evaginato gladio, avertit se de itinere, & ibat per agrum. Quam cum verberaret Balaam, & vellet ad semitam reducere,

24 Stetit angelus in angustiis duarum maceriarum, quibus vineæ cingebantur.

25 Quem videns asina, junxit se parieti, & attrivit sedentis pedem. At ille iterum verberabat eam.

26 Et nihilominus angelus ad locum angustum transiens, ubi nec ad dexteram nec ad sinistram poterat deviare, obvius stetit.

27 Cumque vidisset asina stantem angelum, concidit sub pedibus sedentis: qui iratus, vehementius cædebat fuste latera ejus.

28 Aperuitque Dñs os asinæ, & locuta est: Quid feci tibi? cur percutis me? ecce jã tertio?

F 29 Respondit Balaam: Quia commeruisti, & illusisti mihi: utinam haberem gladium ut te percuterem.

30 Dixit asina: Nonne animal tuum sum, cui semper sedere consuevisti usque in præsentem diem? dic quid simile umquam fecerim tibi. At ille ait: Numquam.

31 Protinus aperuit Dñs oculos Balaam; & vidit angelum stantem in via evaginato gladio, adoravitque eum pronus in terram.

32 Cui angelus: Cur, inquit, tertio verberas asinam tuam? Ego veni ut adversarer tibi, quia perversa est via tua, mihique contraria,

33 Et nisi asina declinasset de via, dans locum resistenti, te occidissem, & illa viveret.

34 Dixit Balaam: Peccavi, nesciens quod tu stares contra me: & nunc si displicet tibi ut vadam, revertar.

35 Ait angelus: Vade cum istis, & cave ne aliud quam præcepero tibi loquaris. Ivit igitur cum principibus.

36 Quod cum audisset Balac, egressus est in occursum ejus, in oppido Moabitarum, quod situm est in extremis finibus Arnon.

37 Dixitque ad Balaam. Misi nuntios ut vocarem te, cur non statim venisti ad me? an quia mercedem adventui tuo reddere nequeo?

38 Cui ille respondit: Ecce adsum: numquid loqui potero aliud, nisi quod Deus posuerit in ore meo?

39 Perrexerunt ergo simul, & venerunt in urbem, quæ in extremis regni ejus finibus erat.

40 Cũq; occidisset Balac boves & oves, misit ad Balaã, & principes qui cũ eo erãt, munera.

41 Mane autem facto duxit eum ad excelsa Baal, & intuitus est extremam partem populi.

CAPUT XXIII.

Balaam, extructis aris parat se ad maledicendum Hebræis, sed loco maledictionis benedicit semel ac iterum populo Israel, multa de illo vaticinatur.

1 Dixitque Balaam ad Balac: Ædifica mihi hic septem aras, & para totidem vitulos, ejusdemque numeri arietes. A

2 Cumq; fecisset juxta sermonẽ Balaam, imposuerunt simul vitulũ & arietem super aram.

3 Dixitque Balaam ad Balac: Sta paulisper juxta holocaustum tuum, donec vadam, si forte occurrat mihi Dominus, & quodcumque imperaverit, loquar tibi:

4 Cumq; abiisset velociter, occurrit illi Deus. Locutusque ad eũ Balaam: Septem, inquit, aras erexi, & imposui vitulum & arietem desuper.

5 Do-

5 Dominus autem posuit verbum in ore ejus, & ait: Revertere ad Balac, & hæc loqueris.

6 Reversus invenit stantem Balac juxta holocaustum suum, & omnes principes Moabitarū:

7 Assumptaque parabola sua, dixit: De Aram adduxit me Balac rex Moabitarum, de montibus Orientis: Veni, inquit, & maledic Jacob: propera, & detestare Israel.

B 8 Quo modo maledicam, cui non maledixit Deus? Qua ratione detester, quem Dominus non detestatur?

9 De summis silicibus videbo eum, & de collibus considerabo illum. Populus solus habitabit, & inter gentes non reputabitur.

10 Quis dinumerare possit pulverem Jacob, & nosse numerum stirpis Israel? Moriatur anima mea morte justorum, & fiant novissima mea horum similia.

11 Dixitque Balac ad Balaam: Quid est hoc quod agis? Ut malediceres inimicis meis vocavi te: & tu e contrario benedicis eis.

12 Cui ille respondit: Num aliud possum loqui, nisi quod jusserit Dominus?

13 Dixit ergo Balac: Veni mecum in alterum locum unde partem Israel videas, & totum videre non possis, inde maledicito ei.

14 Cumque duxisset eum in locum sublimem, super verticem montis Phasga, ædificavit Balaam septem aras, & impositis supra vitulo atque ariete,

C 15 Dixit ad Balac: Sta hic juxta holocaustum tuum, donec ego obvius pergam.

16 Cui cum Dominus occurrisset, posuissetque verbum in ore ejus, ait: Revertere ad Balac, & hæc loqueris ei.

17 Reversus invenit eum stantem juxta holocaustum suum, & principes Moabitarum cum eo. Ad quem Balac: Quid, inquit, locutus est Dominus?

18 At ille assumpta parabola sua, ait: Sta Balac & ausculta, audi fili Sephor:

19 Non est Deus quasi homo, ut mentiatur: nec ut filius hominis, ut mutetur. Dixit ergo, & non faciet: locutus est, & non implebit?

20 Ad benedicendum adductus sum, benedictionem prohibere non valeo.

21 Non est idolum in Jacob, nec videtur simulachrum in Israel. Dominus Deus ejus cum eo est, & clangor victoriæ regis in illo.

D 22 * Deus eduxit illum de Ægypto, cujus fortitudo similis est rhinocerotis.

*Infra 24.a.8.

23 Non est augurium in Jacob, nec divinatio in Israel. Temporibus suis dicetur Jacob & Israeli quid operatus sit Deus.

24 Ecce populus ut leæna consurget, & quasi leo erigetur: non accubabit donec devoret prædam, & occisorum sanguinem bibat.

25 Dixitque Balac ad Balaam: Nec maledicas ei, nec benedicas.

26 Et ille ait: Nonne dixi tibi, quod quidquid mihi Deus imperaret, hoc facerem?

27 Et ait Balac ad eum: Veni & ducam te ad alium locum: si forte placeat Deo ut inde maledicas eis.

28 Cumque duxisset eum super verticem montis Phogor, qui respicit solitudinem,

29 Dixit ei Balaam: Ædifica mihi hic septem aras, & para totidem vitulos, ejusdemque numeri arietes.

30 Fecit Balac ut Balaam dixerat: imposuitque vitulos & arietes per singulas aras.

CAPUT XXIV.

Balaam tertio benedicit, & prospera vaticinatur de Israel, & de Christo: item de Amalecitis, Cinæis, & Romanis vastandis ac perdendis.

1 Cumque vidisset Balaam quod placeret Domino ut benediceret Israeli, nequaquam abiit ut ante perrexerat, ut augurium quæreret: sed dirigens contra desertum vultum suum,

A

2 Et elevans oculos, vidit Israel in tentoriis commorantem per tribus suas: & irruente in se spiritu Dei,

3 Assumpta parabola ait: Dixit Balaam filius Beor: dixit homo, cujus obturatus est oculus:

4 Dixit auditor sermonum Dei, qui visionem omnipotentis intuitus est, qui cadit, & sic aperiuntur oculi ejus:

5 Quam pulchra tabernacula tua Jacob, & tentoria tua Israel!

6 Ut valles nemorosæ, ut horti juxta fluvios irrigui, ut tabernacula quæ fixit Dominus, quasi cedri prope aquas.

7 Fluet aqua de situla ejus, & semen illius erit in aquas multas. Tolletur propter Agag rex ejus, & auferetur regnum illius. B

8 Deus eduxit illum de Ægypto, * cujus fortitudo similis est rhinocerotis. Devorabunt gentes hostes illius, ossaque eorum confringent, & perforabunt sagittis.

9 Accubans dormivit ut leo, & quasi leæna, quam suscitare nullus audebit. Qui benedixerit tibi, erit & ipse benedictus: qui maledixerit, in maledictione reputabitur.

10 Iratusque Balac contra Balaam, complosis manibus ait: Ad maledicendum inimicis meis vocavi te, quibus e contrario tertio benedixisti:

11 Revertere ad locum tuum. Decreveram quidem magnifice honorare te, sed Dominus privavit te honore disposito.

12 Respondit Balaam ad Balac: Nonne nuntiis tuis, quos misisti ad me, dixi: C

13 * Si dederit mihi Balac plenam domum suam argenti & auri, non potero præterire sermonem Domini Dei mei, ut vel boni quid vel mali proferam ex corde meo: sed quidquid Dominus dixerit, hoc loquar?

14 Verumtamen pergens ad populum meum, dabo consilium, quid populus tuus populo huic faciat extremo tempore.

15 Sumpta igitur parabola, rursum ait: Dixit Balaam filius Beor: Dixit homo, cujus obturatus est oculus:

16 Dixit auditor sermonum Dei, qui novit doctrinam Altissimi, & visiones Omnipotentis videt, qui cadens apertos habet oculos.

17 Videbo eum, sed non modo: intuebor illum, sed non prope. * ORIETUR STELLA ex Jacob, & consurget virga de Israel: & percutiet duces Moab, vastabitque omnes filios Seth.

18 Et erit Idumæa possessio ejus: hereditas Seir cedet inimicis suis: Israel vero fortiter aget.

19 De Jacob erit qui dominetur, & perdat reliquias civitatis.

20 Cum-

20 Cumque vidisset Amalec, assumens parabolam, ait: Principium gentium Amalec, cujus extrema perdentur.

21 Vidit quoque Cinæum: & assumpta parabola, ait: Robustum quidem est habitaculum tuum: sed si in petra posueris nidum tuum,

22 Et fueris electus de stirpe Cin, quamdiu poteris permanere? Assur enim capiet te.

23 Assumptaque parabola iterum locutus est: Heu, quis victurus est, quãdo ista faciet Deus?

24 * Venient in trieribus de Italia, superabunt Assyrios, vastabuntque Hebræos, & ad extremum etiam ipsi peribunt.

25 Surrexitque Balaam, & reversus est in locum suum: Balac quoque via, qua venerat, rediit.

CAPUT XXV.

Ob fornicationem Israel cum Moabitis & Madianitis jubet Deus principes suspendi, & pereunt è plebe 24. millia: ipsique Phinees dat pro mercede perpetuum sacerdotium, eo quod divino zelo Zambri & Cozbi pugione confodisset.

A 1 MOrabatur autem eo tempore Israel in Settim, & fornicatus est populus cum filiabus Moab,

2 Quæ vocaverunt eos ad sacrificia sua. At illi comederunt & adoraverunt deos earum.

3 Initiatusque est Israel Beelphegor, & iratus Dominus,

4 Ait ad Moysen: * Tolle cunctos principes populi, & suspende eos contra solem in patibulis ut avertatur furor meus ab Israel.

B

5 Dixitque Moyses ad Judices Israel: * Occidat unusquisque proximos suos, qui initiati sunt Beelphegor.

6 Et ecce unus de filiis Israel intravit coram fratribus suis ad scortum Madianitidem, vidente Moyse, & omni turba filiorum Israel, qui flebant ante fores tabernaculi.

7 * Quod cum vidisset Phinees filius Eleazari filii Aaron sacerdotis, surrexit de medio multitudinis, & arrepto pugione,

8 Ingressus est post virum Israelitem in lupanar, & perfodit ambos simul, virum scilicet & mulierem in locis genitalibus. Cessavitque

C

plaga à filiis Israel:

9 Et occisi sunt vigintiquatuor millia hominum.

10 Dixitque Dominus ad Moysen:

11 Phinees filius Eleazari filii Aaron sacerdotis avertit iram meam à filiis Israel: quia zelo meo commotus est contra eos, ut non ipse delerem filios Israel in zelo meo.

12 Idcirco loquere ad eum: * Ecce do ei pacem fœderis mei,

13 Et erit tam ipsi quam semini ejus pactum sacerdotii sempiternum, quia zelatus est pro Deo suo, & expiavit scelus filiorum Israel.

14 Erat autem nomen viri Israelitæ, qui occisus est cum Madianitide, Zambri filius Salu, dux de cognatione & tribu Simeonis.

15 Porrò mulier Madianitis, quæ pariter interfecta est, vocabatur Cozbi, filia Sur principis nobilissimi Madianitarum.

16 Locutusque est Dominus ad Moysen, dicens:

17 * Hostes vos sentiant Madianitæ, & percutite eos:

18 Quia & ipsi hostiliter egerunt contra vos, & decepere insidiis per idolum Phogor, & Cozbi filiam ducis Madian sororem suam, quæ percussa est in die plagæ pro sacrilegio Phogor.

CAPUT XXVI.

Numerantur Israelitæ per singulas tribus, qui bello apti, sunt terram promissionis ingressuri: & juxta hanc dinumerationem jubetur illis terra dividi.

1 POstquam noxiorum sanguis effusus est, dixit Dominus ad Moysen & Eleazarum filium Aaron sacerdotem. A

2 * Numerate omnem summam filiorum Israel à viginti annis & supra, per domos & cognationes suas, cunctos qui possunt ad bella procedere. * Supr. 1. a. 2. 3

3 Locuti sunt itaque Moyses & Eleazar sacerdos in campestribus Moab super Jordanem contra Jericho, ad eos qui erant

4 A viginti annis & supra, sicut Dominus imperaverat, quorum iste est numerus:

5 Ruben primogenitus Israel. * hujus filius, Henoch, à quo familia Henochitarum: & Phallu, à quo familia Phalluitarum: * Gen. 46. a. 9. Exod 6 b. 14. 1. Par. 5. a. 3.

6 Et Hesron, a quo familia Hesronitarum: & Charmi, à quo familia Charmitarum.

7 Hæ sunt familiæ de stirpe Ruben: quarum numerus inventus est, quadraginta tria millia & septingenti triginta.

8 Filius Phallu, Eliab.

9 Hujus filii, Namuel & Dathan & Abiron. B
isti sunt Dathan & Abiron principes populi, * Supe 16. a. 1.
* qui surrexerunt contra Moysen & Aaron in seditione Core, quando adversus Dominum rebellaverunt:

10 Et aperiens terra os suum devoravit Core, morientibus plurimis, quando combussit ignis ducentos quinquaginta viros. Et factum est grande miraculum,

11 Ut, Core pereunte, filii illius nõ perirent.

12 Filii Simeon per cognationes suas: Namuel, ab hoc familia Namuelitarum: Jamin, ab hoc familia Jaminitarum: Jachin, ab hoc familia Jachinitarum:

13 Zare, ab hoc familia Zareitarum; Saul, ab hoc familia Saulitarum.

14 Hæ sunt familiæ de stirpe Simeon, quarum omnis numerus fuit, viginti duo millia ducẽti.

15 Filii Gad per cognationes suas: Sephon, ab hoc familia Sephonitarum: Aggi, ab hoc familia Aggitarum: Suni, ab hoc familia Sunitarum:

16 Ozni, ab hoc familia Oznitarum: Her, ab hoc familia Heritarum:

17 Arod, ab hoc familia Aroditarum: Ariel, ab hoc familia Arielitarum.

18 Istæ sunt familiæ Gad, quarum omnis numerus fuit, quadraginta millia quingenti. * Gen. 38. a. 1.

19 * Filii Juda, Her & Onan, qui ambo mortui sunt in terra Chanaan.

20 Fueruntque filii Juda, per cognationes suas: Sela, à quo familia Selaitarum: Phares, à quo familia Pharesitarum: Zare, à quo familia Zareitarum.

21 Porrò filii Phares: Hesron, à quo familia Hesronitarum: & Hamul, à quo familia Hamulitarum.

22 Istæ sunt familiæ Juda, quarum omnis numerus

merus fuit,septuaginta sex millia quingenti.

23 Filii Issachar per cognationes suas: Thola,a quo familia Tholaitarum: Phua,à quo familia Phuaitarum:

24 Iasub,à quo familia Iasubitarum:Semran, à quo familia Semranitarum.

25 Hæ sunt cognationes Issachar,quarum numerus fuit,sexaginta quatuor millia trecenti.

26 Filii Zabulon per cognationes suas:Sared, à quo familia Sareditarum:Elon,à quo familia Elonitarum:Ialel,à quo familia Ialelitarum.

27 Hæ sunt cognationes Zabulon,quarum numerus fuit, sexaginta millia quingenti.

28 Filii Ioseph per cognationes suas,Manasse & Ephraim.

D 29 De Manasse ortus est Machir, à quo familia Machiritarum. * Machir genuit Galaad, a quo familia Galaaditarum. (* Iosue 17.a.1.)

30 Galaad habuit filios: Iezer,à quo familia Iezeritarũ: & Helec,à quo familia Helecitarũ.

31 Et Asriel, à quo familia Asrielitarum: & Sechem,a quo familia Sechemitarum:

32 Et Semida, à quo familia Semidaitarum: * & Hepher,à quo familia Hepheritarum. (* Infra 27.a.1.)

33 Fuit autem Hepher pater Salphaad,qui filios non habebat, sed tantum filias, quarum ista sunt nomina: * Maala,& Noa,& Hegla, & Melcha, & Thersa. (* Infra 27.a.1.)

34 Hæ sunt familiæ Manasse, & numerus earum,quinquaginta duo millia septingenti.

35 Filii autem Ephraim per cognationes suas,fuerunt hi: Suthala, à quo familia Suthalaitarum: Becher,à quo familia Becheritarum: Thehen, à quo familia Thehenitarum.

36 Porrò filius Suthala fuit Heran, à quo familia Heranitarum.

E 37 Hæ sunt cognationes filiorum Ephraim, quarum numerus fuit,triginta duo millia quingenti.

38 Isti sunt filii Ioseph per familias suas.Filii Beniamin in cognationibus suis: Bela,à quo familia Belaitarum: Asbel,a quo familia Asbelitarum: Ahiram,a quo familia Ahiramitarum:

39 Supham,a quo familia Suphamitarum:Hupham,a quo familia Huphamitarum.

40 Filii Bela: Hered, & Noeman. De Hered, familia Hereditarum: de Noeman, familia Noemanitarum.

41 Hi sunt filii Beniamin per cognationes suas, quorum numerus fuit, quadraginta quinque millia sexcenti.

42 Filii Dan per cognationes suas: Suham, à quo familia Suhamitarum. hæ sunt cognationes Dan per familias suas.

43 Omnes fuere Suhamitæ, quorum numerus erat,sexaginta quatuor millia quadringenti.

44 Filii Aser per cognationes suas: Iemna, à quo familia Iemnaitarum: Iessui,a quo familia Iessuitarum: Brie à quo familia Brieitarum.

45 Filii Brie: Heber, à quo familia Heberitarum: & Melchiel,à quo familia Melchielitarũ.

46 Nomen autem filiæ Aser,fuit Sara.

47 Hæ cognationes filiorum Aser,& numerus eorum,quinquaginta tria millia quadringenti.

F 48 Filii Nephthali per cognationes suas: Iesiel,à quo familia Iesielitarum:Guni,à quo familia Gunitarum:

49 Ieser,à quo familia Ieseritarum: Sellem,à quo familia Sellemitarum.

50 Hæ sunt cognationes filiorum Nephthali per familias suas:quorum numerus,quadraginta quinque millia quadringenti.

51 Ista est summa filiorum Israel,qui recensiti sunt, sexcenta millia, & mille septingenti triginta.

52 Locutusque est Dñs ad Moysen, dicens.

53 Istis dividetur terra iuxta numerum vocabulorum in possessiones suas.

54 Pluribus maiorem partem dabis, & paucioribus minorem: singulis, sicut nunc recensiti sunt, tradetur possessio:

55 Ita duntaxat ut sors terram tribubus dividat & familiis.

56 Quidquid sorte contigerit, hoc vel plures accipiant, vel pauciores.

57 * Hic quoque est numerus filiorum Levi per familias suas:Gerson,a quo familia Gersonitarum: Caath, à quo familia Caathitarum: Merari,à quo familia Meraritarum.

58 Hæ sunt familiæ Levi: Familia Lobni, familia Hebroni, familia Moholi, familia Musi, familia Core.At vero Caath genuit Amram:

59 Qui habuit uxorem Iochabed filiam Levi,quæ nata est ei in Ægypto. hæc genuit Amram viro suo filios, Aaron & Moysen, & Mariam sororem eorum.

60 De Aaron orti sunt Nadab & Abiu, & Eleazar & Ithamar:

61 * Quorum Nadab & Abiu mortui sunt, cum obtulissent ignem alienum coram Domino.

62 Fueruntque omnes qui numerati sunt, viginti tria millia generis masculini, ab uno mense & supra:quia non sunt recensiti inter filios Israel,nec eis cũ cæteris data possessio est.

63 Hic est numerus filiorum Israel, qui descripti sunt a Moyse & Eleazaro sacerdote, in campestribus Moab supra Iordanem contra Iericho.

64 * Inter quos,nullus fuit eorum qui ante numerati sunt a Moyse & Aarõ in deserto Sinai.

65 * Prædixerat enim Dominus, quod omnes morerentur in solitudine. Nullusque remansit ex eis,nisi Caleb filius Iephone, & Iosue filius Nun.

CAPUT XXVII.

Filiæ Salphaad,deficiente prole mascula, patri succedunt in hæreditatem: dicitque Dominus Moysen moriturum, ubi ex monte Abarim terram promissionis conspexerit, sibique in ducatu populi substituerit Iosue.

1 ACcesserunt * autem filiæ Salphaad, filii Hepher,filii Galaad, filii Machir, filii Manasse, qui fuit filius Ioseph: quarum sunt nomina,Maala,& Noa, & Hegla, & Melcha, & Thersa.

2 Steteruntque coram Moyse & Eleazaro sacerdote,& cunctis principibus populi,ad ostium tabernaculi fœderis, atque dixerunt:

3 Pater noster mortuus est in deserto, nec fuit in seditione, quæ * concitata est contra Dominum sub Core, sed in peccato suo mortuus est:hic non habuit mares filios. Cur tollitur nomen illius de familia sua, quia non habuit filium? Date nobis possessionem inter cognatos patris nostri.

4 * Retulitque Moyses causam earum ad iudicium Domini.

5 Qui

5 Qui dixit ad eum:
6 Justam rem postulant filiæ Salphaad: da
eis possessionem inter cognatos patris sui, &
ei in hæreditatem succedant.
7 Ad filios autem Israel loqueris hæc:
8 Homo cum mortuus fuerit absque filio, ad
filiam ejus transibit hæreditas.
9 Si filiam non habuerit, habebit successo-
res fratres suos.
10 Quod si & fratres non fuerint, dabitis
hæreditatem fratribus patris ejus.
11 Sin autem nec patruos habuerit, dabitur
hæreditas his qui ei proximi sunt. eritque hoc
filiis Israel sanctum lege perpetua, sicut præ-
cepit Dominus Moysi.
12 Dixit quoq; Dominus ad Moysen: *Ascen-
de in montem istum Abarim, & contemplare
inde terram, quam daturus sum filiis Israel.
13 Cumque videris eam, ibis & tu ad popu-
lum tuum, sicut ivit frater tuus Aaron:
14 Quia offendistis me in deserto Sin in con-
tradictione multitudinis, nec sanctificare me
voluistis coram ea super aquas. hæ sunt aquæ
contradictionis in Cades deserti Sin.
15 Cui respondit Moyses:
16 Provideat Dominus Deus spirituum om-
nis carnis hominem, qui sit super multitudi-
nem hanc:
17 Et possit exire & intrare ante eos, & edu-
cere eos vel introducere: ne sit populus Do-
mini sicut oves absque pastore.
18 Dixitque Dominus ad eum: * Tolle Josue
filium Nun, virum in quo est Spiritus, & po-
ne manum tuam super eum.
19 Qui stabit coram Eleazaro sacerdote &
omni multitudine:
20 Et dabis ei præcepta cunctis videntibus,
& partem gloriæ tuæ, ut audiat eum omnis
synagoga filiorum Israel.
21 Pro hoc, si quid agendum erit, Eleazar
sacerdos consulet Dominum. Ad verbum ejus
egredietur & ingredietur ipse, & omnes filii
Israel cum eo, & cætera multitudo.
22 Fecit Moyses ut præceperat Dñs. Cumque
tulisset Josue, statuit eum coram Eleazaro sa-
cerdote & omni frequentia populi.
23 Et impositis capiti ejus manibus, cuncta
replicavit quæ mandaverat Dominus.

CAPUT XXVIII.

Sacrificia quotidiana, & diei septimi, ac calendarum, & de duabus solemnitatibus Azymorum & Hebdomadarum.

A 1 Dixit quoque Dominus ad Moysen:
2 * Præcipe filiis Israel, & dices ad eos:
Oblationem meam & panes, & incensum
odoris suavissimi offerte per tempora sua.
3 Hæc sunt sacrificia quæ offerre debetis:
Agnos anniculos immaculatos duos quotidie
in holocaustum sempiternum:
4 Unum offeretis mane, & alterum ad ves-
perum:
5 Decimam partem ephi similæ, quæ con-
spersa sit oleo purissimo, & habeat quartam
partem hin.
6 Holocaustum juge est quod obtulistis in
monte Sinai in odorem suavissimum incensi
Domini.
7 Et libabitis vini quartam partem hin per
agnos singulos in Sanctuario Domini.
8 Alterumque agnum similiter offeretis ad
vesperam, juxta omnem ritum sacrificii ma-
tutini, & libamentorum ejus, oblationem
suavissimi odoris Domino.
9 * Die autem sabbati offeretis duos agnos B
anniculos immaculatos, & duas decimas si- * Mat. 12.a.5.
milæ oleo conspersæ in sacrificio, & liba
10 Quæ rite funduntur per singula sabbata in
holocaustum sempiternum.
11 In calendis autem offeretis holocaustum
Domino, vitulos de armento duos, arietem
unum, agnos anniculos septem immaculatos,
12 Et tres decimas similæ oleo conspersæ in
sacrificio per singulos vitulos: & duas decimas
similæ oleo conspersæ per singulos arietes:
13 Et decimam decimæ similæ ex oleo in sa-
crificio per agnos singulos. holocaustum sua-
vissimi odoris atque incensi est Domino.
14 Libamenta autem vini, quæ per singulas
fundenda sunt victimas, ista erunt: media
pars hin per singulos vitulos, tertia per arie-
tem, quarta per agnum. hoc erit holocau-
stum per omnes menses, qui sibi anno verten-
te succedunt.
15 Hircus quoque offeretur Domino pro pec- C
catis in holocaustum sempiternum cum liba-
mentis suis.
16 * Mense autem primo, quartadecima die *Exod
mensis, Phase Domini erit, 12.d.
17 Et quintadecima die solemnitas: septem 18.
diebus vescentur azymis. Levit.
18 Quarum dies prima venerabilis & sancta 23.a.5.
erit: omne opus servile non facietis in ea.
19 Offeretisque incensum holocaustũ Domi-
no, vitulos de armento duos, arietem unum,
agnos anniculos immaculatos septem:
20 Et sacrificia singulorum ex simila quæ
conspersa sit oleo, tres decimas per singulos
vitulos, & duas decimas per arietem,
21 Et decimam decimæ per agnos singulos:
id est, per septem agnos.
22 Et hircum pro peccato unum, ut expietur
pro vobis,
23 Præter holocaustum matutinum quod
semper offeretis.
24 Ita facietis per singulos dies septem die-
rum in fomitem ignis, & in odorem suavissi- D
mum Domino, qui surget de holocausto, &
de libationibus singulorum.
25 Dies quoque septimus celeberrimus &
sanctus erit vobis: omne opus servile non fa-
cietis in eo.
26 Dies etiam primitivorum, quando offe-
retis novas fruges Domino, expletis hebdo-
madibus, venerabilis & sancta erit: omne
opus servile non facietis in ea.
27 Offeretisque holocaustum in odorem sua-
vissimum Domino, vitulos de armento duos,
arietem unum, & agnos anniculos immacu-
latos septem:
28 Atque in sacrificiis eorum, similæ oleo
conspersæ tres decimas per singulos vitulos,
per arietes duas,
29 Per agnos decimam decimæ, qui simul
sunt agni septem, hircum quoque
30 Qui mactatur pro expiatione: præter ho-
locaustum sempiternum & liba ejus.
31 Immaculata offeretis omnia cum libatio-
nibus suis.

CAPUT XXIX.

Solemnitates mensis septimi, & quid in eis offerendum sit: nempe solemnitas tubarum, expiationis, & tabernaculorum, quæ octo diebus varias habent oblationes.

1 MEnsis etiam septimi prima dies venerabilis & sancta erit vobis. omne opus servile non facietis in ea, quia dies clangoris est & tubarum.

A

2 Offeretisque holocaustum in odorem suavissimum Dño, vitulum de armento unũ, arietẽ unũ, & agnos anniculos immaculatos septẽ:

3 Et in sacrificiis eorum, similæ oleo conspersæ tres decimas per singulos vitulos, duas decimas per arietem,

4 Unam decimam per agnum, qui simul sunt agni septem:

5 Et hircum pro peccato, qui offertur in expiationem populi,

6 Præter holocaustum calendarum cum sacrificiis suis, & holocaustum sempiternum cũ libationibus solitis. eisdem ceremoniis offeretis in odorem suavissimum incensum Dño.

7 * Decima quoque dies mensis hujus septimi erit vobis sancta atque venerabilis, & affligetis animas vestras: omne opus servile non facietis in ea.

* Lev. 16. 30. & 23. 24. B. & C.

8 Offeretisque holocaustum Domino in odorem suavissimum, vitulum de armento unum, arietem unum, agnos anniculos immaculatos septem:

9 Et in sacrificiis eorum, similæ oleo conspersæ tres decimas per singulos vitulos, duas decimas per arietem,

B

10 Decimam decimæ per agnos singulos, qui sunt simul agni septem:

11 Et hircum pro peccato, absque his quæ offerri pro delicto solent in expiationem, & holocaustum sempiternum, cum sacrificio & libaminibus eorum.

12 Quintadecima vero die mensis septimi, quæ vobis sancta erit atque venerabilis, omne opus servile non facietis in ea, sed celebrabitis solemnitatem Domino septem diebus.

13 Offeretisque holocaustum in odorem suavissimum Domino, vitulos de armento tredecim, arietes duos, agnos anniculos immaculatos quatuordecim:

14 Et in libamentis eorum, similæ oleo conspersæ tres decimas per vitulos singulos, qui sunt simul vituli tredecim: & duas decimas arieti uno, id est, simul arietibus duobus.

15 Et decimam decimæ agnis singulis, qui sunt simul agni quatuordecim:

C

16 Et hircum pro peccato, absq; holocausto sempiterno, & sacrificio, & libamine ejus.

17 In die altero offeretis vitulos de armento duodecim, arietes duos, agnos anniculos immaculatos quatuordecim:

18 Sacrificiaque & libamina singulorum per vitulos & arietes & agnos rite celebrabitis:

19 Et hircum pro peccato, absque holocausto sempiterno, sacrificioque & libamine ejus.

20 Die tertio offeretis vitulos undecim, arietes duos, agnos anniculos immaculatos quatuordecim:

21 Sacrificiaque & libamina singulorum per vitulos & arietes & agnos rite celebrabitis:

22 Et hircum pro peccato, absque holocausto sempiterno, sacrificioque & libamine ejus.

23 Die quarto offeretis vitulos decem, arietes duos, agnos anniculos immaculatos quatuordecim:

24 Sacrificiaque & libamina singulorum per vitulos & arietes & agnos rite celebrabitis:

25 Et hircum pro peccato, absque holocausto sempiterno, sacrificioque ejus & libamine.

26 Die quinto offeretis vitulos novem, arietes duos, agnos anniculos immaculatos quatuordecim:

27 Sacrificiaque & libamina singulorum per vitulos & arietes & agnos rite celebrabitis:

28 Et hircũ pro peccato, absque holocausto sempiterno, sacrificioque ejus & libamine.

29 Die sexto offeretis vitulos octo, arietes duos, agnos anniculos immaculatos quatuordecim:

30 Sacrificiaque & libamina singulorum per vitulos & arietes & agnos rite celebrabitis:

31 Et hircum pro peccato, absque holocausto sempiterno, sacrificioque ejus & libamine.

32 Die septimo offeretis vitulos septem, & arietes duos, agnos anniculos immaculatos quatuordecim:

33 Sacrificiaque & libamina singulorum per vitulos & arietes & agnos rite celebrabitis:

34 Et hircum pro peccato, absque holocausto sempiterno, sacrificioque ejus & libamine.

35 Die octavo, qui est celeberrimus, omne opus servile non facietis,

36 Offerentes holocaustum in odorem suavissimum Domino, vitulum unum, arietem unum, agnos anniculos immaculatos septem:

37 Sacrificiaque & libamina singulorum per vitulos & arietes & agnos rite celebrabitis:

38 Et hircum pro peccato, absque holocausto sempiterno, sacrificioque ejus & libamine.

39 Hæc offeretis Domino in solemnitatibus vestris. præter vota & oblationes spontaneas in holocausto, in sacrificio, in libamine, & in hostiis pacificis.

CAPUT XXX.

De voto ac juramento virorum, & quando puellarum & uxorum vota seu juramenta rata sint, vel irrita.

1 NArravitque Moyses filiis Israel omnia quæ ei Dominus imperarat:

2 Et locutus est ad principes tribuum filiorum Israel: Iste est sermo quem præcepit Dñs:

3 Si quis virorum votum Domino voverit, aut se constrinxerit juramento: non faciet irritum verbum suum, sed omne quod promisit implebit.

4 Mulier si quippiam voverit, & se constrinxerit juramento quæ est in domo patris sui, & in ætate adhuc puellari: si cognoverit pater votum quod pollicita est, & juramentum quo obligavit animam suam, & tacuerit, voti rea erit:

5 Quidquid pollicita est & juravit, opere complebit.

6 Sin autem, statim ut audierit, contradixerit pater: & vota & juramenta ejus irrita erunt, nec obnoxia tenebitur sponsioni, eo quod contradixerit pater.

7 Si maritum habuerit, & voverit aliquid & semel de ore ejus verbum egrediens animam ejus obligaverit juramento:

8 Quo

8 Quo die audierit vir, & non contradixerit
voti rea erit, reddetque quodcumque promi-
serat.
9 Sin autem audiens statim contradixerit,
& irritas fecerit pollicitationes eius, verba-
que quibus obstrinxerat animam suam: pro-
pitius erit ei Dominus.
10 Vidua & repudiata quidquid voverint,
reddent.
11 Uxor in domo viri cum se voto constrin-
xerit & juramento,
12 Si audierit vir, & tacuerit, nec cōtradixe-
rit sponsioni, reddet quodcumque promiserat.
13 Sin autem extemplo contradixerit, non
tenebitur promissionis rea: quia maritus con-
tradixit, & Dominus ei propitius erit.
14 Si voverit, & juramento se constrinxerit,
ut per jeiunium, vel cæterarum rerum absti-
nentiam, affligat animam suam, in arbitrio
viri erit ut faciat, sive non faciat.
15 Quod si audiens vir tacuerit, & in alte-
ram diem distulerit sententiam: quidquid vo-
verat atque promiserat, reddet: quia statim
ut audivit, tacuit.
16 Sin autem contradixerit postquam resci-
vit, portabit ipse iniquitatem eius.
17 Istæ sunt leges, quas constituit Dominus
Moysi, inter virum & uxorem, inter patrem
& filiam, quæ in puellari adhuc ætate est, vel
quæ manet in parentis domo.

CAPUT XXXI.

*Cæsis Madianitis jussu Dei, virgines solæ re-
servantur: substantia ex æquo dividitur pu-
gnantibus & pleb:, primitiæ Sacerdoti ac
Levitis traduntur, gratiæ Deo cum donariis
offerūtur, quod nullus Hebræorum occubuit.*

1 Locutusque est Dominus ad Moysen,
dicens:
2 Ulciscere prius filios Israel de Madianitis,
& sic colligeris ad populum tuum.
3 Statimque Moyses, * Armate, inquit, ex vo-
bis viros ad pugnam, qui possint ultionem
Domini expetere de Madianitis,
4 Mille viri de singulis tribubus eligantur ex
Israel qui mittantur ad bellum.
5 Dederuntque millenos de singulis tribu-
bus, id est, duodecim millia expeditorum ad
pugnam:
6 Quos misit Moyses cum Phinees filio Elea-
zari sacerdotis, vasa quoque sancta, & tubas
ad clangendum tradidit ei.
7 Cumque pugnassent contra Madianitas at-
que vicissent, omnes mares occiderunt,
8 * Et reges eorum, Evi, & Recem, & Sur,
& Hur, & Rebe, quinque principes gentis: Ba-
laam quoq; filium Beor interfecerunt gladio.
9 Cœperuntque mulieres eorum, & parvulos,
omniaque pecora, & cunctam supellectilem,
quidquid habere potuerant depopulati sunt:
10 Tam urbes quam viculos & castella flam-
ma consumpsit.
11 Et tulerunt prędam, & universa quę cepe-
rant, tam ex hominibus quam ex jumentis,
12 Et adduxerunt ad Moysen, & Eleazarum
sacerdotem, & ad omnem multitudinem fi-
liorum Israel. reliqua autem utensilia porta-
verunt ad castra in campestribus Moab juxta
Jordanem contra Jericho.
13 Egressi sunt autem Moyses & Eleazar sa-
cerdos, & omnes principes synagogæ, in oc- C
cursum eorum extra castra.
14 Iratusq; Moyses principibus exercitus, tri-
bunis, & centurionibus qui venerant de bello.
15 Ait: Cur feminas reservastis?
16 Nonne istæ sunt quæ deceperunt filios Is-
rael ad suggestionem Balaam, & prævaricari *Supr.
vos fecerunt in Domino super peccato Pho- 25. d.
gor, unde, & percussus est populus? 17.
17 *Ergo cunctos interficite quidquid est ge-
neris masculini, etiam in parvulis: & mulie- *Iudic
res, quæ noverunt viros in coitu, jugulate: 21. b.
18 Puellas autem & omnes feminas virgines 11.
reservate vobis:
19 Et manete extra castra septem diebus.
Qui occiderit hominem, vel occisum tetige-
rit, lustrabitur die tertio & septimo.
20 Et de omni præda, sive vestimentum fue-
rit, sive vas, & aliquid in utensilia præpara-
tum, de caprarum pellibus, & pilis, & ligno,
expiabitur.
21 Eleazar quoque sacerdos, ad viros exer- D
citus qui pugnaverant, sic locutus est: Hoc *Lev.
est præceptum legis, * quod mandavit Domi- 6. d. 28.
nus Moysi: & 11.
22 Aurum, & argentum, & æs, & ferrum, & c. 33.
plumbum, & stannum, & 15.
23 Et omne quod potest transire per flam- b. 11.
mas, igne purgabitur. quidquid autem ignem
non potest sustinere, aqua expiationis sancti-
ficabitur:
24 Et lavabitis vestimenta vestra die septi-
mo, & purificati postea castra intrabitis.
25 Dixit quoque Dominus ad Moysen:
26 Tollite summam eorum quæ capta sunt,
ab homine usque ad pecus, tu & Eleazar sa-
cerdos & principes vulgi:
27 Dividesque ex æquo prædam, inter eos qui
pugnaverunt egressique sunt ad bellum: & in-
ter omnem reliquam multitudinem.
28 Et separabis partem Domino ab his qui
pugnaverunt & fuerunt in bello, unam ani-
mam de quingentis, tam ex hominibus quam
ex bobus & asinis & ovibus,
29 Et dabis eam Eleazaro sacerdoti, quia E
primitiæ Domini sunt.
30 Ex media quoque parte filiorum Israel
accipies quinquagesimum caput hominum, &
boum, & asinorum, & ovium, cunctorum
animantium, & dabis ea Levitis, qui excu-
bant in custodiis tabernaculi Domini.
31 Feceruntque Moyses & Eleazar, sicut
præceperat Dominus.
32 Fuit autē præda, quam exercitus ceperat,
ovium sexcenta septuaginta quinque millia,
33 Boum septuaginta duo millia,
34 Asinorum sexaginta millia & mille:
35 Animæ hominum sexus feminei, quæ non
cognoverant viros, triginta duo millia.
36 Dataque est media pars his qui in prælio
fuerant, ovium trecenta triginta septem mil-
lia quingentæ:
37 E quibus in partem Domini supputatæ
sunt oves sexcentæ septuaginta quinque.
38 Et de bobus triginta sex millibus, boves F
septuaginta & duo:
39 De asinis triginta millibus quingentis, asi-
ni sexaginta unus:
40 De animabus hominū sedecim millibus,

oefferunt in partem Dñi triginta duæ animæ.
41 Tradiditque Moyses numerum primitia-
rum Domini Eleazaro sacerdoti, sicut fuerat
ei imperatum,
42 Ex media parte filiorum Israel, quam se-
paraverat his qui in prælio fuerant.
43 De media vero parte quæ contigerat re-
liquæ multitudini, id est, de ovibus trecentis
triginta septem millibus quingentis,
44 Et de bobus triginta sex millibus,
45 Et de asinis triginta millibus quingentis.
46 Et de hominibus sedecim millibus,
C 47 Tulit Moyses quinquagesimum caput, &
dedit Levitis, qui excubabant in tabernaculo
Domini, sicut præceperat Dominus.
48 Cumque accessissent principes exercitus
ad Moysen, & tribuni, centurionesque, di-
xerunt:
49 Nos servi tui recensuimus numerum pu-
gnatorum, quos habuimus sub manu nostra:
& ne unus quidem defuit.
50 Ob hanc causam offerimus in donariis
Domini singuli quod in præda auri potuimus
invenire, periscelides & armillas, annulos &
dextralia, ac murænulas, ut depreceris pro
nobis Dominum,
51 Susceperuntque Moyses & Eleazar sacer-
dos, omne aurum in diversis speciebus,
52 Pondo sedecim millia, septingentos quin-
quaginta siclos, a tribunis & centurionibus.
53 Unusquisq; enim quod in præda rapuerat,
suum erat.
54 Et susceptum intulerunt in tabernaculum
testimonii, in monimentum filiorum Israel
coram Domino.

CAPUT XXXII.

*Filiis Ruben & Gad & dimidiæ tribui Ma-
nasse, quod pecoribus abundarent, portio da-
tur trans Jordanem, modo fratres suos in
terram promissionis armati præcedant.*

A 1 Filii autem Ruben & Gad habebant pe-
cora multa, & erat illis in jumentis in-
finita substantia. Cumque vidissent Jazer &
Galaad aptas animalibus alendis terras,
2 Venerũt ad Moysen, & ad Eleazarũ sacer-
dotẽ, & principes multitudinis, atque dixerunt:
3 Ataroth, & Dibon, & Jazer, & Nemra, He-
sebon, & Eleale, & Saban, & Nebo, & Beon,
4 Terra, quam percussit Dominus in conspe-
ctu filiorum Israel, regio uberrima est ad pa-
stum animalium: & nos servi tui habemus ju-
menta plurima:
5 Precamurque si invenimus gratiam coram
te, ut des nobis famulis tuis eam in possessio-
nem, nec facias nos transire Jordanem.
B 6 Quibus respondit Moyses: Numquid fratres
vestri ibunt ad pugnam, & vos hic sedebitis?
7 Cur subvertitis mentes filiorum Israel, ne
transire audeant in locum, quem eis daturus
est Dominus?
8 Nonne ita egerunt patres vestri, quando
misi de Cadesbarne ad explorandam terram?
*Supr. 9 * Cumque venissent usque ad vallem botri,
13. d. lustrata omni regione, subverterunt cor filio-
24. rum Israel, ut non intrarent fines, quos eis
Dominus dedit.
10 Qui iratus juravit, dicens:
11 Si videbunt homines isti, qui ascenderunt
ex Ægypto, a viginti annis & supra, terram,
quam sub juramento pollicitus sum Abraham,
Isaac, & Jacob: & noluerunt sequi me,
12 Præter Caleb filium Jephone Cenezæum,
& Josue filium Nun: isti impleverunt volun-
tatem meam.
13 Iratusque Dominus adversum Israel, cir-
cumduxit eum per desertum quadraginta an-
nis, donec consumeretur universa generatio,
quæ fecerat malum in conspectu ejus.
14 Et ecce, inquit, vos surrexistis pro patri-
bus vestris, incrementa & alumni hominum
peccatorum, ut augeretis furorem Domin
contra Israel.
15 Quod si nolueritis sequi eum, in solitudi
ne populum derelinquet, & vos causa eriti
necis omnium.
16 At illi prope accedentes, dixerunt: Caula
ovium fabricabimus, & stabula jumentorum
parvulis quoque nostris urbes munitas:
17 Nos autem ipsi armati & accincti perge
mus ad prælium ante filios Israel, donec in
troducamus eos ad loca sua. Parvuli nostri
& quidquid habere possumus, erunt in urbibu
muratis, propter habitatorum insidias.
18 Non revertemur in domos nostras, usqu
du possideant filii Israel hæreditatem suam
19 Nec quidquam quæremus trans Jorda
nem, quia jam habemus nostram possessione
in orientali ejus plaga.
20 Quibus Moyses ait: * Si facitis quod pro
mittitis, expediti pergite coram Domino a
pugnam:
21 Et omnis vir bellator armatus Jordane
transeat, donec subvertat Dñs inimicos suos
22 Et subjiciatur ei omnis terra: tunc erit
inculpabiles apud Dñm & apud Israel, & obt
nebitis regiones, quas vultis, coram Domino
23 Sin autem quod dicitis, non feceritis, nu
dubium est quin peccetis in Deum: & scitot
quoniam peccatum vestrum apprehendet vo
24 Ædificate ergo urbes parvulis vestris,
caulas & stabula ovibus ac jumentis: & quo
polliciti estis implete.
25 * Dixeruntque filii Gad & Ruben a
Moysen: Servi tui sumus, faciemus quod j
bet dominus noster.
26 Parvulos nostros, & mulieres, & pecora,
jumenta relinquemus in urbibus Galaad:
27 Nos autẽ famuli tui omnes expediti pe
gemus ad bellum, sicut tu Domine loqueris.
28 Præcepit ergo Moyses Eleazaro sacerd
ti, & Josue filio Nun, & principibus famili
rum per tribus Israel, & dixit ad eos:
29 * Si transierint filii Gad & filii Ruben v
biscum Jordanem omnes armati ad bellu
coram Domino, & vobis fuerit terra subjec
date eis Galaad in possessionem.
30 Sin autem noluerint transire armati v
biscum in terram Chanaan, inter vos habita
di accipiant loca.
31 Responderuntq; filii Gad, & filii Rube
Sicut locutus est dominus servis suis, ita
ciemus:
32 Ipsi armati pergemus coram Domino
terram Chanaan, & possessionem jam su
cepisse nos confitemur trans Jordanem.
33 * Dedit itaque Moyses filiis Gad & Ru
& dimidiæ tribui Manasse filii Joseph, re
Sehon regis Amorrhæi, & regnum Og re
Basan,

Basan, & terram eorum cum urbibus suis per circuitum.

34 Igitur extruxerunt filii Gad, Dibon, & Ataroth, & Aroer,

35 Et Etroth, & Sophan, & Jazer, & Jegbaa,

36 Et Bethnemra, & Betharan, urbes munitas, & caulas pecoribus suis.

37 Filii vero Ruben ædificaverunt Hesebon, & Eleale, & Cariathaim,

38 Et Nabo, & Baalmeon versis nominibus, Sabama quoque: imponentes vocabula urbibus, quas extruxerant.

39 * Porrò filii Machir, filii Manasse perrexerunt in Galaad, & vastaverunt eam interfecto Amorrhæo habitatore ejus.

40 Dedit ergo Moyses terram Galaad Machir filio Manasse, qui habitavit in ea.

41 Jair autem filius Manasse abiit & occupavit vicos ejus, quos appellavit Havoth Jair, id est, Villas Jair.

42 Nobe quoque perrexit, & apprehendit Chanath cum viculis suis: vocavitque eam ex nomine suo Nobe.

CAPUT XXXIII.

Mansionibus 42. filiorum Israel per varia loca in deserto recensitis, Chananæi à Domino jubentur interimi.

1 HÆ sunt mansiones filiorum Israel, qui egressi sunt de Ægypto per turmas suas in manu Moysi & Aaron.

2 Quas descripsit Moyses juxta castrorum loca, quæ Domini jussione mutabant.

3 Profecti igitur de Ramesse mense primo, quintadecima die mensis primi, altera die Phase, filii Israel in manu excelsa, videntibus cunctis Ægyptiis,

4 Et sepelientibus primogenitos, quos percusserat Dominus (nam & in diis eorum exercuerant ultionem)

5 Castrametati sunt in Soccoth.

6 Et de Soccoth venerunt in Etham, quæ est in extremis finibus solitudinis.

7 * Inde egressi venerunt contra Phihahiroth, quæ respicit Beelsephon, & castrametati sunt ante Magdalum.

8 Profectique de Phihahiroth, transierunt per medium mare in solitudinem: & ambulantes tribus diebus per desertum Etham, castrametati sunt in Mara.

9 * Profectiq; de Mara venerunt in Elim, ubi erant duodecim fontes aquarum, & palmæ septuaginta: ibique castrametati sunt.

10 Sed & inde egressi, fixerunt tentoria super mare rubrum. Profectique de mari rubro,

11 Castrametati sunt in deserto Sin.

12 Unde egressi, venerunt in Daphca.

13 Profectique de Daphca, castrametati sunt in Alus.

14 Egressique de Alus, in Raphidim fixere tentoria, *ubi populo defuit aqua ad bibendum.

15 Profectique de Raphidim, castrametati sunt in deserto Sinai.

16 Sed & de solitudine * Sinai egressi, venerunt ad sepulchra concupiscentiæ.

17 * Profectique de sepulchris concupiscentiæ, castrametati sunt in Haseroth.

18 * Et de Haseroth venerunt in Rethma.

19 Profectique de Rethma, castrametati sunt in Remmomphares.

20 Unde egressi, venerunt in Lebna.

21 De Lebna, castrametati sunt in Ressa.

22 Egressique de Ressa venerunt in Ceelatha.

23 Unde profecti, castrametati sunt in monte Sepher.

24 Egressi de monte Sepher, venerunt in Arada,

25 Inde proficiscentes, castrametati sunt in Maceloth.

26 Profectique de Maceloth, venerunt in Thahath.

27 De Thahath, castrametati sunt in Thare.

28 Unde egressi, fixere tentoria in Methca.

29 Et de Methca, castrametati sunt in Hesmona.

30 Profectique de Hesmona, venerunt in Moseroth.

31 Et de Moseroth, castrametati sunt in Benejaacan.

32 Profectique de Benejaacan, venerunt in montem Gadgad. D

33 Unde profecti, castrametati sunt in Jetebatha.

34 Et de Jetebatha, venerunt in Hebrona. Deut. 10. b. 6.

35 Egressique de Hebrona, castrametati sunt in Asiongaber.

36 * Inde profecti, venerunt in desertum Sin hæc est Cades. *Supr. 10. a. 1.

37 Egressique de Cades, castrametati sunt in monte Hor, in extremis finibus terræ Edom.

38 * Ascenditque Aaron sacerdos in montem Hor, jubente Domino: & ibi mortuus est anno quadragesimo egressionis filiorum Israel ex Ægypto, mense quinto, prima die mensis, E *Supr. 20. b. 8. d. 25.

39 Cum esset annorum centum viginti trium. Deut.

40 Audivitque Chananæus rex Arad, qui habitabat ad meridiem, in terram Chanaan venisse filios Israel. 32. g. 50

41 Et profecti de monte Hor, castrametati sunt in Salmona.

42 Unde egressi, venerunt in Phunon.

43 Profectique de Phunon, castrametati sunt in Oboth.

44 Et de Oboth, venerunt in Ijeabarim, quæ est in finibus Moabitarum. F

45 Profectique de Ijeabarim, fixere tentoria in Dibongad.

46 Unde egressi, castrametati sunt in Helmondeblathaim.

47 Egressique de Helmondeblathaim, venerunt ad montes Abarim contra Nabo.

48 Profectique de montibus Abarim, transierunt ad campestria Moab, supra Jordanem contra Jericho.

49 Ibique castrametati sunt de Bethsimoth usque ad Abelsatim in planioribus locis Moabitarum,

50 Ubi locutus est Dominus ad Moysen:

51 Præcipe filiis Israel, & dic ad eos. Quando transieritis Jordanem: intrantes terram Chanaan, Deut. 7. a. 5. G

52 Disperdite cunctos habitatores terræ illius: confringite titulos, & statuas comminuite, atque omnia excelsa vastate, Iudic. 2. a. 2.

53 Mundantes terram, & habitantes in ea. ego enim dedi vobis illam in possessionem,

54 Quam divideris vobis sorte. Pluribus dabitis latiorem, & paucis angustiorem. Singulis

cut sors ceciderit, ita tribuetur hæreditas. Per tribus & familias, possessio dividetur,

55 Sin autem nolueritis interficere habitatores terræ: qui remanserint, erunt vobis quasi clavi in oculis, & lanceæ in lateribus, & adversabuntur vobis in terra habitationis vestrę:

56 Et quidquid illis cogitaveram facere, vobis faciam.

CAPUT XXXIV.

Terræ promissionis situs & limites juxta 4. orbis plagas, eaque sorte dividenda præcipitur, additis illorum nominibus qui eam dividant.

A 1 LOcutusque est Dominus ad Moysen, dicens:

2 Præcipe filiis Israel, & dices ad eos: Cum ingressi fueritis terram Chanaan, & in possessionem vobis sorte ceciderit, his finibus terminabitur:

3 * Pars meridiana incipiet à solitudine Sin,
*Iosue 15.a.1. quæ est juxta Edom: & habebit terminos contra orientem mare salsissimum.

4 Qui circuibunt australem plagam per ascensum Scorpionis, ita ut transeant in Senna, & perveniant a meridie usque ad Cadesbarne: unde egredientur confinia ad villam nomine Adar, & tendent usque ad Asemona.

B 5 Ibitque per gyrum terminus ab Asemona usque ad torrentem Ægypti, & maris magni littore finietur.

6 Plaga autem occidentalis a mari magno incipiet, & ipso fine claudetur.

7 Porro ad septentrionalem plagam à mari magno termini incipient, pervenientes usque ad montem altissimum,

8 A quo venient in Emath usque ad terminos Sedada:

9 Ibuntque confinia usq; ad Zephrona, & villam Enan. hi erunt termini, in parte Aquilonis.

10 Inde metabuntur fines contra orientalem plagam de villa Enan usque Sephama,

11 Et de Sephama descendent termini in Rebla contra fontem Daphnim: inde pervenient contra orientem ad mare Cenereth.

C 12 Et tendent usque ad Jordanem; & ad ultimum salsissimo claudentur mari. Hanc habebitis terram per fines suos in circuitu.

13 Præcepitque Moyses filiis Israel dicens: Hęc erit terra, quam possidebitis sorte, & quam jussit Dominus dari novem tribubus, & dimidiæ tribui.

14 Tribus enim filiorum Ruben per familias suas, & tribus filiorum Gad juxta cognationum numerum, media quoque tribus Manasse,

15 Id est, duæ semis tribus, acceperunt partem suam trans Jordanem contra Jericho ad orientalem plagam.

16 Et ait Dominus ad Moysen:

*Iosue 14.a.1. 17 * Hæc sunt nomina virorum qui terram vobis divident, Eleazar sacerdos, & Josue filius Nun,

D 18 Et singuli principes de tribubus singulis,

19 Quorum ista sunt vocabula: De tribu Juda, Chaleb filius Jephone.

20 De tribu Simeon, Samuel filius Ammiud.

21 De tribu Beniamin, Elidad filius Chaselò.

22 De tribu filiorum Dan, Bocci filius Jogli.

23 Filiorum Joseph de tribu Manasse, Hanniel filius Ephod.

24 De tribu Ephraim, Camuel filius Sephtan.

25 De tribu Zabulon, Elisaphan filius Pharnach.

26 De tribu Issachar, dux Phaltiel filius Ozan.

27 De tribu Aser, Ahiud filius Salomi.

28 De tribu Nephthali, Phedael filius Ammiud.

29 Hi sunt, quibus præcepit Dominus ut dividerent filiis Israel terram Chanaan.

CAPUT XXXV.

Assignari jubentur urbes 48. & suburbana Levitis, & ex iis urbes 6. refugii pro homicidio non voluntario: lex homicidii voluntarii, & non voluntarii, unius testimonio nemo puniendus.

1 HÆc quoque locutus est Dominus ad Moysen in campestribus Moab supra Jordanem, contra Jericho:

2 * Præcipe filiis Israel ut dent Levitis de possessionibus suis

3 Urbes ad habitandum, & suburbana earum per circuitum: ut ipsi in oppidis maneant, & suburbana sint pecoribus ac jumentis:

4 Quæ a muris civitatum forinsecus, per circuitum, mille passuum spatio tendentur.

5 Contra orientem duo millia erunt cubiti, & contra meridiem similiter erunt duo millia: ad mare quoque, quod respicit ad occidentem, eadem mensura erit, & septentrionalis plaga æquali termino finietur, eruntque urbes in medio, & foris suburbana.

6 * De ipsis autem oppidis, quæ Levitis dabitis, sex erunt in fugitivorum auxilia separata, ut fugiat ad ea qui fuderit sanguinem: & exceptis his, alia quadraginta duo oppida.

7 Id est, simul quadraginta octo cum suburbanis suis.

8 Ipsaque urbes, quæ dabuntur de possessionibus filiorum Israel, ab his qui plus habent, plures auferentur: & qui minus, pauciores: singuli juxta mensuram hæreditatis suæ dabunt oppida Levitis. B

9 Ait Dominus ad Moysen:

10 Loquere filiis Israel, & dices ad eos: *Quando transgressi fueritis Jordanem in terram Chanaan,

11 Decernite quæ urbes esse debeant in præsidia fugitivorum, qui nolentes sanguinem fuderint:

12 In quibus cum fuerit profugus, cognatus occisi non poterit eum occidere, donec stet in conspectu multitudinis, & causa illius judicetur.

13 De ipsis autem urbibus, quæ ad fugitivorum subsidia separantur,

14 Tres erunt trans Jordanem, & tres in terra Chanaan,

15 Tam filiis Israel quam advenis atque peregrinis, ut confugiat ad eas qui nolens sanguinem fuderit.

16 Si quis ferro percusserit, & mortuus fuerit qui percussus est: reus erit homicidii, & ipse morietur.

17 Si lapidem jecerit, & ictus occubuerit: similiter punietur.

18 * Si ligno percussus interierit: percussoris sanguine vindicabitur.

19 Pro-

19 Propinquus occisi, homicidam interficiet: statim ut apprehenderit eum, interficiet.

20 Si per odium quis hominem impulerit, vel fecerit quippiam in eum per insidias:

21 Aut cum esset inimicus, manu percusserit, & ille mortuus fuerit: percussor, homicidii reus erit. cognatus occisi statim ut invenerit eum, jugulabit.

22 Quod si fortuitu, & absque odio

23 Et inimicitiis quidquam horum fecerit,

24 Et hoc audiente populo fuerit comprobatum, atque inter percussorem & propinquum sanguinis quæstio ventilata:

25 Liberabitur innocens de vltoris manu, & reducetur per sententiam in urbem, ad quam confugerat, manebitque ibi, donec sacerdos magnus, qui oleo sancto unctus est, moriatur.

26 Si interfector extra fines urbium, quæ exulibus deputatæ sunt

27 Fuerit inventus, & percussus ab eo qui ultor est sanguinis: absque noxa erit qui eum occiderit.

28 Debuerat enim profugus usque ad mortem Pontificis in urbe residere. postquam autem ille obierit, homicida revertetur in terram suam.

29 Hæc sempiterna erunt, & legitima in cunctis habitationibus vestris.

30 Homicida sub testibus punietur: ad unius testimonium nullus condemnabitur.

31 Non accipietis pretium ab eo qui reus est sanguinis, statim & ipse morietur.

32 Exules & profugi ante mortem Pontificis nullo modo in urbes suas reverti poterunt:

33 Ne polluatis terram habitationis vestræ, quæ insontium cruore maculatur: nec aliter expiari potest, nisi per ejus sanguinem, qui alterius sanguinem fuderit.

34 Atque ita emundabitur vestra possessio, me commorante vobiscum: ego enim sum Dominus qui habito inter filios Israel.

CAPUT XXXVI.

Lex fertur, ut filiæ paternam hæreditatem adeuntes nubant contribulibus suis, ne tribus per connubia misceantur, & possessiones confundantur.

1 Accesserunt * autem & principes familiarum Galaad filii Machir, filii Manasse, de stirpe filiorum Joseph: locutique sunt Moysi coram principibus Israel, atque dixerunt: A * Sup. 17.a.1.

2 Tibi Domino nostro, præcepit Dominus ut Terram sorte divideres filiis Israel, & ut filiabus Salphaad fratris nostri dares possessionem debitam patri:

3 Quas si alterius tribus homines vxores acceperint, sequetur possessio sua & translata ad aliam tribum, de nostra hæreditate minuetur:

4 Atque ita fiet, ut cum jubileus, id est, quinquagesimus annus remissionis advenerit, confundatur sortium distributio, & aliorum possessio ad alios transeat. B

5 Respondit Moyses filiis Israel, & Domino præcipiente, ait: Recte tribus filiorum Joseph locuta est.

6 Et hæc lex super filiabus Salphaad à Domino promulgata est: *Nubant quibus volunt, C * Tob. 7.d.14.
tantum vt suæ tribus hominibus:

7 Ne commisceatur possessio filiorum Israel de tribu in tribum. Omnes enim viri ducent uxores de tribu & cognatione sua:

8 Et cunctæ feminæ de eadem tribu maritos accipient: ut hereditas permaneat in familiis,

9 Nec sibi misceantur tribus, sed ita maneant

10 Ut a Domino separatæ sunt. Feceruntque filiæ Salphaad, ut fuerat imperatum.

11 Et nupserunt, Maala, & Thersa, & Hegla, & Melcha, & Noa, filiis patrui sui

12 De familia Manasse, qui fuit filius Joseph: & possessio, quæ illis fuerat attributa, mansit in tribu & familia patris earum.

13 Hæc sunt mandata atque judicia, quæ mandavit Dominus per manum Moysi ad filios Israel, in campestribus Moab supra Jordanem contra Jericho.

LIBER DEVTERONOMII,

HEBRAICE ELLE HADDEBARIM.

CAPUT I.

Brevis repetitio eorum quæ Israeli in deserto contigerant; pœnaque infideli populo inflicta vel mortis, vel peregrinationis per 40. annos.

A HÆc sunt verba, quæ locutus est Moyses ad omnem Israel trans Iordanem in solitudine campestri, contra mare rubrum, inter Pharan & Thophel & Laban & Haseroth, ubi auri est plurimum.

2 Undecim diebus de Horeb per viam montis Seir usque ad Cadesbarne.

3 Quadragesimo anno, undecimo mense, prima die mensis, locutus est Moyses ad filios Israel omnia quæ præceperat illi Dominus, vt diceret eis:

*Num 21,c.14 4 * Postquam percussit Sehon regem Amorrhæorum, qui habitavit in Hesebon: & Og regem Basan, qui mansit in Astaroth, & in Edrai,

B 5 Trans Jordanem in terra Moab. Cœpitque Moyses explanare legem, & dicere:

6 Dominus Deus noster locutus est ad nos in Horeb, dicens: Sufficit vobis quod in hoc monte mansistis:

7 Reuertimini, & venite ad montem Amorrhæorum, & ad cætera quæ ei proxima sunt campestria atque montana & humiliora loca contra meridiem, & juxta littus maris, terram Chananæorum, & Libani usque ad flumen magnum Euphraten.

8 En, inquit, tradidi vobis: ingredimini & possidete eam, super qua jurauit Dominus patribus vestris, Abraham, Isaac, & Jacob, ut daret illam eis, & semini eorum post eos.

*Exod 18,c.18 9 Dixique vobis illo in tempore:

10 * Non possum solus sustinere vos: quia Dominus Deus vester multiplicavit vos, &

C estis hodie sicut stellæ cœli, plurimi.

11 (Dominus Deus patrum vestrorum addat ad hunc numerum multa millia, & benedicat vobis sicut locutus est.)

12 Non valeo solus negotia vestra sustinere, & pondus ac jurgia.

13 Date ex vobis viros sapientes & gnaros, & quorum conversatio sit probata in tribubus vestris, ut ponam eos vobis principes.

14 Tunc respondistis mihi: Bona res est, quam vis facere.

15 Tulique de tribubus vestris viros sapientes & nobiles, & constitui eos principes, tribunos, & centuriones, & quinquagenarios ac decanos, qui docerent vos singula.

16 Præcepique eis, dicens: Audite illos, &

*Ioan. 7,d.24 * quod justum est judicate: sive civis sit ille, sive peregrinus.

*Infra 16,d.19 17 * Nulla erit distantia personarum, ita parvum audietis ut magnum: nec accipietis cujusquam personam, quia Dei judicium est. Quod si difficile vobis visum aliquid fuerit, referte ad me, & ego audiam.

18 Præcepique omnia quæ facere deberetis.

19 Profecti autem de Horeb, transivimus per eremum terribilem & maximam, quam vidistis, per viam montis Amorrhæi sicut præceperat Dominus Deus noster nobis. Cumque venissemus in Cadesbarne,

20 Dixi vobis: Venistis ad montem Amorrhæi, quem Dominus Deus noster daturus est nobis.

21 Vide terram quam Dominus Deus tuus dabit tibi: ascende & posside eam, sicut locutus est Dominus Deus noster patribus tuis: noli timere, nec quidquam paveas.

22 * Et accessistis ad me omnes, atque dixistis: Mittamus viros qui considerent terram: & renuntient per quod iter debeamus ascendere, & ad quas pergere civitates.

23 Cumque mihi sermo placuisset misi ex vobis duodecim viros, singulos de tribubus suis.

24 Qui cum perrexissent, & ascendissent in montana, venerunt usque ad vallem botri: & considerata terra,

25 Sumentes de fructibus ejus, ut ostenderent ubertatem, attulerunt ad nos, atque dixerunt: Bona est terra quam Dominus Deus noster daturus est nobis.

26 Et noluistis ascendere, sed increduli ad sermonem Domini Dei nostri

27 Murmurastis in tabernaculis vestris, atque dixistis: Odit nos Dominus, & idcirco eduxit nos de terra Ægypti, vt traderet nos in manu Amorrhæi, atque deleret.

28 Quo ascendemus? nuntii terruerunt cor nostrum, dicentes: Maxima multitudo est, & nobis statura procerior: urbes magnæ, & ad cœlum usque muniræ, filios Enacim vidimus ibi.

29 Et dixi vobis: Nolite metuere, ne timeatis eos:

30 Dominus Deus, qui ductor est vester, pro vobis ipse pugnabit, sicut fecit in Ægypto cunctis videntibus.

31 Et in solitudine (ipse vidisti) portavit te Dominus Deus tuus, ut solet homo gestare parvulum filium suum, in omni via per quam ambulastis, donec veniretis ad locum istum.

32 Et nec sic quidem credidistis Domino Deo vestro,

33 * Qui præcessit vos in via, & metatus est locum in quo tentoria figere deberetis, nocte ostendens vobis iter per ignem, & die per columnam nubis.

34 Cumque audisset Dominus vocem sermonum vestrorum, iratus juravit & ait:

35 * Non videbit quispiã de hominibus ge-
n. nerationis huius pessimæ Terram bonam quam
d. sub iuramẽto pollicitus sum patribus vestris :
36 Præter Caleb filium Jephone. ipse enim
videbit eam, & ipsi dabo terram, quam calca-
vit, & filiis ejus, quia secutus est Dominum.
37 Nec miranda indignatio in populum,
cum mihi quoque iratus Dominus propter
vos dixerit : Nec tu ingredieris illuc :
38 Sed Josue filius Nun minister tuus, ipse
intrabit pro te. hunc exhortare & robora, &
ipse sorte terram dividet Israeli.
39 Parvuli vestri, de quibus dixistis quod
G captiui ducerentur, & filii qui hodie boni ac
mali ignorant distantiam, ipsi ingredientur :
& ipsis dabo terram, & possidebunt eam.
40 Vos autem revertimini & abite in solitu-
dinem per viam maris rubri.
um. 41 * Et respondistis mihi : Peccavimus Do-
.40 mino : ascendemus & pugnabimus, sicut præ-
cepit Dominus Deus noster. Cumque instru-
cti armis pergeretis in montem,
42 Ait mihi Dominus : Dic ad eos : * Nolite
am. ascendere, neque pugnetis, non enim sum vo-
g. biscum : ne cadatis coram inimicis vestris.
43 Locutus sum, & non audistis : sed adver-
santes imperio Domini, & tumentes super-
bia, ascendistis in montem.
44 Itaque egressus Amorrhæus, qui habita-
bat in montibus, & obviam veniens, perse-
cutus est vos sicut solent apes persequi : &
cecidit de Seir usque Horma.
45 Cumque reversi ploraretis coram Domi-
no, non audivit vos, nec voci vestræ voluit
acquiescere.
40 Sedistis ergo in Cadesbarne multo tem-
pore.

CAPUT II.

*Beneficiorum populo exhibitorum repetitio, pu-
gnæ contra Moab & Ammon prohibitio, re-
gisque Sehon & terræ ipsius expugnatio.*

1 PRofectique inde venimus in solitudi-
A nem, quæ ducit ad Mare rubrum, sicut
mihi dixerat Dominus : & circuivimus mon-
tem Seir longo tempore.
2 Dixitque Dominus ad me :
3 Sufficit vobis circuire montem istum : ite
contra Aquilonem :
4 Et populo præcipe dicens : Transibitis per
terminos fratrum vestrorum filiorum Esau,
qui habitant in Seir, & timebunt vos.
5 Videte ergo diligenter ne moveamini con-
tra eos. neque enim dabo vobis de terra eorũ
quantum potest unius pedis calcare vestigiũ,
quia in possessionem Esau dedi montem Seir.
6 Cibos emetis ab eis pecunia, & comede-
tis : aquam emptam haurietis, & bibetis.
B 7 Dominus Deus tuus benedixit tibi in omni
opere manuum tuarum : novit iter tuum, quo-
modo transieris solitudinem hanc magnam,
per quadraginta annos habitans tecum Do-
minus Deus tuus, & nihil tibi defuit.
8 Cumque transissemus fratres nostros filios
Esau, qui habitabant in Seir, per viam cam-
pestrem de Elath, & de Asiongaber, venimus
ad iter, quod ducit in desertum Moab.
9 Dixitque Dominus ad me : Non pugnes
cõtra Moabitas, nec ineas adversus eos prẹliũ:
non enim dabo tibi quidquam de terra eorum,
quia filiis Lot tradidi Ar in possessionem.
10 Emim primi fuerunt habitatores ejus, po-
pulus magnus, & validus, & tam excelsus, ut de
Enacim stirpe,
11 Quasi gigantes, crederentur, & essent simi-
les filiorum Enacim. Denique Moabitæ appel-
lant eos Emim.
12 In Seir autem prius habitaverunt Horrhæi C
quibus expulsis atque deletis, habitaverunt filii
Esau, sicut fecit Israel in terra possessionis suæ,
quam dedit illi Dominus.
13 Surgentes ergo ut transiremus torrentem
Zared, venimus ad eum.
14 Tempus autem, quo ambulavimus de Ca-
desbarne usque ad transitum torrentis Zared,
triginta & octo annorum fuit : donec consume-
retur omnis generatio hominum bellatorum
de castris, sicut juraverat Dominus :
15 Cujus manus fuit adversum eos, ut inter-
irent de castrorum medio.
16 Postquam autem universi ceciderunt pu-
gnatores,
17 Locutus est Dominus ad me, dicens :
18 Tu transibis hodie terminos Moab, urbem
nomine Ar :
19 Et accedens in vicina filiorum Ammon, D
cave ne pugnes contra eos, nec movearis ad
prælium: non enim dabo tibi de terra filiorum
Ammon, quia filiis Lot dedi eã in possessionẽ.
20 Terra gigantum reputata est : & in ipsa
olim habitaverunt gigantes, quos Ammonitæ
vocant Zomzommim,
21 Populus magnus, & multus, & proceræ lõ-
gitudinis, sicut Enacim, quos delevit Dominus
à facie eorum: & fecit illos habitare pro eis,
22 Sicut fecerat filiis Esau, qui habitant in
Seir, delens Horrhæos, & terram eorum illis
tradens, quam possident usque in præsens.
23 Hevæos quoque, qui habitabant in Hase- E
rim usque Gazan, Cappadoces expulerunt: qui
egressi de Cappadocia deleverunt eos, & ha-
bitaverunt pro illis.
24 Surgite, & transite torrentem Arnon : ecce
tradidi in manu tua Sehon regem Hesebon
Amorrhæorum, & terram ejus incipe posside-
re, & committe adversus eum prælium.
25 Hodie incipiam mittere terrorem atque
formidinem tuam in populos, qui habitant sub
omni cœlo : ut audito nomine tuo paveant, &
in morem parturientium contremiscant, &
dolore teneantur.
26 * Misi ergo nũtios de solitudine Cademoth *Num.
ad Sehõ regẽ Hesebõ verbis pacificis, dicens : 21.c.21
27 Transibimus per terram tuam, publica
gradiemur via : non declinabimus neque ad
dexteram, neque ad sinistram.
28 Alimenta pretio vende nobis, ut vesca-
mur : aquam pecunia tribue, & sic bibemus.
Tantum est ut nobis concedas transitum,
29 Sicut fecerunt filii Esau, qui habitant in F
Seir, & Moabitæ, qui morantur in Ar: donec ve-
niamus ad Jordanem, & transeamus ad terrã,
quam Dominus Deus noster daturus est nobis:
30 Noluitque Sehon rex Hesebon dare no-
bis transitum: quia induraverat Dominus Deus
tuus spiritum ejus, & obfirmaverat cor illius, *Amos
vt traderetur in manus tuas, sicut nunc vides. 2.c.9.
31 Dixitque Dñs ad me: * Ecce cœpi tibi tra-
dere Sehon, & terrã ejus, incipe possidere eam.

32 Egres-

32 Egressusque est Sehon obviam nobis cum omni populo suo ad prælium in Jasa.

33 Et tradidit eum Dominus Deus noster nobis: percussimusque eum cum filiis suis & omni populo suo.

34 Cunctasque urbes in tempore illo cepimus, interfectis habitatoribus earum, viris ac mulieribus & parvulis. non reliquimus in eis quidquam.

35 Absque jumentis, quæ in partem venere prædantium: & spoliis urbium, quas cepimus

36 Ab Aroer, quæ est super ripam torrentis Arnon, oppido quod in valle situm est, usque Galaad. Non fuit vicus & civitas, quæ nostras effugeret manus: omnes tradidit Dominus Deus noster nobis.

37 Absque terra filiorum Ammon, ad quam non accessimus: & cunctis quæ adjacent torrenti Jeboc, & urbibus montanis, universisque locis, a quibus nos prohibuit Dominus Deus noster.

CAPUT III.

Pugna contra Og regem Basan, & lectus ejus, atque sors duarum tribuum & semis citra Jordanem: precatur Moyses ut liceat ei terram promissam ingredi, sed Deus id illi negat: Josue ad cæteros Chananæos debellandos roborat.

1 Itaque conversi ascendimus per iter Basan: * egressusque est Og rex Basan in occursum nobis cum populo suo ad bellandum in Edrai.

A *Intra 39.b.7. Num. 21. g. 33.

2 Dixitque Dominus ad me: Ne timeas eũ: quia in manu tua traditus est cũ omni populo ac terra sua: faciesque ei * sicut fecisti Sehon regi Amorrhæorum, qui habitavit in Hesebon.

*Num. 21. c.21.

3 * Tradidit ergo Dominus Deus noster in manibus nostris etiam Og regem Basan, & universum populum ejus: percussimusque eos usque ad internecionem,

*Num. 21. g.35.

4 Vastantes cunctas civitates illius uno tempore. non fuit oppidum, quod nos effugeret: sexaginta urbes, omnem regionem Argob regni Og in Basan.

5 Cunctæ urbes erant munitæ muris altissimis, portisque & vectibus, absque oppidis innumeris, quæ non habebant muros.

B 6 Et delevimus eos, sicut feceramus Sehon regi Hesebon, disperdentes omnem civitatem, virosque ac mulieres & parvulos:

7 Jumenta autem & spolia urbium diripuimus.

8 Tulimusque illo in tempore terram de manu duorum regum Amorrhæorum, qui erant trans Jordanem: à torrente Arnon usque ad montem Hermon,

9 Quem Sidonij Sarion vocant, & Amorrhæi Sanir:

10 Omnes civitates, quæ sitæ sunt in planitie, & universam terram Galaad & Basan usque ad Selcha & Edrai civitates regni Og in Basan.

11 Solus quippe Og rex Basan restiterat de stirpe gigantum. Monstratur lectus ejus ferreus, qui est in Rabbath filiorum Ammon novem cubitos habens longitudinis, & quatuor latitudinis ad mensuram cubiti virilis manus.

12 Terramque possedimus tempore illo ab Aroer, quæ est super ripam torrentis Arnon, usque ad mediam partem montis Galaad: & civitates illius * dedi Ruben & Gad.

13 Reliquam autem partem Galaad, & omnem Basan regni Og, tradidi mediæ tribui Manasse, omnem regionem Argob: cunctaque Basan vocatur terra gigantum.

14 Jair filius Manasse possedit omnem regionem Argob usque ad terminos Gessuri & Machati. Vocavitque ex nomine suo Basan, C Havoth Jair, id est, Villas Jair, usque in præsentem diem.

15 Machir quoque dedi Galaad.

16 Et tribubus Ruben & Gad dedi de terra Galaad usque ad torrentem Arnon medium torrentis, & confinium usque ad torrentem Jeboc, qui est terminus filiorum Ammon:

17 Et planitiem solitudinis, atque Jordanem, & terminos Cenereth usque ad mare deserti, quod est salsissimum, ad radices montis Phasga contra orientem.

18 Præcepique vobis in tempore illo, dicens: Dominus Deus vester dat vobis terram hanc in hæreditatem, expediti præcedite fratres vestros filios Israel omnes viri robusti:

19 Absque uxoribus, & parvulis, atque jumentis. Novi enim quod plura habeatis pecora, & in urbibus remanere debebunt, quas tradidi vobis,

20 Donec requiem tribuat Dominus fratribus vestris, sicut vobis tribuit: & possideant ipsi etiam Terram, quam daturus est eis trans Jordanem: tunc revertetur unusquisque in possessionem suam, quam dedi vobis.

21 * Josue quoque in tempore illo præcepi, D dicens: Oculi tui viderunt quæ fecit Dominus Deus vester duobus his regibus: sic faciet omnibus regnis, ad quæ transiturus es.

22 Ne timeas eos: Dominus enim Deus vester pugnabit pro vobis.

23 Precatusque sum Dominum in tempore illo, dicens:

24 Domine Deus, tu cœpisti ostendere servo tuo magnitudinem tuam, manumque fortissimam. neque enim est alius Deus, vel in cœlo, vel in terra, qui possit facere opera tua, & comparari fortitudini tuæ.

25 Transibo igitur, & videbo terram hanc optimam trans Jordanem, & montem istum egregium, & Libanum.

26 Iratusque est Dominus mihi propter vos, nec exaudivit me, sed dixit mihi: Sufficit tibi: nequaquam ultra loquaris de hac re ad me.

27 Ascende cacumen Phasga, & oculos tuos circumfer ad occidentem, & ad aquilonem, austrumque & orientem, & aspice. * nec enim transibis Jordanem istum.

28 Præcipe Josue, & corrobora eum atque conforta: quia ipse præcedet populum istum, & dividet eis terram quam visurus es.

29 Mansimusq; in valle contra fanũ Phogor.

CAPUT IV.

Exhortatur Moyses ad servanda Dei præcepta tum beneficiis Dei tum eorum laudibus; comminando transgressoribus, prohibet omnem imaginem quæ ad idololatriam induceret; suam prædicit mortem; tresque urbes refugii separat trans Jordanem pro homicidis involuntariis & casualibus.

1 Et nunc Israel audi præcepta & judicia, quæ ego doceo te: ut faciens ea, vivas, A & in-

& ingrediens possideas terram, quam Dominus Deus patrum vestrorum daturus est vobis.

2 Non addetis ad verbum quod vobis loquor, nec auferetis ex eo: custodite mandata Domini Dei vestri quæ ego præcipio vobis.

[...]m. [...]1.4. 3 * Oculi vestri viderunt omnia quæ fecit Dominus contra Beelphegor, quomodo contriverit omnes cultores ejus de medio vestri.

4 Vos autẽ qui adhæretis Domino Deo vestro, vivitis universi usque in presentem diem.

5 Scitis quod docuerim vos præcepta atque justitias, sicut mandavit mihi Dominus Deus meus: sic facietis ea in terra quam possessuri estis:

6 Et observabitis & implebitis opere. Hæc est enim vestra sapientia & intellectus coram populis, ut audientes universa præcepta hæc, dicant: En populus sapiens & intelligens, gens magna.

B 7 Nec est alia natio tam grandis, quæ habeat deos appropinquantes sibi, sicut Deus noster adest cunctis obsecrationibus nostris.

8 Quæ est enim alia gens sic inclyta, ut habeat ceremonias, justaque judicia, & universam legem, quam ego proponam hodie ante oculos vestros.

9 Custodi igitur temetipsum, & animam tuam solicite: Ne obliviscaris verborum, quæ viderunt oculi tui, & ne excidant de corde tuo cunctis diebus vitæ tuæ. * Docebis ea filios ac nepotes tuos,

[...]xod [...]c. 10 A die in quo stetisti coram Domino Deo tuo in Horeb, quando Dominus locutus est mihi, dicens: Congrega ad me populum, ut audiant sermones meos, & discant timere me omni tempore quo vivunt in terra, doceantque filios suos.

11 Et accessistis ad radices montis, qui ardebat usque ad cœlum: erantque in eo tenebræ, & nubes, & caligo.

12 Locutusque est Dominus ad vos de medio ignis. Vocem verborum ejus audistis, & formam penitus non vidistis.

13 Et ostendit vobis pactum suum, quod præcepit ut faceretis, & decem verba, quæ scripsit in duabus tabulis lapideis.

C 14 Mihique mandavit in illo tempore vt docerem vos ceremonias & judicia, quæ facere deberetis in terra, quam possessuri estis.

15 Custodite igitur solicite animas vestras. Non vidistis aliquam similitudinem, in die qua locutus est vobis Dominus in Horeb de medio ignis:

16 Ne forte decepti faciatis vobis sculptam similitudinem, aut imaginem masculi vel feminæ,

17 Similitudinem omnium jumentorum quæ sunt super terram, vel avium sub cœlo volantium,

18 Atque reptilium quę moventur in terra, sive piscium qui sub terra morantur in aquis:

19 Ne forte elevatis oculis ad cœlum, videas Solem & Lunam, & omnia astra cœli, & errore deceptus adores ea & colas quæ creavit Dominus Deus tuus in ministerium cunctis gentibus, quæ sub cœlo sunt.

20 Vos autem tulit Dominus, & eduxit de fornace ferrea Ægypti, ut haberet populum hæreditarium, sicut est in præsenti die.

21 * Iratusque est Dominus contra me propter sermones vestros, & juravit ut non transirem Jordanem, nec ingrederer terram optimam, quam daturus est vobis. *Supr. 1. 37.

D 22 Ecce morior in hac humo, non transibo Jordanem: vos transibitis, & possidebitis terram egregiam.

23 Cave ne quando obliviscaris pacti Domini Dei tui, quod pepigit tecum: & facias tibi sculptam similitudinem eorum, quæ fieri Dominus prohibuit:

24 * Quia Dominus Deus tuus ignis consumens est, Deus æmulator. *Hebr 12. 29.

25 Si genueritis filios ac nepotes, & morati fueritis in terra, deceptique feceritis vobis aliquam similitudinem, patrantes malum coram Domino Deo vestro, ut eum ad iracundiam provocetis:

26 Testes invoco hodie cœlum & terram, cito perituros vos esse de terra, quam transito Jordane possessuri estis: non habitabitis in ea longo tempore, sed delebit vos Dominus.

27 Atque disperget in omnes gentes, & remanebitis pauci in nationibus, ad quas vos ducturus est Dominus,

28 Ibique servietis diis, qui hominum manu fabricati sunt, ligno & lapidi qui non vident, nec audiunt, nec comedunt, nec odorantur.

E 29 Cumque quæsieris ibi Dominum Deum tuum; invenies eum: si tamen toto corde quęsieris, & tota tribulatione animæ tuæ.

30 Postquam te invenerint omnia quæ prædicta sunt, novissimo tempore reverteris ad Dominum Deum tuum, & audies vocem ejus.

31 Quia Deus misericors, Dñs Deus tuus est: non dimittet te, nec omnino delebit, neque obliviscetur pacti, in quo juravit patribus tuis.

32 Interroga de diebus antiquis, qui fuerunt ante te ex die quo creavit Deus hominem super terram, a summo cœlo usque ad summum ejus, si facta est aliquando hujuscemodi res, aut umquam cognitum est,

33 Ut audiret populus vocem Dei loquentis de medio ignis, sicut tu audisti & vixisti:

F 34 Si fecit Deus ut ingrederetur, & tolleret sibi gentem de medio nationum, per tentationes, signa, atque portenta, per pugnam & robustam manum, extentumque brachium, & horribiles visiones, iuxta omnia quæ fecit pro vobis Dominus Deus vester in Ægypto, videntibus oculis tuis:

35 Ut scires quoniam Dominus ipse est Deus, & non est alius præter eum.

36 De cœlo te fecit audire vocẽ suam, ut doceret te, & in terra ostendit tibi ignẽ suũ maximum, & audisti verba illius de medio ignis,

37 Quia dilexit patres tuos, & elegit semen eorum post eos. * Eduxitque te præcedens in virtute sua magna ex Ægypto, *Exod 13. d. 21.

38 Ut deleret nationes maximas & fortiores te in introitu tuo: & introduceret te, daretque tibi terram earum in possessionem, sicut cernis in præsenti die.

39 Scito ergo hodie, & cogitato in corde tuo, quod Dominus ipse sit Deus in cœlo sursum, & in terra deorsum, & non sit alius.

40 Custodi præcepta ejus atque mandata, quæ ego præcipio tibi: ut bene sit tibi, & filiis tuis post te, & permaneas multo tempore

super

super Terram, quam Dominus Deus tuus daturus est tibi.

G 41 * Tunc separavit Moyses tres civitates
*Num. 35.a.6. trans Jordanem ad orientalem plagam,

42 Ut confugiat ad eas qui occiderit nolens proximum suum, nec sibi fuerit inimicus ante unum & alterum diem, & ad harum aliquam urbium possit evadere:

*Iosue 20.c.8. 43 * Bosor in solitudine, quæ sita est in terra campestri de tribu Ruben: & Ramoth in Galaad, quæ est in tribu Gad; & Golan in Basan, quæ est in tribu Manasse.

44 Ista est lex, quam proposuit Moyses coram filiis Israel,

45 Et hæc testimonia & ceremoniæ atque judicia, quæ locutus est ad filios Israel, quando egressi sunt de Ægypto,

46 Trans Jordanem in valle contra fanum Phogor in terra Sehon regis Amorrhæi, qui habitavit in Hesebon, quem percussit Moyses. Filii quoque Israel egressi ex Ægypto

47 Possederunt terram ejus, & terram Og regis Basan, duorum regum Amorrhæorum, qui erant trans Jordanem ad solis ortum:

48 Ab Aroer, quæ sita est super ripam torrentis Arnon, usque ad montem Sion, qui est & Hermon,

49 Omnem planitiem trans Jordanem ad orientalem plagam usque ad mare solitudinis, & usque ad radices montis Phasga.

C A P V T V.

Præceptorum decalogi repetitio & explanatio: & de timore filiorum Israel, cum Dei vocem audissent, & montem ardere vidissent, ad legis promulgationem.

A 1 Vocavitque Moyses omnem Israelem, & dixit ad eum: Audi Israel ceremonias atque judicia, quæ ego loquor in auribus vestris hodie: discite ea, & opere complete.

2 Dominus Deus noster pepigit nobiscum fœdus in Horeb.

3 Non cum patribus nostris iniit pactũ, sed nobiscũ qui in præsentiarũ sumus, & vivimus.

4 Facie ad faciem locutus est nobis in monte de medio ignis.

5 Ego sequester & medius fui inter Dominum & vos in tempore illo, ut annuntiarem vobis verba ejus: timuistis enim ignem, & non ascendistis in montem, & ait:

*Exod 20.a.2. 6 * Ego Dominus Deus tuus, qui eduxi te de
Levit. terra Ægypti, de domo servitutis:
26.a.1. 7 * Non habebis deos alienos in conspectu
Psal. meo.
80.b.8. 8 * Non facies tibi sculptile, nec similitudi-
*Exod nem omnium, quæ in cœlo sunt desuper, &
20.a.3. quæ in terra deorsum, & quæ versantur in
Psal. aquis sub terra.
80.b.7. 9 * Non adorabis ea, & non coles. Ego
* Lev. enim sum Dominus Deus tuus: Deus æmula-
26.a.1. tor, reddens iniquitatem patrum super filios
Psalm. in tertiam & quartam generationem his qui
96.b.7. oderunt me,
Exod. 20.a.4. 10 Et faciens misericordiam in multa millia
*Exod diligentibus me, & custodientibus præcepta
34. mea.
c.14. 11 * Non usurpabis nomen Domini Dei tui
B frustra: quia non erit impunitus qui super re
*Exod vana nomen ejus assumpserit.
20.b.7. 12 Observa diem sabbati, ut sanctifices eum,

sicut præcepit tibi Dominus Deus tuus.

13 Sex diebus operaberis, & facies omnia opera tua.

14 * Septimus dies sabbati est, id est, requies Domini Dei tui. Non facies in eo quidquam operis tu, & filius tuus, & filia, servus & ancilla, & bos, & asinus, & omne jumentum tuum, & peregrinus qui est intra portas tuas: ut requiescat servus tuus, & ancilla tua, sicut & tu.

15 Memento quod & ipse servieris in Ægypto, & eduxerit te inde Dominus Deus tuus in manu forti, & brachio extento. Idcirco præcepit tibi ut observares diem sabbati.

16 * Honora patrem tuum & matrem, sicut C
præcepit tibi Dominus Deus tuus, ut longo vivas tempore, & bene sit tibi in terra, quam Dominus Deus tuus daturus est tibi.

17 Non occides.

18 Neque mœchaberis.

19 Furtumque non facies.

20 Nec loqueris contra proximum tuum falsum testimonium.

21 * Non concupisces uxorem proximi tui: non domum, non agrum, non servum, non ancillam, non bovem, non asinum, & universa quæ illius sunt.

22 Hæc verba locutus est Dominus ad omnem multitudinem vestram in monte, de medio ignis & nubis & caliginis, voce magna, nihil addens amplius: & scripsit ea in duabus tabulis lapideis, quas tradidit mihi.

23 Vos autem postquam audistis vocem de medio tenebrarum, & montem ardere vidistis, accessistis ad me omnes principes tribuum, & majores natu, atque dixistis:

24 Ecce ostendit nobis Dominus Deus noster majestatem & magnitudinem suam, vocem ejus audivimus de medio ignis, & probavimus hodie, quod loquente Deo cum homine, vixerit homo.

25 Cur ergo moriemur, & devorabit nos ignis hic maximus? Si enim audierimus ultra vocem Dei nostri, moriemur.

26 Quid est omnis caro, ut audiat vocem D
Dei viventis, qui de medio ignis loquitur sicut nos audivimus, & possit vivere?

27 Tu magis accede: & audi cuncta quæ dixerit Dominus Deus noster tibi: loquerisque ad nos, & nos audientes faciemus ea.

28 Quod cum audisset Dominus, ait ad me: Audivi vocem verborum populi hujus quę locuti sunt tibi: bene omnia sunt locuti.

29 Quis det talem eos habere mentem, ut timeant me, & custodiant universa mandata mea in omni tempore, ut bene sit eis, & filiis eorum in sempiternum?

30 Vade & dic eis: Revertimini in tentoria vestra.

31 Tu vero hic sta mecum; & loquar tibi omnia mandata mea, & ceremonias atque judicia: quæ docebis eos, ut faciant ea in terra, quam dabo illis in possessionem.

32 Custodite igitur & facite quæ præcepit Dominus Deus vobis: non declinabitis neque ad dexteram, neque ad sinistram:

33 Sed per viam, quam præcepit Dominus Deus vester, ambulabitis, ut vivatis, & bene sit vobis, & protelentur dies in terra possessionis vestræ.

CA-

CAPUT VI.

Dominus ex toto corde diligendus, eiusque mandata sollicite servanda, & posteris inculcanda.

1 HÆc sunt præcepta & ceremoniæ atq;
judicia, quæ mandavit Dominus
Deus vester ut docerem vos, & faciatis ea in
terra, ad quam transgredimini possidendam:
2 Ut timeas Dñm Deum tuum, & custodias
omnia mandata & præcepta ejus, quæ ego
præcipio tibi, & filiis, ac nepotibus tuis, cun-
ctis diebus vitæ tuæ, ut prolongentur dies tui.
3 Audi Israel, & observa ut facias quæ præ-
cepit tibi Dominus, & bene sit tibi, & multi-
pliceris amplius, sicut pollicitus est Dominus
Deus patrum tuorum tibi terram lacte & melle
manantem.
B 4 Audi Israel, Dominus Deus noster, Domi-
nus tuus est.
5 * Diliges Dominum Deum tuum ex toto
corde tuo, & ex tota anima tua, & ex tota
fortitudine tua.
6 Eruntque verba hæc, quæ ego præcipio ti-
bi hodie, in corde tuo:
7 Et narrabis ea filiis tuis, & meditaberis in
eis sedens in domo tua, & ambulans in itine-
re, dormiens atque consurgens.
8 Et ligabis ea quasi signum in manu tua,
eruntque & movebuntur inter oculos tuos,
9 Scribesq; ea in limine & ostiis domus tuæ.
10 Cumque introduxerit te Dñs Deus tuus in
terram, pro qua juravit patribus tuis, Abrahã,
Isaac, & Jacob: & dederit tibi civitates ma-
gnas & optimas, quas non ædificasti,
11 Domos plenas cunctarum opum, quas non
extruxisti, cisternas, quas non fodisti, vine-
ta & oliveta, quæ non plantasti,
12 Et comederis, & saturatus fueris:
13 Cave diligenter, ne obliviscaris Domini,
qui eduxit te de terra Ægypti, de domo ser-
vitutis. * Dominum Deum tuum timebis, &
C illi soli servies, ac per nomen illius jurabis.
14 Non ibitis post deos alienos cunctarum
gentium, quæ in circuitu vestro sunt:
15 Quoniam Deus æmulator, Dominus Deus
tuus in medio tui: nequando irascatur furor
Domini Dei tui contra te, & auferat te de su-
perficie terræ.
16 Non tentabis Dominum Deum tuum, sicut
tentasti in loco tentationis.
17 Custodi præcepta Domini Dei tui, ac te-
stimonia & ceremonias, quas præcepit tibi:
18 Et fac quod placitum est & bonum in
conspectu Domini, ut bene sit tibi: & ingres-
sus possideas terram optimam, de qua juravit
Dominus patribus tuis,
19 Ut deleret omnes inimicos tuos coram
te, sicut locutus est.
D 20 Cumque interrogaverit te filius tuus cras,
dicens: Quid sibi volunt testimonia hæc, &
ceremoniæ, atque judicia, quæ præcepit Do-
minus Deus noster nobis?
21 Dices ei: Servi eramus Pharaonis in Ægy-
pto, & eduxit nos Dominus de Ægypto in
manu forti:
22 Fecitque signa atque prodigia magna &
pessima in Ægypto contra Pharaonem, & om-
nem domum illius, in conspectu nostro,
23 Et eduxit nos inde, ut introductis daret
terram, super qua juravit patribus nostris.
24 Præcepitque nobis Dominus, ut faciamus
omnia legitima hæc, & timeamus Dominum
Deum nostrum, ut bene sit nobis cunctis die-
bus vitæ nostræ, sicut est hodie.
25 Eritque nostri misericors, si custodieri-
mus & fecerimus omnia præcepta ejus coram
Domino Deo nostro, sicut mandavit nobis.

CAPUT VII.

Nulla cum gentibus societas contrahenda, sed earum aræ, luci ac simulacra delenda: memoratis Dei beneficiis promittit in omnibus auxilium & ubertatem, modo ejus præcepta observent.

1 CUM introduxerit te Dominus Deus A
tuus in terram, quam possessurus in-
grederis, & deleverit gentes multas coram te,
* Hethæum, & Gergezæum, & Amorrhæum, *Exod
Chananæum, & Pherezæum, & Hevæum, & 23. c.
Jebusæum, septem gentes multo majoris nu- 33. &
meri quam tu es, & robustiores te: 34. a. 2.
2 Tradideritq; eas Dns Deus tuus tibi, percu-
ties eas usque ad internecionem. * Non ini- *Exod
bis cum eis fœdus, nec misereberis earum. 23. g.
3 Neque sociabis cum eis conjugia. Filiam 32. &
tuam non dabis filio ejus, nec filiam illius ac- 34. b.
cipies filio tuo: 15. 16.
4 Quia seducet filium tuum, ne sequatur me, *Infra
& ut magis serviat diis alienis. irasceturque 12. a.
furor Domini, & delebit te cito. 3. 14. &
5 Quin potius hæc facietis eis: * Aras eorum a. 1. 16.
subvertite, & confringite statuas, lucosque d. 21.
succidite, & sculptilia comburite. Exod.
6 * Quia populus sanctus es Domino Deo 23. c.
tuo. Te elegit Dominus Deus tuus, ut sis ei 24.
populus peculiaris de cunctis populis, qui sunt B *Infra
super terram. 14. a.
7 Non quia cunctas gentes numero vinceba- 2. &
tis, vobis junctus est Dominus, & elegit vos, 26. d.
cum omnibus sitis populis pauciores: 17.
8 Sed quia dilexit vos Dominus, & custodi-
vit juramentum, quod juravit patribus vestris:
eduxitq; vos in manu forti, & redemit de domo
servitutis, de manu Pharaonis regis Ægypti.
9 Et scies, quia Dominus Deus tuus, ipse est
Deus fortis & fidelis, custodiens pactum &
misericordiam diligentibus se, & his qui cu-
stodiunt præcepta ejus in mille generationes:
10 Et reddens odientibus se statim, ita ut di-
sperdat eos, & ultra non differat, protinus eis
restituens quod merentur.
11 Custodi ergo præcepta & ceremonias atq;
judicia, quæ ego mando tibi hodie ut facias.
12 Si postquam audieris hæc judicia, custo-
dieris ea & feceris, custodiet & Dominus
Deus tuus pactum tibi, & misericordiam quam
juravit patribus tuis:
13 Et diliget te ac multiplicabit, benedicetq;
fructui ventris tui, & fructui terræ tuæ, fru- C
mento tuo, atq; vindemiæ, oleo, & armentis,
gregibus ovium tuarum super terram, pro qua
juravit patribus tuis ut daret eam tibi.
14 Benedictus eris inter omnes populos. * *Exod
Non erit apud te sterilis utriusque sexus, tam 23. f.
in hominibus, quam in gregibus tuis. 26.
15 Auferet Dñs a te omnem languorem: & in-
firmitates Ægypti pessimas, quas novisti, non
inferet tibi, sed cunctis hostibus tuis.
16 Devorabis omnes populos, quos Domi-
nus

nus Deus tuus daturus est tibi. Non parcet eis
oculus tuus, nec servies diis eorum, ne sint in
ruinam tui.
17 Si dixeris in corde tuo: plures sunt gentes
istæ quam ego, quo modo potero delere eas?
18 Noli metuere, sed recordare quæ fecerit
Dñs Deus tuus Pharaoni, & cunctis Ægyptiis,
19 Plagas maximas, quas viderunt oculi tui,
& signa atque portenta, manumque robustam,
& extentum brachium, ut educeret te Dominus
Deus tuus: sic faciet cunctis populis, quos
D metuis.
*Exod 23.c.27 33.a.2 20 * Insuper & crabrones mittet Dominus
Deus tuus in eos, donec deleat omnes atq; disperdat
qui te fugerint, & latere potuerint.
*Infra 24.c.1 21 Non timebis eos, quia Dominus Deus tuus
in medio tui est, Deus magnus & terribilis:
22 Ipse consumet nationes has in conspectu
tuo paulatim atque per partes. Non poteris eas
delere pariter: ne forte multiplicentur contra
te bestiæ terræ.
23 Dabitque eos Dominus Deus tuus in conspectu
tuo: & interficiet illos donec penitus
deleantur.
24 Tradetque reges eorum in manus tuas, &
disperdes nomina eorum sub cœlo: nullus poterit
resistere tibi, donec conteras eos.
*2.Machab. 12.g.40 25 * Sculptilia eorum igne combures: non
concupisces argentum & aurum, de quibus facta
sunt, neque assumes ex eis tibi quidquam,
ne offendas, propterea quia abominatio est
Domini Dei tui.
26 Nec inferes quippiam ex idolo in domum
tuam, ne fias anathema, sicut & illud est. Quasi
spurcitiam detestaberis, & velut inquinamentum
ac sordes abominationi habebis, quia
anathema est.

CAPUT VIII.

Commemorantur beneficia & afflictiones quæ Dominus eis in deserto immiserat, ne illorum & Dei sui fiant immemores.

A 1 OMne mandatum, quod ego præcipio tibi
hodie, cave diligenter ut facias: ut
possitis vivere, & multiplicemini, ingressique
possideatis terram, pro qua juravit Dominus
patribus vestris.
2 Et recordaberis cuncti itineris, per quod
adduxit te Dominus Deus tuus quadraginta
annis per desertum, ut affligeret te, atque tentaret,
& nota fierent quæ in tuo animo versabantur,
utrũ custodires mandata illius, an non.
3 Afflixit te penuria, & dedit tibi cibũ Manna,
quod ignorabas tu & patres tui: ut ostenderet
tibi quod non * in solo pane vivat homo,
*Matt. 4.a.4. Luc. 4.a.4. sed in omni verbo quod egreditur de ore Dei.
4 Vestimentum tuum, quo operiebaris, nequaquam
vetustate defecit, & pes tuus non est subtritus,
B en quadragesimus annus est.
5 Ut recogites in corde tuo, quia sicut erudit
filium suum homo, sic Dominus Deus tuus erudivit
te,
6 Ut custodias mandata Domini Dei tui, &
ambules in viis ejus, & timeas eum.
7 Dominus enim Deus tuus introducet te in
terram bonam, terram rivorum aquarumque &
fontium: in cujus campis & montibus erumpunt
fluviorum abyssi:
8 Terram frumenti, hordei, ac vinearum, in
qua ficus, & malogranata, & oliveta nascuntur:
terram olei ac mellis.
9 Ubi absque ulla penuria comedes pa
tuum, & rerum omnium abundantia per
ris: cujus lapides ferrum sunt, & de mon
ejus æris metalla fodiuntur:
10 Ut cum comederis, & satiatus fueris,
nedicas Domino Deo tuo pro terra opti
quam dedit tibi.
11 Observa, & cave nequando oblivisc
Domini Dei tui, & negligas mandata ejus
que judicia & ceremonias, quas ego præc
tibi hodie:
12 Ne postquam comederis & satiatus
ris, domos pulchras ædificaveris, & habita
ris in eis,
13 Habuerisque armenta boum, & ov
greges, argenti & auri cunctarumque re
copiam,
14 Elevetur cor tuum, & non reminisc
Domini Dei tui, qui eduxit te de terra Ægy
de domo servitutis:
15 Et ductor tuus fuit in solitudine ma
atque terribili, * in qua erat serpens flatu a
rens, & scorpio ac dipsas, & nullæ omn
aquæ: qui eduxit rivos de petra durissima,
16 Et cibavit te manna in solitudine, q
nescierunt patres tui. Et postquam afflixit
probavit, ad extremum misertus est tui,
17 Ne diceres in corde tuo: Fortitudo m
& robur manus meæ, hæc mihi omnia præ
terunt.
18 Sed recorderis Domini Dei tui, quod
vires tibi præbuerit, ut impleret pactum suu
super quo juravit patribus tuis, sicut præ
indicat dies.
19 Sin autem oblitus Domini Dei tui, secu
fueris deos alienos, coluerisque illos & ado
veris: ecce nunc prædico tibi quod omn
dispereas.
20 Sicut gentes, quas delevit Dominus in
troitu tuo, ita & vos peribitis, si inobedien
fueritis voci Domini Dei vestri.

CAPUT IX.

Reprimitur elatio ne futuras victorias sibi, soli Domino adscribant, refricat Moyses puio sua murmura & peccata in deserto, suam pro populo intercessionem.

1 AUdi Israel: Tu transgredieris ho
Jordanem, ut possideas nationes ma
mas & fortiores te, civitates ingentes &
cœlum usque muratas,
2 Populum magnum atque sublimem, fili
Enacim, quos ipse vidisti, & audisti, quibus n
lus potest ex adverso resistere.
3 Scies ergo hodie quod Dominus Deus t
ipse transibit ante te, ignis devorans atq
consumens, qui conterat eos & deleat atq
disperdat ante faciem tuam velociter, sic
locutus est tibi.
4 Ne dicas in corde tuo, cum deleverit e
Dominus Deus tuus in conspectu tuo: Prop
justitiam meam introduxit me Dominus
terram hanc possiderem, cum propter impiet
tes suas istæ deletæ sint nationes.
5 Neque enim propter justitias tuas, & æqu
tatem cordis tui, ingredieris ut possideas te
ras earum: sed quia illæ egerunt impie, intr
eunte te deletæ sunt: & ut compleret verbu
suum Dominus, quod sub juramento pollicit
est

est patribus tuis, Abraham, Isaac, & Jacob.
6 Scito ergo quod non propter iustitias tuas
Dominus Deus tuus dederit tibi terram hanc
optimam in possessionem, cum durissimæ cer-
vicis sis populus.
7 Memento, & ne obliviscaris, quomodo ad
iracundiam provocaveris Dominum Deum
tuum in solitudine. Ex eo die, quo egressus es
ex Ægypto vsque ad locum istum, semper ad-
versum Dominum contendisti.
8 * Nam & in Horeb provocasti eum, & ira-
tus delere te voluit,
9 Quando ascendi in montem, ut acciperem
tabulas lapideas, tabulas pacti quod pepigit
vobiscum Dominus: & perseveravi in monte
quadraginta diebus ac noctibus, panem non
comedens, & aquam non bibens.
10 Deditque mihi Dñs duas tabulas lapideas
scriptas digito Dei, & continentes omnia ver-
ba quæ vobis locutus est in monte de medio
ignis, quando concio populi congregata est.
11 Cumque transissent quadraginta dies, &
totidem noctes, dedit mihi Dominus duas ta-
bulas lapideas, tabulas fœderis,
12 Dixitque mihi: * Surge, & descende hinc
C cito: quia populus tuus, quem eduxisti de Ægy-
pto, deseruerunt velociter viam quam de-
monstrasti eis, feceruntque sibi conflatile.
13 Rursumque ait Dominus ad me: Cerno
quod populus iste duræ cervicis sit:
14 Dimitte me ut conteram eum, & deleam
nomen ejus de sub cœlo, & constituam te su-
per gentem, quæ hac major, & fortior sit.
15 Cumq; de monte ardente descenderem, &
duas tabulas fœderis utraque tenerem manu,
16 Vidissemque vos peccasse Domino Deo
vestro, & fecisse vobis vitulum conflatilem,
ac deseruisse velociter viam ejus, quam vobis
ostenderat:
17 Projeci tabulas de manibus meis, confre-
gique eas in conspectu vestro.
18 Et procidi ante Dominum sicut prius, qua-
draginta diebus & noctibus panem non come-
dens, & aquam non bibens, propter omnia
peccata vestra quæ gessistis contra Dominum,
& eum ad iracundiam provocastis:
19 Timui enim indignationẽ & iram illius,
qua aduersum vos concitatus, delere vos vo-
luit. Et exaudivit me Dominus etiã hac vice.
20 Adversum Aaron quoque vehementer ira-
tus, voluit eum conterere, & pro illo similiter
deprecatus sum.
21 Peccatum autem vestrum quod feceratis,
id est vitulum, arripiens, igne combussi, & in
frustra comminuens, omninoque in pulverem
redigens, projeci in torrentem, qui de monte
descendit.
D 22 * In incendio quoq; & in tentatione, & in
Sepulchris concupiscentiæ provocastis Dñm:
23 Et quando misit vos de Cadesbarne, di-
cens: Ascendite, & possidete terram, quam de-
di vobis, & contempsistis imperium Domini
Dei vestri, & non credidistis ei, neque vocem
ejus audire voluistis:
24 Sed semper fuistis rebelles à die qua nos-
se vos cœpi.
25 Et jacui coram Domino quadraginta die-
bus ac noctibus, quibus eum suppliciter depre-
cabar, ne deleret vos ut fuerat comminatus:
26 Et orans dixi: Domine Deus, ne disperdas
populum tuum, & hæreditatem tuam, quam
redemisti in magnitudine tua, quos eduxisti
de Ægypto in manu forti.
27 Recordare servorum tuorum, Abraham,
Isaac, & Jacob: ne aspicias duritiam populi
hujus, & impietatem atque peccatum:
28 Ne forte dicant habitatores terræ, de qua
eduxisti nos: Non poterat Dominus introdu-
cere eos in terram, quam pollicitus est eis, &
oderat illos: idcirco eduxit, ut interficeret eos
in solitudine.
29 Qui sunt populus tuus & hereditas tua,
quos eduxisti in fortitudine tua magna, & in
brachio tuo extento.

CAPUT X.

Tabularum secundarum instauratio. Levitarum officia: timor & dilectio Dei ad seruanda præcepta mouere debent: præputium cordis circumcidendum, peregrini amandi, & per Dei nomen jurandum.

1 IN * tempore illo dixit Dominus ad me: A
Dola tibi duas tabulas lapideas, * sicut * Exo. 34. a. 1.
priores fuerunt, & ascende ad me in montem:
faciesque arcam ligneam,
2 Et scribam in tabulis verba quæ fuerunt in
bis, quas ante confregisti, ponesq; eas in arca.
3 Feci igitur arcam de lignis Setim. Cumque
dolassem duas tabulas lapideas instar priorum
ascendi in montem, habens eas in manibus.
4 Scripsitque in tabulis, juxta id quod prius
scripserat, verba decem, quæ locutus est Dñs
ad vos in monte de medio ignis, quando po-
pulus congregatus est: & dedit eas mihi.
5 Reuersusque de monte, descendi, & posui
tabulas in arcam, quam feceram, quæ hucusque
ibi sunt, sicut mihi præcepit Dominus. B
6 * Filij autem Israel moverunt castra ex Be- * Num. 33. d. 31
roth filiorum Jacan in Mosera, ubi * Aaron
mortuus ac sepultus est, pro quo, sacerdotio * Num. 20. d. 28
functus est Eleazar filius ejus.
7 Inde venerunt in Gadgad: de quo loco
profecti, castrametati sunt in Jetebatha, in
terra aquarum atque torrentium.
8 Eo tempore separavit tribum Levi, ut por-
taret arcam fœderis Domini, & staret coram
eo in ministerio, ac benediceret in nomine il-
lius usque in præsentem diem.
9 Quam ob rem non habuit Levi partem, ne-
que possessionem cum fratribus suis: quia ipse
Dominus possessio ejus est, sicut promisit ei
Dominus Deus tuus.
10 Ego autem steti in monte, sicut prius, qua- C
draginta diebus ac noctibus: exaudivitque me
Dominus etiam hac vice, & te perdere noluit.
11 Dixitque mihi: Vade, & præcede populum,
vt ingrediatur, & possideat terram, quam ju-
ravi patribus eorum ut traderem eis.
12 Et nunc Israel, quid Dominus Deus tuus
petit a te, nisi ut timeas Dominum Deum
tuum, & ambules in viis ejus, & diligas eum,
ac servias Domino Deo tuo in toto corde tuo,
& in tota anima tua:
13 Custodiasque mandata Domini, & cere- * Act. 10. b. 14.
monias ejus, quas ego hodie præcipio tibi, ut
bene sit tibi?
14 En Domini Dei tui cœlum est, & cœlum 1. Par. 19. c. 7. Iob. 34. b. 19.
cœli, terra, & omnia quæ in ea sunt.
15 Et tamen patribus tuis conglutinatus est
Do-

D Dominus, & amavit eos, elegitque semen eo-
Sup. 6. rum post eos, id est vos, de cunctis genti-
h.9. bus, sicut hodie comprobatur.
Eccli. 16 Circumcidite igitur præputium cordis ve-
35. stri, & cervicem vestrã ne induretis amplius:
c.15. 17 Quia Dominus Deus vester, ipse est Deus
Rom.2 deorum, & Dominus dominantium, Deus ma-
b.11. gnus & potens, & terribilis, * qui personam
Gal. 2. non accipit, nec munera.
b.6. 18 Facit judicium pupillo & viduæ, amat pe-
*Supra regrinum, & dat ei victum atque vestitum.
6.c.13. 19 Et vos ergo amate peregrinos, quia &
Matth. ipsi fuistis advenæ in terra Ægypti.
4.b.10. 20 * Dominum Deum tuum timebis, & ei
Luc. 4. soli servies: ipsi adhærebis, jurabisque in no-
b.8. mine illius.
*Gen. 21 Ipse est laus tua, & Deus tuus, qui fecit ti-
46. bi hæc magnalia & terribilia, quæ viderunt
c.27. oculi tui.
Exod. 22 * In septuaginta animabus descenderunt
1.a.5. patres tui in Ægyptum: & ecce nunc multi-
plicavit te Dñs Deus tuus sicut astra cœli.

CAPUT XI.

Recensentur varia Dei beneficia, multaque bona promittuntur servantibus ejus præcepta, mala autem non servantibus, hoc est, benedictio & maledictio super montes Garizim & Hebal ponenda.

A 1 AMa itaque Dominum Deum tuum, &
observa pręcepta ejus & ceremonias,
judicia atque mandata, omni tempore.
2 Cognoscite hodie quæ ignorant filii vestri,
qui non viderunt disciplinam Domini Dei ve-
stri, magnalia ejus & robustam manum, ex-
tentumque brachium,
3 Signa & opera quæ fecit in medio Ægypti
Pharaoni regi, & universæ terræ ejus.
4 Omnique exercitui Ægyptiorum, & equis
ac curribus: quo modo operuerint eos aquæ
maris rubri, cum vos persequerentur, & dele-
verit eos Dominus usque in præsentem diem:
5 Vobisque quæ fecerit in solitudine, donec
veniretis ad hunc locum:
*Num. 6 Et * Dathan atque Abiron filiis Eliab, qui
16.a fuit filius Ruben: quos * aperto ore suo terra
*Num. absorbuit, cum domibus & tabernaculis, &
16. universa substantia eorum, quam habebant
c.32. in medio Israel.
7 Oculi vestri viderunt omnia opera Domi-
ni magna quæ fecit,
B 8 Ut custodiatis universa mandata illius,
quæ ego hodie præcipio vobis, & possitis in-
troire, & possidere terrã, ad quam ingredimini,
9 Multoque in ea vivatis tempore: quam
sub juramento pollicitus est Dominus patri-
bus vestris, & semini eorum, lacte & melle
manantem.
10 Terra enim, ad quam ingrederis possiden-
dam, non est sicut terra Ægypti, de qua exi-
sti, ubi jacto semine in hortorum morem aquę
ducuntur irriguæ:
11 Sed montuosa est & campestris, de cœlo
expectans pluvias.
12 Quam Dominus Deus tuus semper invi-
sit, & oculi illius in ea sunt à principio anni
usque ad finem ejus.
*Supra 13 *Si ergo obedieritis mandatis meis, quæ
10. ego hodie præcipio vobis, ut diligatis Do-
c.12. minum Deum vestrum, & serviatis ei in toto
corde vestro, & in tota anima vestra:
14 Dabit pluviam terrę vestrę temporaneam
& serotinam, ut colligatis frumentum, & vi-
num, & oleum,
15 Fœnumque ex agris ad pascenda jumen-
ta, & ut ipsi comedatis ac saturemini.
16 Cavete ne forte decipiatur cor vestrum
& recedatis a Domino, serviatisque diis alie-
nis, & adoretis eos:
17 Iratusque Dominus claudat cœlum, &
pluviæ non descendant, nec terra det germen
suum, pereatisque velociter de terra optima,
quam Dominus daturus est vobis.
18 * Ponite hæc verba mea in cordibus & in C
animis vestris, & suspendite ea pro signo in
manibus, & inter oculos vestros collocate.
19 Docete filios vestros ut illa meditentur,
quando sederis in domo tua, & ambulaveris
in via, & accubueris atque surrexeris.
20 Scribes ea super postes & Januas domus
tuæ:
21 Ut multiplicentur dies tui, & filiorum
tuorũ, in terra quã juravit Dñs patribus tuis,
ut daret eis quamdiu cœlum imminet terræ.
22 Si enim custodieritis mandata quæ ego
præcipio vobis, & feceritis ea, ut diligatis Do-
minum Deum vestrum, & ambuletis in omni-
bus viis ejus, adhærentes ei,
23 Disperdet Dominus omnes gentes istas
ante faciem vestram, & possidebitis eas, quæ
majores & fortiores vobis sunt.
24 * Omnis locus, quem calcaverit pes ve-
ster, vester erit. A deserto, & à Libano, à flu-
mine magno Euphrate usque ad mare occi-
dentale erunt termini vestri.
25 Nullus stabit contra vos: terrorem ve- D
strum & formidinem dabit Dominus Deus ve-
ster super omnem terram quam calcaturi estis,
sicut locutus est vobis.
26 En propono in conspectu vestro hodie be-
nedictionem & maledictionem:
27 Benedictionē, si obedieritis mandatis Dñi
Dei vestri, quæ ego hodie præcipio vobis:
28 Maledictionem, si non obedieritis man-
datis Domini Dei vestri, sed recesseritis de
via, quam ego nunc ostendo vobis, & ambu-
laveritis post deos alienos, quos ignoratis.
29 Cum vero introduxerit te Dominus Deus
tuus in terram ad quam pergis habitandam,
pones benedictionem super montem Garizim,
maledictionem super montem Hebal:
30 Qui sunt trans Jordanem, post viam quæ
vergit ad solis occubitum, in terra Chana-
næi, qui habitat in campestribus contra Gal-
galam, quæ est juxta vallem tendentem & in-
trantem procul.
31 Vos enim transibitis Jordanem, ut possi-
deatis terram, quã Dominus Deus vester datu-
rus est vobis, ut habeatis & possideatis illam.
32 Videte ergo ut impleatis ceremonias at-
que judicia, quæ ego hodie ponam in conspe-
ctu vestro.

CAPUT XII.

Præcipit exterminari idololatriam, decimas ac primitias reddi; sacrificia certo loco tribui, & comedi; à sanguine & omni cibo immundo abstineri.

1 HÆc sunt præcepta atque judicia, quæ
facere debetis in terra, quam Domi-
nus

nus Deus patrum tuorum daturus est tibi, ut possideas eam cunctis diebus quibus super humum gradieris.

2 Subvertite omnia loca, in quibus coluerunt gentes, quas possessuri estis, deos suos super montes excelsos, & colles, & subter omne lignum frondosum.

3 * Dissipate aras eorum, & confringite statuas, lucos igne comburite, & idola comminuite: disperdite nomina eorum de locis illis.

4 Non facietis ita Domino Deo vestro:

5 Sed ad locum, quem elegerit Dominus Deus vester de cunctis tribubus vestris, ut ponat nomen suum ibi, & habitet in eo, venietis:

6 Et offeretis in loco illo holocausta & victimas vestras, decimas & primitias manuum vestrarum, & vota atque donaria, primogenita boum, & ovium.

7 Et comedetis ibi in conspectu Domini Dei vestri: ac lætabimini in cunctis, ad quæ miseritis manum vos & domus vestræ, in quibus benedixerit vobis Dominus Deus vester.

8 Non facietis ibi quæ nos hic facimus hodie, singuli quod sibi rectum videtur.

9 Neque enim usque in præsens tempus venistis ad requiem, & possessionem, quam Dominus Deus vester daturus est vobis.

B 10 Transibitis Jordanem, & habitabitis in terra, quam Dominus Deus vester daturus est vobis, ut requiescatis a cunctis hostibus per circuitum, & absque ullo timore habitetis,

11 In loco quem elegerit Dominus Deus vester, ut sit nomen ejus in eo. illuc omnia, quæ præcipio, conferetis, holocausta, & hostias, ac decimas, & primitias manuum vestrarum: & quidquid præcipuum est in muneribus, quæ vovebitis Domino.

12 Ibi epulabimini coram Domino Deo vestro, vos & filii ac filiæ vestræ, famuli & famulæ, atque Levites qui in urbibus vestris commoratur. neque enim habet aliam partem & possessionem inter vos.

13 Cave ne offeras holocausta tua in omni loco, quem videris:

14 Sed in eo, quem elegerit Dominus, in una tribuum tuarum offeres hostias, & facies quæcumque præcipio tibi.

15 Sin autem comedere volueris, & te esus carnium delectaverit, occide, & comede juxta benedictionem Domini Dei tui, quam dedit tibi in urbibus tuis: sive immundum fuerit, hoc est, maculatum & debile: sive mundum, hoc est, integrum & sine macula, quod offerre licet, sicut capream & cervum, comedes,

16 Absque esu dumtaxat sanguinis, quem super terram quasi aquam effundes.
C

17 Non poteris comedere in oppidis tuis decimam frumenti, & vini, & olei tui, primogenita armentorum & pecorum, & omnia quæ voveris, & sponte offerre volueris, & primitias manuum tuarum:

18 Sed coram Domino Deo tuo comedes ea, in loco quem elegerit Dominus Deus tuus, tu & filius tuus, & filia tua, & servus & famula, atq; Levites qui manet in urbibus tuis: & lætaberis, & reficieris coram Domino Deo tuo, in cunctis ad quæ extenderis manum tuam.

19 Cave ne derelinquas Levitem in omni tempore quo versaris in terra.

20 * Quando dilataverit Dominus Deus tuus terminos tuos, * sicut locutus est tibi, & volueris vesci carnibus, quas desiderat anima tua: *Gen. 18.c.14 *Infra 19.b.8.

21 Locus autem, quem elegerit Dominus Deus tuus ut sit nomen ejus ibi, si procul fuerit, occides de armentis & pecoribus, quæ habueris, sicut præcepi tibi, & comedes in oppidis tuis, ut tibi placet. *Exod. 34.c.14.

22 Sicut comeditur caprea & cervus, ita vesceris eis: & mundus & immundus in commune vescentur.

23 Hoc solum cave, ne sanguinem comedas; sanguis enim eorum pro anima est: & idcirco non debes animam comedere cum carnibus:

24 Sed super terram fundes quasi aquam. D

25 Ut bene sit tibi & filiis tuis post te, cum feceris quod placet in conspectu Domini.

26 Quæ autem sanctificaveris, & voveris Domino, tolles, & venies ad locum, quem elegerit Dominus;

27 Et offeres oblationes tuas carnem & sanguinem super altare Domini Dei tui: sanguinem hostiarum fundes in altari: carnibus autem ipse vesceris.

28 Observa & audi omnia quæ ego præcipio tibi, ut bene sit tibi & filiis tuis post te in sempiternum, cum feceris quod bonum est & placitum in conspectu Domini Dei tui.

29 * Quando disperdiderit Dominus Deus tuus ante faciem tuam gentes, ad quas ingredieris possidendas, & possederis eas, atque habitaveris in terra earum: *Infra 19.a.1.

30 Cave ne imiteris eas, postquam te fuerint introeunte subversæ, & requiras ceremonias earum, dicens: Sicut coluerunt gentes istæ deos suos, ita & ego colam.

31 Non facies similiter Domino Deo tuo. Omnes enim abominationes, quas aversatur Dominus, fecerunt diis suis, offerentes filios & filias, & comburentes igni.

32 Quod præcipio tibi, hoc tantum facito Domino: nec addas quidquam, nec minuas.

CAPUT XIII.

Pseudopropheta à Deo avertens occidi debet, quantumvis propinquus sit vel amicus; imo & urbs vastari funditus, cujus habitatores id facere conati fuerint.

1 Si surrexerit in medio tui prophetes, aut qui somnium vidisse se dicat, & prædixerit signum atque portentum, A

2 Et evenerit quod locutus est, & dixerit tibi: Eamus, & sequamur deos alienos quos ignoras, & serviamus eis:

3 Non audies verba prophetæ illius aut somniatoris: quia tentat vos Dominus Deus vester, ut palam fiat utrum diligatis eum an non, in toto corde, & in tota anima vestra.

4 Dominum Deum vestrum sequimini, & ipsum timete, & mandata illius custodite, & audite vocē ejus: ipsi servietis, & ipsi adhærebitis.

5 Propheta autem ille aut fictor somniorum interficietur: quia locutus est ut vos averteret a Domino Deo vestro, qui eduxit vos de Terra Ægypti, & redemit vos de domo servitutis: ut errare te faceret de via, quam tibi præcepit Dñs Deus tuus: & auferes malū de medio tui. B

6 Si tibi voluerit persuadere frater tuus filius matris tuæ, aut filius tuus vel filia, sive uxor quæ est in sinu tuo, aut amicus, quem diligis ut

animam tuam,clam dicens : Eamus,& serviamus diis alienis,quos ignoras tu,& patres tui,

7 Cunctarum in circuitu gentium, quæ juxta vel procul sunt,ab initio usque ad fine terræ,

8 Non acquiescas ei,nec audias, neq; parcat ei oculus tuus ut miserearis & occultes eum.

*Infra 17.b.7. 9 Sed statim interficies : * sit primum manus tua super eum, & postea omnis populus mittat manum.

C 10 Lapidibus obrutus necabitur : quia voluit te abstrahere a Domino Deo tuo, qui eduxit te de terra Ægypti,de domo servitutis :

11 Ut omnis Israel audiens timeat,& nequaquam ultra faciat quippiam hujus rei simile.

12 Si audieris in una urbium tuarum, quas Dominus Deus tuus dabit tibi ad habitandum, dicentes aliquos :

13 Egressi sunt filii Belial de medio tui, & averterunt habitatores urbis suæ, atque dixerunt : Eamus, & serviamus diis alienis quos ignoratis :

14 Quære solicite & diligenter, rei veritate perspecta, si inveneris certum esse quod dicitur, & abominationem hanc opere perpetratam,

D 15 Statim percuties habitatores urbis illius in ore gladii,& delebis eam, ac omnia quæ in illa sunt,usque ad pecora.

16 Quidquid etiam supellectilis fuerit, congregabis in medio platearum ejus, & cum ipsa civitate succendes, ita ut universa consumas Domino Deo tuo, & sit tumulus sempiternus. non ædificabitur amplius,

17 Et non adhærebit de illo anathemate quidquam in manu tua: ut avertatur Dominus ab ira furoris sui,& misereatur tui,multiplicetque te sicut juravit patribus tuis,

18 Quando audieris vocem Domini Dei tui, custodiens omnia præcepta ejus, quæ ego præcipio tibi hodie,ut facias quod placitum est in conspectu Domini Dei tui.

CAPUT XIV.

Gentium ritus super mortuo fugiendus: animalium mundorum & immundorum discretio: & decimas esse solvendas.

A 1 FIlii estote Domini Dei vestri : non vos incidetis, nec facietis calvitium super mortuo.

*Supra 7.a.6. Inf.26. d.18. 2 * Quoniam populus sanctus es Domino Deo tuo;& te elegit ut sis ei in populum peculiarē,de cunctis gentibus quæ sunt super terrā.

*Levit. 11.a.4. 3 * Ne comedatis quæ immunda sunt.

4 Hoc est animal quod comedere debetis, Bovem, & ovem, & capram,

5 Cervum & capream,bubalum, tragelaphū, pygargum, orygem, camelopardalum.

6 Omne animal, quod in duas partes findit ungulam, & ruminat, comedetis.

7 De his autem quæ ruminant,& ungulā non findunt,comedere non debetis ; ut camelum, leporem,chœrogryllum:hæc quia ruminant,& non dividunt ungulam,immunda erunt vobis.

B 8 Sus quoque quoniam dividit ungulam, & non ruminat, immunda erit. carnibus eorum non vescemini,& cadavera non tangetis.

9 Hæc comedetis ex omnibus quæ morantur in aquis : Quæ habent pinnulas & squamas comedite :

10 Quæ absque pinnulis & squamis sunt, ne comedatis, quia immunda sunt.

11 Omnes aves mundas comedite.

12 Immundas ne comedatis : aquilam scilicet, & gryphem, & haliæetum,

13 Ixion,& vulturem ac milvum juxta genus suum :

14 Et omne corvini generis,

15 Et struthionem,ac noctuam, & larum, atque accipitrem juxta genus suum :

16 Herodium ac cygnum, & ibin,

17 Ac mergulum,porphyrionem, & nycticoracem,

18 Onocrotalum, & charadrium, singula in genere suo: upupam quoq; & vespertilionem.

19 Et omne quod reptat & pennulas habet, immundum erit, & non comedetur.

20 Omne quod mundum est, comedite.

21 Quidquid autem morticinum est, ne vescamini ex eo. Peregrino,qui intra portas tuas est,da ut comedat,aut vende ei: quia tu populus sanctus Domini Dei tui es. * Non coques hœdum in lacte matris suæ. C

22 Decimam partem separabis de cunctis fructibus tuis qui nascuntur in terra per annos singulos,

23 Et comedes in conspectu Domini Dei tui, in loco quem elegerit ut in eo nomen illius invocetur,decimam frumenti tui,& vini,& olei, & primogenita de armentis & ovibus tuis: ut discas timere Dominum Deum tuum omni tempore.

24 Cum autem longior fuerit via, & locus quem elegerit Dominus Deus tuus, tibique benedixerit, nec potueris ad eum hæc cuncta portare, D

25 Vendes omnia,& in pretium rediges, portabisque manu tua, & proficisceris ad locum quem elegerit Dominus Deus tuus :

26 Et emes ex eadem pecunia quidquid tibi placuerit,sive ex armentis,sive ex ovibus, vinum quoque & siceram. & omne quod desiderat anima tua:& comedes coram Domino Deo tuo,& epulaberis tu & domus tua :

27 Et Levites qui intra portas tuas est : cave ne derelinquas eum,quia non habet aliam partem in possessione tua.

28 Anno tertio separabis aliam decimam ex omnibus quæ nascuntur tibi eo tempore: & repones intra januas tuas.

29 Venietque Levites qui aliam non habet partem,nec possessionem tecum,& peregrinus ac pupillus & vidua,qui intra portas tuas sunt, & comedent & saturabuntur: ut benedicat tibi Dominus Deus tuus in cunctis operibus manuum tuarum quæ feceris.

CAPUT XV.

Lex remissionis septimi anni in quos exerceatur : de servo Hebræo qui noluerit manumitti: de primogenitis Domino sanctificandis & comedendis.

1 SEptimo anno facies remissionem, A

2 Quæ hoc ordine celebrabitur. Cui debetur aliquid ab amico vel proximo ac fratre suo,repetere non poterit,quia annus remissionis est Domini.

3 A peregrino & advena exiges : civem & propinquū repetendi non habebis potestatem.

4 Et omnino indigens & mendicus non erit inter vos ; ut benedicat tibi Dominus Deus

tuus

tuus in terra, quam traditurus est tibi in possessionem.

5 Si tamen audieris vocem Domini Dei tui, & custodieris universa quæ jussit, & quæ ego hodie præcipio tibi, benedicet tibi, ut pollicitus est.

6 Fœnerabis gentibus multis, & ipse à nullo accipies mutuum. Dominaberis nationibus plurimis, & tui nemo dominabitur.

7 Si unus de fratribus tuis, qui morantur intra portas civitatis tuæ, in terra quam Dominus Deus tuus daturus est tibi, ad paupertatem venerit: non obdurabis cor tuum, nec contrahes manum,

8 Sed aperies eam pauperi, * & dabis mutuum quo eum indigere perspexeris.

9 Cave ne forte subrepat tibi impia cogitatio, & dicas in corde tuo: Appropinquat septimus annus remissionis; & avertas oculos tuos a paupere fratre tuo, nolens ei quod postulat mutuum commodare: ne clamet contra te ad Dominum, & fiat tibi in peccatum.

10 Sed dabis ei: nec ages quippiam callide in ejus necessitatibus sublevandis: ut benedicat tibi Dominus Deus tuus in omni tempore, & in cunctis ad quæ manum miseris.

11 Non deerunt pauperes in terra habitationis tuæ: ideirco ego præcipio tibi, ut aperias manum fratri tuo egeno & pauperi, qui tecum versatur in terra.

12 * Cum tibi venditus fuerit frater tuus Hebræus aut Hebræa, & sex annis servierit tibi, in septimo anno dimittes eum liberum:

13 Et quem libertate donaveris, nequaquam vacuum abire patieris:

14 Sed dabis viaticum de gregibus, & de area, & torculari tuo, quibus Dominus Deus tuus benedixerit tibi.

15 Memento quod & ipse servieris in terra Ægypti, & liberaverit te Dominus Deus tuus, & idcirco ego nunc præcipio tibi.

16 Sin autem dixerit: Nolo egredi: eo quod diligat te, & domum tuam, & bene sibi apud te esse sentiat:

17 * Assumes subulam, & perforabis aurem ejus in janua domus tuæ; & serviet tibi usque in æternum. ancillæ quoque similiter facies.

18 Non avertas ab eis oculos tuos, quando dimiseris eos liberos: quoniam juxta mercedem mercenarij per sex annos servivit tibi: ut benedicat tibi Dominus Deus tuus in cunctis operibus quæ agis.

19 De primogenitis, quæ nascuntur in armentis, & in ovibus tuis, quidquid est sexus masculini, sanctificabis Domino Deo tuo. Non operaberis in primogenito bovis, & non tondebis primogenita ovium.

20 In conspectu Domini Dei tui comedes ea per annos singulos, in loco quem elegerit Dominus, tu & domus tua.

21 * Sin autem habuerit maculam, vel claudum fuerit, vel cœcum, aut in aliqua parte deforme, vel debile, non immolabitur Domino Deo tuo;

22 Sed intra portas urbis tuæ comedes illud: tam mundus quam immundus similiter vescentur eis, quasi caprea & cervo.

23 Hoc solū observabis, ut sanguinē eorū nō comedas, sed effundes in terram quasi aquam.

CAPUT XVI.

Tres præcipuæ anni solemnitates, Azymorum, Hebdomadarum & Tabernaculorum: de justis judicibus constituendis, & de cavendo ab occasionibus idololatriæ.

1 Observa mensem novarum frugum, & verni primum temporis, ut facias Phase A
Domino Deo tuo: quoniam in isto mense eduxit te Dominus Deus tuus de Ægypto nocte.

2 Immolabisque Phase Domino Deo tuo de ovibus, & de bobus, in loco quem elegerit Dominus Deus tuus, ut habitet nomen ejus ibi.

3 Non comedes in eo panem fermentatum: Septem diebus comedes absque fermento, afflictionis panem, quoniam in pavore egressus es de Ægypto: ut memineris diei egressionis tuæ de Ægypto, omnibus diebus vitæ tuæ.

4 Non apparebit fermentum in omnibus terminis tuis septem diebus, & non remanebit de carnibus ejus quod immolatum est vespere in die primo usque mane,

5 Nō poteris immolare Phase in qualibet ur- B
bium tuarū, quas Dñs Deus tuus daturus est tibi;

6 Sed in loco, quem elegerit Dominus Deus tuus, ut habitet nomen ejus ibi: immolabis Phase vespere ad solis occasum, quando egressus es de Ægypto.

7 Et coques, & comedes in loco quem elegerit Dominus Deus tuus, maneq; consurgens vades in tabernacula tua.

8 Sex diebus comedes azyma: & in die septima, quia collecta est Domini Dei tui, non facies opus.

9 Septem hebdomadas numerabis tibi ab ea die qua falcem in segetem miseris.

10 Et celebrabis diem festum hebdomadarum Domino Deo tuo, oblationem spontaneam manus tuæ, quam offeres juxta benedictionem Domini Dei tui:

11 Et epulaberis coram Domino Deo tuo, tu, filius tuus, & filia tua, servus tuus, & ancilla tua, & Levites qui est intra portas tuas, advena ac pupillus & vidua, qui morantur vobiscum: in loco quem elegerit Dominus Deus tuus, ut habitet nomen ejus ibi:

12 Et recordaberis quoniam servus fueris in C
Ægypto: custodiesque ac facies quæ præcepta sunt.

13 Solemnitatem quoque tabernaculorum celebrabis per septem dies, quando collegeris de area & torculari fruges tuas:

14 Et epulaberis in festivitate tua, tu, filius tuus & filia, servus tuus & ancilla, Levites quoque & advena, pupillus ac vidua qui intra portas tuas sunt.

15 Septem diebus Domino Deo tuo festa celebrabis, in loco quem elegerit Dominus: benedicetque tibi Dominus Deus tuus in cunctis frugibus tuis, & in omni opere manuum tuarum, erisque in lætitia.

16 Tribus vicibus per annum apparebit omne D
masculinū tuum in conspectu Domini Dei tui, in loco quem elegerit: in solemnitate azymorum, in solemnitate hebdomadarum, & in solemnitate tabernaculorum. * Non apparebit ante Dominum vacuus.

*Exod. 23. e. 15. 34. c. 20.

17 Sed offeret unusquisque secundum quod habuerit juxta benedictionem Domini Dei sui, quam dederit ei.

Eccli. 35.a.6.

18 Judices & magistros constitues in omnibus portis tuis, quas Dominus Deus tuus dederit tibi, per singulas tribus tuas: ut judicent populum justo judicio,

*Supr. 1.c.17. Levit. 19.c.15 Exod. 23.b.8. Eccli. 20.d.31.

19 Nec in alteram partem declinent. * Non accipies personam, nec munera: quia munera excæcant oculos sapientum, & mutant verba justorum.

20 Juste quod justum est persequeris: ut vivas & possideas terram, quam Dominus Deus tuus dederit tibi.

21 Non plantabis lucum, & omnem arborem juxta altare Domini Dei tui.

22 Nec facies tibi, neque constitues statuam: quæ odit Dominus Deus tuus.

CAPUT XVII.

Hostia deligenda, idololatria punienda; in gravi difficultate ad summum sacerdotem ejusque concilium recurrendum; & quæ regi eligendo sint observanda.

A 1 NOn immolabis Domino Deo tuo ovem, & bovem, in quo est macula, aut quidpiam vitii: quia abominatio est Domino Deo tuo.

2 Cum reperti fuerint apud te, intra unam portarum tuarum quas Dominus Deus tuus dabit tibi, vir aut mulier qui faciant malum in conspectu Domini Dei tui, & transgrediantur pactum illius,

3 Ut vadant & serviant diis alienis, & adorent eos, solem & lunam, & omnem militiam cœli, quæ non præcepi:

4 Et hoc tibi fuerit nuntiatum, audiensque inquisieris diligenter, & verum esse repereris, & abominatio facta est in Israel:

5 Educes virum ac mulierem, qui rem sceleratissimam perpetrarunt, ad portas civitatis tuæ, & lapidibus obruentur.

*Infr. 19.d.15 Matth. 18.b.16 2.Cor. 13.a.1.

6 * In ore duorum aut trium testium peribit qui interficietur. Nemo occidatur, uno contra se dicente testimonium.

7 Manus testium prima interficiet eum, & manus reliqui populi extrema mittetur: ut auferas malum de medio tui.

Sap. 13 c.9. 2. Par. 19.c.20

8 Si difficile & ambiguum apud te judicium esse perspexeris inter sanguinem & sanguinem, causam & causam, lepram & lepram: & judicum intra portas tuas videris verba variari: surge, & ascende ad locum, quem elegerit Dominus Deus tuus.

9 * Veniesque ad sacerdotes Levitici generis, & ad judicem qui fuerit illo tempore: quæresque ab eis, qui indicabunt tibi judicii veritatem.

10 Et facies quodcumque dixerint qui præsunt loco, quem elegerit Dominus, & docuerint te

11 Juxta legem ejus: sequerisque sententiam eorum, nec declinabis ad dexteram neque ad sinistram.

C 12 Qui autem superbierit, nolens obedire sacerdotis imperio, qui eo tempore ministrat Domino Deo tuo, & decreto judicis, morietur homo ille, & auferes malum de Israel:

13 Cunctusque populus audiens timebit, ut nullus deinceps intumescat superbia.

14 Cum ingressus fueris terram, quam Dominus Deus tuus dabit tibi & possederis eam, habitaverisque in illa, & dixeris: Constituam super me regem, sicut habent omnes per circ
tum nationes:

15 Eum constitues, quem Dominus Deus t
elegerit de numero fratrum tuorum. Non p
teris alterius gentis hominem regem facere
qui non sit frater tuus.

16 Cumque fuerit constitutus, non multip
cabit sibi equos, nec reducet populum in
gyptum, equitatus numero sublevatus, pr
sertim cum Dominus præceperit vobis,
nequaquam amplius per eamdem viam reve
tamini.

17 Non habebit uxores plurimas, quæ al
ciant animum ejus, neque argenti & auri i
menta pondera.

18 Postquam autem sederit in solio regni s
describet sibi Deuteronomium legis hujus
volumine, accipiens exemplar a sacerdotib
Leviticæ tribus,

19 Et habebit secum, legetque illud omnib
diebus vitæ suæ, ut discat timere Domin
Deum suum, & custodire verba & ceremoni
ejus, quæ in lege præcepta sunt.

20 Nec elevetur cor ejus in superbiam sup
fratres suos, neque declinet in partem dext
ram vel sinistram, ut longo tempore regnet i
te, & filii ejus, super Israel.

CAPUT XVIII.

*Sacerdotibus & Levitis pro possessione ced
oblationes ac sacrificia: cavenda omnis s
perstitio: de vero propheta suscitando, & fa
so propheta interficiendo: quomodo verus
falso discernendus.*

1 NOn * habebunt sacerdotes & Levita
& omnes qui de eadem tribu sunt, pa
tem & hæreditatem cum reliquo Israel, qu
sacrificia Domini, & oblationes ejus c
medent,

2 Et nihil aliud accipient de possessione fr
trum suorum: Dominus enim ipse est hæredit
eorum, sicut locutus est illis.

3 Hoc erit judicium sacerdotum à populo,
ab his qui offerunt victimas: sive bovem, si
ovem immolaverint, dabunt sacerdoti armu
ac ventriculum:

4 * Primitias frumenti, vini, & olei, & lan
rum partem ex ovium tonsione.

5 Ipsum enim elegit Dominus Deus tuus
cunctis tribubus tuis, ut stet, & ministret n
mini Domini ipse, & filii ejus in sempite
num.

6 Si exierit Levites ex una urbium tuaru
ex omni Israel in qua habitat, & voluer
venire, desiderans locum quem elegerit D
minus,

7 Ministrabit in nomine Domini Dei sui,
cut omnes fratres ejus Levitæ, qui stabunt
tempore coram Domino.

8 Partem ciborum eamdem accipiet, qua
& cæteri: excepto eo, quod in urbe sua ex pa
terna ei successione debetur.

9 Quando ingressus fueris terram, quam D
minus Deus tuus dabit tibi, cave ne imitari v
lis abominationes illarum gentium.

10 * Nec inveniatur in te qui lustret filiu
tuum, aut filiam, ducens per ignem: aut q
ariolos sciscitetur, & observet somnia atq
auguria, nec sit maleficus,

11 Nec incantator, nec qui pythones co
sulat,

sulat, nec divinos, * aut quærat à mortuis ve-
ritatem.
C 12 Omnia enim hęc abominatur Dominus,&
propter istiusmodi scelera delebit eos in in-
troitu tuo.
13 Perfectus eris,& absque macula cum Do-
mino Deo tuo.
14 Gentes istæ, quarum possidebis terram,
augures & divinos audiunt: tu autem à Do-
mino Deo tuo aliter institutus es.
15 * PROPHETAM de gente tua & de fra-
tribus tuis sicut me, suscitabit tibi Dominus
Deus tuus: ipsum audies,
16 Ut petisti a Domino Deo tuo * in Horeb,
quando concio congregata est, atque dixisti:
Ultra non audiam vocem Domini Dei mei,&
ignem hunc maximum amplius non videbo,
ne moriar.
17 Et ait Dominus mihi. Bene omnia sunt
locuti.
D 18 * Prophetam suscitabo eis de medio fra-
trum suorum similem tui: & ponam verba
mea in ore ejus, loqueturque ad eos omnia
quæ præcepero illi.
19 Qui autem verba ejus, quæ loquetur in
nomine meo,audire noluerit,ego ultor existā.
20 Propheta autem qui arrogantia depravа-
tus voluerit loqui in nomine meo, quæ ego
non præcepi illi ut diceret, aut ex nomine
alienorum deorum, interficietur.
21 Quod si tacita cogitatione responderis:
Quo modo possum intelligere verbum, quod
Dominus non est locutus?
22 Hoc habebis signum: Quod in nomine
Domini propheta ille prædixerit, & non eve-
nerit: hoc Dominus non est locutus, sed per
tumorem animi sui propheta confinxit: &
idcirco non timebis eum.

CAPUT XIX.

Separandæ 6. urbes refugii, & qui ad eas tuto confugient, & qui non: de veris falsisque testibus, & de terminis non transferendis.

A 1 CUm disperdiderit Dominus Deus tuus
gentes, quarum tibi traditurus est ter-
ram, & possederis eam, habitaverisque in ur-
bibus ejus & in ædibus:
2 * Tres civitates separabis tibi in medio
terræ. quam Dominus Deus tuus dabit tibi in
possessionem,
3 Sternens diligenter viam: & in tres æqua-
liter partes totam terræ tuæ provinciam divi-
des: ut habeat è vicino qui propter homici-
dium profugus est, quo possit evadere.
4 Hæc erit lex homicidæ fugiētis, cujus vita
servanda est: Qui percusserit proximum suum
nesciens, & qui heri & nudiustertius nullum
contra eum odium habuisse comprobatur:
5 Sed abiisse cum eo simpliciter in silvam ad
ligna cædenda, & in succisione lignorum se-
curis fugerit manu, ferrumque lapsum de ma-
nubrio amicum ejus percusserit, & occiderit:
hic ad unam supradictarum urbium confu-
B giet, & vivet:
6 Ne forsitan proximus ejus,cujus effusus est
sanguis, dolore stimulatus, persequatur,& ap-
prehendat eum si longior via fuerit, & percu-
tiat animam ejus,qui non est reus mortis:quia
nullum contra eum, qui occisus est, odium
prius habuisse monstratur.
7 Idcirco præcipio tibi, ut tres civitates
æqualis inter se spatii dividas.
8 * Cum autē dilataverit Dñs Deus tuus ter- *Supr. 12.c.10
minos tuos,sicut juravit patribus tuis,& dede- Exod.
rit tibi cunctā Terram,quam eis pollicitus est, 34.c.24.
9 (Si tamen custodieris mandata ejus, & fe-
ceris quæ hodie præcipio tibi, ut diligas Do-
minum Deum tuum, & ambules in viis ejus
omni tempore) addes tibi tres alias civitates,
& supradictarum trium urbium numerum du-
plicabis;
10 Ut non effundatur sanguis innoxius in C
medio Terræ, quam Dominus Deus tuus dabit
tibi possidendam, ne sis sanguinis reus,
11 * Si quis autem odio habens proximum *Num.
suum, insidiatus fuerit vitæ ejus, surgensque 35.c.
percusserit illum, & mortuus fuerit, fugerit- 20.
que ad unam de supradictis urbibus,
12 Mittent seniores civitatis illius,& arripiēt
eum de loco effugii, tradentque in manu pro-
ximi, cujus sanguis effusus est, & morietur.
13 Non misereberis ejus,& auferes innoxium
sanguinem de Israel, ut bene sit tibi.
14 Non assumes, & transferes terminos pro-
ximi tui, quos fixerunt priores in possessione
tua, quam Dominus Deus tuus dabit tibi in
Terra, quam acceperis possidendam.
15 * Non stabit testis unus contra aliquem, *Supr.
quidquid illud peccati & facinoris fuerit: sed 17.a.6.
in ore duorum aut trium testium stabit omne Matth.
verbum. 18.
16 Si steterit testis mendax contra homi- b.16.
nem, accusans eum prævaricationis, 2. Cor.
17 Stabunt ambo, quorum causa est, ante 13.a.1.
Dominum in conspectu sacerdotum & judi- Supra
cum qui fuerint in diebus illis. 13.c.9.
18 * Cumque diligentissime perscrutantes, * Dan.
invenerint falsum testem dixisse contra fra- 13.
trem suum mendacium; g.62.
19 Reddent ei sicut fratri suo facere cogita-
vit, & auferes malum de medio tui:
20 Ut audientes cæteri timorem habeant, &
nequaquam talia audeant facere.
21 Non misereberis ejus, * sed animam pro *Exod.
anima, oculum pro oculo, dentem pro dente, 21. e
manum pro manu, pedem pro pede exiges. 23. 24.

CAPUT XX.

Levit. 24. c.19. Matth. 5.f.38.

Qui tempore pugnæ sint domum remittendi: jura belli quomodo servanda. quæ arbores cædendæ ad machinas instituendas, & quæ relinquenda.

1 SI exieris ad bellum contra hostes tuos, A
& videris equitatus & currus, & majo-
rem quam tu habeas adversarii exercitus mul-
titudinem, non timebis eos: quia Dominus
Deus tuus tecum est, qui eduxit te de Terra
Ægypti.
2 Appropinquante autē jam prœlio stabit sa-
cerdos ante aciē, & sic loquetur ad populum:
3 Audi Israel,vos hodie contra inimicos ve-
stros pugnam committitis, non pertimescat
cor vestrum, nolite metuere, nolite cedere,
nec formidetis eos:
4 Quia Dominus Deus vester in medio vestri
est, & pro vobis contra adversarios dimica-
bit, ut eruat vos de periculo.
5 Duces quoque per singulas turmas audiēte *1. Mac-
exercitu proclamabunt: * Quis est homo qui chab. 3.
ædificavit domum novam, & non dedicavit g.56.

 eam?

eam? vadat, & revertatur in domum suam, ne forte moriatur in bello, & alius dedicet eam.

B 6 Quis est homo qui plantavit vineam, & necdum fecit eam esse communem, de qua vesci omnibus liceat? vadat, & revertatur in domum suam: ne forte moriatur in bello, & alius homo ejus fungatur officio.

7 Quis est homo qui despondit uxorem, & non accepit eam? vadat, & revertatur in domum suam, ne forte moriatur in bello, & alius homo accipiat eam.

* Judic. 7. a. 3. 8 His dictis addent reliqua, & loquentur ad populum: * Quis est homo formidolosus, & corde pavido? vadat, & revertatur in domum suam, ne pavere faciat corda fratrum suorum, sicut ipse timore perterritus est.

C 9 Cumque siluerint duces exercitus, & finem loquendi fecerint, unusquisque suos ad bellandum cuneos præparabit.

10 Si quando accesseris ad expugnandam civitatem, offeres ei primum pacem.

11 Si receperit, & aperuerit tibi portas, cunctus populus, qui in ea est, salvabitur, & serviet tibi sub tributo.

12 Sin autem fœdus inire noluerit, & cœperit contra te bellum, oppugnabis eam.

13 Cumque tradiderit Dominus Deus tuus illam in manu tua, percuties omne quod in ea generis masculini est, in ore gladii,

14 Absque mulieribus & infantibus, jumentis, & cæteris quæ in civitate sunt. Omnem prædam exercitui divides, & comedes de spoliis hostium tuorum, quæ Dominus Deus tuus dederit tibi.

15 Sic facies cunctis civitatibus, quæ à te procul valde sunt, & non sunt de his urbibus, quas in possessionem accepturus es.

D 16 De his autem civitatibus, quæ dabuntur tibi, nullum omnino permittes vivere:

17 Sed interficies in ore gladii, Hethæum videlicet, & Amorrhæum, & Chananæum, Pherezæum, & Hevæum, & Jebusæum, sicut præcepit tibi Dominus Deus tuus:

18 Ne forte doceant vos facere cunctas abominationes, quas ipsi operati sunt diis suis: & peccetis in Dominum Deum vestrum.

19 Quando obsederis civitatem multo tempore, & munitionibus circumdederis ut expugnes eam, non succides arbores de quibus vesci potest, nec securibus per circuitum debes vastare regionem: quoniam lignum est, & non homo, nec potest bellantium contra te augere numerum.

20 Si qua autem ligna non sunt pomifera, sed agrestia, & in cæteros apta usus, succide, & instrue machinas, donec capias civitatem, quæ contra te dimicat.

CAPUT XXI.

Cautio super homicidio occulto; muliere in bello capta; de filio odiosæ primogenito; filio contumace; & eo qui suspensus est in ligno.

A 1 Quando inventum fuerit in terra, quam Dominus Deus tuus daturus est tibi, hominis cadaver occisi, & ignorabitur cædis reus,

2 Egredientur majores natu, & judices tui, & metientur a loco cadaveris singularum per circuitum spatia civitatum:

3 Et quam viciniorem cæteris esse perspexerint, seniores civitatis illius tollent vitulam de armento, quæ non traxit jugum, nec terram scidit vomere,

4 Et ducent eam ad vallem asperam atque saxosam, quæ numquam arata est, nec sementem recepit: & cædent in ea cervices vitulæ:

5 Accedentque sacerdotes filii Levi, quos elegerit Dominus Deus tuus ut ministrent ei, & benedicant in nomine ejus, & ad verbum eorum, omne negotium, & quidquid mundum, vel immundum est, judicetur.

B 6 Et venient majores natu civitatis illius ad interfectum, lavabuntque manus suas super vitulam, quæ in valle percussa est,

7 Et dicent: Manus nostræ non effuderunt sanguinem hunc, nec oculi viderunt.

8 Propitius esto populo tuo Israel, quem redemisti Domine, & ne reputes sanguinem innocentem in medio populi tui Israel. Et auferetur ab eis reatus sanguinis:

9 Tu autem alienus eris ab innocentis cruore, qui fusus est, cum feceris quod præcepit Dominus.

10 Si egressus fueris ad pugnam contra inimicos tuos, & tradiderit eos Dominus Deus tuus in manu tua, captivosque duxeris,

11 Et videris in numero captivorum mulierem pulchram, & adamaveris eam, volueritque habere uxorem,

12 Introduces eam in domum tuam: quæ radet cæsariem, & circumcidet ungues,

C 13 Et deponet vestem, in qua capta est: sedensque in domo tua, flebit patrem & matrem suam uno mense: & postea intrabis ad eam, dormiesque cum illa, & erit uxor tua.

14 Si autem postea non sederit animo tuo, dimittes eam liberam, nec vendere poteris pecunia, nec opprimere per potentiam: quia humiliasti eam.

15 Si habuerit homo uxores duas, unam dilectam, & alteram odiosam, genuerintque ex eo liberos, & fuerit filius odiosæ primogenitus,

16 Volueritque substantiam inter filios suos dividere: non poterit filium dilectæ facere primogenitum, & præferre filio odiosæ,

17 * Sed filium odiosæ agnoscet primogenitum, dabitque ei de his quæ habuerit cuncta duplicia: iste est enim principium liberorum ejus, & huic debentur primogenita.

18 Si genuerit homo filium contumacem & protervum, qui non audiat patris aut matris imperium, & coercitus obedire contempserit:

19 Apprehendent eum, & ducent ad seniores civitatis illius, & ad portam judicii,

20 Dicentque ad eos: Filius noster iste protervus & contumax est, monita nostra audire contemnit, comessationibus vacat, & luxuriæ atque conviviis:

21 Lapidibus eum obruet populus civitatis & morietur, ut auferatis malum de medio vestri, & universus Israel audiens pertimescat.

22 Quando peccaverit homo quod morte plectendum est, & adjudicatus morti appensus fuerit in patibulo:

23 Non permanebit cadaver ejus in ligno, sed in eadem die sepelietur: quia * maledictus a Deo est qui pendet in ligno: & nequaquam contaminabis terram tuam, quam Dominus Deus tuus dederit tibi in possessionem.

CAPUT XXII.

Pietas in rem proximi exercenda: de veste alterius sexus, de invento nido, de circumdando tecto domus, de non commiscendis rebus diversi generis, de fimbriis, de signis virginitatis, de adulterio, de corrupta in urbe vel in agro, de uxore patris non ducenda.

A od .4. 1 NOn * videbis bovem fratris tui, aut ovem errantem, & præteribis: sed reduces fratri tuo,

2 Etiamsi non est propinquus frater tuus, nec nosti eum: duces in domum tuam, & erunt apud te quamdiu quærat ea frater tuus, & recipiat.

3 Similiter facies de asino, & de vestimento, & de omni re fratris tui, quæ perierit: si inveneris eam, ne negligas quasi alienam.

4 Si videris asinũ fratris tui aut bovẽ cecidisse in via, nõ despicies, sed sublevabis cũ eo.

5 Non induetur mulier veste virili, nec vir utetur veste feminea: abominabilis enim apud Deum est qui facit hæc.

6 Si ambulans per viam, in arbore vel in terra nidum avis inveneris, & matrem pullis vel ovis desuper incubantem: non tenebis eam cum filiis:

7 Sed abire patieris, captos tenens filios: ut bene sit tibi, & longo vivas tempore.

8 Cum ædificaveris domum novam, facies

B murum tecti per circuitum: ne effundatur sanguis in domo tua, & sis reus labente alio, & in præceps ruente.

9 Non seres vineam tuam altero semine: ne & sementis quam sevisti, & quæ nascuntur ex vinea, pariter sanctificentur.

10 Non arabis in bove simul & asino:

11 Non indueris vestimento, quod ex lana linoque contextum est.

am. l. 12 * Funiculos in fimbriis facies per quatuor angulos pallii tui, quo operieris.

13 Si duxerit vir uxorem, & postea odio habuerit eam,

14 Quæsieritque occasiones quibus dimittat eam, objiciens ei nomen pessimum, & dixerit: Uxorem hanc accepi, & ingressus ad eam non inveni virginem:

15 Tollent eam pater & mater ejus, & ferent secum signa virginitatis ejus ad seniores urbis qui in porta sunt:

16 Et dicet pater: Filiam meam dedi huic uxorem: quam quia odit,

17 Imponit ei nomen pessimum, ut dicat: Non

C inveni filiam tuam virginem: & ecce hæc sunt signa virginitatis filiæ meæ, expandent vestimentum coram senioribus civitatis:

18 Apprehendentque senes urbis illius virum, & verberabunt illum,

19 Condemnantes insuper centum siclis argenti, quos dabit patri puellæ: quoniam diffamavit nomen pessimum super virginem Israel: habebitque eam uxorem, & non poterit dimittere eam omnibus diebus vitæ suæ.

20 Quod si verum est quod objicit, & non est in puella inventa virginitas:

21 Ejicient eam extra fores domus patris sui, & lapidibus obruent viri civitatis illius, & morietur: quoniam fecit nefas in Israel, ut

evi. .b. fornicaretur in domo patris sui: & auferes malum de medio tui.

22 *Si dormierit vir cum uxore alterius, uterque morietur, id est, adulter & adultera. & auferes malum de Israel.

23 Si puellam virginem desponderit vir, & invenerit eam aliquis in civitate, & concubuerit cum ea,

24 Educes utrumque ad portam civitatis illius, & lapidibus obruentur: puella, quia non D clamavit, cum esset in civitate: vir, quia humiliavit uxorem proximi sui. & auferes malum de medio tui.

25 Sin autem in agro repererit vir puellam, quæ desponsata est, & apprehendens concubuerit cum ea, ipse morietur solus:

26 Puella nihil patietur, nec est rea mortis: quoniam sicut latro consurgit contra fratrem suum, & occidit animam ejus, ita & puella perpessa est.

27 Sola erat in agro: clamavit, & nullus affuit qui liberaret eam.

28 Si invenerit vir puellam virginem, quæ non habet sponsum, & apprehendens concubuerit cum illa, & res ad judicium venerit:

29 * Dabit qui dormivit cum ea, patri puellæ quinquaginta siclos argenti, & habebit eam uxorem, quia humiliavit illam: non poterit dimittere eam cunctis diebus vitæ suæ. *Exod. 22. c. 17.

30 Non accipiet homo uxorem patris sui, nec revelabit operimentum ejus.

CAPUT XXIII.

De his qui ab ecclesia Dei arcendi sunt vel admittendi: Idumæus & Ægyptius non sunt abjiciendi: de pollutione nocturna, & de loco ad necessaria naturæ deputando: de servo fugitivo, de mercede prostibuli, fugienda usura erga fratres, de voto, de vinea & segete proximi.

1 NOn intrabit eunuchus, attritis vel amputatis testiculis, & abscisso veretro, ecclesiam Domini. A

2 Non ingredietur mamzer, hoc est, de scorto natus, in ecclesiam Domini, usque ad decimam generationem.

3 * Ammonites & Moabites etiam post decimam generationem non intrabunt ecclesiam Domini, in æternum: * Neh. 13. a. 1. Num. 22. a. 5.

4 Quia noluerunt vobis occurrere cum pane & aqua in via quando egressi estis de Ægypto: & quia conduxerunt contra te Balaam filium Beor de Mesopotamia Syriæ, ut malediceret tibi:

5 Et noluit Dominus Deus tuus audire Balaam, vertitque maledictionem ejus in benedictionem tuam, eo quod diligeret te.

6 Non facies cum eis pacem, nec quæras eis bona cunctis diebus vitæ tuæ in sempiternum.

7 Non abominaberis Idumæum, quia frater tuus est: nec Ægyptium, quia advena fuisti in terra ejus.

8 Qui nati fuerint ex eis, tertia generatione intrabunt in ecclesiam Domini.

9 Quando egressus fueris adversus hostes tuos in pugnã, custodies te ab omni re mala.

10 Si fuerit inter vos homo, qui nocturno pollutus sit somnio, egredietur extra castra,

11 Et non revertetur, priusquam ad vesperam lavetur aqua: & post solis occasum regredietur in castra.

12 Habebis locum extra castra, ad quem egrediaris ad requisita naturæ,

C 13 Gerens paxillum in balteo. cumque sederis, fodies per circuitum, & egesta humo operies

14 Quo relevatus es (Dominus enim Deus tuus ambulat in medio castrorum, ut eruat te, & tradat tibi inimicos tuos) & sint castra tua sancta, & nihil in eis appareat fœditatis, ne derelinquat te.

15 Non trades servum domino suo, qui ad te confugerit.

16 Habitabit tecum in loco, qui ei placuerit, & in una urbium tuarum requiescet: ne contristes eum.

17 Non erit meretrix de filiabus Israel, nec scortator de filiis Israel.

18 Non offeres mercedem prostibuli: nec pretium canis, in domo Domini Dei tui, quidquid illud est quod voveris: quia abominatio est utrumque apud Dominum Deum tuum.

D 19 Non fœnerabis fratri tuo ad usuram pecuniam, nec fruges, nec quamlibet aliam rem:

20 Sed alieno. Fratri autem tuo absque usura, id, quo indiget, commodabis: ut benedicat tibi Dominus Deus tuus in omni opere tuo in terra, ad quam ingredieris possidendam.

21 Cum votum voveris Domino Deo tuo, non tardabis reddere: quia requiret illud Dominus Deus tuus. & si moratus fueris, reputabitur tibi in peccatum.

22 Si nolueris polliceri, absque peccato eris.

23 Quod autem semel egressum est de labiis tuis, observabis, & facies sicut promisisti Domino Deo tuo, & propria voluntate & ore tuo locutus es.

24 Ingressus vineam proximi tui, comede uvas quantum tibi placuerit: foras autem ne efferas tecum.

25 Si intraveris in segetem amici tui, franges spicas, & manu conteres: falce autem non metes.

CAPUT XXIV.

Libellus repudii permittitur: misericordia in debitores pauperes: non neganda merces: de judicio advenæ & pupilli: reliquiæ messis ac vindemiæ pauperibus relinquendæ.

A 1 SI * acceperit homo uxorem, & habuerit eam, & non invenerit gratiam ante oculos ejus propter aliquam fœditatem: scribet libellum repudii, & dabit in manu illius, & dimittet eam de domo sua.

*Matt. 5.c.32. 19.a.7. Marc. 10.a.4.

2 Cumque egressa alterum maritum duxerit,

3 Et ille quoque oderit eam, dederitque ei libellum repudii, & dimiserit de domo sua, vel certe mortuus fuerit:

4 Non poterit prior maritus recipere eam in uxorem: quia polluta est, & abominabilis facta est coram Domino: ne peccare facias terram tuam, quam Dominus Deus tuus tradiderit tibi possidendam.

B 5 Cum acceperit homo nuper uxorem, non procedet ad bellum, nec ei quippiam necessitatis injungetur publicæ, sed vacabit absque culpa domi suæ, ut uno anno lætetur cum uxore sua.

6 Non accipies loco pignoris inferiorem & superiorem molam: quia animam suam opposuit tibi.

7 Si deprehensus fuerit homo sollicitans fratrem suum de filiis Israel, & vendito eo acceperit pretium, interficietur, & auferes malum de medio tui.

8 Observa diligenter ne incurras plagam lepræ, sed facies quæcumque docuerint te Sacerdotes Levitici generis juxta id quod præcepi eis, & imple solicite.

9 * Mementote quæ fecerit Dominus Deus vester Mariæ in via cum egrederemini de Ægypto.

10 Cum repetes à proximo tuo rem aliquam, C
quam debet tibi, non ingredieris domum ejus, ut pignus auferas:

11 Sed stabis foris, & ille tibi proferet quod habuerit.

12 Sin autem pauper est, non pernoctabit apud te pignus,

13 Sed statim reddes ei ante solis occasum: ut dormiens in vestimento suo, benedicat tibi, & habeas justitiam coram Domino Deo tuo.

14 * Non negabis mercedem indigentis, & pauperis fratris tui, sive advenæ, qui tecum moratur in terra, & intra portas tuas est:

15 Sed eadem die reddes ei pretium laboris sui ante solis occasum, quia pauper est, & ex eo sustentat animam suam: ne clamet contra te ad Dominum, & reputetur tibi in peccatum.

16 * Non occidentur patres pro filiis, nec filii pro patribus, sed unusquisque pro peccato suo morietur.

17 Non perverte judicium advenæ & pupilli, nec auferes pignoris loco viduæ vestimentum.

18 Memento quod servieris in Ægypto, & eruerit te Dominus Deus tuus inde. Idcirco præcipio tibi ut facias hanc rem.

19 Quando messueris segetem in agro tuo, & oblitus manipulum reliqueris, non reverteris ut tollas illum: sed advenam, & pupillum, & viduam auferre patieris, ut benedicat tibi Dominus Deus tuus in omni opere manuum tuarum.

20 Si fruges collegeris olivarum, quidquid remanserit in arboribus, non reverteris ut colligas: sed relinques advenæ, pupillo, ac viduæ.

21 Si vindemiaveris vineam tuam, non colliges remanentes racemos, sed cedent in usus advenæ pupilli, ac viduæ.

22 Memento quod & tu servieris in Ægypto, & idcirco præcipio tibi ut facias hanc rem.

CAPUT XXV.

Judices juste judicent: quot plagis reus cædēdus, bovi trituranti os nō alligandum, semen fratri suscitandum, pœna mulieris verenda apprehendentis, non committenda in pondere & mensura injustitia. Amalecitæ delendi.

1 SI fuerit causa inter aliquos, & interpellaverint judices: quem justum esse perspexerint, illi justitiæ palmam dabunt: quem impium, condemnabunt impietatis. A

2 Sin autem eum qui peccavit, dignum viderint plagis: prosternent, & coram se facient verberari. Pro mensura peccati erit & plagarum modus:

3 Ita dumtaxat, * ut quadragenarium numerum non excedant: ne fœde laceratus

ante

ante oculos tuos abeat frater tuús.

4 * Non ligabis os bovis terentis in area fruges tuas.

5 * Quãdo habitaverint fratres simul, & unus ex eis absque liberis mortuus fuerit, uxor defuncti non nubet alteri: sed accipiet eam frater ejus, & suscitabit semen fratris sui:

B 6 Et primogenitum ex ea filium nomine illius appellabit, ut non deleatur nomen eius ex Israel.

7 Sin autem noluerit accipere uxorem fratris sui, quæ ei lege debetur, perget mulier ad portam civitatis, & interpellabit majores natu, dicetque: * Non vult frater viri mei suscitare nomen fratris sui in Israel: nec me in conjugem sumere.

8 Statimque accersiri eum facient, & interrogabunt. Si responderit: Nolo eam uxorem accipere:

C 9 Accedet mulier ad eum coram senioribus, & tollet calceamentum de pede ejus, spuetque in faciem illius, & dicet: Sic fiet homini, qui non ædificat domum fratris sui:

10 Et vocabitur nomen illius in Israel, Domus discalceati.

11 Si habuerint inter se jurgium viri duo, & unus contra alterum rixari cœperit, volensque uxor alterius eruere virum suum de manu fortioris, miseritque manum, & apprehenderit verenda ejus:

12 Abscides manum illius, nec flecteris super eam ulla misericordia.

13 Non habebis in sacculo diversa pondera, maius & minus:

14 Nec erit in domo tua modius major & minor.

15 Pondus habebis justum & verum, & modius æqualis & verus erit tibi: ut multo vivas tempore super terram, quam Dominus Deus tuus dederit tibi.

D 16 Abominatur enim Dominus Deus tuus eum qui facit hęc, & aversatur omnem injustitiam.

17 * Memento quę fecerit tibi Amalec in via quando egrediebaris ex Ægypto.

18 Quomodo occurrerit tibi: & extremos agminis tui, qui lassi residebant, ceciderit, quando tu eras fame & labore confectus, & non timuerit Deum.

19 Cum ergo Dominus Deus tuus dederit tibi requiem, & subjecerit cunctas per circuitum nationes, in Terra, quam tibi pollicitus est: delebis nomen eius sub cœlo. Cave ne obliviscaris.

CAPUT XXVI.

Primitiæ ac decimæ ubi & quibus exolvendæ, & sub qua verborum forma.

A 1 CUmque intraveris Terram, quam Dominus Deus tuus tibi daturus est possidendam, & obtinueris eam, atque habitaveris in ea:

2 Tolles de cunctis frugibus tuis primitias, & pones in cartallo, pergesque ad locum, quem Dominus Deus tuus elegerit, ut ibi invocetur nomen ejus:

3 Accedesque ad sacerdotem, qui fuerit in diebus illis, & dices ad eum: profiteor hodie coram Domino Deo tuo, quod ingressus sum in terram, pro qua juravit patribus nostris, ut daret eam nobis.

4 Suscipiensque sacerdos cartallum de manu tua, ponet ante altare Domini Dei tui:

5 Et loqueris in conspectu Domini Dei tui: Syrus persequebatur patrem meum, qui descendit in Ægyptum, & ibi peregrinatus est B in paucissimo numero: crevitque in gentem magnam ac robustam & infinitæ multitudinis.

6 Afflixeruntque nos Ægyptii, & persecuti sunt imponentes onera gravissima.

7 Et clamavimus ad Dominum Deum patrum nostrorum: qui exaudivit nos, & respexit humilitatem nostram, & laborem, atque angustiam:

8 Et eduxit nos de Ægypto in manu forti, & brachio extento, in ingenti pavore, in signis atque portentis:

9 Et introduxit ad locum istum, & tradidit nobis terram lacte & melle manantem.

10 Et idcirco nunc offero primitias frugum terræ, quam Dominus dedit mihi. Et dimittes eas in conspectu Domini Dei tui, & adorato Domino Deo tuo.

11 Et epulaberis in omnibus bonis, quæ Dominus Deus tuus dederit tibi, & domui tuæ, tu & Levites, & advena qui tecum est.

12 Quando compleveris decimam cuncta- C rum frugum tuarum, anno decimarum tertio, dabis Levitæ, & advenæ, & pupillo & viduæ, ut comedant intra portas tuas, & saturentur:

13 Loquerisque in conspectu Dñi Dei tui: Abstuli quod sanctificatum est de domo mea, & * dedi illud Levitæ & advenæ, & pupillo ac viduæ, sicut jussisti mihi: non præterivi mandata tua, nec sum oblitus imperii tui. *Supra 14.d. 29.

14 Non comedi ex eis in luctu meo, nec separavi ea in qualibet immunditia, nec expendi ex his quidquam in re funebri. Obedivi voci Domini Dei mei, & feci omnia sicut præcepisti mihi.

15 * Respice de sanctuario tuo, & de excelso cœlorum habitaculo, & benedic populo tuo Israel, & terræ, quam dedisti nobis, sicut jurasti patribus nostris, terræ lacte & melle mananti. * Isai 63.d.15 D Bar.2. d.16.

16 Hodie Dominus Deus tuus præcepit tibi ut facias mandata hæc atque judicia: & custodias & impleas ex toto corde tuo, & ex tota anima tua.

17 * Dominum elegisti hodie, ut sit tibi Deus, & ambules in viis ejus, & custodias ceremonias illius, & mandata atque judicia, & obedias ejus imperio. *Supr. 7. a. 6.

18 Et Dominus elegit te hodie, ut sis ei populus peculiaris, sicut locutus est tibi, & custodias omnia præcepta illius:

19 Et faciat te excelsiorem cunctis gentibus quas creavit, in laudem, & nomen, & gloriam suam: ut sis populus sanctus Domini Dei tui, sicut locutus est.

CAPUT XXVII.

Transito Jordane, altare lapideum erigendum, lexque lapidibus inscribenda: benedictionis piorum, & maledictionis impiorum ritus & formulæ.

1 PRæcepit autem Moyses & seniores Israel, populo dicentes: Custodite omne A mandatum quod præcipio vobis hodie.

2 Cum-

2 Cumque transieritis Jordanem in terram, quam Dominus Deus tuus dabit tibi, eriges ingentes lapides, & calce levigabis eos,

3 Ut possis in eis scribere omnia verba legis hujus, Jordane transmisso: ut introeas terram, quam Dominus Deus tuus dabit tibi, terram lacte & melle manantem, sicut juravit patribus tuis.

*Exod 20. d. 25. 4 * Quando ergo transieritis Jordanem, erigite lapides, quos ego hodie præcipio vobis, in monte Hebal, & levigabis eos calce:

B Ios. 8. f. 31. 5 Et ædificabis ibi altare Domino Deo tuo, de lapidibus quos ferrum non tetigit.

6 Et de saxis informibus & impolitis: & offeres super eo holocausta Domino Deo tuo,

7 Et immolabis hostias pacificas, comedesque ibi, & epulaberis coram Domino Deo tuo.

8 Et scribes super lapides omnia verba legis hujus plane & lucide.

9 Dixeruntque Moyses & sacerdotes Levitici generis ad omnem Israelem: Attende, & audi Israel: hodie factus es populus Domini Dei tui:

10 Audies vocem ejus, & facies mandata atque justitias, quas ego præcipio tibi.

11 Præcepitque Moyses populo in die illo, dicens:

12 Hi stabunt ad benedicendum populo super montem Garizim, Jordane transmisso: Simeon, Levi, Judas, Issachar, Joseph, & Benjamin.

C 13 Et e regione isti stabunt ad maledicendum in monte Hebal: Ruben, Gad, & Azer, & Zabulon, Dan, & Nephthali.

*Dan. 9. c. 11. 14 * Et pronuntiabunt Levitæ, dicentque ad omnes viros Israel excelsa voce:

15 Maledictus homo qui facit sculptile & conflatile, abominationem Domini, opus manuum artificum, ponetque illud in abscondito. & respondebit omnis populus, & dicet: Amen.

16 Maledictus qui non honorat patrē suum, & matrem. & dicet omnis populus: Amen.

17 Maledictus qui transfert terminos proximi sui. & dicet omnis populus: Amen.

18 Maledictus qui errare facit cœcum in itinere. & dicet omnis populus: Amen.

19 Maledictus qui pervertit judicium advenæ, pupilli, & viduæ. & dicet omnis populus: Amen.

20 Maledictus qui dormit cum uxore patris sui, & revelat operimentum lectuli ejus. & D dicet omnis populus: Amen.

21 Maledictus qui dormit cum omni jumento. & dicet omnis populus: Amen.

22 Maledictus qui dormit cum sorore sua, filia patris sui vel matris suæ. & dicet omnis populus: Amen.

23 Maledictus qui dormit cum socru sua: & dicet omnis populus: Amen.

24 Maledictus qui clam percusserit proximum suum. & dicet omnis populus: Amen.

25 Maledictus qui dormit cum uxore proximi sui. & dicet omnis populus: Amen:

26 Maledictus qui accipit munera, ut percutiat animam sanguinis innocentis. & dicet omnis populus: Amen.

27 Maledictus qui non permanet in sermonibus legis hujus, nec eos opere perficit. & dicet omnis populus: Amen.

CAPUT XXVIII.

Multiplex promittitur observantibus legem benedictio, & transgredientibus maledictio.

1 SI autem audieris vocem Domini Dei A tui, ut facias atque custodias omnia mandata ejus, quæ ego præcipio tibi hodie, faciet te Dominus Deus tuus excelsiorem cunctis gentibus, quæ versantur in terra.

2 Venientque super te universæ benedictiones istæ, & apprehendent te: si tamen præcepta ejus audieris.

3 Benedictus tu in civitate, & benedictus in agro.

4 Benedictus fructus ventris tui, & fructus terræ tuæ, fructusque jumentorum tuorum, greges armentorum tuorum, & caulæ ovium tuarum.

5 Benedicta horrea tua, & benedictæ reliquiæ tuæ.

6 Benedictus eris tu ingrediens & egrediēs.

7 Dabit Dominus inimicos tuos, qui consurgunt adversum te, corruentes in conspectu tuo: per unam viam venient contra te, & per septem fugient a facie tua.

8 Emittet Dominus benedictionem super cellaria tua, & super omnia opera manuum tuarum: benedicetque tibi in terra, quam acceperis.

9 Suscitabit te Dominus sibi in populum sanctum, sicut juravit tibi: si custodieris mandata Domini Dei tui, & ambulaveris in viis ejus.

10 Videbuntque omnes terrarum populi B quod nomen Domini invocatum sit super te, & timebunt te.

11 Abundare te faciet Dominus omnibus bonis, fructu uteri tui, & fructu jumentorum tuorum, fructu terræ tuæ, quam juravit Dominus patribus tuis ut daret tibi.

12 Aperiet Dominus thesaurum suum optimum, cœlum, ut tribuat pluviam terræ tuæ in tempore suo: benedicetque cunctis operibus manuum tuarum. Et fœnerabis gentibus multis, & ipse a nullo fœnus accipies.

13 Constituet te Dominus in caput, & non in caudam: & eris semper supra, & non subter: si tamen audieris mandata Domini Dei tui, quæ ego præcipio tibi hodie, & custodieris & feceris,

14 Ac non declinaveris ab eis, nec ad dexteram, nec ad sinistram, nec secutus fueris deos alienos, neque colueris eos.

15 * Quod si audire nolueris vocem Domini Dei tui, ut custodias & facias omnia mandata ejus & ceremonias, quas ego præcipio tibi hodie, venient super te omnes maledictiones istæ, & apprehendent te.

16 Maledictus eris in civitate, maledictus in agro.

17 Maledictum horreum tuum, & maledictæ reliquiæ tuæ.

18 Maledictus fructus ventris tui, & fructus terræ tuæ, armenta boum tuorum, & greges ovium tuarum.

19 Maledictus eris ingrediens, & maledictus egrediens.

20 Ma-

C 20 Mittet Dominus super te famem & esuriem, & increpationem in omnia opera tua, quæ tu facies: donec conterat te, & perdat velociter, propter adinventiones tuas pessimas in quibus reliquisti me.

21 Adjungat tibi Dominus pestilentiam, donec consumat te de terra ad quam ingrederis possidendam.

22 Percutiat te Dominus egestate, febri & frigore, ardore & æstu, & aere corrupto ac rubigine, & persequatur donec pereas.

23 Sit cœlum, quod supra te est, æneum: & terra, quam calcas, ferrea.

24 Det Dominus imbrem terræ tuæ pulverem, & de cœlo descendat super te cinis, donec conteraris.

25 Tradat te Dominus corruentem ante hostes tuos, per unam viam egrediaris contra eos, & per septem fugias, & dispergaris per omnia regna terræ.

26 Sitque cadaver tuum in escam cunctis volatilibus cœli, & bestiis terræ: & non sit qui abigat.

27 Percutiat te Dominus ulcere Ægypti, & partem corporis, per quam stercora egeruntur, scabie quoque & prurigine: ita ut curari nequeas.

28 Percutiat te Dominus amentia & cæcitate ac furore mentis,

29 Et palpes in meridie sicut palpare solet cæcus in tenebris, & nō dirigas vias tuas. Omnique tempore calumniam sustineas, & opprimaris violentia, nec habeas qui liberet te.

30 Uxorem accipias, & alius dormiat cum ea. Domum ædifices, & non habites in ea. Plantes vineam, & non vindemies eam.

D 31 Bos tuus immoletur coram te, & non comedas ex eo. Asinus tuus rapiatur in conspectu tuo, & non reddatur tibi. Oves tuæ dentur inimicis tuis, & non sit qui te adjuvet.

32 Filii tui & filiæ tuæ tradantur alteri populo, videntibus oculis tuis, & deficientibus ad conspectum eorum tota die, & non sit fortitudo in manu tua.

33 Fructus terræ tuæ, & omnes labores tuos, comedat populus quem ignoras: & sis semper calumniam sustinens, & oppressus cunctis diebus,

34 Et stupens ad terrorem eorum quæ videbunt oculi tui.

35 Percutiat te Dominus ulcere pessimo in genibus & in suris, sanarique non possis à planta pedis usque ad verticem tuum.

36 Ducet te Dominus, & regem tuum, quem constitueris super te, in gentem, quam ignoras tu & patres tui: & servies ibi diis alienis, ligno & lapidi.

37 Et eris perditus in proverbium ac fabulam omnibus populis, ad quos te introduxerit Dominus.

38 * Sementem multam jacies in terram, & modicum congregabis: quia locustæ devorabunt omnia.

ich 15. ei 6.

39 Vineam plantabis, & fodies: & vinum non bibes, nec colliges ex ea quippiam: quoniam vastabitur vermibus.

40 Olivas habebis in omnibus terminis tuis, & non ungeris oleo: quia defluent, & peribunt.

41 Filios generabis & filias, & non frueris eis: quoniam ducentur in captivitatem. E

42 Omnes arbores tuas & fruges terræ tuæ rubigo consumet.

43 Advena, qui tecum versatur in terra, ascendet super te, eritque sublimior: tu autem descendes, & eris inferior.

44 Ipse fenerabit tibi, & tu non fenerabis ei. Ipse erit in caput, & tu eris in caudam.

45 Et venient super te omnes maledictiones istæ, & persequentes apprehendent te, donec intereas: quia non audisti vocem Domini Dei tui, nec servasti mandata ejus & ceremonias, quas præcepit tibi.

46 Et erunt in te signa atque prodigia, & in semine tuo usque in sempiternum:

47 Eo quod non servieris Domino Deo tuo in gaudio, cordisque lætitia, propter rerum omnium abundantiam:

48 Servies inimico tuo, quem immittet tibi Dominus, in fame & siti, & nuditate, & omni penuria: & ponet jugum ferreum super cervicem tuam, donec te conterat.

49 Adducet Dominus super te gentem de longinquo, & de extremis terræ finibus, in similitudinem aquilæ volantis cum impetu: cujus linguam intelligere non possis:

50 Gentem procacissimam, quæ non deferat seni, nec misereatur parvuli,

51 Et devoret fructum jumentorum tuorum, ac fruges terræ tuæ: donec intereas, & non relinquat tibi triticum, vinum, & oleum, armenta boum, & greges ovium: donec te disperdat,

52 Et conterat in cunctis urbibus tuis, & destruantur muri tui firmi atque sublimes, in quibus habebas fiduciam in omni terra tua. F

* Obsideberis intra portas tuas in omni terra tua, quam dabit tibi Dominus Deus tuus: * Bar. 2. d. 3. Thre. 4. b. 10.

53 Et comedes fructum uteri tui, & carnes filiorum tuorum & filiarum tuarum, quas dederit tibi Dominus Deus tuus in angustia & vastitate qua opprimet te hostis tuus.

54 Homo delicatus in te, & luxuriosus valde, invidebit fratri suo, & uxori, quæ cubat in sinu suo,

55 Ne det eis de carnibus filiorum suorum, quas comedet: eo quod nihil aliud habeat in obsidione & penuria, qua vastaverint te inimici tui intra omnes portas tuas.

56 Tenera mulier & delicata, quæ super terram ingredi non valebat, nec pedis vestigium figere, propter mollitiem & teneritudinem nimiam, invidebit viro suo, qui cubat in sinu ejus, super filii & filiæ carnibus,

57 Et illuvie secundarum, quæ egrediuntur de medio feminum ejus, & super liberis qui eadem hora nati sunt: comedent enim eos clam propter rerum omnium penuriam in obsidione & vastitate, qua opprimet te inimicus tuus intra portas tuas.

58 Nisi custodieris & feceris omnia verba legis hujus, quæ scripta sunt in hoc volumine, & timueris nomen ejus gloriosum & terribile, hoc est, Dominum Deum tuum:

59 Augebit Dñs plagas tuas, & plagas seminis tui, plagas magnas & perseverantes, infirmitates pessimas & perpetuas,

60 Et convertet in te omnes afflictiones G

Ægy-

Ægypti, quas timuisti, & adhærebunt tibi:
61 Insuper & uniuersos languores, & plagas,
quæ non sunt scriptæ in volumine legis hujus,
inducet Dominus super te, donec te conte-
rat:
62 Et remanebitis pauci numero, qui prius
eratis sicut astra cæli præ multitudine, quo-
niam non audisti vocem Domini Dei tui.
63 Et sicut ante lætatus est Dominus super
vos, bene vobis faciens, vosque multiplicans:
sic lætabitur disperdens vos atque subvertens,
ut auferamini de terra, ad quam ingredieris
possidendam.
64 Disperget te Dominus in omnes populos,
a summitate terræ usque ad terminos ejus: &
servies ibi diis alienis, quos & tu ignoras &
patres tui, lignis & lapidibus.
65 In gentibus quoque illis non quiesces, ne-
que erit requies vestigio pedis tui. Dabit enim
tibi Dominus ibi cor pavidum, & deficientes
oculos, & animam consumptam mœrore:
66 Et erit vita tua quasi pendens ante te. Ti-
mebis nocte & die, & non credes vitæ tuæ.
67 Mane dices: Quis mihi det vesperum?
& vespere: Quis mihi det mane? propter cor-
dis tui formidinem, qua terreberis, & propter
ea, quæ tuis videbis oculis.
68 Reducet te Dominus classibus in Ægy-
ptum, per viam de qua dixit tibi ut eam am-
plius non videres. Ibi venderis inimicis tuis in
servos & ancillas, & non erit qui emat.

CAPUT XXIX.

Fœdus & iuramentum Israelitarum cum Domino iuxta Dei beneficia, & comminatio adversus fœdifragos.

A 1 HÆc sunt verba fœderis, quod præcepit
Dominus Moysi ut feriret cum filijs
Israel in terra Moab: præter illud fœdus, quod
cum eis pepigit in Horeb.
2 Vocabitque Moyses omnem Israel, & di-
*Exod. xit ad eos: * Vos vidistis uniuersa, quæ fecit
19.a.4. Dñs coram vobis in terra Ægypti Pharaoni, &
omnibus servis ejus, universæque terræ illius,
3 Tentationes magnas, quas viderunt oculi
tui, signa illa, portentaque ingentia,
4 Et non dedit vobis Dominus cor intelli-
gens, & oculos videntes, & aures quæ pos-
sunt audire, usque in præsentem diem.
*Supr. 5 * Adduxit vos quadraginta annis per de-
8.a.2. sertum: non sunt attrita vestimenta vestra,
nec calceamenta pedum vestrorum vetustate
consumpta sunt.
6 Panem non comedistis, vinum & siceram
non bibistis: ut sciretis quia ego sum Do-
minus Deus vester.
7 Et venistis ad hunc locum: * egressusque est
*Supr. Sehon rex Hesebon, & Og rex Basan, occurren-
3.a.2. tes nobis ad pugnam. Et percussimus eos,
8 Et tulimus terram eorum, ac tradidimus
B possidendam Ruben & Gad, & dimidiæ tribui
Manasse.
9 Custodite ergo verba pacti huius, & im-
plete ea: ut intelligatis universa quæ facitis.
10 Vos statis hodie cuncti coram Dño Deo
vestro, principes vestri, & tribus, ac majores
natu, atque doctores, omnis populus Israel,
11 Liberi & uxores vestræ, & aduena qui te-
cum moratur in castris, exceptis lignorum cæ-
soribus, & his qui comportant aquas:
12 Ut transeas in fœdere Domini Dei tui, &
in jurejurando quod hodie Dominus Deus tuus
percutit tecum:
13 Ut suscitet te sibi in populum, & ipse sit
Deus tuus, sicut locutus est tibi, & sicut jura-
vit patribus tuis, Abraham, Isaac, & Jacob.
14 Nec vobis solis ego hoc fœdus ferio, &
hæc juramenta confirmo,
15 Sed cunctis præsentibus & absentibus. C
16 Vos enim nostis quo modo habitaverimus
in terra Ægypti, & quo modo transierimus
per medium nationum, quas transeuntes,
17 Vidistis abominationes & sordes, id est,
idola eorum, lignum & lapidem, argentum
& aurum, quæ colebant.
18 Ne forte sit inter vos vir aut mulier, fami-
lia aut tribus, cujus cor aversum est hodie a
Domino Deo nostro: ut vadat & serviat diis
illarum gentium, & sit inter vos radix germi-
nans fel & amaritudinem.
19 Cumque audierit verba juramenti hujus,
benedicat sibi in corde suo, dicens: Pax erit
mihi, & ambulabo in prauitate cordis mei: &
absumat ebria sitientem,
20 Et Dominus non ignoscat ei: sed tunc
quam maxime furor ejus fumet, & zelus con-
tra hominem illum, & sedeant super eũ omnia
maledicta, quæ scripta sunt in hoc volumine:
& deleat Dominus nomen ejus sub cœlo,
21 Et consumat eum in perditionẽ ex omni-
bus tribubus Israel, juxta maledictiones, quæ
in libro legis hujus ac fœderis continentur. D
22 Dicetque sequens generatio, & filij qui
nascentur deinceps, & peregrini, qui de lon-
ge venerint, videntes plagas Terræ illius, & in-
firmitates, quibus eam afflixerit Dominus,
23 Sulphure, & salis ardore comburens, ita
ut ultra non seratur, nec virens quippiam ger-
minet, in exemplum * subversionis Sodomæ &
Gomorrhæ, Adamæ & Seboim, quas subvertit
Dominus in ira & furore suo.
24 Et dicent omnes gentes: * Quare sic fecit
Dominus Terræ huic? quæ est hæc ira furoris
ejus immensa?
25 Et respondebunt: Quia dereliquerunt pa-
ctum Domini, quod pepigit cum patribus eo-
rum, quando eduxit eos de Terra Ægypti:
26 Et servierunt diis alienis, & adoraverunt
eos, quos nesciebant, & quibus non fuerant
attributi:
27 Idcirco iratus est furor Domini contra
Terram istam, ut induceret super eam omnia
maledicta, quæ in hoc volumine scripta sunt:
28 Et ejecit eos de terra sua in ira & in furo-
re: & in indignatione maxima, projecitque in
terram alienam, sicut hodie comprobatur.
29 Abscondita, Dño Deo nostro: quæ manife-
sta sũt, nobis & filiis nostris usque in sempiter-
num, ut faciamus universa verba legis hujus.

CAPUT XXX.

Lapsos hortatur Moyses ad pœnitentiam; vera enim pœnitentia Deum placat: præceptum nobis datum, non longe à nobis separatur: in eius impletione vel neglectu proponitur bonum & malum; ut ultro bonum eligentes, vivamus, & non pereamus, malo adhærentes.

1 CUm ergo venerint super te omnes ser- A
mones isti, benedictio, sive maledi-
ctio,

ctio, quã proposui in conspectu tuo: & ductus pœnitudine cordis tui in universis gentibus, in quas disperierit te Dominus Deus tuus,

2 Et reversus fueris ad eum, & obedieris ejus imperiis, sicut ego hodie præcipio tibi, cum filiis tuis, in toto corde tuo, & in tota anima tua:

3 Reducet Dñs Deus tuus captivitatem tuã, ac miserebitur tui, & rursum congregabit te de cunctis populis, in quos te ante dispersit.

4 Si ad cardines cœli fueris dissipatus, inde
B te retrahet Dominus Deus tuus,

5 Et * assumet, atque introducet in terram, quam possederunt patres tui, & obtinebis eam: & benedicens tibi, majoris numeri te esse faciet quam fuerunt patres tui.

6 Circumcidet Dominus Deus tuus cor tuum, & cor seminis tui: ut diligas Dominum Deum tuum in toto corde tuo, & in tota anima tua, ut possis vivere.

7 Omnes autem maledictiones has convertet super inimicos tuos, & eos qui oderunt te & persequuntur.

8 Tu autem reverteris, & audies vocem Domini Dei tui: faciesque universa mandata quę ego præcipio tibi hodie:

9 Et abundare te faciet Dominus Deus tuus in cunctis operibus manuum tuarum, in sobole uteri tui, & in fructu jumentorum tuorum, in ubertate terræ tuæ, & in rerum omnium largitate. Revertetur enim Dominus, ut gaudeat super te in omnibus bonis, sicut gavisus est in patribus tuis:

C 10 Si tamen audieris vocem Domini Dei tui, & custodieris præcepta ejus & ceremonias, quæ in hac lege conscripta sunt: & revertaris ad Dominum Deum tuum in toto corde tuo, & in tota anima tua.

11 Mandatum hoc, quod ego præcipio tibi hodie, non supra te est, neq; procul positum,

12 Nec in cœlo situm, ut possis dicere: * Quis nostrum valet ad cœlum ascendere, ut deferat illud ad nos, & audiamus atque opere compleamus?

13 Neque trans mare positum: ut causeris, & dicas: Quis ex nobis poterit transfretare mare, & illud ad nos usque deferre: ut possimus audire & facere quod præceptum est?

14 Sed juxta te est sermo valde, in ore tuo, & in corde tuo, ut facias illum.

15 Considera quod hodie proposuerim in conspectu tuo vitam & bonum, & e contrario mortem & malum:

D 16 Ut diligas Dominum Deum tuum, & ambules in viis ejus, & custodias mandata illius ac ceremonias atque judicia: & vivas, atque multiplicet te, benedicatque tibi in Terra, ad quam ingredieris possidendam.

17 Si autem aversum fuerit cor tuum, & audire nolueris, atque errore deceptus adoraveris deos alienos, & servieris eis:

18 Prædico tibi hodie quod pereas, & parvo tempore moreris in Terra, ad quam, Jordane transmisso, ingredieris possidendam.

19 Testes invoco hodie cœlum & terram, quod proposuerim vobis vitam & mortem, benedictionem & maledictionem. Elige ergo vitam, ut & tu vivas, & semen tuum:

20 Et diligas Dominum Deum tuum, atque obedias voci ejus, & illi adhæreas (ipse est enim vita tua, & longitudo dierum tuorum) ut habites in terra, pro qua juravit Dominus patribus tuis, Abraham, Isaac, & Jacob, ut daret eam illis.

CAPUT XXXI.

Moyses Josue sibi sufficit in ducem, Deuteronomium scribit, jubetque illud populo prælegi 7. anno remissionis, & in latere arcæ adservari.

1 Abiit itaq; Moyses, & locutus est omnia verba hæc ad universum Israel, A

2 Et dixit ad eos: Centum viginti annorum sum hodie, non possum ultra egredi, & ingredi, præsertim cum & Dominus dixerit mihi: * Non transibis Jordanem istum. *Supr. 1. d. 21. Num. 27. c.

3 Dominus ergo Deus tuus transibit ante te: ipse delebit omnes gentes has in cõspectu tuo, & possidebis eas: & Josue iste transibit ante te, sicut locutus est Dominus.

4 Facietque Dominus eis, * sicut fecit Sehon & Og regibus Amorrhæorum, & terræ eorum, delebitque eos. *Num. 21. c. 24.

5 Cum ergo & hos tradiderit vobis, similiter facietis eis, sicut præcepi vobis.

6 * Viriliter agite, & confortamini: nolite timere, nec paveatis ad conspectum eorum: quia Dominus Deus tuus ipse est ductor tuus, & non dimittet, nec derelinquet te. B *Supr. 7. a. 1.

7 Vocavitque Moyses Josue, & dixit ei coram omni Israel * Confortare, & esto robustus: tu enim introduces populum istum in Terram, quam daturum se patribus eorum juravit Dominus, & tu eam sorte divides. *Jos. 1. b. 6. 3. Reg. 2. a. 2.

8 Et Dominus qui ductor est vester, ipse erit tecum: non dimittet, nec derelinquet te: noli timere, nec paveas.

9 Scripsit itaque Moyses legem hanc, & tradidit eam sacerdotibus filiis Levi, qui portabant arcam fœderis Domini & cunctis senioribus Israel.

10 Præcepitque eis, dicens: Post septem annos, anno remissionis, in solemnitate tabernaculorum, C

11 Convenientibus cunctis ex Israel, ut appareant in conspectu Domini Dei tui, in loco quem elegerit Dominus, leges verba legis hujus coram omni Israel, audientibus eis,

12 Et in unum omni populo congregato, tam viris quam mulieribus, parvulis, & advenis, qui sunt intra portas tuas: ut audientes discant, & timeant Dominum Deum vestrum, & custodiant, impleantque omnes sermones legis hujus.

13 Filii quoque eorum qui nunc ignorant, ut audire possint, & timeant Dominum Deum suum cunctis diebus quibus versantur in Terra, ad quam vos, Jordane transmisso, pergitis obtinendam.

14 Et ait Dominus ad Moysen: Ecce prope sunt dies mortis tuæ: voca Josue, & state in tabernaculo testimonii, ut præcipiam ei. Abierunt ergo Moyses & Josue: & steterunt in tabernaculo testimonii: D

15 Apparuitque Dominus ibi in columna nubis, quæ stetit in introitu tabernaculi.

16 Dixitque Dominus ad Moysen: Ecce tu dormies cum patribus tuis, & populus iste consurgens fornicabitur post deos alienos

in Terra, ad quam ingreditur ut habitet in ea:
ibi derelinquet me, & irritum faciet fœdus,
quod pepigi cum eo.

17 Et iraſcetur furor meus contra eum in die
illo: & derelinquam eum, & abſcondam fa-
ciem meam ab eo, & erit in devorationem;
invenient eum omnia mala & afflictiones, ita
ut dicat in illo die: Vere quia non eſt Deus
mecum, invenerunt me hæc mala.

E 18 Ego autem abſcondam, & celabo faciem
meam in die illo, propter omnia mala quæ fe-
cit, quia ſecutus eſt deos alienos.

19 Nunc itaq; ſcribite vobis canticum iſtud,
& docete filios Iſrael: ut memoriter teneant,
& ore decantent, & ſit mihi carmen iſtud pro
teſtimonio inter filios Iſrael.

20 Introducam enim eum in terram, pro qua
juravi patribus ejus, lacte & melle manan-
tem. Cumque comederint, & ſaturati, craſſi-
que fuerint, avertentur ad deos alienos, &
ſervient eis: detrahentque mihi, & irritum
facient pactum meum.

F 21 Poſtquam invenerint eum mala multa &
afflictiones, reſpondebit ei canticum iſtud pro
teſtimonio, quod nulla delebit oblivio ex ore
ſeminis ſui. Scio enim cogitationes ejus, quæ
facturus ſit hodie, antequam introducam eum
in terram, quam ei pollicitus ſum.

22 Scripſit ergo Moyſes canticum, & docuit
filios Iſrael.

23 Præcepitque Dominus Joſue filio Nun, &
ait: Confortare, & eſto robuſtus: tu enim in-
troduces filios Iſrael in terram, quam pollici-
tus ſum, & ego ero tecum.

24 Poſtquam ergo ſcripſit Moyſes verba le-
gis hujus in volumine, atque complevit:

25 Præcepit Levitis, qui portabant arcam
fœderis Domini, dicens:

G 26 Tollite librum iſtum, & ponite eum in la-
tere arcæ fœderis Domini Dei veſtri, ut ſit ibi
contra te in teſtimonium.

27 Ego enim ſcio contentionem tuam, &
cervicem tuam duriſſimam. Adhuc vivente
me, & ingrediente vobiſcum, ſemper conten-
tioſe egiſtis contra Dominum: quanto magis
cum mortuus fuero?

28 Congregate ad me omnes majores natu
per tribus veſtras, atque doctores, & loquar
audientibus eis ſermones iſtos, & invocabo
contra eos cœlum & terram.

29 Novi enim quod poſt mortem meam ini-
que agetis, & declinabitis cito de via, quam
præcepi vobis: & occurrent vobis mala in
extremo tempore, quando feceritis malum in
conſpectu Domini, ut irritetis eum per opera
manuum veſtrarum.

30 Locutus eſt ergo Moyſes, audiente uni-
verſo cœtu Iſrael, verba carminis hujus, &
ad finem uſque complevit.

CAPUT XXXII.

*Canticum Moyſi quo Dei refert beneficia, popu-
lique ingratitudinem ſæpius à Domino caſti-
gatam: jubetur Moyſes montem Abarim
aſcendere, ut promiſſam terram contem-
pletur.*

A 1 Audite cœli quæ loquor, audiat terra
verba oris mei.

2 Concreſcat ut pluvia doctrina mea, fluat
ut ros eloquium meum, quaſi imber ſuper her-
bam, & quaſi ſtillæ ſuper gramina.

3 Quia nomen Domini invocabo: date ma-
gnificentiam Deo noſtro.

4 Dei perfecta ſunt opera, & omnes viæ ejus
judicia: Deus fidelis, & abſque ulla iniquita-
te, juſtus & rectus.

5 Peccaverunt ei, & non filii ejus in ſordi-
bus: generatio prava atque perverſa.

6 Hæccine reddis Domino popule ſtulte &
inſipiens? numquid non ipſe eſt pater tuus, qui
poſſedit te, & fecit, & creavit te?

7 * Memento dierum antiquorum, cogita ge-
nerationes ſingulas: interroga patrem tuum,
& annuntiabit tibi; majores tuos, & dicent
tibi.

8 Quando dividebat Altiſſimus gentes:
quando ſeparabat filios Adam, conſtituit ter- B
minos populorum juxta numerum filiorum Iſ-
rael.

9 Pars autem Domini, populus ejus: Jacob
funiculus hæreditatis ejus.

10 Invenit eum in terra deſerta, in loco
horroris, & vaſtæ ſolitudinis, circumduxit
eum, & docuit: & cuſtodivit quaſi pupillam
oculi ſui.

11 Sicut aquila provocans ad volandum pul-
los ſuos, & ſuper eos volitans, expandit
alas ſuas, & aſſumpſit eum, atque portavit in
humeris ſuis.

12 Dominus ſolus dux ejus fuit: & non erat
cum eo Deus alienus.

13 Conſtituit eum ſuper excelſam terram:
ut comederet fructus agrorum, ut ſugeret mel
de petra, oleumque de ſaxo duriſſimo.

14 Butyrum de armento, & lac de ovibus
cum adipe agnorum, & arietum filiorum C
Baſan: & hircos cum medulla tritici, & ſan-
guinem uvæ biberet meraciſſimum.

15 Incraſſatus eſt dilectus, & recalcitravit:
incraſſatus, impinguatus, dilatatus, dereli-
quit Deum factorem ſuum, & receſſit a Deo
ſalutari ſuo.

16 Provocaverunt eum in diis alienis, & in
abominationibus ad iracundiam concitave-
runt.

17 Immolaverunt dæmoniis, & non Deo,
diis quos ignorabant: novi recenteſque vene-
runt, quos non coluerunt patres eorum.

18 Deum qui te genuit dereliquiſti, & obli-
tus es Domini creatoris tui.

19 Vidit Dominus, & ad iracundiam con-
citatus eſt: quia provocaverunt eum filii ſui
& filiæ.

20 Et ait: Abſcondam faciem meam ab eis,
& conſiderabo noviſſima eorum: generatio
enim perverſa eſt, & infideles filii. D

21 Ipſi me provocaverunt in eo qui non erat
Deus, & irritaverunt in vanitatibus ſuis: &
* ego provocabo eos in eo qui non eſt popu-
lus, & in gente ſtulta irritabo illos.

22 Ignis ſuccenſus eſt in furore meo, & ar-
debit uſque ad inferni noviſſima: devorabit-
que terram cum germine ſuo, & montium
fundamenta comburet.

23 Congregabo ſuper eos mala, & ſagittas
meas complebo in eis.

24 Conſumentur fame, & devorabunt eos
aves morſu amariſſimo: dentes beſtiarum im-
mittam in eos, cum furore trahentium ſuper

terram, atque serpentium:

25 Foris vastabit eos gladius, & intus pavor, juvenem simul ac virginem, lactentem cum homine sene.

26 Dixi: Ubinam sunt? cessare faciam ex hominibus memoriam eorum.

27 Sed propter iram inimicorum distuli: ne forte superbirent hostes eorum, & dicerent: Manus nostra excelsa, & non Dominus, fecit hæc omnia.

28 Gens absque consilio est, & sine prudentia.

29 * Utinam saperent, & intelligerent, ac novissima providerent.

30 Quo modo persequatur unus mille, & duo fugent decem millia? nonne ideo, quia Deus suus vendidit eos, & Dominus conclusit illos?

E 31 Non enim est Deus noster ut dii eorum: & inimici nostri sunt judices.

32 De vinea Sodomorum, vinea eorum, & de suburbanis Gomorrhæ: uva eorum uva fellis, & botri amarissimi.

33 Fel draconum vinum eorum, & venenum aspidum insanabile.

34 Nonne hæc condita sunt apud me, & signata in thesauris meis?

35 * Mea est ultio, & ego retribuam in tempore, ut labatur pes eorum: juxta est dies perditionis, & adesse festinant tempora.

36 Judicabit Dominus populum suum, & in servis suis miserebitur: videbit quod infirmata sit manus, & clausi quoque defecerunt, residuique consumpti sunt.

37 Et dicet: * Ubi sunt dii eorum, in quibus habebant fiduciam?

38 De quorum victimis comedebant adipes, & bibebant vinum libaminum: surgant, & opitulentur vobis, & in necessitate vos protegant.

39 * Videte quod ego sim solus, & non sit alius Deus præter me: ego occidam, & ego vivere faciam: percutiam, & ego sanabo, * & non est qui de manu mea possit eruere.

40 Levabo ad cœlum manum meam: & dicam: Vivo ego in æternum.

41 Si acuero ut fulgur gladium meum, & arripuerit judicium manus mea: reddam ultionem hostibus meis, & his qui oderunt me retribuam.

42 Inebriabo sagittas meas sanguine, & gladius meus devorabit carnes, de cruore occisorum, & de captivitate, nudati inimicorum capitis.

43 *Laudate gentes populum ejus, quia sanguinem servorum suorum ulciscetur: & vindictam retribuet in hostes eorum, & propitius erit terræ populi sui.

44 Venit ergo Moyses, & locutus est omnia verba cantici hujus in auribus populi, ipse & Josue filius Nun.

45 Complevitque omnes sermones istos, loquens ad universum Israel.

46 Et dixit ad eos: Ponite corda vestra in omnia verba, quæ ego testificor vobis hodie: ut mandetis ea filiis vestris custodire & facere, & implere universa quæ scripta sunt legis hujus:

47 Quia non incassum præcepta sunt vobis, sed ut singuli in eis viverent: quæ facientes longo perseveretis tempore in terra, ad quam, Jordane transmisso, ingredimini possidendam.

48 Locutusque est Dominus ad Moysen in eadem die, dicens:

49 Ascende in montem istum Abarim, id est, transituum, in montem Nebo, qui est in terra Moab contra Jericho: & vide terram Chanaan, quam ego tradam filiis Israel obtinendam, & morere in monte.

50 Quem conscendens jungeris populis tuis: * sicut mortuus est Aaron frater tuus in monte Hor, & appositus populis suis: * Num. 27. c. 11. & 20. d. 10.

51 * Quia prævaricati estis contra me, in medio filiorum Israel, ad aquas contradictionis in Cades deserti Sin: & non sanctificastis me inter filios Israel. * Num. 20. a. 4. & 27. d. c. 14.

52 E contra videbis terram, & non ingredieris in eam, quam ego dabo filiis Israel.

CAPUT XXXIII.

Benedicit Moyses moriturus duodecim tribubus Israel, eisque olim obventura prædicit.

1 HÆc est benedictio, qua benedixit Moyses, homo Dei, filiis Israel ante mortem suam. A

2 Et ait: Dominus de Sinai venit, & de Seir ortus est nobis: apparuit de monte Pharan, & cum eo sanctorum millia. In dextera ejus ignea lex.

3 Dilexit populos, * omnes sancti in manu illius sunt: & qui appropinquant pedibus ejus, accipient de doctrina illius. * Sap. 3. a. 1.

4 Legem præcepit nobis Moyses, hæreditatem multitudinis Jacob,

5 Erit apud rectissimum rex, congregatis principibus populi cum tribubus Israel.

6 Vivat Ruben, & non moriatur, & sit parvus in numero.

7 Hæc est Judæ benedictio: Audi Domine vocem Judæ, & ad populum suum introduc eum: manus ejus pugnabunt pro eo, & adjutor illius contra adversarios ejus erit. B

8 Levi quoque ait: Perfectio tua, & doctrina tua viro sancto tuo, quem probasti in tentatione, & judicasti ad Aquas contradictionis.

9 Qui dixit patri suo, & matri suæ: Nescio vos; & fratribus suis: Ignoro vos: & nescierunt filios suos. Hi custodierunt eloquium tuum, & pactum tuum servaverunt.

10 Judicia tua ò Jacob, & legem tuam ò Israel: ponent thymiama in furore tuo, & holocaustum super altare tuum.

11 Benedic Domine fortitudini ejus, & opera manuum illius suscipe. Percute dorsa inimicorum ejus: & qui oderunt eum, non consurgant.

12 Et Benjamin ait: Amantissimus Domini habitabit confidenter in eo: quasi in thalamo tota die morabitur, & inter humeros illius requiescet.

13 Joseph quoque ait: De benedictione Domini terra ejus, de pomis cœli, & rore, atque abysso subjacente. C

14 De pomis fructuum solis ac lunæ,

15 De vertice antiquorum montium, de pomis collium æternorum:

*Exod 3. a. 2. 16 Et de frugibus terræ, & de plenitudine
ejus. Benedictio illius* qui apparuit in rubo,
veniat super caput Joseph, & super verticem
nazaræi inter fratres suos.
17 Quasi primogeniti tauri pulchritudo ejus,
cornua rhinocerotis cornua illius: in ipsis
ventilabit gentes usque ad terminos terræ. hæ
sunt multitudines Ephraim: & hæc millia
Manasse.
18 Et Zabulon ait: Lætare Zabulon in exitu
tuo, & Issachar in tabernaculis tuis.
19 Populos vocabunt ad montem: ibi immo-
labunt victimas justitiæ. Qui inundationem
maris quasi lac sugent, & thesauros abscondi-
tos arenarum.
20 Et Gad ait: Benedictus in latitudine Gad:
quasi leo requievit, cepitque brachium & ver-
ticem.
21 Et vidit principatum suum, quod in par-
te sua doctor esset repositus: qui fuit cum
principibus populi, & fecit justitias Domini,
D & judicium suum cum Israel.
22 Dan quoque ait: Dan catulus leonis, fluet
largiter de Basan.
23 Et Nephthali dixit: Nephthali abundan-
tia perfruetur, & plenus erit benedictionibus
Domini: mare & meridiem possidebit.
24 Aser quoque ait: Benedictus in filiis Aser,
sit placens fratribus suis, & tingat in oleo pe-
dem suum.
25 Ferrum & æs calceamentum ejus. Sicut
dies juventutis tuæ, ita & senectus tua.
26 Non est deus alius ut Deus rectissimi:
ascensor cœli auxiliator tuus. Magnificentia
ejus discurrunt nubes,
27 Habitaculum ejus sursum, & subter bra-
chia sempiterna: ejiciet a facie tua inimicum,
dicetque: Conterere.
28 Habitabit Israel confidenter, & solus
Oculus Jacob in terra frumenti & vini, cæli-
que caligabunt rore.
29 Beatus es tu Israel: quis similis tui popule,
qui salvaris in Domino? scutum auxilii tui, &
gladius gloriæ tuæ: negabunt te inimici tui,
& tu eorum colla calcabis.

CAPUT XXXIV.

Contemplata Terra moritur Moyses, & occulte a Deo sepultus fletur a populo, illique Josue substituitur; commendatur propheta Moyses a Dei familiaritate, & factis per ipsum signis.

1 ASCENDIT* ergo Moyses de campestri-
bus Moab super montem Nebo, in ver-
ticem Phasga contra Jericho: ostenditque ei
Dominus omnem Terram Galaad usque Dan,
2 Et universum Nephthali, terramque E-
phraim & Manasse, & omnem terram Juda
usque ad mare novissimum,
3 Et australem partem, & latitudinem
campi Jericho civitatis palmarum usque Se-
gor.
4 Dixitque Dominus ad eum: *Hæc est Terra
pro qua juravi Abraham, Isaac, & Jacob di-
cens: Semini tuo dabo eam. Vidisti eam ocu-
lis tuis, & non transibis ad illam.
5 Mortuusque est ibi Moyses servus Domini
in terra Moab, jubente Domino:
6 Et sepelivit eum in valle Terræ Moab con-
tra Phogor: & non cognovit homo sepul-
chrum ejus usque in præsentem diem.
7 Moyses centum & viginti annorum erat
quando mortuus est: non caligavit oculus
ejus, nec dentes illius moti sunt.
8 Fleveruntque eum filii Israel in campestri-
bus Moab triginta diebus: & completi sunt
dies planctus lugentium Moysen.
9 Josue vero filius Nun repletus est Spiritu
sapientiæ, quia Moyses posuit super eum ma-
nus suas. Et obedierunt ei filii Israel, fece-
runtque sicut præcepit Dominus Moysi.
10 Et non surrexit ultra propheta in Israel
sicut Moyses, quem nosset Dominus facie ad
faciem,
11 In omnibus signis atque portentis, quæ
misit per eum, ut faceret in Terra Ægypti
Pharaoni, & omnibus servis ejus, universæ-
que terræ illius,
12 Et cunctam manum robustam, magnaque
mirabilia, quæ fecit Moyses coram universo
Israel.

LIBER

LIBER IOSVE,
HEBRAICE IEHOSVA.

CAPUT I.

Confortatus Iosue à Domino monet populum ut se ad Jordanis transitum praeparent in diem tertium; tribus autem Ruben, Gad, & dimidiam Manasse, ut fratres ad promissam Terram armati ex condicto praecedant.

1 E T factum est post mortem
A Moysi servi Domini, ut
loqueretur Dominus ad
Josue filium Nun, mini-
strum Moysi, & diceret ei:
2 Moyses servus meus mor-
tuus est: surge, & transi
Jordanem istum tu, &
omnis populus tecum, in Terram, quam ego da-
bo filiis Israel.
r. 3 * Omnē locū, quē calcaverit vestigiū pedis
14 vestri, vobis tradam, sicut locutus sum Moysi.
4 A deserto & Libano usque ad fluvium ma-
gnum Euphraten, omnis terra Hethaeorum us-
que ad mare magnum contra solis occasum
erit terminus vester.
5 Nullus poterit vobis resistere cunctis die-
bus vitae tuae: *sicut fui cum Moyse, ita ero te-
cum: non dimittam, nec derelinquam te.
b. 6 * Confortare, & esto robustus: tu enim sorte
t. divides populo huic Terram, pro qua juravi
J. patribus suis, ut traderem eam illis.
7 Confortare igitur, & esto robustus valde: ut
B custodias, & facias omnem legem, quam prae-
cepit tibi Moyses servus meus: ne declines ab
ea ad dexteram vel ad sinistram, ut intelligas
cuncta quae agis.
8 Non recedat volumen legis hujus ab ore
tuo: sed meditaberis in eo diebus ac noctibus,
ut custodias & facias omnia quae scripta sunt
in eo: tunc diriges viam tuam, & intelliges eā.
9 Ecce praecipio tibi, confortare, & esto ro- C
bustus. Noli metuere, & noli timere: quoniam
tecum est Dominus Deus tuus in omnibus ad
quaecumque perrexeris.
10 Praecepitque Josue principibus populi, di-
cens; Transite per medium castrorum, & impe-
rate populo, ac dicite:
11 Praeparate vobis cibaria: quoniam post
diem tertium transibitis Jordanem, & intrabi-
tis ad possidendam Terram, quam Dominus
Deus vester daturus est vobis.
12 Rubenitis quoque & Gaditis, & dimidiae
tribui Manasse ait:
13 Mementote sermonis, quē praecepit vobis
Moyses famulus Domini, dicens: Dñs Deus ve-
ster dedit vobis requiem, & omnem terram.
14 * Uxores vestrae, & filii, ac jumenta ma-
neount in Terra, quam tradidit vobis Moyses * Num
trans Jordanem: vos autem transite armati an- 32. d.
te fratres vestros, omnes fortes manu, & pu- 10.
gnate pro eis,
15 Donec det Dominus requiem fratribus
vestris sicut & vobis dedit, & possideant ipsi D
quoque Terram, quam Dominus Deus vester
daturus est eis: & sic revertimini in Terram
possessionis vestrae, & habitabitis in ea, quam
vobis dedit Moyses famulus Domini trans
Jordanem contra solis ortum.
16 Responderuntque ad Josue, atque dixe-
runt: Omnia, quae praecepisti nobis faciemus: &
quocunque miseris, ibimus.
17 Sicut obedivimus in cunctis Moysi, ita
obediemus & tibi: tantum sit Dominus Deus
tuus tecum, sicut fuit cum Moyse.
18 Qui contradixerit ori tuo, & nō obedierit

cunctis sermonibus quos præceperis ei, moriatur. tu tantum conforrare, & viriliter age.

CAPUT II.

Missi exploratores in urbem Jericho, à Rahab meretrice occultantur, promissa illi omnique illius familiæ misericordia, incolumes redeunt in castra.

A 1 MIsit igitur Josue filius Nun de Setim
duos viros exploratorès in abscondito: & dixit eis: Ite, & considerate terram, ur-
*Iac. 2 d.25. bemque Jericho. * Qui pergentes ingressi sunt
domum mulieris meretricis, nomine Rahab, &
quieverunt apud eam.
Hebr. 11, f. 31 2 Nuntiatumque est regi Jericho, & dictum:
Ecce viri ingressi sunt huc per noctem de filiis
Israel, ut explorarent terram.
3 Misitque rex Jericho ad Rahab dicēs: Educ
viros, qui venerunt ad te, & ingressi sunt domum tuam: exploratores quippe sunt, & omnem terram considerare venerunt.
*Infra 6, c. 17. 4 * Tollensque mulier viros, abscondit, &
ait: Fateor, venerunr ad me, sed nesciebam unde essent:
5 Cumque porta clauderetur in tenebris, & illi pariter exierunt, nescio quo abierunt: persequimini ciro, & comprehendetis eos.
6 Ipsa autem fecir ascendere viros in solarium domus suæ, operuitque eos stipula lini,
quæ ibi erat.
B 7 Hi autem qui missi fuerant, secuti sunt eos
per viam quæ ducit ad vadum Jordanis: illisque egressis statim porta clausa est.
8 Necdum obdormierant qui latebant, & ecce mulier ascendir ad eos, & ait:
9 Novi, quod Dominus tradiderit vobis terram etenim irruit in nos rerror vester, & elanguerunr omnes habitarores terræ.
10 Audivimus quod * siccaverit Dñs aquas
*Exod 14. c. 21 maris rubri ad vestrum introitum quando
* Num 21. d. 24 ègressi estis ex Ægypro: * & quæ feceritis duobus Amorrhęorum regibus, qui erant trans Jordanem, Sehon & Og, quos interfecistis.
11 Et hæc audientes pertimuimus, & elanguit
cor nostrum, nec remansit in nobis spiritus ad introitum vestrum: Dominus enim Deus vester, ipse est Deus in cœlo sursum, & in terra deorsum.
*Infra 6. d. 22. 12 * Nunc ergo jurate mihi per Dominum, ut
quomodo ergo misericordiam feci vobiscum,
ita & vos faciatis cum domo patris mei: detisque mihi verum signum,
C 13 Ut salvetis patrem meum & matrem, fratres ac sorores meas, & omnia quæ illorum
sunt, & eruatis animas nostras a morte.
14 Qui responderunt ei: Anima nostra sit pro
vobis in mortem, si tamen non prodideris nos.
cumque tradiderit nobis Dominus terram, faciemus in te misericordiam & veritatem.
55 Demisit ergo eos per funem de fenestra:
domus enim ejus hærebat muro,
16 Dixitque ad eos: Ad montana conscendite, ne forte occurrant vobis revertentes: ibique latitate tribus diebus, donec redeant, & sic ibitis per viam vestram.
17 Qui dixerunt ad eam: Innoxii erimus à
juramento hoc, quo adjurasti nos:
18 Si ingredientibus nobis terram, signum
fuerit funiculus iste coccineus, & ligaveris
eum in fenestra, per quam demisisti nos: & patrem tuum ac matrem, fratresque & omnem
cognationem tuam, congregaveris in domum
tuam.
59 Qui ostium domus tuæ egressus fuerit, sanguis ipsius erit in caput ejus, & nos erimus B
alieni. Cunctorum autem sanguis, qui tecum in
domo fuerint, redundabit in caput nostrum, si
eos aliquis tetigerit.
20 Quod si nos prodere volueris, & sermonem istum proferre in medium, erimus mundi
ab hoc juramento, quo adiurasti nos.
21 Et illa respondit: Sicut locuti estis, ita
fiat. dimittensque eos ut pergerent, appendit
funiculum coccineum in fenestra.
22 Illi vero ambulantes pervenerunt ad mōtana, & manserunt ibi tres dies, donec reverterentur qui fuerant persecuti: quærentes enim
per omnem viam, non repererunt eos.
23 Quibus urbem ingressis, reversi sunt, & descenderunt exploratores de mōte: & transmisso Jordane, venerunt ad Josue filium Nun,
narraveruntque ei omnia quæ acciderant sibi,
24 Atque dixerunt: Tradidit Dominus omnem terram hanc in manus nostras, & timore
prostrati sunt cuncti habitatores ejus.

CAPUT III.

Siccatum Dei miraculo Iordanem, præeunte arca, populus transit. A

1 IGitur Josue de nocte consurgens movit
castra: egredientesque de Serim, venerunt
ad Jordanem ipse & omnes filii Israel, & morati sunt ibi tres dies.
2 Quibus evolutis, transierunt præcones per
castrorum medium,
3 Et clamare cœperunt: Quando videritis arcam fœderis Domini Dei vestri, & sacerdotes
stirpis Leviticæ portantes eam, vos quoq; consurgite, & sequimini præcedentes:
4 Sitque inter vos & arcam spatium cubitorum duum millium: ut procul videre possitis, &
nosse per quam viam ingrediamini: quia prius
non ambulastis per eam: & cavete ne appropinquetis ad arcam. B
5 Dixitque Josue ad populum: Sanctificamini: cras enim faciet Dñs inter vos mirabilia.
6 Et ait ad sacerdotes: Tollite arcam fœderis, & præcedite populum. Qui jussa complentes, tulerunt, & ambulaverunt ante eos.
7 Dixitq; Dominus ad Josue: Hodie incipiam
exaltare te coram omni Israel: ut sciant quod
sicut cum Moyse fui, ita & tecum sim.
8 Tu autem præcipe sacerdotibus, qui portant arcam fœderis, & dic eis: Cum ingressi
fueritis partem aquæ Jordanis, state in ea.
9 Dixitque Josue ad filios Israel: Accedite
huc, & audite verbum Domini Dei vestri. C
10 Et rursum: In hoc, inquit, scietis quod Dominus Deus vivens in medio vestri est, & disperdet in conspectu vestro Chananæum &
Hethæum, Hevæum & Pherezæum, Gergesæum
quoque & Jebusæum, & Amorrhæum.
51 * Ecce, arca fœderis Domini omnis terræ *Act. 7 f. 45. Eccli. 24. c. 16.
antecedet vos per Jordanem.
12 Parare duodecim viros de tribubus Israel,
singulos per singulas tribus.
13 Et cum posuerint vestigia pedum suorum,
sacerdotes qui portant arcam Domini Dei
universæ terræ, in aquis Jordanis, aquæ quæ
inferiores sunt, decurrent atque deficient:
quæ

quæ autem deſuper veniunt, in una mole con-
ſiſtent .
14 Igitur egreſſus eſt populus de tabernaculis
ſuis,ut tranſiret Jordanem : & ſacerdotes , qui
D portabant arcam fœderis,pergebant ante eum.
15 Ingreſſiſque eis Jordanem,& pedibus eo-
rum in parte aquæ tinctis (Jordanis autem ri-
pas alvei ſui tempore meſſis impleverat)
16 Steterunt aquæ deſcendentes in loco uno,
& ad inſtar montis intumeſcentes apparebant
procul , ab urbe quæ vocatur Adom uſque ad
locum Sarthan : quæ autem inferiores erant,in
mare ſolitudinis (quod nunc vocatur mor-
tuum) deſcenderunt , uſquequo omnino defi-
cerent .
17 Populus autem incedebat contra Jeri-
cho:& ſacerdotes, qui portabant arcam fœde-
ris Domini , ſtabant ſuper ſiccam humum in
medio Jordanis accincti , omniſque populus
per arentem alveum tranſibat ,

CAPUT IV.

*Duodecim lapides de Iordane ſiccato ad poſte-
rorum memoriam colliguntur,aliique duode-
cim in ipſo Iordanis alveo ſtatuuntur .*

1 QUibus tranſgreſſis, dixit Dominus ad
A Joſue :
2 Elige duodecim viros ſingulos per ſingulas
tribus :
3 Et præcipe eis , ut tollant de medio Jor-
danis alveo, ubi ſteterunt pedes ſacerdotum .
duodecim duriſſimos lapides , quos ponetis
in loco caſtrorum , ubi fixeritis hac nocte
tentoria .
4 Vocavitque Joſue duodecim viros , qu os
elegerat de filiis Iſrael , ſingulos de ſingulis
tribubus ,
5 Et ait ad eos:Ite ante arcam Domini Dei
veſtri ad Jordanis medium , & portate inde
ſinguli ſingulos lapides in humeris veſtris,jux-
ta numerum filiorum Iſrael ,
6 Ut ſit ſignum inter vos: & quando interro-
gaverint vos filii veſtri cras,dicentes:Quid ſi-
bi volunt iſti lapides ?
7 Reſpondebitis eis:Defecerunt aquæ Jorda-
B nis ante arcam fœderis Domini , cum tranſiret
eum , idcirco poſiti ſunt lapides iſti in monu-
mentum filiorum Iſrael uſque in æternum .
8 Fecerunt ergo filii Iſrael ſicut præcepit eis
Joſue , portantes de medio Jordanis alveo
duodecim lapides , ut Dominus ei imperarat ,
juxta numerum filiorum Iſrael,uſque ad locum
in quo caſtrametati ſunt, ibiq; poſuerunt eos.
9 Alios quoque duodecim lapides poſuit Jo-
ſue in medio Jordanis alveo , ubi ſteterunt ſa-
cerdotes,qui portabant arcam fœderis: & ſunt
ibi uſque in præſentem diem .
10 Sacerdotes autem , qui portabant arcam ,
ſtabant in Jordanis medio,donec omnia com-
plerentur , quæ Joſue , ut loqueretur ad popu-
lum,præceperat Dominus , & dixerat ei Moy-
ſes.Feſtinavitque populus,& tranſiit.
C 11 Cumq; tranſiſſent omnes,tranſivit & arca
Domini, ſacerdoteſq; pergebant ante populū .
12 Filii quoque Ruben , & Gad , & dimidia
tribus Manaſſe , armati præcedebant filios Iſ-
*Num 1.c.18 rael,*ſicut eis præceperat Moyſes .
13 Et quadraginta pugnatorum millia per
turmas, & cuneos,incedebant per plana atque
campeſtria urbis Jericho .

14 In die illo magnificavit Dominus Joſue
coram omni Iſrael , ut timerent eum , ſicut ti-
muerant Moyſen,dum adhuc viveret .
15 Dixitque ad eum :
16 Præcipe ſacerdotibus , qui portant arcam
fœderis, ut aſcendant de Jordane .
17 Qui præcepit eis , dicens : Aſcendite de
Jordane .
18 Cumque aſcendiſſent portantes arcam
fœderis Domini,& ſiccam humum calcare cœ-
piſſent reverſæ ſunt aquæ in alveum ſuum , & D
fluebant ſicut ante conſueverant .
19 Populus autem aſcendit de Jordane , de-
cimo die menſis primi, & caſtrametati ſunt in
Galgalis contra Orientalem plagam urbis
Jericho .
20 Duodecim quoq; lapides , quos de Jorda-
nis alveo ſumpſerant,poſuit Joſue in Galgalis.
21 Et dixit ad filios Iſrael : Quando interro-
gaverint filii veſtri cras patres ſuos , & dixe-
rint eis: Quid ſibi volunt lapides iſti ?
22 Docebitis eos,atque dicetis : Per arentem
alveum tranſivit Iſrael Jordanem iſtum,
23 Siccante Domino Deo veſtro aquas ejus
in conſpectu veſtro,donec tranſiretis :
24 * Sicut fecerat prius in mari rubro , quod *Exod
ſiccavit donec tranſiremus : 14.c.18
25 Ut diſcant omnes terrarum populi fortiſ-
ſimam Domini manum, ut & vos timeatis Do-
minum Deum veſtrum omni tempore .

CAPUT V.

*Terrentur Chananæi , circumciſio fit in Galga-
lis,& Phaſe celebratur;deficit manna ubi de
fructibus terræ edunt,& angelus Domini Io-
ſue apparet .*

1 POſtquam ergo audierunt omnes reges
Amorrhæorum , qui habitabant trans A
Jordanem ad occidentalem plagam, & cuncti
reges Chanaan , qui propinqua poſſidebant
magni maris loca . quod ſiccaſſet Dominus
fluenta Jordanis coram filiis Iſrael donec
tranſirent,diſſolutum eſt cor eorum,& non re-
manſit in eis ſpiritus , timentium introitum fi-
liorum Iſrael .
2 Eo tempore ait Dominus ad Joſue : Fac ti-
bi cultros lapideos, & circumcide ſecundo fi-
lios Iſrael .
3 Fecit quod juſſerat Dominus , & circumci-
dit filios Iſrael in colle præputiorum.
4 Hæc autem cauſa eſt ſecundæ circumci-
ſionis : Omnis populus , qui egreſſus eſt de Æ- B
gypto generis maſculini , univerſi bellatores
viri,mortui ſunt in deſerto per longiſſimos viæ
circuitus ,
5 Qui omnes circumciſi erant . Populus au-
tem qui natus eſt in deſerto ,
6 Per quadraginta annos itineris latiſſimæ
ſolitudinis , incircumciſus fuit : donec conſu-
merentur qui non audierant vocem Domini,&
quibus ante juraverat ut non oſtenderet eis
Terram lacte & melle manantem.
7 Horum filii in locum ſucceſſerunt patrum ,
& circumciſi ſunt a Joſue : quia ſicut nati fue- C
rant,in præputio erant , nec eos in via aliquis
circumciderat .
8 Poſtquam autem omnes circumciſi ſunt ,
manſerunt in eodem caſtrorum loco , donec
ſanarentur .
9 Dixitque Dominus ad Joſue:Hodie abſtuli

opprobrium Ægypti à vobis. Vocatumque est
nomen loci illius Galgala, usque in præsentem
diem.
10 Manseruntque filii Israel in Galgalis, &
fecerunt Phase, quartadecima die mensis ad
vesperum in campestribus Jericho:
D 11 Et comederunt de frugibus terræ die alte-
ro, azymos panes, & polentam ejusdem anni.
12 Defecitque manna postquam comederunt
de frugibus terræ, nec usi sunt ultra cibo illo
filii Israel, sed comederunt de frugibus præ-
sentis anni Terræ Chanaan.
13 Cum autem esset Josue in agro urbis Jeri-
cho, levavit oculos, & vidit virũ stantẽ contra
se, evaginatum tenentem gladium, perrexitque
ad eum & ait: Noster es, an adversariorum?
14 Qui respondit: Nequaquam: sed sum prin-
ceps exercitus Domini, & nunc venio.
15 Cecidit Josue pronus in terram. Et ado-
rans ait: Quid Dominus meus loquitur ad ser-
vum suum?
16 * Solve, inquit, calceamentum tuũ de pe- *Exo 3.b.5
dibus tuis: locus enim, in quo stas, sanctus est. Act.
Fecitque Josue ut sibi fuerat imperatum. d.33.

CAPUT VI.

Post varios septem dierum circuitus cum arca, Jericho capta funditus deletur, sola servatur Rahab cum suis; reædificatori urbis maledicitur.

A 1 JEricho autem clausa erat atque munita,
timore filiorum Israel, & nullus egredi
audebat aut ingredi.
2 Dixitque Dominus ad Josue: Ecce dedi in
manu tua Jericho, & regem ejus, omnesq; for-
tes viros.
3 Circuite urbem cuncti bellatores semel per
diem: sic facietis sex diebus.
4 Septimo autem die sacerdotes tollant se-
ptem buccinas, quarum usus est in jubileo, &
præcedant arcã fœderis: septiesque circuibitis
civitatem, & sacerdotes clangent buccinis.
5 Cumque insonuerit vox tubæ longior atque
concisior, & in auribus vestris increpuerit,
conclamabit omnis populus vociferatione
maxima, & muri funditus corruent civitatis,
ingredienturque singuli per locum contra
quem steterint.
6 Vocavit ergo Josue filius Nun sacerdotes,
& dixit ad eos: Tollite arcam fœderis: & se-
ptem alii sacerdotes tollant septem jubileorũ
buccinas, & incedant ante arcam Domini.
7 Ad populum quoq; ait: Ite, & circuite civi-
tatem, armati præcedentes arcam Domini.
B 8 Cumque Josue verba finisset, & septem sa-
cerdotes septem buccinis clangerent ante ar-
cam fœderis Domini,
9 Omnisque præcederet armatus exercitus,
reliquum vulgus arcam sequebatur, ac bucci-
nis omnia concrepabant.
10 Præceperat autem Josue populo, dicens:
Non clamabitis, nec audietur vox vestra, ne-
que ullus sermo ex ore vestro egredietur: do-
nec veniat dies in quo dicam vobis: Clamate,
& vociferamini.
11 Circuivit ergo arca Domini civitatem se-
mel per diem, & reversa in castra mansit ibi.
12 Igitur Josue de nocte consurgente, tule-
runt sacerdotes arcam Domini,
13 Et septem ex eis septem buccinas, quarum
in jubileo usus est: præcedebantque arcam
Domini ambulantes atque clangentes: & ar-
matus populus ibat ante eos, vulgus autem re-
liquum sequebatur arcam, & buccinis perso-
nabat.
14 Circuieruntque civitatem secundo die se-
mel, & reversi sunt in castra. Sic fecerunt sex
diebus.
15 Die autem septimo, diluculo consurgen- C
tes, circuierunt urbem, sicut dispositum erat,
septies.
16 Cumque septimo circuitu clangerent buc-
cinis sacerdotes, dixit Josue ad omnem Is-
rael: Vociferamini: tradidit enim vobis Domi-
nus civitatem:
17 Sitque civitas hæc anathema: & omnia
quæ in ea sunt, Domino. sola Rahab meretrix
vivat,

vivat, cum universis qui cum ea in domo sunt:
* abscondit enim nuntios quos direximus.
18 Vos autem cavete, ne de his, quæ præce-
pta sunt, quippiam contingatis & sitis præva-
ricationis rei, & omnia castra Israel sub pec-
cato sint atque turbentur.
19 Quidquid autem auri & argenti fuerit, &
vasorum æneorum ac ferri, Domino conse-
cretur, repositum in thesauris ejus.
* Heb. 20 *Igitur omni populo vociferante & clan-
11. f. gentibus tubis, postquam in aures multitudi-
30. nis vox sonitusque increpuit, muri illico cor-
ruerunt: & ascendit unusquisque per locum,
*1. Ma- qui contra se erat: * ceperuntque civitatem,
chab. 21 Et interfecerunt omnia quæ erant in ea à
12. c. 15 viro usque ad mulierem, ab infante usque ad
senem. Boves quoque & oves & asinos in ore
gladii percusserunt.
D 22 Duobus autẽ viris, *qui exploratores missi
* Sup. fuerant, dixit Josue: Ingredimini domum mu-
2. b. 7. lieris meretricis, & producite eam, & omnia
quæ illius sunt, sicut illi juramento firmastis.
23 Ingressique juvenes, eduxerunt Rahab, & * Heb.
parentes ejus, fratres quoque, & cunctam su- 11. f.
pellectilem ac cognationem illius, & extra 31.
castra Israel manere fecerunt.
24 * Urbem autem, & omnia quæ erant in Infr. 8.
ea, succenderunt: absque auro & argento, & 24.
vasis æneis, ac ferro, quæ in ærarium Domini
consecrarunt.
25 Rahab vero meretricem, & domum patris
ejus, & omnia quæ habebat, fecit Josue vive-
re, & habitaverunt in medio Israel usque in
præsentem diem: eo quod absconderit nun-
tios, quos miserat ut explorarent Jericho. In
tempore illo, imprecatus est Josue, dicens:
26 *Maledictus vir coram Domino, qui susci- *3. Reg.
taverit & ædificaverit civitatem Jericho. In 16. g.
primogenito suo fundamenta illius jaciat, & 34.
in novissimo liberorum ponat portas ejus.
27 Fuit ergo Dominus cum Josue, & nomen
ejus vulgatum est in omni terra.

CAPUT VII.

*Explorata urbe Hai cedit populus Israel hosti-
bus propter furtum de anathemate Jericho:
qua propter post Josue lamentationem, missa
sorte Achan lapidatur jussu Domini.*

A 1 FIlii * autem Israel prævaricati sunt mã-
* Infra datum, & usurpaverunt de anathemate.
22. d. * Nam Achan filius Charmi, filii Zabdi, filii
20. Zare de tribu Juda, tulit aliquid de anathe-
*1. Par. mate: iratusq; est Dominus cõtra filios Israel.
2. a. 7. 2 Cumque mitteret Josue de Jericho viros
contra Hai, quæ est juxta Bethaven, ad orien-
talem plagam oppidi Bethel, dixit eis: Ascen-
dite, & explorate terram. Qui præcepta com-
plentes exploraverunt Hai.
3 Et reversi dixerunt ei: Non ascendat om-
nis populus, sed duo vel tria millia virorum
pergant, & deleant civitatem: quare omnis
populus frustra vexabitur contra hostes pau-
cissimos?
4 Ascenderunt ergo tria millia pugnatorum.
Qui statim terga vertentes,
5 Percussi sunt à viris urbis Hai, & corrue-
runt ex eis triginta sex homines: persecuti-
que sunt eos adversarij de porta usque ad Sa-
barim, & ceciderunt per prona fugientes: per-
timuitque cor populi, & instar aquæ liquefa-
ctum est.
6 Josue vero scidit vestimenta sua, & pronus
cecidit in terram coram arca Domini usque
ad vesperam, tam ipse quam omnes senes Is-
rael: miseruntque pulverem super capita sua,
7 Et dixit Josue: Heu Domine Deus, quid B
voluisti traducere populum istum Jordanem
fluvium, ut traderes nos in manus Amorrhæi,
& perderes? utinam ut cœpimus, mansisse-
mus trans Jordanem.
8 Mi Domine Deus quid dicam, videns Is-
raelem hostibus suis terga vertentem?
9 Audient Chananæi, & omnes habitatores
Terræ, & pariter conglobati circumdabunt
nos, atque delebunt nomen nostrum de terra;
& quid facies magno nomini tuo?
10 Dixitque Dominus ad Josue: Surge,

cur jaces pronus in terra?

11 Peccavit Israel, & prævaricatus est pactū meū; tuleruntque de anathemate, & furati sunt atque mentiti, & absconderunt inter vasa sua.

12 Nec poterit Israel stare ante hostes suos, eosque fugiet: quia pollutus est anathemate, non ero ultra vobiscum, donec conteratis eum qui hujus sceleris reus est.

13 Surge, sanctifica populum, & dic eis: *Sanctificamini in crastinum: hæc enim dicit Dominus Deus Israel: Anathema in medio tui est Israel; non poteris stare coram hostibus tuis, donec deleatur ex te qui hoc contaminatus est scelere.

*Supr. 3.b.5. Levit. 20.b.8. Num. 11.b.18.

14 Accedetisque mane singuli per tribus vestras: & quamcumque tribum sors invenerit, accedet per cognationes suas, & cognatio per domos, domusque per viros.

C 1.Reg. 14.b.5.

15 Et quicumque ille in hoc facinore fuerit deprehensus, comburetur igni cum omni substantia sua: quoniam prævaricatus est pactum Domini, & fecit nefas in Israel.

16 Surgens itaq; Josue mane, applicuit Israel per tribus suas, & inventa est tribus Juda.

17 Quæ cum juxta familias suas esset oblata, inventa est familia Zare. Illam quoque per domos offerens, reperit Zabdi:

18 Cujus domum in singulos dividens viros, invenit Achan filium Charmi, filii Zabdi, filii Zare de tribu Juda.

19 Et ait Josue ad Achan: Fili mi, da gloriam Domino Deo Israel, & confitere, atque indica mihi quid feceris, ne abscondas.

20 Responditque Achan Josue, & dixit ei: Vere ego peccavi Domino Deo Israel, & sic & sic feci.

21 Vidi enim inter spolia pallium coccineum valde bonum, & ducentos siclos argenti, regulamque auream quinquaginta siclorum: & concupiscens abstuli, & abscondi in terra contra medium tabernaculi mei, argentumque fossa humo operui.

D 22 Misit ergo Josue ministros: qui currentes ad tabernaculum illius, repererunt cuncta abscondita in eodem loco, & argentum simul.

23 Auferentesque de tentorio tulerunt ea ad Josue, & ad omnes filios Israel, projeceruntque ante Dominum.

*1.Reg. 18.d.17. 24 *Tollens itaque Josue Achan filium Zare, argentumque & pallium, & auream regulam, filios quoque & filias ejus, boves & asinos, & oves, ipsumque tabernaculum, & cunctam supellectilem: (& omnis Israel cum eo) duxerunt eos ad vallem Achor:

25 Ubi dixit Josue: Quia turbasti nos, exturbet te Dominus in die hac. Lapidavitque eum omnis Israel: & cuncta quæ illius erant, igne consumpta sunt.

26 Congregaveruntque super eum acervum magnum lapidum, qui permanet usque in præsentem diem. Et aversus est furor Domini ab eis. Vocatumque est nomen loci illius, Vallis Achor, usque hodie.

CAPUT VIII.

Expugnata Hai rex ejus suspenditur, erecto altari lapideo: Deuteronomium super lapides scribitur, & populo benedicitur.

A 1 DIxit autem Dominus ad Josue: Ne timeas, neque formides: tolle tecum omnem multitudinem pugnatorum, & consurgens ascende in oppidum Hai. ecce tradidi in manu tua regem ejus, & populum, urbemque & terram.

2 Faciesque urbi Hai, & regi ejus, *sicut fecisti Jericho, & regi illius: prædam vero, & omnia animantia diripietis vobis: pone insidias urbi post eam. *Supr. 6.d.24.

3 Surrexitque Josue, & omnis exercitus bellatorum cum eo, ut ascenderent in Hai: & electa triginta millia virorum fortium misit nocte.

4 Præcepitque eis, dicens: Ponite insidias post civitatem: nec longius recedatis: & eritis omnes parati.

5 *Ego autem, & reliqua multitudo quæ mecum est, accedemus ex adverso contra urbem. Cumque exierint contra nos sicut ante fecimus, fugiemus, & terga vertemus: *Supr. 7.a.4.

6 Donec persequētes ab urbe longius protrahantur: putabunt enim nos fugere sicut prius.

7 Nobis ergo fugientibus, & illis persequentibus, consurgetis de insidiis, & vastabitis civitatem: tradetque eam Dominus Deus vester in manus vestras.

8 Cumque ceperitis, succendite eam, & sic omnia facietis, ut jussi.

9 Dimisitque eos, & perrexerunt ad locum insidiarum, sederuntque inter Bethel & Hai, ad occidentalem plagam urbis Hai. Josue autem nocte illa in medio mansit populi,

10 Surgensque diluculo recensuit socios, & ascendit cum senioribus in fronte exercitus, vallatus auxilio pugnatorum.

11 Cumq; venissent & ascēdissēt ex adverso civitatis, steterunt ad septemtrionalem urbis plagam, inter quam & eos erat vallis media. C

12 Quinque autem millia viros elegerat, & posuerat in insidiis inter Bethel & Hai, ex occidentali parte ejusdem civitatis:

13 Omnis vero reliquus exercitus ad aquilonem aciem dirigebat, ita ut novissimi illius multitudinis occidentalem plagam urbis attingerent. Abiit ergo Josue nocte illa, & stetit in vallis medio.

14 Quod cum vidisset rex Hai, festinavit mane, & egressus est cum omni exercitu civitatis, direxitque aciem contra desertum ignorans quod post tergum laterent insidiæ.

15 Josue vero & omnis Israel cesserunt loco, simulantes metum, & fugientes per solitudinis viam.

16 At illi vociferantes pariter, & se mutuo cohortantes, persecuti sunt eos. Cumque recessissent a civitate, D

17 Et ne unus quidem in urbe Hai & Bethel remansisset qui non persequeretur Israel (sicut eruperant aperta oppida relinquentes,)

18 Dixit Dominus ad Josue: Leva clypeum, qui in manu tua est, contra urbem Hai, quoniam tibi tradam eam.

19 Cumque elevasset clypeum ex adverso civitatis, insidiæ, quæ latebant, surrexerunt confestim: & pergentes ad civitatem, ceperunt, & succenderunt eam.

20 Viri autem civitatis, qui persequebantur Josue, respicientes & videntes fumum urbis ad cœlum usque conscendere, non potuerunt ultra hoc illucque diffugere: præsertim cum E

hi qui

hi qui simulaverant fugam, & tendebant ad
solitudinem, contra persequentes fortissime
restitissent.
21 Videnſque Joſue & omnis Iſrael quod
capta eſſet civitas, & fumus urbis aſcenderet,
reverſus percuſſit viros Hai.
22 Siquidem & illi qui ceperant & ſuccende-
rant civitatem, egreſſi ex urbe contra ſuos,
medios hoſtium ferire cœperunt. Cum ergo
ex utraque parte adverſarii cæderentur, ita ut
nullus de tanta multitudine ſalvaretur,
23 Regem quoque urbis Hai apprehenderunt
viventem, & obtulerunt Joſue.
24 Igitur omnibus interfectis, qui Iſraelem
ad deſerta tendentem fuerant perſecuti, & in
eodem loco gladio corruentibus, reverſi filii
Iſrael percuſſerunt civitatem.
25 Erant autem qui in eodem die concide-
rant a viro uſque ad mulierem, duodecim
millia hominum, omnes urbis Hai.
26 Joſue vero non contraxit manum, quam
in ſublime porrexerat, tenens clypeum donec
interficerentur omnes habitatores Hai.
F 27 Jumenta autem & prædam civitatis di-
viſerunt ſibi filii Iſrael, ſicut præceperat Do-
minus Joſue.
28 Qui ſuccendit urbem, & fecit eam tumu-
lum ſempiternum:
29 Regem quoque ejus ſuſpendit in patibulo
uſque ad veſperã & ſolis occaſum. Præcepit-
que Joſue, & depoſuerũt cadaver ejus de cru-
ce: projeceruntque in ipſo introitu civitatis,
congeſto ſuper eum magno acervo lapidum,
qui permanet uſque in præſentem diem.
30 Tunc ædificavit Joſue altare Domino
Deo Iſrael in monte Hebal:
*Exod. 20. d. 20. d. 25. Deut. 27. a. 4. 31 * Sicut præceperat Moyſes famulus Do-
mini filiis Iſrael, & ſcriptum eſt in volumine
legis Moyſi: Altare vero de lapidibus impo-
litis, quos ferrum non tetigit: & obtulit ſuper
eo holocauſta Domino, immolavitque pacifi-
G cas victimas.
32 Et ſcripſit ſuper lapides Deuteronomium
legis Moyſi, quod ille digeſſerat coram filiis
Iſrael.
33 Omnis autem populus, & majores natu,
duceſque ac judices ſtabant ex utraque parte
arcæ, in conſpectu ſacerdotum qui portabant
arcam fœderis Domini, ut advena ita & indi-
gena. Media pars eorum juxta montem Gari-
zim, & media juxta montem Hebal, ſicut præ-
ceperat Moyſes famulus Domini. Et primum
quidem benedixit populo Iſrael.
34 Poſt hęc legit omnia verba benedictionis
& maledictionis, & cuncta quæ ſcripta erant
in legis volumine.
35 Nihil ex his quæ Moyſes juſſerat, reliquit
intactum, ſed univerſa replicavit coram omni
multitudine Iſrael, mulieribus ac parvulis &
advenis, qui inter eos morabantur.

CAPUT IX.

*Gabaonitæ ſimulatione longi itineris imponen-
tes Joſue & principibus Iſraelitarum, in-
terpoſito juramento ſalvantur, inſecuto ta-
men murmure, perpetuo famulitio aſtrin-
guntur.*

A 1 QUibus auditis, cuncti reges trans Jor-
danem, qui verſabantur in montanis
& campeſtribus, in maritimis ac littore magni
maris, hi quoque qui habitabant juxta Liba-
num, Hethæus & Amorrhæus, Chananæus, Phe-
rezæus, & Hevæus, & Jebuſæus,
2 Cõgregati ſunt pariter ut pugnarent contra
Joſue & Iſrael uno animo, eademque ſentẽtia.
3 At hi qui habitabant in Gabaon, audientes
cuncta quæ fecerat Joſue, Jericho & Hai:
4 Et callide cogitantes, tulerunt ſibi cibaria,
ſaccos veteres aſinis imponentes, & utres vi-
narios ſciſſos atque conſutos,
5 Calceamentaque perantiqua quæ ad indi-
cium vetuſtatis pittaciis conſuta erant, induti
veteribus veſtimentis: panes quoque, quos
portabant ob viaticum, duri erant, & in fru-
ſta comminuti:
6 Perrexeruntque ad Joſue, qui tũc morabatur
in caſtris Galgalæ, & dixerunt ei, atque ſimul
omni Iſraeli: De terra longinqua venimus, pa-
cem vobiſcum facere cupientes. Reſponde-
runtque viri Iſrael ad eos, atque dixerunt:
7 Ne forte in terra, quæ nobis ſorte debetur, B
habitetis, & nõ poſſimus fœdus inire vobiſcũ.
8 At illi ad Joſue, Servi, inquiunt, tui ſumus.
Quibus Joſue, ait: Quinam eſtis vos? & un-
de veniſtis?
9 Reſponderunt: De terra longinqua valde
venerunt ſervi tui in nomine Domini Dei tui.
Audivimus enim famam potentiæ ejus, cun-
cta quæ fecit in Ægypto,
10 * Et duobus regibus Amorrhæorum qui *Num. 21. c. 13.
fuerunt trans Jordanem, Sehon regi Heſebon,
& Og regi Baſan qui erant in Aſtaroth:
11 Dixeruntque nobis ſeniores, & omnes ha-
bitatores terræ noſtræ: Tollite in manibus ci-
baria ob longiſſimam viam, & occurrite eis,
& dicite: ſervi veſtri ſumus, fœdus inite no-
biſcum.
12 En, panes quando egreſſi ſumus de domi-
bus noſtris, ut veniremus ad vos, calidos ſum-
pſimus, nunc ſicci facti ſunt, & vetuſtate ni-
mia comminuti.
13 Utres vini novos implevimus, nunc rupti
ſunt & ſoluti, veſtes & calceamenta quibus
induimur, & quæ habemus in pedibus, ob lon-
gitudinem longioris viæ trita ſunt, & pene
conſumpta.
14 Suſceperunt igitur de cibariis eorum, & C
os Domini non interrogaverunt.
15 * Fecitque Joſue cum eis pacem, & inito *2 Reg. 21. a. 2.
fœdere pollicitus eſt quod non occiderentur:
principes quoque multitudinis juraverunt eis.
16 Poſt dies autem tres initi fœderis, audie-
runt quod in vicino habitarent, & inter eos fu-
turi eſſent.
17 Moveruntque caſtra filii Iſrael, & vene-
runt in civitates eorum die tertio, quarum
hæc vocabula ſunt: Gabaon, & Caphira, &
Beroth, & Cariathiarim.
18 Et non percuſſerunt eos, eo quod juraſſent
eis principes multitudinis in nomine Domini
Dei Iſrael. Murmuravit itaque omne vulgus
contra principes Iſrael.
19 Qui reſponderunt eis: Juravimus illis in
nomine Domini Dei Iſrael, & idcirco non
poſſumus eos contingere.
20 Sed hoc faciemus eis: Reſerventur qui-
dem ut vivant, ne contra nos ira Domini con-
citetur, ſi pejeraverimus.
21 Sed ſic vivant, ut in uſus univerſæ mul- D

titudinis ligna cædant, aquaſque comportent.
Quibus hæc loquentibus :
22 Vocavit Gabaonitas Joſue, & dixit eis :
Cur nos decipere fraude voluiſtis, ut diceretis : Procul valde habitamus a vobis, cum in
medio noſtri ſitis ?
23 Itaque ſub maledictione eritis, & non deficiet de ſtirpe veſtra ligna cædens, aquaſque
comportans in domum Dei mei.
24 Qui reſponderunt : Nuntiatum eſt nobis
ſervis tuis, quod promiſiſſet Dominus Deus
tuus Moyſi ſervo ſuo, ut traderet vobis omnem Terram, & diſperderet cunctos habitatores ejus. Timuimus igitur valde, & providimus animabus noſtris, veſtro terrore compulſi, & hoc conſilium inivimus.
25 Nunc autem in manu tua ſumus : quod tibi bonum & rectum videtur, fac nobis,
26 Fecit ergo Joſue ut dixerat, & liberavit
eos de manu filiorum Iſrael, ut non occiderentur.
27 Decrevitque in illo die eos eſſe in miniſterio cuncti populi, & altaris Domini, cædentes ligna, & aquas comportantes, uſque
in præſens tempus, in loco quem Dominus
elegiſſet.

CAPUT X.

Quinque reges oppugnantes urbem Gabaon, immoto ſole unius diei ſpatio vincuntur ; & ex ſpelunca extracti ſuſpenduntur pluresque alii reges & civitates exſcinduntur.

A 1 QUæ cum audiſſet Adoniſedec rex Jeruſalem, quod ſcilicet cepiſſet Joſue
Hai, & ſubvertiſſet eam (ſicut enim
fecerat Jericho & regi ejus, ſic fecit Hai &
regi illius) & quod transfugiſſent Gabaonitæ
ad Iſrael, & eſſent fœderati eorum,
2 Timuit valde. Urbs enim magna erat Gabaon, & una civitatum regaliũ, & major oppido Hai, omneſque bellatores ejus fortiſſimi.
3 Miſit ergo Adoniſedec rex Jeruſalem ad
Oham regem Hebron, & ad Pharam regem
Jerimoth, ad Japhia quoque regem Lachis, &
ad Dabir regem Eglon, dicens :
4 Ad me aſcendite & ferte præſidium, ut expugnemus Gabaon, quare transfugerit ad Joſue, & ad filios Iſrael.
5 Congregati igitur aſcẽderunt quinque reges
Amorrhæorum, rex Jeruſalem, rex Hebron,
rex Jerimoth, rex Lachis, rex Eglon, ſimul cum
exercitibus ſuis, & caſtrametati ſunt circa
Gabaon, oppugnantes eam.
B 6 Habitatores autem Gabaon urbis obſeſſæ
miſerunt ad Joſue, qui tunc morabatur in caſtris apud Galgalam, & dixerunt ei : Ne retrahas manus tuas, ab auxilio ſervorum tuorum : aſcende cito, & libera nos, ferque præſidium : convenerunt enim adverſum nos omnes reges Amorrhæorum, qui habitant in
montanis.
7 Aſcenditque Joſue de Galgalis, & omnis
exercitus bellatorum cum eo, viri fortiſſimi.
8 Dixitque Dominus ad Joſue : Ne timeas
eos : in manus enim tuas tradidi illos : nullus
ex eis tibi reſiſtere poterit.
9 Irruit itaque Joſue ſuper eos repente, tota
nocte aſcendens de Galgalis :
10 Et conturbavit eos Dominus à facie Iſrael : contrivitque plaga magna in Gabaon,
ac perſecutus eſt eos per viam aſcenſus Bethhoron, & percuſſit uſque Azeca & Maceda.
11 Cumque fugerent filios Iſrael, & eſſent in C
deſcenſu Beth horon, Dominus miſit ſuper eos
lapides magnos de cœlo uſque ad Azeca : &
mortui ſunt multo plures lapidibus grandinis,
quam quos gladiò percuſſerant filii Iſrael.
12 Tũc locutus eſt Joſue Domino, in die qua
tradidit Amorrhæum in conſpectu filiorum Iſrael, dixitque coram eis : Sol contra Gabaon
ne movearis, & Luna contra vallem Ajalon.
13 Steteruntque *Sol & Luna, donec ulciſceretur ſe gens de inimicis ſuis. Nonne ſcriptum *Iſ. 28.
eſt hoc in libro juſtorum ? Stetit itaque Sol in f. 21.
medio cœli, & non feſtinavit occumbere ſpa- Eccli.
tio unius diei. 46. 5.
14 Non fuit antea nec poſtea tam longa dies,
obe-

obediente Domino voci hominis, & pugnante pro Israel.

15 Reversusque est Josue cum omni Israel in castra Galgalæ.

16 Fugerant enim quinque reges, & se absconderant in spelunca urbis Maceda.

17 Nuntiatumque est Josue, quod inventi essent quinque reges latentes in spelunca urbis Maceda.

18 Qui præcepit sociis, & ait: Volvite saxa in-
D gentia ad os speluncæ, & ponite viros industrios, qui clausos custodiant:

19 Vos autem nolite stare, sed persequimini hostes, & extremos quosque fugientium cædite: nec dimittatis eos urbium suarum intrare præsidia, quos tradidit Dominus Deus in manus vestras.

20 Cæsis ergo adversariis plaga magna, & usque ad internecionem pæne consumptis, hi qui Israel effugere potuerunt, ingressi sunt civitates munitas.

21 Reversusque est omnis exercitus ad Josue in Maceda, ubi tunc erant castra, sani & integro numero: nullusque contra filios Israel mutire ausus est.

22 Præcepitque Josue, dicens: Aperite os speluncæ, & producite ad me quinque reges, qui in ea latitant.

23 Feceruntque ministri ut sibi fuerat imperatum: & eduxerunt ad eum quinque reges de spelunca, regem Ierusalem, regem Hebron, regem Ierimoth, regem Lachis, regem Eglon.

E 24 Cumque educti essent ad eum, vocavit omnes viros Israel, & ait ad principes exercitus qui secum erant: Ite, & ponite pedes super colla regum istorum. Qui cum perrexissent, & subjectorum colla pedibus calcarent,

25 Rursum ait ad eos: Nolite timere, nec paveatis, confortamini & estote robusti: sic enim faciet Dominus cunctis hostibus vestris, adversum quos dimicatis.

26 Percussitque Josue, & interfecit eos, atque suspendit super quinque stipites: fueruntque suspensi usque ad vesperum.

27 * Cumque occumberet sol, præcepit sociis
Deut. 21. d. 23 ut deponerent eos de patibulis. Qui depositos projecerunt in speluncam, in qua latuerant, & posuerunt super os ejus saxa ingentia, quæ permanent usque in præsens.

28 Eodem quoque die Macedam cepit Josue, & percussit eam in ore gladii, regemque illius interfecit, & omnes habitatores ejus: non dimisit in ea saltem parvas reliquias. Fecitque regi Maceda, sicut fecerat regi Jericho.

29 Transivit autem cum omni Israel de Ma-
F ceda in Lebna, & pugnabat contra eam:

30 Quam tradidit Dominus cum rege suo in manus Israel: percusseruntque urbem in ore gladii, & omnes habitatores eius. non dimiserunt in ea ullas reliquias. Feceruntque regi
Supra 8. 29. Lebna, * sicut fecerant regi Jericho.

31 De Lebna transivit in Lachis cum omni Israel: & exercitu per gyrum disposito oppugnabat eam.

32 Tradiditque Dominus Lachis in manus Israel, & cepit eam die altero, atque percussit in ore gladii, omnemque animam quæ fuerat in ea, sicut fecerat Lebna.

33 Eo tempore ascendit Horam rex Gazer, ut auxiliaretur Lachis: quem percussit Josue cum omni populo ejus usque ad internecionē.

34 Transivitque de Lachis in Eglon, & circumdedit,

35 Atque expugnavit eam eadem die: percussitque in ore gladii omnes animas quæ erant in ea, juxta omnia quæ fecerat Lachis.

36 Ascendit quoq; cum omni Israel de Eglon in Hebron, & pugnavit contra eam.

37 Cepit eam, & percussit in ore gladii, regē C
quoque ejus, & omnia oppida regionis illius, universasque animas quæ in ea fuerant commoratæ: non reliquit in ea ullas reliquias: sicut fecerat Eglon, sic fecit & Hebron, cuncta quæ in ea reperit consumens gladio.

38 Inde reversus in Dabir,

39 Cepit eam atque vastavit: regem quoque ejus atque omnia per circuitum oppida percussit in ore gladii: non dimisit in ea ullas reliquias, sicut fecerat Hebron & Lebna & regibus earum, sic fecit Dabir & regi illius.

40 Percussit itaque Josue omnem Terram montanam & meridianam atq; campestrem, & Asedoth, cum regibus suis: non dimisit in ea ullas reliquias, sed omne quod spirare poterat interfecit, sicut præceperat ei Dominus Deus Israel.

41 A Cadesbarne usque Gazam. Omnem terram Gosen usque Gabaon,

42 Universosque reges, & regiones eorum, uno impetu cepit atque vastavit: Dominus enim Deus Israel pugnavit pro eo.

43 Reversusque est cum omni Israel ad locum castrorum in Galgala.

CAPUT XI.

Expugnat Josue regem Jabin cum aliis plurimis regibus ac populis, omnia servans quæ Dominus Moysi præceperat.

1 QUæ cum audisset Jabin rex Asor, mi- A
sit ad Jobab regem Madon, & ad regem Semeron, atque ad regem Achsaph:

2 Ad reges quoque Aquilonis, qui habitabant in montanis & in planitie contra meridiem Ceneroth, in campestribus quoque & in regionibus Dor juxta mare:

3 Chananæum quoque ab Oriente & Occidente, & Amorrhæum atque Hethæum ac Pherezæum & Iebusæum in montanis: Hevæum quoque qui habitabat ad radices Hermon in terra Maspha.

4 Egressique sunt omnes cum turmis suis, populus multus nimis sicut arena quæ est in littore maris, equi quoque & currus immensæ multitudinis.

5 Conveneruntque omnes reges isti in unum B
ad aquas Merom, ut pugnarent contra Israel.

6 Dixitque Dominus ad Josue: Ne timeas eos: cras enim hac eadem hora ego tradam omnes istos vulnerandos in conspectu Israel: equos eorum subnervabis, & currus igne combures.

7 Venitque Josue, & omnis exercitus cum eo adversus illos ad Aquas Merom subito, & irruerunt super eos,

8 Tradiditque illos Dominus in manus Israel. Qui percusserunt eos, & persecuti sunt usque ad Sidonem magnam & Aquas Maserephoth, campumque Maspha, qui est ad

Orien-

Orientalem illius partem. Ita percussit
omnes, ut nullas dimitteret ex eis reliquias:
9 Fecitque sicut præceperat ei Dñs, equos eorum subnervavit, currusque combussit igni.
10 Reversusque statim cepit Asor: & regem
eius percussit gladio. Asor enim antiquitus inter omnia regna hæc, principatum tenebat.
11 Percussitque omnes animas quæ ibidem
morabantur: non dimisit in ea ullas reliquias,
C sed usque ad internecionem universa vastavit,
ipsamque urbem peremit incendio.
12 Et omnes per circuitum civitates, regesque earum cepit, percussit, atque delevit,
*Deut. 7.a.1. * sicut præceperat ei Moyses famulus Domini.
13 Absque urbibus quæ erant in collibus &
in tumulis sitæ, cæteras succendit Israel: unam
tantùm Asor munitissimã flamma consumpsit.
14 Omnemque prædam istarum urbium ac
jumenta diviserunt sibi filij Israel, cunctis hominibus interfectis.
*Exod 34.b.1. Deut. 7.a.1. 15 * Sicut præceperat Dominus Moysi servo
suo, ita præcepit Moyses Josue, & ille universa complevit: non præteriit de universis mandatis, nec unum quidem verbum quod jusserat Dominus Moysi.
16 Cepit itaque Josue omnem Terram montanam, & Meridianam, terramque Gosen, &
planitiem, & Occidentalem plagam, montemque Israel, & campestria eius.
17 Et partem montis quæ ascendit Seir usque
Baalgad per planitiem Libani subter montem
D Hermon: omnes reges eorum cepit, percussit,
& occidit.
18 Multo tempore pugnavit Josue contra reges istos.
19 Non fuit civitas quæ se traderet filiis
Israel, præter Hevæum qui habitabat in Gabaon: omnes enim bellando cepit.
20 Domini enim sententia fuerat, ut indurarentur corda eorum, & pugnarent contra Israel, & caderent: & non mererentur ullam
clementiam, ac perirent, sicut præceperat
Dominus Moysi.
21 In illo tempore venit Josue, & interfecit
Enacim de montanis Hebron, & Dabir, &
Anab, & de omni monte Juda & Israel, urbesque eorum delevit.
22 Non reliquit ullum de stirpe Enacim, in
Terra filiorum Israel: absq; civitatibus Gaza,
& Geth, & Azoto, in quibus solis relicti sunt.
23 Cepit ergo Josue omnem Terram, sicut locutus est Dominus ad Moysen, & tradidit eam
in possessionem filiis Israel secundum partes
& tribus suas. quievitque terra a præliis.

CAPUT XII.

Numerantur reges 31 circa & ultra Jordanem, quos percusserunt Moyses & Josue.

A 1 HI sunt reges, quos percusserunt filij Israel, & possederunt terram eorũ trans
Jordanem ad solis ortum, a torrente Arnon
usque ad montem Hermon, & omnem orientalem plagam quæ respicit solitudinem.
2 Sehon rex Amorrhæorum, qui habitavit in
Hesebon, dominatus est ab Aroer, quæ sita est
super ripam torrentis Arnon, & mediæ partis
in valle, dimidiæque Galaad, usque ad torrentem Jaboc, qui est terminus filiorum Ammon.
B 3 Et à solitudine usque ad mare Ceneroth
contra orientem, & usque ad mare deserti,
quod est mare salsissimum, ad orientalem plagam per viam quę ducit Bethsimoth: & ab australi parte, quæ subiacet Asedoth, Phasga.
4 Terminus Og regis Basan, de reliquiis Rapham, qui habitavit in Astaroth, & in Edrai,
& dominatus est in monte Hermon, & in Salecha, atque in universa Basan, usque ad
terminos.
5 Gessuri, & Machati, & dimidiæ partis
Galaad, terminos Sehon regis Hesebon.
6 Moyses famulus Domini, & filii Israel
percusserunt eos, tradiditque terram eorum C
Moyses in possessionem Rubenitis, & Gaditis,
& dimidiæ tribui Manasse.
7 Hi sunt reges terræ, quos percussit Josue,
& filij Israel, trans Jordanem ad occidentalem plagam, à Baalgad in campo Libani, usque
ad montem cuius pars ascendit in Seir: tradiditque eam Josue in possessionem tribubus Israel, singulis partes suas,
8 Tam in montanis quam in planis atq; campestribus. In Asedoth, & in solitudine, ac in
meridie Hethæus fuit & Amorrhæus, Chananæus & Pherezæus, Hevæus & Iebusæus. D
9 Rex Iericho unus: rex Hai, quæ est ex latere Bethel, unus:
10 Rex Jerusalem unus. rex Hebron unus:
11 Rex Jerimoth unus, rex Lachis unus,
12 Rex Eglon unus, rex Gazer unus,
13 Rex Dabir unus, rex Gader unus,
14 Rex Herma unus, rex Hered unus,
15 Rex Lebna unus, rex Odullam unus,
16 Rex Maceda unus, rex Bethel unus,
17 Rex Taphna unus, rex Opher unus,
18 Rex Aphec unus, rex Saron unus,
19 Rex Madon unus, rex Asor unus,
20 Rex Semeron unus, rex Achsaph unus,
21 Rex Thenac unus, rex Mageddo unus,
22 Rex Cades unus, rex Iachanan Carmeli
unus,
23 Rex Dor, & provinciæ Dor unus, rex Gentium Galgal unus,
24 Rex Thersa unus: omnes reges triginta
unus.

CAPUT XIII.

Jubet Dominus Josue ut terram occupatam Israelitis dividat: recensentur jam ante assignatæ portiones Ruben, Gad, & dimidiæ tribus Manassæ trans Jordanem.

1 JOsue senex, provectæque ætatis erat, & A
dixit Dominus ad eum: Senuisti & longævus es, terraque latissima derelicta est, quæ
necdum sorte diuisa est:
2 Omnis videlicet Galilæa, Philisthiim, &
universa Gessuri.
3 A fluvio turbido, qui irrigat Ægyptum,
usque ad terminos Accaron contra aquilonem. Terra Chanaan, quæ in quinque regulos
Philisthiim dividitur, Gazæos, & Azotios,
Ascalonitas, Gethæos, & Accaronitas.
4 Ad meridiem vero sunt Hævæi, omnis terra
Chanaan, & Maara Sidoniorum, usque Aphea & terminos Amorrhæi,
5 Ejusque confinia. Libani quoque regio
contra orientem, a Baalgad sub monte Hermon donec ingrediaris Emath.
6 Omnium qui habitant in monte, à Libano
usque ad aquas Maserephot, universique Sido-

donsi. Ego sum qui delebo eos à facie filiorum Israel. Veniat ergo in partem hæreditatis Israel, sicut præcepi tibi.

B 7 Et nunc divide terram in possessionem novem tribubus, & dimidiæ tribui Manasse,

8 Cum qua Ruben & Gad possederunt terrā, quam tradidit eis Moyses famulus Domini, trans fluenta Jordanis ad orientalem plagam. * Num. 32. c. 31.

9 Ab Aroer, quæ sita est in ripa torrentis Arnon, & in vallis medio, universaque campestria Medaba, usque Dibon.

10 Et cunctas civitates Sehon, regis Amorrhæi, qui regnavit in Hesebon, usque ad terminos filiorum Ammon.

11 Et Galaad, ac terminum Gessuri & Machati, & omnem montem Hermon, & universam Basan, usque ad Salecha,

12 Omne regnum Og in Basan, qui regnavit in Astaroth & Edrai, ipse fuit de reliquiis Raphaim: percussitque eos Moyses atque delevit.

13 Nolueruntque disperdere filii Israel Gessuri & Machati: & habitaverunt in medio Israel usque in præsentem diem.

14 * Tribui autem Levi non dedit possessionem: sed sacrificia & victimę Domini Dei Israel, ipsa est eius hæreditas, sicut locutus est illi. *Num. 18. a. 20.

15 Dedit ergo Moyses possessionem tribui filiorum Ruben iuxta cognationes suas.

C 16 Fuitque terminus eorum ab Aroer, quę sita est in ripa torrentis Arnon, & in valle eiusdem torrentis media: universam planitiem, quæ ducit Medaba,

17 Et Hesebon, cunctosque viculos earum, qui sunt in campestribus: Dibon quoque, & Bamothbaal, & oppidum Baalmaon,

18 Et Jassa, & Cedimoth, & Mephaath,

19 Et Cariathaim, & Sabama, & Sarathasar in monte convallis.

20 Bethphogor & Asedoth, Phasga & Bethiesimoth,

21 Et omnes urbes campestres, vniuersaque regna Sehon regis Amorrhæi, qui regnavit in Hesebon, * quem percussit Moyses cum principibus Madian: Hevæum, & Recem, & Sur, & Hur, & Rebe duces Sehō habitatores terrę. *Num. 31. c. 8.

22 Et Baalam filium Beor ariolum occiderunt filij Israel gladio cum cæteris interfectis.

23 Factusq; est terminus filiorum Ruben Jordanis fluvius. Hæc est possessio Rubenitarum per cognationes suas urbium & viculorum.

24 Deditque Moyses tribui Gad & filiis eius per cognationes suas possessionem, cuius hæc divisio est.

D 25 Terminus Jaser, & omnes civitates Galaad, & dimidiam partem terræ filiorum Ammon, usque ad Aroer, quæ est contra Rabba.

26 Et ab Hesebon usque Ramoth, Masphe & Betonim. & à Manaim usque ad terminos Dabir.

27 In valle quoque Bethalam, & Bethnemra, & Socoth, & Saphon reliquam partem regni Sehon regis Hesebon: huius quoque finis, Jordanis est, usque ad extremam partem maris Cenereth trans Jordanem ad orientalem plagam.

28 Hæc est possessio filiorum Gad per familias suas, civitates & villæ earum.

29 Dedi & dimidiæ tribui Manasse, filiisque eius juxta cognationes suas possessionem.

30 Cuius hoc principium est: à Manaim universam Basan, & cuncta regna Og regis Basan, omnesque vicos Jair, qui sunt in Basan, sexaginta oppida.

31 Et dimidiam partem Galaad, & Astaroth, & Edrai, urbes regni Og in Basan: filiis Machir, filii Manasse, dimidiæ parti filiorum Machir iuxta cognationes suas.

32 Hanc possessionem divisit Moyses in campestribus Moab trans Jordanem contra Jericho ad orientalem plagam.

33 * Tribui autem Levi non dedit possessionem: quoniam Dominus Deus Israel ipse est possessio eius, ut locutus est illi. * Num. 18. b. 8.

CAPUT XIV.

Caleb accipit Hebron in hæreditatem sibi à Deo promissam, eo quod aliis exploratoribus detrahentibus terræ promissæ, ipse sequutus sit Dominum.

1 HOc est quod possederunt filij Israel in terra Chanaan, quam dederunt eis Eleazar sacerdos & Josue filius Nun, & principes familiarum per tribus Israel. A

2 Sorte omnia dividentes, * sicut præceperat Dominus in manu Moysi, novem tribubus, & dimidiæ tribui. * Num. 34. c. 13.

3 Duabus enim tribubus, & dimidiæ, dederat Moyses trans Jordanem possessionem: absque Levitis, qui nihil terræ acceperunt inter fratres suos:

4 Sed in eorum successerunt locum filij Joseph in duas divisi tribus, Manasse & Ephraim: nec acceperunt Levitæ aliam in terra partem, nisi urbes ad habitandum, & suburbana earum ad alenda iumenta & pecora sua.

5 Sicut præceperat Dominus Moysi, ita fecerunt filii Israel, & diviserunt terram.

6 Accesserunt itaque filii Juda ad Josue in Galgala, locutusque est ad eum Caleb, filius Jephone Cenezæus: * Nosti quid locutus sit Dominus ad Moysen hominem Dei de me & te in Cadesbarne. *Num. 14. d. 22.

7 Quadraginta annorum eram quando misit me Moyses famulus Domini de Cadesbarne, ut considerarem terram, nuntiavique ei quod mihi verum videbatur. C

8 Fratres autem mei, qui ascenderant mecum, dissolverunt cor populi: & nihilominus ego secutus sum Dominum Deum meum.

9 Juravitque Moyses in die illo, dicens: Terra, quam calcavit pes tuus, erit possessio tua, & filiorum tuorum in æternum: quia secutus es Dominum Deum meum.

10 Concessit ergo Dominus vitam mihi, sicut pollicitus est usque in præsentem diem. Quadraginta & quinque anni sunt, ex quo locutus est Dominus verbum istud ad Moysen, quando ambulabat Israel per solitudinem: hodie octoginta quinque annorum sum,

11 Sic valens, ut eo valebam tempore quando ad explorandum missus sum: * illius in me temporis fortitudo vsque hodie perseverat, tam ad bellandum quam ad gradiendum. D * Eccl. 46. b. 11.

12 Da ergo mihi montem istum, quem pollicitus est Dominus, te quoque audiente, in quo Enacim sunt, & urbes magnæ atque munitæ: si forte sit Dominus mecum, & potuero delere eos, sicut promisit mihi.

13 Benedixitque ei Josue : & tradidit ei Hebron in possessionem.

14 Atque ex eo fuit Hebron Caleb filio Jephone Cenezæo usque in præsentem diem : quia secutus est Dominum Deum Israel.

15 Nomen Hebron ante vocabatur Cariath Arbe: Adam maximus ibi inter Enacim situs est : & Terra cessavit à præliis.

CAPUT XV.

Sors tribus Judæ, civitates & villæ earum. Othoniel accipit Axam filiam Caleb, eo quod obtinuerit Cariath Sepher, additurque terra irrigua.

A 1 IGitur * sors filiorum Judæ per cognationes suas ista fuit : A termino Edom, de-
*Num 34.a.3. sertum Sin contra meridiem, & usque ad extremam partem Australis plagæ.

2 Initium ejus à summitate maris salsissimi, & à lingua ejus, quæ respicit Meridiem.

3 Egrediturque contra Ascensum Scorpionis, & pertransit in Sinai ; ascenditque in Cadesbarne, & pervenit in Esron, ascendens ad Adar, & circuiens Carcaa,

4 Atque inde pertransiens in Asemona, & perveniens ad Torrentem Ægypti : eruntque termini ejus mare magnum : hic erit finis meridianæ plagæ.

B 5 Ab Oriente vero erit initium, mare salsissimum usque ad extrema Jordanis : & ea quæ respiciunt ad Aquilonem, à lingua maris usque ad eumdem Jordanis fluvium.

6 Ascenditque terminus in Beth Hagla, & transit ab Aquilone in Beth Araba : ascendens ad lapidem Boen filii Ruben.

7 Et tendens usque ad terminos Debera de Valle Achor, contra Aquilonem respiciens Galgala, quæ est ex adverso Ascensionis Adommim, ab australi parte torrentis : transitque aquas, quæ vocantur Fons solis : & erunt exitus ejus ad Fontem Rogel.

8 Ascenditque per convallem filij Ennom ex latere Jebusæi ad Meridiem, hæc est Jerusalem : & inde se erigens ad verticem montis, qui est contra Geennom ad Occidentem in summitate vallis Raphaim cõtra Aquilonem.

C 9 Pertransitque a vertice montis vsq;ad fontem aquæ Nephtoa· & pervenit vsque ad vicos montis Ephron : inclinaturque in Baala, quæ est Cariathiarim, id est, urbs silvarum.

10 Et circuit de Baala contra Occidentê, usq; ad montem Seir : transitque juxta latus montis Jarim ad Aquilonem in Cheslon: & descêdit in Bethsames, transitque in Thamna.

11 Et pervenit contra Aquilonem partis Accaron ex latere : inclinaturque Sechrona, & transit montem Baala: pervenitque in Jebneel, & magni maris contra Occidentem fine concluditur.

12 Hi sunt termini filiorum Juda per circuitum in cognationibus suis.

D 13 Caleb vero filio Jephone dedit partem in medio filiorum Juda, sicut præceperat ei Dñs: Cariath Arbe patris Enac, ipsa est Hebron.

*Iudic 14 * Delevitque ex ea Caleb tres filios Enac,
1.c.10. Setai & Ahiman & Tholmai de stirpe Enac.

15 Atque inde conscendens venit ad habitatores Dabir, quæ prius vocabatur Cariath Sepher, id est, civitas litterarum.

16 Dixitque Caleb ; Qui percusserit Cariath Sepher, & ceperit eam, dabo ei Axam filiam meam vxorem.

17 Cepitque eam Othoniel filius Cenez frater Caleb junior : deditque ei Axam filiam suam uxorem.

18 Quæ, cum pergerent simul, suasa est à viro suo ut peteret a patre suo agrum, suspiravitque ut sedebat in asino. Cui Caleb: Quid habes, inquit?

19 At illa respondit : Da mihi benedictionem : Terram Australem & arentem dedisti mihi, junge & irriguam. Dedit itaque ei Caleb irriguum superius & inferius.

20 Hæc est possessio tribus filiorum Juda per cognationes suas.

21 Erantque civitates ab extremis partibus
filiorum Juda juxta terminos Edom à Meri- E
die : Cabseel & Eder & Jagur,

22 Et Cyna & Dimona & Adada,

23 Et Cades & Asor & Jethnam,

24 Ziph & Telem & Baloth,

25 Asor nova & Carioth, Hesron, hæc est Asor,

26 Amam, Sama, & Molada,

27 Et Asergadda & Hassemon & Bethphelet,

28 Et Hasersual & Bersabee & Baziothia,

29 Et Baala & Jim & Esem,

30 Et Eltholad & Cesil & Harma,

31 Et Siceleg & Medemena & Sensenna,

32 Lebaoth & Selim & Aen & Remon. omnes civitates vigintinovem, & villæ earum.

33 In campestribus vero : Estaol & Sarea & F
Asena,

34 Et Zanoe & Ængannim & Taphua & Enaim,

35 Et Jerimoth & Adullam, Socho & Azeca,

36 Et Saraim & Adithaim, & Gedera & Gederothaim : urbes quatuordecim, & villæ earum.

37 Sanan & Hadassa & Magdalgad,

38 Delean & Masepha & Jecthel,

39 Lachis & Bascath & Eglon,

40 Chebbon & Leheman & Cethlis

41 Et Gideroth & Bethdagon & Naama & Maceda: civitates sedecim, & villæ earum.

42 Labana & Ether & Asan,

43 Jephtha & Esna & Nesib,

44 Et Ceila & Achzib & Maresa : civitates novem, & villæ earum.

45 Accaron cum vicis & villulis suis.

46 Ab Accaron usque ad mare : omnia quæ vergunt ad Azotum & viculos ejus.

47 Azotus cum vicis & villulis suis. Gaza cum vicis & villulis suis, usque ad torrentem Ægypti, & mare magnum terminus ejus.

48 Et in monte : Samir & Jether & Socoth

49 Et Danna & Cariathsenna, hæc est Dabir:

50 Anab & Istemo & Anim,

51 Gosem & Olon & Gilo : civitates unde- G
cim & villæ earum.

52 Arab & Ruma & Esaan,

53 Et Janum & Beththaphua & Apheca,

54 Athmatha, & Cariatharbe, hæc est Hebron, & Sior: civitates novem, & villæ earum.

55 Maon & Carmel & Ziph & Jota,

56 Jezrael & Jucadam & Zanoe,

57 Accain, Gabaa, & Thamna : civitates decem, & villæ earum.

58 Halhul, & Bessur, & Gedor,

59 Ma-

59 Mareth, & Bethanoth, & Eltecon: civitates sex & villæ earum.

60 Cariathbaal, hæc est Cariathiarim urbs silvarum, & Arebba: civitates duæ, & villæ earum.

61 In deserto Betharaba, Meddin, & Sachacha

62 Et Nebsan, & civitas salis, & Engaddi: civitates sex, & villæ earum.

63 Jebusæum autem habitatorem Jerusalem non potuerunt filii Juda delere: habitavitque Jebusæus cum filiis Juda in Jerusalem usque in præsentem diem.

CAPUT XVI.

Sors Ephraim, urbes & viculi eorum, mansitque inter hos Chananæus tributarius.

A 1 CEcidit quoque sors filiorum Joseph, ab Jordane contra Jericho & aquas ejus, ab Oriente: solitudo quæ ascendit de Jericho ad montem Bethel:

2 Et egreditur de Bethel Luza: transitque terminum Archi, Atharoth,

B 3 Et descendit ad Occidentem juxta terminum Jephleti, usque ad terminos Beth horon inferioris, & Gazer: finiunturque regiones ejus mari magno:

4 Possederuntque filii Joseph Manasses & Ephraim.

5 Et factus est terminus filiorum Ephraim per cognationes suas: & possessio eorum contra Orientem Atarothaddar usque Beth horon

C superiorem.

6 Egrediunturque confinia in mare: Machmethath vero Aquilonem respicit, & circuit terminos contra Orientem in Thanathselo: & pertransit ab Oriente Ianoe.

7 Descenditque de Janoe in Ataroth & Naaratha: & pervenit in Jericho, egrediturque ad Jordanem.

D 8 De Taphua pertransit contra mare in Vallem arundineti, suntque egressus ejus in mare salsissimum: hæc est possessio tribus filiorum Ephraim per familias suas.

9 Urbesq; separatæ sunt filiis Ephraim in medio possessionis filiorũ Manasse, & villæ earũ.

10 Et non interfecerunt filii Ephraim Chananæum, qui habitabat in Gazer: habitavitque Chananæus in medio Ephraim usque in diem hanc tributarius.

CAPUT XVII.

Mediæ tribui Manasse & filiabus Salphaad sortes assignantur, & augetur sors filiorum Joseph.

1 CEcidit autem sors tribui Manasse: (ipse enim est primogenitus Joseph) Machir primogenito Manasse patri Galaad, qui fuit vir pugnator, habuitque possessionem

Num. Galaad & Basan:

2. * Et reliquis filiorum Manasse juxta fami-

30. lias suas, filiis Abiezer, & filiis Helec, & filiis Esriel, & filiis Sechem, & filiis Hepher, & filiis Semida: isti sunt filii Manasse filii Joseph, mares, per cognationes suas.

Num. 3 * Salphaad vero filio Hepher filii Galaad

.a.1. filii Machir filii Manasse, non erant filii, sed

36. solæ filiæ: quarum ista sunt nomina, Maala &

11. Noa & Hegla & Melcha & Thersa.

4 Veneruntque in conspectu Eleazari sacerdotis, & Josue filii Nun, & principum, dicentes: Dominus præcepit per manum Moysi, ut daretur nobis possessio in medio fratrum nostrorum. Deditq; eis juxta imperium Domini possessionem in medio fratrum patris earum.

5 Et ceciderunt funiculi Manasse, decem, absq; Terra Galaad & Basan trans Jordanem. B

6 Filiæ enim Manasse possederunt hæreditatem in medio filiorum ejus. Terra autem Galaad cecidit in sortem filiorum Manasse qui reliqui erant.

7 Fuitq; terminus Manasse ab Aser, Machmethath quæ respicit Sichem: & egreditur ad dexteram juxta habitatores fontis Taphuæ.

8 Etenim in sorte Manasse ceciderat Terra Taphuæ, quæ est juxta terminos Manasse filiorum Ephraim.

9 Descenditque terminus Vallis arundineti in meridiem torrentis civitatum Ephraim, quæ in medio sunt urbium Manasse: terminus Manasse ab Aquilone torrentis, & exitus ejus pergit ad mare:

10 Ita ut possessio Ephraim sit ab Austro, & C ab Aquilone Manasse, & utramque claudat mare, & conjungantur sibi in tribu Aser ab Aquilone, & in tribu Issachar ab Oriente.

11 Fuitq; hæreditas Manasse in Issachar & in Aser, Bethsan & viculi ejus, & Ieblaam cum viculis suis, & habitatores Dor cum oppidis suis, habitatores quoque Endor cum viculis suis: similiterque habitatores Thenac cum viculis suis, & habitatores Mageddo cum viculis suis, & tertia pars urbis Nophet.

12 Nec potuerunt filii Manasse has civitates subvertere, sed cœpit Chananæus habitare in terra sua.

13 Postquam autem convaluerunt filii Israel, subjecerunt Chananæos, & fecerunt sibi tributarios; nec interfecerunt eos.

14 Locutique sunt filii Joseph ad Josue, & D dixerunt: Quare dedisti mihi possessionem sortis & funiculi unius, cum sim tantæ multitudinis, & benedixerit mihi Dominus?

15 Ad quos Josue ait: Si populus multus es, ascende in silvam, & succide tibi spatia in Terra Pherezæi & Raphaim: quia angusta est tibi possessio montis Ephraim.

16 Cui responderunt filii Joseph: Non poterimus ad montana conscendere, cum ferreis curribus utantur Chananæi, qui habitant in terra căpestri, in qua sitæ sunt Bethsan cũ viculis suis, & Jezrael mediã possidens vallem.

17 Dixitque Josue ad domum Joseph, Ephraim & Manasse: Populus multus es, & magnæ fortitudinis, non habebis sortem unam,

18 Sed transibis ad montem, & succides tibi, atque purgabis ad habitandum spatia: & poteris ultra procedere cum subverteris Chananæum, quem dicis ferreos habere currus, & esse fortissimum.

CAPUT XVIII.

Mittuntur qui describunt terram reliquarum septem tribuum, & assignatur sors Benjamin.

1 COngregatique sunt omnes filii Israel in Silo, ibique fixerunt tabernaculum testimonii, & fuit eis Terra subiecta. A

2 Remanserant autem filiorum Israel septem tribus, quæ necdum acceperant possessiones suas.

3 Ad

3 Ad quos Josue ait: Usquequo marcetis ignavia, & nō intratis ad possidendam Terrā, quā Dominus Deus patrum vestrorū dedit vobis?

4 Eligite de singulis tribubus ternos viros, ut mittam eos, & pergant atque circumeant Terram, & describant eam juxta numerum uniuscujusque multitudinis: referantque ad me quod descripserint.

5 Dividite vobis Terram in septem partes: Judas sit in terminis suis ab australi plaga, & domus Joseph ab Aquilone.

6 Mediam inter hos Terram in septem partes describite: & huc venietis ad me, ut coram Domino Deo vestro mittam vobis hic sortē:

B 7 Quia non est inter vos pars Levitarum, sed sacerdotium Domini est eorum hæreditas. Gad autem & Ruben, & dimidia tribus Manasse, jam acceperant possessiones suas trans Jordanem ad orientalem plagam: quas dedit eis Moyses famulus Domini.

8 Cumque surrexissent viri, ut pergerent ad describendam terram, præcepit eis Josue, dicens: Circuite Terram, & describite eam, ac revertimini ad me: ut hic coram Domino, in Silo, mittam vobis sortem.

9 Itaque perrexerunt: & lustrantes eam, in septem partes diviserūt, scribentes in volumine. Reversique sunt ad Josue in castra Silo.

10 Qui misit sortes coram Dño in Silo, divisitque terram filiis Israel in septem partes.

11 Et ascendit sors prima filiorum Benjamin per familias suas, ut possiderent Terram inter filios Juda & filios Joseph.

12 Fuitque terminus eorum contra Aquilonem a Jordane: pergens juxta latus Jericho septentrionalis plagæ, & inde contra Occidentem ad montana conscendens, & perveniens ad solitudinem Bethaven,

13 Atque pertransiens juxta * Luzam ad meridiem, ipsa est Bethel: descenditque in Ataroth addar, in montem qui est ad meridiem Beth horon inferioris:

*Gen. 28. d. 19.

C 14 Et inclinatur circuiens contra mare ad meridiem montis qui respicit Beth horon cōtra Africum: suntque exitus ejus in Cariath baal, quæ vocatur & Cariathiarim, urbem filiorum Juda: hæc est plaga contra mare, ad Occidentem.

15 A Meridie autem ex parte Cariathiarim egreditur terminus contra mare, & pervenit usque ad fontem aquarum Nephtoa.

16 Descenditque in partem montis, qui respicit vallem filiorum Ennom: & est contra septentrionalem plagam in extrema parte vallis Raphaim. Descenditque in Geennom (id est, vallem Ennom) juxta latus Jebusæi ad Austrum: & pervenit ad fontem Rogel,

17 Transiens ad Aquilonem, & egrediens ad En semes, id est, fontem solis:

D 18 Et pertransit usque ad tumulos, qui sunt è regione ascensus Adommim: descenditque ad Abenboen, id est, lapidem Boen filii Ruben: & pertransit de latere Aquilonis ad campestria: descenditque in planitiem,

19 Et prætergreditur contra Aquilonem Beth hagla: suntque exitus ejus contra linguam maris salsissimi ab Aquilone in fine Jordanis ad australem plagam:

20 Qui est terminus illius ab oriente: hæc est possessio filiorum Benjamin per terminos suos in circuitu, & familias suas.

21 Fueruntque civitates ejus, Jericho & Beth hagla & Vallis Casis,

22 Beth Araba & Samaraim & Bethel

23 Et Avim & Aphara & Ophera,

24 Villa Emona & Ophni & Gabee: civitates duodecim, & villæ earum.

25 Gabaon & Rama & Beroth,

26 Et Mesphe & Chaphara, & Amosa

27 Et Recem, Jarephel & Tharela,

28 Et Sela, Eleph, & Jebus, quæ est Jerusalem, Gabaath & Cariath: civitates quatuordecim, & villæ earum. Hæc est possessio filiorum Benjamin juxta familias suas.

C A P U T XIX.

Assignantur sortes sex tribubus Simeon, Zabulon, Issachar, Aser, Nephthali, Dan, & Josue.

1 ET egressa est sors secunda filiorum Simeon per cognationes suas: fuitque hæreditas A

2 Eorum in medio possessionis filiorum Juda: Bersabee & Sabee & Molada

3 Et Hasersual, Bala & Asem

4 Et Eltholad, Bethul, & Harma

5 Et Siceleg & Bethmarchaboth & Hasersusa

6 Et Bethlebaoth & Sarohen: civitates tredecim, & villæ earum.

7 Ain & Remmon & Athar & Asan: civitates quatuor, & villæ earum:

8 Omnes viculi per circuitum urbium istarum usque ad Baalath Beer Ramath contra australem plagam. Hæc est hæreditas filiorum Simeon juxta cognationes suas,

9 In possessione & funiculo filiorum Juda: quia major erat, & idcirco filii Simeon possederunt in medio hæreditatis eorum.

10 Ceciditque sors tertia filiorum Zabulon per cognationes suas: & factus est terminus possessionis eorum usque Sarid.

11 Ascenditque de Mari & Merala, & pervenit in Debbaseth, usque ad torrentem qui est contra Jeconam.

12 Et revertitur de Sared contra orientem in fines Ceseleththabor: & egreditur ad Dabereth, ascenditque contra Japhie.

13 Et inde pertransit usque ad orientalem plagam Gethhepher & Thacasin: & egreditur in Remmon, Amthar, & Noa.

14 Et circuit ad Aquilonem Hanathon: B
suntque egressus ejus vallis Jephtahel,

15 Et Cathet & Naalol & Semeron & Jedala & Bethlehē: civitates duodecim, & villæ earū.

16 Hæc est hæreditas tribus filiorū Zabulon per cognationes suas, urbes & viculi earum.

17 Issachar egressa est sors quarta per cognationes suas.

18 Fuitque ejus hæreditas, Jezrael, & Casaloth & Sunem

19 Et Hapharaim & Seon, & Anaharath

20 Et Rabboth & Cesion, Abes.

21 Et Rameth, & Engannim, & Enhadda, & Bethpheses.

22 Et pervenit terminus ejus usque Thabor & Sehesima & Bethsames: eruntq; exitus ejus Jordanis: civitates sedecim, & villæ earum.

23 Hæc est possessio filiorum Issachar per cognationes suas, urbes & viculi earum.

24 Ce-

24 Ceciditque sors quinta tribui filiorum Aser per cognationes suas:
25 Fuitque terminus eorum Halcath & Chali & Beten & Axaph
26 Et Elmelech & Ammad & Messal: & pervenit usq; ad Carmelum maris & Sihor & Labanath.
C 27 Ac revertitur contra orientem Bethdagon: & pertransit usque Zabulon & vallem Jephthael contra Aquilonem in Bethemec & Nehiel. Egrediturque ad lævam Cabul,
28 Et Abran & Rohob & Hamon & Cana, usque ad Sidonem magnam.
29 Revertiturque in Horma usq; ad civitatē munitissimam Tyrum, & usq; Hosa: eruntque exitus ejus in mare de funiculo Achziba:
30 Et Amma & Aphec & Rohob, civitates viginti duæ, & villæ earum.
31 Hæc est possessio filiorum Aser per cognationes suas, urbesque & viculi earum.
32 Filiorum Nephthali sexta sors cecidit per familias suas:
33 Et cœpit terminus de Heleph & Elon in Saananim, & Adami, quę est Neceb, & Jebnael usque Lecum: & egressus eorum usque ad Jordanem:
34 Revertiturque terminus contra Occidentem in Azanotthabor, atque inde egreditur in Hucuca, & pertransit in Zabulon contra Meridiem, & in Aser contra Occidentem, & in Juda ad Jordanem contra ortum solis,
35 Civitates munitissimæ, Assedim, Ser, & Emath, & Reccath & Genereth,
36 Et Edema & Arama, Asor
37 Et Cedes & Edrai, Enhasor
38 Et Jeron & Magdalel, Horem & Bethanath & Bethsames: civitates decem & novem, & villæ earum.
39 Hæc est possessio tribus filiorū Nephthali per cognationes suas, urbes & viculi earum.
40 Tribui filiorum Dan per familias suas egressa est sors septima:
D 41 Et fuit terminus possessionis ejus Sara & Esthaol, & Hirsemes, id est, civitas solis.
42 Selebin & Ajalon & Jethela,
43 Elon & Themna & Acron,
44 Elthece, Gebbethon & Balaath,
45 Et Jud & Bane & Barach & Gethrēmon:
46 Et Mejarcon & Arecon, cum termino qui respicit Joppen,
47 Et ipso fine concluditur. Adscenderuntque filii Dan, & pugnaverunt contra Lesem, ceperuntque eam: & percusserunt eam in ore gladii, & possederunt, & habitaverunt in ea, vocantes nomen ejus Lesem Dan, ex nomine Dan patris sui.
48 Hæc est possessio tribus filiorum Dan, per cognationes suas urbes & viculi earum.
49 Cumque complesset sorte dividere terram singulis per tribus suas, dederunt filii Israel possessionem Josue filio Nun in medio sui,
50 Juxta præceptum Dñi, urbem quā postulavit, Thamnath Saraa in monte Ephraim: & ædificavit civitatem, habitavitque in ea.
51 Hæ sunt possessiones, quas sorte diviserunt Eleazar sacerdos & Josue filius Nun, & principes familiarum ac tribuum filiorum Israel, in Silo, coram Domino ad ostium tabernaculi testimonii, partitique sunt terram.

CAPUT XX.

Sex refugii civitates cis & trans Jordanem, & qui ad eas possint confugere: & quamdiu ibi remanere debeant.

1 ET locutus est Dominus ad Josue, dicens: Loquere filiis Israel, & dic eis: A
2 Separate urbes fugitivorum, * de quibus locutus sum ad vos per manum Moysi; *Num. 35. 2. 9.
3 Ut confugiat ad eas quicumque animam percusserit nescius: & possit evadere iram proximi, qui ultor est sanguinis: Deut. 19. 8. 1.
4 Cum ad unam harum confugerit civitatum, stabit ante portam civitatis, & loquetur senioribus urbis illius ea quæ se comprobent innocentem: sicque suscipient eum, & dabunt ei locum ad habitandum. B
5 Cumque ultor sanguinis eum fuerit persecutus, non tradent in manus ejus: quia ignorans percussit proximum ejus, nec ante biduum, triduumve, ejus probatur inimicus.
6 Et habitabit in civitate illa, donec stet ante judicium causam reddens facti sui, & moriatur sacerdos magnus, qui fuerit in illo tempore: tunc revertetur homicida, & ingredietur civitatem & domum suam de qua fugerat. C
7 Decreveruntoue Cedes in Galilæa montis Nephthali, & Sichen in monte Ephraim, & Cariatharbe, ipsa est Hebron in monte Juda.
8 Et trans Jordanem contra orientalem plagam Jericho, * statuerunt Bosor, quæ sita est in campestri solitudine, de tribu Ruben, & Ramoth in Galaad de tribu Gad, & Gaulon in Basan de tribu Manasse. *Deut. 4. 5. 42.
9 Hæ civitates constitutæ sunt cunctis filiis Israel, & advenis qui habitabant inter eos: ut fugeret ad eas qui animam nescius percussisset, & non moreretur in manu proximi, effusum sanguinē vindicare cupientis, donec staret ante populum expositurus causam suam.

CAPUT XXI.

Levitis assignantur civitates quadraginta octo cum suburbanis: & completa Dei promissione olim Patriarchis facta, pax & requies datur filiis Israel.

1 ACcesseruntque principes familiarum Levi ad Eleazarum sacerdotem, & Josue filium Nun, & ad duces cognationum per singulas tribus filiorum Israel: A
2 Locutique sunt ad eos in Silo terræ Chanaan, atque dixerunt: * Dominus præcepit per manum Moysi, ut darentur nobis urbes ad habitandum, & suburbana earum ad alenda jumenta. *Num. 35. 2.
3 Dederuntque filii Israel de possessionibus suis juxta imperium Domini, civitates & suburbana earum.
4 Egressaque est sors in familiam Caath filiorum Aaron sacerdotis, de tribubus Juda, & Simeon, & Beniamin, civitates tredecim:
5 Et reliquis filiorū Caath, id est, Levitis qui superfuerant, de tribubus Ephraim, & Dan, & dimidia tribu Manasse, civitates decem.
6 Porrò filiis Gerson egressa est sors, ut acciperent de tribubus Issachar & Aser & Nephthali, dimidiaque tribu Manasse in Basan, civitates numero tredecim.
7 Et filiis Merari per cognationes suas, de tribubus Rubē & Gad & Zabulō, urbes duodecim.
8 Dederuntque filii Israel Levitiscivitates & sub-

& suburbana earum, sicut præcepit Dominus
B per manum Moysi, singulis sorte tribuentes.
*1.Par. 6. a.2. 9 De tribubus filiorum Juda & Simeō dedit Josue civitates: * quarum ista sunt nomina.
10 Filiis Aaron per familias Caath Levitici generis (prima enim sors illis egressa est)
11 Cariatharbe patris Enac, quæ vocatur Hebron, in monte Juda, & suburbana ejus per circuitum.
*Supra 14. d. 14. 12 * Agros vero & villas ejus, dederat Caleb filio Jephone ad possidendum.
13 Dedit ergo filiis Aaron sacerdotis Hebron confugii civitatem, ac suburbana ejus; & Lobnam cum suburbanis suis:
14 Et Jether, & Esthemo,
15 Et Holon, & Dabir,
16 Et Ain, & Jeta, & Bethsames, cum suburbanis suis: civitates novem de tribubus, ut dictum est, duabus.
17 De tribu autem filiorum Benjamin, Gabaon, & Gabae,
18 Et Anathoth & Almon, cum suburbanis suis: civitates quatuor.
19 Omnes simul civitates filiorum Aaron sacerdotis, tredecim, cum suburbanis suis.
20 Reliquis vero per familias filiorum Caath Levitici generis, hæc est data possessio.
21 De tribu Ephraim urbes confugii, Sichem cum suburbanis suis in monte Ephraim, & Gazer,
22 Et Cibsaim & Beth horon, cum suburbanis suis, civitates quatuor.
C 23 De tribu quoq; Dā, Eltheco & Gabathon,
24 Et Ajalon & Gethremmon, cum suburbanis suis, civitates quatuor.
25 Porro de dimidia tribu Manasse, Thanach & Gethremmon, cum suburbanis suis, civitates duæ.
26 Omnes civitates decem, & suburbana earum, datæ sunt filiis Caath inferioris gradus.
27 Filiis quoque Gerson Levitici generis dedit de dimidia tribu Manasse confugii civitates, Gaulon in Basan, & Bosram, cum suburbanis suis, civitates duas.
28 Porro de tribu Issachar, Cesion, & Dabereth,
29 Et Jaramoth, & Engannim, cum suburbanis suis, civitates quatuor.
30 De tribu autem Aser, Masal & Abdon,
31 Et Helcath & Rohob, cum suburbanis suis, civitates quatuor.
32 De tribu quoque Nephthali civitates confugii, Cedes in Galilæa, & Hamnoth Dor, & Carthan, cum suburbanis suis, civitates tres.
33 Omnes urbes familiarum Gerson, tredecim, cum suburbanis suis.
34 Filiis autem Merari Levitis inferioris gradus per familias suas data est de tribu Zabulon, Jecnam & Cartha
35 Et Damna & Naalol, civitates quatuor cum suburbanis suis.
D 36 De tribu Ruben ultra Jordanem contra Jericho civitates refugii, Bosor in solitudine, Misor & Jaser & Jethson & Mephaath, civitates quatuor cum suburbanis suis.
37 De tribu Gad civitates confugii, Ramoth in Galaad, & Manaim & Hesebon & Jaser, civitates quatuor cum suburbanis suis.
38 Omnes urbes filiorum Merari per familias & cognationes suas, duodecim.
39 Itaque civitates universæ Levitarum in medio possessionis filiorum Israel fuerunt quadraginta octo
40 Cum suburbanis suis, singulæ per familias distributæ.
41 Deditq; Dñs Deus Israeli omnem terram, quam traditurum se patribus eorum juraverat: & possederunt illam, atq; habitaverunt in ea.
42 Dataq; est ab eo pax in omnes per circuitum nationes: nullusq; eis hostiū resistere ausus est, sed cuncti in eorum ditionem redacti sunt.
43 Ne unum quidem verbum, quod illis præstiturum se esse promiserat, irritum fuit, sed rebus expleta sunt omnia.

CAPUT XXII.

Remissæ ad suam possessionem trans Jordanem tribus Ruben, & Gad & dimidia Manasse, suspicionem movent cæteris tribubus, propter extructum ad Jordanem altare: sed missi legati suscipiunt justam eorum excusationē.

1 Eodem tempore vocavit Josue Rubenitas, & Gaditas, & dimidiam tribum Manasse, A
2 Dixitque ad eos: Fecistis omnia quæ præcepit vobis Moyses famulus Domini: mihi quoque in omnibus obedistis,
3 Nec reliquistis fratres vestros longo tempore, usque in præsentem diem, custodientes imperium Domini Dei vestri.
4 Quia igitur dedit Dñs Deus vester fratribus vestris quietem & pacem, sicut pollicitus est: revertimini, & ite in tabernacula vestra, & in terram possessionis, * quam tradidit vobis Moyses famulus Domini trans Jordanem: *Num 32. f.33.
5 Ita dumtaxat, ut custodiatis attente, & opere compleatis mandatum & legem quam præcepit vobis Moyses famulus Domini, ut diligatis Dominum Deum vestrum, & ambuletis in omnibus viis ejus, & observetis mandata illius, adhæreatisque ei, ac serviatis in omni corde, & in omni anima vestra. Sup. 13. b.8.
6 Benedixitque eis Josue, & dimisit eos. Qui reversi sunt in tabernacula sua. B
7 Dimidiæ autem tribui Manasse possessionem Moyses dederat in Basan: & idcirco mediæ quæ superfuit, dedit Josue sortem inter cæteros fratres suos trans Jordanem ad Occidentalem plagam. Cumque dimitteret eos in tabernacula sua, & benedixisset eis,
8 Dixit ad eos: In multa substantia atq; divitiis revertimini ad sedes vestras, cū argento & auro, ære ac ferro, & veste multiplici: dividite prædam hostium cum fratribus vestris.
9 Reversique sunt, & abierunt filii Ruben, & filii Gad, & dimidia tribus Manasse, a filiis Israel, de Silo, quæ sita est in Chanaan, ut intrarent Galaad Terrā possessionis suæ, quam obtinuerant juxta imperium Dñi in manu Moysi.
10 Cumque venissent ad tumulos Jordanis in Terram Chanaan, ædificaverunt juxta Jordanem altare infinitæ magnitudinis. C
11 Quod cum audissent filii Israel, & ad eos certi nuntii detulissent, ædificasse filios Ruben, & Gad, & dimidiæ tribus Manasse, altare in Terra Chanaan, super Jordanis tumulos, contra filios Israel:
12 Convenerunt omnes in Silo, ut ascenderent

rent & dimicarent contra eos.
13 Et interim miserunt ad illos in Terrã Ga-
laad Phinees filium Eleazari sacerdotis,
14 Et decem principes cum eo, singulos de
singulis tribubus.
15 Qui venerunt ad filios Ruben, & Gad, &
dimidiæ tribus Manasse, in Terram Galaad, di-
xeruntque ad eos:
16 Hæc mandat omnis populus Domini: Quæ
est ista transgressio? Cur reliquistis Dominum
Deum Israel ædificantes altare sacrilegum, &
a cultu illius recedentes?
D 17 An parum vobis est * quod peccastis in
*Num. Beelphegor, & usque in præsentem diem ma-
25.a.4. cula hujus sceleris in nobis permanet? multi-
Deut. que de populo corruerunt.
4.a.3. 18 Et vos hodie reliquistis Dominum, & cras
in universum Israel ira ejus desæviet.
19 Quod si putatis immundam esse terram
possessionis vestræ, transite ad Terram, in qua
tabernaculum Domini est, & habitate inter
nos: tantum ut a Domino, & a nostro consor-
tio non recedatis, ædificato altari præter alta-
re Domini Dei nostri.
*Supr. 7.a.1. 20 *Nonne Acham filius Zare præteriit man-
datum Domini, & super omnem populum Is-
rael ira ejus incubuit? Et ille erat unus homo,
atque utinam solus periisset in scelere suo.
21 Responderuntque filii Ruben & Gad, &
dimidia tribus Manasse, principibus legationis
Israel:
E 22 Fortissimus Deus Dominus, Fortissimus
Deus Dominus, ipse novit, & Israel simul intel-
liget: si prævaricationis animo hoc altare
construximus, non custodiat nos, sed puniat
nos in præsenti:
23 Et si ea mente fecimus, ut holocausta, &
sacrificium, & pacificas victimas super eo im-
poneremus, ipse quærat & judicet:
24 Et non ea magis cogitatione atque tracta-
tu, ut diceremus: Cras dicent filii vestri filiis
nostris: Quid vobis & Domino Deo Israel?
25 Terminum posuit Dominus inter nos &
vos, o filii Ruben, & filii Gad, Jordanem flu-
vium: & idcirco partem non habetis in Do-
mino. Et per hanc occasionem avertent filii
vestri filios nostros a timore Domini. Putavi-
mus itaque melius,
26 Et diximus: Extruamus nobis altare, non
F in holocausta, neque ad victimas offerendas,
27 Sed in testimonium inter nos & vos, & so-
bolem nostram vestramque progeniem, ut ser-
viamus Domino, & juris nostri sit offerre, &
holocausta, & victimas, & pacificas hostias: &
nequaquam dicant cras filii vestri filiis no-
stris: Non est vobis pars in Domino:
28 Quod si voluerint dicere, respondebunt
eis: Ecce altare Domini, quod fecerunt patres
nostri, non in holocausta, neque in sacrificium,
sed in testimonium nostrum ac vestrum.
29 Absit a nobis hoc scelus, ut recedamus à
Domino, & ejus vestigia relinquamus, extructo
altari ad holocausta, & sacrificia, & victimas
offerendas, præter altare Domini Dei nostri,
quod extructum est ante Tabernaculum ejus.
30 Quibus auditis, Phinees sacerdos, & prin-
G cipes legationis Israel, qui erãt cum eo, placati
sunt & verba filiorum Ruben, & Gad, & dimi-
diæ tribus Manasse, libentissime susceperunt.
31 Dixitque Phinees filius Eleazari sacerdos
ad eos: Nunc scimus quod nobiscum sit Domi-
nus, quoniam alieni estis a prævaricatione hac,
& liberastis filios Israel de manu Domini.
32 Reversusque est cum principibus á filiis
Ruben & Gad, de Terra Galaad, finium Cha-
naan ad filios Israel, & retulit eis.
33 Placuitque sermo cunctis audientibus. Et
laudaverunt Deum filii Israel. & nequaquã ul-
tra dixerunt, ut ascenderent contra eos, atque
pugnarent, & delerent Terrã possessionis eorũ.
34 Vocaveruntque filii Ruben, & filii Gad, al-
tare quod extruxerant, Testimonium nostrum,
quod Dominus ipse sit Deus.

CAPUT XXIII.

Josue senex, jamque moribundus, exhortatur filios Israel ad servanda Dei præcepta, & cavendam societatem cum Gentibus.

1 EVoluto autem multo tempore, postquam A
pacem dederat Dominus Israeli, subje-
ctis in gyro nationibus universis, & Josue jam
longævo, & persenilis ætatis:
2 Vocavit Josue omnem Israelem, majores-
que natu, & principes ac duces, & magistros,
dixitque ad eos: Ego senui, & progressioris æta-
tis sum:
3 Vosq; cernitis omnia, quæ fecerit Dominus
Deus vester cunctis per circuitum nationibus,
quo modo pro vobis ipse pugnaverit:
4 Et nunc quia vobis sorte divisit omnẽ Ter-
ram, ab Oriẽtali parte Iordanis usque ad mare
magnum, multæque adhuc supersunt nationes: B
5 Dominus Deus vester disperdet eas & aufe-
ret a facie vestra, & possidebitis Terram, sicut
vobis pollicitus est.
6 Tantum confortamini, & estote solliciti, ut
custodiatis cuncta quæ scripta sunt in volumi-
ne legis Moysi; & non declinetis ab eis neque
ad dexteram neque ad sinistram:
7 Ne postquam intraveritis ad Gentes, quæ
inter vos futuræ sunt, juretis in nomine deo-
rum earum, & serviatis eis, & adoretis illos:
8 Sed adhæreatis Domino Deo vestro: quod
fecistis usque in diem hanc.
9 Et tunc auferet Dominus Deus in conspectu
vestro gentes magnas & robustissimas, & nul-
lus vobis resistere poterit.
10 Unus e vobis persequetur hostium mille C
viros: quia Dominus Deus vester pro vobis ip-
se pugnabit, sicut pollicitus est.
11 Hoc tantum diligentissime præcavete, ut
diligatis Dominum Deum vestrum.
12 Quod si volueritis gentium harum, quæ in-
ter vos habitant, erroribus adhærere, & cũ eis
miscere connubia, atque amicitias copulare:
13 Jam nunc scitote quod Dominus Deus ve-
ster non eas deleat ante faciem vestram, sed
sint vobis in foveam ac laqueum, & offendicu-
lum ex latere vestro, & sudes in oculis vestris,
donec vos auferat atque disperdat de Terra
hac optima, quam tradidit vobis.
14 * En ego hodie ingredior viam universæ D
terræ, & toto animo cognoscetis, quod de om- *3.Reg.
nibus verbis, quæ se Dominus præstiturum vo- 2.a.2.
bis esse pollicitus est, unum non prætererit in-
cassum.
15 Sicut ergo implevit opere quod promisit,
& prospera cuncta venerunt: sic adducet su-
per vos, quidquid malorum comminatus est,

donec vos auferat atque disperdat de Terra
hac optima, quam tradidit vobis,
16 Eo quod præterieritis pactum Domini Dei
vestri, quod pepigit vobiscum, & servieritis diis
alienis, & adoraveritis eos: cito atq; velociter
consurget in vos furor Domini; & auferemini
ab hac Terra optima, quam tradidit vobis.

CAPUT XXIV.

Commemorantur beneficia Israelitis à Deo exhibita: fœdus populi cum Domino; mors Iosue, sepultura ossium Ioseph & mors Eleazari sacerdotis.

A 1 Congregavitque Josue omnes tribus Israel in Sichem, & vocavit majores natu, ac principes, & judices, & magistros: steteruntque in conspectu Domini:
2 Et ad populum sic locutus est: Hæc dicit
Dominus Deus Israel: Trans fluvium habitaverunt patres vestri ab initio, Thare pater
Abrahã & Nachor: servieruntque diis alienis.
* Gen. 3 * Tuli ergo patrem vestrum Abraham de
11.d 26 Mesopotamiæ finibus: & adduxi eum in terram
* Gen. Chanaan: multiplicavique semen ejus,
21.a.1. 4 * Et dedi ei Isaac: * Illique rursum dedi
* Gen. Jacob & Esau. * E quibus, Esau dedi montem
21.d.26 Seir ad possidendum: * Jacob vero, & filii ejus
* Gen. descenderunt in Ægyptum.
16.a.8. B 5 * Misique Moysen & Aaron, & percussi Æ-
* Gen. gyptum multis signis atque portentis.
46.a.6. 6 Eduxique vos & patres vestros de Ægy-
* Exod pto, & venistis ad mare: persecutique sunt Æ-
3.c.10. gyptii patres vestros cum curribus & equitatu,
& 12. usque ad Mare rubrum.
f.37.
* Exod 7 Clamaverunt autem ad Dominum filii Is-
14.b.9. rael: * qui posuit tenebras inter vos & Ægy-
ptios, & adduxit super eos mare, & operuit eos.
Viderunt oculi vestri cuncta quæ in Ægypto
fecerim, & habitastis in solitudine multo tem-
pore:
8 Et introduxi vos in Terram Amorrhæi, qui
* Num habitabat trans Jordanem. * Cumque pugna-
21.c.29 rent contra vos, tradidi eos in manus vestras,
& possedistis Terram eorum, atque interfeci-
stis eos.
* Num 9 * Surrexit autem Balac filius Sephor rex
22.a.5. Moab, & pugnavit contra Israelem. Misitque
C & vocavit Balaam filium Beor, ut maledice-
ret vobis:
10 Et ego nolui audire eum, sed è contrario
per illum benedixi vobis, & liberavi vos de
manu ejus.
* Sup. 3 11 * Transistisque Jordanem, & venistis ad
d.14. & Jericho. Pugnaveruntque contra vos viri civi-
6. a. tatis ejus, Amorrhæus, & Pherezæus, & Chana-
& 11. næus, & Hethæus, & Gergezæus, & Hevæus, &
a.1. Jebusæus: & tradidi illos in manus vestras.
12 * Misique ante vos crabrones: & ejeci eos
* Supra de locis suis, duos reges Amorrhæorum, non in
11.d 20 gladio nec in arcu tuo.
* Exod 13 Dedique vobis Terram, in qua non labora-
23.f.28 stis, & urbes quas non ædificastis, ut habitaretis
Deut. in eis: vineas & oliveta, quæ non plantastis.
7.c.20. 14 * Nunc ergo timete Dominum, & servite
* 1. Reg ei perfecto corde atque verissimo: & auferte
7.a.3. deos, quibus servierunt patres vestri in Meso-
D potamia & in Ægypto, ac servite Domino.
Tob. 15 Sin autem malum vobis videtur ut Domi-
14.c.10 no serviatis, optio vobis datur: eligite hodie
quod placet, cui servire potissimum debeatis,
utrum diis, quibus servierunt patres vestri in
Mesopotamia, an diis Amorrhæorum, in quo-
rum Terra habitatis, ego autem & domus mea
serviemus Domino.
16 Respionditque populus, & ait: Absit à no-
bis ut relinquamus Dominum, & serviamus
diis alienis.
17 Dominus Deus noster ipse eduxit nos, &
patres nostros de Terra Ægypti, de domo ser-
vitutis: fecitque videntibus nobis signa ingen-
tia, & custodivit nos in omni via, per quam
ambulavimus, & in cunctis populis, per quos
transivimus.
18 Et ejecit universas gentes, Amorrhæũ ha-
bitatorem Terræ, quam nos intravimus. Servie-
mus igitur Domino, quia ipse est Deus noster.
19 Dixitque Josue ad populum: Non poteri- E
tis servire Domino: Deus enim sanctus, & for-
tis æmulator est, nec ignoscet sceleribus ve-
stris atque peccatis.
20 Si dimiseritis Dominum, & servieritis diis
alienis, convertet se, & affliget vos, atque sub-
vertet postquam vobis præstiterit bona.
21 Dixitque populus ad Josue: Nequaquam
ita ut loqueris, erit, sed Domino serviemus.
22 Et Josue ad populum: Testes, inquit, vos
estis, quia ipsi elegeritis vobis Dominum ut
serviatis ei. Responderuntque: Testes.
23 Nunc ergo, ait, auferte deos alienos de F
medio vestri, & inclinate corda vestra ad Do-
minum Deum Israel.
24 Dixitque populus ad Josue: Domino Deo
nostro serviemus, & obedientes erimus præce-
ptis ejus.
25 Percussit ergo Josue in die illo fœdus, &
proposuit populo præcepta atque judicia in
Sichem.
26 Scripsit quoque omnia verba hæc in vo-
lumine legis Domini: & tulit lapidem pergran-
dem, posuitque eum subter quercum, quæ erat
in sanctuario Domini:
27 Et dixit ad omnem populum: En lapis iste
erit vobis in testimonium, quod audierit om-
nia verba Domini quæ locutus est vobis: ne
forte postea negare velitis, & mentiri Domino
Deo vestro.
28 Dimisitque populum, singulos in possessio-
nem suam.
29 Et post hæc mortuus est Josue filius Nun
servus Domini, centum & decem annorum:
30 Sepelieruntque eum in finibus possessionis G
suæ in Thamnathsare, quæ est sita in monte
Ephraim, a Septentrionali parte montis Gaas.
31 Servivitque Israel Domino cunctis diebus
Josue, & seniorum qui longo vixerunt tempore
post Josue, & qui noverunt omnia opera Do-
mini quæ fecerat in Israel.
32 * Ossa quoque Joseph, quæ tulerant filii * Ge
Israel de Ægypto, sepelierunt in Sichem, in 50.d
parte agri, * quem emerat Jacob a filiis Hemor Exo
patris Sichem centum novellis ovibus, & fuit 13.d
in possessionem filiorum Joseph. * Ge
33 Eleazar quoque filius Aaron mortuus est: 33.d
& sepelierunt eum in Gabaath Phinees filii
ejus, quæ data est ei in monte Ephraim.

LIBER IVDICVM,
HEBRAICE SOPHETIM.

CAPUT I.

Juda duce una cum fratre ipsius Simeone plurimæ gentium civitates expugnantur: Othoniel obtenta Cariath Sepher ducit Axam filiam Caleb, addita terra irrigua: Chananæi tributarii servantur.

A 1 POst mortem Josue consu-
luerunt filii Israel Domi-
num, dicentes: Quis ascen-
det ante nos contra Cha-
nanæum, & erit dux belli?
2 Dixitque Dominus: Judas
ascendet: ecce tradidi
Terram in manus ejus.

3 Et ait Judas Simeoni fratri suo: Ascende mecum in sortem meam, & pugna contra Chananæum, ut & ego pergam tecum in sortem tuam. Et abiit cum eo Simeon.

4 Ascenditque Judas, & tradidit Dominus Chananæum ac Pherezæum in manus eorum: & percusserunt in Bezec decem millia virorum.

B 5 Inveneruntque Adonibezec in Bezec, & pugnaverunt contra eum, ac percusserunt Chananæum & Pherezæum.

6 Fugit autem Adonibezec: quem persecuti comprehenderunt, cæsis summitatibus manuum ejus ac pedum.

7 Dixitque Adonibezec: Septuaginta reges, amputatis manuum ac pedum summitatibus, colligebant sub mensa mea ciborum reliquias: sicut feci, ita reddidit mihi Deus. Adduxeruntque eum in Ierusalem, & ibi mortuus est.

8 Oppugnantes ergo filii Juda Jerusalem, ceperunt eam, & percusserunt in ore gladii, tradentes cunctam incendio civitatem.

9 Et postea descendentes pugnaverunt contra Chananæum, qui habitabat in montanis, & ad Meridiem, & in campestribus.

10 * Pergensque Judas contra Chananæum, qui habitabat in Hebron, (cujus nomen fuit antiquitus Chariath Arbe) percussit Sesai, & Ahiman, & Tholmai: C *Iosu. 15 c. 13.

11 Atque inde profectus abiit ad habitatores Dabir, cujus nomen vetus erat Cariath Sepher, id est, civitas litterarum.

12 Dixitque Caleb: Qui percusserit Cariath Sepher, & vastaverit eam, dabo ei Axam filiam meam uxorem.

13 Cumque cepisset eam Othoniel filius Cenez frater Caleb minor, dedit ei Axam filiam suam conjugem.

14 Quam pergentem in itinere monuit vir suus ut peteret a patre suo agrum. Quæ cum suspirasset sedens in Asino, dixit ei Caleb: Quid habes?

15 At illa respondit: Da mihi benedictionem, D quia terram arentem dedisti mihi: da & irriguam aquis. Dedit ergo ei Caleb irriguum superius, & irriguum inferius.

16 Filii autem Cinæi cognati Moysi, ascenderunt de civitate palmarum, cum filiis Juda, in desertum sortis ejus, quod est ad Meridiem Arad, & habitaverunt cum eo,

17 Abiit autem Judas cum Simeone fratre suo, & percusserunt simul Chananæum qui habitabat in Sephaath, & interfecerunt eum. Vocatumque est nomen urbis, Horma, id est, anathema.

18 Cepitque Judas Gazam cum finibus suis & Ascalonem, atque Accaron cũ terminis suis.

E 19 Fuitque Dominus cum Juda, & montana possedit: nec potuit delere habitatores vallis, quia falcatis curribus abundabant.

* Num. 14. d. 14. Jos. 15. c. 14.

20 Dederuntq; Caleb Hebron, * sicut dixerat Moyses, qui delevit ex ea tres filios Enac.

21 Jebusæum autem habitatorem Jerusalem non deleverunt filii Benjamin: habitavitque Jebusæus cum filiis Benjamin in Jerusalem, usque in præsentem diem.

22 Domus quoque Joseph ascendit in Bethel, fuitque Dominus cum eis.

23 Nam cum obsiderent urbem, quæ prius Luza vocabatur,

24 Viderunt hominem egredientem de civitate, dixeruntque ad eum: Ostende nobis introitum civitatis, & faciemus tecum misericordiam.

25 Qui cum ostendisset eis, percusserunt urbem in ore gladii: hominem autem illum, & omnem cognationem ejus, dimiserunt.

F 26 Qui dimissus, abiit in Terram Hetthim, & ædificavit ibi civitatem, vocavitque eam Luzam: quæ ita appellatur usque in præsentem diem.

27 Manasses quoque non delevit Bethsan, & Thanac cum viculis suis, & habitatores Dor, & Jeblaam, & Mageddo cum viculis suis, cœpitque Chananæus habitare cum eis.

28 Postquam autem confortatus est Israel, fecit eos tributarios, & delere noluit.

29 Ephraim etiã non interfecit Chananæum, qui habitabat in Gazer, sed habitavit cum eo.

30 Zabulon non delevit habitatores Cetron, & Naalol: sed habitavit Chananæus in medio ejus, factusque est ei tributarius.

G 31 Aser quoque non delevit habitatores Accho, & Sidonis, Ahalab, & Achazib, & Helba, & Aphec, & Rohob:

32 Habitavitque in medio Chananæi habitatoris illius terræ, nec interfecit eum.

33 Nephthali quoque non delevit habitatores Bethsames, & Bethanath: & habitavit inter Chananæum habitatorem terræ, fueruntque ei Bethsamitæ & Bethanitæ tributarii.

34 Arctavitque Amorrhæus filios Dan in monte, nec dedit eis locum ut ad planiora descenderent:

35 Habitavitque in monte Hares, quod interpretatur testaceo, in Ajalon & Salebim. Et aggravata est manus domus Joseph, factusque est ei tributarius.

36 Fuit autem terminus Amorrhæi ab Ascensu Scorpionis, petra, & superiora loca.

CAPUT II.

Angelus Dei beneficia refert; quo audito, flet populus; post mortem tamen Josue & coævorum, Israel frequenter liberatus semper in pejora recidit.

A 1 Ascenditque Angelus Domini de Galgalis ad locum flentium, & ait: Eduxi vos de Ægypto, & introduxi in Terram, pro qua juravi patribus vestris: & pollicitus sum, ut non facerem irritum pactum meum vobiscum in sempiternum:

2 Ita dumtaxat ut non feriretis fœdus cum habitatoribus Terræ hujus, sed aras eorum subverteretis: & noluistis audire vocem meam: cur hoc fecistis?

3 Quam ob rem nolui delere eos à facie vestra: ut habeatis hostes, & dii eorum sint vobis in ruinam.

4 Cumque loqueretur Angelus Domini hæc verba ad omnes filios Israel: elevaverunt ipsi vocem suam, & fleverunt.

5 Et vocatum est nomen loci illius: Locus flentium, sive lacrymarum: immolaveruntque ibi hostias Domino. B

6 * Dimisit ergo Josue populum, & abierunt filii Israel unusquisque in possessionem suam, ut obtinerent eam:

* Jos. 24. g. 28.

7 Servieruntque Domino cunctis diebus ejus, & seniorum qui longo post eum vixerunt tempore, & noverant omnia opera Domini quæ fecerat cum Israel.

8 Mortuus est autem Josue filius Nun, famulus Domini, centum & decem annorum,

9 Et sepelierunt eum in finibus possessionis suæ in Thamnathsare in monte Ephraim, a Septemtrionali plaga montis Gaas.

10 Omnisque illa generatio congregata est ad patres suos: & surrexerunt alii, qui non noverant Dñm, & opera quæ fecerat cum Israel.

11 Feceruntque filii Israel malum in conspectu Domini, & servierunt Baalim.

12 Ac dimiserunt Dominum Deum patrum suorum, qui eduxerat eos de Terra Ægypti: & secuti sunt deos alienos, deosque populorum, qui habitabant in circuitu eorum, & adoraverunt eos: & ad iracundiam concitaverunt Dominum, C

13 Dimittentes eum, & servientes Baal & Astaroth.

14 Iratusq; Dñs contra Israel, tradidit eos in manus diripientium: qui ceperunt eos, & vendiderunt hostibus, qui habitabant per gyrum: nec potuerunt resistere adversariis suis:

15 Sed quocumq; pergere voluissent, manus Domini super eos erat, sicut locutus est, & juravit eis: & vehementer afflicti sunt.

16 Suscitavitque Dominus judices, qui liberarent eos de vastantium manibus: sed nec eos audire voluerunt,

17 Fornicantes cum diis alienis, & adorantes eos. Cito deseruerunt viam, per quam ingressi fuerant patres eorum: & audientes mandata Domini, omnia fecere contraria.

18 Cumque Dominus judices suscitaret, in diebus eorum flectebatur misericordia, & audiebat afflictorum gemitus, & liberabat eos de cæde vastantium. D

19 Postquam autem mortuus esset judex, revertebantur, & multo faciebant pejora quam fecerant patres eorum, sequentes deos alienos, servientes eis, & adorantes illos. Non dimiserunt adinventiones suas, & viam durissimam, per quam ambulare consueverunt.

20 Iratusque est furor Domini in Israel, & ait: Quia irritum fecit gens ista pactum meum, quod pepigeram cum patribus eorum, & vocem meam audire contempsit:

21 Et ego non delebo gentes, quas dimisit Josue, & mortuus est:

22 Ut in ipsis experiar Israel, utrum custodiant viam Domini, & ambulent in ea, sicut custodierunt patres eorum, an non.

23 Dimisit ergo Dominus omnes nationes has, & cito subvertere noluit, nec tradidit in manus Josue.

CAPUT III.

Israel dum sociatur gentibus à Domino derelictis, ad ipsius exercitationem earum sceleribus contaminatur; ideo sæpius per extraneos reges affligitur; sed resipiscens, per Othoniel, Aod, & Samgar liberatur.

A 1 HÆ sunt gentes quas Dominus dereliquit,
ut erudiret in eis Israelem, & omnes
qui non noverant bella Chananæorum:
2 Ut postea discerent filii eorum certare cum
hostibus, & habere consuetudinem præliandi:
3 Quinque satrapas Philisthinorũ, omnemque
Chananæum, & Sidonium, atque Hevæum, qui
habitabat in monte Libano, de monte Baal
Hermon usque ad introitum Emath.
4 Dimisitque eos, ut in ipsis experiretur Israelem,
utrum audiret mandata Domini quæ
præceperat patribus eorum per manum Moysi,
an non.
5 Itaque filii Israel habitaverunt in medio
Chananæi, & Hethæi, & Amorrhæi, & Pherezæi,
& Hevæi, & Jebusæi:
6 Et duxerunt uxores filias eorum, ipsique
filias suas filiis eorum tradiderunt, & serviebunt
diis eorum.
7 Feceruntque malum in conspectu Domini,
& obliti sunt Dei sui, servientes Baalim &
Astaroth.
8 Iratusque contra Israel Dominus, tradidit
eos in manus Chusan Rasathaim regis Mesopotamiæ,
servieruntque ei octo annis.
9 Et clamaverunt ad Dominum: qui suscitavit
B eis salvatorem, & liberavit eos, Othoniel
videlicet filium Cenez, fratrem Caleb
minorem:
10 Fuitque in eo Spiritus Domini, & judicavit
Israel. Egressusque est ad pugnam, & tradidit
Dominus in manus ejus Chusan Rasathaim regem
Syriæ, & oppressit eum.
11 Quievitque terra quadraginta annis, &
mortuus est Othoniel filius Cenez.
12 Addiderunt autem filii Israel facere malum
in conspectu Domini: qui confortavit adversum
eos Eglon regem Moab: quia fecerunt
malum in conspectu ejus.
13 Et copulavit ei filios Ammon, & Amalec:
abiitque & percussit Israel, atque possedit urbem
palmarum.
14 Servieruntque filii Israel Eglon regi Moab
decem & octo annis:
15 Et postea clamaverunt ad Dominum: qui
suscitavit eis saluatorem vocabulo Aod, filium
Gera, filii Iemini, qui utraque manu pro dextera
utebatur. Miseruntque filii Israel per illum
munera Eglon regi Moab.
16 Qui fecit sibi gladium ancipitem, haben-
C tem in medio capulum longitudinis palmæ
manus, & accinctus est eo subter sagum in dextro
femore.
17 Obtulitque munera Eglon regi Moab.
Erat autem Eglon crassus nimis.
18 Cumque obtulisset ei munera, prosecutus
est socios, qui cum eo venerant.
19 Et reversus de Galgalis, ubi erant idola,
dixit ad regem: Verbum secretum habeo ad
te, o Rex. Et ille imperavit silentium: egressisque
omnibus qui circa eum erant,
20 Ingressus est Aod ad eum: sedebat autem
in æstiuo cœnaculo solus: dixitque: Verbum
Dei habeo ad te. Qui statim surrexit de throno.
21 Extenditque Aod sinistram manum, & tulit
sicam de dextero femore suo, infixitque
eam in ventre ejus.
22 Tam valide, ut capulus sequeretur ferrum
in vulnere, ac pinguissimo adipe stringeretur.
Nec eduxit gladium, sed ita ut percusserat, reliquit
in corpore: statimque per secreta naturæ
alvi stercora proruperunt.
23 Aod autem clausis diligentissime ostiis cœnaculi,
& obfirmatis sera,
24 Per posticum egressus est. Servique regis D
ingressi viderunt clausas fores cœnaculi, atque
dixerunt: Forsitan purgat alvum in æstivo
cubiculo.
25 Expectantesque diu donec erubescerent, &
videntes, quod nullus aperiret, tulerunt clavem:
& aperientes invenerunt dominum suum
in terra jacentem mortuum.
26 Aod autem, dum illi turbarentur, effugit,
& pertransiit Locum idolorum, unde reversus
fuerat. Venitque in Seirath:
27 Et statim insonuit buccina in monte
Ephraim: descenderuntque cum eo filij Israel,
ipso in fronte gradiente.
28 Qui dixit ad eos: Sequimini me: tradidit
enim Dominus inimicos nostros Moabitas in
manus nostras. Descenderuntque post eum,
& occupaverunt vada Jordanis quæ transmittunt
in Moab: & non dimiserunt transire quemquam:
29 Sed percusserunt Moabitas in tempore illo,
circiter decem millia, omnes robustos &
fortes viros, nullus eorum evadere potuit.
30 Humiliatusque est Moab in die illo sub manu
Israel: & quievit Terra octoginta annis.
31 Post hunc fuit Samgar filius Anath, qui
percussit de Philisthiim sexcentos viros vomere:
& ipse quoque defendit Israel.

CAPUT IV.

Debbora prophetissa & Barac adversus Sisaram principem militiæ regis Jabin feliciter dimicant, quem profugum occidit Jahel uxor Haber Cinæi.

1 ADdideruntque filii Israel facere ma- A
lum in conspectu Domini post mortem
Aod,
2 Et tradidit illos Dominus in manus Jabin
regis Chanaan, qui regnavit in Asor: habuitque
ducem exercitus sui nomine Sisaram, ipse autem
habitabat in Haroseth gentium.
3 Clamaveruntque filii Israel ad Dominum:
nongentos enim habebat falcatos currus, & *1. Reg
per viginti annos vehementer oppresserat 12.b.9
eos.
4 Erat autem Debbora prophetis uxor Lapidoth,
quæ judicabat populum in illo tempore.
5 Et sedebat sub palma, quæ nomine illius
vocabatur, inter Rama & Bethel in monte
Ephraim: ascendebantque ad eam filii Israel
in omne judicium.
6 Quæ misit & vocavit Barac filium Abinoem
de Cedes Nephthali: dixitque ad eum:
Præcepit tibi Dominus Deus Israel, vade, & B
duc exercitum in montem Thabor, tollesque
tecum decem millia pugnatorum de filiis
Nephthali, & de filiis Zabulon:

7 Ego autem adducam ad te in loco torrentis Cison, Sisaram principem exercitus Jabin, & currus ejus, atque omnem multitudinem, & tradam eos in manu tua.

8 Dixitque ad eã Barac: Si venis mecum, vadam: si nolueris venire mecum, non pergam.

9 Quæ dixit ad eum: Ibo quidem tecum, sed in hac vice victoria nón reputabitur tibi, quia in manu mulieris tradetur Sisara. Surrexit itaque Debbora, & perrexit cum Barac in Cedes.

10 Qui, accitis Zabulon & Nephthali, ascendit cum decem millibus pugnatorum habens Debboram in comitatu suo.

11 Haber autem Cinæus recesserat quondam à cæteris Cinæis fratribus suis filiis Hobab, cognati Moysi: & tetenderat tabernacula usque ad vallem, quæ vocatur Sennim, & erat juxta Cedes.

12 Nuntiatumque est Sisaræ, quod ascendisset Barac filius Abinoem in montem Thabor:

13 Et congregavit nongentos falcatos currus, & omnem exercitum de Haroseth gentium ad torrentem Cison.

14 Dixitque Debbora ad Barac: Surge, hæc est enim dies, in qua tradidit Dominus Sisaram in manus tuas: en ipse ductor est tuus. Descendit itaque Barac de monte Thabor, & decem millia pugnatorum cum eo.

* Psal. 82. 10. 15 * Perterruitque Dominus Sisaram, & omnes currus ejus, universamque multitudinem in ore gladij, ad conspectum Barac: in tantum, ut Sisara de curru desiliens pedibus fugeret,

16 Et Barac persequeretur fugientes currus, & exercitum, usque ad Haroseth gentium, & omnis hostium multitudo usque ad internecionem caderet.

17 Sisara autem fugiens pervenit ad tentorium Jahel uxoris Haber Cinæi. erat enim pax inter Jabin regem Azor, & domum Haber Cinæi.

18 Egressa igitur Jahel in occursum Sisaræ, dixit ad eum: Intra ad me domine mi: intra, ne timeas. Qui ingressus tabernaculum ejus, & opertus ab ea pallio,

19 Dixit ad eam: Da mihi, obsecro, paululum aquæ, quia sitio valde. Quæ aperuit utrem lactis, & dedit ei bibere, & operuit illum.

20 Dixitque Sisara ad eam: Sta ante ostium B tabernaculi: & cum venerit aliquis interrogans te, & dicens: Numquid hic est aliquis? Respondebis: Nullus est.

21 Tulit itaque Jahel uxor Haber clavum tabernaculi, assumens pariter & malleum: & ingressa abscondite & cum silentio, posuit supra tempus capitis ejus clavum, percussumque malleo defixit in cerebrum usque ad terram: qui soporem morti consocians defecit, & mortuus est.

22 Et ecce Barac sequens Sisaram veniebat: egressaque Jahel in occursum ejus dixit ei: Veni, & ostendam tibi virum quem quæris. Qui cum intrasset ad eam, vidit Sisaram jacentem mortuum, & clavum infixum in tempore ejus.

23 Humiliavit ergo Deus in die illo Jabin regem Chanaan coram filiis Israel:

24 Qui crescebant quotidie, & forti manu opprimebant Jabin regem Chanaan, donec delerent eum.

CAPUT V.

Canticum triumphale & gratiarum actiones Debboræ & Barac post victoriam.

1 Cecineruntque Debbora & Barac filius A Abinoem in illo die, dicentes:

2 Qui sponte obtulistis de Israel animas vestras ad periculum, benedicite Domino.

3 Audite reges, auribus percipite principes: Ego sum, ego sum quæ Domino canam, psallam Domino Deo Israel.

4 Domine cum exires de Seir, & transires per regiones Edom, terra mota est, cœlique ac nubes distillaverunt aquis,

5 Montes fluxerunt à facie Domini, & Sinai

Sinai à facie Domini Dei Israel.

6 In diebus Samgar filii Anath, in diebus Jahel, quieverunt Semitæ: & qui ingrediebantur per eas, ambulaverunt per calles devios.

7 Cessaverunt fortes in Israel, & quieverunt: donec surgeret Debbora, surgeret mater in Israel.

8 Nova bella elegit Dominus, & portas hostium ipse subvertit: clypeus & hasta si apparuerint in quadraginta millibus Israel.

B 9 Cor meum diligit principes Israel: qui propria voluntate obtulistis vos discrimini, benedicite Domino.

10 Qui ascenditis super nitentes asinos, & sedetis in judicio, & ambulatis in via, loquimini.

11 Ubi collisi sunt currus, & hostium suffocatus est exercitus, ibi narrentur justitiæ Domini & clementia in fortes Israel: tunc descendit populus Domini ad portas, & obtinuit principatum.

12 Surge, surge Debbora, surge, surge, & loquere canticum: surge Barac, & apprehende captivos tuos, fili Abinoem.

13 Salvatæ sunt reliquiæ populi, Dominus in fortibus dimicavit.

14 Ex Ephraim delevit eos in Amalec, & post eum, ex Benjamin in populos tuos, ô Amalec: de Machir principes descenderunt, & de Zabulon qui exercitum ducerent ad bellandum.

15 Duces Issachar fuere cum Debbora, & Barac vestigia sunt secuti, qui quasi in præceps ac barathrum se discrimini dedit: diviso contra se Ruben, magnanimorum reperta est contentio.

C 16 Quare habitas inter duos terminos, ut audias sibilos gregum? diviso contra se Ruben, magnanimorum reperta est contentio.

17 Galaad trans Jordanem quiescebat, & Dan vacabat navibus: Aser habitabat in littore maris, & in portubus morabatur.

18 Zabulon vero & Nephthali obtulerunt animas suas morti in regione Merome.

19 Venerunt reges & pugnaverunt, pugnaverunt reges Chanaan in Thanach juxta aquas Mageddo, & tamen nihil tulere prædantes.

20 De cœlo dimicatum est contra eos: stellæ manentes in ordine & cursu suo, adversus Sisaram pugnaverunt.

21 Torrens Cison traxit cadavera eorum, torrens Cadumim, torrens Cison: conculca anima mea robustos.

22 Ungulæ equorum ceciderunt, fugientibus impetu, & per præceps ruentibus fortissimis hostium.

23 Maledicite terræ Meroz, dixit Angelus Domini: maledicite habitatoribus ejus, quia non venerunt ad auxilium Domini, in adjutorium fortissimorum ejus.

D 24 Benedicta inter mulieres Jahel uxor Haber Cinæi, & benedicatur in tabernaculo suo.

25 Aquam petenti lac dedit, & in phiala principum obtulit butyrum.

26 Sinistram manum misit ad clavum, & dexteram ad fabrorum malleos, percussitque Sisaram quærens in capite vulneri locum, & tempus valide perforans.

27 Inter pedes ejus ruit: defecit, & mortuus est: volvebatur ante pedes ejus, & jacebat exanimis & miserabilis.

28 Per fenestram respiciens, ululabat mater ejus: & de cœnaculo loquebatur: Cur moratur regredi currus ejus? quare tardaverunt pedes quadrigarum illius?

29 Una sapientior exteris uxoribus ejus, hæc socrui verba respondit:

30 Forsitan nunc dividit spolia, & pulcherrima feminarum eligitur ei: vestes diversorum colorum Sisaræ traduntur in prædam, & supellex varia ad ornanda colla congeritur.

31 Sic pereant omnes inimici tui Domine: qui autem diligunt te, sicut sol in ortu suo splendet, ita rutilent.

32 Quievitque Terra per quadraginta annos.

CAPUT VI.

Israelitis à Madian oppressis Gedeon multis signis auxilio designatur, qui post sacrificium & altare Deo erectum, destruxit aram Baal: eique rursum datur signum in vellere.

1 Fecerunt autem filii Israel malum in conspectu Domini: qui tradidit illos in manu Madian septem annis. A

2 Et oppressi sunt valde ab eis. Feceruntque sibi antra & speluncas in montibus, & munitissima ad repugnandum loca.

3 Cumque sevisset Israel, ascendebat Madian & Amalec, ceterique Orientalium nationum:

4 Et apud eos figentes tentoria, sicut erant in herbis cuncta vastabant usque ad introitum Gazæ: nihilque omnino ad vitam pertinens relinquebant in Israel, non oves, non boves, non asinos.

5 Ipsi enim & universi greges eorum veniebant cum tabernaculis suis, & instar locustarum universa complebant, innumera multitudo hominum, & camelorum, quidquid tetigerant devastantes.

6 Humiliatusque est Israel valde in conspectu Madian.

7 Et clamavit ad Dominum postulans auxilium contra Madianitas.

8 Qui misit ad eos virum prophetam, & locutus est: Hæc dicit Dominus Deus Israel: B Ego vos feci conscendere de Ægypto, & eduxi vos de domo servitutis,

9 Et liberavi de manu Ægyptiorum, & omnium inimicorum, qui affligebant vos: ejecique eos ad introitum vestrum, & tradidi vobis Terram eorum.

10 Et dixi: Ego Dominus Deus vester, ne timeatis deos Amorrhæorum, in quorum terra habitatis. Et noluistis audire vocem meam.

11 Venit autem Angelus Domini, & sedit sub quercu, quæ erat in Ephra, & pertinebat ad Joas patrem familiæ Ezri. Cumque Gedeon filius ejus excuteret atque purgaret frumenta in torculari, ut fugeret Madian,

12 Apparuit ei Angelus Domini, & ait: Dominus tecum, virorum fortissime. C

13 Dixitque ei Gedeon: Obsecro, mi domine, si Dominus nobiscum est, cur apprehenderunt nos hæc omnia? ubi sunt mirabilia ejus, quæ narraverunt patres nostri, atque dixerunt: De Ægypto eduxit nos Dominus? nunc autem dereliquit nos Dominus, & tradidit in manu Madian.

14 Respexitque ad eum Dominus, & ait:
*Vade in hac fortitudine tua, & liberabis If-
*1 Reg 12. c. 11. rael de manu Madian: scito quod miserim te.
15 Qui respondens ait: Obsecro, mi domine,
in quo liberabo Israel? ecce familia mea infi-
ma est in Manasse, & ego minimus in domo
patris mei.
16 Dixitque ei Dominus: Ego ero tecum: &
percuties Madian quasi unum virum.
17 Et ille: Si inveni, inquit, gratiam coram te,
da mihi signum quod tu sis qui loqueris ad me.
D 18 Nec recedas hinc, donec revertar ad te,
portans sacrificium, & offerens tibi. Qui re-
spondit: Ego præstolabor adventum tuum.
19 Ingressus est itaque Gedeon & coxit hœ-
dum, & de farinæ modio azymos panes: car-
nesque ponens in canistro, & jus carnium mit-
tens in ollam, tulit omnia sub quercu, &
obtulit ei.
20 Cui dixit Angelus Domini: Tolle carnes
& azymos panes, & pone supra petram illam,
& jus desuper funde. Cumque fecisset ita,
21 Extendit Angelus Domini summitatem
virgæ, quam tenebat in manu, & tetigit carnes
& panes azymos: ascenditque ignis de petra,
& carnes azymosque panes consumpsit: An-
gelus autem Domini evanuit ex oculis ejus.
22 Vidensque Gedeon quod esset Angelus
Domini, ait: Heu mi Domine Deus: quia vidi
Angelum Domini facie ad faciem.
23 Dixitque ei Dominus: Pax tecum, ne ti-
meas, non morieris.
E 24 Ædificavit ergo ibi Gedeon altare Domi-
no, vocavitque illud, Domini pax, usque in
præsentem diem. Cumque adhuc esset in Ephra,
quæ est familia Ezri,
25 Nocte illa dixit Dominus ad eum: Tol-
le taurum patris tui, & alterum taurum an-
norum septem, destruesque aram Baal, quæ
est patris tui: & nemus, quod circa aram
est, succide:
26 Et ædificabis altare Domino Deo tuo in
summitate petræ hujus, super quam ante sacri-
ficium posuisti: tollesque taurum secundum, &
offeres holocaustum super struem lignorum,
quæ de nemore succideris.
27 Assumptis ergo Gedeon decem viris de
servis suis, fecit sicut præceperat ei Dominus.
Timens autem domum patris sui, & homines
illius civitatis, per diem noluit id facere, sed
omnia nocte complevit.
28 Cumque surrexissent viri oppidi ejus ma- F
ne, viderunt destructam aram Baal, lucumque
succisum, & taurum alterum impositum super
altare, quod tunc ædificatum erat.
29 Dixeruntque ad invicem: Quis hoc fecit?
Cumque perquirerent auctorem facti, dictum
est: Gedeon filius Joas fecit hæc omnia.
30 Et dixerunt ad Joas: Produc filium tuum
huc, ut moriatur: quia destruxit aram Baal,
& succidit nemus.
31 Quibus ille respondit: Numquid ultores
estis Baal, ut pugnetis pro eo? qui adversa-
rius est ejus, moriatur antequam lux crastina
veniat: si Deus est, vindicet se de eo, qui suf-
fodit aram ejus.
32 Ex illo die vocatus est Gedeon Jerobaal,
eo quod dixisset Joas: Ulciscatur se de eo
Baal, qui suffodit aram ejus.
33 Igitur omnis Madian, & Amalec, & Orien-
tales populi congregati sunt simul: & transeuntes
Jordanem, castrametati sunt in valle Jezrael.
34 Spiritus autem Domini induit Gedeon,
qui clangens buccina convocavit domum Ab- G
jezer, ut sequeretur se.
35 Misitque nuntios in universum Manassen,
qui & ipse secutus est eum: & alios nuntios
in Aser & Zabulon & Nephthali, qui occur-
rerunt ei.
36 Dixitque Gedeon ad Deum: Si salvum facis
per manum meam Israel, sicut locutus es,
37 Ponam hoc vellus lanæ in area: si ros in
solo vellere fuerit, & in omni terra siccitas,
sciam quod per manum meam, sicut locutus es,
liberabis Israel.
38 Factumque est ita. Et de nocte consurgens,
ex-

expresso vellere, concham rore implevit.

39 Dixitqae rursus ad Deum: Ne irascatur furor tuus contra me si adhuc semel tentavero, signum quærens in vellere. Oro ut solum vellus siccum sit, & omnis terra rore madens.

40 Fecitque Deus nocte illa ut postulaverat: & fuit siccitas in solo vellere, & ros in omni terra.

CAPUT VII.

Probatis ad aquas his qui ad bellum essent progressuri, Gedeon audito unius è castris Madianitarum somnio, in eos irruit, tubis, lagenis ac lucernis armatus, quos cum Oreb & Zeb principibus eorum devicit.

A 1 IGitur Jerobaal qui & Gedeon, de nocte consurgens, & omnis populus cum eo, venit ad fontem qui vocatur Harad. erant autem castra Madian in valle ad Septemtrionalem plagam collis excelsi.

2 Dixitque Dominus ad Gedeon: Multus tecum est populus, nec tradetur Madian in manus eius: ne glorietur contra me Israel, & dicat: Meis viribus liberatus sum.

3 Loquere ad populum, & cunctis audientibus prædica: * Qui formidolosus & timidus est, revertatur. Recesseruntque de monte Galaad, & reversi sunt de populo viginti duo millia virorum, & tantum decem millia remanserunt.

Deut. 20.b.8. 1.Macc 3.g.56.

B 4 Dixitque Dominus ad Gedeon: Adhuc populus multus est, duc eos ad aquas, & ibi probabo illos: & de quo dixero tibi ut tecum vadat, ipse pergat: quē ire prohibuero, revertatur.

5 Cumque descendisset populus ad aquas, dixit Dominus ad Gedeon: Qui lingua lambuerint aquas, sicut solent canes lambere, separabis eos seorsum: qui autem curvatis genibus biberint, in altera parte erunt.

6 Fuit itaque numerus eorum qui manu ad os projiciente lambuerant aquas, trecenti viri: omnis autem reliqua multitudo flexo poplite biberat.

C 7 Et ait Dominus ad Gedeon: in trecentis viris qui lambuerunt aquas, liberabo vos, & tradam in manu tua Madian: omnis autem reliqua multitudo revertatur in locum suum.

8 Sumptis itaque pro numero cibariis & tubis, omnem reliquam multitudinem abire præcepit ad tabernacula sua: & ipse cum trecentis viris se certamini dedit. Castra autem Madian erant subter in valle.

9 Eadem nocte dixit Dominus ad eum: Surge, & descende in castra: quia tradidi eos in manu tua.

10 Sin autem solus ire formidas, descendat tecum Phara puer tuus.

11 Et cum audieris quid loquantur, tunc confortabuntur manus tuæ, & securior ad hostium castra descendes. Descendit ergo ipse & Phara puer eius in partem castrorum, ubi erant armatorum vigiliæ.

D 12 Madian autem & Amalec, & omnes Orientales populi, fusi iacebant in valle ut locustarũ multitudo: cameli quoque innumerabiles erant, sicut arena quæ iacet in littore maris.

13 Cumque venisset Gedeon, narrabat aliquis somnium proximo suo: & in hunc modum referebat quod viderat. Vidi somnium, & videbatur mihi quasi subcinericius panis ex hordeo volvi, & in castra Madian descendere: cumque pervenisset ad tabernaculum, percussit illud, atque subvertit, & terræ funditus coæquavit.

14 Respondit is, cui loquebatur: Non est hoc aliud, nisi gladius Gedeonis filii Joas viri Israelitæ: tradidit enim Dominus in manus eius Madian & omnia castra eius.

15 Cumque audisset Gedeon somnium, & interpretationem eius, adoravit: & reversus est ad castra Israel, & ait: Surgite, tradidit enim Dominus in manus nostras castra Madian. E

16 Divisitque trecentos viros in tres partes, & dedit tubas in manibus eorum, lagenasque vacuas ac lampades in medio lagenarum.

17 Et dixit ad eos: Quod me facere videritis, hoc facite: ingrediar partem castrorum, & quod fecero sectamini.

18 Quando personuerit tuba in manu mea, vos quoque per castrorum circuitum clangite & conclamate, Domino & Gedeoni.

19 Ingressusque est Gedeon, & trecenti viri qui erant cum eo, in partem castrorum incipientibus vigiliis noctis mediæ, & custodibus suscitatis, cœperunt buccinis clangere, & complodere inter se lagenas. F

20 Cumque per gyrum castrorum in tribus personarent locis, & hydrias confregissent, tenuerunt sinistris manibus lampades, & dextris sonantes tubas, clamaveruntque: Gladius Domini & Gedeonis:

21 Stantes singuli in loco suo per circuitum castrorum hostilium. Omnia itaque castra turbata sunt, & vociferantes, ululantesque fugerunt:

22 Et nihilominus insistebant trecenti viri buccinis personantes. * Immisitque Dominus gladium in omnibus castris, & mutua se cæde truncabant,

* Psal. 82.c.10

23 Fugientes usque ad Bethsetta, & crepidinem Abelmehula in Tebbath. Conclamantes autem viri Israel de Nephthali, & Aser, & omni Manasse, persequebantur Madian. G

24 Misitque Gedeon nuntios in omnem montem Ephraim, dicens: Descendite in occursum Madian, & occupate aquas usque Bethbera atque Jordanem. Clamavitque omnis Ephraim, & præoccupavit aquas atque Jordanem usque Bethbera.

25 * Apprehensosque duos viros Madian, Oreb & Zeb, interfecit Oreb in petra Oreb, Zeb vero in Torculari Zeb. Et persecuti sunt Madian, capita Oreb & Zeb portantes ad Gedeon trans fluenta Jordanis.

* Psal. 82.c.12 Isa. 10. f. 26.

CAPUT VIII.

Tribus Ephraim insurgit adversus Gedeon, quod putaret se contemptam, quam blandis verbis compescit, & devictis Zebee & Salmana, viros Soccoth & Phanuel perdidit & ex inauribus aliisque populi donis fecit Ephod: quod domui suæ & Israeli fuit in ruinam: postquam autem quadraginta annis præfuit, generatis 70 filiis ex uxoribus, & uno Abimelech ex concubina, mortuus est, reditque Israel ad idololatriam.

1 DIxeruntq; ad eũ viri Ephraim: Quid est hoc quod facere voluisti, ut nos non vocares, cũ ad pugnã pergeres contra Madiã? jurgantes fortiter, & prope vim inferentes. A

a Qui-

2 Quibus ille reſpondit: Quid enim tale facere potui, quale vos feciſtis? nonne melior eſt racemus Ephraim, vindemiis Abiezer?

3 In manus veſtras Dominus tradidit principes Madian, Oreb & Zeb: quid tale facere potui, quale vos feciſtis? Quod cum locutus eſſet, requievit ſpiritus eorum, quo tumebant contra eum.

4 Cumque veniſſet Gedeon ad Jordanem, tranſivit eum cum trecentis viris qui ſecum erant: & præ laſſitudine, fugientes perſequi non poterant.

B 5 Dixitque ad viros Soccoth: Date, obſecro, panes populo qui mecum eſt, quia valde defecerunt: ut poſſimus perſequi Zebee & Salmana reges Madian.

6 Reſponderunt principes Soccoth: Forſitan palmæ manuum Zebee & Salmana in manu tua ſunt, & idcirco poſtulas ut demus exercitui tuo panes.

7 Quibus ille ait: Cū ergo tradiderit Dñs Zebee & Salmanā in manus meas, conteram carnes veſtras, cum ſpinis tribuliſque deſerti.

8 & inde conſcendens, venit in Phanuel: locutuſque eſt ad viros loci illius ſimilia. Cui & illi reſponderunt, ſicut reſponderant viri Soccoth.

9 Dixit itaque & eis: Cum reverſus fuero victor in pace, deſtruam turrim hanc.

C 10 Zebee autem & Salmana requieſcebant cū omni exercitu ſuo. Quindecim enim millia viri remanſerant ex omnibus turmis orientalium populorum, cæſis centum viginti millibus bellatorum educentium gladium.

* Oſee 19.d.14 11 * Aſcendenſque Gedeon per viam eorum qui in tabernaculis morabantur, ad Orientalem partem Nobe & Jegbaa, percuſſit caſtra hoſtium, qui ſecuri erant, & nihil adverſi ſuſpicabantur.

12 Fugeruntque Zebee & Salmana, quos perſequens Gedeon comprehendit, turbato omni exercitu eorum.

13 Revertenſque de bello ante ſolis ortum,

14 Apprehēdit puerū de viris Soccoth: interrogavitq; eū nomina principū & ſeniorū Soccoth, & deſcripſit ſeptuaginta ſeptem viros.

15 Venitque ad Soccoth, & dixit eis: En Zebee & Salmana, ſuper quibus exprobraſtis mihi, dicentes: Forſitan manus Zebee & Salmana in manibus tuis ſunt, & idcirco poſtulas ut
D demus viris, qui laſſi ſunt & defecerunt, panes.

16 Tulit ergo ſeniores civitatis & ſpinas deſerti ac tribulos, & contrivit cum eis, atque comminuit viros Soccoth.

17 Turrim quoque Phanuel ſubvertit, occiſis habitatoribus civitatis:

18 Dixitque ad Zebee & Salmana: Quales fuerunt viri, quos occidiſtis in Thabor? Qui reſponderunt: Similes tui, & unus ex eis quaſi filius regis.

19 Quibus ille reſpondit: Fratres mei fuerunt, filij matris meæ. vivit Dominus, quia ſi ſervaſſetis eos, non vos occiderem.

E 20 Dixitque Jether primogenito ſuo: Surge, & interfice eos. Qui non eduxit gladium: timebat enim, quia adhuc puer erat.

* Pſal. 81. b. 12. 21 Dixerūtq; Zebee & Salmana: Tu ſurge, & irrue in nos; quia juxta ætatem robur eſt hominis. Surrexit Gedeon, * & interfecit Zebee & Salmana: & tulit ornamenta ac bullas, quibus colla regalium camelorum decorari ſolent.

22 Dixeruntq; omnes viri Iſrael ad Gedeon: Dominare noſtri tu, & filius tuus, & filius filij tui: quia liberaſti nos de manu Madian.

23 Quibus ille ait: Non dominabor veſtri, nec dominabitur in vos filius meus, ſed dominabitur vobis Dominus.

24 Dixitque ad eos: Unam petitionem poſtulo a vobis: Date mihi inaures ex præda veſtra. Inaures enim aureas Iſmaelitæ habere conſueverant.

25 Qui reſponderunt: Libentiſſime dabimus. Expandentesque ſuper terram pallium, projecerunt in eo inaures de præda: F

26 Et fuit pondus poſtulatarum inaurium, mille ſeptingenti auri ſicli, abſque ornamentis, & monilibus, & veſte purpurea, quibus reges Madian uti ſoliti erant, & præter torques aureas camelorum.

27 Fecitque ex eo Gedeon Ephod, & poſuit illud in civitate ſua Ephra. Fornicatuſque eſt omnis Iſrael in eo, & factum eſt Gedeoni & omni domui ejus in ruinam.

28 Humiliatus eſt autem Madian coram filiis Iſrael, nec potuerunt ultra cervices elevare: ſed quievit terra per quadraginta annos, quibus Gedeon præfuit.

29 Abiit itaque Jerobaal filius Joas, & habitavit in domo ſua:

30 Habuitque ſeptuaginta filios, qui egreſſi ſunt de femore eius: eo quod plures haberet uxores.

31 Concubina autem illius, quam habebat in Sichem, genuit ei filium nomine Abimelech. G

32 Mortuuſque eſt Gedeon filius Joas in ſenectute bona, & ſepultus eſt in ſepulchro Joas patris ſuis in Ephra de familia Ezri.

33 Poſtquam autē mortuus eſt Gedeon, averſi ſunt filij Iſrael, & fornicati ſūt cū Baalim. Percuſſeruntq; cum Baal fœdus, ut eſſet eis in deum:

34 Nec recordati ſunt Domini Dei ſui, qui eruit eos de manibus inimicorum ſuorum omnium per circuitum:

35 Nec fecerunt miſericordiam cum domo Jerobaal Gedeon, juxta omnia bona quæ fecerat Iſrael.

CAPUT IX.

Abimelech occiſis 70 fratribus ſuis, imperium ſibi tyrannice uſurpat; qui poſt parabolam Joatham fratris eius qui ſervatus erat, exercitum Gaal devicit, turrimque Sichem exuſſit, & à muliere tandem fragmine molæ oppreſſus eſt.

1 Abiit autem Abimelech filius Jerobaal in Sichem ad fratres matris ſuæ, & locutus eſt ad eos, & ad omnem cognationem domus patris matris ſuę, dicens: A

2 Loquimini ad omnes viros Sichem: Quid vobis eſt melius, ut dominentur veſtri ſeptuaginta viri omnes filij Jerobaal, an ut dominetur unus vir? ſimulque conſiderate, quod os veſtrum & caro veſtra ſum.

3 Locutique ſunt fratres matris ejus de eo ad omnes viros Sichem univerſos ſermones iſtos, & inclinaverunt cor eorum poſt Abimelech, dicentes: Frater noſter eſt.

4 Dederuntque illi ſeptuaginta pondo argenti de fano Baalberit. Qui conduxit ſibi ex eo viros inopes & vagos, ſecutique ſunt eum.

5 Et

5 Et venit in domum patris sui in Ephra, & occidit fratres suos filios Jerobaal septuaginta viros, super lapidem unum: remansitque Joatham filius Jerobaal minimus, & absconditus est.

6 Congregati sunt autem omnes viri Sichem, & universæ familiæ urbis Mello: abieruntque & constituerunt regem Abimelech, juxta quercum quæ stabat in Sichem.

7 Quod cum nuntiatum esset Joatham, ivit, & stetit in vertice montis Garizim: elevata-
B que voce, clamavit, & dixit: Audite me viri Sichem, ita audiat vos Deus.

8 Ierunt ligna ut ungerent super se regem: dixeruntque olivæ, Impera nobis.

9 Quæ respondit: Numquid possum deserere pinguedinem meam, qua & dii utuntur & homines, & venire ut inter ligna promovear?

10 Dixeruntque ligna ad arborem ficum: Veni, & super nos regnum accipe.

11 Quæ respondit eis: Numquid possum deserere dulcedinem meam, fructusque suavissimos, & ire ut inter cætera ligna promovear?

12 Locutaque sunt ligna ad vitem: Veni, & impera nobis.

13 Quæ respondit eis: Numquid possum deserere vinum meum, quod lætificat Deum & homines: & inter ligna cætera promoveri?

14 Dixeruntque omnia ligna ad rhamnum: Veni, & impera super nos.

15 Quæ respondit eis: Si vere me regem vobis constituitis, venite, & sub umbra mea requiescite: si autem non vultis, egrediatur ignis de rhamno, & devoret cedros Libani.

16 Nunc igitur, si recte & absque peccato
C constituistis super vos regem Abimelech, & bene egistis cum Jerobaal, & cum domo ejus, & reddidistis vicem beneficiis ejus, qui pugnavit pro vobis,

17 Et animam suam dedit periculis, ut erueret vos de manu Madian,

18 Qui nunc surrexistis contra domum patris mei, & interfecistis filios ejus septuaginta viros super unum lapidem, & constituistis regem Abimelech filium ancillæ ejus super habitatores Sichem, eo quod frater vester sit.

19 Si ergo recte & absque vitio egistis cum Jerobaal, & domo ejus, hodie lætamini in Abimelech, & ille lætetur in vobis.

20 Sin autem perverse: egrediatur ignis ex eo, & consumat habitatores Sichem & oppidi Mello: egrediaturque ignis de viris Sichem, & de oppido Mello, & devoret Abimelech.

21 Quæ cum dixisset, fugit, & abiit in Bera: habitavitque ibi ob metum Abimelech fratris sui.

22 Regnavit itaque Abimelech super Israel tribus annis.

23 Misitque Dominus spiritum pessimum inter Abimelech & habitatores Sichem: qui cœperunt eum detestari,

24 Et scelus interfectionis septuaginta filiorum Jerobaal, & effusionem sanguinis eorum conferre in Abimelech fratrem suum, & in cæteros Sichimorum principes, qui eum adjuverant.

25 Posueruntque insidias adversus eum in
D summitate montium: & dum illius præstolabantur adventum, exercebant latrocinia, agentes prædas de prætereuntibus. nuntiatumque est Abimelech.

26 Venit autem Gaal filius Obed cum fratribus suis, & transivit in Sichimam. Ad cujus adventum erecti habitatores Sichem,

27 Egressi sunt in agros, vastantes vineas, uvasque calcantes: & factis cantantium choris, ingressi sunt fanum Dei sui, & inter epulas & pocula maledicebant Abimelech,

28 Clamante Gaal filio Obed: Quis est Abimelech, & quæ est Sichem, ut serviamus ei? numquid non est filius Jerobaal, & constituit principem Zebul servum suum super viros Emor patris Sichem? Cur ergo serviemus ei?

29 Utinam daret aliquis populum istum sub manu mea, ut auferrem de medio Abimelech. Dictumque est Abimelech: Congrega exercitus multitudinem, & veni.

30 Zebul enim princeps civitatis, auditis sermonibus Gaal filii Obed, iratus est valde,

31 Et misit clam ad Abimelech nuntios, dicens: Ecce, Gaal filius Obed venit in Sichi-
mam cum fratribus suis, & oppugnat adver- E
sum te civitatem.

32 Surge itaque nocte cum populo qui tecum est, & latita in agro:

33 Et primo mane oriente sole, irrue super civitatem. illo autem egrediente adversum te cum populo suo, fac ei quod potueris.

34 Surrexit itaq; Abimelech cum omni exercitu suo nocte, & tetendit insidias juxta Sichimam in quattuor locis.

35 Egressusque est Gaal filius Obed, & stetit in introitu portæ civitatis. Surrexit autem Abimelech, & omnis exercitus cum eo de insidiarum loco.

36 Cumque vidisset populum Gaal, dixit ad Zebul: Ecce de montibus multitudo descendit. Cui ille respondit: Umbras montiũ vides quasi capita hominum, & hoc errore deciperis.

37 Rursumque Gaal ait: Ecce populus de umbilico terræ descendit, & unus cuneus venit per viam quæ respicit quercum.

38 Cui dixit Zebul: Ubi est nunc os tuum, quo loquebaris? Quis est Abimelech ut serviamus ei? Nonne hic populus est, quem despiciebas? Egredere, & pugna contra eum.

39 Abiit ergo Gaal, spectante Sichimorum populo, & pugnavit contra Abimelech,

40 Qui persecutus est eum fugientem, & in urbem compulit: cecideruntque ex parte ejus plurimi, usque ad portam civitatis:

41 Et Abimelech sedit in Ruma: Zebul au- F
tem, Gaal & socios ejus expulit de urbe, nec in ea passus est commorari.

42 Sequenti ergo die egressus est populus in campum. Quod cum nuntiatum esset Abimelech,

43 Tulit exercitum suum & divisit in tres turmas tendens insidias in agris. Vidensque quod egrederetur populus de civitate, surrexit, & irruit in eos

44 Cum cuneo suo, oppugnans, & obsidens civitatem: duæ autem turmæ palantes per campum adversarios persequebantur.

45 Porrò Abimelech omni die illo oppugnabat urbem: quam cepit, interfectis habitatoribus ejus, ipsaque destructa, ita ut sal in ea dispergeret.

46 Quod cum audissent qui habitabant in turre Sichimorum, ingressi sunt fanum dei sui Be-

Berith, ubi fœdus cum eo pepigerant, & ex eo
locus nomẽ acceperat, qui erat munitus valde.
47 Abimelech quoque audiens viros turris Si-
chimorum pariter conglobatos,
48 Ascendit in montem Selmon cum omni
populo suo: & arrepta securi, præcidit arbo-
ris ramum, impositumque ferens humero, di-
xit ad socios: Quod me videtis facere, cito
facite.
49 Igitur certatim ramos de arboribus præ-
G cidentes, sequebantur ducem. Qui circum-
dantes præsidium, succenderunt: atque ita fa-
ctum est, ut fumo & igne mille homines ne-
carentur, viri pariter & mulieres, habitatorum
turris Sichem.
50 Abimelech autem inde proficiscens venit
ad oppidum Thebes, quod circumdans obsi-
debat exercitu.
51 Erat autem turris excelsa in media civi-
tate, ad quam confugerant simul viri ac mu-
lieres, & omnes principes civitatis clausa fir-
missime janua, & super turris tectum stantes
per propugnacula.
52 Accedensque Abimelech juxta turrim,
pugnabat fortiter: & appropinquans ostio,
ignem supponere nitebatur:
*2.Re. 53 * Et ecce una mulier fragmen molæ desu-
11.d.21 per jaciens, illisit capiti Abimelech, & confre-
*1.Re. git cerebrum eius.
31.b.4. 54 * Qui vocavit cito armigerum suum, & ait
1.Par. ad eum: Evagina gladium tuum, & percute
10.a.4. me: ne forte dicatur quod a fœmina interfe-
ctus sim. Qui jussa perficiens, interfecit eum.
55 Illoque mortuo, omnes qui cum eo erant
de Israel, reversi sunt in sedes suas.
56 Et reddidit Deus malum, quod fecerat A-
bimelech contra patrem suum interfectis sep-
tuaginta fratribus suis.
57 Sichimitis quoque, quod operati erant,
retributum est, & venit super eos maledictio
Joathan filii Jerobaal.

CAPUT X.

*Thola dux creatur, huic vita functo Iair succe-
dit: Israelitæ vero in idololatriam lapsi tra-
duntur Philistæis & Ammonitis; quibus pœ-
nitentibus, Dominus ingratitudinem impro-
perat, tandemque eorum miseretur.*

A 1 POst Abimelech surrexit dux in Israel Tho
la filius Phua patrui Abimelech, vir de Is-
sachar, qui habitavit in Samir mõtis Ephraim:
2 Et judicavit Israelem viginti & tribus an-
nis, mortuusque est, ac sepultus in Samir.
3 Huic successit Jair Galaadites, qui judica-
vit Israelem per viginti & duos annos,
B 4 Habens triginta filios sedentes super tri-
ginta pullos asinarum, & principes triginta ci-
vitatum: quæ ex nomine ejus sunt appellatæ
Havoth Jair, id est, oppida Jair, usque in præ-
sentem diem, in terra Galaad.
5 Mortuusque est Jair, ac sepultus in loco cui
est vocabulum Camon.
6 Filij autem Israel peccatis veteribus jun-
gentes nova, fecerunt malum in conspectu Do-
mini, & servierunt idolis, Baalim & Astaroth,
& diis Syriæ ac Sidonis & Moab & filiorum
Ammon & Philisthiim: dimiseruntque Domi-
num, & non coluerunt eum.
7 Contra quos Dominus iratus, tradidit eos in
manus Philisthiim & filiorum Ammon.

8 Afflictique sunt, & vehementer oppressi per
annos decem & octo, omnes qui habitabant
trans Jordanem in Terra Amorrhæi, qui est in
Galaad:
9 In tantum, ut filii Ammon, Jordane trans-
misso, vastarent Judam & Benjamin & E-
phraim: afflictusque est Israel nimis.
10 Et clamantes ad Dominum, dixerunt: C
Peccavimus tibi, quia dereliquimus Dominum
Deum nostrum, & servivimus Baalim.
11 Quibus locutus est Dominus: Numquid
non Ægyptij & Amorrhæi, filiique Ammon &
Philisthiim,
12 Sidonij quoque & Amalec & Chanaan,
oppresserunt vos, & clamastis ad me, & erui
vos de manu eorum?
13 Et tamen reliquistis me, & coluistis deos
alienos: idcirco non addã ut ultra vos liberẽ:
14 Ite, & invocate deos quos elegistis: ipsi
vos liberent in tempore angustiæ.
15 Dixeruntque filij Israel ad Dominum: Pec- D
cavimus, redde tu nobis quidquid tibi placet:
tantum nunc libera nos.
16 Quæ dicentes, omnia de finibus suis alie-
norum deorum idola projecerunt, & servierunt
Domino Deo: qui doluit super miseriis eorum.
17 Itaque filij Ammon conclamantes in Ga-
laad fixere tentoria: contra quos congregati
filii Israel, in Maspha castrametati sunt.
18 Dixeruntque principes Galaad singuli ad
proximos suos: Qui primus ex nobis contra
filios Ammon cœperit dimicare, erit dux po-
puli Galaad.

CAPUT XI.

*Jephte judex factus, Dei spiritu accensus,
primum ratione agit cum rege Ammonita-
rum: deinde ubi eos vicisset, ob votum temere
factum filiam suam unicam Deo sacrificat.*

1 FUit illo tempore Jephte Galaadites vir A
fortissimus atque pugnator, filius mulie-
ris meretricis, qui natus est de Galaad.
2 Habuit autem Galaad uxorem, de qua susce-
pit filios: qui postquam creverant, ejecerunt Je-
phte, dicentes: Heres in domo patris nostri es-
se non poteris, quia de altera matre natus es.
3 Quos ille fugiens atque devitans, habitavit
in Terra Tob: congregatique sunt ad eum viri
inopes, & latrocinantes, & quasi principem se-
quebantur.
4 In illis diebus pugnabant filij Ammon con-
tra Israel.
5 Quibus acriter instantibus, perrexerunt
majores natu de Galaad, ut tollerent in au-
xilium sui Jephte de terra Tob:
6 Dixeruntque ad eum: Veni & esto princeps
noster, & pugna contra filios Ammon.
7 Quibus ille respondit: * Nonne vos estis, qui B * Gen.
odistis me, & ejecistis de domo patris mei, & 26.f.27
nunc venistis ad me necessitate compulsi?
8 Dixeruntque principes Galaad ad Jephte:
Ob hanc igitur causam nunc ad te venimus, ut
proficiscaris nobiscum, & pugnes contra filios
Ammon, sisque dux omnium qui habitant in
Galaad.
9 Jephte quoque dixit eis: Si vere venistis ad
me, ut pugnem pro uobis contra filios Ammon,
tradideritque eos Dominus in manus meas,
ego ero vester princeps?
10 Qui responderunt ei: Dominus, qui hæc
au-

audit, ipse mediator ac testis est, quod nostra promissa faciemus.

11 Abiit itaque Jephte cum principibus Galaad, fecitque eum omnis populus principem sui. Locutusque est Jephte omnes sermones suos coram Domino in Maspha.

12 Et misit nuntios ad regem filiorum Ammon, qui ex persona sua dicerent: Quid mihi & tibi est, quia venisti contra me, ut vastares terram meam?

G 13 Quibus ille respondit: * Quia tulit Israel terram meam, quando ascendit de Ægypto, à finibus Arnon usque Jaboc atque Jordanem: nunc ergo cum pace redde mihi eam.

*Num. 21.c. 13.

14 Per quos rursum mandavit Jephte, & imperavit eis ut dicerent regi Ammon:

15 Hæc dicit Jephte: Non tulit Israel Terram Moab, nec Terram filiorum Ammon:

16 Sed quando de Ægypto conscenderunt, ambulavit per solitudinem usque ad Mare rubrum, & venit in Cades.

*Num. 20.c. 14.

17 * Misitque nuntios ad regem Edom, dicens: Dimitte me ut transeam per terram tuam. Qui noluit acquiescere precibus ejus. Misit quoque ad regem Moab, qui & ipse transitum præbere cōtempsit. Mansit itaq; in Cades,

D

18 Et circuivit ex latere Terram Edom, & Terram Moab: venitque contra Orientalē plagam terræ Moab, & castrametatus est trans Arnon: * nec voluit intrare terminos Moab: Arnon quippe confinium est Terræ Moab.

*Num. 21.c. 13.

19 Misit itaque Israel nuntios ad Sehon regem Amorrhæorum, qui habitabat in Hesebon, & dixerunt ei: Dimitte ut transeam per terram tuam usque ad fluvium.

20 Qui & ipse Israel verba despiciens, non dimisit eum transire per terminos suos: sed infinita multitudine congregata, egressus est contra eum in Jasa, & fortiter resistebat.

21 Tradiditque eum Dominus in manus Israel cum omni exercitu suo, qui percussit eum, & possedit omnem Terram Amorrhæi habitatoris regionis illius,

22 Et universos fines ejus, de Arnon usque Jaboc, & de solitudine usque ad Jordanem.

23 Dominus ergo Deus Israel subvertit Amorrhæum, pugnante contra illum populo suo Israel, & tu nunc vis possidere terram ejus?

24 Nonne ea quæ possidet Chamos deus tuus, tibi jure debentur? Quæ autem Dominus Deus noster victor obtinuit, in nostram cedent possessionem:

*Num. 22.2.2.

25 * Nisi forte melior es Balac filio Sephor rege Moab: aut docere potes, quod jurgatus sit contra Israel, & pugnaverit contra eum,

26 Quando habitavit in Hesebon, & viculis ejus, & in Aroer, & villis illius, vel in cunctis civitatibus juxta Jordanem, per trecentos annos. Quare tanto tempore nihil super hac repetitionē tentastis?

27 Igitur non ego pecco in te, sed tu contra me male agis, indicens mihi bella non justa. Judicet Dominus arbiter hujus diei, inter Israel & inter filios Ammon.

28 Noluitque acquiescere rex filiorū Ammon verbis Jephte, quæ per nuntios mandaverat.

29 Factus est ergo super Jephte Spiritus Dñi, & circuiens Galaad, & Manasse, Maspha quoq; Galaad, & inde transiens ad filios Ammon,

30 Votum vovit Domino, dicens: Si tradideris filios Ammon in manus meas, F

31 Quicumque primus fuerit egressus de foribus domus meæ, mihique occurrerit revertenti cum pace a filiis Ammon, eum holocaustum offeram Domino.

32 Transivitque Jephte ad filios Ammon, ut pugnaret contra eos: quos tradidit Dominus in manus ejus.

33 Percussitque ab Aroer usque dum venias in Mennith, viginti civitates, & usque ad Abel, quæ est vineis consita, plaga magna nimis, humiliatique sunt filii Ammon a filiis Israel.

34 Revertente autem Jephte in Maspha domū suā, occurrit ei unigenita filia sua cū tympanis & choris: nō enim habebat alios liberos.

35 Qua visa, scidit vestimenta sua, & ait: Heu me, filia mea, decepisti me, & ipsa decepta es: aperui enim os meum ad Dominum, & aliud facere non potero.

36 Cui illa respondit: Pater mi, si aperuisti os tuum ad Dominum, fac mihi quodcumque pollicitus es, concessa tibi ultione atque victoria de hostibus tuis. G

37 Dixitque ad patrem: Hoc solum mihi præsta quod deprecor: Dimitte me ut duobus mensibus circumeam montes, & plangam virginitatem meam cum sodalibus meis.

38 Cui ille respondit: Vade. Et dimisit eam duobus mensibus. Cumque abiisset cum sociis ac sodalibus suis, flebat virginitatem suam in montibus.

39 Expletisque duobus mensibus, reversa est ad patrem suum, & fecit ei sicut voverat, quæ ignorabat virum. Exinde mos increbruit in Israel, & consuetudo servata est:

40 Ut post anni circulum conveniant in unum filiæ Israel, & plangant filiam Jephte Galaaditæ diebus quatuor.

CAPUT XII.

Ephrathæi injuste adversus Jephte insurgentes ad vada Jordanis ad 42. millia occiduntur; cum vocem Scibboleth proferre non possent, quo vita functo, succedunt duces Abesan, Ahialon, & Abdon.

1 Ecce autem in Ephraim orta est seditio. Nam transeuntes contra Aquilonem, dixerunt ad Jephte: Quare vadens ad pugnam contra filios Ammon, vocare nos noluisti, ut pergeremus tecum? Igitur incendemus domum tuam. A

2 Quibus ille respondit: Disceptatio erit mihi & populo meo contra filios Ammon vehemens: vocavique vos, ut præberetis mihi auxilium, & facere noluistis.

3 Quod cernens posui animam meam in manibus meis, transivique ad filios Ammon, & tradidit eos Dñs in manus meas. Quid commerui, ut adversum me consurgatis in prælium?

4 Vocatis itaque ad se cunctis viris Galaad, pugnabat contra Ephraim: percusseruntque viri Galaad Ephraim, quia dixerat: Fugitivus est Galaad de Ephraim, & habitat in medio Ephraim & Manasse. B

5 Occupaveruntque Galaaditæ vada Jordanis, per quæ Ephraim reversurus erat. Cumque venisset ad ea de Ephraim numero, fugiens, atque dixisset: Obsecro ut me transire permittatis; dicebant ei Galaaditæ: Numquid

quid Ephrathæus es? quo dicente: Non ſum:
C 6 Interrogabant eum: Dic ergo Scibboleth,
quod interpretatur Spica. Qui reſpondebat,
Sibboleth: eadem littera ſpicam exprimere
non valens. Statimq; apprehenſum jugulabant
in ipſo Jordanis tranſitu. Et ceciderunt in illo
tempore de Ephraim quadraginta duo millia.
7 Judicavit itaque Jephte Galaadites Iſrael
ſex annis: & mortuus eſt, ac ſepultus in civita-
te ſua Galaad.
8 Poſt hunc judicavit Iſrael Abeſan de Beth-
lehem:
D 9 Qui habuit triginta filios, & totidem filias,
quas emittens foras, maritis dedit, & ejuſdem
numeri filiis ſuis accepit uxores, introducens
in domum ſuam. Qui ſeptem annis judicavit
Iſrael.
10 Mortuuſque eſt, ac ſepultus in Bethlehem.
11 Cui ſucceſſit Ahialon Zabulonites: & ju-
dicavit Iſrael decem annis:
12 Mortuuſque eſt, ac ſepultus in Zabulon.
13 Poſt hunc judicavit Iſrael Abdon, filius
Illel, Pharathonites:
14 Qui habuit quadraginta filios, & trigin-
ta ex eis nepotes: aſcendentes ſuper ſeptua-
ginta pullos aſinarum, & judicavit Iſrael octo
annis:
15 Mortuuſque eſt; ac ſepultus in Pha-
rathon terræ Ephraim, in monte Ama-
lech.

CAPUT XIII.

Iſraelitæ rurſum in idololatriam lapſi Phili-ſthæis traduntur: Samſon naſciturus ab angelo prædicitur matri, & deinde patri, natuſque à Domino benedicitur.

A 1 RUrſumque * filii Iſrael fecerunt malum
in conſpectu Domini: qui tradidit eos
* Supr. 10. b. 6. in manus Philiſthinorum quadraginta annis.
2 Erat autem quidam vir de Saraa, & de ſtir-
pe Dan, nomine Manue, habens uxorē ſterilē.
3 Cui apparuit Angelus Domini, & dixit ad
* 1. Reg 1. c. 20. eam: Sterilis es & abſque liberis: * ſed conci-
Geneſ. 16. c. 11. pies & paries filium:
4 Cave ergo ne bibas vinum ac ſiceram, nec
immundum quidquam comedas:
Luc. 1. c. 11. 5 Quia concipies & paries filium, cujus non
Num. 6. a. 3. 4. tanget caput novacula: erit enim nazaræus Dei
ab infantia ſua, & ex matris utero, & ipſe inci-
piet liberare Iſrael de manu Philiſthinorum.
6 Quæ cum veniſſet ad maritum ſuum, dixit
B ei: Vir Dei venit ad me, habens vultum an-
gelicum, terribilis nimis. Quem cum interro-
gaſſem, quis eſſet, & unde veniſſet, & quo no-
mine vocaretur, noluit mihi dicere:
7 Sed hoc reſpondit: Ecce concipies & pa-
ries filium: cave ne vinum bibas, nec ſice-
ram, & ne aliquo veſcaris immundo: erit
enim puer nazaræus Dei ab infantia ſua, ex
utero matris ſuæ uſque ad diem mortis ſuæ.
8 Oravit itaque Manue Dominum, & ait: Ob-
ſecro Domine, ut vir Dei, quem miſiſti, veniat
iterum, & doceat nos quid debeamus facere
de puero, qui naſciturus eſt.
9 Exaudivitque Dominus deprecantem Ma-
nue, & apparuit rurſum Angelus Dei uxori ejus
ſedenti in agro. Manue autem maritus ejus
non erat cum ea. Quæ cum vidiſſet Angelum,
10 Feſtinavit, & cucurrit ad virum ſuum:
nuntiavitque ei, dicens: Ecce apparuit mihi
vir, quem ante videram.
11 Qui ſurrexit, & ſecutus eſt uxorem ſuam:
veniensque ad virum, dixit ei: Tu es qui locu-
tus es mulieri? Et ille reſpondit: Ego ſum.
12 Cui Manue: Quando, inquit, ſermo tuus
fuerit expletus, quid vis ut faciat puer? aut à C
quo ſe obſervare debebit?
13 Dixitque Angelus Dñi ad Manue: Ab om-
nibus, quæ locutus ſum uxori tuæ abſtineat ſe:
14 Et quidquid ex vinea naſcitur, non come-
dat: vinum & ſiceram non bibat, nullo veſca-
tur immundo: & quod ei præcepi, impleat at-
que cuſtodiat.
15 Dixitque Manue ad Angelum Domini:
Obſecro te ut acquieſcas precibus meis, & fa-
ciamus tibi hœdum de capris.
16 Cui reſpondit Angelus: Si me cogis, non
co-

comedam panes tuos: si autem vis holocaustum facere, offer illud Domino. Et nesciebat Manue quod Angelus Domini esset.
17 Dixitq; ad eum: Quod est tibi nomen, ut, si sermo tuus fuerit expletus, honoremus te?
Gen. 32. 29. 18 Cui ille respondit: * Cur quæris nomen meum, quod est mirabile?
D 19 Tulit itaque Manue hœdum de capris, & libamenta, & posuit super petram, offerens Domino, qui facit mirabilia: ipse autem & uxor ejus intuebantur.
20 Cumque ascenderet flamma altaris in cœlum, angelus Domini pariter in flamma ascendit. Quod cum vidissent Manue & uxor ejus, proni ceciderunt in terram,
21 Et ultra eis non apparuit Angelus Dñi. Statimq; intellexit Manue Angelum Domini esse,
22 Et dixit ad uxorem suam: Morte moriemur, quia vidimus Deum.
23 Cui respondit mulier: Si Dominus nos vellet occidere, de manibus nostris holocaustum & libamenta non suscepisset, nec ostendisset nobis hæc omnia, neque ea quæ sunt ventura dixisset.
24 Peperit itaque filium, & vocavit nomen ejus Samson. Crevitque puer, & benedixit ei Dominus.
25 Cœpitque Spiritus Domini esse cum eo in castris Dan inter Saraa & Esthaol.

CAPUT XIV.

Samson uxorem ducit Philisthæam; quam cum viseret, leonem laceravit, in cujus ore postmodum reperto melle sumpsit ab eo parabolā: qua sodalibus proposita, illi interpretationem per Samsonis uxorem intellexerunt.

A 1 Descendit ergo Samson in Thamnatha, vidensque ibi mulierem de filiabus Philisthiim,
2 Ascendit, & nuntiavit patri suo, & matri suæ, dicens: Vidi mulierem in Thamnatha de filiabus Philisthinorum: quam quæso ut mihi accipiatis uxorem.
3 Cui dixerunt pater & mater sua: Numquid non est mulier in filiabus fratrum tuorum, & in omni populo meo, quia vis accipere uxorem de Philisthiim, qui incircumcisi sunt? Dixitque Samson ad patrem suum: Hanc mihi accipe: quia placuit oculis meis.
B 4 Parentes autem ejus nesciebant quod res à Domino fieret, & quæreret occasionem contra Philisthiim. eo enim tempore Philisthiim dominabantur Israeli.
5 Descendit itaque Samson cum patre suo & matre in Thamnatha. Cumque venissent ad vineas oppidi, apparuit catulus leonis sævus, & rugiens, & occurrit ei.
6 Irruit autem Spiritus Domini in Samson, & dilaceravit leonem, quasi hœdum in frusta discerpens, nihil omnino habens in manu: & hoc patri & matri noluit indicare.
7 Descenditque & locutus est mulieri, quæ placuerat oculis ejus.
8 Et post aliquot dies revertens ut acciperet eam, declinavit ut videret cadaver leonis, & ecce examen apum in ore leonis erat ac favus mellis.
9 Quem cum sumpsisset in manibus, comedebat in via, veniensque ad patrem suum & matrem, dedit eis partem, qui & ipsi comederunt: nec tamen eis voluit indicare quod mel de corpore leonis assumpserat.
10 Descendit itaque pater ejus ad mulierem, & fecit filio suo Samson convivium: sic enim juvenes facere consueverant. C
11 Cum ergo cives loci illius vidissent eum, dederunt ei sodales triginta ut essent cum eo.
12 Quibus locutus est Samson: Proponam vobis problema: quod si solveritis mihi intra septem dies convivii, dabo vobis triginta sindones, & totidem tunicas:
13 Sin autem non potueritis solvere, vos dabitis mihi triginta sindones, & ejusdem numeri tunicas. Qui responderunt ei: Propone problema, ut audiamus.
14 Dixitque eis: De comedente exivit cibus, & de forti egressa est dulcedo: nec potuerunt per tres dies propositionem solvere.
15 Cumque adesset dies septimus, dixerunt ad uxorem Samson: Blandire viro tuo, & suade ei ut indicet tibi quid significet problema: quod si facere nolueris, incendemus te, & domum patris tui: an idcirco vocastis nos ad nuptias ut spoliaretis?
16 Quæ fundebat apud Samson lacrymas, & querebatur dicens: Odisti me, & non diligis: idcirco problema, quod proposuisti filiis populi mei, non vis mihi exponere. At ille respondit: Patri meo & matri nolui dicere: & tibi indicare potero? D
17 Septem igitur diebus convivii flebat ante eum: tandemque die septimo cum ei esset molesta, exposuit. Quæ statim indicavit civibus suis.
18 Et illi dixerunt ei die septimo ante solis occubitum: Quid dulcius melle, & quid fortius leone? Qui ait ad eos: Si non arassetis in vitula mea, non invenissetis propositionem meam.
19 Irruit itaque in eum spiritus Domini descenditque Ascalonem, & percussit ibi triginta viros, quorum ablatas vestes dedit iis qui problema solverant. Iratusque nimis ascendit in domum patris sui:
20 Uxor autem ejus accepit maritum unum de amicis ejus & pronubis.

CAPUT XV.

Trecentis vulpibus & facibus Samson Philisthæorum segetes incendit, & fractis funibus quibus ligatus erat, mille Philisthæos asini maxilla prostravit, e cujus dente molari aquæ sitienti fluxerunt.

1 Post aliquantulum autem temporis, cum dies triticeæ messis instarent, venit Samson, invisere volens uxorem suam, & attulit ei hœdum de capris. Cumque cubiculum eius solito vellet intrare, prohibuit eum pater illius, dicens: A
2 Putavi quod odisses eam, & ideo tradidi illam amico tuo sed habet sororem, quæ junior & pulchrior illa est, sit tibi pro ea uxor.
3 Cui Samson respondit: Ab hac die non erit culpa in me contra Philisthæos: faciam enim vobis mala.
4 Perrexitque & cæpit trecentas vulpes, caudasque earum junxit ad caudas, & faces ligavit in medio:
5 Quas igne succendens, dimisit ut huc illucque discurrerent. Quæ statim perrexerunt in sege-

segetes Philisthinorum. Quibus succensis, & comportatæ jam fruges, & adhuc stantes in stipula, concrematæ sunt, in tantum, ut vineas quoque & oliveta flamma consumeret:

6 Dixeruntque Philisthiim: Quis fecit hanc rem? Quibus dictum est: Samson gener Thamnathæi: quia tulit uxorem ejus, & alteri tradidit, hæc operatus est. Ascenderuntque Philisthiim: & combusserunt tam mulierem quam patrem ejus.

7 Quibus ait Samson: Licet hæc feceritis, tamen adhuc ex vobis expetam ultionem, & tunc quiescam.

8 Percussitque eos ingenti plaga, ita ut stupentes suram femori imponerent. Et descendens habitavit in spelunca petræ Etam.

9 Igitur ascendentes Philisthiim in terram Juda, castrametati sunt in loco, qui postea vocatus est Lechi, id est, maxilla, ubi eorum effusus est exercitus.

C 10 Dixeruntque ad eos de tribu Juda: Cur ascendistis adversum nos? Qui responderunt: Ut ligemus Samson, venimus, & reddamus ei quæ in nos operatus est.

11 Descenderunt ergo tria millia virorum de Juda, ad specum silicis Etam, dixeruntque ad Samson: Nescis quod Philisthiim imperent nobis? quare hoc facere voluisti? Quibus ille ait: Sicut fecerunt mihi, sic feci eis.

12 Ligare, inquiunt, te venimus, & tradere in manus Philisthinorum. Quibus Samson, Jurate, ait, & spondete mihi quod non occidatis me.

13 Dixerunt: Non te occidemus, sed vinctum trademus. Ligaveruntque eum duobus novis funibus, & tulerunt eum de petra Etam.

14 Qui cum venisset ad locum maxillæ, & Philisthiim vociferantes occurrissent ei, irruit Spiritus Domini in eum: & sicut solent ad odorem ignis lina consumi, ita vincula quibus ligatus erat, dissipata sunt & soluta.

15 Inventamque maxillam, id est, mandibulam asini, quæ jacebat, arripiens, interfecit in ea mille viros, D

16 Et ait: In maxilla asini, in mandibula pulli asinarum, delevi eos, & percussi mille viros.

17 Cumque hæc verba canens complesset, projecit mandibulam de manu, & vocavit nomen loci illius Ramathlechi, quod interpretatur elevatio maxillæ.

18 Sitiensque valde, clamavit ad Dominum, & ait: Tu dedisti in manu servi tui salutem hanc maximam atque victoriam: en siti morior: incidamque in manus incircumcisorum.

19 Aperuit itaque Dominus molarem dentem in maxilla asini, & egressæ sunt ex eo aquæ. Quibus haustis, refocillavit spiritum, & vires recepit. Idcirco appellatum est nomen loci illius, Fons invocantis de maxilla, usque in præsentem diem.

20 Judicavitque Israel in diebus Philisthiim viginti annis.

CAPUT XVI.

Samson, observantibus eum custodibus, portas Gazæ urbis in montem detulit: à Dalila autem cui sæpius illuserat, cognita causa fortitudinis, detonsus, illuditur & excæcatur ab hostibus; quos tandem una secum interemit, videlicet 3000. Philisthæorum.

A 1 Abiit quoque in Gazam, & vidit ibi mulierem meretricem, ingressusque est ad eam.

2 Quod cum audissent Philisthiim, & percrebuisset apud eos, intrasse urbem Samson, circumdederunt eum, positis in porta civitatis custodibus: & ibi tota nocte cum silentio præstolantes, ut facto mane exeuntem occiderent.

3 Dormivit autem Samson usque ad medium noctis: & inde consurgens, apprehendit ambas portæ fores cum postibus suis & sera, impositasque humeris suis portavit ad verticem montis, qui respicit Hebron.

4 Post hæc amavit mulierem, quæ habitabat in Valle Sorec, & vocabatur Dalila.

5 Veneruntque ad eam principes Philisthinorum,

horum, atque dixerunt: Decipe eum, & disce ab illo, in quo habeat tantam fortitudinem, & quomodo eum superare valeamus, & vinctum affligere. quod si feceris, dabimus tibi singuli mille & centum argenteos.

B 6 Locuta est ergo Dalila ad Samson: Dic mihi, obsecro, in quo sit tua maxima fortitudo, & quid sit quo ligatus erumpere nequeas?

7 Cui respondit Samson: Si septem nerviceis funibus, necdum siccis & adhuc humentibus ligatus fuero, infirmus ero ut cæteri homines.

8 Attuleruntque ad eam satrapæ Philisthiinorum septem funes, ut dixerat: quibus vinxit eum,

9 Latentibus apud se insidiis, & in cubiculo finem rei expectantibus, clamavitque ad eum: Philisthiim super te Samson. Qui rupit vincula, quo modo si rumpat quis filum de stuppæ tortum putamine, cum odorem ignis acceperit: & non est cognitum in quo esset fortitudo ejus.

C 10 Dixitque ad eum Dalila: Ecce illusisti mihi, & falsum locutus es: saltem nunc indica mihi quo ligari debeas.

11 Cui ille respondit: Si ligatus fuero novis funibus, qui numquam fuerunt in opere, infirmus ero, & aliorum hominum similis.

12 Quibus rursum Dalila vinxit eum, & clamavit: Philisthiim super te Samson, in cubiculo insidiis præparatis. Qui ita rupit vincula quasi fila telarum.

13 Dixitque Dalila rursum ad eum: Usquequo decipis me, & falsum loqueris? ostende quo vinciri debeas. Cui respondit Samson: Si septem crines capitis mei cum licio plexueris, & clavum his circumligatum terræ fixeris, infirmus ero.

14 Quod cum fecisset Dalila, dixit ad eum: Philisthiim super te Samson. Qui consurgens de somno extraxit clavum cum crinibus & licio.

D 15 Dixitque ad eum Dalila: Quo modo dicis quod amas me, cum animus tuus non sit mecum? Per tres vices mentitus es mihi, & noluisti dicere in quo sit maxima fortitudo tua.

16 Cumque molesta esset ei, & per multos dies jugiter adhæreret, spatium ad quietem non tribuens, defecit anima ejus, & ad mortem usque lassata est.

17 Tunc aperiens veritatem rei, dixit ad eā: Ferrum numquam ascendit super caput meum, quia nazaræus, id est, consecratus Deo sum de utero matris meæ: si rasum fuerit caput meum, recedet à me fortitudo mea, & deficiam, eroque sicut cæteri homines.

18 Vidensque illa quod confessus ei esset omnem animum suum, misit ad Principes Philisthinorum ac mandavit: Ascendite adhuc semel, quia nunc mihi aperuit cor suum. Qui ascenderunt, assumpta pecunia quam promiserant.

E 19 At illa dormire eum fecit super genua sua, & in sinu suo reclinare caput. Vocavitque tonsorem, & rasit septem crines ejus, & cœpit abigere eum, & à se repellere: statim enim ab eo fortitudo discessit.

20 Dixitque: Philisthiim super te Samson. Qui de somno consurgens, dixit in animo suo: Egrediar sicut ante feci, & me excutiam, nesciens quod recessisset ab eo Dominus.

21 Quem cum apprehendissent Philisthiim, statim eruerunt oculos ejus, & duxerunt Gazam vinctum catenis, & clausum in carcere molere fecerunt.

22 Jamque capilli ejus renasci cœperant,

23 Et principes Philisthinorum convenerunt in unum ut immolarent hostias magnificas Dagon deo suo, & epularentur, dicentes: Tradidit deus noster inimicum nostrum Samson in manus nostras.

24 Quod etiam populus videns, laudabat deum suum, eademque dicebat: Tradidit deus noster adversarium nostrum in manus nostras, qui delevit terram nostram, & occidit plurimos. F

25 Lætantesque per convivia, sumptis jam epulis, præceperunt ut vocaretur Samson, & ante eos luderet. Qui adductus de carcere ludebat ante eos, feceruntque eum stare inter duas columnas.

26 Qui dixit puero regenti gressus suos: Dimitte me, ut tangam columnas, quibus omnis imminet domus, & reclinet super eas, & paululum requiescam.

27 Domus autem erat plena virorum ac mulierum, & erant ibi omnes principes Philisthinorum, ac de tecto & solario circiter tria millia utriusque sexus spectantes ludentem Samson.

28 At ille invocato Domino ait: Domine Deus, memento mei, & redde mihi nunc fortitudinem pristinam Deus meus, ut ulciscar me de hostibus meis, & pro amissione duorum luminum unam ultionem recipiam. G

29 Et apprehendens ambas columnas, quibus innitebatur domus, alteramque earum dextera, & alteram læva tenens,

30 Ait: Moriatur anima mea cum Philisthiim. concussisque fortiter columnis, cecidit domus super omnes principes, & cæteram multitudinem quæ ibi erat: multoque plures interfecit moriens, quam ante vivus occiderat.

31 Descendentes autem fratres ejus & universa cognatio tulerunt corpus ejus, & sepelierunt inter Saraa & Esthaol in sepulchro patris sui Manue: judicavitque Israel viginti annis.

CAPUT XVII.

Mater Michæ conflavit ipsi de servato argento idolum; cui ille primo filium suum, deinde Leviten Bethlehemiten præfecit sacerdotem.

1 FUit eo tempore vir quidam de monte Ephraim nomine Michas, A

2 Qui dixit matri suæ: Mille & centum argenteos, quos separaveras tibi, & super quibus me audiente juraveras, ecce ego habeo, & apud me sunt. Cui illa respondit: Benedictus filius meus Domino.

3 Reddidit ergo eos matri suæ, quæ dixerat ei: Consecravi & vovi hoc argentum Domino, ut de manu mea suscipiat filius meus, & faciat sculptile atque conflatile: & nunc trado illud tibi.

4 Reddidit igitur eos matri suæ: quæ tulit

ducentos argenteos, & dedit eos argentario,
ut faceret ex eis ſculptile atque conflatile;
quod fuit in domo Michæ.
5 Qui ædiculam quoque in ea Deo ſeparauit,
& fecit ephod, & theraphim, id eſt, veſtem ſa-
cerdotalem, & idola: implevitque unius filio-
rum ſuorum manum, & factus eſt ei ſacerdos.
C 6 In diebus illis non erat rex in Iſrael, ſed
unuſquiſque, quod ſibi rectum videbatur, hoc
faciebat.
7 Fuit quoque alter adoleſcens de Bethlehem
Juda, ex cognatione ejus: eratque ipſe Levites,
& habitabat ibi.
8 Egreſſuſque de civitate Bethlehem, pere-
grinari voluit ubicumque ſibi commodum re-
periſſet. Cumque veniſſet in montem Ephraim,
iter faciens, & declinaſſet parumper in do-
mum Michæ,
9 Interrogatus eſt ab eo unde veniſſet. Qui
reſpondit: Levita ſum de Bethlehem Juda, & D
vado ut habitem ubi potuero, & utile mihi eſ-
ſe perſpexero.
10 Dixitque Michas: Mane apud me, & eſto
mihi parens ac ſacerdos: daboque tibi per an-
nos ſingulos decem argenteos, ac veſte dupli-
cem, & quæ ad victum ſunt neceſſaria.
11 Acquievit, & manſit apud hominem, fuit-
que illi quaſi unus de filiis.
12 Implevitque Michas manum ejus, & ha-
buit puerum ſacerdotem apud ſe,
13 Nunc ſcio, dicens, quod benefaciet mihi
Deus habenti Levitici generis ſacerdotem.

CAPUT XVIII.

*Miſſis primum exploratoribus, ſecuti poſtea
ſunt ſexcenti viri de tribu Dan, quærentes ſi-
bi poſſeſſionem: & ablato Michæ idolo cum
ſacerdote, urbem Lais vi capientes inhabita-
verunt.*

A 1 IN diebus illis non erat rex in Iſrael, & tri-
bus Dan quærebat poſſeſſionem ſibi, ut
habitaret in ea: uſque ad illum enim diem in-
ter cæteras tribus ſortem non acceperat.
2 Miſerunt ergo filii Dan, ſtirpis & familiæ
ſuæ quinque viros fortiſſimos de Saraa, & Eſt-
haol, ut explorarent terram, & diligenter inſpi-
cerent: dixeruntque eis: Ite, & conſiderate ter-
ram. Qui cum pergentes veniſſent in montem
Ephraim, & intraſſent domum Michæ, requie-
verunt ibi:
3 Et agnoſcentes vocem adoleſcentis Levi-
tæ, utentesque illius diverſorio; dixerunt ad
eum: Quis te huc adduxit? quid hic agis? quam
ob cauſam huc venire voluiſti?
B 4 Qui reſpondit eis: Hæc & hæc præſtitit mi-
hi Michas, & me mercede conduxit, ut ſim ei
ſacerdos.
5 Rogaverunt autem eum, ut conſuleret Do-
minum, ut ſcire poſſent an proſpero itinere
pergerent, & res haberet effectum.
6 Qui reſpondit eis: Ite in pace, Domi-
nus reſpicit viam veſtram, & iter quo per-
gitis.
7 Euntes igitur quinque viri venerunt Lais:
videruntque populum habitantem in ea abſ-
que ullo timore juxta conſuetudinem Sido-
niorum, ſecurum & quietum, nullo ei peni-
tus reſiſtente, magnarumque opum, & procul
a Sidone atque a cunctis hominibus ſepa-
ratum.
8 Reverſique ad fratres ſuos in Saraa & Eſt- C
haol, & quid egiſſent ſciſcitantibus reſpon-
derunt:
9 Surgite, aſcendamus ad eos: vidimus enim
Terram valde opulentam & uberem: nolite
negligere, nolite ceſſare. eamus, & poſſidea-
mus eam, nullus erit labor.
10 Intrabimus ad ſecuros, in regionem latiſſi-
mam, tradetque nobis Dominus locum in quo
nullius rei eſt penuria, eorum quæ gignuntur in
terra.
11 Profecti igitur ſunt de cognatione Dan, id
eſt, de Saraa & Eſthaol, ſexcenti viri accincti
armis bellicis,
12 Aſcendentesq; manſerunt in Cariathiarim
Judæ: qui locus, ex eo tempore, Caſtrorum Dan
nomé accepit, & eſt poſt tergum Cariathiarim.

13 Inde

13 Inde transierunt in montem Ephraim. Cumque venissent ad domum Michæ,

14 Dixerunt quinque viri, qui prius missi fuerant ad considerandam Terram Lais, cæteris fratribus suis: Nostis quod in domibus istis sit ephod, & theraphim, & sculptile, atque conflatile: videte quid vobis placeat.

15 Et cum paululum declinassent, ingressi sunt domum adolescentis Levitæ, qui erat in domo Michæ: salutaveruntque eum verbis pacificis.

16 Sexcenti autem viri ita ut erant armati, stabant ante ostium.

17 At illi, qui ingressi fuerant domum juvenis, sculptile & ephod, & theraphim, atq; conflatile tollere nitebantur, & sacerdos stabat ante ostium, sexcentis viris fortissimis haud procul expectantibus.

E 18 Tulerunt igitur qui intraverant, sculptile, ephod, & idola, atque conflatile. Quibus dixit sacerdos: Quid facitis?

19 Cui responderunt: Tace, & pone digitum super os tuum: venique nobiscum, ut habeamus te patrem, ac sacerdotem. Quid tibi melius est, ut sis sacerdos in domo unius viri, an in una tribu & familia in Israel?

20 Quod cum audisset, acquievit sermonibus eorum, & tulit ephod, & idola, ac sculptile, & profectus est cum eis.

21 Qui cum pergerent, & ante se ire fecissent parvulos ac jumenta, & omne quod erat pretiosum.

22 Et jam à domo Michæ essent procul, viri qui habitabant in ædibus Michæ conclamantes secuti sunt,

23 Et post tergum clamare cœperunt. Qui cum respexissent, dixerunt ad Micham: Quid tibi vis? cur clamas?

F 24 Qui respondit: Deos meos, quos mihi feci, tulistis, & sacerdotem, & omnia quæ habeo, & dicitis: Quid tibi est?

25 Dixeruntque ei filii Dan: Cave ne ultra loquaris ad nos, & veniant ad te viri animo concitati, & ipse cum omni domo tua pereas.

26 Et sic cœpto itinere perrexerunt. Videns autem Michas, quod fortiores se essent, reversus est in domum suam.

27 Sexcenti autem viri tulerunt sacerdotem, & quæ supra diximus: veneruntque in Lais ad populum quiescentem atque securum, & percusserunt eos in ore gladii: urbemque incendio tradiderunt,

G 28 Nullo penitus ferente præsidium, eo quod procul habitarent a Sidone, & cum nullo hominum haberent quidquam societatis ac negotii. Erat autem civitas sita in regione Rohob: quam rursum exstruentes habitaverunt in ea,

29 Vocato nomine civitatis Dan, juxta vocabulum patris sui, quem genuerat Israel, quæ prius Lais dicebatur.

30 Posueruntque sibi sculptile, & Jonatham filium Gersam filii Moysi, ac filios ejus sacerdotes in tribu Dan, usque ad diem captivitatis suæ.

31 Mansitque apud eos idolum Michæ omni tempore, quo fuit domus Dei in Silo. in diebus illis non erat rex in Israel.

CAPUT XIX.

Cum Levita suam uxorem à parentum domo reduceret, ipsa à Gabaonitis qui tribus erant Benjamin, prodigiosa libidine extincta, maritus in duodecim partes corpore secto ad singulas tribus singulas portiones misit, ad infandum scelus ulciscendum reliquas tribus evocans.

1 Fuit quidam vir Levites habitans in latere montis Ephraim, qui accepit uxorem de Bethlehem Juda: A

2 Quæ reliquit eum, & reversa est in domum patris sui in Bethlehem, mansitque apud eum quatuor mensibus.

3 Secutusque est eam vir suus, volens reconciliari ei, atque blandiri, & secum reducere, habens in comitatu puerum & duos asinos: quæ suscepit eum, & introduxit in domum patris sui. Quod cum audisset socer ejus, eumque vidisset, occurrit ei lætus,

4 Et amplexatus est hominem. Mansitque gener in domo soceri tribus diebus, comedens cum eo & bibens familiariter.

5 Die autem quarto de nocte consurgens, proficisci voluit. quem tenuit socer, & ait ad eũ: Gusta prius pauxillum panis, & conforta stomachum, & sic proficisceris.

6 Sederuntque simul, ac comederunt & biberunt. B Dixitque pater puellæ ad generum suum: Quæso te ut hodie hic maneas, pariterque lætemur.

7 At ille consurgens, cœpit velle proficisci. Et nihilominus obnixe eum socer tenuit, & apud se fecit manere.

8 Mane autem facto, parabat Levites iter. Cui socer rursum: Oro te, inquit, ut paululum cibi capias, & assumptis viribus, donec increscat dies, postea proficiscaris. Comederunt ergo simul.

9 Surrexitque adolescens, ut pergeret cum uxore sua & puero. Cui rursum locutus est socer: Considera quod dies ad occasum declivior sit, & propinquat ad vesperum: mane apud me etiam hodie, & duc lætum diem, & cras proficisceris ut vadas in domum tuam.

10 Noluit gener acquiescere sermonibus C eius: sed statim perrexit, & venit contra Jebus, quæ altero nomine vocatur Jerusalem, ducens secum duos asinos onustos, & concubinam.

11 Jamque erant juxta Jebus, & dies mutabatur in noctem: dixitque puer ad dominum suum: Veni, obsecro, declinemus ad urbem Jebusæorum, & maneamus in ea.

12 Cui respondit dominus: Non ingrediar oppidum gentis alienæ, quæ non est de filiis Israel, sed transibo usque Gabaa:

13 Et cum illuc pervenero, manebimus in ea, aut certe in urbe Rama.

14 Transierunt ergo Jebus, & cœptum carpebant iter, occubuitque eis sol juxta Gabaa, quæ est in tribu Benjamin:

15 Diverteruntque ad eam, ut manerent ibi. Quo cum intrassent, sedebant in platea civitatis, & nullus eos recipere voluit hospitio.

16 Et ecce, apparuit homo senex, revertens D de agro & de opere suo vesperi, qui & ipse de

monte erat Ephraim, & peregrinus habitabat in Gabaa. homines autem regionis illius erant filii Jemini.

17 Elevatisque oculis, vidit senex sedentem hominem cum sarcinulis suis in platea civitatis: & dixit ad eum: Unde venis? & quo vadis?

18 Qui respondit ei: Profecti sumus de Bethlehem Juda, & pergimus ad locum nostrum qui est in latere montis Ephraim, unde ieramus in Bethlehem: & nunc vadimus ad domum Dei, nullusque sub tectum suum nos vult recipere.

E 19 Habentes paleas & fœnum in asinorum pabulum, & panem ac vinum in meos & ancillæ tuæ usus, & pueri qui mecum est: nulla re indigemus nisi hospitio.

20 Cui respondit senex: Pax tecum sit, ego præbebo omnia quæ necessaria sunt: tantum, quæso, ne in platea maneas.

21 Introduxitque eum in domum suam, & pabulum asinis præbuit: ac postquam laverunt pedes suos, recepit eos in convivium.

22 Illis epulantibus, & post laborem itineris, cibo & potu reficientibus corpora, venerunt viri civitatis illius, filii Belial, (id est, absque jugo) & circumdantes domum senis, fores pulsare cœperunt, clamantes ad
*Gen. 19.b.5. dominum domus, atque dicentes: * Educ virum, qui ingressus est domum tuam, ut abu-
F tamur eo.

23 Egressusque est ad eos senex, & ait: Nolite fratres, nolite facere malum hoc: quia ingressus est homo hospitium meum, & cessate ab hac stultitia:

24 Habeo filiam virginem, & hic homo habet concubinam, educam eas ad vos, ut humilietis eas, & vestram libidinem compleatis: tantum, obsecro, ne scelus hoc contra naturam operemini in virum.

25 Nolebant acquiescere sermonibus illius. quod cernens homo, eduxit ad eos concubinam suam, & eis tradidit illudendam: qua cum tota nocte abusi essent, dimiserunt eam mane.

26 At mulier, recedentibus tenebris venit ad ostium domus, ubi manebat dominus suus, & ibi corruit.

27 Mane facto, surrexit homo, & aperuit ostium, ut cœptam expleret viam: & ecce concubina eius jacebat ante ostium sparsis in limine manibus.

G 28 Cui ille, putans eam quiescere, loquebatur: Surge, & ambulemus. Qua nihil respondente, intelligens quod erat mortua; tulit eam, & imposuit asino, reversusque est in domum suam,

29 Quam cum esset ingressus, arripuit gladium, & cadaver uxoris cum ossibus suis in duodecim partes ac frusta concidens, misit in omnes terminos Israel.

30 Quod cum vidissent singuli, conclamabant: Numquam res talis facta est in Israel, ex eo die quo ascenderunt patres nostri de Ægypto, usque in præsens tempus: ferte sententiam, & in commune decernite quid facto opus sit.

CAPUT XX.

Ob hoc scelus pugnantes reliquæ tribus adversus Benjamin, semel atque iterum bello inferiores, tertioque committentes jussu Domini prælium tribum illam præter sexcentos qui in solitudinem fugerant, penitus deleverunt.

1 Egressi itaque sunt omnes filii Israel, & A
pariter congregati, quasi vir unus, * de *Ose. 9.b.9
Dan usque Bersabee, & terra Galaad, ad Dominum in Maspha:

2 Omnesque anguli populorum, & cunctæ tribus Israel in ecclesiam populi Dei convenerunt, quadringenta millia peditum pugnatorum.

3 (Nec latuit filios Benjamin, quod ascendissent filii Israel in Maspha.) Interrogatusque Levita, maritus mulieris interfectæ, quomodo tantum scelus perpetratum esset,

4 Respondit: Veni in Gabaa Benjamin cum uxore mea, illucque diverti:

5 Et ecce homines civitatis illius circumdederunt nocte domum, in qua manebam, volentes me occidere, & uxorem meam incredibili furore libidinis vexantes, denique mortua est.

6 Quam arreptam, in frusta concidi, misique partes in omnes terminos possessionis vestræ: quia numquam tantum nefas, & tam grande piaculum factum est in Israel.

7 Adestis omnes filii Israel, decernite quid B
facere debeatis.

8 Stansque omnis populus, quasi unius hominis sermone respondit: Non recedemus in tabernacula nostra, nec suam quisquam intrabit domum:

9 Sed hoc contra Gabaa in commune faciamus.

10 Decem viri eligantur è centum ex omnibus tribubus Israel, & centum de mille, & mille de decem millibus, ut comportent exercitui cibaria, & possimus pugnare contra Gabaa Benjamin, & reddere ei pro scelere, quod meretur.

11 Convenitque universus Israel ad civitatem, quasi homo unus, eadem mente, unoque consilio.

12 Et miserunt nuntios ad omnem tribum Benjamin, qui dicerent: Cur tantum nefas in vobis repertum est?

13 Tradite homines de Gabaa, qui hoc flagitium perpetrarunt, ut moriantur, & auferatur malum de Israel. Qui noluerunt fratrum suorum filiorum Israel audire mandatum:

14 Sed ex cunctis urbibus, quæ sortis suæ erant, convenerunt in Gabaa, ut illis ferrent auxilium, & contra universum populum Israel dimicarent.

15 Inventique sunt viginti quinque millia de Benjamin educentium gladium, præter habitatores Gabaa,

16 Qui septingenti erant viri fortissimi, ita si- C
nistra ut dextra præliantes: & sic fundis lapides ad certum jacientes, ut capillum quoque possent percutere, & nequaquam in alteram partem ictus lapidis deferretur.

17 Virorum quoque Israel, absque filiis Benjamin, inventa sunt quadringenta millia educentium gladios, & paratorum ad pugnam.

18 Qui

18 Qui surgentes venerunt in domum Dei, hoc est, in Silo: consulueruntque Deum, atque dixerunt: Quis erit in exercitu nostro princeps certaminis contra filios Benjamin? Quibus respondit Dominus: Judas sit dux vester.

19 Statimque filii Israel surgentes mane, castrametati sunt juxta Gabaa:

20 Et inde procedentes ad pugnam contra Benjamin, urbem oppugnare cœperunt.

21 Egressique filii Benjamin de Gabaa, occiderunt de filiis Israel die illo viginti duo millia virorum.

22 Rursum filii Israel & fortitudine & numero confidentes, in eodem loco, in quo prius certaverant, aciem direxerunt.

D 23 Ita tamen ut prius ascenderent & flerent coram Domino usque ad noctem: consulerentque eum, & dicerent: Debeo ultra procedere ad dimicandum contra filios Benjamin fratres meos, an non? Quibus ille respondit: Ascendite ad eos, & inite certamen.

24 Cumque filii Israel altera die contra filios Benjamin ad prœlium processissent,

25 Eruperunt filii Benjamin de portis Gabaa: & occurrentes eis, tanta in illos cæde bacchati sunt, ut decem & octo millia virorum educentium gladium prosternerent.

26 Quamobrem omnes filii Israel venerunt in domum Dei, & sedentes flebant coram Domino: jejunaveruntque die illo usque ad vesperam, & obtulerunt ei holocausta, atque pacificas victimas,

27 Et super statu suo interrogaverunt. Eo tempore ibi erat arca fœderis Dei,

28 Et Phinees filius Eleazari filii Aaron præpositus domus. Consuluerunt igitur Dominum atque dixerunt: Exire ultra debemus ad pugnam contra filios Benjamin fratres nostros, an quiescere? Quibus ait Dominus: Ascendite, cras enim tradam eos in manus vestras.

29 Posueruntque filii Israel insidias per circuitum urbis Gabaa:

30 Et tertia vice, sicut semel & bis, contra Benjamin exercitum produxerunt.

E 31 Sed & filii Benjamin audacter eruperunt de civitate, & fugientes adversarios longius persecuti sunt, ita ut vulnerarent ex eis sicut primo die & secundo, & cæderent per duas semitas vertentes terga, quarum una ferebatur in Bethel & altera in Gabaa, atque prosternerent triginta circiter viros:

32 Putaverunt enim solito eos more cedere. Qui fugam arte simulantes, inierunt consilium ut abstraherent eos de civitate, & quasi fugientes ad supradictas semitas perducerent.

33 Omnes itaque filii Israel surgentes de sedibus suis, tetenderunt aciem in loco, qui vocatur Baalthamar. Insidiæ quoque, quæ circa urbem erant, paulatim se aperire cœperunt,

34 Et ab Occidentali urbis parte procedere. Sed & alia decem millia virorum de universo Israel, habitatores urbis ad certamina provocabant. Ingravatumque est bellum contra filios Benjamin: & non intellexerunt quod ex omni parte illis instaret interitus.

35 Percussitque eos Dominus in conspectu filiorum Israel, & interfecerunt ex eis in illo die viginti quinque millia & centum viros, omnes bellatores & educentes gladium.

36 Filii autem Benjamin, cum se inferiores esse vidissent, cœperunt fugere. Quod cernentes filii Israel, dederunt eis ad fugiendum locum, ut ad præparatas insidias devenirent, quas juxta urbem posuerant. F

37 Qui cum repente de latibulis surrexissent, & Benjamin terga cædentibus daret, ingressi sunt civitatem, & percusserunt eam in ore gladii.

38 Signum autem dederant filii Israel his quos in insidiis collocaverant, ut postquam urbem cœpissent, ignem accenderent: ut ascendente in altum fumo, captam urbem demonstrarent.

39 Quod cum cernerent filii Israel in ipso certamine positi (putaverunt enim filii Benjamin eos fugere, & instantius persequebantur, cæsis de exercitu eorum triginta viris)

40 Et viderent quasi columnam fumi de civitate conscendere; Benjamin quoque aspiciens retro, cum captam cerneret civitatem, & flammas in sublime ferri:

41 Qui prius simulaverant fugam, versa facie fortius resistebant. Quod cum vidissent filii Benjamin, in fugam versi sunt,

42 Et ad viam deserti ire cœperunt, illuc quoque eos adversariis persequentibus. sed & hi qui urbem succenderant, occurrerunt eis.

43 Atque ita factum est, ut ex utraque parte G ab hostibus cæderentur, nec erat ulla requies morientium. Ceciderunt, atque prostrati sunt ad Orientalem plagam urbis Gabaa.

44 Fuerunt autem qui in eodem loco interfecti sunt, decem & octo millia virorum, omnes robustissimi pugnatores.

45 Quod cum vidissent qui remanserant de Benjamin, fugerunt in solitudinem: & pergebant ad petram, cujus vocabulum est Remmon. In illa quoque fuga palantes, & in diversa tendentes, occiderunt quinque millia virorum. Et cum ultra tenderent, persecuti sunt eos, & interfecerunt etiam alia duo millia.

46 Et sic factum est, ut omnes qui ceciderant de Benjamin in diversis locis, essent viginti quinque millia, pugnatores ad bella promptissimi.

47 Remanserunt itaque de omni numero Benjamin, qui evadere, & fugere in solitudinem potuerunt, sexcenti viri: sederuntque in petra Remmon mensibus quatuor.

48 Regressi autem filii Israel, omnes reliquias civitatis, a viris usque ad jumenta, gladio percusserunt, cunctasque urbes & viculos Benjamin vorax flamma consumpsit.

CAPUT XXI.

Instauratur tribus Benjamin ex 400. virginibus in cæde habitatorum Iabes Galaad reservatis, & ex raptis ducentium choros in Silo virginibus.

1 IUraverunt quoque filii Israel in Maspha & dixerunt: Nullus nostrum dabit filiis Benjamin de filiabus suis uxorem. A

2 Veneruntque omnes ad domum Dei in Silo, & in conspectu ejus sedentes usque ad vespe-

vesperam, levaverunt vocem, & magno ulu-
latu cœperunt flere, dicentes:
3 Quare Domine Deus Israel factum est hoc
malum in populo tuo, ut hodie una tribus au-
ferretur ex nobis?
4 Altera autem die diluculo consurgentes,
extruxerunt altare: obtuleruntque ibi holo-
causta, & pacificas victimas, & dixerunt:
5 Quis non ascendit in exercitu Domini de
universis tribubus Israel? Grandi enim jura-
mento se constrinxerant, cum essent in Mas-
pha, interfici eos qui defuissent.
6 Ductique pœnitentia filii Israel super fra-
tre suo Benjamin, cœperunt dicere: Ablata est
tribus una de Israel,
B 7 Unde uxores accipient? omnes enim in
commune juravimus, non daturos nos his fi-
lias nostras.
8 Idcirco dixerunt: Quis est de universis tri-
bubus Israel, qui non ascendit ad Dominum in
Maspha? Et ecce inventi sunt habitatores Ja-
bes Galaad in illo exercitu non fuisse.
9 (Eo quoque tempore cum essent in Silo,
nullus ex eis ibi repertus est.)
10 Miserunt itaque decem millia, viros robu-
stissimos, & præceperunt eis: Ite, & percutite
habitatores Jabes Galaad in ore gladii, tam
uxores quam parvulos eorum.
11 Et hoc erit quod observare debebitis:
*Num. 31.c.17. * Omne generis masculini, & mulieres quæ
cognoverunt viros, interficite, virgines au-
tem reservate.
12 Inventæque sunt de Jabes Galaad qua-
dringentæ virgines, quæ nescierunt viri tho-
rum, & adduxerunt eas ad castra in Silo, in
Terram Chanaan.
13 Miseruntque nuntios ad filios Benjamin,
qui erant in petra Remmon, & præceperunt
eis, ut eos susciperent in pace.
C 14 Veneruntque filii Benjamin in illo tem-
pore, & datæ sunt eis uxores de filiabus Jabes
Galaad: alias autem non repererunt, quas
simili modo traderent.
15 Universusque Israel valde doluit, & egit
pœnitentiam super interfectione unius tribus
ex Israel.
16 Dixeruntque majores natu: Quid facie-
mus reliquis, qui non acceperunt uxores? om-
nes in Benjamin feminæ conciderunt,
17 Et magna nobis cura, ingentique studio
providendum est, ne una tribus deleatur ex
Israel.
18 Filias enim nostras eis dare non possu-
mus, constricti juramento & maledictione, qua
diximus: Maledictus qui dederit de filiabus
suis uxorem Benjamin.
19 Cœperuntque consilium atque dixerunt:
Ecce solemnitas Domini est in Silo anniversa-
ria, quæ sita est ad Septemtrionem urbis Bethel,
& ad Orientalem plagam viæ, quæ de Bethel D
tendit ad Sichimam, & ad meridiem oppidi
Lebona.
20 Præceperuntque filiis Benjamin, atque
dixerunt: Ite, & latitate in vineis.
21 Cumque videritis filias Silo ad ducendos
choros ex more procedere, exite repente de
vineis, & rapite ex eis singuli uxores singulas,
& pergite in Terram Benjamin.
22 Cumque venerint patres earum, ac fratres,
& adversum vos queri cœperint, atque jurga-
ri, dicemus eis: Miseremini eorum: non
enim rapuerunt eas jure bellantium atque vi-
ctorum, sed rogantibus ut acciperent, non de-
distis, & a vestra parte peccatum est.
23 Feceruntque filii Benjamin, ut sibi fuerat
imperatum: & juxta numerum suum, rapue-
runt sibi de his quæ ducebant choros, uxores
singulas: abieruntque in possessionem suam,
ædificantes urbes, & habitantes in eis.
24 Filii quoque Israel reversi sunt per tri-
bus & familias in tabernacula sua. In die-
bus illis non erat rex in Israel: sed unus-
quisque, quod sibi rectum videbatur, hoc
faciebat.

LI-

LIBER RUTH.

CAPUT I.

Elimelech Bethlehemita præ nimia fame cum
uxore Noemi ac duobus filiis in Terram Moab
concedit; quo una cum filiis Mortuo Noemi
cum Ruth nuru sua in Bethlehem revertens,
non vult vocari Noemi, sed Mara.

A 1 IN diebus unius judicis,
quando judices præerant,
facta est fames in terra.
Abiitque homo de Beth-
lehem Juda, ut peregri-
naretur in regione Moa-
bitide cum uxore sua ac
duobus liberis.
2 Ipse vocabatur Elimelech, & uxor ejus
Noemi: & duo filii, alter Mahalon, & alter
Chelion, Ephrathæi de Bethlehem Juda. In-
gressique regionem Moabitidem, moraban-
tur ibi.
3 Et mortuus est Elimelech maritus Noemi:
remansitque ipsa cum filiis.
4 Qui acceperunt uxores Moabitidas, qua-
rum una vocabatur Orpha, altera vero Ruth.
Manseruntque ibi decem annis,
5 Et ambo mortui sunt, Mahalon videlicet &
Chelion: remansitque mulier orbata duobus
liberis ac marito.
6 Et surrexit ut in patriam pergeret, cum
utraque nuru sua, de regione Moabitide: au-
dierat enim quod respexisset Dominus popu-
lum suum, & dedisset eis escas.
B 7 Egressa est itaque de loco peregrinationis
suæ, cum utraque nuru: & jam in via rever-
tendi posita in Terram Juda,
8 Dixit ad eas: Ite in domum matris vestræ,
faciat vobiscum Dominus misericordiam, si-
cut fecistis cum mortuis & mecum.
9 Det vobis invenire requiem in domibus vi-
rorum, quos sortituræ estis. Et osculata est
eas. Quæ elevata voce flere cœperunt,
10 Et dicere: Tecum pergemus ad populum
tuum.
11 Quibus illa respondit: Revertimini filiæ
meæ, cur venitis mecum? nō ultra habeo filios
in utero meo, ut viros ex me sperare possitis?
12 Revertimini filiæ meæ, & abite: jam enim
senectute confecta sum, nec apta vinculo con-
jugali. etiam si possem hac nocte concipere,
& parere filios,
13 Si eos exspectare velitis, donec crescant, C
& annos pubertatis impleant, ante eritis vetu-
læ quam nubatis. Nolite, quæso, filiæ meæ:
quia vestra angustia magis me premit, &
egressa est manus Domini contra me.
14 Elevata igitur voce, rursum flere cœpe-
runt: Orpha osculata est socrum, ac reversa
est: Ruth adhæsit socrui suæ.
15 Cui dixit Noemi: En reversa est cognata
tua ad populum suum, & ad deos suos, vade
cum ea.
16 Quæ respondit: Ne adverseris mihi ut re-
linquam te & abeam: quocumque enim per-
rexeris, pergam: & ubi morata fueris, & ego
pariter morabor. Populus tuus populus meus,
& Deus tuus Deus meus.
17 Quæ te terra morientem susceperit, in ea
moriar: ibique locum accipiam sepulturæ.
Hæc mihi faciat Dominus, & hæc addat, si
non sola mors me & te separaverit.
18 Videns ergo Noemi, quod obstinato ani- D
mo Ruth decrevisset secum pergere, adversari
noluit, nec ad suos ultra reditum persuadere:
19 Profectæque sunt simul, & venerunt in
Bethlehem. Quibus urbem ingressis, velox
apud cunctos fama percrebruit: dicebantque
mulieres: Hæc est illa Noemi.
20 Quibus ait: Ne vocetis me Noemi (id est,
pulchram) sed vocate me Mara (id est, ama-

ram, quia amaritudine valde replevit me
Omnipotens.
21 Egressa sum plena, & vacuam reduxit me
Dominus. Cur ergo vocatis me Noemi, quam
Dominus humiliavit, & afflixit Omnipotens?
22 Venit ergo Noemi cum Ruth Moabitide
nuru sua, de terra peregrinationis suæ: ac re-
versa est in Bethlehem, quando primum hor-
dea metebantur.

CAPUT II.

*Ruth pressa fame, spicas in agro Booz affinis sui
colligens, gratiam apud eum invenit, & læ-
ta vesperi ad socrum reversa, multum fru-
menti & de ciborum reliquiis ei affert.*

A 1 Erat autem viro Elimelech consangui-
neus, homo potens, & magnarum
opum, nomine Booz.
2 Dixitque Ruth Moabitis ad socrum suam:
Si jubes, vadam in agrum, & colligam spicas,
quæ fugerint manus metentium, ubicumque
clementis in me patris familias reperero gra-
tiam. Cui illa respondit: Vade filia mea.
3 Abiit itaque & colligebat spicas post terga
metentium. Accidit autem ut ager ille haberet
dominum nomine Booz, qui erat de cognatio-
ne Elimelech.
4 Et ecce, ipse veniebat de Bethlehem, dixit-
que messoribus: Dominus vobiscum. Qui re-
sponderunt ei: Benedicat tibi Dominus.
5 Dixitque Booz juveni, qui messoribus præ-
erat: Cujus est hæc puella?
6 Cui respondit: Hæc est Moabitis, quæ ve-
nit cum Noemi, de regione Moabitide,
B 7 Et rogavit ut spicas colligeret remanentes
sequens messorum vestigia: & de mane usque
nunc stat in agro, & ne ad momentum quidem
domum reversa est.
8 Et ait Booz ad Ruth: Audi filia, ne vadas
in alterum agrum ad colligendum, nec rece-
das ab hoc loco: sed jungere puellis meis,
9 Et ubi messuerint, sequere. Mandavi enim
pueris meis, ut nemo molestus sit tibi: sed
etiam si sitieris, vade ad sarcinulas, & bibe
aquas, de quibus & pueri bibunt.
10 Quæ cadens in faciem suam & adorans
super terram, dixit ad eum: Unde mihi hoc,
ut invenirem gratiam ante oculos tuos, & nos-
se me dignareris peregrinam mulierem?
11 Cui ille respondit: Nuntiata sunt mihi
omnia, quæ feceris socrui tuæ post mortem
viri tui: & quod reliqueris parentes tuos, &
C terram in qua nata es, & veneris ad populum,
quem antea nesciebas.
12 Reddat tibi Dominus pro opere tuo, &
plenam mercedem recipias à Domino Deo Is-
rael, ad quem venisti, & sub cujus confugisti
alas.
13 Quæ ait: inveni gratiam apud oculos tuos
tuos domine mi, qui consolatus es me, & locu-
tus es ad cor ancillæ tuæ, quæ non sum similis
unius puellarum tuarum.
14 Dixitque ad eam Booz: Quando hora
vescendi fuerit, veni huc, & comede panem,
& intinge buccellam tuam in aceto. Sedit ita-
que ad messorum latus, & congessit polentam
sibi, comeditque & saturata est, & tulit reli-
quias.
15 Atque inde surrexit, ut spicas ex more
colligeret. Præcepit autem Booz pueris suis,
dicens: Etiamsi vobiscum metere voluerit, ne
prohibeatis eam:
16 Et de vestris quoque manipulis projicite
de industria, & remanere permittite, ut abs-
que rubore colligat, & colligentem nemo
corripiat.
17 Collegit ergo in agro usque ad vesperam: D
& quæ collegerat virga cædens & excutiens,
invenit hordei quasi ephi mensuram, id est,
tres modios.
18 Quos portans reversa est in civitatem, &
ostendit socrui suæ: insuper protulit, & dedit
ei de reliquiis cibi sui, quo saturata fuerat.
19 Dixitque ei socrus sua: Ubi hodie colle-
gisti, & ubi fecisti opus? sit benedictus qui
misertus est tui. Indicavitque ei apud quem
fuisset operata: & nomen dixit viri, quod
Booz vocaretur.
20 Cui respondit Noemi: Benedictus sit à
Domino: quoniam eamdem gratiam, quam
præbuerat vivis, servavit & mortuis. Rursum-
que ait: Propinquus noster est homo.
21 Et Ruth, Hoc quoque inquit, præcepit mi-
hi, ut tamdiu messoribus ejus jungerer, donec
omnes segetes meterentur.
22 Cui dixit socrus: Melius est, filia mea, ut
cum puellis ejus exeas ad metendum, ne in
alieno agro quispiam resistat tibi.
23 Juncta est itaque puellis Booz: & tam-
diu cum eis messuit, donec hordea & triticum
in horreis conderentur.

CAPUT III.

*Ruth socrus suæ consilio obsecuta ad pedes Booz
dormientis recumbens nuptias verecunde po-
stulat; accepto læto responso, sex hordei mo-
dios ad socrum defert.*

1 Postquam autem reversa est ad socrum A
suam, audivit ab ea: Filia mea, quæram
tibi requiem, & providebo ut bene sit tibi.
2 Booz iste, cujus puellis in agro juncta es,
propinquus noster est, & hac nocte aream hor-
dei ventilat.
3 Lavare igitur, & ungere, & induere cultio-
ribus vestimentis, & descende in aream: non
te videat homo, donec esum potumque finierit.
4 Quando autem ierit ad dormiendum, nota
locum in quo dormiat: veniesque & discoo-
peries pallium, quo operitur à parte pedum, &
projicies te, & ibi jacebis: ipse autem dicet
tibi quid agere debeas.
5 Quæ respondit: Quidquid præceperis fa-
ciam.
6 Descenditque in aream, & fecit omnia quæ
sibi imperaverat socrus.
7 Cumque comedisset Booz & bibisset, & fa- B
ctus esset hilarior, issetque ad dormiendum
juxta acervum manipulorum, venit abscondi-
te, & discooperto pallio a pedibus ejus, se
projecit.
8 Et ecce, nocte jam media expavit homo,
& conturbatus est: viditque mulierem jacen-
tem ad pedes suos,
9 Et ait illi: Quæ es? Illaque respondit: Ego
sum Ruth ancilla tua: expande pallium tuum
super famulam tuam, quia propinquus es. C
10 Et ille, Benedicta, inquit, es à Domino fi-
lia, & priorem misericordiam posteriore su-
perasti: quia non es secuta juvenes, pauperes
sive divites.

11 Noli ergo metuere, sed quidquid dixeris mihi, faciam tibi. Scit enim omnis populus, qui habitat intra portas urbis meæ, mulierem te esse virtutis.

12 Nec abnuo me propinquum, sed est alius me propinquior.

13 Quiesce hac nocte: & facto mane, si te voluerit propinquitatis jure retinere, bene res acta est: sin autem ille noluerit, ego te absque ulla dubitatione suscipiam, vivit Dominus. dormi usque mane.

D 14 Dormivit itaque ad pedes ejus, usque ad noctis abscessum. Surrexit itaque antequam homines se cognoscerent mutuo, & dixit Booz: Cave ne quis noverit quod huc veneris.

15 Et rursum, Expande, inquit, pallium tuum quo operiris, & tene utraque manu. Qua extendente, & tenente, mensus est sex modios hordei, & posuit super eam. Quæ portans ingressa est civitatem,

16 Et venit ad socrum suam. Quæ dixit ei: Quid egisti filia? Narravitque ei omnia, quæ sibi fecisset homo.

17 Et ait: Ecce sex modios hordei dedit mihi, & ait: Nolo vacuam te reverti ad socrum tuam.

18 Dixitque Noemi: Expecta filia donec videamus quem res exitum habeat. neque enim cessabit homo nisi compleverit quod locutus est.

CAPUT IV.

Booz coram senioribus civitatis, accipit possessionem Elimelech, & Ruth nurum defuncti in uxorem (cedente alio propinquiore juri propinquitatis) ex qua genuit Obed avum Davidis regis.

A 1 Ascendit ergo Booz ad portam, & sedit ibi. Cumque vidisset propinquum prætereuntem, de quo prius sermo habitus est, dixit ad eum: Declina paulisper, & sede hic: vocans eum nomine suo. Qui divertit, & sedit.

2 Tollens autem Booz decem viros de senioribus civitatis, dixit ad eos: Sedete hic.

3 Quibus sedentibus, locutus est ad propinquum: Partem agri fratris nostri Elimelech vendet Noemi, quæ reversa est de regione Moabitide:

4 Quod audire te volui, & tibi dicere coram cunctis sedentibus, & majoribus natu de populo meo. Si vis possidere jure propinquitatis, eme, & posside. sin autem displicet tibi, hoc ipsum indica mihi, ut sciam quid facere debeam, nullus enim est propinquus, excepto te, qui prior es; & me, qui secundus sum. At ille respondit: ego agrum emam.

B 5 Cui dixit Booz: Quando emeris agrum de manu mulieris, Ruth quoque Moabitidem, quæ uxor defuncti fuit, debes accipere: ut suscites nomen propinqui tui in hæreditate sua.

6 Qui respondit: Cedo juri propinquitatis: neque enim posteritatem familiæ meæ delere debeo. tu meo utere privilegio, quo me libenter carere profiteor.

7 * Hic autem erat mos antiquitus in Israel inter propinquos, ut si quando alter alteri suo juri cedebat, ut esset firma concessio, solvebat homo calceamentum suum, & dabat proximo suo. hoc erat testimonium cessionis in Israel. *Deut. 25. b. 7.

8 Dixit ergo propinquo suo Booz: Tolle calceamentum tuum. Quod statim solvit de pede suo.

9 At ille majoribus natu, & universo populo, Testes vos, inquit, estis hodie, quod possederim omnia quæ fuerunt Elimelech; & Chelion, & Mahalon, tradente Noemi: C

10 Et Ruth Moabitidem, uxorem Mahalon, in conjugium sumpserim, ut suscitem nomen defuncti in hæreditate sua, ne vocabulum ejus de familia sua ac fratribus & populo deleatur. Vos, inquam, hujus rei testes estis.

11 Respondit omnis populus, qui erat in porta, & majores natu: Nos testes sumus: faciat Dominus hanc mulierem, quæ ingreditur domum tuam, sicut Rachel & Liam, quæ ædificaverunt domum Israel: ut sit exemplum virtutis in Ephrata, & habeat celebre nomen in Bethlehem:

12 Fiatque domus tua, sicut domus Phares, * quem Thamar peperit Judæ, de semine quod tibi dederit Dominus ex hac puella. *Gen. 38. g. 29.

13 Tulit itaque Booz Ruth, & accepit uxorem: ingressusque est ad eam, & dedit illi Dominus ut conciperet, & pareret filium. D

14 Dixeruntque mulieres ad Noemi: Benedictus Dominus, qui non est passus ut deficeret successor familiæ tuæ, & vocaretur nomen ejus in Israel.

15 Et habeas qui consoletur animam tuam, & enutriat senectutem. de nuru enim tua natus est, quæ te diligit: & multo tibi melior est, quam si septem haberes filios.

16 Susceptumque Noemi puerum posuit in sinu suo, & nutricis ac gerulæ fungebatur officio.

17 Vicinæ autem mulieres congratulantes ei, & dicentes: Natus est filius Noemi: vocaverunt nomen ejus Obed: hic est pater Isai, patris David.

18 Hæ sunt generationes Phares: * Phares genuit Esron,

19 Esron genuit Aram, Aram genuit Aminadab, *1.Par. 2. a. 4. & 4. a. 1.

20 Aminadab genuit Nahasson, Nahasson genuit Salmon, Matth. 1. a. 5.

21 Salmon genuit Booz, Booz genuit Obed,

22 Obed genuit Isai, Isai genuit David.

LIBER

LIBER PRIMUS SAMUELIS,

Quem nos PRIMUM REGUM DICIMUS.

CAPUT I.

Elcana habuit uxores Annam & Phenennam: quarum Anna diu sterilis & æmulæ improperio tristis, fusa in Silo coram Heli oratione ad Dominum, genuit Samuelem; quem ablactatum Domino obtulit, ut voverat.

A 1 FUit vir unus de Ramathaimsophim, de monte Ephraim, & nomen ejus Elcana filius Jeroham, filii Eliu, filii Thohu, filii Suph, Ephrathæus:
2 Et habuit duas uxores, nomen uni Anna, & nomen secundæ Phenenna. Fueruntque Phenennæ filii: Annæ autem non erant liberi.
3 Et ascendebat vir ille de civitate sua statutis diebus, ut adoraret & sacrificaret Dño exercituum in Silo. Erant autem ibi duo filii Heli, Ophni & Phinees, sacerdotes Domini.
4 Venit ergo dies, & immolavit Elcana deditque Phenennæ uxori suæ, & cunctis filiis eius, & filiabus partes:
5 Annæ autem dedit partem unam tristis, quia Annam diligebat. Dominus, autem concluserat vulvam ejus.
6 Affligebat quoque eam æmula ejus, & vehementer angebat, in tantum, ut exprobraret quod Dominus conclusisset vulvam ejus:
7 Sicque faciebat per singulos annos, cum redeunte tempore ascenderent ad templum Domini, & sic provocabat eam: porro illa flebat, & non capiebat cibum.
8 Dixit ergo ei Elcana vir suus: Anna, cur fles? & quare non comedis? & quam ob rem affligitur cor tuum? numquid non ego melior tibi sum, quam decem filii?
9 Surrexit autem Anna postquam comederat, & biberat in Silo. Et Heli sacerdote sedente super sellam ante postes templi Domini,
10 Cum esset Anna amaro animo oravit ad Dominum, flens largiter,
11 Et votum vovit, dicens: Domine exercituum, si respiciens videris afflictionem famulæ tuæ, & recordatus mei fueris, nec oblitus ancillæ tuæ, dederisque servæ tuæ sexum virilem: dabo eum Domino omnibus diebus vitæ ejus, & novacula non ascendet super caput ejus.
12 Factū est autē, cum illa multiplicaret preces coram Dño, ut Heli observaret os ejus.
13 Porrò Anna loquebatur in corde suo, tantumque labia illius movebantur, & vox penitus non audiebatur. Æstimavit ergo eam Heli C
temulentam,
14 Dixitque ei: Usquequo ebria eris? digere paulisper vinum, quo mades.
15 Respondens Anna, Nequaquam, inquit, domine mi: nam mulier infelix nimis ego sum, vi-

numque

numque & omne quod inebriare poteſt,nõ bi-
bi,ſed effudi animam meam in conſpectu Dñi.
16 Ne repures ancillam tuam quaſi unam de
filiabus Belial : quia ex multitudine doloris &
mœroris mei , locuta ſum uſque in præſens.
17 Tunc Heli ait ei: Vade in pace:& Deus Iſ-
rael det tibi petitionẽ tuam, quam rogaſti eũ.
18 Et illa dixit: Utinam inveniat ancilla tua
gratiam in oculis tuis. Et abiit mulier in viam
ſuam , & comedit , vultuſque illius non ſunt
amplius in diverſa mutati .
19 Et ſurrexerunt mane,& adoraverunt corã
Dño : reverſique ſunt , & venerunt in domum
ſuam Ramatha . Cognovit autem Elcana An-
nam uxorem ſuam: & recordatus eſt ejus Dñs.
20 Et factũ eſt poſt circulum dierũ, concepit
Anna,& peperit filiũ, vocavitque nomen ejus
Samuel : eo quod a Domino poſtulaſſet eum .
D 21 Aſcendit autem vir ejus Elcana , & omnis
domus ejus , ut immolaret Domino hoſtiam
ſolemnem, & votum ſuum ,
22 Et Anna non aſcendit : dixit enim viro
ſuo : Non vadam, donec ablactetur infans , &
ducam eum,ut appareat ante conſpectum Do-
mini , & maneat ibi jugiter .
23 Et ait ei Elcana vir ſuus: Fac quod bonum
tibi videtur,& mane donec ablactes eum: pre-
corque ut impleat Dominus verbum ſuum.
Manſit ergo mulier , & lactavit filium ſuum ,
donec amoveret eum a lacte.
24 Et adduxit eum ſecum poſtquam ablacta-
verat,in vitulis tribus, & tribus modiis farinæ ,
& amphora vini , & adduxit eum ad domum
Dñi in Silo. Puer autem erat adhuc infantulus:
25 Et immolaverunt vitulum , & obtulerunt
puerum Heli.
26 Et ait Anna : Obſecro mi Domine , vivit
anima tua domine : ego ſum illa mulier , quæ
ſteti coram te hic orans Dominum .
27 Pro puero iſto oravi, & dedit mihi Domi-
nus petitionem meam, quam poſtulavi eum .
28 Idcirco & ego commodavi eum Dño, cũ-
ctis diebus quibus fuerit commodatus Dño. Et
adoraverunt ibi Dñm. Et oravit Anna, & ait :

CAPUT II.

*Annæ canticum in gratiarum actionem ; quæ
rurſum tres filios & duas filias generavit : ob
peccata autem filiorum Heli , & nimiam pa-
tris indulgentiam, fit illi & domui ejus com-
minatio ac mors filiorum prædicitur .*

1 EXultavit cor meum in Domino, & exal-
A tatum eſt cornu meum in Deo meo: di-
latatum eſt os meum ſuper inimicos meos :
quia lætata ſum in ſalutari tuo .
2 Non eſt ſanctus, ut eſt Dñs : neque enim eſt
alius extra te,& nõ eſt fortis ſicut Deus noſter.
3 Nolite multiplicare loqui ſublimia, gloriã-
tes : recedant vetera de ore veſtro : quia Deus
ſcientiarum , Dominus eſt, & ipſi præparantur
cogitationes .
4 Arcus fortium ſuperatus eſt , & infirmi ac-
cincti ſunt robore .
B 5 Repleti prius, pro panibus ſe locaverunt :
*Deut. 32.f.39 & famelici ſaturati ſunt , donec ſterilis pepe-
rit plurimos : & quæ multos habebat filios ,
Tob. 13 infirmata eſt .
a.2 6 * Dominus mortificat & vivificat, dedu-
Sap. 16. cit ad inferos & reducit .
b.13. 7 Dominus pauperem facit & ditat , humi-
liat & ſublevat .
8 Suſcitat de pulvere egenum, & de ſtercore
elevat pauperem:ut ſedeat cum principibus, &
ſolium gloriæ teneat . Domini enim ſunt car-
dines terræ , & poſuit ſuper eos orbem .
9 Pedes ſanctorum ſuorum ſervabit, & impij
in tenebris conticeſcent : quia non in fortitu-
dine ſua roborabitur vir .
10 Dominum formidabunt adverſarij ejus:& C
ſuper ipſos in cœlis tonabit : Dominus judica-
bit fines terræ , & dabit imperium regi ſuo , &
ſublimabit cornu Chriſti ſui.
11 Et abiit Elcana Ramatha,in domum ſuam:
puer autem erat miniſter in conſpectu Domini
ante faciem Heli ſacerdotis .
12 Porrò filii Heli,filii Belial,neſciẽtes Dñm,
13 Neque officium ſacerdotum ad populum :
ſed quicumque immolaſſet victimam,veniebat
puer ſacerdotis , dum coquerentur carnes , &
habebat fuſcinulam tridentem in manu ſua ,
14 Et mittebat eam in lebetem, vel in calda-
riã, aut in ollam, ſive in cacabũ: & omne quod
levabat fuſcinula,tollebat ſacerdos ſibi. ſic fa-
ciebant univerſo Iſraeli venientium in Silo .
15 Etiam antequã adolerent adipẽ , veniebat
puer ſacerdotis,& dicebat immolanti : Da mi- D
hi carnem , ut coquam ſacerdoti : non enim
accipiam a te carnem coctam, ſed crudam.
16 Dicebatque illi immolans : Incendatur
primum juxta morem hodie adeps , & tolle ti-
bi quantumcumque deſiderat anima tua . Qui
reſpondens ajebat ei : Nequaquam: nunc enim
dabis, alioquin tollam vi.
17 Et erat ergo peccatum puerorum grande
nimis coram Domino : quia retrahebant ho-
mines a ſacrificio Domini .
18 Samuel autem miniſtrabat ante faciem
Domini, puer, accinctus ephod lineo .
19 Et tunicam parvam faciebat ei mater ſua,
quã afferebat ſtatutis diebus , aſcendens cum
viro ſuo, ut immolaret hoſtiam ſolemnem .
20 Et benedixit Heli Elcanæ & uxori ejus :
dixitque ei : Reddat tibi Dominus ſemen de
muliere hac , pro fœnore quod commodaſti
Domino . Et abierunt in locum ſuum.
21 Viſitavit ergo Dominus Annam,& conce-
pit, & peperit tres filios, & duas filias : & ma- E
gnificatus eſt puer Samuel apud Dominum .
22 Heli autem erat ſenex valde , & audivit
omnia quæ faciebant filii ſui univerſo Iſraeli :
& quomodo dormiebant cum mulieribus quæ
obſervabant ad oſtium tabernaculi :
23 Et dixit eis : Quare facitis res hujuſcemo-
di , quas ego audio, res peſſimas, ab omni po-
pulo ?
24 Nolite filii mei : non enim eſt bona fama,
quam ego audio , ut tranſgredi faciatis popu-
lum Domini .
25 Si peccaverit vir in virum , placari ei po-
teſt Deus : ſi autem in Dominum peccaverit
vir , quis orabit pro eo ? Et non audierunt vo-
cem patris ſui : quia voluit Dominus occidere
eos .
26 Puer autem Samuel proficiebat , atque
creſcebat , & placebat tam Domino quam F
hominibus .
27 Venit autem vir Dei ad Heli , & ait ad
eum : Hæc dicit Dominus : Numquid non
aperte revelatus ſum domui patris tui , cum

eſſent

eſſent in Ægypto in domo Pharaönis?

28 Et elegi eum ex omnibus tribubus Iſrael mihi in ſacerdotem, ut aſcenderet ad altare meum, & adoleret mihi incenſum, & portaret ephod coram me: & dedi domui patris tui omnia de ſacrificiis filiorum Iſrael.

29 Quare calce abjeciſtis victimam meam, & munera mea quæ præcepi ut offerrentur in templo: & magis honoraſti filios tuos quam me, ut comederetis primitias omnis ſacrificii Iſrael populi mei?

*3 Reg 2, c. 27. 30 Propterea ait Dominus Deus Iſrael: * Loquens locutus ſum, ut domus tua, & domus patris tui, miniſtraret in conſpectu meo, uſque in ſempiternum. Nunc autem dicit Dominus: Abſit hoc a me: ſed quicumque glorificaverit me, glorificabo eum: qui autem contemnunt me, erunt ignobiles.

G 31 Ecce dies veniunt, & præcidam brachium tuum, & brachium domus patris tui, ut non ſit ſenex in domo tua.

32 Et videbis æmulum tuum in templo, in univerſis proſperis Iſrael: & non erit ſenex in domo tua omnibus diebus.

33 Verumtamen non auferã penitus virum ex te ab altari meo: ſed ut deficiant oculi tui & tabeſcat anima tua: & pars magna domus tuæ morietur, cum ad virilem ætatem venerit.

34 Hoc autem erit tibi ſignum, quod venturum eſt duobus filiis tuis, Ophni & Phinees: In die uno morientur ambo.

35 Et ſuſcitabo mihi ſacerdotem fidelem, qui juxta cor meum & animam meam faciet: & ædificabo ei domum fidelem, & ambulabit coram Chriſto meo cunctis diebus.

36 Futurum eſt autem, ut quicumque remanſerit in domo tua, veniat ut oretur pro eo, & offerat nummum argenteum, & tortã panis, dicatque: Dimitte me obſecro ad unam partem ſacerdotalem, ut comedam buccellam panis.

CAPUT III.

Samuel quater à Domino vocatus, revelationem ſibi adverſum Heli factam, ei refert; & paulatim toti Iſraeli ſuis prophetiis innoteſcit.

A 1 PUer autem Samuel miniſtrabat Domino coram Heli, & ſermo Dñi erat pretioſus in diebus illis, non erat viſio manifeſta.

2 Factum eſt ergo in die quadam, Heli jacebat in loco ſuo, & oculi ejus caligaverant, nec poterat videre:

3 Lucerna Dei antequam extingueretur, Samuel dormiebat in templo Domini, ubi erat arca Dei.

4 Et vocavit Dominus Samuel. Qui reſpondens, ait: Ecce ego.

5 Et cucurrit ad Heli, & dixit: Ecce ego: vocaſti enim me. Qui dixit: non vocavi: revertere, & dormi. Et abiit, & dormivit.

6 Et adjecit Dñs rurſum vocare Samuelem. Conſurgenſque Samuel, abiit ad Heli, & dixit: Ecce ego: quia vocaſti me. Qui reſpondit: Non vocavi te fili mi: revertere, & dormi.

7 Porro Samuel necdum ſciebat Dominum, neque revelatus fuerat ei ſermo Domini.

8 Et adjecit Dominus, & vocavit adhuc Samuelem tertio. Qui conſurgens abiit ad Heli,

9 Et ait: Ecce ego: quia vocaſti me. Intellexit ergo Heli quia Dominus vocaret puerum: & ait ad Samuelem: Vade, & dormi: & ſi deinceps vocaverit te, dices: Loquere Domine, quia audit ſervus tuus. Abiit ergo Samuel, & dormivit in loco ſuo.

10 Et venit Dominus, & ſtetit: & vocavit, ſicut vocaverat ſecundo, Samuel, Samuel. Et ait Samuel: Loquere Domine, quia audit ſervus tuus.

11 Et dixit Dominus ad Samuelem: Ecce ego C facio verbum in Iſrael: quod quicumque audierit: tinnient ambæ aures ejus.

12 In die illa ſuſcitabo adverſum Heli omnia quæ locutus ſum ſuper domum ejus: incipiam, & complebo.

13 Prædixi enim ei quod judicaturus eſſem domum ejus in æternum propter iniquitatem, eo quod noverat indigne agere filios ſuos, & non corripuerit eos.

14 Idcirco juravi domui Heli, quod non expietur iniquitas domus ejus victimis & muneribus uſque in æternum.

15 Dormivit autem Samuel uſque mane, aperuitque oſtia domus Domini. Et Samuel timebat indicare viſionem Heli.

16 Vocavit ergo Heli Samuelem, & dixit: Samuel fili mi? Qui reſpondens, ait: Præſto ſum.

17 Et interrogavit eum: Quis eſt ſermo, quem D locutus eſt Dominus ad te? oro te ne celaveris me, hæc faciat tibi Deus, & hæc addat, ſi abſconderis a me ſermonem, ex omnibus verbis quæ dicta ſunt tibi.

18 Indicavit itaque ei Samuel univerſos ſermones, & non abſcondit ab eo. Et ille reſpondit: Dñs eſt: quod bonũ eſt in oculis ſuis faciat.

19 Crevit autem Samuel, & Dominus erat cum eo, & non cecidit ex omnibus verbis ejus in terram.

20 Et cognovit univerſus Iſrael, a Dan uſque Berſabee, quod fidelis Samuel propheta eſſet Domini.

21 Et addidit Dominus ut appareret in Silo, quoniam revelatus fuerat Dominus Samueli in Silo, juxta verbum Domini. Et evenit ſermo Samuelis univerſo Iſraeli.

CAPUT IV.

Cæduntur Iſraelitæ à Philiſthæis, rurſumque adducta in caſtra arca cæduntur, captaque arca duo filii Heli occiduntur; quibus auditis, Heli corruens occumbit, & nurus ejus in partu moritur.

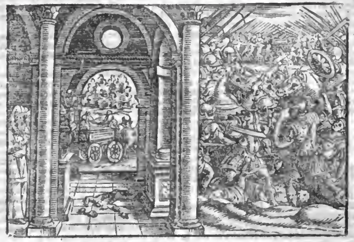
1 ET factum eſt in diebus illis, convenerunt Philiſthiim in pugnam: & egreſſus eſt Iſrael obviam Philiſthiim in prœlium, A & caſtrametatus eſt juxta lapidem adjutorii. Porro Philiſthiim venerunt in Aphec,

2 Et inſtruxerunt aciem contra Iſrael. Inito autem certamine, terga vertit Iſrael Philiſthæis: & cæſa ſunt in illo certamine paſſim per agros, quaſi quatuor millia virorum.

3 Et reverſus eſt populus ad caſtra: dixeruntque majores natu de Iſrael: Quare percuſſit nos Dominus hodie coram Philiſthiim? Afferamus ad nos de Silo arcam fœderis Domini, & veniat in medium noſtri, ut ſalvet nos de manu inimicorum noſtrorum.

4 Miſit ergo populus in Silo, & tulerunt inde arcam fœderis Domini exercituum ſedentis ſuper Cherubim: erantque duo filii Heli cum arca fœderis Dei, Ophni & Phinees.

5 Cum-

B 5 Cumque veniſſet arca fœderis Domini in
caſtra, vociferatus eſt omnis Iſrael clamore
grandi, & perſonuit terra.
6 Et audierunt Philiſthiim vocem clamoris,
dixeruntque: Quænam eſt hæc vox clamoris
magni in caſtris Hebræorum? Et cognoverunt
quod arca Domini veniſſet in caſtra.
7 Timueruntque Philiſthiim, dicentes: Venit
Deus in caſtra. Et ingemuerunt, dicentes:
8 Væ nobis: nō enim fuit tāta exultatio heri &
nudiuſtertius: væ nobis. Quis nos ſalvabit de
manu Deorum ſublimiū iſtorū? hi ſunt Dii, qui
percuſſerunt Ægyptum omni plaga, in deſerto.
9 Confortamini, & eſtote viri, Philiſthiim: ne
ſerviatis Hebræis, ſicut & illi ſervierunt vobis:
confortamini, & bellate.
10 Pugnaverunt ergo Philiſthiim, & cæſus eſt
Iſrael, & fugit unuſquiſque in tabernaculum
ſuum: & facta eſt plaga magna nimis: & ceci-
derunt de Iſrael triginta millia peditum.
11 Et arca Dei capta eſt: duo quoque filii Heli
C mortui ſunt, Ophni & Phinees.
12 Currens autem vir de Benjamin ex acie,
venit in Silo in die illa, ſciſſa veſte, & con-
ſperſus pulvere caput.
13 Cumque ille veniſſet, Heli ſedebat ſuper
ſellam contra viam ſpectans. Erat enim cor
ejus pavens pro arca Dei. Vir autem ille poſt-
quam ingreſſus eſt, nuntiavit urbi: & ululavit
omnis civitas.
14 Et audivit Heli ſonitum clamoris, dixit-
que: Quis eſt hic ſonitus tumultus hujus? At
ille feſtinavit, & venit, & nuntiavit Heli.
15 Heli autem erat nonaginta & octo annorū,
& oculi ejus caligaverāt, & videre nō poterat.
16 Et dixit ad Heli: Ego ſum qui veni de præ-
lio, & ego qui de acie fugi hodie. Cui ille
ait: Quid actum eſt fili mi?
D 17 Reſpondens autem ille, qui nuntiabat, Fu-
git, inquit, Iſrael coram Philiſthiim, & ruina
magna facta eſt in populo: inſuper & duo filii
tui mortui ſunt, Ophni & Phinees: & arca
Dei capta eſt.
18 Cumq; ille nominaſſet arcam Dei, cecidit
de ſella retrorsū juxta oſtiū, & fractis cervici-
bus mortuus eſt. Senex enim erat vir & grādæ-
vus: & ipſe judicavit Iſrael quadraginta annis.
19 Nurus autem ejus, uxor Phinees, prægnans
erat, vicinaque partui: & audito nuntio quod
capta eſſet arca Dei, & mortuus eſſet ſocer
ſuus, & vir ſuus, incurvavit ſe, & peperit: ir-
ruerant enim in eam dolores ſubiti.
20 In ipſo autem momento mortis ejus, di-
xerunt ei quæ ſtabant circa eam: Ne timeas,
quia filium peperiſti. Quæ non reſpondit eis,
neque animadvertit.
21 Et vocavit puerum, Ichabod, dicens:
Tranſlata eſt gloria de Iſrael; quia capta eſt
arca Dei, & pro ſocero ſuo & pro viro ſuo;
22 Et ait: Tranſlata eſt gloria ab Iſrael, eo
quod capta eſſet arca Dei.

CAPUT V.

*Dagon coram arca ſemel ac iterum corruit; ab-
ſciſſis in limine capite & manibus. Phili-
ſthæi quoque mariſcis & muribus percuſſi,
arcam à ſe repellunt.*

1 PHiliſthiim autem tulerunt arcam Dei, A
& aſportaverunt eam a lapide adjuto-
rii in Azotum.
2 Tuleruntque Philiſthiim arcam Dei, & in-
tulerunt eam in templum Dagon, & ſtatuerunt
eam iuxta Dagon.
3 Cumque ſurrexiſſent diluculo Azotii altera
die, ecce Dagon jacebat pronus in terra ante
arcam Domini: & tulerunt Dagon, & reſti-
tuerunt eum in locum ſuum.
4 Rurſumque mane die altera conſurgentes, B
invenerunt Dagon iacentem ſuper faciem ſuam
in terra coram arca Domini: caput autem Da-
gon, & duæ palmæ manuum ejus abſciſſæ
erant ſuper limen:
5 Porro Dagon ſolus truncus remanſerat in
loco ſuo. Propter hanc cauſam non calcant
ſacerdotes Dagon, & omnes qui ingrediuntur
templum eius, ſuper limen Dagon in Azoto,
uſque in hodiernum diem.

6 Aggra-

6 Aggravata est autem manus Domini super
Psal. Azotios, & demolitus est eos : * & percussit in
77. secretiori parte natium Azotum, & fines ejus.
8. 66. Et ebullierunt villæ & agri in medio regionis
illius, & nati sunt mures, & facta est confusio
C mortis magnæ in civitate.
7 Videntes autem viri Azotii hujuscemodi
plagam, dixerunt : Non maneat arca Dei Israel
apud nos : quoniam dura est manus ejus
super nos, & super Dagon deum nostrum.
8 Et mittentes congregaverunt omnes satrapas
Philisthinorum ad se, & dixerunt : Quid
faciemus de arca Dei Israel? Responderuntque
Gethæi : Circumducatur arca Dei Israel. Et
circumduxerunt arcam Dei Israel.
9 Illis autem circumducentibus eam, fiebat
manus Domini per singulas civitates interfectionis
magnæ nimis : & percutiebat viros
uniuscujusque urbis, à parvo usque ad majorem,
& computrescebant prominentes extales
eorum. Inieruntque Gethæi consilium, & fecerunt
sibi sedes pelliceas.
D 10 Miserunt ergo arcam Dei in Accaron.
Cumque venisset arca Dei in Accaron, exclamaverunt
Accaronitæ, dicentes, Adduxerunt
ad nos arcam Dei Israel, ut interficiat nos &
populum nostrum.
11 Miserunt itaque & congregaverunt omnes
satrapas Philisthinorum: qui dixerunt: Dimittite
arcã Dei Israel, & revertatur in locum suũ,
& non interficiat nos cum populo nostro.
12 Fiebat enim pavor mortis in singulis urbibus,
& gravissima valde manus Dei. viri quoque,
qui mortui non fuerant, percutiebantur in
secretiori parte natium : & ascendebat ululatus
uniuscujusque civitatis in cœlum.

CAPUT VI.

Philisthæi arcam cum votivis donariis, muribus & anis aureis, suorum sacerdotum consilio, a se remittunt per vaccas lactantes & novum plaustrum usque Bethsames : ubi vaccas super ligna plaustri Bethsamitæ immolaverunt plurimis de populo ac plebe à Domino interemptis, quod arcam Dei non sat reverenter conspexissent.

A 1 FUit ergo arca Domini in regione Philisthinorum
septem mensibus.
2 Et vocaverunt Philisthiim sacerdotes &
divinos, dicentes : Quid faciemus de arca Domini?
indicate nobis quomodo remittamus
eam in locum suum. Qui dixerunt :
3 Si remittitis arcam Dei Israel, nolite dimittere
eam vacuam, sed quod debetis, reddite
ei pro peccato, & tunc curabimini : & scietis
quare non recedat manus ejus a vobis.
4 Qui dixerunt : Quid est quod pro delicto
B reddere debeamus ei? Responderuntque illi :
5 Juxta numerum provinciarum Philisthinorum,
quinque anos aureos facietis, & quinque
mures aureos : quia plaga una fuit omnibus vobis,
& satrapis vestris. Facietisque similitudines
anorum vestrorum, & similitudines murium,
qui demoliti sunt terram, & dabitis Deo
Israel gloriam : si forte relevet manum suam à
vobis, & a diis vestris, & à terra vestra.
6 Quare aggravatis corda vestra, sicut aggravavit
*Exod Ægyptus, & Pharao cor suum? *nonne
12. postquam percussus est, tunc dimisit eos, &
31. abierunt?
7 Nunc ergo arripite & facite plaustrum novum
unum : & duas vaccas fœtas, quibus non
est impositum jugum, jungite in plaustro, &
recludite vitulos earum domi.
8 Tolletisque arcam Domini, & ponetis in
plaustro, & vasa aurea, quæ exsolvistis ei pro
delicto, ponetis in capsellam ad latus ejus : &
dimittite eam ut vadat.
9 Et aspicietis : & siquidem per viam finium
suorum ascenderit contra Bethsames, ipse fecit
nobis hoc malum grande : sin autem, minime :
sciemus quia nequaquam manus ejus tetigit
nos, sed casu accidit.
10 Fecerunt ergo illi hoc modo : & tollentes
duas vaccas, quæ lactabant vitulos, junxerunt
ad plaustrum, vitulosque earum concluserunt
domi.
11 Et posuerunt arcam Dei super plaustrum, C
& capsellam, quæ habebat mures aureos & similitudines
anorum.
12 Ibant autem in directum vaccæ, per viam
quæ ducit Bethsames, & itinere uno gradiebantur,
pergentes & mugientes : & non declinabant
neque ad dexteram neque ad sinistram :
sed & satrapæ Philisthiim sequebantur
usque ad terminos Bethsames.
13 Porrò Bethsamitæ metebant triticum in
valle : & elevantes oculos suos, viderunt arcam,
& gavisi sunt cum vidissent.
14 Et plaustrum venit in agrum Josue Bethsamitæ,
& stetit ibi. Erat autem ibi lapis magnus,
& conciderunt ligna plaustri, vaccasque
imposuerunt super ea holocaustum Domino.
15 Levitæ autem deposuerunt arcam Dei, &
capsellam quæ erat juxta eam, in qua erãt vasa
aurea, & posuerunt super lapidem grandem.
Viri autem Bethsamitæ obtulerunt holocausta,
& immolaverunt victimas in die illa Domino.
16 Et quinque satrapæ Philisthinorum viderunt,
& reversi sunt in Accaron in die illa.
17 Hi sunt autem ani aurei, quos reddiderunt D
Philisthiim pro delicto, Domino : Azotus
unum, Gaza unum, Ascalon unum, Geth
unum, Accaron unum :
18 Et mures aureos secundum numerum urbium
Philisthiim, quinque provinciarum, ab
urbe murata usque ad villam quæ erat absque
muro, & usque ad Abelmagnum, super quem
posuerunt arcam Domini, quæ erat usque in
illum diem in agro Josue Bethsamitis.
19 Percussit autem de viris Bethsamitibus, eo
quod vidissent arcam Domini : & percussit de
populo septuaginta viros, & quinquaginta
millia plebis. Luxitque populus, eo quod Dominus
percussisset plebem plaga magna.
20 Et dixerunt viri Bethsamitæ : Quis poterit
stare in conspectu Domini Dei sancti hujus? &
ad quem ascendet a nobis?
21 Miseruntque nuntios ad habitatores Cariathiarim,
dicentes : Reduxerunt Philisthiim
arcam Dñi, descẽdite, & reducite eam ad vos.

CAPUT VII.

Reducitur arca in domum Abinadab in Gabaa, & Samuelis hortatu Israelitæ ad Dominum conversi, Philisthæos vicerunt, orante pro ipsis Samuele.

1 VEnerunt ergo viri Cariathiarim, & re- A
duxerunt arcam Domini, & intulerunt
eam in domum Abinadab in Gabaa : Elea-
zarum.

zarum autem filium ejus sanctificaverunt, ut custodiret arcam Domini.

2 Et factum est, ex qua die mansit arca Domini in Cariathiarim, multiplicati sunt dies (erat quippe jam annus vigesimus). & requievit omnis domus Israel post Dominum.

3 Ait autem Samuel ad universam domum
ut. Israel, dicens: * Si in toto corde vestro rever-
13. timini ad Dominum, auferte deos alienos de
th. medio vestri, Baalim & Astaroth: & prapara-
12. te corda vestra Domino, & servite ei soli, & eruat vos de manu Philisthiim.

B 4 Abstulerunt ergo filii Israel Baalim & Astaroth, & servierunt Domino soli.

5 Dixit autem Samuel: Congregate universũ Israel in Masphath, ut orẽ pro vobis Dominũ.

6 Et convenerunt in Masphath: hauseruntque aquam, & effuderunt in conspectu Domini, & jejunaverunt in die illa, atque dixerunt ibi: Peccavimus Domino. Judicavitque Samuel filios Israel in Masphath.

7 Et audierunt Philisthiim quod congregati essent filii Israel in Masphath, & ascenderunt satrapæ Philisthinorum ad Israel. Quod cum audissent filii Israel, timuerunt a facie Philisthinorum.

C 8 Dixeruntque ad Samuelem: Ne cesses pro nobis clamare ad Dominum Deum nostrum, ut salvet nos de manu Philisthinorum.

9 Tulit autem Samuel agnum lactentem unũ, & obtulit illum holocaustum integrum Domino: & clamavit Samuel ad Dominum pro Israel, & exaudivit eum Dominus.

10 Factum est autem, cum Samuel offerret holocaustum, Philisthiim iniere prælium contra Israel: intonuit autem Dominus fragore magno in die illa super Philisthiim, & exterruit eos, & cæsi sunt a facie Israel.

ccli 11 *Egressique viri Israel de Masphath, perse-
cuti sunt Philisthæos, & percusserunt eos, usque ad locum qui erat subter Bethchar.

12 Tulit autem Samuel lapidem unum, & posuit eum inter Masphath & inter Sen: & vocavit nomen loci illius, Lapis adjutorii. Dixitque: Hucusque auxiliatus est nobis Dominus.

13 Et humiliati sunt Philisthiim, nec apposuerunt ultra ut venirent in terminos Israel. Facta est itaque manus Domini super Philisthæos, cunctis diebus Samuelis.

14 Et redditæ sunt urbes, quas tulerant Philisthiim ab Israel, Israeli, ab Accaron usque Geth, & terminos suos: liberavitque Israel de manu Philisthinorum, eratque pax inter Israel & Amorrhæum.

15 Judicabit quoque Samuel Israelem cunctis diebus vitæ suæ:

16 Et ibat per singulos annos circuiens Bethel & Galgala & Masphath, & judicabat Israelem in supradictis locis.

17 Revertebaturque in Ramatha: ibi enim erat domus ejus, & ibi judicabat Israelem: ædificavit etiam ibi altare Domino.

C A P U T VIII.

Filiis Samuelis ad avaritiam declinantibus petit populus sibi regem more Gentilium; quibus Samuel, jubente Domino, durum jus regis prædicit; sed non auditur.

A 1 FActum est autem cum senuisset Samuel, posuit filios suos judices in Israel.

2 Fuitque nomen filii ejus primogeniti Joel: & nomen secundi Abia, judicum in Bersabee.

3 Et non ambulaverunt filii illius in viis ejus: sed declinaverunt post avaritiam, acceperuntque munera, & perverterunt judicium.

4 Congregati ergo universi majores natu Israel, venerunt ad Samuelem in Ramatha.

5 Dixeruntque ei: Ecce tu senuisti, & filii * Osee
tui non ambulant in viis tuis: * constitue no- 13.
bis regem, ut judicet nos, sicut & universæ c. 10.
habent nationes.

6 Displicuit sermo in oculis Samuelis, eo quod B
dixissent: Da nobis regem, ut judicet nos. Et Act.
oravit Samuel ad Dominum. 13.

7 Dixit autem Dominus ad Samuelem: Audi c. 11.
vocem populi in omnibus quæ loquuntur tibi: non enim te abjecerunt, sed me, ne regnem super eos.

8 Juxta omnia opera sua, quæ fecerunt à die qua eduxi eos de Ægypto usque ad diem hanc: sicut dereliquerunt me, & servierunt diis alienis, sic faciunt etiam tibi.

9 Nunc ergo vocem eorum audi: verumtamen contestare eos, & prædic eis jus regis, qui regnaturus est super eos.

10 Dixit itaque Samuel omnia verba Domini ad populum, qui petierat à se regem,

11 Et ait: Hoc erit jus regis, qui imperaturus est vobis: Filios vestros tollet, & ponet in C
curribus suis, facietque sibi equites & præcursores quadrigarum suarum,

12 Et constituet sibi tribunos, & centuriones, & aratores agrorum suorum, & messores segetum, & fabros armorum & curruũm suorum.

13 Filias quoque vestras faciet sibi unguentarias, & focarias, & panificas:

14 Agros quoque vestros, & vineas, & oliveta optima tollet, & dabit servis suis.

15 Sed & segetes vestras, & vinearum reditus addecimabit, ut det eunuchis & famulis suis.

16 Servos etiam vestros, & ancillas, & juvenes optimos, & asinos auferet, & ponet in opere suo.

17 Greges quoque vestros addecimabit, vosque eritis ei servi.

18 Et clamabitis in die illa à facie regis ve- D
stri, quem elegistis vobis: & non exaudiet vos Dñs in die illa, quia petistis vobis regem.

19 Noluit autem populus audire vocem Samuelis, sed dixerunt: Nequaquam: rex enim erit super nos,

20 Et erimus nos quoque sicut omnes gentes: & judicabit nos rex noster, & egredietur ante nos, & pugnabit bella nostra pro nobis.

21 Et audivit Samuel omnia verba populi, & locutus est ea in auribus Domini.

22 Dixit autem Dominus ad Samuelem: Audi vocem eorum, & constitue super eos regem. Et ait Samuel ad viros Israel: Vadat unusquisque in civitatem suam.

C A P U T IX.

Stirps Saulis, qui quærendo patris asinas pervenit ad Samuelem, cui revelatur ungendus rex, cum quo pransus est, ac nocte hospitio receptus.

1 ET erat vir de Benjamin nomine Cis, fi- A
lius Abiel, filii Seror, filii Bechorath, filii Aphia, filii viri Jemini, fortis robore.

2 Et erat ei filius vocabulo Saul, electus & bonus;

bonus: & non erat vir de filiis Israel melior illo. ab humero & sursum eminebat super omnem populum.

3 Perierant autem asinæ Cis patris Saul, & dixit Cis ad Saul filium suum: Tolle tecum unum de pueris, & consurgens vade, & quære asinas. Qui cum transiissent per montem Ephraim.

4 Et per Terram Salisa, & non invenissent, transierunt etiam per Terram Salim, & non erant. sed & per Terram Jemini, & minime repererunt.

5 Cum autem venissent in Terram Suph, dixit Saul ad puerum qui erat cum eo: Veni & revertamur, ne forte dimiserit pater meus asinas, & solicitus sit pro nobis.

6 Qui ait ei: Ecce vir Dei est in civitate hac, vir nobilis: omne quod loquitur, sine ambiguitate venit. nunc ergo eamus illuc, si forte indicet nobis de via nostra, propter quam

B venimus.

7 Dixitque Saul ad puerum suum: Ecce ibimus: quid feremus ad virum Dei? panis defecit in sitarciis nostris: & sportulam non habemus, ut demus homini Dei, nec quidquam aliud.

8 Rursum puer respondit Sauli, & ait: Ecce inventa est in manu mea quarta pars stateris argenti, demus homini Dei, ut indicet nobis viam nostram.

9 (Olim in Israel sic loquebatur unusquisque vadens consulere Deum: Venite, & eamus ad Videntem. Qui enim Propheta dicitur hodie, vocabatur olim Videns.)

10 Et dixit Saul ad puerum suum: Optimus sermo tuus. Veni, eamus. Et ierunt in civitatem, in qua erat vir Dei.

11 Cumque ascenderent clivum civitatis, invenerunt puellas egredientes ad hauriendam aquam, & dixerunt eis: Num hic est Videns?

12 Quæ respondentes, dixerunt illis: Hic est: ecce ante te, festina nunc: hodie enim venit in civitatem, quia sacrificium est hodie populi in excelso.

13 Ingredientes urbem, statim invenietis eum antequam ascendat excelsum ad vescendum. neque enim comesurus est populus donec ille veniat: quia ipse benedicit hostiæ, & deinceps comedunt qui vocati sunt. Nunc ergo conscendite, quia hodie reperietis eum.

14 Et ascenderunt in civitatem. Cumque illi ambularent in medio urbis, apparuit Samuel egrediens obviam eis, ut ascenderet in

C excelsum.

* Act. 13. c. 21. 15 * Dominus autem revelaverat auriculam Samuelis ante unam diem quam veniret Saul, dicens:

16 Hac ipsa hora, quæ nunc est, cras mittam virum ad te de Terra Benjamin, & unges eum ducem super populum meum Israel: & salvabit populum meum de manu Philisthinorum: quia respexi populum meum, venit enim clamor eorum ad me.

17 Cumque aspexisset Samuel Saulem, Dominus dixit ei: Ecce, vir, quem dixeram tibi, iste dominabitur populo meo.

18 Accessit autem Saul ad Samuelem in medio portæ, & ait: Indica, oro, mihi, ubi est domus Videntis.

19 Et respondit Samuel Sauli dicens: Ego sum Videns. ascende ante me in excelsum, ut comedatis mecum hodie, & dimittam te mane: & omnia quæ sunt in corde tuo, indicabo tibi.

20 Et de asinis, quas nudiustertius perdidisti, ne solicitus sis, quia inventæ sunt. Et cujus erunt optima quæque Israel? nonne tibi & omni domui patris tui?

21 Respondens autem Saul, ait: Numquid non filius Jemini ego sum, de minima tribu Israel, & cognatio mea novissima inter omnes familias de tribu Benjamin? quare ergo locutus es mihi sermonem istum?

22 Assumens itaque Samuel Saulem, & puerum ejus, introduxit eos in triclinium, & dedit eis locum in capite eorum, qui fuerant invitati. erant enim quasi triginta viri. D

23 Dixitque Samuel coco: Da partem, quam dedi tibi, & præcepi ut reponeres seorsum apud te.

24 Levavit autem cocus armum, & posuit ante Saul. Dixitque Samuel: Ecce quod remansit, pone ante te, & comede: quia de industria servatum est tibi, quando populum vocavi. Et comedit Saul cum Samuele in die illa.

25 Et descenderunt de excelso in oppidum, & locutus est cum Saule in solario: stravitque Saul in solario, & dormivit.

26 Cumque mane surrexissent, & jam elucesceret, vocavit Samuel Saulem in solario, dicens: Surge, & dimittam te. Et surrexit Saul: egressique sunt ambo, ipse videlicet, & Samuel.

27 Cumque descenderent in extrema parte civitatis, Samuel dixit ad Saul: Dic puero ut antecedat nos, & transeat: tu autem subsiste paulisper, ut indicem tibi verbum Domini.

CAPUT X.

Ungitur Saul in regem à Samuele datis ac succedentibus signis, prophetat inter prophetas, & missis sortibus à Samuele confirmatur in regem: lex regni in libro scripta coram Domino reponitur.

1 Tulit * autem Samuel lenticulam olei, A & effudit super caput ejus, & deosculatus est eum, & ait: Ecce, unxit te Dominus super hæreditatem suam in principem, & liberabis populum suum de manibus inimicorum ejus, qui in circuitu ejus sunt. Et hoc tibi signum, quia unxit te Deus in principem. * Act. 13. c. 21.

2 Cum abieris hodie a me, invenies duos viros juxta sepulchrum Rachel in finibus Benjamin, in Meridie, dicentque tibi: Inventæ sunt asinæ, ad quas ieras perquirendas: & intermissis pater tuus asinis, solicitus est pro vobis, & dicit: Quid faciam de filio meo?

3 Cumque abieris inde, & ultra transieris, & veneris ad quercum Thabor, invenient te ibi tres viri ascendentes ad Deum in Bethel, unus portans tres hœdos, & alius tres tortas panis, & alius portans lagenam vini.

4 Cumque te salutaverint, dabunt tibi duos panes, & accipies de manu eorum.

5 Post hæc venies in collem Dei, ubi est statio Philisthinorum: & cum ingressus fueris ibi urbem, obvium habebis gregem prophetarum descendentium de excelso, & ante eos psalterium & tympanum, & tibiam, & citharam, ipsosque prophetantes. A

6 Et insiliet in te Spiritus Domini, & prophetabis

tabis cum eis, & mutaberis in virum alium.
7 Quando ergo evenerint signa hæc omnia
tibi, fac quæcumque invenerit manus tua, quia
Dominus tecum est:
8 Et descendes ante me in Galgala, (ego
quippe descendam ad te) ut offeras oblatio-
nem, & immoles victimas pacificas: septem
diebus expectabis, donec veniam ad te, &
ostendam tibi quid facias.
9 Itaque cum avertisset humerum suum ut
abiret à Samuele, immutavit ei Deus cor aliud,
& venerunt omnia signa hæc in die illa.
10 Veneruntque ad prædictum collem, & ec-
ce cuneus prophetarum obvius ei: & insiluit
super eum Spiritus Domini, & prophetavit in
medio eorum.
11 Videntes autem omnes qui noverant eum
heri & nudiustertius, quod esset cum prophe-
tis, & prophetaret, dixerunt ad invicem: Quæ-
nam res accidit filio Cis? num & Saul inter
prophetas?
C 12 Responditque alius ad alterum, dicens:
*Infra Et quis pater eorum? propterea versum est in
19.d.24 proverbium: * Num & Saul inter prophetas?
13 Cessavit autem prophetare, & venit ad
excelsum.
14 Dixitque patruus Saul ad eum, & ad pue-
rum ejus: Quo abistis? Qui responderunt: Quæ-
rere asinas: quas cum non reperissemus, veni-
mus ad Samuelem.
15 Et dixit ei patruus suus: Indica mihi quid
dixerit tibi Samuel.
16 Et ait Saul ad patruum suum: Indicavit
nobis quia inventæ essent asinæ. De sermone
autem regni non indicavit ei quem locutus
fuerat ei Samuel.
17 Et convocavit Samuel populum ad Do-
minum in Maspha:
18 Et ait ad filios Israel: Hæc dicit Dominus
Deus Israel: Ego eduxi Israel de Ægypto, &
erui vos de manu Ægyptiorum, & de manu
omnium regum qui affligebant vos.
19 Vos autem hodie projecistis Deum ve-
strum, qui solus salvavit vos de universis ma-
lis & tribulationibus vestris: & dixistis: * Ne- *Supra
quaquam: sed regem constitue super nos. Nunc 8.d.19.
ergo state coram Domino per tribus vestras, & D
per familias.
20 Et applicuit Samuel omnes tribus Israel,
& cecidit sors tribus Benjamin.
21 Et applicuit tribum Benjamin, & cogna-
tiones ejus, & cecidit cognatio Metri, & per-
venit usque ad Saul filium Cis. Quæsierunt er-
go eum, & non est inventus.
22 Et consuluerunt post hæc Dominum,
utrumnam venturus esset illuc. Responditque
Dominus: Ecce absconditus est domi.
23 Cucurrerunt itaque & tulerunt eum inde,
stetitque in medio populi, & altior fuit univer-
so populo ab humero & sursum.
24 Et ait Samuel ad omnem populum: Certe
videtis quem elegit Dominus, quoniam non sit
similis illi in omni populo. Et clamavit omnis
populus, & ait: Vivat Rex.
25 Locutus est autem Samuel ad populum le-
gem regni, & scripsit in libro, & reposuit co-
ram Domino: & dimisit Samuel omnem popu-
lum, singulos in domum suam.
26 Sed & Saul abiit in domum suam in Ga-
baa: & abiit cum eo pars exercitus, quorum
tetigerat Deus corda.
27 Filii vero Belial dixerunt: Num salvare
nos poterit iste? Et despexerunt eum, & non
attulerunt ei munera: ille vero dissimulabat se
audire.

CAPUT XI.

*Saul, irruente in ipsum Spiritu Domini, divisis-
que suis bobus populum ad bellum convocat,
vincitque Naas regem Ammonitarum, libe-
ratis viris Jabes Galaad, & regnum eius in-
stauratur in Galgala.*

1 ET factum est quasi post mensem, ascen-
dit Naas Ammonites, & pugnare cœpit A
adversum Jabes Galaad. Dixeruntque om-
nes viri Jabes ad Naas: Habeto nos fœderatos
& serviemus tibi.

2 Et respondit ad eos Naas Ammonites : In
hoc feriam vobiscum fœdus, ut eruam omnium
vestrum oculos dextros, ponamque vos oppro-
brium in universo Israel.
3 Et dixerunt ad eum seniores Jabes: Conce-
de nobis septem dies, ut mittamus nuntios ad
universos terminos Israel : & si non fuerit qui
defendat nos, egrediemur ad te.
B 4 Venerunt ergo nuntii in Gabaa Saulis : &
locuti sunt verba hæc, audiente populo : & le-
vavit omnis populus vocem suam, & flevit.
5 Et ecce Saul veniebat, sequens boves de
agro, & ait: Quid habet populus quod plorat?
Et narraverunt ei verba virorum Jabes.
6 Et insilivit Spiritus Domini in Saul, cum
audisset verba hæc, & iratus est furor ejus
nimis.
7 Et assumens utrumque bovem, concidit in
frusta, misitque in omnes terminos Israel per
manum nuntiorum, dicens : Quicumque non
exierit, & secutus fuerit Saul & Samuel, sic fiet
C bobus ejus. Invasit ergo timor Domini popu-
lum, & egressi sunt quasi vir unus.
8 Et recensuit eos in Bezech : fueruntque fi-
liorum Israel trecenta millia : virorum autem
Juda triginta millia.
9 Et dixerunt nuntiis, qui venerant : Sic di-
cetis viris, qui sunt in Jabes Galaad : Cras erit
vobis salus, cum incaluerit sol. Venerunt er-
go nuntii, & annuntiaverunt viris Jabes : qui
lætati sunt.
10 Et dixerunt: Mane exibimus ad vos: & fa-
cietis nobis omne quod placuerit vobis.
D 11 Et factum est, cum dies crastinus venisset,
constituit Saul populum in tres partes : & in-
gressus est media castra in vigilia matutina, &
percussit Ammon usque dum incalesceret dies:
reliqui autem dispersi sunt, ita ut non relinque-
rentur in eis duo pariter.
*Supr. 12 Et ait populus ad Samuelem: *Quis est iste
19.d.27 qui dixit : Saul non regnabit super nos ? Date
viros, & interficiemus eos.
13 Et ait Saul : Non occidetur quisquam in
die hac, quia hodie fecit Dominus salutem in
Israel.
14 Dixit autem Samuel ad populum : Veni-
te, & eamus in Galgala, & innovemus ibi
regnum.
15 Et perrexit omnis populus in Galgala, &
fecerunt ibi regem Saul coram Domino in
Galgala, & immolaverunt ibi victimas pacifi-
cas coram Domino. Et lætatus est ibi Saul, &
cuncti viri Israel nimis.

CAPUT XII.

*Samuel populi iudicio probatus innocens, Is-
raelem ingratitudinis erga Deum arguit, da-
tis è cælo signis dicta sua confirmat, horta-
turque ut Domino adhæreant, non cessans pro
ipsis orare.*

A 1 Dixit autem Samuel ad universum Is-
rael: Ecce audivi vocem vestram, juxta
omnia quæ locuti estis ad me, & constitui su-
per vos regem.
2 Et nunc rex graditur ante vos : ego au-
tem senui, & incanui : porrò filii mei vobis-
cum sunt : itaque conversatus coram vobis ab
*Eccli adolescentia mea usque ad hanc diem, ecce
40. d. præsto sum.
21. 3 * Loquimini de me coram Domino, & co-
ram christo eius, utrum bovem cujusquam tu-
lerim, aut asinum : si quempiam calumniatus
sum, si oppressi aliquem, si de manu cujusquam
munus accepi : & contemnam illud hodie, re-
stituamque vobis.
4 Et dixerunt : Non es calumniatus nos, ne-
que oppressisti, neque tulisti de manu alicujus
quippiam.
5 Dixitque ad eos : Testis est Dominus ad-
versum vos, & testis christus ejus in die hac,
quia non inveneritis in manu mea quippiam.
Et dixerunt : Testis.
6 Et ait Samuel ad populum : Dominus, qui fe-
cit Moysen & Aaron, & eduxit patres nostros
de terra Ægypti.
7 Nunc ergo state, ut judicio contendam ad- B
versum vos coram Domino, de omnibus mi-
sericordiis Domini, quas fecit vobiscum, &
cum patribus vestris :
8 * Quo modo Jacob ingressus est in Ægy- * Gen.
ptum, & clamaverunt patres vestri ad Domi- 46. a. 5.
num : & misit Dominus Moysen & Aaron, &
eduxit patres vestros de Ægypto : & colloca-
vit eos in loco hoc.
9 Qui obliti sunt Domini Dei sui, * & tradidit *Iudic
eos in manu Sisaræ magistri militiæ Hasor, & 4. a. 1.
in manu Philisthinorum, & in manu regis
Moab, & pugnaverunt adversum eos.
10 Postea autem clamaverunt ad Dominum,
& dixerunt : Peccavimus, quia dereliquimus
Dominum, & servivimus Baalim & Astaroth :
nunc ergo erue nos de manu inimicorum no-
strorum, & serviemus tibi.
11 * Et misit Dominus Jerobaal, & Badan, & *Iudic
Jephte, & Samuel, & eruit vos de manu inimi- 6. c. 14.
corum vestrorum per circuitum, & habitastis
confidenter.
12 Videntes autem quod Naas rex filiorum C
Ammon venisset adversum vos, dixistis mihi :
* Nequaquam, sed rex imperabit nobis : cum *Supr.
Dominus Deus vester regnaret in vobis. 8. d. 19.
13 Nunc ergo præsto est rex vester, quẽ ele- & 10.
gistis & petistis: ecce dedit vobis Dñs regem. c. 19.
14 Si timueritis Dominum, & servieritis ei, &
audieritis vocem ejus, & non exasperaveritis
os Domini: eritis & vos, & rex qui imperat vo-
bis, sequentes Dominum Deum vestrum.
15 Si autem non audieritis vocem Domini,
sed exasperaveritis sermones ejus, erit manus
Domini super vos, & super patres vestros.
16 Sed & nunc state, & videte rem istam
grandem, quam facturus est Dominus in con-
spectu vestro.
17 Numquid non messis tritici est hodie? in-
vocabo Dominum, & dabit voces & pluvias :
& scietis, & videbitis, quia grande malum fe-
ceritis vobis in conspectu Domini, petentes su-
per vos regem.
18 Et clamavit Samuel ad Dominum, & de- D
dit Dominus voces & pluvias in illa die.
19 Et timuit omnis populus nimis Dominum
& Samuelem, & dixit universus populus ad Sa-
muelem : Ora pro servis tuis ad Dominum
Deum tuum, ut non moriamur. addidimus enim
universis peccatis nostris malum, ut peteremus
nobis regem.
20 Dixit autem Samuel ad populum : Nolite
timere, vos fecistis universum malum hoc : ve-
runtamen nolite recedere à tergo Domini, sed
ser-

servite Domino in omni corde vestro.
21 Et nolite declinare post vana, quæ non
proderunt vobis, neque eruent vos, quia vana
sunt.
22 Et non derelinquet Dominus populum suũ,
propter nomen suum magnum: quia juravit
Dominus facere vos sibi populum.
23 Absit autem a me hoc peccatum in Do-
minum, ut cessem orare pro vobis, & docebo
vos viam bonam & rectam.
24 Igitur timete Dominum, & servite ei in
veritate, & ex toto corde vestro; vidistis enim
magnifica quæ in vobis gesserit.
25 Quod si perseveraveritis in malitia: & vos
& rex vester pariter peribitis.

CAPUT XIII.

*Victi à Saule Philisthæi maximo apparatu ad-
versus Israelem armantur; territi Hebræi in
antris latitant: & Saul quia non expectato
Samuelis adventu obtulit holocaustum, re-
probatus à Domino dicitur: de cautela Phili-
sthæorum ut Israelitæ armis spoliarentur.*

A 1 Filius unius anni erat Saul cum regnare
cœpisset, duobus autem annis regnavit
super Israel.
2 Et elegit sibi Saul tria millia de Israel: &
erant cum Saul duo millia in Machmas, & in
monte Bethel: mille autem cum Jonatha in
Gabaa Benjamin. Porrò cæterum populum re-
misit unumquemque in tabernacula sua.
3 Et percussit Jonathas stationem Philisthi-
norum, quæ erat in Gabaa. Quod cum audissent
Philisthiim, Saul cecinit buccina in omni ter-
ra, dicens: Audiant Hebræi.
4 Et universus Israel audivit hujuscemodi
famam: Percussit Saul stationem Philisthino-
rum: & erexit se Israel adversus Philisthiim.
Clamavit ergo populus post Saul in Galgala.
5 Et Philisthiim congregati sunt ad prælian-
dum contra Israel, triginta millia curruum, &
sex millia equitum, & reliquum vulgus, sicut
arena quæ est in littore maris plurima. Et
ascendentes castrametati sunt in Machmas ad
Orientem Bethaven.
6 Quod cum vidissent viri Israel se in arcto
positos, (afflictus enim erat populus) abscon-
derunt se in speluncis, & in abditis, in petris
quoque, & in antris, & in cisternis.
7 Hebræi autem transierunt Jordanem in
Terram Gad & Galaad. Cumque adhuc esset
B Saul in Galgala, universus populus perterritus
est, qui sequebatur eum.
8 Et expectavit septem diebus juxta placi-
tum Samuelis, & non venit Samuel in Galgala,
dilapsusque est populus ab eo.
9 Ait ergo Saul: Afferte mihi holocaustum,
& pacifica. Et obtulit holocaustum.
10 Cumque complesset offerens holocau-
stum, ecce Samuel veniebat: & egressus est Saul
obviam ei ut salutaret eum.
11 Locutusque est ad eum Samuel: Quid fe-
cisti? Respondit Saul: Quia vidi quod populus
dilaberetur à me, & tu non veneras juxta pla-
citos dies, porrò Philisthiim congregati fue-
rant in Machmas,
C 12 Dixi: Nunc descendent Philisthiim ad me
in Galgala, & faciem Domini non placavi.
Necessitate compulsus, obtuli holocaustum.
13 Dixitque Samuel ad Saul: Stulte egisti, nec
custodisti mandata Domini Dei tui, quæ præ-
cepit tibi. Quod si non fecisses, jam nunc præ-
parasset Dominus regnum tuum super Israel in
sempiternum,
14 Sed nequaquam regnum tuum ultra con- *Act.
surget. *Quæsivit Dominus sibi virum juxta cor 13.d.22.
suum: & præcepit ei Dominus ut esset dux su-
per populum suum, eo quod non servaveris quæ
præcepit Dominus.
15 Surrexit autem Samuel, & ascendit de
Galgalis in Gabaa Benjamin. Et reliqui populi
ascenderunt post Saul obviam populo, qui ex-
pugnabant eos venientes de Galgala in Ga-
baa, in colle Benjamin. Et recensuit Saul popu-
lum, qui inventi fuerant cum eo, quasi sexcen-
tos viros.
16 Et Saul & Jonathas filius ejus, populusque
qui inventus fuerat cum eis, erat in Gabaa Be-
njamin: porrò Philisthiim consederant in
Machmas.
17 Et egressi sunt ad præliandum de castris B
Philisthinorum tres cunei. Unus cuneus perge-
bat contra viam Ephra ad Terram Sual.
18 Porrò alius ingrediebatur per viam Beth-
horon, tertius autem verterat se ad iter ter-
mini imminentis valli Seboim contra deser-
tum.
19 Porrò faber ferrarius non inveniebatur
in omni terra Israel. caverant enim Phili-
sthiim, ne forte facerent Hebræi gladium aut
lanceam.
20 Descendebat ergo omnis Israel ad Phili-
sthiim, ut exacueret unusquisque vomerem
suum, & ligonem, & securim, & sarculum.
21 Retusæ itaque erant acies vomerum, & li-
gonum, & tridentum, & securium, usque ad sti-
mulum corrigendum.
22 Cumque venisset dies prælii, non est in-
ventus ensis & lancea in manu totius populi,
qui erat cum Saule & Jonatha, excepto Saul
& Jonatha filio ejus.
23 Egressa est autem statio Philisthiim, ut
transcenderet in Machmas,

CAPUT XIV.

*Jonathas Domino fidens, cum armigero suo
Philisthæos dispersit; verum, post victoriam,
melle gustato, contra patris prohibitionem
quam ignorabat, populi auxilio vix mortem
evasit.*

1 Et accidit quadam die ut diceret Jona- A
thas filius Saul ad adolescentem armi-
gerum suum: Veni, & transeamus ad stationem
Philisthinorum, quæ est trans locum illum. Pa-
tri autem suo hoc ipsum non indicavit.
2 Porrò Saul morabatur in extrema parte
Gabaa, sub malogranato, quæ erat in Magron:
& erat populus cum eo quasi sexcentorum vi-
rorum.
3 Et Achias filius Achitob fratris Ichabod fi-
lii Phinees, *qui ortus fuerat ex Heli sacerdote *Supra
Domini in Silo, portabat ephod. Sed & popu- 4.d.11.
lus ignorabat quo isset Jonathas.
4 Erant autem inter ascensus, per quos nite-
batur Jonathas transire ad stationem Phili-
sthinorum, eminentes petræ ex utraque parte,
& quasi in modum dentium scopuli hinc & in-
de prærupti, nomen uni Boses, & nomen alteri
Sene:
5 Unus scopulus prominens ad Aquilonem

ex adverso Machmas, & alter ad meridiem contra Gabaa.

6 Dixit autem Jonathas ad adolescentem armigerum suum: Veni transeamus ad stationem incircumcisorum horum, si forte faciat Dominus pro nobis: quia non est Domino difficile salvare, vel in multis, vel in paucis.

7 Dixitque ei armiger suus: Fac omnia quæ placent animo tuo: perge quo cupis, & ero tecum ubicumque volueris.

8 Et ait Jonathas: Ecce nos transimus ad viros istos. Cumque apparuerimus eis,

9 Si taliter locuti fuerint ad nos: manete donec veniamus ad vos: stemus in loco nostro, nec ascendamus ad eos.

10 Si autem dixerint: Ascendite ad nos: ascendamus, quia tradidit eos Dominus in manibus nostris: hoc erit nobis signum.

11 Apparuit igitur uterque stationi Philisthinorum: dixeruntque Philisthiim: En Hebræi egrediuntur de cavernis, in quibus absconditi fuerant.

12 Et locuti sunt viri de statione ad Jonatham, & ad armigerum ejus, dixeruntq; Ascendite ad nos, & ostendemus vobis rem. Et ait Jonathas ad armigerum suum: Ascendamus, sequere me: * tradidit enim Dominus eos in manus Israel.

*1 Machab. 4 d. 10.

13 Ascendit autem Jonathas manibus & pedibus reptans, & armiger ejus post eum. Itaque alij cadebant ante Jonatham, alios armiger ejus interficiebat sequens eum.

C 14 Et facta est plaga prima, qua percussit Jonathas & armiger ejus, quasi viginti virorum, in media parte jugeri, quam par boum in die arare consuevit.

15 Et factum est miraculum in castris, per agros: sed & omnis populus stationis eorum, qui ierant ad prædandum, obstupuit, & conturbata est terra: & accidit quasi miraculum a Deo.

16 Et respexerunt speculatores Saul, qui erant in Gabaa Benjamin, & ecce multitudo prostrata, & huc illucque diffugiens.

17 Et ait Saul populo, qui erat cum eo: Requirite, & videte quis abierit ex nobis. Cumque requisissent, repertum est non adesse Jonathan, & armigerum ejus.

18 Et ait Saul ad Achiam: Applica arcam Dei. (Erat enim ibi arca Dei in die illa cum filiis Israel.)

19 Cumque loqueretur Saul ad sacerdotem, tumultus magnus exortus est in castris Philisthinorum: crescebatque paulatim, & clarius resonabat. Et ait Saul ad sacerdotem: Contrahe manum tuam.

20 Conclamavit ergo Saul, & omnis populus qui erat cum eo, & venerunt usque ad locum certaminis; & ecce versus fuerat gladius uniuscuiusque ad proximum suum; & cædes magna nimis.

D 21 Sed & Hebræi qui fuerant cum Philisthiim heri & nudiustertius, ascendebantque cum eis in castris, reversi sunt ut essent cum Israel, qui erant cum Saul & Jonatha.

22 Omnes quoque Israelitæ qui se absconderant in monte Ephraim, audientes quod fugissent Philisthæi, sociaverunt se cum suis in prælio. Et erant cū Saul, quasi decem millia virorum,

23 Et salvavit Dominus in die illa Israel. pugna autem pervenit usque ad Bethaven.

24 Et viri Israel sociati sunt sibi in die illa: adjuravit autem Saul populum, dicens: Maledictus vir, qui comederit panem usque ad vesperam, donec ulciscar de inimicis meis. Et non manducavit universus populus panem:

25 Omneque terræ vulgus venit in saltum, in quo erat mel super faciem agri.

26 Ingressus est itaque populus saltum, & apparuit fluens mel, nullusque applicuit manū ad os suum. timebat enim populus juramentum,

27 Porrò Jonathas non audierat cum adjuraret pater ejus populum: extenditque summitatem virgæ, quam habebat in manu, & intinxit in favum mellis: & convertit manum suam ad os suum, & illuminati sunt oculi ejus.

28 Respondensque unus de populo, ait: Jurejurando constrinxit pater tuus populum, dicens: Maledictus vir, qui comederit panem hodie. (defecerat autem populus.)

29 Dixitque Jonathas: Turbavit pater meus terram: vidistis ipsi quia illuminati sunt oculi mei, eo quod gustaverim paululū de melle isto: E

30 Quantò magis si comedisset populus de præda inimicorum suorum, quam reperit? nonne major plaga facta fuisset in Philisthiim?

31 Percusserunt ergo in die illa Philisthæos à Machmis usque in Ajalon. Defatigatus est autem populus nimis.

32 Et versus ad prædam, tulit oves, & boves, & vitulos, & mactaverunt in terra: comeditque populus cum sanguine.

33 Nuntiaverunt autem Sauli dicentes, quod populus peccasset Domino, comedens cum sanguine. Qui ait: Prævaricati estis, volvite ad me jam nunc saxum grande.

34 Et dixit Saul: Dispergimini in vulgus, & dicite eis, ut adducat ad me unusquisque bovem suum & arietem, & occidite super istud, & vescimini, & non peccabitis Domino comedentes cum sanguine. Adduxit itaque omnis populus unusquisque bovem in manu sua usque ad noctem: & occiderunt ibi.

35 Ædificavit autem Saul altare Dño: tuncque primum cœpit ædificare altare Domino.

36 Et dixit Saul: Irruamus super Philisthæos nocte, & vastemus eos usque dum illucescat mane, nec relinquamus ex eis virum. Dixitque populus: Omne quod bonum videtur in oculis tuis, fac. Et ait sacerdos: Accedamus huc ad Deum. F

37 Et consuluit Saul Dominum: Num persequar Philisthiim? si trades eos in manus Israel? Et non respondit ei in die illa.

38 Dixitque Saul: Applicate huc universos angulos populi: & scitote, & videte, per quem acciderit peccatum hoc hodie.

39 Vivit Dominus salvator Israel, quia si per Jonathan filium meum factum est, absque retractatione morietur. Ad quod nullus contradixit ei de omni populo.

40 Et ait ad universum Israel: Separamini vos in partem unam, & ego cum Jonatha filio meo ero in parte altera. Responditque populus ad Saul: Quod bonum videtur in oculis tuis, fac.

41 Et dixit Saul ad Dominum Deum Israel: Domine Deus Israel da indicium quid est quod

on

non responderis servo tuo hodie? Si in me, aut in Jonatha filio meo, est iniquitas hæc, da ostensionem: aut si hæc iniquitas est in populo tuo, da sanctitatem. Et deprehensus est Jonathas & Saul, populus autem exivit.

42 Et ait Saul: Mittite sortem inter me, & inter Jonatham filium meum. Et captus est Jonathas.

43 Dixit autem Saul ad Jonatham: Indica mihi quid feceris? Et indicavit ei Jonathas, & ait: Gustans gustavi in summitate virgæ, quæ erat in manu mea paululum mellis, & ecce ego morior.

44 Et ait Saul: Hæc faciat mihi Deus, & hæc
G addat, quia morte morieris Jonatha.

45 Dixitque populus ad Saul: Ergone Jonathas morietur; qui fecit salutem hanc magnam in Israel? hoc nefas est: vivit Dominus, si ceciderit capillus de capite ejus in terram, quia cum Deo operatus est hodie. Liberavit ergo populus Jonatham, ut non moreretur.

46 Recessitque Saul, nec persecutus est Philisthiim: porrò Philisthiim abierunt in loca sua.

47 Et Saul, confirmato regno super Israel, pugnabat per circuitum aduersum omnes inimicos eius, contra Moab, & filios Ammon, & Edom, & reges Soba, & Philisthæos: & quocumque se verterat, superabat.

48 Congregatoque exercitu, percussit Amalec, & eruit Israel de manu vastatorum ejus.

49 Fuerunt autem filii Saul, Jonathas, & Jessui, & Melchisua: & nomina duarum filiarum ejus, nomen primogenitæ Merob, & nomen minoris Michol.

50 Et nomen uxoris Saul, Achinoam filia Achimaas: & nomen principis militiæ ejus Abner, filius Ner, patruelis Saul.

51 Porro Cis fuit pater Saul, & Ner pater Abner, filius Abiel.

52 Erat autem bellum potens adversum Philisthæos omnibus diebus Saul. Nam quemcumque viderat Saul virum fortem, & aptum ad prælium, sociabat eum sibi.

CAPUT XV.

Saul missus à Domino ad delendum funditus Amalec, Agag eorum regem multamque prædam reservans, inobedientiæ arguitur, commendata obedientia, ideoque secundo reprobatus à regno rejicitur: interfectoque Agag, Saul reprobatus à Samuele lugetur.

A 1 ET dixit Samuel ad Saul: Me misit Dominus, ut ungerem te in regem super populum ejus Israel: nunc ergo audi vocem Domini:

2 Hæc dicit Dominus exercituum: Recensui quæcumque fecit Amalec Israeli, * quomodo
*Exod 17.c.8. restitit ei in via cum ascenderet de Ægypto.

3 Nunc ergo vade, & percute Amalec, & demolire universa ejus: non parcas ei, & non concupiscas ex rebus ipsius aliquid: sed interfice a viro usque ad mulierem, & parvulum atque lactentem, bovem & ovem, camelum & asinum.

4 Præcepit itaque Saul populo, & recensuit eos quasi agnos: ducenta millia peditum, & decem millia virorum Juda.

5 Cumque venisset usque ad civitatem Amalec, tetendit insidias in torrente.

B 6 Dixitque Saul Cinæo: Abite, recedite atque descendite ab Amalec: ne forte involvam te cum eo. tu enim fecisti misericordiam cum omnibus filiis Israel, cum ascenderent de Ægypto. Et recessit Cinæus de medio Amalec.

7 Percussitque Saul Amalec, ab Hevila, donec venias ad Sur, quæ est e regione Ægypti.

8 Et apprehendit Agag regem Amalec vivũ: omne autem vulgus interfecit in ore gladii.

9 Et pepercit Saul, & populus, Agag, & optimis gregibus ovium & armentorum, & vestibus & arietibus, & universis quę pulchra erant, nec voluerunt disperdere ea: quidquid vero vile fuit & reprobum, hoc demoliti sunt.

10 Factum est autem verbum Domini ad Samuel, dicens:

11 Pœnitet me quod constituerim Saul re- C
gem: quia dereliquit me, & verba mea opere non implevit. Contristatusque est Samuel, & clamavit ad Dominum tota nocte.

12 Cumque de nocte surrexisset Samuel, ut iret ad Saul mane, nuntiatum est Samueli, eo quod venisset Saul in Carmelum, & erexisset sibi fornicem triumphalem, & reversus transisset, descendissetque in Galgala. Venit ergo Samuel, & Saul offerebat holocaustum Domino, de initiis prædarum quæ attulerat ex Amalec.

13 Et cum venisset Samuel ad Saul, dixit ei Saul: Benedictus tu Domino, implevi verbum Domini.

14 Dixitque Samuel: Et quę est hæc vox gre- D
gum, quæ resonat in auribus meis, & armentorum, quam ego audio?

15 Et ait Saul: De Amalec adduxerunt ea: pepercit enim populus melioribus ovibus & armentis, ut immolarentur Domino Deo tuo, reliqua vero occidimus.

16 Ait autem Samuel ad Saul: Sine me, & & indicabo tibi quæ locutus sit Dominus ad me nocte. Dixitque ei: Loquere.

17 Et ait Samuel: Nonne cum parvulus esses in oculis tuis, caput in tribubus Israel factus es? unxitque te Dominus in regem super Israel,

18 Et misit te Dominus in viam, & ait: Vade, & interfice peccatores Amalec, & pugnabis contra eos usque ad internecionem eorum.

19 Quare ergo non audisti vocem Domini: sed versus ad prædam es, & fecisti malum in oculis Domini?

20 Et ait Saul ad Samuelem: immo audivi E
vocem Domini, & ambulavi in via per quam misit me Dominus, & adduxi Agag regem Amalec, & Amalec interfeci.

21 Tulit autem de præda populus oves & boves, primitias eorum quæ cæsa sunt, ut immolet Domino Deo suo in Galgalis.

22 Et ait Samuel: * Numquid vult Dominus *Eccl. 4.d.17.
holocausta & victimas, & non potius ut obe- Osee. 6.b.6.
diatur voci Domini? MELIOR est enim obe- Matt. 9.b.13.
dientia quam victimæ: & auscultare magis & 12.a.7.
quam offerre adipem arietum.

23 Quoniam quasi peccatum ariolandi est, repugnare: & quasi scelus idololatriæ, nolle acquiescere. Pro eo ergo quod abjecisti sermonem Domini, abiecit te Dominus ne sis rex.

24 Dixitque Saul ad Samuelem: Peccavi, quia prævaricatus sum sermonem Domini, & verba tua, timens populum, & obediens voci eorum.

25 Sed nunc porta, quæſo, peccatum meum, & revertere mecum, ut adorem Dominum.

26 Et ait Samuel ad Saul: Non revertar tecum, quia projeciſti ſermonem Domini, & projecit te Dominus ne ſis rex ſuper Iſrael.

27 Et converſus eſt Samuel ut abiret: ille autem apprehendit ſummitatem pallii ejus, quę & ſciſſa eſt.

*Infra 28. c. 17. 28 Et ait ad eum Samuel: * Scidit Dominus regnum Iſrael à te hodie, & tradit illud proximo tuo meliori te.

29 Porro Triumphator in Iſrael non parcet, & pœnitudine non flectetur: neque enim homo eſt ut agat pœnitentiam.

30 At ille ait: Peccavi: ſed nunc honora me coram ſenioribus populi mei, & coram Iſrael, & revertere mecum, ut adorem Dominum Deum tuum.

31 Reverſus ergo Samuel ſecutus eſt Saulem: & adoravit Saul Dominum.

32 Dixitque Samuel: Adducite ad me Agag regem Amalec. Et oblatus eſt ei Agag pinguiſſimus, & tremens. Et dixit Agag: Siccine ſeparat amara mors?

G 33 Et ait Samuel: Sicut fecit abſque liberis mulieres gladius tuus, ſic abſque liberis erit inter mulieres mater tua. Et in fruſta concidit eum Samuel coram Domino in Galgalis.

34 Abiit autem Samuel in Ramatha: Saul verò aſcendit in domum ſuam in Gabaa.

35 Et non vidit Samuel ultrà Saul uſque ad diem mortis ſuæ: verumtamen lugebat Samuel Saulem, quoniam Dominum pœnitebat quod conſtituiſſet eum regem ſuper Iſrael.

CAPUT XVI.

Reprobato Saule, David inter fratres minimus in regem ungitur: quo cithara pſallente coram Saule cum agitaretur ſpiritu malo, ille levius habebat.

A 1 Dixitque Dominus ad Samuelem: Uſquequo tu luges Saul, cum ego projecerim eum ne regnet ſuper Iſrael? Imple cornu tuũ oleo, & veni, ut mittã te ad Iſai Bethlehemitem: providi enim in filiis ejus mihi regem.

2 Et ait Samuel: Quo modo vadam? audiet enim Saul & interficiet me. Et ait Dominus: Vitulum de armento tolles in manu tua, & dices: Ad immolandum Domino veni.

3 Et vocabis Iſai ad victimam, & ego oſtendam tibi quid facias, & unges quemcumque monſtravero tibi.

4 Fecit ergo Samuel, ſicut locutus eſt ei Dominus. Venitque in Bethlehem: & admirati ſunt ſeniores civitatis, occurrentes ei, dixeruntque: Pacificuſne eſt ingreſſus tuus?

B 5 Et ait: Pacificus: ad immolandum Domino veni, ſanctificamini, & venite mecum ut immolem. Sanctificavit ergo Iſai & filios ejus, & vocavit eos ad ſacrificium.

6 Cumque ingreſſi eſſent, vidit Eliab, & ait: Num coram Domino eſt chriſtus ejus?

7 Et dixit Dominus ad Samuelem: Ne reſpicias vultum ejus, neque altitudinem ſtaturæ ejus: quoniam abjeci eum, nec juxta intuitum hominis ego judico: homo enim videt ea quæ

*Pſal. 7. c. 10. parent, * Dominus autem intuetur cor.

8 Et vocavit Iſai Abinadab, & adduxit eum coram Samuele. Qui dixit: Nec hunc elegit Dominus.

9 Adduxit autem Iſai Samma, de quo ait: Etiam hunc non elegit Dominus.

10 Adduxit itaque Iſai ſeptem filios ſuos coram Samuele: & ait Samuel ad Iſai: Non elegit Dominus ex iſtis.

11 Dixitque Samuel ad Iſai: Numquid jam completi ſunt filii? qui reſpondit: Adhuc reliquus eſt parvulus, & paſcit oves. Et ait Samuel ad Iſai: Mitte, & adduc eum: nec enim diſcumbemus prius quam huc ille veniat. C

12 Miſit ergo, & adduxit eum. Erat autem rufus, & pulcher aſpectu, decoraque facie. & ait Dominus: Surge, unge eum, ipſe eſt enim.

13 Tulit ergo Samuel cornu olei, & unxit eum in medio fratrum ejus: & * directus eſt Spiritus Domini a die illa in David, & deinceps: Surgenſque Samuel abiit in Ramatha. *2.Reg. 7. b. 8. Pſal. 77. g. 76. 88. c. 21. A. 13. 7. f. 46. & 13. c. 36.

14 Spiritus autem Domini receſſit a Saul, & exagitabat eum ſpiritus nequam, à Domino.

15 Dixeruntque ſervi Saul ad eum: Ecce ſpiritus Dei malus exagitat te.

16 Jubeat Dominus noſter, & ſervi tui qui coram te ſunt, quærent hominem ſcientem pſallere cithara, ut quando arripuerit te ſpiritus Domini malus, pſallat manu ſua, & levius feras.

17 Et ait Saul ad ſervos ſuos: Providete ergo mihi aliquem bene pſallentem, & adducite eum ad me.

18 Et reſpondens unus de pueris, ait: Ecce vidi filium Iſai Bethlehemitem ſcientem pſallere, & fortiſſimum robore, & virum bellicoſum, & prudentem in verbis, & virum pulchrum: & Dominus eſt cum eo. D

19 Miſit ergo Saul nuntios ad Iſai, dicens: Mitte ad me David filium tuum, qui eſt in paſcuis.

20 Tulit itaque Iſai aſinum plenum panibus, & lagenam vini, & hœdum de capris unum, & miſit per manum David filii ſui Sauli.

21 Et venit David ad Saul, & ſtetit coram eo: at ille dilexit eum nimis, & factus eſt ejus armiger.

22 Miſitque Saul ad Iſai dicens: Stet David in conſpectu meo: invenit enim gratiam in oculis meis.

23 Igitur quandocumque ſpiritus Domini malus arripiebat Saul, David tollebat citharam, & percutiebat manu ſua, & refocillabatur Saul, & levius habebat. recedebat enim ab eo ſpiritus malus.

CAPUT XVII.

Philiſthæis contra Iſraelem ad pugnam congregatis, Goliath gigantem in armis & fortitudine confidentem, ſola funda David occidit, præciſumque caput, diffuſis Philiſthæis, ad Saulem tulit.

1 Congregantes autem Philiſthiim agmina ſua in prælium, convenerunt in Socho Judæ: & caſtrametati ſunt inter Socho & Azeca, in finibus Dommim. A

2 Porro Saul & filii Iſrael congregati venerunt in Vallem terebinthi, & direxerunt aciem ad pugnandum contra Philiſthiim.

3 Et Philiſthiim ſtabant ſuper montem ex parte hac, & Iſrael ſtabat ſupra montem ex altera parte: valliſque erat inter eos.

4 Et egreſſus eſt vir ſpurius de caſtris Philiſthinorum, nomine Goliath, de Geth, altitu-

dinis ſex . . . .
5 Et caſſis ærea ſuper caput ejus, & lorica
ſquamata induebatur. porrò pondus loricæ
ejus, quinque millia ſiclorum æris erat:
6 Et ocreas æreas habebat in cruribus: &
clypeus æreus tegebat humeros ejus.
7 Haſtile autem haſtæ ejus, erat quaſi licia-
torium texentium. ipſum autem ferrum haſtæ
ejus, ſexcentos ſiclos habebat ferri: & armi-
ger ejus antecedebat eum.
8 Stansque clamabat adverſum phalangas
Iſrael, & dicebat eis: Quare veniſtis parati
ad prælium? Numquid ego non ſum Phili-
ſthæus, & vos ſervi Saul? Eligite ex vobis vi-
rum, & deſcendat ad ſingulare certamen.
B 9 Si quiverit pugnare mecum, & percuſſerit
me, erimus vobis ſervi: ſi autem ego præva-
luero, & percuſſero eum, vos ſervi eritis, &
ſervietis nobis.
10 Et aiebat Philiſthæus: Ego exprobravi
agminibus Iſrael hodie: Date mihi virum, &
ineat mecum ſingulare certamen.
11 Audiens autem Saul, & omnes Iſraelitæ,
ſermones Philiſthæi hujuſcemodi, ſtupebant,
& metuebant nimis.
12 David autem erat filius viri Ephratæi, de
quo * ſupra dictum eſt, de Bethlehem Juda:
*Supra 16, a. 10 cui nomen erat Iſai, qui habebat octo filios,
& erat vir in diebus Saul ſenex, & grandævus
inter viros.
13 Abierunt autem tres filii ejus majores poſt
Saul in prælium: & nomina trium filiorum
ejus, qui perrexerunt ad bellum, Eliab primo-
genitus, & ſecundus Abinadab, tertiuſque
Samma.
14 David autem erat minimus. Tribus ergo
majoribus ſecutis Saulem,
15 Abiit David, & reverſus eſt à Saul, ut pa-
ſceret gregem patris ſui in Bethlehem.
16 Procedebat vero Philiſthæus mane & ve-
ſpere, & ſtabat quadraginta diebus.
17 Dixit autem Iſai ad David filium ſuum:
Accipe fratribus tuis ephi polentæ, & decem
panes iſtos, & curre in caſtra ad fratres tuos,
18 Et decem formellas caſei has deferes ad C
tribunum: & fratres tuos viſitabis, ſi recte
agant. & cum quibus ordinati ſunt, diſce.
19 Saul autem, & illi, & omnes filii Iſrael in
Valle terebinthi pugnabant adverſum Phili-
ſthiim.
20 Surrexit itaque David mane, & commen-
davit gregem cuſtodi: & onuſtus abiit, ſicut
præceperat ei Iſai. & venit ad locum Magala,
& ad exercitum, qui egreſſus ad pugnam vo-
ciferatus erat in certamine.
21 Direxerat enim aciem Iſrael, ſed & Phi-
liſthiim ex adverſo fuerant præparati.
22 Derelinquens ergo David vaſa quæ attu-
lerat, ſub manu cuſtodis ad ſarcinas, cucurrit
ad locum certaminis, & interrogabat ſi omnia
recte agerentur erga fratres ſuos.
23 Cumque adhuc ille loqueretur eis, appa-
ruit vir ille ſpurius aſcendens, Goliath nomi-
ne, Philiſthæus, de Geth, de caſtris Philiſthi-
norum: & loquente eo hæc eadem verba au-
divit David.
24 Omnes autem Iſraelitæ, cum vidiſſent
virum, fugerunt a facie ejus, timentes eum
valde.
25 Et dixit unus quiſpiam de Iſrael: Num
vidiſtis virum hunc qui aſcendit? ad expro-
brandum enim Iſraeli aſcendit. Virum ergo
qui percuſſerit eum, ditabit rex divitiis ma-
gnis, & filiam ſuam dabit ei: & domum patris D
ejus faciet abſque tributo in Iſrael.
26 Et ait David ad viros qui ſtabant ſecum,
dicens: Quid dabitur viro, qui percuſſerit Phi-
liſthæum hunc, & tulerit opprobrium de Iſ-
rael? quis enim eſt hic Philiſthæus incircum-
ciſus, qui exprobravit acies Dei viventis?
27 Referebat autem ei populus eumdem ſer-
monem, dicens: Hæc dabuntur viro, qui per-
cuſſerit eum.
28 Quod cũ audiſſet Eliab frater ejus major,
loquente eo cum aliis, iratus eſt contra Da-
vid, & ait: Quare veniſti, & quare dereliquiſti

pauculas oves illas in deserto? ego novi superbiam tuam, & nequitiam cordis tui: quia ut videres prœlium, descendisti.

29 Et dixit David: Quid feci? numquid non verbum est?

30 Et declinavit paululum ab eo ad alium: dixitque eumdem sermonem. Et respondit ei populus verbum sicut prius.

31 Audita sunt autem verba, quæ locutus est David, & annuntiata in conspectu Saul.

32 Ad quem cum fuisset adductus, locutus est ei: Non concidat cor cujusquam in eo: ego servus tuus vadam, & pugnabo adversus Philisthæum.

33 Et ait Saul ad David: Non vales resistere Philisthæo isti, nec pugnare adversus eum: quia puer es, hic autem vir bellator est ab adolescentia sua.

F 34 Dixitque David ad Saul: * Pascebat servus tuus patris sui gregem, & veniebat leo, vel ursus, & tollebat arietem de medio gregis: *Eccli 47.a.1.

35 Et persequebar eos, & percutiebam, eruebamque de ore eorum: & illi consurgebant adversum me, & apprehendebam mentum eorum, & suffocabam, interficiebamque eos.

36 Nam & leonē & ursum interfeci ego servus tuus: erit igitur & Philisthæus hic incircumcisus, quasi unus ex eis. Nunc vadam, & auferam opprobrium populi: quoniam quis est iste Philisthæus incircumcisus, qui ausus est maledicere exercitui Dei viventis?

37 Et ait David: Dii qui eripuit me de manu leonis, & de manu ursi, ipse me liberabit de manu Philisthæi huius. Dixit autem Saul ad David: Vade, & Dominus tecum sit.

38 Et induit Saul David vestimentis suis, & imposuit galeam æream super caput ejus, & vestivit eum lorica.

39 Accinctus ergo David gladio ejus super vestem suam, cœpit tentare si armatus posset incedere: non enim habebat consuetudinem. Dixitque David ad Saul: Non possum sic incedere, quia non usum habeo. Et deposuit ea,

40 Et tulit baculum suum, quem semper habebat in manibus: & elegit sibi quinque limpidissimos lapides de torrente, & misit eos in peram pastoralem, quam habebat secum, & fundam manu tulit: & processit adversum Philisthæum.

F 41 Ibat autem Philisthæus incedens, & appropinquans adversum David, & armiger ejus ante eum.

42 Cumque inspexisset Philisthæus, & vidisset David, despexit eum. Erat enim adolescens; rufus, & pulcher aspectu.

43 Et dixit Philisthæus ad David: Numquid ego canis sum, quod tu venis ad me cum baculo? Et maledixit Philisthæus David in diis suis:

44 Dixitque ad David: Veni ad me, & dabo carnes tuas volatilibus cœli & bestiis terræ.

45 Dixit autem David ad Philisthæum: Tu venis ad me cum gladio, & hasta, & clypeo: ego autem venio ad te in nomine Domini exercituum, Dei agminum Israel, quibus exprobrasti

46 Hodie, & dabit te Dominus in manu mea, & percutiam te, & auferam caput tuum a te: & dabo cadavera castrorum Philisthiim hodie volatilibus cœli, & bestiis terræ: ut sciat omnis terra, quia est Deus in Israel.

47 Et noverit universa ecclesia hæc, quia non in gladio, nec in hasta salvat Dominus: ipsius enim est bellum, & tradet vos in manus nostras.

48 Cum ergo surrexisset Philisthæus, & veniret, & appropinquaret contra David, festinavit David, & cucurrit ad pugnam ex adverso Philisthæi.

49 Et misit manum suam in peram, tulitque unum lapidem, & funda jecit, & circumducens percussit Philisthæum in fronte: & infixus est lapis in fronte ejus, & cecidit in faciem suam super terram. G

50 * Prævaluitque David adversum Philisthæum in funda & lapide, percussumque Philisthæum interfecit. Cumque gladium non haberet in manu David, *Eccli 47.a.4. *1.Machab. d,30.

51 Cucurrit, & stetit super Philisthæum, & tulit gladium ejus, & eduxit eum de vagina sua: & interfecit eum, præciditque caput ejus. Videntes autem Philisthiim, quod mortuus esset fortissimus eorum, fugerunt.

52 Et consurgentes viri Israel & Juda vociferati sunt, & persecuti sunt Philisthæos usque dum venirent in vallem, & usque ad portas Accaron, cecideruntque vulnerati de Philisthiim in via Saraim, & usque ad Geth, & usque ad Accaron.

53 Et revertentes filii Israel postquam persecuti fuerant Philisthæos, invaserunt castra eorum.

54 Assumens autem David caput Philisthæi, attulit illud in Jerusalem: arma vero ejus posuit in tabernaculo suo.

55 Eo autem tempore, quo viderat Saul David egredientem contra Philisthæum, ait ad Abner principem militiæ: De qua stirpe descendit hic adolescens, Abner? Dixitque Abner: Vivit anima tua, rex, si novi.

56 Et ait rex: Interroga tu, cujus filius sit iste puer.

57 Cumque regressus esset David, percusso Philisthæo, tulit eum Abner, & introduxit coram Saule, caput Philisthæi habentem in manu.

58 Et ait ad eum Saul: De qua progenie es, ò adolescens? Dixitque David: filius servi tui Isai Bethlehemitæ ego sum.

C A P U T XVIII.

Jonathas Davidi arctissimo jungitur fœdere: Saul audita sui & David comparatione pessime illum odit, unde malo spiritu agitatus nititur David configere; & Merob filiam, quam erat Davidi pollicitus, tradit alteri: Michol vero juniorem callide mediantibus centum præputiis Philisthæorum despondet David in uxorem

1 ET factum est cum complesset loqui ad Saul: anima Jonathæ conglutinata est animæ David, & dilexit eum Jonathas quasi animam suam. A

2 Tulitque eum Saul in die illa, & non concessit ei ut reverteretur in domum patris sui.

3 Inierunt autem David & Jonathas fœdus: diligebat enim eum quasi animam suam.

4 Nam expoliavit se Jonathas tunica, qua erat indutus, & dedit eam David, & reliqua

vesti-

vestimenta sua, usque ad gladium & arcum suum, & usque ad balteum.

B 5 Egrediebatur quoque David ad omnia quæcumque misisset eum Saul, & prudenter se agebat: posuitque eum Saul super viros belli, & acceptus erat in oculis universi populi, maximeque in conspectu famulorum Saul.

6 Porrò cum reverteretur percusso Philisthæo David, egressæ sunt mulieres de universis urbibus Israel, cantantes, chorosque ducentes in occursum Saul regis, in tympanis lætitiæ, & in sistris.

*Eccl. 47.a.7. 7 Et præcinebant mulieres ludentes, atque dicentes: * Percussit Saul mille, & David decem millia.

C 8 Iratus est autem Saul nimis, & displicuit in oculis ejus sermo iste: dixitque: Dederunt David decem millia, & mihi mille dederunt: quid ei superest nisi solum regnum?

9 Non rectis ergo oculis Saul aspiciebat David à die illa, & deinceps.

10 Post diem autem alteram, invasit spiritus Dei malus Saul, & prophetabat in medio domus suæ: David autem psallebat manu sua, sicut per singulos dies. tenebatque Saul lanceam,

11 Et misit eam, putans quod configere posset David cum pariete: & declinavit David à facie ejus secundo.

12 Et timuit Saul David, eo quod Dominus esset cum eo, & à se recessisset.

D 13 Amovit ergo eum Saul a se, & fecit eum tribunum super mille viros: & egrediebatur, & intrabat in conspectu populi.

14 In omnibus quoque viis suis David prudenter agebat, & Dominus erat cum eo.

15 Vidit itaque Saul quod prudens esset nimis, & cœpit cavere eum.

16 Omnis autem Israel & Juda diligebat David: ipse enim ingrediebatur & egrediebatur ante eos.

17 Dixitque Saul ad David: Ecce filia mea major Merob, ipsam dabo tibi uxorem: tantummodo esto vir fortis, & præliare bella Domini. Saul autem reputabat, dicens: Non sit manus mea in eum, sed sit super eum manus Philisthinorum.

18 Ait autem David ad Saul: Quis ego sum, aut quæ est vita mea, aut cognatio patris mei in Israel, ut fiam gener regis?

E 19 Factum est autem tempus, cum deberet dari Merob filia Saul David, data est Hadrieli Molathitæ uxor.

20 Dilexit autem David Michol filia Saul altera. Et nuntiatum est Saul, & placuit ei.

21 Dixitque Saul: Dabo eam illi, ut fiat ei in scandalum, & sit super eum manus Philisthinorum. Dixitque Saul ad David: in duabus rebus gener meus eris hodie.

22 Et mandavit Saul servis suis: Loquimini ad David clam me, dicentes: Ecce places regi, & omnes servi ejus diligunt te. Nunc ergo esto gener regis.

F 23 Et locuti sunt servi Saul in auribus David omnia verba hæc. Et ait David: Num parum videtur vobis, generum esse regis? Ego autem sum vir pauper & tenuis.

24 Et renuntiaverunt servi Saul, dicentes: Hujuscemodi verba locutus est David.

25 Dixit autem Saul: Sic loquimini ad David: non habet rex sponsalia necesse, nisi tantum centum præputia Philisthinorum: ut fiat ultio de inimicis regis. Porrò Saul cogitabat tradere David in manus Philisthinorum.

26 Cumque renuntiassent servi ejus David, verba quæ dixerat Saul, placuit sermo in oculis David, ut fieret gener regis.

27 Et post paucos dies surgens David, abiit cum viris qui sub eo erant. Et percussit ex Philisthiim ducentos viros, & attulit eorum præputia, & annumeravit ea regi, ut esset gener ejus. Dedit itaque Saul ei Michol filiam suam uxorem.

28 Et vidit Saul, & intellexit quod Dominus esset cum David. Michol autem filia Saul diligebat eum.

29 Et Saul magis cœpit timere David: factusque est Saul inimicus David cunctis diebus.

30 Et egressi sunt principes Philisthinorum. à principio autem egressionis eorum, prudentius se gerebat David quam omnes servi Saul, & celebre factum est nomen ejus nimis.

C A P U T XX.

Saul Davidem occidere volens, voce Jonathæ placatur: quem coram se citharizantem iterum transfigere tentat, & fugientem industria Michol in Najoth apud Samuelem persecutus, post ternos nuntios prophetantes etiam ipse prophetat.

1 Locutus est autem Saul ad Jonatham filium suum, & ad omnes servos suos, ut occiderent David. Porrò Jonathas filius Saul diligebat David valde. A

2 Et indicavit Jonathas David, dicens: Quærit Saul pater meus occidere te: quapropter observa te, quæso, mane, & manebis clam, & absconderis.

3 Ego autem egrediens stabo juxta patrem meum, in agro ubicumque fueris: & ego loquar de te ad patrem meum: & quodcumque videro, nuntiabo tibi.

4 Locutus est ergo Jonathas de David bona ad Saul patrem suum: dixitq; ad eum: Ne pecces rex in servum tuum David, quia non peccavit tibi, & opera ejus bona sunt tibi valdè.

5 Et posuit animam suam in manu sua, & percussit Philisthæum, & fecit Dominus salutem magnam universo Israeli: vidisti, & lætatus es. Quare ergo peccas in sanguine innoxio, interficiens David, qui est absque culpa?

6 Quod cùm audisset Saul, placatus voce Jonathæ, juravit: Vivit Dñs, quia non occidetur.

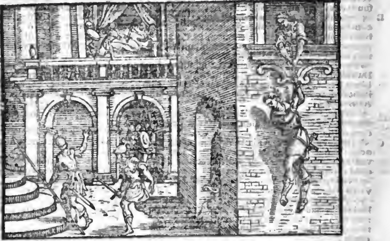
7 Vocavit itaque Jonathas David, & indicavit ei omnia verba hæc: & introduxit Jonathas David ad Saul, & fuit ante eum, sicut fuerat heri & nudius tertius. B

8 Motum est autem rursum bellum: & egressus David, pugnavit adversum Philisthiim: percussitque eos plaga magna, & fugerunt à facie ejus.

9 Et factus est spiritus Domini malus in Saul, sedebat autem in domo sua, & tenebat lanceam: porrò David psallebat manu sua.

10 Nisusq; est Saul configere David lancea in pariete, & declinavit David a facie Saul: lancea autem casso vulnere perlata est in parietem, & David fugit, & salvatus est nocte illa.

11 Misit ergo Saul satellites suos in domum Da-

David, ut custodirent eum, & interficeretur
mane. Quod cum annuntiasset David Michol
uxor sua, dicens: Nisi salvaveris te nocte hac,
cras morieris:
12 Deposuit eum per fenestram. porrò ille
abiit & aufugit, atque salvatus est.
C 13 Tulit autē Michol statuam, & posuit eam
super lectū, & pellem pilosam caprarum posuit
ad caput ejus, & operuit eam vestimentis.
14 Misit autem Saul apparitores, qui raperent
David: & responsum est quod ægrotaret.
15 Rursumque misit Saul nuntios ut viderent
David, dicens: Afferte eum ad me in lecto,
ut occidatur.
16 Cumque venissent nuntii, inventum est si-
mulachrum super lectum, & pellis caprarum
ad caput ejus.
17 Dixitque Saul ad Michol: Quare sic illu-
sisti mihi, & dimisisti inimicum meum ut fu-
geret? Et respondit Michol ad Saul: Quia ipse
locutus est mihi: Dimitte me, alioquin inter-
ficiam te.
18 David autem fugiens, salvatus est, & ve-
nit ad Samuel in Ramatha, & nuntiavit ei om-
nia quæ fecerat sibi Saul: & abierunt ipse &
Samuel, & morati sunt in Najoth.
19 Nunciatum est autem Sauli a dicentibus:
Ecce David in Najoth in Ramatha.
D 20 Misit ergo Saul lictores, ut raperent Da-
vid: qui cum vidissent cuneum prophetarum
vaticinantium, & Samuelem stantem super eos,
factus est etiam Spiritus Domini in illis, & pro-
phetare cœperunt etiam ipsi.
21 Quod cum nuntiatum esset Sauli, misit &
alios nuntios: prophetaverunt autem & illi.
Et rursum misit Saul tertios nuntios: qui & ipsi
prophetaverunt. Et iratus iracundia Saul,
22 Abiit etiam ipse in Ramatha, & venit usq;
ad cisternam magnam, quæ est in Socho, &
interrogavit, & dixit: in quo loco sunt Sa-
muel & David? Dictumque est ei: Ecce in
Najoth sunt in Ramatha.
23 Et abiit in Najoth in Ramatha, & factus
est etiam super eum Spiritus Domini, & am-
bulabat ingrediens, & prophetabat usque dum
veniret in Najoth in Ramatha.
24 Et expoliavit etiam ipse se vestimentis
suis, & prophetavit cum cæteris coram Sa-
muele, & cecidit nudus tota die illa & nocte.
Unde & exivit proverbium: * Num & Saul *Sup. 10.c.
inter prophetas?

CAPUT XX.

Jonathas post repetitum cum Davide fœdus, ipsum cum patre reconciliare frustra conatur; illum tamen è manibus ejus trium sagittarum signo liberat.

1 FUgit autem David de Najoth, quæ est A
in Ramatha: veniensque locutus est co-
ram Jonatha: Quid feci? quæ est iniquitas
mea, & quod peccatum meum in patrem
tuum, quia quærit animam meam?
2 Qui dixit ei: Absit, non morieris: neque
enim faciet pater meus quidquam grande vel
parvum, nisi prius indicaverit mihi: hunc er-
go celavit me pater meus sermonem tantum-
modo? nequaquam erit istud.
3 Et juravit rursum Davidi. Et ille ait: Scit
profecto pater tuus quia inveni gratiam in
oculis tuis, & dicet: Nesciat hoc Jonathas,
ne forte tristetur. Quinimmo vivit Dominus,
& vivit anima tua, quia uno tantum (ut ita
dicam) gradu, ego morsque dividimur.
4 Et ait Jonathas ad David: Quodcumque
dixerit mihi anima tua, faciam tibi.
5 Dixit autem David ad Jonatham: Ecce
calendæ sunt crastino, & ego ex more sedere
soleo juxta regem ad vescendum: dimitte er-
go me ut abscondar in agro usque ad vespe-
ram diei tertiæ.
6 Si respiciens requisierit me pater tuus, respō- B
debis ei: Rogavit me David, ut iret celeriter
in Bethlehem civitatem suam: quia victimæ
solemnes ibi sunt universis contribulibus suis.
7 Si dixerit, Bene: pax erit servo tuo. si au-
tem fuerit iratus, scito quia completa est mali-
tia ejus.

3 Fac

8 Fac ergo misericordiam in servum tuum: quia fœdus Domini me famulum tuum tecum inire fecisti. Si autem est iniquitas aliqua in me, tu me interfice, & ad patrem tuum ne introducas me.

9 Et ait Jonathas: Absit hoc à te: neque enim fieri potest, ut si certe cognovero completam esse patris mei malitiam contra te, non annuntiem tibi.

10 Respondítque David ad Jonathan: Quis renuntiabit mihi, si quid forte responderit tibi pater tuus dure de me?

C 11 Et ait Jonathas ad David: Veni, & egrediamur foras in agrum. Cumque exissent ambo in agrum,

12 Ait Jonathas ad David: Domine Deus Israel, si investigavero sententiam patris mei crastino vel perendie: & aliquid boni fuerit super David, & non statim misero ad te, & notum tibi fecero,

13 Hæc faciat Dominus Jonathæ, & hæc addat. Si autem perseveraverit patris mei malitia adversum te, revelabo aurem tuam, & dimittam te, ut vadas in pace, & sit Dominus tecum, sicut fuit cum patre meo.

14 Et si vixero, facies mihi misericordiam Domini: si vero mortuus fuero,

15 Non auferes misericordiam tuam à domo mea usque in sempiternum, quando eradicaverit Dominus inimicos David, unumquemq; de terra: auferat Jonathan de domo sua, & requirat Dominus de manu inimicorum David.

D 16 Pepigit ergo Jonathas fœdus cum domo David: & requisivit Dominus de manu inimicorum David.

17 Et addidit Jonathas dejerare David, eo quod diligeret illum: sicut enim animam suam, ita diligebat eum.

18 Dixitque ad eum Jonathas: Cras calendæ sunt, & requireris:

19 Requiretur enim sessio tua usque perendie. Descendes ergo festinus, & venies in locum ubi celandus es in die qua operari licet, & sedebis juxta lapidem, cui nomen est Ezel.

20 Et ego tres sagittas mittam juxta eum, & jaciam quasi exercens me ad signum.

21 Mittam quoque & puerum, dicens ei: Vade, & affer mihi sagittas.

22 Si dixero puero: Ecce sagittæ intra te sunt, tolle eas: tu veni ad me, quia pax tibi est, & nihil est mali, vivit Dominus. Si autem sic locutus fuero puero: Ecce sagittæ ultra te sunt: vade in pace, quia dimisit te Dominus.

23 De verbo autem quod locuti sumus ego & tu, sit Dominus inter me & te usque in sempiternum.

E 24 Absconditus est ergo David in agro, & venerunt calendæ, & sedit rex ad comedendum panem.

25 Cumque sedisset rex super cathedrā suam (secundum consuetudinem) quę erat juxta parietem, surrexit Jonathas, & sedit Abner ex latere Saul, vacuusque apparuit locus David.

26 Et non est locutus Saul quidquam in die illa: cogitabat enim quod forte evenisset ei, ut non esset mundus, nec purificatus.

27 Cumque illuxisset dies secunda post calendas, rursus apparuit vacuus locus David. Dixitque Saul ad Jonathan filium suum: Cur non venit filius Isai, nec heri, nec hodie, ad vescendum?

28 Respondítque Jonathas Sauli: Rogavit me obnixe, ut iret in Bethlehem,

29 Et ait: Dimitte me, quoniam sacrificium solemne est in civitate, unus de fratribus meis accersivit me: nunc ergo si inveni gratiam in oculis tuis, vadam cito, & videbo fratres meos. Ob hanc causam non venit ad mensam regis.

30 Iratus autem Saul adversum Jonathan, F
dixit ei: Fili mulieris virum ultro rapientis, numquid ignoro quia diligis filium Isai, in confusionem tuam, & in confusionem ignominiosæ matris tuæ?

31 Omnibus enim diebus, quibus filius Isai vixerit super terram, non stabilieris tu, neque regnum tuum. Itaque jam nunc mitte, & adduc eum ad me: quia filius mortis est.

32 Respondens autem Jonathas Sauli patri suo, ait: Quare moritur? quid fecit?

33 Et arripuit Saul lanceam ut percuteret eum. Et intellexit Jonathas quod definitum esset à patre suo, ut interficeret David.

34 Surrexit ergo Jonathas à mensa in ira furoris, & non comedit in die calendarum secunda panem. Contristatus est enim super David, eo quod confudisset eum pater suus.

35 Cumque illuxisset mane, venit Jonathas in agrum juxta placitum David, & puer parvulus cum eo,

36 Et ait ad puerum suum: Vade, & affer mi- G
hi sagittas, quas ego jacio. Cumque puer cucurrisset, jecit aliam sagittam trans puerum.

37 Venit itaque puer ad locum jaculi, quod miserat Jonathas: & clamavit Jonathas post tergum pueri, & ait: Ecce ibi est sagitta porrò ultra te.

38 Clamavitque iterum Jonathas post tergum pueri, dicens: Festina velociter, ne steteris. Collegit autem puer Jonathæ sagittas, & attulit ad dominum suum:

39 Et quid ageretur, penitus ignorabat: tantummodo enim Jonathas & David rem noverant.

40 Dedit ergo Jonathas arma sua puero, & dixit ei: Vade, & defer in civitatem.

41 Cumque abiisset puer, surrexit David de loco, qui vergebat ad Austrum, & cadens pronus in terram, adoravit tertio: & osculantes se alterutrum, fleverunt pariter, David autem amplius.

42 Dixit ergo Jonathas ad David: Vade in pace: quæcumque juravimus ambo in nomine Domini, dicentes: Dominus sit inter me & te, & inter semen meum & semen tuum usque in sempiternum.

43 Et surrexit David, & abiit: sed & Jonathas ingressus est civitatem.

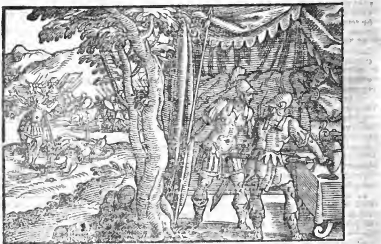
CAPUT XXI.

Profugus David in Nobe urbem sacerdotalem, fame compulsus panes sanctificatos comedit datos ab Achimelech præsente ibidem Doeg Idumæo; & Goliath gladio accepto, apud Achis regem Geth dementiam præ timore simulat.

1 Venit autem David in Nobe ad Achime- A
lech sacerdotem: & obstupuit Achimelech, eo quod venisset David. Et dixit ei:

Quare

Quare tu solus, & nullus est tecum?
2 Et ait David ad Achimelech sacerdotem:
Rex præcepit mihi sermonem, & dixit: Nemo
sciat rem, propter quam missus es a me, &
cujusmodi præcepta tibi dederim, nam &
pueris condixi in illum & illum locum.
3 Nũc ergo siquid habes ad manum, vel quin-
que panes, da mihi, aut quidquid inveneris.
4 Et respondens sacerdos ad David, ait illi:
Non habeo laicos panes ad manum, sed tan-
tum panem sanctum: si mundi sunt pueri, ma-
xime a mulieribus?
B 5 Et respondit David sacerdoti, & dixit ei:
Equidem, si de mulieribus agitur: continui-
mus nos ab heri & nudius tertius, quando
egrediebamur, & fuerunt vasa puerorum san-
cta: porrò via hæc polluta est, sed & ipsa ho-
die sanctificabitur in vasis.
6 * Dedit ergo ei sacerdos sanctificatum pa- *Matt. 12.a.3.
nem: neque enim erat ibi panis, nisi tantum
panes propositionis, qui sublati fuerant a facie
Domini, ut ponerentur panes calidi.
7 Erat autem ibi vir quidam de servis Saul,
in die illa, intus in tabernaculo Domini: & no-
men ejus Doeg Idumæus, potentissimus pasto-
rum Saul.
C 8 Dixit autem David ad Achimelech: Si ha-
bes hic ad manum hastam, aut gladium? quia
gladium meum, & arma mea non tuli mecum:
sermo enim regis urgebat.
9 Et dixit sacerdos: Ecce hic gladius Goliath
Philisthæi, quem percussisti in Valle terebin-
thi, est involutus pallio post ephod: si istum
vis tollere, tolle, neque enim hic est alius
absque eo. Et ait David: Non est huic alter si-
milis, da mihi eum.
10 Surrexit itaque David, & fugit in die illa
à facie Saul: & venit ad Achis regem Geth.
11 Dixeruntque servi Achis ad eum, cum vi- D
dissent David: Numquid non iste est David
rex terræ? Nonne huic cantabant per choros,
dicentes: * Percussit Saul mille, & David de- *Sup. 18.b. Ecc. 47.a.
cem millia?
12 Posuit autẽ David sermones istos in corde
suo, & extimuit valde a facie Achis regis Geth.
13 Et immutavit os suum coram eis, & col-
labebatur inter manus eorum, & impingebat
in ostia portæ, defluebantque salivæ ejus in
barbam.
14 Et ait Achis ad servos suos: Vidistis homi-
nem insanum: quare adduxistis eum ad me?
15 An desunt nobis furiosi, quod introduxistis
istum, ut fureret me præsente? hiccine ingre-
dietur domum meam?

CAPUT XXII.

David plurimos ad se in speluncam Odollam suscipit: inde ad regem Moab proficiscitur; unde consilio Gad propheta in terram Juda revertitur. Saul vero omnes sacerdotes Nobe, præter Abiathar, qui ad David confugit, per Doeg Idumæum jussit interimi.

1 Abiit ergo David inde, & fugit in spe-
A luncam Odollam. Quod cum audis-
sent fratres ejus, & omnis domus patris ejus,
descenderunt ad eum illuc.
2 Et convenerunt ad eum omnes, qui erant
in angustia constituti, & oppressi ære alie-
no, & amaro animo: & factus est eorum
princeps, fueruntque cum eo quasi quadrin-
genti viri.
3 Et profectus est David inde in Maspha, quæ
est Moab: & dixit ad regem Moab: Maneat,
oro, pater meus & mater mea vobiscum, do-
nec sciam quid faciat mihi Deus.
4 Et reliquit eos ante faciem regis Moab:
manseruntque apud eum cunctis diebus, quibus
David fuit in præsidio.
5 Dixitque Gad propheta ad David: Noli
manere in præsidio, proficiscere, & vade in
Terram Juda. Et profectus est David, & ve-
nit in saltum Haret.
6 Et audivit Saul quod apparuisset David, &
viri qui erant cum eo. Saul autem cum mane-
ret in Gabaa, & esset in nemore, quod est in
Rama, hastam manu tenens, cunctique servi
ejus circumstarent eum,

7 Ait

B 7 Ait ad servos suos qui assistebant ei: Audite nunc filii Jemini: numquid omnibus vobis dabit filius Isai agros & vineas, & universos vos faciet tribunos, & centuriones:

8 Quoniam conjurastis omnes adversum me, & non est qui mihi renuntiet, maxime cum & filius meus fœdus inierit cum filio Isai? Non est qui vicem meam doleat ex vobis, nec qui annuntiet mihi, eo quod suscitaverit filius meus servum meum adversum me, insidiantem mihi usque hodie.

9 Respondens autem Doeg Idumæus, qui assistebat & erat primus inter servos Saul, Vidi, inquit, filium Isai in Nobe, apud Achimelech filium Achitob sacerdotem.

10 Qui consuluit pro eo Dominum, & cibaria dedit ei: sed & gladium Goliath Philisthæi dedit illi.

11 Misit ergo rex ad accersendum Achimelech sacerdotem filium Achitob, & omnem domum patris ejus, sacerdotum, qui erant in

C Nobe, qui universi venerunt ad regem.

12 Et ait Saul ad Achimelech: Audi fili Achitob. Qui respondit: Præsto sum domine.

13 Dixitque ad eum Saul: Quare conjurastis adversum me, tu & filius Isai, & dedisti ei panes & gladium, & consuluisti pro eo Deum, ut consurgeret adversum me, insidiator usque hodie permanens?

14 Respondensque Achimelech regi, ait: Et quis in omnibus servis tuis, sicut David fidelis & gener regis, & pergens ad imperium tuum, & gloriosus in domo tua?

15 Num hodie cœpi pro eo consulere Deum? absit hoc a me: ne suspicetur rex adversus servum suum rem hujuscemodi, in universa domo patris mei: non enim scivit servus tuus quidquam super hoc negotio, vel modicum vel grande.

16 Dixitque rex: Morte morieris Achimelech, tu, & omnis domus patris tui.

D 17 Et ait rex emissariis, qui circumstabant eum: Convertimini, & interficite sacerdotes Domini: nam manus eorum cum David est, scientes quod fugisset, & non indicaverunt mihi. Noluerunt autem servi regis extendere manus suas in sacerdotes Domini.

18 Et ait rex ad Doeg: Convertere tu, & irrue in sacerdotes. Conversusque Doeg Idumæus, irruit in sacerdotes, & trucidavit in die illa octoginta quinque viros vestitos ephod lineo.

19 Nobe autem civitatem sacerdotum percussit in ore gladii, viros & mulieres, & parvulos, & lactentes, bovemque & asinum, & ovem in ore gladii.

20 Evadens autem unus filius Achimelech, filii Achitob, cujus nomen erat Abiathar, fugit ad David,

21 Et annuntiavit ei quod occidisset Saul sacerdotes Domini.

22 Et ait David ad Abiathar: Sciebam in die illa, quod cum ibi esset Doeg Idumæus, proculdubio annuntiaret Sauli: ego sum reus omnium animarum patris tui.

23 Mane mecum, ne timeas: si quis quæsierit animam meam, quæret & animam tuam, mecumque servaberis.

CAPUT XXIII.

Cum David Ceilam à Philisthæis liberasset, ne in manu Saul à viris Ceilæ traderetur, fugit: fugiens in desertum Ziph proditur à Ziphæis: fœdere autem inter David & Jonatham renovato, Saul eum persequitur: sed propter subitam Philisthæorum irruptionem liberatur. A

1 Et annunciaverunt David, dicentes: Ecce Philisthiim oppugnant Ceilam, & diripiunt areas.

2 Consuluit ergo David Dominum, dicens: Num vadam, & percutiam Philisthæos istos? Et ait Dominus ad David: Vade, & percuties Philisthæos, & Ceilam salvabis.

3 Et dixerunt viri, qui erant cum David, ad eum: Ecce nos hic in Judæa consistentes timemus: quanto magis si ierimus in Ceilam adversum agmina Philisthinorum?

4 Rursum ergo David consuluit Dominum. Qui respondens, ait ei: Surge, & vade in Ceilam: ego enim tradam Philisthæos in manu tua.

5 Abiit ergo David, & viri ejus, in Ceilam, & pugnavit adversum Philisthæos, & abegit jumenta eorum, & percussit eos plaga magna: & salvavit David habitatores Ceilæ.

6 Porro eo tempore, quo fugiebat Abiathar filius Achimelech ad David in Ceilam, ephod B secum habens descenderat.

7 Nuntiatum est autem Sauli quod venisset David in Ceilam: & ait Saul: Tradidit eum Deus in manus meas, conclususque est, introgressus urbem in qua portæ & seræ sunt.

8 Et præcepit Saul omni populo ut ad pugnam descenderet in Ceilam: & obsideret David, & viros ejus.

9 Quod cum David rescisset, quia præpararet ei Saul clam malum, dixit ad Abiathar sacerdotem: Applica ephod.

10 Et ait David: Domine Deus Israel, audivit famam servus tuus, quod disponat Saul venire in Ceilam, ut evertat urbem propter me:

11 Si tradent me viri Ceilæ in manus ejus? & si descendet Saul, sicut audivit servus tuus? Domine Deus Israel indica servo tuo. Et ait Dominus: Descendet.

12 Dixitque David: Si tradent me viri Ceilæ, & viros qui sunt mecum in manus Saul? Et Dixit Dominus: Tradent.

13 Surrexit ergo David, & viri ejus quasi sexcenti, & egressi de Ceila, huc atque illuc vagabantur incerti: nuntiatumque est Sauli quod fugisset David de Ceila, & salvatus esset: quam ob rem dissimulavit exire.

14 Morabatur autem David in deserto in locis firmissimis, mansitque in monte solitudinis Ziph in monte opaco: quærebat eum tamen Saul cunctis diebus; & non tradidit eum Deus C in manus ejus.

15 Et vidit David quod egressus esset Saul ut quæreret animam ejus. Porro David erat in deserto Ziph in silva.

16 Et surrexit Jonathas filius Saul, & abiit ad David in silvam, & confortavit manus ejus in Deo: dixitque ei:

17 Ne timeas: neque enim inveniet te manus Saul patris mei, & tu regnabis super Israel, & ego ero tibi secundus, sed & Saul pater meus scit hoc.

18 Per-

18 Percussit ergo uterque fœdus coram Domino: mansitque David in silva: Jonathas autem reversus est in domum suam.

*Infra 26.a.1. 19 * Ascenderunt autem Ziphæi ad Saul in Gabaa, dicentes: Nonne ecce David latitat apud nos in locis tutissimis silvæ, in colle Hachila, quæ est ad dexteram deserti?

20 Nunc ergo sicut desideravit anima tua ut descenderes, descende: nostrum autem erit ut tradamus eum in manus regis.

21 Dixitque Saul: Benedicti vos à Domino, D quia doluistis vicem meam.

22 Abite ergo, oro, & diligentius præparate, & curiosius agite, & considerate locum ubi sit pes ejus, vel quis viderit eum ibi: recogitat enim de me, quod callide insidier ei.

23 Considerate & videte omnia latibula ejus, in quibus absconditur: & revertimini ad me ad rem certam, ut vadam vobiscum: quod si etiam in terram se abstruxerit, perscrutabor eum in cunctis millibus Juda.

24 At illi surgentes abierunt in Ziph ante Saul: David autem & viri ejus erant in deserto Maon, in campestribus, ad dexteram Jesimon.

25 Ivit ergo Saul & socii ejus ad quærendum eum: & nuntiatum est David, statimque descendit ad petram, & versabatur in deserto Maon: quod cum audisset Saul, persecutus est David in deserto Maon.

26 Et ibat Saul ad latus montis ex parte una: David autem & viri ejus erant in latere montis ex parte altera: porro David desperabat se posse evadere à facie Saul: itaque Saul & viri ejus, in modum coronæ cingebant David & viros ejus, ut caperent eos.

27 Et nuntius venit ad Saul, dicens: Festina, & veni, quoniam infuderunt se Philisthiim super terram.

28 Reversus est ergo Saul desistens persequi David, & perrexit in occursum Philisthinorum: propter hoc vocaverunt locum illum, Petram dividentem.

CAPUT XXIV.

David in spelunca Engaddi latitans oram chlamydis Saul persequentis abscidit, & ne occideretur ipsum liberavit: quare Saul culpam agnoscit, & sciens David regnaturum suscepto ab ipso juramento de non exscindenda Saulis familia ei reconciliatur.

A 1 AScendit ergo David inde: & habitavit in locis tutissimis Engaddi.

2 Cumque reversus esset Saul, postquam persecutus est Philisthæos, nuntiaverunt ei, dicentes: Ecce, David in deserto est Engaddi.

3 Assumens ergo Saul tria millia electorum virorum ex omni Israel, perrexit ad investigandum David & viros ejus, etiã super abruptissimas petras, quæ solis ibicibus perviæ sunt.

4 Et venit ad caulas ovium, quæ se offerebant vianti: eratque ibi spelunca, quam ingressus est Saul, ut purgaret ventrem: porro David & viri ejus in interiore parte speluncæ latebant.

B 5 Et dixerunt servi David ad eum: Ecce dies, de qua locutus est Dominus ad te: Ego tradam tibi inimicum tuum, ut facias ei sicut placuerit in oculis tuis. Surrexit ergo David, & præcidit oram chlamydis Saul silenter.

6 Post hæc percussit cor suum David, eo quod abscidisset oram chlamydis Saul.

7 Dixitque ad viros suos: Propitius sit mihi Dominus, ne faciam hanc rem domino meo, christo Domini, ut mittam manum meam in eum, quia christus Domini est.

8 Et confregit David viros suos sermonibus, & non permisit eos ut consurgerent in Saul: porro Saul exurgens de spelunca, pergebat cœpto itinere.

9 Surrexit autem & David post eum: & egressus de spelunca clamavit post tergum Saul, dicens: Domine mi rex. Et respexit Saul post se: & inclinans se David pronus in terram, adoravit,

10 Dixitq; ad Saul: Quare audis verba hominũ loquentiũ, David quærit malum adversum te? C

11 Ecce hodie viderunt oculi tui, quod tradiderit te Dominus in manu mea in spelunca: & cogitavi ut occiderem te, sed pepercit tibi oculus meus: dixi enim: Non extendam manũ meã in dominũ meũ, quia christus Dñi est.

12 Quin potius pater mi, vide, & cognosce orã chlamydis tuæ in manu mea: quoniam cum præscinderem summitatẽ chlamydis tuæ, nolui extendere manum meam in te: animadverte, & vide, quoniam non est in manu mea malum, neque iniquitas, neque peccavi in te: tu autem insidiaris animæ meæ ut auferas eam.

13 Judicet Dñs inter me & te, & ulciscatur me Dñs ex te: manus autem mea non sit in te.

14 Sicut & in proverbio antiquo dicitur: AB IMPIIS egredietur impietas: manus ergo mea non sit in te.

15 Quem persequeris, rex Israel? quem persequeris? canem mortuum persequeris, & pulicem unum.

16 Sit Dominus judex, & judicet inter me & te: & videat, & judicet causam meam, & eruat me de manu tua.

17 Cum autem complesset David loquens sermones hujuscemodi ad Saul, dixit Saul: Numquid vox hæc tua est fili mi David? Et levavit Saul vocem suam, & flevit: D

18 Dixitque ad David: Justior tu es quam ego: tu enim tribuisti mihi bona: ego autem reddidi tibi mala.

19 Et tu indicasti hodie quæ feceris mihi bona: quomodo tradiderit me Dominus in manũ tuam, & non occideris me.

20 Quis enim cum invenerit inimicum suum, dimittet eum in via bona? Sed Dominus reddat tibi vicissitudinem hanc, pro eo quod hodie operatus es in me.

21 Et nunc quia scio quod certissime regnaturus sis, & habiturus in manu tua regnũ Israel:

22 Jura mihi in Domino, ne deleas semen meum post me, neque auferas nomen meum de domo patris mei.

23 Et juravit David Sauli. Abiit ergo Saul in domum suam: & David & viri ejus ascenderunt ad tutiora loca.

CAPUT XXV.

Mortuus Samuel plangitur: David Nabal victum neganti mortem minatus, egregia Abigail oratione placatur, quam, mortuo Nabal, in connubium accipit, simul & Achinoam; Saul vero filiam Michol Phalti tradit. A

1 MOrtuus * est autem Samuel, & congregatus est universus Israel, & planxerunt: *Eccl. 30. d. 23. Infr. 27. d.*

xerunt eum: & sepelierunt eum in domo sua
in Ramatha. Consurgensque David descendit
in desertum Pharan.
2 Erat autem vir quispiam in solitudine
Maon, & possessio ejus in Carmelo, & homo
ille magnus nimis: erantque ei oves tria mil-
lia, & mille capræ: & accidit ut tonderetur
grex ejus in Carmelo.
3 Nomen autem viri illius erat Nabal: & no-
men uxoris ejus Abigail: eratque mulier illa
prudentissima & speciosa: porro vir ejus du-
rus, & pessimus, & malitiosus: erat autem
de genere Caleb.
4 Cum ergo audisset David in deserto quod
tonderet Nabal gregem suum.
5 Misit decem juvenes, & dixit eis: Ascen-
dite in Carmelum, & venietis ad Nabal, &
salutabitis eum ex nomine meo pacifice.
B 6 Et dicetis: Sit fratribus meis, & tibi pax,
& domui tuæ pax, & omnibus, quæcunque ha-
bes, sit pax.
7 Audivi quod tonderent pastores tui, qui
erant nobiscum in deserto: numquam eis mo-
lesti fuimus, nec aliquando defuit quidquam
eis de grege, omni tempore quo fuerunt no-
biscum in Carmelo.
8 Interroga pueros tuos, & indicabunt tibi.
Nunc ergo inveniant pueri tui gratiam in ocu-
lis tuis: in die enim bona venimus. quod-
cumque invenerit manus tua, da servis tuis,
& filio tuo David.
9 Cumque venissent pueri David, locuti sunt
ad Nabal omnia verba hæc ex nomine Da-
vid: & siluerunt.
10 Respondens autem Nabal pueris David,
ait: Quis est David? & quis est filius Isai? hodie
increverunt servi qui fugiunt dominos suos.
11 Tollam ergo panes meos, & aquas meas,
& carnes pecorum, quæ occidi tonsoribus
meis, & dabo viris quos nescio unde sint?
12 Regressi sunt itaque pueri David per viam
suam, & reversi venerunt, & nuntiaverunt ei
omnia verba quæ dixerat.
C 13 Tunc ait David pueris suis: Accingatur
unusquisque gladio suo. Et accincti sunt sin-
guli gladiis suis, accinctusque est & David
ense suo: & secuti sunt David quasi quadrin-
genti viri: porro ducenti remanserunt ad
sarcinas.
14 Abigail autem uxori Nabal nuntiavit unus
de pueris suis, dicens: Ecce David misit nun-
tios de deserto, ut benedicerent domino no-
stro: & aversatus est eos.
15 Homines isti, boni satis fuerunt nobis, &
non molesti: nec quicquam aliquando periit
omni tempore, quo fuimus conversati cum
eis in deserto:
16 Pro muro erant nobis tam in nocte quam
in die, omnibus diebus quibus pavimus apud
eos greges.
17 Quam ob rem considera, & recogita quid
facias: quoniam completa est malitia adver-
sum virum tuum, & adversum domum tuam, &
ipse est filius Belial, ita ut nemo possit ei loqui.
18 Festinavit igitur Abigail, & tulit ducentos
D panes, & duos utres vini, & quinque arietes
coctos, & quinque sata polentæ, & centum li-
gaturas uvæ passæ, & ducentas massas carica-
rum, & posuit super asinos.
19 Dixitque pueris suis: Præcedite me: ec-
ce, ego post tergum sequar vos: viro autem
suo Nabal non indicavit.
20 Cum ergo ascendisset asinum, & descen-
deret ad radices montis, David & viri ejus de-
scendebant in occursum ejus: quibus & illa
occurrit.
21 Et ait David: Vere frustra servavi omnia
quæ hujus erant in deserto, & non periit quic-
quam de cunctis quæ ad eum pertinebant: &
reddidit mihi malum pro bono.
22 Hæc faciat Deus inimicis David, & hæc
addat, si reliquero de omnibus quæ ad ipsum
pertinent usq; mane, mingentem ad parietem.
23 Cum autem vidisset Abigail David, festi-
navit, & descendit de asino, & procidit co-
ram David super faciem suam, & adoravit
super terram,
24 Et cecidit ad pedes ejus, & dixit: In me
sit, domine mi, hæc iniquitas: loquatur, ob-
secro, ancilla tua in auribus tuis: & audi ver-
ba famulæ tuæ.
25 Ne ponat, oro, dominus meus rex cor
suum super virum istum iniquum Nabal: quo-
niam secundum nomen suum stultus est, & stul-
titia est cum eo: ego autem ancilla tua non
vidi pueros tuos, domine mi, quos misisti.
26 Nunc ergo, domine mi, vivit Dominus, & E
vivit anima tua, qui prohibuit te ne venires in
sanguinem, & salvavit manum tuam tibi: &
nunc fiant sicut Nabal inimici tui, & qui quæ-
runt domino meo malum.
27 Quapropter suscipe benedictionem hanc,
quam attulit ancilla tua tibi domino meo: &
da pueris qui sequuntur te dominum meum.
28 Aufer iniquitatem famulæ tuæ: faciens
enim faciet Dominus tibi domino meo do-
mum fidelem, quia prælia Domini, domine
mi, tu prœliaris: malitia ergo non inveniatur
in te omnibus diebus vitæ tuæ.
29 Si enim surrexerit aliquando homo perse-
quens te, & quærens animam tuam, erit ani-
ma domini mei custodita quasi in fasciculo vi-
ventium, apud Dominum Deum tuum: porro
inimicorum tuorum anima rotabitur, quasi in
impetu & circulo fundæ.
30 Cum ergo fecerit Dominus tibi domino
meo omnia quæ locutus est bona de te & con-
stituerit te ducem super Israel,
31 Non erit tibi hoc in singultum, & in scru-
pulum cordis domino meo, quod effuderis
sanguinem innoxium, aut ipse te ultus fueris:
& cum benefecerit Dominus domino meo, re-
cordaberis ancillæ tuæ.
32 Et ait David ad Abigail: Benedictus Do-
minus Deus Israel, qui misit hodie te in occur-
sum meum, & benedictum eloquium tuum,
33 Et benedicta tu, quæ prohibuisti me hodie
ne irem ad sanguinem, & ulciscerer me ma-
nu mea.
34 Alioquin vivit Dominus Deus Israel, qui
prohibuit me ne malum facerem tibi; nisi cito
venisses in occursum mihi, non remansisset
Nabal usque ad lucem matutinam, mingens
ad parietem.
35 Suscepit ergo David de manu ejus omnia
quæ attulerat ei, dixitque ei: Vade pacifice
in domum tuam, ecce audivi vocem tuam, &
honoravi faciem tuam.

36 Venit

36 Venit autem Abigail ad Nabal: & ecce erat ei convivium in domo ejus, quasi convivium regis, & cor Nabal jucundum: erat enim ebrius nimis: & non indicavit ei verbum pusillum aut grande usque mane.

G 37 Diluculo autem cum digessisset vinum Nabal, indicavit ei uxor sua verba hæc, & emortuum est cor ejus intrinsecus, & factus est quasi lapis.

38 Cumque pertransissent decem dies, percussit Dominus Nabal, & mortuus est.

39 Quod cum audisset David mortuum Nabal, ait: Benedictus Dominus, qui judicavit causam opprobrii mei de manu Nabal, & servum suum custodivit a malo, & malitiam Nabal reddidit Dominus in caput ejus. Misit ergo David, & locutus est ad Abigail, ut sumeret eam sibi in uxorem.

40 Et venerunt pueri David ad Abigail in Carmelum, & locuti sunt ad eam, dicentes: David misit nos ad te, ut accipiat te sibi in uxorem.

41 Quæ consurgens adoravit prona in terram, & ait: Ecce famula tua sit in ancillam, ut lavet pedes servorum domini mei.

42 Et festinavit, & surrexit Abigail, & ascendit super asinum, & quinque puellæ ierunt cum ea, pedissequæ ejus, & secuta est nuntios David: & facta est illi uxor.

43 Sed & Achinoam accepit David de Jezrael: & fuit utraque uxor ejus.

44 Saul autem dedit Michol filiam suam, uxorem David, Phalti filio Lais, qui erat de Gallim.

CAPUT XXVI.

David iterum à Ziphæis apud Saul proditus, hastam & scyphum dormienti Saul abstulit: quod agnoscens Saul, culpam fatetur, revocatoque Davidi securitatem pollicetur.

A 1 ET* venerunt Ziphæi ad Saul in Gabaa, dicentes: Ecce, David absconditus est in colle Hachila, quæ est ex adverso solitudinis.

* Sup. 23. c. 19.

2 Et surrexit Saul, & descendit in desertum Ziph, & cum eo tria millia virorum de electis Israel, ut quæreret David in deserto Ziph.

3 Et castrametatus est Saul in Gabaa Hachila, quæ erat ex adverso solitudinis in via: David autem habitabat in deserto. Videns autem quod venisset Saul post se in desertum,

4 Misit exploratores, & didicit quod illuc venisset certissime.

5 Et surrexit David clam, & venit ad locum ubi erat Saul: cumque vidisset locum, in quo dormiebat Saul, & Abner filius Ner, princeps militiæ ejus, & Saulem dormientem in tentorio, & reliquum vulgus per circuitum ejus,

6 Ait David ad Achimelech Hethæum, & Abisai filium Sarviæ, fratrem Joab, dicens: Quis descendet mecum ad Saul in castra? Dixitque Abisai: Ego descendam tecum.

7 Venerunt ergo David & Abisai ad populum nocte, & invenerunt Saul jacentem & dormientem in tentorio, & hastam fixam in terra ad caput ejus: Abner autem & populum dormientes in circuitu ejus.

B 8 Dixitque Abisai ad David: Conclusit Deus inimicum tuum hodie in manus tuas, nunc ergo perfodiam eum lancea in terra, semel, & secundo opus non erit.

9 Et dixit David ad Abisai: Ne interficias eum: quis enim extendet manum suam in christum Domini, & innocens erit?

10 Et dixit David: Vivit Dominus, quia nisi Dominus percusserit eum, aut dies ejus venerit ut moriatur, aut in prælium descendens perierit:

11 Propitius sit mihi Dominus ne extendam manum meam in christum Domini: nunc igitur tolle hastam, quæ est ad caput ejus, & scyphum aquæ, & abeamus.

12 Tulit igitur David hastam, & scyphum aquæ, qui erat ad caput Saul, & abierunt: & non erat quisquam qui videret, & intelligeret, & evigilaret, sed omnes dormiebant, quia sopor Domini irruerat super eos.

13 Cumque transisset David ex adverso, & stetisset in vertice montis de longe, & esset grande intervallum inter eos,

14 Clamavit David ad populum, & ad Abner filium Ner, dicens: Nonne respondebis Abner? Et respondens Abner, ait: Quis es tu, qui clamas, & inquietas regem?

C 15 Et ait David ad Abner: Numquid non vir tu es? & quis alius similis tui in Israel? quare ergo non custodisti dominum tuum regem? ingressus est enim unus de turba, ut interficeret regem, dominum tuum.

16 Non est bonum hoc, quod fecisti: vivit Dominus, quoniam filii mortis estis vos, qui non custodistis dominum vestrum, christum Domini. nunc ergo vide ubi sit hasta regis, & ubi sit scyphus aquæ, qui erat ad caput ejus.

17 Cognovit autem Saul vocem David, & dixit: Numquid vox hæc tua, fili mi David? & ait David: Vox mea, domine mi rex.

18 Et ait: Quam ob causam dominus meus persequitur servum suum? Quid feci? aut quod est malum in manu mea?

D 19 Nunc ergo audi, oro, domine mi rex, verba servi tui: Si Dominus incitat te adversum me, odoretur sacrificium: si autem filii hominum, maledicti sunt in conspectu Domini: qui ejecerunt me hodie, ut non habitem in hæreditate Domini, dicentes: Vade, servi diis alienis,

20 Et nunc non effundatur sanguis meus in terram coram Domino: quia egressus est rex Israel ut quærat pulicem unum, sicut persequitur perdix in montibus.

21 Et ait Saul: Peccavi, revertere fili mi David: nequaquam enim ultra tibi malefaciam, eo quod pretiosa fuerit anima mea in oculis tuis hodie: apparet enim quod stulte egerim, & ignoraverim multa nimis.

22 Et respondens David, ait: Ecce hasta regis: transeat unus de pueris regis, & tollat eam.

23 Dominus autem retribuet unicuique secundum justitiam suã & fidem: tradidit enim te Dominus hodie in manum meam, & nolui extendere manum meam in christum Domini.

24 Et sicut magnificata est anima tua hodie in oculis meis, sic magnificetur anima mea in oculis Dñi, & liberet me de omni angustia.

25 Ait ergo Saul ad David: Benedictus tu fili mi David; & quidem faciens facies, & potens poteris. Abiit autem David in viam suam, & Saul reversus est in locum suum.

CA-

CAPUT XXVII.

David inconstantiæ Saulis fidere non ausus, apud Achis profugus, à quo urbem Siceleg obtinuit, quæ ex eo facta est in hæreditatem regum Juda unde plurimas ex Amalecitis & vicinis locis agebat prædas, imponens regi Achis.

A 1 ET ait David in corde suo: Aliquando incidam una die in manus Saul; nonne melius est ut fugiam, & salver in Terra Philisthinorum, ut desperet Saul, cessetque me quærere in cunctis finibus Israel, fugiam ergo manus ejus.

2 Et surrexit David, & abiit ipse, & sexcenti viri cum eo, ad Achis filium Maoch regem Geth.

3 Et habitavit David cum Achis in Geth, ipse & viri eius; vir & domus eius; & David, & duæ uxores ejus, Achinoam Jezrahelitis, & Abigail uxor Nabal Carmeli.

B 4 Et nuntiatum est Sauli quod fugisset David in Geth, & non addidit ultra quærere eum.

5 Dixit autem David ad Achis: Si inveni gratiam in oculis tuis, detur mihi locus in una urbium regionis huius, ut habitem ibi: cur enim manet servus tuus in civitate regis tecum?

6 Dedit itaque ei Achis in die illa Siceleg; propter quam causam facta est Siceleg regum Juda, usque in diem hanc.

7 Fuit autem numerus dierum, quibus habitavit David in regione Philisthinorum, quatuor mensium.

C 8 Et ascendit David, & viri ejus, & agebant prædas de Gessuri, & de Gerzi, & de Amalecitis: hi enim pagi habitabantur in Terra antiquitus, euntibus Sur usque ad Terram Ægypti.

9 Et percutiebat David omnem terram, nec relinquebat viventem virum & mulierem: tollensque oves, & boves, & asinos, & camelos, & vestes, revertebatur, & veniebat ad Achis.

D 10 Dicebat autem ei Achis: In quem irruisti hodie? Respondebat David: Contra meridiem Judæ, & contra meridiem Jerameel, & contra meridiem Ceni.

11 Virum & mulierem non vivificabat David, nec adducebat in Geth, dicens: Ne forte loquantur adversum nos: Hæc fecit David: & hoc erat decretum illi omnibus diebus quibus habitavit in regione Philisthinorum.

12 Credidit ergo Achis David, dicens: Multa mala operatus est contra populum suum Israel: erit igitur mihi servus sempiternus.

CAPUT XXVIII.

Philisthæi contra Saul armantur, ad quod bellum David pollicetur fidem regi Achis. Saul, occisis Magis, Pythonissam consulit, suscitari jubens Samuelem, à quo suam suorumque proximam mortem didicit.

A 1 FActum est autem in diebus illis, congregaverunt Philisthiim agmina sua, ut præpararentur ad bellum contra Israel: dixitque Achis ad David: Sciens nunc scito, quoniam mecum egredieris in castris tu, & viri tui.

2 Dixitque David ad Achis: Nunc scies quæ facturus est servus tuus. Et ait Achis ad David: Et ego custodem capitis mei ponam te cunctis diebus.

3 * Samuel autem mortuus est, planxitq; eum omnis Israel, & sepelierunt eum in Ramatha urbe sua. Et Saul abstulit magos & hariolos de terra. *Supra 25.a.1. Eccli. 46.d.23

4 Congregatique sunt Philisthiim, & venerunt, & castrametati sunt in Sunam: congregavit autem & Saul universum Israel, & venit in Gelboe.

5 Et vidit Saul castra Philisthiim, & timuit, & expavit cor ejus nimis.

6 Consuluitque Dominum, & non respondit ei, neque per somnia, neque per sacerdotes, neque per prophetas, B

7 Dixitque Saul servis suis: Quærite mihi mulierem habentem* pythonem, & vadam ad eã, & sciscitabor per illam. Et dixerunt servi ejus ad eum: Est mulier pythonẽ habens in Endor. *Levi. 20.d 27 Deut. 18.b 11 Act. 16. c.16.

8 Mutavit ergo habitum suum, vestitusque est aliis vestimentis, & abiit ipse, & duo viri cum eo, veneruntque ad mulierem nocte, & ait illi. Divina mihi in pythone, & suscita mihi quem dixero tibi.

9 Et ait mulier ad eum: Ecce, tu nosti quanta fecerit Saul, & quo modo eraserit magos & hariolos de terra: quare ergo insidiaris animæ meæ, ut occidar?

10 Et juravit ei Saul in Domino, dicens: Vivit Dominus, quia non eveniet tibi quidquam mali propter hanc rem.

11 Dixitque ei mulier: Quem suscitabo tibi? Qui ait: Samuelem mihi suscita.

12 Cum autem vidisset mulier Samuelem, exclamavit voce magna, & dixit ad Saul: Quare imposuisti mihi? Tu es enim Saul.

13 Dixitque ei rex: Noli timere: quid vidisti? Et ait mulier ad Saul: Deos vidi ascendentes de terra.

14 Dixitque ei: Qualis est forma ejus? Quæ ait: Vir senex ascendit, & ipse amictus est pallio. Et intellexit Saul quod Samuel esset, & inclinavit se super faciem suam in terra, & adoravit. C

15 Dixit autem Samuel ad Saul: * Quare inquietasti me ut suscitarer? Et ait Saul: Coarctor nimis: siquidem Philisthiim pugnant adversum me, & Deus recessit à me, & exaudire me noluit, neque in manu prophetarum, neque per somnia: vocavi ergo te, ut ostenderes mihi quid faciam. *Eccli 46.d.23

16 Et ait Samuel: Quid interrogas me, cum Dominus recesserit a te, & transierit ad æmulum tuum?

17 Faciet enim tibi Dominus sicut locutus est in manu mea, & scindet regnum tuum de manu tua, & dabit illud proximo tuo David,

18 Quia non obedisti voci Domini: neque fecisti iram furoris ejus in Amalec. Ideirco quod pateris, fecit tibi Dominus hodie. D

19 Et dabit Dominus etiam Israel tecum in manus Philisthiim: cras autem tu & filii tui mecum eritis: sed & castra Israel tradet Dominus in manus Philisthiim.

20 Statimque Saul cecidit porrectus in terram: extimuerat enim verba Samuelis, & robur non erat in eo, quia non comederat panem tota die illa.

21 Ingressa est itaq; mulier illa ad Saul, (cõturbatus enim erat valde) dixitq; ad eum: Ecce obedivit ancilla tua voci tuæ, & posui ani-

manum meam in manu mea: & audivi sermones tuos, quos locutus es ad me.

22 Nunc igitur audi & tu vocem ancillæ tuæ, & ponam coram te buccellam panis, ut comedens convalescas, & possis iter agere.

23 Qui renuit, & ait: Non comedam. Coegerunt autem eum servi sui & mulier, & tandem audita voce eorum surrexit de terra, & sedit super lectum.

24 Mulier autem illa habebat vitulum pascualem in domo, & festinavit, & occidit eum: tollensque farinam, miscuit eam, & coxit azyma,

25 Et posuit ante Saul & ante servos ejus. Qui cum comedissent, surrexerunt, & ambulaverunt per totam noctem illam.

CAPUT XXIX.

David cum Philisthæis adversus Israel proficiscens, remittitur, quia metuebant principes ne in prælio fieret ipsis adversarius, jubeturque in Siceleg reverti.

A 1 Congregata sunt ergo Philisthiim universa agmina in Aphec: sed & Israel castrametatus est super fontem, qui erat in Jezrahel.

2 Et satrapæ quidem Philisthiim incedebant in centuriis & millibus: David autem & viri ejus erant in novissimo agmine cum Achis.

3 Dixeruntque Principes Philisthiim ad Achis: Quid sibi volunt Hebræi isti? Et ait Achis ad principes Philisthiim: Num ignoratis David, qui fuit servus Saul regis Israel, & est apud me multis diebus, vel annis, & non inveni in eo quidquam, ex die qua transfugit ad me, usque ad diem hanc?

B 4 * Irati sunt autem adversus eum principes
*1. Par. 12. d. 19 Philisthiim, & dixerunt ei: Revertatur vir iste, & sedeat in loco suo, in quo constituisti eum, & non descendat nobiscum in prælium, ne fiat nobis adversarius, cum præliari cœperimus: quomodo enim aliter poterit placare dominum suum, nisi in capitibus nostris?

5 Nonne iste est David, cui cantabant in choris, dicentes: Percussit Saul in millibus suis, & David in decem millibus suis?

C 6 Vocavit ergo Achis David, & ait ei: Vivit Dominus, quia rectus es tu, & bonus in conspectu meo: & exitus tuus, & introitus tuus mecum est in castris: & non inveni in te quidquam mali, ex die qua venisti ad me, usque in diem hanc: sed satrapis non places.

7 Revertere ergo, & vade in pace, & non offendas oculos satraparum Philisthiim.

D 8 Dixitque David ad Achis: Quid enim feci, & quid invenisti in me servo tuo, a die qua fui in conspectu tuo usque in diem hanc, ut non veniam, & pugnem contra inimicos domini mei regis?

9 Respondens autem Achis, locutus est ad David: Scio quia bonus es tu in oculis meis, sicut Angelus Dei: sed principes Philisthinorum dixerunt: Non ascendet nobiscum in prælium.

10 Igitur consurge mane tu, & servi domini tui, qui venerunt tecum: & cum de nocte surrexeritis, & cœperit dilucescere, pergite.

11 Surrexit itaque de nocte David ipse & viri ejus, ut proficiscerentur mane, & reverterentur ad terram Philisthiim: Philisthiim autem ascenderunt in Jezrahel.

CAPUT XXX.

Absente cum suis Davide, Amalecitæ Siceleg incenderant ablata præda, quos David persequens occidit recepta præda quam singulis sociis ex æquo divisit, etiam iis qui ad sarcinas lassi remanserant.

1 Cumque * venissent David & viri ejus in A
Siceleg die tertia, Amalecitæ impetum * 1. Par.
fecerant ex parte australi in Siceleg, & percus- 12. d. 20
serant Siceleg, & succenderant eam igni.

2 Et captivas duxerant mulieres ex ea, a minimo usque ad magnum: & non interfecerant quemquam, sed secum duxerant, & pergebant itinere suo.

3 Cum ergo venissent David & viri ejus ad civitatem, & invenissent eam succensam igni, & uxores suas, & filios suos, & filias ductas esse captivas,

4 Levaverunt David & populus qui erat cum eo voces suas, & planxerunt donec deficerent in eis lacrymæ.

5 Siquidem & duæ uxores David captivæ B ductæ fuerant, Achinoam Jezrahelites, & Abigail uxor Nabal Carmeli.

6 Et contristatus est David valde: volebat enim eum populus lapidare, quia amara erat anima uniuscujusque viri super filiis suis & filiabus: confortatus est autem David in Domino Deo suo.

7 Et ait ad Abiathar sacerdotem filium Achimelech: Applica ad me ephod. Et applicavit Abiathar ephod ad David,

8 Et consuluit David Dominum, dicens: Persequar latrunculos hos, & comprehendam eos, an non? Dixitque ei Dominus: Persequere: absque dubio enim comprehendes eos, & excuties prædam.

9 Abiit ergo David ipse, & sexcenti viri qui C erant cum eo, & venerunt usque ad torrentem Besor: & lassi quidam substiterunt.

10 Persecutus est autem David ipse, & quadringenti viri: substiterant enim ducenti, qui lassi transire non poterant torrentem Besor.

11 Et invenerunt virum Ægyptium in agro, & adduxerunt eum ad David: dederuntque ei panem ut comederet, & biberet aquam,

12 Sed & fragmen massæ caricarum, & duas ligaturas uvæ passæ. Quæ cum comedisset, reversus est spiritus ejus, & refocillatus est: non enim comederat panem, neque biberat aquam, tribus diebus & tribus noctibus.

13 Dixit itaque ei David: Cujus es tu? vel unde D es? & quo pergis? Qui ait: Puer Ægyptius ego sum, servus viri Amalecitæ: dereliquit autem me dominus meus, quia ægrotare cœpi nudiustertius.

14 Siquidem nos erupimus ad australem plagam Cerethi, & contra Judam, & ad meridiem Caleb, & Siceleg succendimus igni.

15 Dixitque ei David: Potes me ducere ad cuneum istum? Qui ait: Jura mihi per Deum, quod non occidas me, & non tradas me in manus domini mei, & ego ducam te ad cuneum istum. Et juravit ei David.

16 Qui cum duxisset eum, ecce illi discumbebant super faciem universæ terræ, comedentes & bibentes, & quasi festum celebrantes diem, pro cuncta præda, & spoliis quæ ceperant de Terra Philisthiim, & de Terra Juda.

17 Et

E 17 Et percussit eos David à vespere usque ad vesperam alterius diei, & non evasit ex eis quisquam, nisi quadringenti viri adolescentes, qui ascenderant camelos, & fugerant.

18 Eruit ergo David omnia quæ tulerant Amalecitæ, & duas uxores suas eruit.

19 Nec defuit quidquam a parvo usque ad magnum, tam de filiis quam de filiabus, & de spoliis, & quæcumque rapuerant, omnia reduxit David,

20 Et tulit universos greges & armenta, & minavit ante faciem suam: dixeruntque: Hæc est præda David.

21 Venit autem David ad ducentos viros, qui lassi substiterant, nec sequi potuerant David, & residere eos jusserat in torrente Bezor: qui egressi sunt obviam David, & populo qui erat cum eo. Accedens autem David ad populum, salutavit eos pacifice.

22 Respondensque omnis vir pessimus & iniquus, de viris qui ierant cum David, dixit: Quia non venerunt nobiscum, non dabimus eis quidquam de prꝫda, quam eruimus: sed sufficiat unicuique uxor sua & filii: quos cum acceperint, recedant.

23 Dixit autem David: Non sic facietis fratres mei, de his quæ tradidit nobis Dominus, & custodivit nos, & dedit latrunculos, qui eruperant adversum nos, in manus nostras:

24 Nec audiet vos quisquam super sermone hoc: æqua enim pars erit descendentis ad prælium, & remanentis ad sarcinas, & similiter divident.

C 25 Et factum est hoc ex die illa, & deinceps constitutum & præfinitum, & quasi lex in Israel usque in diem hanc.

26 Venit ergo David in Siceleg, & misit dona de præda senioribus Juda proximis suis, dicens: Accipite benedictionem de præda hostium Domini:

27 His, qui erant in Bethel, & qui in Ramoth ad meridiem, & qui in Jether,

28 Et qui in Aroer, & qui in Sephamoth, & qui in Esthamo,

29 Et qui in Rachal, & qui in urbibus Jerameel, & qui in urbibus Ceni,

30 Et qui in Arama, & qui in lacu Asan, & qui in Athach,

31 Et qui in Hebron, & reliquis qui erant in his locis, in quibus commoratus fuerat David ipse, & viri ejus.

CAPUT XXXI.

Saulis cum filiis in pugna cæsi, corpus truncato capite, in muro Bethsan suspenditur, armaque ejus in templo Astaroth: viri autem Jabes, ablatis Saul ac filiorum ejus corporibus, juxta Jabes ea sepelierunt.

1 PHilisthiim autem pugnabant adversum Israel: & fugerunt viri Israel ante faciem A
Philisthiim, & ceciderunt interfecti in monte Gelboe.

2 Irrueruntque Philisthiim in Saul, & in filios *1 Par. 10.a.5.
ejus, & percusserunt Jonatham, & Abinadab, & Melchisua, filios Saul,

3 Totumq; pondus prælii versum est in Saul: & consecuti sunt eum viri sagittarii, & vulneratus est vehementer à sagittariis.

4 * Dixitque Saul ad armigerum suum: Eva- *1 Par. 10.b.4.
gina gladium tuum, & percute me: ne forte veniant incircumcisi isti, & interficiant me, illudentes mihi. Et noluit armiger ejus: fuerat enim nimio terrore perterritus. arripuit itaque Saul gladium, & irruit super eum.

5 Quod cum vidisset armiger ejus, videlicet B
quod mortuus esset Saul, irruit etiam ipse super gladium suum, & mortuus est cum eo.

6 Mortuus est ergo Saul, & tres filii ejus, & armiger illius, & universi viri ejus in die illa pariter.

7 Videntes autem viri Israel, qui erant trans C
vallem, & trans Jordanem, quod fugissent viri Israelitæ, & quod mortuus esset Saul, & filii ejus, reliquerunt civitates suas, & fugerunt: veneruntque Philisthiim, & habitaverunt ibi.

8 Facta autē die altera, venerunt Philisthiim, ut spoliarent interfectos, & invenerunt Saul & tres filios ejus jacentes in monte Gelboe.

9 Et præciderunt caput Saul, & spoliaverunt eum armis, & miserunt in terram Philisthinorum per circuitum, ut annuntiaretur in templo idolorum, & in populis.

10 Et posuerunt arma ejus in templo Astaroth, corpus vero ejus suspenderunt in muro D
Bethsan.

11 * Quod cum audissent habitatores Jabes *2. Reg. 2.a.4.
Galaad, quæcumq; fecerant Philisthiim Saul,

12 Surrexerunt omnes viri fortissimi, & ambulaverunt tota nocte, & tulerunt cadaver Saul, & cadavera filiorum ejus, de muro Bethsan: veneruntque Jabes Galaad, & combusserunt ea ibi:

13 Et tulerunt ossa eorum, & sepelierunt in nemore Jabes, & jejunaverunt septem diebus.

LIBER SECVNDVS SAMVELIS,

Quem nos SECVNDVM REGVM DICIMVS.

CAPUT I.

David occiso nuntio, qui se Saulem occidisse dicebat, scissis vestibus defiet eum cum cæteris occisis, jejunans ac præcipiens ut filios Juda docerent arcum.

1 FActum est autem, post-
A quam mortuus est Saul, ut
David reverteretur a cæde Amalec, & maneret in Sicceleg duos dies.
2 In die autem tertia apparuit homo veniens de castris Saul, veste conscissa, & pulvere conspersus caput: & ut venit ad David, cecidit super faciem suam, & adoravit.
3 Dixitque ad eum David: Unde venis: Qui ait ad eum: De castris Israel fugi.
4 Et dixit ad eum David: Quod est verbum quod factum est? indica mihi. Qui ait: Fugit populus ex prælio, & multi corruentes e populo mortui sunt: sed & Saul & Jonathas filius ejus interierunt.
5 Dixitque David ad adolescentem, qui nuntiabat ei: Unde scis quia mortuus est Saul, & Jonathas filius ejus?
6 Et ait adolescens, qui nuntiabat ei: Casu veni in montem Gelboe, & Saul incumbebat super hastam suam: porrò currus & equites appropinquabant ei,
7 Et conversus post tergum suum, vidensque me vocavit. Cui cum respondissem: Adsum:
8 Dixit mihi: Quisnam es tu? Et aio ad eum: Amalecites ego sum.
9 Et locutus est mihi: Sta super me, & interfice me: quoniam tenent me angustiæ, & adhuc tota anima mea in me est.
10 Stansque super eum, occidi illum: sciebam enim quod vivere non poterat post ruinam: & tuli diadema quod erat in capite ejus, & armillam de brachio illius, & attuli ad te dominum meum huc.
11 Apprehendens autem David vestimenta sua scidit, omnesque viri qui erant cum eo,
12 Et planxerunt, & fleverunt, & jejunaverunt usque ad vesperam, super Saul, & super Jonatham filium ejus, & super populum Domini, & super domum Israel, eo quod corruissent gladio.
13 Dixitque David ad juvenem qui nuntiaverat ei: Unde es tu? Qui respondit: Filius hominis advenæ Amalecitæ ego sum.
14 Et ait ad eum David: * Quare non timuisti mittere manum tuam ut occideres christum Domini? C
15 Vocansque David unum de pueris suis, ait: Accedens irrue in eum. Qui percussit illum, & mortuus est.

* Psal. 104. b. 15.

16 Et

16 Et ait ad eũ David: Sanguis tuus super ca-
put tuum: os enim tuum locutum est adversum
te, dicens: Ego interfeci christum Domini.
17 Planxit autem David planctum hujusce-
modi super Saul, & super Jonathã filium ejus,
18 (Et præcepit ut docerent filios Juda ar-
cum, sicut scriptum est in libro justorum.) Et
ait: Considera Israel, pro his qui mortui sunt
super excelsa tua vulnerati.
19 Inclyti Israel, super montes tuos interfe-
cti sunt: quo modo ceciderunt fortes?
D 20 Nolite annuntiare in Geth, neque annun-
tietis in compitis Ascalonis; ne forte læten-
tur filiæ Philisthiim, ne exultent filiæ incir-
cumcisorum.
21 Montes Gelboe, nec ros nec pluvia ve-
niant super vos, neque sint agri primitiarum:
quia ibi abjectus est clypeus fortium, clypeus
Saul, quasi non esset unctus oleo.
22 A sanguine interfectorum, ab adipe for-
tium, sagitta Jonathæ nunquam rediit retror-
sum, & gladius Saul non est reversus inanis.
23 Saul & Jonathas amabiles, & decori in
vita sua, in morte quoque non sunt divisi: aqui-
lis velociores, leonibus fortiores.
24 Filiæ Israel super Saul flete, qui vestiebat
vos coccino in deliciis, qui præbebat orna-
menta aurea cultui vestro.
25 Quomodo ceciderunt fortes in prælio?
Jonathas in excelsis tuis occisus est?
26 Doleo super te frater mi Jonatha decore
nimis, & amabilis super amorem mulierum.
Sicut mater unicum amat filium suum, ita ego
te diligebam.
27 Quo modo ceciderunt robusti, & perie-
runt arma bellica?

CAPUT II.

David Dei oraculo jussus ascendere in Hebron, ibi super Juda in regem unctus viros Jabes Galaad, ob Saulis sepulturam commendat. Isbosethi vero in regem super Israel unctio gravem peperit seditionem ac pugnam inter utramque domum.

A 1 IGitur post hæc consuluit David Domi-
num, dicens: Num ascendam in unam
de civitatibus Juda? Et ait Dominus ad eum:
Ascende. Dixitque David: Quo ascendam?
Et respondit ei: In Hebron.
2 Ascendit ergo David, & duæ uxores ejus,
Achinoam Jezraelites, & Abigail uxor Nabal
Carmeli:
3 Sed & viros, qui erant cum eo, duxit Da-
vid singulos cum domo sua: & manserunt in
oppidis Hebron.
4 * Veneruntque viri Juda, & unxerunt ibi
*1 Machab. 2.f.57. David, ut regnaret super domum Juda. Et
nuntiatum est David, quod viri Jabes Galaad
sepelissent Saul.
5 Misit ergo David nuntios ad viros Jabes
Galaad, dixitque ad eos: Benedicti vos a Do-
mino, qui fecistis misericordiam hanc cum do-
mino vestro Saul, & sepelistis eum.
6 Et nunc retribuet vobis quidem Dominus
B misericordiam & veritatem: sed & ego red-
dam gratiam, eo quod feceritis verbum illud.
7 Confortentur manus vestræ, & estote filii
fortitudinis: licet enim mortuus sit dominus
vester Saul, tamen me unxit domus Juda in
regem sibi.
8 Abner autem filius Ner, princeps exercitus
Saul, tulit Isboseth filium Saul, & circumduxit
eum per castra,
9 Regemque constituit super Galaad & super
Gessuri, & super Jezrael, & super Ephraim, &
super Benjamin, & super Israel universum.
10 Quadraginta annorum erat Isboseth filius C
Saul, cum regnare cœpisset super Israel, &
duobus annis regnavit: sola autem domus Ju-
da sequebatur David.
11 Et fuit numerus dierum, quos commoratus
est David, imperans in Hebron super domum
Juda, septem annorum, & sex mensium.
12 Egressusque est Abner filius Ner, & pueri
Isboseth filii Saul, de castris in Gabaon.
13 Porrò Joab filius Sarviæ, & pueri David
egressi sunt, & occurrerunt eis juxta piscinam
Gabaon. Et cum in unum convenissent, e re-
gione sederunt: hi ex una parte piscinæ: &
illi ex altera.
14 Dixitque Abner ad Joab: Surgant pueri,
& ludant coram nobis. Et respondit Joab:
Surgant.
15 Surrexerunt ergo, & transierunt numero
duodecim de Benjamin, ex parte Isboseth fi-
lii Saul, & duodecim de pueris David.
16 Apprehensosque unusquisque capite com- D
paris sui, defixit gladium in latus contrarii, &
ceciderunt simul: vocatumque est nomen loci
illius: Ager robustorum, in Gabaon.
17 Et ortum est bellum durum satis in die
illa: fugatusque est Abner, & viri Israel, a
pueris David.
18 Erant autem ibi tres filii Sarviæ, Joab, &
Abisai, & Asael: porrò Asael cursor velocis-
simus fuit, quasi unus de capreis quæ moran-
tur in silvis.
19 Persequebatur autem Asael Abner: &
non declinavit ad dexteram neque ad sini-
stram omittens persequi Abner.
20 Respexit itaque Abner post tergum suum,
& ait: Tune es Asael? Qui respondit. Ego
sum.
21 Dixitque ei Abner: Vade ad dexteram, si- E
ve ad sinistram, & apprehende unum de ado-
lescentibus, & tolle tibi spolia ejus. Noluit au-
tem Asael omittere quin urgeret eum.
22 Rursumque locutus est Abner ad Asael:
Recede, noli me sequi, ne compellar confode-
re te in terram, & levare non potero faciem
ad Joab fratrem tuum.
23 Qui audire contempsit, & noluit declina-
re: percussit ergo eum Abner aversa hasta in
inguine, & transfodit, & mortuus est in eodem
loco: omnesque qui transibant per locum il-
lum, in quo ceciderat Asael, & mortuus erat,
subsistebant.
24 Persequentibus autem Joab & Abisai fu- F
gientem Abner, sol occubuit: & venerunt us-
que ad collem aquæ ductus, qui est ex adverso
vallis itineris deserti in Gabaon.
25 Congregatique sunt filii Benjamin ad Ab-
ner: & conglobati in unum cuneum, steterunt
in summitate tumuli unius.
26 Et exclamavit Abner ad Joab, & ait: Num
usque ad internecionem tuus mucro desæviet?
an ignoras quod periculosa sit desperatio? us-
quequo non dicis populo ut omittat persequi
fratres suos?

27 Et ait Joab: Vivit Dominus, si locutus fuisses, mane recessisset populus persequens fratrem suum.

C 28 Intonuit ergo Joab buccina, & stetit omnis exercitus, nec persecuti sunt ultra Israel, neque iniere certamen.

29 Abner autem & viri ejus abierunt per campestria, tota nocte illa: & transierunt Jordanem, & lustrata omni Beth horon venerunt ad castra.

30 Porrò Joab reversus, omisso Abner, congregavit omnem populū: & defuerunt de pueris David decem & novē viri, excepto Asaele.

31 Servi autem David percusserunt de Benjamin, & de viris, qui erant cum Abner, trecentos sexaginta, qui & mortui sunt.

32 Tuleruntque Asael, & sepelierunt eum in sepulchro patris sui in Bethlehem: & ambulaverunt tota nocte Joab, & viri qui erant cū eo, & in ipso crepusculo pervenerunt in Hebron.

CAPUT III.

Abner reprehensus ob concubinam iratus regi Isboseth fœdus init cum David, & reducta Michol, dum congregaret Israelitas ad David, occiditur à Joab, cui David iratus amare deflet Abner.

A 1 Facta est ergo longa concertatio inter domum Saul, & inter domum David: David proficiscēs, & semper se ipso robustior, domus autem Saul decrescens quotidie.

*1 Par. 3. a. 1. 2 * Natique sunt filii David in Hebron: fuitque primogenitus ejus Amnon de Achinoam Jezraelitide.

3 Et post eum Cheleab de Abigail uxore Nabal Carmeli: porrò tertius Absalom, filius Maacha filiæ Tholmai regis Gessur.

4 Quartus autem Adonias, filius Haggith: & quintus Saphathia, filius Abital.

5 Sextus quoque Jethraam, de Egla uxore David. hi nati sunt David in Hebron.

6 Cum ergo esset prælium inter domum Saul & domum David, Abner filius Ner regebat domum Saul.

B 7 Fuerat autem Sauli concubina nomine Respha, filia Aja. Dixitque Isboseth ad Abner:

8 Quare ingressus es ad concubinam patris mei? Qui iratus nimis propter verba Isboseth, ait: Numquid caput canis ego sum adversum Judam hodie, qui fecerim misericordiam super domum Saul patris tui, & super fratres & proximos ejus, & non tradidi te in manus David, & tu requisisti in me quod argueres pro muliere hodie?

9 Hæc faciat Deus Abner, & hæc addat ei, nisi quomodo juravit Dominus David, sic faciam cum eo,

10 Ut transferatur regnum de domo Saul, & elevetur thronus David super Israel, & super Judam, a Dan usque Bersabee.

11 Et non potuit respondere ei quidquam, quia metuebat illum.

12 Misit ergo Abner nuntios ad David pro se dicentes: Cujus est terra? Et ut loquerentur: Fac mecum amicitias, & erit manus mea tecum, & reducam ad te universum Israel.

13 Qui ait: Optime: ego faciam tecum amicitias: sed unam rem peto a te, dicens: Non videbis faciem meam, antequam adduxeris Michol filiam Saul: & sic venies, & videbis me.

14 Misit autē David nuntios ad Isboseth filiū Saul dicens: * Redde uxorem meā Michol, quā despondi mihi centum præputiis Philisthiim. C *1 Reg. 18. g. 27.

15 Misit ergo Isboseth, & tulit eam a viro suo Phaltiel, filio Lais.

16 Sequebaturque eam vir suus, plorans usque Bahurim: & dixit ad eum Abner: Vade, & revertere. Qui reversus est.

17 Sermonem quoque intulit Abner ad seniores Israel, dicens: Tam heri quam nudiustertius quærebatis David ut regnaret super vos.

18 Nunc ergo facite: quoniam Dominus locutus est ad David, dicens: In manu servi mei David salvabo populum meum Israel de manu Philisthiim, & omnium inimicorum ejus.

19 Locutus est autem Abner etiam ad Benjamin. Et abiit ut loqueretur ad David in Hebron, omnia quæ placuerant Israeli & universo Benjamin. D

20 Venitque ad Dauid in Hebron cum viginti viris: & fecit David Abner, & viris ejus qui venerant cum eo, convivium.

21 Et dixit Abner ad David: Surgam, ut congregem ad te dominum meum regem omnem Israel, & ineam tecum fœdus & imperes omnibus, sicut desiderat anima tua. Cum ergo deduxisset David Abner, & ille isset in pace,

22 Statim pueri David & Joab venerunt, cæsis latronibus, cum præda magna nimis: Abner autem non erat cum David in Hebron, quia jam dimiserat eum, & profectus fuerat in pace.

23 Et Joab, & omnis exercitus qui erat cum eo, postea venerunt: nuntiatum est itaque Joab a narrantibus: * Venit Abner filius Ner ad regem, & dimisit eum, & abiit in pace. E *3 Reg. 2. a. 5.

24 Et ingressus est Joab ad regem, & ait: Quid fecisti? Ecce venit Abner ad te: quare dimisisti eum, & abiit & recessit?

25 Ignoras Abner filium Ner, quoniā ad hoc venit ad te, ut deciperet te, & sciret exitum tuū & introitum tuum, & nosset omnia quæ agis?

26 Egressus itaque Joab a David, misit nuntios post Abner, & reduxit eum à cisterna Sira, ignorante David.

27 Cumque redisset Abner in Hebron, seorsum adduxit eum Joab ad medium portæ, ut loqueretur ei, in dolo: & percussit illum ibi in inguine, & mortuus est in ultionem sanguinis Asael fratris ejus.

28 Quod cum audisset David rem jam gestam, ait: Mundus ego sum, & regnum meum, apud Dominum, usque in sempiternum, a sanguine Abner filii Ner,

29 Et veniat super caput Joab, & super omnem domum patris ejus: nec deficiat de domo Joab fluxum seminis sustinens, & leprosus, & tenens fusum, & cadens gladio, & indigens pane. F

30 Igitur Joab & Abisai frater ejus interfecerunt Abner, eo quod occidisset Asael fratrem eorum in Gabaon, in prælio.

31 Dixit autem David ad Joab, & ad omnem populum, qui erat cum eo: Scindite vestimenta vestra, & accingimini saccis, & plangite ante exequias Abner. porrò rex David sequebatur feretrum.

32 Cumque sepelissent Abner in Hebron, levavit rex David vocem suam, & flevit super tumulum Abner: flevit autē & omnis populus.

33 Plan-

33 Plangensque rex & lugens Abner, ait: Nequaquam ut mori solent ignavi, mortuus est Abner.

34 Manus tuæ ligatæ non sunt, & pedes tui non sunt compedibus aggravati: sed sicut solent cadere coram filiis iniquitatis, sic corruisti. Congeminansque omnis populus flevit super eum.

G 35 Cumque venisset universa multitudo cibum capere cum David, clara adhuc die juravit David, dicens: Hæc faciat mihi Deus, & hæc addat, si ante occasum solis gustavero panem vel aliud quidquam.

36 Omnisq; populus audivit, & placuerunt eis cuncta quæ fecit rex in conspectu totius populi.

37 Et cognovit omne vulgus & universus Israel in die illa, quoniam non actum fuisset a rege ut occideretur Abner filius Ner.

38 Dixit quoque rex ad servos suos: Num ignoratis quoniam princeps & maximus cecidit hodie in Israel?

39 Ego autem adhuc delicatus, & unctus rex: porrò viri isti filii Sarviæ duri sunt mihi, retribuat Dominus facienti malum juxta malitiam suam.

CAPUT IV.

Baana & Rechab militum præfecti caput Isboseth, quem dormientem occiderant, ad David attulerunt, quos pro mercede jussit interimi.

A 1 Audivit autem Isboseth filius Saul, quod cecidisset Abner in Hebron: & dissolutæ sunt manus ejus, omnisque Israel perturbatus est.

2 Duo autem viri principes latronum erant filio Saul, nomen uni Baana, & nomen alteri Rechab, filii Remmon Berothitæ de filiis Benjamin: siquidem & Beroth reputata est in Benjamin.

3 Et fugerunt Berothitæ in Gethaim, fueruntque ibi advenæ usque ad tempus illud.

4 Erat autem Jonathæ filio Saul filius debilis
B pedibus: quinquennis enim fuit, quando venit nuntius de Saul & Jonatha ex Jezrael. tollens itaque eum nutrix sua, fugit: cumque festinaret, ut fugeret, cecidit, & claudus effectus est: habuitque vocabulum Miphiboseth.

5 Venientes igitur filii Remmon Berothitæ, Rhecab & Baana, ingressi sunt fervente die domum Isboseth: qui dormiebat super stratum suum meridie. Et ostiaria domus purgans triticum, obdormivit.

6 Ingressi sunt autem domum latenter assumentes spicas tritici, & percusserunt eũ in inguine Rechab & Baana frater ejus, & fugerũt.

C 7 Cum autem ingressi fuissent domum, ille dormiebat super lectum suum in conclavi, & percutientes interfecerunt eum: sublatoque capite ejus, abierunt per viam deserti tota nocte,

8 Et attulerunt caput Isboseth ad David in Hebron: dixeruntque ad regem: Ecce caput Isboseth filii Saul inimici tui, qui quærebat animam tuam: & dedit Dominus domino meo regi ultionem hodie de Saul, & de semine ejus.

9 Respondens autem David Rechab, & Baana fratri ejus, filiis Remmon Berothitæ, dixit ad eos: Vivit Dominus, qui eruit animam
*Supra meam de omni angustia,
1.b.14. 10 * Quoniam eum, qui annuntiaverat mihi, & dixerat: Mortuus est Saul: qui putabat se prospera nuntiare, tenui, & occidi eum in Siceleg, cui oportebat mercedem dare pro nuntio.

11 Quanto magis nunc, cum homines impii interfecerunt virum innoxium, in domo sua, super lectum suum, non quæram sanguinẽ ejus de manu vestra, & auferam vos de terra?

12 Præcepit itaque David pueris suis, & interfecerunt eos: præcidentesque manus & pedes eorum, suspenderunt eos super piscinam in Hebron: caput autem Isboseth tulerunt, & sepelierunt in sepulchro Abner in Hebron.

CAPUT V.

David unctus super totum Israel pulsis Jebusæis, arcem Sion cepit: ubi extructa domo habitavit, alias superinducens uxores, filiosque procreans, & Philisthæos bis prosternens.

1 Et venerunt universæ tribus Israel, ad A
David in Hebron, dicentes: * Ecce nos, *1 Par.
os tuum & caro tua sumus. 11.a.1.

2 Sed & heri & nudiustertius, cum esset Saul rex super nos, tu eras educens & reducens Israel: dixit autem Dominus ad te: Tu pasces populum meum Israel, & tu eris dux super Israel.

3 Venerunt quoque & seniores Israel ad regem in Hebron, & percussit cum eis rex David fœdus in Hebron coram Domino: unxeruntque David in regem super Israel.

4 Filius triginta annorum erat David, cum regnare cœpisset, * & quadraginta annis regnavit.

5 In Hebron regnavit supra Judam septem *3. Reg.
annis & sex mensibus: in Jerusalem autem re- 2.b.11.
gnavit triginta tribus annis super omnem Israel & Judam.

6 Et abiit rex, & omnes viri qui erant cum eo, in Jerusalem, ad Jebusæum habitatorem terræ: dictumque est David ab eis: Non ingredieris huc, nisi abstuleris cæcos & claudos dicentes: Non ingredietur David huc.

7 Cæpit autem David arcem Sion, hæc est ci- B
vitas David.

8 Proposuerat enim David in die illa præmium, qui percussisset Jebusæum, & tetigisset domatum fistulas, & abstulisset cæcos & claudos odientes animam David. idcirco dicitur in proverbio: Cæcus & claudus non intrabunt in templum.

9 Habitavit autem David in arce, & vocavit eam, Civitatem David. & ædificavit per gyrum a Mello & intrinsecus.

10 Et ingrediebatur proficiens atque succre- 1. Par.
scens, & Dñs Deus exercituum erat cum eo. 14.a.1.

11 * Misit quoque Hiram rex Tyri nuntios ad David, & ligna cedrina, & artifices lignorum, artificesque lapidum ad parietes: & ædificaverunt domum David.

12 Et cognovit David quoniam confirmasset eum Dominus regem super Israel, & quoniam exaltasset regnum ejus super populum suum Israel.

13 * Accepit ergo David adhuc concubinas C
& uxores de Jerusalem, postquam venerat de *1 Par.
Hebron: natique sunt David & alii filii & filiæ: 3.a.1.

14 Et hæc nomina eorum qui nati sunt ei in Jerusalem, Samua, & Sobab, & Nathan, & Salomon,

15 Et Jebahar, & Elisua, & Nepheg,
16 Et Japhia, & Elisama, & Elioda, & Eli-
phaleth.
17 Audierunt ergo Philisthiim quod unxis-
sent David in regem super Israel: & ascende-
runt universi ut quærerent David: quod cum
audisset David, descendit in præsidium.
*1. Pa- 18 * Philisthiim autem venientes diffusi sunt
ral. 14. in valle Raphaim.
b. 10. 19 Et consuluit David Dominum, dicens: Si
ascendam ad Philisthiim? & si dabis eos in
manu mea? Et dixit Dñs ad David: Ascende,
quia tradens dabo Philisthiim in manu tua.
D 20 * Venit ergo David in Baal Pharasim: &
* Isai. percussit eos ibi, & dixit: Divisit Dominus
28. b. inimicos meos coram me, sicut dividuntur
21. aquæ. Propterea vocatum est nomen loci
illius, Baal Pharasim.
21 Et reliquerunt ibi sculptilia sua: quæ tulit
David, & viri ejus.
22 Et addiderunt adhuc Philisthiim ut ascen-
derent, & diffusi sunt in valle Raphaim.
23 Consuluit autem David Dominum: Si
ascendam contra Philisthæos, & tradas eos in
manus meas? Qui respondit: Non ascendas
contra eos, sed gyra post tergum eorum, & ve-
nies ad eos ex adverso pyrorum.
24 Et cum audieris sonitum gradientis in ca-
cumine pyrorum, tunc inibis prælium: quia
tunc egredietur Dominus ante faciem tuam,
ut percutiat castra Philisthiim.
25 Fecit itaque David sicut præceperat ei Do-
minus, & percussit Philisthiim, de Gabaa, us-
que dum venias Gezer.

CAPUT VI.

Reducente David arcam à domo Abinadab, Oza à Domino occisus est quod illam attigisset: quare eam in domo Obededom reliquit: postmodum vero in Jerusalem reducens, & ante eam ludens, à Michol uxore ridetur: in cujus pœnam numquam illa deinceps peperit.

A 1 CONgregavit autem rursum David om-
nes electos ex Israel triginta millia.
*1. Pa 2 * Surrexitque David, & abiit, & universus
ral. 13. populus qui erat cum eo de viris Juda, ut ad-
b. 5. ducerent arcam Dei, super quam invocatum
est nomen Domini exercituum, sedentis in
cherubim super eam.
3 Et imposuerunt arcam Dei super plaustrum
novum: tuleruntque eam de domo Abinadab,
qui erat in Gabaa: Oza autem & Ahio filii
Abinadab minabant plaustrum novum.
*1. Reg 4 * Cumque tulissent eam de domo Abina-
7. a. 1. dab, qui erat in Gabaa, custodiens arcam Dei
Ahio præcedebat arcam.
5 David autem & omnis Israel ludebant co-
ram Domino, in omnibus lignis fabrefactis,
& citharis & lyris & tympanis & sistris &
cymbalis.
6 Postquam autem venerunt ad aream Na-
chon, extendit Oza manum ad arcam Dei, &
tenuit eam: quoniam calcitrabant boves, &
declinaverunt eam.
7 Iratusque est indignatione Dominus contra B
Ozam, & percussit eum super temeritate: qui
mortuus est ibi juxta arcam Dei.
8 * Contristatus est autem David, eo quod *1. Pa-
percussisset Dominus Ozam, & vocatum est ral. 13.
nomen loci illius, Percussio Ozæ, usque in b. 11.
diem hanc.
9 Et extimuit David Dominum in die illa,
dicens: Quomodo ingredietur ad me arca
Domini?
10 Et noluit divertere ad se arcam Domini
in civitatem David: sed divertit eam in do-
mum Obededom Gethæi.
11 Et habitavit arca Domini in domo Obe-
dedom Gethæi tribus mensibus: & benedixit
Dominus Obededom, & omnem domum
ejus.
12 * Nuntiatumque est regi David quod be- *1. Pa-
nedixisset Dominus Obededom, & omnia ejus, ral. 15.
propter arcam Dei. Abiit ergo David, & ad- d. 25.
duxit arcam Dei de domo Obededom in ci-
vitatem David cum gaudio: & erant cum Da-
vid septem chori, & victima vituli.

13 * Cum

C 13 * Cumque transcendissent qui portabant
*1Par. arcam Domini sex passus, immolabat bo-
15. d. vem & arietem,
26. 14 Et David saltabat totis viribus ante Dñm.
porro David erat accinctus ephod lineo.
15 Et David & omnis domus Israel duce-
bant arcam testamenti Domini, in jubilo, &
in clangore buccinæ.
16 Cumque intrasset arca Domini in civita-
tem David, Michol filia Saul prospiciens per
fenestram, vidit regem David subsilientem,
atque saltantem coram Domino: & despexit
eum in corde suo.
17 Et introduxerunt arcam Dñi, & imposue-
runt eam in loco suo, in medio tabernaculi
quod tetenderat ei David, & obtulit David
holocausta, & pacifica coram Domino.
18 Cumque complesset offerens holocausta,
& pacifica, benedixit populo in nomine Do-
mini exercituum.
D 19 Et partitus est universæ multitudini Israel,
tam viro quam mulieri, singulis collyridam
panis unam, & assaturam bubulæ carnis unam,
& similam frixam oleo: & abiit omnis popu-
lus, unusquisque in domum suam.
20 Reversusque est David ut benediceret do-
mui suæ: & egressa Michol filia Saul in oc-
cursum David, ait: Quam gloriosus fuit ho-
die rex Israel, discooperiens se ante ancillas
servorum suorum, & nudatus est, quasi si nu-
detur unus de scurris.
21 Dixitque David ad Michol: Ante Dñm,
qui elegit me potius quam patrem tuum, &
quam omnem domum ejus, & præcepit mihi
ut essem dux super populum Dñi in Israel,
22 Et ludam, & vilior fiam plus quam factus
sum: & ero humilis in oculis meis, & cũ ancil-
lis, de quibus locuta es, gloriosior apparebo.
23 Igitur Michol filiæ Saul non est natus fi-
lius usque in diem mortis suæ.

CAPUT VII.

David proponens ædificare domum Domino, à Nathan propheta primum collaudatur, postmodum jubente Domino prohibetur, sed filius ei promittitur illam ædificaturus, unde Domino gratias agit.

1 FActum est autem cum sedisset rex in do-
A mo sua, & Dominus dedisset ei requiem
undique ab universis inimicis suis,
*1Par. 2 Dixit ad Nathan prophetam: * Videsne
17.a.1. quod ego habitem in domo cedrina, & arca
Dei posita sit in medio pellium?
3 Dixitque Nathan ad regem: Omne quod
est in corde tuo, vade, fac: quia Dominus te-
cum est.
4 Factum est autem in illa nocte: & ecce
sermo Domini ad Nathan, dicens:
5 Vade, & loquere ad servum meum David:
Hæc dicit Dominus: Numquid tu ædificabis
mihi domum ad habitandum?
6 Neque enim habitavi in domo, ex die illa
qua eduxi filios Israel de Terra Ægypti, usque
in diem hanc: sed ambulabam in tabernacu-
lo, & in tentorio.
7 Per cuncta loca, quæ transivi cum omnibus
filiis Israel, numquid loquens locutus sum ad
unam de tribubus Israel, cui præcepi, ut pa-
sceret populum meum Israel, dicens: Quare
non ædificastis mihi domum cedrinam?
8 Et nunc hæc dices servo meo David: Hæc
dicit Dominus exercituum: * Ego tuli te de B
pascuis sequentem greges, ut esses dux super *Supra
populum meum Israel: 1.Reg.
9 Et fui tecum in omnibus ubicumque am- 16. b.
bulasti, & interfeci universos inimicos tuos à 11.
facie tua: fecique tibi nomen grande, juxta Ps. 77.
nomen magnorum qui sunt in terra. g.70.
10 Et ponam locum populo meo Israel, &
plantabo eum, & habitabit sub eo, & non tur-
babitur amplius: nec addent filii iniquitatis
ut affligant eum sicut prius,
11 Ex die qua constitui judices super popu-
lum meum Israel: & requiem dabo tibi ab om-
nibus inimicis tuis, prædicitque tibi Dominus,
quod domum faciat tibi Dominus.
12 * Cumque completi fuerint dies tui, & *1Reg
dormieris cum patribus tuis, suscitabo semen 8.b.19.
tuum post te, quod egredietur de utero tuo, &
firmabo regnum ejus.
13 * Ipse ædificabit domum nomini meo, *1Reg
& stabiliam thronum regni ejus usque in sem- 5.a.5.
piternum. *1Par.
14 * Ego ero ei in patrem, & ipse erit mihi 13. c.
in filium: qui si inique aliquid gesserit, ar- 10.
guam eum in virga virorum, & in plagis filio-
rum hominum.
15 * Misericordiam autem meam non au-
feram ab eo, sicut abstuli a Saul, quem amovi *Psal.
á facie mea. 88.a.1.
16 Et fidelis erit domus tua, & regnum tuum c.13. C
usque in æternum ante faciem tuam, & * thro- *Hebr
nus tuus erit firmus jugiter. 1.b.5.
17 Secundum omnia verba hæc, & juxta uni-
versam visionem istam, sic locutus est Nathan
ad David.
18 Ingressus est autem rex David, & sedit co-
ram Domino, & dixit: Quis ego sum, Domine
Deus, & quæ domus mea, quia adduxisti me
hucusque?
19 Sed & hoc parum visum est in conspectu
tuo Domine Deus, nisi loquereris etiam de do-
mo servi tui in longinquum: ista enim est lex
Adam, Domine Deus.
20 Quid ergo addere poterit adhuc David,
ut loquatur ad te? tu enim scis servum tuum
Domine Deus.
21 Propter verbum tuum, & secundum cor
tuum fecisti omnia magnalia hæc, ita ut no-
tum faceres servo tuo.
22 Idcirco magnificatus es Domine Deus,
quia non est similis tui, neque est Deus extra
te, in omnibus quæ audivimus auribus nostris.
23 Quæ est autem, ut populus tuus Israel, gens D
in terra, propter quam ivit Deus, ut redimeret
eam sibi in populum, & poneret sibi nomen,
faceretque eis magnalia, & horribilia super
terram, a facie populi tui, quem redemisti tibi
ex Ægypto, gentem, & deum ejus.
24 Firmasti enim tibi populum tuum Israel in
populum sempiternum: & tu Domine Deus fa-
ctus es eis in Deum.
25 Nunc ergo Dñe Deus, verbũ quod locutus
es super servum tuum, & super domum ejus, su-
scita in sempiternum: & fac sicut locutus es.
26 Ut magnificetur nomen tuum usque in
sempiternum, atque dicatur: Dominus exerci-
tuum, Deus super Israel. Et domus servi tui
David erit stabilita coram Domino,

27 Quia tu Domine exercituum Deus Israel revelasti aurem servi tui, dicens: Domum ædificabo tibi: propterea invenit servus tuus cor suum ut oraret te oratione hac.

28 Nunc ergo Domine Deus, tu es Deus, & verba tua erunt vera: locutus es enim ad servum tuum bona hæc.

29 Incipe ergo, & benedic domui servi tui, ut sit in sempiternum coram te: quia tu Domine Deus locutus es, & benedictione tua benedicetur domus servi tui in sempiternum.

CAPUT VIII.

Victoriæ variæ Davidis, qui multos fecit tributarios, quibus solebant Israelitæ pendere tributa: congratulatio Thou regis Emath de rege Adarezere devicto, à quo multa spolia David abstulit: officiarij quos habebat David recensentur.

A 1 FActum est autem post hæc, percussit David Philisthiim, & humiliavit eos: * & tulit David frenū tributi de manu Philisthiim.

*1. Paral. 18. a. 1.

2 Et percussit Moab, & mensus est eos funiculo, coæquans terræ: mensus est autem duos funiculos, unum ad occidendum, & unum ad vivificandum: factusque est Moab David serviens sub tributo.

3 Et percussit David Adarezer filium Rohob regem Soba, quando profectus est ut dominaretur super flumen Euphratem.

4 Et captis David ex parte ejus mille septingentis equitibus, & viginti millibus peditum, subnervavit omnes jugales curruum: dereliquit autem ex eis centum currus.

B 5 Venit quoque Syria Damasci, ut præsidium ferret Adarezer regi Soba: & percussit David de Syria viginti duo millia virorum.

6 Et posuit David præsidium in Syria Damasci: factaque est Syria David serviens sub tributo: servavitque Dominus David in omnibus ad quæcumque profectus est.

7 Et tulit David arma aurea, quæ habebant servi Adarezer, & detulit ea in Ierusalem.

8 Et de Bete & de Beroth, civitatibus Adarezer, tulit rex David æs multum nimis.

9 Audivit autem Thou rex Emath, quod percussisset David omne robur Adarezer,

10 Et misit Thou Joram filium suum ad regem David, ut salutaret eum congratulans, & gratias ageret: eo quod expugnasset Adarezer, & percussisset eum. Hostis quippe erat C Thou Adarezer, & in manu eius erant vasa aurea, & vasa argentea, & vasa ærea:

11 Quæ & ipsa sanctificavit rex David Domino cum argento & auro, quæ sanctificaverat de universis gentibus quas subegerat,

12 De Syria, & Moab, & filiis Ammon, & Philisthiim, & Amalec, & de manubiis Adarezer filij Rohob regis Soba.

D 13 Fecit quoque sibi David nomen, cum reverteretur capta Syria in valle Salinarum, cæsis decem & octo millibus:

14 Et posuit in Idumæa custodes, statuitque præsidium, & facta est universa Idumæa serviens David, & servavit Dominus David in omnibus ad quæcumque profectus est.

15 Et regnavit David super omnem Israel: faciebat quoque David judicium & justitiam omni populo suo.

16 Joab autem filius Sarviæ, erat super exercitum: porrò Josaphat filius Ahilud erat a commentariis:

17 Et Sadoc filius Achitob, & Achimelech filius Abiathar, erant sacerdotes: & Saraias, scriba:

18 Banaias autem filius Joiadę, super Cerethi & Phelethi: filij autē David sacerdotes erant.

CAPUT IX.

Quantum pietatis exhibuerit David Miphiboseth filio Jonathæ claudo, redditis omnibus agris Saul, quos colebat Siba cum filiis ac servis suis, Miphiboseth ad mensam David recepto.

1 ET dixit David: Putasne est aliquis qui remanserit de domo Saul, ut faciam cum eo misericordiam propter Jonatham? A

2 Erat autē de domo Saul, servus nomine Siba: quē cum vocasset rex ad se, dixit ei: Tune es Siba? & ille respondit: Ego sum servus tuus.

3 Et ait rex. Numquid superest aliquis de domo Saul, ut faciam cum eo misericordiam Dei? Dixitque Siba regi: Superest filius Jonathæ, debilis pedibus.

4 Ubi, inquit, est? Et Siba ad regem: Ecce, ait, in domo est Machir filij Ammiel, in Lodabar. B

5 Misit ergo rex David, & tulit eum de domo Machir filij Ammiel, de Lodabar.

6 Cum autem venisset Miphiboseth filius Jonathæ filij Saul ad David, corruit in faciem suam, & adoravit: Dixitque David: Miphiboseth? Qui respondit: Adsum servus tuus.

7 Et ait ei David: Ne timeas, quia faciens faciam in te misericordiam propter Jonatham patrem tuum, & restituam tibi omnes agros Saul patris tui, & tu comedes panem in mensa mea semper.

8 Qui adorans eum, dixit: Quis ego sum C servus tuus, quoniam respexisti super canem mortuum similem mei?

9 Vocavit itaque rex Sibam puerum Saul, & dixit ei: Omnia quæcumque fuerunt Saul, & universam domum ejus, dedi filio domini tui.

10 Operare igitur ei terram tu, & filij tui, & D servi tui: & inferes filio domini tui cibos ut alatur: Miphiboseth autē filius domini tui comedet sēper panē super mensā meā. Erant autē Sibæ quindecim filij, & viginti servi.

11 Dixitque Siba ad regem: Sicut jussisti domine mi rex servo tuo, sic faciet servus tuus: & Miphiboseth comedet super mensam meam, quasi unus de filiis regis.

12 Habebat autem Miphiboseth filium parvulum nomine Micha: omnis vero cognatio domus Sibæ serviebat Miphiboseth.

13 Porrò Miphiboseth habitabat in Jerusalem: quia de mensa regis jugiter vescebatur: & erat claudus utroque pede.

CAPUT X.

Hanon rex Ammonitarum, post illatam legatis Davidis injuriam, quos ad consolandum de patris morte miserat, contractis quinque regum Syriæ copiis adversus Davidem, ab eo profligatur semel ac iterum.

1 FActum est autem post hæc, ut moreretur rex filiorum Ammon, & regnavit A Hanon filius eius pro eo.

* 1. Paral. 19. a. 2.

2 Dixitq; David: Faciam misericordiā cū Hanon filio Naas, sicut fecit pater ejus mecū miseri-

ſericordiā: Miſit ergo David, conſolans eū per ſervos ſuos ſuper patris interitu. Cum autē veniſſent ſervi David in Terram filiorū Ammon,

3 Dixerunt principes filiorum Ammon ad Hanon dominum ſuum: Putas quod propter honorem patris tui miſerit David ad te conſolatores, & non ideo ut inveſtigaret, & exploraret civitatem, & everteret eam, miſit David ſervos ſuos ad te?

4 Tulit itaq; Hanon ſervos David, raſitq; dimidiam partem barbæ eorū, & præſcidit veſtes eorum medias uſque ad nates, & dimiſit eos.

5 Quod cum nuntiatum eſſet David, miſit in
B occurſum eorum: erant enim viri confuſi turpiter valde, & mandavit eis David: Manete in Jericho, donec creſcat barba veſtra, & tunc revertimini.

6 Videntes autem filij Ammon quod injuriam feciſſent David, miſerunt, & conduxerunt mercede Syrum Rohob, & Syrum Soba, viginti millia peditum, & a rege Maacha mille viros, & ab Iſtob duodecim millia virorum.

7 Quod cum audiſſet David, miſit Joab & omnem exercitum bellatorum.

8 Egreſſi ſunt ergo filii Ammon, & direxerunt aciem ante ipſum introitum portæ: Syrus autem Soba, & Rohob, & Iſtob, & Maacha, ſeorſum erant in campo.

9 Videns igitur Joab quod præparatum eſſet adverſum ſe prælium, & ex adverſo & poſt tergum, elegit ex omnibus electis Iſrael, & inſtruxit aciem contra Syrum:

C 10 Reliquam autem partem populi tradidit Abiſai fratri ſuo, qui direxit aciem adverſus filios Ammon.

11 Et ait Joab: Si prævaluerint adverſū me Syri, eris mihi in adjutorium: ſi autem filij Ammon prævaluerint adverſum te, auxiliabor tibi.

12 Eſto vir fortis, & pugnemus pro populo noſtro, & civitate Dei noſtri: Dominus autem faciet quod bonum eſt in conſpectu ſuo.

13 Iniit itaque Joab, & populus qui erat cum eo, certamen contra Syros: qui ſtatim fugerunt a facie eius.

14 Filij autem Ammon videntes quia fugiſſent Syri, fugerunt & ipſi a facie Abiſai, & ingreſſi ſunt civitatem: reverſuſque eſt Joab a filiis Ammon, & venit Jeruſalem.

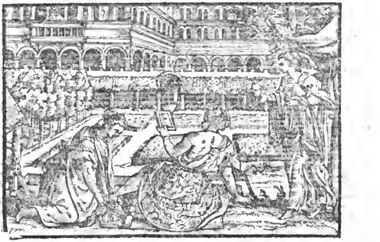
15 Videntes igitur Syri quoniam corruiſſent coram Iſrael, congregati ſunt pariter.

16 Miſitque Adarezer, & eduxit Syros qui D
erant trans fluvium, & adduxit eorum exercitum: Sobach autem, magiſter militiæ Adarezer, erat princeps eorum.

17 Quod cū nuntiatum eſſet David, contraxit omnem Iſraelē, & tranſivit Jordanem, venitq; in Helam: & direxerunt aciem Syri ex adverſo David, & pugnaverunt contra eum.

18 Fugeruntque Syri a facie Iſrael, & occidit David de Syris ſeptingentos currus, & quadraginta millia equitum: & Sobach principem militiæ percuſſit: qui ſtatim mortuus eſt.

19 Videntes autem univerſi reges, qui erant in præſidio Adarezer, ſe victos eſſe ab Iſrael, expaverunt & fugerunt quinquaginta & octo millia coram Iſrael. Et fecerunt pacem cum Iſrael: & ſervierunt eis, timueruntque Syri auxilium præbere ultra filiis Ammon.

CAPUT XI.

Dum Joab obſidet Rabba civitatem Ammonitarum, David domi reſidens adulterio Bethſabee adjunxit, ad id celandum, homicidium viri illius Uriæ; acceptaque illa in uxorem, & nato ex ea filio, Dominum commovit ad iram.

A 1 Par. 20. a. 1. 1 Factum eſt autem, * vertente anno, eo tempore quo ſolent reges ad bella procedere, miſit David Joab, & ſervos ſuos cum eo, & univerſum Iſrael, & vaſtaverunt filios Ammon, & obſederunt Rabba: David autem remanſit in Jeruſalem.

2 Dum hæc agerentur, accidit ut ſurgeret David de ſtrato ſuo poſt meridiem, & deambularet in ſolario domus regiæ: viditque mulierem ſe lavantem, ex adverſo ſuper ſolarium ſuum: erat autem mulier pulchra valde.

3 Miſit

3 Misit ergo rex, & requisivit quæ esset mulier. Nuntiatumque est ei, quod ipsa esset Bethsabee filia Eliam, uxor Uriæ Hethæi.

4 Missis itaque David nuntiis, tulit eam. quæ cum ingressa esset ad illum, dormivit cum ea: *statimque sanctificata est ab immunditia sua: *Levit 15.d.18.

5 Et reversa est in domum suam concepto fœtu. Mittensque nuntiavit David, & ait: Concepi.

6 Misit autem David ad Joab, dicens: Mitte ad me Uriam Hethæum. Misitque Joab Uriam ad David.

B 7 Et venit Urias ad David. Quæsivitque David quàm rectè ageret Joab, & populus, & quomodo administraretur bellum.

8 Et dixit David ad Uriã: Vade in domũ tuã & lava pedes tuos. Et egressus est Urias de domo regis, secutusque est eum cibus regius.

9 Dormivit autem Urias ante portam domus regiæ cum aliis servis domini sui, & non descendit ad domum suam.

10 Nuntiatumque est David à dicentibus: Non ivit Urias in domum suam. Et ait David ad Uriam: Numquid non de via venisti? quare non descendisti in domum tuam?

11 Et ait Urias ad David: Arca Dei & Israel & Juda habitant in papilionibus, & dominus meus Joab, & servi domini mei super faciem terræ manent: & ego ingrediar domum meam, ut comedam & bibam, & dormiam cum uxore mea? per salutem tuam, & per salutem animæ tuæ, non faciam rem hanc.

12 Ait ergo David ad Uriam: Mane hic etiam hodie, & cras dimittam te. Mansit Urias in Jerusalem in die illa & altera:

C 13 Et vocavit eum David ut comederet coram se & biberet, & inebriavit eum: qui egressus vespere, dormivit in strato suo cum servis domini sui, & in domum suam non descendit.

14 Factum est ergo mane, & scripsit David Epistolam ad Joab: misitque per manum Uriæ,

15 Scribens in epistola: Ponite Uriam ex adverso belli, ubi fortissimum est prælium: & derelinquite eum, ut percussus intereat.

16 Igitur cũ Joab obsideret urbem, posuit Uriam in loco ubi sciebat viros esse fortissimos.

17 Egressique viri de civitate, bellabant adversum Joab, & ceciderunt de populo servorum David, & mortuus est etiã Urias Hethæus.

18 Misit itaque Joab & nuntiavit David omnia verba prælij:

19 Præcepitque nuntio, dicens: Cum compleveris universos sermones belli ad regem,

20 Si eum videris indignari, & dixerit: Quare accessistis ad murum, ut præliaremini? an ignorabatis quod multa desuper ex muro tela mittantur?

D 21 Quis percussit Abimelech filium Jerobaal? *nonne mulier misit super eum fragmen molæ de muro, & interfecit eum in Thebes? quare juxta murum accessistis? dices: Etiam servus tuus Urias Hethæus occubuit. *Iud.9 g.53.

22 Abiit ergo nuntius, & venit, & narravit David omnia quæ ei præceperat Joab.

23 Et dixit nuntius ad David: Prævaluerunt adversum nos viri, & egressi sunt ad nos in agrum: nos autem facto impetu persecuti eos fuimus usque ad portam civitatis.

24 Et direxerunt jacula sagittarij ad servos tuos ex muro desuper: mortuique sunt de servis regis, quinetiam servus tuus Urias Hethæus mortuus est.

25 Et dixit David ad nuntium: Hæc dices Joab: Non te frangat ista res: varius enim eventus est belli: nunc hunc, & nunc illũ consumit gladius: conforta bellatores tuos adversus urbem, ut destruas eam, & exhortare eos.

26 Audivit autem uxor Uriæ, quod mortuus esset Urias vir suus, & planxit eum.

27 Transacto autem luctu, misit David, & introduxit eam in domum suam, & facta est ei uxor, peperitq; ei filium; & displicuit verbum hoc, quod fecerat David, coram Domino.

CAPUT XII.

David sub parabola à Nathan proposita correptus, in se ipsum tulit sententiam; unde Nathan multa illi minatur incommoda; quibus compuncto culpa condonatur, manente pœna: & mortuo puero nascitur Salomon; ac civitas Rabbath cum magna ultione diruitur, accepto diademate pretiosissimo regis ipsius in Ammonitas graviter advertitur.

1 Misit ergo Dominus Nathan ad David, A
qui cum venisset ad eum, dixit ei: Duo viri erant in civitate vna, unus dives, & alter pauper.

2 Dives habebat oves, & boves plurimos valde.

3 Pauper autem nihil habebat omnino, præter ovem unam parvulam, quam emerat & nutrierat, & quæ creverat apud eum cum filiis ejus simul, de pane illius comedens, & de calice ejus bibens, & in sinu illius dormiens: eratque illi sicut filia.

4 Cum autem peregrinus quidam venisset ad divitem, parcens ille sumere de ovibus & de bobus suis, ut exhiberet convivium peregrino illi qui venerat ad se, tulit ovem viri pauperis, & præparavit cibos homini qui venerat ad se.

5 Iratus autem indignatione David adversus hominem illum nimis, dixit ad Nathan: B Vivit Dominus, quoniam filius mortis est vir qui fecit hoc.

6 *Ovem reddet in quadruplum, eo quod fecerit verbum istud, & non pepercerit. *Exod 22.a.1.

7 Dixit autem Nathan ad David: Tu es ille vir: Hæc dicit Dominus Deus Israel: Ego unxi te in regem super Israel, & ego erui te de manu Saul,

8 Et dedi tibi domum domini tui, & uxores domini tui in sinu tuo, dedique tibi domum Israel & Juda: & si parva sunt ista, adijciam tibi multo maiora.

9 Quare ergo contempsisti verbum Domini, C ut faceres malum in conspectu meo? Uriam Hethæum percussisti gladio, & uxorem illius accepisti in uxorem tibi, & interfecisti eum gladio filiorum Ammon.

10 Quam ob rem non recedet gladius de domo tua usque in sempiternum, eo quod despexeris me, & tuleris uxorem Uriæ Hethæi, ut esset uxor tua.

11 Itaque hæc dicit Dominus: Ecce, ego suscitabo super te malum de domo tua, & tollam uxores tuas in oculis tuis, & *dabo proximo tuo, & dormiet cum uxoribus tuis in oculis Solis hujus. *Infra 16.d.22

12 Tu enim fecisti abscondite: ego autem faciam verbum istud in conspectu omnis Israel, & in conspectu Solis.

13 Et dixit David ad Nathan: Peccavi Domino. Dixitq; Nathan ad David: *Dominus quoque transtulit peccatum tuum: non morieris.

*Eccl. 47. b. 13.

D 14 Veruntamen quoniam blasphemare fecisti inimicos Domini, propter verbum hoc, filius, qui natus est tibi, morte morietur.

15 Et reversus est Nathan in domum suam. Percussit quoque Dominus parvulum, quẽ pepererat uxor Uriæ David, & desperatus est.

16 Deprecatusque est David Dominum pro parvulo: & jejunavit David jejunio, & ingressus seorsum, iacuit super terram.

17 Venerunt autem seniores domus ejus, cogentes eum ut surgeret de terra: qui noluit, nec comedit cum eis cibum.

18 Accidit autem die septima ut moreretur infans: timueruntque servi David nuntiare ei quod mortuus esset parvulus: dixerunt enim: Ecce cum parvulus adhuc viveret loquebamur ad eum, & non audiebat vocem nostram: quanto magis si dixerimus, Mortuus est puer, se affliget?

E 19 Cum ergo David vidisset servos suos mussitantes, intellexit quod mortuus esset infantulus: dixitque ad servos suos: Num mortuus est puer? Qui responderunt ei: Mortuus est.

20 Surrexit ergo David de terra: & lotus unctusque est: cumque mutasset vestem, ingressus est domum Domini: & adoravit, & venit in domum suam, petivitque ut ponerent ei panem & comedit.

21 Dixerunt autem ei servi sui: Quis est sermo, quem fecisti? propter infantem, cum adhuc viveret, jeiunasti & flebas: mortuo autem puero, surrexisti & comedisti panem.

F 22 Qui ait: Propter infantem, dum adhuc viveret, jejunavi & flevi: dicebam enim: Quis scit, si forte donet eum mihi Dominus, & vivat infans?

23 Nunc autem quia mortuus est, quare jejunem? Numquid potero revocare eum amplius? ego vadam magis ad eum: ille vero non revertetur ad me.

24 Et consolatus est David Bethsabee uxorem suam, ingressusque ad eam, dormivit cum ea: quæ genuit filium, & vocavit nomen ejus Salomon, & Dominus dilexit eum.

25 Misitque in manu Nathan prophetæ, & vocavit nomen eius, Amabilis Domino, eo quod diligeret eum Dominus.

*1. Par 20. a. 1. 26 *Igitur pugnabat Joab contra Rabbath filiorũ Ammon, & expugnabat urbem regiam.

G 27 Misitque Joab nuntios ad David, dicens: Dimicavi adversum Rabbath, & capienda est Urbs aquarum.

28 Nunc igitur congrega reliquam partem populi, & obside civitatem, & cape eam: ne, cum a me vastata fuerit urbs, nomini meo ascribatur victoria.

29 Congregavit itaque David omnem populum, & profectus est adversum Rabbath: cumque dimicasset, cepit eam.

30 Et tulit diadema regis eorũ de capite ejus, pôdo auri talentum, habens gemmas pretiosissimas, & impositum est super caput David. Sed & prædam civitatis asportavit multam valde:

31 Populum quoque ejus adducens serravit, & circumegit super eos ferrata carpenta: divisitque cultris & traduxit in typo laterum: sic fecit universis civitatibus filiorum Ammon. Et reversus est David, & omnis exercitus in Jerusalem.

CAPUT XIII.

Absalom propter incestum cum sorore Thamar, fratrem Amnon inter epulas occidit: iratoque patre, profugus ad regem Gessur tribus annis ibi permansit.

1 FActum est autem post hæc, ut Absalom filii David sororem speciosissimam, vocabulo Thamar adamaret Amnon filius David, A

2 Et deperiret eam valde, ita ut propter amorem ejus ægrotaret: quia cum esset virgo, difficile ei videbatur ut quippiam inhoneste ageret cum ea.

3 Erat autem Amnon amicus, nomine Jonadab, filius Semmaa fratris David, vir prudens valde.

4 Qui dixit ad eum: Quare sic attenuaris macie fili regis per singulos dies? cur non indicas mihi? Dixitque ei Amnon: Thamar sororem fratris mei Absalom amo.

5 Cui respondit Jonadab: Cuba super lectum tuum, & languorem simula: cumque venerit pater tuus ut visitet te, dic ei: Veniat, oro, Thamar soror mea, ut det mihi cibum, & faciat pulmentum, ut comedam de manu ejus.

6 Accubuit itaque Amnon, & quasi ægrotare cœpit: cumque venisset rex ad visitandum eum, ait Amnon ad regem: Veniat, obsecro, Thamar soror mea, ut faciat in oculis meis duas sorbitiunculas, & cibum capiam de manu ejus. B

7 Misit ergo David ad Thamar domum, dicens: Veni in domum Amnon fratris tui, & fac ei pulmentum.

8 Venitque Thamar in domum Amnon fratris sui: ille autem jacebat: quæ tollens farinam commiscuit: & liquefaciens, in oculis eius coxit sorbitiunculas.

9 Tollẽsq; quod coxerat, effudit, & posuit corã eo, & noluit comedere: dixitque Amnon: Ejicite universos á me. Cumque ejecissent omnes, C

10 Dixit Amnon ad Thamar: Infer cibum in conclave, ut vescar de manu tua. Tulit ergo Thamar sorbitiunculas quas fecerat, & intulit ad Amnon fratrem suum in conclave.

11 Cumque obtulisset ei cibum, apprehendit eam, & ait: Veni, cuba mecum soror mea.

12 Quæ respondit ei: Noli frater mi, noli opprimere me, neque enim hoc fas est in Israel: noli facere stultitiam hanc.

13 Ego enim ferre non potero opprobrium meum, & tu eris quasi unus de insipientibus in Israel: quin potius loquere ad regem, & non negabit me tibi.

14 Noluit autẽ acquiescere precibus ejus, sed prævalens viribus oppressit eam, & cubavit cum ea.

15 Et exosam eam habuit Amnon odio magno nimis: ita ut majus esset odium quo oderat eam, amore quo ante dilexerat. Dixitque ei Amnon: Surge, & vade.

16 Quæ respondit ei: Majus est hoc malum, quod nunc agis adversum me, quam quod ante

D te fecisti, expellens me. Et noluit audire eã:
17 Sed vocato puero, qui ministrabat ei, dixit: Eiice hanc a me foras, & claude ostium post eam.
18 Quæ induta erat talari tunica: huiuscemodi enim filiæ regis virgines vestibus utebantur. Ejecit itaque eam minister illius foras: clausitque fores post eam.
19 Quæ aspergens cinerem capiti suo, scissa talari tunica, impositisque manibus super caput suum, ibat ingrediens, & clamans.
20 Dixit autem ei Absalom frater suus: Numquid Amnon frater tuus concubuit tecum? sed nunc soror tace: frater tuus est: neque affligas cor tuum pro hac re. Mansit itaque Thamar contabescens in domo Absalom fratris sui.
21 Cum autem audisset rex David verba hæc, contristatus est valde, & noluit contristare spiritum Amnon filii sui, quoniam diligebat eum, quia primogenitus erat ei.
E 22 Porro nõ est locutus Absalom ad Amnon,
nec malũ nec bonũ: oderat enim Absalom Amnon, eo quod violasset Thamar sororem suam.
23 Factum est autem post tempus biennii, ut tonderentur oves Absalom in Baalhasor, quæ est juxta Ephraim: & vocavit Absalom omnes filios regis.
24 Venitque ad regem, & ait ad eum: Ecce tondentur oves servi tui: veniat, oro, rex cum servis suis ad servum suum.
25 Dixitque rex ad Absalom: Noli fili mi, noli rogare ut veniamus omnes, & gravemus te. Cum autem cogeret eum, & noluisset ire, benedixit ei.
26 Et ait Absalom: Si non vis venire, veniat, obsecro, nobiscum saltem Amnon frater meus. Dixitque ad eum rex: Non est necesse ut vadat tecum.
27 Coegit itaque Absalom eum, & dimisit cum eo Amnon, & universos filios regis. Feceratque Absalom convivium quasi convivium regis.
F 28 Præceperat autem Absalom pueris suis, dicens: Observate cum temulentus fuerit Amnon vino, & dixero vobis: Percutite eum, & interficite: nolite timere: ego enim sum qui præcipio vobis: roboramini, & estote viri fortes.
29 Fecerunt ergo pueri Absalom adversum Amnon, sicut præceperat eis Absalom. Surgentesque omnes filii regis ascenderunt singuli mulas suas, & fugerunt.
30 Cumque adhuc pergerent in itinere, fama pervenit ad David, dicens: Percussit Absalom omnes filios regis, & non remansit ex eis saltem unus.
31 Surrexit itaque rex, & scidit vestimenta sua: & cecidit super terram, & omnes servi illius, qui assistebant ei, sciderunt vestimẽta sua.
32 Respondens autem Jonadab filius Semmaa fratris David, dixit: Ne æstimet dominus meus rex quod omnes pueri filii regis occisi sint: Amnon solus mortuus est, quoniam in ore Absalom erat positus, ex die qua oppressit Thamar sororem ejus.
33 Nunc ergo ne ponat dominus meus rex su- G
per cor suum verbum istud, dicens: Omnes filii regis occisi sunt: quoniam Amnon solus mortuus est.
34 Fugit autem Absalom: & elevavit puer speculator oculos suos, & aspexit: & ecce populus multus veniebat per iter devium ex latere montis.
35 Dixit autẽ Jonadab ad regẽ: Ecce filii regis adsunt: juxta verbũ servi tui sic factum est.
36 Cumque cessasset loqui, apparuerunt & filii regis: & intrantes levaverant vocem suam, & fleverunt: sed & rex & omnes servi ejus fleverunt ploratu magno nimis.
37 Porro Absalom fugiens, abiit ad Tholomai filium Ammiud regem Gessur. Luxit ergo David filium suum cunctis diebus.
38 Absalom autem cum fugisset, & venisset in Gessur, fuit ibi tribus annis.
39 Cessavitque rex David persequi Absalom, eo quod consolatus esset super Amnon interitu.

CA-

C A P U T XIV.

Absalom mulieris Thecuitæ solertia revocari curat Joab à Gessur in Jerusalem; de pulchritudine & filiis Absalom, qui biennio post reditum faciem patris non vidit, donec messem Joab incendi jussit.

A 1 INrelligens autem Joab filius Sarviæ,
quod cor regis versum esset ad Absalom,
2 Misit Thecuam, & tulit inde mulierem sapientem: dixitque ad eam: Lugere te fimula, & induere veste lugubri, & ne ungaris oleo, ut sis quasi mulier jam plurimo tempore lugens mortuum:
3 Et ingredieris ad regem, & loqueris ad eum sermones hujufcemodi. Posuit autem Joab verba in ore ejus.
4 Itaque cum ingressa fuisset mulier Thecuitis ad regem, cecidit coram eo super terram, & adoravit, & dixit: Serva me rex,
5 Et ait ad eam rex: Quid causæ habes? Quæ respondit: Heu, mulier vidua ego sum: mortuus est enim vir meus.
B 6 Et ancillæ tuæ erant duo filii: qui rixati sunt adversum se in agro, nullusque erat qui eos prohibere posset: & percussit alter alterum, & interfecit eum.
7 Et ecce consurgens universa cognatio adversum ancillam tuam, dicit: Trade eum, qui percussit fratrem suum, ut occidamus eum pro anima fratris sui, quem interfecit, & deleamus heredem: & quærunt extinguere scintillam meam, quæ relicta est, ut non supersit viro meo nomen, & reliquiæ super terram.
8 Et ait rex ad mulierem: Vade in domum tuam, & ego jubebo pro te.
9 Dixitq; mulier Thecuitis ad regem: In me, domine mi rex, sit iniquitas, & in domum patris mei: rex autem & thronus ejus sit innocens,
10 Et ait rex: Qui contradixerit tibi, adduc eum ad me, & ultra non addet ut tangat te.
C 11 Quæ ait: recordetur rex Domini Dei sui, ut non multiplicentur proximi sanguinis ad ulciscendum, & nequaquam interficiant filium meum. Qui ait: Vivit Dominus, quia non cadet de capillis filii tui super terram.
12 Dixit ergo mulier: Loquatur ancilla tua ad dñm meũ regem verbum. Et ait: Loquere.
13 Dixitque mulier: Quare cogitasti hujuscemodi rem contra populum Dei, & locutus est rex verbum istud, ut peccet, & non reducat ejectum suum?
14 Omnes morimur, & quasi aquæ dilabimur
*Ezec. in terram, quæ non revertuntur: *nec vult
18 g. 32. & Deus perire animam, sed retractat cogitans ne
31.c. penitus pereat qui abjectus est.
32. 15 Nunc igitur veni, ut loquar ad dominum
D meum regem verbum hoc, præsente populo. Et dixit ancilla tua: Loquar ad regem, si quomodo faciat rex verbum ancillæ suæ.
16 Et audivit rex, ut liberaret ancillam suam de manu omnium, qui volebant de hereditate Dei delere me, & filium meum simul.
17 Dicat ergo ancilla tua, ut fiat verbum Domini mei regis sicut sacrificium. Sicut enim Angelus Dei, sic est dominus meus rex, ut nec benedictione, nec maledictione moveatur: unde & Dominus Deus tuus est tecum.
18 Et respondens rex, dixit ad mulierem: Ne abscondas a me verbum, quod te interrogo. Dixitque ei mulier: Loquere domine mi rex.
19 Et ait rex: Numquid manus Joab tecum E
est in omnibus istis? Respondit mulier, & ait: Per salutem animæ tuæ, domine mi rex, nec ad sinistram, nec ad dexteram est, ex omnibus his quæ locutus est dominus meus rex: servus enim tuus Joab, ipse præcepit mihi, & ipse posuit in os ancillæ tuæ omnia verba hæc.
20 Ut verterem figuram sermonis hujus, servus tuus Joab præcepit istud: tu autem domine mi rex, sapiens es, sicut habet sapientiam Angelus Dei, ut intelligas omnia super terram.
21 Et ait rex ad Joab: Ecce placatus feci verbũ tuũ: vade ergo, & revoca puerũ Absalom.
22 Cadensque Joab super faciem suam in terram, adoravit & benedixit regi: & dixit Joab: Hodie intellexit servus tuus, quia inveni gratiam in oculis tuis, domine mi rex: fecisti enim sermonem servi tui.
23 Surrexit ergo Joab & abiit in Gessur, & F
adduxit Absalom in Jerusalem.
24 Dixit autem rex: Revertatur in domum suam, & faciem meam non videat. Reversus est itaque Absalom in domum suam, & faciem regis non vidit.
25 Porro sicut Absalom, vir non erat pulcher in omni Israel, & decorus nimis: à vestigio pedis usque ad verticẽ nõ erat in eo ulla macula.
26 Et quando tondebat capillum (semel autem in anno tondebatur, quia gravabat eum cæsaries) ponderabat capillos capitis sui ducentis siclis, pondere publico.
27 Nati sunt autem Absalom filii tres: & filia una nomine Thamar, elegantis formæ.
28 Mansitque Absalom in Jerusalem duobus annis, & faciem regis non vidit.
29 Misit itaque ad Joab, ut mitteret eum ad regem: qui noluit venire ad eum. Cumque secundo misisset, & ille noluisset venire ad eum,
30 Dixit servis suis: Scitis agrum Joab juxta G
agrum meum, habentem messem hordei: ite igitur, & succendite eum igni. Succenderunt ergo servi Absalom segetem igni. Et venientes servi Joab, scissis vestibus suis, dixerunt: Succenderunt servi Absalom partem agri igni.
31 Surrexitque Joab, & venit ad Absalom in domum ejus, & dixit: Quare succenderunt servi tui segetem meam igni?
32 Et respondit Absalom ad Joab: Misi ad te obsecrans ut venires ad me, & mitterem te ad regem, & diceres ei: Quare veni de Gessur? melius mihi erat ibi esse: obsecro ergo ut videam faciem regis: quod si memor est iniquitatis meæ, interficiat me.
33 Ingressus itaque Joab ad regem, nunciavit ei omnia: vocatusque est Absalom, & intravit ad regem, & adoravit super faciem terræ coram eo: osculatusque est rex Absalom.

C A P U T XV.

Absalom conciliato sibi populi favore, adversus patrem conjurat in Hebron, quem pater fugit, paucis cum arca remissis, & inter alios Chusai remittitur, dissipaturus consilium Achitophel.

1 IGitur post hæc fecit sibi Absalom currus, & equites, & quinquaginta viros A
qui præcederent eum.
2 Et mane consurgens Absalom, stabat juxta introitum portæ, & omnem virum, qui habebat

bat

bat negotium ut veniret ad regis judicium, vocabat Absalom ad se, & dicebat: De qua civitate es tu? Qui respondens aiebat: Ex una tribu Israel ego sum servus tuus.

3 Respondebatque ei Absalom: Videntur mihi sermones tui boni & justi. Sed non est qui te audiat constitutus à rege: dicebatque Absalom:

4 Quis me constituat judicem super terram, ut ad me veniant omnes qui habent negotium, & juste judicem?

B 5 Sed & cum accederet ad eum homo ut salutaret illum, extendebat manum suam, & apprehendens, osculabatur eum.

6 Faciebatque hoc omni Israel venienti ad judicium, ut audiretur a rege, & sollicitabat corda virorum Israel.

7 Post quadraginta autem annos, dixit Absalom ad regem David: Vadam, & reddam vota mea quæ vovi Domino in Hebron.

8 Vovens enim vovit servus tuus, cum esset in Gessur Syriæ, dicens: Si reduxerit me Dominus in Jerusalem, sacrificabo Domino.

9 Dixitque ei rex David: Vade in pace. Et surrexit, & abiit in Hebron.

10 Misit autem Absalom exploratores in universas tribus Israel, dicens: Statim ut audieritis clangorem buccinæ, dicite: Regnavit Absalom in Hebron.

11 Porro cum Absalom ierunt ducenti viri de Jerusalem vocati, euntes simplici corde, & causam penitus ignorantes.

C 12 Accersivit quoque Absalom Achitophel Gilonitem consiliarium David, de civitate sua Gilo. Cumque immolaret victimas, facta est conjuratio valida, populusque concurrens augebatur cum Absalom.

13 Venit igitur nuntius ad David, dicens: Toto corde universus Israel sequitur Absalom.

14 Et ait David servis suis, qui erant cum eo in Jerusalem: Surgite, fugiamus: neque enim erit nobis effugium a facie Absalom: festinate egredi ne forte veniens occupet nos, & impellat super nos ruinam, & percutiat civitatem in ore gladii.

15 Dixeruntque servi regis ad eum: Omnia quæcumque præceperit Dominus noster rex, libenter exequemur servi tui.

16 Egressus est ergo rex, & universa domus ejus, pedibus suis: & dereliquit rex decem mulieres concubinas ad custodiendam domum.

D 17 Egressusque rex & omnis Israel pedibus suis, stetit procul a domo:

18 Et universi servi ejus ambulabant juxta eum, & legiones Cerethi & Phelethi, & omnes Gethæi, pugnatores validi, sexcenti viri, qui secuti eum fuerant de Geth pedites, præcedebant regem.

19 Dixit autem rex ad Ethai Gethæum: Cur venis nobiscum? revertere, & habita cum rege, quia peregrinus es, & egressus es de loco tuo.

20 Heri venisti, & hodie compelleris nobiscum egredi? ego autem vadam quo iturus sum: revertere, & reduc tecum fratres tuos, & Dominus faciet tecum misericordiam & veritatem, quia ostendisti gratiam & fidem.

21 Et respondit Ethai regi, dicens: Vivit Dominus, & vivit Dominus meus rex quoniam in quocumque loco fueris domine mi rex, sive in morte, sive in vita, ibi erit servus tuus.

22 Et ait David Ethai: Veni, & transi. Et transivit Ethai Gethæus, & omnes viri, qui cum eo erant, & reliqua multitudo.

23 Omnesque flebant voce magna, & universus populus transibat: rex quoque transgrediebatur torrentem Cedron, & cunctus populus incedebat contra viam, quæ respicit ad desertum. E

24 Venit autem & Sadoc sacerdos, & universi Levitæ cum eo, portantes arcam fœderis Dei, & deposuerunt arcam Dei: & ascendit Abiathar, donec expletus esset omnis populus, qui egressus fuerat de civitate.

25 Et dixit rex ad Sadoc: Reporta arcam Dei in urbem: si invenero gratiam in oculis Domini, reducet me, & ostendet mihi eam, & tabernaculum suum.

26 Si autem dixerit mihi: Non places: præsto sum, faciat quod bonum est coram se. F

27 Et dixit rex ad Sadoc sacerdotem: O Videns revertere in civitatem in pace: & Achimaas filius tuus, & Jonathas filius Abiathar, duo filii vestri, sint vobiscum.

28 Ecce ego abscondar in campestribus deserti, donec veniat sermo a vobis indicans mihi.

29 Reportaverunt ergo Sadoc & Abiathar arcam Dei in Jerusalem & manserunt ibi.

30 Porro David ascendebat Clivum olivarum, scandens & flens, nudis pedibus incedens, & operto capite, sed & omnis populus, qui erat cum eo, operto capite ascendebat plorans.

31 Nuntiatum est autem David, quod & Achitophel esset in conjuratione cum Absalom, dixitque David: Infatua, quæso, Domine consilium Achitophel.

32 Cumque ascenderet David summitatem montis, in quo adoraturus erat Dominum, ecce occurrit ei Chusai Arachites, scissa veste, & terra pleno capite. G

33 Et dixit ei David: Si veneris mecum, eris mihi oneri:

34 Si autem in civitatem revertaris, & dixeris Absalom: Servus tuus sum, rex: sicut fui servus patris tui, sic ero servus tuus: dissipabis consilium Achitophel.

35 Habes autem tecum Sadoc & Abiathar sacerdotes: & omne verbum quodcumque audieris de domo regis, indicabis Sadoc & Abiathar sacerdotibus.

36 Sunt autem cum eis duo filii eorum, Achimaas filius Sadoc, & Jonathas filius Abiathar: & mittetis per eos ad me omne verbum quod audieritis.

37 Veniente ergo Chusai amico David in civitatem, Absalom quoque ingressus est Jerusalem.

CAPUT XVI.

Siba cibaria adferenti ac detractori confert bona Miphiboset. Semei maledicentem occidi vetat. Absalom Jerusalem ingressus, consilio Achitophel ad concubinas patris sui publice ingreditur.

1 CUmque David transisset paululum montis verticem, apparuit Siba puer Miphiboseth in occursum ejus, cum duobus asinis, qui onerati erant ducentis panibus, & centum alligaturis uvæ passæ, & centum massis palatharum, & utre vini. A

2 Et

2 Et dixit rex Sibæ: Quid sibi volunt hæc? Respónditque Siba: Asini, domesticis regis ut sedeāt: panes & palathæ, ad vescendū pueris tuis: vinū autē, ut bibat si quis defecerit in deserto.

*Infra 9.c.17 3 Et ait rex: Ubi est filius domini tui? * Respónditque Siba regi: Remansit in Jerusalem, dicens: Hodie restituet mihi domus Israel regnum patris mei.

4 Et ait rex Sibæ: Tua sint omnia quæ fuerunt Miphiboseth. Dixitque Siba: Oro ut inveniam gratiam coram te, domine mi rex.

5 Venit ergo rex David usque Bahurim: & ecce egrediebatur inde vir de cognatione domus Saul, nomine Semei, filius Gera procedebatque egrediens, & * maledicebat,

*1 Reg 2.b.8. B 6 Mittebatque lapides contra David, & contra universos servos regis David: omnis autem populus, & universi bellatores, a dextro & a sinistro latere regis incedebant.

7 Ita autem loquebatur Semei cum malediceret regi: Egredere, egredere vir sanguinum, & vir Belial.

8 Reddidit tibi Dominus universum sanguinem domus Saul: quoniam invasisti regnum pro eo, & dedit Dominus regnum in manu Absalom filii tui: & ecce premunt te mala tua, quoniam vir sanguinum es.

9 Dixit autem Abisai filius Sarviæ regi: Quare maledicit canis hic mortuus domino meo regi: vadam, & amputabo caput ejus.

10 Et ait rex: Quid mihi & vobis est filii Sarviæ: dimittite eum, ut maledicat. Dominus enim præcepit ei ut malediceret David: & quis est qui audeat dicere quare sic fecerit?

11 Et ait rex Abisai, & universis servis suis:
C Ecce filius meus, qui egressus est de utero meo, quærit animam meam: quanto magis nunc filius Iemini? dimittite eum ut maledicat juxta præceptum Domini:

12 Si forte respiciat Dominus afflictionem meam, & reddat mihi Dominus bonum pro maledictione hac hodierna.

13 Ambulabat itaque David & socii ejus per viam cum eo. Semei autem per jugum montis ex latere, contra illum gradiebatur, maledicens, & mittens lapides adversum eum, terramque spargens.

14 Venit itaque rex, & universus populus cum eo lassus, & refocillati sunt ibi.

15 Absalom autem & omnis populus ejus ingressi sunt Jerusalē, sed & Achitophel cum eo.

16 Cum autem venisset Chusai Arachites amicus David ad Absalom, locutus est ad eum: Salve rex, salve rex.

D 17 Ad quem Absalom, Hæc est, inquit, gratia tua ad amicum tuum? quare non ivisti cum amico tuo?

18 Respónditque Chusai ad Absalom: Nequaquam: quia illius ero, quem elegit Dominus, & omnis hic populus, & universus Israel, & cum eo manebo.

19 Sed ut & hoc inferam, cui ego serviturus sum? nonne filio regis? sicut parui patri tuo, ita parebo & tibi.

20 Dixit autem Absalom ad Achitophel: inite consilium quid agere debeamus.

21 Et ait Achitophel ad Absalom: Ingredere ad concubinas patris tui, quas dimisit ad custodiendam domum: ut cum audierit omnis Israel quod fœdaveris patrem tuum, roboretur tecum manus eorum.

22 * Tetenderunt ergo Absalom tabernaculum in solario, ingressusque est ad concubinas patris sui coram universo Israel. *Supra 12.c.11

23 Consilium autem Achitophel, quod dabat in diebus illis, quasi si quis consuleret Deum: sic erat omne consilium Achitophel, & cum esset cum David, & cum esset cum Absalom.

CAPUT XVII.

Chusai dissipat consilium Achitophelis, de obruendo statim Davide, idque per nuntios indicat Davidi, qui consilio Chusai transit Iordanem, quare se suspendit Achitophel: tres amici David munera adferunt, ne ejus populus necessariis egens deficeret.

1 Dixit ergo Achitophel ad Absalom: Eligam mihi duodecim millia virorum, & consurgens persequar David hac nocte. A

2 Et irruēs super eū (quippe qui lassus est & solutis manibus) percutiā eū: cumq; fugerit omnis populus qui cū eo est, percutiā regē desolatum.

3 Et reducam universum populum, quomodo unus homo reverti solet: unum enim virum tu quæris; & omnis populus erit in pace.

4 Placuitque sermo ejus Absalom, & cunctis majoribus natu Israel.

5 Ait autem Absalom: Vocate Cusai Arachiten & audiamus quid etiam ipse dicat.

6 Cumque venisset Chusai ad Absalom, ait B
Absalom ad eum: Hujuscemodi sermonem locutus est Achitophel: facere debemus an non? quod das consilium?

7 Et dixit Chusai ad Absalom: Non est bonū consilium, quod dedit Achitophel hac vice.

8 Et rursum intulit Chusai: Tu nosti patrem tuum, & viros qui cum eo sunt, esse fortissimos & amaro animo, veluti si ursa raptis catulis in saltu sæviat: sed & pater tuus vir bellator est, nec morabitur cum populo.

9 Forsitan nunc latitat in foveis, aut in uno, quo voluerit, loco: & cum ceciderit unusquilibet in principio, audiet quicumque audierit, & dicet: Facta est plaga in populo qui sequebatur Absalom.

10 Et fortissimus quisque, cujus cor est quasi C
leonis, pavore solvetur: scit enim omnis populus Israel fortem esse patrem tuum, & robustos omnes qui cum eo sunt.

11 Sed hoc mihi videtur rectum esse consilium: Congregetur ad te universus Israel, a Dan usque Bersabee, quasi arena maris innumerabilis: & tu eris in medio eorum.

12 Et irruemus super eum in quocumque loco inventus fuerit: & operiemus eum, sicut cadere solet ros super terram: & nō relinquemus de viris, qui cum eo sunt, ne unum quidem.

13 Quod si urbem aliquam fuerit ingressus, circumdabit omnis Israel civitati illi funes, & trahemus eam in torrentem, ut non reperiatur ne calculus quidem ex ea. D

14 Dixitque Absalom, & omnes viri Israel: Melius est consilium Chusai Arachitæ, consilio Achitophel: Domini autem nutu dissipatum est consilium Achitophel utile, ut induceret Dominus super Absalom malum.

15 Et ait Chusai Sadoc & Abiathar sacerdotibus: Hoc & hoc modo consilium dedit Achitophel Absalom, & senioribus Israel: & ego

15 Et Jebahar, & Elisua, & Nepheg,
16 Et Japhia, & Elisama, & Elioda, & Eli-
phaleth.
17 Audierunt ergo Philisthiim quod unxis-
sent David in regem super Israel: & ascende-
runt universi ut quærerent David: quod cum
audisset David, descendit in præsidium.
*1.Paral.14.b.10. 18 * Philisthiim autem venientes diffusi sunt
in valle Raphaim.
19 Et consuluit David Dominum, dicens: Si
ascendam ad Philisthiim? & si dabis eos in
manu mea? Et dixit Dñs ad David: Ascende,
quia tradens dabo Philisthiim in manu tua.
D 20 * Venit ergo David in Baal Pharasim: &
*Isai.28.b.21. percussit eos ibi, & dixit: Divisit Dominus
inimicos meos coram me, sicut dividuntur
aquæ. Propterea vocatum est nomen loci
illius, Baal Pharasim.
21 Et reliquerunt ibi sculptilia sua: quæ tulit
David, & viri ejus.
22 Et addiderunt adhuc Philisthiim ut ascen-
derent, & diffusi sunt in valle Raphaim.
23 Consuluit autem David Dominum: Si
ascendam contra Philisthæos, & tradas eos in
manus meas? Qui respondit: Non ascendas
contra eos, sed gyra post tergum eorum, & ve-
nies ad eos ex adverso pyrorum.
24 Et cum audieris sonitum gradientis in ca-
cumine pyrorum, tunc inibis prælium: quia
tunc egredietur Dominus ante faciem tuam,
ut percutiat castra Philisthiim.
25 Fecit itaque David sicut præceperat ei Do-
minus, & percussit Philisthiim, de Gabaa us-
que dum venias Gezer.

CAPUT VI.

Reducente David arcam à domo Abinadab, Oza à Domino occisus est quod illam attigis-set: quare eam in domo Obededom reliquit: postmodum vero in Jerusalem reducens, & ante eam ludens, à Michol uxore ridetur: in cujus pœnam numquam illa deinceps peperit.

A 1 CONgregavit autem rursum David om-
nes electos ex Israel triginta millia.
*1.Paral.13.b.5. 2 * Surrexitque David, & abiit, & universus
populus qui erat cum eo de viris Juda, ut ad-
ducerent arcam Dei, super quam invocatum
est nomen Domini exercituum, sedentis in
cherubim super eam.
3 Et imposuerunt arcam Dei super plaustrum
novum: tuleruntque eam de domo Abinadab,
qui erat in Gabaa: Oza autem & Ahio filii
Abinadab minabant plaustrum novum.
*1.Reg.7.a.1. 4 * Cumque tulissent eam de domo Abina-
dab, qui erat in Gabaa, custodiens arcam Dei
Ahio præcedebat arcam.
5 David autem & omnis Israel ludebant co-
ram Domino, in omnibus lignis fabrefactis,
& citharis & lyris & tympanis & sistris &
cymbalis.
6 Postquam autem venerunt ad aream Na-
chon, extendit Oza manum ad arcam Dei, &
tenuit eam: quoniam calcitrabant boves, &
declinaverunt eam.
7 Iratusque est indignatione Dominus contra B
Ozam, & percussit eum super temeritate: qui
mortuus est ibi juxta arcam Dei.
8 * Contristatus est autem David, eo quod *1.Paral.13.b.11.
percussisset Dominus Ozam, & vocatum est
nomen loci illius, Percussio Ozæ, usque in
diem hanc.
9 Et extimuit David Dominum in die illa,
dicens: Quomodo ingredietur ad me arca
Domini?
10 Et noluit divertere ad se arcam Domini
in civitatem David: sed divertit eam in do-
mum Obededom Gethæi.
11 Et habitavit arca Domini in domo Obe-
dedom Gethæi tribus mensibus: & benedixit
Dominus Obededom, & omnem domum
ejus.
12 * Nuntiatumque est regi David quod be- *1.Paral.15.d.25.
nedixisset Dominus Obededom, & omnia ejus,
propter arcam Dei. Abiit ergo David, & ad-
duxit arcam Dei de domo Obededom in ci-
vitatem David cum gaudio: & erant cum Da-
vid septem chori, & victima vituli.

C 13 * Cumque transcendissent qui portabant
* 1 Par. 15. d. 26. arcam Domini sex passus, immolabat bo-
vem & arietem,
14 Et David saltabat totis viribus ante Dñm.
porro David erat accinctus ephod lineo.
15 Et David & omnis domus Israel duce-
bant arcam testamenti Domini, in jubilo, &
in clangore buccinæ.
16 Cumque intrasset arca Domini in civita-
tem David, Michol filia Saul prospiciens per
fenestram, vidit regem David subsilientem,
atque saltantem coram Domino: & despexit
eum in corde suo.
17 Et introduxerunt arcam Dñi, & imposue-
runt eam in loco suo, in medio tabernaculi
quod tetenderat ei David, & obtulit David
holocausta, & pacifica coram Domino.
18 Cumque complesset offerens holocausta,
& pacifica, benedixit populo in nomine Do-
mini exercituum.
D 19 Et partitus est universæ multitudini Israel,
tam viro quam mulieri, singulis collyridam
panis unam, & assaturam bubulæ carnis unam,
& similam frixam oleo: & abiit omnis popu-
lus, unusquisque in domum suam.
20 Reversusque est David ut benediceret do-
mui suæ: & egressa Michol filia Saul in oc-
cursum David, ait: Quam gloriosus fuit ho-
die rex Israel, discooperiens se ante ancillas
servorum suorum, & nudatus est, quasi si nu-
detur unus de scurris.
21 Dixitque David ad Michol: Ante Dñm,
qui elegit me potius quam patrem tuum, &
quam omnem domum ejus, & præcepit mihi
ut essem dux super populum Dñi in Israel,
22 Et ludam, & vilior fiam plus quam factus
sum: & ero humilis in oculis meis, & cũ ancil-
lis, de quibus locuta es, gloriosior apparebo.
23 Igitur Michol filiæ Saul non est natus fi-
lius usque in diem mortis suæ.

CAPUT VII.

David proponens ædificare domum Domino, à Nathan propheta primum collaudatur, postmodum jubente Domino prohibetur, sed filius ei promittitur illam ædificaturus, unde Domino gratias agit.

1 FActum est autem cum sedisset rex in do-
A mo sua, & Dominus dedisset ei requiem
undique ab universis inimicis suis,
* 1 Par. 17. a. 1. 2 Dixit ad Nathan prophetam: * Videsne
quod ego habitem in domo cedrina, & arca
Dei posita sit in medio pellium?
3 Dixitque Nathan ad regem: Omne quod
est in corde tuo, vade, fac: quia Dominus te-
cum est.
4 Factum est autem in illa nocte: & ecce
sermo Domini ad Nathan, dicens:
5 Vade, & loquere ad servum meum David:
Hæc dicit Dominus: Numquid tu ædificabis
mihi domum ad habitandum?
6 Neque enim habitavi in domo, ex die illa
qua eduxi filios Israel de Terra Ægypti, usque
in diem hanc: sed ambulabam in tabernacu-
lo, & in tentorio.
7 Per cuncta loca, quæ transivi cum omnibus
filiis Israel, numquid loquens locutus sum ad
unam de tribubus Israel, cui præcepi, ut pa-
sceret populum meum Israel, dicens: Quare
non ædificastis mihi domum cedrinam?
8 Et nunc hæc dices servo meo David: Hæc
dicit Dominus exercituum: * Ego tuli te de B
pascuis sequentem greges, ut esses dux super * Supra 1. Reg. 16. b. 11. Ps. 77. g. 70.
populum meum Israel:
9 Et fui tecum in omnibus ubicumque am-
bulasti, & interfeci universos inimicos tuos à
facie tua: fecique tibi nomen grande, juxta
nomen magnorum qui sunt in terra.
10 Et ponam locum populo meo Israel, &
plantabo eum, & habitabit sub eo, & non tur-
babitur amplius: nec addent filii iniquitatis
ut affligant eum sicut prius,
11 Ex die qua constitui judices super popu-
lum meum Israel: & requiem dabo tibi ab om-
nibus inimicis tuis, prædicitque tibi Dominus,
quod domum faciat tibi Dominus.
12 * Cumque completi fuerint dies tui, & * 3 Reg. 8. b. 19.
dormieris cum patribus tuis, suscitabo semen
tuum post te, quod egredietur de utero tuo, &
firmabo regnum ejus.
13 * Ipse ædificabit domum nomini meo, * 3 Reg. 5. a. 5.
& stabiliam thronum regni ejus usque in sem-
piternum. * 1 Par.
14 * Ego ero ei in patrem, & ipse erit mihi 22. c. 10.
in filium: qui si inique aliquid gesserit, ar-
guam eum in virga virorum, & in plagis filio-
rum hominum.
15 * Misericordiam autem meam non au- * Psal. 88. a. 3. c. 33.
feram ab eo, sicut abstuli a Saul, quem amovi
à facie mea.
16 Et fidelis erit domus tua, & regnum tuum C
usque in æternum ante faciem tuam, & * thro- * Hebr. 1. b. 5.
nus tuus erit firmus jugiter.
17 Secundum omnia verba hæc, & juxta uni-
versam visionem istam, sic locutus est Nathan
ad David.
18 Ingressus est autem rex David, & sedit co-
ram Domino, & dixit: Quis ego sum, Domine
Deus, & quæ domus mea, quia adduxisti me
hucusque?
19 Sed & hoc parum visum est in conspectu
tuo Domine Deus, nisi loquereris etiam de do-
mo servi tui in longinquum: ista enim est lex
Adam, Domine Deus.
20 Quid ergo addere poterit adhuc David,
ut loquatur ad te? tu enim scis servum tuum
Domine Deus.
21 Propter verbum tuum, & secundum cor
tuum fecisti omnia magnalia hæc, ita ut no-
tum faceres servo tuo.
22 Idcirco magnificatus es Domine Deus,
quia non est similis tui, neque est Deus extra
te, in omnibus quæ audivimus auribus nostris.
23 Quæ est autem, ut populus tuus Israel, gens D
in terra, propter quam ivit Deus, ut redimeret
eam sibi in populum, & poneret sibi nomen,
faceretque eis magnalia, & horribilia super
terram, a facie populi tui, quem redemisti tibi
ex Ægypto, gentem, & deum ejus.
24 Firmasti enim tibi populum tuum Israel in
populum sempiternum: & tu Domine Deus fa-
ctus es eis in Deum.
25 Nunc ergo Dñe Deus, verbũ quod locutus
es super servum tuum, & super domum ejus, su-
scita in sempiternum: & fac sicut locutus es.
26 Ut magnificetur nomen tuum usque in
sempiternum, atque dicatur: Dominus exerci-
tuum, Deus super Israel. Et domus servi tui
David erit stabilita coram Domino,

27 Quia

27 Quia tu Domine exercituum Deus Israel revelasti aurem servi tui, dicens: Domum ædificabo tibi: propterea invenit servus tuus cor suum ut oraret te oratione hac.

28 Nunc ergo Domine Deus, tu es Deus, & verba tua erunt vera: locutus es enim ad servum tuum bona hæc.

29 Incipe ergo, & benedic domui servi tui, ut sit in sempiternum coram te: quia tu Domine Deus locutus es, & benedictione tua benedicetur domus servi tui in sempiternum.

CAPUT VIII.

Victoriæ variæ Davidis, qui multos fecit tributarios, quibus solebant Israelitæ pendere tributa: congratulatio Thou regis Emath de rege Adarezere devicto, à quo multa spolia David abstulit: officiarij quos habebat David recensentur.

A 1 FActum est autem post hæc, percussit David Philisthiim, & humiliavit eos: * & tulit David frenū tributi de manu Philisthiim.

* 1. Paral. 18. a. 1.

2 Et percussit Moab, & mensus est eos funiculo, coæquans terræ: mensus est autem duos funiculos, unum ad occidendum, & unum ad vivificandum: factusque est Moab David serviens sub tributo.

3 Et percussit David Adarezer filium Rohob regem Soba, quando profectus est ut dominaretur super flumen Euphratem.

4 Et captis David ex parte ejus mille septingentis equitibus, & viginti millibus peditum, subnervavit omnes jugales curruum: dereliquit autem ex eis centum currus.

B 5 Venit quoque Syria Damasci, ut præsidium ferret Adarezer regi Soba: & percussit David de Syria viginti duo millia virorum.

6 Et posuit David præsidium in Syria Damasci: factaque est Syria David serviens sub tributo: servavitque Dominus David in omnibus ad quæcumque profectus est.

7 Et tulit David arma aurea, quæ habebant servi Adarezer, & detulit ea in Jerusalem.

8 Et de Bete & de Beroth, civitatibus Adarezer, tulit rex David æs multum nimis.

9 Audivit autem Thou rex Emath, quod percussisset David omne robur Adarezer,

10 Et misit Thou Joram filium suum ad regem David, ut salutaret eum congratulans, & gratias ageret: eo quod expugnasset Adarezer, & percussisset eum. Hostis quippe erat

C Thou Adarezer, & in manu ejus erant vasa aurea, & vasa argentea, & vasa ærea:

11 Quæ & ipsa sanctificavit rex David Domino cum argento & auro, quæ sanctificaverat de universis gentibus quas subegerat,

12 De Syria, & Moab, & filiis Ammon, & Philisthiim, & Amalec, & de manubiis Adarezer filij Rohob regis Soba.

D 13 Fecit quoque sibi David nomen, cum reverteretur capta Syria in valle Salinarum, cæsis decem & octo millibus:

14 Et posuit in Idumæa custodes, statuitque præsidium, & facta est universa Idumæa serviens David, & servavit Dominus David in omnibus ad quæcumque profectus est.

15 Et regnavit David super omnem Israel: faciebat quoque David judicium & justitiam omni populo suo.

16 Joab autem filius Sarviæ, erat super exercitum: porrò Josaphat filius Ahilud erat a commentariis:

17 Et Sadoc filius Achitob, & Achimelech filius Abiathar, erant sacerdotes: & Saraias, scriba:

18 Banaias autem filius Joiadę, super Cerethi & Phelethi: filij aute David sacerdotes erant.

CAPUT IX.

Quantum pietatis exhibuerit David Miphiboseth filio Jonathæ claudo, redditis omnibus agris Saul, quos colebat Siba cum filiis ac servis suis, Miphiboseth ad mensam David recepto.

1 ET dixit David: Putasne est aliquis qui remanserit de domo Saul, ut faciam cum eo misericordiam propter Jonatham? A

2 Erat autē de domo Saul, servus nomine Siba: quē cum vocasset rex ad se, dixit ei: Tune es Siba? & ille respondit: Ego sum servus tuus.

3 Et ait rex: Numquid superest aliquis de domo Saul, ut faciam cum eo misericordiam Dei? Dixitque Siba regi: Superest filius Jonathæ, debilis pedibus.

4 Ubi, inquit, est? Et Siba ad regem: Ecce, ait, in domo est Machir filij Ammiel, in Lodabar. B

5 Misit ergo rex David, & tulit eum de domo Machir filij Ammiel, de Lodabar.

6 Cum autem venisset Miphiboseth filius Jonathæ filij Saul ad David, corruit in faciem suam, & adoravit: Dixitque David: Miphiboseth? Qui respondit: Adsum servus tuus.

7 Et ait ei David: Ne timeas, quia faciens faciam in te misericordiam propter Jonatham patrem tuum, & restituam tibi omnes agros Saul patris tui, & tu comedes panem in mensa mea semper.

8 Qui adorans eum, dixit: Quis ego sum servus tuus, quoniam respexisti super canem mortuum similem mei? C

9 Vocavit itaque rex Sibam puerum Saul, & dixit ei: Omnia quæcumque fuerunt Saul, & universam domum ejus, dedi filio domini tui.

10 Operare igitur ei terram tu, & filij tui, & servi tui: & inferes filio domini tui cibos ut alatur: Miphiboseth autē filius domini tui comedet sēper panē super mensā meā. Erant autē Sibæ quindecim filij, & viginti servi. D

11 Dixitque Siba ad regem: Sicut jussisti domine mi rex servo tuo, sic faciet servus tuus: & Miphiboseth comedet super mensam meam, quasi unus de filiis regis.

12 Habebat autem Miphiboseth filium parvulum nomine Micha: omnis vero cognatio domus Sibæ serviebat Miphiboseth.

13 Porrò Miphiboseth habitabat in Jerusalem: quia de mensa regis jugiter vescebatur: & erat claudus utroque pede.

CAPUT X.

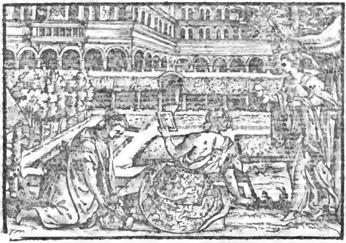
Hanon rex Ammonitarum, post illatam legatis Davidis injuriam, quos ad consolandum de patris morte miserat, contractis quinque regum Syriæ copiis adversus Davidem, ab eo profligatur semel ac iterum.

1 FActum est autem post hæc, ut moreretur rex filiorum Ammon, & regnavit Hanon filius ejus pro eo. A

* 1. Paral. 19. a. 2.

2 Dixitq; David: Faciam misericordiā cū Hanon filio Naas, sicut fecit pater ejus mecū miseri-

ſericordiã: Miſit ergo David, conſolans eũ per
ſervos ſuos ſuper patris interitu. Cum autẽ ve-
niſſent ſervi David in Terram filiorũ Ammon,
3 Dixerunt principes filiorum Ammon ad
Hanon dominum ſuum: Putas quod propter
honorem patris tui miſerit David ad te con-
ſolatores,& non ideo ut inveſtigaret,& explo-
raret civitatem, & everteret eam, miſit David
ſervos ſuos ad te?
4 Tulit itaq; Hanon ſervos David, raſitq; di-
midiam partem barbę eorũ,& præſcidit veſtes
eorum medias uſque ad nates, & dimiſit eos.
5 Quod cum nuntiatum eſſet David, miſit in
B occurſum eorum: erant enim viri confuſi tur-
piter valde, & mandavit eis David: Manete in
Jericho, donec creſcat barba veſtra, & tunc
revertimini.
6 Videntes autem filij Ammon quod injuriam
feciſſent David, miſerunt, & conduxerunt
mercede Syrum Rohob,& Syrum Soba, viginti
millia peditum, & a rege Maacha mille viros,
& ab Iſtob duodecim millia virorum.
7 Quod cum audiſſet David, miſit Joab &
omnem exercitum bellatorum.
8 Egreſſi ſunt ergo filij Ammon,& direxerunt
aciem ante ipſum introitum portæ: Syrus au-
tem Soba, & Rohob, & Iſtob, & Maacha,
ſeorſum erant in campo.
9 Videns igitur Joab quod præparatum eſſet
adverſum ſe prælium, & ex adverſo & poſt
tergum, elegit ex omnibus electis Iſrael, & in-
ſtruxit aciem contra Syrum:
C 10 Reliquam autem partem populi tradidit
Abiſai fratri ſuo, qui direxit aciem adverſus
filios Ammon.
11 Et ait Joab: Si prævaluerint adverſũ me
Syri, eris mihi in adjutorium: ſi autem filij Am-
mon prævaluerint adverſum te, auxiliabor tibi.
12 Eſto vir fortis, & pugnemus pro populo
noſtro, & civitate Dei noſtri: Dominus autem
faciet quod bonum eſt in conſpectu ſuo.
13 Iniit itaque Joab, & populus qui erat cum
eo, certamen contra Syros: qui ſtatim fugerunt
a facie ejus.
14 Filij autem Ammon videntes quia fugiſ-
ſent Syri, fugerunt & ipſi a facie Abiſai, & in-
greſſi ſunt civitatem: reverſuſque eſt Joab a fi-
liis Ammon, & venit Jeruſalem.
15 Videntes igitur Syri quoniam corruiſſent
coram Iſrael, congregati ſunt pariter.
16 Miſitque Adarezer, & eduxit Syros qui D
erant trans fluvium, & adduxit eorum exerci-
tum: Sobach autem, magiſter militiæ Ada-
rezer, erat princeps eorum.
17 Quod cũ nuntiatum eſſet David, contraxit
omnem Iſraelẽ, & tranſivit Jordanem, venitq;
in Helam: & direxerunt aciem Syri ex adver-
ſo David, & pugnaverunt contra eum.
18 Fugeruntque Syri a facie Iſrael, & occidit
David de Syris ſeptingentos currus,& quadra-
ginta millia equitum: & Sobach principem mi-
litiæ percuſſit: qui ſtatim mortuus eſt.
19 Videntes autem univerſi reges, qui erant
in præſidio Adarezer, ſe victos eſſe ab Iſrael,
expaverunt & fugerunt quinquaginta & octo
millia coram Iſrael. Et fecerunt pacem cum
Iſrael: & ſervierunt eis, timueruntque Syri au-
xilium præbere ultra filiis Ammon.

CAPUT XI.

*Dum Joab obſidet Rabba civitatem Ammoni-
tarum, David domi reſidens adulterio Beth-
ſabee adjunxit, ad id celandum, homici-
dium viri illius Uriæ; acceptaque illa in
uxorem, & nato ex ea filio, Dominum
commovit ad iram.*

A 1 FActum eſt autem, * vertente anno, eo
*1.Par. 20.a.1. tempore quo ſolent reges ad bella pro-
cedere, miſit David Joab, & ſervos ſuos cum
eo, & univerſum Iſrael, & vaſtaverunt filios
Ammon, & obſederunt Rabba: David autem
remanſit in Jeruſalem.
2 Dum hæc agerentur, accidit ut ſurgeret Da-
vid de ſtrato ſuo poſt meridiem, & deambula-
ret in ſolario domus regiæ: viditque mulie-
rem ſe lavantem, ex adverſo ſuper ſolarium
ſuum: erat autem mulier pulchra valde.

3 Miſit

3 Misit ergo rex, & requisivit quæ esset mulier. Nuntiatumque est ei, quod ipsa esset Bethsabee filia Eliam, uxor Uriæ Hethæi.

4 Missis itaque David nuntiis, tulit eam. quæ cum ingressa esset ad illum, dormivit cum ea:
*Levit 15.d.18. *statimque sanctificata est ab immunditia sua:

5 Et reversa est in domum suam concepto fœtu. Mittensque nuntiavit David, & ait: Concepi.

6 Misit autem David ad Joab, dicens: Mitte ad me Uriam Hethæum. Misitque Joab Uriam ad David.

B 7 Et venit Urias ad David. Quæsivitque David quàm rectè ageret Joab, & populus, & quomodo administraretur bellum.

8 Et dixit David ad Uriã: Vade in domũ tuã & lava pedes tuos. Et egressus est Urias de domo regis, secutusque est eum cibus regius.

9 Dormivit autem Urias ante portam domus regiæ cum aliis servis domini sui, & non descendit ad domum suam.

10 Nuntiatumque est David à dicentibus: Non ivit Urias in domum suam. Et ait David ad Uriam: Numquid non de via venisti? quare non descendisti in domum tuam?

11 Et ait Urias ad David: Arca Dei & Israel & Juda habitant in papilionibus, & dominus meus Joab, & servi domini mei super faciem terræ manent: & ego ingrediar domum meam, ut comedam & bibam, & dormiam cum uxore mea? per salutem tuam, & per salutem animæ tuæ, non faciam rem hanc.

12 Ait ergo David ad Uriam: Mane hic etiam hodie, & cras dimittam te. Mansit Urias in Jerusalem in die illa & altera:

C 13 Et vocavit eum David ut comederet coram se & biberet, & inebriavit eum: qui egressus vespere, dormivit in strato suo cum servis domini sui, & in domum suam non descendit.

14 Factum est ergo mane, & scripsit David Epistolam ad Joab: misitque per manum Uriæ,

15 Scribens in epistola: Ponite Uriam ex adverso belli, ubi fortissimum est prælium: & derelinquite eum, ut percussus intereat.

16 Igitur cũ Joab obsideret urbem, posuit Uriam in loco ubi sciebat viros esse fortissimos.

17 Egressique viri de civitate, bellabant adversum Joab, & ceciderunt de populo servorum David, & mortuus est etiã Urias Hethæus.

18 Misit itaque Joab & nuntiavit David omnia uerba prælij:

19 Præcepitque nuntio, dicens: Cum compleveris universos sermones belli ad regem,

20 Si eum videris indignari, & dixerit: Quare accessistis ad murum, ut præliaremini? an ignorabatis quod multa desuper ex muro tela mittantur?

D 21 Quis percussit Abimelech filium Jerobaal?
*Iud. 9 g. 53. * nonne mulier misit super eum fragmen molæ de muro, & interfecit eum in Thebes? quare juxta murum accessistis? dices: Etiam servus tuus Urias Hethæus occubuit.

22 Abiit ergo nuntius, & venit, & narravit David omnia quæ ei præceperat Joab.

23 Et dixit nuntius ad David: Prævaluerunt adversum nos viri, & egressi sunt ad nos in agrum: nos autem facto impetu persecuti eos fuimus usque ad portam civitatis.

24 Et direxerunt jacula sagittarij ad servos tuos ex muro desuper: mortuique sunt de servis regis, quinetiam servus tuus Urias Hethæus mortuus est.

25 Et dixit David ad nuntium: Hæc dices Joab: Non te frangat ista res: varius enim eventus est belli: nunc hunc, & nunc illũ consumit gladius: conforta bellatores tuos adversus urbem, ut destruas eam, & exhortare eos.

26 Audivit autem uxor Uriæ, quod mortuus esset Urias vir suus, & planxit eum.

27 Transacto autem luctu, misit David, & introduxit eam in domum suam, & facta est ei uxor, peperitq; ei filium; & displicuit verbum hoc, quod fecerat David, coram Domino.

CAPUT XII.

David sub parabola à Nathan proposita correptus, in se ipsum tulit sententiam; unde Nathan multa illi minatur incommoda; quibus compuncto culpa condonatur, manente pœna: & mortuo puero nascitur Salomon; ac civitas Rabbath cum magna ultione diruitur, accepto diademate pretiosissimo regis ipsius in Ammonitas graviter advertitur.

1 Misit ergo Dominus Nathan ad David, A
qui cum venisset ad eum, dixit ei: Duo uiri erant in civitate vna, unus dives, & alter pauper.

2 Dives habebat oves, & boves plurimos valde.

3 Pauper autem nihil habebat omnino, præter ovem unam parvulam, quam emerat & nutrierat, & quæ creverat apud eum cum filiis ejus simul, de pane illius comedens, & de calice ejus bibens, & in sinu illius dormiens: eratque illi sicut filia.

4 Cum autem peregrinus quidam venisset ad divitem, parcens ille sumere de ovibus & de bobus suis, ut exhiberet convivium peregrino illi qui venerat ad se, tulit ovem viri pauperis, & præparavit cibos homini qui venerat ad se.

5 Iratus autem indignatione David adversus hominem illum nimis, dixit ad Nathan: B
Vivit Dominus, quoniam filius mortis est vir qui fecit hoc.

6 * Ovem reddet in quadruplum, eo quod fecerit verbum istud, & non pepercerit. *Exod 22. a. 1.

7 Dixit autem Nathan ad David: Tu es ille vir: Hæc dicit Dominus Deus Israel: Ego unxi te in regem super Israel, & ego erui te de manu Saul,

8 Et dedi tibi domum domini tui, & uxores domini tui in sinu tuo, dedique tibi domum Israel & Juda: & si parva sunt ista, adijciam tibi multo maiora.

9 Quare ergo contempsisti verbum Domini, C
ut faceres malum in conspectu meo? Uriam Hethæum percussisti gladio, & uxorem illius accepisti in uxorem tibi, & interfecisti eum gladio filiorum Ammon.

10 Quam ob rem non recedet gladius de domo tua usque in sempiternum, eo quod despexeris me, & tuleris uxorem Uriæ Hethæi, ut esset uxor tua.

11 Itaque hæc dicit Dominus: Ecce, ego suscitabo super te malum de domo tua, & tollam uxores tuas in oculis tuis, & * dabo proximo tuo, & dormiet cum uxoribus tuis in *Infra 16. d. 22.
oculis Solis hujus.

12 Tu enim fecisti abscondite: ego autem faciam verbum istud in conspectu omnis Israel, & in conspectu Solis.

13 Et dixit David ad Nathan: Peccavi Domino. Dixitq; Nathan ad David: *Dominus quoque transtulit peccatum tuum: non morieris.

*Eccl. 47.b. 13.

D 14 Verumtamen quoniam blasphemare fecisti inimicos Domini, propter verbum hoc, filius, qui natus est tibi, morte morietur.

15 Et reversus est Nathan in domum suam. Percussit quoque Dominus parvulum, quē pepererat uxor Uriæ David, & desperatus est.

16 Deprecatusque est David Dominum pro parvulo: & jejunavit David jejunio, & ingressus seorsum, jacuit super terram.

17 Venerunt autem seniores domus ejus, cogentes eum ut surgeret de terra: qui noluit, nec comedit cum eis cibum.

18 Accidit autem die septima ut moreretur infans: timueruntque servi David nuntiare ei quod mortuus esset parvulus: dixerunt enim: Ecce cum parvulus adhuc viveret loquebamur ad eum, & non audiebat vocem nostram: quanto magis si dixerimus, Mortuus est puer, se affliget?

E 19 Cum ergo David vidisset servos suos mussitantes, intellexit quod mortuus esset infantulus: dixitque ad servos suos: Num mortuus est puer? Qui responderunt ei: Mortuus est.

20 Surrexit ergo David de terra: & lotus unctusque est: cumque mutasset vestem, ingressus est domum Domini: & adoravit, & venit in domum suam, petivitque ut ponerent ei panem & comedit.

21 Dixerunt autem ei servi sui: Quis est sermo, quem fecisti? propter infantem, cum adhuc viveret, jejunasti & flebas: mortuo autem puero, surrexisti & comedisti panem.

F 22 Qui ait: Propter infantem, dum adhuc viveret, jejunavi & flevi: dicebam enim: Quis scit, si forte donet eum mihi Dominus, & vivat infans?

23 Nunc autem quia mortuus est, quare jejunem? Numquid potero revocare eum amplius? ego vadam magis ad eum: ille vero non revertetur ad me.

24 Et consolatus est David Bethsabee uxorem suam, ingressusque ad eam, dormivit cum ea: quæ genuit filium, & vocavit nomen ejus Salomon, & Dominus dilexit eum.

25 Misitque in manu Nathan prophetæ, & vocavit nomen ejus, Amabilis Domino, eo quod diligeret eum Dominus.

*1. Par 20.a.1. 26 *Igitur pugnabat Joab contra Rabbath filiorū Ammon, & expugnabat urbem regiam.

G 27 Misitque Joab nuntios ad David, dicens: Dimicavi adversum Rabbath, & capienda est Urbs aquarum.

28 Nunc igitur congrega reliquam partem populi, & obside civitatem, & cape eam: ne, cum a me vastata fuerit urbs, nomini meo ascribatur victoria.

29 Congregavit itaque David omnem populum, & profectus est adversum Rabbath: cumque dimicasset, cepit eam.

30 Et tulit diadema regis eorū de capite ejus, pōdo auri talentum, habens gemmas pretiosissimas, & impositum est super caput David. Sed & prædam civitatis asportavit multam valde:

31 Populum quoque ejus adducens serravit, & circumegit super eos ferrata carpenta: divisitque cultris & traduxit in typo laterum: sic fecit universis civitatibus filiorum Ammon. Et reversus est David, & omnis exercitus in Jerusalem.

CAPUT XIII.

Absalom propter incestum cum sorore Thamar, fratrem Amnon inter epulas occidit: iratoque patre, profugus ad regem Gessur tribus annis ibi permansit.

1 FActum est autem post hæc, ut Absalom filii David sororem speciosissimam, vocabulo Thamar adamaret Amnon filius David, A

2 Et deperiret eam valde, ita ut propter amorem ejus ægrotaret: quia cum esset virgo, difficile ei videbatur ut quippiam inhoneste ageret cum ea.

3 Erat autem Amnon amicus, nomine Jonadab, filius Semmaa fratris David, vir prudens valde.

4 Qui dixit ad eum: Quare sic attenuaris macie fili regis per singulos dies? cur non indicas mihi? Dixitque ei Amnon: Thamar sororem fratris mei Absalom amo.

5 Cui respondit Jonadab: Cuba super lectum tuum, & languorem simula: cumque venerit pater tuus ut visitet te, dic ei: Veniat, oro, Thamar soror mea, ut det mihi cibum, & faciat pulmentum, ut comedam de manu ejus.

6 Accubuit itaque Amnon, & quasi ægrotare cœpit: cumque venisset rex ad visitandum eum, ait Amnon ad regem: Veniat, obsecro, Thamar soror mea, ut faciat in oculis meis duas sorbitiunculas, & cibum capiam de manu ejus. B

7 Misit ergo David ad Thamar domum, dicens: Veni in domum Amnon fratris tui, & fac ei pulmentum.

8 Venitque Thamar in domum Amnon fratris sui: ille autem jacebat: quæ tollens farinam commiscuit: & liquefaciens, in oculis ejus coxit sorbitiunculas.

9 Tollēsq; quod coxerat, effudit, & posuit corā eo, & noluit comedere: dixitque Amnon: Ejicite universos à me. Cumque ejecissent omnes.

10 Dixit Amnon ad Thamar: Infer cibum in conclave, ut vescar de manu tua. Tulit ergo Thamar sorbitiunculas quas fecerat, & intulit ad Amnon fratrem suum in conclave. C

11 Cumque obtulisset ei cibum, apprehendit eam, & ait: Veni, cuba mecum soror mea.

12 Quæ respondit ei: Noli frater mi, noli opprimere me, neque enim hoc fas est in Israel: noli facere stultitiam hanc.

13 Ego enim ferre non potero opprobrium meum, & tu eris quasi unus de insipientibus in Israel: quin potius loquere ad regem, & non negabit me tibi.

14 Noluit autē acquiescere precibus ejus, sed prævalens viribus oppressit eam, & cubavit cum ea.

15 Et exosam eam habuit Amnon odio magno nimis: ita ut majus esset odium quo oderat eam, amore quo ante dilexerat. Dixitque ei Amnon: Surge, & vade.

16 Quæ respondit ei: Majus est hoc malum, quod nunc agis adversum me, quam quod ante

D te fecisti, expellens me. Et noluit audire eã:
17 Sed vocato puero, qui ministrabat ei, di-
xit: Ejice hanc a me foras, & claude ostium
post eam.
18 Quæ induta erat talari tunica: huiusce-
modi enim filię regis virgines vestibus uteban-
tur. Ejecit itaque eam minister illius foras:
clausitque fores post eam.
19 Quæ aspergens cinerem capiti suo, scissa
talari tunica, impositisque manibus super ca-
put suum, ibat ingrediens, & clamans.
20 Dixit autem ei Absalom frater suus: Num-
quid Amnon frater tuus concubuit tecum? sed
nunc soror tace: frater tuus est: neque affligas
cor tuum pro hac re. Mansit itaque Thamar
contabescens in domo Absalom fratris sui.
21 Cum autem audisset rex David verba hęc,
contristatus est valde, & noluit contristare
spiritum Amnon filii sui, quoniam diligebat
eum, quia primogenitus erat ei.
E 22 Porro nõ est locutus Absalom ad Amnon,
nec malũ nec bonũ: oderat enim Absalom Am-
non, eo quod violasset Thamar sororem suam.
23 Factum est autem post tempus biennii, ut
tonderentur oves Absalom in Baalhasor, quæ
est juxta Ephraim: & vocavit Absalom omnes
filios regis.
24 Venitque ad regem, & ait ad eum: Ecce
tondentur oves servi tui: veniat, oro, rex
cum servis suis ad servum suum.
25 Dixitque rex ad Absalom: Noli fili mi,
noli rogare ut veniamus omnes, & gravemus
te. Cum autem cogeret eum, & noluisset ire,
benedixit ei.
26 Et ait Absalom: Si non vis venire, ve-
niat, obsecro, nobiscum saltem Amnon fra-
ter meus. Dixitque ad eum rex: Non est ne-
cesse ut vadat tecum.
27 Coegit itaque Absalom eum, & dimisit
cum eo Amnon, & universos filios regis. Fe-
ceratque Absalom convivium quasi convi-
vium regis.
F 28 Præceperat autem Absalom pueris suis, di-
cens: Observate cum temulentus fuerit Amnon
vino, & dixero vobis: Percutite eum, & in-
terficite: nolite timere: ego enim sum qui prę-
cipio vobis: roboramini, & estote viri fortes.
29 Fecerunt ergo pueri Absalom adversum
Amnon, sicut præceperat eis Absalom. Surgen-
tesque omnes filii regis ascenderunt singuli
mulas suas, & fugerunt.
30 Cumque adhuc pergerent in itinere, fama
pervenit ad David, dicens: Percussit Absalom
omnes filios regis, & non remansit ex eis sal-
tem unus.
31 Surrexit itaque rex, & scidit vestimenta
sua: & cecidit super terram, & omnes servi il-
lius, qui assistebant ei, sciderunt vestimẽta sua.
32 Respondens autem Jonadab filius Sem-
maa fratris David, dixit: Ne æstimet do-
minus meus rex quod omnes pueri filii regis
occisi sint: Amnon solus mortuus est, quo-
niam in ore Absalom erat positus, ex die qua
oppressit Thamar sororem ejus.
33 Nunc ergo ne ponat dominus meus rex su- G
per cor suum verbum istud, dicens: Omnes fi-
lii regis occisi sunt: quoniam Amnon solus
mortuus est.
34 Fugit autem Absalom: & elevavit puer
speculator oculos suos, & aspexit: & ecce po-
pulus multus veniebat per iter devium ex late-
re montis.
35 Dixit autẽ Jonadab ad regẽ: Ecce filii re-
gis adsunt: juxta verbũ servi tui sic factum est.
36 Cumque cessasset loqui, apparuerunt & filii
regis: & intrantes levaverunt vocem suam, &
fleverunt: sed & rex & omnes servi ejus fleve-
runt ploratu magno nimis.
37 Porro Absalom fugiens, abiit ad Tholo-
mai filium Ammiud regem Gessur. Luxit ergo
David filium suum cunctis diebus.
38 Absalom autem cum fugisset, & venisset
in Gessur, fuit ibi tribus annis.
39 Cessavitque rex David persequi Absalom,
eo quod consolatus esset super Amnon inte-
ritu.

CA-

CAPUT XIV.

Absalom mulieris Thecuitæ solertia revocari curat Joab à Gessur in Jerusalem; de pulchritudine & filiis Absalom, qui biennio post reditum faciem patris non vidit, donec messem Joab incendi jussit.

A 1 INtelligens autem Joab filius Sarviæ,
quod cor regis versum esset ad Absalom,
2 Misit Thecuam, & tulit inde mulierem sa-
pientem: dixitque ad eam: Lugere te simula,
& induere veste lugubri, & ne ungaris oleo, ut
sis quasi mulier jam plurimo tempore lugens
mortuum:
3 Et ingredieris ad regem, & loqueris ad
eum sermones hujuscemodi. Posuit autem
Joab verba in ore ejus.
4 Itaque cum ingressa fuisset mulier Thecui-
tis ad regem, cecidit coram eo super terram,
& adoravit, & dixit: Serva me rex.
5 Et ait ad eam rex: Quid causæ habes? Quæ
respondit: Heu, mulier vidua ego sum: mor-
tuus est enim vir meus.
B 6 Et ancillæ tuæ erant duo filii: qui rixati
sunt adversum se in agro, nullusque erat qui
eos prohibere posset: & percussit alter alte-
rum, & interfecit eum.
7 Et ecce consurgens universa cognatio ad-
versum ancillam tuam, dicit: Trade eum, qui
percussit fratrem suum, ut occidamus eum pro
anima fratris sui, quem interfecit, & delea-
mus heredem: & quærunt extinguere scintil-
lam meam, quæ relicta est, ut non supersit vi-
ro meo nomen, & reliquiæ super terram.
8 Et ait rex ad mulierem: Vade in domum
tuam, & ego jubebo pro te.
9 Dixitq; mulier Thecuitis ad regem: In me,
domine mi rex, sit iniquitas, & in domum patris
mei: rex autem & thronus ejus sit innocens.
10 Et ait rex: Qui contradixerit tibi, adduc
eum ad me, & ultra non addet ut tangat te.
C 11 Quæ ait: recordetur rex Domini Dei sui,
ut non multiplicentur proximi sanguinis ad ul-
ciscendum, & nequaquam interficiant filium
meum. Qui ait: Vivit Dominus, quia non ca-
det de capillis filii tui super terram.
12 Dixit ergo mulier: Loquatur ancilla tua
ad dñm meũ regem verbum. Et ait: Loquere.
13 Dixitque mulier: Quare cogitasti hujusce-
modi rem contra populum Dei, & locutus est
rex verbum istud, ut peccet, & non reducat
ejectum suum?
14 Omnes morimur, & quasi aquæ dilabimur
*Ezec. 18 g. 32. & 33. c. 11. in terram, quæ non revertuntur: *nec vult
Deus perire animam, sed retractat cogitans ne
penitus pereat qui abjectus est.
15 Nunc igitur veni, ut loquar ad dominum
D meum regem verbum hoc, præsente populo.
Et dixit ancilla tua: Loquar ad regem, si quo-
modo faciat rex verbum ancillæ suæ.
16 Et audivit rex, ut liberaret ancillam suam
de manu omnium, qui volebant de hereditate
Dei delere me, & filium meum simul.
17 Dicat ergo ancilla tua, ut fiat verbum
Domini mei regis sicut sacrificium. Sicut enim
Angelus Dei, sic est dominus meus rex, ut
nec benedictione, nec maledictione movea-
tur: unde & Dominus Deus tuus est tecum.
18 Et respondens rex, dixit ad mulierem: Ne
abscondas a me verbum, quod te interrogo.
Dixitque ei mulier: Loquere domine mi rex.
19 Et ait rex: Numquid manus Joab tecum E
est in omnibus istis? Respondit mulier, & ait:
Per salutem animæ tuæ, domine mi rex, nec
ad sinistram, nec ad dexteram est, ex omni-
bus his quæ locutus est dominus meus rex: ser-
vus enim tuus Joab, ipse præcepit mihi, & ipse
posuit in os ancillæ tuæ omnia verba hæc.
20 Ut verterem figuram sermonis hujus, servus
tuus Joab præcepit istud: tu autem domine mi
rex, sapiens es, sicut habet sapientiam Angelus
Dei, ut intelligas omnia super terram.
21 Et ait rex ad Joab: Ecce placatus feci ver-
bũ tuũ: vade ergo, & revoca puerũ Absalom.
22 Cadensque Joab super faciem suam in ter-
ram, adoravit & benedixit regi: & dixit Joab:
Hodie intellexit servus tuus, quia inveni gra-
tiam in oculis tuis, domine mi rex: fecisti
enim sermonem servi tui.
23 Surrexit ergo Joab & abiit in Gessur, & F
adduxit Absalom in Jerusalem.
24 Dixit autem rex: Revertatur in domum
suam, & faciem meam non videat. Reversus
est itaque Absalom in domum suam, & faciem
regis non vidit.
25 Porro sicut Absalom, vir non erat pulcher
in omni Israel, & decorus nimis: à vestigio pe-
dis usque ad verticẽ nõ erat in eo ulla macula.
26 Et quando tondebat capillum (semel au-
tem in anno tondebatur, quia gravabat eum
cæsaries) ponderabat capillos capitis sui du-
centis siclis, pondere publico.
27 Nati sunt autem Absalom filii tres: & fi-
lia una nomine Thamar, elegantis formæ.
28 Mansitque Absalom in Jerusalem duobus
annis, & faciem regis non vidit.
29 Misit itaque ad Joab, ut mitteret eum ad
regem: qui noluit venire ad eum. Cumque se-
cundo misisset, & ille noluisset venire ad eum,
30 Dixit servis suis: Scitis agrum Joab juxta G
agrum meum, habentem messem hordei: ite
igitur, & succendite eum igni. Succenderunt
ergo servi Absalom segetem igni. Et venien-
tes servi Joab, scissis vestibus suis, dixerunt:
Succenderunt servi Absalom partem agri igni.
31 Surrexitque Joab, & venit ad Absalom in
domum ejus, & dixit: Quare succenderunt
servi tui segetem meam igni?
32 Et respondit Absalom ad Joab: Misi ad
te obsecrans ut venires ad me, & mitterem te
ad regem, & diceres ei: Quare veni de Ges-
sur? melius mihi erat ibi esse: obsecro ergo
ut videam faciem regis: quod si memor est
iniquitatis meæ, interficiat me.
33 Ingressus itaque Joab ad regem, nuntia-
vit ei omnia: vocatusque est Absalom, & intra-
vit ad regem, & adoravit super faciem terræ
coram eo: osculatusque est rex Absalom.

CAPUT XV.

Absalom conciliato sibi populi favore, adversus patrem conjurat in Hebron, quem pater fugit, paucis cum arca remissis, & inter alios Chusai remittitur, dissipaturus consilium Achitophel.

1 IGitur post hæc fecit sibi Absalom cur-
rus, & equites, & quinquaginta viros A
qui præcederent eum.
2 Et mane consurgens Absalom, stabat juxta
introitum portæ, & omnem virum, qui habe-

hæ

bat negotium ut veniret ad regis judicium,
vocabat Absalom ad se, & dicebat: De qua
civitate es tu? Qui respondens aiebat: Ex una
tribu Israel ego sum servus tuus.
3 Respondebatque ei Absalom: Videntur mi-
hi sermones tui boni & justi. Sed non est qui
te audiat constitutus à rege: dicebatque Ab-
salom:
4 Quis me constituat judicem super terram,
ut ad me veniant omnes qui habent negotium,
& juste judicem?
5 Sed & cum accederet ad eum homo ut sa-
B lutaret illum, extendebat manum suam, & ap-
prehendens, osculabatur eum.
6 Faciebatque hoc omni Israel venienti ad
judicium, ut audiretur a rege, & sollicitabat
corda virorum Israel.
7 Post quadraginta autem annos, dixit Ab-
salom ad regem David: Vadam, & reddam
vota mea quæ vovi Domino in Hebron.
8 Vovens enim vovit servus tuus, cum esset
in Gessur Syriæ, dicens: Si reduxerit me Do-
minus in Jerusalem, sacrificabo Domino.
9 Dixitque ei rex David: Vade in pace. Et
surrexit, & abiit in Hebron.
10 Misit autem Absalom exploratores in uni-
versas tribus Israel, dicens: Statim ut audie-
ritis clangorem buccinæ, dicite: Regnavit
Absalom in Hebron.
11 Porro cum Absalom ierunt ducenti viri de
Jerusalem vocati, euntes simplici corde, &
C causam penitus ignorantes.
12 Accersivit quoque Absalom Achitophel
Gilonitem consiliarium David, de civitate
sua Gilo. Cumque immolaret victimas, facta
est conjuratio valida, populusque concurrens
augebatur cum Absalom.
13 Venit igitur nuntius ad David, dicens: To-
to corde universus Israel sequitur Absalom.
14 Et ait David servis suis, qui erant cum eo
in Jerusalem: Surgite, fugiamus: neque enim
erit nobis effugium a facie Absalom: festinate
egredi ne forte veniens occupet nos, & impel-
lat super nos ruinam, & percutiat civitatem
in ore gladii.
15 Dixeruntque servi regis ad eum: Omnia
quæcumque præceperit Dominus noster rex, li-
benter exequemur servi tui.
16 Egressus est ergo rex, & universa domus
ejus, pedibus suis: & dereliquit rex decem mu-
lieres concubinas ad custodiendam domum:
D 17 Egressusque rex & omnis Israel pedibus
suis, stetit procul a domo:
18 Et universi servi ejus ambulabant juxta eū,
& legiones Cerethi & Phelethi, & omnes Ge-
thæi, pugnatores validi, sexcenti viri, qui
secuti eum fuerant de Geth pedites, præcede-
bant regem.
19 Dixit autem rex ad Ethai Gethæum: Cur
venis nobiscum? revertere, & habita cum rege,
quia peregrinus es, & egressus es de loco tuo.
20 Heri venisti, & hodie compelleris nobis-
cum egredi? ego autem vadam quo iturus sum:
revertere, & reduc tecum fratres tuos, & Do-
minus faciet tecum misericordiam & verita-
tem, quia ostendisti gratiam & fidem.
21 Et respondit Ethai regi, dicens: Vivit Do-
minus, & vivit Dominus meus rex quoniam in
quocumque loco fueris domine mi rex, sive in
morte, sive in vita, ibi erit servus tuus.
22 Et ait David Ethai: Veni, & transi. Et
transivit Ethai Gethæus, & omnes viri, qui
cum eo erant, & reliqua multitudo.
23 Omnesque flebant voce magna, & univer- E
sus populus transibat: rex quoque transgredie-
batur torrentem Cedron, & cunctus populus
incedebat contra viam, quæ respicit ad de-
sertum.
24 Venit autem & Sadoc sacerdos, & univer-
si Levitæ cum eo, portantes arcam fœderis
Dei, & deposuerunt arcam Dei: & ascendit
Abiathar, donec expletus esset omnis popu-
lus, qui egressus fuerat de civitate.
25 Et dixit rex ad Sadoc: Reporta arcam
Dei in urbem: si invenero gratiam in oculis
Domini, reducet me, & ostendet mihi eam,
& tabernaculum suum.
26 Si autem dixerit mihi: Non places: præ- F
sto sum, faciat quod bonum est coram se.
27 Et dixit rex ad Sadoc sacerdotem: O Vi-
dens revertere in civitatem in pace: & Achi-
maas filius tuus, & Jonathas filius Abiathar,
duo filii vestri, sint vobiscum.
28 Ecce ego abscondar in campestribus de-
serti, donec veniat sermo a vobis indicans
mihi.
29 Reportaverunt ergo Sadoc & Abiathar ar-
cam Dei in Jerusalem: & manserunt ibi.
30 Porro David ascendebat Clivum olivarū,
scandens & flens, nudis pedibus incedens, &
operto capite, sed & omnis populus, qui
erat cum eo, operto capite ascendebat plorans.
31 Nuntiatum est autem David, quod & Achi-
tophel esset in conjuratione cum Absalom, di-
xitque David: Infatua, quæso, Domine consi-
lium Achitophel.
32 Cumque ascenderet David summitatem
montis, in quo adoraturus erat Dominum, G
ecce occurrit ei Chusai Arachites, scissa ve-
ste, & terra pleno capite.
33 Et dixit ei David: Si veneris mecum, eris
mihi oneri:
34 Si autem in civitatem revertaris, & dixe-
ris Absalom: Servus tuus sum, rex: sicut fui
servus patris tui, sic ero servus tuus: dissipabis
consilium Achitophel.
35 Habes autem tecum Sadoc & Abiathar sa-
cerdotes: & omne verbum quodcumque au-
dieris de domo regis, indicabis Sadoc & Abia-
thar sacerdotibus.
36 Sunt autem cum eis duo filii eorum, Achi-
maas filius Sadoc, & Jonathas filius Abiathar:
& mittetis per eos ad me omne verbum quod
audieritis.
37 Veniente ergo Chusai amico David in ci-
vitatem, Absalom quoque ingressus est Jerusalem.

CAPUT XVI.

*Sibæ cibaria adferenti ac detractori confert bo-
na Miphiboset. Semei maledicentem occidi
vetat. Absalom Jerusalem ingressus, consi-
lio Achitophel ad concubinas patris sui publi-
ce ingreditur.*

1 CUmque David transisset paululum mō- A
tis verticem, apparuit Siba puer Mi-
phiboseth in occursum ejus, cum duobus asi-
nis, qui onerati erant ducentis panibus, & cen-
tum alligaturis uvæ passæ, & centum massis
palatharum, & utre vini.

2 Et

2 Et dixit rex Sibæ: Quid sibi volunt hæc? Re-
spónditque Siba: Asini, domesticis regis ut se-
deāt: panes & palathæ, ad vescendū pueris tuis:
vinū autē, ut bibat si quis defecerit in deserto.
*Infra 19.c.17 3 Et ait rex: Ubi est filius domini tui? * Re-
spónditque Siba regi: Remansit in Jerusalem,
dicens: Hodie restituet mihi domus Israel re-
gnum patris mei.
4 Et ait rex Sibæ: Tua sint omnia quæ fue-
runt Miphiboseth. Dixitque Siba: Oro ut inve-
niam gratiam coram te, domine mi rex.
5 Venit ergo rex David usque Bahurim: &
ecce egrediebatur inde vir de cognatione do-
mus Saul, nomine Semei, filius Gera procede-
batque egrediens, & * maledicebat,
*3 Reg 2.b.8. 6 Mittebatque lapides contra David, & con-
B tra universos servos regis David: omnis autem
populus, & universi bellatores, a dextro & a si-
nistro latere regis incedebant.
7 Ita autem loquebatur Semei cum maledi-
ceret regi: Egredere, egredere vir sanguinum,
& vir Belial.
8 Reddidit tibi Dominus universum sangui-
nem domus Saul: quoniam invasisti regnum
pro eo, & dedit Dominus regnum in manu Ab-
salom filii tui: & ecce premunt te mala tua,
quoniam vir sanguinum es.
9 Dixit autem Abisai filius Sarviæ regi: Qua-
re maledicit canis hic mortuus domino meo
regi: vadam, & amputabo caput ejus.
10 Et ait rex: Quid mihi & vobis est filii Sar-
viæ: dimittite eum, ut maledicat. Dominus
enim præcepit ei ut malediceret David: & quis
est qui audeat dicere quare sic fecerit?
11 Et ait rex Abisai, & universis servis suis:
C Ecce filius meus, qui egressus est de utero meo,
quærit animam meam: quanto magis nunc fi-
lius Iemini? dimittite eum ut maledicat juxta
præceptum Domini:
12 Si forte respiciat Dominus afflictionem
meam, & reddat mihi Dominus bonum pro
maledictione hac hodierna.
13 Ambulabat itaque David & socii ejus per
viam cum eo. Semei autem per jugum montis
ex latere, contra illum gradiebatur, maledi-
cens, & mittens lapides adversum eum, ter-
ramque spargens.
14 Venit itaque rex, & universus populus cum
eo lassus, & refocillati sunt ibi.
15 Absalom autem & omnis populus ejus in-
gressi sunt Jerusalē, sed & Achitophel cum eo.
16 Cum autem venisset Chusai Arachites
amicus David ad Absalom, locutus est ad
eum: Salve rex, salve rex.
D 17 Ad quem Absalom, Hæc est, inquit, gratia
tua ad amicum tuum? quare non ivisti cum
amico tuo?
18 Respónditque Chusai ad Absalom: Ne-
quaquam: quia illius ero, quem elegit Domi-
nus, & omnis hic populus, & universus Israel,
& cum eo manebo.
19 Sed ut & hoc inferam, cui ego serviturus
sum? nonne filio regis? sicut parui patri tuo,
ita parebo & tibi.
20 Dixit autem Absalom ad Achitophel: ini-
te consilium quid agere debeamus.
21 Et ait Achitophel ad Absalom: Ingredere
ad concubinas patris tui, quas dimisit ad custo-
diendam domum: ut cum audierit omnis Is-
rael quod fœdaveris patrem tuum, roboretur
tecum manus eorum.
22 * Tetenderunt ergo Absalom tabernacu- *Supra 12.c.11
lum in solario, ingressusque est ad concubinas
patris sui coram universo Israel.
23 Consilium autem Achitophel, quod dabat
in diebus illis, quasi si quis consuleret Deum: sic
erat omne consilium Achitophel, & cum esset
cum David, & cum esset cum Absalom.

CAPUT XVII.

*Chusai dissipat consilium Achitophelis, de ob-
ruendo statim Davide, idque per nuntios in-
dicat Davidi, qui consilio Chusai transit Ior-
danem, quare se suspendit Achitophel: tres
amici David munera adferunt, ne ejus popu-
lus necessariis egens deficeret.*

1 Dixit ergo Achitophel ad Absalom: Eli- A
gam mihi duodecim millia virorum, &
consurgens persequar David hac nocte.
2 Et irruēs super eū (quippe qui lassus est & so-
lutis manibus) percutiā eū: cumq; fugerit omnis
populus qui cū eo est, percutiā regē desolatum.
3 Et reducam universum populum, quomodo
unus homo reverti solet: unum enim virum tu
quæris; & omnis populus erit in pace.
4 Placuitque sermo ejus Absalom, & cunctis
majoribus natu Israel.
5 Ait autem Absalom: Vocate Cusai Arachi-
ten & audiamus quid etiam ipse dicat.
6 Cumque venisset Chusai ad Absalom, ait B
Absalom ad eum: Huiuscemodi sermonem lo-
cutus est Achitophel: facere debemus an non?
quod das consilium?
7 Et dixit Chusai ad Absalom: Non est bonū
consilium, quod dedit Achitophel hac vice.
8 Et rursum intulit Chusai: Tu nosti patrem
tuum, & viros qui cum eo sunt, esse fortissimos
& amaro animo, veluti si ursa raptis catulis in
saltu sæviat: sed & pater tuus vir bellator est,
nec morabitur cum populo.
9 Forsitan nunc latitat in foveis, aut in uno,
quo voluerit, loco: & cum ceciderit unusquili-
bet in principio, audiet quicumque audierit, &
dicet: Facta est plaga in populo qui sequebatur
Absalom.
10 Et fortissimus quisque, cujus cor est quasi C
leonis, pavore solvetur: scit enim omnis popu-
lus Israel fortem esse patrem tuum, & robustos
omnes qui cum eo sunt.
11 Sed hoc mihi videtur rectum esse consi-
lium: Congregetur ad te universus Israel, a Dan
usque Bersabee, quasi arena maris innumerabi-
lis: & tu eris in medio eorum.
12 Et irruemus super eum in quocumque lo-
co inventus fuerit: & operiemus eum, sicut ca-
dere solet ros super terram: & nō relinquemus
de viris, qui cum eo sunt, ne unum quidem.
13 Quod si urbem aliquam fuerit ingressus,
circumdabit omnis Israel civitati illi funes, &
trahemus eam in torrentem, ut non reperiatur
ne calculus quidem ex ea. D
14 Dixitque Absalom, & omnes viri Israel:
Melius est consilium Chusai Arachitæ, consilio
Achitophel: Domini autem nutu dissipatum est
consilium Achitophel utile, ut induceret Do-
minus super Absalom malum.
15 Et ait Chusai Sadoc & Abiathar sacerdo-
tibus: Hoc & hoc modo consilium dedit Achi-
tophel Absalom, & senioribus Israel: & ego

tale & tale dedi consilium.

16 Nunc ergo mittite cito, & nuntiate David, dicentes: Ne moreris nocte hac in campestribus deserti, sed absque dilatione transgredere: ne forte absorbeatur rex, & omnis populus qui cum eo est.

E 17 Jonathas autem & Achimaas stabant juxta fontem Rogel: abiit ancilla & nuntiavit eis: & illi profecti sunt, ut referrent ad regem David nuntium: non enim poterant videri, aut introire civitatem.

18 Vidit autem eos quidam puer, & indicavit Absalom: illi vero concito gradu ingressi sunt domum cujusdam viri in Bahurim, qui habebat puteum in vestibulo suo, & descenderunt in eum.

19 Tulit autem mulier, & expandit velamen super os putei, quasi siccans ptisanas: & sic latuit res.

20 Cumque venissent servi Absalom in domum, ad mulierem dixerunt: Ubi est Achimaas & Jonathas? Et respondit eis mulier: Transierunt festinanter, gustata paululum aqua. At hi qui quærebant, eum non reperissent, reversi sunt in Ierusalem.

F 21 Cumque abiissent, ascenderunt illi de puteo, & pergentes nuntiaverunt regi David, & dixerunt: Surgite, & transite cito fluvium: quoniam hujuscemodi dedit consilium contra vos Achitophel.

22 Surrexit ergo David, & omnis populus qui cum eo erat & transierunt Jordanem, donec dilucesceret: & ne unus quidem residuus fuit, qui non transisset fluvium.

23 Porrò Achitophel videns quod non fuisset factum consilium suum, stravit asinum suũ, surrexitque & abiit in domum suam & in civitatem suam: & disposita domo sua, suspendio interiit, & sepultus est in sepulchro patris sui. G

24 David autem venit in castra, & Absalom transivit Jordanem, ipse & omnes viri Israel cum eo.

25 Amasam vero constituit Absalom pro Joab super exercitum. Amasa autem erat filius viri, qui vocabatur Ietra de Iesraeli, qui ingressus est ad Abigail filiam Naas, sororem Sarviæ, quæ fuit mater Joab.

26 Et castrametatus est Israel cum Absalom in Terra Galaad.

27 Cumque venisset David in Castra, Sobi filius Naas de Rabbath filiorum Ammon, & Machir filius Ammihel de Lodabar, & Berzellai Galaadites de Rogelim,

28 Obtulerunt ei stratoria, & tapetia, & vasa fictilia, frumentum, & hordeum, & farinam, & polentam, & fabam, & lentem, & frixum cicer,

29 Et mel, & butyrum, oves, & pingues vitulos, dederuntque David, & populo qui cum eo erat, ad vescendum: suspicati enim sunt, populum fame & siti fatigari in deserto.

CAPUT XVIII.

Absalom victus prælio, & de quercu pendens ab Joab transfoditur; quod audiens David, amare eum flevit.

A 1 Igitur considerato David populo suo, constituit super eos tribunos & centuriones,

2 Et dedit populi tertiam partem sub manu Joab, & tertiam partem sub manu Abisai filii Sarviæ fratris Joab, & tertiam partem sub manu Ethai, qui erat de Geth, dixitque rex ad populum: Egrediar & ego vobiscum.

3 Et respondit populus: Non exibis: sive enim fugerimus, non magnopere ad eos de nobis pertinebit: sive media pars ceciderit è nobis non satis curabunt: quia tu unus pro decem millibus computaris: melius est igitur ut sis nobis in urbe præsidio.

4 Ad quos rex ait: Quod vobis videtur rectum, hoc faciam: Stetit ergo rex juxta portam: egrediebaturque populus per turmas suas, centeni, & milleni.

5 Et præcepit rex Joab, & Abisai, & Ethai, dicens: Servate mihi puerum Absalom. Et omnis B populus audiebat præcipientem regem cunctis principibus pro Absalom:

6 Itaque egressus est populus in campum contra

contra Israel, & factum est prælium in saltu
Ephraim.
7 Et cæsus est ibi populus Israel ab exercitu
David, factaque est plaga magna in die illa,
viginti millium.
8 Fuit autem ibi prælium dispersum super fa-
ciem omnis terræ, & multo plures erant quos
saltus consumpserat de populo, quam hi quos
voraverat gladius in die illa.
9 Accidit autem ut occurreret Absalom ser-
vis David, sedens mulo: cumque ingressus fuis-
set mulus subter condensam quercum & ma-
gnam, adhæsit caput ejus quercui: & illo su-
spenso inter cœlum & terram, mulus, cui inse-
derat, pertransivit.
10 Vidit autem hoc quispiam, & nuntiavit Jo-
ab, dicens: Vidi Absalom pendere de quercu.
C 11 Et ait Joab viro, qui nuntiaverat ei: Si vi-
disti, quare non confodisti eum cum terra, &
ego dedissem tibi decem argenti siclos, &
unum balteum?
12 Qui dixit ad Joab: Si appenderes in ma-
nibus meis mille argenteos, nequaquam mitte-
rem manũ meã in filiũ regis: audientibus enim
nobis præcepit rex tibi, & Abisai, & Ethai, di-
cens: Custodite mihi puerum Absalom.
13 Sed & si fecissem contra animam meam
audacter, nequaquam hoc regem latere potuis-
set, & tu stares ex adverso?
14 Et ait Joab: Non sicut tu vis, sed aggrediar
eum coram te. Tulit ergo tres lanceas in manu
sua, & infixit eas in corde Absalom: cumque
adhuc palpitaret hærens in quercu,
15 Cucurrerunt decem juvenes armigeri Jo-
D ab, & percutientes interfecerunt eum.
16 Cecinit autem Joab buccina, & retinuit
populum, ne persequeretur fugientem Israel,
volens parcere multitudini.
17 Et tulerunt Absalom, & projecerunt eum
in saltu, in foveam grandem, & comportave-
runt super eum acervum lapidum magnum ni-
mis: omnis autẽ Israel fugit in tabernacula sua.
18 Porrò Absalom erexerat sibi, cum adhuc
viveret, titulum qui est in Valle regis: dixerat
enim Non habeo filium, & hoc erit monimen-
tum nominis mei. Vocavitque titulum nomine
suo, & appellatur Manus Absalom, usque ad
hanc diem.
19 Achimaas autem filius Sadoc, ait: Curram,
& nuntiabo regi, quia judicium fecerit ei Do-
minus de manu inimicorum ejus.
20 Ad quem Joab dixit: Non eris nuntius in
hac die, sed nuntiabis in alia: hodie nolo te
nuntiare, filius enim regis est mortuus.
21 Et ait Joab Chusi: Vade, & nuntia regi quę
E vidisti. Adoravit Chusi Joab, & cucurrit.
22 Rursus autem Achimaas filius Sadoc di-
xit ad Joab: Quid impedit si etiam ego curram
post Chusi? Dixitque ei Joab: Quid vis currere
fili mi? non eris boni nuntii bajulus.
23 Qui respondit: Quid enim si cucurrero? Et
ait ei: Curre. Currens ergo Achimaas per viam
compendii, transivit Chusi.
24 David autem sedebat inter duas portas:
speculator vero, qui erat in fastigio portæ su-
per murum, elevans oculos, vidit hominem
currentem solum.
25 Et exclamans indicavit regi: dixitq; rex:
Si solus est, bonus est nuntius in ore ejus. Pro-
perante autem illo, & accedente propius,
26 Vidit speculator hominem alterum cur-
rentem, & vociferans in culmine, ait: Apparet F
mihi alter homo currens solus. Dixitque rex:
Et iste bonus est nuntius.
27 Speculator autem, Contemplor, ait, cursum
prioris, quasi cursum Achimaas filii Sadoc. Et
ait rex: Vir bonus est: & nuntium portans bo-
num, venit.
28 Clamans autem Achimaas, dixit ad regẽ:
Salve rex. Et adorans regem coram eo pronus
in terram, ait: Benedictus Dominus Deus tuus,
qui conclusit homines qui levaverunt manus
suas contra dominum meum regem.
29 Et ait rex: Estne pax puero Absalom? Di- G
xitque Achimaas: Vidi tumultum magnum
cum mitteret Joab servus tuus, ò rex, me ser-
vum tuum: nescio aliud.
30 Ad quem rex: Transi, ait, & sta hic. Cum-
que ille transisset, & staret,
31 Apparuit Chusi: & veniens ait: Bonum ap-
porto nuntium domine mi rex: judicavit enim
pro te Dominus hodie de manu omnium qui
surrexerunt contra te.
32 Dixit autem rex ad Chusi: Estne pax pue-
ro Absalom? cui respondens Chusi, Fiant, in-
quit, sicut puer, inimici domini mei regis, &
universi qui consurgunt adversus eum in malũ.
33 Contristatus itaque rex, ascendit cœnacu- *Infra
lum portæ, & flevit: Et sic loquebatur, vadens: 19.a.4
* Fili mi Absalom, Absalom fili mi: quis mihi
tribuat ut ego moriar pro te, Absalom fili mi,
fili mi Absalom?

C A P U T XIX.

David Joab verbis commotus cessat plangere Absalom, & suos conspiratores sibi reconciliat, & à viris Juda in Jerusalem reducitur, ac Semei veniam precanti ignoscit, & Miphiboseth recipit, jubens ut agros cum Siba dividat: vale dicit ipsi Berzellai retinens secum Chamaan, Israel autem cum Juda pro Davide acriter contendit.

1 NUntiatum est autem Joab quod rex fle- A
ret & lugeret filium suum:
2 Et versa est victoria in luctum in die illa
omni populo: audivit enim populus in die illa
dici: Dolet rex super filio suo.
3 Et declinavit populus in die illa ingredi
civitatem, quomodo declinare solet populus
versus & fugiens de prælio.
4 Porrò rex operuit caput suum, & clamabat
voce magna: Fili mi Absalom, Absalom fili
mi, fili mi.
5 Ingressus ergo Joab ad regem in domum,
dixit: Confudisti hodie vultus omnium servo-
rum tuorum, qui salvam fecerunt animam
tuam, & animam filiorum tuorum, & filiarum
tuarum, & animam uxorum tuarum, & animam
concubinarum tuarum.
6 Diligis odientes te, & odio habes diligen-
tes te: & ostendisti hodie, quia non curas de
ducibus tuis, & de servis tuis: & vere cognovi
modo, quia si Absalom viveret, & omnes nos
occubuissemus, tunc placeret tibi.
7 Nunc igitur surge, & procede, & alloquens B
satisfac servis tuis: juro enim tibi per Domi-
num, quod si non exieris, ne unus quidem re-
mansurus sit tecum nocte hac: & pejus erit hoc
tibi, quam omnia mala quæ venerunt super

Q 2 te,

te, ab adolescentia tua usque in præsens.

8 Surrexit ergo rex & sedit in porta: & omni populo nuntiatum est quod rex sederet in porta: venitque universa multitudo coram rege. Israel autem fugit in tabernacula sua.

9 Omnis quoque populus certabat in cunctis tribubus Israel, dicens: Rex liberavit nos de manu inimicorum nostrorum, ipse salvavit nos de manu Philisthinorum: & nunc fugit de terra propter Absalom.

10 Absalom autem, quem unximus super nos, mortuus est in bello: usquequo siletis, & non reducitis regem?

11 Rex vero David misit ad Sadoc & Abiathar
C sacerdotes, dicens: Loquimini ad majores natu Juda, dicentes: Cur venitis novissimi ad reducendum regem in domum suam? (Sermo autem omnis Israel pervenerat ad regem in domo ejus.)

12 Fratres mei vos, os meum, & caro mea vos, quare novissimi reducitis regem?

13 Et Amasæ dicite: Nonne os meum, & caro mea es? Hæc faciat mihi Deus, & hæc addat, si non magister militiæ fueris coram me omni tempore pro Joab.

14 Et inclinavit cor omnium virorum Juda, quasi viri unius: miseruntque ad regem, dicentes: Revertere tu, & omnes servi tui.

15 Et reversus est rex: & venit usque ad Jordanem, & omnis Juda venit usque in Galgalam, ut occurreret regi, & traduceret eum Jordanem.

*3Reg 2.b.8.
16 *Festinavit autem Semei filius Gera filii Jemini de Bahurim, & descendit cum viris Juda in occursum regis David

17 Cum mille viris de Benjamin, & Siba puer
D de domo Saul: & quindecim filii ejus, ac viginti servi erant cum eo: & irrumpentes Jordanem, ante regem

18 Transierunt vada, ut traducerent domum regis, & facerent juxta jussionem ejus: Semei autem filius Gera prostratus coram rege, cum jam transisset Jordanem,

19 Dixit ad eum: Ne reputes mihi Domine mi iniquitatem, neque memineris injuriarum servi tui in die qua egressus es domine mi rex de Jerusalem, neque ponas rex in corde tuo.

20 Agnosco enim servus tuus peccatum meum: & idcirco hodie primus veni de omni domo Joseph, descendique in occursum domini mei regis.

21 Respondens vero Abisai filius Sarviæ, dixit: Numquid pro his verbis non occidetur Semei, quia maledixit christo Domini?

22 Et ait David: Quid mihi, & vobis filii Sarviæ? cur efficimini mihi hodie in satan? ergone hodie interficietur vir in Israel? an ignoro hodie me factum regem super Israel?

23 Et ait rex Semei: Non morieris. Iuravitque ei.

24 Miphiboset quoque filius Saul descendit
E in occursum regis, illotis pedibus, & intonsa barba: vestesque suas non laverat a die qua egressus fuerat rex, usque ad diem reversionis ejus in pace.

25 Cumque Ierusalem occurrisset regi, dixit ei rex: Quare non venisti mecū Miphiboseth?

26 Et respondens ait: Domine mi rex, servus meus contempsit me: dixique ei ego famulus tuus, ut sterneret mihi asinum, & ascendens abirem cum rege: claudus enim sum servus tuus.

27 *Insuper & accusavit me servum tuum ad te dominum meum regem: tu autem domine *Supr
mi rex, sicut angelus Dei es, fac quod placitum 16.a.
est tibi.

28 Neque enim fuit domus patris mei, nisi morti obnoxia domino meo regi: tu autem posuisti me servum tuum inter convivas mensæ tuæ: quid ergo habeo justæ querelæ? aut quid possum ultra vociferari ad regem?

29 Ait ergo ei rex: Quid ultra loqueris? fixum est quod locutus sum: tu & Siba dividite possessiones.

30 Responditque Miphiboseth regi: Etiam cuncta accipiat, postquam reversus est dominus meus rex pacifice in domum suam.

31 Berzellai quoque Galaadites, descendens F
de Rogelim, traduxit regem Jordanem, paratus etiam ultra fluvium prosequi eum.

32 * Erat autem Berzellai Galaadites senex *1.Reg
valde, id est, octogenarius, & ipse præbuit ali- 2.b.7.
menta regi, cum moraretur in Castris: fuit quippe vir dives nimis.

33 Dixit itaque rex ad Berzellai: Veni mecū, ut requiescas securus mecum in Jerusalem.

34 Et ait Berzellai ad regem: Quot sunt dies annorum vitæ meæ, ut ascendam cum rege in Jerusalem?

35 * Octogenarius sum hodie: numquid vi- *Supra
gent sensus mei ad discernendum suave, aut 17.g.27
amarum? aut delectare potest servum tuum cibus & potus? vel audire possum ultra vocem cantorum, atque cantatricum? quare servus tuus sit oneri domino meo regi?

36 Paululum procedam famulus tuus ab Jordane tecum: non indigeo hac vicissitudine,

37 Sed obsecro ut revertar servus tuus, & moriar in civitate mea, & sepeliar juxta sepulchrū patris mei, & matris meæ. Est autem servus tuus Chamaam, ipse vadat tecum, domine mi rex, & fac ei quidquid tibi bonum videtur.

38 Dixit itaque ei rex: Mecum transeat Cha- G
maam, & ego faciam ei quidquid tibi placuerit, & omne, quod petieris a me, impetrabis.

39 Cumq; transisset universus populus & rex Jordanem, osculatus est rex Berzellai, & benedixit ei: & ille reversus est in locum suum.

40 Transivit ergo rex in Galgalam, & Chamaam cum eo. omnis autem populus Juda traduxerat regem, & media tantum pars affuerat de populo Israel.

41 Itaque omnes viri Israel concurrentes ad regem dixerunt ei: Quare te furati sunt fratres nostri viri Juda, & traduxerunt regem & domum ejus Jordanem, omnesque viros David cum eo?

42 Et respondit omnis vir Juda ad viros Israel: Quia mihi propior est rex: cur irasceris super hac re? numquid comedimus aliquid ex rege, aut munera nobis data sunt?

43 Et respondit vir Israel ad viros Juda, & ait: Decem partibus major ego sum apud regem, magisque ad me pertinet David quam ad te: cur fecisti mihi injuriam, & non mihi nuntiatum est priori, ut reducerem regem meum? Durius autem responderunt viri Juda viris Israel.

C A-

C A P U T XX.

Joab cum fratre Abiſai perſequens Sebam filium Bochri moventem contra David ſeditionem in Iſrael, Amaſam in via occidit, tandemque ab obſidione Abelæ, miſſo Sebæ per murum capite, diſcedit.

A 1 ACcidit quoque ut ibi eſſet vir Belial, nomine Seba, filius Boehri, vir Iemineus: & cecinit buccina, & ait: Non eſt nobis pars in David, neque hereditas in filio Iſai: revertere in tabernacula tua Iſrael.

2 Et ſeparatus eſt omnis Iſrael a David, ſecutuſque eſt Seba filium Bochri: viri autem Juda adhæſerunt regi ſuo a Jordane uſque Jeruſalē.

3 Cumque veniſſet rex in domum ſuam in Jeruſalem, tulit decem mulieres concubinas, quas dereliquerat ad cuſtodiendam domum, & tradidit eas in cuſtodiam, alimenta eis præbens: & non eſt ingreſſus ad eas, ſed erant clauſæ uſque in diem mortis ſuæ in viduitate viventes.

B 4 Dixit autem rex Amaſæ: Convoca mihi omnes viros Juda in diem tertium, & tu adeſto præſens.

5 Abiit ergo Amaſa ut convocaret Judam, & moratus eſt extra placitum quod ei conſtituerat rex.

6 Ait autem David ad Abiſai: Nunc magis afflicturus eſt nos Seba filius Bochri quam Abſalom: tolle igitur ſervos domini tui, & perſequere eum, ne forte inveniat civitates munitas, & effugiat nos.

C 7 Egreſſi ſunt ergo cum eo viri Joab, Cerethi quoque & Phelethi: & omnes robuſti exierunt de Jeruſalem ad perſequendum Seba filium Bochri.

8 Cumque illi eſſent juxta lapidem grandem, qui eſt in Gabaon, Amaſa veniens occurrit eis. Porro Joab veſtitus erat tunica ſtricta ad menſuram habitus ſui, & deſuper accinctus gladio dependente uſque ad ilia, in vagina, qui fabricatus levi motu egredi poterat, & percutere.

9 Dixit itaque Joab ad Amaſam: Salve mi frater. * Et tenuit manu dextera mentum Amaſæ, quaſi oſculans eum.

10 Porro Amaſa non obſervavit gladium, quem habebat Joab, qui percuſſit eum in latere, & effudit inteſtina ejus in terram, nec ſecundum vulnus appoſuit, & mortuus eſt. Joab autem, & Abiſai frater ejus, perſecuti ſunt Seba filium Bochri.

D 11 Interea quidam viri, cum ſtetiſſent juxta cadaver Amaſæ, de ſociis Joab, dixerunt: Ecce qui eſſe voluit pro Joab comes David.

12 Amaſa autem conſperſus ſanguine, jacebat in media via. Vidit hoc quidam vir quod ſubſiſteret omnis populus ad videndum eum, & amovit Amaſam de via in agrum, operuitque eum veſtimento ne ſubſiſterent tranſeuntes propter eum.

13 Amoto ergo illo de via, tranſibat omnis vir ſequens Joab ad perſequendum Seba filium Bochri.

14 Porro ille tranſierat per omnes tribus Iſrael in Abelam, & Bethmaacha: omneſque viri electi congregati fuerant ad eum.

E 15 Venerunt itaque & oppugnabant eum in Abela, & in Bethmaacha, & circumdederunt munitionibus civitatem, & obſeſſa eſt urbs: omnis autem turba, quæ erat cum Joab, moliebatur deſtruere muros.

16 Et exclamavit mulier ſapiens de civitate: Audite, audite, dicite Joab: Appropinqua huc, & loquar tecum.

17 Qui cum acceſſiſſet ad eam, ait illi: Tu es Joab? Et ille reſpondit: Ego. Ad quem ſic locuta eſt: Audi ſermones ancillæ tuæ. Qui reſpondit: Audio.

18 Rurſumque illa, Sermo, inquit, dicebatur in veteri proverbio: Qui interrogant, interrogent in Abela: & ſic perficiebant. F

19 Nonne ego ſum quæ reſpondeo veritatem in Iſrael, & tu quæris ſubvertere civitatem, & evertere matrem in Iſrael? Quare præcipitas hereditatem Domini?

20 Reſpondenſque Joab, ait: Abſit, abſit hoc a me: non præcipito, neque demolior.

21 Non ſic ſe habet res, ſed homo de monte G
Ephraim Seba, filius Bochri cognomine, levavit manum ſuam contra regem David: tradite illum ſolum, & recedemus a civitate. Et ait mulier ad Joab: Ecce caput ejus mittetur ad te per murum.

22 Ingreſſa eſt ergo ad omnem populum, & locuta eſt eis ſapienter: qui abſciſſum caput Seba filii Bochri projecerunt ad Joab, & ille cecinit tuba, & receſſerunt ab urbe, unuſquiſque in tabernacula ſua: Joab autem reverſus eſt Jeruſalem ad regem.

23 * Fuit ergo Joab ſuper omnem exercitum
Iſrael: Banajas autem filius Jojadæ ſuper Cærethæos & Phelethæos. * Sup. 8. c. 16

24 Aduram vero ſuper tributa: porro Joſaphat filius Ahilud a commentariis.

25 Siva autem, ſcriba: Sadoc vero & Abiathar, ſacerdotes.

26 Ira autem Jairites erat ſacerdos David.

C A P U T XXI.

Immiſſa propter Saulis in Gabaonitas injuſtam ſævitiam fame triennali, cui divertendæ, ad illorum petitionem David Saulis reliquias, præter Miphiboſeth tradit, ut crucifigerentur, quarum oſſa una cum Saulis & Jonathæ oſſibus jubet ſepulturæ tradi: narrantur & quatuor bella Davidis adverſus Philiſthæos.

1 FActa eſt quoque fames in diebus David tribus annis jugiter: & conſuluit David A
oraculum Domini. Dixitque Dominus: Propter Saul, & domum ejus ſanguinum, quia occidit Gabaonitas.

2 Vocatis ergo Gabaonitis rex, dixit ad eos. (Porro Gabaonitæ non erant de filiis Iſrael, ſed reliquiæ Amorrhæorum: * filii quippe Iſ-
rael juraverant eis, & voluit Saul percutere eos zelo, quaſi pro filiis Iſrael & Juda.) * Ioſ. 9 c. 16.

3 Dixit ergo David ad Gabaonitas: quid faciam vobis? & quod erit veſtri piaculum, ut benedicatis hereditati Domini?

4 Dixeruntque ei Gabaonitæ: Non eſt nobis ſuper argento & auro quæſtio, ſed contra Saul, & contra domum ejus: neque volumus ut interficiatur homo de Iſrael. Ad quos rex ait: Quid ergo vultis, ut faciam vobis?

5 Qui dixerunt regi: Virum, qui attrivit nos & oppreſſit inique, ita delere debemus, ut ne unus quidem reſiduus ſit de ſtirpe ejus in cunctis finibus Iſrael.

6 Dentur nobis ſeptem viri de filiis ejus,

ut crucifigamus eos Domino in Gabaa Saul,
quondam electi Domini. Et ait rex: Ego dabo.
B 7 * Pepercitque rex Miphiboseth filio Jona-
* 1 Reg. thæ filii Saul, propter jusjurandum Domini,
18. a. 3. quod fuerat inter David & inter Jonathan filium Saul.
8 Tulit itaque rex duos filios Respha filiæ
Aja, quos peperit Sauli, Armoni, & Miphibo-
seth: & quinque filios Michol filiæ Saul, quos
genuerat Hadrieli filio Berzellai, qui fuit de
Molathi,
9 Et dedit eos in manus Gabaonitarum: qui
crucifixerunt eos in monte coram Domino:
& ceciderunt hi septem, simul occisi in diebus
messis primis, incipiente messione hordei.
10 Tollens autem Respha filia Aja cilicium,
substravit sibi supra petram, ab initio messis,
donec stillaret aqua super eos de cælo: &
non dimisit aves lacerare eos per diem, neque
bestias per noctem.
C 11 Et nuntiata sunt David quæ fecerat Re-
spha, filia Aja, concubina Saul.
12 Et abiit David, & tulit ossa Saul, & ossa
* 1 Reg. Jonathæ filii ejus, à viris Jabes Galaad: * qui
31. furati fuerant ea de platea Bethsan, in qua su-
c. 19. spenderant eos Philisthiim cum interfecissent
Saul in Gelboe:
13 Et asportavit inde ossa Saul, & ossa Jona-
thæ filii ejus: & colligentes ossa eorum qui af-
fixi fuerant,
14 Sepelierunt ea cum ossibus Saul & Jona-
thæ filii ejus in terra Benjamin, in latere, in
sepulchro Cis patris ejus: feceruntque omnia,
quæ præceperat rex, & repropitiatus est Deus
terræ post hæc.
15 Factum est autem rursum prælium Phili-
sthinorum adversum Israel, & descendit Da-
vid, & servi ejus cum eo, & pugnabant con-
tra Philisthiim. Deficiente autem David,
16 Jesbibenob, qui fuit de genere Arapha,
* 1 Reg. * cujus ferrum hastæ trecentas uncias appen-
17. a. 7. debat, & accinctus erat ense novo, nisus est
percutere David.
17 Præsidioque ei fuit Abisai filius Sarviæ, &
D percussum Philisthæum interfecit. Tunc jura-
verunt viri David, dicentes: Jam non egre-
dieris nobiscum in bellum, ne extinguas lucer-
nam Israel.
* 1 Par. 18 * Secundū quoque bellū fuit in Gob cōtra
20. c. 4. Philisthæos: tunc percussit Sobocai de Husati,
Saph de stirpe Arapha de genere gigantum.
19 Tertium quoque fuit bellum in Gob contra
Philisthæos, in quo percussit Adeodatus filius
Saltus polymitarius Bethlehemites Goliath
Gethæum, cujus hastile hastæ erat quasi licia-
torium texentium.
20 Quartum bellum fuit in Geth: in quo vir
fuit excelsus, qui senos in manibus pedibusque
habebat digitos, id est, viginti quatuor, & erat
de origine Arapha.
21 Et blasphemavit Israel: percussit autem
eum Jonathan filius Samaa fratris David.
22 Hi quatuor nati sunt de Arapha in Geth, &
ceciderunt in manu David, & servorum ejus.

CAPUT XXII.

Canticum gratiarum actionis David pro sua ab omnibus inimicis liberatione.

A 1 LOcutus est autem David Domino verba
carminis hujus, in die qua liberavit
eum Dominus de manu omnium inimicorum
suorum, & de manu Saul.
2 Et ait: * Dominus petra mea, & robur * Psal.
meum, & salvator meus. 17. a. 3.
3 Deus fortis meus, sperabo in eum: scutum
meum, & cornu salutis meæ: elevator meus, &
refugium meum: salvator meus, de iniquitate
liberabis me.
4 * Laudabilem invocabo Dominum: & ab * Psal.
inimicis meis salvus ero. 17. a. 3.
5 Quia circumdederunt me contritiones
mortis: torrentes Belial terruerunt me.
6 Funes inferni circumdederunt me: præve-
nerunt me laquei mortis.
7 In tribulatione mea invocabo Dominum,
& ad Deum meum clamabo: & exaudiet de
templo suo vocem meam, & clamor meus ve-
niet ad aures ejus.
8 Commota est & contremuit terra: funda-
menta montium concussa sunt, & conquassata,
quoniam iratus est eis.
9 Ascendit fumus de naribus ejus, & ignis de
ore ejus vorabit: carbones succensi sunt
ab eo.
10 Inclinavit cælos, & descendit: & caligo
sub pedibus ejus.
11 Et ascendit super cherubim, & volavit:
& lapsus est super pennas venti. B
12 Posuit tenebras in circuitu suo latibulum:
cribrans aquas de nubibus cælorum.
13 Præ fulgore in conspectu ejus, succensi
sunt carbones ignis.
14 Tonabit de cælo Dominus: & excelsus
dabit vocem suam.
15 Misit sagittas, & dissipavit eos; fulgur, &
consumpsit eos.
16 Et apparuerunt effusiones maris, & reve-
lata sunt fundamenta orbis, ab increpatione
Domini, ab inspiratione spiritus furoris ejus.
17 Misit de excelso, & assumpsit me: & ex-
traxit me de aquis multis.
18 Liberavit me ab inimico meo potentissi-
mo, & ab his qui oderant me: quoniam robu-
stiores me erant.
19 Prævenit me in die afflictionis meæ, & fa-
ctus est Dominus firmamentum meum.
20 Et eduxit me in latitudinem: liberavit
me, quia complacui ei.
21 Retribuet mihi Dominus secundum justi-
tiam meam: & secundum munditiam ma-
nuum mearum reddet mihi.
22 Quia custodivi vias Domini, & non egi
impie, a Deo meo.
23 Omnia enim judicia ejus in conspectu
meo: & præcepta ejus non amovi a me.
24 Et ero perfectus cum eo: & custodiam me C
ab iniquitate mea.
25 Et restituet mihi Dominus secundum ju-
stitiam meam: & secundum munditiam ma-
nuum mearum, in cōspectu oculorum tuorum.
26 Cum sancto sanctus eris: & cum robusto
perfectus.
27 Cum electo electus eris: & cum perverso
perverteris.
28 Et populum pauperem salvum facies, ocu-
lisque tuis excelsos humiliabis.
29 Quia tu lucerna mea Domine: & tu Do-
mine illuminabis tenebras meas.
30 In te enim curram accinctus: in Deo
meo

meo transiliam murum.

31 Deus immaculata via ejus, eloquium Domini igne examinatum: scutum est omnium sperantium in se.

32 Quis est Deus præter Dominum: & quis fortis præter Deum nostrum?

33 Deus qui accinxit me fortitudine: & complanavit perfectam viam meam.

34 Coæquans pedes meos cervis, & super ex-
* Psal. 143. a. 1. celsa mea statuens me.

35 *Docens manus meas ad prælium, & componens quasi arcum æreum brachia mea.

36 Dedisti mihi clypeum salutis tuæ: & man-
D suetudo tua multiplicavit me.

37 Dilatabis egressus meos subtus me: & non deficient tali mei.

38 Persequar inimicos meos, & conteram: & non convertar donec consumam eos.

39 Consumam eos & confringam, ut non consurgant: cadent sub pedibus meis.

40 Accinxisti me fortitudine ad prælium: incurvasti resistentes mihi subtus me.

C 41 Inimicos meos dedisti mihi dorsum; odientes me, & disperdam eos.

42 Clamabunt, & non erit qui salvet: ad Dominum, & non exaudiet eos.

43 Delebo eos ut pulverem terræ: quasi lutū platearum comminuam eos atque constingam.

44 Salvabis me a contradictionibus populi mei: custodies me in caput gentium: populus, quem ignoro, serviet mihi.

45 Filii alieni resistent mihi, auditu auris obedient mihi.

46 Filii alieni defluxerunt, & contrahentur in angustiis suis.

47 Vivit Dominus, & benedictus Deus meus; & exaltabitur Deus fortis salutis meæ.

48 Deus qui das vindictas mihi, & dejicis populos sub me.

49 Qui educis me ab inimicis meis, & à resistentibus mihi elevas me: * a viro iniquo liberabis me.

* Psal. 17. a. 49. 50 * Propterea confitebor tibi Domine in gentibus: & nomini tuo cantabo.

*Rom. 15. b. 9. 51 Magnificans salutes regis sui, & faciens misericordiam christo suo David, & semini ejus in sempiternum.

CAPUT XXIII.

Verba novissima David, & catalogus virorum ipsius illustrium.

A 1 HÆc autem sunt verba David novissima. Dixit David filius Isai: Dixit vir, cui constitutum est de christo Dei Jacob, egregius psaltes Israel:

2 Spiritus Domini locutus est per me, & sermo ejus per linguam meam.

3 Dixit Deus Israel mihi, locutus est fortis Israel, Dominator hominum, justus dominator in timore Dei.

4 Sicut lux auroræ, oriente sole, mane absque nubibus rutilat, & sicut pluviis germinat herba de terra.

5 Nec tanta est domus mea apud Deum, ut pactum æternum iniret mecum, firmum in omnibus atque munitum. Cuncta enim salus mea, & omnis voluntas, nec est quidquam ex ea quod non germinet.

6 Prævaricatores autem quasi spinæ evellentur universi: quæ non tolluntur manibus.

7 Et si quis tangere voluerit eas, armabitur ferro & ligno lanceato, igneque succensæ comburentur usque ad nihilum.

8 * Hæc nomina fortium David. Sedens in *1. Par. 11. b. 10.
cathedra sapientissimus princeps inter tres, ipse est quasi tenerrimus ligni vermiculus, qui octingentos interfecit impetu uno. B

9 Post hunc, Eleazar filius patrui ejus Ahoites inter tres fortes, qui erant cum David quando exprobraverunt Philisthiim, & congregati sunt illuc in prælium.

10 Cumque ascendissent viri Israel, ipse stetit & percussit Philisthæos, donec deficeret manus ejus, & obrigesceret cum gladio: fecitque Dominus salutem magnam in die illa: & populus qui fugerat, reversus est ad cæsorum spolia detrahenda.

11 Et post hunc, Semma filius Age de Arari, & congregati sunt Philisthiim in statione: erat quippe ibi ager lente plenus. Cumque fugisset populus a facie Philisthiim,

12 Stetit ille in medio agri, & tuitus est eum, percussitque Philisthæos: & fecit Dominus salutem magnam.

13 Necnon & ante descenderant tres qui erant principes inter triginta, & venerant tempore messis ad David in speluncam Odollam: castra autem Philisthinorum erant posita in Valle gigantum.

14 Et David erat in præsidio: porro statio Philisthinorum tunc erat in Bethlehem.

15 Desideravit ergo David, & ait: O si quis mihi daret potum aquæ, de cisterna quæ est in Bethlehem juxta portam!

16 Irruperunt ergo tres fortes castra Philisthinorum, & hauserunt aquam de cisterna Bethlehem, quæ erat juxta portam, & attulerunt ad David: at ille noluit bibere, sed libavit eam Domino, C

17 Dicens: Propitius sit mihi Dominus, ne faciam hoc; num sanguinem hominum istorum qui profecti sunt, & animarum periculum bibam? Noluit ergo bibere. hæc fecerunt tres robustissimi.

18 Abisai quoque frater Joab filius Sarviæ, princeps erat de tribus; ipse est qui levavit hastam suam contra trecentos, quos interfecit, nominatus in tribus,

19 Et inter tres nobilior, eratque eorum princeps, sed usque ad tres primos non pervenerat.

20 Et Banajas filius Jojadæ viri fortissimi, magnorum operum, de Cabseel: ipse percussit duos leones Moab, & ipse descendit, & percussit leonem in media cisterna in diebus nivis.

21 Ipse quoque interfecit virum Ægyptium, virum dignum spectaculo, habentem in manu hastam: itaque cum descendisset ad eum in virga, vi extorsit hastam de manu Ægyptii, & interfecit eum hasta sua.

22 Hæc fecit Banajas filius Jojadæ.

23 Et ipse nominatus inter tres robustos, qui erant inter triginta nobiliores: veruntamen usque ad tres non pervenerat: fecitque eum sibi David auricularium, à secreto.

24 Asael frater Joab inter triginta, Elehanan filius patrui ejus de Bethlehem.

25 Semma de Harodi, Elica de Harodi,

26 Heles de Phalti, Hira filius Acces de Thecua:

27 Abiezer de Anatoth, Mobonnai de Husati,
28 Selmon Ahohites, Maharai Netophathites,
29 Heled filius Baana, & ipse Netophathites, Ithai filius Ribai de Gabaath filiorum Benjamin,
30 Banaja Pharathonites, Heddai de torrente Gaas,
31 Abialbon Arbathites, Azmaveth de Beromi,
32 Eliaba de Salaboni. Filii Jassen, Jonathan,
33 Semma de Orori, Ajam filius Sarar Arorites,
34 Elipheleth filius Aasbai filii Machati, Eliam filius Achitophel Gelonites,
35 Hesrai de Carmelo, Pharai de Arbi,
36 Igaal filius Nathan de Soba, Bonni de Gadi,
37 Selec de Ammoni, Naharai Berothites armiger Joab filii Sarviæ,
38 Ira Jethrites, Gareb & ipse Jethrites,
39 Urias Hethæus. Omnes triginta septem.

CAPUT XXIV.

David ob numeratum populum à Gad propheta correptus ex tribus flagellis oblatis pestem triduanam elegit; qua in populum sæviente, ac 70000. interempiis, orat David Dominum, & à Gad propheta admonitus, in area Areuna, dato pretio, altare erigit, cessatque pestis.

A *1. Par. 21. a. 1. 1 ET * addidit furor Domini irasci contra Israel, commovitque David in eis dicentem: Vade, numera Israel & Judam.

2 Dixitque rex ad Joab principem exercitus sui: Perambula omnes tribus Israel à Dan usque Bersabee, & numerate populum, ut sciam numerum ejus.

3 Dixitque Joab regi: Adaugeat Dominus Deus tuus ad populum tuum, quantus nunc est, iterumque centuplicet in conspectu domini mei regis: sed quid sibi dominus meus rex vult in re hujuscemodi?

4 Obtinuit autem sermo regis verba Joab & principum exercitus: egressusque est Joab, & principes militum, à facie regis, ut numerarent populum Israel.

5 Cumque pertransissent Jordanem, venerunt in Aroer ad dexteram urbis, quæ est in valle Gad:

6 Et per Jazer transierunt in Galaad, & in terram inferiorem Hodsi, & venerunt in Dan silvestria. Circumeuntesque juxta Sidonem,

7 Transierunt prope mœnia Tyri, & omnem terram Hevæi & Chananæi, veneruntque ad meridiem Juda in Bersabee:

B 8 Et lustrata universa terra, affuerunt post novem menses & viginti dies in Jerusalem.

9 Dedit ergo Joab numerum descriptionis populi regi, & inventa sunt de Israel octingenta millia virorum fortium, qui educerent gladium: & de Juda quingenta millia pugnatorum.

10 Percussit autem cor David eum, postquam numeratus est populus: & dixit David ad Dominum: Peccavi valde in hoc facto: sed precor Domine, ut transferas iniquitatem servi tui, quia stulte egi nimis.

11 Surrexit itaque David mane, & sermo Domini factus est ad Gad prophetam & Videntem David, dicens:

12 Vade, & loquere ad David: Hæc dicit Dominus: Trium tibi datur optio, elige unum quod volueris ex his, ut faciam tibi.

13 Cumque venisset Gad ad David, nuntiavit ei, dicens: Aut septem annis veniet tibi fames in terra tua: aut tribus mensibus fugies adversarios tuos, & illi te persequentur: aut certe tribus diebus erit pestilentia in terra tua. Nunc ergo delibera, & vide quem respondeam ei qui me misit, sermonem.

C 14 Dixit autem David ad Gad: Coarctor nimis: * sed melius est ut incidam in manus Domini (multæ enim misericordiæ ejus sunt) quam in manus hominum. *1. Paral. 21. b. 13. Dan. 13. c. 23.

15 Immisitque Dominus pestilentiam in Israel, de mane usque ad tempus constitutum. & mortui sunt ex populo, à Dan usque ad Bersabee, septuaginta millia virorum.

16 Cumque extendisset manum suam Angelus Domini super Jerusalem ut disperderet eam, misertus est Dominus super afflictione, & ait Angelo percutienti populum: Sufficit: nunc contine manum tuam: erat autem Angelus Domini juxta aream Areuna Jebusæi.

17 Dixitque David ad Dominum, cum vidisset Angelum cædentem populum: Ego sum qui peccavi, ego inique egi: isti qui oves sunt, quid fecerunt? vertatur, obsecro, manus tua contra me, & contra domum patris mei.

D 18 Venit autem Gad ad David in die illa, & dixit ei: Ascende, & constitue altare Domino in Areuna Jebusæi.

19 Et ascendit David juxta sermonem Gad, quem præceperat ei Dominus.

20 Conspiciensque Areuna, animadvertit regem & servos ejus transire ad se:

21 Et egressus adoravit regem prono vultu in terram, & ait: Quid causæ est ut veniat dominus meus rex ad servum suum? Cui David ait: Ut emam a te aream, & ædificem altare Domino, & cesset interfectio quæ grassatur in populo.

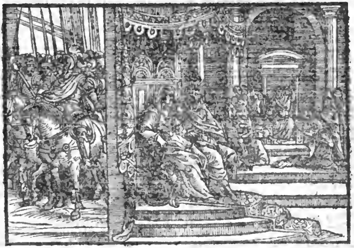
22 Et ait Areuna ad David: Accipiat, & offerat dominus meus rex, sicut placet ei: habes boves in holocaustum, & plaustrum & juga boum in usum lignorum.

23 Omnia dedit Areuna rex regi: dixitque Areuna ad regem: Dominus Deus tuus suscipiat votum tuum.

24 Cui respondens rex, ait: Nequaquam ut vis, sed emam pretio à te, & non offeram Domino Deo meo holocausta gratuita. Emit ergo David aream & boves, argenti siclis quinquaginta:

25 Et ædificavit ibi David altare Domino, & obtulit holocausta & pacifica: & propitiatus est Dominus terræ, & cohibita est plaga ab Israel.

LIBER TERTIUS REGUM, SECUNDUM HEBRÆOS PRIMUS MALACHIM.

CAPUT I.

David senio confectum puella Abisag calefacit, casta manens: Adonia vero regnum occupante, Bethsabee directa consilio Nathan impetravit à David ungi Salomonem in regem; quo audito, fugit Adonias.

A 1 ET rex David senuerat, ha-
bebatque ætatis plurimos
dies: cumque operiretur
vestibus, non calefiebat.
2 Dixerunt ergo ei servi
sui: Quæramus domino
nostro regi adolescentu-
lam virginem, & stet corã
rege, & foveat eum, dormiatque in sinu suo,
& calefaciat dominum nostrum regem.
3 Quæsierunt igitur adolescentulam specio-
sam in omnibus finibus Israel, & invenerunt
Abisag Sunamitidem, & adduxerunt eam
ad regem.
4 Erat autem puella pulchra nimis, dormie-
batque cum rege, & ministrabat ei, rex vero
non cognovit eam.
5 Adonias autem filius Haggith elevabatur,
dicens: Ego regnabo. Fecitque sibi currus &
equites, & quinquaginta viros qui currerent
ante eum.
6 Nec corripuit eum pater suus aliquando,
dicens: Quare hoc fecisti? erat autem & ipse
pulcher valde, secundus natu post Absalom.
B 7 Et sermo ei cum Joab filio Sarviæ, & cum
Abiathar sacerdote, qui adjuvabant partes
Adoniæ.
8 Sadoc vero sacerdos, & Banajas filius
Jojadæ, & Nathan propheta, & Semei &
Rei, & robur exercitus David, non erat cum
Adonia.
9 Immolatis ergo Adonias arietibus & vitu-
lis, & universis pinguibus, juxta Lapidem
zoheleth, qui erat vicinus Fonti Rogel, voca-
vit universos fratres suos filios regis, & omnes
viros Juda servos regis.
10 Nathan autem prophetam, & Banajam,
& robustos quosque, & Salomonem fratrem
suum, non vocavit.
11 Dixit itaque Nathan ad Bethsabee matrem C
Salomonis: Num audisti, quod regnaverit A-
donias filius Haggith, & dominus noster Da-
vid hoc ignorat?
12 Nunc ergo veni, accipe consilium à me,
& salva animam tuam, filiique tui Salomo-
nis.
13 Vade, & ingredere ad regem David, &
dic ei: Nonne tu domine mi rex jurasti mihi
ancillę tuæ, dicens: Salomon filius tuus regna-
bit post me, & ipse sedebit in solio meo? qua-
re ergo regnat Adonias?
14 Et adhuc ibi te loquente cum rege, ego ve-
niam post te, & complebo sermones tuos.
15 Ingressa est itaque Bethsabee ad regem in
cubiculum: rex autem senuerat nimis, & Abi-
sag Sunamitis ministrabat ei.
16 Inclinavit se Bethsabee, & adoravit re-
gem. Ad quam rex, Quid tibi, inquit, vis?
17 Quæ respondens, ait: Domine mi, tu jurasti
per Dominum Deum tuum ancillæ tuæ, Salo-

mon

non filius tuus regnabit post me, & ipse sedebit in solio meo.

18 Et ecce nunc Adonias regnat, te, domine mi rex, ignorante.

19 Mactavit boves, & pinguia quæque, & arietes plurimos, & vocavit omnes filios regis, Abiathar quoque sacerdotem, & Joab principem militiæ: Salomonem autem servum tuum non vocavit.

20 Verumtamen domine mi rex, in te oculi respiciunt totius Israel, ut indices eis, qui sedere debeat in solio tuo, domine mi rex, post te.

21 Eritque cum dormierit dominus meus rex cum patribus suis, erimus ego & filius meus Salomon peccatores.

22 Adhuc illa loquente cum rege, Nathan propheta venit.

23 Et nuntiaverunt regi dicentes: Adest Nathan propheta. Cumque introisset in conspectu regis, & adorasset eum pronus in terrā,

24 Dixit Nathan: Domine mi rex, tu dixisti: Adonias regnet post me, & ipse sedeat super thronum meum?

D 25 Quia descendit hodie, & immolavit boves, & pinguia, & arietes plurimos, & vocavit universos filios regis, & principes exercitus, Abiathar quoque sacerdotem: illisque vescentibus, & bibentibus coram eo, & dicentibus: Vivat rex Adonias:

26 Me servum tuum, & Sadoc sacerdotem, & Banajam filium Jojadæ, & Salomonem famulum tuum, non vocavit.

27 Numquid a domino meo rege exivit hoc verbum, & mihi non indicasti servo tuo, quis sessurus esset super thronum domini mei regis post eum?

28 Et respondit rex David: dicens: Vocate ad me Bethsabee. Quæ cum fuisset ingressa coram rege, & stetisset ante eum,

29 Juravit rex, & ait: Vivit Dominus, qui eruit animam meam de omni angustia,

30 Quia sicut juravi tibi per Dominum Deum Israel, dicens: Salomon filius tuus regnabit post me: & ipse sedebit super solium meum pro me: sic faciam hodie.

E 31 Summissoque Bethsabee in terram vultu, adoravit regem, dicens: Vivat dominus meus David in æternum.

32 Dixit quoque rex David: Vocate mihi Sadoc sacerdotem, & Nathan prophetam, & Banajam filium Jojadæ. Qui cum ingressi fuissent coram rege,

33 Dixit ad eos: Tollite vobiscum servos domini vestri, & imponite Salomonem filium meum super mulam meam: & ducite eum in Gihon.

34 Et ungat eum ibi Sadoc sacerdos, & Nathan propheta, in regem super Israel: & canetis buccina, atque dicetis: Vivat rex Salomon.

35 Et ascendetis post eum, & veniet, & sedebit super solium meum, & ipse regnabit pro me: illique præcipiam ut sit dux super Israel, & super Judam.

36 Et respondit Banajas filius Jojadæ, regi, dicens: Amen: sic loquatur Dominus Deus domini mei regis.

37 Quomodo fuit Dominus cum domino meo rege, sic sit cum Salomone, & sublimius faciat solium ejus a solio domini mei regis David.

38 Descendit ergo Sadoc sacerdos, & Nathan propheta, & Banajas filius Jojadæ, & Cerethi, & Phelethi: & imposuerunt Salomonem super mulam regis David, & adduxerunt eum in Gihon.

39 Sumpsitque Sadoc sacerdos cornu olei de tabernaculo, & unxit Salomonem: & cecinerunt buccina, & dixit omnis populus: Vivat rex Salomon.

40 Et ascendit universa multitudo post eum, F
& populus canentium tibiis, & lætantium gaudio magno, & insonuit terra a clamore eorum.

41 Audivit autem Adonias, & omnes qui invitati fuerant ab eo, jamque convivium finitum erat: sed & Joab, audita voce tubæ, ait: Quid sibi vult clamor civitatis tumultuantis?

42 Adhuc illo loquente, Jonathas filius Abiathar sacerdotis venit: cui dixit Adonias: Ingredere, quia vir fortis es, & bona nuntians.

43 Responditque Jonathas Adoniæ: Nequaquam: Dominus enim noster rex David regem constituit Salomonem:

44 Misitque cum eo Sadoc sacerdotem, & Nathan prophetam, & Banajam filium Jojadæ, & Cerethi & Phelethi, & imposuerunt eum super mulam regis.

45 Unxeruntque eum Sadoc sacerdos & Nathan propheta regem in Gihon: & ascenderunt inde lætantes, & insonuit civitas: hæc est vox, quam audistis.

46 Sed & Salomon sedet super solium regni. G

47 Et ingressi servi regis benedixerunt domino nostro regi David, dicentes: Amplificet Deus nomen Salomonis super nomen tuum, & magnificet thronum eius super thronum tuum. Et adoravit rex in lectulo suo:

48 Et locutus est: Benedictus Dominus Deus Israel, qui dedit hodie sedentem in solio meo, videntibus oculis meis.

49 Territi sunt ergo, & surrexerunt omnes qui invitati fuerant ab Adonia, & ivit unusquisque in viam suam.

50 Adonias autem timens Salomonem, surrexit, & abiit, tenuitque cornu altaris.

51 Et nuntiaverunt Salomoni, dicentes: Ecce Adonias timens regem Salomonem, tenuit cornu altaris dicens: Juret mihi rex Salomon hodie, quod non interficiat servum suum gladio.

52 Dixitque Salomon: Si fuerit vir bonus, non cadet ne unus quidem capillus eius in terram: sin autem malum inventum fuerit in eo, morietur.

53 Misit ergo rex Salomon, & eduxit eum ab altari: & ingressus adoravit regem Salomonem: dixitque ei Salomon: Vade in domum tuam.

CAPUT II.

David datis Salomoni variis præceptis moritur. Adonias petens Abisag in uxorem, ob affectatum eo dolo regnum, occidi à Salomone jubetur: Abiathar sacerdotio privatur, & tandem Joab in tabernaculo interficitur: Semei quoque quia contra præscriptum egressus est Jerusalem, triennio post occiditur.

1 APpropinquaverunt autem dies David ut moreretur, præcepitque Salomo- A

moni filio suo, dicens:
2 Ego ingredior viam universæ terræ: confortare, & esto vir.
3 Et observa custodias Domini Dei tui, ut
ambules in viis ejus, ut custodias ceremonias
ejus, & præcepta ejus, & judicia, & testimo-
* Deut. 17. d. 16. nia, * sicut scriptum est in lege Moysi: ut in-
telligas universa quæ facis, & quocumque te
verteris:
4 Ut confirmet Dominus sermones suos, quos
locutus est de me, dicens: Si custodierint filij
tui vias suas, & ambulaverint coram me in
veritate, in omni corde suo, & in omni anima
sua, non auferetur tibi vir de solio Israel.
B 5 Tu quoque nosti quæ fecerit mihi Joab filius
Sarviæ, quæ fecerit duobus principibus exerci-
* 2. Reg 3. c. 27. tus Israel, * Abner filio Ner, & * Amasæ filio
Jether: quos occidit, & effudit sanguinem belli
* 2. Reg 20. c. 10. in pace, & posuit cruorem prælij in balteo
suo, qui erat circa lumbos ejus, & in calcea-
mento suo, quod erat in pedibus ejus.
6 Facies ergo juxta sapientiam tuam, & non
deduces canitiem ejus pacifice ad inferos.
7 Sed & filiis Berzellai Galaaditis reddes
* 2. Reg 19. f. 31. gratiam, eruntque comedentes in mensa tua:
* occurrerunt enim mihi quando fugiebam a
facie Absalom fratris tui.
* 2. Reg 16. b. 5. & 19. d. 19. 8 * Habes quoque apud te Semei filium Gera
filij Iemini de Bahurim, qui maledixit mihi
maledictione pessima, quando ibam ad Castra:
sed quia descendit mihi in occursum cum tran-
sirem Jordanem, & juravi ei per Dominum,
dicens: Non te interficiam gladio:
9 Tu noli pati eum esse innoxium. Vir autem
sapiens es, ut scias quæ facies ei, deducesque
canos ejus cum sanguine ad inferos.
* Act. 2. c. 29. 10 * Dormivit igitur David cum patribus
suis, & sepultus est in civitate David.
1. Paral. 29. f. 23. 11 Dies autem quibus regnavit David super
Israel, quadraginta anni sunt: in Hebron re-
gnavit septem annis: in Jerusalem, triginta
tribus.
12 Salomon autem sedit super thronum David
patris sui, & firmatum est regnum ejus nimis.
C 13 Et ingressus est Adonias filius Haggith ad
Bethsabee matrem Salomonis. Quæ dixit ei:
Pacificusne est ingressus tuus? Qui respondit:
Pacificus.
14 Addiditque: Sermo mihi est ad te. Cui
ait: Loquere. Et ille:
15 Tu, inquit, nosti, quia meum erat regnum,
& me præposuerat omnis Israel sibi in regem:
sed translatum est regnum, & factum est fra-
tris mei: a Domino enim constitutum est ei.
16 Nunc ergo petitionem unam precor a te;
ne confundas faciem meam. Quæ dixit ad
eum: Loquere.
17 Et ille ait: Precor ut dicas Salomoni re-
gi (neque enim negare tibi quidquam potest)
ut det mihi Abisag Sunamitidem uxorem.
18 Et ait Bethsabee: Bene, ego loquar pro
te regi.
19 Venit ergo Bethsabee ad regem Salomo-
nem, ut loqueretur ei pro Adonia: & surrexit
rex in occursum ejus, adoravitque eam, & se-
dit super thronum suum: positusque est thro-
nus matri regis, quæ sedit ad dexteram ejus.
D 20 Dixitque ei. Petitionem unam parvulam
ego deprecor a te; ne confundas faciem meam.
Et dixit ei rex: Pete mater mea: neque enim
fas est ut avertam faciem tuam.
21 Quæ ait: Detur Abisag Sunamitis Ado-
niæ fratri tuo uxor.
22 Responditque rex Salomon, & dixit ma-
tri suæ: Quare postulas Abisag Sunamitidem
Adoniæ? postula ei & regnum: ipse est enim
frater meus major me, & habet Abiathar sa-
cerdotem, & Joab filium Sarviæ.
23 Juravit itaque rex Salomon per Domi-
num, dicens: Hæc faciat mihi Deus, & hæc
addat, quia contra animam suam locutus est
Adonias verbum hoc.
24 Et nunc vivit Dominus, qui firmavit me,
& collocavit me super solium David patris
mei, & qui fecit mihi domum, sicut locutus
est, quia hodie occidetur Adonias.
25 Misitque rex Salomon per manum Banaiæ
filii Jojadæ, qui interfecit eum, & mortuus
est.
26 Abiathar quoque sacerdoti dixit rex: Va- E
de in Anathoth ad agrum tuum, equidem vir
mortis es: sed hodie te non interficiam, quia
portasti arcam Domini Dei coram David pa-
tre meo, & sustinuisti laborem in omnibus,
in quibus laboravit pater meus.
27 Ejecit ergo Salomon Abiathar, ut non es-
set sacerdos Domini, * ut impleretur sermo * 1. Reg
Domini, quem locutus est super domum Heli 2. f. 31.
in Silo.
28 Venit autem nuntius ad Joab, quod Joab
declinasset post Adoniam, & post Salomonem
non declinasset: fugit ergo Joab in taberna-
culum Domini, & apprehendit cornu alta-
ris.
29 Nuntiatumque est regi Salomoni, quod
fugisset Joab in tabernaculum Domini, & es-
set juxta altare: misitque Salomon Banaiam
filium Jojadæ, dicens: Vade, interfice eum.
30 Et venit Banajas ad tabernaculum Domi-
ni, & dixit ei: Hæc dicit rex: Egredere. Qui
ait: Non egrediar, sed hic moriar. Renuntiavit
Banajas regi sermonem, dicens: Hæc locutus
est Joab, & hæc respondit mihi.
31 Dixitque ei rex: Fac sicut locutus est: &
interfice eum, & sepeli. & amovebis sangui-
nem innocentem, qui effusus est a Joab, a me,
& a domo patris mei.
32 Et reddet Dominus sanguinem ejus su-
per caput ejus, quia interfecit duos viros ju- * 2. Reg
stos, melioresque se, & occidit eos gladio, pa- 3. c. 27.
tre meo David ignorante, * Abner filium Ner F
principem militiæ Israel, & * Amasam filium * 2. Reg
Jether principem exercitus Juda: 20. c. 10.
33 Et revertetur sanguis illorum in caput
Joab, & in caput seminis ejus in sempiter-
num. David autem & semini ejus, & domui
& throno illius, sit pax usque in æternum a
Domino.
34 Ascendit itaque Banajas filius Jojadæ, &
aggressus eum interfecit: sepultusque est in
domo sua in deserto.
35 Et constituit rex Banajam filium Jojadæ
pro eo super exercitum, & Sadoc sacerdotem
posuit pro Abiathar.
36 Misit quoque rex, & vocavit Semei, di-
xitque ei: Ædifica tibi domum in Jerusalem,
& habita ibi: & non egredieris inde huc atque
illuc.

37 Qua-

37 Quacumque autem die egressus fueris, & transieris torrentem Cedron, scito te interficiendum: sanguis tuus erit super caput tuum.

38 Dixitque Semei regi: Bonus sermo, sicut locutus est dominus meus rex, sic faciet servus tuus. Habitavit itaque Semei in Jerusalem diebus multis.

39 Factum est autem post annos tres, ut fugerent servi Semei ad Achis filium Maacha regem Geth: nuntiatumque est Semei quod servi ejus issent in Geth.

40 Et surrexit Semei, & stravit asinum suum: ivitque ad Achis in Geth ad requirendum servos suos, & adduxit eos de Geth.

41 Nuntiatum est autem Salomoni, quod isset Semei in Geth de Jerusalem, & rediisset.

42 Et mittens vocavit eum, dixitque illi: Nonne testificatus sum tibi per Dominum, & prædixi tibi: Quacumque die egressus, ieris, huc & illuc, scito te esse moriturum? Et respondisti mihi: Bonus sermo, quem audivi.

43 Quare ergo non custodisti jusjurandum Domini, & præceptum quod præceperam tibi?

44 Dixitque rex ad Semei: Tu nosti omne malum, cujus tibi conscium est cor tuum, quod fecisti David patri meo: reddidit Dominus malitiam tuam in caput tuum.

45 Et rex Salomon benedictus, & thronus David erit stabilis coram Domino usque in sempiternum.

46 Jussit itaque rex Banajæ filio Jojadæ: qui egressus, percussit eum, & mortuus est.

CAPUT III.

Salomon, accepta in uxorem filia Pharaonis, sapientiam in somno petit, quam una cum divitiis & gloria accipit & primum in meretricum dirimenda lite ostendit.

A 1 Confirmatum est igitur regnum in manu Salomonis, & affinitate conjunctus est Pharaoni regi Ægypti: accepit namque filiam ejus, & adduxit in civitatem David, donec compleret ædificans domum suam, & domum Domini, & murum Jerusalem per circuitum. (1. Par. 9. a. 1.)

2 Attamen populus immolabat in excelsis: non enim ædificatum erat templum nomini Domini usque in diem illum.

3 Dilexit autem Salomon Dominum, ambulans in præceptis David patris sui, excepto quod in excelsis immolabat, & accendebat thymiama.

4 Abiit itaque in Gabaon, ut immolaret ibi: illud quippe erat excelsum maximum: mille hostias in holocaustum obtulit Salomon super altare illud in Gabaon.

5 Apparuit autem Dominus Salomoni per somnium nocte, dicens: postula quod vis ut dem tibi.

6 Et ait Salomon: Tu fecisti cum servo tuo David patre meo misericordiam magnam, sicut ambulavit in conspectu tuo in veritate, & justitia, & recto corde tecum: custodisti ei misericordiam tuam grandem, & dedisti ei filium sedentem super thronum ejus, sicut est hodie.

B 7 Et nunc Domine Deus, tu regnare fecisti servum tuum pro David patre meo: ego autem sum puer parvulus, & ignorans egressum & introitum meum.

8 Et servus tuus in medio est populi, quem elegisti, populi infiniti, qui numerari & supputari non potest præ multitudine.

9 * Dabis ergo servo tuo cor docile, ut populum tuum judicare possit, & discernere inter bonum & malum: quis enim poterit judicare populum istum, populum tuum hunc multum? * 2. Paral. c. 1.

10 Placuit ergo sermo coram Domino, quod Salomon postulasset hujuscemodi rem.

11 Et dixit Dominus Salomoni: Quia postulasti verbum hoc, & non petisti tibi dies multos, nec divitias, aut animas inimicorum tuorum, sed postulasti tibi sapientiam ad discernendum judicium:

12 Ecce feci tibi secundum sermones tuos, & dedi tibi cor sapiens, & intelligens, in tantum ut nullus ante te similis tui fuerit, nec post te surrecturus sit.

13 * Sed & hæc, quæ non postulasti, dedi tibi: divitias scilicet, & gloriam, ut nemo fuerit similis tui in regibus cunctis retro diebus. C * Sap. 7. b. 11. Matth. 6. d. 29.

14 Si autem ambulaveris in viis meis & custodieris præcepta mea, & mandata mea, sicut ambulavit pater tuus, longos faciam dies tuos.

15 Igitur evigilavit Salomon, & intellexit quod esset somnium: cumque venisset Jerusalem, stetit coram arca fœderis Domini, & obtulit holocausta, & fecit victimas pacificas, & grande convivium universis famulis suis.

16 Tunc venerunt duæ mulieres meretrices ad regem, steteruntque coram eo.

17 Quarum una ait: Obsecro, mi domine: ego & mulier hæc habitabamus in domo una, & peperi apud eam in cubiculo.

18 Tertia autem die postquam ego peperi, peperit & hæc: & eramus simul, nullusque alius nobiscum in domo, exceptis nobis duabus.

19 Mortuus est autem filius mulieris hujus nocte: dormiens quippe oppressit eum.

20 Et consurgens intempestæ noctis silentio, tulit filium meum de latere meo ancillæ tuæ dormientis, & collocavit in sinu suo: suum autem filium, qui erat mortuus, posuit in sinu meo.

21 Cumque surrexissem mane ut darem lac filio meo, apparuit mortuus: quem diligentius intuens clara luce, deprehendi non esse meum quem genueram.

22 Responditque altera mulier: Non est ita ut dicis, sed filius tuus mortuus est, meus autem vivit. E contrario illa dicebat: Mentiris: filius quippe meus vivit, & filius tuus mortuus est. Atque in hunc modum contendebant coram rege.

23 Tunc rex ait: Hæc dicit, Filius meus vivit, & filius tuus mortuus est. Et ista respondit, Non, sed filius tuus mortuus est, meus autem vivit.

24 Dixit ergo rex: Afferte mihi gladium. Cumque attulissent gladium coram rege,

25 Dividite, inquit, infantem vivum in duas partes, & date dimidiam partem uni, & dimidiam partem alteri.

26 Dixit autem mulier, cujus filius erat vivus, ad regem; (commota sunt quippe viscera ejus super filio suo) Obsecro domine, date illi in-

infantem vivum, & nolite interficere eum. E
contrario illa dicebat: Nec mihi, nec tibi sit,
sed dividatur.
27 Respondit rex, & ait: Date huic infantem
vivum, & non occidatur: hæc est enim mater
ejus.
28 Audivit itaq; omnis Israel judicium quod
judicasset rex, & timuerunt regem, videntes sa-
pientiam Dei esse in eo ad faciendū judicium.

CAPUT IV.

Numerantur principes & præfecti Salomonis, apparatus ciborum, ipsius opes, sapientia, pacisque securitas eo regnante, & numerus parabolarum atque carminum ejus.

A 1 Erat autem rex Salomon regnans super
omnem Israel:
2 Et hi principes quos habebat: Azarias fi-
lius Sadoc sacerdotis:
3 Elihoreph & Ahia filii Sisa scribæ: Josaphat
filius Ahilud a commentariis:
4 Banajas filius Jojadæ super exercitum: Sa-
doc autem, & Abiathar sacerdotes.
5 Azarias filius Nathan, super eos qui assiste-
bant regi: Zabud filius Nathan sacerdos, ami-
cus regis:
6 Et Ahisar præpositus domus: & Adoniram
filius Abda super tributa.
7 Habebat autem Salomon duodecim præfe-
ctos super omnem Israel, qui præbebant anno-
nam regi & domui ejus: per singulos enim men-
ses in anno, singuli necessaria ministrabant.
8 Et hæc nomina eorum: Benhur, in monte
Ephraim.
9 Bendecar, in Macces, & in Salebim, & in
Bethsames, & in Elon, & in Bethanan.
10 Benhesed in Aruboth: ipsius enim erat So-
cho, & omnis terra Epher.
B 11 Benabinadab, cujus omnis Nephathdor,
Tapheth filiam Salomonis habebat uxorem.
12 Bana filius Ahilud regebat Thanac & Ma-
geddo, & universam Bethsan, quæ est juxta
Sarthana subter Jezrahel, a Bethsan usque
Abelmehula e regione Jecmaan.
13 Bengaber in Ramoth Galaad: habebat
Avothjair filii Manasse in Galaad, ipse præerat
in omni regione Argob, quæ est in Basan, se-
xaginta civitatibus magnis atque muratis, quæ
habebant seras æreas.
14 Ahinadab filius Addo præerat in Manaim.
15 Achimaas in Nephthali: sed & ipse habe-
bat Basemath filiam Salomonis in conjugio.
16 Baana filius Husi, in Aser, & in Baloth.
17 Josaphat filius Pharue, in Issachar.
18 Semei filius Ela, in Benjamin.
19 Gaber filius Uri, in Terra Galaad, in Ter-
ra Sehon regis Amorrhæi & Og regis Basan, su-
per omnia quæ erant in illa terra.
C 20 Juda & Israel innumerabiles, sicut arena
maris in multitudine: comedentes, & biben-
*Eccli 47. c. 16. tes, atque lætantes.
21 * Salomon autem erat in ditione sua, ha-
bens omnia regna a flumine terræ Philisthiim
usque ad terminum Ægypti: offerentium sibi
munera, & servientium ei cunctis diebus vitæ
ejus.
22 Erat autem cibus Salomonis per dies sin-
gulos, triginta cori similæ, & sexaginta cori
farinæ,
23 Decem boves pingues, & viginti boves
pascuales, & centum arietes, excepta vena-
tione cervorum, caprearum, atque bubalo-
rum, & avium altilium.
24 Ipse enim obtinebat omnem regionem
quæ erat trans flumen, a Thaphsa usque ad Ga-
zan, & cunctos reges illarum regionum: &
habebat pacem ex omni parte in circuitu.
25 Habitabatque Juda & Israel absque timo-
re ullo, unusquisque sub vite sua, & sub ficu
sua, a Dan usque Bersabee, cunctis diebus
Salomonis.
26 Et habebat Salomon quadraginta millia *2. Par 9. f. 25.
præsepia equorum currilium, & duodecim mil-
lia equestrium.
27 Nutriebantque eos supradicti regis præfe- D
cti: sed & necessaria mensæ regis Salomonis,
cum ingenti cura præbebant in tempore suo.
28 Hordeum quoque & paleas equorum & ju-
mentorum, deferebant in locum ubi erat rex,
juxta constitutum sibi.
29 Dedit quoque Deus sapientiam Salomoni,
& prudentiam multam nimis, & latitudinem
cordis, quasi arenam quæ est in littore maris.
30 Et præcedebat sapientia Salomonis sa-
pientiam omnium orientalium & Ægyptiorū,
31 * Et erat sapientior cunctis hominibus: sa- *Eccli
pientior Ethan Ezrahita, & Heman, & Chal- 47.
col, & Dorda, filiis Mahol: & erat nominatus c. 16.
in universis gentibus per circuitum.
32 Locutus est quoque Salomon tria millia
parabolas: & fuerunt carmina ejus quinque &
mille.
33 Et disputavit super lignis, à cedro quæ est
in Libano, usque ad hyssopum quæ egreditur
de pariete: & disseruit de jumentis, & volu-
cribus, & reptilibus, & piscibus.
34 Et veniebant de cunctis populis ad audien-
dam sapientiam Salomonis, & ab universis re-
gibus terræ, qui audiebant sapientiam ejus.

CAPUT V.

Concedit Hiram Salomoni ad templi ædificationem cæsores lignorum, quibus Salomon tribuit cibaria: numerus cæsorum, portantium onera, latomorum, & præfectorum eorum.

1 Misit quoque Hiram rex Tyri servos
suos ad Salomonem: audivit enim A
quod ipsum unxissent regē pro patre ejus: quia
amicus fuerat Hiram David omni tempore.
2 Misit autem Salomon ad Hiram, dicens:
3 Tu scis voluntatem David patris mei, &
quia non potuerit ædificare domum nomini
Domini Dei sui propter bella imminentia per
circuitum, donec daret Dominus eos sub ve-
stigio pedum ejus.
4 Nunc autem requiem dedit Dominus Deus
meus mihi per circuitum: & non est satan, ne-
que occursus malus.
5 * Quamobrem cogito ædificare templum B
nomini Domini Dei mei, sicut locutus est Do- *2. Reg
minus David patri meo, dicens: Filius tuus, 7. b. 13.
quem dabo pro te super solium tuum, ipse ædi- 1. Par.
ficabit domum nomini meo. 22.
6 Præcipe igitur ut præcidant mihi servi tui c. 10.
cedros de Libano, & servi mei sint cum servis
tuis: mercedem autem servorum tuorum da-
bo tibi quamcumque petieris: scis enim quo-
modo non est in populo meo vir qui noverit
ligna cædere sicut Sidonii.
7 Cum ergo audisset Hiram verba Salomo-
nis,

nis, lætatus est valde. & ait: Benedictus Dominus Deus hodie, qui dedit David filium sapientissimum super populum hunc plurimum.

8 Et misit Hiram ad Salomonem, dicens: Audivi quæcumque mandasti mihi: ego faciam omnem voluntatem tuam in lignis cedrinis & abiegnis.

9 Servi mei deponent ea de Libano ad mare:
C & ego componam ea in ratibus in mari, usque ad locum quem significaveris mihi; & applicabo ea ibi, & tu tolles ea: præbebisque necessaria mihi, ut detur cibus domui meæ.

10 Itaque Hiram dabat Salomoni ligna cedrina, & ligna abiegna, juxta omnem voluntatem ejus.

11 Salomon autem præbebat Hiram, coros tritici viginti millia, in cibum domui ejus, & viginti coros purissimi olei: hæc tribuebat Salomon Hiram per singulos annos.

*Supr. 3.b.12. 12 * Dedit quoque Dñs sapientiam Salomoni, sicut locutus est ei: & erat pax inter Hiram & Salomonem, & percusserunt ambo fœdus.

13 Elegitque rex Salomon operarios de omni Israel, & erat indictio triginta millia virorum. D

14 Mittebatque eos in Libanum, decem millia per menses singulos vicissim, ita ut duobus mensibus essent in domibus suis; & Adoniram erat super hujuscemodi indictione.

15 Fueruntque Salomoni septuaginta millia eorum qui onera portabant, & octoginta millia latomorum in monte:

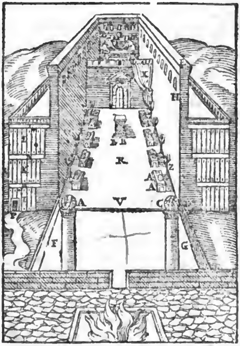
16 Absque præpositis qui præerant singulis operibus, numero trium millium & trecentorum, præcipientium populo & his qui faciebant opus.

17 Præcepitque rex, ut tollerent lapides grandes, lapides pretiosos, in fundamentum templi, & quadrarent eos:

18 Quos dolaverunt cæmentarii Salomonis, & cæmentarii Hiram: porro Giblii præparaverunt ligna & lapides ad ædificandam domū.

TEMPLVM SINE TECTO,

cum porticu sua.

a b Longitudo LX. cubitorum.
a c Latitudo XX. cubitorum.
d e Altitudo XXX. cubitorum.
f g Porticus ante templum XX. cubitorum longitudinis, & X. cubitorum latitudinis.
h Fenestræ obliquæ, siue laxiores intrinsecus, & extrinsecus arctæ.
K Tabulata per gyrum tria, siue appendices; quarum vna quinque cubitos latitudinis habebat: media sex: suprema, septem, singula altitudinis quinque cubitorum.
m n o Retractationes, siue reductiones in muro templi, quibus innitebantur capita trabium. Vocamus Gallice retraiectis. Pro quibus trabes vertit Interpres.
p Cochlea.
q Sanctum sanctorum, siue oraculum, cuius longitudo, & latitudo erant X X. cubitorum: altitudo autem cubitorum XX. quod dum dicimus, eam partem altitudinis intelligimus, quæ solo auro erat tecta: nam alii decem cubiti erant tecti lapillis pretiosis, & auro.
r Templum siue Sanctum, pro foribus oraculi. XL. cubitorum longitudinis.
s Arca fœderis.
t Cherubim duo X. cubitorum altitudinis.
v Ostiola, siue valuæ in introitu oraculi.
x Velum quo distinguebatur Sanctum a Sancto sanctorum, 2. Par. 3. Matt. 27.
y Locus ostii templi: quod ideo non expressit pictor, ne reliquæ picturæ officeret.
z Candelabra decem, quinque ad dexteram, & quinque ad sinistram. 2. Paral. 4.
a a Mensæ decem.
b b Altare Thymiamatis.

TEM-

TEMPLVM TECTVM CVM PORTICV SVA, atrio Sacerdotum, & atrio Populi.

a Atrium interius, quod & atrium sacerdotum dicitur.
b Altare holocausti, longitudinis, & latitudinis, viginti cubitorum, & decem latitudinis.
c Labra, siue luteres, 2. Paral.4.
d Mare. 2. Paral.4.
e Atrium populi, quod basilica, siue basilica grandis. 1. Paralip. 4. & 6. dicitur: & Act. 3. Porticus Salomonis. Hoc atrium nomine templi sæpe intelligitur in Nouo testamento, ut Matt. 21. Act. 3. In hoc atrio concionabatur CHRISTVS, & ex eo vendentes & ementes eiecit.
f Basis ænea, siue suggestum, longitudinis, & latitudinis quinque cubitorum, & altitudinis trium 2. Paral.6.
g Porta Orientalis, quæ porta Sur, 4. Reg. 2. & Porta fundamenti. 2. Paral. 23. dicitur. Hanc nonnulli putant esse, quæ Actorum tertio dicitur Porta speciosa: quod omnium portarum Orientalis esset pulcherrima.
h Porta Meridionalis.
i Porta Septentrionalis.

CAPUT. VI.

Figura & fabrica templi quoad præcipuas ejus partes interiores & exteriores.

A
2.Para 3.a. 1. 1 FActum est ergo quadringentesimo & octogesimo anno egressionis filiorum Israel de terra Ægypti, in anno quarto, mense Zio, (ipse est mensis secundus) regni Salomonis super Israel, ædificari cœpit domus Dño.

2 Domus autem, quam ædificabat rex Salomon Domino, habebat sexaginta cubitos in longitudine, & viginti cubitos in latitudine, & triginta cubitos in altitudine.

3 Et porticus erat ante templum viginti cubitorum longitudinis, juxta mensuram latitudinis templi: & habebat decem cubitos latitudinis ante faciem templi.

4 Fecitque in templo fenestras obliquas.

5 Et ædificavit super parietem templi tabulata per gyrum, in parietibus domus per circuitum templi & oraculi, & fecit latera in circuitu.

6 Tabulatum quod subter erat, quinque cubitos habebat latitudinis, & medium tabulatum sex cubitorum latitudinis, & tertium tabulatum septem habens cubitos latitudinis. Trabes autem posuit in domo per circuitum forinsecus, ut non hærerent muris templi.

7 Domus autem cum ædificaretur, de lapidibus dolatis atque perfectis ædificata est: & malleus, & securis, & omne ferramentum, B non sunt audita in domo cum ædificaretur.

8 Ostium lateris medii in parte erat domus dextræ: & per cochleam ascendebant in medium cœnaculum, & a medio in tertium.

9 Et ædificavit domum, & consummavit eam: texit quoque domum laquearibus cedrinis.

10 Et ædificavit tabulatum super omnem domum quinque cubitis altitudinis, & operuit domum lignis cedrinis.

11 Et factus est sermo Domini ad Salomonem, dicens:

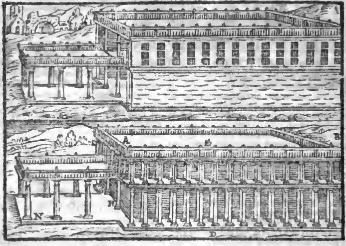
12 Domus hæc, quam ædificas, si ambulaveris in præceptis meis, & judicia mea feceris, & custodieris omnia mandata mea, gradiens per ea: firmabo sermonem meum tibi, * quem locutus sum ad David patrem tuum. *1. Reg 7. c. 17. *1. Par. 22. b. 9.

13 * Et habitabo in medio filiorum Israel, & non derelinquam populum meum Israel.

14 Igitur ædificavit Salomon domum, & consummavit eam.

15 Et ædificavit parietes domus intrinsecus ta-

tabulatis cedrinis, á pavimento domus usque
ad summitatem parietum, & usque ad laquea-
ria, operuit lignis cedrinis intrinsecus: & te-
xit pavimentum domus tabulis abiegnis.
16 Ædificavitque viginti cubitorum ad po-
steriorem partem templi tabulata cedrina, á
pavimento usque ad superiora: & fecit interio-
rem domum oraculi in Sanctum sanctorum.
17 Porro quadraginta cubitorum erat ipsum
templum pro foribus oraculi.
C 18 Et cedro omnis domus intrinsecus vestie-
batur, habens tornaturas & juncturas suas fa-
brefactas, & cælaturas eminentes: omnia ce-
drinis tabulis vestiebantur: nec omnino lapis
apparere poterat in pariete.
19 Oraculum autem in medio domus, in in-
teriori parte fecerat, ut poneret ibi arcam fœ-
deris Domini.
20 Porro oraculum habebat viginti cubitos
longitudinis, & viginti cubitos latitudinis: &
viginti cubitos altitudinis: & operuit illud, at-
que vestivit auro purissimo: sed & altare ve-
stivit cedro.
21 Domum quoq; ante oraculum operuit auro
purissimo, & affixit laminas clavis aureis.
22 Nihilq; erat in templo quod non auro tege-
retur: sed & totum altare oraculi texit auro.
23 Et fecit in oraculo duos cherubim de li-
gnis olivarum, decem cubitorum altitudinis.
24 Quinque cubitorum ala cherub una, &
quinque cubitorum ala cherub altera: id est,
decem cubitos habentes, a summitate alæ
unius usque ad alæ alterius summitatem.
25 Decem quoque cubitorum erat cherub se-
cundus: in mensura pari, & opus unum erat in
duobus cherubim,
26 Id est, altitudinem habebat unus cherub,
decem cubitorū, & similiter cherub secundus. D
27 Posuitque cherubim in medio templi inte-
rioris: extendebant autem alas suas cheru-
bim, & tangebat ala una parietem, & ala
cherub secundi tangebat parietem alterum:
alæ autem alteræ in media parte templi se in-
vicem contingebant.
28 Texit quoque cherubim auro.
29 Et omnes parietes templi per circuitum
sculpsit variis cælaturis & torno: & fecit in eis
cherubim, & palmas, & picturas varias, quasi
prominentes de pariete, & egredientes.
30 Sed & pavimentum domus texit auro in-
trinsecus & extrinsecus.
31 Et in ingressu oraculi fecit ostiola de li-
gnis olivarum, postesque angulorum quinque.
32 Et duo ostia de lignis olivarum: & sculpsit
in eis picturam cherubim, & palmarum spe-
cies, & anaglypha valde prominentia: & te-
xit ea auro: & operuit tam cherubim quam
palmas, & cætera, auro.
33 Fecitque in introitu templi postes de li-
gnis olivarum quadrangulates:
34 Et duo ostia lignis abiegnis altrinsecus: &
utrumque ostium duplex erat, & se invicem
tenens aperiebatur.
35 Et sculpsit cherubim, & palmas, & cæla-
turas valde eminentes: operuitque omnia la-
minis aureis opere quadro ad regulam.
36 Et ædificavit atriū interius tribus ordinibus
lapidum politorū, & uno ordine lignorū cedri.
37 Anno quarto fundata est domus Domini in
mense Zio:
38 Et in anno undecimo, mense Bul (ipse est
mensis octavus) perfecta est domus in omni
opere suo, & in universis utensilibus suis: ædi-
ficavitque eam annis septem.

CAPUT VII.

*Palatium Salomonis, domus saltus Libani at-
que uxoris ejus; varia & sumptuosissima tem-
pli supellex.*

A 1 DOmum autem suam ædificavit Sa-
lomon * tredecim annis, & ad
perfectum usque perduxit.
2 Ædificavit quoque domum saltus Libani *Infra 9.b.10
centum cubitorum longitudinis, & quinqua-
ginta cubitorum latitudinis, & triginta cubi-
torum altitudinis: & quatuor deambulacra
inter columnas cedrinas: ligna quippe ce-
drina

ctrina exciderat in columnas :
3 Et tabulatis cedrinis vestivit totam came-
ram , quæ quadraginta quinque columnis su-
stentabatur. Unus autem ordo habebat colum-
nas quindecim
4 Contra se invicem positas ,
5 Et de regione se respicientes, æquali spatio
inter columnas, & super columnas quadrangu-
lata ligna in cunctis æqualia .
6 Et porticum columnarum fecit quinqua-
ginta cubitorum longitudinis, & triginta cubi-
torum latitudinis : & alteram porticum in fa-
cie majoris porticus, & columnas, & epistylia
super columnas .
7 Porticum quoque solii, in qua tribunal est,
fecit : & texit lignis cedrinis a pavimento us-
que ad summitatem .
8 Et domuncula , in qua sedebatur ad judi-
*Supra candum, erat in media porticu , simili opere .
3.a.1. Domum quoque fecit filiæ Pharaonis (* quam
xorem duxerat Salomon) tali opere , quali
& hanc porticum .
9 Omnia lapidibus pretiosis , qui ad normam
quamdam atque mensuram tam intrinsecus
quam extrinsecus serrati erant : a fundamento
usque ad summitatem parietum, & extrinsecus
usque ad atrium majus .
10 Fundamenta autē de lapidibus pretiosis ,
lapidibus magnis decem sive octo cubitorum.
11 Et desuper lapides pretiosi æqualis mensu-
ræ secti erant, similiterque de cedro .
12 Et atrium maius rotundum, trium ordinum
de lapidibus sectis , & unius ordinis de dolata
cedro: necnon & in atrio domus Domini inte-
riori, & in porticu domus .
13 Misit quoque rex Salomon, & tulit Hiram
de Tyro ,
14 Filium mulieris viduæ de tribu Nephtha-
li, patre Tyrio , artificem ærarium, & plenum
sapientia, & intelligentia, & doctrina ad faciē-
dum omne opus ex ære . Qui cum venisset ad
regem Salomonem, fecit omne opus ejus .

C 15 Et finxit duas columnas æreas , decem &
*Iere. octo cubitorum altitudinis columnam unam :
52.c.21 * & linea duodecim cubitorum ambiebat co-
lumnam utramque .
16 Duo quoque capitella fecit, quæ poneren-
tur super capita columnarum , fusilia ex ære :
quinque cubitorum altitudinis capitellum
unum , & quinque cubitorum altitudinis capi-
tellum alterum .
17 Et quasi in modum retis, & catenarum sibi
invicem miro opere contextarum . Utrumque
capitellum columnarum fusile erat : septena
versuum retiacula in capitello uno , & septena
retiacula in capitello altero .
18 Et perfecit columnas, & duos ordines per
circuitum retiaculorum singulorum , ut tege-
rent capitella , quæ erant super summitatem
C malogranatorum , eodem modo fecit & capi-
tello secundo .
19 Capitella autem , quæ erant super capita
columnarum , quasi opere lilii fabricata erant
in porticu quatuor cubitorum .
20 Et sursum alia capitella in summitate co-
lumnarum desuper juxta mensuram columnæ
contra retiacula : malogranatorum autem
ducenti ordines erant in circuitu capitelli se-
cundi .
21 Et statuit duas columnas in porticu tem- D
pli : cumque statuisset columnam dexteram, Par.c.
vocavit eam nomine Jachin : similiter erexit 3.20.
columnam secundam , & vocavit nomen ejus
Booz .
22 Et super capita columnarum opus in mo-
dum lilii posuit: perfectumque est opus colum-
narum .
23 * Fecit quoque mare fusile decem cubito-
rum à labio usque ad labium, rotundum in cir-
cuitu : quinque cubitorum altitudo ejus, & re-
sticula triginta cubitorum cingebat illud per
circuitum .
24 Et sculptura subter labium circuibat illud
decem cubitis ambiens mare : duo ordines
sculpturarum striatarum erant fusiles.
25 Et stabat super duodecim boves , è qui-

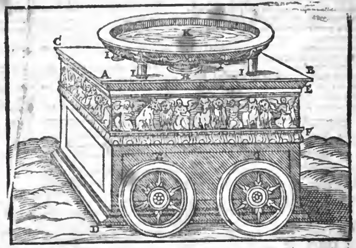
bus tres respiciebant ad Aquilonem, & tres ad Occidentē, & tres ad Meridiē, & tres ad Oriētem, & mare super eos desuper erat: quorum posteriora universa intrinsecus latitabant.

26 Grossitudo autem luterisarium unciarum erat: labiumque eius, quasi labium calicis, & folium repandi lilii: duo millia batos capiebat.

27 Et fecit decem bases æneas, quatuor cubitorum longitudinis bases singulas, & quatuor cubitorum latitudinis, & trium cubitorum altitudinis.

28 Et ipsum opus basium, interrasile erat: & sculpturæ inter juncturas.

29 Et inter coronulas & plectas, leones & boves & cherubim: & in juncturis similiter desuper: & subter leones & boves, quasi lora ex ære dependentia.

30 Et quatuor rotæ per bases singulas, & axes ærei: & per quatuor partes quasi humeruli subter luterem fusiles, contra se invicem respectantes.

E 31 Os quoque luteris intrinsecus erat in capitis summitate: & quod forinsecus apparebat, unius cubiti erat totum rotundum, pariterque habebat unum cubitum & dimidium: in angulis autem columnarum variæ cælaturæ erant: & media intercolumnia, quadrata non rotunda.

32 Quatuor quoque rotæ, quæ per quatuor angulos basis erant, cohærebant sibi subter basim: una rota habebat altitudinis cubitum & semis.

33 Tales autem rotæ erant, quales solent in curru fieri: & axes earum, & radii, & canthi, & modioli, omnia fusilia.

34 Nam & humeruli illi quatuor per singulos angulos basis unius, ex ipsa basi fusiles & conjuncti erant.

35 In summitate autem basis erat quædam rotunditas dimidii cubiti, ita fabrefacta, ut luter desuper posset imponi, habens cælaturas suas, variasque sculpturas ex semetipsa.

F 36 Sculpsit quoque in tabulatis illis quæ erant ex ære, & in angulis, cherubim, & leones, & palmas, quasi in similitudinem hominis stantis, ut non cælata, sed apposita per circuitum viderentur.

37 In hunc modum fecit decem bases, fusura una, & mensura, sculpturaque consimili.

38 Fecit quoq; decem luteres æneos: quadraginta batos capiebat luter unus, eratque quatuor cubitorum: singulos quoque luteres per singulas, id est, decem bases, posuit,

39 Et constituit decem bases, quinq; ad dexteram partem templi, & quinque ad sinistram: mare autem posuit ad dexteram partem templi contra Orientem ad Meridiem.

40 Fecit ergo Hiram lebetes, & scutras, & hamulas, & perfecit omne opus regis Salomonis in templo Domini.

41 Columnas duas, & funiculos capitellorum super capitella columnarum duos: & retiacula duo, ut operirent duos funiculos, qui erant super capita columnarum.

42 Et malogranata quadringenta in duobus retiaculis: duos versus malogranatorum in retiaculis singulis, ad operiendos funiculos capitellorum, qui erant super capita columnarum.

43 Et bases decē, & luteres decē super bases.

44 Et mare unum, & boves duodecim subter mare.

45 Et lebetes, & scutras, & hamulas. omnia vasa, quæ fecit Hiram regi Salomoni in domo G
Domini, de aurichalco erant.

46 In campestri regione Jordanis fudit ea rex in argillosa terra, inter Sochoth & Sartham.

47 Et posuit Salomon omnia vasa: propter multitudinem autem nimiam non erat pondus æris.

48 Fecitque Salomon omnia vasa in domo Domini: altare aureum, & mensam, super quam ponerentur panes propositionis, auream:

49 Et candelabra aurea, quinque ad dexteram, & quinque ad sinistram contra oraculum, ex auro puro: & quasi lilii flores, & lucernas desu-

desuper aureas: & forcipes aureos,

50 Et hydrias, & fuscinulas, & phialas, & mortariola, & thuribula, de auro purissimo: & cardines ostiorum domus interioris Sancti sanctorum, & ostiorũ domus templi, ex auro erant.

*2.Par. 5.a.1. 51 *Et perfecit omne opus quod faciebat Salomon in domo Domini, & intulit quæ sanctificaverat David pater suus, argentum & aurum, & vasa, reposuitq; in thesauris domus Domini.

CAPUT VIII.

Templum, introducta in ipsum arca, dedicatur, nebula illud implente. Salomon post longam orationem populo benedicit: numerus boum & ovium immolatarum hac celebri festivitate.

A *2.Par. 5.a.2. 1 TUnc * congregati sunt omnes majores natu Israel cum principibus tribuum, & duces familiarum filiorum Israel, ad regem Salomonem in Jerusalem: ut deferrent arcam fœderis Domini, de civitate David, id est, de Sion.

2 Convenitque ad regem Salomonem universus Israel in mense Ethanim, in solemni die, ipse est mensis septimus.

3 Veneruntque cuncti senes de Israel, & tulerunt arcam sacerdotes,

4 Et portaverunt arcam Domini, & tabernaculum fœderis, & omnia vasa Sanctuarii, quæ erant in tabernaculo: & ferebant ea sacerdotes & Levitæ.

5 Rex autem Salomon, & omnis multitudo Israel, quæ convenerat ad eum, gradiebatur cum illo ante arcam, & immolabant oves & boves absque æstimatione & numero.

6 Et intulerunt sacerdotes arcam fœderis Domini in locum suum, in oraculum templi, in Sanctum sanctorum, subter alas cherubim.

7 Si quidem Cherubim expandebant alas super locum arcæ, & protegebant arcam, & vectes ejus desuper.

8 Cumque eminerent vectes, & apparerent summitates eorum foris Sanctuarium ante oraculum, non apparebant ultra extrinsecus, qui & fuerunt ibi usque in præsentem diem.

*2.Par. 5.b.10 Heb.9.a.4. 9 In arca autem non erat aliud, * nisi duæ tabulæ lapideæ, quas posuerat in ea Moyses in Horeb, quando pepigit Dominus fœdus cum filiis Israel, cum egrederentur de terra Ægypti.

B 10 Factum est autem, cum exissent sacerdotes de Sanctuario, nebula implevit domum Domini,

11 Et non poterant sacerdotes stare & ministrare propter nebulam: impleverat enim gloria Domini domum Domini.

*2.Par. 6.a.1. 12 Tunc ait Salomon: *Dominus dixit ut habitaret in nebula.

13 Ædificans ædificavi domum in habitaculum tuum, firmissimum solium tuum in sempiternum.

14 Convertitque rex faciem suam, & benedixit omni ecclesiæ Israel: omnis enim ecclesia Israel stabat.

15 Et ait Salomon: Benedictus Dominus Deus Israel, qui locutus est ore suo ad David patrem meum, & in manibus ejus perfecit, dicens:

16 A die qua eduxi populum meum Israel de Ægypto non elegi civitatem de universis tribubus Israel, ut ædificaretur domus, & esset nomen meum ibi: sed elegi David ut esset super populum meum Israel.

17 * Voluitque David pater meus ædificare domum nomini Domini Dei Israel: *2.Reg. 7.a.5.

18 Et ait Dominus ad David patrem meum: Quod cogitasti in corde tuo ædificare domum nomini meo, bene fecisti, hoc ipsum mente tractans.

19 Verumtamen tu non ædificabis mihi domum, sed filius tuus, qui egredietur de renibus tuis, ipse ædificabit domum nomini meo. C

20 Confirmavit Dominus sermonem suum, quem locutus est: stetique pro David patre meo, & sedi super thronum Israel, sicut locutus est Dominus: & ædificavi domum nomini Domini Dei Israel.

21 Et constitui ibi locum arcæ, in qua fœdus Domini est, quod percussit cum patribus nostris, quando egressi sunt de terra Ægypti.

22 Stetit autem Salomon ante altare Domini in conspectu ecclesiæ Israel, & expandit manus suas in cœlum, C

23 Et ait: Domine Deus Israel, non est similis tui Deus in cœlo desuper, & super terram deorsum: qui custodis pactum & misericordiam servis tuis, qui ambulant coram te in toto corde suo.

24 Qui custodisti servo tuo David patri meo quæ locutus es ei: ore locutus es, & manibus perfecisti, ut hæc dies probat.

25 Nunc igitur Domine Deus Israel, conserva famulo tuo David patri meo quæ locutus es ei, dicens: * Non auferetur de te vir coram me, qui sedeat super thronum Israel: ita tamen si custodierint filii tui viam suam, ut ambulent coram me sicut tu ambulasti in conspectu meo. *2.Reg. 7.b.12.

26 Et nunc Domine Deus Israel firmentur verba tua, quæ locutus es servo tuo David patri meo.

27 Ergone putandum est quod vere Deus habitet super terram? si enim cœlum, & cœli cœlorum te capere non possunt, quanto magis domus hæc, quam ædificavi?

28 Sed respice ad orationem servi tui, & ad preces ejus, Domine Deus meus: audi hymnum & orationem, quam servus tuus orat coram te hodie:

29 Ut sint oculi tui aperti super domum hanc nocte ac die: super domum, de qua dixisti: * Erit nomen meum ibi: ut exaudias orationem, quam orat in loco isto ad te servus tuus. *Deut. 12.b.11

30 Ut exaudias deprecationem servi tui & populi tui Israel, quodcumque oraverint in loco isto, & exaudies in loco habitaculi tui in cœlo, & cum exaudieris, propitius eris.

31 Si peccaverit homo in proximum suum, & habuerit aliquod juramentum, quo teneatur astrictus, & venerit propter juramentum coram altari tuo in domum tuam, D

32 Tu exaudies in cœlo: & facies, & judicabis servos tuos, condemnans impium, & reddens viam suam super caput ejus, justificansque justum, & retribuens ei secundum justitiam suam.

33 Si fugerit populus tuus Israel inimicos suos (quia peccaturus est tibi) & agentes pœnitentiam, & confitentes nomini tuo venerint, & oraverint, & deprecati te fuerint in domo hac;

34 Exaudi in cœlo, & dimitte peccatum populi tui Israel, & reduces eos in terram, quam dedisti patribus eorum.

35 Si clausum fuerit cœlum, & non pluerit propter peccata eorum, & orantes in loco isto, pœnitentiam egerint nomini tuo, & a peccatis suis conversi fuerint propter afflictionem suam:

36 Exaudi eos in cœlo, & dimitte peccata servorum tuorum, & populi tui Israel: & ostende eis viam bonam per quam ambulent, & da pluviam super terram tuam, quam dedisti populo tuo in possessionem.

37 Fames si oborta fuerit in terra aut pestilentia, aut corruptus aer, aut ærugo, aut locusta, vel rubigo, & afflixerit eum inimicus ejus portas obsidens, omnis plaga, universa infirmitas,

38 Cuncta devotatio, & imprecatio, quæ acciderit omni homini de populo tuo Israel: si quis cognoverit plagam cordis sui, & expanderit manus suas in domo hac,

39 Tu exaudies in cœlo in loco habitationis tuæ, & repropitiaberis, & facies ut des unicuique secundum omnes vias suas, sicut videris E cor eius (quia tu nosti solus cor omnium filiorum hominum)

40 Ut timeant te cunctis diebus, quibus vivunt super faciem terræ, quam dedisti patribus nostris.

41 Insuper & alienigena, qui non est de populo tuo Israel, cum venerit de terra longinqua propter nomen tuum (audietur enim nomen tuum magnum, & manus tua fortis, & brachium tuum

42 Extentum, ubique) cum venerit ergo, & oraverit in hoc loco,

43 Tu exaudies in cœlo, in firmamento habitaculi tui, & facies omnia pro quibus invocaverit te alienigena: ut discant universi populi terrarum nomen tuum timere, sicut populus tuus Israel, & probent quia nomen tuum invocatum est super domum hanc, quam ædificavi.

44 Si egressus fuerit populus tuus ad bellum contra inimicos suos, per viam, quocumque miseris eos, orabunt te contra viam civitatis, quam elegisti, & contra domum, quam ædificavi nomini tuo,

45 Et exaudies in cœlo orationes eorum, & preces eorum, & facies judicium eorum:

2. Par. 6. g. 36. 1. Ioan. 1. d. 8. Eccl. 7. c. 21.

46 Quod si peccaverint tibi (* non est enim homo qui non peccet) & iratus tradideris eos inimicis suis, & captivi ducti fuerint in terram inimicorum longe vel prope,

47 Et egerint pœnitentiam in corde suo in loco captivitatis, & conversi deprecati te fuerint in captivitate sua, dicentes: Peccavimus, inique egimus, impie gessimus:

48 Et reversi fuerint ad te in universo corde suo, & tota anima sua, in terra inimicorum suorum, ad quam captivi ducti fuerint: & oraverint te contra viam terræ suæ, quam dedisti patribus eorum, & civitatis quam elegisti, & templi quod ædificavi nomini tuo:

49 Exaudies in cœlo, in firmamento solii tui, orationes eorum, & preces eorum, & facies judicium eorum,

50 Et propitiaberis populo tuo qui peccavit tibi, & omnibus iniquitatibus eorum, quibus prævaricati sunt in te: & dabis misericordiam coram eis qui eos captivos habuerint ut misereantur eis.

51 Populus enim tuus est, & hæreditas tua, quos eduxisti de terra Ægypti, de medio fornacis ferreæ.

52 Ut sint oculi tui aperti ad deprecationem servi tui, & populi tui Israel, & exaudias eos in universis pro quibus invocaverint te.

53 Tu enim separasti eos tibi in hæreditatem de universis populis terræ, sicut locutus es per Moysen servum tuum, quando eduxisti patres nostros de Ægypto, Domine Deus.

54 Factum est autem, cum complesset Salomon orans Dominum omnem orationem & deprecationem hanc, surrexit de conspectu altaris Domini: utrumque enim genu in terram fixerat, & manus expanderat in cœlum.

55 Stetit ergo, & benedixit omni ecclesiæ Israel voce magna, dicens:

56 Benedictus Dominus, qui dedit requiem populo suo Israel, juxta omnia quæ locutus est: non cecidit ne unus quidem sermo, ex omnibus bonis quæ locutus est per Moysen servum suum.

57 Sit Dominus Deus noster nobiscum, sicut fuit cum patribus nostris, non derelinquens nos, neque projiciens.

58 Sed inclinet corda nostra ad se, ut ambulemus in universis viis ejus, & custodiamus mandata ejus, & ceremonias ejus, & judicia quæcumque mandavit patribus nostris.

59 Et sint sermones mei isti, quibus deprecatus sum coram Domino, appropinquantes Domino Deo nostro die ac nocte, ut faciat judicium servo suo, & populo suo Israel per singulos dies: G

60 Ut sciant omnes populi terræ, quia Dominus ipse est Deus, & non est ultra absque eo.

61 Sit quoque cor nostrum perfectum cum Domino Deo nostro, ut ambulemus in decretis ejus, & custodiamus mandata ejus, sicut & hodie.

62 Igitur rex, & omnis Israel cum eo, immolabant victimas coram Domino.

63 Mactavitque Salomon hostias pacificas, quas immolavit Domino, boum viginti duo millia, & ovium centum viginti millia: & dedicaverunt templum Domini rex & filii Israel.

64 In die illa sanctificavit rex medium atrii, quod erat ante domum Domini: fecit quippe holocaustum ibi, & sacrificium, & adipem pacificorum: quoniam altare æreum, quod erat coram Domino, minus erat, & capere non poterat holocaustum, & sacrificium, & adipem pacificorum.

65 Fecit ergo Salomon in tempore illo festivitatem celebrem, & omnis Israel cum eo, multitudo magna ab introitu Emath usque ad rivum Ægypti, coram Domino Deo nostro, septem diebus & septem diebus, id est, quatuordecim diebus.

66 Et in die octava dimisit populos: qui benedicentes regi, profecti sunt in tabernacula sua lætantes, & alacri corde super omnibus bonis, quæ fecerat Dominus David servo suo, & Israel populo suo.

CA-

C A P U T IX.

Dominus Salomoni secundo apparens, jubet sua servare præcepta, addita comminatione nisi servata fuerint. Salomon plures ædificat civitates, gentes sibi facit tributarias, & classe in Ophir missa, plurimum auri recipit.

A 1 FActum est autem cum perfecisset Salomon ædificium domus Domini, & ædificium regis, & omne quod optaverat & voluerat facere,

[* 3 Par. 7. c. 11. Supra 3. a. 5.] 2 Apparuit ei Dominus secundo, *sicut apparuerat ei in Gabaon.

3 Dixitque Dominus ad eum: Exaudivi orationem tuam & deprecationem tuam, quam deprecatus es coram me: sanctificavi domum hanc, quam ædificasti, ut ponerem nomen meum ibi in sempiternum, & erunt oculi mei & cor meum ibi cunctis diebus.

4 Tu quoque si ambulaveris coram me, sicut ambulavit pater tuus, in simplicitate cordis, & in æquitate: & feceris omnia quæ præcepi tibi, & legitima mea & judicia mea servaveris.

[* 2 Reg 7. b. 12. c. 16.] 5 * Ponam thronum regni tui super Israel in sempiternum, sicut locutus sum David patri tuo, dicens: Non auferetur vir de genere tuo de solio Israel.

6 Si autem aversione aversi fueritis vos & filii vestri, non sequentes me, nec custodientes mandata mea, & ceremonias meas, quas proposui vobis, sed abieritis & colueritis deos alienos, & adoraveritis eos:

B 7 Auferam Israel de superficie terræ quam dedi eis: & templum, quod sanctificavi nomini meo, projiciam à conspectu meo, eritque Israel in proverbium, & in fabulam cunctis populis.

8 Et domus hæc erit in exemplum: omnis qui transierit per eam, stupebit, & sibilabit, & dicet: * Quare fecit Dominus sic terræ huic, & domui huic? [* Deut. 29. d. 24. Ier. 22. c. 8.]

9 Et respondebunt: Quia dereliquerunt Dominum Deum suum, qui eduxit patres eorum de terra Ægypti, & secuti sunt deos alienos, & adoraverunt eos, & coluerunt eos: idcirco induxit Dominus super eos omne malum hoc.

[* 2 Par. 8. a. 1.] 10 * Expletis autem annis viginti postquam ædificaverat Salomon duas domos, id est, domum Domini, & domum regis,

11 (Hiram rege Tyri præbente Salomoni ligna cedrina & abiegna, & aurum juxta omne quod opus habuerat) tunc dedit Salomon Hiram viginti oppida in terra Galilææ.

12 Et egressus est Hiram de Tyro, ut videret oppida quæ dederat ei Salomon, & non placuerunt ei,

C 13 Et ait: Hæccine sunt civitates, quas dedisti mihi, frater? Et appellavit eas terram Chabul, usque in diem hanc.

14 Misit quoque Hiram ad regem Salomonem centum viginti talenta auri.

15 Hæc est summa expensarum, quam obtulit rex Salomon ad ædificandam domum Domini & domum suam, & Mello, & murum Jerusalem, & Heser, & Mageddo, & Gazer.

16 Pharao rex Ægypti ascendit, & cepit Gazer, succenditque eam igni: & Chananæum, qui habitabat in civitate, interfecit, & dedit eam in dotem filiæ suæ uxori Salomonis.

17 Ædificavit ergo Salomon Gazer, & Bethoron inferiorem,

18 Et Baalath, & Palmiram in Terra solitudinis.

19 Et omnes vicos, qui ad se pertinebant, & erant absque muro, munivit, & civitates curruum & civitates equitum, & quodcumque ei placuit ut ædificaret in Jerusalem, & in Libano, & in omni terra potestatis suæ.

20 Universum populum, qui remanserat de Amorrhæis, & Hethæis, & Pherezæis, & Hevæis, & Jebusæis, qui non sunt de filiis Israel:

21 Horum filios, qui remanserant in terra, D quos scilicet non potuerant filii Israel exterminare: fecit Salomon tributarios usque in diem hanc.

22 De filiis autem Israel non constituit Salomon servire quemquam, sed erant viri bellatores, & ministri ejus, & principes & duces, & præfecti curruum & equorum.

23 Erant autem principes super omnia opera Salomonis præpositi quingenti quinquaginta, qui habebant subjectum populum, & statutis operibus imperabant.

24 * Filia autem Pharaonis ascendit de civitate David in domum suam, quam ædificaverat ei Salomon: tunc ædificavit Mello. [* 2 Par. 8. b. 11.]

25 Offerebat quoque Salomon tribus vicibus per annos singulos holocausta, & pacificas victimas, super altare quod ædificaverat Domino, & adolebat thymiama coram Domino: perfectumque est templum.

26 Classem quoque fecit rex Salomon in Asiongaber, quæ est juxta Ailath in littore Maris rubri, in Terra Idumææ.

27 Misitque Hiram in classe illa servos suos viros nauticos & gnaros maris, cum servis Salomonis.

28 Qui cum venissent in Ophir, sumptum inde aurum quadringentorum viginti talentorum, detulerunt ad regem Salomonem.

C A P U T X.

Venit Regina Saba ad regem Salomonem: quæ ejus mirata sapientiam, magnificentiam & gubernationem, datis, acceptisque amplis muneribus, discessit: Salomon multum tributum ac aurum aliunde accipit, vasa & scuta magnificumque thronum construit, multam ac pretiosam habet supellectilem in vasis, curribus & equis, in abundantia argenti ac cedrorum.

1 SEd * & Regina Saba, audita fama Salomonis in nomine Domini, venit tentare eum in ænigmatibus. [A. * 2 Par. 9. a. 1. Matth. 12. d. 42. Luc. 11. d. 31.]

2 Et ingressa Jerusalem multo cum comitatu, & divitiis, camelis portantibus aromata, & aurum infinitum nimis, & gemmas pretiosas, venit ad regem Salomonem, & locuta est ei universa quæ habebat in corde suo.

3 Et docuit eam Salomon omnia verba quæ proposuerat: non fuit sermo, qui regem posset latere, & non responderet ei.

4 Videns autem regina Saba omnem sapientiam Salomonis, & domum quā ædificaverat,

5 Et cibos mensæ ejus, & habitacula servorum, & ordines ministrantium, vestesque eorum, & pincernas, & holocausta quæ offerebat in domo Domini: non habebat ultra spiritum.

6 Dixitque ad regem: Verus est sermo, quem audivi in terra mea,

7 Super sermonibus tuis, & super sapientia tua: & non credebam narrantibus mihi, donec ipsa veni, & vidi oculis meis, & probavi quod media pars mihi nuntiata non fuerit: maior est sapientia & opera tua, quam rumor quem audivi.

B 8 Beati viri tui, & beati servi tui, qui stant coram te semper, & audiunt sapientiam tuam.

9 Sit Dominus Deus tuus benedictus, cui complacuisti, & posuit te super thronum Israel, eo quod dilexerit Dominus Israel in sempiternum, & constituit te regem, ut faceres judicium & justitiam.

10 Dedit ergo regi centum viginti talenta auri, & aromata multa nimis, & gemmas pretiosas: non sunt allata ultra aromata tam multa, quam ea quæ dedit regina Saba regi Salomoni.

*2.Par. 9.c.10. 11 (Sed & * classis Hiram, quæ portabat aurum de Ophir, attulit ex Ophir ligna thyina multa nimis, & gemmas pretiosas.

12 Fecitque rex de lignis thyinis fulcra domus Domini, & domus regiæ, & cytharas lyrasque cantoribus: non sunt allata huiuscemodi ligna thyina, neque visa usque in præsentem diem.)

13 Rex autẽ Salomon dedit reginæ Saba omnia quæ voluit & petivit ab eo: exceptis his, quæ ultro obtulerat ei munere regio. Quæ reversa est, & abiit in terrã suam cum servis suis.

14 Erat autem pondus auri, quod afferebatur Salomoni per annos singulos sexcentorum

C sexaginta sex talentorum auri:

15 Excepto eo, quod afferebant viri qui super vectigalia erant, & negotiatores, universique scruta vendentes, & omnes reges Arabiæ, ducesque terræ.

16 Fecit quoque rex Salomon ducenta scuta de auro purissimo, sexcentos auri siclos dedit in laminas scuti unius.

17 Et trecentas peltas ex auro probato: trecente minæ auri unam peltam vestiebant: posuitque eas rex in domo saltus Libani.

18 Fecit etiam rex Salomon thronũ de ebore grandem: & vestivit eum auro fulvo nimis,

19 Qui habebat sex gradus: & summitas throni rotunda erat in parte posteriori: & duæ manus hinc atque inde tenentes sedile: & duo leones stabant juxta manus singulas.

20 Et duodecim leunculi stantes super sex gradus hinc atque inde: non est factum tale opus in universis regnis.

21 Sed & omnia vasa, quibus potabat rex Salomon, erant aurea: & universa supellex domus saltus Libani de auro purissimo: non erat argentum, nec alicujus pretii putabatur in diebus Salomonis,

22 Quia classis regis per mare cum classe Hiram semel per tres annos ibat in Tharsis, deferens inde aurum, & argentum, & dentes elephantorum, & simias, & pavos. D

23 Magnificatus est ergo rex Salomon super omnes reges terræ, divitiis, & sapientia.

24 Et universa terra desiderabat vultum Salomonis, ut audiret sapientiam ejus, quam dederat Deus in corde ejus.

25 Et singuli deferebant ei munera, vasa argẽtea & aurea, vestes & arma bellica, aromata quoque, & equos & mulos, per annos singulos.

26 *Cõgregavitq; Salomon currus & equites, & facti sunt ei mille quadrigẽti currus, & duodecim millia equitum: & disposuit eos per civitates munitas, & cum rege in Jerusalem. *2.Par. 1.a.14.

27 Fecitque ut tanta esset abundantia argenti in Jerusalem, quanta & lapidum: & cedrorum præbuit multitudinem, quasi sycomoros quæ nascuntur in campestribus.

28 Et educebatur equi Salomoni de Ægypto, & de Coa. Negotiatores enim regis emebant de Coa, & statuto pretio perducebant.

29 Egrediebatur autem quadriga ex Ægypto sexcentis siclis argenti, & equus centum quinquaginta. Atque in hunc modum cuncti reges Hethæorum & Syriæ equos venundabant.

C A-

CAPUT XI.

Salomon plurimis jungitur mulieribus alienigenis & ab ipsis infatuatus ad ipsarum idola convertitur: in quem iratus Dominus suscitat ei adversarios Adad, Razon, & Jeroboam; cui per prophetam Ahiam promittit regnum Israel, servata una tribu Salomonis filio: moritur Salomon post quadraginta regni annos, cui succedit filius Roboam.

1 REx autem Salomon * adamavit mulie-
A res alienigenas multas, filiam quoque
* Deut. Pharaonis, & Moabitidas, & Ammonitidas,
17. d. Idumæas, & Sidonias, & Hethæas:
17. Eccli. 2 De gentibus super quibus dixit Dominus fi-
47. liis Israel: * Non ingrediemini ad eas, neque
c. 21. de illis ingredientur ad vestras: certissime
* Exod. enim avertent corda vestra ut sequamini
34. deos earum. His itaque copulatus est Salomon
ardentissimo amore.
3 Fueruntque ei uxores quasi reginæ septin-
gentæ, & concubinæ trecentæ: & averterunt
mulieres cor ejus.
4 Cumque jam esset senex, depravatum est
cor ejus per mulieres, ut sequeretur deos alie-
nos: nec erat cor ejus perfectum cum Domino
Deo suo, sicut cor David patris ejus.
5 Sed colebat Salomon Astarthen deam Sido-
niorum, & Moloch idolum Ammonitarum.
6 Fecitque Salomon quod non placuerat co-
ram Domino, & non adimplevit ut sequeretur
B Dominum, sicut David pater ejus.
7 Tunc ædificavit Salomon fanum Chamos
idolo Moab, in monte qui est contra Jerusa-
lem, & Moloch idolo filiorum Ammon.
8 Atque in hunc modum fecit universis uxo-
ribus suis alienigenis, quæ adolebant thura, &
immolabant diis suis.
9 Igitur iratus est Dominus Salomoni, quod
aversa esset mens ejus a Domino Deo Israel,
* Supr. qui * apparuerat ei secundo,
9. a. 6. 10 Et præceperat de verbo hoc ne sequeretur
deos alienos, & non custodivit quæ mandavit
ei Dominus.

11 Dixit itaque Dominus Salomoni: Quia ha-
buisti hoc apud te, & nō custodisti pactū meū,
& præcepta mea quæ mandavi tibi, dirumpēs
scindam regnū tuum, & dabo illud servo tuo.
12 * Verumtamen in diebus tuis non faciam, * Infra
propter David patrem tuum: de manu filii tui 12. d.
scindam illud, 15.
13 Nec totum regnum auferam, sed tribum C
unam dabo filio tuo, propter David servum
meum, & Jerusalem quam elegi.
14 Suscitavit autem Dominus adversarium
Salomoni, Adad Idumæum de semine regio,
qui erat in Edom:
15 * Cum enim esset David in Idumæa, & * Reg.
ascendisset Joab princeps militiæ ad sepelien- 8. d. 14.
dum eos qui fuerant interfecti, & occidisset
omne masculinum in Idumæa:
16 (Sex enim mensibus ibi moratus est Joab,
& omnis Israel, donec interimeret omne ma-
sculinum in Idumæa)
17 Fugit Adad ipse, & viri Idumæi de servis
patris ejus cum eo, ut ingrederetur Ægyptum:
erat autem Adad puer parvulus.
18 Cumque surrexissent de Madian, venerunt
in Pharan, tuleruntque secum viros de Pharan,
& introierunt Ægyptum ad Pharaonem re-
gem Ægypti: qui dedit ei domum, & cibos
constituit, & terram delegavit.
19 Et invenit Adad gratiam coram Pharaone D
valde, in tantum ut daret ei uxorem, sororem
uxoris suæ germanam Taphnes reginæ.
20 Genuitque ei soror Taphnes Genubath fi-
lium, & nutrivit eum Taphnes in domo Pha-
raonis: eratque Genubath habitans apud
Pharaonem cum filiis ejus.
21 Cumque audisset Adad in Ægypto dor-
misse David cum patribus suis & mortuum
esse Joab principem militiæ, dixit Pharaoni:
Dimitte me, ut vadam in terram meam.
22 Dixitque ei Pharao: qua enim re apud me
indiges, ut quæras ire ad terram tuam? At ille
respondit: Nulla; sed obsecro te ut dimittas
me.

23 Suscitavit quoque ei Deus adversarium Razon filium Eliada, qui fugerat ad Adarezer regem Soba dominum suum:

E 24 Et congregavit contra eum viros, & factus est princeps latronũ cum interficeret eos David: abieruntque Damascum, & habitaverunt ibi, & constituerunt eum regem in Damasco,

25 Eratque adversarius Israeli cunctis diebus Salomonis: & hoc est malum Adad, & odium contra Israel, regnavitque in Syria.

*2Par. 13.a.6. 26 * Jeroboam quoque filius Nabat, Ephrathæus, de Sareda, servus Salomonis, cujus mater erat nomine Sarva, mulier vidua: levavit manum contra regem.

27 Et hæc est causa rebellionis adversus eum, quia Salomon ædificavit Mello, & coæquavit voraginem civitatis David patris sui.

28 Erat autem Jeroboam vir fortis & potens: vidensque Salomon adolescentẽ bonæ indolis & industrium, constituerat eum præfectum super tributa universæ domus Joseph.

*2Par. 10. d. 15. 29 * Factum est igitur in tempore illo, ut Jeroboam egrederetur de Jerusalem, & inveniret eum Ahias Silonites propheta in via, opertus pallio novo: erant autem duo tantum in agro.

30 Apprehendensque Ahias pallium suum novum, quo coopertus erat, scidit in duodecim partes.

F 31 Et ait ad Jeroboam: Tolle tibi decem scissuras: hæc enim dicit Dominus Deus Israel: Ecce ego scindam regnum de manu Salomonis, & dabo tibi decem tribus.

32 Porrò una tribus remanebit ei, propter servum meum David, & Jerusalem civitatem, quam elegi ex omnibus tribubus Israel:

33 Eo quod dereliquerit me, & adoraverit Astarthen deam Sidoniorum, & Chamos deum Moab, & Moloch deum filiorum Ammon: & non ambulaverit in viis meis, ut faceret justitiam coram me, & præcepta mea, & judicia sicut David pater ejus.

34 Nec auferam omne regnum de manu ejus, sed ducem ponam eum cunctis diebus vitæ suæ, propter David servum meum quem elegi, qui custodivit mandata mea & præcepta mea.

35 Auferam autem regnum de manu filii ejus, & dabo tibi decem tribus:

36 Filio autem ejus dabo tribum unam, ut remaneat lucerna David servo meo cunctis diebus coram me in Jerusalem civitate, quam elegi ut esset nomen meum ibi.

G 37 Te autem assumam, & regnabis super omnia quæ desiderat anima tua, eritque rex super Israel.

38 Si igitur audieris omnia quæ præcepero tibi, & ambulaveris in viis meis, & feceris quod rectum est coram me, custodiens mandata mea & præcepta mea, sicut fecit David servus meus, ero tecum, & ædificabo tibi domum fidelem, quomodo ædificavi David domum, & tradam tibi Israel:

39 Et affligam semen David super hoc, verumtamen non cunctis diebus.

40 Voluit ergo Salomon interficere Jeroboam: qui surrexit, & aufugit in Ægyptum ad Sesac regem Ægypti, & fuit in Ægypto usque ad mortem Salomonis.

41 Reliquum autem verborum Salomonis, & omnia quæ fecit, & sapientia ejus: ecce universa scripta sunt in libro verborum dierum Salomonis.

42 Dies autem, quos regnavit Salomon in Jerusalem super omnem Israel, quadraginta anni sunt.

43 Dormivitque Salomon cum patribus suis, & sepultus est in civitate David patris sui, regnavitque Roboam filius ejus pro eo.

CAPUT XII.

Roboam juvenum secutus consilium patitur regni divisionem, & Jeroboam rex super decem tribus constituitur, exercitum quoque Roboam adversus Jeroboam Dominus per Semejam prophetam dissipat. Jeroboam verò aureos erexit vitulos in Dan & Bethel adorandos, constitutis solemnitate, altari, ac sacerdotibus.

1 VEnit autem Roboam in Sichem: illuc A
enim congregatus erat omnis Israel ad *2Par. 10.a.1.
constituendum eum regem.

2 At vero Jeroboam filius Nabat, cum adhuc esset in Ægypto profugus à facie regis Salomonis, audita morte ejus, reversus est de Ægypto.

3 Miseruntque & vocaverunt eum: venit ergo Jeroboam, & omnis multitudo Israel, & locuti sunt ad Roboam, dicentes:

4 Pater tuus durissimum jugum imposuit nobis: tu itaque nunc imminue paululum de imperio patris tui durissimo, & de jugo gravissimo quod imposuit nobis, & serviemus tibi.

5 Qui ait eis: Ite usque ad tertium diem, & revertimini ad me. Cumque abiisset populus,

6 Iniit consilium rex Roboam cum senioribus, qui assistebant coram Salomone patre ejus cum adhuc viveret, & ait: Quod datis mihi consilium, ut respondeam populo huic? B

7 Qui dixerunt ei: Si hodie obedieris populo huic, & servieris, & petitioni eorum cesseris, locutusque fueris ad eos verba lenia, erunt tibi servi cunctis diebus.

8 Qui dereliquit consilium senum, quod dederant ei, & adhibuit adolescentes, qui nutriti fuerant cum eo, & assistebant illi,

9 Dixitque ad eos: Quod mihi datis consilium, ut respondeam populo huic, qui dixerunt mihi: Levius fac jugum quod imposuit pater tuus super nos?

10 Et dixerunt ei juvenes qui nutriti fuerant cum eo: Sic loqueris populo huic, qui locuti sunt ad te, dicentes: Pater tuus aggravavit jugum nostrum, tu releva nos. Sic loqueris ad eos: Minimus digitus meus grossior est dorso patris mei. D

11 Et nunc pater meus posuit super vos jugum grave, ego autem addam super jugum vestrum: pater meus cecidit vos flagellis, ego autem cædam vos scorpionibus.

12 Venit ergo Jeroboam, & omnis populus ad Roboam die tertia, sicut locutus fuerat rex, dicens: Revertimini ad me die tertia.

13 Responditque rex populo dura, derelicto consilio seniorum, quod ei dederant,

14 Et locutus est eis secundum consilium juvenum, dicens: Pater meus aggravavit jugum vestrum, ego autem addam jugo vestro: pater meus cecidit vos flagellis, ego autem cædam vos scorpionibus,

15 Et

D 15 Et non acquievit rex populo: quoniam aversatus fuerat eũ Dominus, ut suscitaret verbum suum, * quod locutus fuerat in manu Ahiæ Silonitæ, ad Jeroboam filium Nabat.

* Sup. 11. f. 31.

16 Videns itaque populus quod noluisset eos audire rex, respondit ei dicens: Quæ nobis pars in David? vel quæ hæreditas in filio Isai? Vade in tabernacula tua Israel, nunc vide domum tuam David. Et abiit Israel in tabernacula sua.

17 Super filios autem Israel, quicumq; habitabant in civitatibus Juda, regnavit Roboam.

18 Misit ergo rex Roboam Aduram, qui erat super tributa: & lapidavit eum omnis Israel, & mortuus est. Porro rex Roboam festinus ascendit currum, & fugit in Jerusalem:

19 Recessitque Israel à domo David, usque in præsentem diem.

20 Factum est autem cum audisset omnis Israel, quod reversus esset Jeroboam, miserunt, & vocaverunt eum congregato cœtu, & constituerunt eum regem super omnem Israel, nec secutus est quisquam domum David præter tribum Juda solam.

21 Venit autem Roboam Jerusalem, & congregavit universam domum Juda, & tribum Benjamin, centum octoginta millia electorum virorum bellatorum, ut pugnarent contra domum Israel, & reducerent regnum Roboam filio Salomonis.

22 * Factus est autem sermo Domini ad Semejam virum Dei dicens:

* 2. Par 11. a. 2.

F 23 Loquere ad Roboam filium Salomonis regem Juda, & ad omnem domum Juda, & Beniamin, & reliquos de populo, dicens:

24 Hæc dicit Dominus: Non ascendetis, neque bellabitis contra fratres vestros filios Israel: revertatur vir in domum suam, à me enim factum est verbum hoc. Audierunt sermonem Domini, & reversi sunt de itinere, sicut eis præceperat Dominus.

25 Ædificavit autem Jeroboam Sichem in monte Ephraim, & habitavit ibi: & egressus inde ædificavit Phanuel.

26 Dixitque Jeroboam in corde suo: Nunc revertetur regnum ad domum David.

27 Si ascenderit populus iste ut faciat sacrificia in domo Domini in Jerusalem: & convertetur cor populi hujus ad dominum suum Roboam regem Juda, interficientque me, & revertentur ad eum.

28 * Et excogitato consilio fecit duos vitulos aureos, & dixit eis: Nolite ultra ascendere in Jerusalem: * Ecce dii tui Israel, qui te eduxerunt de terra Ægypti.

* Tob. 1. a. 5.
G
* Exod 32. b. 8.

29 Posuitque unum in Bethel, & alterum in Dan:

30 Et factum est verbum hoc in peccatum: ibat enim populus ad adorandum vitulum usque in Dan.

31 Et fecit fana in excelsis, & * sacerdotes de extremis populi, qui non erant de filiis Levi.

* 2. Par 11. c. 15.

32 Constituitque diem solemnem in mense octavo, quintadecima die mensis, in similitudinem solemnitatis, quæ celebrabatur in Juda. Et ascendens altare, similiterfecit in Bethel, ut immolaret vitulis, quos fabricatus fuerat: constituitque in Bethel sacerdotes excelsorum, quæ fecerat.

33 Et ascendit super altare quod extruxerat in Bethel, quintadecima die mensis octavi, quem finxerat de corde suo: & fecit solemnitatem filiis Israel, & ascendit super altare, ut adoleret incensum.

CAPUT XIII.

Missus propheta de Juda ad Jeroboam, de altaris subversione & nativitate Iosiæ regis prophetat: quo orante, manus Jeroboam, quæ exaruerat, sanitati restituitur, rediens autem propheta à leone occiditur, quod Dei verbo inobediens fuisset, & Jeroboam suam auget impietatem.

1 ET ecce vir Dei venit de Juda in sermone Domini in Bethel, Jeroboam stante super altare, & thus jaciente. A

2 Et exclamavit contra altare in sermone Domini, & ait: Altare, altare, hæc dicit Dominus: * Ecce filius nascetur domui David, Iosias nomine, & immolabit super te sacerdotes excelsorum, qui nunc in te thura succendunt, & ossa hominum super te incendet.

* 4. Reg 23. d. 17.

3 Deditque in illa die signum, dicens: Hoc erit signũ quod locutus est Dominus: Ecce altare scindetur, & effundetur cinis qui in eo est. B

4 Cumque audisset rex sermonem hominis Dei, quem inclamaverat cõtra altare in Bethel, extendit manum suam de altari, dicens: Apprehendite eum. Et exaruit manus ejus, quam extenderat contra eum: nec valuit retrahere eam ad se.

5 Altare quoque scissum est, & effusus est cinis de altari, juxta signum quod prædixerat vir Dei in sermone Domini.

6 Et ait rex ad virum Dei: Deprecare faciem Domini Dei tui, & ora pro me, ut restituatur manus mea mihi. Oravitque vir Dei faciem Domini, & reversa est manus regis ad eum, & facta est sicut prius fuerat.

7 Locutus est autem rex ad virum Dei: Veni mecum domum ut prandeas, & dabo tibi munera.

8 Respondítque vir Dei ad regem: Si dederis mihi mediam partem domus tuæ, non veniam tecum, nec comedam panem, neque bibam aquam in loco isto: C

9 Sic enim mandatum est mihi in sermone Domini præcipientis: Non comedes panem, neque bibes aquam, nec reverteris per viam qua venisti.

10 Abiit ergo per aliam viam, & non est reversus per iter, quo venerat in Bethel.

11 Prophetes autem quidam senex habitabat in Bethel, ad quem venerunt filii sui, & narraverunt ei omnia opera, quæ fecerat vir Dei illa die in Bethel: & verba quæ locutus fuerat ad regem, narraverunt patri suo.

12 Et dixit eis pater eorum: Per quam viam abiit? Ostenderunt ei filii sui viam, per quam abierat vir Dei, qui venerat de Juda.

13 Et ait filiis suis: Sternite mihi asinum. Qui cum stravissent, ascendit,

14 Et abiit post virum Dei, & invenit eum sedentem subtus terebinthum: & ait illi: Tu ne es vir Dei qui venisti de Juda? Respondit ille: Ego sum. D

15 Dixitque ad eum: Veni mecum domum, ut comedas panem.

16 Qui ait: Non possum reverti, neque venire te-

tecum, nec comedam panem, neque bibam
aquam in loco isto:
17 Quia locutus est Dominus ad me in ser-
mone Domini, dicens: Non comedes panem,
& non bibes aquam ibi, nec reverteris per
viam qua ieris.
18 Qui ait illi: Et ego propheta sum similis
tui: & angelus locutus est mihi in sermone
Domini, dicens: Reduc eum tecum in domum
tuam, ut comedat panem, & bibat aquam.
Fefellit eum,
19 Et reduxit secum: comedit ergo panem in
domo ejus, & bibit aquam.
E 20 Cumque sederent ad mensam, factus est
sermo Domini ad prophetā, qui reduxerat eum.
21 Et exclamavit ad virum Dei, qui venerat
de Iuda, dicens: Hæc dicit Dominus: Quia non
obediens fuisti ori Domini, & non custodisti
mandatum quod præcepit tibi Dñs Deus tuus,
22 Et reversus es, & comedisti panem, & bi-
bisti aquam, in loco in quo præcepit tibi ne
comederes panem, neque biberes aquam, non
inferetur cadaver tuum in sepulchrum patrum
tuorum.
23 Cumque comedisset & bibisset, stravit
asinum suum prophetæ, quem reduxerat.
24 Qui cum abiisset, invenit eum leo in via,
& occidit, & erat cadaver eius projectum in
itinere: asinus autem stabat juxta illum, & leo
stabat juxta cadaver.
25 Et ecce, viri transeuntes viderunt cadaver
projectum in via, & leonem stantem juxta ca-
daver. Et venerunt & divulgaverunt in civita-
te, in qua prophetes ille senex habitabat.
26 Quod cum audisset propheta ille, qui re-
duxerat eum de via, ait: Vir Dei est, qui ino-
bediens fuit ori Domini, & tradidit eum Do-
minus leoni, & confregit eum, & occidit jux-
ta verbum Domini, quod locutus est ei.
27 Dixitque ad filios suos: Sternite mihi asi-
num. Qui cum stravissent,
28 Et ille abiisset, invenit cadaver ejus
projectum in via, & asinum & leonem stantes
juxta cadaver: non comedit leo de cadavere,
nec læsit asinum.
29 Tulit ergo prophetes cadaver viri Dei, &
posuit illud super asinum, & reversus intulit in
civitatem prophetæ senis ut plangeret eum.
30 Et posuit cadaver ejus in sepulchro suo: &
planxerunt eum: Heu heu mi frater.
31 Cumque planxissent eum, dixit ad filios G
suos: Cum mortuus fuero, sepelite me in se-
pulchro, in quo vir Dei sepultus est: juxta ossa
ejus ponite ossa mea.
32 Profecto enim veniet sermo, quem prædi-
xit in sermone Domini contra altare quod est
in Bethel, & contra omnia fana excelsorum,
quæ sunt in urbibus Samariæ.
33 Post verba hæc non est reversus Jeroboam
de via sua pessima, sed econtrario fecit de no-
vissimis populi sacerdotes excelsorum: qui-
cumque volebat, implebat manum suam, &
fiebat sacerdos excelsorum.
34 Et propter hanc causam peccavit domus
Jeroboam, & eversa est, & deleta de superfi-
cie terræ.

CAPUT XIV.

Abias propheta ab uxore Jeroboam super filio Abia ægrotante interrogatus, prædicit filium moriturum, & domum Jeroboam penitus evertendam, quo mortuo, succedit filius Nadab: rex autem Ægypti diripit domum Domini in Jerusalem; & mortuo Roboam, succedit filius Abia.

1 IN tempore illo ægrotavit Abia filius Je-
roboam.
2 Dixitque Jeroboam uxori suæ: Surge, &
commuta habitum, ne cognoscaris quod sis
uxor Jeroboam: & vade in Silo; ubi est Ahias
propheta, * qui locutus est mihi, quod regna- * Sup. 11, f. 31
turus essem super populum hunc.
3 Tolle quoque in manu tua decem panes, &
crustulam, & vas mellis, & vade ad illum:
ipse enim indicabit tibi quid eventurum sit
puero huic.
4 Fecit ut dixerat, uxor Jeroboam; & con-
sur-

surgens abiit in Silo, & venit in domum Ahiæ: at ille non poterat videre, quia caligaverant oculi ejus præ senectute.

B 5 Dixit autem Dominus ad Ahiam: Ecce uxor Jeroboam ingreditur ut consulat te super filio suo qui ægrotat. hæc & hæc loqueris ei. Cum ergo illa intraret, & dissimularet se esse quæ erat,

6 Audivit Ahias sonitum pedum ejus introeuntis per ostium, & ait: Ingredere uxor Jeroboam, quare aliam te esse simulas? ego autem missus sum ad te durus nuntius.

7 Vade, & dic Jeroboam: Hæc dicit Dominus Deus Israel: Quia exaltavi te de medio populi, & dedi te ducem super populum meum Israel:

8 Et scidi regnum domus David, & dedi illud tibi, & non fuisti sicut servus meus David, qui custodivit mandata mea, & secutus est me in toto corde suo, faciens quod placitum esset in conspectu meo:

C 9 Sed operatus es mala super omnes qui fuerunt ante te, & fecisti tibi deos alienos & conflatiles, ut me ad iracundiam provocares, me autem projecisti post corpus tuum:

*Infra 15.29. 10 Idcirco ecce ego inducam mala super domum Jeroboam, & * percutiam de Jeroboam mingentem ad parietem, & clausum, & novissimum in Israel: & mundabo reliquias domus Jeroboam, sicut mundari solet fimus usque ad purum.

11 Qui mortui fuerint de Jeroboam in civitate, comedent eos canes: qui autem mortui fuerint in agro, vorabunt eos aves cæli: quia Dominus locutus est.

12 Tu igitur surge, & vade in domum tuam: & in ipso introitu pedum tuorum in urbem, morietur puer,

D 13 Et planget eum omnis Israel, & sepeliet: iste enim solus inferetur de Jeroboam in sepulchrum, quia inventus est super eo sermo bonus a Domino Deo Israel, in domo Jeroboam.

14 Constituit autem sibi Dominus regem super Israel, qui percutiet domum Jeroboam in hac die, & in hoc tempore:

15 Et percutiet Dominus Deus Israel, sicut moveri solet arundo in aqua: & evellet Israel de terra bona hac, quam dedit patribus eorum, & ventilabit eos trans flumen: quia fecerunt sibi lucos, ut irritarent Dominum.

16 Et tradet Dominus Israel propter peccata Jeroboam, qui peccavit, & peccare fecit Israel.

17 Surrexit itaque uxor Jeroboam, & abiit, & venit in Thersa: cumque illa ingrederetur limen domus, puer mortuus est,

18 Et sepelierunt eum. Et planxit eum omnis Israel juxta sermonem Domini, quem locutus est in manu servi sui Ahiæ prophetæ.

19 Reliqua autem verborum Jeroboam, quomodo pugnaverit, & quomodo regnaverit, ecce scripta sunt in Libro verborum dierum regum Israel.

20 Dies autem, quibus regnavit Jeroboam, viginti duo anni sunt: & dormivit cũ patribus suis: regnavitque Nadab filius ejus pro eo.

*2.Par. 12.c.13 21 * Porro Roboam filius Salomonis regnavit in Juda. Quadraginta & unius anni erat Roboam, cum regnare cœpisset: decem & septem annos regnavit in Jerusalem civitate, quam elegit Dominus ut poneret nomen suum ibi, ex omnibus tribubus Israel. Nomen autem matris ejus Naama Ammanitis.

22 Et fecit Judas malum coram Dño & irritaverunt eum super omnibus, quæ fecerant patres eorum in peccatis suis quæ peccaverunt. F

23 Ædificaverunt enim & ipsi sibi aras, & statuas, & lucos super omnem collem excelsum, & subter omnem arborem frondosam:

24 Sed & effeminati fuerunt in terra, feceruntque omnes abominationes gentium, quas attrivit Dominus ante faciem filiorum Israel.

25 In quinto autem anno regni Roboam, ascendit Sesac rex Ægypti in Jerusalem,

26 Et tulit thesauros domus Domini, & thesauros regios, & universa diripuit: scuta quoque aurea, quæ fecerat Salomon:

27 * Pro quibus fecit rex Roboam scuta ærea, & tradidit ea in manum ducum scutariorum, & eorum qui excubabant ante ostium domus regis. *Supr. 10.c.16

28 Cumque ingrederetur rex in domum Domini, portabant ea qui præeundi habebant officium: & postea reportabant ad armamentarium scutariorum. G

29 Reliqua autem sermonum Roboam, & omnia quæ fecit, ecce scripta sunt in Libro sermonum dierum regum Juda.

30 Fuitque bellum inter Roboam & Jeroboam cunctis diebus.

31 Dormivitque Roboam cum patribus suis, & sepultus est cum eis in civitate David: nomen autem matris ejus Naama Ammanitis: & regnavit Abiam filius ejus pro eo.

CAPUT XV.

Impio Abiæ regi Judæ succedit pius filius Asa, qui adversus Baasan regem Israel præliatur, impetrato a Benadad rege Syriæ auxilio. Asæ mortui succedit filius Josaphat: at Baasa, Nadab filium Jeroboam cum universa cognatione occidit, & pro eo regnat super Israel viginti quatuor annis, impius post impium.

1 IGitur in octavo decimo anno regni Jeroboam filii Nabat, regnavit Abiam super Judam. A

2 Tribus annis regnavit in Jerusalem. * nomen matris ejus Maacha filia Abessalom. *2.Par 13.a.2.

3 Ambulavitque in omnibus peccatis patris sui, quæ fecerat ante eum: nec erat cor ejus perfectum cum Domino Deo suo, sicut cor David patris ejus.

4 Sed propter David dedit ei Dominus Deus suus lucernam in Jerusalem, ut suscitaret filium ejus post eum, & statueret Jerusalem:

5 Eo quod fecisset David rectum in oculis Domini, & non declinasset ab omnibus, quæ præceperat ei cunctis diebus vitæ suæ, * excepto sermone Uriæ Hethæi. B *2.Reg 11.d.4.

6 Attamen bellum fuit inter Roboam & Jeroboam omni tempore vitæ ejus:

7 Reliqua autem sermonum Abiam, & omnia quæ fecit, nonne hæc * scripta sunt in Libro verborum dierum regum Juda? Fuitque prælium inter Abiam & inter Jeroboam. *2.Par 13.a.1.

8 Et dormivit Abiam cum patribus suis, & sepelierunt eum in civitate David: * regnavitque Asa filius ejus pro eo. *2.Par 14.a.1.

9 In

9 In anno ergo vigesimo Jeroboam regis Israel regnavit Asa rex Juda,

10 Et quadraginta & uno anno regnavit in Jerusalem. Nomen matris ejus Maacha, filia Abessalom,

11 Et fecit Asa rectum ante conspectum Domini, sicut David pater ejus:

C 12 Et abstulit effeminatos de terra, purgavitque universas sordes idolorum, quæ fecerant patres ejus.

13 Insuper & Maacham matrem suam amovit, ne esset princeps in sacris Priapi, & in luco ejus, quem consecraverat: subvertitque specum ejus, & confregit simulachrum turpissimum, & combussit in torrente Cedron:

14 Excelsa autem non abstulit. Verumtamen cor Asa perfectum erat cum Domino cunctis diebus suis:

15 Et intulit ea, quæ sanctificaverat pater suus, & voverat, in domum Domini, argentum & aurum, & vasa.

16 Bellum autem erat inter Asa, & Baasa regem Israel, cunctis diebus eorum.

[* 2. Paral. 16. a. 1.] 17 * Ascendit quoque Baasa rex Israel in Judam, & ædificavit Rama, ut non posset quispiam egredi vel ingredi de parte Asa regis Juda.

18 Tollens itaque Asa omne argentum & aurum, quod remanserat in thesauris domus Domini, & in thesauris domus regiæ, dedit illud in manus servorum suorum: & misit ad
D Benadad filium Tabremon filii Hezion, regem Syriæ, qui habitabat in Damasco dicens:

19 Fœdus est inter me & te, & inter patrem meum & patrem tuum: ideo misi tibi munera, argentum & aurum: & peto ut venias, & irritum facias fœdus, quod habes cum Baasa rege Israel, & recedat a me.

20 Acquiescens Benadad regi Asa, misit principes exercitus sui in civitates Israel, & percusserunt Ahion, & Dan, & Abeldomum Maacha, & universam Cenneroth, omnem scilicet terram Nephthali.

21 Quod cum audisset Baasa, intermisit ædi-
E ficare Rama, & reversus est in Thersa.

22 Rex autem Asa nuntium misit in omnem Judam, dicens: Nemo sit excusatus. & tulerunt lapides de Rama, & ligna ejus, quibus ædificaverat Baasa, & extruxit de eis rex Asa Gabaa Benjamin, & Maspha,

23 Reliqua autem omnium sermonum Asa, & universæ fortitudines ejus, & cuncta quæ fecit, & civitates quas extruxit, nonne hæc scripta sunt in Libro verborum dierum regum Juda? Verumtamen in tempore senectutis suæ doluit pedes.

[* 2. Paral. 17. a. 1.] 24 Et dormivit cum patribus suis, & sepultus est cum eis in civitate David patris sui. * Regnavitque Josaphat filius ejus pro eo.

F 25 Nadab vero filius Jeroboam regnavit super Israel anno secundo Asa regis Juda: regnavitque super Israel duobus annis.

26 Et fecit quod malum est in conspectu Domini, & ambulavit in viis patris sui, & in peccatis ejus, quibus peccare fecit Israel.

27 Insidiatus est autem ei Baasa filius Ahiæ de domo Issachar, & percussit eum in Gebbethon, quæ est urbs Philisthinorum: siquidem Nadab & omnis Israel obsidebat Gebbethon.

28 Interfecit ergo illum Baasa in anno tertio Asa regis Juda, & regnavit pro eo.

29 Cumque regnasset, * percussit omnem domum Jeroboam: non dimisit ne unam quidem animam de semine ejus, donec deleret eum, juxta verbum Domini, * quod locutus fuerat in manu servi sui Ahiæ Silonitis, [* Infr. 21. f. 21. * Supr. 14. c. 10.]

30 Propter peccata Jeroboam, quæ peccaverat, & quibus peccare fecerat Israel: & propter delictum, quo irritaverat Dominum Deum Israel.

31 Reliqua autem sermonum Nadab, & omnia quæ operatus est, nonne hæc scripta sunt in Libro verborum dierum regum Israel?

32 Fuitque bellum inter Asa, & Baasa regem Israel, cunctis diebus eorum.

33 Anno tertio Asa regis Juda, regnavit Baasa filius Ahiæ, super omnem Israel, in Thersa, viginti quatuor annis,

34 Et fecit malum coram Domino, ambulavitque in via Jeroboam, & in peccatis ejus, quibus peccare fecit Israel.

CAPUT XVI.

Jehu propheta prædicit regis Baasæ & domus ipsius subversionem, cui mortuo succedit filius Ela, quem impius Zambri occidit, eoque regnum invadente, elegit Israel Amri, quo impio regnum obtinente, Zambri se cum domo regia succendit: Mortuo autem Amri succedit filius impiissimus Achab, qui Jezabel duxit uxorem, & ejus tempore reædificatur Jericho, sed non impune.

1 FActus est autem sermo Domini ad Jehu filium Hanani contra Baasa, dicens: A

2 Pro eo quod exaltavi te de pulvere, & posui te ducem super populum meum Israel, tu autem ambulasti in via Jeroboam, & peccare fecisti populum meum Israel, ut me irritares in peccatis eorum:

3 Ecce, ego demetam posteriora Baasa, & posteriora domus ejus: & faciam domum tuam sicut domum Jeroboam filii Nabat.

4 * Qui mortuus fuerit de Baasa in civitate comedent eum canes: & qui mortuus fuerit ex eo in regione, comedent eum volucres cœli. [* Supr. 11. g. 29.]

5 * Reliqua autem sermonum Baasa, & quæcumque fecit, & prælia ejus, nonne hæc scripta sunt in Libro verborum dierum regum Israel? [B * 2. Paral. 16. a. 1.]

6 Dormivit ergo Baasa cum patribus suis, sepultusque est in Thersa: & regnavit Ela filius ejus pro eo.

7 Cum autem in manu Jehu filii Hanani prophetæ verbum Domini factum esset contra Baasa, & contra domum ejus, & contra omne malum, quod fecerat coram Domino, ad irritandum eum in operibus manuum suarum, ut fieret sicut domus Jeroboam: ob hanc causam occidit eum, hoc est, Jehu filium Hanani, prophetam.

8 Anno vigesimo sexto Asa regis Juda, regnavit Ela filius Baasa super Israel in Thersa duobus annis.

9 Et rebellavit contra eum servus suus Zambri, dux mediæ partis equitum: erat autem Ela in Thersa bibens, & temulentus, in domo Arsa præfecti Tersa. C

10 * Irruens ergo Zambri, percussit & occidit [* 4. Reg. 9. f. 31.]

cidit

occidit eum, anno vigesimo septimo Asa regis Juda, & regnavit pro eo.

11 Cumque regnasset, & sedisset super solium ejus, percussit omnem domum Baasa, & non dereliquit ex ea mingentem ad parietem, & propinquos & amicos ejus.

12 Delevitque Zambri omnem domum Baasa, juxta verbum Domini, quod locutus fuerat ad Baasa in manu Jehu prophetæ,

13 Propter universa peccata Baasa, & peccata Ela filii ejus, qui peccaverunt, & peccare fecerunt Israel, provocantes Dominum Deum Israel in vanitatibus suis.

D 14 Reliqua autem sermonum Ela, & omnia quæ fecit, nonne hæc scripta sunt in Libro verborum dierum regum Israel?

15 Anno vigesimo septimo Asa regis Juda, regnavit Zambri septem diebus in Thersa: porro exercitus obsidebat Gebbethon urbem Philisthinorum.

16 Cumque audisset rebellasse Zambri, & occidisse regem, fecit sibi regem omnis Israel Amri, qui erat princeps militiæ super Israel in die illa in castris.

17 Ascendit ergo Amri, & omnis Israel cum eo de Gebbethon, & obsidebant Thersa.

18 Videns autem Zambri quod expugnanda esset civitas, ingressus est palatium, & succendit se cum domo regia: & mortuus est

19 In peccatis suis, quæ peccaverat faciens malum coram Domino, & ambulans in via Jeroboam, & in peccato ejus, quo fecit peccare Israel.

E 20 Reliqua autem sermonum Zambri, & insidiarum ejus, & tyrannidis, nonne hæc scripta sunt in Libro verborum dierum regum Israel?

21 Tunc divisus est populus Israel in duas partes: media pars populi sequebatur Thebni filium Gineth, ut constitueret eum regem: & media pars Amri.

22 Prævaluit autem populus qui erat cũ Amri, populo qui sequebatur Thebni filium Gineth: mortuusque est Thebni, & regnavit Amri.

23 Anno trigesimo primo Asa regis Juda, regnavit Amri super Israel, duodecim annis: in Thersa regnavit sex annis.

24 Emitque montem Samariæ à Somer duobus talentis argenti: & ædificavit eum, & vocavit nomen civitatis, quam extruxerat, nomine Semer domini montis, Samariam.

F 25 Fecit autem Amri malum in conspectu Domini, & operatus est nequiter, super omnes qui fuerunt ante eum.

26 Ambulavitque in omni via Jeroboam filii Nabat, & in peccatis ejus quibus peccare fecerat Israel: ut irritaret Dominum Deum Israel in vanitatibus suis.

27 Reliqua autem sermonum Amri, & prælia ejus quæ gessit, nonne hæc scripta sunt in Libro verborum dierum regum Israel?

28 Dormivitque Amri cum patribus suis, & sepultus est in Samaria: regnavitque Achab filius ejus pro eo.

29 Achab vero filius Amri regnavit super Israel anno trigesimo octavo Asa regis Juda. Et regnavit Achab filius Amri super Israel in Samaria viginti & duobus annis.

30 Et fecit Achab filius Amri malum in conspectu Domini, super omnes qui fuerunt ante eum. G

31 Nec suffecit ei ut ambularet in peccatis Jeroboam filii Nabat: insuper duxit uxorem Jezabel filiam Ethbaal regis Sidoniorum. Et abiit, & servivit Baal, & adoravit eum.

32 Et posuit aram Baal in templo Baal, quod ædificaverat in Samaria,

33 Et plantavit lucum: & addidit Achab in opere suo, irritans Dominum Deum Israel, super omnes reges Israel qui fuerunt ante eum.

34 * In diebus ejus ædificavit Hiel de Bethel, * Jos. 6.
Jericho: in Abiram primitivo suo fundavit d. 26.
eam, & in Segub novissimo suo posuit portas ejus: juxta verbum Domini, quod locutus fuerat in manu Josue filii Nun.

CAPUT XVII.

Elias cœlum triennio claudit, primumque pascitur à corvis, deinde à muliere Sareptana, cujus hydria farinæ & lecythus olei non minuuntur; filius autem ipsius, oratione Eliæ resuscitatur.

1 ET dixit Elias Thesbites de habitatoribus Galaad ad Achab: Vivit Domi- A
nus Deus Israel in cujus cõspectu sto, si erit an- * Eccli
nis his ros & pluvia, nisi juxta oris mei verba. 48. a. 1.
2 Et factũ est verbum Domini ad eum dicens. Jac. 5.
3 Recede hinc, & vade contra Orientem, & d. 17.
absconde in torrente Carith, qui est contra Jordanem:

4 Et ibi de torrente bibes: corvisque præcepi ut pascant te ibi.

5 Abiit ergo, & fecit juxta verbum Domini: cumque abiisset, sedit in torrente Carith, qui est contra Jordanem.

6 Corvi quoque deferebant ei panem & carnes mane, similiter panem & carnes vesperi, & bibebat de torrente.

7 Post dies autem siccatus est torrens: non enim pluerat super terram.

8 Factus est ergo sermo Domini ad eũ, dicens:

9 Surge, & vade in Sarephta Sidoniorum, & B
manebis ibi: præcepi enim ibi mulieri viduæ ut pascat te.

10 * Surrexit, & abiit in Sarephta. Cumque * Luc.
venisset ad portam civitatis, apparuit ei mu- 4. d. 26.
lier vidua colligens ligna, & vocavit eam, dixitque ei: Da mihi paululum aquæ in vase, ut bibam.

11 Cumque illa pergeret ut afferret, clamavit post tergum ejus, dicens: Affer mihi, obsecro, & buccellam panis in manu tua.

12 Quæ respondit: Vivit Dominus Deus tuus, quia non habeo panem, nisi quantum pugillus capere potest farinę in hydria, & paululum olei in lecytho: en colligo duo ligna, ut ingrediar & faciam illum mihi & filio meo, ut comedamus, & moriamur.

13 Ad quam Elias ait: Noli timere, sed vade, C
& fac sicut dixisti: verumtamen mihi primum fac de ipsa farinula subcinericium panem parvulum, & affer ad me: tibi autem & filio tuo facies postea.

14 Hæc autem dicit Dominus Deus Israel: Hydria farinæ non deficiet, nec lecythus olei minuetur, usque ad diem in qua Dominus daturus est pluviam super faciem terræ.

15 Quæ abiit, & fecit juxta verbum Eliæ:
& co-

& comedit ipse, & illa, & domus ejus: & ex
ex illa die
16 Hydria farinæ non defecit, & lecythus
olei non est imminutus, juxta verbum Domi-
ni, quod locutus fuerat in manu Eliæ.
17 Factum est autem post hæc, ægrotavit fi-
lius mulieris matris familias, & erat languor
fortissimus, ita ut non remaneret in eo ha-
litus.
D 18 Dixit ergo ad Eliam: Quid mihi & tibi vir
Dei? ingressus es ad me, ut rememorarentur
iniquitates meæ, & interficeres filium meum?
19 Et ait ad eam Elias: Da mihi filium tuum.
Tulitque eum de sinu ejus, & portavit in cœ-
naculum ubi ipse manebat, & posuit super le-
ctulum suum.
20 Et clamavit ad Dominum, & dixit: Do-
mine Deus meus, etiam ne viduam apud quam
ego utcumque sustentor, afflixisti ut interfice-
res filium ejus?
21 Et expandit se, atque mensus est super pue-
rum tribus vicibus, & clamavit ad Dominum,
& ait: Domine Deus meus, revertatur obse-
cro anima pueri hujus in viscera ejus.
22 Et exaudivit Dominus vocem Eliæ: & re-
versa est anima pueri intra eum, & revixit.
23 Tulitque Elias puerum, & deposuit eum de
cœnaculo in inferiorem domum, & tradidit
matri suæ, & ait illi: En vivit filius tuus.
24 Dixitque mulier ad Eliam: Nunc in isto
cognovi, quoniam vir Dei es tu, & verbum
Domini in ore tuo verum est.

CAPUT XVIII.

Increscente fame Elias Abdiæ herbam pecoribus quærenti occurrit, cui ægre persuadet ut nuntiet Achab se adesse, qui occurrens Eliæ ab ipso corripitur: Dei zelo Elias 450. pseudo prophetas occidi jubet, dato de cœlo igne ad consummationem holocausti, & pluviam à Deo impetrat.

A 1 Post dies multos factum est verbum Do-
mini ad Eliam, in anno tertio di-
cens: Vade, & ostende te Achab, ut dem
pluviam super faciem terræ.
2 Ivit ergo Elias, ut ostenderet se Achab:
erat autem fames vehemens in Samaria.
3 Vocavitque Achab Abdiam dispensatorem
domus suæ: Abdias autem timebat Dominum
valde.
4 Nam cum interficeret Jezabel prophetas
Domini, tulit ille centum prophetas, & ab-
scondit eos quinquagenos & quinquagenos in
speluncis, & pavit eos pane & aqua.
5 Dixit ergo Achab ad Abdiam: Vade in ter-
ram ad universos fontes aquarum, & in cun-
ctas valles, si forte possimus invenire herbam,
& salvare equos & mulos, & non penitus ju-
menta intereant.
6 Diviseruntque sibi regiones, ut circuirent B
eas: Achab ibat per viam unam, & Abdias
per viam alteram seorsum.
7 Cumque esset Abdias in via, Elias occur-
rit ei: qui cum cognovisset eum, cecidit su-
per faciem suam, & ait: Num tu es, domine
mi, Elias?
8 Cui ille respondit: Ego. Vade, & dic do-
mino tuo: Adest Elias.
9 Et ille, Quid peccavi, inquit, quoniam
tradis me servum tuum in manu Achab, ut in-
terficiat me?
10 Vivit Dominus Deus tuus, quia non est
gens aut regnum, quo non miserit dominus
meus te requirens: & respondentibus cunctis:
Non est hic: adjuravit regna singula & gentes,
eo quod minime repertiretis.
11 Et nunc tu dicis mihi: Vade, & dic do-
mino tuo: Adest Elias.
12 Cumque recessero à te, Spiritus Domini
asportabit te, in locum quem ego ignoro: &
ingressus nuntiabo Achab, & non inveniens
te, interficiet me: servus autem tuus timet
Dominum ab infantia sua.
13 Numquid non indicatum est tibi domino C
meo, quid fecerim cum interficeret Jezabel
prophetas Domini quod absconderim de pro-
phetis Domini, centum viros, quinquagenos
& quin-

& quinquagenos, & in speluncis, & paverim eos pane & aqua?

14 Et nunc tu dicis: Vade, & dic domino tuo: Adest Elias: ut interficiat me?

15 Et dixit Elias: Vivit Dominus exercituum, ante cujus vultum sto, quia hodie apparebo ei.

16 Abiit ergo Abdias in occursum Achab, & indicavit ei: venitque Achab in occursum Eliæ.

17 Et cum vidisset eum, ait: Tune es ille, qui conturbas Israel?

18 Et ille ait: Non ego turbavi Israel, sed tu, & domus patris tui, qui dereliquistis mandata Domini, & secuti estis Baalim.

19 Verumtamen nunc mitte, & congrega ad me universum Israel in monte Carmeli, & prophetas Baal quadringentos quinquaginta, prophetasque lucorum quadringentos, qui comedunt de mensa Jezabel.

20 Misit Achab ad omnes filios Israel, & congregavit prophetas in monte Carmeli.

D 21 Accedens autem Elias ad omnem populum, ait: Usquequo claudicatis in duas partes? si Dominus est Deus, sequimini eum: si autem Baal, sequimini illum. Et non respondit ei populus verbum.

22 Et ait rursus Elias ad populum: Ego remansi propheta Domini solus: prophetæ autem Baal quadringenti & quinquaginta viri sunt.

23 Dentur nobis duo boves, & illi eligant sibi bovem unum, & in frusta cædentes, ponant super ligna, ignem autem non supponant: & ego faciam bovem alterum, & imponam super ligna, ignem autem non supponam.

24 Invocate nomina deorum vestrorum, & ego invocabo nomen Domini mei: & Deus qui exaudierit per ignem, ipse sit Deus. Respondens omnis populus ait: Optima propositio.

E 25 Dixit ergo Elias prophetis Baal: Eligite vobis bovem unum, & facite primi, quia vos plures estis: & invocate nomina deorum vestrorum, ignemque non supponatis.

26 Qui cum tulissent bovem, quem dederat eis, fecerunt: & invocabant nomen Baal de mane usque ad meridiem, dicentes: Baal exaudi nos. Et non erat vox, nec qui responderet: transiliebantque altare quod fecerant.

27 Cumque esset jam meridies, illudebat illis Elias, dicens: Clamate voce majore: Deus enim est, & forsitan loquitur, aut in diversorio est, aut in itinere, aut certe dormit, ut excitetur.

28 Clamabant ergo voce magna, & incidebant se juxta ritum suum cultris & lanceolis: donec perfunderentur sanguine.

29 Postquam autem transiit meridies, & illis prophetantibus venerat tempus quo sacrificium offerri solet, nec audiebatur vox, nec aliquis respondebat, nec attendebat orantes:

30 Dixit Elias omni populo: Venite ad me. Et accedente ad se populo, curavit altare Domini, quod destructum fuerat.

31 Et tulit duodecim lapides juxta numerum tribuum filiorum Jacob, ad quem factus est sermo Dñi, dicens: *Israel erit nomen tuum.

Gen. [illegible]

32 Et ædificavit de lapidibus altare in nomine Domini: fecitque aquæductum, quasi per duas aratiunculas, in circuitu altaris,

33 Et composuit ligna: divisitque per membra bovem, & posuit super ligna, F

34 Et ait: Implete quatuor hydrias aqua, & fundite super holocaustum, & super ligna. Rursumque dixit: Etiam secundo hoc facite. Qui cum fecissent secundo, ait: Etiam tertio id ipsum facite. Feceruntque tertio.

35 Et currebant aquæ circum altare, & fossa aquæductus repleta est.

36 Cumque jam tempus esset ut offerretur holocaustum, accedens Elias propheta, ait: Domine Deus Abraham, & Isaac, & Israel, ostende hodie quia tu es Deus Israel, & ego servus tuus, & juxta præceptum tuum feci omnia verba hæc.

37 Exaudi me Domine, exaudi me: ut discat populus iste, quia tu es Dominus Deus, & tu convertisti cor eorum iterum.

38 Cecidit autem ignis Domini, & voravit holocaustum, & ligna, & lapides, pulverem quoque, & aquam quæ erat in aquæductu lambens.

39 Quod cum vidisset omnis populus, cecidit in faciem suam, & ait: Dominus ipse est Deus, Dominus ipse est Deus.

40 Dixitque Elias ad eos: Apprehendite prophetas Baal, & ne unus quidem effugiat ex eis. Quos cum apprehendissent, duxit eos Elias ad torrentem Cison, & interfecit eos ibi. G

41 Et ait Elias ad Achab: Ascende, comede, & bibe: quia sonus multæ pluviæ est.

42 Ascendit Achab, ut comederet & biberet: Elias autem ascendit in verticem Carmeli, & pronus in terram posuit faciem suam inter genua sua,

43 Et dixit ad puerum suum: Ascende, & prospice contra mare. Qui cum ascendisset, & contemplatus esset, ait: Non est quidquam. Et rursum ait illi: Revertere septem vicibus.

44 In septima autem vice, Ecce nubecula parva quasi vestigium hominis ascendebat de mari. Qui ait: Ascende, & dic Achab: Junge currum tuum & descende, ne occupet te pluvia.

45 Cumque se verteret huc atque illuc, ecce cœli contenebrati sunt, & nubes, & ventus, & facta est pluvia grandis. Ascendens itaque Achab abiit in Jezrahel:

46 Et manus Domini facta est super Eliam, accinctisque lumbis currebat ante Achab, donec veniret in Jezrahel.

CAPUT XIX.

Elias fugiens Jezabel in deserto, à somno excitatus, panem divinitus missum cait, aquamque bibit, & ita ad montem Horeb pervenit; ibique in spelunca querenti se solum Domini prophetam relictum, audit septem millia esse relicta, mittiturque ad ungendum Hazael in regem Syriæ, & Iehu in regem Israel, & Eliseum in prophetam.

1 Nuntiavit autem Achab Jezabel omnia quæ fecerat Elias, & quomodo occidisset universos prophetas gladio. A

2 Misitque Jezabel nuntium ad Eliam, dicens: Hæc mihi faciant dii, & hæc addant, nisi hac hora cras posuero animam tuam sicut animam unius ex illis.

3 Ti-

3 Timuit ergo Elias, & surgens abiit quocumque eum ferebat voluntas: venitque in Bersabee Juda, & dimisit ibi puerum suum,

4 Et perrexit in desertum, viam unius diei. Cumque venisset, & sederet subter unam juniperum, petivit animæ suæ ut moreretur, & ait: Sufficit mihi Domine, tolle animam meam neque enim melior sum, quam patres mei.

5 Projecitque se, & obdormivit in umbra juniperi: & ecce Angelus Domini tetigit eum, & dixit illi: Surge, & comede.

6 Respexit, & ecce ad caput suum subcinericius panis, & vas aquæ: comedit ergo, & bibit, & rursum obdormivit.

7 Reversusque est angelus Domini secundo, & tetigit eum; dixitque illi: Surge, comede: grandis enim tibi restat via.

8 Qui cum surrexisset, comedit & bibit, & ambulavit in fortitudine cibi illius, quadraginta diebus & quadraginta noctibus, usque ad montem Dei Horeb.

9 Cumque venisset illuc, mansit in spelunca: & ecce sermo Domini ad eum, dixitque illi: Quid hic agis Elia?

10 At ille respondit: Zelo zelatus sum pro Domino Deo exercituum, quia dereliquerunt pactum tuum filii Israel: altaria tua destruxerunt, prophetas tuos occiderunt gladio, derelictus sum ego solus, & quærunt animam meam ut auferant eam.

11 Et ait ei: Egredere, & sta in monte coram
C Domino: & ecce Dominus transit, & spiritus grandis & fortis subvertens montes, & conterens petras ante Dominum: non in spiritu Dominus, & post spiritum commotio: non in commotiune Dominus,

12 Et post commotionem ignis: non in igne Dominus, & post ignem sibilus auræ tenuis.

13 Quod cum audisset Elias, operuit vultum suum pallio, & egressus stetit in ostio speluncæ, & ecce vox ad eum dicens: Quid hic agis Elia? Et ille respondit:

14 Zelo zelatus sum pro Domino Deo exercituum: * quia dereliquerunt pactum tuum filii Israel: altaria tua destruxerunt, prophetas tuos occiderunt gladio, derelictus sum ego solus, & quærunt animam meam ut auferant eam.

*Rom. 11.a.3.

15 Et ait Dominus ad eum: Vade, & revertere in viam tuam per desertum in Damascum: cumque perveneris illuc, unges Hazael regem super Syriam,

D 16 Et Jehu filium Namsi unges regem super Israel: Eliseum autem filium Saphat, qui est de Abelmehula, unges prophetam pro te.

17 * Et erit, quicumque fugerit gladium Hazael, occidet eum Jehu: & quicumque fugerit gladium Jehu, interficiet eum Eliseus.

18 * Et derelinquam mihi in Israel septem millia virorum, quorum genua non sunt incurvata ante Baal, & omne os, quod non adoravit eum osculans manus.

*4.Reg. 9.a.1. *Rom. 11.a.4.

19 Profectus ergo inde Elias, reperit Eliseum filium Saphat, arantem in duodecim jugis boum: & ipse in duodecim jugis boum arantibus unus erat: cumque venisset Elias ad eum, misit pallium suum super illum.

20 Qui statim relictis bobus cucurrit post Eliam, & ait: Osculer, oro, patrem meum, & matrem meam; & sic sequar te. Dixitque ei: Vade, & revertere: quod enim meum erat, feci tibi.

21 Reversus autem ab eo, tulit par boum: & mactavit illud, & in aratro boum coxit carnes, & dedit populo, & comederunt: consurgensque abiit, & secutus est Eliam, & ministrabat ei.

CAPUT XX.

Syri Samariam obsidentes cæduntur à pueris principum provinciarum, rursumque anno altero in campestribus cæduntur; rex autem Achab à propheta reprehenditur, quod fœdus cum Benadad rege Syriæ inierit, illumque vivum dimiserit.

1 Porro Benadad rex Syriæ, congregavit omnem exercitum suum, & triginta duos reges secum, & equos, & currus: & ascendens pugnabat contra Samariam, & obsidebat eam,

2 Mittensque nuntios ad Achab regem Israel in civitatem, ait:

3 Hæc dicit Benadad: Argentum tuum, & aurum tuum meum est: & uxores tuæ, & filii tui optimi, mei sunt.

4 Responditque rex Israel: Juxta verbum tuum, domine mi rex, tuus sum ego, & omnia mea.

5 Revertentesque nuntii, dixerunt: Hæc dicit Benadad, qui misit nos ad te: Argentum tuum, & aurum tuum, & uxores tuas, & filios tuos dabis mihi.

6 Cras igitur hac eadem hora mittam servos meos ad te, & scrutabuntur domum tuam, & domum servorum tuorum: & omne quod eis placuerit, ponent in manibus suis, & auferent.

7 Vocavit autem rex Israel omnes seniores B
terræ, & ait: Animadvertite, & videte, quoniam insidietur nobis. misit enim ad me pro uxoribus meis, & filiis, & pro argento & auro: & non abnui.

8 Dixeruntque omnes majores natu, & universus populus, ad eum: Non audias, neque acquiescas illi.

9 Respondit itaque nuntiis Benadad: Dicite domino meo regi: Omnia propter quæ misisti ad me servum tuum in initio, faciam: hanc autem rem facere non possum.

10 Reversique nuntii retulerunt ei. Qui remisit, & ait: Hæc faciant mihi dii, & hæc addant, si suffecerit pulvis Samariæ pugillis omnis populi qui sequitur me.

11 Et respondens rex Israel, ait: Dicite ei: Ne glorietur accinctus æque ut discinctus:

12 Factum est autem, cum audisset Benadad verbum istud, bibebat ipse & reges in umbraculis, & ait servis suis: Circumdate civitatem. Et circumdederunt eam.

13 Et ecce propheta unus accedens ad Achab regem Israel, ait ei: Hæc dicit Dominus: Certe vidisti omnem multitudinem hanc nimiam? ecce, ego tradam eam in manu tua hodie: ut scias, quia ego sum Dominus.

14 Et ait Achab: Per quem? Dixitque ei: C
Hæc dicit Dominus: Per pedissequos principum provinciarum. Et ait: Quis incipiet præliari? Et ille dixit: Tu.

15 Recensuit ergo pueros principum provinciarum, & reperit numerum ducentorum triginta duorum: & recensuit post eos populum, omnes filios Israel, septem millia:

16 Et egressi sunt meridie. Benadad autem bibebat temulentus in umbraculo suo, & reges triginta duo cum eo, qui ad auxilium ejus venerant.

17 Egressi sunt autem pueri principum provinciarum in prima fronte. Misit itaque Benadad. Qui nuntiaverunt ei, dicentes: Viri egressi sunt de Samaria.

18 Et ille ait: Sive pro pace veniunt, apprehendite eos vivos: sive ut prælientur, vivos eos capite.

D 19 Egressi sunt ergo pueri principum provinciarum, ac reliquus exercitus sequebatur:

20 Et percussit unusquisque virum, qui contra se veniebat: fugeruntque Syri, & persecutus est eos Israel. Fugit quoque Benadad rex Syriæ in equo cum equitibus suis.

21 Necnon egressus rex Israel percussit equos & currus, & percussit Syriam plaga magna.

22 (Accedens autem propheta ad regem Israel, dixit ei: Vade, & confortare, & scito, & vide quid facias: sequenti enim anno rex Syriæ ascendet contra te.)

23 Servi vero regis Syriæ dixerunt ei: Dii montium sunt dii eorum, ideo superaverunt nos: sed melius est ut pugnemus contra eos in campestribus, & obtinebimus eos.

24 Tu ergo verbum hoc fac: Amove reges singulos ab exercitu tuo, & pone principes pro eis:

25 Et instaura numerum militum qui ceciderunt de tuis, & equos secundum equos pristinos, & currus secundum currus quos ante habuisti: & pugnabimus contra eos in campestribus, & videbis quod obtinebimus eos. Credidit consilio eorum, & fecit ita.

E 26 Igitur postquam annus transierat, recensuit Benadad Syros, & ascendit in Aphec, ut pugnaret contra Israel.

27 Porrò filii Israel recensiti sunt, & acceptis cibariis profecti ex adverso, castraque metati sunt contra eos, quasi duo parvi greges caprarum: Syri autem repleverunt terram.

28 (Et accedens unus vir Dei, dixit ad regem Israel: Hæc dicit Dominus: Quia dixerunt Syri: Deus montium est Dominus, & non est Deus vallium: dabo omnem multitudinem hanc grandem in manu tua, & scietis quia ego sum Dominus.)

29 Dirigebantque septem diebus ex adverso hi atque illi acies, septima autem die commissum est bellum: percusseruntque filii Israel de Syris centum millia peditum in die una.

F 30 Fugerunt autem qui remanserant in Aphec, in civitatem: & cecidit murus super viginti septem millia hominum, qui remanserant. Porrò Benadad fugiens ingressus est civitatem, in cubiculum quod erat intra cubiculum.

31 Dixeruntque ei servi sui: Ecce, audivimus quod reges domus Israel clementes sint: ponamus itaque saccos in lumbis nostris, & funiculos in capitibus nostris, & egrediamur ad regem Israel: forsitan salvabit animas nostras.

32 Accinxerunt saccis lumbos suos, & posuerunt funiculos in capitibus suis, veneruntque ad regem Israel, & dixerunt ei: Servus tuus Benadad dicit: Vivat, oro te, anima mea. Et ille ait: Si adhuc vivit, frater meus est.

33 Quod acceperunt viri pro omine; & festinantes rapuerunt verbum ex ore ejus, atque dixerunt: Frater tuus Benadad. Et dixit eis: Ite, & adducite eum ad me. Egressus est ergo ad eum Benadad, & levavit eum in currum suum.

34 Qui dixit ei: Civitates, quas tulit pater meus a patre tuo, reddam, & plateas fac tibi in Damasco, sicut fecit pater meus in Samaria, & ego fœderatus recedam a te. Pepigit ergo fœdus, & dimisit eum.

35 Tunc vir quidam de filiis prophetarum dixit ad socium suum in sermone Domini: Percute me. At ille noluit percutere.

36 Cui ait: Quia noluisti audire vocem Domini, ecce recedes à me, & percutiet te leo. Cumque paululum recessisset ab eo, invenit eum leo, atque percussit.

37 Sed & alterum inveniens virum, dixit ad eum: Percute me. Qui percussit eum, & vulneravit. G

38 Abiit ergo propheta, & occurrit regi in via, & mutavit aspersione pulveris os & oculos suos.

39 Cumq; rex transisset, clamavit ad regem, & ait: Servus tuus egressus est ad præliandum cominus: cumq; fugisset vir unus, adduxit eum quidam ad me, & ait: Custodi virum istum: qui si lapsus fuerit, erit anima tua pro anima ejus, aut talentum argenti appendes.

40 Dum autem ego turbatus huc illucque me verterem, subito non comparuit. Et ait rex Israel ad eum: Hoc est judicium tuum, quod ipse decrevisti.

41 At ille statim abstersit pulverem de facie sua, & cognovit eum rex Israel, quod esset de prophetis.

42 Qui ait ad eum: Hæc dicit Dominus: *Quia dimisisti virum dignum morte de manu tua, erit anima tua pro anima ejus, & populus tuus pro populo ejus.

*Infra 22. f. 35

43 Reversus est igitur rex Israel in domum suam, audire contemnens, & furibundus venit in Samariam.

CAPUT XXI.

Naboth ob negatam regi Achab vineam à falsis testibus jussu Jezabel accusatus lapidatur: quo facto, ipsi Achab ad occupandam vineam properanti Elias plurima comminatur mala, quæ tamen Achab se humiliando evadit.

1 POst verba autem hæc, tempore illo vinea erat Naboth Jezrahelitæ, qui erat in Jezrahel, juxta palatium Achab regis Samariæ. A

2 Locutus est ergo Achab ad Naboth, dicens: Da mihi vineam tuam, ut faciam mihi hortum olerum, quia vicina est, & prope domum meam, daboque tibi pro ea vineam meliorem: aut si commodius tibi putas, argenti pretium, quanto digna est.

3 Cui respondit Naboth: Propitius sit mihi Dñs, ne dem hereditatem patrum meorũ tibi.

4 Venit ergo Achab in domum suam indignans, & frendens super verbo, quod locutus fuerat ad eum Naboth Jezrahelites, dicens: B

Non dabo tibi hereditatem patrum meo-
rum. Et projiciens se in lectulum suum, aver-
tit faciem suam ad parietem, & non comedit
panem.
5 Ingressa est autem ad eum Jezabel uxor
sua, dixitque ei: Quid est hoc, unde anima
tua contristata est? & quare non comedis
panem?
6 Qui respondit ei: Locutus sum Naboth Jez-
rahelitæ, & dixi ei: Da mihi vineam tuam, ac-
cepta pecunia: aut, si tibi placet, dabo tibi vi-
neam meliorem pro ea. Et ille ait: Non dabo
tibi vineam meam.
7 Dixit ergo ad eum Jezabel uxor ejus:
Grandis auctoritatis es, & bene regis regnum
Israel. Surge, & comede panem, & æquo ani-
mo esto, ego dabo tibi vineam Naboth Jez-
rahelitæ.
C 8 Scripsit itaque literas ex nomine Achab, &
signavit eas annulo ejus, & misit ad majores
natu & optimates, qui erant in civitate ejus, &
habitabant cum Naboth.
9 Litterarum autem hæc erat sententia: Præ-
dicate jejunium, & sedere facite Naboth inter
primos populi.
10 Et submittite duos viros filios Belial con-
tra eum, & falsum testimonium dicant: Benedi-
xit Deum & regem: & educite eum & lapida-
te, sicque moriatur.
11 Fecerunt ergo cives ejus majores natu &
optimates, qui habitabant cum eo in urbe, si-
cut præceperat eis Jezabel, & sicut scriptum
erat in litteris quas miserat ad eos:
12 Prædicaverunt jejunium, & sedere fece-
D runt Naboth inter primos populi.
13 Et adductis duobus viris filiis diaboli, fe-
cerunt eos sedere contra eum: at illi, scili-
cet ut viri diabolici, dixerunt contra eum te-
stimonium coram multitudine: Benedixit
Naboth Deum & regem: quam ob rem edu-
xerunt eum extra civitatem, & lapidibus in-
terfecerunt.
14 Miseruntque ad Jezabel, dicentes: Lapi-
datus est Naboth, & mortuus est.
15 Factum est autem, cum audisset Jezabel
lapidatum Naboth, & mortuum, locuta est ad
Achab: Surge, & posside vineam Naboth Jez-
rahelitæ, qui noluit tibi acquiescere, & dare
eam accepta pecunia: non enim vivit Naboth,
sed mortuus est.
16 Quod cum audisset Achab, mortuum vi-
delicet Naboth, surrexit, & descendebat in vi-
neam Naboth Jezrahelitæ, ut possideret eam.
17 Factus est igitur sermo Domini ad Eliam
Thesbiten, dicens:
18 Surge, & descende in occursum Achab re- E
gis Israel, qui est in Samaria: ecce ad vineam
Naboth descendit, ut possideat eam:
19 Et loqueris ad eum, dicens: Hæc dicit Do-
minus. Occidisti, insuper & possedisti. Et post
hæc addes: Hæc dicit Dominus: *In loco hoc, *Infra
in quo linxerunt canes sanguinem Naboth, 22.f.38
lambent quoque sanguinem tuum.
20 Et ait Achab ad Eliam: Num invenisti me
inimicum tibi? Qui dixit: Inveni, eo quod ve-
numdatus sis, ut faceres malum in conspectu
Domini.
21 * Ecce ego inducam super te malum, & *4.Reg
demetam posteriora tua, & interficiam de 9.b.8.
Achab mingentem ad parietem, & clausum, &
ultimum in Israel.
22 Et dabo domum tuam sicut * domum Je- F
roboam filii Nabat, & sicut domum* Baasa fi- *Supra
lii Ahia: quia egisti, ut me ad iracundiam pro- 15.f.29
vocares, & peccare fecisti Israel. *Supra
23 * Sed & de Jezabel locutus est Dominus, 16.a.3
dicens: Canes comedent Jezabel in agro *4.Reg
Jezrahel. 9.g.36
24 Si mortuus fuerit Achab in civitate co-
medent eum canes: si autem mortuus fuerit in
agro, comedent eum volucres cœli.
25 Igitur non fuit alter talis sicut Achab, qui
venumdatus est ut faceret malum in conspectu
Domini: concitavit enim eum Jezabel uxor
sua.
26 Et abominabilis factus est, in tantum ut se- G
que-

quereretur idola, quæ fecerant Amorrhæi, quos consumpsit Dominus a facie filiorum Israel.

27 Itaq; cum audisset Achab sermones istos, scidit vestimenta sua, & operuit cilicio carnem suam, jejunavitque & dormivit in sacco, & ambulavit demisso capite.

28 Et factus est sermo Domini ad Eliam Thesbiten, dicens:

29 Nonne vidisti humiliatum Achab coram
Reg me? quia igitur humiliatus est mei causa, non
.20. inducam malum in diebus ejus, sed in diebus filii sui inferam malum domui ejus.

CAPUT XXII.

Achab & Josaphat reges, pseudoprophetarum vaticinio decepti, ad pugnam procedunt adversus Syros pro Ramoth Galaad ac vincuntur, occiso Achab, qui Michæam vere prophetantem carcere incluserat: impio Achab succedit filius impius Ochozias, pio autem Josaphat succedit impius filius Joram.

A 1 Transierunt igitur tres anni absque bello
.Par. inter Syriam & Israel.
2.1. 2 In anno autem tertio descendit Josaphat rex Juda ad regem Israel.

3 (Dixitque rex Israel ad servos suos: Ignoratis quod nostra sit Ramoth Galaad, & negligimus tollere eam de manu regis Syriæ?)

4 Et ait ad Josaphat: Veniesne mecum ad præliandum in Ramoth Galaad?

5 Dixitque Josaphat ad regem Israel: Sicut ego sum ita & tu: populus meus, & populus tuus, unum sunt: & equites mei, equites tui. Dixitque Josaphat ad regem Israel: Quære, oro te, hodie sermonem Domini.

6 Congregavit ergo rex Israel prophetas, quadringentos circiter viros, & ait ad eos: Ire debeo in Ramoth Galaad ad bellandum, an quiescere? Qui responderunt: Ascende, & dabit eam Dominus in manu regis.

7 Dixit autem Josaphat: Non est hic propheta Domini quispiam, ut interrogemus per eum?

B 8 Et ait rex Israel ad Josaphat: Remansit vir unus, per quem possumus interrogare Dominum: sed ego odi eum, quia non prophetat mihi bonum, sed malum, Michæas filius Jemla. Cui Josaphat ait: Ne loquaris ita rex.

9 Vocavit ergo rex Israel eunuchum quemdam, & dixit ei: Festina adducere Michæam filium Jemla.

10 Rex autem Israel, & Josaphat rex Juda, sedebant unusquisque in solio suo, vestiti cultu regio, in area juxta ostium portæ Samariæ, & universi prophetæ prophetabant in conspectu eorum.

11 Fecit quoque sibi Sedecias filius Chanaana cornua ferrea, & ait: Hæc dicit Dominus: His ventilabis Syriam, donec deleas eam.

12 Omnesque prophetæ similiter prophetabant, dicentes: Ascende in Ramoth Galaad, & vade prospere, & tradet Dominus in manus regis.

13 Nuntius vero, qui ierat ut vocaret Michæam, locutus est ad eum, dicens: Ecce sermones prophetarum ore uno regi bona prædicant: sit ergo sermo tuus similis eorum, & loquere bona.

14 Cui Michæas ait: Vivit Dominus, quia quodcumq; dixerit mihi Dominus, hoc loquar.

15 Venit itaque ad regem, & ait illi rex: Michæa, ire debemus in Ramoth Galaad ad præliandum, an cessare? Cui ille respondit: Ascende, & vade prospere, & tradet eam Dominus in manus regis.

16 Dixit autem rex ad eum: Iterum atque iterum adjuro te, ut non loquaris mihi nisi quod verum est, in nomine Domini.

17 Et ille ait: Vidi cunctum Israel dispersum in montibus, quasi oves non habentes pastorem: & ait Dominus: Non habent isti dominum: revertatur unusquisque in domum suam in pace.

18 (Dixit ergo rex Israel ad Josaphat: Numquid non dixi tibi, quia non prophetat mihi bonum, sed semper malum?)

19 Ille vero addens, ait: Propterea audi sermonem Domini: Vidi Dominum sedentem super solium suum, & omnem exercitum cœli, assistentem ei a dextris & a sinistris:

20 Et ait Dominus: Quis decipiet Achab regem Israel, ut ascendat, & cadat in Ramoth Galaad? Et dixit unus verba hujuscemodi, & alius aliter.

21 Egressus est autem spiritus & stetit coram Domino, & ait: Ego decipiam illum. Cui locutus est Dominus: In quo?

22 Et ille ait: Egrediar, & ero spiritus mendax in ore omnium prophetarum ejus. Et dixit Dominus: Decipies, & prævalebis: egredere, & fac ita. D

23 Nunc igitur ecce dedit Dominus spiritum mendacii in ore omnium prophetarum tuorum, qui hic sunt, & Dominus locutus est contra te malum.

24 Accessit autem Sedecias filius Chanaana, & percussit Michæam in maxillam, & dixit: Me ne ergo dimisit Spiritus Domini, & locutus est tibi?

25 Et ait Michæas: Visurus es in die illa, quando ingredieris cubiculum, intra cubiculum ut abscondaris.

26 Et ait rex Israel: Tollite Michæam, & maneat apud Amon principem civitatis, & apud Joas filium Amelech,

27 Et dicite eis: Hæc dicit rex: Mittite virum istum in carcerem, & sustentate eum pane tribulationis, & aqua angustiæ, donec revertar in pace.

28 Dixitque Michæas: Si reversus fueris in pace, non est locutus in me Dominus. Et ait: Audite populi omnes.

29 Ascendit itaque rex Israel, & Josaphat rex Juda, in Ramoth Galaad.

30 Dixit itaque rex Israel ad Josaphat: Sume arma, & ingredere prælium, & induere vestibus tuis: porrò rex Israel mutavit habitum suum, & ingressus est bellum.

31 Rex autem Syriæ præceperat principibus curruum triginta duobus, dicens: Non pugnabitis contra minorem & majorem quempiam, nisi contra regem Israel solum. E

32 Cum ergo vidissent principes curruum Josaphat, suspicati sunt quod ipse esset rex Israel, & impetu facto pugnabant contra eum: & exclamavit Josaphat.

33 Intellexeruntque principes curruum quod non esset rex Israel, & cessaverunt ab eo.

34 Vir autem quidam tetendit arcum, in in-

certum sagittam dirigens, & casu percussit regem Israel inter pulmonem & stomachum. At ille dixit aurigæ suo: Verte manum tuam, & ejice me de exercitu, quia graviter vulneratus sum.

35 Commissum est ergo prælium in die illa, & rex Israel stabat in curru suo contra Syros, & mortuus est vespere: fluebat autem sanguis plagæ in sinum currus,

36 Et præco insonuit in universo exercitu antequam sol occumberet, dicens: Unusquisque revertatur in civitatem, & in terram suam.

F 37 Mortuus est autem rex: & perlatus est in Samariam: sepelieruntque regem in Samaria,

*Supr. 21. c. 19 38 Et * laverunt currum ejus in piscina Samariæ, & linxerunt canes sanguinem ejus, & habenas laverunt, juxta verbum Domini quod locutus fuerat.

39 Reliqua autem sermonum Achab, & universa quæ fecit, & domus eburnea quam ædificavit, cunctarumque urbium quas extruxit, nonne hæc scripta sunt in Libro sermonum dierum regum Israel?

40 Dormivit ergo Achab cum patribus suis, & regnavit Ochozias filius ejus pro eo.

41 Josaphat vero filius Asa regnare cœperat super Judam anno quarto Achab regis Israel.

42 Triginta quinque annorum erat cum regnare cœpisset, & viginti quinque annis regnavit in Jerusalem: nomen matris ejus Azuba filia Salai.

43 Et ambulavit in omni via Asa patris sui, & non declinavit ex ea: fecitque quod rectum erat in conspectu Domini.

44 Verumtamen excelsa non abstulit: adhuc enim populus sacrificabat, & adolebat incensum in excelsis.

45 Pacemque habuit Josaphat cum rege Israel. G

46 Reliqua autem verborum Josaphat, & opera ejus, quæ gessit, & prælia, nonne hæc scripta sunt in Libro verborum dierum regum Juda?

47 Sed & reliquias effeminatorum, qui remanserant in diebus Asa patris ejus, abstulit de terra.

48 Nec erat tunc rex constitutus in Edom.

49 Rex vero Josaphat fecerat classes in mari, quæ navigarent in Ophir propter aurum: & ire non potuerunt, quia confractæ sunt in Asiongaber.

50 Tunc ait Ochozias filius Achab ad Josaphat: Vadant servi mei cum servis tuis in navibus. Et noluit Josaphat.

51 Dormivitque Josaphat cum patribus suis, & sepultus est cum eis in civitate David patris sui: regnavitque Joram filius ejus pro eo.

52 Ochozias autem filius Achab regnare cœperat super Israel in Samaria, anno septimodecimo Josaphat regis Juda; regnavitque super Israel duobus annis.

53 Et fecit malum in conspectu Domini, & ambulavit in via patris sui & matris suæ, & in via Jeroboam filii Nabat, qui peccare fecit Israel.

54 Servivit quoque Baal, & adoravit eum, & irritavit Dominum Deum Israel, juxta omnia, quæ fecerat pater ejus.

LIBER

LIBER REGUM QUARTUS, SECUNDUM HEBRÆOS MALACHIM SECUNDUS.

CAPUT I.

Ochozias rex Israel super ægritudine sua Beelzebub consulere volens ab Elia increpatur, ac moriturus prædicitur : duos quinquagenarios principes ad Eliam missos ignis cœlestis devorat cum ipsorũ militibus, tertio principe sua modestia servato, cum quo Elias ad Ochoziam descẽdit: cui mortuo succedit frater Jorã.

A 1 PRævaricatus est autem
Moab in Israel, postquam
mortuus est Achab.
2 Ceciditque Ochozias, per
cancellos cœnaculi sui,
quod habebat in Samaria,
& ægrotavit : misitque
nuntios, dicens ad eos :
Ite, consulite Beelzebub deum Accaron, utrum
vivere queam de infirmitate mea hac.
3 Angelus autẽ Domini locutus est ad Eliam
Thesbiten, dicens : Surge, & ascende in occursum nuntiorum regis Samariæ, & dices ad eos:
Numquid non est Deus in Israel, ut eatis ad
consulendum Beelzebub deum Accaron?
4 Quam ob rem hæc dicit Dominus : De lectulo, super quem ascendisti, non descendes,
sed morte morieris. Et abiit Elias.
5 Reversique sunt nuntii ad Ochoziam. Qui
B dixit eis : Quare reversi estis?
6 At illi responderunt ei : Vir occurrit nobis,
& dixit ad nos : Ite, & revertimini ad regem,
qui misit vos, & dicetis ei : Hæc dicit Dominus : Numquid, quia non erat Deus in Israel,
mittis ut consulatur Beelzebub deus Accaron?
Idcirco de lectulo, super quem ascendisti, non
descendes, sed morte morieris.
7 Qui dixit eis: Cujus figuræ & habitus est vir
ille, qui occurrit vobis, & locutus est verba hæc?
8 At illi dixerunt: Vir pilosus, & zona pellicea
accinctus renibus. Qui ait : Elias Thesbites est.
9 Misitque ad eum quinquagenarium principem, & quinquaginta qui erant sub eo. Qui
ascendit ad eum: sedentique in vertice mõtis,
ait : Homo Dei, rex præcepit ut descendas.
10 Respondensque Elias, dixit quinquagena- C
rio : Si homo Dei sum, descendat ignis de cœlo, & devoret te, & quinquaginta tuos. Descendit itaque ignis de cœlo, & devoravit eum, &
quinquaginta qui erant cum eo.
11 Rursumque misit ad eum principem quinquagenarium alterum, & quinquaginta cum
eo. Qui locutus est illi : Homo Dei, hæc dicit
rex : Festina, descende.
12 Respondens Elias ait : Si homo Dei ego
sum, descendat ignis de cœlo, & devoret te, &
quinquaginta tuos. Descendit ergo ignis de cœlo, & devoravit illum, & quinquaginta ejus.
13 Iterum misit principem quinquagenarium
tertium, & quinquaginta qui erant cum eo. Qui
cum venisset, curvavit genua contra Eliam, &
precatus est eum, & ait : Homo Dei, noli despicere animam meam, & animas servorum
tuorum qui mecum sunt.
14 Ecce descendit ignis de cœlo, & devoravit duos principes quinquagenarios primos, &
quinquagenos qui cum eis erant : sed nunc ob- D
secro ut miserearis animæ meæ.

15 Locutus est autem Angelus Domini ad Eliam, dicens: Descende cum eo, ne timeas. Surrexit igitur, & descendit cum eo ad regem,

16 Et locutus est ei: Hæc dicit Dominus: Quia misisti nuntios ad consulendum Beelzebub deum Accaron, quasi non esset Deus in Israel, à quo posses interrogare sermonem, ideo de lectulo, super quem ascendisti, non descendes, sed morte morieris.

17 Mortuus est ergo juxta sermonem Domini, quem locutus est Elias, & regnavit Joram frater ejus pro eo, anno secundo Joram filii Josaphat regis Judæ: non enim habebat filiū.

18 Reliqua autem verborum Ochoziæ, quæ operatus est, nonne hæc scripta sunt in Libro sermonum dierum regum Israel?

CAPUT II.

Eliseus individuus Eliæ comes, Jordanem aqua Eliæ pallio divisa, cum illo transit; Elia autem in cælum igneo curru rapto, duplicem ejus spiritum accipit, ac pallio Eliæ rursum Jordanis aquas dividit, ac per siccum transit. Elias quæsitus non invenitur: aquæ Jericho ac terræ sterilitas immisso per Eliseum sale sanantur, pueri 42. Eliseum irridentes ab ursis lacerantur.

A 1 Factum est autem cum levare vellet Dominus Eliam per turbinem in cœlum, ibant Elias & Eliseus de Galgalis.

2 Dixitque Elias ad Eliseum: Sede hic, quia Dominus misit me usque in Bethel. Cui ait Eliseus: Vivit Dominus, & vivit anima tua, quia non derelinquam te. Cumque descendissent Bethel,

3 Egressi sunt filii prophetarum, qui erant in Bethel, ad Eliseum, & dixerunt ei: Numquid nosti, quia hodie Dominus tollet dominum tuum a te? Qui respondit: Et ego novi: silete.

4 Dixit autem Elias ad Eliseum: Sede hic, quia Dominus misit me in Jericho. Et ille ait: Vivit Dominus, & vivit anima tua, quia non derelinquam te. Cumque venissent Jericho,

5 Accesserunt filii prophetarum, qui erant in Jericho, ad Eliseum, & dixerunt ei: Numquid nosti quia Dominus hodie tollet dominum tuum a te? Et ait: Et ego novi: silete.

B 6 Dixit autem ei Elias: Sede hic, quia Dominus misit me usque ad Jordanem. Qui ait: Vivit Dominus, & vivit anima tua, quia non derelinquam te. Ierunt igitur ambo pariter,

7 Et quinquaginta viri de filiis prophetarum secuti sunt eos, qui & steterunt econtra, longe: illi autem ambo stabant super Jordanem.

8 Tulitque Elias pallium suum, & involvit illud, & percussit aquas, quæ divisæ sunt in utrāque partem, & transierunt ambo per siccum.

9 Cumque transissent, Elias dixit ad Eliseum: Postula quod vis ut faciam tibi, antequam tollar a te. Dixitque Eliseus: Obsecro ut fiat in me duplex spiritus tuus.

10 Qui respondit: Rem difficilem postulasti; attamen si videris me, quando tollar a te, erit tibi, quod petisti: si autem non videris, nō erit.

11 Cumque pergerent, & incedentes sermocinarentur, ecce currus igneus, & equi ignei diviserunt utrumque: & * ascendit Elias per turbinem in cœlum,

*1. Mach. 2. g. 58.

C 12 Eliseus autem videbat, & clamabat: Pater mi, pater mi, currus Israel, & auriga ejus. Et non vidit eum amplius: apprehenditque vestimenta sua, & scidit illa in duas partes. Eccl. 48. b. 11.

13 Et levavit pallium Eliæ, quod ceciderat ei: reversusque stetit super ripam Jordanis,

14 Et pallio Eliæ, quod ceciderat ei, percussit aquas, & non sunt divisæ. & dixit: Ubi est Deus Eliæ etiam nunc? Percussitque aquas, & divisæ sunt huc atque illuc, & transiit Eliseus.

15 Videntes autē filii prophetarum qui erant in Jericho econtra, dixerunt: Requievit spiritus Eliæ super Eliseum. Et venientes in occursum ejus, adoraverunt eum proni in terram,

16 Dixeruntque illi: Ecce, cum servis tuis sunt quinquaginta viri fortes, qui possint ire, & quærere dominum tuum, ne forte tulerit eum spiritus Dñi & projecerit eum in unum montium, aut in unam vallium. Qui ait: Nolite mittere.

17 Coegeruntque eum, donec acquiesceret & diceret: Mittite. Et miserunt quinquaginta viros: qui cum quæsissent tribus diebus: non invenerunt.

D 18 Et reversi sunt ad eum: at ille habitabat in Jericho, & dixit eis: Numquid non dixi vobis: Nolite mittere?

19 Dixerunt quoque viri civitatis ad Eliseum: Ecce habitatio civitatis hujus optima est, sicut tu ipse domine perspicis: sed aquæ pessimæ sunt, & terra sterilis.

20 At ille ait: Afferte mihi vas novum, & mittite in illud sal. Quod cum attulissent,

21 Egressus ad fontem aquarum, misit in illū sal, & ait: Hæc dicit Dñs: Sanavi aquas has, & non erit ultra in eis mors, neque sterilitas.

22 Sanatæ sunt ergo aquæ usque in diem hanc, juxta verbum Elisei, quod locutus est.

23 Ascendit autem inde in Bethel: cumque ascenderet per viam, pueri parvi egressi sunt de civitate, & illudebant ei, dicentes: Ascende calve, ascende calve.

24 Qui cum respexisset, vidit eos, & maledixit eis in nomine Domini: egressique sunt duo ursi de saltu, & laceraverunt ex eis quadraginta duos pueros.

25 Abiit autem inde in montem Carmeli, & inde reversus est in Samariam.

CAPUT III.

Ob prævaricatum à rege Moab fœdus quod cum rege Israel habebat, ascendunt adversus illum rex Israel, rex Juda, & rex Edom; quibus siti pene enectis Dominus per Eliseum aquam sine pluvia promittit, & victoriam de rege Moab, qui suo primogenito immolato urbis excidium arcet.

A 1 Joram vero filius Achab regnavit super Israel in Samaria anno decimo octavo Josaphat regis Judę. Regnavitq; duodecim annis.

2 Et fecit malum coram Domino, sed non sicut pater suus & mater: tulit enim statuas Baal, quas fecerat pater ejus.

3 Verumtamen in peccatis Jeroboam filii Nabat, qui peccare fecit Israel, adhæsit, nec recessit ab eis.

4 Porrò Mesa rex Moab, nutriebat pecora multa, & solvebat regi Israel centum millia agnorum, & centum millia arietum, cum velleribus suis.

5 Cumque mortuus fuisset Achab, prævaricatus est fœdus, quod habebat cum rege Israel.

6 Egressus est igitur rex Joram in die illa de Sama-

Samaria, & recensuit universum Israel.

7 Misitque ad Josaphat regem Juda, dicens: Rex Moab recessit a me, veni mecum contra eum ad prælium. Qui respondit: Ascendam: qui meus est, tuus est: populus meus, populus tuus; & equi mei, equi tui.

8 Dixitque: Per quam viam ascendemus? At ille respondit: Per desertum Idumææ.

B 9 Perrexerunt igitur, rex Israel, & rex Juda, & rex Edom, & circuierunt per viam septem dierum, nec erat aqua exercitui, & jumentis quæ sequebantur eos.

10 Dixitque rex Israel: Heu heu heu, congregavit nos Dominus tres reges, ut traderet in manus Moab.

11 Et ait Josaphat: Estne hic propheta Domini, ut deprecemur Dñm per eũ? Et respondit unus de servis regis Israel: Est hic Eliseus filius Saphat, qui fundebat aquã super manus Eliæ.

12 Et ait Josaphat: Est apud eum sermo Domini: Descenditque ad eum rex Israel, & Josaphat rex Juda, & rex Edom.

13 Dixit autem Eliseus ad regem Israel: Quid mihi & tibi est? vade ad prophetas patris tui, & matris tuæ. Et ait illi rex Israel: Quare congregavit Dominus tres reges hos, ut traderet eos in manus Moab?

14 Dixitque ad eum Eliseus: Vivit Dñs exercituum, in cujus conspectu sto, quod si non vultum Josaphat regis Judæ erubescerem, non attendissem quidem te, nec respexissem.

C 15 Nunc autem adducite mihi psaltem. Cumque caneret psaltes, facta est super eum manus Domini, & ait:

16 Hæc dicit Dominus: Facite alveum torrentis hujus fossas & fossas.

17 Hæc enim dicit Dominus: Non videbitis ventum, neque pluviam: & alveus iste replebitur aquis, & bibetis vos, & familiæ vestræ, & jumenta vestra.

18 Parumque est hoc in conspectu Domini: insuper tradet etiam Moab in manus vestras.

19 Et percutietis omnem civitatem munitam, & omnem urbem electam, & universum lignum fructiferum succidetis, cunctosque fontes aquarum obturabitis, & omnem agrum egregium operietis lapidibus.

20 Factum est igitur mane quando sacrificium offerri solet, & ecce, aquæ veniebant per viam Edom, & repleta est terra aquis.

21 Universi autem Moabitæ, audientes quod ascendissent reges ut pugnarent adversum eos, convocaverunt omnes qui accincti erant balteo desuper, & steterunt in terminis.

22 Primoque mane surgentes, & orto jam sole ex adverso aquarum, viderunt Moabitæ econtra aquas rubras quasi sanguinem.

D 23 Dixeruntque: Sanguis gladii est: pugnaverunt reges contra se, & cæsi sunt mutuo: nunc perge ad prædam Moab.

24 Perrexeruntque in castra Israel: porro consurgens Israel, percussit Moab: at illi fugerunt coram eis. Venerunt igitur qui vicerant, & percusserunt Moab,

25 Et civitates destruxerunt: & omnem agrũ optimũ, mittentes singuli lapides, repleverũt: & universos fontes aquarũ obturaverũt: & omnia ligna fructifera succiderunt, ita ut muri tantum fictiles remanerent: & circumdata est civitas a fundibulariis, & magna ex parte percussa.

26 Quod cum vidisset rex Moab, prævaluisse scilicet hostes, tulit secum septingentos viros educentes gladium, ut irrumperent ad regem Edom: & non potuerunt.

27 Arripiensque filium suum primogenitum, qui regnaturus erat pro eo, obtulit holocaustum super murum: & facta est indignatio magna in Israel, statimque recesserunt ab eo, & reversi sunt in terram suam.

CAPUT IV.

Eliseus viduæ debitis oppressæ oleum impetrat quo solvat creditoribus; Sunamitidi hospitæ suæ filium: quem postea mortuum suscitat; farina quoque pulmento infusa, ipsius aufert amaritudinem, & paucis panibus multos satiat.

1 Mulier autem quædam de uxoribus prophetarum clamabat ad Eliseum, dicens: Servus tuus vir meus mortuus est, & tu nosti quia servus tuus fuit timens Dominum: & ecce creditor venit ut tollat duos filios meos ad serviendum sibi. A

2 Cui dixit Eliseus: Quid vis ut faciam tibi? Dic mihi, quid habes in domo tua? At illa respondit: Non habeo ancilla tua quidquam in domo mea, nisi parum olei, quo ungar.

3 Cui ait: Vade, pete mutuo ab omnibus vicinis tuis vasa vacua non pauca.

4 Et ingredere, & claude ostium tuum, cum intrinsecus fueris tu, & filii tui: & mitte inde in omnia vasa hæc: & cum plena fuerint, tolles.

5 Ivit itaque mulier, & clausit ostium super se, & super filios suos: illi offerebant vasa, & illa infundebat.

6 Cumque plena fuissent vasa, dixit ad filium suum: Affer mihi adhuc vas. Et ille respondit: Non habeo. Stetitque oleum.

7 Venit autẽ illa, & indicavit homini Dei. Et ille, Vade, inquit, vende oleum, & redde creditori tuo: tu autem, & filii tui vivite de reliquo. B

8 Facta est autem quædam dies, & transibat Eliseus per Sunam: erat autem ibi mulier magna, quæ tenuit eum ut comederet panem: cumque frequenter inde transiret, divertebat ad eam ut comederet panem.

9 Quæ dixit ad virum suum: Animadverto quod vir Dei sanctus est iste, qui transit per nos frequenter.

10 Faciamus ergo ei cœnaculum parvum, & ponamus ei in eo lectulum, & mensam, & sellam, & candelabrum, ut cum venerit ad nos, maneat ibi.

11 Facta est ergo dies quædam, & veniens divertit in cœnaculum, & requievit ibi,

12 Dixitque ad Giezi puerum suum: Voca Sunamitidem istam. Qui cum vocasset eam, & illa stetisset coram eo,

13 Dixit ad puerum suum: Loquere ad eam: Ecce, sedule in omnibus ministrasti nobis, quid vis ut faciam tibi? numquid habes negotium, & vis ut loquar regi, sive principi militiæ? Quæ respondit: In medio populi mei habito. C

14 Et ait: Quid ergo vult ut faciam ei? Dixitque Giezi: Ne quæras: filium enim non habet, & vir ejus senex est.

15 Præcepit itaque ut vocaret eam: quæ cum vocata fuisset, & stetisset ante ostium,

16 Dixit ad eam: In tẽpore isto, & in hac ea-

dem hora, si vita comes fuerit, habebis in ute-
ro filium. At illa respondit: Noli quæso domi-
ne mi, vir Dei, noli mentiri ancillæ tuæ.
17 Et concepit mulier, & peperit filium in tẽ-
pore, & in hora eadem, qua dixerat Eliseus.
18 Crevit autẽ puer. Et cum esset quædã dies,
& egressus isset ad patrem suum, ad messores,
19 Ait patri suo: Caput meum doleo, caput
meum doleo. At ille dixit puero: Tolle, &
duc eum ad matrem suam.
D 20 Qui cum tulisset, & duxisset eum ad ma-
trem suam, posuit eum illa super genua sua us-
que ad meridiem, & mortuus est.
21 Ascendit autẽ, & collocavit eũ super lectu-
lum hominis Dei, & clausit ostium: & egressa,
22 Vocavit virum suum, & ait: Mitte mecum,
obsecro, unum de pueris, & asinam, ut excur-
ram usque ad hominem Dei, & revertar.
23 Qui ait illi: Quam ob causam vadis ad
eum? hodie non sunt Calendæ, neque Sabba-
tum. Quæ respondit: Vadam,
24 Stravitque asinam, & præcepit puero: Mi-
na, & propera, ne mihi moram facias in eun-
do: & hoc age quod præcipio tibi.
25 Profecta est igitur, & venit ad virum Dei
in montem Carmeli: cumque vidisset eam vir
Dei econtra, ait ad Giezi puerum suum: Ecce
Sunamitis illa.
26 Vade ergo in occursum ejus, & dic ei: Re-
ctene agitur circa te, & circa virum tuum, &
circa filium tuum? Quæ respondit: Recte.
27 Cumque venisset ad virum Dei in montẽ,
E apprehendit pedes ejus: & accessit Giezi ut
amoveret eam. Et ait homo Dei: Dimitte il-
lam: anima enim ejus in amaritudine est, &
Dominus celavit à me, & non indicavit mihi.
28 Quæ dixit illi: Numquid petivi filium a
domino meo? numquid non dixi tibi: Ne
illudas me?
29 Et ille ait ad Giezi: Accinge lumbos tuos,
& tolle baculum meum in manu tua, & vade.
Si occurrerit tibi homo, non salutes eum: & si
salutaverit te quispiam, non respondeas illi: &
pones baculum meum super faciem pueri.
30 Porrò mater pueri ait: Vivit Dominus, &
vivit anima tua, non dimittam te. Surrexit
ergo, & secutus est eam.
31 Giezi autẽ præcesserat ante eos, & posue-
rat baculum super faciẽ pueri, & non erat vox,
neque sensus: reversusque est in occursum ejus,
& nuntiavit ei, dicens: Non surrexit puer.
32 Ingressus est ergo Eliseus domum, & ecce
puer mortuus jacebat in lectulo ejus.
33 Ingressusque clausit ostium super se, & su-
per puerum: & oravit ad Dominum.
F 34 Et ascendit, & incubuit super puerum:
posuitque os suum super os ejus, & oculos suos
super oculos ejus, & manus suas super manus
ejus: & incurvavit se super eum, & calefacta
est caro pueri.
35 At ille reversus, deambulavit in domo,
semel huc atque illuc: & ascendit, & incubuit
super eum: & oscitavit puer septies, aperuit-
que oculos.
36 At ille vocavit Giezi, & dixit ei: Voca
Sunamitidem hanc. Quæ vocata, ingressa est
ad eum. Qui ait: Tolle filium tuum.
37 Venit illa, & corruit ad pedes ejus, & ado-
ravit super terram; tulitque filium suum, &
egressa est;
38 Et Eliseus reversus est in Galgala. Erat au-
tem fames in terra, & filii prophetarum habi-
tabant coram eo: dixitque uni de pueris suis:
Pone ollam grandem, & coque pulmentum fi-
liis prophetarum.
39 Et egressus est unus in agrum ut colligeret G
herbas agrestes: invenitque quasi vitem silve-
strem, & collegit ex ea colocynthidas agri, &
implevit pallium suum: & reversus concidit
in ollam pulmenti: nesciebat enim quid esset.
40 Infuderunt ergo sociis ut comederent:
cumque gustassent de coctione, clamaverunt,
dicentes: Mors in olla vir Dei. Et non po-
tuerunt comedere.
41 At ille, Afferte, inquit, farinam. Cumque
tulissent, misit in ollam, & ait: Infunde turbæ,
ut comedant. Et non fuit amplius quidquam
amaritudinis in olla.
42 Vir autem quidam venit de Baalsalisa de-
ferens viro Dei panes primitiarum, viginti pa-
nes hordeaceos, & frumentum novum in pera
sua. At ille dixit: Da populo, ut comedat.
43 Responditque ei minister ejus: Quantum
est hoc, ut apponam centum viris? Rursum il-
le ait: Da populo, ut comedat: hæc enim di-
cit Dominus: Comedent, & supererit.
44 Posuit itaque coram eis: qui comederunt,
& superfuit juxta verbum Domini.

CAPUT V.

Scidit rex Israel vestimenta sua quod jussisset
rex Syriæ ut Naaman leprosum curaret; quem
Eliseus septena in Jordane lotione mundat à
lepra, quæ Giezi propter munera mendacio
extorta, ab Eliseo spreta, perpetuo adhæsit.

1 NAaman princeps militiæ regis Syriæ, A
erat vir magnus apud dominum suum,
& honoratus: per illum enim dedit Dominus
salutem Syriæ: erat autem vir fortis & dives,
sed leprosus.
2 Porrò de Syria egressi fuerant latrunculi, &
captivam duxerãt de terra Israel puellam par-
vulam, quæ erat in obsequio uxoris Naaman,
3 Quæ ait ad dominam suam: Utinam fuisset
dominus meus ad prophetã, qui est in Samaria:
profecto curasset eum à lepra, quam habet.
4 Ingressus est itaque Naaman ad dominum
suum, & nuntiavit ei, dicens: Sic & sic locuta
est puella de terra Israel.
5 Dixitq; ei rex Syriæ: Vade, & mittã litteras B
ad regem Israel. Qui cum profectus esset, & tu-
lisset secum decem talenta argenti, & sex millia
aureos, & decem mutatoria vestimentorum,
6 Detulit litteras ad regem Israel, in hæc ver-
ba: Cum acceperis epistolam hanc, scito quod
miserim ad te Naaman servum meum, ut cures
eum à lepra sua.
7 Cumque legisset rex Israel litteras, scidit
vestimenta sua, & ait: Numquid Deus ego
sum, ut occidere possim, & vivificare, quia iste
misit ad me, ut curem hominem à lepra sua?
animadvertite, & videte quod occasiones quæ-
rat adversum me.
8 Quod cum audisset Eliseus vir Dei, scidisse C
videlicet regem Israel vestimenta sua, misit ad
eum, dicens: Quare scidisti vestimenta tua? ve-
niat ad me, & sciat esse prophetam in Israel.
9 Venit ergo Naaman cum equis & curribus,
& stetit ad ostium domus Elisei:

10 Mi-

10 Misitque ad eum Eliseus nuntium, dicens: Vade, & lavare septies in Jordane, & recipiet sanitatem caro tua, atque mundaberis.

11 Iratus Naaman recedebat, dicens: Putabam quod egrederetur ad me, & stans invocaret nomen Domini Dei sui, & tangeret manu sua locum lepræ, & curaret me.

D 12 Numquid non meliores sunt Abana & Pharphar, fluvij Damasci, omnibus aquis Israel, ut laver in eis, & munder? Cum ergo vertisset se, & abiret indignans,

13 Accesserunt ad eũ servi sui, & locuti sunt ei: Pater, & si rem grandem dixisset tibi propheta, certe facere debueras: quanto magis quia nunc dixit tibi: Lavare, & mundaberis?

*Luc. 4 c. 27. 14 * Descendit, & lavit in Jordane septies juxta sermonem viri Dei, & restituta est caro ejus, sicut caro pueri parvuli, & mundatus est.

15 Reversusque ad virum Dei cum universo comitatu suo, venit, & stetit coram eo, & ait: Vere scio quod non sit alius Deus in universa terra, nisi tantum in Israel. Obsecro itaque ut accipias benedictionem a servo tuo.

16 At ille respondit: Vivit Dominus, ante quem sto, quia non accipiam. Cumque vim faceret, penitus non acquievit.

17 Dixitque Naaman: Ut vis: sed, obsecro, concede mihi servo tuo, ut tollam onus duorum burdonum de terra: non enim faciet ultra servus tuus holocaustum aut victimam diis alienis, nisi Domino.

18 Hoc autem solum est, de quo depreceris Dominum pro servo tuo, quando ingredietur dominus meus templum Remmon, ut adoret, & illo innitente super manum meam, si adoravero in templo Remmon, adorante eo in eodem loco, ut ignoscat mihi Dominus servo tuo pro hac re.

19 Qui dixit ei: Vade in pace. Abiit ergo ab eo electo terræ tempore.

F 20 Dixitque Giezi puer viri Dei: Pepercit dominus meus Naaman Syro isti, ut non acciperet ab eo quæ attulit: vivit Dominus, quia curram post eum, & accipiam ab eo aliquid.

21 Et secutus est Giezi post tergum Naaman: quem cum vidisset ille currentem ad se, desiliit de curru in occursum ejus, & ait: Rectene sunt omnia?

22 Et ille ait: Recte. dominus meus misit me ad te, dicens: Modo venerunt ad me duo adolescentes de monte Ephraim, ex filiis prophetarum: da eis talentum argenti, & vestes mutatorias duplices.

23 Dixitque Naaman: Melius est ut accipias duo talenta. Et coegit eum, ligavitque duo talenta argenti in duobus saccis, & duplicia vestimenta, & imposuit duobus pueris suis, qui & portaverunt coram eo.

G 24 Cumque venisset jam vesperi, tulit de manu eorum, & reposuit in domo, dimisitque viros, & abierunt.

25 Ipse autem ingressus, stetit coram domino suo. Et dixit Eliseus: Unde venis Giezi? Qui respondit: Non ivit servus tuus quoquam.

26 At ille ait: Nonne cor meum in præsenti erat, quando reversus est homo de curru suo in occursum tui? Nunc igitur accepisti argentum, & accepisti vestes, ut emas oliveta, & vineas, & oves, & boves, & servos, & ancillas.

27 Sed & lepra Naaman adhærebit tibi, & semini tuo, usque in sempiternum. Et egressus est ab eo leprosus quasi nix.

CAPUT VI.

Eliseus ferrum securis natare facit, regis Syriæ militia ducuntur quasi excæcati in Samariam ab Eliseo, quem ob regis sui secreta regi Israel patefacta capere nitebantur; ac postmodum Syris obsidentibus Samariam, matres ob inediam filios suos comedunt, propter quod Eliseus à rege jubetur occidi.

1 Dixerunt autem filij prophetarum ad Eliseum: Ecce locus, in quo habitamus A
coram te, angustus est nobis.

2 Eamus usq; ad Jordanem, & tollant singuli de silva materias singulas, ut ædificemus nobis ibi locum ad habitandum. Qui dixit: Ite.

3 Et ait unus ex illis: Veni ergo & tu cum servis tuis. Respondit: Ego veniam.

4 Et abiit cum eis. Cumque venissent ad Jordanem, cædebant ligna.

5 Accidit autem, ut cum unus materiam succidisset, caderet ferrum securis in aquam: exclamavitque ille, & ait? Heu heu heu domine mi, & hoc ipsum mutuo acceperam.

6 Dixit autem homo Dei: Ubi cecidit? At B
ille monstravit ei locum. Præcidit ergo lignum & misit illuc: natavitque ferrum,

7 Et ait: Tolle. Qui extendit manum, & tulit illud.

8 Rex autem Syriæ pugnabat contra Israel, consiliumque iniit cum servis suis, dicens: In loco illo & illo ponamus insidias.

9 Misit itaque vir Dei ad regem Israel, dicens: Cave ne transeas in locum illum: quia ibi Syri in insidiis sunt.

10 Misit itaque rex Israel ad locum quem dixerat ei vir Dei, & præoccupavit eum, & observavit se ibi non semel neque bis.

11 Conturbatumque est cor regis Syriæ pro hac re: & convocatis servis suis, ait: Quare non indicatis mihi quis proditor mei sit apud regem Israel?

12 Dixitque unus servorum ejus: Nequaquam C
domine mi rex, sed Eliseus propheta, qui est in Israel, indicat regi Israel omnia verba quæcumque locutus fueris in conclavi tuo.

13 Dixitque eis: Ite, & videte ubi sit: ut mittam, & capiam eum. Annuntiaveruntque ei dicentes: Ecce in Dothan.

14 Misit ergo illuc equos & currus, & robur exercitus: qui cum venissent nocte, circumdederunt civitatem.

15 Consurgens autem diluculo minister viri Dei, egressus vidit exercitum in circuitu civitatis, & equos & currus; nuntiavitque ei, dicens: Heu heu heu domine mi, quid faciemus?

16 At ille respondit: Noli timere: plures enim nobiscum sunt, quam cum illis.

17 Cumque orasset Eliseus, ait, Domine, D
aperi oculos hujus, ut videat. Et aperuit Dominus oculos pueri, & vidit: & ecce mons plenus equorum, & curruum igneorum, in circuitu Elisei.

18 Hostes vero descenderunt ad eum: porrò Eliseus oravit ad Dominum, dicens: Percute, obsecro, gentem hanc cæcitate. Percussitque eos Dominus, ne viderent, juxta verbum Elisei.

19 Di-

19 Dixit autem ad eos Eliseus: Non est hæc
via, neque ista est civitas: sequimini me, &
ostendam vobis virum quem quæritis. Duxit
ergo eos in Samariam:
20 Cumque ingressi fuissent in Samariam, di-
xit Eliseus: Domine aperi oculos istorum, ut
videant. Aperuitque Dominus oculos eorum,
& viderunt se esse in medio Samariæ.
21 Dixitq; rex Israel ad Eliseum, cum vidisset
eos: Numquid percutiam eos, pater mi?
E 22 At ille ait: Non percuties: neque enim ce-
pisti eos gladio & arcu tuo, ut percutias, sed
pone panem & aquam coram eis, ut comedant
& bibant, & vadant ad dominum suum.
23 Appositaque est eis ciborum magna præpa-
ratio, & comederunt & biberunt, & dimisit
eos, abieruntque ad dominum suum, & ultra
non venerunt latrones Syriæ in terram Israel.
24 Factum est autem post hæc, congregavit
Benadad rex Syriæ, universum exercitum
suum, & ascendit & obsidebat Samariam.
25 Factaque est fames magna in Samaria: &
tamdiu obsessa est, donec venundaretur caput
asini octoginta argenteis, & quarta pars cabi
stercoris columbarum quinque argenteis.
F 26 Cumque rex Israel transiret per murum,
mulier quædam exclamavit ad eum, dicens:
Salva me domine mi rex.
27 Qui ait: Non te salvat Dominus: unde te
possum salvare? de area, vel de torculari? Di-
xitq; ad eam rex: Quid tibi vis? Quæ respondit:
28 Mulier ista dixit mihi: Da filium tuum, ut
comedamus eum hodie, & filium meum co-
medemus cras.
29 Coximus ergo filium meum, & comedi-
mus. Dixique ei die altera: Da filium tuum, ut
comedamus eum. Quæ abscondit filium suum.
30 Quod cum audisset rex, scidit vestimenta
sua, & transibat per murum. Viditque omnis
populus cilicium, quo vestitus erat ad carnem
intrinsecus.
31 Et ait rex: Hæc mihi faciat Deus, & hæc G
addat, si steterit caput Elisei filii Saphat super
ipsum hodie.
32 Eliseus autem sedebat in domo sua, & se-
nes sedebant cum eo. Præmisit itaque virum:
& antequam veniret nuntius ille, dixit ad se-
nes: Numquid scitis quod miserit filius homi-
cidæ hic, ut præcidatur caput meum? videte
ergo, cum venerit nuntius, claudite ostium,
& non sinatis eum introire: ecce enim sonitus
pedum domini ejus post eum est.
33 Adhuc illo loquente eis, apparuit nuntius,
qui veniebat ad eum. Et ait: Ecce, tantum
malum a Domino est: quid amplius expectabo
à Domino?

CAPUT VII.

Eliseus in Samaria prædicit fore frumenti abundantiam: quam leprosi quatuor in Samaria annuntiant, territis à Deo Syris, ac omnibus eliclis obsidionem solventibus: dux autem Elisei verbo incredulus à turba conculcatur in porta Samariæ.

A 1 Dixit autem Eliseus: Audite verbum Do-
mini: Hæc dicit Dñs: in tempore hoc
cras modius similæ uno statere erit, & duo mo-
dii hordei statere uno, in porta Samariæ.
2 Respondens unus de ducibus, super cujus
manum rex incumbebat, homini Dei, ait: Si
Dominus fecerit etiam cataractas in cœlo,
numquid poterit esse quod loqueris? Qui ait:
Videbis oculis tuis, & inde non comedes.
3 Quatuor ergo viri erant leprosi juxta introi-
tum portæ: qui dixerunt ad invicem: Quid hic
esse volumus donec moriamur?
4 Sive ingredi voluerimus civitatē, fame mo-
riemur: sive manserimus hic moriendum nobis
est: venite ergo, & transfugiamus ad castra Sy- B
riæ, si pepercerint nobis, vivemus: si autem oc-
cidere voluerint, nihilominus moriemur.
5 Surrexerunt ergo vesperi, ut venirent ad ca-
stra Syriæ. Cumque venissent ad principium
castrorum Syriæ, nullum ibidem repererunt.
6 Siquidem Dominus sonitum audiri fecerat
in castris Syriæ, curruum, & equorum, & exer-
citus plurimi: dixeruntque ad invicem: Ecce
mer-

mercede conduxit adversum nos rex Israel re-
ges Hethæorum & Ægyptiorum, & venerunt
super nos.
7 Surrexerunt ergo, & fugerunt in tenebris, &
dereliquerunt tentoria sua, & equos & asinos,
in castris, fugeruntque, animas tantum suas
salvare cupientes.
8 Igitur cum venissent leprosi illi ad princi-
pium castroru, ingressi sunt unum tabernaculū,
& comederut,& biberut:tuleruntq; inde argē-
tum,& aurū,& vestes,& abierunt,& absconde-
runt: & rursum reversi sunt ad aliud taberna-
culū,& inde similiter auferentes absconderūt.
C 9 Dixeruntq; ad invicem: Non recte facimus:
hæc enim dies boni nuntij est. Si tacuerimus,&
noluerimus nuntiare usq; mane, sceleris argue-
mur: venite, eamus,& nuntiemus in aula regis.
10 Cumq; venissent ad portam civitatis, nar-
raverunt eis, dicentes: Ivimus ad castra Syriæ,
& nullum ibidem reperimus hominem, nisi
equos & asinos alligatos, & fixa tentoria.
11 Ierunt ergo portarij, & nuntiaverunt in
palatio regis intrinsecus.
12 Qui surrexit nocte, & ait ad servos suos:
Dico vobis quid fecerint nobis Syri: Sciunt
quia fame laboramus, & idcirco egressi sunt
de castris, & latitant in agris, dicentes: Cum
egressi fuerint de civitate, capiemus eos vivos,
& tunc civitatem ingredi poterimus.
13 Respondit autem unus servorum ejus: Tol-
lamus quinque equos, qui remanserunt in urbe
(quia ipsi tantum sunt in universa multitudine
Israel, alij enim consumpti sunt) & mittentes
explorare poterimus.
14 Adduxerunt ergo duos equos, misitque rex
in castra Syrorum, dicens: Ite, & videte.
D 15 Qui abierunt post eos usque ad Jordanem:
ecce autem omnis via plena erat vestibus &
vasis, quæ projecerant Syri cum turbarentur:
reversique nuntij indicaverunt regi.
16 Et egressus populus diripuit castra Syriæ:
factusque est modius similæ statere uno,& duo
modij hordei statere uno, juxta verbū Domini.
17 Porrò rex ducem illum, in cujus manu in-
cumbebat, constituit ad portam: quem con-
culcavit turba in introitu portę,& mortuus est,
juxta quod locutus fuerat vir Dei, quando de-
scenderat rex ad eum.
18 Factumq; est secundū sermonē viri Dei, quē
dixerat regi, quādo ait: Duo modii hordei sta-
tere uno erunt, & modius similæ statere uno,
hoc eodem tempore eras in porta Samariæ:
19 Quando responderat dux ille viro Dei, &
dixerat: Etiamsi Dominus fecerit cataractas in
cœlo, nūquid poterit fieri quod loqueris? Et di-
xit ei: Videbis oculis tuis, & inde nō comedes.
20 Evenit ergo ei sicut prædictū fuerat, & cō-
culcavit eum populus in porta, & mortuus est.

CAPUT VIII.

Post septennem famem ab Eliseo prædictam, Sunamitis quæ ipsius consilio peregrinata erat, reversa suos agros cum fructibus recuperat: Eliseus Benadad ægrotantem prædicit moriturum; & impium Hazael regnaturum: Joram rex Juda percussit Idumæos quod à se recessissent; cui impio succedit Ochozias filius impius.

A 1 ELiseus autem locutus est ad mulierem,
* Supr. 4. E. 15. * cujus vivere fecerat filium, dicens:
Surge, vade tu,& domus tua, & peregrinare
ubicumque reperĕris: vocavit enim Dominus
famem, & veniet super terram septem annis.
2 Quæ surrexit, & fecit juxta verbum homi-
nis Dei: & vadens cum domo sua, peregrina-
ta est in terra Philisthiim diebus multis.
3 Cumque finiti essent anni septem, reversa
est mulier de terra Philisthiim: & egressa est
ut interpellaret regem pro domo sua, & pro
agris suis.
4 Rex autem loquebatur cum Giezi puero vi-
ri Dei, dicens: Narra mihi omnia magnalia
quæ fecit Eliseus.
5 Cumque ille narraret regi quō modo mor- B
tuum suscitasset, apparuit mulier, cujus vi-
vificaverat filium, clamans ad regem pro do-
mo sua, & pro agris suis. Dixitque Giezi:
Domine mi rex, hæc est mulier, & hic est fi-
lius ejus, quem suscitavit Eliseus.
6 Et interrogavit rex mulierem: quæ narra-
vit ei. Deditque ei rex eunuchum unum, di-
cens: Restitue ei omnia quæ sua sunt, & uni-
versos reditus agrorum, a die qua reliquit ter-
ram usque ad præsens.
7 Venit quoque Eliseus Damascum, & Bena-
dad rex Syriæ ægrotabat: nuntiaveruntque ei,
dicentes: Venit vir Dei huc.
8 Et ait rex ad Házael: Tolle tecum munera,
& vade in occursum viri Dei, & consule Do-
minum per eum, dicens: Si evadere potero de
infirmitate mea hac?
9 Ivit igitur Hazael in occursum ejus, habens C
secum munera, & omnia bona Damasci, onera
quadraginta camelorum. Cumque stetisset co-
ram eo, ait: Filius tuus Benadad rex Syriæ mi-
sit me ad te, dicens: Si sanari potero de infir-
mitate mea hac?
10 Dixitque ei Eliseus: Vade, dic ei: Sa-
naberis: porrò ostendit mihi Dominus quia
morte morietur.
11 Stetitque cum eo, & conturbatus est usque
ad suffusionem vultus: flevitque vir Dei.
12 Cui Hazael ait: Quare dominus meus flet?
At ille dixit: Quia scio quæ facturus sis filiis D
Israel mala. Civitates eorum munitas igne
succendes, & juvenes eorum interficies gla-
dio, & parvulos eorum elides, & prægnan-
tes divides.
13 Dixitque Hazael: Quid enim sum servus
tuus canis, ut faciam rem istam magnam? Et
ait Eliseus: Ostendit mihi Dominus te regem
Syriæ fore.
14 Qui cum recessisset ab Eliseo, venit ad do-
minum suum. Qui ait ei: Quid dixit tibi Eli-
seus? At ille respondit: Dixit mihi: Recipies
sanitatem.
15 Cumque venisset dies altera, tulit stragu-
lum,& infudit aquam,& expandit super faciem
ejus: quo mortuo, regnavit Hazael pro eo.
16 Anno quinto Joram filii Achab regis Is-
rael, & Josaphat regis Juda, regnavit Joram
filius Josaphat rex Juda.
17 * Triginta duorum annorum erat cum re-
gnare cœpisset, & octo annis regnavit in Je- * 2. Paral. 21. b. 5.
rusalem.
18 Ambulavitque in viis regum Israel, si-
cut ambulaverat domus Achab: filia enim E
Achab erat uxor ejus: & fecit quod malum
est in conspectu Domini.
19 * No-

*3 Reg. 7. c. 16. 19 * Noluit autem Dominus disperdere Judam, propter David servum suum, sicut promiserat ei, ut daret illi lucernam, & filiis ejus cunctis diebus.

*2 Par. 21. b. 8. 20 * In diebus ejus recessit Edom, ne esset sub Juda, & constituit sibi regem.

F 21 Venitque Joram Seira, & omnes currus cum eo: & surrexit nocte, percussitque Idumæos, qui eum circumdederant, & principes curruum, populus autem fugit in tabernacula sua.

22 Recessit ergo Edom ne esset sub Juda, usq; ad diem hanc. Tunc recessit & Lobna in tempore illo.

23 Reliqua autem sermonum Joram, & universa quæ fecit, nonne hæc scripta sunt in Libro verborum dierum regum Juda?

24 Et dormivit Joram cum patribus suis, sepultusque est cum eis in civitate David, & regnavit Ochozias filius ejus pro eo.

*2 Par. 22. a. 1. 25 * Anno duodecimo Joram filii Achab regis Israel, regnavit Ochozias filius Joram regis Judæ.

G 26 Viginti duorum annorum erat Ochozias cum regnare cœpisset, & uno anno regnavit in Jerusalem: nomen matris ejus Athalia filia Amri regis Israel.

27 Et ambulavit in viis domus Achab: & fecit quod malum est coram Domino, sicut domus Achab: gener enim domus Achab fuit.

28 Abiit quoque cum Joram filio Achab, ad præliandum contra Hazael regem Syriæ in Ramoth Galaad, & vulneraverunt Syri Joram:

29 Qui reversus est ut curaretur, in Jezrahel: quia vulneraverant eum Syri in Ramoth, præliantem contra Hazael regem Syriæ. Porrò Ochozias filius Joram rex Juda, descendit invisere Joram filium Achab in Jezrahel, quia ægrotabat ibi.

CAPUT IX.

Jehu in regem Israel unctio per prophetam mandat Dominus, ut deleat domum Achab: occidit ergo Joram una cum Ochozia rege Juda, & corpus Jezabel à fenestra ipsius jussu præcipitata canes devorant, juxta Eliæ vaticinium.

A 1 ELiseus autem prophetes vocavit unum de filiis prophetarum, & ait illi: Accinge lumbos tuos, & tolle lenticulam olei hanc in manu tua, & vade in Ramoth Galaad.

*3 Reg. 19. c. 16. 2 * Cumque veneris illuc, videbis Jehu filium Josaphat filii Namsi: & ingressus suscitabis eum de medio fratrum suorum, & introduces in interius cubiculum.

3 Tenensque lenticulam olei, fundes super caput ejus, & dices: Hæc dicit Dominus: Unxi te regem super Israel. Aperiesque ostium, & fugies, & non ibi subsistes.

4 Abiit ergo adolescens puer prophetæ in Ramoth Galaad,

5 Et ingressus est illuc: ecce autem principes exercitus sedebant, & ait: Verbum mihi ad te, ò princeps: Dixitque Jehu: Ad quem ex omnibus nobis? At ille dixit: Ad te, ò princeps.

B 6 Et surrexit & ingressus est cubiculum: at ille fudit oleum super caput ejus, & ait: Hæc dicit Dominus Deus Israel. Unxi te regem super populum Domini Israel,

7 Et percuties domum Achab domini tui, & ulciscar sanguinem servorum meorum prophetarum, & sanguinem omnium servorum Domini, de manu Jezabel.

8 * Perdamque omnem domum Achab: & interficiam de Achab mingentem ad parietem & clausum & novissimum in Israel. *3 Reg. 21. c. 20.

9 Et dabo domum Achab, sicut * domum Jeroboam filii Nabat, & sicut domum * Baasa filii Ahia. *3 Reg. 15. f. 29. *3 Reg. 16. a. 3.

10 Jezabel quoque comedent canes in agro Jezrahel, nec erit qui sepeliat eam. Aperuitque ostium, & fugit.

11 Jehu autem egressus est ad servos domini sui: qui dixerunt ei: Rectene sunt omnia? quid venit insanus iste ad te? Qui ait eis: Nostis hominem, & quid locutus sit.

12 At illi responderunt: Falsum est, sed magis narra nobis. Qui ait eis: Hæc & hæc locutus est mihi, & ait: Hæc dicit Dominus: Unxi te regem super Israel. C

13 Festinaverunt itaque, & unusquisque tollens pallium suum posuerunt sub pedibus ejus, in similitudinem tribunalis, & cecinerunt tuba, atque dixerunt: Regnavit Jehu.

14 Conjuravit ergo Jehu filius Josaphat filii Namsi contra Joram: * porrò Joram obsederat Ramoth Galaad, ipse & omnis Israel, contra Hazael regem Syriæ: *Supr. 8. g. 28.

15 Et reversus fuerat ut curaretur in Jezrahel propter vulnera, quia percusserant eum Syri, præliantem contra Hazael regem Syriæ. Dixitque Jehu: Si placet vobis, nemo egrediatur profugus de civitate, ne vadat, & nuntiet in Jezrahel.

16 Et ascendit, & profectus est in Jezrahel: Joram enim ægrotabat ibi, & Ochozias rex Juda descenderat ad visitandum Joram.

17 Igitur speculator qui stabat super turrim Jezrahel, vidit globum Jehu venientis, & ait: Video ego globum. Dixitque Joram: Tolle currum, & mitte in occursum eorum, & dicat vadens: Rectene sunt omnia? D

18 Abiit ergo, qui ascenderat currum, in occursum ejus, & ait: Hæc dicit rex: Pacata ne sunt omnia? Dixitque Jehu: Quid tibi & paci? transi, & sequere me. Nuntiavit quoque speculator, dicens: Venit nuntius ad eos, & non revertitur.

19 Misit etiam currum equorum secundum: venitque ad eos, & ait: Hæc dicit rex; Numquid pax est? Et ait Jehu: Quid tibi & paci? transi, & sequere me.

20 Nuntiavit autem speculator, dicens? Venit usque ad eos, & non revertitur: est autem incessus quasi incessus Jehu filii Namsi, præceps enim graditur.

21 Et ait Joram: Junge currum. Junxeruntque currum ejus, & egressus est Joram rex Israel, & Ochozias rex Juda, singuli in curribus suis, egressique sunt in occursum Jehu, & invenerunt eum in agro Naboth Jezrahelitæ. E

22 Cumque vidisset Joram Jehu, dixit: Pax est Jehu? At ille respondit: Quæ pax? adhuc fornicationes Jezabel matris tuæ, & veneficia ejus multa vigent.

23 Convertit autem Joram manum suam, &

fugiens

fugiens ait ad Ochoziam : Insidiæ Ochozia.
24 Porro Jehu tetêdit arcum manu,& percus-
sit Joram inter scapulas : & egressa est sagitta
per cor ejus, statimque corruit in curru suo.
25 Dixitque Jehu ad Badacer ducem : Tolle,
proiice eum in agro Naboth Jezrahelitæ : me-
mini enim quando ego & tu sedentes in curru,
sequebamur Achab patrem hujus, quod Domi-
F nus onus hoc levaverit super eum, dicens :
*3.Reg. 21. c. 21. 26 * Si non pro sanguine Naboth, & pro san-
guine filiorum ejus, quem vidi heri, ait Domi-
nus,reddam tibi in agro isto, dicit Dominus.
Nunc ergo tolle, & proiice eum in agrum,
juxta verbum Domini.
27 Ochozias autem rex Juda videns hoc, fu-
git per viam domus horti : persecutusque est
eum Jehu, & ait : Etiam hunc percutite in cur-
ru suo. & percusserunt eum in ascensu Gaver,
qui est juxta Jeblaam : qui fugit in Mageddo,
& mortuus est ibi.
28 Et imposuerunt eum servi ejus super cur-
rum suum, & tulerunt in Jerusalem : sepelie-
runtque eum in sepulchro cum patribus suis in
civitate David.
29 Anno undecimo Joram filii Achab, regna-
vit Ochozias super Judam,
30 Venitque Jehu in Jezrahel. Porro Jeza-
bel introitu ejus audito, depinxit oculos suos
stibio. & ornavit caput suum, & respexit per
fenestram
*3.Reg 16. c. 10. 31 Ingredientem Jehu per portam, & ait : *
Numquid pax potest esse Zambri,qui interfecit
dominum suum ?
G 32 Levavitque Jehu faciem suam ad fene-
stram, & ait : Quæ est ista ? & inclinaverunt se
ad eum duo vel tres eunuchi.
33 At ille dixit eis: Præcipitate eam deorsū.
& præcipitaverunt eam,aspersusq; est sanguine
paries, & equorum ungulæ conculcaverunt eā.
34 Cumque introgressus esset, ut comederet,
biberetque, ait : Ite, & videte maledictam il-
lam, & sepelite eam: quia filia regis est.
35 Cumque issent ut sepelirent eā,non invene-
runt nisi calvariā,& pedes, & summas manus.
36 Reversique nuntiaverunt ei. Et ait Jehu :
*3.Reg 21. c. 23. * Sermo Domini est, quem locutus est per ser-
vum suum Eliam Thesbiten, dicens : In agro
Jezrahel comedent canes carnes Jezabel,
37 Et erunt carnes Jezabel sicut stercus super
faciem terræ in agro Jezrahel, ita ut præter-
euntes dicant : Hæccine est illa Jezabel ?

CAPUT X.

*Jehu 70. filios Achab & 42. fratres Ochoziæ ne-
cari jubet, totamque Achab progeniem delet,
& omnes sacerdotes Baal callide convocatos
occidit, exusta illius statua, & templo in cloa-
cam verso; attamen in cultu vitulorum au-
reorum perseverat Jehu, ideo vehementer cæ-
sus est Israel ab Hazael : mortuo autem Jehu,
succedit filius ejus Joachaz.*

A 1 ERant autem Achab septuaginta filii in
Samaria : scripsit ergo Jehu litteras,&
misit in Samariam,ad optimates civitatis,& ad
majores natu,& ad nutritios Achab,dicens :
2 Statim ut acceperitis litteras has, qui habe-
tis filios domini vestri, & currus, & equos,
& civitates firmas, & arma,
3 Eligite meliorem, & eum qui vobis placue-
rit de filiis domini vestri, & eum ponite super
solium patris sui, & pugnate pro domo domi-
ni vestri.
4 Timuerunt illi vehementer, & dixerunt :
Ecce duo reges non potuerunt stare coram eo,
& quo modo nos valebimus resistere ?
5 Miserunt ergo præpositi domus, & præfe-
cti civitatis, & majores natu, & nutritii, ad
Jehu, dicentes : Servi tui sumus, quæcumque
jusseris faciemus, nec constituemus nobis re-
gem : quæcumque tibi placent, fac.
6 Rescripsit autem eis litteras secundo, di- B
cens : Si mei estis, & obeditis mihi, tollite ca-
pita filiorum domini vestri, & venite ad me
hac eadem hora cras in Jezrahel. Porro filii
regis, septuaginta viri, apud optimates civi-
tatis nutriebantur.
7 Cumque venissent litteræ ad eos, tulerunt
filios regis, & occiderunt septuaginta viros,&
posuerunt capita eorum in cophinis, & mise-
runt ad eum in Jezrahel.
8 Venit autem nuntius, & indicavit ei, di-
cens : Attulerunt capita filiorum regis. Qui
respondit : Ponite ea ad duos acervos juxta
introitum portæ usque mane.
9 Cumque diluxisset, egressus est, & stans di-
xit ad omnem populum: Justi estis: si ego con-
juravi contra dominum meum, & interfeci
eum, quis percussit omnes hos ?
10 * Videte ergo nunc quoniam non cecidit *3.Reg.
de sermonibus Domini in terram, quos locutus 21.
est Dominus super domum Achab, & Dominus c. 21.
fecit quod locutus est in manu servi sui Eliæ. C
11 Percussit igitur Jehu omnes, qui reliqui
erant de domo Achab in Jezrahel, & univer-
sos optimates ejus,& notos, & sacerdotes, do-
nec non remanerent ex eo reliquiæ.
12 Et surrexit, & venit in Samariam : cum-
que venisset ad Cameram pastorum in via,
13 Invenit fratres Ochoziæ regis Juda,dixit-
que ad eos : Quinam estis vos ? Qui responde-
runt : Fratres Ochoziæ sumus, & descendimus
ad salutandos filios regis, & filios reginæ.
14 Qui ait : Comprehendite eos vivos. Quos
cum comprehendissent vivos,jugulaverunt eos
in cisterna juxta Cameram, quadraginta duos
viros, & non reliquit ex eis quemquam.
15 Cumque abiisset inde, invenit Jonadab fi-
lium Rechab in occursum sibi, & benedixit ei.
Et ait ad eum : Numquid est cor tuum rectum,
sicut cor meum cum corde tuo ? Et ait Jona-
dab : Est. Si est, inquit, da manum tuam. Qui
dedit ei manum suam. At ille levavit eum ad
se in currum :
16 Dixitque ad eum: Veni mecum,& vide ze- D
lum meum pro Domino. Et impositum in cur-
ru suo
17 Duxit in Samariam. Et percussit omnes
qui reliqui fuerant de Achab in Samaria usque
ad unum, juxta verbum Domini, quod locu-
tus est per Eliam.
18 Congregavit ergo Jehu omnem populum,
& dixit ad eos : * Achab coluit Baal parum, *3.Reg
ego autem colam eum amplius. 16.
19 Nunc igitur omnes prophetas Baal, & uni- c. 31.
versos servos ejus,& cunctos sacerdotes ipsius,
vocate ad me : nullus sit qui non veniat,sacrifi-
cium enim grande est mihi Baal : quicumque
defuerit, non vivet. Porro Jehu faciebat hoc
insidiose, ut disperderet cultores Baal.

20 Et

20 Et dixit: Sanctificate diem solemnem Baal. Vocavitque,

E 21 Et misit in universos terminos Israel, & venerunt cuncti servi Baal, non fuit residuus ne unus quidem qui non veniret. Et ingressi sunt templum Baal: & repleta est domus Baal, a summo usque ad summum.

22 Dixitque his qui erant super vestes: Proferte vestimenta universis servis Baal. Et protulerunt eis vestes.

23 Ingressusque Jehu, & Jonadab filius Rechab, templum Baal, ait cultoribus Baal: Perquirite, & videte, ne quis forte vobiscum sit de servis Domini, sed ut sint servi Baal soli.

24 Ingressi sunt igitur ut facerent victimas & holocausta: Jehu autem præparaverat sibi foris octoginta viros, & dixerat eis: Quicumque fugerit de hominibus his, quos ego adduxero in manus vestras, anima ejus erit pro anima illius.

F 25 Factum est autem, cum completum esset holocaustum, præcepit Jehu militibus & ducibus suis: Ingredimini, & percutite eos, nullus evadat. Percusseruntque eos in ore gladii, & projecerunt milites & duces: & ierunt in civitatem templi Baal,

26 Et protulerunt statuam de fano Baal, & combusserunt,

27 Et comminuerunt eam. Destruxerunt quoque ædem Baal, & fecerunt pro ea latrinas usque in diem hanc.

28 Delevit itaque Jehu Baal de Israel.

29 Verumtamen a peccatis Jeroboam filii Nabat, qui peccare fecit Israel, non recessit, nec dereliquit vitulos aureos, qui erant in Bethel, & in Dan.

30 Dixit autem Dominus ad Jehu: Quia studiose egisti quod rectum erat, & placebat in oculis meis, & omnia quæ erant in corde meo fecisti contra domum Achab: * filii tui usque ad quartam generationem sedebunt super

G thronum Israel.

* Inf. 15.c.12

31 Porro Jehu non custodivit ut ambularet in lege Domini Dei Israel in toto corde suo: non enim recessit a peccatis Jeroboam, qui peccare fecerat Israel.

32 In diebus illis cœpit Dominus tædere super Israel: percussitque eos Hazael in universis finibus Israel,

33 A Jordane contra Orientalem plagam, omnem Terram Galaad, & Gad, & Ruben, & Manasse, ab Aroer, quæ est super torrentem Arnon, & Galaad, & Basan.

34 Reliqua autem verborum Jehu, & universa quæ fecit, & fortitudo ejus, nonne hæc scripta sunt in Libro verborũ dierum regũ Israel?

35 Et dormivit Jehu cum patribus suis, sepelieruntque eum in Samaria: & regnavit Joachaz filius ejus pro eo.

36 Dies autem, quos regnavit Jehu super Israel, viginti & octo anni sunt, in Samaria.

CAPUT XI.

Athalia audita filii morte, omne semen regium, præter Joas, ferro extinguit, & regnum sibi usurpat; sed præcipiente Joiada sacerdote, occiditur, & Joas rex Juda constituitur, destructis aris & imaginibus Baal.

A 1. Athalia vero mater Ochoziæ, videns mortuum filium suum, surrexit, & interfecit omne semen regium.

2 Tollens autem Josaba filia regis Joram, soror Ochoziæ, Joas filium Ochoziæ, furata est eum de medio filiorum regis, qui interficiebantur, & nutricem ejus, de triclinio: & abscondit eum a facie Athaliæ, ut non interficeretur.

2. Paral. 22. d.10.

3 Eratque cum ea sex annis clam in domo Domini: porro Athalia regnavit super terram.

4 * Anno autem septimo misit Joiada, & assumens centuriones & milites, introduxit ad se in templum Domini, pepigitque cum eis fœdus: & adjurans eos in domo Domini, ostendit eis filium regis:

* 2. Paral. 23. a.1.

5 Et præcepit illis, dicens: iste est sermo, quem facere debetis:

6 Tertia pars vestrum introëat sabbato, & observet excubias domus regis. Tertia autem pars sit ad portam Sur: & tertia pars sit ad portam, quæ est post habitaculum scutariorum: & custodietis excubias domus Messa. B

7 Duæ vero partes è vobis, omnes egredientes sabbato, custodiant excubias domus Domini circa regem.

8 Et vallabitis eum, habentes arma in manibus vestris: si quis autem ingressus fuerit septum templi, interficiatur: eritisque cum rege introeunte & egrediente.

9 Et fecerunt centuriones, juxta omnia quæ præceperat eis Joiada sacerdos: & assumentes singuli viros suos, qui ingrediebantur sabbatum, cum his qui egrediebantur sabbato, venerunt ad Joiadam sacerdotem.

10 Qui dedit eis hastas, & arma regis David, quæ erant in domo Domini.

11 Et steterunt singuli habentes arma in manu sua, a parte templi dextera, usque ad partem sinistram altaris & ædis circum regem.

12 Produxitque filium regis, & posuit super eum diadema, & testimonium: feceruntque eum regem, & unxerunt: & plaudentes manu, dixerunt: Vivat rex.

13 Audivit autem Athalia vocem populi currentis: & ingressa ad turbas in templum Dñi,

14 Vidit regem stantem super tribunal juxta morem, & cantores & tubas prope eum, omnemque populum terræ lætantem, & canentem tubis, & scidit vestimenta sua, clamavitque: Conjuratio, conjuratio.

15 Præcepit autem Joiada centurionibus, qui erant super exercitum, & ait eis: Educite eam extra septa templi, & quicumque eam secutus fuerit, feriatur gladio. Dixerat enim sacerdos: Non occidatur in templo Domini.

16 Imposueruntque ei manus, & impegerunt eam per viam introitus equorum, juxta palatium, & interfecta est ibi.

17 Pepigit ergo Joiada fœdus inter Dominũ, & inter regem, & inter populum, ut esset populus Domini, & inter regem & populum. C

18 Ingressusque est omnis populus terræ templum Baal, & destruxerunt aras ejus, & imagines contriverunt valide: Mathan quoque sacerdotem Baal occiderunt coram altari. Et posuit sacerdos custodias in domo Domini.

19 Tulitque centuriones, & Cerethi & Phelethi legiones, & omnem populum terræ, deduxeruntque regem de domo Domini: & venerunt per viam portæ scutariorum in palatium, & sedit super thronum regum.

20 Lætatusque est omnis populus terræ, & civitas conquievit: Athalia autem occisa est gladio in domo regis.

21 Septemque annorum erat Joas, cum regnare cœpisset.

CAPUT XII.

Joas gazophylacii pecuniam ad sartatecta templi instaurandà expendit. Hazaeli autem regi Syriæ bellanti contra Jerusalem, paranti mittit omnes templi & palatii thesauros, tandemque à servis suis occiditur, cui succedit filius ejus Amasias.

1 Anno septimo Jehu, regnavit Joas: & quadraginta annis regnavit in Jerusalem, nomen matris ejus Sebia de Bersabee.

2 Fecitque Joas rectum coram Domino cunctis diebus, quibus docuit eum Jojada sacerdos.

3 Verumtamen excelsa non abstulit: adhuc enim populus immolabat, & adolebat in excelsis incensum.

4 Dixitque Joas ad sacerdotes: Omnem pecuniam sanctorum, quæ illata fuerit in templum Domini a prætereuntibus, quæ offertur pro pretio animæ, & quam sponte & arbitrio cordis sui inferunt in templum Domini:

5 Accipiant illam sacerdotes juxta ordinem suum, & instaurent sartatecta domus, siquid necessarium viderint instauratione.

6 Igitur usque ad vigesimum tertium annum regis Joas, non instauraverunt sacerdotes sartatecta templi.

B 7 Vocavitque rex Joas Jojadam pontificem & sacerdotes, dicens eis: Quare sartatecta non instauratis templi? nolite ergo amplius accipere pecuniam juxta ordinem vestrum, sed ad instaurationem templi reddite eam.

8 Prohibitique sunt sacerdotes ultra accipere pecuniam a populo, & instaurare sartatecta domus.

9 Et tulit Jojada pontifex gazophylacium unum, aperuitque foramen desuper, & posuit illud juxta altare ad dexteram ingredientium domum Domini, mittebantque in eo sacerdotes, qui custodiebant ostia, omnem pecuniam, quæ deferebatur ad templum Domini.

10 Cumque viderent nimiam pecuniam esse in gazophylacio, ascendebat scriba regis, & pontifex, effundebantque & numerabant pecuniam, quæ inveniebatur in domo Domini:

C 11 Et dabant eam juxta numerum atq; mensuram, in manu eorum qui præerant cæmentariis domus Domini: qui impendebant eam in fabris lignorum, & in cæmentariis iis, qui operabantur in domo Domini,

12 * Et sartatecta faciebant: & in iis, qui cædebant saxa, & ut emerent ligna, & lapides, qui excidebantur, ita ut impleretur instauratio domus Domini, in universis quæ indigebant expensa ad muniendam domum.

13 Verumtamen non fiebant ex eadem pecunia hydriæ templi Domini, & fuscinulæ, & thuribula, & tubæ, & omne vas aureum & argenteum, de pecunia quæ inferebatur in templum Domini.

14 Iis enim qui faciebant opus, dabatur ut instauraretur templum Domini:

15 Et non fiebat ratio iis hominibus, qui accipiebant pecuniam ut distribuerent eam artificibus, sed in fide tractabant eam.

16 Pecuniam vero pro delicto, & pecuniam pro peccatis, non inferebant in templum Domini, quia sacerdotum erat.

D 17 Tunc ascendit Hazael rex Syriæ, & pugnabat contra Geth, cepitque eam: & direxit faciem suam ut ascenderet in Jerusalem.

18 Quam ob rem tulit Joas, rex Juda omnia sanctificata, quæ consecraverant Josaphat & Joram & Ochozias, patres ejus reges Juda, & quæ ipse obtulerat: & universum argentum, quod inveniri potuit in thesauris templi Domini, & in palatio regis: misitque Hazaeli regi Syriæ, & recessit ab Jerusalem:

19 Reliqua autem sermonum Joas, & universa quæ fecit, nonne hæc scripta sunt in Libro verborum dierum regum Juda?

20 Surrexerunt autem servi ejus, & conjuraverunt inter se, percusseruntque Joas in domo Mello in descensu Sella.

21 Josachar namque filius Semaath, & Jozabad filius Somer, servi ejus, percusserunt eum, & mortuus est: & sepelierunt eum cum patribus suis in civitate David, regnavitque Amasias filius ejus pro eo.

CAPUT XIII.

Joachaz rex Israel propter peccata sua gravissime afflictus à rege Syria, conversus ad Dominum liberatur; cui mortuo succedit filius Joas, qui juxta Elisei morientis vaticinium, Syros ter devicit: mortui autem Elisei sepulchro injectus quidam mortuus suscitatur.

1 Anno vigesimo tertio Joas filii Ochoziæ regis Juda, regnavit Joachaz filius Jehu super Israel in Samaria decem & septem annis.

A 2 Et fecit malum coram Domino, secutusque est peccata Jeroboam filii Nabat, qui peccare fecit Israel, & non declinavit ab eis.

3 Iratusque est furor Domini contra Israel, & tradidit eos in manu Hazael regis Syriæ, & in manu Benadad filii Hazael, cunctis diebus.

4 Deprecatus est autem Joachaz faciem Domini, & audivit eum Dominus: vidit enim angustiam Israel, quia attriverat eos rex Syriæ.

5 Et dedit Dominus salvatorem Israeli, & liberatus est de manu regis Syriæ: habitaveruntque filii Israel in tabernaculis suis sicut heri & nudius tertius.

B 6 Verumtamen non recesserunt à peccatis domus Jeroboam, qui peccare fecit Israel, sed in ipsis ambulaverunt: siquidem & lucus permansit in Samaria.

7 Et non sunt derelicti Joachaz de populo nisi quinquaginta equites, & decem currus, & decem millia peditum: interfecerat enim eos rex Syriæ, & redegerat quasi pulverem in tritura areæ.

8 Reliqua autem sermonum Joachaz, & universa quæ fecit, & fortitudo ejus, nonne hæc scripta sunt in Libro sermonum dierum regum Israel?

9 Dormivitque Joachaz cum patribus suis, & sepelierunt eum in Samaria: regnavitque Joas filius ejus pro eo.

10 Anno trigesimo septimo Joas regis Juda, regnavit Joas filius Joachaz super Israel in Samaria sedecim annis,

11 Et fecit quod malum est in conspectu Domini:

mini : non declinavit ab omnibus peccatis Jeroboam filii Nabat, qui peccare fecit Iſrael, ſed in ipſis ambulavit.

12 Reliqua autem ſermonum Joas, & univerſa quæ fecit, & fortitudo ejus; quomodo pugnaverit contra Amaſiam regem Juda, nonne hæc ſcripta ſunt in Libro ſermonum dierum regum Iſrael?

13 Et dormivit Joas cum patribus ſuis: Jeroboam autē ſedit ſuper ſolium ejus. Porro Joas ſepultus eſt in Samaria cum regibus Iſrael.

C 14 Eliſeus autem ægrotabat infirmitate, qua & mortuus eſt : deſcenditque ad eum Joas rex Iſrael, & flebat coram eo, dicebatque: Pater mi, pater mi, currus Iſrael, & auriga ejus.

15 Et ait illi Eliſeus : Affer arcum, & ſagittas. Cumque attuliſſet ad eum arcum, & ſagittas,

16 Dixit ad regem Iſrael : Pone manum tuam ſuper arcum. Et cum poſuiſſet ille manū ſuam, ſuperpoſuit Eliſeus manus ſuas manibus regis,

17 Et ait: Aperi feneſtram Orientalem. Cumque aperuiſſet, dixit Eliſeus: Jace ſagittam. Et fecit. Et ait Eliſeus : Sagitta ſalutis Domini, & ſagitta ſalutis contra Syriam: percutieſque Syriam in Aphec, donec conſumas eam.

18 Et ait: Tolle ſagittas. Qui cum tuliſſet, rurſum dixit ei : Percute jaculo terram. Et cum percuſſiſſet tribus vicibus, & ſtetiſſet,

19 Iratus eſt vir Dei contra eum, & ait: Si percuſſiſſes quinquies, aut ſexies, ſive ſepties, percuſſiſſes Syriam uſque ad conſumptionem: nūc autem tribus vicibus percuties eam.

D 20 Mortuus eſt ergo Eliſeus, & ſepelierunt eum. Latrunculi autem de Moab venerunt in terram in ipſo anno.

*Eccli 48.b. 14. 21 * Quidam autem ſepelientes hominem, viderunt latrunculos, & projecerunt cadaver in ſepulchro Eliſei. Quod cum tetigiſſet oſſa Eliſei, revixit homo, & ſtetit ſuper pedes ſuos.

22 Igitur Hazael rex Syriæ afflixit Iſrael cunctis diebus Joachaz :

23 Et miſertus eſt Dominus eorum, & reverſus eſt ad eos propter pactum ſuum, quod habebat cum Abraham, & Iſaac, & Jacob: & noluit diſperdere eos, neque projicere penitus, uſque in præſens tempus.

24 Mortuus eſt autem Hazael rex Syriæ, & regnavit Benadad filius ejus pro eo.

25 Porro Joas filius Joachaz tulit urbes de manu Benadad filii Hazael, quas tulerat de manu Joachaz patris ſui jure prælii. tribus vicibus percuſſit eum Joas, & reddidit civitates Iſrael.

CAPUT XIV.

Amaſias interfectis occiſoribus patris ſui Joas, percutit Edom : ſed hac victoria factus elatior, provocans ad bellum Joas regem Iſrael, ab eo capitur, & Jeruſalem diripitur : at Joas regi Iſrael ſuccedit filius Jeroboam, qui ab anguſtiis liberat Iſrael, cui ſuccedit filius Zacharias : porro facta conjuratione adverſus Amaſiam regem Juda à ſuis occiditur, cui ſuccedit filius Azarias impius.

A 1 IN anno ſecundo Joas filii Joachaz regis Iſrael, regnavit Amaſias filius Joas regis Juda.

*2. Paral. 25. c. 1. 2 * Viginti quinque annorum erat cum regnare cœpiſſet : viginti autem & novem annis regnavit in Jeruſalem, nomen matris ejus Joadan de Jeruſalem.

3 Et fecit rectum coram Domino, verumtamen non ut David pater ejus. Juxta omnia, quæ fecit Joas pater ſuus, fecit :

4 Niſi hoc tantum, quod excelſa non abſtulit : adhuc enim populus immolabat, & adolebat incenſum in excelſis.

5 Cumque obtinuiſſet regnum, percuſſit ſervos ſuos, qui interfecerant regem patrem ſuū : B

6 Filios autem eorum qui occiderant, non occidit, juxta quod ſcriptum eſt in libro legis Moyſi, ſicut præcepit Dominus, dicens: * Non morientur patres pro filiis, neque filii morientur pro patribus : ſed unuſquiſque in peccato ſuo morietur. *Deut. 24. c. 16. Ezech. 18. c. 10.

7 Ipſe percuſſit Edom in valle Salinarum decem millia, & apprehendit petram in prælio, vocavitque nomen ejus Jectehel, uſque in præſentem diem.

8 Tunc miſit Amaſias nuntios ad Joas filium Joachaz, filii Jehu regis Iſrael, dicens : Veni, & videamus nos.

9 Remiſitque Joas rex Iſrael ad Amaſiam regem Juda, dicens : Carduus Libani miſit ad cedrum quæ eſt in Libano, dicens : Da filiam tuam filio meo uxorem. Tranſieruntque beſtiæ ſaltus, quæ ſunt in Libano, & conculcaverunt carduum. C

10 Percutiens invaluiſti ſuper Edom, & ſublevavit te cor tuum : contentus eſto gloria, & ſede in domo tua : quare provocas malum, ut cadas tu & Judas tecum?

11 Et non acquievit Amaſias : aſcenditq; Joas rex Iſrael, & viderunt ſe, ipſe & Amaſias rex Juda, in Bethſames oppido Judæ.

12 Percuſſuſque eſt Juda coram Iſrael, & fugerunt unuſquiſque in tabernacula ſua.

13 Amaſiam vero regem Juda, filium Joas filii Ochoziæ, cepit Joas rex Iſrael in Bethſames, & adduxit eum in Jeruſalem : & interrupit murum Jeruſalem, a porta Ephraim uſque ad portam anguli, quadringentis cubitis. D

14 Tulitque omnem aurum, & argentum, & univerſa vaſa, quæ inventa ſunt in domo Domini, & in theſauris regis, & obſides, & reverſus eſt in Samariam.

15 Reliqua autem verborum Joas quæ fecit, & fortitudo ejus qua pugnavit contra Amaſiam regem Juda, nonne hæc ſcripta ſunt in Libro ſermonum dierum regum Iſrael?

16 Dormivitque Joas cum patribus ſuis, & ſepultus eſt in Samaria cum regibus Iſrael : & regnavit Jeroboam filius ejus pro eo.

17 Vixit autem Amaſias, filius Joas, rex Juda, poſtquam mortuus eſt Joas filius Joachaz regis Iſrael, quindecim annis. E

18 Reliqua autem ſermonum Amaſiæ, nonne hęc ſcripta ſunt in Libro ſermonum dierum regum Juda?

19 Factaque eſt contra eum conjuratio in Jeruſalem : at ille fugit in Lachis. Miſeruntque poſt eum in Lachis, & interfecerunt eum ibi.

20 Et aſportaverunt in equis, ſepultuſque eſt in Jeruſalem cū patribus ſuis in civitate David. F

21 * Tulit autem univerſus populus Judæ Azariam annos natum ſedecim, & conſtituerunt eum regem pro patre ejus Amaſia. *2. Paral. 26.

22 Ipſe ædificavit Ælath & reſtituit eam Judæ, poſtquam dormivit rex cum patribus ſuis.

23 Anno

23 Anno quintodecimo Amasiæ filii Joas re-
gis Juda, regnauit Jeroboam filius Joas regis
Israel in Samaria, quadraginta & uno anno.
24 Et fecit quod malum est coram Domino.
Non recessit ab omnibus peccatis Jeroboam
filii Nabat, qui peccare fecit Israel.
25 Ipse restituit terminos Israel, ab introi-
tu Emath, usque ad mare solitudinis, juxta
sermonem Domini Dei Israel, quem locutus
Joan. 1. 1. est per servum suum * Jonam filium Ama-
thi prophetam, qui erat de Geth, quæ est in
Opher.
26 Vidit enim Dominus afflictionem Israel
amaram nimis, & quod consumpti essent usque
ad clausos carcere, & extremos, & non esset
qui auxiliaretur Israeli.
27 Nec locutus est Dominus ut deleret no-
men Israel de sub cœlo, sed salvavit eos in
manu Jeroboam filii Joas.
28 Reliqua autem sermonum Jeroboam, &
universa quæ fecit, & fortitudo ejus qua præ-
liatus est, & quomodo restituit Damascum &
Emath Judæ in Israel, nonne hæc scripta sunt
in Libro sermonum dierum regum Israel?
29 Dormivitque Jeroboam cum patribus suis
regibus Israel, & regnavit Zacharias filius ejus
pro eo.

CAPUT XV.

*Azariæ leproso succedit filius Joathan in Ju-
da: Zachariæ autem in Israel succedit Sel-
lum, & huic Manahem qui fit tributarius
regi Assyriorum, & huic Phaceia, & huic
Phacee; cujus temporibus Theglathphalasar
devictam magnam partem Israelitarum
transtulit in Assyrios: huic succedit Osee: in
Juda autem mortuo Joathan succedit filius
Achaz.*

A 1 ANno vigesimo septimo Jeroboam regis
Israel, regnavit Azarias filius Amasiæ
regis Juda.
2 Sedecim annorum erat cum regnare cœ-
pisset, & quinquaginta duobus annis regnavit
in Jerusalem: nomen matris ejus Jechelia de
Jerusalem.
3 Fecitque quod erat placitum coram Domi-
no, juxta omnia quæ fecit Amasias pater ejus.
4 Verumtamen excelsa non est demolitus: ad-
huc populus sacrificabat, & adolebat incen-
sum in excelsis.
2. Par 26. d. 21 5 * Percussit autem Dominus regem, & fuit
leprosus usque in diem mortis suæ. & habita-
bat in domo libera seorsum: Joathan vero fi-
lius regis gubernabat palatium, & judicabat
populum terræ.
6 Reliqua autem sermonum Azariæ, & uni-
B versa quæ fecit, nonne hæc scripta sunt in Li-
bro verborum dierum regum Juda?
7 Et dormivit Azarias cum patribus suis: se-
pelieruntque eum cum majoribus suis in civi-
tate David, & regnavit Joathan filius ejus
pro eo.
8 Anno trigesimo octavo Azariæ regis Juda,
regnavit Zacharias filius Jeroboam super Is-
rael in Samaria sex mensibus.
9 Et fecit quod malum est coram Domino,
sicut fecerant patres ejus: non recessit à pec-
catis Jeroboam filii Nabat, qui peccare fecit
Israel.
10 Conjuravit autem contra eum Sellum fi-
lius Jabes: percussitque eum palam, & inter-
fecit, regnavitque pro eo.
11 Reliqua autem verborum Zachariæ, non-
ne hæc scripta sunt in Libro sermonum die-
rum regum Israel?
12 * Iste est sermo Domini, quem locutus est C
ad Jehu, dicens: Filii tui usque ad quartam ge- * Supra
nerationem sedebunt super thronum Israel. 10. e. 30.
Factumque est ita.
13 Sellum filius Jabes regnavit trigesimo no-
no anno Azariæ regis Juda: regnavit autem
uno mense in Samaria.
14 Et ascendit Manahem filius Gadi de
Thersa: venitque in Samariam, & percussit Sel-
lum filium Jabes in Samaria, & interfecit eum,
regnavitque pro eo.
15 Reliqua autem verborum Sellum, & con-
juratio ejus, per quam tetendit insidias, nonne
hæc scripta sunt in Libro sermonum dierum
regum Israel?
16 Tunc percussit Manahem Thapsam, & om-
nes qui erant in ea, & terminos ejus de Thersa:
noluerant enim aperire ei: & interfecit omnes
prægnantes ejus, & scidit eas.
17 Anno trigesimo nono Azariæ regis Juda, D
regnavit Manahem filius Gadi super Israel de-
cem annis in Samaria.
18 Fecitque quod erat malum corã Domino:
non recessit à peccatis Jeroboam filii Nabat,
qui peccare fecit Israel cunctis diebus ejus.
19 Veniebat Phul rex Assyriorum in terrã, &
dabat Manahem Phul mille talenta argenti, ut
esset ei in auxilium, & firmaret regnum ejus.
20 Indixitque Manahem argentum super Is-
rael cunctis potentibus & divitibus, ut daret
regi Assyriorum, quinquaginta siclos argenti
per singulos: reversusque est rex Assyriorum, &
non est moratus in terra.
21 Reliqua autem sermonum Manahem, &
universa quæ fecit, nonne hæc scripta sunt in
Libro sermonum dierum regum Israel?
22 Et dormivit Manahem cum patribus suis:
regnavitque Phaceia filius ejus pro eo.
23 Anno quinquagesimo Azariæ regis Juda, E
regnavit Phaceia filius Manahem super Israel
in Samaria biennio:
24 Et fecit quod erat malum coram Domino:
non recessit a peccatis Jeroboam filii Nabat,
qui peccare fecit Israel.
25 Conjuravit autem adversus eum Phacee
filius Romeliæ, dux ejus, & percussit eum in Sa-
maria in turre domus regiæ, juxta Argob, &
juxta Arie & cum eo quinquaginta viros de
filiis Galaaditarum, & interfecit eum, regna-
vitque pro eo.
26 Reliqua autem sermonum Phaceja, & uni-
uersa quæ fecit, nonne hæc scripta sunt in Libro
sermonum dierum regum Israel?
27 Anno quinquagesimo secundo Azariæ re-
gis Juda, regnavit Phacee filius Romeliæ super
Israel in Samaria viginti annis.
28 Et fecit quod erat malum coram Domi-
no: non recessit à peccatis Jeroboam filii Na-
bat, qui peccare fecit Israel.
29 In diebus Phacee regis Israel venit The-
glathphalasar rex Assur, & cepit Ajon, & Abel
Domum, Maacha & Janoe, & Cedes, & Asor,
& Galaad, & Galilæam, & universam terram
Nephthali: & transtulit eos in Assyrios.

30 Conjuravit autem, & tetendit insidias Osee filius Ela contra Phacee filium Romeliæ, & percussit eum, & interfecit: regnavitque pro eo vigesimo anno Joatham filii Oziæ.

31 Reliqua autem sermonum Phacee, & universa quæ fecit, nonne hæc scripta sunt in Libro sermonum dierum regum Israel?

*2 Par. 27.a.1. 32 * Anno secundo Phacee, filii Romeliæ regis Israel, regnavit Joatham filius Oziæ regis Juda.

G 33 Viginti quinque annorum erat cum regnare cœpisset, & sedecim annis regnavit in Jerusalem: nomen matris ejus Jerusa, filia Sadoc.

34 Fecitque quod erat placitum coram Domino: juxta omnia quæ fecerat Ozias pater suus, operatus est.

35 Verumtamen excelsa non abstulit: adhuc populus immolabat, & adolebat incensum in excelsis: ipse ædificavit portam domus Domini sublimissimam.

36 Reliqua autem sermonum Joatham, & universa quæ fecit, nonne hæc scripta sunt in Libro verborum dierum regum Juda?

37 In diebus illis cœpit Dominus mittere in Judam, Rasin regem Syriæ, & Phacee filium Romeliæ.

38 Et dormivit Joatham cum patribus suis, sepultusque est cum eis in civitate David patris sui, & regnavit Achaz filius ejus pro eo.

CAPUT XVI.

Achaz filium suum per ignem consecrat idolis, regibus quoque Israel & Syriæ Jerusalem obsidentibus, auxilium à rege Assyriorum missis muneribus obtinet; in cujus gratiam ablato Dei cultu diis Assyriorum sacrificat; cui succedit pius filius Ezechias.

A 1 ANno decimo septimo Phacee filii Romeliæ, regnavit Achaz filius Joatham regis Juda.

*2 Par. 27.a.1. 2 * Viginti annorum erat Achaz cum regnare cœpisset, & sedecim annis regnavit in Jerusalem: non fecit quod erat placitum in conspectu Domini Dei sui, sicut David pater ejus.

3 Sed ambulavit in via regum Israel: insuper & filium suum consecravit, transferens per ignem secundum idola gentium: quæ dissipavit Dominus coram filiis Israel.

4 Immolabat quoque victimas, & adolebat incensum in excelsis, & in collibus, & sub omni ligno frondoso.

*Isa. 7. a. 1. 5 * Tunc ascendit Rasin rex Syriæ, & Phacee filius Romeliæ rex Israel, in Jerusalem ad præliandum: cumque obsiderent Achaz, non valuerunt superare eum.

B 6 In tempore illo restituit Rasin rex Syriæ, Ailam Syriæ, & ejecit Judæos de Aila: & Idumæi venerunt in Ailam, & habitaverunt ibi usque in diem hanc.

7 Misit autem Achaz nuntios ad Theglathphalasar regem Assyriorum, dicens: Servus tuus, & filius tuus ego sum: ascende, & salvum me fac de manu regis Syriæ, & de manu regis Israel, qui consurrexerunt adversum me.

8 Et cum collegisset argentum & aurum, quod inveniri potuit in domo Domini, & in thesauris regis, misit regi Assyriorum munera.

9 Qui & acquievit voluntati ejus: ascendit enim rex Assyriorum in Damascum, & vastavit eam: & transtulit habitatores ejus Cyrenen, Rasin autem interfecit.

10 Perrexitque rex Achaz in occursum Theglathphalasar regi Assyriorum in Damascum: cumque vidisset altare Damasci, misit rex Achaz ad Uriam sacerdotem exemplar ejus, & similitudinem juxta omne opus ejus;

11 Extruxitque Urias sacerdos altare: juxta omnia quæ præceperat rex Achaz de Damasco, ita fecit sacerdos Urias, donec veniret rex Achaz de Damasco. C

12 Cumq; venisset rex de Damasco, vidit altare, & veneratus est illud: ascenditque & immolavit holocausta, & sacrificium suum,

13 Et libavit libamina, & fudit sanguinem pacificorum, quæ obtulerat super altare.

14 Porrò altare æreum, quod erat coram Domino, transtulit de facie templi, & de loco altaris, & de loco templi Domini: posuitque illud ex latere altaris ad aquilonem.

15 Præcepit quoque rex Achaz Uriæ sacerdoti, dicens: Super altare majus offer holocaustum matutinum, & sacrificium vespertinum, & holocaustum regis, & sacrificium ejus, & holocaustum universi populi terræ, & sacrificia eorum, & libamina eorum: & omnem sanguinem holocausti, & universum sanguinem victimæ super illud effundes: altare vero æreum erit paratum ad voluntatem meam. D

16 Fecit igitur Urias sacerdos juxta omnia quæ præceperat rex Achaz.

17 Tulit autem rex Achaz cælatas bases, & luterem, qui erat desuper: & mare deposuit de bobus æreis, qui sustentabant illud, & posuit super pavimentum stratum lapide.

18 Musach quoque sabbati, quod ædificaverat in templo, & ingressum regis exterius convertit in templum Domini, propter regem Assyriorum.

19 Reliqua autem verborum Achaz, quæ fecit, nonne hæc scripta sunt in Libro sermonum dierum regum Juda?

20 Dormivitque Achaz cum patribus suis, & sepultus est cum eis in civitate David, & regnavit Ezechias filius ejus pro eo.

CAPUT XVII.

Post multa filiorum Israel, quæ commemorantur facinora, Salmanasar sub Osee recusante antiquum Assyrio pendere tributum, transfert Israel in Assyrios: & quia Assyrii in Samariam missi cultum Dei ignorantes devorabantur à leonibus, mittitur eis sacerdos Israeliticus qui ipsos instituat; sicque factum est, ut & Deo & idolis servirent.

1 ANno duodecimo Achaz regis Juda, regnavit Osee filius Ela in Samaria super Israel novem annis. A

2 Fecitque malum coram Domino: sed non sicut reges Israel, qui ante eum fuerant.

3 * Contra hunc ascendit Salmanasar rex Assyriorum, & factus est ei Osee servus, reddebatque illi tributa. * Infr. 18. b. 9. Tob. 1. a. 2.

4 Cumque deprehendisset rex Assyriorum Osee, quod rebellare nitens misisset nuntios ad Sua regem Ægypti, ne præstaret tributa regi Assyriorum, sicut singulis annis solitus erat, obsedit eum, & vinctum misit in carcerem.

5 Pervagatusque est omnem terram: & ascendens Samariam, obsedit eam tribus annis.

Infra 6 * Anno autem nono Osee, cepit rex Assy-
6.b.10 riorum Samariam, & transtulit Israel in Assy-
B rios: posuitque eos in Hala, & in Habor, juxta
fluvium Gozan, in civitatibus Medorum.
7 Factum est enim, cum peccassent filii Is-
rael Domino Deo suo, qui eduxerat eos de ter-
ra Ægypti, de manu Pharaonis regis Ægypti,
coluerunt deos alienos.
8 Et ambulavérunt juxta ritum gentium,
quas consumpserat Dominus in conspectu fi-
liorum Israel, & regum Israel, quia similiter fé-
cerant.
9 Et offenderunt filii Israel verbis non rectis
Dominum Deum suum: & ædificavérunt sibi
excelsa in cunctis urbibus suis, à Turre custó-
dum usque ad Civitatem munitam.
10 Feceruntque sibi statuas, & lucos, in omni
colle sublimi, & subter omne lignum nemo-
rosum:
11 Et adolebant ibi incensum super aras in
morem gentium, quas transtulerat Dominus à
facie eorum: feceruntque verba pessima irri-
tantes Dominum,
12 Et coluerunt immunditias, de quibus
præcepit eis Dominus ne facerent verbum
hoc.
C 13 Et testificatus est Dominus in Israel & in
Juda, per manum omnium Prophetarum, &
*Iere. Videntium, dicens: * Revertimini a viis ve-
25.a.5. stris pessimis, & custodite præcepta mea, & ce-
remonias, juxta omnem legem quam præcepi
patribus vestris: & sicut misi ad vos in manu
servorum meorum Prophetarum.
14 Qui non audierunt, sed induraverunt cer-
vicem suam juxta cervicem patrum suorum,
qui noluerunt obedire Domino Deo suo.
15 Et abjecerunt legitima ejus, & pactum,
quod pepigit cum patribus eorum, & testifica-
tiones, quibus contestatus est eos: secutiq; sunt
vanitates, & vane egerunt; & secuti sunt gen-
tes, quæ erant per circuitum eorum, super qui-
bus præceperat Dominus eis, ut non facerent
sicut & illæ faciebant.
16 Et dereliquerunt omnia præcepta Domini
Dei sui: feceruntque sibi conflatiles duos vitu-
los, & lucos, & adoraverunt universam mili-
tiam cæli: servieruntque Baal,
17 Et consecraverunt filios suos, & filias suas,
per ignem: & divinationibus inserviebant &
auguriis: & tradiderunt se ut facerent malum
coram Domino, ut irritarent eum.
18 Iratusque est Dominus vehementer Israe-
li, & abstulit eos à conspectu suo, & non re-
mansit nisi tribus Juda tantummodo.
19 Sed nec ipse Juda custodivit mandata Do-
mini Dei sui: verum ambulavit in erroribus Is-
rael, quos operatus fuerat.
D 20 Projecitque Dominus omne semen Israel,
& afflixit eos, & tradidit eos in manu diri-
pientium, donec projiceret eos a facie sua:
*3 Reg 21 * Ex eo jam tempore, quo scissus est Israel
12.c.19 à domo David, & constituerunt sibi regem Je-
roboam filium Nabat: separavit enim Jero-
boam Israel à Domino, & peccare eos fecit
peccatum magnum.
22 Et ambulaverunt filii Israel in universis
peccatis Jeroboam quæ fecerat: & non recesse-
*Iere. runt ab eis,
25.b.9. 23 * Usquequo Dominus auferret Israel à fa-
cie sua, sicut locutus fuerat in manu omniū ser-
vorum suorum Prophetarū: translatusq; est Is-
rael de terra sua in Assyrios, usq; in diem hanc.
24 Adduxit autem rex Assyriorum de Baby-
lone, & de Cutha, & de Avah, & de Emath, &
de Sepharvaim: & collocavit eos in civitati-
bus Samariæ pro filiis Israel: qui possedérunt
Samariam, & habitaverunt in urbibus ejus.
25 Cumque ibi habitare cœpissent, non time-
bant Dominum: & immisit in eos Dominus
leones, qui interficiebant eos.
26 Nuntiatumq; est regi Assyriorum, & dictū: B
Gentes, quas transtulisti, & habitare fecisti in
civitatibus Samariæ, ignorant legitima Dei ter-
ræ: & immisit in eos Dominus leones, & ecce
interficiunt eos, eo quod ignorent ritum Dei
terræ.
27 Præcepit autem rex Assyriorum, dicens:
Ducite illuc unum de sacerdotibus, quos inde
captivos adduxistis, & vadat, & hábitet cum
eis: & doceat eos legitima Dei terræ.
28 Igitur cum venisset unus de sacerdotibus
his, qui captivi ducti fuerant de Samaria, ha-
bitavit in Bethel & docebat eos quomodo có-
lerent Dominum.
29 Et unaquæque gens fabricata est deum
suum: posueruntque eos in fanis excelsis, quæ
fecerant Samaritæ, Gens & Gens in urbibus
suis, in quibus habitabant.
30 Viri enim Babylonii fecerunt Sochothbe-
noth: viri autem Chutæi fecerunt Nérgel: &
viri de Emath fecerunt Asima.
31 Porrò Hevæi fecerunt Nebahaz, & Thár- B
thac. Hi autem qui erant de Sephárvaim, com-
burebant filios suos igni, Adrámelech & Aná-
melech diis Sephárvaim,
32 Et nihilominus colebant Dominum. Fece-
runt autem sibi de novissimis sacerdotes excel-
sorum, & ponebant eos in fanis sublimibus.
33 Et cum Dominum colerent, diis quoque
suis serviebant juxta consuetudinem Gentium,
de quibus translati fuerant Samariam:
34 Usque in præsentem diem morem sequū-
tur antiquum: non timent Dominum, neque cu-
stodiunt ceremonias ejus, judicia, & legem, &
mandatum, quod præceperat Dominus filiis
Jacob, * quem cognominavit Israel:
35 Et percusserat cum eis pactum, & manda- C * Gen.
verat eis, dicens: Nolite timere deos alienos, & 33.f.28
non adoretis eos, neque colatis eos, & non im-
moletis eis:
36 Sed Dominum Deum vestrum, qui eduxit
vos de Terra Ægypti in fortitudine magna, &
in brachio extento, ipsum timete, & illum ado-
rate, & ipsi immolate.
37 Ceremonias quoque, & judicia, & legem,
& mandatum, quod scripsit vobis, custodite ut
faciatis cunctis diebus: & non timeatis deos
alienos.
38 Et pactum, quod percussit vobiscum, nolite
oblivisci: nec colatis deos alienos,
39 Sed Dñm Deū vestrū timete, & ipse eruet
vos de manu omnium inimicorum vestrorum.
40 Illi vero non audierunt, sed juxta consue-
tudinem suam pristinam perpetrabant.
41 Fuerunt igitur Gentes istæ timētes quidem
Dñm, sed nihilominus & idolis suis servientes:
nam & filii eorum, & nepotes, sicut fecerunt
patres sui, ita faciunt usque in præsentem diē.

CAPUT XVIII.

Ezechias pietate eximius, dissipatis idolorum delubris ac æneo Moysi serpente confracto percutit Edom; & cum Assyriis rebellasset, rex Assyriorum expugnatis civitatibus Juda, Ezechiæ veniam precanti, magnam pecuniæ vim imponit: missa quoque manu valida Jerusalem obsidet, multis probris in Ezechiam & blasphemiis in Deum per Rabsacen jactatis.

A 1 ANno * tertio Osee filii Ela regis Israel,
*2. Par 28. d. regnavit Ezechias filius Achaz regis
27. & 29 Juda.
a. 1. 2 Vigintiquinque annorum erat, cum regnare cœpisset: & vigintinovem annis regnavit in Jerusalem: nomen matris ejus Abi filia Zachariæ.
3 Fecitque quod erat bonum coram Domino, juxta omnia quæ fecerat David pater ejus.
4 Ipse dissipavit excelsa, & contrivit statuas, & succidit lucos, confregitque serpentem æ-
*Num neum, * quem fecerat Moyses: siquidem us-
21. c. 9. que ad illud tempus filii Israel adolebant ei incensum: vocavitque nomen ejus Nohéstan.
5 In Domino Deo Israel speravit: itaque post eum non fuit similis ei de cunctis regibus Juda, sed neque in his qui ante eum fuérunt:
6 Et adhæsit Domino, & non recessit à vesti-
B giis ejus, fecitque mandata ejus, quæ præceperat Dominus Moysi.
7 Unde & erat Dominus cum eo, & in cunctis, ad quæ procedebat, sapienter se agebat. Rebellavit quoque contra regem Assyriorum, & non servivit ei.
8 Ipse percussit Philisthæos usque ad Gazam, & omnes terminos eorum, a Turre custodum
*Supr. usque ad Civitatem munitam.
27. a. 6. 9 * Anno quarto regis Ezechiæ, qui erat an-
Tob. 1 nus septimus Osee filii Ela regis Israel, ascen-
a. 1. dit Salmanasar rex Assyriorum in Samariam, & oppugnavit eam,
10 Et cepit. Nam post annos tres, anno sexto Ezechiæ, id est nono anno Osee regis Israel, capta est Samaria:
11 Et transtulit rex Assyriorum Israel in Assyrios, collocavitque eos in Hala & in Habor fluviis Gozan in civitatibus Medorum:
12 Quia non audierunt vocem Domini Dei C
sui, sed prætergressi sunt pactum ejus: omnia, quæ præceperat Moyses servus Domini, non audierunt, neque fecerunt.
13 * Anno quartodecimo regis Ezechiæ, ascendit Sennacherib rex Assyriorum ad uni- *2. Par
versas civitates Juda munitas: & cepit eas. 32. a. 1.
14 Tunc misit Ezechias rex Juda nuntios ad Isa. 36.
regem Assyriorum in Lachis, dicens: Peccavi, a. 1.
recede a me: & omne, quod imposueris mihi, Eccli.
feram. Indixit itaque rex Assyriorum Eze- 48. c. 9.
chiæ regi Iudæ trecenta talenta argenti, & triginta talenta auri.
15 Deditque Ezechias omne argentum, quod repertum fuerat in domo Domini, & in thesauris regis.
16 In tempore illo confregit Ezechias valvas templi Domini, & laminas auri, quas ipse affixerat, & dedit eas regi Assyriorum.
17 Misit autem rex Assyriorum Tharthan, & D
Rabsaris, & Rabsacen, de Lachis ad regem Ezechiam, cum manu valida, Jerusalem: qui cum ascendissent, venérunt Jerusalem, & stetérunt juxta aquæductum piscinæ superioris, quæ est in via Agrifullónis.
18 Vocaveruntque regem: egressus est autem ad eos Eliacim filius Helciæ, præpositus domus, & Sobna scriba, & Joahe filius Asaph à commentáriis.
19 Dixitq; ad eos Rábsaces: Loquimini Ezechiæ: Hæc dicit rex magnus, rex Assyriorum: Quæ est ista fiducia, qua niteris?
20 Forsitan inisti consilium, ut prǽpares te ad prælium. In quo confídis, ut audeas rebellare?
21 An speras in baculo arundineo atque con-

fracto

fracto Ægypto, super quem, si incubuerit homo, & comminutus ingredietur manum ejus, & perforabit eam? sic est Pharao rex Ægypti, omnibus qui confidunt in se.

E 22 Quod si dixeritis mihi: In Domino Deo nostro habemus fiduciam: nonne iste est, cujus abstulit Ezechias excelsa & altaria: & præcepit Judæ & Jerusalem: Ante altare hoc adorabitis in Jerusalem?

23 Nunc igitur transite ad dominum meum regem Assyriorum, & dabo vobis duo millia equorum, & videte an habere valeatis ascensores eorum.

24 Et quo modo potestis resistere ante unum satrapam de servis domini mei minimis? An fiduciam habes in Ægypto propter currus & equites?

25 Numquid sine Domini voluntate ascendi ad locum istum, ut demolirer eum? Dominus dixit mihi: Ascende ad terram hanc, & demolire eam.

26 Dixerunt autem, Eliacim filius Helciæ, & Sobna, & Joahe, Rabsaci: Precamur ut loquaris nobis servis tuis Syriace: siquidem intelligimus hanc linguam: & non loquaris nobis Judaice, audiente populo, qui est super murum.

F 27 Responditque eis Rabsaces, dicens: Numquid ad dominum tuum, & ad te misit me dominus meus, ut loquerer sermones hos, & non potius ad viros, qui sedent super murum, ut comedant stercora sua, & bibant urinam suam vobiscum?

28 Stetit itaque Rabsaces, & exclamavit voce magna Judaice, & ait: Audite verba regis magni, regis Assyriorum.

29 Hæc dicit rex: Non vos seducat Ezechias. non enim poterit eruere vos de manu mea.

30 Neque fiduciam vobis tribuat super Dominum, dicens: Eruens liberabit nos Dominus, & non tradetur civitas hæc in manu regis Assyriorum.

31 Nolite audire Ezechiam. Hæc enim dicit rex Assyriorum: Facite mecum quod vobis est utile, & egredimini ad me: & comedet unusquisque de vinea sua & de ficu sua; & bibetis aquas de cisternis vestris:

G 32 Donec veniam, & transferam vos in terram, quæ similis est terræ vestræ, in terram fructiferam, & fertilem vini, terram panis & vinearum, terram olivarum, & olei ac mellis, & vivetis, & non moriemini. Nolite audire Ezechiam, qui vos decipit, dicens: Dominus liberabit nos.

33 Numquid liberaverunt dii gentium terram suam, de manu regis Assyriorum?

34 Ubi est deus Emath, & Arphad? ubi est deus Sepharvaim, Ana, & Ava? numquid liberaverunt Samariam de manu mea?

35 Quinam illi sunt in universis diis terrarũ, qui eruerunt regionem suam de manu mea, ut possit eruere Dominus Jerusalẽ de manu mea?

36 Tacuit itaque populus, & non respondit ei quidquam: siquidem præceptum regis acceperant, ut non responderent ei.

37 Venitque Eliacim filius Helciæ, præpositus domus, & Sobna scriba, & Joahe filius Asaph a commentariis, ad Ezechiam, scissis vestibus, & nuntiaverunt ei verba Rabsacis.

CAPUT XIX.

Ezechia & Isaia conversis ad Dominum & pro liberatione precantibus propter Rabsacis blasphemias, percutit Angelus Domini 185000. Assyriorum, quare fugiens Sennacherib in templo idolorum à filiis suis occiditur.

A 1 Quæ cum audisset Ezechias rex, scidit vestimenta sua, & opertus est sacco, ingressusque est domum Domini. * Isa. 37. a. 1.

2 Et misit Eliacim præpositum domus, & Sobnam scribam, & senes de sacerdotibus, opertos saccis, ad Isaiam prophetam filium Amos.

3 Qui dixerunt: Hæc dicit Ezechias: Dies tribulationis, & increpationis, & blasphemiæ, dies iste: venerunt filii usque ad partum, & vires non habet parturiens.

4 Si forte audiat Dominus Deus tuus universa verba Rabsacis, quem misit rex Assyriorum dominus suus, ut exprobraret Deum viventem, & argueret verbis, quæ audivit Dominus Deus tuus: & fac orationem pro reliquiis, quæ repertæ sunt.

5 Venerunt ergo servi regis Ezechiæ ad Isaiam.

6 Dixitque eis Isaias: Hæc dicetis domino vestro: Hæc dicit Dominus: Noli timere à facie sermonum, quos audisti, quibus blasphemaverunt pueri regis Assyriorum me. B

7 Ecce, ego immittam ei spiritum, & audiet nuntium, & revertetur in terram suam, & dejiciam eum gladio in terra sua.

8 Reversus est ergo Rabsaces, & invenit regem Assyriorum expugnantem Lobnam: Audierat enim quod recessisset de Lachis.

9 Cumque audisset de Tharaca rege Æthiopiæ, dicentes: Ecce, egressus est ut pugnet adversum te: & iret contra eum, misit nuntios ad Ezechiam, dicens:

10 Hæc dicite Ezechiæ regi Juda: Non te seducat Deus tuus, in quo habes fiduciam: neque dicas: Non tradetur Jerusalem in manus regis Assyriorum.

11 Tu enim ipse audisti quæ fecerunt reges Assyriorum universis terris, quo modo vastaverunt eas: num ergo solus poteris liberari? C

12 Numquid liberaverunt dii gentium singulos, quos vastaverunt patres mei, Gozan videlicet & Haran, & Reseph, & filios Eden, qui erant in Thelassar?

13 Ubi est rex Emath, & rex Arphad, & rex Civitatis Sepharvaim, Ana, & Ava?

14 Itaque cum accepisset Ezechias litteras de manu nuntiorum, & legisset eas, ascendit in domum Dñi, & expandit eas coram Domino.

15 Et oravit in conspectu ejus, dicens: Domine Deus Israel, qui sedes super cherubim, tu es Deus solus regum omnium terræ, tu fecisti cœlum & terram.

16 Inclina aurem tuam, & audi: aperi Domine oculos tuos, & vide: audi omnia verba Sennacherib, qui misit ut exprobraret nobis Deum viventem.

17 Vere Domine dissipaverunt reges Assyriorum gentes, & terras omnium. D

18 Et miserunt deos eorum in ignem: non enim erant dii, sed opera manuum hominum ex ligno & lapide, & perdiderunt eos.

19 Nunc igitur Domine Deus noster, sal-

vos nos fac de manu ejus, ut sciant omnia regna terræ, quia tu es Dominus Deus solus.

20 Misit autem Isaias filius Amos ad Ezechiam, dicens: Hæc dicit Dominus Deus Israel: Quæ deprecatus es me super Sennacherib rege Assyriorum, audivi.

21 Iste est sermo, quem locutus est Dominus de eo: Sprevit te, & subsannavit te, virgo filia Sion: post tergum tuum caput movit, filia Jerusalem.

22 Cui exprobrasti, & quem blasphemasti?
E contra quem exaltasti vocem tuam, & elevasti in excelsum oculos tuos? contra sanctum Israel.

23 Per manum servorum tuorum exprobrasti Domino, & dixisti: In multitudine curruum meorum ascendi excelsa montium in summitate Libani, & succidi sublimes cedros ejus, & electas abjetes illius. Et ingressus sum usque ad terminos ejus, & saltum Carmeli ejus.

24 Ego succidi, & bibi aquas alienas, & siccavi vestigiis pedum meorum omnes aquas clausas.

25 Numquid non audisti quid ab initio fecerim? Ex diebus antiquis plasmavi illud, & nunc adduxi: eruntque in ruinam collium pugnantium civitates munitæ.

26 Et qui sedent in eis, humiles manu, contremuerunt & confusi sunt, facti sunt velut fœnum agri, & virens herba tectorum, quæ arefacta est antequam veniret ad maturitatem.

F 27 Habitaculum tuum, & egressum tuum, & introitum tuum, & viam tuam ego præscivi, & furorem tuum contra me.

28 Insanisti in me, & superbia tua ascendit in aures meas: ponam itaque circulum in naribus tuis, & camum in labiis tuis, & reducam te in viam, per quam venisti:

29 Tibi autem Ezechia hoc erit signum: Comede hoc anno quæ repereris: in secundo autem anno, quæ sponte nascuntur: porrò in tertio anno seminate & metite: plantate vineas, & comedite fructum earum.

30 Et quodcumque reliquum fuerit de domo Juda, mittet radicem deorsum, & faciet fructum sursum.

31 De Jerusalem quippe egredientur reliquiæ, & quod salvetur de monte Sion: zelus Domini exercituum faciet hoc.

32 Quam ob rem hæc dicit Dominus de rege Assyriorum: Non ingredietur urbem hanc, nec mittet in eam sagittam, nec occupabit eam clypeus, nec circumdabit eam munitio.

33 Per viam, qua venit, revertetur: & civitatem hanc non ingredietur, dicit Dominus.

*Tob. 1.d.21. Eccli. 48.d. 28. Isa.37. g.36. 1. Machab. 7.f.41. 2. Machab. 8.d.19.

34 Protegamque urbem hanc, & salvabo eam propter me, & propter David servum meum.

35 * Factum est igitur in nocte illa, venit Angelus Domini, & percussit in castris Assyriorum centum octoginta quinque millia. Cumque diluculo surrexisset, vidit omnia corpora mortuorum: & recedens abiit,

36 Et reversus est Sennacherib rex Assyriorum, & mansit in Ninive.

* Tob. 1.d.24.

37 *Cumque adoraret in templo Nesroth deũ suũ, Adramelech & Sarasar filii ejus percusserunt eũ gladio, fugeruntque in terrã Armeniorum, & regnavit Asarhaddon filius ejus pro eo.

CAPUT XX.

Isaias ægrotantem Ezechiam moriturum denuntiat; at ille sua oratione sanitatem cum prorogatione vitæ ad quindecim annos à Deo impetrat dato sanitatis signo per Solis regressum: Assyriis autem munera deferentibus thesauros ostendit, & ob id per Isaiam reprehenso, captivitas babylonica denuntiatur, cui impius succedit filius Manasses.

1 IN diebus illis ægrotavit Ezechias usque A
ad mortem: & venit ad eum Isaias filius *2.Par. 32. f. 9. Isa.38. a.1.
Amos, propheta, dixitque ei: Hæc dicit Dominus Deus: Præcipe domui tuæ: morieris enim tu, & non vives.

2 Qui convertit faciem suam ad parietem, & oravit Dominum, dicens:

3 Obsecro Domine, memento quæso quomodo ambulaverim coram te in veritate, & in corde perfecto, & quod placitum est coram te fecerim. Flevit itaque Ezechias fletu magno.

4 Et antequam egrederetur Isaias mediam partem atrii, factus est sermo Domini ad eum, dicens:

5 Revertere, & dic Ezechiæ duci populi mei: Hæc dicit Dominus Deus David patris tui: Audivi orationem tuam, & vidi lacrymas tuas: & ecce sanavi te, die tertio ascendes templum Domini.

6 Et addam diebus tuis quindecim annos: sed & de manu regis Assyriorum liberabo te, B
& civitatem hanc, & protegam urbem istam, propter me, & propter David servum meum.

7 Dixitque Isaias: Afferte massam ficorum. Quam cum attulissent, & posuissent super ulcus ejus, curatus est.

8 Dixerat autem Ezechias ad Isaiam: Quod erit signum, quia Dominus me sanabit, & quia ascensurus sum die tertia templum Domini?

9 Cui ait Isaias: Hoc erit signum à Domino, quod facturus sit Dominus sermonem, quem locutus est: Vis ut ascendat umbra decem lineis, an ut revertatur totidem gradibus?

10 Et ait Ezechias: Facile est umbram crescere decem lineis: nec hoc volo ut fiat, sed ut revertatur retrorsum decem gradibus.

11 Invocavit itaque Isaias propheta Dominum, & reduxit umbram per lineas, quibus jam descenderat in horologio Achas, retrorsum decem gradibus.

12 * In tempore illo misit Berodach Bala- C
dan, filius Baladan, rex Babyloniorum, litte- * Isa.
ras & munera ad Ezechiam: audierat enim 39.a.1.
quod ægrotasset Ezechias.

13 Lætatus est autem in adventu eorum Ezechias, & ostendit eis domum aromatum, & aurum & argentum, & pigmenta varia, unguenta quoque, & domum vasorum suorum, & omnia quæ habere poterat in thesauris suis. Non fuit quod non monstraret eis Ezechias in domo sua, & in omni potestate sua.

14 Venit autem Isaias propheta ad regem Ezechiam, dixitque ei: Quid dixerunt viri isti? aut unde venerunt ad te? Cui ait Ezechias: De terra longinqua venerunt ad me, de Babylone.

15 At

15 At ille respondit: Quid viderunt in domo

D tua? Ait Ezechias: Omnia quæcumque sunt in domo mea, viderunt: nihil est quod non monstraverim eis in thesauris meis.

16 Dixit itaque Isaias Ezechiæ: Audi sermonem Domini:

17 Ecce dies venient, & auferentur omnia, quæ sunt in domo tua, & quæ condiderunt patres tui usque in diem hanc, in Babylonem: non remanebit quidquam, ait Dominus.

18 Sed & de filiis tuis qui egredientur ex te, quos generabis, tollentur, & erunt eunuchi in palatio regis Babylonis.

19 Dixit Ezechias ad Isaiam: Bonus sermo Domini, quem locutus es: sit pax & veritas in diebus meis.

20 Reliqua autem sermonum Ezechiæ, & omnis fortitudo ejus, & quomodo fecerit piscinam, & aquæductum, & introduxerit aquas in civitatem, nonne hæc scripta sunt in Libro sermonum dierum regum Juda?

21 Dormivitque Ezechias cum patribus suis, & regnavit Manasses filius ejus pro eo.

CAPUT XXI.

Propter abominandam Manassis impietatem prædicit Dominus se ac Judam ac Jerusalem deleturum: cui mortuo succedit impius filius Amon; & hoc à servis occiso, regnat super Judam pius filius Josias.

A * Par. 33.a.1. 1 Duodecim annorum erat Manasses cum regnare cœpisset, & quinquaginta quinque annis regnavit in Jerusalem: nomen matris ejus Haphsiba.

2 Fecitque malum in conspectu Domini, juxta idola gentium, quas delevit Dominus a facie filiorum Israel.

*2 Par. 33.a.3. 3 * Conversusque est, & ædificavit excelsa, quæ dissipaverat Ezechias pater ejus: & erexit aras Baal, & fecit lucos sicut fecerat Achab rex Israel, & adoravit omnem militiam cœli, & coluit eam.

*2 Reg 7.b.10. 4 Extruxitque aras in domo Domini, de qua dixit Dominus: * In Jerusalem ponam nomen meum.

5 Et extruxit altaria universæ militiæ cœli, in duobus atriis templi Domini.

6 Et traduxit filium suum per ignem: & ariolatus est, & observavit auguria, & fecit pythones, & aruspices multiplicavit, ut faceret malum coram Domino, & irritaret eum.

B *2 Reg 7.d.10. *3 Reg 8.b.16. & 9. a.3. 7 Posuit quoque idolum luci, quem fecerat, in templo Domini; * super quod locutus est Dominus ad David, * & ad Salomonem filium ejus: in templo hoc, & in Jerusalem, quam elegi de cunctis tribubus Israel, ponam nomen meum in sempiternum.

8 Et ultra non faciam commoveri pedem Israel de terra, quam dedi patribus eorum: si tamen custodierint opera omnia quæ præcepi eis, & universam legem, quam mandavit eis servus meus Moyses:

9 Illi vero non audierunt: sed seducti sunt à Manasse, ut facerent malum, super gentes quas contrivit Dominus a facie filiorum Israel.

10 Locutusque est Dominus in manu servorum suorum Prophetarum, dicens:

* Jer. 15.a.4. 11 * Quia fecit Manasses rex Juda abominationes istas pessimas, super omnia quæ fecerunt Amorrhæi ante eum, & peccare fecit etiam Judam in immunditiis suis:

12 Propterea hæc dicit Dominus Deus Israel: Ecce ego inducam mala super Jerusalem & Judam: ut quicumque audierit, tinniant ambæ aures ejus. C

13 Et extendam super Jerusalem funiculum Samariæ, & pondus domus Achab: & delebo Jerusalem, sicut deleri solent tabulæ: & delens vertam, & ducam crebrius stylum super faciem ejus.

14 Dimittam vero reliquias hereditatis meæ, & tradam eas in manus inimicorum ejus: eruntque in vastitatem, & in rapinam cunctis adversariis suis:

15 Eo quod fecerint malum coram me, & perseveraverint irritantes me, ex die qua egressi sunt patres eorum ex Ægypto, usque ad hanc diem.

16 Insuper & sanguinem innoxium fudit Manasses multum nimis, donec impleret Jerusalem usque ad os: absque peccatis suis, quibus peccare fecit Judam, ut faceret malum coram Domino.

17 Reliqua autem sermonum Manasse, & universa quæ fecit, & peccatum ejus quod peccavit, nonne hæc scripta sunt in Libro sermonum dierum regum Juda?

18 Dormivitque Manasses cum patribus suis, & sepultus est in horto domus suæ, in horto Oza: & regnavit Amon filius ejus pro eo.

19 Viginti duorum annorum erat Amon cum regnare cœpisset: duobus quoque annis regnavit in Jerusalem. nomen matris ejus Messalemeth filia Harus de Jeteba. D

20 Fecitque malum in conspectu Domini, sicut fecerat Manasses pater ejus.

21 Et ambulavit in omni via, per quam ambulaverat pater ejus: servivitque immunditiis, quibus servierat pater ejus, & adoravit eas,

22 Et dereliquit Dominum Deum patrum suorum, & non ambulavit in via Domini.

23 Tetenderuntque ei insidias servi sui, & interfecerunt regem in domo sua.

24 Percussit autem populus terræ, omnes qui conjuraverant contra regem Amon: & constituerunt sibi regem Josiam filium ejus pro eo.

25 Reliqua autem sermonum Amon quæ fecit, nonne hæc scripta sunt in Libro sermonum dierum regum Juda?

26 Sepelieruntque eum in sepulchro suo, in horto Oza: & regnavit Josias filius ejus pro eo.

CAPUT XXII.

Josias, templum ac Dei cultum instaurat; Dominum super reperto Deuteronomii libro consulens, prædictis in eo minis & pœnis exterritus, responsum ex prophetide accipit, inducenda super Judam scripta in eo mala propter neglectum à patribus Dei cultum, ipsum tamen prius in pace moriturum.

1 Octo annorum erat Josias cum regnare cœpisset, triginta & uno anno regnavit in Jerusalem; nomen matris ejus Idida, filia Hadaja de Besecath. A *2 Par. 34.a.1.

2 Fecitque quod placitum erat coram Domino, & ambulavit per omnes vias David patris sui: non declinavit ad dexteram, sive ad sinistram.

3 Anno autem octavodecimo regis Josiæ, misit rex Saphan filium Aslia, filii Messulam, scribam templi Domini, dicens ei:

4 Vade ad Helciam sacerdotem magnum, ut confletur pecunia, quæ illata est in templum Domini, quam collegerunt janitores templi a populo,

5 Deturque fabris per præpositos domus Domini: qui & distribuant eam his, qui operantur in templo Domini, ad instauranda sartatecta templi:

B 6 Tignariis videlicet & cæmentariis, & iis qui interrupta componunt: & ut emantur ligna, & lapides de lapicidinis, ad instaurandum templum Domini.

7 Verumtamen non supputetur eis argentum quod accipiunt, sed in potestate habeant, & in fide.

8 Dixit autem Helcias pontifex ad Saphan scribam: Librum Legis reperi in domo Domini: deditque Helcias volumen Saphan, qui & legit illud.

9 Venit quoque Saphan scriba ad regem, & renuntiavit ei quod præceperat; & ait: Conflaverunt servi tui pecuniam, quæ reperta est in domo Domini: & dederunt ut distribueretur fabris a præfectis operum templi Domini.

10 Narravit quoque Saphan scriba regi, dicens: Librum dedit mihi Helcias sacerdos. Quem cum legisset Saphan coram rege,

11 Et audisset rex verba Libri Legis Domini, scidit vestimenta sua.

12 Et præcepit Helciæ sacerdoti, & Ahicam filio Saphan, & Achobor filio Micha, & Saphan scribæ, & Asaiæ servo regis, dicens:

C 13 Ite & consulite Dominum super me, & super populo, & super omni Juda, de verbis voluminis istius, quod inventum est: magna enim ira Domini succensa est contra nos: quia non audierunt patres nostri verba libri hujus, ut facerent omne quod scriptum est nobis.

14 Ierunt itaque, Helcias sacerdos, & Ahicam, & Achobor, & Saphan, & Asaia ad Holdam prophetidem, uxorem Sellum, filii Thecuæ, filii Araas custodis vestium, quæ habitabat in Jerusalem in Secunda: locutique sunt ad eam.

15 Et illa respondit eis: Hæc dicit Dominus Deus Israel: Dicite viro, qui misit vos ad me:

16 Hæc dicit Dominus: Ecce, ego adducam mala super locum istum, & super habitatores ejus, omnia verba Legis quæ legit rex Juda:

17 Quia dereliquerunt me, & sacrificaverunt diis alienis, irritantes me in cunctis operibus manuum suarum: & succendetur indignatio mea in loco hoc, & non extinguetur.

18 Regi autem Juda, qui misit vos ut consuleretis Dominum, sic dicetis: Hæc dicit Dominus Deus Israel: Pro eo quod audisti verba voluminis,

19 Et perterritum est cor tuum, & humiliatus es coram Domino, auditis sermonibus contra locum istum, & habitatores ejus, quod videlicet fierent in stuporem & in maledictum: & scidisti vestimenta tua, & flevisti coram me, & ego audivi, ait Dominus:

20 Idcirco colligam te ad patres tuos, & colligeris ad sepulchrum tuum in pace, ut non videant oculi tui omnia mala quæ inducturus sum super locum istum.

CAPUT XXIII.

Josias Deuteronomium coram populo legit, percussoque cum Domino fœdere, ac destructis abominationibus, præcipit Pascha celebrari: quo in Mageddo occiso, succedit impius filius Joachaz, quem Pharao captum ducit in Aegyptum, substituto Eliacim quem Joakim nominat, & ei gravem mulctam imponit.

1 ET renuntiaverunt regi quod dixerat. Qui misit: & congregati sunt ad eum omnes senes Juda & Jerusalem. A 2. Par. 34. f.

2 Ascenditque rex templum Domini, & omnes viri Juda, universique qui habitabant in Jerusalem cum eo sacerdotes & prophetæ, & omnis populus a parvo usque ad magnum: legitque cunctis audientibus omnia verba libri fœderis, qui inventus est in domo Domini.

3 Stetitque rex super gradum: & fœdus percussit coram Domino, ut ambularent post Dominum, & custodirent præcepta ejus, & testimonia, & ceremonias, in omni corde, & in tota anima, & suscitarent verba fœderis hujus, quæ scripta erant in libro illo: acquievitque populus pacto.

4 Et præcepit rex Helciæ pontifici, & sacerdotibus secundi ordinis & janitoribus, * ut projicerent de templo Domini omnia vasa, quæ facta fuerant Baal, & in luco, & universæ militiæ cœli: & combussit ea foris Jerusalem in convalle Cedron, & tulit pulverem eorum in Bethel. *Eccl. 49. a. B

5 Et delevit aruspices, quos posuerant reges Juda ad sacrificandum in excelsis per civitates Juda, & in circuitu Jerusalem: & eos, qui adolebant incensum Baal, & Soli, & Lunæ, & duodecim signis, & omni militiæ cœli.

6 Et efferri fecit lucum de domo Domini foras Jerusalem in convalle Cedron, & combussit eum ibi, & redegit in pulverem, & projecit super sepulchra vulgi.

7 Destruxit quoque ædiculas effeminatorum, quæ erant in domo Domini, pro quibus mulieres texebant quasi domunculas luci.

8 Congregavitque omnes sacerdotes de civitatibus Juda: & contaminavit excelsa, ubi sacrificabant sacerdotes, de Gabaa usque Bersabee: & destruxit aras portarum in introitu ostii Josue principis civitatis, quod erat ad sinistram portæ civitatis. C

9 Verumtamen non ascendebant sacerdotes excelsorum ad altare Domini in Jerusalem: sed tantum comedebant azyma in medio fratrum suorum.

10 Contaminavit quoque Topheth, quod est in Convalle filii Ennom: ut nemo consecraret filium suum aut filiam per ignem, Moloch.

11 Abstulit quoque equos, quos dederant reges Juda Soli, in introitu templi Domini

juxta

juxta exedram Nathan melech eunuchi, qui erat in Pharurim: currus autem Solis combussit igni.

12 Altaria quoque, quæ erant super tecta cœnaculi Achaz, quæ fecerant reges Juda, & altaria quæ fecerat Manasses in duobus atriis templi Domini, destruxit rex: & cucurrit inde, & dispersit cinerem eorum in torrentem Cedron.

13 Excelsa quoque, quæ erant in Jerusalem ad dexteram partem montis offensionis, * quæ *3.Regum 11.b.7. ædificaverat Salomon rex Israel Astaroth idolo Sidoniorum, & Chamos offensioni Moab, & Melchom abominationi filiorum Ammon, polluit rex.

14 Et contrivit statuas, & succidit lucos, replevitque loca eorum ossibus mortuorum.

D 15 * Insuper & altare, quod erat in Bethel & excelsum, quod fecerat Jeroboam filius Nabat, qui peccare fecit Israel: & altare illud, & excelsum destruxit, atque combussit, & comminuit in pulverem, succenditque etiam lucum. *3.Regum 13.g.32.

16 Et conversus Josias, vidit ibi sepulchra, quæ erant in monte: misitque & tulit ossa de sepulchris, & combussit ea super altare & polluit illud juxta uerbum Domini, quod locutus est vir Dei, qui prædixerat verba hæc.

17 * Et ait: Quis est titulus ille, quem video? *2.Par 35.a.1. Responderuntque ei cives urbis illius: Sepulchrum est hominis Dei, qui venit de Juda, & prædixit verba hæc, quæ fecisti super altare Bethel.

18 Et ait: Dimittite eum, nemo commoveat ossa ejus. Et intacta manserunt ossa illius cum ossibus prophetæ qui venerat de Samaria.

19 Insuper & omnia fana excelsorum, quæ erant in civitatibus Samariæ, quæ fecerant reges Israel ad irritandum Dominum, abstulit Josias: & fecit eis, secundum omnia opera quæ fecerat in Bethel.

20 Et occidit universos sacerdotes excelsorum, qui erant ibi super altaria, & combussit ossa humana super ea: reversusque est Jerusalem.

E 21 * Et præcepit omni populo, dicens: Facite Phase Domino Deo vestro, secundum quod scriptum est in libro fœderis hujus. *3.Reg 13.a.1.

22 Nec enim factum est Phase tale à diebus judicum, qui judicaverunt Israel, & omnium dierum regum Israel, & regum Juda,

23 Sicut in octavo decimo anno regis Josiæ factum est Phase istud Domino in Jerusalem.

24 Sed & pythones, & ariolos, & figuras idolorum, & immunditias, & abominationes, quæ fuerant in Terra Juda & Jerusalem, abstulit Josias: ut statueret verba legis, quæ scripta sunt in libro, quem invenit Helcias sacerdos in templo Domini.

25 Similis illi non fuit ante eum rex, qui reverteretur ad Dominum in omni corde suo, & in tota anima sua, & in universa virtute sua, juxta omnem legem Moysi: neque post eum surrexit similis illi.

F 26 Verumtamen non est aversus Dominus ab ira furoris sui magni, quo iratus est furor ejus contra Judam: propter irritationes, quibus provocaverat eum Manasses.

*Infra 24.a.3. 27 * Dixit itaque Dominus: Etiam Judam auferam a facie mea, sicut abstuli Israel: & projiciam civitatem hanc, quam elegi, Jerusalem, & domum de qua dixi: Erit nomen meum ibi.

28 Reliqua autem sermonum Josiæ, & universa quæ fecit, nonne hæc scripta sunt in Libro verborum dierum regum Juda?

29 * In diebus ejus ascendit Pharao Nechao rex Ægypti, contra regem Assyriorum, ad flumen Euphraten: & abiit Josias rex in occursum ejus: & occisus est in Mageddo, cum vidisset eum. *2.Par 35.c.20

30 Et portaverunt eum servi sui mortuum de Mageddo: & pertulerunt in Jerusalem, & sepelierunt eum in sepulchro suo. Tulitque populus Terræ Joachaz filium Josiæ: & unxerunt eum, & constituerunt eum regem pro patre suo.

31 * Viginti trium annorum erat Joachaz cum regnare cœpisset, & tribus mensibus regnavit in Jerusalem: nomen matris ejus Amital, filia Jeremiæ, de Lobna. *2.Par 36.a.1.

32 Et fecit malum coram Domino, juxta omnia quæ fecerant patres ejus.

33 Vinxitque eum Pharao Nechao in Rebla, quæ est in terra Emath, ne regnaret in Jerusalem: & imposuit mulctam terræ, centum talentis argenti, & talento auri.

34 Regemque constituit Pharao Nechao Eliacim filium Josiæ pro Josia patre ejus: vertitque nomen ejus JoaKim. porrò Joachaz tulit, & duxit in Ægyptum, & mortuus est ibi.

35 Argentum autem & aurum dedit JoaKim Pharaoni, cum indixisset terræ per singulos, ut conferretur juxta præceptum Pharaonis: & unumquemque juxta vires suas exegit, tam argentum quam aurum de populo terræ, ut daret Pharaoni Nechao.

36 Viginti quinque annorum erat JoaKim cum regnare cœpisset: & undecim annis regnavit in Jerusalem: nomen matris ejus Zebida filia Phadaja de Ruma.

37 Et fecit malum coram Domino, juxta omnia quæ fecerant patres ejus.

CAPUT XXIV.

JoaKim triennio servit regi Babylonis: deinde varios patitur latrunculos: quo mortuo, succedit filius Joachin; quem cum thesauris templi ac domus regiæ universoque robore habitatorum Jerusalem ducit Nabuchodonosor in Babylonem, suffecto in regem illius patruo Matthania, quem vocavit Sedeciam.

1 IN diebus ejus ascendit Nabuchodonosor rex Babylonis, & factus est ei JoaKim servus tribus annis: & rursum rebellavit contra eum. A

2 Immisitque ei Dominus latrunculos Chaldæorum, & latrunculos Syriæ, & latrunculos Moab, & latrunculos filiorum Ammon: & immisit eos in Judam, ut disperderent eum, * juxta verbum Domini, quod locutus fuerat per servos suos prophetas. *Supr. 23.f.27

3 Factum est autem hoc per verbum Domini contra Judam, ut auferret eum coram se, propter peccata Manasse universa quæ fecit,

4 Et propter sanguinem innoxium, quem effudit, & implevit Jerusalem cruore innocen-

centium : & ob hanc rem noluit Dominus pro-
pitiari .
B 5 Reliqua autem sermonum JoaKim , & uni-
versa quæ fecit, nonne hæc scripta sunt in Li-
bro sermonum dierum regum Juda ? Et dormi-
vit JoaKim cum patribus suis :
6 Et regnavit Joachin filius ejus pro eo .
7 Et ultra non addidit rex Ægypti , ut egre-
deretur de terra sua : tulerat enim rex Babylo-
nis , a rivo Ægypti usque ad fluvium Euphra-
ten , omnia quæ fuerant regis Ægypti .
8 Decem & octo annorum erat Joachin cum
regnare cœpisset , & tribus mensibus regnavit
in Jerusalem : nomen matris ejus Nohesta filia
Elnathan de Jerúsalem .
9 Et fecit malum coram Domino , juxta om-
nia quæ fecerat pater ejus .
* Dan. 1, a. 1. 10 * In tempore illo ascendérunt servi Nabu-
chodónosor regis Babylonis in Jerúsalem , &
C circumdata est urbs munitiónibus .
11 Venitque Nabuchodónosor rex Babyló-
nis ad civitatem cum servis suis , ut oppugná-
rent eam .
12 Egressúsque est Joáchin rex Juda ad re-
gem Babylónis , ipse & mater ejus , & servi
ejus , & principes ejus , & eunuchi ejus , &
suscepit eum rex Babylonis anno octavo re-
gni sui .
13 Et prótulit inde omnes thesáuros domus
Domini , & thesauros domus regiæ : & conci-
dit universa vasa aurea , quæ fecerat Salomon
rex Israel in templo Domini juxta verbum
Domini .
14 Et tránstulit omnem Jerusalem , & uni-
versos principes , & omnes fortes exercitus ,
decem millia , in captivitatem ; & omnem ar-
tificem & clusorem : nihílque relictum est ,
exceptis pauperibus populi terræ .
15 Transtulit quoque Joachin in Babylonem, D
& matrem regis , & uxores regis , & eunuchos * 2. Par. 36. b. Ezec. ... & 11. b. Je...
ejus : & judices terræ duxit in captivitatem
de Jerusalem in Babylonem .
16 Et omnes viros robustos , septem millia ,
& artifices , & clusores mille , omnes viros
fortes & bellatores : duxitque eos rex Baby-
lonis captivos in Babylonem .
17 * Et constituit Matthaníam pátruum * Jeremiæ 37. a. 1. & 52. a. 1.
ejus pro eo : imposuitque nomen ei Sede-
ciam .
18 * Vigesimum & primum annum ætatis ha-
bebat Sedecias cum regnare cœpisset , & un-
decim annis regnavit in Jerusalem : nomen
matris ejus erat Amital , filia Jeremiæ , de
Lobna .
19 Et fecit malum coram Domino , juxta
omnia quæ fecerat JoaKim .
20 Irascebátur enim Dominus contra Jeru-
salem & contra Judam , donec projíceret eos
a facie sua : recessitque Sedecías à rege Ba-
bylonis .

CAPUT XXV.

*Obsessa à Nabuchodonosor Jerusalem , Sede-
cias cæcus ac vinctus , necatis coram se fi-
liis , in Babylonem ducitur cum reliquo po-
pulo ; quibusdam tamen ad exercendam ter-
ram relictis : post exusta una cum templo
omnia magnifica ædificia , præfecit Nabu-
chodonosor Godoliam : quo ab Ismaele inter-
empto , fugit populus in Babylonem , Joachin
autem in captivitate sublimatur à rege Ba-
bylonis .*

A
Jer. 39. 1 & 52. 4. 1 FActum est autem anno nono regni ejus ,
mense decimo , decima die mensis , ve-
nit Nabuchodonosor rex Babylonis , ipse &
omnis exercitus ejus , in Jerusalem , & cir-
cumdederunt eam : & extruxerunt in circuitu
ejus munitiones .
2 Et clausa est civitas atque vallata , usque ad
undecimum annum regis Sedeciæ .
3 Nona die mensis ; prævaluitque fames in
civitate , nec erat panis populo terræ .
4 Et interrupta est civitas : & omnes viri bel-
latores nocte fugerunt , per viam portæ , quæ
est inter duplicem murum ad hortum regis
(porrò Chaldæi obsidebant in circuitu civi-
tatem) fugit itaque Sedecias per viam quæ
du-

ducit ad campestria solitudinis:
B 5 Et persecutus est exercitus Chaldæorum regem, comprehenditque eum in planitie Jericho: & omnes bellatores, qui erant cum eo, dispersi sunt, & reliquerunt eum.
6 Apprehensum ergo regem duxerunt ad regem Babylonis in Reblatha: qui locutus est cum eo judicium.
7 Filios autem Sedeciæ occidit coram eo, & oculos ejus effodit, vinxitque eum catenis, & adduxit in Babylonem.
8 Mense quinto, septima die mensis, ipse est annus nonus decimus regis Babylonis: venit Nabuzardan princeps exercitus, servus regis Babylonis, in Jerusalem.
* Psal. 9 * Et succendit domum Domini, & domum
73.a.7. regis: & domos Jerusalem, omnemque domum combussit igni.
C 10 Et muros Jerusalem in circuitu destruxit omnis exercitus Chaldæorum, qui erat cum principe militum.
11 Reliquam autem populi partem, quæ remanserat in civitate, & perfugas, qui transfugerant ad regem Babylonis, & reliquum vulgus, transtulit Nabuzardan princeps militiæ.
12 Et de pauperibus terræ reliquit vinitores & agricolas.
* Ier. 13 * Columnas autem æreas, quæ erant in
27. d. templo Domini, & bases, & mare æreum,
15. quod erat in domo Domini, confregerunt Chaldæi, & transtulerunt æs omne in Babylonem.
14 Ollas quoque æreas, & trullas, & tridentes, & scyphos, & mortariola, & omnia vasa ærea, in quibus ministrabant, tulerunt.
D 15 Necnon & thuribula, & phialas, quæ aurea, aurea; & quæ argentea, argentea; tulit princeps militiæ:
16 Id est, columnas duas, mare unum, & bases quas fecerat Salomon in templo Domini: non erat pondus æris omnium vasorum.
17 * Decem & octo cubitos altitudinis habe-
* 3. Reg bat columna una: & capitellum æreum super
7. b. 15. se altitudinis trium cubitorum: & retiaculum,
Ier. 52. & malogranata super capitellum columnæ,
c. 17. omnia ærea: similem & columna secunda ha-
2. Par. bebat ornatum.
3. d. 15. 18 Tulit quoque princeps militiæ Sarajam sacerdotem primum, & Sophoniam sacerdotem secundum, & tres janitores.
19 Et de civitate eunuchum unum, qui erat præfectus super bellatores viros: & quinque viros de his, qui steterant coram rege, quos reperit in civitate: & Sopher principem exercitus, qui probabat tyrones de populo terræ: & sexaginta viros e vulgo, qui inventi fuerant in civitate.
20 Quos tollens Nabuzardan princeps mi- E
litum, duxit ad regem Babylonis in Reblatha.
21 Percussitque eos rex Babylonis, & interfecit eos in Reblatha in terra Emath: & translatus est Juda de terra sua.
22 Populo autem qui relictus erat in Terra Juda, quem dimiserat Nabuchodonosor rex Babylonis, præfecit Godoliam filium Ahicam filii Saphan.
23 Quod cum audissent omnes duces mili- F
tum, ipsi & viri qui erant cum eis, videlicet quod constituisset rex Babylonis Godoliam: venerunt ad Godoliam in Maspha, Ismahel filius Nathaniæ, & Johanan filius Caree, & Saraja filius Thanehumeth Netophatites, & Jezonias filius Maachathi, ipsi & socii eorum.
24 Juravitque Godolias ipsis & sociis eorum, dicens: Nolite timere servire Chaldæis: manete in terra, & servite regi Babylonis, & bene erit vobis.
25 Factum est autem in mense septimo, venit Ismahel filius Nathaniæ, filii Elisama de semine regio, & decem viri cum eo: percusseruntque Godoliam, qui & mortuus est: sed & Judæos & Chaldæos, qui erant cum eo in Maspha.
26 Consurgensque omnis populus a parvo usque ad magnum, & principes militum, venerunt in Ægyptum, timentes Chaldæos.
27 Factum est vero in anno trigesimo septi- G
mo transmigrationis Joachin regis Juda, mense duodecimo, vigesima septima die mensis, sublevavit Evilmerodach rex Babylonis, anno quo regnare cœperat, caput Joachin regis Juda de carcere.
28 Et locutus est ei benigne: & posuit thronum ejus super thronum regum, qui erant cum eo in Babylone.
29 Et mutavit vestes ejus, quas habuerat in carcere, & comedebat panem semper in conspectu ejus cunctis diebus vitæ suæ.
30 Annonam quoque constituit ei sine intermissione, quæ & dabatur ei a rege per singulos dies, omnibus diebus vitæ suæ.

LIBER

LIBER PRIMUS PARALIPOMENON
HEBRAICE DIBRE HAJAMIM.

CAPUT I.

nealogia ab Adam usque ad Abraham; & generationes filiorum Abrahæ una cum filiis ac posteris Esau, & regibus ac ducibus terræ Edom, antequam essent reges super filios Israel.

A 1 ADam, Seth, Enos,
* Gen. b. [illegible] d. [illegible] b. 16. 2 Cainam, Malaleel, Jared,
3 Henoch, Mathusale, Lamech,
4 Noe, Sem, Cham, & Japheth.
5 Filii Japheth; Gomer, & Magog, & Madai, & Javan, Thubal, Mosoch, Thiras.
6 Porrò filii Gomer: Ascenez, & Riphath, & Thogorma.
7 Filii autem Javan: Elisa & Tharsis, Cethim & Dodanim.
8 Filii Cham: Chus, & Mesraim, & Phut, & Chanaan.
9 Filii autem Chus: Saba, & Hevila, Sabatha, & Regma, & Sabathacha. Porrò filii Regma: Saba, & Dadan.
* Gen. 10.b.8. 10 Chus autem genuit * Nemrod: iste cœpit esse potens in terra.
11 Mesraim vero genuit Ludim, & Anamim, & Laabim, & Nephthuim,
12 Phetrusim quoque & Casluim: de quibus egressi sunt Philisthiim, & Caphtorim.
13 Chanaan vero genuit Sidonem primogenitum suum, Hethæum quoque,
14 Et Jebusæum, & Amorrhæum, & Gergesæum,
15 Hevæumque & Aracæum, & Sinæum,
16 Aradium quoque, & Samaræum, & Hamathæum.
17 Filii * Sem: Ælam, & Assur, & Arphaxad, & Lud, & Aram, & Hus, & Hul, & Gether, & Mosoch. B * Gen. 10.d.[illegible] 11.b.[illegible]
18 Arphaxad autem genuit Sale, qui & ipse genuit Heber.
19 Porrò Heber nati sunt duo filij, nomen uni Phaleg, quia in diebus ejus divisa est terra; & nomen fratris ejus Jectan.
20 Jectan autem genuit Elmodad, & Saleph, & Asarmoth, & Jare,
21 Adoram quoque, & Huzal, & Decla,
22 Hebal etiam, & Abimael, & Saba, necnon,
23 Et Ophir, & Hevila, & Jobab. omnes isti filii Jectan:
24 Sem, Arphaxad, Sale.
25 Heber, Phaleg, Ragau,
26 Serug, Nachor, Thare,
27 Abram, iste est Abraham.
28 Filij * autem Abraham, Isaac & Ismahel. * Gen. 1[illegible].d.[illegible]
29 Et hæ generationes eorum. Primogenitus * Ismahelis, Nabaioth, & Cedar, & Adbeel, & Mabsam, * Gen. 25.b.[illegible]
30 Et Masma, & Duma, Massa, Hadad, & Thema,
31 Jetur, Naphis, Cedma. hi sunt filii Ismahelis.
32 Filii autem Ceturæ, concubinæ Abraham, quos genuit: Zamran, Jecsan, Madan, C
Ma-

Madian, Jesboc, & Sue. Porro filii Jecsan: Saba, & Dadan. Filii autem Dadan: Assurim, & Latussim, & Laomim.

Gen. 5.a.3. 33 Filii * autem Madian: Epha, & Epher, & Henoch, & Abida, & Eldaa, omnes hi, filii Ceturæ.

Gen 5.c. 8 34 Genuit * autem Abraham Isaac: cujus fuerunt filii, Esau & Israel.

Gen. 36.b.11 35 Filii * Esau, Eliphaz, Rahuel, Jehus, Ihelom, & Core.

36 Filii Eliphaz: Theman, Omar, Sephi, Gathan, Cenez, Thamna, Amalec.

37 Filii Rahuel: Nahath, Zara, Samma, Meza.

38 Filii Seir: Lotan, Sobal, Sebeon, Ana, Dison, Eser, Disan.

39 Filii Lotan: Hori, Homam. Soror autem Lotan fuit Thamna.

40 Filii Sobal: Alian, & Manahath, & Ebal, Sephi, & Onam. Filii Sebeon: Aja & Ana. Filii Ana: Dison.

41 Filii Dison: Hamram, & Eseban, & Jethran, & Charan.

42 Filii Eser: Balaan, & Zavan, & Jacan. Filii Disan: Hus & Aran.

D 43 Isti sunt reges, qui imperaverunt in Terra Edom, antequam esset rex super filios Israel: Bale filius Beor: & nomen civitatis ejus, Denaba.

44 Mortuus est autem Bale, & regnavit pro eo Jobab filius Zare de Bosra.

45 Cumque & Jobab fuisset mortuus, regnavit pro eo Husam de Terra Themanorum.

46 Obiit quoque & Husam, & regnavit pro eo Adad filius Badad, qui percussit Madian in Terra Moab: & nomen civitatis ejus Avith.

47 Cumque & Adad fuisset mortuus, regnavit pro eo Semla de Masreca.

48 Sed & Semla mortuus est, & regnavit pro eo Saul de Rohoboth, quę juxta amnem sita est.

49 Mortuo quoque Saul, regnavit pro eo Balanan filius Achobor.

50 Sed & hic mortuus est, & regnavit pro eo Adad: cujus urbis nomen fuit Phau, & appellata est uxor ejus Meetabel filia Matred filiæ Mezaab.

51 Adad autem mortuo, duces pro regibus in Edom esse cœperunt: dux Thamna, dux Alva, dux Jetheth,

52 Dux Oolibama, dux Ela, dux Phinon,

53 Dux Cenez, dux Theman, dux Mabsar,

54 Dux Magdiel, dux Hiram. hi duces Edom.

CAPUT II.

Genealogia Judæ Patriarchæ usque ad Isai patrem David, fratrumque ac sororum ejus.

A 1 Filii autem Israel: Ruben, Simeon, Levi, Juda, Issachar, & Zabulon,

Gen. 28 2 Dan, Joseph, Benjamin, Nephthali, Gad, & Aser.

Gen. 38.a.3. 3 Filii * Juda: Her, Onan, & Sela. hi tres nati sunt ei de filia Sue Chananitide. Fuit autem Her primogenitus Juda, malus coram Domino, & occidit eum.

4 Thamar autem nurus ejus peperit ei Phares & Zara, omnes ergo filii Juda, quinque.

5 Filii autem Phares: Hesron & Hamul.

6 Filii quoque Zaræ: Zamri, & Ethan, & Eman, Chalchal quoque, & Dara, simul quinque.

7 Filii * Charmi: Achar, qui turbavit Israel, & peccavit in furto anathematis. *Iof. 7. a. 1.

8 Filii Ethan: Azarias.

9 Filii * autem Hesron qui nati sunt ei: Jerameel, & Ram, & Calubi. *Ruth. 4.d.19.

10 Porro Ram genuit Aminadab. Aminadab autem genuit Nahasson, principem filiorum Juda.

11 Nahasson quoque genuit Salma, de quo ortus est Booz.

12 Booz vero genuit Obed, qui & ipse genuit Isai.

13 * Isai autem genuit primogenitum Eliab, secundum Abinadab, tertium Simmaa, *1.Reg 16.b. 10.17. b.11. C

14 Quartum Nathanael, quintum Raddai,

15 Sextum Asom, septimum David.

16 Quorum sorores fuerunt, Sarvia, & Abigail. Filii Sarviæ, Abisai, Joab, & Asael, tres.

17 Abigail autem genuit Amasa, cujus pater fuit Jether Ismahelites.

18 Caleb vero filius Hesron accepit uxorem nomine Azuba, de qua genuit Jerioth: fueruntque filii ejus, Jaser, & Sobab, & Ardon.

19 Cumque mortua fuisset Azuba, accepit uxorem Caleb, Ephrata: quæ peperit ei Hur.

20 Porro Hur genuit Uri: & Uri genuit Beseleel.

21 Post hæc ingressus est Hesron ad filiam Machir patris Galaad, & accepit eam cum esset annorum sexaginta: quæ peperit ei Segub.

22 Sed & Segub genuit Jair, & possedit viginti tres civitates in Terra Galaad.

23 Cepitque Gessur, & Aram, oppida Jair; & Canath, & viculos ejus sexaginta civitatum. omnes isti, filii Machir patris Galaad.

24 Cum autem mortuus esset Hesron, ingressus est Caleb ad Ephrata. Habuit quoque Hesron uxorem Abia, quæ peperit ei Ashur patrem Thecuæ. D

25 Nati sunt autem filii Jerameel primogeniti Hesron, Ram primogenitus ejus, & Buna, & Aram, & Asom, & Achia.

26 Duxit quoque uxorem alteram Jerameel, nomine Atara, quæ fuit mater Onam.

27 Sed & filii Ram primogeniti Jerameel, fuerunt Moos, Jamin, & Achar.

28 Onam autem habuit filios, Semei, & Jada. Filii autem Semei: Nadab, & Abisur.

29 Nomen vero uxoris Abisur, Abihail, quæ peperit ei Ahobban, & Molid.

30 Filii autem Nadab fuerunt, Saled, & Apphaim. Mortuus est autem Saled absq; liberis.

31 Filius vero Apphaim, Jesi: qui Jesi genuit Sesan. Porro Sesan genuit Oholai.

32 Filii autem Jada fratris Semei: Jether, & Jonathan. Sed & Jether mortuus est absque liberis.

33 Porro Jonathan genuit Phaleth, & Ziza. Isti fuerunt filii Jerameel. E

34 Sesan autem non habuit filios, sed filias; & servum Ægyptium nomine Jeraa.

35 Deditque ei filiam suam uxorem: quæ peperit ei Ethei.

36 Ethei autem genuit Nathan, & Nathan genuit Zabad.

37 Zabad quoque genuit Ophlal, & Ophlal genuit Obed,

38 Obed genuit Jehu, Jehu genuit Azariam.

39 Azarias genuit Helles, & Helles genuit Elasa,
40 Elasa genuit Sisamoi, Sisamoi genuit Sellum,
41 Sellum genuit Jecamiam, Jecamia autem genuit Elisama.
42 Filii autem Caleb fratris Jerameel: Mesa primogenitus ejus, ipse est pater Ziph: & filii Maresa patris Hebron.
43 Porro filii Hebron, Core, & Taphua, & Recem, & Samma.
44 Samma autem genuit Raham, patrem Jercaam, & Recem genuit Sammai.
45 Filius Sammai, Maon: & Maon pater Bethsur.
46 Epha autem concubina Caleb peperit Haran, & Mosa, & Gezez. Porro Haran genuit Gezez.
47 Filii autem Jahaddai, Regom, & Joathan, & Gesan, & Phalet, & Epha, & Saaph.
48 Concubina Caleb Maacha, peperit Saber, & Tharana.
49 Genuit autem Saaph pater Madmena, Sue patrem Machbena, & patrem Gabaa. Filia vero Caleb, fuit Achsa.
G 50 Hi erant filii Caleb, filii Hur, primogeniti Ephrata, Sobal pater Cariathiarim,
51 Salma pater Bethlehem, Hariph pater Bethgader.
52 Fuerunt autem filii Sobal patris Cariathiarim, Qui videbat dimidium requietionum.
53 Et de cognatione Cariathiarim, Jethrei & Aphuthei, & Semathei, & Maserei. Ex his egressi sunt Saraitæ, & Esthaolitæ.
54 Filii Salma, Bethlehem, & Netophathi, Coronæ domus Joab, & dimidium requietionis Sarai.
55 Cognationes quoque scribarum habitantium in Jabes, canentes atque resonantes, & in tabernaculis commorantes. Hi sunt Cinæi, qui venerunt de Calore patris domus Rechab.

CAPUT III.

Generationes David, & regum Juda ex progenie David cum filiis ac filiabus eorum.

A *2.Reg. 3.a.2.
1 David vero hos habuit filios, qui ei nati sunt in Hebron: primogenitum Amnon ex Achinoam Jezrahelitide, secundum Daniel de Abigail Carmelitide,
2 Tertium Absalom filium Maacha filiæ Tholmai regis Gessur, quartum Adonia filiū Aggith,
3 Quintum Saphatiam ex Abital, sextum Jethraham de Egla uxore sua.
4 Sex ergo nati sunt ei in Hebron, ubi regnavit septem annis, & sex mensibus. Triginta autem & tribus annis regnavit in Jerusalem.
B *2.Reg. 5.a.14.
5 * Porro in Jerusalem nati sunt ei filii, Simmaa, & Sobab, & Nathan, & Salomon, quatuor de Bethsabee filia Ammiel;
6 Jebaar quoque, & Elisama,
7 Et Eliphalet, & Noge, & Nepheg, & Japhia,
8 Necnon Elisama, & Eliada, & Eliphelet, novem:
9 Omnes hi, filii David, absque filiis concubinarum: habueruntque sororem Thamar.
10 Filius autem Salomonis, Roboam: cujus Abia filius genuit Asa. De hoc quoque natus est Josaphat,
11 Pater Joram: qui Joram genuit Ochoziam, ex quo ortus est Joas;
12 Et hujus Amasias filius genuit Azariam. Porro Azariæ filius Joathan C
13 Procreavit Achaz patrem Ezechiæ, de quo natus est Manasses.
14 Sed & Manasses genuit Amon patrē Josię.
15 Filii autem Josiæ fuerunt, primogenitus Johanan, secundus Joakim, tertius Sedecias, quartus Sellum.
16 * De Joakim natus est Jechonias, & Sedecias. *Mt. 1.b.
17 Filii Jechoniæ fuerunt, Asir, Salathiel,
18 Melchiram, Phadaia, Senneser, & Jecemia, Sama, & Nadabia.
19 De Phadaia orti sunt Zorobabel & Semei. Zorobabel genuit Mosollam, Hananiam, & Salomith sororem eorum:
20 Hasaban quoque & Ohol, & Barachian, & Hasadian, Josabhesed, quinque.
21 Filius autem Hananiæ, Phaltias pater Jeseiæ, cujus filius Raphaia. hujus quoque filius, Arnan, de quo natus est Obdia, cujus filius fuit Sechenias. D
22 Filius Secheniæ, Semeia: cujus filii, Hattus, & Jegaal, & Baria & Naaria, & Saphat, sex numero.
23 Filius Naariæ, Elioenai, & Ezechias, & Ezricam, tres.
24 Filii Elioenai, Oduia, & Eliasub, & Pheleia, & Accub, & Johanan, & Dalaia, & Anani, septem.

CAPUT IV.

Rursum posteritas Judæ ac Simeonis, & habitationes eorum; stirps Cham deletur à filiis Simeonis, Amalecitæ quoque ab ipsis percutiuntur.

1 Filii Juda: Phares, Hesron, & Charmi, & Hur, & Sobal. A Sup. 2.a.4. Gen. 38.a. 46.b. 12.
2 Raia vero filius Sobal genuit Jahath, de quo nati sunt Ahumai, & Laad. hæ cognationes Sarathi.
3 Ista quoque stirps Etam: Jezrahel, & Jesema, & Jedebos. Nomen quoque sororis eorum, Asalelphuni.
4 Phanuel autem pater Gedor, & Ezer pater Hosa. isti sunt filii Hur primogeniti Ephratæ patris Bethlehem.
5 Assur vero patri Thecuæ erant duæ uxores, Halaa, & Naara.
6 Peperit autem ei Naara Oozam, & Hepher, & Themani, & Ahasthari. isti sunt filii Naara.
7 Porro filii Halaa, Sereth, Isaar, & Ethnan.
8 Cos autem genuit Anob, & Soboba, & cognationem Aharehel filii Arum. B
9 Fuit autem Jabes inclytus præ fratribus suis, & mater ejus vocavit nomen illius Jabes, dicens: Quia peperi eum in dolore.
10 Invocavit vero Jabes Deum Israel, dicens: Si benedicens benedixeris mihi, & dilataveris terminos meos, & fuerit manus tua mecum, & feceris me à malitia non opprimi. Et præstitit Deus quæ precatus est.
11 Caleb autem frater Sua genuit Mahir, qui fuit pater Esthon.
12 Porro Esthon genuit Bethrapha, & Phesse, & Tehinna patrem urbis Naas: hi sunt viri Recha.
13 Filii autem Cenez, Othoniel, & Saraia. Porro filii Othoniel, Hathath, & Maonathi. C
14 Maonathi genuit Ophra, Saraia autem genuit

nuit Joab patrem Vallis artificum, ibi quippe artifices erant.

15 Filii vero Caleb filii Jephone, Hir, & Ela, & Naham. Filii quoque Ela: Cenez.

16 Filii quoque Jaleleel: Ziph, & Zipha, Thiria, & Asrael.

17 Et filii Ezra, Jether, & Mered, & Epher, & Jalon, genuitque Mariam, & Sammai, & Jesba patrem Esthamo.

18 Uxor quoque ejus Judaja peperit Jared patrem Gedor, & Heber patrem Socho, & Icuthiel patrem Zanoe. hi autem filii Bethiæ filiæ Pharaonis, quam accepit Mered.

D 19 Et filii uxoris Odaiæ sororis Naham patris Ceila. Garmi, & Esthamo, qui fuit de Machati,

20 Filii quoque Simon, Amnon, & Rinna filius Hanan, & Thilon. Et filii Jesi, Zoheth, & Benzoheth.

* Gen. 38. a. 5. 21 Filii * Sela, filii Juda: Her pater Lecha, & Laada pater Meresa, & cognationes domus operantium byssum in domo juramenti.

22 Et qui stare fecit Solem, virique Mendacii, & Securus, & Incendens, qui principes fuerunt in Moab, & qui reversi sunt in Lahem. hæc autem verba vetera.

23 Hi sunt figuli habitantes in Plantationibus, & in Sepibus, apud regem in operibus ejus, commoratique sunt ibi.

* Gen. 46. a. 10. 24 Filii * Simeon: Namuel & Jamin, Jarib, Zara, Saul.

B 25 Sellum filius ejus, Mapsam filius ejus, Masma filius ejus.

26 Filii Masma: Hamuel filius ejus, Zachur filius ejus, Semei filius ejus.

27 Filii Semei sedecim, & filiæ sex: fratres autem ejus non habuerunt filios multos, & universa cognatio non potuit adæquare summam filiorum Juda.

28 Habitaverunt autem in Bersabee, & Molada, & Hasarsuhal,

29 Et in Bala, & in Asom, & in Tholad,

30 Et in Bathuel, & in Horma, & in Siceleg,

31 Et in Bethmarchaboth, & in Hasarsusim, & in Bethberai, & in Saarim. hæ civitates eorum usque ad regem David.

F 32 Villæ quoque eorum: Etam, & Aen, Remmon, & Thochen, & Asan, civitates quinque.

33 Et universi viculi eorum per circuitum civitatum istarum usque ad Baal. hæc est habitatio eorum, & sedium distributio.

34 Mosobab quoque & Jemlech, & Josa filius Amasiæ,

35 Et Joel, & Jehu filius Josabiæ filii Saraiæ filii Asiel,

36 Et Elioenai, & Jacoba, Isuhaja, & Asaja, & Adiel, & Ismiel, & Banaja,

37 Ziza quoque filius Sephei filii Allon filii Idaia filii Semri filii Samaia.

38 Isti sunt nominati principes in cognationibus suis, & in domo affinitatum suarum multiplicati sunt vehementer.

39 Et profecti sunt ut ingrederentur in Gador usque ad Orientem vallis, & ut quærerent pascua gregibus suis.

G 40 Inveneruntque pascuas uberes, & valde bonas, & terram latissimam & quietam & fertilem, in qua ante habitaverant de stirpe Cham.

41 Hi ergo venerunt, quos supra descripsimus nominatim, in diebus Ezechiæ regis Juda; & percusserunt tabernacula eorum, & habitatores qui inventi fuerant ibi, & deleverunt eos usque in præsentem diem: habitaveruntque pro eis, quoniam uberrimas pascuas ibidem repererunt.

42 De filiis quoque Simeon abierunt in montem Seir viri quingenti, habentes principes Phaltiam & Naariam & Raphaiam & Oziel filios Jesi:

43 Et percusserunt reliquias, quæ evadere potuerant, Amalecitarum, & habitaverunt ibi pro eis usque ad diem hanc.

CAPUT V.

Catalogus filiorum Ruben, Gad, & dimidiæ tribus Manasse, & habitatio eorum qui percusserunt Agarenos, sed tandem ducti sunt ab Assyriis ob idololatriã ipsorũ in captivitatẽ.

1 Filii quoque Ruben primogeniti Israel A (ipse quippe fuit primogenitus ejus: sed Gen. 35 cum violasset thorum patris sui, data sunt pri- d. 22. & mogenita ejus filiis Joseph, filii Israel, & non 49. a. 4. est ille reputatus in primogenitum.

2 Porro Judas, qui erat fortissimus inter fratres suos, de stirpe ejus principes germinati sunt: primogenita autẽ reputata sunt Joseph.)

3 Filii * ergo Ruben primogeniti Israel: * Gen. Enoch, & Phallu, Esron, & Carmi. 46. b. 9.

4 Filii Joel: Samaia filius ejus, Gog filius ejus, Exod. Semei filius ejus, 6. c. 14. Num.

5 Micha filius ejus, Reja filius ejus, Baal fi- 26. a. 5. lius ejus,

6 Beera filius ejus, quem captivum duxit Thelgathphalnasar rex Assyriorum, & fuit princeps in tribu Ruben.

7 Fratres autem ejus, & universa cognatio ejus, quando numerabantur per familias suas, habuerunt principes, Iehiel & Zachariam.

8 Porro Bala filius Azaz, filii Samma, filii B Joel, ipse habitavit in Aroer usque ad Nebo & Beelmeon.

9 Contra Orientalem quoque plagam habitavit usque ad introitum eremi, & flumen Euphraten. Multum quippe jumentorum numerum possidebant in Terra Galaad.

10 In diebus autem Saul præliati sunt contra Agarenos, & interfecerunt illos, habitaveruntque pro eis in tabernaculis eorum, in omni plaga, quæ respicit ad Orientem Galaad.

11 Filii vero Gad e regione eorum habitaverunt in Terra Basan usque Selcha:

12 Joel in capite, & Saphan secundus: Janai autem, & Saphat, in Basan.

13 Fratres vero eorum secundum domos cognationum suarũ, Michael, & Mosollã, & Sebe, & Jorai, & Jachan, & Zie, & Heber, septem.

14 Hi filii Abihail, filii Huri, filii Jara, filii Galaad, filii Michael, filii Jesesi, filii Jeddo, filii Buz.

15 Fratres quoque filii Abdiel, filii Guni, princeps domus in familiis suis.

16 Et habitaverunt in Galaad, & in Basan, & in viculis ejus, & in cunctis suburbanis Saron, usque ad terminos.

17 Omnes hi numerati sunt in diebus Joathan regis Juda, & in diebus Jeroboam regis Israel.

C 18 Filii Ruben, & Gad, & dimidiæ tribus Manasse, viri bellatores, scuta portantes & gladios, & tendentes arcum, eruditique ad prælia,

lia, quadraginta quatuor millia & feptingenti fexaginta, procedentes ad pugnam.

19 Dimicaverunt contra Agareos: Ituræi vero, & Naphis, & Nodab,

20 Præbuerunt eis auxilium. Traditique funt in manus eorum Agarei, & univerfi qui fuerant cum eis, quia Deũ invocaverunt cũ præliarentur: & exaudivit eos, eo quod credidifset in eũ.

21 Ceperuntque omnia quæ poffederant, camelorum quinquaginta millia, & ovium ducenta quinquaginta millia, & afinos duo millia, & animas hominum centum millia.

22 Vulnerati autem multi corruerunt: fuit
B enim bellum Domini. Habitaveruntque pro eis ufque ad tranfmigrationem.

23 Filii quoque dimidiæ tribus Manaffe, poffederunt terram a finibus Bafan ufque Baal, Hermon, & Sanir, & montem Hermon, ingens quippe numerus erat.

24 Et hi fuerunt principes domus cognationis eorum, Epher, & Jefi, & Eliel, & Ezriel, & Jeremia, & Odoja, & Jediel, viri fortiffimi & potentes, & nominati duces in familiis fuis.

25 Reliquerunt autem Deum patrum fuorum, & fornicati funt poft deos populorum terræ, quos abftulit Deus coram eis.

26 Et fufcitavit Deus Ifrael fpiritum Phul regis Affyriorum, & fpiritum Thelgathphalnafar regis Affur: & tranftulit Ruben, & Gad, & dimidiam tribum Manaffe, & adduxit eos in Lahela, & in Habor, & Ara, & fluvium Gozan, ufque ad diem hanc.

CAPUT VI.

Genealogia filiorum Levi, & quos ex eis conftituerit David cantores ac miniftros in domo Domini: item generatio filiorum Aaron cum urbibus fuis in fingulis tribubus Ifrael, & quæ fuerint civitates refugii.

1 Filii Levi: Gerfon, Caath, & Merari.
A 2 Filii Caath: Amram, Ifaar, Hebron, & Oziel.

Gen. 46.b. 11. Infra 23.b.6.

3 Filii Amram: Aaron, Moyfes, & Maria: Filii Aaron: Nadab & Abiu, Eleazar & Ithamar.

4 Eleazar genuit Phinees, & Phinees genuit Abifue.

5 Abifue vero genuit Bocci, & Bocci genuit Ozi.

6 Ozi genuit Zaraiam, & Zaraias genuit Meraioth.

7 Porro Meraioth genuit Amariam, & Amarias genuit Achitob.

8 Achitob genuit Sadoc, & Sadoc genuit Achimaas.

9 Achimaas genuit Azariam, Azarias genuit Johanan.

10 Johanan genuit Azariam. ipfe eft qui facerdotio functus eft, in domo quam ædificavit Salomon in Jerufalem.

11 Genuit autem Azarias Amariam, & Amarias genuit Achitob.

12 Achitob genuit Sadoc, & Sadoc genuit Sellum.

13 Sellum genuit Helciam, & Helcias genuit Azariam.

14 Azarias genuit Sarajam, & Sarajas genuit Iofedec.

B 15 Porro Jofedec egreffus eft, quando tranftulit Dominus Judam & Jerufalem per manus Nabuchodonofor.

16 Filii * ergo Levi: Gerfon, Caath, & Merari.

17 Et hæc nomina filiorum Gerfon: Lobni, & Semei.

18 Filii Caath: Amram, & Ifaar, & Hebron, & Oziel.

19 Filii Merari: Moholi & Mufi. Hæ autem cognationes Levi fecundum familias eorum.

20 Gerfom, Lobni filius ejus, Jahath filius ejus, Zamma filius ejus,

21 Joah filius ejus, Addo filius ejus, Zara filius ejus, Jethrai filius ejus.

22 Fili Caath, Aminadab filius ejus, Core filius ejus, Afir filius ejus,

23 Elcana filius ejus, Abiafaph filius ejus, Afir filius ejus.

24 Thahath filius ejus, Uriel filius ejus, Ozias filius ejus, Saul filius ejus:

25 Filii Elcana, Amafai, & Achimoth,

26 Et Elcana: Filii Elcana: Sophai filius ejus, Nahath filius ejus,

27 Eliab Filius ejus, Jeroham filius ejus, Elcana filius ejus.

28 Filii Samuel, primogenitus Vaffeni, & Abia. C

29 Filii autem Merari, Moholi: Lobni filius ejus, Semei filius ejus, Oza filius ejus,

30 Sammaa filius ejus, Haggia filius ejus, Afaia filius ejus.

31 Ifti funt, quos conftituit David fuper cãtores domus Dñi, ex quo collocata eft arca:

32 Et miniftrabant coram tabernaculo teftimonii, canentes donec ædificaret Salomon domum Domini in Jerufalem: ftabant autem juxta ordinem fuum in minifterio.

33 Hi vero funt qui affiftebant cum filiis fuis, de filiis Caath, Heman cantor filius Johel, filii Samuel,

34 Filii Elcana, filii Jeroham, filii Eliel, filii Thohu,

35 Filii Suph, filii Elcana, filii Mahath, filii Amafai,

36 Filii Elcana, filii Johel, filii Azariæ: filii Sophoniæ,

37 Filii Thahath, filii Afir, filii Abiafaph, filii Core,

38 Filii Ifaar, filii Caath, filii Levi, filii Ifrael,

39 Et frater ejus Afaph, qui ftabat a dextris ejus, Afaph filius Barachiæ, filii Samaa,

40 Filii Michael, filii Baafjæ, filii Melchiæ,

41 Filii Athanai, filii Zara, filii Adaja,

42 Filii Ethan, filii Zamma, filii Semei,

43 Filii Jeth, filii Gerfom, filii Levi

44 Filii autem Merari fratres eorum, ad fini- D
ftram. Ethan filius Cufi, filii Abdi, filii Maloch,

45 Filii Hafabiæ, filii Amafiæ filii Helciæ,

46 Filii Amafai, filii Boni, filii Somer,

47 Filii Moholi, filii Mufi, filii Merari, filii Levi.

48 Fratres quoque eorum Levitæ qui ordinati funt in cunctum minifterium tabernaculi domus Domini.

49 Aaron vero, & filii ejus adolebant incenfum fuper altare holocaufti & fuper altare thymiamatis, in omne opus Sancti fanctorum: & ut precarentur pro Ifrael: juxta omnia quæ præceperat Moyfes fervus Dei.

50 Hi funt autem filii Aaron: Eleazar filius ejus, Phinees filius ejus, Abifue filius ejus,

51 Bocci filius ejus, Ozi filius ejus, Zarahia filius ejus,

52 Me-

52 Meraioth filius ejus, Amarias filius ejus, Achitob filius ejus,

53 Sadoc filius ejus, Achimaas filius ejus.

54 Et hæc habitacula eorum per vicos atque confinia, filiorum scilicet Aaron, juxta cognationes Caathitarum: ipsis enim sorte contigerant.

E 55 Dederunt igitur eis Hebron in terra Juda, & suburbana ejus per circuitum:

Iof. 21.b.10 56 Agros autem civitatis, & villas, Caleb filios Jephone.

57 Porrò filiis Aaron dederunt civitates ad confugiendum, Hebron, & Lobna & suburbana ejus,

58 Jether quoque & Esthemo cum suburbanis suis, sed & Helon & Dabir cum suburbanis suis,

59 Asan quoque & Bethsemes & suburbana earum.

60 De tribu autem Beniamin, Gabee & suburbana ejus, & Almath cum suburbanis suis, Anathoth quoque cum suburbanis suis. omnes civitates, tredecim, per cognationes suas.

61 Filiis autem Caath residuis de cognatione sua, dederunt ex dimidia tribu Manasse in possessionem, urbes decem.

62 Porrò filiis Gersom per cognationes suas, & de tribu Issachar, & de tribu Aser, & de tribu Nephthali, & de tribu Manasse in Basan, urbes tredecim.

63 Filiis autem Merari per cognationes suas, de tribu Ruben, & de tribu Gad, & de tribu Zabulon, dederunt sorte civitates duodecim.

F 64 Dederunt quoque filii Israel Levitis civitates & suburbana earum.

65 Dederuntque per sortem, ex tribu filiorum Juda, & ex tribu filiorum Simeon, & ex tribu filiorum Benjamin, urbes has quas vocaverunt nominibus suis.

66 Et his qui erant de cognatione filiorum Caath, * fueruntque civitates in terminis eorum de tribu Ephraim.

* Iof. 21.c.20

67 Dederunt ergo eis urbes ad confugiendum, Sichem cum suburbanis suis in monte Ephraim, & Gazer cum suburbanis suis,

68 Jecmaam quoque cum suburbanis suis, & Bethoron similiter,

69 Neenon & Helon cum suburbanis suis, & Gethremmon in eumdem modum.

70 Porrò ex dimidia tribu Manasse, Aner & suburbana ejus, Balaam & suburbana ejus: his videlicet, qui de cognatione filiorum Caath reliqui erant.

71 Filiis autem Gersom, de cognatione dimidiæ tribus Manasse, Gaulon in Basan & suburbana ejus, & Astharoth cum suburbanis suis.

G 72 De tribu Issachar, Cedes & suburbana ejus, & Dabereth cum suburbanis suis,

73 Ramoth quoque & suburbana ejus, & Anem cum suburbanis suis.

74 De tribu vero Aser: Masal cum suburbanis suis, & Abdon similiter,

75 Hucac quoque & suburbana ejus, & Rohob cum suburbanis suis.

76 Porrò de tribu Nephthali, Cedes in Galilæa & suburbana ejus, Hamon cum suburbanis suis, & Cariathaim & suburbana ejus.

77 Filiis autem Merari residuis: de tribu Zabulon, Remmono & suburbana ejus, & Thabor cum suburbanis suis:

78 Trans Jordanem quoque ex adverso Jericho contra Orientem Jordanis, de tribu Ruben, Bosor in solitudine cum suburbanis suis, & Jassa cum suburbanis suis.

79 Cademoth quoque & suburbana ejus, & Mephaar cum suburbanis suis.

80 Necnon & de tribu Gad, Ramoth in Galaad & suburbana ejus, & Manaim cum suburbanis suis,

81 Sed & Hesebon cum suburbanis suis, & Jezer cum suburbanis suis.

CAPUT VII.

Posteri Issachar, Benjamin, Nephthali, Manasse, Ephraim, & Aser.

A 1 Porrò filii Issachar: Thola, & Phua, Jasub, & Simeron, quattuor. Gen. 46.b.13

2 Filii Thola: Ozi & Raphaia, & Jeriel, & Jemai, & Jebsem, & Samuel, principes per domos cognationum suarum. De stirpe Thola viri fortissimi numerati sunt in diebus David, viginti duo millia sexcenti.

3 Filii Ozi: Izrahia, de quo nati sunt Michael, & Obadia, & Johel, & Jesia, quinque omnes principes.

4 Cumque eis per familias & populos suos, accincti ad prælium, viri fortissimi, triginta sex millia: multas enim habuerunt uxores, & filios.

B 5 Fratres quoque eorum per omnem cognationem Issachar, robustissimi ad pugnandum, octoginta septem millia numerati sunt.

6 Filii * Benjamin: Bela, & Bechor, & Jadiel, tres.

* Gen. 46.c.21

7 Filii Bela: Esbon, & Ozi: & Oziel, & Jerimoth, & Urai, quinque principes familiarum, & ad pugnandum robustissimi: numerus autem eorum, viginti duo millia & triginta quatuor.

8 Porrò filii Bechor: Zamira, & Joas, & Eliezer, & Elioenai, & Amri, & Jerimoth, & Abia, & Anathoth, & Almath: omnes hi, filii Bechor.

9 Numerati sunt autem per familias suas principes cognationum suarum, ad bella fortissimi, viginti millia & ducenti.

C 10 Porrò filii Jadihel: Balan. Filii autem Balan: Jehus, & Benjamin, & Aod, & Chanana, & Zethan, & Tharsis, & Ahisahar.

11 Omnes hi filii Jadihel, principes cognationum suarum, viri fortissimi, decem & septem millia, & ducenti ad prælium procedentes.

12 Sepham quoque & Hapham filii Hir: & Hasim filii Aher.

13 Filii autem Nephthali: Jasiel, & Guni, & Jeser, & Sellum, filii Bala.

14 Porrò filius Manasse, Esriel: concubinaque ejus Syra peperit Machir patrem Galaad.

15 Machir autem accepit uxores filiis suis Happhim & Saphan: & habuit sororem nomine Maacha: nomen autem secundi, Salphaad, nataeque sunt Salphaad filiæ.

D 16 Et peperit Maacha uxor Machir filium, vocavitque nomen ejus Phares: porrò nomen fratris ejus, Sares: & filii ejus Ulam, & Recen.

17 Filius autem Ulam, Badan. hi sunt filii Galaad, filii Machir, filii Manasse.

18 Soror autem ejus Regina peperit Vi-

rumdecorum, & Abiezer, & Monola.

19 Erant autem filii Semida, Ahin, & Sechem, & Leci, & Aniam.

20 Filii autem Ephraim: Suthala, Bared filius ejus, Thahath filius ejus, Elada filius ejus, Thahath filius ejus, hujus filius Zabad,

E 21 Et hujus filius Suthala, & hujus filius Ezer & Elad: occiderunt autem eos viri Geth indigenæ, quia descenderant ut invaderent possessionem eorum.

22 Luxit igitur Ephraim pater eorum multis diebus, & venerunt fratres ejus ut consolarentur eum.

23 Ingressusque est ad uxorem suam: quæ concepit, & peperit filium, & vocavit nomen ejus Beria, eo quod in malis domus ejus ortus esset:

24 Filia autem ejus fuit Sara, quæ ædificavit Bethoron inferiorem & superiorem, & Ozensara.

25 Porrò filius ejus Rapha, & Reseph, & Thale, de quo natus est Thaan,

26 Qui genuit Laadan: hujus quoque filius Ammiud, qui genuit Elisama,

27 De quo ortus est Nun, qui habuit filium Josue.

28 Possessio autem eorum & habitatio, Bethel cum filiabus suis, & contra Orientem Noran, ac Occidentalem plagam Gazer & filiæ ejus, Sichem quoque cum filiabus suis, usque ad Aza cum filiabus ejus.

29 Juxta filios quoque Manasse, Bethsan & filias ejus, Thanach & filias ejus, Mageddo & filias ejus, Dor & filias ejus: in his habitaverunt filii Joseph, filii Israel:

*Gen. 46.b17 30 Filii * Aser: Jemna, & Jesua, & Jessui, & Baria, & Sara soror eorum.

31 Filii autem Baria: Heber, & Melchiel: ipse est pater Barsaith.

32 Heber autem genuit Jephlat, & Somer, G & Hothan, & Suaa sororem eorum.

33 Filii Jephlat: Phosech, & Chamaal, & Asoth: hi filii Jephlat.

34 Porrò filii Somer: Ahi, & Roaga, & Haba, & Aram.

35 Filii autem Helem fratris ejus: Supha, & Jemna, & Selles, & Amal.

36 Filii Supha: Sue, Harnapher, & Sual, & Beri, & Jamra,

37 Bosor, & Hod, & Samma, & Salusa, & Jethran, & Bera.

38 Filii Jether: Jephone, & Phaspha, & Ara.

39 Filii autem Olla: Arce, & Haniel, & Resia.

40 Omnes hi filii Aser, principes cognationum, electi atque fortissimi duces ducum: numerus autem eorum ætatis quæ apta esset ad bellum, viginti sex millia.

CAPUT VIII.

Rursum genealogia Benjamin & Saul, filiorumque ipsius.

A Gen. 46 c.21. Supra 7.B.6. 1 Benjamin autem genuit Bale primogenitum suum, Asbel secundum, Ahara tertium,

2 Nohaa quartum, & Rapha quintum.

3 Fueruntque filii Bale: Addar, & Gera, & Abiud,

4 Abisue quoque & Naaman, & Ahoe,

5 Sed & Gera, & Sephuphan, & Huram.

6 Hi sunt filii Ahod, principes cognationum habitantium in Gabaa, qui translati sunt in Manahath.

7 Naaman autem, & Achia, & Gera ipse transtulit eos, & genuit Oza, & Ahiud.

8 Porro Saharaim genuit in regione Moab, postquam dimisit Husiam & Bara uxores suas.

9 Genuit autem de Hodes uxore sua Jobab, & Sebia, & Mosa, & Molchom,

10 Jehus quoque & Sechia, & Marma: hi sunt filii ejus, principes in familiis suis.

11 Mehusim vero genuit Abitob, & Elphaal.

12 Porrò filii Elphaal: Heber, & Misaam, B & Samad: hic ædificavit Ono, & Lod, & filias ejus.

13 Baria autem & Sama, principes cognationum habitantium in Ajalon, hi fugaverunt habitatores Geth.

14 Et Ahio, & Sesac, & Jerimoth,

15 Et Zabadia, & Arod, & Heder,

16 Michael quoque, & Jespha, & Joha, filii Baria.

17 Et Zebadia, & Mosollam, & Hezeci, & Heber,

18 Et Jesamari, & Jezlia, & Jobab, filii Elphaal,

19 Et Jacim, & Zechri, & Zabdi,

20 Et Elioenai, & Selethai, & Eliel,

21 Et Adaia, & Baraia, & Samarath, filii Semei.

22 Et Jesphan, & Heber, & Eliel,

23 Et Abdon, & Zechri, & Hanan,

24 Et Hanania, & Ælam, & Anathothia,

25 Et Jephdaia, & Phanuel, filii Sesac.

26 Et Samsari, & Sohoria, & Otholia.

27 Et Jersia, & Elia, & Zechri, filii Jeroham.

28 Hi patriarchæ, & cognationum principes, G qui habitaverunt in Jerusalem.

29 In * Gabaon autem habitaverunt Abigabaon, & nomen uxoris ejus Maacha: *Inf. 9.f.

30 Filiusque ejus primogenitus Abdon, & Sur, & Cis, & Baal, & Nadab.

31 Gedor quoque, & Ahio, & Zacher, & Macelloth:

32 Et Macelloth genuit Samaa: habitaveruntque ex adverso fratrum suorum in Jerusalem cum fratribus suis.

33 * Ner autem genuit Cis, & Cis genuit *1.Re. 14.f. Saul. Porrò Saul genuit Jonathan, & Melchisua, & Abinadab, & Esbaal. Inf. 9.f.

34 Filius autem Jonathan, Meribbaal: & Meribbaal genuit Micha.

35 Filii Micha, Phithon, & Melech, & Tharaa, & Ahaz,

36 Et Ahaz genuit Joada: & Joada genuit D Alamath, & Azmoth, & Zamri: porrò Zamri genuit Mosa,

37 Et Mosa genuit Baana, cujus filius fuit Rapha, de quo ortus est Elasa, qui genuit Asel.

38 Porrò Asel sex filii fuerunt his nominibus, Ezricam, Bocru, Ismael, Saria, Obdia & Hanan: omnes hi filii Asel.

39 Filii autem Esec fratris ejus, Ulam primogenitus, & Jehus secundus, & Eliphalet tertius.

40 Fueruntque filii Ulam viri robustissimi, & magno robore tendentes arcum: & multos habentes filios ac nepotes, usque ad centum quinquaginta. Omnes hi, filii Benjamin.

CA-

CAPUT IX.

Qui primi filiorum Israel habitaverint in Jerusalem, & officia sacerdotum ac Levitarum, generationes quoque Saul ac filiorum ejus repetuntur.

A 1 Universus ergo Israel dinumeratus est: & summa eorum scripta est in Libro regum Israel, & Juda: translatique sunt in Babylonem propter delictum suum.

2 Qui autem habitaverunt primi in possessionibus, & in urbibus suis: Israel, & Sacerdotes, & Levitæ, & Nathinæi.

3 Commorati sunt in Jerusalem de filiis Juda, & de filiis Benjamin, de filiis quoque Ephraim, & Manasse.

4 Othei filius Ammiud, filii Amri, filii Omrai, filii Bonni, de filiis Phares filii Juda.

5 Et de Siloni: Asaia primogenitus, & filii ejus.

6 De filiis autem Zara: Jehuel, & fratres eorum, sexcenti nonaginta.

7 Porro de filiis Benjamin: Salo filius Mosollam, filii Oduia, filii Asana:

B 8 Et Jobania filius Jeroham: & Ela filius Ozi, filii Mochori: & Mosollam filius Saphathiæ, filii Rahuel, filii Jebaniæ,

9 Et fratres eorum per familias suas, nongenti quinquaginta sex. Omnes hi, principes cognationum per domos patrum suorum.

10 De sacerdotibus autem: Jedaia, Jojarib, & Jachin:

11 Azarias quoque filius Helciæ, filii Mosollam, filii Sadoc, filii Marajoth, filii Achitob, pontifex domus Dei.

12 Porrò Adajas filius Jeroham, fili Phassur, filii Melchiæ: & Maasai filius Adiel filii Iezra, filii Mosollam, filii Mosollamith filii Emmer.

C 13 Fratres quoque eorum principes per familias suas, mille septingenti sexaginta, fortissimi robore ad faciendum opus ministerii in domo Dei.

14 De Levitis autem: Semeia filius Hassub, filii Ezricam, filii Hasebia, de filiis Merari.

15 Bacbacar quoque carpentarius, & Galal, & Mathania filius Micha, filii Zechri, filii Asaph:

16 Et Obdia filius Semeiæ, filii Galal, filii Idithun: & Barachia filius Asa, filii Elcana, qui habitavit in atriis Netophati.

17 Janitores autem: Sellum, & Accub, & Telmon, & Ahiman, & frater eorum Sellum princeps,

18 Usque ad illud tempus in porta regis ad Orientem, observabant per vices suas de filiis Levi.

D 19 Sellum vero filius Core, filii Abiasaph, filii Core, cum fratribus suis, & domo patris sui, hi sunt Coritæ super opera ministerii: custodes vestibulorum tabernaculi: & familiæ eorum per vices castrorum Domini custodientes introitum.

20 Phinees autem filius Eleazari, erat dux eorum coram Domino.

21 Porrò Zacharias filius Mosollamia, janitor portæ tabernaculi testimonii.

22 Omnes hi electi in ostiarios per portas, ducenti duodecim: & descripti in villis propriis: quos constituerunt David, & Samuel Videns, in fide sua,

23 Tam ipsos, quam filios eorum, in ostiis domus Domini, & in tabernaculo, vicibus suis.

24 Per quatuor ventos erant ostiarii: id est ad Orientem, & ad Occidentem, & ad Aquilonem, & ad Austrum.

25 Fratres autem eorum in viculis morabantur, & veniebant in sabbatis suis de tempore usque ad tempus.

26 His quatuor Levitis creditus erat omnis E
numerus janitorum, & erant super exedras, & thesauros domus Domini.

27 Per gyrum quoque templi Domini morabantur in custodiis suis: ut cum tempus fuisset, ipsi mane aperirent fores.

28 De horum genere erant & super vasa ministerii: ad numerum enim & inferebantur vasa, & efferebantur.

29 De ipsis, & qui credita habebant utensilia sanctuarii, præerant similæ, & vino, & oleo, & thuri, & aromatibus.

30 Filii autem sacerdotum unguenta ex aromatibus conficiebant.

31 Et Mathathias Levites primogenitus Sellum Coritæ, præfectus erat eorum, quæ in sartagine frigebantur.

32 Porro de filiis Caath fratribus eorum, super panes erant propositionis, ut semper novos F
per singula sabbata præpararent.

33 Hi sunt principes cantorum per familias Levitarum, qui in exedris morabantur, ut die ac nocte jugiter suo ministerio deservirent.

34 Capita Levitarum, per familias suas principes, manserunt in Jerusalem.

35 In * Gabaon autem commorati sunt, pater Gabaon Iehiel, & nomen uxoris ejus Maacha. *Supr. 8.c.29.

36 Filius primogenitus ejus Abdon, & Sur, & Cis, & Baal, & Ner, & Nadab,

37 Gedor quoque, & Ahio, & Zacharias, & Macelloth.

38 Porro Macelloth genuit Samaan: isti habitaverunt e regione fratrum suorum in Jerusalem, cum fratribus suis. G

39 * Ner autem genuit Cis: & Cis genuit Saul: & Saul genuit Jonathan, & Melchisua, & Abinadab, & Esbaal. *Supr. 8.c.33.

40 Filius autem Jonathan, Meribbaal: & Meribbaal genuit Micha.

41 Porro filii Micha, Phithon, & Melech, & Tharaa, & Ahaz.

42 Ahaz autem genuit Jara, & Jara genuit Alamath, & Azmoth, & Zamri. Zamri autem genuit Mosa.

43 Mosa vero genuit Banaa: cujus filius Raphaia, genuit Elasa: de quo ortus est Asel.

44 Porro Asel sex filios habuit his nominibus, Ezricam, Bocru, Ismahel, Saria, Odia, Hanan: hi sunt filii Asel.

CAPUT X.

Saul reprobatus à Deo propter varias iniquitates à Philisthæis occiditur cum filiis, ejusque capite à Philisthæis amputato, reliquum corpus cum filiis sepelitur à viris Jabes Galaad.

1 Philisthiim autem pugnabant contra Israel, fugeruntque viri Israel Palæsthinos, & ceciderunt vulnerati in monte Gelboe. A 1 Reg. 31.a.1.

2 Cumque appropinquassent Philisthæi persequentes Saul, & filios ejus, percusserunt Jonathan, & Abinadab, & Melchisua, filios Saul.

3 Et aggravatum est prælium contra Saul,

inveneruntque eum sagittarii, & vulneraverunt jaculis.

B 4 Et dixit Saul ad armigerum suum: Evagina gladium tuum, & interfice me: ne forte veniant incircumcisi isti, & illudant mihi. Noluit autem armiger ejus hoc facere, timore perterritus: arripuit ergo Saul ensem, & irruit in eum.

5 Quod cum vidisset armiger ejus, videlicet mortuum esse Saul, irruit etiam ipse in gladium suum, & mortuus est.

6 Interiit ergo Saul, & tres filii ejus, & omnis domus illius pariter concidit.

7 Quod cum vidissent viri Israel, qui habitabant in campestribus, fugerunt: & Saul ac filiis ejus mortuis, dereliquerunt urbes suas, & huc illucque dispersi sunt: veneruntque Philisthiim, & habitaverunt in eis.

8 Die igitur altero detrahentes Philisthiim spolia cæsorum, invenerunt Saul, & filios ejus jacentes in monte Gelboe.

9 Cumque spoliassent eum, & amputassent caput, armisque nudassent, miserunt in terram suam, ut circumferretur, & ostenderetur idolorum templis, & populis:

10 Arma autem ejus consecraverunt in fano dei sui, & caput affixerunt in templo Dagon.

11 Hoc cum audissent viri Jabes Galaad, omnia scilicet quæ Philisthiim fecerant super Saul,

12 Consurrexerunt singuli virorum fortium,

D & tulerunt cadavera Saul & filiorum ejus: attuleruntque ea in Jabes, & sepelierunt ossa eorum subter quercum, quæ erat in Jabes, & jejunaverunt septem diebus.

13 Mortuus est ergo Saul propter iniquitates suas, eo quod prævaricatus sit * mandatum Domini quod præceperat, & non custodierit

*1 Reg 15.a.1. illud: sed * insuper etiam pythonissam con-

Exod. 17.d.14 sulueris,

14 Nec speraverit in Domino: propter quod

*1 Reg 28.b.8. interfecit eum, & transtulit regnum ejus ad David filium Isai.

CAPUT XI.

Unctus David in regem, expulsis ex arce Sionis Jebusæis, habitavit in Jerusalem stipatus potentissimis ac strenuissimis militibus, quorum heroica gesta narrantur: noluit David desideratam bibere aquam, eo quod cum fortium suorum periculo allata esset.

A 1 Congregatus est igitur omnis Israel ad David in Hebron, dicens: Os tuum su-

2.Reg. 5.a.1. mus, & caro tua.

2 Heri quoque, & nudiustertius, cum adhuc regnaret Saul, tu eras qui educebas, & introducebas Israel, tibi enim dixit Dominus Deus tuus: Tu pasces populum meum Israel, & tu eris princeps super eum.

B 3 Venerunt ergo omnes majores natu Israel ad regem in Hebron: & iniit David cum eis fœdus coram Domino: unxeruntque eum regem super Israel, juxta sermonem Domini, quem locutus est in manu Samuel.

4 Abiit quoque David, & omnis Israel, in Jerusalem: hæc est Jebus, ubi erant Jebusæi habitatores terræ.

5 Dixeruntque qui habitabant in Jebus ad David: Non ingredieris huc. Porrò David cepit arcem Sion, quæ est civitas David,

6 Dixitque: Omnis qui percusserit Jebusæum in primis, erit princeps & dux. Ascendit igitur primus Joab filius Sarviæ, & factus est princeps.

7 Habitavit autem David in arce, & idcirco appellata est civitas David.

8 Ædificavitque urbem in circuitu à Mello usque ad gyrum, Joab autem reliqua urbis exstruxit.

9 Proficiebatque David vadens & crescens, C

& Dominus exercituum erat cum eo. *2 Reg 23.a.

10 * Hi principes virorum fortium David, qui adjuverunt eum ut rex fieret super omnem Israel, juxta verbum Domini, quod locutus est ad Israel.

11 Et iste numerus robustorum David: Jesbaam filius Hachamoni princeps inter triginta: iste levavit hastam suam super trecentos vulneratos una vice.

12 Et post eum Eleazar filius patrui ejus Ahohites, qui erat inter tres potentes.

13 Iste fuit cum David in Phesdomim, quando Philisthiim congregati sunt ad locum illum in prælium: & erat ager regionis illius plenus hordeo, fugeratque populus a facie Philisthinorum.

14 Hi steterunt in medio agri, & defenderunt eum: cumque percussissent Philisthæos, dedit Dominus salutem magnam populo suo.

15 Descenderunt autem tres de triginta prin- D

cipibus ad petram, in qua erat David, ad speluncam Odollam, quando Philisthiim fuerant castrametati in valle Raphaim.

16 Porrò David erat in præsidio, & statio *2 Reg 23.b.

Philisthinorum in Bethlehem.

17 Desideravit igitur David, & dixit: O si quis daret mihi aquam de cisterna Bethlehem, quæ est in porta.

18 Tres ergo isti per media castra Philisthinorum perrexerunt, & hauserunt aquam de cisterna Bethlehem, quæ erat in porta, & attulerunt ad David ut biberet: qui noluit, sed magis libavit illam Domino,

19 Dicens: Absit ut in conspectu Dei mei E

hoc faciam, & sanguinem istorum virorum bibam: quia in periculo animarum suarum attulerunt mihi aquam. Et ob hanc causam noluit bibere. hæc fecerunt tres robustissimi.

20 Abisai quoque frater Joab ipse erat princeps trium, & ipse levavit hastam suam contra trecentos vulneratos, & ipse erat inter tres nominatissimus,

21 Et inter tres secundos inclytus, & princeps eorum: verumtamen usque ad tres primos non pervenerat.

22 Banaias filius Jojadæ viri robustissimi, qui multa opera perpetrarat, de Cabseel: ipse percussit duos Ariel Moab: & ipse descendit, & interfecit leonē in media cisterna tēpore nivis.

23 Et ipse percussit virum Ægyptium, cujus statura erat quinque cubitorum, & habebat lanceam ut liciatorium texentium: descendit igitur ad eum cum virga, & rapuit hastam, quā tenebat manu, & interfecit eum hasta sua.

24 Hæc fecit Banaias filius Jojadæ, qui erat inter tres robustos nominatissimus,

25 Inter triginta primus, verumtamen ad tres usque non pervenerat: posuit autem eum David ad auriculam suam.

26 Porrò fortissimi viri in exercitu, Asahel frater

frater Joab, & Elchanan filius patrui ejus de Bethlehem,
27 Sammoth Arorites, Helles Phalonites,
28 Ira filius Acces Thecuites, Abiezer Anathothites,
29 Sobbochai Husathites, Ilai Ahohites,
30 Maharai Netophathites, Heled filius Baana Netophathites,
31 Ethai filius Ribai de Gabaath filiorum Benjamin, Banaia Pharathonites,
32 Hurai de torrente Gaas, Abiel Arbathites, Azmoth Bauramites, Eliaba Salabonites.
33 Filii Assem Gezonites Jonathan filius Sage, Ararites,
34 Ahiam filius Sachar, Ararites,
35 Eliphal filius Ur,
36 Hepher Mecherathites, Ahia Phelonites,
37 Hesro Carmelites, Naarai filius Asbai,
38 Joel frater Nathan Mibahar filius Agarai.
39 Selec Ammonites, Naarai Berothites armiger Joab filii Sarviæ.
40 Ira Jethræus, Gareb Jethræus,
41 Urias Hethæus, Zabad filius Oholi,
42 Adina filius Siza Rubenites princeps Rubenitarum, & cum eo triginta:
43 Hanan filius Maacha, & Josaphat Mathanites,
44 Ozia Astarothites, Samma & Jehiel filii Hotham Arorites,
45 Jedihel filius Samri, & Joha frater ejus Thosaites.
45 Eliel Mahumites & Jeribai & Josaia filii Elnaem, & Jethma Moabites Eliel, & Obed, & Jasiel de Masobia.

CAPUT XII.

Qui David fuerant sequuti, cum fugeret Saulem; & qui postea ex omnibus tribubus venerunt ut eum regem constituerent in Hebron.

A 1 HI quoque venerunt ad David in Siceleg, cum adhuc fugeret Saul, filium Cis, qui erant fortissimi & egregii pugnatores,
2 Tendentes arcum, & utraque manu fundis saxa jacientes, & dirigentes sagittas: de fratribus Saul ex Benjamin.
3 Princeps Ahiezer, & Joas, filii Samaa, Gabaathites, & Jaziel, & Phallet filii Azmoth, & Baracha, & Jehu Anathotites.
4 Samaias quoque Gabaonites fortissimus inter triginta & super triginta. Jeremias, & Jeheziel, & Johanan, & Jezabad Gaderothites.
5 Et Eluzai & Jerimuth, & Baalia, & Samaria, & Saphatia Haruphites.
6 Eleana, & Jesia, & Azareel, & Joezer, & Jesbaan de Carehim:
B 7 Joela quoque, & Zabadia, filii Jeroham de Gedor.
8 Sed & de Gaddi transfugerunt ad David, cum lateret in deserto, viri robustissimi, & pugnatores optimi, tenentes clypeum & hastam: facies eorum quasi facies leonis, & veloces quasi capreæ in montibus.
9 Ezer princeps, Obdias secundus, Eliab tertius,
C 10 Masmana quartus, Jeremias quintus,
11 Ethi sextus, Eliel septimus,
12 Johanan octavus, Elzebad nonus,
13 Jeremias decimus, Machbanai undecimus.
14 Hi de filiis Gad principes exercitus: novissimus centum militibus præerat, & maximus, mille.
15 Isti sunt qui transierunt Jordanem mense primo, quando inundare consuevit super ripas suas: & omnes fugaverunt qui morabantur in vallibus ad Orientalem plagã, & Occidentalẽ.
16 Venerunt autem & de Benjamin, & de Juda, ad præsidium in quo morabatur David. C
17 Egressusque est David obviam eis, & ait: Si pacifice venistis ad me ut auxiliemini mihi, cor meum jungatur vobis, si autem insidiamini mihi pro adversariis meis, cum ego iniquitatem in manibus non habeam, videat Deus patrum nostrorum, & judicet.
18 Spiritus vero induit Amasai principem inter triginta, & ait: Tui sumus ò David, & tecum fili Isai: pax, pax tibi, & pax adjutoribus tuis: te enim adjuvat Deus tuus. Suscepit ergo eos David, & constituit principes turmæ.
19 Porrò de Manasse transfugerunt ad David, quãdo veniebat cũ Philisthiim adversus Saul, D
ut pugnaret: & non dimicavit cum eis; * quia *1 Reg
inito consilio remiserunt eum principes Philisthinorum, dicentes: Periculo capitis nostri 29.b.4.
revertetur ad dominum suum Saul.
20 Quando igitur reversus est in Siceleg, transfugerunt ad eum de Manasse, Ednas, & Jozabad, & Jedihel, & Michael, & Eddas, & Jozabad, & Eliu, & Salathi, principes millium in Manasse.
21 Hi præbuerunt auxilium David adversus latrunculos: omnes enim erant viri fortissimi, & facti sunt principes in exercitu.
22 Sed & per singulos dies veniebant ad David ad auxiliandum ei, usque dum fieret grandis numerus, quasi exercitus Dei.
23 Iste quoque est numerus principum exercitus, qui venerunt ad David, cum esset in Hebron, ut transferrent regnum Saul ad eum, juxta verbum Domini.
24 Filii Juda portantes clypeum & hastam, sex millia octingenti expediti ad prælium.
25 De filiis Simeon, virorum fortissimorum ad pugnandum septem millia centum.
26 De filiis Levi, quatuor millia sexcenti.
27 Joiada quoque princeps de stirpe Aaron, E
& cum eo tria millia septingenti.
28 Sadoc etiam puer egregiæ indolis, & domus patris ejus, principes viginti duo.
29 De filiis autem Benjamin fratribus Saul, tria millia: magna enim pars eorum adhuc sequebatur domum Saul.
30 Porrò de filiis Ephraim viginti millia octingenti, fortissimi robore, viri nominati in cognationibus suis.
31 Et ex dimidia tribu Manasse, decem & octo millia, singuli per nomina sua venerunt ut constituerent regem David.
32 De filiis quoque Issachar viri eruditi, qui F
noverant singula tempora ad præcipiendum quid facere deberet Israel, principes ducenti: omnis autem reliqua tribus eorum consilium sequebatur.
33 Porrò de Zabulon qui egrediebantur ad prælium, & stabant in acie instructi armis bellicis, quinquaginta millia venerunt in auxilium, non in corde duplici.
34 Et de Nephthali, principes mille: & cum eis instructi clypeo, & hasta, triginta & septem millia.

35 De Dan etiam preparati ad prelium; viginti octo millia sexcenti.
36 Et de Aser egredientes ad pugnam, & in acie provocantes, quadraginta millia.
37 Trans Jordanem autem de filiis Ruben, & de Gad, & dimidia parte tribus Manasse, instructi armis bellicis, centem viginti millia.
G 38 Omnes isti viri bellatores expediti ad pugnandum, corde perfecto venerunt in Hebron, ut constituerent regem David super universum Israel: sed & omnes reliqui ex Israel, uno corde erant, ut rex fieret David.
39 Fueruntque ibi apud David tribus diebus comedentes & bibentes: præparaverant enim eis fratres sui.
40 Sed & qui juxta eos erant, usque ad Issachar, & Zabulon, & Nephthali, afferebant panes in asinis, & camelis, & mulis, & bobus, ad vescendum: farinam, palathas, uvam passam, vinum, oleum, boves, arietes, ad omnem copiam: gaudium quippe erat in Israel.

CAPUT XIII.

A Cariathiarim reducitur arca Domini de domo Abinadab, omni Israel cum David ante eam ludentibus: sed quia Oza arcam contingens à Domino percussus est, avertit eam David in domum Obededom, cui & eo tempore benedicit Dominus.

A 1 INiit autem consilium David cum tribunis, & centurionibus, & universis principibus,
2 Et ait ad omnem cœtum Israel: Si placet vobis: & a Domino Deo nostro egreditur sermo, quem loquor: mittamus ad fratres nostros reliquos in universas regiones Israel, & ad Sacerdotes, & Levitas, qui habitant in suburbanis urbium ut congregentur ad nos,
3 Et reducamus arcam Dei nostri ad nos: non enim requisivimus eam in diebus Saul.
B 4 Et respondit universa multitudo ut ita fieret: placuerat enim sermo omni populo.
5 Congregavit ergo David cunctum Israel, à Sihor Ægypti, usque dum ingrediaris Emath,
*1.Reg 6.a.1. * ut adduceret arcam Dei de Cariathiarim.
6 Et ascendit David, & omnis vir Israel, ad collem Cariathiarim, qui est in Juda, ut afferret inde arcam Domini Dei sedentis super cherubim, ubi invocatum est nomen ejus.
C 7 Imposueruntque arcam Dei super plaustrum novum, de domo Abinadab: Oza autem, & frater ejus, minabant plaustrum.
8 Porro David, & universus Israel, ludebant coram Deo omni virtute in canticis, & in citharis, & psalteriis, & tympanis, & cymbalis, & tubis.
9 Cum autem pervenissent ad aream Chidon, tetendit Oza manum suam, ut sustentaret arcam: bos quippe lasciviens paululum inclinaverat eam.
10 Iratus est itaque Dominus contra Ozam, & percussit eum, eo quod tetigisset arcam: & mortuus est ibi coram Domino.
D 11 Contristatusque est David, eo quod divisisset Dominus Ozam: vocavitque locum illum: Divisio Ozæ usque in præsentem diem.
12 Et timuit Deum tunc temporis, dicens: Quo modo possum ad me introducere arcam Dei?
13 Et ob hanc causam non adduxit eam ad se, hoc est, in civitatem David, sed avertit in domum Obededom Gethæi.
14 Mansit ergo arca Dei in domo Obededom tribus mensibus: & benedixit Dominus domui ejus, & omnibus quæ habebat.

CAPUT XIV.

David acceptis à rege Tyri lignis & artificibus ad extruendam sibi domum, alias ducit uxores, ac multos gignit liberos, & consulto Domino bis cædit Philisthæos.

1 MIsit quoque Hiram rex Tyri nuntios A
ad David, & ligna cedrina, & artifi- *2.R
ces parietum, lignorumque: ut ædificarent ei 5.b.1
domum.
2 Cognovitque David quod confirmasset eū Dominus in regem super Israel, & sublevatum esset regnum suum super populum ejus Israel.
3 * Accepit quoque David alias uxores in *2.R
Jerusalem: genuitque filios, & filias. 5.c.1
4 Et hæc nomina eorū, qui nati sunt ei in Je- C
rusalem: Samua, & Sobad, Nathan, & Salomon,
5 Jebahar, & Elisua, & Eliphalet,
6 Noga quoque, & Napheg, & Japhia,
7 Elisama, & Baalida, & Eliphalet.
8 * Audientes autem Philisthiim eo quod un- *2.R
ctus esset David in regem super universum Is- 5.c.1
rael, ascenderunt omnes ut quærerent eū: quod cum audisset David, egressus est obviam eis.
9 Porrò Philisthiim venientes, diffusi sunt in valle Raphaim.
10 Consuluitque David Dominum, dicens; Si ascendam ad Philisthæos, & si trades eos in manū mea? Et dixit ei Dominus. Ascende, & tradam eos in manu tua.
11 Cumque illi ascendissent in Baalpharasim, percussit eos ibi David, & dixit: Divisit Deus inimicos meos per manum meam; sicut dividuntur aquæ: & idcirco vocatum est nomen illius loci Baalpharasim.
12 Dereliqueruntque ibi deos suos quos David jussit exuri.
13 Alia etiam vice Philisthiim irruerunt, & diffusi sunt in valle.
14 Consuluitque rursum David Deum, & dixit D
ei Deus: Non ascendas post eos, recede ab eis, & venies contra illos ex adverso pyrorum.
15 Cumque audieris sonitum gradientis in cacumine pyrorum, tunc egredieris ad bellum. Egressus est enim Deus ante te, ut percutiat castra Philisthiim.
16 Fecit ergo David sicut præceperat ei Deus, & percussit castra Philisthinorum, de Gabaon usque Gazera.
17 Divulgatumque est nomen David in universis regionibus, & Dominus dedit pavorem ejus super omnes gentes.

CAPUT XV.

Parato tabernaculo, deducitur magno cum apparatu arca Dei in Jerusalem, comitante omni Israel, sacerdotibus vero ac Levitis juxta sua officia ministrantibus: & Michol despicit David coram arca saltantem, indutum stola byssina, & ephod lineo.

1 FEcit quoque sibi domos in civitate Da- A
vid: & ædificavit locum arcæ Dei, tetenditque ei tabernaculum.
2 Tunc dixit David: Illicitum est ut à quocumque portetur arca Dei nisi à Levitis, quos elegit Dominus ad portandum eam, & ad ministrandum sibi usque in æternum.

3 Congregavitque universum Israel in Jerusalem, ut afferretur arca Dei in locum suum, quem præparaverat ei.

4 Necnon & filios Aaron, & Levitas.

5 De filiis Caath, Uriel princeps fuit, & fratres ejus centum viginti.

6 De filiis Merari, Asaia princeps; & fratres ejus ducenti viginti.

7 De filiis Gersom, Joel princeps; & fratres ejus centum triginta.

8 De filiis Elisaphan, Semeias princeps; & fratres ejus ducenti.

9 De filiis Hebron, Eliel princeps; & fratres ejus octoginta.

10 De filiis Oziel, Aminadab princeps; & fratres ejus centum duodecim.

B 11 Vocavitque David Sadoc & Abiathar Sacerdotes, & Levitas, Uriel, Asaiam, Joel, Semeiam, Eliel, & Aminadab:

12 Et dixit ad eos; Vos qui estis principes familiarum Leviticarum, sanctificamini cum fratribus vestris, & afferte arcam Domini Dei Israel, ad locum qui ei præparatus est:

*Supr. 13. d. 20. 13 * Ne ut a principio, quia non eratis præsentes, percussit nos Dominus; sic & nunc fiat, illicitum quid nobis agentibus.

14 Sanctificati sunt ergo Sacerdotes, & Levitæ, ut portarent arcam Domini Dei Israel.

* Num. 4. b. 15. 15 * Et tulerunt filii Levi arcam Dei, sicut præceperat Moyses juxta verbum Domini, humeris suis, in vectibus.

16 Dixitque David principibus Levitarum, ut constituerent de fratribus suis cantores in organis musicorum, nablis videlicet, & lyris, & cymbalis, ut resonaret in excelsis sonitus lætitiæ.

17 Constitueruntque Levitas: Hemam filium Joel, & de fratribus ejus, Asaph filium Barachiæ: de filiis vero Merari, fratribus eorum, Ethan filium Casaiæ.

18 Et cum eis fratres eorum: In secundo ordine, Zachariam, & Ben, & Jaziel, & Semiramoth, & Jahiel, & Ani, Eliab, & Banaiam, &
C Maasiam, & Mathathiam, & Eliphalu, & Maceniam, & Obededom, & Jehiel, janitores.

19 Porrò cantores, Heman, Asaph, & Ethan, in cymbalis æneis concrepantes.

20 Zacharias autem, & Oziel, & Semiramoth, & Jahiel, & Ani, & Eliab, & Maasias, & Banaias, in nablis arcana cantabant.

21 Porrò Mathathias, & Eliphalu, & Macenias, & Obededom, & Jehiel, & Ozazin, in citharis pro octava canebant epinicion.

22 Chonenias autem princeps Levitarum, prophetiæ præerat, ad præcinendam melodiam: erat quippe valde sapiens.

23 Et Barachias, & Elcana, janitores arcæ.

24 Porrò Sebenias, & Josaphat, & Nathanael, & Amasai, & Zacharias, & Banaias, & Eliezer, sacerdotes, clangebant tubis coram arca Dei: & Obededom, & Jehias, erant janitores arcæ.

D 25 * Igitur David, & omnes majores natu Is-
* 2. Reg. rael, & tribuni, ierunt ad deportandam arcam
6. c. 12. fœderis Domini de domo Obededom, cum lætitia.

26 Cumque adjuvisset Deus Levitas, qui portabant arcam fœderis Domini, immolabantur septem tauri, & septem arietes.

27 Porrò David erat indutus stola byssina, & universi Levitæ qui portabant arcam, cantoresque, & Chonenias princeps prophetiæ inter cantores: David autem etiam indutus erat ephod lineo.

28 Universusque Israel deducebant arcam fœderis Domini in jubilo, & sonitu buccinæ, & tubis, & cymbalis, & nablis, & citharis concrepantes.

29 Cumque pervenisset arca fœderis Domini usque ad civitatem David; Michol filia Saul prospiciens per fenestram, vidit regem David saltantem atque ludentem, & despexit eum in corde suo.

CAPUT XVI.

Constituta arca in tabernaculo fœderis, oblatisque victimis, populo à David benedicitur & epulum præbetur; ordinantur varia Levitarum ministeria coram arca, interposito cantico divinæ laudis.

1 ATtulerunt igitur arcam Dei, & consti- A
tuerunt eam in medio tabernaculi, * 2. Reg.
quod tetenderat ei David: & obtulerunt ho- 6. c. 17.
locausta, & pacifica coram Deo.

2 Cumque complesset David offerens holocausta, & pacifica, benedixit populo in nomine Domini.

3 Et divisit universis per singulos, à viro usque ad mulierem, tortam panis, & partem assæ carnis bubalæ, & frixam oleo similam.

4 Constituitque coram arca Domini de Levitis, qui ministrarent, & recordarentur operum ejus, & glorificarent atque laudarent Dominum Deum Israel:

5 Asaph principem; & secundum ejus Zachariam: Porrò Jahiel, & Semiramoth, & Jehiel, & Mathathiam, & Eliab, & Banaiam, & Obededom: Jehiel super organa psalterii, & lyras: Asaph autem ut cymbalis personaret;

6 Banaiam vero & Jaziel sacerdotes, canere tuba, jugiter coram arca fœderis Domini.

7 In illo die fecit David principem ad confitendum Domino Asaph, & fratres ejus.

8 Confitemini Domino, & invocate nomen * Psal.
ejus: notas facite in populis adinventiones 104.
ejus. a. 1.

9 Cantate ei, & psallite ei; & narrate omnia Isa. 12.
mirabilia ejus. b. 4.

10 Laudate nomen sanctum ejus: lætetur cor quærentium Dominum.

11 Quærite Dominum, & virtutem ejus: quæ- B
rite faciem ejus semper.

12 Recordamini mirabilium ejus, quæ fecit: signorum illius, & judiciorum oris ejus.

13 Semen Israel servi ejus: filii Jacob electi ejus.

14 Ipse Dominus Deus noster: in universa terra judicia ejus.

15 Recordamini in sempiternum pacti ejus: sermonis, quem præcepit in mille generationes.

16 Quem pepigit cum Abraham: & juramenti illius cum Isaac.

17 Et constituit illud Jacob in præceptum: & Israel in pactum sempiternum,

18 Dicens: Tibi dabo terram Chanaan, funiculum hæreditatis vestræ.

19 Cum essent pauci numero, parvi & coloni ejus.

20 Et transierunt de gente in gentem, & de regno ad populum alterum.

21 Non dimisit quemquam calumniari eos, sed increpavit pro eis reges.

C 22 Nolite tangere christos meos: & in prophetis meis nolite malignari.

* Psal. 95. a. 5. 23 Cantate Domino omnis terra: annuntiate ex die in diem salutare ejus.

24 Narrate in gentibus gloriam ejus: in cunctis populis mirabilia ejus.

25 Quia magnus Dominus, & laudabilis nimis: & horribilis super omnes deos.

26 Omnes enim dii populorum, idola: Dominus autem cœlos fecit.

27 Confessio & magnificentia coram eo: fortitudo & gaudium in loco ejus.

28 Afferte Domino familiæ populorum: afferte Domino gloriam & imperium.

29 Date Domino gloriam, nomini ejus, levate sacrificium, & venite in conspectu ejus: & adorate Dominum in decore sancto.

30 Commoveatur a facie ejus omnis terra: ipse enim fundavit orbem immobilem.

31 Lætentur cœli, & exultet terra: & dicant in nationibus, Dominus regnavit.

32 Tonet mare, & plenitudo ejus: exultent agri, & omnia quæ in eis sunt.

33 Tunc laudabunt ligna saltus coram Domino: quia venit judicare terram.

34 Confitemini Domino, quoniam bonus: D quoniam in æternum misericordia ejus.

35 Et dicite: Salva nos Deus salvator noster; & congrega nos, & erue de gentibus, ut confiteamur nomini sancto tuo, & exultemus in carminibus tuis.

36 Benedictus Dominus Deus Israel ab æterno usque in æternum: & dicat omnis populus: Amen, & hymnum Domino.

37 Reliquit itaque ibi corã arca fœderis Dñi, Asaph & fratres ejus, ut ministrarent in conspectu arcæ jugiter, per singulos dies, vices suas.

38 Porrò Obededom, & fratres ejus sexaginta octo; & Obededom filium Idithun, & Hosa, constituit janitores.

39 Sadoc autem Sacerdotem, & fratres ejus sacerdotes, coram tabernaculo Domini in excelso, quod erat in Gabaon,

40 Ut offerrent holocausta Domino super altare holocautomatis jugiter, mane & vespere, juxta omnia quæ scripta sunt in lege Domini, quam præcepit Israeli.

41 Et post eum Heman, & Idithun, & reliquos electos, unumquemque vocabulo suo ad confitendum Domino: Quoniam in æternum misericordia ejus.

42 Heman quoque & Idithun canentes tuba, & quatientes cymbala, & omnia musicorum organa, ad canendum Deo; filios autem Idithun fecit esse portarios.

43 Reversúsque est omnis populus in domum suam: & David, ut benediceret etiam domui suæ.

CAPUT XVII.

Cogitanti David ædificare domum Domino promittitur filius qui illam sit ædificaturus; unde David gratias agit, Dei erga se bonitatem extollens.

1 A CUm autem habitaret David in domo sua, dixit ad Nathan prophetam: Ecce 2. Reg. 7. a. 1. ego habito in domo cedrina: arca autem fœderis Domini sub pellibus est.

2 Et ait Nathan ad David: Omnia quæ in corde tuo sunt, fac: Deus enim tecum est.

3 Igitur nocte illa factus est sermo Dei ad Nathan, dicens:

4 Vade, & loquere David servo meo: Hæc dicit Dominus: Non ædificabis tu mihi domum ad habitandum.

5 Neque enim mansi in domo, ex eo tempore quo eduxi Israel, usque ad diem hanc: sed fui semper mutans loca tabernaculi, & in tentorio

6 Manens cum omni Israel. Numquid locutus sum saltem uni judicum Israel, quibus præceperam ut pascerent populum meum, & dixi: Quare non ædificasti mihi domum cedrinam?

7 Nunc itaque sic loqueris ad servum meum David: Hæc dicit Dominus exercituum:

Ego

Ego tuli te, cum in pascuis sequereris gregem, ut esses dux populi mei Israel.

8 Et fui tecum quocumque perrexisti; & interfeci omnes inimicos tuos coram te, fecique tibi nomen quasi unius magnorum, qui celebrantur in terra.

9 Et dedi locum populo meo Israel: plantabitur, & habitabit in eo, & ultra non commovebitur: nec filii iniquitatis atterent eos, sicut a principio.

10 Ex diebus quibus dedi judices populo meo Israel, & humiliavi universos inimicos tuos. Annuntio ergo tibi, quod ædificaturus sit tibi Dominus domum.

11 Cumque impleveris dies tuos ut vadas ad patres tuos, suscitabo semen tuum post te, quod erit de filiis tuis: & stabiliam regnum eius.

12 Ipse ædificabit mihi domum, & firmabo solium eius usque in æternum.

13 Ego ero ei in patrem, & ipse erit mihi in filium: & misericordiam meam non auferam ab eo, sicut abstuli ab eo qui ante te fuit.

14 Et statuam eum in domo mea, & in regno meo, usque in sempiternum: & thronus ejus erit firmissimus in perpetuum.

15 Juxta omnia verba hæc, & juxta universam visionem istam, sic locutus est Nathan ad David.

16 Cumque venisset rex David, & sedisset coram Dño, dixit: Quis ego sum Domine Deus, & quæ domus mea, ut præstares mihi talia?

17 Sed & hoc parum visum est in conspectu tuo, ideoque locutus es super domum servi tui etiam in futurum: & fecisti me spectabilem super omnes homines; Domine Deus.

18 Quid ultra addere potest David, cum ita glorificaveris servum tuum, & cognoveris eum?

19 Domine propter famulum tuum juxta cor tuum fecisti omnem magnificentiam hanc, & nota esse voluisti universa magnalia.

20 Domine, non est similis tui, & non est alius Deus absque te, ex omnibus, quos audivimus auribus nostris.

21 Quis enim est alius, ut populus tuus Israel, gens una in terra, ad quam perrexit Deus, ut liberaret, & faceret populum sibi, & magnitudine sua atque terroribus ejiceret nationes a facie ejus, quem de Ægypto liberaret:

22 Et posuisti populum tuum Israel tibi in populum usque in æternum, & tu Domine factus est Deus ejus.

23 Nunc igitur Domine, sermo, quem locutus es famulo tuo, & super domum ejus, confirmetur in perpetuum, & fac sicut locutus es.

24 Permaneatque & magnificetur nomẽ tuum usque in sempiternum: & dicatur: Dominus exercituum Deus Israel, & domus David servi ejus permanens coram eo.

25 Tu enim Domine Deus meus revelasti auriculam servi tui, ut ædificares ei domum: & idcirco invenit servus tuus fiduciam, ut oret coram te.

26 Nunc ergo Domine, tu es Deus: & locutus es ad servum tuum tanta beneficia.

27 Et cœpisti benedicere domui servi tui, ut sit semper coram te: te enim Domine benedicente benedicta erit in perpetuum.

CAPUT XVIII.

Prælia & victoria David, & tributa gentibus imposita atque officiarii ejus.

1 FActum est autem post hæc, ut percuteret David Philisthiim, & humiliaret eos, & tolleret Geth, & filias ejus, de manu Philisthiim, 2.Reg. 8.a.1.

2 Percuteretque Moab, & fierent Moabitæ servi David, offerentes ei munera.

3 Eo tempore percussit David etiam Adarezer regem Soba regionis Hemath, quando perrexit ut dilataret imperium suum usque ad flumen Euphraten.

4 Cepit ergo David mille quadrigas eius, & septem millia equitum, ac viginti millia virorum peditum, subnervavitque omnes equos curruum, exceptis centum quadrigis, quas reservavit sibi.

5 Supervenit autem & Syrus Damascenus, ut auxilium præberet Adarezer regi Soba: sed & huius percussit David viginti duo millia virorum.

6 Et posuit milites in Damasco, ut Syria quoque serviret sibi, & offerret munera. Adjuvitque eum Dominus in cunctis, ad quæ perrexerat.

7 Tulit quoque David pharetras aureas, quas habuerant servi Adarezer, & attulit eas in Jerusalem.

8 Necnon de Thebath, & Chun, urbibus Adarezer, æris plurimum, de quo fecit Salomon mare æneum, & columnas, & vasa ænea.

9 Quod cum audisset Thou rex Hemath, percussisse videlicet David omnem exercitum Adarezer regis Soba,

10 Misit Adoram filium suum ad regẽ David, ut postularet ab eo pacem, & congratularetur ei, quod percussisset & expugnasset Adarezer: adversarius quippe erat Thou Adarezer.

11 Sed & omnia vasa aurea, & argentea, & ænea consecravit David rex Domino, cum argento & auro, quod tulerat ex universis gentibus, tam de Idumæa, & Moab, & filiis Ammon, quam de Philisthiim & Amalec.

12 Abisai vero filius Sarviæ percussit Edom in valle Salinarum decem & octo millia:

13 Et constituit in Edom præsidium, ut serviret Idumæa David: salvavitque Dominus David in cunctis, ad quæ perrexerat.

14 Regnavit ergo David super universum Israel, & faciebat judicium atque justitiam cuncto populo suo.

15 Porrò Joab filius Sarviæ erat super exercitum, & Josaphat filius Ahilud à commentariis.

16 Sadoc autem filius Achitob, & Ahimelec filius Abiathar, sacerdotes: & Susa, scriba.

17 Banaias quoque filius Jojadæ super legiones Cerethi, & Phelethi: porrò filii David, primi ad manum regis.

CAPUT XIX.

Hanon rex Ammon, servis David, qui ad consolandum de patris morte venerant, contumeliis affectis, à David invaditur, ac vincitur una cum Syris auxiliaribus.

1 ACcidit autem ut moreretur Naas rex filiorum Ammon, & regnaret filius ejus pro eo. 2.Reg. 10.a.1.

2 Dixitque David: Faciam misericordiam cũ

Hanon

Hanon filio Maas: præstitit enim mihi pa-
ter eius gratiam. Misitque David nuntios ad
consolandum eum super morte patris sui. Qui
cum pervenissent in terram filiorum Ammon,
ut consolarentur Hanon,
3 Dixerunt principes filiorum Ammon ad Ha-
non: Tu forsitan putas, quod David honoris
causa in patrem tuum miserit qui consolentur
te; nec animadvertis, quod ut explorent, &
investigent, & scrutentur terram tuam, vene-
rint ad te servi eius.
B 4 Igitur Hanon pueros David decalvavit, &
rasit, & præcidit tunicas eorum a natibus usque
ad pedes, & dimisit eos.
5 Qui cum abiissent, & hoc mandassent Da-
vid, misit in occursum eorum (grandem enim
contumeliam sustinuerant) & præcepit ut ma-
nerent in Jericho, donec cresceret barba eo-
rum, & tunc reverterentur.
6 Videntes autem filii Ammon, quod inju-
riam fecissent David, tam Hanon, quam reli-
quus populus, miserunt mille talenta argenti, ut
conducerent sibi de Mesopotamia, & de Syria
Maacha, & de Soba, currus & equites.
7 Conduxeruntq; triginta duo millia curruum,
& regem Maacha cum populo eius. Qui cum
C venissent, castrametati sunt e regione Meda-
ba. Filii quoque Ammon congregati de urbibus
suis, venerunt ad bellum.
8 Quod cum audisset David, misit Joab, &
omnem exercitum virorum fortium:
9 Egressique filii Ammon, direxerunt aciem
juxta portam civitatis: reges autem, qui ad au-
xilium eius venerant, separatim in agro steterũt.
10 Igitur Joab, intelligens bellum ex adverso
& post tergum contra se fieri, elegit viros for-
tissimos de universo Israel, & perrexit contra
Syrum.
11 Reliquam autem partem populi dedit sub
manu Abisai fratris sui, & perrexerunt contra
filios Ammon.
12 Dixitque: Si vicerit me Syrus, auxilio eris
mihi: si autem superaverint te filii Ammon, ero
tibi in præsidium.
13 Confortare: & agamus viriliter pro popu-
lo nostro, & pro urbibus Dei nostri: Dñs autẽ,
quod in conspectu suo bonum est, faciet.
D 14 Perrexit ergo Joab, & populus qui cum eo
erat, contra Syrum ad prælium: & fugavit eos.
15 Porrò filii Ammon videntes quod fugisset
Syrus, ipsi quoque fugerunt Abisai fratrem ejus,
& ingressi sunt civitatem: reversusque est etiam
Joab in Jerusalem:
16 Videns autem Syrus quod cecidisset corã
Israel, misit nuntios, & adduxit Syrum, qui erat
trans fluvium: Sophach autem princeps mili-
tiæ Adarezer, erat dux eorum.
17 Quod cum nuntiatum esset David, con-
gregavit universum Israel, & transivit Jorda-
nem, irruitque in eos, & direxit ex adverso
aciem, illis contra pugnantibus.
18 Fugit autem Syrus Israel; & interfecit Da-
vid de Syris septem millia curruum, & quadra-
ginta millia peditum, & Sophach exercitus
principem.
19 Videntes autem servi Adarezer se ab Israel
esse superatos, transfugerunt ad David, & ser-
vierunt ei: noluitque ultra Syria auxilium præ-
bere filiis Ammon.

CAPUT XX.

*Bella à David prospere acta adversum Am-
monitas, ac Philisthæos; & in his occiduntur prodigiosi gigantes.*

1 Factum est autem post anni circulum, eo A
tempore, quo solent reges ad bella pro- 2. Reg
cedere, congregavit Joab exercitum, & robur 10. b. 7.
militiæ, & vastavit terram filiorum Ammon; 11. c. 1.
perrexitque & obsedit Rabba, porro David
manebat in Jerusalem, quando Joab percus-
sit Rabba, & destruxit eam.
2 Tulit autem David coronam Melchom de B
capite ejus, & invenit in ea auri pondo talen-
tum, & pretiosissimas gemmas, fecitque sibi
inde diadema: manubias quoque urbis pluri-
mas tulit.
3 Populum autem, qui erat in ea, eduxit: &
fecit super eos tribulas, & trahas, & ferrata
carpenta transire, ita ut dissecarentur, & con-
tererentur; sic fecit David cunctis urbibus fi-
liorum Ammon: & reversus est cum omni po-
pulo suo in Jerusalem.
4 * Post hæc initum est bellum in Gazer ad- C
versum Philisthæos: in quo percussit Sobochai *2. Reg
Husathites, Saphai de genere Raphaim, & 21. d. 18
humiliavit eos.
5 Aliud quoq; bellum gestum est adversus Phi-
listhæos, in quo percussit Adeodatus filius Sal-
tus Bethlehemites fratrem Goliath Gethæi
cuius hastæ lignum erat quasi liciatorium te-
xentium.
6 Sed & aliud bellum accidit in Geth, in quo D
fuit homo longissimus, senos habens digitos, id
est, simul viginti quatuor: qui & ipse de Rapha
fuerat stirpe generatus.
7 Hic blasphemavit Israel: & percussit eum
Jonathan filius Samaa fratris David. Hi sunt
filii Rapha in Geth, qui ceciderunt in manu
David & servorum eius.

CAPUT XXI.

*David populum numerando Deum offendit, pe-
ste, quam ex tribus elegerat, percutiuntur plu-
rima millia, donec Deum oratione placaret,
& altare in area Ornan Jebusæi erigeret.*

1 Consurrexit autem Satan contra Israel; A
& concitavit David ut numeraret Israel. 2. Reg.
2 Dixitque David ad Joab, & ad principes 24. a.
populi: Ite, & numerate Israel a Bersabee usq; Inf. 27.
Dan: & afferte mihi numerum ut sciam. c. 24.
3 Responditque Joab: Augeat Dominus po-
pulum suum centuplum, quam sunt: nonne do-
mine mi rex, omnes servi tui sunt? quare hoc
quærit dominus meus, quod in peccatum repu-
tetur Israel?
4 Sed sermo regis magis prævaluit: egressus-
que est Joab, & circuivit universum Israel: &
reversus est Jerusalem.
5 Deditque Davidi numerum eorum, quos
circuierat: & inventus est omnis numerus Is-
rael, mille millia & centum millia virorum
educentium gladium: de Juda autem quadrin-
genta septuaginta millia bellatorum.
6 Nam Levi, & Beniamin non numeravit:
eo quod Joab invitus exequeretur regis im-
perium.
7 Displicuit autem Deo quod jussum erat: &
percussit Israel.
8 Dixitque David ad Deum: Peccavi nimis
ut hoc facerem; obsecro aufer iniquitatem
ser-

servi tui, quia insipienter egi.
B 9 Et locutus est Dominus ad Gad Videntem
Davidis, dicens:
10 Vade, & loquere ad David, & dic ei:
Hæc dicit Dominus: Trium tibi optionem do;
unum, quod volueris, elige, & faciam tibi.
*2.Reg. 11 Cumque venisset Gad ad David, * dixit
24.c.13 ei Hæc dicit Dominus: Elige quod volueris:
12 Aut tribus annis famem: aut tribus mensibus te fugere hostes tuos & gladium eorum
non posse evadere: aut tribus diebus gladium
Dñi, & pestilentiam versari in terra, & angelũ
Dñi interficere in universis finibus Israel: nunc
igitur vide quid respondeam ei, qui misit me.
13 Et dixit David ad Gad: Ex omni parte me
angustiæ premunt: sed melius mihi est, ut incidam in manus Domini, quia multæ sunt miserationes ejus, quam in manus hominum.
14 Misit ergo Dominus pestilentiam in Israel:
& ceciderunt de Israel septuaginta millia virorum.
15 Misit quoque angelum in Jerusalem, ut
percuteret eam: cumq; percuteretur, vidit Dominus, & misertus est super magnitudine mali:
& imperavit angelo, qui percutiebat: Sufficit,
jam cesset manus tua. Porrò angelus Domini
C stabat juxta aream Ornan Jebusæi.
16 Levansque David oculos suos, vidit angelum Domini stantem inter cœlum & terram, &
evaginatum gladium in manu ejus, & versum
contra Jerusalem: & ceciderunt, tam ipse
quam majores natu vestiti ciliciis, proni in
terram.
17 Dixitq; David ad Deum; Nonne ego sum,
qui jussi ut numeraretur populus? Ego, qui peccavi: ego, qui malum feci: Iste grex quid
commeruit? Domine Deus meus, vertatur obsecro manus tua in me, & in domum patris
mei: populus autem tuus non percutiatur.
18 Angelus autem Domini præcepit Gad, ut
diceret Davidi ut ascenderet, extrueretque altare Domino Deo in area Ornan Jebusæi.
19 Ascendit ergo David juxta sermonem Gad,
quem locutus ei fuerat ex nomine Domini.
20 Porrò Ornan cum suspexisset, & vidisset
angelum, quatuorque filii eius cum eo, absconderunt se: nam eo tempore terebat in area
triticum.
21 Igitur cum veniret David ad Ornan, conspexit eum Ornam, & processit ei obviam de
area, & adoravit eum pronus in terram.
22 Dixitque ei David: Da mihi locum areæ
tuæ, ut ædificem in ea altare Domino: ita ut
quantum valet argenti accipias, & cesset plaga
à populo.
D 23 Dixit autem Ornan ad David: Tolle, &
faciat Dominus meus rex quodcumque ei placet: sed & boves do in holocaustum, & tribulas in ligna, & triticum in sacrificium; Omnia
libens præbebo.
24 Dixitque ei rex David: Nequaquam ita
fiet, sed argentum dabo quantum valet: Neque enim tibi auferre debeo, & sic offerre Domino holocausta gratuita.
25 Dedit ergo David Ornan pro loco siclos
auri justissimi ponderis sexcentos.
*2.Par 26 * Et ædificavit ibi altare Domino: obtu-
3.a.1. litque holocausta, & pacifica, & invocavit
Dominum, & exaudivit eum in igne de cœlo
super altare holocausti.
27 Præcepitque Dominus angelo: & convertit gladium suum in vaginam.
28 Protinus ergo David, videns quod exaudisset eum Dominus in area Ornan Jebusæi,
immolavit ibi victimas.
29 Tabernaculum autem Domini, * quod *Exod
fecerat Moyses in deserto, & altare holocau- 36.a.1.
storum, ea tempestate erat in excelso Gabaon.
30 Et non prævaluit David ire ad altare, ut
ibi obsecraret Deum: nimio enim fuerat timore perteritus, videns gladium angeli Domini.

CAPUT XXII.

Præparat David necessaria ad ædificandum templum Domini, quod Salomoni præcepit ut extruat, Deumque semper sedulo colat, exhortans principes ut illi sint auxilio.

1 DIxitque David: Hæc est domus Dei, &
hoc altare in holocaustum Israel.
2 Et præcepit ut congregarentur omnes pro- A
selyti de Terra Israel, & constituit ex eis latomos ad cædendos lapides & poliendos, ut ædificaretur domus Dei.
3 Ferrum quoque plurimum ad clavos januarum, & ad commissuras atque juncturas præparavit David: & æris pondus innumerabile.
4 Ligna quoque cedrina non poterant æstimari, quæ Sidonii & Tyrii deportaverant ad
David.
5 Et dixit David: Salomon filius meus puer
parvulus est & delicatus, domus autem, quam
ædificari volo Domino, talis esse debet ut in
cunctis regionibus nominetur: præparabo ergo ei necessaria. Et ob hanc causam ante mortem suam omnes præparavit impensas.
6 Vocavitque Salomonem filium suum: & B
præcepit ei ut ædificaret domum Domino Deo
Israel.
7 Dixitque David ad Salomonem: Fili mi,
voluntatis meæ fuit ut ædificarem domum nomini Domini Dei mei.
8 Sed factus est sermo Domini ad me, dicens:
Multum sanguinem effudisti, & plurima bella
bellasti: non poteris ædificare domum nomini
meo, tanto effuso sanguine coram me.
9 Filius, qui nascetur tibi, erit vir quietissimus: faciam enim eum requiescere ab omnibus inimicis suis per circuitum: & ob hanc
causam Pacificus vocabitur: & pacem & otium
dabo in Israel cunctis diebus eius.
10 * Ipse ædificabit domum nomini meo, & *2.Reg
ipse erit mihi in filium, & ego ero illi in pa- 7.b.13.
trem: firmaboque solium regni ejus super Israel Hebr.1
in æternum. a.5.
3.Reg
11 Nunc ergo fili mi, sit Dominus tecum, & 5.a.
prosperare, & ædifica domum Domino Deo C
tuo, sicut locutus est de te.
12 Det quoque tibi Dominus prudentiam &
sensum, ut regere possis Israel, & custodire
legem Domini Dei tui.
13 Tunc enim proficere poteris, si custodieris mandata & judicia, quæ præcepit Dominus
Moysi ut doceret Israel: confortare & viriliter age, ne timeas, neque paveas.
14 Ecce ego in paupertate mea præparavi impensas domus Domini, auri talenta centum
millia, & argenti mille millia talentorum:
æris verò & ferri non est pondus, vincitur
enim

enim numerus magnitudine: ligna & lapides præparavi ad universa impendia.

15 Habes quoque plurimos artifices, latomos, & cæmentarios, artificesque lignorum, & omnium artium ad faciendum opus prudentissimos,

16 In auro & argento & ære & ferro, cujus non est numerus. Surge igitur, & fac, & erit Dominus tecum.

17 Præcepit quoque David cunctis principibus Israel, ut adjuvarent Salomonem filium suum.

18 Cernitis inquiens, quod Dominus Deus vester vobiscum sit, & dederit vobis requiem per circuitum, & tradiderit omnes inimicos vestros, in manus vestras, & subjecta sit terra coram Domino, & coram populo ejus.

19 Præbete igitur corda vestra & animas vestras, ut quæratis Dominum Deum vestrum: & consurgite, & ædificate sanctuarium Domino Deo, ut introducatur arca fœderis Domini, & vasa Domino consecrata, in domum quæ ædificatur nomini Domini.

CAPUT XXIII.

David senex, Salomone rege designato, numeratorum Levitarum officia designat; Moysique filii Levitis annumerantur.

A 1 IGitur David senex & plenus dierum, regem constituit Salomonem, filium suum super Israel.

2 Et congregavit omnes principes Israel, & sacerdotes atque Levitas.

3 Numeratique sunt Levitæ à triginta annis, & supra: & inventa sunt triginta octo millia virorum.

4 Ex his electi sunt, & distributi in ministerium domus Domini, viginti quatuor millia: præpositorum autem & judicum sex millia.

5 Porrò quatuor millia janitores: & totidem psaltæ canentes Domino in organis, quæ fecerat ad canendum.

*Supr. 6.a.1. 6 * Et distribuit eos David per vices filiorum Levi, Gerson videlicet, & Caath, & Merari.

7 Filii Gerson: Leedan, & Semei.

B 8 Filii Leedan: princeps Jahiel, & Zethan, & Joel, tres.

9 Filii Semei: Salomith, & Hosiel, & Aran, tres: Isti principes familiarum Leedan.

10 Porrò filii Semei, Leheth, & Ziza, & Jaus, & Baria: isti filii Semei, quatuor.

11 Erat autem Leheth prior, Ziza secundus: porrò Jaus & Baria non habuerunt plurimos filios, & idcirco in una familia unaque domo, computati sunt.

12 Filii Caath: Amram, & Isaar, Hebron, & Oziel, quatuor.

*Supra 6.a.1. 13 * Filii Amram: Aaron, & Moyses. * Separatusque est Aaron ut ministraret in Sancto sanctorum, ipse & filii ejus in sempiternum, & adoleret incensum Domino secundum ritum suum, ac benediceret nomini ejus in perpetuum.

*Hebr. 5.b.4.

14 Moysi quoque hominis Dei filii annumerati sunt in tribu Levi.

*Exod. 2.d.22. 18.a.3. 15 Filii * Moysi: Gersom, & Eliezer.

16 Filii Gersom: Subuel primus.

17 Fuerunt autem filii Eliezer: Rohobia primus: & non erant Eliezer filii alii. Porrò filii Rohobia multiplicati sunt nimis.

18 Filii Isaar: Salomith primus.

19 Filii Hebron: Jeriau primus, Amarias secundus, Jahaziel tertius, Jecmaan quartus.

20 Filii Oziel: Micha primus, Jesia secundus.

21 Filii Merari: Moholi, & Musi. Filii Moholi: Eleazar, & Cis. C

22 Mortuus est autem Eleazar, & non habuit filios, sed filias: acceperuntque eas filij Cis fratres earum.

23 Filii Musi: Moholi, & Eder, & Jerimoth, tres.

24 Hi filii Levi in cognationibus & familiis suis, principes per vices, & numerum capitum singulorum, qui faciebant opera ministerii domus Domini, à viginti annis & supra.

25 Dixit enim David: Requiem dedit Dominus Deus Israel populo suo, & habitationem Jerusalem usque in æternum.

26 Nec erit officii Levitarum ut ultra portent tabernaculum, & omnia vasa ejus ad ministrandum.

27 Juxta præcepta quoque David novissima supputabitur numerus filiorum Levi à viginti annis & supra. D

28 Et erunt sub manu filiorum Aaron in cultum domus Domini, in vestibulis, & in exedris, & in loco purificationis, & in sanctuario, & in universis operibus ministerii templi Domini.

29 Sacerdotes autem, super panes propositionis, & ad similæ sacrificium, & ad lagana azyma, & sartaginem, & ad torrendum, & super omne pondus atque mensuram.

30 Levitæ vero, ut stent mane ad confitendum & canendum Domino: similiterque ad vesperam.

31 Tam in oblatione holocaustorum Domini, quam in sabbatis & Calendis & solemnitatibus reliquis, juxta numerum, & ceremonias uniuscujusque rei, jugiter coram Domino.

32 Et custodiant observationes tabernaculi fœderis, & ritum sanctuarii, & observationem filiorum Aaron fratrum suorum, ut ministrent in domo Domini.

CAPUT XXIV.

Familiarum Eleazar & Ithamar classes seu vices 24. in ministerio Domini à David designantur, reliquorumque Levitarum familiæ similiter sorte distribuuntur.

1 POrrò filiis Aaron hæ partitiones erant: Filii Aaron: Nadab, & Abiu, & Eleazar, & Ithamar. A *Levit. 10.a.1. *Num. 3.a.4.

2 Mortui sunt autem Nadab & Abiu ante patrem suum absque liberis: sacerdotioque functus est Eleazar, & Ithamar.

3 Et divisit eos David, id est, Sadoc de filiis Eleazari, & Ahimelech de filiis Ithamar, secundum vices suas & ministerium.

4 Inventique sunt multo plures filii Eleazar in principibus viris, quam filii Ithamar.

Di-

Divisit autem eis, hoc est filiis Eleazar, principes per familias sedecim: & filiis Ithamar per familias & domos suas octo.

5 Porro divisit utrasque inter se familias sortious: erant enim principes sanctuarii, & principes Dei, tam de filiis Eleazar, quam de filiis Ithamar.

6 Descripsitque eos Semeias filius Nathanael scriba Levites, coram rege & principibus, & Sadoc sacerdote, & Ahimelech filio Abiathar, principibus quoque familiarum sacerdotalium & Leviticarum: unam domum, quæ cæteris præerat, Eleazar: & alteram domum, quæ sub se habebat cæteros, Ithamar.

7 Exivit autem sors prima Joiarib, secunda Jedei,

8 Tertia Harim, quarta Seorim,

9 Quinta Melchia, sexta Maiman,

10 Septima Aceos, octava Abia,

11 Nona Jesua, decima Sechenia,

12 Undecima Eliasib, duodecima Jacim,

13 Tertiadecima Hoppha, decimaquarta Isbaab,

14 Decimaquinta Belga, decimasexta Emmer,

15 Decimaseptima Hezir, decimaoctava Aphses,

16 Decimanona Pheteia, vigesima Hezechiel,

17 Vigesimaprima Jachin, vigesimasecunda Gamul,

18 Vigesimatertia Dalaiau, vigesimaquarta Maaziau.

19 Hæ vices eorum secundum ministeria sua,
C ut ingrediantur domum Domini, & juxta ritum suum sub manu Aaron patris eorum, sicut præceperat Dominus Deus Israel.

20 Porro filiorum Levi, qui reliqui fuerant, de filiis Amran erat Subael, & de filiis Subael, Jehedeia.

21 De filiis quoque Rohobiæ princeps Jesias.

22 Isaari vero filius Salemoth, filiusque Salemoth Jahath:

23 Filiusque ejus Jeriau primus, Amarias secundus Jahaziel tertius, Jecmaan quartus.

24 Filius Oziel Micha: filius Micha Samir.

25 Frater Micha, Jesia: filiusque Jesiæ, Zacharias.

26 Filii Merari: Moholi & Musi. Filius Oziau: Benno.

27 Filius quoque Merari: Oziau & Soam &
D Zachur & Hebri.

28 Porro Moholi filius Eleazar, qui non habebat liberos.

29 Filius vero Cis, Jerameel.

30 Filii Musi: Moholi, Eder & Jerimoth. isti filii Levi secundum domos familiarum suarum.

31 Miseruntque & ipsi sortes contra fratres suos filios Aaron coram David rege, & Sadoc, & Ahimelech, & principibus familiarum Sacerdotalium & Leviticarum, tam maiores, quam minores, omnes sors æqualiter dividebat.

CAPUT XXV.

Ex filiis Asaph, Heman & Idithun cantoribus, psaltis ac citharœdis, vigintiquatuor familiæ ac vices sorte distribuuntur.

A 1 Igitur David & magistratus exercitus, segregaverunt in ministerium filios Asaph, & Heman, & Idithun: qui prophetarent in citharis, & psalteriis, & cymbalis, secundum numerum suum dedicato sibi officio servientes.

2 De filiis Asaph: Zachur, & Joseph, & Na- B
thania, & Asarela filii Asaph: sub manu Asaph prophetantis juxta regem.

3 Porro Idithun: filii Idithun, Godolias, Sori, Jeseias, & Hasabias & Mathathias, sex sub manu patris sui Idithun, qui in cithara prophetabat super confitentes & laudantes Dominum.

4 Heman quoque: filii Heman, Bocciau, Mathaniau, Oziel, Subuel, & Jerimoth, Hananias, Hanani, Eliatha, Geddelthi, & Romemthiezer, & Jesbacassa, Mellothi, Othir, Mahazioth:

5 Omnes isti filii Heman Videntis regis in sermonibus Dei, ut exaltaret cornu: deditque Deus Heman filios quatuordecim, & filias tres.

6 Universi sub manu patris sui ad cantandum in templo Domini distributi erant, in cymbalis, & psalteriis, & citharis, in ministeria domus Domini juxta regem: Asaph videlicet, & Idithun, & Heman.

7 Fuit autem numerus eorum cum fratribus suis, qui erudiebant canticum Domini, cuncti doctores, ducenti octogintaocto.

8 Miseruntque sortes per vices suas, ex æquo tam major quam minor, doctus pariter, & indoctus.

9 Egressaque est sors prima Joseph, qui erat de C
Asaph. Secunda Godoliæ, ipsi & filiis ejus, & fratribus ejus duodecim.

10 Tertia Zachur, filiis & fratribus ejus duodecim.

11 Quarta Isari, filiis & fratribus ejus duodecim.

12 Quinta Nathaniæ, filiis & fratribus ejus duodecim.

13 Sexta Bocciau, filiis & fratribus ejus duodecim.

14 Septima Isreela, filiis & fratribus ejus duodecim.

15 Octava Jesaiæ, filiis & fratribus ejus duodecim.

16 Nona Mathaniæ, filiis & fratribus ejus duodecim.

17 Decima Semeiæ, filiis & fratribus ejus duodecim.

18 Undecima Azareel, filiis & fratribus ejus duodecim.

19 Duodecima Hasabiæ, filiis & fratribus D
ejus duodecim.

20 Tertiadecima Subael, filiis & fratribus ejus duodecim.

21 Quartadecima Mathathiæ, filiis & fratribus ejus duodecim

22 Quintadecima Jerimoth, filiis & fratribus ejus duodecim.

23 Sextadecima Hananiæ, filiis & fratribus ejus duodecim.

24 Septimadecima Jesbacassæ, filiis & fratribus ejus duodecim.

25 Octavadecima Hanani, filiis & fratribus ejus duodecim.

26 Nonadecima Mellothi, filiis & fratribus ejus duodecim.

27 Vigesima Eliatha, filiis & fratribus ejus duodecim.

28 Vigesimaprima Othir, filiis & fratribus ejus duodecim.

29 Vigesima secunda Geddelthi, filiis & fratribus ejus duodecim.

30 Vigesimatertia Mahazioth, filiis & fratribus ejus duodecim.

31 Vigesimaquarta Romemthiezer, filiis & fratribus ejus duodecim.

CAPUT XXVI.

Templi janitores ex Levitis variæ classes designantur, & qua porta à qua familia sit custodienda sorte disponitur, item qui thesauros & vasa sacra custodiant.

A 1 Divisiones autem janitorum: de Coritis Meselemia, filius Core, de filiis Asaph.

2 Filii Meselemiæ: Zacharias primogenitus, Jadihel secundus, Zabadias tertius, Jathanael quartus,

3 Ælam quintus, Johanan sextus, Elioenai septimus.

4 Filii autem Obededom: Semeias primogenitus, Jozabad secundus, Joaha tertius, Sachar quartus, Nathanael quintus,

5 Ammiel sextus, Issachar septimus, Phollathi octavus: quia benedixit illi Dominus.

6 Semei autem filio ejus nati sunt filii, præfecti familiarũ suarũ: erant enim viri fortissimi.

7 Filii ergo Semeiæ: Othni, & Raphael, & Obed, Elzabad, fratres ejus viri fortissimi: Eliu quoque, & Samachias.

8 Omnes hi, de filiis Obededom: ipsi, & filii, & fratres eorum fortissimi ad ministrandum, sexaginta duo de Obededom.

9 Porro Meselemiæ filii & fratres eorum robustissimi, decem & octo.

B 10 De Hosa autem, id est, de filiis Merari: Semri princeps (non enim habuerat primogenitum, & idcirco posuerat eum pater ejus in principem)

11 Helcias secundus, Tabelias tertius, Zacharias quartus: omnes hi filii, & fratres Hosa, tredecim.

12 Hi divisi sunt in janitores, ut semper principes custodiarum, sicut & fratres eorum, ministrarent in domo Domini.

13 Missæ sunt ergo sortes ex æquo, & parvis & magnis, per familias suas, in unamquamque portarum

14 Cecidit ergo sors orientalis, Selemiæ. Porro Zachariæ filio ejus, viro prudentissimo, & erudito, sortito obtigit plaga Septemtrionalis.

15 Obededom vero & filiis ejus ad Austrum: in qua parte domus erat seniorum concilium.

16 Sephim & Hosa ad Occidentem, juxta portam, quæ ducit ad viam ascensionis: custodia contra custodiam.

17 Ad Orientem vero Levitæ sex: & ad Aquilonem quatuor per diem: atque ad Meridiem similiter in die quatuor: & ubi erat concilium, bini & bini.

18 In cellulis quoque janitorum ad Occidentem quatuor in via, binique per cellulas.

C 19 Hæ sunt divisiones janitorum, filiorum Core & Merari.

20 Porro Achias erat super thesauros domus Dei, & vasa sanctorum.

21 Filii Ledã, filii Gersonni de Ledã principes familiarum, Ledan, & Gersonni, Jehieli.

22 Filii Jehieli: Zathan, & Joel fratres ejus, super thesauros domus Domini,

23 Amramitis, & Isaaritis, & Hebronitis, & Ozihelitis.

24 Subael autem filius Gersom, filii Moysi, præpositus thesauris.

25 Fratres quoque ejus Eliezer, cujus filius Rahabia, & hujus filius Isaias, & hujus filius Joram, hujus quoque filius Zechri, & hujus filius Selemith.

26 Ipse Selemith, & fratres ejus, super thesauros sanctorum, quæ sanctificavit David rex, & principes familiarum, & tribuni, & centuriones, & duces exercitus.

27 De bellis, & manubiis præliorum, quæ consecraverant ad instaurationem, & supellectilem templi Domini.

28 Hæc autem universa sanctificavit Samuel Videns, & Saul filius Cis, & Abner filius Ner, & Joab filius Sarviæ: omnes, qui sanctificaverant ea per manum Selemith, & fratrum ejus. D

29 Isaaritis vero præerat Chonenias, & filii ejus, ad opera forinsecus super Israel, ad docendum & judicandum eos.

30 Porro de Hebronitis Hasabias, & fratres ejus viri fortissimi, mille septingenti, præerant Israeli trans Jordanem contra Occidentem, in cunctis operibus Domini, & in ministerio regis.

31 Hebronitarum autem princeps fuit Jeria, secundum familias & cognationes eorũ. Quadragesimo anno regni David recensiti sunt, & inventi sunt viri fortissimi in Jazer Galaad,

32 Fratresque ejus robustioris ætatis, duo millia septingenti principes familiarum. Præposuit autem eos David rex Rubenitis, & Gadditis, & dimidiæ tribui Manasse, in omne ministerium Dei, & regis.

CAPUT XXVII.

Recensentur duodecim principes, quorum singuli suo mense vigintiquatuor millibus præerant: ad hæc principes seu præfecti tribuum, thesaurorum, reliquæque substantiæ regis recensentur.

1 Filii autem Israel secundum numerum suum, principes familiarum tribuni, & centuriones, & præfecti, qui ministrabant regi juxta turmas suas, ingredientes & egredientes per singulos menses in anno, vigintiquatuor millibus singuli præerant. A

2 Primæ turmæ in primo mense Jesboam præerat filius Zabdiel, & sub eo viginti quatuor millia.

3 De filiis Phares, princeps cunctorum principum in exercitu mense primo.

4 Secundi mensis habebat turmam Dudia Ahohites, & post se alter nomine Macelloth, qui regebat partem exercitus viginti quatuor millium.

5 Dux quoque turmæ tertiæ in mense tertio, erat Banajas filius Jojadæ sacerdos: & in divisione sua vigintiquatuor millia.

6 Ipse est Banajas fortissimus inter triginta, & super triginta. præerat autem turmæ ipsius Amizabad filius ejus. B

7 Quartus, mense quarto, Asahel frater Joabi & Zabadias filius ejus post eum: & in turma ejus vigintiquatuor millia.

8 Quintus, mẽse quinto, princeps Samaoth Jezerites: & in turma ejus vigintiquatuor millia.

9 Sex-

9 Sextus, mense sexto, Hira filius Acces Thecuites: & in turma ejus vigintiquatuor millia.

10 Septimus mense septimo Helles Phallonites de filiis Ephraim: & in turma ejus vigintiquatuor millia.

11 Octavus, mense octavo, Sobochai Husathithes de stirpe Zarahi: & in turma ejus vigintiquatuor millia.

12 Nonus, mense nono, Abiezer Anathothites de filiis Jemini: & in turma ejus vigintiquatuor millia.

13 Decimus, mense decimo, Marai, & ipse Nethophatites de stirpe Zarai: & in turma ejus vigintiquatuor millia.

14 Undecimus, mense undecimo, Banajas Pharathonites de filiis Ephraim: & in turma ejus vigintiquatuor millia.

15 Duodecimus, mense duodecimo, Holdai Nethophathites, de stirpe Gothoniel: & in C turma ejus vigintiquatuor millia.

16 Porro tribubus præerant Israel, Rubenitis, dux Eliezer filius Zechri: Simeonitis, dux Saphatias filius Maacha:

17 Levitis, Hasabias filius Camuel: Aaronitis, Sadoc:

18 Juda, Eliu frater David: Issachar, Amri filius Michael.

19 Zabulonitis, Jesmaias filius Abdiæ: Nephthalitibus, Jerimoth filius Ozriel:

20 Filiis Ephraim, Osee filius Ozaziu: dimidiæ tribui Manasse, Joel filius Phadaiæ:

21 Et dimidiæ tribui Manasse in Galaad, Jaddo filius Zachariæ: Benjamin autem, Jasiel filius Abner.

22 Dan vero, Ezrihel filius Jeroham: hi principes filiorum Israel.

23 Noluit autem David numerare eos a viginti annis inferius: quia dixerat Dominus ut multiplicaret Israel quasi stellas cœli.

Supra 21. 24 * Joab filius Sarviæ cœperat numerare, nec complevit: quia super hoc ira irruerat in Israel: & idcirco numerus eorum qui fuerant recensiti, non est relatus in fastos regis David. D

25 Super thesauros autem regis fuit Azmoth filius Adiel: his autem thesauris, qui erant in urbibus, & in vicis, & in turribus, præsidebat Jonathan filius Oziæ.

26 Operi autem rustico, & agricolis qui exercebant terram, præerat Ezri filius Chelub:

27 Vinearumq; cultoribus, Semeias Romathites: cellis autem vinariis, Zabdias Aphonites.

28 Nam super oliveta & ficeta, quæ erant in campestribus, Balanan Gederites: super apothecas autem olei, Joas.

29 Porro armentis, quæ pascebantur in Saron: præpositus fuit Setrai Saronites: & super boves in vallibus, Saphat filius Adli:

30 Super camelos vero, Ubil Ismaelites: & super asinos, Jadias Meronathites.

31 Super oves quoque Jaziz Agareus. omnes hi, principes substantiæ regis David.

32 Jonathan autem patruus David, consiliarius, vir prudens & litteratus: Ipse & Jahiel filius Hachamoni erant cum filiis regis.

33 Achitophel etiam consiliarius regis, & Chusai Arachites amicus regis.

34 Post Achitophel fuit Jojada filius Banaiæ, & Abiathar. Princeps autem exercitus regis erat Joab.

CAPUT XXVIII.

David præparatis ad templi ædificationem omnibus necessariis, Salomonem universosque principes convocatos exhortatur ad mandata Dei custodienda, præscribitque traditam sibi a Deo formam templi ædificandi.

1 Convocavit igitur David omnes principes Israel, duces tribuum, & præpositos turmarum, qui ministrabant regi: tribunos quoque & centuriones, & qui præerant substantiæ & possessionibus regis, filiosque suos cum eunuchis, & potentes, & robustissimos quosque in exercitu Jerusalem. A

2 Cumque surrexisset rex, & stetisset, ait: Audite me fratres mei, & populus meus: Cogitavi ut ædificarem domum, in qua requiesceret arca fœderis Domini, & scabellum pedum Dei nostri: & ad ædificandum, omnia præparavi.

3 Deus autem dixit mihi: * Non ædificabis domum nomini meo, eo quod sis vir bellator, & sanguinem fuderis. * 1. Reg 7. b. 13.

4 Sed elegit Dominus Deus Israel me de universa domo patris mei, ut essem rex super Israel in sempiternum: de Juda enim elegit principes: porro de domo Juda, domum patris mei: & de filiis patris mei, placuit ei ut me eligeret regem super cunctum Israel. B

5 * Sed & de filiis meis (filios enim mihi multos dedit Dñs) elegit Salomonem filium meũ, ut sederet in throno regni Domini super Israel, * Sap. 9. b. 7.

6 Dixitque mihi: Salomon filius tuus ædificabit domum meam, & atria mea: ipsum enim elegi mihi in filium, & ego ero ei in patrem.

7 Et firmabo regnum ejus usque in æternum, si perseveraverit facere præcepta mea, & judicia, sicut & hodie.

8 Nunc ergo coram universo cœtu Israel, audiente Deo nostro, custodite, & perquirite cuncta mandata Domini Dei nostri: ut possideatis terram bonam, & relinquatis eam filiis vestris post vos usque in sempiternum.

9 Tu autem Salomon fili mi, scito Deum patris tui, & servito ei corde perfecto, & animo voluntario: * omnia enim corda scrutatur Dominus, & universas mentium cogitationes intelligit. Si quæsieris eum, invenies: si autem dereliqueris eum, projiciet te in æternum. * psal. 7. b. 10.

10 Nunc ergo quia elegit te Dñs ut ædificares domum Sanctuarii, confortare, & perfice. C

11 Dedit autem David Salomoni filio suo descriptionem porticus, & templi, & cellariorum, & cœnaculi, & cubiculorum in adytis, & domus propitiationis,

12 Necnon & omnium quæ cogitaverat atriorum, & exedrarum per circuitum in thesauros domus Domini, & in thesauros sanctorum,

13 Divisionumque sacerdotalium & Leviticarum, in omnia opera domus Domini, & in universa vasa ministerii templi Domini.

14 Aurum in pondere per singula vasa ministerii. Argenti quoque pondus pro vasorum & operum diversitate.

15 Sed & in candelabra aurea, & ad lucernas eorum aurum pro mensura uniuscujusque candelabri & lucernarum. Similiter & in candelabra argentea, & in lucernas eorum, pro diversitate mensuræ, pondus argenti tradidit.

16 Aurum quoque dedit in mensas propositionis pro diversitate mensarum: similiter & ar-

argentum in alias mensas argenteas,

17 Ad fuscinulas quoque, & phialas, & thuribula, ex auro purissimo, & leunculos aureos, pro qualitate mensuræ pondus distribuit in leunculum & leunculum. Similiter & in leones argenteos diversum argenti pondus separavit.

18 Altari autem, in quo adoletur incensum, aurum purissimum dedit: ut ex ipso fieret similitudo quadrigæ cherubim, extendentium alas, & velantium arcam fœderis Domini.

19 Omnia, inquit, venerunt scripta manu Dñi ad me, ut intelligerẽ universa opera exẽplaris.

20 Dixit quoq; David Salomoni filio suo: Viriliter age, & confortare, & fac: ne timeas, & ne paveas: Dominus enim Deus meus tecum erit, & non dimittet te, nec derelinquet, donec perficias omne opus ministerii domus Domini.

21 Ecce divisiones sacerdotum & Levitarũ, in omne ministerium domus Domini assistunt tibi & parati sunt, & noverunt tam principes quam populus facere omnia præcepta tua.

CAPUT XXIX.

Recensentur impensa à David in ædificium templi præparatæ, quibus principes ac populus plurima adiiciunt donaria: David benedicens Dominum orat pro Salomone ac populo: & sacrificiis cum ingenti lætitia oblatis, ungitur secundo Salomon in regem pro patre David, qui anno regni quadragesimo in pace quievit.

A 1 Locutusque est David rex ad omnem ecclesiam; Salomonem filium meum unũ elegit Deus, adhuc puerum & tenellum: opus namque grande est, neque enim homini præparatur habitatio, sed Deo.

2 Ego autem totis viribus meis præparavi impensas domus Dei mei. Aurum ad vasa aurea, & argentum in argentea, æs in ænea, ferrum in ferrea, ligna ad lignea: & lapides onychinos, & quasi stibinos, diversorum colorum, omnemque pretiosum lapidem, & marmor Parium abundantissime:

3 Et super hæc, quæ obtuli in domum Dei mei de peculio meo aurũ & argentũ, do in tẽplũ Dei mei, exceptis his, quæ præparavi in ędẽ sanctam,

4 Tria millia talenta auri de auro Ophir: & septem millia talentorum argenti probatissimi, ad deaurandos parietes templi.

B 5 Et ubicumque opus est aurum de auro, & ubicumque opus est argentum de argento, opera fiant per manus artificum: & si quis sponte offert, impleat manum suam hodie, & offerat quod voluerit Domino.

6 Polliciti sunt itaq; principes familiarum, & proceres tribuum Israel, tribuni quoque, & centuriones, & principes possessionum regis.

7 Dederuntq; in opera domus Dei auri talẽta quinq; millia, & solidos decem millia: argenti talenta decem millia, & æris talenta decem, & octo millia: ferri quoq; centũ millia talentorũ.

C 8 Et apud quemcumque inventi sunt lapides, dederunt in thesauros domus Domini, per manum Jahiel Gersonitis.

9 Lætatusque est populus, cum vota sponte promitterent: quia corde toto offerebant ea Domino: sed & David rex lætatus est gaudio magno.

10 Et benedixit Domino coram universa multitudine, & ait: Benedictus es Domine Deus Israel patris nostri ab æterno in æternum.

11 Tua est Dñe magnificentia, & potentia, & gloria, atque victoria: & tibi laus: cuncta enim quæ in cœlo sunt, & in terra, tua sunt: tuũ Domine regnum, & tu es super omnes principes.

12 Tuæ divitiæ, & tua est gloria: tu dominaris omnium, in manu tua virtus & potentia: in manu tua magnitudo, & imperium omnium. D

13 Nunc igitur Deus noster confitemur tibi, & laudamus nomen tuum inclytum.

14 Quis ego, & quis populus meus, ut possimus hæc tibi universa promittere? tua sunt omnia: & quæ de manu tua accepimus, dedimus tibi.

15 Peregrini enim sumus coram te, & advenæ, sicut omnes patres nostri. * Dies nostri quasi umbra super terram, & nulla est mora. * Sap. 2. b. 6.

16 Domine Deus noster, omnis hæc copia, quam paravimus ut ædificaretur domus nomini sancto tuo, de manu tua est, & tua sunt omnia.

17 Scio Deus meus quod probes corda, & simplicitatem diligas, unde & ego in simplicitate cordis mei lætus obtuli universa hæc: & populum tuum, qui hic repertus est, vidi cum ingenti gaudio tibi offerre donaria.

18 Domine Deus Abraham, & Isaac, & Israel, E patrum nostrorum, custodi in æternum hanc voluntatem cordis eorum, & semper in venerationem tui mens ista permaneat.

19 Salomoni quoque filio meo da cor perfectum, ut custodiat mandata tua, testimonia tua, & ceremonias tuas, & faciat universa: & ædificet ædem, cujus impensas paravi.

20 Præcepit autẽ David universæ ecclesiæ: Benedicite Dño Deo nostro. Et benedixit omnis ecclesia Dño Deo patrum suorum: & inclinaverunt se, & adoraverunt Deum, & deinde regem. F

21 Immolaveruntque victimas Dno: & obtulerunt holocausta die sequenti, tauros mille, arietes mille, agnos mille, cũ libaminibus suis, & universo ritu abũdantissime in omnẽ Israel.

22 Et comederunt, & biberunt coram Domino in die illo cum grandi lætitia. * Et unxerunt secundo Salomonem filium David. Unxerunt autem eum Domino in principem, & Sadoc in pontificem. * 3. Reg. 1. c. 39.

23 Seditque Salomon super solium Domini in regem pro David patre suo, & cunctis placuit: & paruit illi omnis Israel.

24 Sed & universi principes, & potentes, & cuncti filii regis David dederunt manum, & subjecti fuerunt Salomoni regi.

25 Magnificavit ergo Dñs Salomonem super omnem Israel: & dedit illi gloriam regni, qualem nullus habuit ante eum rex Israel. G

26 Igitur David filius Isai regnavit super universum Israel.

27 Et dies, quibus regnavit super Israel, fuerunt quadraginta anni: in Hebron regnavit septem annis, & in Jerusalem annis triginta-tribus.

28 Et mortuus est in senectute bona, plenus dierum, & divitiis, & gloria, & regnavit Salomon filius ejus pro eo.

29 * Gesta autem David regis priora, & novissima, scripta sunt in libro Samuelis Videntis, & in libro Nathan prophetæ, atque in volumine Gad Videntis: * 3. Reg. 1. c.

30 Universique regni ejus, & fortitudinis, & temporum, quæ transierunt sub eo, sive in Israel, sive in cunctis regnis terrarum.

LIBER

LIBER SECVNDVS PARALIPOMENON

HEBRAICE DIBRE HAJAMIM.

CAPUT I.

Oblatis mille hostiis à Salomone in Gabaon, Dominus illi nocte apparens dat ei petitam sapientiam, additis divitiis & gloria, post quæ, currus & equites congregat.

1 COnfortatus est ergo Salo-
A mon filius David in re-
*3 Reg 3.a.1. gno suo, & Dominus Deus
ejus erat cum eo, & ma-
gnificavit eum in excel-
sum.
2 Precepitque Salomon vni-
verso Israeli, tribunis, &
centurionibus, & ducibus, & judicibus omnis
Israel, & principibus familiarum:
3 Et abiit cum uniuersa multitudine in Ex-
celsum Gabaon, ubi erat tabernaculum fœde-
ris Dei, quod fecit Moyses famulus Dei in so-
litudine.
4 Aream autem Dei adduxerat David de Ca-
riathiarim, in locum quem præparaverat ei, &
ubi fixerat illi tabernaculum, hoc est in Jeru-
B salem.
*Exod 38.a.8. 5 Altare quoque æneum, * quod fabricatus
fuerat Beseleel filius Uri filii Hur, ibi erat co-
ram tabernaculo Domini: quod & requisivit
Salomon, & omnis ecclesia.
6 Ascenditque Salomon ad altare æneum,
coram tabernaculo fœderis Domini, & obtulit
in eo mille hostias.
7 Ecce autem in ipsa nocte apparuit ei Deus,
dicens: Postula quod vis, ut dem tibi.
8 Dixitque Salomon Deo: Tu fecisti cum Da-
vid patre meo misericordiam magnam: &
constituisti me regem pro eo.
C 9 * Nunc ergo Dñe Deus impleatur sermo
*Sap. 9.b.10. tuus, quẽ pollicitus es David patri meo: tu enim
me fecisti regem super populum tuum multum,
qui tam innumerabilis est, quam pulvis terræ.
10 Da mihi sapientiam & intelligentiam, ut
ingrediar & egrediar coram populo tuo: quis
enim potest hunc populum tuum digne, qui
tam grandis est, judicare?
11 Dixit autem Deus ad Salomonem: Quia
hoc magis placuit cordi tuo, & non postulasti
divitias, & substantiam, & gloriam, neque ani-
mas eorum qui te oderant, sed nec dies vitæ
plurimos: petisti autem sapientiam & scien-
tiam, ut judicare possis populum meum, super
quem constitui te regem.
D 12 Sapientia & scientia data sunt tibi: divi-
*3 Reg 10 d.26. tias autem & substantiam & gloriam dabo ti-
bi, ita ut nullus in regibus nec ante te nec post
te fuerit similis tui.
13 Venit ergo Salomon ab excelso Gabaon
in Jerusalem coram tabernaculo fœderis, &
regnavit super Israel.
14 * Congregavitque sibi currus & equites,
& facti sunt ei mille quadringenti currus, &
duodecim millia equitum: & fecit eos esse in
urbibus quadrigarũ, & cum rege in Jerusalem.
15 Præbuitq; rex argentũ & aurũ in Jerusalẽ
quasi lapides, & cedros quasi sycomoros, quæ
nascuntur in cãpestribus multitudine magna.
16 Adducebantur autem ei equi de Ægypto,
& de Coa, a negotiatoribus regis, qui ibant, &
emebant pretio,
17 Quadrigam equorum sexcentis argenteis,
& equum centum quinquaginta: similiter de
universis regnis Hethæorum, & à regibus Sy-
riæ, emptio celebrabatur.

CAPUT II.

Ordinatis pro templo ædificando architectis & operariis Salomon cum rege Hiram convenit de mittendo erudito artifice, lignisque ad templi structuram cædendis.

1 DEcrevit autem Salomon ædificare do- A
mum nomini Domini, & palatium sibi.
2 Et numeravit septuaginta millia virorum
portantium humeris, & octoginta millia qui
cæderent lapides in montibus, præpositosque
eorum tria millia sexcentos.
3 * Misit quoque ad Hiram regem Tyri, di- *3 Reg 5.a.2.
cens: Sicut egisti cum David patre meo, & mi-
sisti ei ligna cedrina ut ædificaret sibi domum,
in qua & habitavit:
4 Sic fac mecum, ut ædificẽ domum nomini
Dñi Dei mei, ut consecrem eã ad adolendũ in-
censum corã illo, & fumiganda aromata, & ad
propositionem panum sempiternam, & ad ho-
locautomata mane, & vespere, sabbatis quoq;
& neomeniis, & solemnitatibus Domini Dei
nostri in sempiternũ, quę mandata sunt Israeli.
5 Domus enim quam ædificare cupio, magna B
est: magnus est enim Deus noster super omnes
Deos.
6 Quis ergo poterit prævalere, ut ædificet ei
dignam domum? si cœlum, & cœli cœlorum
capere eum nequeunt: quantus ego sum, ut pos-
sim ædificare ei domum? sed ad hoc tantum,
ut adoleatur incensum coram illo.
7 Mitte ergo mihi virum eruditum, qui nove-
rit operari in auro, & argento, ære, & ferro, pur-
pura, coccino, & hyacintho, & qui sciat scul-
pere cælaturas, cum his artificibus, quos me-
cum habeo in Judæa & Jerusalem, quos præ-
paravit David pater meus.
8 Sed & ligna cedrina mitte mihi, & arceu-
thina, & pinea, de Libano: scio enim quod ser-
vi tui noverint cædere ligna de Libano, &
erunt servi mei cum servis tuis,
9 Ut parentur mihi ligna plurima. Domus C
enim, quam cupio ædificare, magna est nimis,
& inclyta.
10 Præterea operariis, qui cæsuri sunt ligna,
servis tuis dabo in cibaria tritici coros viginti
millia, & hordei coros totidem, & vini viginti
millia metretas, olei quoq; sata viginti millia.

C 11 Dixit autem Hiram rex Tyri per litteras, quas miserat Salomoni: Quia dilexit Dominus populum suum, idcirco te regnare fecit super eum.

12 Et addidit, dicens: Benedictus Dominus Deus Israel, qui fecit cœlum & terram, qui dedit David regi filium sapientem & eruditum & sensatum atque prudentem, ut ædificaret domum Domino, & palatium sibi.

13 Misi ergo tibi virum prudentem & scientissimum Hiram, patrem meum,

14 Filium mulieris de filiabus Dan, cujus pa-
D ter fuit Tyrius, qui novit operari in auro, & argento, ære, & ferro, & marmore, & lignis, in purpura quoque, & hyacintho, & bysso, & coccino: & qui scit cælare omnem sculpturam, & adinvenire prudenter quodcumque in opere necessarium est, cum artificibus tuis, & cum artificibus domini mei David patris tui.

15 Triticum ergo, & hordeum, & oleum, & vinum, quæ pollicitus es domine mi, mitte servis tuis.

16 Nos autem cædemus ligna de Libano, quot necessaria habueris, & applicabimus ea ratibus per mare in Joppe: tuum autem erit transferre ea in Jerusalem.

17 Numeravit igitur Salomon omnes viros proselytos, qui erant in terra Israel, post dinumerationem, quam dinumeravit David pater ejus, & inventi sunt centum quinquaginta millia, & tria millia sexcenti.

18 Fecitque ex eis septuaginta millia, qui humeris onera portarent, & octoginta millia, qui lapides in montibus cæderent: tria autem millia & sexcentos præpositos operum populi.

CAPUT III.

Templum extruitur cum porticu, velo, & duabus columnis æneis ante fores templi.

A 1 ET cœpit Salomon ædificare domum
Domini in Jerusalem in monte Moria,
3.Reg. 7.b.51. & 8.a.1 qui demonstratus fuerat David patri ejus, in loco, quem paraverat David in * area Ornan Jebusæi.

2 Cœpit autem ædificare mense secundo, anno quarto regni sui.

3 Et hæc sunt fundamenta, quæ jecit Salomon, ut ædificaret domum Dei, longitudinis cubitos in mensura prima sexaginta, latitudinis cubitos viginti.

4 Porticum vero ante frontem, quæ tendebatur in longum juxta mensuram latitudinis domus, cubitorum viginti: porrò altitudo centum viginti cubitorum erat: & deauravit eam intrinsecus auro mundissimo.

5 Domum quoque majorem texit tabulis li-
B gneis abiegnis, & laminas auri obrizi affixit per totum, sculpsitque in ea palmas, & quasi catenulas se invicem complectentes.

6 Stravit quoque pavimentum templi pretiosissimo marmore, decore multo.

7 Porrò aurum erat probatissimum, de cujus laminis texit domum, & trabes ejus, & postes, & parietes, & ostia: & cælavit cherubim in parietibus.

8 Fecit quoque domum Sancti sanctorum: longitudinem juxta latitudinem domus, cubitorum viginti: & latitudinem similiter viginti cubitorum: & laminis aureis texit eam, quasi talentis sexcentis.

9 Sed & clavos fecit aureos, ita ut singuli C
clavi siclos quinquagenos appenderent: cænacula quoque texit auro.

10 Fecit etiam in domo Sancti sanctorum cherubim duos, opere statuario: & texit eos auro.

11 Alæ cherubim viginti cubitis extendebantur, ita ut una ala haberet cubitos quinque, & tangeret parietem domus: & altera quinque cubitos habens, alam tangeret alterius cherub.

12 Similiter cherub alterius ala quinque ha- D
bebat cubitos, & tangebat parietem: & ala ejus altera quinque cubitorum, alam cherub alterius contingebat.

13 Igitur alæ utriusque cherubim expansæ erant, & extendebantur per cubitos viginti: ipsi autem stabant erectis pedibus, & facies eorum erant versæ ad exteriorem domum.

14 * Fecit quoque velum ex hyacintho, purpura, cocco, & bysso: & intexuit ei cherubim.

15 * Ante fores etiam templi duas columnas, quæ triginta & quinque cubitos habebant altitudinis: porrò capita earum, quinque cubitorum.

16 Necnon & quasi catenulas in oraculo, & superposuit eas capitibus columnarum: malogranata etiam centum, quæ catenulis interposuit.

17 Ipsas quoque columnas posuit in vestibulo templi, unam a dextris, & alteram à sinistris: eam, quæ a dextris erat, vocavit Jachin; & quæ ad lævam, Booz.

CAPUT IV.

Constructio altaris ænei, maris fusilis, decem concharum, candelabrorum aureorum, mensarum, phialarum ac cæterorum, quæ ad templum ejusque ornatum pertinebant.

1 FEcit quoque altare æneum viginti cubi- A
torum longitudinis, & viginti cubitorum 3.Reg. 8.b.11.
latitudinis, & decem cubitorum altitudinis.

2 * Mare etiam fusile decem cubitis à labio usque ad labium, rotundū per circuitum, quinque cubitos habebat altitudinis, & funiculus triginta cubitorum ambiebat gyrum ejus.

3 Similitudo quoque boum erat subter illud, & decem cubitis quædam extrinsecus cælaturæ, quasi duobus versibus alvum maris circuibant. Boves autem erant fusiles:

4 Et ipsum mare super duodecim boves impositum erat, quorum tres respiciebant ad Aquilonem, & alij tres ad Occidentem: porrò tres alii Meridiem, & tres qui reliqui erant, Orientem, habentes mare superpositum: posteriora autem boum erant intrinsecus sub mari.

5 Porrò vastitas ejus habebat mensuram pal- B
mi, & labium illius erat quasi labium calicis, vel repandi lilii: capiebatque tria millia metretas.

6 Fecit quoque conchas decem: & posuit quinque a dextris, & quinque à sinistris, ut lavarent in eis omnia, quæ in holocaustum oblaturi erant: porrò in mari sacerdotes lavabantur.

7 Fecit autem & candelabra aurea decem, secundum speciem qua jussa erant fieri: & posuit ea in templo, quinque a dextris, & quinque a sinistris.

8 Nec-

8 Necnon & mensas decem: & posuit eas in templo, quinque a dextris, & quinque a sinistris: phialas quoque aureas centum.

9 Fecit etiam atrium sacerdotum, & basilicam grandem: & ostia in basilica, quæ texit ære.

10 Porrò mare posuit in latere dextro contra Orientem ad Meridiem.

11 Fecit autem Hiram lebetes, & creagras, & phialas: & complevit omne opus regis in domo Dei:

12 Hoc est, columnas duas, & epistylia, & capita, & quasi quædam retiacula, quæ capita tegerent super epistylia.

13 Malogranata quoque quadringenta, & retiacula duo, ita ut bini ordines malogranatorum singulis retiaculis jungerentur, quæ protegerent epistylia, & capita columnarum.

14 Bases etiam fecit, & conchas, quas superposuit basibus:

15 Mare unum, boves quoque duodecim sub mari.

16 Et lebetes, & creagras, & phialas. Omnia vasa fecit Salomoni Hiram pater ejus in domo Domini ex ære mundissimo.

17 In regione Jordanis fudit ea rex in argil-
D losa terra, inter Sochot & Saredatha.

18 Erat autem multitudo vasorum innumerabilis, ita ut ignoraretur pondus æris.

19 Fecitque Salomon omnia vasa domus Dei, & altare aureum, & mensas, & super eas panes propositionis:

20 Candelabra quoque cum lucernis suis, ut lucerent ante oraculum juxta ritum ex auro purissimo:

21 Et florentia quædam, & lucernas, & forcipes aureos: omnia de auro mundissimo facta sunt.

22 Thymiamateria quoque, & thuribula, & phialas, & mortariola, ex auro purissimo. Et ostia cælavit templi interioris, id est, in Sancta sanctorum: & ostia templi forinsecus aurea. Sicque completum est omne opus, quod fecit Salomon in domo Domini.

CAPUT V.

Illatis in templum vasis sacris, & oblatis plurimis donariis, arca continens tabulas Moysi in oraculum inducitur, unde gloria Domini implet templum.

A 1 INtulit igitur Salomon omnia, quæ vo-
3.Reg. verat David pater suus, argentum, &
8.a.1 aurum, & universa vasa posuit in thesauris
domus Dei.

2 Post quæ congregavit majores natu Israel, & cunctos principes tribuum, & capita familiarum de filiis Israel in Jerusalem, ut adducerent arcam fœderis Domini de civitate David, quæ est Sion.

3 Venerunt itaque ad regem omnes viri Israel in die solemni mensis septimi.

4 Cumque venissent cuncti seniorum Israel, portaverunt Levitæ arcam,

5 Et intulerunt eam, & omnem paraturam ta-
B bernaculi. Porrò vasa sanctuarii, quæ erant in tabernaculo, portaverunt sacerdotes cum Levitis.

6 Rex autem Salomon, & universus cœtus Israel, & omnes qui fuerunt congregati ante arcam, immolabant arietes, & boves absque ullo numero: tanta enim erat multitudo victimarum.

7 Et intulerunt sacerdotes arcam fœderis Domini in locum suum, id est, ad oraculum templi, in Sancta sanctorum subter alas cherubim:

8 Ita ut cherubim expanderent alas suas super locum, in quo posita erat arca, & ipsam arcam tegerent cum vectibus suis.

9 Vectium autem, quibus portabatur arca, C
quia paululum longiores erant, capita parebant ante oraculum: si vero quis paululum fuisset extrinsecus, eos videre non poterat. Fuit itaque arca ibi usque in præsentem diem.

10 Nihilque erat aliud in arca, nisi duæ tabulæ, quas posuerat Moyses in Horeb, quando legem dedit Dominus filiis Israel egredientibus ex Ægypto.

11 Egressis autem sacerdotibus de sanctuario (omnes enim sacerdotes, qui ibi potuerant inveniri, sanctificati sunt: nec adhuc in illo tempore vices, & ministeriorum ordo inter eos divisus erat)

12 Tam Levitæ quam cantores, id est, & qui
sub Asaph erant, & qui sub Eman, & qui sub D
Idithun, filii, & fratres eorum, vestiti byssinis, cymbalis, & psalteriis, & citharis concrepabant, stantes ad Orientalem plagam altaris, & cum eis sacerdotes centum viginti canentes tubis.

13 Igitur cunctis pariter, & tubis, & voce, & cymbalis, & organis, & diversi generis musicorum concinentibus, & vocem in sublime tollentibus, longe sonitus audiebatur, ita ut cum Dominum laudare cœpissent & dicere: Confitemini Domino quoniam bonus, quoniam in æternum misericordia ejus, impleretur domus Dei nube,

14 Nec possent sacerdotes stare & ministrare propter caliginem. Compleverat enim gloria Domini domum Dei.

CAPUT VI.

Benedicit Salomon populo Israel, & gratias Deo agit de impletione promissionis factæ Davidi, oratque supplex coram multitudine, ut orantium in eo templo vota Deus exaudiat.

1 TUnc Salomon ait: Dominus pollicitus
est ut habitaret in caligine: A
2 Ego autem ædificavi domum nomini ejus, 3.Reg.
ut habitaret ibi in perpetuum. 8.b.12

3 Et convertit rex faciem suam, & benedixit universæ multitudini Israel (nam omnis turba stabat intenta) & ait:

4 Benedictus Dominus Deus Israel, qui quod locutus est David patri meo, opere complevit, dicens:

5 A die, qua eduxi populum meum de Terra
Ægypti, non elegi civitatem de cunctis tribu- B
bus Israel, ut ædificaretur in ea domus nomini meo: neque elegi quemquam alium virum, ut esset dux in populo meo Israel,

6 Sed elegi Jerusalem, ut sit nomen meum in ea, & elegi David, ut constituerem eum super populum meum Israel.

7 Cumque fuisset voluntatis David patris mei, ut ædificaret domum nomini Domini Dei Israel,

8 Dixit Dñs ad eum: Quia hæc fuit voluntas tua, ut ædificares domum nomini meo, bene quidem fecisti hujuscemodi habere voluntatẽ;

9 Sed non tu ædificabis domum, verum filius tuus, qui egredietur de lumbis tuis, ipse ædificabit domum nomini meo.

10 Complevit ergo Dominus sermonem suũ, quem locutus fuerat: & ego surrexi pro David patre meo, & sedi super thronum Israel, sicut locutus est Dominus: & ædificavi domum nomini Domini Dei Israel.

11 Et posui in ea arcam, in qua est pactum Domini, quod pepigit cum filiis Israel.

12 Stetit ergo coram altari Domini ex adverso universæ multitudinis Israel, & extendit manus suas.

C 13 Siquidem fecerat Salomon basim æneam, & posuerat eam in medio basilicæ, habentem quinque cubitos longitudinis, & quinque cubitos latitudinis, & tres cubitos altitudinis: stetitque super eam: & deinceps flexis genibus contra universam multitudinem Israel, & palmis in cœlum levatis,

*1. Machab. 2. b. 8. 14 Ait * Domine Deus Israel, non est similis tui Deus in cœlo & in terra: qui custodis pactum & misericordiam cum servis tuis, qui ambulant coram te in toto corde suo:

15 Qui præstitisti servo tuo David patri meo quæcumque locutus fueras ei: & quæ ore promiseras: opere complesti, sicut & præsens tempus probat.

16 Nunc ergo Domine Deus Israel, imple servo tuo patri meo David quæcumq; locutus es, dicens: Nõ deficiet ex te vir coram me, qui sedeat super thronum Israel: ita tamen si custodierint filii tui vias suas, & ambulaverint in lege mea, sicut & tu ambulasti coram me.

17 Et nunc Domine Deus Israel, firmetur sermo tuus, quem locutus es servo tuo David.

18 Ergone credibile est ut habitet Deus cum hominibus super terram? Si cœlum & cœli cælorum non te capiunt, quanto magis domus ista, quam ædificavi?

19 Sed ad hoc tantum facta est, ut respicias orationem servi tui, & obsecrationem ejus, Domine Deus meus: & audias preces, quas fundit famulus tuus coram te:

D 20 Ut aperias oculos tuos super domum istam diebus ac noctibus, super locum, in quo pollicitus es ut invocaretur nomen tuum,

21 Et exaudires orationem, quam servus tuus orat in eo: & exaudias preces famuli tui, & populi tui Israel. Quicumque oraverit in loco isto, exaudi de habitaculo tuo, id est, de cœlis, & propitiare.

22 Si peccaverit quispiam in proximum suum & jurare contra eum paratus venerit, seque maledicto constrinxerit coram altari in domo ista:

23 Tu audies de cœlo, & facies judicium servorum tuorum, ita ut reddas iniquo viam suam in caput proprium, & ulciscaris justum, retribuens ei secundum justitiam suam.

24 Si superatus fuerit populus tuus Israel ab inimicis (peccabunt enim tibi) & conversi egerint pœnitentiam, & obsecraverint nomen tuum, & fuerint deprecati in loco isto,

25 Tu exaudies de cœlo, & propitiare peccato populi tui Israel, & reduc eos in terram, quam dedisti eis, & patribus eorum.

E 26 Si clauso cœlo pluvia non fluxerit propter peccata populi, & deprecati te fuerint in loco isto, & confessi nomini tuo & conversi a peccatis suis, cum eos afflixeris,

27 Exaudi de cœlo Domine, & dimitte peccata servis tuis & populi tui Israel, & doce eos viam bonam, per quam ingrediantur: & da pluviam terræ, quam dedisti populo tuo ad possidendum.

28 * Fames si orta fuerit in terra, & pestilentia, ærugo, & aurugo, & locusta, & bruchus, & hostes, vastatis regionibus, portas obsederint civitatis, omnisq; plaga & infirmitas presserit: *1. Reg. 8. b

29 Si quis de populo tuo Israel fuerit deprecatus, cognoscens plagam & infirmitatẽ suam, & expanderit manus suas in domo hac,

30 Tu exaudies de cœlo, de sublimi scilicet habitaculo tuo, & propitiare, & redde unicuique secundum vias suas, quas nosti eum habere in corde suo: (tu enim solus nosti corda filiorum hominum.)

31 Ut timeant te, & ambulent in vijs tuis cunctis diebus, quibus vivunt super faciem terræ, quam dedisti patribus nostris. F

32 Externum quoque, qui non est de populo tuo Israel, si venerit de terra longinqua, propter nomen tuum magnum, & propter manum tuam robustam, & brachium tuum extentum, & adoraverit in loco isto,

33 Tu exaudies de cœlo firmissimo habitaculo tuo, & facies cuncta, pro quibus invocaverit te ille peregrinus: ut sciant omnes populi terræ nomen tuum, & timeant te sicut populus tuus Israel, & cognoscant, quia nomen tuum invocatum est super domum hanc, quam ædificavi.

34 Si egressus fuerit populus tuus ad bellum contra adversarios suos per viam in qua miseris eos, adorabunt te contra viam, in qua civitas hæc est, quam elegisti, & domus, quam ædificavi nomini tuo:

35 Tu exaudies de cœlo preces eorum, & obsecrationem, & ulciscaris.

36 Si autem peccaverint tibi (*neq; enim est homo, qui non peccet) & iratus fueris eis, & tradideris hostibus, & captivos duxerint eos in terram longinquam, vel certe quæ juxta est, *3. Reg. 8. e. Eccl. 7. c. 1. Io. 1. d.

37 Et conversi in corde suo, in terra, ad quam captivi ducti fuerant, egerint pœnitentiam, & deprecati te fuerint in terra captivitatis suæ, dicentes: Peccavimus, inique fecimus, injuste egimus: G

38 Et reversi fuerint ad te in toto corde suo, & in tota anima sua, in terra captivitatis suæ, ad quam ducti sunt, adorabunt te contra viam terræ suæ, quam dedisti patribus eorum, & urbis, quam elegisti, & domus, quam ædificavi nomini tuo:

39 Tu exaudies de cęlo, hoc est, de firmo habitaculo tuo, preces eorum, & facias judicium, & dimittas populo tuo, quamvis peccatori:

40 Tu es enim Deus meus: *aperiantur, quæso, oculi tui, & aures tuæ intentæ sint ad orationem quæ fit in loco isto. *Psal. 131. d.

41 Nunc igitur consurge Domine Deus in requiem tuam, tu & arca fortitudinis tuæ: sacerdotes tui Domine Deus induantur salutem, & sancti tui lætentur in bonis.

42 Domine Deus ne averteris faciem christi tui: memento misericordiarum David servi tui.

CA-

CAPUT VII.

Post devorata cælesti igne sacrificia, Dei majestas templum implet, & plurimis immolatis hostiis, templi dedicatio septem diebus celebratur, dieque octavo fit collecta; Dominus autem Salomoni revelat se ipsius orationem exaudisse.

A 1 CUmque complesset Salomon fundens preces, ignis descendit de cœlo, & devoravit holocausta & victimas: & majestas Domini implevit domum.

1 Macab. c.10. 2 * Nec poterant sacerdotes ingredi templum Domini, eo quod implesset majestas Domini templum Domini.

3 Sed & omnes filii Israel videbant descendentem ignem, & gloriam Domini super domum: & corruentes proni in terram super pavimentum stratum lapide adoraverunt, & laudaverunt Dominum: Quoniam bonus, quoniam in sæculum misericordia ejus.

4 Rex autem, & omnis populus, immolabant victimas coram Domino.

3 Reg 8.65. 5 * Mactavit igitur rex Salomon hostias, boum viginti duo millia, arietum centum viginti millia: & dedicavit domum Dei rex, & universus populus.

B 6 Sacerdotes autem stabant in officiis suis: & Levitæ in organis carminum Domini, quæ fecit Daid rex ad laudandum Dominum: Quoniam in æternum misericordia ejus, hymnos David canentes per manus suas: porrò sacerdotes canebant tubis ante eos, cunctusque Israel stabat.

7 Sanctificavit quoque Salomon medium atrii ante templum Domini: obtulerat enim ibi holocausta & adipes pacificorum; quia altare æneum, quod fecerat, non poterat sustinere holocausta & sacrificia & adipes.

8 Fecit ergo Salomon solemnitatem in tempore illo septem diebus, & omnis Israel cum eo, ecclesia magna valde, ab introitu Emath usque ad torrentem Ægypti.

9 Fecitque die octavo collectam, eo quod dedicasset altare septem diebus, & solemnitatem celebrasset diebus septem.

10 Igitur in die vigesimotertio mensis septimi dimisit populos ad tabernacula sua, lætãtes atque gaudentes super bono, quod fecerat Dñs David, & Salomoni, & Israeli populo suo.

3 Reg 9. 1. 11 * Complevitque Salomon domum Domini, & domum regis, & omnia quæ disposuerat in corde suo, ut faceret in domo Domini, & in domo sua, & prosperatus est.

C 12 Apparuit autem ei Dominus nocte. & ait: Audivi orationem tuam, & elegi locum istum mihi in domum sacrificii.

13 Si clausero cœlum, & pluvia non fluxerit, & mãdavero & præcepero locustæ, ut devoret terram, & misero pestilentiam in populũ meũ:

14 Conversus autem populus meus, super quos invocatum est nomen meum, deprecatus me fuerit, & exquisierit faciem meam, & egerit pœnitentiam a viis suis pessimis: & ego exaudiam de cœlo, & propitius ero peccatis eorum, & sanabo terram eorum.

15 Oculi quoque mei erunt aperti, & aures meæ erectæ ad orationem ejus, qui in loco isto oraverit.

16 Elegi enim, & sanctificavi locum istum, ut sit nomen meum ibi in sempiternum, & permaneant oculi mei, & cor meum, ibi cunctis diebus.

17 Tu quoque si ambulaveris coram me, sicut ambulavit David pater tuus, & feceris juxta omnia quæ præcepi tibi, & justitias meas judiciaque servaveris: D

18 Suscitabo thronum regni tui, sicut pollicitus sum David patri tuo, dicens: Non auferetur de stirpe tua vir, qui sit princeps in Israel.

19 Si autem aversi fueritis, & dereliqueritis justitias meas, & præcepta mea, quæ proposui vobis. & abeuntes servieritis diis alienis, & adoraveritis eos,

20 Evellam vos de terra mea, quam dedi vobis: & domum hanc, quam sanctificavi nomini meo, projiciam a facie mea, & tradam eam in parabolam, & in exemplum cunctis populis.

21 Et domus ista erit in proverbium universis transeuntibus, & dicent stupentes: Quare fecit Dominus sic terræ huic, & domui huic?

22 Respondebuntque: Quia dereliquerunt Dominum Deum patrum suorum, qui eduxit eos de terra Ægypti, & apprehenderunt deos alienos, & adoraverunt eos, & coluerunt: idcirco venerunt super eos universa hæc mala.

CAPUT VIII.

Ædificatis à Salomone variis civitatibus, reliquias gentium sibi facit tributarias; offert holocausta, & sacerdotum ac Levitarum ministeria juxta dispositionem David constituit: missaque classe plurimum auri ex Ophir refertur ad Salomonem.

1 EXpletis autem viginti annis, postquam ædificavit Salomon domum Domini & domum suam: A 3 Reg. 9.b.10.

2 Civitates, quas dederat Hiram Salomoni, ædificavit, & habitare ibi fecit filios Israel.

3 Abiit quoque in Emath Suba, & obtinuit eã.

4 Et ædificavit Palmiram in deserto, & alias civitates munitissimas ædificavit in Emath.

5 Extruxitque Bethoron superiorem, & Bethoron inferiorem, civitates muratas, habentes portas, & vectes, & seras:

6 Balaath etiam & omnes urbes firmissimas, quæ fuerunt Salomonis, cunctasque urbes quadrigarum, & urbes equitum: omnia quæcumque voluit Salomon atque disposuit, ædificavit in Jerusalem & in Libano, & in universa terra potestatis suæ. B

7 Omnem populum, qui derelictus fuerat de Hethęis, & Amorrhęis, & Pherezęis, & Hevæis, & Jebusæis, qui non erant de stirpe Israel:

8 De filiis eorum, & de posteris, quos non interfecerant filii Israel, subjugavit Salomon in tributarios, usque in diem hanc.

9 Porro de filiis Israel non posuit ut servirent operibus regis: ipsi enim erant viri bellatores, & duces primi, & principes quadrigarum & equitum ejus.

10 Omnes autem principes exercitus regis Salomonis fuerunt ducenti quinquaginta, qui erudiebant populum.

11 Filiam vero Pharaonis transtulit de civitate David, in domũ quam ædificaverat ei. Dixit enim rex: Non habitabit uxor mea in domo David regis Israel, eo quod sanctificata sit: quia ingressa est in eam arca Domini.

12 Tunc obtulit Salomon holocausta Domino

mino super altare Domini, quod extruxerat ante porticum,

13 Ut per singulos dies offerretur in eo juxta præceptum Moysi in sabbatis & in calendis, & in festis diebus ter per annum, id est, in solemnitate azymorum, & in solemnitate hebdomadarum, & in solemnitate tabernaculorum.

14 Et constituit juxta dispositionem David patris sui, officia sacerdotum in ministeriis suis: & Levitas in ordine suo, ut laudarent, & ministrarent coram sacerdotibus, juxta ritum uniuscujusque diei: & janitores in divisionibus suis per portam & portam: sic enim
D præceperat David homo Dei.

15 Nec prætergressi sunt de mandatis regis, tam sacerdotes quam Levitæ, ex omnibus quæ præceperat, & in custodiis thesaurorum.

16 Omnes impensas præparatas habuit Salomon, ex eo die quo fundavit domum Domini, usque in diem quo perfecit eam.

17 Tunc abiit Salomon in Asiongaber, & in Ailath, ad orã maris rubri, quę est in terra Edõ.

18 Misit autem ei Hiram per manus servorum suorum naves, & nautas gnaros maris, & abierunt cum servis Salomonis in Ophir, tuleruntque inde quadringenta quinquaginta talenta auri, & attulerunt ad regem Salomonem.

CAPUT IX.

Regina Saba Salomonis admirata sapientiam, datis acceptisque muneribus discessit: pondus auri quod Salomoni quot annis afferebatur: hastas, scuta, omniaque convivii vasa aurea, & solium eburneum auro vestitum extruxit: describitur quoque amplitudo divitiarum, sapientiæ & potestatis Salomonis, qui anno regni sui quadragesimo moritur, succedente filio Roboam.

A 1 Regina quoque Saba, cum audisset famam Salomonis, venit ut tentaret eum
3.Reg. 10.a. in ænigmatibus in Jerusalem, cum magnis
Matt. 12. d.42. opibus, & camelis qui portabant aromata, & auri plurimum, gemmasque pretiosas. Cum-
Luc. 11. d.31. que venisset ad Salomonem, locuta est ei quæcumque erant in corde suo.

2 Et exposuit ei Salomon omnia quæ proposuerat: nec quidquam fuit, quod non perspicuum ei fecerit.

3 Quæ postquam vidit, sapientiam scilicet Salomonis, & domum quam ædificaverat,

4 Necnõ & cibaria mensæ ejus, & habitacula servorum, & officia ministrorum ejus, & vestimenta eorum, pincernas quoque & vestes eorum, & victimas quas immolabat in domo Domini: non erat præ stupore ultra in ea spiritus.

B 5 Dixitque ad regem: Verus est sermo, quem audieram in terra mea de virtutibus & sapientia tua.

6 Non credebam narrantibus, donec ipsa venissem, & vidissent oculi mei, & probassem vix medietatem sapientiæ tuæ mihi fuisse narratam: vicisti famam virtutibus tuis.

7 Beati viri tui, & beati servi tui, qui assistunt coram te omni tempore, & audiunt sapientiam tuam.

8 Sit Dñs Deus tuus benedictus, qui voluit te ordinare super thronum suum, regem Domini Dei tui. Quia diligit Deus Israel, & vult servare eum in æternum, idcirco posuit te super eum regem, ut facias judicia atque justitiam.

9 Dedit autem regi centum viginti talenta auri, & aromata multa nimis, & gemmas pretiosissimas: non fuerunt aromata talia ut hæc, quæ dedit regina Saba regi Salomoni. C

10 Sed & servi Hiram cum servis Salomonis attulerunt aurum de Ophir, & ligna thyina & gemmas pretiosissimas:

11 De quibus fecit rex, de lignis scilicet thyinis, gradus in domo Domini, & in domo regia, citharas quoque & psalteria cantoribus: numquam visa sunt in Terra Juda ligna talia.

12 Rex autem Salomon dedit reginæ Saba cuncta quæ voluit, & quæ postulavit, & multo plura quam attulerat ad eum: quæ reversa, abiit in terram suam cum servis suis.

13 Erat autem pondus auri, quod afferebatur Salomoni per singulos annos, sexcenta sexaginta sex talenta auri:

14 Excepta ea summa, quam legati diversarum gentium, & negotiatores afferre consue- D
verant, omnesque reges Arabiæ, & satrapæ terrarum, qui comportabant aurum & argentum Salomoni.

15 Fecit igitur rex Salomon ducentas hastas aureas de summa sexcentorum aureorum, qui in singulis hastis expendebantur:

16 Trecenta quoque scuta aurea trecentorum aureorum, quibus tegebantur singula scuta: posuitque ea rex in armamentario, quod erat consitum nemore.

17 Fecit quoque rex solium eburneum grande, & vestivit illud auro mundissimo.

18 Sex quoque gradus, quibus ascendebatur E
ad solium, & scabellum aureum, & brachiola duo altrinsecus: & duos leones stantes juxta brachiola,

19 Sed & alios duodecim leunculos stantes super sex gradus ex utraque parte: non fuit tale solium in universis regnis.

20 Omnia quoque vasa convivii regis erant aurea, & vasa domus saltus Libani ex auro purissimo. Argentum enim in diebus illis pro nihilo reputabatur.

21 Siquidem naves regis ibant in Tharsis cum servis Hiram, semel in annis tribus: & deferebant inde aurum & argentum, & ebur, & simias, & pavos.

22 Magnificatus est igitur Salomon super omnes reges terræ præ divitiis & gloria.

23 Omnesque reges terrarum desiderabant F
videre faciem Salomonis, ut audirent sapientiam, quam dederat Deus in corde ejus:

24 Et deferebant ei munera, vasa argentea, & aurea, & vestes: & arma, & aromata, equos, & mulos, per singulos annos.

25 Habuit quoque Salomon quadraginta millia equorum in stabulis, & curruum equitumque duodecim millia, constituitque eos in urbibus quadrigarum, & ubi erat rex in Jerusalem.

26 Exercuit etiam potestatem super cunctos reges, a flumine Euphrate usque ad terram Philisthinorum, & usque ad terminos Ægypti.

27 Tantamque copiam præbuit argenti in Je- G
rusalem quasi lapidum; & cedrorum tantam multitudinem velut sycomororum; quæ gignuntur in campestribus.

28 Adducebantur autem ei equi de Ægypto, cunctisque regionibus.

29 Re-

29 Reliqua autem operum Salomonis priorum & novissimorum, scripta sunt in verbis Nathan Prophetæ, & in libris Ahiæ Silonitis, in visione quoque Addo Videntis, contra Jeroboam filium Nabat.

30 Regnavit autem Salomon in Jerusalem super omnem Israel quadraginta annis.

31 Dormivitque cum patribus suis, & sepelierunt eum in civitate David: regnavitque Roboam filius ejus pro eo.

CAPUT X.

Roboam, spreto seniorum consilio, juvenile secutus, scidit regnum in duo, ipse duabus, Jeroboam decem tribubus imperat.

A 1 PRofectus est autem Roboam in Sichem:
3. Reg. illuc enim cunctus Israel convenerat ut
12.a.1. constituerent eum regem.

2 Quod cum audisset Jeroboam filius Nabat, qui erat in Ægypto (fugerat quippe illuc ante Salomonem) statim reversus est.

3 Vocaveruntque eum, & venit cum universo Israel, & locuti sunt ad Roboam, dicentes:

4 Pater tuus durissimo jugo nos pressit, tu leviora impera patre tuo, qui nobis imposuit gravem servitutem, & paululum de onere subleva, ut serviamus tibi.

5 Qui ait: Post tres dies revertimini ad me. Cumque abiisset populus,

B 6 Iniit consilium cum senibus, qui steterant coram patre ejus Salomone dũ adhuc viveret, dicens: Quid datis cõsilii ut respondeã populo?

7 Qui dixerunt ei: Si placueris populo huic, & leniveris eos verbis clementibus, servient tibi omni tempore.

8 At ille reliquit consilium senum, & cum juvenibus tractare cœpit, qui cum eo nutriti fuerant, & erant in comitatu illius.

9 Dixitque ad eos: Quid vobis videtur? vel respondere quid debeo populo huic, qui dixit mihi: Subleva jugum quod imposuit nobis pater tuus?

10 At illi responderunt ut juvenes, & nutriti
cum eo in deliciis, atque dixerunt: Sic loque-
C ris populo, qui dixit tibi: Pater tuus aggrava-
vit jugum nostrum, tu subleva: & sic respon-
debis ei: Minimus digitus meus grossior est
lumbis patris mei.

11 Pater meus imposuit vobis grave jugum, & ego majus pondus apponam: pater meus cecidit vos flagellis, ego vero cædam vos scorpionibus.

12 Venit ergo Jeroboam, & universus populus, ad Roboam die tertio, sicut præceperat eis.

13 Respondítque rex dura, derelicto consilio seniorum:

14 Locutusque est juxta juvenum voluntatẽ: Pater meus grave vobis imposuit jugum quod ego gravius faciam: pater meus cecidit vos flagellis, ego vero cædam vos scorpionibus.

15 Et non acquievit populi precibus: erat
D enim voluntatis Dei, ut compleretur sermo
ejus, * quem locutus fuerat per manum Ahiæ
* 3. Reg. Silonitis ad Jeroboam filium Nabat.
12.c.15. 16 Populus autem universus, rege duriora dicente, sic locutus est ad eum: Non est nobis pars in David, neque hereditas in filio Isai. Revertere in tabernacula tua Israel, tu autem pasce domum tuam David. Et abiit Israel in tabernacula sua.

17 Super filios autem Israel, qui habitabant in civitatibus Juda, regnavit Roboam.

18 Misitque rex Roboam Aduram, qui præerat tributis, & lapidaverunt eum filii Israel, & mortuus est: porro rex Roboam currum festinavit ascendere, & fugit in Jerusalem.

19 Recessitque Israel a domo David, usque ad diem hanc.

CAPUT XI.

Roboam, dum vult armis integrum regnum paternum recuperare, per Semeiam præcipit Deus, ne pugnet contra Israel: extructis autem à Roboam multis civitatibus, confluunt ad eum Levitæ ac sacerdotes abjecti à Jeroboam, cæterique Dei cultores. Roboam autem multas duxit uxores ac concubinas.

1 VEnit autem Roboam in Jerusalem, & A
convocavit universam domum Juda 3. Reg.
& Benjamin, centum octoginta millia electo- 12.c.21.
rum atque bellantium, ut dimicaret contra Israel, & converteret ad se regnum suum.

2 Factusque est sermo Domini ad Semeiam hominem Dei, dicens:

3 Loquere ad Roboam filium Salomonis regem Juda, & ad universum Israel, qui est in Juda & Benjamin:

4 Hæc dicit Dominus: Non ascendetis, ne-
que pugnabitis contra fratres vestros: rever-
tatur unusquisque in domum suam, quia mea B
hoc gestum est voluntate. Qui cum audissent sermonem Domini, reversi sunt, nec perrexerunt contra Jeroboam.

5 Habitavit autem Roboam in Jerusalem, & ædificavit civitates muratas in Juda.

6 Extruxitque Bethlehem, & Etam, & Thecue,

7 Bethsur quoque, & Socho, & Odollam,

8 Necnon & Geth, & Maresa, & Ziph,

9 Sed & Aduram, & Lachis, & Azeca,

10 Saara quoque, & Ajalon, & Hebron, quæ erant in Juda & Benjamin, civitates munitissimas.

11 Cumque clausisset eas muris, posuit in eis principes, ciborumque horrea, hoc est, olei, & vini.

12 Sed & in singulis urbibus fecit armamentarium scutorum & hastarum, firmavitque eas summa diligentia, & imperavit super Judam & Benjamin.

13 Sacerdotes autem & Levitæ, qui erant in C
universo Israel, venerunt ad eum de cunctis sedibus suis.

14 Relinquentes suburbana & possessiones suas, & transeuntes ad Judam, & Jerusalem: eo quod abjecisset eos Jeroboam, & posteri ejus, ne sacerdotio Domini fungerentur.

15 Qui constituit sibi sacerdotes excelsorum, & dæmoniorum, vitulorumque quos fecerat.

16 Sed & de cunctis tribubus Israel, quicumque dederant cor suum ut quærerent Dominum Deum Israel, venerunt in Jerusalem ad immolandum victimas suas coram Domino Deo patrum suorum.

17 Et roboraverunt regnum Juda, & confir- D
maverunt Roboam filium Salomonis per tres annos: ambulaverunt enim in viis David & Salomonis, annis tantum tribus.

18 Duxit autem Roboam uxorem Mahalath, filiam Jerimoth, filii David, Abihail quoque filiam Eliab filii Isai,

19 Quæ peperit ei filios, Jehus, & Somoriam, & Zoom.

20 Post hanc quoque accepit Maacha filiam Absalom, quæ peperit ei Abia, & Ethai, & Ziza, & Salomith.

21 Amavit autem Roboam Maacha filiam Absalom, super omnes uxores suas, & concubinas: nam uxores decem & octo duxerat, concubinas autem sexaginta: & genuit viginti octo filios, & sexaginta filias.

22 Constituit vero in capite, Abiam filium Maacha, ducem super omnes fratres suos, ipsum enim regem facere cogitabat,

23 Quia sapientior fuit, & potentior super omnes filios ejus, & in cunctis finibus Juda & Benjamin, & in universis civitatibus muratis: præbuitque eis escas plurimas, & multas petivit uxores.

CAPUT XII.

Propter peccata Roboam ac populi Juda, quinto anno regni ejus tradit illos Deus Sesac regi Ægypti: qui captis munitissimis civitatibus Juda, diripit Jerusalem, sublato regis ac templi thesauro, scutis quoque aureis & argenteis, pro quibus ænea fecit Roboam: quo mortuo, succedit filius Abia.

A 1 Cumque roboratum fuisset regnum Roboam & confortatum, dereliquit legem Domini, & omnis Israel cum eo.

2 Anno autem quinto regni Roboam, ascendit Sesac rex Ægypti in Jerusalem (quia peccaverunt Domino)

3 Cum mille ducentis curribus, & sexaginta millibus equitum: nec erat numerus vulgi quod venerat cum eo ex Ægypto, Libyes scilicet, & Troglodytæ, & Æthiopes.

4 Cepitque civitates munitissimas in Juda, & venit usque in Jerusalem.

5 Semeias autem propheta ingressus est ad Roboam, & principes Juda, qui congregati fuerant in Jerusalem, fugientes Sesac, dixitque ad eos: Hæc dicit Dominus: Vos reliquistis me, & ego reliqui vos in manu Sesac.

B 6 Consternatique principes Israel & rex dixerunt: Justus est Dominus.

7 Cumque vidisset Dominus, quod humiliati essent, factus est sermo Domini ad Semeiam, dicens: Quia humiliati sunt, non disperdam eos, daboque eis pauxillum auxilii, & non stillabit furor meus super Jerusalem per manum Sesac.

8 Verumtamē servient ei, ut sciant distantiam servituris meæ, & servitutis regni terrarum.

9 Recessit itaque Sesac rex Ægypti ab Jerusalem, sublatis thesauris Domus Domini, & domus regis, omniaque secum tulit, & clypeos aureos, quos fecerat Salomon,

C 10 Pro quibus fecit rex æneos, & tradidit illos principibus scutariorum, qui custodiebant vestibulum palatii.

11 Cumque introiret rex domum Domini, veniebant scutarii, & tollebant eos, iterumque referebant eos ad armamentarium suum.

12 Verumtamen quia humiliati sunt, aversa est ab eis ira Domini, nec deleti sunt penitus: siquidem & in Juda inventa sunt opera bona.

*3 Reg 14.21. 13 * Confortatus est ergo rex Roboam in Jerusalem, atque regnavit: quadraginta autem & unius anni erat cum regnare cœpisset, & decem & septem annis regnavit in Jerusalem urbe, quam elegit Dominus, ut confirmaret nomen suum ibi, de cunctis tribubus Israel: nomen autem matris ejus Naama Ammanitis:

14 Fecit autem malum, & non præparavit cor suum ut quæreret Dominum.

15 Opera vero Roboam prima & novissima, scripta sunt in libris Semeiæ prophetæ & Addo Videntis, & diligenter exposita: pugnaveruntque adversum se Roboam & Jeroboam cunctis diebus.

16 Et dormivit Roboam cum patribus suis, sepultusque est in civitate David. Et regnavit Abia filius ejus pro eo.

CAPUT XIII.

Abia ad bellum contra Jeroboam accedens, dehortatur exercitum Jeroboam à bello contra se, cum Deum haberent ducem, quem illi abjecerant; & sperans in Domino victor evadit, ac diversas capit civitates, & ex 14. uxoribus procreat liberos 38.

1 Anno octavodecimo regis Jeroboam, regnavit Abia super Judam. 3 Reg. 15.1.2.

2 Tribus annis regnavit in Jerusalem, nomenque matris ejus Michaia, filia Uriel de Gabaa: & erat bellum inter Abiam & Jeroboam.

3 * Cumque iniisset Abia certamen, & haberet bellicosissimos viros, & electorum quadringenta millia: Jeroboam instruxit econtra aciem octingenta millia virorum, qui & ipsi electi erant, & ad bella fortissimi. *3 Reg 15.7.

4 Stetit ergo Abia super montem Semeron, qui erat in Ephraim, & ait: Audi Jeroboam, & omnis Israel.

5 Num ignoratis quod Dominus Deus Israel dederit regnum David super Israel in sempiternum, ipsi & filiis ejus in pactum salis?

6 Et surrexit Jeroboam filius Nabat, servus Salomonis filii David: * & rebellavit contra dominum suum. *3 Reg 11.26.

7 Congregatique sunt ad eum viri vanissimi, & filii Belial: & prævaluerunt cōtra Roboam filium Salomonis: porro Roboam erat rudis, & corde pavido, nec potuit resistere eis. B

8 Nunc ergo vos dicitis quod resistere possitis regno Domini, quod possidet per filios David, habetisque grandem populi multitudinem, atque vitulos aureos, quos fecit vobis Jeroboam in deos.

9 * Et ejecistis sacerdotes Domini, filios Aaron, atque Levitas: & fecistis vobis sacerdotes sicut omnes populi terrarum: quicumque venerit, & initiaverit manum suam in tauro de bobus, & in arietibus septem, fit sacerdos eorum qui non sunt dii. *3 Reg 12. 31.

10 Noster autem Dominus, Deus est, quem non relinquimus, & sacerdotesque ministrant Domino de filiis Aaron, & Levitæ sunt in ordine suo.

11 Holocausta quoque offerunt Domino per singulos dies mane & vespere, & thymiama juxta legis præcepta confectum, & proponuntur panes in mensa mundissima, estque apud nos candelabrum aureum, & lucernæ ejus, ut accendantur semper ad vesperam: nos quippe custodimus præcepta Domini Dei nostri, quem vos reliquistis. C

12 Ergo in exercitu nostro dux Deus est, & sacerdotes ejus, qui clangunt tubis, & resonant

nant

nant contra vos : filii Israel nolite pugnare
contra Dominum Deum patrum vestrorum,
quia non vobis expedit.
13 Hæc illo loquente, Jeroboam retro molie-
batur insidias. Cumq; ex adverso hostium sta-
ret, ignorantem Judam suo ambiebat exercitu.
14 Respiciensque Judas vidit instare bellum
ex adverso & post tergum, & clamavit ad Do-
minum : ac sacerdotes tubis canere cœperunt.
15 Omnesq; viri Juda vociferati sũt: & ecce il-
lis clamãtibus, perterruit Deus Jeroboã, & om-
nẽ Israel qui stabat ex adverso Abia, & Juda.
16 Fugeruntque filii Israel Judam, & tradidit
eos Deus in manu eorum.
17 Percussit ergo eos Abia, & populus eius, pla-
D ga magna : & corruerunt vulnerati ex Israel
quingenta millia virorum fortium.
18 Humiliatique sunt filii Israel in tempore il-
lo, & vehementissime confortati filij Juda, eo
quod sperassent in Domino Deo patrum suorũ.
19 Persecutus est autem Abia fugientem Je-
roboam, & cepit civitates ejus, Bethel & fi-
lias ejus, & Jesana cum filiabus suis, Ephron
quoque & filias ejus :
20 Nec valuit ultra resistere Jeroboam in die-
bus Abia: quem percussit Dñs, & mortuus est.
21 Igitur Abia, confortato imperio suo, acce-
pit uxores quattuordecim : procreavitque vi-
ginti duos filios, & sedecim filias.
22 Reliqua autem sermonum Abia, viarum-
que & operum ejus, scripta sunt diligentissime
in Libro Addo Prophetæ.

CAPUT XIV.

*Abiæ succedit filius Asa, qui pace à Deo con-
cessa idolorum cultum subvertit, & civita-
tes Juda ædificat ac munit, Zaramque regem
Æthiopum cum exercitu mille millium divi-
no auxilio concidit ad internecionem.*

A 1 DOrmivit autem Abia cum patribus suis,
.Reg. & sepelierunt eum in civitate David :
5.b.8. regnavitque Asa filius ejus pro eo, in cuius die-
bus quievit terra annis decem.
2 Fecit autem Asa quod bonum & placitum
erat in conspectu Dei sui, & subvertit altaria
peregrini cultus, & excelsa,
3 Et confregit statuas, lucosque succidit :
4 Et præcepit Judæ ut quæreret Dominum
Deum patrum suorum, & faceret legem, & uni-
versa mandata :
5 Et abstulit de cunctis urbibus Juda aras, &
fana, & regnavit in pace.
6 Ædificavit quoque urbes munitas in Juda,
quia quietus erat, & nulla temporibus eius bel-
la surrexerant, pacem Domino largiente.
7 Dixit autem Judæ : Ædificemus civitates
B istas, & vallemus muris, & roboremus turribus,
& portis, & seris, donec à bellis quieta sunt
omnia, eo quod quæsierimus Dominum Deum
patrum nostrorum, & dederit nobis pacem per
gyrum. Ædificaverunt igitur, & nullum in ex-
truendo impedimentum fuit.
8 Habuit autem Asa in exercitu suo portan-
tium scuta & hastas de Juda trecẽta millia, de
Benjamin vero scutariorũ & sagittariorũ ducẽ-
ta octoginta millia, omnes isti viri fortissimi.
C 9 Egressus est autem contra eos Zara Æthiops
cum exercitu suo, decies centena millia, &
curribus trecentis: & venit usque Maresa.
10 Porrò Asa perrexit obviam ei, & instruxit
aciem ad bellum in valle Sephata, quæ est juxta
Maresa :
11 Et invocavit Dominum Deum, & ait: *Do- *1.Reg.
mine non est apud te ulla distantia, utrum in 14.a.6.
paucis auxilieris, an in pluribus : adjuva nos D
Domine Deus noster : in te enim, & in tuo no-
mine habentes fiduciam, venimus contra hanc
multitudinem. Domine Deus noster tu es, non
prævaleat contra te homo.
12 Exterruit itaque Dominus Æthiopes coram
Asa & Juda : fugeruntque Æthiopes.
13 Et persecutus est eos Asa, & populus qui
cum eo erat, usque Gerara : & ruerunt Æthio-
pes usque ad internecionem, quia Domino cæ-
dente contriti sunt, & exercitu illius prælian-
te. Tulerunt ergo spolia multa,
14 Et percusserunt civitates omnes per circui-
tum Geraræ: grandis quippe cunctos terror in-
vaserat : & diripuerunt urbes, & multam præ-
dam asportaverunt.
15 Sed & caulas ovium destruentes, tulerunt
pecorum infinitam multitudinem, & camelo-
rum : reversique sunt in Jerusalem.

CAPUT XV.

*Azarias prophetat Israelem futurum multo
tempore absque Dei veri cultu, sacerdotio &
lege, cujus prophetæ exhortatione confortatus
Asa, aufert sordes idolorum, suamque ma-
trem idololatram imperio privat; populus
autem iurat se Deo serviturum.*

1 AZarias autem filius Oded, facto in se A
spiritu Dei,
2 Egressus est in occursum Asa, & dixit ei :
Audite me Asa & omnis Juda & Benjamin: Do-
minus vobiscum, quia fuistis cum eo. Si quæ-
sieritis eum, invenietis : si autem dereliqueritis
eum, derelinquet vos.
3 Transibunt autem multi dies in Israel absq;
Deo vero, & absque sacerdote doctore, &
absque lege.
4 Cumque reversi fuerint in angustia sua ad
Dominum Deum Israel, & quæsierint eum,
reperient eum.
5 In tempore illo non erit pax egredienti, & B
ingredienti, sed terrores undique in cunctis
habitatoribus terrarum.
6 Pugnabit enim gens contra gentem, & ci-
vitas contra civitatem, quia Dominus contur-
babit eos in omni angustia.
7 Vos ergo confortamini, & non dissolvantur
manus vestræ: erit enim merces operi vestro.
8 Quod cum audisset Asa, verba scilicet &
prophetiam Azariæ filij Oded prophetæ, con-
fortatus est, & abstulit idola de omni terra Ju-
da, & de Benjamin, & ex urbibus, quas ceperat,
montis Ephraim, & dedicavit altare Domini
quod erat ante porticum Domini.
9 Congregavitq; universum Judam & Benia-
min, & advenas cum eis de Ephraim, & de Ma-
nasse, & de Simeon: plures enim ad eum con-
fugerant ex Israel, videntes quod Dominus
Deus illius esset cum eo.
10 Cumque venissent in Jerusalem mense ter- C
tio anno decimoquinto regni Asa,
11 Immolaverunt Domino in die illa, de ma-
nubiis & præda quam adduxerant, boves sep-
tingentos, & arietes septem millia.
12 Et intravit ex more ad corroborandum
fœdus, ut quærerent Dominum Deum patrum
sua-

suorum in toto corde, & in tota anima sua.

13 Si quis autem, inquit, non quæsierit Dominum Deum Israel, moriatur, a minimo usque ad maximum, a viro usque ad mulierem.

14 Juraveruntque Dño voce magna in jubilo, & in clangore tubæ, & in sonitu buccinarum,

D 15 Omnes qui erant in Juda cum execratione: in omni enim corde suo juraverunt, & in tota voluntate quæsierunt eum, & invenerunt: præstititque eis Dominus requiem per circuitum.

16 Sed & Maachā matrē Asa regis ex augusto deposuit imperio, eo quod fecisset in luco simulacrum Priapi: quod omne contrivit, & in frusta cōminuens cōbussit in Torrente Cedron.

17 Excelsa autē derelicta sunt in Israel: attamen cor Asa erat perfectū cunctis diebus ejus.

18 Eaque quæ voverat pater suus, & ipse, intulit in domum Domini, argentum, & aurum, vasorumque diversam supellectilem.

19 Bellum vero non fuit usque ad trigesimum quintum annum regni Asa.

CAPUT XVI.

Pugnante Baasa rege Israel contra Asa, vocavit Asa Benadad regem Syriæ in auxilium; & Hanani prophetam, ipsum ob id increpantem, in nervum conjecit; ac dolore pedum cruciatus, in medicorum arte spem ponens, anno regni sui quadragesimo primo moritur.

A 1 ANno autem trigesimo sexto regni ejus, ascendit Baasa rex Israel in Judam, & muro circumdabat Rama, ut nullus tute posset egredi & ingredi de regno Asa.

2 Protulit ergo Asa argentum & aurum de thesauris domus Domini, & de thesauris regis, misitque ad Benadad regem Syriæ, qui habitabat in Damasco, dicens:

3 Fœdus inter me & te est, pater quoque meus & pater tuus habuere concordiam: quam ob rem misi tibi argentum & aurum, ut rupto fœdere, quod habes cum Baasa rege Israel, facias eum à me recedere.

B 4 Quo comperto, Benadad misit principes exercituum suorum ad urbes Israel: qui percusserunt Ahion, & Dan, & Abelmain, & universas urbes Nephthali muratas.

5 Quod cum audisset Baasa, desiit ædificare Rama, & intermisit opus suum.

6 Porrò Asa rex assumpsit universum Judam, & tulerunt lapides de Rama, & ligna quæ ædificationi præparaverat Baasa, ædificavitque ex eis Gabaa, & Maspha.

7 In tempore illo venit Hanani propheta ad Asa regē Juda, & dixit ei: Quia habuisti fiduciā in rege Syriæ, & non in Domino Deo tuo, Idcirco, evasit Syriæ regis exercitus de manu tua.

* Sup. 14. b. 9. 8 * Nonne Æthiopes & Libyes multo plures erant, quadrigis & equitibus, & multitudine

C nimia: quos, cum Domino credidisses, tradidit in manu tua?

9 Oculi enim Domini contemplantur universam terram, & præbent fortitudinem his, qui corde perfecto credunt in eum. Stulte igitur egisti, & propter hoc ex præsenti tempore adversum te bella consurgent.

10 Iratusque Asa adversus Videntem, jussit eum mitti in nervum: valde quippe super hoc fuerat indignatus: & interfecit de populo in tempore illo plurimos.

D 11 Opera autem Asa prima, & novissima, scripta sunt in Libro regum Juda & Israel.

12 Ægrotavit etiam Asa anno trigesimo nono regni sui, dolore pedum vehementissimo, & nec in infirmitate sua quæsivit Dominum, sed magis in medicorum arte confisus est.

13 Dormivitque cum patribus suis: & mortuus est anno quadragesimo primo regni sui

14 Et sepelierunt eum in sepulchro suo, quod foderat sibi in civitate David: posueruntque eum super lectum suum, plenum aromatibus & unguentis meretriciis, quæ erant pigmentariorum arte confecta, & combusserunt super eum ambitione nimia.

CAPUT XVII.

Pius Josaphat patri Asa succedens divitiis potens & armis, mittit doctores legis Dei per universum Judam; cujus principes recensentur cum numero subjectorum militum.

1 REgnavit autem Josaphat filius ejus pro eo, & invaluit contra Israel. A

2 Constituitque militum numeros in cunctis urbibus Juda, quæ erant vallatæ muris. Præsidiaque disposuit in Terra Juda, & in civitatibus Ephraim, quas ceperat Asa pater ejus.

3 Et fuit Dominus cum Josaphat, quia ambulavit in viis David patris sui primis: & non speravit in Baalim,

4 Sed in Deo patris sui, & perrexit in præceptis illius, & non juxta peccata Israel.

5 Confirmavitque Dñs regnum in manu ejus, & dedit omnis Juda munera Josaphat: factæque sunt ei infinitæ divitiæ, & multa gloria.

6 Cumque sumpsisset cor ejus audaciam propter vias Domini, etiam excelsa & lucos de Juda abstulit. B

7 Tertio autem anno regni sui, misit de principibus suis Benhail, & Obdiam, & Zachariam, & Nathanael, & Michæam, ut docerent in civitatibus Juda:

8 Et cum eis Levitas, Semeiam, & Nathaniam, & Zabadiam Asael quoque, & Semiramoth & Jonathan, Adoniamque, & Thobiam, & Thobadoniam, Levitas, & cum eis Elisama & Joram sacerdotes,

9 Docebantque populum in Juda, habentes librum legis Domini, & circuibant cunctas urbes Juda, atque erudiebant populum.

10 Itaque factus est pavor Domini super omnia regna terrarum, quæ erant per gyrum Juda, nec audebant bellare contra Josaphat. C

11 Sed & Philisthæi Josaphat munera deferebant, & vectigal argenti, Arabes quoque adducebant pecora, arietū septem millia septingenta, & hircorum totidem.

12 Crevit ergo Josaphat, & magnificatus est usque in sublime: atque ædificavit in Juda domos ad instar turrium, urbesque muratas.

13 Et multa opera paravit in urbibus Juda: viri quoque bellatores, & robusti erant in Jerusalem.

14 Quorum iste numerus per domos atque familias singulorum: in Juda principes exercitus, Ednas dux, & cum eo robustissimi viri trecenta millia.

15 Post hunc Johanan princeps, & cum eo ducenta octoginta millia. D

16 Post istum quoque Amasias filius Zechri, consecratus Domino, & cum eo ducenta

centa millia virorum fortium.

17 Hunc sequebatur robustus ad prælia Eliada, & cum eo tenentium arcum & clypeum ducenta millia.

18 Post istum etiam Jozabad, & cum eo centum octoginta millia expeditorum militum.

19 Hi omnes erant ad manum regis, exceptis aliis, quos posuerat in urbibus muratis, in universo Juda.

CAPUT XVIII.

Josaphat impio Achab affinitate junctus, sumpta filio Joram in uxorem filia Achabi; ascendit cum eo contra Ramoth Galaad, 400. pseudoprophetis victoriam promittentibus: Michæas autem contrarium prophetans, incarceratur, sed Achab juxta Michææ prophetiam in bello occiditur.

A 1 FUit ergo Josaphat dives & inclytus multum, & affinitate conjunctus est Achab.

2 Descenditque post annos ad eum in Samariam: ad cujus adventum mactavit Achab arietes & boves plurimos, ipsi, & populo qui venerat cum eo: persuasitque illi ut ascenderet in Ramoth Galaad.

3 Dixitque Achab rex Israel ad Josaphat regem Juda: Veni mecū in Ramoth Galaad. Cui ille respondit: Ut ego, & tu: sicut populus tuus, sic & populus meus: tecumque erimus in bello.

4 Dixitque Josaphat ad regem Israel: Consule obsecro impræsentiarum sermonem Dñi.

B 5 Congregavit igitur rex Israel prophetarum quadringentos viros, & dixit ad eos: In Ramoth Galaad ad bellandum ire debemus an quiescere? At illi, Ascende, inquiunt, & tradet Deus in manu regis.

6 Dixitque Josaphat: Numquid non est hic prophetes Dñi, ut ab illo etiam requiramus?

7 Et ait rex Israel ad Josaphat: Est vir unus, à quo possumus quærere Domini voluntatem. sed ego odi eum, quia non prophetat mihi bonum, sed malum omni tempore: est autem Michæas filius Jemla. Dixitque Josaphat: Ne loquaris rex hoc modo.

8 Vocavit ergo rex Israel unum de eunuchis, & dixit ei: Voca cito Michæam filium Jemla.

C 9 Porro rex Israel, & Josaphat rex Juda uterque sedebant in solio suo, vestiti cultu regio: sedebant autem in area juxta portā Samariæ, omnesque prophetæ vaticinabantur corā eis.

10 Sedecias vero filius Chanaana fecit sibi cornua ferrea, & ait: Hæc dicit Dominus: His ventilabis Syriam, donec conteras eam.

11 Omnesque prophetæ similiter prophetabant, atque dicebant: Ascende in Ramoth Galaad, & prosperaberis, & tradet eos Dominus in manu regis.

12 Nuntius autem, qui ierat ad vocandum Michæam, ait illi: En verba omnium prophetarum uno ore bona regi annuntiant: quæso ergo te ut & sermo tuus ab eis non dissentiat, loquarisque prospera.

13 Cui respondit Michæas: Vivit Dominus, quia quodcumque dixerit mihi Deus meus, hoc loquar.

14 Venit ergo ad regem. Cui rex ait: Michæa, ire debemus in Ramoth Galaad ad bellandum, an quiescere? Cui ille respondit: Ascendite: cuncta enim prospera evenient, & tradentur hostes in manus vestras.

15 Dixitque rex: Iterum atque iterum te adjuro, ut mihi non loquaris, nisi quod verum est, in nomine Domini.

16 At ille ait: Vidi universum Israel dispersum in montibus, sicut oves absque pastore: & dixit Dominus: Non habent isti dominos: revertatur unusquisque in domum suam in pace.

17 Et ait rex Israel ad Josaphat: Nonne dixi tibi, quod non prophetaret iste mihi quidquam boni, sed ea quæ mala sunt?

18 At ille, Idcirco, ait, audite verbum Domini: Vidi Dominum sedentem in solio suo, & omnem exercitum cœli assistentem ei a dextris & a sinistris.

19 Et dixit Dominus: Quis decipiet Achab regem Israel, ut ascendat & corruat in Ramoth Galaad? Cumque diceret unus hoc modo, & alter alio: D

20 Processit spiritus, & stetit coram Domino, & ait: Ego decipiam eum. Cui Dominus, In quo, inquit, decipies?

21 At ille respondit: Egrediar, & ero spiritus mendax in ore omnium prophetarum ejus. Dixitque Dominus: Decipies, & prævalebis: egredere & fac ita.

22 Nunc igitur, ecce Dominus dedit spiritum mendacii in ore omnium prophetarum tuorum, & Dominus locutus est de te mala.

23 Accessit autem Sedecias filius Chanaana, & percussit Michææ maxillam, & ait: Per quam viam transivit Spiritus Domini a me, ut loqueretur tibi?

24 Dixitque Michæas: Tu ipse videbis in die illo, quando ingressus fueris cubiculum de cubiculo ut abscondaris.

25 Præcepit autem rex Israel, dicens: Tollite Michæam, & ducite eum ad Amon principem civitatis, & ad Joas filium Amelech. E

26 Et dicetis: Hæc dicit rex: Mittite hunc in carcerem, & date ei panis modicum, & aquæ pauxillum, donec revertar in pace.

27 Dixitque Michæas: Si reversus fueris in pace, non est locutus Dominus in me. Et ait: Audite omnes populi.

28 Igitur ascenderunt rex Israel & Josaphat rex Juda in Ramoth Galaad.

29 Dixitque rex Israel ad Josaphat: Mutabo habitum, & sic ad pugnam vadam, tu autem induere vestibus tuis. Mutatoque rex Israel habitu, venit ad bellum.

30 Rex autem Syriæ præceperat ducibus equitatus sui, dicens: Ne pugnetis contra minimum, aut contra maximum, nisi contra solum regem Israel. G

31 Itaque cum vidissent principes equitatus Josaphat, dixerunt: Rex Israel est iste. Et circumdederunt eum dimicantes: at ille clamavit ad Dominum, & auxiliatus est ei, atque avertit eos ab illo.

32 Cum enim vidissent duces equitatus, quod non esset rex Israel, reliquerunt eum.

33 Accidit autem ut unus e populo sagittam in incertum jaceret, & percuteret regem Israel inter cervicem & scapulas. at ille aurigæ suo ait: Converte manum tuam, & educ me de acie, quia vulneratus sum.

34 Et finita est pugna in die illo: porro rex Israel stabat in curru suo contra Syros usque ad vesperam, & mortuus est occidente sole.

CA-

CAPUT XIX.

Josaphat ex infelici prælio reversus, à Jehu propheta corriptur de præstito auxilio Achab, constitutos à se judices admonet de servanda justitia, sacerdotes & Levitas de promovendo cultu divino, populoque recte instituendo.

A 1 REversus est autem Josaphat rex Juda in domum suam pacifice in Jerusalem.

2 Cui occurrit Jehu filius Hanani Videns, & ait ad eum: Impio præbes auxilium, & his qui oderunt Dominum amicitia jungeris, & idcirco iram quidem Domini merebaris:

3 Sed bona opera inventa sunt in te, eo quod abstuleris lucos de terra Juda, & præparaveris cor tuum ut requireres Dominum Deum patrum tuorum.

4 Habitavit ergo Josaphat in Jerusalem: rursumque egressus est ad populum de Bersabee

B usque ad montem Ephraim, & revocavit eos ad Dominum Deum patrum suorum.

5 Constituitque judices terræ in cunctis civitatibus Juda munitis per singula loca,

6 Et præcipiens judicibus, Videte, ait, quid faciatis: non enim hominis exercetis judicium, sed Domini: & quodcumque judicaveritis, in vos redundabit.

7 Sit timor Domini vobiscum, & cum diligentia cuncta facite: non est enim apud Dominum Deum nostrum iniquitas, * nec personarum acceptio, nec cupido munerum.

8 In Jerusalem quoque constituit Josaphat

C Levitas, & sacerdotes, & principes familiarum ex Israel, ut judicium & causam Domini judicarent habitatoribus ejus.

9 Præcepitque eis, dicens: Sic agetis in timore Domini fideliter & corde perfecto.

10 Omnem causam, quæ venerit ad vos, fratrum vestrorum, qui habitant in urbibus suis inter cognationem & cognationem, ubicum-

D que quæstio est de lege, de mandato, de ceremoniis, de justificationibus: ostendite eis, ut non peccent in Dominum, & ne veniat ira super vos & super fratres vestros: sic ergo agentes non peccabitis.

*Deut. 10.d.17 Rom. 2 b.11. Gal. 2. b.6. Eph. 6. b.9. Coloss. 3.d.25. Actor. 10.d.34 1. Pet. 1.c.17. Supr 6. b.8. Eccli. 35.b.16

11 Amarias autem sacerdos & pontifex vester, in his, quæ ad Deum pertinent, præsidebit: porro Zabadias filius Ismahel, qui est dux in domo Juda, super ea opera erit, quæ ad regis officium pertinent: habetisque magistros Levitas coram vobis: confortamini, & agite diligenter & erit Dominus vobiscum in bonis.

CAPUT XX.

Ammonitis, Moabitis, ac Syris contra Josaphat insurgentibus, ipse prædicato jejunio una cum populo suo supplex ad Deum confugit, sicque ab eis se mutuo cædentibus liberatus spolia colligit: verum ob fœdus cum impio Ochozia initum à propheta corripitur, & punitur à Deo.

A 1 POst hæc congregati sunt filii Moab, & filii Ammon, & cum eis de Ammonitis ad Josaphat, ut pugnarent contra eum.

2 Veneruntque nuntii, & indicaverunt Josaphat, dicentes: Venit contra te multitudo magna, de his locis quæ trans mare sunt, & de Syria, & ecce consistunt in Asasonthamar, quæ est Engaddi.

3 Josaphat autem timore perterritus, totum se contulit ad rogandum Dominum, & prædicavit jejunium universo Juda.

4 Congregatusque est Judas ad deprecandum Dominum: sed & omnes de urbibus suis venerunt ad obsecrandum eum.

5 Cumque stetisset Josaphat in medio cœtu Juda, & Jerusalem, in domo Domini ante atrium novum,

6 Ait: Domine Deus patrum nostrorum, tu es Deus in cœlo, & dominaris cunctis regnis gentium, in manu tua est fortitudo & potentia, nec quisquam tibi potest resistere. B

7 Nonne tu Deus noster interfecisti omnes habitatores terræ huius coram populo tuo Israel, & dedisti eam semini Abraham amici tui in sempiternum?

8 Habitaveruntque in ea, & extruxerunt in illa sanctuarium nomini tuo, dicentes:

9 Si irruerint super nos mala, gladius judicii, pestilentia, & fames, stabimus coram domo hac in conspectu tuo, in qua invocatum est nomen tuum: & clamabimus ad te in tribulationibus nostris, & exaudies, salvosque facies.

10 Nunc igitur ecce filii Ammon, & Moab, & mons Seir, * per quos non concessisti Israel ut transirent quando egrediebantur de Ægypto, sed declinaverunt ab eis, & non interfecerunt illos: *Deut. 2.a.1.

11 E contrario agunt, & nituntur ejicere nos de possessione, quam tradidisti nobis.

12 Deus noster, ergo non judicabis eos? In nobis quidem non est tanta fortitudo, ut possimus huic multitudini resistere, quæ irruit super nos. Sed cum ignoremus quid agere debeamus, hoc solum habemus residui, ut oculos nostros dirigamus ad te. B

13 Omnis vero Juda stabat coram Domino, cum parvulis, & uxoribus, & liberis suis.

14 Erat autem Jahaziel filius Zachariæ, filii Banaiæ, filii Jehiel, filii Mathaniæ, Levites de filiis Asaph, super quem factus est Spiritus Domini in medio turbæ,

15 Et ait: Attendite omnis Juda, & qui habitatis Jerusalem, & tu rex Josaphat: Hæc dicit Dominus vobis: Nolite timere, nec paveatis hanc multitudinem: non est enim vestra pugna, sed Dei. C

16 Cras descendetis contra eos: ascensuri enim sunt per clivum nomine Sis, & invenietis illos in summitate torrentis, qui est contra solitudinem Jeruel.

17 Non eritis vos qui dimicabitis, sed tantummodo confidenter state, & videbitis auxilium Domini super vos, ò Juda, & Jerusalem: nolite timere, nec paveatis: cras egrediemini contra eos, & Dominus erit vobiscum.

18 Josaphat ergo, & Juda, & omnes habitatores Jerusalem, ceciderunt proni in terram D coram Domino, & adoraverunt eum.

19 Porro Levitæ de filiis Caath, & de filiis Core, laudabant Dominum Deum Israel voce magna, in excelsum.

20 Cumque mane surrexissent, egressi sunt per desertum Thecue: profectisque eis, stans Josaphat in medio eorum, dixit: Audite me viri Juda, & omnes habitatores Jerusalem: credite in Dño Deo vestro, & securi eritis: credite prophetis ejus, & cuncta evenient prospera.

21 De-

21 Deditque consilium populo, & statuit cantores Domini, ut laudarent eum in turmis suis, & antecederent exercitum, ac voce consona dicerent: * Confitemini Domino, quoniam in
*Psal. 135.a.1 æternum misericordia ejus.
22 Cumque cœpissent laudes canere, vertit
E Dominus insidias eorum in semetipsos, filiorum scilicet Ammon, & Moab, & montis Seir, qui egressi fuerant ut pugnarent contra Judam, & percussi sunt.

23 Namque filii Ammon, & Moab, consurrexerunt adversum habitatores montis Seir, ut interficerent & delerent eos: cumque hoc opere perpetrassent, etiam in semetipsos versi, mutuis concidere vulneribus.

24 Porro Juda cum venisset ad speculam, quæ respicit solitudinem, vidit procul omnem late regionem plenam cadaveribus, nec superesse quemquam, qui necem potuisset evadere.

25 Venit ergo Josaphat, & omnis populus cum eo, ad detrahenda spolia mortuorum: inveneruntque inter cadavera variam supellectilem, vestes quoque, & vasa pretiosissima, & diripuerunt, ita ut omnia portare non possent, nec per tres dies spolia auferre præ prædæ magnitudine.

26 Die autem quarto congregati sunt in valle
F Benedictionis: etenim quonia ibi benedixerant Domino, vocaverunt locum illum vallis Benedictionis usque in præsentem diem.

27 Reversusque est omnis vir Juda, & habitatores Jerusalem, & Josaphat ante eos, in Jerusalem cum lætitia magna, eo quod dedisset eis Dominus gaudium de inimicis suis.

28 Ingressique sunt in Jerusalem cum psalteriis, & citharis, & tubis, in domum Domini.

29 Irruit autem pavor Domini super universa regna terrarum, cum audissent quod pugnasset Dominus contra inimicos Israel.

30 Quievitque regnum Josaphat, & præbuit ei Deus pacem per circuitum.

G 31 Regnavit igitur Josaphat super Judam, & erat triginta quinque annorum cum regnare cœpisset: viginti autem & quinque annis regnavit in Jerusalem, & nomen matris ejus Azuba filia Selahi.

32 Et ambulavit in via patris sui Asa, nec declinavit ab ea, faciens quæ placita erant coram Domino.

33 Verumtamen excelsa non abstulit, & adhuc populus non direxerat cor suum ad Dominum Deum patrum suorum.

34 Reliqua autem gestorum Josaphat priorum & novissimorum, scripta sunt in verbis Jehu filii Hanani; quæ digessit in Libros regum Israel.

35 Post hæc iniit amicitias Josaphat rex Juda cum Ochozia rege Israel, cujus opera fuerunt impiissima.

36 Et particeps fuit ut facerent naves, quæ irent in Tharsis: feceruntque classem in Asiongaber.

37 Prophetavit autem Eliezer filius Dodau de Maresa ad Josaphat, dicens: Quia habuisti fœdus cum Ochozia, percussit Dominus opera tua, contritæque sunt naves, nec potuerunt ire in Tharsis.

CAPUT XXI.

Impius Joram filius Josaphat occidit fratres suos & quosdam principes Juda, cui Elias per litteras pessimam ægritudinem ac mortem & domus suæ ac regni direptionem prædicit, quæ tandem subsequuta sunt.

1 Dormivit autem Josaphat cum patribus A
suis, & sepultus est cum eis in civitate *3 Reg 22, g 51
David: regnavitque Joram filius ejus pro eo.

2 Qui habuit fratres filios Josaphat, Azariam, & Jahiel, & Zachariam, & Azariam, & Michael, & Saphatiam, omnes hi, filii Josaphat regis Juda.

3 Deditque eis pater suus multa munera argenti & auri, & pensitationes, cum civitatibus munitissimis in Juda: regnum autem tradidit Joram, eo quod esset primogenitus.

4 Surrexit ergo Joram super regnum patris sui: cumque se confirmasset, occidit omnes fratres suos gladio, & quosdam de principibus Israel.

5 Triginta duorum annorum erat Joram cum B
regnare cœpisset: & octo annis regnavit in Jerusalem.

6 Ambulavitq; in viis regum Israel, sicut egerat domus Achab: filia quippe Achab erat uxor ejus, & fecit malum in conspectu Domini.

7 Noluit autem Dominus disperdere domum David, propter pactum quod inierat cum eo: & quia promiserat ut daret ei lucernam, & filiis ejus omni tempore.

8 In diebus illis rebellavit Edom, ne esset subditus Judæ, & constituit sibi regem.

9 Cumque transisset Joram cum principibus suis, & cuncto equitatu qui erat secum, surrexit nocte, & percussit Edom qui se circumdederat, & omnes duces equitatus ejus.

10 Attamen rebellavit Edom, ne esset sub ditione Juda, usq; ad hanc diem: eo tempore & Lobna recessit, ne esset sub manu illius. Dereliquerat enim Dominum Deum patrum suorum:

11 Insuper & excelsa fabricatus est in urbibus Juda, & fornicari fecit habitatores Jerusalem, & prævaricari Judam.

12 Allatæ sunt autem ei litteræ ab Elia pro- C
pheta, in quibus scriptum erat: Hæc dicit Dominus Deus David patris tui: Quoniam non ambulasti in viis Josaphat patris tui, & in viis Asa regis Juda,

13 Sed incessisti per iter regum Israel, & fornicari fecisti Judam, & habitatores Jerusalem, imitatus fornicationem domus Achab: insuper & fratres tuos, domum patris tui, meliores te, occidisti;

14 Ecce Dominus percutiet te plaga magna, cum populo tuo, & filiis, & uxoribus tuis, universaque substantia tua.

15 Tu autem ægrotabis pessimo languore uteri tui, donec egrediantur vitalia tua paulatim per singulos dies.

16 Suscitavit ergo Dominus contra Joram spiritum Philisthinorum, & Arabum, qui confines sunt Æthiopibus.

17 Et ascenderunt in Terram Juda, & vasta- D
verunt eam, diripueruntque cunctam substantiam, quæ inventa est in domo regis, insuper & filios ejus, & uxores: nec remansit ei filius, nisi Joachaz, qui minimus natu erat.

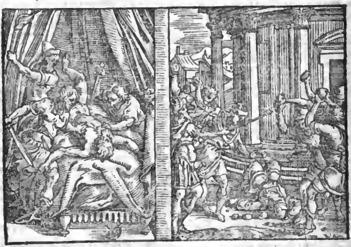
18 Et super hæc omnia percussit eum Dominus

minus alvi languore insanabili.
19 Cumque diei succederet dies, & tempo-
rum spatia volverentur, duorum annorum ex-
pletus est circulus: & sic longa consumptus ta-
be, ita ut egereret etiam viscera sua, languo-
re pariter & vita caruit. Mortuusque est in in-
firmitate pessima, & non fecit ei populus se-
cundum morem combustionis, exequias, sicut
fecerat majoribus ejus.
20 Triginta duorum annorum fuit, cum re-
gnare cœpisset, & octo annis regnavit in Je-
rusalem. Ambulavitque non recte, & sepelie-
runt eum in civitate David: verumtamen non
in sepulchro regum.

CAPUT XXII.

Impium Ochoziam filium Joram regem Juda occidit Jehu, simul & Joram regem Israel: cum occideret autem Athalia filios regis, servavit Josabeth Joas natu minimum.

A 1 CONstituerunt autem habitatores Jerusa-
lem Ochoziam filium ejus minimum,
4.Reg. 8.f.24. regem pro eo: omnes enim majores natu, qui
ante eum fuerant, interfecerant latrones Ara-
bum, qui irruerant in castra: regnavitque
Ochozias filius Joram regis Juda.
4.Reg. 8.f.26. 2 Quadraginta duorum annorum erat Ocho-
zias cum regnare cœpisset, & uno anno regna-
vit in Jerusalem, & nomen matris ejus Athalia
filia Amri.
B 3 Sed & ipse ingressus est per vias domus
Achab: mater enim ejus impulit eum ut impie
ageret.
4 Fecit igitur malum in conspectu Domini, si-
cut domus Achab: ipsi enim fuerunt ei consilia-
rii post mortem patris sui, in interitum ejus.
5 Ambulavitque in consiliis eorum. Et perre-
xit cum Joram filio Achab rege Israel, in bel-
lum contra Hazael regem Syriæ in Ramoth
Galaad: vulneraveruntque Syri Joram.
6 Qui reversus est ut curaretur in Jezrahel: C
multas enim plagas acceperat in supradicto
certamine. Igitur Ochozias filius Joram, rex
Juda, descendit ut inviseret Joram filium
Achab in Jezrahel ægrotantem.
7 Voluntatis quippe fuit Dei adversus Ocho-
ziam, ut veniret ad Joram: & cum venisset, &
egrederetur cum eo adversum Jehu filiū Nāsi,
quem unxit Dominus ut deleret domū Achab.
8 Cum ergo everteret Jehu domum Achab,
invenit principes Juda, & filios fratrum Ocho-
ziæ, qui ministrabant ei, & interfecit illos.
9 Ipsum quoque perquirens Ochoziam, com- D
prehendit latitantem in Samaria: adductum-
que ad se occidit, & sepelierunt eum: eo quod
esset filius Josaphat, qui quæsierat Dominum in
toto corde suo. nec erat ultra spes aliqua, ut de
stirpe quis regnaret Ochoziæ.
10 * Siquidem Athalia mater ejus, videns *4 Reg. 11.a.1.
quod mortuus esset filius suus, surrexit, & inter-
fecit omnem stirpem regiam domus Joram.
11 Porro Josabeth filia regis tulit Joas filium
Ochoziæ, & furata est eum de medio filiorum
regis, cum interficerentur: absconditque eum
cum nutrice sua in cubiculo lectulorum: Josa-
beth autem, quæ absconderat eum, erat filia re-
gis Joram, uxor Joiadæ pontificis, soror Ocho-
ziæ, & idcirco Athalia non interfecit eum.
12 Fuit ergo cum eis in domo Dei abscondi-
tus sex annis, quibus regnavit Athalia super
terram.

CAPUT XXIII.

Jojada pontifex unxit Joas septennem in regem Juda, curavitque ut Athalia occideretur, & cultus Dei restitueretur; populus autem destruit demum, altaria ac simulacra Baal.

A 1 ANno autem septimo confortatus Joja-
da, assumpsit centuriones, Azariam
4.Reg. 11.a.4. videlicet filium Jeroham, & Ismahel filium
Johanan, Azariam quoque filium Obed, &
Maasiam filium Adaiæ, & Elisaphat filium Ze-
chri: & iniit cum eis fœdus.
2 Qui circumeuntes Judam, congregaverunt
Levitas de cunctis urbibus Juda, & principes
familiarum Israel, veneruntque in Jerusalem.
3 Iniit ergo omnis multitudo pactum in do-
mo Dei cum rege: dixitque ad eos Jojada: Ec-

ce filius regis regnabit, sicut locutus est Do-
minus super filios David.
4 Iste est ergo sermo quem facietis:
5 Tertia pars vestrum qui veniunt ad sabba-
tum, sacerdotum, & Levitarum, & janitorum,
erit in portis: tertia vero pars ad domum re-
gis: & tertia ad portam, quæ appellatur Fun-
damenti: omne vero reliquum vulgus sit in
atriis domus Domini.
B 6 Nec quispiam alius ingrediatur domum Do-
mini, nisi sacerdotes, & qui ministrant de Le-
vitis: ipsi tantummodo ingrediantur, quia san-
ctificati sunt: & omne reliquum vulgus obser-
vet custodias Domini.
7 Levitæ autem circumdent regem, habentes
singuli arma sua: (& si quis alius ingressus fue-
rit templum, interficiatur) sintque cum rege &
intrante & egrediente.
8 Fecerunt ergo Levitæ & universus Juda,
juxta omnia quæ præceperat Jojada pontifex:
& assumpserunt singuli viros qui sub se erant, &
veniebant per ordinem sabbati, cum his qui
impleverant sabbatum, & egressuri erant. si-
quidem Jojada pontifex non dimiserat abire
turmas, quæ sibi per singulas hebdomadas suc-
cedere consueverant.
9 Deditque Jojada sacerdos centurionibus
lanceas, clypeosque & peltas regis David, quas
consecraverat in domo Domini.
10 Constituitque omnem populum tenentium
pugiones, a parte templi dextra, usque ad par-
tem templi sinistram, coram altari, & templo
per circuitum regis.
C 11 Et eduxerunt filium regis, & imposuerunt
ei diadema, & testimonium, dederuntque in
manu ejus tenendam legem, & constituerunt
eum regem: unxit quoque illum Jojada ponti-
fex, & filii ejus: imprecatique sunt ei, atque
dixerunt: Vivat rex.
12 Quod cum audisset Athalia, vocem scili-
cet currentium atque laudantium regem, in-
gressa est ad populum in templum Domini.
13 Cumque vidisset regem stantem super gra-
dum in introitu, & principes, turmasq; circa eũ,
omnemque populum terræ gaudentem, atque
clangentem tubis, & diversi generis organis
concinentem, vocemque laudantium, scidit
vestimenta sua, & ait: Insidiæ, insidiæ.
14 Egressus autem Jojada pontifex ad centu-
riones & principes exercitus, dixit eis: Educi-
te illam extra septa templi, & interficiatur fo-
ris gladio. Præcepitque sacerdos ne occidere-
tur in domo Domini.
15 Et imposuerunt cervicibus ejus manus:
cumque intrasset portam equorum domus re-
gis, interfecerunt eam ibi.
16 Pepigit autẽ Jojada fœdus inter se, univer-
sumq; populum, & regem, ut esset populus Dñi.
D 17 Itaque ingressus est omnis populus domum
Baal, & destruxerunt eam, & altaria ac simula-
cra illius confregerunt: Mathan quoque sacer-
dotem Baal interfecerunt ante aras.
18 Constituit autem Jojada præpositos in do-
mo Domini, sub manibus sacerdotum, & Le-
vitarum, quos distribuit David in domo Domi-
ni: ut offerrent holocausta Domino, sicut scri-
ptum est in lege Moysi, in gaudio & canticis,
juxta dispositionem David.
19 Constituit quoque janitores in portis do-
mus Domini, ut non ingrederetur eam immun-
dus in omni re.
20 Assumpsitque centuriones, & fortissimos
viros ac principes populi, & omne vulgus terræ,
& fecerunt descendere regem de domo Dñi, &
introire per medium portæ superioris in domũ
regis, & collocaverunt eum in solio regali.
21 Lætatusque est omnis populus terræ, & urbs
quievit: porro Athalia interfecta est gladio.

CAPUT XXIV.

*Joas vivente Jojada bonus ac pius, jussit ad sar-
tatecta templi congregari pecuniam: deinde,
eo mortuo, factus impius, jubet occidi Zacha-
riam filium Jojadæ; anno sequenti Juda &
Jerusalem à Syris diripiuntur, & Joas à ser-
vis suis occiditur.*

1 Septem annorum erat Joas cum regnare A
cœpisset: & quadraginta annis regna- 4. Reg. 11. d.
vit in Jerusalem, nomen matris ejus Sebia de 21. &
Bersabee. 12. a. 1
2 Fecitque quod bonum est coram Domino
cunctis diebus Jojadæ sacerdotis.
3 Accepit autem ei Jojada uxores duas, è qui-
bus genuit filios & filias.
4 Post quæ placuit Joas ut instauraret domum
Domini.
5 Congregavitq; sacerdotes, & Levitas, & di-
xit eis: Egredimini ad civitates Juda, & colligi-
te de universo Israel pecuniam ad sartatecta
tẽpli Dei vestri, per singulos annos, festinatoq;
hoc facite. porro Levitæ egere negligentius.
6 Vocavitque rex Jojadam principem, & di- B
xit ei: Quare tibi non fuit curæ, ut cogeres Le-
vitas inferre de Juda & de Jerusalem pecu-
niam, quæ constituta est a Moyse servo Domi-
ni, ut inferret eam omnis multitudo Israel in
tabernaculum testimonii?
7 Athalia enim impiissima, & filii ejus, de-
struxerunt domum Dei, & de universis, quæ
sanctificata fuerant in templo Domini, orna-
verunt fanum Baalim.
8 Præcepit ergo rex, & fecerunt arcam: po-
sueruntque eam juxta portam domus Domini
forinsecus.
9 Et prædicatum est in Juda & Jerusalem, ut C
deferrent singuli pretium Domino, * quod con- *Exod
stituit Moyses servus Dei super omnem Israel 30. b.
in deserto. 12.
10 Lætatique sunt cuncti principes, & omnis
populus: & ingressi contulerunt in arcam Do-
mini, atque miserunt ita ut impleretur.
11 Cumque tempus esset ut deferrent arcam
coram rege per manus Levitarum (videbant
enim multam pecuniam) ingrediebatur scriba
regis, & quem primus sacerdos constituerat.
effundebantque pecuniam quæ erat in arca:
porro arcam reportabant ad locum suum: sic-
que faciebant per singulos dies, & congregata
est infinita pecunia.
12 Quam dederunt rex & Jojada his, qui præ-
erant operibus domus Domini: at illi condu-
cebant ex ea cæsores lapidum, & artifices ope-
rum singulorum: ut instaurarent domum Do-
mini: fabros quoque ferri & æris, ut quod ca-
dere cœperat, fulciretur. D
13 Egeruntq; hi qui operabantur industrie, &
obducebatur parietum cicatrix per manus eo-
rum, ac suscitaverunt domum Domini in sta-
tum pristinum, & firmiter eam stare fecerunt.
14 Cura-

14 Cumque complessent omnia opera, detu-
lerunt coram rege & Jojada reliquam partem
pecuniæ: de qua facta sunt vasa templi in mi-
nisterium, & ad holocausta, phialæ quoque, &
cætera vasa aurea & argentea: & offerebantur
holocausta in domo Domini jugiter cunctis
diebus Jojadæ.
E 15 Senuit autem Jojada plenus dierũ, & mor-
tuus est cum esset centum triginta annorum.
16 Sepelieruntque eum in civitate David cum
regibus, eo quod fecisset bonum cum Israel, &
cum domo ejus.
17 Postquam autem obiit Jojada, ingressi
sunt principes Juda, & adoraverunt regem: qui
delinitus obsequiis eorum, acquievit eis.
18 Et dereliquerunt templum Domini Dei pa-
trum suorum, servieruntque lucis & sculptili-
bus, & facta est ira contra Judam & Jerusalem
propter hoc peccatum.
19 Mittebatque eis prophetas ut reverteren-
tur ad Dominum, quos protestantes, illi audi-
re nolebant.
F 20 Spiritus itaque Dei induit Zachariam fi-
lium Jojadæ sacerdotem, & stetit in conspectu
populi, & dixit eis: Hæc dicit Dominus Deus:
Quare transgredimini præceptum Domini,
quod vobis non proderit, & dereliquistis Domi-
num ut derelinqueret vos?
21 Qui congregati adversus eũ, miserunt lapi-
des juxta regis imperium in atrio domus Dñi.
22 Et non est recordatus Joas rex misericor-
diæ quam fecerat Iojada pater illius secum,
*Matt. 23.d.35 * sed interfecit filium ejus. Qui cum morere-
tur, ait: Videat Dominus & requirat.
23 Cumq; evolutus esset annus, ascendit cõtra
eũ exercitus Syriæ: venitq; in Judam & Jerusa-
lẽ, & interfecit cunctos principes populi, atque
universam prædam miserunt regi in Damascũ.
G 24 Et certe cum permodicus venisset nume-
rus Syrorum tradidit Dominus in manibus eo-
rum infinitam multitudinem, eo quod derelī-
quissent Dominum Deum patrum suorum: in
Joas quoque ignominiosa exercuere judicia.
25 Et abeuntes dimiserunt eum in languori-
bus magnis: surrexerunt autem contra eum
servi sui, in ultionem sanguinis filii Jojadæ sa-
cerdotis, & occiderunt eum in lectulo suo, &
mortuus est: sepelieruntque eum in civitate
David, sed non in sepulchris regum.
26 Insidiati vero sunt ei, Zabad filius Sem-
math Ammanitidis, & Jozabad filius Semarith
Moabitidis.
27 Porro filii ejus, ac summa pecuniæ quæ
adunata fuerat sub eo, & instauratio domus
Dei, scripta sunt diligentius in Libro regum:
regnavit autem Amasias filius ejus pro eo.

CAPUT XXV.

Amasias patri Joas succedens interfecit eos qui patrem occiderant; & post habitam de Idumæis victoriam, adoravit deos illorum, & ob id capitur à Joas rege Israel, quem ad prælium provocaverat; ac Jerusalem diripitur, tandemque in Lachis fugiens occiditur.

A 1 Vigintiquinque annorum erat Amasias
cum regnare cœpisset, & vigintino-
4.Reg. 14.a.1. vem annis regnavit in Jerusalem nomen ma-
tris ejus Joadan de Jerusalem.
2 Fecitque bonum in conspectu Domini: ve-
rumtamen non in corde perfecto.
3 Cumque roboratum sibi videret imperium,
jugulavit servos, qui occiderant regem patrem
suum,
4 Sed filios eorum non interfecit, sicut scri-
ptum est in Libro legis Moysi, ubi præcepit 4.Re 14.b.
Dominus, dicens: *Non occidentur patres pro
filiis, neque filii pro patribus suis, sed unus- *Deu 24.c.
quisque in suo peccato morietur.
B 5 Congregavit igitur Amasias Judam: & con- Ezec 18.c.
stituit eos per familias, tribunosque & centu- 20.
riones in universo Juda & Benjamin: & recen-
suit a viginti annis supra, invenitque trecenta
millia juvenum, qui egrederentur ad pugnam,
& tenerent hastam & clypeum.
6 Mercede quoque conduxit de Israel centum
millia robustorum, centum talentis argenti.
7 Venit autem homo Dei ad illum, & ait: O
rex, ne egrediatur tecum exercitus Israel: non
est enim Dominus cum Israel, & cunctis filiis
Ephraim:
8 Quod si putas in robore exercitus bella cõ-
sistere, superari te faciet Deus ab hostibus: Dei
quippe est & adjuvare, & in fugam convertere.
9 Dixitque Amasias ad hominem Dei: Quid C
ergo fiet de centum talentis, quæ dedi militi-
bus Israel? Et respondit ei homo Dei: Habet
Dominus unde tibi dare possit multo his plura.
10 Separavit itaque Amasias exercitum, qui
venerat ad eum ex Ephraim, ut reverteretur in
locum suum: at illi contra Judam vehementer
irati reversi sunt in regionem suam.
11 Porro Amasias confidenter eduxit popu-
lum suum, & abiit in vallem Salinarum, per-
cussitque filios Seir decem millia.
12 Et alia decem millia virorum ceperunt fi-
lii Juda, & adduxerunt ad præruptam cujus-
dam petræ, præcipitaveruntque eos de summo
in præceps, qui universi crepuerunt.
13 At ille exercitus, quem remiserat Amasias D
ne secum iret ad prælium, diffusus est in civi-
tatibus Juda, a Samaria usque ad Bethoron,
& interfectis tribus millibus, diripuit prædam
magnam.
14 Amasias vero post cædem Idumæorum, &
allatos deos filiorum Seir, statuit illos in deos
sibi, & adorabat eos, & illis adolebat incẽsũ.
15 Quam ob rem iratus Dominus contra A-
masiam, misit ad illum prophetam, qui dice-
ret ei: Cur adorasti deos, qui non liberave-
runt populum suum de manu tua?
16 Cumque hæc ille loqueretur, respondit ei: E
Num consiliarius regis es? quiesce ne interfi-
ciam te. Discedensque propheta, Scio, in-
quit, quod cogitaverit Deus occidere te, quia
fecisti hoc malum, & insuper non acquievisti
consilio meo.
17 Igitur Amasias rex Juda, inito pessimo cõ-
silio, misit ad Joas filium Joachaz filii Jehu, re-
gem Israel, dicens: Veni, videamus nos mutuo.
18 At ille remisit nuntios, dicens: Carduus,
qui est in Libano, misit ad cedrum Libani, di-
cens: Da filiam tuam filio meo uxorem: & ec-
ce bestiæ, quæ erant in silva Libani, transierunt
& conculcaverunt carduum.
19 Dixisti: Percussi Edom, & idcirco erigi- F
tur cor tuum in superbiam: sede in domo tua,
cur malum adversum te provocas, ut cadas &
tu, & Juda tecum?
20 Noluit audire Amasias, eo quod Domini
esset

esset voluntas ut traderetur in manus hostium propter deos Edom.

21 Ascendit igitur Joas rex Israel, & mutuos sibi præbuere conspectus: Amasias autem rex Juda erat in Bethsames Juda:

22 Corruitque Juda coram Israel, & fugit in tabernacula sua.

23 Porro Amasiam regem Juda, filium Joas filii Joachaz, cępit Joas rex Israel in Bethsames, & adduxit in Jerusalem: destruxitque murum ejus a porta Ephraim usque ad portam anguli quadringentis cubitis.

G 24 Omne quoque aurum, & argentum, & universa vasa, quæ repererat in domo Dei, & apud Obededom, in thesauris etiam domus regiæ, necnon & filios obsidum, reduxit in Samariam.

25 Vixit autem Amasias filius Joas rex Juda, postquam mortuus est Joas filius Joachaz rex Israel, quindecim annis.

26 Reliqua autem sermonum Amasiæ priorum & novissimorum, scripta sunt in Libro regum Juda & Israel.

27 Qui postquam recessit à Dño, tetenderunt ei insidias in Jerusalem. Cumque fugisset in Lachis, miserunt, & interfecerunt eum ibi.

28 Reportantesque super equos, sepelierunt eum cum patribus suis in civitate David.

CAPUT XXVI.

Oziæ seu Azariæ filii Amasiæ pietas commendatur, qui de Philisthiim, Arabibus & Ammonitis triumphat, multasque extruit civitates: ac postmodum ob nimiam felicitatem elatus præsumpsit incensum adolere; quam ob rem ad diem usque mortis à Domino lepra percussus est, gubernante regnum filio Joatham, qui successit in regnum.

A 4. Reg. 14. 21. 1 OMnis autem populus Juda, filium ejus Oziam annorum sedecim, constituit regem pro Amasia patre suo.

2 Ipse ædificavit Ailath, & restituit eam ditioni Juda, postquam dormivit rex cum patribus suis.

3 Sedecim annorum erat Ozias cum regnare cœpisset, & quinquaginta duobus annis regnavit in Jerusalem, nomen matris ejus Iechelia de Jerusalem.

4 Fecitque quod erat rectum in oculis Domini, juxta omnia, quæ fecerat Amasias pater ejus.

5 Et exquisivit Dominum in diebus Zachariæ intelligentis & videntis Deum: cumque requireret Dominum, direxit eum in omnibus.

6 Denique egressus est, & pugnavit contra Philisthiim, & destruxit murum Geth, & murum Jabniæ, murumque Azoti: ædificavit quoque oppida in Azoto, & in Philisthiim.

7 Et adjuvit eum Deus contra Philisthiim, & contra Arabes, qui habitabant in Gurbaal, & contra Ammonitas.

B 8 Appendebantque Ammonitæ munera Oziæ: & divulgatum est nomen ejus usque ad introitum Ægypti propter crebras victorias.

9 Ædificavitque Ozias turres in Jerusalem super portam anguli, & super portam vallis, & reliquas in eodem muri latere, firmavitque eas.

10 Extruxit etiam turres in solitudine, & effodit cisternas plurimas, eo quod haberet multa pecora, tam in campestribus, quam in eremi vastitate: vineas quoque habuit & vinitores in montibus, & in Carmelo: erat quippe homo agriculturæ deditus.

11 Fuit autem exercitus bellatorum ejus, qui procedebant ad prælia, sub manu Jehiel scribæ, Maasięque doctoris, & sub manu Hananię, qui erat de ducibus regis.

12 Omnisque numerus principum per familias virorum fortium, duorum millium sexcentorum.

13 Et sub eis universus exercitus, trecentorum & septem millium quingentorum: qui erant apti ad bella, & pro rege contra adversarios dimicabant.

14 Præparavit quoque eis Ozias, id est, cuncto exercitui, clypeos, & hastas, & galeas, & loricas, arcusque & fundas ad jaciendos lapides. C

15 Et fecit in Jerusalem diversi generis machinas, quas in turribus collocavit, & in angulis murorum, ut mitterent sagittas, & saxa grandia: egressumque est nomen ejus procul, eo quod auxiliaretur ei Dominus, & corroboraffet illum.

16 Sed cum roboratus esset, elevatum est cor ejus in interitum suum, & neglexit Dominum Deum suum: ingressusque templum Domini, adolere voluit incensum super altare thymiamatis.

17 Statimque ingressus post eum Azarias sacerdos, & cum eo sacerdotes Domini octoginta, viri fortissimi,

18 Restiterunt regi, atque dixerunt: Non est tui officii Ozia, ut adoleas incensum Domino, A
sed sacerdotum, hoc est, filiorum Aaron, qui consecrati sunt ad hujuscemodi ministerium: egredere de sanctuario, ne contempseris: quia non reputabitur tibi in gloriam hoc a Domino Deo.

19 Iratusque Ozias, tenens in manu thuribulum, ut adoleret incensum, minabatur sacerdotibus. Statimque orta est lepra in fronte ejus coram sacerdotibus, in domo Domini super altare thymiamatis. D

20 Cumque respexisset eum Azarias pontifex, & omnes reliqui sacerdotes, viderunt lepram in fronte ejus, & festinato expulerunt eum. Sed & ipse perterritus, acceleravit egredi, eo quod sensisset illico plagam Domini.

21 * Fuit igitur Ozias rex leprosus usque ad diem mortis suæ, & habitavit in domo separata plenus lepra, ob quam ejectus fuerat de domo Domini. Porro Joatham filius ejus rexit domum regis, & judicabat populum terræ. *4. Reg. 15. 5.

22 Reliqua autem sermonum Oziæ priorum & novissimorum, scripsit Isaias filius Amos, propheta.

23 Dormivitque Ozias cum patribus suis, & sepelierunt eum in agro regalium sepulchrorum, eo quod esset leprosus: regnavitque Joatham filius ejus pro eo.

CAPUT XXVII.

Joatham pietas commendatur, qui devicto rege Ammon magnam ab eo mulctam accepit; cui succedit impius filius Achaz.

1 VIgintiquinque annorum erat Joatham cum regnare cœpisset, & sedecim annis regnavit in Jerusalem: nomen matris ejus Jerusa filia Sadoc. A 4. Reg. 15. 32.

2 Fecitque quod rectum erat coram Domino, juxta omnia quæ fecerat Ozias pater suus,

excepto quod non est ingressus templum Domini, & adhuc populus delinquebat.

B 3 Ipse ædificavit portam domus Domini excelsam, & in muro Ophel multa construxit.

4 Urbes quoque ædificavit in montibus Juda, & in saltibus castella & turres.

C 5 Ipse pugnavit contra regem filiorum Ammon, & vicit eos, dederuntque ei filii Ammon in tempore illo centum talenta argenti, & decem millia coros tritici, ac totidem coros hordei: hæc ei præbuerunt filii Ammon, in anno secundo & tertio.

6 Corroboratusque est Joatham, eo quod direxisset vias suas coram Domino Deo suo.

7 Reliqua autem sermonum Joatham, & omnes pugnæ ejus, & opera scripta sunt in Libro regum Israel & Juda.

D 8 Vigintiquinque annorum erat cum regnare cœpisset, & sedecim annis regnavit in Jerusalem.

9 Dormivitque Joatham cum patribus suis, & sepelierunt eum in civitate David: & regnavit Achaz filius ejus pro eo.

CAPUT XXVIII.

Propter scelera Achaz multipliciter affligitur Juda, primum ab Assyriis, deinde a filiis Israel (qui ob id crudelitatis arguti a Propheta remittunt Judæos captivos cum præda) rursũ etiã ab Idumæis & Philisthæis: Achaz tamen post omnem plagam adhuc auget impietatem; cui pius succedit filius Ezechias.

A 1 Viginti annorum erat Achaz cum regnare cœpisset: & sedecim annis regnavit

4.Reg. 16.2.10. in Jerusalem: non fecit rectum in conspectu Domini sicut David pater ejus:

2 Sed ambulavit in viis regum Israel, insuper & statuas fudit Baalim.

3 Ipse est, qui adolevit incensum in Vallebennom, & lustravit filios suos in igne, juxta ritum gentium, quas interfecit Dominus in adventu filiorum Israel.

4 Sacrificabat quoque, & thymiama succendebat in excelsis, & in collibus, & sub omni ligno frondoso.

5 Tradiditque eum Dominus Deus ejus in manu regis Syriæ, qui percussit eum, magnamque prædam cepit de ejus imperio, & adduxit in Damascum: manibus quoque regis Israel traditus est, & percussus plaga grandi.

6 Occiditque Phacee, filius Romeliæ, de Juda centum viginti millia in die uno, omnes viros bellatores: eo quod reliquissent Dominum Deum patrum suorum.

7 Eodem tempore occidit Zechri, vir potens ex Ephraim, Maasiam filium regis, & Ezricam ducem domus ejus, Elcanam quoque secundum a rege.

8 Ceperuntque filii Israel de fratribus suis ducenta millia mulierum, puerorum, & puellarum, & infinitam prædam: pertuleruntque eam in Samariam.

B 9 Ea tempestate erat ibi propheta Domini, nomine Oded: qui egressus obviam exercitui venienti in Samariam, dixit eis: Ecce iratus Dominus Deus patrum vestrorum contra Juda, tradidit eos in manibus vestris, & occidistis eos atrociter, ità ut ad cœlum pertingeret vestra crudelitas.

10 Insuper filios Juda & Jerusalem vultis vobis subjicere in servos & ancillas, quod nequaquam facto opus est: peccastis enim super hoc Domino Deo vestro.

11 Sed audite consilium meũ, & reducite captivos, quos adduxistis de fratribus vestris, quia magnus furor Domini imminet vobis.

12 Steterunt itaque viri de principibus filiorum Ephraim, Azarias filius Johanan, Barachias filius Mosollamoth, Ezechias filius Sellum, & Amasa filius Adali, contra eos qui veniebant de prælio,

13 Et dixerunt eis: Non introducetis huc captivos, ne peccemus Domino. Quare vultis adjicere super peccata nostra, & vetera cumulare delicta? grande quippe peccatum est, & ira furoris Domini imminet super Israel.

14 Dimiseruntque viri bellatores prædam, & universa quæ ceperant, coram principibus, & omni multitudine.

G 15 Steteruntque viri quos supra memoravimus, & apprehendentes captivos, omnesque qui nudi erant, vestierunt de spoliis; cumque vestissent eos, & calceassent, & refecissent cibo ac potu, unxissentque propter laborem, & adhibuissent eis curam: quicumque ambulare non poterant, & erant imbecillo corpore, imposuerunt eos jumentis, & adduxerunt Jericho Civitatem palmarum ad fratres eorum, ipsique reversi sunt in Samariam.

16 Tempore illo misit rex Achaz ad regem Assyriorum postulans auxilium.

17 Veneruntque Idumæi, & percusserunt multos ex Juda, & ceperunt prædam magnam.

18 Philisthiim quoque diffusi sunt per urbes campestres, & ad Meridiem Juda: ceperuntque Bethsames, & Ajalon, & Gaderoth, Socho quoque, & Thamnan, & Gamzo, cum viculis suis, & habitaverunt in eis.

19 Humiliaverat enim Dominus Judam propter Achaz regem Juda, eo quod nudasset eum auxilio, & contemptui habuisset Dominum.

20 Adduxitque contra eum Thelgathphalnasar regem Assyriorum, qui & afflixit eum, & nullo resistente vastavit. D

21 Igitur Achaz, spoliata domo Domini, & domo regum ac principum, dedit regi Assyriorum munera, & tamen nihil ei profuit.

22 Insuper & tempore angustiæ suæ auxit cõtemptum in Dominum, ipse per se rex Achaz,

23 Immolavit diis Damasci victimas percussoribus suis, & dixit: Dii regum Syriæ auxiliantur eis, quos ego placabo hostiis, & aderunt mihi, cum e contrario ipsi fuerint ruinæ ei, & universo Israel.

24 Direptis itaque Achaz omnibus vasis domus Dei, atque confractis, clausit januas templi Dei, & fecit sibi altaria in universis angulis Jerusalem.

25 In omnibus quoque urbibus Juda extruxit aras ad cremandum thus, atque ad iracundiam provocavit Dominum Deum patrum suorum.

26 Reliqua autem sermonũ ejus, & omnium operum suorum priorum & novissimorum, scripta sunt in Libro regum Juda & Israel.

27 Dormivitque Achaz cum patribus suis, & sepelierunt eum in civitate Jerusalem: neque enim receperunt eum in sepulchra regum Israel. Regnavitque Ezechias filius ejus pro eo.

CA-

CAPUT XXIX.

Ezechias abolitum Dei cultum aperto templo restitutisque sacerdotibus, Levitis & cantoribus, instaurat; oblatis plurimis holocaustis & sacrificiis cum ingenti lætitia.

A 1 IGitur Ezechias regnare cœpit, cum viginti quinque esset annorum, & vigintinovem annis regnavit in Jerusalem: nomen matris ejus Abia, filia Zachariæ. (4.Reg. 18.a.1.)

2 Fecitque quod erat placitum in conspectu Dñi, juxta omnia quę fecerat David pater ejus.

3 Ipse anno & mense primo regni sui, aperuit valvas domus Domini, & instauravit eas.

4 Adduxitque sacerdotes atque Levitas, & congregavit eos in plateam Orientalem.

5 Dixitque ad eos: Audite me Levitæ, & sanctificamini, mundate domum Domini Dei patrum vestrorum, & auferte omnem immunditiam de sanctuario.

6 Peccaverunt patres nostri, & fecerunt malum in conspectu Domini Dei nostri, derelinquentes eum: averterunt facies suas a tabernaculo Domini, & præbuerunt dorsum.

B 7 Clauserunt ostia, quæ erant in porticu, & extinxerunt lucernas, incensumque non adoleverunt, & holocausta non obtulerunt in sanctuario Deo Israel.

8 Concitatus est itaque furor Domini super Judam & Jerusalem, tradiditque eos in commotionem, & in interitum, & in sibilum, sicut ipsi cernitis oculis vestris.

9 En, corruerunt patres nostri gladiis, filii nostri, & filiæ nostræ, & conjuges captivæ ductæ sunt, propter hoc scelus.

10 Nunc ergo placet mihi ut ineamus fœdus cum Domino Deo Israel, & avertet a nobis furorem iræ suæ.

11 Filii mei nolite negligere: vos elegit Dominus ut stetis coram eo, & ministretis illi, colatisque eum, & cremetis ei incensum.

C 12 Surrexerunt ergo Levitæ: Mahath filius Amasai, & Joel filius Azariæ, de filiis Caath: Porrò de filiis Merari, Cis filius Abdi, & Azarias filius Jalaleel. De filiis autem Gerson, Joah filius Zemma, & Eden filius Joah.

13 At vero de filiis Elisaphan, Samri, & Jahiel. De filiis quoque Asaph, Zacharias, & Mathanias:

14 Necnon de filiis Heman, Jahiel, & Semei: Sed & de filiis Idithun, Semeias, & Oziel.

15 Congregaveruntque fratres suos, & sanctificati sunt, & ingressi sunt juxta mandatum regis & imperium Domini, ut expiarent domum Dei.

16 Sacerdotes quoque ingressi templum Domini ut sanctificarent illud, extulerunt omnem immunditiam, quam intro repererant in vestibulo domus Domini, quam tulerunt Levitæ, & asportaverunt ad Torrentem Cedron foras.

D 17 Cœperunt autem prima die mensis primi mundare, & in die octavo ejusdem mensis ingressi sunt porticum templi Domini, expiaveruntque templum diebus octo, & in die sextadecima mensis ejusdem, quod cœperant impleverunt.

18 Ingressi quoque sunt ad Ezechiam regem, & dixerunt ei: Sanctificavimus omnem domum Domini, & altare holocausti, vasaque ejus, necnon & mensam propositionis cum omnibus vasis suis,

19 Cunctamque templi supellectilem, quam polluerat rex Achaz in regno suo, postquam prævaricatus est: & ecce exposita sunt omnia coram altare Domini.

20 Consurgensque diluculo Ezechias rex, adunavit omnes principes civitatis, & ascendit in domum Domini:

21 Obtuleruntque simul tauros septem, & arietes septem, agnos septem, & hircos septem pro peccato, pro regno, pro sanctuario, pro Juda, dixitque sacerdotibus filiis Aaron ut offerrent super altare Domini.

22 Mactaverunt igitur tauros, & susceperunt sanguinem sacerdotes, & fuderunt illum super altare, mactaverunt etiam arietes, & illorum sanguinem super altare fuderunt, immolaveruntque agnos, & fuderunt super altare sanguinem. E

23 Applicuerunt hircos pro peccato, coram rege & universa multitudine, imposueruntque manus suas super eos:

24 Et immolaverunt illos sacerdotes, & asperserunt sanguinem eorum coram altare pro piaculo universi Israelis: pro omni quippe Israel præceperat rex ut holocaustum fieret, & pro peccato.

25 Constituit quoque Levitas in domo Domini, cum cymbalis, & psalteriis, & citharis, secundum dispositionē David regis, & Gad Videntis, & Nathan prophetæ: siquidem Domini præceptū fuit, per manum prophetarum ejus. F

26 Steteruntque Levitæ tenentes organa David, & sacerdotes tubas.

27 Et jussit Ezechias ut offerrent holocausta super altare: cumque offerrentur holocausta, cœperunt laudes canere Domino, & clangere tubis, atque in diversis organis, quæ David rex Israel præparaverat, concrepare.

28 Omni autem turba adorante, cantores, & ii qui tenebant tubas, erant in officio suo, donec compleretur holocaustum.

29 Cumque finita esset oblatio, incurvatus est rex, & omnes qui erant cum eo, & adoraverunt.

30 Præcepitque Ezechias & principes Levitis, ut laudarent Dominum sermonibus David, & Asaph Videntis: qui laudaverunt eum magna lætitia, & incurvato genu adoraverūt. G

31 Ezechias autem etiam hæc addidit: Implestis manus vestras Domino, accedite, & offerte victimas, & laudes in domo Domini. Obtulit ergo universa multitudo hostias, & laudes, & holocausta mente devota.

32 Porrò numerus holocaustorum, quæ obtulit multitudo, hic fuit: Tauros septuaginta, arietes centum, agnos ducentos.

33 Sanctificaveruntque Domino boves sexcentos, & oves tria millia.

34 Sacerdotes vero pauci erant, nec poterant sufficere ut pelles holocaustorum detraherent: unde & Levitæ fratres eorum adjuverunt eos, donec impleretur opus, & sanctificarentur antistites: Levitæ quippe faciliori ritu sanctificantur, quam sacerdotes.

35 Fuerunt ergo holocausta plurima, adipes pacificorum, & libamina holocaustorum: & completus est cultus domus Domini.

36 Lætatusque est Ezechias, & omnis popu-

 lus,

lus, eo quod ministerium Domini esset expletum. Derepente quippe hoc fieri placuerat.

CAPUT XXX.

Ezechias missis in omnem Israel & Judam nuntiis, populum convocat, & sua oratione exhortatur ad immolandum Phase, quo facto celebrarunt solemnitatem azymorum 14. diebus cum ingenti lætitia, plurimis oblatis victimis.

A 1 MIsit quoque Ezechias ad omnem Israel & Judam: scripsitque epistolas ad Ephraim & Manassen, ut venirent ad domum Domini in Jerusalem, & facerent Phase Domino Deo Israel.

2 Inito ergo consilio regis & principum, & universi cœtus Jerusalem, decreverunt ut facerent Phase mense secundo.

3 Non enim potuerant facere in tempore suo, quia sacerdotes, qui possent sufficere, sanctificati non fuerant, & populus nondum congregatus fuerat in Jerusalem.

4 Placuitque sermo regi & omni multitudini.

5 Et decreverunt ut mitterent nuntios in universum Israel, de Bersabee usque Dan, ut venirent, & facerent Phase Domino Deo Israel in Jerusalem: multi enim non fecerant sicut lege præscriptum est.

B 6 Perrexeruntque cursores cum epistolis ex regis imperio, & principum ejus, in universum Israel & Judam, juxta id quod rex jusserat, prædicantes: Filii Israel revertimini ad Dominum Deum Abraham, & Isaac, & Israel: & revertetur ad reliquias, quæ effugerunt manum regis Assyriorum.

7 Nolite fieri sicut patres vestri & fratres, qui recesserunt à Domino Deo patrum suorum, qui tradidit eos in interitum: ut ipsi cernitis.

8 Nolite indurare cervices vestras, sicut patres vestri: tradite manus Domino, & venite ad sanctuarium ejus, quod sanctificavit in æternum: servite Domino Deo patrum vestrorum, & avertetur à vobis ira furoris ejus.

9 Si enim vos reversi fueritis ad Dominum: fratres vestri, & filii habebunt misericordiam coram dominis suis, qui illos duxerunt captivos & revertentur in terram hanc: pius enim & clemens est Dominus Deus vester, & non avertet faciem suam a vobis, si reversi fueritis ad eum.

10 Igitur cursores pergebant velociter de civitate in civitatem, per terram Ephraim & Manasse usque in Zabulon, illis irridentibus & subsannantibus eos.

11 Attamen quidam viri ex Aser, & Manasse, & Zabulon, acquiescentes consilio, venerunt Jerusalem.

12 In Juda vero facta est manus Domini ut daret eis cor unum, ut facerent juxta præceptum regis & principum, verbum Domini.

13 Congregatique sunt in Jerusalem populi multi, ut facerent solemnitatem azymorum, in mense secundo:

C 14 Et surgentes destruxerunt altaria, quæ erant in Jerusalem, atque universa, in quibus idolis adolebatur incensum, subvertentes, projecerunt in Torrentem Cedron.

15 Immolaverunt autem Phase quartadecima die mensis secundi. Sacerdotes quoque atque Levitæ tandem sanctificati, obtulerunt holocausta in domo Domini:

16 Steteruntque in ordine suo, juxta dispositionem & legem Moysi hominis Dei: Sacerdotes vero suscipiebant effundendum sanguinem de manibus Levitarum,

17 Eo quod multa turba sanctificata non esset: & idcirco immolarent Levitæ Phase his, qui non occurrerant sanctificari Domino.

18 Magna etiam pars populi de Ephraim, & Manasse, & Issachar, & Zabulon, quæ sanctificata non fuerat, comedit Phase, non juxta quod scriptum est: & oravit pro eis Ezechias, dicens: Dominus bonus propitiabitur

19 Cunctis, qui in toto corde requirunt Dominum Deum patrum suorum: & non imputabit eis quod minus sanctificati sunt.

20 Quē exaudivit Dñs, & placatus est populo.

21 Feceruntque filii Israel, qui inventi sunt in Jerusalem, solemnitatem azymorum septem diebus in lætitia magna, laudantes Dominum per singulos dies: Levitæ quoque & sacerdotes, per organa, quæ suo officio congruebant.

22 Et locutus est Ezechias ad cor omniū Levitarum, qui habebant intelligentiam bonam super Domino: & comederunt septem diebus solemnitatis, immolantes victimas pacificorū, & laudantes Dominum Deum patrum suorum. D

23 Placuitque universæ multitudini ut celebrarent etiam alios dies septem: quod & fecerunt cum ingenti gaudio.

24 Ezechias enim rex Juda præbuerat multitudini mille tauros, & septem millia ovium: principes vero dederant populo tauros mille, & oves decem millia: sanctificata est ergo sacerdotum plurima multitudo.

25 Et hilaritate perfusa omnis turba Juda, tam sacerdotum & Levitarum, quam universæ frequentiæ, quæ venerat ex Israel: proselytorum quoque de Terra Israel, & habitantium in Juda.

26 Factaque est grandis celebritas in Jerusalem, qualis a diebus Salomonis filii David regis Israel in ea urbe non fuerat.

27 Surrexerunt autem sacerdotes atque Levitæ benedicentes populo: & exaudita est vox eorum: pervenitque oratio in habitaculum sanctum cœli.

CAPUT XXXI.

Populus idola lucosque in Juda & Ephraim demolitur; Ezechias sacerdotes & Levitas componit in ordinem ministeriis: populo autem abundantissime offerente, constituuntur, factis horreis, qui servarent ac distribuerent Levitico generi quæ oblata erant.

1 CUmque hæc fuissent rite celebrata, egressus est omnis Israel, qui inventus fuerat in urbibus Juda, & fregerunt simulacra, succideruntque lucos, demoliti sunt excelsa, & altaria destruxerunt, non solum de universo Juda & Benjamin, sed & de Ephraim quoque & Manasse, donec penitus everterent: reversique sunt omnes filii Israel in possessiones & civitates suas. A

2 Ezechias autem constituit turmas sacerdotales & Leviticas per divisiones suas, unumquemque in officio proprio, tam sacerdotum videlicet quam Levitarum, ad holocausta & pacifica, ut ministrarent & confiterentur, & canerentque in portis castrorum Domini.

3 Pars

3 Pars autem regis erat, ut de propria ejus substantia offerretur holocaustum, mane semper & vespere. Sabbatis quoque, & calendis, & solemnitatibus cæteris, sicut scriptum est in lege Moysi.

4 Præcepit etiam populo habitantium Jerusalem, ut darent partes sacerdotibus, & Levitis, ut possent vacare legi Domini.

B 5 Quod cum percrebuisset in auribus multitudinis, plurimas obtulere primitias filii Israel frumenti, vini, & olei, mellis, quoque: & omnium, quæ gignit humus, decimas obtulerunt.

6 Sed & filii Israel & Juda, qui habitabant in urbibus Juda, obtulerunt decimas boum & ovium, decimasque sanctorum, quæ voverant Domino Deo suo: atque universa portantes, fecerunt acervos plurimos.

7 Mense tertio cœperunt acervorum jacere fundamenta, & mense septimo cōpleverūt eos.

8 Cumque ingressi fuissent Ezechias & principes ejus, viderunt acervos, & benedixerunt Domino ac populo Israel.

9 Interrogavitque Ezechias sacerdotes & Levitas, cur ita jacerent acervi.

C 10 Respondit illi Azarias sacerdos primus de stirpe Sadoc, dicens: Ex quo cœperunt offerri primitiæ in domo Domini, comedimus, & saturati sumus & remanserunt plurima, eo quod benedixerit Dominus populo suo: reliquiarum autem copia est ista, quam cernis.

11 Præcepit igitur Ezechias ut præpararent horrea in domo Domini. Quod cum fecissent,

12 Intulerunt, tam primitias, quam decimas, & quæcumque voverant, fideliter. Fuit autem præfectus eorum Chonenias Levita, & Semei frater ejus, secundus,

13 Post quem Jahiel, & Azarias, & Nahath, & Asael, & Jerimoth, Jozabad quoque, & Eliel, & Jesmachias, & Mahath, & Banaias, præpositi sub manibus Choneniæ, & Semei fratris ejus, ex imperio Ezechiæ regis & Azariæ pontificis domus Dei, ad quos omnia pertinebant.

14 Core vero filius Jemna Levites & janitor Orientalis portæ, præpositus erat iis quæ sponte offerebantur Domino, primitiisque & consecratis in Sancta sanctorum.

15 Et sub cura ejus Eden, & Benjamin, Jesue, & Semeias, Amarias quoque & Sechenias, in civitatibus sacerdotum, ut fideliter distribuerent fratribus sui partes, minoribus atque majoribus:

D 16 Exceptis maribus ab annis tribus & supra: cunctis qui ingrediebantur templum Domini, & quidquid per singulos dies conducebat in ministerio, atque obseruationibus juxta divisiones suas,

17 Sacerdotibus per familias, & Levitis á vigesimo anno & supra, per ordines & turmas suas,

18 Universęque multitudini, tam uxoribus, quā liberis eorū utriusque sexus, fideliter cibi, de his quæ sanctificata fuerant, præbebantur.

19 Sed & filiorum Aaron per agros, & suburbana urbium singulatum, dispositi erant viri, qui partes distribuerent universo sexui masculino de sacerdotibus & Levitis.

20 Fecit ergo Ezechias universa quę diximus in omni Juda, operatusque est, bonum & rectum & verum coram Domino Deo suo,

21 In universa cultura ministerii domus Domini, juxta legem & ceremonias, volens requirere Deum suum in toto corde suo: fecitque & prosperatus est.

CAPUT XXXII.

Sennacherib Judæam invadente & Deum cœli blasphemante, Ezechias populum hortatur fidere in Domino, à quo ille minis & blasphemiis nititur eum avertere: orantibus autem Ezechia & Isaia, Angelus dissipat exercitum Sennacherib, qui fugiens á filiis occiditur: porro Ezechias nimia felicitate elatus Deum offendit cui impius filius Manasses succedit.

1 POst quæ & hujuscemodi veritatem, venit Sennacherib rex Assyriorum, & ingressus Judam, obsedit civitates munitas, volens eas capere. A 4.Reg. 18. c.13. Isa.36. a.1. Eccli. 48. c.10.

2 Quod cum vidisset Ezechias, venisse scilicet Sennacherib, & totum belli impetum verti contra Jerusalem,

3 Inito cum principibus consilio, virisque fortissimis ut obturarent capita fontium, qui erant extra urbem: & hoc omnium decernente sententia,

4 Congregavit plurimam multitudinem, & obturaverūt cunctos fontes, & rivū qui fluebat in medio terræ, dicentes: Ne veniant reges Assyriorum, & inveniant aquarum abundātiam.

5 Ædificavit quoque, agens industrie, omnem murum, qui fuerat dissipatus, & extruxit turres desuper, & forinsecus alterum murum: instauravitque Mello in civitate David, & fecit universi generis armaturam & clypeos:

6 Constituitque principes bellatorum in exercitu: & convocavit universos in platea portæ civitatis, ac locutus est ad cor eorum dicens: B

7 Viriliter agite, & confortamini: nolite timere, nec paveatis regem Assyriorum, & universam multitudinem quæ est cum eo: multo enim plures nobiscum sunt, quam cum illo.

8 Cum illo enim est brachium carneum: nobiscum Dñs Deus noster, qui auxiliator est noster, pugnatque pro nobis. Confortatusque est populus hujuscemodi verbis Ezechiæ regis Juda.

9 Quæ postquam gesta sunt, misit Sennacherib rex Assyriorum servos suos in Jerusalem (ipse enim cum universo exercitu obsidebat Lachis) ad Ezechiam regem Juda, & ad omnem populum qui erat in urbe, dicens: C

10 Hæc dicit Sennacherib rex Assyriorum: In quo habentes fiduciam sedetis obsessi in Jerusalem?

11 Num Ezechias decipit vos, ut tradat morti in fame & siti, affirmās quod Dominus Deus vester liberet vos de manu regis Assyriorum?

12 Numquid non est iste Ezechias, qui destruxit excelsa illius, & altaria, & præcepit Juda & Jerusalem, dicens: Coram altari uno adorabitis, & in ipso comburetis incensum?

13 An ignoratis quæ ego fecerim, & patres mei cunctis terrarum populis? numquid prævaluerunt dii gentium, omniumque terrarum, liberare regionem suam de manu mea?

14 Quis est de universis diis gentium quas vastaverunt patres mei, qui potuerit eruere populum suum de manu mea, ut possit etiam Deus vester eruere vos de hac manu?

15 Non vos ergo decipiat Ezechias, nec vana

persuasione deludat, neque credatis ei. Si
enim nullus potuit deus cunctarum gentium
D atque regnorum liberare populum suum de
manu mea, & de manu patrum meorum, consequenter nec Deus vester poterit eruere vos
de manu mea.
16 Sed & alia multa locuti sunt servi ejus
contra Dominum Deum, & contra Ezechiam
servum ejus.
17 Epistolas quoque scripsit plenas blasphemiæ in Dominum Deum Israel, & locutus est
adversus eum: Sicut dii gentium cæterarum
non potuerunt liberare populum suum de manu mea, sic & Deus Ezechiæ eruere non poterit populum suum de manu ista.
18 Insuper & clamore magno, lingua Judaica,
contra populum qui sedebat in muris Jerusalē,
personabat, ut terreret eos, & caperet civitatē.
E 19 Locutusque est contra Deum Jerusalem,
sicut adversum deos populorum terræ, opera
manuum hominum.
20 Oraverunt igitur Ezechias rex, & Isaias
filius Amos prophetes, adversum hanc blasphemiam, ac vociferati sunt usque in cœlum.
*Tob. 1.d.21. 21 * Et misit Dominus angelum, qui percussit
omnem virum robustum, & bellatorem, &
principem exercitus regis Assyriorum: reversusque est cum ignominia in terram suam.
Cumque ingressus esset domum dei sui, filii qui
egressi fuerant de utero ejus, interfecerunt
eum gladio.
22 Salvavitque Dominus Ezechiam, & habitatores Jerusalem de manu Sennacherib regis
Assyriorum, & de manu omnium, & præstitit
eis quietem per circuitum.
23 Multi etiam deferebant hostias & sacrificia Domino in Jerusalem, & munera Ezechiæ
F regi Juda: qui exaltatus est post hæc coram
cunctis gentibus.
*4Reg 20.a.1. Isa.38.a.1. 24 * In diebus illis ægrotavit Ezechias usque
ad mortem, & oravit Dominum: exaudivitque eum, & dedit ei signum.
25 Sed non juxta beneficia, quę acceperat, retribuit, quia elevatum est cor ejus: & facta est
contra eum ira, & cōtra Judam & Jerusalem.
26 Humiliatusque est postea, eo quod exaltatum fuisset cor ejus, tam ipse, quam habitatores Jerusalem: & idcirco non venit super eos
ira Domini in diebus Ezechiæ.
27 Fuit autē Ezechias dives, & inclytus valde, & thesauros sibi plurimos congregavit argenti & auri & lapidis pretiosi, aromatū, & armorū universi generis, & vasorū magni pretii.
28 Apothecas quoque frumenti, vini, & olei,
& præsepia omnium jumentorum, caulasque
pecorum,
29 Et urbes ædificavit sibi: habebat quippe
greges ovium & armentorum innumerabiles,
eo quod dedisset ei Dominus substantiam multam nimis.
30 Ipse est Ezechias, qui obturavit superio-
G rem fontem aquarum Gihon, & avertit eas
subter ad Occidentem urbis David: in omnibus operibus suis fecit prospere quæ voluit.
31 Attamen in legatione principum Babylonis, qui missi fuerant ad eum, ut interrogarent
de portento, quod acciderat super terram, dereliquit eum Deus ut tentaretur, & nota fierent
omnia quæ erant in corde ejus.
32 Reliqua autem sermonum Ezechiæ, &
misericordiarum ejus, scripta sunt in visione
Isaiæ filii Amos prophetæ, & in Libro regum
Juda & Israel.
33 Dormivitque Ezechias cum patribus suis,
& sepelierunt eum super sepulchra filiorum
David: & celebravit ejus exequias universus
Juda & omnes habitatores Jerusalem: regnavitque Manasses filius ejus pro eo.

CAPUT XXXIII.

Manasses ob suas impietates captivus in Babylonem ducitur, in qua afflictione ad Deum conversus, suo regno restituitur, & idolis abjectis Dei cultum restaurat: cui impius filius Amon succedit: & hoc à suis interfecto, regnat pius ejus filius Josias.

1 Duodecim annorum erat Manasses cum A
regnare cœpisset, & quinquaginta 4.Reg. 21.a.1.
quinque annis regnavit in Jerusalem.
2 Fecit autem malum coram Domino, juxta
abominationes gentium, quas subvertit Dominus coram filiis Israel:
3 Et conversus instauravit excelsa, quæ demolitus fuerat Ezechias pater ejus: construxitque aras Baalim, & fecit lucos, & adoravit omnem militiam cœli, & coluit eam.
4 Ædificavit quoque altaria in domo Domini, de qua dixerat Dominus: * In Jerusalem *3Reg 7.b.
erit nomen meum in æternum.
5 Ædificavit autem ea cuncto exercitui cœli, in duobus atriis domus Domini.
6 Transireque fecit filios suos per ignem in
Vallebenennom: observabat somnia, sectabatur auguria, maleficis artibus inserviebat, habebat secum magos, & incantatores: multaque mala operatus est coram Domino, ut irritaret eum:
7 Sculptile quoque & conflatile signum po- B
suit in domo Dei, * de qua locutus est Deus ad *3Reg 8.b.17.
David, & ad Salomonem filium ejus, dicens:
In domo hac & in Jerusalem, quam elegi de
cunctis tribubus Israel, ponam nomen meum
in sempiternum.
8 Et moveri non faciam pedem Israel de
terra, quam tradidi patribus eorum: ita dumtaxat si custodierint facere quæ præcepi eis,
cunctamque legem & ceremonias, atque judicia per manum Moysi.
9 Igitur Manasses seduxit Judam, & habitatores Jerusalem, ut facerent malum super omnes gentes, quas subverterat Dominus a facie
filiorum Israel.
10 Locutusque est Dominus ad eum, & ad populum illius, & attendere noluerunt.
11 Idcirco superinduxit eis principes exercitus regis Assyriorum: ceperuntque Manassen,
& vinctum catenis atque compedibus duxerunt in Babylonem.
12 Qui postquam coangustatus est, oravit
Dominum Deum suum: & egit pœnitentiam
valde coram Deo patrum suorum.
13 Deprecatusque est eum, & obsecravit in- C
tente: & exaudivit orationem ejus, reduxitque eum Jerusalem in regnum suum, & cognovit Manasses quod Dominus ipse esset Deus.
14 Post hæc ædificavit murum extra civitatem David, ad Occidentem Gihon in convalle, ab introitu portæ piscium per circuitum
usque ad Ophel, & exaltavit illum vehementer;

ter: constituitque principes exercitus in cunctis civitatibus Juda munitis:

15 Et abstulit deos alienos, & simulacrum de domo Domini; aras quoque, quas fecerat in monte domus Domini, & in Jerusalem, & projecit omnia extra urbem.

16 Porrò instauravit altare Domini, & immolavit super illud victimas, & pacifica, & laudem: præcepitque Judæ ut serviret Domino Deo Israel.

17 Attamen adhuc populus immolabat in excelsis Domino Deo suo.

18 Reliqua autem gestorum Manasse: & obsecratio ejus ad Deum suum: verba quoque Videntium, qui loquebantur ad eum in nomine Domini Dei Israel, continentur in sermonibus regum Israel.

D 19 Oratio quoque eius & exauditio, & cuncta peccata atque contemptus, loca etiam in quibus ædificavit excelsa, & fecit lucos & statuas, antequam ageret pœnitentiam, scripta sunt in sermonibus Hozai.

20 Dormivit ergo Manasses cum patribus suis, & sepelierunt eum in domo sua: regnavitque pro eo filius eius Ammon.

21 Vigintiduorum annorum erat Amon cum regnare cœpisset: & duobus annis regnavit in Jerusalem.

22 Fecitque malum in conspectu Domini, sicut fecerat Manasses pater ejus: & cunctis idolis, quæ Manasses fuerat fabricatus, immolavit atque servivit.

23 Et non est reveritus faciem Domini, sicut reveritus est Manasses pater ejus: & multo majora deliquit.

24 Cumque conjurassent adversus eum servi sui, interfecerunt eum in domo sua.

25 Porrò reliqua populi multitudo, cæsis iis, qui Amon percusserant, constituit regem Josiam filium ejus pro eo.

CAPUT XXXIV.

Josias idolorum cultu sublato, templum instaurat, repertoque legis libro conterritus est, ex illius præscripto omnia constituit, & convocato populo lectoque libro, fœdus cum Dominus percussit.

A 1 Octo annorum erat Josias cum regnare cœpisset, & triginta & uno anno regnavit in Jerusalem.
4.Reg. 22.a.

2 Fecitque quod erat rectum in conspectu Domini, & ambulavit in viis David patris sui: non declinavit neque ad dextram, neque ad sinistram.

3 Octavo autem anno regni sui, cum adhuc esset puer, cœpit quærere Deum patris sui David: & duodecimo anno postquam regnare cœperat, mundavit Judam & Jerusalem ab excelsis, & lucis, simulacrisque & sculptilibus.

4 Destruxeruntque coram eo aras Baalim: & simulacra quæ superposita fuerant, demoliti sunt: lucos etiam, & sculptilia succidit atque comminuit: & super tumulos eorum, qui eis immolare consueverant, fragmenta dispersit.

B 5 Ossa præterea sacerdotum cōbussit in altaribus idolorū, mūdavitque Judam & Jerusalē.

6 Sed & in urbibus Manasse, & Ephraim, & Simeon, usque Nephthali cuncta subvertit.

7 Cumque altaria dissipasset, & lucos, & sculptilia contrivisset in frusta, cunctaque delubra demolitus esset de universa terra Israel, reversus est in Jerusalem.

8 Igitur anno octavodecimo regni sui, mundata iam terra, & templo Domini, misit Saphan filium Eseliæ, & Maasiam principem civitatis, & Joha filium Joachaz a commentariis, ut instaurarent domum Domini Dei sui.

9 Qui venerunt ad Helciam sacerdotem magnum: acceptamque ab eo pecuniam, quæ illata fuerat in domum Domini, & quam congregaverant Levitæ, & ianitores, de Manasse, C
& Ephraim, & universis reliquiis Israel. ab omni quoque Juda, & Benjamin, & habitatoribus Jerusalem,

10 Tradiderunt in manibus eorum, qui præerant operariis in domo Domini, ut instaurarent templum, & infirma quæque sarcirent.

11 At illi dederunt eam artificibus, & cæmentariis, ut emerent lapides de lapicidinis, & ligna ad commissuras ædificii, & ad contignationem domorum, quas destruxerant reges Juda.

12 Qui fideliter cuncta faciebant. Erant autem præpositi operantium, Jahath & Abdias de filiis Merari, Zacharias & Mosollam de filiis Caath, qui urgebant opus: omnes Levitæ scientes organis canere.

13 Super eos vero, qui ad diversos usus onera portabant, erant scribæ, & magistri de Levitis janitores.

14 Cumque efferrent pecuniam, quæ illata D
fuerat in templum Domini, repperit Helcias sacerdos Librum legis Domini per manum Moysi.

15 Et ait ad Saphan scribam: Librum legis inveni in domo Domini: Et tradidit ei:

16 At ille intulit volumen ad regem, & nuntiavit ei dicens: Omnia quæ dedisti in manu servorum tuorum, ecce complentur.

17 Argentum, quod repertum est in domo Domini, conflaverunt: datumque est præfectis artificum, & diversa opera fabricantium.

18 Præterea tradidit mihi Helcias sacerdos hunc librum. Quē cum rege præsente recitasset,

19 Audissetque ille verba legis, scidit vestimenta sua:

20 Et præcepit Helciæ, & Ahican filio Saphan, & Abdon filio Micha, Saphan quoque scribæ, & Asaæ servo regis, dicens:

21 Ite, & orate Dominum pro me, & pro re- B
liquiis Israel & Iuda, super universis sermonibus Libri istius, qui repertus est: magnus enim furor Domini stillavit super nos, eo quod non custodierint patres nostri verba Domini, ut facerent omnia quæ scripta sunt in isto volumine.

22 Abiit ergo Helcias, & hi qui simul à rege missi fuerant, ad Oldam prophetidem, uxorem Sellum filii Thecuath, filii Hasra custodis vestium: quæ habitabat in Ierusalem in Secunda: & locuti sunt ei verba, quæ supra narravimus.

23 At illa respondit eis: Hæc dicit Dominus Deus Israel: Dicite viro, qui misit vos ad me:

24 Hæc dicit Dominus: Ecce ego inducam mala super locum istum, & super habitatores ejus, cunctaque maledicta quæ scripta sunt in Libro hoc, quem legerunt coram rege Juda.

25 Quia dereliquerunt me, & sacrificaverunt

runt diis alienis, ut me ad iracundiam provo-
F caverent in cunctis operibus manuum suarum,
idcirco stillabit furor meus super locum
istum, & non extinguetur.
26 Ad regem autem Juda, qui misit vos pro
Domino deprecando, sic loquimini: Hæc di-
cit Dominus Deus Israel: Quoniam audisti
verba voluminis,
27 Atque emollitum est cor tuum, & humilia-
tus es in conspectu Dei, super his quæ dicta
sunt contra locum hunc, & habitatores Jeru-
salem, reveritusque faciem meam, scidisti ve-
stimenta tua, & flevisti coram me: ego quo-
que exaudivi te, dicit Dominus.
28 Jam enim colligam te ad patres tuos, &
inferêris in sepulchrum tuum in pace: nec vi-
debunt oculi tui omne malum, quod ego indu-
cturus sum super locum istum, & super habi-
*4 Reg tatores ejus. * Retulerunt itaque regi cuncta
23.a.1. quæ dixerat.
29 At ille convocatis universis majoribus
natu Juda & Jerusalem,
G 30 Ascendit in domum Domini, unaque om-
nes viri Juda & habitatores Jerusalē, sacerdo-
tes & Levitæ, & cunctus populus à minimo us-
que ad maximum. Quibus audientibus in do-
mo Domini, legit rex omnia verba voluminis:
31 Et stans in tribunali suo, percussit fœdus
coram Domino, ut ambularet post eum, & cu-
stodiret præcepta, & testimonia, & justifica-
tiones ejus, in toto corde suo, & in tota anima
sua, faceretque quæ scripta sunt in volumine
illo, quod legerat.
32 Adjuravit quoque super hoc omnes, qui
reperti fuerant in Jerusalem & Benjamin: &
fecerunt habitatores Jerusalem juxta pactum
Domini Dei patrum suorum.
33 Abstulit ergo Josias cunctas abominatio-
nes de universis regionibus filiorum Israel: &
fecit omnes, qui residui erant in Israel, servire
Domino Deo suo. Cunctis diebus ejus non re-
cesserunt à Domino Deo patrum suorum.

CAPUT XXXV.

*Immolato Phase maxima cum solemnitate plu-
rimisque victimis, Josias festum azymorum
septem diebus celebravit: deinde contra re-
gem Ægypti pugnare tentans, graviterque
vulneratus, moritur cum ingenti omnium lu-
ctu, & præsertim Jeremiæ prophetæ.*

A 1 FEcit autem Josias in Jerusalem Phase
4.Reg. Domino, quod immolatum est quarta-
23. decima die mensis primi:
c.21. 2 Et constituit sacerdotes in officiis suis, hor-
tatusque est eos ut ministrarent in domo Dñi.
3 Levitis quoque, ad quorum eruditionem
omnis Israel sanctificabatur Domino, locutus
est: Ponite arcam in sanctuario templi, quod
ædificavit Salomon filius David rex Israel,
nequaquam enim eam ultra portabitis: nunc
autem ministrate Domino Deo vestro, & po-
pulo ejus Israel.
4 Et præparate vos per domos & cognatio-
nes vestras in divisionibus singulorum, sicut
præcepit David rex Israel, & descripsit Salo-
mon filius ejus.
7 Et ministrate in sanctuario per familias tur-
masque Leviticas,
6 Et sanctificati immolate Phase: fratres
etiā vestros, ut possint juxta verba quæ locutus
est Dominus in manu Moysi facere, præparate.
7 Dedit præterea Josias omni populo, qui ibi
fuerat inventus in solemnitate Phase, agnos &
hædos de gregibus, & reliqui pecoris triginta
millia, boum quoque tria millia, hæc de regis
universa substantia.
8 Duces quoque ejus, sponte quod voverant,
obtulerunt, tam populo, quam sacerdotibus,
& Levitis. Porro Helcias, & Zacharias, & B
Jahiel, principes domus Domini, dederunt
sacerdotibus ad faciendum Phase pecora
commixtim duo millia sexcenta, & boves
trecentos.
9 Chonenias autem, & Semeias, etiam Natha-
nael, fratres ejus, necnon Hasabias, & Jehiel,
& Jozabad, principes Levitarum, dederunt
cæteris Levitis ad celebrandum Phase quin-
que millia pecorum, & boves quingentos.
10 Præparatumque est ministerium, & stete-
runt sacerdotes in officio suo: Levitæ quoque
in turmis, juxta regis imperium.
11 Et immolatum est Phase: asperseruntque
sacerdotes manu sua sanguinem, & Levitæ de-
traxerunt pelles holocaustorum:
12 Et separaverunt ea ut darent per domos
& familias singulorum, & offerrentur Domino,
sicut scriptum est in Libro Moysi: de bobus
quoque fecerunt similiter.
13 Et assaverunt Phase super ignem, juxta
quod in lege scriptum est: pacificas vero ho-
stias coxerunt in lebetibus, & cacabis, & ol-
lis, & festinato distribuerunt universæ plebi.
14 Sibi autem, & sacerdotibus postea para-
verunt: nam in oblatione holocaustorum &
adipum usque ad noctem sacerdotes fuerunt
occupati: unde Levitæ sibi, & sacerdotibus fi-
liis Aaron paraverunt novissimis.
15 Porrò cantores filii Asaph stabant in or-
dine suo, juxta præceptum David, & Asaph, &
Heman, & Idithun prophetarum regis: Jani-
tores vero per portas singulas observabant,
ita ut nec puncto quidem discederent à mini-
sterio: quam ob rem & fratres eorum Levitæ
paraverunt eis cibos.
16 Omnis igitur cultura Domini rite com-
pleta est in die illa, ut facerent Phase, & of-
ferrent holocausta super altare Domini, juxta
præceptum regis Josiæ.
17 Feceruntque filii Israel, qui reperti fue-
rant ibi, Phase in tempore illo, & solemnita-
tem azymorum septem diebus:
18 Non fuit Phase simile huic in Israel à die-
bus Samuelis prophetæ: sed nec quisquam de
cunctis regibus Israel fecit Phase sicut Josias,
sacerdotibus, & Levitis, & omni Judæ, & Israel
qui repertus fuerat, & habitantibus in Jerusalē.
19 Octavodecimo anno regni Josiæ hoc Pha-
se celebratum est.
20 *Postquam instauraverat Josias templum,
ascendit Nechao rex Ægypti ad pugnandum
in Charcamis juxta Euphraten: & processit in
occursum ejus Josias.
21 At ille, missis ad eum nuntiis, ait: Quid
mihi & tibi est rex Juda? non adversum te
hodie venio, sed contra aliam pugno domum,
ad quam me Deus festinato ire præcepit: de-
sine adversum Deum facere, qui mecum est, ne
interficiat te.
22 Noluit Josias reverti, sed præparavit cōtra
eum

eum bellum, nec acquievit sermonibus Nechao ex ore Dei: * verum perrexit ut dimicaret in campo Mageddo. *Zach 12.d.11

23 Ibique vulneratus à sagittariis, dixit pueris suis: Educite me de prælio, quia oppido vulneratus sum.

24 Qui transtulerunt eum de curru in alterum currum, qui sequebatur eum more regio, & asportaverunt eum in Jerusalem, mortuusque est, & sepultus in mausoleo patrum suorum: & universus Juda & Jerusalem luxerunt eum:

25 Jeremias maxime: cujus omnes cantores atque cantatrices, usque in præsentem diem, lamentationes super Josiam replicant, & quasi lex obtinuit in Israel: Ecce scriptum fertur in lamentationibus.

26 Reliqua autem sermonum Josiæ & misericordiarum ejus, quæ lege præcepta sunt Domini,

27 Opera quoque illius prima & novissima, scripta sunt in libro regum Juda & Israel.

CAPUT XXXVI.

Josiæ succedit ejus filius Joachaz; quem Nechao rex Ægypti transfert in Ægyptum, fratremque Eliacim, quem JoaKim nominat, substituit: quo in Babylonem ducto à Nabuchodonosore, regnat filius Joachin, & hunc rex Assyriorum una cum vasis templi in Babylonem abducit, patruumque illius impium Sedeciam substituit, qui Assyriis rebellans, templo ac Jerusalem incensis, transfertur una cum populo in Babylonem, propter regum & populi peccata; donec per Cyrum regem Persarum primo anno regni ejus redeundi datur facultas.

A 1 TUlit ergo populus terræ Joachaz filium Josiæ, & constituit regem pro patre suo in Jerusalem. Reg. f.30

2 Viginti trium annorum erat Joachaz cum regnare cœpisset, & tribus mensibus regnavit in Jerusalem.

3 Amovit autem eum rex Ægypti cum venisset in Jerusalem, & condemnavit terram centum talentis argenti, & talento auri.

Matt. 1.14. 4 Constituitque pro eo regem, * EliaKim fratrem ejus, super Judam & Jerusalem: & vertit nomen ejus JoaKim: ipsum vero Joachaz tulit secum, & abduxit in Ægyptum.

5 Vigintiquinque annorum erat JoaKim cum regnare cœpisset, & undecim annis regnavit in Jerusalem: fecitque malum coram Domino Deo suo.

B 6 Contra hunc ascendit Nabuchodonosor rex Chaldæorum, & vinctum catenis duxit in Babylonem.

7 Ad quam & vasa Domini transtulit, & posuit ea in templo suo.

8 Reliqua autem verborum JoaKim, & abominationum ejus, quas operatus est, & quæ inventa sunt in eo, continentur in Libro regum Juda & Israel. Regnavit autem Joachin filius ejus pro eo.

9 Octo annorum erat Joachin cum regnare cœpisset, & tribus mensibus, ac decem diebus regnavit in Jerusalem, fecitque malum in conspectu Domini.

10 Cumque anni circulus volveretur, misit Nabuchodonosor rex, qui adduxerunt eum in Babylonem, asportatis simul pretiosissimis vasis domus Domini. * Regem vero constituit Sedeciam patruum ejus super Judam & Jerusalem. 4 Reg 24.d.17 Ier.37.a.1.

11 Viginti & unius anni erat Sedecias cum regnare cœpisset, & undecim annis regnavit in Jerusalem.

12 Fecitque malum in oculis Domini Dei sui, nec erubuit faciem Jeremiæ prophetæ, loquentis ad se ex ore Domini. C

13 A rege quoque Nabuchodonosor recessit, qui adjuraverat eum per Deum: & induravit cervicem suam & cor, ut non reverteretur ad Dominum Deum Israel.

14 Sed & universi principes sacerdotum, & populus prævaricati sunt inique juxta universas abominationes gentium, & polluerunt domum Domini, quam sanctificaverat sibi in Jerusalem.

15 Mittebat autem Dominus Deus patrum suorum ad illos per manum nuntiorum suorum, de nocte consurgens, & quotidie commonens: eo quod parceret populo & habitaculo suo.

16 At illi subsannabant nuntios Dei, & parvipendebant sermones ejus, illudebantque prophetis, donec ascenderet furor Domini in populum ejus, & esset nulla curatio.

17 Adduxit enim super eos regem Chaldæorum, & interfecit juvenes eorum gladio in domo sanctuarii sui: non est misertus adolescentis, & virginis, & senis, nec decrepiti quidem, sed omnes tradidit in manibus ejus.

18 Universaque vasa domus Domini, tam majora, quam minora: & thesauros templi & regis & principum, transtulit in Babylonem. D

19 Incenderunt hostes domum Dei, destruxeruntque murum Jerusalem, universas turres combusserunt, & quidquid pretiosum fuerat, demoliti sunt.

20 Si quis evaserat gladium, ductus in Babylonem servivit regi, & filiis ejus, donec imperaret rex Persarum,

21 Et compleretur sermo Domini ex ore Jeremiæ, & celebraret terra sabbata sua: cunctis enim diebus desolationis egit sabbatum, usque dum complerentur septuaginta anni. * Iere. 25.c.12 & 29.c.11.

22 * Anno autem primo Cyri regis Persarum, ad explendum sermonem Domini quem locutus fuerat per os Jeremiæ suscitavit Dominus spiritum Cyri regis Persarum: qui jussit prædicari in universo regno suo, etiam per scripturam, dicens: 1. Esd. 1. a. 1. & 6.a.3

23 Hæc dicit Cyrus rex Persarum: Omnia regna terræ dedit mihi Dominus Deus cæli, & ipse præcepit mihi ut ædificarem ei domum in Jerusalem, quæ est in Judæa: quis ex vobis est in omni populo ejus? sit Dominus Deus suus cum eo, & ascendat.

LIBER PRIMUS ESDRÆ.

CAPUT I.

Cyrus completis 70. captivitatis Babylonicæ annis divinitus inspiratus redditis vasis templi Salomonis 5400. captivitatem Israelitis relaxat, concedens templi reædificationem.

A 1 IN anno primo Cyri regis
Jerem. 25.c.11 & 29.c.19. Persarum, ut compleretur
verbum Domini ex ore Je-
remiæ, suscitavit Dominus
spiritum Cyri regis Persa-
rum: & traduxit vocem in
omni regno suo, etiam per
scripturam, dicens:
2 Hæc dicit Cyrus rex Persarum: Omnia re-
gna terræ dedit mihi Dominus Deus cæli, &
2.Par. 36.d.22 ipse præcepit mihi ut ædificarem ei domum in
Jerusalem, quæ est in Judæa.
3 Quis est in vobis de universo populo ejus?
Sit Deus illius cum ipso. Ascendat in Jerusa-
lem, quæ est in Judæa, & ædificet domum Do-
mini Dei Israel, ipse est Deus qui est in Jerusa-
lem.
4 Et omnes reliqui in cunctis locis ubicumque
habitant, adjuvent eum viri de loco suo, ar-
gento & auro, & substantia, & pecoribus, ex-
cepto quod voluntarie offerunt templo Dei,
quod est in Jerusalem.
5 Et surrexerunt principes patrum de Juda, &
C Benjamin, & sacerdotes, & Levitæ, & omnis
cujus Deus suscitavit spiritum, ut ascenderent
ad ædificandum templum Domini, quod erat
in Jerusalem.
6 Universique qui erant in circuitu, adjuvé-
runt manus eorum in vasis argenteis & aureis,
in substantia & jumentis, in supellectili, ex-
ceptis his, quæ sponte obtúlerant.
7 Rex quoque Cyrus protulit vasa templi Do-
mini, quæ tulerat Nabuchodonosor de Jerusa-
lem, & posúerat ea in templo Dei sui.
8 Protulit autem ea Cyrus rex Persarum per D
manum Mithridátis filii Gázabar, & annume-
ravit ea Sassábasar principi Juda.
9 Et hic est numerus eorum: Phialæ aureæ tri-
ginta, phialæ argenteæ mille, cultri vigintino-
vem, scyphi aurei triginta,
10 Scyphi argentei secundi quadringenti de-
cem: vasa alia mille.
11 Omnia vasa aurea & argentea, quinque
millia quadringenta: universa tulit Sassaba-
sar, cum his qui ascendebant de transmigra-
tione Babylonis in Jerusalem.

CAPUT II.

Numerus revertentium duce Zorobabel è captivitate Babylonica in Jerusalem, ac donorum in reædificationem templi oblatorum.

1 HI sunt autem provinciæ filii, qui ascen-
derunt de captivitate, quam transtule- A
rat Nabuchodonosor rex Babylonis in Baby-
lonem, & reversi sunt in Jerusalem & Judam,
unusquisque in civitatem suam.
2 Qui venerunt cum Zorobabel, Josue, Nehe-
mia, Saraia, Rahelaia, Mardochai, Belsan,
Mesphar, Beguai, Rehum, Baana. Numerus vi-
rorum populi Israel:
3 Filii Pharos, duo millia centum septuagin-
ta duo.
4 Filii Sephatia, trecenti septuagintaduo.
5 Filii Area, septingenti septuagintaquinque.
6 Filii Phahath Moab, filiorum Josue: Joab,
duo millia octingenti duodecim.

7 Filii

7 Filii Ælam, mille ducenti quinquaginta quatuor.
8 Filii Zethua, nongenti quadragintaquinque.
9 Filii Zachai, septingenti sexaginta.
10 Filii Bani, sexcenti quadragintaduo.
11 Filii Bebai, sexcenti viginti tres.
B 12 Filii Azgad, mille ducenti vigintiduo.
13 Filii Adonicam, sexcenti sexagintasex.
14 Filii Beguai, duo millia quinquagintasex.
15 Filii Adin, quadringenti quinquaginta quatuor.
16 Filii Ather, qui erant ex Ezechia, nonagintaocto.
17 Filii Besai, trecenti viginti tres.
18 Filii Jora centum duodecim.
19 Filii Hasum, ducenti vigintitres.
20 Filii Gebbar, nonagintaquinque.
21 Filii Betulchem, centum vigintitres.
22 Viri Netupha, quinquagintasex.
23 Viri Anathoth, centum vigintiocto.
24 Filii Azmaveth, quadragintaduo.
25 Filii Cariathiarim, Cephira, & Beroth, septingenti quadragintatres.
26 Filii Rama & Gabaa, sexcenti vigintiunus.
27 Viri Machmas, centum vigintiduo.
28 Viri Bethel & Hai, ducenti vigintitres.
29 Filii Nebo, quinquagintaduo.
30 Filii Megbis, centum quinquagintasex.
31 Filii Ælam alterius, mille ducenti quinquagintaquatuor.
32 Filii Harim, trecenti viginti.
33 Filii Lod, Hadid, & Ono, septingenti vigintiquinque.
34 Filii Jericho, trecenti quadragintaquinque.
35 Filii Senaa, tria millia sexcenti triginta.
36 Sacerdotes: Filii Jadaia in domo Josue, nongenti septuagintatres.
37 Filii Emmer, mille quinquagintaduo.
38 Filii Pheshur, mille ducenti quadragintaseptem.
39 Filii Harim, mille decem & septem.
40 Levitæ: Filii Josue & Cedmihel filiorum Odoviæ, septuagintaquatuor.
41 Cantores: Filii Asaph centum vigintiocto.
C 42 Filii Janitorum: filii Sellum, filii Ater, filii Telmon, filii Accub, filii Hatita, filii Sobai: universi centum trigintanovem.
43 Nathinæi: filii Siha, filii Hasupha, filii Tabbaoth,
44 Filii Ceros, filii Siaa, filii Phadon,
45 Filii Lebana, filii Hagaba, filii Accub,
46 Filii Hagab, filii Semlai, filii Hanan,
47 Filii Gaddel, filii Gaher, filii Raaia,
48 Filii Rasin, filii Necoda, filii Gazam,
49 Filii Aza, filii Phasea, filii Besee,
50 Filii Asena, filii Munim, filii Nephusim,
51 Filii Bacbuc, filii Hacupha, filii Harhur,
52 Filii Besluth, filii Mahida, filii Harsa,
53 Filii Bercos, filii Sisara, filii Thema,
54 Filii Nasia, filii Hatipha,
55 Filii servorum Salomonis, filii Sotai, filii Sopheret, filii Pharuda,
56 Filii Jala, filii Dercon, filii Geddel,
57 Filii Saphatia, filii Hatil, filii Phochereth, qui erant de Asebaim, filii Ami.
58 Omnes Nathinæi, & filii servorum Salomonis, trecenti nonagintaduo.
59 Et hi qui ascenderunt de Thelmala, Thelharsa, Cherub, & Adon, & Emer: & non potuerunt indicare domum patrum suorum & semen suum, utrum ex Israel essent.
60 Filii Dalaia, filii Tobia, filii Necoda, sexcenti quinquaginta duo.
61 Et de filiis sacerdotum: filii Hobia, filii Accos, filii Berzellai, qui accepit de filiabus Berzellai Galaaditis, uxorem, & vocatus est nomine eorum:
62 Hi quæsierunt scripturam genealogiæ suæ, & non invenerunt, & ejecti sunt de sacerdotio. D
63 Et dixit Athersatha eis, ut non comederent de Sancto sanctorum, donec surgeret sacerdos doctus atque perfectus.
64 Omnis multitudo quasi unus, quadragintaduo millia trecenti sexaginta:
65 Exceptis servis eorum, & ancillis, qui erant septem millia trecenti triginta septem: & in ipsis cantores atque cantatrices ducenti.
66 Equi eorum septingenti triginta sex, muli eorum, ducenti quadragintaquinque.
67 Cameli eorum, quadringenti trigintaquinque, asini eorum, sex millia septingenti viginti.
68 Et de principibus patrum, cum ingrederentur templum Domini, quod est in Jerusalem, sponte obtulerunt in domum Dei ad extruendam eam in loco suo.
69 Secundum vires suas dederunt impensas operis, auri solidos sexaginta millia & mille, argenti mnas quinque millia, & vestes sacerdotales centum.
70 Habitaverunt ergo sacerdotes, & Levitæ, & de populo, & cantores, & janitores, & Nathinæi, in urbibus suis, universusque Israel in civitatibus suis.

CAPUT III.

Convocato populo in Jerusalem extruitur altare, super quo victimæ offeruntur; celebratur quoque septem diebus festum tabernaculorum: & secundo reversionis anno templum fundatur, populo vociferante partim ex gaudio, partim ex fletu.

1 Jamque venerat mensis septimus, & erant A
filii Israel in civitatibus suis: congregatus est ergo populus quasi vir unus in Jerusalem:
2 Et surrexit Josue filius Josedec, & fratres ejus sacerdotes, & Zorobabel filius Salathiel, & fratres ejus, & ædificaverunt altare Dei Israel, ut offerrent in eo holocautomata, sicut scriptum est in lege Moysi viri Dei.
3 Collocaverunt autem altare Dei super bases suas, deterrentibus eos per circuitum populis terrarum, & obtulerunt super illud holocaustum Domino mane & vespere:
4 Feceruntque solemnitatem tabernaculorum, sicut scriptum est, & holocaustum diebus singulis per ordinem secundum præceptum, opus diei in die suo.
5 Et post hæc holocaustum juge, tam in calendis quam in universis solemnitatibus B
Domini, quæ erant consecratæ, & in omnibus in quibus ultro offerebatur munus Domino.
6 A primo die mensis septimi cœperunt offerre holocaustum Domino: porro templum Dei nondum fundatum erat.

7 De-

7 Dederunt autem pecunias latomis & cæmentariis: cibum quoque, & potum, & oleum, Sidoniis Tyriisque, ut deferrent ligna cedrina de Libano ad mare Joppe, juxta quod præceperat Cyrus rex Persarum eis.

8 Anno autem secundo adventus eorum ad templum Dei in Jerusalem, mense secundo
C cœperunt Zorobabel filius Salathiel, & Josue filius Josedec, & reliqui de fratribus eorum sacerdotes, & Levitæ, & omnes qui venerant de captivitate in Jerusalem, & constituerunt Levitas a viginti annis & supra, ut urgerent opus Domini.

9 Stetitque Josue & filii ejus, & fratres ejus, Cedmihel & filii ejus, & filii Juda, quasi vir unus, ut instarent super eos qui faciebant opus in templo Dei: filii Henadad & filii eorum, & fratres eorum Levitæ.

10 Fundato igitur a cementariis templo Domini, steterunt sacerdotes in ornatu suo cum tubis: & Levitæ filii Asaph in cymbalis, ut laudarent Deum per manus David regis Israel.

11 Et concinebant in hymnis, & confessione
D Domino: Quoniam bonus, quoniam in æternum misericordia ejus super Israel. Omnis quoque populus vociferabatur clamore magno in laudando Dominum, eo quod fundatum esset templum Domini.

12 Plurimi etiam de sacerdotibus & Levitis, & principes patrum, & seniores, qui viderant templum prius cum fundatum esset, & hoc templum in oculis eorum, flebant voce magna: & multi vociferantes in lætitia, elevabant vocem.

13 Nec poterat quisquam agnoscere vocem clamoris lætantium, & vocem fletus populi: commixtim enim populus vociferabatur clamore magno, & vox audiebatur procul.

CAPUT IV.

Israelis hostes Samaritani, qui ab Assur missi fuerant ad inhabitandas urbes Samariæ impediunt templi & urbis instaurationem, quod non admitterentur ut simul ædificarent & usque ad secundum Darii annum intermitti procurant.

A 1 Audierunt autem hostes Judæ & Beniamin, quia filii captivitatis ædificarent templum Domino Deo Israel.

2 Et accedentes ad Zorobabel, & ad principes patrum dixerunt eis: Ædificemus vobiscum, quia ita ut vos, quærimus Deum vestrum: ecce nos immolavimus victimas a diebus Asor Haddan regis Assur, qui adduxit nos huc.

3 Et dixit eis Zorobabel, & Josue, & reliqui principes patrum Israel: non est vobis & nobis ut ædificemus domum Deo nostro, sed nos ipsi soli ædificabimus Domino Deo nostro, sicut præcepit nobis Cyrus rex Persarum.

4 Factum est igitur, ut populus terræ impediret manus populi Judæ, & turbaret eos in ædificando.

5 Conducerunt autem adversus eos consiliatores, ut destruerent consilium eorum omnibus diebus Cyri regis Persarum, & usque ad regnum Darii regis Persarum.

6 In regno autem Assueri, in principio regni ejus, scripserunt accusationem adversus habitatores Judæ & Jerusalem.

B 7 Et in diebus Artaxerxis scripsit Beselam Mithridates, & Thabeel, & reliqui, qui erant in consilio eorum, ad Artaxerxem regem Persarum: epistola autem accusationis scripta erat Syriace, & legebatur sermone Syro.

8 Reum Beelteem, & Samsai scriba, scripserunt epistolam unam de Jerusalem Artaxerxi regi hujuscemodi:

9 Reum Beelteem & Samsai scriba, & reliqui consiliatores eorum, Dinæi, & Apharsathachæi, Therphalæi, Arphasæi, Erchuæi, Babylonii, Susanechæi, Dievi, & Ælamitæ,

10 Et cæteri de gentibus, quas transtulit Asenaphar magnus & gloriosus: & habitare eas fecit in civitatibus Samariæ, & in reliquis regionibus trans flumen in pace.

11 (Hoc est exemplar epistolæ, quam miserunt ad eum) Artaxerxi regi, servi tui, viri qui sunt trans Fluvium, salutem dicunt.

12 Notum sit regi; quia Judæi, qui ascenderunt a te ad nos, venerunt in Jerusalem civitatem rebellem & pessimam, quam ædificant, extruentes muros ejus, & parietes componentes.

13 Nunc igitur notum sit regi, quia si civitas illa ædificata fuerit, & muri ejus instaurati C tributum, & vectigal, & annuos reditus non dabunt, & usque ad reges hæc noxa perveniet.

14 Nos autem memores salis, quod in palatio comedimus, & quia læsiones regis videre nefas ducimus, idcirco misimus & nuntiavimus regi,

15 Ut recenseas in libris historiarum patrum tuorum, & invenies scriptum in commentariis: & scies quoniam urbs illa, urbs rebellis est, & nocens regibus & provinciis, & bella concitantur in ea ex diebus antiquis: quam ob rem & civitas ipsa destructa est.

16 Nuntiamus nos regi, quoniam si civitas illa ædificata fuerit, & muri ipsius instaurati, D possessionem trans Fluvium non habebis.

17 Verbum misit rex ad Reum Beelteem, & Samsai scribam, & ad reliquos qui erant in consilio eorum, habitatores Samariæ, & cæteris trans Fluvium, salutem dicens & pacem.

18 Accusatio, quam misistis ad nos, manifeste lecta est coram me.

19 Et a me præceptum est: & recensuerunt, inveneruntque quoniam civitas illa a diebus antiquis adversum reges rebellat, & seditiones, & prælia concitantur in ea:

20 Nam & reges fortissimi fuerunt in Jerusalem, qui & dominati sunt omni regioni, quæ trans Fluvium est: tributum quoque & vectigal & reditus accipiebant.

21 Nunc ergo audite sententiam: Prohibeatis viros illos ut urbs illa non ædificetur, donec si forte a me jussum fuerit:

22 Videte ne negligenter hoc impleatis, & paulatim crescat malum contra reges.

23 Itaque exemplum edicti Artaxerxis regis lectum est coram Reum Beelteem, & Samsai scriba, & consiliariis eorum: & abierunt festini in Jerusalem ad Judæos, & prohibuerunt eos in brachio & robore.

24 Tunc intermissum est opus domus Domini in Jerusalem, & non fiebat usque ad annum secundum regni Darii regis Persarum.

CAPUT

CAPUT V.

Aggæi & Zachariæ prophetarum exhortatione, templi ædificatio repetitur, frustra conantibus hoc impedire principibus qui trans flumen in Samaria constituti erant à rege Assyriorū.

A 1 PRophetaverunt autem Aggæus propheta & Zacharias filius Addo, prophetantes ad Judæos, qui erant in Judæa & Jerusalem in nomine Dei Israel.

2 Tunc surrexerunt Zorobabel filius Salathiel, & Josue filius Josedech, & cœperunt ædificare templum Dei in Jerusalem, & cum eis prophetæ Dei adjuvantes eos.

3 In ipso autem tempore venit ad eos Thathanai, qui erat dux trans Flumen, & Stharbuzanai, & consiliarii eorum: sicque dixerunt eis: Quis dedit vobis consilium ut domū hanc ædificaretis, & muros ejus instauraretis?

4 Ad quod respōdimus eis, quæ essent nomina hominum auctorum ædificationis illius.

5 Oculus autem Dei eorum factus est super senes Judæorum, & non potuerunt inhibere eos. Placuitque ut res ad Darium referretur, & tunc satisfacerent adversus accusationem illam.

B 6 Exemplar epistolæ, quam misit Thathanai dux regionis trans Flumen, & Stharbuzanai, & consiliatores ejus Arphasachæi, qui erant trans Flumen, ad Darium regem.

7 Sermo, quem miserant ei, sic scriptus erat: Dario regi pax omnis.

8 Notum sit regi, isse nos ad Judæam provinciam, ad domum Dei magni, quæ ædificatur lapide impolito, & ligna ponuntur in parietibus: opusque illud diligenter extruitur, & crescit in manibus eorum.

9 Interrogavimus ergo senes illos, & ita diximus eis: Quis dedit vobis potestatem ut domum hanc ædificaretis, & muros hos instauraretis?

10 Sed & nomina eorum quæsivimus ab eis, ut nuntiaremus tibi: & scripsimusque nomina eorum virorum, qui sunt principes in eis.

11 Hujuscemodi autem sermonem responderunt nobis, dicentes: Nos sumus servi Dei cœli & terræ, & ædificamus templum, quod erat extructum ante hos annos multos, quodque rex Israel magnus ædificaverat, & extruxerat.

12 Postquam autem ad iracundiam provocaverunt patres nostri Deum cœli, tradidit eos in manus Nabuchodonosor regis Babylonis Chaldæi, domum quoque hanc destruxit, & populum ejus transtulit in Babylonem.

13 Anno autem primo Cyri regis Babylonis, Cyrus rex proposuit edictum ut domus Dei hæc ædificaretur.

14 Nam & vasa templi Dei aurea & argentea, quæ Nabuchodonosor tulerat de templo, quod erat in Jerusalem, & asportaverat ea in templum Babylonis, protulit Cyrus rex de templo Babylonis & data sunt Sassabasar vocabulo, quem & principem constituit,

15 Dixitque ei: Hæc vasa tolle, & vade, & pone ea in templo quod est in Jerusalem, & domus Dei ædificetur in loco suo.

16 Tunc itaque Sassabasar ille venit & posuit fundamenta templi Dei in Jerusalem, & ex eo tempore usque nunc ædificatur, & necdum completum est.

17 Nunc ergo, si videtur regi bonum, recenseat in bibliotheca regis, quæ est in Babylone, utrumnam a Cyro rege jussum fuerit ut ædificaretur domus Dei in Jerusalem, & voluntatem regis super hac re mittat ad nos.

CAPUT VI.

Darius Cyri decretum de templo extruendo in bibliotheca sua inventum jubet compleri suppeditato sumptu; templum autem sexto Darii anno absolutum, cum ingenti lætitia plurimisque victimis dedicatur, ac Pascha septem diebus celebratur.

1 TUnc Darius rex præcepit: & recensuerunt in bibliotheca librorum, qui erant repositi in Babylone, A

2 Et inventum est in Ecbatanis, quod est castrum in Medena provincia, volumen unum, talisque scriptus erat in eo commentarius:

3 Anno primo Cyri regis: Cyrus rex decrevit ut domus Dei ædificaretur, quæ est in Jerusalem, in loco ubi immolent hostias, & ut ponant fundamenta supportantia altitudinem cubitorum sexaginta, & latitudinem cubitorum sexaginta,

4 Ordines de lapidibus impolitis tres, & sic ordines de lignis novis: sumptus autem de domo regis dabuntur.

5 Sed & vasa templi Dei aurea & argentea, quæ Nabuchodonosor tulerat de templo Jerusalem, & attulerat ea in Babylonem, reddantur & referantur in templum in Jerusalem in locum suum, quæ & posita sunt in templo Dei.

6 Nunc ergo Thathanai dux regionis quæ est trans Flumen, Stharbuzanai & consiliarii vestri Apharsachæi, qui estis trans Flumen, procul recedite ab illis.

7 Et dimittite fieri templum Dei illud à duce Judæorum & a senioribus eorum, ut domum Dei illam ædificent in loco suo. B

8 Sed & a me præceptum est, quid oporteat fieri a presbyteris Judæorum illis, ut ædificetur domus Dei, scilicet ut de arca regis, id est de tributis, quæ dantur de regione trans Flumen, studiose sumptus dentur viris illis ne impediatur opus.

9 Quod si necesse fuerit, & vitulos & agnos, & hœdos in holocaustum Deo cœli, frumentum, sal, vinum, & oleum, secundum ritum sacerdotum, qui sunt in Jerusalem, detur eis per singulos dies, ne sit in aliquo querimonia.

10 Et offerant oblationes Deo cœli; orentque pro vita regis, & filiorum ejus.

11 A me ergo positum est decretum: Ut omnis homo qui hanc mutaverit jussionem tollatur lignum de domo ipsius, & erigatur, & configatur in eo, domus autem ejus publicetur.

12 Deus autem, qui habitare fecit nomen suum ibi, dissipet omnia regna, & populum qui extenderit manum suam ut repugnet & dissipet domum Dei illam quæ est in Jerusalem. Ego Darius statui decretum, quod studiose impleri volo. C

13 Igitur Thathanai dux regionis trans Flumen, & Stharbuzanai, & consiliarii ejus, secundum quod præceperat Darius rex, sic diligenter executi sunt.

14 Seniores autem Judæorum ædificabant, & prosperabantur juxta prophetiam Aggæi prophetæ, & Zachariæ filii Addo: & ædificaverunt

runt & construxerunt, jubente Deo Israel, & jubente Cyro, & Dario, & Artaxerxe, regibus Persarum:

15 Et compleverunt domum Dei istam, usque ad diem tertium mensis Adar, qui est annus sextus regni Darii regis.

16 Fecerunt autem filii Israel, sacerdotes & Levitæ, & reliqui filiorum transmigrationis,
D dedicationem domus Dei in gaudio.

17 Et obtulerunt in dedicationem domus Dei, vitulos centum, arietes ducentos, agnos quadringentos, hircos caprarum pro peccato totius Israel duodecim, juxta numerum tribuum Israel.

18 Et statuerunt sacerdotes in ordinibus suis, & Levitas in vicibus suis, super opera Dei in Jerusalem, * sicut scriptum est in Libro Moysi.

*Num. [illegible] b. 9.

19 Fecerunt autem filii Israel transmigrationis, Pascha, quartadecima die mensis primi.

20 Purificati enim fuerant sacerdotes & Levitæ quasi unus: omnes mundi ad immolandum Pascha universis filiis transmigrationis, & fratribus suis sacerdotibus, & sibi.

21 Et comederunt filii Israel, qui reversi fuerant de transmigratione, & omnes qui se separaverant a coinquinatione gentium terræ ad eos, ut quærerent Dominum Deum Israel.

22 Et fecerunt solemnitatem azymorum septem diebus in lætitia, quoniam lætificaverat eos Dominus, & converterat cor regis Assur ad eos, ut adjuvaret manus eorum in opere domus Domini Dei Israel.

CAPUT VII.

Esdras scriba, assumptis comitibus, Jerusalem ascendit cum edicto regis magnisque muneribus, legem Dei docturus populumque restiturus; & refertur regis edictum.

A 1 POst hæc autem verba, in regno Artaxerxis regis Persarum, Esdras filius Sarajæ, filii Azariæ, filii Helciæ,

2 Filii Sellum, filii Sadoc, filii Achitob.

3 Filii Amariæ, filii Azariæ, filii Majaroth,

4 Filii Zarahiæ, filii Ozi, filii Bocci,

5 Filii Abisue, filii Phinees, filii Eleazar, filii Aaron sacerdotis ab initio.

6 Ipse Esdras ascendit de Babylone, & ipse scriba velox in lege Moysi, quam Dominus Deus dedit Israel: & dedit ei rex, secundum manum Domini Dei ejus super eum, omnem petitionem ejus.

7 Et ascenderunt de filiis Israel, & de filiis sacerdotum, & de filiis Levitarum, & de cantoribus, & de janitoribus, & de Nathinæis, in Jerusalem, anno septimo Artaxerxis regis.

8 Et venerunt in Jerusalem mense quinto, ipse est annus septimus regis.

9 Quia in primo die mensis primi cœpit ascendere de Babylone, & in primo die mensis quinti venit in Jerusalem, juxta manum Dei sui bonam super se.

10 Esdras enim paravit cor suum, ut investigaret legem Domini, & faceret & doceret in Israel præceptum & judicium.

B 11 Hoc est autem exemplar epistolæ edicti, quod dedit rex Artaxerxes Esdræ sacerdoti, scribæ erudito in sermonibus & præceptis Domini, & ceremoniis ejus in Israel.

12 Artaxerxes rex regum Esdræ sacerdoti, scribæ legis Dei cœli doctissimo, salutem.

13 A me decretum est, ut cuicumque placuerit in regno meo de populo Israel, & de sacerdotibus ejus, & de Levitis, ire in Jerusalem, tecum vadat.

14 A facie enim regis, & septem consiliatorum ejus, missus es, ut visites Judæam & Jerusalem in lege Dei tui, quæ est in manu tua:

15 Et ut feras argentum & aurum, quod rex & consiliatores ejus sponte obtulerunt Deo Israel, cujus in Jerusalem tabernaculum est.

16 Et omne argentum & aurum quodcumque inveneris in universa provincia Babylonis, & populus offerre voluerit, & de sacerdotibus qui sponte obtulerint domui Dei sui, quæ est in Jerusalem,

17 Libere accipe, & studiose eme de hac pe- C
cunia vitulos, arietes, agnos, & sacrificia & libamina eorum, & offer ea super altare templi Dei vestri, quod est in Jerusalem.

18 Sed & si quid tibi & fratribus tuis placuerit, de reliquo argento & auro ut faciatis, juxta voluntatem Dei vestri facite.

19 Vasa quoque, quæ dantur tibi in ministerium domus Dei tui, trade in conspectu Dei in Jerusalem.

20 Sed & cætera, quibus opus fuerit in domum Dei tui, quantumcumque necesse est ut expendas, dabitur de thesauro, & de fisco regis,

21 Et a me. Ego Artaxerxes rex, statui atque decrevi omnibus custodibus arcæ publicæ, qui sunt trans Flumen, ut quodcumque petierit a vobis Esdras sacerdos, scriba legis Dei cœli, absque mora detis,

22 Usque ad argenti talenta centum, & usque ad frumenti coros centum, & usque ad vini batos centum, & usque ad batos olei centum, sal vero absque mensura.

23 Omne, quod ad ritum Dei cœli pertinet, D
tribuatur diligenter in domo Dei cœli: ne forte irascatur contra regnum regis, & filiorum ejus.

24 Vobis quoque notum facimus de universis sacerdotibus, & Levitis, & cantoribus, & janitoribus, Nathinæis, & ministris domus Dei hujus, ut vectigal, & tributum, & annonas, non habeatis potestatem imponendi super eos.

25 Tu autem Esdra, secundum sapientiam Dei tui, quæ est in manu tua, constitue judices & præsides, ut judicent omni populo qui est trans Flumen, his videlicet qui noverunt legem Dei tui, sed & imperitos docete libere.

26 Et omnis qui non fecerit legem Dei tui, & legem regis diligenter, judicium erit de eo, sive in mortem, sive in exilium, sive in condemnationem substantiæ ejus, vel certe in carcerem.

27 Benedictus Dominus Deus patrum nostrorum, qui dedit hoc in corde regis, ut glorificaret domum Domini, quæ est in Jerusalem.

28 Et in me inclinavit misericordiam suam coram rege & consiliatoribus ejus, & universis principibus regis potentibus: & ego confortatus manu Domini Dei mei, quæ erat in me, congregavi de Israel principes qui ascenderent mecum,

CA-

CAPUT VIII.

Recensentur qui de Babylone ascenderunt cum Esdra; qui indicto jejunio pro directione itineris Deum precantes, prospere perveniunt in Jerusalem, ac vasa quæ secum attulerant, in templum adferunt cum victimis.

1 HI sunt ergo principes familiarum, &
A genealogia eorum, qui ascenderunt mecum in regno Artaxerxis regis de Babylone.

2 De filiis Phinees, Gersom. De filiis Ithamar, Daniel. De filiis David, Hattus.

3 De filiis Secheniæ, filiis Pharos, Zacharias: & cum eo numerati sunt viri centum quinquaginta.

4 De filiis Phahath Moab, Elioenai filius Zarehe, & cum eo ducenti viri.

5 De filiis Secheniæ, filius Ezechiel, & cum eo trecenti viri.

6 De filiis Adan, Abed filius Jonathan, & cum eo quinquaginta viri.

7 De filiis Alam, Isaias filius Athaliæ, & cum eo septuaginta viri.

8 De filiis Saphatiæ, Zebedia filius Michael, & cum eo octoginta viri.

B 9 De filiis Joab, Obedia filius Jahiel, & cum eo ducenti decem & octo viri.

10 De filiis Selomith, filius Josphiæ, & cum eo centum sexaginta viri.

11 De filiis Bebai, Zacharias filius Bebai, & cum eo viginti octo viri.

12 De filiis Azgad, Johanan filius Eccetan, & cum eo centum & decem viri.

13 De filiis Adonicam, qui erant novissimi: & hæc nomina eorum: Elipheleth, & Jehiel, & Samaias, & cum eis sexaginta viri.

14 De filiis Begui, Uthai & Zachur, & cum eis septuaginta viri.

15 Congregavi autem eos ad fluvium, qui decurrit ad Ahava, & mansimus ibi tribus diebus: quæsivique in populo & in sacerdotibus de filiis Levi, & non inveni ibi.

C 16 Itaque misi Eliezer, & Ariel, & Semejam, & Elnathan, & Jarib, & alterum Elnathan, & Nathan, & Zachariam, & Mosollam principes: & Jojarib, & Elnathan sapientes.

17 Et misi eos ad Eddo, qui est primus in Chasphiæ loco, & posui in ore eorum verba, quæ loquerentur ad Eddo, & fratres ejus Nathinæos, in loco Chasphiæ, ut adducerent nobis ministros domus Dei nostri.

18 Et adduxerunt nobis per manum Dei nostri bonam super nos, virum doctissimum de filiis Moholi filii Levi filii Israel, & Sarabiā & filios ejus & fratres ejus decem & octo,

D 19 Et Hasabiam, & cum eo Isaiam de filiis Merari, fratresque ejus & filios ejus viginti;

20 Et de Nathinæis, quos dederat David & principes ad ministeria Levitarum, Nathinæos ducentos viginti: omnes hi suis nominibus vocabantur.

21 Et prædicavi ibi jejunium juxta fluvium Ahava, ut affligeremur coram Domino Deo nostro, & peteremus ab eo viam rectam nobis & filiis nostris, universæque substantiæ nostræ.

22 Erubui enim petere a rege auxilium & equites, qui defenderent nos ab inimico in via: quia dixeramus regi: Manus Dei nostri est super omnes, qui quærunt eum in bonitate: & imperium ejus, & fortitudo ejus, & furor super omnes, qui derelinquunt eum.

23 Jejunavimus autem, & rogavimus Deum nostrum per hoc: & evenit nobis prospere.

24 Et separavi de principibus sacerdotum duodecim Sarabiam, & Hasabiam, & cum eis de fratribus eorum decem,

25 Appendique eis argentum & aurum, & vasa consecrata domus Dei nostri, quæ obtulerat rex & consiliatores ejus, & principes ejus, universusque Israel eorum qui inventi fuerant:

26 Et appendi in manibus eorum argenti talenta sexcenta quinquaginta, & vasa argentea centum, auri centum talenta:

27 Et crateres aureos viginti, qui habebant B
solidos millenos, & vasa æris fulgentis optima duo, pulchra ut aurum.

28 Et dixi eis: Vos sancti Domini, & vasa sancta, & argentum & aurum quod sponte oblatum est Domino Deo patrum nostrorum:

29 Vigilate & custodite, donec appendatis coram principibus sacerdotum, & Levitarum, & ducibus familiarum Israel in Jerusalem, in thesaurum domus Domini.

30 Susceperunt autem sacerdotes & Levitæ pondus argenti & auri, & vasorum, ut deferrent Jerusalem in domum Dei nostri.

31 Promovimus ergo a flumine Ahava duodecimo die mensis primi ut pergeremus Jerusalem: & manus Dei nostri fuit super nos, & liberavit nos de manu inimici & insidiatoris in via.

32 Et venimus Jerusalem, & mansimus ibi tribus diebus.

33 Die autem quarta appensum est argentum, C
& aurum, & vasa in domo Dei nostri, per manum Meremoth filii Uriæ sacerdotis, & cum eo Eleazar filius Phinees, cumque eis Jozabed filius Josue, & Noadaia filius Bennoi Levitæ,

34 Juxta numerum & pondus omnium: descriptumque est omne pondus in tempore illo.

35 Sed & qui venerant de captivitate filii transmigrationis, obtulerunt holocautomata Deo Israel, vitulos duodecim pro omni populo Israel, arietes nonaginta sex, agnos septuaginta septem, hircos pro peccato duodecim: omnia in holocaustum Domino:

36 Dederunt autem edicta regis satrapis, qui erant de conspectu regis, & ducibus trans Flumen, & elevaverunt populum & domum Dei.

CAPUT IX.

Audiens Esdras Judæos matrimonia contraxisse cum gentibus, scindit vestimenta sua, & populi peccata confitetur, lugetque coram Domino.

1 POstquam autem hæc completa sunt, ac- A
cesserunt ad me principes, dicentes: Non est separatus populus Israel, sacerdotes & Levitæ, a populis terrarum, & abominationibus eorum, Chananæi videlicet, & Hethæi, & Pherezæi, & Jebusæi, & Ammonitarum, & Moabitarum, & Ægyptiorum, & Amorrhæorum:

2 Tulerunt enim de filiabus eorum sibi & filiis suis, & commiscuerunt semen sanctum cum populis terrarum: manus etiam principum & magistratuum fuit in transgressione hac prima.

3 Cum-

3 Cumque audissem sermonem istum, scidi pallium meum & tunicam, & evelli capillos capitis mei & barbæ, & sedi mœrens.

4 Convenerūt autem ad me omnes, qui timebant verbū Dei Israel, pro transgressione corū qui de captivitate venerant, & ego sedebam tristis usque ad sacrificium vespertinum:

B 5 Et in sacrificio vespertino surrexi de afflictione mea, & scisso pallio & tunica, curvavi genua mea, & expandi manus meas ad Dominum Deum meum,

6 Et dixi: Deus meus confundor & erubesco levare faciem meam ad te: quoniam iniquitates nostræ multiplicatæ sunt super caput nostrū, & delicta nostra creverunt usque ad cœlum,

7 A diebus patrū nostrorū: sed & nos ipsi peccavimus graviter usq; ad diē hanc, & in iniquitatibus nostris traditi sumus ipsi, & reges nostri, & sacerdotes nostri, in manum regum terrarū, & in gladium, & in captivitatem, & in rapinam, & in confusionem vultus, sicut & die hac.

C 8 Et nunc quasi parum & ad momentum facta est deprecatio nostra apud Dominum Deū nostrum, ut dimitterentur nobis reliquiæ, & daretur nobis paxillus in loco sancto ejus, & illuminaret oculos nostros Deus noster, & daret nobis vitam modicam in servitute nostra,

9 Quia servi sumus, & in servitute nostra non dereliquit nos Deus noster, sed inclinavit super nos misericordiam coram rege Persarum, ut daret nobis vitam, & sublimaret domum Dei nostri, & extrueret solitudines ejus, & daret nobis sepem in Juda & Jerusalem.

10 Et nunc quid dicemus Deus noster post hæc? quia dereliquimus mandata tua,

11 Quæ præcepisti in manu servorum tuorum prophetarum, dicens: * Terra, ad quam vos ingredimini ut possideatis eam, terra immunda est, juxta immunditiam populorum, cæterarumque terrarum, abominationibus eorum qui repleverunt eam ab ore usque ad os in coinquinatione sua:

12 Nunc ergo filias vestras ne detis filiis eo-
D rum, & filias eorum ne accipiatis filiis vestris, & non quæratis pacem eorum, & prosperitatem eorum, usque in æternum: ut confortemini, & comedatis quæ bona sunt terræ, & hæredes habeatis filios vestros usque in sæculum.

13 Et post omnia quæ venerūt super nos in operibus nostris pessimis, & in delicto nostro magno, quia tu Deus noster liberasti nos de iniquitate nostra, & dedisti nobis salutem sicut est hodie,

14 Ut non converteremur, & irrita faceremus mandata tua, neque matrimonia jungeremus cum populis abominationum istarum. Numquid iratus es nobis usque ad consummationem ne dimitteres nobis reliquias ad salutem?

15 Domine Deus Israel justus es tu: quoniam derelicti sumus, qui salvaremur sicut die hac. Ecce coram te sumus in delicto nostro, non enim stari potest coram te super hoc.

CAPUT X.

Esdras, convocatis filiis universis transmigrationis, præcepit repudiari uxores alienigenas: quod cum se facturos spopondissent, recensentur qui huic operi præsunt, & qui hujuscemodi matrimonia contraxerant.

A 1 Sic ergo orante Esdra, & implorante eo, & flente, & jacente ante templum Dei, collectus est ad eum de Israel cœtus grandis nimis virorum & mulierum, & puerorum, & flevit populus fletu multo.

2 Et respondit Sechenias filius Jehiel de filiis Ælam, & dixit Esdræ: Nos prævaricati sumus in Deum nostrum, & duximus uxores alienigenas de populis terræ: & nunc, si est pœnitentia in Israel super hoc,

3 Percutiamus fœdus cum Domino Deo nostro, ut projiciamus universas uxores, & eos qui de his nati sunt, juxta voluntatem Domini, & eorum qui timent præceptum Domini Dei nostri: secundum legem fiat:

4 Surge, tuum est decernere, nosque erimus tecum: confortare, & fac.

5 Surrexit ergo Esdras, & adjuravit principes sacerdotum & Levitarum, & omnem Israel, ut facerent secundum verbum hoc, & juraverunt.

6 Et surrexit Esdras ante domum Dei, & abiit ad cubiculum Johanan filii Eliasib, & ingressus est illuc, panem non comedit, & aquam non bibit: lugebat enim transgressionem eorum, qui venerant de captivitate.

7 Et missa est vox in Juda, & in Jerusalem B
omnibus filiis transmigrationis, ut congregarentur in Jerusalem:

8 Et omnis qui non venerit in tribus diebus juxta consilium principum & seniorum, auferetur universa substantia ejus, & ipse abjicietur de cœtu transmigrationis.

9 Convenerunt igitur omnes viri Juda & Benjamin in Jerusalem tribus diebus, ipse est mensis nonus, vigesimo die mensis: & sedit omnis populus in platea domus Dei, trementes pro peccato, & pluviis.

10 Et surrexit Esdras sacerdos, & dixit ad eos: Vos transgressi estis, & duxistis uxores alienigenas, ut adderetis super delictum Israel.

11 Et nunc date confessionem Domino Deo patrum vestrorum, & facite placitum ejus, & separamini a populis terræ, & ab uxoribus alienigenis.

12 Et respondit universa multitudo, dixitque voce magna: Juxta verbum tuum ad nos, sic fiat.

13 Verumtamen quia populus multus est, & tempus pluviæ, & non sustinemus stare foris, & opus non est diei unius vel duorum (vehementer quippe peccavimus in sermone isto)

14 Constituantur principes in universa multitudine: & omnes in civitatibus nostris qui duxerunt uxores alienigenas, veniant in temporibus statutis, & cum his seniores per civitatem & civitatem, & judices ejus, donec avertatur ira Dei nostri a nobis super peccato hoc.

15 Igitur Jonathan filius Azahel, & Jaasia C
filius Thecue, steterunt super hoc, & Mesollam & Sebethai Levites adjuverunt eos:

16 Feceruntque sic filii transmigrationis. Et abierunt, Esdras sacerdos, & viri principes familiarum, in domos patrum suorum, & omnes per nomina sua, & sederunt in die primo mensis decimi ut quærerent rem.

17 Et consummati sunt omnes viri, qui duxerant uxores alienigenas, usque ad diem primam mensis primi.

18 Et

18 Et inventi sunt de filiis sacerdotum qui duxerant uxores alienigenas. De filiis Josue filii Josedec, & fratres ejus, Maasia, & Elieser, & Jarib, & Godolia.

19 Et dederunt manus suas ut ejicerent uxores suas, & pro delicto suo arietem de ovibus offerrent.

20 Et de filiis Emmer, Hanani, & Zebedia.

21 Et de filiis Harim, Maasia, & Elia, & Semeja, & Jehiel, & Ozias.

22 Et de filiis Pheshur, Elioenai, Maasia, Ismael, Nathanael, Jozabed: & Elasa.

D 23 Et de filiis Levitarum, Jozabed, & Semei, & Celaja, ipse est Calita, Phataja, Juda, & Eliezer.

24 Et de cantoribus, Eliasib. Et de janitoribus, Sellum, & Telem, & Uri.

25 Et ex Israel, de filiis Pharos, Remeja, & Jezia, & Melchia, & Miamin, & Eliezer, & Melchia, & Banea.

26 Et de filiis Ælam, Mathania, Zacharias, & Iehiel, & Abdi, & Ierimoth, & Elia.

27 Et de filiis Zethua, Elioenai, Eliasib, Mathania, & Ierimuth, & Zabad, & Aziza.

28 Et de filiis Bebai, Johanan, Hanania, Zabbai, Athalai.

29 Et de filiis Bani, Mosollam, & Melluch, & Adaja, Jasub, & Saal, & Ramoth.

30 Et de filiis Phahath, Moab, Edna, & Chalal, Banajas, & Maasias, Mathanias, Beseleel, Bennui, & Manasse.

31 Et de filiis Herem, Eliezer, Josue, Melchias, Semejas, Simeon,

32 Benjamin, Maloch, Samarias.

33 Et de filiis Hasom, Mathanai, Mathatha, Zabad, Elipheleth, Jermai, Manasse, Semei.

34 De filiis Bani, Maaddi, Amram, & Vel,

35 Baneas, & Badajas, Cheliau,

36 Vania, Marimuth, & Eliasib.

37 Mathanias, Mathanai, & Jasi,

38 Et Bani, & Bennui, Semei,

39 Et Salmias, & Nathan, & Adajas,

40 Et Mechnedebai, Sisai, Sarai,

41 Ezrel, & Selemaiu, Semeria,

42 Sellum, Amaria, Joseph.

43 De filiis Nebo, Jehiel, Mathathias, Zabad, Zabina, Jeddu, & Joel, & Banaja.

44 Omnes hi acceperant uxores alienigenas, & fuerunt ex eis mulieres, quæ pepererant filios.

LIBER NEHEMIÆ, QVI ET ESDRÆ SECVNDVS DICITVR.

CAPUT I.

Nehemias Artaxerxis pincerna, audita Judæorum, qui à captivitate residui erant, afflictione, flet, ac multis diebus jejunat, populi peccata confitens, & misericordiam à Deo petens.

1 VErba Nehemiæ filii Hel-
A chiæ. Et factum est in
mense Casleu, anno vi-
gesimo, & ego eram
in Susis castro.
2 Et venit Hanani unus
de fratribus meis, ipse
& viri ex Juda: & in-
terrogavi eos de Ju-
dæis, qui remanserant
& supererant de captivitate, & Jerusalem.
3 Et dixerunt mihi: Qui remanserunt, & reli-
cti sunt de captivitate ibi in provincia, in affli-
ctione magna sunt, & in opprobrio: & murus
Jerusalem dissipatus est, & portæ ejus combu-
stæ sunt igni.
4 Cumque audissem verba hujuscemodi, se-
B di, & flevi, & luxi diebus multis: jejunabam, &
orabam ante faciem Dei cœli.
5 Et dixi: * Quæso Domine Deus cœli fortis,
magne atque terribilis, qui custodis pactum &
misericordiam cum his qui te diligunt & cu-
stodiunt mandata tua:
6 Fiant aures tuæ auscultantes, & oculi tui
C aperti, ut audias orationem servi tui, quam ego
oro coram te hodie, nocte & die, pro filiis Is-
rael servis tuis: & confiteor pro peccatis filio-
rum Israel, quibus peccaverunt tibi: ego & do-
mus patris mei peccavimus,
7 Vanitate seducti sumus, & non custodi-
vimus mandatum tuum, & ceremonias,
& judicia, quæ præcepisti Moysi famulo
tuo.
8 Memento, verbi quod mandasti Moysi ser-
vo tuo, dicens: Cum transgressi fueritis, ego
dispergam vos in populos:
D 9 Et si revertamini ad me, & custodiatis præ-
cepta mea, & faciatis ea: etiamsi abducti fueri-
tis ad extrema cœli, inde congregabo vos, &
reducam in locum, quem elegi ut habitaret
nomen meum ibi.
10 Et ipsi servi tui, & populus tuus: quos rede-
misti in fortitudine tua magna, & in manu tua
valida.
11 Obsecro Domine, sit auris tua attendens
ad orationem servi tui, & ad orationem servo-
rum tuorum, qui volunt timere nomen tuum: &
dirige servum tuum hodie, & da ei misericor-
diam ante virum hunc. ego enim eram pin-
cerna regis.

CAPUT II.

Nehemias impetratis à rege litteris venit Jerosolymam & ad murorum instaurationem hortatur, & incumbit, frustra frementibus hostibus.

1 FActum est autem in mense Nisan, anno A
vigesimo Artaxerxis regis: & vinum erat
ante eum, & levavi vinum, & dedi regi: &
eram quasi languidus ante faciem ejus.
2 Dixitque mihi rex: Quare vultus tuus tristis
est, cum te ægrotum non videam? non est hoc
frustra, sed malum nescio quod in corde tuo
est. Et timui valde, ac nimis:
3 Et dixi regi: Rex in æternum vive: quare
non mœreat vultus meus, quia civitas domus
sepulchrorum patris mei deserta est, & portæ
ejus combustæ sunt igni?
4 Et ait mihi rex: Pro qua re postulas? Et ora-
vi Deum cœli,
5 Et dixi ad regem: Si videtur regi bonum, &
si placet servus tuus ante faciem tuam, ut mit-
tas me in Judæam, ad civitatem sepulchri pa-
tris mei, & ædificabo eam. B
6 Dixitque mihi rex, & regina quæ sedebat
juxta eum: Usque ad quod tempus erit iter
tuum, & quãdo reverteris? Et placuit ante vul-
tum regis, & misit me: & constitui ei tempus.
7 Et dixi regi: Si regi videtur bonum, episto-
las det mihi ad duces regionis trans flumen, ut
traducant me, donec veniam in Judæam:
8 Et epistolam ad Asaph custodem saltus
regis, ut det mihi ligna, ut tegere possim portas
turris domus, & muros civitatis, & domum,
quam ingressus fuero. Et dedit mihi rex juxta
manum Dei mei bonam mecum.
9 Et veni ad duces regionis trans Flumen, de- C
dique eis epistolas regis. Miserat autem rex
mecum principes militum, & equites.
10 Et audierunt, Sanaballat Horonites, & To-
bias servus Ammanites: & contristati sunt af-
flictione magna, quod venisset homo, qui quæ-
reret prosperitatem filiorum Israel.
11 Et veni Jerusalem, & eram ibi tribus die-
bus,
12 Et surrexi nocte ego, & viri pauci mecum,
& non indicavi cuiquam quid Deus dedisset in
corde meo ut facerem in Jerusalem. & jumen-
tum non erat mecũ, nisi animal, cui sedebam.
13 Et egressus sum per portam vallis nocte, &
ante fontem draconis, & ad portam stercoris,
& considerabam murum Jerusalem dissipatum
& portas ejus consumptas igni.
14 Et transivi ad portam fontis, & ad aquæ-
ductum regis, & non erat locus jumento, cui
sedebam, ut transiret.
15 Et ascendi per torrentem nocte, & con-
sidera-

ſiderabam murum, & reverſus veni ad portam vallis, & redii.

16 Magiſtratus autem neſciebant quo abiiſſem, aut quid ego facerem: ſed & Judæis & ſacerdotibus, & optimatibus, & magiſtratibus, & reliquis qui faciebant opus, uſque ad id loci nihil indicaveram.

17 Et dixi eis: Vos noſtis afflictionem in qua ſumus; quia Jeruſalem deſerta eſt, & portæ ejus conſumptæ ſunt igni: venite, & ædificemus muros Jeruſalem, & non ſimus ultra opprobrium.

D 18 Et indicavi eis manum Dei mei, quod eſſet bona mecum, & verba regis, quæ locutus eſſet mihi, & aio: Surgamus & ædificemus. Et confortatæ ſunt manus eorum in bono.

19 Audierunt autem, Sanaballat Horonites, & Tobias ſervus Ammanites, & Goſem Arabs, & ſubſannaverunt nos, & deſpexerunt, dixeruntque: Quæ eſt hæc res, quam facitis? numquid contra regem vos rebellatis?

20 Et reddidi eis ſermonem, dixique ad eos: Deus cœli ipſe nos juvat, & nos ſervi ejus ſumus: ſurgamus & ædificemus: vobis autem non eſt pars, & juſtitia, & memoria in Jeruſalem.

CAPUT III.

Jeruſalem in muris, turribus ac portis, ædificatur à variis qui hic recenſentur.

A 1 ET ſurrexit Eliaſib ſacerdos magnus, & fratres ejus ſacerdotes, & ædificaverunt portam gregis: ipſi ſanctificaverunt eam, & ſtatuerunt valvas ejus, & uſque ad turrim centum cubitorum ſanctificaverunt eam, uſque ad turrim Hananeel.

2 Et juxta eum ædificaverunt viri Jericho: & juxta eum ædificavit Zachur filius Amri.

3 Portam autem piſcium ædificaverunt filii Aſnaa: ipſi texerunt eam, & ſtatuerunt valvas ejus, & ſeras, & vectes. Et juxta eos ædificavit Marimuth filius Uriæ, filii Accus.

B 4 Et juxta eum ædificavit Moſollam filius Barachiæ, filii Meſezebel: & juxta eos ædificavit Sadoc filius Baana:

5 Et juxta eos ædificaverunt Thecueni: optimates autem eorum non ſuppoſuerunt colla ſua in opere Domini ſui.

6 Et portam veterem ædificaverunt, Joiada filius Phaſea, & Moſollam filius Beſodia: ipſi texerunt eam, & ſtatuerunt valvas ejus, & ſeras, & vectes:

7 Et juxta eos ædificaverunt Meltias Gabaonites, & Jadon Meronathites, viri de Gabaon & Maſpha, pro duce qui erat in regione trans Flumen.

8 Et juxta eum ædificavit Eziel filius Araia aurifex: & juxta eum ædificavit Ananias filius pigmentarii: & dimiſerunt Jeruſalem uſque ad murum plateæ latioris.

9 Et juxta eum ædificavit Raphaia filius Hur, princeps vici Jeruſalem.

C 10 Et juxta eum ædificavit Jedaia filius Haromaph contra domum ſuam: & juxta eum ædificavit Hattus filius Haſeboniæ.

11 Mediam partem vici ædificavit Melchias filius Herem, & Haſub filius Phahath Moab, & turrim furnorum.

12 Et juxta eum ædificavit Sellum filius Alohes princeps mediæ partis vici Jeruſalem, ipſe & filiæ ejus.

13 Et portam vallis ædificavit Hanun, & habitatores Zanoe: ipſi ædificaverunt eam, & ſtatuerunt valvas ejus, & ſeras, & vectes, & mille cubitos in muro uſque ad portam ſterquilinii.

14 Et portam ſterquilinii ædificavit Melchias filius Rechab, princeps vici Bethacharam: ipſe ædificavit eam, & ſtatuit valvas ejus, & ſeras, & vectes. D

15 Et portam fontis ædificavit Sellum filius Cholhoza, princeps pagi Maſpha: ipſe ædificavit eam, & texit, & ſtatuit valvas ejus, & ſeras, & vectes, & muros piſcinæ Siloe in hortum regis, & uſque ad gradus, qui deſcendunt de civitate David.

16 Poſt eum ædificavit Nehemias filius Azboc, princeps dimidiæ partis vici Bethſur, uſque contra ſepulchrum David, & uſque ad piſcinam, quæ grandi opere conſtructa eſt, & uſque ad domum fortium.

17 Poſt eum ædificaverunt Levitæ, Rehum filius Benni: poſt eũ ædificavit Haſebias princeps dimidiæ partis vici Ceilæ in vico ſuo.

18 Poſt eum ædificaverunt fratres eorum, Bavai filius Enadad, princeps dimidiæ partis Ceilæ.

19 Et ædificavit juxta eum Azer filius Joſue, princeps Maſpha, menſuram ſecundam, contra aſcenſum firmiſſimi anguli. E

20 Poſt eum in monte ædificavit Baruch filius Zachai menſuram ſecundã, ab angulo uſque ad portam domus Eliaſib ſacerdotis magni.

21 Poſt eum ædificavit Merimuth filius Uriæ filii Haccus, menſuram ſecundam, a porta domus Eliaſib, donec extẽderetur domus Eliaſib.

22 Et poſt eum ædificaverunt ſacerdotes, viri de campeſtribus Jordanis.

23 Poſt eum ædificavit Benjamin & Haſub contra domum ſuam: & poſt eum ædificavit Azarias filius Maaſiæ filii Ananiæ contra domum ſuam.

24 Poſt eum ædificavit Bennui filius Henadad menſuram ſecundam, a domo Azariæ uſque ad flexuram, & uſque ad angulum. F

25 Phalel filius Ozi contra flexurã & turrim, quæ eminet de domo regis excelſa, id eſt, in atrio carceris: poſt eum Phadaia filius Pharos.

26 Nathinæi autem habitabant in Ophel uſque contra portam aquarum ad Orientem, & turrim, quæ prominebat.

27 Poſt eum ædificaverunt Thecueni menſuram ſecundam e regione, a turre magna & eminente uſque ad murum templi.

28 Surſum autem a porta equorum ædificaverunt ſacerdotes, unuſquiſque contra domum ſuam.

29 Poſt eos ædificavit Sadoc filius Emmer contra domum ſuam. Et poſt eũ ædificavit Semaia filius Secheniæ, cuſtos portæ orientalis. G

30 Poſt eum ædificavit Hanania filius Selemiæ, & Hanun filius Seleph ſextus, menſuram ſecundam: poſt eum ædificavit Moſollam filius Barachiæ, contra gazophylacium ſuum. Poſt eum ædificavit Melchias filius aurificis uſque ad domum Nathinæorum, & ſcruta vendentium contra portam judicialem, & uſque ad cœnaculum anguli.

31 Et inter cœnaculum anguli in porta gregis ædificaverunt aurifices & negotiatores.

LIBER NEHEMIÆ
QVI ET
ESDRÆ SECVNDV
DICITVR.

CAPUT I.

Nehemias Artaxerxis pincerna, audita Judæorum, qui a captivitate residui erant, afflictione sua, ac multis diebus jejunans, populi peccata confitens, & misericordiam a Deo petens.

1 Verba Nehemiæ filii Hel-
A chiæ. Et factum est in
mense Casleu, anno vi-
gesimo, & ego eram
in Susis castro.
2 Et venit Hanani unus
de fratribus meis, ipse
& viri ex Juda: & in-
terrogavi eos de Ju-
dæis, qui remanserant
& supererant de captivitate, & Jerusalem.
3 Et dixerunt mihi: Qui remanserunt, & reli-
cti sunt de captivitate ibi in provincia, in affli-
ctione magna sunt, & in opprobrio: & murus
Jerusalem dissipatus est, & portæ ejus combu-
stæ sunt igni.
4 Cumque audissem verba hujuscemodi, se-
B di, & flevi, & luxi diebus multis: jejunabam, &
orabam ante faciem Dei cœli.
5 Et dixi: * Quæso Domine Deus cœli fortis,
magne atque terribilis, qui custodis pactum &
misericordiam cum his qui te diligunt & cu-
stodiunt mandata tua:
6 Fiant aures tuæ auscultantes, & oculi tui
C aperti, ut audias orationem servi tui, quam ego
oro coram te hodie, nocte & die, pro filiis Is-
rael servis tuis: & confiteor pro peccatis filio-
rum Israel, quibus peccaverunt tibi: ego & do-
mus patris mei peccavimus,
7 Vanitate seducti sumus, & non custodi-
vimus mandatum tuum, [illegible] ceremonias,
& judicia, quæ præcepi [illegible] famulo
tuo.
8 Memento, verbi [illegible] Moysi ser-
vo tuo dicens: Cu [illegible] tis, ego
dispergam vos in [illegible]
D 9 Et si reverte [illegible] iatis præ-
cepta mea, & [illegible] ducti fueri-
tis ad extre [illegible] gabo vos, &
reducam [illegible] ut habitaret
nomen [illegible]
10 E [illegible] lus tuus: quos rede-
mi [illegible] gna, & in manu tua
v [illegible]
[illegible] auris tua attendens
[illegible] ationem servo-
[illegible] en tuum: &
[illegible] ricor-

CAPUT II.

Nehemias impetratis à rege litteris [illegible] solymam & ad murorum [illegible] hortatur, & [illegible], frustra [illegible] hostibus.

1 Factum est autem in mense Ni[illegible]
vigesimo Artaxerxis regis: & [illegible]
ante eum, & levavi vinum, & de[illegible]
eram quasi languidus ante faciem e[illegible]
2 Dixitque mihi rex: Quare vultu[illegible]
est, cum te ægrotum non videam? [illegible]
frustra, sed malum nescio quod i[illegible]
est. Et timui valde, ac nimis:
3 Et dixi regi: Rex in æternum v[illegible]
non mœreat vultus meus, quia ci[illegible]
sepulchrorum patris mei deserta [illegible]
ejus combustæ sunt igni?
4 Et ait mihi rex: Pro qua re pos[illegible]
vi Deum cœli,
5 Et dixi ad regem: Si videtur [illegible]
si placet servus tuus ante faciem [illegible]
tas me in Judæam, ad civitaten[illegible]
tris mei, & ædificabo eam.
6 Dixitque mihi rex, & regin[illegible]
juxta eum: Usque ad quod te[illegible]
tuum, & quando reverteris? Et p[illegible]
tum regis, & misit me: & consti[illegible]
7 Et dixi regi: Si regi videtur[illegible]
las det mihi ad duces regioni[illegible]
traducant me, donec veniam [illegible]
8 Et epistolam ad Asaph [illegible]
regis, ut det mihi ligna, ut teg[illegible]
tur is domus, & muros civ[illegible]
quam ingressus fuero. Et de[illegible]
manum Dei mei bonam mec[illegible]
9 Et veni ad duces regioni[illegible]
dique eis epistolas regis. M[illegible]
mecum principes militum, &[illegible]
10 Et audierunt, Sanaballa[illegible]
bias servus Ammanites: &[illegible]
flictione magna, quod veni[illegible]
reret prosperitatem filior[illegible]
11 Et veni Jerusalem, &[illegible]
bus,
12 Et surrexi nocte ego, [illegible]
& non indicavi cuiquam [illegible]
corde meo ut facerem [illegible]
tum non erat mecu[illegible]
13 Et egressus [illegible]
ante fontem [illegible]
& considera[illegible]
& portas [illegible]
14 Et [illegible]
du[illegible]

CAPUT VII.

, G
c
t
i-

it ?
et ?

um ,
, &

face-
, quod

& Sa-
Noa-
um, qui

oquinto D
iebus .
t omnes
entes, quæ
rent intra
ctum esset

optimatum
Tobiam ,

bentes jura-
echeniæ filii
eperat filiam

m me , & ver-
mittebat epi-

VII.

ustodes in Jeru-
lo recensentur hi
usalem, una cum
que munera ad

ificatus est murus, A
centui janitores, Eccli. 49. d. 15.
meo , & Hananiæ
em (ipse enim quasi
s cæteris videbatur)
riantur portæ Jerusa-
olis . Cumque adhuc
æ sunt , & oppilátæ : &
bitatoribus Jerusalem ,
s, & unumquemque cus-

at lata nimis & gr
medio ejus , &

dedit in corde me
es , & magistratus , &
cos : & invéni librum c
cenderant primum, & inv
in eo .
ti filii provinciæ , qui a
itate migrantium , quos
uchodonosor rex Babylon
in Jerusalem , & in Judæa
in civitatem suam.

CAPUT IV.

Adversantibus Sanaballat & Tobia cum ceteris gentibus, Judæi altera manu ædificant, altera gladium tenent; & Nehemia contra illorum subsannationes & insidias, Deum orante, opus perficitur.

A 1 FActum est autem, cum audisset Sanaballat, quod ædificaremus murum, iratus est valde: & motus nimis subsannavit Judæos.

2 Et dixit coram fratribus suis, & frequentia Samaritanorum: Quid Judæi faciunt imbecilles? Num dimittent eos gentes? Num sacrificabunt, & complebunt in una die? Numquid ædificare poterunt lapides de acervis pulveris qui combusti sunt?

3 Sed & Tobias Ammanites proximus ejus, ait: Ædificent: si adscenderit vulpes transiliet murum eorum lapideum.

4 Audi Deus noster, quia facti sumus despectui; converte opprobrium super caput eorũ, & da eos in despectionem in terra captivitatis.

5 Ne operias iniquitatem eorum, & peccatum eorum coram facie tua non deleatur, quia irriserunt ædificantes.

B 6 Itaque ædificavimus murum, & conjunximus totum usque ad partem dimidiam: & provocatum est cor populi ad operandum.

7 Factum est autem, cum audisset Sanaballat, & Tobias, & Arabes, & Ammonitæ, & Azotii, quod obducta esset cicatrix muri Jerusalem, & quod cœpissent interrupta concludi, irati sunt nimis.

8 Et congregati sunt omnes pariter, ut venirent, & pugnarent contra Jerusalem, & molirentur insidias.

9 Et oravimus Deum nostrũ, & posuimus custodes super murum die ac nocte contra eos.

10 Dixit autem Judas: Debilitata est fortitudo portantis, & humus nimia est, & nos non poterimus ædificare murum.

C 11 Et dixerunt hostes nostri: Nesciãt, & ignorent, donec veniamus in medium eorum, & interficiamus eos, & cessare faciamus opus.

12 Factum est autem, venientibus Judæis, qui habitabant juxta eos, & dicentibus nobis per decem vices, ex omnibus locis quibus venerant ad nos,

13 Statui in loco post murum per circuitum populum in ordinem cum gladiis suis, & lanceis, & arcubus.

14 Et perspexi atque surrexi: & ajo ad optimates & magistratus, & ad reliquam partem vulgi: Nolite timere à facie eorum. Domini magni & terribilis mementote, & pugnate pro fratribus vestris, filiis vestris, & filiabus vestris, & uxoribus vestris, & domibus vestris.

15 Factum est autem cum audissent inimici nostri nuntiatum esse nobis, dissipavit Deus consilium eorum. Et reversi sumus omnes ad muros, unusquisque ad opus suum.

16 Et factum est a die illa, media pars juvenum eorum faciebat opus, & media parata erat ad bellũ, & lanceæ, & scuta, & arcus, & loricæ, & principes post eos in omni domo Juda

D 17 Ædificantium in muro, & portantium onera, & imponentium: una manu sua faciebat opus, & altera tenebat gladium:

18 Ædificantium enim unusquisque gladio erat accinctus renes. Et ædificabant, & clangebant buccina juxta me.

19 Et dixi ad optimates, & ad magistratus, & ad reliquam partem vulgi: Opus grande est & latum, & nos separati sumus in muro procul alter ab altero:

20 In loco quocumque audieritis clangorem tubæ, illuc concurrite ad nos: Deus noster pugnabit pro nobis.

21 Et nos ipsi faciamus opus: & media pars nostrum teneat lanceas, ab ascensu auroræ, donec egrediantur astra.

22 In tempore quoque illo dixi populo: Unusquisque cum puero suo maneat in medio Jerusalem, & sint nobis vices per noctem, & diem, ad operandum.

23 Ego autem & fratres mei, & pueri mei, & custodes, qui erant post me, non deponebamus vestimenta nostra: unusquisque tantum nudabatur ad baptismum.

CAPUT V.

In magna inopia Nehemias divites avaros increpat, usurasque prohibet, sua indigentibus sponte elargiens: itaque hanc operis remoram submovet.

1 ET factus est clamor populi & uxorũ ejus magnus, adversus fratres suos Judæos. A

2 Et erant qui dicerẽt: Filii nostri, & filiæ nostræ multæ sunt nimis: accipiamus pro pretio eorum frumentum, & comedamus, & vivamus.

3 Et erant qui dicerent: Agros nostros, & vineas, & domos nostras opponamus, & accipiamus frumentum in fame.

4 Et alii dicebant: Mutuo sumamus pecunias in tributa regis, demusque agros nostros & vineas:

5 Et nunc sicut carnes fratrum nostrorum, sic B
carnes nostræ sunt: & sicut filii eorum, ita & filii nostri: ecce nos subjugamus filios nostros & filias nostras in servitutem, & de filiabus nostris sunt famulæ, nec habemus unde possint redimi, & agros nostros & vineas nostras alii possident.

6 Et iratus sum nimis cum audissem clamorem eorum secundum verba hæc:

7 Cogitavitque cor meum mecum: & increpavi optimates & magistratus, & dixi eis: Usurasne singuli a fratribus vestris exigitis? Et cõgregavi adversum eos concionem magnam,

8 Et dixi eis: Nos, ut scitis, redemimus fratres nostros Judæos, qui venditi fuerant gentibus, secundum possibilitatem nostram: & vos igitur vendetis fratres vestros, & redimemus eos? Et siluerunt, nec invenerunt quid responderent.

9 Dixique ad eos: Non est bona res, quam facitis: quare non in timore Dei nostri ambulatis, ne exprobretur nobis a gentibus inimicis nostris?

10 Et ego, & fratres mei, & pueri mei, commodavimus plurimis pecuniam & frumentum: non repetamus in commune istud, æs alienum concedamus, quod debetur nobis.

11 Reddite eis hodie agros suos, & vineas suas, & oliveta sua, & domos suas: quin potius & centesimam pecuniæ frumenti, vini, & olei, quam exigere soletis ab eis, date pro illis.

12 Et dixerunt: Reddemus, & ab eis nihil quæremus: sicque faciemus ut loqueris. Et vocavi D
sacerdotes, & adjuravi eos, ut facerent juxta quod dixeram.

13 In-

13 Insuper excussi sinum meum, & dixi : Sic
excutiat Deus omnem virum, qui non comple-
verit verbum istud, de domo sua, & de labori-
bus suis : sic excutiatur, & vacuus fiat. Et dixit
universa multitudo : Amen. Et laudaverunt
Deum. Fecit ergo populus sicut erat dictum.

14 A die autem illa, qua præceperat rex mihi
ut essem dux in Terra Juda, ab anno vigesimo
usque ad annum trigesimum secundum Ar-
taxerxis regis, per annos duodecim, ego &
fratres mei annonas, quæ ducibus debebantur,
non comedimus.

15 Duces autem primi, qui fuerant ante me,
gravaverunt populum, & acceperunt ab eis, in
pane, & vino, & pecunia, quotidie siclos qua-
draginta: sed & ministri eorũ depresserunt po-
pulũ. Ego autẽ non feci ita, propter timorẽ Dei:

16 Quin potius in opere muri ædificavi, &
D agrum non emi, & omnes pueri mei congrega-
ti ad opus erant.

17 Judæi quoque & magistratus, centum
quinquaginta viri, & qui veniebant ad nos de
gentibus quæ in circuitu nostro sunt, in mensa
mea erant.

18 Parabatur autẽ mihi per dies singulos bos
unus, arietes sex electi, exceptis volatilibus, &
inter dies decẽ vina diversa, & alia multa tri-
buebam : insuper & annonas ducatus mei non
quæsivi : valde enim attenuatus erat populus.

19 Memento mei Deus meus in bonum, se-
cundum omnia quæ feci populo huic.

CAPUT VI.

*Sanaballat cum sociis Nehemiam ad fœdus in-
sidiosis litteris invitans, minatur accusatio-
nem de affectato regno, ac sic ædificationem
impedire nitens, non terret, nec immutat
propositum Nehemiæ : completoque muro, ti-
muerunt omnes finitimæ gentes.*

1 FActum est autẽ, cum audisset Sanaballat,
A & Tobias, & Gossem Arabs, & cæteri ini-
mici nostri, quod ædificassem ego murum, &
non esset in ipso residua interruptio (usque ad
tẽpus autẽ illud valvas non posuerã in portis)

2 Miserunt Sanaballat & Gossem ad me, di-
centes : Veni, & percutiamus fœdus pariter in
viculis in campo Ono. Ipsi autem cogitabant
ut facerent mihi malum :

3 Misi ergo ad eos nuntios, dicẽs: Opus grãde
ego facio, & non possum descendere : ne forte
negligatur, cum venero & descendero ad vos.

4 Miserunt autem ad me secundum verbum
hoc per quatuor vices : & respondi eis juxta
sermonem priorem.

5 Et misit ad me Sanaballat juxta verbum
B prius quinta vice puerum suum, & epistolam
habebat in manu sua scriptam hoc modo :

6 IN GENTIBUS auditum est, & Gossem
dixit, quod tu & Judæi cogitetis rebellare, &
propterea ædifices murum, & levare te velis
super eos regem : propter quam causam

7 Et prophetas posueris, qui prædicent de te
in Jerusalem, dicentes : Rex in Judæa est. Au-
diturus est rex verba hæc : idcirco nunc veni,
ut ineamus consilium pariter.

8 Et misi ad eos, dicens : Non est factum se-
cundum verba hæc, quæ tu loqueris : de corde
enim tuo tu componis hæc.

9 Omnes enim hi terrebant nos cogitan-
tes quod cessarent manus nostræ ab opere,
& quiesceremus. Quam ob causam magis con-
fortavi manus meas :

10 Et ingressus sum domum Semaiæ filii Da-
laiæ filii Metabeel secreto. Qui ait : tractemus C
nobiscum in domo Dei in medio templi, &
claudamus portas ædis : quia venturi sunt ut
interficiant te, & nocte venturi sunt ad occi-
dendum te.

11 Et dixi : Num quisquam similis mei fugit ?
& quis ut ego ingredietur templum, & vivet ?
non ingrediar.

12 Et intellexi quod Deus non misisset eum,
sed quasi vaticinans locutus esset ad me, &
Tobias & Sanaballat conduxissent eum.

13 Acceperat enim pretium, ut territus face-
rem, & peccarem, & haberent malum, quod
exprobrarent mihi.

14 Memento mei Domine pro Tobia & Sa-
naballat, juxta opera eorum talia : sed & Noa-
diæ prophetæ, & cæterorum prophetarum, qui
terrebant me.

15 Cõpletus est autem murus vigesimoquinto D
die mensis Elul, quinquaginta duobus diebus.

16 Factum est ergo cum audissent omnes
inimici nostri, ut timerent universæ gentes, quę
erant in circuitu nostro, & conciderent intra
semetipsos, & scirent quod à Deo factum esset
opus hoc.

17 Sed & in diebus illis, multæ optimatum
Judæorum Epistolæ mittebantur ad Tobiam,
& a Tobia veniebant ad eos.

18 Multi enim erant in Judæa habentes jura-
mentum ejus, quia gener erat Secheniæ filii
Area, & Johanan filius ejus acceperat filiam
Mosollam filii Barachiæ :

19 Sed & laudabant eum coram me, & ver-
ba mea nuntiabant ei : & Tobias mittebat epi-
stolas ut terreret me.

CAPUT VII.

*Per Nehemiam constituuntur custodes in Jeru-
salem, deinde convocato populo recensentur hi
qui primum ascenderant Jerusalem, una cum
jumentis ipsorum ; danturque munera ad
opus ædificationis.*

1 POstquam autem est ædificatus est murus, A
& posui valvas, & recensui janitores, Eccli. 49. d. 15.
& cantores & Levitas :

2 Præcepi Hanani fratri meo, & Hananiæ
principi domus de Jerusalem (ipse enim quasi
vir verax & timẽs Deũ plus cæteris videbatur)

3 Et dixi eis : Non aperiantur portæ Jerusa-
lem usque ad calorem solis. Cumque adhuc
assisterent, clausæ portæ sunt, & oppilatæ : &
posui custodes de habitatoribus Jerusalem,
singulos per vices suas, & unumquemque con-
tra domum suam.

4 Civitas autem erat lata nimis & grandis, &
populus parvus in medio ejus, & non erant
domus ædificatæ.

5 Deus autem dedit in corde meo, & congre- 1. Esd.
gavi optimates, & magistratus, & vulgus, ut 2. a. 1.
recenserem eos : & inveni librum census eo-
rum, qui ascenderant primum, & inventum est
scriptum in eo.

6 * Illi filii provinciæ, qui ascenderunt de
captivitate migrantium, quos transtulerat
Nabuchodonosor rex Babylonis, & reversi
sunt in Jerusalem, & in Judæam, unusquisque
in civitatem suam.

CAPUT IV.

Adversantibus Sanaballat & Tobia cum cæteris gentibus, Judæi altera manu ædificant, altera gladium tenent; & Nehemia contra illorum subsannationes & insidias, Deum orante, opus perficitur.

A 1 FActum est autem, cum audisset Sanaballat, quod ædificaremus murum, iratus est valde: & motus nimis subsannavit Judæos.

2 Et dixit coram fratribus suis, & frequentia Samaritanorum: Quid Judæi faciunt imbecilles? Num dimittent eos gentes? Num sacrificabunt, & complebunt in una die? Numquid ædificare poterunt lapides de acervis pulveris qui combusti sunt?

3 Sed & Tobias Ammanites proximus ejus, ait: Ædificent: si ascenderit vulpes transiliet murum eorum lapideum.

4 Audi Deus noster, quia facti sumus despectui; converte opprobrium super caput eorũ, & da eos in despectionem in terra captivitatis.

5 Ne operias iniquitatem eorum, & peccatum eorum coram facie tua non deleatur, quia irriserunt ædificantes.

B 6 Itaque ædificavimus murum, & conjunximus totum usque ad partem dimidiam: & provocatum est cor populi ad operandum.

7 Factum est autem, cum audisset Sanaballat, & Tobias, & Arabes, & Ammonitæ, & Azotii, quod obducta esset cicatrix muri Jerusalem, & quod cœpissent interrupta concludi, irati sunt nimis.

8 Et congregati sunt omnes pariter, ut venirent, & pugnarent contra Jerusalem, & molirentur insidias.

9 Et oravimus Deum nostrũ, & posuimus custodes super murum die ac nocte contra eos.

10 Dixit autem Judas: Debilitata est fortitudo portantis, & humus nimia est, & nos non poterimus ædificare murum.

C 11 Et dixerunt hostes nostri: Nesciant, & ignorent, donec veniamus in medium eorum, & interficiamus eos, & cessare faciamus opus.

12 Factum est autem, venientibus Judæis, qui habitabant juxta eos, & dicentibus nobis per decem vices, ex omnibus locis quibus venerant ad nos,

13 Statui in loco post murum per circuitum populum in ordinem cum gladiis suis, & lanceis, & arcubus.

14 Et perspexi atque surrexi: & ajo ad optimates & magistratus, & ad reliquam partem vulgi: Nolite timere a facie eorum. Domini magni & terribilis mementote, & pugnate pro fratribus vestris, filiis vestris, & filiabus vestris, & uxoribus vestris, & domibus vestris.

15 Factum est autem cum audissent inimici nostri nuntiatum esse nobis, dissipavit Deus consilium eorum. Et reversi sumus omnes ad muros, unusquisque ad opus suum.

16 Et factum est a die illa, media pars juvenum eorum faciebat opus, & media parata erat ad bellũ, & lanceæ, & scuta, & arcus, & loricæ, & principes post eos in omni domo Juda

D 17 Ædificantium in muro, & portantium onera, & imponentium: una manu sua faciebat opus, & altera tenebat gladium:

18 Ædificantium enim unusquisque gladio erat accinctus renes. Et ædificabant, & clangebant buccina juxta me.

19 Et dixi ad optimates, & ad magistratus, & ad reliquam partem vulgi: Opus grande est & latum, & nos separati sumus in muro procul alter ab altero:

20 In loco quocumque audieritis clangorem tubæ, illuc concurrite ad nos: Deus noster pugnabit pro nobis.

21 Et nos ipsi faciamus opus: & media pars nostrum teneat lanceas, ab ascensu auroræ, donec egrediantur astra.

22 In tempore quoque illo dixi populo: Unusquisque cum puero suo maneat in medio Jerusalem, & sint nobis vices per noctem, & diem, ad operandum.

23 Ego autem & fratres mei, & pueri mei, & custodes, qui erant post me, non deponebamus vestimenta nostra: unusquisque tantum nudabatur ad baptismum.

CAPUT V.

In magna inopia Nehemias divites avaros increpat, usurasque prohibet, sua indigentibus sponte elargiens: itaque hanc operis remoram submovet.

1 ET factus est clamor populi & uxorũ ejus magnus, adversus fratres suos Judæos. A

2 Et erant qui dicerent: Filii nostri, & filiæ nostræ multæ sunt nimis: accipiamus pro pretio eorum frumentum, & comedamus, & vivamus.

3 Et erant qui dicerent: Agros nostros, & vineas, & domos nostras opponamus, & accipiamus frumentum in fame.

4 Et alij dicebant: Mutuo sumamus pecunias in tributa regis, demusque agros nostros & vineas:

5 Et nunc sicut carnes fratrum nostrorum, sic carnes nostræ sunt: & sicut filii eorum, ita & filii nostri: ecce nos subjugamus filios nostros & filias nostras in servitutem, & de filiabus nostris sunt famulæ, nec habemus unde possint redimi, & agros nostros & vineas nostras alii possident. B

6 Et iratus sum nimis cum audissem clamorem eorum secundum verba hæc:

7 Cogitavitque cor meum mecum: & increpavi optimates & magistratus, & dixi eis: Usuramne singuli a fratribus vestris exigitis? Et cõgregavi adversum eos concionem magnam,

8 Et dixi eis: Nos, ut scitis, redemimus fratres nostros Judæos, qui venditi fuerant gentibus, secundum possibilitatem nostram: & vos igitur vendetis fratres vestros, & redimemus eos? Et siluerunt, nec invenerunt quid responderent.

9 Dixique ad eos: Non est bona res, quam facitis: quare non in timore Dei nostri ambulatis, ne exprobretur nobis a gentibus inimicis nostris?

10 Et ego, & fratres mei, & pueri mei, commodavimus plurimis pecuniam & frumentum: non repetamus in commune istud, æs alienum concedamus, quod debetur nobis.

11 Reddite eis hodie agros suos, & vineas suas, & oliveta sua, & domos suas: quin potius & centesimam pecuniæ frumenti, vini, & olei, quam exigere soletis ab eis, date pro illis.

12 Et dixerunt: Reddemus, & ab eis nihil quæremus: sicque faciemus ut loqueris. Et vocavi sacerdotes, & adjuravi eos, ut facerent juxta quod dixeram. D

13 In-

13 Insuper excussi sinum meum, & dixi: Sic
excutiat Deus omnem virum, qui non compleverit verbum istud, de domo sua, & de laboribus suis: sic excutiatur, & vacuus fiat. Et dixit universa multitudo: Amen. Et laudaverunt Deum. Fecit ergo populus sicut erat dictum.
14 A die autem illa, qua præceperat rex mihi ut essem dux in Terra Juda, ab anno vigesimo usque ad annum trigesimum secundum Artaxerxis regis, per annos duodecim, ego & fratres mei annonas, quæ ducibus debebantur, non comedimus.
15 Duces autem primi, qui fuerant ante me, gravaverunt populum, & acceperunt ab eis, in pane, & vino, & pecunia, quotidie siclos quadraginta: sed & ministri eorũ depresserunt populũ. Ego autẽ non feci ita, propter timorẽ Dei:
16 Quin potius in opere muri ædificavi, &
D agrum non emi, & omnes pueri mei congregati ad opus erant.
17 Judæi quoque & magistratus, centum quinquaginta viri, & qui veniebant ad nos de gentibus quæ in circuitu nostro sunt, in mensa mea erant.
18 Parabatur autẽ mihi per dies singulos bos unus, arietes sex electi, exceptis volatilibus, & inter dies decẽ vina diversa, & alia multa tribuebam: insuper & annonas ducatus mei non quæsivi: valde enim attenuatus erat populus.
19 Memento mei Deus meus in bonum, secundum omnia quæ feci populo huic.

CAPUT VI.

Sanaballat cum sociis Nehemiam ad fœdus insidiosis litteris invitans, minatur accusationem de affectato regno, ac sic ædificationem impedire nitens, non terret, nec immutat propositum Nehemiæ: completoque muro, timuerunt omnes finitimæ gentes.

1 FActum est autẽ, cum audisset Sanaballat,
A & Tobias, & Gossen Arabs, & cæteri inimici nostri, quod ædificassem ego murum, & non esset in ipso residua interruptio (usque ad tẽpus autẽ illud valvas non posuerã in portis)
2 Miserunt Sanaballat & Gossem ad me, dicentes: Veni, & percutiamus fœdus pariter in viculis in campo Ono. Ipsi autem cogitabant ut facerent mihi malum:
3 Misi ergo ad eos nuntios, dicẽs: Opus grãde ego facio, & non possum descendere: ne forte negligatur, cum venero & descendero ad vos.
4 Miserunt autem ad me secundum verbum hoc per quatuor vices: & respondi eis juxta sermonem priorem.
5 Et misit ad me Sanaballat juxta verbum
B prius quinta vice puerum suum, & epistolam habebat in manu sua scriptam hoc modo:
6 IN GENTIBUS auditum est, & Gossem dixit, quod tu & Judæi cogitetis rebellare, & propterea ædifices murum, & levare te velis super eos regem: propter quam causam
7 Et prophetas posueris, qui prædicent de te in Jerusalem, dicentes: Rex in Judæa est. Auditurus est rex verba hæc: idcirco nunc veni, ut ineamus consilium pariter.
8 Et misi ad eos, dicens: Non est factum secundum verba hæc, quæ tu loqueris: de corde enim tuo tu componis hæc.
9 Omnes enim hi terrebant nos cogitantes quod cessarent manus nostræ ab opere, & quiesceremus. Quam ob causam magis confortavi manus meas:
10 Et ingressus sum domum Semaiæ filii Dalaiæ filii Metabeel secreto. Qui ait: tractemus C
nobiscum in domo Dei in medio templi, & claudamus portas ædis: quia venturi sunt ut interficiant te, & nocte venturi sunt ad occidendum te.
11 Et dixi: Num quisquam similis mei fugit? & quis ut ego ingredietur templum, & vivet? non ingrediar.
12 Et intellexi quod Deus non misisset eum, sed quasi vaticinans locutus esset ad me, & Tobias & Sanaballat conduxissent eum.
13 Acceperat enim pretium, ut territus facerem, & peccarem, & haberent malum, quod exprobrarent mihi.
14 Memento mei Domine pro Tobia & Sanaballat, juxta opera eorum talia: sed & Noadiæ prophetæ, & cæterorum prophetarum, qui terrebant me.
15 Cõpletus est autem murus vigesimoquinto D
die mensis Elul, quinquaginta duobus diebus.
16 Factum est ergo cum audissent omnes inimici nostri, ut timerent universæ gentes, quę erant in circuitu nostro, & conciderent intra semetipsos, & scirent quod à Deo factum esset opus hoc.
17 Sed & in diebus illis, multæ optimatum Judæorum Epistolæ mittebantur ad Tobiam, & a Tobia veniebant ad eos.
18 Multi enim erant in Judæa habentes juramentum ejus, quia gener erat Secheniæ filii Area, & Johanan filius ejus acceperat filiam Mosollam filii Barachiæ:
19 Sed & laudabant eum coram me, & verba mea nuntiabant ei: & Tobias mittebat epistolas ut terreret me.

CAPUT VII.

Per Nehemiam constituuntur custodes in Jerusalem, deinde convocato populo recensentur hi qui primum ascenderant Jerusalem, una cum jumentis ipsorum; danturque munera ad opus ædificationis.

1 POstquam autem est ædificatus est murus, A
& posui valvas, & recensui janitores, Eccli. 49. d. 15.
& cantores & Levitas:
2 Præcepi Hanani fratri meo, & Hananiæ principi domus de Jerusalem (ipse enim quasi vir verax & timẽs Deũ plus cæteris videbatur)
3 Et dixi eis: Non aperiantur portæ Jerusalem usque ad calorem solis. Cumque adhuc assisterent, clausæ portæ sunt, & oppilatæ: & posui custodes de habitatoribus Jerusalem, singulos per vices suas, & unumquemque contra domum suam.
4 Civitas autem erat lata nimis & grandis, & populus parvus in medio ejus, & non erant domus ædificatæ.
5 Deus autem dedit in corde meo, & congre- 1. Esd. 2. a. 1.
gavi optimates, & magistratus, & vulgus, ut recenserem eos: & inveni librum census eorum, qui ascenderant primum, & inventum est scriptum in eo.
6 * Isti filii provinciæ, qui ascenderunt de captivitate migrantium, quos transtulerat Nabuchodonosor rex Babylonis, & reversi sunt in Jerusalem, & in Judæam, unusquisque in civitatem suam.

CAPUT IV.

Adversantibus Sanaballat & Tobia cum cæteris gentibus, Judæi altera manu ædificant, altera gladium tenent; & Nehemia contra illorum subsannationes & insidias, Deum orante, opus perficitur.

A 1 FActum est autem, cum audisset Sanaballat, quod ædificaremus murum, iratus est valde: & motus nimis subsannavit Judæos.

2 Et dixit coram fratribus suis, & frequentia Samaritanorum: Quid Judæi faciunt imbecilles? Num dimittent eos gentes? Num sacrificabunt, & complebunt in una die? Numquid ædificare poterunt lapides de acervis pulveris qui combusti sunt?

3 Sed & Tobias Ammanites proximus ejus, ait: Ædificent: si adscenderit vulpes transiliet murum eorum lapideum.

4 Audi Deus noster, quia facti sumus despectui; converte opprobrium super caput eorũ, & da eos in despectionem in terra captivitatis.

5 Ne operias iniquitatem eorum, & peccatum eorum coram facie tua non deleatur, quia irriserunt ædificantes.

B 6 Itaque ædificavimus murum, & conjunximus totum usque ad partem dimidiam: & provocatum est cor populi ad operandum.

7 Factum est autem, cum audisset Sanaballat, & Tobias, & Arabes, & Ammonitæ, & Azotii, quod obducta esset cicatrix muri Jerusalem, & quod cœpissent interrupta concludi, irati sunt nimis.

8 Et congregati sunt omnes pariter, ut venirent, & pugnarent contra Jerusalem, & molirentur insidias.

9 Et oravimus Deum nostrũ, & posuimus custodes super murum die ac nocte contra eos.

10 Dixit autem Judas: Debilitata est fortitudo portantis, & humus nimia est, & nos non poterimus ædificare murum.

C 11 Et dixerunt hostes nostri: Nesciãt, & ignorent, donec veniamus in medium eorum, & interficiamus eos, & cessare faciamus opus.

12 Factum est autem, venientibus Judæis, qui habitabant juxta eos, & dicentibus nobis per decem vices, ex omnibus locis quibus venerant ad nos,

13 Statui in loco post murum per circuitum populum in ordinem cum gladiis suis, & lanceis, & arcubus.

14 Et perspexi atque surrexi: & ajo ad optimates & magistratus, & ad reliquam partem vulgi: Nolite timere à facie eorum. Domini magni & terribilis mementote, & pugnate pro fratribus vestris, filiis vestris, & filiabus vestris, & uxoribus vestris, & domibus vestris.

15 Factum est autem cum audissent inimici nostri nuntiatum esse nobis, dissipavit Deus consilium eorum. Et reversi sumus omnes ad muros, unusquisque ad opus suum.

16 Et factum est a die illa, media pars juvenum eorum faciebat opus, & media parata erat ad bellũ, & lanceæ, & scuta, & arcus, & loricę, & principes post eos in omni domo Juda

D 17 Ædificantium in muro, & portantium onera, & imponentium: una manu sua faciebat opus, & altera tenebat gladium:

18 Ædificantium enim unusquisque gladio erat accinctus renes. Et ædificabant, & clangebant buccina juxta me.

19 Et dixi ad optimates, & ad magistratus, & ad reliquam partem vulgi: Opus grande est & latum, & nos separati sumus in muro procul alter ab altero:

20 In loco quocumque audieritis clangorem tubæ, illuc concurrite ad nos: Deus noster pugnabit pro nobis.

21 Et nos ipsi faciamus opus: & media pars nostrum teneat lanceas, ab ascensu auroræ, donec egrediantur astra.

22 In tempore quoque illo dixi populo: Unusquisque cum puero suo maneat in medio Jerusalem, & sint nobis vices per noctem, & diem, ad operandum.

23 Ego autem & fratres mei, & pueri mei, & custodes, qui erant post me, non deponebamus vestimenta nostra: unusquisque tantum nudabatur ad baptismum.

CAPUT V.

In magna inopia Nehemias divites avaros increpat, usurasque prohibet, sua indigentibus sponte elargiens: itaque hanc operis remoram submovet.

1 ET factus est clamor populi & uxorũ ejus magnus, adversus fratres suos Judæos. A

2 Et erant qui dicerẽt: Filii nostri, & filiæ nostræ multæ sunt nimis: accipiamus pro pretio eorum frumentum, & comedamus, & vivamus.

3 Et erant qui dicerent: Agros nostros, & vineas, & domos nostras opponamus, & accipiamus frumentum in fame.

4 Et alij dicebant: Mutuo sumamus pecunias in tributa regis, demusque agros nostros & vineas:

5 Et nunc sicut carnes fratrum nostrorum, sic carnes nostræ sunt: & sicut filii eorum, ita & filii nostri: ecce nos subjugamus filios nostros & filias nostras in servitutem, & de filiabus nostris sunt famulæ, nec habemus unde possint redimi, & agros nostros & vineas nostras alii possident. B

6 Et iratus sum nimis cum audissem clamorem eorum secundum verba hæc:

7 Cogitavitque cor meum mecum: & increpavi optimates & magistratus, & dixi eis: Usuraine singuli a fratribus vestris exigitis? Et cõgregavi adversum eos concionem magnam,

8 Et dixi eis: Nos, ut scitis, redemimus fratres nostros Judæos, qui venditi fuerant gentibus, secundum possibilitatem nostram: & vos igitur vendétis fratres vestros, & redimemus eos? Et siluérunt, nec invenerunt quid responderent.

9 Dixique ad eos: Non est bona res, quam facitis: quare non in timore Dei nostri ambulatis, ne exprobretur nobis a gentibus inimicis nostris?

10 Et ego, & fratres mei, & pueri mei, commodavimus plurimis pecuniam & frumentum: non repetamus in commune istud, æs alienum concedamus, quod debetur nobis.

11 Reddite eis hodie agros suos, & vineas suas, & oliveta sua, & domos suas: quin potius & centesimam pecuniæ frumenti, vini, & olei, quam exigere soletis ab eis, date pro illis.

12 Et dixerunt: Reddemus, & ab eis nihil quęremus: sicque faciemus ut loqueris. Et vocavi sacerdotes, & adjuravi eos, ut facerent juxta quod dixeram. D

13 In-

13 Insuper excussi sinum meum, & dixi: Sic excutiat Deus omnem virum, qui non compleverit verbum istud, de domo sua, & de laboribus suis: sic excutiatur, & vacuus fiat. Et dixit universa multitudo: Amen. Et laudaverunt Deum. Fecit ergo populus sicut erat dictum.

14 A die autem illa, qua præceperat rex mihi ut essem dux in Terra Juda, ab anno vigesimo usque ad annum trigesimum secundum Artaxerxis regis, per annos duodecim, ego & fratres mei annonas, quæ ducibus debebantur, non comedimus.

15 Duces autem primi, qui fuerant ante me, gravaverunt populum, & acceperunt ab eis, in pane, & vino, & pecunia, quotidie siclos quadraginta: sed & ministri eorũ depresserunt populũ. Ego autẽ non feci ita, propter timorẽ Dei:

16 Quin potius in opere muri ædificavi, &
D agrum non emi, & omnes pueri mei congregati ad opus erant.

17 Judæi quoque & magistratus, centum quinquaginta viri, & qui veniebant ad nos de gentibus quæ in circuitu nostro sunt, in mensa mea erant.

18 Parabatur autẽ mihi per dies singulos bos unus, arietes sex electi, exceptis volatilibus, & inter dies decẽ vina diversa, & alia multa tribuebam: insuper & annonas ducatus mei non quæsivi: valde enim attenuatus erat populus.

19 Memento mei Deus meus in bonum, secundum omnia quæ feci populo huic.

CAPUT VI.

Sanaballat cum sociis Nehemiam ad fœdus insidiosis litteris invitans, minatur accusationem de affectato regno, ac sic ædificationem impedire nitens, non terret, nec immutat propositum Nehemiæ: completoque muro, timuerunt omnes finitimæ gentes.

1 FActum est autẽ, cum audisset Sanaballat,
A & Tobias, & Gossen Arabs, & cæteri inimici nostri, quod ædificassem ego murum, & non esset in ipso residua interruptio (usque ad tẽpus autẽ illud valvas non posuerã in portis)

2 Miserunt Sanaballat & Gossem ad me, dicentes: Veni, & percutiamus fœdus pariter in viculis in campo Ono. Ipsi autem cogitabant ut facerent mihi malum:

3 Misi ergo ad eos nuntios, dicẽs: Opus grãde ego facio, & non possum descendere: ne forte negligatur, cum venero & descendero ad vos.

4 Miserunt autem ad me secundum verbum hoc per quatuor vices: & respondi eis juxta sermonem priorem.

5 Et misit ad me Sanaballat juxta verbum
B prius quinta vice puerum suum, & epistolam habebat in manu sua scriptam hoc modo:

6 IN GENTIBVS auditum est, & Gossem dixit, quod tu & Judæi cogitetis rebellare, & propterea ædifices murum, & levare te velis super eos regem: propter quam causam

7 Et prophetas posueris, qui prædicent de te in Jerusalem, dicentes: Rex in Judæa est. Auditurus est rex verba hæc: idcirco nunc veni, ut ineamus consilium pariter.

8 Et misi ad eos, dicens: Non est factum secundum verba hæc, quæ tu loqueris: de corde enim tuo tu componis hæc.

9 Omnes enim hi terrebant nos cogitantes quod cessarent manus nostræ ab opere, & quiesceremus. Quam ob causam magis confortavi manus meas:

10 Et ingressus sum domum Semaiæ filii Dalaiæ filii Metabeel secreto. Qui ait: tractemus C
nobiscum in domo Dei in medio templi, & claudamus portas ædis: quia venturi sunt ut interficiant te, & nocte venturi sunt ad occidendum te.

11 Et dixi: Num quisquam similis mei fugit? & quis ut ego ingredietur templum, & vivet? non ingrediar.

12 Et intellexi quod Deus non misisset eum, sed quasi vaticinans locutus esset ad me, & Tobias & Sanaballat conduxissent eum.

13 Acceperat enim pretium, ut territus facerem, & peccarem, & haberent malum, quod exprobrarent mihi.

14 Memento mei Domine pro Tobia & Sanaballat, juxta opera eorum talia: sed & Noadiæ prophetæ, & cæterorum prophetarum, qui terrebant me.

15 Cõpletus est autem murus vigesimoquinto D
die mensis Elul, quinquaginta duobus diebus.

16 Factum est ergo cum audissent omnes inimici nostri, ut timerent universæ gentes, quę erant in circuitu nostro, & conciderent intra semetipsos, & scirent quod à Deo factum esset opus hoc.

17 Sed & in diebus illis, multæ optimarum Judæorum Epistolæ mittebantur ad Tobiam, & a Tobia veniebant ad eos.

18 Multi enim erant in Judæa habentes juramentum ejus, quia gener erat Secheniæ filii Arca, & Johanan filius ejus acceperat filiam Mosollam filii Barachiæ:

19 Sed & laudabant eum coram me, & verba mea nuntiabant ei: & Tobias mittebat epistolas ut terreret me.

CAPUT VII.

Per Nehemiam constituuntur custodes in Jerusalem, deinde convocato populo recensentur hi qui primum ascenderant Jerusalem, una cum jumentis ipsorum; danturque munera ad opus ædificationis.

1 POstquam autem est ædificatus est murus, A
& posui valvas, & recensui janitores, Eccli. 49. d. 15.
& cantores & Levitas:

2 Præcepi Hanani fratri meo, & Hananiæ principi domus de Jerusalem (ipse enim quasi vir verax & timẽs Deũ plus cæteris videbatur)

3 Et dixi eis: Non aperiantur portæ Jerusalem usque ad calorem solis. Cumque adhuc assisterent, clausæ portæ sunt, & oppilatæ: & posui custodes de habitatoribus Jerusalem, singulos per vices suas, & unumquemque contra domum suam.

4 Civitas autem erat lata nimis & grandis, & populus parvus in medio ejus, & non erant domus ædificatæ.

5 Deus autem dedit in corde meo, & congre- * 1. Esd. 2. a. 1.
gavi optimates, & magistratus, & vulgus, ut recenserem eos: & inveni librum census eorum, qui ascenderant primum, & inventum est scriptum in eo.

6 * Isti filii provinciæ, qui ascenderunt de captivitate migrantium, quos transtulerat Nabuchodonosor rex Babylonis, & reversi sunt in Jerusalem, & in Judæam, unusquisque in civitatem suam.

LIBER NEHEMIÆ,
QVI ET
ESDRÆ SECVNDVS
DICITVR.

CAPUT I.

Nehemias Artaxerxis pincerna, audita Judæorum, qui à captivitate residui erant, afflictione, flet, ac multis diebus jejunat, populi peccata confitens, & misericordiam à Deo petens.

1 Verba Nehemiæ filii Helchiæ. Et factum est in
A mense Casleu, anno vigesimo, & ego eram
in Susis castro.
2 Et venit Hanani unus
de fratribus meis, ipse
& viri ex Juda: & interrogavi
eos de Judæis, qui remanserant
& supererant de captivitate, & Jerusalem.
3 Et dixerunt mihi: Qui remanserunt, & relicti sunt de captivitate ibi in provincia, in afflictione magna sunt, & in opprobrio: & murus
Jerusalem dissipatus est, & portæ ejus combustæ sunt igni.
4 Cumque audissem verba hujuscemodi, se-
B di, & flevi, & luxi diebus multis: jejunabam, &
orabam ante faciem Dei cœli.
5 Et dixi: * Quæso Domine Deus cœli fortis,
magne atque terribilis, qui custodis pactum &
misericordiam cum his qui te diligunt & custodiunt mandata tua:
6 Fiant aures tuæ auscultantes, & oculi tui
C aperti, ut audias orationem servi tui, quam ego
oro coram te hodie, nocte & die, pro filiis Israel servis tuis: & confiteor pro peccatis filiorum Israel, quibus peccaverunt tibi: ego & domus patris mei peccavimus,
7 Vanitate seducti sumus, & non custodivimus mandatum tuum, & ceremonias,
& judicia, quæ præcepisti Moysi famulo
tuo.
8 Memento, verbi quod mandasti Moysi servo tuo dicens: Cum transgressi fueritis, ego
dispergam vos in populos:
D 9 Et si revertamini ad me, & custodiatis præ-
cepta mea, & faciatis ea: etiamsi abducti fueritis ad extrema cœli, inde congregabo vos, &
reducam in locum, quem elegi ut habitaret
nomen meum ibi.
10 Et ipsi servi tui, & populus tuus: quos redemisti in fortitudine tua magna, & in manu tua
valida.
11 Obsecro Domine, sit auris tua attendens
ad orationem servi tui, & ad orationem servorum tuorum, qui volunt timere nomen tuum: &
dirige servum tuum hodie, & da ei misericordiam ante virum hunc. ego enim eram pincerna regis.

CAPUT II.

Nehemias impetratis à rege litteris venit Jerosolymam & ad murorum instaurationem hortatur, & incumbit, frustra frementibus hostibus.

1 Factum est autem in mense Nisan, anno A
vigesimo Artaxerxis regis: & vinum erat
ante eum, & levavi vinum, & dedi regi: &
eram quasi languidus ante faciem ejus.
2 Dixitque mihi rex: Quare vultus tuus tristis
est, cum te ægrotum non videam? non est hoc
frustra, sed malum nescio quod in corde tuo
est. Et timui valde, ac nimis:
3 Et dixi regi: Rex in æternum vive: quare
non mœreat vultus meus, quia civitas domus
sepulchrorum patris mei deserta est, & portæ
ejus combustæ sunt igni?
4 Et ait mihi rex: Pro qua re postulas? Et oravi Deum cœli,
5 Et dixi ad regem: Si videtur regi bonum, &
si placet servus tuus ante faciem tuam, ut mittas me in Judæam, ad civitatem sepulchri patris mei, & ædificabo eam. B
6 Dixitque mihi rex, & regina quæ sedebat
juxta eum: Usque ad quod tempus erit iter
tuum, & quando reverteris? Et placuit ante vultum regis, & misit me: & constitui ei tempus.
7 Et dixi regi: Si regi videtur bonum, epistolas det mihi ad duces regionis trans flumen, ut
traducant me, donec veniam in Judæam:
8 Et epistolam ad Asaph custodem saltus
regis, ut det mihi ligna, ut tegere possim portas
turris domus, & muros civitatis, & domum,
quam ingressus fuero. Et dedit mihi rex juxta
manum Dei mei bonam mecum.
9 Et veni ad duces regionis trans Flumen, de- C
dique eis epistolas regis. Miserat autem rex
mecum principes militum, & equites.
10 Et audierunt, Sanaballat Horonites, & Tobias servus Ammanites: & contristati sunt afflictione magna, quod venisset homo, qui quæreret prosperitatem filiorum Israel.
11 Et veni Jerusalem, & eram ibi tribus diebus,
12 Et surrexi nocte ego, & viri pauci mecum,
& non indicavi cuiquam quid Deus dedisset in
corde meo ut facerem in Jerusalem. & jumentum non erat mecum, nisi animal, cui sedebam.
13 Et egressus sum per portam vallis nocte, &
ante fontem draconis, & ad portam stercoris,
& considerabam murum Jerusalem dissipatum
& portas ejus consumptas igni.
14 Et transivi ad portam fontis, & ad aquæductum regis, & non erat locus jumento, cui
sedebam, ut transiret.
15 Et ascendi per torrentem nocte, & considera-

ſi derabam murum, & reuerſus veni ad portam
vallis, & redii.
16 Magiſtratus autem neſciebant quo abiiſ-
ſem, aut quid ego facerem: ſed & Iudæis &
ſacerdotibus, & optimatibus, & magiſtrati-
bus, & reliquis qui faciebant opus, uſque ad
id loci nihil indicaveram.
17 Et dixi eis: Vos noſtis afflictionem in
qua ſumus; quia Jeruſalem deſerta eſt, & por-
tæ eius conſumptæ ſunt igni: venite, & ædifi-
cemus muros Jeruſalem, & non ſimus vltra
opprobrium.
D 18 Et indicavi eis manum Dei mei, quod eſ-
ſet bona mecum, & verba regis, quæ locutus
eſſet mihi, & aio: Surgamus & ædificemus. Et
confortatæ ſunt manus eorum in bono.
19 Audierunt autem, Sanaballat Horonites,
& Tobias ſervus Ammanites, & Goſem Arabs,
& ſubſannaverunt nos, & deſpexerunt, dixe-
runtque: Quæ eſt hæc res, quam facitis? num-
quid contra regem vos rebellatis?
20 Et reddidi eis ſermonem, dixique ad eos:
Deus cœli ipſe nos iuvat, & nos ſervi eius ſu-
mus: ſurgamus & ædificemus: vobis autem
non eſt pars, & iuſtitia, & memoria in Jeru-
ſalem.

CAPUT III.

*Jeruſalem in muris, turribus ac portis, ædifica-
tur à variis qui hic recenſentur.*

A 1 ET ſurrexit Eliaſib ſacerdos magnus, &
fratres ejus ſacerdotes, & ædificave-
runt portam gregis: ipſi ſanctificaverunt eam,
& ſtatuerunt valvas eius, & uſque ad turrim
centum cubitorum ſanctificaverunt eam, uſ-
que ad turrim Hananeel.
2 Et juxta eum ædificaverunt viri Jericho: &
juxta eum ædificavit Zachur filius Amri.
3 Portam autem piſcium ædificaverunt filii
Aſnaa: ipſi texerunt eam, & ſtatuerunt valvas
eius, & ſeras, & vectes. Et iuxta eos ædifica-
vit Marimuth filius Uriæ, filii Accus.
4 Et juxta eum ædificavit Moſollam filius
B Barachiæ, filii Meſezebel: & juxta eos ædifi-
cavit Sadoc filius Baana:
5 Et juxta eos ædificaverunt Thecueni: opti-
mates autem eorum non ſuppoſuerunt colla
ſua in opere Domini ſui.
6 Et portam veterem ædificaverunt, Joiada
filius Phaſea, & Moſollam filius Beſodia: ipſi
texerunt eam, & ſtatuerunt valvas ejus, &
ſeras, & vectes:
7 Et juxta eos ædificaverunt Meltias Ga-
baonites, & Jadon Meronathites, viri de Ga-
baon & Maſpha, pro duce qui erat in regione
trans Flumen.
8 Et juxta eum ædificavit Eziel filius Araia
aurifex: & juxta eum ædificavit Ananias fi-
lius pigmentarii: & dimiſerunt Jeruſalem uſ-
que ad murum plateæ latioris.
9 Et juxta eum ædificavit Raphaia filius Hur,
princeps vici Jeruſalem.
C 10 Et iuxta eum ædificavit Jedaia filius Ha-
romaph contra domum ſuam: & juxta eum
ædificavit Hattus filius Haſeboniæ.
11 Mediam partem vici ædificavit Melchias
filius Herem, & Haſub filius Phahath Moab,
& turrim furnorum.
12 Et juxta eum ædificavit Sellum filius
Alohes princeps mediæ partis vici Jeru-
ſalem, ipſe & filiæ eius.
13 Et portam vallis ædificavit Hanun, & ha-
bitatores Zanoe: ipſi ædificaverunt eam, &
ſtatuerunt valvas eius, & ſeras, & vectes, &
mille cubitos in muro uſque ad portam ſter-
quilinii.
14 Et portam ſterquilinii ædificavit Melchias
filius Rechab, princeps vici Bethacharam: ip- D
ſe ædificavit eam, & ſtatuit valvas ejus, & ſe-
ras, & vectes.
15 Et portam fontis ædificavit Sellum filius
Cholhoza, princeps pagi Maſpha: ipſe ædifi-
cavit eam, & texit, & ſtatuit valvas ejus, &
ſeras, & vectes, & muros piſcinæ Siloe in hor-
tum regis, & uſque ad gradus, qui deſcendunt
de civitate David.
16 Poſt eum ædificavit Nehemias filius Az-
boc, princeps dimidiæ partis vici Bethſur, uſ-
que contra ſepulchrum David, & uſque ad pi-
ſcinam, quæ grandi opere conſtructa eſt, & uſ-
que ad domum fortium.
17 Poſt eum ædificaverunt Levitæ, Rehum
filius Benni: poſt eũ ædificavit Haſebias prin-
ceps dimidiæ partis vici Ceilę in vico ſuo.
18 Poſt eum ędificaverunt fratres eorum Bavai
filius Enadad, princeps dimidiæ partis Ceilæ.
19 Et ædificavit juxta eum Azer filius Jóſue,
princeps Maſpha, menſuram ſecundam, con- E
tra aſcenſum firmiſſimi anguli.
20 Poſt eum in monte ædificavit Báruch fi-
lius Záchai mẽſuram ſecundã, ab angulo uſque
ad portam domus Eliaſib ſacerdotis magni.
21 Poſt eum ædificavit Mérimuth filius Uriæ
filii Haccus, menſuram ſecundam, a porta do-
mus Eliaſib, donec extẽderetur domus Eliaſib.
22 Et poſt eum ædificaverunt ſacerdotes, vi-
ri de campeſtribus Jordanis.
23 Poſt eum ædificavit Benjamin & Haſub
contra domum ſuam: & poſt eum ædificavit
Azarías filius Maaſiæ filii Ananiæ contra do-
mum ſuam.
24 Poſt eum ædificavit Bennui filius Hena-
dad menſuram ſecundam, a domo Azariæ uſ- F
que ad flexuram, & uſque ad angulum.
25 Phalel filius Ozi contra flexurã & turrim,
quæ eminet de domo regis excelſa, id eſt, in
atrio carceris: poſt eum Phadaia filius Pharos.
26 Nathinæi autem habitabant in Ophel uſ-
que contra portam aquarum ad Orientem, &
turrim, quæ prominebat.
27 Poſt eum ædificaverunt Thecueni menſu-
ram ſecundam è regione, a turre magna &
eminente uſque ad murum templi.
28 Surſum autem à porta equorum ædifica-
verunt ſacerdotes, unuſquiſque contra domum
ſuam.
29 Poſt eos ædificavit Sadoc filius Emmer
contra domum ſuam. Et poſt eũ ædificavit Se- G
maia filius Secheniæ, cuſtos portæ orientalis.
30 Poſt eum ædificavit Hanania filius Sele-
miæ, & Hanun filius Seleph ſextus, menſuram
ſecundam: poſt eum ædificavit Moſollam fi-
lius Barachiæ, contra gazophylacium ſuum.
Poſt eum ædificavit Melchias filius aurificis
uſque ad domum Nathinæorum, & ſcruta ven-
dentium contra portam iudicialem, & uſque
ad cœnaculum anguli.
31 Et inter cœnaculum anguli in porta gregis
ædificaverunt aurifices & negotiatores.

CAPUT IV.

Adversantibus Sanaballat & Tobia cum cæteris gentibus, Judæi altera manu ædificant, altera gladium tenent; & Nehemia contra illorum subsannationes & insidias, Deum orante, opus perficitur.

A 1 FActum est autem, cum audisset Sanaballat, quod ædificaremus murum, iratus est valde: & motus nimis subsannavit Judæos.

2 Et dixit coram fratribus suis, & frequentia Samaritanorum: Quid Judæi faciunt imbecilles? Num dimittent eos gentes? Num sacrificabunt, & complebunt in una die? Numquid ædificare poterunt lapides de acervis pulveris qui combusti sunt?

3 Sed & Tobias Ammanites proximus ejus, ait: Ædificent: si adscenderit vulpes transiliet murum eorum lapideum.

4 Audi Deus noster, quia facti sumus despectui; converte opprobrium super caput eorũ, & da eos in despectionem in terra captivitatis.

5 Ne operias iniquitatem eorum, & peccatum eorum coram facie tua non deleatur, quia irriserunt ædificantes.

B 6 Itaque ædificavimus murum, & conjunximus totum usque ad partem dimidiam: & provocatum est cor populi ad operandum.

7 Factum est autem, cum audisset Sanaballat, & Tobias, & Arabes, & Ammonitæ, & Azotii, quod obducta esset cicatrix muri Jerusalem, & quod cœpissent interrupta concludi, irati sunt nimis.

8 Et congregati sunt omnes pariter, ut venirent, & pugnarent contra Jerusalem, & molirentur insidias.

9 Et oravimus Deum nostrũ, & posuimus custodes super murum die ac nocte contra eos.

10 Dixit autem Judas: Debilitatã est fortitudo portantis, & humus nimia est, & nos non poterimus ædificare murum.

C 11 Et dixerunt hostes nostri: Nesciãt, & ignorent, donec veniamus in medium eorum, & interficiamus eos, & cessare faciamus opus.

12 Factum est autem, venientibus Judæis, qui habitabant juxta eos, & dicentibus nobis per decem vices, ex omnibus locis quibus venerant ad nos,

13 Statui in loco post murum per circuitum populum in ordinem cum gladiis suis, & lanceis, & arcubus.

14 Et perspexi atque surrexi: & ajo ad optimates & magistratus, & ad reliquam partem vulgi: Nolite timere à facie eorum. Domini magni & terribilis mementote, & pugnate pro fratribus vestris, filiis vestris, & filiabus vestris, & uxoribus vestris, & domibus vestris.

15 Factum est autem cum audissent inimici nostri nuntiatum esse nobis, dissipavit Deus consilium eorum. Et reversi sumus omnes ad muros, unusquisque ad opus suum.

16 Et factum est a die illa, media pars juvenum eorum faciebat opus, & media parata erat ad bellũ, & lanceæ, & scuta, & arcus, & loricæ, & principes post eos in omni domo Juda

D 17 Ædificantium in muro, & portantium onera, & imponentium: una manu sua faciebat opus, & altera tenebat gladium:

18 Ædificantium enim unusquisque gladio erat accinctus renes. Et ædificabant, & clangebant buccina juxta me.

19 Et dixi ad optimates, & ad magistratus, & ad reliquam partem vulgi: Opus grande est & latum, & nos separati sumus in muro procul alter ab altero:

20 In loco quocumque audieritis clangorem tubæ, illuc concurrite ad nos: Deus noster pugnabit pro nobis.

21 Et nos ipsi faciamus opus: & media pars nostrum teneat lanceas, ab ascensu auroræ, donec egrediantur astra.

22 In tempore quoque illo dixi populo: Unusquisque cum puero suo maneat in medio Jerusalem, & sint nobis vices per noctem, & diem, ad operandum.

23 Ego autem & fratres mei, & pueri mei, & custodes, qui erant post me, non deponebamus vestimenta nostra: unusquisque tantum nudabatur ad baptismum.

CAPUT V.

In magna inopia Nehemias divites avaros increpat, usurasque prohibet, sua indigentibus sponte elargiens: itaque hanc operis remoram submovet.

1 ET factus est clamor populi & uxorũ ejus A
magnus, adversus fratres suos Judæos.

2 Et erant qui dicerẽt: Filii nostri, & filiæ nostræ multæ sunt nimis: accipiamus pro pretio eorum frumentum, & comedamus, & vivamus.

3 Et erant qui dicerent: Agros nostros, & vineas, & domos nostras opponamus, & accipiamus frumentum in fame.

4 Et alii dicebant: Mutuo sumamus pecunias in tributa regis, demusque agros nostros & vineas:

5 Et nunc sicut carnes fratrum nostrorum, sic B
carnes nostræ sunt: & sicut filii eorum, ita & filii nostri: ecce nos subjugamus filios nostros & filias nostras in servitutem, & de filiabus nostris sunt famulæ, nec habemus unde possint redimi, & agros nostros & vineas nostras alii possident.

6 Et iratus sum nimis cum audissem clamorem eorum secundum verba hæc:

7 Cogitavitque cor meum mecum: & increpavi optimates & magistratus, & dixi eis: Usuramne singuli a fratribus vestris exigitis? Et cõgregavi adversum eos concionem magnam,

8 Et dixi eis: Nos, ut scitis, redemimus fratres nostros Judæos, qui venditi fuerant gentibus, secundum possibilitatem nostram: & vos igitur vendetis fratres vestros, & redimemus eos? Et siluerunt, nec invenerunt quid responderent.

9 Dixique ad eos: Non est bona res, quam facitis: quare non in timore Dei nostri ambulatis, ne exprobretur nobis à gentibus inimicis nostris?

10 Et ego, & fratres mei, & pueri mei, commodavimus plurimis pecuniam & frumentum: non repetamus in commune istud, æs alienum concedamus, quod debetur nobis.

11 Reddite eis hodie agros suos, & vineas suas, & oliveta sua, & domos suas: quin potius & centesimam pecuniæ frumenti, vini, & olei, quam exigere soletis ab eis, date pro illis.

12 Et dixerunt: Reddemus, & ab eis nihil quæ- D
remus: sicque faciemus ut loqueris. Et vocavi sacerdotes, & adjuravi eos, ut facerent juxta quod dixeram.

23 In-

13 Insuper excussi sinum meum, & dixi: Sic
excutiat Deus omnem virum, qui non comple-
verit verbum istud, de domo sua, & de labori-
bus suis: sic excutiatur, & vacuus fiat. Et dixit
universa multitudo: Amen. Et laudaverunt
Deum. Fecit ergo populus sicut erat dictum.
14 A die autem illa, qua præceperat rex mihi
ut essem dux in Terra Juda, ab anno vigesimo
usque ad annum trigesimum secundum Ar-
taxerxis regis, per annos duodecim, ego &
fratres mei annonas, quæ ducibus debebantur,
non comedimus.
15 Duces autem primi, qui fuerant ante me,
gravaverunt populum, & acceperunt ab eis, in
pane, & vino, & pecunia, quotidie siclos qua-
draginta: sed & ministri eorũ depresserunt po-
pulũ. Ego autẽ non feci ita, propter timorẽ Dei:
16 Quin potius in opere muri ædificavi, &
D agrum non emi, & omnes pueri mei congrega-
ti ad opus erant.
17 Judæi quoque & magistratus, centum
quinquaginta viri, & qui veniebant ad nos de
gentibus quæ in circuitu nostro sunt, in mensa
mea erant.
18 Parabatur autẽ mihi per dies singulos bos
unus, arietes sex electi, exceptis volatilibus, &
inter dies decẽ vina diversa, & alia multa tri-
buebam: insuper & annonas ducatus mei non
quæsivi: valde enim attenuatus erat populus.
19 Memento mei Deus meus in bonum, se-
cundum omnia quæ feci populo huic.

CAPUT VI.

*Sanaballat cum sociis Nehemiam ad fœdus in-
sidiosis litteris invitans, minatur accusatio-
nem de affectato regno, ac sic ædificationem
impedire nitens, non terret, nec immutat
propositum Nehemiæ: completoque muro, ti-
muerunt omnes finitimæ gentes.*

1 FActum est autẽ, cum audisset Sanaballat,
A & Tobias, & Gossen Arabs, & cæteri ini-
mici nostri, quod ædificassem ego murum, &
non esset in ipso residua interruptio (usque ad
tẽpus autẽ illud valvas non posuerã in portis)
2 Miserunt Sanaballat & Gossem ad me, di-
centes: Veni, & percutiamus fœdus pariter in
viculis in campo Ono. Ipsi autem cogitabant
ut facerent mihi malum:
3 Misi ergo ad eos nuntios, dicẽs: Opus grãde
ego facio, & non possum descendere: ne forte
negligatur, cum venero & descendero ad vos.
4 Miserunt autem ad me secundum verbum
hoc per quatuor vices: & respondi eis juxta
sermonem priorem.
5 Et misit ad me Sanaballat juxta verbum
B prius quinta vice puerum suum, & epistolam
habebat in manu sua scriptam hoc modo:
6 IN GENTIBVS auditum est, & Gossem
dixit, quod tu & Judæi cogitetis rebellare, &
propterea ædifices murum, & levare te velis
super eos regem: propter quam causam
7 Et prophetas posueris, qui prædicent de te
in Jerusalem, dicentes: Rex in Judæa est. Au-
diturus est rex verba hæc; idcirco nunc veni,
ut ineamus consilium pariter.
8 Et misi ad eos, dicens: Non est factum se-
cundum verba hæc, quæ tu loqueris: de corde
enim tuo tu componis hæc.
9 Omnes enim hi terrebant nos cogitan-
tes quod cessarent manus nostræ ab opere,
& quiesceremus. Quam ob causam magis con-
fortavi manus meas:
10 Et ingressus sum domum Semaiæ filii Da-
laiæ filii Metabeel secreto. Qui ait: tractemus C
nobiscum in domo Dei in medio templi, &
claudamus portas ædis: quia venturi sunt ut
interficiant te, & nocte venturi sunt ad occi-
dendum te.
11 Et dixi: Num quisquam similis mei fugit?
& quis ut ego ingredietur templum, & vivet?
non ingrediar.
12 Et intellexi quod Deus non misisset eum,
sed quasi vaticinans locutus esset ad me, &
Tobias & Sanaballat conduxissent eum.
13 Acceperat enim pretium, ut territus face-
rem, & peccarem, & haberent malum, quod
exprobrarent mihi.
14 Memento mei Domine pro Tobia & Sa-
naballat, juxta opera eorum talia: sed & Noa-
diæ prophetæ, & cæterorum prophetarum, qui
terrebant me.
15 Cõpletus est autem murus vigesimoquinto D
die mensis Elul, quinquaginta duobus diebus.
16 Factum est ergo cum audissent omnes
inimici nostri, ut timerent universæ gentes, quę
erant in circuitu nostro, & conciderent intra
semetipsos, & scirent quod à Deo factum esset
opus hoc.
17 Sed & in diebus illis, multæ optimatum
Judæorum Epistolæ mittebantur ad Tobiam,
& a Tobia veniebant ad eos.
18 Multi enim erant in Judæa habentes jura-
mentum ejus, quia gener erat Secheniæ filii
Area, & Johanan filius ejus acceperat filiam
Mosollam filii Barachiæ:
19 Sed & laudabant eum coram me, & ver-
ba mea nuntiabant ei: & Tobias mittebat epi-
stolas ut terreret me.

CAPUT VII.

*Per Nehemiam constituuntur custodes in Jeru-
salem, deinde convocato populo recensentur hi
qui primum ascenderant Jerusalem, una cum
jumentis ipsorum; danturque munera ad
opus ædificationis.*

1 POstquam autem est ædificatus est murus, A
& posui valvas, & recensui janitores, Eccli.
& cantores & Levitas: 49.
2 Præcepi Hanani fratri meo, & Hananiæ d. 15.
principi domus de Jerusalem (ipse enim quasi
vir verax & timẽs Deũ plus cæteris videbatur)
3 Et dixi eis: Non aperiantur portæ Jerusa-
lem usque ad calorem solis. Cumque adhuc
assisterent, clausæ portæ sunt, & oppilatæ: &
posui custodes de habitatoribus Jerusalem,
singulos per vices suas, & unumquemque con-
tra domum suam.
4 Civitas autem erat lata nimis & grandis, &
populus parvus in medio ejus, & non erant
domus ædificatæ.
5 Deus autem dedit in corde meo, & congre- 1. Esd.
gavi optimates, & magistratus, & vulgus, ut 2. a. 1.
recenserem eos: & inveni librum census eo-
rum, qui ascenderant primum, & inventum est
scriptum in eo.
6 * Isti filii provinciæ, qui ascenderunt de
captivitate migrantium, quos transtulerat
Nabuchodonosor rex Babylonis, & reversi
sunt in Jerusalem, & in Judæam, unusquisque
in civitatem suam.

7 Qui venerunt cum Zorobabel, Josue, Nehemias, Azarias, Raamias, Nahamani, Mardochæus, Belsam, Mespharat, Begoai, Nahum, Baana, Numerus virorum populi Israel:

8 Filii Pharos, duo millia centum septuaginta duo:

9 Filii Saphatia, trecenti septuaginta duo:

10 Filii Area, sexcenti quinquaginta duo:

C 11 Filii Phahathmoab filiorum Josue & Joab, duo millia octingenti decem & octo:

12 Filii Ælam, mille ducenti quinquagintaquatuor:

13 Filii Zethua, octingenti quadragintaquinque:

14 Filii Zachai, septingenti sexaginta:

15 Filii Bannui, sexcenti quadragintaocto:

16 Filii Bebai, sexcenti vigintiocto:

17 Filii Azgad, duo millia trecēti vigintiduo:

18 Filii Adonicam, sexcenti sexagintaseptem:

19 Filii Beguai, duo millia sexagintaseptem:

20 Filii Adin, sexcenti quinquagintaquinque:

21 Filii Ater, filii Hezeciæ, nonagintaocto:

22 Filii Hasem, trecenti vigintiocto:

23 Filii Besai, trecenti vigintiquatuor:

24 Filii Hareph, centum duodecim:

25 Filii Gabaon, nonagintaquinque:

26 Filii Bethlehem & Netupha, centum octogintaocto.

27 Viri Anathoth, centum vigintiocto.

28 Viri Betharmoth, quadragintaduo.

D 29 Viri Cariathiarim, Cephira, & Beroth, septingenti quadragintatres.

30 Viri Rama & Geba, sexcenti viginti unus.

31 Viri Machmas, centum vigintiduo.

32 Viri Bethel & Hai, centum vigintitres.

33 Viri Nebo alterius, quinquagintaduo.

34 Viri Ælam alterius, mille ducenti quinquagintaquatuor.

35 Filii Harem, trecenti viginti.

36 Filii Jericho, trecēti quadragintaquinque.

37 Filii Lod Hadid & Ono, septingenti vigintiunus.

38 Filii Senaa, tria millia nongenti triginta.

39 Sacerdotes: Filii Idaia in domo Josue, nongenti septuaginta tres.

40 Filii Emmer, mille quinquagintaduo.

41 Filii Phashur, mille ducenti quadraginta septem.

42 Filii Arem, mille decem & septem, Levitæ:

43 Filii Josue & Cedmihel filiorum

44 Oduiæ septuagintaquatuor, Cantores:

45 Filii Asaph, centum quadragintaocto.

E 46 Janitores: Filii Sellum, filii Ater, filii Telmon, filii Accub, filii Hatita, filii Sobai, centum trigintaocto.

47 Nathinæi: filii Soha, filii Hasupha, filii Tebbaoth,

48 Filii Ceros, filii Siaa, filii Phadon, filii Lebana, filii Hagaba, filii Selmai,

49 Filii Hanan, filii Geddel, filii Gaher,

50 Filii Raaia, filii Rasin, filii Necoda,

51 Filii Gezem, filii Aza, filii Phasea.

52 Filii Besai, filii Munim, filii Nephussim,

53 Filii Bacbuc, filii Hacupha, filii Harhur,

54 Filii Besloth, filii Mahida, filii Harsa,

55 Filii Bercos, filii Sisara, filii Thema,

56 Filii Nasia, filii Hatipha,

57 Filii servorum Salomonis, filii Sothai, filii Sophereth, filii Pharida,

58 Filii Jahala, filii Darcon, filii Jeddel,

59 Filii Saphatia, filii Hatil, filii Phochereth, qui erat ortus ex Sabaim, filio Amon.

60 Omnes Nathinæi, & filii servorum Salomonis, trecenti nonagintaduo.

61 Hi sunt autem qui ascenderunt de Thelmela, Thelharsa, Cherub, Addon, & Emmer: & nō potuerunt indicare domum patrum suorum, & semen suum, utrum ex Israel essent.

62 Filii Dalaia, filii Tobia, filii Necoda, sexcenti quadragintaduo.

63 Et de sacerdotibus, filii Habia, filii Accos, filii Berzellai, qui accepit de filiabus Berzellai Galaaditis uxorem: & vocatus est nomine eorum. F

64 Hi quæsierunt scripturam suam in censu, & non invenerunt: & ejecti sunt de sacerdotio.

65 Dixitque Athersatha eis ut non manducarent de Sanctis sanctorum, donec staret sacerdos doctus & eruditus.

66 Omnis multitudo quasi vir unus, quadragintaduo millia trecenti sexaginta:

67 Absque servis & ancillis eorum, qui erant septem millia trecenti trigintaseptem, & inter eos cantores, & cantatrices, ducenti quadraginta quinque.

68 Equi eorum, septingenti triginta sex: muli eorum, ducenti quadragintaquinque:

69 Cameli eorum, quadringenti triginta quinque: asini, sex millia septingenti viginti.

Hucusque refertur quid in commentario scriptum fuerit, exin Nehemiæ historia texitur.

70 Nonnulli autem de principibus familiarum dederunt in opus. Athersatha dedit in thesaurum auri drachmas mille, phialas quinquaginta, tunicas sacerdotales quingentas triginta. G

71 Et de principibus familiarum dederunt in thesaurum operis, auri drachmas viginti millia, & argenti mnas duo millia ducentas.

72 Et quod dedit reliquus populus, auri drachmas viginti millia, & argenti mnas duo millia, & tunicas sacerdotales sexaginta septem.

73 Habitaverunt autem sacerdotes, & Levitæ, & janitores & cantores, & reliquum vulgus, & Nathinæi, & omnis Israel, in civitatibus suis.

CAPUT VIII.

Esdras distincte populo verba Legis recitat explicatque, facto per Levitas silentio, & contristatum populum Nehemias consolatur, aliisque frondibus celebrant septem diebus festum tabernaculorum; legente singulis diebus Esdra in libro Legis.

1 ET venerat mensis septimus: filii autem A
Israel erant in civitatibus suis. Congregatusque est omnis populus quasi vir unus, ad plateam quæ est ante portam aquarum: & dixerunt Esdræ scribæ ut afferret librum legis Moysis, quam præceperat Dominus Israeli.

2 Attulit ergo Esdras sacerdos legem coram multitudine virorum & mulierum, cunctisque qui poterant intelligere, in die prima mensis septimi.

3 Et legit in eo aperte in platea quæ erat ante portam aquarum, de mane usque ad mediam diem, in conspectu virorum & mulierum & sapientium: & aures omnis populi erant erectæ ad librum.

4 Stetit

B 4 Stetit autem Esdras scriba super gradum ligneum, quem fecerat ad loquendum: & steterunt juxta eum, Mathathias, & Semeia, & Ania, & Uria, & Helcia, & Maasia, ad dexteram ejus: & ad sinistram, Phadaia, Misael, & Melchia, & Hasum, & Hasbadana, Zacharia, & Mosollam.

5 Et aperuit Esdras librum coram omni populo, super universũ quippe populũ eminebat: & cum aperuisset eum, stetit omnis populus.

6 Et benedixit Esdras Domino Deo magno: & respondit omnis populus: Amen, Amen: elevans manus suas. & incurvati sunt, & adoraverunt Deum proni in terram.

7 Porrò Josue, & Bani, & Serebia, Jamin, Accub, Septhai, Odia, Maasia, Celita, Azarias, Jozabed, Hanan, Phalaia, Levitæ, silentium faciebant in populo ad audiendam legem: populus autem stabat in gradu suo.

8 Et legerunt in Libro legis Dei distinctè, & aperte ad intelligendum: & intellexerunt cum legeretur.

C 9 Dixit autem Nehemias (ipse est Athersatha) & Esdras sacerdos & scriba, & Levitæ interpretantes universo populo: Dies sanctificatus est Domino Deo nostro, nolite lugere, & nolite flere, (Flebat enim omnis populus cum audiret verba legis.)

10 Et dixit eis: Ite, comedite pinguia, & bibite mulsum, & mittite partes his qui non præparaverunt sibi: quia sanctus dies Domini est, & nolite contristari, gaudium etenim Domini est fortitudo nostra.

11 Levitæ autem silentium faciebant in omni populo, dicentes: Tacete, quia dies sanctus est, & nolite dolere.

12 Abiit itaque omnis populus, ut comederet & biberet, & mitteret partes, & faceret lætitiam magnam: quia intellexerant verba, quæ docuerat eos.

13 Et in die secundo congregati sunt principes familiarum universi populi, sacerdotes & Levitæ, ad Esdram scribam, ut interpretaretur eis verba Legis.

14 Et invenerunt scriptum in Lege, præcepisse Dominum in manu Moysi, ut habitent filii Israel in tabernaculis, in die solemni, mense septimo:

D 15 Et ut prædicent, & divulgent vocem in universis urbibus suis, & in Jerusalem, dicentes: Egredimini in montem, & afferte frondes olivæ, & frondes ligni pulcherrimi, frondes myrti, & ramos palmarum, & frõdes ligni nemorosi, ut fiant tabernacula, sicut scriptum est.

16 Et egressus est populus & attulerunt. Feceruntque sibi tabernacula unusquisque in domate suo, & in atriis suis, & in atriis domus Dei, & in platea portæ aquarum, & in platea portæ Ephraim.

17 Fecit ergo universa Ecclesia eorum qui redierant de captivitate, tabernacula, & habitaverunt in tabernaculis: non enim fecerant a diebus Josue filii Nun taliter filii Israel usque ad diem illum. Et fuit lætitia magna nimis.

18 Legit autem in Libro legis Dei per dies singulos, a die primo usque ad diem novissimum, & fecerunt solemnitatem septem diebus, & in die octavo collectam juxta ritum.

CAPUT IX.

Populus in jejunio & saccis pœnitens separat se ab alienigenis; Levitæ confitentur Dei beneficia, Israelitarumque scelera, & pro populo orant, ac ita fœdus cum Domino feriunt.

1 IN die autem vigesimoquarto mensis hujus, convenerunt filii Israel in jejunio & in saccis, & humus super eos. A

2 Et separatum est semen filiorum Israel ab omni filio alienigena: & steterunt, & confitebantur peccata sua, & iniquitates patrũ suorũ.

3 Et consurrexerunt ad standum: & legerunt in volumine legis Domini Dei sui, quater in die, & quater confitebantur, & adorabant Dominum Deum suum.

4 Surrexerunt autem super gradum Levitarum, Josue, & Bani, & Cedmihel, Sabania, Bonni, Sarebias, Bani, & Chanani: & clamaverunt voce magna ad Dominum Deum suum.

5 Et dixerunt Levitæ, Josue, & Cedmihel, Bonni, Hasebnia, Serebia, Odaia, Sebnia, Phathahia: Surgite, benedicite Domino Deo vestro ab æterno usque in æternum: & benedicant nomini gloriæ tuæ excelso in omni benedictione & laude.

6 Tu ipse Domine, solus, tu fecisti cœlum, & cœlum cœlorum, & omnem exercitum eorum: terram, & universa quæ in ea sunt: maria, & omnia quæ in eis sunt: & tu vivificas omnia hæc, & exercitus cœli te adorat. B

7 Tu ipse Domine Deus, qui elegisti Abram, & * eduxisti eum de igne Chaldæorum, & posuisti nomen ejus Abraham. * Gen. 11. d. 31.

8 Et invenisti cor ejus fidele coram te: & percussisti cum eo fœdus, ut dares ei terram Chananæi, Hethæi, & Amorrhæi, & Pherezæi, & Jebusæi, & Gergesæi, ut dares semini ejus: & implesti verba tua, quoniam justus es.

9 Et vidisti afflictionem patrum nostrorum in Ægypto: clamoremque eorum audisti super Mare rubrum.

10 Et dedisti signa atque portenta in Pharaone, & in universis servis ejus, & in omni populo terræ illius: cognovisti enim quia superbe egerant contra eos: & fecisti tibi nomen, sicut & in hac die.

11 Et mare divisisti ante eos, & transierunt per medium maris in sicco: persecutores autem eorum projecisti in profundum, quasi lapidem in aquas validas.

12 Et in columna nubis ductor eorum fuisti per diem, & in columna ignis per noctem, ut appareret eis via, per quam ingrediebantur. C

13 Ad montem quoque Sinai descendisti, & locutus es cum eis de cœlo, & dedisti eis judicia recta, & legem veritatis, ceremonias, & præcepta bona:

14 Et sabbatum sanctificatum tuum ostendisti eis, & mandata, & ceremonias, & legem præcepisti eis in manu Moysi servi tui.

15 Panem quoque de cœlo dedisti eis in fame eorum, & aquam de petra eduxisti eis sitientibus, & dixisti eis ut ingrederentur & possiderent terram, super quam levasti manum tuam, ut traderes eis.

16 Ipsi vero & patres nostri superbe egerunt, & induraverunt cervices suas, & non audierunt mandata tua.

17 Et noluerunt audire, & non sunt recordati

mirabilium tuórum quæ feceras eis. Et induraverunt cervices suas,& dederunt caput ut converterentur ad servitutem suam, quasi per contentionem. Tu autem Deus propitius, & clemens & misericors,& longanimis & multæ miserationis, non dereliquisti eos,

D 18 Et quidem cum fecissent sibi vitulum conflatilem, & dixissent: Iste est Deus tuus, qui eduxit te de Ægypto: feeeruntque blasphemias magnas.

19 Tu autem in misericordiis tuis multis non dimisisti eos in deserto: columna nubis non recessit ab eis per diem, ut duceret eos in viam, & columna ignis per noctem, ut ostenderet eis iter per quod ingrederentur.

20 Et spiritum tuum bonum dedisti qui doceret eos,& manna tuum non prohibuisti ab ore eorum,& aquam dedisti eis in siti.

21 Quadraginta annis pavisti eos in deserto, nihilque eis defuit, vestimenta eorum non inveteraverunt, & pedes eorum non sunt attriti.

22 Et dedisti eis regna,& populos & partitus es eis sortes: & possederunt terram Sehon, & terram regis Hesebon, & terrã Og regis Basan.

E 23 Et multiplicasti filios eorum sicut stellas cœli, & adduxisti eos ad terram, de qua dixeras patribus eorum ut ingrederentur & possiderent.

24 Et venerunt filii, & possederunt terram, & humiliasti coram eis habitatores terræ Chananæos, & dedisti eos in manu eorum, & reges eorum & populos terræ, ut facerent eis sicut placebat illis.

25 Ceperunt itaque urbes munitas, & humum pinguem,& possederunt domos plenas cunctis bonis, cisternas ab aliis fabricatas, vineas, & oliveta, & ligna pomifera multa: & comederunt, & saturati sunt, & impinguati sunt, & abundaverunt deliciis in bonitate tua magna.

26 Provocaverunt autem te ad iracundiam, & recesserunt a te, & projecerunt legem tuam post terga sua: & prophetas tuos occiderunt, qui contestabantur eos ut reverterentur ad te: feceruntque blasphemias grandes.

27 Et dedisti eos in manu hostium suorum,& afflixerunt eos.Et in tempore tribulationis suæ clamaverunt ad te, & tu de cœlo audisti, & secundum miserationes tuas multas dedisti eis salvatores,qui salvarent eos de manu hostium suorum.

F 28 Cumque requievissent, reversi sunt ut facerent malum in conspectu tuo: & dereliquisti eos in manu inimicorum suorum, & possederunt eos. Conversique sunt, & clamaverunt ad te: tu autem de cœlo exaudisti, & liberasti eos in misericordiis tuis, multis temporibus.

29 Et contestatus es eos ut reverterentur ad legem tuam. Ipsi vero superbe egerunt, & non audierunt mandata tua, & in judiciis tuis peccaverunt, quæ faciet homo, & vivet in eis: & dederunt humerum recedentem, & cervicem suam induraverunt, nec audierunt.

30 Et protraxisti super eos annos multos, & contestatus es eos in spiritu tuo per manum prophetarum tuorum: & non audierunt, & tradidisti eos in manu populorum terrarum.

31 In misericordiis autem tuis plurimis non fecisti eos in consumptionem, nec dereliquisti eos: quoniam Deus miserationum, & clemens es tu.

32 Nunc itaque Deus noster magne, fortis,& terribilis, custodiens pactum & misericordiã, ne avertas a facie tua omnem laborem,qui invenit nos, reges nostros, & principes nostros, & sacerdotes nostros, & prophetas nostros, & patres nostros, & omnem populum tuum, à diebus regis Assur usque in diem hanc.

33 Et tu justus es in omnibus, quæ venerunt G super nos: quia veritatem fecisti, nos autem impie egimus.

34 Reges nostri, principes nostri, sacerdotes nostri, & patres nostri, non fecerunt legem tuam, & non attenderunt mandata tua, & testimonia tua quæ testificatus es in eis.

35 Et ipsi in regnis suis, & in bonitate tua multa, quam dederas eis, & in terra latissima & pingui, quam tradideras in conspectu eorum, non servierunt tibi, nec reversi sunt à studiis suis pessimis.

36 Ecce nos ipsi hodie servi sumus; & terra, quam dedisti patribus nostris ut comederent panem ejus, & quæ bona sunt ejus, & nos ipsi servi sumus in ea.

37 Et fruges ejus multiplicantur regibus, quos posuisti super nos propter peccata nostra, & corporibus nostris dominantur, & jumentis nostris secundum voluntatem suam, & in tribulatione magna sumus.

38 Super omnibus ergo his nos ipsi percutimus fœdus, & scribimus, & signant principes nostri,Levitæ nostri, & sacerdotes nostri.

CAPUT X.

Recensentur qui fœdus cum Deo initum signarunt, quo pollicentur se servaturos universa Dei praecepta, maxime de non commiscendo cum alienigenis, de servandis sabbato, anno septimo, oblationibus, primitiis ac decimis.

1 Signatores autem fuerunt, Nehemias, Athersatha filius Hachelai, & Sedecias, A

2 Saraias, Azarias, Jeremias,

3 Pheshur, Amarias, Melchias,

4 Hattus, Sebenia, Melluch,

5 Harem, Merimuth, Obdias,

6 Daniel, Genthon, Baruch,

7 Mosollam, Abia, Miamin,

8 Maazia, Belgal, Semeia: hi sacerdotes.

9 Porrò Levitæ, Josue filius Azaniæ, Bennui de filiis Henadad, Cedmihel,

10 Et fratres eorum, Sebenia, Odaia, Celita, Phalaia, Hanan,

11 Micha, Rohob, Hasebia,

12 Zachur, Serebia, Sabania,

13 Odaia, Bani, Baninu.

14 Capita populi, Pharos, Phahathmoab, Ælam, Zetu, Bani,

15 Bonni, Azgad, Bebai.

16 Adonia, Begoai, Adin,

17 Ater, Hezezia, Azur,

18 Odaia, Hasum, Besai,

19 Hareph, Anathoth, Nebai,

20 Megphias, Mosollam, Hazir,

21 Mesizabel, Sadoc, Jeddua,

22 Pheltia, Hanan, Anaia,

23 Osee, Hanania, Hasub,

24 Alohes, Phalea, Sobec,

25 Rehum, Hasebnat, Maasia,

26 Echaia:

26 Echaia, Hanan, Anan,

27 Melluch, Haran, Baana:

28 Et reliqui de populo, sacerdotes, Levitæ, janitores, & cantores, Nathinæi, & omnes qui se separaverunt de populis terrarum ad legem Dei, uxores eorum, filii eorum, & filiæ eorum,

B 29 Omnes qui poterant sapere spondentes pro fratribus suis, optimates eorum, & qui veniebant ad pollicendum & jurandum ut ambularent in lege Dei, quam dederat in manu Moysi servi Dei, ut facerent & custodirent universa mandata Domini Dei nostri, & judicia eius & ceremonias ejus,

30 Et ut non daremus filias nostras populo terræ, & filias eorum non acciperemus filiis nostris.

31 Populi quoque terræ, qui important venalia, & omnia ad usum, per diem sabbati ut vēdant, non accipiemus ab eis in sabbato & in die sanctificato. Et dimittemus annum septimum, & exactionem universæ manus.

32 Et statuemus super nos præcepta, ut demus
C tertiam partem sicli per annum ad opus domus Dei nostri,

33 Ad panes propositionis, & ad sacrificium sempiternum, & in holocaustum sempiternum in sabbatis, in calendis, in solemnitatibus, & in sanctificatis, & pro peccato: ut exoretur pro Israel, & in omnem usum domus Dei nostri.

34 Sortes ergo misimus super oblationem lignorum, inter sacerdotes, & Levitas, & populum, ut inferrentur in domum Dei nostri per domos patrum nostrorum, per tempora, a temporibus anni usque ad annum: ut arderent super altare Domini Dei nostri, sicut scriptum est in lege Moysi:

35 Et ut afferremus primogenita terræ nostræ, & primitiva universi fructus omnis ligni, ab anno in annum, in domo Domini.

36 Et primitiva filiorum nostrorum, & pecorum nostrorum, sicut scriptum est in lege, & primitiva boum nostrorum, & ovium nostrarū ut offerrentur in domo Dei nostri, sacerdotibus qui ministrant in domo Dei nostri:

37 Et primitias ciborum nostrorum, & liba-
D minum nostrorum, & poma omnis ligni, vindemiæ quoque, & olei, afferemus sacerdotibus ad gazophylacium Dei nostri, & decimam partem terræ nostræ Levitis. Ipsi Levitæ decimas accipient ex omnibus civitatibus operum nostrorum,

38 Erit autem sacerdos filius Aarō cū Levitis in decimis Levitarum, & Levitæ offerent decimam partem decimæ suæ in domo Dei nostri, ad gazophylacium in domum thesauri.

39 Ad gazophylacium enim deportabunt filii Israel, & filii Levi, primitias frumenti, vini, & olei: & ibi erunt vasa sanctificata, & sacerdotes, & cantores, & janitores, & ministri, & non dimittemus domum Dei nostri.

CAPUT XI.

Recensentur incolæ Jerusalem, & civitatum Juda post instaurationem.

1 HAbitaverunt autem principes populi in
A Jerusalem: reliqua vero plebs misit sortem, ut tollerent unam partem de decem, qui habitaturi essent in Jerusalem civitate sancta, novem vero partes in civitatibus.

2 Benedixit autem populus omnibus viris qui se sponte obtulerant ut habitarent in Jerusalem.

3 Hi sunt itaque principes provinciæ, qui habitaverunt in Jerusalem, & in civitatibus Juda. Habitavit autem unusquisque in possessione sua, in urbibus suis, Israel, sacerdotes, Levitæ, Nathinæi, & filii servorum Salomonis.

4 Et in Jerusalem habitaverunt de filiis Juda & de filiis Beniamin: de filiis Juda, Athaias filius Aziam, filii Zachariæ, filii Amariæ, filii Saphatiæ, filii Malaleel: de filiis Phares.

5 Maasia filius Baruch, filius Cholhoza, filius Hazia, filius Adaia, filius Jojarib, filius Zachariæ, filius Silonitis:

6 Omnes hi filii Phares, qui habitaverunt in Jerusalem, quadringenti sexagintaocto viri fortes.

7 Hi sunt autem filii Beniamin: Sellum filius
Mosollam, filius Joed, filius Phadaia, fi- B
lius Colaia, filius Masia, filius Etheel, filius Isaia,

8 Et post eum Gebbai, Sellai, nongenti vigintiocto,

9 Et Joel filius Zechri præpositus eorum, & Judas filius Sennua super civitatem secundus.

10 Et de sacerdotibus, Idaia filius Joarib, Jachin,

11 Saraja filius Helciæ, filius Mosollam, filius Sadoc, filius Merajoth, filius Achitob princeps domus Dei,

12 Et fratres eorum facientes opera templi: octingenti vigintiduo. Et Adaja filius Jeroham, filius Phelelia, filius Amsi, filius Zachariæ, filius Pheshur, filius Melchiæ,

13 Et fratres eius principes patrum: ducenti quadragintaduo. Et Amassai filius Azreel, filius Ahazi, filius Mosollamoth, filius Emmer,

14 Et fratres eorum potentes nimis: centum vigintiocto, & præpositus eorum Zabdiel filius potentium.

15 Et de Levitis Semeia filius Hasub, filius Azaricam, filius Hasabia, filius Boni,

16 Et Sabathai & Jozabed: super omnia opera, quæ erant forinsecus in domo Dei, a Principibus Levitarum.

17 Et Mathania filius Micha, filius Zebedei, filius Asaph, princeps ad laudandum & ad confitendum in oratione, & Becbecia secundus de fratribus ejus, & Abda filius Samua, filius Galal, filius Idithum:

18 Omnes Levitæ in civitate sancta ducenti octoginta quatuor.

19 Et janitores, Accub, Telmon, & fratres eorum, qui custodiebant ostia: centum septuaginta duo.

20 Et reliqui ex Israel sacerdotes & Levitæ in universis civitatibus Juda, unusquisque in possessione sua.

21 Et Nathinæi, qui habitabant in Ophel, & Siaha, & Gaspha de Nathinæis.

22 Et episcopus Levitarum in Jerusalem, Azzi filius Bani, filius Hasabiæ, filius Mathaniæ, filius Michæ. De filiis Asaph, cantores in ministerio domus Dei.

23 Præceptum quippe regis super eos erat, & ordo in cantoribus per dies singulos,

24 Et Phathahia filius Mesezebel, de filiis D

Zara

Zara filii Juda in manu regis, juxta omne verbum populi.
25 Et in domibus per omnes regiones eorum.
De filiis Juda habitaverunt in Cariatharbe &
in filiabus ejus: & in Dibon, & in filiabus ejus:
& in Cabseel, & in viculis ejus,
26 Et in Jesue, & in Molada, & in Bethphaled,
27 Et in Hasersual, & in Bersabee, & in filiabus ejus,
28 Et in Siceleg, & in Mochona, & in filiabus ejus,
29 Et in Remmon, & in Saraa, & in Jerimuth,
30 Zanoa, Odollam, & in villis earum, Lachis
& regionibus ejus, & Azeca & filiabus ejus. Et
manserunt in Bersabee usq; ad vallem Ennom.
31 Filii autem Benjamin, a Geba, Mechmas,
& Hai, & Bethel, & filiabus ejus:
32 Anathoth, Nob, Anania,
33 Asor, Rama, Gethaim,
34 Hadid, Seboim, & Neballat, Lod
35 Et Ono valle artificum.
36 Et de Levitis portiones Judę & Benjamin.

CAPUT XII.

Nomina & officia sacerdotum ac Levitarum qui cum Zorobabel in Jerusalem ascenderunt, & custodes thesaurorum: magna solemnitate convocatis undique Levitis celebrant dedicationem muri Jerusalem.

A 1 HI sunt autem sacerdotes & Levitæ, qui
ascenderunt cum Zorobabel filio Salathiel, & Josue Saraia, Jeremias, Esdras,
2 Amaria, Melluch, Hattus,
3 Sebenias, Rheum, Merimuth,
4 Addo, Genthon, Abia,
5 Miamin, Madia, Belga,
6 Semeia, & Joiarib, Idaia, Sellum, Amoc, Helcias,
7 Idaia. Isti principes sacerdotum, & fratres eorum, in diebus Josue.
8 Porrò Levitæ, Jesua, Bennui, Cedmihel,
Sarebia, Juda, Mathanias, super hymnos ipsi
& fratres eorum:
9 Et Becbecia atque Hanni, & fratres eorum,
unusquisque in officio suo.
10 Josue autem genuit Joacim, & Joacim genuit Eliasib, & Eliasib genuit Joiada.
11 Et Jojada genuit Jonathan, & Jonathan genuit Jeddoa,
12 In diebus autem Joacim erant sacerdotes
& principes familiarum: Saraiæ, Maraia: Jeremiæ, Hanania:
13 Esdræ, Mosollam: Amariæ, Johanan:
14 Milicho, Jonathan: Sebeniæ, Joseph:
15 Haram, Edna: Maraioth, Helci:
16 Adaiæ, Zacharia: Genthon, Mosollam:
17 Abiæ, Zechri: Miamin & Moadiæ, Phelti:
18 Belgæ, Sammua: Semaiæ, Jonathan:
19 Joiarib, Mathanai: Jodaiæ, Azzi:
20 Sellai, Celai: Amoc, Heber:
21 Helciæ, Hasebia: Idaiæ, Nathanael.
B 22 Levitæ in diebus Eliasib, & Joiada, & Johanan, & Jeddoa, scripti principes familiarum, & sacerdotes in regno Darii Persæ.
23 Filii Levi principes familiarum, scripti in
Libro verborum dierum, & usque ad dies Jonathan, filii Eliasib.
24 Et principes Levitarum, Hasebia, Sarebia,
& Josue filius Cedmihel: & fratres eorum per
vices suas, ut laudarent & confiterentur juxta
præceptum David viri Dei, & observarent
æque per ordinem.
25 Mathania, & Becbecia, Obedia, Mosollam, Telmon, Accub, custodes portarum &
vestibulorum ante portas.
26 Hi in diebus Joacim filii Josue, filii Josedec, & in diebus Nehemiæ ducis, & Esdræ sacerdotis scribæque.
27 In dedicatione autem muri Jerusalem, requisierunt Levitas de omnibus locis suis, ut adducerent eos in Jerusalem, & facerent dedicationem & lætitiam in actione gratiarum, &
cantico, & in cymbalis, psalteriis, & citharis.
28 Congregati sunt autem filii cantorum de
campestribus circa Jerusalem, & de villis Nethuphati,
29 Et de domo Galgal, & de regionibus Geba & Azmaveth: quoniam villas ædificaverunt sibi cantores in circuitu Jerusalem.
30 Et mundati sunt sacerdotes & Levitæ, & C
mundaverunt populum, & portas, & murum.
31 Ascendere autem feci principes Juda super
murum, & statui duos magnos choros laudantium. Et ierunt ad dexteram super murum ad
portam sterquilinii.
32 Et ivit post eos Osaias, & media pars principum Juda,
33 Et Azarias, Esdras, & Mosollam Judas, &
Benjamin, & Semeia, & Jeremias.
34 Et de filiis sacerdotum in tubis, Zacharias filius Jonathan, filius Semeiæ, filius Mathaniæ, filius Michaiæ, filius Zechur, filius
Asaph,
35 Et fratres ejus, Semeia, & Azareel, Malalai, Galalai, Maal, Nathanael, & Judas, & Hanani, in vasis cantici David viri Dei: & Esdras
scriba ante eos in porta Fontis.
36 Et contra eos ascenderunt in gradibus civitatis David, in ascensu muri super domum
David, & usque ad portam Aquarum ad Orientem.
37 Et chorus secundus gratias referentium
ibat ex adverso, & ego post eum, & media
pars populi super murum & super turrim furnorum, & usque ad murum latissimum,
38 Et super portam Ephraim, & super portam
antiquam, & super portam piscium, & turrim
Hananeel, & turrim Emath, & usque ad portam gregis: & steterunt in porta custodiæ,
39 Steteruntque duo chori laudantium in domo Dei, & ego, & dimidia pars magistratuum
mecum.
40 Et sacerdotes, Eliachim, Maasia, Miamin, Michea, Elioenai, Zacharia, Hanania in D
tubis,
41 Et Maasia, & Semeia, & Eleazar, & Azzi,
& Johanan, & Melchia, & Ælam, & Ezer. Et
clare cecinerunt cantores, & Jezraia præpositus:
42 Et immolaverunt in die illa victimas magnas, & lętati sunt: Deus enim lætificaverat eos
lætitia magna: sed & uxores eorũ & liberi gavisi sunt, & audita est lætitia Jerusalem procul.
43 Recensuerunt quoque in die illa viros super
gazophylacia thesauri ad libamina, & ad primitias, & ad decimas, ut introferrent per eos
principes civitatis in decore gratiarũ actionis,
sacerdotes & Levitas: quia lætificatus est Juda
in sacerdotibus & Levitis astantibus.

44 Et

44 Et custodierunt observationem Dei sui, & observationem expiationis, & cantores & janitores juxta præceptum David, & Salomonis filii ejus,

45 Quia in diebus David & Asaph ab exordio erant principes constituti cantorum, in carmine laudantium & confitentium Deo.

46 Et omnis Israel, in diebus Zorobabel, & in diebus Nehemiæ, dabant partes cantoribus & janitoribus per dies singulos, & sanctificabant Levitas, & Levitæ sanctificabant filios Aaron.

CAPUT XIII.

Lecto Deuteronomio ejiciuntur alienigenæ: partes Levitis assignantur: à quo tamen gazophylacio vasa domus Tobiæ projiciuntur, & sabbati violatores puniuntur: increpat Nehemias Judæos qui uxores duxerant alienigenas.

A 1 IN die autem illo lectum est in volumine Moysi audiente populo: & inventum est
tt.
2. scriptum in eo, quod non debeant introire Ammonites & Moabites in ecclesiam Dei usq; in æternum:

2 Eo quod non occurrerint filiis Israel cum pane & aqua: & conduxerint adversum eos Balaam, ad maledicendum eis: & convertit Deus noster maledictionem in benedictionē.

3 Factum est autem, cum audissent legem, separaverunt omnem alienigenam ab Israel.

4 Et super hoc erat Eliasib sacerdos, qui fuerat præpositus in gazophylacio domus Dei nostri, & proximus Tobiæ.

5 Fecit ergo sibi gazophylacium grande, & ibi erant ante eum reponentes munera, & thus, & vasa, & decimam frumenti, vini, & olei, partes Levitarum, & cantorum, & janitorum, & primitias sacerdotales.

6 In omnibus autem his non fui in Jerusalem, quia anno trigesimo secundo Artaxerxis regis Babylonis veni ad regem, & in fine dierum rogavi regem.

7 Et veni in Jerusalem, & intellexi malum, quod fecerat Eliasib Tobiæ, ut faceret ei thesaurum in vestibulis domus Dei.

B 8 Et malum mihi visum est valde. Et projeci vasa domus Tobiæ foras de gazophylacio:

9 Præcepique & emundaverunt gazophylacia: & retuli ibi vasa domus Dei, sacrificium, & thus.

10 Et cognovi quod partes Levitarum non fuissent datæ: & fugisset unusquisque in regionem suam de Levitis, & cantoribus, & de his qui ministrabant:

11 Et egi causam adversus magistratus, & dixi: Quare dereliquimus domum Dei? Et congregavi eos, & feci stare in stationibus suis.

12 Et omnis Juda apportabat decimam frumenti, vini, & olei, in horrea.

13 Et constituimus super horrea Selemiam sacerdotem, & Sadoc scribam, & Phadaiam de Levitis, & juxta eos Hanan filium Zachur, filium Mathaniæ: quoniam fideles comprobati sunt, & ipsis creditæ sunt partes fratrum suorum.

14 Memento mei Deus meus pro hoc, & ne deleas miserationes meas, quas feci in domo Dei mei, & in ceremoniis ejus.

15 In diebus illis vidi in Juda calcantes torcularia in sabbato, portantes acervos, & onerantes super asinos vinum, & uvas, & ficus, & omne onus, & inferentes in Jerusalem die sabbati. Et contestatus sum, ut in die qua vendere liceret, venderent.

16 Et Tyrii habitaverunt in ea, inferentes pisces, & omnia venalia: & vendebant in sabbatis filiis Juda in Jerusalem: C

17 Et objurgavi optimates Juda, & dixi eis: Quæ est hæc res mala, quam vos facitis, & profanatis diem sabbati?

18 Numquid non hæc fecerunt patres nostri, & adduxit Deus noster super nos omne malum hoc, & super civitatem hanc? Et vos additis iracundiam super Israel violando sabbatum.

19 Factum est autem, cum quievissent portæ Jerusalem in die sabbati, dixi: & clauserunt januas, & præcepi ut non aperirent eas usque post sabbatum: & de pueris meis constitui super portas ut nullus inferret onus in die sabbati.

20 Et manserunt negotiatores, & vendentes universa venalia, foris Jerusalem semel & bis.

21 Et contestatus sum eos, & dixi eis: Quare manetis ex adverso muri? si secundo hoc feceritis, manum mittam in vos. Itaque ex tempore illo non venerunt in sabbato.

22 Dixi quoque Levitis ut mundarentur, & venirent ad custodiendas portas, & sanctificandam diem sabbati: & pro hoc ergo memento mei Deus meus, & parce mihi secundum multitudinem miserationum tuarum.

23 Sed & in diebus illis vidi Judæos ducentes uxores Azotidas, Ammonitidas, & Moabitidas.

24 Et filii eorum ex media parte loquebantur Azotice, & nesciebant loqui Judaice, & loquebantur juxta linguam populi & populi.

25 Et objurgavi eos, & maledixi. Et cecidi ex eis viros, & decalvavi eos, & adjuravi in Deo, ut non darent filias suas filiis eorum, & non acciperent de filiabus eorum filiis suis, & sibimetipsis, dicens: 3. Reg.

26 * Numquid non in hujuscemodi re peccavit Salomon rex Israel? & certe in gentibus 3. b.
multis non erat rex similis ei, & dilectus Deo *3. Re.
suo erat, & posuit eum Deus regem super om- 11. a.
nem Israel: & ipsum ergo duxerunt ad peccatum mulieres alienigenæ.

27 Numquid & nos inobedientes faciemus omne malum grande hoc, ut prævaricemur in Deo nostro, & ducamus uxores peregrinas?

28 De filiis autem Jojada filii Eliasib sacerdotis magni, gener erat Sanaballat Horonites, quem fugavi a me.

29 Recordare Domine Deus meus, adversum eos qui polluunt sacerdotium, jusque sacerdotale & Leviticum.

30 Igitur mundavi eos ab omnibus alienigenis, & constitui ordines sacerdotum & Levitarum, unumquemque in ministerio suo:

31 Et in oblatione lignorum in temporibus constitutis, & in primitivis: memento mei Deus meus in bonum. Amen.

LIBER

LIBER TOBIÆ.

CAPUT I.

Tobias in captivitate constitutus, à lege Dei non recedit, & filium Tobiam ex Anna uxore susceptum, Deum timere docet: gratus regi Salmanasar, pergit quocumque vult: confratres captivos consolatur & iuvat eleemosyna: Gabelo dat mutuo decem argenti talenta: Sennacherib, quod occisos sepeliret, eum persequitur.

1 TObias ex tribu & civitate
Nephthali (quæ est in superioribus Galilææ supra
Naasson, post viam quæ
ducit ad Occidentem, in
sinistro habens civitatem
Sephet)
* 4. Reg 17. a. 6 & 18. b. 9. 2 * Cum captus esset in diebus Salmanasar regis Assyriorum, in captivitate tamen positus, viam veritatis non deseruit,
3 Ita ut omnia, quæ habere poterat, quotidie
concaptivis fratribus, qui erant ex eius genere, impertiret.
4 Cumque esset iunior omnibus in tribu
Nephthali, nihil tamen puerile gessit in opere.
5 Denique cum irent omnes ad vitulos aureos, quos Jeroboam fecerat rex Israel, hic
* 3. Reg 12. f. 28. B solus fugiebat consortia omnium.
6 Sed pergebat in Jerusalem ad templum Domini, & ibi adorabat Dominum Deum Israel,
omnia primitiva sua, & decimas suas fideliter
offerens,
7 Ita ut in tertio anno proselytis & advenis
ministraret omnem decimationem.
8 Hæc & his similia secundum legem Dei
puerulus observabat.
9 Cum vero factus esset vir, accepit uxorem
Annam de tribu sua, genuitque ex ea filium,
nomen suum imponens ei,
10 Quem ab infantia timere Deum docuit, &
abstinere ab omni peccato.
11 Igitur, cum per captivitatem devenisset
cum uxore sua, & filio, in civitatem Niniven
cum omni tribu sua,
12 (Cum omnes ederent ex cibis gentilium)
iste custodivit animam suam, & numquam
contaminatus est in escis eorum.
13 Et quoniam memor fuit Domini in toto
corde suo, dedit illi Deus gratiam in conspectu
Salmanasar regis,
14 Et dedit illi potestatem quocumque vellet
ire, habens libertatem quæcumque facere voluisset.
15 Pergebat ergo ad omnes qui erãt in captivitate, & monita salutis dabat eis.
16 Cum autem venisset in Rages civitatem
Medorum, & ex his, quibus honoratus fuerat
a rege, habuisset decem talenta argenti:
17 Et cum in multa turba generis sui Gabelum egentem videret, qui erat ex tribu eius,
sub chirographo dedit illi memoratum pondus
argenti.
18 Post multum vero temporis, mortuo Salmanasar rege, cum regnaret Sennacherib filius
eius pro eo, & filios Israel exosos haberet in
conspectu suo:
19 Tobias quotidie pergebat per omnem cognationem suam, & consolabatur eos, dividebatque unicuique, prout poterat, de facultatibus suis:
20 Esurientes alebat, nudisque vestimenta
præbebat, & mortuis atque occisis sepulturam
sollicitus exhibebat.
21 * Deniq; cum reversus esset rex Sennacherib, fugiens a Iudæa plagam, quam circa eum
fecerat Deus propter blasphemiam suam, &
iratus

iratus multos occideret ex filiis Israel, Tobias sepeliebat corpora eorum.

22 At ubi nuntiatum est regi, jussit eum occidi, & tulit omnem substantiam ejus.

23 Tobias vero cum filio suo & cum uxore fugiens, nudus latuit, quia multi diligebant eum.

24 * Post dies vero quadragintaquinque occiderunt regem filii ipsius.

25 Et reversus est Tobias in domum suam, omnisque facultas ejus restituta est ei.

CAPUT II.

Tobias ex mortuorum defatigatus sepultura, hirundinis stercore in patientiæ probationem excæcatur & ab uxore ac amicis ipsum irridentibus affectus opprobrio, patientissime tolerat, instar Jobi.

A 1 Post hæc vero, cum esset dies festus Domini, & factum esset prandium bonum in domo Tobiæ,

2 Dixit filio suo: Vade, & adduc aliquos de tribu nostra, timentes Deum, ut epulentur nobiscum.

3 Cumque abiisset, reversus nuntiavit ei, unum ex filiis Israel jugulatum jacere in platea. Statimque exiliens de accubitu suo, relinquens prandium, jejunus pervenit ad corpus:

4 Tollensque illud portavit ad domum suam occulte, ut, dum sol occubuisset, caute sepeliret eum.

5 Cumque occultasset corpus, manducavit panem cum luctu & tremore,

6 Memorans illum sermonem, quem dixit Dominus * per Amos prophetam: Dies festi vestri convertentur in lamentationem & luctum.

7 Cum vero sol occubuisset, abiit, & sepelivit eum.

8 Arguebant autem eum omnes proximi ejus, dicentes: Jam hujus rei causa interfici jussus es, & vix effugisti mortis imperium, & iterum sepelis mortuos?

9 * Sed Tobias plus timens Deum, quam regem, rapiebat corpora occisorum, & occultabat in domo sua, & mediis noctibus sepeliebat ea.

10 Contigit autem ut quadam die fatigatus a sepultura, veniens in domum suam, jactasset se juxta parietem, & obdormisset,

11 Et ex nido hirundinum dormienti illi calida stercora inciderent super oculos ejus, fieretque cæcus.

12 Hanc autem tentationem ideo permisit Dominus evenire illi, ut posteris daretur exemplum patientiæ ejus, sicut & sancti Job.

13 Nam cum ab infantia sua semper Deum timuerit, & mandata ejus custodierit, non est contristatus contra Deum, quod plaga cæcitatis evenerit ei,

14 Sed immobilis in Dei timore permansit, agens gratias Deo omnibus diebus vitæ suæ.

15 Nam sicut beato Job insultabant reges, ita isti parentes & cognati ejus irridebant vitam ejus, dicentes:

16 Ubi est spes tua, pro qua eleemosynas & sepulturas faciebas?

17 Tobias vero increpabat eos, dicens: Nolite ita loqui:

18 Quoniam filii sanctorum sumus, & vitam illam expectamus, quam Deus daturus est his, qui fidem suam numquam mutant ab eo.

19 Anna vero uxor ejus ibat ad opus textrinum quotidie, & de labore manuum suarum victum, quem consequi poterat, deferebat. D

20 Unde factum est, ut hædum caprarum accipiens detulisset domi:

21 Cujus cum vocem balantis vir ejus audisset, dixit: * Videte, ne forte furtivus sit, reddite eum dominis suis, quia non licet nobis aut edere ex furto aliquid, aut contingere. * Deut. 22. 1.

22 * Ad hæc uxor ejus irata respondit: Manifeste vana facta est spes tua, & eleemosynæ tuæ modo apparuerunt. * Iob. 2. 9.

23 Atque his & aliis hujuscemodi verbis exprobrabat ei.

CAPUT III.

Tobiæ ob uxoris convitium mori petentis oratio ad Deum, & Saræ filiæ Raguelis humilis cum triduano jejunio oratio, ob ancillæ improperium de septem ipsius maritis à dæmonio interemptis: utriusque autem preces exaudiuntur, Angelo Raphaele ad eos curandos misso.

1 Tunc Tobias ingemuit, & cœpit orare cum lacrymis, A

2 Dicens: Justus es Domine, & omnia judicia tua justa sunt, & omnes viæ tuæ, misericordia, & veritas, & judicium.

3 Et nunc Dñe memor esto mei, & ne vindictam sumas de peccatis meis, neque reminiscaris delicta mea, vel parentum meorum.

4 * Quoniam non obedivimus præceptis tuis, ideo traditi sumus in direptionem, & captivitatem, & mortem, & in fabulam, & in improperium omnibus nationibus, in quibus dispersisti nos. * Deut. 28. c. 15.

5 Et nunc Domine magna judicia tua, quia non egimus secundum præcepta tua, & non ambulavimus sinceriter coram te.

6 Et nunc Domine secundum voluntatem tuam fac mecum, & præcipe in pace recipi spiritum meum: expedit enim mihi mori magis quam vivere.

7 Eadem itaque die contigit, ut Sara filia Raguelis in Rages civitate Medorum, & ipsa audiret improperium ab una ex ancillis patris sui, B

8 Quoniam tradita fuerat septem viris, & dæmonium nomine Asmodæus occiderat eos, mox ut ingressi fuissent ad eam.

9 Ergo cum pro culpa sua increparet puellam, respondit ei, dicens: Amplius ex te non videamus filium aut filiam super terram, interfectrix virorum tuorum.

10 Numquid & occidere me vis, sicut jam occidisti septem viros? Ad hanc vocem perrexit in superius cubiculum domus suæ: & tribus diebus, & tribus noctibus non manducavit, neque bibit:

11 Sed in oratione persistens, cum lacrymis deprecabatur Deum, ut ab isto improperio liberaret eam.

12 Factum est autem die tertia, dum compleret orationem, benedicens Dominum,

13 Dixit: Benedictum est nomen tuum Deus patrum nostrorum: qui cum iratus fueris, misericordiam facies, & in tempore tribulationis peccata dimittis his, qui invocant te. C

14 Ad

14 Ad te Domine faciem meam converto, ad te oculos meos dirigo.

15 Peto Domine ut de vinculo improperii hujus absolvas me, aut certe desuper terram eripias me.

16 Tu scis Domine, quia nunquam concupivi virum, & mundam servavi animam meam ab omni concupiscentia.

17 Numquam cum ludentibus miscui me: neque cum his, qui in levitate ambulant, participem me præbui.

18 Virum autem cum timore tuo, non cum libidine mea consensi suscipere.

19 Et, aut ego indigna fui illis, aut illi forsitan me non fuerunt digni: quia forsitan viro alii conservasti me.

20 Non est enim in hominis potestate consilium tuum.

21 Hoc autem pro certo habet omnis qui te colit, quod vita ejus, si in probatione fuerit, coronabitur: si autem in tribulatione fuerit, li-
D berabitur: & si in correptione fuerit, ad misericordiam tuam venire licebit.

22 Non enim delectaris in perditionibus nostris: quia post tempestatem, tranquillum facis: & post lacrymationem & fletum, exultationem infundis.

23 Sit nomen tuum Deus Israel benedictum in sæcula.

24 In illo tempore exauditæ sunt preces amborum in conspectu gloriæ summi Dei:

25 Et missus est Angelus Domini sanctus Raphael, ut curaret eos ambos, quorum uno tempore sunt orationes in conspectu Domini recitatæ.

CAPUT IV.

Tobias cum se brevi putaret moriturum, filio piissima salutis monita inculcat, eleemosynæ virtutem declarat, & de decem argenti talentis Gabelo mutuo datis indicat.

A 1 Igitur cum Tobias putaret orationem suam exaudiri ut mori potuisset, vocavit ad se Tobiam filium suum,

* Eccli. 7.c.29. 2 Dixitque ei: * Audi fili mi verba oris mei, & ea in corde tuo, quasi fundamentum construe.

* Exod. 20.b.12. 3 Cum acceperit Deus animam meam, corpus meum sepeli: * & honorem habebis matri tuæ omnibus diebus vitæ ejus.

4 Memor enim esse debes, quæ & quanta pericula passa sit propter te in utero suo.

B 5 Cum autem & ipsa compleverit tempus vitæ suæ, sepelias eam circa me.

6 Omnibus autem diebus vitæ tuæ in mente habeto Deum: & cave ne aliquando peccato consentias, & prætermittas præcepta Domini Dei nostri.

* Lucæ 14.c.13. 7 * Ex substantia tua fac eleemosynam, & noli avertere faciem tuam ab ullo paupere: ita enim fiet ut nec a te avertatur facies Dñi.

Prov. 3.b.9. 8 Quo modo potueris, ita esto misericors.

Eccl. 4.a.1. & 14.b.13. 9 Si multum tibi fuerit, abundanter tribue: si exiguum tibi fuerit, etiam exiguum libenter impertiri stude.

10 Præmium enim bonum tibi thesaurizas in die necessitatis.

Eccl. 35 … * Eccli. 29.c.15. 11 * Quoniam eleemosyna ab omni peccato & a morte liberat, & non patietur animam ire in tenebras.

12 Fiducia magna erit coram summo Deo, eleemosyna, omnibus facientibus eam.

13 * Attende tibi fili mi ab omni fornicatione, & præter uxorem tuam numquam patiaris crimen scire.

14 Superbiam numquam in tuo sensu, aut in tuo verbo, dominari permittas: * in ipsa enim initium sumpsit omnis perditio.

15 * Quicumque tibi aliquid operatus fuerit, statim ei mercedem restitue, & merces mercenarii tui apud te omnino non remaneat.

16 * Quod ab alio oderis fieri tibi, vide ne tu aliquando alteri facias.

17 * Panem tuum cum esurientibus & egenis comede, & de vestimentis tuis nudos tege.

18 Panem tuum & vinum tuum super sepulturam justi constitue, & noli ex eo manducare & bibere cum peccatoribus.

19 Consilium semper a sapiente perquire.

20 Omni tempore benedic Deum: & pete ab eo, ut vias tuas dirigat, & omnia consilia tua in ipso permaneant.

21 Indico etiam tibi fili mi, dedisse me decem talenta argenti, dum adhuc infantulus esses, Gabelo, in Rages civitate Medorum, & chirographum ejus apud me habeo.

22 Et ideo perquire quo modo ad eum pervenias, & recipias ab eo supra memoratum pondus argenti, & restituas ei chirographum suum.

23 Noli timere fili mi: pauperem quidem vitam gerimus, sed * multa bona habebimus, si timuerimus Deum, & recesserimus ab omni peccato, & fecerimus bene.

CAPUT V.

Tobiæ socium ac ducem itineris in Rages Medorum quærenti Raphael Angelus ignotus occurrit, cui pater filium committit, quibus profectis mater filii deflet absentiam.

1 Tunc respondit Tobias patri suo, & dixit: Omnia quæcumque præcepisti mihi, faciam pater.

2 Quo modo autem pecuniam hanc requiram, ignoro. ille me nescit, & ego eum ignoro: quod signum dabo ei? Sed neque viam, per quam pergatur illuc, aliquando cognovi.

3 Tunc pater suus respondit illi, & dixit: Chirographum quidē illius penes me habeo: quod dum illi ostenderis, statim restituet.

4 Sed perge nunc, & inquire tibi aliquem fidelem virum, qui eat tecum salva mercede sua: ut, dum adhuc vivo, recipias eam.

5 Tunc egressus Tobias, invenit juvenem splendidum, stantem præcinctum, & quasi paratum ad ambulandum.

6 Et ignorans quod Angelus Dei esset, salutavit eum, & dixit: Unde te habemus bone juvenis?

7 At ille respondit: Ex filiis Israel. Et Tobias dixit ei: Nosti viam, quæ ducit in regionem Medorum?

8 Cui respondit: Novi: & omnia itinera ejus frequenter ambulavi, & mansi apud Gabelum fratrem nostrum: qui moratur in Rages civitate Medorum, quæ posita est in monte Ecbatanis.

9 Cui Tobias ait: Sustine me obsecro, donec hæc ipsa nuntiem patri meo.

10 Tunc ingressus Tobias, indicavit universa hæc patri suo. Super quæ admiratus pater, rogavit ut introiret ad eum.

21 Ingressus itaque salutavit eum, & dixit: Gaudium tibi sit semper.

22 Et ait Tobias: Quale gaudium mihi erit, qui in tenebris sedeo, & lumen cœli non video?

23 Cui ait juvenis: Forti animo esto, in proximo est ut a Deo cureris.

C 24 Dixit itaque illi Tobias: Numquid poteris perducere filium meum ad Gabelum in Rages civitatem Medorum? & cum redieris, restituam tibi mercedem tuam.

25 Et dixit ei Angelus: Ego ducam, & reducam eum ad te.

26 Cui Tobias respondit: Rogo te, indica mihi, de qua domo, aut de qua tribu es tu?

27 Cui Raphael Angelus dixit: Genus quæris mercenarii, an ipsum mercenarium, qui cum filio tuo eat?

28 Sed ne forte solicitum te reddam, ego sum Azarias Ananiæ magni filius.

29 Et Tobias respondit: Ex magno genere es tu. Sed peto ne irascaris quod voluerim cognoscere genus tuum.

20 Dixit autem illi Angelus: Ego sanum ducam, & sanum tibi reducam filium tuum.

D 21 Respondens autem Tobias, ait: Bene ambuletis, & sit Deus in itinere vestro, & Angelus ejus comitetur vobiscum.

22 Tunc paratis omnibus, quæ erant in via portanda, fecit Tobias vale patri suo, & matri suæ, & ambulaverunt ambo simul.

*Infra 4. 23 * Cumque profecti essent, cœpit mater ejus flere, & dicere: Baculum senectutis nostræ tulisti, & transmisisti a nobis.

24 Numquam fuisset ipsa pecunia, pro qua misisti eum.

25 Sufficiebat enim nobis paupertas nostra, ut divitias computaremus hoc, quod videbamus filium nostrum.

26 Dixitque ei Tobias: Noli flere, salvus perveniet filius noster, & salvus revertetur ad nos, & oculi tui videbunt illum.

27 Credo enim quod Angelus Dei bonus comitetur ei, & bene disponat omnia, quæ circa eum geruntur, ita ut cum gaudio revertatur ad nos.

28 Ad hanc vocem cessavit mater ejus flere, & tacuit.

CAPUT VI.

Angeli hortatu Tobias invadentem piscem apprehendit & exenterat, cor ejus, fel, & jecur ad medicamenta reservans; & ad Raguelem divertunt ut jussu Angeli petat in uxorem illius filiam Saram, cujus septem viros occiderat dæmonium, discens ab Angelo quo fine suscipiendum ac servandum sit conjugium.

A 1 Profectus est autem Tobias, & canis secutus est eum, & mansit prima mansione juxta fluvium Tigris.

2 Et exivit ut lavaret pedes suos, & ecce piscis immanis exivit ad devorandum eum.

3 Quem expavescens Tobias clamavit voce magna, dicens: Domine, invadit me.

4 Et dixit ei Angelus: Apprehende branchiam ejus, & trahe eum ad te. Quod cum fecisset, attraxit eum in siccum, & palpitare cœpit ante pedes ejus.

5 Tunc dixit ei Angelus: Exentera hunc piscem, & cor ejus, & fel, & jecur repone tibi: sunt enim hæc necessaria ad medicamenta utiliter.

6 Quod cum fecisset, assavit carnes ejus, & secum tulerunt in via: cætera salierunt, quæ sufficerent eis, quousque pervenirent in Rages civitatem Medorum.

7 Tunc interrogavit Tobias Angelum, & dixit ei: Obsecro te Azaria frater, ut dicas mihi, quod remedium habebunt ista, quæ de pisce servare jussisti? B

8 Et respondens Angelus, dixit ei: Cordis ejus particulam si super carbones ponas, fumus ejus extricat omne genus dæmoniorum, sive a viro, sive a muliere, ita ut ultra non accedat ad eos.

9 Et fel valet ad ungendos oculos, in quibus fuerit albugo, & sanabuntur.

10 Et dixit ei Tobias: Ubi vis ut maneamus?

11 Respondensque Angelus, ait: Est hic Raguel nomine, vir propinquus de tribu tua, & C hic habet filiam nomine Saram, sed neque masculum, neque feminam ullam habet aliam præter eam.

12 * Tibi debetur omnis substantia ejus, & oportet eam te accipere conjugem. *Num. 27. a. 8. & 36. a. 8.

13 Pete ergo eam a patre ejus, & dabit tibi eam in uxorem.

14 Tunc respondit Tobias, & dixit: Audio quia tradita est septem viris, & mortui sunt: sed & hoc audivi, quia dæmonium occidit illos.

15 Timeo ergo, ne forte & mihi hæc eveniant: & cum sim unicus parentibus meis, deponam senectutem illorum cum tristitia ad inferos.

16 Tunc Angelus Raphael dixit ei: Audi me, & ostendam tibi qui sunt, quibus prævalére potest dæmonium.

17 Hi namque, qui conjugium ita suscipiunt, ut Deum a se & a sua mente excludant, & suæ libidini ita vacent, sicut equus & mulus, quibus non est intellectus: habet potestatem dæmonium super eos.

18 Tu autem cum acceperis eam, ingressus D cubiculum, per tres dies continens esto ab ea & nihil aliud, nisi orationibus vacabis cum ea.

19 Ipsa autem nocte, incenso jecore piscis, fugabitur dæmonium.

20 Secunda vero nocte, in copulatione sanctorum patriarcharum admittéris.

21 Tertia autem nocte benedictionem consequéris, ut filii ex vobis procreentur incólumes.

22 Transacta autem tertia nocte, accipies virginem cum timore Domini, amore filiorum magis quam libidine ductus, ut in semine Abrahæ benedictionem in filiis consequáris.

CAPUT VII.

Raguel petitam à Tobia Saram filiam in uxorem tradidit consilio Raphaelis, & scriptis conjugii tabulis, nuptiæ celebrantur.

1 Ingressi sunt autem ad Raguelem, & suscepit eos Raguel cum gaudio. A

2 Intuensque Tobiam Raguel, dixit Annæ uxori suæ: Quam similis est juvenis iste consobrino meo!

3 Et cum hæc dixisset, ait: Unde estis juvenes fratres nostri? At illi dixerunt: Ex tribu Nephthali sumus ex captivitate Ninive.

4 Di-

4 Dixitque illis Raguel: Nostis Tobiam fratrem meum? Qui dixerunt: Novimus.

5 Cumque multa bona loqueretur de eo, dixit Angelus ad Raguelem: Tobias de quo interrogas, pater istius est.

6 Et misit se Raguel, & cum lacrymis osculatus est eum, & plorans supra collum ejus,

7 Dixit: Benedictio sit tibi fili mi, quia boni & optimi viri filius es.

8 Et Anna uxor ejus, & Sara ipsorum filia, lacrymatæ sunt.

9 Postquam autem locuti sunt, præcepit Raguel occidi arietem, & parari convivium. Cumque hortaretur eos discumbere ad prandium,

10 Tobias dixit: Hic ego hodie non manducabo neque bibam, nisi prius petitionem meam confirmes & promittas mihi dare Saram filiam tuam.

11 Quo audito verbo Raguel, expavit, sciens quid evenerit illis septem viris, qui ingressi sunt ad eam: & timere cœpit ne forte & huic similiter contingeret: & eum nutaret, & non daret petenti ullum responsum,

C 12 Dixit ei Angelus: Noli timere dare eam isti, quoniam huic timenti Deum debetur conjux filia tua: propterea alius non potuit habere illam.

13 Tunc dixit Raguel: Non dubito quod Deus preces & lacrymas meas in conspectu suo admiserit,

14 Et credo quoniam ideo fecit vos venire ad me, ut ista conjungeretur cognationi suæ *secundum legem Moysi: & nunc noli dubium gerere quod tibi eam tradam.

*Num. 16. b. 6.

D 15 Et apprehendens dexteram filiæ suæ, dextræ Tobiæ tradidit, dicens: Deus Abraham, & Deus Isaac, & Deus Jacob vobiscum sit, & ipse conjungat vos, impleatque benedictionem suam in vobis.

16 Et accepta charta, fecerunt conscriptionem conjugii.

17 Et post hæc epulati sunt, benedicentes Deum.

18 Vocavitque Raguel ad se Annam uxorem suam, & præcepit ei ut præpararet alterum cubiculum.

19 Et introduxit illuc Saram filiam suam, & lacrymata est.

20 Dixitque ei: Forti animo esto filia mea: Dominus cœli det tibi gaudium pro tædio quod perpessa es.

CAPUT VIII.

Tobias thalamum ingressus partem jecoris piscis assat; & dæmonio à Raphale ligato, Tobias & Sara simul orantes noctem transigunt incolumes: quapropter repleto quod paratum erat sepulchro, actisque Deo gratiis à Sara parentibus, latum apparatur convivium, & pro dote medietas bonorum assignatur, cedente & reliqua medietate post parentum obitũ.

1 Postquam vero cœnaverunt, introduxerunt juvenem ad eam.

2 Recordatus itaque Tobias sermonum Angeli, protulit de cassidili suo partem jecoris, posuitque eam super carbones vivos.

3 Tunc Raphael Angelus apprehendit dæmonium, & religavit illud in deserto superioris Ægypti.

4 Tunc hortatus est virginem Tobias, dixitque ei: Sara, exurge, & deprecemur Deum hodie, & cras, & secundum cras: quia his tribus noctibus Deo jungimur: tertia autem transacta nocte, in nostro erimus conjugio.

5 Filii quippe sanctorum sumus, & non possumus ita conjungi, sicut gentes quæ ignorant Deum. B

6 Surgentes autem pariter, instanter orabant ambo simul, ut sanitas daretur eis.

7 Dixitque Tobias: Domine Deus patrum nostrorum, benedicant te cœli & terræ, mareque & fontes, & flumina, & omnes creaturæ tuæ, quæ in eis sunt.

8 * Tu fecisti Adam de limo terræ, dedistique ei adjutorium Hevam.

9 Et nunc Domine tu scis quia non luxuriæ causa accipio sororem meam conjugem, sed sola posteritatis dilectione, in qua benedicatur nomen tuum in sæcula sæculorum.

10 Dixit quoque Sara: Miserere nobis Domine, miserere nobis, consenescamus ambo pariter sani.

11 Et factum est circa pullorum cantum, accersiri jussit Raguel servos suos, & abierunt cum eo pariter ut foderent sepulchrum.

12 Dicebat enim: Ne forte simili modo evenerit ei, quo & cæteris illis septem viris, qui sunt ingressi ad eam.

13 Cumque parassent fossam, reversus Raguel ad uxorem suam, dixit ei:

14 Mitte unam ex ancillis tuis, & videat si mortuus est, ut sepeliam eum antequam illucescat dies.

15 At illa misit unam ex ancillis suis. Quæ ingressa cubiculum, reperit eos salvos & incolumes, secum pariter dormientes.

16 Et reversa nuntiavit bonum nuntium: & benedixerunt Dominum, Raguel videlicet & Anna uxor ejus,

17 Et dixerunt: Benedicimus te Domine Deus Israel, quia non contigit quemadmodum putabamus.

18 Fecisti enim nobiscum misericordiam tuam, & exclusisti à nobis inimicum persequentem nos.

19 Misertus es autem duobus unicis. Fac eos D Domine plenius benedicere te: & sacrificium tibi laudis tuæ, & suæ sanitatis offerre, ut cognoscat universitas gentium, quia tu es Deus solus in universa terra.

20 Statimque præcepit servis suis Raguel, ut replerent fossam, quam fecerant, priusquam elucesceret.

21 Uxori autem suæ dixit ut instrueret convivium, & præpararet omnia quæ in cibos erant iter agentibus necessaria.

22 Duas quoque pingues vaccas, & quatuor arietes occidi fecit, & parari epulas omnibus vicinis suis, cunctisque amicis.

23 Et adjuravit Raguel Tobiam, ut duas hebdomadas moraretur apud se.

24 De omnibus autem, quæ possidebat Raguel, dimidiam partem dedit Tobiæ, & fecit scripturam, ut pars dimidia, quæ supererat post obitum eorum, Tobiæ dominio deveniret.

CAPUT IX.

Raphael Tobiæ rogatu ad Gabelum pergit; quem recepta pecunia ad Tobiæ nuptias adducit: ille autem Tobiam ac Saram benedicit.

A 1 TUnc vocavit Tobias Angelum ad se, quem quidem hominem existimabat, dixitque ei: Azaria frater, peto ut auscultes verba mea.

2 Si meipsum tradam tibi servum, non ero condignus providentiæ tuæ.

3 Tamen obsecro te, ut assumas tibi animalia sive servitia, & vadas ad Gabelum in Rages civitatem Medorum: reddasque ei chirographum suum, & recipias ab eo pecuniam, & roges eum venire ad nuptias meas.

B 4 Scis enim ipse quoniam numerat pater meus dies: & si tardavero una die plus, contristatur anima ejus.

5 Et certe vides quomodo adjuravit me Raguel, cujus adjuramentum spernere non possũ.

6 Tunc Raphael assumens quatuor ex servis Raguelis, & duos camelos, in Rages civitatem Medorum perrexit: & inveniens Gabelum, reddidit ei chirographum suum, & recepit ab eo omnem pecuniam.

C 7 Indicavitque ei de Tobia filio Tobiæ, omnia quæ gesta sunt: fecitque eum secum venire ad nuptias.

8 Cumque ingressus esset domum Raguelis, invenit Tobiam discumbentem: & exiliens, osculati sunt se invicem: & flevit Gabelus, benedixitque Deum,

9 Et dixit: Benedicat te Deus Israel, quia filius es optimi viri, & justi, & timentis Deum, & eleemosynas facientis:

10 Et dicatur benedictio super uxorem tuam, & super parentes vestros:

11 Et videatis filios vestros, & filios filiorum vestrorum, usque in tertiam & quartam generationem: & sit semen vestrum benedictum a Deo Israel, qui regnat in sæcula sæculorum.

12 Cumque omnes dixissent, Amen, accesserunt ad convivium: sed & cum timore Domini nuptiarum convivium exercebant.

CAPUT X.

Parentes Tobiæ longam ejus moram anxie queruntur, ille autem ægre obtinet, ut à Raguele dimittatur, accepta dote & uxore: porrò Raguel illis bene precando admonet filiam de officio matris familias.

A 1 CUm vero moras faceret Tobias, causa nuptiarum, solicitus erat pater ejus Tobias, dicens: Putas quare moratur filius meus, aut quare retentus est ibi?

2 Putasne Gabelus mortuus est, & nemo reddet illi pecuniam?

3 Cœpit autem contristari nimis ipse, & Anna uxor ejus cum eo: & cœperunt ambo simul flere: eo quod die statuto minime reverteretur filius eorum ad eos.

4 Flebat igitur mater ejus irremediabilibus lacrymis, atque dicebat: Heu heu me fili mi, ut quid te misimus peregrinari, lumen oculorum nostrorum, baculum senectutis nostræ, solatium vitæ nostræ, spem posteritatis nostræ?

B 5 Omnia simul in te uno habentes, te non debuimus dimittere à nobis.

6 Cui dicebat Tobias: Tace, & noli turbari, sanus est filius noster: satis fidelis est vir ille, cum quo misimus eum.

7 Illa autem nullo modo consolari poterat, sed quotidie exiliens circumspiciebat, & circuibat vias omnes, per quas spes remeandi videbatur, ut procul videret eum, si fieri posset, venientem.

8 At vero Raguel dicebat ad generum suum: Mane hic, & ego mittam nuntium salutis de te ad Tobiam patrem tuum.

9 Cui Tobias ait: Ego novi, quia pater meus & mater mea modo dies computant, & cruciatur spiritus eorum in ipsis. C

10 Cumque verbis multis rogaret Raguel Tobiam, & ille eum nulla ratione vellet audire, tradidit ei Saram, & dimidiam partem omnis substantiæ suæ in pueris, in puellis, in pecudibus, in camelis, & in vaccis, & in pecunia multa: & salvum atque gaudentem dimisit eum a se,

11 Dicens: Angelus Domini sanctus sit in itinere vestro, perducatque vos incolumes, & inveniatis omnia recte circa parentes vestros, & videant oculi mei filios vestros priusquam moriar.

12 Et apprehendentes parentes filiam suam, osculati sunt eam, & dimiserunt ire:

13 Monentes eam honorare soceros, diligere maritum, regere familiam, & gubernare domum, & se ipsam irreprehensibilem exhibere.

CAPUT XI.

Relictis in itinere Sara, reliquaque familia, Tobias & Raphael præcedentes, læte à parentibus Tobiæ excipiuntur: filio patris oculos felle jecoris liniente ille visum recipit: quapropter altis Deo gratiis, post adventum Saræ ac familiæ septem diebus læti epulantur.

1 CUmque reverterentur, pervenerunt ad Charan, quæ est in medio itinere contra Niniven, undecimo die. A

2 Dixitque Angelus: Tobia frater, scis quemadmodum reliquisti patrem tuum.

3 Si placet itaque tibi, præcedamus, & lento gradu sequantur iter nostrum familiæ, simul cum conjuge tua, & cum animalibus.

4 Cumque hoc placuisset ut irent, dixit Raphael ad Tobiam: Tolle tecum ex felle piscis: erit enim necessarium. Tulit itaque Tobias ex felle illo, & abierunt. B

5 Anna autem sedebat secus viam, quotidie in supercilio montis, unde respicere poterat de longinquo.

6 Et dum ex eodem loco specularetur advẽtum ejus, vidit à longe, & illico agnovit venientem filium suum: currensque nuntiavit viro suo, dicens: Ecce venit filius tuus.

7 Dixitque Raphael ad Tobiam: At ubi introieris domum tuam, statim adora Dominum Deum tuum: & gratias agens ei, accede ad patrem tuum, & osculare eum.

8 Statimque lini super oculos ejus ex felle isto piscis, quod portas tecum. scias enim quoniam mox aperientur oculi ejus & videbit pater tuus lumen cœli, & in aspectu tuo gaudebit.

9 Tunc præcucurrit canis, qui simul fuerat in via: & quasi nuntius adveniens, blandimento suæ caudæ gaudebat.

10 Et consurgens cæcus pater ejus, cœpit offendẽs pedibus currere: & data manu puero,

occurrit obviam filio suo.

11 Et suscipiens osculatus est eum cum uxore sua, & cœperunt ambo flere præ gaudio.

12 Cumque adorassent Deum, & gratias egissent, consederunt.

13 Tunc sumens Tobias de felle piscis, linivit oculos patris sui.

14 Et sustinuit quasi dimidiam fere horam: & cœpit albugo ex oculis ejus, quasi membrana ovi, egredi.

15 Quam apprehendens Tobias traxit ab oculis ejus, statimque visum recepit.

16 Et glorificabant Deum, ipse videlicet, & uxor ejus, & omnes qui sciebant eum.

D 17 Dicebatque Tobias: Benedico te Domine Deus Israel, quia tu castigasti me, & tu salvasti me: & ecce ego video Tobiam filium meum.

18 Ingressa est etiam post septem dies Sara uxor filii ejus, & omnis familia sana, & pecora, & cameli, & pecunia multa uxoris: sed & illa pecunia, quam receperat a Gabelo:

19 Et narravit parentibus suis omnia beneficia Dei, quæ fecisset circa eum per hominem qui eum duxerat.

20 Veneruntque Achior & Nabath consobrini Tobiæ, gaudentes ad Tobiam, & congratulantes ei de omnibus bonis, quæ circa illum ostenderat Deus.

21 Et per septem dies epulantes, omnes cum gaudio magno gavisi sunt.

C A P U T XII.

Tobias cum filio de mercede Raphaelis consultans, auditisque quæ sibi ac filio præstiterat beneficiis, medietatem offert omnium quæ attulerant: at ille se Dei Angelum declarat, & post revelata alia mysteria in cœlum sublevatur; quo facto illi in terram proni ruentes, Deum benedicunt.

A 1 Tunc vocavit ad se Tobias filium suum, dixitque ei: Quid possumus dare viro isti sancto, qui venit tecum?

2 Respondens Tobias, dixit patri suo: Pater, quam mercedem dabimus ei? aut quid dignum poterit esse beneficiis ejus?

3 Me duxit & reduxit sanum, pecuniam à Gabelo ipse recepit, uxorem ipse me habere fecit, & dæmonium ab ea ipse compescuit, gaudium parentibus ejus fecit, meipsum a devoratione piscis eripuit, te quoque videre fecit lumen cœli, & bonis omnibus per eum repleti sumus. Quid illi ad hæc poterimus dignum dare?

B 4 Sed peto te pater mi, ut roges eum, si forte dignabitur medietatem de omnibus, quæ allata sunt, sibi assumere.

5 Et vocantes eum, pater scilicet & filius, tulerunt eum in partem: & rogare cœperunt, ut dignaretur dimidiam partem omnium, quæ attulerant, acceptam habere.

6 Tunc dixit eis occulte: Benedicite Deum cœli, & coram omnibus viventibus confitemini ei, quia fecit vobiscum misericordiam suam.

7 Etenim sacramentum regis abscondere bonum est: opera autem Dei revelare & confiteri honorificum est.

8 Bona est oratio cum jejunio, & eleemosyna magis quam thesauros auri recondere:

9 Quoniam eleemosyna a morte liberat, & ipsa est, quæ purgat peccata, & facit invenire misericordiam & vitam æternam.

10 Qui autem faciunt peccatum, & iniquitatem, hostes sunt animæ suæ. C

11 Manifesto ergo vobis veritatem, & non abscondam a vobis occultum sermonem.

12 Quando orabas cum lacrymis, & sepeliebas mortuos, & derelinquebas prandium tuum & mortuos abscondebas per diem in domo tua, & nocte sepeliebas eos, ego obtuli orationem tuam Domino.

13 Et quia acceptus eras Deo, necesse fuit ut tentatio probaret te.

14 Et nunc misit me Dominus ut curarem te, & Saram uxorem filii tui a dæmonio liberarem.

15 Ego enim sum Raphael Angelus, unus ex septem, qui astamus ante Dominum.

16 Cumque hæc audissent, turbati sunt, & trementes ceciderunt super terram in faciem suam.

17 Dixitque eis Angelus: Pax vobis, nolite timere.

18 Etenim cum essem vobiscum, per voluntatem Dei eram: ipsum benedicite, & cantate illi. D

19 Videbar quidem vobiscum manducare, & bibere: sed ego cibo invisibili, & potu, qui ab hominibus videri non potest, utor.

20 Tempus est ergo ut revertar ad eum, qui me misit: vos autem benedicite Deum, & narrate omnia mirabilia ejus.

21 Et cum hæc dixisset, ab aspectu eorum ablatus est, & ultra eum videre non potuerunt.

22 Tunc prostrati per horas tres in faciem, benedixerunt Deum: & exurgentes narraverunt omnia mirabilia ejus.

C A P U T XIII.

Tobias senior benedicit ac gratias agit Domino, & universos ad idipsum hortatur: prophetat quoque de restitutione & magna felicitate futura Jerusalem.

1 Aperiens autem Tobias senior os suum, benedixit Dominum, & dixit: Magnus es Domine in æternum, & in omnia sæcula regnum tuum: A

2 * Quoniam tu flagellas & salvas: deducis ad inferos, & reducis: & non est qui effugiat manum tuam.

3 Confitemini Domino filii Israel, & in conspectu gentium laudate eum:

4 Quoniam ideo dispersit vos inter gentes, quæ ignorant eum, ut vos enarretis mirabilia ejus, & faciatis scire eos, quia non est alius Deus omnipotens præter eum.

5 Ipse castigavit nos propter iniquitates nostras: & ipse salvabit nos propter misericordiam suam.

6 Aspicite ergo quæ fecit nobiscum, & cum timore & tremore confitemini illi: regemque sæculorum exaltate in operibus vestris. B

7 Ego autem in terra captivitatis meæ confitebor illi: quoniam ostendit majestatem suam in gentem peccatricem.

8 Convertimini itaque peccatores, & facite justitiam coram Deo, credentes quod faciet vobiscum misericordiam suam.

9 Ego autem, & anima mea, in eo lætabimur.

10 Benedicite Dominum omnes electi ejus: agite dies lætitiæ, & confitemini illi.

11 Je-

11 Jerusalem civitas Dei, castigavit te Dominus in operibus manuum tuarum.

C 12 Confitere Domino in bonis tuis, & benedic Deum sæculorum, ut reædificet in te tabernaculum suum, & revocet ad te omnes captivos, & gaudeas in omnia sæcula sæculorum.

13 Luce splendida fulgebis: & omnes fines terræ adorabunt te.

a. …1. 14 * Nationes ex longinquo ad te venient: & munera deferentes, adorabunt in te Dominum, & terram tuam in sanctificationem habebunt.

15 Nomen enim magnum invocabunt in te.

16 Maledicti erunt qui contempserint te: & condemnati erunt omnes qui blasphemaverint te: benedictique erunt qui ædificaverint te.

D 17 Tu autem lætaberis in filiis tuis, quoniam omnes benedicentur, & congregabuntur ad Dominum.

18 Beati omnes qui diligunt te, & qui gaudent super pace tua.

19 Anima mea benedic Dominum, quoniam liberavit Jerusalem civitatem suam a cunctis tribulationibus ejus, Dominus Deus noster.

20 Beatus ero, si fuerint reliquiæ seminis mei ad videndam claritatem Jerusalem.

o. …18 21 * Portæ Jerusalem ex sapphiro & smaragdo ædificabuntur: & ex lapide pretioso omnis circuitus murorum ejus.

22 Ex lapide candido & mundo omnes plateæ ejus sternentur: & per vicos ejus alleluja cantabitur.

23 Benedictus Dominus, qui exaltavit eam, & sit regnum ejus in sæcula sæculorum super eam. Amen.

CAPUT XIV.

Tobias senior moriturus, completis 102. ætatis suæ annis, filium ac nepotes ad pietatem hortatur: utque sepultis parentibus e Ninive migrent, quam evertendam dicit, & Jerusalem instaurandam: quod filius observans, tandem ad soceros revertitur, ibique completis 99. annis, moritur.

A 1 Et consummati sunt sermones Tobiæ. Et postquam illuminatus est Tobias, vixit annis quadraginta duobus, & vidit filios nepotum suorum.

2 Completis itaque annis centum duobus, sepultus est honorifice in Ninive.

3 Quinquaginta namque & sex annorum lumen oculorum amisit, sexagenarius vero recepit.

4 Reliquum vero vitæ suæ in gaudio fuit, & cum bono profectu timoris Dei perrexit in pace.

5 In hora autem mortis suæ vocavit ad se Tobiam filium suum, & septem juvenes filios ejus nepotes suos, dixitque eis:

B 6 Prope erit interitus Ninive: non enim excidit verbum Domini: & * fratres nostri, qui dispersi sunt a terra Israel, revertentur ad eam. * Esd. 3.b.8.

7 Omnis autem deserta terra ejus replebitur, & domus Dei, quæ in ea incensa est, iterum reædificabitur: ibique revertentur omnes timentes Deum.

8 Et relinquent gentes idola sua, & venient in Jerusalem, & inhabitabunt in ea,

9 Et gaudebunt in ea omnes reges terræ adorantes regem Israel.

10 Audite ergo filii mei patrem vestrum: Servite Domino in veritate, & inquirite ut faciatis quæ placita sunt illi:

11 Et filiis vestris mandate ut faciant justitias & eleemosynas, ut sint memores Dei, & benedicant eum in omni tempore in veritate, & in tota virtute sua. C

12 Nunc ergo filii audite me, & nolite manere hic: sed quacumque die sepelieritis matrem vestram circa me in uno sepulchro, ex eo dirigite gressus vestros ut exeatis hinc:

13 Video enim quia iniquitas ejus finem dabit ei.

14 Factum est autem post obitum matris suæ, Tobias abscessit ex Ninive cum uxore sua, & filiis, & filiorum filiis, & reversus est ad soceros suos. D

15 Invenitque eos incolumes in senectute bona: & curam eorum gessit, & ipse clausit oculos eorum: & omnem hæreditatem domus Raguelis ipse percepit: viditque quintam generationem, filios filiorum suorum.

16 Et completis annis nonaginta novem in timore Domini, cum gaudio sepelierunt eum.

17 Omnis autem cognatio ejus, & omnis generatio ejus, in bona vita, & in sancta conversatione permansit, ita ut accepti essent tam Deo, quam hominibus, & cunctis habitantibus in terra.

Zara filii Juda in manu regis, juxta omne verbum populi.

25 Et in domibus per omnes regiones eorum. De filiis Juda habitaverunt in Cariatharbe & in filiabus ejus: & in Dibon, & in filiabus ejus: & in Capseel, & in viculis ejus,

26 Et in Jesue, & in Molada, & in Bethphaled,

27 Et in Hasersual, & in Bersabee, & in filiabus ejus,

28 Et in Siceleg, & in Mochona, & in filiabus ejus,

29 Et in Remmon, & in Saraa, & in Jerimuth,

30 Zanoa, Odollam, & in villis earum, Lachis & regionibus ejus, & Azeca & filiabus ejus. Et manserunt in Bersabee usq; ad vallem Ennom.

31 Filii autem Beniamin, a Geba, Mechmas, & Hai, & Bethel, & filiabus ejus:

32 Anathoth, Nob, Anania,

33 Asor, Rama, Gethaim,

34 Hadid, Seboim, & Neballat, Lod

35 Et Ono valle artificum.

36 Et de Levitis portiones Judę & Benjamin.

CAPUT XII.

Nomina & officia sacerdotum ac Levitarum qui cum Zorobabel in Jerusalem ascenderunt, & custodes thesaurorum: magna solemnitate convocatis undique Levitis celebrant dedicationem muri Jerusalem.

A 1 HI sunt autem sacerdotes & Levitæ, qui ascenderunt cum Zorobabel filio Salathiel, & Josue Saraia, Jeremias, Esdras,

2 Amaria, Melluch, Hattus,

3 Sebenias, Rheum, Merimuth,

4 Addo, Genthon, Abia,

5 Miamin, Madia, Belga,

6 Semeia, & Joiarib, Idaia, Sellum, Amoc, Helcias,

7 Idaia. Isti principes sacerdotum, & fratres eorum, in diebus Josue.

8 Porrò Levitæ, Jesua, Bennui, Cedmihel, Sarebia, Juda, Mathanias, super hymnos ipsi & fratres eorum:

9 Et Becbecia atque Hanni, & fratres eorum, unusquisque in officio suo.

10 Josue autem genuit Joacim, & Joacim genuit Eliasib, & Eliasib genuit Joiada.

11 Et Joiada genuit Jonathan, & Jonathan genuit Jeddoa,

12 In diebus autem Joacim erant sacerdotes & principes familiarum: Saraiæ, Maraia: Jeremiæ, Hanania:

13 Esdræ, Mosollam: Amariæ, Johanan:

14 Milicho, Jonathan: Sebeniæ, Joseph:

15 Haram, Edna: Maraioth, Helci:

16 Adaiæ, Zacharia: Genthon, Mosollam:

17 Abiæ, Zechri: Miamin & Moadiæ, Phelti:

18 Belgæ, Sammua: Semaiæ, Jonathan:

19 Joiarib, Mathanai: Jodaiæ, Azzi:

20 Sellai, Celai: Amoc, Heber:

21 Helciæ, Hasebia: Idaiæ, Nathanael.

B 22 Levitæ in diebus Eliasib, & Joiada, & Johanan, & Jeddoa, scripti principes familiarum, & sacerdotes in regno Darii Persæ.

23 Filii Levi principes familiarum, scripti in Libro verborum dierum, & usque ad dies Jonathan, filii Eliasib.

24 Et principes Levitarum, Hasebia, Sarebia, & Josue filius Cedmihel: & fratres eorum per vices suas, ut laudarent & confiterentur juxta præceptum David viri Dei, & observarent æque per ordinem.

25 Mathania, & Becbecia, Obedia, Mosollam, Telmon, Accub, custodes portarum & vestibulorum ante portas.

26 Hi in diebus Joacim filii Josue, filii Josedec, & in diebus Nehemiæ ducis, & Esdræ sacerdotis scribæque.

27 In dedicatione autem muri Jerusalem, requisierunt Levitas de omnibus locis suis, ut adducerent eos in Jerusalem, & facerent dedicationem & lætitiam in actione gratiarum, & cantico, & in cymbalis, psalteriis, & citharis.

28 Congregati sunt autem filii cantorum de campestribus circa Jerusalem, & de villis Nethuphati,

29 Et de domo Galgal, & de regionibus Geba & Azmaveth: quoniam villas ædificaverunt sibi cantores in circuitu Jerusalem.

30 Et mundati sunt sacerdotes & Levitæ, & C mundaverunt populum, & portas, & murum.

31 Ascendere autem feci principes Juda super murum, & statui duos magnos choros laudantium. Et ierunt ad dexteram super murum ad portam sterquilinii.

32 Et ivit post eos Osaias, & media pars principum Juda,

33 Et Azarias, Esdras, & Mosollam, Judas, & Beniamin, & Semeia, & Jeremias.

34 Et de filiis sacerdotum in tubis, Zacharias filius Jonathan, filius Semeiæ, filius Mathaniæ, filius Michaiæ, filius Zechur, filius Asaph,

35 Et fratres ejus, Semeia, & Azareel, Malalai, Galalai, Maal, Nathanael, & Judas, & Hanani, in vasis cantici David viri Dei: & Esdras scriba ante eos in porta Fontis.

36 Et contra eos ascenderunt in gradibus civitatis David, in ascensu muri super domum David, & usque ad portam Aquarum ad Orientem.

37 Et chorus secundus gratias referentium ibat ex adverso, & ego post eum, & media pars populi super murum & super turrim furnorum, & usque ad murum latissimum,

38 Et super portam Ephraim, & super portam antiquam, & super portam piscium, & turrim Hananeel, & turrim Emath, & usque ad portam gregis: & steterunt in porta custodiæ,

39 Steteruntque duo chori laudantium in domo Dei, & ego, & dimidia pars magistratuum mecum.

40 Et sacerdotes, Eliachim, Maasia, Miamin, Michea, Elioenai, Zacharia, Hanania in tubis, D

41 Et Maasia, & Semeia, & Eleazar, & Azzi, & Johanan, & Melchia, & Ælam, & Ezer. Et clare cecinerunt cantores, & Jezraia præpositus:

42 Et immolaverunt in die illa victimas magnas, & lętati sunt: Deus enim lætificaverat eos lætitia magna: sed & uxores eorũ & liberi gavisi sunt, & audita est lætitia Jerusalem procul.

43 Recensuerunt quoque in die illa viros super gazophylacia thesauri ad libamina, & ad primitias, & ad decimas, ut introferrent per eos principes civitatis in decore gratiarũ actionis, sacerdotes & Levitas: quia lætificatus est Juda in sacerdotibus & Levitis astantibus.

44 Et

44 Et custodierunt observationem Dei sui, & observationem expiationis, & cantores, & janitores juxta præceptum David, & Salomonis filii ejus,

45 Quia in diebus David & Asaph ab exordio erant principes constituti cantorum, in carmine laudantium & confitentium Deo.

46 Et omnis Israel, in diebus Zorobabel, & in diebus Nehemiæ, dabant partes cantoribus & janitoribus per dies singulos, & sanctificabant Levitas, & Levitæ sanctificabant filios Aaron.

CAPUT XIII.

Lecto Deuteronomio ejiciuntur alienigenæ: partes Levitis assignantur: è quo tamen gazophylacio vasa domus Tobiæ projiciuntur & sabbati violatores puniuntur: increpat Nehemias Judæos qui uxores duxerant alienigenas.

A 1 IN die autem illo lectum est in volumine Moysi audiente populo: & inventum est scriptum in eo, quod non debeant introire Ammonites & Moabites in ecclesiam Dei usq; in æternum: (Deut. 23. a.)

2 Eo quod non occurrerint filiis Israel cum pane & aqua: & conduxerint adversum eos Balaam, ad maledicendum eis: & convertit Deus noster maledictionem in benedictionē.

3 Factum est autem, cum audissent legem, separaverunt omnem alienigenam ab Israel.

4 Et super hoc erat Eliasib sacerdos, qui fuerat præpositus in gazophylacio domus Dei nostri, & proximus Tobiæ.

5 Fecit ergo sibi gazophylacium grande, & ibi erant ante eum reponentes munera, & thus, & vasa, & decimam frumenti, vini, & olei, partes Levitarum, & cantorum, & janitorum, & primitias sacerdotales.

6 In omnibus autem his non fui in Jerusalem, quia anno trigesimo secundo Artaxerxis regis Babylonis veni ad regem, & in fine dierum rogavi regem.

7 Et veni in Jerusalem, & intellexi malum, quod fecerat Eliasib Tobiæ, ut faceret ei thesaurum in vestibulis domus Dei.

B 8 Et malum mihi visum est valde. Et projeci vasa domus Tobiæ foras de gazophylacio:

9 Præcepique & emundaverunt gazophylacia: & retuli ibi vasa domus Dei, sacrificium, & thus.

10 Et cognovi quod partes Levitarum non fuissent datæ: & fugisset unusquisque in regionem suam de Levitis, & cantoribus, & de his qui ministrabant:

11 Et egi causam adversus magistratus, & dixi: Quare dereliquimus domum Dei? Et congregavi eos, & feci stare in stationibus suis.

12 Et omnis Juda apportabat decimam frumenti, vini, & olei, in horrea.

13 Et constituimus super horrea Selemiam sacerdotem, & Sadoc scribam, & Phadaiam de Levitis, & juxta eos Hanan filium Zachur, filium Mathaniæ: quoniam fideles comprobati sunt, & ipsis creditæ sunt partes fratrum suorum.

14 Memento mei Deus meus pro hoc, & ne deleas miserationes meas, quas feci in domo Dei mei, & in ceremoniis ejus.

15 In diebus illis vidi in Juda calcantes torcularia in sabbato, portantes acervos, & onerantes super asinos vinum, & uvas, & ficus, & omne onus, & inferentes in Jerusalem die sabbati. Et contestatus sum, ut in die qua vendere liceret, venderent.

16 Et Tyrii habitaverunt in ea, inferentes C
pisces, & omnia venalia: & vendebant in sabbatis filiis Juda in Jerusalem.

17 Et objurgavi optimates Juda, & dixi eis: Quæ est hæc res mala, quam vos facitis, & profanatis diem sabbati?

18 Numquid non hæc fecerunt patres nostri, & adduxit Deus noster super nos omne malum hoc, & super civitatem hanc? Et vos additis iracundiam super Israel violando sabbatum.

19 Factum est autem, cum quievissent portæ Jerusalem in die sabbati, dixi: & clauserunt januas, & præcepi ut non aperirent eas usque post sabbatum: & de pueris meis constitui super portas ut nullus inferret onus in die sabbati.

20 Et manserunt negotiatores, & vendentes universa venalia, foris Jerusalem semel & bis.

21 Et contestatus sum eos, & dixi eis: Quare manetis ex adverso muri? si secundo hoc feceritis, manum mittam in vos. Itaque ex tempore illo non venerunt in sabbato.

22 Dixi quoque Levitis ut mundarentur, & venirent ad custodiendas portas, & sanctificandam diem sabbati: & pro hoc ergo memento mei Deus meus, & parce mihi secundum multitudinem miserationum tuarum.

23 Sed & in diebus illis vidi Judæos ducentes uxores Azotidas, Ammonitidas, & Moabitidas.

24 Et filii eorum ex media parte loquebantur Azotice, & nesciebant loqui Judaice, & loquebantur juxta linguam populi & populi.

25 Et objurgavi eos, & maledixi. Et cecidi ex eis viros, & decalvavi eos, & adjuravi in Deo, ut non darent filias suas filiis eorum, & non acciperent de filiabus eorum filiis suis, & sibimetipsis, dicens:

26 *Numquid non in hujuscemodi re peccavit Salomon rex Israel? & certe in gentibus (3 Reg. 11. b.)
multis non erat rex similis ei, & dilectus Deo suo erat, & posuit eum Deus regem super omnem Israel: & ipsum ergo duxerunt ad peccatum mulieres alienigenæ. (*3 Reg. 11. a.)

27 Numquid & nos inobedientes faciemus omne malum grande hoc, ut prævaricemur in Deo nostro, & ducamus uxores peregrinas?

28 De filiis autem Jojada filii Eliasib sacerdotis magni, gener erat Sanaballat Horonites, quem fugavi a me.

29 Recordare Domine Deus meus, adversum eos qui polluunt sacerdotium, jusque sacerdotale & Leviticum.

30 Igitur mundavi eos ab omnibus alienigenis, & constitui ordines sacerdotum & Levitarum, unumquemque in ministerio suo:

31 Et in oblatione lignorum in temporibus constitutis, & in primitiis: memento mei Deus meus in bonum. Amen.

LIBER TOBIÆ.

CAPUT I.

Tobias in captivitate constitutus, à lege Dei non recedit, & filium Tobiam ex Anna uxore susceptum, Deum timere docet: gratus regi Salmanasar, pergit quocumque vult: confratres captivos consolatur & iuvat eleemosyna: Gabelo dat mutuo decem argenti talenta: Sennacherib, quod occisos sepeliret, eum persequitur.

1 TObias ex tribu & civitate
Nephthali (quæ est in superioribus Galilææ supra
Naasson, post viam quæ
ducit ad Occidentem, in
sinistro habens civitatem
Sephet)
* 4. Reg 17. a. 6. & 18. b. 9. 2 * Cum captus esset in diebus Salmanasar regis Assyriorum, in captivitate tamen positus, viam veritatis non deseruit,
3 Ita ut omnia, quæ habere poterat, quotidie concaptivis fratribus, qui erant ex eius genere, impertiret.
4 Cumque esset iunior omnibus in tribu Nephthali, nihil tamen puerile gessit in opere.
5 Denique cum irent omnes ad vitulos aureos, quos Jeroboam fecerat rex Israel, hic
* 3. Reg 12. f. 28. solus fugiebat consortia omnium.
B 6 Sed pergebat in Jerusalem ad templum Domini, & ibi adorabat Dominum Deum Israel, omnia primitiva sua, & decimas suas fideliter offerens,
7 Ita ut in tertio anno proselytis & advenis ministraret omnem decimationem.
8 Hæc & his similia secundum legem Dei puerulus observabat.
9 Cum vero factus esset vir, accepit uxorem Annam de tribu sua, genuitque ex ea filium, nomen suum imponens ei,
10 Quem ab infantia timere Deum docuit, & abstinere ab omni peccato.
11 Igitur, cum per captivitatem devenisset cum uxore sua, & filio, in civitatem Niniven cum omni tribu sua,
12 (Cum omnes ederent ex cibis gentilium) iste custodivit animam suam, & numquam contaminatus est in escis eorum.
13 Et quoniam memor fuit Domini in toto corde suo, dedit illi Deus gratiam in conspectu Salmanasar regis,
14 Et dedit illi potestatem quocumque vellet ire, habens libertatem quæcumque facere voluisset.
15 Pergebat ergo ad omnes qui erãt in captivitate, & monita salutis dabat eis.
16 Cum autem venisset in Rages civitatem Medorum, & ex his, quibus honoratus fuerat a rege, habuisset decem talenta argenti:
17 Et cum in multa turba generis sui Gabelum egentem videret, qui erat ex tribu eius, sub chirographo dedit illi memoratum pondus argenti.
18 Post multum vero temporis, mortuo Salmanasar rege, cum regnaret Sennacherib filius eius pro eo, & filios Israel exosos haberet in conspectu suo:
19 Tobias quotidie pergebat per omnem cognationem suam, & consolabatur eos, dividebatque unicuique, prout poterat, de facultatibus suis:
20 Esurientes alebat, nudisque vestimenta præbebat, & mortuis atque occisis sepulturam C
sollicitus exhibebat. * 4. R. 19. f.
21 * Deniq; cum reversus esset rex Sennacherib, fugiens a Iudæa plagam, quam circa eum Eccli. 48.
fecerat Deus propter blasphemiam suam, &
iratus

lratus multos occideret ex filiis Israel, Tobias sepeliebat corpora eorum.
22 At ubi nuntiatum est regi, jussit eum occidi, & tulit omnem substantiam ejus.
23 Tobias vero cum filio suo, & cum uxore fugiens, nudus latuit, quia multi diligebant eum.
Isa. 37. 38. 24 * Post dies vero quadragintaquinque occiderunt regem filii ipsius.
25 Et reversus est Tobias in domum suam, omnisque facultas ejus restituta est ei.

CAPUT II.

Tobias ex mortuorum defatigatus sepultura, hirundinis stercore in patientiæ probationem excæcatur & ab uxore ac amicis ipsum irridentibus affectus opprobrio, patientissime tolerat, instar Jobi.

A 1 Post hæc vero, cum esset dies festus Domini, & factum esset prandium bonum in domo Tobiæ,
2 Dixit filio suo: Vade, & adduc aliquos de tribu nostra, timentes Deum, ut epulentur nobiscum.
3 Cumque abiisset, reversus nuntiavit ei, unum ex filiis Israel jugulatum jacere in platea. Statimque exiliens de accubitu suo, relinquens prandium, jejunus pervenit ad corpus:
4 Tollensque illud portavit ad domum suam occulte, ut, dum sol occubuisset, caute sepeliret eum.
5 Cumque occultasset corpus, manducavit panem cum luctu & tremore,
Amos 8. 10. 1. Mach. 1. 41. 6 Memorans illum sermonem, quem dixit Dominus * per Amos prophetam: Dies festi vestri convertentur in lamentationem & luctum.
7 Cum vero sol occubuisset, abiit, & sepelivit eum.
8 Arguebant autem eum omnes proximi ejus, dicentes: Jam hujus rei causa interfici jussus es, & vix effugisti mortis imperium, & iterum sepelis mortuos?
Sup. 1. 20. 9 * Sed Tobias plus timens Deum, quam regem, rapiebat corpora occisorum, & occultabat in domo sua, & mediis noctibus sepeliebat ea.
10 Contigit autem ut quadam die fatigatus a sepultura, veniens in domum suam, jactasset se juxta parietem, & obdormisset,
11 Et ex nido hirundinum dormienti illi calida stercora inciderent super oculos ejus, fieretque cæcus.
12 Hanc autem tentationem ideo permisit Dominus evenire illi, ut posteris daretur exemplum patientiæ ejus, sicut & sancti Job.
C 13 Nam cum ab infantia sua semper Deum timuerit, & mandata ejus custodierit, non est contristatus contra Deum, quod plaga cæcitatis evenerit ei,
14 Sed immobilis in Dei timore permansit, agens gratias Deo omnibus diebus vitæ suæ.
15 Nam sicut beato Job insultabant reges, ita isti parentes & cognati ejus irridebant vitam ejus, dicentes:
16 Ubi est spes tua, pro qua eleemosynas & sepulturas faciebas?
17 Tobias vero increpabat eos, dicens: Nolite ita loqui:
18 Quoniam filii sanctorum sumus, & vitam illam expectamus, quam Deus daturus est his, qui fidem suam numquam mutant ab eo.
19 Anna vero uxor ejus ibat ad opus textrinum quotidie, & de labore manuum suarum victum, quem consequi poterat, deferebat. D
20 Unde factum est, ut hædum caprarum accipiens detulisset domi:
21 Cujus cum vocem balantis vir ejus audisset, dixit: * Videte, ne forte furtivus sit, reddite eum dominis suis, quia non licet nobis aut edere ex furto aliquid, aut contingere. * Deut. 22. 1.
22 * Ad hæc uxor ejus irata respondit: Manifeste vana facta est spes tua, & eleemosynæ tuæ modo apparuerunt. * Job. 2. 9.
23 Atque his & aliis hujuscemodi verbis exprobrabat ei.

CAPUT III.

Tobiæ ob uxoris convitium mori petentis oratio ad Deum, & Saræ filiæ Raguelis humilis cum triduano jejunio oratio, ob ancillæ improperium de septem ipsius maritis a dæmonio interemptis: utriusque autem preces exaudiuntur, Angelo Raphaele ad eos curandos misso.

1 Tunc Tobias ingemuit, & cœpit orare cum lacrymis, A
2 Dicens: Justus es Domine, & omnia judicia tua justa sunt, & omnes viæ tuæ, misericordia, & veritas, & judicium.
3 Et nunc Dñe memor esto mei, & ne vindictam sumas de peccatis meis, neque reminiscaris delicta mea, vel parentum meorum.
4 * Quoniam non obedivimus præceptis tuis, ideo traditi sumus in direptionem, & captivitatem, & mortem, & in fabulam, & in improperium omnibus nationibus, in quibus dispersisti nos. * Deut. 28. 15.
5 Et nunc Domine magna judicia tua, quia non egimus secundum præcepta tua, & non ambulavimus sinceriter coram te.
6 Et nunc Domine secundum voluntatem tuam fac mecum, & præcipe in pace recipi spiritum meum: expedit enim mihi mori magis quam vivere.
7 Eadem itaque die contigit, ut Sara filia Raguelis in Rages civitate Medorum, & ipsa audiret improperium ab una ex ancillis patris sui, B
8 Quoniam tradita fuerat septem viris, & dæmonium nomine Asmodæus occiderat eos, mox ut ingressi fuissent ad eam.
9 Ergo cum pro culpa sua increparet puellam, respondit ei, dicens: Amplius ex te non videamus filium aut filiam super terram, interfectrix virorum tuorum.
10 Numquid & occidere me vis, sicut jam occidisti septem viros? Ad hanc vocem perrexit in superius cubiculum domus suæ: & tribus diebus, & tribus noctibus non manducavit, neque bibit:
11 Sed in oratione persistens, cum lacrymis deprecabatur Deum, ut ab isto improperio liberaret eam.
12 Factum est autem die tertia, dum compleret orationem, benedicens Dominum,
13 Dixit: Benedictum est nomen tuum Deus patrum nostrorum: qui cum iratus fueris, misericordiam facies, & in tempore tribulationis peccata dimittis his, qui invocant te. C

14 Ad te Domine faciem meam converto, ad te oculos meos dirigo.

15 Peto Domine ut de vinculo improperii hujus absolvas me, aut certe desuper terram eripias me.

16 Tu scis Domine, quia nunquam concupivi virum, & mundam servavi animam meam ab omni concupiscentia.

17 Numquam cum ludentibus miscui me: neque cum his, qui in levitate ambulant, participem me præbui.

18 Virum autem cum timore tuo, non cum libidine mea consensi suscipere.

19 Et, aut ego indigna fui illis, aut illi forsitan me non fuerunt digni: quia forsitan viro alii conservasti me.

20 Non est enim in hominis potestate consilium tuum.

21 Hoc autem pro certo habet omnis qui te colit, quod vita ejus, si in probatione fuerit, coronabitur: si autem in tribulatione fuerit, li-
D berabitur: & si in correptione fuerit, ad misericordiam tuam venire licebit.

22 Non enim delectaris in perditionibus nostris: quia post tempestatem, tranquillum facis: & post lacrymationem & fletum, exultationem infundis.

23 Sit nomen tuum Deus Israel benedictum in sæcula.

24 In illo tempore exauditæ sunt preces amborum in conspectu gloriæ summi Dei:

25 Et missus est Angelus Domini sanctus Raphael, ut curaret eos ambos, quorum uno tempore sunt orationes in conspectu Domini recitatæ.

CAPUT IV.

Tobias cum se brevi putaret moriturum, filio piissima salutis monita inculcat, eleemosynæ virtutem declarat, & de decem argenti talentis Gabelo mutuo datis indicat.

A 1 Igitur cum Tobias putaret orationem suam exaudiri ut mori potuisset, vocavit ad se Tobiam filium suum,

2 Dixitque ei: * Audi fili mi verba oris mei, & ea in corde tuo, quasi fundamentũ construe. (*Eccli. 7.c.29.)

3 Cum acceperit Deus animam meam, corpus meum sepeli: * & honorem habebis matri tuæ omnibus diebus vitæ ejus. (*Exod. 20.b.12.)

4 Memor enim esse debes, quæ & quanta pericula passa sit propter te in utero suo.

B 5 Cum autem & ipsa compleverit tempus vitæ suæ, sepelias eam circa me.

6 Omnibus autem diebus vitæ tuæ in mente habeto Deum: & cave ne aliquando peccato consentias, & prætermittas præcepta Domini Dei nostri.

7 * Ex substantia tua fac eleemosynam, & noli avertere faciem tuam ab ullo paupere: ita enim fiet ut nec a te avertatur facies Dñi. (* Luc. 14.c.13. Prov. 3.b.9.)

8 Quo modo potueris, ita esto misericors.

9 Si multum tibi fuerit, abundanter tribue: si exiguum tibi fuerit, etiam exiguum libenter impertiri stude. (Eccli. 4.a.1. & 14.b.13.)

10 Præmium enim bonum tibi thesaurizas in die necessitatis.

11 * Quoniam eleemosyna ab omni peccato & a morte liberat, & non patietur animam ire in tenebras. (Eccl. 35. a.1. *Eccli. 29.c.13.)

12 Fiducia magna erit coram summo Deo, eleemosyna, omnibus facientibus eam.

C 13 * Attende tibi fili mi ab omni fornicatione, & præter uxorem tuam numquam patiaris crimen scire. (*1.Thess. 4.a.3.)

14 Superbiam numquam in tuo sensu, aut in tuo verbo, dominari permittas: * in ipsa enim initium sumpsit omnis perditio. (*Gen. 3.a.5.)

15 * Quicumque tibi aliquid operatus fuerit, statim ei mercedem restitue, & merces mercenarii tui apud te omnino non remaneat. (*Lev. 19.c.13. Deut. 24.c.14.)

16 * Quod ab alio oderis fieri tibi, vide ne tu aliquando alteri facias. (Matth. 7.b.12. *Luc. 6.d.31.)

17 * Panem tuum cum esurientibus & egenis comede, & de vestimentis tuis nudos tege. (*Luc. 14.c.13.)

18 Panem tuum & vinum tuum super sepulturam justi constitue, & noli ex eo manducare & bibere cum peccatoribus.

19 Consilium semper a sapiente perquire.

20 Omni tempore benedic Deum: & pete ab eo, ut vias tuas dirigat, & omnia consilia tua in ipso permaneant.

21 Indico etiam tibi fili mi, dedisse me decem talenta argenti, dum adhuc infantulus essem, Gabelo, in Rages civitate Medorum, & chirographum ejus apud me habeo.

22 Et ideo perquire quo modo ad eum pervenias, & recipias ab eo supra memoratum pondus argenti, & restituas ei chirographum suum.

23 Noli timere fili mi: pauperem quidem vitam gerimus, sed * multa bona habebimus, si timuerimus Deum, & recesserimus ab omni peccato, & fecerimus bene. (*Rom. 8.d.)

CAPUT V.

Tobiæ socium ac ducem itineris in Rages Medorum quærenti Raphael Angelus ignotus occurrit, cui pater filium committit, quibus profectis mater filii deflet absentiam.

1 Tunc respondit Tobias patri suo, & dixit: Omnia quæcumque præcepisti mihi, faciam pater. A

2 Quo modo autem pecuniam hanc requiram, ignoro. ille me nescit, & ego eum ignoro: quod signum dabo ei? Sed neque viam, per quam pergatur illuc, aliquando cognovi.

3 Tunc pater suus respondit illi, & dixit: Chirographum quidẽ illius penes me habeo: quod dum illi ostenderis, statim restituet.

4 Sed perge nunc, & inquire tibi aliquem fidelem virum, qui eat tecum salva mercede sua: ut, dum adhuc vivo, recipias eam.

5 Tunc egressus Tobias, invenit juvenem splendidum, stantem præcinctum, & quasi paratum ad ambulandum.

6 Et ignorans quod Angelus Dei esset, salutavit eum, & dixit: Unde te habemus bone juvenis? B

7 At ille respondit: Ex filiis Israel. Et Tobias dixit ei: Nosti viam, quæ ducit in regionem Medorum?

8 Cui respondit: Novi: & omnia itinera ejus frequenter ambulavi, & mansi apud Gabelum fratrem nostrum: qui moratur in Rages civitate Medorum, quæ posita est in monte Ecbatanis.

9 Cui Tobias ait: Sustine me obsecro, donec hæc ipsa nuntiem patri meo.

10 Tunc ingressus Tobias, indicavit universa hæc patri suo. Super quæ admiratus pater, rogavit ut introiret ad eum.

11 In-

11 Ingressus itaque salutavit eum, & dixit: Gaudium tibi sit semper.

12 Et ait Tobias: Quale gaudium mihi erit, qui in tenebris sedeo, & lumen cœli non video?

13 Cui ait juvenis: Forti animo esto, in proximo est ut a Deo cureris. C

14 Dixit itaque illi Tobias: Numquid poteris perducere filium meum ad Gabelum in Rages civitatem Medorum? & cum redieris, restituam tibi mercedem tuam.

15 Et dixit ei Angelus: Ego ducam & reducam eum ad te.

16 Cui Tobias respondit: Rogo te, indica mihi, de qua domo, aut de qua tribu es tu?

17 Cui Raphael Angelus dixit: Genus quæris mercenarii, an ipsum mercenarium, qui cum filio tuo eat?

18 Sed ne forte solicitum te reddam, ego sum Azarias Ananiæ magni filius.

19 Et Tobias respondit: Ex magno genere es tu. Sed peto ne irascaris quod voluerim cognoscere genus tuum.

20 Dixit autem illi Angelus: Ego sanum ducam, & sanum tibi reducam filium tuum.

D 21 Respondens autem Tobias, ait: Bene ambuletis, & sit Deus in itinere vestro, & Angelus ejus comitetur vobiscum.

22 Tunc paratis omnibus, quæ erant in via portanda, fecit Tobias vale patri suo, & matri suæ, & ambulaverunt ambo simul.

Infra 10.4. 23 * Cumque profecti essent, cœpit mater ejus flere, & dicere: Baculum senectutis nostræ tulisti, & transmisisti a nobis.

24 Numquam fuisset ipsa pecunia, pro qua misisti eum.

25 Sufficiebat enim nobis paupertas nostra, ut divitias computaremus hoc, quod videbamus filium nostrum.

26 Dixitque ei Tobias: Noli flere, salvus perveniet filius noster, & salvus revertetur ad nos, & oculi tui videbunt illum.

27 Credo enim quod Angelus Dei bonus comitetur ei, & bene disponat omnia, quæ circa eum geruntur, ita ut cum gaudio revertatur ad nos.

28 Ad hanc vocem cessavit mater ejus flere, & tacuit.

CAPUT VI.

Angeli hortatu Tobias invadentem piscem apprehendit & exenterat, cor ejus, fel, & jecur ad medicamenta reservans; & ad Raguelem divertunt ut jussu Angeli petat in uxorem illius filiam Saram, cujus septem viros occiderat dæmonium, discens ab Angelo quo fine suscipiendum ac servandum sit conjugium.

A 1 Profectus est autem Tobias, & canis secutus est eum, & mansit prima mansione juxta fluvium Tigris.

2 Et exivit ut lavaret pedes suos, & ecce piscis immanis exivit ad devorandum eum.

3 Quem expavescens Tobias clamavit voce magna, dicens: Domine, invadit me.

4 Et dixit ei Angelus: Apprehende branchiam ejus, & trahe eum ad te. Quod cum fecisset, attraxit eum in siccum, & palpitare cœpit ante pedes ejus.

5 Tunc dixit ei Angelus: Exentera hunc piscem, & cor ejus, & fel, & jecur repone tibi: sunt enim hæc necessaria ad medicamenta utiliter.

6 Quod cum fecisset, assavit carnes ejus, & secum tulerunt in via: cætera salierunt, quæ sufficerent eis, quousque pervenirent in Rages civitatem Medorum.

7 Tunc interrogavit Tobias Angelum, & dixit ei: Obsecro te Azaria frater, ut dicas mihi, quod remedium habebunt ista, quæ de pisce servare jussisti? B

8 Et respondens Angelus, dixit ei: Cordis ejus particulam si super carbones ponas, fumus ejus extricat omne genus dæmoniorum, sive a viro, sive a muliere, ita ut ultra non accedat ad eos.

9 Et fel valet ad ungendos oculos, in quibus fuerit albugo, & sanabuntur.

10 Et dixit ei Tobias: Ubi vis ut maneamus?

11 Respondensque Angelus, ait: Est hic Raguel nomine, vir propinquus de tribu tua, & C
hic habet filiam nomine Saram, sed neque masculum, neque feminam ullam habet aliam præter eam.

12 * Tibi debetur omnis substantia ejus, & oportet eam te accipere conjugem. *Num. 27.8. & 36.8.

13 Pete ergo eam a patre ejus, & dabit tibi eam in uxorem.

14 Tunc respondit Tobias, & dixit: Audio quia tradita est septem viris, & mortui sunt: sed & hoc audivi, quia dæmonium occidit illos.

15 Timeo ergo, ne forte & mihi hæc eveniant: & cum sim unicus parentibus meis, deponam senectutem illorum cum tristitia ad inferos.

16 Tunc Angelus Raphael dixit ei: Audi me, & ostendam tibi qui sunt, quibus prævalere potest dæmonium.

17 Hi namque, qui conjugium ita suscipiunt, ut Deum a se & a sua mente excludant, & suæ libidini ita vacent, sicut equus & mulus, quibus non est intellectus: habet potestatem dæmonium super eos.

18 Tu autem cum acceperis eam, ingressus cubiculum, per tres dies continens esto ab ea, & nihil aliud, nisi orationibus vacabis cum ea. D

19 Ipsa autem nocte, incenso jecore piscis, fugabitur dæmonium.

20 Secunda vero nocte, in copulatione sanctorum patriarcharum admitteris.

21 Tertia autem nocte benedictionem consequeris, ut filii ex vobis procreentur incolumes.

22 Transacta autem tertia nocte, accipies virginem cum timore Domini, amore filiorum magis quam libidine ductus, ut in semine Abrahæ benedictionem in filiis consequaris.

CAPUT VII.

Raguel petitam à Tobia Saram filiam in uxorem tradidit consilio Raphaelis, & scriptis conjugii tabulis, nuptiæ celebrantur.

1 Ingressi sunt autem ad Raguelem, & suscepit eos Raguel cum gaudio. A

2 Intuensque Tobiam Raguel, dixit Annæ uxori suæ: Quam similis est juvenis iste consobrino meo!

3 Et cum hæc dixisset, ait: Unde estis juvenes fratres nostri? At illi dixerunt: Ex tribu Nephthali sumus ex captivitate Ninive.

4 Di-

4 Dixitque illis Raguel: Nostis Tobiam fratrem meum? Qui dixerunt: Novimus.

5 Cumque multa bona loqueretur de eo, dixit Angelus ad Raguelem: Tobias de quo interrogas, pater istius est.

6 Et misit se Raguel, & cum lacrymis osculatus est eum, & plorans supra collum ejus,

7 Dixit: Benedictio sit tibi fili mi, quia boni & optimi viri filius es.

8 Et Anna uxor ejus, & Sara ipsorum filia, lacrymatæ sunt.

9 Postquam autem locuti sunt, præcepit Raguel occidi arietem, & parari convivium. Cumque hortaretur eos discumbere ad prandium,

10 Tobias dixit: Hic ego hodie non manducabo neque bibam, nisi prius petitionem meam confirmes & promittas mihi dare Saram filiam tuam.

11 Quo audito verbo Raguel, expavit, sciens quid evenerit illis septem viris, qui ingressi sunt ad eam: & timere cœpit ne forte & huic similiter contingeret: & cum nutaret, & non daret petenti ullum responsum,

C 12 Dixit ei Angelus: Noli timere dare eam isti, quoniam huic timenti Deum debetur conjux filia tua: propterea alius non potuit habere illam.

13 Tunc dixit Raguel: Non dubito quod Deus preces & lacrymas meas in conspectu suo admiserit,

14 Et credo quoniam ideo fecit vos venire ad me, ut ista conjungeretur cognationi suæ *secundum legem Moysi: & nunc noli dubium gerere quod tibi eam tradam.

* Num. 36. b. 6.

D 15 Et apprehendens dexteram filiæ suæ, dextræ Tobiæ tradidit, dicens: Deus Abraham, & Deus Isaac, & Deus Jacob vobiscum sit, & ipse conjungat vos, impleatque benedictionem suam in vobis.

16 Et accepta charta, fecerunt conscriptionem conjugii.

17 Et post hæc epulati sunt, benedicentes Deum.

18 Vocavitque Raguel ad se Annam uxorem suam, & præcepit ei ut præpararet alterum cubiculum.

19 Et introduxit illuc Saram filiam suam, & lacrymata est.

20 Dixitque ei: Forti animo esto filia mea: Dominus cœli det tibi gaudium pro tædio quod perpessa es.

CAPUT VIII.

Tobias thalamum ingressus partem jecoris piscis assat; & dæmonio à Raphaële ligato, Tobias & Sara simul orantes noctem transigunt incolumes: quapropter repleto quod paratum erat sepulchro, actisque Deo gratiis à Saræ parentibus, lætum apparatur convivium, & pro dote medietas bonorum assignatur, cedente & reliqua medietate post parentum obitũ.

1 Postquam vero cœnaverunt, introduxerunt juvenem ad eam.

2 Recordatus itaque Tobias sermonum Angeli, protulit de cassidili suo partem jecoris, posuitque eam super carbones vivos.

3 Tunc Raphael Angelus apprehendit dæmonium, & religavit illud in deserto superioris Ægypti.

4 Tunc hortatus est virginem Tobias, dixitque ei: Sara, exurge, & deprecemur Deum hodie, & cras, & secundum cras: quia his tribus noctibus Deo jungimur: tertia autem transacta nocte, in nostro erimus conjugio.

5 Filii quippe sanctorum sumus, & non possumus ita conjungi, sicut gentes quæ ignorant Deum. B

6 Surgentes autem pariter, instanter orabant ambo simul, ut sanitas daretur eis.

7 Dixitque Tobias: Domine Deus patrum nostrorum, benedicant te cœli & terræ, mareque & fontes, & flumina, & omnes creaturæ tuæ, quæ in eis sunt.

8 * Tu fecisti Adam de limo terræ, dedistique ei adjutorium Hevam.

* Gen. 2. b.

9 Et nunc Domine tu scis quia non luxuriæ causa accipio sororem meam conjugem, sed sola posteritatis dilectione, in qua benedicatur nomen tuum in sæcula sæculorum.

10 Dixit quoque Sara: Miserere nobis Domine, miserere nobis, consenescamus ambo pariter sani.

11 Et factum est circa pullorum cantum, accersiri jussit Raguel servos suos, & abierunt cum eo pariter ut foderent sepulchrum.

12 Dicebat enim: Ne forte simili modo evenerit ei, quo & cæteris illis septem viris, qui sunt ingressi ad eam.

13 Cumque parassent fossam, reversus Raguel ad uxorem suam, dixit ei:

14 Mitte unam ex ancillis tuis, & videat si mortuus est, ut sepeliam eum antequam illucescat dies.

15 At illa misit unam ex ancillis suis. Quæ ingressa cubiculum, reperit eos salvos & incolumes, secum pariter dormientes.

16 Et reversa nuntiavit bonum nuntium: & benedixerunt Dominum, Raguel videlicet & Anna uxor ejus,

17 Et dixerunt: Benedicimus te Domine Deus Israel, quia non contigit quemadmodum putabamus.

18 Fecisti enim nobiscum misericordiam tuam, & exclusisti a nobis inimicum persequentem nos.

19 Misertus es autem duobus unicis. Fac eos Domine plenius benedicere te: & sacrificium tibi laudis tuæ, & suæ sanitatis offerre, ut cognoscat universitas gentium, quia tu es Deus solus in universa terra. D

20 Statimque præcepit servis suis Raguel, ut replerent fossam, quam fecerant, priusquam elucesceret.

21 Uxori autem suæ dixit ut instrueret convivium, & præpararet omnia quæ in cibos erant iter agentibus necessaria.

22 Duas quoque pingues vaccas, & quatuor arietes occidi fecit, & parari epulas omnibus vicinis suis, cunctisque amicis.

23 Et adjuravit Raguel Tobiam, ut duas hebdomadas moraretur apud se.

24 De omnibus autem, quæ possidebat Raguel, dimidiam partem dedit Tobiæ, & fecit scripturam, ut pars dimidia, quæ supererat post obitum eorum, Tobiæ domino deveniret.

CAPUT IX.

Raphael Tobiæ rogatu ad Gabelum pergit; quem recepta pecunia ad Tobiæ nuptias adducit: ille autem Tobiæ ac Saræ benedicit.

A 1 TUnc vocavit Tobias Angelum ad se, quem quidem hominem existimabat, dixitque ei: Azaria frater, peto ut ausculites verba mea.

2 Si meipsum tradam tibi servum, non ero condignus providentiæ tuæ.

3 Tamen obsecro te, ut assumas tibi animalia sive servitia, & vadas ad Gabelum in Rages civitatem Medorum: reddasque ei chirographum suum, & recipias ab eo pecuniam, & roges eum venire ad nuptias meas.

B 4 Scis enim ipse quoniam numerat pater meus dies: & si tardavero una die plus, contristatur anima ejus.

5 Et certe vides quomodo adjuravit me Raguel, cujus adjuramentum spernere non possu.

6 Tunc Raphael assumens quatuor ex servis Raguelis, & duos camelos, in Rages civitatem Medorum perrexit: & inveniens Gabelum, reddidit ei chirographum suum, & recepit ab eo omnem pecuniam.

C 7 Indicavitque ei de Tobia filio Tobiæ, omnia quæ gesta sunt: fecitque eum secum venire ad nuptias.

8 Cumque ingressus esset domum Raguelis, invenit Tobiam discumbentem: & exiliens, osculati sunt se invicem: & flevit Gabelus, benedixitque Deum,

9 Et dixit: Benedicat te Deus Israel, quia filius es optimi viri, & justi, & timentis Deum, & eleemosynas facientis:

10 Et dicatur benedictio super uxorem tuam, & super parentes vestros:

11 Et videatis filios vestros, & filios filiorum vestrorum, usque in tertiam & quartam generationem: & sit semen vestrum benedictum a Deo Israel, qui regnat in sæcula sæculorum.

12 Cumque omnes dixissent, Amen, accesserunt ad convivium: sed & cum timore Domini nuptiarum convivium exercebant.

CAPUT X.

Parentes Tobiæ longam ejus moram anxie queruntur; ille autem ægre obtinet, ut à Raguele dimittatur, accepta dote & uxore: porrò Raguel illis bene precando admonet filiam de officio matris familias.

A 1 CUm vero moras faceret Tobias, causa nuptiarum, solicitus erat pater ejus Tobias, dicens: Putas quare moratur filius meus, aut quare retentus est ibi?

2 Putasne Gabelus mortuus est, & nemo reddet illi pecuniam?

3 Cœpit autem contristari nimis ipse, & Anna uxor ejus cum eo: & cœperunt ambo simul flere: eo quod die statuto minime reverteretur filius eorum ad eos.

4 Flebat igitur mater ejus irremediabilibus lacrymis, atque dicebat: Heu heu me fili mi, ut quid te misimus peregrinari, lumen oculorum nostrorum, baculum senectutis nostræ, solatium vitæ nostræ, spem posteritatis nostræ?

B 5 Omnia simul in te uno habentes, te non debuimus dimittere à nobis.

6 Cui dicebat Tobias: Tace, & noli turbari, sanus est filius noster: satis fidelis est vir ille, cum quo misimus eum.

7 Illa autem nullo modo consolari poterat, sed quotidie exiliens circumspiciebat, & circuibat vias omnes, per quas spes remeandi videbatur, ut procul videret eum, si fieri posset, venientem.

8 At vero Raguel dicebat ad generum suum: Mane hic, & ego mittam nuntium salutis de te ad Tobiam patrem tuum.

9 Cui Tobias ait: Ego novi, quia pater meus C
& mater mea modo dies computant, & cruciatur spiritus eorum in ipsis.

10 Cumque verbis multis rogaret Raguel Tobiam, & ille eum nulla ratione vellet audire, tradidit ei Saram, & dimidiam partem omnis substantiæ suæ in pueris, in puellis, in pecudibus, in camelis, & in vaccis, & in pecunia multa: & salvum atque gaudentem dimisit eum a se,

11 Dicens: Angelus Domini sanctus sit in itinere vestro, perducatque vos incolumes, & inveniatis omnia recte circa parentes vestros, & videant oculi mei filios vestros priusquam moriar.

12 Et apprehendentes parentes filiam suam, osculati sunt eam, & dimiserunt ire:

13 Monentes eam honorare soceros, diligere maritum, regere familiam, & gubernare domum, & se ipsam irreprehensibilem exhibere.

CAPUT XI.

Relictis in itinere Sara, reliquaque familia, Tobias & Raphael præcedentes, læte à parentibus Tobiæ excipiuntur: filio patris oculos felle jecoris liniente ille visum recipit; quapropter actis Deo gratiis, post adventum Saræ ac familiæ septem diebus læti epulantur.

1 CUmque reverterentur, pervenerunt ad A
Charan, quæ est in medio itinere contra Niniven, undecimo die.

2 Dixitque Angelus: Tobia frater, scis quemadmodum reliquisti patrem tuum.

3 Si placet itaque tibi, præcedamus, & lento gradu sequantur iter nostrum familiæ, simul cum conjuge tua, & cum animalibus.

4 Cumque hoc placuisset ut irent, dixit Ra- B
phael ad Tobiam: Tolle tecum ex felle piscis: erit enim necessarium. Tulit itaque Tobias ex felle illo, & abierunt.

5 Anna autem sedebat secus viam, quotidie in supercilio montis, unde respicere poterat de longinquo.

6 Et dum ex eodem loco specularetur advẽtum ejus, vidit à longe, & illico agnovit venientem filium suum: currensque nuntiavit viro suo, dicens: Ecce venit filius tuus.

7 Dixitque Raphael ad Tobiam: At ubi introieris domum tuam, statim adora Dominum Deum tuum: & gratias agens ei, accede ad patrem tuum, & osculare eum.

8 Statimq; lini super oculos ejus ex felle isto piscis, quod portas tecum. scias enim quoniam mox aperientur oculi ejus & videbit pater tuus lumen cœli, & in aspectu tuo gaudebit.

9 Tunc præcucurrit canis, qui simul fuerat in via: & quasi nuntius adveniens, blandimento suæ caudæ gaudebat.

10 Et consurgens cæcus pater ejus, cœpit offẽdẽs pedibus currere: & data manu puero,

occurrit obviam filio suo.
11 Et suscipiens osculatus est eum cum uxore
sua, & cœperunt ambo flere præ gaudio.
12 Cumque adorassent Deum, & gratias egis-
sent, consederunt.
13 Tunc sumens Tobias de felle piscis, lini-
vit oculos patris sui.
14 Et sustinuit quasi dimidiam fere horam: &
cœpit albugo ex oculis ejus, quasi membrana
ovi, egredi.
15 Quam apprehendens Tobias traxit ab
oculis ejus, statimque visum recepit.
16 Et glorificabant Deum, ipse videlicet, &
uxor ejus, & omnes qui sciebant eum.
D 17 Dicebatque Tobias: Benedico te Domine
Deus Israel, quia tu castigasti me, & tu salvasti
me: & ecce ego video Tobiam filium meum.
18 Ingressa est etiam post septem dies Sara
uxor filii ejus, & omnis familia sana, & peco-
ra, & cameli, & pecunia multa uxoris: sed &
illa pecunia, quam receperat a Gabelo:
19 Et narravit parentibus suis omnia benefi-
cia Dei, quæ fecisset circa eum per hominem
qui eum duxerat.
20 Veneruntque Achior & Nabath consobri-
ni Tobiæ, gaudentes ad Tobiam, & congratu-
lantes ei de omnibus bonis, quæ circa illum
ostenderat Deus.
21 Et per septem dies epulantes, omnes cum
gaudio magno gavisi sunt.

CAPUT XII.

Tobias cum filio de mercede Raphaelis consultans, auditisque quæ sibi ac filio præstiterat beneficiis, medietatem offert omnium quæ attulerant: at ille se Dei Angelum declarat & post revelata alia mysteria in cælum sublevatur; quo facto illi in terram proni ruentes, Deum benedicunt.

A 1 Tunc vocavit ad se Tobias filium suum,
dixitque ei: Quid possumus dare viro
isti sancto, qui venit tecum?
2 Respondens Tobias, dixit patri suo: Pater,
quam mercedem dabimus ei? aut quid dignum
poterit esse beneficiis ejus?
3 Me duxit & reduxit sanum, pecuniam à
Gabelo ipse recepit, uxorem ipse me habere
fecit, & dæmonium ab ea ipse compescuit, gau-
dium parentibus ejus fecit, meipsum a devora-
tione piscis eripuit, te quoque videre fecit lu-
men cœli, & bonis omnibus per eum repleti
sumus. Quid illi ad hæc poterimus dignum dare?
B 4 Sed peto te pater mi, ut roges eum, si forte
dignabitur medietatem de omnibus, quæ alla-
ta sunt, sibi assumere.
5 Et vocantes eum, pater scilicet & filius, tu-
lerunt eum in partem: & rogare cœperunt, ut
dignaretur dimidiam partem omnium, quæ at-
tulerant, acceptam habere.
6 Tunc dixit eis occulte: Benedicite Deum
cœli, & coram omnibus viventibus confitemi-
ni ei, quia fecit vobiscum misericordiam
suam.
7 Etenim sacramentum regis abscondere
bonum est: opera autem Dei revelare & con-
fiteri honorificum est.
8 Bona est oratio cum jejunio, & eleemosy-
na magis quam thesauros auri recondere:
9 Quoniam eleemosyna a morte liberat, &
ipsa est, quæ purgat peccata, & facit invenire
misericordiam & vitam æternam.
10 Qui autem faciunt peccatum, & iniquita- C
tem, hostes sunt animæ suæ.
11 Manifesto ergo vobis veritatem, & non
abscondam a vobis occultum sermonem.
12 Quando orabas cum lacrymis, & sepelie-
bas mortuos, & derelinquebas prandium tuum
& mortuos abscondebas per diem in domo
tua, & nocte sepeliebas eos, ego obtuli oratio-
nem tuam Domino.
13 Et quia acceptus eras Deo, necesse fuit ut
tentatio probaret te.
14 Et nunc misit me Dominus ut curarem te,
& Saram uxorem filii tui a dæmonio libera-
rem.
15 Ego enim sum Raphael Angelus, unus ex
septem, qui astamus ante Dominum.
16 Cumque hæc audissent, turbati sunt, & tre-
mentes ceciderunt super terram in faciem
suam.
17 Dixitque eis Angelus: Pax vobis, nolite ti-
mere.
18 Etenim cum essem vobiscum, per volun- D
tatem Dei eram: ipsum benedicite, & cantate
illi.
19 Videbar quidem vobiscum manducare, &
bibere: sed ego cibo invisibili, & potu, qui ab
hominibus videri non potest, utor.
20 Tempus est ergo ut revertar ad eum, qui
me misit: vos autem benedicite Deum, & nar-
rate omnia mirabilia ejus.
21 Et cum hæc dixisset, ab aspectu eorum ab-
latus est, & ultra eum videre non potuerunt.
22 Tunc prostrati per horas tres in faciem,
benedixerunt Deum: & exurgentes narrave-
runt omnia mirabilia ejus.

CAPUT XIII.

Tobias senior benedicit ac gratias agit Domino, & universos ad idipsum hortatur: prophetat quoque de restitutione & magna felicitate futura Jerusalem.

1 Aperiens autem Tobias senior os suum, A
benedixit Dominum, & dixit: Magnus
es Domine in æternum, & in omnia sæcula re-
gnum tuum:
2 * Quoniam tu flagellas & salvas: deducis
ad inferos, & reducis: & non est qui effugiat
manum tuam.
3 Confitemini Domino filii Israel, & in con-
spectu gentium laudate eum:
4 Quoniam ideo dispersit vos inter gentes,
quæ ignorant eum, ut vos enarretis mirabilia
ejus, & faciatis scire eos, quia non est alius
Deus omnipotens præter eum.
5 Ipse castigavit nos propter iniquitates no-
stras: & ipse salvabit nos propter misericor-
diam suam.
6 Aspicite ergo quæ fecit nobiscum, & cum B
timore & tremore confitemini illi: regemque
sæculorum exaltate in operibus vestris.
7 Ego autem in terra captivitatis meæ con-
fitebor illi: quoniam ostendit majestatem
suam in gentem peccatricem.
8 Convertimini itaque peccatores, & facite
justitiam coram Deo, credentes quod faciet
vobiscum misericordiam suam.
9 Ego autem, & anima mea, in eo lætabimur.
10 Benedicite Dominum omnes electi ejus:
agite dies lætitiæ, & confitemini illi.

* Deu 32.f. 1.Reg 2.a.6 Sap. [illegible]

11 Je-

11 Jeruſalem civitas Dei, caſtigavit te Dominus in operibus manuum tuarum. C

12 Confitere Domino in bonis tuis, & benedic Deum ſæculorum, ut reædificet in te tabernaculum ſuum, & revocet ad te omnes captivos, & gaudeas in omnia ſæcula ſæculorum.

13 Luce ſplendida fulgebis: & omnes fines terræ adorabunt te.

Iſa. 60.1. 14 * Nationes ex longinquo ad te venient: & munera deferentes, adorabunt in te Dominum, & terram tuam in ſanctificationem habebunt.

15 Nomen enim magnum invocabunt in te.

16 Maledicti erunt qui contempſerint te: & condemnati erunt omnes qui blaſphemaverint te: benedictique erunt qui ædificaverint te. D

17 Tu autem lætaberis in filiis tuis, quoniam omnes benedicentur, & congregabuntur ad Dominum.

18 Beati omnes qui diligunt te, & qui gaudent ſuper pace tua.

19 Anima mea benedic Dominum, quoniam liberavit Jeruſalem civitatem ſuam a cunctis tribulationibus ejus, Dominus Deus noſter.

20 Beatus ero, ſi fuerint reliquiæ ſeminis mei ad videndam claritatem Jeruſalem.

Apo. 21.18 21 * Portæ Jeruſalem ex ſapphiro & ſmaragdo ædificabuntur: & ex lapide pretioſo omnis circuitus murorum ejus.

22 Ex lapide candido & mundo omnes plateæ ejus ſternentur: & per vicos ejus alleluja cantabitur.

23 Benedictus Dominus, qui exaltavit eam, & ſit regnum ejus in ſæcula ſæculorum ſuper eam. Amen.

CAPUT XIV.

Tobias ſenior moriturus, completis 102. ætatis ſuæ annis, filium ac nepotes ad pietatem hortatur: utque ſepultis parentibus e Ninive migrent, quam evertendam dicit, & Jeruſalem inſtaurandam, quod filius obſervans, tandem ad ſoceros revertitur, ibique completis 99. annis, moritur.

A 1 ET conſummati ſunt ſermones Tobiæ. Et poſtquam illuminatus eſt Tobias, vixit annis quadraginta duobus, & vidit filios nepotum ſuorum.

2 Completis itaque annis centum duobus, ſepultus eſt honorifice in Ninive.

3 Quinquaginta namque & ſex annorum lumen oculorum amiſit, ſexagenarius vero recepit.

4 Reliquum vero vitæ ſuæ in gaudio fuit, & cum bono profectu timoris Dei perrexit in pace.

5 In hora autem mortis ſuæ vocavit ad ſe Tobiam filium ſuum, & ſeptem juvenes filios ejus nepotes ſuos, dixitque eis:

6 Prope erit interitus Ninive: non enim excidit verbum Domini: & * fratres noſtri, qui diſperſi ſunt a terra Iſrael, revertentur ad eam. B * Eſd. 3.b.8.

7 Omnis autem deſerta terra ejus replebitur, & domus Dei, quæ in ea incenſa eſt, iterum reædificabitur: ibique revertentur omnes timentes Deum.

8 Et relinquent gentes idola ſua, & venient in Jeruſalem, & inhabitabunt in ea,

9 Et gaudebunt in ea omnes reges terræ adorantes regem Iſrael.

10 Audite ergo filii mei patrem veſtrum: Servite Domino in veritate, & inquirite ut faciatis quæ placita ſunt illi:

11 Et filiis veſtris mandate ut faciant juſtitias & eleemoſynas, ut ſint memores Dei, & benedicant eum in omni tempore in veritate, & in tota virtute ſua. C

12 Nunc ergo filii audite me, & nolite manere hic: ſed quacumque die ſepelieritis matrem veſtram circa me in uno ſepulchro, ex eo dirigite greſſus veſtros ut exeatis hinc:

13 Video enim quia iniquitas ejus finem dabit ei.

14 Factum eſt autem poſt obitum matris ſuæ, Tobias abſceſſit ex Ninive cum uxore ſua, & filiis, & filiorum filiis, & reverſus eſt ad ſoceros ſuos. D

15 Invenitque eos incolumes in ſenectute bona: & curam eorum geſſit, & ipſe clauſit oculos eorum: & omnem hæreditatem domus Raguelis ipſe percepit: viditque quintam generationem, filios filiorum ſuorum.

16 Et completis annis nonagintanovem in timore Domini, cum gaudio ſepelierunt eum.

17 Omnis autem cognatio ejus, & omnis generatio ejus, in bona vita, & in ſancta converſatione permanſit, ita ut accepti eſſent tam Deo, quam hominibus, & cunctis habitantibus in terra.

LIBER IUDITH.

CAPUT I.

Arphaxad construit urbem Ecbatana, at vero Nabuchodonosor victo rege Medorum, cunctis regnis imperare cupiens, nuntios ad ea mittit; quibus absque honore remissis, indignatus jurat se id ulturum.

A 1 Rpháxad itaque, rex Me-
dorum, subjugaverat mul-
tas gentes imperio suo, &
ipse ædificavit civitatem
potentissimam, quam ap-
pellavit Ecbátanis,
2 Ex lapidibus quadratis &
sectis: fecit muros ejus in
latitudinem cubitorũ septuaginta, & in altitu-
dinem cubitorum triginta, turres vero ejus po-
suit in altitudinem cubitorum centum.
B 3 Per quadrum vero earum, latus utrumque
vicenorum pedum spatio tendebatur, posuit-
que portas ejus in altitudinem túrrium:
4 Et gloriabatur quasi potens in potentia
exercitus sui, & in gloria quadrigarum sua-
rum.
5 Anno igitur duodecimo regni sui: Nabu-
chodonolor rex Assyriorum, qui regnabat in
Ninive civitate magna, pugnavit contra Ar-
pháxad, & obtinuit eum
6 In campo magno, qui appellatur Rágau,
C circa Euphráten, & Tigrin, & Jádason, in cam-
po Erioch regis Elicorum.
7 Tunc exaltatum est regnum Nabuchodo-
nosor, & cor ejus elevatum est: & misit ad om-
nes, qui habitabant in Cilicia, & Damasco, &
Libano,
8 Et ad gentes quæ sunt in Carmelo, & Ce-
dar, & inhabitantes Galilæam in campo ma-
gno Esdrelon,
9 Et ad omnes qui erant in Samaria, & trans
D flumen Jordanem usque ad Jerusalem, & om-
nem terram Jesse, quousque perveniatur ad
terminos Æthiopiæ.
10 Ad hos omnes misit nuntios Nabuchodo-
nosor rex Assyriorum:
11 Qui omnes uno animo contradixérunt,
& remisérunt eos vácuos, & sine honore abje-
cérunt.
12 Tunc indignatus Nabuchodonosor rex
adversus omnem terram illam, juravit per
thronum & regnum suum, quod defenderet se
de omnibus regionibus his.

CAPUT II.

Holofernes à Nabuchodonosor mittitur omnia regna & populos vastaturus: describitur potentia exercitus ipsius; multisque locis per ipsum expugnatis, vehemens timor universos invasit.

1 ANno tertiodecimo Nabuchodonosor
regis, vigesima & secunda die mensis
A primi, factum est verbum in domo Nabucho-
donosor regis Assyriorum, ut defenderet se.
2 Vocavitque omnes majores natu, omnesq;
duces, & bellatores suos, & habuit cum eis
mysterium consilii sui:
3 Dixitque cogitationem suam in eo esse, ut
omnem terram suo subjugaret imperio.
4 Quod dictum cum placuisset omnibus, vo-
cavit Nabuchodonosor rex Holofernem prin-
cipem militiæ suæ,
5 Et dixit ei: Egredere adversus omne re-
gnum Occidentis, & contra eos præcipue, qui
contempserunt imperium meum. B
6 Non parcet oculus tuus ulli regno, omnem-
que urbem munitam subjugabis mihi.
7 Tunc Holofernes vocavit duces, & magi-
stratus virtutis Assyriorum: & dinumeravit vi-
ros in expeditionem, sicut præcepit ei rex, cen-
tum viginti millia peditum pugnatorum, &
equitum sagittariorum duodecim millia.
8 Omnemque expeditionem suam fecit præ-
ire in multitudine innumerabilium camelo-
rum, cum his quæ exercitibus sufficerent co-
piose, boum quoque armenta, gregesq; ovium,
quorum non erat numerus.
9 Frumentum ex omni Syria in transitu suo
parari constituit.
10 Aurum vero, & argentum, de domo regis
assumpsit multum nimis.
11 Et profectus est ipse, & omnis exercitus, C
cum quadrigis, & equitibus, & sagittariis, qui
cooperuerunt faciem terræ, sicut locustæ.
12 Cumque pertransisset fines Assyriorum, ve-
nit ad magnos montes Ange, qui sunt a sinistro
Ciliciæ, ascenditque omnia castella eorum, &
obtinuit omnem munitionem.
13 Effregit autem civitatem opinatissimam
Melothi, prædavitque omnes filios Tharsis, &
filios Ismael, qui erant contra faciem deserti,
& ad austrum terræ Cellon.
14 Et transivit Euphraten, & venit in Meso- D
potamiam: & fregit omnes civitates excelsas,
quæ erant ibi, à torrente Mambre usquequo
perveniatur ad mare:
15 Et occupavit terminos ejus, à Cilicia us-
que ad fines Japheth, qui sunt ad austrum.
16 Abduxitque omnes filios Madian, & præ-
davit omnem locupletationem eorum: omnes-
que resistentes sibi occidit in ore gladii.
17 Et post hæc descendit in campos Damasci
in diebus messis, & succendit omnia sata, om-
nesque arbores & vineas fecit incidi;
18 Et cecidit timor illius super omnes inha-
bitantes terram.

CAPUT III.

Holoferni se ultro dedunt tantis copiis territi universarum urbium ac provinciarum principes, ex quibus auxiliares ipse sibi assumit, & tamen ipsorum civitates ac deos destruit, quo solus Nabuchodonosor deus habeatur.

1 TUnc miserunt legatos suos, universarum A
urbium ac provinciarum reges ac prin-
cipes, Syriæ scilicet Mesopotamiæ, & Syriæ
Sobal, & Lybiæ, atque Ciliciæ, qui venientes ad
Holofernem, dixerunt:
2 Desinat indignatio tua circa nos: Melius est
enim ut viventes serviamus Nabuchodonosor
regi magno, & subditi simus tibi, quam mo-
rientes cum interitu nostro ipsi servitutis no-
stræ damna patiamur.

3 Om-

B 3 Omnis civitas nostra, omnisque possessio, omnes montes, & colles, & campi, & armenta boum, gregesque ovium, & caprarum, equorumque & camelorum, & universæ facultates nostræ, atque familiæ, in coospectu tuo sunt:

4 Sint omnia nostra sub lege tua.

5 Nos, & filii nostri, servi tui sumus.

6 Veni nobis pacificus dominus, & utere servitio nostro, sicut placuerit tibi.

7 Tunc descendit in montibus cum equitibus in virtute magna, & obtinuit omnem civitatem, & omnem inhabitantem terram.

C 8 De universis autem urbibus assumpsit sibi auxiliarios viros fortes, & electos ad bellum.

9 Tantusque metus provinciis illis incubuit, ut universarum urbium habitatores principes, & honorati simul cum populis, exirent obviam venienti,

10 Excipientes eum cum coronis, & lampadibus, ducentes choros in tympanis, & tibiis.

11 Nec ista tamen facientes, ferocitatem ejus pectoris mitigare potuerunt:

12 Nam & civitates eorum destruxit, & lucos eorum excidit.

D 13 Præceperat enim illi Nabuchodonosor rex, ut omnes deos terræ exterminaret, videlicet ut ipse solus diceretur deus ab his nationibus, quæ potuissent Holofernis potentia subjugari.

14 Pertransiens autem Syriam Sobal, & omnem Apameam, omnemque Mesopotamiam, venit ad Idumæos in terram Gabaa,

15 Accepitque civitates eorum, & sedit ibi per triginta dies, in quibus diebus adunari præcepit universum exercitum virtutis suæ.

CAPUT IV.

Filii Israel vehementer Holofernem metuentes, hortatu Eliachim sacerdotis sese muniunt humana industria, & jejuniis ac oratione humiliant & affligunt, auxiliumque à Domino implorant.

A 1 TUnc audientes hæc filii Israel, qui habitabant in terra Juda, timuerunt valde à facie ejus.

2 Tremor & horror invasit sensus eorum, ne hoc faceret Jerusalem & templo Domini, quod fecerat cæteris civitatibus & templis earum.

3 Et miserunt in omnem Samariam per circuitum usque Jericho, & præoccupaverunt omnes vertices montium:

4 Et muris circumdederunt vicos suos, & congregaverunt frumenta in præparationem pugnæ.

5 Sacerdos etiam Eliachim, scripsit ad uni-
E versos qui erant contra Esdrelon, quæ est contra faciem campi magni juxta Dothaim, & universos, per quos viæ transitus esse poterat,

6 Ut obtinerent ascensus montium, per quos via esse poterat ad Jerusalem, & illic custodirent ubi angustum iter esse poterat inter montes.

7 Et fecerunt filii Israel secundum quod constituerat eis sacerdos Domini Eliachim.

8 Et clamavit omnis populus ad Dominum instantia magna, & humiliaverunt animas suas in jejuniis, & orationibus, ipsi & mulieres eorum.

9 Et induerunt se sacerdotes ciliciis, & infantes prostraverunt contra faciem templi Domini, & altare Domini operuerunt cilicio:

10 Et clamaverunt ad Dominum Deum Israel unanimiter, ne darentur in prædam infantes eorum, & uxores eorum in divisionem, & civitates eorum in exterminium, & sancta eorum in pollutionem, & fierent opprobrium gentibus. C

11 Tunc Eliachim, sacerdos Domini magnus, circuivit omnem Israel, allocutusque est eos,

12 Dicens: Scitote, quoniam exaudiet Dominus preces vestras, si manentes permanseritis in jejuniis, & orationibus in conspectu Domini.

13 * Memores estote Moysi servi Domini, qui Amalec confidentem in virtute sua, & in potentia sua, & in exercitu suo, & in clypeis suis, & in curribus suis, & in equitibus suis, non ferro pugnando, sed precibus sanctis orando dejecit. D * Exod 17. d. 12.

14 Sic erunt universi hostes Israel: si perseveraveritis in hoc opere, quod cœpistis.

15 Ad hanc igitur exhortationem ejus deprecantes Domioum, permanebant in conspectu Domini,

16 Ita ut etiam, hi qui offerebant Domino holocausta, præcincti ciliciis offerrent sacrificia Domino, & erat cinis super capita eorum.

17 Et ex toto corde suo omnes orabant Deum, ut visitaret populum suum Israel.

CAPUT V.

Rogatus ab Holoferne Achior dux Ammonitarum de genere Israelitarum, enarrat Dei mirabilia circa populum Israeliticum, monetque ne temere contra illos pugnet: quibus auditis indignantur ipsi Achior principes Holofernis.

1 NUntiatumque est Holoferni principi militiæ Assyriorum, quod filii Israel præpararent se ad resistendum, ac montium itinera conclusissent, A

2 Et furore nimio exarsit in iracundia magna, vocavitque omnes principes Moab & duces Ammon,

3 Et dixit eis: Dicite mihi quis sit populus iste, qui montana obsidet; aut quæ, & quales, & quantæ sint civitates eorum: quæ etiam sit virtus eorum, aut quæ sit multitudo eorum, vel quis rex militiæ illorum:

4 Et quare præ omnibus, qui habitant in Oriéte, isti contempserunt nos, & non exierunt obviam oobis, ut susciperent nos cum pace?

5 Tunc Achior dux omnium filiorum Ammon respondens, ait: Si digneris audire domine mi, dicam veritatem in conspectu tuo, de populo isto, qui in montanis habitat, & non egredietur verbum falsum ex ore meo.

6 Populus iste ex progenie Chaldæorum est.

7 * Hic primum in Mesopotamia habitavit, B
quoniam noluerunt sequi deos patrum suorum, * Gen.
qui erant in terra Chaldæorum. 11. d.

8 Deserentes itaque ceremonias patrum suo- 11. d.
rum, quæ in multitudine deorum erant,

9 Unum Deum cœli coluerunt, * qui & præ- * Gen
cepit eis ut exirent inde, & habitarent in Cha- 12. a. 1.
ran. Cumque operuisset omnem terram fames,
* descenderunt in Ægyptum, illicque per qua- * Gen.
dringentos annos sic multiplicati sunt, ut di- 46. a. 1.
numerari eorum non posset exercitus.

10 Cumque gravaret eos rex Ægypti, at-

quæ in ædificationibus urbium suarum in luto
& latere subjugasset eos, clamaverunt ad
Dominum suum, & percussit totam terram
Ægypti plagis variis.
*Exod 14. a. 1. 11 * Cumque ejecissent eos Ægyptii a se, &
cessasset plaga ab eis, & iterum eos vellent ca-
pere, & ad suum servitium revocare,
*Exod 14. g. 29. 12 * Fugientibus his Deus cœli mare aperuit,
ita ut hinc inde aquæ quasi murus solidarentur,
& isti pede sicco fundum maris perambulan-
do transirent.
13 In quo loco dum innumerabilis exercitus
Ægyptiorum eos persequeretur, ita aquis co-
opertus est, ut non remaneret vel unus, qui fa-
ctum posteris nuntiaret.
14 Egressi vero Mare rubrum, deserta Sina
montis occupaverunt, in quibus numquam
homo habitare potuit, vel filius hominis re-
quievit.
C 15 Illic fontes amari obdulcati sunt eis ad
bibendum, & per annos quadraginta anno-
nam de cœlo consecuti sunt.
16 Ubicumque ingressi sunt sine arcu & sa-
gitta, & absque scuto & gladio, Deus eorum
pugnavit pro eis, & vicit.
17 Et non fuit qui insultaret populo isti, nisi
quando recessit a cultu Domini Dei sui.
18 Quotiescumque autem præter ipsum Deum
suum alterum coluerunt, dati sunt in prædam,
& in gladium, & in opprobrium.
19 Quotiescumque autem pœnituerunt se re-
cessisse a cultu Dei sui, dedit eis Deus cœli
virtutem resistendi.
20 Denique Chananæum regem, & Jebusæum,
& Pherezæum, & Hethæum, & Hevæum, &
Amorrhæum, & omnes potentes in Hesebon
prostraverunt, & terras eorum, & civitates
eorum ipsi possederunt.
21 Et usque dum non peccarent in conspectu
Dei sui, erant cum illis bona: Deus enim illo-
rum odit iniquitatem.
22 Nam & ante hos annos, cum recessissent à
via, quam dederat illis Deus, ut ambularent in
ea, exterminati sunt præliis a multis nationi-
bus & plurimi eorum captivi abducti sunt in
terram non suam.
D 23 Nuper autem reversi ad Dominum Deum
suum, ex dispersione qua dispersi fuerant, adu-
nati sunt, & ascenderunt montana hæc om-
nia, & iterum possident Jerusalem, ubi sunt
sancta eorum.
24 Nunc ergo mi domine, perquire si est ali-
qua iniquitas eorum in conspectu Dei eorum:
ascendamus ad illos, quoniam tradens tradet
illos Deus eorum tibi, & subjugati erunt sub
jugo potentiæ tuæ.
25 Si vero non est offensio populi hujus co-
ram Deo suo, non poterimus resistere illis:
quoniam Deus eorum defendet illos, & erimus
in opprobrium universæ terræ.
26 Et factum est, cum cessasset loqui Achior
verba hæc, irati sunt omnes magnates Holo-
fernis, & cogitabant interficere eum, dicentes
ad alterutrum:
27 Quis est iste, qui filios Israel posse dicat
resistere regi Nabuchodonosor, & exercitibus
ejus, homines inermes, & sine virtute, & sine
peritia artis pugnæ?
28 Ut ergo agnoscat Achior quoniam fallit
nos, ascendamus in montana: & cum capti
fuerint potentes eorum, tunc cum eisdem gla-
dio transverberabitur:
29 Ut sciat omnis gens, quoniam Nabucho-
donosor deus terræ est, & præter ipsum alius
non est.

CAPUT VI.

*Iratus Holofernes jubet Achiorem duci in Be-
thuliam, ut ea devicta simul puniatur: at
servi à fundibulariis repulsi, eum arbori al-
ligant: quem solutum filii Israel cognita
causa benigne consolantur, Deum humiliter
implorant.*

1 FActum est autem cum cessassent loqui, A
indignatus Holofernes vehementer,
dixit ad Achior:
2 Quoniam prophetasti nobis dicens, quod
gens Israel defendatur a Deo suo, ut ostendam
tibi quoniam non est Deus, nisi Nabucho-
donosor:
3 Cum percusserimus eos omnes, sicut homi-
nem unum, tunc & ipse cum illis Assyriorum
gladio interibis, & omnis Israel tecum perdi-
tione disperiet:
4 Et probabis quoniam Nabuchodonosor
dominus sit universæ terræ: tuncque gladius
militiæ meæ transiet per latera tua, & con-
fixus cades inter vulneratos Israel, & non re-
spirabis ultra, donec extermineris cum illis.
5 Porrò autem si prophetiam tuam veram
existimas, non concidat vultus tuus, & pallor,
qui faciem tuam obtinet, abscedat a te, si ver-
ba mea hæc putas impleri non posse.
6 Ut autem noveris quia simul cum illis hæc B
experieris, ecce ex hac hora illorum populo
sociaberis, ut, dum dignas mei gladii pœnas
exceperint, ipse simul ultioni subjaceas.
7 Tunc Holofernes præcepit servis suis ut
comprehenderent Achior, & perducerent eum
in Bethuliam, & traderent eum in manus fi-
liorum Israel.
8 Et accipientes eum servi Holofernis, pro-
fecti sunt per campestria: sed cum appropin-
quassent ad montana, exierunt contra eos fun-
dibularii.
9 Illi autem divertentes a latere montis, li-
gaverunt Achior ad arborem manibus & pe-
dibus, & sic vinctum restibus dimiserunt
eum, & reversi sunt ad dominum suum.
10 Porrò filii Israel descendentes de Bethu-
lia, venerunt ad eum: Quem solventes duxe-
runt ad Bethuliam, atque in medium populi il-
lum statuentes, percunctati sunt quid rerum es-
set, quod illum vinctum Assyrii reliquissent.
11 In diebus illis erant illic principes, Ozias
filius Micha de tribu Simeon, & Charmi, qui
& Gothoniel.
12 In medio itaque seniorum, & in conspe-
ctu omnium Achior dixit omnia quæ locutus
ipse fuerat ab Holoferne interrogatus: & qua-
liter populus Holofernis voluisset propter hoc
verbum interficere eum.
13 Et quemadmodum ipse Holofernes iratus
jusserit eum Israelitis hac de causa tradi: ut,
dum vicerit filios Israel, tunc & ipsum Achior
diversis jubeat interire suppliciis, propter
hoc quod dixisset: Deus cœli defensor eo-
rum est.
14 * Cumque Achior universa hæc exposuis- * c. 5. A
set,

set, omnis populus cecidit in faciem, adorantes Dominum, & communi lamentatione & fletu unanimes preces suas Domino effuderunt,

15 Dicentes: Domine Deus cœli & terræ, intuere superbiam eorum, & respice ad nostram humilitatem, & faciem sanctorum tuorum
D attende, & ostende quoniam non derelinquis præsumentes de te: & præsumentes de se, & de sua virtute gloriantes, humilias.

16 Finito itaque fletu, & per totam diem oratione populorum completa, consolati sunt Achior,

17 Dicentes: Deus patrum nostrorum, cujus tu virtutem prædicasti, ipse tibi hanc dabit vicissitudinem, ut eorum magis tu interitum videas.

18 Cum vero Dominus Deus noster dederit hanc libertatem servis suis, sit & tecum Deus in medio nostri; ut sicut placuerit tibi, ita cum tuis omnibus converseris nobiscum.

19 Tunc Ozias, finito consilio, suscepit eum in domum suam, & fecit ei cœnam magnam.

20 Et vocatis omnibus presbyteris, simul expleto jejunio refecerunt.

21 Postea vero convocatus est omnis populus, & per totam noctem intra ecclesiam oraverunt, petentes auxilium a Deo Israel.

CAPUT VII.

Holofernes Bethuliam obsidet, ac præciso aquæductu jubet fontes omnes custodiri: qua propter cives siti cruciati civitatem tradere cupiunt; Ozias tamen princeps populi persuadet ut ad quinque dies hoc differatur.

A 1 Holofernes autem altera die præcepit exercitibus suis, ut ascenderent contra Bethuliam.

2 Erant autem pedites bellatorum centum viginti millia, & equites viginti duo millia, præter præparationes virorum illorum, quos occupaverat captivitas, & abducti fuerant de provinciis & urbibus universæ juventutis.

3 Omnes paraverunt se pariter ad pugnam contra filios Israel, & venerunt per crepidinem montis usque ad apicem, qui respicit super Dothain, a loco qui dicitur Belma, usque ad Chelmon qui est contra Esdrelon.

4 Filii autem Israel ut viderunt multitudinem illorum, prostraverunt se super terram, mittentes cinerem super capita sua, unanimes orantes ut Deus Israel misericordiam suam ostenderet super populum suum.

5 Et assumentes arma sua bellica, sederunt per loca, quæ ad angusti itineris tramitem dirigunt inter montosa, & erant custodientes ea tota die & nocte.

6 Porrò Holofernes, dum circuit per gyrum, reperit quod fons, qui influebat, aquæductum
B illorum a parte australi extra civitatem dirigeret: & incidi præcepit aquæductum illorum.

7 Erant tamen non longe a muris fontes, ex quibus furtim videbantur haurire aquam, ad refocillandum potius quam ad potandum.

8 Sed filii Ammon & Moab accesserunt ad Holofernem, dicentes: Filii Israel, non in lancea nec in sagitta confidunt, sed montes defendunt illos, & muniunt illos colles in præcipitio constituti.

9 Ut ergo sine congressione pugnæ possis superare eos, pone custodes fontium, ut non hauriant aquam ex eis, & sine gladio interficies eos, vel certe fatigati tradent civitatem suam, quam putant in montibus positam superari non posse.

10 Et placuerunt verba hæc coram Holoferne, & coram satellitibus ejus, & constituit per gyrum centenarios per singulos fontes.

11 Cumque ista custodia per dies viginti fuisset expleta, defecerunt cisternæ, & collectiones aquarum, omnibus habitantibus Bethuliam, ita ut non esset intra civitatem unde satiarentur vel una die, quoniam ad mensuram dabatur populis aqua quotidie. C

12 Tunc ad Oziam congregati omnes viri, fœminæque, juvenes, & parvuli, omnes simul una voce

13 Dixerunt: * Iudicet Deus inter nos & te, quoniam fecisti in nos mala, nolens loqui pacifice cum Assyriis, & propter hoc vendidit nos Deus in manibus eorum. *Exod 5.d.21.

14 Et ideo non est qui adjuvet cum prosternamur ante oculos eorum in siti, & perditione magna.

15 Et nunc congregate universos qui in civitate sunt, ut sponte tradamus nos omnes populo Holofernis.

16 Melius est enim ut captivi benedicamus Dominum, viventes, quam moriamur, & simus opprobrium omni carni, cum viderimus uxores nostras, & infantes nostros mori ante oculos nostros.

17 Contestamur hodie cœlum & terram, & Deum patrum nostrorum, qui ulciscitur nos secundum peccata nostra, ut jam tradatis civitatem in manu militiæ Holofernis, & sit finis noster brevis in ore gladii, qui longior efficitur in ariditate sitis. D

18 Et cum hæc dixissent, factus est fletus & ululatus magnus in ecclesia ab omnibus & per multas horas una voce clamaverunt ad Deum, dicentes:

19 * Peccavimus cum patribus nostris, injuste egimus, iniquitatem fecimus. * Psal. 105. a.6.

20 Tu, quia pius es, miserere nostri, aut in tuo flagello vindica iniquitates nostras, & noli tradere confitentes te, populo qui ignorat te.

21 Ut non dicant inter gentes: Ubi est Deus eorum?

22 Et cum fatigati his clamoribus, & his fletibus lassati siluissent,

23 Exurgens Ozias infusus lacrymis dixit: Æquo animo estote fratres, & hos quinque dies expectemus a Domino misericordiam.

24 Forsitan enim indignationem suam abscindet, & dabit gloriam nomini suo.

25 Si autem transactis quinque diebus non venerit adjutorium, faciemus hæc verba, quæ locuti estis.

CAPUT VIII.

Judith, cujus stirps & laus describitur, vacillantes presbyteros & præ angustia deditionem quinto die meditantes objurgat, quod tempus Domini miserationi præscripserint, eosque hortatur ut patrum exemplo populum ad patientiam animent, ac pro se Deum precentur, nec factum suum scrutentur.

1 Et factum est, cum audisset hæc verba Judith vidua, quæ erat filia Merari, filii A

1 dux, filii Joseph, filii Oziæ, filii Elai, filii Jamnor, filii Gedeon, filii Raphaim, filii Achitob, filii Melchiæ, filii Enan, filii Nathaniæ, filii Salathiel, filii Simeon, filii Ruben:

2 Et vir ejus fuit Manasses, qui mortuus est in diebus messis hordeaceæ:

3 Instabat enim super alligantes manipulos in campo, & venit æstus super caput ejus, & mortuus est in Bethulia civitate sua, & sepultus est illic cum patribus suis.

4 Erat autem Judith relicta ejus vidua jam annis tribus, & mensibus sex.

5 Et in superioribus domus suæ fecit sibi secretum cubiculum, in quo cum puellis suis clausa morabatur,

6 Et habens super lumbos suos cilicium, jejunabat omnibus diebus vitæ suæ, præter sabbata, & neomenias, & festa domus Israel.

7 Erat autem eleganti aspectu nimis, cui vir suus reliquerat divitias multas, & familiam copiosam, ac possessiones armentis boum & gregibus ovium plenas.

8 Et erat hæc in omnibus famosissima, quoniam timebat Dominum valde, nec erat qui loqueretur de illa verbum malum.

9 Hæc itaque cum audisset, quoniam Ozias promisisset quod transacto quinto die traderet civitatem, misit ad presbyteros Chabri & Charmi.

B 10 Et venerunt ad illam, & dixit illis: Quod est hoc verbum, in quo consensit Ozias, ut tradat civitatem Assyriis, si intra quinque dies non venerit vobis adjutorium?

11 Et qui estis vos, qui tentatis Dominum?

12 Non est iste sermo, qui misericordiam provocet, sed potius qui iram excitet, & furorem accendat.

13 Posuistis vos tempus miserationis Domini, & in arbitrium vestrum, diem constituistis ei.

14 Sed quia patiens Dominus est, in hoc ipso pœniteamus, & indulgentiam ejus fusis lacrymis postulemus:

15 Non enim quasi homo, sic Deus comminabitur, neque sicut filius hominis ad iracundiam inflammabitur.

16 Et ideo humiliemus illi animas nostras, & in spiritu constituti humiliato, servientes illi,

17 Dicamus flentes Domino, ut secundum voluntatem suam sic faciat nobiscum misericordiam suam: ut sicut conturbatum est cor nostrum in superbia eorum, ita etiam de nostra humilitate gloriemur:

18 Quoniam non sumus secuti peccata patrum nostrorum, qui dereliquerunt Deum suum, & adoraverunt deos alienos,

19 Pro quo scelere dati sunt in gladium, & in rapinam, & in confusionem inimicis suis: nos autem alterum Deum nescimus præter ipsum.

C 20 Expectemus humiles consolationem ejus, & exquiret sanguinem nostrum de afflictionibus inimicorum nostrorum, & humiliabit omnes gentes, quæcumque insurgunt contra nos, & faciet illas sine honore Dominus Deus noster.

21 Et nunc fratres, quoniam vos estis presbyteri in populo Dei, & ex vobis pendet anima illorum, ad eloquium vestrum corda eorum erigite, ut memores sint, quia tentati sunt patres nostri ut probarentur, si vere colerent Deum suum.

22 *Memores esse debent, quomodo pater noster Abraham tentatus est, & per multas tribulationes probatus, Dei amicus effectus est. *Gen. 22.

23 Sic Isaac, sic Jacob, sic Moyses, & omnes qui placuerunt Deo, per multas tribulationes transierunt fideles.

24 Illi autem, qui tentationes non susceperunt cum timore Domini, & impatientiam suam & improperium murmurationis suæ contra Dominum protulerunt,

25 * Exterminati sunt ab exterminatore, & à serpentibus perierunt. *1 Cor. 10.

26 Et nos ergo non ulciscamur nos pro his quæ patimur,

27 Sed reputantes peccatis nostris hæc ipsa supplicia minora esse, flagella Domini, quibus quasi servi corripimur, ad emendationem, & non ad perditionem nostram evenisse credamus. D

28 Et dixerunt illi Ozias, & presbyteri: Omnia, quæ locuta es, vera sunt, & non est in sermonibus tuis ulla reprehensio.

29 Nunc ergo ora pro nobis, quoniam mulier sancta es, & timens Deum.

30 Et dixit illis Judith: Sicut quod potui loqui, Dei esse cognoscitis:

31 Ita quod facere disposui, probate si ex Deo est, & orate ut firmum faciat Deus consilium meum.

32 Stabitis vos ad portam nocte ista, & ego exeam cum abra mea: & orate, ut, sicut dixistis, in diebus quinque respiciat Dominus populum suum Israel.

33 Vos autem nolo ut scrutemini actum meum, & usque dum renuntiem vobis, nihil aliud fiat, nisi oratio pro me ad Dominum Deum nostrum.

34 Et dixit ad eam Ozias princeps Juda: Vade in pace, & Dominus sit tecum in ultionem inimicorum nostrorum. Et revertentes abierunt.

CAPUT IX.

Judith sese affligens ac humilians, pro populi liberatione prostrata precatur, utque sibi virtus detur evertendi Holofernem.

1 Quibus abscendentibus, Judith ingressa est oratorium suum: & induens se cilicio posuit cinerem super caput suum: & prosternens se Domino, clamabat ad Dominum, dicens: A *Gen. 34.

2 Domine Deus patris mei Simeon, * qui dedisti illi gladium in defensionem alienigenarum, qui violatores extiterunt in coinquinatione sua, & denudaverunt femur virginis in confusionem:

3 Et dedisti mulieres illorum in prædam, & filias illorum in captivitatem, & omnem prædam in divisionem servis tuis, qui zelaverunt zelum tuum: subveni quæso te Domine Deus meus mihi viduæ.

4 Tu enim fecisti priora, & illa post illa cogitasti: & hoc factum est quod ipse voluisti. B

5 Omnes enim viæ tuæ paratæ sunt, & tua judicia in tua providentia posuisti.

6 * Re-

*Exod. 14.b.9. * 6 Respice castra Assyriorum nunc, sicut tunc castra Ægyptiorum videre dignatus es, quando post servos tuos armati currebant, confidentes in quadrigis, & in equitatu suo, & in multitudine bellatorum.

7 Sed aspexisti super castra eorum: & tenebræ fatigaverunt eos.

8 Tenuit pedes eorum abyssus, & aquæ operuerunt eos.

C 9 Sic fiant & isti, Domine, qui confidunt in multitudine sua, & in curribus suis, & in contis, & in scutis, & in sagittis suis, & in lanceis gloriantur,

10 Et nesciunt quia tu ipse es Deus noster qui conteris bella ab initio, & Dominus nomen est tibi.

11 Erige brachium tuum sicut ab initio, & allide virtutem illorum in virtute tua: cadat virtus eorum in iracundia tua, qui promittunt se violare sancta tua, & polluere tabernaculum nominis tui, & dejicere gladio suo cornu altaris tui.

12 Fac Domine, ut gladio proprio ejus superbia amputetur:

13 Capiatur laqueo oculorum suorum in me, & percuties eum ex labiis charitatis meæ.

14 Da mihi in animo constantiã, ut contemnã illum, & virtutem, ut evertam illum.

15 * Erit enim hoc memoriale nominis tui,
*Iud. 4. cum manus fœminæ dejecerit eum.
1.21.& 16 Non enim in multitudine est virtus tua
5.d.26. D Domine, neque in equorum viribus voluntas tua est, nec superbi ab initio placuerunt tibi: sed humilium & mansuetorum semper tibi placuit deprecatio.

17 Deus cælorum, creator aquarum, & Dñs totius creaturæ, exaudi me miseram deprecantem, & de tua misericordia præsumentem.

18 Memento Domine testamenti tui, & da verbum in ore meo, & in corde meo consilium corrobora, ut domus tua in sanctificatione tua permaneat:

19 Et omnes gentes agnoscant, quia tu es Deus, & non est alius præter te.

CAPUT X.

Judith pulcherrima aptissime ornata Bethulia cum sua ancilla egreditur, & ab exploratoribus deprehensa ducitur ad Holofernem, qui mox ejus capitur pulchritudine.

A 1 FActum est autem, cum cessasset clamare ad Dominum, surrexit de loco in quo jacuerat prostrata ad Dominum.

2 Vocavitque abram suam, & descendens in domum suam, abstulit à se cilicium, & exuit se vestimentis viduitatis suæ,

3 Et lavit corpus suum, & unxit se myro optimo, & discriminavit crinem capitis sui, & imposuit mitram super caput suum, & induit se vestimentis jucunditatis suæ, induitque sandalia pedibus suis, assumpsitque dextraliola, & lilia, & inaures, & annulos, & omnibus ornamentis suis ornavit se.

4 Cui etiam Dñs contulit splendorem: quoniam omnis ista compositio, non ex libidine, sed ex virtute pendebat: & ideo Dominus hanc in illam pulchritudinem ampliavit, ut incomparabili decore omnium oculis appareret.

5 Imposuit itaque abræ suæ ascoperam vini,
B & vas olei, & polentam, & palathas, & panes, & caseum, & profecta est.

6 Cumque venissent ad portam civitatis, invenerunt expectantem Oziam & presbyteros civitatis.

7 Qui cum vidissent eam, stupentes mirati sunt nimis pulchritudinem ejus.

8 Nihil tamen interrogantes eam, dimiserunt transire, dicentes: Deus patrum nostrorum det tibi gratiam, & omne consilium tui cordis sua virtute corroboret, ut glorietur super te Jerusalem, & sit nomen tuum in numero sanctorum & justorum.

9 Et dixerunt hi qui illic erant omnes una voce: Fiat, fiat.

10 Judith vero orans Dominum, transivit per portas ipsa & abra ejus.

11 Factum est autem, cum descenderet montem, circa ortum diei, occurrerunt ei exploratores Assyriorum, & tenuerunt eam, dicentes: Unde venis? aut quo vadis?

12 Quæ respondit: Filia sum Hebræorum, ideo C
ego fugi a facie eorum, quoniam futurum agnovi, quod dentur vobis in deprædationem, pro eo quod contẽnentes vos, noluerunt ultro tradere seipsos, ut invenirent misericordiam in conspectu vestro.

13 Hac de causa cogitavi mecum, dicens: Vadam ad faciem principis Holofernis, ut indicem illi secreta illorum, & ostendam illi quo aditu possit obtinere eos, ita ut non cadat vir unus de exercitu ejus.

14 Et cum audissent viri illi verba ejus, considerabant faciem ejus, & erat in oculis eorum stupor, quoniam pulchritudinem ejus mirabantur nimis.

15 Et dixerunt ad eam: Conservasti animam tuam, eo quod tale reperisti consilium, ut descenderes ad dominum nostrum.

16 Hoc autem scias, quoniam cum steteris in D
conspectu ejus, bene tibi faciet, & eris gratissima in corde ejus. Duxeruntque illam ad tabernaculum Holofernis annuntiantes eam.

17 Cumque intrasset ante faciem ejus, statim captus est in suis oculis Holofernes.

18 Dixeruntque ad eum satellites ejus: Quis contemnat populum Hebræorum, qui tam decoras mulieres habent, ut non pro his merito pugnare contra eos debeamus?

19 Videns itaque Judith Holofernem sedentem in conopeo, quod erat ex purpura, & auro, & smaragdo, & lapidibus pretiosis intextum:

20 Et cum in faciem ejus intendisset, adoravit eum, prosternens se super terrã. Et elevaverunt eam servi Holofernis, jubente domino suo.

CAPUT XI.

Judith ab Holoferne super causa fugæ suæ interrogata imponit illi, speciosam pollicens victoriam.

1 TUnc Holofernes dixit ei: Æquo animo A
esto, & noli pavere in corde tuo: quoniam ego numquam nocui viro, qui voluit servire Nabuchodonosor regi.

2 Populus autem tuus, si non contempsisset me, non levassem lanceam meam super eum.

3 Nunc autem dic mihi, qua ex causa recessisti ab illis, & placuit tibi ut venires ad nos?

4 Et dixit illi Judith: Sume verba ancillæ tuæ, quoniam si secutus fueris verba ancillæ tuæ, per-

pertectam rem faciet Dominus tecum.
5 Vivit enim Nabuchodonosor rex terræ, &
vivit virtus ejus, quæ est in te ad correptionem
omnium animarum errantium: quoniam non
solum homines serviunt illi per te, sed & be-
stiæ agri obtemperant illi.
6 Nuntiatur enim animi tui industria univer-
B sis gentibus, & indicatum est omni sæculo,
quoniam tu solus bonus & potens es in omni
regno ejus, & disciplina tua omnibus provin-
ciis prædicatur.
* Sap. 8.a.5. 7 * Nec hoc latet, quod locutus est Achior,
nec illud ignoratur, quod ei jusseris evenire.
8 Constat enim, Deum nostrum sic pecca-
tis offensum, ut mandaverit per prophetas
suos ad populum, quod tradat eum pro pecca-
tis suis.
9 Et quoniam sciunt se offendisse Deum suum
filii Israel, tremor tuus super ipsos est.
10 Insuper etiam fames invasit eos, & ab ari-
ditate aquæ jam inter mortuos computantur.
11 Denique hoc ordinant, ut interficiant pe-
cora sua, & bibant sanguinem eorum:
12 Et sancta Domini Dei sui, quæ præcepit
C Deus non contingi, in frumento, vino, & oleo,
hæc cogitaverunt impendere, & volunt con-
sumere quæ nec manibus deberent continge-
re: ergo quoniam hæc faciunt, certum est quod
in perditionem dabuntur.
13 Quod ego ancilla tua cognoscens, fugi ab
illis, & misit me Dominus hæc ipsa nuntiare
tibi.
14 Ego enim ancilla tua Deum colo, etiam
nunc apud te: & exiet ancilla tua, & orabo
Deum,
15 Et dicet mihi quando eis reddat pecca-
tum suum, & veniens nuntiabo tibi, ita ut ego
adducam te per mediam Jerusalem, & habe-
bis omnem populum Israel, sicut oves, quibus
non est pastor, & non latrabit vel unus canis
D contra te:
16 Quoniam hæc mihi dicta sunt per provi-
dentiam Dei.
17 Et quoniam iratus est illis Deus, hæc ipsa
missa sum nuntiare tibi.
18 Placuerunt autem omnia verba hæc co-
ram Holoferne, & coram pueris ejus, & mira-
bantur sapientiam ejus, & dicebant alter ad
alterum:
19 Non est talis mulier super terram in aspe-
ctu, in pulchritudine, & in sensu verborum.
20 Et dixit ad illam Holofernes: Benefecit
Deus, qui misit te ante populum, ut des illum
tu in manibus nostris:
21 Et quoniam bona est promissio tua, si fece-
rit mihi hoc Deus tuus, erit & Deus meus, & tu
in domo Nabuchodonosor magna eris, & no-
men tuum nominabitur in universa terra.

CAPUT XII.

*Judith in locum thesaurorum Holofernis intro-
ducta, facultatem obtinet propriis vescendi
cibis, noctuque ad orationem egrediendi:
quarto autem die in convivium inducta, co-
ram Holoferne comedit & bibit: qui ejus con-
cupiscentia ardens, vehementer inebriatur.*

A 1 Tunc jussit eam introire ubi repositi
erant thesauri ejus, & jussit illic manere eam, & constituit quid daretur illi de con-
vivio suo.
2 Cui respondit Judith, & dixit: Nunc non
potero manducare ex his, quæ mihi præcipis
tribui, ne veniat super me offensio: ex his au-
tem, quæ mihi detuli, manducabo.
3 Cui Holofernes ait: Si defecerint tibi ista,
quæ tecum detulisti, quid faciemus tibi?
4 Et dixit Judith: Vivit anima tua domine
meus, quoniam non expendet omnia hæc an-
cilla tua, donec faciat Deus in manu mea hæc B
quæ cogitavi. Et induxerunt illam servi ejus in
tabernaculum, quod præceperat.
5 Et petiit dum introiret, ut daretur ei copia
nocte & ante lucem egrediendi foras ad ora-
tionem, & deprecandi Dominum.
6 Et præcepit cubiculariis suis, ut sicut place-
ret illi, exiret & introiret ad adorandum Deum
suum, per triduum:
7 Et exibat noctibus in vallem Bethuliæ, &
baptizabat se in fonte aquæ.
8 Et ut ascendebat, orabat Dominum Deum
Israel, ut dirigeret viam ejus ad liberationem
populi sui.
9 Et introiens, munda manebat in taberna- C
culo, usque dum acciperet escam suam in ve-
spere.
10 Et factum est, in quarto die Holofernes fe-
cit cœnam servis suis, & dixit ad Vagao eunu-
chum suum: Vade, & suade Hebræam illam, ut
sponte consentiat habitare mecum.
11 Fœdum est enim apud Assyrios, si fœmina
irrideat virum, agendo ut immunis ab eo tran-
seat.
12 Tunc introivit Vagao ad Judith, & dixit:
Non vereatur bona puella introire ad domi-
num meum, ut honorificetur ante faciem ejus, D
ut manducet cum eo, & bibat vinum in jucun-
ditate.
13 Cui Judith respondit: Quæ ego sum, ut
contradicam domino meo?
14 Omne quod erit ante oculos ejus bonum
& optimum faciam. Quidquid autem illi pla-
cuerit, hoc mihi erit optimum omnibus die-
bus vitæ meæ.
15 Et surrexit, & ornavit se vestimento suo,
& ingressa stetit ante faciem ejus.
16 Cor autem Holofernis concussum est: erat
enim ardens in concupiscentia ejus.
17 Et dixit ad eam Holofernes: Bibe nunc,
& accumbe in jucunditate, quoniam invenisti
gratiam coram me.
18 Et dixit Judith: Bibam domine, quoniam
magnificata est anima mea hodie præ omni-
bus diebus meis.
19 Et accepit, & manducavit, & bibit coram
ipso, ea quæ paraverat illi ancilla ejus.
20 Et jucundus factus est Holofernes ad eam,
bibitque vinum multum nimis, quantum nun-
quam biberat in vita sua.

CAPUT XIII.

*Judith facta ad Deum oratione præscindit
acinace caput ebrii Holofernis; quod ad
cives Bethuliam deferens, eos ad gratia-
rum actionem hortatur, ipsa vero ab omni-
bus benedicitur: & Achior viso Holofernis
capite obstupescit.*

1 Ut autem sero factum est, festinaverunt A
servi illius ad hospitia sua, & conclusit
Vagao ostia cubiculi, & abiit.
2 Erant autem omnes fatigati a vino:

3 Erat-

3 Eratque Judith sola in cubiculo.

4 Porrò Holofernes jacebat in lecto, nimia ebrietate sopitus.

5 Dixitque Judith puellæ suæ, ut staret foris ante cubiculum, & observaret.

6 Stetitque Judith ante lectum, orans cum lachrimis, & labiorum motu in silentio,

7 Dicens: Confirma me Domine Deus Israel, & respice in hac hora ad opera manuum mearum, ut, sicut promisisti, Jerusalem civitatem tuam erigas: & hoc, quod credens per te posse fieri cogitavi, perficiam.

8 Et cum hæc dixisset, accessit ad columnam, quæ erat ad caput lectuli ejus, & pugionem ejus, qui in ea ligatus pendebat, exolvit.

9 Cumque evaginasset illum, apprehendit comam capitis ejus, & ait: Confirma me Domine Deus in hac hora,

10 Et percussit bis in cervicem ejus, & abscidit caput ejus, & abstulit conopeum ejus à columnis, & evolvit corpus ejus truncum.

B 11 Et post pusillum exivit, & tradidit caput Holofernis ancillæ suæ, & jussit ut mitteret illud in peram suam.

12 Et exierunt duæ, secundum consuetudinem suam, quasi ad orationem, & transierunt castra, & gyrantes vallem, venerunt ad portam civitatis.

13 Et dixit Judith a longe custodibus murorum: Aperite portas, quoniam nobiscum est Deus, qui fecit virtutem in Israel.

14 Et factum est, cum audissent viri vocem ejus, vocaverunt presbyteros civitatis.

15 Et concurrerunt ad eam omnes, a minimo usque ad maximum: quoniam sperabant eam jam non esse venturam.

16 Et accendentes luminaria congyraverunt circa eam universi: illa autem ascendens in eminentiorem locum, jussit fieri silentium. Cumque omnes tacuissent,

17 Dixit Judith: Laudate Dominum Deum nostrum, qui non deseruit sperantes in se:

18 Et in me ancilla sua adimplevit misericordiam suam, quam promisit domui Israel: & interfecit in manu mea hostem populi sui hac nocte.

19 Et proferens de pera caput Holofernis, ostendit illis, dicens: Ecce caput Holofernis principis militiæ Assyriorum, & ecce conopeum illius, in quo recumbebat in ebrietate sua, ubi per manum feminæ percussit illum Dominus Deus noster.

20 Vivit autem ipse Dominus, quoniam custodivit me Angelus ejus, & hinc euntem, & ibi commorantem, & inde huc revertentem, & non permisit me Dominus ancillam suam coinquinari, sed sine pollutione peccati revocavit me vobis, gaudentem in victoria sua, in evasione mea, & in liberatione vestra. C

21 Confitemini illi omnes, quoniam bonus, quoniam in sæculum misericordia ejus. a Psal. 105. a. 1 & 106. a. 1.

22 Universi autem adorantes Dominum, dixerunt ad eam: Benedixit te Dominus in virtute tua, quia per te ad nihilum redegit inimicos nostros.

23 Porrò Ozias princeps populi Israel, dixit ad eam: Benedicta es tu filia a Domino Deo excelso, præ omnibus mulieribus super terram.

24 Benedictus Dominus, qui creavit cælum, & terram, qui te direxit in vulnera capitis principis inimicorum nostrorum:

25 Quia hodie nomen tuum ita magnificavit ut non recedat laus tua de ore hominum, qui memores fuerint virtutis Domini in æternum, pro quibus non pepercisti animæ tuæ propter angustias & tribulationem generis tui, sed subvenisti ruinæ ante conspectum Dei nostri. D

26 Et dixit omnis populus: Fiat, fiat:

27 Porrò Achior vocatus venit, & dixit ei Judith: Deus Israel, cui tu testimonium dedisti

sti

sti quod ulciscatur se de inimicis suis, ipse caput omnium incredulorum incidit ac nocte in manu mea.

28 Et ut probes quia ita est, ecce caput Holofernis, qui in contemptu superbiæ suæ Deum Israel contempsit, & tibi interitum minabatur, dicens: Cum captus fuerit populus Israel, gladio perforari præcipiam latera tua.

29 Videns autem Achior caput Holofernis, angustiatus præ pavore, cecidit in faciem suam super terram, & æstuavit anima ejus.

30 Postea vero quam resumpto spiritu recreatus est, procidit ad pedes ejus, & adoravit eam, & dixit:

31 Benedicta tu à Deo tuo in omni tabernaculo Jacob, quoniam in omni gente, quæ audierit nomen tuum, magnificabitur super te Deus Israel.

CAPUT XIV.

Holofernis capite de muro Bethuliæ suspenso, Achiorque circumciso, Judæi in Assyrios irruunt; qui Holofernem excitantes, mortuumque invenientes vehementi timore concutiuntur.

A 1 Dixit autem Judith ad omnem populum: Audite me fratres, suspendite caput hoc super muros nostros:

2 Et erit, cum exierit Sol, accipiat unusquisque arma sua, & exite cum impetu, non ut descendatis deorsum, sed quasi impetum facientes.

3 Tunc exploratores necesse erit ut fugiant ad principem suum excitandum ad pugnam.

4 Cumque duces eorum cucurrerint ad tabernaculum Holofernis, & invenerint eum truncum in suo sanguine volutatum, decidet super eos timor.

5 Cumque cognoveritis fugere eos, ite post illos securi, quoniam Dominus conteret eos sub pedibus vestris.

6 Tunc Achior videns virtutem, quam fecit Deus Israel, relicto gentilitatis ritu, credidit Deo, & circumcidit carnem præputii sui, & appositus est ad populum Israel, & omnis successio generis ejus usque in hodiernum diem.

7 Mox autem ut ortus est dies, suspenderunt super muros caput Holofernis, accepitque unusquisque vir arma sua, & egressi sunt cum grandi strepitu & ululatu.

8 Quod videntes exploratores, ad tabernaculum Holofernis cucurrerunt.

C 9 Porrò hi qui in tabernaculo erant, venientes, & ante ingressum cubiculi perstrepentes, excitandi gratia, inquietudinem arte moliebantur, ut non ab excitantibus, sed à sonantibus Holofernes evigilaret.

10 Nullus enim audebat cubiculum virtutis Assyriorum pulsando aut intrando aperire.

11 Sed cum venissent ejus duces ac tribuni, & universi majores exercitus regis Assyriorum, dixerunt cubiculariis:

12 Intrate, & excitate illum, quoniam egressi mures de cavernis suis, ausi sunt provocare nos ad prælium.

13 Tunc ingressus Vagao cubiculum ejus, stetit ante cortinam, & plausum fecit manibus suis: suspicabatur enim illum cum Judith dormire.

D 14 Sed cum nullum motum jacentis sensu aurium caperet, accessit proximans ad cortinam, & elevans eam, vidensque cadaver absque capite Holofernis in suo sanguine tabefactum jacere super terram, exclamavit voce magna cum fletu, & scidit vestimenta sua.

15 Et ingressus tabernaculum Judith, non invenit eam, & exiliit foras ad populum,

16 Et dixit: Una mulier Hebræa fecit confusionem in domo regis Nabuchodonosor, ecce enim Holofernes jacet in terra, & caput ejus non est in illo.

17 Quod cum audissent principes virtutis Assyriorum, sciderunt omnes vestimenta sua, & intolerabilis timor & tremor cecidit super eos & turbati sunt animi eorum valde.

18 Et factus est clamor incomparabilis in medio castrorum eorum.

CAPUT XV.

Assyrii cæde ducis sui perculsi, omnibus relictis fugiunt; at Judæi eos persequuntur, & cædunt, & spoliis collectis plurimum ditati sunt: Judith autem à pontifice & populo benedicitur; & quæ Holofernis propria fuerant ipsi traduntur.

1 Cumque omnis exercitus decollatum Holofernem audisset, fugit mens & consilium ab eis, & solo tremore & metu agitati fugæ præsidium sumunt, A

2 Ita ut nullus loqueretur cum proximo suo, sed inclinato capite, relictis omnibus, evadere festinabant Hebræos, quos armatos super se venire audiebant, fugientes per vias camporum & semitas collium.

3 Videntes itaque filii Israel fugientes, secuti sunt illos. Descenderuntque clangentes tubis, & ululantes post ipsos.

4 Et quoniam Assyrii non adunati, in fugam ibant præcipites: filii autem Israel uno agmine persequentes, debilitabant omnes, quos invenire potuissent.

5 Misit itaque Ozias nuntios per omnes civitates & regiones Israel.

6 Omnis itaque regio, omnisque urbs, electam juventutem armatam misit post eos, & persecuti sunt eos in ore gladii, quousque pervenirent ad extremitatem finium suorum. B

7 Reliqui autem qui erant in Bethulia, ingressi sunt castra Assyriorum, & prædam, quam fugientes Assyrii reliquerant, abstulerunt, & onustati sunt valde.

8 Hi vero, qui victores reversi sunt ad Bethuliam, omnia quæ erant illorum attulerunt secum, ita ut non esset numerus in pecoribus, & & jumentis, & universis mobilibus eorum, ut a minimo usque ad maximum omnes divites fierent de prædationibus eorum. C

9 Joacim autem summus pontifex, de Jerusalem venit in Bethuliam cum universis presbyteris suis, ut videret Judith.

10 Quæ cum exisset ad illum, benedixerunt eam omnes una voce, dicentes: Tu gloria Ierusalem, tu lætitia Israel, tu honorificentia populi nostri:

11 Quia fecisti viriliter, & confortatum est cor tuum, eo quod castitatem amaveris, & post virum tuum, alterum nescieris: ideo & manus Domini confortavit te, & ideo eris benedicta in æternum.

12 Et dixit omnis populus: Fiat, fiat.

D 13 Per dies autem triginta, vix collecta sunt ſpolia Aſſyriorum a populo Iſrael.

14 Porro autem universa, quæ Holofernis peculiaria fuiſſe probata ſunt, dederunt Judith in auro, & argento, & veſtibus, & gemmis, & omni ſupellectili, & tradita ſunt omnia illi a populo.

15 Et omnes populi gaudebant, cum mulieribus, & virginibus, & juvenibus, in organis & citharis.

CAPUT XVI.

Canticum Judith ob victoriam: venit populus Jeruſalem holocauſta cum gratiarum actionibus oblaturus: tandemque Judith plena dierum moritur; & dies hujus victoriæ perpetuo apud Judæos in numero ſanctorum dierum celebratur.

1 TUnc cantavit canticum hoc Domino
A Judith, dicens:

2 Incipite Domino in tympanis, cantate Domino in cymbalis, modulamini illi pſalmum novum, exultate, & invocate nomen ejus.

3 Dominus conterens bella, Dominus nomen eſt illi.

4 Qui poſuit caſtra ſua in medio populi ſui, ut eriperet nos de manu omnium inimicorum noſtrorum.

5 Venit Aſſur ex montibus ab Aquilone in multitudine fortitudinis ſuæ: cujus multitudo obturavit torrentes, & equi eorum cooperuerunt valles.

6 Dixit ſe incenſurum fines meos, & juvenes meos occiſurum gladio, infantes meos dare in prædam, & virgines in captivitatem.

7 Dominus autem omnipotens nocuit eum, & tradidit eum in manus feminæ, & confodit eum.

B 8 Non enim cecidit potens eorum a juvenibus, nec filii Titan percuſſerunt eum, nec excelſi gigantes oppoſuerunt ſe illi, ſed Judith filia Merari in ſpecie faciei ſuæ diſſolvit eum.

9 Exuit enim ſe veſtimento viduitatis, & induit ſe veſtimento lætitiæ in exultatione filiorum Iſrael.

10 Unxit faciem ſuam unguento, & colligavit cincinnos ſuos mitra, accepit ſtolam novam ad decipiendum illum.

11 Sandalia ejus rapuerunt oculos ejus, pulchritudo ejus captivam fecit animam ejus, amputavit pugione cervicem ejus.

12 Horruerunt Perſæ conſtantiam ejus, & Medi audaciam ejus.

13 Tunc ululaverunt caſtra Aſſyriorum, quando apparuerunt humiles mei, areſcentes in ſiti.

14 Filii puellarum compunxerunt eos, & ſicut pueros fugientes occiderunt eos: perierunt in prælio a facie Domini Dei mei.

15 Hymnum cantemus Domino, hymnum novum cantemus Deo noſtro.

16 Adonai Domine magnus es tu, & præclarus in virtute tua, & quem ſuperare nemo poteſt. C

17 Tibi ſerviat omnis creatura tua: * quia dixiſti, & facta ſunt: miſiſti ſpiritum tuum, & creata ſunt, & non eſt qui reſiſtat voci tuæ. *Gen. 1. Pſal. 32. b. 9

18 Montes a fundamentis movebuntur cum aquis: petræ, ſicut cera, liqueſcent ante faciem tuam.

19 Qui autem timent te, magni erunt apud te per omnia.

20 Væ genti inſurgenti ſuper genus meum: Dominus enim omnipotens vindicabit in eis, in die judicii viſitabit illos.

21 Dabit enim ignem, & vermes in carnes eorum, ut urantur, & ſentiant uſque in ſempiternum.

22 Et factum eſt poſt hæc, omnis populus poſt victoriam venit in Jeruſalem adorare Dominum: & mox ut purificati ſunt, obtulerunt omnes holocauſta, & vota, & repromiſſiones ſuas.

23 Porro Judith, universa vaſa bellica Holofernis, quæ dedit illi populus, & conopeum, quod ipſa ſuſtulerat de cubili ipſius, obtulit in anathema oblivionis.

24 Erat autem populus jucundus ſecundum faciem ſanctorum, & per tres menſes gaudium hujus victoriæ celebratum eſt cum Judith. D

25 Poſt dies autem illos unuſquiſque rediit in domum ſuam, & Judith magna facta eſt in Bethulia, & præclarior erat univerſæ terræ Iſrael.

26 Erat etiam virtuti caſtitas adjuncta, ita ut non cognoſceret virum omnibus diebus vitæ ſuæ, ex quo defunctus eſt Manaſſes vir ejus.

27 Erat autem diebus feſtis procedens cum magna gloria.

28 Manſit autem in domo viri ſui annos centum quinque, & dimiſit abram ſuam liberam, & defuncta eſt ac ſepulta cum viro ſuo in Bethulia.

29 Luxitque illam omnis populus diebus ſeptem.

30 In omni autem ſpatio vitæ ejus non fuit qui perturbaret Iſrael, & poſt mortem ejus annis multis.

31 Dies autem victoriæ hujus feſtivitatis, ab Hebræis in numero ſanctorum dierum accipitur, & colitur a Judæis ex illo tempore uſque in præſentem diem.

LIBER ESTHER.

CAPUT I.

Assuero ad potentiæ & gloriæ suæ ostentationem toto semestri splendidum celebrante convivium, regina Vasthi accersita venire recusat, ideoque repudiatur: & sapientum consilio edictum promulgatur, ut uxores maritis deferant honorem.

A 1 IN diebus Assueri, qui
regnavit ab India usque Æthiopiam, super centum viginti
septem provincias:
2 Quando sedit in solio regni sui, Susan
civitas regni ejus exordium fuit.
3 Tertio igitur anno
imperii sui, fecit grande convivium cunctis principibus, & pueris suis, fortissimis Persarum, & Medorum inclytis, & præfectis provinciarum coram se,
4 Ut ostenderet divitias gloriæ regni sui, ac magnitudinem, atque jactantiam potentiæ suæ, multo tempore, centum videlicet & octuginta diebus.
5 Cumque implerentur dies convivii, invitavit omnem populum, qui inventus est in Susan, a maximo usque ad minimum: & jussit septem diebus convivium præparari in vestibulo horti, & nemoris, quod regio cultu & manu consitum erat.
B 6 Et pendebant ex omni parte tentoria aerii
coloris, & carbasini ac hyacinthini. sustentata funibus byssinis, atque purpureis qui eburneis circulis inserti erant, & columnis marmoreis fulciebantur. Lectuli quoque aurei & argentei, super pavimentum smaragdino & pario stratum lapide, dispositi erant: quod mira varietate pictura decorabat.
7 Bibebant autem qui invitati erant; aureis poculis, & aliis atque aliis vasis cibi inferebantur. Vinum quoque, ut magnificentia regia dignum erat, abundans, & præcipuum ponebatur.
8 Nec erat qui nolentes cogeret ad bibendum, sed sicut rex statuerat, præponens mensis singulos de principibus suis, ut sumeret unusquisque quod vellet.
9 Vasthi quoque regina fecit convivium feminarum, in palatio, ubi rex Assuerus manere consueverat.
10 Itaque die septimo, cum rex esset hila- C
rior, & post nimiam potationem incaluisset mero, præcepit Mauman, & Bazatha, & Harbona, & Bagatha, & Abgatha, & Zethar, & Charchas, septem eunuchis, qui in conspectu ejus ministrabant,
11 Ut introducerent reginam Vasthi coram rege, posito super caput ejus diademate, ut ostenderet cunctis populis & principibus pulchritudinem illius: erat enim pulchra valde.
12 Quæ renuit, & ad regis imperium, quod per eunuchos mandaverat, venire contempsit. Unde iratus rex, & nimio furore succensus,
13 Interrogavit sapientes, qui ex more regio semper ei aderant, & illorum faciebat cuncta consilio, scientium leges ac jura majorum.
14 (Erant autem primi & proximi, Charsena, & Sethar, & Admatha, & Tharsis, & Mares, & Marsana, & Mamuchan, septem duces Persarum atque Medorum, qui videbant faciem regis, & primi post eum residere soliti erant,)
15 Cui sententiæ Vasthi regina subiaceret, quæ Assueri regis imperium, quod per eunuchos mandaverat, facere noluisset.
16 Respondítque Mamuchan, audiente rege, atque principibus, Non solum regem læsit regina Vasthi, sed & omnes populos, & principes,

pes, qui sunt in cunctis provinciis regis Assueri.

D 17 Egredietur enim sermo reginæ ad omnes mulieres, ut contemnant viros suos, & dicant: Rex Assuerus jussit ut regina Vasthi intraret ad eum, & illa noluit.

18 Atque hoc exemplo omnes principum conjuges Persarum atque Medorum, parvipendent imperia maritorum: unde regis justa est indignatio.

19 Si ergo tibi placet, egrediatur edictum à facie tua, & scribatur juxta legem Persarum atque Medorum, quam præteriri illicitum est, ut nequaquam ultra Vasthi ingrediatur ad regem, sed regnum illius altera, quæ melior est illa, accipiat.

20 Et hoc in omne (quod latissimum est) provinciarum tuarum divulgetur imperium, & cunctæ uxores tam majorum, quam minorum, deferant maritis suis honorem.

21 Placuit consilium ejus regi, & principibus: fecitque rex juxta consilium Mamuchan,

22 Et misit epistolas ad universas provincias regni sui, ut quæque gens audire & legere poterat, diversis linguis & litteris, esse viros principes ac majores in domibus suis: & hoc per cunctos populos divulgari.

CAPUT II.

Præ cæteris virginibus Assuero quæsitis Esther neptis occulta Mardochæi Judæi placens, regina loco Vasthi facta est celebrato nuptiarum magnifico convivio ac datis muneribus. Porro Mardochæus ad ostium palatii manens eunuchos regi insidiantes prodit, quod factum Mardochæi annalibus inscribitur.

A 1 HIs ita gestis, postquam regis Assueri indignatio deferbuerat, recordatus est Vasthi, & quæ fecisset, vel quæ passa esset:

2 Dixeruntque pueri regis, ac ministri ejus: Quærantur regi puellæ virgines ac speciosæ,

3 Et mittantur qui considerent per universas provincias puellas speciosas & virgines: & adducant eas ad civitatem Susan, & tradant eas in domum fœminarum sub manu Egei eunuchi, qui est præpositus & custos mulierum regiarum: & accipiant mundum muliebrem, & cætera ad usus necessaria.

4 Et quæcumque inter omnes oculis regis placuerit, ipsa regnet pro Vasthi. Placuit sermo regi: & ita, ut suggesserant, jussit fieri.

5 Erat vir Judæus in Susan civitate, vocabulo Mardochæus, filius Jair, filii Semei, filii

5. Cis, de stirpe Jemini,

6 * Qui translatus fuerat de Jerusalem eo tempore, quo Jechoniam regem Juda Nabu-

t chodonosor rex Babylonis transtulerat.

4. 7 Qui fuit nutritius filiæ fratris sui Edissæ, quę altero nomine vocabatur Esther: & utrumque parentem amiserat: pulchra nimis, & decora facie. Mortuisque patre ejus, ac matre, Mardochæus sibi eam adoptavit in filiam.

B 8 Cumque percrebuisset regis imperium, & juxta mandatum illius multæ pulchræ virgines adducerentur Susan, & Egeo traderentur eunucho, Esther quoque inter cæteras puellas, ei tradita est, ut servaretur in numero fœminarum.

9 Quæ placuit ei, & invenit gratiã in conspectu illius. Et præcepit eunucho, ut acceleraret mundũ muliebrem, & traderet ei partes suas, & septem puellas speciosissimas de domo regis, & tam ipsam quam pedissequas ejus ornaret atque excoleret.

10 Quę noluit indicare ei populum & patriam suam: Mardochæus enim præceperat ei, ut de hac re omnino reticeret:

11 Qui deambulabat quotidie ante vestibulum domus, in qua electæ virgines servabantur, curam agens salutis Esther, & scire volens quid ei accideret.

12 Cum autem venisset tempus singularum per ordinem puellarum, ut intrarent ad regem, expletis omnibus quæ ad cultum muliebrem pertinebant, mensis duodecimus vertebatur: ita dumtaxat, ut sex mensibus oleo ungerentur myrrhino, & aliis sex quibusdam pigmentis & aromatibus uterentur.

C 13 Ingredientesque ad regem, quidquid postulassent ad ornatum pertinens, accipiebant, & ut eis placuerat, compositæ de triclinio fœminarum ad regis cubiculum transibant.

14 Et quæ intraverat vespere, egrediebatur mane, atq; inde in secundas ædes deducebatur, quæ sub manu Susagazi eunuchi erant, qui concubinis regis præsidebat: nec habebat potestatem ad regem ultra redeundi, nisi voluisset rex, & eam venire jussisset ex nomine.

15 Evoluto autem tempore per ordinem instabat dies, quo Esther filia Abihail fratris Mardochæi, quam sibi adoptaverat in filiam, deberet intrare ad regem. Quæ non quæsivit muliebrem cultum, sed quæcumque voluit Egeus eunuchus custos virginum, hæc ei ad ornatum dedit. Erat enim formosa valde, & incredibili pulchritudine, omnium oculis gratiosa & amabilis videbatur.

16 Ducta est itaque ad cubiculum regis Assueri mense decimo, qui vocatur Tebeth, septimo anno regni ejus.

17 Et adamavit eam rex plus quam omnes mulieres, habuitque gratiam & misericordiam coram eo super omnes mulieres, & posuit diadema regni in capite ejus, fecitque eam regnare in loco Vasthi. D

18 Et jussit convivium præparari permagnificum cunctis principibus, & servis suis, pro conjunctione & nuptiis Esther. Et dedit requiem universis provinciis, ac dona largitus est juxta magnificentiam principalem.

19 Cumque secundo quærerentur virgines & congregarentur, Mardochæus manebat ad januam regis:

20 Necdum prodiderat Esther patriam, & populum suum, juxta mandatum ejus. Quidquid enim ille præcipiebat, observabat Esther: & ita cuncta faciebat, ut eo tempore solita erat, quo eam parvulam nutriebat.

21 Eo igitur tempore, quo Mardochæus ad regis januam morabatur, irati sunt Bagathan & Thares duo eunuchi regis, qui janitores erant, & in primo palatii limine præsidebant: volueruntque insurgere in regem & occidere eum.

22 Quod Mardochæum non latuit, statimque nuntiavit reginæ Esther, & illa regi, ex nomine Mardochæi, qui ad se rem detulerat.

23 Quæsitum est, & inventum: & appensus est uterque eorum in patibulo. Mandatumque est historiis, & annalibus traditum coram rege.

CA-

CAPUT III.

Aman à rege sublimatus omnibus Medorum ac Persarum principibus, indignatur quod solus Mardochæus Judæus ipsum non adoret; quapropter omnium Judæorum interitum ab Assuero impetrat, mittitque ad universas provincias litteras regis annulo signatas, ut tertiodecimo die mensis duodecimi universi ubique Judæi occidantur.

A 1 Post hæc rex Assuerus exaltavit Aman filium Amadathi, qui erat de stirpe Agag: & posuit solium ejus super omnes principes, quos habebat.

2 Cunctique servi regis, qui in foribus palatii versabantur, flectebant genua, & adorabant Aman: sic enim præceperat eis imperator. solus Mardochæus non flectebat genu, neque adorabat eum.

3 Cui dixerunt pueri regis, qui ad fores palatii præsidebant: Cur præter cæteros non observas mandatum regis?

4 Cumque hoc crebrius dicerent, & ille nollet audire, nuntiaverunt Aman, scire cupientes utrum perseveraret in sententia: dixerat enim eis, se esse Judæum.

5 Quod cum audisset Aman, & experimento probasset quod Mardochæus non flecteret sibi
B genu, nec se adoraret, iratus est valde,

6 Et pro nihilo duxit in unum Mardochæum mittere manus suas: audierat enim quod esset gentis Judeæ, magisque voluit omnem Judeorum, qui erant in regno Assueri, perdere nationem.

7 Mense primo (cujus vocabulum est Nisan) anno duodecimo regni Assueri, missa est sors in urnam, quæ Hebraice dicitur phur, coram Aman, quo die & quo mense gens Judæorum deberet interfici: & exivit mensis duodecimus, qui vocatur Adar.

C 8 Dixitque Aman regi Assuero: Est populus per omnes provincias regni tui dispersus, & a se mutuo separatus, novis utens legibus & cæremoniis, insuper & regis scita contemnens. Et optime nosti quod non expediat regno tuo ut insolescat per licentiam.

9 Si tibi placet, decerne, ut pereat, & decem millia talentorum appẽdam arcariis gazæ tuæ.

10 Tulit ergo rex annulum, quo utebatur, de manu sua, & dedit eum Aman filio Amadathi, de progenie Agag, hosti Judæorum,

11 Dixitque ad eum: Argentum, quod tu polliceris, tuum sit, de populo age quod tibi placet.

12 Vocatique sunt scribæ regis mense primo Nisan, tertiadecima die ejusdem mensis: & scriptum est, ut jusserat Aman, ad omnes satrapas regis, & judices provinciarum, diversa-
D rumque gentium, ut quæque gens legere poterat, & audire pro varietate linguarum, ex nomine regis Assueri: & litteræ signatæ ipsius annulo,

13 Missæ sunt per cursores regis ad universas provincias, ut occiderent atque delerent omnes Judæos, a puero usque ad senem, parvulos & mulieres uno die, hoc est, tertiodecimo mensis duodecimi, qui vocatur Adar, & bona eorum diriperent.

14 Summa autem epistolarum hæc fuit, ut omnes provinciæ scirent, & pararent se ad prędictam diem.

15 Festinabant cursores, qui missi erant regis imperium explere. Statimque in Susan pependit edictum, rege & Aman celebrante convivium, & cunctis Judæis, qui in urbe erant, flentibus.

CAPUT IV.

Luctus Mardochæi ac reliquorum Judæorum ob paratum ipsis interitum: Esther autem ut jussu Mardochæi Judæorum neci occurrat, & non vocata ad regem ingrediatur, jubet eum jejunio pro se triduo orari, idem ipsa faciente cum suo gynæceo.

1 Quæ cum audisset Mardochæus, scidit vestimenta sua, & indutus est sacco, spargens cinerem capiti: & in platea mediæ civitatis voce magna clamabat ostendens amaritudinem animi sui, A

2 Et hoc ejulatu usque ad fores palatii gradiens: Non enim erat licitum, indutum sacco aulam regis intrare.

3 In omnibus quoque provinciis, oppidis, ac locis, ad quæ crudele regis dogma pervenerat, planctus ingens erat apud Judæos, jejunium, ululatus, & fletus, sacco & cinere multis pro strato utentibus.

4 Ingressæ autem sunt puellæ Esther & eunuchi, nunciaveruntque ei. Quod audiens consternata est, & vestem misit, ut ablato sacco induerent eum: quam accipere noluit.

5 Accitoque Athach eunucho, quem rex mi- B
nistrum ei dederat, præcepit ei ut iret ad Mardochæum, & disceret ab eo cur hoc faceret.

6 Egressusque Athach, ivit ad Mardochæum stantem in platea civitatis, ante ostium palatii:

7 Qui indicavit ei omnia quæ acciderant, quo modo Aman promisisset, ut in thesauros regis pro Judæorum nece inferret argentum.

8 Exemplar quoque edicti, quod pendebat in C
Susan, dedit ei, ut reginæ ostenderet, & moneret eam, ut intraret ad regem, & deprecaretur eum pro populo suo.

9 Regressus Athach, nuntiavit Esther omnia, quæ Mardochæus dixerat.

10 Quæ respondit ei, & jussit ut diceret Mardochæo:

11 Omnes servi regis, & cunctæ, quæ sub ditione ejus sunt, norunt provinciæ, quod sive vir, sive mulier, non vocatus, interius atrium regis intraverit, absque ulla cunctatione statim interficiatur: nisi forte rex aureã virgam ad eum tetenderit pro signo clementiæ, atque ita possit vivere. Ego igitur quo modo ad regem intrare potero, quæ triginta jam diebus non sum vocata ad eum?

12 Quod cum audisset Mardochæus,

13 Rursum mandavit Esther, dicens: Ne pu- D
tes quod animam tuam tantum liberes, quia in domo regis es præ cunctis Judæis:

14 Si enim nunc silueris, per aliam occasionem liberabuntur Judæi: & tu, & domus patris tui, peribitis. Et quis novit, utrum idcirco ad regnum veneris, ut in tali tempore parareris?

15 Rursumque Esther hæc Mardochæo verba mandavit:

16 Vade & congrega omnes Judeos, quos in Susan repereris, & orate pro me. Non comedatis, & non bibatis tribus diebus, & tribus noctibus: & ego cum ancillis meis similiter jejunabo,

junabo, & tunc ingrediar ad regem, contra legem faciens, non vocata, tradensque me morti & periculo.

17 Ivit itaque Mardochæus, & fecit omnia, quæ ei Esther præceperat.

CAPUT V.

Esther contempto vitæ periculo ad regem ingressa postulat, ut cum Aman ad suum veniat convivium; in quo ab exhilarato rege de sua petitione interrogata, rursum utrumque ad sequentis diei convivium invitat: interea Aman indignatus se à Mardochæo non honorari, crucem illi parat.

A 1 DIe autem tertio induta est Esther regalibus vestimentis, & stetit in atrio domus regiæ, quod erat interius, contra basilicam regis: at ille sedebat super solium suum in consistorio palatii contra ostium domus.

2 Cumq; vidisset Esther reginam stantem, placuit oculis ejus, & extendit contra eam virgam auream, quam tenebat manu. Quæ accedens, osculata est summitatem virgæ ejus.

3 Dixitque ad eam rex: Quid vis Esther regina? quæ est petitio tua? etiam si dimidiam partem regni petieris, dabitur tibi.

4 At illa respondit. Si regi placet, obsecro ut venias ad me hodie, & Aman tecum, ad convivium quod paravi.

5 Statimque rex, Vocate, inquit, cito Aman, ut Esther obediat voluntati. Venerunt itaque rex & Aman ad convivium, quod eis regina paraverat.

6 Dixitque ei rex, postquam vinum biberat abundanter: Quid petis ut detur tibi? & pro qua re postulas? etiam si dimidiam partem regni mei petieris, impetrabis.

7 Cui respondit Esther: Petitio mea, & preces sunt istæ:

B 8 Si inveni in conspectu regis gratiam, & si regi placet ut det mihi quod postulo, & meam impleat petitionem: veniat rex & Aman ad convivium quod paravi eis, & cras aperiam regi voluntatem meam.

9 Egressus est itaque illo die Aman lætus & alacer. Cumque vidisset Mardochæum sedentem ante fores palatii, & non solum non assurrexisse sibi, sed nec motum quidem de loco sessionis suæ, indignatus est valde:

10 Et dissimulata ira, reversus in domum suam, convocavit ad se amicos suos, & Zares uxorem suam:

C 11 Et exposuit illis magnitudinem divitiarum suarum, filiorumque turbam, & quanta eum gloria super omnes principes & servos suos rex elevasset:

12 Et post hęc ait: Regina quoque Esther nullum alium vocavit ad convivium cum rege, præter me: apud quam etiam cras cum rege pransurus sum.

13 Et cum hæc omnia habeam, nihil me habere puto, quamdiu videro Mardochæum Judæum sedentem ante fores regias.

14 Responderuntque ei, Zares uxor ejus, & cæteri amici: Jube parari excelsam trabem, habentem altitudinis quinquaginta cubitos, & dic mane regi ut appendatur super eam Mardochæus, & sic ibis cum rege lætus ad convivium. Placuit ei consilium, & jussit excelsam parari crucem.

CAPUT VI.

Rex in lectis sibi nocte annalibus Mardochæi fidelitatem in detectis adversus regem eunuchorum insidiis reperiens, jubet ipsum ut secundum à rege, per Aman capitalem ipsius hostem honorari.

1 NOctem illam duxit rex insomnem, jussitque sibi afferri historias, & annales A priorum temporum. Quæ cum illo præsente legerentur,

2 Ventum est ad illum locum ubi scriptum erat, quo modo nuntiasset Mardochæus insidias Bagathan & Thares eunuchorum, regem Assuerum jugulare cupientium.

3 Quod cum audisset rex, ait: Quid pro hac fide honoris ac præmii Mardochæus consecutus est? Dixerunt ei servi illius ac ministri: Nihil omnino mercedis accepit.

4 Statimque rex: Quis est, inquit, in atrio? B Aman quippe interius atrium domus regiæ intraverat, ut suggereret regi, & juberet Mardochæum affigi patibulo, quod ei fuerat præparatum.

5 Responderunt pueri: Aman stat in atrio. Dixitque rex: Ingrediatur.

6 Cumque esset ingressus, ait illi: Quid debet fieri viro, quem rex honorare desiderat? Cogitans autem in corde suo Aman, & reputans quod nullum alium rex, nisi se, vellet honorare,

7 Respondit: Homo, quem rex honorare cupit,

8 Debet indui vestibus regiis, & imponi su- C per equum, qui de sella regis est, & accipere regium diadema super caput suum,

9 Et primus de regiis principibus ac tyrannis teneat equum ejus, & per plateam civitatis incedens clamet, & dicat: Sic honorabitur, quemcumque voluerit rex honorare.

10 Dixitque ei rex: Festina, & sumpta stola & equo, fac, ut locutus es, Mardochæo Judæo, qui sedet ante fores palatij. Cave ne quidquam de his, quæ locutus es, prætermittas.

11 Tulit itaque Aman stolam & equum, indutumque Mardochæum in platea civitatis, & impositum equo præcedebat, atque clamabat: Hoc honore condignus est, quemcumque rex voluerit honorare.

12 Reversusq; est Mardochæus ad januam pa- D latij: & Aman festinavit ire in domum suam, lugens & operto capite:

13 Narravitque Zares uxori suæ, & amicis, omnia quæ evenissent sibi. Cui responderunt sapientes, quos habebat in consilio, & uxor ejus: Si de semine Judæorum est Mardochæus, ante quem cadere cœpisti, non poteris ei resistere, sed cades in conspectu ejus.

14 Adhuc illis loquentibus, venerunt eunuchi regis, & cito eum ad convivium, quod regina paraverat, pergere compulerunt.

CAPUT VII.

Esther in convivio regem jam exhilaratum pro sua & populi sui vita precatur: & Aman Judæorum adversarium accusat, quem rex in cruce ab illo parata Mardochæo suspendi jubet.

1 INtravit itaque rex & Aman, ut biberent A cum regina.

2 Dixitque ei rex etiam secunda die, post-

quam vino incaluerat: Quæ est petitio tua, Esther, ut detur tibi? & quid vis fieri? etiam si dimidiam partem regni mei petieris, impetrabis.

3 Ad quem illa respondit: Si inveni gratiam in oculis tuis, ò rex, & si tibi placet, dona mihi animam meam, pro qua rogo, & populum meum, pro quo obsecro.

B 4 Traditi enim sumus ego & populus meus, ut conteramur, jugulemur, & pereamus. Atque utinam in servos & famulos venderemur: esset tolerabile malum, & gemens tacerem: nunc autem hostis noster est, cujus crudelitas redundat in regem.

5 Respondensque rex Assuerus ait: Quis est iste, & cujus potentiæ, ut hæc audeat facere?

6 Dixitque Esther: Hostis & inimicus noster pessimus iste est Aman. Quod ille audiens, illico obstupuit, vultum regis ac reginæ ferre non sustinens.

C 7 Rex autem iratus surrexit, & de loco convivii intravit in hortum arboribus consitum. Aman quoque surrexit ut rogaret Esther reginam pro anima sua, intellexit enim a rege sibi paratum malum.

8 Qui cum reversus esset de horto nemoribus consito, & intrasset convivii locum, reperit Aman super lectulum corruisse, in quo jace-
D bat Esther, & ait: Etiam reginam vult opprimere, me præsente, in domo mea. Necdum verbum de ore regis exierat, & statim operuerunt faciem ejus.

9 Dixitque Harbona, unus de eunuchis, qui stabant in ministerio regis: En lignum, quod paraverat Mardochæo, qui locutus est pro rege, stat in domo Aman, habens altitudinis quinquaginta cubitos. Cui dixit rex: Appendite eum in eo.

10 Suspensus est itaque Aman in patibulo quod paraverat Mardochæo: & regis ira quievit.

C A P U T VIII.

Esther suffecto Mardochæo in locum Amanis, impetrat à rege ut ferales, & veteres Aman litteras novis irritet, & Judæis securitatem impetrat, & ut se de suis inimicis ulciscantur, unde maxima ubique lætitia exoritur.

A 1 Die illo dedit rex Assuerus Esther reginæ domum Aman adversarii Judæorum, & Mardochæus ingressus est ante faciem regis. Confessa est enim ei Esther quod esset patruus suus.

2 Tulitque rex annulum, quem ab Aman recipi jusserat, & tradidit Mardochæo. Esther autem constituit Mardochæum super domum suam.

3 Nec his contenta, procidit ad pedes regis, flevitque, & locuta ad eum oravit, ut malitiam Aman Agagitæ, & machinationes ejus pessimas, quas excogitaverat contra Judæos, juberet irritas fieri.

4 At ille ex more sceptrum aureum protendit manu, quo signū clementiæ monstrabatur: illaque consurgens stetit ante eum,

B 5 Et ait. Si placet regi, & si inveni gratiam in oculis ejus, & deprecatio mea non ei videtur esse contraria, obsecro, ut novis epistolis, veteres Aman litteræ, insidiatoris & hostis Judæorum, quibus eos in cunctis regis provinciis perire præceperat, corrigantur.

6 Quo modo enim potero sustinere necem & interfectionem populi mei?

7 Respondítque rex Assuerus Esther reginæ, & Mardochæo Judæo: Domum Aman concessi Esther, & ipsum jussi affigi cruci, quia ausus est manum mittere in Judæos.

8 Scribite ergo Judæis, sicut vobis placet, regis nomine, signantes litteras annulo meo. Hæc enim consuetudo erat, ut epistolis, quæ ex regis nomine mittebantur, & illius annulo signatæ erant, nemo auderet contradicere.

9 Accitisque scribis & librariis regis (erat autem tempus tertii mensis, qui appellatur Siban) vigesima & tertia die illius, scriptæ sunt epistolæ, ut Mardochæus voluerat, ad Judæos, & ad principes, procuratoresque & judices, qui centum viginti septem provinciis ab India usque ad Æthiopiam præsidebant; provinciæ atque provinciæ, populo & populo, juxta linguas & litteras suas, & Judæis, prout legere poterant, & audire. C

10 Ipsæque epistolæ, quæ regis nomine mittebantur, annulo ipsius obsignatæ sunt, & missæ per veredarios: qui per omnes provincias discurrentes, veteres litteras novis nuntiis prævenirent.

11 Quibus imperavit rex, ut convenirent Judæos per singulas civitates, & in unum præciperent congregari, ut starent pro animabus suis; & omnes inimicos suos, cum conjugibus ac liberis & universis domibus interficerent, atque delerent, & spolia eorum diriperent.

12 Et constituta est per omnes provincias una ultionis dies, id est, tertia decima mensis duodecimi Adar.

13 Summaque epistolæ hæc fuit, ut in omnibus terris ac populis, qui regis Assueri subjacebant imperio, notum fieret, paratos esse Judæos ad capiendam vindictam de hostibus suis.

14 Egressique sunt veredarii celeres nuntia perferentes, & edictum regis pependit in Susan. D

15 Mardochæus autem, de palatio, & de conspectu regis egrediens, fulgebat vestibus regis, hyacinthinis videlicet & aereis, coronam auream portans in capite, & amictus serico pallio atque purpureo. Omnisque civitas exultavit, atque lætata est.

16 Judæis autem nova lux oriri visa est, gaudium, honor, & tripudium.

17 Apud omnes populos, urbes, atque provincias, quocumque regis jussa veniebant, mira exultatio, epulæ, atque convivia, & festus dies: in tantum ut plures alterius gentis & sectæ, eorum religioni & ceremoniis jungerentur. Grandis enim cunctos Judaici nominis terror invaserat.

C A P U T IX.

Judæi passim hostes suos eodem die quem ipsi Judæorum caedi præstituerant, trucidant; & suspensis decem filiis Aman, diem Phurim, hoc est Sortium, perpetuo solemnem Mardochæus instituit.

1 Igitur duodecimi mensis, quem Adar vocari ante jam diximus, tertiadecima die, quando cunctis Judæis interfectio parabatur, A

&

& hostes eorum inhiabant sanguini, versa vice Judæi superiores esse cœperunt, & se de adversariis vindicare.

2 Congregatique sunt per singulas civitates, oppida, & loca, ut extenderent manum contra inimicos & persecutores suos. Nullusque ausus est resistere, eo quod omnes populos magnitudinis eorum formido penetrarat.

3 Nam & provinciarum judices, & duces, & procuratores, omnisque dignitas quæ singulis locis ac operibus præerat, extollebant Judæos timore Mardochæi:

B 4 Quem principem esse palatii, & plurimum posse cognoverant: fama quoque nominis ejus crescebat quotidie, & per cunctorum ora volitabat.

5 Itaque percusserunt Judæi inimicos suos plaga magna, & occiderunt eos, reddentes eis quod sibi paraverant facere:

6 Intantum ut etiam in Susan quingentos viros interficerent, extra decem filios Aman Agagitæ hostis Judæorum: quorum ista sunt nomina:

7 Pharsandatha, & Delphon, & Esphatha,

8 Et Phoratha, & Adalia, & Aridatha,

9 Et Phermesta, & Arisai, & Aridai, & Jezatha.

10 Quos cum occidissent, prædas de substantiis eorum tangere noluerunt.

11 Statimq; numerus eorum, qui occisi erant in Susan, ad regem relatus est.

12 Qui dixit reginæ: in urbe Susan interfecerunt Judæi quingentos viros, & alios decem filios Aman: quantam putas eos exercere cædem in universis provinciis? Quid ultra postulas, & quid vis ut fieri jubeam?

13 Cui illa respondit: Si regi placet, detur potestas Judæis, ut sicut fecerunt hodie in Susan, sic & cras faciant, & decem filii Aman in patibulis suspendantur.

C 14 Præcepitque rex ut ita fieret. Statimque in Susan pependit edictum, & decem filii Aman suspensi sunt.

15 Congregatis Judæis quartadecima die mensis Adar, interfecti sunt in Susan trecenti viri: nec eorum ab illis direpta substantia est.

16 Sed & per omnes provincias, quæ ditioni regis subjacebant, pro animabus suis steterunt Judæi, interfectis hostibus ac persecutoribus suis: in tantum ut septuagintaquinque millia occisorum implerentur, & nullus de substantiis eorum quidquam contingeret.

D 17 Dies autem tertiusdecimus mensis Adar, primus apud omnes interfectionis fuit, & quartadecima die cædere desierunt. Quem constituerunt esse solemnem, ut in eo omni tempore deinceps vacarent epulis, gaudio atque conviviis.

18 At hi qui in urbe Susan cædem exercuerant, tertiodecimo & quartodecimo die ejusdem mensis in cæde versati sunt: quintodecimo autem die percutere desierunt. Et idcirco eumdem diem constituerunt solemnem epularum atque lætitiæ.

19 Hi vero Judæi, qui in oppidis non muratis ac villis morabantur, quartumdecimum diem mensis Adar conviviorum & gaudii decreverunt, ita ut exultent in eo, & mittant sibi mutuo partes epularum & ciborum.

20 Scripsit itaque Mardochæus omnia hæc, & litteris comprehensa misit ad Judæos, qui in omnibus regis provinciis morabantur, tam in vicino positis quam procul,

21 Ut quartamdecimam & quintamdecimam E
diem mensis Adar pro festis susciperent, & revertente semper anno solemni celebrarent honore.

22 Quia in ipsis diebus se ulti sunt Judæi de inimicis suis, & luctus atque tristitia in hilaritatem gaudiumque conversa sunt, essentque dies isti epularum atque lætitiæ, & mitterent sibi invicem ciborum partes, & pauperibus munuscula largirentur.

23 Susceperuntque Judæi in solemnem ritum cuncta quæ eo tempore facere cœperant, & quæ Mardochæus litteris facienda mandaverat.

24 Aman enim, filius Amadathi stirpis Agag, hostis & adversarius Judæorum, cogitavit contra eos malum, ut occideret illos, atque deleret: & misit phur, quod nostra lingua vertitur in sortem.

25 Et postea ingressa est Esther ad regem, ob- F
secrans ut conatus ejus, litteris regis irriti fierent: & malum, quod contra Judæos cogitaverat, reverteretur in caput ejus. Denique & ipsum & filios ejus affixerunt cruci,

26 Atque ex illo tempore dies isti appellati sunt phurim, id est, sortium: eo quod phur, id est sors, in urnam missa fuerit. Et cuncta quæ gesta sunt, epistolæ, id est, libri hujus, volumine continentur:

27 Quæque sustinuerunt, & quæ deinceps immutata sunt, susceperunt Judæi super se & semen suum, & super cunctos qui religioni eorum voluerunt copulari, ut nulli liceat duos hos dies absque solemnitate transigere: quos scriptura testatur, & certa expetunt tempora, annis sibi jugiter succedentibus.

28 Isti sunt dies, quos nulla umquam delebit G
oblivio: & per singulas generationes cunctæ in toto orbe provinciæ celebrabunt: nec est ulla civitas, in qua dies phurim, id est sortium, non observentur a Judæis, & ab eorum progenie, quæ his ceremoniis obligata est.

29 Scripseruntque Esther regina filia Abihail & Mardochæus Judæus, etiam secundam epistolam, ut omni studio dies ista solemnis sanciretur in posterum.

30 Et miserunt ad omnes Judæos, qui in centum vigintiseptem provinciis regis Assueri versabantur, ut haberent pacem, & susciperent veritatem,

31 Observantes Dies sortium, & suo tempore cum gaudio celebrarent: sicut constituerant Mardochæus & Esther, & illi observanda susceperunt a se, & a semine suo, jejunia & clamores, & Sortium dies,

32 Et omnia, quæ libri hujus, qui vocatur Esther, historia continentur.

CAPUT X.

Somnij Mardochæi declaratio, de reducto Judæorum populo in libertatem.

1 REx vero Assuerus, omnem terram & cu- A
ctas maris insulas fecit tributarias:

2 Cujus fortitudo & imperium, & dignitas atque sublimitas, qua exaltavit Mardochæum, scripta sunt in libris Medorum, atq; Persarum:

3 Et quo modo Mardochæus Judaici generis secuodus a rege Assuero fuerit & magnus apud Judæos, & acceptabilis plebi fratrum suorum, quærens bona populo suo, & loquens ea quæ ad pacem seminis sui pertinerent.

Quæ habentur in Hebræo, plena fide expressi. Hæc autem, quæ sequuntur, scripta reperi in editione vulgata, quæ Græcorum lingua & litteris continentur: & interim post finem libri hoc capitulum ferebatur: quod juxta consuetudinem nostram obelo, id est veru prænotavimus.

4 Dixitque Mardochæus: A Deo facta sunt ista.

5 Recordatus cum somnii, quod videram, hæc eadem significantis: nec eorum quidquam irritum fuit.

6 Parvus fons, qui crevit in fluvium, & in lucem solemque conversus est, & in aquas plurimas redundavit: Esther est, quam rex aecepit uxorem, & voluit esse reginam.

C 7 Duo autem dracones: ego sum, & Aman.

8 Gentes, quæ convenerant: hi suot, qui conati sunt delere nomen Judæorum.

9 Gens autem mea: Israel est, quæ clamavit ad Dominum, & salvum fecit Dominus populum suum: liberavitque nos ab omnibus malis, & fecit signa magna atque porteota inter gentes:

10 Et duas sortes esse præcepit, unam populi Dei, & alteram cunctarum gentium.

D 11 Venitque utraq; sors in statutū ex illo iam tempore diem coram Deo universis gentibus:

12 Et recordatus est Dominus populi sui, ac misertus est hereditatis suæ.

13 Et observabuntur dies isti in mense Adar, quartadecima & quintadeeima die ejusdem mensis, cum omni studio & gaudio in unum cœtum populi congregati, in cunctas deinceps generationes populi Israel.

CAPUT XI.

Somnium Mardochæi.

A 1 ANno quarto, regnautibus Ptolemæo & Cleopatra, attulerunt, Dosithæus, qui se saeerdotem & Levitici generis ferebat, & Ptolemæus filius ejus, hane epistolam phurim, quam dixerunt interpretatum esse Lysimachum, Ptolemæi filium in Jerusalem.

Hoc quoque principium erat in editione vulgata, quod nec in Hebræo, nec apud ullum fertur interpretum.

B 2 Anno secundo, regnante Artaxerxe maximo, prima die mensis Nisan, vidit somnium Mardochæus filius Jairi, filii Semei, filii Cis, de tribu Benjamin:

3 Homo Judæus, qui habitabat in urbe Susis, vir magnus, & inter primos aulæ regiæ.

4 * Erat autem de eo numero captivorum,
*4 Reg 24. d 15 Sup. 1. a. 6. quos transtulerat Nabuchodonosor rex Babylonis de Jerusalem cum Jeconia rege Juda:

5 Et hoc ejus somnium fuit: Apparuerunt vo-
C ces, & tumultus, & tonitrua, & terræmotus & conturbatio super terram:

6 Et ecce duo dracones magni, paratique contra se in prælium.

7 Ad quorum clamorem cunctæ concitatæ sunt nationes, ut pugnarent contra gentem justorum.

8 Fuitque dies illa tenebrarum & discriminis, tribulationis & angustiæ, & ingens formido super terram.

9 Conturbataque est gens justorum timentium mala sua, & præparata ad mortem.

10 Clamaveruntque ad Deum: & illis vociferantibus, fons parvus crevit in fluvium maximum, & in aquas plurimas redundavit.

11 Lux & sol ortus est, & humiles exaltati sunt, & devoraverunt inclytos.

12 Quod cum vidisset Mardochæus, & surrexisset de strato, cogitabat quid Deus facere vellet: & fixum habebat in animo scire cupiens quid significaret somnium.

CAPUT XII.

Manifestatio insidiarum eunuchorum in regem à Mardochæo, ex secundo capite repetita.

1 MOrabatur autem eo tempore in aula regis, eum Bagatha & Thara eunuchis A
regis, qui janitores erant palatii.

2 Cumque intellexisset cogitationes eorum, & euras diligentius pervidisset, didicit quod conarentur in regem Artaxerxem manus mittere, & nuntiavit super eo regi.

3 Qui de utroque habita quæstione, confessos jussit duci ad mortem.

4 Rex autem quod gestum erat, scripsit in commentariis: sed & Mardochæus rei memoriam litteris tradidit.

5 Præcepitque ei rex, ut in aula palatii moraretur, datis ei pro delatione muneribus. B

6 Aman vero filius Amadathi bugæus, erat gloriosissimus coram rege, & voluit nocere Mardochæo & populo ejus, pro duobus eunuchis regis qui fuerant interfecti.

Hucusque proœmium.

Quæ sequuntur, in eo loco posita erant, ubi scriptum est in volumine,

Et diripuerunt bona, vel substantias eorum.

Quæ in sola vulgata editione reperimus.

Epistolæ autem hoc exemplar fuit.

CAPUT XIII.

Exemplar epistolæ regiæ, quam misit Aman ad principes provinciarum super cæde Judæorum, & Mardochæi oratio pro eorum liberatione.

1 REx maximus Artaxerxes ab India usq; Æthiopiam, eentum viginti septem pro- A
vineiarum prineipibus & ducibus, qui ejus imperio subjecti sunt, salutem.

2 Cum plurimis gentibus imperarem, & universum orbem meæ ditioni subjugassem, volui nequaquam abuti potentiæ magnitudine, sed elementia & lenitate gubernare subiectos, ut absque ullo terrore vitam silentio transfigentes, optata eunctis mortalibus pace fruerentur.

3 Quærente autem me à consiliariis meis, quomodo posset hoc impleri, unus qui sapientia & fide cæteros præcellebat, & erat post regem seeundus, Aman nomine,

4 Indieavit mihi in toto orbe terrarum po- B
pulum esse dispersum, qui novis uteretur legibus, & contra omnium gentium consuetudinem faciens, regum jussa contemneret, & universarum concordiam oationum sua dissensione violaret.

5 Quod cum didicissemus, videntes unam gentem rebellem adversus omne hominū ge-

nus

nus perversis uti legibus, nostrisque jussionibus contraire, & turbare subjectarum nobis provinciarum pacem atque concordiam,

6 Jussimus, ut quoscumque Aman, qui omnibus provinciis præpositus est, & secundus a rege, & quem patris loco colimus, monstraverit, cum conjugibus ac liberis deleantur ab inimicis suis, nullusque eorum misereatur, quartadecima die duodecimi mensis Adar anni præsentis:

C 7 Ut nefarii homines uno die ad inferos descendentes, reddant imperio nostro pacem, quam turbaverant.

Hucusque exemplar epistolæ.

Quæ sequuntur, post eum locum scripta reperi, ubi legitur.

Pergensque Mardochæus, fecit omnia quæ ei mandaverat Esther.

Nec tamen habentur in Hebraico, & apud nullum penitus feruntur interpretum.

8 Mardochæus autem deprecatus est Dominum, memor omnium operum ejus,

9 Et dixit: Domine Domine rex omnipotens, in ditione enim tua cuncta sunt posita, & non est qui possit tuæ resistere voluntati, si decreveris salvare Israel.

10 Tu fecisti cœlum & terram, & quidquid cœli ambitu continetur.

11 Dominus omnium es, nec est qui resistat majestati tuæ.

D 12 Cuncta nosti, & scis, quia non pro superbia & contumelia, & aliqua gloriæ cupiditate, fecerim hoc, ut non adorarem Aman superbissimum,

13 Libenter enim pro salute Israel etiam vestigia pedum ejus deosculari paratus essem.)

14 Sed timui ne honorem Dei mei transferrem ad hominem, & ne quemquam adorarem, excepto meo Deo.

15 Et nunc Domine rex Deus Abraham, miserere populi tui, quia volunt nos inimici nostri perdere, & hæreditatem tuam delere.

16 Ne despicias partem tuam, quam redemisti tibi de Ægypto.

17 Exaudi deprecationem meam, & propitius esto sorti & funiculo tuo, & converte luctum nostrum in gaudium, ut viventes laudemus nomen tuum Domine, & ne claudas ora te canentium.

18 Omnis quoque Israel pari mente & obsecratione clamavit ad Dominum, eo quod eis certa mors impenderet.

CAPUT XIV.

Plangit Esther, Deum in spiritu humilitatis obsecrans.

A 1 Esther quoque regina confugit ad Dominum, pavens periculum, quod imminebat.

2 Cumque deposuisset vestes regias, fletibus & luctui apta indumenta suscepit, & pro unguentis variis, cinere & stercore implevit caput, & corpus suum humiliavit jejuniis: omniaque loca, in quibus antea lætari consueverat, crinium laceratione complevit.

3 Et deprecabatur Dominum Deum Israel, dicens: Domine mi, qui rex noster es solus, adjuva me solitariam, & cujus præter te nullus est auxiliator alius.

4 Periculum meum in manibus meis est.

B 5 * Audivi à patre meo, quod tu Domine tulisses Israel de cunctis gentibus, & patres nostros ex omnibus retro majoribus suis, ut possideres hereditatem sempiternam, fecistique eis sicut locutus es.

* Deut. 4.8.1.

6 Peccavimus in conspectu tuo, & idcirco tradidisti nos in manus inimicorũ nostrorum:

7 Coluimus enim deos eorum. Iustus es Dñe:

8 Et nunc non eis sufficit, quod durissima nos opprimunt servitute, sed robur manuum suarum, idolorum potentiæ deputantes,

9 Volunt tua mutare promissa, & delere hereditatem tuam, & claudere ora laudantiũ te, atque extinguere gloriam templi & altaris tui,

10 Ut aperiant ora gentium, & laudent idolorum fortitudinem, & prædicent carnalem regem in sempiternum.

C 11 Ne tradas Domine sceptrum tuum his, qui non sunt, ne rideant ad ruinam nostram: sed converte consilium eorum super eos, & eum, qui in nos cœpit sævire, disperde.

12 Memento Domine, & ostende te nobis in tempore tribulationis nostræ, & da mihi fiduciam Dñe rex deorum, & universæ potestatis:

13 Tribue sermonem compositum in ore meo in conspectu leonis, & transfer cor illius in odium hostis nostri, ut & ipse pereat, & ceteri qui ei consentiunt.

14 Nos autem libera manu tua, & adjuva me, nullum aliud auxilium habentem, nisi te Domine, qui habes omnium scientiam,

15 Et nosti quia oderim gloriam iniquorum, & detester cubile incircumcisorum, & omnis alienigenæ.

D 16 Tu scis necessitatem meam, quod abominer signum superbiæ & gloriæ meæ, quod est super caput meum in diebus ostentationis meæ, & detester illud quasi pannum menstruatæ, & non portem in diebus silentii mei,

17 Et quod non comederim in mensa Aman, nec mihi placuerit convivium regis, & non biberim vinum libaminum:

18 Et numquam lætata sit ancilla tua, ex quo huc translata sum usque in præsentem diem, nisi in te Domine Deus Abraham.

19 Deus fortis super omnes, exaudi vocem eorum qui nullam aliam spem habent, & libera nos de manu iniquorum, & erue me à timore meo.

CAPUT XV.

Mandante Mardochæo, intrat Esther ad regem, vultu illius exterrita.

Hæc quoque addita reperi in editione vulgata.

A 1 Et mandavit ei (haud dubiũ quin Esther Mardochæus) ut ingrederetur ad regẽ, & rogaret pro populo suo & pro patria sua.

2 Memorare (inquit) dierum humilitatis tuæ, quomodo nutrita sis in manu mea, quia Aman secundus a rege locutus est contra nos in mortem:

3 Et tu invoca Dominum, & loquere regi pro nobis, & libera nos de morte.

Necnon & ista quæ subdita sunt.

B 4 Die autem tertio deposuit vestimenta ornatus sui, & circumdata est gloria sua.

5 Cumque regio fulgeret habitu, & invocasset omnium rectorem & salvatorem Deum, assumpsit duas famulas,

6 Et super unam quidem innitebatur, quasi præ deliciis & nimia teneritudine corpus suum ferre non sustinens.

7 Altera autem famularum sequebatur dominam, defluentia in humum indumenta sustentans.

8 Ipsa autem roseo colore vultum perfusa, & gratis ac nitentibus oculis, tristem celabat animam, & nimio timore contractum.

9 Ingressa igitur cuncta per ordinem ostia, stetit contra regem, ubi ille residebat super solium regni sui, indutus vestibus regiis, auroque fulgens, & pretiosis lapidibus, eratque terribilis aspectu.

10 Cumque elevasset faciem, & ardentibus
C oculis furorem pectoris indicasset, regina corruit, &, in pallorem colore mutato, lassum super ancillulam reclinavit caput.

11 Convertitque Deus spiritum regis in mansuetudinem, & festinus ac metuens exilivit de solio, & sustentans eam ulnis suis, donec rediret ad se, his verbis blandiebatur:

12 Quid habes Esther? Ego sum frater tuus, noli metuere.

13 Non morieris: non enim pro te, sed pro omnibus hæc lex constituta est.

14 Accede igitur, & tange sceptrum.

D 15 Cumque illa reticeret, tulit auream virgam, & posuit super collum ejus, & osculatus est eam, & ait: Cur mihi non loqueris?

16 Quæ respondit: Vidi te domine quasi Angelum Dei, & conturbatum est cor meum præ timore gloriæ tuæ.

17 Valde enim mirabilis es domine, & facies tua plena est gratiarum.

18 Cumque loqueretur, rursus corruit, & pæne exanimata est.

19 Rex autem turbabatur, & omnes ministri ejus consolabantur eam.

CAPUT XVI.

Assueri epistola pro Judæorum salute cum inimicorum suorum interemptione, ad singulas regni provincias irritando epistolam missam ab Aman.

Exemplar epistolæ regis Artaxerxis, quam pro Judæis ad totas regni sui provincias misit: quod & ipsum in Hebraico volumine non habetur.

A 1 REx magnus Artaxerxes ab India usque
Supra Æthiopiam, centum vigintiseptem pro-
11.a.2. vinciarum ducibus ac principibus, qui nostræ jussioni obediunt, salutem dicit.

2 Multi bonitate principum, & honore, qui in eos collatus est, abusi sunt in superbiam:

3 Et non solum subjectos regibus nituntur opprimere, sed datam sibi gloriam non ferentes, in ipsos, qui dederunt, moliuntur insidias.

4 Nec contenti sunt gratias non agere beneficiis, & humanitatis in se jura violare, sed Dei quoque cuncta cernentis arbitrantur se posse fugere sententiam.

5 Et in tantum vesaniæ proruperunt, ut eos qui credita sibi officia diligenter observant, & ita cuncta agunt ut omnium laude digni sint, mendaciorum cuniculis conentur subvertere,

6 Dum aures principum simplices, & ex sua B
natura alios æstimantes, callida fraude decipiunt.

7 Quæ res & ex veteribus probatur historiis, & ex his quæ geruntur quotidie, quo modo malis quorumdam suggestionibus regum studia depraventur.

8 Unde providendum est paci omnium provinciarum.

9 Nec putare debetis, si diversa jubeamus, ex animi nostri venire levitate; sed pro qualitate & necessitate temporum, ut reipublicæ poscit utilitas, ferre sententiam.

10 Et ut manifestius quod dicimus, intelligatis, * Aman filius Amadathi, & animo & gen- *Sup. 3.a.1.
te Macedo, alienusque a Persarum sanguine, & pietatem nostram sua crudelitate commaculans, peregrinus a nobis susceptus est:

11 Et tantam in se expertus humanitatem, ut pater noster vocaretur, & adoraretur ab omnibus post regem secundus:

12 Qui in tantum arrogantiæ tumorem sublatus est, ut regno privare nos niteretur & spiritu.

13 Nam Mardochæum, cujus fide & benefi-
ciis vivimus, & consortem regni nostri Fsther, C
cum omni gente sua, novis quibusdam atque inauditis machinis expetivit in mortem:

14 Hoc cogitans, ut illis interfectis, insidiaretur nostræ solitudini, & regnum Persarum transferret in Macedonas.

15 Nos autem, a pessimo mortalium Judæos neci destinatos, in nulla penitus culpa reperimus, sed econtrario justis utentes legibus,

16 Et filios altissimi & maximi, semperque viventis Dei, cujus beneficio & patribus nostris & nobis regnum est traditum, & usque hodie custoditur.

17 Unde eas litteras, quas sub nomine nostro ille direxerat, sciatis esse irritas.

18 Pro quo scelere ante portas hujus urbis, id est, Susan & ipse qui machinatus est, & omnis cognatio ejus pendet in patibulis: non nobis, sed Deo reddente ei quod meruit.

19 Hoc autem edictum, quod nunc mittimus, D
in cunctis urbibus proponatur, ut liceat Judæis uti legibus suis.

20 Quibus debetis esse adminiculo, ut eos, qui se ad necem eorum paraverant, possint interficere tertiadecima die mensis duodecimi, qui vocatur Adar.

21 Hanc enim diem, Deus omnipotens, mœroris & luctus, eis vertit in gaudium.

22 Unde & vos, inter cæteros festos dies, hanc habetote diem, & celebrate eam cum omni lætitia, ut & in posterum cognoscatur,

23 Omnes, qui fideliter Persis obediunt, dignam pro fide recipere mercedem: qui autem insidiantur regno eorum, perire pro scelere,

24 Omnis autem provincia & civitas, quæ noluerit solemnitatis hujus esse particeps, gladio & igne pereat, & sic deleatur, ut non solum hominibus, sed etiam bestiis invia sit in sempiternum, pro exemplo contemptus, & inobedientiæ.

LIBER IOB.

CAPUT I.

Job sanctus & dives pro filiis vicissim convivia celebrantibus Domino sacrificat, cujus possessiones petenti satanæ Dominus diripiendas exponit per quem perempta omni illius substantia, interemptisque filiis ipse cum signis mœstitiæ patiens, in Dei laudes prorumpit.

A 1 Vir erat in terra Hus, no-
mine Job, & erat vir ille
2 simplex, & rectus, ac timẽs
Deum, & recedẽs a malo:
Natique sunt ei septem
3 filii, & tres filiæ.
Et fuit possessio ejus,
septem millia oviũ, & tria
millia camelorũ, quingenta quoque juga boũ,
& quingentæ asinæ, ac familia multa nimis:
eratque vir ille magnus inter omnes Oriẽtales.
4 Et ibant filii ejus, & faciebant convivium
per domos, unusquisque in die suo. Et mitten-
tes vocabant tres sorores suas ut comederent
& biberent cum eis.
5 Cumque in orbem transissent dies convi-
vii, mittebat ad eos Job, & sanctificabat illos,
consurgensque diluculo offerebat holocausta
pro singulis. Dicebat enim: Ne forte peccave-
rint filii mei, & benedixerint Deo in cordibus
suis. Sic faciebat Job cunctis diebus.
B 6 Quadam autem die, cum venissent filii Dei
ut assisterent coram Domino, affuit inter eos
etiam satan.
7 Cui dixit Dñs: Unde venis? Qui respondẽs,
ait: Circuivi terram, & perambulavi eam.
8 Dixitque Dominus ad eum: Numquid con-
siderasti servum meum Job, quod non sit ei si-
milis in terra, homo simplex, & rectus, ac ti-
mens Deum, & recedens a malo?
9 Cui respondens satan, ait: Numquid Job
frustra timet Deum?
10 Nonne tu vallasti eum, ac domum ejus,
universamque substantiam per circuitum, ope-
ribus manuum ejus benedixisti, & possessio
ejus crevit in terra?
11 Sed extende paululum manum tuam, &
tange cuncta quæ possidet, nisi in faciem be-
nedixerit tibi.
12 Dixit ergo Dominus ad satan: Ecce, uni- C
versa quæ habet, in manu tua sunt: tantum in
eum ne extendas manum tuam. Egressusque
est satan a facie Domini.
13 Cum autem quadam die filii & filiæ ejus
comederent & biberent vinum in domo fra-
tris sui primogeniti,
14 Nuntius venit ad Job, qui diceret: Boves
arabant, & asinæ pascebantur juxta eos,
15 Et irruerunt Sabæi, tuleruntque omnia, &
pueros percusserunt gladio, & evasi ego solus
ut nuntiarem tibi.
16 Cumque adhuc ille loqueretur, venit alter,
& dixit: Ignis Dei cecidit e cœlo, & tactas
oves puerosque consumpsit, & effugi ego so-
lus ut nuntiarem tibi.
17 Sed & illo adhuc loquente, venit alius, & D
dixit: Chaldæi fecerunt tres turmas, & inva-
serunt camelos, & tulerunt eos, necnon & pue-
ros percusserunt gladio, & ego fugi solus ut
nuntiarem tibi.
18 Adhuc loquebatur ille, & ecce alius intra-
vit, & dixit: Filiis tuis & filiabus vescentibus
& bibentibus vinum in domo fratris sui pri-
mogeniti,
19 Repente ventus vehemens irruit a regione
deserti, & concussit quatuor angulos domus,
quæ corruens oppressit liberos tuos, & mortui
sunt, & effugi ego solus ut nuntiarem tibi.
20 Tunc surrexit Job, & scidit vestimẽta sua,
& tonso capite corruens in terram, adoravit,
21 Et dixit: Nudus egressus sum de utero ma-

tis meæ, & nudus revertar illuc: Dominus dedit, Dominus abstulit: sicut Domino placuit,
ita factum est: sit nomen Domini benedictum.
*Eccl. 5.c.14. 1 Tim. 6.b.7. 21 * In omnibus his non peccavit Job labiis
suis, neque stultum quid contra Deum locutus est.

CAPUT II.

Satanas obtenta à Deo facultate percutit Job ulcere pessimo; cui etiam propria uxor insultat: tres autem ipsius amici eum visitantes, septem diebus compatientes in terra cum eo taciti sedent.

1 FActum est autem, cum quadam die venissent filii Dei, & starent coram Domino, venisset quoque satan inter eos, & staret in conspectu ejus,
2 Ut diceret Dominus ad satan: Unde venis? Cui respondens ait: Circuivi terram, &
perambulavi eam.
3 Et dixit Dominus ad satan: Numquid considerasti servum meum Job, quod non sit ei similis in terra, vir simplex & rectus, ac timens
Deum, & recedens a malo, & adhuc retinens
innocentiam? Tu autem commovisti me adversus eum, ut affligerem eum frustra.
B 4 Cui respondēs satan, ait: Pellem pro pelle, &
cuncta quæ habet homo, dabit pro anima sua:
5 Alioquin mitte manum tuam, & tange os
ejus & carnem, & tunc videbis quod in faciem benedicat tibi.
6 Dixit ergo Dominus ad satan: Ecce in manu tua est, verumtamen animam illius serva.
7 Egressus igitur satan à facie Domini, percussit Job ulcere pessimo, à planta pedis usque
ad verticem ejus:
8 Qui testa saniem radebat, sedens in sterquilinio.
C 9 Dixit autem illi uxor sua: Adhuc tu permanes in simplicitate tua? benedic Deo &
morere.
10 Qui ait ad illam: Quasi una de stultis mulieribus locuta es, si bona suscepimus de manu
Dei, mala quare non suscipiamus? In omnibus
his non peccavit Job labiis suis.
11 Igitur audientes tres amici Job omne malum, quod accidisset ei, venerunt singuli de
loco suo, Eliphaz Themanites, & Baldad Suhites, & Sophar Naamathites. Condixerant
enim: ut pariter venientes visitarent eum, &
consolarentur.
12 Cumque elevassent procul oculos suos,
non cognoverunt eum, & exclamantes ploraverunt, scissisque vestibus sparserunt pulverem
super caput suum in cœlum.
13 Et sederunt cum eo in terra septem diebus
& septem noctibus, & nemo loquebatur ei
verbum: videbant enim dolorem esse vehementem.

CAPUT III.

Job, laxatis naturæ habenis, maledicit diei nativitatis suæ præsentique vitæ, ostendens mortalium miserias, & à quot malis liberatur qui hac luce statim privatus est.

A 1 POst hæc aperuit Job os suum, & maledixit diei suo,
*Ier. 20. d.14. 2 Et locutus est.
3 * Pereat dies in qua natus sum, & nox in
qua dictum est: Conceptus est homo.
4 Dies ille vertatur in tenebras, non requirat eū Deus desuper, & non illustretur lumine.
5 Obscurent eum tenebræ, & umbra mortis, occupet eum caligo, & involvatur amaritudine.
6 Noctem illam tenebrosus turbo possideat, B
non computetur in diebus anni, nec numeretur in mensibus.
7 Sit nox illa solitaria, nec laude digna:
8 Maledicant ei qui maledicunt diei, qui parati sunt suscitare Leviathan:
9 Obtenebrentur stellæ caligine ejus: expectet lucem & non videat, nec ortum surgentis
auroræ.
10 Quia non conclusit ostia ventris, qui portavit me, nec abstulit mala ab oculis meis.
11 Quare non in vulva mortuus sum, egressus
ex utero non statim perii?
12 Quare exceptus genibus? cur lactatus
uberibus?
13 Nunc enim dormiens silerem, & somno
meo requiescerem:
14 Cum regibus & consulibus terræ, qui ædificant sibi solitudines: C
15 Aut cum principibus, qui possident aurum, & replent domos suas argento:
16 Aut sicut abortivū absconditum non subsisterem, vel qui concepti non viderunt lucem.
17 Ibi impii cessaverunt à tumultu, & ibi requieverunt fessi robore.
18 Et quondam vincti pariter sine molestia,
non audierunt vocem exactoris.
19 Parvus & magnus ibi sunt, & servus liber
à domino suo.
20 Quare misero data est lux, & vita his, qui D
in amaritudine animæ sunt?
21 Qui expectant mortem, & non venit, quasi
effodientes thesaurum:
22 Gaudentque vehementer cum invenerint
sepulchrum.
23 Viro cujus abscondita est via, & circumdedit eum Deus tenebris?
24 Antequam comedam suspiro: & tamquam
inundantes aquæ, sic rugitus meus:
25 Quia timor, quem timebam, evenit mihi:
& quod verebar accidit.
26 Nonne dissimulavi? nonne silui? nonne
quievi? & venit super me indignatio.

CAPUT IV.

Eliphaz arguit Job impatientiæ, conaturque ei persuadere, quod propter peccata sua flagelletur à Deo, qui innocenti adversa nō immittit.

1 REspōdēs autē Eliphaz Themanites dixit: A
2 Si cœperimus loqui tibi, forsitan moleste accipies, sed conceptum sermonem tenere quis poterit?
3 Ecce docuisti multos, & manus lassas roborasti:
4 Vacillantes confirmaverunt sermones tui,
& genua trementia confortasti:
5 Nunc autem venit super te plaga, & defecisti: tetigit te, & conturbatus es. B
6 Ubi est timor tuus, fortitudo tua, patientia
tua, & perfectio viarum tuarum?
7 Recordare obsecro te, quis umquam innocens periit? aut quando recti deleti sunt?
8 Quin potius vidi eos, qui operantur iniquitatem, & seminant dolores, & metunt eos,
9 Flante Deo periisse, & spiritu iræ ejus esse
consumptos:

10 Ru-

10 Rugitus leonis, & vox leænæ, & dentes catulorum leonum contriti sunt.

11 Tigris periit, eo quod non haberet prædam, & catuli leonis dissipati sunt.

12 Porrò ad me dictum est verbum absconditum, & quasi furtive suscepit auris mea venas susurri ejus.

13 In horrore visionis nocturnæ, quando solet sopor occupare homines,

14 Pavor tenuit me, & tremor, & omnia ossa mea perterrita sunt.

15 Et cum spiritus me præsente transiret, inhorruerunt pili carnis meæ.

16 Stetit quidam, cuius non agnoscebam vultum, imago coram oculis meis, & vocem quasi auræ lenis audivi.

D 17 * Numquid homo, Dei comparatione justificabitur, aut factore suo purior erit vir?

*Infra 15.a.14. *Infra 15.b.5. 1.Petr 1.a.4.

18 * Ecce qui serviunt ei, non sunt stabiles, & in angelis suis reperit pravitatem:

19 Quanto magis hi qui habitant domos luteas, qui terrenum habent fundamentum, consumentur velut a tinea?

20 De mane usq; ad vesperam succidentur: & quia nullus intelligit, in æternum peribunt.

21 Qui autem reliqui fuerint, auferentur ex eis: morientur, & non in sapientia.

CAPUT V.

Eliphaz rursum arguit Job iniquitatis, quod nemo sine culpa sua à Deo puniatur: ideoque hortatur Job ut ad Deum convertatur, & ita cuncta fore illi prospera pollicetur, ac divinæ providentiæ opera circa creaturas extollit.

A 1 Voca ergo, si est qui tibi respondeat, & ad aliquem sanctorum convertere.

2 Vere stultum interficit iracundia, & parvulum occidit invidia.

3 Ego vidi stultum firma radice, & maledixi pulchritudini eius statim.

4 Longe fient filii eius a salute, & conterentur in porta, & non erit qui eruat.

5 Cuius messem famelicus comedet, & ipsū rapiet armatus, & bibent sitientes divitias eius.

6 Nihil in terra sine causa fit, & de humo non oritur dolor.

B 7 Homo nascitur ad laborem, & avis ad volatum.

8 Quam ob rem ego deprecabor Dominum, & ad Deum ponam eloquium meum:

9 Qui facit magna & inscrutabilia & mirabilia absque numero:

10 Qui dat pluviam super faciem terræ, & irrigat aquis universa:

11 Qui ponit humiles in sublime, & mœrentes erigit sospitate:

12 Qui dissipat cogitationes malignorum, ne possint implere manus eorum quod cœperant:

C 13 * Qui apprehendit sapientes in astutia eorum, & consilium pravorum dissipat:

*1.Cor.3.d.19.

14 Per diem incurrent tenebras, & quasi in nocte sic palpabunt in meridie.

15 Porrò salvum faciet egenum à gladio oris eorum, & de manu violenti pauperem.

16 Et erit egeno spes, iniquitas autem contrahet os suum.

17 Beatus homo, qui corripitur à Deo: increpationem ergo Domini ne reprobes:

18 Quia ipse vulnerat, & medetur: percutit, & manus ejus sanabunt.

19 In sex tribulationibus liberabit te, & in septima non tanget te malum.

20 In fame eruet te de morte, & in bello de manu gladii.

21 A flagello linguæ absconderis, & non timebis calamitatem cum venerit. D

22 In vastitate & fame ridebis, & bestias terræ non formidabis.

23 Sed cū lapidibus regionum pactum tuum, & bestiæ terræ pacificæ erunt tibi.

24 Et scies quod pacem habeat tabernaculum tuum, & visitans speciem tuam, non peccabis.

25 Scies quoq; quoniam multiplex erit semen tuum, & progenies tua quasi herba terræ.

26 Ingredieris in abundantia sepulchrum, sicut infertur acervus tritici in tempore suo.

27 Ecce, hoc, ut investigavimus, ita est: quod auditum, mente pertracta.

CAPUT VI.

Ostendit Job se longe graviora pati quam meritus sit, conquerens se ab amicis deseri, graviter arguens & hos tres qui ad se venerant ipsum consolaturi; ac se quoque patienter audiri petit.

1 Respondens autem Job, dixit: A

2 Utinam appenderentur peccata mea, quibus iram merui: & calamitas, quam patior, in statera.

3 Quasi arena maris hæc gravior appareret: unde & verba mea dolore sunt plena:

4 Quia sagittæ Domini in me sunt, quarum indignatio ebibit spiritum meum, & terrores Domini militant contra me.

5 Numquid rugiet onager cum habuerit herbam? aut mugiet bos cum ante præsepe plenum steterit?

6 Aut poterit comedi insulsum quod non est sale conditum? aut potest aliquis gustare, quod gustatum affert mortem?

7 Quæ prius nolebat tangere anima mea, nunc præ angustia, cibi mei sunt.

8 Quis det ut veniat petitio mea: & quod expecto, tribuat mihi Deus?

9 Et qui cœpit, ipse me conterat: solvat manum suam, & succidat me?

10 Et hæc mihi sit consolatio, ut affligens me dolore, non parcat, nec contradicam sermonibus Sancti.

11 Quæ est enim fortitudo mea ut sustineam? aut quis finis meus, ut patienter agam?

12 Nec fortitudo lapidum fortitudo mea, nec caro mea ænea est.

13 Ecce, non est auxilium mihi in me, & necessarii quoque mei recesserunt a me. C

14 Qui tollit ab amico suo misericordiam, timorem Domini derelinquit.

15 Fratres mei præterierunt me, sicut torrens qui raptim transit in convallibus.

16 Qui timent pruinam, irruet super eos nix.

17 Tempore, quo fuerint dissipati, peribunt: & ut incaluerit, solventur de loco suo.

18 Involutæ sunt semitæ gressuum eorum: ambulabunt in vacuum, & peribunt.

19 Considerate semitas Thema, itinera Saba, & expectate paulisper.

20 Confusi sunt, quia speravi: venerunt quoque usque ad me, & pudore cooperti sunt.

21 Nunc

21 Nunc veniſtis : & modo videntes plagam
meam timetis.
22 Numquid dixi : Afferte mihi, & de ſub-
ſtantia veſtra donate mihi ?
23 Vel, Liberate me de manu hoſtis, & de
manu robuſtorum eruite me ?
24 Docete me, & ego tacebo : & ſiquid forte
D ignoravi, inſtruite me.
25 Quare detraxiſtis ſermonibus veritatis,
cum e vobis nullus ſit qui poſſit arguere me ?
26 Ad increpandum tantum eloquia concin-
natis, & in ventum verba profertis.
27 Super pupillum irruitis, & ſubvertere ni-
timini amicum veſtrum.
28 Veruntamen quod cœpiſtis explete : præ-
bete aurem, & videte an mentiar.
29 Reſpondete obſecro abſque contentione :
& loquentes id quod juſtum eſt judicate.
30 Et non invenietis in lingua mea iniquita-
tem, nec in faucibus meis ſtultitia perſonabit.

CAPUT VII.

Job humanæ vitæ ſuaſque calamitates varias explicat, nec reditum ſibi fore veriſimilem ad præſentis vitæ felicitatem : petit quoque à Deo liberari à miſeriis, admirans Dei erga miſerum hominem providentiam.

A 1 MIlitia eſt vita hominis ſuper terram : &
ſicut dies mercenarii, dies ejus.
2 Sicut ſervus deſiderat umbram, & ſicut
mercenarius præſtolatur finem operis ſui :
3 Sic & ego habui menſes vacuos, & noctes
laborioſas enumeravi mihi.
4 Si dormiero, dicam : Quando conſurgam ?
& rurſum expectabo veſperam, & replebor
doloribus uſque ad tenebras.
5 Induta eſt caro mea putredine & ſordibus
pulveris, cutis mea aruit, & contracta eſt.
6 Dies mei velocius tranſierunt quam a te-
B xente tela ſucciditur, & conſumpti ſunt abſ-
que ulla ſpe.
7 Memento quia ventus eſt vita mea, & non
revertetur oculus meus ut videat bona.
8 Nec aſpiciet me viſus hominis : oculi tui in
me, & non ſubſiſtam.
9 Sicut conſumitur nubes, & pertranſit : ſic
qui deſcenderit ad inferos, non aſcendet.
10 Nec revertetur ultra in domum ſuam, ne-
que cognoſcet eum amplius locus ejus.
11 Quapropter & ego non parcam ori meo,
loquar in tribulatione ſpiritus mei : confabu-
C labor cum amaritudine animæ meæ.
12 Numquid mare ego ſum, aut cetus, quia
circumdediſti me carcere ?
13 Si dixero : Conſolabitur me lectulus meus,
& relevabor loquens mecum in ſtrato meo :
14 Terrebis me per ſomnia, & per viſiones
horrore concuties.
15 Quam ob rem elegit ſuſpendium anima
mea, & mortem oſſa mea.
16 Deſperavi, nequaquam ultra jam vivam :
parce mihi, nihil enim ſunt dies mei.
D 17 Quid eſt homo, quia magnificas eum ? aut
quid apponis erga eum cor tuum ?
18 Viſitas eum diluculo, & ſubito probas illum.
19 Uſquequo non parcis mihi, nec dimittis
me ut glutiam ſalivam meam ?
20 Peccavi, quid faciam tibi ò cuſtos homi-
num ? quare poſuiſti me contrarium tibi, & fa-
ctus ſum mihimetipſi gravis ?
21 Cur non tollis peccatum meum, & quare
non aufers iniquitatem meam ? ecce, nunc in
pulvere dormiam : & ſi mane me quæſieris,
non ſubſiſtam.

CAPUT VIII.

Baldad Jobum quaſi de impio ſermone arguit, & eum ut ad Deum melioremque vitam ſe convertat hortatur, atque ita fore omnia illi fœliciora promittit : explicat etiam quam ſit vana ſpes hypocritarum, aſſerens Deum bonis bona, & malis mala tantum tribuere.

1 REſpondens autem Baldad Suhites, dixit : A
2 Uſquequo loqueris talia, & ſpiritus mul-
tiplex ſermones oris tui ?
3 Numquid Deus ſupplantat judicium ? aut
Omnipotens ſubvertit quod juſtum eſt ?
4 Etiam ſi filii tui peccaverunt ei, & dimiſit
eos in manu iniquitatis ſuæ :
5 Tu tamen ſi diluculo conſurrexeris ad
Deum, & Omnipotentem fueris deprecatus :
6 Si mundus & rectus inceſſeris, ſtatim evi- B
gilabit ad te, & pacatum reddet habitaculum
juſtitiæ tuæ :
7 In tantum, ut ſi priora tua fuerint parva, &
noviſſima tua multiplicentur nimis.
8 Interroga enim generationem priſtinam, &
diligenter inveſtiga patrum memoriam :
9 * (Heſterni quippe ſumus, & ignoramus
quoniam ſicut umbra dies noſtri ſunt ſuper * Pſal. 143. 4.
terram.) Inf.
10 Et ipſi docebunt te : loquentur tibi, & de
corde ſuo proferent eloquia.
11 Numquid vivere poteſt ſcirpus abſque hu- C
more ? aut creſcere carectum ſine aqua ?
12 Cum adhuc ſit in flore, nec carpatur ma-
nu, ante omnes herbas areſcit :
13 Sic viæ omnium, qui obliviſcuntur Deum,
& ſpes hypocritæ peribit :
14 Non ei placebit vecordia ſua, & ſicut tela
aranearum fiducia ejus.
15 Innitetur ſuper domum ſuam, & non ſta-
bit : fulciet eam, & non conſurget :
16 Humectus videtur antequam veniat Sol, &
in ortu ſuo germen ejus egredietur.
17 Super acervum petrarum radices ejus den- D
ſabuntur, & inter lapides commorabitur.
18 Si abſorbuerit eum de loco ſuo, negabit
eum, & dicet : Non novi te.
19 Hæc eſt enim lætitia viæ ejus, ut rurſum
de terra alii germinentur.
20 Deus non projiciet ſimplicem, nec porri-
get manum malignis :
21 Donec impleatur riſu os tuum, & labia tua
jubilo.
22 Qui oderunt te, induentur confuſione : &
tabernaculum impiorum non ſubſiſtet.

CAPUT IX.

Admittit Job, Deum per omnia juſtum eſſe, nec poſſe hominem convincere Deum injuſtitiæ : homo, inquit Job, comparatus Deo non poteſt juſtificari : divinæ potentiæ ac ſapientiæ magnitudo oſtenditur, ut nemo ei reſiſtere aut reſpondere valeat : porro Deus & impium percutit & innocentem, ſuam quoque innocentiam contra amicos tuetur, commemorans ſuam afflictionem.

1 ET reſpondens Job, ait :
2 Vere ſcio quod ita ſit, & quod non A
juſtificetur homo compoſitus Deo.

3 Si

3 Si voluerit contendere cum eo, non poterit ei respondere unum pro mille.

4 Sapiens corde est, & fortis robore: quis restitit ei, & pacem habuit?

5 Qui transtulit montes, & nescierunt hi quos subvertit in furore suo.

6 Qui commovet terram de loco suo, & columnæ ejus concutiuntur.

7 Qui præcipit Soli, & non oritur: & stellas claudit quasi sub signaculo:

8 Qui extendit cœlos solus, & graditur super fluctus maris.

9 Qui facit Arcturum, & Oriona, & Hyadas, & interiora Austri.

B 10 Qui facit magna, & incomprehensibilia, & mirabilia, quorum non est numerus.

11 Si venerit ad me, non videbo eum: si abierit, non intelligam.

12 Si repente interroget, quis respondebit ei? vel quis dicere potest, Cur ita facis?

13 Deus, cuius iræ nemo resistere potest, & sub quo curvantur qui portant orbem.

14 Quantus ergo sum ego, ut respondeam ei, & loquar verbis meis cum eo?

15 Qui etiam si habuero quippiam iustum, nõ respondebo, sed meum iudicem deprecabor.

16 Et cum invocantem exaudierit me, non credo quod audierit vocem meam.

17 In turbine enim conteret me, & multiplicabit vulnera mea etiam sine causa.

18 Non concedit requiescere spiritum meum, & implet me amaritudinibus.

19 Si fortitudo quæritur, robustissimus est: C si æquitas iudicij, nemo audet pro me testimonium dicere.

20 Si iustificare me voluero, os meum condemnabit me: si innocentem ostendero, pravum me comprobabit.

21 Etiam si simplex fuero, hoc ipsum ignorabit anima mea, & tædebit me vitæ meæ.

22 Unum est quod locutus sum, & innocentem & impium ipse consumit:

23 Si flagellat, occidat semel, & non de pœnis innocentium rideat.

24 Terra data est in manus impij, vultum iudicum eius operit, quod si non ille est, quis ergo est?

25 Dies mei velociores fuerunt cursore: fugerunt, & non viderunt bonum.

26 Pertransierunt quasi naves poma portantes, sicut aquila volans ad escam.

D 27 Cum dixero: Nequaquam ita loquar: commuto faciem meam, & dolore torqueor.

28 Verebar omnia opera mea, sciens quod non parceres delinquenti.

29 Si autem & sic impius sum, quare frustra laboravi?

30 Si lotus fuero quasi aquis nivis, & fulserint velut mundissimæ manus meæ:

31 Tamen sordibus intinges me, & abominabuntur me vestimenta mea.

32 Neque enim viro qui similis mei est, respondebo: nec qui mecum in iudicio ex æquo possit audiri.

33 Non est qui utrumque valeat arguere, & ponere manum suam in ambobus.

34 Auferat a me virgam suam, & pavor eius non me terreat.

35 Loquar, & non timebo eum: neque enim possum metuens respondere.

CAPUT X.

Job suam afflictionem lamentatur, illius causam à Deo inquirens: quam ostendit non fuisse suam malitiam, neque Dei ignorantiam, qui creatum à se hominem exacte novit; rursumque propter pœnarum exuberantiam plangit se natum.

1 TÆdet animam meam vitæ meæ, dimittam adversum me eloquium meum, loquar in amaritudine animæ meæ. A

2 Dicam Deo: Noli me condemnare: indica mihi cur me ita iudices?

3 Numquid bonum tibi videtur, si calumnieris me, & opprimas me opus manuum tuarum, & consilium impiorum adiuves?

4 Numquid oculi carnei tibi sunt: aut sicut videt homo, & tu videbis?

5 Numquid sicut dies hominis dies tui, & anni tui sicut humana sicut tempora, B

6 Ut quæras iniquitatem meam, & peccatum meum scruteris?

7 Et scias quia nihil impium fecerim, cum sit nemo qui de manu tua possit eruere.

8 Manus tuæ fecerunt me, & plasmaverunt me totum in circuitu: & sic repente præcipitas me?

9 Memento quæso quod sicut lutum feceris me, & in pulverem reduces me.

10 Nonne sicut lac mulsisti me, & sicut caseum me coagulasti?

11 Pelle & carnibus vestisti me: ossibus & nervis compegisti me:

12 Vitam & misericordiam tribuisti mihi, & visitatio tua custodivit spiritum meum. C

13 Licet hæc celes in corde tuo, tamen scio quia universorum memineris.

14 Si peccavi, & ad horam pepercisti mihi: cur ab iniquitate mea mundum me esse non pateris?

15 Et si impius fuero, væ mihi est: & si iustus, non levabo caput, saturatus afflictione & miseria.

16 Et propter superbiam quasi leænam capies me, reversusque mirabiliter me crucias.

17 Instauras testes tuos contra me, & multiplicas iram tuam adversum me, & pœnæ militant in me.

18 Quare de vulva eduxisti me? qui utinam consumptus essem ne oculus me videret. D

19 Fuissem quasi non essem, de utero translatus ad tumulum.

20 Numquid non paucitas dierum meorum finietur brevi? dimitte ergo me, ut plangam paululum dolorem meum:

21 Antequam vadam & non revertar, ad terram tenebrosam, & opertam mortis caligine:

22 Terram miseriæ & tenebrarum, ubi umbra mortis, & nullus ordo, sed sempiternus horror inhabitat.

CAPUT XI.

Sophar inique asserit Job propter multa ipsius peccata, quæ recuset, fuisse à Deo percussum, ostendens Deum incomprehensibilem: resipiscenti tamen Job fœlicissima quæque pollicetur.

1 RESpondens autem Sophar Naamathites, dixit: A

2 Num-

2 Numquid qui multa loquitur, non & audiet? aut vir verbosus justificabitur?

3 Tibi soli tacebunt homines? & cum cæteros irriseris, a nullo confutaberis?

4 Dixisti enim: Purus est sermo meus, & mundus sum in conspectu tuo.

5 Atque utinam Deus loqueretur tecum, & aperiret labia sua tibi.

B 6 Ut ostenderet tibi secreta sapientiæ, & quod multiplex esset lex eius, & intelligeres quod multo minora exigaris ab eo, quam meretur iniquitas tua.

7 Forsitan vestigia Dei comprehendes, & usque ad perfectum Omnipotentem reperies?

8 Excelsior cælo est, & quid facies? profundior inferno, & unde cognosces?

9 Longior terra mensura ejus, & latior mari.

10 Si subverterit omnia, vel in unum coarctaverit, quis contradicet ei?

11 Ipse enim novit hominum vanitatem, & videns inquitatem, nonne considerat?

12 Vir vanus in superbiam erigitur, & tamquam pullum onagri se liberum natum putat.

13 Tu autem firmasti cor tuum, & expandisti ad eum manus tuas.

14 Si iniquitatem, quæ est in manu tua, abstuleris a te, & non manserit in tabernaculo tuo injustitia:

15 Tunc levare poteris faciem tuam absque macula, & eris stabilis, & non timebis.

16 Miseriæ quoque oblivisceris, & quasi aquarum quæ præterierunt recordaberis. C

17 Et quasi meridianus fulgor consurget tibi ad vesperam: & cum te consumptum putaveris, orieris ut lucifer.

18 Et habebis fiduciam, proposita tibi spe, & defossus securus dormies.

19 Requiesces, & non erit qui te exterreat: & deprecabuntur faciem tuam plurimi.

20 * Oculi autem impiorum deficient, & effugium peribit ab eis, & spes illorum abominatio animæ. (* Lev. 26.a.5.)

C A P U T XII.

Job ut amicorum confundat iactantiam, asserit neminem ignorare Dei potentiam ac sapientiam ex creaturarum gubernatione, quarum status pro suo variat arbitrio.

A 1 RESpondens autem Iob dixit:

2 Ergo vos estis soli homines, & vobiscum morietur sapientia?

3 * Et mihi est cor, sicut & vobis, nec inferior vestri sum: quis enim hæc, quæ nostis, ignorat? (* Infra 20.a.2.)

4 * Qui deridetur ab amico suo sicut ego, invocabit Deum & exaudiet eum: deridetur enim justi simplicitas. (* Prov 14.a.2.)

5 Lampas contempta apud cogitationes divitum, parata ad tempus statutum.

6 Abundant tabernacula prædonum, & audacter provocant Deum, cum ipse dederit omnia in manus eorum. B

7 Nimirum interroga jumenta, & docebunt te: & volatilia cæli, & indicabunt tibi.

8 Loquere terræ, & respondebit tibi: & narrabunt pisces maris.

9 Quis ignorat quod omnia hæc manus Domini fecerit?

10 In cuius manu anima omnis viventis, & spiritus universæ carnis hominis.

11 * Nonne auris verba dijudicat, & fauces comedentis, saporem? (* Infra 34.a.3.)

12 In antiquis est sapientia, & in multo tempore prudentia.

13 Apud ipsum est sapientia & fortitudo, ipse habet consilium & intelligentiam.

14 * Si destruxerit, nemo est qui ædificet: si incluserit hominem, nullus est qui aperiat. C (* Isai. 22.f.22. Apoc. 3.b.7.)

15 Si continuerit aquas, omnia siccabuntur: & si emiserit eas, subvertent terram.

16 Apud ipsum est fortitudo & sapientia: ipse novit & decipientem, & eum qui decipitur.

17 Adducit consiliarios in stultum finem, & judices in stuporem.

18 Balteum regum dissolvit, & præcingit funes renes eorum.

19 Ducit sacerdotes inglorios, & optimates supplantat:

20 Commutans labium veracium, & doctrinam senum auferens. D

21 Effundit despectionem super principes: eos, qui oppressi fuerant, relevans.

22 Qui revelat profunda de tenebris, & producit in lucem umbram mortis.

23 Qui multiplicat gentes & perdit eas, & subversas in integrum restituit.

24 Qui immutat cor principum populi terræ: & decipit eos ut frustra incedant per invium:

25 Palpabunt quasi in tenebris, & non in luce, & errare eos faciet quasi ebrios.

C A P U T XIII.

Job amicos suos ex ipsorum verbis confutans, à Deo arguendos asserit; suam quoque justitiam ac patientiam contra amicos tuetur, quærens à Deo propter quæ peccata tam graviter affligatur.

1 ECce omnia hæc vidit oculus meus, & audivit auris mea, & intellexi singula. A

2 Secundum scientiam vestram & ego novi: nec inferior vestri sum.

3 Sed tamen ad Omnipotentem loquar, & disputare cum Deo cupio:

4 Prius vos ostendens fabricatores mendacii, & cultores perversorum dogmatum.

5 Atque utinam taceretis, ut putaremini esse sapientes.

6 Audite ergo correptionem meam, & judicium labiorum meorum attendite. B

7 Numquid Deus indiget vestro mendacio, ut pro illo loquamini dolos?

8 Numquid faciem ejus accipitis, & pro Deo judicare nitimini?

9 Aut placebit ei quem celare nihil potest? aut decipietur ut homo, vestris fraudulentiis?

10 Ipse vos arguet, quoniam in abscondito faciem ejus accipitis.

11 Statim ut se commoverit, turbabit vos, & terror eius irruet super vos:

12 Memoria vestra comparabitur cineri, & redigentur in lutum cervices vestræ.

13 Tacete paulisper, ut loquar quodcumque mihi mens suggesserit.

14 Quare lacero carnes meas dentibus meis, & animam meam porto in manibus meis? C

15 Etiam si occiderit me, in ipso sperabo: verumtamen vias meas in conspectu ejus arguam.

16 Et ipse erit salvator meus: non enim veniet

niet in conspectu ejus omnis hypocrita.
17 Audite sermonem meum, & ænigmata percipite auribus vestris.
18 Si fuero judicatus, scio quod justus inveniar.
19 Quis est qui judicetur mecum? veniat: quare tacens consumor?
20 Duo tantum ne facias mihi, & tunc à facie tua non abscondar:
21 Manum tuam longe fac à me, & formido tua non me terreat.
22 Voca me,& ego respondebo tibi: aut certe loquar, & tu responde mihi.
23 Quantas habeo iniquitates & peccata, scelera mea & delicta ostende mihi.
24 Cur faciem tuam abscondis, & arbitraris me inimicum tuum?
25 Contra folium, quod vento rapitur, ostendis potentiam tuam, & stipulam siccam persequeris:
26 Scribis enim contra me amaritudines, & consumere me vis peccatis adolescentiæ meæ.
27 Posuisti in nervo pedem meum, & observasti omnes semitas meas, & vestigia pedum meorum considerasti:
28 Qui quasi putredo consumendus sum, & quasi vestimentum, quod comeditur à tinea.

CAPUT XIV.

Job, considerata fragilitate humana, admiratur Dei in hominem providentiam, quod post hanc vitam expectet aliam, & corporum vaticinatur resurrectionem.

A 1 Homo natus de muliere, brevi vivens tempore,repletur multis miseriis.
Supra 8. 9. Psalm. 143. 4. 2 * Qui quasi flos egreditur & conteritur, & fugit velut umbra, & numquam in eodem statu permanet.
3 Et dignum ducis super hujuscemodi aperire oculos tuos, & adducere eum tecum in judicium?
Psal. 50. a. 4 4 * Quis potest facere mundum de immundo conceptum semine? nonne tu qui solus es?
5 Breves dies hominis sunt, numerus mensium ejus apud te est: constituisti terminos ejus, qui præteriri non poterunt.
B 6 Recede paulululum ab eo, ut quiescat, donec optata veniat, sicut mercenarii dies ejus.
7 Lignum habet spem: si præcisum fuerit, rursum virescit, & rami ejus pullulant.
8 Si senuerit in terra radix ejus, & in pulvere emortuus fuerit truncus illius,
9 Ad odorem aquæ germinabit, & faciet comam quasi cum primum plantatum est:
10 Homo vero cum mortuus fuerit, & nudatus atque consumptus, ubi quæso est?
11 Quomodo si recedant aquæ de mari, & fluvius vacuefactus arescat:
C 12 Sic homo cum dormierit, non resurget; donec atteratur cœlum, non evigilabit, nec consurget de somno suo.
13 Quis mihi hoc tribuat, ut in inferno protegas me, & abscondas me, donec pertranseat furor tuus, & constituas mihi tempus, in quo recorderis mei?
14 Putasne mortuus homo rursum vivat? cunctis diebus, quibus nunc milito, expecto donec veniat immutatio mea.
15 Vocabis me, & ego respondebo tibi, operi manuum tuarum porriges dexteram.
16 * Tu quidem gressus meos dinumerasti, sed parce peccatis meis. *Prov. 5. d. 21.
17 Signasti quasi in sacculo delicta mea, sed curasti iniquitatem meam. D
18 Mons cadens defluit, & saxum transfertur de loco suo.
19 Lapides excavant aquæ, & alluvione paulatim terra consumitur: & hominem ergo similiter perdes.
20 Roborasti eum paululum ut in perpetuum transiret: immutabis faciem ejus, & emittes eum.
21 Sive nobiles fuerint filii ejus, sive ignobiles, non intelliget.
22 Attamen caro ejus dum vivet dolebit; & anima illius super semetipso lugebit.

CAPUT XV.

Eliphaz Job arguit jactantiæ, impatientiæ & blasphemiæ in Deum; apud quem dicit neminem mundum inveniri, describens impiorum ac hypocritarum maledictionem.

1 Respondens autem Eliphaz Themanites, dixit: A
2 Numquid sapiens respondebit quasi in ventum loquens, & implebit ardore stomachum suum?
3 Arguis verbis eum qui non est æqualis tibi, & loqueris quod tibi non expedit.
4 Quantum in te est, evacuasti timorem, & tulisti preces coram Deo.
5 Docuit enim iniquitas tua os tuum, & imitaris linguam blasphemantium.
6 Condemnabit te os tuum, & non ego: & labia tua respondebunt tibi.
7 Numquid primus homo tu natus es, & ante colles formatus?
8 Numquid consilium Dei audisti, & inferior te erit ejus sapientia?
9 Quid nosti quod ignoremus? quid intelligis quod nesciamus? B
10 * Et senes & antiqui sunt in nobis, multo vetustiores quam patres tui. *Eccli 8. b. 8
11 Numquid grande est ut consoletur te Deus? sed verba tua prava hoc prohibent.
12 Quid te elevat cor tuum, & quasi magna cogitans, attonitos habes oculos?
13 Quid tumet contra Deum spiritus tuus, ut proferas de ore tuo hujuscemodi sermones?
14 Quid est homo, ut immaculatus sit, & ut justus appareat natus de muliere?
15 * Ecce inter sanctos ejus nemo immutabilis, & cœli non sunt mundi in conspectu ejus. * Supr 4. d. 18
16 Quanto magis abominabilis,& inutilis homo,qui bibit quasi aquam iniquitatem?
17 Ostendam tibi, audi me: quod vidi narrabo tibi. C
18 Sapientes confitentur, & non abscondunt patres suos.
19 Quibus solis data est terra, & non transivit alienus per eos.
20 Cunctis diebus suis impius superbit, & numerus annorum incertus est tyrannidis ejus.
21 Sonitus terroris semper in auribus illius: & cum pax sit, ille semper insidias suspicatur.
22 Non credit quod reverti possit de tenebris

bris ad lucem, circumspectans undique gladiū.

23 Cum se moverit ad quærendum panem, novit quod paratus sit in manu ejus tenebrarum dies.

24 Terrebit eum tribulatio, & angustia vallabit eum, sicut regem qui præparatur ad prælium.

25 Tetendit enim adversus Deum manum suam, & contra Omnipotentem roboratus est.

26 Cucurrit adversus eum erecto collo, & pingui cervice armatus est.

D 27 Operuit faciem ejus crassitudo, & de lateribus ejus arvina dependet.

28 Habitavit in civitatibus desolatis, & in domibus desertis, quæ in tumulos sunt redactæ.

29 Non ditabitur, nec perseverabit substantia ejus, nec mittet in terra radicem suam.

30 Non recedet de tenebris: ramos ejus arefaciet flamma, & auferetur spiritu oris sui.

31 Non credet frustra errore deceptus, quod aliquo pretio redimendus sit.

32 Antequam dies ejus impleantur, peribit: & manus ejus arescent.

33 Lædetur quasi vinea in primo flore botrus ejus, & quasi oliva projiciens florem suum.

34 Congregatio enim hypocritæ sterilis, & ignis devorabit tabernacula eorum, qui munera libenter accipiunt.

* Isa. 35 *Concepit dolorem, & peperit iniquita-
59. a.4. tem, & uterus ejus præparat dolos.
Psalm.
7 d.1.

CAPUT XVI.

Job amicorum austeritate commotus, dolorem suum plangit, calamitatis magnitudinem ostendens; seque pati citra iniquitatem, cujus conscium esse Deum asserit.

A 1 RESpondens autem Job, dixit:

2 Audivi frequenter talia, consolatores onerosi omnes vos estis.

3 Numquid habebunt finem verba ventosa? aut aliquid tibi molestum est si loquaris?

4 Poteram & ego similia vestri loqui: atque utinam esset anima vestra pro anima mea:

5 Consolarer & ego vos sermonibus, & moverem caput meum super vos:

6 Roborarem vos ore meo: & moverem labia mea, quasi parcens vobis.

7 Sed quid agam? si locutus fuero, non quie-
B scet dolor meus: & si tacuero, nō recedet a me.

8 Nunc autem oppressit me dolor meus, & in nihilum redacti sunt omnes artus mei.

9 Rugæ meæ testimonium dicunt contra me, & suscitatur falsiloquus adversus faciem meam contradicens mihi:

10 Collegit furorem suum in me, & comminans mihi, infremuit contra me dentibus suis: hostis meus terribilibus oculis me intuitus est.

C 11 Aperuerunt super me ora sua, & exprobrantes percusserunt maxillam meam, satiati sunt pœnis meis.

12 Conclusit me Deus apud iniquum, & manibus impiorum me tradidit.

13 Ego ille quondam opulentus, repente contritus sum, tenuit cervicem meam, confregit me, & posuit me sibi quasi in signum.

14 Circumdedit me lanceis suis, convulneravit lumbos meos, non pepercit, & effudit in terra viscera mea.

15 Concidit me vulnere super vulnus, irruit in me quasi gigas.

16 Saccum consui super cutem meam, & operui cinere carnem meam.

17 Facies mea intumuit a fletu, & palpebræ meæ caligaverunt.

18 Hæc passus sum absque iniquitate manus D
meæ, cum haberem mundas ad Deum preces.

19 Terra ne operias sanguinem meum, neque inveniat in te locum latendi clamor meus.

20 Ecce enim in cœlo testis meus, & conscius meus in excelsis.

21 Verbosi amici mei: ad Deum stillat oculus meus.

22 Atque utinam sic judicaretur vir cum Deo, quomodo judicatur filius hominis cum collega suo.

23 Ecce enim breves anni transeunt, & semitam, per quam non revertar, ambulo.

CAPUT XVII.

Job ex afflictionis suæ magnitudine sibi hic nihil præter mortem restare contendit, & amicos præsentem tantum remunerationem statuentes insipientiæ arguens, ipse futuram requiem præstolatur.

1 SPiritus meus attenuabitur, dies mei bre- A
viabuntur, & solum mihi superest sepulchrum.

2 Non peccavi, & in amaritudinibus moratur oculus meus.

3 Libera me Domine, & pone me juxta te, & cujusvis manus pugnet contra me.

4 Cor eorum longe fecisti a disciplina, propterea non exaltabuntur.

5 Prædam pollicetur sociis, & oculi filiorum B
ejus deficient.

6 Posuit me quasi in proverbium vulgi, & exemplum sum coram eis.

7 Caligavit ab indignatione oculus meus, & membra mea quasi in nihilum redacta sunt.

8 Stupebunt justi super hoc, & innocens contra hypocritam suscitabitur.

9 Et tenebit justus viam suam, & mundis ma- C
nibus addet fortitudinem.

10 Igitur omnes vos convertimini, & venite, & non inveniam in vobis ullum sapientem.

11 Dies mei transierunt, cogitationes meæ dissipatæ sunt, torquentes cor meum.

12 Noctem verterunt in diem, & rursum post tenebras spero lucem:

13 Si sustinuero, infernus domus mea est, & D
in tenebris stravi lectulum meum.

14 Putredini dixi: Pater meus es, mater mea, & soror mea, vermibus.

15 Ubi est ergo nunc præstolatio mea, & patientiam meam quis considerat?

16 In profundissimū infernū descendent omnia mea: putasne saltem ibi erit requies mihi?

CAPUT XVIII.

Baldad arguens Job jactantiæ & impatientiæ, describit impiorum maledictiones, ut suam contra Job sententiam statuat, nempe ipsum tantum propter peccata sua puniri.

1 REspōdens autem Baldad Suhites, dixit: A
2 Usque ad quem finem verba jactabitis? intelligite prius, & sic loquamur.

3 Quare reputati sumus ut jumenta, & sorduimus coram vobis?

4 Qui perdis animam tuam in furore tuo, numquid propter te derelinquetur terra, & transferentur rupes de loco suo?

5 Non-

5 Nonne lux impii extinguetur, nec splendebit flamma ignis ejus?
6 Lux obtenebrescet in tabernaculo illius, & lucerna, quæ super eum est, extinguetur.
7 Arctabuntur gressus virtutis ejus, & præcipitabit eum consilium suum.
8 Immisit enim in rete pedes suos, & in maculis ejus ambulat.
9 Tenebitur planta illius laqueo, & exardescet contra eum sitis.
10 Abscondita est in terra pedica ejus, & decipula illius super semitam.
C 11 Undique terrebunt eum formidines, & involvent pedes ejus.
12 Attenuetur fame robur ejus, & inedia invadat costas illius.
13 Devoret pulchritudinem cutis ejus, consumat brachia illius primogenita mors.
14 Avellatur de tabernaculo suo fiducia ejus, & calcet super eum, quasi rex, interitus.
15 Habitent in tabernaculo illius socii ejus, qui non est, aspergatur in tabernaculo ejus sulphur.
D 16 Deorsum radices ejus siccentur, sursum autem atteratur messis ejus.
Prov. 10. 7. 17 * Memoria illius pereat de terra, & non celebretur nomen ejus in plateis.
18 Expellet eum de luce in tenebras, & de orbe transferet eum.
19 Non erit semen ejus neque progenies in populo suo, nec ullæ reliquiæ in regionibus ejus.
20 In die ejus stupebunt novissimi, & primos invadet horror.
21 Hæc sunt ergo tabernacula iniqui, & iste locus ejus qui ignorat Deum.

CAPUT XIX.

Job crudelitatis amicos arguens, se à Deo flagellari dicit immerito, non ob sua flagitia, sed ob alias justas causas, ostendens afflictionis acerbitatem, & se ab amicis destitutum, unde super futura resurrectione seipsum consolatur.

A 1 Respondens autem Job, dixit:
2 Usquequo affligitis animam meam & atteritis me sermonibus?
3 En, decies confunditis me, & non erubescitis opprimentes me.
4 Nempe, etsi ignoravi, mecum erit ignorantia mea.
5 At vos contra me erigimini, & arguitis me opprobriis meis.
6 Saltē nunc intelligite, quia Deus nō æquo judicio afflixerit me, & flagellis suis me cinxerit.
7 Ecce clamabo vim patiens, & nemo audiet: B vociferabor, & non est qui judicet.
8 Semitam meam circumsepsit, & transire nō possum, & in calle meo tenebras posuit.
9 Spoliavit me gloria mea, & abstulit coronam de capite meo.
10 Destruxit me undique, & pereo, & quasi evulsæ arbori abstulit spem meam.
11 Iratus est contra me furor ejus, & sic me habuit quasi hostem suum.
12 Simul venerunt latrones ejus, & fecerunt sibi viam per me, & obsederunt in gyro tabernaculum meum.
13 Fratres meos longe fecit à me, & noti mei quasi alieni recesserunt à me.
14 Dereliquerunt me propinqui mei: & qui me noverant, obliti sunt mei.
15 Inquilini domus meæ, & ancillæ meæ, sicut alienum habuerunt me, & quasi peregrinus fui in oculis eorum.
16 Servum meum vocavi, & non respondit, ore proprio deprecabar illum.
17 Halitum meum exhorruit uxor mea, & orabam filios uteri mei.
18 Stulti quoque despiciebant me, & cum ab eis recessissem, detrahebant mihi.
19 Abominati sunt me quondam consiliarii mei: & quē maxime diligebā, aversatus est me.
20 Pelli meæ, consumptis carnibus, adhæsit os meum, & derelicta sunt tantummodo labia circa dentes meos.
21 Miseremini mei, miseremini mei, saltem vos amici mei, quia manus Domini tetigit me.
22 Quare persequimini me sicut Deus, & carnibus meis saturamini?
23 Quis mihi tribuat ut scribantur sermones mei? quis mihi det ut exarentur in libro
24 Stylo ferreo, & plumbi lamina, vel celte sculpantur in silice? D
25 Scio enim quod Redemptor meus vivit, & in novissimo die de terra surrecturus sum:
26 Et rursum circumdabor pelle mea, & in carne mea videbo Deum meum.
27 Quem visurus sum ego ipse, & oculi mei conspecturi sunt, & non alius: reposita est hæc spes mea in sinu meo.
28 Quare ergo nunc dicitis: Persequamur eū, & radicem verbi inveniamus contra eum?
29 Fugite ergo a facie gladii, quoniam ultor iniquitatum gladius est: & scitote esse judiciū.

CAPUT XX.

Sophar verbis Job motus, correptionem ipsius se dicit audisse, & quæ sit apud Deum pars impii multis verbis prosequitur.

1 Respondens autem Sophar Naamathites, dixit: A
2 Idcirco, cogitationes meæ variæ succedunt sibi, & mens in diversa rapitur.
3 Doctrinam, qua me arguis, audiam, & spiritus intelligentiæ meæ respondebit mihi.
4 Hoc scio a principio, ex quo positus est homo super terram.
5 Quod laus impiorum brevis sit, & gaudium hypocritæ ad instar puncti.
6 Si ascenderit usque ad cœlum superbia ejus, & caput ejus nubes tetigerit:
7 Quasi sterquilinum in fine perdetur: & qui eum viderant, dicent: Ubi est?
8 Velut somnium avolans non invenietur, B transiet sicut visio nocturna.
9 Oculus, qui eum viderat, non videbit, neque ultra intuebitur eum locus suus.
10 Filii ejus atterentur egestate, & manus illius reddent ei dolorem suum.
11 Ossa ejus implebuntur vitiis adolescentiæ ejus, & cum eo in pulvere dormient.
12 Cum enim dulce fuerit in ore ejus malum, abscondet illud sub lingua sua.
13 Parcet illi, & non derelinquet illud, & celabit in gutture suo.
14 Panis ejus in utero illius vertetur in fel aspidum intrinsecus.
15 Divitias, quas devoravit, evomet, & de ventre illius extrahet eas Deus.
16 Caput aspidum suget, & occidet eum lingua viperæ.

17 (Non

17 (Non videat rivulos fluminis, torrentes
C mellis, & butyri.)

18 Luet quæ fecit omnia, nec tamen consumetur: juxta multitudinem adinventionum suarum, sic & sustinebit.

19 Quoniam confringens nudavit pauperes:
*Eccl. 5. c. 9. domum rapuit, & non ædificavit eam.

20 * Nec est satiatus venter ejus: & cum habuerit quæ concupierat, possidere non poterit.

21 Non remansit de cibo ejus, & propterea nihil permanebit de bonis ejus.

22 Cum satiatus fuerit, arctabitur, æstuabit, & omnis dolor irruet super eum.

23 Utinam impleatur venter ejus, ut emittat in eum iram furoris sui, & pluat super illum bellum suum.

D 24 Fugiet arma ferrea, & irruet in arcum æreum.

25 Eductus, & egrediens de vagina sua, & fulgurans in amaritudine sua: vadent & venient super eum horribiles.

26 Omnes tenebræ absconditæ sunt in occultis ejus: devorabit eum ignis, qui non succenditur, affligetur relictus in tabernaculo suo.

27 Revelabunt cœli iniquitatem ejus, & terra consurget adversus eum.

28 Apertum erit germen domus illius, detrahetur in die furoris Dei.

29 Hæc est pars hominis impii à Deo, & hæreditas verborum ejus à Domino.

CAPUT XXI.

Job patienter ab amicis audiri postulans, causam inquirit quare impiorum nonnulli in finem usque vitæ prosperentur, pii contra adversis cædantur, & respondet, impium in diem perditionis à Deo servari, falsam amicorum consolationem per hoc convellens.

A 1 RESpondens autem Job, dixit:

2 Audite quæso sermones meos, & agite pœnitentiam.

3 Sustinete me, & ego loquar, & post mea, si videbitur, verba ridete.

4 Numquid contra hominem disputatio mea est, ut merito non debeam contristari?

5 Attendite me, & obstupescite, & superponite digitum ori vestro:

6 Et ego quando recordatus fuero, pertimesco, & concutit carnem meam tremor.

*Jer. 12. a. 1. Abac. 1. a. 3. 7 * Quare ergo impii vivunt, sublevati sunt, confortatique divitiis?

8 Semen eorum permanet coram eis, propinquorum turba, & nepotum in conspectu eorũ.

B 9 Domus eorum securæ sunt & pacatæ, & non est virga Dei super illos.

10 Bos eorum concepit, & non abortivit: vacca peperit, & non est privata fœtu suo.

11 Egrediuntur quasi greges parvuli eorum, & infantes eorum exultant lusibus.

12 Tenent tympanum, & citharam, & gaudent ad sonitum organi.

13 Ducunt in bonis dies suos, & in puncto ad inferna descendunt.

14 Qui dixerunt Deo: Recede à nobis, & scientiam viarum tuarum nolumus.

* Mal. 3. d. 14. 15 * Quis est Omnipotens ut serviamus ei? & quid nobis prodest si oraverimus illum?

16 Verumtamen quia non sunt in manu eorũ bona sua, consilium impiorum longe sit a me.

C 17 Quoties lucerna impiorum extinguetur, & superveniet eis inundatio, & dolores dividet furoris sui?

18 Erunt sicut paleæ ante faciem venti, & sicut favilla quam turbo dispergit.

19 Deus servabit filiis illius dolorem patris: & cum reddiderit, tunc sciet.

20 Videbunt oculi ejus interfectionem suam, & de furore Omnipotentis bibet.

21 Quid enim ad eum pertinet de domo sua post se? & si numerus mensium ejus dimidietur?

22 Numquid Deum docebit quispiam scientiam, qui excelsos judicat?

23 Iste moritur robustus & sanus, dives & felix.

24 Viscera ejus plena sunt adipe, & medullis ossa illius irrigantur:

25 Alius vero moritur in amaritudine animæ absque ullis opibus.

26 Et tamen simul in pulvere dormient, & vermes operient eos. D

27 Certe novi cogitationes vestras, & sententias contra me iniquas.

28 Dicitis enim: Ubi est domus principis? & ubi tabernacula impiorum?

29 Interrogate quemlibet de viatoribus, & hæc eadem illum intelligere cognoscetis.

30 Quia in diem perditionis servatur malus, & ad diem furoris ducetur.

31 Quis arguet coram eo viam ejus? & quæ fecit, quis reddet illi?

32 Ipse ad sepulchra ducetur, & in congerie mortuorum vigilabit.

33 Dulcis fuit glareis Cocyti, & post se omnẽ hominem trahet, & ante se innumerabiles.

34 Quomodo igitur cõsolamini me frustra, cũ responsio vestra repugnare ostensa sit veritati?

CAPUT XXII.

Eliphaz arguit Job immisericordiæ in pauperum oppressione, & aliorum facinorum: ostendens ipsum de divina providentia non recte sentire, ac pœnitenti bona promittens.

1 RESpondens autem Eliphaz Themanites dixit: A

2 Numquid Deo potest comparari homo, etiam cum perfectæ fuerit scientiæ?

3 Quid prodest Deo, si justus fueris? aut quid ei confers, si immaculata fuerit via tua?

4 Numquid timens arguet te, & veniet tecum in judicium.

5 Et non propter malitiam tuam plurimam, & infinitas iniquitates tuas?

6 Abstulisti enim pignus fratrum tuorum sine causa, & nudos spoliasti vestibus.

7 Aquam lasso non dedisti, & esurienti subtraxisti panem.

8 In fortitudine brachii tui possidebas terram, & potentissimus obtinebas eam.

9 Viduas dimisisti vacuas, & lacertos pupillorum comminuisti.

10 Propterea circumdatus es laqueis, & conturbat te formido subita.

11 Et putabas te tenebras non visurum, & impetu aquarũ inundantium non oppressum iri?

12 An non cogitas quod Deus excelsior cælo sit, & super stellarum verticem sublimetur?

13 Et dicis: Quid enim novit Deus? & quasi per caliginem judicat.

14 Nubes latibulum ejus, nec nostra considerat, & circa cardines cæli perambulat.

15 Num-

15 Numquid semitam sæculorum custodire cupis, quam calcaverunt viri iniqui?
16 Qui sublati sunt ante tempus suum, & fluvius subvertit fundamentum eorum:
17 Qui dicebant Deo: Recede a nobis: & quasi nihil posset facere Omnipotens, æstimabant eum:
18 Cum ille implesset domos eorum bonis: quorum sententia procul sit a me.
al. 19 * Videbunt justi, & lætabuntur, & innocens subsannabit eos.
1. 20 Nonne succisa est erectio eorum, & reliquias eorum devoravit ignis?
21 Acquiesce igitur ei, & habeto pacem; & per hæc habebis fructus optimos.
22 Suscipe ex ore illius legem, & pone sermones ejus in corde tuo.
D 23 Si reversus fueris ad Omnipotentem, ædificaberis, & longe facies iniquitatem a tabernaculo tuo.
24 Dabit pro terra silicem, & pro silice torrentes aureos.
25 Eritque Omnipotens contra hostes tuos, & argentum coacervabitur tibi.
26 Tunc super Omnipotentem deliciis afflues, & elevabis ad Deum faciem tuam.
27 Rogabis eum, & exaudiet te, & vota tua reddes.
28 Decernes rem, & veniet tibi, & in viis tuis splendebit lumen.
Prov. d.23 29 * Qui enim humiliatus fuerit, erit in gloria: & qui inclinaverit oculos, ipse salvabitur.
30 Salvabitur innocens, salvabitur autem in munditia manuum suarum.

CAPUT XXIII.

Job divinum judicium humiliter invocans, ostendit se non puniri propter peccata sua, recteque sentire de providentia Dei incomprehensibilis, omnia pro sua voluntate facientis.

A 1 Respondens autem Job, ait:
2 Nunc quoque in amaritudine est sermo meus, & manus plagæ meæ aggravata est super gemitum meum.
3 Quis mihi tribuat ut cognoscam & inveniam illum, & veniam usque ad solium ejus?
4 Ponam coram eo judicium, & os meum replebo increpationibus.
5 Ut sciam verba quæ mihi respondeat, & intelligam quid loquatur mihi.
B 6 Nolo multa fortitudine contendat mecum, nec magnitudinis suæ mole me premat.
7 Proponat æquitatem contra me, & perveniat ad victoriam judicium meum.
8 Si ad Orientem iero, non apparet: si ad Occidentem, non intelligam eum.
C 9 Si ad sinistram, quid agam? non apprehendam eum: si me vertam ad dexteram, non videbo illum.
10 Ipse vero scit viam meam, & probavit me quasi aurum, quod per ignem transit.
11 Vestigia ejus secutus est pes meus; viam ejus custodivi, & non declinavi ex ea.
12 A mandatis labiorum ejus non recessi, &
D in sinu meo abscondi verba oris ejus.
13 Ipse enim solus est, & nemo avertere potest cogitationem ejus: & anima ejus quodcumque voluit, hoc fecit.
14 Cum expleverit in me voluntatem suam, & alia multa similia præsto sunt ei.
15 Et idcirco a facie ejus turbatus sum, & considerans eum, timore sollicitor.
16 Deus mollivit cor meum, & Omnipotens conturbavit me.
17 Non enim perii propter imminentes tenebras, nec faciem meam operuit caligo.

CAPUT XXIV.

Job, ut recte se sentire ostendat de divina providentia, dicit Deo nota esse tempora, & hominum varias recenset iniquitates, ab ipso puniendas.

1 Ab Omnipotente non sunt abscondita tempora: qui autem noverunt eum, A
ignorant dies illius.
2 Alii terminos transtulerunt, diripuerunt greges, & paverunt eos.
3 Asinum pupillorum abegerunt, & abstulerunt pro pignore bovem viduæ.
4 Subverterunt pauperum viam, & oppresserunt pariter mansuetos terræ.
5 Alii quasi onagri in deserto egrediuntur ad opus suum: vigilantes ad prædam, præparant panem liberis.
6 Agrum non suum demetunt: & vineam B
ejus, quem vi oppresserint, vindemiant.
7 Nudos dimittunt homines, indumenta tollentes, quibus non est operimentum in frigore:
8 Quos imbres montium rigant: & non habentes velamen, amplexantur lapides.
9 Vim fecerunt deprædantes pupillos, & vulgum pauperem spoliaverunt.
10 Nudis & incedentibus absque vestitu, & esurientibus tulerunt spicas.
11 Inter acervos eorum meridiati sunt, qui calcatis torcularibus sitiunt.
12 De civitatibus fecerunt viros gemere, & C
anima vulneratorum clamavit, & Deus inultum abire non patitur.
13 Ipsi fuerunt rebelles lumini, nescierunt vias ejus, nec reversi sunt per semitas ejus.
14 Mane primo consurgit homicida, interficit egenum & pauperem: per noctem vero erit quasi fur.
15 Oculus adulteri observat caliginem, dicens: Non me videbit oculus: & operiet vultum suum.
16 Perfodit in tenebris domos, sicut in die condixerant sibi, & ignoraverunt lucem.
17 Si subito apparuerit aurora, arbitrantur umbram mortis: & sic in tenebris quasi in luce ambulant.
18 Levis est super faciem aquæ: maledicta sit pars ejus in terra, nec ambulet per viam vinearum.
19 Ad nimium calorem transeat ab aquis ni- D
vium, & usque ad inferos peccatum illius.
20 Obliviscatur ejus misericordia; dulcedo illius vermes: non sit in recordatione, sed conteratur quasi lignum infructuosum.
21 Pavit enim sterilem, quæ non parit, & viduæ bene non fecit.
22 Detraxit fortes in fortitudine sua: & cum steterit, non credet vitæ suæ.
23 * Dedit ei Deus locum pœnitentiæ, & ille * Apo.
abutitur eo in superbiam: oculi autem ejus sunt 2. 2.21.
in viis illius.
24 Elevati sunt ad modicum, & non subsistent, & humiliabuntur sicut omnia, & auferentur, & sicut summitates spicarum conterentur.

25 Quod si non est ita, quis me potest arguere esse mentitu, & ponere ante Deu verba mea?

CAPUT XXV.

Baldad ex Dei sublimitate & hominis humilitate, negat hominem Deo comparatum justificari posse.

A 1 RESpondens autem Baldad Suhites, dixit:
2 Potestas & terror apud eum est, qui facit concordiam in sublimibus suis.
3 Numquid est numerus militum ejus? & super quem non surget lumen illius?
4 Numquid justificari potest homo cōparatus Deo, aut apparere mundus natus de muliere?
5 Ecce luna etiam non splendet: & stellæ non sunt mundæ in conspectu ejus.
6 Quanto magis homo putredo, & filius hominis vermis?

CAPUT XXVI.

Job dicit nullum Deo ab homine auxilium præstari posse. Dei incomprehensibilem potentiam ex ipsius operibus demonstrans.

A 1 REspondens autem Job, dixit:
2 Cujus adjutor es? numquid imbecillis? & sustentas brachium ejus, qui non est fortis?
3 Cui dedisti consilium? forsitan illi, qui non habet sapientiam, & prudentiam tuam ostendisti plurimam.
B 4 Quem docere voluisti? nonne eum, qui fecit spiramentum?
5 Ecce gigantes gemunt sub aquis, & qui habitant cum eis.
6 Nudus est infernus coram illo, & nullum
C est operimentum perditioni.
7 Qui extendit Aquilonem super vacuum, & appendit terram super nihilum.
8 Qui ligat aquas in nubibus suis, ut non erumpant pariter deorsum.
9 Qui tenet vultum solii sui, & expandit super illud nebulam suam.
10 Terminum circumdedit aquis, usque dum finiantur lux & tenebræ.
D 11 Columnæ cœli contremiscunt, & pavent ad nutum ejus.
12 In fortitudine illius repente maria congregata sunt, & prudentia ejus percussit superbum.
13 Spiritus ejus ornavit cœlos: & obstetricante manu ejus, eductus est coluber tortuosus.
14 Ecce, hæc ex parte dicta sunt viarum ejus: & cum vix parvam stillam sermonis ejus audierimus, quis poterit tonitruum magnitudinis illius intueri?

CAPUT XXVII.

Job perpetuo constans in sui justificatione, rejecta amicorum calumnia, ostendit cur innocentiæ studuerit, quod impii ex præsentis vitæ brevi prosperitate in mortem rapiantur à Deo ad supplicia.

A 1 ADdidit quoque Job, assumens parabolam suam, & dixit:
2 Vivit Deus, qui abstulit judicium meum, & Omnipotens, qui ad amaritudinem adduxit animam meam.
3 Quia donec superest halitus in me, & spiritus Dei in naribus meis,
4 Non loquentur labia mea iniquitatem, nec lingua mea meditabitur mendacium.
5 Absit a me ut justos vos esse judicem: donec deficiā, non recedam ab innocentia mea.
6 Justificationem meam, quam cœpi tenere, B
non deseram: neque enim reprehendit me cor meum in omni vita mea.
7 Sit ut impius, inimicus meus, & adversarius meus quasi iniquus.
8 Quæ est enim spes hypocritæ si avare rapiat, & non liberet Deus animam ejus?
9 Numquid Deus audiet clamorem ejus cum venerit super eum angustia?
10 Aut poterit in Omnipotente delectari, & invocare Deum omni tempore?
11 Docebo vos per manum Dei quæ Omni- C
potens habeat, nec abscondam.
12 Ecce, vos omnes nostis, & quid sine causa vana loquimini?
13 Hæc est pars hominis impii apud Deum, & hereditas violentorum, quam ab Omnipotente suscipient.
14 Si multiplicati fuerint filii ejus, in gladio erunt, & nepotes ejus non saturabuntur pane.
15 Qui reliqui fuerint ex eo, sepelientur in interitu, & viduæ illius non plorabunt.
16 Si comportaverit quasi terram argentum, & sicut lutum præparaverit vestimenta:
17 Præparabit quidem sed justus vestietur illis: & argentum innocens dividet.
18 Ædificavit sicut tinea domum suam, & si- D
cut custos fecit umbraculum.
19 * Dives cum dormierit, nihil secum auferet, aperiet oculos suos, & nihil inveniet.
20 Apprehendet eum quasi aqua inopia, nocte opprimet eum tempestas.
21 Tollet eum ventus urens, & auferet, & velut turbo rapiet eum de loco suo.
22 Et mittet super eum, & non parcet: de manu ejus fugiens fugiet.
23 Stringet super eum manus suas, & sibilabit super illum, intuens locum ejus.

CAPUT XXVIII.

Job etiam innocentiæ studuit, quod hæc sit unica via obtinendæ sapientiæ, quam ostendit auro longe esse præstantiorem, tum origine, tū rei dignitate: Deo autē perspectā esse quasi occultissima naturæ & sapientiam è cœlo datam non auro emi: cujus sapientiæ particula quædam communicatur per Dei timorem.

1 HAbet argentum venarum suarum principia, & auro locus est, in quo cōflatur. A
2 Ferrum de terra tollitur: & lapis solutus calore, in æs vertitur.
3 Tempus posuit tenebris, & universorum finem ipse considerat, lapidem quoque caliginis, & umbram mortis.
4 Dividit torrens a populo peregrinante, eos quos oblitus est pes egentis hominis, & invios.
5 Terra, de qua oriebatur panis in loco suo, igne subversa est.
6 Locus sapphiri lapides ejus, & glebæ illius aurum.
7 Semitam ignoravit avis, nec intuitus est eam oculus vulturis.
8 Non calcaverunt eam filii institorum, nec B
pertransivit per ea leæna.
9 Ad silicem extendit manum suam, subvertit a radicibus montes.
10 In petris rivos excidit, & omne pretiosum vidit oculus ejus.
11 Profunda quoque fluviorum scrutatus est, & abscondita in lucem produxit.

12 Sa-

12 Sapientia vero ubi invenitur? & quis est locus intelligentiæ?

13 Nescit homo pretium ejus, nec invenitur in terra suaviter viventium.

14 Abyssus dicit: Non est in me: & mare loquitur: Non est mecum.

C 15 * Non dabitur aurum obrizum pro ea, nec

ap. 7. 9. appendetur argentum in commutatione ejus.

16 Non conferetur tinctis Indiæ coloribus, nec lapidi sardonycho pretiosissimo, vel sapphiro.

17 Non adæquabitur ei aurum vel vitrum, nec commutabuntur pro ea vasa auri:

18 Excelsa & eminentia non memorabuntur comparatione ejus: trahitur autem sapientia de occultis.

19 Non adæquabitur ei topazius de Æthiopia, nec tincturæ mundissimæ componetur.

20 Unde ergo sapientia venit? & quis est locus intelligentiæ?

D 21 Abscondita est ab oculis omnium viventium, volucres quoque cœli latet.

22 Perditio & mors dixerunt: Auribus nostris audivimus famam ejus.

23 Deus intelligit viam ejus, & ipse novit locum illius.

24 Ipse enim fines mundi intuetur: & omnia, quæ sub cœlo sunt, respicit.

25 Qui fecit ventis pondus, & aquas appendit in mensura.

26 Quando ponebat pluviis legem, & viam procellis sonantibus:

27 Tunc vidit illam, & enarravit, & præparavit, & investigavit.

28 Et dixit homini: Ecce timor Domini, ipsa est sapientia: & recedere a malo, intelligentia.

CAPUT XXIX.

Job pristinæ cupiens restitui felicitati, multis verbis illam enarrat, una cum bonis suis operibus, quo se de contraria amicorum calumnia vindicet.

A 1 ADdidit quoque Job, assumens parabolam suam, & dixit:

2 Quis mihi tribuat, ut sim juxta menses pristinos, secundum dies quibus Deus custodiebat me?

3 Quando splendebat lucerna ejus super caput meum; & ad lumen ejus ambulabam in tenebris?

4 Sicut fui in diebus adolescentiæ meæ, quãdo secreto Deus erat in tabernaculo meo?

5 Quando erat Omnipotens mecum, & in circuitu meo pueri mei?

6 Quando lavabam pedes meos butyro, & petra fundebat mihi rivos olei?

7 Quando procedebam ad portam civitatis, & in platea parabant cathedram mihi?

B 8 Videbant me juvenes, & abscondebantur: & senes assurgentes stabant.

9 Principes cessabant loqui, & digitum superponebant ori suo.

10 Vocem suam cohibebant duces, & lingua eorum gutturi suo adhærebat.

11 Auris audiens beatificabat me, & oculus videns testimonium reddebat mihi.

12 Eo quod liberassem pauperem vociferantem, & pupillum, cui non esset adjutor.

C 13 Benedictio perituri super me veniebat, & cor viduæ consolatus sum.

14 Justitia indutus sum: & vestivi me, sicut vestimento & diademate, judicio meo.

15 Oculus fui cæco, & pes claudo.

16 Pater eram pauperum: & causam quam nesciebam, diligentissime investigabam.

17 Conterebam molas iniqui, & de dentibus illius auferebam prædam.

18 Dicebamque: In nidulo meo moriar, & sicut palma multiplicabo dies.

19 Radix mea aperta est secus aquas, & ros morabitur in messione mea.

20 Gloria mea semper innovabitur, & arcus meus in manu mea instaurabitur. D

21 Qui me audiebant, expectabant sententiam, & intenti tacebant ad consilium meum.

22 Verbis meis addere nihil audebant, & super illos stillabat eloquium meum.

23 Expectabant me sicut pluviam, & os suum aperiebant quasi ad imbrem serotinum.

24 Si quando ridebam ad eos, non credebãt, & lux vultus mei non cadebat in terram.

25 Si voluissem ire ad eos, sedebam primus; cumque sederem quasi rex, circumstante exercitu, eram tamen mœrentium consolator.

CAPUT XXX.

Plangit Job pristinam illam felicitatem, versã sibi, permittente Deo, in summam calamitatẽ.

1 NUnc autem derident me juniores tempore, quorum non dignabar patres ponere cum canibus gregis mei: A

2 Quorum virtus manuum mihi erat pro nihilo, & vita ipsa putabantur indigni.

3 Egestate & fame steriles, qui rodebant in solitudine, squallentes calamitate & miseria.

4 Et mandebant herbas, & arborum cortices, & radix juniperorum erat cibus eorum.

5 Qui de convallibus ista rapientes, cũ singula reperissent, ad ea cum clamore currebant.

6 In desertis habitabant torrentium, & in cavernis terræ, vel super glaream.

7 Qui inter hujuscemodi lætabantur, & esse sub sentibus delicias computabant. B

8 Filii stultorum & ignobilium, & in terra penitus non parentes.

9 Nunc in eorum canticum versus sum, & factus sum eis in proverbium.

10 Abominantur me, & longe fugiunt à me, & faciem meam conspuere non verentur.

11 Pharetram enim suam aperuit, & afflixit me, & frænum posuit in os meum.

12 Ad dexteram Orientis calamitates meæ illico surrexerunt: pedes meos subverterunt, & oppresserunt quasi fluctibus semitis suis.

13 Dissipaverunt itinera mea, insidiati sunt mihi, & prævaluerunt, & nõ fuit qui ferret auxiliũ.

14 Quasi rupto muro, & aperta janua, irruerunt super me, & ad meas miserias devoluti sunt. C

15 Redactus sum in nihilum: abstulisti quasi ventus desiderium meum: & velut nubes pertransiit salus mea.

16 Nunc autem in memetipso marcescit anima mea, & possident me dies afflictionis.

17 Nocte os meum perforatur doloribus: & qui me comedunt, non dormiunt.

18 In multitudine eorum consumitur vestimentum meum, & quasi capitio tunicæ succinxerunt me.

19 Comparatus sum luto, & assimilatus sum favillæ & cineri.

20 Clamo ad te, & non exaudis me; sto, & non respicis me.

21 Mutatus es mihi in crudelem, & in duritia manus tuæ adversaris mihi.

22 Elevasti me, & quasi super ventum ponens elisisti me valide.

D 23 Scio quia morti trades me, ubi constituta est domus omni viventi.

24 Verumtamen non ad consumptionem eorum emittis manum tuam: & si corruerint, ipse salvabis.

25 Flebam quondam super eo qui afflictus erat, & compatiebatur anima mea pauperi.

26 Expectabam bona, & venerunt mihi mala: præstolabar lucem, & eruperunt tenebræ.

27 Interiora mea efferbuerunt absque ulla requie, prævenerunt me dies afflictionis.

28 Mœrens incedebam, sine furore; consurgens, in turba clamabam.

29 Frater fui draconũ, & socius struthionum.

30 Cutis mea denigrata est super me, & ossa mea aruerunt præ caumate.

31 Versa est in luctum cithara mea, & organum meum in vocem flentium.

CAPUT XXXI.

Job ut de amicorum calumnia se purget, summum judicem, innocentiæ suæ testẽ invocans, suas enarrat virtutes, quibus à puero assuevit.

A 1 PEpigi fœdus cum oculis meis, ut ne cogitarem quidem de virgine.

2 Quam enim partẽ haberet in me Deus desuper, & hereditatem Omnipotens de excelsis?

3 Numquid non perditio est iniquo, & alienatio operantibus injustitiam?

4 Nonne ipse considerat vias meas, & cunctos gressus meos dinumerat?

5 Si ambulavi in vanitate, & festinavit in dolo pes meus:

6 Appendat me in statera justa, & sciat Deus simplicitatem meam.

7 Si declinavit gressus meus de via, & si secutum est oculos meos cor meum, & si manibus meis adhæsit macula:

8 Seram, & alius comedat, & progenies mea eradicetur.

B 9 Si deceptum est cor meum super muliere, & si ad ostium amici mei insidiatus sum:

10 Scortum alterius sit uxor mea, & super illam incurventur alii.

11 Hoc enim nefas est, & iniquitas maxima.

12 Ignis est usque ad perditionem devorans, & omnia eradicans genimina.

13 Si contempsi subire judiciũ cũ servo meo, & ancilla mea, cum disceptarent adversũ me.

14 Quid enim faciam cum surrexerit ad judicandũ Deus? & cũ quæsierit, quid respõdebo illi?

15 Numquid non in utero fecit me qui & illũ operatus est: & formavit me in vulva unus?

16 Si negavi, quod volebant, pauperibus, & oculos viduæ expectare feci:

17 Si comedi buccellam meam solus, & non comedit pupillus ex ea:

18 (Quia ab infãtia mea crevit mecũ miseratio: & de utero matris meæ egressa est mecũ.)

19 Si despexi pereuntem, eo quod non habuerit indumentum, & absque operimento pauperem:

C 20 Si non benedixerunt mihi latera ejus, & de velleribus ovium mearum calefactus est:

21 Si levavi super pupillum manum meam, etiam cum viderem me in porta superiorem:

22 Humerus meus à junctura sua cadat, & brachium meũ cum suis ossibus confringatur.

23 Semper enim quasi tumẽtes super me fluctus timui Deũ, & pondus ejus ferre non potui.

24 Si putavi aurum robur meum, & obrizo dixi: Fiducia mea.

25 Si lætatus sum super multis divitiis meis, & quia plurima reperit manus mea.

26 Si vidi solem cum fulgeret, & lunam incedentem clare:

27 Et lætatum est in abscondito cor meum, & osculatus sum manum meam ore meo.

28 Quæ est iniquitas maxima, & negatio contra Deum altissimum.

29 Si gavisus sum ad ruinam ejus qui me oderat, & exultavi quod invenisset eum malum. D

30 Non enim dedi ad peccandum guttur meũ ut expeterem maledicens animam ejus.

31 Si non dixerunt viri tabernaculi mei: Quis det de carnibus ejus ut saturemur?

32 Foris non mansit peregrinus, ostium meum viatori patuit.

33 Si abscondi quasi homo peccatum meum, & celavi in sinu meo iniquitatem meam.

34 Si expavi ad multitudinem nimiam, & despectio propinquorum terruit me: & non magis tacui, nec egressus sum ostium.

35 Quis mihi tribuat auditorem, ut desiderium meum audiat Omnipotens: & librum scribat ipse qui judicat.

36 Ut in humero meo portem illum, & circumdem illum quasi coronam mihi?

37 Per singulos gradus meos pronuntiabo illum, & quasi principi offeram eum.

38 Si adversum me terra mea clamat, & cum ipsa sulci ejus deflent:

39 Si fructus ejus comedi absque pecunia, & animam agricolarum ejus afflixi.

40 Pro frumento oriatur mihi tribulus, & pro hordeo spina.

Finita sunt verba Job.

CAPUT XXXII.

Job silentio amicis imposito, arguitur una cum illis insipientiæ ab Eliu, qui suam iactat sapientiam.

1 OMiserunt autem tres viri isti respondere Job, eo quod justus sibi videretur.

2 Et iratus, indignatusque est Eliu filius Barachel Buzites, de cognatione Ram: iratus est autem adversum Job, eo quod justum se esse diceret coram Deo.

3 Porrò adversum amicos ejus indignatus est, eo quod nõ invenissent responsionẽ rationabilem, sed tantummodo cõdemnassent Job.

4 Igitur Eliu expectavit Job loquentem: eo quod seniores essent qui loquebantur.

5 Cum autem vidisset quod tres respondere non potuissent, iratus est vehementer.

6 Respondensque Eliu filius Barachel Buzites, dixit.

Junior sum tempore, vos autem antiquiores, idcirco demisso capite, veritus sum vobis indicare meam sententiam.

7 Sperabam enim quod ætas prolixior loqueretur, & annorũ multitudo doceret sapiẽtiam.

8 Sed, ut video, Spiritus est in hominibus, & inspiratio Omnipotentis dat intelligentiam.

9 Non

9 Non sunt longævi sapientes, nec senes intelligunt judicium.

C 10 Ideo dicam: Audite me, ostendam vobis etiam ego meam sapientiam.

11 Expectavi enim sermones vestros, audivi prudentiam vestram; donec disceptaremini sermonibus:

12 Et donec putabā vos aliquid dicere, cōsiderabā: sed, ut video, non est qui possit arguere Job, & respondere ex vobis sermonibus ejus.

13 Ne forte dicatis: Invenimus sapientiam, Deus projecit eum, non homo.

14 Nihil locutus est mihi, & ego non secundum sermones vestros respondebo illi.

15 Extimuerunt, nec responderunt ultra, abstuleruntque a se eloquia.

D 16 Quoniam igitur expectavi, & non sunt locuti: steterunt, nec ultra responderunt.

17 Respondebo & ego partem meam, & ostendam scientiam meam.

18 Plenus sum enim sermonibus, & coarctat me spiritus uteri mei.

19 En venter meus quasi mustum absque spiraculo, quod lagunculas novas disrumpit.

20 Loquar, & respirabo paululum: aperiam labia mea, & respondebo.

21 Non accipiam personam viri, & Deum homini non æquabo.

22 Nescio enim quamdiu subsistam, & si post modicum tollat me Factor meus.

CAPUT XXXIII.

Eliu ex sermonibus Job ostendere nititur eum non esse justum, dicens quo modo Deus homini loquatur ut erudiat & increpet, ac resipiscenti propitietur.

A 1 Audi igitur Job eloquia mea, & omnes sermones meos ausculta.

2 Ecce aperui os meum, loquatur lingua mea in faucibus meis.

3 Simplici corde meo sermones mei, & sententiam puram labia mea loquentur.

4 Spiritus Dei fecit me, & spiraculum Omnipotentis vivificavit me.

5 Si potes, responde mihi, & adversus faciem meam consiste.

6 Ecce, & me sicut & te fecit Deus, & de eodem luto ego quoque formatus sum.

7 Verumtamen miraculum meum non te terreat, & eloquentia mea non sit tibi gravis.

8 Dixisti ergo in auribus meis, & vocem verborum tuorum audivi:

B 9 Mundus sum ego, & absque delicto: immaculatus, & non est iniquitas in me.

10 Quia querelas in me reperit, ideo arbitratus est me inimicum sibi.

11 Posuit in nervo pedes meos, custodivit omnes semitas meas.

12 Hoc est ergo, in quo non es justificatus: respondebo tibi, quia major sit Deus homine.

13 Adversus eum contendis, quod non ad omnia verba responderit tibi?

14 Semel loquitur Deus, & secundo id ipsum non repetit.

15 Per somnium in visione nocturna, quando irruit sopor super homines, & dormiunt in lectulo:

C 16 Tunc aperit aures virorum, & erudiens eos instruit disciplina.

17 Ut avertat hominem ab his quæ facit, & liberet eum de superbia.

18 Eruens animam ejus à corruptione: & vitam illius, ut non transeat in gladium.

19 Increpat quoque per dolorem in lectulo, & omnia ossa ejus marcescere facit.

20 Abominabilis ei fit in vita sua panis, & animæ illius cibus ante desiderabilis.

21 Tabescet caro ejus, & ossa, quæ tecta fuerant, nudabuntur.

22 Appropinquavit corruptioni anima ejus, & vita illius mortiferis.

23 Si fuerit pro eo Angelus loquens, unus de millibus ut annuntiet hominis æquitatem:

24 Miserebitur ejus, & dicet: Libera eum, ut non descendat in corruptionem: inveni in quo ei propitier.

25 Consumpta est caro ejus à suppliciis, revertatur ad dies adolescentiæ suæ.

26 Deprecabitur Deum, & placabilis ei erit: D
& videbit faciem ejus in jubilo, & reddet homini justitiam suam.

27 Respiciet homines, & dicet: Peccavi, & vere deliqui, &, ut eram dignus, non recepi.

28 Liberavit animam suam ne pergeret in interitum, sed vivens lucem videret.

29 Ecce, hæc omnia operatur Deus tribus vicibus per singulos.

30 Ut revocet animas eorum à corruptione, & illuminet luce viventium.

31 Attende Job, & audi me: & tace, dum ego loquor.

32 Si autem habes quod loquaris, responde mihi, loquere: volo enim, te apparere justum.

33 Quod si non habes, audi me: tace, & docebo te sapientiam.

CAPUT XXXIV.

Eliu rursum ex verbis Job accusat eum blasphemiæ aliorumque criminum: æquitatem ostendens divini judicii, ejus quoque potentiæ & notitiæ cuncta subesse.

1 Pronūtians itaq; Eliu, etiā hæc locutus est: A

2 Audite sapientes verba mea, & eruditi auscultate me:

3 * Auris enim verba probat, & guttur escas gustu dijudicat. *Supr. 12. b. 11.

4 Judicium eligamus nobis, & inter nos videamus quid sit melius.

5 Quia dixit Job: Justus sum, & Deus subvertit judicium meum.

6 In judicando enim me, mendacium est: violenta sagitta mea absque ullo peccato.

7 Quis est vir ut est Job, qui bibit subsannationem quasi aquam:

8 Qui graditur cum operantibus iniquitatem, & ambulat cum viris impiis?

9 Dixit enim: Non placebit vir Deo, etiam si cucurrerit cum eo.

10 Ideo viri cordati audite me, absit à Deo impietas, & ab Omnipotente iniquitas.

11 Opus enim hominis reddet ei, & juxta vias B
singulorum restituet eis.

12 Vere enim Deus non condemnabit frustra, nec Omnipotens subvertet judicium.

13 Quem constituit alium super terram? aut quem posuit super orbem, quem fabricatus est?

14 Si direxerit ad eum cor suum, spiritum illius & flatum ad se trahet.

15 Deficiet omnis caro simul, & homo in cinerem revertetur.

16 Si habes ergo intellectum, audi quod dicitur, & ausculta vocem eloquii mei.

17 Numquid, qui non amat judicium, sanari potest? & quomodo tu eum, qui justus est, in tantum condemnas?

18 Qui dicit regi, apostata: qui vocat duces impios:

* Deut. 10. d. 17. 2. Par. 19. b. 7. Sap. 6. b. 8. 19 * Qui non accipit personas principum: nec cognovit tyrannum, cum disceptaret contra pauperē: opus enim manuū ejus sunt universi.

20 Subito morientur, & in media nocte turbabuntur populi, & pertransibunt, & auferent violentum absque manu.

C Eccli. 15. b. 16. Rom. 2. b. 11. Gal. 2. b. 6. Ephes. 6. b. 9. Coloss. 3. d. 26. Act. 10. c. 34. 1. Petr. 1. c. 17. 21 Oculi enim ejus super vias hominum, & omnes gressus eorum considerat.

22 Non sunt tenebræ, & nō est umbra mortis, ut abscondantur ibi qui operantur iniquitatē.

23 Neque enim ultra in hominis potestate est, ut veniat ad Deum in judicium.

24 Conteret multos, & innumerabiles, & stare faciet alios pro eis.

25 Novit enim opera eorum: & idcirco inducet noctem, & conterentur.

26 Quasi impios percussit eos in loco videntiū.

27 Qui quasi de industria recesserunt ab eo, & omnes vias ejus intelligere noluerunt:

28 Ut pervenire facerent ad eum clamorem

D egeni, & audiret vocem pauperum.

29 Ipso enim concedente pacem, quis est qui condemnet? ex quo absconderit vultum, quis est qui contempletur eum & super gentes & super omnes homines?

30 Qui regnare facit hominem hypocritam propter peccata populi.

31 Qui ergo ego locutus sum ad Deum, te quoque non prohibebo.

32 Si erravi, tu doce me: si iniquitatem locutus sum, ultra non addam.

33 Numquid a te Deus expetit eam, quia displicuit tibi? tu enim cœpisti loqui, & non ego: quod si quid nosti melius, loquere.

34 Viri intelligentes loquantur mihi, & vir sapiens audiat me.

35 Job autem stulte locutus est, & verba illius non sonant disciplinam.

36 Pater mi, probetur Job usque ad finem: ne desinas ab homine iniquitatis.

37 Quia addit super peccata sua blasphemiam, inter nos interim constringatur: & tunc ad judicium provocet sermonibus suis Deum.

CAPUT XXXV.

Eliu falso colligens Job dixisse Deo non placere quod rectum est, ostendit non Deo, sed homini & pietatem prodesse, & impietatem obesse.

A 1 IGitur Eliu hæc rursum locutus est:

2 Numquid æqua tibi videtur tua cogitatio, ut diceres: Justior sum Deo?

3 Dixisti enim: Non tibi placet quod rectum est: vel quid tibi proderit, si ego peccavero?

4 Itaque ego respondebo sermonibus tuis, & amicis tuis tecum.

B 5 Suspice cœlum & intuere, & contemplare æthera quod altior te sit.

6 Si peccaveris, quid ei nocebis? & si multiplicatæ fuerint iniquitates tuæ, quid facies contra eum?

7 Porrò si juste egeris, quid donabis ei, aut quid de manu tua accipiet?

8 Homini, qui similis tui est, nocebit impietas tua: & filium hominis adjuvabit justitia tua.

9 Propter multitudinem calumniatorum clamabunt: & ejulabunt propter vim brachii tyrannorum. C

10 Et non dixit: Ubi est Deus, qui fecit me: qui dedit carmina in nocte?

11 Qui docet nos super jumenta terræ, & super volucres cœli erudit nos.

12 Ibi clamabunt, & non exaudiet, propter superbiam malorum.

13 Non ergo frustra audiet Deus, & omnipotens causas singulorum intuebitur. D

14 Etiam cum dixeris: Non considerat: judicare coram illo, & expecta eum.

15 Nunc enim non infert furorem suum, nec ulciscitur scelus valde.

16 Ergo Job frustra aperit os suum, & absque scientia verba multiplicat.

CAPUT XXXVI.

Eliu æquitatem divini judicii tuetur, qui percutit ut erudiat, loquitur ut ad se redeant, redeuntes à flagellis liberat; hortatur itaq; Job ad resipiscentiā, promittens eventura prospera.

1 ADdens quoque Eliu, hæc locutus est: A

2 Sustine me paululum, & indicabo tibi: adhuc enim habeo quod pro Deo loquar.

3 Repetam scientiam meam a principio, & operatorem meum probabo justum.

4 Vere enim absque mendacio sermones mei, & perfecta scientia probabitur tibi.

5 Deus potentes non abjicit, cum & ipse sit potens.

6 Sed non salvat impios, & judicium pauperibus tribuit.

7 Non auferet à justo oculos suos, & reges in solio collocat in perpetuum, & illi eriguntur.

8 Et si fuerint in catenis, & vinciantur funibus paupertatis: B

9 Indicabit eis opera eorum, & scelera eorum, quia violenti fuerunt.

10 Revelabit quoque aurem eorum, ut corripiat: & loquetur, ut revertantur ab iniquitate.

11 Si audierint & observaverint, complebunt dies suos in bono, & annos suos in gloria?

12 Si autem non audierint, transibunt per gladium, & consumentur in stultitia.

13 Simulatores & callidi provocant iram Dei, neque clamabunt cum vincti fuerint.

14 Morietur in tempestate anima eorum, & vita eorum inter effœminatos.

15 Eripiet de angustia sua pauperem, & revelabit in tribulatione aurem ejus.

16 Igitur salvabit te de ore angusto latissime, & non habentis fundamentum subter se: requies autem mensæ tuæ erit plena pinguedine. C

17 Causa tua quasi impii judicata est, causam judiciumque recipies.

18 Non te ergo superet ira, ut aliquem opprimas: nec multitudo donorum inclinet te.

19 Depone magnitudinem tuam absque tribulatione, & omnes robustos fortitudine.

20 Ne protrahas noctem, ut ascendant populi pro eis.

21 Cave ne declines ad iniquitatem: hanc enim cœpisti sequi post miseriam.

22 Ecce Deus excelsus in fortitudine sua, & nullus ei similis in legislatoribus.

23 Quis poterit scrutari vias ejus? aut quis potest ei dicere: Operatus es iniquitatem?

24 Me-

D 24 Memento quod ignores opus ejus, de quo cecinerunt viri.
25 Omnes homines vident eum, unusquisque intuetur procul.
26 Ecce, Deus magnus vincens scientiam nostram: numerus annorum ejus inæstimabilis.
27 Qui aufert stillas pluviæ, & effundit imbres ad instar gurgitum.
28 Qui de nubibus fluunt, quæ prætexunt cuncta desuper.
29 Si voluerit extendere nubes quasi tentorium suum.
30 Et fulgurare lumine suo desuper, cardines quoque maris operiet.
31 Per hæc enim judicat populos, & dat escas multis mortalibus.
32 In manibus abscondit lucem, & præcipit ei ut rursus adveniat.
33 Annuntiat de ea amico suo, quod possessio ejus sit, & ad eam possit ascendere.

CAPUT XXXVII.

Eliu ex mirabilibus Dei operibus concludit Dei sapientiam, potentiam, ac justitiam & inscrutabile judicium ipsius e quibus vult Job detraxisse: unde monet Jobum, ut se nutui divino penitus subjiciat.

A 1 Super hoc expavit cor meum, & emotum est de loco suo.
2 Audite auditionem in terrore vocis ejus, & sonum de ore illius procedentem.
3 Subter omnes cœlos ipse considerat, & lumen illius super terminos terræ.
4 Post eum rugiet sonitus, tonabit voce magnitudinis suæ: & non investigabitur, cum audita fuerit vox ejus
5 Tonabit Deus in voce sua mirabiliter, qui facit magna & inscrutabilia.
B 6 Qui præcipit nivi ut descendat in terram, & hiemis pluviis, & imbri fortitudinis suæ.
7 Qui in manu omnium hominum signat, ut noverint singuli opera sua.
8 Ingredietur bestia latibulum, & in antro suo morabitur.
9 Ab interioribus egredietur tempestas, & ab Arcturo frigus.
10 Flante Deo concrescit gelu, & rursum latissimæ funduntur aquæ.
11 Frumentum desiderat nubes, & nubes spargunt lumen suum.
12 Quæ lustrant per circuitum, quocumque eas voluntas gubernantis duxerit, ad omne quod præceperit illis super faciem orbis terrarum:
13 Sive in una tribu, sive in terra sua, sive in
C quocumque loco misericordiæ suæ eas jusserit inveniri.
14 Ausculta hæc Job: sta, & considera mirabilia Dei.
15 Numquid scis quando præceperit Deus pluviis, ut ostenderent lucem nubium ejus?
16 Numquid nosti semitas nubium magnas, & perfectas scientias?
17 Nonne vestimenta tua calida sunt, cum perflata fuerit terra Austro?
18 Tu forsitan cum eo fabricatus es cœlos, qui solidissimi quasi ære fusi sunt.
D 19 Ostende nobis quid dicamus illi: nos quippe involvimur tenebris.
20 Quis narrabit ei quæ loquor? etiam si locutus fuerit homo, devorabitur.
21 At nunc non vident lucem: subito aer cogetur in nubes, & ventus transiens fugabit eas.
22 Ab Aquilone aurum veniet, & ad Deum formidolosa laudatio.
23 Digne eum invenire non possumus: magnus fortitudine & judicio, & justitia, & enarrari non potest.
24 Ideo timebũt eum viri, & nõ audebunt cõtemplari omnes qui sibi videntur esse sapientes.

CAPUT XXXVIII.

Deus ipse disputationi se interponit & Eliu silere jusso, arguit Job, ostendens ex creatis à se operibus non posse illum divinam potentiam ac sapientiam comprehendere.

1 Respondens autem Dominus Job de turbine dixit: A
2 Quis est iste involvens sententias sermonibus imperitis?
3 Accinge sicut vir lumbos tuos: interrogabo te, & responde mihi:
4 Ubi eras quando ponebam fundamenta terræ? Indica mihi si habes intelligentiam.
5 Quis posuit mensuras ejus, si nosti? vel quis tetendit super eam lineam?
6 Super quo bases illius solidatæ sunt? aut quis demisit lapidem angularem ejus,
7 Cum me laudarent simul astra matutina, & jubilarent omnes filii Dei?
8 Quis conclusit ostiis mare, quando erumpebat quasi de vulva procedens:
9 Cum ponerem nubem vestimentum ejus, & caligine illud quasi pannis infantiæ obvolverem?
10 Circumdedi illud terminis meis, & posui vectem, & ostia,
11 Et dixi: Usque huc venies, & non procedes amplius, & hic confringes tumentes fluctus tuos. B
12 Numquid post ortum tuum præcepisti diluculo, & ostendisti auroræ locum suum?
13 Et tenuisti concutiens extrema terræ, & excussisti impios ex ea?
14 Restituetur ut lutum signaculum, & stabit sicut vestimentum:
15 Auferetur ab impiis lux sua, & brachium excelsum confringetur.
16 Numquid ingressus es profunda maris, & in novissimis abyssi deambulasti?
17 Numquid apertæ sunt tibi portæ mortis, & ostia tenebrosa vidisti?
18 Numquid considerasti latitudinem terræ? indica mihi, si nosti, omnia.
19 In qua via lux habitet, & tenebrarum quis locus sit:
20 Ut ducas unumquodque ad terminos suos, & intelligas semitas domus ejus.
21 Sciebas tunc quod nasciturus esses? & numerum dierum tuorum noveras? C
22 Numquid ingressus es thesauros nivis, aut thesauros grandinis aspexisti?
23 Quæ præparavi in tempus hostis, in diem pugnæ & belli?
24 Per quam viam spargitur lux, dividitur æstus super terram?
25 Quis dedit vehementissimo imbri cursum, & viam sonantis tonitrui,
26 Ut plueret super terram absque homine in deserto, ubi nullus mortalium commoratur,
27 Ut impleret inviam & desolatam, & produceret herbas virentes?

28 Quis est pluviæ pater? vel quis genuit stillas roris?

29 De cujus utero egressa est glacies? & gelu de cœlo quis genuit?

D 30 In similitudinem lapidis aquæ durantur, & superficies abyssi constringitur.

31 Numquid conjungere valebis micātes stellas Pleiadas, aut gyrū Arcturi poteris dissipare?

32 Nūquid producis Luciferum in tēpore suo, & Vesperum super filios terræ cōsurgere facis?

33 Numquid nosti ordinem cœli, & pones rationem ejus in terra?

34 Numquid elevabis in nebula vocem tuam, & impetus aquarum operiet te?

35 Numquid mittes fulgura, & ibunt, & revertentia dicent tibi: Adsumus?

36 Quis posuit in visceribus hominis sapientiam: vel quis dedit gallo intelligentiam?

37 Quis enarrabit cœlorum rationem, & concentum cœli quis dormire faciet?

38 Quando fundebatur pulvis in terra, & glebæ compingebantur?

39 Numquid capies leænæ prædam, & animam catulorum ejus implebis,

40 Quando cubant in antris, & in specubus insidiantur?

*Psal. 146. b.9. 41 *Quis præparat corvo escam suam, quando pulli ejus clamant ad Deum, vagantes, eo quod non habeant cibos?

CAPUT XXXIX.

Deus ipsi Job ostendit mirabilia opera sua etiam ex ibicibus onagro, rhinocerote, struthione, equo & aquila; arguens eum quod cum ipso contendere voluerit: quibus Job commotus agnoscit se temere locutum.

A 1 NUmquid nosti tempus partus ibicum in petris, vel parturientes cervas observasti?

2 Dinumerasti menses conceptus earum, & scisti tempus partus earum?

3 Incurvantur ad fœtum, & pariunt, & rugitus emittunt.

4 Separantur filii earum, & pergunt ad pastum: egrediuntur, & non revertuntur ad eas.

5 Quis dimisit onagrum liberum, & vincula ejus quis solvit?

6 Qui dedi in solitudine domum, & tabernacula ejus in terra salsuginis.

B 7 Contemnit multitudinem civitatis, clamorem exactoris non audit.

8 Circumspicit montes pascuæ suæ, & virentia quæque perquirit.

9 Numquid volet rhinoceros servire tibi, aut morabitur ad præsepe tuum?

10 Nūquid alligabis rhinocerota ad arandū loro tuo? aut confringet glebas valliū post te?

11 Numquid fiduciam habebis in magna fortitudine ejus, & derelinques ei labores tuos?

12 Numquid credes illi quod sementem reddat tibi, & aream tuam congreget?

13 Penna struthionis similis est pennis herodii, & accipitris.

14 Quando derelinquit ova sua in terra, tu forsitan in pulvere calefacies ea?

C 15 Obliviscitur quod pes conculcet ea, aut bestia agri conterat.

16 Duratur ad filios suos quasi non sint sui, frustra laboravit nullo timore cogente.

17 Privavit enim eam Deus sapientia, nec dedit illi intelligentiam.

18 Cum tempus fuerit, in altum alas erigit: deridet equum & ascensorem ejus.

19 Numquid præbebis equo fortitudinem, aut circumdabis collo ejus hinnitum?

20 Numquid suscitabis eum quasi locustas? gloriam narium ejus terror.

21 Terram ungula fodit, exultat audacter: in occursum pergit armatis.

22 Contemnit pavorem, nec cedit gladio.

23 Super ipsum sonabit pharetra, vibrabit hasta & clypeus.

24 Fervens & fremens sorbet terram, nec reputat tubæ sonare clangorem.

25 Ubi audierit buccinam, dicit: Vah, procul odoratur bellum, exhortationem ducum, & ululatum exercitus.

26 Numquid per sapientiam tuam plumescit accipiter, expandens alas suas ad Austrum? D

27 Numquid ad præceptum tuum elevabitur aquila, & in arduis ponet nidum suum?

28 In petris manet, & in præruptis silicibus commoratur, atque inaccessis rupibus.

29 Inde contemplatur escam, & de longe oculi ejus prospiciunt.

30 Pulli ejus lambent sanguinem: & ubicumque cadaver fuerit, statim adest.

31 Et adjecit Dominus, & locutus est ad Job:

32 Numquid qui contendit cum Deo, tam facile conquiescit? utique qui arguit Deum, debet respondere ei.

33 Respondens autem Job Domino, dixit:

34 Qui leviter locutus sum, respondere quid possum? manum meam ponam super os meum.

35 Unum locutus sum, quod utinam non dixissem, & alterum, quibus ultra non addam.

CAPUT XL.

Deus arguens Job quod visus sit justitiæ ipsius detraxisse, ostendit ei suā potentiam in Behemoth & Leviathan, silentium ei imponens.

1 REspondens autem Dominus Job de turbine, dixit: A

2 Accinge sicut vir lumbos tuos: interrogabo te, & indica mihi.

3 Numquid irritum facies judicium meum: & condemnabis me, ut tu justificeris?

4 Et si habes brachium sicut Deus, & si voce simili tonas?

3 Circumda tibi decorē, & in sublime erigere, & esto gloriosus, & speciosis induere vestibus.

6 Disperge superbos in furore tuo, & respiciens omnem arrogantem humilia.

7 Respice cunctos superbos, & confunde eos, & contere impios in loco suo. B

8 Absconde eos in pulvere simul, & facies eorum demerge in foveam:

9 Et ego confitebor quod salvare te possit dextera tua.

10 Ecce, Behemoth, quem feci tecum, fœnum quasi bos comedet:

11 Fortitudo ejus in lumbis ejus, & virtus illius in umbilico ventris ejus.

12 Stringit caudam suam quasi cedrum, nervi testiculorum ejus perplexi sunt.

13 Ossa ejus velut fistulæ æris, cartilago illius quasi laminæ ferreæ:

14 Ipse est principium viarum Dei, qui fecit eum, applicabit gladium ejus. C

15 Huic montes herbas ferunt: omnes bestiæ

bestiæ agri ludent ibi.

16 Sub umbra dormit in secreto calami, & in locis humentibus.

17 Protegunt umbræ umbram ejus, circumdabunt eum salices torrentis.

18 Ecce, absorbebit fluviũ, & nõ mirabitur: & habet fiduciã quod influat Jordanis in os ejus.

19 In oculis ejus quasi hamo capiet eum, & in sudibus perforabit nares ejus.

20 An extrahere poteris Leviathan hamo, & fune ligabis linguam ejus?

D 21 Numquid pones circulum in naribus ejus, aut armilla perforabis maxillam ejus?

22 Numquid multiplicabit ad te preces, aut loquetur tibi mollia?

23 Numquid feriet tecum pactum, & accipies eum servum sempiternum?

24 Numquid illudes ei quasi avi, aut ligabis cum ancillis tuis?

25 Concident eum amici, divident illum negotiatores?

26 Numquid implebis sagenas pelle ejus, & gurgustium piscium capite illius?

27 Pone super eum manum tuam: memento belli, nec ultra addas loqui.

28 Ecce, spes ejus frustrabitur eum, & videntibus cunctis præcipitabitur.

CAPUT XLI.

Malitia Behemoth explicatur fusius juxta illius membra, duritiam & superbiam.

A 1 NOn quasi crudelis suscitabo eum: quis enim resistere potest vultui meo?

2 Quis ante dedit mihi, ut reddam ei? omnia quæ sub cœlo sunt, mea sunt.

3 Non parcam ei, & verbis potentibus, & ad deprecandum compositis.

4 Quis revelabit faciem indumenti ejus? & in medium oris ejus quis intrabit?

5 Portas vultus ejus quis aperiet? per gyrum dentium ejus formido.

6 Corpus illius quasi scuta fusilia, compactum squamis se prementibus:

7 Una uni conjungitur, & ne spiraculum quidem incedit per eas.

8 Una alteri adhærebit, & tenentes se nequaquam separabuntur.

9 Sternutatio ejus splendor ignis, & oculi ejus, ut palpebræ diluculi:

10 De ore ejus lampades procedunt, sicut tedæ ignis accensæ.

11 De naribus ejus procedit fumus, sicut ollæ succensæ atque ferventis.

12 Halitus ejus prunas ardere facit, & flamma de ore ejus egreditur.

13 In collo ejus morabitur fortitudo, & faciem ejus præcedit egestas.

14 Membra carnium ejus cohærentia sibi:
C mittet contra eum fulmina, & ad locum alium non ferentur.

15 Cor ejus indurabitur tamquam lapis, & stringetur quasi malleatoris incus.

16 Cum sublatus fuerit, timebunt angeli, & territi purgabuntur.

17 Cum apprehenderit eam gladius, subsistere non poterit neque hasta, neque thorax:

18 Reputabit enim quasi paleas ferrum, & quasi lignum putridum, æs.

19 Non fugabit eum vir sagittarius, in stipulam versi sunt ei lapides fundæ.

20 Quasi stipulam æstimabit malleum, & deridebit vibrantem hastam. D

21 Sub ipso erunt radii solis, & sternet sibi aurum quasi lutum.

22 Fervescere faciet quasi ollam profundum mare, & ponet quasi cum unguenta bulliunt.

23 Post eum lucebit semita, æstimabit abyssum quasi senescentem.

24 Non est super terram potestas, quæ comparetur ei, qui factus est ut nullum timeret.

25 Omne sublime videt, ipse est rex super universos filios superbiæ.

CAPUT XLII.

Agnoscit Job se insipienter locutum, & à Domino præfertur amicis, ac pro illis orat: duplicia recipiens eorum quæ amiserat, tandemque plenus dierum in pace quievit.

1 REspondens autem Job Domino, dixit: A
2 Scio quia omnia potes, & nulla te latet cogitatio.

3 Quis est iste, qui celat consilium absque scientia? ideo insipienter locutus sum, & quæ ultra modum excederent scientiam meam.

4 Audi, & ego loquar: interrogabo te, & responde mihi.

5 Auditu auris audivi te, nunc autem oculus meus videt te.

6 Idcirco ipse me reprehendo, & ago pœnitentiam in favilla & cinere.

7 Postquam autem locutus est Dominus verba hæc ad Job, dixit ad Eliphaz Themanitem: B
Iratus est furor meus in te, & in duos amicos tuos, quoniam non estis locuti coram me rectum, sicut servus meus Job.

8 Sumite ergo vobis septem tauros, & septem arietes, & ite ad servum meum Job, & offerte holocaustum pro vobis: Job autẽ servus meus orabit pro vobis: faciem ejus suscipiam ut non vobis imputetur stultitia: neque enim locuti estis ad me recta, sicut servus meus Job.

9 Abierunt ergo Eliphaz Themanites, & Baldad Suhites, & Sophar Naamathites, & fecerunt sicut locutus fuerat Dominus ad eos, & suscepit Dominus faciem Job.

10 Dominus quoque conversus est ad pœnitentiam Job, cum oraret ille pro amicis suis. C
Et addidit Dominus omnia, quæcumque fuerant Job, duplicia.

11 Venerunt autem ad eum omnes fratres sui, & universæ sorores suæ, & cuncti qui noverant eum prius, & comederunt cum eo panem in domo ejus: & moverunt super eum caput, & consolati sunt eum super omni malo quod intulerat Dominus super eum: & dederunt ei unusquisque ovem unam, & inaurem auream unam.

12 Dominus autem benedixit novissimis Job magis quam principio ejus. Et facta sunt ei qua- D
tuordecim millia ovium, & sex millia camelorum, & mille juga boum, & mille asinæ.

13 Et fuerunt ei septem filii, & tres filiæ.

14 Et vocavit nomen unius Diem, & nomen secundæ Cassiam, & nomen tertiæ Cornustibij.

15 Non sunt autem inventæ mulieres speciosæ sicut filiæ Job in universa terra: deditque eis pater suus hereditatem inter fratres earum.

16 Vixit autem Job post hæc centum quadraginta annis, & vidit filios suos, & filios filiorum suorum usque ad quartam generationem, & mortuus est senex & plenus dierum.

L I-

LIBER PSALMORVM.

PSALMUS I.

A B Eatus vir, qui non abiit in
consilio impiorum, & in via
peccatorum non stetit, &
in cathedra pestilentiæ non
sedit:
* Jos. 1. b. 8. 2 * Sed in lege Domini vo-
luntas ejus, & in lege ejus
meditabitur die ac nocte.
3 * Et erit tamquam lignum, quod plantatum
* Ier. 17. b. 8. est secus decursus aquarum, quod fructum suum
dabit in tempore suo:
Et folium ejus non defluet: & omnia quæ-
cumque faciet prosperabuntur.
4 Non sic impii, non sic: sed tamquam pulvis,
quem projicit ventus à facie terræ.
5 Ideo non resurgent impii in judicio: neque
peccatores in concilio justorum.
6 Quoniam novit Dominus viam justorum: &
iter impiorum peribit.

Psalmus II.

A 1 Q Uare fremuerunt gentes, & populi me-
Actor. 4. c. 25. ditati sunt inania?
2 Astiterunt reges terræ, & princi-
pes convenerunt in unum, adversus Dominum,
& adversus Christum ejus.
3 Dirumpamus vincula eorum: & projicia-
mus a nobis jugum ipsorum.
4 Qui habitat in cælis irridebit eos: & Do-
minus subsannabit eos.
B 5 Tunc loquetur ad eos in ira sua, & in furo-
re suo conturbabit eos.
6 Ego autem constitutus sum rex ab eo super
Sion montem sanctum ejus, prædicans præ-
ceptum ejus.
7 * Dominus dixit ad me: Filius meus es tu,
ego hodie genui te.
8 Postula à me, & dabo tibi gentes heredi-
tatem tuam, & possessionem tuam terminos
terræ.
9 Reges eos in virga ferrea: & tamquam vas
figuli confringes eos.
10 * Et nunc reges intelligite: erudimini qui
judicatis terram.
11 Servite Domino in timore: & exultate ei
cum tremore.
12 Apprehendite disciplinam, nequando ira-
scatur Dominus, & pereatis de via justa.
13 Cum exarserit in brevi ira ejus, beati om-
nes, qui confidunt in eo.

1 Psalmus David, cum fugeret à facie
Absalom filii sui.
(2. Reg. 15 c. 14.) III.

2 D Omine quid multiplicati sunt qui tribu-
lant me? multi insurgunt adversum me.
3 Multi dicunt animæ meæ: Non est salu[s]
ipsi in Deo ejus.
4 Tu autem Domine susceptor meus es, gloria
mea, & exaltans caput meum.
5 Voce mea ad Dominum clamavi: & exau-
divit me de monte sancto suo.
6 Ego dormivi, & soporatus sum: & exur-
rexi, quia Dominus suscepit me.
7 Non timebo millia populi circumdantis me:
exurge Domine, salvum me fac Deus meus.
8 Quoniam tu percussisti omnes adversan[tes]
mihi sine causa: dentes peccatorum contriv[i-]
sti.
9 Domini est salus: & super populum tuum
benedictio tua.

1 In finem in carminibus, Psalmus
David. IV.

A 2 CUm invocarem, exaudivit me Deus
justitiæ meæ: in tribulatione dilatasti
mihi.
Miserere mei, & exaudi orationem meam.
3 Filii hominum usquequò gravi corde? ut quid
diligitis vanitatem, & quæritis mendacium?
4 Et scitote quoniam mirificavit Dominus
sanctum suum: Dominus exaudiet me cum
clamavero ad eum.
ph. 5 * Irascimini, & nolite peccare: quæ dici-
26. tis in cordibus vestris, in cubilibus vestris
compungimini.
6 Sacrificate sacrificium justitiæ, & sperate
in Dño, multi dicunt: Quis ostendit nobis bona?
7 Signatum est super nos lumen vultus tui
B Domine: dedisti lætitiam in corde meo.
8 A fructu frumenti, vini, & olei sui, multi-
plicati sunt.
9 In pace in idipsum dormiam, & requiescã.
10 Quoniam tu Domine singulariter in spe
constituisti me.

1 In finem pro ea, quæ hereditatem conse-
quitur, Psalmus David. V.

A 2 VErba mea auribus percipe Domine, in-
tellige clamorem meum.
3 Intende voci orationis meæ, rex meus &
Deus meus.
4 Quoniam ad te orabo: Domine manè exau-
dies vocem meam.
5 Manè astabo tibi & videbo: quoniam non
Deus volens iniquitatem tu es.
6 Neque habitabit juxta te malignus: neque
permanebunt injusti ante oculos tuos.
B 7 Odisti omnes, qui operantur iniquitatem:
perdes omnes, qui loquuntur mendacium.
8 Virum sanguinum & dolosum abominabi-
tur Dominus: ego autem in multitudine mise-
ricordiæ tuæ.
Introibo in domum tuam: adorabo ad tem-
plum sanctum tuum in timore tuo.
9 Dñe deduc me in justitia tua: propter ini-
C micos meos dirige in cõspectu tuo viam meã.
10 Quoniam non est in ore eorum veritas:
cor eorum vanum est.
nf. 11 * Sepulchrum patens est guttur eorum, lin-
guis suis dolose agebant, judica illos Deus.
Decidant a cogitationibus suis, secundum
multitudinem impietatum eorum expelle eos,
quoniam irritaverunt te Domine.
12 Et lætentur omnes, qui sperant in te, in
æternum exultabunt: & habitabis in eis.
13 Et gloriabuntur in te omnes, qui diligunt
nomen tuum, quoniam tu benedices justo.
Domine, ut scuto bonæ voluntatis tuæ, co-
ronasti nos.

1 In finem in carminibus, Psalmus
David, pro octava. VI.

A 2 DOmine, ne in furore tuo arguas me, ne-
que in ira tua corripias me.
3 Miserere mei Domine, quoniam infirmus
sum: sana me Domine, quoniam conturbata
sunt ossa mea.
4 Et anima mea turbata est valde: sed tu
Domine usquequò?
5 Convertere Dñe, & eripe animam meam:
B salvum me fac propter misericordiam tuam.
6 Quoniam non est in morte qui memor sit
tui: in inferno autem quis confitebitur tibi?
7 Laboravi in gemitu meo, lavabo per sin-
gulas noctes lectum meum: lacrymis meis
stratum meum rigabo.
8 Turbatus est à furore oculus meus: invete-
ravi inter omnes inimicos meos.
9 * Discedite a me omnes qui operamini ini-
quitatem: quoniam exaudivit Dominus vo- * Matt. 7.d.23.
cem fletus mei.
10 Exaudivit Dominus deprecationem meã,
Dominus orationem meam suscepit.
11 Erubescant, & conturbentur vehementer Luc. 13
omnes inimici mei: convertantur & erube- f.27.
scant valde velociter.

1. Psalmus David, quem cantavit Domino
pro verbis Chusi filii Jemini.
(2.Reg.16.) VII.

2 DOmine Deus meus in te speravi: sal- A
vum me fac ex omnibus persequenti-
bus me, & libera me.
3 Nequando rapiat ut leo animam meam,
dum non est qui redimat, neque qui salvum
faciat.
4 Domine Deus meus, si feci istud, si est ini-
quitas in manibus meis:
5 Si reddidi retribuentibus mihi mala, deci-
dam merito ab inimicis meis inanis.
6. Persequatur inimicus animam meam, &
comprehendat, & conculcet in terra vitam
meam, & gloriam meam in pulverem deducat.
7 Exurge Domine in ira tua: & exaltare in
finibus inimicorum meorum.
8 Et exurge Domine Deus meus in præcepto
quod mandasti: & synagoga populorum cir-
cumdabit te.
9 Et propter hanc in altum regredere: Do-
minus judicat populos. B
10 Judica me Domine secundum justitiam
meã, & secundum innocentiam meã super me.
11 Consumetur nequitia peccatorum, & diri-
ges justum, * scrutans corda & renes Deus: * 1.Par 28.b.9.
Justum adjutorium meum a Domino, qui Jer.11.
salvos facit rectos corde. d.20. &
12 Deus judex justus, fortis, & patiens: num- 17. b.
quid irascitur per singulos dies? 10. &
13 Nisi conversi fueritis, gladium suum vibra- 20. c.
bit: arcum suum tetendit, & paravit illum. 12.
14 Et in eo paravit vasa mortis, sagittas suas
ardentibus effecit.
15 * Ecce parturiit injustitiam: concepit do- * Isa.
lorem, & peperit iniquitatem. 59.a.4.
16 Lacum aperuit, & effodit eum: & incidit Job 15.
in foveam, quam fecit. d.35.
17 Convertetur dolor ejus in caput ejus: & in
verticem ipsius iniquitas ejus descendet.
18 Confitebor Domino secundum justitiam
ejus: & psallam nomini Domini altissimi.

1 In finem pro torcularibus, Psalmus
David. VIII.

2 DOmine Dominus noster, quàm admira- A
bile est nomen tuum in universa terra!
3 Quoniam elevata est magnificentia tua su-
per cœlos.
4 Ex ore infantium & lactentium perfecisti
laudem propter inimicos tuos, ut destruas ini-
micum & ultorem.
5 Quoniam videbo cœlos tuos, opera di-
gitorum tuorum; lunam & stellas, quæ tu fun-
dasti.

6 * Quid

* Heb. 2. a. 7. 6 * Quid est homo, quod memor es ejus? aut filius hominis, quoniam visitas eum?

B 7 * Minuisti eum paulo minus ab angelis, gloria & honore coronasti eum: & constituisti eum super opera manuum tuarum.

* Gen. 1. d. 13. 1. Cor. 15. d. 26. 8 * Omnia subjecisti sub pedibus ejus, oves & boves universas: insuper & pecora campi.

9 Volucres cœli, & pisces maris, qui perambulant semitas maris.

10 Domine Dominus noster, quàm admirabile est nomen tuum in universa terra!

1 In finem pro occultis filii, Psalmus David. IX.

A 2 Confitebor tibi Domine in toto corde meo: narrabo omnia mirabilia tua.

3 Lætabor & exultabo in te: psallam nomini tuo Altissime.

4 In convertendo inimicum meum retrorsum: infirmabuntur, & peribunt à facie tua.

5 Quoniam fecisti judicium meum & causam meam: sedisti super thronum qui judicas justitiam.

6 Increpasti gentes, & periit impius: nomen eorum delesti in æternum, & in sæculum sæculi.

7 Inimici defecerunt frameæ in finem: & civitates eorum destruxisti.

8 Periit memoria eorum cum sonitu: & Dominus in æternum permanet.

B 9 Paravit in judicio thronum suum: & ipse judicabit orbem terræ in æquitate, judicabit populos in justitia.

10 Et factus est Dñs refugium pauperi: adjutor in opportunitatibus, in tribulatione.

11 Et sperent in te qui noverunt nomen tuum: quoniam non dereliquisti quærentes te Domine.

12 Psallite Domino, qui habitat in Sion: annuntiate inter gentes studia ejus.

C 13 Quoniam requirens sanguinem eorum recordatus est: non est oblitus clamorem pauperum.

14 Miserere mei Domine: vide humilitatem meam de inimicis meis.

15 Qui exaltas me de portis mortis, ut annuntiem omnes laudationes tuas in portis filiæ Sion.

16 Exultabo in salutari tuo: infixæ sunt gentes in interitu, quem fecerunt.

In laqueo isto, quem absconderunt, comprehensus est pes eorum.

17 Cognoscetur Dominus judicia faciens: in operibus manuum suarum comprehensus est peccator.

18 Convertantur peccatores in infernum, omnes gentes quæ obliviscuntur Deum.

19 Quoniam non in finem oblivio erit pauperis: patientia pauperum non peribit in finem.

20 Exurge Domine, non confortetur homo: judicentur gentes in conspectu tuo:

21 Constitue Domine legislatorem super eos: ut sciant gentes quoniam homines sunt.

Psal. X. secundum Hebr.

A 1 Ut quid Domine recessisti longe, despicis in opportunitatibus, in tribulatione?

2 Dum superbit impius, incenditur pauper: comprehenduntur in consiliis quibus cogitant.

3 Quoniam laudatur peccator in desideriis animæ suæ, & iniquus benedicitur.

4 Exacerbavit Dominum peccator, secundum multitudinem iræ suæ non quæret.

5 Non est Deus in conspectu ejus: inquinatæ B sunt viæ illius in omni tempore.

Auferuntur judicia tua à facie ejus: omnium inimicorum suorum dominabitur.

6 Dixit enim in corde suo: Non movebor à generatione in generationem, sine malo.

7 * Cujus maledictione os plenum est, & amaritudine, & dolo: sub lingua ejus labor & dolor. *Infr. 13. a. 1. Rom. 3. b. 14.

8 Sedet in insidiis cum divitibus in occultis, ut interficiat innocentem.

9 Oculi ejus in pauperem respiciunt: insidiatur in abscondito, quasi leo in spelunca sua. C

Insidiatur ut rapiat pauperem: rapere pauperem dum attrahit eum.

10 In laqueo suo humiliabit eum, inclinabit se, & cadet cum dominatus fuerit pauperum.

11 Dixit enim in corde suo: Oblitus est Deus, avertit faciem suam ne videat in finem.

12 Exurge Domine Deus, exaltetur manus tua: ne obliviscaris pauperum.

13 Propter quid irritavit impius Deum? dixit enim in corde suo: Non requiret. D

14 Vides, quoniam tu laborem & dolorem consideras: ut tradas eos in manus tuas.

Tibi derelictus est pauper: orphano tu eris adjutor.

15 Contere brachium peccatoris & maligni: quæretur peccatum illius, & non invenietur.

16 Dominus regnabit in æternum, & in sæculum sæculi: peribitis gentes de terra illius.

17 Desiderium pauperum exaudivit Dominus: præparationem cordis eorum audivit auris tua.

18 Judicare pupillo & humili, ut non apponat ultra magnificare se homo super terram.

1 In finem, Psalmus David. X.

2 In Domino confido: quomodo dicitis A animæ meæ: Transmigra in montem sicut passer?

3 Quoniam ecce peccatores intenderunt arcum, paraverunt sagittas suas in pharetra, ut sagittent in obscuro rectos corde.

4 Quoniam quæ perfecisti, destruxerunt: justus autem quid fecit?

5 * Dominus in templo sancto suo, Dominus in cœlo sedes ejus. * Abac. 2. d. 20.

Oculi ejus in pauperem respiciunt: palpebræ ejus interrogant filios hominum.

6 Dominus interrogat justum & impium: qui autem diligit iniquitatem, odit animam suam.

7 Pluet super peccatores laqueos: ignis & sulphur, & spiritus procellarum, pars calicis eorum.

8 Quoniam justus Dominus & justitias dilexit: æquitatem vidit vultus ejus.

1 In finem pro octava, Psalmus David. XI.

2 Salvum me fac Domine, quoniam defecit A sanctus: quoniam diminutæ sunt veritates à filiis hominum.

3 Vana locuti sunt unusquisque ad proximum suum;

suum: labia dolosa, in corde & corde locuti sunt.

4 Disperdat Dominus universa labia dolosa, & linguam magniloquam.

B 5 Qui dixerunt: Linguam nostram magnificabimus, labia nostra a nobis sunt, quis noster Dominus est?

6 Propter miseriam inopum, & gemitum pauperum nunc exurgam, dicit Dominus.

*Prov. 30. a.5. Ponam in salutari: fiducialiter agam in eo.

7 * Eloquia Domini, eloquia casta: argentum igne examinatum, probatum terræ, purgatum septuplum.

8 Tu Domine servabis nos: & custodies nos à generatione hac in æternum.

9 In circuitu impii ambulant: secundum altitudinem tuã multiplicasti filios hominum.

1 In finem, Psalmus David. XII.

VSquequo Domine oblivisceris me in finem? Usquequo avertis faciẽ tuã à me?

A 2 Quamdiu ponam consilia in anima mea, dolorem in corde meo per diem?

3 Usquequo exaltabitur inimicus meus super me?

4 Respice, & exaudi me Domine Deus meus.

5 Illumina oculos meos ne umquam obdormiam in morte: ne quando dicat inimicus meus: Prævalui adversus eum.

6 Qui tribulant me, exultabunt si motus fuero: ego autem in misericordia tua speravi.

Exultabit cor meum in salutari tuo: cantabo Domino qui bona tribuit mihi: & psallam nomini Domini altissimi.

1 In finem, Psalmus David. XIII.

A DIxit insipiens in corde suo: Non est Deus.

Corrupti sunt, & abominabiles facti sunt in studiis suis: non est qui faciat bonum, non est usque ad unum.

2 Dominus de cœlo prospexit super filios hominum, ut videat si est intelligens, aut requirens Deum.

3 Omnes declinaverunt, simul inutiles facti sunt: non est qui faciat bonum, non est usque ad unum.

Sepulchrum patens est guttur eorum: linguis suis dolose agebant, venenum aspidum sub labiis eorum.

Quorum os maledictione & amaritudine plenum est: veloces pedes eorum ad effundendum sanguinem.

Contritio & infelicitas in viis eorum, & viam pacis non cognoverunt; non est timor Dei ante oculos eorum.

4 Nonne cognoscent omnes qui operantur iniquitatem, qui devorant plebem meam sicut escam panis?

5 Dominum non invocaverunt, illic trepidaverunt timore, ubi non erat timor.

6 Quoniam Dominus in generatione justa est, consilium inopis confudistis: quoniam Dominus spes ejus est.

7 Quis dabit ex Sion salutare Israel? cum averterit Dominus captivitatem plebis suæ, exultabit Jacob, & lætabitur Israel.

1 Psalmus David. XIV.

A DOmine quis habitabit in tabernaculo tuo? aut quis requiescet in monte sancto tuo?

2 Qui ingreditur sine macula, & operatur justitiam:

3 Qui loquitur veritatem in corde suo, qui non egit dolum in lingua sua:

Nec fecit proximo suo malum, & opprobrium non accepit adversus proximos suos. B

4 Ad nihilum deductus est in conspectu ejus malignus: timentes autem Dominũ glorificat:

5 Qui jurat proximo suo, & non decipit, qui pecuniam suam non dedit ad usuram, & munera super innocentem non accepit.

Qui facit hæc, non movebitur in æternum.

1 Tituli inscriptio ipsi David. XV.

2 COnserva me Domine, quoniam speravi in te. Dixi Domino: Deus meus es tu, quoniam bonorum meorum non eges. A

3 Sanctis, qui sunt in terra ejus, mirificavit omnes voluntates meas in eis.

4 Multiplicatæ sunt infirmitates eorum: postea acceleraverunt.

Non congregabo conventicula eorum de sanguinibus: nec memor ero nominum eorum per labia mea.

5 Dominus pars hereditatis meæ, & calicis mei: tu es, qui restitues hereditatem meã mihi.

6 Funes ceciderunt mihi in præclaris: etenim hereditas mea præclara est mihi. B

7 Benedicam Dominum, qui tribuit mihi intellectum: insuper & usque ad noctem increpuerunt me renes mei.

8 * Providebam Dominum in conspectu meo semper: quoniam a dextris est mihi, ne commovear. * Act. 2. d.25.

9 Propter hoc lætatum est cor meum, & exultavit lingua mea: insuper & caro mea requiescet in spe.

10 *Quoniam non derelinques animam meam in inferno: nec dabis sanctum tuum videre corruptionem. * Act. 2. d.27. & 13. e.35.

Notas mihi fecisti vias vitæ, adimplebis me lætitia cum vultu tuo: delectationes in dextera tua usque in finem.

1 Oratio David. XVI.

EXaudi Domine justitiam meam: intende deprecationem meam. A

Auribus percipe orationem meam, non in labiis dolosis.

2 De vultu tuo judicium meum prodeat: oculi tui videant æquitates.

3 Probasti cor meum, & visitasti nocte: igne me examinasti, & non est inventa in me iniquitas.

4 Ut non loquatur os meum opera hominum: propter verba labiorum tuorum ego custodivi vias duras.

5 Perfice gressus meos in semitis tuis: ut non moveantur vestigia mea. B

6 Ego clamavi, quoniam exaudisti me Deus: inclina aurem tuam mihi, & exaudi verba mea.

7 Mirifica misericordias tuas, qui salvos facis sperantes in te.

8 A resistentibus dexteræ tuæ custodi me, ut pupillam oculi.

9 Sub umbra alarum tuarum protege me: à facie impiorum qui me afflixerunt. C

10 Inimici mei animam meam circumdederunt, adipem suum concluserunt: os eorum locutum est superbiam.

11 Pro-

11 Projicientes me nunc circumdederunt me: oculos suos statuerunt declinare in terram.

12 Susceperunt me sicut leo paratus ad prædã: & sicut catulus leonis habitans in abditis.

13 Exurge Domine præveni eum, & supplanta eum: eripe animam meam ab impio, frameam tuam ab inimicis manus tuæ.

14 Domine a paucis de terra divide eos in vita eorum: de absconditis tuis adimpletus est venter eorum.

Saturati sunt filiis: & dimiserunt reliquias suas parvulis suis.

15 Ego autem in justitia apparebo conspectui tuo: satiabor cum apparuerit gloria tua.

1 *In finẽ puero Domini David, qui locutus est Domino verba cantici hujus, in die, qua eripuit eum Dominus de manu inimicorum ejus, & de manu Saul, & dixit:* (2. Reg. 22. 2.) XVII.

A 2 Diligam te Domine fortitudo mea:

3 Dominus firmamentum meum, & refugium meum, & liberator meus.

* Heb. 2. c. 13. * Deus meus adjutor meus, & sperabo in eũ.

Protector meus, & cornu salutis meæ, & susceptor meus.

4 Laudans invocabo Dominum: & ab inimicis meis salvus ero.

5 Circumdederunt me dolores mortis: & torrentes iniquitatis conturbaverunt me.

6 Dolores inferni circumdederunt me: præoccupaverunt me laquei mortis.

7 In tribulatione mea invocavi Dominum, & ad Deum meum clamavi:

Et exaudivit de templo sancto suo vocem meam: & clamor meus in conspectu ejus, introivit in aures ejus.

8 Commota est, & contremuit terra: fundamenta montium conturbata sunt, & commota sunt quoniam iratus est eis.

9 Ascendit fumus in ira ejus: & ignis à facie ejus exarsit: carbones succensi sunt ab eo.

10 Inclinavit cœlos, & descendit: & caligo sub pedibus ejus.

11 Et ascendit super cherubim, & volavit: volavit super pennas ventorum.

B 12 Et posuit tenebras latibulum suum, in circuitu ejus tabernaculum ejus: tenebrosa aqua in nubibus aeris.

13 Præ fulgore in conspectu ejus nubes transierunt, grando, & carbones ignis.

14 Et intonuit de cœlo Dominus, & Altissimus dedit vocem suam: grando & carbones ignis.

15 Et misit sagittas suas, & dissipavit eos: fulgura multiplicavit, & conturbavit eos.

16 Et apparuerunt fontes aquarum, & revelata sunt fundamenta orbis terrarum.

Ab increpatione tua Domine, ab inspiratione spiritus iræ tuæ.

17 Misit de summo, & accepit me: & assumpsit me de aquis multis.

18 Eripuit me de inimicis meis fortissimis, & ab his qui oderunt me: quoniam confortati sunt super me.

19 Prævenerunt me in die afflictionis meæ: & factus est Dominus protector meus.

20 Et eduxit me in latitudinem: salvum me fecit, quoniam voluit me.

21 Et retribuet mihi Dominus secundum justitiam meam, & secundum puritatem manuum mearum retribuet mihi:

22 Quia custodivi vias Domini, nec impie gessi a Deo meo.

23 Quoniam omnia judicia ejus in conspectu meo: & justitias ejus non repuli à me.

24 Et ero immaculatus cum eo: & observabo me ab iniquitate mea. C

25 Et retribuet mihi Dominus secundum justitiam meam: & secundum puritatem manuum mearum in conspectu oculorum ejus.

26 Cum sancto sanctus eris, & cum viro innocente innocens eris:

27 Et cum electo electus eris: & cum perverso perverteris.

28 Quoniam tu populum humilem salvum facies: & oculos superborum humiliabis.

29 Quoniam tu illuminas lucernam meam Domine: Deus meus illumina tenebras meas.

30 Quoniam in te eripiar à tentatione, & in Deo meo transgrediar murum.

31 Deus meus impolluta via ejus: eloquia Domini igne examinata: protector est omnium sperantium in se.

32 Quoniam quis Deus præter Dominum? aut quis Deus præter Deum nostrum?

33 Deus qui præcinxit me virtute: & posuit immaculatam viam meam.

34 * Qui perfecit pedes meos tamquam cervorum, & super excelsa statuens me. * 2. Reg. 22. c. 34.

35 Qui docet manus meas ad prælium: & posuisti, ut arcum æreum, brachia mea.

36 Et dedisti mihi protectionem salutis tuæ: & dextera tua suscepit me:

Et disciplina tua correxit me in finem: & disciplina tua ipsa me docebit.

37 Dilatasti gressus meos subtus me: & non sunt infirmata vestigia mea. D

38 Persequar inimicos meos, & comprehendam illos: & non convertar donec deficiant.

39 Confringam illos, nec poterunt stare: cadent subtus pedes meos.

40 Et præcinxisti me virtute ad bellum: & supplantasti insurgentes in me subtus me.

41 Et inimicos meos dedisti mihi dorsum, & odientes me disperdidisti.

42 Clamaverunt, nec erat qui salvos faceret, ad Dominum, nec exaudivit eos.

43 Et comminuam eos, ut pulverem ante faciem venti: ut lutum platearum delebo eos.

44 Eripies me de contradictionibus populi: constitues me in caput gentium.

45 Populus, quem non cognovi, servivit mihi: in auditu auris obedivit mihi.

46 Filii alieni mentiti sunt mihi, filii alieni inveterati sunt, & claudicaverunt a semitis suis.

47 Vivit Dominus, & benedictus Deus meus, & exaltetur Deus salutis meæ.

48 Deus qui das vindictas mihi, & subdis populos sub me, liberator meus de inimicis meis iracundis.

49 Et ab insurgentibus in me exaltabis me: à viro iniquo eripies me.

50 * Propterea confitebor tibi in nationibus Domine: & nomini tuo psalmum dicam. * 2. Reg. 22. d. 50. Rom. 15. b. 9.

51 Magnificans salutes regis ejus, & faciens misericordiam Christo suo David, semini ejus usque in sæculum.

1 In finem Psalmus David. XVIII.

2 Cæli enarrant gloriam Dei, & opera manuum ejus annuntiat firmamentũ. A

3 Dies

3 Dies diei eructat verbum, & nox nocti in-
dicat scientiam.
4 Non sunt loquelæ, neque sermones, quo-
rum non audiantur voces eorum.
Rom. 10. 18. 5 * In omnem terram exivit sonus eorum: &
in fines orbis terræ verba eorum.
Luc. 6 In sole posuit tabernaculum suum: * & ipse
tamquam sponsus procedens de thalamo suo;
46. Exultavit ut gigas ad currendam viam, a
B summo cœlo egressio ejus;
7 Et occursus ejus usque ad summum ejus: nec
est qui se abscondat a calore ejus.
8 Lex Domini immaculata convertens ani-
mas: testimonium Domini fidele, sapientiam
præstans parvulis.
9 Justitiæ Domini rectæ, lætificantes corda:
præceptum Dñi lucidum, illuminans oculos.
10 Timor Domini sanctus, permanens in sæ-
culum sæculi: judicia Domini vera, justifica-
ta in semetipsa.
11 Desiderabilia super aurum & lapidem pre-
tiosum multum: & dulciora super mel & favū.
C 12 Etenim servus tuus custodit ea, in custo-
diendis illis retributio multa.
13 Delicta quis intelligit? ab occultis meis
munda me, & ab alienis parce servo tuo.
14 Si mei nō fuerint dominati, tunc immacu-
latus ero: & emundabor a delicto maximo.
15 Et erunt ut complaceant eloquia oris mei:
& meditatio cordis mei in cōspectu tuo sēper.
Domine adjutor meus, & redemptor meus.

1 In finem, Psalmus David. XIX.

A 2 Exaudiat te Dominus in die tribulatio-
nis: protegat te nomen Dei Jacob.
3 Mittat tibi auxilium de sancto: & de Sion
tueatur te.
4 Memor sit omnis sacrificii tui: & holocau-
stum tuum pingue fiat.
5 Tribuat tibi secundum cor tuum: & omne
B consilium tuum confirmet.
6 Lætabimur in salutari tuo: & in nomine
Dei nostri magnificabimur.
7 Impleat Dominus omnes petitiones tuas:
nunc cognovi quoniam salvum fecit Dominus
CHRISTUM suum.
Exaudiet illum de cœlo sancto suo: in po-
tentatibus salus dexteræ ejus.
8 Hi in curribus, & hi in equis: nos autem in
nomine Domini Dei nostri invocabimus.
9 Ipsi obligati sunt, & ceciderunt: nos autem
surreximus & erecti sumus.
10 Domine salvum fac regem: & exaudi nos
in die, qua invocaverimus te.

1 In finem, Psalmus David. XX.

A 2 Domine in virtute tua lætabitur rex: &
super salutare tuum exultabit vehe-
menter.
3 Desiderium cordis ejus tribuisti ei: & vo-
luntate labiorum ejus non fraudasti eum.
4 Quoniam prævenisti eum in benedictioni-
bus dulcedinis: posuisti in capite ejus coro-
nam de lapide pretioso.
5 Vitam petiit à te: & tribuisti ei longitudinē
dierum in sæculum, & in sæculum sæculi.
B 6 Magna est gloria ejus in salutari tuo: glo-
riam & magnum decorem impones super eum.
7 Quoniam dabis eum in benedictionem in
sæculum sæculi: lætificabis eum in gaudio
cum vultu tuo.
8 Quoniam rex sperat in Domino: & in mi-
sericordia Altissimi non commovebitur.
9 Inveniatur manus tua omnibus inimicis
tuis: dextera tua inveniat omnes, qui te oderūt.
10 Pones eos ut clibanum ignis in tempore C
vultus tui: Dominus in ira sua conturbabit eos,
& devorabit eos ignis.
11 Fructum eorum de terra perdes: & semen
eorum a filiis hominum.
12 Quoniam declinaverunt in te mala: cogi-
taverunt consilia, quæ non potuerunt stabilire.
13 Quoniam pones eos deorsum: in reliquiis
tuis præparabis vultum eorum.
14 Exaltare Domine in virtute tua: cantabi-
mus & psallemus virtutes tuas.

1 In finem pro susceptione matutina,
Psalmus David. XXI.

2 Deus Deus meus respice in me: quare A
me dereliquisti? longe a salute mea Matth.
verba delictorum meorum. 27. c. 46.
3 Deus meus clamabo per diem, & non exau- Marc.
dies: & nocte, & non ad insipientiam mihi. 15. d.
4 Tu autem in sancto habitas, Laus Israel. 34.
5 In te speraverunt patres nostri, sperave-
runt, & liberasti eos.
6 Ad te clamaverunt, & salvi facti sunt: in
te speraverunt, & non sunt confusi.
7 Ego autem sum vermis, & non homo: op-
probrium hominum, & abjectio plebis.
8 * Omnes videntes me, deriserunt me: lo- * Mat.
cuti sunt labiis, & moverunt caput. 27. d.
9 * Speravit in Domino, eripiat eum: salvum 19.
faciat eum, quoniam vult eum. Marc.
10 Quoniam tu es, qui extraxisti me de ven- 15. c.
tre: spes mea ab uberibus matris meæ. 29.
11 In te projectus sum ex utero: de ventre B
matris meę Deus meus es tu, ne discesseris a me. * Mat. 27. c. 43.
12 Quoniam tribulatio proxima est: quoniam
non est qui adjuvet.
13 Circumdederunt me vituli multi: tauri
pingues obsederunt me.
14 Aperuerunt super me os suum, sicut leo ra-
piens & rugiens.
15 Sicut aqua effusus sum: & dispersa sunt
omnia ossa mea.
Factum est cor meum tamquam cera lique-
scens in medio ventris mei.
16 Aruit tamquam testa virtus mea, & lingua
mea adhæsit faucibus meis: & in pulverem
mortis deduxisti me.
17 Quoniam circumdederunt me canes mul- C
ti: concilium malignantium obsedit me.
18 * Foderunt manus meas & pedes meos: di- * Mat.
numeraverunt omnia ossa mea. 27. d. 9
19 Ipsi vero consideraverunt & inspexerunt
me: * diviserunt sibi vestimenta mea, & super * Joan.
vestem meam miserunt sortem. 19. d.
20 Tu autem Domine ne elongaveris auxiliū 23.
tuum a me: ad defensionem meam conspice.
21 Erue a framea Deus animam meam: & de
manu canis unicam meam.
22 Salva me ex ore leonis: & à cornibus uni-
cornium humilitatem meam.
23 * Narrabo nomen tuum fratribus meis: in * Hebr.
medio ecclesiæ laudabo te. 2. c. 12.
24 Qui timetis Dominum laudate eum: uni-
versum semen Jacob glorificate eum.
25 Timeat eum omne semen Israel: quoniā non
sprevit, neq; despexit deprecationem pauperis:
Nec

Nec avertit faciem suam à me : & cum cla-
D marem ad eum exandivit me.
26 Apud te laus mea in ecclesia magna : vota
mea reddam in conspectu timentium eum.
27 Edent pauperes, & saturabuntur : & lau-
dabunt Dominum qui requirunt eum : vivent
corda eorum in sæculum sæculi.
28 Reminiscentur & convertentur ad Domi-
num universi fines terræ :
Et adorabunt in conspectu ejus universæ fa-
miliæ gentium.
29 Quoniam Domini est regnum : & ipse do-
minabitur Gentium.
30 Manducaverunt & adoraverunt omnes
pingues terræ: in conspectu ejus cadent omnes
qui descendunt in terram.
31 Et anima mea illi vivet : & semen meum
serviet ipsi.
32 Annuntiabitur Domino generatio ventura:
& annuntiabunt cœli justitiam ejus populo qui
nascetur, quem fecit Dominus.

1 Psalmus David. XXII.

A 2 DOminus regit me, & nihil mihi deerit:*
* Isa. 40. b. 11. in loco pascuæ ibi me collocavit.
3 Super aquam refectionis educavit me : ani-
Jer. 23. a. 5. mam meam convertit.
Deduxit me super semitas justitiæ, propter
Ezech. 34. c. nomen suum.
4 Nam & si ambulavero in medio umbræ
11. & 23. mortis, non timebo mala: quoniam tu mecū es.
B Virga tua, & baculus tuus, ipsa me consolata
1. Pet. 2. d. 25. sunt.
5 Parasti in conspectu meo mensam, adversus
& 5. a. 2. eos, qui tribulant me.
Impinguasti in oleo caput meum : & calix
meus inebrians quam præclarus est!
6 Et misericordia tua subsequetur me, omni-
bus diebus vitæ meæ.
Et ut inhabitem in domo Domini, in longi-
tudinem dierum.

1 Prima sabbati, Psalmus David. XXIII.

A DOmini est terra, & plenitudo ejus:
1. Cor. 10. f. 26. orbis terrarum, & universi qui habi-
tant in eo.
Ps. 49. b. 12. 2 Quia ipse super maria fundavit eum : & su-
per flumina præparavit eum.
3 Quis ascendet in montem Domini : aut
quis stabit in loco sancto ejus?
4 Innocens manibus & mundo corde, qui non
accepit in vano animam suam, nec juravit in
dolo proximo suo.
5 Hic accipiet benedictionem à Domino : &
misericordiam a Deo salutari suo.
6 Hæc est generatio quærentium eum, quæ-
rentium faciem Dei Jacob.
7 Attollite portas principes vestras, & eleva-
mini portæ æternales : & introibit rex gloriæ.
8 Quis est iste rex gloriæ? Dominus fortis &
potens : Dominus potens in prælio.
9 Attollite portas principes vestras, & eleva-
mini portæ æternales : & introibit rex gloriæ.
10 Quis est iste rex gloriæ? Dominus virtu-
tum ipse est rex gloriæ.

1. In finem, Psalmus David. XXIV.

B AD te Domine levavi animam meam:
2 Deus meus in te confido, non erubes-
cam:
3 Neque irrideant me inimici mei : etenim
universi, qui sustinent te, non confundentur.
4 Confundantur omnes iniqua agentes, su-
pervacue.
Vias tuas Domine demonstra mihi : & semi-
tas tuas edoce me.
5 Dirige me in veritate tua, & doce me :
quia tu es Deus salvator meus, & te sustinui
tota die.
6 Reminiscere miserationum tuarum Do-
mine, & misericordiarum tuarum, quæ à sæ-
culo sunt.
7 Delicta juventutis meæ, & ignorantias B
meas ne memineris.
Secundum misericordiam tuam memento
mei tu : propter bonitatem tuam Domine.
8 Dulcis & rectus Dominus : propter hoc le-
gem dabit delinquentibus in via.
9 Diriget mansuetos in judicio : & docebit
mites vias suas.
10 Universæ viæ Domini, misericordia &
veritas, requirentibus testamentum ejus & te-
stimonia ejus.
11 Propter nomen tuum Domine propitiabe- C
ris peccato meo: multum est enim.
12 Quis est homo qui timet Dominum? legem
statuit ei in via, quam elegit.
13 Anima ejus in bonis demorabitur : & se-
men ejus hereditabit terram.
14 Firmamentum est Dominus timentibus eū:
& testamentum ipsius ut manifestetur illis.
15 Oculi mei semper ad Dominum : quoniam
ipse evellet de laqueo pedes meos.
16 Respice in me, & miserere mei : quia uni-
cus & pauper sum ego.
17 Tribulationes cordis mei multiplicatæ D
sunt : de necessitatibus meis erue me.
18 Vide humilitatem meam, & laborem
meum : & dimitte universa delicta mea.
19 Respice inimicos meos quoniam multipli-
cati sunt, & * odio iniquo oderunt me. * Ioan. 15. d. 25.
20 Custodi animam meam, & erue me : non
erubescam quoniam speravi in te.
21 Innocentes & recti adhæserunt mihi: quia
sustinui te.
22 Libera Deus Israel, ex omnibus tribulatio-
nibus suis.

1 In finem, Psalmus David. XXV.

IUdica me Domine, quoniam ego in in-
nocentia mea ingressus sum: & in Domi-
no sperans non infirmabor.
2 Proba me Domine, & tenta me : ure renes
meos & cor meum.
3 Quoniam misericordia tua ante oculos
meos est : & complacui in veritate tua.
4 Non sedi cum concilio vanitatis : & cum B
iniqua gerentibus non introibo.
5 Odivi ecclesiam malignantium: & cum im-
piis non sedebo.
6 Lavabo inter innocentes manus meas : &
circumdabo altare tuum Domine :
7 Ut audiam vocem laudis, & enarrem uni-
versa mirabilia tua.
8 Domine dilexi decorem domus tuæ, & lo-
cum habitationis gloriæ tuæ.
9 Ne perdas cum impiis Deus animam meam, C
& cum viris sanguinum vitam meam.
10 In quorum manibus iniquitates sunt : dex-
tera eorum repleta est muneribus.
11 Ego autem in innocentia mea ingressus
sum : redime me, & miserere mei.

12 Pes

12 Pes meus stetit in directo: in ecclesiis benedicam te Domine.

1 Psalmus David priusquam liniretur. XXVI.

A DOminus illuminatio mea, & salus mea, quem timebo?

Dominus protector vitæ meæ, a quo trepidabo?

2 Dum appropiant super me nocentes, ut edant carnes meas:

Qui tribulant me inimici mei, ipsi infirmati sunt & ceciderunt.

B 3 Si consistant adversum me castra, non timebit cor meum.

Si exurgat adversum me prælium, in hoc ego sperabo.

4 Unam petii à Domino, hanc requiram, ut inhabitem in domo Domini omnibus diebus vitæ meæ.

Ut videam voluptatem Domini, & visitem templum ejus.

5 Quoniam abscondit me in tabernaculo suo: in die malorum protexit me in abscondito tabernaculi sui.

6 In petra exaltavit me: & nunc exaltavit

C caput meum super inimicos meos.

Circuivi, & immolavi in tabernaculo ejus hostiam vociferationis: cantabo, & psalmum dicam Domino.

7 Exaudi Domine vocem meam, qua clamavi ad te: miserere mei, & exaudi me.

8 Tibi dixit cor meum, exquisivit te facies mea: faciem tuam Domine requiram.

9 Ne avertas faciem tuam a me: ne declines in ira à servo tuo.

Adjutor meus esto: ne derelinquas me, neque despicias me Deus salutaris meus.

10 Quoniam pater meus, & mater mea dereliquerunt me: Dominus autem assumpsit me.

D 11 Legem pone mihi Domine in via tua: & dirige me in semitam rectam propter inimicos meos.

12 Ne tradideris me in animas tribulantium me: quoniam insurrexerunt in me testes iniqui, & mentita est iniquitas sibi.

13 Credo videre bona Domini in terra viventium.

14 Expecta Dominum, viriliter age: & confortetur cor tuum, & sustine Dominum.

1 Psalmus ipsi David. XXVII.

A AD te Domine clamabo, Deus meus ne sileas à me: ne quando taceas à me, & assimilabor descendentibus in lacum.

2 Exaudi Domine vocem deprecationis meæ dum oro ad te: dum extollo manus meas ad templum sanctum tuum.

3 Ne simul trahas me cum peccatoribus: & cum operantibus iniquitatem ne perdas me.

Qui loquuntur pacem cum proximo suo, mala autem in cordibus eorum.

4 Da illis secundum opera eorum, & secundum nequitiam adinventionum ipsorum.

Secundum opera manuum eorum tribue illis: redde retributionem eorum ipsis.

B 5 Quoniam non intellexerunt opera Domini, & in opera manuum ejus destrues illos, & non ædificabis eos.

6 Benedictus Dominus: quoniam exaudivit vocem deprecationis meæ.

7 Dominus adjutor meus, & protector meus: in ipso speravit cor meum, & adjutus sum.

Et refloruit caro mea: & ex voluntate mea confitebor ei.

8 Dominus fortitudo plebis suæ: & protector salvationum christi sui est.

9 Salvum fac populum tuum Domine, & benedic hereditati tuæ: & rege eos & extolle illos usque in æternum.

1 Psalmus David, In consummatione tabernaculi. XXVIII.

AFferte Domino filii Dei: afferte Domino filios arietum. A

2 Afferte Domino gloriam & honorem, afferte Domino gloriam nomini ejus: adorate Dominum in atrio sancto ejus.

3 Vox Domini super aquas, Deus majestatis B intonuit: Dominus super aquas multas.

4 Vox Domini in virtute: vox Domini in magnificentia.

5 Vox Domini confringentis cedros: & confringet Dominus cedros Libani:

6 Et comminuet eas tamquã vitulũ Libani: & dilectus quemadmodum filius unicornium.

7 Vox Domini intercidentis flammã ignis:

8 Vox Domini concutientis desertum: & commovebit Dominus desertum Cades.

9 Vox Domini præparantis cervos, & revelabit condensa: & in templo ejus omnes dicent gloriam. C

10 Dominus diluvium inhabitare facit. & sedebit Dominus rex in æternum.

11 Dominus virtutem populo suo dabit: Dominus benedicet populo suo in pace.

1 Psalmus Cantici. In dedicatione domus David. XXIX.

2 EXaltabo te Domine quoniam suscepisti me: nec delectasti inimicos meos super me. A

3 Domine Deus meus clamavi ad te, & sanasti me.

4 Domine eduxisti ab inferno animam meã: salvasti me a descendentibus in lacum. B

5 Psallite Domino sancti ejus: & confitemini memoriæ sanctitatis ejus.

6 Quoniam ira in indignatione ejus: & vita in voluntate ejus.

Ad vesperum demorabitur fletus: & ad matutinum lætitia.

7 Ego autem dixi in abundantia mea: Non movebor in æternum.

8 Domine in voluntate tua, præstitisti decori C meo virtutem.

Avertisti faciem tuam à me, & factus sum conturbatus.

9 Ad te Domine clamabo: & ad Deum meum deprecabor.

10 Quæ utilitas in sanguine meo, dum descendo in corruptionem?

Numquid confitebitur tibi pulvis, aut annuntiabit veritatem tuam?

11 Audivit Dominus, & misertus est mei: Dominus factus est adjutor meus.

12 Convertisti planctum meum in gaudium mihi: conscidisti saccum meum, & circumdedisti me lætitia:

13 Ut cantet tibi gloria mea, & non compungar: Domine Deus meus in æternum confitebor tibi.

1 In finem, Psalmus David, pro extasi. XXX.

A 2 IN te Domine speravi, non confundar in æternum: in justitia tua libera me.

3 Inclina ad me aurem tuam, accelera ut eruas me.

Esto mihi in Deum protectorem; & in domum refugii, ut salvum me facias.

4 Quoniam fortitudo mea, & refugium meum es tu: & propter nomen tuum deduces me, & enutries me.

5 Educes me de laqueo hoc, quem absconderunt mihi: quoniam tu es protector meus.

* Luc. 23.f.46 6 * In manus tuas commendo spiritum meum: redemisti me Domine Deus veritatis.

7 Odisti observantes vanitates, supervacue.

8 Ego autem in Domino speravi: * exultabo, & lætabor in misericordia tua.

Quoniam respexisti humilitatem meam, salvasti de necessitatibus animam meam.

9 Nec conclusisti me in manibus inimici: statuisti in loco spatioso pedes meos.

B 10 Miserere mei Domine quoniam tribulor: conturbatus est in ira oculus meus, anima mea, & venter meus:

11 Quoniam defecit in dolore vita mea: & anni mei in gemitibus.

Infirmata est in paupertate virtus mea: & ossa mea conturbata sunt.

12 Super omnes inimicos meos factus sum opprobrium & vicinis meis valde: & timor notis meis.

13 Qui videbant me, foras fugerunt a me:

C * oblivioni datus sum, tamquam mortuus a corde.

Factus sum tamquam vas perditum:

14 * Quoniam audivi vituperationem multorum commorantium in circuitu.

In eo dum convenirent simul adversum me, accipere animam meam consiliati sunt.

15 Ego autem in te speravi Domine: dixi:

16 Deus meus es tu * in manibus tuis sortes meæ.

Eripe me de manu inimicorum meorum, & a persequentibus me.

17 Illustra faciem tuam super servum tuum, salvum me fac in misericordia tua:

18 Domine non confundar, quoniam invocavi te.

Erubescant impii, & deducantur *in infer-*

19 num: * muta fiant labia dolosa.

Quæ loquuntur adversus justum iniquitatem, in superbia, & in abusione.

D 20 Quam magna multitudo dulcedinis tuæ Domine, quam abscondisti timentibus te.

Perfecisti eis qui sperant in te, in conspectu filiorum hominum.

21 Abscondes eos in abscondito faciei tuæ a conturbatione hominum.

Proteges eos in tabernaculo tuo a contradictione linguarum.

22 Benedictus Dominus: quoniam mirificavit misericordiam suam mihi in civitate munita.

23 Ego autem dixi in excessu mentis meæ: Projectus sum a facie oculorum tuorum.

Ideo exaudisti vocem orationis meæ, dum clamarem ad te.

24 Diligite Dominum omnes sancti ejus, quoniam veritatem requiret Dominus, & retribuet abundanter facientibus superbiam.

25 Viriliter agite, & confortetur cor vestrum, omnes qui speratis in Domino.

Ipsi David intellectus. XXXI.

1 BEati, quorum remissæ sunt iniquitates: & quorum tecta sunt peccata. A

2 Beatus vir, cui non imputavit Dominus peccatum, nec est in spiritu ejus dolus.

3 Quoniam tacui, inveteraverunt ossa mea, dum clamarem tota die.

4 Quoniam die ac nocte gravata est super me manus tua: conversus sum in ærumna mea, dum configitur spina.

5 Delictum meum cognitum tibi feci: & injustitiam meam non abscondi.

* Dixi: Confitebor adversum me injustitiam meam Domino: & tu remisisti impietatem peccati mei. B

6 Pro hac orabit ad te omnis sanctus, in tempore opportuno.

Verumtamen in diluvio aquarum multarum, ad eum non approximabunt.

7 Tu es refugium meum a tribulatione, quæ circumdedit me: exultatio mea erue me a circumdantibus me. C

8 Intellectum tibi dabo, & instruam te in via hac, qua gradieris: firmabo super te oculos meos.

9 Nolite fieri sicut equus & mulus, quibus non est intellectus. D

In camo & fræno maxillas eorum constringe, qui non approximant ad te.

10 Multa flagella peccatoris, sperantem autem in Domino misericordia circumdabit.

11 Lætamini in Domino & exultate justi, & gloriamini omnes recti corde.

Psalmus David. XXXII.

1 EXultate justi in Domino: rectos decet collaudatio. A

2 Confitemini Domino in cithara: in psalterio decem chordarum psallite illi.

3 Cantate ei canticum novum: bene psallite ei in vociferatione.

4 Quia rectum est verbum Domini, & omnia opera ejus in fide.

5 Diligit misericordiam & judicium: misericordia Domini plena est terra.

6 Verbo Domini cœli firmati sunt: & spiritu oris ejus omnis virtus eorum. B

7 Congregans sicut in utre aquas maris: ponens in thesauris abyssos.

8 Timeat Dominum omnis terra: ab eo autem commoveantur omnes inhabitantes orbem.

9 * Quoniam ipse dixit, & facta sunt: ipse mandavit, & creata sunt.

10 * Dominus dissipat consilia gentium: reprobat autem cogitationes populorum, & reprobat consilia principum.

11 Consilium autem Domini in æternum manet: cogitationes cordis ejus in generatione & generationem. C

12 Beata gens, cujus est Dominus, Deus ejus; populus, quem elegit in hereditatem sibi.

13 De cœlo respexit Dominus: vidit omnes filios hominum.

14 De præparato habitaculo suo respexit super omnes, qui habitant terram.

15 Qui finxit sigillatim corda eorum: qui intelligit omnia opera eorum.

16 Non salvatur rex per multam virtutem: &

& gigas non salvabitur in multitudine virtutis suæ.

17 Fallax equus ad salutem: in abundantia autem virtutis suæ non salvabitur.

18 Ecce oculi Domini super metuentes eum: & in eis, qui sperant super misericordia ejus.

19 Ut eruat a morte animas eorum: & alat eos in fame.

20 Anima nostra sustinet Dominum: quoniam adjutor & protector noster est.

21 Quia in eo lætabitur cor nostrum: & in nomine sancto ejus speravimus.

22 Fiat misericordia tua Domine super nos: quemadmodum speravimus in te.

1 Davidi, cum immutavit vultum suum coram Achimelech, & dimisit eum & abiit.
(1. *Reg.* 21.) XXXIII.

2 BEnedicam Dominum in omni tempore: semper laus ejus in ore meo.

3 In Domino laudabitur anima mea: audiant mansueti, & lætentur.

4 Magnificate Dominum mecum: & exaltemus nomen ejus in idipsum.

5 Exquisivi Dominum, & exaudivit me: & ex omnibus tribulationibus meis eripuit me.

6 Accedite ad eum & illuminamini: & facies vestræ non confundentur.

7 Iste pauper clamavit, & Dominus exaudivit eum: & de omnibus tribulationibus ejus salvavit eum.

8 Immittet Angelus Domini in circuitu timentium eum: & eripiet eos.

9 Gustate, & videte quoniam suavis est Dominus: beatus vir, qui sperat in eo.

10 Timete Dominum omnes sancti ejus: quoniam non est inopia timentibus eum.

11 * Divites eguerunt & esurierunt: inquirentes autem Dominum non minuentur omni bono.

12 Venite filii, audite me: timorem Domini docebo vos.

13 * Quis est homo qui vult vitam: diligit dies videre bonos,

14 Prohibe linguam tuam à malo: & labia tua ne loquantur dolum,

15 Diverte a malo, & fac bonum: inquire pacem, & persequere eam.

16 Oculi Domini super justos: & aures ejus in preces eorum.

16 * Vultus autem Domini super facientes mala: ut perdat de terra memoriam eorum.

18 Clamaverunt justi, & Dominus exaudivit eos: & ex omnibus tribulationibus eorum liberavit eos.

19 Juxta est Dominus iis, qui tribulato sunt corde: & humiles spiritu salvabit.

20 Multæ tribulationes justorum: & de omnibus his liberabit eos Dominus.

21 Custodit Dominus omnia ossa eorum: unum ex his non conteretur.

22 Mors peccatorum pessima: & qui oderunt justum delinquent.

23 Redimet Dñs animas servorum suorum: & non delinquent omnes qui sperant in eo.

1 Ipsi David. XXXIV.

JUdica Domine nocentes me, expugna impugnantes me.

2 Apprehende arma & scutum: & exurge in adjutorium mihi.

3 Effunde frameam, & conclude adversus eos, qui persequuntur me: dic animæ meæ: Salus tua ego sum.

4 Confundantur & revereantur, quærentes animam meam.

Avertantur retrorsum, & confundantur cogitantes mihi mala.

5 Fiant tamquam pulvis ante faciem venti: & Angelus Domini coarctans eos.

6 Fiat via illorum tenebræ, & lubricum: & Angelus Domini persequens eos.

7 Quoniam gratis absconderunt mihi interitum laquei sui: B
supervacue exprobraverunt animam meam.

8 Veniat illi laqueus, quem ignorat: & captio, quam abscondit, apprehendat eum: & in laqueum cadat in ipsum.

9 Anima autem mea exultabit in Domino: & delectabitur super salutari suo.

10 Omnia ossa mea dicent: Domine quis similis tibi?

Eripiens inopem de manu fortiorum ejus: egenum & pauperem à diripientibus eum.

11 Surgentes testes iniqui, quæ ignorabam interrogabant me.

12 Retribuebant mihi mala pro bonis: sterilitatem animæ meæ.

13 Ego autem cum mihi molesti essent, induebar cilicio. C

Humiliabam in jejunio animam meam: & oratio mea in sinu meo convertetur.

14 Quasi proximum, & quasi fratrem nostrum, sic complacebam: quasi lugens & contristatus sic humiliabar.

15 Et adversum me lætati sunt, & convenerũt: congregata sunt super me flagella, & ignoravi.

16 Dissipati sunt, nec compuncti, tentaverunt me, subsannaverunt me subsannatione: frenduerunt super me dentibus suis.

17 Domine quando respicies? restitue animam meam à malignitate eorum, à leonibus unicam meam.

18 Confitebor tibi in ecclesia magna, in populo gravi laudabo te.

19 Non supergaudeant mihi qui adversantur * Ioan.
mihi inique: * qui oderunt me gratis & annuunt oculis. 15.d.25

20 Quoniam mihi quidem pacifice loquebantur: & in iracundia terræ loquentes, dolos cogitabant.

21 Et dilataverunt super me os suum: dixerunt: Euge euge, viderunt oculi nostri.

22 Vidisti Domine, ne sileas: Domine ne discedas a me. D

23 Exurge & intende judicio meo: Deus meus, & Dominus meus, in causam meam.

24 Judica me secundum justitiam tuam Domine Deus meus, & non supergaudeant mihi.

25 Non dicant in cordibus suis: Euge, euge, animæ nostræ: nec dicant: Devoravimus eum.

26 Erubescant & revereantur simul, qui gratulantur malis meis.

Induantur confusione & reverentia qui magna loquuntur super me.

27 Exultent & lætentur qui volunt justitiam meam: & dicant semper: Magnificetur Dominus, qui volunt pacem servi ejus.

28 Et lingua mea meditabitur justitiam tuam, tota die laudem tuam.

1 In finem, ſermo Domini ipſi David. XXXV.

A 2 DIxit injuſtus ut delinquat in ſemetipſo: non eſt timor Dei ante oculos ejus.

*Supr. 13.a.1. 3 * Quoniam doloſe egit in conſpectu ejus: ut inveniatur iniquitas ejus ad odium.

4 Verba oris ejus iniquitas, & dolus: noluit intelligere ut bene ageret.

5 Iniquitatem meditatus eſt in cubili ſuo: aſtitit omni viæ non bonæ, malitiam autem non odivit.

6 Domine in cœlo miſericordia tua: & veritas tua uſque ad nubes.

7 Juſtitia tua ſicut montes Dei: judicia tua abyſſus multa.

8 Homines & jumenta ſalvabis Dñe: quemadmodum multiplicaſti miſericordiam tuã Deus.

Filii autem hominum, in tegmine alarum tuarum ſperabunt.

9 Inebriabuntur ab ubertate domus tuæ: & torrente voluptatis tuæ potabis eos.

10 Quoniam apud te eſt fons vitæ: & in lumine tuo videbimus lumen.

11 Prætende miſericordiam tuam ſcientibus te, & juſtitiam tuam his, qui recto ſunt corde.

12 Non veniat mihi pes ſuperbiæ: & manus peccatoris non moveat me.

13 Ibi ceciderunt qui operantur iniquitatem: expulſi ſunt, nec potuerunt ſtare.

Pſalmus ipſi David. XXXVI.

A 1 NOli æmulari in malignantibus: neque zelaveris facientes iniquitatem.

2 Quoniam tamquam fœnum velociter areſcent; & quemadmodum olera herbarum cito decident.

3 Spera in Domino & fac bonitatem, & inhabita terram, & paſceris in divitiis ejus.

4 Delectare in Domino, & dabit tibi petitiones cordis tui.

5 Revela Domino viam tuam, & ſpera in eo: & ipſe faciet.

6 Et educet quaſi lumen juſtitiam tuam, & judicium tuum tamquam meridiem: ſubditus eſto Domino, & ora eum.

7 Noli æmulari in eo, qui proſperatur in via ſua: in homine faciente injuſtitias.

8 Deſine ab ira, & derelinque furorem: noli æmulari ut maligneris.

9 Quoniam qui malignantur, exterminabuntur: ſuſtinentes autem Dominum, ipſi hereditabunt terram.

B 10 Et adhuc puſillum, & non erit peccator: & quæres locum ejus, & non invenies.

*Matt. 5.a.4. 11 * Manſueti autem hereditabunt terram, & delectabuntur in multitudine pacis.

12 Obſervabit peccator juſtum: & ſtridebit ſuper eum dentibus ſuis.

13 Dominus autem irridebit eum: quoniam proſpicit quod veniet dies ejus.

14 Gladium evaginaverunt peccatores: intenderunt arcum ſuum,

Ut dejiciant pauperem & inopem: ut trucident rectos corde.

15 Gladius eorum intret in corda ipſorum: & arcus eorum confringatur.

16 Melius eſt modicum juſto, ſuper divitias peccatorum multas.

17 Quoniam brachia peccatorum conterentur: confirmat autem juſtos Dominus.

18 Novit Dominus dies immaculatorum: & hereditas eorum in æternum erit.

19 Non confundentur in tempore malo, & in diebus famis ſaturabuntur: quia peccatores peribunt.

20 Inimici vero Domini mox ut honorificati fuerint & exaltati: deficientes, quemadmodum fumus deficient. C

21 Mutuabitur peccator, & non ſolvet: juſtus autem miſeretur & tribuet.

22 Quia benedicentes ei hereditabunt terram: maledicentes autem ei diſperibunt.

23 Apud Dominum greſſus hominis dirigentur: & viam ejus volet.

24 Cum ceciderit, non collidetur: quia Dominus ſupponit manum ſuam.

25 Junior fui, etenim ſenui: & non vidi juſtum derelictum, nec ſemen ejus quærens panem.

26 Tota die miſeretur & commodat: & ſemen illius in benedictione erit.

27 Declina a malo, & fac bonum: & inhabita in ſæculum ſæculi.

28 Quia Dñs amat judicium, & non derelinquet ſanctos ſuos: in æternum conſervabuntur.

Injuſti punientur: & ſemen impiorũ peribit.

29 Juſti autem hereditabunt terram: & inhabitabunt in ſæculum ſæculi ſuper eam. D

30 * Os juſti meditabitur ſapientiam, & lingua ejus loquetur judicium.

31 * Lex Dei ejus in corde ipſius: & non ſupplantabuntur greſſus ejus.

32 Conſiderat peccator juſtum: & quærit mortificare eum.

33 Dominus autem non derelinquet eum in manibus ejus: nec damnabit eum cum judicabitur illi.

34 Expecta Dominum, & cuſtodi viam ejus: & exaltabit te ut hereditate capias terram: cum perierint peccatores videbis.

35 Vidi impium ſuperexaltatum, & elevatum ſicut cedros Libani.

36 Et tranſivi, & ecce non erat: & quæſivi eum, & non eſt inventus locus ejus.

37 Cuſtodi innocentiam, & vide æquitatem: quoniam ſunt reliquiæ homini pacifico.

38 Injuſti autem diſperibunt ſimul: reliquiæ impiorum interibunt.

39 Salus autem juſtorum à Domino: & protector eorum in tempore tribulationis.

40 Et adjuvabit eos Dominus, & liberabit eos: & eruet eos a peccatoribus, & ſalvabit eos: quia ſperaverunt in eo.

1 Pſalmus David, in rememorationem de ſabbato. XXXVII.

2 DOmine ne in furore tuo arguas me, neque in ira tua corripias me.

3 Quoniam ſagittæ tuæ infixæ ſunt mihi: & confirmaſti ſuper me manum tuam.

4 Non eſt ſanitas in carne mea a facie iræ tuæ: non eſt pax oſſibus meis à facie peccatorum meorum.

5 Quoniam iniquitates meæ ſupergreſſæ ſunt caput meum: & ſicut onus grave gravatæ ſunt ſuper me.

6 Putruerunt & corruptæ ſunt cicatrices meæ, à facie inſipientiæ meæ.

7 Miſer factus ſum & curvatus ſum uſque in finem: tota die contriſtatus ingrediebar.

8 Quoniam lumbi mei impleti ſunt illuſionibus: & non eſt ſanitas in carne mea.

9 Aſ-

9 Afflictus sum, & humiliatus sum nimis: rugiebam à gemitu cordis mei.
10 Domine, ante te omne desiderium meum: & gemitus meus a te non est absconditus.
11 Cor meum conturbatum est, dereliquit me virtus mea: & lumen oculorum meorum, & ipsum non est mecum.
C 12 Amici mei, & proximi mei adversum me appropinquaverunt, & steterunt.
13 Et qui juxta me erant, de longe steterunt: & vim faciebant qui quærebant animam meã.
Et qui inquirebant mala mihi, locuti sunt vanitates: & dolos tota die meditabantur.
14 Ego autem tamquam surdus non audiebam: & sicut mutus non aperiens os suum.
15 Et factus sum sicut homo non audiens: & non habens in ore suo redargutiones.
16 Quoniam in te Domine speravi, tu exaudies me Domine Deus meus.
17 Quia dixi: Nequando supergaudeant mihi inimici mei: & dum commoventur pedes mei, super me magna locuti sunt.
D 18 Quoniam ego in flagella paratus sum: & dolor meus in conspectu meo semper.
19 Quoniam iniquitatem meam annuntiabo: & cogitabo pro peccato meo.
20 Inimici autem mei vivunt, & confirmati sunt super me: & multiplicati sunt qui oderunt me inique.
21 Qui retribuunt mala pro bonis, detrahebant mihi: quoniam sequebar bonitatem.
22 Ne derelinquas me Domine Deus meus: ne discesseris a me.
23 Intende in adjutorium meum, Domine Deus salutis meæ.

1 In finem, ipsi Idithun, Canticum David. XXXVIII.

A 2 Dixi: Custodiam vias meas: ut non delinquam in lingua mea.
Posui ori meo custodiam, cum consisteret peccator adversum me.
3 Obmutui, & humiliatus sum, & silui à bonis: & dolor meus renovatus est.
4 Concaluit cor meum intra me: & in meditatione mea exardescet ignis.
5 Locutus sum in lingua mea: Notum fac mihi Domine finem meum,
Et numerum dierum meorum quis est: ut sciam quid desit mihi.
B 6 Ecce mensurabiles posuisti dies meos: & substantia mea tanquam nihilum ante te.
Verumtamen universa vanitas, omnis homo vivens.
7 Verumtamen in imagine pertransit homo: sed & frustra conturbatur.
Thesaurizat: & ignorat cui congregabit ea.
8 Et nunc quæ est expectatio mea? nonne Dominus? & substantia mea apud te est.
9 Ab omnibus iniquitatibus meis erue me: opprobrium insipienti dedisti me.
10 Obmutui, & non aperui os meum, quoniam tu fecisti: amove a me plagas tuas.
11 A fortitudine manus tuæ ego defeci in increpationibus: propter iniquitatem corripuisti hominem.
C 12 Et tabescere fecisti sicut araneam animam ejus: verũtamẽ vane cõturbatur omnis homo.
13 Exaudi orationẽ meam Domine, & deprecationẽ meã: auribus percipe lacrymas meas.
Ne sileas: quoniam advena ego sum apud te, & peregrinus, sicut omnes patres mei.
14 Remitte mihi, ut refrigerer prius quam abeam, & amplius non ero.

1 In finem, Psalmus ipsi David. XXXIX.

2 Expectans expectavi Dominum, & intendit mihi. A
3 Et exaudivit preces meas: & eduxit me de lacu miseriæ, & de luto fæcis.
Et statuit super petram pedes meos: & direxit gressus meos.
4 Et immisit in os meum canticum novum, carmen Deo nostro.
Videbunt multi & timebunt: & sperabunt in Domino.
5 Beatus vir, cujus est nomen Domini spes ejus: & non respexit in vanitates & insanias falsas.
6 Multa fecisti tu Domine Deus meus mirabilia tua: & cogitationibus tuis non est qui similis sit tibi.
Annuntiavi & locutus sum: multiplicati sunt super numerum.
7 *Sacrificium & oblationem noluisti: aures B
autem perfecisti mihi. *Hebr 10.b.5.
8 Holocaustum & pro peccato non postulasti: tunc dixi: Ecce venio.
9 In capite libri scriptum est de me ut facerem voluntatem tuam: Deus meus volui, & legem tuam in medio cordis mei.
10 Annuntiavi justitiam tuam in ecclesia magna, ecce labia mea non prohibebo: Domine tu scisti.
11 Justitiam tuam non abscondi in corde C
meo: veritatem tuam & salutare tuum dixi.
Non abscondi misericordiam tuam, & veritatem tuam, a concilio multo.
12 Tu autem Domine ne longe facias miserationes tuas a me: misericordia tua & veritas tua semper susceperunt me.
13 Quoniam circumdederunt me mala, quorum non est numerus: comprehenderunt me iniquitates meæ, & non potui ut viderem.
Multiplicatæ sunt super capillos capitis mei: & cor meum dereliquit me.
14 Complaceat tibi Domine ut eruas me:
* Domine, ad adjuvandum me respice. *Infra 69.a.1.
15 * Confundantur & revereantur simul, qui
quærunt animam meam, ut auferant eam. D
Convertantur retrorsum, & revereantur qui *Supr. 34.a.4
volunt mihi mala.
16 Ferant confestim confusionem suam, qui dicunt mihi: Euge, euge.
17 Exultent & lætentur super te omnes quærentes te: & dicant semper: Magnificetur Dominus: qui diligunt salutare tuum.
18 Ego autem mendicus sum, & pauper: Dominus sollicitus est mei.
Adjutor meus, & protector meus tu es: Deus meus ne tardaveris.

1 In finem, Psalmus ipsi David. XL.

2 Beatus qui intelligit super egenũ, & pauperem: in die mala liberabit eum Dñs. A
3 Dominus conservet eum & vivificet eum, & beatum faciat eum in terra: & non tradat eum in animam inimicorum ejus.
4 Dominus opem ferat illi super lectum doloris ejus: universum stratum ejus versasti in infirmitate ejus.

5 Ego dixi: Domine miserere mei: sana animam meam, quia peccavi tibi.

6 Inimici mei dixerunt mala mihi: Quando morietur, & peribit nomen ejus?

B 7 Et si ingrediebatur ut videret, vana loquebatur, cor ejus congregavit iniquitatem sibi.

8 Egrediebatur foras, & loquebatur in idipsum.

Adversum me susurrabant omnes inimici mei: adversum me cogitabant mala mihi.

9 Verbum iniquum constituerunt adversum me: Numquid qui dormit non adjiciet ut resurgat?

10 Etenim homo pacis meæ, in quo speravi: qui edebat panes meos, magnificavit super me supplantationem.

C 11 Tu autem Domine miserere mei, & resuscita me: & retribuam eis.

* Act. 1. c. 16. 12 * In hoc cognovi quoniam voluisti me: quoniã non gaudebit inimicus meus super me.

13 Me autem propter innocentiam suscepisti: & confirmasti me in cõspectu tuo in æternum.

14 Benedictus Dominus Deus Israel, a sæculo, & usque in sæculum: fiat, fiat.

In finem.

1 Intellectus filiis Core. XLI.

A 2 QUemadmodum desiderat cervus ad fontes aquarum: ita desiderat anima mea ad te Deus.

3 Sitivit anima mea ad Deum fortem vivum: quando veniam & apparebo ante faciem Dei?

4 Fuerunt mihi lacrymæ meæ panes die ac nocte: dum dicitur mihi quotidie: Ubi est Deus tuus?

B 5 Hæc recordatus sum, & effudi in me animam meam: quoniam transibo in locum tabernaculi admirabilis, usque ad domum Dei.

In voce exultationis, & confessionis: sonus epulantis.

6 Quare tristis es anima mea: & quare conturbas me?

7 Spera in Deo, quoniam adhuc confitebor illi: salutare vultus mei, & Deus meus.

Ad me ipsum anima mea conturbata est: propterea memor ero tui de terra Jordanis, & Hermoniim a monte modico.

8 Abyssus Abyssum invocat, in voce cataractarum tuarum.

Omnia excelsa tua, & fluctus tui super me transierunt.

C 9 In die mandavit Dominus misericordiam suam: & nocte canticum ejus.

10 Apud me oratio Deo vitæ meæ, dicam Deo: Susceptor meus es.

Quare oblitus es mei? & quare contristatus incedo, dum affligit me inimicus?

11 Dum confringuntur ossa mea, exprobraverunt mihi qui tribulant me inimici mei:

12 Dum dicunt mihi per singulos dies: Ubi est Deus tuus? quare tristis es anima mea? & quare conturbas me?

Spera in Deo, quoniam adhuc confitebor illi: salutare vultus mei, & Deus meus.

Psalmus David. XLII.

A 1 IUdica me Deus, & discerne causam meam de gente non sancta, ab homine iniquo & doloso erue me.

2 Quia tu es Deus fortitudo mea: quare me repulisti? & quare tristis incedo, dum affligit me inimicus?

3 Emitte lucem tuam & veritatem tuam: ipsa me deduxerunt, & adduxerunt in montem sanctum tuum, & in tabernacula tua.

4 Et introibo ad altare Dei: ad Deum, qui lætificat juventutem meam. B

5 Confitebor tibi in cithara Deus Deus meus: quare tristis es anima mea? & quare conturbas me?

Spera in Deo, quoniam adhuc confitebor illi: salutare vultus mei, & Deus meus:

1 In finem, Filiis Core ad intellectum.

XLIII.

2 DEus auribus nostris audivimus: patres nostri annuntiaverunt nobis. A

Opus, quod operatus es in diebus eorum, & in diebus antiquis.

3 Manus tua gentes disperdidit, & plantasti eos: afflixisti populos, & expulisti eos:

4 Nec enim in gladio tuo possederunt terram, & brachium eorum non salvavit eos:

Sed dextera tua, & brachium tuum, & illuminatio vultus tui: quoniã cõplacuisti in eis.

5 Tu es ipse rex meus & Deus meus: qui mandas salutes Jacob.

6 In te inimicos nostros ventilabimus cornu, & in nomine tuo spernemus insurgentes in nobis. B

7 Non enim in arcu meo sperabo: & gladius meus non salvabit me.

8 Salvasti enim nos de affligentibus nos: & odientes nos confudisti.

9 In Deo laudabimur tota die: & in nomine tuo confitebimur in sæculum.

10 Nunc autem repulisti & confudisti nos: & non egredieris Deus in virtutibus nostris.

11 Avertisti nos retrorsum post inimicos nostros: & qui oderunt nos diripiebant sibi.

12 Dedisti nos tanquam oves escarum: & in gentibus dispersisti nos.

13 Vendidisti populum tuum sine pretio: & nõ fuit multitudo in commutationibus eorum.

14 Posuisti nos opprobrium vicinis nostris, subsannationem & derisum his, qui sunt in circuitu nostro.

15 Posuisti nos in similitudinem gentibus: commotionem capitis in populis.

16 Tota die verecundia mea contra me est, & confusio faciei meæ cooperuit me.

17 A voce exprobrantis & obloquentis: à facie inimici, & persequentis.

18 Hæc omnia venerunt super nos, nec obliti sumus te: & inique nõ egimus in testamẽto tuo.

19 Et non recessit retro cor nostrum: & declinasti semitas nostras a via tua.

20 Quoniam humiliasti nos in loco afflictionis, & cooperuit nos umbra mortis.

21 Si obliti sumus nomen Dei nostri, & si expandimus manus nostras ad deum alienum: C

22 Nonne Deus requiret ista? ipse enim novit abscondita cordis.

* Quoniam propter te mortificamur tota die: æstimati sumus sicut oves occisionis.

23 Exurge, quare obdormis Domine? exurge, & ne repellas in finem.

24 Quare faciem tuam avertis, oblivisceris inopiæ nostræ & tribulationis nostræ?

25 Quoniam humiliata est in pulvere anima nostra: conglutinatus est in terra venter noster.

26 Ex-

26 Exurge Domine, adjuva nos; & redime nos propter nomen tuum.

1 In finem, pro iis, qui commutabuntur, filiis Core, ad intellectum, Canticum pro dilecto.

XLIV.

2 ERuctavit cor meum verbum bonum: dico ego opera mea regi.

Lingua mea calamus scribæ, velociter scribentis.

3 Speciosus forma præ filiis hominum, diffusa est gratia in labiis tuis: propterea benedixit te Deus in æternum.

4 Accingere gladio tuo super femur tuum, potentissime.

5 Specie tua & pulchritudine tua intende, prospere procede, & regna.

Propter veritatem & mansuetudinem, & justitiam: & deducet te mirabiliter dextera tua.

6 Sagittæ tuæ acutæ, populi sub te cadent, in corda inimicorum regis.

7 * Sedes tua Deus in sæculum sæculi: virga directionis virga regni tui.

8 Dilexisti justitiam, & odisti iniquitatem: propterea unxit te Deus Deus tuus oleo lætitiæ præ consortibus tuis.

C 9 Myrrha, & gutta, & casia à vestimentis tuis, a domibus eburneis: ex quibus delectaverunt te filiæ regum in honore tuo.

10 Astitit regina a dextris tuis in vestitu deaurato: circumdata varietate.

11 Audi filia, & vide, & inclina aurem tuam: & obliviscere populu tuũ, & domũ patris tui.

12 Et concupiscet rex decorē tuum: quoniam ipse est Dominus Deus tuus, & adorabunt eum.

D 13 Et filię Tyri in muneribus vultum tuum deprecabuntur, omnes divites plebis.

14 Omnis gloria ejus filiæ regis ab intus, in fimbriis aureis circumamicta varietatibus.

15 Adducentur regi virgines post eam: proximæ ejus afferentur tibi.

16 Afferentur in lætitia & exultatione: adducentur in templum regis.

17 Pro patribus tuis nati sunt tibi filii: constitues eos principes super omnem terram:

18 Memores erunt nominis tui in omni generatione & generationem.

Propterea populi confitebuntur tibi in æternum: & in sæculum sæculi.

1 In finem, filiis Core, pro arcanis, Psalmus XLV.

A 2 DEus noster refugium, & virtus: adjutor in tribulationibus, quæ invenerunt nos nimis.

3 Propterea non timebimus dum turbabitur terra: & transferentur montes in cor maris.

4 Sonuerunt, & turbatæ sunt aquæ eorum: conturbati sunt montes in fortitudine ejus.

5 Fluminis impetus lætificat civitatem Dei: sanctificavit tabernaculum suum Altissimus.

6 Deus in medio ejus, non commovebitur: adjuvabit eam Deus mane diluculo.

B 7 Conturbatæ sunt gentes, & inclinata sunt regna: dedit vocem suam, mota est terra.

8 Dominus virtutum nobiscum: susceptor noster Deus Jacob.

9 Venite, & videte opera Domini, quæ posuit prodigia super terram: auferens bella usque ad finem terræ.

10 Arcum conteret, & confringet arma: & scuta comburet igni.

11 Vacate, & videte quoniam ego sum Deus: exaltabor in gentibus, & exaltabor in terra.

12 Dominus virtutum nobiscum: susceptor noster Deus Jacob.

1 In finem, pro filiis Core Psalmus XLVI.

2 OMnes gentes plaudite manibus: jubilate Deo in voce exultationis. A

3 Quoniam Dominus excelsus, terribilis: Rex magnus super omnem terram.

4 Subjecit populos nobis, & gentes sub pedibus nostris.

5 Elegit nobis hereditatem suam: speciem Jacob, quam dilexit.

6 * Ascendit Deus in jubilo: & Dominus in voce tubæ. *1 Reg 6.c.15.

B 7 Psallite Deo nostro psallite: psallite Regi nostro, psallite.

8 Quoniam Rex omnis terræ Deus: psallite sapienter.

9 Regnabit Deus super gentes: Deus sedet super sedem sanctam suam.

10 Principes populorum congregati sunt cum Deo Abraham: quoniam dii fortes terræ vehementer elevati sunt.

1 Psalmus Cantici filiis Core secunda Sabbati. XLVII.

2 MAgnus Dominus, & laudabilis nimis in civitate Dei nostri, in mōte sacto ejus. A

3 Fundatur exultatione universæ terræ mons Sion, latera Aquilonis, civitas Regis magni.

4 Deus in domibus ejus cognoscetur, cum suscipiet eam.

5 Quoniam ecce reges terræ congregati sunt: convenerunt in unum

6 Ipsi videntes sic admirati sunt, conturbati sunt, commoti sunt: tremor apprehendit eos.

8 Ibi dolores ut parturientis, in spiritu vehementi conteres naves Tharsis.

9 Sicut audivimus, sic vidimus in civitate Domini virtutum, in civitate Dei nostri: Deus fundavit eam in æternum. B

10 Suscepimus Deus misericordiam tuam; in medio templi tui

30 Secundum nomen tuum Deus, sic & laus tua in fines terræ: justitia plena est dextera tua.

12 Lætetur mons Sion, & exultent filiæ Judæ, propter judicia tua Domine.

13 Circumdate Sion, & complectimini eam: narrate in turribus ejus.

14 Ponite corda vestra in virtute ejus: & distribuite domos ejus, ut enarretis in progenie altera.

15 Quoniam hic est Deus, Deus noster in æternum, & in sæculum sæculi: ipse reget nos in sæcula.

1 In finem, filiis Core Psalmus XLVIII.

2 AUdite hæc omnes gentes: auribus percipite omnes, qui habitatis orbem. A

3 Quique terrigenæ, & filii hominum: simul in unum dives & pauper.

4 Os meum loquetur sapientiam: & meditatio cordis mei prudentiam.

5 * Inclinabo in parabolam aurem meam: aperiam in psalterio propositionem meam. *Psal. 77.a.1. Matth 13.c.35

6 Cur timebo in die mala? iniquitas calcanei me circumdabit me.

7 Qui confidunt in virtute sua: & in multitudine

tudine divitiarum suarum gloriantur.

8 Fratet non redimit, redimet homo: non dabit Deo placationem suam.

9 Et pretium redemptionis animæ suæ: & laborabit in æternum,

10 Et vivet adhuc in finem.

11 Non videbit interitum, cũ viderit sapiẽtes morientes: simul insipiens, & stultus peribunt.

12 Et relinquent alienis divitias suas: & sepulchra eorum domus illorum in æternum.

Tabernacula eorum in progenie, & progenie: vocaverunt nomina sua in terris suis.

C 13 Et homo, cum in honore esset, non intellexit: comparatus est jumentis insipientibus, & similis factus est illis.

14 Hæc via illorum scandalum ipsis: & postea in ore suo complacebunt.

15 Sicut oves in inferno positi sunt: mors depascet eos.

Et dominabuntur eorum justi in matutino: & auxilium eorum veterascet in inferno à gloria eorum.

16 Verumtamen Deus redimet animam meam de manu inferi, cum acceperit me.

D 17 Ne timueris cum dives factus fuerit homo: & cum multiplicata fuerit gloria domus ejus.

18 Quoniam cum interierit, non sumet omnia: neque descendet cum eo gloria ejus.

19 Quia anima ejus in vita ipsius benedicetur: confitebitur tibi cum benefeceris ei.

20 Introibit usque in progenies patrum suorum: & usque in æternum non videbit lumen.

21 Homo cum in honore esset, non intellexit: comparatus est jumentis insipientibus, & similis factus est illis.

1 Psalmus Asaph. XLIX.

A DEus deorum Dominus locutus est: & vocavit terram.

2 A solis ortu usque ad occasum: ex Sion species decoris ejus.

3 Deus manifeste veniet: Deus noster & non silebit.

Ignis in conspectu ejus exardescet: & in circuitu ejus tempestas valida.

4 Advocabit cœlum desursum: & terram discernere populum suum.

B 5 Congregate illi sanctos ejus: qui ordinant testamentum ejus super sacrificia.

6 Et annuntiabunt cœli justitiam ejus: quoniam Deus judex est.

7 Audi populus meus, & loquar: Israel, & testificabor tibi: Deus Deus tuus ego sum.

8 Non in sacrificiis tuis arguam te: holocausta autem tua in conspectu meo sunt semper.

9 Non accipiam de domo tua vitulos: neque de gregibus tuis hircos.

10 Quoniam meæ sunt omnes feræ silvarum, jumenta in montibus & boves.

11 Cognovi omnia volatilia cœli: & pulchritudo agri mecum est.

C 12 Si esuriero, non dicam tibi: meus est enim orbis terræ, & plenitudo ejus.

13 Numquid manducabo carnes taurorum? aut sanguinem hircorum potabo?

14 Immola Deo sacrificium laudis: & redde Altissimo vota tua.

15 Et invoca me in die tribulationis: eruam te, & honorificabis me.

16 Peccatori autem dixit Deus: Quare tu enarras justitias meas, & assumis testamentum meum per os tuum?

17 Tu vero odisti disciplinam: & projecisti sermones meos retrorsum.

18 Si videbas furem, currebas cum eo: & cum adulteris portionem tuam ponebas.

19 Os tuum abundavit malitia: & lingua tua concinnabat dolos. D

20 Sedens adversus fratrem tuum loquebaris, & adversus filium matris tuæ ponebas scandalum: hæc fecisti, & tacui.

21 Existimasti inique quod ero tui similis: arguam te, & statuam contra faciem tuam.

22 Intelligite hæc qui obliviscimini Deum: nequando rapiat, & non sit qui eripiat.

23 Sacrificium laudis honorificabit me: & illic iter, quo ostendam illi salutare Dei.

1 In finem, Psalmus David,

2 Cum venit ad eum Nathan Propheta, quando intravit ad Bethsabee.

(2. Reg. 12.) L.

3 MIserere mei Deus, secundum magnam misericordiam tuam. A

Et secundum multitudinem miserationum tuarum, dele iniquitatem meam.

4 Amplius lava me ab iniquitate mea: & à peccato meo munda me.

5 Quoniam iniquitatem meam ego cognosco: & peccatum meum contra me est semper.

6 Tibi soli peccavi, & malum coram te feci: *ut justificeris in sermonibus tuis, & vincas cum judicaris.

7 Ecce enim in iniquitatibus conceptus sum: & in peccatis concepit me mater mea.

8 Ecce enim veritatem dilexisti: incerta & occulta sapientiæ tuæ manifestasti mihi.

9 * Asperges me hyssopo, & mundabor: lavabis me, & super nivem dealbabor.

10 Auditui meo dabis gaudium & lætitiam: & exultabunt ossa humiliata.

11 Averte faciem tuam a peccatis meis: & omnes iniquitates meas dele. C

12 Cor mundum crea in me Deus: & spiritum rectum innova in visceribus meis.

13 Ne projicias me a facie tua: & spiritum sanctum tuum ne auferas a me.

14 Redde mihi lætitiam salutaris tui: & spiritu principali confirma me.

15 Docebo iniquos vias tuas: & impii ad te convertentur.

16 Libera me de sãguinibus Deus, Deus salutis meæ: & exultabit lingua mea justitiam tuam.

17 Domine labia mea aperies: & os meum annuntiabit laudem tuam.

18 Quoniam si voluisses sacrificium, dedissem utique: holocaustis non delectaberis.

19 Sacrificium Deo spiritus contribulatus: cor contritum & humiliatũ Deus nõ despicies.

20 Benigne fac Domine in bona voluntate tua Sion: ut ædificentur muri Jerusalem.

21 Tunc acceptabis sacrificium justitiæ, oblationes, & holocausta: tunc imponent super altare tuum vitulos.

1 In finem, intellectus David,

2 Cum venit Doeg Idumæus, & nuntiavit Sauli: Venit David in domum Achimelech.

(1. Reg. 22. 9.) LI

3 QUid gloriaris in malitia, qui potens es in iniquitate?

4 Tota

4 Tota die injustitiam cogitavit lingua tua : sicut novacula acuta fecisti dolum.

5 Dilexisti malitiam super benignitatem: iniquitatem magis quam loqui æquitatem.

6 Dilexisti omnia verba præcipitationis, lingua dolosa.

B 7 Propterea Deus destruet te in finem, evellet te, & emigrabit te de tabernaculo tuo : & radicem tuam de terra viventium.

8 Videbunt justi, & timebunt, & super eum ridebunt, & dicent:

9 Ecce homo, qui non posuit Deum adjutorem suum:

Sed speravit in multitudine divitiarum suarum : & prævaluit in vanitate sua.

10 Ego autem, sicut oliva fructifera in domo Dei, speravi in misericordia Dei in æternum, & in sæculum sæculi.

11 Confitebor tibi in sæculum quia fecisti: & expectabo nomen tuum, quoniam bonum est in conspectu sanctorum tuorum.

1 In finem, pro Maeleth intelligentiæ.

David. LII.

A DIxit insipiens in corde suo : Non est Deus.

2 Corrupti sunt, & abominabiles facti sunt in iniquitatibus: non est qui faciat bonum.

*Ps. 13 a. 1. 3 * Deus de cælo prospexit super filios hominum, ut videat si est intelligens, aut requirens Deum.

*Rom. 3. b. 12. 4 * Omnes declinaverunt, simul inutiles facti sunt : non est qui faciat bonum, non est usque ad unum.

B 5 Nonne scient omnes qui operantur iniquitatem, qui devorant plebem meam ut cibum panis?

6 Deum non invocaverunt : illic trepidaverunt timore, ubi non erat timor.

Quoniam Deus dissipavit ossa eorum qui hominibus placent : confusi sunt, quoniam Deus sprevit eos.

7 Quis dabit ex Sion salutare Israel? cum converterit Deus captivitatem plebis suæ, exultabit Jacob, & lætabitur Israel.

In finem,

1 In carminibus intellectus David,

2 Cum venissent Ziphæi, & dixissent ad Saul : Nonne David absconditus est apud nos?

(1. Reg. 23. 19. & 26. 1.) LIII.

A 3 DEus in nomine tuo salvum me fac: & in virtute tua judica me.

4 Deus exaudi orationem meam: auribus percipe verba oris mei.

5 Quoniam alieni insurrexerunt adversum me, & fortes quæsierunt animam meam: & non proposuerunt Deum ante conspectum suum.

B 6 Ecce enim Deus adjuvat me : & Dominus susceptor est animæ meæ.

7 Averte mala inimicis meis : & in veritate tua disperde illos.

8 Voluntarie sacrificabo tibi, & confitebor nomini tuo Domine : quoniam bonum est.

9 Quoniã ex omni tribulatione eripuisti me : & super inimicos meos despexit oculus meus.

1 In finem, in carminibus intellectus

David. LIV.

A 2 EXaudi Deus orationem meam, & ne despexeris deprecationem meam : intende mihi, & exaudi me.

3 Contristatus sum in exercitatione mea : & conturbatus sum a voce inimici, & a tribulatione peccatoris.

4 Quoniam declinaverunt in me iniquitates: & in ira molesti erant mihi.

5 Cor meum conturbatum est in me : & formido mortis cecidit super me.

6 Timor & tremor venerunt super me : & contexerunt me tenebræ.

7 Et dixi : Quis dabit mihi pennas sicut columbæ, & volabo, & requiescam? B

8 Ecce elongavi fugiens : & mansi in solitudine.

9 Expectabam eum, qui salvum me fecit a pusillanimitate spiritus, & tempestate.

10 Præcipita Domine, divide linguas eorum: quoniam vidi iniquitatem, & contradictionem in civitate.

11 Die ac nocte circumdabit eam super muros ejus iniquitas : & labor in medio ejus, & injustitia.

12 Et non defecit de plateis ejus usura, & dolus.

13 Quoniam si inimicus meus maledixisset mihi, sustinuissem utique. C

Et si is, qui oderat me, super me magna locutus fuisset: abscondissem me forsitan ab eo.

14 Tu vero homo unanimis, dux meus & notus meus.

15 Qui simul mecum dulces capiebas cibos : in domo Dei ambulavimus cum consensu.

16 Veniat mors super illos : & descendant in infernum viventes:

Quoniam nequitiæ in habitaculis eorum : in medio eorum.

17 Ego autem ad Deum clamavi: & Dominus salvabit me.

18 Vespere, & mane, & meridie narrabo & annuntiabo: & exaudiet vocem meam.

19 Redimet in pace animam meam ab his, qui appropinquant mihi : quoniam inter multos erant mecum.

20 Exaudiet Deus, & humiliabit illos, qui est ante sæcula. D

21 Non enim est illis commutatio, & non timuerunt Deum : extendit manum suam in retribuendo.

22 Contaminaverunt testamentum ejus, divisi sunt ab ira vultus ejus: & appropinquavit cor illius.

Molliti sunt sermones ejus super oleum : & ipsi sunt jacula.

23 * Jacta super Dominum curam tuam, & ipse te enutriet: non dabit in æternum fluctuationem justo. *Matt. 6. d. 25. Luc. 12. c. 22. 1. Petr. 5. b. 7.

24 Tu vero Deus deduces eos in puteum interitus.

Viri sanguinum, & dolosi non dimidiabunt dies suos: ego autem sperabo in te Domine.

In finem,

1 Pro populo, qui a sanctis longe factus est, David in tituli inscriptionem, cum tenuerunt eum Allophyli in Geth.

(1. Reg. 21. 12.) LV.

A 2 MIserere mei Deus, quoniam conculcavit me homo: tota die impugnans tribulavit me.

3 Conculcaverunt me inimici mei tota die quoniam multi bellantes adversum me.

4 Ab altitudine diei timebo : ego vero in te

in te sperabo.

5 In Deo laudabo sermones meos, in Deo speravi: non timebo quid faciat mihi caro.

6 Tota die verba mea execrabantur: adversum me omnes cogitationes eorum, in malum,

B 7 Inhabitabunt & abscondent: ipsi calcaneum meum observabunt.

8 Sicut sustinuerunt animam meam, pro nihilo salvos facies illos: in ira populos confringes.

9 Deus, vitam meam annuntiavi tibi: posuisti lacrymas meas in conspectu tuo.

10 Sicut & in promissione tua: tunc convertentur inimici mei retrorsum:

In quacumque die invocavero te; ecce cognovi quoniam Deus meus es.

11 In Deo laudabo verbum, in Domino laudabo sermonem; in Deo speravi, non timebo quid faciat mihi homo.

12 In me sunt Deus vota tua, quæ reddam, laudationes tibi.

13 Quoniam eripuisti animam meam de morte, & pedes meos de lapsu: ut placeam coram Deo in lumine viventium.

In finem,

1 Ne disperdas, David in tituli inscriptionem, cum fugeret à facie Saul in speluncam.

(2. *Reg.* 22. 1. & 24. 4.) LVI.

A 2 Miserere mei Deus, miserere mei; quoniam in te confidit anima mea.

Et in umbra alarum tuarum sperabo, donec transeat iniquitas.

3 Clamabo ad Deum altissimum: Deum qui benefecit mihi.

4 Misit de cœlo, & liberavit me; dedit in opprobrium conculcantes me.

5 Misit Deus misericordiam suam, & veritatem suam, & eripuit animam meam de medio catulorum leonum: dormivi conturbatus.

Filii hominum dentes eorum arma & sagittæ: & lingua eorum gladius acutus.

6 Exaltare super cœlos Deus: & in omnem

B terram gloria tua.

7 Laqueum paraverunt pedibus meis: & incurvaverunt animam meam.

Foderunt ante faciem meam foveam: & inciderunt in eam.

8 Paratum cor meum Deus, paratum cor meum: cantabo, & psalmum dicam.

9 Exurge gloria mea, exurge psalterium & cithara: exurgam diluculo.

10 Confitebor tibi in populis Domine; & psalmum dicam tibi in gentibus:

11 Quoniam magnificata est usque ad cœlos misericordia tua, & usque ad nubes veritas tua.

12 Exaltare super cœlos Deus: & super omnem terram gloria tua.

In finem,

1 Ne disperdas, David in tituli inscriptionem. LVII.

2 Si vere utique justitiam loquimini: recta

A judicate filii hominum.

3 Etenim in corde iniquitates operamini: in terra injustitias manus vestræ concinnant.

4 Alienati sunt peccatores a vulva, erraverunt ab utero: locuti sunt falsa.

5 Furor illis secundum similitudinem serpentis: sicut aspidis surdæ, & obturantis aures suas,

6 Quæ non exaudiet vocem incantantium:

& venefici incantantis sapienter. B

7 Deus conteret dentes eorum in ore ipsorum: molas leonum confringet Dominus.

8 Ad nihilum devenient tamquam aqua decurrens: intendit arcum suum donec infirmentur.

9 Sicut cera, quæ fluit, auferentur: supercecidit ignis, & non viderunt solem.

10 Priusquam intelligerent spinæ vestræ rhamnum; sicut viventes, sic in ira absorbet eos.

11 Lætabitur justus cum viderit vindictam: manus suas lavabit in sanguine peccatoris.

12 Et dicet homo: Si utique est fructus justo; utique est Deus judicans eos in terra.

In finem,

1 Ne disperdas, David in tituli inscriptionem, quando misit Saul, & custodivit domum ejus, ut eum interficeret.

(1. *Reg.* 19. 11.) LVIII.

2 Eripe me de inimicis meis Deus meus: &

ab insurgentibus in me libera me. A

3 Eripe me de operantibus iniquitatem: & de viris sanguinum salva me.

4 Quia ecce ceperunt animam meam: irruerunt in me fortes.

5 Neque iniquitas mea, neque peccatum meum Domine: sine iniquitate cucurri, & direxi.

6 Exurge in occursum meum, & vide: & tu B

Domine Deus virtutum, Deus Israel,

Intende ad visitandas omnes gentes: non miserearis omnibus, qui operantur iniquitatem.

7 Convertentur ad vesperam: & famem patientur ut canes, & circuibunt civitatem.

8 Ecce loquentur in ore suo, & gladius in labiis eorum: quoniam quis audivit?

9 Et tu Domine deridebis eos; ad nihilum deduces omnes gentes.

10 Fortitudinem meam ad te custodiam, quia Deus susceptor meus es.

11 Deus meus, misericordia ejus præveniet me.

12 Deus ostendet mihi super inimicos meos, C

ne occidas eos: nequando obliviscantur populi mei.

Disperge illos in virtute tua: & depone eos protector meus Domine.

13 Delictum oris eorum, sermonem labiorum ipsorum: & comprehendantur in superbia sua.

14 Et de execratione & mendacio annuntiabuntur in consummatione: in ira consummationis, & non erunt.

Et scient quia Deus dominabitur Jacob: & finium terræ.

15 Convertentur ad vesperam, & famem patientur ut canes: & circuibunt civitatem.

16 Ipsi dispergentur ad manducandum: si vero non fuerint saturati, & murmurabunt.

17 Ego autem cantabo fortitudinem tuam: & exultabo mane misericordiam tuam.

18 Quia factus es susceptor meus, & refugium meum, in die tribulationis meæ.

19 Adjutor meus tibi psallam, quia Deus susceptor meus es: Deus meus misericordia mea.

In

In finem,
1 Pro his qui immutabuntur; in tituli inscriptionem ipsi David in doctrinam, cum succendit Mesopotamiam Syriæ, & Sobal, & convertit Joab, & percussit Idumæam in valle Salinarum duodecim millia. (2. *Reg.* 8. 1. & 10. 7. & 1. *Par.* 18. 1.) LIX.
A 2 DEus repulisti nos, & destruxisti nos: iratus es, & misertus es nobis.
3 Commovisti terram, & conturbasti eam: sana contritiones ejus, quia commota est:
4 Ostendisti populo tuo dura: potasti nos vino compunctionis:
5 Dedisti metuentibus te significationem: ut
B fugiant a facie arcus:
6 Ut liberentur dilecti tui: salvum fac dextera tua, & exaudi me.
7 Deus locutus est in sancto suo: Lætabor, & partibor Sichimam: & convallem tabernaculorum metibor.
8 Meus est Galaad, & meus est Manasses: & Ephraim fortitudo capitis mei.
9 Judex rex meus: Moab olla spei meæ.
In Idumæam extendam calceamentum meum: mihi alienigenæ subditi sunt.
C 10 Quis deducet me in civitatem munitam? quis deducet me usque in Idumæam?
11 Nonne tu Deus, qui repulisti nos: & non egredieris Deus in virtutibus nostris?
12 Da nobis auxilium de tribulatione: quia vana salus hominis.
13 In Deo faciemus virtutem: & ipse ad nihilum deducet tribulantes nos.

In finem,
1 In Hymnis David. LX.
A 2 EXaudi Deus deprecationem meam: intende orationi meæ.
3 A finibus terræ ad te clamavi: dum anxiaretur cor meum, in petra exaltasti me.
4 Deduxisti me, quia factus es spes mea: turris fortitudinis a facie inimici.
5 Inhabitabo in tabernaculo tuo in sæcula: protegar in velamento alarum tuarum.
6 Quoniam tu Deus meus exaudisti orationem meam: dedisti hereditatem timentibus
B nomen tuum.
7 Dies super dies regis adjicies: annos ejus usque in diem generationis & generationis.
8 Permanet in æternum in conspectu Dei: misericordiam & veritatem ejus quis requiret?
9 Sic psalmum dicam nomini tuo in sæculum sæculi: ut reddam vota mea de die in diem.

In finem,
1 Pro Idithun, Psalmus David. LXI.
A 2 NOnne Deo subjecta erit anima mea? ab ipso enim salutare meum.
3 Nam & ipse Deus meus, & salutaris meus: susceptor meus, non movebor amplius.
4 Quousque irruitis in hominem? interficitis universi vos: tamquam parieti inclinato & maceriæ depulsæ?
5 Verumtamen pretium meum cogitaverunt repellere, cucurri in siti: ore suo benedicebant, & corde suo maledicebant.
6 Verumtamen Deo subjecta esto anima mea: quoniam ab ipso patientia mea.
7 Quia ipse Deus meus, & salvator meus: adjutor meus, non emigrabo.
8 In Deo salutare meum, & gloria mea: Deus auxilii mei, & spes mea in Deo est.
9 Sperate in eo omnis congregatio populi, effundite coram illo corda vestra: Deus adjutor noster in æternum.
10 Verumtamen vani filii hominum, mendaces filii hominum in stateris: ut decipiant ipsi de vanitate in idipsum.
11 Nolite sperare in iniquitate, & rapinas nolite concupiscere: divitiæ si affluant, nolite cor apponere.
12 Semel locutus est Deus, duo hæc audivi, quia potestas Dei est, & tibi Domine misericordia: * quia tu reddes unicuique juxta opera sua.

*Matt. 16. d. Rom. 2. b. 1. Cor. 3. b. 8. Gal. 6. b. 5.

Psalmus David,
1 Cum esset in deserto Idumææ.
(1. *Reg.* 22. 5.) LXII.
A 2 DEus Deus meus ad te luce vigilo.
Sitivit in te anima mea, quam multipliciter tibi caro mea.
3 In terra deserta, & invia, & inaquosa: sic in sancto apparui tibi, ut viderem virtutem tuam, & gloriam tuam.
B 4 Quoniam melior est misericordia tua super vitas: labia mea laudabunt te.
5 Sic benedicam te in vita mea, & in nomine tuo levabo manus meas.
6 Sicut adipe & pinguedine repleatur anima mea: & labiis exultationis laudabit os meum.
7 Si memor fui tui super stratum meum, in matutinis meditabor in te: quia fuisti adjutor meus.
C 8 Et in velamento alarum tuarum exultabo, adhæsit anima mea post te: me suscepit dextera tua.
10 Ipsi vero in vanum quæsierunt animam meam, introibunt in inferiora terræ:
11 Tradentur in manus gladii, partes vulpium erunt.
12 Rex vero lætabitur in Deo, laudabuntur omnes qui jurant in eo: quia obstructum est os loquentium iniqua.

In finem,
1 Psalmus David. LXIII.
A 2 EXaudi Deus orationem meam cum deprecor: a timore inimici eripe animam meam.
3 Protexisti me a conventu malignantium: a multitudine operantium iniquitatem.
4 Quia exacuerunt ut gladium linguas suas: intenderunt arcum rem amaram, ut sagittent in occultis immaculatum.
5 Subito sagittabunt eum, & non timebunt: firmaverunt sibi sermonem nequam.
6 Narraverunt ut absconderent laqueos: dixerunt: Quis videbit eos?
B 7 Scrutati sunt iniquitates: defecerunt scrutantes scrutinio.
8 Accedet homo ad cor altum: & exaltabitur Deus.
9 Sagittæ parvulorū factæ sunt plagæ eorum: & infirmatæ sunt contra eos linguæ eorum.
10 Conturbati sunt omnes qui videbant eos: & timuit omnis homo.
Et annuntiaverunt opera Dei: & facta ejus intellexerunt.
11 Lætabitur justus in Domino, & sperabit in eo, & laudabuntur omnes recti corde.

In

In finem, Psalmus David.
1 Canticum Jeremiæ & Ezechielis populo
transmigrationis, cum inciperent exire.

LXIV.

A 2 TE decet hymnus Deus in Sion: & tibi
reddetur votum in Jerusalem.
3 Exaudi orationem meam: ad te omnis ca-
ro veniet.
4 Verba iniquorum prævaluerunt super nos:
& impietatibus nostris tu propitiaberis.
5 Beatus, quem elegisti, & assumpsisti: inha-
bitabit in atriis tuis.
B 6 Replebimur in bonis domus tuæ: sanctum
est templum tuum, mirabile in æquitate.
7 Exaudi nos Deus salutaris noster, spes om-
nium finium terræ, & in mari longe.
8 Præparans montes in virtute tua, accin-
ctus potentia: qui conturbas profundum ma-
ris, sonum fluctuum ejus.
9 Turbabuntur gentes, & timebunt qui habi-
tant terminos à signis tuis: exitus matutini &
vespere delectabis.
10 Visitasti terram & inebriasti eam: multi-
plicasti locupletare eam.
Flumen Dei repletum est aquis, parasti cibum
illorum: quoniam ita est præparatio ejus.
11 Rivos ejus inebria, multiplica genimina
ejus: in stillicidiis ejus lætabitur germinans.
12 Benedices coronæ anni benignitatis tuæ:
& campi tui replebuntur ubertate.
13 Pinguescent speciosa deserti: & exulta-
tione colles accingentur.
14 Induti sunt arietes ovium, & valles abun-
dabunt frumento: clamabunt, etenim hymnum
dicent.

In finem,
1 Canticum Psalmi resurrectionis.

LXV.

2 JUbilate Deo omnis terra, psalmum dicite
A nomini ejus: date gloriam laudi ejus.
3 Dicite Deo, quam terribilia sunt opera tua
Domine! in multitudine virtutis tuæ mentien-
tur tibi inimici tui.
4 Omnis terra adoret te, & psallat tibi: psal-
mum dicat nomini tuo.
5 Venite, & videte opera Dei: terribilis in
consiliis super filios hominum.
6 Qui convertit mare in aridam, in flumine
pertransibunt pede: ibi lætabimur in ipso.
7 Qui dominatur in virtute sua in æternum,
B oculi ejus super gentes respiciunt: qui exaspe-
rant non exaltentur in semetipsis.
8 Benedicite gentes Deum nostrum: & audi-
tam facite vocem laudis ejus.
9 Qui posuit animam meam ad vitam: & non
dedit in commotionem pedes meos.
10 Quoniam probasti nos Deus: igne nos
examinasti, sicut examinatur argentum.
11 Induxisti nos in laqueum, posuisti tribu-
lationes in dorso nostro: imposuisti homines
super capita nostra.
12 Transivimus per ignem & aquam: & edu-
C xisti nos in refrigerium.
13 Introibo in domum tuam in holocaustis:
reddam tibi vota mea, quæ distinxerunt labia
mea.
14 Et locutum est os meum, in tribulatione
mea.
15 Holocausta medullata offeram tibi cum
incenso arietum: offeram tibi boves cum hircis.
16 Venite, audite, & narrabo, omnes qui ti-
metis Deum, quanta fecit animæ meæ.
17 Ad ipsum ore meo clamavi, & exaltavi
sub lingua mea.
18 Iniquitatem si aspexi in corde meo, non
exaudiet Dominus.
19 Propterea exaudivit Deus, & attendit vo-
ci deprecationis meæ.
20 Benedictus Deus, qui non amovit oratio-
nem meam, & misericordiam suam à me.

In finem,
1 In hymnis, Psalmus Cantici David.

LXVI.

2 DEus misereatur nostri, & benedicat no- A
bis: illuminet vultum suum super nos,
& misereatur nostri.
3 Ut cognoscamus in terra viam tuam: in
omnibus gentibus salutare tuum.
4 Confiteantur tibi populi Deus: confitean-
tur tibi populi omnes.
5 Lætentur & exultent gentes: quoniam ju-
dicas populos in æquitate, & gentes in terra
dirigis.
6 Confiteantur tibi populi Deus: confitean-
tur tibi populi omnes: terra dedit fructum
suum.
7 Benedicat nos Deus, Deus noster, benedi-
cat nos Deus: & metuant eum omnes fines
terræ.

In finem,
1 Psalmus Cantici ipsi David.

LXVII.

2 EXurgat Deus, & dissipentur inimici ejus:
& fugiant qui oderunt eum, à facie ejus. A
3 Sicut deficit fumus, deficiant: sicut fluit
cera à facie ignis, sic pereant peccatores à fa-
cie Dei.
4 Et justi epulentur, & exultent in conspectu
Dei: & delectentur in lætitia.
5 Cantate Deo, psalmum dicite nomini ejus:
iter facite ei, qui ascendit super occasum: Do-
minus nomen illi.
6 Exultate in conspectu ejus, turbabuntur à
facie ejus, patris orphanorum, & judicis vi-
duarum.
7 Deus in loco sancto suo: Deus qui inhabi-
tare facit unius moris in domo:
8 Qui educit vinctos in fortitudine, similiter
eos qui exasperant, qui habitant in sepulchris.
9 Deus cum egredereris in conspectu populi
tui, cum pertransires in deserto:
10 Terra mota est, etenim cæli distillaverunt
à facie Dei Sinai, à facie Dei Israel. B
11 Pluviam voluntariam segregabis Deus he-
reditati tuæ: & infirmata est, tu vero perfeci-
sti eam.
12 Animalia tua habitabunt in ea: parasti in
dulcedine tua pauperi, Deus.
13 Dominus dabit verbum evangelizantibus,
virtute multa.
14 Rex virtutum dilecti dilecti: & speciei do-
mus dividere spolia.
15 Si dormiatis inter medios cleros, pennæ
columbæ deargentatæ, & posteriora dorsi ejus
in pallore auri.
16 Dum discernit cælestis reges super eam,
nive dealbabuntur in Selmon: mons Dei, mons
pinguis.

17 Mons

17 Mons coagulatus, mons pinguis: ut quid suspicamini montes coagulatos?

Mons, in quo beneplacitum est Deo habitare in eo: etenim Dominus habitabit in finem.

C 18 Currus Dei decem millibus multiplex, millia lætantium: Dñs in eis in Sina in sancto.

19 Ascendisti in altum, cepisti captivitatem: accepisti dona in hominibus:

Etenim non credentes, inhabitare Dominum Deum.

20 Benedictus Dominus die quotidie: prosperũ iter faciet nobis Deus salutarium nostrorum.

21 Deus noster, Deus salvos faciendi: & Domini, Domini exitus mortis.

22 Verumtamen Deus confringet capita inimicorum suorum: verticem capilli perambulantium in delictis suis.

23 Dixit Dominus: Ex Basan convertam, convertam in profundum maris:

D 24 Ut intingatur pes tuus in sanguine: lingua canum tuorum ex inimicis, ab ipso.

25 Viderunt ingressus tuos Deus, ingressus Dei mei: regis mei qui est in sancto.

26 Prævenerunt principes conjuncti psallentibus, in medio juvencularum tympanistriarum.

27 In ecclesiis benedicite Deo Domino, de fontibus Israel.

28 Ibi Benjamin adolescentulus, in mentis excessu.

Principes Juda, duces eorum: principes Zabulon, principes Nephthali.

29 Manda Deus virtuti tuæ: confirma hoc Deus, quod operatus es in nobis.

30 A templo tuo in Jerusalem, tibi offerent reges munera.

31 Increpa feras arundinis, congregatio taurorum in vaccis populorum: ut excludant eos, qui probati sunt argento.

32 Dissipa gentes, quæ bella volunt: venient legati ex Ægypto: Æthiopia præveniet manus ejus Deo.

33 Regna terræ, cantate Deo: psallite Domino: psallite Deo.

34 Qui ascendit super cęlum cęli, ad Orienté.

Ecce dabit voci suæ vocem virtutis,

35 Date gloriam Deo super Israel, magnificentia ejus, & virtus ejus in nubibus.

36 Mirabilis Deus in sanctis suis, Deus Israel ipse dabit virtutem, & fortitudinem plebi suę, benedictus Deus.

1 In finem, pro iis, qui commutabuntur, David. LXVIII.

A 2 SAlvum me fac Deus: quoniam intraverunt aquæ usque ad animam meam.

3 Infixus sum in limo profundi: & non est substantia.

Veni in altitudinem maris: & tempestas demersit me.

4 Laboravi clamans, raucæ factæ sunt fauces meæ: defecerunt oculi mei, dum spero in Deum meum:

5 Multiplicati sunt super capillos capitis mei, qui oderunt me gratis.

Confortati sunt qui persecuti sunt me inimici mei injuste: quæ non rapui, tunc exolvebam.

6 Deus tu scis insipientiam meam: & delicta mea a te non sunt abscondita.

7 Non erubescant in me qui expectant te Domine, Domine virtutum.

Non confundantur super me qui quærunt te, Deus Israel.

8 Quoniam propter te sustinui opprobrium: B
operuit confusio faciem meam.

9 Extraneus factus sum fratribus meis, & peregrinus filiis matris meæ.

10 Quoniam zelus domus tuæ comedit me: &
* opprobria exprobrantium tibi, ceciderunt * Ioan.
super me. 2. d. 17.

11 Et operui in jejunio animam meam: & fa- Rom.
ctum est in opprobrium mihi. 15. a. 3.

12 Et posui vestimentum meum cilicium: & factus sum illis in parabolam.

13 Adversum me loquebantur qui sedebant in porta: & in me psallebant qui bibebant vinũ.

14 Ego vero orationem meam ad te Domine: tempus beneplaciti Deus.

In multitudine misericordiæ tuæ exaudi me, in veritate salutis tuæ.

15 Eripe me de luto, ut non infigar: libera me ab iis qui oderunt me, & de profundis aquarum.

16 Non me demergat tempestas aquæ, neque absorbeat me profundum: neque urgeat super me puteus os suum.

17 Exaudi me Domine, quoniam benigna est misericordia tua: secundum multitudinem miserationum tuarum respice in me.

18 Et ne avertas faciem tuam à puero tuo:
quoniam tribulor, velociter exaudi me. C

19 Intende animæ meæ, & libera eam: propter inimicos meos eripe me.

20 Tu scis improperium meum, & confusionem meam, & reverentiam meam.

21 In conspectu tuo sunt omnes, qui tribulant me, improperium expectavit cor meum, & miseriam.

Et sustinui qui simul contristaretur, & non fuit: & qui consolaretur, & non inveni.

22 * Et dederunt in escam meam fel: & in siti * Matt.
mea potaverunt me aceto. 27. f.

23 Fiat mensa eorum coram ipsis in laqueum, 48.
& in retributiones, & in scandalum.

24 Obscurentur oculi eorum ne videant: & dorsum eorum semper incurva.

25 Effunde super eos iram tuam: & furor iræ tuæ comprehendat eos.

26 * Fiat habitatio eorum deserta: & in ta- * Act.
bernaculis eorum non sit qui inhabitet. 1. c. 20.

27 Quoniam quem tu percussisti, persecuti sunt: & super dolorem vulnerum meorum addiderunt.

28 Appone iniquitatem super iniquitatem eorum, & non intrent in justitiam tuam.

29 Deleantur de Libro viventium: & cum justis non scribantur.

30 Ego sum pauper & dolens: salus tua Deus suscepit me.

31 Laudabo nomen Dei cum cantico: & magnificabo eum in laude:

32 Et placebit Deo super vitulum novellum: cornua producentem & ungulas.

33 Videant pauperes & lætentur: quærite Deum, & vivet anima vestra:

34 Quoniam exaudivit pauperes Dominus: & vinctos suos non despexit.

35 Laudent illum cœli & terra, mare, & omnia reptilia in eis.

36 Quoniam Deus salvam faciet Sion: & ædi-

ædificabuntur civitates Juda :
Et inhabitabunt ibi, & hereditate acquirent
eam.
37 Et femen fervorum ejus poffidebit eam, &
qui diligunt nomen ejus, habitabunt in ea.
1 In finem, Pfalmus David,
In rememorationem, quod falvum fecerit
eum Dominus. LXIX.
A 2 Deus in adjutorium meum intende: Do-
mine ad adjuvandum me feftina.
3 Confundantur, & revereantur, qui quærunt
animam meam :
4 Avertantur retrorfum, & erubefcant, qui
volunt mihi mala :
Avertantur ftatim erubefcentes, qui dicunt
mihi : Euge, euge.
5 Exultent & lætentur in te omnes qui quæ-
runt te, & dicant femper : Magnificetur Domi
nus: qui diligunt falutare tuum.
6 Ego vero egenus, & pauper fum : Deus
adjuva me.
Adjutor meus, & liberator meus es tu : Do-
mine ne moreris.
1 Pfalmus David,
Filiorum Jonadab, & priorum
captivorum. LXX.
A 2 In te Domine fperavi, non confundar in
æternum : in juftitia tua libera me, &
eripe me.
Inclina ad me aurem tuam, & falva me.
3 Efto mihi in Deum protectorem, & in lo-
cum munitum : ut falvum me facias :
Quoniam firmamentum meum, & refugium
meum es tu.
4 Deus meus eripe me de manu peccatoris, &
de manu contra legem agentis & iniqui :
5 Quoniam tu es patientia mea Domine : Do-
mine fpes mea a juventute mea.
B 6 In te confirmatus fum ex utero : de ventre
matris meæ tu es protector meus.
7 In te cantatio mea femper: tamquam prodi-
gium factus fum multis : & tu adjutor fortis.
8 Repleatur os meum laude, ut cantem glo-
riam tuam : tota die magnitudinem tuam.
9 Ne projicias me in tempore fenectutis : cum
defecerit virtus mea, ne derelinquas me.
10 Quia dixerunt inimici mei mihi : & qui cu-
ftodiebant animam meam, confilium fecerunt
in unum.
11 Dicentes: Deus dereliquit eum: perfequimi-
ni, & comprehendite eum : quia non eft qui
eripiat.
12 Deus ne elongeris à me : Deus meus in au-
xilium meum refpice.
C 13 Confundantur, & deficiant detrahentes
animæ meæ : operiantur confufione, & pudo-
re, qui quærunt mala mihi.
14 Ego autem femper fperabo : & adjiciam
fuper omnem laudem tuam.
15 Os meum annuntiabit juftitiam tuam: tota
die falutare tuum.
16 Quoniam non cognovi litteraturam, in-
troibo in potentias Domini : Domine memora-
bor juftitiæ tuæ folius.
17 Deus docuifti me à juventute mea ; & uf-
que nunc pronuntiabo mirabilia tua.
18 Et ufque in fenectam & fenium : Deus ne
derelinquas me.
Donec annuntiem brachium tuum genera-
tioni omni, quæ ventura eft :
19 Potentiam tuam, & juftitiam tuam Deus D
ufque in altiffima, quæ fecifti magnalia : Deus
quis fimilis tibi ?
20 Quantas oftendifti mihi tribulationes mul-
tas, & malas: & converfus vivificafti me : & de
abyffis terræ iterum reduxifti me :
21 Multiplicafti magnificentiam tuam : &
converfus confolatus es me.
22 Nam & ego confitebor tibi in vafis pfalmi
veritatem tuam : Deus pfallam tibi in cithara
fanctus Ifrael.
23 Exultabunt labia mea cum cantavero tibi:
& anima mea, quam redemifti.
24 Sed & lingua mea tota die meditabitur ju-
ftitiam tuam : cum confufi & reveriti fuerint
quia quærunt mala mihi.
1 Pfalmus.
In Salomonem. LXXI.
2 Deus judicium tuum regi da: & juftitiam A
tuam filio regis :
Judicare populum tuum in juftitia, & pau-
peres tuos in judicio.
3 Sufcipiant montes pacem populo, & colles
juftitiam.
4 Judicabit pauperes populi, & falvos faciet
filios pauperum: & humiliabit calumniatorem.
5 Et permanebit cum fole, & ante lunam, in
generatione & generationem.
6 Defcendet ficut pluvia in vellus: & ficut ftil- B
licidia ftillantia fuper terram.
7 Orietur in diebus ejus juftitia, & abundan-
tia pacis : donec auferatur luna.
8 Et dominabitur à mari ufque ad mare : & à
flumine ufque ad terminos orbis terrarum.
9 Coram illo procident Æthiopes : & inimici
ejus terram lingent.
10 Reges Tharfis, & infulæ munera offerent :
reges Arabum, & Saba dona adducent :
11 Et adorabunt eum omnes reges terræ: om-
nes gentes fervient ei :
12 Quia liberabit pauperem à potente : & C
pauperem, cui non erat adjutor.
13 Parcet pauperi & inopi : & animas paupe-
rum falvas faciet.
14 Ex ufuris & iniquitate redimet animas eo-
rum: & honorabile nomen eorum coram illo.
15 Et vivet, & dabitur ei de auro Arabiæ, &
adorabunt de ipfo femper: tota die benedi-
cent ei.
16 Et erit firmamentum in terra in fummis
montium, fuperextolletur fuper Libanum fru- D
ctus ejus : & florebunt de civitate ficut fœ-
num terræ.
17 Sit nomen ejus benedictum in fæcula: ante
folem permanet nomen ejus.
Et benedicentur in ipfo omnes tribus terræ :
omnes gentes magnificabunt eum.
18 Benedictus Dominus Deus Ifrael, qui facit
mirabilia folus :
19 Et benedictum nomen majeftatis ejus in
æternum : & replebitur majeftate ejus omnis
terra : fiat, fiat.
20 Defecerunt laudes David filii Jeffe.
1 Pfalmus Afaph, LXXII.
Quam bonus Ifrael Deus his, qui recto A
funt corde!
2 Mei autem pene moti funt pedes : pene ef-
fufi funt greffus mei.

3 Quia

3 Quia zelavi super iniquos, pacem peccatorum videns.

4 Quia non est respectus morti eorum: & firmamentum in plaga eorum.

5 In labore hominum non sunt, & cum hominibus non flagellabuntur:

6 Ideo tenuit eos superbia, operti sunt iniquitate & impietate sua.

B 7 Prodiit quasi ex adipe iniquitas eorum: transierunt in affectum cordis.

8 Cogitaverunt & locuti sunt nequitiam: iniquitatem in excelso locuti sunt.

9 Posuerunt in cœlum os suum: & lingua eorum transivit in terra.

10 Ideo convertetur populus meus hic: & dies pleni invenientur in eis.

11 Et dixerunt: Quomodo scit Deus, & si est scientia in excelso?

12 Ecce ipsi peccatores, & abundantes in sæculo, obtinuerunt divitias.

13 Et dixi: Ergo sine causa justificavi cor meum, & lavi inter innocentes manus meas:

14 Et fui flagellatus tota die, & castigatio mea in matutinis.

C 15 Si dicebam: Narrabo sic: ecce nationem filiorum tuorum reprobavi.

16 Existimabam ut cognoscerem hoc, labor est ante me:

17 Donec intrem in sanctuarium Dei: & intelligam in novissimis eorum.

18 Verumtamen propter dolos posuisti eis: dejecisti eos dum allevarentur.

19 Quomodo facti sunt in desolationem, subito defecerunt, perierunt propter iniquitatem suam.

20 Velut somnium surgentium Domine, in civitate tua imaginem ipsorum ad nihilũ rediges.

21 Quia inflammatum est cor meum, & renes mei commutati sunt: & ego ad nihilum redactus sum, & nescivi.

22 Ut jumentum factus sum apud te: & ego semper tecum.

23 Tenuisti manum dexteram meam: & in voluntate tua deduxisti me, & cum gloria suscepisti me.

D 24 Quid enim mihi est in cælo? & à te quid volui super terram?

25 Defecit caro mea, & cor meum: Deus cordis mei, & pars mea Deus in æternum.

26 Quia ecce, qui elongant se a te, peribunt: perdidisti omnes, qui fornicantur abs te.

27 Mihi autem adhærere Deo bonum est: ponere in Domino Deo spem meam:

28 Ut annuntiem omnes prædicationes tuas, in portis filiæ Sion.

1 Intellectus Asaph. LXXIII.

A VT quid Deus repulisti in finem: iratus est furor tuus super oves pascuæ tuæ?

2 Memor esto congregationis tuæ, quam possedisti ab initio.

Redemisti virgam hereditatis tuæ: mons Sion, in quo habitasti in eo.

3 Leva manus tuas in superbias eorum in finem: quanta malignatus est inimicus in sancto!

4 Et gloriati sunt qui oderunt te, in medio solemnitatis tuæ.

5 Posuerunt signa sua, signa: & non cognoverunt sicut in exitu super summum.

6 Quasi in silva lignorum securibus exciderunt januas ejus in idipsum: in securi & ascia dejecerunt eam.

7 * Incenderunt igni sanctuarium tuum: in terra polluerunt tabernaculum nominis tui. *4. Reg 25. c. 9

8 Dixerunt in corde suo cognatio eorum simul: Quiescere faciamus omnes dies festos Dei a terra.

9 Signa nostra non vidimus, jam non est propheta: & nos non cognoscet amplius.

10 Usquequo Deus improperabit inimicus: irritat adversarius nomen tuum in finem?

11 Ut quid avertis manum tuam, & dexteram tuam, de medio sinu tuo in finem?

12 * Deus autem rex noster ante sæcula, operatus est salutem in medio terræ. * Luce 1. g. 70.

13 Tu confirmasti in virtute tua mare: contribulasti capita draconum in aquis.

14 Tu confregisti capita draconis: dedisti eum escam populis Æthiopum.

15 Tu dirupisti fontes, & torrentes: tu siccasti fluvios Ethan.

16 Tuus est dies, & tua est nox: tu fabricatus es auroram & solem.

17 Tu fecisti omnes terminos terræ: æstatem & ver tu plasmasti ea.

18 Memor esto hujus, inimicus improperavit Dño & populus insipiens incitavit nomẽ tuum.

19 Ne tradas bestiis animas cõfitentes tibi: & animas pauperũ tuorum ne obliviscaris in finẽ. D

20 Respice in testamentũ tuũ: quia repleti sunt, qui obscurati sunt terræ domibus iniquitatum.

21 Ne avertatur humilis factus confusus: pauper & inops laudabunt nomen tuum.

22 Exurge Deus, judica causam tuam: memor esto improperiorum tuorum, eorum quæ ab insipiente sunt tota die.

23 Ne obliviscaris voces inimicorum tuorum: superbia eorum, qui te oderunt, ascendit semper.

1 In finem, Ne corrumpas, Psalmus Cantici Asaph. LXXIV.

2 COnfitebimur tibi Deus: confitebimur & invocabimus nomen tuum. A

3 Narrabimus mirabilia tua: cum accepero tempus, ego justitias judicabo.

4 Liquefacta est terra, & omnes qui habitant in ea: ego confirmavi columnas ejus.

5 Dixi iniquis: Nolite inique agere: & delinquentibus: Nolite exaltare cornu:

6 Nolite extollere in altum cornu vestrum: nolite loqui adversus Deum iniquitatem.

7 Quia neque ab Oriente, neque ab Occidente, neque a desertis montibus: quoniam Deus judex est.

8 Hunc humiliat, & hunc exaltat: quia calix in manu Domini vini meri plenus misto. B

9 Et inclinavit ex hoc in hoc: verumtamen fæx ejus non est exinanita: bibent omnes peccatores terræ.

10 Ego autem annuntiabo in sæculum: cantabo Deo Jacob.

11 Et omnia cornua peccatorum confringam: & exaltabuntur cornua justi.

1 In finem, in Laudibus, Psalmus Asaph. Canticum ad Assyrios. LXXV.

2 NOtus in Judæa Deus: in Israel magnum nomen ejus: A

3 Et

3 Et factus est in pace locus ejus: & habitatio ejus in Sion.
4 Ibi confregit potentias arcuum, scutum, gladium, & bellum.
5 Illuminans tu mirabiliter à montibus æternis: Turbati sunt omnes insipientes corde.
B 6 Dormierunt somnum suum: & nihil invenerunt omnes viri divitiarii in manibus suis.
7 Ab increpatione tua Deus Jacob dormitaverunt qui ascenderunt equos.
8 Tu terribilis es, & quis resistet tibi? ex tunc ira tua.
9 De cœlo auditum fecisti judicium: terra tremuit & quievit.
10 Cum exurgeret in judicium Deus, ut salvos faceret omnes mansuetos terræ.
11 Quoniam cogitatio hominis confitebitur tibi: & reliquiæ cogitationis diem festum agent tibi.
12 Vovete, & reddite Domino Deo vestro, omnes qui in circuitu ejus affertis munera.
13 Terribili & ei qui aufert spiritum principum, terribili apud reges terræ.

1 In finem, pro Idithun, Psalmus Asaph. LXXVI.

A 2 Voce mea ad Dominum clamavi: voce mea ad Deum, & intendit mihi.
3 In die tribulationis meæ Deum exquisivi, manibus meis nocte contra eum: & non sum deceptus.
4 Renuit consolari anima mea, memor fui Dei, & delectatus sum, & exercitatus sum: & defecit spiritus meus.
5 Anticipaverunt vigilias oculi mei: turbatus sum, & non sum locutus.
6 Cogitavi dies antiquos: & annos æternos in mente habui.
B 7 Et meditatus sum nocte cum corde meo, & exercitabar, & scopebam spiritum meum.
8 Numquid in æternum projiciet Deus: aut non apponet ut complacitior sit adhuc?
9 Aut in finem misericordiam suam abscindet, à generatione in generationem?
10 Aut obliviscetur misereri Deus? aut continebit in ira sua misericordias suas?
11 Et dixi: Nunc cœpi: hæc mutatio dexteræ excelsi.
C 12 Memor fui operum Domini: quia memor ero ab initio mirabilium tuorum.
13 Et meditabor in omnibus operibus tuis: & in adinventionibus tuis exercebor.
14 Deus in sancto via tua: quis Deus magnus sicut Deus noster? tu es Deus qui facis mirabilia.
15 Notam fecisti in populis virtutem tuam: redemisti in brachio tuo populum tuum, filios Jacob, & Joseph.
16 Viderunt te aquæ Deus, viderunt te aquæ: & timuerunt, & turbatæ sunt abyssi.
18 Multitudo sonitus aquarum: vocem dederunt nubes.
19 Etenim sagittæ tuæ transeunt: * vox tonitrui tui in rota.
Illuxerunt coruscationes tuæ orbi terræ: commota est & contremuit terra.
20 In mari via tua, & semitæ tuæ in aquis multis: & vestigia tua non cognoscentur.
*Exod. 14. 19. 21 * Deduxisti sicut oves populum tuum, in manu Moysi & Aaron.

1 Intellectus Asaph. LXXVII.

A Attendite popule meus legem meam: inclinate aurem vestram in verba oris mei.
2 Aperiam in parabolis os meum: loquar propositiones ab initio.
3 Quanta audivimus & cognovimus ea: & patres nostri narraverunt nobis.
4 Non sunt occultata a filiis eorum, in generatione altera.
Narrantes laudes Domini, & virtutes ejus, & mirabilia ejus quæ fecit.
5 Et suscitavit testimonium in Jacob: & legem posuit in Israel.
6 Quanta mandavit patribus nostris nota facere ea filiis suis: * ut cognoscat generatio altera. B
Filii qui nascentur, & exurgent, & narrabunt filiis suis,
7 Ut ponant in Deo spem suam, & non obliviscantur operum Dei: & mandata ejus exquirant.
8 Ne fiant sicut patres eorum: generatio prava & exasperans;
Generatio, quæ non direxit cor suum: & non est creditus cum Deo spiritus ejus.
9 Filii Ephrem intendentes & mittentes arcum: conversi sunt in die belli.
10 Non custodierunt testamentum Dei: & in lege ejus noluerunt ambulare.
11 Et obliti sunt benefactorum ejus, & mirabilium ejus quæ ostendit eis.
12 Coram patribus eorum fecit mirabilia in terra Ægypti, in campo Taneos.
13 * Interrupit mare, & perduxit eos: & statuit aquas quasi in utre. *Exod. 14. 21.
14 Et deduxit eos in nube diei: & tota nocte in illuminatione ignis.
15 * Interrupit petram in eremo: & adaquavit eos velut in abysso multa. *Exod. 17. 6. Psalm. 104. 41.
16 Et eduxit aquam de petra: & deduxit tamquam flumina aquas.
17 Et apposuerunt adhuc peccare ei: in iram excitaverunt Excelsum in inaquoso.
18 Et tentaverunt Deum in cordibus suis: ut peterent escas animabus suis.
19 Et male locuti sunt de Deo: dixerunt: Numquid poterit Deus parare mensam in deserto? C
20 Quoniam percussit petram, & fluxerunt aquæ, & torrentes inundaverunt.
Numquid & panem poterit dare, aut parare mensam populo suo?
21 * Ideo audivit Dominus, & distulit: & ignis accensus est in Jacob, & ira ascendit in Israel.
22 Quia non crediderunt in Deo, nec speraverunt in salutari ejus:
23 Et mandavit nubibus desuper, & januas cœli aperuit.
24 * Et pluit illis manna ad manducandum, & panem cœli dedit eis.
25 * Panem Angelorum manducavit homo: cibaria misit eis in abundantia.
26 * Transtulit Austrum de cœlo: & induxit in virtute sua Africum.
27 Et pluit super eos sicut pulverem carnes: & sicut arenam maris volatilia pennata.
28 Et ceciderunt in medio castrorum eorum: circa tabernacula eorum.
29 Et manducaverunt & saturati sunt nimis, & de-

desiderium eorum attulit eis.
D 30 Non sunt fraudati a desiderio suo.
Num * Adhuc escæ eorum erant in ore ipsorum:
g. 31 & ira Dei ascendit super eos.
Et occidit pingues eorum, & electos Israel impedivit.
32 In omnibus his peccaverunt adhuc: & non crediderunt in mirabilibus ejus.
33 Et defecerunt in vanitate dies eorum: & anni eorum cum festinatione.
34 Cum occideret eos quærebant eum: & reuertebantur, & diluculo veniebant ad eum.
35 Et rememorati sunt, quia Deus adjutor est eorum: & Deus excelsus redemptor eorum est.
36 Et dilexerunt eum in ore suo, & lingua sua mentiti sunt ei:
37 Cor autem eorum non erat rectū cum eo: nec fideles habiti sunt in testamento ejus.
38 Ipse autem est misericors, & propitius fiet peccatis eorum: & non disperdet eos.
Et abundavit ut averteret iram suam: & non accendit omnem iram suam:
39 Et recordatus est quia caro sunt: spiritus vadens & non rediens.
40 Quoties exacerbaverunt eum in deserto, in iram concitaverunt eum in inaquoso?
41 Et conversi sunt, & tentaverunt Deum: & sanctum Israel exacerbauerunt.
42 Non sunt recordati manus ejus, die qua redemit eos de manu tribulantis.
43 Sicut posuit in Ægypto signa sua, & prodigia sua in campo Taneos.
E 44 * Et convertit in sanguinem flumina eo-
Exod rum, & imbres eorum, ne biberent.
.20. 45 * Misit in eos cœnomyiam, & comedit
Exod eos: & ranam, & disperdidit eos.
8. 6. 46 * Et dedit ærugini fructus eorum: & labo-
Exod res eorum locustæ.
10.15 47 * Et occidit in grandine vineas eorum:
Exod & moros eorum in pruina.
15. 48 Et tradidit grandini jumenta eorum: & possessionem eorum igni.
49 Misit in eos iram indignationis suæ, indignationem, & iram, & tribulationem: immissiones per angelos malos.
F 50 Viam fecit semitæ iræ suæ, non pepercit à morte animabus eorum, & jumenta eorum in morte conclusit.
51 * Et percussit omne primogenitum in ter-
Exod ra Ægypti: primitias omnis laboris eorum in
d. tabernaculis Cham.
52 Et abstulit sicut oves populum suum: & perduxit eos tamquam gregem in deserto.
Exod 53 * Et deduxit eos in spe, & non timuerunt:
c. & inimicos eorum operuit mare.
54 Et induxit eos in montem sanctificationis suæ, montem, quem acquisivit dextera ejus.
* Et ejecit à facie eorum gentes: & sorte
Jos. divisit eis terram in funiculo distributionis.
. 8. 55 Et habitare fecit in tabernaculis eorum tribus Israel.
56 Et tentaverunt, & exacerbaverunt Deum excelsum: & testimonia ejus non custodierunt.
57 Et averterunt se, & non seruaverunt pactum: quemadmodum patres eorum, conversi sunt in arcum pravum.

58 In iram concitaverunt eum in collibus suis: & in sculptilibus suis ad æmulationem eum provocaverunt.
59 Audivit Deus, & sprevit: & ad nihilum redegit valde Israel. G
60 * Et repulit tabernaculum Silo, tabernaculum suum, ubi habitavit in hominibus. *1 Reg
61 Et tradidit in captivitatem virtutē eorum, 4. a. 2.
& pulchritudinem eorum in manus inimici. Ier. 7.
62 Et conclusit in gladio populum suum: & b. 12.
hereditatem suam sprevit.
63 Juvenes eorum comedit ignis: & virgines eorum non sunt lamentatæ.
64 Sacerdotes eorum in gladio ceciderunt: & viduæ eorum non plorabantur.
65 Et excitatus est tamquam dormiens Dominus, tamquam potens crapulatus a vino.
66 Et percussit inimicos suos in posteriora: opprobrium sempiternum dedit illis.
67 Et repulit tabernaculum Joseph: & tribum Ephraim non elegit:
68 Sed elegit tribum Juda, montem Sion quem dilexit.
69 Et ædificavit sicut unicornium sanctificium suum in terra, quam fundavit in sæcula.
70 Et elegit David servum suum, & sustulit eum de gregibus ovium: de post fœtantes accepit eum.
71 Pascere Jacob servum suum, & Israel hereditatem suam.
72 Et pavit eos in innocentia cordis sui: & in intellectibus manuum suarum deduxit eos.

1 Psalmus Asaph. LXXVIII.

DEus venerunt gentes in hereditatem tuam, polluerunt templum sanctum tuum: posuerunt Jerusalem in pomorum custodiam. A
2 Posuerunt morticina servorum tuorum, escas volatilibus cœli: carnes sanctorum tuorum, bestiis terræ.
3 Effuderunt sanguinem eorum tamquam aquam in circuitu Jerusalem: & non erat qui sepeliret.
4 Facti sumus opprobrium vicinis nostris: B
subsannatio & illusio his, qui in circuitu nostro sunt.
5 Usquequo Domine irasceris in finem: accendetur velut ignis zelus tuus?
6 * Effunde iram tuam in gentes, quæ te non * Iere.
noverunt: & in regna, quæ nomen tuum non 10. d.
invocaverunt. 25.
7 Quia comederunt Jacob: & locum ejus C
desolaverunt.
8 * Ne memineris iniquitatum nostrarum an- * Isa.
tiquarum, cito anticipent nos misericordiæ 64. c. 9.
tuæ: quia pauperes facti sumus nimis.
9 Adjuva nos Deus salutaris noster: & propter gloriam nominis tui Domine libera nos: & propitius esto peccatis nostris, propter nomen tuum:
10 Ne forte dicant in gentibus: Ubi est Deus eorum? & innotescat in nationibus coram oculis nostris,
11 Ultio sanguinis servorum tuorum, qui effusus est: introeat in conspectu tuo gemitus compeditorum.
Secundum magnitudinem brachii tui, posside filios mortificatorum.
12 Et redde vicinis nostris septuplum in

sinu eorum: improperium ipsorum, quod exprobraverunt tibi Domine.
13 Nos autem populus tuus, & oves pascuæ tuæ, confitebimur tibi in sæculum:
In generationem & generationem annuntiabimus laudem tuam.

1 In finem, Pro iis qui commutabuntur, testimonium Asaph, Psal. LXXIX.

A 2 QUi regis Israel, intende: qui deducis velut ovem Joseph.
3 Qui sedes super cherubim, manifestare coram Ephraim, Benjamin, & Manasse.
Excita potentiam tuam, & veni, ut salvos facias nos.
4 Deus converte nos: & ostende faciem tuam, & salvi erimus.
5 Domine Deus virtutum, quousque irasceris super orationem servi tui?
6 Cibabis nos pane lacrymarum: & potum
B dabis nobis in lacrymis in mensura?
7 Posuisti nos in contradictionem vicinis nostris: & inimici nostri subsannaverunt nos.
8 Deus virtutum converte nos: & ostende faciem tuam, & salvi erimus.
9 Vineam de Ægypto transtulisti: ejecisti gentes, & plantasti eam.
10 Dux itineris fuisti in conspectu ejus: plan-
C tasti radices ejus, & implevit terram.
11 Operuit montes umbra ejus: & arbusta ejus cedros Dei.
12 Extendit palmites suos usque ad mare: & usque ad flumen propagines ejus.
13 Ut quid destruxisti maceriam ejus: & vindemiant eam omnes, qui prætergrediuntur viam?
14 Exterminavit eam aper de silva: & singularis ferus depastus est eam.
15 Deus virtutum convertere: respice de cœlo, & vide, & visita vineam istam.
D 16 Et perfice eam, quam plantavit dextera tua: & super filium hominis, quem confirmasti tibi.
17 Incensa igni, & suffossa ab increpatione vultus tui peribunt.
18 Fiat manus tua super virum dexteræ tuæ: & super filium hominis, quem confirmasti tibi.
19 Et non discedimus à te, vivificabis nos: & nomen tuum invocabimus.
20 Domine Deus virtutum converte nos: & ostende faciem tuam, & salvi erimus.

1 In finem, Pro torcularibus, Psalmus ipsi Asaph. LXXX.

A 2 EXultate Deo adjutori nostro: jubilate Deo Jacob.
3 Sumite psalmum, & date tympanum: psalterium jucundum cum cithara.
4 Buccinate in Neomenia tuba, in insigni die solemnitatis vestræ:
5 Quia præceptum in Israel est: & judicium Deo Jacob.
*Gen. 41.f.19 6 * Testimonium in Joseph posuit illud, cum exiret de terra Ægypti: linguam, quam non noverat, audivit.
E 7 Divertit ab oneribus dorsum ejus: manus ejus in cophino servierunt.
8 In tribulatione invocasti me, & liberavi te: exaudivi te in abscondito tempestatis: *probavi te apud aquam contradictionis.
9 * Audi populus meus, & contestabor te: Is- *Exod. 17.b.5
10 rael si audieris me, * non erit in te deus re- *Exod. 20.a.2
cens, neque adorabis deum alienum.
11 Ego enim sum Dominus Deus tuus, qui eduxi te de terra Ægypti: dilata os tuum, & implebo illud.
12 Et non audivit populus meus vocem meam: & Israel non intendit mihi. C
13 * Et dimisi eos secundum desideria cordis eorum, ibunt in adinventionibus suis. *Act. 14.c.16
14 * Si populus meus audisset me: Israel si in viis meis ambulasset. *Baruch 3.c.13
15 Pro nihilo forsitan inimicos eorum humiliassem: & super tribulantes eos misissem manum meam. D
16 Inimici Domini mentiti sunt ei: & erit tempus eorum in sæcula.
17 Et cibavit eos ex adipe frumenti: & de petra, melle saturavit eos.

1 Psalmus Asaph. LXXXI.

DEus stetit in synagoga deorum: in medio autem deos dijudicat. A
2 Usquequo judicatis iniquitatem: & facies peccatorum sumitis?
3 Judicate egeno, & pupillo: humilem, & pauperem justificate.
4 * Eripite pauperem: & egenum de manu peccatoris liberate. *Prov. 24.a.11
5 Nescierunt, neque intellexerunt, in tenebris ambulant: movebuntur omnia fundamenta terræ.
6 * Ego dixi: Dii estis, & filii Excelsi omnes. *Joan. 10.e.34
7 Vos autem sicut homines moriemini: & sicut unus de principibus cadetis.
8 Surge Deus judica terram: quoniam tu hereditabis in omnibus gentibus.

1 Canticum Psalmi Asaph. LXXXII.

2 DEus, quis similis erit tibi? ne taceas, neque compescaris Deus: A
3 Quoniam ecce inimici tui sonuerunt: & qui oderunt te, extulerunt caput.
4 Super populum tuum malignaverunt consilium: & cogitaverunt adversus sanctos tuos,
5 Dixerunt: Venite, & disperdamus eos de gente: & non memoretur nomen Israel ultra.
6 Quoniam cogitaverunt unanimiter: simul adversum te testamentum disposuerunt, B
7 Tabernacula Idumæorum & Ismahelitæ:
8 Moab, & Agareni, Gebal, & Ammon, & Amalec: alienigenæ cum habitantibus Tyrum.
9 Etenim Assur venit cum illis: facti sunt in adjutorium filiis Lot.
10 Fac illis sicut Madian, * & Sisaræ; sicut Jabin in torrente Cisson. *Judic. 4.f.21
11 Disperierunt in Endor: facti sunt ut stercus terræ. *Judic. 4.d.15 C
12 * Pone principes eorum, sicut Oreb, & Zeb, & Zebee, & Salmana; *Judic. 7.g.25
13 Omnes principes eorum: * qui dixerunt: Hereditate possideamus Sanctuarium Dei.
14 Deus meus pone illos ut rotam: & sicut stipulam ante faciem venti.
15 Sicut ignis, qui comburit silvam: & sicut flamma comburens montes.
16 Ita persequeris illos in tempestate tua: & in ira tua turbabis eos.
17 Imple facies eorum ignominia: & quæ- D
rent

ſent nomen tuum, Domine.
18 Erubeſcant, & conturbentur in ſæculum
ſæculi: & confundantur, & pereant.
19 Et cognoſcant, quia nomen tibi Dominus:
tu ſolus Altiſſimus in omni terra.
1 In finem, Pro torcularibus filiis Core,
A Pſalmus. LXXXIII.
2 QUam dilecta tabernacula tua Domine
3 virtutum: *concupiſcit, & deficit anima
mea in atria Domini.
Cor meum, & caro mea, exultaverunt in
Deum vivum.
4 Etenim paſſer invenit ſibi domum: & turtur
nidum ſibi, ubi ponat pullos ſuos.
B Altaria tua Domine virtutum; rex meus, &
Deus meus.
5 Beati, qui habitant in domo tua Domine: in
ſæcula ſæculorum laudabunt te.
6 Beatus vir, cujus eſt auxilium abs te: aſcen-
7 ſiones in corde ſuo diſpoſuit, * in valle la-
crymarum in loco, quem poſuit.
8 Etenim benedictionem dabit legislator,
C ibunt de virtute in virtutem: videbitur Deus
deorum in Sion.
9 Domine Deus virtutum exaudi orationem
meam: auribus percipe Deus Jacob.
10 Protector noſter aſpice Deus: & reſpice in
faciem chriſti tui:
D 11 Quia melior eſt dies una in atriis tuis ſuper
millia.
Elegi abjectus eſſe in domo Dei mei: magis
quam habitare in tabernaculis peccatorum.
12 Quia miſericordiam, & veritatem diligit
Deus: gratiam, & gloriam dabit Dominus.
13 Non privabit bonis eos, qui ambulant in
innocentia: Domine virtutum, beatus homo,
qui ſperat in te.
1 In finem, filiis Core, Pſalmus. LXXXIV.
A 2 BEnedixiſti Domine terram tuam: averti-
ſti captivitatem Jacob.
3 Remiſiſti iniquitatem plebis tuæ: operuiſti
omnia peccata eorum.
4 Mitigaſti omnem iram tuam: avertiſti ab
ira indignationis tuæ.
5 Converte nos Deus ſalutaris noſter: &
averte iram tuam a nobis.
B 6 Numquid in æternum iraſceris nobis? aut
extendes iram tuam a generatione in generationem?
7 Deus tu converſus vivificabis nos: & plebs
tua lætabitur in te.
8 Oſtende nobis Domine miſericordiam
tuam: & ſalutare tuum da nobis.
9 Audiam quid loquatur in me Dominus
Deus: quoniam loquetur pacem in plebem
ſuam;
Et ſuper ſanctos ſuos: & in eos qui conver-
C tuntur ad cor.
10 Veruntamen prope timentes eum ſalutare
ipſius: ut inhabitet gloria in terra noſtra.
11 Miſericordia & veritas obviaverunt ſibi:
juſtitia & pax oſculatæ ſunt.
12 Veritas de terra orta eſt: & juſtitia de cælo
proſpexit.
D 13 Etenim Dominus dabit benignitatem: &
terra noſtra dabit fructum ſuum.
14 Juſtitia ante eum ambulabit: & ponet in
via greſſus ſuos.

Oratio ipſi David. LXXXV.
1 INclina Domine aurem tuam, & exaudi A
me: quoniam inops & pauper ſum ego:
2 Cuſtodi animam meam, quoniam ſanctus
ſum: ſalvum fac ſervum tuum, Deus meus ſperantem
in te.
3 Miſerere mei Domine, quoniam ad te clamavi
tota die: lætifica animam ſervi tui, quoniam
ad te Domine animam meam levavi.
4 * Quoniam tu Domine ſuavis, & mitis: & * Ioel. 2.c.13.
multæ miſericordiæ omnibus invocantibus te.
5 Auribus percipe Domine orationem meã:
& intende voci deprecationis meæ. B
6 In die tribulationis meæ clamavi ad te:
quia exaudiſti me.
7 Non eſt ſimilis tui in diis Domine: & non
eſt ſecundum opera tua.
8 Omnes gentes quaſcumque feciſti, venient,
& adorabunt coram te Domine: & glorificabunt
nomen tuum.
9 Quoniam magnus es tu, & faciens mirabilia:
tu es Deus ſolus.
10 Deduc me Domine in via tua, & ingrediar C
in veritate tua: lætetur cor meum ut timeat
nomen tuum.
11 Confitebor tibi Domine Deus meus in toto
corde meo, & glorificabo nomen tuum in
æternum.
12 Quia miſericordia tua magna eſt ſuper
me: & eruiſti animam meam ex inferno inferiori.
13 Deus, iniqui inſurrexerunt ſuper me, & ſynagoga
potentium quæſierunt animam meam:
& non propoſuerunt te in conſpectu tuo.
14 Et tu Domine Deus miſerator & miſeri- D
cors, patiens, & multæ miſericordiæ, & verax.
15 Reſpice in me, & miſerere mei, da imperium
tuum puero tuo: & ſalvum fac filium ancillæ
tuæ.
16 Fac mecum ſignum in bonum, ut videant
qui oderunt me, & confundantur: quoniam tu
Domine adjuviſti me, & conſolatus es me.
1 Filiis Core. Pſalmus Cantici. LXXXVI.
2 FUndamenta ejus in montibus ſanctis: di- A
ligit Dominus portas Sion ſuper omnia
tabernacula Jacob.
3 Glorioſa dicta ſunt de te, civitas Dei.
4 Memor ero Rahab & Babylonis ſcientium
me.
Ecce alienigenæ, & Tyrus, & populus Æthiopum,
hi fuerunt illic.
5 Numquid Sion dicet: Homo, & homo natus
eſt in ea: & ipſe fundavit eam Altiſſimus?
6 Dominus narrabit in ſcripturis populorum,
& principum, horum, qui fuerunt in ea.
7 Sicut lætantium omniũ habitatio eſt in te.
Canticum Pſalmi.
1 Filiis Core, in finem, pro Maheleth ad reſpondendum,
intellectus Eman Ezrahitæ,
LXXXVII.
2 DOmine Deus ſalutis meæ, in die clama- A
vi, & nocte coram te.
3 Intret in conſpectu tuo oratio mea: inclina
aurem tuam ad precem meam.
4 Quia repleta eſt malis anima mea: & vita
mea inferno appropinquavit.
5 Æſtimatus ſum cum deſcendentibus in lacum:
factus ſum ſicut homo ſine adjutorio, inter
mortuos liber.

6 Sicut vulnerati dormientes in ſepulchris, quorum non es memor amplius: & ipſi de manu tua repulſi ſunt.

7 Poſuerunt me in lacu inferiori: in tenebro-
B ſis, & in umbra mortis.

8 Super me confirmatus eſt furor tuus: & omnes fluctus tuos induxiſti ſuper me.

9 Longe feciſti notos meos à me: poſuerunt me abominationem ſibi.

10 Traditus ſum, & non egrediebar: oculi mei languerunt præ inopia.

Clamavi ad te Domine tota die: expandi ad
C te manus meas.

11 Numquid mortuis facies mirabilia: aut medici ſuſcitabunt, & confitebuntur tibi?

12 Numquid narrabit aliquis in ſepulchro miſericordiam tuam, & veritatem tuam in perditione?

13 Numquid cognoſcentur in tenebris mirabilia tua: & juſtitia tua in terra oblivionis?

14 Et ego ad te Domine clamavi: & mane oratio mea præveniet te.

15 Ut quid Domine repellis orationem meam: avertis faciem tuam a me?

D 16 Pauper ſum ego, & in laboribus à juventute mea: exaltatus autem, humiliatus ſum & conturbatus.

17 In me tranſierunt iræ tuæ: & terrores tui conturbaverunt me.

18 Circumdederunt me ſicut aqua to a die: circumdederunt me ſimul.

19 Elongaſti à me amicum, & proximum: & notos meos à miſeria.

1 Intellectus Ethan Ezrahitæ. LXXXVIII.

A 2 Miſericordias Domini in æternū cātabo. In generationem & generationem annuntiabo veritatem tuam in ore meo.

3 Quoniam dixiſti: In æternum miſericordia ædificabitur in cœlis: præparabitur veritas tua in eis.

4 Diſpoſui teſtamentum electis meis: *juravi
*1 Reg 7. c. 12. David ſervo meo: uſque in æternum præparabo ſemen tuum.

5 Et ædificabo in generationem & generationem ſedem tuam.

B 6 Confitebuntur cœli mirabilia tua Domine: etenim veritatem tuam in eccleſia ſanctorum.

7 Quoniam quis in nubibus æquabitur Domino: ſimilis erit Deo in filiis Dei?

8 Deus, qui glorificatur in conſilio ſanctorum: magnus & terribilis ſuper omnes qui in circuitu ejus ſunt.

9 Domine Deus virtutum quis ſimilis tibi? potens es Domine, & veritas tua in circuitu tuo.

10 Tu dominaris poteſtati maris: motum autem fluctuum ejus tu mitigas.

11 Tu humiliaſti ſicut vulneratum, ſuperbum: in brachio virtutis tuæ diſperſiſti inimicos tuos.

*Gen. 1. a. 1. 12 * Tui ſunt cœli, & tua eſt terra, orbem terræ & plenitudinem ejus tu fundaſti: aquilonem & mare tu creaſti.

C 13 Thabor & Hermon in nomine tuo exultabunt: tuum brachium cum potentia:

14 Firmetur manus tua, & exaltetur dextera tua: juſtitia & judicium præparatio ſedis tuæ.

15 Miſericordia & veritas præcedent faciem tuam; beatus populus, qui ſcit jubilationem.

16 Dñe, in lumine vultus tui ambulabunt,

17 Et in nomine tuo exultabunt tota die: & in juſtitia tua exaltabuntur.

18 Quoniam gloria virtutis eorum tu es: & in beneplacito tuo exaltabitur cornu noſtrum.

19 Quia Domini eſt aſſumptio noſtra, & ſancti Iſrael regis noſtri.

20 Tunc locutus es in viſione ſanctis tuis, & dixiſti: Poſui adiutorium in potente: & exaltavi electum de plebe mea.

21 * Inveni David ſervum meum: oleo ſancto *1 Reg 16. a. 1. c. 12. Actor. 13. a. 22
meo unxi eum.

22 Manus enim mea auxiliabitur ei: & brachium meum confortabit eum.

23 Nihil proficiet inimicus in eo, & filius iniquitatis non apponet nocere ei.

24 Et concidam à facie ipſius inimicos ejus: D
& odientes eum in fugam convertam.

25 Et veritas mea, & miſericordia mea cum ipſo: & in nomine meo exaltabitur cornu ejus.

26 Et ponam in mari manum ejus: & in fluminibus dexteram ejus.

27 Ipſe invocabit me: Pater meus es tu: Deus meus, & ſuſceptor ſalutis meæ.

28 Et ego primogenitum ponam illum excelſum præ regibus terræ.

29 In æternum ſervabo illi miſericordiam meam: & teſtamentum meum fidele ipſi.

30 Et ponam in ſæculum ſæculi ſemen ejus: E
& thronum ejus ſicut dies cœli.

31 Si autem dereliquerint filii ejus legem meam: & in judiciis meis non ambulaverint:

32 Si juſtitias meas profanaverint: & mandata mea non cuſtodierint:

33 Viſitabo in virga iniquitates eorum: & in verberibus peccata eorum.

34 Miſericordiam autem meam non diſpergam ab eo: neque nocebo in veritate mea:

35 Neque profanabo teſtamentum meum: & quæ procedunt de labiis meis non faciam irrita.

36 Semel juravi in ſancto meo, ſi David mē-
37 tiar: *ſemen ejus in æternum manebit.
38 Et thronus ejus ſicut ſol in conſpectu meo, F
* & ſicut luna perfecta in æternum: & teſtis in *2 Reg 7. d. 10.
cœlo fidelis.

39 Tu vero repuliſti & deſpexiſti: diſtuliſti chriſtum tuum.

40 Evertiſti teſtamentum ſervi tui: profanaſti in terra ſanctuarium ejus.

41 Deſtruxiſti omnes ſepes ejus: poſuiſti firmamentum ejus formidinem.

42 Diripuerunt eum omnes tranſeuntes viam: factus eſt opprobrium vicinis ſuis.

43 Exaltaſti dexteram deprimentium eum: lætificaſti omnes inimicos ejus.

44 Avertiſti adiutorium gladii ejus: & non es G
auxiliatus ei in bello.

45 Deſtruxiſti eum ab emundatione: & ſedem ejus in terram colliſiſti.

46 Minoraſti dies temporis ejus: perfudiſti eum confuſione.

47 Uſquequo Domine avertis in finem: exardeſcet ſicut ignis ira tua?

48 Memorare quæ mea ſubſtantia: numquid enim vane conſtituiſti omnes filios hominū?

49 Quis eſt homo, qui vivet, & non videbit mortem: eruet animam ſuam de manu inferi?

50 Ubi ſunt miſericordiæ tuæ antiquæ Domi-

ne,

*1Reg. ne, * sicut iurasti David in veritate tua ?
7.c.11. 51 Memor esto Domine opprobrii servorum
tuorum (quod continui in sinu meo) multarum
gentium.
52 Quod exprobraverunt inimici tui Domine,
quod exprobraverunt commutationem
christi tui.
53 Benedictus Dominus in æternum: fiat, fiat.
1 Oratio Moysi hominis Dei. LXXXIX.
A DOmine, refugium factus es nobis: a generatione
in generationem.
2 Priusquam montes fierent, aut formaretur
terra, & orbis: a sæculo & usque in sæculum tu
es Deus.
3 Ne avertas hominem in humilitatem, & dixisti:
Convertimini filii hominum.
4 Quoniam mille anni ante oculos tuos, tamquam
dies hesterna, quæ præteriit.
5 Et custodia in nocte, quæ pro nihilo habentur,
eorum anni erunt.
B 6 Mane sicut herba transeat, mane floreat, &
transeat: vespere decidat, induret, & arescat.
7 Quia defecimus in ira tua: & in furore tuo
turbati sumus.
8 Posuisti iniquitates nostras in cõspectu tuo:
sæculum nostrum in illuminatione vultus tui.
9 Quoniam omnes dies nostri defecerunt: &
in ira tua defecimus.
C 10 Anni nostri sicut aranea meditabuntur:
*Eccli * dies annorum nostrorum in ipsis, septuaginta
18.a.2. anni.
Si autem in potentatibus, octoginta anni: &
amplius eorum, labor & dolor.
Quoniam supervenit mansuetudo: & corripiemur.
11 Quis novit potestatem iræ tuæ: & præ timore
tuo iram tuam dinumerare?
12 Dexteram tuam sic notam fac: & eruditos
corde in sapientia.
13 Convertere Domine usquequo? & deprecabilis
esto super servos tuos.
D 14 Repleti sumus mane misericordia tua: &
exultavimus, & delectati sumus omnibus diebus
nostris.
15 Lætati sumus pro diebus, quibus nos humiliasti:
annis, quibus vidimus mala.
16 Respice in servos tuos, & in opera tua: &
dirige filios eorum.
17 Et sit splendor Domini Dei nostri super
nos, & opera manuum nostrarum dirige super
nos: & opus manuum nostrarum dirige.
1 Laus Cantici David. XC.
A QUi habitat in adjutorio Altissimi, in protectione
Dei cœli commorabitur.
2 Dicet Domino: Susceptor meus es tu, &
refugium meum: Deus meus sperabo in eum.
3 Quoniam ipse liberavit me de laqueo venantium:
& à verbo aspero.
4 Scapulis suis obumbrabit tibi: & sub pennis
ejus sperabis.
5 Scuto circumdabit te veritas ejus: non timebis
a timore nocturno.
6 A sagitta volante in die, à negotio perambulante
B in tenebris: ab incursu, & dæmonio
meridiano.
7 Cadent à latere tuo mille, & decem millia à
dextris tuis: ad te autem non appropinquabit.
8 Verumtamen oculis tuis considerabis: &
retributionem peccatorum videbis.

9 Quoniam tu es Domine spes mea: Altissimum
posuisti refugium tuum.
10 Non accedet ad te malum: & flagellum
non appropinquabit tabernaculo tuo.
11 * Quoniam Angelis suis mandavit de te: *Matt.
ut custodiant te in omnibus viis tuis. 4.a.6.
12 In manibus portabunt te: ne forte offendas Luc.4.
ad lapidem pedem tuum. b.10.
13 Super aspidem & basiliscum ambulabis: D
& conculcabis leonem & draconem.
14 Quoniam in me speravit, liberabo eum:
protegã eum, quoniam cognovit nomẽ meum.
15 Clamabit ad me, & ego exaudiam eum:
cum ipso sum in tribulatione: eripiam eum &
glorificabo eum.
16 Longitudine dierum replebo eum: &
ostendam illi salutare meum.
Psalmus Cantici.
1 In die Sabbati. XCI.
2 BOnum est confiteri Domino: & psallere A
nomini tuo Altissime;
3 Ad annuntiandum mane misericordiam
tuam: & veritatem tuam per noctem;
4 In decachordo, psalterio: cum cantico in
cithara.
5 Quia delectasti me Domine in factura tua:
& in operibus manuum tuarum exultabo.
6 Quam magnificata sunt opera tua Domine! B
nimis profundæ factæ sunt cogitationes tuæ.
7 Vir insipiens non cognoscet: & stultus non
intelliget hæc.
8 Cum exorti fuerint peccatores sicut fœnum:
& apparuerint omnes, qui operantur iniquitatem.
9 Ut intereant in sæculum sæculi: * tu autem
Altissimus in æternum Domine.
10 Quoniam ecce inimici tui Domine, quoniam
ecce inimici tui peribunt: & dispergentur
omnes qui operantur iniquitatem.
11 Et exaltabitur sicut unicornis cornu meũ: C
& senectus mea in misericordia uberi.
12 Et despexit oculus meus inimicos meos:
& in insurgentibus in me malignantibus audiet
auris mea.
13 Justus, ut palma florebit: sicut cedrus
Libani multiplicabitur.
14 Plantati in domo Domini, in atriis domus
Dei nostri florebunt.
15 Adhuc multiplicabuntur in senecta uberi:
& bene patientes erunt, ut annuntient:
16 Quoniam rectus Dominus Deus noster: &
non est iniquitas in eo.
Laus Cantici ipsi David in die ante sabbatum,
quando fundata est terra. XCII.
1 DOminus regnavit decorem indutus est: A
indutus est Dominus fortitudinem, &
præcinxit se.
Etenim firmavit orbem terræ, qui non commovebitur.
2 Parata sedes tua ex tunc: à sæculo tu es.
3 Elevaverunt flumina Domine: elevaverunt
flumina vocem suam.
4 Elevaverunt flumina fluctus suos, à vocibus
aquarum multarum.
Mirabiles elationes maris, mirabilis in altis
Dominus.
5 Testimonia tua credibilia facta sunt nimis:
domum tuam decet sanctitudo Domine in
longitudinem dierum.

Psalmus ipsi David.
Quarta sabbati. XCIII.

A 1 DEus ultionum Dominus: Deus ultionum libere egit.

2 Exaltare qui judicas terram: redde retributionem superbis.

3 Usquequo peccatores Domine, usquequo peccatores gloriabuntur:

4 Effabuntur, & loquentur iniquitatem: loquentur omnes, qui operantur injustitiam?

5 Populum tuum Domine humiliaverunt: & hæreditatem tuam vexaverunt.

6 Viduam & advenam interfecerunt: & pupillos occiderunt.

B 7 Et dixerunt: Non videbit Dominus, nec intelliget Deus Jacob.

8 Intelligite insipientes in populo: & stulti aliquando sapite.

9 Qui plantavit aurem, non audiet? aut qui finxit oculum, non considerat?

10 Qui corripit gentes, non arguet: qui docet hominem scientiam?

11 Dominus scit cogitationes hominum, quoniam vanæ sunt.

12 Beatus homo, quem tu erudieris Domine: & de lege tua docueris eum:

C 13 Ut mitiges ei a diebus malis: donec fodiatur peccatori fovea.

14 Quia non repellet Dominus plebem suam: & hereditatem suam non derelinquet.

15 Quoadusque justitia convertatur in judicium: & qui juxta illam omnes qui recto sunt corde.

16 Quis consurget mihi adversus malignantes? aut quis stabit mecum adversus operantes iniquitatem?

17 Nisi quia Dominus adjuvit me: paulominus habitasset in inferno anima mea.

D 18 Si dicebam: Motus est pes meus: misericordia tua Domine adjuvabat me.

19 Secundum multitudinem dolorum meorum in corde meo, consolationes tuæ lætificaverunt animam meam.

20 Numquid adhæret tibi sedes iniquitatis: qui fingis laborem in præcepto?

21 Captabunt in animam justi: & sanguinem innocentem condemnabunt.

22 Et factus est mihi Dominus in refugium: & Deus meus in adjutorium spei meæ.

23 Et reddet illis iniquitatem ipsorum: & in malitia eorum disperdet eos: disperdet illos Dominus Deus noster.

Laus Cantici ipsi David. XCIV.

A 1 VEnite, exultemus Domino: jubilemus Deo salutari nostro.

2 Præoccupemus faciem ejus in confessione: & in psalmis jubilemus ei.

3 Quoniam Deus magnus Dominus: & rex magnus super omnes deos.

4 Quia in manu ejus sunt omnes fines terræ: & altitudines montium ipsius sunt.

5 Quoniam ipsius est mare, & ipse fecit illud: & siccam manus ejus formaverunt.

6 Venite adoremus, & procidamus: & ploremus ante Dominum, qui fecit nos.

B 7 Quia ipse est Dominus Deus noster: & nos populus pascuæ ejus, & oves manus ejus.

*Hebr 3.b.7. 8 * Hodie si vocem ejus audieritis, nolite obdurare corda vestra.

9 Sicut in irritatione secundum diem tentationis in deserto: ubi tentaverunt me patres vestri, probaverunt me, & viderunt opera mea.

10 * Quadraginta annis offensus fui generationi illi, & dixi: Semper hi errant corde. *Num 14.f.34.

11 Et isti non cognoverunt vias meas: ut juravi in ira mea: Si introibunt in requiem meam. *Heb 4.a.3.

Canticum ipsi David.
Quando domus ædificabatur post captivitatem. (1. *Par.* 15.) XCV.

1 CAntate Domino canticum novum: cantate Domino omnis terra. A

2 Cantate Domino, & benedicite nomini ejus: annuntiate de die in diem salutare ejus.

3 Annuntiate inter gentes gloriam ejus, in omnibus populis mirabilia ejus.

4 Quoniam magnus Dominus, & laudabilis nimis: terribilis est super omnes deos.

5 Quoniam omnes dii gentium dæmonia: Dominus autem cœlos fecit.

6 Confessio & pulchritudo in conspectu ejus: B sanctimonia & magnificentia in sanctificatione ejus.

7 Afferte Domino patriæ gentium, afferte Domino gloriam & honorem: afferte Domino gloriam nomini ejus.

8 Tollite hostias, & introite in atria ejus: adorate Dominum in atrio sancto ejus.

9 Commoveatur a facie ejus universa terra: dicite in gentibus quia Dominus regnavit.

10 Etenim correxit orbem terræ qui non commovebitur: judicabit populos in æquitate. C

11 Lætentur cœli, & exultet terra, commoveatur mare, & plenitudo ejus: gaudebunt campi, & omnia quæ in eis sunt.

12 Tunc exultabunt omnia ligna silvarum: a facie Domini, quia venit: quoniam venit judicare terram.

13 Judicabit orbem terræ in æquitate, & populos in veritate sua.

Huic David.
Quando terra ejus restituta est. XCVI.

1 DOminus regnavit, exultet terra: lætentur insulæ multæ. A

2 Nubes, & caligo in circuitu ejus: justitia, & judicium correctio sedis ejus.

3 Ignis ante ipsum præcedet, & inflammabit in circuitu inimicos ejus.

4 Illuxerunt fulgura ejus orbi terræ: vidit, & commota est terra.

5 Montes sicut cera fluxerunt a facie Domini: a facie Domini omnis terra.

6 Annuntiaverunt cœli justitiam ejus: & viderunt omnes populi gloriam ejus.

7 * Confundantur omnes, qui adorant sculptilia: & qui gloriantur in simulachris suis. B *Exod 20.a.4. Levit. 26.a.1. Deut. 5.a.8.

8 * Adorate eum omnes angeli ejus: audivit, & lætata est Sion. *Hebr 1.b.6.

Et exultaverunt filiæ Judæ, propter judicia tua Domine:

9 Quoniam tu Dominus altissimus super omnem terram: nimis exaltatus es super omnes deos.

10 * Qui diligitis Dominum, odite malum: custodit Dominus animas sanctorum suorum de manu peccatoris liberabit eos. *Amo 5.d.15. Rom. 12.b.9.

11 Lux orta est justo, & rectis corde lætitia.

12 Lætamini justi in Domino: & confitemini memoriæ sanctificationis ejus.

Psal-

Psalmus ipsi David. XCVII.

A 1 Cantate Domino canticum novum : quia mirabilia fecit.
Salvavit sibi dextera ejus : & brachium sanctum ejus.
* Isa. 52. c. 10 & 63. b. 8. 2 * Notum fecit Dominus salutare suum : in conspectu gentium revelavit justitiam suam.
3 Recordatus est misericordiæ suæ, & veritatis suæ domui Israel.
B 4 Viderunt omnes termini terræ salutare Dei nostri.
5 Jubilate Deo omnis terra : cantate, & exultate, & psallite.
6 Psallite Domino in cithara, in cithara & voce psalmi : in tubis ductilibus, & voce tubæ corneæ.
7 Jubilate in conspectu regis Domini : moveatur mare, & plenitudo ejus : orbis terrarum, & qui habitant in eo.
8 Flumina plaudent manu, simul montes exultabunt a conspectu Domini : quoniam venit judicare terram.
9 Judicabit orbem terrarum in justitia, & populos in æquitate.

1 Psalmus ipsi David. XCVIII.

A Dominus regnavit, irascantur populi : qui sedet super cherubim, moveatur terra.
2 Dominus in Sion magnus : & excelsus super omnes populos.
3 Confiteantur nomini tuo magno : quoniam terribile, & sanctum est : & honor regis judicium diligit.
4 Tu parasti directiones : judicium & justitiam in Jacob tu fecisti.
5 Exaltate Dominum Deum nostrum, & adorate scabellum pedum ejus : quoniã sanctũ est.
B 6 Moyses & Aaron in sacerdotibus ejus : & Samuel inter eos, qui invocant nomen ejus :
7 Invocabant Dominum, & ipse exaudiebat eos : in columna nubis loquebatur ad eos.
Custodiebant testimonia ejus, & præceptum quod dedit illis.
8 Domine Deus noster tu exaudiebas eos : Deus tu propitius fuisti eis, & ulciscens in omnes adinventiones eorum.
9 Exaltate Dominum Deum nostrum, & adorate in monte sancto ejus : quoniam sanctus Dominus Deus noster.

1 Psalmus in confessione. XCIX.

A Jubilate Deo omnis terra : servite Domino in lætitia.
2 Introite in conspectu ejus, in exultatione.
3 Scitote quoniam Dominus ipse est Deus : ipse fecit nos, & non ipsi nos :
4 Populus ejus, & oves pascuæ ejus : introite portas ejus in confessione, atria ejus in hymnis : confitemini illi.
B 5 Laudate nomen ejus : quoniam suavis est Dominus, in æternum misericordia ejus, & usque in generationem & generationem veritas ejus.

1 Psalmus ipsi David. C.

A Misericordiam, & judicium cantabo tibi Domine :
2 Psallam, & intelligam in via immaculata, quando venies ad me.
Perambulabam in innocentia cordis mei, in medio domus meæ.
3 Non proponebam ante oculos meos rem injustam : facientes prævaricationes odivi.
4 Non adhæsit mihi cor pravum : declinantem a me malignum non cognoscebam :
5 Detrahentem secreto proximo suo, hunc persequebar. B
Superbo oculo, & insatiabili corde, cum hoc non edebam.
6 Oculi mei ad fideles terræ, ut sedeant mecum : ambulans in via immaculata, hic mihi ministrabat.
7 Non habitabit in medio domus meæ qui facit superbiam : qui loquitur iniqua, non direxit in conspectu oculorum meorum.
8 In matutino interficiebam omnes peccatores terræ : ut disperderem de civitate Domini omnes operantes iniquitatem.

1 Oratio pauperis,
Cum anxius fuerit, & in conspectu Domini effuderit precem suam. CI.

2 Domine exaudi orationem meam : & clamor meus ad te veniat. A
3 Non avertas faciem tuam a me : in quacumque die tribulor, inclina ad me aurem tuam.
In quacumque die invocavero te, velociter exaudi me :
4 Quia defecerunt sicut fumus dies mei : & ossa mea sicut cremium aruerunt.
5 Percussus sum ut fœnum, & aruit cor meũ : quia oblitus sum comedere panem meum.
6 A voce gemitus mei adhæsit os meum carni meæ :
7 Similis factus sum pellicano solitudinis : factus sum sicut nycticorax in domicilio.
8 Vigilavi, & factus sum sicut passer solitarius in tecto. B
9 Tota die exprobrabant mihi inimici mei : & qui laudabant me, adversum me jurabant.
10 Quia cinerem tamquam panem manducabam, & potum meum cum fletu miscebam.
11 A facie iræ & indignationis tuæ : quia elevans allisisti me.
12 Dies mei sicut umbra declinaverunt : & ego sicut fœnum arui.
13 Tu autem Domine in æternum permanes : & memoriale tuum in generationem & generationem.
14 Tu exurgens misereberis Sion : quia tempus miserendi ejus, quia venit tempus. C
15 Quoniam placuerunt servis tuis lapides ejus : & terræ ejus miserebuntur.
16 Et timebunt gentes nomen tuum Domine : & omnes reges terræ gloriam tuam.
17 Quia ædificavit Dominus Sion : & videbitur in gloria sua.
18 Respexit in orationem humilium : & non sprevit precem eorum.
19 Scribantur hæc in generatione altera : & populus, qui creabitur, laudabit Dominum :
20 Quia prospexit de excelso sancto suo : Dominus de cœlo in terram aspexit :
21 Ut audiret gemitus compeditorum : ut solveret filios interemptorum :
22 Ut annuntient in Sion nomen Domini : & laudem ejus in Jerusalem. D
23 In conveniendo populos in unum, & reges ut serviant Domino.
24 Respondit ei in via virtutis suæ : Paucitatem dierum meorum nuntia mihi.
25 Ne revoces me in dimidio dierum meorum :

rum: in generationem & generationē anni tui.
26 Initio tu Domine terram fundasti : & opera manuum tuarum sunt cœli.
27 Ipsi peribunt, tu autem permanes : & omnes sicut vestimentum veterascent.
28 Et sicut opertorium mutabis eos, & mutabuntur : tu autem idem ipse es, & anni tui non deficient.
29 Filii servorum tuorum habitabunt : & semen eorum in sæculum dirigetur.

1 Ipsi David. CII.

A BEnedic anima mea Domino : & omnia, quæ intra me sunt, nomini sancto ejus.
2 Benedic anima mea Domino : & noli oblivisci omnes retributiones ejus.
3 Qui propitiatur omnibus iniquitatibus tuis: qui sanat omnes infirmitates tuas.
4 Qui redimit de interitu vitam tuam: qui coronat te in misericordia & miserationibus.
5 Qui replet in bonis desiderium tuum : renovabitur ut aquilæ juventus tua.
B 6 Faciens misericordias Dominus : & judicium omnibus injuriam patientibus.
7 Notas fecit vias suas Moysi, filiis Israel voluntates suas.
*Num. 14. c.18. 8 * Miserator, & misericors Dominus : longanimis, & multum misericors.
9 Non in perpetuum irascetur : neque in æternum comminabitur.
10 Non secundum peccata nostra fecit nobis: neque secundum iniquitates nostras retribuit nobis.
11 Quoniam secundum altitudinem cœli à terra : corroboravit misericordiam suam super timentes se.
C 12 Quantum distat Ortus ab Occidente: longe fecit a nobis iniquitates nostras.
13 Quomodo miseretur pater filiorum, misertus est Dominus timentibus se; quoniam ipse cognovit figmentum nostrum.
14 Recordatus est quoniam pulvis sumus: homo, sicut fœnum dies ejus, tamquam flos agri sic efflorebit.
15 Quoniam spiritus pertransibit in illo, & nō subsistet: & non cognoscet amplius locum suū.
17 Misericordia autem Domini ab æterno, & usque in æternum super timentes eum.
17 Et justitia illius in, filios filiorum, his qui servant testamentum ejus:
D 18 Et memores sunt mandatorum ipsius, ad faciendum ea.
19 Dominus in cœlo paravit sedem suam : & regnum ipsius omnibus dominabitur.
20 Benedicite Domino omnes Angeli ejus, potentes virtute, facientes verbum illius, ad audiendam vocem sermonum ejus.
21 Benedicite Domino omnes virtutes ejus : ministri ejus, qui facitis voluntatem ejus.
22 Benedicite Domino omnia opera ejus : in omni loco dominationis ejus, benedic anima mea Domino.

1 Ipsi David. CIII.

A BEnedic anima mea Domino: Domine Deus meus magnificatus es vehementer.
2 Confessionem & decorem induisti, amictus lumine sicut vestimento :
3 Extendens cœlum sicut pellem: qui tegis aquis superiora ejus.
Qui ponis nubem ascensum tuum : qui ambulas super pennas ventorum.
4 * Qui facis angelos tuos, spiritus : & ministros tuos, ignem urentem. *Heb. 1.c.7.
5 Qui fundasti terram super stabilitatem suam : non inclinabitur in sæculum sæculi.
6 Abyssus sicut vestimentum, amictus ejus : super montes stabunt aquæ.
7 Ab increpatione tua fugient : à voce tonitrui tui formidabunt.
8 Ascendunt montes : & descendunt campi in locum, quem fundasti eis.
9 Terminum posuisti, quem non transgredientur : neque convertentur operire terram. B
10 Qui emittis fontes in convallibus : inter medium montium pertransibunt aquæ.
11 Potabunt omnes bestiæ agri : expectabunt onagri in siti sua.
12 Super ea volucres cœli habitabunt : de medio petrarum dabunt voces.
13 Rigans montes de superioribus suis : de fructu operum tuorum satiabitur terra :
14 Producens fœnum jumentis, & herbam servituti hominum :
15 Ut educas panem de terra : *& vinum lætificet cor hominis :
Ut exhilaret faciem in oleo : & panis cor hominis confirmet.
16 Saturabuntur ligna campi, & cedri Libani,
17 quas plantavit:* illic passeres nidificabūt.
18 Herodii domus dux est eorum : * montes excelsi cervis : petra refugium herinaciis.
19 Fecit lunam in tempora : sol cognovit occasum suum. C
20 Posuisti tenebras, & facta est nox : in ipsa pertransibunt omnes bestiæ silvæ.
21 Catuli leonum rugientes, ut rapiant, & quærant à Deo escam sibi.
22 Ortus est sol, & congregati sunt : & in cubilibus suis collocabuntur.
23 * Exibit homo ad opus sum : & ad operationem suam usque ad vesperum.
24 Quam magnificata sunt opera tua Domine : omnia in sapientia fecisti : impleta est terra possessione tua.
25 Hoc mare magnum, & spatiosum manibus : illic reptilia, quorum non est numerus.
26 Animalia pusilla cum magnis : * illic naves pertransibunt.
Draco iste, quod formasti ad illudendum ei :
27 * omnia a te expectant ut des illis escam in tempore. D
28 Dante te illis, colligent : aperiente te manum tuam, omnia implebuntur bonitate.
29 Avertente autem te faciem, turbabuntur : auferes spiritum eorum, & deficient, & in pulverem suum revertentur.
30 Emittes spiritum tuum, & creabuntur : & renovabis faciem terræ.
31 Sit gloria Domini in sæculum : lætabitur Dominus in operibus suis :
32 Qui respicit terram, & facit eam tremere : qui tangit montes, & fumigant.
33 * Cantabo Domino in vita mea : psallam Deo meo quamdiu sum. *Inf. 145. a.2.
34 Jucundum sit ei eloquium meum : ego vero delectabor in Domino.
35 Deficiant peccatores à terra, & iniqui ita ut non sint : benedic anima mea Domino.

Alle-

Alleluia. (1.Par. 16.8.) CIV.
A 1.Par. 1 COnfitemini Domino, & invocate nomē
16 a.8. eius: annuntiate inter gentes opera eius.
Isa. 12. 2 Cantate ei, & psallite ei: narrate omnia
a.4. mirabilia eius.
3 Laudamini in nomine sancto eius: lætetur
cor quærentium Dominum.
4 Quærite Dominum, & confirmamini: quæ-
rite faciem eius semper.
5 Mementote mirabilium eius, quæ fecit
prodigia ejus, & iudicia oris ejus.
6 Semen Abraham, servi ejus: filii Jacob
electi ejus.
7 Ipse Dominus Deus noster: in universa ter-
ra iudicia ejus.
8 Memor fuit in sæculum testamenti sui ver-
* Gen. bi, quod mandavit in mille generationes:
22.c.16 9 * Quod disposuit ad Abraham: & juramen-
ti sui ad Isaac.
10 Et statuit illud Jacob in præceptum: &
Israel in testamentum æternum:
11 Dicens: Tibi dabo terram Chanaan, fu-
niculum hereditatis vestræ.
12 Cum essent numero brevi, paucissimi &
incolæ eius:
B 13 Et pertransierunt de gente in gentem, &
de regno ad populum alterum:
14 Non reliquit hominem nocere eis: & cor-
ripuit pro eis reges.
*1.Par 15 * Nolite tangere christos meos: & in pro-
16.d.22 phetis meis nolite malignari.
2.Reg. 16 Et vocavit famem super terram: & omne
1.c.14. firmamentum panis contrivit.
* Gen. 17 Misit ante eos * virum: in servum venun-
37.f.36 datus est Joseph.
* Gen. 18 * Humiliaverunt in compedibus pedes ejus:
39. d. ferrum pertransiit animam eius,
20. 19 donec veniret verbum ejus.
Eloquium Domini inflammavit eum:
20 * misit rex, & solvit eum, princeps popu-
* Gen. lorum, & dimisit eum.
41.c.14 21 Constituit eum dominum domus suæ: &
principem omnis possessionis suæ:
22 Ut erudiret principes eius sicut semetip-
sum: & senes eius prudentiam doceret.
23 * Et intravit Israel in Ægyptum: & Ja-
C cob accola fuit in terra Cham.
* Gen. 24 * Et auxit populum suum vehementer: &
46 a.6. firmavit eum super inimicos ejus.
*Exod 25 Convertit cor eorum ut odirent populum
1.b.7. eius: & dolum facerent in servos ejus.
Act. 7. 26 * Misit Moysen servum suum: Aaron,
b. 17. quem elegit ipsum.
*Exod 27 * Posuit in eis verba signorum suorum, &
3.b.10. prodigiorum in terra Cham.
4.d.29. 28 * Misit tenebras, & obscuravit: & non
*Exod exacerbavit sermones suos.
10.a.10. 29 * Convertit aquas eorum in sanguinem: &
*Exod occidit pisces eorum.
10.f.21 30 * Edidit terra eorum ranas in penetrali-
*Exod bus regum ipsorum.
7.d.20. 31 * Dixit, & venit cœnomyia: & cinifes in
Exod omnibus finibus eorum.
8.b.6. 32 Posuit pluvias eorum, grandinem: ignem
*Exod comburentem in terra ipsorum.
8. & 33 Et percussit vineas eorum: & ficulneas eo-
9. rum: & contrivit lignum finium eorum.
D 34 * Dixit, & venit locusta, & bruchus, cuius
*Exod non erat numerus:
10.c.a.12

35 Et comedit omne fœnum in terra eorum:
& comedit omnem fructum terræ eorum.
36 * Et percussit omne primogenitum in ter-
ra eorum: primitias omnis laboris eorum. *Exod 12.d.29
37 * Et eduxit eos cum argento & auro: & *Exod
non erat in tribubus eorum infirmus. 12.d.35
38 Lætata est Ægyptus in profectione eorum:
quia incubuit timor eorum super eos:
39 * Expandit nubem in protectionem eorū, * Psal. 77. b. 14.
& ignem ut luceret eis per noctem.
40 * Petierunt, & venit coturnix: & pane 1.Cor.
cæli saturavit eos. 10.a.1.
41 * Dirupit petram, & fluxerunt aquæ: abie- *Exod
runt in sicco flumina; 16.c.13
42 * Quoniam memor fuit verbi sancti sui, *Num.
quod habuit ad Abraham puerum suum. 20.c.11
43 Et eduxit populum suum in exultatione, & * Gen.
electos suos in lætitia. 17.a.7.
44 Et dedit illis regiones gentium: & labo-
res populorum possederunt:
45 Ut custodiant justificationes eius, & le-
gem eius requirant.

Alleluia. (Judith 13.21.) CV.
1 COnfitemini Dño quoniam bonus: quo- A
niam in sæculum misericordia eius.
2 * Quis loquetur potentias Domini, auditas * Judith 13
faciet omnes laudes eius? c.23.
3 Beati, qui custodiunt judicium, & faciunt Eccli.
justitiam in omni tempore. 43. d.
4 Memento nostri Domine in beneplacito 15.
populi tui: visita nos in salutari tuo:
5 Ad videndum in bonitate electorum tuo-
rum, ad lætandum in lætitia gentis tuæ: ut
lauderis cum hereditate tua.
6 * Peccavimus cum patribus nostris: inju- * Iudith 7.
ste egimus, iniquitatem fecimus. d.
7 Patres nostri in Ægypto non intellexerunt
mirabilia tua: non fuerunt memores multitu-
dinis misericordiæ tuæ.
Et irritaverunt ascendentes in mare, Mare B
rubrum.
8 Et salvavit eos propter nomen suum: ut
notam faceret potentiam suam.
9 * Et increpuit Mare rubrum, & exsiccatum *Exod
est: & deduxit eos in abyssis sicut in deserto. 14.c.22
10 Et salvavit eos de manu odientium: &
redemit eos de manu inimici.
11 * Et operuit aqua tribulantes eos: unus ex
eis non remansit: *Exod
12 Et crediderunt verbis eius: & laudaverunt 14. g.
laudem eius. 27.
13 Cito fecerunt, obliti sunt operum eius: &
non sustinuerunt consilium eius.
14 * Et concupierunt concupiscentiam in de- *Exod
serto: & tentaverunt Deum in inaquoso, 17.a.2.
15 * Et dedit eis petitionem ipsorum: & mi- *Num.
sit saturitatem in animas eorum. 11.g.31
16 Et irritaverunt Moysen in castris: Aaron
sanctum Domini.
17 * Aperta est terra, & deglutivit Dathan: &
operuit super congregationem Abiron. *Num.
18 Et exarsit ignis in synagoga eorum: flam- 16.c.32
ma combussit peccatores.
19 * Et fecerunt vitulum in Horeb: & ado-
raverunt sculptile. *Exod
20 Et mutaverunt gloriam suam in similitu- 32.a.4.
dinem vituli comedentis fœnum.
21 Obliti sunt Deum, qui salvavit eos, qui
22 fecit magnalia in Ægypto: * mirabilia in
terra

terra Cham: terribilia in Mari rubro.
23 * Et dixit ut disperderet eos: si non Moy-
ses electus ejus stetisset in confractione in
conspectu ejus:
Ut averteret iram ejus ne disperderet eos:
24 Et pro nihilo habuerunt terram deſidera-
bilem:
25 Non crediderunt verbo ejus, * & murmu-
raverunt in tabernaculis suis: non exaudierunt
vocem Domini.
*Num 26 * Et elevavit manum suam super eos: ut
14.c.11 prosterneret eos in deserto:
27 Et ut dejiceret semen eorum in nationi-
bus: & dispergeret eos in regionibus.
28 Et initiati sunt Beelphegor: & comede-
runt sacrificia mortuorum,
E 29 Et irritaverunt eum in adinventionibus
*Num suis: & multiplicata est in eis ruina.
25.b.7. 30 * Et stetit Phinees, & placavit: & cessa-
vit quassatio.
31 Et reputatum est ei in justitiam: in genera-
tionem & generationem usque in sempiternū.
*Num 32 * Et irritaverunt eum ad aquas contradi-
20.a.10 ctionis: & vexatus est Moyses propter eos:
33 Quia exacerbaverunt spiritum ejus.
34 Et distinxit in labiis suis: * non disperdi-
derunt gentes, quas dixit Dominus illis.
35 Et commisti sunt inter gentes, & didicerūt
36 Opera eorum: * & servierunt sculptilibus
eorum: & factum est illis in scandalum.
37 Et immolaverunt filios suos, & filias suas
dæmoniis.
38 Et effuderunt sanguinem innocentem: san-
F guinem filiorum suorum & filiarum suarum,
quas sacrificaverunt sculptilibus Chanaan.
39 Et infecta est terra in sanguinibus: * &
contaminata est in operibus eorum: & for-
nicati sunt in adinventionibus suis.
40 Et iratus est furore Dominus in populum
suum: & abominatus est hereditatem suam.
41 Et tradidit eos in manus gentium: & do-
minati sunt eorum qui oderunt eos.
42 Et tribulaverunt eos inimici eorum, &
humiliati sunt sub manibus eorum:
43 sæpe liberavit eos.
Ipsi autem exacerbaverunt eum in consilio
suo: & humiliati sunt in iniquitatibus suis.
44 Et vidit cum tribularentur: & audivit ora-
tionem eorum.
G 45 * Et memor fuit testamenti sui: & pœni-
*Deut tuit eum secundum multitudinem misericor-
30.a.2. diæ suæ.
46 Et dedit eos in misericordias in conspectu
omnium qui ceperant eos.
47 Salvos nos fac Domine Deus noster: &
congrega nos de nationibus:
Ut confiteamur nomini sancto tuo: & glo-
riemur in laude tua.
48 Benedictus Dominus Deus Israel à sæculo
& usque in sæculum: & dicet omnis populus:
Fiat, fiat.

Alleluia. (*Judit.* 13. 21.) CVI.

A 1 CONfitemini Domino quoniam bonus:
quoniam in sæculum misericordia ejus.
2 Dicant qui redempti sunt a Domino, quos
redemit de manu inimici: & de regionibus
congregavit eos.
3 A solis ortu, & occasu: ab Aquilone & mari:
4 Erraverunt in solitudine in inaquoso: viam
civitatis habitaculi non invenerunt.
5 Esurientes, & sitientes: anima eorum in ip-
sis defecit.
6 Et clamaverunt ad Dominum cum tribula-
rentur: & de necessitatibus eorum eripuit eos.
7 Et deduxit eos in viam rectam: ut irent in
civitatem habitationis.
8 Confiteantur Domino misericordiæ ejus:
& mirabilia ejus filiis hominum.
9 Quia satiavit animam inanem: & animam
esurientem satiavit bonis.
10 Sedentes in tenebris, & umbra mortis:
vinctos in mendicitate, & ferro.
11 Quia exacerbaverunt eloquia Dei: & con-
silium Altissimi irritaverunt.
12 Et humiliatum est in laboribus cor eorum:
infirmati sunt, nec fuit qui adjuvaret.
13 Et clamaverunt ad Dominum cum tribula- B
rētur: & de necessitatibus eorum liberavit eos.
14 Et eduxit eos de tenebris, & umbra mor-
tis: & vincula eorum dirupit.
15 Confiteantur Domino misericordiæ ejus:
& mirabilia ejus filiis hominum.
16 Quia contrivit portas æreas: & vectes fer-
reos confregit.
17 Suscepit eos de via iniquitatis eorum: pro-
pter injustitias enim suas humiliati sunt.
18 Omnem escam abominata est anima eo-
rum: & appropinquaverunt usque ad portas
mortis.
19 Et clamaverunt ad Dominum cum tribula-
rentur: & de necessitatibus eorū liberavit eos.
20 Misit verbum suum, & sanavit eos: & eri-
puit eos de interitionibus eorum.
21 Confiteantur Domino misericordiæ ejus: C
& mirabilia ejus filiis hominum:
22 Et sacrificent sacrificium laudis: & annun-
tient opera ejus in exultatione.
23 Qui descendunt mare in navibus, facien-
tes operationem in aquis multis.
24 Ipsi viderunt opera Domini, & mirabilia
ejus in profundo.
25 Dixit, & stetit spiritus procellæ: & exal-
tati sunt fluctus ejus.
26 Ascendunt usque ad cælos, & descendunt
usque ad abyssos: anima eorum in malis ta-
bescebat.
27 Turbati sunt, & moti sunt sicut ebrius: &
omnis sapientia eorum devorata est.
28 Et clamaverunt ad Dominum cū tribula-
rentur, & de necessitatibus eorum eduxit eos.
29 Et statuit procellam ejus in auram: & silue-
runt fluctus ejus.
30 Et lætati sunt quia siluerunt: & deduxit
eos in portum voluntatis eorum.
31 Confiteantur Domino misericordiæ ejus:
& mirabilia ejus filiis hominum.
32 Et exaltent eum in ecclesia plebis: & in
cathedra seniorum laudent eum.
33 Posuit flumina in desertum: & exitus D
aquarum in sitim:
34 Terram fructiferam in salsuginem, à ma-
litia inhabitantium in ea.
35 Posuit desertum in stagna aquarum: &
terram sine aqua in exitus aquarum.
36 Et collocavit illic esurientes: & constitue-
runt civitatem habitationis.
37 Et seminaverunt agros, & plantaverunt
vineas: & fecerunt fructum nativitatis.

38 Et

38 Et benedixit eis, & multiplicati sunt ni-
mis: & jumenta eorum non minoravit.
39 Et pauci facti sunt: & vexati sunt à tribu-
latione malorum, & dolore.
40 Effusa est contemptio super principes: &
errare fecit eos in invio, & non in via.
41 Et adjuvit pauperem de inopia: & posuit
sicut oves familias.
*Num. 21.c.19 42 * Videbunt recti, & lætabuntur: & om-
nis iniquitas oppilabit os suum.
43 Quis sapiens & custodiet hæc? & intelli-
get misericordias Domini?
1 Canticum Psal. ipsi David. (Sup. 56. 8.) CVII.
A 2 PAratum cor meum Deus, paratum cor
meum: cantabo & psallā in gloria mea.
3 Exurge gloria mea, exurge psalterium, &
cithara: exurgam diluculo.
4 Confitebor tibi in populis Domine: & psal-
lam tibi in nationibus.
5 Quia magna est super cœlos misericordia
tua: & usque ad nubes veritas tua.
6 Exaltare super cœlos Deus, & super omnem
terram gloria tua: ut liberentur dilecti tui.
7 Salvum fac dextera tua, & exaudi me:
Deus locutus est in sancto suo:
8 Exultabo, & dividam Sichimam, & con-
B vallem tabernaculorum dimetiar.
9 Meus est Galaad, & meus est Manasses: &
Ephraim susceptio capitis mei.
10 Juda rex meus: Moab lebes spei meæ.
In Idumæam extendam calceamentum
meum: mihi alienigenæ amici facti sunt.
11 Quis deducet me in civitatem munitam?
quis deducet me usque in Idumæam?
12 Nonne tu Deus, qui repulisti nos, & non
exibis Deus in virtutibus nostris?
13 Da nobis auxilium de tribulatione: quia
vana salus hominis.
14 In Deo faciemus virtutem: & ipse ad ni-
hilum deducet inimicos nostros.
1 In finem, Psalmus David. CVIII.
A 2 DEus laudem meam ne tacueris: quia
os peccatoris, & os dolosi super me
apertum est.
3 Locuti sunt adversum me lingua dolosa; &
sermonibus odii circumdederunt me: & expu-
gnaverunt me gratis.
4 Pro eo ut me diligerent, detrahebant mi-
hi: ego autem orabam.
5 Et posuerunt adversum me mala pro bo-
nis: & odium pro dilectione mea.
6 Constitue super eum peccatorem: & dia-
bolus stet a dextris ejus.
7 Cum judicatur, exeat condemnatus: &
oratio ejus fiat in peccatum.
8 Fiant dies ejus pauci: & episcopatum ejus
accipiat alter.
9 Fiant filii ejus orphani: & uxor ejus vi-
dua.
10 Nutantes transferantur filii ejus, & men-
B dicent: & ejiciantur de habitationibus suis.
11 Scrutetur fœnerator omnem substantiam
ejus: & diripiant alieni labores ejus.
12 Non sit illi adjutor: nec sit qui misereatur
pupillis ejus.
13 Fiant nati ejus in interitum: in generatio-
ne una deleatur nomen ejus.
14 In memoriam redeat iniquitas patrum
ejus in conspectu Domini: & peccatum ma-
tris ejus non deleatur.
15 Fiant contra Dominum semper, & disper-
16 reat de terra memoria eorum * pro eo quod
non est recordatus facere misericordiam.
17 Et persecutus est hominem inopem, &
mendicum, & compunctū corde mortificare. C
18 Et dilexit maledictionem, & veniet ei: &
noluit benedictionem, & elongabitur ab eo.
Et induit maledictionem sicut vestimentum,
& intravit sicut aqua in interiora ejus, & si-
cut oleum in ossibus ejus.
19 Fiat ei sicut vestimentum, quo operitur: &
sicut zona, qua semper præcingitur.
20 Hoc opus eorum qui detrahunt mihi apud
Dominum: & qui loquuntur mala adversus
animam meam.
21 Et tu Domine, Dñe, fac mecum propter no-
men tuum: quia suavis est misericordia tua.
22 Libera me, quia egenus & pauper ego sum:
& cor meum conturbatum est intra me.
23 Sicut umbra cum declinat, ablatus sum: &
excussus sum sicut locustæ.
24 Genua mea infirmata sunt à jejunio: &
caro mea immutata est propter oleum. D
25 Et ego factus sum opprobrium illis: vide-
runt me, & moverunt capita sua.
26 Adjuva me Domine Deus meus: salvum
me fac secundum misericordiam tuam.
27 Et sciant quia manus tua hæc: & tu Do-
mine fecisti eam.
28 Maledicent illi, & tu benedices: qui in-
surgunt in me, confundantur: servus autem
tuus lætabitur.
29 Induantur qui detrahunt mihi pudore, &
operiantur sicut diploide confusione sua.
30 Confitebor Domino nimis in ore meo: &
in medio multorum laudabo eum.
31 Quia astitit a dextris pauperis, ut salvam
faceret a persequentibus animam meam.
1 Psalmus David. CIX.
DIxit Dominus Domino meo: Sede à A
dextris meis: Matth. 22. d. 44.
* Donec ponam inimicos tuos, scabellum
pedum tuorum. *1. Cor 15. d. 25.
2 Virgam virtutis tuæ emittet Dñs ex Sion:
dominare in medio inimicorum tuorum.
3 Tecum principium in die virtutis tuæ in Hebr. 1. d. 13. & 10. c. 13.
splendoribus sanctorum: ex utero ante lucife-
rum genui te.
4 * Juravit Dominus, & non pœnitebit eum:
Tu es sacerdos in æternum secundum ordinem *Hebr. 5. b. 6. & 7. c.
Melchisedech.
5 Dominus a dextris tuis, confregit in die iræ
suæ reges. Ioan. 12. c. 34.
6 Judicabit in nationibus, implebit ruinas:
conquassabit capita in terra multorum.
7 De torrente in via bibet: propterea exal-
tabit caput.
Alleluia. CX.
1 COnfitebor tibi Dñe in toto corde meo A
in consilio justorum, & congregatione.
2 Magna opera Domini: exquisita in omnes
voluntates ejus.
3 Confessio & magnificentia opus ejus, &
justitia ejus manet in sæculum sæculi.
4 Memoriam fecit mirabilium suorum, mise-
ricors & miserator Dominus:
5 Escam dedit timentibus se.
Memor erit in sæculum testamenti sui:
6 * vir-

6 * virtutem operum suorum annuntiabit populo suo:
7 Ut det illis hereditatem gentium: opera manuum ejus, veritas & judicium.
8 Fidelia omnia mandata ejus: confirmata in sæculum sæculi, facta in veritate & æquitate.
9 Redemptionem misit populo suo: mandavit in æternum testamentum suum.
Sanctum & terribile nomen ejus:
* Prou. 1.a.7. 10 * Initium sapientiæ timor Domini.
? c.17. Intellectus bonus omnibus facientibus eum:
Eccl. 1 laudatio ejus manet in sæculum sæculi.
b.16. Alleluia, Reversionis Aggæi, & Zachariæ. CXI.

A 1 Beatus vir, qui timet Dominum: in mandatis ejus volet nimis.
2 Potens in terra erit semen ejus: generatio rectorum benedicetur.
3 Gloria, & divitiæ in domo ejus: & justitia ejus manet in sæculum sæculi.
4 Exortum est in tenebris lumen rectis: misericors & miserator, & justus.
B 5 Jucundus homo qui miseretur & commodat disponet sermones suos in judicio:
6 * quia in æternum non commouebitur.
7 In memoria æterna erit justus: ab auditione mala non timebit.
Paratum cor ejus sperare in Domino,* con-
8 firmatum est cor ejus: non commovebitur donec despiciat inimicos suos.
9 Dispersit, dedit pauperibus: justitia ejus manet in sæculum sæculi, cornu ejus exaltabitur in gloria.
10 Peccator videbit, & irascetur, dentibus suis fremet & tabescet: desiderium peccatorum peribit.

Alleluia. CXII.

A 1 Laudate pueri Dominum: laudate nomen Domini.
2 Sit nomen Domini benedictum, ex hoc nunc & usque in sæculum.
3 A solis ortu usque ad occasum, laudabile nomen Domini.
4 * Excelsus super omnes gentes Dominus,
* Mal. 1.c.11. & super cœlos gloria ejus.
5 Quis sicut Dominus Deus noster, qui in altis habitat,
6 Et humilia respicit in cœlo & in terra?
7 Suscitans a terra inopem & de stercore erigens pauperem:
8 Ut collocet eum cum principibus, cum principibus populi sui.
9 Qui habitare facit sterilem in domo, matrem filiorum lætantem.

Alleluia. CXIII.

A 1 In exitu Israel de Ægypto, domus Jacob de populo barbaro:
Exod. 13.d.3. 2 Facta est Judæa sanctificatio ejus, Israel potestas ejus.
3 Mare vidit, & fugit: Jordanis conversus est retrorsum.
4 Montes exultaverunt ut arietes: & colles sicut agni ovium.
5 Quid est tibi mare quod fugisti: & tu Jordanis, quia conversus es retrorsum?
6 Montes exultastis sicut arietes, & colles sicut agni ovium.
7 A facie Domini mota est terra, à facie Dei Jacob.
8 Qui convertit petram in stagna aquarum, & rupem in fontes aquarum.
1 NON NOBIS DOMINE, NON NOBIS; B
sed nomini tuo da gloriam.
2 Super misericordia tua, & veritate tua: nequando dicant gentes: Ubi est Deus eorum?
3 Deus autem noster in cœlo: omnia quæcumque voluit fecit.
4 * Simulachra gentium argentum, & aurum, opera manuum hominum. *Infr 134. c 15.
5 * Os habent, & non loquentur: oculos habent, & non videbunt. * Sap 15.c.
6 Aures habent, & non audient: nares habent, & non odorabunt.
7 Manus habent, & non palpabunt: pedes habent, & non ambulabunt: non clamabunt in gutture suo.
8 Similes illis fiant qui faciunt ea: & omnes qui confidunt in eis.
9 Domus Israel speravit in Domino: adjutor eorum & protector eorum est. C
10 Domus Aaron speravit in Domino: adjutor eorum & protector eorum est.
11 Qui timent Dominum, speraverunt in Domino: adjutor eorum & protector eorum est.
12 Dominus memor fuit nostri: & benedixit nobis:
Benedixit domui Israel: benedixit domui Aaron.
13 Benedixit omnibus, qui timent Dominum, pusillis cum majoribus.
14 Adiiciat Dominus super vos: super vos, & super filios vestros.
15 Benedicti vos à Domino, qui fecit cœlum, & terram. D
16 Cœlum cœli Domino: terram autem dedit filiis hominum:
17 * Non mortui laudabunt te Domine: neque omnes, qui descendunt in infernum. * Baruch. 2 d.17.
18 Sed nos qui vivimus, benedicimus Domino, ex hoc nunc & usque in sæculum.

Alleluia. CXIV.

1 Dilexi, quoniam exaudiet Dominus: vocem orationis meæ. A
2 Quia inclinavit aurem suam mihi: & in diebus meis invocabo.
3 Circumdederunt me dolores mortis: & pericula inferni invenerunt me.
4 Tribulationem & dolorem inveni: & nomen Domini invocavi.
5 O Domine libera animam meam: misericors Dñs, & justus, & Deus noster miseretur.
6 Custodiens parvulos Dominus: humiliatus sum, & liberavit me.
7 Convertere anima mea in requiem tuam: quia Dominus benefecit tibi.
8 Quia eripuit animam meam de morte: oculos meos a lacrymis, pedes meos à lapsu.
9 Placebo Domino in regione vivorum.

Alleluia. CXV.

10 Credidi, propter quod locutus sum: ego autem humiliatus sum nimis: A 1.Cor 4.c.13 Rom 3.a.4
11 Ego dixi in excessu meo: Omnis homo mendax.
12 Quid retribuam Domino, pro omnibus, quæ retribuit mihi?
13 Calicem salutaris accipiam: & nomen Domini invocabo.
14 Vota mea Domino reddam coram omni popu

B 15 ni populo ejus: * pretiosa in conspectu
Domini mors Sanctorum ejus.
16 O Domine quia ego servus tuus: ego servus tuus, & filius ancillæ tuæ.
17 Dirupisti vincula mea: tibi sacrificabo hostiam laudis, & nomen Domini invocabo.
18 Vota mea Domino reddam in conspectu
19 omnis populi ejus: * in atriis domus Domini, in medio tui Jerusalem.

1 Alleluia. CXVI.

A LAudate Dominum omnes gentes: laudate eum omnes populi:
Rom. 15.c.11 2 Quoniã cõfirmata est super nos misericordia ejus: * & veritas Dñi manet in æternum.

I oan. 12.c.34. 1 Alleluia. CXVII.

A COnfitemini Dño quoniam bonus: quoniam in sæculum misericordia ejus.
2 Dicat nunc Israel quoniam bonus: quoniam in sæculum misericordia ejus.
3 Dicat nunc domus Aaron: quoniam in sæculum misericordia ejus.
4 Dicant nunc qui timent Dominum: quoniam in sæculum misericordia ejus.
5 De tribulatione invocavi Dominum: & exaudivit me in latitudine Dominus.
6 Dominus mihi adjutor: non timebo quid faciat mihi homo.
Hebr. 13.a.6. 7 * Dominus mihi adjutor: & ego despiciam inimicos meos.
B 8 Bonum est confidere in Domino, quam confidere in homine:
9 Bonum est sperare in Domino, quam sperare in principibus.
10 Omnes gentes circuierunt me: & in nomine Domini quia ultus sum in eos.
11 Circumdantes circumdederunt me: & in nomine Domini quia ultus sum in eos.
12 Circumdederunt me sicut apes, & exarserunt sicut ignis in spinis: & in nomine Domini quia ultus sum in eos.
13 Impulsus eversus sum ut caderem: & Dominus suscepit me.
C 14 * Fortitudo mea, & laus mea Dominus: &
Exod. 15.a.2. factus est mihi in salutem.
15 Vox exultationis & salutis, in tabernaculis justorum.
16 Dextera Domini fecit virtutem: dextera Domini exaltavit me, dextera Domini fecit virtutem.
17 Non moriar, sed vivam: & narrabo opera Domini.
18 Castigans castigavit me Dominus: & morti non tradidit me.
19 Aperite mihi portas justitiæ, ingressus in
20 eas confitebor Domino: * hæc porta Domini, justi intrabunt in eam.
21 Confitebor tibi quoniam exaudisti me: & factus es mihi in salutem.
Matt. 21. 42. Marc. 12. c. 10. Luc. 20. 17. 22 * Lapidem, quem reprobaverunt ædificantes, hic factus est in caput anguli.
23 A Domino factum est istud: & est mirabile in oculis nostris.
D 24 Hæc est dies, quam fecit Dominus: exultemus, & lætemur in ea.
Act. 4. 11. Rom. 9. 33. 1 Pet. 2. a. 7. Matt. 21. 28. 6.
25 O Domine salvum me fac, ò Domine bene
26 prosperare: * benedictus qui venit in nomine Domini.
Benediximus vobis de domo Domini:
27 Deus Dominus, & illuxit nobis.
Constituite diem solemnem in condensis, usque ad cornu altaris.
28 Deus meus es tu, & confitebor tibi: Deus meus es tu, & exaltabo te.
Confitebor tibi quoniam exaudisti me: & factus es mihi in salutem.
29 Confitemini Domino quoniam bonus: quoniam in sæculum misericordia ejus.

Alleluia. CXVIII.

Aleph.

1 BEati immaculati in via: qui ambulant A
in lege Domini.
2 Beati, qui scrutantur testimonia ejus: in toto corde exquirunt eum.
3 Non enim qui operantur iniquitatem, in viis ejus ambulaverunt.
4 Tu mandasti mandata tua custodiri nimis.
5 Utinam dirigantur viæ meæ, ad custodiendas justificationes tuas.
6 Tunc non confundar, cum perspexero in omnibus mandatis tuis.
7 Confitebor tibi in directione cordis: in eo quod didici judicia justitiæ tuæ.
8 Justificationes tuas custodiam: non me derelinquas usquequaque.
Beth. 9 In quo corrigit adolescentior viam B
suam in custodiendo sermones tuos.
10 In toto corde meo exquisivi te: ne repellas me à mandatis tuis.
11 In corde meo abscondi eloquia tua: ut non peccem tibi.
12 Benedictus es Domine: doce me justificationes tuas.
13 In labiis meis pronuntiavi omnia judicia oris tui.
14 In via testimoniorum tuorum delectatus sum, sicut in omnibus divitiis.
15 In mandatis tuis exercebor: & considerabo vias tuas.
16 In justificationibus tuis meditabor: non obliviscar sermones tuos.
Gimel. 17 Retribue servo tuo, vivifica me: & C
custodiam sermones tuos.
18 Revela oculos meos: & considerabo mirabilia de lege tua.
19 Incola ego sum in terra: non abscondas a me mandata tua.
20 Concupivit anima mea desiderare justificationes tuas, in omni tempore.
21 Increpasti superbos: maledicti qui declinant a mandatis tuis.
22 Aufer a me opprobrium, & contemptum: quia testimonia tua exquisivi.
23 Etenim sederunt principes, & adversum me loquebantur: servus autem tuus exercebatur in justificationibus tuis.
24 Nam & testimonia tua meditatio mea est: & consilium meum justificationes tuæ.
Daleth. 25 Adhæsit pavimento anima mea: D
vivifica me secundum verbum tuum.
26 Vias meas enuntiavi, & exaudisti me: doce me justificationes tuas.
27 Viam justificationum tuarum instrue me: & exercebor in mirabilibus tuis.
28 Dormitavit anima mea præ tædio: confirma me in verbis tuis.
29 Viam iniquitatis amove à me: & de lege tua miserere mei.
30 Viam veritatis elegi: judicia tua non

sum oblitus.
31 Adhæsi testimoniis tuis Domine: noli me
confundere.
32 Viam mandatorum tuorum cucurri, cum
E dilatasti cor meum.
He. 33 Legem pone mihi Domine viã justifi-
cationum tuarum: & exquiram eam semper.
34 Da mihi intellectum, & scrutabor legem
tuam: & custodiam illam in toto corde meo.
35 Deduc me in semitam mandatorum tuo-
rum: quia ipsam volui.
36 Inclina cor meum in testimonia tua: &
non in avaritiam.
37 Averte oculos meos ne videant vanita-
tem: in via tua vivifica me.
38 Statue servo tuo eloquium tuum, in timo-
re tuo.
39 Amputa opprobrium meum, quod suspica-
tus sum: quia judicia tua jucunda.
40 Ecce concupivi mandata tua: in æquitate
tua vivifica me.
F *Vau.* 41 Et veniat super me misericordia tua
Dñe: salutare tuum secundum eloquium tuum.
42 Et respondebo exprobrantibus mihi ver-
bum: quia speravi in sermonibus tuis.
43 Et ne auferas de ore meo verbum verita-
tis usquequaque: quia in judicis tuis super-
speravi.
44 Et custodiam legem tuam semper: in sæ-
culum & in sæculum sæculi.
45 Et ambulabam in latitudine: quia manda-
ta tua exquisivi.
46 Et loquebar in testimoniis tuis in conspe-
ctu regum: & non confundebar.
47 Et meditabar in mandatis tuis, quæ dilexi.
48 Et levavi manus meas ad mandata tua,
quæ dilexi: & exercebar in justificationibus
G tuis.
Zain. 49 Memor esto verbi tui servo tuo, in
quo mihi spem dedisti.
50 Hæc me consolata est in humilitate mea:
quia eloquium tuum vivificavit me.
51 Superbi inique agebant usquequaque: à
lege autem tua non declinavi.
52 Memor fui judiciorum tuorum a sæculo
Domine: & consolatus sum.
53 Defectio tenuit me, pro peccatoribus de-
relinquentibus legem tuam.
54 Cantabiles mihi erant justificationes tuæ,
in loco peregrinationis meæ.
55 Memor fui nocte nominis tui Domine: &
custodivi legem tuam.
56 Hæc facta est mihi: quia justificationes
tuas exquisivi.
H *Heth.* 57 Portio mea Domine, dixi, custodi-
re legem tuam.
58 Deprecatus sum faciem tuã in toto corde
meo: miserere mei secundum eloquium tuum.
59 Cogitavi vias meas: & converti pedes
meos in testimonia tua.
60 Paratus sum, & non sum turbatus: ut cu-
stodiam mandata tua.
61 Funes peccatorum circumplexi sunt me: &
legem tuam non sum oblitus.
62 Media nocte surgebam ad confitendum
tibi, super judicia justificationis tuæ.
63 Particeps ego sum omnium timentium te:
& custodientium mandata tua.
64 Misericordia tua Domine plena est terra:
justificationes tuas doce me.
Teth. 65 Bonitatem fecisti cum servo tuo Do- I
mine, secundum verbum tuum.
66 Bonitatem, & disciplinam, & scientiam
doce me: quia mandatis tuis credidi.
67 Priusquam humiliarer ego deliqui: pro-
pterea eloquium tuum custodivi.
68 Bonus es tu: & in bonitate tua doce me
justificationes tuas.
69 Multiplicata est super me iniquitas super-
borum: ego autem in toto corde meo scruta-
bor mandata tua.
70 Coagulatum est sicut lac cor eorum: ego
vero legem tuam meditatus sum.
71 Bonum mihi quia humiliasti me: ut dis-
cam justificationes tuas.
72 Bonum mihi lex oris tui, super millia auri
& argenti.
Iod. 73 Manus tuæ fecerunt me, & plasmave- K
runt me: da mihi intellectum, & discam man-
data tua.
74 Qui timent te videbunt me, & lætabun-
tur: quia in verba tua supersperavi.
75 Cognovi Domine quia æquitas judicia
tua: & in veritate tua humiliasti me.
76 Fiat misericordia tua ut consoletur me, se-
cundum eloquium tuum servo tuo.
77 Veniant mihi miserationes tuæ, & vivam:
quia lex tua meditatio mea est.
78 Confundantur superbi, quia injuste iniqui-
tatem fecerunt in me: ego autem exercebor
in mandatis tuis.
79 Convertantur mihi timentes te: & qui no-
verunt testimonia tua.
80 Fiat cor meum immaculatum in justifica-
tionibus tuis, ut non confundar.
Caph. 81 Defecit in salutare tuum anima mea: L
& in verbum tuum supersperavi.
82 Defecerunt oculi mei in eloquium tuum,
dicentes: Quando consolaberis me?
83 Quia factus sum sicut uter in pruina: justi-
ficationes tuas non sum oblitus.
84 Quot sunt dies servi tui: quando facies de
persequentibus me judicium?
85 Narraverunt mihi iniqui fabulationes: sed
non ut lex tua.
86 Omnia mandata tua veritas: inique per-
secuti sunt me, adjuva me.
87 Paulo minus consummaverunt me in ter-
ra: ego autem non dereliqui mandata tua.
88 Secundum misericordiam tuam vivifica
me: & custodiam testimonia oris tui.
Lamed. 89 In æternum Domine, verbum tuum M
permanet in cœlo.
90 In generationem & generationem veritas
tua: fundasti terram, & permanet.
91 Ordinatione tua perseverat dies: quoniam
omnia serviunt tibi.
92 Nisi quod lex tua meditatio mea est: tunc
forte periissem in humilitate mea.
93 In æternum non obliviscar justificationes
tuas: quia in ipsis vivificasti me.
94 Tuus sum ego, salvum me fac: quoniam
justificationes tuas exquisivi.
95 Me expectaverunt peccatores ut perde-
rent me: testimonia tua intellexi
96 Omnis consummationis vidi finem: latum
mandatum tuum nimis.
Mem. 97 Quomodo dilexi legem tuam Do- N
mine?

mine? tota die meditatio mea est.

98 Super inimicos meos prudentem me fecisti mandato tuo: quia in æternum mihi est.

99 Super omnes docentes me intellexi: quia testimonia tua meditatio mea est.

100 Super senes intellexi: quia mandata tua quæsivi.

101 Ab omni via mala prohibui pedes meos: ut custodiam verba tua.

102 A judiciis tuis non declinavi: quia tu legem posuisti mihi.

103 Quam dulcia faucibus meis eloquia tua, super mel ori meo!

104 A mandatis tuis intellexi: propterea odivi omnem viam iniquitatis.

O *Nun.* 105 Lucerna pedibus meis verbum tuum, & lumen semitis meis.

106 Juravi, & statui custodire judicia justitiæ tuæ.

107 Humiliatus sum usquequaque Domine: vivifica me secundum verbum tuum.

108 Voluntaria oris mei beneplacita fac Domine: & judicia tua doce me.

109 Anima mea in manibus meis semper: & legem tuam non sum oblitus.

110 Posuerunt peccatores laqueum mihi: & de mandatis tuis non erravi.

111 Hereditate acquisivi testimonia tua in æternum: quia exultatio cordis mei sunt.

112 Inclinavi cor meum ad faciendas justificationes tuas in æternum, propter retributionem.

P *Samech.* 113 Iniquos odio habui: & legem tuam dilexi.

114 Adjutor, & susceptor meus es tu: & in verbum tuum supersperavi.

115 Declinate a me maligni: & scrutabor mandata Dei mei.

116 Suscipe me secundum eloquium tuum, & vivam: & non confundas me ab expectatione mea.

117 Adjuva me, & salvus ero: & meditabor in justificationibus tuis semper.

118 Sprevisti omnes discedentes à judiciis tuis: quia injusta cogitatio eorum.

119 Prævaricantes reputavi omnes peccatores terræ: ideo dilexi testimonia tua.

120 Confige timore tuo carnes meas: à judiciis enim tuis timui.

Q *Ain.* 121 Feci judicium & justitiam: non tradas me calumniantibus me.

122 Suscipe servum tuum in bonum: non calumnientur me superbi.

123 Oculi mei defecerunt in salutare tuum: & in eloquium justitiæ tuæ.

124 Fac cum servo tuo secundum misericordiam tuam: & justificationes tuas doce me.

125 Servus tuus sum ego: da mihi intellectum, ut sciam testimonia tua.

126 Tempus faciendi Domine: dissipaverunt legem tuam.

127 Ideo dilexi mandata tua, super aurum & topazion.

128 Propterea ad omnia mandata tua dirigebar: omnem viam iniquam odio habui.

R *Phe.* 129 Mirabilia testimonia tua: ideo scrutata est ea anima mea.

130 Declaratio sermonum tuorum illuminat: & intellectum dat parvulis.

131 Os meum aperui, & attraxi spiritum: quia mandata tua desiderabam.

132 Aspice in me, & miserere mei, secundum judicium diligentium nomen tuum.

133 Gressus meos dirige secundum eloquium tuum: & nõ dominetur mei omnis injustitia.

134 Redime me a calumniis hominum: ut custodiam mandata tua.

135 Faciem tuam illumina super servum tuum: & doce me justificationes tuas.

136 Exitus aquarum deduxerunt oculi mei: quia non custodierunt legem tuam.

Sade. 137 Justus es Domine: & rectum judicium tuum. S

138 Mandasti justitiam testimonia tua: & veritatem tuam nimis.

139 Tabescere me fecit zelus meus: quia obliti sunt verba tua inimici mei.

140 Ignitum eloquium tuum vehementer: & servus tuus dilexit illud.

141 Adolescentulus sum ego, & contemptus: justificationes tuas non sum oblitus.

142 Justitia tua, justitia in æternum: & lex tua veritas.

143 Tribulatio & angustia invenerunt me: mandata tua meditatio mea est.

144 Æquitas testimonia tua in æternum: intellectum da mihi & vivam.

Coph. 145 Clamavi in toto corde meo, exaudi me Domine: justificationes tuas requiram. T

146 Clamavi ad te, salvum me fac: ut custodiam mandata tua.

147 Præveni in maturitate, & clamavi: quia in verba tua supersperavi.

148 Prævenerunt oculi mei ad te diluculo: ut meditarer eloquia tua.

149 Vocem meam audi secundum misericordiam tuam Domine: & secundum judicium tuum vivifica me.

150 Appropinquaverunt persequentes me iniquitati: a lege autem tua longe facti sunt.

151 Prope es tu Domine: & omnes viæ tuæ veritas.

152 Initio cognovi de testimoniis tuis: quia in æternum fundasti ea.

Res. 153 Vide humilitatem meam, & eripe me: quia legem tuam non sum oblitus. V

154 Judica judicium meum, & redime me: propter eloquium tuum vivifica me.

155 Longe à peccatoribus salus: quia justificationes tuas non exquisierunt.

156 Misericordiæ tuæ multæ Domine: secundum judicium tuum vivifica me.

157 Multi qui persequuntur me, & tribulant me: a testimoniis tuis non declinavi.

158 Vidi prævaricantes, & tabescebam: quia eloquia tua non custodierunt.

159 Vide quoniam mandata tua dilexi Domine: in misericordia tua vivifica me.

160 Principium verborum tuorum, veritas: in æternum omnia judicia justitiæ tuæ.

Sin. 161 Principes persecuti sunt me gratis: & a verbis tuis formidavit cor meum. X

162 Lætabor ego super eloquia tua: sicut qui invenit spolia multa.

163 Iniquitatem odio habui, & abominatus sum: legem autem tuam dilexi.

164 Septies in die laudem dixi tibi, super judicia justitiæ tuæ.

165 Pax

165 Pax multa diligentibus legem tuam: &
non est illis scandalum.
166 Expectabam salutare tuum Domine: &
mandata tua dilexi.
167 Custodivit anima mea testimonia tua: &
dilexit ea vehementer.
168 Servavi mandata tua, & testimonia tua:
quia omnes viæ meæ in conspectu tuo.
Y *Tau.* 169 Appropinquet deprecatio mea in
conspectu tuo Domine: juxta eloquium tuum
da mihi intellectum.
170 Intret postulatio mea in conspectu tuo:
secundum eloquium tuum eripe me.
171 Eructabunt labia mea hymnum, cum do-
cueris me justificationes tuas.
172 Pronuntiabit lingua mea eloquium tuum:
quia omnia mandata tua æquitas.
173 Fiat manus tua ut salvet me: quoniam
mandata tua elegi.
174 Concupivi salutare tuum Domine: & lex
tua meditatio mea est.
175 Vivet anima mea, & laudabit te: & ju-
dicia tua, adjuvabunt me.
176 Erravi, sicut ovis quæ periit: quære servum
tuum, quia mandata tua non sum oblitus.

1 Canticum graduum. CXIX.

A AD Dominum cum tribularer clamavi:
& exaudivit me.
2 Domine libera animam meum à labiis ini-
quis, & à lingua dolosa.
3 Quid detur tibi, aut quid apponatur tibi
ad linguam dolosam?
4 Sagittæ potentis acutæ, cum carbonibus
B desolatoriis.
5 Heu mihi, quia incolatus meus prolonga-
tus est: habitavi cum habitantibus Cedar:
multum incola fuit anima mea.
6 Cum his qui oderunt pacem, erã pacificus:
cum loquebar illis, impugnabant me gratis.

1 Canticum graduum. CXX.

A LEvavi oculos meos in montes, unde
veniet auxilium mihi.
2 Auxilium meum à Domino, qui fecit cœ-
lum & terram.
3 Non det in commotionem pedem tuum:
neque dormitet qui custodit te.
4 Ecce non dormitabit neque dormiet, qui
custodit Israel.
5 Dominus custodit te, Dominus protectio
tua, super manum dexteram tuam.
6 Per diem sol non uret te, neque luna per
noctem.
7 Dominus custodit te ab omni malo: custo-
diat animam tuam Dominus.
8 Dominus custodiat introitum tuum, & exi-
tum tuum: ex hoc nunc, & usque in sæculum.

1 Canticum graduum. CXXI.

LÆtatus sum in his, quæ dicta sunt mi-
hi: In domum Domini ibimus.
2 Stantes erant pedes nostri, in atriis tuis
Jerusalem.
3 Jerusalem, quæ ædificatur ut civitas: cujus
participatio ejus in idipsum.
4 Illuc enim ascenderunt tribus, tribus Do-
mini, testimonium Israel ad confitendum no-
mini Domini.
5 Quia illic sederunt sedes in judicio, sedes
super domum David.
6 Rogate quæ ad pacem sunt Jerusalem: &
abundantia diligentibus te.
7 Fiat pax in virtute tua: & abundantia in
turribus tuis.
8 Propter fratres meos, & proximos meos,
loquebar pacem de te:
9 Propter domum Domini Dei nostri, quæsi-
vi bona tibi.

1 Canticum graduum. CXXII.

AD te levavi oculos meos, qui habitas A
in cœlis.
2 Ecce sicut oculi servorum, in manibus do-
minorum suorum.
Sicut oculi ancillæ in manibus dominæ suæ:
ita oculi nostri ad Dominum Deum nostrum,
donec misereatur nostri.
3 Miserere nostri Domine, miserere nostri:
quia multum repleti sumus despectione.
4 Quia multum repleta est anima nostra: op-
probrium abundantibus, & despectio superbis.

1 Canticum graduum. CXXIII.

NIsi quia Dñs erat in nobis, dicat nunc A
2 Israel: * nisi quia Dñs erat in nobis,
3 Cum exurgerent homines in nos, * forte
vivos deglutissent nos:
Cum irasceretur furor eorum in nos,
4 * Forsitan aqua absorbuisset nos.
5 Torrentem pertransivit anima nostra: for-
sitan pertransisset anima nostra aquam intole-
rabilem.
6 Benedictus Dominus, qui non dedit nos in B
captionem dentibus eorum.
7 Anima nostra sicut passer erepta est de la-
queo venantium: Laqueus contritus est, & nos
liberati sumus.
8 Adjutorium nostrum in nomine Domini,
qui fecit cœlum & terram.

1 Canticum graduum. CXXIV.

QUi confidunt in Domino, sicut mons A
Sion: non commovebitur in æternum,
2 qui habitat * in Jerusalem.
Montes in circuitu ejus: & Dñs in circuitu
populi sui, ex hoc nunc & usque in sæculum.
3 Quia non relinquet Dominus virgam pec-
catorum super sortem justorum: ut non exten-
dant justi ad iniquitatem manus suas.
4 Benefac Domine bonis, & rectis corde.
5 Declinantes autem in obligationes, addu-
cet Dominus cum operantibus iniquitatem:
pax super Israel.

1 Canticum graduum. CXXV.

IN convertendo Dominus captivitatem A
Sion: facti sumus sicut consolati.
2 Tunc repletum est gaudio os nostrum: &
lingua nostra exultatione.
Tunc dicent inter gentes: Magnificavit Do-
minus facere cum eis.
3 Magnificavit Dominus facere nobiscum: fa-
cti sumus lætantes.
4 Converte Domine captivitatem nostram,
sicut torrens in Austro.
5 Qui seminant in lacrymis, in exultatione
metent.
6 Euntes ibant & flebant, mittentes semina
sua.
Venientes autem venient cum exultatione,
portantes manipulos suos.

1 Canticum graduum Salomonis. CXXVI.

NIsi Dominus ædificaverit domum, in
vanum laboraverunt qui ædificant eã. A
Nisi

Nisi Dominus custodierit civitatem, frustra
vigilat qui custodit eam.
2 Vanum est vobis ante lucem surgere: surgi-
te postquam sederitis, qui manducatis panem
doloris.
3 Cum dederit dilectis suis somnum: * ecce
hereditas Domini, filii; merces, fructus ventris.
4 Sicut sagittæ in manu potentis: ita filii ex-
cussorum.
5 Beatus vir qui implevit desiderium suum
ex ipsis: non confundetur cum loquetur inimi-
cis suis in porta.

1 Canticum graduum. CXXVII.

A BEati omnes, qui timent Dominum, qui am-
bulant in viis ejus.
2 Labores manuum tuarum quia manduca-
bis: beatus es, & bene tibi erit.
3 Uxor tua sicut vitis abundans, in lateribus
B domus tuæ.
Filii tui sicut novellæ olivarum, in circuitu
mensæ tuæ.
4 Ecce sic benedicetur homo, qui timet Do-
minum.
5 Benedicat tibi Dominus ex Sion: & videas
bona Jerusalem omnibus diebus vitæ tuæ.
6 Et videas filios filiorum tuorum, pacem su-
per Israel.

1 Canticum graduum. CXXVIII.

A SÆpe expugnaverunt me a juventute mea,
dicat nunc Israel.
2 Sæpe expugnaverunt me à juventute mea:
etenim non potuerunt mihi.
3 Supra dorsum meum fabricaverunt pecca-
tores: prolongaverunt iniquitatem suam.
4 Dominus justus concidit cervices peccato-
5 rum: * confundantur & convertantur re-
trorsum omnes, qui oderunt Sion.
B 6 Fiant sicut fœnum tectorum: quod prius-
quam evellatur, exaruit:
7 De quo non implevit manum suam qui me-
tit, & sinum suum qui manipulos colligit:
8 Et non dixerunt qui præteribant: Benedictio
Domini super vos: benediximus vobis in no-
mine Domini.

1 Canticum graduum. CXXIX.

DE profundis clamavi ad te Domine:
2 * Domine exaudi vocem meam.
Fiant aures tuæ intendentes, in vocem de-
precationis meæ.
3 Si iniquitates observaveris Domine: Domi-
ne quis sustinebit?
4 Quia apud te propitiatio est: & propter le-
gem tuam sustinui te Domine.
5 Sustinuit anima mea in verbo ejus: * spera-
vit anima mea in Domino.
6 A custodia matutina usque ad noctem, spe-
ret Israel in Domino.
7 Quia apud Dominum misericordia: & co-
piosa apud eum redemptio.
8 Et ipse redimet Israel, ex omnibus iniqui-
tatibus ejus.

1 Canticum graduum David. CXXX.

A DOmine non est exaltatum cor meum: ne-
que elati sunt oculi mei.
Neque ambulavi in magnis, neque in mirabi-
libus super me.
2 Si non humiliter sentiebam: sed exaltavi
animam meam:
Sicut ablactatus est super matre sua, ita re-
tributio in anima mea.
3 Speret Israel in Domino, ex hoc nunc &
usque in sæculum.

1 Canticum graduum. CXXXI.

MEmento Domine David, & omnis man- A
suetudinis ejus: *2 Reg 7.
2 Sicut juravit Domino, votum vovit Deo
Jacob.
3 Si introiero in tabernaculum domus meæ, si
ascendero in lectum strati mei.
4 Si dedero somnum oculis meis, & palpebris
meis dormitationem.
5 Et requiem temporibus meis: donec inve-
niam locum Domino, tabernaculum Deo
Jacob.
6 Ecce audivimus eam in Ephrata: invenimus
eam in campis silvæ.
7 Introibimus in tabernaculum ejus: adora-
bimus in loco, ubi steterunt pedes ejus.
8 * Surge Domine in requiem tuam, tu & ar-
ca sanctificationis tuæ. B
9 Sacerdotes tui induantur justitiam: & san- 2. Par. 6. g. 41.
cti tui exultent.
10 Propter David servum tuum, non avertas
faciem christi tui.
11 Juravit Dominus David veritatem, & non C
frustrabitur eam: * de fructu ventris tui ponam *2 Reg
super sedem tuam. 7. c. 12.
12 Si custodierint filii tui testamentum meũ, Luc. 1.
& testimonia mea hæc, quæ docebo eos: f. 55.
Et filii eorum usque in sæculum, sedebunt su- Actor.
per sedem tuam. 2. c. 30.
13 Quoniam elegit Dominus Sion: elegit eam
in habitationem sibi.
14 Hæc requies mea in sæculum sæculi: hic
habitabo quoniam elegi eam.
15 Viduam ejus benedicens benedicam: pau-
peres ejus saturabo panibus.
16 Sacerdotes ejus induam salutari: & sancti
ejus exultatione exultabunt.
17 * Illuc producam cornu David, paravi lu- *Luc. 1
cernam christo meo. g. 69.
18 Inimicos ejus induam confusione: super Malac.
ipsum autem efflorebit sanctificatio mea. 3. a. 1.

1 Canticum graduum David. CXXXII.

ECce quam bonum, & quam jucundum, ha- A
bitare fratres in unum.
2 Sicut unguentum in capite, quod descendit
in barbam, barbam Aaron:
Quod descendit in oram vestimenti ejus:
3 * sicut ros Hermon, qui descendit in mon-
tem Sion.
Quoniam illic mandavit Dominus benedi-
ctionem, & vitam usque in sæculum.

1 Canticum graduum. CXXXIII.

ECce nunc benedicite Dominum, omnes A
servi Domino.
Qui statis in domo Domini, in atriis domus
Dei nostri.
2 In noctibus extollite manus vestras in san-
cta, & benedicite Dominum.
3 Benedicat te Dominus ex Sion, qui fecit
cœlum & terram.

1 Alleluia. CXXXIV.

LAudate nomen Domini, laudate servi
Dominum. A
2 Qui statis in domo Domini, in atriis do-
mus Dei nostri.
3 Laudate Dominum, quia bonus Dominus:

psallite nomini ejus, quoniam suave.
4 Quoniam Jacob elegit sibi Dominus, Israel
in possessionem sibi.
5 Quia ego cognovi quod magnus est Dominus,
& Deus noster præ omnibus diis.
6 Omnia quæcumque voluit, Dominus fe-
B cit in cœlo, in terra, in mari, & in omnibus
abyssis.
*Iere. 10.c.13 7 * Educens nubes ab extremo terræ: fulgu-
ra in pluviam fecit.
*Exod 12.d.29 Qui producit ventos de thesauris suis: * qui
8 percussit primogenita Ægypti ab homine
usque ad pecus.
9 Et misit signa & prodigia in medio tui Æ-
gypte: in Pharaonem, & in omnes servos ejus.
*Iof. 12.a.1. c.7. 10 * Qui percussit gentes multas: & occidit
reges fortes.
11 * Sehon regem Amorrhæorum, & Og re-
C gem Basan, & omnia regna Chanaan.
*Num 21.c.24 & 35. 12 Et dedit terram eorum hereditatem, here-
ditatem Israel populo suo.
13 Domine nomen tuum in æternum: Domi-
ne memoriale tuum in generationem & gene-
rationem.
14 Quia judicabit Dominus populum suum:
& in servis suis deprecabitur.
15 * Simulachra gentium argentum, & au-
*Supr. 113.c.4 rum, opera manuum hominum.
16 * Os habent, & non loquentur: oculos ha-
*Sap. 15.d.15 bent, & non videbunt.
D 17 Aures habent, & non audient: neque enim
est spiritus in ore ipsorum.
18 Similes illis fiant qui faciunt ea: & omnes,
qui confidunt in eis.
19 Domus Israel benedicite Domino: domus
Aaron benedicite Domino.
20 Domus Levi benedicite Domino: qui ti-
metis Dominum, benedicite Domino.
21 Benedictus Dominus ex Sion, qui habitat
in Jerusalem.

Alleluia. CXXXV.

1 A CONfitemini Domino quoniam bonus: quo-
niam in æternum misericordia ejus.
2 Confitemini Deo deorum: quoniam in æ-
ternum misericordia ejus.
3 Confitemini Domino dominorum: quoniam
in æternum misericordia ejus.
4 Qui facit mirabilia magna solus: quoniam
in æternum misericordia ejus.
*Gen. 1.a.1. 5 * Qui fecit cœlos in intellectu: quoniam in
æternum misericordia ejus.
6 Qui firmavit terram super aquas: quoniam
in æternum misericordia ejus.
7 Qui fecit luminaria magna: quoniam in æ-
ternum misericordia ejus.
B 8 Solem in potestatem diei: quoniam in æ-
ternum misericordia ejus.
9 Lunam & stellas in potestatem noctis: quo-
niam in æternum misericordia ejus.
*Exod 12.d.19 10 * Qui percussit Ægyptum cum primoge-
nitis eorum: quoniam in æternum misericordia
*Exod 13.d.17 eius.
11 * Qui eduxit Israel de medio eorum: quo-
niam in æternum misericordia ejus.
12 In manu potenti, & brachio excelso: quo-
niam in æternum misericordia ejus.
13 Qui divisit Mare rubrum in divisiones:
quoniam in æternum misericordia ejus.
14 Et eduxit Israel per medium ejus: quoniam
in æternum misericordia ejus.
15 * Et excussit Pharaonem, & virtutem ejus C
in Mari rubro: quoniam in æternum misericor- *Exod 14.g.31
dia ejus.
16 Qui traduxit populum suum per desertū:
quoniam in æternum misericordia ejus.
17 * Qui percussit reges magnos: quoniam in
æternum misericordia ejus.
18 * Et occidit reges fortes: quoniam in æ- *Num. 21.c.24
ternum misericordia ejus.
19 Sehon regem Amorrhæorum: quoniam in
æternum misericordia ejus.
20 * Et Og regem Basan: quoniam in æter- *Num. 21.e.33
num misericordia ejus.
21 * Et dedit terram eorum hereditatem: *Iof. 13.a.7
quoniam in æternum misericordia ejus. D
22 Hereditatem Israel servo suo: quoniam in
æternum misericordia ejus.
23 Quia in humilitate nostra memor fuit no-
stri: quoniam in æternum misericordia ejus.
24 Et redemit nos ab inimicis nostris: quo-
niam in æternum misericordia ejus.
25 Qui dat escam omni carni: quoniam in æ-
ternum misericordia ejus.
26 Confitemini Deo cœli: quoniam in æter-
num misericordia ejus.
Confitemini Domino dominorum: quoniam
in æternum misericordia ejus.

Psalmus David, Jeremiæ. CXXXVI.

1 SUper flumina Babylonis, illic sedimus & A
flevimus: cum recordaremur Sion:
2 In salicibus in medio ejus, suspendimus or-
gana nostra.
3 Quia illic interrogaverunt nos, qui capti-
vos duxerunt nos, verba cantionum:
Et qui abduxerunt nos: Hymnum cantate
nobis de canticis Sion.
4 Quomodo cantabimus canticum Domini
in terra aliena?
5 Si oblitus fuero tui Jerusalem, oblivioni
detur dextera mea.
6 Adhæreat lingua mea faucibus meis, si non B
meminero tui:
Si non proposuero Jerusalem, in principio
lætitiæ meæ.
7 Memor esto Domine filiorum Edom, in die
Jerusalem:
Qui dicunt: Exinanite, exinanite usque ad
fundamentum in ea.
8 Filia Babylonis misera: beatus, qui retri-
buet tibi retributionem tuam, quam retribuisti
nobis.
9 Beatus, qui tenebit, & allidet parvulos tuos
ad petram.

Ipsi David. CXXXVII.

1 COnfitebor tibi Domine in toto corde meo A
quoniam audisti verba oris mei.
In conspectu angelorum psallam tibi:
2 * adorabo ad templum sanctum tuum, &
confitebor nomini tuo,
Super misericordia tua, & veritate tua: quo-
niam magnificasti super omne, nomen sanctum
tuum.
3 In quacumque die invocavero te, exaudi
me: multiplicabis in anima mea virtutem.
4 Confiteantur tibi Domine omnes reges ter-
ræ; quia audierunt omnia verba oris tui:
5 Et cantent in viis Domini: quoniam magna B
est gloria Domini.

6 Quo-

6 Quoniam excelsus Dominus, & humilia respicit: & alta a longe cognoscit.

7 Si ambulavero in medio tribulationis, vivificabis me: & super iram inimicorum meorum extendisti manum tuam, & salvum me fecit dextera tua.

8 Dominus retribuet pro me: Domine misericordia tua in sæculum: opera manuum tuarum ne despicias.

1 In finem, Psalmus David. CXXXVIII.

A 2 DOmine probasti me, & cognovisti me: tu cognovisti sessionem meam, & resurrectionem meam.

3 Intellexisti cogitationes meas de longe: semitam meam, & funiculum meũ investigasti.

4 Et omnes vias meas prævidisti: quia non est sermo in lingua mea.

5 Ecce Domine tu cognovisti omnia, novissima & antiqua: tu formasti me, & posuisti super me manum tuam.

6 Mirabilis facta est scientia tua ex me: confortata est, & non potero ad eam.

7 Quo ibo a spiritu tuo? & quo a facie tua fugiam?

8 * Si ascendero in cœlum, tu illic es: si de-
B scendero in infernum, ades.

Amos 9.2. 9 Si sumpsero pennas meas diluculo, & habitavero in extremis maris.

10 Etenim illuc manus tua deducet me: & tenebit me dextera tua.

11 Et dixi: Forsitan tenebræ conculcabunt me: & nox illuminatio mea in deliciis meis.

12 Quia tenebræ non obscurabuntur à te, & nox sicut dies illuminabitur: sicut tenebræ ejus, ita & lumen ejus.

C 13 Quia tu possedisti renes meos: suscepisti me de utero matris meæ.

14 Confitebor tibi quia terribiliter magnificatus es: mirabilia opera tua, & anima mea cognoscit nimis.

15 Non est occultatum os meum à te, quod fecisti in occulto: & substantia mea in inferioribus terræ.

16 Imperfectum meum viderunt oculi tui, & in libro tuo omnes scribentur: dies formabuntur, & nemo in eis.

17 Mihi autem nimis honorificati sunt amici tui, Deus: nimis confortatus est principatus eorum.

18 Dinumerabo eos, & super arenam multiplicabuntur: exurrexi, & adhuc sum tecum.

19 Si occideris Deus peccatores: viri sangui-
D num declinate a me:

20 Quia dicitis in cogitatione: Accipient in vanitate civitates tuas.

21 Nonne qui oderunt te Domine, oderam: & super inimicos tuos tabescebam?

22 Perfecto odio oderam illos: & inimici facti sunt mihi.

23 Proba me Deus, & scito cor meum: interroga me, & cognosce semitas meas.

24 Et vide, si via iniquitatis in me est: & deduc me in via æterna.

1 In finem, Psalmus David. CXXXIX.

A 2 ERipe me Domine ab homine malo: à viro iniquo eripe me.

3 Qui cogitaverunt iniquitates in corde: tota die constituebant prælia.

4 * Acuerunt linguas suas sicut serpentis: venenum aspidum sub labiis eorum. *Supra 57.c.11. Rom.3.b.13.

5 Custodi me Domine de manu peccatoris: & ab hominibus iniquis eripe me.

Qui cogitaverunt supplantare gressus meos:

6 * absconderunt superbi laqueum mihi:

Et funes extenderunt in laqueum: juxta iter scandalum posuerunt mihi.

7 Dixi Domino: Deus meus es tu: exaudi Domine vocem deprecationis meæ.

8 Domine, Domine virtus salutis meæ: obumbrasti super caput meum in die belli. B

9 Ne tradas me Domine a desiderio meo peccatori: cogitaverunt contra me, ne derelinquas me, ne forte exaltentur.

10 Caput circuitus eorum: labor labiorum ipsorum operiet eos.

11 Cadent super eos carbones, in ignem dejicies eos: in miseriis non subsistent.

12 Vir linguosus non dirigetur in terra: virum injustum mala capient in interitu.

13 Cognovi quia faciet Dominus judicium inopis, & vindictam pauperum.

14 Verumtamen justi confitebuntur nomini tuo: & habitabunt recti cum vultu tuo.

1 Psalmus David. CXL.

DOmine clamavi ad te, exaudi me: intende A
voci meæ, cum clamavero ad te.

2 Dirigatur oratio mea sicut incensum in conspectu tuo: elevatio manuum mearum sacrificium vespertinum.

3 Pone Domine custodiam ori meo: & ostium circumstantiæ labiis meis.

4 Non declines cor meum in verba malitiæ, ad excusandas excusationes in peccatis.

Cum hominibus operantibus iniquitatem: & non communicabo cum electis eorum.

5 Corripiet me justus in misericordia, & increpabit me: oleum autem peccatoris non impinguet caput meum. B

6 Quoniam adhuc & oratio mea in beneplacitis eorum: absorpti sunt juncti petræ judices eorum.

7 Audient verba mea quoniam potuerunt: sicut crassitudo terræ erupta est super terram.

8 Dissipata sunt ossa nostra secus infernum: quia ad te Domine, Domine oculi mei: in te speravi, non auferas animam meam.

9 Custodi me a laqueo, quem statuerunt mihi, & à scandalis operantium iniquitatem.

10 Cadent in retiaculo ejus peccatores: singulariter sum ego donec transeam.

Intellectus David,
1 Cum esset in spelunca, oratio.
(1. *Reg.* 24.) CXLI.

2 VOce mea ad Dominum clamavi, voce A
mea ad Dominum deprecatus sum: Supra 76.a.1.

3 Effundo in conspectu ejus orationẽ meam, & tribulationem meam ante ipsum pronuntio.

4 In deficiendo ex me spiritum meum, & tu cognovisti semitas meas.

In via hac, qua ambulabam, absconderunt laqueum mihi.

5 Considerabam ad dexteram, & videbam: B
& non erat qui cognosceret me.

Periit fuga a me, & non est qui requirat animam meam.

6 Clamavi ad te Domine, dixi: Tu es spes

mea, portio mea in terra viventium.

7 Intende ad deprecationem meam: quia humiliatus sum nimis.

Libera me à persequentibus me: quia confortati sunt super me.

8 Educ de custodia animam meam ad confitendum nomini tuo: me expectant justi, donec retribuas mihi.

Psalmus David,

1 Quando persequebatur eum Absalom filius eius. (2.Reg.17.) CXLII.

A Domine exaudi orationem meam: auribus percipe obsecrationem meam in veritate tua: exaudi me in tua justitia.

2 Et non intres in judicium cum servo tuo: quia non justificabitur in conspectu tuo omnis vivens.

3 Quia persecutus est inimicus animam meam: humiliavit in terra vitam meam.

4 Collocavit me in obscuris sicut mortuos seculi: & anxiatus est super me spiritus meus, in me turbatum est cor meum.

B 5 Memor fui dierum antiquorum, meditatus sum in omnibus operibus tuis: in factis manuum tuarum meditabar.

6 Expandi manus meas ad te: anima mea sicut terra sine aqua tibi:

7 Velociter exaudi me Domine: defecit spiritus meus.

Non avertas faciem tuam à me: & similis ero descendentibus in lacum.

C 8 Auditam fac mihi mane misericordiam tuam: quia in te speravi.

Notam fac mihi viam, in qua ambulem: quia ad te levavi animam meam.

9 Eripe me de inimicis meis Domine, ad te confugi: doce me facere voluntatem tuam, quia Deus meus es tu.

10 Spiritus tuus bonus deducet me in terram rectam: propter nomen tuum Domine vivificabis me, in æquitate tua.

11 Educes de tribulatione animam meam: & in misericordia tua disperdes inimicos meos.

12 Et perdes omnes, qui tribulant animam meam: quoniam ego servus tuus sum.

Psalmus David.

1 Adversus Goliath. CXLIII.

A Benedictus Dominus Deus meus, qui docet manus meas ad prælium, & digitos meos ad bellum.

2 Misericordia mea, & refugium meum: susceptor meus, & liberator meus:

Protector meus, & in ipso speravi: qui subdit populum meum sub me.

B 3 Domine quid est homo: quia innotuisti ei? aut filius hominis, quia reputas eum?

4 Homo vanitati similis factus est: *dies ejus sicut umbra prætereunt.

*Iob 8 b.9. & 14. a. 2.

5 Domine inclina cœlos tuos, & descende: tange montes, & fumigabunt.

6 Fulgura coruscationem, & dissipabis eos: emitte sagittas tuas, & conturbabis eos.

7 Emitte manum tuam de alto, eripe me, & libera me de aquis multis, de manu filiorum alienorum.

C 8 Quorum os locutum est vanitatem: & dextera eorum, dextera iniquitatis.

9 Deus canticum novum cantabo tibi: in psalterio, decachordo psallam tibi.

10 Qui das salutem regibus: qui redemisti David servum tuum de gladio maligno: eripe me.

11 Et erue me de manu filiorum alienorum, quorum os locutum est vanitatem: & dextera eorum, dextera iniquitatis.

12 Quorum filii sicut novellæ plantationes in juventute sua.

Filiæ eorum compositæ: circumornatæ ut similitudo templi.

13 Promptuaria eorum plena, eructantia ex hoc in illud. D

14 Oves eorum fœtosæ, abundantes in egressibus suis: boves eorum crassæ.

Non est ruina maceriæ, neque transitus, neque clamor in plateis eorum.

15 Beatum dixerunt populum, cui hæc sunt: beatus populus, cujus Dominus Deus eius.

1 Laudatio ipsi David. CXLIV.

Exaltabo te Deus meus rex: & benedicam nomini tuo in sæculum, & in sæculum sæculi. A

2 Per singulos dies benedicam tibi: & laudabo nomen tuum in sæculum, & in sæculum sæculi.

3 Magnus Dominus & laudabilis nimis: & magnitudinis ejus non est finis.

4 Generatio & generatio laudabit opera tua: & potentiam tuam pronuntiabunt.

5 Magnificentiam gloriæ sanctitatis tuæ loquentur: & mirabilia tua narrabunt.

6 Et virtutem terribilium tuorum dicent: & magnitudinem tuam narrabunt. B

7 Memoriam abundantiæ suavitatis tuæ eructabunt: & justitia tua exultabunt.

8 Miserator & misericors Dominus: patiens, & multum misericors.

9 Suavis Dominus universis: & miserationes ejus super omnia opera ejus.

10 Confiteantur tibi Domine omnia opera tua: & sancti tui benedicant tibi.

11 Gloriam regni tui dicent: & potentiam tuam loquentur:

12 Vt notam faciant filiis hominum potentiā tuam: & gloriam magnificentiæ regni tui. C

13 Regnum tuum regnum omnium sæculorum: & dominatio tua in omni generatione & generationem.

Fidelis Dominus in omnibus verbis suis: & sanctus in omnibus operibus suis.

14 Allevat Dominus omnes, qui corruunt: & erigit omnes elisos.

15 Oculi omnium in te sperant Domine: & tu das escam illorum in tempore opportuno.

16 Aperis tu manum tuam: & imples omne animal benedictione.

17 Justus Dominus in omnibus viis suis: & sanctus in omnibus operibus suis. D

18 Prope est Dominus omnibus invocantibus eum: omnibus invocantibus eum in veritate.

19 Voluntatem timentium se faciet, & deprecationem eorum exaudiet: & salvos faciet eos.

20 Custodit Dominus omnes diligentes se: & omnes peccatores disperdet.

21 Laudationem Domini loquetur os meum: & benedicat omnis caro nomini sancto ejus in sæculum, & in sæculum sæculi.

1 Alle-

1 Alleluja, Aggæi, & Zachariæ.
CXLV.

A 2 LAuda anima mea Dominum, laudabo Dominum in vita mea: psallam Deo meo quamdiu fuero.
Psalm. 118. & 144.

3 Nolite confidere in principibus; in filiis hominum, in quibus non est salus.

4 Exibit spiritus ejus, & revertetur in terram suam: in illa die peribunt omnes cogitationes eorum.

5 Beatus, cujus Deus Jacob adjutor ejus, spes ejus in Domino Deo ipsius:

* Act. 14. c. 15. Apoc. 14. b. 7.
6 * Qui fecit cœlum & terram, mare, & omnia quæ in eis sunt.

7 Qui custodit veritatem in sæculum, facit judicium injuriam patientibus: dat escam esurientibus.

B 8 Dominus solvit compeditos: Dominus illuminat cæcos.

Dominus erigit elisos, Dominus diligit justos.

9 Dominus custodit advenas, pupillum & viduam suscipiet: & vias peccatorum disperdet.

10 Regnabit Dominus in sæculum, Deus tuus Sion in generationem & generationem.

1 Alleluja. CXLVI.

A LAudate Dominum, quoniam bonus est psalmus: Deo nostro sit jucunda, decoraque laudatio.

2 Ædificans Jerusalem Dominus: dispersiones Israelis congregabit.

3 Qui sanat contritos corde: & alligat contritiones eorum.

4 Qui numerat multitudinem stellarum: & omnibus eis nomina vocat.

5 Magnus Dominus noster, & magna virtus ejus: & sapientiæ ejus non est numerus:

6 Suscipiens mansuetos Dominus: humilians autem peccatores usque ad terram.

B 7 Præcinite Domino in confessione: psallite Deo nostro in cithara.

8 Qui operit cœlum nubibus: & parat terræ pluviam.

Qui producit in montibus fœnum, & herbam servituti hominum.

9 Qui dat jumentis escam ipsorum, & pullis corvorum invocantibus eum.

10 Non in fortitudine equi voluntatem habebit: nec in tibiis viri beneplacitum erit ei.

11 Beneplacitum est Domino super timentes eum: & in eis, qui sperant super misericordia ejus.

Alleluja. CXLVII.

A 12 LAuda Jerusalem Dominum: lauda Deum tuum Sion.

13 Quoniam confortavit seras portarum tuarum: benedixit filiis tuis in te.

14 Qui posuit fines tuos pacem: & adipe frumenti satiat te.

15 Qui emittit eloquium suum terræ: velociter currit sermo ejus.

B 16 Qui dat nivem sicut lanam: nebulam sicut cinerem spargit.

17 Mittit crystallum suam sicut buccellas: ante faciem frigoris ejus quis sustinebit:

18 Emittet verbum suum, & liquefaciet ea: flabit spiritus ejus, & fluent aquæ.

19 Qui annuntiat verbum suum Jacob: justitias & judicia sua Israel.

50 Non fecit taliter omni nationi: & judicia sua non manifestavit eis. Alleluja.

1 Alleluja. CXLVIII.

LAudate Dominum de cœlis: laudate eum in excelsis. A

2 Laudate eum omnes angeli ejus: laudate eum omnes virtutes ejus:

3 Laudate eum sol & luna: laudate eum omnes stellæ, & lumen.

4 * Laudate eum cœli cœlorum: & aquæ omnes, quæ super cœlos sunt, laudent nomen Domini.
*Dan. 3. c. 59. 60.

5 Quia ipse dixit, & facta sunt: ipse mandavit, & creata sunt.

6 Statuit ea in æternum, & in sæculum sæculi: præceptum posuit, & non præteribit. B

7 Laudate Dominum de terra, dracones, & omnes abyssi.

8 Ignis, grando, nix, glacies, spiritus procellarum: quæ faciunt verbum ejus.

9 Montes, & omnes colles: ligna fructifera, & omnes cedri.

10 Bestiæ, & universa pecora: serpentes, & volucres pennatæ:

11 Reges terræ, & omnes populi: principes, & omnes judices terræ.

12 Juvenes & virgines: senes cum junioribus laudent nomen Domini: quia exaltatum est nomen ejus solius.

13 Confessio ejus super cœlum & terram: & exaltavit cornu populi sui.

14 Hymnus omnibus sanctis ejus: filiis Israel, populo appropinquanti sibi. Alleluja.

1 Alleluja. CXLIX.

CAntate Domino canticum novum: laus ejus in ecclesia sanctorum. A

2 Lætetur Israel in eo, qui fecit eum: & filii Sion exultent in rege suo.

3 Laudent nomen ejus in choro: in tympano & psalterio psallant ei:

4 Quia beneplacitum est Domino in populo suo: & exaltabit mansuetos in salutem.

5 Exultabunt sancti in gloria: lætabuntur in cubilibus suis.

6 Exaltationes Dei in gutture eorum: & gladii ancipites in manibus eorum: B

7 Ad faciendam vindictam in nationibus: increpationes in populis.

8 Ad alligandos reges eorum in compedibus: & nobiles eorum in manicis ferreis.

9 Ut faciant in eis judicium conscriptum: gloria hæc est omnibus sanctis ejus. Alleluja.

1 Alleluja. CL.

LAudate Dominum in sanctis ejus: laudate eum in firmamento virtutis ejus: A

2 Laudate eum in virtutibus ejus: laudate eum secundum multitudinē magnitudinis ejus.

3 Laudate eum in sono tubæ: laudate eum in psalterio, & cithara.

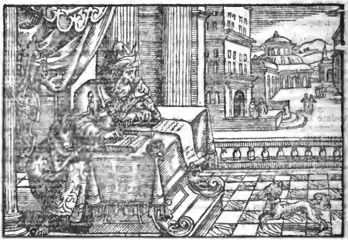
4 Laudate eum in tympano, & choro: laudate eum in chordis, & organo.

5 Laudate eum in cymbalis benesonantibus: laudate eum in cymbalis jubilationis:

6 Omnis spiritus laudet Dominum. Alleluja.

Ff 3 LIBER

LIBER PROVERBIORVM QVEM HEBRÆI MISLE APPELLANT.

CAPUT I.

Parabolarum utilitas: auditus & studium sapientiæ commendatur, filius admonetur ne peccatorum sequatur blanditias: sapientia ad sui amplexum invitat, & contemptoribus minatur exitium.

A 1 Parabolæ Salomonis, filii
David, regis Israel.
2 Ad sciendam sapientiam,
& disciplinam:
3 Ad intelligenda verba
prudentiæ, & suscipiendam
eruditionem doctrinæ, justitiã, & judiciũ, & æquitatẽ:
4 Ut detur parvulis astutia, adolescenti
scientia, & intellectus.
5 Audiens sapiens, sapientior erit: & intelligens,
gubernacula possidebit.
6 Animadvertet parabolam, & interpretationem,
verba sapientum, & ænigmata eorum.
7 * Timor Domini, principium sapientiæ. Sapientiam,
atque doctrinam stulti despiciunt.
8 Audi, fili mi, disciplinam patris tui, & ne
dimittas legem matris tuæ:
9 Ut addatur gratia capiti tuo, & torques
collo tuo.
10 Fili mi, si te lactaverint peccatores, ne
acquiescas eis.
11 Si dixerint: Veni nobiscum, insidiemur
sanguini, abscondamus tendiculas contra
insontem frustra:
12 Deglutiamus eum sicut infernus viventem, B
& integrum quasi descendentem in lacum.
13 Omnem pretiosam substantiam reperiemus,
implebimus domos nostras spoliis.
14 Sortem mitte nobiscum, marsupium unum
sit omnium nostrum.
15 Fili mi, ne ambules cum eis, prohibe pedem
tuum à semitis eorum.
16 * Pedes enim illorum ad malum currunt,
& festinant ut effundant sanguinem.
17 Frustra autem jacitur rete ante oculos
pennatorum.
18 Ipsi quoque contra sanguinem suũ insidiantur,
& moliuntur fraudes contra animas suas.
19 Sic semitæ omnis avari, animas possidentium
rapiunt.
20 Sapientia foris prædicat, in plateis dat
vocem suam:
21 In capite turbarum clamitat, in foribus C
portarum urbis profert verba sua, dicens:
22 Usquequo parvuli diligitis infantiam, &
stulti ea, quæ sibi sunt noxia, cupient, & imprudentes
odibunt scientiam?
23 * Convertimini ad correptionem meam:
en proferam vobis spiritum meum, & ostendam
vobis verba mea.
24 Quia vocavi, & renuistis: extendi manum
meam, & non fuit qui aspiceret.
25 Despexistis omne consilium meum, &
incre-

* Psal. 110. d. 10. Eccli. 1. b. 16.

* Isa. 59. b.

* Isa. ... b. ... & 66. a. ... Iere. ... Cost.

increpationes meas neglexistis.
26 Ego quoque in interitu vestro ridebo, & subsannabo, cum vobis id, quod timebatis, advenerit.
D 27 Cum irruerit repentina calamitas, & interitus, quasi tempestas ingruerit: quando venerit super vos tribulatio, & angustia:
28 Tunc invocabunt me, & non exaudiam: mane consurgent, & non invenient me.
29 Eo quod exosam habuerint disciplinam, & timorem Domini non susceperint,
30 Nec acquieverint consilio meo, & detraxerint universæ correptioni meæ.
31 Comedent igitur fructus viæ suæ, suisque consiliis saturabuntur.
32 Aversio parvulorum interficiet eos, & prosperitas stultorum perdet illos.
33 Qui autem me audierit, absque terrore requiescet, & abundantia perfruetur, timore malorum sublato.

CAPUT II.

Sapientiæ acquisitio quanta bona conferat, & quanta mala avertat, cum qua Dei dona veniunt & sine qua ubique erratur.

A 1 Fili mi, si susceperis sermones meos, & mandata mea absconderis penes te,
2 Ut audiat sapientiam auris tua: inclina cor tuum ad cognoscendam prudentiam.
3 Si enim sapientiam invocaveris, & inclinaveris cor tuum prudentiæ:
4 Si quæsieris eam quasi pecuniam, & sicut thesauros effoderis illam:
5 Tunc intelliges timorem Domini, & scientiam Dei invenies:
6 Quia Dominus dat sapientiam: & ex ore ejus prudentia, & scientia.
B 7 Custodiet rectorum salutem, & proteget gradientes simpliciter,
8 Servans semitas justitiæ, & vias sanctorum custodiens.
9 Tunc intelliges justitiam, & judicium, & æquitatem, & omnem semitam bonam.
10 Si intraverit sapientia cor tuum, & scientia animæ tuæ placuerit:
11 Consilium custodiet te, & prudentia servabit te,
12 Ut eruaris à via mala, & ab homine, qui perversa loquitur:
C 13 Qui relinquunt iter rectum, & ambulant per vias tenebrosas:
14 Qui lætantur cum malefecerint, & exultant in rebus pessimis:
15 Quorum viæ perversæ sunt, & infames gressus eorum.
16 Ut eruaris à muliere aliena, & ab extranea, quæ mollit sermones suos;
17 Et relinquit ducem pubertatis suæ,
D 18 Et pacti Dei sui oblita est: inclinata est enim ad mortem domus ejus, & ad inferos semitæ ipsius.
19 Omnes, qui ingrediuntur ad eam, non revertentur, nec apprehendent semitas vitæ.
20 Ut ambules in via bona: & calles justorum custodias.
21 Qui enim recti sunt, habitabunt in terra, & simplices permanebunt in ea.
Iob. .d.17 22 * Impii vero de terra perdentur: & qui inique agunt, auferentur ex ea.

CAPUT III.

Sapientia vitam prolongat: misericordia & veritas non deserendæ; fiducia in Deum: timor Dei, honorandus Deus: correctio Dei cum lætitia ferenda: sapientiæ laus: sapientiam sequentibus omnia prospera: amico statim danandum, nec ei malefaciendum: non contendendum: iniqui non imitandi: impiorum perditio, & piorum benedictio.

1 Fili mi, ne obliviscaris legis meæ, & præcepta mea cor tuum custodiat. A
2 Longitudinem enim dierum, & annos vitæ, & pacem apponent tibi.
3 Misericordia & veritas te non deserant, circumda eas gutturi tuo, & describe in tabulis cordis tui:
4 Et invenies gratiam, & disciplinam bonam, coram Deo & hominibus.
5 Habe fiduciam in Domino ex toto corde tuo, & ne innitaris prudentiæ tuæ.
6 In omnibus viis tuis cogita illum, & ipse diriget gressus tuos.
7 * Ne sis sapiens apud temetipsum: time Deum, & recede a malo: * Rom 12.d.16
8 Sanitas quippe erit umbilico tuo, & irrigatio ossium tuorum.
9 * Honora Dominum de tua substantia, & de primitiis omnium frugum tuarum da ei:
10 Et implebuntur horrea tua saturitate, & vino torcularia tua redundabunt.
11 * Disciplinam Domini, fili mi, ne abjicias: nec deficias cum ab eo corriperis: B * Tob. 4.b.7. Luc. 14 c.13.
12 Quem enim diligit Dominus, corripit: & quasi pater in filio complacet sibi. * Hebr 12.b.5. Apoc. 3.d.19.
13 Beatus homo, qui invenit sapientiam, & qui affluit prudentia:
14 Melior est acquisitio ejus negotiatione argenti, & auri primi & purissimi fructus ejus:
15 Pretiosior est cunctis opibus: & omnia, quæ desiderantur, huic non valent comparari.
16 Longitudo dierum in dextera ejus, & in sinistra illius divitiæ, & gloria.
17 Viæ ejus viæ pulchræ, & omnes semitæ illius pacificæ.
18 Lignum vitæ est his, qui apprehenderint eam: & qui tenuerit eam, beatus. C
19 Dominus sapientia fundavit terram, stabilivit cœlos prudentia.
20 Sapientia illius eruperunt abyssi, & nubes rore concrescunt.
21 Fili mi, ne effluant hæc ab oculis tuis: Custodi legem atque consilium:
22 Et erit vita animæ tuæ, & gratia faucibus tuis.
23 Tunc ambulabis fiducialiter in via tua, & pes tuus non impinget:
24 Si dormieris, non timebis: quiesces, & suavis erit somnus tuus.
25 Ne paveas repentino terrore, & irruentes tibi potentias impiorum.
26 Dominus enim erit in latere tuo, & custodiet pedem tuum ne capiaris. D
27 Noli prohibere benefacere eum, qui potest: si vales, & ipse benefac.
28 Ne dicas amico tuo: Vade, & revertere: cras dabo tibi: cum statim possis dare.
29 Ne moliaris amico tuo malum, cum ille in te habeat fiduciam.
30 Ne contendas adversus hominem frustra,

cum ipse tibi nihil mali fecerit.

* Psal. 36.a.1. 31 * Ne æmuleris hominem injustum, nec imiteris vias ejus:

32 Quia abominatio Domini est omnis illusor, & cum simplicibus sermocinatio ejus.

33 Egestas a Domino in domo impii: habitacula autem justorum benedicentur.

34 Ipse deludet illusores, & mansuetis dabit gratiam.

35 Gloriam sapientes possidebunt: stultorum exaltatio, ignominia.

CAPUT IV.

Sapiens suo exemplo hortatur quærere sapientiam, cujus explicat utilitates: via impiorum declinanda, & justorum amplectenda: de custodia cordis, oris, & gressuum.

A 1 Audite filii disciplinam patris, & attendite ut sciatis prudentiam.

2 Donum bonum tribuam vobis, legem meam ne derelinquatis.

3 Nam & ego filius fui patris mei, tenellus & unigenitus coram matre mea:

4 Et docebat me, atque dicebat: Suscipiat verba mea cor tuum, custodi præcepta mea, & vives.

5 Posside sapientiam, posside prudentiam: ne obliviscaris, neque declines a verbis oris mei.

6 Ne dimittas eam, & custodiet te: dilige eam, & conservabit te.

7 Principium sapientiæ, posside sapientiam, & in omni possessione tua, acquire prudentiā.

8 Arripe illam, & exaltabit te: glorificaberis ab ea, cum eam fueris amplexatus.

B 9 Dabit capiti tuo augmenta gratiarum, & corona inclyta proteget te.

10 Audi fili mi, & suscipe verba mea, ut multiplicentur tibi anni vitæ.

11 Viam sapientiæ monstrabo tibi, ducam te per semitas æquitatis:

12 Quas cum ingressus fueris, non arctabūtur gressus tui, & currens non habebis offendiculū.

C 13 Tene disciplinam, ne dimittas eam: custodi illam, quia ipsa est vita tua.

14 Ne delecteris in semitis impiorum, nec tibi placeat malorum via.

15 Fuge ab ea, nec transeas per illam: declina, & desere eam.

16 Non enim dormiunt nisi malefecerint: & rapitur somnus ab eis nisi supplantaverint.

17 Comedunt panem impietatis, & vinum iniquitatis bibunt.

18 Justorum autē semita, quasi lux splendens, procedit & crescit usque ad perfectam diem.

19 Via impiorum tenebrosa: nesciunt ubi corruant.

20 Fili mi, ausculta sermones meos, & ad eloquia mea inclina aurem tuam.

21 Ne recedant ab oculis tuis, custodi ea in medio cordis tui:

22 Vita enim sunt invenientibus ea, & universæ carni sanitas.

23 Omni custodia serva cor tuum, quia ex ipso vita procedit.

24 Remove a te os pravum, & detrahentia D labia sint procul à te.

25 Oculi tui recta videant, & palpebræ tuæ præcedant gressus tuos.

26 Dirige semitam pedibus tuis, & omnes viæ tuæ stabilientur.

27 Ne declines ad dexteram, neque ad sinistram: averte pedem tuum à malo: vias enim, quæ à dextris sunt, novit Dominus: perversæ vero sunt quæ à sinistris sunt. Ipse autem rectos faciet cursus tuos, itinera autem tua in pace producet.

CAPUT V.

Vitare jubet meretricem: & ne labores & animi perdantur: propria uxor diligatur, & fugiatur aliena.

1 Fili mi, attende ad sapientiam meam, & A ad prudentiæ meæ inclina aurem tuam,

2 Ut custodias cogitationes, & disciplinā labia tua cōservēt. Ne attēdas fallaciæ mulieris.

3 Favus enim distillans labia meretricis, & nitidius oleō guttur ejus:

4 Novissima autem illius amara quasi absynthium, & acuta quasi gladius biceps.

5 Pedes ejus descendunt in mortem, & ad B inferos gressus illius penetrant.

6 Per semitam vitæ non ambulant, vagi sunt gressus ejus, & investigabiles.

7 Nunc ergo fili mi audi me, & ne recedas à verbis oris mei.

8 Longe fac ab ea viam tuam, & ne appropinques foribus domus ejus.

9 Ne des alienis honorem tuum, & annos tuos crudeli.

10 Ne forte impleantur extranei viribus tuis, & labores tui sint in domo aliena.

11 Et gemas in novissimis, quando consum- C pseris carnes tuas & corpus tuum, & dicas:

12 Cur detestatus sum disciplinam, & increpationibus non acquievit cor meum,

13 Nec audivi vocem docentium me, & magistris non inclinavi aurem meam?

14 Pæne fui in omni malo, in medio ecclesiæ & synagogæ.

15 Bibe aquam de cisterna tua, & fluenta putei tui:

16 Deriventur fontes tui foras, & in plateis aquas tuas divide.

17 Habeto eas solus, nec sint alieni participes tui.

18 Sit vena tua benedicta, & lætare cum muliere adolescentiæ tuæ.

19 Cerva charissima, & gratissimus hinnulus: D ubera ejus inebrient te in omni tempore, in amore ejus delectare jugiter.

20 Quare seduceris fili mi ab aliena, & foveris in sinu alterius?

21 * Respicit Dominus vias hominis, & omnes gressus ejus considerat: * Iob 31.

22 * Iniquitates sua capiunt impium, & funibus peccatorum suorum constringitur. * Iob 34.

23 Ipse morietur, quia non habuit disciplinam, & in multitudine stultitiæ suæ decipietur.

CAPUT VI.

Sponsori ut fide datam liberet laborandum: pigrum formicæ exemplo excitat ad laborem: Apostatam describit: sex quæ Dominus odit: exhortatur ad legis custodiam, utque mulieris pulchritudinem non concupiscas, sed confortium vites adulteræ.

1 Fili mi, si spoponderis pro amico tuo, defixisti apud extraneum manum tuam,

2 Illaqueatus es verbis oris tui, & captus propriis sermonibus.

3 Fac ergo quod dico fili mi, & temetipsum libera:

libera: quia incidisti in manum proximi tui. Discurre, festina, suscita amicum tuum:

4 Ne dederis somnum oculis tuis, nec dormitent palpebræ tuæ.

5 Eruere quasi damula de manu, & quasi avis de manu aucupis.

6 Vade ad formicam ô piger, & considera vias eius, & disce sapientiam:

7 Quæ cum non habeat ducem, nec præceptorem, nec principem,

8 Parat in æstate cibum sibi, & congregat in messe quod comedat.

9 * Usquequo piger dormies? quando consurges e somno tuo?

* Infr. 24.d.33

B 10 Paululum dormies, paululum dormitabis, paululum conseres manus, ut dormias:

11 Et veniet tibi quasi viator, egestas, & pauperies quasi vir armatus. Si vero impiger fueris, veniet ut fons messis tua, & egestas longe fugiet a te.

12 Homo apostata, vir inutilis, graditur ore perverso,

13 Annuit oculis, terit pede, digito loquitur,

14 Pravo corde machinatur malum, & omni tempore iurgia seminat.

15 Huic extemplo veniet perditio sua, & subito conteretur, nec habebit ultra medicinam.

16 Sex sunt, quæ odit Dominus, & septimum detestatur anima eius:

17 Oculos sublimes, linguam mendacem, manus effundentes innoxium sanguinem,

C 18 Cor machinans cogitationes pessimas, pedes veloces ad currendum in malum,

19 Proferentem mendacia testem fallacem, & eum qui seminat inter fratres discordias.

20 Conserva fili mi præcepta patris tui, & ne dimittas legem matris tuæ.

21 Liga ea in corde tuo jugiter, & circumda gutturi tuo.

22 Cum ambulaveris, gradiantur tecum: cum dormieris, custodiant te, & evigilans loquere cum eis.

23 Quia mandatum lucerna est, & lex lux, & via vitæ increpatio disciplinæ:

24 Ut custodiant te à muliere mala, & à blanda lingua extraneæ.

25 Non concupiscat pulchritudinem eius cor tuum, nec capiaris nutibus illius:

26 Pretium enim scorti vix est unius panis: mulier autem viri pretiosam animam capit.

D 27 Numquid potest homo abscondere ignem in sinu suo, ut vestimenta illius non ardeant?

28 Aut ambulare super prunas, ut non comburantur plantæ eius?

29 Sic qui ingreditur ad mulierem proximi sui, non erit mundus cum tetigerit eam.

30 Non grandis est culpa, cum quis furatus fuerit: furatur enim ut esurientem impleat animam:

31 Deprehensus quoque reddet septuplum, & omnem substantiam domus suæ tradet.

32 Qui autem adulter est, propter cordis inopiam perdet animam suam:

33 Turpitudinem & ignominiam congregat sibi, & opprobrium illius non delebitur:

34 Quia zelus & furor viri non parcet in die vindictæ,

35 Nec acquiescet cuiusquam precibus, nec suscipiet pro redemptione dona plurima.

CAPUT VII.

Hortatur adolescentem ad sapientiæ amplexum & mandatorum custodiam: utque, scortorum blanditias, quas late describit, evitet.

1 Fili mi, custodi sermones meos, & præcepta mea reconde tibi. Fili A

2 Serva mandata mea, & vives: & legem meam quasi pupillam oculi tui:

3 Liga eam in digitis tuis, scribe illam in tabulis cordis tui.

4 Dic sapientiæ, soror mea es: & prudentiam voca amicam tuam,

5 Ut custodiat te à muliere extranea, & ab aliena, quæ verba sua dulcia facit.

6 De fenestra enim domus meæ per cancellos prospexi,

7 Et video parvulos, considero vecordem juvenem,

8 Qui transit per plateam juxta angulum, & prope viam domus illius, graditur.

9 In obscuro, advesperascente die, in noctis tenebris, & caligine. B

10 Et ecce occurrit illi mulier ornatu meretricio, præparata ad capiendas animas: garrula & vaga,

11 Quietis impatiens, nec valens in domo consistere pedibus suis,

12 Nunc foris, nunc in plateis, nunc juxta angulos insidians.

13 Apprehensumque deosculatur juvenem, & procaci vultu blanditur, dicens:

14 Victimas pro salute vovi, hodie reddidi vota mea:

15 Idcirco egressa sum in occursum tuum, desiderans te videre, & reperi. C

16 Intexui funibus lectulum meum, stravi tapetibus pictis ex Ægypto.

17 Aspersi cubile meum myrrha, & aloe, & cinnamomo.

18 Veni, inebriemur uberibus, & fruamur cupitis amplexibus, donec illucescat dies:

19 Non est enim vir in domo sua, abiit via longissima.

20 Sacculum pecuniæ secum tulit: in die plenæ lunæ reversurus est in domum suam.

21 Irretivit eum multis sermonibus, & blanditiis labiorum protraxit illum.

22 Statim eam sequitur quasi bos ductus ad victimam, & quasi agnus lasciviens, & ignorans quod ad vincula stultus trahatur, D

23 Donec transfigat sagitta jecur ejus: velut si avis festinet ad laqueum, & nescit quod de periculo animæ illius agitur.

24 Nunc ergo fili mi, audi me, & attende verbis oris mei.

25 Ne abstrahatur in viis illius mens tua: neque decipiaris semitis eius.

26 Multos enim vulneratos deiecit, & fortissimi quique interfecti sunt ab ea.

27 Viæ inferi domus eius, penetrantes in interiora mortis.

CAPUT VIII.

Sapientia ad sui amplexum invitat, se quoque multis modis commendat, quodque sit Deo coaterna, cum ipso cuncta componens: quam quærentes, beati: spernentes vero, miseri tandem evadent.

1 Numquid non sapientia clamitat, & prudentia dat vocem suam? A

2 In

2 In summis excelsisque verticibus supra viam, in mediis semitis stans,

3 Juxta portas civitatis in ipsis foribus loquitur, dicens:

4 O viri, ad vos clamito, & vox mea ad filios hominum.

5 Intelligite parvuli astutiam, & insipientes animadvertite.

6 Audite, quoniam de rebus magnis locutura sum: & aperientur labia mea, ut recta prædicent.

7 Veritatem meditabitur guttur meum, & labia mea detestabuntur impium.

8 Justi sunt omnes sermones mei, non est in eis pravum quid, neque perversum.

9 Recti sunt intelligentibus, & æqui invenientibus scientiam.

B 10 Accipite disciplinam meam, & non pecuniam: doctrinam magis, quam aurum eligite.

11 Melior est enim sapientia cunctis pretiosissimis: & omne desiderabile ei non potest comparari.

12 Ego sapientia habito in consilio, & eruditis intersum cogitationibus.

13 Timor Domini odit malum: arrogantiam, & superbiam, & viam pravam, & os bilingue detestor.

14 Meum est consilium, & æquitas, mea est prudentia, mea est fortitudo.

15 Per me reges regnant, & legum conditores justa decernunt:

16 Per me principes imperant, & potentes decernunt justitiam.

17 Ego diligentes me diligo: & qui mane vigilant ad me, invenient me.

18 Mecum sunt divitiæ, & gloria, opes superbæ, & justitia.

C 19 Melior est enim fructus meus auro, & lapide pretioso, & genimina mea argento electo.

20 In viis justitiæ ambulo, in medio semitarum judicii,

21 Ut ditem diligentes me, & thesauros eorum repleam.

22 Dominus possedit me in initio viarum suarũ, antequam quidquam faceret a principio.

23 Ab æterno ordinata sum, & ex antiquis antequam terra fieret.

24 Nondum erant abyssi, & ego jam concepta eram: necdum fontes aquarum eruperant:

25 Necdum montes gravi mole constiterant: ante colles ego parturiebar:

26 Adhuc terram non fecerat, & flumina, & cardines orbis terræ.

27 Quando præparabat cælos, aderam: quan-
D do certa lege, & gyro vallabat abyssos:

28 Quando æthera firmabat sursum, & librabat fontes aquarum:

29 Quando circumdabat mari terminũ suum, & legem ponebat aquis, ne transirent fines suos: quando appendebat fundamenta terræ.

30 Cum eo eram cuncta componens: & delectabar per singulos dies ludens coram eo omni tempore;

31 Ludens in orbe terrarum: & deliciæ meæ, esse cum filiis hominum.

32 Nunc ergo filii audite me: Beati, qui custodiunt vias meas.

33 Audite disciplinam, & estote sapientes, & nolite abjicere eam.

34 Beatus homo qui audit me, & qui vigilat ad fores meas quotidie, & observat ad postes ostii mei.

35 Qui me invenerit, inveniet vitam, & hauriet salutem a Domino:

36 Qui autem in me peccaverit, lædet animam suam. Omnes, qui me oderunt, diligunt mortem.

CAPUT IX.

Sapientia domo sibi ædificata omnes ad se allicit, vitam prorogat, & à muliere stulta ac vaga liberat: porro eruditionem & correptionem non suscipiet impius ac derisor, sed justus & sapiens.

1 SApientia ædificavit sibi domum, excidit columnas septem. A

2 Immolavit victimas suas, miscuit vinum, & proposuit mensam suam.

3 Misit ancillas suas ut vocarent ad arcem & ad mœnia civitatis:

4 Si quis est parvulus, veniat ad me. Et insipientibus locuta est:

5 Venite, comedite panem meum, & bibite B
vinum quod miscui vobis.

6 Relinquite infantiam, & vivite, & ambulate per vias prudentiæ.

7 Qui erudit derisorem, ipse injuriam sibi facit: & qui arguit impium, sibi maculã generat.

8 Noli arguere derisorem, ne oderit te. Argue sapientem, & diliget te.

9 Da sapienti occasionem, & addetur ei sapientia. Doce justum, & festinabit accipere.

10 * Principium sapientiæ timor Domini: & C
scientia sanctorum, prudentia.

* Sup. 1. a. Psal. 110. b. Eccli. 1. b.

11 Per me enim multiplicabuntur dies tui, & addentur tibi anni vitæ.

12 Si sapiens fueris, tibimetipsi eris: si autem illusor, solus portabis malum.

13 Mulier stulta & clamosa, plenaque illecebris, & nihil omnino sciens,

14 Sedit in foribus domus suæ super sellam in excelso urbis loco,

15 Ut vocaret transeuntes per viam, & pergentes itinere suo.

16 Qui est parvulus, declinet ad me. Et vecordi locuta est:

17 Aquæ furtivæ dulciores sunt, & panis absconditus suavior.

18 Et ignoravit quod ibi sint gigantes, & in profundis inferni convivæ ejus.

PARABOLÆ SALOMONIS.

CAPUT X.

Alternat sermonem de filio sapiente & stulto, justo & impio, operante & otioso, simplici & pravo, de charitate & odio: de bono lingue, ejusque malo.

1 FIlius sapiens lætificat patrem: filius vero stultus mœstitia est matris suæ. A

2 Nil proderunt thesauri impietatis: justitia vero liberabit a morte.

3 Non affliget Dominus fame animam justi, & insidias impiorum subvertet.

4 Egestatem operata est manus remissa: manus autem fortium divitias parat.

Qui nititur mendaciis, hic pascit ventos: idem autem ipse sequitur aves volantes.

5 Qui congregat in messe, filius sapiens est: qui autem stertit æstate, filius confusionis.

6 Benedictio Domini super caput justi: os autem impiorum operit iniquitas.

7 Me-

7 Memoria iusti cum laudibus: & nomen im-
B piorum putrescet.
8 Sapiens corde præcepta suscipit: stultus cæditur labiis.
9 Qui ambulat simpliciter, ambulat confidenter: qui autem depravat vias suas, manifestus erit.
10 * Qui annuit oculo, dabit dolorem: & stul-
*Eccli. 27.c. tus labiis verberabitur.
11 Vena vitæ, os iusti: & os impiorum operit iniquitatem.
*1 Pet. 4.b.8. 12 Odium suscitat rixas: * & universa delicta operit charitas.
1. Cor. 13.b.4. 13 In labiis sapientis invenitur sapientia: & virga in dorso ejus qui indiget corde.
14 Sapientes abscondunt scientiam: os autem stulti confusioni proximum est.
C 15 Substantia divitis, urbs fortitudinis ejus: pavor pauperum, egestas eorum.
16 Opus justi ad vitam: fructus autem impij ad peccatum.
17 Via vitæ, custodienti disciplinam: qui autem increpationes relinquit, errat.
18 Abscondunt odium labia mendacia: qui profert contumeliam, insipiens est.
19 In multiloquio non deerit peccatum: qui autem moderatur labia sua prudentissimus est.
20 Argentum electum, lingua justi: cor autem impiorum pro nihilo.
21 Labia justi erudiunt plurimos: qui autem indocti sunt, in cordis egestate morientur.
22 Benedictio Domini divites facit, nec sociabitur eis afflictio.
23 Quasi per risum stultus operatur scelus: sa-
D pientia autem est viro prudentia.
24 Quod timet impius, veniet super eum: desiderium suum justis dabitur.
25 Quasi tempestas transiens non erit impius: justus autem quasi fundamentum sempiternum.
26 Sicut acetum dentibus, & fumus oculis, sic piger his qui miserunt eum.
27 Timor Domini apponet dies: & anni impiorum breviabuntur.
28 Expectatio justorum lætitia: spes autem impiorum peribit.
29 Fortitudo simplicis via Domini: & pavor his, qui operantur malum.
30 Justus in æternum non commovebitur: impii autem non habitabunt super terram.
31 Os justi parturiet sapientiam: lingua pravorum peribit.
32 Labia justi considerant placita: & os impiorum perversa.

CAPUT XI.

Aequitatis & justitiæ cæterarumque virtutum commoda, & vitiorum ac vanarum divitiarum incommoda.

A 1 Statera dolosa, abominatio est apud Dominum: & pondus æquum, voluntas ejus.
2 Ubi fuerit superbia, ibi erit & contumelia: ubi autem est humilitas, ibi & sapientia.
3 Simplicitas justorum diriget eos: & supplantatio perversorum vastabit illos.
4 Non proderunt divitiæ in die ultionis: justitia autem liberabit a morte.
5 Justitia simplicis diriget viam ejus: & in impietate sua corruet impius.
6 Justitia rectorum liberabit eos: & in insidiis suis capientur iniqui.
7 Mortuo homine impio, nulla erit ultra spes: & expectatio solicitorum peribit.
8 Justus de angustia liberatus est: & tradetur impius pro eo. B
9 Simulator ore decipit amicum suum: justi autem liberabuntur scientia.
10 In bonis justorum exultabit civitas: & in perditione impiorum erit laudatio.
11 Benedictione justorum exaltabitur civitas: & ore impiorum subvertetur.
12 Qui despicit amicum suum, indigens corde est: vir autem prudens tacebit.
13 Qui ambulat fraudulenter, revelat arcana: qui autem fidelis est animi, celat amici commissum.
14 Ubi non est gubernator, populus corruet: salus autem, ubi multa consilia.
15 Affligetur malo, qui fidem facit pro extraneo: qui autem cavet laqueos, securus erit.
16 Mulier gratiosa inveniet gloriam: & robusti habebunt divitias.
17 Benefacit animæ suæ vir misericors: qui C
autem crudelis est, etiam propinquos abiicit.
18 Impius facit opus instabile: seminanti autem justitiam merces fidelis.
19 Clementia præparat vitam: & sectatio malorum mortem.
20 Abominabile Domino cor pravum: & voluntas ejus in iis, qui simpliciter ambulant.
21 Manus in manu non erit innocens malus: semen autem justorum salvabitur.
22 Circulus aureus in naribus suis, mulier pulchra & fatua.
23 Desiderium justorum omne bonum est: præstolatio impiorum furor.
24 Alii dividunt propria, & ditiores fiunt: alii rapiunt non sua, & semper in egestate sunt.
25 Anima, quæ benedicit, impinguabitur: & qui inebriat, ipse quoque inebriabitur.
26 Qui abscondit frumēta, maledicetur in po- D
pulis: benedictio autem super caput vendentiū.
27 Bene consurgit diluculo qui quærit bona: qui autem investigator malorum est, opprimetur ab eis.
28 Qui confidit in divitiis suis, corruet: justi autem quasi virens folium germinabunt.
29 Qui conturbat domum suam, possidebit ventos: & qui stultus est, serviet sapienti.
30 Fructus justi lignum vitæ: & qui suscipit animas, sapiens est.
31 * Si justus in terra recipit, quanto magis *1. Pet.
impius & peccator? 4 d.18.

CAPUT XII.

Vicissim loquitur de diligente disciplinā & eā odiente; de impio & iusto, operante & otioso, stulto & sapiēte, & de bonis ac malis linguæ.

1 Qui diligit disciplinam, diligit scien- A
tiam: qui autem odit increpationes, insipiens est.
2 Qui bonus est, hauriet gratiam à Dño: qui autē cōfidit in cogitationibus suis, impie agit.
3 Non roborabitur homo ex impietate: & radix justorum non commovebitur.
4 Mulier diligens, corona est viro suo: & putredo in ossibus ejus, quæ confusione res dignas gerit.
5 Cogitationes justorum judicia: & consilia impiorum fraudulenta.
6 Verba impiorum insidiantur sanguini: os

justo-

2 In summis excelsisque verticibus supra viam, in mediis semitis stans,
3 Juxta portas civitatis in ipsis foribus loquitur, dicens:
4 O viri, ad vos clamito, & vox mea ad filios hominum.
5 Intelligite parvuli astutiam, & insipientes animadvertite.
6 Audite, quoniam de rebus magnis locutura sum: & aperientur labia mea, ut recta prædicent.
7 Veritatem meditabitur guttur meum, & labia mea detestabuntur impium.
8 Iusti sunt omnes sermones mei, non est in eis pravum quid, neque perversum.
9 Recti sunt intelligentibus, & æqui invenientibus scientiam.
B 10 Accipite disciplinam meam, & non pecuniam: doctrinam magis, quam aurum eligite.
11 Melior est enim sapientia cunctis pretiosissimis: & omne desiderabile ei non potest comparari.
12 Ego sapientia habito in consilio, & eruditis intersum cogitationibus.
13 Timor Domini odit malum: arrogantiam, & superbiam, & viam pravam, & os bilingue detestor.
14 Meum est consilium, & æquitas, mea est prudentia, mea est fortitudo.
15 Per me reges regnant, & legum conditores justa decernunt:
16 Per me principes imperant, & potentes decernunt justitiam.
17 Ego diligentes me diligo: & qui mane vigilant ad me, invenient me.
18 Mecum sunt divitiæ, & gloria, opes superbæ, & justitia.
C 19 Melior est enim fructus meus auro, & lapide pretioso, & genimina mea argento electo.
20 In viis justitiæ ambulo, in medio semitarum judicii,
21 Ut ditem diligentes me, & thesauros eorum repleam.
22 Dominus possedit me in initio viarum suarum, antequam quidquam faceret a principio.
23 Ab æterno ordinata sum, & ex antiquis antequam terra fieret.
24 Nondum erant abyssi, & ego iam concepta eram: necdum fontes aquarum eruperant:
25 Necdum montes gravi mole constiterant: ante colles ego parturiebar:
26 Adhuc terram non fecerat, & flumina, & cardines orbis terræ.
D 27 Quando præparabat cælos, aderam: quando certa lege, & gyro vallabat abyssos:
28 Quando æthera firmabat sursum, & librabat fontes aquarum:
29 Quando circumdabat mari terminũ suum, & legem ponebat aquis, ne transirent fines suos: quando appendebat fundamenta terræ.
30 Cum eo eram, cuncta componens: & delectabar per singulos dies ludens coram eo omni tempore;
31 Ludens in orbe terrarum: & deliciæ meæ, esse cum filiis hominum.
32 Nunc ergo filii audite me: Beati, qui custodiunt vias meas.
33 Audite disciplinam, & estote sapientes, & nolite abjicere eam.
34 Beatus homo qui audit me, & qui vigilat ad fores meas quotidie, & observat ad postes ostii mei.
35 Qui me invenerit, inveniet vitam, & hauriet salutem a Domino:
36 Qui autem in me peccaverit, lædet animam suam. Omnes, qui me oderunt, diligunt mortem.

CAPUT IX.

Sapientia domo sibi ædificata omnes ad se allicit, vitam prorogat, & à muliere stulta ac vaga liberat: porro eruditionem & correptionem non suscipiet impius ac derisor, sed iustus & sapiens.

1 SApientia ædificavit sibi domum, excidit columnas septem. A
2 Immolavit victimas suas, miscuit vinum, & proposuit mensam suam.
3 Misit ancillas suas ut vocarent ad arcem & ad mœnia civitatis:
4 Si quis est parvulus, veniat ad me. Et insipientibus locuta est:
5 Venite, comedite panem meum, & bibite B
vinum quod miscui vobis.
6 Relinquite infantiam, & vivite, & ambulate per vias prudentiæ.
7 Qui erudit derisorem, ipse injuriam sibi facit: & qui arguit impium, sibi maculã generat.
8 Noli arguere derisorem, ne oderit te. Argue sapientem, & diliget te.
9 Da sapienti occasionem, & addetur ei sapientia. Doce iustum, & festinabit accipere.
10 * Principium sapientiæ timor Domini: & C
scientia sanctorum, prudentia.
11 Per me enim multiplicabuntur dies tui, & addentur tibi anni vitæ.
12 Si sapiens fueris, tibimetipsi eris: si autem illusor, solus portabis malum.
13 Mulier stulta & clamosa, plenaque illecebris, & nihil omnino sciens,
14 Sedit in foribus domus suæ super sellam in excelso urbis loco,
15 Ut vocaret transeuntes per viam, & pergentes itinere suo.
16 Qui est parvulus, declinet ad me. Et vecordi locuta est:
17 Aquæ furtivæ dulciores sunt, & panis absconditus suavior.
18 Et ignoravit quod ibi sint gigantes, & in profundis inferni convivæ ejus.

PARABOLÆ SALOMONIS.

CAPUT X.

Alternat sermonem de filio sapiente & stulto, iusto & impio, operante & otioso, simplici & pravo, de charitate & odio; de bono lingua, eiusque malo.

1 FIlius sapiens lætificat patrem: filius vero stultus mœstitia est matris suæ. A
2 Nil proderunt thesauri impietatis: justitia vero liberabit a morte.
3 Non affliget Dominus fame animam justi, & insidias impiorum subvertet.
4 Egestatem operata est manus remissa: manus autem fortium divitias parat.
Qui nititur mendaciis, hic pascit ventos: idem autem ipse sequitur aves volantes.
5 Qui congregat in messe, filius sapiens est: qui autem stertit æstate, filius confusionis.
6 Benedictio Domini super caput justi: os autem impiorum operit iniquitas.

7 Me-

7 Memoria iusti cum laudibus: & nomen im-
B piorum putrescet.
8 Sapiens corde præcepta suscipit: stultus cæditur labiis.
9 Qui ambulat simpliciter, ambulat confidenter: qui autem depravat vias suas, manifestus erit.
Eccli 17.c. 10 * Qui annuit oculo, dabit dolorem: & stultus labiis verberabitur.
11 Vena vitæ, os iusti: & os impiorum operit iniquitatem.
1 Pet. 4.b.8. 1 Cor. 13.b.4. 12 Odium suscitat rixas: * & universa delicta operit charitas.
13 In labiis sapientis invenitur sapientia: & virga in dorso ejus qui indiget corde.
14 Sapientes abscondunt scientiam: os autem stulti confusioni proximum est.
C 15 Substantia divitis, urbs fortitudinis ejus: pavor pauperum, egestas eorum.
16 Opus justi ad vitam: fructus autem impij ad peccatum.
17 Via vitæ, custodienti disciplinam: qui autem increpationes relinquit, errat.
18 Abscondunt odium labia mendacia: qui profert contumeliam, insipiens est.
19 In multiloquio non deerit peccatum: qui autem moderatur labia sua prudentissimus est.
20 Argentum electum, lingua justi: cor autem impiorum pro nihilo.
21 Labia justi erudiunt plurimos: qui autem indocti sunt, in cordis egestate morientur.
22 Benedictio Domini divites facit, nec sociabitur eis afflictio.
23 Quasi per risum stultus operatur scelus: sa-
D pientia autem est viro prudentia.
24 Quod timet impius, veniet super eum: desiderium suum justis dabitur.
25 Quasi tempestas transiens non erit impius: justus autem quasi fundamentum sempiternum.
26 Sicut acetum dentibus, & fumus oculis, sic piger his qui miserunt eum.
27 Timor Domini apponet dies: & anni impiorum breviabuntur.
28 Expectatio justorum lætitia: spes autem impiorum peribit.
29 Fortitudo simplicis via Domini: & pavor his, qui operantur malum.
30 Justus in æternum non commovebitur: impii autem non habitabunt super terram.
31 Os justi parturiet sapientiam: lingua pravorum peribit.
32 Labia iusti considerant placita: & os impiorum perversa.

CAPUT XI.

Aequitatis & justitiæ cæterarumque virtutum commoda, & vitiorum ac vanarum divitiarum incommoda.

A 1 Statera dolosa, abominatio est apud Dominum: & pondus æquum, voluntas ejus.
2 Ubi fuerit superbia, ibi erit & contumelia: ubi autem est humilitas, ibi & sapientia.
3 Simplicitas justorum diriget eos: & supplantatio perversorum vastabit illos.
4 Non proderunt divitiæ in die ultionis: justitia autem liberabit a morte.
5 Justitia simplicis diriget viam ejus: & in impietate sua corruet impius.
6 Justitia rectorum liberabit eos: & in insidiis suis capientur iniqui.
7 Mortuo homine impio, nulla erit ultra spes: & expectatio solicitorum peribit.
8 Justus de angustia liberatus est: & tradetur impius pro eo. B
9 Simulator ore decipit amicum suum: justi autem liberabuntur scientia.
10 In bonis iustorum exultabit civitas: & in perditione impiorum erit laudatio.
11 Benedictione justorum exaltabitur civitas: & ore impiorum subvertetur.
12 Qui despicit amicum suum, indigens corde est: vir autem prudens tacebit.
13 Qui ambulat fraudulenter, revelat arcana: qui autem fidelis est animi, celat amici commissum.
14 Ubi non est gubernator, populus corruet: salus autem, ubi multa consilia.
15 Affligetur malo, qui fidem facit pro extraneo: qui autem cavet laqueos, securus erit.
16 Mulier gratiosa inveniet gloriam: & robusti habebunt divitias.
17 Benefacit animæ suæ vir misericors: qui C
autem crudelis est, etiam propinquos abiicit.
18 Impius facit opus instabile: seminanti autem justitiam merces fidelis.
19 Clementia præparat vitam: & sectatio malorum mortem.
20 Abominabile Domino cor pravum: & voluntas ejus in iis, qui simpliciter ambulant.
21 Manus in manu non erit innocens malus: semen autem justorum salvabitur.
22 Circulus aureus in naribus suis, mulier pulchra & fatua.
23 Desiderium justorum omne bonum est: præstolatio impiorum furor.
24 Alii dividunt propria, & ditiores fiunt: alii rapiunt non sua, & semper in egestate sunt.
25 Anima, quæ benedicit, impinguabitur: & qui inebriat, ipse quoque inebriabitur.
26 Qui abscondit frumenta, maledicetur in po- D
pulis: benedictio autem super caput vendentium.
27 Bene consurgit diluculo qui quærit bona: qui autem investigator malorum est, opprimetur ab eis.
28 Qui confidit in divitiis suis, corruet: justi autem quasi virens folium germinabunt.
29 Qui conturbat domum suam, possidebit ventos: & qui stultus est, serviet sapienti.
30 Fructus justi lignum vitæ: & qui suscipit animas, sapiens est.
31 * Si justus in terra recipit, quanto magis impius & peccator? 1 Pet. 4 d.18.

CAPUT XII.

Vicissim loquitur de diligente disciplinam & eã odiente; de impio & iusto, operante & otioso, stulto & sapiente, & de bonis ac malis linguæ.

1 Qui diligit disciplinam, diligit scientiam: qui autem odit increpationes, insipiens est. A
2 Qui bonus est, hauriet gratiam à Dño: qui autẽ cõfidit in cogitationibus suis, impie agit.
3 Non roborabitur homo ex impietate: & radix justorum non commovebitur.
4 Mulier diligens, corona est viro suo: & putredo in ossibus ejus, quæ confusione res dignas gerit.
5 Cogitationes justorum judicia: & consilia impiorum fraudulenta.
6 Verba impiorum insidiantur sanguini: os justo-

2 In summis excelsisque verticibus supra viam, in mediis semitis stans,
3 Juxta portas civitatis in ipsis foribus loquitur, dicens:
4 O viri, ad vos clamito, & vox mea ad filios hominum.
5 Intelligite parvuli astutiam, & insipientes animadvertite.
6 Audite, quoniam de rebus magnis locutura sum: & aperientur labia mea, ut recta prędicēt.
7 Veritatem meditabitur guttur meum, & labia mea detestabuntur impium.
8 Justi sunt omnes sermones mei, non est in eis pravum quid, neque perversum.
9 Recti sunt intelligentibus, & æqui invenientibus scientiam.
B 10 Accipite disciplinam meam, & non pecuniam: doctrinam magis, quam aurum eligite.
11 Melior est enim sapientia cunctis pretiosissimis: & omne desiderabile ei non potest comparari.
12 Ego sapientia habito in consilio, & eruditis intersum cogitationibus.
13 Timor Domini odit malum: arrogantiam, & superbiam, & viam pravam, & os bilingue detestor.
14 Meum est consilium, & æquitas, mea est prudentia, mea est fortitudo.
15 Per me reges regnant, & legum conditores justa decernunt:
16 Per me principes imperant, & potentes decernunt justitiam.
17 Ego diligentes me diligo: & qui mane vigilant ad me, invenient me.
18 Mecum sunt divitiæ, & gloria, opes superbæ, & justitia.
C 19 Melior est enim fructus meus auro, & lapide pretioso, & genimina mea argento electo.
20 In viis justitiæ ambulo, in medio semitarum judicij,
21 Ut ditem diligentes me, & thesauros eorum repleam.
22 Dominus possedit me in initio viarū suarū, antequam quidquam faceret a principio.
23 Ab æterno ordinata sum, & ex antiquis antequam terra fieret.
24 Nondum erant abyssi, & ego iam concepta eram: necdum fontes aquarum eruperant:
25 Necdum montes gravi mole constiterant: ante colles ego parturiebar:
26 Adhuc terram non fecerat, & flumina, & cardines orbis terræ.
27 Quando præparabat cælos, aderam: quando
D certa lege, & gyro vallabat abyssos:
28 Quando æthera firmabat sursum, & librabat fontes aquarum:
29 Quando circumdabat mari terminū suum, & legem ponebat aquis, ne transirent fines suos: quando appendebat fundamenta terræ.
30 Cum eo eram cuncta componens: & delectabar per singulos dies ludens coram eo omni tempore;
31 Ludens in orbe terrarum: & deliciæ meæ, esse cum filiis hominum.
32 Nunc ergo filii audite me: Beati, qui custodiunt vias meas.
33 Audite disciplinam, & estote sapientes, & nolite abiicere eam.
34 Beatus homo qui audit me, & qui vigilat ad fores meas quotidie, & observat ad postes ostii mei.
35 Qui me invenerit, inveniet vitam, & hauriet salutem a Domino:
36 Qui autem in me peccaverit, lædet animam suam. Omnes, qui me oderunt, diligunt mortem.

CAPUT IX.

Sapientia domo sibi ædificata omnes ad se allicit, vitam prorogat, & à muliere stulta ac vaga liberat: porro eruditionem & correptionem non suscipiet impius ac derisor, sed iustus & sapiens.

1 SApientia ædificavit sibi domum, excidit columnas septem. A
2 Immolavit victimas suas, miscuit vinum, & proposuit mensam suam.
3 Misit ancillas suas ut vocarent ad arcem & ad mœnia civitatis:
4 Si quis est parvulus, veniat ad me. Et insipientibus locuta est:
5 Venite, comedite panem meum, & bibite B
vinum quod miscui vobis.
6 Relinquite infantiam, & vivite, & ambulate per vias prudentiæ.
7 Qui erudit derisorem, ipse iniuriam sibi facit: & qui arguit impium, sibi maculā generat.
8 Noli arguere derisorem, ne oderit te. Argue sapientem, & diliget te.
9 Da sapienti occasionem, & addetur ei sapientia. Doce iustum, & festinabit accipere.
10 * a Principium sapientiæ timor Domini: & C
scientia sanctorum, prudentia. a Sap. 1. c. Psal. 110. 10. Eccli. 1. b.
11 Per me enim multiplicabuntur dies tui, & addentur tibi anni vitæ.
12 Si sapiens fueris, tibimetipsi eris: si autem illusor, solus portabis malum.
13 Mulier stulta & clamosa, plenaque illecebris, & nihil omnino sciens,
14 Sedit in foribus domus suæ super sellam in excelso urbis loco,
15 Ut vocaret transeuntes per viam, & pergentes itinere suo.
16 Qui est parvulus, declinet ad me. Et vecordi locuta est:
17 Aquæ furtivæ dulciores sunt, & panis absconditus suavior.
18 Et ignoravit quod ibi sint gigantes, & in profundis inferni convivæ eius.

PARABOLÆ SALOMONIS.
CAPUT X.

Alternat sermonem de filio sapiente & stulto, iusto & impio, operante & otioso, simplici & pravo, de charitate & odio: de bono linguæ, eiusque malo.

1 FIlius sapiens lætificat patrem: filius vero stultus mœstitia est matris suæ. A
2 Nil proderunt thesauri impietatis: iustitia vero liberabit a morte.
3 Non affliget Dominus fame animam iusti, & insidias impiorum subvertet.
4 Egestatem operata est manus remissa: manus autem fortium divitias parat.
Qui nititur mendaciis, hic pascit ventos: idem autem ipse sequitur aves volantes.
5 Qui congregat in messe, filius sapiens est: qui autem stertit æstate, filius confusionis.
6 Benedictio Domini super caput iusti: os autem impiorum operit iniquitas.

7 Me-

7 Memoria juſti cum laudibus: & nomen impiorum putreſcet. B

8 Sapiens corde præcepta ſuſcipit: ſtultus cæditur labiis.

9 Qui ambulat ſimpliciter, ambulat confidenter: qui autem depravat vias ſuas, manifeſtus erit.

10 * Qui annuit oculo, dabit dolorem: & ſtultus labiis verberabitur. (Eccli. 7.c.)

11 Vena vitæ, os juſti: & os impiorum operit iniquitatem.

12 Odium ſuſcitat rixas: * & univerſa delicta operit charitas. (1 Pet. 4.b.8. 1 Cor. 13.b.4.)

13 In labiis ſapientis invenitur ſapientia: & virga in dorſo ejus qui indiget corde.

14 Sapientes abſcondunt ſcientiam: os autem ſtulti confuſioni proximum eſt.

C 15 Subſtantia divitis, urbs fortitudinis ejus: pavor pauperum, egeſtas eorum.

16 Opus juſti ad vitam: fructus autem impij ad peccatum.

17 Via vitæ, cuſtodienti diſciplinam: qui autem increpationes relinquit, errat.

18 Abſcondunt odium labia mendacia: qui profert contumeliam, inſipiens eſt:

19 In multiloquio non deerit peccatum: qui autem moderatur labia ſua prudentiſſimus eſt.

20 Argentum electum, lingua juſti: cor autem impiorum pro nihilo.

21 Labia juſti erudiunt plurimos: qui autem indocti ſunt, in cordis egeſtate morientur.

22 Benedictio Domini divites facit, nec ſociabitur eis afflictio.

23 Quaſi per riſum ſtultus operatur ſcelus: ſapientia autem eſt viro prudentia. D

24 Quod timet impius, veniet ſuper eum: deſiderium ſuum juſtis dabitur.

25 Quaſi tempeſtas tranſiens non erit impius: juſtus autem quaſi fundamentum ſempiternum.

26 Sicut acetum dentibus, & fumus oculis, ſic piger his qui miſerunt eum.

27 Timor Domini apponet dies: & anni impiorum breviabuntur.

28 Expectatio juſtorum lætitia: ſpes autem impiorum peribit.

29 Fortitudo ſimplicis via Domini: & pavor his, qui operantur malum.

30 Juſtus in æternum non commovebitur: impii autem non habitabunt ſuper terram.

31 Os juſti parturiet ſapientiam: lingua pravorum peribit.

32 Labia juſti conſiderant placita: & os impiorum perverſa.

CAPUT XI.

Aequitatis & juſtitiæ cæterarumque virtutum commoda, & vitiorum ac vanarum divitiarum incommoda.

A 1 STatera doloſa, abominatio eſt apud Dominum: & pondus æquum, voluntas ejus.

2 Ubi fuerit ſuperbia, ibi erit & contumelia: ubi autem eſt humilitas, ibi & ſapientia.

3 Simplicitas juſtorum diriget eos: & ſupplantatio perverſorum vaſtabit illos.

4 Non proderunt divitiæ in die ultionis: juſtitia autem liberabit a morte.

5 Juſtitia ſimplicis diriget viam ejus: & in impietate ſua corruet impius.

6 Juſtitia rectorum liberabit eos: & in inſidiis ſuis capientur iniqui.

7 Mortuo homine impio, nulla erit ultra ſpes: & expectatio ſolicitorum peribit.

8 Juſtus de anguſtia liberatus eſt: & tradetur impius pro eo. B

9 Simulator ore decipit amicum ſuum: juſti autem liberabuntur ſcientia.

10 In bonis juſtorum exultabit civitas: & in perditione impiorum erit laudatio.

11 Benedictione juſtorum exaltabitur civitas: & ore impiorum ſubvertetur.

12 Qui deſpicit amicum ſuum, indigens corde eſt: vir autem prudens tacebit.

13 Qui ambulat fraudulenter, revelat arcana: qui autem fidelis eſt animi, celat amici commiſſum.

14 Ubi non eſt gubernator, populus corruet: ſalus autem, ubi multa conſilia.

15 Affligetur malo, qui fidem facit pro extraneo: qui autem cavet laqueos, ſecurus erit.

16 Mulier gratioſa inveniet gloriam: & robuſti habebunt divitias.

17 Benefacit animæ ſuæ vir miſericors: qui autem crudelis eſt, etiam propinquos abiicit. C

18 Impius facit opus inſtabile: ſeminanti autem juſtitiam merces fidelis.

19 Clementia præparat vitam: & ſectatio malorum mortem.

20 Abominabile Domino cor pravum: & voluntas ejus in iis, qui ſimpliciter ambulant.

21 Manus in manu non erit innocens malus: ſemen autem juſtorum ſalvabitur.

22 Circulus aureus in naribus ſuis, mulier pulchra & fatua.

23 Deſiderium juſtorum omne bonum eſt: præſtolatio impiorum furor.

24 Alii dividunt propria, & ditiores fiunt: alii rapiunt non ſua, & ſemper in egeſtate ſunt.

25 Anima, quæ benedicit, impinguabitur: & qui inebriat, ipſe quoque inebriabitur.

26 Qui abſcondit frumenta, maledicetur in populis: benedictio autem ſuper caput vendentium. D

27 Bene conſurgit diluculo qui quærit bona: qui autem inveſtigator malorum eſt, opprimetur ab eis.

28 Qui confidit in divitiis ſuis, corruet: juſti autem quaſi virens folium germinabunt.

29 Qui conturbat domum ſuam, poſſidebit ventos: & qui ſtultus eſt, ſerviet ſapienti.

30 Fructus juſti lignum vitæ: & qui ſuſcipit animas, ſapiens eſt.

31 * Si juſtus in terra recipit, quanto magis impius & peccator? (1 Pet. 4 d.18.)

CAPUT XII.

Viciſſim ſequitur de diligente diſciplinã & eã odiente; de impio & juſto, operante & otioſo, ſtulto & ſapiente, & de bonis ac malis linguis.

1 QUi diligit diſciplinam, diligit ſcientiam: qui autem odit increpationes, inſipiens eſt. A

2 Qui bonus eſt, hauriet gratiam à Dño: qui autẽ cõfidit in cogitationibus ſuis, impie agit.

3 Non roborabitur homo ex impietate: & radix juſtorum non commovebitur.

4 Mulier diligens, corona eſt viro ſuo: & putredo in oſſibus ejus, quæ confuſione res dignas gerit.

5 Cogitationes juſtorum judicia: & conſilia impiorum fraudulenta.

6 Verba impiorum inſidiantur ſanguini: os juſto-

2 In summis excelsisque verticibus supra viam, in mediis semitis stans,

3 Juxta portas civitatis in ipsis foribus loquitur, dicens:

4 O viri, ad vos clamito, & vox mea ad filios hominum.

5 Intelligite parvuli astutiam, & insipientes animadvertite.

6 Audite, quoniam de rebus magnis locutura sum: & aperientur labia mea, ut recta prędicēt.

7 Veritatem meditabitur guttur meum, & labia mea detestabuntur impium.

8 Iusti sunt omnes sermones mei, non est in eis pravum quid, neque perversum.

9 Recti sunt intelligentibus, & æqui invenientibus scientiam.

B 10 Accipite disciplinam meam, & non pecuniam: doctrinam magis, quam aurum eligite.

11 Melior est enim sapientia cunctis pretiosissimis: & omne desiderabile ei non potest comparari.

12 Ego sapientia habito in consilio, & eruditis intersum cogitationibus.

13 Timor Domini odit malum: arrogantiam, & superbiam, & viam pravam, & os bilingue detestor.

14 Meum est consilium, & æquitas, mea est prudentia, mea est fortitudo.

15 Per me reges regnant, & legum conditores justa decernunt:

16 Per me principes imperant, & potentes decernunt iustitiam.

17 Ego diligentes me diligo: & qui mane vigilant ad me, invenient me.

18 Mecum sunt divitiæ, & gloria, opes superbæ, & iustitia.

C 19 Melior est enim fructus meus auro, & lapide pretioso, & genimina mea argento electo.

20 In viis iustitiæ ambulo, in medio semitarum iudicij,

21 Ut ditem diligentes me, & thesauros eorum repleam.

22 Dominus possedit me in initio viarū suarū, antequam quidquam faceret a principio.

23 Ab æterno ordinata sum, & ex antiquis antequam terra fieret.

24 Nōdum erant abyssi, & ego iam concepta eram: necdum fontes aquarum eruperant:

25 Necdum montes gravi mole constiterant: ante colles ego parturiebar:

26 Adhuc terram non fecerat, & flumina, & cardines orbis terræ.

27 Quando præparabat cælos, aderam: quando certa lege, & gyro vallabat abyssos:

D 28 Quando æthera firmabat sursum, & librabat fontes aquarum:

29 Quando circumdabat mari terminū suum, & legem ponebat aquis, ne transirent fines suos: quando appendebat fundamenta terræ.

30 Cum eo eram cuncta componens: & delectabar per singulos dies ludens coram eo omni tempore;

31 Ludens in orbe terrarum: & deliciæ meæ, esse cum filiis hominum.

32 Nunc ergo filii audite me: Beati, qui custodiunt vias meas.

33 Audite disciplinam, & estote sapientes, & nolite abiicere eam.

34 Beatus homo qui audit me, & qui vigilat ad fores meas quotidie, & observat ad postes ostii mei.

35 Qui me invenerit, inveniet vitam, & hauriet salutem a Domino:

36 Qui autem in me peccaverit, lædet animam suam. Omnes, qui me oderunt, diligunt mortem.

C A P U T IX.

Sapientia domo sibi ædificata omnes ad se allicit, vitam prorogat, & à muliere stulta ac vaga liberat: porro eruditionem & correptionem non suscipiet impius ac derisor, sed iustus & sapiens.

1 SApientia ædificavit sibi domum, excidit columnas septem.

2 Immolavit victimas suas, miscuit vinum, & proposuit mensam suam.

3 Misit ancillas suas ut vocarent ad arcem & ad mœnia civitatis:

4 Si quis est parvulus, veniat ad me. Et insipientibus locuta est:

5 Venite, comedite panem meum, & bibite vinum quod miscui vobis. B

6 Relinquite infantiam, & vivite, & ambulate per vias prudentiæ.

7 Qui erudit derisorem, ipse iniuriam sibi facit: & qui arguit impium, sibi maculā generat.

8 Noli arguere derisorem, ne oderit te. Argue sapientem, & diliget te.

9 Da sapienti occasionem, & addetur ei sapientia. Doce iustum, & festinabit accipere.

10 * Principium sapientiæ timor Domini: & scientia sanctorum, prudentia. C

11 Per me enim multiplicabuntur dies tui, & addentur tibi anni vitæ.

12 Si sapiens fueris, tibimetipsi eris: si autem illusor, solus portabis malum.

13 Mulier stulta & clamosa, plenaque illecebris, & nihil omnino sciens,

14 Sedit in foribus domus suæ super sellam in excelso urbis loco,

15 Ut vocaret transeuntes per viam, & pergentes itinere suo.

16 Qui est parvulus, declinet ad me. Et vecordi locuta est:

17 Aquæ furtivæ dulciores sunt, & panis absconditus suavior.

18 Et ignoravit quod ibi sint gigantes, & in profundis inferni convivæ eius.

P A R A B O L Æ S A L O M O N I S
C A P U T X.

Alternat sermonem de filio sapiente & stulto, iusto & impio, operante & otioso, simplici & pravo, de charitate & odio: de bono lingua, eiusque malo.

1 FIlius sapiens lætificat patrem: filius vero stultus mœstitia est matris suæ.

2 Nil proderunt thesauri impietatis: iustitia vero liberabit a morte.

3 Non affliget Dominus fame animam iusti, & insidias impiorum subvertet.

4 Egestatem operata est manus remissa: manus autem fortium divitias parat.

Qui nititur mendaciis, hic pascit ventos: idem autem ipse sequitur aves volantes.

5 Qui congregat in messe, filius sapiens est: qui autem stertit æstate, filius confusionis.

6 Benedictio Domini super caput iusti: os autem impiorum operit iniquitas.

7 Me-

7 Memoria justi cum laudibus: & nomen impiorum putrescet. B

8 Sapiens corde præcepta suscipit: stultus cæditur labiis.

9 Qui ambulat simpliciter, ambulat confidenter: qui autem depravat vias suas, manifestus erit.

10 * Qui annuit oculo, dabit dolorem: & stultus labiis verberabitur.

Eccli 7.c. 11 Vena vitæ, os justi: & os impiorum operit iniquitatem.

1 Pet. 4. b. 8. 12 Odium suscitat rixas: * & universa delicta operit charitas.

1 Cor. 13.b.4. 13 In labiis sapientis invenitur sapientia: & virga in dorso ejus qui indiget corde.

14 Sapientes abscondunt scientiam: os autem stulti confusioni proximum est.

C 15 Substantia divitis, urbs fortitudinis ejus: pavor pauperum, egestas eorum.

16 Opus justi ad vitam: fructus autem impij ad peccatum.

17 Via vitæ, custodienti disciplinam: qui autem increpationes relinquit, errat.

18 Abscondunt odium labia mendacia: qui profert contumeliam, insipiens est:

19 In multiloquio non deerit peccatum: qui autem moderatur labia sua prudentissimus est.

20 Argentum electum, lingua justi: cor autem impiorum pro nihilo.

21 Labia justi erudiunt plurimos: qui autem indocti sunt, in cordis egestate morientur.

22 Benedictio Domini divites facit, nec sociabitur eis afflictio.

23 Quasi per risum stultus operatur scelus: D sapientia autem est viro prudentia.

24 Quod timet impius, veniet super eum: desiderium suum justis dabitur.

25 Quasi tempestas transiens non erit impius: justus autem quasi fundamentum sempiternum.

26 Sicut acetum dentibus, & fumus oculis, sic piger his qui miserunt eum.

27 Timor Domini apponet dies: & anni impiorum breviabuntur.

28 Expectatio justorum lætitia: spes autem impiorum peribit.

29 Fortitudo simplicis via Domini: & pavor his, qui operantur malum.

30 Justus in æternum non commovebitur: impii autem non habitabunt super terram.

31 Os justi parturiet sapientiam: lingua pravorum peribit.

32 Labia justi considerant placita: & os impiorum perversa.

CAPUT XI.

Aequitatis & justitiæ cæterarumque virtutum commoda, & vitiorum ac vanarum divitiarum incommoda.

A 1 Statera dolosa, abominatio est apud Dominum: & pondus æquum, voluntas ejus.

2 Ubi fuerit superbia, ibi erit & contumelia: ubi autem est humilitas, ibi & sapientia.

3 Simplicitas justorum diriget eos: & supplantatio perversorum vastabit illos.

4 Non proderunt divitiæ in die ultionis: justitia autem liberabit a morte.

5 Justitia simplicis diriget viam ejus: & in impietate sua corruet impius.

6 Justitia rectorum liberabit eos: & in insidiis suis capientur iniqui.

7 Mortuo homine impio, nulla erit ultra spes: & expectatio solicitorum peribit.

8 Justus de angustia liberatus est: & tradetur impius pro eo. B

9 Simulator ore decipit amicum suum: justi autem liberabuntur scientia.

10 In bonis justorum exultabit civitas: & in perditione impiorum erit laudatio.

11 Benedictione justorum exaltabitur civitas: & ore impiorum subvertetur.

12 Qui despicit amicum suum, indigens corde est: vir autem prudens tacebit.

13 Qui ambulat fraudulenter, revelat arcana: qui autem fidelis est animi, celat amici commissum.

14 Ubi non est gubernator, populus corruet: salus autem, ubi multa consilia.

15 Affligetur malo, qui fidem facit pro extraneo: qui autem cavet laqueos, securus erit.

16 Mulier gratiosa inveniet gloriam: & robusti habebunt divitias.

17 Benefacit animæ suæ vir misericors: qui autem crudelis est, etiam propinquos abiicit. C

18 Impius facit opus instabile: seminanti autem justitiam merces fidelis.

19 Clementia præparat vitam: & sectatio malorum mortem.

20 Abominabile Domino cor pravum: & voluntas ejus in iis, qui simpliciter ambulant.

21 Manus in manu non erit innocens malus: semen autem justorum salvabitur.

22 Circulus aureus in naribus suis, mulier pulchra & fatua.

23 Desiderium justorum omne bonum est: præstolatio impiorum furor.

24 Alii dividunt propria, & ditiores fiunt: alii rapiunt non sua, & semper in egestate sunt.

25 Anima, quæ benedicit, impinguabitur: & qui inebriat, ipse quoque inebriabitur.

26 Qui abscondit frumenta, maledicetur in populis: benedictio autem super caput vendentiũ. D

27 Bene consurgit diluculo qui quærit bona: qui autem investigator malorum est, opprimetur ab eis.

28 Qui confidit in divitiis suis, corruet: justi autem quasi virens folium germinabunt.

29 Qui conturbat domum suam, possidebit ventos: & qui stultus est, serviet sapienti.

30 Fructus justi lignum vitæ: & qui suscipit animas, sapiens est.

31 * Si justus in terra recipit, quanto magis impius & peccator? 1 Pet. 4 d.18.

CAPUT XII.

Vicissim loquitur de diligente disciplinã & eã odiente; de impio & justo, operante & otioso, stulto & sapiẽte, & de bonis ac malis linguis.

1 Qui diligit disciplinam, diligit scientiam: qui autem odit increpationes, insipiens est. A

2 Qui bonus est, hauriet gratiam à Dño: qui autẽ cõfidit in cogitationibus suis, impie agit.

3 Non roborabitur homo ex impietate: & radix justorum non commovebitur.

4 Mulier diligens, corona est viro suo: & putredo in ossibus ejus, quæ confusione res dignas gerit.

5 Cogitationes justorum judicia: & consilia impiorum fraudulenta.

6 Verba impiorum insidiantur sanguini: os

justo-

cum ipse tibi nihil mali fecerit.
* Psal. 36.a.1. 31 * Ne æmuleris hominem injustum, nec imiteris vias ejus:
32 Quia abominatio Domini est omnis illusor, & cum simplicibus sermocinatio ejus.
33 Egestas a Domino in domo impii: habitacula autem justorum benedicentur.
34 Ipse deludet illusores, & mansuetis dabit gratiam.
35 Gloriam sapientes possidebunt: stultorum exaltatio, ignominia.

CAPUT IV.

Sapiens suo exemplo hortatur quærere sapientiam, cujus explicat utilitates: via impiorum declinanda, & justorum amplectenda: de custodia cordis, oris, & gressuum.

A 1 Audite filii disciplinam patris, & attendite ut sciatis prudentiam.
2 Donum bonum tribuam vobis, legem meam ne derelinquatis.
3 Nam & ego filius fui patris mei, tenellus & unigenitus coram matre mea:
4 Et docebat me, atque dicebat: Suscipiat verba mea cor tuum, custodi præcepta mea, & vives.
5 Posside sapientiam, posside prudentiam: ne obliviscaris, neque declines a verbis oris mei.
6 Ne dimittas eam, & custodiet te: dilige eam, & conservabit te.
7 Principium sapientiæ, posside sapientiam, & in omni possessione tua, acquire prudentiã.
8 Arripe illam, & exaltabit te: glorificaberis ab ea, cum eam fueris amplexatus.
B 9 Dabit capiti tuo augmenta gratiarum, & corona inclyta proteget te.
10 Audi fili mi, & suscipe verba mea, ut multiplicentur tibi anni vitæ.
11 Viam sapientiæ monstrabo tibi, ducam te per semitas æquitatis:
12 Quas cum ingressus fueris, non arctabũtur gressus tui, & currens non habebis offendiculũ.
C 13 Tene disciplinam, ne dimittas eam: custodi illam, quia ipsa est vita tua.
14 Ne delecteris in semitis impiorum, nec tibi placeat malorum via.
15 Fuge ab ea, nec transeas per illam: declina, & desere eam.
16 Non enim dormiunt nisi malefecerint: & rapitur somnus ab eis nisi supplantaverint.
17 Comedunt panem impietatis, & vinum iniquitatis bibunt.
18 Justorum autẽ semita, quasi lux splendens, procedit & crescit usque ad perfectam diem.
19 Via impiorum tenebrosa: nesciunt ubi corruant.
20 Fili mi, ausculta sermones meos, & ad eloquia mea inclina aurem tuam.
21 Ne recedant ab oculis tuis, custodi ea in medio cordis tui:
22 Vita enim sunt invenientibus ea, & universæ carni sanitas.
23 Omni custodia serva cor tuum, quia ex ipso vita procedit.
24 Remove a te os pravum, & detrahentia
D labia sint procul à te.
25 Oculi tui recta videant, & palpebræ tuæ præcedant gressus tuos.
26 Dirige semitam pedibus tuis, & omnes viæ tuæ stabilientur.

27 Ne declines ad dexteram, neque ad sinistram: averte pedem tuum à malo. vias enim, quæ à dextris sunt, novit Dominus: perversæ vero sunt quæ a sinistris sunt. Ipse autem rectos faciet cursus tuos, itinera autem tua in pace producet.

CAPUT V.

Vitare jubet meretricem: & ne labores & anni perdantur: propria uxor diligatur, & fugiatur aliena.

1 Fili mi, attende ad sapientiam meam, & A prudentiæ meæ inclina aurem tuam,
2 Ut custodias cogitationes, & disciplinã labia tua cõservẽt. Ne attẽdas fallaciæ mulieris.
3 Favus enim distillans labia meretricis, & nitidius oleo guttur ejus:
4 Novissima autem illius amara quasi absynthium, & acuta quasi gladius biceps.
5 Pedes ejus descendunt in mortem, & ad B inferos gressus illius penetrant.
6 Per semitam vitæ non ambulant, vagi sunt gressus ejus, & investigabiles.
7 Nunc ergo fili mi audi me, & ne recedas à verbis oris mei.
8 Longe fac ab ea viam tuam, & ne appropinques foribus domus ejus.
9 Ne des alienis honorem tuum, & annos tuos crudeli.
10 Ne forte impleantur extranei viribus tuis, & labores tui sint in domo aliena.
11 Et gemas in novissimis, quando consum- C pseris carnes tuas & corpus tuum, & dicas:
12 Cur detestatus sum disciplinam, & increpationibus non acquievit cor meum,
13 Nec audivi vocem docentium me, & magistris non inclinavi aurem meam?
14 Pæne fui in omni malo, in medio ecclesiæ & synagogæ.
15 Bibe aquam de cisterna tua, & fluenta putei tui:
16 Deriventur fontes tui foras, & in plateis aquas tuas divide.
17 Habeto eas solus, nec sint alieni participes tui.
18 Sit vena tua benedicta, & lætare cum muliere adolescentiæ tuæ.
19 Cerva charissima, & gratissimus hinnulus, D ubera ejus inebrient te in omni tempore, in amore ejus delectare jugiter.
20 Quare seduceris fili mi ab aliena, & foveris in sinu alterius?
21 * Respicit Dominus vias hominis, & omnes gressus ejus considerat. * Job 31.a.4.
22 * Iniquitates suæ capiunt impium, & funibus peccatorum suorum constringitur. * Job 34.c.21.
23 Ipse morietur, quia non habuit disciplinam, & in multitudine stultitiæ suæ decipietur.

CAPUT VI.

Sponsori ut fide datam liberet laborandum: pigrum formicæ exemplo excitat ad laborem: Apostatam describit: sex quæ Dominus odit: exhortatur ad legis custodiam, utque mulieris pulchritudinem non concupiscas, sed consortium vites adulteræ.

1 Fili mi, si spoponderis pro amico tuo, defixisti apud extraneum manum tuam,
2 Illaqueatus es verbis oris tui, & captus propriis sermonibus.
3 Fac ergo quod dico fili mi, & temetipsum libera;

libera: quia incidisti in manum proximi tui.
Discurre, festina, suscita amicum tuum:
4 Ne dederis somnum oculis tuis, nec dormi-
tent palpebræ tuæ.
5 Eruere quasi damula de manu, & quasi avis
de manu aucupis.
6 Vade ad formicam ô piger, & considera
vias eius, & disce sapientiam:
7 Quæ cum non habeat ducem, nec præce-
ptorem, nec principem,
8 Parat in æstate cibum sibi, & congregat in
messe quod comedat.
9 * Usquequo piger dormies? quando con-
* Infr. 24.d.33 surges e somno tuo?
B 10 Paululum dormies, paululum dormitabis,
paululum conseres manus, ut dormias:
11 Et veniet tibi quasi viator, egestas, & pau-
peries quasi vir armatus. Si vero impiger fue-
ris, veniet ut fons messis tua, & egestas longe
fugiet a te.
12 Homo apostata, vir inutilis, graditur ore
perverso,
13 Annuit oculis, terit pede, digito loquitur,
14 Pravo corde machinatur malum, & omni
tempore iurgia seminat.
15 Huic extemplo veniet perditio sua, & su-
bito conteretur, nec habebit ultra medicinam.
16 Sex sunt, quæ odit Dominus, & septimum
detestatur anima eius:
17 Oculos sublimes, linguam mendacem, ma-
nus effundentes innoxium sanguinem,
C 18 Cor machinans cogitationes pessimas, pe-
des veloces ad currendum in malum,
19 Proferentem mendacia testem fallacem,
& eum qui seminat inter fratres discordias.
20 Conserva fili mi præcepta patris tui, & ne
dimittas legem matris tuæ.
21 Liga ea in corde tuo iugiter, & circumda
gutturi tuo.
22 Cum ambulaveris, gradiantur tecum: cum
dormieris, custodiant te, & evigilans loquere
cum eis.
23 Quia mandatum lucerna est, & lex lux, &
via vitæ increpatio disciplinæ:
24 Ut custodiant te à muliere mala, & à blan-
da lingua extraneæ.
25 Non concupiscat pulchritudinem eius cor
tuum, nec capiaris nutibus illius:
26 Pretium enim scorti vix est unius panis:
mulier autem viri pretiosam animam capit.
D 27 Numquid potest homo abscondere ignem
in sinu suo, ut vestimenta illius non ardeant?
28 Aut ambulare super prunas, ut non com-
burantur plantæ eius?
29 Sic qui ingreditur ad mulierem proximi
sui, non erit mundus cum tetigerit eam.
30 Non grandis est culpa, cum quis furatus
fuerit: furatur enim ut esurientem impleat
animam:
31 Deprehensus quoque reddet septuplum, &
omnem substantiam domus suæ tradet.
32 Qui autem adulter est, propter cordis ino-
piam perdet animam suam:
33 Turpitudinem & ignominiam congregat
sibi, & opprobrium illius non delebitur;
34 Quia zelus & furor viri non parcet in die
vindictæ,
35 Nec acquiescet cuiusquam precibus, nec
suscipiet pro redemptione dona plurima.

CAPUT VII.

Hortatur adolescentem ad sapientiæ amplexum & mandatorum custodiam: utque, scortorum blanditias, quas late describit, evitet.

1 FIli mi, custodi sermones meos, & præce- A
pta mea reconde tibi. Fili
2 Serva mandata mea, & vives: & legem
meam quasi pupillam oculi tui:
3 Liga eam in digitis tuis, scribe illam in ta-
bulis cordis tui.
4 Dic sapientiæ, soror mea es: & prudentiam
voca amicam tuam,
5 Ut custodiat te à muliere extranea, & ab
aliena, quæ verba sua dulcia facit.
6 De fenestra enim domus meæ per cancel-
los prospexi,
7 Et video parvulos, considero vecordem
juvenem,
8 Qui transit per plateam iuxta angulum, &
prope viam domus illius, graditur.
9 In obscuro, advesperascente die, in noctis B
tenebris & caligine.
10 Et ecce occurrit illi mulier ornatu mere-
tricio, præparata ad capiendas animas: garru-
la & vaga,
11 Quietis impatiens, nec valens in domo
consistere pedibus suis,
12 Nunc foris, nunc in plateis, nunc iuxta an-
gulos insidians.
13 Apprehensumque deosculatur juvenem, &
procaci vultu blanditur, dicens:
14 Victimas pro salute vovi, hodie reddidi
vota mea:
15 Idcirco egressa sum in occursum tuum, de- C
siderans te videre, & reperi.
16 Intexui funibus lectulum meum, stravi
tapetibus pictis ex Ægypto.
17 Aspersi cubile meum myrrha, & aloe, &
cinnamomo.
18 Veni, inebriemur uberibus, & fruamur cu-
pitis amplexibus, donec illucescat dies:
19 Non est enim vir in domo sua, abiit via
longissima.
20 Sacculum pecuniæ secum tulit: in die ple-
næ lunæ reversurus est in domum suam.
21 Irretivit eum multis sermonibus, & blan-
ditiis labiorum protraxit illum.
22 Statim eam sequitur quasi bos ductus ad D
victimam, & quasi agnus lasciviens, & igno-
rans quod ad vincula stultus trahatur,
23 Donec transfigat sagitta iecur eius: velut
si avis festinet ad laqueum, & nescit quod de
periculo animæ illius agitur.
24 Nunc ergo fili mi, audi me, & attende
verbis oris mei.
25 Ne abstrahatur in viis illius mens tua: ne-
que decipiaris semitis eius.
26 Multos enim vulneratos deiecit, & fortis-
simi quique interfecti sunt ab ea.
27 Viæ inferi domus eius, penetrantes in in-
teriora mortis.

CAPUT VIII.

Sapientia ad sui amplexum invitat, se quoque multis modis commendat, quodque sit Deo coæterna, cum ipso cuncta componens: quam quærentes, beati: spernentes vero, miseri tandem evadent.

1 NUmquid non sapientia clamitat, & pru- A
dentia dat vocem suam?

2 In

7 Memoria justi cum laudibus: & nomen im-
B piorum putrescet.
8 Sapiens corde praecepta suscipit: stultus caeditur labiis.
9 Qui ambulat simpliciter, ambulat confidenter: qui autem depravat vias suas, manifestus erit.
10 * Qui annuit oculo, dabit dolorem: & stul-
*Eccli tus labiis verberabitur.
27.c. 11 Vena vitae, os justi: & os impiorum operit iniquitatem.
*1 Pet. 12 Odium suscitat rixas: * & universa deli-
4.b.8. cta operit charitas.
1. Cor. 13 In labiis sapientis invenitur sapientia: &
13.b.4. virga in dorso ejus qui indiget corde.
14 Sapientes abscondunt scientiam: os autem stulti confusioni proximum est.
C 15 Substantia divitis, urbs fortitudinis ejus: pavor pauperum, egestas eorum.
16 Opus justi ad vitam: fructus autem impii ad peccatum.
17 Via vitae, custodienti disciplinam: qui autem increpationes relinquit, errat.
18 Abscondunt odium labia mendacia: qui profert contumeliam, insipiens est.
19 In multiloquio non deerit peccatum: qui autem moderatur labia sua prudentissimus est.
20 Argentum electum, lingua justi: cor autem impiorum pro nihilo.
21 Labia justi erudiunt plurimos: qui autem indocti sunt, in cordis egestate morientur.
22 Benedictio Domini divites facit, nec sociabitur eis afflictio.
23 Quasi per risum stultus operatur scelus: sa-
D pientia autem est viro prudentia.
24 Quod timet impius, veniet super eum: desiderium suum justis dabitur.
25 Quasi tempestas transiens non erit impius: justus autem quasi fundamentum sempiternum.
26 Sicut acetum dentibus, & fumus oculis, sic piger his qui miserunt eum.
27 Timor Domini apponet dies: & anni impiorum breviabuntur.
28 Expectatio justorum laetitia: spes autem impiorum peribit.
29 Fortitudo simplicis via Domini: & pavor his, qui operantur malum.
30 Justus in aeternum non commovebitur: impii autem non habitabunt super terram.
31 Os justi parturiet sapientiam: lingua pravorum peribit.
32 Labia justi considerant placita: & os impiorum perversa.

CAPUT XI.

Aequitatis & justitiae caeterarumque virtutum commoda, & vitiorum ac vanarum divitiarum incommoda.

A 1 Statera dolosa, abominatio est apud Dominum: & pondus aequum, voluntas ejus.
2 Ubi fuerit superbia, ibi erit & contumelia: ubi autem est humilitas, ibi & sapientia.
3 Simplicitas justorum diriget eos: & supplantatio perversorum vastabit illos.
4 Non proderunt divitiae in die ultionis: justitia autem liberabit a morte.
5 Justitia simplicis diriget viam ejus: & in impietate sua corruet impius.
6 Justitia rectorum liberabit eos: & in insidiis suis capientur iniqui.
7 Mortuo homine impio, nulla erit ultra spes: & expectatio solicitorum peribit.
8 Justus de angustia liberatus est: & tradetur B
impius pro eo.
9 Simulator ore decipit amicum suum: justi autem liberabuntur scientia.
10 In bonis justorum exultabit civitas: & in perditione impiorum erit laudatio.
11 Benedictione justorum exaltabitur civitas: & ore impiorum subvertetur.
12 Qui despicit amicum suum, indigens corde est: vir autem prudens tacebit.
13 Qui ambulat fraudulenter, revelat arcana: qui autem fidelis est animi, celat amici commissum.
14 Ubi non est gubernator, populus corruet: salus autem, ubi multa consilia.
15 Affligetur malo, qui fidem facit pro extraneo: qui autem cavet laqueos, securus erit.
16 Mulier gratiosa inveniet gloriam: & robusti habebunt divitias.
17 Benefacit animae suae vir misericors: qui C
autem crudelis est, etiam propinquos abiicit.
18 Impius facit opus instabile: seminanti autem justitiam merces fidelis.
19 Clementia praeparat vitam: & sectatio malorum mortem.
20 Abominabile Domino cor pravum: & voluntas ejus in iis, qui simpliciter ambulant.
21 Manus in manu non erit innocens malus: semen autem justorum salvabitur.
22 Circulus aureus in naribus suis, mulier pulchra & fatua.
23 Desiderium justorum omne bonum est: praestolatio impiorum furor.
24 Alii dividunt propria, & ditiores fiunt: alii rapiunt non sua, & semper in egestate sunt.
25 Anima, quae benedicit, impinguabitur: & qui inebriat, ipse quoque inebriabitur.
26 Qui abscondit frumenta, maledicetur in po- D
pulis: benedictio autem super caput vendentium.
27 Bene consurgit diluculo qui quaerit bona: qui autem investigator malorum est, opprimetur ab eis.
28 Qui confidit in divitiis suis, corruet: justi autem quasi virens folium germinabunt.
29 Qui conturbat domum suam, possidebit ventos: & qui stultus est, serviet sapienti.
30 Fructus justi lignum vitae: & qui suscipit animas, sapiens est.
31 * Si justus in terra recipit, quanto magis *1. Pet.
impius & peccator? 4.d.18.

CAPUT XII.

Vicissim loquitur de diligente disciplinam & eam odiente; de impio & justo, operante & otioso, stulto & sapiente, & de bonis ac malis linguis.

1 Qui diligit disciplinam, diligit scien- A
tiam: qui autem odit increpationes, insipiens est.
2 Qui bonus est, hauriet gratiam a Domino: qui autem confidit in cogitationibus suis, impie agit.
3 Non roborabitur homo ex impietate: & radix justorum non commovebitur.
4 Mulier diligens, corona est viro suo: & putredo in ossibus ejus, quae confusione res dignas gerit.
5 Cogitationes justorum judicia: & consilia impiorum fraudulenta.
6 Verba impiorum insidiantur sanguini: os justo-

iustorum liberabit eos.
7 Verte impios, & non erunt: domus autem iustorum permanebit.
8 Doctrina sua noscetur vir: qui autem vanus & excors est, patebit contemptui.
9 * Melior est pauper & sufficiens sibi, quam
*Eccl. 10 c.10 gloriosus & indigens pane.
10 Novit iustus iumentorum suorum animas: viscera autem impiorum crudelia.
*Eccl. 20.d.30 11 * Qui operatur terram suã, satiabitur panibus: qui autem sectatur otium, stultissimus est.
Qui suavis est in vini demorationibus, in suis munitionibus relinquit contumeliam.
12 Desiderium impii munimentum est pessimorum: radix autem iustorum proficiet.
13 Propter peccata labiorum ruina proximat malo: effugiet autem iustus de angustia.
14 De fructu oris sui unusquisque replebitur
C bonis, & iuxta opera manuum suarum retribuetur ei.
15 Via stulti recta in oculis eius: qui autem sapiens est, audit consilia.
16 Fatuus statim indicat iram suam: qui autem dissimulat injuriam, callidus est.
17 Qui quod novit loquitur, index iustitiæ est: qui autem mentitur, testis est fraudulentus.
18 Est qui promittit, & quasi gladio pungitur conscientiæ: lingua autem sapientium sanitas est.
19 Labium veritatis firmum erit in perpetuum: qui autem testis est repentinus, concinnat linguam mendacii.
20 Dolus in corde cogitantium mala: qui autem pacis ineunt consilia, sequitur eos gaudiũ.
21 Non contristabit iustum quidquid ei acciderit, impii autem replebuntur malo.
D 22 Abominatio est Domino labia mendacia: qui autem fideliter agunt, placent ei.
23 Homo versatus celat scientiam: & cor insipientium provocat stultitiam.
24 Manus fortium dominabitur: quæ autem remissa est, tributis serviet.
25 Mœror in corde viri humiliabit illum, & sermone bono lætificabitur.
26 Qui negligit damnum propter amicum, iustus est: iter autem impiorum decipiet eos.
27 Non inveniet fraudulentus lucrum: & substantia hominis erit auri pretium.
28 In semita iustitiæ, vita: iter autem devium ducit ad mortem.

CAPUT XIII.

De filio sapiente: de oris custodia, & inconsiderato ad loquendum: de paupere divite, & divite paupere, lucerna impiorum, substantia festinata & dilatione spei: omnia cum consilio agenda, & cum sapientibus gradiendum: de parcente virgæ, & insaturabili ventre impii.

A 1 FIlius sapiens, doctrina patris: qui autem illusor est, non audit cum arguitur.
2 De fructu oris sui homo satiabitur bonis: anima autem prævaricatorum iniqua.
3 Qui custodit os suum, custodit animã suam: qui autem inconsideratus est ad loquendum, sentiet mala.
4 Vult & non vult piger: anima autem operantium impinguabitur.
5 Verbum mendax iustus detestabitur: impius autem confundit, & confundetur.
6 Iustitia custodit innocentis viam: impietas autem peccatorem supplantat.
7 Est quasi dives, cum nihil habeat, & est quasi pauper, cum in multis divitiis sit. B
8 Redemptio animæ viri, divitiæ suæ: qui autem pauper est, increpationem non sustinet.
9 Lux iustorum lætificat, lucerna autem impiorum extinguetur.
10 Inter superbos semper jurgia sunt: qui autem agunt omnia cũ cõsilio, reguntur sapiẽtia.
11 Substantia festinata minuetur: quæ autem paulatim colligitur manu, multiplicabitur.
12 Spes, quæ differtur, affligit animam: lignum vitæ desiderium veniens.
13 Qui detrahit alicui rei, ipse se in futurum C
obligat: qui autem timet præceptum, in pace versabitur.
Animæ dolosæ errant in peccatis: iusti autem misericordes sunt, & miserantur.
14 Lex sapientis fons vitæ, ut declinet à ruina mortis.
15 Doctrina bona dabit gratiam: in itinere contemptorum vorago.
16 Astutus omnia agit cum consilio: qui autem fatuus est, aperit stultitiam.
17 Nuntius impii cadet in malum: legatus autem fidelis, sanitas.
18 Egestas, & ignominia ei, qui deserit disciplinam: qui autem acquiescit arguenti, glorificabitur.
19 Desiderium si compleatur, delectat animam: detestantur stulti eos, qui fugiunt mala. D
20 Qui cum sapientibus graditur, sapiens erit: amicus stultorum similis efficietur.
21 Peccatores persequitur malum: & iustis retribuentur bona.
22 Bonus relinquit heredes filios, & nepotes: & custoditur iusto substantia peccatoris.
23 Multi cibi in novalibus patrum: & aliis congregantur absque iudicio.
24 Qui parcit virgæ, odit filium suum: qui autem diligit illum, instanter erudit.
25 Iustus comedit, & replet animam suam: venter autem impiorum insaturabilis.

CAPUT XIV.

Sapientiæ & stultitiæ variæ conditiones: prudentia quivis statui debite regulatur, qua quis ad misericordiam movetur & affectiones moderatur: vitia autem perdunt hominem.

1 SApiens mulier ædificat domum suam: A
insipiens extructam quoque manibus destruet. Iob. 8.4.
2 Ambulans recto itinere, & timens Deum, despicitur ab eo, qui infami graditur via.
3 In ore stulti virga superbiæ: labia autem sapientium custodiunt eos.
4 Ubi non sunt boves, præsepe vacuum est: ubi autem plurimæ segetes, ibi manifesta est fortitudo bovis.
5 Testis fidelis non mentitur: profert autem mendacium dolosus testis.
6 Quærit derisor sapientiam, & non invenit: doctrina prudentium facilis.
7 Vade contra virum stultum, & nescit labia prudentiæ.
8 Sapientia callidi est intelligere viam suam: & imprudentia stultorum errans.
9 Stultus illudet peccatum, & inter iustos mora-

morabitur gratia.
B 10 Cor quod novit amaritudinem animæ suæ in gaudio ejus non miscebitur extraneus.
11 Domus impiorum delebitur: tabernacula vero justorum germinabunt.
12 Est via, quæ videtur homini justa: novissima autem ejus deducunt ad mortem.
13 Risus dolore miscebitur, & extrema gaudii luctus occupat.
14 Viis suis replebitur stultus, & super eum erit vir bonus.
15 Innocens credit omni verbo: astutus considerat gressus suos.
Filio doloso nihil erit boni: servo autẽ sapiẽti prosperi erunt actus, & dirigetur via ejus.
16 Sapiens timet, & declinat à malo: stultus transilit, & confidit.
C 17 Impatiens operabitur stultitiam: & vir versutus odiosus est.
18 Possidebunt parvuli stultitiam, & expectabunt astuti scientiam.
19 Jacebunt mali ante bonos: & impii ante portas justorum.
20 Etiam proximo suo pauper odiosus erit: amici vero divitum multi.
21 Qui despicit proximum suum, peccat: qui autem miseretur pauperis, beatus erit.
Qui credit in Dno, misericordiam diligit.
22 Errant qui operantur malum: misericordia & veritas præparant bona.
23 In omni opere erit abundantia: ubi autem verba sunt plurima, ibi frequenter egestas.
24 Corona sapientium, divitiæ eorum: fatuitas stultorum, imprudentia.
25 Liberat animas testis fidelis: & profert mendacia versipellis.
26 In timore Domini fiducia fortitudinis, & filiis ejus erit spes.
D 27 Timor Domini fons vitæ, ut declinent à ruina mortis.
28 In multitudine populi dignitas regis: & in paucitate plebis ignominia principis.
29 Qui patiens est, multa gubernatur prudẽtia: qui autem impatiens est, exaltat stultitiã suam.
30 Vita carnium, sanitas cordis: putredo ossium invidia.
* Infr. 17.a.5. 31 * Qui calumniatur egentem, exprobrat factori ejus: honorat autem eum, qui miseretur pauperis.
32 In malitia sua expelletur impius: sperat autem justus in morte sua.
33 In corde prudentis requiescit sapientia, & indoctos quosque erudiet.
34 Justitia elevat gentem: miseros autem facit populos peccatum.
35 Acceptus est regni minister intelligens: iracundiam ejus inutilis sustinebit.

CAPUT XV.

Responsio mollis: lingua sapientis, & immoderata: fortitudo domus justi: victimæ impiorum ingratæ: omnia Deo nota: cor gaudens: dies pauperis mali: secura mens: vocari ad olera: vir iracundus & rixosus: laus patientis: iter pigrorum: domus superborum: fide misericordia purgantur peccata: de abiiciente disciplinam: laus timoris Domini & humilitatis.

A 1 Responsio mollis frangit iram: sermo durus suscitat furorem.
2 Lingua sapientium ornat scientiam: os fatuorum ebullit stultitiam. Inf. 25. c. 15.
3 In omni loco oculi Domini contemplantur bonos & malos.
4 Lingua placabilis, lignum vitæ: quæ autem immoderata est, conteret spiritum.
5 Stultus irridet disciplinam patris sui: qui autem custodit increpationes, astutior fiet.
In abundanti justitia virtus maxima est: cogitationes autem impiorum eradicabuntur.
6 Domus justi plurima fortitudo: & in fructibus impii conturbatio.
7 Labia sapientium disseminabunt scientiam: cor stultorum dissimile erit. B
8 * Victimæ impiorum abominabiles Domino: vota justorum placabilia. * Eccl 34. c. 21
9 Abominatio est Domino via impii: qui sequitur justitiam, diligitur ab eo.
10 Doctrina mala deserenti viam vitæ: qui increpationes odit, morietur.
11 Infernus, & perditio coram Domino: quanto magis corda filiorum hominum?
12 Non amat pestilens eum, qui se corripit: nec ad sapientes graditur.
13 * Cor gaudens exhilarat faciem: in mœrore animi dejicitur spiritus. * Infr. 17. d. 22.
14 Cor sapientis quærit doctrinam: & os stultorum pascitur imperitia.
15 Omnes dies pauperis, mali: secura mens quasi juge convivium.
16 Melius est parum cum timore Domini, quam thesauri magni & insatiabiles.
17 Melius est vocari ad olera cum charitate, quam ad vitulum saginatum cum odio. C
18 Vir iracundus provocat rixas: qui patiens est, mitigat suscitatas.
19 Iter pigrorum quasi sepes spinarum: via justorum absque offendiculo.
20 Filius sapiens lætificat patrem: & stultus homo despicit matrem suam.
21 Stultitia gaudium stulto: & vir prudens dirigit gressus suos.
22 Dissipantur cogitationes ubi non est consilium: ubi vero sunt plures consiliarii, confirmantur.
23 Lætatur homo in sententia oris sui: & sermo opportunus est optimus.
24 Semita vitæ super eruditum, ut declinet de inferno novissimo. D
25 Domum superborum demolietur Dominus: & firmos faciet terminos viduæ:
26 Abominatio Dñi cogitationes malæ: & purus sermo pulcherrimus firmabitur ab eo.
27 Conturbat domum suam qui sectatur avaritiam: qui autem odit munera, vivet.
* Per misericordiam & fidem purgantur peccata: per timorem autem Domini declinat omnis à malo. * Infr. 16. a. 6.
28 Mens justi meditatur obedientiam: os impiorum redundat malis.
29 Longe est Dominus ab impiis: & orationes justorum exaudiet.
30 Lux oculorum lætificat animam: fama bona impinguat ossa.
31 Auris, quæ audit increpationes vitæ, in medio sapientium commorabitur.
32 Qui abjicit disciplinam, despicit animam suam: qui autem acquiescit increpationibus, possessor est cordis.

33 Ti-

33 Timor Domini, disciplina sapientiæ: & gloriam præcedit humilitas.

CAPUT XVI.

Homo animam præparat, Deus spirituum ponderator, linguam viasq; hominum dirigit, omnia propter seipsum operans, cui abominatio est omnis arrogans: misericordia redimuntur peccata: pondus & statera Dei judicia: indignatio & clementia regis: laus sapientiæ, prudentiæ, eruditi, ac dulcis in verbo, & patientis: vituperatur insipiens & perversus: sortes à Domino temperantur.

A 1 HOminis est animam præparare: & Domini gubernare linguam.

2 Omnes viæ hominis patent oculis ejus: spirituum ponderator est Dominus.

3 Revela Domino opera tua, & dirigentur cogitationes tuæ.

4 Universa propter semetipsum operatus est Dominus, impium quoque ad diem malum.

5 Abominatio Dñi est omnis arrogans: etiam si manus ad manum fuerit, non est innocens.

Initium viæ bonæ, facere justitiam: accepta est autem apud Deum magis, quam immolare hostias.

* Sup. 15. d. 27. 6 *Misericordia & veritate redimitur iniquitas: & in timore Domini declinatur a malo.

7 Cum placuerint Domino viæ hominis, inimicos quoque ejus convertet ad pacem.

B 8 Melius est parum cum justitia, quam multi fructus cum iniquitate.

9 Cor hominis disponit viam suam: sed Domini est dirigere gressus ejus.

10 Divinatio in labiis regis, in judicio non errabit os ejus.

11 Pondus & statera judicia Domini sunt: & opera ejus omnes lapides sacculi.

12 Abominabiles regi qui agunt impie: quoniam justitia firmatur solium.

13 Voluntas regum labia justa: qui recta loquitur, diligetur.

14 Indignatio regis, nuntii mortis: & vir sapiens placabit eam.

15 In hilaritate vultus regis, vita: & clementia ejus quasi imber serotinus.

16 Posside sapientiam, quia auro melior est: & acquire prudentiā, quia pretiosior est argento.

C 17 Semita justorum declinat mala: custos animæ suæ servat viam suam.

18 Contritionem præcedit superbia: & ante ruinam exaltatur spiritus.

19 Melius est humiliari cum mitibus: quam dividere spolia cum superbis.

20 Eruditus in verbo reperiet bona: & qui sperat in Domino, beatus est.

21 Qui sapiens est corde, appellabitur prudens: & qui dulcis eloquio, majora percipiet.

22 Fons vitæ eruditio possidentis: doctrina stultorum, fatuitas.

23 Cor sapientis erudiet os ejus: & labiis ejus addet gratiam.

24 Favus mellis, composita verba: dulcedo animæ, sanitas ossium.

D 25 Est via quæ videtur homini recta: & novissima ejus ducunt ad mortem.

26 Anima laborantis laborat sibi, quia compulit eum os suum.

27 Vir impius fodit malum, & in labiis ejus ignis ardescit:

28 Homo perversus suscitat lites: & verbosus separat principes.

29 Vir iniquus lactat amicum suum: & ducit eum per viam non bonam.

30 Qui attonitis oculis cogitat prava, mordens labia sua perficit malum.

31 Corona dignitatis senectus, quæ in viis justitiæ reperietur.

32 Melior est patiens viro forti: & qui dominatur animo suo, expugnatore urbium.

33 Sortes mittuntur in sinum, sed à Domino temperantur.

CAPUT XVII.

Buccella sicca cum gaudio: servus sapiens: Dominus corda probat: despiciens pauperem: gaudens de alterius ruina: corona senum: celans delictum: fatuus in stultitia confidens: stulto inutiles divitiæ: altam faciens domum suam: omni tempore diligit amicus: animus gaudens, & spiritus tristis: stultus tacens.

1 MElior est buccella sicca cum gaudio, quam domus plena victimis cum jurgio. A

2 * Servus sapiens dominabitur filiis stultis, & inter fratres hereditatem divider. *Eccli. 10. d. 28.

3 Sicut igne probatur argentum, & aurum camino: ita corda probat Dominus.

4 Malus obedit linguæ iniquæ, & fallax obtemperat labiis mendacibus.

5 * Qui despicit pauperem, exprobrat factori ejus: & qui ruina lætatur alterius, non erit impunitus. *Supr. 14. d. 31.

6 Corona senum filii filiorum: & gloria filiorum patres eorum.

7 Non decent stultum verba composita, nec principem labium mentiens.

8 Gemma gratissima, expectatio præstolantis: quocumque se vertit, prudenter intelligit. B

9 Qui celat delictum, quærit amicitias: qui altero sermone repetit, separat federatos.

10 Plus proficit correptio apud prudentem, quam centum plagæ apud stultum.

11 Semper jurgia quærit malus: angelus autem crudelis mittetur contra eum.

12 Expedit magis ursæ occurrere raptis fœtibus, quam fatuo confidenti in stultitia sua.

13 * Qui reddit mala pro bonis, non recedet malum de domo ejus.

14 Qui dimittit aquam, caput est jurgiorum: & antequam patiatur contumeliam, judicium deserit.

15 * Qui justificat impium, & qui condemnat justū, abominabilis est uterque apud Deū. C *Rom. 12. d. 17. 1. Petr. 3. b. 9. 1. Thes. 5. d. 15.

16 Quid prodest stulto habere divitias, cum sapientiam emere non possit? * Isai. 5. c. 23.

Qui altam facit domum suam, quærit ruinam: & qui evitat discere, incidet in mala.

17 Omni tempore diligit qui amicus est: & frater in angustiis comprobatur.

18 Stultus homo plaudet manibus, cum spoponderit pro amico suo.

19 Qui meditatur discordias, diligit rixas; & qui exaltat ostium, quærit ruinam.

20 Qui perversi cordis est, non inveniet bonum: & qui vertit linguam, incidet in malum. D

21 Natus est stultus in ignominiam suam: sed nec pater in fatuo lætabitur.

22 * Ani-

*Supr. 15.b.13 22 * Animus gaudens ætatem floridam facit:
*Eccli. 30. c.14. & 8. a.1. spiritus tristis exsiccat ossa.
23 Munera de sinu impius accipit, ut perver-
tat semitas judicii.
24 * In facie prudentis lucet sapientia: oculi
stultorum in finibus terræ.
25 Ira patris, filius stultus: & dolor matris
quæ genuit eum.
26 Non est bonum, damnum inferre justo:
* Iaco. 1.c. 19. nec percutere principem, qui recta judicat.
27 *Qui moderatur sermones suos, doctus &
prudens est: & pretiosi spiritus vir eruditus.
28 Stultus quoque si tacuerit, sapiens reputa-
bitur: & si compresserit labia sua, intelligens.

CAPUT XVIII.

De recessu ab amico: de incorrigibili; non devianaum à veritate: os stulti: justus se accusans: frater juvans fratrem: fructus oris: mulier bona & mala; locutio divitis & pauperis; vir amicabilis.

A 1 Occasiones quærit qui vult recedere ab
amico: omni tēpore erit exprobrabilis.
2 Non recipit stultus verba prudentiæ: nisi ea
dixeris quæ versantur in corde ejus.
3 Impius, cum in profundum venerit pecca-
torum, contemnit: sed sequitur eum ignomi-
nia & opprobrium.
4 Aqua profunda verba ex ore viri: & tor-
rens redundans fons sapientiæ.
5 Accipere personam impii non est bonum,
ut declines à veritate judicii.
B 6 Labia stulti miscent se rixis: & os ejus jur-
gia provocat.
7 Os stulti contritio ejus: & labia ipsius, rui-
na animæ ejus.
8 Verba bilinguis, quasi simplicia: & ipsa
perveniunt usque ad interiora ventris.
Pigrum dejicit timor: animæ autem effemi-
natorum esurient.
9 Qui mollis & dissolutus est in opere suo,
frater est sua opera dissipantis.
10 Turris fortissima, nomen Domini: ad ip-
sum currit justus, & exaltabitur.
11 Substantia divitis, urbs roboris ejus, &
quasi murus validus circumdans eum.
12 Antequam conteratur, exaltatur cor ho-
minis: & antequam glorificetur, humiliatur.
Eccli. 11. a.8. 13 * Qui prius respondet quam audiat, stul-
C tum se esse demonstrat, & confusione dignum.
14 Spiritus viri sustentat imbecillitatem suam:
spiritum vero ad irascendum facilem quis po-
terit sustinere?
15 Cor prudens possidebit scientiam: & auris
sapientium quærit doctrinam.
16 Donum hominis dilatat viam ejus, & an-
te principes spatium ei facit.
17 Justus, prior est accusator sui: venit ami-
cus ejus, & investigabit eum.
18 Contradictiones comprimit sors, & inter
potentes quoque dijudicat.
19 Frater, qui adjuvatur a fratre, quasi civi-
tas firma: & judicia quasi vectes urbium.
D 20 De fructu oris viri replebitur venter ejus:
& genimina labiorum ipsius saturabunt eum.
21 Mors, & vita in manu linguæ: qui diligunt
eam, comedent fructus ejus.
22 Qui invenit mulierem bonam, invenit bo-
num: & hauriet jucunditatem a Domino.
Qui expellit mulierem bonam, expellit bo-
num: qui autem tenet adulteram, stultus est
& impius.
23 Cum obsecrationibus loquetur pauper: &
dives effabitur rigide.
24 Vir amabilis ad societatem, magis ami-
cus erit, quam frater.

CAPUT XIX.

Pauper ambulans in simplicitate; divitiæ addunt amicos: verba sectans: falsus testis: non decent stultum deliciæ: doctrina per patientiam probatur: ira & hilaritas regis: mulier litigiosa: uxor prudens datur à Deo: pigritia: præcepti custodia: misericordia in pauperem: eruditio filii: acceptio consilii: vir mendax: timor Domini: pigritia: pestilens: inobediens parentibus: testis iniquus: derisores.

1 Melior est pauper, qui ambulat in sim- A
plicitate sua, quam dives torquens
labia sua, & insipiens.
2 Ubi non est scientia animæ, non est bo-
num: & qui festinus est pedibus, offendet.
3 Stultitia hominis supplantat gressus ejus, &
contra Deum fervet animo suo.
4 Divitiæ addunt amicos plurimos: à paupe-
re autem & hi, quos habuit, separantur.
5 * Testis falsus non erit impunitus: & qui *Deut. 19.g.61.
mendacia loquitur, non effugiet.
6 Multi colunt personam potentis, & amici
sunt dona tribuentis.
7 Fratres hominis pauperis oderunt eum: in-
super & amici procul recesserunt ab eo.
Qui tantum verba sectatur, nihil habebit:
8 * qui autem possessor est mentis, diligit B
animā suam, & custos prudētiæ inveniet bona.
9 Falsus testis non erit impunitus; & qui lo-
quitur mendacia peribit.
10 Non decent stultum deliciæ, nec servum
dominari principibus.
11 Doctrina viri per patientiam noscitur: &
gloria ejus est iniqua prætergredi.
12 Sicut fremitus leonis, ita & regis ira: &
sicut ros super herbam, ita & hilaritas ejus.
13 Dolor patris, filius stultus: & tecta jugi-
ter perstillantia, litigiosa mulier.
14 Domus, & divitiæ dantur a parentibus: à
Domino autem proprie uxor prudens.
15 Pigredo immittit soporem, & anima dis- C
soluta esuriet.
16 Qui custodit mandatum, custodit animam
suam: qui autem negligit viam suam, mor-
tificabitur.
17 Fœneratur Domino qui miseretur paupe-
ris: & vicissitudinem suam reddet ei.
18 Erudi filium tuum, ne desperes: ad interfe-
ctionem autem ejus ne ponas animam tuam.
19 Qui impatiens est, sustinebit damnum: &
cum rapuerit, aliud apponet.
20 Audi consilium, & suscipe disciplinam,
ut sis sapiens in novissimis tuis.
21 Multæ cogitationes in corde viri: volun- D
tas autem Domini permanebit.
22 Homo indigens misericors est: & melior
est pauper, quam vir mendax.
23 Timor Domini ad vitam: & in plenitudi-
ne commorabitur, absque visitatione pessima.
24 *Abscondit piger manum suam sub ascella, *Infra 26.c.15
nec ad os suum applicat eam.
25 * Pestilente flagellato stultus sapientior *Infra 21.b.11
erit: si autem corripueris sapientem in-
telliget.

33 Timor Domini, diſciplina ſapientiæ: & gloriam præcedit humilitas.

CAPUT XVI.

Homo animam præparat, Deus ſpirituum ponderator, linguam viaſq; hominum diriget, omnia propter ſeipſum operans, cui abominatio eſt omnis arrogans: miſericordia redemuntur peccata: pondus & ſtatera Dei judicia: indignatio & clementia regis: laus ſapientiæ, prudentiæ, eruditi, ac dulcis in verbo; & patientis: vituperatur inſipiens & perverſus: ſortes à Domino temperantur.

A 1 HOminis eſt animam præparare: & Domini gubernare linguam.

2 Omnes viæ hominis patent oculis ejus: ſpirituum ponderator eſt Dominus.

3 Revela Domino opera tua, & dirigentur cogitationes tuæ.

4 Univerſa propter ſemetipſum operatus eſt Dominus, impium quoque ad diem malum.

5 Abominatio Dñi eſt omnis arrogans: etiam ſi manus ad manum fuerit, non eſt innocens.

Initium viæ bonæ, facere juſtitiam: accepta eſt autem apud Deum magis, quam immolare hoſtias.

* Sup. 15 d. 27. 6 *Miſericordia & veritate redimitur iniquitas: & in timore Domini declinatur a malo.

7 Cum placuerint Domino viæ hominis, inimicos quoque ejus convertet ad pacem.

B 8 Melius eſt parum cum juſtitia, quam multi fructus cum iniquitate.

9 Cor hominis diſponit viam ſuam: ſed Domini eſt dirigere greſſus ejus.

10 Divinatio in labiis regis, in judicio non errabit os ejus.

11 Pondus & ſtatera judicia Domini ſunt: & opera ejus omnes lapides ſacculi.

12 Abominabiles regi qui agunt impie: quoniam juſtitia firmatur ſolium.

13 Voluntas regum labia juſta: qui recta loquitur, diligetur.

14 Indignatio regis, nuntii mortis: & vir ſapiens placabit eam.

15 In hilaritate vultus regis, vita: & clementia ejus quaſi imber ſerotinus.

16 Poſſide ſapientiam, quia auro melior eſt: & acquire prudentiã, quia pretioſior eſt argento.

C 17 Semita juſtorum declinat mala: cuſtos animæ ſuæ ſervat viam ſuam.

18 Contritionem præcedit ſuperbia: & ante ruinam exaltatur ſpiritus.

19 Melius eſt humiliari cum mitibus: quam dividere ſpolia cum ſuperbis.

20 Eruditus in verbo reperiet bona: & qui ſperat in Domino, beatus eſt.

21 Qui ſapiens eſt corde, appellabitur prudens: & qui dulcis eloquio, majora percipiet.

22 Fons vitæ eruditio poſſidentis: doctrina ſtultorum, fatuitas.

23 Cor ſapientis erudiet os ejus: & labiis ejus addet gratiam.

24 Favus mellis, compoſita verba: dulcedo animæ, ſanitas oſſium.

D 25 Eſt via quæ videtur homini recta: & noviſſima ejus ducunt ad mortem.

26 Anima laborantis laborat ſibi, quia compulit eum os ſuum.

27 Vir impius fodit malum, & in labiis ejus ignis ardeſcit:

28 Homo perverſus ſuſcitat lites: & verboſus ſeparat principes.

29 Vir iniquus lactat amicum ſuum: & ducit eum per viam non bonam.

30 Qui attonitis oculis cogitat prava, mordens labia ſua perficit malum.

31 Corona dignitatis ſenectus, quæ in viis juſtitiæ reperietur.

32 Melior eſt patiens viro forti: & qui dominatur animo ſuo, expugnatore urbium.

33 Sortes mittuntur in ſinum, ſed à Domino temperantur.

CAPUT XVII.

Buccella ſicca cum gaudio: ſervus ſapiens: Dominus corda probat: deſpiciens pauperem: gaudens de alterius ruina: corona ſenum: celans delictum: fatuus in ſtultitia confidens: ſtulto inutiles divitiæ: altam faciens domum ſuam: omni tempore diligit amicus: animus gaudens, & ſpiritus triſtis: ſtultus tacens.

1 MElior eſt buccella ſicca cum gaudio, quam domus plena victimis cum jurgio. A

2 * Servus ſapiens dominabitur filiis ſtultis, & inter fratres hereditatem divider. * Ecli. 10. d. 25.

3 Sicut igne probatur argentum, & aurum camino: ita corda probat Dominus.

4 Malus obedit linguæ iniquæ, & fallax obtemperat labiis mendacibus.

5 * Qui deſpicit pauperem, exprobrat factori ejus: & qui ruina lætatur alterius, non erit impunitus. * Sup. 14. d. 31.

6 Corona ſenum filii filiorum: & gloria filiorum patres eorum.

7 Non decent ſtultum verba compoſita, nec principem labium mentiens.

8 Gemma gratiſſima, expectatio præſtolantis: quocumque ſe vertit, prudenter intelligit. B

9 Qui celat delictum, quærit amicitias: qui altero ſermone repetit, ſeparat fœderatos.

10 Plus proficit correptio apud prudentem, quam centum plagæ apud ſtultum.

11 Semper jurgia quærit malus: angelus autem crudelis mittetur contra eum.

12 Expedit magis urſæ occurrere raptis fœtibus, quam fatuo confidenti in ſtultitia ſua.

13 * Qui reddit mala pro bonis, non recedet malum de domo ejus.

14 Qui dimittit aquam, caput eſt jurgiorum: & antequam patiatur contumeliam, judicium deſerit. C

15 * Qui juſtificat impium, & qui condemnat juſtũ, abominabilis eſt uterque apud Deũ. [illegible]

16 Quid prodeſt ſtulto habere divitias, cum ſapientiam emere non poſſit?

Qui altam facit domum ſuam, quærit ruinam: & qui evitat diſcere, incidet in mala.

17 Omni tempore diligit qui amicus eſt: & frater in anguſtiis comprobatur.

18 Stultus homo plaudet manibus, cum ſpoponderit pro amico ſuo.

19 Qui meditatur diſcordias, diligit rixas: & qui exaltat oſtium, quærit ruinam.

20 Qui perverſi cordis eſt, non inveniet bonum: & qui vertit linguam, incidet in malum. D

21 Natus eſt ſtultus in ignominiam ſuam: ſed nec pater in fatuo lætabitur.

22 * Ani-

upr. c. 13 ccli. c. 14. 8. 22 * Animus gaudens ætatem floridam facit: spiritus tristis exsiccat ossa.

23 Munera de sinu impius accipit, ut pervertat semitas judicii.

24 * In facie prudentis lucet sapientia: oculi stultorum in finibus terræ.

25 Ira patris, filius stultus: & dolor matris quæ genuit eum.

26 Non est bonum, damnum inferre justo: nec percutere principem, qui recta judicat.

Iaco. 1. 19. 27 *Qui moderatur sermones suos, doctus & prudens est: & pretiosi spiritus vir eruditus.

28 Stultus quoque si tacuerit, sapiens reputabitur: & si compresserit labia sua, intelligens.

CAPUT XVIII.

De recessu ab amico: de incorrigibili; non devianuum à veritate; os stulti: justus se accusans: frater juvans fratrem: fructus oris: mulier bona & mala; locutio divitis & pauperis; vir amicabilis.

A 1 OCcasiones quærit qui vult recedere ab amico: omni tépore erit exprobrabilis.

2 Non recipit stultus verba prudentiæ: nisi ea dixeris quæ versantur in corde ejus.

3 Impius, cum in profundum venerit peccatorum, contemnit: sed sequitur eum ignominia & opprobrium.

4 Aqua profunda verba ex ore viri: & torrens redundans fons sapientiæ.

5 Accipere personam impii non est bonum, ut declines à veritate judicii.

B 6 Labia stulti miscent se rixis: & os ejus jurgia provocat.

7 Os stulti contritio ejus: & labia ipsius, ruina animæ ejus.

8 Verba bilinguis, quasi simplicia: & ipsa perveniunt usque ad interiora ventris.

Pigrum dejicit timor: animæ autem effeminatorum esurient.

9 Qui mollis & dissolutus est in opere suo, frater est sua opera dissipantis.

10 Turris fortissima, nomen Domini: ad ipsum currit justus, & exaltabitur.

11 Substantia divitis, urbs roboris ejus, & quasi murus validus circumdans eum.

12 Antequam conteratur, exaltatur cor hominis: & antequam glorificetur, humiliatur.

13 * Qui prius respondet quam audiat, stultum se esse demonstrat, & confusione dignum.

C 14 Spiritus viri sustentat imbecillitatem suam: spiritum vero ad irascendum facilem quis poterit sustinere?

15 Cor prudens possidebit scientiam: & auris sapientium quærit doctrinam.

16 Donum hominis dilatat viam ejus, & ante principes spatium ei facit.

17 Justus, prior est accusator sui: venit amicus ejus, & investigabit eum.

18 Contradictiones comprimit sors, & inter potentes quoque dijudicat.

19 Frater, qui adjuvatur a fratre, quasi civitas firma: & judicia quasi vectes urbium.

D 20 De fructu oris viri replebitur venter ejus: & genimina labiorum ipsius saturabunt eum.

21 Mors, & vita in manu linguæ: qui diligunt eam, comedent fructus ejus.

22 Qui invenit mulierem bonam, invenit bonum: & hauriet jucunditatem a Domino.

Qui expellit mulierem bonam, expellit bonum: qui autem tenet adulteram, stultus est & impius.

23 Cum obsecrationibus loquetur pauper: & dives effabitur rigide.

24 Vir amabilis ad societatem, magis amicus erit, quam frater.

CAPUT XIX.

Pauper ambulans in simplicitate; divitiæ addunt amicos: verba sectans: falsus testis: non decent stultum deliciæ: doctrina per patientiam probatur: ira & hilaritas regis: mulier litigiosa: uxor prudens datur à Deo: pigritia: præcepti custodia: misericordia in pauperem: eruditio filii: acceptio consilii: vir mendax: timor Domini: pigritia: pestilens: inobediens parentibus: testis iniquus: derisores.

1 MElior est pauper, qui ambulat in simplicitate sua, quam dives torquens labia sua, & insipiens. A

2 Ubi non est scientia animæ, non est bonum: & qui festinus est pedibus, offendet.

3 Stultitia hominis supplantat gressus ejus, & contra Deum fervet animo suo.

4 Divitiæ addunt amicos plurimos: à paupere autem & hi, quos habuit, separantur.

5 * Testis falsus non erit impunitus: & qui mendacia loquitur, non effugiet. *Deut. 19. b. 19.

6 Multi colunt personam potentis, & amici sunt dona tribuentis.

7 Fratres hominis pauperis oderunt eum: insuper & amici procul recesserunt ab eo.

Qui tantum verba sectatur, nihil habebit:

8 * qui autem possessor est mentis, diligit animã suam, & custos prudẽtiæ inveniet bona. B

9 Falsus testis non erit impunitus: & qui loquitur mendacia peribit.

10 Non decent stultum deliciæ, nec servum dominari principibus.

11 Doctrina viri per patientiam noscitur: & gloria ejus est iniqua prætergredi.

12 Sicut fremitus leonis, ita & regis ira: & sicut ros super herbam, ita & hilaritas ejus.

13 Dolor patris, filius stultus: & tecta jugiter perstillantia, litigiosa mulier.

14 Domus, & divitiæ dantur à parentibus: à Domino autem proprie uxor prudens.

15 Pigredo immittit soporem, & anima dissoluta esuriet. C

16 Qui custodit mandatum, custodit animam suam: qui autem negligit viam suam, mortificabitur.

17 Fœneratur Domino qui miseretur pauperis: & vicissitudinem suam reddet ei.

18 Erudi filium tuum, ne desperes: ad interfectionem autem ejus ne ponas animam tuam.

19 Qui impatiens est, sustinebit damnum: & cum rapuerit, aliud apponet.

20 Audi consilium, & suscipe disciplinam, ut sis sapiens in novissimis tuis.

21 Multæ cogitationes in corde viri: voluntas autem Domini permanebit. D

22 Homo indigens misericors est: & melior est pauper, quam vir mendax.

23 Timor Domini ad vitam: & in plenitudine commorabitur, absque visitatione pessima.

24 *Abscondit piger manum suam sub ascella, nec ad os suum applicat eam. *Infra 26. c. 15.

25 * Pestilente flagellato stultus sapientior erit: si autem corripueris sapientem intelliget *Infra 21. b. 11.

33 Timor Domini, disciplina sapientiæ: & gloriam præcedit humilitas.

CAPUT XVI.

Homo animam præparat, Deus spirituum ponderator, linguam viasq; hominum dirigit, omnia propter seipsum operans, cui abominatio est omnis arrogans: misericordia redimuntur peccata: pondus & statera Dei judicia: indignatio & clementia regis: laus sapientiæ, prudentiæ, eruditi, ac dulcis in verbo; & patientis: vituperatur insipiens & perversus: sortes à Domino temperantur.

A 1 HOminis est animam præparare: & Domini gubernare linguam.

2 Omnes viæ hominis patent oculis ejus: spirituum ponderator est Dominus.

3 Revela Domino opera tua, & dirigentur cogitationes tuæ.

4 Universa propter semetipsum operatus est Dominus, impium quoque ad diem malum.

5 Abominatio Dñi est omnis arrogans: etiam si manus ad manum fuerit, non est innocens.

Initium viæ bonæ, facere justitiam: accepta est autem apud Deum magis, quam immolare hostias.

* Sup. 15. d. 27. 6 *Misericordia & veritate redimitur iniquitas: & in timore Domini declinatur a malo.

7 Cum placuerint Domino viæ hominis, inimicos quoque ejus convertet ad pacem.

B 8 Melius est parum cum justitia, quam multi fructus cum iniquitate.

9 Cor hominis disponit viam suam: sed Domini est dirigere gressus ejus.

10 Divinatio in labiis regis, in judicio non errabit os ejus.

11 Pondus & statera judicia Domini sunt: & opera ejus omnes lapides sacculi.

12 Abominabiles regi qui agunt impie: quoniam justitia firmatur solium.

13 Voluntas regum labia justa: qui recta loquitur, diligetur.

14 Indignatio regis, nuntii mortis: & vir sapiens placabit eam.

15 In hilaritate vultus regis, vita: & clementia ejus quasi imber serotinus.

16 Posside sapientiam, quia auro melior est: & acquire prudentiã, quia pretiosior est argento.

C 17 Semita justorum declinat mala: custos animæ suæ servat viam suam.

18 Contritionem præcedit superbia: & ante ruinam exaltatur spiritus.

19 Melius est humiliari cum mitibus: quam dividere spolia cum superbis.

20 Eruditus in verbo reperiet bona: & qui sperat in Domino, beatus est.

21 Qui sapiens est corde, appellabitur prudens: & qui dulcis eloquio, majora percipiet.

22 Fons vitæ eruditio possidentis: doctrina stultorum, fatuitas.

23 Cor sapientis erudiet os ejus: & labiis ejus addet gratiam.

24 Favus mellis, composita verba: dulcedo animæ, sanitas ossium.

D 25 Est via quæ videtur homini recta: & novissima ejus ducunt ad mortem.

26 Anima laborantis laborat sibi, quia compulit eum os suum.

27 Vir impius fodit malum, & in labiis ejus ignis ardescit:

28 Homo perversus suscitat lites: & verbosus separat principes.

29 Vir iniquus lactat amicum suum: & ducit eum per viam non bonam.

30 Qui attonitis oculis cogitat prava, mordens labia sua perficit malum.

31 Corona dignitatis senectus, quæ in viis justitiæ reperietur.

32 Melior est patiens viro forti: & qui dominatur animo suo, expugnatore urbium.

33 Sortes mittuntur in sinum, sed à Domino temperantur.

CAPUT XVII.

Buccella sicca cum gaudio: servus sapiens: Dominus corda probat: despiciens pauperem: gaudens de alterius ruina: corona senum: celans delictum: fatuus in stultitia confidens: stulto inutiles divitiæ: altam faciens domum suam: omni tempore diligit amicus: animus gaudens, & spiritus tristis: stultus tacens.

1 MElior est buccella sicca cum gaudio, quam domus plena victimis cum jurgio. A

2 * Servus sapiens dominabitur filiis stultis, & inter fratres hereditatem divider. *Eccli. 10. d. 28.

3 Sicut igne probatur argentum, & aurum camino: ita corda probat Dominus.

4 Malus obedit linguæ iniquæ, & fallax obtemperat labiis mendacibus.

5 * Qui despicit pauperem, exprobrat factori ejus: & qui ruina lætatur alterius, non erit impunitus. *Sup. 14. d. 31.

6 Corona senum filii filiorum: & gloria filiorum patres eorum.

7 Non decent stultum verba composita, nec principem labium mentiens.

8 Gemma gratissima, expectatio præstolantis: quocumque se vertit, prudenter intelligit. B

9 Qui celat delictum, quærit amicitias: qui altero sermone repetit, separat fœderatos.

10 Plus proficit correptio apud prudentem, quam centum plagæ apud stultum.

11 Semper jurgia quærit malus: angelus autem crudelis mittetur contra eum.

12 Expedit magis ursæ occurrere raptis fœtibus, quam fatuo confidenti in stultitia sua.

13 * Qui reddit mala pro bonis, non recedet malum de domo ejus.

14 Qui dimittit aquam, caput est jurgiorum: & antequam patiatur contumeliam, judicium deserit. C

15 * Qui justificat impium, & qui condemnat justum, abominabilis est uterque apud Deũ. *Rom. 12. d. 17. 1. Thes. 5. d. 15. 1. Pet. 3. b. 9. *Isa. 5. d. 23.

16 Quid prodest stulto habere divitias, cum sapientiam emere non possit?

Qui altam facit domum suam, quærit ruinam: & qui evitat discere, incidet in mala.

17 Omni tempore diligit qui amicus est: & frater in angustiis comprobatur.

18 Stultus homo plaudet manibus, cum spoponderit pro amico suo.

19 Qui meditatur discordias, diligit rixas: & qui exaltat ostium, quærit ruinam.

20 Qui perversi cordis est, non inveniet bonum: & qui vertit linguam, incidet in malum. D

21 Natus est stultus in ignominiam suam: sed nec pater in fatuo lætabitur.

22 * Ani-

Supr. c. 15 Eccli. c. 14. 8. 22 * Animus gaudens ætatem floridam facit: spiritus tristis exsiccat ossa.

23 Munera de sinu impius accipit, ut pervertat semitas judicii.

24 * In facie prudentis lucet sapientia: oculi stultorum in finibus terræ.

25 Ira patris, filius stultus: & dolor matris quæ genuit eum.

26 Non est bonum, damnum inferre justo: nec percutere principem, qui recta judicat.

Iaco. 19. 27 * Qui moderatur sermones suos, doctus & prudens est: & pretiosi spiritus vir eruditus.

28 Stultus quoque si tacuerit, sapiens reputabitur: & si compresserit labia sua, intelligens.

CAPUT XVIII.

De recessu ab amico: de incorrigibili; non devianum à veritate: os stulti: justus se accusans: frater juvans fratrem: fructus oris: mulier bona & mala; locutio divitis & pauperis; vir amicabilis.

A 1 OCcasiones quærit qui vult recedere ab amico: omni tẽpore erit exprobrabilis.

2 Non recipit stultus verba prudentiæ: nisi ea dixeris quæ versantur in corde ejus.

3 Impius, cum in profundum venerit peccatorum, contemnit: sed sequitur eum ignominia & opprobrium.

4 Aqua profunda verba ex ore viri: & torrens redundans fons sapientiæ.

5 Accipere personam impii non est bonum, ut declines à veritate judicii.

B 6 Labia stulti miscent se rixis: & os ejus jurgia provocat.

7 Os stulti contritio ejus: & labia ipsius, ruina animæ ejus.

8 Verba bilinguis, quasi simplicia: & ipsa perveniunt usque ad interiora ventris.

Pigrum deiicit timor: animæ autem effeminatorum esurient.

9 Qui mollis & dissolutus est in opere suo, frater est sua opera dissipantis.

10 Turris fortissima, nomen Domini: ad ipsum currit justus, & exaltabitur.

11 Substantia divitis, urbs roboris ejus, & quasi murus validus circumdans eum.

12 Antequam conteratur, exaltatur cor hominis: & antequam glorificetur, humiliatur.

I. 8. C 13 * Qui prius respondet quam audiat, stultum se esse demonstrat, & confusione dignum.

14 Spiritus viri sustẽtat imbecillitatem suam: spiritum vero ad irascendum facilem quis poterit sustinere?

15 Cor prudens possidebit scientiam: & auris sapientium quærit doctrinam.

16 Donum hominis dilatat viam ejus, & ante principes spatium ei facit.

17 Justus, prior est accusator sui: venit amicus ejus, & investigabit eum.

18 Contradictiones comprimit sors, & inter potentes quoque diiudicat.

19 Frater, qui adjuvatur a fratre, quasi civitas firma: & judicia quasi vectes urbium.

D 20 De fructu oris viri replebitur venter ejus: & genimina labiorum ipsius saturabunt eum.

21 Mors, & vita in manu linguæ: qui diligunt eam, comedent fructus ejus.

22 Qui invenit mulierem bonam, invenit bonum: & hauriet jucunditatem a Domino.

Qui expellit mulierem bonam, expellit bonum: qui autem tenet adulteram, stultus est & impius.

23 Cum obsecrationibus loquetur pauper: & dives effabitur rigide.

24 Vir amabilis ad societatem, magis amicus erit, quam frater.

CAPUT XIX.

Pauper ambulans in simplicitate; divitiæ addunt amicos: verba sectans: falsus testis: non decent stultum deliciæ: doctrina per patientiam probatur: ira & hilaritas regis: mulier litigiosa: uxor prudens datur à Deo: pigritia: præcepti custodia: misericordia in pauperem: eruditio filii: acceptio consilii: vir mendax: timor Domini: pigritia: pestilens: inobediens parentibus: testis iniquus: derisores.

1 MElior est pauper, qui ambulat in simplicitate sua, quam dives torquens labia sua, & insipiens. A

2 Ubi non est scientia animæ, non est bonum: & qui festinus est pedibus, offendet.

3 Stultitia hominis supplantat gressus ejus, & contra Deum fervet animo suo.

4 Divitiæ addunt amicos plurimos: à paupere autem & hi, quos habuit, separantur.

5 * Testis falsus non erit impunitus: & qui mendacia loquitur, non effugiet. *Deut. 19. 19. Dan. 13. 61.

6 Multi colunt personam potentis, & amici sunt dona tribuentis.

7 Fratres hominis pauperis oderunt eum: insuper & amici procul recesserunt ab eo.

Qui tantum verba sectatur, nihil habebit:

8 * qui autem possessor est mentis, diligit animã suam, & custos prudẽtiæ inveniet bona. B

9 Falsus testis non erit impunitus; & qui loquitur mendacia peribit.

10 Non decent stultum deliciæ, nec servum dominari principibus.

11 Doctrina viri per patientiam noscitur: & gloria ejus est iniqua prætergredi.

12 Sicut fremitus leonis, ita & regis ira: & sicut ros super herbam, ita & hilaritas ejus.

13 Dolor patris, filius stultus: & tecta jugiter perstillantia, litigiosa mulier.

14 Domus, & divitiæ dantur à parentibus: à Domino autem proprie uxor prudens.

15 Pigredo immittit soporem, & anima dissoluta esuriet. C

16 Qui custodit mandatum, custodit animam suam: qui autem negligit viam suam, mortificabitur.

17 Fœneratur Domino qui miseretur pauperis: & vicissitudinem suam reddet ei.

18 Erudi filium tuum, ne desperes: ad interfectionem autem ejus ne ponas animam tuam.

19 Qui impatiens est, sustinebit damnum: & cum rapuerit, aliud apponet.

20 Audi consilium, & suscipe disciplinam, ut sis sapiens in novissimis tuis.

21 Multæ cogitationes in corde viri: voluntas autem Domini permanebit. D

22 Homo indigens misericors est: & melior est pauper, quam vir mendax.

23 Timor Domini ad vitam: & in plenitudine commorabitur, absque visitatione pessima.

24 * Abscondit piger manum suam sub ascella, nec ad os suum applicat eam. * Infra 26. c. 15.

25 * Pestilente flagellato stultus sapientior erit: si autem corripueris sapientem intelliget. * Infra 21. b. 11.

33 Timor Domini, disciplina sapientiæ: & gloriam præcedit humilitas.

CAPUT XVI.

Homo animam præparat, Deus [illegible]

A 1 Hominis est animam præparare: & Domini gubernare linguam.

2 Omnes viæ hominis patent oculis ejus: spirituum ponderator est Dominus.

3 Revela Domino opera tua, & dirigentur cogitationes tuæ.

4 Universa propter semetipsum operatus est Dominus: impium quoque ad diem malum.

5 Abominatio Dei est omnis arrogans: etiam si manus ad manum fuerit, non est innocens. Initium viæ bonæ, facere justitiam: accepta est autem apud Deum magis, quam immolare hostias.

[illegible] 6 Misericordia & veritate redimitur iniquitas: & in timore Domini declinatur a malo.

7 Cum placuerint Domino viæ hominis, inimicos quoque ejus convertet ad pacem.

B 8 Melius est parum cum justitia, quam multi fructus cum iniquitate.

9 Cor hominis disponit viam suam: sed Domini est dirigere gressus ejus.

10 Divinatio in labiis regis, in judicio non errabit os ejus.

11 Pondus & statera judicia Domini sunt: & opera ejus omnes lapides sacculi.

12 Abominabiles regi qui agunt impie: quoniam justitia firmatur solium.

13 Voluntas regum labia justa: qui recta loquitur, diligetur.

14 Indignatio regis, nuntii mortis: & vir sapiens placabit eam.

15 In hilaritate vultus regis, vita: & clementia ejus quasi imber serotinus.

16 Posside sapientiam, quia auro melior est: & acquire prudentiam, quia pretiosior est argento.

C 17 Semita justorum declinat mala: custos animæ suæ servat viam suam.

18 Contritionem præcedit superbia: & ante ruinam exaltatur spiritus.

19 Melius est humiliari cum mitibus, quam dividere spolia cum superbis.

20 Eruditus in verbo reperiet bona: & qui sperat in Domino, beatus est.

21 Qui sapiens est corde, appellabitur prudens: & qui dulcis eloquio, majora percipiet.

22 Fons vitæ eruditio possidentis: doctrina stultorum fatuitas.

23 Cor sapientis erudiet os ejus: & labiis ejus addet gratiam.

24 Favus mellis, composita verba: dulcedo animæ, sanitas ossium.

D 25 Est via quæ videtur homini recta: & novissima ejus ducunt ad mortem.

26 Anima laborantis laborat sibi, quia compulit eum os suum.

27 Vir impius fodit malum, & in labiis ejus ignis ardescit:

28 Homo perv[…]
tus separat princ[…]
29 Vir iniquus l[…]
cum per viam no[…]
30 Qui attonitis[…]
dens labia sua pe[…]
31 Corona dign[…]
justitia reperietu[…]
32 Melior est pa[…]
natur animo su[…]
33 Sortes mittun[…]
temperantur.

CAP[UT XVII.]

Buccella sicca cum […]
minus corda pro[…]
gaudens de alter[…]
celans delictum: […]
stulto inutiles di[…]
nam suam: omn[…]
animus gaudens, […]
tacens.

1 Melior est bu[…]
quam dom[…]
jurgio.
2 * Servus sapiens […]
& inter fratres hered[…]
3 Sicut igne probat[…]
mino: ita corda pro[…]
4 Malus obedit ling[…]
temperat labiis mend[…]
5 * Qui despicit pau[…]
ri ejus: & qui ruina l[…]
impunitus.
6 Corona senum fili[…]
liorum patres eorum[…]
7 Non decent stultu[…]
principem labium me[…]
8 Gemma gratissima[…]
tis: quocumque se ver[…]
9 Qui celat delictum[…]
tero sermone repetit, […]
10 Plus proficit corr[…]
quam centum plagæ a[…]
11 Semper jurgia quæ[…]
tem crudelis mittetur […]
12 Expedit magis ur[…]
bus, quam fatuo confi[…]
13 * Qui reddit mala[…]
malum de domo ejus.
14 Qui dimittit aquan[…]
& antequam patiatur c[…]
deserit.
15 * Qui justificat imp[…]
nat justum, abominabilis[…]
16 Quid prodest stult[…]
sapientiam emere non p[…]
Qui altam facit dom[…]
nam: & qui evitat disce[…]
17 Omni tempore dili[…]
frater in angustiis comp[…]
18 Stultus homo plaude[…]
ponderit pro amico suo[…]
19 Qui meditatur disco[…]
qui exaltat ostium, quær[…]
20 Qui perversi cordi[…]
bonum: & qui vertit l[…]
malum.
21 Natus est stultus in ip[…]
nec pater in fatuo lætabit[…]

22 * Animus gaudens ætatem floridam facit: spiritus tristis exsiccat ossa.

23 Munera de sinu impius accipit, ut pervertat semitas judicii.

24 * In facie prudentis lucet sapientia: oculi stultorum in finibus terræ.

25 Ira patris, filius stultus: & dolor matris quæ genuit eum.

26 Non est bonum, damnum inferre justo: nec percutere principem, qui recta judicat.

27 *Qui moderatur sermones suos, doctus & prudens est: & pretiosi spiritus vir eruditus.

28 Stultus quoque si tacuerit, sapiens reputabitur: & si compresserit labia sua, intelligens.

CAPUT XVIII.

De recessu ab amico: de incorrigibili; non devianuum à veritate: os stulti: justus se accusans: frater juvans fratrem: fructus oris: mulier bona & mala; locutio divitis & pauperis; vir amicabilis.

1 OCcasiones quærit qui vult recedere ab amico: omni tẽpore erit exprobrabilis.

2 Non recipit stultus verba prudentiæ: nisi ea dixeris quæ versantur in corde ejus.

3 Impius, cum in profundum venerit peccatorum, contemnit: sed sequitur eum ignominia & opprobrium.

4 Aqua profunda verba ex ore viri: & torrens redundans fons sapientiæ.

5 Accipere personam impii non est bonum, ut declines à veritate judicii.

6 Labia stulti miscent se rixis: & os ejus jurgia provocat.

7 Os stulti contritio ejus: & labia ipsius, ruina animæ ejus.

8 Verba bilinguis, quasi simplicia: & ipsa perveniunt usque ad interiora ventris.

9 Pigrum dejicit timor: animæ autem effeminatorum esurient.

9 Qui mollis & dissolutus est in opere suo, frater est sua opera dissipantis.

10 Turris fortissima, nomen Domini: ad ipsum currit justus, & exaltabitur.

11 Substantia divitis, urbs roboris ejus, & quasi murus validus circumdans eum.

12 Antequam conteratur, exaltatur cor hominis: & antequam glorificetur, humiliatur.

13 * Qui prius respondet quam audiat, stultum se esse demonstrat, & confusione dignum.

14 Spiritus viri sustentat imbecillitatem suam: spiritum vero ad irascendum facilem quis poterit sustinere?

15 Cor prudens possidebit scientiam: & auris sapientium quærit doctrinam.

16 Donum hominis dilatat viam ejus, & ante principes spatium ei facit.

17 Justus, prior est accusator sui: venit amicus ejus, & investigabit eum.

18 Contradictiones comprimit sors, & inter potentes quoque dijudicat.

19 Frater, qui adjuvatur a fratre, quasi civitas firma: & judicia quasi vectes urbium.

20 De fructu oris viri replebitur venter ejus: & genimina labiorum ipsius saturabunt eum.

21 Mors, & vita in manu linguæ: qui diligunt eam, comedent fructus ejus.

22 Qui invenit mulierem bonam, invenit bonum: & hauriet jucunditatem à Domino. Qui expellit mulierem bonam, expellit bonum: qui autem tenet adulteram, stultus est & impius.

23 Cum obsecrationibus loquetur pauper: & dives effabitur rigide.

24 Vir amabilis ad societatem, magis amicus erit, quam frater.

CAPUT XIX.

Pauper ambulans in simplicitate; divitiæ addunt amicos: verba sectans: falsus testis: non decent stultum deliciæ: doctrina per patientiam probatur: ira & hilaritas regis: mulier litigiosa: uxor prudens datur à Deo: pigritia: præcepti custodia: misericordia in pauperem: eruditio filii: acceptio consilii: vir mendax: timor Domini: pigritia: pestilens: inobediens parentibus: testis iniquus: derisores.

1 MElior est pauper, qui ambulat in simplicitate sua, quam dives torquens labia sua, & insipiens.

2 Ubi non est scientia animæ, non est bonum: & qui festinus est pedibus, offendet.

3 Stultitia hominis supplantat gressus ejus, & contra Deum fervet animo suo.

4 Divitiæ addunt amicos plurimos: à paupere autem & hi, quos habuit, separantur.

5 * Testis falsus non erit impunitus: & qui mendacia loquitur, non effugiet. *Deut. 19. 61.

6 Multi colunt personam potentis, & amici sunt dona tribuentis.

7 Fratres hominis pauperis oderunt eum: insuper & amici procul recesserunt ab eo.

Qui tantum verba sectatur, nihil habebit:

8 * qui autem possessor est mentis, diligit animã suam, & custos prudẽtiæ inveniet bona. B

9 Falsus testis non erit impunitus; & qui loquitur mendacia peribit.

10 Non decent stultum deliciæ, nec servum dominari principibus.

11 Doctrina viri per patientiam noscitur: & gloria ejus est iniqua prætergredi.

12 Sicut fremitus leonis, ita & regis ira: & sicut ros super herbam, ita & hilaritas ejus.

13 Dolor patris, filius stultus: & tecta jugiter perstillantia, litigiosa mulier.

14 Domus, & divitiæ dantur a parentibus: à Domino autem proprie uxor prudens.

15 Pigredo immittit soporem, & anima dissoluta esuriet. C

16 Qui custodit mandatum, custodit animam suam: qui autem negligit viam suam, mortificabitur.

17 Fœneratur Domino qui miseretur pauperis: & vicissitudinem suam reddet ei.

18 Erudi filium tuum, ne desperes: ad interfectionem autem ejus ne ponas animam tuam.

19 Qui impatiens est, sustinebit damnum: & cum rapuerit, aliud apponet.

20 Audi consilium, & suscipe disciplinam, ut sis sapiens in novissimis tuis.

21 Multæ cogitationes in corde viri: voluntas autem Domini permanebit. D

22 Homo indigens misericors est: & melior est pauper, quam vir mendax.

23 Timor Domini ad vitam: & in plenitudine commorabitur, absque visitatione pessima.

24 *Abscondit piger manum suam sub ascella, nec ad os suum applicat eam. *Infra 26. c. 15

25 * Pestilente flagellato stultus sapientior erit: si autem corripueris sapientem intelliget. *Infra 21. b. 11

iustorum liberabit eos.

7 Verte impios, & non erunt: domus autem iustorum permanebit.

8 Doctrina sua noscetur vir: qui autem vanus & excors est, patebit contemptui.

9 * Melior est pauper & sufficiens sibi, quam
*Eccl. 10. c. 10 gloriosus & indigens pane.

10 Novit iustus iumentorum suorum animas: viscera autem impiorum crudelia.

*Eccl. 20. d. 30 11 * Qui operatur terram suã, satiabitur panibus: qui autem sectatur otium, stultissimus est.

Qui suavis est in vini demorationibus, in suis munitionibus relinquit contumeliam.

12 Desiderium impii munimentum est pessimorum: radix autem iustorum proficiet.

13 Propter peccata labiorum ruina proximat malo: effugiet autem iustus de angustia.

14 De fructu oris sui unusquisque replebitur
C bonis, & iuxta opera manuum suarum retribuetur ei.

15 Via stulti recta in oculis eius: qui autem sapiens est, audit consilia.

16 Fatuus statim indicat iram suam: qui autem dissimulat injuriam, callidus est.

17 Qui quod novit loquitur, index justitiæ est: qui autem mentitur, testis est fraudulentus.

18 Est qui promittit, & quasi gladio pungitur conscientiæ: lingua autem sapientium sanitas est.

19 Labium veritatis firmum erit in perpetuum: qui autem testis est repentinus, concinnat linguam mendacii.

20 Dolus in corde cogitantium mala: qui autem pacis ineunt consilia, sequitur eos gaudiũ.

21 Non contristabit justum quidquid ei acciderit, impii autem replebuntur malo.

D 22 Abominatio est Domino labia mendacia: qui autem fideliter agunt, placent ei.

23 Homo versatus celat scientiam: & cor insipientium provocat stultitiam.

24 Manus fortium dominabitur: quæ autem remissa est, tributis serviet.

25 Mœror in corde viri humiliabit illum, & sermone bono lætificabitur.

26 Qui negligit damnum propter amicum, justus est: iter autem impiorum decipiet eos.

27 Non inveniet fraudulentus lucrum: & substantia hominis erit auri pretium.

28 In semita justitiæ, vita: iter autem devium ducit ad mortem.

CAPUT XIII.

De filio sapiente: de oris custodia, & inconsiderato ad loquendum: de paupere divite, & divite paupere, lucerna impiorum, substantia fest nata & dilatione spei: omnia cum consilio agenda, & cum sapientibus gradiendum: de parcente virgæ, & insaturabili ventre impij.

A 1 Filius sapiens, doctrina patris: qui autem illusor est, non audit cum arguitur.

2 De fructu oris sui homo satiabitur bonis: anima autem prævaricatorum iniqua.

3 Qui custodit os suum, custodit animã suam: qui autem inconsideratus est ad loquendum, sentiet mala.

4 Vult & non vult piger: anima autem operantium impinguabitur.

5 Verbum mendax justus detestabitur: impius autem confundit, & confundetur.

6 Justitia custodit innocentis viam: impietas autem peccatorem supplantat.

7 Est quasi dives, cum nihil habeat, & est quasi pauper, cum in multis divitiis sit. B

8 Redemptio animæ viri, divitiæ suæ: qui autem pauper est, increpationem non sustinet.

9 Lux justorum lætificat, lucerna autem impiorum extinguetur.

10 Inter superbos semper jurgia sunt: qui autem agunt omnia cũ cõsilio, reguntur sapiẽtia.

11 Substantia festinata minuetur: quæ autem paulatim colligitur manu, multiplicabitur.

12 Spes, quæ differtur, affligit animam: lignum vitæ desiderium veniens.

13 Qui detrahit alicui rei, ipse se in futurum C
obligat: qui autem timet præceptum, in pace versabitur.

Animæ dolosæ errant in peccatis: justi autem misericordes sunt, & miserantur.

14 Lex sapientis fons vitæ, ut declinet à ruina mortis.

15 Doctrina bona dabit gratiam: in itinere contemptorum vorago.

16 Astutus omnia agit cum consilio: qui autem fatuus est, aperit stultitiam.

17 Nuntius impij cadet in malum: legatus autem fidelis, sanitas.

18 Egestas, & ignominia ei, qui deserit disciplinam: qui autem acquiescit arguenti, glorificabitur.

19 Desiderium si compleatur, delectat animam: detestantur stulti eos, qui fugiunt mala. D

20 Qui cum sapientibus graditur, sapiens erit: amicus stultorum similis efficietur.

21 Peccatores persequitur malum: & justis retribuentur bona.

22 Bonus relinquit heredes filios, & nepotes: & custoditur justo substantia peccatoris.

23 Multi cibi in novalibus patrum: & aliis congregantur absque judicio.

24 Qui parcit virgæ, odit filium suum: qui autem diligit illum, instanter erudit.

25 Justus comedit, & replet animam suam: venter autem impiorum insaturabilis.

CAPUT XIV.

Sapientiæ & stultitiæ variæ conditiones: prudentia quivis status debite regulatur, qua quis ad misericordiam movetur & affectiones moderatur: vitia autem perdunt homines.

1 Sapiens mulier ædificat domum suam: A
insipiens extructam quoque manibus de- Iob. 11 a. 4.
struet.

2 Ambulans recto itinere, & timens Deum, despicitur ab eo, qui infami graditur via.

3 In ore stulti virga superbiæ: labia autem sapientium custodiunt eos.

4 Ubi non sunt boves, præsepe vacuum est: ubi autem plurimæ segetes, ibi manifesta est fortitudo bovis:

5 Testis fidelis non mentitur: profert autem mendacium dolosus testis:

6 Quærit derisor sapientiam, & non invenit: doctrina prudentium facilis.

7 Vade contra virum stultum, & nescit labia prudentiæ.

8 Sapientia callidi est intelligere viam suam: & imprudentia stultorum errans.

9 Stultus illudet peccatum, & inter justos

mora-

morabitur gratia.

B 10 Cor quod novit amaritudinem animæ ſuæ in gaudio ejus non miſcebitur extraneus.

11 Domus impiorum delebitur: tabernacula vero juſtorum germinabunt.

12 Eſt via, quæ videtur homini juſta: noviſſima autem ejus deducunt ad mortem.

13 Riſus dolore miſcebitur, & extrema gaudii luctus occupat.

14 Viis ſuis replebitur ſtultus, & ſuper eum erit vir bonus.

15 Innocens credit omni verbo: aſtutus conſiderat greſſus ſuos.

Filio doloſo nihil erit boni: ſervo autē ſapiēti proſperi erunt actus, & dirigetur via ejus.

16 Sapiens timet, & declinat a malo: ſtultus tranſilit, & confidit.

C 17 Impatiens operabitur ſtultitiam: & vir verſutus odioſus eſt.

18 Poſſidebunt parvuli ſtultitiam, & expectabunt aſtuti ſcientiam.

19 Jacebunt mali ante bonos: & impii ante portas juſtorum.

20 Etiam proximo ſuo pauper odioſus erit: amici vero divitum multi.

21 Qui deſpicit proximum ſuum, peccat: qui autem miſeretur pauperis, beatus erit.

Qui credit in Dno, miſericordiam diligit.

22 Errant qui operantur malum: miſericordia & veritas præparant bona.

23 In omni opere erit abundantia: ubi autem verba ſunt plurima, ibi frequenter egeſtas.

24 Corona ſapientium, divitiæ eorum: fatuitas ſtultorum, imprudentia.

25 Liberat animas teſtis fidelis: & profert mendacia verſipellis.

26 In timore Domini fiducia fortitudinis, & filiis ejus erit ſpes.

D 27 Timor Domini fons vitæ, ut declinent à ruina mortis.

28 In multitudine populi dignitas regis: & in paucitate plebis ignominia principis.

29 Qui patiens eſt, multa gubernatur prudētia: qui autem impatiens eſt, exaltat ſtultitiā ſuam.

30 Vita carnium, ſanitas cordis: putredo oſſium invidia.

31 * Qui calumniatur egentem, exprobrat factori ejus: honorat autem eum, qui miſeretur pauperis. (* Infr. 17.a.5.)

32 In malitia ſua expelletur impius: ſperat autem juſtus in morte ſua.

33 In corde prudentis requieſcit ſapientia, & indoctos quoſque erudiet.

34 Juſtitia elevat gentem: miſeros autem facit populos peccatum.

35 Acceptus eſt regni miniſter intelligens: iracundiam ejus inutilis ſuſtinebit.

CAPUT XV.

Reſponſio mollis: lingua ſapientis, & immoderata: fortitudo domus juſti: victimæ impiorum ingratæ: omnia Deo nota: cor gaudens: dies pauperis mali: ſecura mens: vocari ad olera: vir iracundus & rixoſus: laus patientis: iter pigrorum: domus ſuperborum: fide miſericordia purgantur peccata: de abiiciente diſciplinam: laus timoris Domini & humilitatis.

A 1 RESponſio mollis frangit iram: ſermo durus ſuſcitat furorem.

2 Lingua ſapientium ornat ſcientiam: os fatuorum ebullit ſtultitiam. (Inf. 25. c. 15.)

3 In omni loco oculi Domini contemplantur bonos & malos.

4 Lingua placabilis, lignum vitæ: quæ autem immoderata eſt, conteret ſpiritum.

5 Stultus irridet diſciplinam patris ſui: qui autem cuſtodit increpationes, aſtutior fiet.

In abundanti juſtitia virtus maxima eſt: cogitationes autem impiorum eradicabuntur.

6 Domus juſti plurima fortitudo: & in fructibus impii conturbatio.

7 Labia ſapientium diſſeminabunt ſcientiam: cor ſtultorum diſſimile erit.

8 * Victimæ impiorum abominabiles Domino: vota juſtorum placabilia. B (* Eccl 34. c. 11)

9 Abominatio eſt Domino via impii: qui ſequitur juſtitiam, diligitur ab eo.

10 Doctrina mala deſerenti viam vitæ: qui increpationes odit, morietur.

11 Infernus, & perditio coram Domino: quanto magis corda filiorum hominum?

12 Non amat peſtilens eum, qui ſe corripit: nec ad ſapientes graditur.

13 * Cor gaudens exhilarat faciem: in mœrore animi deiicitur ſpiritus. (* Infr. 17. d. 22.)

14 Cor ſapientis quærit doctrinam: & os ſtultorum paſcitur imperitia.

15 Omnes dies pauperis, mali: ſecura mens quaſi juge convivium.

16 Melius eſt parum cum timore Domini, quam theſauri magni & inſatiabiles.

17 Melius eſt vocari ad olera cum charitate, quam ad vitulum ſaginatum cum odio. C

18 Vir iracundus provocat rixas: qui patiens eſt, mitigat ſuſcitatas.

19 Iter pigrorum quaſi ſepes ſpinarum: via juſtorum abſque offendiculo.

20 Filius ſapiens lætificat patrem: & ſtultus homo deſpicit matrem ſuam.

21 Stultitia gaudium ſtulto: & vir prudens dirigit greſſus ſuos.

22 Diſſipantur cogitationes ubi non eſt conſilium: ubi vero ſunt plures conſiliarii, confirmantur.

23 Lætatur homo in ſententia oris ſui: & ſermo opportunus eſt optimus.

24 Semita vitæ ſuper eruditum, ut declinet de inferno noviſſimo. D

25 Domum ſuperborum demolietur Dominus: & firmos faciet terminos viduæ.

26 Abominatio Dñi cogitationes malæ: & purus ſermo pulcherrimus firmabitur ab eo.

27 Conturbat domum ſuam qui ſectatur avaritiam: qui autem odit munera, vivet.

* Per miſericordiam & fidem purgantur peccata: per timorem autem Domini declinat omnis a malo. (* Infr. 16. a. 6.)

28 Mens juſti meditatur obedientiam: os impiorum redundat malis.

29 Longe eſt Dominus ab impiis: & orationes juſtorum exaudiet.

30 Lux oculorum lætificat animam: fama bona impinguat oſſa.

31 Auris, quæ audit increpationes vitæ, in medio ſapientium commorabitur.

32 Qui abiicit diſciplinam, deſpicit animam ſuam: qui autem acquieſcit increpationibus, poſſeſſor eſt cordis.

33 Ti-

*Supr. 15.b.13 *Eccli. 30.c.14. & 8. a.10.
22 * Animus gaudens ætatem floridam facit:
spiritus tristis exsiccat ossa.
23 Munera de sinu impius accipit, ut perver-
tat semitas judicii.
24 * In facie prudentis lucet sapientia: oculi
stultorum in finibus terræ.
25 Ira patris, filius stultus: & dolor matris
quæ genuit eum.
26 Non est bonum, damnum inferre justo:
nec percutere principem, qui recta judicat. *Iaco. 1.c.19.
27 *Qui moderatur sermones suos, doctus &
prudens est: & pretiosi spiritus vir eruditus.
28 Stultus quoque si tacuerit, sapiens reputa-
bitur: & si compresserit labia sua, intelligens.

CAPUT XVIII.

De recessu ab amico: de incorrigibili; non deviantium à veritate: os stulti: justus se accusans: frater juvans fratrem: fructus oris: mulier bona & mala; locutio divitis & pauperis: vir amicabilis.

A 1 OCcasiones quærit qui vult recedere ab
amico: omni tēpore erit exprobrabilis.
2 Non recipit stultus verba prudentiæ: nisi ea
dixeris quæ versantur in corde ejus.
3 Impius, cum in profundum venerit pecca-
torum, contemnit: sed sequitur eum ignomi-
nia & opprobrium.
4 Aqua profunda verba ex ore viri: & tor-
rens redundans fons sapientiæ.
5 Accipere personam impii non est bonum,
ut declines à veritate judicii.
B 6 Labia stulti miscent se rixis: & os ejus jur-
gia provocat.
7 Os stulti contritio ejus: & labia ipsius, rui-
na animæ ejus.
8 Verba bilinguis, quasi simplicia: & ipsa
perveniunt usque ad interiora ventris.
Pigrum deiicit timor: animæ autem effemi-
natorum esurient.
9 Qui mollis & dissolutus est in opere suo,
frater est sua opera dissipantis.
10 Turris fortissima, nomen Domini: ad ip-
sum currit justus, & exaltabitur.
11 Substantia divitis, urbs roboris ejus, &
quasi murus validus circumdans eum.
12 Antequam conteratur, exaltatur cor ho-
minis: & antequam glorificetur, humiliatur.
*Eccli. 11.a.8. 13 * Qui prius respondet quam audiat, stul-
C tum se esse demonstrat, & confusione dignum.
14 Spiritus viri sustētat imbecillitatem suam:
spiritum vero ad irascendum facilem quis po-
terit sustinere?
15 Cor prudens possidebit scientiam: & auris
sapientium quærit doctrinam.
16 Donum hominis dilatat viam ejus, & an-
te principes spatium ei facit.
17 Justus, prior est accusator sui: venit ami-
cus ejus, & investigabit eum.
18 Contradictiones comprimit sors, & inter
potentes quoque diiudicat.
19 Frater, qui adjuvatur a fratre, quasi civi-
tas firma: & judicia quasi vectes urbium.
D 20 De fructu oris viri replebitur venter ejus:
& genimina labiorum ipsius saturabunt eum.
21 Mors, & vita in manu linguæ: qui diligunt
eam, comedent fructus ejus.
22 Qui invenit mulierem bonam, invenit bo-
num: & hauriet jucunditatem a Domino.
Qui expellit mulierem bonam, expellit bo-
num: qui autem tenet adulteram, stultus est
& impius.
23 Cum obsecrationibus loquetur pauper: &
dives effabitur rigide.
24 Vir amabilis ad societatem, magis ami-
cus erit, quam frater.

CAPUT XIX.

Pauper ambulans in simplicitate; divitiæ addunt amicos: verba sectans: falsus testis: non decent stultum deliciæ: doctrina per patientiam probatur: ira & hilaritas regis: mulier litigiosa: uxor prudens datur à Deo: pigritia: præcepti custodia: misericordia in pauperem: eruditio filii: acceptio consilii: vir mendax: timor Domini: pigritia: pestilens: inobediens parentibus: testis iniquus: derisores.

1 MElior est pauper, qui ambulat in sim- A
plicitate sua, quam dives torquens
labia sua, & insipiens.
2 Ubi non est scientia animæ, non est bo-
num: & qui festinus est pedibus, offendet.
3 Stultitia hominis supplantat gressus ejus, &
contra Deum fervet animo suo.
4 Divitiæ addunt amicos plurimos: à paupe-
re autem & hi, quos habuit, separantur.
5 * Testis falsus non erit impunitus: & qui *Deut.
mendacia loquitur, non effugiet. 19.g.61.
6 Multi colunt personam potentis, & amici
sunt dona tribuentis.
7 Fratres hominis pauperis oderunt eum: in-
super & amici procul recesserunt ab eo.
Qui tantum verba sectatur, nihil habebit:
8 * qui autem possessor est mentis, diligit B
animā suam, & custos prudētiæ inveniet bona.
9 Falsus testis non erit impunitus; & qui lo-
quitur mendacia peribit.
10 Non decent stultum deliciæ, nec servum
dominari principibus.
11 Doctrina viri per patientiam noscitur: &
gloria ejus est iniqua prætergredi.
12 Sicut fremitus leonis, ita & regis ira: &
sicut ros super herbam, ita & hilaritas ejus.
13 Dolor patris, filius stultus: & tecta jugi-
ter perstillantia, litigiosa mulier.
14 Domus, & divitiæ dantur a parentibus: à
Domino autem proprie uxor prudens.
15 Pigredo immittit soporem, & anima dis- C
soluta esuriet.
16 Qui custodit mandatum, custodit animam
suam: qui autem negligit viam suam, mor-
tificabitur.
17 Fœneratur Domino qui miseretur paupe-
ris: & vicissitudinem suam reddet ei.
18 Erudi filium tuum, ne desperes: ad interfe-
ctionem autem ejus ne ponas animam tuam.
19 Qui impatiens est, sustinebit damnum: &
cum rapuerit, aliud apponet.
20 Audi consilium, & suscipe disciplinam,
ut sis sapiens in novissimis tuis.
21 Multæ cogitationes in corde viri: volun- D
tas autem Domini permanebit.
22 Homo indigens misericors est: & melior
est pauper, quam vir mendax.
23 Timor Domini ad vitam: & in plenitudi-
ne commorabitur, absque visitatione pessima.
24 *Abscondit piger manum suam sub ascella, *Infra
nec ad os suum applicat eam. 26.c.15.
25 * Pestilente flagellato stultus sapientior *Infra
erit: si autem corripueris sapientem in- 21.b.11
telliget.

telliget diſciplinam.

26 Qui affligit patrem, & fugat matrem, ignominioſus eſt & infelix.

27 Non ceſſes fili audire doctrinam, nec ignores ſermones ſcientiæ.

28 Teſtis iniquus deridet judicium: & os impiorum devorat iniquitatem.

29 Parata ſunt deriſoribus judicia: & mallei percutientes ſtultorum corporibus.

CAPUT XX.

Luxurioſa res vinum: de peccante in regem, & relinquendis contentionibus: piger propter frigus non laborans: rex in ſolio: nemo poteſt dicere mundum ſe habere cor: pondus & pondus: ſomnus non diligendus: Malum eſt, dicit emptor: panis mendacii: revelans myſteria: non reddendum malum pro malo: devorare ſanctos: feſtinata hereditas: miſericordia, veritas & clementia roborant thronum regis.

A 1 LUxurioſa res, vinum, & tumultuoſa ebrietas: quicumque his delectatur, non erit ſapiens.

2 Sicut rugitus leonis, ita & terror regis: qui provocat eum, peccat in animam ſuam.

3 Honor eſt homini, qui ſeparat ſe à contentionibus: omnes autem ſtulti miſcentur contumeliis.

4 Propter frigus piger arare noluit: mendicabit ergo æſtate, & non dabitur illi.

5 Sicut aqua profunda, ſic conſilium in corde viri: ſed homo ſapiens exhauriet illud.

6 Multi homines miſericordes vocantur: virum autem fidelem quis inveniet?

7 Juſtus, qui ambulat in ſimplicitate ſua, beatos poſt ſe filios derelinquet.

8 Rex, qui ſedet in ſolio judicii, diſſipat omne malum intuitu ſuo.

B 9 * Quis poteſt dicere: Mundum eſt cor
*1. Ioã. 1. a. 8. meum, purus ſum à peccato?
3. Reg. 8. c 46. 10 * Pondus & pondus, menſura & menſura: utrumque abominabile eſt apud Deum.
2. Par. 6. g. 16. 11 Ex ſtudiis ſuis intelligitur puer, ſi munda & recta ſint opera ejus.
Eccl. 7. c. 21. 12 Aurem audientem, & oculum videntem, Dominus fecit utrumque.
* Supr. 11. a. 1. Inf. 20. d. 23. 13 Noli diligere ſomnum, ne te egeſtas opprimat: aperi oculos tuos, & ſaturare panibus.

C 14 Malum eſt, malum eſt, dicit omnis emptor: & cum receſſerit, tunc gloriabitur.

15 Eſt aurum, & multitudo gemmarum: & vas pretioſum labia ſcientiæ.

* Infra 27. c. 13 16 * Tolle veſtimentum ejus, qui fidejuſſor extitit alieni, & pro extraneis aufer pignus ab eo.

17 Suavis eſt homini panis mendacii: & poſtea implebitur os ejus calculo.

18 Cogitationes conſilii roborantur: & gubernaculis tractanda ſunt bella.

19 Ei, qui revelat myſteria, & ambulat fraudulenter, & dilatat labia ſua, ne commiſcearis.

*Exod. 21. c. 17. Levit. 20. b. 9. 20 * Qui maledicit patri ſuo, & matri, extinguetur lucerna ejus in mediis tenebris.

21 Hereditas, ad quam feſtinatur in principio, in noviſſimo benedictione carebit.

Matth. 5. d. 44. 22 * Ne dicas: Reddam malum, expecta Dominum, & liberabit te.

23 Abominatio eſt apud Dominum pondus & pondus: ſtatera doloſa non eſt bona. D

24 A Domino diriguntur greſſus viri: quis autem hominum intelligere poteſt viam ſuam? * Rom. 12. d. 17

25 Ruina eſt homini devorare ſanctos, & poſt vota retractare. 1. Pet. 3. b. 9. 1. Theſ. 5. d. 15

26 Diſſipat impios rex ſapiens, & incurvat ſuper eos fornicem.

27 Lucerna Domini ſpiraculum hominis, quæ inveſtigat omnia ſecreta ventris.

28 Miſericordia & veritas cuſtodiunt regem, & roboratur clementia thronus ejus.

29 Exultatio juvenum, fortitudo eorum: & dignitas ſenum, canities.

30 Livor vulneris abſterget mala: & plagæ in ſecretioribus ventris.

CAPUT XXI.

Cor regis in manu Domini, cui miſericordia & judicium magis placent quam victimæ: inique theſaurizans: melius eſt ſedere in angulo domatis quam, &c. obturans aurem pauperi, &c. diligens epulas: pro juſto dabitur impius: qui cuſtodit os ſuum: deſideria occidunt pigrum: non eſt ſapientia contra Dominum: equus paratur ad bellum, &c.

1 SIcut diviſiones aquarum, ita cor regis in manu Domini: quocumque voluerit inclinabit illud. A

2 Omnis via viri recta ſibi videtur: appendit autem corda Dominus.

3 Facere miſericordiam & judicium, magis placet Domino, quam victimæ.

4 Exaltatio oculorum eſt dilatatio cordis: lucerna impiorum peccatum.

5 Cogitationes robuſti ſemper in abundãtia: omnis autem piger ſemper in egeſtate eſt.

6 Qui congregat theſauros lingua mendacii, vanus & excors eſt, & impingetur ad laqueos mortis.

7 Rapinæ impiorum detrahent eos, quia noluerunt facere judicium.

8 Perverſa via viri, aliena eſt: qui autem mundus eſt, rectum opus ejus. B

9 * Melius eſt ſedere in angulo domatis, quam cum muliere litigioſa, & in domo communi. * Infra 25. d. 24

10 Anima impii deſiderat malum, non miſerebitur proximo ſuo.

11 Mulctato peſtilente ſapientior erit parvulus: & ſi ſectetur ſapientem, ſumet ſcientiam.

12 Excogitat juſtus de domo impii, ut detrahat impios a malo.

13 Qui obturat aurem ſuam ad clamorem pauperis, & ipſe clamabit, & non exaudietur.

14 Munus abſconditum extinguit iras, & donum in ſinu indignationem maximam.

15 Gaudium juſto eſt facere judicium, & pavor operantibus iniquitatem. C

16 Vir, qui erraverit a via doctrinæ, in cœtu gigantum commorabitur.

17 Qui diligit epulas, in egeſtate erit: qui amat vinum, & pinguia, non ditabitur.

18 Pro juſto datur impius: & pro rectis iniquus.

19 * Melius eſt habitare in terra deſerta, quam cum muliere rixoſa & iracunda. *Eccli. 25. c. 23. Inf. 25. d. 24

20 Theſaurus deſiderabilis, & oleum in habitaculo juſti: & imprudens homo diſſipabit illud.

21 Qui

21 Qui sequitur justitiam & misericordiam, inveniet vitam, justitiam, & gloriam.
22 Civitatem fortium ascendit sapiens, & destruxit robur fiduciæ ejus.
D 23 Qui custodit os suum, & linguam suam, custodit ab angustiis animam suam.
24 Superbus & arrogans vocatur indoctus, qui in ira operatur superbiam.
25 Desideria occidunt pigrum: noluerunt
26 enim quidquam manus ejus operari: * tota die concupiscit & desiderat: qui autem justus est, tribuet, & non cessabit.
27 Hostiæ impiorum abominabiles, quia offeruntur ex scelere.
28 Testis mendax peribit: vir obediens loquetur victoriam.
29 Vir impius procaciter obfirmat vultum suum: qui autem rectus est, corrigit viam suam.
30 Non est sapientia, non est prudentia, non est consilium contra Dominum.
31 Equus paratur ad diem belli: Dominus autem salutem tribuit.

CAPUT XXII.

Laus boni nominis: callidus videns malum: adolescens juxta viam suam: seminans iniquitatem: derisorem ejice: diligens cordis munditiam: dicit piger, Leo, &c. os alienæ: stultitia in corde pueri: calumnians pauperem: audienda est sapientia: vitandi sponsores: termini antiqui servandi: velox in opere suo, &c.

A 1 MElius est nomen bonum, quam divitiæ
Eccli. multæ; super argentum & aurum, gra-
2.1. tia bona.
2 Dives & pauper obviaverunt sibi: utriusque operator est Dominus.
3 Callidus vidit malum, & abscondit se: innocens pertransiit, & afflictus est damno.
4 Finis modestiæ timor Domini, divitiæ & gloria & vita.
5 Arma & gladii in via perversi: custos autem animæ suæ longe recedit ab eis.
6 Proverbium est: Adolescens juxta viam suam, etiam cum senuerit, non recedet ab ea.
7 Dives pauperibus imperat: & qui accipit mutuum, servus est fœnerantis.
8 Qui seminat iniquitatem, metet mala, & virga iræ suæ consummabitur.
B 9 * Qui pronus est ad misericordiam, bene-
Eccli dicetur: de panibus enim suis dedit pauperi.
c.28 Victoriam & honorem acquiret qui dat munera: animam autem aufert accipientium.
10 Ejice derisorem, & exibit cum eo jurgium, cessabuntque causæ & contumeliæ.
11 Qui diligit cordis munditiam, propter gratiam labiorum suorum habebit amicum regẽ.
12 Oculi Domini custodiunt scientiam: & supplantantur verba iniqui.
13 Dicit piger: Leo est foris, in medio platearum occidendus sum.
14 Fovea profunda os alienæ: cui iratus est Dominus, incidet in eam.
C 15 Stultitia colligata est in corde pueri, & virga disciplinæ fugabit eam.
16 Qui calumniatur pauperem, ut augeat divitias suas, dabit ipse ditiori, & egebit.
17 Inclina aurem tuam, & audi verba sapientium: appone autem cor ad doctrinam meam.
18 * quæ pulchra erit tibi, cum servaveris eã in ventre tuo, & redundabit in labiis tuis:
19 Ut sit in Domino fiducia tua, unde & ostendi eam tibi hodie.
20 Ecce descripsi eam tibi tripliciter, in co-
21 gitationibus & scientia: * ut ostenderem tibi firmitatem, & eloquia veritatis, respondere ex his illis qui miserunt te.
22 Non facias violentiam pauperi quia pau- D
per est: neque conteras egenum in porta:
23 * quia judicabit Dominus causam ejus, & configet eos, qui confixerunt animam ejus.
24 Noli esse amicus homini iracundo, ne-
25 que ambules cum viro furioso: * ne forte discas semitas ejus, & sumas scandalum animæ tuæ.
26 Noli esse cũ his, qui defigunt manus suas,
27 & qui vades se offerunt pro debitis: * si enim non habes unde restituas, quid causæ est ut tollat operimentum de cubili tuo?
28 Ne transgrediaris terminos antiquos, quos posuerunt patres tui.
29 Vidisti virum velocem in opere suo? coram regibus stabit, nec erit ante ignobiles.

CAPUT XXIII.

Quomodo sit edendũ cũ principe: non appetendæ divitiæ, nec cibi invidorum: non opprimendi pupilli: castigandus puer: quærenda sapiẽtia: fugiendi peccatores & gulæ dediti: honorandi parentes: fugienda meretrix & ebrietas.

1 QUando sederis ut comedas cum princi- A
pe, diligenter attende quæ apposita
2 sunt ante faciem tuam: * & statue cultrum in gutture tuo, si tamen habes in potestate ani-
3 mam tuam, * ne desideres de cibis ejus, in quo est panis mendacii.
4 Noli laborare ut diteris: sed prudentiæ tuæ pone modum.
5 Ne erigas oculos tuos ad opes, quas non potes habere: quia facient sibi pennas quasi aquilæ, & volabunt in cœlum.
6 Ne comedas cum homine invido, & ne
7 desideres cibos ejus: * quoniam in similitudinem arioli & conjectoris, æstimat quod ignorat.
Comede & bibe, dicet tibi: & mens ejus non est tecum.
8 Cibos, quos comederas, evomes: & perdes pulchros sermones tuos.
9 In auribus insipientium ne loquaris: quia despicient doctrinam eloquii tui.
10 Ne attingas parvulorum terminos: & B
agrum pupillorum ne introeas:
11 Propinquus enim illorum fortis est: & ipse judicabit contra te causam illorum.
12 Ingrediatur ad doctrinam cor tuum, & aures tuæ ad verba scientiæ:
13 * Noli subtrahere a puero disciplinam: si *Supr.
enim percusseris eum virga, non morietur. 13.d.24
14 Tu virga percuties eum: & animam ejus Eccli.
de inferno liberabis. 30.a.1.
15 Fili mi, si sapiens fuerit animus tuus, gau-
16 debit tecum cor meum: * & exultabunt renes mei, cum locuta fuerint rectum labia tua.
17 * Non æmuletur cor tuum peccatores: sed *Infra
18 in timore Domini esto tota die: * quia ha- 24.a.1.
bebis spem in novissimo, & præstolatio tua non auferetur.
19 Audi fili mi, & esto sapiens: & dirige in via animum tuum.

20 Noli esse in conviviis potatorum, nec in
C comessationibus eorum, qui carnes ad vescen-
21 dum conferunt: * quia vacantes potibus, &
dantes symbola consumentur, & vestietur
pannis dormitatio.
22 Audi patrem tuum, qui genuit te, & ne
contemnas cum senuerit mater tua.
23 Veritatem eme, & noli vendere sapien-
tiam, & doctrinam, & intelligentiam.
24 Exultat gaudio pater justi: qui sapientem
genuit, lætabitur in eo.
25 Gaudeat pater tuus, & mater tua, & exul-
tet quæ genuit te.
26 Præbe fili mi cor tuum mihi: & oculi tui
vias meas custodiant.
27 Fovea enim profunda est meretrix, & pu-
teus angustus, aliena.
28 Insidiatur in via quasi latro, & quos in-
cautos viderit, interficiet.
D 29 Cui væ? cujus patri væ? cui rixæ? cui fo-
veæ? cui sine causa vulnera? cui suffusio ocu-
lorum?
30 Nonne his qui commorantur in vino, &
student calicibus epotandis?
31 Ne intuearis vinum quando flavescit, cum
splenduerit in vitro color ejus: ingreditur
32 blande, * sed in novissimo mordebit ut co-
luber, & sicut regulus venena diffundet.
33 Oculi tui videbunt extraneas, & cor tuum
loquetur perversa.
34 Et eris sicut dormiens in medio mari, &
quasi sopitus gubernator, amisso clavo: & di-
35 ces: Verberaverunt me, sed non dolui: tra-
xerunt me, & ego non sensi: quando evigila-
bo, & rursus vina reperiam?

CAPUT XXIV.

Æmulatio malorum: sapientia & eruditio: cogitatio stulti: eruenda oppressi: doctrina ut melle utendum: non insidiandum justo: casus inimici: detractores: juste judicandum: nullus verbis lactandus, nec malum malo reddendum: ager pigri: dormitanti pigro venit egestas.

A
*Su pr. 3.d.14
1 NE æmuleris viros malos, nec desideres
2 esse cum eis: * quia rapinas medita-
tur mens eorum, & fraudes labia eorum lo-
quuntur.
3 Sapientia ædificabitur domus, & prudentia
roborabitur.
4 In doctrina replebuntur cellaria, universa
substantia pretiosa & pulcherrima.
5 Vir sapiens, fortis est: & vir doctus, robu-
stus & validus.
6 Quia cum dispositione initur bellum: &
erit salus ubi multa consilia sunt.
7 Excelsa stulto sapientia, in porta non ape-
riet os suum.
8 Qui cogitat mala facere, stultus vocabitur.
9 Cogitatio stulti peccatum est: & abomina-
tio hominum detractor.
B 10 Si desperaveris lassus in die angustiæ: im-
*Psal. 81.a.4. minuetur fortitudo tua.
11 * Erue eos, qui ducuntur ad mortem: & qui
trahuntur ad interitum liberare ne cesses.
12 Si dixeris: Vires non suppetunt: qui inspe-
ctor est cordis, ipse intelligit, & servatorem
animæ tuæ nihil fallit, reddetque homini jux-
ta opera sua.
13 Comede, fili mi, mel, quia bonum est, &
favum dulcissimum gutturi tuo.
14 Sic & doctrina sapientiæ animæ tuæ: quam
cum inveneris, habebis in novissimis spem, &
spes tua non peribit.
15 Ne insidieris, & quæras impietatem in do-
mo justi, neque vastes requiem ejus.
16 Septies enim cadet justus, & resurget: im-
pii autem corruent in malum.
17 Cum ceciderit inimicus tuus, ne gaudeas, C
18 & in ruina ejus ne exultet cor tuum: * ne
forte videat Dominus, & displiceat ei, & aufe-
rat ab eo iram suam.
19 Ne contendas cum pessimis, nec æmuleris
impios:
20 * Quoniam non habent futurorum spem
mali: & lucerna impiorum extinguetur.
21 Time Dominum, fili mi, & regem: & cum
22 detractoribus non commiscearis: * quoniam
repente consurget perditio eorum: & ruinam
utriusque quis novit?
23 Hæc quoque sapientibus: * Cognoscere
personam in judicio non est bonum:
24 Qui dicunt impio: Justus es: maledicent
eis populi, & detestabuntur eos tribus.
25 Qui arguunt eum, laudabuntur: & super E
ipsos veniet benedictio.
26 Labia deosculabitur, qui recta verba re-
spondet.
27 Præpara foris opus tuum, & diligenter
exerce agrum tuum: ut postea ædifices domum
tuam.
28 Ne sis testis frustra contra proximum
tuum: nec lactes quemquam labiis tuis.
29 * Ne dicas: Quomodo fecit mihi, sic fa-
ciam ei: reddam unicuique secundum opus suum.
30 Per agrum hominis pigri transivi, & per
31 vineam viri stulti * & ecce totum repleve-
rant urticæ, & operuerant superficiem ejus spi-
næ, & maceria lapidum destructa erat.
32 Quod cum vidissem, posui in corde meo,
& exemplo didici disciplinam.
33 Parum, inquam, dormies, modicum dormi-
tabis: pauxillum manus conseres, ut quiescas:
34 Et veniet tibi quasi cursor egestas, & men-
dicitas quasi vir armatus.

CAPUT XXV.

Gloria Dei & regum: cor regis: rubigo quæ & impietas est: ne te exaltes: ne detrahas: secreta tua serva: mala aurea, & inauris aurea: frigus in messe: nubes sine pluvia: lingua mollis: mel inventum: sagitta acuta: dens putridus: acetum: tinea: benefac inimico: angulus domatis: aqua frigida: fons turbatus: multum mellis comestum: urbs absque muro.

1 HÆ quoque parabolæ Salomonis, quas A
transtulerunt viri Ezechiæ regis Juda.
2 Gloria Dei est celare verbum, & gloria re-
gum investigare sermonem.
3 Cœlum sursum, & terra deorsum, & cor re-
gum inscrutabile.
4 Aufer rubiginem de argento, & egredietur
vas purissimum.
5 Aufer impietatem de vultu regis, & firma-
bitur justitia thronus ejus.
6 Ne gloriosus appareas coram rege, & in lo-
co magnorum ne steteris.
7 Melius est enim ut dicatur tibi: Ascen-
de huc, quam ut humilieris coram prin-
cipe.

8 Quæ

B 8 Quæ viderunt oculi tui, ne proferas in jur-
gio cito: ne postea emendare non possis, cum
dehonestaveris amicum tuum.
9 Causam tuam tracta cum amico tuo, & se-
10 cretum extraneo ne reveles: *ne forte in-
sultet tibi cum audierit, & exprobrare non
cesset.
Gratia & amicitia liberant: quas tibi serva,
ne exprobrabilis fias.
11 Mala aurea in lectis argenteis, qui loquitur
verbum in tempore suo.
12 Inauris aurea, & margaritum fulgens, qui
arguit sapientem, & aurem obedientem.
13 Sicut frigus nivis in die messis, ita legatus
fidelis ei, qui misit eum, animam ipsius requie-
scere facit.
14 Nubes, & ventus, & pluviæ non sequentes,
vir gloriosus, & promissa non complens.
C 15 *Patientia lenietur princeps, & lingua
Supr. mollis confringet duritiam.
J.a.b. 16 Mel invenisti, comede quod sufficit tibi,
ne forte satiatus evomas illud.
17 Subtrahe pedem tuum de domo proximi
tui, nequando satiatus oderit te.
18 Jaculum, & gladius & sagitta acuta, homo
qui loquitur contra proximum suum falsum te-
stimonium.
19 Dens putridus, & pes lassus, qui sperat su-
20 per infideli in die angustiæ, *& amittit pal-
lium in die frigoris.
Acetum in nitro, qui cantat carmina cordi
pessimo.
Sicut tinea vestimento, & vermis ligno: ita
tristitia viri nocet cordi.
Rom. 21 *Si esurierit inimicus tuus, ciba illum: si
.b.10 22 sitierit, da ei aquam bibere. *prunas enim
congregabis super caput ejus, & Dominus red-
det tibi.
23 Ventus aquilo dissipat pluvias, & facies
tristis linguam detrahentem.
24 *Melius est sedere in angulo domatis,
Supr. quam cum muliere litigiosa, & in domo com-
.b.9. muni.
25 Aqua frigida animæ sitienti, & nuntius bo-
nus de terra longinqua.
26 Fons turbatus pede, & vena corrupta, ju-
stus cadens coram impio.
27 Sicut qui mel multum comedit, non est ei
Eccli bonum: *sic qui scrutator est majestatis, oppri-
.22. metur a gloria.
28 Sicut urbs patens & absque murorum am-
bitu, ita vir qui non potest in loquendo cohi-
bere spiritum suum.

CAPUT XXVI.

Gloria in stulto: avis volans: flagellum equo: respondere stulto: nuntius stultus: parabola stulti: honor insipientis: imponens stulto silentium: canis ad vomitum: sapiens proprio judicio: commisceri rixæ: nocens amico: susurro: iracundus: labia tumentia: inimicus: operiens odium: fodiens foveam: lingua fallax.

1 QUomodo nix in æstate, & pluviæ in
A messe: sic indecens est stulto gloria.
2 Sicut avis ad alia transvolans, & passer quo
libet vadens: sic maledictum frustra prolatum
in quempiam superveniet.
3 Flagellum equo, & camus asino, & virga in
dorso imprudentium.
4 Ne respondeas stulto juxta stultitiam suam,
ne efficiaris ei similis.
5 Responde stulto juxta stultitiam suam, ne
sibi sapiens esse videatur.
6 Claudus pedibus, & iniquitatem bibens, qui
mittit verba per nuntium stultum. B
7 Quomodo pulchras frustra habet claudus
tibias: sic indecens est in ore stultorum para-
bola.
8 Sicut qui mittit lapidem in acervum Mer-
curii: ita qui tribuit insipienti honorem.
9 Quomodo si spina nascatur in manu temu-
lenti: sic parabola in ore stultorum.
10 Judicium determinat causas, & qui impo-
nit stulto silentium, iras mitigat.
11 *Sicut canis, qui revertitur ad vomitum *1 Pet.
suum, sic imprudens, qui iterat stultitiam 2.d.22.
suam.
12 Vidisti hominem sapientem sibi videri?
magis illo spem habebit insipiens.
13 Dicit piger: Leo est in via, & leæna in iti-
14 neribus: *sicut ostium vertitur in cardine
suo, ita piger in lectulo suo. C
15 *Abscondit piger manum sub ascella sua, *Supr.
& laborat si ad os suum eam converterit. 19.d.14
16 Sapientior sibi piger videtur septem viris
loquentibus sententias.
17 Sicut qui apprehendit auribus canem, sic
qui transit impatiens, & commiscetur rixæ al-
terius.
18 Sicut noxius est qui mittit sagittas, & lan-
19 ceas in mortem: *ita vir, qui fraudulenter
nocet amico suo: & cum fuerit deprehensus,
dicit: Ludens feci.
20 Cum defecerint ligna, extinguetur ignis: &
susurrone subtracto, jurgia conquiescent.
21 Sicut carbones ad prunas, & ligna ad *Supr.
ignem, *sic homo iracundus suscitat rixas. 15.c.18
22 Verba susurronis quasi simplicia, & ipsa D
perveniunt ad intima ventris.
23 Quomodo si argento sordido ornare velis
vas fictile, sic labia tumentia cum pessimo cor-
de sociata.
24 Labiis suis intelligitur inimicus, cum in
corde tractaverit dolos.
25 Quando submiserit vocem suam ne cre-
dideris ei: quoniam septem nequitiæ sunt in
corde illius.
26 Qui operit odium fraudulenter, revelabi-
tur malitia ejus in consilio.
27 Qui fodit foveam incidet in eam: &
volvit lapidem, revertetur ad eum.
28 Lingua fallax non amat veritatem: & os
lubricum operatur ruinas.

CAPUT XXVII.

Non gloriandum in crastinum, ne teipsum laudaveris: ira stulti quam sit gravis: manifesta correctio: vulnera diligentis: anima saturata: vicinus juxta: spondens pro extraneo: litigiosa mulier: infernus insaturabilis: probatur homo ore laudantis: stultus contusus: vultum pecoris agnosce: lac caprarum in cibum.

1 NE glorieris in crastinum, ignorans quid A
supervventura pariat dies.
2 Laudet te alienus, & non os tuum: extra-
neus, & non labia tua.
3 *Grave est saxum, & onerosa arena: sed *Eccl.
ira stulti utroque gravior. 22.b.17

4 Ira non habet misericordiam, nec erumpens furor: & impetum concitati ferre quis poterit?

5 Melior est manifesta correptio, quam amor absconditus.

6 Meliora sunt vulnera diligentis, quam fraudulenta oscula odientis.

*Iob 6 b. 7. 7 * Anima saturata calcabit favum: & anima esuriens etiam amarum pro dulci sumet.

8 Sicut avis transmigrans de nido suo, sic vir qui derelinquit locum suum.

9 Unguētn & variis odoribus delectatur cor: & bonis amici consiliis anima dulcoratur.

10 Amicum tuum, & amicum patris tui ne dimiseris: & domum fratris tui ne ingrediaris in die afflictionis tuæ.

Melior est vicinus juxta, quā frater procul.

11 Stude sapiētiæ fili mi, & lætifica cor meū, ut possis exprobranti respondere sermonem.

C 12 Astutus videns malum, absconditus est: parvuli transeuntes sustinuerunt dispendia.

*Supr. 10. c. 16 13 * Tolle vestimentum ejus, qui spopondit pro extraneo: & pro alienis, aufer ei pignus.

14 Qui benedicit proximo suo voce grandi, de nocte consurgens maledicenti similis erit.

15 * Tecta perstillantia in die frigoris, & liti-
*Supr. 19. b 13 16 giosa mulier comparantur: * qui retinet
eam, quasi qui ventum teneat, & oleum dexteræ suæ vocabit.

17 Ferrum ferro exacuitur, & homo exacuit faciem amici sui.

18 Qui servat ficum, comedet fructus ejus: & qui custos est domini sui, glorificabitur.

19 Quomodo in aquis resplendent vultus prospicientium, sic corda hominum manifesta sunt prudentibus.

*Eccli 14. b 10 20 * Infernus & perditio numquam implentur: similiter & oculi hominum insatiabiles.

*Supr. 17. a. 3. 21 Quomodo probatur in conflatorio argentum, & in fornace aurum: sic probatur homo ore laudantis.

D Cor iniqui inquirit mala, cor autem rectum inquirit scientiam.

22 Si contuderis stultum in pila quasi ptisanas feriente desuper pilo, non auferetur ab eo stultitia ejus.

23 Diligenter agnosce vultum pecoris tui, tuosque greges considera:

24 Non enim habebis jugiter potestatem: sed corona tribuetur in generationem & generationem.

25 Aperta sunt prata, & apparuerunt herbæ virentes, & collecta sunt fœna de montibus.

*1 Tim 6. b. 8. 26 * Agni ad vestimentum tuum: & hœdi, ad agri pretium.

27 Sufficiat tibi lac caprarum in cibos tuos, & in necessaria domus tuæ, & ad victum ancillis tuis.

CAPUT XXVIII.

De fuga impii & securitate justi: propter peccata terra multi principes ejus: pauper pauperē calumnians: pauper supplex, & dives pravus: nolens audire legem: exultatio justorum: abscondens scelera sua: beatus semper pavidus; princeps impius ut leo: dux indigens prudentia: terram suam operans: à patre subtrahens.

A 1 Fugit impius, nemine persequente: justus autem quasi leo confidens, absque terrore erit.

2 Propter peccata terræ multi principes ejus: & propter hominis sapientiam, & horum scientiam quæ dicuntur, vita ducis longior erit.

3 Vir pauper calumnians pauperes, similis est imbri vehementi, in quo paratur fames.

4 Qui derelinquunt legem, laudant impium: qui custodiunt, succenduntur contra eum.

5 Viri mali non cogitant judicium: qui autem inquirunt Dominum, animadvertunt omnia.

6 * Melior est pauper ambulans in simplicitate sua, quam dives in pravis itineribus. *Supr 19. a.

7 Qui custodit legem, filius sapiens est; qui autem comessatores pascit, confundit patrem suum.

8 Qui coacervat divitias usuris & fœnore liberali, in pauperes congregat eas.

9 Qui declinat aures suas ne audiat legem, B
oratio ejus erit execrabilis.

10 Qui decipit justos in via mala, in interitu suo corruet: & simplices possidebunt bona ejus.

11 Sapiens sibi videtur vir dives: pauper autem prudens scrutabitur eum.

12 In exultatione justorum multa gloria est: regnantibus impiis ruinæ hominum.

13 Qui abscondit scelera sua, non dirigetur: qui autem confessus fuerit, & reliquerit ea, misericordiam consequetur.

14 Beatus homo, qui semper est pavidus: qui vero mentis est duræ, corruet in malum.

15 Leo rugiens, & ursus esuriens, princeps impius super populum pauperem.

16 Dux indigens prudentia, multos opprimet per calumniam: qui autem odit avaritiam: longi fient dies ejus.

17 Hominem, qui calumniatur animæ sanguinem, si usque ad lacum fugerit, nemo sustinet.

18 Qui ambulat simpliciter, salvus erit: qui perversis graditur viis, concidet semel.

19 * Qui operatur terram suam, satiabitur panibus: qui autem sectatur otium, replebitur egestate. *Supr. 12. b.

20 Vir fidelis multum laudabitur: *qui autem festinat ditari, non erit innocens. Eccli. 20. d. *Supr. 13. b. & 20. c. 21

21 Qui cognoscit in judicio faciem, non benefacit: iste pro buccella panis deserit veritatem. D

22 Vir, qui festinat ditari, & aliis invidet, ignorat quod egestas superveniet ei.

23 Qui corripit hominem, gratiam postea inveniet apud eum, magis quam ille, qui per linguæ blandimenta decipit.

24 Qui subtrahit aliquid à patre suo, & à matre, & dicit hoc non esse peccatum, particeps homicidæ est.

24 Qui se jactat, & dilatat, jurgia concitat: qui vero sperat in Domino, sanabitur.

25 Qui confidit in corde suo, stultus est: qui autem graditur sapienter, ipse salvabitur.

27 Qui dat pauperi, non indigebit: qui despicit deprecantem, sustinebit penuriam.

28 Cum surrexerint impii, abscondentur homines: cum illi perierint, multiplicabuntur justi.

CA-

CAPUT XXIX.

Non audiens corripientem: multiplicatio justorum: amor sapientiæ: rex justus: blandus amicus: pestilentes: contendere cum stulto: viri sanguinum: totum proferens spiritum: verba mendacii: pauper & creditor: rex justus: correctio: multiplicatio impiorum: erudi filium: prophetia: velox ad loquendum: delicate servum nutriens: iracundus: superbus: cum fure participans: timens hominem: justi abominantur impium, & e diverso.

A 1 Viro, qui corripientem dura cervice contemnit, repentinus ei superveniet interitus: & eum sanitas non sequetur.

2 In multiplicatione justorum lætabitur vulgus: cum impii sumpserint principatum, gemet populus.

3 Vir, qui amat sapientiam, lætificat patrem suum: * qui autem nutrit scorta, perdit substantiam. *Lucæ 15.c.13

4 Rex justus erigit terram, vir avarus destruet eam.

5 Homo, qui blandis fictisque sermonibus loquitur amico suo, rete expandit gressibus ejus.

6 Peccantem virum iniquum involvet laqueus: & justus laudabit atque gaudebit.

E 7 Novit justus causam pauperum: impius ignorat scientiam.

8 Homines pestilentes dissipant civitatem: sapientes vero avertunt furorem.

9 Vir sapiens, si cum stulto contenderit, sive irascatur, sive rideat, non inveniet requiem.

10 Viri sanguinum oderunt simplicem: justi autem quærunt animam ejus.

11 Totum spiritum suum profert stultus: sapiens differt, & reservat in posterum.

12 Princeps, qui libenter audit verba mendacii, omnes ministros habet impios.

C 13 Pauper & creditor obviaverunt sibi: utriusque illuminator est Dominus.

14 Rex qui judicat in veritate pauperes, thronus ejus in æternum firmabitur.

15 Virga atque correptio tribuit sapientiam: puer autem, qui dimittitur voluntati suæ, confundit matrem suam.

16 In multiplicatione impiorum multiplicabuntur scelera: & justi ruinas eorum videbunt.

17 Erudi filium tuum, & refrigerabit te, & dabit delicias animæ tuæ.

18 Cum prophetia defecerit, dissipabitur populus: qui vero custodit legem, beatus est.

19 Servus verbis non potest erudiri: quia quod dicis intelligit, & respondere contemnit.

20 Vidisti hominem velocem ad loquendum? stultitia magis speranda est, quam illius correptio.

21 Qui delicate à pueritia nutrit servum suum, postea sentiet eum contumacem.

D 22 Vir iracundus provocat rixas: & qui ad indignandum facilis est, erit ad peccandum proclivior.

ob. 23 * Superbum sequitur humilitas: & humilem spiritu suscipiet gloria.

9. 24 Qui cum fure participat, odit animam suam: adjurantem audit, & non indicat.

25 Qui timet hominem, cito corruet: qui sperat in Domino, sublevabitur.

26 Multi requirunt faciem principis: & judicium a Domino egreditur singulorum.

27 Abominantur justi virum impium: & abominantur impii eos, qui in recta sunt via.

Verbum custodiens filius, extra perditionem erit.

CAPUT XXX.

Homo Deo vicinus judicat se insipientem, & opera Dei incomprehensibilia: sermo Dei ignitus, cui nihil addendum: deprecatur vanitatem, verba mendacii, mendicitatem, & divitias: non accusandus servus apud dominum suum: aliquot generationes execrabiles: duæ sanguisugæ: tria insaturabilia: oculus patrem subsannans: tria difficilia: per tria movetur terra: quatuor minima terræ: tria bene gradientia: vehementer emungens.

1 Verba Congregantis filii Vomentis. Visio, quam locutus est vir, cum quo est Deus, & qui Deo secum morante confortatus, ait:

2 Stultissimus sum virorum, & sapientia hominum non est mecum.

3 Non didici sapientiam, & non novi scientiam sanctorum.

4 Quis ascendit in cœlum atque descendit? quis continuit spiritum in manibus suis? quis colligavit aquas quasi in vestimento? quis suscitavit omnes terminos terræ? quod nomen est ejus, & quod nomen filii ejus, si nosti?

5 * Omnis sermo Dei ignitus, clypeus est *Psal. 11.b.7.
6 sperantibus in se: * ne addas quidquam *Deut. 4.a.2. & 12. d. 32.
verbis illius, & arguaris, inveniarisque mendax.

7 Duo rogavi te, ne deneges mihi antequam moriar.

8 Vanitatem, & verba mendacia longe fac à me. B

Mendicitatem, & divitias ne dederis mihi:
tribue tantum victui meo necessaria: * ne for-
9 te satiatus illiciar ad negandum, & dicam:
Quis est Dominus? aut egestate compulsus furer, & perjurem nomen Dei mei.

10 Ne accuses servum ad dominum suum, ne forte maledicat tibi, & corruas.

11 Generatio, quæ patri suo maledicit, & quæ matri suæ non benedicit.

12 Generatio, quæ sibi munda videtur, & tamen non est lota a sordibus suis.

13 Generatio, cujus excelsi sunt oculi, & palpebræ ejus in alta surrectæ.

14 Generatio, quæ pro dentibus gladios habet, & commandit molaribus suis, ut comedat inopes de terra, & pauperes ex hominibus.

15 Sanguisugæ duæ sunt filiæ, dicentes: Affer, affer. C

Tria sunt insaturabilia, & quartum, quod numquam dicit: Sufficit.

16 Infernus, & os vulvæ, & terra, quæ non satiatur aqua: ignis vero numquam dicit: Sufficit.

17 Oculum, qui subsannat patrem, & qui despicit partum matris suæ, effodiant eum corvi de torrentibus, & comedant eum filii aquilæ.

18 Tria sunt difficilia mihi, & quartum penitus ignoro:

19 Viam aquilæ in cœlo, viam colubri super
petram, viam navis in medio mari, & viam
viri in adolescentia.
20 Talis est & via mulieris adulteræ, quæ
comedit, & tergens os suum dicit: Non sum
operata malum.
21 Per tria movetur terra, & quartum non
potest sustinere:
22 Per servum cum regnaverit: per stultum
23 cum saturatus fuerit cibo; * per odio-
sam mulierem cum in matrimonio fuerit as-
sumpta: & per ancillam cum fuerit hæres do-
minæ suæ.
D 24 Quatuor sunt minima terræ, & ipsa sunt
sapientiora sapientibus:
25 Formicæ, populus infirmus, qui præparat
26 in messe cibum sibi: * lepusculus, plebs
invalida, qui collocat in petra cubile suum:
27 * regem locusta non habet, & egreditur
28 universa per turmas suas: * stellio mani-
bus nititur, & moratur in ædibus regis.
29 Tria sunt, quæ bene gradiuntur, & quar-
tum, quod incedit feliciter:
30 Leo fortissimus bestiarum, ad nullius pa-
31 vebit occursum: * gallus succinctus lum-
bos: & aries: nec est rex, qui resistat ei.
32 Et, qui stultus apparuit, postquam elevatus
est in sublime: si enim intellexisset, ori suo
imposuisset manum.
33 Qui autem fortiter premit ubera ad eli-
ciendum lac, exprimit butyrum: & qui vehe-
menter emungit, elicit sanguinem: & qui pro-
vocat iras, producit discordias.

CAPUT XXXI.

Exhortatur ne mulieribus dederis substantiam tuam, nec regibus vinum, sed mœrentibus: aperi os tuum muto: vindica inopem: Laus & raritas mulieris fortis: pulchritudo fallax gratia.

A 1 VErba Lamuelis regis. Visio, qua erudivit
eum mater sua.
2 Quid dilecte mi, quid dilecte uteri mei, quid
dilecte votorum meorum?
3 Ne dederis mulieribus substantiam tuam,
& divitias tuas ad delendos reges.
4 Noli regibus, ò Lamuel, noli regibus dare
vinum: quia nullum secretum est ubi regnat
5 ebrietas. * & ne forte bibant, & obliviscan-
tur judiciorum, & mutent causam filiorum
pauperis.
6 Date siceram mœrentibus, & vinum his
7 qui amaro sunt animo: * bibant, & oblivi-
scantur egestatis suæ, & doloris sui non recor-
dentur amplius.
8 Aperi os tuum muto, & causis omnium fi-
9 liorum qui pertranseunt: * aperi os tuum,
decerne quod justum est, & judica inopem &
pauperem.
10 Mulierem fortem quis invenit? procul, & B
de ultimis finibus pretium ejus.
11 Confidit in ea cor viri sui, & spoliis non
indigebit.
12 Reddet ei bonum, & non malum, omni-
bus diebus vitæ suæ.
13 Quæsivit lanam & linum, & operata est
consilio manuum suarum.
14 Facta est quasi navis institoris, de longe
portans panem suum.
15 Et de nocte surrexit, deditque prædam do-
mesticis suis, & cibaria ancillis suis.
16 Consideravit agrum, & emit eum: de fru-
ctu manuum suarum plantavit vineam.
17 Accinxit fortitudine lumbos suos, & ro-
boravit brachium suum.
18 Gustavit & vidit quia bona est negotia-
tio ejus: non extinguetur in nocte lucerna
ejus.
19 Manum suam misit ad fortia, & digiti C
ejus apprehenderunt fusum.
20 Manum suam aperuit inopi, & palmas suas
extendit ad pauperem.
21 Non timebit domui suæ à frigoribus ni-
vis: omnes enim domestici ejus vestiti sunt
duplicibus.
22 Stragulatam vestem fecit sibi: byssus &
purpura indumentum ejus.
23 Nobilis in portis vir ejus, quando sederit
cum senatoribus terræ:
24 Sindonem fecit, & vendidit, & cingulum
tradidit Chananæo.
25 Fortitudo & decor indumentum ejus, &
ridebit in die novissimo.
26 Os suum aperuit sapientiæ, & lex clemen-
tiæ in lingua ejus.
27 Consideravit semitas domus suæ, & pa- D
nem otiosa non comedit.
28 Surrexerunt filii ejus, & beatissimam præ-
dicaverunt: vir ejus, & laudavit eam.
29 Multæ filiæ congregaverunt divitias: tu
supergressa es universas.
30 Fallax gratia, & vana est pulchritudo:
mulier timens Dominum, ipsa laudabitur.
31 Date ei de fructu manuum suarum: &
laudent eam in portis opera ejus.

ECCLESIASTES,

QVI AB HEBRÆIS

COHELETH APPELLATVR.

CAPUT I.

Omnia vana, & nihil sub sole novum: cunctarum quoque rerum difficilem esse inquisitionem, eamque vanam, & spiritus afflictionem.

A 1 VErba Ecclesiastæ, filii David, regis Jerusalem.
2 Vanitas vanitatum dixit Ecclesiastes: vanitas vanitatũ, & omnia vanitas.
3 Quid habet amplius homo de universo labore suo, quo laborat sub sole?
B 4 Generatio præterit, & generatio advenit: terra autem in æternum stat.

5 Oritur sol, & occidit, & ad locum suum revertitur; ibique renascens,

6 Gyrat per Meridiem, & flectitur ad Aquilonem: lustrans universa in circuitu pergit spiritus, & in circulos suos revertitur.

7 Omnia flumina intrant in mare, & mare non redundat: ad locum, unde exeunt flumina, revertuntur ut iterum fluant.

8 Cunctæ res difficiles: non potest eas homo explicare sermone. Non saturatur oculus visu; nec auris auditu impletur.

9 Quid est quod fuit? ipsum quod futurum est: quid est quod factũ est? ipsũ quod faciendũ est.

C 10 Nihil sub sole novum, nec valet quisquam dicere: Ecce hoc recens est: jam enim præcessit in sæculis, quæ fuerunt ante nos.

11 Non est priorum memoria: sed nec eorum quidem, quæ postea futura sunt, erit recordatio apud eos, qui futuri sunt in novissimo.

12 Ego Ecclesiastes fui rex Israel in Jerusalẽ,

13 Et proposui in animo meo quærere & investigare sapienter de omnibus quæ fiunt sub sole. Hanc occupationem pessimam dedit Deus filiis hominum, ut occuparentur in ea.

14 Vidi cuncta quæ fiunt sub sole, & ecce universa vanitas, & afflictio spiritus.

15 Perversi difficile corriguntur, & stulto-
D rum infinitus est numerus.

16 Locutus sum in corde meo, dicens: Ecce magnus effectus sum, & præcessi omnes sapientia, qui fuerunt ante me in Jerusalem: & mens mea cõtemplata est multa sapienter, & didici.

17 Dedique cor meũ ut scirẽ prudentiã atque doctrinã, erroresq; & stultitiã: & agnovi quod in his quoque esset labor, & afflictio spiritus:

18 Eo quod in multa sapientia, multa sit indignatio: & qui addit scientiã, addit & laborẽ.

CAPUT II.

In affluentia deliciarum, divitiarum, ædificiorum, & in horum labore est vanitas & afflictio spiritus: dicit etiam quanta sit vanitatis congregare futuro hæredi, qui qualis futurus sit ignoratur.

A 1 DIxi ego in corde meo: Vadam, & affluam deliciis, & fruar bonis. Et vidi quod hoc quoque esset vanitas.

2 Risum reputavi errorem: & gaudio dixi: Quid frustra deciperis?

3 Cogitavi in corde meo abstrahere à vino carnem meam, ut animum meum transferrem ad sapientiam, devitaremque stultitiam, donec viderem quid esset utile filiis hominum: quo facto opus est sub sole numero dierum vitæ suæ.

4 Magnificavi opera mea, ædificavi mihi domos, & plantavi vineas,

5 Feci hortos, & pomaria, & consevi ea cuncti generis arboribus,

6 Et extruxi mihi piscinas aquarum, ut irrigarem silvam lignorum germinantium.

7 Possedi servos & ancillas, multamque fa- B
miliam habui, armenta quoque, & magnos ovium greges, ultra omnes qui fuerunt ante me in Jerusalem:

8 Coacervavi mihi argentum, & aurum, & substantias regum, ac provinciarum: feci mihi cantores, & cantatrices, delicias filiorum hominum, scyphos, & urceos in ministerio ad vina fundenda:

9 Et supergressus sum opibus omnes, qui ante me fuerunt in Jerusalem: sapientia quoque perseveravit mecum.

10 Et omnia quæ desideraverunt oculi mei, non negavi eis: nec prohibui cor meum quin omni voluptate frueretur, & oblectaret se in his, quæ præparaveram: & hanc ratus sum partem meam, si uterer labore meo.

11 Cumque me convertissem ad universa C
opera, quæ fecerant manus meæ, & ad labores, in quibus frustra sudaveram, vidi in omnibus vanitatem & afflictionem animi, & nihil permanere sub sole.

12 Transivi ad contemplandam sapientiam, erroresque & stultitiam (quid est, inquam, homo, ut sequi possit regem Factorem suum?)

13 Et vidi quod tantum præcederet sapientia stultitiam, quantum differt lux a tenebris.

14 * Sapientis oculi in capite ejus: stultus in * Infra
tenebris ambulat: & didici quod unus utrius- 8, a 1.
que esset interitus. Prov.
15 Et dixi in corde meo: Si unus & stulti & 17, d.
meus occasus erit, quid mihi prodest quod ma- 24.
jorem sapientiæ dedi operam? Locutusque cum mente mea, animadverti quod hoc quoque esset vanitas.

16 Non enim erit memoria sapientis similiter ut stulti in perpetuum, & futura tempora oblivione cuncta pariter operient: moritur doctus similiter ut indoctus.

17 Et idcirco tæduit me vitæ meæ, videntem D
mala universa esse sub sole, & cuncta vanitatem & afflictionem spiritus.

18 Rursus detestatus sum omnem industriam meam, qua sub sole studiosissime laboravi, ha-

bituтus heredem post me ,
19 Quem ignoro, utrum sapiens an stultus fu-
turus sit , & dominabitur in laboribus meis,
quibus desudavi & solicitus fui, & est quid-
quam tam vanum ?
20 Unde cessavi , renuntiavitque cor meum
ultra laborare sub sole .
21 Nam cum alius laboret in sapientia,& do-
ctrina, & sollicitudine , homini otioso quæsita
dimittit : & hoc ergo , vanitas , & magnum
malum .
22 Quid enim proderit homini de universo
labore suo , & afflictione spiritus , qua sub sole
cruciatus est ?
23 Cuncti dies ejus doloribus & ærumnis ple-
ni sunt , nec per noctem mente requiescit : &
hoc nonne vanitas est ?
24 Nonne melius est comedere & bibere , &
ostendere animæ suæ bona de laboribus suis ?
& hoc de manu Dei est .
25 Quis ita devorabit , & deliciis affluet ut
ego ?
26 Homini bono in conspectu suo dedit Deus
sapientiam, & scientiam, & lætitiam : pecca-
tori autem dedit afflictionem, & curam super-
fluam, ut addat , & congreget , & tradat ei qui
placuit Deo: sed & hoc vanitas est,& cassa so-
licitudo mentis .

CAPUT III.

*Quod omnia suo proveniant tempore & tran-
seant : quodque in nullis hìc fluxis sit mentis
quies : unus quoque sit hominis ac jumento-
rum interitus .*

A 1 OMnia tempus habent , & suis spatiis
transeunt universa sub cœlo .
2 Tempus nascendi , & tempus moriendi .
Tempus plantandi , & tempus evellendi
quod plantatum est .
3 Tempus occidendi , & tempus sanandi .
Tempus destruendi, & tempus ædificandi .
4 Tempus flendi , & tempus ridendi .
Tempus plangendi, & tempus saltandi .
5 Tempus spargendi lapides, & tempus colli-
gendi .
Tempus amplexandi , & tempus longe fieri
ab amplexibus .
6 Tempus acquirendi, & tempus perdendi .
B Tempus custodiendi , & tempus abji-
ciendi .
7 Tempus scindendi, & tempus consuendi .
Tempus tacendi, & tempus loquendi .
8 Tempus dilectionis, & tempus odii .
Tempus belli, & tempus pacis .
9 Quid habet amplius homo de labore suo ?
10 Vidi afflictionem , quam dedit Deus filiis
hominum, ut distendantur in ea .
11 Cuncta fecit bona in tempore suo,& mun-
dum tradidit disputationi eorum, ut non inve-
niat homo opus , quod operatus est Deus ab
initio usque ad finem :
12 Et cognovi quod non esset melius nisi læ-
tari, & facere bene in vita sua .
C 13 Omnis enim homo, qui comedit & bibit ,
& videt bonum de labore suo, hoc donum Dei
est .
14 Didici quod omnia opera, quæ fecit Deus,
perseverent in perpetuum ; non possumus eis
quidquam addere, nec auferre , quæ fecit Deus
ut timeatur .
15 Quod factum est , ipsum permanet : quæ
futura sunt , jam fuerunt : & Deus instaurat
quod abiit .
16 Vidi sub sole in loco judicii impietatem ,
& in loco justitiæ iniquitatem .
17 Et dixi in corde meo : Justum & impium
judicabit Deus , & tempus omnis rei tunc erit.
18 Dixi in corde meo de filiis hominum , ut
probaret eos Deus , & ostenderet similes esse
bestiis .
19 Idcirco unus interitus est hominis & ju- D
mentorum , & æqua utriusque conditio : sicut
moritur homo, sic & illa moriuntur : similiter
spirant omnia , & nihil habet homo jumento
amplius : cuncta subjacent vanitati .
20 Et omnia pergunt ad unum locum : de
terra facta sunt , & in terram pariter rever-
tuntur .
21 Quis novit si spiritus filiorum Adam
ascendat sursum, & si spiritus jumentorum de-
scendat deorsum ?
22 Et deprehendi nihil esse melius quam læ-
tari hominem in opere suo , & hanc esse par-
tem illius . Quis enim eum adducet , ut post se
futura cognoscat ?

CAPUT IV.

*Vanitatem hujus vitæ arguit sapiens ex inno-
centum oppressione , & quod industria hu-
mana sit invidiæ obnoxia : item quod stul-
tus secure in otio agit , alio qui hæredem
non habet thesaurizante : explicat commo-
da societatis , regum regnorumque vanita-
tem , & obedientiam præfert stultorum vi-
ctimis .*

1 VErti me ad alia, & vidi calumnias,quæ A
sub sole geruntur , & lacrymas inno-
centium, & neminem consolatorem : nec pos-
se resistere eorum violentiæ , cunctorum auxi-
lio destitutos .
2 Et laudavi magis mortuos,quam viventes :
3 Et feliciorem utroque judicavi , qui nec-
dum natus est , nec vidit mala quæ sub sole
fiunt .
4 Rursum contemplatus sum omnes labores
hominum,& industrias animadverti patere in-
vidiæ proximi : & in hoc ergo vanitas , & cu-
ra superflua est .
5 Stultus complicat manus suas , & comedit
carnes suas, dicens :
6 Melior est pugillus cum requie , quam ple-
na utraque manus cum labore , & afflictione B
animi .
7 Considerans reperi & aliam vanitatem sub
sole :
8 Unus est, & secundum non habet , non fi-
lium, non fratrem, & tamen laborare non ces-
sat, nec satiantur oculi ejus divitiis : nec reco-
gitat, dicens : Cui laboro , & fraudo animam
meam bonis ? in hoc quoque vanitas est, & af-
flictio pessima.
9 Melius est ergo duos esse simul ; quam
unum . habent enim emolumentum societa-
tis suæ :
10 Si unus ceciderit , ab altero fulcietur , væ C
soli : quia cum ceciderit, non habet sublevan-
tem se .
11 Et si dormierint duo , fovebuntur mutuo :
unus quomodo calefiet ?
12 Et si quispiam prævaluerit contra unum ,
duo

duo resistunt ei: funiculus triplex difficile rumpitur.

13 Melius est puer pauper & sapiens, rege sene & stulto, qui nescit prævidere in posterum.

14 Quod de carcere catenisque interdum quis egrediatur ad regnum: & alius natus in regno, inopia consumatur.

D 15 Vidi cunctos viventes, qui ambulant sub sole cum adolescente secundo, qui consurget pro eo.

16 Infinitus numerus est populi omnium, qui fuerunt ante eum: & qui postea futuri sunt, non lætabuntur in eo. sed & hoc vanitas & afflictio spiritus.

17 Custodi pedem tuum ingrediens idomum Dei, & appropinqua ut audias: * Multo enim melior est obedientia, quam stultorum victimæ, qui nesciunt quid faciunt mali.

*1.Reg 15.c22. Osee 6. b. 6.

CAPUT V.

Nil timere de Deo & eius providentia loquendum: vota reddenda: non mirandum de egenorum oppressione, cum iniqui iudicem habeant: item quam sit misera conditio avari numquam impleti, & divitiis coacervantis divitias, in proprium nonnumquam malum,

A

1 NE temere quid loquaris, neque cor tuum sit velox ad proferendum sermonem coram Deo. Deus enim in cœlo, & tu super terram: idcirco sint pauci sermones tui.

2 Multas curas sequuntur somnia, & in multis sermonibus invenietur stultitia.

3 Si quid vovisti Deo, ne moreris reddere: displicet enim ei infidelis & stulta promissio. B sed quodcumque voveris, redde.

4 Multoque melius est non vovere, quam post votum promissa non reddere.

5 Ne dederis os tuum ut peccare facias carnem tuam: neque dicas coram angelo: Non est providentia: ne forte iratus Deus contra sermones tuos, dissipet cuncta opera manuum tuarum.

6 Ubi multa sunt somnia, plurimæ sunt vanitates, & sermones innumeri: tu vero Deum time.

7 Si videris calumnias egenorum, & violenta iudicia, & subverti iustitiam in provincia, non mireris super hoc negotio: quia excelso excelsior est alius, & super hos quoque eminentiores sunt alii,

8 Et insuper universæ terræ rex imperat servienti.

C 9 Avarus non implebitur pecunia: & qui amat divitias, fructum non capiet ex eis: & hoc ergo vanitas.

10 Ubi multæ sunt opes, multi & qui comedunt eas. Et quid prodest possessori, nisi quod cernit divitias oculis suis?

11 Dulcis est somnus operanti, sive parum, sive multum comedat: saturitas autem divitis non sinit eum dormire.

12 * Est & alia infirmitas pessima, quam vidi sub sole: divitiæ conservatæ in malum domini sui.

* Iob. 20.c10.

13 Pereunt enim in afflictione pessima: generavit filium, qui in summa egestate erit.

14 * Sicut egressus est nudus de utero matris suæ, sic revertetur, & nihil auferet secum de labore suo.

* Iob. 1.d 21. 1.Tim. 6.b 7.

15 Miserabilis prorsus infirmitas: quomodo venit, sic revertetur. Quid ergo prodest ei quod laboravit in ventum? D

16 Cunctis diebus vitæ suæ comedit in tenebris & in curis multis, & in ærumna atque tristitia.

17 Hoc itaque visum est mihi bonum, ut comedat quis, & bibat, & fruatur lætitia ex labore suo, quo laboravit ipse sub sole, numero dierum vitæ suæ, quos dedit ei Deus: & hæc pars illius.

18 Et omni homini, cui dedit Deus divitias, atque substantiam, potestatemque ei tribuit ut comedat ex eis, & fruatur parte sua, & lætetur de labore suo: hoc & est donum Dei.

19 Non enim recordabit r dierum vitæ suæ, eo quod Deus occupet deliciis cor eius.

CAPUT VI.

Misera est avari vanitas, qui ne in necessariis quidem audet partis uti.

1 EST & aliud malum, quod vidi sub sole, & quidem frequens apud homines: A

2 Vir, cui dedit Deus divitias & substantiam, & honorem, & nihil deest animæ suæ, ex omnibus quæ desiderat: nec tribuit ei potestatem Deus ut comedat ex eo, sed homo extraneus vorabit illud, hoc vanitas, & miseria magna est.

B

3 Si genuerit quispiam centum liberos, & vixerit multos annos, & plures dies ætatis habuerit, & anima illius non vtatur bonis substantiæ suæ, sepulturaque careat: de hoc ego pronuntio quod melior illo sit abortivus.

4 Frustra enim venit, & pergit ad tenebras, & oblivione delebitur nomen eius.

5 Non vidit solem, neque cognovit distantiam boni & mali: C

6 Etiam si duobus millibus annis vixerit, & non fuerit perfruitus bonis: nonne ad vnum locum properant omnia?

7 Omnis labor hominis in ore eius: sed anima eius non implebitur.

8 Quid habet amplius sapiés à stulto? & quid pauper, nisi ut pergat illuc, ubi est vita?

9 Melius est videre quod cupias, quam desiderare quod nescias. sed & hoc vanitas est, & præsumptio spiritus.

10 Qui futurus est, iam vocatum est nomen eius: & scitur quod homo sit, & non possit D contra fortiorem se in iudicio contendere.

11 Verba sunt plurima, multamque in disputando habentia vanitatem.

CAPUT VII.

Vanum est altiora se quærere, & inter multa quæ quibus magis sint eligenda, sic & sapientia utilior est cum divitiis: dies malus præcavendus: ne plusquam oportet sapiens aut iustus sis: quam sit mulieris consortium amarum & periculosum: quodque homo sit à Deo creatus rectus. A

1 QUid necesse est homini maiora se quærere, cum ignoret quid conducat sibi in vita sua, numero dierum peregrinationis suæ, & tempore quod velut umbra præ- B terit? Aut quis ei poterit indicare quid post eum futurum sub sole sit?

2 *Melius est nomen bonum, quam unguenta pretiosa, & dies mortis die nativitatis. *Prov. 22. a. 1.

3 Me-

3 Melius est ire ad domum luctus, quam ad domum convivii: in illa enim finis cunctorum admonetur hominum, & vivens cogitat quid futurum sit.

4 Melior est ira risu: quia per tristitiam vultus corrigitur animus delinquentis.

5 Cor sapientium ubi tristitia est, & cor stultorum ubi lætitia.

6 Melius est à sapiente corripi, quam stultorum adulatione decipi.

7 Quia sicut sonitus spinarum ardentium sub olla, sic risus stulti: sed & hoc vanitas.

8 Calumnia conturbat sapientiam, & perdet robur cordis illius.

9 Melior est finis orationis, quam principium. Melior est patiens arrogante.

10 Ne sis velox ad irascendum: quia ira in sinu stulti requiescit.

11 Ne dicas: Quid putas causæ est quod priora tempora meliora fuere quam nunc sunt? stulta enim est huiuscemodi interrogatio.

12 Utilior est sapientia cum divitiis, & magis prodest videntibus solem.

B 13 Sicut enim protegit sapientia, sic protegit pecunia: hoc autem plus habet eruditio & sapientia, quod vitam tribuunt possessori suo.

14 Considera opera Dei, quod nemo possit corrigere quem ille despexerit.

15 In die bona fruere bonis, & malam diem præcave: sicut enim hanc, sic & illam fecit Deus, ut non inveniat homo contra eum justas querimonias.

16 Hæc quoque vidi in diebus vanitatis meæ: Justus perit in justitia sua, & impius multo vivit tempore in malitia sua.

17 Noli esse justus multum: neque plus sapias quam necesse est, ne obstupescas.

C 18 Ne impie agas multum: & noli esse stultus, ne moriaris in tempore non tuo.

19 Bonum est te sustentare justum, sed & ab illo ne subtrahas manum tuam: quia qui timet Deum, nihil negligit.

20 Sapientia confortavit sapientem super decem principes civitatis.

21 * Non est enim homo justus in terra, qui faciat bonum, & non peccet.

* 3. Reg. 8. c. 46. 2. Par. 6. g. 16. Prov. 20. b. 9. 1. Ioan. 1. c. 8.

22 Sed & cunctis sermonibus, qui dicuntur, ne accommodes cor tuum: ne forte audias servum tuum maledicentem tibi.

23 Scit enim conscientia tua, quia & tu crebro maledixisti aliis.

24 Cuncta tentavi in sapientia. Dixi: Sapiens efficiar: & ipsa longius recessit à me.

25 Multo magis quam erat: & alta profunditas, quis inveniet eam?

26 Lustravi universa animo meo, ut scirem,
D & considerarem, & quærerem sapientiam, & rationem: & ut cognoscerem impietatem stulti, & errorem imprudentium:

27 Et inveni amariorem morte mulierē, quæ laqueus venatorum est, & sagena cor ejus, vincula sunt manus illius. qui placet Deo, effugiet illam: qui autem peccator est, capietur ab illa.

28 Ecce hoc inveni, dixit Ecclesiastes, unum & alterum, ut invenirem rationem,

29 Quam adhuc quærit anima mea, & non inveni. Virum de mille unum reperi, mulierem ex omnibus non inveni.

30 Solummodo hoc inveni, quod fecerit Deus hominem rectum, & ipse se infinitis miscuerit quæstionibus. Quis talis ut sapiens est? & quis cognovit solutionem verbi?

CAPUT VIII.

In vultu lucet sapientia: à Dei mandatis non recedendum: homo novit tantum præsentia, neque mortem potest evadere: impii ob Dei indulgentiam liberius peccant: vanissimum videtur quod justis & impiis similia hic eveniunt: & operum Dei ratio non est investiganda.

1 SApientia hominis lucet in vultu ejus, & potentissimus faciem illius commutabit. A

Sap. 1. c. 14.

2 Ego os regis observo, & præcepta juramenti Dei.

3 Ne festines recedere à facie ejus, neque permaneas in opere malo: quia omne, quod voluerit, faciet:

4 Et sermo illius potestate plenus est: nec dicere ei quisquam potest: Quare ita facis?

5 Qui custodit præceptum, non experietur quidquam mali. Tempus & responsionem cor sapientis intelligit.

6 Omni negotio tempus est, & opportunitas, & multa hominis afflictio:

7 Quia ignorat præterita & futura nullo scire potest nuntio.

8 Non est in hominis potestate prohibere spiritum, nec habet potestatem in die mortis, nec B sinitur quiescere ingruente bello, neque salvabit impietas impium.

9 Omnia hæc consideravi, & dedi cor meum in cunctis operibus, quæ fiunt sub sole. Interdum dominatur homo homini in malum suum.

10 Vidi impios sepultos: qui etiam cum adhuc viverent, in loco sancto erant, & laudabantur in civitate quasi justorum operum: sed & hoc vanitas est.

11 Etenim quia non profertur cito contra malos sententia, absque timore ullo filii hominum perpetrant mala. C

12 Attamen peccator ex eo quod centies facit malum, & per patientiam sustentatur, ego cognovi quod erit bonum timentibus Deum, qui verentur faciem ejus.

13 Non sit bonum impio, nec prolongentur dies ejus, sed quasi umbra transeant qui non timent faciem Domini.

14 Est & alia vanitas, quæ fit super terram. Sunt justi, quibus mala proveniunt, quasi opera egerint impiorum: & sunt impii, qui ita securi sunt, quasi justorum facta habeant. sed & hoc vanissimum judico. D

15 Laudavi igitur lætitiam, quod non esset homini bonum sub sole, nisi quod comederet, & biberet, atque gauderet: & hoc solum secum auferret de labore suo, in diebus vitæ suæ, quos dedit ei Deus sub sole.

16 Et apposui cor meum ut scirem sapientiam, & intelligerem distentionem quæ versatur in terra: est homo, qui diebus & noctibus somnum non capit oculis.

17 Et intellexi, quod omnium operum Dei nullam possit homo invenire rationem, eorum quæ fiunt sub sole: & quanto plus laboraverit ad quærendum, tanto minus inveniat: etiam si dixerit sapiens se nosse, non poterit reperire.

CAPUT IX.

Nemo scit an Dei odio vel amore sit dignus: quod eadem cunctis hic eveniunt: & cum post hanc brevem & incertam vitam non restet tempus operandi, monet nunc operibus instanter incumbendū: & licet sapientia præstet fortitudini, in paupere tamen non æstimatur.

A 1 Omnia hæc tractavi in corde meo; ut curiose intelligerem: Sunt iusti atque sapientes: & opera eorum in manu Dei: & tamen nescit homo, utrum amore an odio dignus sit:

2 Sed omnia in futurum servantur incerta, eo quod universa æque eveniant justo & impio, bono & malo, mundo & immundo, immolanti victimas, & sacrificia contemnenti, sicut bonus, sic & peccator: ut periurus, ita & ille qui verum deierat.

3 Hoc est pessimum inter omnia, quæ sub sole fiunt, quia eadem cunctis eveniunt, unde & B corda filiorum hominum implentur malitia, & contemptu in vita sua, & post hæc ad inferos deducentur.

4 Nemo est qui semper vivat, & qui huius rei habeat fiduciam: melior est canis vivus leone mortuo.

5 Viventes enim sciunt se esse morituros, mortui vero nihil noverunt amplius, nec habent ultra mercedem; quia oblivioni tradita est memoria eorum.

6 Amor quoque, & odium, & invidiæ simul perierunt, nec habent partem in hoc sæculo, & in opere quod sub sole geritur.

C 7 Vade ergo & comede in lætitia panem tuum, & bibe cum gaudio vinum tuum: quia Deo placent opera tua.

8 Omni tempore sint vestimenta tua candida, & oleum de capite tuo non deficiat.

9 Perfruere vita cum uxore, quam diligis, cunctis diebus vitæ instabilitatis tuæ, qui dati sunt tibi sub sole omni tempore vanitatis tuæ: hæc est enim pars in vita, & in labore tuo, quod laboras sub sole.

10 Quodcumque facere potest manus tua, instanter operare: quia nec opus, nec ratio, nec sapientia, nec scientia erunt apud inferos, quo tu properas.

11 Verti me ad aliud, & vidi sub sole, nec velocium esse cursum, nec fortium bellum, nec sapientium panem, nec doctorum divitias, nec artificum gratiam: sed tempus, casumque in omnibus.

12 Nescit homo finem suum: sed sicut pisces capiuntur hamo, & sicut aves laqueo comprehenduntur, sic capiuntur homines in tempore malo, cum eis extemplo supervenerit.

13 Hanc quoque sub sole vidi sapientiam, & probavi maximam:

D 14 Civitas parva, & pauci in ea viri: venit contra eam rex magnus, & vallavit eam, extruxitque munitiones per gyrum, & perfecta est obsidio.

15 Inventusque est in ea vir pauper & sapiens, & liberavit urbem per sapientiam suam, & nullus deinceps recordatus est hominis illius pauperis:

16 Et dicebam ego, meliorem esse sapientiam fortitudine: quomodo ergo sapientia pauperis contempta est, & verba ejus non sunt audita?

17 Verba sapientium audiuntur in silentio, plusquam clamor principis inter stultos.

18 Melior est sapientia, quàm arma bellica: qui in uno peccaverit, multa bona perdet.

CAPUT X.

Sapientis à stulto differentia: tentationibus potentis spiritus resistendum: de stulto ac servo elevatis, & divite ac principe humiliatis: occultus detractor serpenti comparatur: de rege puero, & principibus mane comedentibus: neque regi neque diviti detrahendum.

1 Muscæ morientes perdunt suavitatem A unguenti. Pretiosior est sapientia & gloria, parva & ad tempus stultitia.

2 Cor sapientis in dextera eius, & cor stulti in sinistra illius.

3 Sed & in via stultus ambulans, cum ipse insipiens sit, omnes stultos æstimat.

4 Si spiritus potestatem habentis ascenderit super te, locum tuum ne dimiseris: quia curatio faciet cessare peccata maxima.

5 Est malum quod vidi sub sole, quasi per errorem egrediens a facie principis:

6 Positum stultum in dignitate sublimi, & divites sedere deorsum.

7 Vidi servos in equis, & principes ambulan- B
tes super terram quasi servos. *Prov
8 * Qui fodit foveam, incidit in eam: & qui 26. d.
dissipat sepem, mordebit eum coluber. Eccl.
9 Qui transfert lapides, affligetur in eis: & 27. d.
qui scindit ligna, vulnerabitur ab eis. 29.
C
10 Si retusum fuerit ferrum, & hoc non ut prius, sed hebetatum fuerit, multo labore exacuetur, & post industriam sequetur sapientia.

11 Si mordeat serpens in silentio, nihil eo minus habet qui occulte detrahit.

12 Verba oris sapientis gratia: & labia insipientis præcipitabunt eum:

13 Initium verborum ejus stultitia, & novissimum oris illius error pessimus.

14 Stultus verba multiplicat. Ignorat homo, quid ante se fuerit: & quid post se futurum sit, quis ei poterit indicare?

15 Labor stultorum affliget eos, qui nesciunt in urbem pergere.

16 Væ tibi terra, cujus rex puer est, & cujus principes mane comedunt.

17 Beata terra, cujus rex nobilis est, & cujus D principes vescuntur in tempore suo, ad reficiendum, & non ad luxuriam.

18 In pigritiis humiliabitur contignatio, & in infirmitate manuum perstillabit domus.

19 In risum faciunt panem, & vinum ut epulentur viventes: & pecuniæ obediunt omnia.

20 In cogitatione tua regi ne detrahas, & in secreto cubiculi tui ne maledixeris diviti: quia & aves cœli portabunt vocem tuam, & qui habet pennas annuntiabit sententiam.

CAPUT XI.

Monet nostra aliis impartiri, & super bene esse operandū: quod hominis judiciū post obitum sit immutabile: futuri quoque judicii memoriam retinendam, in quo de omnibus iudicandi sumus: iram & malitiam à corde auferendam.

1 Mitte panem tuum super transeuntes A aquas: quia post tempora multa invenies illum.

2 Da partem septem, necnon & octo: quia ignoras quid futurum sit mali super terram.

3 Si

3 Si repletæ fuerint nubes, imbrem super ter-
ram effundent. Si ceciderit lignum ad Austrum,
aut ad Aquilonem, in quocumque loco ceciderit,
ibi erit.
4 Qui observat ventum, non seminat: & qui
considerat nubes, numquam metet.
5 Quomodo ignoras quæ sit via spiritus, &
B qua ratione compingantur ossa in ventre prægnantis;
sic nescis opera Dei, qui fabricator
est omnium.
6 Mane semina semen tuum, & vespere ne
cesset manus tua: quia nescis quid magis oriatur,
hoc aut illud, & si utrumque simul, melius erit.
7 Dulce lumen, & delectabile est oculis videre solem.
8 Si annis multis vixerit homo, & in his om-
C nibus lætatus fuerit, meminisse debet tenebrosi
temporis, & dierum multorum: qui cum venerint,
vanitatis arguentur præterita.
9 Lætare ergo juvenis in adolescentia tua, &
D in bono sit cor tuum in diebus juventutis tuæ,
& ambula in viis cordis tui, & in intuitu oculorum
tuorum: & scito quod pro omnibus his
adducet te Deus in judicium.
10 Aufer iram à corde tuo, & amove malitiam
à carne tua. Adolescentia enim & voluptas vana sunt.

CAPUT XII.

Deum præ oculis habeto in juventute, priusquam succedat molesta senectus, tandemque novissima mors: cumque omnia sint vanitas, Dei præcepta observa, nam de omnibus est reddenda ratio.

A 1 MEmento Creatoris tui in diebus juventutis tuæ,
antequam veniat tempus afflictionis, & appropinquent
anni, de quibus dicas: Non mihi placent:
2 Antequam tenebrescat sol, & lumen, & luna,
& stellæ, & revertantur nubes post pluviã:
3 Quando commovebuntur custodes domus, B
& nutabunt viri fortissimi, & otiosæ erunt molentes
in minuto numero, & tenebrescent videntes per foramina:
4 Et claudent ostia in platea, in humilitate
vocis molentis, & consurgent ad vocem volucris,
& obsurdescent omnes filiæ carminis.
5 Excelsa quoque timebunt, & formidabunt
in via, florebit amygdalus, impinguabitur locusta,
& dissipabitur capparis: quoniam ibit
homo in domum æternitatis suæ, & circuibunt
in platea plangentes.
6 Antequam rumpatur funiculus argenteus, &
recurrat vitta aurea, & conteratur hydria super
fontem, & confringatur rota super cisternam,
7 Et revertatur pulvis in terram suam unde C
erat, & spiritus redeat ad Deum, qui dedit illum.
8 Vanitas vanitatum, dixit Ecclesiastes, &
omnia vanitas.
9 Cumque esset sapientissimus Ecclesiastes,
docuit populum, & enarravit quæ fecerat: &
investigans composuit parabolas multas.
10 Quæsivit verba utilia, & conscripsit ser- D
mones rectissimos, ac veritate plenos.
11 Verba sapientium sicut stimuli, & quasi
clavi in altum defixi, quæ per magistrorum
consilium data sunt à pastore uno.
12 His amplius fili mi ne requiras. Faciendi
plures libros nullus est finis: frequensque meditatio,
carnis afflictio est.
13 Finem loquendi pariter omnes audiamus.
Deum time, & mandata ejus observa: hoc est
enim omnis homo:
14 Et cuncta, quæ fiunt, adducet Deus in judicium
pro omni errato, sive bonum, sive malum illud sit.

CANTICVM CANTICORVM SALOMONIS,

Quod Hebraicè dicitur SIR HASIRIM.

CAPUT I.

Hoc canticum totum est mysticum, plenissimum incomprehensibilis amoris Christi erga sponsam suam, ac vicissim sponsæ erga Christum sponsum.

A 1 OSculetur me osculo oris
sui: quia meliora sunt
ubera tua vino,
2 Fragrantia unguentis
optimis. Oleum effusum
nomen tuum: ideo adolescentulæ
dilexerunt te.
3 Trahe me: post te curremus
in odorem unguentorum tuorum. Introduxit
me rex in cellaria sua: exultabimus
& lætabimur in te, memores uberum tuorum
super vinum: recti diligunt te.
4 Nigra sum, sed formosa, filiæ Jerusalẽ, sicut
tabernacula Cedar, sicut pelles Salomonis. B
5 Nolite me considerare quod fusca sim, quia
decoloravit me sol: filii matris meæ pugnaverunt
contra me, posuerunt me custodem in
vineis: vineam meam non custodivi.
6 Indica mihi, quem diligit anima mea, ubi
pascas, ubi cubes in meridie, ne vagari incipiam
post greges sodalium tuorum.

7 Si ignoras te , ò pulcherrima inter mulie-
res , egredere , & abi post vestigia gregum ,
& pasce hœdos tuos juxta tabernacula pa-
storum .
8 Equitatui meo in curribus Pharaonis assi-
milavi te amica mea .
9 Pulchræ sunt genæ tuæ sicut turturis : col-
lum tuum sicut monilia .
C 10 Murenulas aureas faciemus tibi , vermicu-
latas argento .
11 Dum esset rex in accubitu suo , nardus
mea dedit odorem suum .
12 Fasciculus myrrhæ dilectus meus mihi , in-
ter ubera mea commorabitur .
13 Botrus cypri dilectus meus mihi , in vineis
Engaddi .
14 Ecce tu pulchra es amica mea , ecce tu
pulchra es , oculi tui columbarum .
15 Ecce tu pulcher es dilecte mi , & decorus.
Lectulus noster floridus :
16 Tigna domorum nostrarum cedrina , la-
quearia nostra cypressina .

CAPUT II.

A 1 EGo flos campi , & lilium convallium .
2 Sicut lilium inter spinas , sic amica
mea inter filias .
3 Sicut malus inter ligna silvarum , sic dile-
ctus meus inter filios . Sub umbra illius , quem
desideraveram , sedi : & fructus ejus dulcis
gutturi meo ,
4 Introduxit me in cellam vinariam , ordi-
navit in me charitatem .
5 Fulcite me floribus , stipate me malis , quia
amore langueo .
6 Læva eius sub capite meo , & dextera il-
lius amplexabitur me .
B 7 Adiuro vos filiæ Jerusalem , per capreas
cervosque camporum , ne suscitetis , neque
evigilare faciatis dilectam , quoadusque ipsa
velit .
8 Vox dilecti mei , ecce iste venit saliens in
montibus , transiliens colles :
9 Similis est dilectus meus capreæ , hinnulo-
que cervorum , en ipse stat post parietem no-
strum , respiciens per fenestras , prospiciens
per cancellos .
C 10 En dilectus meus loquitur mihi : Surge ,
propera amica mea , columba mea , formosa
mea , & veni .
11 Jam enim hiems transiit , imber abiit , &
recessit.
12 Flores apparuerunt in terra nostra , tem-
pus putationis advenit : vox turturis audita est
in terra nostra :
13 Ficus protulit grossos suos : vineæ floren-
tes dederunt odorem suum . Surge , amica
mea , speciosa mea , & veni :
14 Columba mea in foraminibus petræ, in ca-
verna maceriæ , ostende mihi faciem tuam ,
sonet vox tua in auribus meis : vox enim tua
dulcis , & facies tua decora .
15 Capite nobis vulpes parvulas , quæ demo-
liuntur vineas : nam vinea nostra floruit .
16 Dilectus meus mihi , & ego illi , qui pasci-
tur inter lilia
17 Donec aspiret dies , & inclinentur um-
bræ . Revertere : similis esto , dilecte mi ,
capreæ , hinnuloque cervorum super montes
Bether .

CAPUT III.

1 IN lectulo meo per noctes quæsivi quem A
diligit anima mea : quæsivi illum , &
non inveni .
2 Surgam , & circuibo civitatem : per vicos
& plateas quæram quem diligit anima mea :
quæsivi illum , & non inveni .
3 Invenerunt me vigiles , qui custodiunt ci-
vitatem : Num quem diligit anima mea , vi-
distis ?
4 Paululum cum pertransissem eos , inveni
quem diligit anima mea : tenui eum , nec di-
mittam , donec introducam illum in domum
matris meæ , & in cubiculum genitricis meæ .
5 Adjuro vos filiæ Jerusalem per capreas , cer-
vosque camporum , ne suscitetis , neque evigi-
lare faciatis dilectam , donec ipsa velit .
6 Quæ est ista , quæ ascendit per desertum , si-
cut virgula fumi ex aromatibus myrrhæ , & thu- B
ris , & universi pulveris pigmentarii ?
7 En lectulum Salomonis sexaginta fortes
ambiunt ex fortissimis Israel :
8 Omnes tenentes gladios , & ad bella do-
ctissimi : uniuscuiusque ensis super femur suum
propter timores nocturnos .
9 Ferculum fecit sibi rex Salomon de lignis
Libani :
10 Columnas ejus fecit argenteas , reclinato- C
rium aureum , ascensum purpureum : media cha-
ritate constravit propter filias Jerusalem :
11 Egredimini & videte filiæ Sion regem Sa-
lomonem in diademate , quo coronavit illum
mater sua in die desponsationis illius , & in die
lætitiæ cordis ejus .

CAPUT IV.

1 QUam pulchra es amica mea , quam pul- A
chra es ! Oculi tui columbarum , absque eo
quod intrinsecus latet . Capilli tui sicut greges
caprarum , quæ ascenderunt de monte Galaad .
2 Dentes tui sicut greges tonsarum , quæ ascen-
derunt de lavacro , omnes gemellis fœtibus , &
sterilis non est inter eas .
3 Sicut vitta coccinea , labia tua : & eloquium B
tuum , dulce . Sicut fragmen mali punici , ita ge-
næ tuæ , absque eo quod intrinsecus latet .
4 Sicut turris David collum tuum , quæ ædifi-
cata est cum propugnaculis : mille clypei pen-
dent ex ea , omnis armatura fortium .
5 Duo ubera tua , sicut duo hinnuli capreæ
gemelli , qui pascuntur in liliis ,
6 Donec aspiret dies , & inclinentur umbræ ,
vadam ad montem myrrhæ , & ad collẽ thuris .
7 Tota pulchra es amica mea , & macula non
est in te .
8 Veni de Libano sponsa mea , veni de Liba- C
no , veni , coronaberis de capite Amana , de
vertice Sanir & Hermon , de cubilibus leonum ,
de montibus pardorum .
9 Vulnerasti cor meum soror mea sponsa , vul-
nerasti cor meum in uno oculorum tuorum , &
in uno crine colli tui .
10 Quam pulchræ sunt mãmæ tuæ soror mea
spõsa ! pulchriora sunt ubera tua vino , & odor
unguentorum tuorum super omnia aromata .
11 Favus distillans labia tua sponsa , mel &
lac sub lingua tua : & odor vestimentorum
tuorum sicut odor thuris .
12 Hortus conclusus soror mea sponsa , hor- D
tus conclusus , fons signatus .

13 Emissiones tuæ paradisus malorum punicorum cum pomorum fructibus. Cypri cum nardo,

14 Nardus & crocus, fistula & cinnamomum cum universis lignis Libani, myrrha & aloe cum omnibus primis unguentis.

15 Fons hortorum: puteus aquarum viventium, quæ fluunt impetu de Libano.

16 Surge Aquilo, & veni Auster, perfla hortum meum, & fluant aromata illius.

CAPUT V.

A 1 VEniat dilectus meus in hortum suum, & comedat fructum pomorum suorum. Veni in hortum meum soror mea sponsa, messui myrrham meam cum aromatibus meis: comedi favum cum melle meo, bibi vinum meum cum lacte meo: comedite amici, & bibite, & inebriamini charissimi.

B 2 Ego dormio, & cor meum vigilat: vox dilecti mei pulsantis: Aperi mihi soror mea, amica mea, columba mea, immaculata mea: quia caput meum plenum est rore, & cincinni mei guttis noctium.

3 Expoliavi me tunica mea, quomodo induar illa? lavi pedes meos, quomodo inquinabo illos?

4 Dilectus meus misit manum suam per foramen, & venter meus intremuit ad tactum ejus,

5 Surrexi, ut aperirem dilecto meo: manus meæ stillaverunt myrrham, & digiti mei pleni myrrha probatissima.

6 Pessulum ostii mei aperui dilecto meo: at ille declinaverat, atque transierat. Anima mea liquefacta est, ut locutus est: quæsivi, & non inveni illum: vocavi, & non respondit mihi.

C 7 Invenerūt me custodes qui circumeūt civitatē: percusserunt me, & vulneraverunt me: tulerunt pallium meum mihi custodes murorum.

8 Adjuro vos filiæ Jerusalē, si inveneritis dilectum meum, ut nuntietis ei quia amore lāguen.

9 Qualis est dilectus tuus ex dilecto, ô pulcherrima mulierum? qualis est dilectus tuus ex dilecto, quia sic adjurasti nos?

10 Dilectus meus candidus & rubicundus, electus ex millibus.

11 Caput ejus aurum optimum: Comæ ejus sicut elatæ palmarum, nigræ quasi corvus.

12 Oculi ejus sicut columbæ super rivulos aquarum, quæ lacte sunt lotæ, & resident juxta fluenta plenissima.

13 Genæ illius sicut areolæ aromatum consitæ a pigmentariis. Labia ejus lilia distillantia myrrham primam.

D 14 Manus illius tornatiles aureæ, plenæ hyacinthis. Venter ejus eburneus, distinctus sapphiris.

15 Crura illius columnæ marmoreæ, quæ fundatæ sunt super bases aureas. Species ejus ut Libani, electus ut cedri.

16 Guttur illius suavissimum, & totus desiderabilis: talis est dilectus meus, & ipse est amicus meus; filiæ Jerusalem.

17 Quo abiit dilectus tuus, ô pulcherrima mulierum? quo declinavit dilectus tuus? & quæremus eum tecum.

CAPUT VI.

A 1 DIlectus meus descendit in hortum suum ad areolam aromatum, ut pascatur in hortis, & lilia colligat.

2 Ego dilecto meo, & dilectus meus mihi, qui pascitur inter lilia.

3 Pulchra es amica mea, suavis, & decora sicut Jerusalem: terribilis ut castrorum acies ordinata.

4 Averte oculos tuos à me, quia ipsi me avolare fecerunt. Capilli tui sicut grex caprarum, B
quæ apparuerunt de Galaad.

5 Dentes tui sicut grex ovium, quæ ascenderunt de lavacro, omnes gemellis fœtibus, & sterilis non est in eis.

6 Sicut cortex mali punici, sic genæ tuæ absq; occultis tuis.

7 Sexaginta sunt reginæ, & octoginta concubinæ, & adolescentularum non est numerus.

8 Una est columba mea, perfecta mea, una C
est matris suæ, electa genitrici suæ. Viderunt eam filiæ, & beatissimam prædicaverunt, reginæ & concubinæ, & laudaverunt eam.

9 Quæ est ista, quæ progreditur quasi aurora consurgens, pulchra ut luna, electa ut sol, terribilis ut castrorum acies ordinata?

10 Descendi in hortum nucum, ut viderem D
poma convallium, & inspicerem si floruisset vinea, & germinassent mala punica.

11 Nescivi: anima mea conturbavit me propter quadrigas Aminadab.

12 Revertere, revertere Sulamitis: revertere, revertere, ut intueamur te.

CAPUT VII.

1 QUid videbis in Sulamite, nisi choros A
castrorum? Quam pulchri sunt gressus tui in calceamentis, filia principis! Juncturæ femorum tuorum, sicut monilia quæ fabricata sunt manu artificis.

2 Umbilicus tuus crater tornatilis, numquam indigens poculis. Venter tuus sicut acervus
tritici, vallatus liliis. B

3 Duo ubera tua, sicut duo hinnuli gemelli capreæ.

4 Collum tuum sicut turris eburnea. Oculi tui sicut piscinæ in Hesebon, quæ sunt in porta filiæ multitudinis. Nasus tuus sicut turris Libani, quæ respicit contra Damascum.

5 Caput tuum ut Carmelus: & comæ capitis tui, sicut purpura regis vincta canalibus.

6 Quam pulchra es, & quam decora charissima, in deliciis!

7 Statura tua assimilata est palmæ, & ubera tua botris.

8 Dixi: Ascendam in palmam, & apprehen- C
dam fructus ejus: & erunt ubera tua sicut botri vineæ: & odor oris tui sicut malorum.

9 Guttur tuum sicut vinum optimum, dignum dilecto meo ad potandum, labiisque & dentibus illius ad ruminandum.

10 Ego dilecto meo, & ad me conversio ejus.

11 Veni dilecte mi, egrediamur in agrum, D
commoremur in villis.

12 Mane surgamus ad vineas, videamus si floruit vinea, si flores fructus parturiunt, si floruerunt mala punica: ibi dabo tibi ubera mea.

13 Mandragoræ dederunt odorem. In portis nostris omnia poma: nova & vetera, dilecte mi, servavi tibi.

CAPUT VIII.

1 QUis mihi det te fratrem meum sugen- A
tem ubera matris meæ, ut inveniā te foris, & deosculer te, & jam me nemo despiciat?

2 Ap-

2 Apprehendam te,& ducam in domum ma-
tris meæ : ibi me docebis, & dabo tibi pocu-
lum ex vino condito, & mustum malorum
granatorum meorum.
3 Læva ejus sub capite meo; & dextera illius
amplexabitur me.
4 Adjuro vos filiæ Jerusalem, ne suscitetis,
neque evigilare faciatis dilectam, donec ipsa
velit.
5 Quæ est ista, quæ ascendit de deserto, deli-
ciis affluens, innixta super dilectum suum?
Sub arbore malo suscitavi te : ibi corrupta est
mater tua, ibi violata est genitrix tua.
B 6 Pone me ut signaculum super cor tuum, ut
signaculum super brachium tuum : quia fortis
est ut mors dilectio, dura sicut infernus æmu-
latio : lampades ejus, lampades ignis atque
flammarum.
C 7 Aquæ multæ non potuerunt extinguere
charitatem, nec flumina obruent illam : si de-
derit homo omnem substantiam domus suæ
pro dilectione, quasi nihil despiciet eam.
8 Soror nostra parva, & ubera non habet :
quid faciemus sorori nostræ in die quando al-
loquenda est?
9 Si murus est ædificemus super eum propu-
gnacula argentea : si ostium est, compinga-
mus illud tabulis cedrinis.
10 Ego murus : & ubera mea sicut turris, ex D
quo facta sum coram eo quasi pacem repe-
riens.
11 Vinea fuit pacifico in ea, quæ habet po-
pulos : tradidit eam custodibus, vir affert pro
fructu ejus mille argenteos.
12 Vinea mea coram me est. Mille tui pacifi-
ci,& ducenti his, qui custodiunt fructus ejus.
13 Quæ habitas in hortis, amici auscultant :
fac me audire vocem tuam.
14 Fuge dilecte mi, & assimilare capreæ hin-
nuloque cervorum super montes aromatum.

LIBER SAPIENTIÆ.

CAPUT I.

Judices sint justi : Dominus invenitur si simplici corde & fide quæratur, fugit autem à peccatoribus & vanis cogitationibus : cumque omnia repleat, nihil eum latere potest : murmuratio, detractio, & mendacium detestanda : omnia fecit Deus ad vitam, non mortem intendens, quam sibi peccatores accersierunt.

A 1 Diligite * justitiam, qui ju- *3.Reg. c. 9. 1. Par. 6. a. 1. 2. Par. 5. a. 12.
dicatis terram. * Sentite
de Domino in bonitate,
& in simplicitate cordis
quærite illum :
2 *Quoniam invenitur ab
his, qui non tentant il-
lum : apparet autem eis,
qui fidem habent in illum.
3 Perversæ enim cogitationes separant a Deo:
B probata autem virtus corripit insipientes.
4 Quoniam in malevolam animam non in-
troibit sapientia, nec habitabit in corpore sub-
dito peccatis.
5 Spiritus enim sanctus disciplinæ effugiet fi-
ctum,& auferet se à cogitationibus, quæ sunt si-
ne intellectu, & corripietur a superveniente
iniquitate.
6 *Benignus est enim spiritus sapientiæ, & *Gal. c. 22. Ierem. 7. b. 10.
non liberabit maledicum à labiis suis : * quo-
niam renum illius testis est Deus, & cordis il-
lius scrutator est verus : & linguæ ejus auditor.
7 *Quoniam spiritus Domini replevit orbem *Isaiæ 6. a. 3.
terrarum : & hoc, quod continet omnia, scien-
tiam habet vocis.
8 Propter hoc qui loquitur iniqua, non potest
latere, nec præteriet illum corripiens judiciũ.
9 In cogitationibus enim impii interrogatio
erit: sermonum autem illius auditio ad Deum
veniet, ad correptionem iniquitatum illius.
C 10 Quoniam auris zeli audit omnia, & tu-
multus murmurationum non abscondetur.
11 Custodite ergo vos à murmuratione, quæ
nihil prodest, & a detractione parcite linguæ,
quoniam sermo obscurus in vacuum non ibit :
os autem, quod mentitur, occidit animam.
12 Nolite zelare mortem in errore vitæ ve-
stræ, neque acquiratis perditionem in operibus
manuum vestrarum.
13 * Quoniam Deus mortem non fecit, nec *Ezec. 18. g. 32 & 33. c. 11.
lætatur in perditione vivorum.
14 Creavit enim, ut essent omnia : & sanabi-
les fecit nationes orbis terrarum : & non est in D
illis medicamentum extermini, nec inferorum
regnum in terra.
15 Justitia enim perpetua est, & immortalis.
16 Impii autem manibus & verbis accersie-
runt illam : & æstimantes illam amicam, de-
fluxerunt, & sponsiones posuerunt ad illam :
quoniam digni sunt qui sint ex parte illius.

CAPUT II.

Omnis impiorum vitæ futuræ spem non habētiũ scopus est frui hujus vitæ voluptatibus, ideoq; justum, qui diversum respicit finem ferre nequeunt, sed ad mortem usque persequuntur : sicut & Diaboli invidia homo à Deo creatus immortalis, factus est mortalis.

A 1 Dixerunt enim cogitantes apud se non *Iob. 7. a. 1. & 14. a. 1. 1. Cor. 15. d. 32.
recte: *Exiguũ,& cum tædio est tēpus
vitæ nostræ, & nō est refrigeriũ in fine hominis,
& non est qui agnitus sit reversus ab inferis :
2 Quia ex nihilo nati sumus, & post hoc eri-
mus tamquam non fuerimus : quoniam fumus
flatus est in naribus nostris : & sermo scintilla
ad commovendum cor nostrum.
3 Qua extincta, cinis erit corpus nostrum, &
spiritus diffundetur tamquam mollis aer, &
transibit vita nostra tamquam vestigium nu-
bis, & sicut nebula dissolvetur, quæ fugata est a
ra-

radiis solis, & à calore illius aggravata:
4 Et nomen nostrum oblivionem accipiet per
tempus, & nemo memoriam habebit operum
nostrorum.
B
*1. Par 19. d. 15. 5 * Umbræ enim transitus est tempus no-
strum, & non est reversio finis nostri: quoniam
consignata est, & nemo revertitur.
*Isaiæ 22. b. 13. & 56. d. 12. 6 * Venite ergo, & fruamur bonis quæ sũt, &
utamur creatura tãquam in juvẽtute celeriter.
7 Vino pretioso & unguentis nos impleamus:
& non prætereat nos flos temporis.
8 Coronemus nos rosis, antequam marces-
cant: nullum pratum sit, quod non pertranseat
luxuria nostra.
9 Nemo nostrum exors sit luxuriæ nostræ:
ubique relinquamus signa lætitiæ: quoniam
hæc est pars nostra, & hæc est sors.
10 Opprimamus pauperem justum, & non
parcamus viduæ, nec veterani revereamur
canos multi temporis.
11 Sit autem fortitudo nostra lex justitiæ:
quod enim infirmum est, inutile invenitur.
C 12 Circumveniamus ergo justum, quoniam
inutilis est nobis, & contrarius est operibus
nostris, & improperat nobis peccata legis, &
diffamat in nos peccata disciplinæ nostræ.
*Matt. 27. c. 43. 13 * Promittit se scientiam Dei habere, &
filium Dei se nominat.
*Ioan. 7. a. 7. 14 * Factus est nobis in traductionem cogi-
tationum nostrarum.
15 Gravis est nobis etiam ad videndum,
quoniam dissimilis est aliis vita illius, & im-
mutatæ sunt viæ ejus.
16 Tamquam nugaces æstimati sumus ab illo,
& abstinet se à viis nostris tamquam ab im-
munditiis, & præfert novissima justorum, &
D gloriatur patrem se habere Deum.
17 Videamus ergo si sermones illius veri sint,
& tentemus quæ ventura sunt illi, & sciemus
quæ erunt novissima illius.
*Psal. 21. a. 9. Ierem. 11. d. 19. 18 * Si enim est verus filius Dei, suscipiet il-
lum, & liberabit eum de manibus contrariorũ.
19 Contumelia & tormento interrogemus
eum, ut sciamus reverentiam ejus, & probe-
mus patientiam illius.
20 Morte turpissima condemnemus eum: erit
enim ei respectus ex sermonibus illius.
21 Hæc cogitaverunt, & erraverunt: excæ-
cavit enim illos malitia eorum.
22 Et nescierunt sacramenta Dei, neque mer-
cedem speraverunt justitiæ, nec judicaverunt
honorem animarum sanctarum.
*Gen. 1. d. 27. 2. b. 7. 5. a. 1. 23 * Quoniam Deus creavit hominem inex-
terminabilem, & ad imaginem similitudinis
suæ fecit illum.
*Eccli. 17. a. 1. 24 * Invidia autem diaboli mors introivit in
orbem terrarum:
Gen. 3. a. 1. 25 Imitantur autẽ illũ qui sunt ex parte illius.

CAPUT III.

De felicitate justorum, qui in hac vita ab impiis contempti, tentationibus à Deo probati fuerunt: & de infelicitate impiorum: item de castitatis & bonorum operum mercede, ac infelicitate filiorum adulterorum.

A 1 JUstorum autẽ animæ in manu Dei sunt,
& non tanget illos tormentum mortis.
Deut. 33. a. 3. Infra 5. a. 1. 2 Visi sunt oculis insipientium mori: & æsti-
mata est afflictio exitus illorum:
3 Et quod à nobis est iter, exterminium: illi
autem sunt in pace.
4 Et si coram hominibus tormenta passi sunt,
spes illorum immortalitate plena est.
5 In paucis vexati, in multis bene dispo-
nentur: quoniam Deus tentavit eos, & inve-
nit illos dignos se.
6 Tamquam aurum in fornace probavit illos,
& quasi holocausti hostiam accepit illos, & in
tempore erit respectus illorum.
7 Fulgebunt justi, & tamquam scintillæ in
arundineto discurrent. B
8 * Judicabunt nationes, & dominabuntur *Matt. 13. f. 43. 1. Cor. 6. a. 2.
populis, & regnabit Dominus illorum in per-
petuum.
9 Qui confidunt in illo, intelligent verita-
tem: & fideles in dilectione acquiescent illi:
quoniam donum & pax est electis ejus.
10 Impii autem secundum quæ cogitaverunt,
correptionem habebunt: qui neglexerunt ju-
stum, & a Domino recesserunt.
11 Sapientiam enim, & disciplinam qui abii- C
cit, infelix est: & vacua est spes illorum, &
labores sine fructu, & inutilia opera eorum.
12 Mulieres eorum insensatæ sunt, & nequis-
simi filii eorum.
13 Maledicta creatura eorum, quoniam felix
est sterilis: & incoinquinata, quæ nescivit
thorum in delicto, habebit fructum in respe-
ctione animarum sanctarum:
14 * Et spado, qui non operatus est per manus
suas iniquitatem, nec cogitavit adversus *Isaiæ 56. a. 4.
Deum nequissima: dabitur enim illi fidei donũ
electum, & sors in templo Dei acceptissima.
15 Bonorum enim laborum gloriosus est fru-
ctus, & quæ non concidat radix sapientiæ.
16 Filii autem adulterorum in consumma-
tione erunt, & ab iniquo thoro semen exter-
minabitur.
17 Et si quidem longæ vitæ erunt, in nihilum
computabuntur, & sine honore erit novissima
senectus illorum.
18 Et si celerius defuncti fuerint, non habebũt
spem, nec in die agnitionis allocutionem.
19 Nationis enim iniquæ diræ sunt consum-
mationes.

CAPUT IV.

Casta generatio in multis ab adulterina dissidet: de refrigerio justi morte præoccupati: quæ sit senectus venerabilis, & quod justi sæpius è mundo tolluntur à Deo, ne ab impiis seducantur, & quantum finis utrorumque dissidet.

1 O Quam pulchra est casta generatio cum A
claritate: immortalis est enim memo-
ria illius: quoniam & apud Deum nota est, &
apud homines.
2 Cum præsens est imitantur illam: & desi-
derant eam cum se eduxerit, & in perpetuum
coronata triumphat incoinquinatorum certa-
minum præmium vincens.
3 Multigena autem impiorum multitudo non
erit utilis, & spuria vitulamina non dabunt
radices altas, nec stabile firmamentum col-
locabunt.
4 * Et si in ramis in tempore germinaverint, B
infirmiter posita, a vento commovebuntur, & *Ierem. 17. b. 8. Matth. 7. d. 27.
à nimietate ventorum eradicabuntur.
5 Confringentur enim rami inconsummati,
& fructus illorum inutiles, & acerbi ad
man-

manducandum, & ad nihilum apti.

D 6 Ex iniquis enim ſomnis filii qui naſcuntur, teſtes ſunt nequitiæ adverſus parentes in interrogatione ſua.

7 Juſtus autem ſi morte præoccupatus fuerit, in refrigerio erit.

8 Senectus enim venerabilis eſt non diuturna, neque annorum numero computata: cani autem ſunt ſenſus hominis,

9 Et ætas ſenectutis vita immaculata.

C 10 * Placens Deo factus eſt dilectus, & vivens inter peccatores tranſlatus eſt. Heb. 11.a.5.

11 Raptus eſt ne malitia mutaret intellectum ejus, aut ne fictio deciperet animam illius.

12 Faſcinatio enim nugacitatis obſcurat bona, & inconſtantia concupiſcentiæ tranſvertit ſenſum ſine malitia.

13 Conſummatus in brevi explevit tempora multa:

14 Placita enim erat Deo anima illius: propter hoc properavit educere illum de medio iniquitatum. Populi autem videntes, & non intelligentes, nec ponentes in præcordiis talia:

D 15 Quoniam gratia Dei, & miſericordia eſt in ſanctos ejus, & reſpectus in electos illius.

16 Condemnat autem juſtus mortuus vivos impios, & juventus celerius conſummata, longam vitam injuſti.

17 Videbunt enim finem ſapientis, & non intelligent quid cogitaverit de illo Deus, & quare munierit illum Dominus.

18 Videbunt & contemnent eum: illos autem Dominus irridebit.

19 Et erunt poſt hæc decidentes ſine honore, & in contumelia inter mortuos in perpetuum: quoniam diſrumpet illos inflatos ſine voce, & commovebit illos à fundamentis, & uſque ad ſupremum deſolabuntur: & erunt gementes, & memoria illorum peribit.

20 Venient in cogitatione peccatorum ſuorum timidi, & traducent illos ex adverſo iniquitates ipſorum.

CAPUT V.

Impii in judicio admirantes gloriam juſtorum quos hic contempſerant, deflent ſuam miſeriam, quodque tota eorum felicitas fuerit momentanea, juſtorum autem erit perpetua: porro Deus, tum per creaturas, tum per ſe, armatur ad puniendos impios.

A 1 TUnc ſtabunt juſti in magna conſtantia, adverſus eos qui ſe anguſtiaverunt, & qui abſtulerunt labores eorum.

2 Videntes turbabuntur timore horribili, & mirabuntur in ſubitatione inſperatæ ſalutis,

3 Dicentes intra ſe, pœnitentiam agentes, & præ anguſtia ſpiritus gementes: Hi ſunt, quos habuimus aliquando in deriſum, & in ſimilitudinem improperii.

Supr. 2.20. 4 * Nos inſenſati vitam illorum æſtimabamus inſaniam, & finem illorum ſine honore:

5 Ecce quomodo computati ſunt inter filios Dei, & inter ſanctos ſors illorum eſt.

6 Ergo erravimus a via veritatis, & juſtitiæ lumen non luxit nobis, & Sol intelligentiæ non eſt ortus nobis.

7 Laſſati ſumus in via iniquitatis & perditionis, & ambulavimus vias difficiles, viam autem Domini ignoravimus.

8 Quid nobis profuit ſuperbia? aut divitiarum jactantia quid contulit nobis? B

9 * Tranſierunt omnia illa tamquam umbra, & tamquam nuntius percurrens, *1 Par. 29.c.15 Sup. 2. a.5.

10 * Et tamquam navis, quæ pertranſit fluctuantem aquam: cujus, cum præterierit, non eſt veſtigium invenire, neque ſemitam carinæ illius in fluctibus: * Prov 30.c 19

11 Aut tamquam avis, quæ tranſvolat in aere, cujus nullum invenitur argumentum itineris, ſed tantum ſonitus alarum verberans levem ventum, & ſcindens per vim itineris aerem: commotis alis tranſvolavit, & poſt hoc nullum ſignum invenitur itineris illius:

12 Aut tamquam ſagitta emiſſa in locum deſtinatum, diviſus aer continuo in ſe recluſus eſt; ut ignoretur tranſitus illius:

13 Sic & nos nati continuo deſivimus eſſe: & virtutis quidem nullum ſignum valuimus oſtendere: in malignitate autem noſtra conſumpti ſumus.

14 Talia dixerunt in inferno hi, qui peccaverunt: C

15 * Quoniam ſpes impii tamquam lanugo eſt, quæ a vento tollitur: & tamquam ſpuma gracilis, quæ a procella diſpergitur: & tamquam fumus, qui a vento diffuſus eſt: & tamquam memoria hoſpitis unius diei prætereuntis. *Prov 10.d 28 & 11. a.7. Pſal.1. b.5.

16 Juſti autem in perpetuum vivent, & apud Dominum eſt merces eorum, & cogitatio illorum apud Altiſſimum.

17 Ideo accipient regnum decoris, & diadema ſpeciei de manu Domini: quoniam dextera ſua teget eos, & brachio ſancto ſuo defendet illos.

18 * Accipiet armaturam zelus illius, & armabit creaturam ad ultionem inimicorum. Pſ. 17. Eph.6. b.13.

19 Induet pro thorace juſtitiam, & accipiet pro galea judicium certum.

20 Sumet ſcutum inexpugnabile æquitatem:

21 Acuet autem duram iram in lanceam, & pugnabit cum illo orbis terrarum contra inſenſatos.

22 Ibunt directe emiſſiones fulgurum, & tamquam a bene curvato arcu nubium exterminabuntur, & ad certum locum inſilient. D

23 Et a petroſa ira plenæ mittentur grandines, excandeſcet in illos aqua maris, & flumina concurrent duriter.

24 Contra illos ſtabit ſpiritus virtutis, & tamquam turbo venti dividet illos: & ad eremum perducet omnem terram iniquitas illorum, & malignitas evertet ſedes potentium.

CAPUT VI.

Reges & judices ad ſapientiam & juſtitiam ſectandam exhortatur, oſtendens quam grave maneat injuſtis rectoribus ſupplicium: item quam ſit obvia ſapientia quærentibus eam: quodque eius acquiſitio ſit utilis, cujus capax non eſt invidus.

1 MElior eſt ſapientia quam vires: & vir prudens quam fortis. A Eccl. 9.d.18.

2 Audite ergo reges, & intelligite, diſcite judices finium terræ.

3 Præbete aures vos, qui continetis multitudines, & placetis vobis in turbis nationum:

4 * Quoniam data eſt à Dño poteſtas vobis, & virtus ab altiſſimo, qui interrogabit ope- * Rom 13.a.1.

ra vestra, & cogitationes scrutabitur:
5 Quoniam cum essetis ministri regni illius,
non recte judicastis, nec custodistis legē justi-
tiæ, neque secundū voluntatē Dei ambulastis,
6 Horrende & cito apparebit vobis: quoniā
judicium durissimum his, qui præsunt, fiet.
B 7 Exiguo enim conceditur misericordia: po-
tentes autem potenter tormenta patientur.
*Deut. 8 * Non enim subtrahet personam cujusquā
10.d.17 Deus, nec verebitur magnitudinem cujus-
2. Par. quam: quoniam pusillum & magnum ipse fecit,
19.b.7. & æqualiter cura est illi de omnibus.
Eccli. 9 Fortioribus autem fortior instat cruciatio.
35.b.16 10 Ad vos ergo reges sunt hi sermones mei,
Rom.2 ut discatis sapientiam, & non excidatis.
b. 11. 11 Qui enim custodierint justa juste, justifi-
Gal. 2. cabuntur: & qui didicerint ista, invenient
b. 6. C quid respondeant.
Ephes. 12 Concupiscite ergo sermones meos, dili-
6.b.9. gite illos, & habebitis disciplinam.
Col. 3. 13 Clara est, & quæ numquam marcescit sa-
d.25. pientia, & facile videtur ab his qui diligunt
Actor. eam, & invenitur ab his qui quærunt illam.
10.c.14 14 Præoccupat qui se concupiscunt, ut illis
1.Petr. 1.c.17. se prior ostendat.
15 Qui de luce vigilaverit ad illam, non
laborabit: assidentem enim illam foribus
suis inveniet.
16 Cogitare ergo de illa, sensus est con-
summatus: & qui vigilaverit propter illam,
cito securus erit.
17 Quoniam dignos seipsa circuit quærens,
& in viis ostendit se illis hilariter, & in omni
providentia occurrit illis.
18 Initium enim illius, verissima est disci-
plinæ concupiscentia.
19 Cura ergo disciplinæ, dilectio est: & dile-
ctio, custodia legum illius est: custoditio autem
legum, consummatio incorruptionis est:
20 Incorruptio autem facit esse proximum
Deo.
21 Concupiscentia itaque sapientiæ deducit
ad regnum perpetuum.
D 22 Si ergo delectamini sedibus & sceptris, ò
reges populi, diligite sapientiam, ut in perpe-
tuum regnetis.
23 Diligite lumen sapientiæ omnes qui præ-
estis populis.
24 Quid est autem sapientia, & quemadmo-
dum facta sit referam & non abscondam a vo-
bis sacramenta Dei, sed ab initio nativitatis
investigabo, & ponam in lucem scientiam il-
lius, & non præteribo veritatem:
25 Neq; cum invidia tabescente iter habebo:
quoniā talis homo non erit particeps sapiētiæ.
26 Multitudo autem sapientium sanitas est
orbis terrarum: & rex sapiens stabilimentum
populi est.
27 Ergo accipite disciplinam per sermones
meos, & proderit vobis.

C A P U T VII.

Cum unus sit omnibus introitus ad vitam, & similis exitus: præ omnibus eligenda est sapientia, adferens secum cuncta bona, habens secum spiritum intelligentiæ multiplicem; & quæ hic mirum in modum extollitur, quamque aliunde auctor fuerat assecutus.

A 1 SUm quidem & ego mortalis homo, similis
omnibus, & ex genere terreni illius, qui
prior factus est, & in ventre matris figuratus
sum caro,
2 Decem mensium tempore * coagulatus sum *I
in sanguine, ex semine hominis, & delectamen- 10.a.
to somni conveniente.
3 Et ego natus accepi communem aerem,
& in similiter factam decidi terram, & pri-
mam vocem similem omnibus emisi plorans.
4 In involumentis nutritus sum, & curis ma-
gnis.
5 Nemo enim ex regibus aliud habuit nativi-
tatis initium.
6 * Unus ergo introitus est omnibus ad vi- *Iob
tam, & similis exitus. c.1.
7 Propter hoc optavi, & datus est mihi sen- 1.Tim
sus: & invocavi, & venit in me spiritus sa- 6.
pientiæ:
8 Et præposui illam regnis & sedibus: &
divitias nihil esse duxi in comparatione
illius.
9 * Nec comparavi illi lapidem pretiosum: *Iob
quoniam omne aurum in comparatione illius, 28.c.
arena est exigua, & tamquam lutum æstimabi- Prov
tur argentum in conspectu illius. 8.b.
10 Super salutem & speciem dilexi illam, & B
proposui pro luce habere illam: quoniam inex-
tinguibile est lumen illius.
11 * Venerunt autem mihi omnia bona pari- *3 Re.
ter cum illa, & innumerabilis honestas per ma- 3.b.
nus illius, Matt.
12 Et lætatus sum in omnibus: quoniam ante- 6.d.33.
cedebat me ista sapientia, & ignorabam quo-
niam horum omnium mater est.
13 Quam sine fictione didici, & sine invidia
communico, & honestatem illius non ab-
scondo.
14 Infinitus enim thesaurus est hominibus: C
quo qui usi sunt, participes facti sunt amicitiæ
Dei, propter disciplinæ dona commendati.
15 Mihi autem dedit Deus dicere ex senten-
tia, & præsumere digna horum quæ mihi dan-
tur: quoniam ipse sapientiæ dux est, & sapien-
tium emendator:
16 In manu enim illius & nos, & sermones
nostri, & omnis sapientia, & operum scientia
& disciplina.
17 Ipse enim dedit mihi horum, quæ sunt,
scientiam veram: ut sciam dispositionem orbis
terrarum, & virtutes elementorum,
18 Initium, & consummationem, & medieta- D
tem temporum, vicissitudinum permutationes,
& commutationes temporum,
19 Anni cursus, & stellarum dispositiones,
20 Naturas animalium, & iras bestiarum, vim
ventorum, & cogitationes hominum, differen-
tias virgultorum, & virtutes radicum,
21 Et quæcumque sunt absconsa & improvi-
sa, didici: omnium enim artifex docuit me sa-
pientia.
22 Est enim in illa spiritus intelligentiæ, san-
ctus, unicus, multiplex, subtilis, disertus, mo-
bilis, incoinquinatus, certus, suavis, amans
bonum, acutus, quem nihil vetat, benefa-
ciens,
23 Humanus, benignus, stabilis, certus, secu-
rus, omnem habens virtutem, omnia prospi-
ciens, & qui capiat omnes spiritus: intelligibi-
lis, mundus, subtilis.
24 Omnibus enim mobilibus mobilior est
sapien-

sapientia: attingit autem ubique propter suam munditiam.

D 25 Vapor est enim virtutis Dei, & emanatio quædam est claritatis omnipotentis Dei sincera: & ideo nihil inquinatum in eam incurrit.

Heb. 1. a. 3. 26 * Candor est enim lucis æternæ, & speculum sine macula Dei majestatis, & imago bonitatis illius.

27 Et cum sit una, omnia potest: & in se permanens omnia innovat, & per nationes in animas sanctas se transfert, amicos Dei & prophetas constituit.

28 Neminem enim diligit Deus, nisi eum, qui cum sapientia inhabitat.

29 Est enim hæc speciosior sole, & super omnem dispositionem stellarum, luci comparata invenitur prior.

30 Illi enim succedit nox, sapientiam autem non vincit malitia.

CAPUT VIII.

Cum sapientiam comitentur omnia desiderabilia, summe ambienda est, & à Deo petenda; à quo solo datur continentia.

A 1 Attingit ergo a fine usque ad finem fortiter, & disponit omnia suaviter.

2 Hanc amavi, & exquisivi a juventute mea, & quæsivi sponsam mihi eam assumere, & amator factus sum formæ illius.

3 Generositatem illius glorificat contubernium habens Dei: sed & omnium Dominus dilexit illam.

4 Doctrix enim est disciplinæ Dei, & electrix operum illius.

5 Et si divitiæ appetuntur in vita, quid sapientia locupletius, quæ operatur omnia?

6 Si autem sensus operatur: quis horum, quæ sunt, magis quam illa est artifex?

B 7 Et si justitiam quis diligit: labores hujus magnas habent virtutes: sobrietatem enim, & prudentiam docet, & justitiam, & virtutem, quibus utilius nihil est in vita hominibus.

8 Et si multitudinem scientiæ desiderat quis, scit præterita, & de futuris æstimat: scit versutias sermonum, & dissolutiones argumentorum: signa & monstra scit antequam fiant, & eventus temporum & sæculorum.

9 Proposui ergo hanc adducere mihi ad convivendum: sciens quoniam mecum communicabit de bonis, & erit allocutio cogitationis & tædii mei.

C 10 Habebo propter hanc claritatem ad turbas, & honorem apud seniores juvenis:

11 Et acutus inveniar in judicio, & in conspectu potentium admirabilis ero, & facies principum mirabuntur me:

12 Tacentem me sustinebunt, & loquentem me respicient, & sermocinante me plura, manus ori suo imponent.

13 Præterea habebo per hanc, immortalitatem: & memoriam æternam his, qui post me futuri sunt, relinquam.

14 Disponam populos: & nationes mihi erunt subditæ.

15 Timebunt me audientes reges horrendi: in multitudine videbor bonus, & in bello fortis.

16 Intrans in domum meam, conquiescam cum illa: non enim habet amaritudinem conversatio illius, nec tædium convictus illius, sed lætitiam & gaudium.

17 Hæc cogitans apud me, & commemorans in corde meo: quoniam immortalitas est in cognatione sapientiæ, D

18 Et in amicitia illius delectatio bona, & in operibus manuum illius honestas sine defectione, & in certamine loquelæ illius sapientia, & præclaritas in communicatione sermonum ipsius: circuibam quærens, ut mihi illam assumerem.

19 Puer autem eram ingeniosus, & sortitus sum animam bonam.

20 Et cum essem magis bonus, veni ad corpus incoinquinatum.

21 Et ut scivi quoniam aliter non possem esse continens, nisi Deus det, & hoc ipsum erat sapientiæ, scire cujus esset hoc donum: adii Dominum, & deprecatus sum illum, & dixi ex totis præcordiis meis:

CAPUT IX.

Oratio sapientis cum agnitione propriæ imbecillitatis, ad impetrandam à Domino sapientiam: quæ cum omnibus necessaria sit, potissimum tamen rectoribus populorum; incerta est enim humana sapientia.

1 Deus patrum meorum, & Domine misericordiæ, qui fecisti omnia verbo tuo, A 3. Reg. 3. b. 9.

2 Et sapientia tua constituisti hominem, ut dominaretur creaturæ, quæ à te facta est,

3 Ut disponat orbem terrarum in æquitate & justitia, & in directione cordis judicium judicet:

4 Da mihi sedium tuarum assistricem sapientiam, & noli me reprobare à pueris tuis:

5 * Quoniam servus tuus sum ego, & filius ancillæ tuæ, homo infirmus, & exigui temporis, & minor ad intellectum judicii & legum. * Psal. 115. b. 16. B

6 Nam & si quis erit consummatus inter filios hominum, si ab illo abfuerit sapientia tua, in nihilum computabitur.

7 * Tu elegisti me regem populo tuo, & judicem filiorum tuorum, & filiarum: * 1. Par. 28. b. 5. 2. Par. 1. b. 9.

8 Et dixisti me ædificare templum in monte sancto tuo, & in civitate habitationis tuæ altare, similitudinem tabernaculi sancti tui, quod præparasti ab initio:

9 * Et tecum sapientia tua, quæ novit opera tua, quæ & affuit tunc cum orbem terrarum faceres, & sciebat quid esset placitum oculis tuis, & quid directum in præceptis tuis. * Prov. 8. c. 22. d. 27. Joan. 1. a. 1.

10 Mitte illam de cœlis sanctis tuis, & à sede magnitudinis tuæ, ut mecum sit & mecum laboret, ut sciam quid acceptum sit apud te: C

11 Scit enim illa omnia, & intelligit, & deducet me in operibus meis sobrie, & custodiet me in sua potentia.

12 Et erunt accepta opera mea, & disponam populum tuum juste, & ero dignus sedium patris mei.

13 * Quis enim hominum poterit scire consilium Dei? aut quis poterit cogitare quid velit Deus? * Isa. 40. d. 13. Rom. 11. d. 34.

14 Cogitationes enim mortalium timidæ, & incertæ providentiæ nostræ.

15 Corpus enim, quod corrumpitur, aggravat ani-

D animam, & terrena inhabitatio deprimit sensum multa cogitantem.

1. Cor. 2.d.16. 16 Et difficile æstimamus quæ in terra sunt: & quæ in prospectu sunt, invenimus cum labore. Quæ autem in cœlis sunt quis investigabit?

17 Sensum autem tuum quis sciet, nisi tu dederis sapientiam, & miseris spiritum sanctum tuum de altissimis:

18 Et sic correctæ sint semitæ eorum qui sunt in terris, & quæ tibi placent didicerint homines?

19 Nam per sapientiam sanati sunt quicumque placuerunt tibi Domine a principio.

CAPUT X.

Commendatur sapientia quod servaverit & à malis liberaverit Adam, Noe, Abraham, Lot, Jacob, Joseph, Moysen, per quem filios Israel de Aegypto duxit per Mare rubrum, demersis in eo Aegyptiis.

A Gen. 1. d. 29. 1 HÆc illum, qui primus formatus est à Deo pater orbis terrarum, cum solus esset creatus, custodivit,

* Gen. 2. b. 7. 2 * Et eduxit illum à delicto suo, & dedit illi virtutem continendi omnia.

* Gen. 4. b. 8. 3 * Ab hac ut recessit injustus in ira sua, per iram homicidii fraterni deperiit.

* Gen. 7. b. 6. 4 * Propter quem, cum aqua deleret terram, sanavit iterum sapientia, per contemptibile lignum justum gubernans.

* Gen. 11. a. 2. 5 * Hæc & in consensu nequitiæ cum se nationes contulissent, scivit justum, & conservavit sine querela Deo, & in filii misericordia fortem custodivit.

* Gen. 19. d. 17. 6 * Hæc justum à pereuntibus impiis liberavit fugientem, descendente igne in pentapolim:

B 7 Quibus in testimonium nequitiæ fumigabunda constat deserta terra, & incerto tempore fructus habentes arbores, & incredibilis animæ memoria stans figmentum salis.

8 Sapientiam enim prætereuntes, non tantum in hoc lapsi sunt ut ignorarent bona, sed & insipientiæ suæ reliquerunt hominibus memoriam, ut in his, quæ peccaverunt, nec latere potuissent.

9 Sapientia autem hos, qui se observant, à doloribus liberavit.

* Gen. 28. a. 5. b. 10. 10 * Hæc profugum iræ fratris justum deduxit per vias rectas, & ostendit illi regnum Dei, & dedit illi scientiam sanctorum: honestavit illum in laboribus, & complevit labores illius.

11 In fraude circumvenientium illum affuit illi, & honestum fecit illum.

12 Custodivit illum ab inimicis, & à seductoribus tutavit illum, & certamen forte dedit illi ut vinceret, & sciret quoniam omnium potentior est sapientia.

C * Gen. 37. f. 26. 13 * Hæc venditum justum non dereliquit, sed à peccatoribus liberavit eum: descenditque cum illo in foveam,

* Actor 7. b. 9. * Gen. 41. f. 40. 14 * Et in vinculis non dereliquit illum, donec afferret illi sceptrum regni, & potentiam adversus eos, qui eum deprimebant: & mendaces ostendit, qui maculaverunt illum, & dedit illi claritatem æternam.

* Exod. 1. b. 11. 15 * Hæc populum justum, & semen sine querela, liberavit a nationibus, quæ illum deprimebant.

16 Intravit in animam servi Dei, & stetit contra reges horrendos in portentis & signis.

17 Et reddidit justis mercedem laborum suorum, & deduxit illos in via mirabili: & fuit illis in velamento diei, & in luce stellarum per noctem. D

18 * Transtulit illos per Mare rubrum, & transvexit illos per aquam nimiam. * Ex. 14. b

19 Inimicos autem illorum demersit in mare, & ab altitudine inferorum eduxit illos. Ps. b. 4.

20 * Ideo justi tulerunt spolia impiorum, * Ex. 12.

21 Et decantaverunt Domine nomen sanctum tuum, & victricem manum tuam laudaverunt pariter; * quoniam sapientia aperuit os mutorum, & linguas infantium fecit disertas. * Ex. 15. a

CAPUT XI.

Sapientia filios Israel per desertum deduxit, devictis inimicis, datisque è petra aquis: punitis autem multiplici flagello idololatris Aegyptiis: cum tamen Deus, omnium quærens salutem, longanimiter toleret peccatores, ut resipiscant, quos universos solo suo nutu continuo perdere possit.

1 DIrexit opera eorum in manibus prophetæ sancti. A

2 Iter fecerunt per deserta, quæ non habitabantur: & in locis desertis fixerunt casas. Ex. 16.

3 * Steterunt contra hostes, & de inimicis se vindicaverunt. * Ex. 17.

4 * Sitierunt, & invocaverunt te, & data est illis aqua de petra altissima, & requies sitis de lapide duro. * N. 20.

5 Per quæ enim pœnas passi sunt inimici illorum, a defectione potus sui, & in eis, cum abundarent filii Israel, lætati sunt;

6 Per hæc, cum illis deessent, bene cum illis actum est.

7 Nam pro fonte quidem sempiterni fluminis, humanum sanguinem dedisti injustis.

8 Qui cum minuerentur in traductione infantium occisorum, dedisti illis abundantem aquam insperate,

9 Ostendens per sitim, quæ tunc fuit, quemadmodum tuos exaltares, & adversarios illorum necares.

10 Cum enim tentati sunt, & quidem cum misericordia disciplinam accipientes, scierunt quemadmodum cum ira judicati impii tormenta paterentur. B

11 Hos quidem tamquam pater monens probasti: illos autem tamquam durus rex interrogans condemnasti.

12 Absentes enim & præsentes similiter torquebantur.

13 Duplex enim illos acceperat tædium, & gemitus cum memoria præteritorum.

14 Cum enim audirent per sua tormenta bene secum agi, commemorati sunt Dominum, admirantes in finem exitus.

15 Quem enim in expositione prava projectum deriserunt, in finem eventus mirati sunt, non similiter justis sitientes.

16 Pro cogitationibus autem insensatis iniquitatis illorum, *quod quidam errantes colebant mutos serpentes, & bestias supervacuas, immisisti illis multitudinem mutorum animalium in vindictam: C * R. 1.

17 Ut scirent, quia per quæ peccat quis, per hæc & torquetur.

18 * Non

Lev. 26. 22. Infra 16. c. 1. Ier. 8. c. 17. 18 * Non enim impossibilis erat omnipotens manus tua, quæ creavit orbem terrarum ex materia invisa, immittere illis multitudinem ursorum, aut audaces leones,

19 Aut novi generis ira plenas ignotas bestias, aut vaporem ignium spirantes, aut fumi odorem proferentes, aut horrendas ab oculis scintillas emittentes:

20 Quarum non solum læsura poterat illos exterminare, sed & aspectus per timorem occidere.

D 21 Sed & sine his uno spiritu poterant occidi persecutionem passi ab ipsis factis suis, & dispersi per spiritum virtutis tuæ: sed omnia in mensura, & numero, & pondere disposuisti.

22 Multum enim valere, tibi soli supererat semper: & virtuti brachii tui quis resistet?

23 Quoniam tanquam momentum stateræ, sic est ante te orbis terrarum, & tamquam gutta roris antelucani, quæ descendit in terram.

24 Sed misereris omnium, quia omnia potes, & dissimulas peccata hominum propter pœnitentiam.

25 Diligis enim omnia quæ sunt, & nihil odisti eorum quę fecisti: nec enim odiens aliquid constituisti, aut fecisti.

26 Quomodo autem posset aliquid permanere nisi tu voluisses? aut quod a te vocatum non esset, conservaretur?

27 Parcis autem omnibus quoniam tua sunt Domine, qui amas animas.

CAPUT XII.

Ostendit quāta clemētia & longanimitate Deus corripuerit peccatores terræ sanctæ incolas, non subito eos delens cum non illos tantum, sed & omnes nationes, nulli illata injuria, tamquam solus omnium Dominus perdere posset: hac videlicet erga inimicos clementia, electos suos de se suaque bonitate bene sperare faciens, eosque à peccatis revocans.

A 1 O Quam bonus & suavis est Domine spiritus tuus in omnibus!

2 Ideoque eos, qui exerrant partibus corripis: & de quibus peccant, admones & alloqueris: ut relicta malitia, credant in te Domine.

Deut. 9. a. 3. & 12. d. 29. & 18. b. 12. 3 * Illos enim antiquos inhabitatores terræ sanctæ tuæ, quos exhorruisti,

4 Quoniam odibilia opera tibi faciebant per medicamina, & sacrificia injusta,

5 Et filiorum suorum necatores sine misericordia, & comestores viscerum hominum, & devoratores sāguinis a medio sacramēto tuo,

6 Et auctores parentes animarum inauxiliatarum, perdere voluisti per manus parentum nostrorum,

7 Ut dignam perciperent peregrinationem puerorum Dei, quæ tibi omnium charior est terra.

8 Sed & his tamquam hominibus pepercisti, & misisti antecessores exercitus tui vespas, ut illos paulatim exterminarent.

B 9 Non quia impotens eras in bello subjicere impios justis, aut bestiis sævis, aut verbo duro simul exterminare:

Exod. 23. d. 30. Deut. 7. c. 24. 10 * Sed partibus judicans dabas locum pœnitentiæ, non ignorans, quoniam nequam est natio eorum, & naturalis malitia ipsorum, & quoniam non poterat mutari cogitatio illorum in perpetuum.

11 Semen enim erat maledictum ab initio: nec timens aliquem, veniam dabas peccatis illorum.

12 Quis enim dicet tibi: Quid fecisti? aut quis stabit contra judicium tuum? aut quis in conspectu tuo veniet vindex iniquorum hominum? aut quis tibi imputabit, si perierint nationes, quas tu fecisti?

13 Non enim est alius Deus quam tu, * cui cura est de omnibus ut ostendas quoniam non injuste judicas judicium. *1 Pet. 5. b. 7.*

14 Neque rex neque tyrannus in conspectu tuo inquirent de his quos perdidisti.

15 Cum ergo sis justus, juste omnia disponis: ipsum quoque qui non debet puniri, condemnare, exterum æstimas a tua virtute.

16 Virtus enim tua justitiæ initium est: & ob hoc quod omnium Dominus es, omnibus te parcere facis. C

17 Virtutem enim ostendis tu, qui non crederis esse in virtute consummatus, & horum, qui te nesciunt, audaciam traducis.

18 Tu autem dominator virtutis, cum tranquillitate judicas, & cū magna reverētia disponis nos: subest enim tibi, cum volueris, posse.

19 Docuisti autem populum tuum per talia opera, quoniam oportet justum esse & humanum, & bonæ spei fecisti filios tuos: quoniam judicans das locum in peccatis pœnitentiæ.

20 Si enim inimicos servorum tuorum, & debitos morti, cum tanta cruciasti attentione, dans tempus & locum, per quæ possent mutari a malitia;

21 Cum quanta diligētia judicasti filios tuos, quorum parentibus juramenta & conventiones dedisti bonarum promissionum? D

22 Cum ergo das nobis disciplinam, inimicos nostros multipliciter flagellas, ut bonitatem tuam cogitemus judicantes: & cum de nobis judicatur, speremus misericordiam tuam.

23 Unde & illis, qui in vita sua insensate & injuste vixerunt, per hæc, quæ coluerunt, dedisti summa tormenta.

24 * Etenim in erroris via diutius erraverunt, deos æstimantes hæc, quæ in animalibus sunt supervacua, infantium insensatorum more viventes. *Supr. 11. c. 16. Rom. 1. c. 23.*

25 Propter hoc tamquam pueris insensatis judicium in derisum dedisti.

26 Qui autē ludibriis & increpationibus non sunt correcti, dignū Dei judicium experti sunt.

27 In quibus enim patiētes indignabātur, per hæc quos putabant deos, in ipsis cum exterminarentur videntes, illum, quē olim negabant se nosse, verū Deū agnoverunt: propter quod & finis condemnationis eorum venit super illos.

CAPUT XIII.

Vani quidem sunt qui ex creaturis Deum non agnoscentes, ipsas potius creaturas pro diis coluerunt: at illi longe stultiores qui opus artificis Deum dicunt, ab insensato idolo futura interrogantes.

1 Vani autem sunt omnes homines, in quibus non subest scientia Dei: & de his quæ videntur bona, non potuerunt intelligere eum qui est, neque operibus attendentes agnoverunt quis esset artifex: A *Rom. 1. b. 18.*

2 * Sed aut ignem, aut spiritum, aut citatum aerem, aut gyrum stellarum, aut nimiam *Deut. 4. c. 19. & 17. a. 3.*

 aquam,

aquam, aut solem & lunam, rectores orbis terrarum deos putaverunt.

3 Quorum si specie delectati, deos putaverunt: sciant quanto his dominator eorum speciosior est: speciei enim generator hæc omnia constituit.

4 Aut si virtutem & opera eorum mirati sunt, intelligant ab illis, quoniam qui hæc fecit, fortior est illis:

5 A magnitudine enim speciei & creaturæ, cognoscibiliter poterit creator horum videri.

6 Sed tamen adhuc in his minor est querela.
B Et hi enim fortasse errant, Deum quærentes, & volentes invenire.

*Rom. 1.c.21. 7 *Etenim cum in operibus illius conversentur, inquirunt: & persuasum habent quoniam bona sunt quæ videntur.

8 Iterum autem nec his debet ignosci.

9 Si enim tantum potuerunt scire, ut possent æstimare sæculum: quomodo hujus Dominum non facilius invenerunt?

10 Infelices autem sunt, & inter mortuos spes illorum est, qui appellaverunt deos opera manuum hominum, aurum & argentum, artis inventionem, & similitudines animalium, aut lapidem inutilem opus manus antiquæ.

C 11 * Aut si quis artifex faber de silva lignum
* Isa. 44.b.13. Jer.10.a.3. rectum secuerit, & hujus docte eradat omnem corticem, & arte sua usus, diligenter fabricet vas utile in conversationem vitæ,

12 Reliquiis autem ejus operis, ad præparationem escæ abutatur:

13 Et reliquum horum, quod ad nullos usus facit, lignum curvum, & verticibus plenum, sculpat diligenter per vacuitatem suam, & per scientiam suæ artis figuret illud, & assimilet illud imagini hominis,

14 Aut alicui ex animalibus illud comparet, perliniens rubrica, & rubicundum faciens fuco colorem illius, & omnem maculam, quæ in illo est, perliniens:

D 15 Et faciat ei dignam habitationem, & in pariete ponens illud & confirmans ferro,

16 Ne forte cadat: prospiciens illi, sciens quoniam non potest adjuvare se: imago enim est, & opus est illi adjutorium.

17 Et de substantia sua, & de filiis suis, & de nuptiis votum faciens inquirit. Non erubescit loqui cum illo, qui sine anima est:

18 Et pro sanitate quidem infirmum deprecatur, & pro vita rogat mortuum, & in adjutorium inutilem invocat:

19 Et pro itinere petit ab eo, qui ambulare non potest, & de acquirendo, & de operando, & de omnium rerum eventu petit ab eo, qui in omnibus est inutilis.

CAPUT XIV.

Utilis inventio navis, qua etiam tempore diluvii semen humanum servatum est: idolum autem maledictum est cum suo fabricatore: & quod fuerit idolorum idololatriæque exordium ac progressus, item quæ mala ex idololatria procedant.

A 1 ITerum alius navigare cogitans, & per feros fluctus iter facere incipiens, ligno portante, se fragilius lignum invocat.

2 Illud enim cupiditas acquirendi excogitavit, & artifex sapientia fabricavit sua.

3 Tua autem, Pater, providentia gubernat: * quoniam dedisti & in mari viam, & inter fluctus semitam firmissimam, *Exo. 14. d.22.

4 Ostendens quoniam potens es ex omnibus salvare, etiam si sine arte aliquis adeat mare.

5 Sed ut non essent vacua sapientiæ tuæ opera: propter hoc etiam & exiguo ligno credunt homines animas suas & transeuntes mare per ratem liberati sunt:

6 * Sed & ab initio cum perirent superbi gigantes, spes orbis terrarum ad ratem confugiens, remisit sæculo semen nativitatis, quæ manu tua erat gubernata. * Gen. 6.b.4. 7.b.7.

7 Benedictum est enim lignum, per quod fit justitia.

8 * Per manus autem quod fit idolum, maledictum est & ipsum, & qui fecit illud: quia ille quidem operatus est: illud autem cum esset fragile, deus cognominatus est. *Psal. 113. Baru. 6.b.3.

9 Similiter autem odio sunt Deo, impius & impietas ejus.

10 Etenim quod factum est, cum illo, qui fecit, tormenta patietur.

11 Propter hoc & in idolis nationum non erit respectus: quoniam creaturæ Dei in odium factæ sunt, & in tentationem animabus hominum, & in muscipulam pedibus insipientium. B

12 Initium enim fornicationis est exquisitio idolorum: & adinventio illorum corruptio vitæ est.

13 Neque enim erant ab initio, neque erunt in perpetuum.

14 Supervacuitas enim hominum hæc adinvenit in orbem terrarum: & ideo brevis illorum finis est inventus.

15 Acerbo enim luctu dolens pater, cito sibi rapti filii fecit imaginem: & illum qui tunc quasi homo mortuus fuerat, nunc tamquam deum colere cœpit, & constituit inter servos suos sacra & sacrificia.

16 Deinde interveniente tempore, convalescente iniqua consuetudine, hic error tamquam lex custoditus est, & tyrannorum imperio colebantur figmenta.

17 Et hos quos in palam homines honorare non poterant, propter hoc quod longe essent, è longinquo figura eorum allata, evidentem imaginem regis, quem honorare volebant, fecerunt: ut illum, qui aberat tamquam præsentem colerent sua sollicitudine.

18 Provexit autem ad horum culturam, & hos qui ignorabant, artificis eximia diligentia.

19 Ille enim volens placere illi, qui se assumpsit: elaboravit arte sua, ut similitudinem in melius figuraret.

20 Multitudo autẽ hominũ abducta per speciẽ operis, eum, qui ante tempus tamquã homo honoratus fuerat, nunc deum æstimaverunt. C

21 Et hæc fuit vitæ humanæ deceptio: quoniam aut affectui, aut regibus deservientes homines, incommunicabile nomen lapidibus & lignis imposuerunt.

22 Et non suffecerat errasse eos circa Dei scientiam, sed & in magno viventes inscientiæ bello, tot & tam magna mala pacẽ appellant.

23 * Aut enim filios suos sacrificantes, aut obscura sacrificia facientes, aut insaniæ plenas vigilias habentes, *Deut. 18. b.10. Jer. 7. f.31.

24 Neque vitam, neque nuptias mundas jam custodiunt, sed alius alium per invidiam

occidit, aut adulterans contristat:
D 25 Et omnia commista sunt, sanguis, homici-
dium, furtum & fictio, corruptio & infidelitas;
turbatio & perjurium, tumultus bonorum,
26 Dei immemoratio, animarum inquinatio,
nativitatis immutatio, nuptiarum inconstantia,
inordinatio mœchiæ & impudicitiæ.
27 Infandorum enim idolorum cultura, om-
nis mali causa est, & initium & finis.
28 Aut enim dum lætantur, insaniunt: aut cer-
te vaticinantur falsa, aut vivunt injuste, aut
pejerant cito.
29 Dum enim cōfidunt in idolis, quæ sine ani-
ma sunt, male jurantes noceri se non sperant.
30 Utraque ergo illis evenient digne, quo-
niam male senserunt de Deo, attendentes ido-
lis, & juraverunt injuste, in dolo contemnentes
justitiam.
31 Non enim juratorum virtus, sed peccan-
tium pœna perambulat semper injustorum præ-
varicationem.

CAPUT XV.

Vox fidelium suavitatem & misericordiam Dei commendantium, cujus gratia ab idololatria sunt servati: mire quoque subsannat idolorum artifices ac cultores.

A 1 TU autem Deus noster, suavis & verus es,
patiens, & in misericordia disponens
omnia.
2 Etenim si peccaverimus, tui sumus, scientes
magnitudinem tuam: & si non peccaverimus,
scimus quoniam apud te sumus computati.
3 Nosse enim te, consummata justitia est: &
scire justitiam, & virtutem tuam, radix est im-
mortalitatis.
4 Non enim in errorem induxit nos homi-
num malæ artis excogitatio, nec umbra pictu-
ræ labor sine fructu, effigies sculpta per varios
colores,
5 Cujus aspectus insensato dat concupiscen-
tiam, & diligit mortuæ imaginis effigiem sine
anima.
6 Malorum amatores, digni sunt qui spem ha-
beant in talibus, & qui faciunt illos, & qui dili-
gunt, & qui colunt.
B 7 * Sed & figulus mollem terram premens,
* Rom laboriose fingit ad usus nostros unumquodque
9.d.21. vas, & de eodem luto fingit quæ munda sunt
in usum vasa, & similiter quæ his sunt contra-
ria: horum autem vasorum quis sit usus, judex
est figulus.
8 Et cum labore vano deum fingit de eodem
luto, ille qui paulo ante de terra factus fuerat,
& post pusillum reducit se unde acceptus est,
repetitus animæ debitum quam habebat.
9 Sed cura est illi, nō quia laboraturus est, nec
quoniam brevis illi vita est, sed concertatur
aurificibus & argentariis: sed & ærarios imita-
tur, & gloriam præfert, quoniam res superva-
cuas fingit.
10 Cinis est enim cor ejus, & terra superva-
C cua spes illius, & luto vilior vita ejus:
11 Quoniam ignoravit qui se finxit, & qui in-
spiravit illi animam, quæ operatur, & qui insuf-
flavit ei spiritum vitalem.
12 Sed & æstimaverunt lusum esse vitam no-
stram, & conversationem vitæ compositam ad
lucrum, & oportere undecumque etiam ex ma-
lo acquirere.
13 Hic enim scit se super omnes delinquere,
qui ex terræ materia fragilia vasa, & sculptilia
fingit.
14 Omnes enim insipientes, & infelices supra
modum animæ superbi, sunt inimici populi tui,
& imperantes illi:
15 Quoniam omnia idola nationum deos æ- D
stimaverunt, * quibus neque oculorum usus est * Psal.
ad videndum, neque nares ad percipiendum 113.b.4
spiritum, neque aures ad audiendum, neque di- & 134.
giti manuum ad tractandum, sed & pedes eo- c.13.
rum pigri ad ambulandum,
16 Homo enim fecit illos: & qui spiritum mu-
tuatus est, is finxit illos. Nemo enim sibi simi-
lem homo poterit deum fingere.
17 Cum enim sit mortalis, mortuum fingit
manibus iniquis. Melior enim est ipse his quos
colit, quia ipse quidem vixit, cum esset morta-
lis, illi autem numquam.
18 Sed & animalia miserrima colunt: insen-
sata enim comparata his, illis sunt deteriora.
19 Sed nec aspectu aliquis ex his animalibus
bona potest conspicere. Effugerunt autem Dei
laudem, & benedictionem ejus.

CAPUT XVI.

Ægyptiis ob idololatriam digna passis, Hebræi escam à Deo acceperunt: castigati tamen aliquantum morsu serpentum, erecto serpente æneo sanati sunt à Deo: impii vero morte consumpti per locustas, muscas, ignemque grandini mistum: cum illi accepto manna, satiati sint & confortati.

1 PRopter hæc, & per his similia passi sunt A
digne tormenta, & per multitudinem be-
stiarum exterminati sunt.
2 Pro quibus tormentis bene disposuisti po- * Num.
pulum tuum, * quibus dedisti concupiscentiam 11.g.31
delectamenti sui, novum saporem, escam pa-
rans eis ortygometram:
3 Ut illi quidem concupiscentes escam pro-
pter ea, quæ illis ostensa & missa sunt, etiam à
necessaria concupiscentia averterentur. Hi
autem in brevi inopes facti, novam gustave-
runt escam.
4 Oportebat enim illis sine excusatione qui-
dem supervenire interitum exercentibus tyrā-
nidem: his autem tantum ostendere quemad-
modum inimici eorum exterminabantur.
5 * Etenim cum illis supervenit sæva bestia- * Num.
rum ira, morsibus perversorum colubrorum ex- 21.b.6.
terminabantur.
6 Sed non in perpetuum ira tua permansit; sed
ad correptionem in brevi turbati sunt, signum
habentes salutis ad commemorationem man-
dati legis tuæ.
7 Qui enim conversus est, non per hoc, quod B
videbat, sanabatur, sed per te omnium salva-
torem:
8 In hoc autem ostendisti inimicis nostris,
quia tu es, qui liberas ab omni malo.
9 * Illos enim locustarum & muscarum oc- * Exod
ciderunt morsus, & non est inventa sanitas 10.a.4.
animæ illorum: quia digni erant ab hujusmodi & 8.
exterminari. f.24.
10 Filios autem tuos, nec draconum venena- Apoc.
torum vicerunt dentes: misericordia enim tua 9.b.7.
adveniens sanabat illos.
11 In memoria enim sermonum tuorum exa-
minabantur, & velociter salvabantur, ne in

altam incidentes oblivionem, non poſſent tuo uti adjutorio,

12 Etenim neque herba, neque malagma ſanavit eos, ſed tuus Dñe, ſermo, qui ſanat omnia.

*Deut 32.f.39 1.Reg. 2.a.6. Tob. 13.a.1.
13 * Tu es enim, Domine, qui vitæ & mortis habes poteſtatem, & deducis ad portas mortis, & reducis:

14 Homo autem occidit quidem per malitiam, & cum exierit ſpiritus, non revertetur, nec revocabit animam quæ recepta eſt:

*Exod 9.c.23.
15 Sed tuam manum effugere impoſſibile eſt.

C
16 * Negantes enim te noſſe impii, per fortitudinem brachii tui flagellati ſunt: novis aquis, & grandinibus, & pluviis perſecutionem paſſi, & per ignem conſumpti.

17 Quod enim mirabile erat, in aqua, quæ omnia extinguit, plus ignis valebat: vindex eſt enim orbis juſtorum.

18 Quodam enim tempore manſuetabatur ignis, ne comburerentur quæ ad impios miſſa erant animalia: ſed ut ipſi videntes ſcirent, quoniam Dei judicio patiuntur perſecutionem.

19 Et quodam tempore in aqua ſupra virtutem ignis, exardeſcebat undique, ut iniquæ terræ nationem exterminaret.

*Exod 16.c.14 Num. 11.b.7. Pſal. 77.c.25 Ioan. 6.d.31.
20 * Pro quibus angelorum eſca nutriviſti populum tuum, & paratum panem de cælo præſtitiſti illis ſine labore, omne delectamentum in ſe habentem, & omnis ſaporis ſuavitatem.

21 Subſtantia enim tua dulcedinem tuam, quam in filios habes, oſtendebat: & deſerviens uniuſcujuſque voluntati, ad quod quiſque volebat, convertebatur.

*Exod 9.c.13.
22 * Nix autem & glacies ſuſtinebant vim

D
ignis, & non tabeſcebant: ut ſcirent quoniam fructus inimicorum exterminabit ignis ardens in grandine & pluvia coruſcans.

23 Hic autem iterum ut nutrirentur juſti, etiam ſuæ virtutis oblitus eſt.

24 Creatura enim tibi Factori deſerviens, exardeſcit in tormentum adverſus injuſtos: & lenior fit ad benefaciendum pro his, qui in te confidunt.

25 Propter hoc & tunc in omnia transfigurata, omnium nutrici gratiæ tuæ deſerviebat, ad voluntatem eorum, qui à te deſiderabant:

26 Ut ſcirent filii tui, quos dilexiſti Domine,

*Deut 8.a.3. Matt. 4.a.4.
* quoniam non nativitatis fructus paſcunt homines, ſed ſermo tuus hos, qui in te crediderint, conſervat.

27 Quod enim ab igne non poterat exterminari, ſtatim ab exiguo radio ſolis calefactum tabeſcebat:

28 Ut notum omnibus eſſet, quoniam oportet prævenire ſolem ad benedictionem tuam, & ad ortum lucis te adorare.

29 Ingrati enim ſpes tamquam hibernalis glacies tabeſcet, & diſperiet tamquam aqua ſupervacua.

CAPVT XVII.

Ægyptii triduanas paſſi ſunt invincibiles tenebras, cum incredibili timore & horrore: reliqua orbis parte illuſtrata lumine.

A 1 MAgna ſunt enim judicia tua Domine, & inenarrabilia verba tua: propter hoc indiſciplinatæ animæ erraverunt.

*Exod 10.f.23
2 * Dum enim perſuaſum habent iniqui poſſe dominari nationi ſanctæ: vinculis tenebrarum & longæ noctis compediti: incluſi ſub tectis, fugitivi perpetuæ providentiæ jacuerunt.

3 Et dum putant ſe latere in obſcuris peccatis, tenebroſo oblivionis velamento diſperſi ſunt, paventes horrende, & cum admiratione nimia perturbati.

4 Neque enim quæ continebat illos ſpelunca, ſine timore cuſtodiebat: quoniam ſonitus deſcendens perturbabat illos, & perſonæ triſtes illis apparentes pavorem illis præſtabant.

5 Et ignis quidem nulla vis poterat illis lumē præbere, nec ſiderum limpidæ flammæ illuminare poterant illam noctem horrendam.

6 * Apparebat autem illis ſubitaneus ignis, timore plenus: & timore perculſi illius, quæ non videbatur, faciei, æſtimabant deteriora eſſe quæ videbantur: B

*Exod 7.d.22. & 8. b.7.
7 Et magicæ artis appoſiti erant deriſus, & ſapientiæ gloriæ correptio cum contumelia.

8 Illi enim qui promittebant timores & perturbationes expellere ſe ab anima languente, hi cum deriſu pleni timore languebant.

9 Nam etſi nihil illos ex mōſtris perturbabat: tranſitu animaliū & ſerpētium ſibilatione cōmoti, tremebundi peribant: & aerem, quē nulla ratione quis effugere poſſet, negātes ſe videre.

10 Cum ſit enim timida nequitia, dat teſtimonium condemnationis. ſemper enim præſumit C
ſæva, perturbata conſcientia.

11 Nihil enim eſt timor niſi proditio cogitationis auxiliorum.

12 Et dum ab intus minor eſt expectatio, majorem computat inſcientiam ejus cauſæ, de qua tormentum præſtat.

13 Illi autem qui impotentem vere noctem, & ab infimis, & ab altiſſimis inferis ſupervenientem, eumdem ſomnum dormientes,

14 Aliquando monſtrorum exagitabantur timore, aliquando animæ deficiebant traductione: ſubitaneus etenim illis & inſperatus timor ſupervenerat.

15 Deinde ſi quiſquam ex illis decidiſſet, cuſtodiebatur in carcere ſine ferro recluſus.

16 Si enim ruſticus quis erat, aut paſtor, aut D
agri laborum operarius præoccupatus eſſet, ineffugibilem ſuſtinebat neceſſitatem.

17 Una enim catena tenebrarum omnes erant colligati. Sive ſpiritus ſibilans, aut inter ſpiſſos arborum ramos avium ſonus ſuavis, aut vis aquæ decurrentis nimium,

18 Aut ſonus validus præcipitatarum petrarum, aut ludentium animalium curſus inviſus, aut mugientium valida beſtiarum vox, aut reſonans de altiſſimis montibus Echo, deficientes faciebant illos præ timore.

19 Omnis enim orbis terrarum limpido illuminabatur lumine, & non impeditis operibus continebatur.

20 Solis autem illis ſuperpoſita erat gravis nox, imago tenebrarum, quæ ſuperventura illis erat. Ipſi ergo ſibi erant graviores tenebris.

CAPUT XVIII.

Hebræi luce gaudent, & ducatum columna ignis accipiunt: occiduntur omnia Ægypti primogenita ab Angelo: Hebræi in ſeditione Core iram Dei provocant; ſed in medio incendii liberantur, offerente Aaron incenſum, & pro multitudine deprecante.

A
1 SAnctis autem tuis maxima erat lux, & horum quidem vocem audiebant, ſed figu-

*Exod 10.f.23

figuram non videbant. Et quia non & ipsi eadem passi erant, magnificabant te:

2 Et qui ante læsi erant, quia non lædebantur, gratias agebant: & ut esset differentia, donum petebant.

*Exod 14.c.24 Ps. 77. b.14. & 104. d. 39.
3 * Propter quod ignis ardentem columnam ducem habuerunt ignotæ viæ, & solem sine læsura boni hospitii præstitisti.

4 Digni quidem illi carere luce, & pati carcerem tenebrarum, qui inclusos custodiebant filios tuos, per quos incipiebat incorruptum legis lumen sæculo dari.

*Exod 1.c.16. & 2. a. 3. *Exod 14.f.27
5 * Cum cogitarent justorum occidere infantes: & uno exposito filio, & liberato, in traductionem illorum, multitudinem filiorũ abstulisti, & * pariter illos perdidisti in aqua valida.

B
6 Illa enim nox ante cognita est a patribus nostris, ut vere scientes quibus juramentis crediderunt, animæquiores essent.

*Exod 14.g.47
7 Suscepta est autem à populo tuo sanitas quidem justorum, injustorum autem exterminatio.

8 Sicut enim læsisti adversarios: sic & nos provocans magnificasti.

9 Absconsè enim sacrificabant justi pueri bonorum, & justitiæ legem in concordia disposuerunt: similiter & bona & mala recepturos justos, patrum jam decantantes laudes.

10 Resonabat autem inconveniens inimicorum vox, & flebilis audiebatur planctus ploratorum infantium.

*Exod d.30.
11 * Simili autem pœna servus cum domino afflictus est, & popularis homo regi similia passus.

12 Similiter ergo omnes uno nomine mortis mortuos habebant innumerabiles. Nec enim ad sepeliendum, vivi sufficiebant: quoniam uno momento, quæ erat præclarior natio illorum, exterminata est.

13 De omnibus enim non credentes propter veneficia, tunc vero primum cum fuit exterminium primogenitorum, spoponderunt populum Dei esse.

14 Cum enim quietum silentium contineret omnia, & nox in suo cursu medium iter haberet,

15 Omnipotens sermo tuus Domine exiliens de cœlo a regalibus sedibus, durus debellator in mediam exterminii terram prosiliuit,

16 Gladius acutus insimulatum imperium tuum portans, & stans replevit omnia morte, & usque ad cœlum attingebat stans in terra.

17 Tunc continuò visus somniorum malorum turbaverunt illos, & timores supervenerunt insperati.

18 Et alius alibi projectus semivivus, propter quã moriebatur, causam demonstrabat mortis.

19 Visiones enim quæ illos turbaverunt, hæc præmonebant, ne inscii quare mala patiebantur, perirent.

20 Tetigit autem tunc & justos tentatio mortis, & commotio in eremo facta est multitudinis: sed non diu permansit ira tua.

D *Num 16. g. 46.
21 * Properans enim homo sine querela deprecari pro populis, proferens servitutis suæ scutum, orationem & per incensum deprecationem allegans, restitit iræ, & finem imposuit necessitati, ostendens quoniam tuus est famulus.

22 Vicit autem turbas, non in virtute corporis, nec armaturæ potentia, sed verbo illum, qui se vexabat, subjecit, juramenta parentum, & testamentum commemorans.

23 Cum enim jam acervatim cecidissent super alterutrum mortui, interstitit, & amputavit impetum, & divisit illam quæ ad vivos ducebat viam.

*Exod 28.b.6.
24 * In veste enim poderis, quam habebat, totus erat orbis terrarum: & parentum magnalia in quatuor ordinibus lapidum erant sculpta, & magnificentia tua in diademate capitis illius sculpta erat.

25 His autem cessit, qui exterminabat, & hæc extimuit, erat enim sola tentatio iræ sufficiens.

CAPUT XIX.

De interitu Aegyptiorum, & Hebræorum liberatione.

A
1 Impiis autem usque in novissimum sine misericordia ira supervenit.

2 Præsciebat enim & futura illorum: quoniam cum ipsi permisissent, ut se educerent & cum magna solicitudine præmisissent illos, consequebantur illos pœnitentia acti.

*Exod 14.a.5.
3 * Adhuc enim inter manus habentes luctum, & deplorantes ad monumenta mortuorum, aliam sibi assumpserunt cogitationem inscientiæ: & quos rogantes projecerant, hos tamquam fugitivos persequebantur.

4 Ducebat enim illos ad hunc finem digna necessitas: & horum quæ acciderant commemorationem amittebant, ut quæ deerant tormentis, repleret punitio:

5 Et populus quidem tuus mirabiliter transiret, illi autem novam mortem invenirent.

6 Omnis enim creatura ad suum genus ab initio refigurabatur, deserviens tuis præceptis, ut pueri tui custodirentur illæsi.

B
7 Nam nubes castra eorum obumbrabat, & ex aqua, quæ ante erat, terra arida apparuit, & in mari rubro via sine impedimento, & campus germinans de profundo nimio:

8 Per quem omnis natio transivit quæ tegebatur tua manu, videntes tua mirabilia & monstra.

9 Tamquam enim equi depaverunt escam, & tamquam agni exultaverunt, magnificantes te Domine, qui liberasti illos.

10 Memores enim erant adhuc eorum, quæ in incolatu illorum facta fuerant, quemadmodum pro natione animalium eduxit terra muscas, & pro piscibus eructavit fluvius multitudinem ranarum.

C *Exod 16.c.13. Num. 11.g.31. Sup.16. a.1.
11 * Novissimè autem viderunt novam creaturam avium, cum adducti concupiscentia postulaverunt escas epulationis.

12 In allocutione enim desiderii ascendit illis de mari ortygometra: & vexationes peccatoribus supervenerunt, non sine illis, quæ antè facta erant, argumentis per vim fulminum: juste enim patiebantur secundum suas nequitias.

13 Etenim detestabiliorem inhospitalitatem instituerunt: alii quidem ignotos non recipiebant advenas, alii autem bonos hospites in servitutem redigebant.

14 Et non solum hæc, sed & alius quidam respectus illorum erat: quoniam inviti recipiebant extraneos:

15 Qui

15 Qui autem cum lætitia receperunt hos, qui
eisdem usi erant justitiis, sævissimis afflixe-
runt doloribus.
* Gen. 16 * Percussi sunt autem cæcitate: sicut illi in
19. c. 11 foribus justi, cum subitaneis cooperti essent te-
nebris, unusquisque transitũ ostii sui quærebat.
17 In se enim elementa dum convertuntur,
sicut in organo qualitatis sonus immutatur, &
D omnia suum sonum custodiunt: unde æstima-
ri ex ipso visu certo potest.
18 Agrestia enim in aquatica converteban-
tur: & quæcumque erant natantia in terram
transibant.
19 Ignis in aqua valebat supra suam virtutẽ,
& aqua extinguentis naturæ obliviscebatur.
20 Flammæ e contrario, corruptibilium ani-
malium non vexaverunt carnes coambulan-
tium, nec dissolvebant illam, quæ facile dissol-
vebatur sicut glacies, bonam escam.
21 In omnibus enim magnificasti populum
tuum Dñe, & honorasti, & non despexisti in
omni tempore, & in omni loco assistens eis.

IN ECCLESIASTICVM IESV FILII SIRACH

PROLOGVS.

MUltorum nobis, & magnorum, per legem & prophetas, aliosque qui secuti sunt illos, sapientia demonstrata est: in quibus oportet laudare Israel doctrinæ & sapientiæ causa: quia non solum ipsos loquentes necesse est esse peritos, sed etiam extraneos posse & dicentes & scribentes doctissimos fieri. Avus meus Jesus, postquam se amplius dedit ad diligẽtiam lectionis legis, & prophetarum, & aliorum librorum, qui nobis a parentibus nostris traditi sunt: voluit & ipse scribere aliquid horum, quæ ad doctrinam & sapientiam pertinẽt: ut desiderantes discere, & illorum periti facti, magis magisque attendant animo, & confirmentur ad legitimam vitam. Hortor itaque venire vos cum benevolentia, & attentiori studio lectionem facere, & veniam habere in illis, in quibus videmur, sequentes imaginem sapientiæ, deficere in verborum compositione. Nam deficiunt verba Hebraica, quando fuerint translata ad alteram linguam. Non autem solum hæc, sed & ipsa lex, & prophetæ, cæteraque aliorum librorum, non parvam habent differentiam, quando inter se dicuntur. Nam in octavo & trigesimo anno temporibus Ptolemæi Evergeris regis, postquam perveni in Ægyptum, & cum multum temporis ibi fuissem, inveni ibi libros relictos, non parvæ neque contemnendæ doctrinæ. Itaque bonum & necessarium putavi & ipse aliquam addere diligentiam & laborem interpretandi librum istũ: & multa vigilia attuli doctrinam in spatio temporis, ad illa quæ ad finem ducunt, librum istum dare, & illis qui volunt animum intendere, & discere quemadmodum oporteat instituere mores, qui secundum legem Domini proposuerint vitam agere.

ECCLESIASTICVS.

CAPUT I.

Sapientia incomprehensibilis & in creaturis relucens, ab æterno originem à solo Deo omnipotente trahit, quam dat diligentibus ac timentibus ipsum: nam timor Domini qui hic multipliciter commendatur, non solam sapiẽtiam, sed & reliquas secum adfert virtutes; simplici autẽ corde ad Deum accedendum est.

A 1 OMnis * sapientia a Domi-
3.Reg. no Deo est, & cum illo
3. b. 9. fuit semper, & est ante
& 4. c. ævum.
29. 2 Arenam maris & plu-
viæ guttas, & dies sæculi
quis dinumeravit? altitu-
dinem cœli, & latitudi-
nem terræ, & profundum abyssi quis dimen-
sus est?
3 Sapientiam Dei præcedentem omnia, quis
investigavit?
4 Prior omnium creata est sapientia, & in-
tellectus prudentiæ ab ævo.
5 Fons sapientiæ verbum Dei in excelsis, &
ingressus illius mandata æterna.
6 Radix sapientiæ, cui revelata est, & astu-
tias illius quis agnovit?
7 Disciplina sapientiæ cui revelata est, & 8
manifestata? & multiplicationem ingressus il-
lius quis intellexit?
8 Unus est altissimus Creator omnipotens, &
Rex potens, & metuendus nimis, sedens super
thronum illius, & dominans Deus.

9 Ipse

9 Ipse creavit illam in Spiritu sancto, & vidit, & dinumeravit, & mensus est.

10 Et effudit illam super omnia opera sua, & super omnem carnem secundum datum suum, & præbuit illam diligentibus se.

11 Timor Domini gloria, & gloriatio, & lætitia, & corona exultationis.

12 Timor Domini delectabit cor, & dabit lætitiam, & gaudium, & longitudinem dierum.

13 Timenti Dominum bene erit in extremis, & in die defunctionis suæ benedicetur.

14 Dilectio Dei honorabilis sapientia.

15 Quibus autem apparuerit in visu, diligunt eam in visione, & in agnitione magnalium suorum.

16 * Initium sapientiæ, timor Domini, & cum fidelibus in vulva concreatus est, cum electis fœminis graditur, & cum justis & fidelibus agnoscitur. C

Prov. 1.a.7. Psal. 110. d. 10.

17 Timor Domini, scientiæ religiositas.

18 Religiositas custodiet & justificabit cor, jucunditatem atque gaudium dabit.

19 Timenti Dominum bene erit, & in diebus consummationis illius benedicetur.

20 Plenitudo sapientiæ est timere Deum, & plenitudo a fructibus illius.

21 Omnem domum illius implebit a generationibus, & receptacula a thesauris illius.

22 Corona sapientiæ, timor Domini, replens pacem, & salutis fructum:

23 Et vidit, & dinumeravit eam: utraque autem sunt dona Dei.

24 Scientiam, & intellectum prudentiæ, sapientia compartietur: & gloriam tenentium se, exaltat.

25 Radix sapientiæ est timere Dominum: & rami illius longævi.

26 In thesauris sapientiæ intellectus, & scientiæ religiositas: execratio autem peccatoribus sapientia.

27 Timor Domini expellit peccatum:

28 Nam qui sine timore est, non poterit justificari: iracundia enim animositatis illius, subversio illius est.

29 Usque in tempus sustinebit patiens, & postea redditio jucunditatis.

30 Bonus sensus usque in tempus abscondet verba illius, & labia multorum enarrabunt sensum illius. D

31 In thesauris sapientiæ significatio disciplinæ:

32 Execratio autem peccatori, cultura Dei.

33 Fili concupiscens sapientiam, conserva justitiam, & Deus præbebit illam tibi.

34 Sapientia enim & disciplina timor Domini: & quod beneplacitum est illi,

35 Fides, & mansuetudo, & adimplebit thesauros illius.

36 Ne sis incredibilis timori Domini: & ne accesseris ad illum duplici corde.

37 Ne fueris hypocrita in conspectu hominum, & non scandalizeris in labiis tuis.

38 Attende in illis, ne forte cadas, & adducas animæ tuæ inhonorationem,

39 Et revelet Deus absconsa tua, & in medio synagogæ elidat te:

40 Quoniam accessisti maligne ad Dominum, & cor tuum plenum est dolo & fallacia.

CAPUT II.

Deo serviturus stet in justitia, Dei timore & patientia; timentes vero Deũ credunt, fiduntque in illum, & maximos hinc fructus accipient: væ autem incredulis & impatientibus: effectus quoque divini timoris explicantur.

1 Fili accedens ad servitutem Dei, sta in justitia, & timore, & præpara animam tuam ad tentationem. A

Matt. 4.a. 1. 2. Ti. 3.c.12.

2 Deprime cor tuum, & sustine: inclina aurem tuam, & suscipe verba intellectus: & ne festines in tempore obductionis.

3 Sustine sustentationes Dei: conjungere Deo, & sustine, ut crescat in novissimo vita tua.

4 Omne, quod tibi applicitum fuerit, accipe: & in dolore sustine, & in humilitate tua patientiam habe:

5 * Quoniam in igne probatur aurum & argentum, homines vero receptibiles in camino humiliationis.

Sup. 3. e.6.

6 Crede Deo, & recuperabit te: & dirige viam tuam, & spera in illum. Serva timorem illius, & in illo veterasce. B

7 Metuentes Dominum sustinete misericordiam eius: & non deflectatis ab illo, ne cadatis.

8 Qui timetis Dominum, credite illi: & non evacuabitur merces vestra.

9 Qui timetis Dominum, sperate in illum: & in oblectationem veniet vobis misericordia.

10 Qui timetis Dominum diligite illum, & illuminabuntur corda vestra.

11 Respicite filii nationes hominum: & scitote quia nullus speravit in Domino, & confusus est.

12 * Quis enim permansit in mandatis eius, & derelictus est? aut quis invocavit eum, & despexit illum?

*Psal. 36.a.1.

13 Quoniam pius & misericors est Deus, & remittet in die tribulationis peccata: & protector est omnibus exquirentibus se in veritate. C

14 Væ duplici corde, & labiis scelestis, & manibus malefacientibus, & peccatori * terram ingredienti duabus viis.

*3 Reg 18.

15 Væ dissolutis corde, qui non credunt Deo: & ideo non protegentur ab eo.

16 Væ his, qui perdiderunt sustinentiam, & qui dereliquerunt vias rectas, & diverterunt in vias pravas.

17 Et quid facient, cum inspicere cœperit Dominus?

18 Qui timent Dominum, non erunt incredibiles verbo illius: & * qui diligunt illum, conservabunt viam illius.

*Ioan. 14.c.23 D

19 Qui timent Dominum, inquirent quæ beneplacita sunt ei: & qui diligunt eum, replebuntur lege ipsius.

20 Qui timent Dominum, præparabunt corda sua, & in conspectu illius sanctificabunt animas suas.

21 Qui timent Dominum, custodiunt mandata illius, & patientiam habebunt usque ad inspectionem illius,

22 Dicentes: Si pœnitentiam non egerimus, Incidemus in manus Domini, & non in manus hominum.

23 Secundum enim magnitudinem ipsius, sic & misericordia illius cum ipso est.

CA-

CAPUT III.

Honor parentum multiplicem Dei meretur benedictionem, & inhonoratio maledictionem: modestia animi laudatur contra curiositatem, & cor durum, nequam & superbum vituperatur, laudato sapiente & eleemosynam tribuente.

A 1 FIlii sapientiæ, ecclesia justorum: & natio illorum, obedientia & dilectio.

2 Judicium patris audite filii, & sic facite ut salvi sitis.

3 Deus enim honoravit patrem in filiis: & judicium matris exquirens, firmavit in filios.

4 Qui diligit Deum, exorabit pro peccatis, & continebit se ab illis, & in oratione dierum exaudietur.

5 Et sicut qui thesaurizat, ita & qui honorificat matrem suam.

6 Qui honorat patrem suum, jucundabitur in filiis, & in die orationis suæ exaudietur.

B 7 Qui honorat patrē suū, vita vivet longiore: & qui obedit patri, refrigerabit matrem.

8 Qui timet Dominum honorat parentes, & quasi dominis serviet his, qui se genuerunt.

*Exod. 20. c. 12. Deut. 5. b. 16. Matt. 15. a. 4. Marc. 7. b. 10. Ephes. 6. a. 2. Gen. 27. d. 27. & 49. a. 1.

9 * In opere & sermone, & omni patientia honora patrem tuum,

10 Ut superveniat tibi benedictio ab eo, & benedictio illius in novissimo maneat.

11 Benedictio patris firmat domos filiorum: maledictio autem matris eradicat fundamēta.

12 Ne glorieris in contumelia patris tui: non enim est tibi gloria, eius confusio.

13 Gloria enim hominis ex honore patris sui, & dedecus filii pater sine honore.

14 Fili, suscipe senectam patris tui, & non contristes eum in vita illius:

15 Et si defecerit sensu, veniam da, & ne spernas eum in virtute tua: eleemosyna enim patris non erit in oblivione.

16 Nam pro peccato matris restituetur tibi bonum.

17 Et in justitia ædificabitur tibi, & in die tribulationis commemorabitur tui: & sicut in sereno glacies, solventur peccata tua.

18 Quā malæ famæ est, qui derelinquit patrē: & est maledictus à Deo, qui exasperat matrem.

C 19 Fili in mansuetudine opera tua perfice, & super hominum gloriam diligeris.

*Phil. 2. a. 3.

20 * Quanto magnus es, humilia te in omnibus, & coram Deo invenies gratiam:

21 Quoniam magna potentia Dei solius, & ab humilibus honoratur.

*Prov. 25. d. 27.

22 * Altiora te ne quæsieris, & fortiora te ne scrutatus fueris: sed quæ præcepit tibi Deus, illa cogita semper, & in pluribus operibus eius ne fueris curiosus.

23 Non est enim tibi necessarium, ea quæ abscondita sunt, videre oculis tuis.

24 In supervacuis rebus noli scrutari multipliciter, & in pluribus operibus eius non eris curiosus.

25 Plurima enim super sensum hominum ostensa sunt tibi.

26 Multos quoque supplantavit suspicio illorum, & in vanitate detinuit sensus illorum.

27 Cor durum habebit male in novissimo: & D qui amat periculum, in illo peribit.

28 Cor ingrediens duas vias, non habebit successus, & pravus corde in illis scandalizabitur.

29 Cor nequam gravabitur in doloribus, & peccator adiiciet ad peccandum.

30 Synagogæ superborum non erit sanitas: frutex enim peccati radicabitur in illis, & non intelligetur.

31 Cor sapientis intelligitur in sapientia, & auris bona audiet cum omni concupiscentia sapientiam.

32 Sapiens cor & intelligibile abstinebit se à peccatis, & in operibus justitiæ successus habebit.

33 * Ignem ardentem extinguit aqua, & eleemosyna resistit peccatis: *Dan. 4. c. 24.

34 Et Deus prospector est eius qui reddit gratiam: meminit ejus in posterum, & in tempore casus sui inveniet firmamentum.

CAPUT IV.

Ad opera misericordiæ & sapientiam multipliciter hortatur, huius ostendens utilitates: confusio bona & mala: non occultanda sapientia, nec veritati contradicendum: pro justitia certandum: verbo tuo opus respondeat: sis humanus erga subditos & non avarus.

1 FIli eleemosynam pauperis ne defraudes, & oculos tuos ne transvertas à paupere. A *Tob. 4. b. 7.

2 Animam esurientem ne despexeris: & non exasperes pauperem in inopia sua.

3 Cor inopis ne afflixeris, & non protrahas datum angustianti.

4 Rogationem contribulati ne abijcias: & non avertas faciem tuam ab egeno.

5 Ab inope ne avertas oculos tuos propter iram: & non relinquas quærentibus tibi retro maledicere:

6 Maledicentis enim tibi in amaritudine animæ, exaudietur deprecatio illius: exaudiet autem eum, qui fecit illum.

7 Congregationi pauperum affabilem te facito, & presbytero humilia animam tuam, & magnato humilia caput tuum.

8 Declina pauperi sine tristitia aurem tuam, B & redde debitum tuum, & responde illi pacifica in mansuetudine.

9 Libera eum, qui iniuriam patitur de manu superbi: & non acide feras in anima tua.

10 In judicando esto pupillis misericors ut pater, & pro viro matri illorum:

11 Et eris tu velut filius Altissimi obediens, & miserebitur tui magis quam mater.

12 Sapientia filiis suis vitam inspirat, & suscipit inquirentes se, & præibit in via justitiæ.

13 Et qui illam diligit, diligit vitam: & qui vigilaverint ad illam, complectentur placorem ejus.

14 Qui tenuerint illam, vitam hereditabunt: & quo introibit, benedicet Deus.

15 Qui serviunt ei, obsequentes erunt sancto: & eos, qui diligunt illam, diligit Deus.

16 Qui audit illam, judicabit gentes: & qui intuetur illam, permanebit confidens.

17 Si crediderit ei, hereditabit illam, & erunt in confirmatione creaturæ illius.

18 Quoniam in tentatione ambulat cum eo, & in primis eligit eum.

19 Timorem & metum, & probationem inducet super illum: & cruciabit illum in tribulatione doctrinæ suæ, donec tentet eum C in cogitationibus suis, & credat animæ illius.

20 Et

20 Et firmabit illum : & iter adducet directum ad illum, & lætificabit illum,

21 Et denudabit absconsa sua illi, & thesaurizabit super illum scientiam & intellectum justitiæ.

22 Si autem oberraverit, derelinquet eum, & tradet eum in manus inimici sui.

23 Fili conserva tempus, & devita à malo.

24 Pro anima tua ne confundaris dicere verum.

25 Est enim confusio adducens peccatum, & est confusio adducens gloriam & gratiam.

26 Ne accipias faciem adversus faciem tuam, nec adversus animam tuam mendacium.

27 Ne reverearis proximum tuum in casu suo:

D 28 Nec retineas verbum in tempore salutis. Nō abscondas sapientiam tuam in decore suo.

29 In lingua enim sapientia dignoscitur: & sensus, & scientia, & doctrina in verbo sensati, & firmamentum in operibus justitiæ.

30 Non contradicas verbo veritatis ullo modo, & de mendacio ineruditionis tuæ confundere.

31 Non confundaris confiteri peccata tua, & ne subjicias te omni homini pro peccato.

32 Noli resistere contra faciem potentis, nec coneris contra ictum fluvii.

33 Pro justitia agonizare pro anima tua, & usque ad mortem certa pro justitia & Deus expugnabit pro te inimicos tuos.

34 Noli citatus esse in lingua tua; & inutilis, & remissus in operibus tuis.

35 Noli esse sicut leo in domo tua, evertens domesticos tuos, & opprimens subjectos tibi.

36 Non sit porrecta manus tua ad accipiendum, & ad dandum collecta.

CAPUT V.

Non permanendum in peccato ob confidentiam divitiarum, juventutis, fortitudinis, aut misericordiæ Domini: ne sis vagus, sed firmus & mansuetus in via Domini, & cordatus in verbis, ne sis susurro aut bilinguis.

A 1 NOli attendere ad possessiones iniquas, & ne dixeris: Est mihi sufficiens vita: nihil enim proderit in tempore vindictæ & obductionis.

2 Ne sequaris in fortitudine tua concupiscentiam cordis tui:

3 Et ne dixeris: Quomodo potui? aut quis me subjiciet propter facta mea? Deus enim vindicans vindicabit.

B 4 Ne dixeris: Peccavi, & quid mihi accidit triste? Altissimus est enim patiens redditor.

5 De propitiato peccato noli esse sine metu, neque adjicias peccatum super peccatum.

6 Et ne dicas: Miseratio Domini magna est, multitudinis peccatorum meorum miserebitur. Prov.

7 * Misericordia enim & ira ab illo cito proximant, & in peccatores respicit ira illius. ..a.4.

8 Non tardes converti ad Dominum, & ne differas de die in diem.

C 9 Subito enim veniet ira illius, & in tempore vindictæ disperdet te.

Prov. 10 * Noli anxius esse in divitiis injustis: non enim proderunt tibi in die obductionis & vindictæ. .d.28

11 Non ventiles te in omnem ventum, & non eas in omnem viam, sic enim omnis peccator probatur in duplici lingua.

12 Esto firmus in via Domini, & in veritate sensus tui & scientia, & prosequatur te verbum pacis & justitiæ.

13 Esto mansuetus ad audiendum verbum, ut intelligas: & cum sapientia proferas responsum verum.

14 Si est tibi intellectus, responde proximo: sin autem, sit manus tua super os tuum, ne capiaris in verbo indisciplinato, & confundaris. D

15 Honor & gloria in sermone sensati, lingua vero imprudentis subversio est ipsius.

16 Non appelleris susurro, & lingua tua ne capiaris, & confundaris.

17 Super furem enim est confusio & pœnitentia, & denotatio pessima super bilinguem: susurratori autem odium, & inimicitia, & contumelia.

18 Justifica pusillum, & magnum similiter.

CAPUT VI.

Proximi dilectionem repellunt, improperium, invidia, ac ferocitas: quam juvant dulcedo in verbis & pacifica conversatio: multiplices sunt amici, sed verus amicus non potest satis æstimari: quantum diligenda & conservanda sit sapientia: quærenda est prudentium societas, & servanda Dei præcepta.

1 NOli fieri pro amico inimicus proximo: improperium enim & contumeliam malus hereditabit, & omnis peccator invidus & bilinguis. A

2 * Non te extollas in cogitatione animæ tuæ velut taurus: ne forte elidatur virtus tua per stultitiam, *Rom. 12.c.16 Phil. 2.a.3.

3 Et folia tua comedat, & fructus tuos perdat, & relinquaris velut lignum aridum in eremo.

4 Anima enim nequam disperdet qui se habet, & in gaudium inimicis dat illum, & deducet in sortem impiorum.

5 Verbum dulce multiplicat amicos, & mitigat inimicos: & lingua eucharis in bono homine abundat.

6 Multi pacifici sint tibi, & consiliarius sit tibi unus de mille.

7 Si possides amicum, in tentatione posside eum, & ne facile credas ei.

8 Est enim amicus secundum tempus suum, & non permanebit in die tribulationis. B

9 Et est amicus, qui convertitur ad inimicitiam; & est amicus qui odium & rixam & convitia denudabit.

10 Est autem amicus socius mensæ, & non permanebit in die necessitatis.

11 Amicus si permanserit fixus, erit tibi quasi coæqualis, & in domesticis tuis fiducialiter aget:

12 Si humiliaverit se contra te, & à facie tua absconderit se, unanimem habebis amicitiam bonam.

13 Ab inimicis tuis separare, & ab amicis tuis attende.

14 Amicus fidelis, protectio fortis: qui autem invenit illum, invenit thesaurum.

15 Amico fideli nulla est comparatio, & non est digna ponderatio auri & argenti contra bonitatem fidei illius.

16 Amicus fidelis, medicamentum vitæ & immortalitatis: & qui metuunt Dominum, invenient illum.

17 Qui

17 Qui timet Deū, æque habebit amicitiā bo-
nam: quoniam secundum illū erit amicus illius.
18 Fili a juventute tua excipe doctrinam, &
usque ad canos invenies sapientiam.
19 Quasi is qui arat, & seminat, accede ad
C eam, & sustine bonos fructus illius.
20 In opere enim ipsius exiguum laborabis, &
cito edes de generationibus illius.
21 Quam aspera est nimium sapientia indoctis
hominibus, & non permanebit in illa excors.
22 Quasi lapidis virtus probatio erit in illis, &
non demorabuntur projicere illam.
23 Sapientia enim doctrinæ secundum nomen
est ejus, & non est multis manifesta, quibus
autem cognita est, permanet usque ad conspe-
ctum Dei.
24 Audi fili, & accipe consilium intellectus,
& ne abjicias consilium meum.
25 Injice pedem tuum in compedes illius, &
in torques illius collum tuum:
26 Subjice humerum tuum, & porta illam, &
ne acedieris vinculis ejus.
27 In omni animo tuo accede ad illam, & in
omni virtute tua conserva vias ejus.
28 Investiga illam, & manifestabitur tibi, &
continens factus ne derelinquas eam:
29 In novissimis enim invenies requiem in ea,
& convertetur tibi in oblectationem.
D 30 Et erunt tibi compedes ejus in protectio-
nem fortitudinis & bases virtutis, & torques
illius in stolam gloriæ:
31 Decor enim vitæ est in illa, & vincula il-
lius alligatura salutaris.
32 Stolam gloriæ indues eam, & coronam
gratulationis superpones tibi.
33 Fili, si attenderis mihi, disces: & si accom-
modaveris animum tuum, sapiens eris.
34 Si inclinaveris aurem tuam, excipies do-
ctrinam: & si dilexeris audire, sapiens eris.
*Infra 8.a.9. 35 * In multitudine presbyterorum prudentiū
sta, & sapientiæ illorum ex corde conjungere:
ut omnem narrationem Dei possis audire, &
proverbia laudis non effugiant a te.
36 Et si videris sensatum, evigila ad eum, &
gradus ostiorum illius exterat pes tuus.
*Psal. 1. a. 2. 37 * Cogitatum tuum habe in præceptis Dei,
& in mandatis illius maxime assiduus esto: &
ipse dabit tibi cor, & concupiscentia sapientiæ
dabitur tibi.

CAPUT VII.

Abstinendum à malis: vetantur ambitio, præsumptio, pusillanimitas, mendacium, verbositas coram presbyteris, & præsumptio in oblationibus: laus agriculturæ, bonæ mulieris & servi frugi: parentes filios erudiant, & filias edocent: filii honorent parentes: Deus ac sacerdotes ipsius honorandi: ad opera misericordiæ hortatur, & ad memoriam novissimorum.

A 1 NOli facere mala, & non te apprehen-
dent.
2 Discede ab iniquo, & deficient mala
abs te.
3 Fili, non semines mala in sulcis injustitiæ,
& non metes ea in septuplum.
4 Noli quærere à domino ducatum, neque à
rege cathedram honoris.
*Psal. 41. *Psal. ccl.7. 17. 5 * Non te justifices ante Deum, quoniam
agnitor cordis ipse est: & penes regem noli
velle videri sapiens.

6 Noli quærere fieri judex, nisi valeas virtute *Job. 6. Luc. 11. b. 11.
irrumpere iniquitates: ne forte extimescas fa-
ciem potentis, & ponas scandalum in æquita-
te tua.
7 Non pecces in multitudinem civitatis, nec
te immittas in populum.
8 * Neque alliges duplicia peccata: nec enim *Infra 11. a. 1
in uno eris immunis.
9 Noli esse pusillanimis in animo tuo:
10 Exorare, & facere eleemosynam ne def- B
picias.
11 Ne dicas: in multitudine munerum meo-
rum respiciet Deus, & offerente me Deo altis-
simo munera mea suscipiet.
12 Non irrideas hominem in amaritudine ani-
mæ: * est enim qui humiliat & exaltat, cir- *1. Reg. 2. b. 7.
cumspector Deus.
13 Noli arare mendacium adversus fratrem
tuum: neque in amicum similiter facias.
14 Noli velle mentiri omne mendacium: as-
siduitas enim illius non est bona.
15 Noli verbosus esse in multitudine presby-
terorū, & non iteres verbum in oratione tua.
16 Non oderis laboriosa opera, & rustica-
tionem creatam ab Altissimo.
17 Non te reputes in multitudine indiscipli-
natorum.
18 Memento iræ, quoniam non tardabit.
19 Humilia valde spiritum tuum: quoniam
vindicta carnis impii, ignis & vermis.
20 Noli prævaricari in amicum pecuniam dif-
ferentem, neque fratrem charissimum auro
spreveris.
21 Noli discedere à muliere sensata & bona,
quam fortitus es in timore Domini: gratia enim C
verecundiæ illius super aurum.
22 * Non lędas servum in veritate operantem, *Levi. 19. c. 13
neque mercenarium dantem animam suam.
23 Servus sensatus sit tibi dilectus quasi anima
tua, non defraudes illum libertate, neque ino-
pem derelinquas illum.
24 Pecora tibi sunt? attende illis: & si sunt
utilia, perseverent apud te.
25 Filii tibi sunt? erudi illos, & curva illos à
pueritia illorum.
26 Filię tibi sunt? serva corpus illarum, & non
ostendas hilarem faciem tuam ad illas.
27 Trade filiam, & grande opus feceris, &
homini sensato da illam.
28 Mulier si est tibi secundum animam tuam,
non projicias illam: & odibili non credas te.
In toto corde tuo *Tob. 4. a.
29 * Honora patrem tuum, & gemitus matris
tuæ ne obliviscaris: D
30 Memento quoniam nisi per illos natus non
fuisses: & retribue illis, quomodo & illi tibi.
31 In tota anima tua time Dominum, & sa-
cerdotes illius sanctifica.
32 In omni virtute tua dilige eum qui te fecit:
& ministros ejus ne derelinquas.
33 * Honora Deū ex tota anima tua, & hono- *Deut. 12. c. 18.
rifica sacerdotes, & propurga te cum brachiis.
34 Da illis partem, * sicut mandatum est tibi, *Levi. 7. b. Num. 18. b.
primitiarum & purgationis: & de negligentia
tua purga te cum paucis.
35 Datum brachiorum tuorum & sacrificium
sanctificationis offeres Domino, & initia san-
ctorum.
36 Et pauperi porrige manum tuam, ut perfi-
ciatur

ficiatur propitiatio & benedictio tua.

37 Gratia dati in conspectu omnis viventis, & mortuo non prohibeas gratiam.

38 Non desis plorantibus in consolatione, & cum lugentibus ambula.

Rom. 12. c. 15. Matt. 5. 16. 39 * Non te pigeat visitare infirmum: ex his enim in dilectione firmaberis.

40 In omnibus operibus tuis memorare novissima tua, & in æternum non peccabis.

CAPUT VIII.

Non contendendum cum potente, locuplete, linguato, indocto: non despiciendus pœnitens, nec senex: de mortuo inimico ne gaudeat: audiendi seniores, arguendi peccatores & contumeliosi: fœnerari: spondere: contra judicem: cum audace: cum iracundo: cum fatuis: cum extraneo.

A

1 NOn litiges cum homine potente, ne forte incidas in manus illius.

Matt. 5. c. 25. Infra 11. a. 6. 2 * Non contendas cum viro locuplete, ne forte contra te constituat litem tibi.

3 * Multos enim perdidit aurum & argentum, & usque ad cor regum extendit & convertit.

4 Non litiges cum homine linguato, & non strues in ignem illius ligna.

5 Non communices homini indocto, ne male de progenie tua loquatur.

Gala. 6. a. 1. Cor. 6. b. 6. 6 Ne despicias hominem avertentem se à peccato, * neque improperes ei, memento quoniam omnes in correptione sumus.

7 * Ne spernas hominem in sua senectute: etenim ex nobis senescunt.

B

Levi. 9. 5. 16. Supr. 6. d. 34. 8 Noli de mortuo inimico tuo gaudere: sciens quoniam omnes morimur, & in gaudium nolumus venire.

9 * Ne despicias narrationem presbyterorum sapientium, & in proverbiis eorum conversare.

10 Ab ipsis enim disces sapientiam, & doctrinā intellectus, & servire magnatis sine querela.

11 Non te prætereat narratio seniorum: ipsi enim didicerunt à patribus suis:

12 Quoniam ab ipsis disces intellectum, & in tempore necessitatis dare responsum.

13 Non incendas carbones peccatorum arguens eos, & ne incendaris flamma ignis peccatorum illorum.

C

14 Ne contra faciem stes contumeliosi, ne sedeat quasi insidiator ori tuo.

Infra 29. a. 4. 15 * Noli fœnerari homini fortiori te: quod si fœneraveris, quasi perditum habe.

16 Non spondeas super virtutem tuam: quod si spoponderis, quasi restituens cogita.

17 Non judices contra judicem: quoniam secundum quod justum est judicat.

Gen. 4. b. 8. 18 * Cum audace non eas in via, ne forte gravet mala sua in te: ipse enim secundum voluntatem suam vadit, & simul cum stultitia illius peries.

Prov. 22. 24. 19 * Cum iracundo non facias rixam, & cum audace non eas in desertum: quoniam quasi nihil est ante illum sanguis, & ubi non est adjutorium, elidet te.

D

20 Cum fatuis consilium non habeas: non enim poterunt diligere nisi quæ eis placent.

21 Coram extraneo ne facias consilium: nescis enim quid pariet.

22 Non omni homini cor tuum manifestes: ne forte inferat tibi gratiam falsam, & convitietur tibi.

CAPUT IX.

Quam sit prudenter cum mulieribus agendum, & quam sit societas & affectus earum viris periculosa: amicus antiquus servandus: peccatoris gloria non zelanda: absis ab homine potestatem occidendi habente: cum sapientibus tractandum, & Deus præ oculis habendus.

A

1 NOn zeles mulierem sinus tui, ne ostendat super te malitiam doctrinæ nequam.

2 Non des mulieri potestatem animæ tuæ, ne ingrediatur in virtutem tuam, & confundaris.

3 Ne respicias mulierem multivolam: ne forte incidas in laqueos illius.

4 Cum saltatrice ne assiduus sis, nec audias illam, ne forte pereas in efficacia illius.

5 * Virginem ne conspicias, ne forte scandalizeris in decore illius. ** Gen. 6. a. 2. *Prov. 5. a. 2.*

6 Ne des fornicariis animam tuam in ullo, ne perdas te, & hereditatem tuam.

7 Noli circumspicere in vicis civitatis, nec oberraveris in plateis illius.

8 * Averte faciem tuam à muliere compta, & ne circumspicias speciem alienam. **Matt. 5. c. 28. Genes. 34. a. 2.*

B

9 Propter speciem mulieris multi perierunt: & ex hoc concupiscentia quasi ignis exardescit. *2. Reg. 11. a. 4. & 13. a. 1.*

10 Omnis mulier, quæ est fornicaria, quasi stercus in via conculcabitur.

11 Speciem mulieris alienæ multi admirati, reprobi facti sunt, colloquium enim illius quasi ignis exardescit.

12 Cum aliena muliere ne sedeas omnino, nec accumbas cum ea super cubitum:

13 Et non altercetis cum illa in vino, ne forte declinet cor tuum in illam, & sanguine tuo labaris in perditionem.

14 Ne derelinquas amicum antiquum: novus enim non erit similis illi.

C

15 Vinum novum, amicus novus: veterascet, & cum suavitate bibes illud.

16 * Non zeles gloriam & opes peccatoris: non enim scis quæ futura sit illius subversio. ** Iudic. 9. a. 2. Reg. 15. a. 10.*

17 Non placeat tibi injuria injustorum, sciens quoniam usque ad inferos non placebit impius.

18 Longe abesto ab homine potestatem habente occidendi, & non suspicaberis timorem mortis.

19 Et si accesseris ad illum, noli aliquid committere, ne forte auferat vitam tuam.

D

20 Communionem mortis scito: quoniam in medio laqueorum ingredieris, & super dolentium arma ambulabis.

21 Secundum virtutem tuam cave te à proximo tuo, & cum sapientibus & prudentibus tracta.

22 Viri justi sint tibi convivæ, & in timore Dei sit tibi gloriatio,

23 Et in sensu sit tibi cogitatus Dei, & omnis enarratio tua in præceptis Altissimi.

24 In manu artificum opera laudabuntur, & princeps populi in sapientia sermonis sui, in sensu vero seniorum verbum.

25 Terribilis est in civitate sua homo linguosus: & temerarius in verbo suo odibilis erit.

CA-

CAPUT X.

Sapiens judex utilis: insipiens, perniciosus: rectorem subditi imitantur: omnia in manu Dei: injuriæ obliviscendum: detestatio superbiæ, injustitiæ, contumeliæ, avaritiæ: homo brevis vitæ post mortem vermis: discessus à Deo causa est superbiæ: gentes ob superbiam à Deo perditæ: laus timoris Dei: non despiciendus pauper justus, nec dives peccator honorandus: anima in mansuetudine servanda.

A 1 Judex sapiens judicabit populum suum, & principatus sensati stabilis erit.

*Prov. 29.b.12 2 * Secundum judicem populi, sic & ministri ejus: & qualis rector est civitatis, tales & inhabitantes in ea.

*3.Reg. 12.b.13 3 * Rex insipiens perdet populum suum: & civitates inhabitabuntur per sensum potentium.

4 In manu Dei potestas terræ: & utilem rectorem suscitabit in tempus super illam.

5 In manu Dei prosperitas hominis, & super faciem scribæ imponet honorem suum.

6 Omnis injuriæ proximi ne memineris, * & nihil agas in operibus injuriæ.

*Lev. 19.c.17 7 Odibilis coram Deo est & hominibus superbia; & execrabilis omnis iniquitas gentium.

*Deut. 4.c.24 8 * Regnum a gente in gentem transfertur propter injustitias, & injurias, & contumelias, & diversos dolos.

B 9 Avaro autem nihil est scelestius. Quid superbit terra & cinis?

10 Nihil est iniquius quam amare pecuniam, hic enim & animam suam venalem habet: quoniam in vita sua projecit intima sua.

11 Omnis potentatus brevis vita. Languor prolixior gravat medicum.

12 Brevem languorem præcidit medicus: sic & rex hodie est & cras morietur.

13 Cum enim morietur homo, hereditabit serpentes, & bestias, & vermes.

14 Initium superbiæ hominis, apostatare à Deo:

15 Quoniam ab eo, qui fecit illum, recessit cor ejus, quoniam initium omnis peccati est superbia: qui tenuerit illam, adimplebitur maledictis, & subvertet eum in finem.

C 16 Propterea exhonoravit Dominus cōventus malorum, & destruxit eos usque in finem.

17 Sedes ducum superborum destruxit Deus, & sedere fecit mites pro eis.

18 Radices gentium superbarum arefecit Deus, & plantavit humiles ex ipsis gentibus.

19 Terras gentium evertit Dominus, & perdidit eas usque ad fundamentum.

20 Arefecit ex ipsis, & disperdidit eos, & cessare fecit memoriam eorum a terra.

21 Memoriam superborum perdidit Deus, & reliquit memoriam humilium sensu.

22 Non est creata hominibus superbia, neque iracundia nationi mulierum.

23 Semen hominum honorabitur hoc, quod timet Deum: semen autem hoc exhonorabitur, quod præterit mandata Domini.

24 In medio fratrum rector illorum in honore: & qui timent Dominum, erunt in oculis illius.

25 Gloria divitum, honoratorum, & pauperum, timor Dei est:

26 Noli despicere hominem justum pauperē, & noli magnificare virum peccatorē divitem.

D 27 Magnus, & judex, & potens est in honore: & non est major illo, qui timet Deum.

28 * Servo sensato liberi servient: * & vir prudens & disciplinatus non murmurabit correptus, & inscius non honorabitur. *Prov. 17.a.2 *3.Reg. 12.c.

29 Noli extollere te in faciendo opere tuo, & noli cunctari in tempore angustiæ. *Prov. 12.b.

30 * Melior est qui operatur, & abundat in omnibus, quam qui gloriatur, & eget pane.

31 Fili in mansuetudine serva animam tuam, & da illi honorem secundum meritum suum.

32 Peccantem in animam suam quis justificabit? & quis honorificabit exhonorantem animam suam?

33 Pauper gloriatur per disciplinam & timorem suum: & est homo qui honorificatur propter substantiam suam.

34 Qui autem gloriatur in paupertate, quanto magis in substantia? & qui gloriatur in substantia, paupertatem vereatur.

CAPUT XI.

Sapientia humiliati: ex specie nemo judicandus: de vestitu & honore non gloriandum: de re interrogandum ante judicium: non cumulanda temporalia, nec in illis fidendum aut gloriandum: bona & mala à Deo: & bonorum & malorum memor sis: in domum non quivis inducendus, & ab insidiis dolosi cavendum.

1 Sapientia humiliati exaltabit caput illius, & in medio magnatorum consedere illum faciet. A Gen. 41. Dan. 2.

2 Non laudes virum in specie sua, neque spernas hominem in visu suo. Joan. 7.

3 Brevis in volatilibus est apis, & initium dulcoris habet fructus illius:

4 * In vestitu ne glorieris umquam, nec in die honoris tui extollaris: quoniam mirabilia opera Altissimi solius, & gloriosa, & absconsa, & invisa opera illius. *Act. 12.d.21

5 Multi tyranni sederunt in throno, & insuspicabilis portavit diadema.

6 * Multi potentes oppressi sunt valide, & gloriosi traditi sunt in manus alterorum. *1.Reg. 15.f. Esth. 6.

7 Priusquam interroges, ne vituperes quemquam: & cum interrogaveris, corripe juste.

8 * Priusquam audias, ne respondeas verbum: & in medio sermonum ne adjicias loqui. *Prov. 18.c. B

9 De ea re, quæ te non molestat, ne certeris: & in judicio peccantium ne consistas.

10 Fili ne in multis sint actus tui: & * si dives fueris, non eris immunis à delicto. si enim secutus fueris, non apprehendes: & non effugies, si præcucurreris. *1.Tim. 6.b. *Prov. 10.

11 * Est homo laborans, & festinans, & dolens impius, & tanto magis non abundabit. Job. c.

12 Est homo marcidus egens recuperatione, plus deficiens virtute, & abundans paupertate:

13 Et oculus Dei respexit illum in bono, & erexit eum ab humilitate ipsius, & exaltavit caput ejus: & mirati sunt in illo multi, & honoraverunt Deum.

14 * Bona & mala, vita & mors, paupertas & honestas a Deo sunt. *Job. 1.c.21

15 Sapientia & disciplina, & scientia legis apud Deū. Dilectio, & viæ bonorū apud ipsum.

16 Error & tenebræ peccatoribus concreata sunt, qui autem exultant in malis, consenescunt in malo.

17 Datio

17 Datio Dei permanet justis, & profectus illius successus habebit in æternum.

18 Est qui locupletatur parce agendo, & hæc est pars mercedis illius.

C 19 In eo quod dicit: *Inveni requiem mihi, &
Luc. nunc manducabo de bonis meis solus:
c. 29 20 Et nescis quod tempus præteriet, & mors appropinquet, & relinquat omnia aliis, & morietur.

21 Sta in testamento tuo, & in illo colloquere, & in opere mandatorum tuorum veterasce.

22 Ne manseris in operibus peccatorum. Cōfide autem in Deo, & mane in loco tuo.

23 Facile est enim in oculis Dei subito honestare pauperem.

24 Benedictio Dei in mercedē justi festinat; & in hora veloci processus illius fructificat.

25 Ne dicas: Quid est mihi opus, & quæ erunt mihi ex hoc bona?

26. Ne dicas: Sufficiens mihi sum: & quid ex hoc pessimabor?

in fr. 27 * In die bonorum ne immemor sis malorū:
ad 25 & in die malorum ne immemor sis bonorum:

28 Quoniam facile est coram Deo in die obitus retribuere unicuique secundum vias suas.

G 29 Malitia horæ oblivionem facit luxuriæ magnæ, & in fine hominis denudatio operum illius.

30 Ante mortem ne laudes hominem quem-
D quam, quoniam in filiis suis agnoscitur vir.

31 Non omnem hominem inducas in domum tuam: multæ enim sunt insidiæ dolosi.

32 Sicut enim eructant præcordia fœtentium, & sicut perdix inducitur in caveam, & ut caprea in laqueum: sic & cor superborum, & sicut prospector videns casum proximi sui.

33 Bona enim in mala convertens insidiatur, & in electis imponet maculam.

34 A scintilla una augetur ignis, & ab uno doloso augetur sanguis: homo vero peccator sanguini insidiatur.

35 Attende tibi a pestifero, fabricat enim mala: ne forte inducat super te subsannationem in perpetuum.

36 Admitte ad te alienigenam, & subvertet te in turbine, & abalienabit te a tuis propriis.

CAPUT XII.

Benefaciendum justo: impii vero & peccatores non suscipiendi: difficile est amicos ab inimicis dignoscere, nec inimicis umquam fidendum, quantumvis amicitiam simulent.

A 1 SI bene feceris, scito cui feceris, & erit gratia in bonis tuis multa.

2 Benefac justo, & invenies retributionem magnam: & si non ab ipso, certe a Domino.

3 Non est enim ei bene qui assiduus est in malis, & eleemosynas non danti: quoniam & Altissimus odio habet peccatores, & misertus est pœnitentibus.

4 * Da misericordi, & ne suscipias peccato-
Gal. 6 rem: & impiis & peccatoribus reddet vindi-
10. ctam, custodiens eos in diem vindictæ.

5 Da bono, & non receperis peccatorem.

6 Benefac humili, & non dederis impio: prohibe panes illi dari, ne in ipsis potentior te sit:

B 7 Nam duplicia mala invenies in omnibus bonis, quæcumque feceris illi: quoniam & Altissimus odio habet peccatores, & impiis reddet vindictam.

8 Non agnoscetur in bonis amicus, & non abscondetur in malis inimicus.

9 In bonis viri, inimici illius in tristitia: & in malitia illius, amicus agnitus est.

10 Non credas inimico tuo in æternum: sicut enim æramentum, æruginat nequitia illius:

11 Et si humiliatus vadat curvus, adjice animum tuum, & custodi te ab illo.

12 Non statuas illum penes te, nec sedeat ad C
dexteram tuam, ne forte conversus in locum tuum, inquirat cathedram tuam: & in novissimo agnoscas verba mea, & in sermonibus meis stimuleris.

13 Quis miserebitur incantatori a serpente percusso, & omnibus, qui appropiant bestiis? & sic qui comitatur cum viro iniquo, & obvolutus est in peccatis eius.

14 Una hora tecum permanebit: si autem declinaveris, non supportabit.

15 * In labiis suis indulcat inimicus: & in * Ier.
corde suo insidiatur ut subvertat te in foveam. 41. b. 6.

16 In oculis suis lacrymatur inimicus: & si in- D.
venerit tempus, non satiabitur sanguine:

17 Et si incurrerint tibi mala, invenies eum illic priorem.

18 In oculis suis lacrymatur inimicus, & quasi adjuvans suffodiet plantas tuas.

19 Caput suum movebit, & plaudet manu, & multa susurrans commutabit vultum suum.

CAPUT XIII.

Periculosa sunt consortia cum superbo, divite, & potentiore: dilige Deum ac proximum: non convenit diviti cum paupere, & hoc despecto ille honoratur.

1 QUi tetigerit picem, inquinabitur ab ea: * A
& qui communicaverit superbo, induet *Deut.
superbiam. 7. a. 2.

2 Pondus super se tollet, qui honestiori se communicat. Et ditiori te ne socius fueris.

3 Quid communicabit cacabus ad ollam? quando enim se colliserint, confringetur.

4 Dives injuste egit, & fremet: pauper autem læsus tacebit.

5 Si largitus fueris, assumet te: & si non habueris, derelinquet te.

6 Si habes, convivet tecum, & evacuabit te, & ipse non dolebit super te.

7 Si necessarius illi fueris, supplantabit te, & subridens spem dabit, narrans tibi bona, & dicet: Quid opus est tibi?

8 Et confundet te in cibis suis, donec te exinaniat bis & ter: & in novissimo deridebit te: & postea videns derelinquet te, & caput suum movebit ad te.

9 Humiliare Deo, & expecta manus eius.

10 Attende ne seductus in stultitiam humilieris.

11 Noli esse humilis in sapientia tua, ne hu- B
miliatus in stultitiam seducaris.

12 Advocatus a potentiore discede: ex hoc enim magis te advocabit.

13 Ne improbus sis, ne impingaris: & ne longe sis ab eo, ne eas in oblivionem.

14 Ne retineas ex æquo loqui cum illo: nec credas multis verbis illius, ex multa enim loquela tentabit te, & subridens interrogabit te de absconditis tuis.

15 Immitis animus illius conservabit verba tua: & non parcet de malitia, & de vinculis.

16 Cave tibi, & attende diligenter auditui tuo: quoniam cum subversione tua ambulas.

17 Audiens vero illa quasi in somnis vide, & vigilabis.

18 Omni vita tua dilige Deum, & invoca illum in salute tua.

C 19 Omne animal diligit simile sibi: sic & omnis homo proximum sibi.

20 Omnis caro ad similem sibi conjungetur, & omnis homo simili sui sociabitur.

*1 Cor 6. c. 14. 21 * Si communicabit lupus agno aliquando, sic peccator justo.

22 Quæ communicatio sancto homini ad canem? aut quæ pars diviti ad pauperem?

23 Venatio leonis, onager in eremo: sic & pascua divitum sunt pauperes.

24 Et sicut abominatio est superbo humilitas: sic & execratio divitis pauper.

25 Dives commotus confirmatur ab amicis suis: humilis autem cum ceciderit, expelletur & a notis.

D 26 Diviti decepto multi recuperatores. locutus est superba, & justificaverunt illum.

27 Humilis deceptus est, insuper & arguitur: locutus est sensate, & non est datus ei locus.

28 Dives locutus est, & omnes tacuerunt, & verbum illius usque ad nubes perducent.

29 Pauper locutus est, & dicunt: Quis est hic? & si offenderit, subvertent illum.

30 Bona est substantia, cui non est peccatum in conscientia: & nequissima paupertas in ore impii.

31 Cor hominis immutat faciem illius, sive in bona, sive in mala.

32 Vestigium cordis boni, & faciem bonam difficile invenies, & cum labore.

CAPUT XIV.

Beatus qui non est verbo lapsus: avaro & livido perniciosæ divitiæ, & de utriusque miseriis: de substantia benefaciendum ante mortem quæ non tardat: de hominis fragilitate: beatus sapientiæ & justitiæ studiosus.

A Inf. 19. c. 16. 1 Beatus vir, qui non est lapsus verbo ex ore suo, & non est stimulatus in tristitia delicti.

2 Felix, qui non habuit animi sui tristitiam, & non excidit a spe sua.

3 Viro cupido & tenaci sine ratione est substantia, & homini livido ad quid aurum?

4 Qui acervat ex animo suo injuste, aliis cōgregat, & in bonis illius alius luxuriabitur.

5 Qui sibi nequam est, cui alii bonus erit? & non jucundabitur in bonis suis.

6 Qui sibi invidet, nihil est illo nequius, & hæc redditio est malitiæ illius.

7 Et si bene fecerit, ignoranter, & non volens facit: & in novissimo manifestat malitiam suam.

B 8 Nequam est oculus lividi: & avertens faciem suam, & despiciens animam suam.

9 Insatiabilis oculus cupidi in parte iniquitatis: non satiabitur donec consumat arefaciens animam suam.

10 Oculus malus ad mala: & non satiabitur pane, sed indigens & in tristitia erit super mensam suam.

11 Fili si habes, benefac tecum, & Deo dignas oblationes offer.

12 Memor esto quoniam mors non tardat, & testamentum inferorum quia demonstratum est tibi: testamentum enim hujus mundi morte morietur.

13 * Ante mortem benefac amico tuo, & secundum vires tuas exporrigens da pauperi.

14 Non defrauderis a die bono, & particula boni doni non te prætereat.

15 Nonne aliis relinques dolores & labores tuos in divisione sortis?

16 Da, & accipe, & justifica animam tuam.

17 Ante obitum tuum operare justitiam: quoniam non est apud inferos invenire cibum.

C 18 * Omnis caro sicut fœnum veterascet, & sicut folium fructificans in arbore viridi.

19 Alia generantur, & alia dejiciuntur: sic generatio carnis & sanguinis, alia finitur, & alia nascitur.

20 Omne opus corruptibile in fine deficiet: & qui illud operatur, ibit cum illo.

21 Et omne opus electum justificabitur: & qui operatur illud, honorabitur in illo.

22 * Beatus vir, qui in sapientia morabitur, & qui in justitia sua meditabitur, & in sensu cogitabit circumspectionem Dei.

D 23 Qui excogitat vias illius in corde suo, & in absconditis suis intelligens, vadens post illa quasi investigator, & in viis illius consistens:

24 Qui respicit per fenestras illius, & in januis illius audiens:

25 Qui requiescit juxta domum illius, & in parietibus illius figens palum statuet casulam suam ad manus illius, & requiescent in casula illius bona per ævum:

26 Statuet filios suos sub tegmine illius, & sub ramis ejus morabitur:

27 Protegetur sub tegmine illius a fervore, & in gloria ejus requiescet.

CAPUT XV.

Beatus qui in timore Dei aptat se ad sapientiam, quam stulti & mendaces non assequentur: peccata Deo non sunt ascribenda, sed homini qui ab illo conditus est libero arbitrio, propositis præceptis quæ servare poterat: Dei oculis omnia nuda sunt.

A 1 Qui timet Deum, faciet bona: & qui continens est justitiæ, apprehendet illam,

2 Et obviabit illi quasi mater honorificata, & quasi mulier a virginitate suscipiet illum.

3 Cibabit illum pane vitæ & intellectus, * & aqua sapientiæ salutaris potabit illum: & firmabitur in illo, & non flectetur:

4 Et continebit illum, & non confundetur: & exaltabit illum apud proximos suos,

5 Et in medio Ecclesiæ aperiet os ejus, & adimplebit illum spiritu sapientiæ & intellectus, & stola gloriæ vestiet illum.

6 Jucunditatem & exultationem thesaurizabit super illum, & nomine æterno hereditabit illum.

7 Homines stulti non apprehendent illam, & homines sensati obviabunt illi, homines stulti non videbunt eam: longe enim abest a superbia & dolo.

8 Viri mendaces non erunt illius memores: & viri veraces invenientur in illa, & successum habebunt usque ad inspectionem Dei.

9 Non est speciosa laus in ore peccatoris:

10 Quoniam a Deo profecta est sapientia: sapien-

pientiæ enim Dei astabit laus; & in ore fideli abundabit, & Dominator dapir eam illi.

11 Non dixeris: Per Deum abest: quæ enim odit ne feceris.

12 Non dicas: ille me implanavit: non enim necessarii sunt ei homines impii.

13 Omne execramentum erroris odit Dominus, & non erit amabile timentibus eum.

14 Deus ab inirio constituit hominem, & reliquit illum in manu consilii sui.

15 Adjecir mandata & præcepta sua:

16 * Si volueris mandata servare, conservabunt te, & in perpetuum fidem placitam facere.

17 Apposuit tibi aquam & ignem: ad quod volueris, porrige manum tuam.

D 18 * Ante hominem vira & mors, bonum & malum: quod placuerir ei, dabitur illi:

19 Quoniam multa sapientia Dei, & fortis potentia, videns omnes sine intermissione.

20 * Oculi Domini ad timentes eum, & ipse agnoscit omnem operam hominis.

21 Nemini mandavit impie agere, & nemini dedit spatium peccandi:

22 Non enim concupiscit multitudinem filiorum infidelium & inutilium.

CAPUT XVI.

Non exultandum in filiis impiis: de ira Dei in malos & misericordia in bonos: magna sunt operum misericordiæ merita: Dei cognitioni ac judicio nemo se potest subtrahere, cujus opera sunt ab homine inscrutabilia.

A 1 NE jucunderis in filiis impiis, si multiplicentur: nec oblecteris super ipsos, si non est timor Dei in illis.

2 Non credas vitæ illorum, & ne respexeris in labores eorum.

3 Melior est enim unus timens Deum, quam mille filii impii.

4 Et utile est mori sine filiis, quam relinquere filios impios.

5 Ab uno sensato inhabirabitur patria, tribus impiorum deseretur.

6 Multa talia vidit oculus meus, & fortiora horum audivit auris mea.

7 * In synagoga peccantium exardebit ignis, & in gente incredibili exardescet ira.

8 * Non exoraverunt pro peccatis suis antiqui gigantes, qui destructi sunt confidentes suæ virtuti:

9 Et non pepercit peregrinationi Lot, & execratus est eos præ superbia verbi illorum.

E 10 Non misertus est illis, gentem totam perdens, & extollentem se in peccatis suis.

11 * Et sicut sexcenta millia peditum, qui cõgregati sunt in duritia cordis sui: & si unus fuisset cervicatus, mirum, si fuisset immunis.

12 Misericordia enim & ira est cum illo. Potens exoratio, & effundens iram:

13 Secundũ misericordiã suam, sic correptio illius hominem secundum opera sua judicat.

14 Non effugiet in rapina peccator, & non retardabit sufferentia misericordiam facientis.

15 Omnis misericordia faciet locum * unicuique secundum meritum operum suorum, &

C secundum intellectum peregrinationis ipsius.

16 Non dicas: A Deo abscondar, & ex summo quis mei memorabitur?

17 In populo magno non agnoscar: quæ est enim anima mea in tam immensa creatura?

18 Ecce cœlum, & cœli cœlorum, abyssus, & universa terra, & quæ in eis sunt, in conspectu illius commovebuntur,

19 Montes simul, & colles, & fundamenta terræ: cum conspexerit illa Deus, tremore concutientur.

20 Et in omnibus his insensatum est cor: & omne cor intelligitur ab illo:

21 Et vias illius quis intelligit, & procellam, quam nec oculus videbit hominis?

22 Nam plurima illius opera sunt in absconsis: sed opera justitiæ ejus quis enuntiabit? aut quis sustinebit? Longe enim est testamentum a quibusdam, & interrogatio omnium in consummatione est.

23 Qui minoratur corde, cogitat inania: & D

vir imprudens & errans, cogitat stulta.

24 Audi me fili, & disce disciplinam sensus, & in verbis meis attende in corde tuo,

25 Et dicam in æquitate disciplinam, & scrutabor enarrare sapientiam: & in verbis meis attende in corde tuo, & dico in æquitate spiritus virtutes, quas posuit Deus in opera sua ab initio, & in veritate enuntio scientiam ejus.

26 In judicio Dei opera ejus ab initio, & ab institutione ipsorum distinxit partes illorum, & initia eorum in gentibus suis.

27 Ornavir in æternum opera illorum, nec esurierunt, nec laboraverunt, & non destiterunt ab operibus suis.

28 Unusquisque proximum sibi non angustiabit usque in æternum.

29 Non sis incredibilis verbo illius.

30 Post hæc Deus in terram respexit, & implevit illam bonis suis.

31 Anima omnis vitalis denuntiavit ante faciẽ ipsius, & in ipsam iterum reversio illorum.

CAPUT XVII.

Creatio primorum parentum, donaque ipsis collatã ac præcepta proposita, distinctio generis humani in varias nationes, quibus rectores præposuit, illosque & ipsorum opera universa perpetuo intuetur: virtus eleemosynæ: exhortatur peccatores ad pœnitentiam, dum sani sunt, proposita Dei misericordia.

1 DEus creavit de terra hominem, & secũdum imaginem suam fecit illum. A * Gen. 1. d. 27.

2 Et iterum convertit illum in ipsam, & secundum se vestivit illum virtute.

3 Numerum dierum & tempus dedit illi, & dedir illi potestatem eorum quæ sunt super terram.

4 Posuit timorem illius super omnem carnem, & dominatus est bestiarum & volatilium. * Gen. 2. b. 7.

5 * Creavit ex ipso adjutorium simile sibi: & 5.

consilium, & linguam, & oculos, & aures, & cor a. 1.

dedit illis excogitandi: & disciplina intellectus replevit illos.

6 Creavit illis scientiam spiritus, sensu implevit cor illorum: & mala & bona ostendit illis.

7 Posuit oculum suum super corda illorum, ostendere illis magnalia operum suorum.

8 Ut nomen sanctificationis collaudent; & B

gloriari in mirabilibus illius, ut magnalia enarrent operum ejus.

9 Addidit illis disciplinam, & legem vitæ hereditauit illos.

10 Testamentum æternum constituit cum il-

lis, & justitiam & judicia sua ostendit illis.

11 Et magnalia honoris ejus vidit oculus illorum, & honorem vocis audierunt aures illorum, & dixit illis: Attendite ab omni iniquo.

12 Et mandavit illis unicuiq; de proximo suo.

13 Viæ illorum coram ipso sunt semper, non sunt absconsæ ab oculis ipsius.

*Rom. 13.a.1. 14 * In unamquamque gentem præposuit rectorem:

C 15 Et pars Dei, Israel facta est manifesta.

16 Et omnia opera illorum velut sol in conspectu Dei: & oculi ejus sine intermissione inspicientes in viis eorum.

17 Non sunt absconsa testamenta per iniquitatem illorum, & omnes iniquitates eorum in conspectu Dei.

*Infr. 29.b 16 18 * Eleemosyna viri quasi signaculum cum ipso, & gratiam hominis quasi pupillam conservabit:

*Matt. 25.c.35 19 * Postea resurget, & retribuet illis retributionem, unicuique in caput ipsorum, & convertet in interiores partes terræ.

20 Pœnitentibus autem dedit viam justitiæ, & confirmavit deficientes sustinere, & destinavit illis sortem veritatis.

21 Convertere ad Dominum, & relinque peccata tua:

22 Precare ante faciem Domini, & minue offendicula.

23 Revertere ad Dominum, & avertere ab injustitia tua, & nimis odito execrationem:

24 Et cognosce justitias & judicia Dei, & sta in sorte propositionis, & orationis altissimi Dei.

D 25 In partes vade sæculi sancti, *cum vivis & dantibus confessionem Deo.

*Psal. 6.a.6. Isai 38. d.19. 26 Non demoreris in errore impiorum, ante mortem confitere. A mortuo quasi nihil, perit confessio.

27 Confiteberis vivens, vivus & sanus confiteberis, & laudabis Deum, & gloriaberis in miserationibus illius.

28 Quam magna misericordia Domini, & propitiatio illius, convertentibus ad se?

29 Nec enim omnia possunt esse in hominibus, quoniam non est immortalis filius hominis, & in vanitate malitiæ placuerunt.

30 Quid lucidius sole? & hic deficiet. Aut quid nequius quam quod excogitavit caro & sanguis? & hoc arguetur.

31 Virtutem altitudinis cœli ipse conspicit: & omnes homines terra & cinis.

CAPUT XVIII.

Dei magnalia homini inscrutabilia: hominis miseria & Dei erga illum miseratio: proximo miserendum: quomodo infirmus se habere debeat: quomodo sit orandum: considerandum Dei judicium, & à propriis concupiscentiis discedendum.

A 1 QUi vivit in æternum, creavit omnia simul. Deus solus justificabitur, & manet invictus rex in æternum.

Gen. 1. a.1.

2 Quis sufficit enarrare opera illius?

3 Quis enim investigabit magnalia ejus?

4 Virtutem autem magnitudinis ejus quis enuntiabit? aut quis adjiciet enarrare misericordiam ejus?

5 Non est minuere, neque adjicere, nec est invenire magnalia Dei.

6 Cum consummaverit homo, tunc incipiet: & cum quieverit, aporiabitur.

7 Quid est homo, & quæ est gratia illius? & quid est bonum, aut quid nequam illius?

8 * Numerus dierum hominū ut multum centū anni: quasi gutta aquę maris deputati sunt: & sicut calculus arenæ, sic exigui anni in die ævi.

9 Propter hoc patiens est Deus in illis, & effundit super eos misericordiam suam. B

10 Vidit præsumptionem cordis eorum quoniam mala est, & cognovit subversionem illorum quoniam nequam est.

11 Ideo adimplevit propitiationem suam in illis, & ostendit eis viam æquitatis.

12 Miseratio hominis circa proximum suum: misericordia autem Dei super omnem carnē.

13 Qui misericordiam habet, docet, & erudit quasi pastor gregem suum.

14 Miseretur excipientis doctrinam miserationis, & qui festinat in judiciis ejus.

15 Fili in bonis non des querelam, & in omni dato non des tristitiam verbi mali.

16 Nonne ardorem refrigerabit ros? sic & verbum melius quam datum.

17 Nonne ecce verbum super datum bonum? sed utraque cum homine justificato.

18 Stultus acriter improperabit: & datus indisciplinati tabescere facit oculos.

19 Ante judicium para justitiam tibi, & antequam loquaris disce.

20 Ante languorem adhibe medicinam, * & ante judicium interroga te ipsum, & in conspectu Dei invenies propitiationem. C

21 Ante languorem humilia te, & in tempore infirmitatis ostende conversationem tuam.

22 * Non impediaris orare semper, & ne verearis usque ad mortem justificari: quoniam merces Dei manet in æternum.

23 Ante orationem præpara animam tuam: & noli esse quasi homo qui tentat Deum:

24 * Memento iræ in die consummationis, & tempus retributionis in conversatione faciei.

25 * Memento paupertatis in tēpore abundātiæ & necessitatu paupertatis in die divitiarū.

26 A mane usque ad vesperam immutabitur tempus, & hæc omnia citata in oculis Dei. D

27 Homo sapiens in omnibus metuet, & in diebus delictorum attendet ab inertia.

28 Omnis astutus agnoscit sapientiam, & invenienti eam dabit confessionem.

29 Sensati in verbis & ipsi sapienter egerunt: & intellexerunt veritatem & justitiam, & impluerunt proverbia & judicia.

30 * Post concupiscentias tuas non eas, & à voluntate tua avertere.

31 Si præstes animæ tuæ concupiscentias ejus, faciet te in gaudium inimicis tuis.

32 Ne oblecteris in turbis nec in modicis: assidua enim est commissio illorum.

33 Ne fueris mediocris in contentione ex fœnore, & est tibi nihil in saeculo: eris enim invidus vitæ tuæ.

CAPUT XIX.

De vino, luxuria, loquacitate, cito credente, gaudente super iniquitate, odiente correptionem, exultante in malitia, discretione in verbis servanda, correptione, ficta humilitate, & laude tacentis.

1 OPerarius ebriosus non locupletabitur: & qui spernit modica, paulatim decidet. A

2 * Vi-

2 * Vinum & mulieres apostatare faciunt sapientes, & arguent sensatos:
3 Et qui se jungit fornicariis, erit nequam: putredo & vermes hereditabunt illum, & extolletur in exemplum majus, & tolletur de numero anima ejus.
4 * Qui credit cito, levis corde est, & minorabitur: & qui delinquit in animam suam, insuper habebitur.
5 Qui gaudet iniquitate, denotabitur: & qui odit correptionem, minuetur vita: & qui odit loquacitatem, extinguit malitiam.
B 6 Qui peccat in animam suam, pœnitebit: & qui jucundatur in malitia, denotabitur.
7 Ne iteres verbum nequam & durum, & non minoraberis.
8 Amico & inimico noli narrare sensum tuum: & si est tibi delictum, noli denudare.
9 Audiet enim te, & custodiet te, & quasi defendens peccatum odiet te, & sic aderit tibi semper.
10 Audisti verbum adversus proximum tuum? commoriatur in te, fidens quoniam non te dirumpet.
11 A facie verbi parturit fatuus, tamquam gemitus partus infantis.
12 Sagitta infixa femori carnis, sic verbum in corde stulti.
13 * Corripe amicum, ne forte non intellexerit, & dicat: Non feci: aut si fecerit, ne iterum addat facere.
14 Corripe proximum, ne forte non dixerit: & si dixerit, ne forte iteret.
15 Corripe amicum: sæpe enim fit commissio.
16 Et non omni verbo credas: est qui labitur lingua, sed non ex animo.
C 17 * Quis est enim qui non deliquerit in lingua sua? Corripe proximum antequam comineris.
18 Et da locum timori Altissimi: quia omnis sapientia timor Dei, & in illa timere Deum, & in omni sapientia dispositio legis.
19 Et non est sapientia nequitiæ disciplina: & non est cogitatus peccatorum prudentia:
20 Est nequitia & in ipsa execratio: & est insipiens qui minuitur sapientia.
21 Melior est homo, qui minuitur sapientia, & deficiens sensu in timore, quam qui abundat sensu, & transgreditur legem Altissimi.
22 Est solertia certa, & ipsa iniqua.
D 23 Et est qui emittit verbum certum enarrans veritatem. Est qui nequiter humiliat se, & interiora ejus plena sunt dolo:
24 Et est qui se nimium submittit à multa humilitate: & est qui inclinat faciem suam, & fingit se non videre quod ignoratum est:
25 Et si ab imbecillitate virium vetetur peccare; si invenerit tempus malefaciendi, malefaciet.
26 Ex visu cognoscitur vir, & ab occursu faciei cognoscitur sensatus.
27 Amictus corporis, & risus dentium, & ingressus hominis enuntiant de illo.
28 Est correptio mendax in ira contumeliosi: & est judicium, quod non probatur esse bonum: & est tacens, & ipse est prudens.

CAPUT XX.

De correptione, & correpti pœnitentia: de tacente, & loquace: de dono sapientis, & fatui: de falsa promissione & mendacio: de sapiente qui placet magnatis: de donis non accipiendis, & sapientia abscondita.

1 Quam bonum est arguere, quam irasci, & confitentem in oratione non prohibere! A
2 Concupiscentia spadonis devirginabit juvenculam:
3 Sic qui facit per vim judicium iniquum.
4 Quam bonum est correptum manifestare pœnitentiam: sic enim effugies voluntarium peccatum.
5 Est tacens, qui invenitur sapiens: & est odibilis, qui procax est ad loquendum.
6 Est tacens non habens sensum loquelæ: & est tacens sciens tempus aptum.
7 Homo sapiēs tacebit usq; ad tēpus: lascivum autem & imprudens non servabunt tempus.
8 Qui multis utitur verbis, lædet animam suā: & qui potestatem sibi sumit injuste, odietur. B
9 Est processio in malis viro indisciplinato, & est inventio in detrimentum.
10 Est datum, quod non est utile; & est datum, cujus retributio duplex:
11 Est propter gloriam minoratio: & est qui ab humilitate levabit caput.
12 Est qui multa redimat modico pretio, & restituens ea in septuplum.
13 Sapiens in verbis seipsum amabilem facit, gratiæ autem fatuorum effundentur.
14 Datus insipientis non erit utilis tibi: oculi enim illius septemplices sunt.
15 Exigua dabit, & multa improperabit: & apertio oris illius inflammatio est.
16 Hodie fœneratur quis, & cras expetit: odibilis est homo hujusmodi.
17 Fatuo non erit amicus, & non erit gratia bonis illius.
18 Qui enim edunt panem illius, falsæ linguæ sunt. Quoties, & quanti irridebunt eum? C
19 Neque enim quod habendum erat, directo sensu distribuit: similiter & quod non erat habendum.
20 Lapsus falsæ linguæ, quasi qui in pavimento cadens: sic casus malorum festināter veniet.
21 Homo acharis quasi fabula vana, in ore indisciplinatorum assidua erit.
22 Ex ore fatui reprobabitur parabola: non enim dicit illam in tempore suo.
23 Est qui vetatur peccare præ inopia, & in requie sua stimulabitur.
24 Est qui perdet animam suam præ confusione, & ab imprudenti persona perdet eam: personæ autem acceptione perdet se.
25 Est qui præ confusione promittit amico, & lucratus est eum inimicum gratis.
26 Opprobrium nequam in homine mendacium & in ore indisciplinatorum assidue erit.
27 Potior fur quam assiduitas viri mendacis, perditionem autem ambo hereditabunt. D
28 Mores hominū mendacium sine honore: & confusio illorum cum ipsis sine intermissione.
29 Sapiens in verbis producet seipsum, & homo prudens placebit magnatis.
30 Qui operatur terram suam, inaltabit acervum frugum: & qui operatur justitiam, ipse

exaltabitur: qui vero placet magnatis, effugiet iniquitatem.

*Exod. 21.a.8. Deut. 16. d.19. Inf.41. c.18. 31 * Xenia & dona excæcant oculos judicũ, & quasi mutus, in ore avertit correptiones eorũ.

32 Sapientia absconsa & thesaurus invisus; quæ utilitas in utrisque?

33 Melior est qui celat insipientiam suam, quam homo qui abscondit sapientiam suam.

CAPUT XXI.

Docet fugiendum peccatum: primum in genere, deinde in specie productis variis peccatis.

A 1 Fili peccasti? non adjicias iterũ: sed & de pristinis deprecare ut tibi dimittantur.

2 Quasi a facie colubri fuge peccata: & si accesseris ad illa, suscipient te.

3 Dentes leonis, dentes ejus, interficientes animas hominum.

4 Quasi rhomphæa bis acuta omnis iniquitas; plagæ illius non est sanitas.

5 Objurgatio & injuriæ annullabunt substantiam: & domus quæ nimis locuples est, annullabitur superbia: sic substantia superbi eradicabitur.

6 Deprecatio pauperis ex ore usq; ad aures eius perveniet, & judicium festinato adveniet illi.

7 Qui odit correptionẽ, vestigiũ est peccatoris: & qui timet Deum, convertetur ad cor suũ.

B 8 Notus a longe potens lingua audaci: & sensatus scit labi se ab ipso.

9 Qui ædificat domum suam impendiis alienis, quasi qui colligit lapides suos in hieme.

*Sup. 16.a.7. 10 * Stuppa collecta synagoga peccantium, & consummatio illorum flamma ignis.

11 Via peccantium complanata lapidibus, & in fine illorum inferi, & tenebræ, & pœnæ.

12 Qui custodit justitiã, continebit sensũ eius.

13 Consummatio timoris Dei, sapientia & sensus.

14 Non erudietur, qui non est sapiẽs in bono.

15 Est autem sapientia, quæ abundat in malo: & non est sensus ubi est amaritudo.

16 Scientia sapientis tamquam inundatio abundabit, & consilium illius sicut fons vitæ permanet.

17 Cor fatui quasi vas confractum, & omnem sapientiam non tenebit.

C 18 Verbum sapiens quodcumque audierit scius, laudabit, & ad se adjiciet: audivit luxuriosus, & displicebit illi, & projiciet illud post dorsum suum.

19 Narratio fatui quasi sarcina in via: nam in labiis sensati invenietur gratia.

20 Os prudentis quæritur in ecclesia, & verba illius cogitabunt in cordibus suis.

21 Tamquã domus exterminata, sic fatuo sapiẽtia: & sciẽtia insensati inenarrabilia verba.

22 Compedes in pedibus, stulto doctrina, & quasi vincula manuum super manum dextram.

23 Fatuus in risu exaltat vocem suam: vir autem sapiens vix tacite ridebit.

D 24 Ornamentum aureum prudenti doctrina, & quasi brachiale in brachio dextro.

25 Pes fatui facilis in domum proximi: & homo peritus confundetur a persona potentis.

26 Stultus a fenestra respiciet in domum: vir autem eruditus foris stabit.

27 Stultitia hominis auscultare per ostium: & prudens gravabitur contumelia.

28 Labia imprudentium stulta narrabunt: verba autem prudentium, statera ponderabuntur.

29 In ore fatuorum cor illorum: & in corde sapientium os illorum.

30 Dum maledicit impius diabolum, maledicit ipse animam suam.

31 Susurro coinquinabit animam suam, & in omnibus odietur: & qui cum eo manserit, odiosus erit: tacitus & sensatus honorabitur.

CAPUT XXII.

De lapidatione pigri, filio indisciplinato, filiaque fatua, musica in luctus dolente fatuum, mortuo plorando: cum stulto non loquendum: de corde stulti ac timidi: de servanda fide cum amico, & oris custodia.

1 In lapide luteo lapidatus est piger, & omnes loquentur super aspernationem illius. A

2 De stercore boum lapidatus est piger: & omnis qui tetigerit eum, excutiet manus.

3 Confusio patris est de filio indisciplinato: filia autem in deminoratione fiet.

4 Filia prudens hereditas viro suo: nam quæ confundit, in contumeliam fit genitoris.

5 Patrem & virum confundit audax, & ab impiis non minorabitur: ab utrisque autem inhonorabitur.

6 Musica in luctu importuna narratio: flagella & doctrina in omni tempore sapientia.

7 Qui docet fatuum, quasi qui conglutinat testam.

8 Qui narrat verbum non audienti, quasi qui excitat dormientem de gravi somno.

9 Cum dormiente loquitur qui enarrat stulto sapientiam: & in fine narrationis dicit: Quis est hic?

10 * Supra mortuum plora, defecit enim lux *Ier.
ejus: & supra fatuum plora, deficit enim sẽsus. 13.
11 Modicum plora supra mortuum, quoniam b.16.
requievit.

12 Nequissimi enim nequissima vita super mortem fatui.

13 * Luctus mortui septem dies; fatui autem B
& impii, omnes dies vitæ illorum. *Gen.
14 Cum stulto ne multum loquaris, & cum in- 50.
sensato ne abieris. b.10.
15 Serva te ab illo, ut non molestiam habeas, *Prov.
& non coinquinaberis peccato illius. 27.a.3.

16 Deflecte ab illo, & invenies requiem, & non acediaberis in stultitia illius.

17 Super plumbum quid gravabitur? & quod illi aliud nomen quam fatuus?

18 * Arenam, & salem, & massam ferri facilius est ferre, quam hominem imprudentem, & fatuum, & impium.

19 Loramentum ligneum colligatum in fundamento ædificii, non dissolvetur: sic & cor confirmatum in cogitatione consilii.

20 Cogitatus sensati in omni tempore, metu non depravabitur.

21 Sicut pali in excelsis, & cæmẽta sine impẽsa posita contra faciẽ venti non permanebunt:

22 Sic & cor timidum in cogitatione stulti contra impetum timoris non resistet.

23 Sicut cor trepidum in cogitatione fatui, C
omni tempore non metuet, sic & qui in præceptis Dei permanet semper.

24 Pungens oculum deducit lacrymas: & qui pungit cor, profert sensum.

25 Mittens lapidem in volatilia, deiiciet illa: sic & qui convitiatur amico, dissolvit amicitiã.

26 Ad

26 Ad amicum etsi produxeris gladium, non desperes: est enim regressus. Ad amicum
27 Si aperueris os triste, non timeas: est enim concordatio; excepto convitio, & improperio, & superbia, & mysterii revelatione, & plaga dolosa: in his omnibus effugiet amicus.
28 Fidem posside cum amico in paupertate illius, ut & in bonis illius læteris.
D 29 In tempore tribulationis illius permane illi fidelis, ut & in hereditate illius coheres sis.
30 Ante ignem camini vapor, & fumus ignis inaltatur: sic & ante sanguinem maledicta, & contumeliæ, & minæ.
31 Amicum salutare non confundar, à facie illius non me abscondam: & si mala mihi evenerint per illum, sustinebo.
32 Omnis qui audiet, cavebit se ab eo.
sal. 33 * Quis dabit ori meo custodiam, & super labia mea signaculum certum, ut non cadam ab ipsis, & lingua mea perdat me?

CAPUT XXIII.

Oratio adversus superbiam, gulam, & luxuriam: consuetudo jurandi vitanda. & indisciplinatus sermo afferens improperium: duo genera in peccato abundantia, & tertium adducens iram: confutatio hominis ad peccandum se hortantis: de peccatis in adulterio concurrentibus, & laude timoris Domini.

A 1 DOmine pater, & dominator vitæ meæ ne derelinquas me in consilio eorum: nec sinas me cadere in illis.
2 Quis superponet in cogitatu meo flagella, & in corde meo doctrinam sapientiæ, ut ignorationibus eorum non parcant mihi, & non appareant delicta eorum,
3 Et ne adincrescant ignorantiæ meæ, & multiplicentur delicta mea, & peccata mea abundent, & incidam in conspectu adversariorum meorum, & gaudeat super me inimicus meus:
4 Domine pater, & Deus vitæ meæ, ne derelinquas me in cogitatu illorum.
5 Extollentiam oculorum meorum ne dederis mihi, & omne desiderium averte a me.
6 Aufer a me ventris concupiscentias, & cōcubitus concupiscentiæ ne apprehendāt me, & animæ irreverenti & infrunitæ ne tradas me.
7 Doctrinam oris audite filii: & qui custodierit illam, non periet labiis, nec scandalizabitur in operibus nequissimis.
8 In vanitate sua apprehenditur peccator, & superbus & maledicus scandalizabitur in illis.
xod 9 * Jurationi non assuescat os tuum, multi
.b.7. enim casus in illa.
att. 10 Nominatio vero Dei non sit assidua in ore
d.34. tuo, & nominibus Sanctorum non admiscea-
B tis: quoniam non eris immunis ab eis.
11 Sicut enim servus interrogatus assidue, à livore non minuitur: sic omnis jurans, & nominans, in toto a peccato non purgabitur.
12 Vir multum jurans implebitur iniquitate, & non discedet à domo illius plaga.
13 Et si frustraverit, delictum illius super ipsum erit: & si dissimulaverit, delinquit dupliciter:
14 Et si in vacuum juraverit, non justificabitur: replebitur enim retributione domus illius.
15 Est & alia loquela contraria morti, non inveniatur in hereditate Jacob.
16 Etenim a misericordibus omnia hæc auferentur, & in delictis non volutabuntur.
17 Indisciplinatæ loquelæ non assuescat os tuum: est enim in illa verbum peccati.
18 Memento patris & matris tuæ, in medio enim magnatorum consistis:
19 Ne forte obliviscatur te Deus in conspectu illorum, & assiduitate tua infatuatus, improperium patiaris, & maluisses non nasci, & diem nativitatis tuæ maledicas.
20 * Homo assuetus in verbis improperii, in omnibus diebus suis non erudietur. C
* 2.Reg 16.b.7.
21 Duo genera abundant in peccatis, & tertium adducit iram, & perditionem.
22 Anima calida quasi ignis ardens, non extinguetur donec aliquid glutiat:
23 Et homo nequam in ore carnis suæ, non desinet donec incendat ignem.
24 Homini fornicario omnis panis dulcis, non fatigabitur transgrediens usque ad finem.
25 * Omnis homo qui transgreditur lectum suum, contemnens in animam suam, & dicens: Quis me videt? * Isa. 29.c.15
26 Tenebræ circūdant me, & parietes cooperiunt me, & nemo circūspicit me: quē vereor? delictorū meorū non memorabitur Altissimus.
27 Et non intelligit quoniam omnia videt oculus illius, quoniam expellit a se timorem Dei hujusmodi hominis timor, & oculi hominum timentes illum:
28 Et non cognovit quoniam oculi Domini multo plus lucidiores sunt super solem, circumspicientes omnes vias hominum, & profundum abyssi, & hominum corda intuentes in absconditas partes.
29 Domino enim Deo antequam crearentur, omnia sunt agnita: sic & post perfectum respicit omnia. D
30 Hic in plateis civitatis vindicabitur, & quasi pullus equinus fugabitur: & ubi non speravit, apprehendetur.
31 Et erit dedecus omnibus, eo quod non intellexerit timorem Domini.
32 * Sic & mulier omnis relinquens virū suū, & statuēs hereditatem ex alieno matrimonio: * Lev. 20.
33 Primo enim in lege Altissimi incredibilis fuit: secundo in virum suum deliquit: tertio in adulterio fornicata est, & ex alio viro filios statuit sibi. b.10. Deut. 22.c.22
34 Hæc in ecclesiam adducetur, & in filios ejus respicietur.
35 Non tradent filii ejus radices, & rami ejus non dabunt fructum.
36 Derelinquet in maledictum memoriam ejus, & dedecus illius non delebitur.
37 Et agnoscent qui derelicti sunt, quoniam nihil melius est quam timor Dei; & nihil dulcius, quam respicere in mandatis Domini.
38 Gloria magna est sequi Dominum: longitudo enim dierum assumetur ab eo.

CAPUT XXIV.

Sapientia multiplices suas laudes & originem describit, & mire ad sui amplexum invitat, omnia suæ doctrinæ splendore illustrans.

1 SApientia laudabit animam suam, & in Deo honorabitur, & in medio populi sui gloriabitur, A
2 Et in ecclesiis altissimi aperiet os suum, & in conspectu virtutis illius gloriabitur,
3 Et in medio populi sui exaltabitur, & in plenitudine sancta admirabitur,

4 Et in multitudine electorum habebit laudē,
& inter benedictos benedicetur, dicens:
5 Ego ex ore Altissimi prodivi, primogenita
ante omnem creaturam.
6 Ego feci in cœlis ut oriretur lumen indefi-
ciens, & sicut nebula texi omnem terram:
7 Ego in altissimis habitavi, & thronus meus
in columna nubis.
8 Gyrum cœli circuivi sola, & profundum
abyssi penetravi, in fluctibus maris ambulavi,
9 Et in omni terra steti: & in omni populo,
10 Et in omni gente primatum habui.
11 Et omnium excellentium & humilium cor-
da virtute calcavi: & in his omnibus requiem
quæsivi, & in hereditate Domini morabor.
12 Tunc præcepit, & dixit mihi Creator om-
nium: & qui creavit me requievit in taberna-
culo meo,
13 Et dixit mihi: In Jacob inhabita, & in Israel
*Prov. 8.c.12. hereditare, & in electis meis mitte radices.
14 Ab initio, & ante sæcula creata sum, &
usque ad futurum sæculum non desinam, & in
habitatione sancta coram ipso ministravi.
15 Et sic in Sion firmata sum, & in civitate
sanctificata similiter requievi, & in Jerusalem
potestas mea.
16 Et radicavi in populo honorificato, & in
parte Dei mei hereditas illius, & in plenitudi-
ne sanctorum detentio mea.
17 Quasi cedrus exaltata sum in Libano, &
quasi cypressus in monte Sion:
18 Quasi palma exaltata sum in Cades, &
quasi plantatio rosæ in Iericho:
19 Quasi oliva speciosa in campis, & quasi
platanus exaltata sum iuxta aquam in plateis.
20 Sicut cinnamomum & balsamum aroma-
tizans odorem dedi: quasi myrrha electa de-
di suavitatem odoris:
21 Et quasi storax, & galbanus, & ungula, &
gutta, & quasi Libanus non incisus vaporavi
habitationem meam, & quasi balsamum non
mistum odor meus.
22 Ego quasi terebinthus extendi ramos meos,
& rami mei honoris & gratiæ.
C 23 Ego quasi vitis fructificavi suavitatē odo-
ris: & flores mei fructus honoris & honestatis.
24 Ego mater pulchræ dilectionis, & timo-
ris, & agnitionis, & sanctæ spei.
25 In me gratia omnis viæ & veritatis, in
me omnis spes vitæ & virtutis.
26 Transite ad me omnes qui concupiscitis
me, & à generationibus meis implemini:
D 27 Spiritus enim meus super mel dulcis, &
hereditas mea super mel & favum:
28 Memoria mea in generationes sæculorum.
29 Qui edunt me, adhuc esurient: & qui bi-
bunt me, adhuc sitient.
30 Qui audit me, non confundetur: & qui
operantur in me, non peccabunt.
31 Qui elucidant me, vitā æternam habebunt.
32 Hæc omnia liber vitæ, & testamentum Al-
tissimi, & agnitio veritatis.
33 Legem mandavit Moyses in præceptis ju-
stitiarum, & hereditatem domui Jacob, & Is-
rael promissiones.
34 Posuit David puero suo excitare regem ex
ipso fortissimum, & in throno honoris seden-
*Gen. 2.b.11. tem in sempiternum.
35 * Qui implet quasi Phison sapientiam, &
sicut Tigris in diebus novorum.
36 Qui adimplet quasi Euphrates sensū: * qui
multiplicat quasi Jordanis in tempore messis. *Jos. 3.d.
37 Qui mittit disciplinam sicut lucem, & as-
sistens quasi Gehon in die vindemiæ.
38 Qui perficit primus scire ipsam, & infir-
mior non investigabit eam.
39 A mari enim abundavit cogitatio ejus, & D
consilium illius ab abysso magna.
40 Ego sapientia effudi flumina.
41 Ego quasi trames aquæ immensæ de flu-
vio, ego quasi fluvii Dioryx, & sicut aquædu-
ctus exivi de paradiso.
42 Dixi: Rigabo hortum meum plantatio-
num, & inebriabo prati mei fructum.
43 Et ecce factus est mihi trames abundans,
& fluvius meus appropinquavit ad mare.
44 Quoniam doctrinam quasi antelucanum
illumino omnibus, & enarrabo illam usque ad
longinquum.
45 Penetrabo omnes inferiores partes terræ,
& inspiciam omnes dormientes, & illuminabo
omnes sperantes in Domino.
46 Adhuc doctrinā quasi prophetiā effundā, &
relinquā illā quærentibus sapientiā, & non desi-
nam in progenies illorū usque in ævum sanctū.
47 * Videte quoniam non soli mihi labora- *Infra 33.c.
vi, sed omnibus exquirentibus veritatem.

CAPUT XXV.

Tria quæ Domino placent, & tria quæ odit: novē insuspicabilia: laus timoris Dei: mulieris nequam mira detestatio: à muliere initiū peccati & mortis: mulieris dominiū nō ferendū.

1 IN tribus placitum est spiritui meo, quæ
sunt probata coram Deo & hominibus: A
2 Concordia fratrum, & amor proximorum,
& vir & mulier bene sibi consentientes.
3 Tres species odivit anima mea, & aggra-
vor valde animæ illorum:
4 Pauperem superbum: divitem mendacem:
senem fatuum & insensatum.
5 Quæ in iuventute tua non congregasti, quo-
modo in senectute tua invenies?
6 Quam speciosum canitiei judicium, & pres-
byteris cognoscere consilium!
7 Quam speciosa veteranis sapientia, & glo-
riosis intellectus, & consilium!
8 Corona senum multa peritia, & gloria illo-
rum timor Dei.
9 Novem insuspicabilia cordis magnificavi, B
& decimum dicam in lingua hominibus:
10 Homo, qui jucundatur in filiis, vivens &
videns subversionem inimicorum suorum.
11 * Beatus qui habitat cum muliere sensa-
ta, & qui lingua sua non est lapsus, & qui non *Infra
servivit indignis se.
12 Beatus, qui invenit amicum verum, & qui
enarrat justitiam auri audienti.
13 Quam magnus, qui invenit sapientiam &
scientiam! sed non est super timentem Dñm.
14 Timor Dei super omnia se superposuit:
15 Beatus homo cui donatum est habere ti-
morem Dei: qui tenet illum, cui assimilabitur?
16 Timor Dei initium dilectionis eius: fidei
autem initium agglutinandum est ei.
17 Omnis plaga tristitia cordis est: & omnis
malitia, nequitia mulieris.
18 Et omnem plagam, & non plagam vide-
bit cordis:

19 Et

19 Et omnem nequitiam, & non nequitiam mulieris:
C 20 Et omnem obductum, & non obductum odientium:
21 Et omnem vindictam, & non vindictam inimicorum.
22 Non est caput nequius super caput colubri:
Prov 23 Et non est ira super iram mulieris. * Com-
.c.19 morari leoni & draconi placebit, quam habitare cum muliere nequam.
24 Nequitia mulieris immutat faciem ejus: & obcæcat vultum suum tamquam ursus: & quasi saccum ostendit. In medio proximorum ejus
25 Ingemuit vir ejus, & audiens suspiravit modicum.
26 Brevis omnis malitia super malitiam mulieris, sors peccatorum cadat super illam.
27 Sicut ascensus arenosus in pedibus veterani, sic mulier linguata homini quieto.
Infra 28 * Ne respicias in mulieris speciem, & non
1.b.6. concupiscas mulierem in specie.
29 Mulieris ira, & irreverentia, & confusio magna.
30 Mulier si primatum habeat, contraria est viro suo.
31 Cor humile, & facies tristis, & plaga cordis, mulier nequam.
32 Manus debiles, & genua dissoluta, mulier quæ non beatificat virum suum.
Gen. 33 * A muliere initium factum est peccati, &
.b.6. per illam omnes morimur.
34 Non des aquæ tuæ exitum, nec modicum; nec mulieri nequam veniam prodeundi.
35 Si non ambulaverit ad manum tuam, confundet te in conspectu inimicorum.
36 A carnibus tuis abscinde illam, ne semper te abutatur.

CAPUT XXVI.

Proponit vicissim laudes bonæ mulieris, & vituperia malæ ac zelotypæ: filia custodienda: tria timenda: duo contristantia, & duo periculosa.

A 1 Mulieris bonæ beatus vir: numerus enim annorum illius duplex.
2 Mulier fortis oblectat virum suum, & annos vitæ illius in pace implebit.
3 Pars bona, mulier bona, in parte timentium Deum dabitur viro pro factis bonis.
4 Divitis autem & pauperis cor bonum, in omni tempore vultus illorum hilaris.
5 A tribus timuit cor meum, & in quarto facies mea metuit:
6 Delaturam civitatis, & collectionem populi,
7 Calumniam mendacem, super mortem omnia gravia:
8 Dolor cordis & luctus, mulier zelotypa.
9 In muliere zelotypa flagellum linguæ, om-
B nibus communicans.
10 Sicut boum iugum, quod movetur, ita & mulier nequam, qui tenet illam, quasi qui apprehendit scorpionem.
11 Mulier ebriosa, ira magna: & contumelia, & turpitudo illius non tegetur.
12 Fornicatio mulieris in extollentia oculorum, & in palpebris illius agnoscetur.
Infra 13 * In filia non avertente se, firma custo-
.b.11 diam: ne inventa occasione utatur se.
14 Ab omni irreverentia oculorum ejus cave, & ne mireris si te neglexerit.
15 Sicut viator sitiens, ad fontem os aperiet, & ab omni aqua proxima bibet, & contra omnem palum sedebit, & contra omnem sagittam aperiet pharetram donec deficiat. C
16 Gratia mulieris sedulæ delectabit virum suum, & ossa illius impinguabit.
17 Disciplina illius, datum Dei est.
18 Mulier sensata & tacita, non est immutatio eruditæ animæ.
19 Gratia super gratiam, mulier sancta & pudorata.
20 Omnis autem ponderatio non est digna continentis animæ.
21 Sicut sol oriens mundo in altissimis Dei, sic mulieris bonæ species in ornamentum domus ejus.
22 Lucerna splendens super candelabrum sanctum, & species faciei super ætatem stabilem. D
23 Columnæ aureæ super bases argenteas, & pedes firmi super plantas stabilis mulieris.
24 Fundamenta æterna supra petram solidam, & mandata Dei in corde mulieris sanctæ.
25 In duobus contristatum est cor meum, & in tertio iracundia mihi advenit:
26 Vir bellator deficiens per inopiam, & vir sensatus contemptus:
27 Et qui transgreditur à justitia ad peccatum, Deus paravit eum ad rhomphæam.
28 Duæ species difficiles & periculosæ mihi apparuerunt, difficile exuitur negotians à negligentia: & non justificabitur caupo à peccatis labiorum.

CAPUT XXVII.

Ob inopiam & amorem divitiarum multi delinquunt: & timor Domini constanter servandus: tentatio probat eum qui tentatur: sequenda justitia: inconstantia stulti, & modestia in verbis servanda: secreta amici non revelanda: de annuente oculo & insidioso.

1 Propter inopiam multi deliquerunt, & qui quærit locupletari, avertit oculum suum.
2 Sicut in medio compaginis lapidum palus figitur, sic & inter medium venditionis & emptionis angustiabitur peccatum. A
3 Conteretur cum delinquente delictum.
4 Si non in timore Domini tenueris te instanter, cito subvertetur domus tua.
5 Sicut in percussura cribri remanebit pulvis, sic aporia hominis in cogitatu illius.
6 Vasa figuli probat fornax, & homines justos tentatio tribulationis.
7 Sicut rusticatio de ligno ostendit fructum illius, sic verbum ex cogitatu cordis hominis.
8 Ante sermonem non laudes virum: hæc enim tentatio est hominum.
9 Si sequaris justitiam, apprehendes illam: & indues quasi poderem honoris, & inhabitabis cum ea, & proteget te in sempiternum, & in die agnitionis invenies firmamentum.
10 Volatilia ad sibi similia conveniunt: & veritas ad eos, qui operantur illam, revertetur. B
11 Leo venationi insidiatur semper; sic peccata operantibus iniquitates.
12 Homo sanctus in sapientia manet sicut sol: nam stultus sicut luna mutatur.
13 In medio insensatorum serva verbum tempori: in medio autem cogitantium assiduus esto.

14 Nar-

14 Narratio peccantium odiosa, & risus illorum in deliciis peccati.

15 Loquela multum jurans, horripilationem capiti statuet: & irreverentia ipsius obturatio aurium.

16 Effusio sanguinis in rixa superborum: & maledictio illorum auditus gravis.

C 17 Qui denudat arcana amici, fidem perdit, & non inveniet amicum ad animum suum.

18 Dilige proximũ, & conjungere fide cũ illo.

19 Quod si denudaveris absconsa illius, non persequeris post eum.

20 Sicut enim homo, qui perdit amicũ suum, sic & qui perdit amicitiam proximi sui.

21 Et sicut qui dimittit avem de manu sua, sic dereliquisti proximum tuum, & non eum capies.

22 Non illum sequaris, quoniam longe abest: effugit enim quasi caprea de laqueo: quoniam vulnerata est anima eius.

23 Ultra eum non poteris colligare. Et maledicti est concordatio:

24 Denudare autem amici mysteria, desperatio est animæ infelicis.

25 Annuens oculo fabricat iniqua, & nemo eum abjiciet:

26 In conspectu oculorum tuorum conculcabit os suum, & super sermones tuos admirabitur, novissime autem pervertet os suum, & in verbis tuis dabit scandalum.

27 Multa odivi, & non coæquavi ei, & Dominus odiet illum.

28 Qui in altum mittit lapidem, super caput eius cadet: & plaga dolosa, dolosi dividet vulnera.

29 Et qui foveam fodit, incidet in eam: & qui statuit lapidem proximo, offendet in eo: & qui laqueum alii ponit, peribit in illo.

30 Facienti nequissimum consilium, super ipsum devolvetur, & non agnoscet unde adveniat illi.

31 Illusio, & improperium superborum, & vindicta sicut leo insidiabitur illi.

32 Laqueo peribunt qui oblectantur casu justorum: dolor autem consumet illos antequam moriantur.

33 Ira & furor, utraque execrabilia sunt, & vir peccator continens erit illorum.

CAPUT XXVIII.

Non quærenda vindicta, sed offensa remittenda: ab ira ac lite cessandum: mala lingua & pericula ipsius, & de tertia lingua: aures sepienda adversus linguam nequam, orique frænum imponendum.

A 1 QUi vindicari vult, à Domino inveniet vindictam, & peccata illius servans servabit.

Deut. 32.c.35 Matth. 6.c.14. Marc. 11.c.25. Rom. 12.d.19.

2 Relinque proximo tuo nocenti te: & tunc deprecanti tibi peccata solventur.

3 Homo homini reservat iram, & à Deo quærit medelam?

4 In hominem similem sibi non habet misericordiam, & de peccatis suis deprecatur?

5 Ipse cum caro sit, reservat iram, & propitiationem petit à Deo? quis exorabit pro delictis illius?

6 Memẽto novissimorum, & desine inimicari.

7 Tabitudo enim & mors imminent in mandatis eius.

8 Memorare timorem Dei, & non irascaris proximo.

9 Memorare testamentum Altissimi, & despice ignorantiam proximi.

10 Abstine te a lite, & minues peccata:

11 Homo enim iracundus incendit litem, & B vir peccator turbabit amicos, & in medio pacem habentium immittet inimicitiam.

12 Secundum enim ligna silvæ sic ignis exardescit: & secundum virtutem hominis, sic iracundia illius erit, & secundum substantiam suam exaltabit iram suam.

13 Certamen festinatum incendit ignem: & lis festinans effundit sanguinem: & lingua testificans adducit mortem.

14 Si sufflaveris in scintillam, quasi ignis exardebit: & si expueris super illam, extinguetur: utraque ex ore proficiscuntur.

15 Susurro & bilinguis maledictus: multos enim turbabit pacem habentes.

16 Lingua tertia multos commovit, & dispersit illos de gente in gentem.

17 Civitates muratas divitum destruxit, & C domos magnatorum effodit.

18 Virtutes populorum concidit, & gentes fortes dissolvit.

19 Lingua tertia mulieres viratas ejecit, & privavit illas laboribus suis.

20 Qui respicit illam, non habebit requiem, nec habebit amicum, in quo requiescat.

21 Flagelli plaga livorem facit: plaga autem linguæ comminuet ossa.

22 Multi ceciderunt in ore gladij, sed non sic quasi qui interierunt per linguam suam.

23 Beatus qui tectus est a lingua nequam, qui in iracundiam illius non transivit, & qui non attraxit iugum illius, & in vinculis eius non est ligatus:

24 Jugum enim illius, iugum ferreum est: & vinculum illius, vinculum æreum est.

25 Mors illius, mors nequissima: & utilis potius infernus quam illa.

26 Perseverantia illius non permanebit, sed D obtinebit vias iniustorum: & in flamma sua non comburet iustos.

27 Qui relinquunt Deum, incident in illam, & exardebit in illis, & nõ extinguetur, & immittetur in illos quasi leo, & quasi pardus lædet illos.

28 Sepi aures tuas spinis, linguam nequam noli audire, & ori tuo facito ostia & seras.

29 Aurum tuũ & argentũ tuum confla, & verbis tuis facito stateram, & frænos ori tuo rectos:

30 Et attende ne forte labaris in lingua, & cadas in conspectu inimicorum insidiantium tibi, & sit casus tuus insanabilis in mortem.

CAPUT XXIX.

Per mutuum subveniendum proximo, fidesque mutuanti servanda: & quanquam multi fidem fallant, non tamen ob id cessandum ab eleemosyna, cuius laudes describit: fideiussori gratia habenda est, fidesque servanda: in quibus consistat initium vitæ hominis disserit, & de vagis & ingratis hospitibus.

1 QUi facit misericordiam, fœneratur pro- A ximo suo: & qui prævalet manu, mandata servat.

2 Fœnerare proximo tuo in tempore necessitatis illius, & iterum redde proximo in tempore suo.

3 Con-

3 Confirma verbum, & fideliter age eum illo: & in omni tempore invenies quod tibi necessarium est.

4 Multi quasi inventionē æstimaverunt fœnus, & præstiterunt molestiam his qui se adjuverunt.

5 Donec accipiant, osculantur manus dantis, & in promissionibus humiliant vocem suam.

6 Et in tempore redditionis postulabit tempus, & loquetur verba tædii & murmurationum, & tempus causabitur:

7 Si autem potuerit reddere, adversabitur, solidi vix reddet dimidium, & computabit illud quasi inventionem:

B 8 Sin autem, fraudabit illum pecunia sua, & possidebit illum inimicum gratis:

9 Et convitia & maledicta reddet illi, & pro honore & beneficio reddet illi contumeliam.

10 Multi non causa nequitiæ non fœnerati sunt, sed fraudari gratis timuerunt.

11 Veruntamen super humilem animo fortior esto, & pro eleemosyna non trahas illum.

12 Propter mandatum assume pauperem: & propter inopiam eius ne dimittas eum vacuū.

13 Perde pecuniam propter fratrem & amicum tuum: & non abscondas illam sub lapide in perditionem.

*Tob. 4.b.10. 14 * Pone thesaurum tuum in præceptis Altissimi, & proderit tibi magis quam aurum.

*Supr. 17.c.18 15 * Conclude eleemosynam in corde pauperis, & hæc pro te exorabit ab omni malo.

16 Super scutum potentis & super lanceam, adversus inimicum tuum pugnabit.

17 Vir bonus fidem facit pro proximo suo:

18 Et qui perdiderit cōfusionē, derelinquet sibi.

19 Gratiam fideiussoris ne obliviscaris: dedit enim pro te animam suam.

20 Repromissorē fugit peccator & immundus.

C 21 Bona repromissoris sibi ascribit peccator:

22 Et ingratus sensu derelinquet liberantem se.

23 Vir repromittit de proximo suo: & cum perdiderit reverentiam, derelinquetur ab eo.

24 Repromissio nequissima multos perdidit dirigentes, & cōmovit illos quasi fluctus maris.

25 Viros potentes gyrans migrare fecit, & vagati sunt in gentibus alienis.

26 Peccator transgrediens mandatum Domini, incidet in promissionem nequam: & qui conatur multa agere, incidet in iudicium.

27 Recupera proximum secundum virtutem tuam, & attende tibi ne incidas.

D 28 * Initiū vitæ hominis, aqua & panis, & vestimentum, & domus protegens turpitudinem.

*Infr. 39.c.31 29 Melior est victus pauperis sub tegmine asserum, quam epulæ splendidæ in peregre sine domicilio.

30 Minimum pro magno placeat tibi, & improperium peregrinationis non audies.

31 Vita nequam hospitandi de domo in domum: & ubi hospitabitur, non fiducialiter aget, nec aperiet os.

32 Hospitabitur, & pascet, & potabit ingratos, & ad hæc amara audiet.

33 Transi hospes, & orna mensam: & quæ in manu habes, ciba cæteros.

34 Exi a facie honoris amicorum meorum: necessitudine domus meæ hospitio mihi factus est frater.

35 Gravia hæc homini habenti sensum: Correptio domus, & improperium fœneratoris.

CAPUT XXX.

Filii in disciplina educandi, & quam sit perniciosum illis indulgere: corporis sanitas præstat divitiis: & quam sit noxia & fugienda homini tristitia, cordis vero iucunditas quam sit utilis.

1 QUi diligit filium suum, assiduat illi flagella, ut lætetur in novissimo suo, & non palpet proximorum ostia. A *Prov. 23.d.14 & 13.b.11.

2 Qui docet filium suum, laudabitur in illo, & in medio domesticorum in illo gloriabitur.

3 * Qui docet filium suum, in zelum mittit inimicum, & in medio amicorum gloriabitur in illo. *Deut 6.a.7.

4 Mortuus est pater eius, & quasi non est mortuus: similem enim reliquit sibi post se.

5 In vita sua vidit, & lætatus est in illo: in obitu suo non est contristatus, nec confusus est coram inimicis.

6 Reliquit enim defensorem domus contra inimicos, & amicis reddentem gratiam.

7 Pro animabus filiorum colligabit vulnera sua, & super omnem vocem turbabuntur viscera eius. B

8 Equus indomitus evadit durus, & filius remissus evadet præceps.

9 Lacta filium, & paventem te faciet: lude cum eo, & contristabit te.

10 Non corrideas illi, ne doleas, & in novissimo obstupescent dentes tui.

11 Non des illi potestatem in iuventute, & ne despicias cogitatus illius.

12 Curva cervicem eius in iuventute, & tunde latera eius dum infans est, ne forte induret, & non credat tibi: & erit tibi dolor animæ. * Sup. 7.c.25.

13 Doce filium tuum, & operare in illo, ne in turpitudinem illius offendas.

14 Melior est pauper sanus, & fortis viribus, quam dives imbecillis & flagellatus malitia.

15 Salus animæ in sanctitate iustitiæ, melior est omni auro & argento, & corpus validum, quam census immensus. C

16 Non est census super censum salutis corporis: & non est oblectamentum super cordis gaudium.

17 Melior est mors quam vita amara; & requies æterna quam languor perseverans.

18 Bona abscondita in ore clauso, quasi appositiones epularum circumpositæ sepulchro.

19 * Quid proderit libatio idolo? nec enim manducabit, nec odorabit: *Dan. 14.a.6.

20 Sic qui effugatur à Domino, portans mercedes iniquitatis:

21 Videns oculis, & ingemiscens, sicut spado complectens virginem, & suspirans.

22 * Tristitiam non des animæ tuæ, & non affligas temetipsum in consilio tuo. D *Prov 12.b.25. & 15.b.13 & 17.d.22.

23 Iucunditas cordis hæc est vita hominis, & thesaurus sine defectione sanctitatis: & exultatio viri est longævitas.

24 Miserere animæ tuæ placens Deo, & contine: congrega cor tuum in sanctitate eius, & tristitiam longe repelle à te.

25 * Multos enim occidit tristitia, & non est utilitas in illa. *2.Cor 7.c.10.

26 Zelus & iracundia minuunt dies, & ante tempus senectam adducet cogitatus.

27 Splendidum cor, & bonum in epulis est: epulæ enim illius diligenter fiunt.

CA.

CAPUT XXXI.

Vigilia honestatis: cogitatus præscientiæ: labor divitis & pauperis: diligens aurum: multi casus in auro: laus divitis sine macula: modestia in mensa servanda: laus sobrietatis, & vituperatio gulæ: laus usus modici vini, & vituperatio immodici.

A 1 Vigilia honestatis tabefaciet carnes, & cogitatus illius auferet somnum.

2 Cogitatus præscientiæ avertit sensum, & infirmitas gravis sobriam facit animam.

3 Laboravit dives in congregatione substantiæ, & in requie sua replebitur bonis suis.

4 Laboravit pauper in diminutione victus, & in fine inops fit.

5 Qui aurum diligit, non justificabitur: & qui insequitur consumptionem, replebitur ex ea.

*Supr. 8.a.3. 6 * Multi dati sunt in auri casus, & facta est in specie ipsius perditio illorum.

7 Lignum offensionis est aurum sacrificantium: væ illis qui sectantur illud, & omnis imprudens deperiet in illo.

8 Beatus dives, qui inventus est sine macula: & qui post aurum non abiit, nec speravit in pecunia & thesauris.

9 Quis est hic, & laudabimus eum? fecit enim mirabilia in vita sua.

10 Qui probatus est in illo, & perfectus est, erit illi gloria æterna: qui potuit transgredi, & non est transgressus; facere mala, & non fecit:

11 Ideo stabilita sunt bona illius in Domino, & eleemosynas illius enarrabit omnis Ecclesia sanctorum.

12 Supra mensam magnam sedisti? non aperias super illam faucem tuam prior.

13 Non dicas sic: Multa sunt, quæ super illam sunt:

14 Memento quoniã malus est oculus nequã.

15 Nequius oculo quid creatum est? ideo ab omni facie sua lacrymabitur, cum viderit,

16 Ne extendas manum tuam prior, & invidia contaminatus erubescas.

17 Ne comprimaris in convivio.

18 Intellige quæ sunt proximi tui ex teipso:

19 Utere quasi homo frugi his, quæ tibi apponuntur: ne, cum manducas multum, odio habearis.

20 Cessa prior causa disciplinæ: & noli nimius esse, ne forte offendas.

C 21 Et si in medio multorũ sedisti, prior illis ne extendas manũ tuam, nec prior poscas bibere.

22 Quam sufficiens est homini erudito vinum exiguum, & in dormiendo non laborabis ab illo, & non senties dolorem.

23 Vigilia, cholera, & tortura viro infrunito.

24 Somnus sanitatis in homine parco: dormiet usq; mane, & anima illius cũ ipso delectabitur.

25 Et si coactus fueris in edendo multum, surge e medio, evome: & refrigerabit te, & non adduces corpori tuo infirmitatem.

26 Audi me fili, & ne spernas me; & in novissimo invenies verba mea.

27 In omnibus operibus tuis esto velox, & omnis infirmitas non occurret tibi.

28 Splendidum in panibus benedicent labia multorum, & testimonium veritatis illius fidele.

29 Nequissimo in pane murmurabit civitas, & testimonium nequitiæ illius verum est.

*Iud. 3. 30 Diligentes in vino noli provocare: *multos enim exterminavit vinum.

D 31 Ignis probat ferrum durum: sic vinũ corda superborum arguet in ebrietate potatum.

32 Æqua vita hominibus, vinum in sobrietate: si bibas illud moderate, eris sobrius.

33 Quæ vita est ei, qui minuitur vino?

34 Quid defraudat vitam? Mors.

*Psal. 103. b 15. 35 * Vinum in jucunditatem creatum est, & non in ebrietatem, ab initio.

Prov. 31. a. 6. 36 Exultatio animæ & cordis, vinum moderate potatum.

37 Sanitas est animæ & corpori sobrius potus.

38 Vinum multum potatum, irritationem, & iram, & ruinas multas facit.

39 Amaritudo animæ vinum multũ potatum.

40 Ebrietatis animositas, imprudentis offensio, minorans virtutem, & faciens vulnera.

41 In convivio vini non arguas proximum: & non despicias eum in jucunditate illius:

42 Verba improperii non dicas illi: & non premas illum in repetendo.

CAPUT XXXII.

Officium boni rectoris: major natu loquatur: tacendum ubi non est qui audiat: jucunditas musicæ in convivio: adolescenti tacendum: laus taciturnitatis: discutienda propria domus: laus timoris Domini: peccator vitat correptionem: absque consilio nihil agendum.

1 Rectorem te posuerunt? noli extolli: esto in illis quasi unus ex ipsis. A

2 Curam illorum habe, & sic consid e, & omni cura tua explicita recumbe:

3 Ut læteris propter illos, & ornamentum gratiæ accipias coronam, & dignationem consequaris corrogationis.

4 Loquere major natu: decet enim te

5 Primum verbum diligenti scientia, & non impedias musicam.

6 Ubi auditus non est, non effundas sermonẽ: & importune noli extolli in sapientia tua.

7 Gemmula carbunculi in ornamento auri, & comparatio musicorum in convivio vini.

8 Sicut in fabricatione auri signum est smaragdi, sic numerus musicorum in jucundo & B moderato vino.

9 Audi tacens, & pro reverentia accedet tibi bona gratia.

10 Adolescens loquere in tua causa vix.

11 Si bis interrogatus fueris, habeat caput responsum tuum.

12 In multis esto quasi inscius, & audi tacens simul & quærens.

13 In medio magnatorum non præsumas: & ubi sunt senes, non multum loquaris.

14 Ante grandinem præibit coruscatio: & ante verecundiam præibit gratia, & pro reverentia accedet tibi bona gratia.

15 Et hora surgendi non te trices: præcurre autem prior in domum tuam, & illic avocare, C & illic lude,

16 Et age conceptiones tuas, & non in delictis & verbo superbo.

17 Et super his omnibus benedicito Dominum, qui fecit te, & inebriantem te ab omnibus bonis suis.

18 Qui timet Dominum, excipiet doctrinam ejus: & qui vigilaverint ad illum, invenient benedictionem.

19 Qui

19 Qui quærit legem, replebitur ab ea : & qui insidiose agit, scandalizabitur in ea.

20 Qui timent Dominum, invenient judicium justum, & justitias quasi lumen accendent.

21 Peccator homo vitabit correptionem, & secundum voluntatem suam inveniet comparationem.

22 Vir consilii non disperdet intelligentiam, alienus & superbus non pertimescet timorem :

23 Etiam postquam fecit cum eo sine consilio, & suis insectationibus arguetur.

24 Fili sine consilio nihil facias, & post factum non pœnitebis.

25 In via ruinæ non eas, & non offendes in lapides : nec credas te viæ laboriosæ, ne ponas animæ tuæ scandalum :

26 Et a filiis tuis cave, & a domesticis tuis attende.

27 In omni opere tuo crede ex fide animæ tuæ: hoc est enim conservatio mandatorum.

28 Qui credit Deo, attendit mandatis : & qui confidit in illo, non minorabitur.

CAPUT XXXIII.

Laudantur timent Dominum & sapiens: inconstantia præcordiorum fatui: amicus subsannator: dies & tempora à Deo sunt: qui & reliqua omnia creavit ac disposuit, in cujus manu est homo ut lutum in manu figuli : malum contra bonum: possessio non in vita, sed in morte distribuēda aliis: & quomodo servi sint tractādi

A 1 Timenti Dominum non occurrent mala, sed in tentatione Deus illum conservabit, & liberabit a malis.

2 Sapiens non odit mandata & justitias, & non illidetur quasi in procella navis.

3 Homo sensatus credit legi Dei, & lex illi fidelis.

4 Qui interrogationem manifestat, parabit verbum, & sic deprecatus exaudietur, & conservabit disciplinam, & tunc respondebit.

*Supr. 21.b.17 5 * Præcordia fatui quasi rota carri : & quasi axis versatilis cogitatus illius.

6 Equus emissarius, sic & amicus subsanator, sub omni supersedente hinnit.

7 Quare dies diem superat, & iterum lux lucem, & annus annum a sole?

8 A Domini scientia separati sunt, facto sole, & præceptum custodiente.

9 Et immutavit tempora, & dies festos ipsorū,
B & in illis dies festos celebraverunt ad horam.

10 Ex ipsis exaltavit & magnificavit Deus, & ex ipsis posuit in numerum dierum. Et omnes
*Gen.1 homines de solo, * & ex terra, unde creatus est Adam.

11 In multitudine disciplinæ Dominus separavit eos, & immutavit vias eorum.

12 Ex ipsis benedixit, & exaltavit: & ex ipsis sanctificavit, & ad se applicavit : & ex ipsis maledixit, & humiliavit, & convertit illos a separatione ipsorum.

*Rom. 9.c.11. 13 * Quasi lutum figuli in manu ipsius, plasmare illud & disponere.

14 Omnes viæ ejus secundum dispositionem ejus : sic homo in manu illius, qui se fecit, & reddet illi secundum judicium suum.

15 Contra malum bonum est, & contra mortem vita : sic & contra virum justum peccator. Et sic intuere in omnia opera Altissimi. Duo & duo, & unum contra unum.

16 Et ego novissimus evigilavi, & quasi qui colligit acinos post vindemiatores.

17 In benedictione Dei & ipse speravi: & quasi qui vindemiat, replevi torcular. C

18 * Respicite quoniam non mihi soli laboravi, sed omnibus exquirentibus disciplinam. *Supr. 24.d. 47.

19 Audite me magnates, & omnes populi, & rectores Ecclesiæ auribus percipite.

20 Filio & mulieri, fratri & amico, non des potestatem super te in vita tua : & non dederis alii possessionem tuam : ne forte pœniteat te, & depreceris pro illis.

21 Dum adhuc superes & aspiras, non immutabit te omnis caro.

22 Melius est enim ut filii tui te rogent, quam te respicere in manus filiorum tuorum.

23 In omnibus operibus tuis præcellens esto.

24 Ne dederis maculam in gloria tua. In die consummationis dierum vitæ tuæ, & in tempore exitus tui distribue hereditatem tuam.

25 Cibaria, & virga, & onus asino : panis, & disciplina, & opus servo.

26 Operatur in disciplina, & quærit requiescere : laxa manus illi, & quærit libertatem.

27 Jugum & lorum curvant collum durum, & servum inclinant operationes assiduæ. D

28 Servo malevolo tortura & compedes: mitte illum in operationem, ne vacet :

29 Multam enim malitiam docuit otiositas.

30 In opera constitue eum: sic enim condecet illum. Quod si non obaudierit, curva illum compedibus, & non amplifices super omnem carnem: verum sine judicio nihil facias grave.

31 * Si est tibi servus fidelis, sit tibi quasi anima tua : quasi fratrem sic eum tracta : quoniam in sanguine animæ comparasti illum. *Supra 7.c.21.

32 Si læseris eum injuste, in fugam convertetur.

33 Et si extollens discesserit, quem quæras, & in qua via quæras illum nescis.

CAPUT XXXIV.

Vanitas somniorum, divinationū, augury, mendaciorū: laus expertorum: beatitudo timentiū Deum : oblationes iniquorum : fraudans pauperem : unus ædificans, & alter destruēs: faciēs pœnitentiam, & non abstinens a peccatis.

1 Vana spes, & mendacium viro insensato: & somnia extollunt imprudentes. A

2 Quasi qui apprehendit umbram, & persequitur ventum: sic & qui attēdit ad visa mēdacia.

3 Hoc secundum hoc visio somniorum : ante faciem hominis similitudo hominis.

4 Ab immundo quid mundabitur? & à mendace quid verum dicetur?

5 Divinatio erroris, & auguria mendacia, & somnia malefacientium, vanitas est.

6 Et sicut parturientis, cor tuum phantasias patitur; nisi ab Altissimo fuerit emissa visitatio, ne dederis in illis cor tuum :

7 Multos enim errare fecerunt somnia, & exciderunt sperantes in illis.

8 Sine mendacio consummabitur verbum legis, & sapientia in ore fidelis complanabitur.

9 Qui non est tentatus, quid scit? Vir in multis expertus, cogitabit multa : & qui multa didicit, enarrabit intellectum. B

10 Qui non est expertus, pauca recognoscit : qui autem in multis factus est, multiplicat malitiam.

11 Qui

11 Qui tentatus non est, qualia scit? qui implanatus est, abundabit nequitia.

12 Multa vidi errando, & plurimas verborum consuetudines.

13 Aliquoties usque ad mortem periclitatus sum horum causa, & liberatus sum gratia Dei.

14 Spiritus timentium Deum quæritur, & in respectu illius benedicetur.

15 Spes enim illorum in salvantem illos, & oculi Dei in diligentes se.

C 16 Qui timet Dominum nihil trepidabit, & non pavebit: quoniam ipse est spes ejus.

17 Timentis Dñm beata est anima ejus.

18 Ad quem respicit, & quis est fortitudo ejus?

* Psal. 33.d.18 19 * Oculi Domini super timentes eum, protector potentiæ, firmamentum virtutis, tegimen ardoris, & umbraculum meridiani,

20 Deprecatio offensionis, & adjutorium casus, exaltans animam & illuminans oculos, dans sanitatem, & vitam, & benedictionem.

*Prov. 21.d. 27. 21 * Immolantis ex iniquo oblatio est maculata, & non sunt beneplacitæ subsannationes injustorum.

22 Dominus solus sustinentibus se in via veritatis & justitiæ.

*Prov. 15.a.8. 23 * Dona iniquorum non probat Altissimus, nec respicit in oblationes iniquorum: nec in multitudine sacrificiorum eorum propitiabitur

D peccatis.

24 Qui offert sacrificium ex substantia pauperum, quasi qui victimat filium in conspectu patris sui.

25 Panis egentium vita pauperum est: qui defraudat illum, homo sanguinis est.

*Deut. 24.c.14 Sup. 7. c.21. 26 Qui aufert in sudore panem, quasi qui occidit proximum suum.

27 Qui effundit sanguinem, * & qui fraudem facit mercenario, fratres sunt.

28 Unus ædificans, & unus destruens: quid prodest illis nisi labor?

29 Unus orans, & unus maledicens: cujus vocem exaudiet Deus?

30 Qui baptizatur à mortuo, & iterum tangit eum, quid proficit lavatio illius?

*2.Pet. 2.d.21. 31 * Sic homo qui jejunat in peccatis suis, & iterum eadem faciens, quid proficit humiliando se? orationem illius quis exaudiet?

C A P U T XXXV.

Verum & acceptum Deo sacrificium: non appareas coram eo vacuus: primitiæ & oblationes hilari animo tribuendæ: sacrificium injustum: pauperem læsum, pupillum & viduam lachrymantem exaudit Dominus: orationes justorum, & potissimum se humiliantium audit Deus, liberans ab affligentibus, & cuique reddens juxta opera sua.

A 1 Qui conservat legem, multiplicat oblationem.

*Ier.7. a.3. 2 * Sacrificium salutare est attendere mandatis, & discedere ab omni iniquitate.

3 Et propitiationem litare sacrificii super injustitias, & deprecatio pro peccatis, recedere ab injustitia.

4 Retribuet gratiam, qui offert similaginem: & qui facit misericordiam, offert sacrificium.

5 Beneplacitum est Domino recedere ab iniquitate: & deprecatio pro peccatis recedere ab injustitia.

*Exod 23.b. 15. 34.c.21 6 * Non apparebis ante conspectum Domini vacuus.

7 Hæc enim omnia propter mandatum Dei fiunt.

Deut. 26.d.16 8 Oblatio justi impinguat altare, & odor suavitatis est in conspectu Altissimi.

9 Sacrificium justi acceptum est, & memoriam ejus non obliviscetur Dominus.

10 Bono animo gloriam redde Deo: & non minuas primitias manuum tuarum. B

11 * In omni dato hilarem fac vultum tuum, & in exultatione sanctifica decimas tuas. *2.Cor 9.b.7.

12 * Da Altissimo secundum datum ejus, & in bono oculo adinventionem facito manuum tuarum: Tob.4. b.9. *Levit 22.c.21

13 Quoniam Dominus retribuens est, & septies tantum reddet tibi. Deut. 15.d.21

14 * Noli offerre munera prava, non enim suscipiet illa. *Deut. 10.d.17

15 Et noli inspicere sacrificium injustum, quoniam Dominus judex est, & * non est apud illum gloria personæ.

16 Non accipiet Dominus personam in pauperem, & deprecationem læsi exaudiet. C

17 Non despiciet preces pupilli, nec viduam, si effundat loquelam gemitus. 2. Par. 19.d.7.

18 Nonne lacrymæ viduæ ad maxillã descendunt, & exclamatio ejus super deducẽtem eas? Iob.34 b.19. Sap. 6. b.8.

19 A maxilla enim ascendunt usq; ad cœlum, & Dominus exauditor non delectabitur in illis. Rom.2 b.11.

20 Qui adorat Deum in oblectatione, suscipietur, & deprecatio illius usque ad nubes propinquabit. * Gal. 2.b.6.

21 Oratio humiliantis se, nubes penetrabit: & donec propinquet non consolabitur: & non discedet donec Altissimus aspiciat. Col. 3. d.25. Actor. 10.e.34

22 Et Dominus non elongabit, sed judicabit justos, & faciet judicium: & Fortissimus non habebit in illis patientiam, ut contribulet dorsum ipsorum: D

23 Et Gentibus reddet vindictam, donec tollat plenitudinem superborum, & sceptra iniquorum contribulet: 2.Petr. 2.c.9.

24 Donec reddat hominibus secundum actus suos, & secundum opera Adæ, & secundum præsumptionem illius:

25 Donec judicet judicium plebis suæ, & oblectabit justos misericordia sua.

26 Speciosa misericordia Dei, in tempore tribulationis, quasi nubes pluviæ in tempore siccitatis.

C A P U T XXXVI.

Super Israel & civitatem Jerusalem invocat Dei misericordiam: super gentes vero alienas Dei timorem ejusque manum, ut ipsius potentia glorificetur, ipseque solus Deus agnoscatur: cor insensatum & cor pravum: species mulieris faciem viri exhilarat: bonæ mulieris possessio.

1 Miserere nostri Deus omnium, & respice nos, & ostende nobis lucem miserationum tuarum: A

2 Et immitte timorem tuum super Gentes, quæ non exquisierunt te, ut cognoscant quia non est Deus nisi tu, & enarrent magnalia tua.

3 Alleva manum tuam super Gentes alienas, ut videant potentiam tuam.

4 Sicut enim in conspectu eorum sanctificatus es in nobis, sic in conspectu nostro magnificaberis in eis,

5 Ut cognoscant te, sicut & nos cognovimus quoniam non est Deus præter te Domine.

6 Innova signa, & immuta mirabilia.

7 Glo-

7 Glorifica manum, & brachium dextrum.

8 Excita furorem, & effunde iram.

9 Tolle adversarium, & afflige inimicum.

10 Festina tempus, & memento finis, ut enarrent mirabilia tua.

11 In ira flammæ devoretur qui salvatur: &
B qui pessimant plebem tuam, inveniant perditionem.

12 Contere caput principum inimicorum, dicentium: Non est alius præter nos.

13 Congrega omnes tribus Jacob: ut cognoscant quia non est Deus nisi tu, & enarrent magnalia tua: & hereditabis eos, sicut ab initio.

14 Miserere plebi tuæ, super quam invocatum
Exod 4.22. est nomen tuum, & Israel, * quem coæquasti primogenito tuo.

15 Miserere civitati sanctificationis tuæ Jerusalem, civitati requiei tuæ.

16 Reple Sion inenarrabilibus verbis tuis, & gloria tua populum tuum.

C 17 Da testimonium his qui ab initio creaturæ tuæ sunt, & suscita prædicationes, quas locuti sunt in nomine tuo prophetæ priores.

18 Da mercedem sustinentibus te, ut prophetæ tui fideles inveniantur: & exaudi orationes servorum tuorum

Num. 6.24. 19 * Secundum benedictionem Aaron de populo tuo, & dirige nos in viam justitiæ, & sciant omnes qui habitant terram, quia tu es Deus conspector sæculorum.

20 Omnem escam manducabit venter, & est cibus cibo melior.

21 Fauces contingunt cibum feræ, & cor sensatum verba mendacia.

22 Cor pravum dabit tristitiam, & homo peritus resistet illi.

23 Omnem masculum excipiet mulier: & est filia melior filia.

24 Species mulieris exhilarat faciem viri sui, & super omnem concupiscentiam hominis superducit desiderium.

25 Si est lingua curationis, est & mitigationis & misericordiæ: non est vir illius secundum filios hominum.

26 Qui possidet mulierem bonam, inchoat possessionem: adjutorium secundum illum est, & columna ut requies.

27 Ubi non est sepes, diripietur possessio: & ubi non est mulier, ingemiscit egens.

28 Quis credit ei, qui non habet nidum, & deflectens ubicumque obscuraverit, quasi succinctus latro exiliens de civitate in civitatem.

CAPUT XXXVII.

Detestatio ficti amici: veri amici ne obliviscaris: discretio in captandis consiliis, & cum quibus consulas, & quibus te & consilium tuum occultes: laus sententiæ viri sancti: verbum nequam: quatuor ex corde oriuntur: laus viri periti & sapientis: qui sophistice loquitur, odibilis est: tenta animam tuam; & si sit nequam non des illi potestatem: pernicies crapulæ.

A 1 OMnis amicus dicet: Et ego amicitiam copulavi: sed est amicus solo nomine amicus. Nonne tristitia inest usque ad mortem?

2 Sodalis autem & amicus ad inimicitiam convertentur.

3 O præsumptio nequissima, unde creata es cooperire aridam malitia, & dolositate illius?

4 Sdoalis amico conjucundatur in oblectationibus, & in tempore tribulationis adversarius erit.

5 Sodalis amico condolet causa ventris, & contra hostem accipiet scutum.

6 Non obliviscaris amici tui in animo tuo, & non immemor sis illius in opibus tuis.

7 Noli consiliari cum eo qui tibi insidiatur, & a zelantibus te absconde consilium.

8 Omnis consiliarius prodit consilium, sed est consiliarius in semetipso. B

9 A consiliario serva animam tuam, prius scito quæ sit illius necessitas: & ipse enim animo suo cogitabit:

10 Ne forte mittat sudem in terram, & dicat tibi:

11 Bona est via tua; & stet e contrario videre quid tibi eveniat.

12 Cum viro irreligioso tracta de sanctitate, & cum injusto de justitia, & cum muliere de ea quæ æmulatur: cum timido de bello, cum negotiatore de trajectione, cum emptore de venditione, cum viro livido de gratiis agendis,

13 Cum impio de pietate, cum inhonesto de honestate, cũ operario agrario de omni opere,

14 Cum operario annuali de consummatione anni, cum servo pigro de multa operatione: non attendas his in omni consilio.

15 Sed cum viro sancto assiduus esto, quẽcumque cognoveris observantem timorem Dei,

16 Cujus anima est secundũ animam tuã: & qui C
cum titubaveris in tenebris, condolebit tibi.

17 Cor boni consilii statue tecum: non est enim tibi aliud pluris illo.

18 Anima viri sancti enuntiat aliquando vera, quam septem circumspectores sedentes in excelso ad speculandum.

19 Et in his omnibus deprecare Altissimum, ut dirigat in veritate viam tuam.

20 Ante omnia opera verbum verax præcedat te, & ante omnem actum consilium stabile.

21 Verbum nequam immutabit cor: ex quo partes quatuor oriuntur, bonum, & malum, vita & mors: & dominatrix illorum est assidua lingua. Est vir astutus multorum eruditor, & animæ suæ inutilis est.

22 Vir peritus multos erudivit, & animæ suæ suavis est.

23 Qui sophistice loquitur, odibilis est: in omni re defraudabitur.

24 Non est illi data a Domino gratia: omni enim sapientia defraudatus est.

25 Est sapiens, animæ suæ sapiens: & fructus D
sensus illius laudabilis.

26 Vir sapiens plebem suam erudit, & fructus sensus illius fideles sunt.

27 Vir sapiens implebitur benedictionibus, & videntes illum laudabunt.

28 Vita viri in numero dierum: dies autem Israel innumerabiles sunt.

29 Sapiens in populo hereditabit honorem, & nomen illius erit vivens in æternum.

30 Fili in vita tua tenta animam tuam: & si fuerit nequam, non des illi potestatem:

31 Non enim omnia omnibus expediunt, & non omni animæ omne genus placet.

32 Noli avidus esse in omni epulatione, & non te effundas super omnem escam:

33 In multis enim escis erit infirmitas, & avi-
ditas

dita, appropinquabit usque ad choleram.
34 Propter crapulam multi obierunt: qui autem abstinens est, adiiciet vitam.

CAPUT XXXVIII.

Honora medicum: à Deo data est homini medicina: quomodo ægrotus se habebit erga Deum & medicum: mortuus plorandus, temperandū autem à tristitia quæ mortuo non prodest & tibi obest: sed memineris te etiam moriturum: quisq; artifex cōsiderat ea in quibus operatur: & hi necessarii quidē sunt in comunitate, sed in ea non præeminent dignitate vel sapientia.

A 1 Honora medicum propter necessitatem:
etenim illum creavit Altissimus.
2 A Deo est enim omnis medela, & à rege accipiet donationem.
3 Disciplina medici exaltabit caput illius, &
in conspectu magnatorum collaudabitur.
4 Altissimus creavit de terra medicamenta, &
vir prudens non abhorrebit illa.
*Exod 15.d.25 5 * Nonne a ligno indulcata est aqua amara?
6 Ad agnitionem hominum virtus illorum, &
dedit hominibus scientiam Altissimus, honorari in mirabilibus suis.
7 In his curans mitigabit dolorem, & unguentarius faciet pigmenta suavitatis, & unctiones conficiet sanitatis, & non consummabuntur opera ejus.
8 Pax enim Dei super faciem terræ.
*Isaiæ 38.a.3. 9 * Fili in tua infirmitate ne despicias te ipsum, sed ora Dominum, & ipse curabit te.
10 Averte a delicto, & dirige manus, & ab
omni delicto munda cor tuum.
11 Da suavitatem & memoriam similaginis, &
impingua oblationem, & da locum medico:
12 Etenim illum Dominus creavit: & non discedat a te, quia opera ejus sunt necessaria.
13 Est enim tempus quando in manus illorum
B incurras:
14 Ipsi vero Dominum deprecabuntur, ut dirigat requiem eorum, & sanitatem, propter
conversationem illorum.
15 Qui delinquit in conspectu ejus qui fecit
eum, incidet in manus medici.
16 Fili in mortuum produc lacrymas, & quasi
dira passus incipe plorare. & secundum judicium contege corpus illius, & non despicias
sepulturam illius.
17 Propter delaturam autem amare fer luctum
illius uno die, & consolare propter tristitiam,
18 Et fac luctum secundum meritum ejus uno
die, vel duobus propter detractionem.
*Prov. 15 b.13 & 17. d.22. 19 * A tristitia enim festinat mors, & cooperit virtutem, & tristitia cordis flectit cervicem.
20 In abductione permanet tristitia: & substantia inopis secundum cor ejus.
21 Ne dederis in tristitia cor tuum, sed repelle eam a te: & memento novissimorum,
22 Noli oblivisci: neque enim est conversio,
& huic nihil proderis, & te ipsum pessimabis.
23 Memor esto judicii mei: sic enim erit &
tuum: mihi heri, & tibi hodie.
C
*2.Reg 12.e.23 24 * In requie mortui requiescere fac memoriam ejus, & consolare illum in exitu spiritus
sui.
25 Sapientia scribæ in tempore vacuitatis, &
qui minoratur actu, sapientiam percipiet: qua
sapientia replebitur
26 Qui tenet aratrum, & qui gloriatur in jaculo, stimulo boves agitat, & conversatur in
operibus eorum, & enarratio ejus in filiis taurorum.
27 Cor suum dabit ad versandos sulcos, & vigilia ejus in sagina vaccarum.
28 Sic omnis faber & architectus, qui noctem
tamquam diem transigit, qui sculpsit signacula
sculptilia, & assiduitas ejus variat picturam:
cor suum dabit in similitudinem picturæ, & vigilia sua perficiet opus.
29 Sic faber ferrarius sedens juxta incudem, &
considerans opus ferri: Vapor ignis uret carnes
ejus, & in calore fornacis concertatur:
30 Vox mallei innovat aurem ejus, & contra
similitudinem vasis oculus ejus.
31 Cor suum dabit in consummationem operum, & vigilia sua ornabit in perfectionem. D
32 Sic figulus sedens ad opus suum, convertens pedibus suis rotam, qui in solicitudine positus est semper propter opus suum, & in numero est omnis operatio ejus.
33 In brachio suo formabit lutum, & ante pedes suos curvabit virtutem suam.
34 Cor suum dabit ut consummet linitionem,
& vigilia sua mundabit fornacem.
35 Omnes hi in manibus suis speraverunt, &
unusquisque in arte sua sapiens est.
36 Sine his omnibus non ædificatur civitas.
37 Et non inhabitabunt, nec inambulabunt,
& in ecclesiam non transilient.
38 Super sellam judicis non sedebunt, & testamentum judicii non intelligent, neque palam facient disciplinam & judicium, & in parabolis non invenientur:
39 Sed creaturam ævi confirmabunt, & deprecatio illorum in operatione artis, accommodantes animam suam, & conquirentes in
lege Altissimi.

CAPUT XXXIX.

Studium sapientis, ipsiusque præclara opera & nominis perpetuitas: Deus benedicendus in operibus suis, cui nihil occultum est: benedictio Dei in bonos, & ira in malos: bonis omnia in bonum cedunt, malis in malum, ad quos puniendos & cætera sunt creata.

1 Sapientiam omnium antiquorum exquiret sapiens, & in prophetis vacabit. A
2 Narrationem virorum nominatorum conservabit, & in versutias parabolarum simul introibit.
3 Occulta proverbiorum exquiret, & in absconditis parabolarum conversabitur.
4 In medio magnatorum ministrabit, & in
conspectu præsidis apparebit.
5 In terram alienigenarum gentiū pertransiet:
bona enim & mala in hominibus tentabit.
6 Cor suum tradet ad vigilandum diluculo ad
Dominum, qui fecit illum, & in conspectu Altissimi deprecabitur.
7 Aperiet os suum in oratione, & pro delictis
suis deprecabitur.
8 Si enim Dominus magnus voluerit, spiritu
intelligentiæ replebit illum:
9 Et ipse tamquam imbres mittet eloquia sapientiæ suæ, & in oratione cōfitebitur Domino:
10 Et ipse diriget consilium ejus, & disciplinam, & in absconditis suis consiliabitur. B
11 Ipse palam faciet disciplinam doctrinæ
suæ,

ſuæ, & in lege teſtamenti Domini gloriabitur.

12 Collaudabunt multi ſapientiam ejus, & uſque in ſæculum non delebitur.

13 Non recedet memoria ejus, & nomen ejus requiretur a generatione in generationem.

14 Sapientiam ejus enarrabunt gentes, & laudem ejus enuntiabit eccleſia.

15 Si permanſerit, nomen derelinquet plus quam mille: & ſi requieverit, proderit illi.

16 Adhuc conſiliabor, ut enarrem: ut furore enim repletus ſum.

17 In voce dicit: Obaudite me divini fructus, & quaſi roſa plantata ſuper rivos aquarum fructificate.

18 Quaſi Libanus odorem ſuavitatis habete.

19 Florete flores, quaſi lilium, & date odorem, & frondete in gratiam, & collaudate canticum, & benedicite Dominum in operibus ſuis.

20 Date nomini ejus magnificentiam, & confitemini illi in voce labiorum veſtrorum, & in canticis labiorum, & citharis, & ſic dicetis in confeſſione:

Gen. 21 * Opera Domini univerſa bona valde.

d.31. 22 * In verbo ejus ſtetit aqua ſicut conge-

C ries: & in ſermone oris illius ſicut exceptoria

Marc. aquarum:

.d.37. 23 Quoniam in præcepto ipſius placor fit, &

Gen.8. non eſt minoratio in ſalute ipſius.

.3. 24 Opera omnis carnis coram illo, & non eſt quidquam abſconditum ab oculis ejus.

25 A ſæculo uſque in ſæculum reſpicit, & nihil eſt mirabile in conſpectu ejus.

25 Non eſt dicere: Quid eſt hoc, aut quid eſt iſtud? omnia enim in tempore ſuo quærentur.

27 Benedictio illius quaſi fluvius inundavit.

28 Quomodo cataclyſmus aridam inebriavit, ſic ira ipſius gentes, quæ non exquiſierunt eum, hereditabit.

Gen. 29 * Quomodo convertit aquas in ſiccita-

d.27. tem, & ſiccata eſt terra: & viæ illius viis illo-

Exod rum directæ ſunt: ſic peccatoribus offenſiones

.c.28 in ira ejus.

30 Bona bonis creata ſunt ab initio, ſic nequiſſimis bona & mala.

31 * Initium neceſſariæ rei vitæ hominum,

Supr. aqua, ignis, & ferrum, ſal, lac, & panis ſimilagi-

.d.8 neus, & mel, & botrus uvæ, & oleum, & veſti-

13 mentum.

32 Hæc omnia ſanctis in bona, ſic & impiis & peccatoribus in mala convertentur.

33 Sunt ſpiritus, qui ad vindictam creati ſunt, & in furore ſuo confirmaverunt tormenta ſua:

34 In tempore conſummationis effundent virtutem: & furorem ejus, qui fecit illos, placabunt.

35 Ignis, grando, fames, & mors, omnia hæc ad vindictam creata ſunt;

36 Beſtiarum dentes, & ſcorpii, & ſerpentes, & rhomphæa vindicans in exterminium impios.

37 In mandatis ejus epulabuntur, & ſuper terram in neceſſitatem præparabuntur, & in temporibus ſuis non præterient verbum.

38 Propterea ab initio confirmatus ſum, & conſiliatus ſum, & cogitavi, & ſcripta dimiſi.

Gen. 39 * Omnia opera Domini bona, & omne

.d.31. opus hora ſua ſubminiſtrabit.

40 Non eſt dicere: Hoc illo nequius eſt: omnia enim in tempore ſuo comprobabuntur.

41 Et nunc in omni corde & ore collaudate, & benedicite nomen Domini.

CAPUT XL.

Occupationi magnæ, jugo gravi, ac variis miſeriis homo obnoxius: omnia caduca: iniqui cum ſuis divitiis cito delendi: laus vitæ ſibi ſufficientis: varios binarios commendat, quibus tamen alia anteponit: laus timoris Domini: fac ut indigeat, nec in alienam menſam reſpiciat, a quo vir diſciplinatus & eruditus ſe ſervat.

1 OCcupatio magna creata eſt omnibus A

hominibus, & jugum grave ſuper filios Adam, a die exitus de ventre matris eorum, uſque in diem ſepulturæ, in matrem omnium.

2 Cogitationes eorum, & timores cordis adinventio exſpectationis, & dies finitionis:

3 A reſidente ſuper ſedem glorioſam, uſque ad humiliatum in terra & cinere:

4 Ab eo qui utitur hyacintho, & portat coronam, uſque ad eum qui operitur lino crudo: furor, zelus, tumultus, fluctuatio, & timor mortis, iracundia perſeverans, & contentio,

5 Et in tempore refectionis in cubili ſomnus noctis immutat ſcientiam ejus.

6 Modicum tamquam nihil in requie, & ab eo in ſomnis, quaſi in die reſpectus.

7 Conturbatus eſt in viſu cordis ſui, tamquam B

qui evaſerit in die belli. In tempore ſalutis ſuæ exſurrexit, & admirans ad nullum timorem:

8 Cum omni carne, ab homine uſque ad pecus, & ſuper peccatores ſeptuplum.

9 * Ad hæc mors, ſanguis, contentio, & rhom- *Supr.

phæa, oppreſſiones, fames, & contritio, & fla- 39.d.34

gella:

10 Super iniquos creata ſunt hæc omnia, * & *Gen.

propter illos factus eſt cataclyſmus. 7.b.10.

11 Omnia, quæ de terra ſunt, in terram convertentur, * & omnes aquæ in mare revertentur. Eccli.

12 Omne munus, & iniquitas delebitur, & fi- 1.b.7.

des in ſæculum ſtabit.

13 Subſtantiæ injuſtorum ſicut fluvius ſiccabuntur, & ſicut tonitruum magnum in pluvia perſonabunt.

14 In aperiendo manus ſuas lætabitur: ſic prævaricatores in conſummatione tabeſcent.

15 Nepotes impiorum non multiplicabunt C

ramos, & radices immundæ ſuper cacumen petræ ſonant.

16 Super omnem aquam viriditas, & ad oram fluminis ante omne fœnum evelletur.

17 Gratia ſicut paradiſus in benedictionibus, & miſericordia in ſæculum permanet.

18 Vita ſibi ſufficientis operarii condulcabitur, & in ea invenies theſaurum.

19 Filii, & ædificatio civitatis confirmabit nomen, & ſuper hæc mulier immaculata computabitur.

20 Vinum & muſica lætificant cor: & ſuper utraque dilectio ſapientiæ.

21 Tibiæ & pſalterium ſuavem faciunt melodiam, & ſuper utraque lingua ſuavis.

22 Gratiam & ſpeciem deſiderabit oculus tuus, & ſuper hæc virides ſationes.

23 Amicus & ſodalis in tempore convenien- D

tes, & ſuper utroſque mulier cum viro.

24 Fratres in adjutorium in tempore tribu-

sationis,& super eos misericordia liberabit.

25 Aurum & argentum est constitutio pedum: & super utrumque consilium beneplacitum.

26 Facultates & virtutes exaltant cor, & super hæc timor Domini.

27 Non est in timore Domini minoratio, & non est in eo inquirere adjutorium.

28 Timor Domini sicut paradisus benedictionis, & super omnem gloriam operuerunt illum.

29 Fili in tempore vitæ tuæ ne indigeas: melius est enim mori, quam indigere.

A 30 Vir respiciens in mensam alienam, non est vita ejus in cogitatione victus: alit enim animam suam cibis alienis.

31 Vir autem disciplinatus & eruditus custodiet se.

32 In ore imprudentis conculcabitur inopia, & in ventre ejus ignis ardebit.

CAPUT XLI.

Memoria mortis cui est amara, & cui non: mortem non metuas, sed præteritorum & futurorum memento, contentus divina dispositione circa te: maledictio manens impios: cura boni nominis: sapientia & thesaurus absconditus inutiles, qualiter sit de peccatis erubescendum: ne faciem avertas à proximo, nec respicias mulierem alterius, neque improperes post datum.

A 1 O Mors quam amara est memoria tua, homini pacem habenti in substantiis suis;

2 Viro quieto, & cujus viæ directæ sunt in omnibus, & adhuc valenti accipere cibum!

3 O mors, bonum est judicium tuum homini indigenti, & qui minoratur viribus,

4 Defecto ætate, & cui de omnibus cura est, & incredibili, qui perdit patientiam!

5 Noli metuere judicium mortis. Memento quæ ante te fuerunt, & quæ superventura sunt tibi. hoc judicium a Domino omni carni.

6 Et quid superveniet tibi in beneplacito Altissimi? sive decē, sive centum, sive mille anni.

B 7 Non est enim in inferno accusatio vitæ.

8 Filii abominationum fiunt filii peccatorum, & qui conversantur secus domos impiorum.

9 Filiorum peccatorum peribit hereditas, & cum semine illorum assiduitas opprobrii.

10 De patre impio queruntur filii, quoniam propter illum sunt in opprobrio.

11 Væ vobis viri impii, qui dereliquistis legem Domini altissimi.

12 Et si nati fueritis, in maledictione nascemini: & si mortui fueritis, in maledictione erit pars vestra.

*Supra 40.b. 13 * Omnia, quæ de terra sunt, in terram convertentur; sic impii a maledicto in perditionem.

14 Luctus hominum in corpore ipsorum, nomen autem impiorum delebitur.

C 15 Curam habe de bono nomine: hoc enim magis permanebit tibi, quam mille thesauri pretiosi & magni.

16 Bonæ vitæ numerus dierum: bonum autem nomen permanebit in ævum.

*Supra 20.d. 17 Disciplinam in pace conservate filii: * sapientia enim abscondita, & thesaurus invisus, quæ utilitas in utrisque?

18 Melior est homo qui abscondit stultitiam suam, quam homo qui abscondit sapientiam suam.

19 Verumtamen reveremini in his, quæ procedunt de ore meo.

20 Non est enim bonum omnem reverentiam observare: & non omnia omnibus bene placent in fide.

21 Erubescite à patre & à matre de fornicatione: & a præsidente & a potente de mēdacio:

22 A principe & a judice de delicto: a synagoga & plebe de iniquitate:

23 A socio & amico de injustitia: & de loco in quo habitas,

24 De furto, de veritate Dei, & testamento: D de discubitu in panibus, & ab obfuscatione dati & accepti:

25 A salutantibus de silētio: a respectu mulieris fornicariæ: & ab aversione vultus cognati.

26 Ne avertas faciem a proximo tuo, & ab auferendo partem & non restituendo.

27 * Ne respicias mulierem alieni viri, & ne scruteris ancillam ejus, neque steteris ad lectum ejus. *Matt. 5.c.28

28 Ab amicis de sermonibus improperii: & cum dederis, ne improperes.

CAPUT XLII.

Secretum non revelandum à respectu personarum & aliis plerisque vitiis hic enumeratis abstinendum: datum & acceptum scribendum: de solicita custodia filiæ, & super luxuriosam firmanda custodia: commorari mulieri periculosum: melior est autem iniquitas viri quam mulier bene faciens: opera Domini, qui omnia videt etiam occulta cordium, sunt perfecta & desiderabilia.

1 NOn duplices sermonem auditus, de revelatione sermonis absconditi, & eris vere sine confusione, & invenies gratiam in conspectu omnium hominum: ne pro his omnibus confundaris, *& ne accipias personam ut delinquas. A *Lev. 19.c.15 Deut. 1.c.17 & 16.d.19 Prov. 24.c.23 Iac. 2.a.1

2 De lege Altissimi, & testamento, & de judicio justificare impium,

3 De verbo sociorum & viatorum, & de datione hereditatis amicorum,

4 De æqualitate stateræ & ponderum, de acquisitione multorum & paucorum,

5 De corruptione emptionis & negotiatorum, & de multa disciplina filiorum, & servo pessimo latus sanguinare.

6 Super mulierem nequam bonū est signum.

7 Ubi manus multæ sunt, claude: & quodcumque trades, numera, & appende: datum vero, & acceptum omne describe.

8 De disciplina insensati & fatui, & de senioribus, qui judicantur ab adolescentibus: & eris eruditus in omnibus, & probabilis in conspectu omnium vivorum. B

9 Filia patris abscondita est vigilia, & solicitudo ejus aufert somnum, ne forte in adolescentia sua adulta efficiatur, & cum viro commorata odibilis fiat:

10 Nequando polluatur in virginitate sua, & in paternis suis gravida inveniatur: ne forte cum viro commorata transgrediatur, aut certe sterilis efficiatur.

11 Super filiam luxuriosam confirma custodiam: ne quando faciat te in opprobrium venire inimicis, à detractione in civitate, & objectio- C

jectione plebis, & confundat te in multitudine populi.
12 Omni homini noli intendere in specie: & in medio mulierum noli commorari:
13 De vestimentis enim procedit tinea, & à muliere iniquitas viri.
14 Melior est enim iniquitas viri, quam mulier benefaciens, & mulier confundens in opprobrium.
15 Memor ero igitur operum Domini, & quæ vidi annuntiabo. In sermonibus Domini opera ejus.
16 Sol illuminans per omnia respexit, & gloria Domini plenum est opus ejus.
17 Nonne Dominus fecit sanctos enarrare omnia mirabilia sua, quæ confirmavit Dominus omnipotens stabiliri in gloria sua?
18 Abyssum, & cor hominum investigavit: & in astutia eorum excogitavit.
D 19 Cognovit enim Dominus omnem scientiam, & inspexit in signum ævi, annuntians quæ præterierunt, & quæ superventura sunt, revelans vestigia occultorum.
20 Non præterit illum omnis cogitatus, & non abscondit se ab eo ullus sermo.
21 Magnalia sapientiæ suæ decoravit: qui est ante sæculum & usque in sæculum, neque adjectum est,
22 Neque minuitur, & non eget alicujus consilio.
23 Quam desiderabilia omnia opera ejus, & tamquam scintilla, quæ est considerare!
24 Omnia hæc vivunt, & manet in sæculum, & in omni necessitate omnia obaudiunt ei.
25 Omnia duplicia, unum contra unum, & non fecit quidquam deesse.
26 Uniuscujusque confirmavit bona. Et quis satiabitur videns gloriam ejus?

CAPUT XLIII.

Eminentia Creatoris relucet in cælorum ornatu & pulchritudine, nempe in cælo, luna, stellis, iride nive, grandine, nubibus, tonitru, gelu ab aquilone, pruina, & mari, in quo sunt plurima genera belluarum: denique nemo ad Deum laudandum sufficit.

A 1 ALtitudinis firmamentum pulchritudo ejus est, species cœli in visione gloriæ.
2 Sol in aspectu annuntians in exitu, vas admirabile opus Excelsi.
3 In meridiano exurit terram, & in conspectu ardoris ejus quis poterit sustinere? Fornacem custodiens in operibus ardoris:
4 Tripliciter sol exurens montes, radios igneos exsufflans, & refulgens radiis suis obcæcat oculos.
5 Magnus Dominus qui fecit illum, & in sermonibus ejus festinavit iter.
6 Et luna in omnibus in tempore suo, ostensio temporis, & signum ævi.
7 A luna signum diei festi, luminare quod minuitur in consummatione.
8 Mensis secundum nomen ejus est, crescens mirabiliter in consummatione.
9 Vas castrorum in excelsis, in firmamento cœli resplendens gloriose.
10 Species cœli gloria stellarum, mundum
B illuminans in excelsis Dominus.
11 In verbis sancti stabunt ad judicium, & non deficient in vigiliis suis.

12 Vide arcum, & benedic eum * qui fecit illum: valde speciosus est in splendore suo. * Gen. 9.b.13.
13 Gyravit cœlum in circuitu gloriæ suæ, manus Excelsi aperuerunt illum.
14 Imperio suo acceleravit nivem, & accelerat coruscationes emittere judicii sui.
15 Propterea aperti sunt thesauri, & evolaverunt nebulæ sicut aves.
16 In magnitudine sua posuit nubes, & confracti sunt lapides grandinis.
17 In conspectu ejus commovebuntur montes, & in voluntate ejus aspirabit Notus.
18 Vox tonitrui ejus verberabit terram, tempestas aquilonis, & congregatio spiritus:
19 Et sicut avis deponens ad sedendum, aspergit nivem, & sicut locusta demergens descensus ejus.
20 Pulchritudinem candoris ejus admirabitur oculus, & super imbrem ejus expavescet cor. C
21 Gelu sicut salem effundet super terram: & dum gelaverit, fiet tamquam cacumina tribuli.
22 Frigidus ventus aquilo flavit, & gelavit crystallus ab aqua, super omnem congregationem aquarum requiescet, & sicut lorica induet se aquis.
23 Et devorabit montes: & exuret desertum, & extinguet viride, sicut igne.
24 Medicina omnium in festinatione nebulæ: & ros obvians ab ardore venienti humilem efficiet eum.
25 In sermone ejus siluit ventus, & cogitatione sua placavit abyssum, & plantavit in illa Dominus insulas.
26 Qui navigant mare, enarrent pericula ejus & audientes auribus nostris admirabimur.
27 Illic præclara opera, & mirabilia; varia bestiarum genera, & omnium pecorum, & creatura belluarum.
28 Propter ipsum confirmatus est itineris finis, & in sermone ejus composita sunt omnia. D
29 Multa dicemus, & deficiemus in verbis: consummatio autem sermonum, ipse est in omnibus.
30 Gloriantes ad quid valebimus? ipse enim omnipotens super omnia opera sua.
31 Terribilis Dominus & magnus vehementer, & mirabilis potentia ipsius.
32 Glorificantes Dominum quantumcumque potueritis, supervalebit enim adhuc, & admirabilis magnificentia ejus.
33 Benedicentes Dominũ, exaltate illũ quantum potestis: major enim est omni laude.
34 Exaltantes eum replemini virtute. ne laboretis: non enim comprehendetis.
35 * Quis videbit eum, & enarrabit? & quis magnificabit eum sicut est ab initio? Ps. 105 a. 2.
36 Multa abscondita sunt majora his: pauca enim vidimus operum ejus.
37 Omnia autem Dominus fecit, & pie agentibus dedit sapientiam.

CAPUT XLIV.

Laus priorum patrum ac seminis eorum: primum in genere, deinde nominatim laudantur Enoch, Noe, Abraham, cui facta sunt promissiones, Isaac, & Jacob.

1 LAudemus viros gloriosos, & parentes A nostros in generatione sua.

KK 2 2 Mul-

2 Multam gloriam fecit Dominus magnificentia sua a sæculo.

3 Dominantes in potestatibus suis, homines magni virtute, & prudentia sua præditi, nuntiantes in prophetis dignitatem prophetarum,

4 Et imperantes in præsenti populo, & virtute prudentiæ populis sanctissima verba.

5 In peritia sua requirentes modos musicos, & narrantes carmina scripturarum.

6 Homines divites in virtute, pulchritudinis studium habentes: pacificantes in domibus suis.

7 Omnes isti in generationibus gentis suæ gloriam adepti sunt, & in diebus suis habentur in laudibus.

8 Qui de illis nati sunt, reliquerunt nomen narrandi laudes eorum.

9 Et sunt quorum non est memoria: perierunt,
B quasi qui non fuerint: & nati sunt, quasi non nati, & filii ipsorum cum ipsis.

10 Sed illi viri misericordiæ sunt, quorum pietates non defuerunt:

11 Cum semine eorum permanent bona,

12 Hereditas sancta nepotes eorum, & in testamentis stetit semen eorum:

13 Et filii eorum propter illos usque in æternum manent: semen eorum & gloria eorum non derelinquetur.

14 Corpora ipsorum in pace sepulta sunt, & nomen eorum vivit in generationem & generationem.

15 Sapientiam ipsorum narrent populi, & laudem eorum nuntiet ecclesia.

* Gen. 5. c. 11. Hebr. 11. b. 5. 16 * Henoch placuit Deo, & translatus est in paradisum, ut det gentibus pœnitentiam.

17 Noe inventus est perfectus, iustus, & in tempore iracundiæ factus est reconciliatio.

18 Ideo dimissum est reliquum terræ, cum factum est diluvium.

* Gen. 6. b. 9. 7. a. 1. Hebr. 11. b. 7. 19 * Testamenta sæculi posita sunt apud illum ne deleri possit diluvio omnis caro.

* Gen. 9. b. 9. 20 * Abraham magnus pater multitudinis gentium, & non est inventus similis illi in gloria qui conservavit legem Excelsi, & fuit in testamento cum illo.

* Gen. 12. a. 2. & 15. a. 5. 21 * In carne ejus stare fecit testamentum, & * in tentatione inventus est fidelis.

Gen. 17. c. 10 22 Ideo jurejurando dedit illi gloriam in gẽte sua, crescere illum quasi terræ cumulum,

Gen. 22. a. 1. 23 Et ut stellas exaltare semen ejus, & hereditare illos a mari usque ad mare, & a flumine usque ad terminos terræ.

* Gal. 3. b. 6. 24 Et in Isaac eodem modo fecit propter Abraham patrem ejus.

25 Benedictionem omnium gentium dedit illi Dominus, & testamentum confirmavit super caput Jacob.

26 Agnovit eum in benedictionibus suis, & dedit illi hereditatem, & divisit illi partem in tribubus duodecim.

27 Et cõservavit illi homines misericordiæ, invenientes gratiam in oculis omnis carnis.

CAPUT XLV.

De laudibus Moysi, Aaron, & Phinees: de congregatione Core interempta.

A Exod. 11. a. 3. 1 Dilectus Deo & hominibus Moyses: cujus memoria in benedictione est.

2 Similem illum fecit in gloria sanctorum, & magnificavit eum in timore inimicorum, & in verbis suis monstra placavit.

3 * Glorificavit illum in conspectu regum, & jussit illi coram populo suo, & ostendit illi gloriam suam. * Exo. b. 7. 1.

4 In fide & lenitate ipsius sanctum fecit illum, & elegit eum ex omni carne.

5 Audivit enim eum, & vocem ipsius, & induxit illum in nubem.

6 Et dedit illi coram præcepta, & legem vitæ & disciplinæ, docere Jacob testamentum suum & judicia sua Israel.

7 * Excelsum fecit Aaron fratrem ejus & similem sibi de tribu Levi: * Num.

8 Statuit ei testamentum æternum, & dedit illi sacerdotium gentis: & beatificavit illum in gloria,

9 Et circumcinxit eum zona gloriæ, & induit eum stolam gloriæ, & coronavit eum in vasis virtutis.

10 * Circumpedes, & femoralia, & humerale posuit ei, & cinxit illum tintinnabulis aureis plurimis in gyro * Exo.

11 Dare sonitum in incessu suo, auditum facere sonitum in templo, in memoriam filiis gentis suæ.

12 Stolam sanctam auro, & hyacintho, & purpura, opus textile, viri sapientis, judicio & veritate præditi:

13 Torto cocco opus artificis, gemmis pretiosis figuratis in ligatura auri, & opere lapidarii sculptis, in memoriam secundum numerum tribuum Israel.

14 Corona aurea super mitram ejus expressa signo sanctitatis, & gloria honoris: opus virtutis, & desideria oculorum ornata.

15 Sic pulchra ante ipsum non fuerunt talia usque ad originem.

16 Non est indutus illa alienigena aliquis, C
sed tantum filii ipsius soli, & nepotes ejus per omne tempus.

17 Sacrificia ipsius consumpta sunt igne quotidie.

18 * Complevit Moyses manus ejus, & unxit illum oleo sancto. * Le.

19 Factum est illi in testamentum æternum, & semini ejus sicut dies cœli, fungi sacerdotio, & habere laudem, & glorificare populum suum in nomine ejus.

20 Ipsum elegit ab omni vivente, offerre sacrificium Deo, incensum, & bonum odorem, in memoriam placare pro populo suo:

21 Et dedit illi in præceptis suis potestatem, in testamentis judiciorum, docere Jacob testimonia, & in lege sua lucem dare Israel.

22 * Quia contra illum steterunt alieni, & propter invidiam circumdederunt illum homines in deserto, qui erant cum Dathã & Abiron, & congregatio Core in iracundia. * Nu.

23 Vidit Dominus Deus, & non placuit illi, & consumpti sunt in impetu iracundiæ.

24 Fecit illis monstra, & consumpsit illos in flamma ignis.

25 Et addidit Aaron gloriã, & dedit illi hereditatem, & primitias frugum terræ divisit illi.

26 Panem ipsis in primis paravit in satieta- D
tem: nam & sacrificia Domini edent, quæ dedit illi & semini ejus.

27 Cæterum in terra gentes non hereditabit,

& pars

& pars non est illi in gente: ipse est enim pars ejus, & hereditas.

lum h.7. 1a.. .14. 28 * Phinees filius Eleazari tertius in gloria est, imitando eum in timore Domini:

29 Et stare in reverentia gentis: in bonitate & alacritate animæ suæ placuit Deo pro Israel.

30 Ideo statuit illi testamentum pacis, principem sanctorum & gentis suæ, ut sit illi & semini ejus sacerdotii dignitas in æternum.

31 Et testamentum David regi filio Jesse de tribu Juda, hereditas ipsi & semini ejus, ut daret sapientiam in cor nostrum, judicare gentem suam in justitia, ne abolerentur bona ipsorum, & gloriam ipsorum in gentem eorum æternam fecit.

CAPUT XLVI.

Laudes Josue, Caleb, & Samuelis.

A 1 FOrtis in bello Jesus Nave, successor Moysi in Prophetis, qui fuit magnus secundum nomen suum.

2 Maximus in salutem electorum Dei, expugnare insurgentes hostes, ut consequeretur hereditatem Israel.

3 Quam gloriam adeptus est in tollendo manus suas, & jactando contra civitates rhomphæas?

4 Quis ante illum sic restitit? Nam hostes ipse Dominus perduxit.

Ios. 5 * An non in iracundia ejus impeditus est sol & una dies facta est quasi duo?

.14. 6 Invocavit Altissimum potentem in oppugnando inimicos undique, & audivit illum magnus & sanctus Deus in saxis grandinis virtutis valde fortis.

7 Impetum fecit contra gentem hostilem, & in descensu perdidit contrarios,

B 8 Ut cognoscant gentes potentiam ejus, quia contra Deum pugnare non est facile. Et secutus est à tergo potentis:

Num. .a.. 9 * Et in diebus Moysi misericordiam fecit ipse, & Caleb filius Jephone, stare contra hostem, & prohibere gentem a peccatis, & perfringere murmur malitiæ.

10 Et ipsi duo constituti, à periculo liberati sunt a numero sexcentorum millium peditum, inducere illos in hereditatem, in terram quæ manat lac & mel.

11 Et dedit Dominus ipsi Caleb fortitudinem, & usque in senectutem permansit illi virtus, ut ascenderet in excelsum terræ locum, & semen ipsius obtinuit hereditatem:

12 Ut viderent omnes filii Israel, quia bonum est obsequi sancto Deo:

C 13 Et judices singuli suo nomine, quorum non est corruptum cor: qui non aversi sunt à Dño,

14 Ut sit memoria illorum in benedictione, & ossa eorum pullulent de loco suo,

15 Et nomen eorum permaneat in æternum, permanens ad filios illorum, sanctorum virorum gloria.

16 Dilectus à Domino Deo suo Samuel propheta Domini, renovavit imperium, & unxit principes in gente sua.

17 In lege Domini congregationem judicavit, & vidit Deus Jacob & in fide sua probatus est propheta.

18 Et cognitus est in verbis suis fidelis, quia vidit Deum lucis:

D 19 Et invocavit Dominum omnipotentem, in oppugnando hostes circumstantes undique, in oblatione agni inviolati.

20 Et intonuit de cœlo Dominus, & in sonitu magno auditam fecit vocem suam,

21 Et contrivit principes Tyriorum, & omnes duces Philisthiim:

22 Et ante tempus finis vitæ suæ & sæculi, testimonium præbuit in conspectu Domini, & Christi; pecunias & usque ad calceamenta ab omni carne non accepit, & non accusavit illum homo.

23 Et post hoc dormivit, & notum fecit regi, & ostendit illi finem vitæ suæ, & exaltavit vocem suam de terra in prophetia delere impietatem gentis.

CAPUT XLVII.

Laudes Nathan, Davidis, & Salomonis.

1 POst hæc surrexit Nathan propheta in diebus David. A 2.Reg. 12.a.1.

2 Et quasi adeps separatus à carne, sic David à filiis Israel.

3 * Cum leonibus lusit quasi cum agnis: & in ursis similiter fecit sicut in agnis ovium, in juventute sua. *1.Reg 17. d.34.

4 * Numquid non occidit gigantem, & abstulit opprobrium de gente? *1.Reg 17. f.49.

5 In tollendo manum, saxo fundæ dejecit exultationem Goliæ: *1.Reg 18.b.6.

6 Nam invocavit Dominum omnipotentem, & dedit in dextera ejus tollere hominem fortem in bello, & exaltare cornu gentis suæ.

7 *Sic in decem millibus glorificavit eum, & laudavit eum in benedictionibus Domini, in offerendo illi coronam gloriæ:

8 Contrivit enim inimicos undique, & exstirpavit Philisthiim contrarios usque in hodiernum diem: contrivit cornu ipsorum usque in æternum.

9 In omni opere dedit confessionem Sancto, & Excelso in verbo gloriæ. B

10 De omni corde suo laudavit Dominum, & dilexit Deum, qui fecit illum: & dedit illi contra inimicos potentiam:

11 Et stare fecit cantores contra altare, & in sono eorum dulces fecit modos.

12 Et dedit in celebrationibus decus, & ornavit tempora usque ad consummationem vitæ, ut laudarent nomen sanctum Domini, & amplificarent mane Dei sanctitatem. *2.Reg

13 * Dominus purgavit peccata ipsius; & exaltavit in æternum cornu ejus: & dedit illi testamentum regni, & sedem gloriæ in Israel. 18.b.7. d.13.

14 Post ipsum surrexit filius sensatus, & propter illum dejecit omnẽ potentiã inimicorum.

15 * Salomon imperavit in diebus pacis, cui subjecit Deus omnes hostes, ut conderet domum in nomine suo, & pararet sanctitatem in sempiternum: quemadmodum eruditus es in juventute tua, *3.Reg 3.a.1.

16 * Et impletus es, quasi flumen, sapientia, & terram retexit anima tua. *3.Reg 4.d.31. C

17 Et replesti in comparationibus ænigmata: ad insulas longe divulgatum est nomen tuum, & dilectus es in pace tua.

18 In cantilenis, & proverbiis, & comparationibus, & interpretationibus, miratæ sunt terræ,

19 Et in nomine Domini Dei, cui est cognomen, Deus Israel.

*3Reg 10. c.27. 20 * Collegisti quasi aurichalcum aurum, & ut plumbum complesti argentum,

21 Et inclinasti femora tua mulieribus: potestatem habuisti in corpore tuo,

22 Dedisti maculam in gloria tua, & profanasti semen tuum inducere iracundiam ad liberos tuos, & incitari stultitiam tuam,

*3Reg 12. c.16. 23 Ut faceres imperium bipartitum, * & ex Ephraim imperare imperium durum.

D 24 Deus autem non derelinquet misericordiam suam, & non corrumpet nec delebit opera sua, neque perdet à stirpe nepotes electi sui: & semen ejus, qui diligit Dominum, non corrumpet.

25 Dedit autem reliquum Jacob, & David de ipsa stirpe.

26 Et finem habuit Salomon cum patribus suis.

27 Et dereliquit post se de semine suo, gentis stultitiam,

*3Reg 12. d.28. 28 * Et imminutum à prudentia, Roboam, qui avertit gentem consilio suo:

29 Et Jeroboam filium Nabat, qui peccare fecit Israel, & dedit viam peccandi Ephraim, & plurima redundaverunt peccata ipsorum.

30 Valde averterunt illos a terra sua

31 Et quæsivit omnes nequitias, usque dum perveniret ad illos defensio, & ab omnibus peccatis liberavit eos.

CAPUT XLVIII.

Laudes Eliæ, Elisæi, Ezechiæ, & Isaiæ, quorum oratione Deus liberavit Israel ab exercitu Sennacherib.

A 3.Reg. 17.a.1. 1 ET surrexit Elias propheta, quasi ignis, & verbum ipsius quasi facula ardebat.

2 Qui induxit in illos famem, & irritantes illum invidia sua pauci facti sunt: non enim poterant sustinere præcepta Domini.

*3Reg 18. 4.Reg. 1. 3 * Verbo Domini continuit cœlum, & dejecit de cœlo ignem ter.

4 Sic amplificatus est Elias in mirabilibus suis. Et quis potest similiter sic gloriari tibi?

3.Reg. 17.c.22 5 * Qui sustulisti mortuum ab inferis de sorte mortis in verbo Domini Dei.

6 Qui dejecisti reges ad perniciem, & confregisti facile potentiam ipsorum, & gloriosos de lecto suo.

7 * Qui audis in Sina judicium, & in Horeb judicia defensionis.

8 Qui ungis reges ad pœnitentiam, & prophetas facis successores post te.

*4Reg 2.b.11. 9 * Qui receptus es in turbine ignis, in curru equorum igneorum.

Mal.4. a.6. 10 Qui scriptus es in judiciis temporum lenire iracundiam Domini, conciliare cor patris ad filium, & restituere tribus Jacob.

B 11 Beati sunt, qui te viderunt, & in amicitia tua decorati sunt.

12 Nam nos vita vivimus tantum, post mortem autem non erit tale nomen nostrum.

*4Reg 2.c.12. 13 * Elias quidem in turbine tectus est, & in Eliseo completus est spiritus ejus: in diebus suis non pertimuit principem, & potentia nemo vicit illum.

*4Reg 13.d.21 14 Nec superavit illum verbum aliquod, * & mortuum prophetavit corpus ejus.

15 In vita sua fecit monstra, & in morte mirabilia operatus est.

C 16 In omnibus istis non pœnituit populus, & non recesserunt à peccatis suis, usque dum ejecti sunt de terra sua, & dispersi sunt in omnem terram.

17 Et relicta est gens perpauca, & princeps in domo David.

18 Quidam ipsorum fecerunt quod placeret Deo: alii autem multa commiserunt peccata.

19 Ezechias munivit civitatem suam, & induxit in medium ipsius aquam, & fodit ferro rupem, & ædificavit ad aquam puteum.

20 * In diebus ipsius ascendit Sennacherib, & misit Rabsacen, & sustulit manum suam contra illos, & extulit manum suam in Sion, & superbus factus est potentia sua.

21 Tunc mota sunt corda, & manus ipsorum: & doluerunt quasi parturientes mulieres.

22 Et invocaverunt Dominum misericordem, & expandentes manus suas, extulerunt ad cœlum: & sanctus Dominus Deus audivit cito vocem ipsorum. D

23 Non est commemoratus peccatorum illorum, neque dedit illos inimicis suis, sed purgavit eos in manu Isaiæ sancti prophetæ:

24 * Dejecit castra Assyriorum, & contrivit illos Angelus Domini.

25 Nam fecit Ezechias quod placuit Deo, & fortiter ivit in via David patris sui, quam mandavit illi Isaias propheta magnus, & fidelis in conspectu Dei.

26 * In diebus ipsius retroredit Sol, & addidit regi vitam.

27 Spiritu magno vidit ultima, & consolatus est lugentes in Sion. Usque in sempiternum

28 Ostendit futura, & abscondita antequam evenirent.

CAPUT XLIX.

De Josia, & quod omnes reges Juda, præter David, Ezechiam, & Josiam, fuerunt peccatores: de Jeremia, Ezechiele, & Zorobabel, Jesu filio Josedech, Nehemia, Enoch, Joseph, Seth, & Sem.

1 MEmoria Josiæ in compositionem odoris facta opus pigmentarii. A

2 In omni ore quasi mel indulcabitur ejus memoria, & ut musica in convivio vini.

3 Ipse est directus divinitus in pœnitentiam gentis, & tulit abominationes impietatis.

4 Et gubernavit ad Dominum cor ipsius, & in diebus peccatorum corroboravit pietatem.

5 Præter David, & Ezechiam, & Josiam, omnes peccatum commiserunt:

6 Nam reliquerunt legem Altissimi reges Juda, & contempserunt timorem Dei. B

7 Dederunt enim regnum suum aliis, & gloriam suam alienigenæ genti.

8 * Incenderunt electam sanctitatis civitatem, & desertas fecerunt vias ipsius in manu Jeremiæ.

9 Nam male tractaverunt illum, qui à ventre matris consecratus est propheta, evertere, & eruere, & perdere, & iterum ædificare, & renovare.

10 * Ezechiel qui vidit conspectum gloriæ, quam ostendit illi in curru Cherubim.

11 Nam commemoratus est inimicorum in imbre, benefacere illis qui ostenderunt rectas vias. C

12 Et duodecim prophetarum ossa pullulent de loco suo: nam corroboraverunt Jacob, &

rede-

redemerunt se in fide virtutis.
Esd. 13 * Quomodo amplificemus Zorobabel?
2. nam & ipse quasi signum in dextera manu;
Ag. 1. 14 Sic & Jesum filium Josedec? qui in diebus
suis ædificaverunt domum, & exaltaverunt
templum sanctum Domino, paratum in gloriam sempiternam.
D 15 * Et Nehemias in memoriam multi temporis,
ach qui erexit nobis muros eversos, & stare
2. fecit portas & seras, qui erexit domos nostras.
16 Nemo natus est in terra qualis Henoch:
nam & ipse receptus est a terra.
Gen. 17 * Neque ut Joseph; qui natus est homo,
princeps fratrum, firmamentum gentis, rector
42. fratrum, stabilimentum populi.
45. 18 Et ossa ipsius visitata sunt, & post mortem
50. prophetaverunt.
20. 19 * Seth & Sem apud homines gloriam
Gen. adepti sunt; & super omnem animam in origine Adam.
n. 5.
2.

CAPUT L.

Simonis pontificis filii Oniæ præconia narrantur celeberrima: duæ gentes odio habitæ, & tertia stulta: de Jesu filio Sirach hujus libri auctore.

A 1 SImon Oniæ filius, sacerdos magnus, qui
1. Mach. in vita sua suffulsit domum, & in diebus
hab. suis corroboravit templum.
2. a. 6. 2 Templi etiam altitudo ab ipso fundata est,
Mach duplex ædificatio & excelsi parietes templi.
& 4. 3 In diebus ipsius emanaverunt putei aquarum,
& quasi mare ad impleti sunt supra modum:
4 Qui curavit gentem suam, & liberavit eam
à perditione.
5 Qui prævaluit amplificare civitatem, qui
adeptus est gloriam in conversatione gentis:
& ingressum domus & atrii amplificavit.
6 Quasi stella matutina in medio nebulæ, &
quasi luna plena in diebus suis lucet.
7 Et quasi sol refulgens, sic ille effulsit in
templo Dei.
8 Quasi arcus refulgens inter nebulas gloriæ,
& quasi flos rosarum in diebus vernis, & quasi
lilia quæ sunt in transitu aquæ, & quasi thus
redolens in diebus æstatis.
9 Quasi ignis effulgens, & thus ardens in
igne.
B 10 Quasi vas auri solidum, ornatum omni lapide pretioso.
11 Quasi oliva pullulans, & cypressus in altitudinem se extollens, in accipiendo ipsum stolam
gloriæ, & vestiri eum in consummationem virtutis.
12 In ascensu altaris sancti, gloriam dedit
sanctitatis amictum.
13 In accipiendo autem partes de manu sacerdotum,
& ipse stans juxta aram. Et circa
illum corona fratrum; quasi plantatio cedri in
monte Libano,
14 Sic circa illum steterunt quasi rami palmæ,
& omnes filii Aaron in gloria sua.
15 Oblatio autem Domini in manibus ipsorum,
coram omni synagoga Israel: & consummatione fungens in ara, amplificare oblationem excelsi regis.
16 Porrexit manum suam in libatione, & libavit de sanguine uvæ.
17 Effudit in fundamento altaris odorem
divinum excelso principi.
18 Tunc exclamaverunt filii Aaron, in tubis C
productilibus sonuerunt, & auditam fecerunt
vocem magnam in memoriam coram Deo.
19 Tunc omnis populus simul properaverunt,
& ceciderunt in faciem super terram, adorare
Dominum Deum suum, & dare preces omnipotenti Deo excelso.
20 Et amplificaverunt psallentes in vocibus
suis, & in magna domo auctus est sonus suavitatis plenus.
21 Et rogavit populus Dominum excelsum in
prece, usquedum perfectus est honor Domini,
& munus suum perfecerunt.
22 Tunc descendens, manus suas extulit in
omnem congregationem filiorum Israel dare
gloriam Deo à labiis suis, & in nomine ipsius
gloriari:
23 Et iteravit orationem suam, volens ostendere virtutem Dei. D
24 Et nunc orate Deum omnium, qui magna
fecit in omni terra, qui auxit dies nostros a
ventre matris nostræ, & fecit nobiscum secundum suam misericordiam.
25 Det nobis jucunditatem cordis, & fieri
pacem in diebus nostris in Israel per dies
sempiternos;
26 Credere Israel nobiscum esse Dei misericordiam,
ut liberet nos in diebus suis.
27 Duas gentes odit anima mea: tertia autem non est gens, quam oderim:
28 Qui sedent in monte Seir, & Philisthiim,
& stultus populus qui habitat in Sichimis.
29 Doctrinam sapientiæ & disciplinæ scripsit
in codice isto Jesus filius Sirach Jerosolymita,
qui renovavit sapientiam de corde suo.
30 Beatus, qui in istis versatur bonis: qui
ponit illa in corde suo, sapiens erit semper.
31 Si enim hæc fecerit, ad omnia valebit:
quia lux Dei, vestigium ejus est.

CAPUT LI.

Dei laus, exaltatio, & gratiarum actio.

1 ORatio Jesu filii Sirach: Confitebor tibi A
Domine rex, & collaudabo te Deum
salvatorem meum.
2 Confitebor nomini tuo: quoniam adjutor
& protector factus es mihi,
3 Et liberasti corpus meum à perditione, à
laqueo linguæ iniquæ, & a labiis operantium
mendacium, & in conspectu astantium factus
es mihi adjutor.
4 Et liberasti me secundum multitudinem
misericordiæ nominis tui à rugientibus, præparatis ad escam,
5 De manibus quærentium animam meam,
& de portis tribulationum quæ circumdederunt me:
6 A pressura flammæ quæ circumdedit me, &
in medio ignis non sum æstuatus.
7 De altitudine ventris inferi, & a lingua
coinquinata, & à verbo mendacii, a rege iniquo,
& a lingua injusta.
8 Laudabit usque ad mortem anima mea
Dominum,
9 Et vita mea appropinquans erat in inferno
deorsum.
10 Circumdederunt me undique, & non erat B
qui adjuvaret. Respiciens eram ad adjutorium hominum, & non erat.

11 Memoratus sum misericordiæ tuæ Domine, & operationis tuæ, quæ à sæculo sunt :

12 Quoniam eruis sustinentes te Domine : & liberas eos de manibus gentium.

13 Exaltasti super terram habitationem meam, & pro morte defluente deprecatus sum.

14 Invocavi Dominum patrem Domini mei, ut non derelinquat me in die tribulationis meæ, & in tempore superborum sine adjutorio.

15 Laudabo nomen tuum assidue, & collaudabo illud in confessione, & exaudita est oratio mea.

16 Et liberasti me de perditione, & eripuisti me de tempore iniquo.

17 Propterea confitebor, & laudem dicam tibi, & benedicam nomini Domini.

C 18 Cum adhuc junior essem priusquam oberrarem, quæsivi sapientiam palam in oratione mea.

19 Ante templum postulabam pro illa, & usque in novissimis inquiram eam. Et effloruit tanquam præcox uva.

20 Lætatum est cor meum in ea. Ambulavit, pes meus iter rectum, à juventute mea investigabam eam.

21 Inclinavi modice aurem meam, & excepi illam.

22 Multam inveni in meipso sapientiam, & multum profeci in ea.

23 Danti mihi sapientiam, dabo gloriam.

24 Consiliatus sum enim ut facerem illam : zelatus sum bonum, & non confundar.

25 Colluctata est anima mea in illa, & in faciendo eam confirmatus sum.

26 Manus meas extendi in altum, & insipientiam ejus luxi.

27 Animam meam direxi ad illam, & in agnitione inveni eam.

28 Possedi cum ipsa cor ab initio : propter hoc non derelinquar.

29 Venter meus conturbatus est quærendo illam : propterea bonam possidebo possessionem. D

30 Dedit mihi Dominus linguam mercedem meam : & in ipsa laudabo eum.

31 Appropiate ad me indocti, & congregate vos in domum disciplinæ.

32 Quid adhuc retardatis ? & quid dicitis in his ? animæ vestræ sitiunt vehementer.

33 Aperui os meum, & locutus sum : Comparate vobis sine argento,

34 Et collum vestrum subjicite jugo, & suscipiat anima vestra disciplinam : in proximo est enim invenire eam.

35 Videte oculis vestris, quia modicum laboravi, & inveni mihi multam requiem.

36 Assumite disciplinam in multo numero argenti, & copiosum aurum possidete in ea.

37 Lætetur anima vestra in misericordia ejus, & non confundemini in laude ipsius.

38 Operamini opus vestrum ante tempus, & dabit vobis mercedem vestram in tempore suo.

PRO-

PROPHETIA ISAIÆ.

CAPUT I.

Tempus quo prophetavit Isaias super Judam & Jerusalem, quæ ob suam ingratitudinem aliaque scelera, omni pœnarum genere à Deo percussa, non est ad eum reversa: quamobrem dicit miserrimam imminere ipsi desolationem: victimæ & solemnitates ipsius reiciuntur: & quid facere debeat ut in gratiam à Deo recipiatur: rursum ob defectionem à pristina virtute in varia peccata gravem vindictam, & futuram tandem ipsius liberationem, & in feliciorem statum restitutionem vaticinatur.

1 VISIO Isaiæ filii Amos, quam vidit super Judam & Jerusalem, in diebus Oziæ, Joathan, Achaz, & Ezechiæ, regum Juda.
2 Audite cœli, & auribus percipe terra, quoniam Dominus locutus est. Filios enutrivi, & exaltavi: ipsi autem spreverunt me.
3 Cognovit bos possessorem suum, & asinus
præsepe domini sui: Israel autem me non cognovit, & populus meus non intellexit.
B 4 Væ genti peccatrici, populo gravi iniquitate, semini nequam, filiis sceleratis: dereliquerunt Dominum, blasphemaverunt sanctum Israel, abalienati sunt retrorsum.
5 Super quo percutiam vos ultra, addentes prævaricationem? omne caput languidum, & omne cor mœrens.
6 A planta pedis usque ad verticem, non est in eo sanitas: vulnus, & livor, & plaga tumens, non est circumligata, nec curata medicamine, neque fota oleo.
E.1. 7 * Terra vestra deserta, civitates vestræ succensæ igni: regionē vestrā corā vobis alieni devorant, & desolabitur sicut in vastitate hostili.
8 Et derelinquetur filia Sion ut umbraculum C
in vinea, & sicut tugurium in cucumerario, & sicut civitas, quæ vastatur.
9 * Nisi Dominus exercituum reliquisset nobis semen, * quasi Sodoma fuissemus, & quasi Gomorrha similes essemus. *Rom. 9. f. 29. * Gen. 16. c. 24
10 Audite verbum Domini principes Sodomorum, percipite auribus legem Dei nostri populus Gomorrhæ.
11 * Quo mihi multitudinem victimarum vestrarum, dicit Dominus? plenus sum: holocausta arietum, & adipem pinguium, & sanguinem vitulorum, & agnorū, & hircorum, nolui. * Iere. 6. e. 20. Amos 5. L. 18.
12 Cum veniretis ante conspectum meum, quis quæsivit hæc de manibus vestris, ut ambularetis in atriis meis?
13 Ne offeratis ultra sacrificium frustra: incensum abominatio est mihi. Neomeniam, & sabbatum, & festivitates alias non feram, iniqui sunt cœtus vestri: C
14 Calendas vestras, & solemnitates vestras, odivit anima mea: facta sunt mihi molesta, laboravi sustinens.
15 Et cum extenderitis manus vestras, avertam oculos meos à vobis: & cum multiplicaveritis orationem, non exaudiam: * manus enim vestræ sanguine plenæ sunt. * I. Ier. 19. a. 1.
16 * Lavamini, mundi estote, auferte malum cogitationum vestrarum ab oculis meis: quiescite agere perverse, * 1. Pet. 3. b. 11. E
17 Discite benefacere: quærite judicium, subvenite oppresso, judicate pupillo, defendite viduam.
18 Et venite, & arguite me, dicit Dominus: si fuerint peccata vestra ut coccinum, quasi nix dealbabuntur: & si fuerint rubra quasi vermiculus, velut lana alba erunt.

19 Si

19 Si volueritis, & audieritis me, bona terræ comedetis.

20 Quod si nolueritis, & me ad iracundiam provocaveritis: gladius devorabit vos, quia os Domini locutum est.

21 Quomodo facta est meretrix civitas fidelis, plena judicii? justitia habitavit in ea, nunc autem homicidæ.

22 Argentum tuum versum est in scoriam: vinum tuum mistum est aqua.

F 23 Principes tui infideles, socii furum: omnes diligunt munera, sequuntur retributiones. * Pupillo non judicant: & causa viduæ non ingreditur ad illos.

* Iere. 5.g.28.

24 Propter hoc ait Dominus Deus exercituum fortis Israel: Heu, consolabor super hostibus meis, & vindicabor de inimicis meis.

25 Et convertam manum meam ad te, & excoquam ad purum scoriam tuam, & auferam omne stannum tuum.

G 26 Et restituam judices tuos ut fuerunt prius, & consiliarios tuos sicut antiquitus: post hæc vocaberis civitas justi, urbs fidelis.

27 Sion in judicio redimetur, & reducent eam in justitia.

28 Et conteret sceleftos, & peccatores simul: & qui dereliquerunt Dominum, consumentur.

29 Confundentur enim ab idolis, quibus sacrificaverunt: & erubescetis super hortis, quos elegeratis,

30 Cum fueritis velut quercus defluentibus foliis, & velut hortus absque aqua.

31 Et erit fortitudo vestra, ut favilla stuppæ, & opus vestrum quasi scintilla: & succendetur utrumque simul, & non erit qui extinguat.

CAPUT II.

Ad montem domus Domini fluent omnes gentes, & de Sion exibit lex, nec ultra bello molestabitur: domus vero Jacob ob idololatriam, avaritiam & reliqua scelera abiicietur: superbi humiliabuntur, & solus Dominus exaltabitur.

A 1 Verbum, quod vidit Isaias, filius Amos, super Juda & Jerusalem.

§ Mich. 4.a.1.

2 Et erit in novissimis diebus præparatus mons domus Domini in vertice montium, & elevabitur super colles, & fluent ad eum omnes gentes.

3 Et ibunt populi multi, & dicent: Venite & ascendamus ad montem Domini, & ad domum Dei Jacob, & docebit nos vias suas, & ambulabimus in semitis ejus: quia de Sion exibit lex, & verbum Domini de Jerusalem.

B 4 Et judicabit gentes, & arguet populos multos: & conflabunt gladios suos in vomeres, & lanceas suas in falces: non levabit gens contra gentem gladium, nec exercebuntur ultra ad prælium.

5 Domus Jacob venite, & ambulemus in lumine Domini.

6 Projecisti enim populum tuum, domum Jacob: quia repleti sunt ut olim, & augures habuerunt ut Philisthiim, & pueris alienis adhæserunt.

7 Repleta est terra argento & auro: & non est finis thesaurorum ejus:

8 Et repleta est terra ejus equis: & innumerabiles quadrigæ ejus. Et repleta est terra ejus idolis: opus manuum suarum adoraverunt, quod fecerunt digiti eorum.

9 Et incurvavit se homo, & humiliatus est vir: ne ergo dimittas eis.

10 Ingredere in petram: & abscondere in fossa humo à facie timoris Domini, & a gloria majestatis ejus. C

11 Oculi sublimes hominis humiliati sunt, & incurvabitur altitudo virorum: exaltabitur autem Dominus solus in die illa.

12 Quia dies Domini exercituum super omnem superbum, & excelsum, & super omnem arrogantem: & humiliabitur.

13 Et super omnes cedros Libani sublimes, & erectas, & super omnes quercus Basan.

14 Et super omnes montes excelsos, & super omnes colles elevatos.

15 Et super omnem turrim excelsam, & super omnem murum munitum,

16 Et super omnes naves Tharsis, & super omne quod visu pulchrum est. D

17 Et incurvabitur sublimitas hominum, & humiliabitur altitudo virorum, & elevabitur Dominus solus in die illa:

18 Et idola penitus conterentur:

19 * Et introibunt in speluncas petrarum, & in voragines terræ, a facie formidinis Domini, & à gloria majestatis ejus, cum surrexerit percutere terram.

* Osee 10.b. Luc 23.d.30. Apoc. 6.d.

20 In die illa proiiciet homo idola argenti sui, & simulachra auri sui, quæ fecerat sibi, ut adoraret talpas & vespertiliones.

21 Et ingredietur scissuras petrarum, in cavernas saxorum, a facie formidinis Domini, & a gloria majestatis ejus, cum surrexerit percutere terram.

22 Quiescite ergo ab homine, cujus spiritus in naribus ejus est, quia excelsus reputatus est ipse.

CAPUT III.

Futura Judæorum ob sua peccata gravis afflictio ac desertio, & puerorum atque effœminatorum dominium: peccata superiorum arguit: item superbiam & curiosam lasciviam filiarum Sion in ignominiam vertendam prædicit.

A 1 Ecce enim dominator Dominus exercituum auferet a Jerusalem, & a Juda validum & fortem, omne robur panis, & omne robur aquæ;

2 Fortem, & virum bellatorem, judicem, & prophetam, & ariolum, & senem;

3 Principem super quinquaginta, & honorabilem vultu, & consiliarium, & sapientem de architectis, & prudentem eloquii mystici.

4 Et dabo pueros principes eorum, & effeminati dominabuntur eis.

5 Et irruet populus, vir ad virum, & unusquisque ad proximum suum: tumultuabitur puer contra senem, & ignobilis contra nobilem. B

6 Apprehendet enim vir fratrem suum domesticum patris sui: Vestimentum tibi est, princeps esto noster, ruina autem hæc sub manu tua.

7 Respondebit in die illa, dicens: Non sum medicus, & in domo mea non est panis, neque vestimentum: nolite constituere me principem populi.

8 Ruit enim Jerusalem, & Judas concidit: quia lingua eorum & adinventiones eorum contra Dominum, ut provocarent oculos majestatis ejus.

9 Agnitio vultus eorum respondit eis: & peccatum suum quasi Sodoma prædicaverunt, nec absconderunt: væ animæ eorum, quoniam reddita sunt eis mala.

10 Dicite justo quoniam bene, quoniam fructum adinventionum suarum comedet.

11 Væ impio in malum: retributio enim manuum ejus fiet ei.

C 12 Populum meum exactores sui spoliaverunt, & mulieres dominatæ sunt eis. Popule meus, qui te beatum dicunt, ipsi te decipiunt, & viam gressuum tuorum dissipant.

13 Stat ad judicandum Dominus: & stat ad judicandos populos.

14 Dominus ad judicium veniet cum senibus populi sui, & principibus ejus: vos enim depasti estis vineam, & rapina pauperis in domo vestra.

15 Quare atteritis populum meum, & facies pauperum commolitis, dicit Dominus Deus exercituum?

16 Et dixit Dominus pro eo quod elevatæ sunt filiæ Sion, & ambulaverunt extento collo, & nutibus oculorum ibant, & plaudebant, ambulabant pedibus suis, & composito gradu incedebant:

D 17 Decalvabit Dominus verticem filiarum Sion, & Dominus crinem earum nudabit.

18 In die illa auferet Dominus ornamentum calceamentorum, & lunulas,

19 Et torques, & monilia, & armillas, & mitras,

20 Et discriminalia, & periscelidas, & murenulas, & olfactoriola, & inaures,

21 Et annulos, & gemmas in fronte pendentes,

22 Et mutatoria, & palliola, & linteamina, & acus,

23 Et specula & sindones, & vittas, & theristra

24 Et erit pro suavi odore fœtor, & pro zona funiculus, & pro crispanti crine calvitium, & pro fascia pectorali cilicium.

25 Pulcherrimi quoque viri tui gladio cadent, & fortes tui in prœlio.

26 Et mœrebunt atque lugebunt portæ ejus, & desolata in terra sedebit.

CAPUT IV.

Septem mulieres unum maritum appetunt: germen Domini exaltabitur: & reliquiæ Israel ablutis earum sordibus salvæ erunt, magnaque securitate & felicitate afficientur.

A 1 ET apprehendent septem mulieres virum unum in die illa, dicentes: Panem nostrum comedemus, & vestimentis nostris operiemur: tantummodo invocetur nomen tuum super nos, aufer opprobrium nostrum.

2 In die illa, erit germen Domini in magnificentia & gloria, & fructus terræ sublimis, & exultatio his, qui salvati fuerint de Israel.

3 Et erit: Omnis qui relictus fuerit in Sion, & residuus in Jerusalem, sanctus vocabitur, omnis qui scriptus est in vita in Jerusalem.

4 Si abluerit Dominus sordes filiarum Sion, & sanguinem Jerusalem laverit de medio ejus, in spiritu judicii, & spiritu ardoris.

5 Et creabit Dominus super omnem locum montis Sion, & ubi invocatus est, nubem per diem, & fumum & splendorem ignis flammantis in nocte: super omnem enim gloriam protectio.

6 Et tabernaculum erit in umbraculum diei ab æstu, & in securitatem, & absconsionem a turbine, & a pluvia.

CAPUT V.

Sub figura vineæ sterilis in direptionem traditæ prophetat judicium & desertionem Judæorum, ipsorumque peccata describuntur: avaritia in coadunandis possessionibus; ebrietas & cōtemptus scientiæ Dei: inferni dilatatio: humiliatio superborum & exaltatio Dei: felicitas quoque justorum, & væ diversis peccatorum generibus denuntiatur: & signum in nationibus elevandum contra Judæos.

1 CAntabo dilecto meo canticum patruelis mei vineæ suæ. Vinea facta est dilecto meo in cornu filio olei. A

2 Et sepivit eam, & lapides elegit ex illa, & plantavit eam electam, & ædificavit turrim in medio ejus, & torcular extruxit in ea: & expectavit ut faceret uvas, & fecit labruscas. Ier. 2. d. 21. Matt. 21. d. 33.

3 Nunc ergo habitatores Jerusalem, & viri Juda, judicate inter me & vineam meam.

4 Quid est quod debui ultra facere vineæ meæ, & non feci ei? an quod expectavi ut faceret uvas, & fecit labruscas?

5 Et nunc ostendam vobis quid ego faciam vineæ meæ: auferam sepem ejus, & erit in direptionem: diruam maceriam ejus, & erit in conculcationem. B

6 Et ponam eam desertam: & non putabitur, & non fodietur: & ascendent vepres & spinæ: & nubibus mādabo ne pluant super eā imbrē.

7 Vinea enim Domini exercituum, domus Israel est: & vir Juda germen ejus delectabile: & expectavi ut faceret judicium, & ecce iniquitas: & justitiam, & ecce clamor.

8 Væ qui conjungitis domum ad domum, & agrum agro copulatis usque ad terminum loci: numquid habitabitis vos soli in medio terræ?

9 In auribus meis sunt hæc, dicit Dominus exercituum. Nisi domus multæ desertæ fuerint, grandes & pulchræ, absque habitatore. C

10 Decem enim jugera vinearum facient lagunculam unam, & triginta modii sementis facient modios tres.

11 Væ qui consurgitis mane ad ebrietatem sectandām, & potandum usque ad vesperam, ut vino æstuetis.

12 Cithara, & lyra, & tympanum, & tibia, & vinū in conviviis vestris: & opus Domini non respicitis, nec opera manuu ejus consideratis.

13 Propterea captivus ductus est populus meus, quia non habuit scientiā, & nobiles ejus interierunt fame, & multitudo ejus siti exaruit.

14 Propterea dilatavit infernus animam suam, & aperuit os suum absque ullo termino: & descendent fortes ejus, & populus ejus, & sublimes gloriosique ejus, ad eum. D

15 Et incurvabitur homo, & humiliabitur vir, & oculi sublimium deprimentur.

16 Et exaltabitur Dominus exercituum in judicio, & Deus sanctus sanctificabitur in justitia.

17 Et pascentur agni juxta ordinem suum, & deserta in ubertatē versa advenæ comedent.

18 Væ qui trahitis iniquitatem in funiculis vanitatis, & quasi vinculum plaustri peccatum.

19 Qui dicitis: Festinet, & cito veniat opus ejus, ut videamus: & appropiet, & veniat consilium sancti Israel, & sciemus illud. E

20 Væ qui dicitis malum bonum, & bonum malum: ponentes tenebras lucem, & lucem tene-

tenebras: ponentes amarum in dulce, & dulce in amarum.

*Prov. 3.a.7. Rom. 12.d.16. 21 * Væ qui sapientes estis in oculis vestris, & coram vobismetipsis prudentes.

22 Væ qui potentes estis ad bibendum vinum, & viri fortes ad miscendam ebrietatem.

23 Qui justificatis impium pro muneribus, & justitiam justi aufertis ab eo.

24 Propter hoc, sicut devorat stipulam lingua ignis, & calor flammæ exurit; sic radix eorum quasi favilla erit, & germen eorum ut pulvis ascendet. Abjecerunt enim legem Domini exercituum, & eloquium sancti Israel blasphemaverunt.

25 Ideo iratus est furor Domini in populum suum, & extendit manum suam super eum, & percussit eum: & conturbati sunt montes, & facta sunt morticina eorum, quasi stercus in medio platearum. In his omnibus non est aversus furor ejus, sed adhuc manus ejus extenta.

26 Et elevabit signum in nationibus procul, & sibilabit ad eum de finibus terræ: & ecce festinus velociter veniet.

27 Non est deficiens, neque laborans in eo: non dormitabit, neque dormiet, neque solvetur cingulum renum ejus, nec rumpetur corrigia calceamenti ejus.

28 Sagittæ ejus acutæ, & omnes arcus ejus extenti. Ungulæ equorum ejus ut silex, & rotæ ejus quasi impetus tempestatis.

29 Rugitus ejus ut leonis, rugiet ut catuli leonum: & frendet, & tenebit prædam: & amplexabitur, & non erit qui eruat.

30 Et sonabit super eum in die illa sicut sonitus maris: aspiciemus in terram, & ecce tenebræ tribulationis, & lux obtenebrata est in caligine ejus.

CAPUT VI.

Isaias visa Domini majestate condemnat se quod tacuerit, sed mundatus labiis suis offert se ad prædicandum: prædicitur excæcandus populus usque ad desolationem civitatum Judæ, & ejus quæ derelicta erat futura consolatio.

A 1 IN anno, quo mortuus est rex Ozias, vidi Dominum sedentem super solium excelsum & elevatum: & ea quæ sub ipso erant, replebant templum.

2 Seraphim stabant super illud: sex alæ uni, & sex alæ alteri: duabus velabant faciem ejus, & duabus velabant pedes ejus, & duabus volabant.

B 3 Et clamabant alter ad alterum, & dicebant: *Apoc. 4.b.8. * Sanctus, sanctus, sanctus, Dominus Deus exercituum, plena est omnis terra gloria ejus.

4 Et commota sunt superliminaria cardinum a voce clamantis, & domus repleta est fumo.

5 Et dixi: Væ mihi, quia tacui, quia vir pollutus labiis ego sum, & in medio populi polluta labia habentis ego habito, & regem Dominum exercituum vidi oculis meis.

6 Et volavit ad me unus de Seraphim, & in C manu ejus calculus, quem forcipe tulerat de altari.

7 Et tetigit os meum, & dixit: Ecce tetigit hoc labia tua, & auferetur iniquitas tua, & peccatum tuum mundabitur.

8 Et audivi vocem Domini dicentis: Quem mittam? & quis ibit nobis? Et dixi: Ecce ego, mitte me.

9 Et dixit: Vade, & dices populo huic: * Audite audientes, & nolite intelligere: & videte visionem, & nolite cognoscere. *Matt. 13.b.14. Marc. 4.b.12. Luc. 8.b.10. Joan. 12.f.40. Act. 28.g.26. Rom. 11.b.8.

10 Excæca cor populi hujus, & aures ejus aggrava: & oculos ejus claude: ne forte videat oculis suis, & auribus suis audiat, & corde suo intelligat, & convertatur, & sanem eum.

11 Et dixi: Usquequo Domine? Et dixit: Donec desolentur civitates absque habitatore, & domus sine homine, & terra relinquetur deserta.

12 Et longe faciet Dominus homines, & multiplicabitur quæ derelicta fuerat in medio terræ. D

13 Et adhuc in ea decimatio, & convertetur, & erit in ostensionem sicut terebinthus, & sicut quercus, quæ expandit ramos suos: semen sanctum erit id, quod steterit in ea.

CAPUT VII.

Obsessa à Syris & ab Israel Jerusalem, Isaias prophetat illos non prævalituros, datque impio Achaz signum liberationis virginem parituram filium cujus nomen Emmanuel: prædicitque desertionem Israel, & gravissimam Judæ afflictionem ac solitudinem.

1 ET factum est in diebus Achaz filii Joathan, filii Oziæ regis Juda, ascendit Rasin rex Syriæ, & Phacee filius Romeliæ rex Israel, in Jerusalem, ad præliandum contra eam: & non potuerunt debellare eam. A 4.Reg. 16.a.5.

2 Et nuntiaverunt domui David, dicentes: Requievit Syria super Ephraim, & commotum est cor ejus, & cor populi ejus, sicut moventur ligna silvarum a facie venti.

3 Et dixit Dominus ad Isaiam: Egredere in occursum Achaz tu, & qui derelictus est Jasub filius tuus, ad extremum aquæductus piscinæ superioris in via agri fullonis.

4 Et dices ad eum: Vide ut sileas: noli timere, & cor tuum ne formidet à duabus caudis titionum fumigantium istorum in ira furoris Rasin regis Syriæ, & filii Romeliæ:

5 Eo quod consilium inierit contra te Syria in malū Ephraim, & filius Romeliæ, dicentes: B

6 Ascendamus ad Judam, & suscitemus eum, & avellamus eum ad nos, & ponamus regem in medio ejus filium Tabeel.

7 Hæc dicit Dominus Deus: Non stabit, & non erit istud:

8 Sed caput Syriæ Damascus, & caput Damasci Rasin: & adhuc sexaginta & quinque anni, & desinet Ephraim esse populus:

9 Et caput Ephraim Samaria, & caput Samariæ filius Romeliæ. Si non credideritis, non permanebitis.

10 Et adjecit Dominus loqui ad Achaz, dicēs:

11 Pete tibi signum à Domino Deo tuo in profundum inferni, sive in excelsum supra.

12 Et dixit Achaz: Non petam, & non tentabo Dominum.

13 Et dixit: Audite ergo domus David: Numquid parum vobis est, molestos esse hominibus, quia molesti estis & Deo meo?

14 Propter hoc dabit Dominus ipse vobis signum.* Ecce Virgo concipiet, & pariet filium, & vocabitur nomen ejus Emmanuel. C *Matt. 1.d.23. Luc. 1.c.31.

15 Butyrum & mel comedet, ut sciat reprobare malum, & eligere bonum.

16 Quia antequā sciat puer reprobare malum, & eligere bonum, derelinquetur terra, quam tu detestaris à facie duorum regum suorum.

17 Ad-

17 Adducet Dominus super te, & super populum tuum, & super domum patris tui, dies qui non venerunt a diebus separationis Ephraim a Juda cum rege Assyriorum.
18 Et erit in die illa: Sibilabit Dominus muscæ, quæ est in extremo fluminum Ægypti, & api, quæ est in terra Assur,
19 Et venient, & requiescent omnes in torrentibus vallium, & in cavernis petrarum, & in omnibus frutetis, & in universis foraminibus.
D 20 In die illa radet Dominus in novacula conducta, in his qui trans flumen sunt, in rege Assyriorum, caput & pilos pedum, & barbam universam.
21 Et erit in die illa: Nutriet homo vaccam boum, & duas oves,
22 Et præ ubertate lactis comedet butyrum: butyrum enim & mel manducabit omnis qui relictus fuerit in medio terræ.
23 Et erit in die illa: Omnis locus ubi fuerint mille vites mille argenteis, in spinas & in vepres erunt.
24 Cum sagittis & arcu ingredientur illuc: vepres enim & spinæ erunt in universa terra.
25 Et omnes montes, qui in sarculo sarrientur, non veniet illuc terror spinarum & veprium, & erit in pascua bovis, & in conculcationem pecoris.

CAPUT VIII.

Jubetur Isaias in libro scribere nomen pueri nascituri, prædicit regna Israel & Syriæ destruenda, Judæque afflictionem & futuram à Deo liberationem, licet multi ex Juda casuri sint: jubet ligari testimonium & legem signari, subjiciens quæ immineant mala recedentibus à lege.

A 1 ET dixit Dominus ad me: Sume tibi librum grandem, & scribe in eo stylo hominis: Velociter spolia detrahe, cito prædare.
2 Et adhibui mihi testes fideles, Uriam sacerdotem, & Zachariam filium Barachiæ:
3 Et accessi ad prophetissam, & concepit, & peperit filium. Et dixit Dominus ad me: Voca nomen ejus, Accelera spolia detrahere: Festina prædari.
4 Quia antequam sciat puer vocare patrem suum & matrē suam, auferetur fortitudo Damasci, & spolia Samariæ, coram rege Assyriorum.
5 Et adjecit Dominus loqui ad me adhuc, dicens:
B 6 Pro eo quod abjecit populus iste aquas Siloe, quæ vadunt cum silentio, & assumpsit magis Rasin, & filium Romeliæ:
7 Propter hoc ecce Dominus adducet super eos aquas fluminis fortes & multas, regem Assyriorum, & omnem gloriam ejus: & ascendet super omnes rivos ejus, & fluet super universas ripas ejus,
8 Et ibit per Judam, inundans, & transiens usque ad collum veniet. Et erit extensio alarum ejus, implens latitudinem terræ tuæ, ô Emmanuel.
9 Congregamini populi, & vincimini, & audite universæ procul terræ: confortamini, & vincimini, accingite vos & vincimini:
10 Inite consilium, & dissipabitur: loquimini verbum, & non fiet: quia nobiscum Deus.
C 11 Hæc enim ait Dominus ad me: Sicut in manu forti erudivit me, ne irem in via populi hujus, dicens:
12 Non dicatis, conjuratio: omnia enim quæ loquitur populus iste, conjuratio est: & timorem ejus ne timeatis, neque paveatis.
13 Dominum exercituum ipsum sanctificate: ipse pavor vester, & ipse terror vester.
14 Et erit vobis in sanctificationem. * In lapidem autem offensionis, & in petram scandali, duabus domibus Israel; in laqueum & in ruinam habitantibus Jerusalem. * Luc. 2. c. 34. Rom. 9. g. 1. Pet. 2. b.
15 Et offendent ex eis plurimi, & cadent, & conterentur: & irretientur, & capientur.
16 Liga testimonium, signa legem in discipulis meis.
17 Et expectabo Dominum, qui abscondit faciem suam a domo Jacob, & præstolabor eum. D
18 Ecce ego & pueri mei, quos dedit mihi Dominus in signum, & in portentum Israel a Domino exercituum, qui habitat in monte Sion.
19 Et cum dixerint ad vos: Quærite a pythonibus, & a divinis, qui strident in incantationibus suis: Numquid non populus a Deo suo requiret, pro vivis à mortuis?
20 Ad legem magis, & ad testimonium. Quod si non dixerint juxta verbum hoc, non erit eis matutina lux.
21 Et transibit per eam, corruet, & esuriet: & cum esurierit, irascetur, & maledicet regi suo, & Deo suo, & suspiciet sursum.
22 Et ad terrā intuebitur, & ecce tribulatio & tenebræ, dissolutio & angustia, & caligo persequens, & non poterit avolare de angustia sua.

CAPUT IX.

Vaticinium de Christi nativitate, ipsiusque imperio multiplicando: de liberatione Judæ à regibus Israel & Syriæ: quorum regno uni, & præsertim regni Israel ad Deum redire nolentis, gravissimas cædes intestinaque dissidia prædicit.

1 PRimo tempore alleviata est terra Zabulon, & terra Nephthali: & novissimo aggravata est via maris trans Jordanem Galilææ gentium. A
2 Populus, qui ambulabat in tenebris, vidit lucem magnam: habitantibus in regione umbræ mortis, lux orta est eis.
3 Multiplicasti gentem, & non magnificasti lætitiam. Lætabuntur coram te, sicut qui lætantur in messe, sicut exultant victores capta præda, quando dividunt spolia.
4 Jugum enim oneris ejus & virgam humeri ejus, & sceptrum exactoris ejus superasti, * sicut in die Madian. * Judic. 7. f. 22.
5 Quia omnis violenta prædatio cum tumultu, & vestimentum mistum sanguine, erit in combustionem, & cibus ignis.
6 PARVULUS enim NATUS est nobis, & filius datus est nobis, & factus est principatus super humerum ejus: & vocabitur nomen ejus, Admirabilis, consiliarius, Deus fortis, pater futuri sæculi, princeps pacis. B
7 Multiplicabitur ejus imperium, & pacis non erit finis: super solium David, & super regnum ejus sedebit: ut confirmet illud, & corroboret in judicio & justitia, amodo & usq; in sempiternum: zelus Domini exercituum faciet hoc.
8 Verbum misit Dominus in Jacob, & cecidit in Israel.
9 Et sciet omnis populus Ephraim, & habitan-

bitantes Samariam, in superbia & magnitudine cordis dicentes:
10 Lateres ceciderunt, sed quadris lapidibus ædificabimus: sycomoros succiderunt, sed cedros immutabimus.
11 Et elevabit Dominus hostes Rasin super
C eum, & inimicos ejus in tumultum vertet:
12 Syriam ab Oriente, & Philisthiim ab Occidente: & devorabunt Israel toto ore. In omnibus his non est aversus furor ejus, sed adhuc manus ejus extenta:
13 Et populus non est reversus ad percutientē se, & Dominum exercituum non inquisierunt.
14 Et disperdet Dñs ab Israel caput & caudam, incurvantem & refrænantem, die una.
15 Longævus & honorabilis, ipse est caput: & propheta docens mendacium, ipse est cauda.
16 Et erunt, qui beatificant populum istum, seducentes: & qui beatificantur, præcipitati.
17 Propter hoc super adolescentulis ejus non lætabitur Dominus: & pupillorum ejus, & viduarum non miserebitur: quia omnis hypocrita est & nequam, & universum os locutum est
D stultitiam. In omnibus his non est aversus furor ejus, sed adhuc manus ejus extenta.
18 Succensa est enim quasi ignis impietas, veprem & spinam vorabit: & succendetur in densitate saltus, & convolvetur superbia fumi.
19 In ira Domini exercituum conturbata est terra, & erit populus quasi esca ignis: vir fratri suo non parcet.
20 Et declinabit ad dexteram, & esuriet: & comedet ad sinistram, & non saturabitur: unusquisque carnem brachii sui vorabit; Manasses Ephraim, & Ephraim Manassen, simul ipsi contra Judam.
21 In omnibus his non est aversus furor ejus, sed adhuc manus ejus extenta.

CAPUT X.

Væ condentibus leges iniquas in oppressionem pauperum & viduarum: regem Assur virgam furoris Domini prædicit ob suam superbiam & cordis arrogantiam humiliandum: consolatur Israel ne timeat ab Assur, reliquias ipsius ad Deum convertendas prædicens.

1 VÆ qui condunt leges iniquas: & scri-
A bentes, injustitiam scripserunt:
2 Ut opprimerent in judicio pauperes, & vim facerent causæ humilium populi mei: ut essent viduæ præda eorum, & pupillos diriperent.
3 Quid facietis in die visitationis, & calamitatis de longe venientis? ad cujus confugietis auxiliū? & ubi derelinquetis gloriam vestram,
4 Ne incurvemini sub vinculo, & cum interfectis cadatis? Super omnibus his non est aversus furor ejus, sed adhuc manus ejus extenta.
5 Væ Assur, virga furoris mei & baculus ipse est, in manu eorum indignatio mea.
B 6 Ad gentem fallacem mittam eum, & contra populum furoris mei mandabo illi, ut auferat spolia, & diripiat prædam, & ponat illum in conculcationem quasi lutum platearum.
7 Ipse autem non sic arbitrabitur, & cor ejus non ita existimabit: sed ad conterendum erit cor ejus, & ad internecionem gentium non paucarum.
8 Dicet enim:
9 Numquid non principes mei simul reges sunt? numquid non ut Charcamis, sic Calano; & ut Arphad, sic Emath? numquid non ut Damascus, sic Samaria?
10 Quomodo invenit manus mea regna idoli, sic & simulacra eorū de Jerusalē, & de Samaria.
11 Numquid non sicut feci Samariæ & idolis C
ejus, sic faciam Jerusalem & simulacris ejus?
12 Et erit: cum impleverit Dominus cuncta opera sua in monte Sion, & in Jerusalem, visitabo super fructum magnifici cordis regis * Assur, & super gloriam altitudinis oculorū ejus. * 4. Reg. 19. 35. Infra 37. 36.
13 Dixit enim: In fortitudine manus meæ feci, & in sapientia mea intellexi: & abstuli terminos populorum, & principes eorum deprædatus sum, & detraxi quasi potens in sublimi residentes.
14 Et invenit quasi nidum manus mea fortitudinem populorum: & sicut colliguntur ova, quæ derelicta sunt, sic universam terram ego con- D
gregavi: & non fuit qui moveret pennam, & aperiret os, & gannirет.
15 Numquid gloriabitur securis contra eum, qui secat in ea? aut exaltabitur serra contra eum, à quo trahitur? quomodo si elevetur virga contra elevantem se, & exaltetur baculus, qui utique lignum est.
16 Propter hoc mittet dominator Dominus exercituum in pinguibus ejus tenuitatem: & subtus gloriam ejus succensa ardebit quasi combustio ignis,
17 Et erit lumen Israel in igne, & Sanctus ejus in flamma: & succendetur, & devorabitur spina ejus, & vepres in die una.
18 Et gloria saltus ejus, & carmeli ejus, ab E
anima usque ad carnem consumetur, & erit terrore profugus.
19 Et reliquiæ ligni saltus ejus præ paucitate numerabuntur, & puer scribet eos.
20 Et erit in die illa: non adjiciet residuum Israel, & hi qui fugerint de domo Jacob, inniti super eo, qui percutit eos: sed innitetur super Dominum sanctum Israel in veritate.
21 Reliquiæ convertentur, reliquiæ, inquam, Jacob ad Deum fortem.
22 * Si enim fuerit populus tuus Israel quasi arena maris, reliquiæ convertentur ex eo: consummatio abbreviata inundabit justitiam. * Rom. 9. 27.
23 Consummationem enim & abbreviatio-
nem Dominus Deus exercituum faciet in medio F
omnis terræ.
24 Propter hoc, hæc dicit Dominus Deus exercituum: Noli timere populus meus habitator Sion, ab Assur: in virga percutiet te, & baculum suum levabit super te in via Ægypti.
25 Adhuc enim paululum modicumque, & consummabitur indignatio & furor meus super scelus eorum.
26 * Et suscitabit super eum Dominus exercituum flagellum, * juxta plagam Madian in petra Oreb, & virgam suam super mare, & levabit eam in via Ægypti. * Infra 37. 36. * Jud. 7. 25. G
27 Et erit in die illa: Auferetur onus ejus de humero tuo, & jugum ejus de collo tuo, & computrescet jugum à facie olei.
28 Veniet in Ajath, transibit in Magron: apud Machmas commendabit vasa sua.
29 Transierunt cursim, Gaba sedes nostra: obstupuit Rama, Gabaath Saulis fugit.
30 Hinni voce tua filia Gallim, attende Laisa,

Laiſa, paupercula Anathoth.

31 Migravit Medemena: habitatores Gabim confortamini.

32 Adhuc dies eſt, ut in Nobe ſtetur: agitabit manum ſuam ſuper montem filiæ Sion, collem Jeruſalem.

33 Ecce dominator Dominus exercituum cōfringet lagunculam in terrore, & excelſi ſtatura ſuccidentur, & ſublimes humiliabuntur.

34 Et ſubvertentur condenſa ſaltus ferro: & Libanus cum excelſis cadet.

CAPUT XI.

Vaticinium de Chriſti nativitate, judicio, exaltatione, converſione populorum & gentium ad Chriſtum, & gloria ſepulchri ipſius: item de converſione reliquiarum Iſrael ad Deum, ac fide gentium.

1 ET egredietur virga de radice Jeſſe, & flos de radice ejus aſcendet.

Cor. c. 12 A 2 Et requieſcet ſuper eum ſpiritus Domini; ſpiritus ſapientiæ, & intellectus, ſpiritus conſilii, & fortitudinis, ſpiritus ſcientiæ, & pietatis,

3 Et replebit eum ſpiritus timoris Domini. Non ſecundum viſionem oculorum judicabit, neque ſecundum auditum aurium arguet:

Theſ. c. 8. 4 Sed judicabit in juſtitia pauperes, & arguet in æquitate pro manſuetis terræ: * & percutiet terram virga oris ſui, & ſpiritu labiorum ſuorum interficiet impium.

5 Et erit juſtitia cingulum lumborum ejus: & fides cinctorium renum ejus.

B *Infra c. 65* 6 * Habitabit lupus cum agno: & pardus cum hædo accubabit: vitulus & leo & ovis ſimul morabuntur, & puer parvulus minabit eos.

7 Vitulus & urſus paſcentur: ſimul requieſcent catuli eorum: & leo quaſi bos comedet paleas.

8 Et delectabitur infans ab ubere ſuper foramine aſpidis: & in caverna reguli, qui ablactatus fuerit, manum ſuam mittet.

9 Non nocebunt, & non occident in univerſo monte ſancto meo: quia repleta eſt terra ſcientia Domini, ſicut aquæ maris operientes.

C *Rom. c. 15* 10 * In die illa, radix Ieſſe, qui ſtat in ſignum populorum, ipſum gentes deprecabuntur, & erit ſepulchrum ejus glorioſum.

11 Et erit in die illa: Adjiciet Dominus ſecundo manum ſuam ad poſſidendum reſiduum populi ſui, quod relinquetur ab Aſſyriis, & ab Ægypto, & à Phethros, & ab Æthiopia, & ab Elam, & a Sennaar, & ab Emath, & ab inſulis maris.

12 Et levabit ſignum in nationes, & congregabit profugos Iſrael, & diſperſos Juda colliget à quatuor plagis terræ. D

13 Et auferetur zelus Ephraim, & hoſtes Juda peribunt: Ephraim non æmulabitur Judam, & Judas non pugnabit contra Ephraim.

14 Et volabunt in humeros Philiſthiim per mare, ſimul prædabuntur filios Orientis. Idumæa & Moab præceptum manus eorum, & filii Ammon obedientes erunt.

15 Et deſolabit Dominus linguam maris Ægypti, & levabit manum ſuam ſuper flumen, in fortitudine ſpiritus ſui: & percutiet eum in ſeptem rivis, ita ut tranſeant per eum calceati.

16 Et erit via reſiduo populo meo, qui relinquetur ab Aſſyriis: ſicut fuit Iſraeli in die illa, qua aſcendit de terra Ægypti.

CAPUT XII.

Canticum laudis & gratiarum actionis pro liberatione & beneficiis Chriſti ſalvatoris.

1 ET dices in die illa: Confitebor tibi Domine, quoniam iratus es mihi: converſus eſt furor tuus, & conſolatus es me. A

2 Ecce Deus ſalvator meus, fiducialiter agam, & non timebo: * quia fortitudo mea, & laus mea Dominus, & factus eſt mihi in ſalutem. **Exod. 15. a. 2. Pſal. 117. c. 14.*

3 Haurietis aquas in gaudio de fontibus ſalvatoris:

4 Et dicetis in die illa: Confitemini Domino, & invocate nomen ejus: notas facite in populis adinventiones ejus: mementote quoniam excelſum eſt nomen ejus. B

5 Cantate Domino quoniam magnifice fecit: annuntiate hoc in univerſa terra.

6 Exulta, & lauda habitatio Sion: quia magnus in medio tui ſanctus Iſrael.

CAPUT XIII.

Ingens ac truculenta Babyloniorum vaſtatio à Medis.

1 ONus Babylonis, quod vidit Iſaias filius Amos. A

2 Super montem caliginoſum levate ſignum, exaltate vocem, levate manum, & ingrediantur portas duces.

3 Ego mandavi ſanctificatis meis, & vocavi fortes meos in ira mea, exultantes in gloria mea.

4 Vox multitudinis in montibus, quaſi populorum frequentium: vox ſonitus regum, gentium congregatarum: Dominus exercituum præcepit militiæ belli,

5 Venientibus de terra procul, à ſummitate cœli: Dominus, & vaſa furoris ejus, ut diſperdat omnem terram.

6 Ululate, quia prope eſt dies Domini: quaſi vaſtitas à Domino veniet.

7 Propter hoc, omnes manus diſſolventur, & omne cor hominis contabeſcet, B

8 Et conteretur. Torſiones & dolores tenebunt, quaſi parturiens, dolebunt: unuſquiſque ad proximum ſuum ſtupebit, facies combuſtæ vultus eorum.

9 Ecce dies Domini veniet, crudelis, & indignationis plenus, & iræ furoriſque, ad ponendam terram in ſolitudinem, & peccatores ejus conterendos de ea.

10 * Quoniam ſtellæ cœli, & ſplendor earum, non expandent lumen ſuum: obtenebratus eſt ſol in ortu ſuo, & luna non ſplendebit in lumine ſuo. **Ezec. 32. b. 7. Ioel. 3. c. 15. Matth. 24. c. 29. Marc. 13. c. 24. Luc. 21. c. 25.*

11 Et viſitabo ſuper orbis mala, & contra impios iniquitatem eorum, & quieſcere faciam ſuperbiam infidelium, & arrogantiam fortium humiliabo.

12 Pretioſior erit vir auro, & homo mundo obrizo. C

13 Super hoc cœlum turbabo: & movebitur terra de loco ſuo, propter indignationem Domini exercituum, & propter diem iræ furoris ejus.

14 Et erit quaſi damula fugiens, & quaſi ovis: & non erit qui congreget: unuſquiſque ad populum ſuum convertetur, & ſinguli ad terram ſuam fugient.

15 Omnis, qui inventus fuerit, occidetur: & omnis, qui ſupervenerit, cadet in gladio.

16 * In-

* Psal. 136. b. 9. 16 * Infantes eorum allidentur in oculis eo-
rum: diripientur domus eorum, & uxores eo-
rum violabuntur.
17 Ecce ego suscitabo super eos Medos, qui
argentum non quærant, nec aurum velint.
D 18 Sed sagittis parvulos interficient, & la-
ctantibus uteris non miserebuntur, & super fi-
lios non parcet oculus eorum.
19 Et erit Babylon illa gloriosa in regnis, in-
clyta superbia Chaldæorum, * sicut subvertit
* Gen. 19. c. 14. Dominus Sodomam & Gomorrham.
20 Non habitabitur usque in finem, & non
fundabitur usque ad generationem & genera-
tionem: nec ponet ibi tentoria Arabs, nec pa-
stores requiescent ibi.
21 Sed requiescent ibi bestiæ, & replebuntur
domus eorum draconibus: & habitabunt ibi
struthiones, & pilosi saltabunt ibi.
22 Et respondebunt ibi ululæ in ædibus ejus, &
sirenes in delubris voluptatis.

CAPUT XIV.

Vaticinium de Judæorum consolatione & à Babylonica captivitate liberatione, Babyloniorumque contritione: quorum ingens superbia, amplitudo dominii & crudelitas explicantur una cũ punitione Philisthinorum, ac cæterorũ qui ob calamitatem Judæorum lætati sunt.

A 1 PRope est ut veniat tempus ejus, & dies
ejus non elongabuntur. Miserebitur
enim Dominus Jacob, & eliget adhuc de Is-
rael, & requiescere eos faciet super humum
suam: adjungetur advena ad eos, & adhære-
bit domui Jacob.
2 Et tenebunt eos populi, & adducent eos in
locum suum: & possidebit eos domus Israel
super terram Domini in servos & ancillas: &
erunt capientes eos qui se ceperant, & subji-
cient exactores suos.
3 Et erit in die illa: cum requiem dederit ti-
bi Deus a labore tuo, & à concussione tua &
a servitute dura, qua ante servisti:
4 Sumes parabolam istam contra regem Ba-
bylonis, & dices: Quomodo cessavit exactor,
quievit tributum?
5 Contrivit Dominus baculum impiorum, vir-
gam dominantium,
6 Cædentem populos in indignatione, plaga
B insanabili, subjicientem in furore gentes, per-
sequentem crudeliter.
7 Conquievit & siluit omnis terra, gavisa est
& exultavit:
8 Abietes quoque lætatæ sunt super te, & ce-
dri Libani; ex quo dormisti, non ascendet qui
succidat nos:
9 Infernus subter conturbatus est in occur-
sum adventus tui, suscitauit tibi gigantes. Om-
nes principes terræ surrexerunt de soliis suis,
omnes principes nationum.
10 Universi respondebunt, & dicent tibi: Et
tu vulneratus es sicut & nos, nostri similis ef-
fectus es.
11 Detracta est ad inferos superbia tua, con-
C cidit cadaver tuum: subter te sternetur tinea,
& operimentum tuum erunt vermes.
12 Quomodo cecidisti de cœlo lucifer, qui
mane oriebaris? corruisti in terram, qui vulne-
rabas gentes?
13 Qui dicebas in corde tuo: in cœlum con-
scendam, super astra Dei exaltabo solium
meum, sedebo in monte testamenti, in lateri-
bus Aquilonis.
14 Ascendam super altitudinem nubium, simi-
lis ero Altissimo.
15 Verumtamen ad infernum detraheris in
profundum laci:
16 Qui te viderint, ad te inclinabuntur, teque D
prospicient: Numquid iste est vir, qui contur-
bavit terram, qui concussit regna,
17 Qui posuit orbem desertum, & urbes ejus
destruxit, vinctis ejus non aperuit carcerem?
18 Omnes reges gentium universi dormierunt
in gloria, vir in domo sua.
19 Tu autem projectus es de sepulchro tuo,
quasi stirps inutilis pollutus, & obvolutus cum
his qui interfecti sunt gladio, & descende-
runt ad fundamenta laci, quasi cadaver pu-
tridum.
20 Non habebis consortium, neque cum E
eis in sepultura: tu enim terram tuam disper-
didisti, tu populum tuum occidisti: non voca-
bitur in æternum semen pessimorum.
21 Præparate filios ejus occisioni in iniquita-
te patrum suorum: non consurgent, nec here-
ditabunt terram, neque implebunt faciem or-
bis civitatum.
22 Et consurgam super eos, dicit Dominus
exercituum: & perdam Babylonis nomen, &
reliquias, & germen, & progeniem, dicit
Dominus.
23 Et ponam eam in possessionem ericii, & in F
paludes aquarum, & scopabo eam in scopa te-
rens, dicit Dominus exercituum.
24 Juravit Dominus exercituum, dicens: Si
non, ut putavi, ita erit: & quomodo mente
tractavi,
25 Sic eveniet: Ut conteram Assyrium in ter-
ra mea, & in montibus meis conculcem eum:
& auferetur ab eis jugum ejus, & onus illius
ab humero tolletur.
26 Hoc consilium, quod cogitavi super om-
nem terram, & hæc est manus extenta super
universas gentes:
27 Dominus enim exercituum decrevit: &
quis poterit infirmare? & manus ejus extenta:
& quis avertet eam.
28 In anno quo mortuus est rex Achaz, fa-
ctum est onus istud. G
29 Ne læteris Philisthæa omnis tu, quoniam
comminuta est virga percussoris tui: de radice
enim colubri egredietur regulus, & semen ejus
absorbens volucrem.
30 Et pascentur primogeniti pauperum, &
pauperes fiducialiter requiescent: & interire
faciam in fame radicem tuam, & reliquias
tuas interficiam.
31 Ulula porta, clama civitas: prostrata est
Philisthæa omnis: ab Aquilone enim fumus
veniet, & non est qui effugiet agmen ejus.
32 Et quid respondebitur nuntiis gentis? Quia
Dominus fundavit Sion, & in ipso sperabunt
pauperes populi ejus.

CAPUT XV.

Moabitarum ruina prædicitur, & compassio prophetæ erga Moab.

1 ONus Moab. Quia nocte vastata est Ar
Moab, conticuit: quia nocte vastatus
est murus Moab, conticuit.
2 Ascendit domus, & Dibon ad excelsa
in

In planctum super Nabo, & super Medaba,
Ier. Moab ululavit: * in cunctis capitibus ejus cal-
48.37 vitium, & omnis barba radetur.

B 3 In triviis ejus accincti sunt sacco: super tecta ejus, & in plateis ejus omnis ululatus descendit in fletum.

4 Clamavit Hesebon, & Eleale, usque Jasa audita est vox eorum, super hoc expediti Moab ululabunt, anima ejus ululabit sibi.

5 Cor meum ad Moab clamabit, vectes ejus
C usque ad Segor vitulam conternantem: per ascensum enim Luith flens ascendet, & in via Oronaim clamorem contritionis levabunt.

6 Aquæ enim Nemrim desertæ erunt, quia aruit herba, defecit germen, viror omnis interiit.

7 Secũdum magnitudinem operis, & visitatio
D eorum; ad torrentem salicum ducent eos.

8 Quoniam circuivit clamor terminũ Moab: usque ad Gallim ululatus ejus, & usque ad Puteum Elim clamor ejus.

9 Quia aquæ Dibon repletæ sunt sanguine: ponam enim super Dibon additamenta: his, qui fugerint de Moab leonem, & reliquiis terræ.

CAPUT XVI.

Orat emitti agnum, nempe Christum, de petra deserti: Moab ob arrogantiam & perfidiam humiliabitur, paucis ex eo relictis.

A 1 Emitte agnum Domine dominatorem terræ, de Petra deserti ad montem filiæ Sion.

2 Et erit: Sicut avis fugiens, & pulli de nido avolantes, sic erunt filiæ Moab in transcensu Arnon.

3 Ini consilium, coge concilium: pone quasi noctem umbram tuam in meridie: absconde fugientes, & vagos ne prodas.

4 Habitabunt apud te profugi mei: Moab esto latibulum eorum à facie vastatoris: finitus est enim pulvis, consummatus est miser: defecit qui conculcabat terram.

5 Et præparabitur in misericordia solium, &
B sedebit super illud in veritate in tabernaculo David, judicans & quærens judicium, & velociter reddens quod justum est.

6 * Audivimus superbiam Moab, superbus
Ier. est valde: superbia ejus & arrogantia ejus, &
48. c. indignatio ejus, plusquam fortitudo ejus.

7 Idcirco ululabit Moab ad Moab, universus ululabit: his, qui lætantur super muros cocti lateris, loquimini plagas suas.

C 8 Quoniam suburbana Hesebon deserta sunt, & vineam Sabama Domini gentium exciderunt: flagella ejus usque ad Jazer pervenerunt: erraverunt in deserto, propagines ejus relictæ sunt, transierunt mare.

9 Super hoc plorabo in fletu Jazer vineam Sabama: inebriabo te lacryma mea Hesebon, & Eleale: quoniam super vindemiam tuam, & super messem tuam vox calcantium irruit.

10 Et auferetur lætitia & exultatio de Carmelo, & in vineis non exultabit neque jubilabit: vinum in torculari non calcabit qui calcare consueverat: vocem calcantium abstuli.

D 11 Super hoc venter meus ad Moab quasi cithara sonabit, & viscera mea ad murum cocti lateris.

12 Et erit: cum apparuerit quod laboravit Moab super excelsis suis, ingredietur ad sancta sua ut obsecret, & non valebit.

13 Hoc verbum, quod locutus est Dominus ad Moab ex tunc;

14 Et nunc locutus est Dominus, dicens: In tribus annis, quasi anni mercenarii, auferetur gloria Moab super omni populo multo, & relinquetur parvus & modicus, nequaquam multus.

CAPUT XVII.

Vastatis Damascenis auxiliaribus populi Israel, similiter & Israel vastabitur, quia oblitus est Dei salvatoris sui, ad quem calamitate pressus revertetur: & væ persecutoribus populi Domini denuntiatur.

1 Onus Damasci. Ecce Damascus desinet A esse civitas, & erit sicut acervus lapidum in ruina.

2 Derelictæ civitates Aroer gregibus erunt, & requiescent ibi, & non erit qui exterreat.

3 Et cessabit adjutorium ab Ephraim, & regnum à Damasco: & reliquiæ Syriæ sicut gloria filiorum Israel erunt: dicit Dominus exercituum.

4 Et erit in die illa; attenuabitur gloria Jacob, & pinguedo carnis ejus marcescet.

5 Et erit sicut congregans in messe quod restiterit, & brachium ejus spicas leget: & erit B sicut quærens spicas in valle Raphaim.

6 Et relinquetur in eo sicut racemus, & sicut excussio oleæ duarum vel trium olivarum in summitate rami, sive quatuor aut quinque in cacuminibus ejus fructus ejus: dicit Dominus Deus Israel.

7 In die illa inclinabitur homo ad Factorem suum & oculi ejus ad sanctum Israel respicient:

8 Et non inclinabitur ad altaria, quæ fecerunt manus ejus: & quæ operati sunt digiti ejus non respiciet, lucos & delubra.

9 In die illa, erunt civitates fortitudinis ejus derelictæ sicut aratra, & segetes quæ de- C relictæ sunt a facie filiorum Israel, & eris deserta.

10 Quia oblita es Dei salvatoris tui, & fortis adjutoris tui non es recordata: propterea plantabis plantationem fidelem, & germen alienum seminabis.

11 In die plantationis tuæ labrusca, & mane semen tuum florebit: ablata est messis in die hereditatis, & dolebit graviter.

12 Væ multitudini populorum multorum, ut multitudo maris sonantis: & tumultus turbarum, sicut sonitus aquarum multarum.

13 Sonabunt populi sicut sonitus aquarum inundantium, & increpabit eum, & fugiet procul: & rapietur sicut pulvis montium a facie venti, & sicut turbo coram tempestate.

14 In tempore vesperæ, & ecce turbatio: in matutino, & non subsistet: hæc est pars eorum qui vastaverunt nos, & sors diripientium nos.

CAPUT XVIII.

Adversus Aegyptios qui Judæos pellexerant ad confidendum in ipsis: additur consolatio populi Judaici de reditu ad Jerusalem.

1 Væ terræ cymbalo alarum, quæ est trans flumina Æthiopiæ, A

2 Qui mittit in mare legatos, & in vasis papyri super aquas. Ite angeli veloces ad gentem

convulsam, & dilaceratam; ad populum terribilem, post quem non est alius; ad gentem expectantem & conculcatam, cujus diripuerunt flumina terram ejus.

B 3 Omnes habitatores orbis, qui moramini in terra, cum elevatum fuerit signum in montibus, videbitis, & clangorem tubæ audietis:

4 Quia hæc dicit Dominus ad me: Quiescam, & considerabo in loco meo, sicut meridiana lux clara est, & sicut nubes roris in die messis.

C 5 Ante messem enim totus effloruit, & immatura perfectio germinabit, & præcidentur ramusculi ejus falcibus: & quæ derelicta fuerint, abscindentur, & excutientur.

6 Et relinquentur simul avibus montium, & bestiis terræ: & æstate perpetua erunt super eum volucres, & omnes bestiæ terræ super illum hiemabunt.

7 In tempore illo, deferetur munus Domino exercituum a populo divulso & dilacerato; a populo terribili, post quē non fuit alius, a gente expectante, expectante & conculcata, cujus diripuerunt flumina terram ejus; ad locum nominis Domini exercituum, montem Sion.

CAPUT XIX.

Describit plenius Ægyptiorum punitionem; & quod ad Deum conversi, misso ipsis salvatore, consolabuntur.

A 1 ONus Ægypti. Ecce Dominus ascendet super nubem levem, & ingredietur Ægyptum, & commovebuntur simulachra Ægypti a facie ejus, & cor Ægypti tabescet in medio ejus.

2 Et concurrere faciam Ægyptios adversus Ægyptios: & pugnabit vir contra fratrem suũ, & vir contra amicum suum, civitas adversus civitatem, regnum adversus regnum.

3 Et dirumpetur spiritus Ægypti in visceribus ejus, & consilium ejus præcipitabo: & interrogabunt simulachra sua, & divinos suos, & pythones, & ariolos.

4 Et tradam Ægyptum in manu dominorum crudelium, & rex fortis dominabitur eorum, ait Dominus Deus exercituum.

5 Et arescet aqua de mari, & fluvius desolabitur, atque siccabitur.

B 6 Et deficient flumina: attenuabuntur, & siccabuntur rivi aggerum. Calamus & juncus marcescet:

7 Nudabitur alveus rivi à fonte suo, & omnis sementis irrigua siccabitur, arescet, & non erit.

8 Et mœrebunt piscatores, & lugebunt omnes mittentes in flumen hamum, & expandentes rete super faciem aquarum emarcescent.

9 Confundentur qui operabantur linum, pectentes & texentes subtilia.

10 Et erunt irrigua ejus flaccentia: omnes qui faciebant lacunas ad capiendos pisces.

11 Stulti principes Taneos, sapientes consiliarii Pharaonis, dederunt consilium insipiens. Quomodo dicetis Pharaoni: Filius sapientium ego, filius regum antiquorum?

12 Ubi nunc sunt sapientes tui? annuntient tibi, & indicent quid cogitaverit Dominus exercituum super Ægyptum.

13 Stulti facti sunt principes Taneos, emarcuerunt principes Mempheos, deceperunt Ægyptum, angulum populorum ejus.

14 Dominus miscuit in medio ejus spiritum vertiginis: & errare fecerunt Ægyptum in omni opere suo, sicut errat ebrius & vomens. C

15 Et non erit Ægypto opus, quod faciat caput & caudam incurvantem & refrænantem.

16 In die illa erit Ægyptus quasi mulieres, & stupebunt, & timebunt a facie commotionis manus Domini exercituum, quam ipse movebit super eam.

17 Et erit terra Juda Ægypto in pavorem: omnis qui illius fuerit recordatus, pavebit à facie consilii Domini exercituum, quod ipse cogitavit super eam.

18 In die illa erunt quinque civitates in terra Ægypti, loquentes lingua Chanaan, & jurantes per Dominum exercituum: Civitas solis vocabitur una.

19 In die illa erit altare Domini in medio terræ Ægypti, & titulus Dñi juxta terminum ejus. D

20 Erit in signum, & in testimonium Domino exercituum in terra Ægypti. Clamabunt enim ad Dominum a facie tribulantis, & mittet eis salvatorem & propugnatorem, qui liberet eos.

21 Et cognoscetur Dominus ab Ægypto, & cognoscent Ægyptii Dominum in die illa, & colent eum in hostiis & in muneribus: & vota vovebunt Domino, & solvent.

22 Et percutiet Dominus Ægyptum plaga, & sanabit eam, & revertentur ad Dominum, & placabitur eis, & sanabit eos.

23 In die illa erit via de Ægypto in Assyrios, & intrabit Assyrius Ægyptum, & Ægyptius in Assyrios, & servient Ægyptii Assur.

24 In die illa erit Israel tertius Ægyptio & Assyrio: benedictio in medio terræ,

25 Cui benedixit Dominus exercituum, dicens Benedictus populus meus Ægypti, & opus manuum mearum Assyrio: hereditas autem mea Israel.

CAPUT XX.

Ex hoc quod Isaias jubetur nudus & discalceatus incedere, prædicitur Ægyptiorum & Æthiopum captivitas ab Assyriis, Judæis de illorum afflictione stupentibus.

1 IN anno, quo ingressus est Tharthan in Azotum, cum misisset eum Sargon rex Assyriorum, & pugnasset contra Azotum, & cepisset eam: A

2 In tempore illo locutus est Dominus in manu Isaiæ filii Amos, dicens: Vade, & solve saccum de lumbis tuis, & calceamenta tua tolle de pedibus tuis. Et fecit sic, vadens nudus, & discalceatus.

3 Et dixit Dominus: Sicut ambulavit servus meus Isaias nudus, & discalceatus, trium annorum signum & portentum erit super Ægyptum, & super Æthiopiam: B

4 Sic minabit rex Assyriorum captivitatem Ægypti, & transmigrationem Æthiopiæ, juvenum & senum, nudam & discalceatam, discoopertis natibus ad ignominiam Ægypti.

5 Et timebunt, & confundentur ab Æthiopia spe sua & ab Ægypto gloria sua.

6 Et dicet habitator insulæ hujus in die illa: Ecce hæc erat spes nostra, ad quos confugimus in auxilium, ut liberarent nos à facie regis Assyriorum: & quo modo effugere poterimus nos?

CAPUT

CAPUT XXI.

Ruina Babylonis per Medos, & Persas: onus Idumaeae & Arabiae.

A 1 ONus deserti maris. Sicut turbines ab Africo veniunt, de deserto venit, de terra horribili.

2 Visio dura nunciata est mihi: qui incredulus est, infideliter agit: & qui depopulator est, vastat. Ascende Ælam, obside Mede: omnem gemitum ejus cessare feci.

3 Propterea repleti sunt lumbi mei dolore, angustia possedit me sicut angustia parturientis: corrui cum audirem, conturbatus sum cum viderem.

B 4 Emarcuit cor meum, tenebrae stupefecerunt me: Babylon dilecta mea posita est mihi in miraculum.

5 Pone mensam, contemplare in specula comedentes & bibentes: surgite principes, arripite clypeum.

6 Hæc enim dixit mihi Dominus: Vade, & pone speculatorē: & quodcūq; viderit, annuntiet.

7 Et vidit currum duorum equitum, ascensorem asini, & ascensorem cameli: & contemplatus est diligenter multo intuitu.

8 Et clamavit leo: Super speculam Domini
eb. ego sum, stans jugiter per diem: * & super cu-
1. a stodiam meam ego sum, stans totis noctibus.
C 9 Ecce iste venit ascensor vir bigae equitum, &
er. respondit, & dixit: * Cecidit, cecidit Baby-
1. b lon, & omnia sculptilia deorum ejus contrita
oc. sunt in terram.
8.

10 Tritura mea, & filii areae meae, quae audivi à Domino exercituum Deo Israel, annuntiavi vobis.

11 Onus Duma ad me clamat ex Seir: Custos quid de nocte? custos quid de nocte?

12 Dixit custos: Venit mane & nox: si quaeritis, quaerite: convertimini, venite.

13 Onus in Arabia. In saltu ad vesperam dormietis, in semitis Dedanim.

14 Occurrentes sitienti ferte aquam, qui habitatis terram Austri, cum panibus occurrite fugienti.

D 15 A facie enim gladiorum fugerunt, à facie gladii imminentis, a facie arcus extenti, a facie gravis praelii:

16 Quoniam haec dicit Dominus ad me: Adhuc in uno anno, quasi in anno mercenarii, & auferetur omnis gloria Cedar.

17 Et reliquiae numeri sagittariorum fortium de filiis Cedar imminuentur: Dominus enim Deus Israel locutus est.

CAPUT XXII.

Sermo Domini contra Jerusalem, cujus deflet propheta vastitatem: & quod neglecto Deo, frustra se muniat ad resistendum Assyriis: carpuntur quod plangere deberent, gulae indulgeant; & rejecto Sobna templi praeposito substituitur Eliacim, cui magna datur potestas.

A 1 ONus vallis visionis. Quidnam quoque tibi est, quia ascendisti & tu omnis in tecta?

2 Clamoris plena, urbs frequens, civitas exultans: interfecti tui, non interfecti gladio, nec mortui in bello.

3 Cuncti principes tui fugerunt simul, duremque ligati sunt: omnes qui inventi sunt, vincti sunt pariter, procul fugerunt.

4 Propterea dixi: Recedite à me, amare flebo, nolite incumbere ut consolemini me super vastitate filiae populi mei.

5 Dies enim interfectionis, & conculcationis, B
& fletuum, Domino Deo exercituum in valle visionis, scrutans murum, & magnificus super montem.

6 Et Ælam sumpsit pharetram, currum hominis equitis, & parietem nudavit clypeus.

7 Et erunt electae valles tuae plenae quadrigarum, & equites ponent sedes suas in porta.

8 Et revelabitur operimentum Judae, & videbis in die illa armamentarium domus saltus. C

9 Et scissuras civitatis David videbitis, quia multiplicatae sunt: & congregastis aquas piscinae inferioris,

10 Et domos Jerusalem numerastis, & destruxistis domos ad muniendum murum.

11 Et lacum fecistis inter duos muros ad aquam piscinae veteris: & non suspexistis ad eum, qui fecerat eam, & operatorem ejus de longe non vidistis.

12 Et vocabit Dominus Deus exercituum in die illa ad fletum, & ad planctum, ad calvitium, & ad cingulum sacci:

13 Et ecce gaudium & laetitia, occidere vitu- D
los & jugulare arietes, comedere carnes, &
bibere vinum. * Comedamus, & bibamus: * Sap
cras enim moriemur. 2.b.6.
1. Cor
14 Et revelata est in auribus meis vox Domini 15.
exercituum: Si dimittetur iniquitas haec vobis d.32.
donec moriamini, dicit Dominus Deus exercituum.

15 Haec dicit Dominus Deus exercituum: Vade, ingredere ad eum qui habitat in tabernaculo, ad Sobnam praepositum templi, & dices ad eum:

16 Quid tu hic, aut quasi quis hic? quia ex- E
cidisti tibi hic sepulchrum, excidisti in excelso memoriale diligenter, in petra tabernaculum tibi.

17 Ecce Dominus asportari te faciet, sicut asportatur gallus gallinaceus, & quasi amictum sic sublevabit te.

18 Coronans coronabit te tribulatione, quasi pilam mittet te in terram latam & spatiosam: ibi morieris, & ibi erit currus gloriae tuae, ignominia domus Domini tui.

19 Et expellam te de statione tua, & de ministerio tuo deponam te.

20 Et erit in die illa: Vocabo servum meum F
Eliacim filium Helciae,

21 Et induam illum tunica tua, & cingulo tuo confortabo eum, & potestatem tuam dabo in manu ejus: & erit quasi pater habitantibus Jerusalem, & domui Juda.

*Apoc.
22 * Et dabo clavem domus David super hu- 3.b.7.
merum ejus: & aperiet, & non erit qui clau- Iob.12.
dat: & claudet, & non erit qui aperiat. b.14.

23 Et figam illum paxillum in loco fideli, & erit in solium gloriae domui patris ejus.

24 Et suspendent super eum omnem gloriam domus patris ejus, vasorum diversa genera, omne vas parvulum, à vasis craterarum usque ad omne vas musicorum.

25 In die illa dicit Dominus exercituum: Auferetur paxillus, qui fixus fuerat in loco fideli, & frangetur, & cadet, & peribit quod pependerat in eo, quia Dominus locutus est.

CAPUT XXIII.

Tyri vastitas ad annos septuaginta prædicitur propter ejus superbiam, & postea restituetur.

A 1 ONus Tyri. Ululate naves maris: quia vastata est domus, unde venire consueverunt: de terra Cethim revelatum est eis.

2 Tacete qui habitatis in insula: negotiatores Sidonis transfretantes mare, repleverunt te.

3 In aquis multis semen Nili, messis fluminis fruges ejus: & facta est negotiatio gentium.

4 Erubesce Sidon: ait enim mare, fortitudo maris dicens: Non parturivi, & non peperi, & non enutriui juvenes, nec ad incrementum perduxi virgines.

5 Cum auditum fuerit in Ægypto, dolebunt cum audierint de Tyro:

6 Trāsite maria, ululate qui habitatis in insula:

B 7 Numquid non vestra hæc est, quæ gloriabatur à diebus pristinis in antiquitate sua? ducent eam pedes sui longe ad peregrinandum.

8 Quis cogitavit hoc super Tyrum quondam coronatam, cujus negotiatores principes, institores ejus incl yti terræ?

9 Dominus exercituum cogitavit hoc, ut detraheret superbiam omnis gloriæ, & ad ignominiam deduceret universos inclytos terræ.

10 Transi terram tuam quasi flumen filia maris, non est cingulum ultra tibi.

C 11 Manum suam extendit super mare, conturbavit regna: Dominus mandavit adversus Chanaan, ut contereret fortes ejus,

12 Et dixit: Non adjicies ultra ut glorieris, calumniam sustinens virgo filia Sidonis: in Cethim consurgens transfreta, ibi quoque non erit requies tibi.

13 Ecce terra Chaldæorum talis populus non fuit, Assur fundavit eam: in captivitatem traduxerunt robustos ejus, suffoderunt domos ejus, posuerunt eam in ruinam.

14 Ululate naves maris, quia devastata est fortitudo vestra.

15 Et erit in die illa: In oblivione eris ò Tyre septuaginta annis, sicut dies regis unius: post septuaginta autem annos erit Tyro quasi canticum meretricis.

D 16 Sume citharam, circui civitatem meretrix oblivioni tradita: bene cane, frequenta canticum, ut memoria tui sit.

17 Et erit post septuaginta annos: Visitabit Dominus Tyrum, & reducet eam ad mercedes suas: & rursum fornicabitur cum universis regnis terræ super faciem terræ.

18 Et erunt negotiationes ejus, & mercedes ejus sanctificatæ Domino: non condentur, neque reponentur: quia his, qui habitaverint coram Domino, erit negotiatio ejus, ut manducent in saturitatem, & vestiantur usque ad vetustatem.

CAPUT XXIV.

Mala quæ Dominus propter peccata universo orbi facturus est, adjecta interim reliquiarum consolatione: & quam terribilis erit dies divini judicii.

A 1 ECce Dominus dissipabit terram, & nudabit eam, & affliget faciem ejus, & disperget habitatores ejus.

* Osee 4, b. 8. 2 * Et erit sicut populus, sic sacerdos: & sicut servus, sic dominus ejus: sicut ancillas, sic domina ejus: sicut emens, sic ille qui vendit: sicut fœnerator, sic is qui mutuum accipit: sicut qui repetit, sic qui debet.

3 Dissipatione dissipabitur terra, & direptione prædabitur. Dominus enim locutus est verbum hoc.

4 Luxit, & defluxit terra, & infirmata est: defluxit orbis, infirmata est altitudo populi terræ.

5 Et terra infecta est, ab habitatoribus suis: quia transgressi sunt leges, mutaverunt jus, dissipaverunt fœdus sempiternum.

6 Propter hoc maledictio vorabit terram, & peccabunt habitatores ejus: ideoque insanient cultores ejus, & relinquentur homines pauci. B

7 Luxit vindemia, infirmata est vitis, ingemuerunt omnes qui lætabantur corde.

8 Cessavit gaudium tympanorum, quievit sonitus lætantium, conticuit dulcedo citharæ.

9 Cum cantico non bibent vinum: amara erit potio bibentibus illam.

10 Attrita est civitas vanitatis, clausa est omnis domus nullo introeunte.

11 Clamor erit super vino in plateis: deserta est omnis lætitia: translatum est gaudium terræ.

12 Relicta est in urbe solitudo, & calamitas opprimet portas.

13 Quia hæc erunt in medio terræ, in medio populorum: quomodo si paucæ olivæ, quæ remanserunt, excutiantur ex olea, & racemi, cum fuerit finita vindemia.

14 Hi levabunt vocem suam, atque laudabunt: cum glorificatus fuerit Dominus, hinnient de mari. C

15 Propter hoc in doctrinis glorificate Dominum: in insulis maris nomen Dñi Dei Israel.

16 A finibus terræ laudes audivimus, gloriam justi. Et dixi: Secretum meum mihi, secretum meum mihi, væ mihi: prævaricantes prævaricati sunt, & prævaricatione transgressorum prævaricati sunt.

17 Formido, & fovea, & laqueus super te, qui habitator es terræ.

18 Et erit: * Qui fugerit à voce formidinis, cadet in foveam: & qui se explicaverit de fovea, tenebitur laqueo: quia cataractæ de excelsis apertæ sunt, & concutientur fundamenta terræ. *Jerem.

19 Confractione confringetur terra, contritione conteretur terra, commotione commovebitur terra,

20 Agitatione agitabitur terra sicut ebrius, & auferetur quasi tabernaculum unius noctis: & grauabit eam iniquitas sua, & corruet, & non adijciet ut resurgat.

21 Et erit: in die illa visitabit Dominus super militiam cœli in excelso: & super reges terræ, qui sunt super terram.

22 Et congregabuntur in congregatione unius fascis in lacum, & claudentur ibi in carcere: & post multos dies visitabuntur.

23 Et erubescet luna, & confundetur sol, cum regnaverit Dominus exercituum in monte Sion, & in Jerusalem, & in conspectu senum suorum fuerit glorificatus.

CAPUT XXV.

Propheta Deo gratias agit de operibus suis mirabilibus, & beneficiis populo ipsius in monte Sion præstandis.

1 DOmine Deus meus es tu, exaltabo te, & confitebor nomini tuo: quoniam feci-

fecisti mirabilia, cogitationes antiquas fideles, amen.

2 Quia posuisti civitatem in tumulum, urbem fortem in ruinam, domum alienorum: ut non sit civitas, & in sempiternum non ædificetur.

3 Super hoc laudabit te populus fortis, civitas gentium robustarum timebit te.

4 Quia factus es fortitudo pauperi, fortitudo egeno in tribulatione sua: spes a turbine, umbraculum ab æstu, spiritus enim robustorum quasi turbo impellens parietem.

B 5 Sicut æstus in siti, tumultum alienorum humiliabis: & quasi calore sub nube torrente, propaginem fortium marcescere facies.

6 Et faciet Dominus exercituum omnibus populis in monte hoc convivium pinguium, convivium vindemiæ, pinguium medullatorum, vindemiæ defæcatæ.

C 7 Et præcipitabit in monte isto faciem vinculi colligati super omnes populos, & telam quam orditus est super omnes nationes.

*Apoc. 7.d.17. & 21.a.4. 8 Præcipitabit mortem in sempiternum: * & auferet Dominus Deus lacrymam ab omni facie, & opprobrium populi sui auferet de universa terra: quia Dominus locutus est.

9 Et dicet in die illa: Ecce Deus noster iste, expectavimus eum, & salvabit nos: iste Dominus, sustinuimus eum, exultabimus, & lætabimur in salutari ejus.

D 10 Quia requiescet manus Domini in monte isto: & triturabitur Moab sub eo, sicuti teruntur paleæ in plaustro.

11 Et extendet manus suas sub eo, sicut extendit natans ad natandum: & humiliabit gloriam ejus cum allisione manuum ejus.

12 Et munimenta sublimium murorum tuorum concident, & humiliabuntur, & detrahentur in terram usque ad pulverem.

CAPUT XXVI.

Canticum gratiarum actionis ob exaltationem justorum & humiliationem impiorum, & de resurrectione mortuorum.

A 1 IN die illa cantabitur canticum istud in terra Juda:

Urbs fortitudinis nostræ Sion salvator, ponetur in ea murus & antemurale.

2 Aperite portas, & ingrediatur gens justa, custodiens veritatem.

3 Vetus error abiit: servabis pacem; pacem, quia in te speravimus.

4 Sperastis in Domino in sæculis æternis, in Domino Deo forti in perpetuum.

5 Quia incurvabit habitantes in excelso, civitatem sublimem humiliabit.

Humiliabit eam usque ad terram, detrahet eam usque ad pulverem.

B 6 Conculcabit eam pes, pedes pauperis, gressus egenorum.

7 Semita justi recta est, rectus callis justi ad ambulandum.

8 Et in semita judiciorum tuorum Domine sustinuimus te: nomen tuum, & memoriale tuum in desiderio animæ.

9 Anima mea desideravit te in nocte: sed & spiritu meo in præcordiis meis de mane vigilabo ad te.

Cum feceris judicia tua in terra, justitiam discent habitatores orbis.

10 Misereamur impio, & non discet justitiam: in terra sanctorum iniqua gessit, & non videbit gloriam Domini.

11 Domine exaltetur manus tua, & non videant: videant, & confundantur zelantes populi: & ignis hostes tuos devoret.

12 Domine dabis pacem nobis: omnia enim opera nostra operatus es nobis. C

13 Domine Deus noster, possederunt nos domini absque te, tantum in te recordemur nominis tui.

14 Morientes non vivant, gigantes non resurgant: propterea visitasti & contrivisti eos, & perdidisti omnem memoriam eorum.

15 Indulsisti genti Domine, indulsisti genti: numquid glorificatus es? elongasti omnes terminos terræ.

16 Domine in angustia requisierunt te, in tribulatione murmuris doctrina tua eis.

17 Sicut quæ concipit, cum appropinquaverit ad partum, dolens clamat in doloribus suis: sic facti sumus a facie tua Domine.

18 Concepimus, & quasi parturivimus, & peperimus spiritum: salutes non fecimus in terra, ideo non ceciderunt habitatores terræ. D

19 Vivent mortui tui, interfecti mei resurgent: expergiscimini, & laudate qui habitatis in pulvere: quia ros lucis ros tuus, & terram gigantum detrahes in ruinam.

20 Vade populus meus, intra in cubicula tua, claude ostia tua super te, abscondere modicum ad momentum, donec pertranseat indignatio.

21 * Ecce enim Dominus egredietur de loco suo, ut visitet iniquitatem habitatoris terræ contra eum: & revelabit terra sanguinem suum, & non operiet ultra interfectos suos. *Mich. 1.a.3.

CAPUT XXVII.

Punitio Leviathan: paterna Domini correctio in filios Israel: civitas munita desolabitur: filii Israel reversi ab Assyriis & Ægypto adorabunt Dominum in Jerusalem.

1 IN die illa visitabit Dominus in gladio suo duro, & grandi, & forti, super Leviathan serpentem vectem, & super Leviathan serpentem tortuosum, & occidet cetum, qui in mari est. A

2 In die illa vinea meri cantabit ei.

3 Ego Dominus, qui servo eam, repente propinabo ei: ne forte visitetur contra eam, nocte & die servo eam.

4 Indignatio non est mihi: quis dabit me spinam & veprem in prælio: gradiar super eam: succendam eam pariter? B

5 An potius tenebit fortitudinem meam, faciet pacem mihi, pacem faciet mihi?

6 Qui ingrediuntur impetu ad Jacob, florebit & germinabit Israel, & implebunt faciem orbis semine.

7 Numquid juxta plagam percutientis se percussit eum? aut sicut occidit interfectos ejus, sic occisus est?

8 In mensura contra mensuram, cum abjecta fuerit, judicabis eam: meditatus est in spiritu suo duro per diem æstus.

9 Idcirco super hoc dimittetur iniquitas domui Jacob: & iste omnis fructus ut auferatur peccatum ejus, cum posuerit omnes lapides altaris sicut lapides cineris allisos, non stabunt luci & delubra. C

10 Civitas enim munita desolata erit, speciosa relinquetur, & dimittetur quasi desertum: ibi pascetur vitulus, & ibi accubabit, & consumet summitates ejus.

11 In siccitate messes illius conterentur, mulieres venientes, & docentes eam: non est

D enim populus sapiens, propterea non miserebitur ejus, qui fecit eum; & qui formavit eum, non parcet ei.

12 Et erit: In die illa percutiet Dominus ab alveo fluminis usque ad torrentem Ægypti, & vos congregabimini unus & unus filii Israel.

13 Et erit: In die illa clangetur in tuba magna, & venient qui perditi fuerant de terra Assyriorum, & qui ejecti erant in terra Ægypti, & adorabunt Dominum in monte sancto in Jerusalem.

CAPUT XXVIII.

Superbis & ebriis Israelitis comminatur Dominus, eo quod sacerdotes vacent ebrietati, & principes irrideant verba & comminationes prophetarum, ponentes mendacium spem suam: de lapide angulari in fundamentis Sion ponendo: de pœna illusorum, & consolatione paucorum bonorum.

A 1 VÆ coronæ superbiæ, ebriis Ephraim, & flori decidenti, gloriæ exultationis ejus, qui erant in vertice vallis pinguissimæ, errantes a vino.

2 Ecce validus & fortis Dominus, sicut impetus grandinis; turbo confringens, sicut impetus aquarum multarum inundantium, & emissarum super terram spatiosam.

3 Pedibus conculcabitur corona superbiæ ebriorum Ephraim.

B 4 Et erit flos decidens gloriæ exultationis ejus, qui est super verticem vallis pinguium, quasi temporaneum ante maturitatem autumni: quod cum aspexerit videns, statim ut manu tenuerit, devorabit illud.

5 In die illa erit Dominus exercituum corona gloriæ, & sertum exultationis residuo populi sui:

6 Et spiritus judicii sedenti super judicium, & fortitudo revertentibus de bello ad portam.

7 Verum hi quoque præ vino nescierunt, & præ ebrietate erraverunt: sacerdos & propheta nescierunt præ ebrietate, absorti sunt a vino, erraverunt in ebrietate, nescierunt videntem, ignoraverunt judicium.

8 Omnes enim mensæ repletæ sunt vomitu sordiumque, ita ut non esset ultra locus.

9 Quem docebit scientiam? & quem intelli-

C gere faciet auditum? ablactatos a lacte, avulsos ab uberibus.

10 Quia manda remanda, manda remanda, expecta reexpecta, expecta reexpecta, modicum ibi, modicum ibi.

*1 Cor. 14. d. 21. 11 * In loquela enim labii, & lingua altera loquetur ad populum istum.

12 Cui dixit: Hæc est requies mea, reficite lassum, & hoc est meum refrigerium: & noluerunt audire.

13 Et erit eis verbum Domini: Manda remanda, manda remanda, expecta reexpecta, expecta reexpecta, modicum ibi, modicum ibi: ut vadant, & cadant retrorsum, & conterantur, & illaqueentur, & capiantur.

14 Propter hoc audite verbum Domini viri illusores, qui dominamini super populum meum, qui est in Jerusalem.

15 Dixistis enim: Percussimus fœdus cum morte, & cum inferno fecimus pactum. Flagellum inundans cum transierit, non veniet super nos: quia posuimus mendacium spem nostram, & mendacio protecti sumus.

16 Idcirco hæc dicit Dominus Deus: * Ecce ego mittam in fundamentis Sion lapidem, lapidem probatum, angularem, pretiosum, in fundamento fundatum, qui crediderit, non festinet. *Psal. 117. d. 22. Matt. 21. d. 42. Act. 4. b. 11. 1 Pet. 2. a. 6. Rom. 9. f. 33.

17 Et ponam in pondere judicium, & justitiam in mensura: & subvertet grando spem mendacii: & protectionem aquæ inundabunt.

18 Et delebitur fœdus vestrum cum morte, & pactum vestrum cum inferno non stabit: flagellum inundans cum transierit, eritis ei in conculcationem.

19 Quandocumque pertransierit, tollet vos: quoniam mane diluculo pertransibit in die & in nocte, & tantummodo sola vexatio intellectum dabit auditui.

20 Coangustatum est enim stratum, ita ut alter decidat: & pallium breve utrumque operire non potest.

21 * Sicut enim in monte divisionum stabit Dominus: * sicut in valle, quæ est in Gabaon, irascetur: ut faciat opus suum, alienum opus ejus: ut operetur opus suum, peregrinum est opus ejus ab eo. *2 Reg. 5. d. 20. 1 Par. 14. c. 11. *Jos. 10. c. 10.

F 22 Et nunc nolite illudere, ne forte constringantur vincula vestra. consummationem enim & abbreviationem audivi a Domino Deo exercituum super universam terram.

23 Auribus percipite, & audite vocem meam, attendite, & audite eloquium meum.

24 Numquid tota die arabit arans ut serat, proscindet & sarriet humum suam?

25 Nonne cum adæquaverit faciem ejus, seret gith, & cyminum sparget, & ponet triticum per ordinem, & hordeum, & milium, & viciam in finibus suis?

26 Et erudiet illum in judicio: Deus suus docebit illum.

27 Non enim in serris triturabitur gith, nec rota plaustri super cyminum circuibit: sed in virga excutietur gith, & cyminum in baculo.

28 Panis autem comminuetur: verum non in perpetuum triturans triturabit illum, neque vexabit eum rota plaustri, nec ungulis suis comminuet eum.

29 Et hoc a Domino Deo exercituum exivit, ut mirabile faceret consilium, & magnificaret justitiam.

CAPUT XXIX.

Obsidio & afflictio Jerusalem, contritio gentium illam obsidentium: de libro signato, ac cæcitate Judæorum: væ profundis corde denuntiatur reliquias Jacob prædicit illuminandas, & ad Deum convertendas.

1 VÆ Ariel, Ariel civitas, quam expugnavit David: additus est annus ad annum: solemnitates evolutæ sunt. A

2 Et circumvallabo Ariel, & erit tristis & mœrens, & erit mihi quasi Ariel.

3 Et circumdabo quasi sphæram in circuitu tuo, & jaciam contra te aggerem, & munimenta ponam in obsidionem tuam.

4 Hu-

4 Humiliaberis, de terra loqueris, & de humo audietur eloquium tuum: & erit quasi pythonis de terra vox tua: & de humo eloquium tuum mussitabit.
B 5 Et erit sicut pulvis tenuis multitudo ventilantium te: & sicut favilla pertransiens multitudo eorum, qui contra te prævaluerunt:
6 Eritque repente confestim. A Domino exercituum visitabitur in tonitruo, & commotione terræ, & voce magna turbinis & tempestatis, & flammæ ignis devorantis.
7 Et erit sicut somnium visionis nocturnæ multitudo omnium gentium, quæ dimicaverunt contra Ariel, & omnes qui militaverunt, & obsederunt, & prævaluerunt adversus eam.
C 8 Et sicut somniat esuriens, & comedit, cum autem fuerit expergefactus, vacua est anima ejus: & sicut somniat sitiens, & bibit, & postquam fuerit expergefactus, lassus adhuc sitit, & anima ejus vacua est: sic erit multitudo omnium gentium, quæ dimicaverunt contra montem Sion.
9 Obstupescite, & admiramini, fluctuate, & vacillate: inebriamini, & non a vino: movemini, & non ab ebrietate.
D 10 Quoniam miscuit vobis Dominus spiritum soporis, claudet oculos vestros, prophetas & principes vestros, qui vident visiones, operiet.
11 Et erit vobis visio omnium sicut verba libri signati, quem cum dederint scienti litteras, dicent: Lege istum: & respondebit: Non possum, signatus est enim.
12 Et dabitur liber nescienti litteras, diceturque ei: Lege: & respondebit: Nescio litteras.
Matt. 15.8. Marc. 7.6. 13 Et dixit Dominus: * Eo quod appropinquat populus iste ore suo, & labiis suis glorificat me, cor autem ejus longe est a me, & timuerunt me mandato hominum & doctrinis:
E 1 Cor. 1.19. Abd. 5.8. 14 Ideo ecce ego addam ut admirationem faciam populo huic miraculo grandi & stupendo: * peribit enim sapientia a sapientibus ejus, & intellectus prudentium ejus abscondetur.
15 * Væ qui profundi estis corde, ut à Domino abscondatis consilium: quorum sunt in tenebris opera, & dicunt: Quis videt nos, & quis novit nos?
16 Perversa est hæc vestra cogitatio: quasi si lutum contra figulum cogitet, & dicat opus factori suo: Non fecisti me: & figmentum dicat fictori suo: Non intelligis.
F 17 Nonne adhuc in modico & in brevi convertetur Libanus in charmel, & charmel in saltum reputabitur?
18 Et audient in die illa surdi verba libri, & de tenebris & caligine oculi cæcorum videbunt.
19 Et addent mites in Domino lætitiam, & pauperes homines in sancto Israel exultabunt:
20 Quoniam defecit qui prævalebat, consummatus est illusor, & succisi sunt omnes qui vigilabant super iniquitatem:
G 21 Qui peccare faciebant homines in verbo, & arguentem in porta supplantabant, & declinaverunt frustra a justo.
22 Propter hoc hæc dicit Dominus ad domum Jacob, qui redemit Abraham: Non modo confundetur Jacob, nec modo vultus ejus erubescet:
23 Sed cum viderit filios suos, opera manuum mearum, in medio sui sanctificantes nomen meum, & sanctificabunt sanctum Jacob, & Deum Israel prædicabunt:
24 Et scient errantes spiritu intellectum, & mussitatores discent legem.

CAPUT XXX.

Comminatio adversus Judæos, qui Domino inconsulto prementibus Assyriis ad Ægyptios confugiebant: ipsis quoque prophetarum admonitiones audire nolentibus, sed vana præsidia quærentibus, gravem denuntiat afflictionem: & quam sit Deus futurus benignus ad ipsum revertentibus: & de magna revertentium felicitate, ac judicio impiorum.

A 1 VÆ filii desertores, dicit Dominus, ut faceretis consilium, & non ex me: & ordiremini telam, & non per spiritum meum, ut adderetis peccatum super peccatum.
2 Qui ambulatis ut descendatis in Ægyptum, & os meum non interrogastis, sperantes auxilium in fortitudine Pharaonis, & habentes fiduciam in umbra Ægypti.
3 Et erit vobis fortitudo Pharaonis in confusionem, & fiducia umbræ Ægypti in ignominiam.
4 Erant enim in Tani principes tui, & nuntii tui usque ad Hanes pervenerunt.
B 5 Omnes confusi sunt super populo, qui eis prodesse non potuit: non fuerunt in auxilium & in aliquam utilitatem, sed in confusionem & in opprobrium.
6 Onus jumentorum Austri. In terra tribulationis & angustiæ leæna, & leo ex eis, vipera, & regulus volans, portantes super humeros jumentorum divitias suas, & super gibbum camelorum thesauros suos, ad populum qui eis prodesse non poterit.
7 Ægyptus enim frustra & vane auxiliabitur: ideo clamavi super hoc: Superbia tantum est, quiesce.
C 8 Nunc ergo ingressus scribe ei super buxum, & in libro diligenter exara illud, & erit in die novissimo in testimonium usque in æternum.
9 Populus enim ad iracundiam provocans est, & filii mendaces, filii nolentes audire legem Dei.
D 10 Qui dicunt videntibus: Nolite videre; & aspicientibus: Nolite aspicere nobis ea quæ recta sunt: loquimini nobis placentia, videte nobis errores.
11 Auferte à me viam, declinate à me semitam, cesset a facie nostra sanctus Israel.
12 Propterea hæc dicit sanctus Israel: Pro eo quod reprobastis verbum hoc, & sperastis in calumnia & in tumultu, & innixi estis super eo:
13 Propterea erit vobis iniquitas hæc sicut interruptio cadens, & requisita in muro excelso, quoniam subito, dum non speratur, veniet contritio ejus.
E 14 Et comminuetur sicut conteritur lagena figuli contritione pervalida: & non invenietur de fragmentis ejus testa, in qua portetur igniculus de incendio, aut hauriatur parum aquæ de fovea.
15 Quia hæc dicit Dñs Deus sanctus Israel: Si revertamini & quiescatis, salvi eritis: in silentio & in spe erit fortitudo vestra. Et noluistis:

10 Civitas enim munita desolata erit, speciosa relinquetur, & dimittetur quasi desertum: ibi pascetur vitulus, & ibi accubabit, & consumet summitates ejus.

11 In siccitate messes illius conterentur, mulieres venientes, & docentes eam: non est
D enim populus sapiens, propterea non miserebitur ejus, qui fecit eum; & qui formavit eum, non parcet ei.

12 Et erit: In die illa percutiet Dominus ab alveo fluminis usque ad torrentem Ægypti, & vos congregabimini unus & unus filii Israel.

13 Et erit: In die illa clangetur in tuba magna, & venient qui perditi fuerant de terra Assyriorum, & qui ejecti erant in terra Ægypti, & adorabunt Dominum in monte sancto in Jerusalem.

CAPUT XXVIII.

Superbis & ebriis Israelitis comminatur Dominus, eo quod sacerdotes vacent ebrietati, & principes irrideant verba & comminationes prophetarum, ponentes mendacium spem suam: de lapide angulari in fundamentis Sion ponendo: de pœna illusorum, & consolatione paucorum bonorum.

A 1 VÆ coronæ superbiæ, ebriis Ephraim, & flori decidenti, gloriæ exultationis ejus, qui erant in vertice vallis pinguissimæ, errantes a vino.

2 Ecce validus & fortis Dominus, sicut impetus grandinis; turbo confringens, sicut impetus aquarum multarum inundantium, & emissarum super terram spatiosam.

3 Pedibus conculcabitur corona superbiæ ebriorum Ephraim.

B 4 Et erit flos decidens gloriæ exultationis ejus, qui est super verticem vallis pinguium, quasi temporaneum ante maturitatem autumni: quod cum aspexerit videns, statim ut manu tenuerit, devorabit illud.

5 In die illa erit Dominus exercituum corona gloriæ, & sertum exultationis residuo populi sui:

6 Et spiritus judicii sedenti super judicium, & fortitudo revertentibus de bello ad portam.

7 Verum hi quoque præ vino nescierunt, & præ ebrietate erraverunt: sacerdos & propheta nescierunt præ ebrietate, absorti sunt a vino, erraverunt in ebrietate, nescierunt videntem, ignoraverunt judicium.

8 Omnes enim mensæ repletæ sunt vomitu sordiumque, ita ut non esset ultra locus.

9 Quem docebit scientiam? & quem intelli-
C gere faciet auditum? ablactatos a lacte, avulsos ab uberibus.

10 Quia manda remanda, manda remanda, expecta reexpecta, expecta reexpecta, modicum ibi, modicum ibi.

*1 Cor. 14. d. 21. 11 * In loquela enim labii, & lingua altera loquetur ad populum istum.

12 Cui dixit: Hæc est requies mea, reficite lassum, & hoc est meum refrigerium: & noluerunt audire.

13 Et erit eis verbum Domini: Manda remanda, manda remanda, expecta reexpecta, expecta reexpecta, modicum ibi, modicum ibi: ut vadant, & cadant retrorsum, & conterantur, & illaqueentur, & capiantur.

14 Propter hoc audite verbum Domini viri illusores, qui dominamini super populum meum, qui est in Jerusalem.

15 Dixistis enim: Percussimus fœdus cum morte, & cum inferno fecimus pactum. Hagellum inundans cum transierit, non veniet super nos: quia posuimus mendacium spem nostram, & mendacio protecti sumus.

16 Idcirco hæc dicit Dominus Deus: * Ecce ego mittam in fundamentis Sion lapidem, lapidem probatum, angularem, pretiosum, in fundamento fundatum, qui crediderit, non festinet. *Ps. 117. d. 22. Matt. 21. d. 42. Act. 4. b. 11. 1 Pet. 2. a. 6. Rom. 9. f. 33.

17 Et ponam in pondere judicium, & justitiam in mensura: & subvertet grando spem mendacii: & protectionem aquæ inundabunt.

18 Et delebitur fœdus vestrum cum morte, & pactum vestrum cum inferno non stabit: flagellum inundans cum transierit, eritis ei in conculcationem.

19 Quandocumque pertransierit, tollet vos: quoniam mane diluculo pertransibit in die & in nocte, & tantummodo sola vexatio intellectum dabit auditui.

20 Coangustatum est enim stratum, ita ut alter decidat: & pallium breve utrumque operire non potest.

21 * Sicut enim in monte divisionum stabit Dominus: * sicut in valle, quæ est in Gabaon, irascetur: ut faciat opus suum, alienum opus ejus: ut operetur opus suum, peregrinum est opus ejus ab eo. *2 Reg. 5. d. 20. *1 Par. 14. c. 11.

F 22 Et nunc nolite illudere, ne forte constringantur vincula vestra. consummationem enim & abbreviationem audivi a Domino Deo exercituum super universam terram. *Is. 10. c.

23 Auribus percipite, & audite vocem meam, attendite, & audite eloquium meum.

24 Numquid tota die arabit arans ut serat, proscindet & sarriet humum suam?

25 Nonne cum adæquaverit faciem ejus, seret gith, & cyminum sparget, & ponet triticum per ordinem, & hordeum, & milium, & viciam in finibus suis?

26 Et erudiet illum in judicio: Deus suus docebit illum.

27 Non enim in serris triturabitur gith, nec rota plaustri super cyminum circuibit: sed in virga excutietur gith, & cyminum in baculo.

28 Panis autem comminuetur: verum non in perpetuum triturans triturabit illum, neque vexabit eum rota plaustri, nec ungulis suis comminuet eum.

29 Et hoc a Domino Deo exercituum exivit, ut mirabile faceret consilium, & magnificaret justitiam.

CAPUT XXIX.

Obsidio & afflictio Jerusalem, contritio gentium illam obsidentium: de libro signato, ac cæcitate Judæorum: væ profundis corde denuntiatur: reliquias Jacob prædicit illuminandas, & ad Deum convertendas.

1 VÆ Ariel, Ariel civitas, quam expugnavit David: additus est annus ad annum: solemnitates evolutæ sunt. A

2 Et circumvallabo Ariel, & erit tristis & mœrens, & erit mihi quasi Ariel.

3 Et circumdabo quasi sphæram in circuitu tuo, & jaciam contra te aggerem, & munimenta ponam in obsidionem tuam.

4 Hu-

4 Humiliaberis, de terra loqueris, & de humo audietur eloquium tuum: & erit quasi pythonis de terra vox tua: & de humo eloquium tuum mussitabit.

B 5 Et erit sicut pulvis tenuis multitudo ventilantium te: & sicut favilla pertransiens multitudo eorum, qui contra te prævaluerunt:

6 Eritque repente confestim. A Domino exercituum visitabitur in tonitruo, & commotione terræ, & voce magna turbinis & tempestatis, & flammæ ignis devorantis.

7 Et erit sicut somnium visionis nocturnæ multitudo omnium gentium, quæ dimicaverunt contra Ariel, & omnes qui militaverunt, & obsederunt, & prævaluerunt adversus eam.

C 8 Et sicut somniat esuriens, & comedit, cum autem fuerit expergefactus, vacua est anima ejus: & sicut somniat sitiens, & bibit, & postquam fuerit expergefactus, lassus adhuc sitit, & anima ejus vacua est: sic erit multitudo omnium gentium, quæ dimicaverunt contra montem Sion.

9 Obstupescite, & admiramini, fluctuate, & vacillate: inebriamini, & non a vino: movemini, & non ab ebrietate.

D 10 Quoniam miscuit vobis Dominus spiritum soporis, claudet oculos vestros, prophetas & principes vestros, qui vident visiones, operiet.

11 Et erit vobis visio omnium sicut verba libri signati, quem cum dederint scienti litteras, dicent: Lege istum: & respondebit: Non possum, signatus est enim.

12 Et dabitur liber nescienti litteras, diceturque ei: Lege: & respondebit: Nescio litteras.

Matt. 15. b. 8. Marc. 7. b. 6. 13 Et dixit Dominus: * Eo quod appropinquat populus iste ore suo, & labiis suis glorificat me, cor autem ejus longe est a me, & timuerunt me mandato hominum & doctrinis:

E 1 Cor. 1. c. 19. Abd. 1. c. 8. 14 Ideo ecce ego addam ut admirationem faciam populo huic miraculo grandi & stupendo: * peribit enim sapientia a sapientibus ejus, & intellectus prudentium ejus abscondetur.

15 * Væ qui profundi estis corde, ut à Domino abscondatis consilium: quorum sunt in tenebris opera, & dicunt: Quis videt nos, & quis novit nos?

16 Perversa est hæc vestra cogitatio: quasi si lutum contra figulum cogitet, & dicat opus factori suo: Non fecisti me: & figmentum dicat fictori suo: Non intelligis.

F 17 Nonne adhuc in modico & in brevi convertetur Libanus in charmel, & charmel in saltum reputabitur?

18 Et audient in die illa surdi verba libri, & de tenebris & caligine oculi cæcorum videbunt.

19 Et addent mites in Domino lætitiam, & pauperes homines in sancto Israel exultabunt:

20 Quoniam defecit qui prævalebat, consummatus est illusor, & succisi sunt omnes qui vigilabant super iniquitatem:

G 21 Qui peccare faciebant homines in verbo, & arguentem in porta supplantabant, & declinaverunt frustra a justo.

22 Propter hoc hæc dicit Dominus ad domum Jacob, qui redemit Abraham: Non modo confundetur Jacob, nec modo vultus ejus erubescet:

23 Sed cum viderit filios suos, opera manuum mearum, in medio sui sanctificantes nomen meum, & sanctificabunt sanctum Jacob, & Deum Israel prædicabunt:

24 Et scient errantes spiritu intellectum, & mussitatores discent legem.

CAPUT XXX.

Comminatio adversus Judæos, qui Domino inconsulto prementibus Assyriis ad Ægyptios confugiebant: ipsis quoque prophetarum admonitiones audire nolentibus, sed vana præsidia quærentibus, gravem denuntiat afflictionem: & quam sit Deus futurus benignus ad ipsum revertentibus: & de magna revertentium felicitate, ac judicio impiorum.

1 Væ filii desertores, dicit Dominus, ut faceretis consilium, & non ex me: & ordiremini telam, & non per spiritum meum, ut adderetis peccatum super peccatum. A

2 Qui ambulatis ut descendatis in Ægyptum, & os meum non interrogastis, sperantes auxilium in fortitudine Pharaonis, & habentes fiduciam in umbra Ægypti.

3 Et erit vobis fortitudo Pharaonis in confusionem, & fiducia umbræ Ægypti in ignominiam.

4 Erant enim in Tanis principes tui, & nuntii tui usque ad Hanes pervenerunt.

5 Omnes confusi sunt super populo, qui eis B prodesse non potuit: non fuerunt in auxilium & in aliquam utilitatem, sed in confusionem & in opprobrium.

6 Onus jumentorum Austri. In terra tribulationis & angustiæ leæna, & leo ex eis, vipera, & regulus volans, portantes super humeros jumentorum divitias suas, & super gibbum camelorum thesauros suos, ad populum qui eis prodesse non poterit.

7 Ægyptus enim frustra & vane auxiliabitur: ideo clamavi super hoc: Superbia tantum est, quiesce.

8 Nunc ergo ingressus scribe ei super buxum, C & in libro diligenter exara illud, & erit in die novissimo in testimonium usque in æternum.

9 Populus enim ad iracundiam provocans est, & filii mendaces, filii nolentes audire legem Dei.

10 Qui dicunt videntibus: Nolite videre; D & aspicientibus: Nolite aspicere nobis ea quæ recta sunt: loquimini nobis placentia, videte nobis errores.

11 Auferte à me viam, declinate à me semitam, cesset à facie nostra sanctus Israel.

12 Propterea hæc dicit sanctus Israel: Pro eo quod reprobastis verbum hoc, & sperastis in calumnia & in tumultu, & innixi estis super eo:

13 Propterea erit vobis iniquitas hæc sicut interruptio cadens, & requisita in muro excelso, quoniam subito, dum non speratur, veniet contritio ejus.

14 Et comminuetur sicut conteritur lagena E figuli contritione pervalida: & non invenietur de fragmentis ejus testa, in qua portetur igniculus de incendio, aut hauriatur parum aquæ de fovea.

15 Quia hæc dicit Dñs Deus sanctus Israel: Si revertamini & quiescatis, salvi eritis: in silentio & in spe erit fortitudo vestra. Et noluistis:

10 Civitas enim munita desolata erit, specio-
sa relinquetur, & dimittetur quasi desertum:
ibi pascetur vitulus, & ibi accubabit, & con-
sumet summitates ejus.
11 In siccitate messes illius conterentur, mu-
lieres venientes, & docentes eam: non est
D enim populus sapiens, propterea non miserebi-
tur ejus, qui fecit eum; & qui formavit eum,
non parcet ei.
12 Et erit: In die illa percutiet Dominus ab
alveo fluminis usque ad torrentem Ægypti, &
vos congregabimini unus & unus filii Israel.
13 Et erit: In die illa clangetur in tuba ma-
gna, & venient qui perditi fuerant de terra As-
syriorum, & qui ejecti erant in terra Ægypti,
& adorabunt Dominum in monte sancto in
Jerusalem.

CAPUT XXVIII.

*Superbis & ebriis Israelitis comminatur Domi-
nus, eo quod sacerdotes vacent ebrietati, &
principes irrideant verba & comminationes
prophetarum, ponentes mendacium spem
suam: de lapide angulari in fundamentis
Sion ponendo: de pœna illusorum, & conso-
latione paucorum bonorum.*

A 1 VÆ coronæ superbiæ, ebriis Ephraim, &
flori decidenti, gloriæ exultationis
ejus, qui erant in vertice vallis pinguissimæ,
errantes a vino.
2 Ecce validus & fortis Dominus, sicut im-
petus grandinis; turbo confringens, sicut im-
petus aquarum multarum inundantium, &
emissarum super terram spatiosam.
3 Pedibus conculcabitur corona superbiæ
ebriorum Ephraim.
B 4 Et erit flos decidens gloriæ exultationis
ejus, qui est super verticem vallis pinguium,
quasi temporaneum ante maturitatem autum-
ni: quod cum aspexerit videns, statim ut manu
tenuerit, devorabit illud.
5 In die illa erit Dominus exercituum coro-
na gloriæ, & sertum exultationis residuo po-
puli sui:
6 Et spiritus judicii sedenti super judicium, &
fortitudo revertentibus de bello ad portam.
7 Verum hi quoque præ vino nescierunt, &
præ ebrietate erraverunt: sacerdos & pro-
pheta nescierunt præ ebrietate, absorti sunt a
vino, erraverunt in ebrietate, nescierunt vi-
dentem, ignoraverunt judicium.
8 Omnes enim mensæ repletæ sunt vomitu
sordiumque, ita ut non esset ultra locus.
9 Quem docebit scientiam? & quem intelli-
C gere faciet auditum? ablactatos a lacte, avul-
sos ab uberibus.
10 Quia manda remanda, manda remanda,
expecta reexpecta, expecta reexpecta, modi-
cum ibi, modicum ibi.
11 * In loquela enim labii, & lingua altera
loquetur ad populum istum.
*1. Cor. 14. d. 21.
12 Cui dixit: Hæc est requies mea, reficite
lassum, & hoc est meum refrigerium: & no-
luerunt audire.
13 Et erit eis verbum Domini: Manda re-
manda, manda remanda, expecta reexpecta,
expecta reexpecta, modicum ibi, modicum
ibi: ut vadant, & cadant retrorsum, & conte-
rantur, & illaqueentur, & capiantur.
14 Propter hoc audite verbum Domini viri
illusores, qui dominamini super populum
meum, qui est in Jerusalem.
15 Dixistis enim: Percussimus fœdus cum
morte, & cum inferno fecimus pactum. Hagel-
lum inundans cum transierit, non veniet super
nos: quia posuimus mendacium spem no-
stram, & mendacio protecti sumus.
16 Idcirco hæc dicit Dominus Deus: * Ecce
ego mittam in fundamentis Sion lapidem, la-
pidem probatum, angularem, pretiosum, in
fundamento fundatum, qui crediderit, non fe-
stinet.
17 Et ponam in pondere judicium, & justi-
tiam in mensura: & subvertet grando spem
mendacii: & protectionem aquæ inundabunt.
18 Et delebitur fœdus vestrum cum morte, &
pactum vestrum cum inferno non stabit: fla-
gellum inundans cum transierit, eritis ei in
conculcationem.
19 Quandocumque pertransierit, tollet vos:
quoniam mane diluculo pertransibit in die &
in nocte, & tantummodo sola vexatio intelle-
ctum dabit auditui.
20 Coangustatum est enim stratum, ita ut al-
ter decidat: & pallium breve utrumque ope-
rire non potest.
21 * Sicut enim in monte divisionum stabit
Dominus: * sicut in valle, quæ est in Gabaon,
irascetur: ut faciat opus suum, alienum opus
ejus: ut operetur opus suum, peregrinum est
opus ejus ab eo.
F 22 Et nunc nolite illudere, ne forte constrin-
gantur vincula vestra. consummationem enim
& abbreviationem audivi a Domino Deo
exercituum super universam terram.
23 Auribus percipite, & audite vocem meam,
attendite, & audite eloquium meum.
24 Numquid tota die arabit arans ut serat,
proscindet & sarriet humum suam?
25 Nonne cum adæquaverit faciem ejus, se-
ret gith, & cyminum sparget, & ponet triti-
cum per ordinem, & hordeum, & milium, &
viciam in finibus suis?
26 Et erudiet illum in judicio: Deus suus do-
cebit illum.
27 Non enim in serris triturabitur gith, nec
rota plaustri super cyminum circuibit: sed in
virga excutietur gith, & cyminum in baculo.
28 Panis autem comminuetur: verum non in
perpetuum triturans triturabit illum, neque
vexabit eum rota plaustri, nec ungulis suis
comminuet eum.
29 Et hoc a Domino Deo exercituum exivit,
ut mirabile faceret consilium, & magnificaret
justitiam.

CAPUT XXIX.

*Obsidio & afflictio Jerusalem, contritio gen-
tium illam obsidentium: de libro signato, ac
cæcitate Judæorum: væ profundis corde de-
nuntiatur reliquias Jacob prædicit illumi-
nandas, & ad Deum convertendas.*

1 VÆ Ariel, Ariel civitas, quam expugna- A
vit David: additus est annus ad an-
num: solemnitates evolutæ sunt.
2 Et circumvallabo Ariel, & erit tristis &
mœrens, & erit mihi quasi Ariel.
3 Et circumdabo quasi sphæram in circuitu
tuo, & jaciam contra te aggerem, & muni-
menta ponam in obsidionem tuam.

4 Hu-

4 Humiliaberis, de terra loqueris, & de hu-
mo audietur eloquium tuum: & erit quasi py-
thonis de terra vox tua: & de humo elo-
quium tuum mussitabit.
B 5 Et erit sicut pulvis tenuis multitudo venti-
lantium te: & sicut favilla pertransiens multi-
tudo eorum, qui contra te prævaluerunt:
6 Eritque repente confestim. A Domino ex-
ercituum visitabitur in tonitruo, & commotio-
ne terræ, & voce magna turbinis, & tempesta-
tis, & flammæ ignis devorantis.
7 Et erit sicut somnium visionis nocturnæ
multitudo omnium gentium, quæ dimicave-
runt contra Ariel, & omnes qui militaverunt, &
obsederunt, & prævaluerunt adversus eam.
C 8 Et sicut somniat esuriens, & comedit, cum
autem fuerit expergefactus, vacua est anima
ejus: & sicut somniat sitiens, & bibit, & post-
quam fuerit expergefactus, lassus adhuc sitit,
& anima ejus vacua est: sic erit multitudo
omnium gentium, quæ dimicaverunt contra
montem Sion.
9 Obstupescite, & admiramini, fluctuate, &
vacillate: inebriamini, & non a vino: move-
mini, & non ab ebrietate.
D 10 Quoniam miscuit vobis Dominus spiritum
soporis, claudet oculos vestros, prophetas &
principes vestros, qui vident visiones, operiet.
11 Et erit vobis visio omnium sicut verba li-
bri signati, quem cum dederint scienti litteras,
dicent: Lege istum: & respondebit: Non
possum, signatus est enim.
12 Et dabitur liber nescienti litteras, dicetur-
que ei: Lege: & respondebit: Nescio litteras.
Matt. 15. b. 8. 13 Et dixit Dominus: * Eo quod appropin-
quat populus iste ore suo, & labiis suis glorifi-
Marc. 7. b 6. cat me, cor autem ejus longe est a me, & ti-
muerunt me mandato hominum & doctrinis:
E 14 Ideo ecce ego addam ut admirationem
1 Cor. 1. c. 19. faciam populo huic miraculo grandi & stu-
Abd. 1. 8. pendo: * peribit enim sapientia a sapientibus
ejus, & intellectus prudentium ejus abscon-
detur.
15 * Væ qui profundi estis corde, ut a Domi-
no abscondatis consilium: quorum sunt in tene-
bris opera, & dicunt: Quis videt nos, & quis
novit nos?
16 Perversa est hæc vestra cogitatio: quasi si
lutum contra figulum cogitet, & dicat opus
factori suo: Non fecisti me: & figmentum di-
cat fictori suo: Non intelligis.
17 Nonne adhuc in modico & in brevi con-
F vertetur Libanus in charmel, & charmel in
saltum reputabitur?
18 Et audient in die illa surdi verba libri, &
de tenebris & caligine oculi cæcorum videbunt.
19 Et addent mites in Domino lætitiam, &
pauperes homines in sancto Israel exultabunt:
20 Quoniam defecit qui prævalebat, con-
summatus est illusor, & succisi sunt omnes qui
vigilabant super iniquitatem:
G 21 Qui peccare faciebant homines in verbo,
& arguentem in porta supplantabant, & decli-
naverunt frustra a justo.
22 Propter hoc hæc dicit Dominus ad do-
mum Jacob, qui redemit Abraham: Non mo-
do confundetur Jacob, nec modo vultus ejus
erubescet:
23 Sed cum viderit filios suos, opera ma-
nuum mearum, in medio sui sanctificantes no-
men meum, & sanctificabunt sanctum Jacob,
& Deum Israel prædicabunt:
24 Et scient errantes spiritu intellectum, &
mussitatores discent legem.

CAPUT XXX.

*Comminatio adversus Judæos, qui Domino in-
consulto prementibus Assyriis ad Ægyptios
confugiebant: ipsis quoque prophetarum ad-
monitiones audire nolentibus, sed vana præ-
sidia quærentibus, gravem denuntiat affli-
ctionem: & quam sit Deus futurus benignus
ad ipsum revertentibus: & de magna rever-
tentium felicitate, ac judicio impiorum.*

1 VÆ filii desertores, dicit Dominus, ut fa- A
ceretis consilium, & non ex me: & or-
diremini telam, & non per spiritum meum, ut
adderetis peccatum super peccatum.
2 Qui ambulatis ut descendatis in Ægyptum,
& os meum non interrogastis, sperantes auxi-
lium in fortitudine Pharaonis, & habentes fi-
duciam in umbra Ægypti.
3 Et erit vobis fortitudo Pharaonis in confu-
sionem, & fiducia umbræ Ægypti in ignomi-
niam.
4 Erant enim in Tani principes tui, & nuntii
tui usque ad Hanes pervenerunt.
5 Omnes confusi sunt super populo, qui eis B
prodesse non potuit: non fuerunt in auxilium
& in aliquam utilitatem, sed in confusionem
& in opprobrium.
6 Onus jumentorum Austri. In terra tribula-
tionis & angustiæ leæna, & leo ex eis, vipera,
& regulus volans, portantes super humeros ju-
mentorum divitias suas, & super gibbum ca-
melorum thesauros suos, ad populum qui eis
prodesse non poterit.
7 Ægyptus enim frustra & vane auxiliabitur:
ideo clamavi super hoc: Superbia tantum est,
quiesce.
8 Nunc ergo ingressus scribe ei super buxum, C
& in libro diligenter exara illud, & erit in
die novissimo in testimonium usque in æter-
num.
9 Populus enim ad iracundiam provocans
est, & filii mendaces, filii nolentes audire le-
gem Dei.
10 Qui dicunt videntibus: Nolite videre; D
& aspicientibus: Nolite aspicere nobis, ea quæ
recta sunt: loquimini nobis placentia, videte
nobis errores.
11 Auferte a me viam, declinate a me semi-
tam, cesset a facie nostra sanctus Israel.
12 Propterea hæc dicit sanctus Israel: Pro
eo quod reprobastis verbum hoc, & sperastis
in calumnia & in tumultu, & innixi estis su-
per eo:
13 Propterea erit vobis iniquitas hæc sicut
interruptio cadens, & requisita in muro ex-
celso, quoniam subito, dum non speratur, ve-
niet contritio ejus.
14 Et comminuetur sicut conteritur lagena E
figuli contritione pervalida: & non invenie-
tur de fragmentis ejus testa, in qua portetur
igniculus de incendio, aut hauriatur parum
aquæ de fovea.
15 Quia hæc dicit Dñs Deus sanctus Israel: Si
revertamini & quiescatis, salvi eritis: in silen-
tio & in spe erit fortitudo vestra. Et noluistis

10 Civitas enim munita desolata erit, speciosa relinquetur, & dimittetur quasi desertum: ibi pascetur vitulus, & ibi accubabit, & consumet summitates ejus.

11 In siccitate messes illius conterentur, mulieres venientes, & docentes eam: non est
D enim populus sapiens, propterea non miserebitur ejus, qui fecit eum; & qui formavit eum, non parcet ei.

12 Et erit: In die illa percutiet Dominus ab alveo fluminis usque ad torrentem Ægypti, & vos congregabimini unus & unus filii Israel.

13 Et erit: In die illa clangetur in tuba magna, & venient qui perditi fuerant de terra Assyriorum, & qui ejecti erant in terra Ægypti, & adorabunt Dominum in monte sancto in Jerusalem.

CAPUT XXVIII.

Superbis & ebriis Israelitis comminatur Dominus, eo quod sacerdotes vacent ebrietati, & principes irrideant verba & comminationes prophetarum, ponentes mendacium spem suam: de lapide angulari in fundamentis Sion ponendo: de pœna illusorum, & consolatione paucorum bonorum.

A 1 VÆ coronæ superbiæ, ebriis Ephraim, & flori decidenti, gloriæ exultationis ejus, qui erant in vertice vallis pinguissimæ, errantes a vino.

2 Ecce validus & fortis Dominus, sicut impetus grandinis; turbo confringens, sicut impetus aquarum multarum inundantium, & emissarum super terram spatiosam.

3 Pedibus conculcabitur corona superbiæ ebriorum Ephraim.

B 4 Et erit flos decidens gloriæ exultationis ejus, qui est super verticem vallis pinguium, quasi temporaneum ante maturitatem autumni: quod cum aspexerit videns, statim ut manu tenuerit, devorabit illud.

5 In die illa erit Dominus exercituum corona gloriæ, & sertum exultationis residuo populi sui:

6 Et spiritus judicii sedenti super judicium, & fortitudo revertentibus de bello ad portam.

7 Verum hi quoque præ vino nescierunt, & præ ebrietate erraverunt: sacerdos & propheta nescierunt præ ebrietate, absorti sunt a vino, erraverunt in ebrietate, nescierunt videntem, ignoraverunt judicium.

8 Omnes enim mensæ repletæ sunt vomitu sordiumque, ita ut non esset ultra locus.

9 Quem docebit scientiam? & quem intelli-
C gere faciet auditum? ablactatos a lacte, avulsos ab uberibus.

10 Quia manda remanda, manda remanda, expecta reexpecta, expecta reexpecta, modicum ibi, modicum ibi.

*1 Cor 14. d. 21. 11 * In loquela enim labii, & lingua altera loquetur ad populum istum.

12 Cui dixit: Hæc est requies mea, reficite lassum, & hoc est meum refrigerium: & noluerunt audire.

13 Et erit eis verbum Domini: Manda remanda, manda remanda, expecta reexpecta, expecta reexpecta, modicum ibi, modicum ibi: ut vadant, & cadant retrorsum, & conterantur, & illaqueentur, & capiantur.

14 Propter hoc audite verbum Domini viri illusores, qui dominamini super populum meum, qui est in Jerusalem.

15 Dixistis enim: Percussimus fœdus cum morte, & cum inferno fecimus pactum. Flagellum inundans cum transierit, non veniet super nos: quia posuimus mendacium spem nostram, & mendacio protecti sumus.

16 Idcirco hæc dicit Dominus Deus: * Ecce ego mittam in fundamentis Sion lapidem, lapidem probatum, angularem, pretiosum, in fundamento fundatum, qui crediderit, non festinet.

17 Et ponam in pondere judicium, & justitiam in mensura: & subvertet grando spem mendacii: & protectionem aquæ inundabunt.

18 Et delebitur fœdus vestrum cum morte, & pactum vestrum cum inferno non stabit: flagellum inundans cum transierit, eritis ei in conculcationem.

19 Quandocumque pertransierit, tollet vos: quoniam mane diluculo pertransibit in die & in nocte, & tantummodo sola vexatio intellectum dabit auditui.

20 Coangustatum est enim stratum, ita ut alter decidat: & pallium breve utrumque operire non potest.

21 * Sicut enim in monte divisionum stabit Dominus: * sicut in valle, quæ est in Gabaon, irascetur: ut faciat opus suum, alienum opus ejus: ut operetur opus suum, peregrinum est opus ejus ab eo.

22 Et nunc nolite illudere, ne forte constringantur vincula vestra. consummationem enim & abbreviationem audivi a Domino Deo exercituum super universam terram.

23 Auribus percipite, & audite vocem meam, attendite, & audite eloquium meum.

24 Numquid tota die arabit arans ut serat, proscindet & sarriet humum suam?

25 Nonne cum adæquaverit faciem ejus, seret gith, & cyminum sparget, & ponet triticum per ordinem, & hordeum, & milium, & viciam in finibus suis?

26 Et erudiet illum in judicio: Deus suus docebit illum.

27 Non enim in serris triturabitur gith, nec rota plaustri super cyminum circuibit: sed in virga excutietur gith, & cyminum in baculo.

28 Panis autem comminuetur: verum non in perpetuum triturans triturabit illum, neque vexabit eum rota plaustri, nec ungulis suis comminuet eum.

29 Et hoc a Domino Deo exercituum exivit, ut mirabile faceret consilium, & magnificaret justitiam.

CAPUT XXIX.

Obsidio & afflictio Jerusalem, contritio gentium illam obsidentium: de libro signato, ac cæcitate Judæorum: væ profundis corde denuntiatur reliquias Jacob prædicit illuminandas, & ad Deum convertendas.

1 VÆ Ariel, Ariel civitas, quam expugnavit David: additus est annus ad annum: solemnitates evolutæ sunt. A

2 Et circumvallabo Ariel, & erit tristis & mœrens, & erit mihi quasi Ariel.

3 Et circumdabo quasi sphæram in circuitu tuo, & jaciam contra te aggerem, & munimenta ponam in obsidionem tuam.

4 Hu-

4 Humiliaberis, de terra loqueris, & de humo audietur eloquium tuum: & erit quasi pythonis de terra vox tua: & de humo eloquium tuum mussitabit.

B 5 Et erit sicut pulvis tenuis multitudo ventilantium te: & sicut favilla pertransiens multitudo eorum, qui contra te prævaluerunt:

6 Eritque repente confestim. A Domino exercituum visitabitur in tonitruo, & commotione terræ, & voce magna turbinis & tempestatis, & flammæ ignis devorantis.

7 Et erit sicut somnium visionis nocturnæ multitudo omnium gentium, quæ dimicaverunt contra Ariel, & omnes qui militaverunt, & obsederunt, & prævaluerunt adversus eam.

C 8 Et sicut somniat esuriens, & comedit, cum autem fuerit expergefactus, vacua est anima ejus: & sicut somniat sitiens, & bibit, & postquam fuerit expergefactus, lassus adhuc sitit, & anima ejus vacua est: sic erit multitudo omnium gentium, quæ dimicaverunt contra montem Sion.

9 Obstupescite, & admiramini, fluctuate, & vacillate: inebriamini, & non a vino: movemini, & non ab ebrietate.

D 10 Quoniam miscuit vobis Dominus spiritum soporis, claudet oculos vestros, prophetas & principes vestros, qui vident visiones, operiet.

11 Et erit vobis visio omnium sicut verba libri signati, quem cum dederint scienti litteras, dicent: Lege istum: & respondebit: Non possum, signatus est enim.

12 Et dabitur liber nescienti litteras, diceturque ei: Lege: & respondebit: Nescio litteras.

Matt. 15. 8. Marc. 7. b 6. 13 Et dixit Dominus: * Eo quod appropinquat populus iste ore suo, & labiis suis glorificat me, cor autem ejus longe est a me, & timuerunt me mandato hominum & doctrinis:

E 1 Cor. 1. c. 19. Abd. 1. 8. 14 Ideo ecce ego addam ut admirationem faciam populo huic miraculo grandi & stupendo: * peribit enim sapientia a sapientibus ejus, & intellectus prudentium ejus abscondetur.

15 * Væ qui profundi estis corde, ut a Domino abscondatis consilium: quorum sunt in tenebris opera, & dicunt: Quis videt nos, & quis novit nos?

16 Perversa est hæc vestra cogitatio: quasi si lutum contra figulum cogitet, & dicat opus factori suo: Non fecisti me: & figmentum dicat fictori suo: Non intelligis.

F 17 Nonne adhuc in modico & in brevi convertetur Libanus in charmel, & charmel in saltum reputabitur?

18 Et audient in die illa surdi verba libri, & de tenebris & caligine oculi cæcorum videbunt.

19 Et addent mites in Domino lætitiam, & pauperes homines in sancto Israel exultabunt:

20 Quoniam defecit qui prævalebat, consummatus est illusor, & succisi sunt omnes qui vigilabant super iniquitatem:

G 21 Qui peccare faciebant homines in verbo, & arguentem in porta supplantabant, & declinaverunt frustra a justo.

22 Propter hoc hæc dicit Dominus ad domum Jacob, qui redemit Abraham: Non modo confundetur Jacob, nec modo vultus ejus erubescet:

23 Sed cum viderit filios suos, opera manuum mearum, in medio sui sanctificantes nomen meum, & sanctificabunt sanctum Jacob, & Deum Israel prædicabunt:

24 Et scient errantes spiritu intellectum, & mussitatores discent legem.

CAPUT XXX.

Comminatio adversus Judæos, qui Domino inconsulto prementibus Assyriis ad Ægyptios confugiebant: ipsis quoque prophetarum admonitiones audire nolentibus, sed vana præsidia quærentibus, gravem denuntiat afflictionem: & quam sit Deus futurus benignus ad ipsum revertentibus: & de magna revertentium felicitate, ac judicio impiorum.

1 VÆ filii desertores, dicit Dominus, ut faceretis consilium, & non ex me: & ordiremini telam, & non per spiritum meum, ut adderetis peccatum super peccatum. A

2 Qui ambulatis ut descendatis in Ægyptum, & os meum non interrogastis, sperantes auxilium in fortitudine Pharaonis, & habentes fiduciam in umbra Ægypti.

3 Et erit vobis fortitudo Pharaonis in confusionem, & fiducia umbræ Ægypti in ignominiam.

4 Erant enim in Tani principes tui, & nuntii tui usque ad Hanes pervenerunt.

5 Omnes confusi sunt super populo, qui eis prodesse non potuit: non fuerunt in auxilium & in aliquam utilitatem, sed in confusionem & in opprobrium. B

6 Onus jumentorum Austri. In terra tribulationis & angustiæ leæna, & leo ex eis, vipera, & regulus volans, portantes super humeros jumentorum divitias suas, & super gibbum camelorum thesauros suos, ad populum qui eis prodesse non poterit.

7 Ægyptus enim frustra & vane auxiliabitur: ideo clamavi super hoc: Superbia tantum est, quiesce.

8 Nunc ergo ingressus scribe ei super buxum, & in libro diligenter exara illud, & erit in die novissimo in testimonium usque in æternum. C

9 Populus enim ad iracundiam provocans est, & filii mendaces, filii nolentes audire legem Dei.

10 Qui dicunt videntibus: Nolite videre; & aspicientibus: Nolite aspicere nobis, ea quæ recta sunt: loquimini nobis placentia, videte nobis errores. D

11 Auferte a me viam, declinate a me semitam, cesset a facie nostra sanctus Israel.

12 Propterea hæc dicit sanctus Israel: Pro eo quod reprobastis verbum hoc, & sperastis in calumnia & in tumultu, & innixi estis super eo:

13 Propterea erit vobis iniquitas hæc sicut interruptio cadens, & requisita in muro excelso, quoniam subito, dum non speratur, veniet contritio ejus.

14 Et comminuetur sicut conteritur lagena figuli contritione pervalida: & non invenietur de fragmentis ejus testa, in qua portetur igniculus de incendio, aut hauriatur parum aquæ de fovea. E

15 Quia hæc dicit Dñs Deus sanctus Israel: Si revertamini & quiescatis, salvi eritis: in silentio & in spe erit fortitudo vestra. Et noluistis:

CAPUT XXIII.

Tyri vastitas ad annos septuaginta prædicitur propter ejus superbiam, & postea restituetur.

A 1 ONus Tyri. Ululate naves maris: quia
vastata est domus, undè venire consue-
verunt: de terra Cethim revelatum est eis.
2 Tacete qui habitatis in insula: negotiatores
Sidonis transfretantes mare, repleverunt te.
3 In aquis multis semen Nili, messis fluminis
fruges ejus: & facta est negotiatio gentium.
4 Erubesce Sidon: ait enim mare, fortitudo
maris dicens: Non parturivi, & non peperi, &
non enutriui juvenes, nec ad incrementum per-
duxi virgines.
5 Cum auditum fuerit in Ægypto, dolebunt
cum audierint de Tyro:
6 Trãsite maria, ululate qui habitatis in insula:
B 7 Numquid non vestra hæc est, quæ gloriaba-
tur à diebus pristinis in antiquitate sua? ducent
eam pedes sui longe ad peregrinandum.
8 Quis cogitavit hoc super Tyrum quondam
coronatam, cujus negotiatores principes, insti-
tores ejus inclyti terræ?
9 Dominus exercituum cogitavit hoc, ut de-
traheret superbiam omnis gloriæ, & ad igno-
miniam deduceret universos inclytos terræ.
10 Transi terram tuam quasi flumen filia ma-
ris, non est cingulum ultra tibi.
C 11 Manum suam extendit super mare, contur-
bavit regna: Dominus mandavit adversus Cha-
naan, ut contereret fortes ejus,
12 Et dixit: Non adjicies ultra ut glorieris,
calumniam sustinens virgo filia Sidonis: in
Cethim consurgens trans freta, ibi quoque non
erit requies tibi.
13 Ecce terra Chaldæorum talis populus non
fuit, Assur fundavit eam: in captivitatem tra-
duxerunt robustos ejus, suffoderunt domos ejus,
posuerunt eam in ruinam.
14 Ululate naves maris, quia devastata est for-
titudo vestra.
15 Et erit in die illa: In oblivione eris ò Ty-
re septuaginta annis, sicut dies regis unius: post
septuaginta autem annos erit Tyro quasi canti-
cum meretricis.
D 16 Sume citharam, circui civitatem meretrix
oblivioni tradita: bene cane, frequenta can-
ticum, ut memoria tui sit.
17 Et erit post septuaginta annos: Visitabit
Dominus Tyrum, & reducet eam ad mercedes
suas: & rursum fornicabitur cum universis re-
gnis terræ super faciem terræ.
18 Et erunt negotiationes ejus, & mercedes
ejus sanctificatæ Domino: non condentur, ne-
que reponentur: quia his, qui habitaverint co-
ram Domino, erit negotiatio ejus, ut mandu-
cent in saturitatem, & vestiantur usque ad ve-
tustatem.

CAPUT XXIV.

Mala quæ Dominus propter peccata universo orbi facturus est, adjecta interim reliquiarum consolatione: & quam terribilis erit dies divini judicii.

A 1 ECce Dominus dissipabit terram, & nu
dabit eam, & affliget faciem ejus, &
* Osee 4. b. 8. disperget habitatores ejus.
2 * Et erit sicut populus, sic sacerdos: & sicut
servus, sic dominus ejus: sicut ancillas sic do-
mina ejus: sicut emens, sic ille qui vendit: sicut
fœnerator, sic is qui mutuum accipit: sicut qui
repetit, sic qui debet.
3 Dissipatione dissipabitur terra, & direptio-
ne prædabitur. Dominus enim locutus est ver-
bum hoc.
4 Luxit, & defluxit terra, & infirmata est: de-
fluxit orbis, infirmata est altitudo populi terræ.
5 Et terra infecta est, ab habitatoribus suis:
quia transgressi sunt leges, mutaverunt jus, dissi-
paverunt fœdus sempiternum.
6 Propter hoc maledictio vorabit terram, & B
peccabunt habitatores ejus: ideoque insanient
cultores ejus, & relinquentur homines pauci.
7 Luxit vindemia, infirmata est vitis, inge-
muerunt omnes qui lætabantur corde.
8 Cessavit gaudium tympanorum, quievit so-
nitus lætantium, conticuit dulcedo citharæ.
9 Cum cantico non bibent vinum: amara erit
potio bibentibus illam.
10 Attrita est civitas vanitatis, clausa est om-
nis domus nullo introeunte.
11 Clamor erit super vino in plateis: deserta
est omnis lætitia: translatum est gaudium terræ.
12 Relicta est in urbe solitudo, & calamitas
opprimet portas.
13 Quia hæc erunt in medio terræ, in medio
populorum: quomodo si paucæ olivæ, quæ re-
manserunt, excutiantur ex olea, & racemi,
cum fuerit finita vindemia.
14 Hi levabunt vocem suam, atque lauda- C
bunt: cum glorificatus fuerit Dominus, hin-
nient de mari.
15 Propter hoc in doctrinis glorificate Domi-
num: in insulis maris nomen Dñi Dei Israel.
16 A finibus terræ laudes audivimus, gloriam
justi. Et dixi: Secretum meum mihi, secretum
meum mihi, væ mihi: prævaricantes prævari-
cati sunt, & prævaricatione transgressorum
prævaricati sunt.
17 Formido, & fovea, & laqueus super te, qui
habitator es terræ.
18 Et erit: * Qui fugerit à voce formidinis, ca- * Jerem. 48. d.
det in foveam: & qui se explicaverit de fovea,
tenebitur laqueo: quia cataractæ de excelsis D
apertæ sunt, & concutientur fundamenta terræ.
19 Confractione confringetur terra, contri-
tione conteretur terra, commotione commo-
vebitur terra,
20 Agitatione agitabitur terra sicut ebrius, &
auferetur quasi tabernaculum unius noctis: &
gravabit eam iniquitas sua, & corruet, & non
adjiciet ut resurgat.
21 Et erit: in die illa visitabit Dominus super
militiam cœli in excelso: & super reges terræ,
qui sunt super terram.
22 Et congregabuntur in congregatione unius
fascis in lacum, & claudentur ibi in carcere: &
post multos dies visitabuntur.
23 Et erubescet luna, & confundetur sol, cum
regnaverit Dominus exercituum in monte
Sion, & in Jerusalem, & in conspectu senum
suorum fuerit glorificatus.

CAPUT XXV.

Propheta Deo gratias agit de operibus suis mirabilibus, & beneficiis populo ipsius in monte Sion præstandis.

1 DOmine Deus meus es tu, exaltabo te,
& confitebor nomini tuo: quoniam
feci-

fecisti mirabilia, cogitationes antiqnas fide-
les, amen.
2 Quia posuisti civitatem in tumulum, ur-
bem fortem in ruinam, domum alienorum: ut
non sit civitas, & in sempiternum non ædifi-
cetur.
3 Super hoc laudabit te populus fortis, civi-
tas gentium robustarum timebit te.
4 Quia factus es fortitudo pauperi, fortitudo
egeno in tribulatione sua: spes a turbine, um-
braculum ab æstu, spiritus enim robustorum
quasi turbo impellens parietem.
B 5 Sicut æstus in siti, tumultum alienorum hu-
miliabis: & quasi calore sub nube torrente,
propaginem fortium marcescere facies.
6 Et faciet Dominus exercituum omnibus po-
pulis in monte hoc convivium pinguium, con-
vivium vindemiæ, pinguium medullatorum,
vindemiæ defæcatæ.
C 7 Et præcipitabit in monte isto faciem vin-
culi colligati super omnes populos, & telam
quam orditus est super omnes nationes.
Apoc 8 Præcipitabit mortem in sempiternum: * &
d.37. auferet Dominus Deus lacrymam ab omni fa-
21. cie, & opprobrium populi sui auferet de uni-
4. versa terra: quia Dominus locutus est.
9 Et dicet in die illa: Ecce Deus noster iste,
expectavimus eum, & salvabit nos: iste Do-
minus, sustinuimus eum, exultabimus, & læta-
bimur in salutari ejus.
D 10 Quia requiescet manu Domini in monte
isto: & triturabitur Moab sub eo, sicuti terun-
tur paleæ in plaustro.
11 Et extendet manus suas sub eo, sicut ex-
tendit natans ad natandum: & humiliabit glo-
riam ejus cum allisione manuum ejus.
12 Et munimenta sublimium murorum tuo-
rum concident, & humiliabuntur, & detrahen-
tur in terram usque ad pulverem.

CAPUT XXVI.

Canticum gratiarum actionis ob exaltationem justorum & humiliationem impiorum, & de resurrectione mortuorum.

A 1 IN die illa cantabitur canticum istud in
terra Juda:
Urbs fortitudinis nostræ Sion salvator, po-
netur in ea murus & antemurale.
2 Aperite portas, & ingrediatur gens justa,
custodiens veritatem.
3 Vetus error abiit: servabis pacem; pa-
cem, quia in te speravimus.
4 Sperastis in Domino in sæculis æternis, in
Domino Deo forti in perpetuum.
5 Quia incurvabit habitantes in excelso, ci-
vitatem sublimem humiliabit.
Humiliabit eam usque ad terram, detrahet
eam usque ad pulverem.
B 6 Conculcabit eam pes, pedes pauperis, gres-
sus egenorum.
7 Semita justi recta est, rectus callis justi ad
ambulandum.
8 Et in semita judiciorum tuorum Domine
sustinuimus te: nomen tuum, & memoriale
tuum in desiderio animæ.
9 Anima mea desideravit te in nocte: sed &
spiritu meo in præcordiis meis de mane vigi-
labo ad te.
Cum feceris judicia tua in terra, justitiam
discent habitatores orbis.
10 Misereamur impio, & non discet justitiam:
in terra sanctorum iniqua gessit, & non videbit
gloriam Domini.
11 Domine exaltetur manus tua, & non vi-
deant: videant, & confundantur zelantes po-
puli: & ignis hostes tuos devoret.
12 Domine dabis pacem nobis: omnia enim C
opera nostra operatus es nobis.
13 Domine Deus noster, possederunt nos do-
mini absque te, tantum in te recordemur no-
minis tui.
14 Morientes non vivant, gigantes non resur-
gant: propterea visitasti & contrivisti eos, &
perdidisti omnem memoriam eorum.
15 Indulsisti genti Domine, indulsisti genti:
numquid glorificatus es? elongasti omnes ter-
minos terræ.
16 Domine in angustia requisierunt te, in tri-
bulatione murmuris doctrina tua eis.
17 Sicut quæ concipit, cum appropinquaverit
ad partum, dolens clamat in doloribus suis:
sic facti sumus a facie tua Domine.
18 Concepimus, & quasi parturivimus, & pe- D
perimus spiritum: salutes non fecimus in terra,
ideo non ceciderunt habitatores terræ.
19 Vivent mortui tui, interfecti mei resur-
gent: expergiscimini, & laudate qui habitatis
in pulvere: quia ros lucis ros tuus, & terram
gigantum detrahes in ruinam.
20 Vade populus meus, intra in cubicula tua,
claude ostia tua super te, abscondere modi-
cum ad momentum, donec pertranseat indi-
gnatio.
21 * Ecce enim Dominus egredietur de loco *Mich
suo, ut visitet iniquitatem habitatoris terræ 1.a.3.
contra eum: & revelabit terra sanguinem
suum, & non operiet ultra interfectos suos.

CAPUT XXVII.

Punitio Leviathan: paterna Domini correctio in filios Israel: civitas munita desolabitur: filii Israel reversi ab Assyriis & Ægypto adorabunt Dominum in Jerusalem.

1 IN die illa visitabit Dominus in gladio suo A
duro, & grandi, & forti, super Leviathan
serpentē vectem, & super Leviathan serpentem
tortuosum, & occidet cetum, qui in mari est.
2 In die illa vinea meri cantabit ei.
3 Ego Dominus, qui servo eam, repente pro-
pinabo ei: ne forte visitetur contra eam, no-
cte & die servo eam.
4 Indignatio non est mihi: quis dabit me B
spinam & veprem in prælio: gradiar super
eam: succendam eam pariter?
5 An potius tenebit fortitudinem meam, fa-
ciet pacem mihi, pacem faciet mihi?
6 Qui ingrediuntur impetu ad Jacob, florebit
& germinabit Israel, & implebunt faciem or-
bis semine.
7 Numquid juxta plagam percutientis se
percussit eum? aut sicut occidit interfectos
ejus, sic occisus est?
8 In mensura contra mensuram, cum abjecta
fuerit, judicabis eam: meditatus est in spiritu
suo duro per diem æstus.
9 Idcirco super hoc dimittetur iniquitas do- C
mui Jacob: & iste omnis fructus ut auferatur
peccatum ejus, cum posuerit omnes lapides al-
taris sicut lapides cineris allisos, non stabunt
luci & delubra.

4 Humiliaberis, de terra loqueris, & de humo audietur eloquium tuum: & erit quasi pythonis de terra vox tua: & de humo eloquium tuum mussitabit.

B 5 Et erit sicut pulvis tenuis multitudo ventilantium te: & sicut favilla pertransiens multitudo eorum, qui contra te prævaluerunt:

6 Eritque repente confestim. A Domino exercituum visitabitur in tonitruo, & commotione terræ, & voce magna turbinis & tempestatis, & flammæ ignis devorantis.

7 Et erit sicut somnium visionis nocturnæ multitudo omnium gentium, quæ dimicaverunt contra Ariel, & omnes qui militaverunt, & obsederunt, & prævaluerunt adversus eam.

C 8 Et sicut somniat esuriens, & comedit, cum autem fuerit expergefactus, vacua est anima ejus: & sicut somniat sitiens, & bibit, & postquam fuerit expergefactus, lassus adhuc sitit, & anima ejus vacua est: sic erit multitudo omnium gentium, quæ dimicaverunt contra montem Sion.

9 Obstupescite, & admiramini, fluctuate, & vacillate: inebriamini, & non a vino: movemini, & non ab ebrietate.

D 10 Quoniam miscuit vobis Dominus spiritum soporis, claudet oculos vestros, prophetas & principes vestros, qui vident visiones, operiet.

11 Et erit vobis visio omnium sicut verba libri signati, quem cum dederint scienti litteras, dicent: Lege istum: & respondebit: Non possum, signatus est enim.

12 Et dabitur liber nescienti litteras, diceturque ei: Lege: & respondebit: Nescio litteras.

*Matt. 15. a. 8. Marc. 7. b. 6. 13 Et dixit Dominus: * Eo quod appropinquat populus iste ore suo, & labiis suis glorificat me, cor autem ejus longe est a me, & timuerunt me mandato hominum & doctrinis:

E 14 Ideo ecce ego addam ut admirationem faciam populo huic miraculo grandi & stupendo: * peribit enim sapientia a sapientibus ejus, & intellectus prudentium ejus abscondetur.

*1 Cor. 1. c. 19. * Abd. 1. c. 8.

15 * Væ qui profundi estis corde, ut a Domino abscondatis consilium: quorum sunt in tenebris opera, & dicunt: Quis videt nos, & quis novit nos?

16 Perversa est hæc vestra cogitatio: quasi si lutum contra figulum cogitet, & dicat opus factori suo: Non fecisti me: & figmentum dicat fictori suo: Non intelligis.

F 17 Nonne adhuc in modico & in brevi convertetur Libanus in charmel, & charmel in saltum reputabitur?

18 Et audient in die illa surdi verba libri, & de tenebris & caligine oculi cæcorum videbunt.

19 Et addent mites in Domino lætitiam, & pauperes homines in sancto Israel exultabunt:

20 Quoniam defecit qui prævalebat, consummatus est illusor, & succisi sunt omnes qui vigilabant super iniquitatem:

G 21 Qui peccare faciebant homines in verbo, & arguentem in porta supplantabant, & declinaverunt frustra a justo.

22 Propter hoc hæc dicit Dominus ad domum Jacob, qui redemit Abraham: Non modo confundetur Jacob, nec modo vultus ejus erubescet:

23 Sed cum viderit filios suos, opera manuum mearum, in medio sui sanctificantes nomen meum, & sanctificabunt sanctum Jacob, & Deum Israel prædicabunt:

24 Et scient errantes spiritu intellectum, & mussitatores discent legem.

CAPUT XXX.

Comminatio adversus Judæos, qui Domino inconsulto prementibus Assyriis ad Ægyptios confugiebant: ipsis quoque prophetarum admonitiones audire nolentibus, sed vana præsidia quærentibus, gravem denuntiat afflictionem: & quam sit Deus futurus benignus ad ipsum revertentibus: & de magna revertentium felicitate, ac judicio impiorum.

1 VÆ filii desertores, dicit Dominus, ut faceretis consilium, & non ex me: & ordiremini telam, & non per spiritum meum, ut adderetis peccatum super peccatum. A

2 Qui ambulatis ut descendatis in Ægyptum, & os meum non interrogastis, sperantes auxilium in fortitudine Pharaonis, & habentes fiduciam in umbra Ægypti.

3 Et erit vobis fortitudo Pharaonis in confusionem, & fiducia umbræ Ægypti in ignominiam.

4 Erant enim in Tani principes tui, & nuncii tui usque ad Hanes pervenerunt.

5 Omnes confusi sunt super populo, qui eis prodesse non potuit: non fuerunt in auxilium & in aliquam utilitatem, sed in confusionem & in opprobrium. B

6 Onus jumentorum Austri. In terra tribulationis & angustiæ leæna, & leo ex eis, vipera, & regulus volans, portantes super humeros jumentorum divitias suas, & super gibbum camelorum thesauros suos, ad populum qui eis prodesse non poterit.

7 Ægyptus enim frustra & vane auxiliabitur: ideo clamavi super hoc: Superbia tantum est, quiesce.

8 Nunc ergo ingressus scribe ei super buxum, & in libro diligenter exara illud, & erit in die novissimo in testimonium usque in æternum. C

9 Populus enim ad iracundiam provocans est, & filii mendaces, filii nolentes audire legem Dei.

10 Qui dicunt videntibus: Nolite videre; & aspicientibus: Nolite aspicere nobis ea quæ recta sunt: loquimini nobis placentia, videte nobis errores. D

11 Auferte a me viam, declinate a me semitam, cesset a facie nostra sanctus Israel.

12 Propterea hæc dicit sanctus Israel: Pro eo quod reprobastis verbum hoc, & sperastis in calumnia & in tumultu, & innixi estis super eo:

13 Propterea erit vobis iniquitas hæc sicut interruptio cadens, & requisita in muro excelso, quoniam subito, dum non speratur, veniet contritio ejus.

14 Et comminuetur sicut conteritur lagena figuli contritione pervalida: & non invenietur de fragmentis ejus testa, in qua portetur igniculus de incendio, aut hauriatur parum aquæ de fovea. E

15 Quia hæc dicit Dñs Deus sanctus Israel: Si revertamini & quiescatis, salvi eritis: in silentio & in spe erit fortitudo vestra. Et noluistis:

D 16 Et dixistis : Nequaquam, sed ad equos fu-
giemus : ideo fugietis. Et super veloces ascen-
demus : ideo velociores erunt, qui persequen-
tur vos.
17 Mille homines à facie terroris unius : & à
facie terroris quinque fugietis, donec relin-
quamini quasi malus navis in vertice montis, &
quasi signum super collem.
18 Propterea expectat Dominus ut miserea-
tur vestri : & ideo exaltabitur parcens vobis :
quia Deus judicii Dominus : beati omnes qui
expectant eum.
19 Populus enim Sion habitabit in Jerusalem:
plorans nequaquam plorabis, miserans misere-
bitur tui : ad vocem clamoris tui statim ut au-
dierit, respondebit tibi.
E 20 Et dabit vobis Dominus panem arctum, &
aquam brevem : & non faciet avolare a te ul-
tra doctorem tuum : & erunt oculi tui viden-
tes præceptorem tuum.
21 Et aures tuæ audient verbum post tergum
monentis : Hæc est via, ambulate in ea : &
non declinetis neque ad dexteram, neque ad
sinistram.
22 Et contaminabis laminas sculptilium ar-
genti tui, & vestimentum conflatilis auri tui,
& disperges ea sicut immunditiam menstrua-
tæ. Egredere, dices ei :
23 Et dabitur pluvia semini tuo, ubicumque
seminaveris in terra : & panis frugum terræ
erit uberrimus, & pinguis. pascetur in posses-
sione tua in die illo agnus spatiose :
24 Et tauri tui, & pulli asinorum, qui operan-
tur terram, commistum migma comedent sicut
in area ventilatum est.
F 25 Et erunt super omnem montem excelsum,
& super omnem collem elevatum, rivi curren-
tium aquarum, in die interfectionis multorum,
cum ceciderint turres.
26 Et erit lux lunæ sicut lux solis, & lux solis
erit septempliciter sicut lux septem dierum, in
die qua alligaverit Dominus vulnus populi
sui, & percussuram plagæ ejus sanaverit.
27 Ecce nomen Domini venit de longinquo,
ardens furor ejus, & gravis ad portandum. la-
bia ejus repleta sunt indignatione, & lingua
ejus quasi ignis devorans.
28 Spiritus ejus velut torrens inundans usque
ad medium colli, ad perdendas gentes in ni-
hilum, & frænum erroris, quod erat in maxil-
lis populorum.
G 29 Canticum erit vobis sicut vox sanctificatæ
solemnitatis, & lætitia cordis sicut qui pergit
cum tibia, ut intret in montem Domini ad for-
tem Israel.
30 Et auditam faciet Dominus gloriam vocis
suæ, & terrorem brachii sui ostendet in com-
minatione furoris, & flamma ignis devorantis:
allidet in turbine, & in lapide grandinis.
31 A voce enim Domini pavebit Assur virga
percussus.
32 Et erit transitus virgæ fundatus, quam re-
quiescere faciet Dominus super eum in tym-
panis & citharis : & in bellis præcipuis expu-
gnabit eos.
33 Præparata est enim ab heri Topheth, a re-
ge præparata, profunda, & dilatata. Nutrimen-
ta ejus, ignis & ligna multa : flatus Domini si-
cut torrens sulphuris succendens eam.

CAPUT XXXI.

Judæos qui fiducia in Deũ relicta, ad Ægyptios & humana confugiunt præsidia, prædicit cõsumendos una cũ suis auxiliariis: revertentes vero ad Dominum, virtute divina liberãdos.

1 VÆ qui descendunt in Ægyptum ad auxi- A
lium, in equis sperantes, & habentes
fiduciam super quadrigis, quia multæ sunt ; &
super equitibus, quia prævalidi nimis ; & non
sunt confisi super sanctum Israel, & Dominum
non requisierunt.
2 Ipse autem sapiens adduxit malum, & ver-
ba sua non abstulit : & consurget contra do- B
mum pessimorum, & contra auxilium operan-
tium iniquitatem.
3 Ægyptus, homo, & non Deus : & equi eo-
rum, caro, & non spiritus : & Dominus incli-
nabit manum suam, & corruet auxiliator, &
cadet cui præstatur auxilium, simulque omnes
consumentur.
4 Quia hæc dicit Dominus ad me : Quomo- C
do si rugiat leo, & catulus leonis super præ-
dam suam, & cum occurrerit ei multitudo pa-
storum, a voce eorum non formidabit, & à
multitudine eorum non pavebit : sic descen-
det Dominus exercituum ut prælietur super
montem Sion, & super collem ejus.
5 Sicut aves volantes, sic proteget Dominus
exercituum Jerusalem, protegens & liberans,
transiens & salvans.
6 Convertimini sicut in profundum recesse-
ratis filii Israel.
7 In die enim illa abjiciet vir idola argenti D
sui, & idola auri sui, quæ fecerunt vobis manus
vestræ in peccatum.
8 Et cadet Assur in gladio non viri, & gla-
dius non hominis vorabit eum, & fugiet non a
facie gladii : & juvenes ejus vectigales erunt :
9 Et fortitudo ejus a terrore transibit, & pa-
vebunt fugientes principes ejus : dixit Domi-
nus; cujus ignis est in Sion, & caminus ejus in
Jerusalem.

CAPUT XXXII.

De rege ac principibus in justitia regnaturis, & populi judæici felicitate : stulto autem principi & opulentis mulieribus futura prædicitur calamitas : pacis quoque pulchritudo ac requies opulenta promittitur populo Dei.

1 ECce in justitia regnabit rex, & princi- A
pes in judicio præerunt.
2 Et erit vir sicut qui absconditur à vento, &
celat se a tempestate, sicut rivi aquarum in si-
ti, & umbra petræ prominentis in terra deserta.
3 Non caligabunt oculi videntium, & aures
audientium diligenter auscultabunt.
4 Et cor stultorum intelliget scientiam, & lin-
gua balborum velociter loquetur & plane.
5 Non vocabitur ultra is, qui insipiens est,
princeps : neque fraudulentus appellabitur
maior :
6 Stultus enim fatua loquetur, & cor ejus fa- B
ciet iniquitates, ut perficiat simulationem, &
loquatur ad Dominum fraudulenter, & va-
cuam faciat animam esurientis, & potum si-
tienti auferat.
7 Fraudulenti vasa pessima sunt : ipse enim
cogitationes concinnavit ad perdendos mi-
tes, in sermone mendacii, cum loqueretur pau-
per judicium.

8 Princeps vero ea, quæ digna sunt principe, cogitabit, & ipse super duces stabit.

9 Mulieres opulentæ surgite, & audite vocem meam: filiæ confidentes percipite auribus eloquium meum.

C 10 Post dies enim & annum vos conturbabimini confidentes: consummata est enim vindemia, collectio ultra non veniet.

11 Obstupescite opulentæ, conturbamini confidentes: exuite vos, & confundimini, accingite lumbos vestros.

12 Super ubera plangite, super regione desiderabili, super vinea fertili.

13 Super humum populi mei spinæ & vepres ascendent: quanto magis super omnes domos gaudii civitatis exultantis?

14 Domus enim dimissa est, multitudo urbis relicta est, tenebræ & palpatio factæ sunt super speluncas usque in æternum. Gaudium onagrorum pascua gregum,

D 15 Donec effundatur super nos spiritus de excelso: & erit desertum in charmel, & charmel in saltum reputabitur.

16 Et habitabit in solitudine judicium, & justitia in charmel sedebit.

17 Et erit opus justitiæ pax, & cultus justitiæ silentium, & securitas usque in sempiternum.

18 Et sedebit populus meus in pulchritudine pacis, & in tabernaculis fiduciæ, & in requie opulenta.

19 Grando autem in descensione saltus, & humilitate humiliabitur civitas.

20 Beati, qui seminatis super omnes aquas, immittentes pedem bovis & asini.

CAPUT XXXIII.

Permixtim de dejectione Sennacherib loquitur, & Judæorum liberatione, ac divina potentiæ exaltatione: invehitur contra hypocritas: & quales esse debeant qui cum Domino habitaturi sunt in excelsis: Jerusalem vero habitatio erit opulenta, in qua magnificabitur Dominus, rex & legislator noster.

A 1 VÆ qui prædaris, nonne & ipse prædaberis? & qui spernis, nonne & ipse sperneris? cum consummaveris deprædationem, deprædaberis: cum fatigatus desieris contemnere, contemneris.

2 Domine miserere nostri: te enim expectavimus: esto brachium nostrum in mane, & salus nostra in tempore tribulationis.

3 A voce angeli fugerunt populi, & ab exaltatione tua dispersæ sunt gentes.

4 Et cōgregabuntur spolia vestra sicut colligitur bruchus, velut cum fossæ plenæ fuerint de eo.

5 Magnificatus est Dominus quoniā habitavit in excelso: implevit Sion judicio & justitia.

6 Et erit fides in temporibus tuis: divitiæ salutis sapientia & scientia; timor Domini ipse est thesaurus ejus.

7 Ecce videntes clamabunt foris, angeli pacis amare flebunt.

8 Dissipatæ sunt viæ, cessavit transiens per semitam,
B irritum factum est pactum, projecit civitates, non reputavit homines.

9 Luxit, & elanguit terra: confusus est Libanus, & obsorduit, & factus est Saron sicut desertum: & concussa est Basan, & Carmelus.

10 Nunc consurgam, dicit Dominus; nunc exaltabor, nunc sublevabor.

11 Concipietis ardorem, parietis stipulam: spiritus vester ut ignis vorabit vos.

12 Et erunt populi quasi de incendio cinis: spinæ congregatæ igni comburentur.

13 Audite qui longe estis, quæ fecerim, & cognoscite vicini, fortitudinem meam.

14 Conterriti sunt in Sion peccatores, possedit tremor hypocritas, quis poterit habitare de vobis cum igne devorante? quis habitabit ex vobis cum ardoribus sempiternis?

15 * Qui ambulat in justitiis, & loquitur veri- C
tatem, qui projicit avaritiam ex calumnia, & *Ps. 14. a. 2.
excutit manus suas ab omni munere, qui obturat aures suas ne audiat sanguinem, & claudit oculos suos ne videat malum.

16 Iste in excelsis habitabit, munimenta saxorum sublimitas ejus: panis ei datus est, aquæ ejus fideles sunt.

17 Regem in decore suo videbunt oculi ejus, cernent terram de longe.

18 Cor tuum meditabitur timorem: * ubi est *1. Cor
litteratus? ubi legis verba ponderans? ubi do- 1. c. 20
ctor parvulorum?

19 Populum impudentem non videbis, populum alti sermonis: ita ut non possis intelligere disertitudinem linguæ ejus, in quo nulla est sapientia.

20 Respice Sion civitatem solemnitatis no- D
stræ: oculi tui videbunt Jerusalem, habitationem opulentam, tabernaculum quod nequaquam transferri poterit: nec auferentur clavi ejus in sempiternum, & omnes funiculi ejus non rumpentur:

21 Quia solummodo ibi magnificus est Dominus noster: locus fluviorum rivi latissimi & patentes; non transibit per eum navis remigum, neque trieris magna transgredietur eum.

22 Dominus enim judex noster, Dominus legifer noster, Dñs rex noster: ipse salvabit nos.

23 Laxati sunt funiculi tui, & non prævalebunt: sic erit malus tuus ut dilatare signum non queas. Tunc dividentur spolia prædarum multarum: claudi diripient rapinam.

24 Nec dicet vicinus: Elanguit populus qui habitat in ea, auferetur ab eo iniquitas.

CAPUT XXXIV.

Acerba Dei ultio super omnes gentes: Idumææ quoque contritio & perpetua vastitas prædicitur.

1 ACcedite gentes, & audite, & populi attendite: audiat terra, & plenitudo A
ejus; orbis, & omne germen ejus.

2 Quia indignatio Domini super omnes Gentes, & furor super universam militiam eorum: interfecit eos, & dedit eos in occisionem.

3 Interfecti eorum projicientur, & de cadaveribus eorum ascendet fœtor: tabescent montes à sanguine eorum.

4 Et tabescet omnis militia cælorum, & complicabūtur sicut liber cœli: & omnis militia eorū defluet, sicut defluit folium de vinea & de ficu.

5 Quoniam inebriatus est in cælo gladius meus: ecce super Idumæam descendet, & super populum interfectionis meæ ad judicium.

6 Gladius Domini repletus est sanguine, in-
crassatus est adipe, de sanguine agnorum, & B
hircorum, de sanguine medullatorum arietum: victima enim Domini in Bosra, & interfectio magna in terra Edom.

7 Et

7 Et descendent unicornes cum eis, & tauri cum potentibus: inebriabitur terra eorum sanguine, & humus eorum adipe pinguium:

8 Quia dies ultionis Domini, annus retributionum judicii Sion.

9 Et convertentur torrentes ejus in picem, & humus ejus in sulphur: & erit terra ejus in picem ardentem.

C 10 Nocte & die non extinguetur, in sempiternum ascendet fumus ejus: a generatione in generationem desolabitur, in sæcula sæculorum non erit transiens per eam.

11 Et possidebunt illam onocrotalus & ericius: ibis & corvus habitabunt in ea: & extendetur super eam mensura, ut redigatur ad nihilum, & perpendiculum in desolationem.

12 Nobiles ejus non erunt ibi: regem potius invocabunt, & omnes principes ejus erunt in nihilum.

13 Et orientur in domibus ejus spinæ, & urticæ, & paliurus in munitionibus ejus: & erit cubile draconum, & pascua struthionum.

D 14 Et occurrent dæmonia onocentauris, & pilosus clamabit alter ad alterum: ibi cubavit lamia, & invenit sibi requiem.

15 Ibi habuit foveam ericius, & enutrivit catulos, & circumfodit, & fovit in umbra ejus: illuc congregati sunt milvi, alter ad alterum.

16 Requirite diligenter in libro Domini, & legite: unum ex eis non defuit, alter alterum non quæsivit: quia quod ex ore meo procedit, ille mandavit, & spiritus ejus ipse congregavit ea.

17 Et ipse misit eis sortem, & manus ejus divisit eam illis in mensuram: usque in æternum possidebunt eam, in generationem & generationem habitabunt in ea.

CAPUT XXXV.

De futura consolatione, lætitia, securitate, & felicitate perpetua eorum: qui in Christum sunt credituri.

A 1 Lætabitur deserta, & invia, & exultabit solitudo, & florebit quasi lilium.

B 2 Germinans germinabit, & exultabit lætabunda & laudans: gloria Libani data est ei: decor Carmeli, & Saron, ipsi videbunt gloriam Domini, & decorem Dei nostri.

3 Confortate manus dissolutas, & genua debilia roborate.

4 Dicite pusillanimis: Confortamini, & nolite timere: ecce Deus vester ultionem adducet retributionis: Deus ipse veniet, & salvabit vos.

5 Tunc aperientur oculi cæcorum, & aures surdorum patebunt.

C 6 Tunc saliet sicut cervus claudus, & aperta erit lingua mutorum: quia scissæ sunt in deserto aquæ, & torrentes in solitudine.

7 Et quæ erat arida, erit in stagnum, & sitiens in fontes aquarum. In cubilibus, in quibus prius dracones habitabant, orietur viror calami & junci.

8 Et erit ibi semita & via, & via sancta vocabitur: non transibit per eam pollutus, & hæc erit vobis directa via, ita ut stulti non errent per eam.

D 9 Non erit ibi leo, & mala bestia non ascendet per eam, nec invenietur ibi; & ambulabunt qui liberati fuerint.

10 Et redempti à Domino convertentur, & venient in Sion cum laude, & lætitia sempiterna super caput eorum: gaudium & lætitiam obtinebunt, & fugiet dolor & gemitus.

CAPUT XXXVI.

Sennacherib captis civitatibus Juda munitis, mittit Rabsacen ad capiendam Jerusalem: qui variis in Ezechiam jactatis conviciis & blasphemiis in Deum, Jerosolymitas ad deditionem exhortatur.

A 1 Et factum est in quartodecimo anno regis Ezechiæ, ascendit Sennacherib rex Assyriorum super omnes civitates Juda munitas, & cepit eas. 4. Reg. 18. c. 11. 2. Par. 32. b.

2 Et misit rex Assyriorum Rabsacen de Lachis in Jerusalem, ad regem Ezechiam in manu gravi, & stetit in aquæductu piscinæ superioris in via Agri fullonis.

3 Et egressus est ad eum Eliacim filius Helciæ, qui erat super domum, & Sobna scriba, & Joahe filius Asaph a commentariis.

4 Et dixit ad eos Rabsaces: Dicite Ezechiæ: Hæc dicit rex magnus, rex Assyriorum: Quæ est ista fiducia, qua confidis?

5 Aut quo consilio vel fortitudine rebellare disponis? super quem habes fiduciam, quia recessisti a me?

6 Ecce confidis super baculum arundineum confractum istum, super Ægyptum: cui si innixus fuerit homo, intrabit in manum ejus, & perforabit eam: sic Pharao rex Ægypti omnibus, qui confidunt in eo. B

7 Quod si responderis mihi: in Domino Deo nostro confidimus: nonne ipse est, cujus abstulit Ezechias excelsa & altaria, & dixit Judæ & Jerusalem: Coram altari isto adorabitis?

8 Et nunc trade te Domino meo regi Assyriorum, & dabo tibi duo millia equorum, nec poteris ex te præbere ascensores eorum.

9 Et quomodo sustinebis faciem judicis unius loci ex servis domini mei minoribus? Quod si confidis in Ægypto, in quadrigis, & in equitibus:

10 Et nunc numquid sine Domino adscendi ad terram istam, ut disperderem eam? Dominus dixit ad me: Ascende super terram istam, & disperde eam. C

11 Et dixit Eliacim, & Sobna, & Joahe ad Rabsacen: Loquere ad servos tuos Syra lingua: intelligimus enim: ne loquaris ad nos Judaice in auribus populi, qui est super murum.

12 Et dixit ad eos Rabsaces: Numquid ad dominum tuum & ad te misit me dominus meus, ut loquerer omnia verba ista, & non potius ad viros, qui sedent in muro, ut comedant stercora sua, & bibant urinam pedum suorum vobiscum?

13 Et stetit Rabsaces, & clamavit voce magna Judaice, & dixit: Audite verba regis magni, regis Assyriorum.

14 Hæc dicit rex: Non seducat vos Ezechias, quia non poterit eruere vos.

15 Et non vobis tribuat fiduciam Ezechias super Dominum, dicens: Eruens liberabit nos Dominus, non dabitur civitas ista in manu regis Assyriorum.

16 Nolite audire Ezechiam: hæc enim dicit rex Assyriorum: Facite mecum benedictionem, & egredimini ad me, & comedite unusquisque vineam suam, & unusquisque ficum suam: & bibite unusquisque aquam cisternæ suæ, D

17 Donec

17 Donec veniam, & tollam vos ad terram, quæ est ut terra vestra, terram frumenti & vini, terram panum & vinearum.

18 Nec conturbet vos Ezechias, dicens: Dominus liberabit nos. Numquid liberaverunt dii gentium unusquisque terram suam de manu regis Assyriorum?

19 Ubi est deus Emath, & Arphad? ubi est deus Sepharvaim? numquid liberaverunt Samariam de manu mea?

20 Quis est ex omnibus diis terrarum istarum, qui eruerit terram suam de manu mea, ut eruat Dominus Jerusalem de manu mea?

21 Et siluerunt, & non responderunt ei verbum. Mandaverat enim rex, dicens: Ne respondeatis ei.

22 Et ingressus est Eliacim filius Helciæ, qui erat super domum, & Sobna scriba, & Joahe filius Asaph a commentariis, ad Ezechiam scissis vestibus, & nuntiaverunt ei verba Rabsacis.

CAPUT XXXVII.

Consternatus Ezechias propter blasphemias tum Rabsacis tum Sennacherib mittit ad Isaiam ut Dominum deprecetur, qui ipsum confortans divinum promittit auxilium: & cæso per Angelum exercitu Sennacherib, etiam ipse à filiis suis interimitur.

A 4. Reg. 19. a. 1. 1 ET factum est, cum audisset rex Ezechias, scidit vestimenta sua, & obvolutus est sacco: & intravit in domum Domini.

2 Et misit Eliacim, qui erat super domum, & Sobnam scribam, & seniores de sacerdotibus, opertos saccis, ad Isaiam filiū Amos prophetā,

3 Et dixerunt ad eum: Hæc dicit Ezechias: Dies tribulationis, & correptionis, & blasphemiæ, dies hæc: quia venerunt filii usque ad partum, & virtus non est pariendi.

B 4 Si quo modo audiat Dominus Deus tuus verba Rabsacis, quem misit rex Assyriorum Dominus suus ad blasphemandum Deum viventem, & exprobrandum sermonibus, quos audivit Dominus Deus tuus: leva ergo orationem pro reliquiis, quæ repertæ sunt.

5 Et venerunt servi regis Ezechiæ ad Isaiam.

6 Et dixit ad eos Isaias: Hæc dicetis domino vestro: Hæc dicit Dominus: Ne timeas a facie verborum, quæ audisti, quibus blasphemaverunt pueri regis Assyriorum me.

7 Ecce ego dabo ei spiritum, & audiet nuntium, & revertetur ad terram suam, & corruere eum faciam gladio in terra sua.

8 Reversus est autem Rabsaces, & invenit regem Assyriorum prœliantem adversus Lobnam. Audierat enim quia profectus esset de Lachis,

9 Et audivit de Tharaca rege Æthiopiæ, dicentes: Egressus est ut pugnet contra te. Quod cum audisset, misit nuntios ad Ezechiam, dicens:

10 Hæc dicetis Ezechiæ regi Judæ, loquentes: Non te decipiat Deus tuus, in quo tu confidis, dicens: Non dabitur Jerusalem in manu regis Assyriorum.

C 11 Ecce tu audisti omnia, quæ fecerunt reges Assyriorum omnibus terris, quas subverterunt, & tu poteris liberari?

12 Numquid eruerunt eos dii gentium, quos subverterunt patres mei, Gozam, & Haram, & Reseph, & filios Eden, qui erant in Thalassar?

13 Ubi est rex Emath, & rex Arphad, & rex urbis Sepharvaim, Ana, & Ava?

14 Et tulit Ezechias libros de manu nuntiorum, & legit eos, & ascendit in domum Domini, & expandit eos Ezechias coram Dño.

15 Et oravit Ezechias ad Dominum, dicens:

16 Domine exercituum Deus Israel, qui sedes super cherubim: tu es Deus solus omnium regnorum terræ, tu fecisti cœlum & terram.

17 Inclina Domine aurem tuam, & audi: aperi Domine oculos tuos, & vide, & audi omnia verba Sennacherib, quæ misit ad blasphemandum Deum viventem. D

18 Vere enim Domine desertas fecerunt reges Assyriorum terras, & regiones earum.

19 Et dederunt deos earum igni: non enim erant dii, sed opera manuum hominum, lignum & lapis: & comminuerunt eos.

20 Et nunc Domine Deus noster salva nos de manu ejus: & cognoscant omnia regna terræ, quia tu es Dominus solus.

21 Et misit Isaias filius Amos ad Ezechiam, dicens: Hæc dicit Dominus Deus Israel: pro quibus rogasti me de Sennacherib rege Assyriorum:

22 Hoc est verbum, quod locutus est Dominus super eum: Despexit te, & subsannavit te virgo filia Sion: post te caput movit filia Jerusalem.

23 Cui exprobrasti, & quem blasphemasti, & super quem exaltasti vocem, & levasti altitudinem oculorum tuorum? Ad sanctum Israel. E

24 In manu servorum tuorum exprobrasti Domino: & dixisti: In multitudine quadrigarum mearum ego ascendi altitudinem montium, juga Libani: & succidam excelsa cedrorum ejus, & electas abietes illius, & introibo altitudinem summitatis ejus, saltum Carmeli ejus.

25 Ego fodi, & bibi aquam, & exsiccavi vestigio pedis mei omnes rivos aggerum.

26 Numquid non audisti, quæ olim fecerim ei? ex diebus antiquis ego plasmavi illud. & nunc adduxi: & factum est in eradicationem collium compugnantium, & civitatum munitarum.

27 Habitatores earum breviata manu contremuerunt, & confusi sunt: facti sunt sicut fœnum agri, & gramen pascuæ, & herba tectorum, quæ exaruit, antequam maturesceret.

28 Habitationem tuam, & egressum tuum, & introitum tuum cognovi, & insaniam tuam contra me. F

29 Cum fureres adversum me, superbia tua ascendit in aures meas: ponam ergo circulum in naribus tuis, & frænum in labiis tuis, & reducam te in viam, per quam venisti.

30 Tibi autem hoc erit signum: Comede hoc anno quæ sponte nascuntur, & in anno secundo pomis vescere: in anno autem tertio seminate, & metite, & plantate vineas, & comedite fructum earum.

31 Et mittet id, quod salvatum fuerit de domo Juda, & quod reliquum est, radicem deorsum, & faciet fructum sursum:

32 Quia de Jerusalem exibunt reliquiæ, & salvatio de monte Sion: zelus Domini exercituum faciet istud.

33 Propterea hæc dicit Dominus de rege G

Assy-

Assyriorum: Non intrabit civitatem hanc, &
non jaciet ibi sagittam, & non occupabit eam
clypeus, & non mittet in circuitu ejus agge-
rem.
34 In via qua venit, per eam revertetur, &
civitatem hanc non ingredietur, dicit Domi-
nus:
35 Et protegam civitatem istam, ut salvem
eam propter me, & propter David servum
meum.
*4.Reg 36 * Egressus est autem Angelus Domini, &
19.g 35 percussit in castris Assyriorum centum octo-
Tob.1. ginta quinque millia. Et surrexerunt mane, &
d.21. ecce omnes, cadavera mortuorum.
Eccl. 37 Et egressus est, & abiit, & reversus est Sen-
48. d. nacherib rex Assyriorum, & habitavit in Nini-
24. ve.
1. Ma- 38 Et factum est, cum adoraret in templo
chab.7 Nesroch deum suum, Adramelech & Sarasar
f.41. filii ejus percusserunt eum gladio: fugeruntque
2. Ma- in terram Ararat, & regnavit Asarhaddon filius
chab.8 ejus pro eo.
c.19.

CAPUT XXXVIII.

Ezechias à morte sibi per Isaiam comminata liberatus; signo in horologio Achaz accepto, & promissa de manu Assyriorum liberatione, additisque ei ad vitam quindecim annis, canticum hoc gratiarum actionis Deo cecinit.

A 1 IN diebus illis ægrotavit Ezechias usque
4. Reg. ad mortem: & introivit ad eum Isaias fi-
20. a.1. lius Amos propheta, & dixit ei: Hæc dicit Do-
2. Par. minus: Dispone domui tuæ, quia morieris tu,
32. f.49 & non vives.
2 Et convertit Ezechias faciem suam ad pa-
rietem, & oravit ad Dominum,
3 Et dixit: Obsecro Domine, memento quæ-
so quomodo ambulaverim coram te in verita-
te, & in corde perfecto, & quod bonum est in
oculis tuis fecerim. Et flevit Ezechias fletu
magno.
4 Et factum est verbum Domini ad Isaiam,
dicens:
5 Vade, & dic Ezechiæ, hæc dicit Dñs Deus
David patris tui: Audivi orationem tuam, &
vidi lacrymas tuas: ecce ego adjiciam super
dies tuos quindecim annos:
6 Et de manu regis Assyriorum eruam te, &
civitatem istam, & protegam eam:
7 Hoc autem tibi erit signum à Domino, quia
B faciet Dominus verbum hoc, quod locutus
est:
8 Ecce ego reverti faciam umbram linearum,
per quas descenderat in horologio Achaz in
sole, retrorsum decem lineis. Et reversus est
sol decem lineis per gradus, quos descen-
derat.
9 Scriptura Ezechiæ regis Juda, cum ægro-
tasset, & convaluisset de infirmitate sua.
10 Ego dixi: In dimidio dierum meorum va-
dam ad portas inferi.
Quæsivi residuum annorum meorum.
11 dixi: Non videbo Dominum Deum in ter-
ra viventium.
Non aspiciam hominem ultra, & habitato-
rem quietis.
12 Generatio mea ablata est, & convoluta
C est a me, quasi tabernaculum pastorum.
Præcisa est velut a texente, vita mea: dum
adhuc ordirer, succidit me: de mane usque ad
vesperam finies me.
13 Sperabam usque ad mane, quasi leo sic
contrivit omnia ossa mea:
De mane usque ad vesperam finies me:
14 Sicut pullus hirundinis sic clamabo, medi-
tabor ut columba.
Attenuati sunt oculi mei, suspicientes in ex-
celsum.
Domine vim patior, responde pro me.
15 Quid dicam, aut quid respondebit mihi,
cum ipse fecerit?
Recogitabo tibi omnes annos meos in ama-
ritudine animæ meæ.
16 Domine si sic vivitur, & in talibus vita spi- D
ritus mei, corripies me, & vivificabis me.
17 Ecce in pace amaritudo mea amarissi-
ma:
Tu autem eruisti animam meam ut non per-
iret, projecisti post tergum tuum omnia pec-
cata mea.
18 Quia non infernus confitebitur tibi, neque
mors laudabit te: non expectabunt qui descen-
dunt in lacum, veritatem tuam.
19 Vivens vivens ipse confitebitur tibi, sicut
& ego hodie: pater filiis notam faciet verita-
tem tuam.
20 Domine salvum me fac, & psalmos nostros
cantabimus cunctis diebus vitæ nostræ in do-
mo Domini.
21 Et jussit Isaias ut tollerent massam de ficis,
& cataplasmarent super vulnus, & sanaretur.
22 Et dixit Ezechias, Quod erit signum quia
ascendam in domum Domini?

CAPUT XXXIX.

Ezechias cũ missis à rege Babylonis nuntiis suos ostendisset thesauros, ab Isaia de futura eorum in Babylonem ablatione præmonetur.

1 IN tempore illo misit Merodach Baladan, A
filius Baladan, rex Babylonis, libros & 4.Reg.
munera ad Ezechiam: audierat enim quod æ- 20.c.12
grotasset & convaluisset.
2 Lætatus est autem super eis Ezechias, & B
ostendit eis cellam aromatum, & argenti, &
auri, & odoramentorum, & unguenti optimi, &
omnes apothecas supellectilis suæ, & univer-
sa quæ inventa sunt in thesauris ejus. Non fuit
verbum quod non ostenderet eis Ezechias in
domo sua, & in omni potestate sua.
3 Introivit autem Isaias propheta ad Ezechiam
regem, & dixit ei: Quid dixerunt viri isti, &
unde venerunt ad te? Et dixit Ezechias: De
terra longinqua venerunt ad me, de Baby-
lone.
4 Et dixit: Quid viderunt in domo tua? Et C
dixit Ezechias: Omnia quæ in domo mea sunt,
viderunt: non fuit res, quam non ostenderim
eis in thesauris meis.
5 Et dixit Isaias ad Ezechiam: Audi verbum
Domini exercituum.
6 Ecce dies venient, & auferentur omnia,
quæ in domo tua sunt, & quæ thesaurizaverunt D
patres tui, usque ad diem hanc, in Babylo-
nem: non relinquetur quidquam, dicit Do-
minus.
7 Et de filiis tuis, qui exibunt de te, quos ge-
nueris, tollent, & erunt eunuchi in palatio re-
gis Babylonis.
8 Et dixit Ezechias ad Isaiam: Bonum ver-
bum Domini quod locutus est. Et dixit: Fiat
tantum pax & veritas in diebus meis.

CAPUT

CAPUT XL.

Consolatio & salus Jerusalem per Christum futura: Joannis Baptistæ prædicatio: fragilitas hominis, & perpetuitas verbi divini: Christi in carnem adventus, ipsiusque gloria, potestas & retributio palam annuncianda: contra idololatras Deum sculptilibus assimilantes, incomparabilem Dei potentiam ac sapientiam commendat: quodque sperantes in Domino mutent fortitudinem.

1 Consolamini, consolamini popule meus,
A dicit Deus vester.

2 Loquimini ad cor Jerusalem, & advocate eam: quoniam completa est malitia ejus, dimissa est iniquitas illius: suscepit de manu Domini duplicia pro omnibus peccatis suis.

*Matt. 3. a.3. Marc. 1. a.3. Luc. 3. a.4. Ioan. 1 c.23.
3 * Vox clamantis in deserto: Parate viam Domini, rectas facite in solitudine semitas Dei nostri.

4 Omnis vallis exaltabitur, & omnis mons &
B collis humiliabitur, & erunt prava in directa, & aspera in vias planas.

5 Et revelabitur gloria Domini, & videbit omnis caro pariter quod os Domini locutū est.

*Eccli. 14. c.18 Iacob. 1.b.10. 1.Petr. 1.d.24.
6 Vox dicentis: Clama. Et dixi: Quid clamabo? * Omnis caro fœnum, & omnis gloria ejus quasi flos agri.

7 Exiccatum est fœnum, & cecidit flos, quia spiritus Domini sufflavit in eo. Vere fœnum est populus:

8 Exiccatum est fœnum, & cecidit flos: Verbum autem Domini nostri manet in æternum.

9 Super montem excelsum ascende tu, qui evangelizas Sion: exalta in fortitudine vocem tuam, qui evangelizas Jerusalem: exalta, noli timere. Dic civitatibus Juda: Ecce Deus vester:

C 10 Ecce Dominus Deus in fortitudine veniet, & brachium ejus dominabitur: ecce merces ejus cum eo, & opus illius coram illo.

*Ioan. 10.b.11. Ezech. 34 f. 23.37. f.24.
11 * Sicut pastor gregem suum pascet: in brachio suo congregabit agnos, & in sinu suo levabit, fœtas ipse portabit.

12 Quis mensus est pugillo aquas, & cælos palmo ponderavit? quis appendit tribus digitis molem terræ, & libravit in pondere montes, & colles in statera?

*Rom. 11.d.34. 1. Cor. 2 d. 16. Sap. 9. c.13.
13 * Quis adjuvit spiritum Domini? aut quis consiliarius ejus fuit, & ostendit illi?

14 Cum quo iniit consilium, & instruxit eum, & docuit eum semitam justitiæ, & erudivit eum
D scientiam, & viam prudentiæ ostendit illi?

15 Ecce gentes quasi stilla situlæ, & quasi momentum stateræ reputatæ sunt: ecce insulæ quasi pulvis exiguus.

16 Et Libanus non sufficiet ad succendendum, & animalia ejus non sufficient ad holocaustum.

17 Omnes gentes quasi non sint, sic sunt coram eo, & quasi nihilum & inane reputatæ sunt ei.

* Act. 17.f.29
18 * Cui ergo similem fecistis Deum? aut quam imaginem ponetis ei?

E 19 Numquid sculptile conflavit faber? aut aurifex auro figuravit illud, & laminis argenteis argentarius?

20 Forte lignum & imputribile elegit: artifex sapiens quærit quomodo statuat simulachrum, quod non moveatur.

21 Numquid non scitis? numquid non audistis? numquid non annuntiatum est vobis ab initio? numquid non intellexistis fundamenta terræ?

22 Qui sedet super gyrum terræ, & habitatores ejus sunt quasi locustæ: qui extendit velut nihilum cœlos, & expandit eos sicut tabernaculum ad inhabitandum.

23 Qui dat secretorum scrutatores quasi non sint, judices terræ velut inane fecit:

24 Et quidem neque plantatus, neque satus, F
neque radicatus in terra truncus eorum: repente flavit in eos, & aruerunt, & turbo quasi stipulam auferet eos.

25 Et cui assimilastis me, & adæquastis, dicit sanctus?

26 Levate in excelsum oculos vestros, & videte quis creavit hæc: qui educit in numero militiam eorum, & omnes ex nomine vocat: præ multitudine fortitudinis & roboris, virtutisque ejus, neque unum reliquum fuit.

27 Quare dicis Jacob, & loqueris Israel: Ab- G
scondita est via mea a Domino, & a Deo meo judicium meum transivit?

28 Numquid nescis, aut non audisti? Deus sempiternus Dominus, qui creavit terminos terræ non deficiet, neque laborabit, nec est investigatio sapientiæ ejus.

29 Qui dat lasso virtutem: & his, qui non sunt, fortitudinem & robur multiplicat.

30 Deficient pueri, & laborabunt, & juvenes in infirmitate cadent.

31 Qui autem sperant in Domino, mutabunt fortitudinem, assument pennas sicut aquilæ, current & non laborabunt, ambulabunt & non deficient.

CAPUT XLI.

Disceptat Dominus cum idololatris de potentia, & variis magnisque beneficiis populo Judaico exhibitis: quibus suam comprobat potentiam & benignitatem erga homines: ostendens simul & idolorum impotentiam, & idololatrarum vanitatem.

1 Taceant ad me insulæ, & Gentes mutent A
fortitudinem: accedant, & tunc loquantur, simul ad judicium propinquemus.

2 Quis suscitavit ab Oriente justum, vocavit eum ut sequeretur se? dabit in conspectu ejus gentes, & reges obtinebit, dabit quasi pulverem gladio ejus, sicut stipulam vento raptam arcui ejus.

3 Persequetur eos, transibit in pace, semita in pedibus ejus non apparebit. B

4 Quis hæc operatus est, & fecit, vocans generationes ab exordio? Ego Dominus, * primus & novissimus ego sum. * Infr. 44. a.6. & 48. b.12. Apoc. 1. a.11. & 22. c.13.

5 Viderunt insulæ, & timuerunt, extrema terræ obstupuerunt, appropinquaverunt, & accesserunt.

6 Unusquisque proximo suo auxiliabitur, & fratri suo dicet: Confortare.

7 Confortavit faber ærarius percutiens malleo eum, qui cudebat tunc temporis, dicens: Glutino bonum est: & confortavit eum clavis, ut non moveretur.

8 Et tu Israel serve meus, Jacob quem elegi, semen Abraham amici mei:

9 In quo apprehendi te ab extremis terræ, & a longinquis ejus vocavi te, & dixi tibi: Servus

meus es tu, elegi te, & non abjeci te.

10 Ne timeas, quia ego tecum sum: ne declines, quia ego Deus tuus: confortavi te, & auxiliatus sum tibi: & suscepit te dextera justi mei.

11 Ecce confundentur & erubescent omnes, qui pugnant adversum te: erunt quasi non sint, & peribunt viri, qui contradicunt tibi.

12 Quæres eos, & non invenies, viros rebelles tuos: erunt quasi non sint: & veluti consumptio, homines bellantes adversum te.

13 Quia ego Dominus Deus tuus apprehendens manum tuam, dicensque tibi: Ne timeas, ego adjuvi te.

D 14 Noli timere vermis Jacob, qui mortui estis ex Israel: ego auxiliatus sum tibi, dicit Dominus: & redemptor tuus sanctus Israel.

15 Ego posui te quasi plaustrum triturans novum, habens rostra serrantia: triturabis montes, & comminues: & colles quasi pulverem pones.

16 Ventilabis eos, & ventus tollet, & turbo disperget eos: & tu exultabis in Domino, in sancto Israel lætaberis.

17 Egeni & pauperes quærunt aquas, & non sunt: lingua eorum siti aruit. Ego Dominus exaudiam eos, Deus Israel non derelinquam eos.

18 Aperiam in supinis collibus flumina, & in
E medio camporum fontes: ponam desertum in stagna aquarum, & terram inviam in rivos aquarum.

19 Dabo in solitudinem cedrum, & spinam, & myrtum, & lignum olivæ: ponam in deserto abietem, ulmum, & buxum simul:

20 Ut videant, & sciant, & recogitent, & intelligant pariter, quia manus Domini fecit hoc, & sanctus Israel creavit illud.

21 Prope facite judicium vestrum, dicit Dominus: afferte, siquid forte habetis, dixit rex Jacob.

22 Accedant, & nuntient nobis quæcumque ventura sunt: priora quæ fuerunt nuntiate: & ponemus cor nostrum, & sciemus novissima eorum, & quæ ventura sunt indicate nobis.

23 Annuntiate quæ ventura sunt in futurum, & sciemus quia dii estis vos, bene quoque aut male, si potestis, facite: & loquamur & videamus simul.

24 Ecce, vos estis ex nihilo, & opus vestrum ex eo quod non est: abominatio est qui elegit vos.

25 Suscitavi ab Aquilone, & veniet ab Ortu solis: vocabit nomen meum, & adducet magistratus quasi lutum, & velut plastes conculcans humum.

G 26 Quis annuntiavit ab exordio ut sciamus, & a principio ut dicamus: Justus es? non est neque annuntians, neque prædicens, neque audiens sermones vestros.

27 Primus ad Sion dicet: Ecce adsunt, & Jerusalem evangelistam dabo.

28 Et vidi, & non erat neque ex istis quisquam qui iniret consilium, & interrogatus responderet verbum.

29 Ecce omnes injusti, & vana opera eorum: ventus & inane simulachra eorum.

CAPUT XLII.

Pater sibi complacet in filio Christo, cujus virtutes & opera quæ facturus est, propheta explicat, exhortans universas gentes ad laudem & gratiarum actionem: addit quoque malos, idololatras & ingratos graviter à Domino puniendos, plurimum conquerens de ingratitudine servorum Dei.

1 Ecce servus meus, suscipiam eum: electus meus, complacuit sibi in illo anima mea: dedi spiritum meum super eum, judicium gentibus proferet. A Matth. 12.b.19

2 Non clamabit, neque accipiet personam, nec audietur vox ejus foris.

3 Calamum quassatum non conteret, & linum fumigans non extinguet: in veritate educet judicium.

4 Non erit tristis, neque turbulentus, donec ponat in terra judicium: & legem ejus insulæ expectabunt.

5 Hæc dicit Dominus Deus, creans cœlos, & extendens eos: firmans terram, & quæ germinant ex ea: dans flatum populo, qui est super eam, & spiritum calcantibus eam.

6 Ego Dominus vocavi te in justitia, & apprehendi manum tuam, & servavi te. * Et dedi te in fœdus populi, in lucem gentium. B * Infr. 49.b.6

7 Ut aperires oculos cæcorum, & educeres de conclusione vinctum, de domo carceris sedentes in tenebris.

8 * Ego Dominus, hoc est nomen meum: gloriam meam alteri non dabo, & laudem meam sculptilibus. Infr. 48.c.11

9 Quæ prima fuerunt, ecce venerunt: nova quoque ego annuntio: antequam oriantur, audita vobis faciam.

10 Cantate Domino canticum novum, laus ejus ab extremis terræ: qui descenditis in mare, & plenitudo ejus; insulæ, & habitatores earum.

11 Sublevetur desertum, & civitates ejus: in domibus habitabit Cedar: laudate habitatores Petræ, de vertice montium clamabunt.

12 Ponent Domino gloriam, & laudem ejus in insulis nuntiabunt.

13 Dominus sicut fortis egredietur, sicut vir præliator suscitabit zelum; vociferabitur, & clamabit: super inimicos suos confortabitur.

14 Tacui semper, silui, patiens fui, sicut parturiens loquar: dissipabo, & absorbebo simul.

15 Desertos faciam montes, & colles, & omne gramen eorum exsiccabo: & ponam flumina in insulas, & stagna arefaciam.

16 Et ducam cæcos in viam, quam nesciunt; & in semitis, quas ignoraverunt; ambulare eos faciam: ponam tenebras coram eis in lucem, & prava in recta: hæc verba feci eis, & non dereliqui eos. C

17 Conversi sunt retrorsum: confundantur confusione qui confidunt in sculptili, qui dicunt conflatili: Vos dii nostri.

18 Surdi audite, & cæci intuemini ad videndum.

19 Quis cæcus, nisi servus meus? & surdus, nisi ad quem nuntios meos misi? quis cæcus, nisi qui venundatus est? & quis cæcus, nisi servus Domini.

20 Qui vides multa, nonne custodies? qui apertas habes aures, nonne audies?

21 Et

21 Et Dominus voluit ut sanctificaret eum: &
magnificaret legem, & extolleret.
D 22 Ipse autem populus direptus, & vastatus:
laqueus juvenum omnes, & in domibus carce-
rum absconditi sunt: facti sunt in rapinam, nec
est qui eruat, in direptionem, nec est qui dicat:
Redde.
23 Quis est in vobis qui audiat hoc, attendat
& auscultet futura?
24 Quis dedit in direptionem Jacob, & Israel
vastantibus? nonne Dominus ipse, cui pecca-
vimus? Et noluerunt in viis ejus ambulare, &
non audierunt legem ejus.
25 Et effudit super eum indignationem furo-
ris sui, & forte bellum, & combussit eum in
circuitu, & non cognovit: & succendit eum,
& non intellexit.

CAPUT XLIII.

*Populum credentem securum facit, ejus ex uni-
verso orbe multiplicationem futuram promit-
tens, cum enarratione præteritorum ac futu-
rorum Dei erga populum suum beneficiorum,
quibus se solum verum Deum esse comprobat:
addita gravi expostulatione adversus Judæo-
rum ingratitudinem.*

A 1 ET nunc hæc dicit Dominus creans te
Jacob, & formans te Israel: Noli ti-
mere, quia redemi te, & vocavi te nomine tuo:
meus es tu.
2 Cum transieris per aquas, tecum ero, & flu-
mina non operient te: cum ambulaveris in
igne, non combureris, & flamma non ardebit
in te.
3 Quia ego Dominus Deus tuus sanctus Israel
salvator tuus, dedi propitiationem tuam Ægy-
ptum, Æthiopiam & Saba pro te.
4 Ex quo honorabilis factus es in oculis meis,
& gloriosus: ego dilexi te, & dabo homines
pro te & populos pro anima tua.
5 Noli timere, quia ego tecum sum: ab Orien-
te adducam semen tuum, & ab Occidente con-
gregabo te.
6 Dicam Aquiloni: Da: & Austro: Noli pro-
hibere: affer filios meos de longinquo, & filias
meas ab extremis terræ.
7 Et omnem, qui invocat nomen meũ, in glo-
riam meam creavi eũ, formavi eum, & feci eũ.
8 Educ foras populum cæcum, & oculos ha-
bentem; surdum, & aures ei sunt.
B 9 Omnes gentes congregatæ sunt simul, &
collectæ sunt tribus: quis in vobis annuntiet
istud, & quæ prima sunt audire nos faciet? dent testes eorum, justificentur, & audiant, &
dicant: Vere.
10 Vos testes mei dicit Dominus, & servus
meus, quem elegi: ut sciatis, & credatis mihi, &
intelligatis quia ego ipse sum. Ante me non est
formatus Deus, & post me non erit.
Osee 11 * Ego sum, ego sum Dominus, & non est
b.4. absque me salvator.
12 Ego annuntiavi, & salvavi: auditum fe-
ci, & non fuit in vobis alienus: vos testes mei,
dicit Dominus, & ego Deus.
13 Et ab initio ego ipse, & nõ est qui de manu
mea eruat: operabor, & quis avertet illud?
14 Hæc dicit Dominus redemptor vester, san-
ctus Israel: Propter vos misi in Babylonem, &
detraxi vectes universos, & Chaldæos in navi-
bus suis gloriantes.

15 Ego Dominus sanctus vester, creans Israel
rex vester. C
16 Hæc dicit Dominus, qui dedit in mari
viam, & in aquis torrentibus semitam.
17 Qui eduxit quadrigam & equum, agmen &
robustum: simul obdormierunt, nec resurgent:
contriti sunt quasi linum, & extincti sunt.
18 Ne memineritis priorum, & antiqua ne * 2.Cor
intueamini. 5.d.17.
19 * Ecce ego facio nova, & nunc orientur, Apoc.
utique cognoscetis ea: ponam in deserto viam, 21.b.5.
& in invio flumina.
20 Glorificabit me bestia agri, dracones &
struthiones: quia dedi in deserto aquas, flumi-
na in invio, ut darem potum populo meo, ele-
cto meo.
21 Populum istum formavi mihi, laudem
meam narrabit.
22 Non me invocasti Jacob, nec laborasti in
me Israel.
23 Non obtulisti mihi arietem holocausti tui, D
& victimis tuis non glorificasti me: non te ser-
vire feci in oblatione, nec laborem tibi præbui
in thure.
24 Non emisti mihi argento calamum, & adi-
pe victimarum tuarum non inebriasti me. Ve-
rumtamen servire me fecisti in peccatis tuis,
præbuisti mihi laborem in iniquitatibus tuis.
25 Ego sum, ego sum ipse, qui deleo iniquita-
tes tuas propter me, & peccatorum tuorum
non recordabor.
26 Reduc me in memoriam, & judicemur si-
mul: narra si quid habes ut justificeris.
27 Pater tuus primus peccavit, & interpretes
tui prævaricati sunt in me.
28 Et contaminavi principes sanctos, dedi ad
internecionem Jacob, & Israel in blasphe-
miam.

CAPUT XLIV.

*Deus consolatur populum suum, effusurus super
eum spiritum suum, & aquas super sitien-
tem: ipse primus & novissimus ac solus Deus,
omnium creator ac moderator: idolorum quo-
que, artificum eorum ac idololatrarum magna
vanitas, imo stupor aperte convincitur: pro-
inde ab idolis ad Deum, in cujus manu sunt
omnia, populus revocatur.* A

1 ET nunc audi Jacob serve meus, & Israel Ier.30.
quem elegi. b.10.
2 Hæc dicit Dominus faciens & formans te, & 46.
ab utero auxiliator tuus: noli timere serve g.27.
meus Jacob, & rectissime, quem elegi.
3 Effundam enim aquas super sitientem, &
fluenta super aridam: effundam spiritum meum
super semen tuum, & benedictionem meam su-
per stirpem tuam.
4 Et germinabunt inter herbas, quasi salices
juxta præterfluentes aquas.
5 Iste dicet: Domini ego sum: & ille vocabit
in nomine Jacob: & hic scribet manu sua: Do- * Sap.
mino: & in nomine Israel assimilabitur. 41.b.4.
6 * Hæc dicit Dominus rex Israel, & redem- Infr.48
ptor ejus Dominus exercituum: Ego primus, & b.12.
ego novissimus, & absque me non est Deus. Apoc.
7 Quis similis mei? vocet, & annuntiet: & 1.d.18.
ordinem exponat mihi, ex quo constitui popu- & 22.
lum antiquum: ventura & quæ futura sunt an- c.13.
nuntient eis.
8 Nolite timere, neque conturbemini. ex tunc
au-

audire te feci, & annuntiavi: vos estis testes mei, numquid est Deus absque me, & formator quem ego non noverim?

B 9 Plastæ idoli omnes nihil sunt, & amantissima eorum non proderunt eis. ipsi sunt testes eorum, quia non vident, neque intelligunt, ut confundantur.

10 Quis formavit deum, & sculptile conflavit ad nihil utile?

11 Ecce omnes participes ejus confundentur: fabri enim sunt ex hominibus: cōvenient omnes, stabunt & pavebunt, & confundentur simul.

* Sap. 13. & 15. 12 * Faber ferrarius lima operatus est: in prunis, & in malleis formavit illud, & operatus est in brachio fortitudinis suæ: esuriet & deficiet non bibet aquam & lassescet.

13 Artifex lignarius extendit normam, formavit illud in runcina: fecit illud in angularibus, & in circino tornavit illud: & fecit imaginem viri quasi speciosum hominem habitantem in domo.

14 Succidit cedros, tulit ilicem, & quercum, quæ steterat inter ligna saltus: plantavit pinum, quam pluvia nutrivit.

C 15 Et facta est hominibus in focum: sumpsit ex eis, & calefactus est: & succendit, & coxit panes: de reliquo autem operatus est deum, & adoravit: fecit sculptile, & curvatus est ante illud.

16 Medium ejus combussit igni, & de medio ejus carnes comedit: coxit pulmentum, & saturatus est, & calefactus est, & dixit: Vah, calefactus sum, vidi focum.

17 Reliquum autem ejus deum fecit & sculptile sibi: curvatur ante illud, & adorat illud, & obsecrat, dicens: Libera me, quia Deus meus es tu.

18 Nescierunt neque intellexerunt: obliti enim sunt ne videant oculi eorum, & ne intelligant corde suo.

19 Non recogitant in mente sua, neque cognoscunt, neque sentiunt, ut dicant: Medietatem ejus combussi igni: & coxi super carbones ejus panes: coxi carnes & comedi, & de reliquo ejus idolum faciam? ante truncum ligni procidam?

20 Pars ejus cinis est: cor insipiens adoravit illud, & non liberabit animam suam, neque dicet: Forte mendacium est in dextera mea.

D 21 Memento horum Jacob, & Israel, quoniam servus meus es tu, formavi te, servus meus es tu Israel, ne obliviscaris mei.

22 Delevi ut nubem iniquitates tuas, & quasi nebulam peccata tua: revertere ad me, quoniam redemi te.

23 Laudate cœli, quoniam misericordiam fecit Dominus: jubilate extrema terræ, resonate montes laudationem, saltus & omne lignum ejus: quoniam redemit Dominus Jacob, & Israel gloriabitur.

24 Hæc dicit Dominus redemptor tuus, & formator tuus ex utero: Ego sum Dominus, faciens omnia, extendens cœlos solus, stabiliens terram, & nullus mecum.

25 Irrita faciens signa divinorum, & ariolos in furorem vertens. Convertens sapientes retrorsum: & scientiam eorum stultam faciens.

26 Suscitans verbum servi sui, & consilium nuntiorum suorum complens. Qui dico Jerusalem: Habitaberis; & civitatibus Judæ: Ædificabimini, & deserta ejus suscitabo.

27 Qui dico profundo: Desolare, & flumina tua arefaciam.

28 Qui dico Cyro: Pastor meus es, & omnem voluntatem meam complebis. Qui dico Jerusalem: Ædificaberis, & templo: Fundaberis.

CAPUT XLV.

Prophetia de Cyro & victoriis ipsi à Deo concedendis, cum increpatione quod Deum in his non agnoscat, cum ipse solus sit Deus, omnium Dominus, cui nemo possit contradicere: prædicitur Christi nativitas: & loquitur propheta permixtim de Judæorum per Cyrum liberatione ac salute per Christum futura: quodque solus Dominus sit Deus, justus, & salvans, promissaque complens.

1 HÆc dicit Dominus Christo meo Cyro, A cujus apprehendi dexteram, & subjiciam ante faciem ejus gentes, & dorsa regum vertam, & aperiam coram eo januas, & portæ non claudentur.

2 Ego ante te ibo: & gloriosos terræ humiliabo: portas æreas conteram, & vectes ferreos confringam.

3 Et dabo tibi thesauros absconditos, & arcana secretorum: ut scias quia ego Dominus, qui voco nomen tuum, Deus Israel.

4 Propter servum meum Jacob, & Israel electum meum, & vocavi te nomine tuo: assimilavi te, & non cognovisti me.

5 Ego Dominus, & non est amplius, extra me non est Deus: accinxi te, & non cognovisti me:

6 Ut sciant hi, qui ab ortu solis, & qui ab occidente, quoniam absque me non est. Ego Dominus, & non est alter,

7 Formans lucem, & creans tenebras, faciens pacem, & creans malum: ego Dominus faciens omnia hæc. B

8 Rorate cœli desuper, & nubes pluant justum: aperiatur terra, & germinet salvatorem: & justitia oriatur simul: ego Dominus creavi eum.

9 Væ qui contradicit fictori suo, testa de samiis terræ: * numquid dicet lutum figulo suo, Quid facis, & opus tuum absque manibus est? * Rom. 9. 20. Jerem. 18. 6.

10 Væ qui dicit patri, Quid generas? & mulieri: Quid parturis?

11 Hæc dicit Dominus sanctus Israel, plastes ejus: Ventura interrogate me, super filios meos, & super opus manuum mearum mandate mihi.

12 Ego feci terram, & hominem super eam creavi ego: manus meæ tetenderunt cœlos, & omni militiæ eorum mandavi.

13 Ego suscitavi eum ad justitiam, & omnes C vias ejus dirigam: ipse ædificabit civitatem meam, & captivitatem meam dimittet, non in pretio, neque in muneribus, dicit Dominus Deus exercituum.

14 Hæc dicit Dominus: Labor Ægypti, & negotiatio Æthiopiæ, & Sabaim viri sublimes ad te transibunt, & tui erunt: Post te ambulabunt, vincti manicis pergent: & te adorabunt, teque deprecabuntur: Tantum in te est Deus, & non est absque te Deus.

15 Vere tu es Deus absconditus, Deus Israel salvator.

16 Confusi sunt, & erubuerunt omnes: simul abierunt in confusionem fabricatores errorum.

17 Israel salvatus est in Domino salute æter-
na: non confundemini, & non erubescetis us-
que in sæculum sæculi.
18 Quia hæc dicit Dominus creans cœlos, ip-
se Deus formans terram, & faciens eam, ipse
plastes ejus: non in vanum creavit eam: ut ha-
bitaretur, formavit eam. ego Dominus, & non
est alius.
19 Non in abscondito locutus sum in loco ter-
ræ tenebroso: non dixi semini Jacob: Frustra
quærite me. ego Dominus loquens justitiam,
annuntians recta.
20 Congregamini, & venite, & accedite si-
mul qui salvati estis ex Gentibus: nescierunt
D qui levant lignum sculpturæ suæ, & rogant
Deum non salvantem.
21 Annuntiate, & venite, & consiliamini si-
mul: quis auditum fecit hoc ab initio, ex tunc
prædixit illud? numquid non ego Dominus &
non est ultra Deus absque me? Deus justus, &
salvans non est præter me.
22 Convertimini ad me, & salvi eritis omnes
fines terræ: quia ego Deus, & non est alius.
23 In memetipso juravi, egredietur de ore
meo justitiæ verbum, & non revertetur:
*Rom. 14. b. 11. Philip. 2. b. 10. 24 *Quia mihi curvabitur omne genu, & jura-
bit omnis lingua.
25 Ergo in Domino, dicet, meæ sunt justitiæ
& imperium: ad eum venient, & confunden-
tur omnes qui repugnant ei.
26 In Domino justificabitur, & laudabitur
omne semen Israel.

CAPUT XLVI.

*Ostenditur idolorum vanitas, & destructio ip-
sorum prædicitur; Judæi cum reliquiis Israel
ad Deum revocantur, ostensa Dei magna be-
nignitate ad ipsos, addita gravi increpatio-
ne, ob ipsorum ingratitudinem & idolola-
triam: hortaturque ut ad ipsum, qui solus
omnia novit & potest, revertantur, salutem
ipsis per filium promittens.*

1 CONtractus est Bel, contritus est Nabo:
A facta sunt simulachra eorum bestiis &
jumentis, onera vestra gravi pondere usque ad
lassitudinem.
2 Contabuerunt, & contrita sunt simul: non
potuerunt salvare portantem, & anima eorum
in captivitatem ibit.
3 Audite me domus Jacob, & omne residuum
B domus Israel, qui portamini a meo utero, qui
gestamini à mea vulva.
4 Usque ad senectam ego ipse, & usque ad ca-
nos ego portabo: ego feci, & ego feram: ego
portabo, & salvabo.
5 Cui assimilastis me, & adæquastis, & com-
parastis me, & effecistis similem?
6 Qui confertis aurum de sacculo, & argen-
tum statera ponderatis: conducentes aurificem,
C ut faciat deum: & procidunt, & adorant.
*Baruch. 6. e. 25. 7 * Portant illum in humeris gestantes, & po-
nentes in loco suo: & stabit, ac de loco suo
non movebitur, sed & cum clamaverint ad
eum, non audiet: de tribulatione non salva-
bit eos.
8 Mementote istud, & confundimini: redite
prævaricatores ad cor.
9 Recordamini prioris sæculi, quoniam ego
sum Deus, & non est ultra Deus, nec est simi-
lis mei:

10 Annuntians ab exordio novissimum, & ab
initio quæ necdum facta sunt, dicens: Consiliũ D
meum stabit, & omnis voluntas mea fiet:
11 Vocans ab Oriente avem, & de terra lon-
ginqua virum voluntatis meæ. & locutus sum,
& adducam illud: creavi, & faciam illud.
12 Audite me duro corde, qui longe estis à ju-
stitia.
13 Prope feci justitiam meam, non elonga-
bitur, & salus mea non morabitur. Dabo in
Sion salutem, & in Israel gloriam meam.

CAPUT XLVII.

*Babylonis humiliatio ac contritio prædicitur
propter ipsius superbiam, arrogantiam &
crudelitatem in Judæos suos captivos: & quia
in maleficiis, auguribus, atque incantatori-
bus spem posuit.*

1 DEscende, sede in pulvere virgo filia Ba- A
bylon, sede in terra: non est solium fi-
liæ Chaldæorum, quia ultra non vocaberis
mollis & tenera.
2 Tolle molam, & mole farinam: denuda
turpitudinem tuam, discooperi humerum, re-
vela crura, transi flumina.
3 * Revelabitur ignominia tua, & videbitur
opprobrium tuum: ultionem capiam, & non *Nah. 3. b. 5.
resistet mihi homo.
4 Redemptor noster, Dominus exercituum
nomen illius, sanctus Israel.
5 Sede tacens, & intra in tenebras filia Chal-
dæorum: quia non vocaberis ultra domina re-
gnorum.
6 Iratus sum super populum meum, contami- B
navi hereditatem meam, & dedi eos in manu
tua: non posuisti eis misericordias: super se-
nem aggravasti jugum tuum valde.
7 Et dixisti: In sempiternum ero domina: non
posuisti hæc super cor tuum, neque recordata
es novissimi tui.
8 Et nunc audi hæc delicata, & habitans con-
fidenter, quæ dicis in corde tuo: * Ego sum, &
non est præter me amplius: non sedebo vidua, C
& ignorabo sterilitatem.
9 * Venient tibi duo hæc subito in die una, *Apoc. 18. b. 7
sterilitas & viduitas, universa venerunt super *Infra 51. f. 19.
te, propter multitudinem maleficiorum tuo-
rum, & propter duritiam incantatorum tuo-
rum vehementem.
10 Et fiduciam habuisti in malitia tua, & di-
xisti: Non est qui videat me, sapientia tua &
scientia tua hæc decepit te. Et dixisti in corde
tuo: Ego sum, & præter me non est altera.
11 Veniet super te malum, & nescies ortum D
ejus: & irruet super te calamitas, quam non
poteris expiare: veniet super te repente mise-
ria, quam nescies.
12 Sta cum incantatoribus tuis, & cum mul-
titudine maleficiorum tuorum, in quibus labo-
rasti ab adolescentia tua, si forte quid prosit ti-
bi, aut si possis fieri fortior.
13 Defecisti in multitudine consiliorum tuo-
rum: stent, & salvent te augures cœli, qui con-
templabantur sidera, & supputabant menses, ut
ex eis annuntiarent ventura tibi.
14 Ecce facti sunt quasi stipula, ignis combus-
sit eos: non liberabunt animam suam de manu
flammæ: non sunt prunæ, quibus calefiant, nec
focus ut sedeant ad eum.
15 Sic facta sunt tibi in quibuscumque la-

horaveras: negotiatores tui ab adolescentia
tua, unusquisque in via sua erraverunt: non
est qui salvet te.

CAPUT XLVIII.

Increpat Dominus hypocrisim, ingratitudinem ac duritiam Judæorum: se & non idola annunt asse futura & illa coplevisse ostendens: propter nomen suum tamen parcet ipsis: & ita benigne eos ad se revocat, probas se solum verum Deum, omnium conscium, suique populi redemptorem ac gubernatorem: conquerens quoque de mandatorum suorum prævaricatione, quibus observatis felices fuissent.

A 1 AUdite hæc domus Jacob, qui vocami-
ni nomine Israel, & de aquis Juda
existis, qui juratis in nomine Domini, & Dei
Israel recordamini non in veritate, neque in
justitia.
2 De civitate enim sancta vocati sunt, & su-
per Deum Israel constabiliti sunt: Dominus
exercituum nomen ejus.
3 Priora ex tunc annuntiavi, & ex ore meo
exierunt, & audita feci ea: repente operatus
sum, & venerunt.
4 Scivi enim quia durus es tu, & nervus fer-
reus cervix tua, & frons tua ærea.
5 Prædixi tibi ex tunc: antequam venirent
indicavi tibi, ne forte diceres: Idola mea
fecerunt hæc, & sculptilia mea, & conflatilia
mandaverunt ista.
B 6 Quæ audisti, vide omnia: vos autem num
annuntiastis? Audita feci tibi nova ex tunc, &
conservata sunt quæ nescis:
7 Nunc creata sunt, & non ex tunc: & ante
diem, & non audisti ea, ne forte dicas: Ecce
ego cognovi ea.
8 Neque audisti, neque cognovisti, neque ex
tunc aperta est auris tua, scio enim quia præva-
ricans prævaricaberis, & transgressorem ex
utero vocavi te.
9 Propter nomen meum longe faciam furorē
meum: & laude mea infrenabo te, ne intereas
10 Ecce excoxi te, sed non quasi argentum,
elegi te in camino paupertatis.
11 Propter me, propter me faciam, ut non bla-
*Supr. 41.b.1. sphemer: *& gloriam meam alteri non dabo.
12 Audi me Jacob, & Israel quem ego voco:
*Supr. 42.b.8. 44.a.6. * ego ipse, ego primus, & ego novissimus.
13 Manus quoque mea fundavit terram, &
C dextera mea mensa est cœlos: ego vocabo
eos, & stabunt simul.
14 Congregamini omnes vos, & audite: quis
de eis annuntiavit hæc? Dominus dilexit eum,
faciet voluntatem suam in Babylone, & bra-
chium suum in Chaldæis.
15 Ego ego locutus sum, & vocavi eum; ad-
duxi eum, & directa est via ejus.
16 Accedite ad me, & audite hoc: non a
principio in abscondito locutus sum: ex tem-
pore antequam fieret, ibi eram: & nunc Do-
minus Deus misit me, & spiritus ejus.
17 Hæc dicit Dominus redemptor tuus san-
ctus Israel: Ego Dominus Deus tuus docens te
utilia, gubernans te in via, qua ambulas.
D 18 Utinam attendisses mandata mea: facta
fuisset sicut flumen pax tua, & justitia tua si-
cut gurgites maris.
19 Et fuisset quasi arena semen tuum, & stirps
uteri tui ut lapilli ejus: non interisset, & non
fuisset attritum ... ejus a facie mea.
20 * Egredimini de Babylone, fugite a Chal- *Isai. 52. b.11.
dæis, in voce exultationis annuntiate: audi- *Exo. 17.b.6.
tum facite hoc, & efferte illud usque ad extre- Num. 20. b.11.
ma terræ. Dicite: * Redemit Dominus ser- *Infr. 49.
vum suum Jacob.
21 Non sitierunt in deserto, cum educeret
eos: * aquam de petra produxit eis, & scidit
petram, & fluxerunt aquæ:
22 Non est pax impiis, dicit Dominus.

CAPUT XLIX.

Constituitur Christus dux gentium ac Judæorum salvandorum, daturque in fœdus populi ex omnis orbis parte vocandi: & ostensa magna felicitate credentium in Christum hortatur eos ad gratiarum actionem: benigne etiam consolatur Sion quæ se à Deo desertam conquerebatur: promittens eam toto orbe fore gloriosam, omnibus ad ipsam confluentibus, ejusque contritis inimicis.

1 AUdite insulæ: & attendite populi de A
longe: Dominus ab utero vocavit me,
de ventre matris meæ recordatus est nominis
mei.
2 * Et posuit os meum quasi gladium acu- *Infra 51. c.16.
tum: in umbra manus suæ protexit me, & po-
suit me sicut sagittam electam: in pharetra
sua abscondit me.
3 Et dixit mihi: Servus meus es tu Israel, quia
in te gloriabor.
4 Et ego dixi: In vacuum laboravi, sine cau-
sa, & vane fortitudinem meam consumpsi: er-
go judicium meum cum Domino, & opus
meum cum Deo meo.
5 Et nunc dicit Dominus, formans me ex
utero servum sibi, ut reducam Jacob ad eum,
& Israel non congregabitur: & glorificatus
sum in oculis Domini, & Deus meus factus est
fortitudo mea.
6 Et dixit: Parum est ut sis mihi servus ad B
suscitandas tribus Jacob, & fæces Israel con-
vertendas. *Ecce dedi te in lucem gentium, ut *Supr. 42.b.6.
sis salus mea usque ad extremum terræ.
7 Hæc dicit Dominus redemptor Israel san- Actor. 13. g.47.
ctus ejus, ad contemptibilem animam, ad abo-
minatam gentem, ad servum dominorum: Re-
ges videbunt, & consurgent principes, & ado-
rabunt propter Dominum, quia fidelis est, &
sanctum Israel qui elegit te.
8 * Hæc dicit Dominus: In tempore placito C
exaudivi te, & in die salutis auxiliatus sū tui: & *2 Cor 6.a.2.
servavi te, & dedi te in fœdus populi, ut susci-
tares terrā, & possideres hereditates dissipatas:
9 Ut diceres his, qui vincti sunt: Exite, & his,
qui in tenebris: Revelamini. Super vias pa-
scentur, & in omnibus planis pascua eorum.
10 * Non esurient, neque sitient, & non per- Apoc. 7.d.16.
cutiet eos æstus & sol: quia miserator eorum
reget eos, & ad fontes aquarum potabit eos.
11 Et ponam omnes montes meos in viam, & D
semitæ meæ exaltabuntur.
12 Ecce isti de longe venient, & ecce illi ab
Aquilone, & mari, & isti de terra Australi.
13 Laudate cæli, & exulta terra, jubilate mon-
tes laudem: quia consolatus est Dominus popu-
lum suum, & pauperum suorum miserebitur.
14 Et dixit Sion: Dereliquit me Dominus, &
Dominus oblitus est mei.
15 Numquid oblivisci potest mulier infantem
suum,

suum, ut non misereatur filio uteri sui? & si
illa oblita fuerit, ego tamen non obliviscar
tui.
16 Ecce in manibus meis descripsi te: muri
tui coram oculis meis semper.
17 Venerunt structores tui: destruentes te &
dissipantes, a te exibunt.
Infra 18 * Leva in circuitu oculos tuos, & vide,
60.a.4. omnes isti congregati sunt, venerunt tibi: vi-
E vo ego, dicit Dominus, quia omnibus his ve-
lut ornamento vestieris, & circumdabis tibi
eos quasi sponsa.
19 Quia deserta tua, & solitudines tuæ, & ter-
ra ruinæ tuæ, nunc angusta erunt præ habitato-
ribus, & longe fugabuntur qui absorbebant
te.
20 Adhuc dicent in auribus tuis filii sterili-
tatis tuæ: Angustus est mihi locus, fac spatium
mihi ut habitem.
21 Et dices in corde tuo: Quis genuit mihi
F istos? ego sterilis, & non pariens, transmigra-
ta, & captiva: & istos quis enutrivit? ego de-
stituta & sola: & isti ubi erant?
22 Hæc dicit Dominus Deus: Ecce levabo ad
gentes manum meam, & ad populos exaltabo
signum meum. Et afferent filios tuos in ulnis,
& filias tuas super humeros portabunt.
23 Et erunt reges nutritii tui, & reginæ nutri-
G ces tuæ: vultu in terram demisso adorabunt
te, & pulverem pedum tuorum lingent. Et
scies quia ego Dominus, super quo non con-
fundentur qui expectant eum.
24 Numquid tolletur a forti præda? aut quod
captum fuerit a robusto, salvum esse poterit?
25 Quia hæc dicit Dominus: Equidem, & ca-
ptivitas a forti tolletur: & quod ablatū fuerit
a robusto, salvabitur. Eos vero, qui judicave-
rūt te, ego judicabo; & filios tuos ego salvabo.
26 Et cibabo hostes tuos carnibus suis: & quasi
musto, sanguine suo inebriabuntur: & sciet
omnis caro, quia ego Dominus salvans te, &
redemptor tuus fortis Jacob.

C A P U T L.

*Non ex Dei impotentia, sed propter suas iniqui-
tates manet synagoga repudiata, Christum
nolens recipere, qui nihil prætermisit quod
agendum fuerat ut ab ea reciperetur, imò il-
lius amore seipsum in ignominiosas tradens
afflictiones: ideoque synagogam doloribus
interituram denuntiat.*

A 1 HÆc dicit Dominus: Quis est hic liber
repudii matris vestræ, quo dimisi eam?
aut quis est creditor meus, cui vendidi vos?
ecce in iniquitatibus vestris venditi estis, & in
sceleribus vestris dimisi matrem vestram.
2 Quia veni, & non erat vir: vocavi, & non
erat qui audiret, * numquid abbreviata &
Infra parvula facta est manus mea, ut non possit
9.a.1. redimere? aut non est in me virtus ad liberan-
B dum? Ecce in increpatione mea desertum fa-
ciam mare, ponam flumina in siccum: com-
putrescent pisces sine aqua, & morientur in
siti.
3 Induam cœlos tenebris, & saccum ponam
operimentum eorum.
4 Dominus dedit mihi linguam eruditam, ut
sciam sustentare eum, qui lassus est verbo: eri-
git mane, mane erigit mihi aurem, ut audiam
quasi magistrum.
5 Dominus Deus aperuit mihi aurem, ego au-
tem non contradico: retrorsum non abii. C
6 * Corpus meum dedi percutientibus, & ge- * Matt.
nas meas vellentibus: faciem meam non aver- 27. &
ti ab increpantibus, & conspuentibus in me. 67.
7 Dominus Deus auxiliator meus, ideo non
sum confusus: ideo posui faciem meam ut pe-
tram durissimam, & scio quoniam non con-
fundar.
8 * Juxta est qui justificat me, quis contra- * Rom
dicet mihi? stemus simul, quis est adversarius 8. f. 33.
meus: accedat ad me.
9 Ecce Dominus Deus auxiliator meus: quis
est qui condemnet me? Ecce omnes quasi ve-
stimentum conterentur, tinea comedet eos.
10 Quis ex vobis timens Dominum, audiens D
vocem servi sui? qui ambulavit in tenebris, &
non est lumen ei, speret in nomine Domini, &
innitatur super Deum suum.
11 Ecce vos omnes accendentes ignē, accin-
cti flammis, ambulate in lumine ignis vestri, &
in flammis quas succendistis: de manu mea fa-
ctum est hoc vobis, in doloribus dormietis.

C A P U T LI.

*Exhortatur Sion exemplo Abrahæ, cui Deus
promissa complevit, ut & ipsa certo fidat se
promissam à Deo consolationem accepturam:
de consolatione, salute & magna felicitate
Sion, hoc est Ecclesiæ, per Christum futura,
& de lege Evangelica late differit, ac de hu-
miliatione hostium Ecclesiæ.*

1 AUdite me qui sequimini quod justum
est, & quæritis Dominum: attendite A
ad petram unde excisi estis, & ad cavernam
laci, de qua præcisi estis.
2 Attendite ad Abraham patrem vestrum, &
ad Saram, quæ peperit vos: quia unum vocavi
eum, & benedixi ei, & multiplicavi eum.
3 Consolabitur ergo Dominus Sion, & con- B
solabitur omnes ruinas ejus: & ponet desertum
ejus quasi delicias, & solitudinem ejus quasi
hortum Domini. Gaudium & lætitia invenie-
tur in ea, gratiarum actio, & vox laudis.
4 Attendite ad me popule meus, & tribus
mea me audite: quia lex a me exiet, & judi-
cium meum in lucem populorum requiescet.
5 Prope est justus meus, egressus est salvator
meus, & brachia mea populos judicabunt: me
insulæ expectabunt, & brachium meum susti-
nebunt.
6 Levate in cœlum oculos vestros, & videte
sub terra deorsum: quia cœli sicut fumus lique-
scent, & terra sicut vestimentum atteretur, & C
habitatores ejus sicut hæc interibunt: * Salus * Psal.
autem mea in sempiternum erit, & justitia 36.c.19
mea non deficiet.
7 Audite me qui scitis justum, populus meus
lex mea in corde eorum: nolite timere oppro-
brium hominum, & blasphemias eorum ne
metuatis.
8 Sicut enim vestimentum, sic comedet eos
vermis: & sicut lanam, sic devorabit eos tinea:
Salus autem mea in sempiternum erit, & justi-
tia mea in generationes generationum.
9 Consurge, consurge, induere fortitudinem
brachium Domini: consurge sicut in diebus
antiquis, in generationibus sæculorum. Num-
quid non tu percussisti superbum, vulnerasti
draconem?

D 10 * Numquid non tu ficcasti mare, aquam
*Exod. abyssi vehementis: qui posuisti profundum ma-
14.c.21 ris viam, ut transirent liberati?
11 Et nunc qui redempti sunt à Domino, re-
vertentur, & venient in Sion laudantes, & læ-
titia sempiterna super capita eorum, gaudium
& lætitiam tenebunt, fugiet dolor & gemitus.
12 Ego, ego ipse consolabor vos: quis tu ut ti-
meres ab homine mortali, & à filio hominis,
qui quasi fœnum ita arescet?
13 Et oblitus es Domini factoris tui, qui te-
E tendit cœlos, & fundavit terram: & formida-
sti jugiter tota die a facie furoris ejus qui te
tribulabat, & paraverat ad perdendum: ubi
nunc est furor tribulantis?
14 Cito veniet gradiens ad aperiendum, &
non interficiet usque ad internecionem, nec
deficiet panis ejus.
15 Ego autem sum Dominus Deus tuus, qui
conturbo mare, & intumescunt fluctus ejus:
Dominus exercituum nomen meum.
16 * Posui verba mea in ore tuo, & in umbra
F manus meæ protexi te, ut plantes cœlos, &
*Supra fundes terram: & dicas ad Sion: Populus
49.a.20. meus es tu.
17 Elevare, elevare, consurge Jerusalem, quæ
bibisti de manu Domini calicem iræ ejus: us-
que ad fundum calicis soporis bibisti & potasti
usque ad fæces.
18 Non est qui sustentet eam ex omnibus fi-
liis, quos genuit: & non est qui apprehendat
manum ejus ex omnibus filiis, quos enutrivit.
19 * Duo sunt quæ occurrerunt tibi; quis con-
G tristabitur super te? vastitas, & contritio, &
*Supra fames, & gladius; quis consolabitur te?
47.b.9. 20 Filii tui projecti sunt, dormierunt in capi-
te omnium viarum, sicut oryx illaqueatus:
pleni indignatione Domini, increpatione Dei
tui.
21 Idcirco audi hoc paupercula, & ebria non
à vino.
22 Hæc dicit dominator tuus Dominus, &
Deus tuus, qui pugnabit pro populo suo: Ecce
tuli de manu tua calicem soporis, fundum ca-
licis indignationis meæ, non adjicies ut bibas
illum ultra.
23 Et ponam illum in manu eorum, qui te hu-
miliaverunt, & dixerunt animæ tuæ: Incurva-
re, ut transeamus: & posuisti ut terram corpus
tuum, & quasi viam transeuntibus.

CAPUT LII.

Excitat Sion, hoc est, Christi Ecclesiam ad consolationem ob gratuitam sui redemptionem; meminit descensus Israel in Aegyptum, & liberationis ab Assur: prædicatores autem evangelicæ pacis commendat, excitans omnes ad laudem propter Christum paratum omnibus salvatorem; & de ipsius exaltatione ac humiliatione, & fide gentium in ipsum.

A 1 CONsurge, consurge, induere fortitudine
tua Sion, induere vestimentis gloriæ
tuæ Jerusalem, civitas sancti: quia non adij-
ciet ultra ut pertranseat per te incircumcisus
& immundus.
2 Excutere de pulvere, consurge; sede Jerusa-
lem: solve vincula colli tui captiua filia Sion.
B 3 Quia hæc dicit Dominus: Gratis venumda-
*Gen. ti estis, & sine argento redimemini.
46.a.6. 4 Quia hæc dicit Dominus Deus: * in Ægy-
ptum descendit populus meus in principio, ut
colonus esset ibi: & Assur absque ulla causa
calumniatus est eum.
5 Et numquid mihi est hic, dicit Dominus, *Rom.
quoniam ablatus est populus meus gratis? Do- 2.d.24.
minatores ejus inique agunt, dicit Dominus, * Ier.16.
& jugiter tota die nomē meum blasphematur. d.24.
6 Propter hoc sciet populus meus nomen
meum in die illa: quia ego ipse qui loquebar,
ecce adsum.
7 * Quam pulchri super montes pedes annun-
tiantis & prædicantis pacem; annuntiantis bo- *Rom.
num, prædicantis salutem, dicentis Sion: Re- 10.c.15
gnabit Deus tuus! Nah. 1.
8 Vox speculatorum tuorum: levaverunt vo- d.15. C
cem, simul laudabunt: quia oculo ad oculum
videbunt, cum converterit Dominus Sion.
9 Gaudete, & laudate simul deserta Jerusa-
lem: quia consolatus est Dominus populum
suum, redemit Jerusalem.
10 Paravit Dominus brachium sanctum suū *Psal.
in oculis omnium gentium: * & videbunt om- 97.a.3.
nes fines terræ salutare Dei nostri. *2.Cor.
11 Recedite, recedite, exite inde, * pollutum 6.d.17.
nolite tangere: exite de medio ejus, munda-
mini qui fertis vasa Domini.
12 Quoniam non in tumultu exibitis, nec in
fuga properabitis: præcedet enim vos Domi- D
nus, & congregabit vos Deus Israel.
13 Ecce intelliget servus meus, exaltabitur,
& elevabitur, & sublimis erit valde.
14 Sicut obstupuerunt super te multi, sic in-
glorius erit inter viros aspectus ejus, & forma
ejus inter filios hominum.
15 Iste asperget gentes multas, super ipsum
continebunt reges os suum: * quia quibus non *Rom.
est narratum de eo, viderunt; & qui non au- 15.c.21
dierunt, contemplati sunt.

CAPUT LIII.

Non omnes Evangelii prædicationem suscipiūt: prophetia de Christi nativitate & ignominiosa passione ac morte ipsius propter peccata nostra: contemptui habitus est, qui salutem nobis peperit: ex mansuetudine & voluntaria ipsius oblatione: de gloria & exaltatione ejus, credentiumque multitudine.

1 QUis credidit auditui nostro? & bra- A
chium Domini cui revelatum est? Ioa.12.
2 Et ascendet sicut virgultum coram eo, & f.38.
sicut radix de terra sitienti: non est species ei, Rom.
neque decor: & vidimus eum & non erat aspe- 10.d.16
ctus, & desideravimus eum: *Marc.
3 * Despectum, & novissimum virorum, vi- 9.b.12.
rum dolorum, & scientem infirmitatem; &
quasi absconditus vultus ejus & despectus, un-
de nec reputavimus eum.
4 * Vere languores nostros ipse tulit, & do-
lores nostros ipse portavit: & nos putavimus *Matt.
eum quasi leprosum & percussum a Deo & hu- 8.c.17.
miliatum. B
5 * Ipse autem vulneratus est propter iniqui-
tates nostras, attritus est propter scelera no- *1.Cor.
stra: disciplina pacis nostræ super eum, & li- 15.a.3.
vore ejus sanati sumus.
6 Omnes nos quasi oves erravimus, unusquis-
que in viam suam declinavit: & posuit Domi-
nus in eo iniquitatem omnium nostrum.
7 Oblatus est quia ipse voluit, & non ape-
ruit os suum: sicut ovis ad occisionem ducetur, C
& quasi

& quasi agnus coram tondente se obmutescet,
*Matt. 26.f.63 Act. 8. f.32. *1.Pet. 2.d.22. 1.Joan 3.a.5. * & non aperiet os suum.
8 De angustia & de judicio sublatus est: generationem ejus quis enarrabit? quia abscissus est de terra viventium: propter scelus populi mei percussi eum.
9 Et dabit impios pro sepultura, & divitem pro morte sua: * eo quod iniquitatem non fecerit, neque dolus fuerit in ore ejus.
10 Et Dominus voluit conterere eum in infirmitate: si posuerit pro peccato animam suam, videbit semen longævum, & voluntas Domini in manu ejus dirigetur.
D 11 Pro eo quod laboravit anima ejus, videbit & saturabitur: in scientia sua justificabit ipse justus servus meus multos, & iniquitates eorum ipse portabit.
12 Ideo dispertiam ei plurimos, & fortium dividet spolia, pro eo quod tradidit in mor-
*Marc 15.c.28 Luc.22 d.37. tem animam suam, * & cum sceleratis reputatus est: & ipse peccata multorum tulit, & pro transgressoribus rogavit.

CAPUT LIV.

Ecclesiam invitat ad lætitiam, quod ex gentibus futura sit numerosior quam erat Synagoga, & per orbem propaganda, perpetua Dei protectione sit in securitate victura, veteris oblita calamitatis: quodque ex pretiosis ædificabitur lapidibus, in justitia fundata: omnesque in ea docti erunt à Deo multitudine pacis fruituri.

A Luc.23 d.29. Gal. 4. d.27. 1 Lauda sterilis quæ non paris: decanta laudem, & hinni quæ non pariebas: quoniam multi filii desertæ, magis quam ejus quæ habet virum, dicit Dominus.
2 Dilata locum tentorii tui, & pelles tabernaculorum tuorum extende, ne parcas: longos fac funiculos tuos, & clavos tuos consolida.
B 3 Ad dexteram enim & ad lævam penetrabis: & semen tuum gentes hereditabit, & civitates desertas inhabitabit.
4 Noli timere, quia non confunderis, neque erubesces: Non enim te pudebit, quia confusionis adolescentiæ tuæ oblivisceris, & opprobrii viduitatis tuæ non recordaberis amplius.
C
* Luc. 1.c.32. 5 Quia dominabitur tui qui fecit te, * Dominus exercituum nomen ejus: & redemptor tuus sanctus Israel, Deus omnis terræ vocabitur.
6 Quia ut mulierem derelictam & mœrentem spiritu vocavit te Dominus, & uxorem ab adolescentia abjectam, dixit Deus tuus.
7 * Ad punctum in modico dereliqui te, & in miserationibus magnis congregabo te.
D 8 In momento indignationis abscondi faciem meam parumper a te, & in misericordia sempiterna misertus sum tui: dixit redemptor tuus Dominus.
* Gen. 9.b.15. 9 * Sicut in diebus Noe istud mihi est, cui juravi ne inducerem aquas Noe ultra super terram: sic juravi ut non irascar tibi & non increpem te.
10 Montes enim commovebuntur, & colles contremiscent: misericordia autem mea non recedet à te, & fœdus pacis meæ non movebitur: dixit miserator tuus Dominus.
E 11 Paupercula, tempestate convulsa, absque ulla consolatione. Ecce ego sternam per ordinem lapides tuos, & fundabo te in sapphiris,
12 Et ponam jaspidem propugnacula tua: & portas tuas in lapides sculptos, & omnes terminos tuos in lapides desiderabiles:
13 * Universos filios tuos doctos à Domino: *Joan. 6.e.45. & multitudinem pacis filiis tuis.
14 Et in justitia fundaberis: recede procul à calumnia, quia non timebis; & à pavore, quia non appropinquabit tibi.
15 Ecce accola veniet, qui non erat mecum, advena quondam tuus adjungetur tibi.
16 Ecce ego creavi fabrum sufflantem in F igne prunas, & proferentem vas in opus suum, & ego creavi interfectorem ad disperdendum.
17 Omne vas, quod fictum est contra te, non dirigetur: & omnem linguam resistentem tibi in judicio, judicabis. Hæc est hereditas servorum Domini, & justitia eorum apud me, dicit Dominus.

CAPUT LV.

Omnes ad fidem vocans, promittit donorum spiritualium abundantiam: revocantur à peccatis impii, cum Dominus misericors sit, & verax in promissis: de profectu prædicationis Evangelii, & felicitate credentium.

1 Omnes sitientes venite ad aquas: & qui A non habetis argentum, properate, *Eccl. 51.d.33. emite, & comedite: venite, emite absque argento, & absque ulla commutatione, vinum & lac.
2 Quare appenditis argentum non in panibus, & laborem vestrum non in saturitate? Audite audientes me, & comedite bonum, & delectabitur in crassitudine anima vestra.
3 Inclinate aurem vestram, & venite ad me: B audite, & vivet anima vestra, & feriam vobiscum pactum sempiternum, * misericordias *Act. 13.e.34 David fideles.
4 Ecce testem populis dedi eum, ducem ac præceptorem gentibus.
5 Ecce gentem, quam nesciebas, vocabis: & Gentes, quæ te non cognoverunt, ad te current, propter Dominum Deum tuum, & sanctum Israel, quia glorificavit te.
6 Quærite Dominum, dum inveniri potest: invocate eum, dum prope est.
7 Derelinquat impius viam suam, & vir iniquus cogitationes suas, & revertatur ad Dominum, & miserebitur ejus, & ad Deum nostrum: quoniam multus est ad ignoscendum.
8 Non enim cogitationes meæ, cogitationes C vestræ: neque viæ vestræ, viæ meæ, dicit Dominus.
9 Quia sicut exaltantur cœli à terra, sic exaltatæ sunt viæ meæ à viis vestris, & cogitationes meæ a cogitationibus vestris.
10 Et quomodo descendit imber, & nix de cœlo, & illuc ultra non revertitur, sed inebriat terram, & infundit eam, & germinare eam facit, & dat semen serenti, & panem comedenti:
11 Sic erit verbum meum, quod egredietur D de ore meo: non revertetur ad me vacuum, sed faciet quæcumque volui, & prosperabitur in his, ad quæ misi illud.
12 Quia in lætitia egrediemini; & in pace deducemini: montes & colles cantabunt coram vobis laudem, & omnia ligna regionis plaudent manu.

13 Pro saliunca ascendet abies, & pro urtica crescet myrtus: & erit Dominus nominatus in signum æternum, quod non auferetur.

CAPUT LVI.

Omnes cujusvis gentis aut conditionis hortatur Dominus ad servanda sua præcepta: consolatio eunuchorum justorum: domus Dei, domus est orationis: gravis increpatio & comminatio adversus pastores Jerusalem, quos cæcos & canes mutos ac impudentes appellat.

A 1 Hæc dicit Dominus: Custodite judicium, & facite justitiam: quia juxta
Sap. 1. a. est salus mea ut veniat, & justitia mea ut reveletur.
2 Beatus vir, qui facit hoc, & filius hominis qui apprehendet istud: custodiens sabbatum ne polluat illud, custodiens manus suas ne faciat omne malum.
B 3 Et non dicat filius advenæ, qui adhæret Domino, dicens: Separatione dividet me Dominus a populo suo: Et non dicat eunuchus: Ecce ego lignum aridum.
4 Quia hæc dicit Dominus eunuchis: Qui custodierint sabbata mea, & elegerint quæ ego volui, & tenuerint fœdus meum:
5 Dabo eis in domo mea, & in muris meis locum, & nomen melius a filiis & filiabus: nomen sempiternum dabo eis, quod non peribit.
6 Et filios advenæ, qui adhærent Domino, ut colant eum, & diligant nomen ejus ut sint ei in servos: omnem custodientem sabbatum ne polluat illud, & tenentem fœdus meum:
C 7 Adducam eos in montem sanctum meum, & lætificabo eos in domo orationis meæ: holocausta eorum, & victimæ eorum placebunt
* Mar. 11. b. 17. mihi super altari meo: * quia domus mea, domus orationis vocabitur cunctis populis.
Matt. 21. b. 13. Luc. 19. g. 46. 8 Ait Dominus Deus, qui congregat dispersos Israel: Adhuc congregabo ad eum congregatos ejus.
9 Omnes bestiæ agri venite ad devorandum, universæ bestiæ saltus.
D 10 Speculatores ejus cæci omnes, nescierunt universi: canes muti non valentes latrare, videntes vana, dormientes, & amantes somnia.
11 Et canes impudentissimi nescierunt saturitatem: ipsi pastores ignoraverunt intelligentiam: omnes in viam suam declinaverunt, unusquisque ad avaritiam suam, a summo usque ad novissimum.
12 Venite, sumamus vinum, & impleamur ebrietate: & erit sicut hodie, sic & cras, & multo amplius.

CAPUT LVII.

Justorum interitus, & futura ipsorum requies non intelligitur ab impiis, cum quibus Deus hic expostulat super idololatria aliisque ipsorum sceleribus, denuntians eos humiliandos: conversis autem pax & consolatio promittitur: cum impii cor sit tanquam mare fervens, cui non est pax.

A 1 Justus perit, & non est, qui recogitet in corde suo: & viri misericordiæ colliguntur, quia non est qui intelligat: a facie enim malitiæ collectus est justus.
2 Veniat pax, requiescat in cubili suo qui ambulavit in directione sua.
3 Vos autem accedite huc filii auguratricis; semen adulteri, & fornicariæ.
4 Super quem lusistis? super quem dilatastis os, & ejecistis linguam? numquid non vos filii scelesti, semen mendax?
5 Qui consolamini in diis subter omne lignum frondosum, immolantes parvulos in torrentibus, subter eminentes petras?
6 In partibus torrentis pars tua, hæc est sors tua: & ipsis effudisti libamen, obtulisti sacrificium. numquid super his non indignabor?
7 Super montem excelsum & sublimem posuisti cubile tuum, & illuc ascendisti ut immo- B
lares hostias.
8 Et post ostium, & retro postem posuisti memoriale tuum: quia juxta me discooperuisti, & suscepisti adulterum: dilatasti cubile tuum, & pepigisti cum eis fœdus: dilexisti stratum eorum manu aperta.
9 Et ornasti te regi unguento, & multiplicasti pigmenta tua. Misisti legatos tuos procul, & humiliata es usque ad inferos.
10 In multitudine viæ tuæ laborasti: non dixisti: Quiescam: vitam manus tuæ invenisti, propterea non rogasti.
11 Pro quo sollicita timuisti, quia mentita es, C
& mei non es recordata, neque cogitasti in corde tuo? quia ego tacens, & quasi non videns, & mei oblita es.
12 Ego annuntiabo justitiam tuam, & opera tua non proderunt tibi.
13 Cum clamaveris, liberent te congregati tui, & omnes eos auferet ventus, tollet aura: Qui autem fiduciam habet mei, hereditabit terram, & possidebit montem sanctum meum.
14 Et dicam: * Viam facite, præbete iter, * Infra 62. d. 10.
declinate de semita, auferte offendicula de via populi mei.
15 Quia hæc dicit Excelsus, & sublimis habitans æternitatem: & sanctum nomen ejus in excelso & in sancto habitans, & cum contrito & humili spiritu: ut vivificet spiritum humilium, & vivificet cor contritorum.
16 Non enim in sempiternum litigabo, neque usque ad finem irascar: quia spiritus a facie mea egredietur, & flatus ego faciam.
17 Propter iniquitatem avaritiæ ejus iratus sum, & percussi eum: abscondi a te faciem meam, & indignatus sum: & abiit vagus in via cordis sui.
18 Vias ejus vidi & sanavi eum, & reduxi eum, & reddidi consolationes ipsi, & lugentibus ejus.
19 Creavi fructum labiorum pacem, pacem ei, qui longe est, & qui prope, dixit Dominus, & sanavi eum.
20 Impii autem quasi mare fervens, quod quiescere non potest, & redundant fluctus ejus in conculcationem & lutum.
21 * Non est pax impiis, dicit Dominus * Supr. 48. d. 22.
Deus.

CAPUT LVIII.

Reprehendit Judæorum hypocrisim, ostendens eorum jejunium non esse Deo acceptabile: & quæ debeant illud comitari, quibus adhibitis, multa præstantur hominibus beneficia: quomodo debeat sabbatum celebrari, abnegata propria voluntate, & quod sit præmium ita celebrantium.

1 Clama, ne cesses, quasi tuba exalta vo- A
cem tuam, & annuntia populo meo scelera

scelera eorum, & domui Jacob peccata eorum.

2 Me etenim de die in diem quærunt, & scire vias meas volunt: quasi gens, quæ justitiam A fecerit, & judicium Dei sui non dereliquerit: rogant me judicia justitiæ: appropinquare Deo volunt.

3 Quare jejunavimus, & non aspexisti: humiliavimus animas nostras, & nescisti? Ecce in die jejunii vestri invenitur voluntas vestra, & omnes debitores vestros repetitis.

4 Ecce ad lites & contentiones jejunatis, & percutitis pugno impie. Nolite jejunare sicut usque ad hanc diem, ut audiatur in excelso clamor vester.

*Zach. 7.b.5. 5 * Numquid tale est jejunium, quod elegi, per diem affligere hominem animam suam? numquid contorquere quasi circulum caput suum, & saccum & cinerem sternere? numquid istud vocabis jejunium, & diem acceptabilem Domino?

6 Nonne hoc est magis jejunium, quod elegi? dissolve colligationes impietatis, solve fasciculos deprimentes; dimitte eos, qui confracti sunt, liberos, & omne onus dirumpe.

C 7 * Frange esurienti panem tuum, & egenos *Ezec. 18. b. 16. vagosque induc in domum tuam: cum videris nudum, operi eum, & carnem tuam ne despexeris. Matt. 25. c. 35.

8 Tunc erumpet quasi mane lumen tuum, & sanitas tua citius orietur, & anteibit faciem tuam justitia tua, & gloria Domini colliget te.

9 Tunc invocabis, & Dominus exaudiet: clamabis, & dicet: Ecce adsum. si abstuleris de medio tui catenam, & desieris extendere digitum, & loqui quod non prodest.

10 Cum effuderis esurienti animam tuam, & animam afflictam repleveris, orietur in tenebris lux tua, & tenebræ tuæ erunt sicut meridies.

D 11 Et requiem tibi dabit Dominus semper, & implebit splendoribus animam tuam, & ossa tua liberabit, & eris quasi hortus irriguus, & sicut fons aquarum, cujus non deficient aquæ.

*Infra 61.a.4. 12 * Et ædificabuntur in te deserta sæculorum: fundamenta generationis & generationis suscitabis: & vocaberis ædificator sepium, avertens semitas in quietem.

13 Si averteris a sabbato pedem tuum, facere voluntatem tuam in die sancto meo, & vocaveris sabbatum delicatum, & sanctum Domini gloriosum, & glorificaveris eum dum non facis vias tuas, & non invenitur voluntas tua, ut loquaris sermonem:

14 Tunc delectaberis super Domino, & sustollam te super altitudines terræ, & cibabo te hereditate Jacob patris tui, os enim Domini locutum est.

CAPUT LIX.

Potens ac benignus est Deus ad salvandum Judæos; sed iniquitates eorum, quas Propheta persequitur, impediunt ne exaudiantur ac salventur: propter quas & ipsi confitentur se juste à Deo desertos & excæcatos, affligi variis malis: de furore Domini in malos, & benignitate erga pœnitentes.

A *Num. 11. c. 23. Supr. 50. a. 1 * Ecce non est abbreviata manus Domini ut salvare nequeat, neque aggravata est auris ejus ut non exaudiat:

2 Sed iniquitates vestræ diviserunt inter vos & Deum vestrum, & peccata vestra absconderunt faciem ejus à vobis ne exaudiret.

3 * Manus enim vestræ pollutæ sunt sanguine, & digiti vestri iniquitate: labia vestra locuta sunt mendacium, & lingua vestra iniquitatem fatur. *Supr. 1.d.15.

4 Non est qui invocet justitiam, neque est qui judicet vere: sed confidunt in nihilo, & loquuntur vanitates: * conceperunt laborem, & pepererunt iniquitatem. * Iob. 15. d.35.

5 Ova aspidum ruperunt, & telas araneæ texuerunt: qui comederit de ovis eorum, morietur: & quod confotum est, erumpet in regulum. A

6 Telæ eorum non erunt in vestimentum, neque operientur operibus suis: opera eorum opera inutilia, & opus iniquitatis in manibus eorum. B

7 * Pedes eorum ad malum currunt, & festinant ut effundant sanguinem innocentem: cogitationes eorum cogitationes inutiles: vastitas & contritio in viis eorum. * Prov. 1.b.16. Rom. 3. c. 15.

8 Viam pacis nescierunt, & non est judicium in gressibus eorum: semitæ eorum incurvatæ sunt eis: omnis qui calcat in eis, ignorat pacem.

9 Propter hoc elongatum est judicium a nobis, & non apprehendet nos justitia: expectavimus lucem, & ecce tenebræ, splendorem, & in tenebris ambulavimus.

10 Palpavimus sicut cæci parietem, & quasi absque oculis attrectavimus: impegimus meridie quasi in tenebris, in caliginosis quasi mortui.

11 Rugiemus quasi ursi omnes, & quasi columbæ meditantes gememus, expectavimus judicium, & non est, salutem, & elongata est à nobis. C

12 Multiplicatæ sunt enim iniquitates nostræ coram te, & peccata nostra responderunt nobis: quia scelera nostra nobiscum, & iniquitates nostras cognovimus,

13 Peccare & mentiri contra Dominum: & aversi sumus ne iremus post tergum Dei nostri, ut loqueremur calumniam & transgressionem: concepimus; & locuti sumus de corde verba mendacii.

14 Et conversum est retrorsum judicium, & justitia longe stetit: quia corruit in platea veritas, & æquitas non potuit ingredi.

15 Et facta est veritas in oblivionem: & qui recessit a malo, prædæ patuit: & vidit Dominus, & malum apparuit in oculis ejus, quia non est judicium.

16 Et vidit quia non est vir: & aporiatus est, D quia non est qui occurrat: & salvavit sibi brachium suum, & justitia ejus ipsa confirmavit eum.

17 * Indutus est justitia ut lorica, et galea salutis in capite ejus: indutus est vestimentis ultionis, & opertus est quasi pallio zeli. *Eph. 6.c.17. 1 Thess. 5. b. 8.

18 Sicut ad vindictam quasi ad retributionem indignationis hostibus suis, & vicissitudinem inimicis suis: insulis vicem reddet.

19 Et timebunt qui ab occidente, nomen Domini; & qui ab ortu solis, gloriam ejus: cum venerit quasi fluvius violentus, quem spiritus Domini cogit:

20 * Et venerit Sion redemptor, & eis qui redeunt ab iniquitate in Jacob, dicit Dominus. *Rom. 11. d. 26.

21 Hoc fœdus meum cum eis, dicit Dominus: Spiritus meus, qui est in te, & verba mea,

quæ posui in ore tuo, non recedent de ore tuo, & de ore seminis tui, & de ore seminis, seminis tui, dicit Dominus, amodo & usque in sempiternum.

CAPUT LX.

Ecclesia ad exultationem excitatur, quod in ea Domini gloria reluceat, ad quam accessuræ sunt plurimæ nationes, & quæ ad eam non venerint peribunt: in qua pax, justitia & laus Dei invenientur, ablata iniquitate: eritque Dominus ei in lucem sempiternam & gloriã.

A 1 Surge, illuminare Jerusalem: quia venit lumen tuum, & gloria Domini super te orta est.

2 Quia ecce tenebræ operient terram, & caligo populos: super te autem orietur Dominus, & gloria ejus in te videbitur.

3 Et ambulabunt gentes in lumine tuo, & reges in splendore ortus tui.

*Supr. 49. d. 18. 4 *Leva in circuitu oculos tuos, & vide: omnes isti congregati sunt, venerunt tibi: filii tui de longe venient, & filiæ tuæ de latere surgẽt.

5 Tunc videbis, & afflues, & mirabitur & dilatabitur cor tuum, quando conversa fuerit ad te multitudo maris, fortitudo gentium venerit tibi.

6 Inundatio camelorum operiet te, dromedarii Madian & Epha: omnes de Saba venient, aurum & thus deferentes: & laudem Domino annuntiantes.

B 7 Omne pecus Cedar congregabitur tibi, arietes Nabajoth ministrabunt tibi: offerentur super placabili altari meo, & domum majestatis meæ glorificabo.

8 Qui sunt isti, qui ut nubes volant, & quasi columbæ ad fenestras suas?

9 Me enim insulæ expectant, & naves maris in principio, ut adducam filios tuos de longe, argentum eorum, & aurum eorum cum eis, nomini Domini Dei tui, & sancto Israel, quia glorificavit te.

10 Et ædificabunt filii peregrinorum muros tuos, & reges eorum ministrabunt tibi: in indignatione enim mea percussi te: & in reconciliatione mea misertus sum tui.

*Apoc 21. g. 25. 11 *Et aperientur portæ tuæ jugiter: die ac nocte non claudentur, ut afferatur ad te fortitudo gentium, & reges earum adducantur.

12 Gens enim & regnum, quod non servierit tibi, peribit: & Gentes solitudine vastabuntur.

C 13 Gloria Libani ad te veniet, abies & buxus, & pinus simul, ad ornandum locum sanctificationis meæ; & locum pedum meorum glorificabo.

14 Et venient ad te curvi filii eorum, qui humiliaverunt te, & adorabunt vestigia pedum tuorum omnes qui detrahebant tibi, & vocabunt te civitatem Domini, Sion sancti Israel.

15 Pro eo quod fuisti derelicta, & odio habita, & non erat qui per te transiret, ponam te in superbiam sæculorum, gaudium in generationem & generationem:

16 Et suges lac Gentium, & mamilla regum lactaberis: & scies quia ego Dominus salvans te, & redemptor tuus fortis Jacob.

D 17 Pro ære afferam aurum, & pro ferro afferam argentum; & pro lignis æs, & pro lapidibus ferrum: & ponam visitationem tuam pacem, & præpositos tuos justitiam.

18 Non audietur ultra iniquitas in terra tua, vastitas & contritio in terminis tuis, & occupabit salus muros tuos, & portas tuas laudatio.

19 * Non erit tibi amplius sol ad lucendum per diem, nec splendor lunæ illuminabit te: sed erit tibi Dominus in lucem sempiternam, & Deus tuus in gloriam tuam. *Apoc 21. g. 23. & 22. a. 5.

20 Non occidet ultra sol tuus, & luna tua non minuetur: quia erit tibi Dominus in lucem sempiternam, & complebuntur dies luctus tui.

21 Populus autem tuus omnes justi, in perpetuum hereditabunt terram, germen plantationis meæ, opus manus meæ ad glorificandum.

22 Minimus erit in mille, & parvulus in gentem fortissimam: ego Dominus in tempore ejus subito faciam istud.

CAPUT LXI.

Christi salvatoris officium, & humani generis reparationem pulchre explicat; prædicatione quoque ministrorum Christi gentes ad fidem convertendas: additur de consolatione credentiũ & gloria ministrorum: Ecclesia lætabũda suam felicitatem mire sibi gratulatur.

1 Spiritus Domini super me, eo quod unxerit Dominus me: ad annuntiandum mansuetis misit me, ut mederer contritis corde, & prædicarem captivis indulgentiam, & clausis apertionem; A Luc. 4. c. 18.

2 Ut prædicarem annum placabilem Domino, & diem ultionis Deo nostro: * ut consolarer omnes lugentes: *Matt. 5. a. 5.

3 Ut ponerem lugentibus Sion: & darem eis coronam pro cinere, oleum gaudii pro luctu, pallium laudis pro spiritu mœroris: & vocabuntur in ea fortes justitiæ, plantatio Domini ad glorificandum. B

4 * Et ædificabunt deserta à sæculo, & ruinas antiquas erigent, & instaurabunt civitates desertas, dissipatas in generationem & generationem. *Supr. 58. d. 12.

5 Et stabunt alieni, & pascent pecora vestra: & filii peregrinorum, agricolæ & vinitores vestri erunt.

6 Vos autem sacerdotes Domini vocabimini: Ministri Dei nostri, dicetur vobis: Fortitudinem Gentium comedetis, & in gloria earum superbietis.

7 Pro confusione vestra duplici & rubore, laudabunt partem suam: propter hoc in terra sua duplicia possidebunt, lætitia sempiterna erit eis. C

8 Quia ego Dominus diligens judicium, & odio habens rapinam in holocausto: & dabo opus eorum in veritate, & fœdus perpetuum feriam eis.

9 Et scient in Gentibus semen eorum, & germen eorum in medio populorum: omnes qui viderint eos, cognoscent illos, quia isti sunt semen, cui benedixit Dominus.

10 Gaudens gaudebo in Domino, & exultabit anima mea in Deo meo: quia induit me vestimentis salutis: & indumento justitiæ circumdedit me, quasi sponsum decoratum corona, & quasi sponsam ornatam monilibus suis. D

11 Sicut enim terra profert germen suum, & sicut hortus semen suum germinat; sic Dominus Deus germinabit justitiam & laudem coram universis gentibus.

CA-

CAPUT LXII.

Propheta non cessat propter impios Christum annuntiare, prophetans de Christi adventu & conversione Gentium; de felicitate, gloria, & exaltatione Ecclesiæ ex Dei gratuito beneplacito erga ipsam: de prædicatoribus Ecclesiæ, & Evangelio per orbem divulgando.

A 1 PRopter Sion non tacebo, & propter Jerusalem non quiescam, donec egrediatur ut splendor justus ejus, & salvator ejus ut lampas accendatur.

2 Et videbunt Gentes justum tuum, & cuncti reges inclytum tuum: & vocabitur tibi nomen novum, quod os Domini nominabit.

3 Et eris corona gloriæ in manu Domini, & diadema regni in manu Dei tui.

B 4 Non vocaberis ultra Derelicta: & terra tua non vocabitur amplius Desolata: sed vocaberis Voluntas mea in ea, & terra tua Inhabitata, quia complacuit Domino in te: & terra tua inhabitabitur.

5 Habitabit enim juvenis cum virgine, & habitabunt in te filii tui. Et gaudebit sponsus super sponsam, & gaudebit super te Deus tuus.

C 6 Super muros tuos Jerusalem constitui custodes, tota die & tota nocte in perpetuum non tacebunt. Qui reminiscimini Domini, ne taceatis,

7 Et ne detis silentium ei, donec stabiliat, & donec ponat Jerusalem laudem in terra.

8 Juravit Dominus in dextera sua, & in brachio fortitudinis suæ: Si dedero triticum tuum ultra cibum inimicis tuis: & si biberint filii alieni vinum tuum, in quo laborasti.

9 Quia qui congregant illud, comedent, & laudabunt Dominum: & qui comportant illud, bibent in atriis sanctis meis.

D 10 Transite, transite per portas, * præparate viam populo, planum facite iter, eligite lapides, & elevate signum ad populos.

* Sup. 40. a. 3.

11 * Ecce Dominus auditum fecit in extremis terræ, dicite filiæ Sion: Ecce salvator tuus venit; ecce merces ejus cum eo, & opus ejus coram illo.

* Matt. 21. a. 5. Zach. 9. b. 9.

12 Et vocabunt eos, Populus sanctus, redempti à Domino. Tu autem vocaberis: Quæsita civitas, & non Derelicta.

CAPUT LXIII.

Dicit se Dominus sanguine aspersum dum solus vicisset hostes: Deus multa præstitit Israelitis beneficia, sed propter iniquitates suas sunt ab eo derelicti: propheta autem miserationum Domini memor invocat ipsius misericordiam super populum suum, quem à Deo desertum conqueritur.

A 1 QUis est iste, qui venit de Edom, tinctis vestibus de Bosra? iste formosus in stola sua, gradiens in multitudine fortitudinis suæ. Ego, qui loquor justitiam, & propugnator sum ad salvandum.

2 * Quare ergo rubrum est indumentum tuum, & vestimenta tua sicut calcantium in torculari?

* Apoc. 19. c. 13.

3 Torcular calcavi solus, & de Gentibus non est vir mecum: calcavi eos in furore meo, & conculcavi eos in ira mea: & aspersus est sanguis eorum super vestimenta mea, & omnia indumenta mea inquinavi.

4 * Dies enim ultionis in corde meo, annus redemptionis meæ venit.

* Sup. 34. b. 8.

5 Circumspexi, & non erat auxiliator: quæsivi, & non fuit qui adjuvaret: & salvavit mihi brachium meum, & indignatio mea ipsa auxiliata est mihi.

B 6 Et conculcavi populos in furore meo, & inebriavi eos in indignatione mea, & detraxi in terram virtutem eorum.

7 Miserationum Domini recordabor, laudem Domini super omnibus quæ reddidit nobis Dominus, & super multitudinem bonorum domui Israel, quæ largitus est eis secundum indulgentiam suam, & secundum multitudinem misericordiarum suarum.

8 Et dixit: Verumtamen populus meus est, filii non negantes: & factus est eis salvator.

C 9 In omni tribulatione eorum non est tribulatus, & angelus faciei ejus salvavit eos: in dilectione sua, & in indulgentia sua ipse redemit eos, & portavit eos, & elevavit eos cunctis diebus sæculi.

10 Ipsi autem ad iracundiam provocaverunt, & afflixerunt spiritum sancti ejus: & conversus est eis in inimicum, & ipse debellavit eos.

11 Et recordatus est dierum sæculi Moysi, & populi sui: Ubi est qui eduxit eos de mari cum pastoribus gregis sui? ubi est qui posuit in medio ejus spiritum sancti sui? * Exod. 14. c. 19.

12 Qui eduxit ad dexteram Moysen brachio majestatis suæ, qui scidit aquas ante eos, ut faceret sibi nomen sempiternum.

13 Qui eduxit eos per abyssos, quasi equum in deserto non impingentem.

14 Quasi animal in campo descendens, spiritus Domini ductor ejus fuit: sic adduxisti populum tuum, ut faceres tibi nomen gloriæ.

15 * Attende de cælo, & vide de habitaculo sancto tuo, & gloriæ tuæ: ubi est zelus tuus, & fortitudo tua, multitudo viscerum tuorum, & miserationū tuarum? super me continuerunt se. D

* Deut. 26. d. 15. Baruc. 2. d. 16.

16 Tu enim pater noster, & Abraham nescivit nos, & Israel ignoravit nos: tu Domine pater noster, redemptor noster, à sæculo nomē tuum.

17 Quare errare nos fecisti Domine de viis tuis: indurasti cor nostrum ne timeremus te? convertere propter servos tuos, tribus hereditatis tuæ.

18 Quasi nihilum possederunt populum sanctum tuum: hostes nostri conculcaverunt sanctificationem tuam.

19 Facti sumus quasi in principio, cum non dominareris nostri, neque invocaretur nomen tuum super nos.

CAPUT LXIV.

Petit propheta ut Deus nomen suum & potentiam inimicis nota faciat: facta quoque mentione felicitatis, quæ Deum expectantibus præparata est, confitetur ac luget populi sui iniquitates, immunditias, & exilium, orans pro liberatione.

1 UTinam dirumperes cælos, & descenderes: à facie tua montes defluerent. A

2 Sicut exustio ignis tabescerent, aquæ arderent igni, ut notum fieret nomen tuum inimicis tuis: à facie tua gentes turbarentur.

3 Cum feceris mirabilia, non sustinebimus: descendisti, & à facie tua montes defluxerunt. B

4 * A sæculo non audierunt, neque auribus perceperunt: oculus non vidit, Deus absque te, quæ præparasti expectantibus te.

* 1. Cor. 2. b. 9.

5 Occurristi lætanti, & facienti justitiam: in
viis tuis recordabuntur tui: ecce tu iratus es, &
peccavimus: in ipsis fuimus semper, & salva-
bimur.

C 6 Et facti sumus ut immundus omnes nos, &
quasi pannus menstruatæ universæ justitiæ no-
stræ: & cecidimus quasi folium universi, & ini-
quitates nostræ quasi ventus abstulerunt nos.

7 Non est qui invocet nomen tuum; qui con-
surgat, & teneat te: abscondisti faciem tuam
a nobis, & allisisti nos in manu iniquitatis no-
stræ.

8 Et nunc Domine, pater noster es tu, nos ve-
ro lutum: & fictor noster tu, & opera manuum
tuarum omnes nos.

* Psal. 78.b.9. 9 * Ne irascaris Domine satis, & ne ultra me-
mineris iniquitatis nostræ: ecce respice, popu-
lus tuus omnes nos.

D 10 Civitas sancti tui facta est deserta, Sion de-
serta facta est, Jerusalem desolata est,

11 Domus sanctificationis nostræ, & gloriæ
nostræ, ubi laudaverunt te patres nostri, facta
est in exustionem ignis, & omnia desiderabilia
nostra versa sunt in ruinas.

12 Numquid super his continebis te Domine,
tacebis, & affliges nos vehementer:

CAPUT LXV.

*Gentium conversio, & Judæorum propter ini-
quitates suas & idololatriam abjectio, ser-
vatis tamen paucis reliquiis ex ipsis: commi-
natio his qui Dei legem abjecerunt, & prospe-
ra ac nova omnia servis Dei nuntiantur: de
quorum felicitate & Dei erga ipsos benignita-
te multis agit propheta.*

A
Rom. 10. d. 20. 1 QUæsierunt me qui ante non interroga-
bant, invenerunt qui non quæsierunt
me. dixi: Ecce ego, ecce ego ad gentem, quæ
non invocabat nomen meum.

2 Expandi manus meas tota die ad populum
incredulum, qui graditur in via non bona post
cogitationes suas.

3 Populus qui ad iracundiam provocat me an-
te faciem meam semper: qui immolant in hor-
tis & sacrificant super lateres:

4 Qui habitant in sepulchris, & in delubris
idolorum dormiunt: qui comedunt carnem suil-
lam, & jus profanum in vasis eorum

5 Qui dicunt, Recede a me non appropinques
mihi, quia immundus es: isti fumus erunt in fu-
rore meo, ignis ardens tota die.

6 Ecce scriptum est coram me: non tacebo,
sed reddam & retribuam in sinum eorum.

7 Iniquitates vestras & iniquitates patrum ve-
strorum simul, dicit Dominus, qui sacrificave-
runt super montes, & super colles exprobrave-
runt mihi, & remetiar opus eorum primum in
sinu eorum.

B 8 Hæc dicit Dominus: Quomodo si invenia-
tur granum in botro, & dicatur: Ne dissipes il-
lud, quoniam benedictio est: sic faciam propter
servos meos, ut non disperdam totum.

9 Et educam de Jacob semen, & de Juda pos-
sidentem montes meos: & hereditabunt eam
electi mei, & servi mei habitabunt ibi.

10 Et erunt campestria in caulas gregum, &
vallis Achor in cubile armentorum, populo
meo qui requisierunt me.

11 Et vos, qui dereliquistis Dominum, qui obla-
ti estis montem sanctum meum, qui ponitis
Fortunæ mensam, & libatis super eam.

12 Numerabo vos in gladio, & omnes in cæ- * Prov. 1. c. 24. Jer. 7. c. 13. Isa. 66. b. 4.
de corruetis: * pro eo quod vocavi, & non re-
spondistis; locutus sum, & non audistis: & fa-
ciebatis malum in oculis meis, & quæ nolui
elegistis

13 Propter hoc hæc dicit Dominus Deus: Ec-
ce servi mei comedent, & vos esurietis: ecce
servi mei bibent, & vos sitietis:

14 Ecce servi mei lætabuntur, & vos confun- C
demini: Ecce servi mei laudabunt præ exulta-
tione cordis, & vos clamabitis præ dolore cor-
dis, & præ contritione spiritus ululabitis.

15 Et dimittetis nomen vestrum in juramen-
tum electis meis: & interficiet te Dominus
Deus, & servos suos vocabit nomine alio.

16 In quo qui benedictus est super terram, be-
nedicetur in Deo amen: & qui jurat in terra,
jurabit in Deo amen: quia oblivioni traditæ
sunt angustiæ priores, & quia absconditæ sunt
ab oculis meis.

17 * Ecce enim ego creo cælos novos, & ter- * Infra 66. g. 22. Apoc. 21. a. 1.
ram novam: & non erunt in memoria priora,
& non ascendent super cor.

18 Sed gaudebitis & exultabitis usque in sem-
piternum, in his quæ ego creo: quia ecce ego
creo Jerusalem exultationem, & populum ejus
gaudium.

19 Et exultabo in Jerusalem, & gaudebo in D
populo meo: & non audietur in eo ultra vox
fletus & vox clamoris.

20 Non erit ibi amplius infans dierum, & se-
nex qui non impleat dies suos: quoniam puer
centum annorum morietur, & peccator cen-
tum annorum maledictus erit.

21 Et ædificabunt domos, & habitabunt: &
plantabunt vineas, & comedent fructus earum

22 Non ædificabunt, & alius habitabit: non
plantabunt, & alius comedet: secundum enim
dies ligni, erunt dies populi mei, & opera ma-
nuum eorum inveterabunt:

23 Electi mei non laborabunt frustra, neque
generabunt in conturbatione: quia semen be-
nedictorum Domini est, & nepotes eorum cum
eis.

24 * Eritque antequam clament, ego exau- * Psal. 31. b. 5.
diam: adhuc illis loquentibus, ego audiam.

25 * Lupus & agnus pascentur simul, leo & bos * Sup. 11. a. 6.
comedent paleas: & serpenti pulvis panis ejus:
non nocebunt, neque occident in omni monte
sancto meo, dicit Dominus.

CAPUT LXVI.

*Dominus cœli & terræ non templum respicit,
quod Judæi pro loco quietis illi ædificare vole-
bant, sed spiritum humiliatum: rejiciuntur
veteris legis sacrificia: Judæorum adversus
Christum ipsiusque discipulos pervicacia pu-
nienda ostenditur: de Christi nativitate &
Ecclesiæ fecunditate, cui ut omnes collætentur
exhortatur, ostendens beneficia quæ a Domi-
no recipiet, & quale futurum sit malorum ju-
dicium, & quomodo per discipulorum Christi
prædicationem gentes convertentur: de finali
quoque retributione malorum & bonorum.*

1 HÆc dicit Dominus: Cœlum sedes mea,
terra autem scabellum pedum meorum: A
quæ est ista domus, quam ædificabitis mihi? & A Act. 7. g. 49.
quis est iste locus quietis meæ?

2 Omnia hæc manus mea fecit, & facta sunt
uni-

universa ista, dicit Dominus. ad quem autem
respiciam, nisi ad pauperculum, & contritum
spiritu, & trementem sermones meos?
3 Qui immolat bovem, quasi qui interficiat
B virum: qui mactat pecus, quasi qui excerebret
canem: qui offert oblationem, quasi qui san-
guinem suillum offerat: qui recordatur thuris,
quasi qui benedicat idolo. Hæc omnia elege-
runt in viis suis, & in abominationibus suis
anima eorum delectata est.
4 Unde & ego eligam illusiones eorum: &
*Prov. 1. c. 14. Ier. 7. c. 13. Sup. 65. b. 12. quæ timebant, adducam eis: * quia vocavi, &
non erat qui responderet: locutus sum, & non
audierunt: feceruntque malum in oculis meis,
& quæ nolui elegerunt.
5 Audite verbum Domini, qui tremitis ad ver-
bum ejus: dixerunt fratres vestri odientes vos,
& abjicientes propter nomen meum; glorifice-
tur Dominus, & videbimus in lætitia vestra:
ipsi autem confundentur.
6 Vox populi de civitate, vox de templo, vox
C Domini reddentis retributionem inimicis suis.
7 Antequam parturiret, peperit: antequam ve-
niret partus ejus, peperit masculum.
8 Quis audivit umquam tale? & quis vidit huic
simile? numquid parturiet terra in die una? aut
parietur gens simul, quia parturivit & peperit
Sion filios suos?
9 Numquid ego, qui alios parere facio, ipse
non pariam, dicit Dominus? si ego, qui gene-
rationem cæteris tribuo, sterilis ero, ait Do-
minus Deus tuus?
10 Lætamini cum Jerusalem, & exultate in ea
omnes qui diligitis eam: gaudete cum ea gau-
dio universi, qui lugetis super eam,
11 Ut sugatis, & repleamini ab ubere conso-
D lationis ejus: ut mulgeatis, & deliciis affluatis
ab omnimoda gloria ejus.
12 Quia hæc dicit Dominus: Ecce ego decli-
nabo super eam quasi fluvium pacis, & quasi
torrentem inundantem gloriam Gentium, quam
sugetis: ad ubera portabimini, & super genua
blandientur vobis.
13 Quomodo si cui mater blandiatur, ita ego
consolabor vos, & in Jerusalem consolabimini.
14 Videbitis, & gaudebit cor vestrum, & ossa
vestra quasi herba germinabunt: & cognosce-
tur manus Domini servis ejus, & indignabitur
inimicis suis.
15 Quia ecce Dominus in igne veniet, & quasi
turbo quadrigæ ejus: reddere in indignatione
furorem suum, & increpationem suam in flam-
ma ignis:
16 Quia in igne Dominus dijudicabit, & in
gladio suo ad omnem carnem, & multiplica-
buntur interfecti à Domino, E
17 Qui sanctificabantur, & mundos se puta-
bant in hortis post januam intrinsecus, qui co-
medebant carnem suillam, & abominationem,
& murem: simul consumentur, dicit Dominus.
18 Ego autem opera eorum, & cogitationes F
eorum, venio ut congregem cum omnibus gen-
tibus & linguis: & venient & videbunt gloriam
meam.
19 Et ponam in eis signum, & mittam ex eis
qui salvati fuerint, ad gentes in mare, in Afri-
cam, & Lydiam tendentes sagittam: in Ita-
liam & Græciam, ad insulas longe, ad eos qui
non audierunt de me, & non viderunt gloriam
meam. Et annuntiabunt gloriam meam gen-
tibus,
20 Et adducent omnes fratres vestros de cun- G
ctis gentibus donum Domino, in equis, & in
quadrigis, & in lecticis, & in mulis, & in car-
rucis, ad montem sanctum meum Jerusalem, di-
cit Dominus, quomodo si inferant filii Israel
munus in vase mundo in domum Domini.
21 Et assumam ex eis in sacerdotes, & levitas,
dicit Dominus:
22 * Quia sicut cœli novi, & terra nova, quæ *Apoc. 21. a. 1.
ego facio stare coram me, dicit Dominus: sic
stabit semen vestrum, & nomen vestrum.
23 Et erit mensis ex mense, & sabbatum ex
sabbato: veniet omnis caro ut adoret coram
facie mea, dicit Dominus.
24 Et egredientur, & videbunt cadavera vi- A
rorum, qui prævaricati sunt in me: * vermis *Mar. 9. 44.
eorum non morietur, & ignis eorum non ex-
tinguetur: & erunt usque ad satietatem visio-
nis omni carni.

PROPHETIA IEREMIÆ.

CAPUT I.

Jeremias in ventre matris sanctificatus, & tempore Josiæ regis Juda missus à Domino ad prophetandum, causatur pueritiam, sed doctus à Deo accipit robur invincibile, jubeturque vaticinari destructionem Jerusalem sub nomine virgæ, & ollæ succensæ.

A 1 VErba Jeremiæ filii Hel-
ciæ, de sacerdotibus qui
fuerunt in Anathoth, in
terra Benjamin.
2 Quod factũ est verbũ Do-
mini ad eũ in diebus Josiæ
filii Amõ regis Juda, in ter-
tiodecimo anno regni ejus.
3 Et factum est in diebus JoaKim filii Josiæ
regis Juda, usque ad consummationem unde-
cimi anni Sedeciæ filii Josiæ regis Juda, usque
ad transmigrationem Jeiusalem, in mense
quinto.
4 Et factum est verbum Domini ad me, di-
cens:
B 5 Priusquam te formarem in utero, novi te:
& antequam exires de vulva, sanctificavi te, &
prophetam in Gentibus dedi te.
6 Et dixi, A, a, a, Domine Deus: ecce nescio
loqui, quia puer ego sum.
7 Et dixit Dominus ad me: Noli dicere: Puer
sum, quoniam ad omnia, quæ mittam te, ibis:
& universa, quæcumque mandavero tibi, lo-
queris.
8 Ne timeas a facie eorum: quia tecum ego
sum, ut eruam te, dicit Dominus.
9 Et misit Dominus manum suam, & tetigit os
meum: & dixit Dominus ad me: Ecce dedi
verba mea in ore tuo:
10 Ecce conftitui te hodie super Gentes, & su- C
per regna, * ut evellas, & deftruas, & disper- *Infra
das, & dissipes, & ædifices, & plantes. 18.a.7.
11 Et factum est verbum Domini ad me, di-
cens: Quid tu vides Jeremia? Et dixi: Virgam
vigilantem ego video.
12 Et dixit Dominus ad me: Bene vidisti, quia
vigilabo ego super verbo meo ut faciam illud.
13 Et factum est verbum Domini secundo ad
me, dicens: Quid tu vides? Et dixi: Ollam
succensam ego video, & faciem eius à facie
Aquilonis.
14 Et dixit Dñs ad me: * Ab Aquilone pande- *Inf.
tur malum super omnes habitatores terræ. 4.b.6.
15 Quia ecce ego convocabo omnes cogna-
tiones regnorum Aquilonis, ait Dominus: & ve- D
nient & ponent unusquisque solium suum in in-
troitu portarum Jerusalem, & super omnes mu-
ros ejus in circuitu, & super universas urbes
Juda.
16 Et loquar judicia mea cum eis, super om-
nem malitiam eorum qui dereliquerunt me, &
libaverunt diis alienis, & adoraverunt opus
manuum suarum.
17 Tu ergo accinge lumbos tuos, & surge, &
loquere ad eos omnia quæ ego præcipio tibi. Ne
formides a facie eorum: nec enim timere te fa-
ciam vultum eorum.
18 * Ego quippe dedi te hodie in civitatem
munitam, & in columnam ferream, & in mu- *I.f.b.
rum æreum, super omnem terram, regibus 8.17.
Juda, principibus ejus, & sacerdotibus, &
populo terræ.
19 Et bellabunt adversum te, & non prævale-
bunt: quia ego tecum sum, ait Dominus, ut li-
berem te.

CAPUT

CAPUT II.

Graviter expostulat Dominus cum filiis Israel & Juda, potissimum cum pastoribus ac prophetis, quod non respicientes accepta à Deo varia beneficia, eo qui fons est aquæ vivæ relicto, adoraverint idola, à quibus nihil boni expectare poterant: imo cum toti essent in idololatria, rapinis, & crudelitate, sese justificare nitebantur, & propterea devastandos prædicit.

A 1 ET factum est verbum Dñi ad me, dicēs:
2 Vade, & clama in auribus Jerusalem, dicens: Hæc dicit Dominus: Recordatus
sum tui, miserans adolescentiam tuam, & charitatem desponsationis tuæ, quando secuta es me
in deserto, in terra quæ non seminatur.
3 Sanctus Israel Domino, primitiæ frugum
ejus: omnes qui devorant eum, delinquunt: mala venient super eos, dicit Dominus.
4 Audite verbum Domini domus Jacob, &
omnes cognationes domus Israel:
*Mich. 6.a.3. 5 Hæc dicit Dominus: * Quid invenerunt patres vestri in me iniquitatis, quia elongaverunt
à me, & ambulaverunt post vanitatem, & vani
facti sunt?
B 6 Et non dixerunt: Ubi est Dominus, qui
ascendere nos fecit de Terra Ægypti: qui traduxit nos per desertum, per terram inhabitabilem
& inviam, per terram sitis, & imaginem mortis, per terram, in qua non ambulavit vir, neque habitavit homo?
7 Et induxi vos in terram Carmeli, ut comederetis fructum ejus, & optima illius: & ingressi
contaminastis terram meam, & hereditatem
meam posuistis in abominationem.
8 Sacerdotes non dixerunt: Ubi est Dominus?
& tenentes legem nescierunt me, & pastores
prævaricati sunt in me: & prophetæ prophetaverunt in Baal, & idola secuti sunt.
9 Propterea adhuc judicio contendam vobiscum, ait Dominus, & cum filiis vestris disceC ptabo.
10 Transite ad insulas Cethim, & videte: & in
Cedar mittite, & considerate vehementer: &
videte si factum est hujuscemodi.
11 Si mutavit gens deos suos, & certe ipsi non
sunt dii: populus vero meus mutavit gloriam
suam in idolum.
12 Obstupescite cœli super hoc, & portæ ejus
desolamini vehementer, dicit Dominus.
13 Duo enim mala fecit populus meus: Me
dereliquerunt fontem aquæ vivæ, & foderunt sibi cisternas, cisternas dissipatas, quæ continere non valent aquas.
14 Numquid servus est Israel, aut vernaculus?
quare ergo factus est in prædam?
15 Super eum rugierunt leones, & dederunt
vocem suam, posuerunt terram ejus in solitudinem: civitates ejus exustæ sunt, & non est
qui habitet in eis.
D 16 Filii quoque Mempheos & Taphnes constupraverunt te usque ad verticem.
17 Numquid non istud factum est tibi, quia
dereliquisti Dominum Deum tuum eo tempore,
quo ducebat te per viam?
18 Et nunc quid tibi vis in via Ægypti, ut bibas aquam turbidam? & quid tibi cum via Assyriorum, ut bibas aquam fluminis?
19 Arguet te malitia tua, & aversio tua increpabit te. Scito, & vide, quia malum & amarum est reliquisse te Dominum Deum tuum, &
non esse timorem mei apud te, dicit Dominus
Deus exercituum.
20 A sæculo confregisti jugum meum, rupisti *Inf. 3. b.6.
vincula mea, & dixisti: Non serviam. * In omni enim colle sublimi, & sub omni ligno frondoso, tu prosternebaris meretrix. Isa. 5. a.
21 * Ego autem plantavi te vineam electam, *Matt. 21. d. 33
omne semen verum: quomodo ergo conversa
es mihi in pravum vinea aliena?
22 Si laveris te nitro, & multiplicaveris tibi
herbam borith, maculata es in iniquitate tua
coram me, dicit Dominus Deus.
23 Quomodo dicis: Non sum polluta, post
Baalim non ambulavi? vide vias tuas in convalle, scito quid feceris: cursor levis explicans
vias suas.
24 Onager assuetus in solitudine, in desiderio animæ suæ attraxit ventum amoris sui: nullus avertet eam: omnes qui quærunt eam, non
deficient: in menstruis ejus invenient eam.
25 Prohibe pedem tuum a nuditate, & guttur
tuum a siti. Et dixisti: Desperavi, nequaquam
faciam; adamavi quippe alienos, & post eos
ambulabo. F
26 Quomodo confunditur fur quando deprehenditur, sic confusi sunt domus Israel, ipsi &
reges eorum, principes, & sacerdotes, & prophetæ eorum,
27 Dicentes ligno: Pater meus es tu: & lapidi: Tu me genuisti. * verterunt ad me tergum, * Infr. 32.f.33.
& non faciem, & in tempore afflictionis suæ dicent: Surge, & libera nos.
28 Ubi sunt dii tui, quos fecisti tibi? surgant
& liberent te in tempore afflictionis tuæ: * secundum numerum quippe civitatum tuarum * Infr. 11.c.13.
erant dii tui Juda.
29 Quid vultis mecum judicio contendere?
omnes dereliquistis me, dicit Dominus.
30 Frustra percussi filios vestros, disciplinam
non receperunt: devoravit gladius vester prophetas vestros, quasi leo vastator
31 Generatio vestra. Videte verbum Domini: Numquid solitudo factus sum Israeli, aut
terra serotina? quare ergo dixit populus meus:
Recessimus, non veniemus ultra ad te?
32 Numquid obliviscetur virgo ornamenti
sui, aut sponsa fasciæ pectoralis suæ? populus
vero meus oblitus est mei diebus innumeris.
33 Quid niteris bonam ostendere viam tuam G
ad quærendam dilectionem, quæ insuper & malitias tuas docuisti vias tuas,
34 Et in alis tuis inventus est sanguis animarum pauperum & innocentum? non in fossis inveni eos, sed in omnibus quæ supra memoravi.
35 Et dixisti: Absque peccato & innocens ego
sum: & propterea avertatur furor tuus a me.
Ecce ego judicio contendam tecum, eo quod
dixeris: Non peccavi.
36 Quam vilis facta es nimis, iterans vias
tuas! & ab Ægypto confunderis, sicut confusa es ab Assur,
37 Nam & ab ista egredieris, & manus tuæ
erunt super caput tuum: quoniam obtrivit Dominus confidentiam tuam, & nihil habebis
prosperum in ea.

CA-

CAPUT III.

Deus incomparabili clementia populum suum ad se revocat ab idololatria, in qua Juda etiam Israelem excessit: promittens se assumpturum eos in filios, & veros pastores eis daturum, ut Jerosolymis in pace colant Dominum: de futura gloria & exaltatione Jerusalem, ac gentium ad eam congregatione, & de populis penitentia.

A 1 VUlgo dicitur: Si dimiserit vir uxorem suam, & recedens ab eo, duxerit virum alterum: numquid revertetur ad eam ultra? numquid non polluta & contaminata erit mulier illa? tu autem fornicata es cum amatoribus multis: tamen revertere ad me, dicit Dominus, & ego suscipiam te.

2 Leva oculos tuos in directum, & vide ubi non prostrata sis: in viis sedebas, expectans eos quasi latro in solitudine: & polluisti terram in fornicationibus tuis, & in malitiis tuis.

3 Quam ob rem prohibitæ sunt stillæ pluviarum, & serotinus imber non fuit, frons mulieris meretricis facta est tibi, noluisti erubescere.

4 Ergo saltem amodo voca me: Pater meus, dux virginitatis meæ tu es:

B 5 Numquid irasceris in perpetuum, aut perseverabis in finem? Ecce locuta es, & fecisti mala & potuisti.

6 Et dixit Dominus ad me in diebus Josiæ regis: * Numquid vidisti quæ fecerit aversatrix Israel? abiit sibimet super omnem montem excelsum, & sub omni ligno frondoso, & fornicata est ibi. (*Supr. 2.c.20.)

7 Et dixi, cum fecisset hæc omnia: Ad me revertere: & non est reversa. Et vidit prævaricatrix soror ejus Juda,

8 Quia pro eo, quod mœchata esset aversatrix Israel, dimisissem eam, & dedissem ei libellum repudii: & non timuit prævaricatrix Juda soror ejus, sed abiit, & fornicata est etiam ipsa.

C 9 Et facilitate fornicationis suæ contaminavit terram, & mœchata est cum lapide & ligno.

10 Et in omnibus his non est reversa ad me prævaricatrix soror ejus Juda in toto corde suo, sed in mendacio, ait Dominus.

11 Et dixit Dominus ad me: Justificavit animam suam aversatrix Israel, comparatione D prævaricatricis Judæ.

12 Vade, & clama sermones istos contra Aquilonem, & dices: Revertere aversatrix Israel, ait Dominus, & non avertam faciem meam a vobis: quia sanctus ego sum, dicit Dominus, & non irascar in perpetuum.

13 Verumtamen scito iniquitatem tuam, quia in Dominum Deum tuum prævaricata es: & dispersisti vias tuas alienis sub omni ligno frondoso, & vocem meam non audisti, ait Dominus.

14 Convertimini filii revertentes, dicit Dominus: quia ego vir vester: & assumam vos unum de civitate, & duos de cognatione, & introducam vos in Sion.

15 Et dabo vobis pastores juxta cor meum, & E pascent vos scientia & doctrina.

16 Cumque multiplicati fueritis, & creveritis in terra in diebus illis, ait Dominus: non dicent ultra: Arca testamenti Domini: neque ascendet super cor, neque recordabuntur illius: nec visitabitur, nec fiet ultra.

17 In tempore illo vocabunt Jerusalem solium Domini, & congregabuntur ad eam omnes gentes in nomine Domini in Jerusalem, & non ambulabunt post pravitatem cordis sui pessimi.

18 In diebus illis ibit domus Juda ad domum Israel, & venient simul de terra Aquilonis, ad terram quam dedi patribus vestris.

19 Ego autem dixi: Quomodo ponam te in filios, & tribuam tibi terram desiderabilem, hereditatem præclaram exercituum Gentium? Et dixi: Patrem vocabis me, & post me ingredi non cessabis.

20 Sed quomodo si contemnat mulier amatorem suum, sic contempsit me domus Israel, dicit Dominus. F

21 Vox in viis audita est, ploratus & ululatus filiorum Israel: quoniam iniquam fecerunt viam suam, obliti sunt Domini Dei sui.

22 Convertimini filii revertentes, & sanabo aversiones vestras. Ecce nos venimus ad te: tu enim es Dominus Deus noster.

23 Vere mendaces erant colles, & multitudo montium: vere in Domino Deo nostro salus Israel.

24 Confusio comedit laborem patrum nostrorum ab adolescentia nostra, greges eorum, & armenta eorum, filios eorum, & filias eorum. G

25 Dormiemus in confusione nostra, & operiet nos ignominia nostra: quoniam Domino Deo nostro peccavimus nos, & patres nostri, ab adolescentia nostra usque ad diem hanc: & non audivimus vocem Domini Dei nostri.

CAPUT IV.

Promittit Dominus veniam si se vere convertant, & corde circumcidant, comminando gravia mala si in malis persistant: quapropter luget propheta videns terram devastandam, & in solitudinem redigendam, ita tamen ut non fiat consummatio.

1 SI reverteris Israel, ait Dominus, ad me convertere: si abstuleris offendicula tua à facie mea, non commoveberis. A

2 Et jurabis: Vivit Dominus, in veritate, & in judicio, & in justitia: & benedicent eum Gentes ipsumque laudabunt.

3 Hæc enim dicit Dominus viro Juda & Jerusalem: * Novate vobis novale, & nolite serere super spinas: (* Osee 10.d.12)

4 Circumcidimini Domino, & auferte præputia cordium vestrorum viri Juda, & habitatores Jerusalem: ne forte egrediatur ut ignis indignatio mea, & succendatur, & nõ sit qui extinguat, propter malitiam cogitationum vestrarum.

5 Annuntiate in Juda, & in Jerusalem auditum facite: loquimini, & canite tuba in terra: B clamate fortiter, & dicite: Congregamini, & ingrediamur civitates munitas,

6 Levate signum in Sion. Confortamini, nolite stare, * quia malum ego adduco ab Aquilone, & contritionem magnam. (* Supr 1. c. 14)

7 Ascendit leo de cubili suo, & prædo gentium se levavit, egressus est de loco suo, ut ponat terram tuam in solitudinem: civitates tuæ vastabuntur, remanentes absque habitatore.

8 Super hoc accingite vos ciliciis, plangite & ululate: quia non est aversa ira furoris Domini a nobis. C

9 Et

9 Et erit in die illa, dicit Dominus: Peribit cor regis, & cor principum: & obstupescent sacerdotes, & prophetæ consternabuntur.

10 Et dixi: Heu, heu, heu, Domine Deus, ergone decepisti populum istum & Jerusalem, dicens: Pax erit vobis: & ecce pervenit gladius usque ad animam?

11 In tempore illo dicetur populo huic & Jerusalem: Ventus urens in viis, quæ sunt in deserto viæ filiæ populi mei: non ad ventilandum & ad purgandum.

12 Spiritus plenus ex his veniet mihi: & nunc ego loquar judicia mea cum eis.

D 13 Ecce quasi nubes ascendet, & quasi tempestas currus ejus: velociores Aquilis equi illius: væ nobis quoniam vastati sumus.

14 Lava a malitia cor tuum Jerusalem, ut salva fias: usquequo morabuntur in te cogitationes noxiæ?

15 Vox enim annuntiantis à Dan, & notum facientis idolum de monte Ephraim.

16 Dicite gentibus: Ecce auditum est in Jerusalem custodes venire de terra longinqua, & dare super civitates Juda vocem suam.

17 Quasi custodes agrorum facti sunt super eam in gyro: quia me ad iracundiam provocavit dicit Dominus.

* Sap. 1. 3. 18 * Viæ tuæ, & cogitationes tuæ fecerunt hæc tibi: ista malitia tua, quia amara, quia tetigit cor tuum.

E 19 Ventrem meum, ventrem meum doleo, sensus cordis mei turbati sunt in me: non tacebo; quoniam vocem buccinæ audivit anima mea, clamorem prælii.

20 Contritio super contritionem vocata est, & vastata est omnis terra: repente vastata sunt tabernacula mea, subito pelles meæ.

21 Usquequo videbo fugientem, audiam vocem buccinæ?

22 Quia stultus populus meus me non cognovit: filii insipientes sunt, & vecordes: sapientes sunt ut faciant mala, bene autem facere nescierunt.

23 Aspexi terram, & ecce vacua erat, & nihili; & cælos, & non erat lux in eis.

24 Vidi montes, & ecce movebantur: & omnes colles conturbati sunt.

25 Intuitus sum, & non erat homo: & omne volatile cæli recessit.

F 26 Aspexi, & ecce Carmelus desertus: & omnes urbes ejus destructæ sunt a facie Domini, & a facie iræ furoris ejus.

27 Hæc enim dicit Dominus: Deserta erit omnis terra, sed tamen consummationem non faciam.

28 Lugebit terra, & mærebunt cæli desuper: eo quod locutus sum, cogitavi, & non pœnituit me, nec aversus sum ab eo.

G 29 A voce equitis & mittentis sagittam, fugit omnis civitas: ingressi sunt ardua, & ascenderunt rupes: universæ urbes derelictæ sunt, & non habitat in eis homo.

30 Tu autem vastata quid facies? cum vestieris te coccino, cum ornata fueris monili aureo, & pinxeris stibio oculos tuos, frustra componeris; contempserunt te amatores tui, animam tuam quærent.

31 Vocem enim quasi parturientis audivi, angustias ut puerperæ: Vox filiæ Sion intermorientis, expandentisque manus suas: væ mihi, quia defecit anima mea propter interfectos.

CAPUT V.

Dominus in Jerusalem quærit virum justum, ut illi misereatur: sed tam plebs quam optimates in pravitatibus suis & idololatria indurati sunt & effusi, ideo comminatur eis vastationem ab extraneo populo, eo quod cæci & surdi facti sint, non tamen usque ad consummationem.

1 Circuite vias Jerusalem, & aspicite, & considerate, & quærite in plateis ejus, A an inveniatis virum facientem judicium, & quærentem fidem: & propitius ero ei.

2 Quod si etiam, Vivit Dominus, dixerint: & hoc falso jurabunt.

3 Domine oculi tui respiciunt fidem: percussisti eos, & non doluerunt: attrivisti eos, & renuerunt accipere disciplinam: induraverunt facies suas supra petram, & noluerunt reverti.

4 Ego autem dixi: Forsitan pauperes sunt & stulti, ignorantes viam Dñi, judicium Dei sui.

5 Ibo igitur ad optimates, & loquar eis: ipsi enim cognoverunt viam Domini, judicium Dei sui, & ecce magis hi simul confregerunt jugum, ruperunt vincula.

6 Idcirco percussit eos leo de silva, lupus ad vesperam vastavit eos, pardus vigilans super civitates eorum: omnis, qui egressus fuerit ex eis, capietur: quia multiplicatæ sunt prævaricationes eorum, confortatæ sunt aversiones eorum.

7 Super quo propitius tibi esse potero? filii tui dereliquerunt me, & jurant in his qui non sunt dii: saturavi eos, & mœchati sunt, & in domo meretricis luxuriabantur.

8 Equi amatores & emissarii facti sunt: * Unusquisque ad uxorem proximi sui hinniebat. * Ezec. 22. c. 11.

C 9 Numquid super his non visitabo, dicit Dominus? & in gente tali non ulciscetur anima mea?

10 Ascendite muros ejus, & dissipate, consummationem autem nolite facere: auferte propagines ejus, quia non sunt Domini.

11 Prævaricatione enim prævaricata est in me domus Israel, & domus Juda, ait Dominus.

12 Negaverunt Dominum, & dixerunt: Non est ipse: neque veniet super nos malum: gladium & famem non videbimus.

13 Prophetæ fuerunt in ventum locuti, & responsum non fuit in eis: hæc ergo evenient illis.

14 Hæc dicit Dominus Deus exercituum: Quia locuti estis verbum istud: ecce ego do verba mea in ore tuo in ignem, & populum istum in ligna, & vorabit eos.

15 Ecce ego adducam super vos gentem de longinquo domus Israel, ait Dominus; gentem robustam, gentem antiquam, gentem, cujus ignorabis linguam, nec intelliges quid loquatur. D

16 Pharetra ejus quasi sepulchrum patens, universi fortes.

17 Et comedet segetes tuas, & panem tuum; devorabit filios tuos, & filias tuas: comedet gregem tuum, & armenta tua: comedet vineam tuam, & ficum tuam: & conteret urbes munitas tuas, in quibus tu habes fiduciam, gladio.

18 Verumtamen in diebus illis, ait Dominus, non faciam vos in consummationem.

19 * Quod

E * Infr. 30. b. 10. 19 * Quod si dixeritis: Quare fecit nobis Dominus Deus noster hæc omnia? dices ad eos: Sicut dereliquistis me, & servistis deo alieno in terra vestra, sic servietis alienis in terra non vestra.

20 Annuntiate hoc domui Jacob, & auditum facite in Juda, dicentes:

21 Audi popule stulte, qui non habes cor: qui habentes oculos, non videtis, & aures, & non auditis.

22 Me ergo non timebitis, ait Dominus, & à facie mea non dolebitis? Qui posui arenam terminum mari, præceptum sempiternum, quod non præteribit: & commovebuntur, & non poterunt: & intumescent fluctus ejus, & non transibunt illud: F

23 Populo autem huic factum est cor incredulum, & exasperans, recesserunt & abierunt.

24 Et non dixerunt in corde suo: Metuamus Dominum Deum nostrum, qui dat nobis pluviã temporaneam & serotinam in tempore suo, plenitudinem annuæ messis custodientem nobis.

25 Iniquitates vestræ declinaverunt hæc: & peccata vestra prohibuerunt bonum a vobis.

26 Quia inventi sunt in populo meo impii insidiantes quasi aucupes, laqueos ponentes & pedicas ad capiendos viros.

27 Sicut decipula plena avibus, sic domus eorũ plenæ dolo: ideo magnificati sũt & ditati.

G 28 Incrassati sunt & impinguati: * & prætierunt sermones meos pessime. * Causam viduæ non judicaverunt, causam pupilli non direxerunt, & judicium pauperum non judicaverunt. (* Isaiæ 1. f. 23. Zach. 7. c. 10.)

29 Numquid super his non visitabo, dicit Dominus? aut super gentem hujuscemodi non ulciscetur anima mea?

30 Stupor & mirabilia facta sunt in terra:

31 Prophetæ prophetabant mendacium, & sacerdotes applaudebant manibus suis: & populus meus dilexit talia: quid igitur fiet in novissimo ejus?

CAPUT VI.

Prædicitur calamitas ac vastitas Jerosolymorum ab Assyriis, eo quod contempserint legem Domini nec audire voluerint increpationes; sed omnes & potissimum principes, prophetæ ac sacerdotes avaritiæ & dolo studuerint; ideoque & ipsos & eorum sacrificia Deus abjecit: jubet ergo propheta eos lugere, quoniam purgari conflatorio non potuerant.

A 1 Confortamini filii Benjamin in medio Jerusalem, & in Thecua clangite buccina, & super Bethacarem levate vexillum: quia malum visum est ab Aquilone, & contritio magna.

2 Speciosæ & delicatæ assimilavi filiam Sion.

3 Ad eam venient pastores, & greges eorum: fixerunt in ea tentoria in circuitu: pascet unusquisque eos, qui sub manu sua sunt.

4 Sanctificate super eam bellum: consurgite, & ascendamus in meridie: væ nobis, quia declinavit dies, quia longiores factæ sunt umbræ vesperi.

5 Surgite, & ascendamus in nocte, & dissipemus domos ejus.

6 Quia hæc dicit Dominus exercituum: Cædite lignum ejus, & fundite circa Jerusalem aggerem: hæc est civitas visitationis, omnis calumnia in medio ejus.

7 Sicut frigidam fecit cisterna aquam suam, B sic frigidam fecit malitiam suam: iniquitas & vastitas audietur in ea, coram me semper infirmitas & plaga.

8 Erudire Jerusalem, ne forte recedat anima mea a te, ne forte ponam te desertam terram inhabitabilem.

9 Hæc dicit Dominus exercituum: Usque ad racemum colligent quasi in vinea reliquias Israel: converte manum tuam quasi vindemiator ad cartallum.

10 Cui loquar? & quem contestabor ut audiat? ecce incircumcisæ aures eorum, & audire non possunt: ecce verbum Domini factum est eis in opprobrium, & non suscipient illud.

11 Idcirco furore Domini plenus sum, laboravi sustinens: effunde super parvulum foris, & super consilium juvenum simul: vir enim cum muliere capietur, senex cum pleno dierum. C

12 Et transibunt domus eorum ad alteros, agri & uxores pariter: quia extendam manum meam super habitantes terram, dicit Dominus.

13 * A minore quippe usque ad majorem omnes avaritiæ student: & a propheta usque ad sacerdotem cuncti faciunt dolum. (* Isaiæ 56. d. 11. Inf. 8. d. 10.)

14 Et curabant contritionem filiæ populi mei cum ignominia, dicentes, Pax, pax: & non erat pax. D

15 Confusi sunt, quia abominationem fecerunt; quin potius confusione non sunt confusi, & erubescere nescierunt, quam ob rem cadent inter ruentes: in tempore visitationis suæ corruent, dicit Dominus.

16 Hæc dicit Dominus: State super vias & videte, & interrogate de semitis antiquis, quæ sit via bona, & ambulate in ea: * & invenietis refrigerium animabus vestris. Et dixerunt: Non ambulabimus. (* Matt. 11. d. 29.)

17 Et constitui super vos speculatores. Audite vocem tubæ. Et dixerunt: Non audiemus.

18 Ideo audite Gentes, & cognosce congregatio, quanta ego faciam eis. E

19 Audi terra: Ecce ego adducam mala super populum istum, fructum cogitationum ejus: quia verba mea non audierunt, & legem meam projecerunt.

20 * Ut quid mihi thus de Saba affertis, & calamum suaveolentem de terra longinqua? holocautomata vestra non sunt accepta, & victimæ vestræ non placuerunt mihi. (* Isa. 1. c. …)

21 Propterea hæc dicit Dñs: Ecce ego dabo in populum istum ruinas, & ruent in eis patres & filii simul, vicinus & proximus peribunt.

22 Hæc dicit Dominus: Ecce populus venit de terra Aquilonis, & gens magna consurget à finibus terræ.

23 Sagittam & scutum arripiet: crudelis est, & non miserebitur, vox ejus quasi mare sonabit: & super equos ascendent, præparati quasi vir ad prælium, adversum te filia Sion.

24 Audivimus famam ejus, dissolutæ sunt manus nostræ: tribulatio apprehendit nos, dolores ut parturientem.

25 Nolite exire ad agros, & in via ne ambuleris: quoniam gladius inimici, pavor in circuitu.

26 Filia populi mei accingere cilicio, & G

con-

conspergere cinere: luctum unigeniti fac tibi, planctum amarum, quia repente veniet vastator super nos.

27 Probatorem dedi te in populo meo robustum: & scies, & probabis viam eorum.

28 Omnes isti principes declinantes, ambulantes fraudulenter, æs & ferrum: universi corrupti sunt.

29 Defecit sufflatorium, in igne consumptum est plumbum, frustra conflavit conflator: malitiæ enim eorum non sunt consumptæ.

30 Argentum reprobum vocate eos, quia Dominus projecit illos.

CAPUT VII.

Quod frustra confidant in templo: pessima perpetrantes, & prophetas audire nolentes sicut & patres eorum: quapropter denuntiat templum abjiciendum, & terram Juda redigendam in solitudinem; nec profuturam orationem Jeremiæ pro illis, nec oblata ab eis sacrificia propter excelsa Topheth in valle filii Ennom, & multiplices ipsorum malitias.

A 1 Verbum, quod factum est ad Jeremiam a Domino, dicens:

2 Sta in porta domus Domini, & prædica ibi verbum istud, & dic: Audite verbum Domini omnis Juda, qui ingredimini per portas has, ut adoretis Dominum.

*Infra 21. d.19. 3 Hæc dicit Dominus exercituum Deus Israel: * Bonas facite vias vestras, & studia vestra: & habitabo vobiscum in loco isto.

4 Nolite confidere in verbis mendacii, dicentes: Templum Domini, templum Domini, templum Domini est.

5 Quoniam si bene direxeritis vias vestras, & studia vestra: si feceritis judicium inter virum & proximum ejus,

B 6 Advenæ, & pupillo, & viduæ non feceritis calumniam, nec sanguinem innocentem effuderitis in loco hoc; & post deos alienos non ambulaveritis in malum vobismetipsis:

7 Habitabo vobiscum in loco isto; in terra, quam dedi patribus vestris à sæculo & usque in sæculum,

8 Ecce vos confiditis vobis in sermonibus mendacii, qui non proderunt vobis;

9 Furari, occidere, adulterari, jurare mendaciter, libare Baalim, & ire post deos alienos, quos ignoratis.

10 Et venistis, & stetistis coram me in domo hac, in qua invocatum est nomen meum, & dixistis: Liberati sumus, eo quod fecerimus omnes abominationes istas.

*Matt. 21. b.13. Marc. 11.c.17 Luc.19 g.46. 11 * Numquid ergo spelunca latronum facta est domus ista, in qua invocatum est nomen meum in oculis vestris? ego, ego sum: ego vidi, dicit Dominus.

12 Ite ad locum meum in Silo, ubi habitavit nomen meum à principio: & videte quæ fecerim ei propter malitiam populi mei Israel.

C 13 Et nunc, quia fecistis omnia opera hæc, dicit Dominus: & locutus sum ad vos mane consurgens, & loquens, & non audistis: * & vocavi vos, & non respondistis: *Prov 1.c.24. Isa.65. b.1.

14 * Faciam domui huic, in qua invocatum est nomen meum, & in qua vos habetis fiduciam; & loco, quem dedi vobis & patribus vestris, sicut feci Silo. * Reg 4.a.3. b.10.

15 Et projiciam vos à facie mea, sicut projeci omnes fratres vestros, universum semen Ephraim.

16 * Tu ergo noli orare pro populo hoc, nec assumas pro eis laudem & orationem, & non obsistas mihi: quia non exaudiam te. *Infra 14. b.11.

17 Nonne vides quid isti faciunt in civitatibus Juda, & in plateis Jerusalem?

18 Filii colligunt ligna, & patres succendunt ignem, & mulieres conspergunt adipem, ut faciant placentas reginæ cœli, & libent diis alienis, & me ad iracundiam provocent. D

19 Numquid me ad iracundiam provocant, dicit Dominus? nonne semetipsos in confusionem vultus sui?

20 Ideo hæc dicit Dominus Deus: Ecce furor meus, & indignatio mea conflatur super locum istum, super viros & super jumenta, & super lignum regionis, & super fruges terræ, & succendetur & non extinguetur.

21 Hæc dicit Dominus exercituum Deus Israel: Holocautomata vestra addite victimis vestris, & comedite carnes.

22 Quia non sum locutus cum patribus vestris, & non præcepi eis, in die qua eduxi eos de terra Ægypti, de verbo holocautomatum, & victimarum. E

23 Sed hoc verbum præcepi eis, dicens: Audite vocem meam, & ero vobis Deus, & vos eritis mihi populus: & ambulate in omni via, quam mandavi vobis, ut bene sit vobis.

24 Et non audierunt, nec inclinaverunt aurem suam: sed abierunt in voluntatibus, & in pravitate cordis sui mali: factique sunt retrorsum & non in ante,

25 A die qua egressi sunt patres eorum de terra Ægypti, usque ad diem hanc. Et misi ad vos omnes servos meos prophetas per diem consurgens diluculo, & mittens. F

26 Et non audierunt me, nec inclinaverunt aurem suam: sed induraverunt cervicem suam: * & pejus operati sunt, quam patres eorū. *Infra 16. c.12.

27 Et loqueris ad eos omnia verba hæc, & non audient te: & vocabis eos, & non respondebunt tibi.

28 Et dices ad eos: Hæc est gens, quæ non audivit vocem Domini Dei sui, nec recepit disciplinam: periit fides, & ablata est de ore eorum.

29 Tonde capillum tuum, & projice, & sume in directum planctum: quia projecit Dominus, & reliquit generationem furoris sui,

30 Quia fecerunt filii Juda malum in oculis meis, dicit Dominus. Posuerunt offendicula sua in domo, in qua invocatum est nomen meum, ut polluerent eam:

31 Et ædificaverunt excelsa Topheth, quæ est in valle filii Ennom: ut incenderent filios suos, & filias suas igni: quæ non præcepi, nec cogitavi in corde meo. G

32 Ideo ecce dies venient, dicit Dominus, & non dicetur amplius, Topheth, & vallis filii Ennom: sed Vallis interfectionis, & sepelient in Topheth, eo quod non sit locus.

33 Et erit morticinum populi hujus in cibos volucribus cœli, & bestiis terræ, & non erit qui abigat.

34 * Et quiescere faciam de urbibus Juda, & de plateis Jerusalem, vocem gaudii, & vocem lætitiæ, vocem sponsi, & vocem sponsæ: in desolationem enim erit terra. *Ezec 26.c. 4.?

CAPUT VIII.

Quia tam reges, optimates, sacerdotes ac prophetæ, quàm reliquus populus ad idololatriam conversi sunt; & non considerato Domini judicio, omnes relicta veritate studuerunt avaritia ac idololatriæ, & Dominum provocantes noluerunt resipiscere: ideo ab hostibus crudelissimis affligentur.

A 1 IN illo tempore, ait Dominus: Ejicient ossa regum Juda, & ossa principum ejus, & ossa sacerdotum, & ossa prophetarum, & ossa eorum qui habitaverunt Jerusalem, de sepulchris suis:

2 Et expandent ea ad solem, & lunam, & omnem militiam cœli quæ dilexerunt, & quibus servierunt, & post quæ ambulaverunt, & quæ quæsierunt, & adoraverunt: non colligentur, & non sepelientur: in sterquilinium super faciem terræ erunt.

3 Et eligent magis mortem quam vitam omnes qui residui fuerint de cognatione hac pessima in universis locis, quæ derelicta sunt, ad quæ ejeci eos, dicit Dominus exercituum.

4 Et dices ad eos: Hæc dicit Dominus: Num-
B quid qui cadit, non resurget? & qui aversus est, non revertetur?

5 Quare ergo aversus est populus iste in Jerusalem aversione contentiosa? Apprehenderunt mendacium, & noluerunt reverti.

6 Attendi, & auscultavi: nemo quod bonum est loquitur, nullus est qui agat pœnitentiam super peccato suo, dicens: Quid feci? omnes conversi sunt ad cursum suum, quasi equus impetu vadens ad prælium.

7 Milvus in cœlo cognovit tempus suum, tur-
C tur, & hirundo, & ciconia, custodierunt tempus adventus sui: populus autem meus non cognovit judicium Domini.

8 Quomodo dicitis: Sapientes nos sumus, & lex Domini nobiscum est? vere mendacium operatus est stylus mendax scribarum.

9 Confusi sunt sapientes, perterriti & capti sunt: verbum enim Domini projecerunt, & sapientia nulla est in eis.

10 * Propterea dabo mulieres eorum exte-
D ris, agros eorum heredibus: quia à minimo us-
*Isaiæ 56.d.11 que ad maximum omnes avaritiam sequuntur:
Supra 6.c.13. à propheta usque ad sacerdotem cuncti faciunt mendacium.

11 Et sanabant contritionem filiæ populi mei ad ignominiam, dicentes: Pax, pax: cum non esset pax.

12 Confusi sunt, quia abominationem fecerunt: quinimo confusione non sunt confusi, & erubescere nescierunt: idcirco cadent inter corruentes, in tempore visitationis suæ corruent, dicit Dominus.

13 Congregans congregabo eos, ait Domi-
E nus, non est uva in vitibus, & non sunt ficus in ficulnea, folium defluxit: & dedi eis quæ prætergressa sunt.

14 Quare sedemus? convenite, & ingrediamur civitatem munitam, & sileamus ibi: quia Dominus Deus noster silere nos fecit, & potum dedit nobis aquam fellis: peccavimus enim Domino.

*Infra 14.d.19. 15 * Expectavimus pacem, & non erat bonum: tempus medelæ & ecce formido.

16 A Dan auditus est fremitus equorum ejus, a voce hinnituum pugnatorum ejus, commota est omnis terra, & venerunt, & devoraverunt terram, & plenitudinem ejus; urbem, & habitatores ejus.

17 Quia ecce ego mittam vobis serpentes regulos, quibus non est incantatio: & mordebunt vos, ait Dominus.

18 Dolor meus super dolorem, in me cor meum mœrens.

19 Ecce vox clamoris filiæ populi mei de ter-
ra longinqua: Numquid Dominus non est in G
Sion, aut rex ejus non est in ea? Quare ergo me ad iracundiam concitaverunt in sculptilibus suis, & in vanitatibus alienis?

20 Transiit messis, finita est æstas, & nos salvati non sumus.

21 Super contritione filiæ populi mei contritus sum, & contristatus, stupor obtinuit me.

22 Numquid resina non est in Galaad? aut medicus non est ibi? quare igitur non est obducta cicatrix filiæ populi mei?

CAPUT IX.

Luget propheta interficiendos de Judæa; in nullo dicit esse fidendum, cum omnes dolose incedant: & quia Judæa vastanda est, vult omnes assumere luctum: in solo Deo ejusque cognitione gloriandum, qui puniet tam gentiles quam filios Israel incircumciso corde.

1 QUis dabit capiti meo aquam & oculis A
meis fontem lacrymarum? & plorabo die ac nocte interfectos filiæ populi mei.

2 Quis dabit me in solitudine diversorium viatorum, & derelinquam populum meum & recedam ab eis? quia omnes adulteri sunt, cœtus prævaricatorum.

3 Et extenderunt linguam suam quasi arcum mendacii & non veritatis: confortati sunt in terra, quia de malo ad malum egressi sunt, & me non cognoverunt, dicit Dominus.

4 Unusquisque se à proximo suo custodiat, & B
in omni fratre suo non habeat fiduciam: quia omnis frater supplantans supplantabit, & omnis amicus fraudulenter incedet.

5 Et vir fratrem suum deridebit, & veritatem non loquentur: docuerunt enim linguam suam loqui mendacium: ut inique agerent, laboraverunt.

6 Habitatio tua in medio doli: in dolo renuerunt scire me, dicit Dominus.

7 Propterea hæc dicit Dominus exercituum: Ecce ego conflabo, & probabo eos: quid enim aliud faciam a facie filiæ populi mei?

8 * Sagitta vulnerans lingua eorum, dolum C
locuta est: in ore suo pacem cum amico suo *Psal. 27.b.3.
loquitur, & occulte ponit ei insidias.

9 Numquid super his non visitabo, dicit Dominus? aut in gente hujusmodi non ulciscetur anima mea?

10 Super montes assumam fletum ac lamentum, & super speciosa deserti planctum: quoniam incensa sunt, eo quod non sit vir pertransiens: non audierunt vocem possidentis: à volucre cœli usque ad pecora transmigraverunt & recesserunt.

11 Et dabo Jerusalem in acervos arenæ, & cubilia draconum: & civitates Juda dabo in desolationem, eo quod non sit habitator.

12 Quis est vir sapiens, qui intelligat hoc, & D
ad quem verbum oris Domini fiat ut annunciet istud,

istud, quare perierit terra, & exusta sit quasi
desertum, eo quod non sit qui pertranseat.
13 Et dixit Dominus: Quia dereliquerunt le-
gem meam, quam dedi eis, & non audierunt
vocem meam, & non ambulaverunt in ea:
14 Et abierunt post pravitatem cordis sui, &
post Baalim: quod didicerunt a patribus suis.
15 Idcirco hæc dicit Dominus exercituum
*Infra 23.c.15 Deus Israel: * Ecce ego cibabo populum istum
absinthio, & potum dabo eis aquam fellis.
E 16 Et dispergam eos in Gentibus, quas non
noverunt ipsi & patres eorum: & mittam post
eos gladium, donec consumantur.
17 Hæc dicit Dominus exercituum Deus Is-
rael: Contemplamini, & vocate lamentatri-
ces, & veniant: & ad eas, quæ sapientes sunt,
mittite, & properent:
18 Festinent, & assumant super nos lamen-
tum: deducant oculi nostri lacrymas, & pal-
pebræ nostræ defluant aquis.
19 Quia vox lamentationis audita est de
Sion: Quomodo vastati sumus & confusi ve-
hementer? quia dereliquimus terram, quoniam
dejecta sunt tabernacula nostra.
20 Audite ergo mulieres verbum Domini: &
F assumant aures vestræ sermonem oris ejus: &
docete filias vestras lamentum, & unaquæque
proximam suam planctum.
21 Quia ascendit mors per fenestras nostras
ingressa est domos nostras, disperdere parvu-
los deforis, juvenes de plateis.
22 Loquere: hæc dicit Dominus: Et cadet
morticinum hominis quasi stercus super fa-
ciem regionis, & quasi fœnum post tergum me-
tentis, & non est qui colligat.
23 Hæc dicit Dominus: * Non glorietur sa-
G piens in sapientia sua, & non glorietur fortis
*1 Cor. 1.d.31. 2.Cor. 10.d.17. in fortitudine sua, & non glorietur dives in
divitiis suis:
24 Sed in hoc glorietur, qui gloriatur, scire
& nosse me, quia ego sum Dominus, qui facio
misericordiam, & judicium, & justitiam in
terra: hæc enim placent mihi, ait Dominus.
25 Ecce dies veniunt, dicit Dominus: & vi-
sitabo super omnem qui circumcisum habet
præputium,
26 Super Ægyptum, & super Juda, & super
Edom, & super filios Ammon, & super Moab,
& super omnes qui attonsi sunt in comam, ha-
bitantes in deserto: quia omnes gentes habent
præputium, omnis autem domus Israel incir-
cumcisi sunt corde.

CAPUT X.

*Non est timenda cœlestis constellatio, nec vanis-
sima ac imbecillia idola: sed Dominus qui so-
lus est Deus, creator ac gubernator omnium,
qui vastabit peccatores terræ: plangit suum
malū Jerusalem, & cum hominis non sit suas
vias dirigere, orat Deum ne eos qui ipsum co-
gnoscunt, ad internecionem deleat, sed in
hostes potius Judæorum suum effundat fu-
rorem.*

1 A Udite verbum, quod locutus est Domi-
A nus super vos domus Israel.
2 Hæc dicit Dominus: Juxta vias gentium
nolite discere: & à signis cœli nolite metue-
re, quæ timent Gentes:
3 Quia leges populorum vanę sunt: quia lignū
de saltu præcidit opus manus artificis in ascia.
4 * Argento & auro decoravit illud: clavis & *Sup. 13.c.12 & 14. a.8.
malleis compegit, ut non dissolvatur.
5 In similitudinem palmæ fabricata sunt, &
non loquentur: portata tollentur, quia incede-
re non valent. nolite ergo timere ea, quia nec
male possunt facere, nec bene.
6 * Non est similis tui Domine: magnus es tu, *Mich. 7.d.18.
& magnum nomen tuum in fortitudine.
7 * Quis non timebit te ò rex Gentium? tuum *Apoc 15.b.4.
est enim decus: inter cunctos sapientes Gen-
tium, & in universis regnis eorum nullus est si-
milis tui.
8 Pariter insipientes & fatui probabuntur:
doctrina vanitatis eorum lignum est.
9 Argentum involutum de Tharsis affertur, & B
aurum de Ophaz: opus artificis, & manus æra-
rij: hyacinthus & purpura indumentum eo-
rum, opus artificum universa hæc.
10 Dominus autem Deus verus est: ipse Deus
vivens, & rex sempiternus. ab indignatione
ejus commovebitur terra: & non sustinebunt
Gentes comminationem ejus.
11 Sic ergo dicetis eis: Dij, qui cœlos & ter-
ram non fecerunt, pereant de terra, & de his
quæ sub cœlo sunt.
12 * Qui facit terram in fortitudine sua, præ- *Gen. 1.a.1. Inf. 51. b.15.
parat orbem in sapientia sua, & prudentia sua
extendit cœlos.
13 Ad vocem suam dat multitudinem aqua-
rum in cœlo, & elevat nebulas ab extremita- *Psal. 134.b.7.
tibus terræ: * fulgura in pluviam facit, & edu-
cit ventum de thesauris suis. C
14 Stultus factus est omnis homo à scientia, Inf. 51 b.16.
confusus est artifex omnis in sculptili: quo-
niam falsum est quod conflavit, & non est spi-
ritus in eis.
15 Vana sunt, & opus risu dignum: in tempo-
re visitationis suæ peribunt.
16 Non est his similis pars Jacob: qui enim
formavit omnia, ipse est: & Israel virga he-
reditatis ejus: Dominus exercituum nomen
illi.
17 Congrega de terra confusionem tuam, quæ
habitas in obsidione.
18 Quia hæc dicit Dominus: Ecce ego longe
projiciam habitatores terræ in hac vice, & tri-
bulabo eos ita ut inveniantur.
19 Væ mihi super contritione mea, pessima
plaga mea. Ego autem dixi: Plane hæc infir-
mitas mea est, & portabo illam.
20 Tabernaculum meum vastatum est: omnes D
funiculi mei disrupti sunt, filii mei exierunt à
me, & non subsistunt: non est qui extendat ul-
tra tentorium meum, & erigat pelles meas.
21 Quia stulte egerunt pastores, & Dominum
non quæsierunt: propterea non intellexerunt,
& omnis grex eorum dispersus est.
22 Vox auditionis ecce venit, & commotio
magna de terra Aquilonis: ut ponat civitates
Juda solitudinem, & habitaculum draconum.
23 Scio Domine quia non est hominis via
ejus: nec viri est ut ambulet, & dirigat gressus
suos.
24 * Corripe me Domine, verumtamen in *Psal. 6.a.1.
judicio: & non in furore tuo, ne forte ad nihi-
lum redigas me.
25 * Effunde indignationem tuam super Gen- *Psal. 78.b.6.
tes, quæ non cognoverunt te; & super provin-
cias, quæ nomen tuum non invocaverunt: quia

comederunt Jacob, & devoraverunt eum, &
consumpserunt illum, & decus dissipaverunt.

CAPUT XI.

Quia maledicitur qui non audit nec servat pactum Domini patribus datum, ideo præcipitur propheta ut illud servandum Judæis prædicet, sed frustra, cum magis sequantur patrum suorum scelera, variamque idololatriã; idcirco inferet Dominus inevitabilia in illos mala, nec proderunt eis idola, vel justorum oratio, neque quod prius à Deo dilecti fuerint: refert prava Judæorum studia de ipso ex terra delendo: sed perdentur qui nolunt audire prophetiam in nomine Domini.

1 VErbum, quod factum est a Domino ad
Jeremiam, dicens:
A 2 Audite verba pacti hujus, & loquimini ad
viros Juda, & habitatores Jerusalem,
3 Et dices ad eos: Hæc dicit Dominus Deus
Israel: Maledictus vir, qui non audierit verba
pacti hujus,
4 Quod præcepi patribus vestris, in die qua
eduxi eos de terra Ægypti, de fornace ferrea,
dicens: Audite vocem meam, & facite omnia
quæ præcipio vobis, & eritis mihi in populum,
& ego ero vobis in Deum:
5 Ut suscitem juramentum, quod juravi patribus vestris, daturum me eis terram fluentem
lacte & melle, sicut est dies hæc. Et respondi,
& dixi: Amen Domine.
6 Et dixit Dominus ad me: Vociferare omnia verba hæc in civitatibus Juda & foris Jerusalem, dicens: Audite verba pacti hujus, &
facite illa:
7 Quia contestans contestatus sum patres ve-
B stros, in die qua eduxi eos de Terra Ægypti,
usque in diem hanc: mane consurgens contestatus sum, & dixi: Audite vocem meam.
8 Et non audierunt, nec inclinaverunt aurem
suam: sed abierunt unusquisque in pravitate
cordis sui mali: & induxi super eos omnia verba pacti hujus, quod præcepi ut facerent, &
non fecerunt.
9 Et dixit Dñs ad me: Inventa est conjuratio
in viris Juda, & in habitatoribus Jerusalem.
10 Reversi sunt ad iniquitatem patrum suorum priores, qui noluerunt audire verba mea:
& hi ergo abierunt post deos alienos, ut serviant eis: irritum fecerunt domus Israel &
domus Juda pactum meum, quod pepigi cum
patribus eorum.
11 Quam ob rem hæc dicit Dominus: Ecce
ego inducam super eos mala, de quibus exire
non poterunt: & clamabunt ad me, & non
exaudiam eos.
12 Et ibunt civitates Juda, & habitatores Je-
C rusalem, & clamabunt ad deos, quibus libant, &
nõ salvabunt eos in tempore afflictionis eorũ.
13 * Secundum numerum enim civitatum tuarum, erant dii tui Juda: & secundum nume-
*Supra 2.f.28. rum viarum Jerusalem, posuisti aras confusionis, aras ad libandum Baalim.
14 * Tu ergo noli orare pro populo hoc, &
*Supra 7.c.16. & 14.b.11. ne assumas pro eis laudem & orationem: quia
non exaudiam in tempore clamoris eorum ad
me, in tempore afflictionis eorum.
15 Quid est, quod dilectus meus in domo mea
fecit scelera multa? nũquid carnes sanctæ auferent a te malitias tuas, in quibus gloriata es?
16 Olivam uberem, pulchram, fructiferam,
speciosam, vocavit Dominus nomen tuum; ad
vocem loquelæ, grandis exarsit ignis in ea, &
combusta sunt fruteta ejus.
17 Et Dominus exercituum qui plantavit te,
locutus est super te malum, pro malis domus
Israel & domus Juda, quæ fecerunt sibi ad irritandum me, libantes Baalim.
18 Tu autem Domine demonstrasti mihi, & D
cognovi: tunc ostendisti mihi studia eorum.
19 Et ego quasi agnus mansuetus, qui portatur ad victimam: & non cognovi quia cogitaverunt super me consilia, dicentes: Mittamus
lignum in panem ejus, & eradamus eum de
terra viventium, & nomen ejus non memoretur amplius.
20 * Tu autem Domine Sabaoth, qui judicas
justè, & probas renes & corda, videam ultio- *Infra 17.b.10. & 20. c.12.
nem tuam ex eis: tibi enim revelavi causam
meam.
21 Propterea hæc dicit Dominus ad viros
Anathoth, qui quærunt animam tuam, & dicunt: Non prophetabis in nomine Domini, &
non morieris in manibus nostris.
22 Propterea hęc dicit Dominus exercituum:
Ecce ego visitabo super eos: juvenes morientur in gladio, filii eorum & filiæ eorum morientur in fame.
23 Et reliquiæ non erunt ex eis: inducam
enim malum super viros Anathoth, annum visitationis eorum.

CAPUT XII.

Miratur propheta malorum prosperitatem, qui tamen parantur ad diem occisionis, suntque terra causa luctus: hereditas adversata est Domino suo, & pastores demoliti sunt vineam Domini, ideo traditur in dissipationem, cujus tamen rursum miserebitur Dominus, vastatis ipsius inimicis.

1 JUstus quidem tu es Domine, si disputem A
tecum: verumtamen justa loquar ad te:
* Quare via impiorum prosperatur: bene est
omnibus, qui prævaricantur & inique agunt? *Iob 21.a.7. Hab. 1.a.3.
2 Plantasti eos, & radicem miserunt: proficiunt, & faciunt fructum: prope es tu ori eorum, & longe a renibus eorum.
3 Et tu Domine nosti me, vidisti me, & probasti cor meum tecum: congrega eos quasi
gregem ad victimam, & sanctifica eos in die
occisionis.
4 Usquequo lugebit terra, & herba omnis regionis siccabitur, propter malitiam habitantium in ea? consumptũ est animal, & volucre,
quoniã dixerũt: Non videbit novissima nostra.
5 Si cum peditibus currens laborasti: quomodo contendere poteris cum equis? cum autem in terra pacis securus fueris, quid facies in
superbia Jordanis?
6 Nam & fratres tui, & domus patris tui etiam B
ipsi pugnaverunt adversum te, & clamaverunt
post te plena voce: ne credas eis cum locuti
fuerint tibi bona.
7 Reliqui domum meam, dimisi hereditatem
meam: dedi dilectam animam meam in manu inimicorum ejus.
8 Facta est mihi hereditas mea quasi leo in
silva: dedit contra me vocem, ideo odivi eam.
9 Numquid avis discolor hereditas mea mihi? numquid avis tincta per totum? venite,
con-

congregamini omnes bestiæ terræ, properate
ad devorandum.
C 10 Pastores multi demoliti sunt vineam meã
conculcaverunt partẽ meã: dederunt portionẽ
meam desiderabilem in desertum solitudinis.
11 Posuerunt eam in dissipationem, luxitque
super me: desolatione desolata est omnis terra:
quia nullus est qui recogitet corde.
12 Super omnes vias deserti venerunt vastatores,
quia gladius Domini devorabit ab extremo
terræ usque ad extremum ejus: non est
pax universæ carni.
D 13 Seminaverunt triticum, & spinas messuerunt:
hereditatem acceperunt, & non eis proderit:
confundemini a fructibus vestris, propter
iram furoris Domini.
14 Hæc dicit Dominus adversum omnes vicinos
meos pessimos, qui tangunt hereditatem,
quam distribui populo meo Israel: Ecce ego
evellam eos de terra sua, & domum Juda
evellam de medio eorum.
15 Et cum evulsero eos, convertar, & miserebor
eorum; & reducam eos, virum ad hereditatem
suam, & virum in terram suam.
16 Et erit: si eruditi didicerint vias populi
mei, ut jurent in nomine meo: Vivit Dominus,
sicut docuerunt populum meum jurare in Baal:
ædificabuntur in medio populi mei.
17 Quod si non audierint, evellam gentem illam
evulsione & perditione, ait Dominus.

CAPUT XIII.

Sicut lumbare Jeremiæ absconditum in Euphrate computruit; sic Judæa primum Domino adhærens, propter superbiam & idololatriam ab ipso abjicitur, omnesque dispergentur: revocantur tamen à propheta, ut sua pœnitentia devitent mala, alioqui Judas auferetur propter suas iniquitates, qui ad pœnitentiam nequit adduci ob inveteratam in malis consuetudinem: interponitur etiam prophetæ commiseratio.

A 1 HÆc dicit Dñs ad me: Vade, & posside
tibi lumbare lineum, & pones illud super
lumbos tuos, & in aquã non inferes illud.
2 Et possedi lumbare juxta verbum Domini,
& posui circa lumbos meos.
3 Et factus est sermo Dñi ad me, secũdo, dicẽs:
4 Tolle lumbare, quod possedisti, quod est
circa lumbos tuos, & surgens vade ad Euphraten,
& absconde ibi illud in foramine petræ.
5 Et abii, & abscondi illud in Euphrate, sicut
præceperat mihi Dominus.
6 Et factum est post dies plurimos, dixit Dominus
ad me. Surge, vade ad Euphraten: &
tolle inde lumbare, quod præcepi tibi ut absconderes
illud ibi.
7 Et abii ad Euphraten, & fodi, & tuli lumbare
de loco, ubi absconderam illud: & ecce computruerat
lumbare, ita ut nulli usui aptũ esset.
8 Et factum est verbum Dñi ad me, dicens:
B 9 Hæc dicit Dñs: Sic putrescere faciam superbiam
Juda, & superbiam Jerusalem multam:
10 Populum istum pessimum, qui nolunt audire
verba mea, & ambulant in pravitate cordis
sui: abieruntque post deos alienos ut servirent
eis, & adorarent eos: & erunt sicut lumbare
istud, quod nulli usui aptum est.
11 Sicut enim adhæret lumbare ad lumbos
viri, sic agglutinavi mihi omnem domum Israel,
& omnem domum Juda, dicit Dominus:
ut essent mihi in populum, & in nomen, & in
laudem, & in gloriam: & non audierunt.
12 Dices ergo ad eos sermonem istum: Hæc
dicit Dñs Deus Israel: Omnis laguncula implebitur
vino. Et dicent ad te: Numquid ignoramus
quia omnis laguncula implebitur vino?
13 Et dices ad eos: Hæc dicit Dominus: Ecce
ego implebo omnes habitatores terræ huius,
& reges qui sedent de stirpe David super thronum
ejus, & sacerdotes, & prophetas, & omnes
habitatores Jerusalem, ebrietate:
14 Et dispergam eos, virum a fratre suo, & C
patres & filios pariter, ait Dominus: non parcam,
& non concedam, neque miserebor ut
non disperdam eos.
15 Audite, & auribus percipite. Nolite elevari,
quia Dominus locutus est.
16 Date Domino Deo vestro gloriam antequam
contenebrescat, & antequam offendant
pedes vestri ad montes caliginosos: expectabitis
lucem; & ponet eam in umbram mortis,
& in caliginem.
17 Quod si hoc non audieritis, in abscondito
plorabit anima mea à facie superbiæ: * plorans
plorabit, & deducet oculus meus lacrymam,
quia captus est grex Domini. *Thre 1.2.2.
18 Dic regi, & dominatrici: Humiliamini,
sedete: quoniam descendit de capite vestro
corona gloriæ vestræ.
19 Civitates austri clausæ sunt, & non est qui
aperiat: translata est omnis Juda transmigratione
perfecta.
20 * Levate oculos vestros, & videte qui venitis
ab Aquilone: ubi est grex, qui datus est
tibi, pecus inclytum tuum?
21 Quid dices cum visitaverit te? tu enim
docuisti eos adversum te, & erudisti in caput
tuum: numquid non dolores apprehendent D
te, quasi mulierem parturientem?
22 Quod si dixeris in corde tuo: Quare venerunt
mihi hæc? * Propter multitudinem *Infra
iniquitatis tuæ revelata sunt verecundiora 30.
tua, pollutæ sunt plantæ tuæ. c.14.
23 Si mutare potest Æthiops pellem suam, aut
pardus varietates suas: & vos poteritis benefacere,
cum didiceritis malum.
24 Et disseminabo eos quasi stipulam, quæ
vento rapiatur in deserto.
25 Hæc sors tua, parsque mensuræ tuæ à me,
dicit Dominus, quia oblita es mei, & confisa
es mendacio.
26 Unde & ego nudavi femora tua contra
faciem tuam, & apparuit ignominia tua.
27 Adulteria tua, & hinnitus tuus, scelus fornicationis
tuæ: super colles in agro vidi abominationes
tuas. Væ tibi Jerusalem, non mundaberis
post me: usquequo adhuc?

CAPUT XIV.

Siccitas magna in terra Juda propter peccata populi, & orans propheta pro ejus liberatione & misericordia, prohibetur à Domino pro ipsis orare: nec suscipit Deus eorum jejunia & victimas: prophetæ etiam illis securitatẽ promittentes una cum ipsis peribunt: luget Jeremias mortuos gladio & fame, populique peccata confitens orat pro misericordia.

1 QUod factum est verbum Domini ad
Jeremiam de sermonibus siccitatis.

2 Luxit Judæa, & portæ ejus corruerunt, &
obscuratæ sunt in terra, & clamor Jerusalem
ascendit.

3 Majores miserunt minores suos ad aquam:
venerunt ad hauriendum, non invenerunt
aquam, reportaverunt vasa sua vacua: confusi
sunt & afflicti, & operuerunt capita sua.

4 Propter terræ vastitatem, quia non venit
pluvia in terram, confusi sunt agricolæ, ope-
ruerunt capita sua.

5 Nam & cerva in agro peperit, & reliquit:
quia non erat herba.

6 Et onagri steterunt in rupibus, traxerunt
ventum quasi dracones, defecerunt oculi eo-
rum, quia non erat herba.

7 Si iniquitates nostræ responderint nobis:
Domine fac propter nomen tuum, quoniam
multæ sunt aversiones nostræ, tibi peccavimus.

B 8 Expectatio Israel, salvator ejus in tempore
tribulationis: quare quasi colonus futurus es in
terra, & quasi viator declinans ad manendum?

9 Quare futurus es velut vir vagus, ut fortis
qui non potest salvare? tu autem in nobis es
Domine, & nomen tuum invocatum est super
nos, ne derelinquas nos.

10 Hæc dicit Dominus populo huic, qui dile-
xit movere pedes suos, & non quievit, & Domi-
no non placuit: Nunc recordabitur iniquita-
tum eorum, & visitabit peccata eorum.

11 Et dixit Dominus ad me: * Noli orare
pro populo isto in bonum.

*Supr. 12 Cum jejunaverint, non exaudiam preces
7.c.16. eorum: & si obtulerint holocautomata, & vi-
ctimas, non suscipiam ea: quoniam gladio, &
fame, & peste consumam eos.

13 Et dixi, A a a, Domine Deus: Prophetæ
*Infra dicunt eis: * Non videbitis gladium, & fames
23. non erit in vobis, sed pacem veram dabit vo-
d.17. bis in loco isto.

C 14 Et dixit Dominus ad me: Falso prophetæ
vaticinantur in nomine meo: non misi eos, &
non præcepi eis, neque locutus sum ad eos: vi-
sionem mendacem, & divinationem, & frau-
dulentiam, & seductionem cordis sui prophe-
tant vobis.

15 Idcirco hæc dicit Dominus de prophetis,
qui prophetant in nomine meo, quos ego non
misi, dicentes: Gladius & fames non erit in
terra hac: In gladio & fame consumentur
prophetæ illi.

16 Et populi, quibus prophetant, erunt proje-
cti in viis Jerusalem præ fame & gladio, & non
erit qui sepeliat eos; ipsi & uxores eorum, filii
& filiæ eorum: & effundam super eos malum
suum.

*Thre 17 Et dices ad eos verbum istud: * Deducant
1.f.16. oculi mei lacrymam per noctem & diem, &
& 2. non taceant: quoniam contritione magna
f.18. contrita est virgo filia populi mei, plaga pessi-
ma vehementer.

D 18 Si egressus fuero ad agros, ecce occisi
gladio: & si introiero in civitatem, ecce atte-
nuati fame. Propheta quoque & sacerdos abie-
runt in terram, quam ignorabant.

19 Numquid projiciens abjecisti Judam? aut
Sion abominata est anima tua? quare ergo
*Supr. percussisti nos, ita ut nulla sit sanitas? * Expe-
8.c.15. ctavimus pacem, & non est bonum, & tempus
curationis, & ecce turbatio.

20 Cognovimus Domine impietates nostras,
iniquitates patrum nostrorum, quia peccavi-
mus tibi.

21 Ne des nos in opprobrium propter nomen
tuum, neque facias nobis contumeliam solii
gloriæ tuæ: recordare, ne irritum facias fœdus
tuum nobiscum.

22 Numquid sunt in sculptilibus Gentium qui
pluant: aut cœli possunt dare imbres? nonne
tu es Dominus Deus noster, quem expectavi-
mus? tu enim fecisti omnia hæc.

CAPUT XV.

Nec Moysi nec Samuelis precibus flectendum se dicit Dominus, quin populum Jerusalem tradat pesti, gladio, fami, & captivitati, quia castigatus non est emendatus: conqueritur propheta quod fuerit occasio discordiæ, rursumque quod annuntians verbum Dei passus sit opprobrium, cui Dominus promittit auxilium cum vastatione Judæorum: promittit præterea & robur & liberationem, ac misericordiam his qui ad ipsum se convertent.

1 ET dixit Dominus ad me: Si steterit A
Moyses & Samuel coram me, non est
anima mea ad populum istum: ejice illos a fa-
cie mea, & egrediantur.

2 Quod si dixerint ad te: Quo egrediemur?
dices ad eos: Hæc dicit Dominus: * Qui ad *Zach
mortem, ad mortem: & qui ad gladium, ad 11.b.9.
gladium: & qui ad famem, ad famem: & qui
ad captivitatem, ad captivitatem.

3 Et visitabo super eos quatuor species, dicit
Dominus: Gladium ad occisionem, & canes
ad lacerandum, & volatilia cœli & bestias
terræ ad devorandum & dissipandum.

4 Et dabo eos in fervorem universis regnis
terræ: * propter Manassen filium Ezechiæ regis *4.Reg
Judæ, super omnibus quæ fecerit in Jerusalem. 21.

5 Quis enim miserebitur tui Jerusalem? aut d.11.
quis contristabitur pro te? aut quis ibit ad ro-
gandum pro pace tua?

6 Tu reliquisti me, dicit Dominus, retrorsum
abiisti: & extendam manum meam super te,
& interficiam te: laboravi rogans.

7 Et dispergam eos ventilabro in portis ter-
ræ: interfeci & disperdidi populum meum, & B
tamen à viis suis non sunt reversi.

8 Multiplicatæ sunt mihi viduæ ejus super
arenam maris: induxi eis super matrem ado-
lescentis vastatorem meridie: misi super civi-
tates repente terrorem.

9 * Infirmata est quæ peperit septem, defecit *1.Reg
anima ejus: * occidit ei sol, cum adhuc esset 2.b.5.
dies: confusa est, & erubuit: & residuos ejus *Am
in gladium dabo in conspectu inimicorum eo- 8.c.9.
rum, ait Dominus.

10 Væ mihi mater mea: quare genuisti me,
virum rixæ, virum discordiæ in universa ter-
ra? non fœneravi, nec fœneravit mihi quis- C
quam: omnes maledicunt mihi.

11 Dicit Dñs: Si non reliquiæ tuæ in bonum,
si non occurri tibi in tempore afflictionis, &
in tempore tribulationis adversus inimicum.

12 Numquid fœderabitur ferrum ferro ab
Aquilone, & æs.

13 Divitias tuas & thesauros tuos in direptio-
nem dabo gratis, in omnibus peccatis tuis, &
in omnibus terminis tuis.

14 Et adducam inimicos tuos de terra, quam
nescis:

nescis : quia ignis succensus est in furore meo super vos ardebit.

15 Tu scis Domine, recordare mei, & visita me, & tuere me ab his qui persequuntur me, noli in patientia tua suscipere me : scito quoniam sustinui propter te opprobrium.

D 16 Inventi sunt sermones tui, & comedi eos, & factum est mihi verbum tuum in gaudium & in lætitiam cordis mei : quoniam invocatum est nomen tuum super me, Domine Deus exercituum.

* Psal. 1. a. 1. & 25. a. 4. * Infra 30. c. 15.

17 * Non sedi in concilio ludentium, & gloriatus sum a facie manus tuæ : solus sedebam, quoniam comminatione replesti me.

18 * Quare factus est dolor meus perpetuus, & plaga mea desperabilis renuit curari? facta est mihi quasi mendacium aquarum infidelium.

19 Propter hoc hæc dicit Dominus : Si converteris, convertam te, & ante faciem meam stabis : si separaveris pretiosum a vili, quasi os meum eris : convertentur ipsi ad te, & tu non converteris ad eos.

20 Et dabo te populo huic in murum æreum, fortem : & bellabunt adversum te, & non prævalebunt : quia ego tecum sum ut salvem te, & eruam te, dicit Dominus.

21 Et liberabo te de manu pessimorum & redimam te de manu fortium.

CAPUT XVI.

Prohibet Dominus ne propheta uxorem ducat, denuncians Judæos vario mortis genere interituros, ita ut mortui non sepeliantur nec plangantur à vivis, propter idololatriam patrum ac filiorum, & derelictam legem Domini : sed postea per piscatores ac venatores reducet eos Dominus in terram suam, in qua ipsi una cum Gentibus confitebuntur Domino peccata sua.

A 1 ET factũ est verbũ Domini ad me, dicens: 2 Non accipies uxorem, & non erunt tibi filii & filiæ in loco isto.

3 Quia hæc dicit Dominus super filios & filias, qui generãtur in loco isto, & super matres eorum, quæ genuerunt eos : & super patres eorum, de quorum stirpe sunt nati in terra hac :

4 Mortibus ægrotationum morientur : non plangentur, & non sepelientur, in sterquilinium super faciem terræ erunt : & gladio & fame consumentur : & erit cadaver eorum in escam volatilibus cœli, & bestiis terræ.

5 Hæc enim dicit Dominus : Ne ingrediaris domum convivii, neque vadas ad plangendum, neque consoleris eos : quia abstuli pacem meam a populo isto, dicit Dominus, misericordiam & miserationes.

6 Et morientur grandes & parvi in terra ista: non sepelientur neque plangentur, & non se incident, neque calvitium fiet pro eis.

B 7 Et non frangent inter eos lugenti panem ad consolandum super mortuo : & non dabunt eis potum calicis ad consolandum super patre suo & matre.

8 Et domum convivii non ingrediaris, ut sedeas cum eis, & comedas & bibas :

9 Quia hæc dicit Dominus exercituum Deus Israel : Ecce ego auferam de loco isto in oculis vestris, & in diebus vestris, vocem gaudii, & vocem lætitiæ, vocem sponsi, & vocem sponsæ.

10 Et cum annuntiaveris populo huic omnia verba hæc, & dixerint tibi : * Quare locutus est Dominus super nos omne malum grande istud? quæ iniquitas nostra? & quod peccatum nostrum, quod peccavimus Domino Deo nostro? * Supr. 7. f. 16. C

11 Dices ad eos : Quia dereliquerunt me patres vestri, ait Dominus : & abierunt post deos alienos, & servierunt eis, & adoraverunt eos : & me dereliquerunt, & legem meam non custodierunt.

12 Sed & vos pejus operati estis quam patres vestri : ecce enim ambulat unusquisque post pravitatem cordis sui mali, ut me non audiat.

13 Et ejiciam vos de terra hac, in terram, quam ignoratis vos, & patres vestri : & servietis ibi diis alienis die ac nocte, qui non dabunt vobis requiem.

14 Propterea ecce dies veniunt dicit Dominus, & non dicetur ultra : Vivit Dominus, qui eduxit filios Israel de Terra Ægypti,

14 Sed, Vivit Dominus, qui eduxit filios Israel de Terra Aquilonis, & de universis terris, ad quas ejeci eos. & reducam eos in terram suam, quam dedi patribus eorum.

16 Ecce ego mittam piscatores multos dicit Dominus, & piscabuntur eos : & post hæc mittam eis multos venatores, & venabuntur eos de omni monte, & de omni colle, & de cavernis petrarum. D

17 Quia oculi mei super omnes vias eorum : non sunt absconditæ a facie mea, & non fuit occultata iniquitas eorum ab oculis meis.

18 Et reddam primum duplices iniquitates, & peccata eorum : quia contaminaverunt terram meam in morticinis idolorum suorum, & abominationibus suis impleverunt hereditatem meam.

19 Domine fortitudo mea, & robur meum, & refugium meum in die tribulationis : ad te Gentes venient ab extremis terræ, & dicent : Vere mendacium possederunt patres nostri, vanitatem, quæ eis non profuit.

20 Numquid faciet sibi homo deos, & ipsi non sunt dii?

21 Idcirco ecce ego ostendam eis per vicem hanc, ostendam eis manum meam, & virtutem meam : & scient quia nomen mihi Dominus.

CAPUT XVII.

Judæi in peccato obstinati, & ob id vastandi dicuntur: maledictus qui confidit in homine, & benedictus qui in Deo cõfidit: solus Deus scrutatur corda, & cuiq; reddit juxta viam suã, petit propheta à Deo in quo spem habuit liberari, & inimicos confundi : præcipit Deus de observando sabbato, ut omnia sint ipsi Jerusalem prospera, quæ alioqui igne consumetur.

1 PEccatum Juda scriptum est stylo ferreo in ungue adamantino, exaratum super latitudinem cordis eorum, & in cornibus ararum eorum. A

2 Cum recordati fuerint filii eorum ararum suarum, & lucorum suorum, lignorumque frondentium, in montibus excelsis,

3 Sacrificantes in agro : fortitudinem tuam, & omnes thesauros tuos in direptionem dabo, excelsa tua propter peccata in universis finibus tuis.

4 Et relinqueris sola ab hereditate tua, quam dedi tibi : & servire te faciam inimicis tuis in terra, quam ignoras : quoniam ignem succendisti in furore meo, usque in æternum ardebit.

*Isaiæ 30.a.1. 5 Hæc dicit Dominus : * Maledictus homo, qui confidit in homine, & ponit carnem brachium suum, & à Domino recedit cor ejus.

*Isaiæ 31.a.1. 6 * Erit enim quasi myricæ in deserto, & non videbit cum venerit bonum : sed habitabit in siccitate in deserto, in terra salsuginis, & inhabitabili.

7 Benedictus vir, qui confidit in Domino, & erit Dominus fiducia ejus.

*Psal. 1.a.3. 8 * Et erit quasi lignum quod transplantatur super aquas, quod ad humorem mittit radices
B suas, & non timebit cum venerit æstus. Et erit folium ejus viride, & in tempore siccitatis non erit sollicitum, nec aliquando desinet facere fructum.

9 Pravum est cor omnium, & inscrutabile : quis cognoscet illud?

*Apoc. 2.f.23. Psal.7. c.10. 10 * Ego Dominus scrutans cor, & probans renes : qui do unicuique juxta viam suam, & juxta fructum adinventionum suarum.

*1.Reg 16.b.7. 11 Perdix fovit quæ non peperit : fecit divitias, & non in judicio : in dimidio dierum suorum derelinquet eas, & in novissimo suo erit insipiens.

12 Solium gloriæ altitudinis à principio, locus sanctificationis nostræ.

13 Expectatio Israel Domine ; omnes, qui te derelinquunt, confundentur : recedentes a te, in terra scribentur : quoniam dereliquerunt venam aquarum viventium Dominum.

C 14 Sana me Domine, & sanabor : salvum me fac, & salvus ero : quoniam laus mea tu es.

15 Ecce ipsi dicunt ad me : Ubi est verbum Domini? veniat.

16 Et ego non sum turbatus, te pastorem sequens : & diem hominis non desideravi, tu scis. Quod egressum est de labiis meis, rectum in conspectu tuo fuit.

17 Non sis tu mihi formidini, spes mea tu in die afflictionis.

18 Confundantur qui me persequuntur, & non confundar ego : paveant illi, & non paveam ego : induc super eos diem afflictionis, & duplici contritione contere eos.

19 Hæc dicit Dominus ad me : Vade, & sta in porta filiorum populi, per quam ingrediuntur reges Juda, & egrediuntur, & in cunctis portis Jerusalem.

20 Et dices ad eos : Audite verbum Domini reges Juda, & omnis Juda, cunctique habitatores Jerusalem ; qui ingrdiemini per portas istas.

21 Hæc dicit Dominus : Custodite animas vestras, & nolite portare pondera in die sabbati, nec inferatis per portas Jerusalem.

D 22 Et nolite ejicere onera de domibus vestris in die sabbati, & omne opus non facietis : sanctificate diem sabbati, sicut præcepi patribus vestris.

23 Et non audierunt, nec inclinaverunt aurem suam, sed induraverunt cervicem suam, ne audirent me, & ne acciperent disciplinam.

24 Et erit : Si audieritis me, dicit Dominus, ut non inferatis onera per portas civitatis hujus in die sabbati : & si sanctificaveritis diem sabbati, ne faciatis in eo omne opus :

25 Ingredientur per portas civitatis hujus reges & principes, sedẽtes super solium David, & ascendentes in curribus & equis, ipsi & principes eorum, viri Juda, & habitatores Jerusalem : & habitabitur civitas hæc in sempiternũ.

26 Et venient de civitatibus Juda, & de circuitu Jerusalem, & de terra Beniamin, & de campestribus, & de montuosis, & ab Austro, portantes holocaustum, & victimam, & sacrificium, & thus, & inferent oblationem in domum Domini.

27 Si autem non audieritis me ut sanctificetis diem sabbati, & ne portetis onus, & ne inferatis per portas Jerusalem in die sabbati : succendam ignem in portis ejus, & devorabit domos Jerusalem, & non extinguetur.

CAPUT XVIII.

Exemplo figuli ostendit Dominus in manu sua esse domum Israel, ut juxta ipsorum merita eis faciat etiam si prius aliud se facturum dixerit : propter obstinatam Judæorum malitiam denuntiatur eis interitus : conspiratio Judæorum contra Jeremiam : ipsius quoque ad Deum lamentatio, & pœnarum, quæ inimicos sequentur, denuntiatio.

1 VErbum, quod factum est ad Jeremiam à Domino, dicens : A

2 Surge, & descende in domum figuli, & ibi audies verba mea.

3 Et descendi in domum figuli, & ecce ipse faciebat opus super rotam.

4 Et dissipatum est vas, quod ipse faciebat è luto manibus suis : conversusque fecit illud vas alterum, sicut placuerat in oculis ejus ut faceret.

5 Et factum est verbum Domini ad me, dicẽs:

6 * Numquid sicut figulus iste, non potero vobis facere, domus Israel, ait Dominus? ecce sicut lutum in manu figuli, sic vos in manu mea domus Israel. *Isaiæ 45.b.9. Rom.9 d.20.

7 Repente loquar adversum gentem & adversus regnum, * ut eradicem, & destruam, & disperdam illud. *Sup. 1 b.10.

8 Si pœnitentiam egerit gens illa à malo suo, quod locutus sum adversus eam : agam & ego pœnitentiam super malo, quod cogitavi ut facerem ei.

9 Et subito loquar de gente & de regno, ut ædificem & plantem illud.

10 Si fecerit malum in oculis meis, ut non B
audiat vocem meam : pœnitentiam agam super bono, quod locutus sum ut facerem ei.

11 Nunc ergo dic viro Juda, & habitatoribus Jerusalem, dicens : Hæc dicit Dominus : * Ecce ego fingo contra vos malum, & cogito contra vos cogitationem : * revertatur unusquisque a via sua mala, & dirigite vias vestras & studia vestra. *Infra 25.b.5. & 35. c.15. *Ionæ 3.d.8.

12 Qui dixerunt : Desperavimus : post cogitationes enim nostras ibimus, & unusquisque pravitatem cordis sui mali faciemus.

13 Ideo hæc dicit Dominus : Interrogate Gentes : Quis audivit talia horribilia, quæ fecit nimis virgo Israel?

C 14 Numquid deficiet de petra agri nix Libani? aut evelli possunt aquæ erumpentes frigidæ, & defluentes?

15 Quia

15 Quia oblitus est mei populus meus, frustra libantes: & impingentes in viis suis, in semitis sæculi, ut ambularet per eas in itinere nõ trito:

16 * Ut fieret terra eorum in desolationem, & in sibilum sempiternum: omnis qui præterierit per eam obstupescet, & movebit caput suum.

*Infra 19.c.8. & 49. c.13. & 50. c.13.

17 Sicut ventus urens dispergam eos coram inimico: dorsum, & non faciem ostendam eis in die perditionis eorum.

18 Et dixerunt: Venite, & cogitemus contra Jeremiam cogitationes: non enim peri..t lex a sacerdote, neque consilium à sapiente, nec sermo à propheta: venite, & percutiamus eum lingua, & non attendamus ad universos sermones ejus.

19 Attende Domine ad me, & audi vocem adversariorum meorum.

D 20 Numquid redditur pro bono malum, quia foderunt foveam animæ meæ? Recordare quod steterim in conspectu tuo, ut loquerer pro eis bonum, ut averterem indignationem tuam ab eis.

21 Propterea da filios eorum in famem, & deduc eos in manus gladij: fiant uxores eorum absque liberis, & viduæ: & viri earum interficiantur morte: juvenes eorum confodiantur gladio in prælio.

22 Audiatur clamor de domibus eorum: adduces enim super eos latronem repente: quia foderunt foveam ut caperent me, & laqueos absconderunt pedibus meis.

23 Tu autem Domine scis omne consilium eorum adversum me in mortem: ne propitieris iniquitati eorum, & peccatum eorum a facie tua non deleatur: fiant corruentes in conspectu tuo, in tempore furoris tui abutere eis.

CAPUT XIX.

Jeremias per lagunculam terream quam fregit, ostendit populum Jerusalem perdendum gladio & fame in obsidione, in qua patres filios comedant, propter multiplicem ipsorum idololatriam & contemptum verbi Dei.

A 1 HÆc dicit Dominus: Vade, & accipe lagunculam figuli testeam à senioribus populi, & a senioribus sacerdotum:

2 Et egredere ad vallem filii Ennom, quæ est juxta introitum portæ fictilis: & prædicabis ibi verba, quæ ego loquar ad te.

3 Et dices: Audite verbum Domini reges Juda, & habitatores Jerusalem: hæc dicit Dominus exercituum Deus Israel: Ecce ego inducam afflictionem super locum istum, ita ut omnis qui audierit illam, tinniant aures ejus:

4 Eo quod dereliquerint me, & alienum fecerint locũ istum: & libaverunt in eo diis alienis, quos nescierunt ipsi, & patres eorum, & reges Juda: & repleverunt locum istum sanguine innocentum.

B 5 Et ædificaverunt excelsa Baalim, ad comburendos filios suos igni in holocaustum Baalim: quæ non præcepi, nec locutus sum, nec ascenderunt in cor meum.

6 Propterea ecce dies veniunt, dicit Dominus: & non vocabitur amplius locus iste, Topheth, & Vallis filij Ennom, sed Vallis occisionis.

7 Et dissipabo consilium Juda & Jerusalem in loco isto: & subvertam eos gladio in conspectu inimicorum suorum, & in manu quærentium animas eorum: & dabo cadavera eorum, escam volatilibus cæli, & bestiis terræ.

8 * Et ponam civitatem hanc in stuporem & in sibilum: omnis, qui præterierit per eam obstupescet, & sibilabit super universa plaga ejus.

* Sup. 18. c.16. Inf 49. c.11. & 10. c.13.

9 Et cibabo eos carnibus filiorum suorum, & carnibus filiarum suarum: & unusquisque carnem amici sui comedet in obsidione, & in angustia, in qua concludent eos inimici eorum, & qui quærunt animas eorum.

C 10 Et conteres lagunculam in oculis virorum, qui ibunt tecum.

11 Et dices ad eos: Hæc dicit Dominus exercituum: Sic conteram populum istum, & civitatem istam, sicut conteritur vas figuli, quod non potest ultra instaurari: & in Topheth sepelientur, eo quod non sit alius locus ad sepeliendum.

12 Sic faciam loco huic, ait Dominus, & habitatoribus ejus: & ponam civitatem istam sicut Topheth.

13 Et erunt domus Jerusalem, & domus regum Juda, sicut locus Topheth, immundæ; omnes domus, in quarum domatibus sacrificaverunt omni militiæ cæli, & libaverunt libamina diis alienis. D

14 Venit autem Jeremias de Topheth, quo miserat eum Dominus ad prophetandum, & stetit in atrio domus Domini, & dixit ad omnem populum:

15 Hæc dicit Dominus exercituũ Deus Israel: Ecce ego inducam super civitatem hanc, & super omnes urbes ejus, universa mala, quæ locutus sum adversum eam: quoniam induraverunt cervicem suam, ut non audirent sermones meos.

CAPVT XX.

Percussus Jeremias mittitur à Phassur in nervum: & ab eodem eductus vaticinatur illi tamquam pseudoprophetæ & omnibus amicis ejus, totique Judææ captivitatem Babylonicam: conqueritur se rideri & pati opprobrium ac persecutionem ob verbum Domini, maledicitque diei nativitatis suæ.

1 ET audivit Phassur filius Emmer sacerdos, qui constitutus erat princeps in domo Domini, Jeremiam prophetantem sermones istos. A

2 Et percussit Phassur Jeremiam prophetam, & misit eum in nervum, quod erat in porta Benjamin superiori, in domo Domini.

3 Cumque illuxisset in crastinum, eduxit Phassur Jeremiam de nervo, & dixit ad eum Jeremias: Non Phassur vocavit Dominus nomen tuum, sed pavorem vndique.

4 Quia hæc dicit Dominus: Ecce ego dabo te in pavorem, te & omnes amicos tuos: & corruent gladio inimicorum suorum, & oculi tui videbunt: & omnem Judam dabo in manum regis Babylonis: & traducet eos in Babylonem, & percutiet eos gladio.

5 Et dabo universam substantiam civitatis huius, & omnem laborem ejus, omnemque pretium, & cunctos thesauros regum Juda dabo in manu inimicorum eorum: & diripient eos, & tollent, & ducent in Babylonem. B

6 Tu autem Phassur, & omnes habitatores domus tuæ, ibitis in captivitatem: & in Babylonẽ venies, & ibi morieris, ibiq; sepelieris tu, & omnes amici tui, quibus prophetasti mendaciũ.

7 Se-

7 Seduxisti me Domine, & seductus sum: fortior me fuisti, & invaluisti: factus sum in derisum tota die, omnes subsannant me.

8 Quia jam olim loquor, vociferans iniquitatem, & vastitatem clamito: & factus est mihi sermo Domini in opprobrium, & in derisum tota die.

9 Et dixi: Non recordabor ejus, neq; loquar ultra in nomine illius: & factus est in corde meo quasi ignis exæstuans, claususque in ossibus meis: & defeci, ferre non sustinens.

C 10 Audivi enim contumelias multorum, & terrorem in circuitu: Persequimini, & persequamur eum: ab omnibus viris, qui erant pacifici mei, & custodientes latus meum: si quo modo decipiatur, & prævaleamus adversus eum, & consequamur ultionem ex eo.

11 Dominus autem mecum est quasi bellator fortis: idcirco qui persequuntur me, cadent, & infirmi erunt: confundentur vehementer, * quia non intellexerunt opprobrium sempiternum, quod numquam delebitur.

* Infra 23. g. 40.

12 Et tu Domine exercituum * probator justi, qui vides renes & cor: videam quæso ultionem tuam ex eis: tibi enim revelavi causam meam.

* Sup. 11. d. 20. & 17. b. 10.

13 Cantate Domino, laudate Dñm, quia liberavit animam pauperis de manu malorum.

14 * Maledicta dies, in qua natus sum: dies, in qua peperit me mater mea, nõ sit benedicta.

* Iob 3. a. 2.

D 15 Maledictus vir, qui annuntiavit patri meo, dicens: Natus est tibi puer masculus: & quasi gaudio lætificavit eum.

16 Sit homo ille ut sunt civitates, quas subvertit Dñus, & nõ pœnituit eum: audiat clamorem mane, & ululatum in tempore meridiano:

17 Qui non me interfecit a vulva, ut fieret mihi mater mea sepulchrum, & vulva ejus conceptus æternus.

18 Quare de vulva egressus sum, ut viderem laborem & dolorem, & consumerentur in confusione dies mei?

CAPUT XXI.

Respondet Jeremias nuntiis Sedeciæ regis super obsidione regis Nabuchodonosor, Judam vastandum peste, gladio, fame & captivitate, solosque eos victuros qui transfugerint ad Chaldæos: hortatur etiam ut faciant judicium, ne indignatio Domini penitus ipsos consumat.

A 1 VErbum, quod factum est ad Jeremiam à Domino, quando misit ad eum rex Sedecias Phassur filium Melchiæ, & Sophoniam filium Maasiæ sacerdotem, dicens:

2 Interroga pro nobis Dominum, quia Nabuchodonosor rex Babylonis prœliatur adversum nos: si forte faciat Dominus nobiscum secundum omnia mirabilia sua, & recedat a nobis.

3 Et dixit Jeremias ad eos: Sic dicetis Sedeciæ:

4 Hæc dicit Dominus Deus Israel: Ecce ego convertam vasa belli, quæ in manibus vestris sunt, & quibus vos pugnatis adversum regem Babylonis, & Chaldæos, qui obsident vos in circuitu murorum: & congregabo ea in medio civitatis hujus.

B 5 Et debellabo ego vos in manu extenta, & in brachio forti, & in furore, & in indignatione, & in ira grandi.

6 Et percutiam habitatores civitatis hujus, homines & bestiæ pestilentia magna morientur.

7 Et post hæc ait Dominus: dabo Sedeciã regem Juda, & servos ejus, & populum ejus, & qui derelicti sunt in civitate hac a peste, & gladio, & fame, in manu Nabuchodonosor regis Babylonis, & in manu inimicorum eorum, & in manu quærentium animam eorum, & percutiet eos in ore gladii, & non flectetur, neque parcet, nec miserebitur.

8 Et ad populum hunc dices: Hæc dicit Dominus: Ecce ego do coram vobis viam vitæ, & viam mortis.

9 * Qui habitaverit in urbe hac, morietur gladio, & fame, & peste: qui autem egressus fuerit, & transfugerit ad Chaldæos, qui obsident vos, vivet, & erit ei anima sua, quasi spolium.

10 Posui enim faciem meam super civitatem hanc in malum, & non in bonum, ait Dominus: in manu regis Babylonis dabitur, & exuret eam igni.

11 Et domui regis Juda: Audite verbum Dñi,

12 Domus David, hæc dicit Dominus: * Judicate mane judicium, & eruite vi oppressum de manu calumniantis: ne forte egrediatur ut ignis indignatio mea; & succendatur, & non sit qui extinguat, propter malitiam studiorum vestrorum.

13 Ecce ego ad te habitatricem vallis solidæ atque campestris, ait Dominus: qui dicitis: Quis percutiet nos? & quis ingredietur domos nostras?

14 Et visitabo super vos juxta fructum studiorum vestrorum, dicit Dominus: & succendam ignem in saltu ejus: & devorabit omnia in circuitu ejus.

CAPUT XXII.

Hortatur regem Juda & populum ejus ut faciant judicium & justitiam, quo omnia prospere ipsis succedant; alioqui erunt omnes in direptionem: quodque Sellum sive Ioakim filius Josiæ regis Juda non sit in Jerusalem reversurus: Increpat eos qui ex injustitia ædificant, promittentes sibi felicitatem patrum justorum: Vaticinatur adversus impium Joakim filium Josiæ quod sepultura sit cariturus, & hujus filius impiissimus Jechonias cum matre ducendus in Babylonem ubique moriturus.

1 HÆc dicit Dominus: Descende in domum regis Juda, & loqueris ibi verbum hoc, A

2 Et dices: Audi verbum Domini rex Juda, qui sedes super solium David; tu & servi tui, & populus tuus, qui ingredimini per portas istas.

3 Hæc dicit Dominus: * Facite judicium & justitiam, & liberate vi oppressum de manu calumniatoris: & advenam, & pupillum, & viduam nolite contristare, neque opprimatis inique: & sanguinem innocentem ne effundatis in loco isto.

4 Si enim facientes feceritis verbum istud: ingredientur per portas domus hujus, reges sedentes de genere David super thronum ejus, & ascendentes currus & equos, ipsi & servi, & populus eorum. B

5 Quod si non audieritis verba hæc: in memetipso juravi, dicit Dominus, quia in solitudinem erit domus hæc.

6 Quia hæc dicit Dominus super domum regis Juda: Galaad tu mihi caput Libani: si non posuero te solitudinem, urbes inhabitabiles.

7 Et

7 Et sanctificabo super te, interficientem vi-
rum, & arma ejus: & succident electas cedros
tuas, & præcipitabunt in ignem.
C 8 Et pertransibunt gentes multæ per civita-
tem hanc: & dicet unusquisque proximo suo:
* Quare fecit Dñs sic civitati huic grandi?
*Deut. 9 Et respondebunt: Eo quod dereliquerint pa-
29. d.·4. ctum Domini Dei sui, & adoraverint deos alie-
1.Reg. nos, & servierint eis.
9.b.8.a 10 Nolite flere mortuum, neque lugeatis super
eum fletu: plangite eum, qui egreditur, quia
non revertetur ultra, nec videbit terram nati-
vitatis suæ.
11 Quia hæc dicit Dominus ad Sellum filium
Josiæ regem Juda, qui regnavit pro Josia patre
suo, qui egressus est de loco isto: Non rever-
tetur huc amplius:
12 Sed in loco, ad quem transtuli eum, ibi mo-
rietur, & terram istam non videbit amplius.
D 13 Væ qui ædificat domum suam in injustitia,
& cœnacula sua non in judicio: amicum suum
opprimet frustra, & mercedem ejus non reddet
ei.
14 Qui dicit: Ædificabo mihi domum latam,
& cœnacula spatiosa: qui aperit sibi fenestras,
& facit laquearia cedrina, pingitque sinopide.
15 Numquid regnabis, quoniam confers te ce-
dro? pater tuus numquid non comedit & bibit,
& fecit judicium & justitiã tũc cũ bene erat ei?
16 Judicavit causam pauperis & egeni in bo-
num suum: numquid non ideo quia cognovit
me, dicit Dominus?
17 Tui vero oculi & cor ad avaritiam, & ad
sanguinem innocentem fundendum, & ad ca-
lumniam, & ad cursum mali operis.
E 18 Propterea hæc dicit Dominus ad JoaKim
filium Josiæ regem Juda: Non plangent eum:
Væ frater & væ soror: non concrepabunt ei:
Væ Domine, & væ inclyte.
19 Sepultura asini sepelietur, putrefactus &
projectus extra portas Jerusalem.
20 Ascende Libanum, & clama: & in Basan
da vocem tuam, & clama ad transeuntes, quia
contriti sunt omnes amatores tui.
21 Locutus sum ad te in abundantia tua: & di-
xisti: Non audiam: hæc est via tua ab adole-
scentia tua, quia non audisti vocem meam.
F 22 Omnes pastores tuos pascet ventus, & ama-
tores tui in captivitatem ibunt & tunc confun-
deris & erubesces ab omni malitia tua.
23 Quæ sedes in Libano, & nidificas in cedris,
quomodo congemuisti, cum venissent tibi do-
lores, quasi dolores parturientis?
24 Vivo ego, dicit Dominus: quia si fuerit Je-
chonias filius JoaKim regis Juda, annulus in
manu dextera mea, inde evellam eum.
25 Et dabo te in manu quærentium animam
tuam, & in manu quorum tu formidas faciem,
& in manu Nabuchodonosor regis Babylonis,
& in manu Chaldæorum.
G 26 Et mittam te, & matrem tuam quæ genuit
te, in terram alienam, in qua nati non estis,
ibique moriemini:
27 Et in terram, ad quam ipsi levant animam
suam ut revertantur illuc, non revertentur.
28 Numquid vas fictile atque contritum vir
iste Jechonias? numquid vas absque omni vo-
luptate? quare abjecti sunt ipse & semen ejus, &
projecti in terram, quam ignoraverunt?
29 Terra, terra, terra, audi sermonem Domini.
30 Hæc dicit Dominus: Scribe virum istum
sterilem, virum qui in diebus suis non prospe-
rabitur: nec enim erit de semine ejus vir, qui
sedeat super solium David, & potestatem ha-
beat ultra in Juda.

CAPUT XXIII.

*Comminatur Dominus pastoribus qui gregem di-
spergunt ac lacerant, promittens se reductu-
rum reliquias gregis ad locum suum, ac su-
scitaturum pastores & germen David justum
sub quo magna fruetur felicitate: vaticina-
tur quoque pseudoprophetis æternum oppro-
brium, qui populum decipiunt volentes ut
obliviscatur nominis Domini & prophetant
absque Dei voluntate, sermonem Domini
Onus appellantes.*

1 VÆ pastoribus, qui disperdunt & dilace-
rant gregem pascuæ meæ, dicit Domi- A
nus. *Ezec.
2 Ideo hæc dicit Dominus Deus Israel ad pa- 11.·.3.
stores, qui pascunt populum meum: Vos disper- 14.a.2.
sistis gregem meum, & ejecistis eos, & non vi-
sitastis eos: ecce ego visitabo super vos mali-
tiam studiorum vestrorum, ait Dominus.
3 Et ego congregabo reliquias gregis mei de
omnibus terris, ad quas ejecero eos illuc: &
convertam eos ad rura sua: & crescent & mul-
tiplicabuntur.
4 Et suscitabo super eos pastores, & pascent
eos: non formidabunt ultra, & non pavebunt:
& nullus quæretur ex numero, dicit Dominus.
5 * Ecce dies veniunt, dicit Dominus: & su-
scitabo David germen justum: & regnabit rex, * Inf.
& sapiens erit: & faciet judicium & justitiam 33.
in terra. c.14.
6 In diebus illis salvabitur Juda, & Israel ha- Isa.4.
bitabit confidenter: & hoc est nomen, quod b.2.40.
vocabunt eum, Dominus justus noster. c.11.
7 Propter hoc ecce dies veniunt, dicit Domi- 45.b.8.
nus, & non dicent ultra: Vivit Dominus, qui Eze.h.
eduxit filios Israel de terra Ægypti: 34.
8 Sed: * Vivit Dominus, qui eduxit & addu- h.1.
xit semen domus Israel de Terra Aquilonis, & Dan.9.
de cunctis terris, ad quas ejeceram eos illuc: & 3.11.
habitabunt in terra sua. Ioan.1
9 Ad prophetas: Contritum est cor meum in g.45.
medio mei, contremuerunt omnia ossa mea: B
factus sum quasi vir ebrius, & quasi homo ma- * Sup.
didus a vino, a facie Domini, & a facie verbo- 11.
rum sanctorum ejus. c. 4.
10 Quia adulteris repleta est terra, quia a fa- Deut.
cie maledictionis luxit terra, arefacta sunt ar- 33.
va deserti: factus est cursus eorum malus, & d.28.
fortitudo eorum dissimilis.
11 Propheta namque & sacerdos polluti sunt:
& in domo mea inveni malum eorum, ait Do- C
minus.
12 Idcirco via eorum erit quasi lubricum in
tenebris: impellentur enim, & corruent in
ea; afferam enim super eos mala, annum visi-
tationis eorum, ait Dominus.
13 Et in prophetis Samariæ vidi fatuitatem:
prophetabant in Baal, & decipiebant populum
meum Israel.
14 Et in prophetis Jerusalem vidi similitudi-
nem adulterantium, & iter mendacii, & cõfor-
taverunt manus pessimorum, ut non converte-
retur unusquisque a malitia sua: facti sunt mihi
omnes

omnes ut Sodoma, & habitatores ejus quasi
Gomorrha.
15 Propterea hæc dicit Dominus exercituum
D ad prophetas: * Ecce ego cibabo eos absinthio,
* Supr. 9. c. 15 & potabo eos felle: a prophetis enim Jerusa-
* Inf. lem, egressa est pollutio super omnem ter-
27. b. 9. ram.
29. b. 8. 16 Hæc dicit Dominus exercituum: * Nolite
audire verba prophetarum, qui prophetant vo-
bis, & decipiunt vos: visionem cordis sui lo-
quuntur, non de ore Domini.
17 Dicunt his, qui blasphemant me: Locutus
est Dominus: * Pax erit vobis: & omni, qui
* Sup. ambulat in pravitate cordis sui, dixerunt: Non
5. c. 12. veniet super vos malum.
14. b. 18 Quis enim affuit in consilio Domini, & vi-
13. dit, & audivit sermonem ejus: quis considera-
vit verbum illius & audivit?
19 * Ecce turbo Dominicæ indignationis e-
* Inf. gredietur, & tempestas erumpens super caput
30. c. 14. impiorum veniet.
E 20 Non revertetur furor Domini, usque dum
faciat, & usque dum compleat cogitationem
cordis sui: in novissimis diebus intelligetis con-
silium ejus.
21 Non mittebam prophetas, & ipsi currebant:
non loquebar ad eos, & ipsi prophetabant.
22 Si stetissent in consilio meo, & nota fecis-
sent verba mea populo meo, avertissem utique
eos à via sua mala, & à cogitationibus suis
pessimis.
23 Putasne Deus è vicino ego sum, dicit Do-
minus? & non Deus de longe?
24 Si occultabitur vir in absconditis: & ego
non videbo eum, dicit Dominus? numquid non
cælum & terram ego impleo, dicit Dominus?
25 Audivi quæ dixerunt prophetæ, prophe-
tantes in nomine meo mendacium, atque di-
centes: Somniavi, somniavi.
F 26 Usquequo istud est in corde prophetarum
vaticinantium mendacium, & prophetantium
seductiones cordis sui?
27 Qui volunt facere ut obliviscatur populus
meus nominis mei propter somnia eorum, quæ
narrat unusquisque ad proximum suum: sicut
obliti sunt patres eorum nominis mei pro-
pter Baal.
28 Propheta, qui habet somnium, narret som-
nium: & qui habet sermonem meum, loquatur
sermonem meum vere: quid paleis ad triticum,
dicit Dominus?
29 Numquid non verba mea sunt quasi ignis,
dicit Dominus, & quasi malleus conterens pe-
tram?
30 Propterea ecce ego ad prophetas, ait Do-
minus, qui furantur verba mea unusquisque à
proximo suo.
31 Ecce ego ad prophetas, ait Dominus, qui
assumunt linguas suas, & aiunt: Dicit Dominus.
32 Ecce ego ad prophetas somniantes men-
dacium, ait Dominus, qui narraverunt ea, & se-
duxerunt populum meum in mendacio suo, &
in miraculis suis: cum ego non misissem eos,
nec mandassem eis, qui nihil profuerunt popu-
lo huic, dicit Dominus.
G 33 Si igitur interrogaverit te populus iste, vel
propheta, aut sacerdos, dicens: Quod est onus
Domini? dices ad eos: Vos estis onus, proji-
ciam quippe vos, dicit Dominus.
34 Et propheta, & sacerdos & populus qui di-
cit: Onus Domini: visitabo super virum illum,
& super domum ejus.
35 Hæc dicetis unusquisque ad proximum, &
ad fratrem suum: Quid respondit Dominus? &
quid locutus est Dominus?
36 Et onus Domini ultra non memorabitur:
quia onus erit unicuique sermo suus: & perver-
tistis verba Dei viuentis, Domini exercituum
Dei nostri.
37 Hæc dices ad prophetam: Quid respondit
tibi Dominus? & quid locutus est Dominus?
38 Si autem onus Domini dixeritis: propter
hoc, hæc dicit Dominus: Quia dixistis sermo-
nem istum: Onus Domini: & misi ad vos, di-
cens: Nolite dicere: Onus Domini:
39 Propterea ecce ego tollam vos portans, &
derelinquam vos, & civitatem quam dedi vo-
bis, & patribus vestris, a facie mea.
40 * Et dabo vos in opprobrium sempiter- * Sup.
num, & in ignominiam æternam, quæ numquam 20.
oblivione delebitur. c. 1.

CAPUT XXIV.

Calathus bonarum ficuum designat captivos in Babylonia Judæos, quos dicit Dominus se reducturum in terram suam qui toto corde ad ipsum revertentur: calathus autem malarum ficuum significat eos qui manserant Jerosolymis, ac postea fugerant in Ægyptum, quos dicit se daturum in opprobrium & maledictionem.

1 Ostendit mihi Dominus: & ecce duo ca-
lathi pleni ficis, positi ante templum A
Domini, postquam transtulit Nabuchodonosor
rex Babylonis Jechoniam filium Joakim re-
gem Juda, & principes ejus, & fabrum, & in-
clusorem de Jerusalem, & adduxit eos in Ba-
bylonem.
2 Calathus unus ficus bonas habebat nimis,
ut solent ficus esse primi temporis: & calathus
unus ficus habebat malas nimis, quæ comedi
non poterant, eo quod essent malæ.
3 Et dixit Dominus ad me: Quid tu vides Je- B
remia? Et dixi: Ficus, ficus bonas, bonas val-
de; & malas, malas valde, quæ comedi non
possunt, eo quod sint malæ.
4 Et factum est verbum Domini ad me, di-
cens:
5 Hæc dicit Dominus Deus Israel: Sicut ficus
hæ bonæ: sic cognoscam transmigrationem Ju-
da, quam emisi de loco isto in terram Chaldæo-
rum, in bonum.
6 Et ponam oculos meos super eos ad placan-
dum, & reducam eos in terram hanc: & ædifi-
cabo eos, & non destruam: & plantabo eos, &
non evellam.
7 Et dabo eis cor ut sciant me, quia ego sum
Dominus: * & erunt mihi in populum; & ego
ero eis in Deum: quia revertentur ad me in to- * Sup. 21. d.
to corde suo. 11.
8 * Et sicut ficus pessimæ, quæ comedi non C
possunt, eo quod sint malæ: hæc dicit Domi- * Inf.
nus, sic dabo Sedeciam regem Juda, & princi- 29. d. 17
pes ejus, & reliquos de Jerusalem, qui reman-
serūt in urbe hac, & qui habitāt in terra Ægypti.
9 Et dabo eos in vexationem, afflictionemque
omnibus regnis terræ; in opprobrium, & in pa-
rabolam, & in proverbium, & in maledictio-
nem in uniuersis locis, ad quæ eje[illegible]

Et

10 Et mittam in eis gladium, & famem, & pe-
stem; donec consumantur de terra, quam dedi
eis, & patribus eorum.

CAPUT XXV.

Quia noluerunt audire Jeremiam nec reliquos prophetas adhortantes ad pœnitentiam, prædicit excidium Jerosolymorum, & captivitatem septuaginta annorum, ac deinde perditionem regum qui ipsos tenebant captivos: quapropter jubetur Jeremias civitatibus Judæ ac cæteris regibus terrarum propinare calicem furoris Domini: ululatum quoque prænuntiat pastoribus ac optimatibus.

A 1 VErbum quod factum est ad Jeremiam
de omni populo Juda, in anno quarto
Joakim filii Josiæ regis Juda, (ipse est annus
primus Nabuchodonosor regis Babylonis.)
2 Quod locutus est Jeremias propheta ad om-
nem populum Juda, & ad universos habitatores
Jerusalem, dicens:
3 A tertio decimo anno Josię filii Ammon re-
gis Juda usque ad diem hanc; iste tertius & vi-
gesimus annus: factum est verbum Domini ad
me, & locutus sum ad vos de nocte consurgens,
& loquens: & non audistis.
4 Et misit Dominus ad vos omnes servos suos
prophetas, consurgens diluculo, mittensque: &
non audistis, neque inclinastis aures vestras ut
audiretis,
5 Cum diceret: * Revertimini unusquisque à
via sua mala, & à pessimis cogitationibus ve-
stris: & habitabitis in terra, quam dedit Do-
minus vobis, & patribus vestris, a sæculo & us-
que in sæculum.
B 6 Et nolite ire post deos alienos, ut serviatis
eis, adoretisque eos: neque me ad iracundiam
provocetis in operibus manuum vestrarum, &
non affligam vos.
7 Et non audistis me, dicit Dominus, ut me
ad iracundiam provocaretis in operibus ma-
nuum vestrarum, in malum vestrum.
8 Propterea hæc dicit Dominus exercituum:
Pro eo quod non audistis verba mea:
9 Ecce ego mittam, & assumam universas co-
gnationes Aquilonis, ait Dominus, & Nabu-
chodonosor regem Babylonis servum meum:
& adducam eos super terram istam, & super
habitatores ejus, & super omnes nationes, quæ
in circuitu illius sunt: & interficiam eos, &
ponam eos in stuporem & in sibilum, & in so-
litudines sempiternas.
C 10 Perdamque ex eis vocem gaudii, & vocem
lætitiæ, vocem sponsi, & vocem sponsæ, vocem
molæ, & lumen lucernæ.
11 * Et erit universa terra hæc in solitudi-
nem, & in stuporem: & servient omnes gentes
istæ regi Babylonis septuaginta annis.
12 Cumque impleti fuerint septuaginta anni,
visitabo super regem Babylonis, & super gen-
tem illam, dicit Dominus, iniquitatem eorum,
& super Terram Chaldæorum: & ponam illam
in solitudines sempiternas.
13 Et adducam super terram illam omnia
verba mea, quæ locutus sum contra eam, omne
quod scriptum est in l[illegible] uæcumque pro-
pheravit Jeremias adv[illegible] gentes:
14 Quia servierunt [illegible] entes mul-
tæ, & reges magni: & [illegible] ndū opera
eorum, & secundum [illegible] suarum.

*4.Reg. 17.d.13. Sup.18. b.11. Inf.35. c.15.

* Dan. 9.a.2. Inf.26. b.6. 2.Par. 36.d.21. 2.Esd. 1.a.1.

15 Quia sic dicit Dominus exercituum Deus
Israel: Sume calicem vini furoris hujus de ma- D
nu mea: & propinabis de illo cunctis gentibus,
ad quas ego mittam te.
16 Et bibent, & turbabuntur, & insanient à
facie gladii, quem ego mittam inter eos.
17 Et accepi calicem de manu Domini, &
propinavi cunctis gentibus, ad quas misit me
Dominus:
18 Jerusalem, & civitatibus Juda, & regibus
ejus, & principibus ejus: ut darem eos in soli-
tudinem, & in stuporem, & in sibilum, & in
maledictionem, sicut est dies ista;
19 Pharaoni regi Ægypti, & servis ejus, &
principibus ejus, & omni populo ejus.
20 Et universis generaliter: cunctis regibus
terræ Ausitidis, & cunctis regibus terræ Phili-
sthiim, & Ascaloni, & Gazæ, & Accaron, &
reliquiis Azoti:
21 Et Idumææ, & Moab, & filiis Ammon:
22 Et cunctis regibus Tyri, & universis regi-
bus Sidonis: & regibus terræ insularum, qui
sunt trans mare:
23 Et Dedan, & Thema, & Buz, & universis
qui attonsi sunt in comam:
24 Et cunctis regibus Arabiæ, & cunctis regi-
bus Occidentis, qui habitant in deserto.
25 Et cunctis regibus Zambri, & cunctis regi- E
bus Elam, & cunctis regibus Medorum:
26 Cunctis quoque regibus Aquilonis de prope
& de longe, unicuique contra fratrem suum: &
omnibus regnis terræ, quæ super faciem ejus
sunt: & rex Sesach bibet post eos.
27 Et dices ad eos: Hæc dicit Dominus exer-
cituum Deus Israel: Bibite, & inebriamini, &
vomite: & cadite, neque surgatis a facie gla-
dii, quem ego mittam inter vos. F
28 Cumque noluerint accipere calicem de
manu tua, ut bibant, dices ad eos: Hæc dicit
Dominus exercituum: Bibentes bibetis:
29 * Quia ecce in civitate, in qua invocatum
est nomen meum, ego incipiam affligere, & vos
quasi innocentes & immunes eritis? non eritis
immunes: gladium enim ego voco super om-
nes habitatores terræ, dicit Dominus exerci-
tuum.
30 Et tu prophetabis ad eos omnia verba hęc,
& dices ad illos: * Dominus de excelso rugiet,
& de habitaculo sancto suo dabit vocem suam:
rugiens rugiet super decorem suum: celeuma
quasi calcantium concinetur adversus omnes
habitatores terræ.
31 Pervenit sonitus usque ad extrema terræ:
quia judicium Domino cum gentibus: judica-
tur ipse cum omni carne, impios tradidi gla-
dio, dicit Dominus.
32 Hæc dicit Dominus exercituum: Ecce af-
flictio egredietur de gente in gentem: & turbo
magnus egredietur a summitatibus terræ.
33 Et erunt interfecti Domini in die illa, a G
summo terræ usque ad summum ejus: non plan-
gentur, & non colligentur, neque sepelientur:
in ste[illegible] inium super faciem terræ jacebunt.
34 [illegible] astores, & clamate: & aspergite
[illegible] mates gregis: quia completi sunt
[illegible] nterficiamini; & dissipationes
[illegible] tis quasi vasa pretiosa.
[illegible] ga a pastoribus, & salvatio ab
[illegible] egis.

*1.Pet. 4.d.17.

* Ioel. 3.d.16. Amos 1.a.2.

36 Vox

36 Vox clamoris pastorum, & ululatus optimatum gregis: quia vastavit Dominus pascua eorum.

37 Et conticuerunt arva pacis a facie iræ furoris Domini.

38 Dereliquit quasi leo umbraculum suum, quia facta est terra eorum in desolationem à facie iræ columbæ, & a facie iræ furoris Dñi.

CAPUT XXVI.

Prophetans Jeremias excidium Jerosolymorum nisi resipiscant, comprehenditur a sacerdotibus & prophetis, sed liberatur per principes seniores ne occidatur, prolatis exemplis Michææ & Vriæ prophetarum.

A 1 IN principio regni JoaKim filii Josię regis Juda, factum est verbum istud a Domino dicens:

2 Hæc dicit Dominus: Sta in atrio domus Domini; & loqueris ad omnes civitates Juda, de quibus veniunt ut adorent in domo Domini, universos sermones, quos ego mandavi tibi ut loquaris ad eos: noli subtrahere verbum,

3 Si forte audiant & convertantur unusquisq; à via sua mala: & pęniteat me mali, quod cogito facere eis propter malitiam studiorũ eorum.

B 4 Et dices ad eos: Hæc dicit Dominus: Si non audieritis me, ut ambuletis in lege mea, quam dedi vobis,

5 Ut audiatis sermones servorum meorum Prophetarum, quos ego misi ad vos de nocte consurgens, & dirigens, & non audistis:

6 * Dabo domum istam sicut Silo, & urbem
*1 Reg. 4. a. 1 b. 10. hanc dabo in maledictionem cunctis gentibus terræ.

7 Et audierunt sacerdotes, & prophetæ, & omnis populus, Jeremiam loquentem verba hæc in domo Domini.

8 Cumque complesset Jeremias, loquens omnia quæ præceperat ei Dominus ut loqueretur ad universum populum, apprehenderunt eum sacerdotes, & prophetæ, & omnis populus, dicens: Morte moriatur.

C 9 Quare prophetavit in nomine Domini, dicens: Sicut Silo erit domus hæc: & urbs ista desolabitur, eo quod non sit habitator? Et congregatus est omnis populus adversus Jeremiam in domo Domini.

10 Et audierunt principes Juda verba hæc: & ascenderunt de domo regis in domum Dñi, & sederunt in introitu portæ domus Dni novæ.

11 Et locuti sunt sacerdotes & prophetæ ad principes, & ad omnem populum, dicentes: Judicium mortis est viro huic: quia prophetavit adversus civitatem istam, sicut audistis auribus vestris.

D 12 Et ait Jeremias ad omnes principes, & ad
* Sup. 25. c. 13 universum populum, dicens: * Dominus misit me, ut prophetarem ad domum istam, & ad civitatem hanc, omnia verba quæ audistis.

* Sup. 7. a. 3. 13 * Nunc ergo bonas facite vias vestras, & studia vestra, & audite vocem Domini Dei vestri: & pœnitebit Dominum mali, quod locutus est adversum vos.

14 Ego autem ecce in manibus vestris sum: facite mihi quod bonum & rectum est in oculis vestris:

15 Verumtamen scitote & cognoscite, quod si occideritis me, sanguinem innocentem tradetis contra vosmetipsos, & contra civitatem istam, & habitatores ejus. in veritate enim misit me Dominus ad vos, ut loquerer in auribus E
vestris omnia omnia verba hæc.

16 Et dixerunt principes, & omnis populus, ad sacerdotes & ad prophetas: Non est viro huic judicium mortis: quia in nomine Domini Dei nostri locutus est ad nos.

17 Surrexerũt ergo viri de senioribus terræ: & dixerunt ad omnem cętum populi, loquentes:

18 Michæas de Morasthi fuit propheta in diebus Ezechiæ regis Juda, & ait ad omnem F
populum Juda, dicens: Hæc dicit Dominus exercituum, * Sion quasi ager arabitur: & Jerusalem in acervum lapidum erit: & mons domus in excelsa silvarum. *Mich 3. d. 18.

19 Numquid morte condemnavit eum Ezechias rex Juda, & omnis Juda? numquid non timuerunt Dominum, & deprecati sunt faciem Domini: & pœnituit Dominum mali, quod locutus fuerat adversum eos? itaque nos facimus malum grande contra animas nostras.

20 Fuit quoque vir prophetans in nomine Domini, Urias filius Semei de Cariathiarim: & prophetavit adversus civitatem istã, & adversus terram hanc, juxta omnia verba Jeremiæ.

21 Et audivit rex JoaKim, & omnes potentes, & principes ejus, verba hæc: & quæsivit rex interficere eum. Et audivit Urias, & timuit, fugitque & ingressus est Ægyptum. G

22 Et misit rex JoaKim viros in Ægyptum, Elnathan filium Achobor, & viros cum eo in Ægyptum.

23 Et eduxerunt Uriam de Ægypto: & adduxerunt eum ad regem JoaKim, & percussit eum gladio: & projecit cadaver ejus in sepulchris vulgi ignobilis.

24 Igitur manus Ahicam filii Saphan fuit cum Jeremia, ut non traderetur in manus populi, & interficerent eum.

CAPUT XXVII.

Vinculis ad varios reges missis, dicit illos, si servire velint regi Babylonis ejusque posteris, permansuros in terra sua; alioqui perituros gladio, fame & peste; invehens in pseudo prophetas qui aliud vaticinantur, fallentes populum: prædicit etiam sacra vasa quæ reliqua sunt transferenda in Babylonem, & tandem referenda Jerosolymam.

1 IN principio regni JoaKim filii Josiæ regis Juda, factum est verbum istud ad Jeremiam à Domino, dicens: A

2 Hæc dicit Dominus ad me: Fac tibi vincula, & catenas: & pones eas in collo tuo.

3 Et mittes eas ad regem Edom, & ad regem Moab, & ad regem filiorum Ammon, & ad regem Tyri, & ad regem Sidonis, in manu nuntiorum, qui venerunt Jerusalem ad Sedeciam regem Juda.

4 Et præcipies eis ut ad dominos suos loquantur: Hæc dicit Dominus exercituum Deus Israel: Hæc dicetis ad dominos vestros:

5 Ego feci terram, & homines, & jumenta, quæ sunt super faciem terræ, in fortitudine mea magna, & in brachio meo extento: & dedi eam ei, qui placuit in oculis meis. B

6 Et nunc itaq; ego dedi omnes terras istas in manu Nabuchodonosor regis Babylonis servi mei: insuper & bestias agri dedi ei ut serviãt illi

7 Et servient ei omnes gentes, & filio ejus: & filio

filio filii ejus: donec veniat tempus terræ ejus & ipsius: & servient ei gentes multæ, & reges magni.

8 Gens autem & regnum, quod non servierit Nabuchodonosor regi Babylonis, & quicumque non curvaverit collum suum sub jugo regis Babylonis: in gladio, & in fame, & in peste visitabo super gentem illam, ait Dominus, donec consumam eos in manu ejus.

* Sup. 23.d.6. Infra 29.b.8.

9 * Vos ergo nolite audire prophetas vestros, & divinos, & somniatores, & augures, & maleficos, qui dicunt vobis: Non servietis regi Babylonis.

10 Quia mendacium prophetant vobis: ut longe vos faciant de terra vestra, & ejiciant vos, & pereatis.

11 Porro gens, quæ subiecerit cervicem suam sub jugo regis Babylonis, & servierit ei; dimittam eam in terra sua, dicit Dominus: & colet eam, & habitabit in ea.

C 12 Et ad Sedeciam regem Juda locutus sum secundum omnia verba hæc, dicens: Subjicite colla vestra sub jugo regis Babylonis, & servite ei, & populo ejus, & vivetis.

13 Quare moriemini tu & populus tuus gladio, & fame, & peste, sicut locutus est Dñs ad gentem, quæ servire noluerit regi Babylonis?

14 Nolite audire verba prophetarum dicentium vobis: Non servietis regi Babylonis: quia mendacium ipsi loquuntur vobis.

* Sup. 14.c.14. 23.c.21. Inf. 29.b.9.

15 * Quia non misi eos, ait Dominus: & ipsi prophetant in nomine meo mendaciter: ut ejiciant vos, & pereatis tam vos, quam prophetæ, qui vaticinantur vobis.

16 Et ad sacerdotes, & ad populum istum locutus sum, dicens: Hæc dicit Dominus: Nolite audire verba prophetarum vestrorum, qui prophetant vobis, dicentes: Ecce vasa Domini revertentur de Babylone nunc cito, mendacium enim prophetant vobis.

17 Nolite ergo audire eos, sed servite regi Babylonis ut vivatis. quare datur hæc civitas in solitudinem?

D 18 Et si prophetæ sunt, & est verbū Dñi in eis: occurrant Dño exercituum, ut non veniant vasa, quæ derelicta fuerant in domo Dñi, & in domo regis Juda, & in Jerusalem, in Babylonem.

* 4. Reg. 25.c.13.

19 Quia hæc dicit Dominus exercituum * ad columnas, & ad mare, & ad bases, & ad reliqua vasorum, quæ remanserunt in civitate hac:

20 Quæ non tulit Nabuchodonosor rex Babylonis, cum transferret Jechoniam filium JoaKim regem Juda de Jerusalem in Babylonem, & omnes optimates Juda & Jerusalem.

21 Quia hæc dicit Dominus exercituum Deus Israel ad vasa, quæ derelicta sunt in domo Domini, & in domo regis Juda & Jerusalem:

22 In Babylonem transferentur, & ibi erunt usque ad diem visitationis suæ, dicit Dominus, & afferri faciam ea, & restitui in loco isto.

CAPUT XXVIII.

Hananias pseudopropheta ablatis de collo Jeremiæ catenis, vaticinatur sacra vasa cum rege & captivo populo post biennium reducenda: sed jubetur Jeremias contrarium vaticinari, & mortem illi denuntiare: quæ juxta verbum Jeremiæ eodem anno secuta est.

A 1 ET factum est in anno illo, in principio regni Sedeciæ regis Juda, in anno quarto, in mense quinto, dixit ad me Hananias filius Azur propheta de Gabaon, in domo Domini, corā sacerdotibus & omni populo, dicēs,

2 Hæc dicit Dominus exercituum Deus Israel: Contrivi jugum regis Babylonis.

3 Adhuc duo anni dierum, & ego referri faciam ad locum istum omnia vasa domus Domini, quæ tulit Nabuchodonosor rex Babylonis de loco isto, & transtulit ea in Babylonem.

4 Et Jechoniam filium JoaKim regem Juda, & omnem transmigrationem Judæ, qui ingressi sunt in Babylonem, ego convertam ad locum istum, ait Dominus: conteram enim jugum regis Babylonis.

5 Et dixit Jeremias propheta ad Hananiam prophetam, in oculis sacerdotum, & in oculis omnis populi, qui stabat in domo Domini. B

6 Et ait Jeremias propheta: Amen, sic faciat Dominus: suscitet Dominus verba tua, quæ prophetasti: ut referantur vasa in domum Domini, & omnis transmigratio de Babylone ad locum istum.

7 Verũtamẽ audi verbū hoc, quod ego loquor in auribus tuis, & in auribus universi populi.

8 Prophetæ, qui fuerunt ante me & ante te ab initio, & prophetaverunt super terras multas, & super regna magna, de prælio, & de afflictione, & de fame.

9 Propheta, qui vaticinatus est pacem: cum venerit verbum ejus, scietur propheta, quem misit Dominus in veritate. C

10 Et tulit Hananias propheta catenam de collo Jeremiæ prophetæ, & confregit eam.

11 Et ait Hananias in conspectu omnis populi, dicens: Hæc dicit Dominus: Sic confringam jugum Nabuchodonosor regis Babylonis post duos annos dierū de collo omniū gentiū.

12 Et abiit Jeremias propheta in viam suam. Et factum est verbum Domini ad Jeremiam, postquam confregit Hananias propheta catenam de collo Jeremiæ prophetæ, dicens:

13 Vade, & dices Hananiæ: Hæc dicit Dominus: Catenas ligneas contrivisti: & facies pro eis catenas ferreas.

14 Quia hæc dicit Dominus exercituum Deus Israel: Jugum ferreum posui super collum cunctarum Gentium istarum, ut serviant Nabuchodonosor regi Babylonis, & servient ei: insuper & bestias terræ dedi ei. D

15 Et dixit Jeremias propheta ad Hananiam prophetam: Audi Hanania: non misit te Dominus, & tu confidere fecisti populum istum in mendacio.

16 Idcirco hæc dicit Dominus: Ecce ego mittam te à facie terræ: hoc anno morieris: adversum enim Dominum locutus es.

17 Et mortuus est Hananias propheta in anno illo, mense septimo.

CAPUT XXIX.

Captivos Judæos vaticinatur 70. annis in Babylone permansuros, hortaturque ut illic multiplicari studeant, & deinde reducentur: eos vero qui Jerosolymis remanserunt, gladio, fame & peste dicit consumendos: deinde mala vaticinatur adversus Achab, Sedeciam & Semeiam pseudoprophetas, seducentes populum transmigrationis.

1 ET hæc sunt verba libri, quem misit Jeremias propheta ad Jerusalem ad reliquias A

quias seniorum transmigrationis, & ad sacerdotes, & ad prophetas, & ad omnem populum, quem traduxerat Nabuchodonosor de Jerusalem in Babylonem:

2 Postquam egressus est Jechonias rex, & domina, & eunuchi, & principes Juda & Jerusalem, & faber & inclusor de Jerusalem:

3 In manu Elasa filii Saphan, & Gamariæ filii Helciæ, quos misit Sedecias rex Juda ad Nabuchodonosor regem Babylonis in Babylonem, dicens:

4 Hæc dicit Dominus exercituum Deus Israel omni transmigrationi, quam transtulisti de Jerusalem in Babylonem:

5 Ædificate domos, & habitate: & plantate hortos, & comedite fructum eorum.

6 Accipite uxores, & generate filios & filias: & date filiis vestris uxores, & filias vestras date viris, & pariant filios & filias: & multiplicamini ibi, & nolite esse pauci numero.

B 7 Et quærite pacem civitatis, ad quam transmigrare vos feci: & orate pro ea ad Dominum: quia in pace illius erit pax vobis:

8 Hæc enim dicit Dñs exercituum Deus Israel: * Non vos seducant prophetæ vestri, qui sunt in medio vestrũ, & divini vestri: & ne attendatis ad somnia vestra, quæ vos somniatis:

* Sup. 14.c.13 & 23.d 16.

C 9 Quia falso ipsi prophetant vobis in nomine meo: & non misi eos, dicit Dominus.

10 * Quia hæc dicit Dominus: Cum cœperint impleri in Babylone septuaginta anni, visitabo vos: & suscitabo super vos verbum meum bonum, ut reducam vos ad locum istum.

* Sup. 25.c.12 2. Par. 36.d.21 1. Esdr 1.a.1. Dan.9.a 2.

11 Ego enim scio cogitationes, quas ego cogito super vos, ait Dominus, cogitationes pacis, & non afflictionis, ut dem vobis finem & patientiam.

12 Et invocabitis me, & ibitis: & orabitis me, & ego exaudiam vos.

13 Quæretis me, & invenietis: cum quæsieritis me in toto corde vestro.

14 Et inveniar a vobis, ait Dominus: & reducam captivitatem vestram, & congregabo vos de universis gentibus, & de cunctis locis, ad quæ expuli vos, dicit Dominus: & reverti D vos faciam de loco, ad quem transmigrare vos feci.

15 Quia dixistis: Suscitavit nobis Dominus Prophetas in Babylone.

16 Quia hæc dicit Dñs ad regem, qui sedet super solium David, & ad omnem populum habitatorem urbis hujus, ad fratres vestros, qui non sunt egressi vobiscum in transmigratione.

* Sup. 26.c.10

17 Hæc dicit Dominus exercituum: * Ecce mittam in eos gladium, & famem, & pestem: & ponam eos quasi ficus malas, quæ comedi non possunt; eo quod pessimæ sint.

18 Et persequar eos in gladio, & in fame, & in pestilentia: & dabo eos in vexationem universis regnis terræ: in maledictionem, & in stuporem, & in sibilum, & in opprobrium cunctis Gentibus, ad quas ego ejeci eos:

E 19 Eo quod non audierint verba mea, dicit Dominus: quæ misi ad eos per servos meos prophetas, de nocte consurgens, & mittens: & non audistis, dicit Dominus.

20 Vos ergo audite verbum Domini, omnis transmigratio, quam emisi de Jerusalem in Babylonem.

21 Hæc dicit Dominus exercituum Deus Israel ad Achab filium Coliæ, & ad Sedeciam filium Maasiæ, qui prophetant vobis in nomine meo mendaciter: Ecce ego tradam eos in manus Nabuchodonosor regis Babylonis: & percutiet eos in oculis vestris.

22 Et assumetur ex eis maledictio omni transmigrationi Juda, quæ est in Babylone, dicentium: Ponat te Dominus sicut Sedeciam, & sicut Achab, quos frixit rex Babylonis in igne:

23 Pro eo quod fecerint stultitiam in Israel, & F mœchati sunt in uxores amicorum suorum, & locuti sunt verbum in nomine meo mendaciter quod non mandavi eis: ego sum judex & testis, dicit Dominus.

24 Et ad Semeiam Nehelamiten dicens:

25 Hæc dicit Dominus exercituum, Deus Israel: Pro eo quod misisti in nomine tuo libros ad omnem populum, qui est in Jerusalem, & ad Sophoniam filium Maasiæ sacerdotem, & ad universos sacerdotes, dicens:

26 Dominus dedit te sacerdotem pro Jojade sacerdote, ut sis dux in domo Domini super omnem virum arrepetitium & prophetantem, ut mittas eum in nervum & in carcerem.

27 Et nunc quare non increpasti Jeremiam Anathothiten, qui prophetat vobis?

28 Quia super hoc misit in Babylonem ad G nos, dicens: Longum est: ædificate domos, & habitate: & plantate hortos, & comedite fructus eorum.

29 Legit ergo Sophonias sacerdos librum istum in auribus Jeremiæ prophetæ.

30 Et factum est verbum Domini ad Jeremiam, dicens:

31 Mitte ad omnem transmigrationem, dicens: Hæc dicit Dominus ad Semeiam Nehelamiten: Pro eo quod prophetavit vobis Semeias, & ego non misi eum: & fecit vos confidere in mendacio:

32 Idcirco hæc dicit Dominus: Ecce ego visitabo super Semeiam Nehelamiten, & super semen ejus: non erit ei vir sedens in medio populi hujus, & non videbit bonum, quod ego faciam populo meo, ait Dominus: quia prævaricationem locutus est adversus Dominum.

CAPUT XXX.

Vaticinatur Judæis & filiis Israel reditum à gravi captivitate, in qua propter peccata sua detinebantur; & quod post reditum servituri sint Domino, ac David regi, quem ille suscitabit eis in prosperitate & securitate magna devastatis ipsorum inimicis.

1 Hoc verbum, quod factum est ad Jeremiam a Domino, dicens: A

2 Hæc dicit Dominus Deus Israel, dicens: Scribe tibi omnia verba, quæ locutus sum ad te, in libro.

3 Ecce enim dies veniunt, dicit Dominus: & convertam conversionem populi mei Israel & Juda, ait Dominus: & convertam eos ad terram, quam dedi patribus eorum: & possidebunt eam.

4 Et hæc verba, quæ locutus est Dominus ad Israel & ad Judam:

5 Quoniam hæc dicit Dominus: Vocem terroris audivimus: formido, & non est pax.

6 Interrogate, & videte si generat masculus: quare ergo vidi omnis viri manum super lumbum

bum suum, quasi parturientis, & conversæ sunt universæ facies in auruginem?

Joel. 2. a. 2. c. 11. 7 * Væ, quia magna dies illa, nec est similis ejus: tempusque tribulationis est Jacob, & ex ipso salvabitur.

B 8 Et erit in die illa, ait Dominus exercituum: conteram jugum ejus de collo tuo, & vincula ejus dirumpam, & non dominabuntur ei amplius alieni:

Amos, 9. c. 8. Soph. 3. c. 15. Isa. 43. a. 1. 44. a. 2. Luc. 1. g. 70. 9 Sed servient Domino Deo suo, & David regi suo, quem suscitabo eis.

10 * Tu ergo ne timeas serve meus Jacob, ait Dominus, neque paveas Israel: quia ecce ego salvabo te de terra longinqua, & semen tuum de terra captivitatis eorum, & revertetur Jacob, & quiescet, & cunctis affluet bonis, & non erit quem formidet:

11 Quoniam tecum ego sum, ait Dominus, ut salvem te: faciam enim consummationem in cunctis Gentibus, in quibus dispersi te: te autem non faciam in consummationem: sed castigabo te in judicio, ut non videaris tibi innoxius.

12 Quia hæc dicit Dominus: insanabilis fractura tua, pessima plaga tua.

C 13 Non est qui judicet judicium tuum ad alligandum: curationum utilitas non est tibi.

14 Omnes amatores tui obliti sunt tui, teque non quærent: * plaga enim inimici percussi te castigatione crudeli: propter multitudinem iniquitatis tuæ dura facta sunt peccata tua. *Sup. 23. d. 19.*

15 Quid clamas super contritione tua? insanabilis est dolor tuus: propter multitudinem iniquitatis tuæ, & propter dura peccata tua feci hæc tibi.

16 Propterea omnes, qui comedunt te, devorabuntur: & universi hostes tui in captivitatem ducentur: & qui te vastant, vastabuntur, cunctosque prædatores tuos dabo in prædam.

17 Obducam enim cicatricem tibi, & a vulneribus tuis sanabo te, dicit Dominus. Quia ejectam vocaverunt te Sion: Hæc est, quæ non habebat requirentem.

D 18 Hæc dicit Dominus: Ecce ego convertam conversionem tabernaculorum Jacob, & tectis ejus miserebor, & ædificabitur civitas in excelso suo, & templum juxta ordinem suum fundabitur.

19 Et egredietur de eis laus, voxque ludentium: & multiplicabo eos, & non minuentur: & glorificabo eos, & non attenuabuntur.

20 Et erunt filii eius sicut a principio, & cœtus ejus coram me permanebit: & visitabo adversum omnes qui tribulant eum.

21 Et erit dux eius ex eo: & princeps de medio ejus producetur: & applicabo eum, & accedet ad me. quis enim iste est, qui applicet cor suum ut appropinquet mihi, ait Dominus?

22 Et eritis mihi in populum, & ego ero vobis in Deum.

23 Ecce turbo Domini, furor egrediens, procella ruens, in capite impiorum conquiescet.

24 Non avertet iram indignationis Domini, donec faciat & compleat cogitationem cordis sui: in novissimo dierum intelligetis ea.

CAPUT XXXI.

Dicit Dominus se reducturum populum Israel de captivitate, ut in affluentia bonorum serviat Domino: jubetur ergo Rachel non flere amplius filios suos: agnoscit Israel se merito castigatum, ideoque pœnitentiam agit: de novitate qua femina circumdabit virum: vigilabit Dominus ad reducendum Israel: de uva acerba: de novo pacto quod feriet Dominus cum domo Israel, nec abjiciet umquam universum illius semen.

1 IN tempore illo, dicit Dominus: Ero Deus universis cognationibus Israel, & ipsi erunt mihi in populum. A

2 Hæc dicit Dominus: Invenit gratiam in deserto populus, qui remanserat à gladio: vadet ad requiem suam Israel.

3 Longe Dñs apparuit mihi. Et in charitate perpetua dilexi te: ideo attraxi te, miserans.

4 Rursumque ædificabo te, & ædificaberis virgo Israel: adhuc ornaberis tympanis tuis, & egredieris in choro ludentium.

5 Adhuc plantabis vineas in montibus Samariæ: plantabunt plantantes, & donec tempus veniat, non vindemiabunt:

6 Quia erit dies in qua clamabunt custodes in monte Ephraim: * Surgite, & ascendamus in Sion ad Dominum Deum nostrum. *Isa. 2. a. 3. Mich. 4. a. 1.*

7 Quia hæc dicit Dominus: Exultate in lætitia Jacob, & hinnite contra caput Gentium, B personate, & canite, & dicite: Salva Domine populum tuum, reliquias Israel.

8 Ecce ego adducam eos de terra Aquilonis, & congregabo eos ab extremis terræ: inter quos erunt cæcus & claudus, prægnans & pariens simul, cœtus magnus revertentium huc.

9 In fletu venient, & in misericordia reducam eos: & adducam eos per torrentes aquarum in via recta, & non impingent in ea: quia factus sum Israeli pater, & Ephraim primogenitus meus est.

10 Audite verbum Domini Gentes, & annuntiate in insulis quæ procul sunt, & dicite: Qui dispersit Israel, congregabit eum: & custodiet eum sicut pastor gregem suum.

11 Redemit enim Dominus Jacob, & liberavit eum de manu potentioris.

12 Et venient, & laudabunt in monte Sion: & confluent ad bona Domini, super frumento, & vino, & oleo, & fœtu pecorum & armentorum: eritque anima eorum quasi hortus irriguus, & ultra non esurient.

13 Tunc lætabitur virgo in choro, juvenes & senes simul: & convertam luctum eorum in gaudium, & consolabor eos, & lætificabo à dolore suo. C

14 Et inebriabo animam sacerdotum pinguedine: & populus meus bonis meis adimplebitur, ait Dominus.

15 Hæc dicit Dominus: * Vox in excelso audita est lamentationis, luctus, & fletus Rachel plorantis filios suos, & nolentis consolari super eis, quia non sunt. *Matt. 2. d. 18.*

16 Hæc dicit Dominus: Quiescat vox tua à ploratu, & oculi tui à lacrymis: quia est merces operi tuo, ait Dominus: & revertentur de terra inimici.

17 Et est spes novissimis tuis, ait Dominus: & revertentur filii ad terminos suos.

18 Audiens audivi Ephraim transmigrantem: Castigasti me, & eruditus sum, quasi juvenculus indomitus: converte me, & convertar: quia tu Dominus Deus meus.

D 19 Postquam enim convertisti me, egi pœnitentiam: & postquam ostendisti mihi, percussi femur meum. Confusus sum, & erubui, quoniam sustinui opprobrium adolescentiæ meæ.

20 Si filius honorabilis mihi Ephraim, si puer delicatus: quia ex quo locutus sum de eo, adhuc recordabor ejus. Idcirco conturbata sunt viscera mea super eum; miserans miserebor ejus, ait Dominus.

21 Statue tibi speculam, pone tibi amaritudines: dirige cor tuum in viam rectam, in qua ambulasti: revertere virgo Israel, revertere ad civitates tuas istas.

22 Usquequo deliciis dissolveris filia vaga? quia creavit Dominus novum super Terram;
E FEMINA CIRCUMDABIT VIRUM.

23 Hæc dicit Dominus exercituum Deus Israel: Adhuc dicent verbum istud in terra Juda, & in urbibus ejus, cum convertero captivitatem eorum: Benedicat tibi Dominus, pulchritudo justitiæ, mons sanctus;

24 Et habitabunt in eo Judas & omnes civitates ejus simul, agricolæ, & minantes greges.

25 Quia inebriavi animam lassam, & omnem animam esurientem saturavi.

26 Ideo quasi de somno suscitatus sum: & vidi, & somnus meus dulcis mihi.

27 Ecce dies veniunt, dicit Dominus: & seminabo domum Israel & domum Juda semine hominum, & semine jumentorum.

28 Et sicut vigilavi super eos ut evellerem, & demolirer, & dissiparem, & disperderem, & affligerem: sic vigilabo super eos ut ædificem, & plantem, ait Dominus.

*Ezec. 18.a.2. 29 In diebus illis non dicent ultra: * Patres comederunt uvam acerbam, & dentes filiorum obstupuerunt.

30 Sed unusquisque in iniquitate sua morietur: omnis homo, qui comederit uvam acerbam, obstupescent dentes ejus.

*Hebr 8.c.8. 31 * Ecce dies venient, dicit Dominus: & feriam domui Israel & domui Juda fœdus novum:

32 Non secundum pactum, quod pepigi cum patribus eorum, in die qua apprehendi manum eorum, ut educerem eos de Terra Ægypti, pactum, quod irritum fecerunt, & ego dominatus sum eorum, dicit Dominus.

*Hebr 10.c.16. 33 Sed hoc erit pactum, quod feriam cum domo Israel post dies illos, dicit Dominus; * Dabo legem meam in visceribus eorum, & in corde eorum scribam eam; & ero eis in Deum, &
F ipsi erunt mihi in populum.

34 Et non docebit ultra vir proximum suum, & vir fratrem suum, dicens: Cognosce Dominum: omnes enim cognoscent me, a minimo eorum usque ad maximum, ait Dominus: *quia propitiabor iniquitati eorum, & peccati eorum non memorabor amplius.

*Act. 10. 8.43.

35 Hæc dicit Dominus, qui dat solem in lumine diei, ordinem lunæ & stellarum in lumine noctis: qui turbat mare, & sonant fluctus ejus, Dominus exercituum nomen illi.

36 Si defecerint leges istæ coram me, dicit Dominus: tunc & semen Israel deficiet, ut non sit gens coram me cunctis diebus.

37 Hæc dicit Dominus: Si mensurari potuerint cœli sursum, & investigari fundamenta terræ deorsum: & ego abjiciam universum semen Israel, propter omnia quæ fecerunt, dicit Dominus.

38 Ecce dies veniunt, dicit Dominus: & ædificabitur civitas Domino, a turre Hananeel usque ad portam anguli.

39 Et exibit ultra norma mensuræ in conspectu ejus super collem Gareb: & circuibit Goatha.

40 Et omnem vallem cadaverum, & cineris, & universam regionem mortis, usque ad torrentem Cedron, & usque ad angulum portæ equorum Orientalis, Sanctum Domini: nō evelletur, & non destruetur ultra in perpetuum.

CAPUT XXXII.

Obsidente Nabuchodonosor Jerusalem, Jeremias in atrio carceris positus agrum in Anathoth jussu Domini emit à suo patruele, jubetque servari librum emptionis: refert coram Domino beneficia Israelitis præstita: Dominus dicit se traditurum civitatem cum populo regi Babylonis propter illorum idololatriam, sed postea revocaturum ipsos in Jerusalem, ac percussurum cum eis novum fœdus, ut sibi ex toto corde serviant.

1 Verbum, quod factum est ad Jeremiam A
à Domino, in anno decimo Sedeciæ regis Juda: ipse est annus decimus octavus Nabuchodonosor.

2 Tunc exercitus regis Babylonis obsidebat Jerusalem: & Jeremias Propheta erat clausus in atrio carceris, qui erat in domo regis Juda.

3 Clauserat enim eum Sedecias rex Juda, dicens: Quare vaticinaris, dicens: Hæc dicit Dominus: Ecce ego dabo civitatem istam in manus regis Babylonis, & capiet eam?

4 Et Sedecias rex Juda non effugiet de manu Chaldæorum: sed tradetur in manus regis Babylonis: & loquetur os ejus cum ore illius, & oculi ejus oculos illius videbunt.

5 Et in Babylonem ducet Sedeciam: & ibi erit donec visitem eum, ait Dominus. si autem dimicaveritis adversum Chaldæos nihil prosperum habebitis.

6 Et dixit Jeremias: Factum est verbum Domini ad me, dicens: B

7 Ecce Hanameel filius Sellum patruelis tuus veniet ad te, dicens: E me tibi agrum meum, qui est in Anathoth: tibi enim competit ex propinquitate ut emas.

8 Et venit ad me Hanameel filius patrui mei, secundum verbum Domini ad vestibulum carceris, & ait ad me: Posside agrum meum, qui est in Anathoth in Terra Benjamin: quia tibi competit hereditas, & tu propinquus es ut possideas, Intellexi autem quod verbum Domini esset.

9 Et emi agrum ab Hanameel filio patrui mei, qui est in Anathoth: & appendi ei argentum septem stateres, & decem argenteos.

10 Et scripsi in libro, & signavi, & adhibui testes: & appendi argentum in statera.

11 Et accepi librum possessionis signatum, & stipulationes, & rata, & signa forinsecus.

12 Et

12 Et dedi librum possessionis Baruch filio Neri filii Maasiæ, in oculis Hanameel patruelis mei, in oculis testium, qui scripti erant in Libro emptionis, & in oculis omnium Judæorum, qui sedebant in atrio carceris.

C 13 Et præcepi Baruch coram eis dicens:

14 Hæc dicit Dominus exercituum Deus Israel: Sume libros istos, librum emptionis hunc signatum, & librum hunc qui apertus est: & pone illos in vase fictili, ut permanere possint diebus multis.

15 Hæc enim dicit Dominus exercituum Deus Israel: Adhuc possidebuntur domus & agri, & vineæ in terra ista.

16 Et oravi ad Dominum, postquam tradidi librum possessionis Baruch filio Neri, dicens:

17 Heu, heu, heu, Domine Deus: ecce tu fecisti cœlum & terram in fortitudine tua magna, & in brachio tuo extento: non erit tibi difficile omne verbum:

*Exod 34.2.7. 18 * Qui facis misericordiam in millibus, & reddis iniquitatem patrum in sinum filiorum eorum post eos: Fortissime, magne, & potens, Dominus exercituum nomen tibi.

19 Magnus consilio, & incomprehensibilis cogitatu: cujus oculi aperti sunt super omnes vias filiorum Adam, ut reddas unicuique secundum vias suas, & secundum fructum adinventionum ejus.

20 Qui posuisti signa & portenta in Terra Ægypti usque ad diem hanc, & in Israel, & in hominibus, & fecisti tibi nomen sicut est dies hæc.

21 Et eduxisti populum tuum Israel de Terra Ægypti, in signis, & in portentis, & in manu robusta, & in brachio extento, & in terrore magno.

D 22 Et dedisti eis terram hanc, quam jurasti patribus eorum ut dares eis terram fluentem lacte & melle.

23 Et ingressi sunt, & possederunt eam: & non obedierunt voci tuæ, & in lege tua non ambulaverunt: omnia quæ mandasti eis ut facerent, non fecerunt: & evenerunt eis omnia mala hæc.

24 Ecce munitiones extructæ sunt adversum civitatem, ut capiatur: & urbs data est in manus Chaldæorum, qui præliantur adversus eam, a facie gladii, & famis, & pestilentiæ: & quæcumque locutus es acciderunt, ut tu ipse cernis.

25 Et tu dicis mihi Domine Deus: Eme agrum argento, & adhibe testes: cum urbs data sit in manus Chaldæorum?

26 Et factum est verbum Domini ad Jeremiam, dicens:

E 27 Ecce ego Dominus Deus universæ carnis: numquid mihi difficile erit omne verbum?

28 Propterea hæc dicit Dominus: Ecce ego tradam civitatem istam in manus Chaldæorū, & in manus regis Babylonis, & capient eam.

29 Et venient Chaldæi præliantes adversum urbem hanc, & succendent eam igni, & comburent eam, & domos, in quarum domatibus sacrificabant Baal, & libabant diis alienis libamina ad irritandum me.

30 Erant enim filii Israel, & filii Juda, jugiter facientes malum in oculis meis ab adolescentia sua: filii Israel qui usque nunc exacerbant me in opere manuum suarum, dicit Dominus.

31 Quia in furore & in indignatione mea facta est mihi civitas hæc, à die qua ædificaverunt eam, usque ad diem istam, qua auferetur de conspectu meo.

32 Propter malitiam filiorum Israel, & filiorum Juda, quam fecerunt ad iracundiam me provocantes, ipsi & reges eorum, principes eorum, & sacerdotes eorum, & prophetæ eorum, viri Juda & habitatores Jerusalem. F

33 Et verterunt ad me terga & non facies: cum docerem eos diluculo, & erudirem, & nollent audire ut acciperent disciplinam.

34 * Et posuerunt idola sua in domo, in qua invocatū est nomen meum, ut pollerent eam. *4.Reg 14.2.4.

35 Et ædificaverunt excelsa Baal, quæ sunt in valle filii Ennom, ut initiarent filios suos & filias suas Moloch: quod non mandavi eis, nec ascendit in cor meum ut facerent abominationem hanc, & in peccatum deducerent Judam.

36 Et nunc propter ista, hæc dicit Dominus Deus Israel ad civitatem hanc, de qua vos dicitis quod tradetur in manus regis Babylonis in gladio, & in fame, & in peste.

37 Ecce ego congregabo eos de universis terris, ad quas ejeci eos in furore meo, & in ira mea, & in indignatione grandi: & reducam eos ad locum istum, & habitare eos faciam confidenter.

38 Et erunt mihi in populum, & ego ero eis in Deum.

39 Et dabo eis cor unum, & viam unam, ut timeant me universis diebus: & bene sit eis, & filiis eorum post eos. G

40 Et feriam eis pactum sempiternum, & non desinam eis benefacere: & timorem meum dabo in corde eorum ut non recedant a me.

41 Et lætabor super eis, cum bene eis fecero: & plantabo eos in terra ista in veritate, in toto corde meo & in tota anima mea.

42 Quia hæc dicit Dominus: Sicut adduxi super populum istum omne malum hoc grande: sic adducam super eos omne bonum, quod ego loquor ad eos.

43 Et possidebuntur agri in terra ista: de qua vos dicitis quod deserta sit, eo quod non remanserit homo & jumentum, & data sit in manus Chaldæorum.

44 Agri ementur pecunia, & scribentur in libro, & imprimetur signum, & testis adhibebitur: in Terra Benjamin, & in circuitu Jerusalē, in civitatibus Juda, & in civitatibus montanis, & in civitatibus campestribus, & in civitatibus quæ ad Austrum sunt: quia convertam captivitatem eorum, ait Dominus.

CAPUT XXXIII.

Promittit Dominus se dimissurum peccata populi sui, & à captivitate reducturum, multis beneficiis subsequentibus: germinabit David germen justitiæ faciens justitiam & judicium in terra, & firmissimum est pactum Domini cum David & semine Jacob vehementer multiplicando.

1 ET factum est verbum Domini ad Jeremiam secundo, cum adhuc clausus esset in atrio carceris, dicens: A

2 Hæc dicit Dominus qui facturus est, & formaturus illud, & paraturus, Dominus nomen ejus.

7 Seduxisti me Domine, & seductus sum: fortior me fuisti, & invaluisti: factus sum in derisum tota die, omnes subsannant me.

8 Quia jam olim loquor, vociferans iniquitatem, & vastitatem clamito: & factus est mihi sermo Domini in opprobrium, & in derisum tota die.

9 Et dixi: Non recordabor ejus, neq; loquar ultra in nomine illius: & factus est in corde meo quasi ignis exæstuans, claususque in ossibus meis: & defeci, ferre non sustinens.

C 10 Audivi enim contumelias multorum, & terrorem in circuitu: Persequimini, & persequamur eum: ab omnibus viris, qui erant pacifici mei, & custodientes latus meum: si quo modo decipiatur, & prævaleamus adversus eum, & consequamur ultionem ex eo.

11 Dominus autem mecum est quasi bellator fortis: idcirco qui persequuntur me, cadent, & infirmi erunt: confundentur vehementer, * quia non intellexerunt opprobrium sempiternum, quod numquam delebitur.

* Infra 23. g. 40.

12 Et tu Domine exercituum * probator justi, qui vides renes & cor: videam quæso ultionem tuam ex eis: tibi enim revelavi causam meam.

* Sup. 11. d. 20. & 17. b. 10.

13 Cantate Domino, laudate Dñm, quia liberavit animam pauperis de manu malorum.

14 * Maledicta dies, in qua natus sum: dies, in qua peperit me mater mea, nõ sit benedicta.

* Iob 3. a. 2.

D 15 Maledictus vir, qui annuntiavit patri meo, dicens: Natus est tibi puer masculus: & quasi gaudio lætificavit eum.

16 Sit homo ille ut sunt civitates, quas subvertit Dñus, & nõ pœnituit eum: audiat clamorem mane, & ululatum in tempore meridiano:

17 Qui non me interfecit a vulva, ut fieret mihi mater mea sepulchrum, & vulva ejus conceptus æternus.

18 Quare de vulva egressus sum, ut viderem laborem & dolorem, & consumerentur in confusione dies mei?

CAPUT XXI.

Respondet Jeremias nuntiis Sedeciæ regis super obsidione regis Nabuchodonosor, Judam vastandum peste, gladio, fame & captivitate, solosque eos victuros qui transfugerint ad Chaldæos: hortatur etiam ut faciant judicium, ne indignatio Domini penitus ipsos consumat.

A 1 VErbum, quod factum est ad Jeremiam á Domino, quando misit ad eum rex Sedecias Phassur filium Melchiæ, & Sophoniam filium Maasiæ sacerdotem, dicens:

2 Interroga pro nobis Dominum, quia Nabuchodonosor rex Babylonis prœliatur adversum nos: si forte faciat Dominus nobiscum secundum omnia mirabilia sua, & recedat a nobis.

3 Et dixit Jeremias ad eos: Sic dicetis Sedeciæ:

4 Hæc dicit Dominus Deus Israel: Ecce ego convertam vasa belli, quæ in manibus vestris sunt, & quibus vos pugnatis adversum regem Babylonis, & Chaldæos, qui obsident vos in circuitu murorum: & congregabo ea in medio civitatis hujus.

B 5 Et debellabo ego vos in manu extenta, & in brachio forti, & in furore, & in indignatione, & in ira grandi.

6 Et percutiam habitatores civitatis hujus, homines & bestiæ pestilentia magna morientur.

7 Et post hæc ait Dominus: dabo Sedeciã regem Juda, & servos ejus, & populum ejus, & qui derelicti sunt in civitate hac a peste, & gladio, & fame, in manu Nabuchodonosor regis Babylonis, & in manu inimicorum eorum, & in manu quærentium animam eorum, & percutiet eos in ore gladii, & non flectetur, neque parcet, nec miserebitur.

8 Et ad populum hunc dices: Hæc dicit Dominus: Ecce ego do coram vobis viam vitæ, & viam mortis. C

9 * Qui habitaverit in urbe hac, morietur gladio, & fame, & peste: qui autem egressus fuerit, & transfugerit ad Chaldæos, qui obsident vos, vivet, & erit ei anima sua, quasi spolium.

* Infra 38. a. 2.

10 Posui enim faciem meam super civitatem hanc in malum, & non in bonum, ait Dominus: in manu regis Babylonis dabitur, & exuret eam igni.

11 Et domui regis Juda: Audite verbum Dñi.

12 Domus David, hæc dicit Dominus: * Judicate mane judicium, & eruite vi oppressum de manu calumniantis: ne forte egrediatur ut ignis indignatio mea; & succendatur, & non sit qui extinguat, propter malitiam studiorum vestrorum. D

* Infra 22. a. 3.

13 Ecce ego ad te habitatricem vallis solidæ atque campestris, ait Dominus: qui dicitis: Quis percutiet nos? & quis ingredietur domos nostras?

14 Et visitabo super vos juxta fructum studiorum vestrorum, dicit Dominus: & succendam ignem in saltu ejus: & devorabit omnia in circuitu ejus.

CAPUT XXII.

Hortatur regem Juda & populum ejus ut faciant judicium & justitiam, quo omnia prospere ipsis succedant; alioqui e unt omnes in directionem: quodque Sellum sive IoaKim filius Josiæ regis Juda non sit in Jerusalem reversurus: Increpat eos qui ex injustitia ædificant, promittentes sibi felicitatem pa um justorum: vaticinatur adversus impium JoaKim filium Josiæ quod sepultura sit cariturus, & hujus filius impiissimus Jechonias cum matre ducendus in Babylonem ibique moriturus.

1 HÆc dicit Dominus: Descende in domum regis Juda, & loqueris ibi verbum hoc, A

2 Et dices: Audi verbum Domini rex Juda, qui sedes super solium David; tu & servi tui, & populus tuus, qui ingredimini per portas istas.

3 Hæc dicit Dominus: * Facite judicium & justitiam, & liberate vi oppressum de manu calumniatoris: & advenam, & pupillum, & viduam nolite contristare, neque opprimatis inique: & sanguinem innocentem ne effundatis in loco isto.

* Supra 21. d. 12.

4 Si enim facientes feceritis verbum istud: ingredientur per portas domus hujus, reges sedentes de genere David super thronum ejus, & ascendentes currus & equos, ipsi & servi, & populus eorum. B

5 Quod si non audieritis verba hæc: in memetipso juravi, dicit Dominus, quia in solitudinem erit domus hæc.

6 Quia hæc dicit Dominus super domum regis Juda: Galaad tu mihi caput Libani: si non posuero te solitudinem, urbes inhabitabiles.

7 Et sanctificabo super te, interficientem vi-
rum, & arma ejus: & succident electas cedros
tuas, & præcipitabunt in ignem.
C 8 Et pertransibunt gentes multæ per civita-
tem hanc: & dicet unusquisque proximo suo:
*Deut. * Quare fecit Dñs sic civitati huic grandi?
29. 9 Et respondebunt: Eo quod dereliquerint pa-
d. 24. ctum Domini Dei sui, & adoraverint deos alie-
3.Reg. nos, & servierint eis.
9.b.8. 10 Nolite flere mortuum, neque lugeatis super
eum fletu: plangite eum, qui egreditur, quia
non revertetur ultra, nec videbit terram nati-
vitatis suæ.
11 Quia hæc dicit Dominus ad Sellum filium
Josiæ regem Juda, qui regnavit pro Josia patre
suo, qui egressus est de loco isto: Non rever-
tetur huc amplius:
12 Sed in loco, ad quem transtuli eum, ibi mo-
rietur, & terram istam non videbit amplius.
D 13 Væ qui ædificat domum suam in injustitia,
& cœnacula sua non in judicio: amicum suum
opprimet frustra, & mercedem ejus non reddet
ei.
14 Qui dicit: Ædificabo mihi domum latam,
& cœnacula spatiosa: qui aperit sibi fenestras,
& facit laquearia cedrina, pingitque sinopide.
15 Numquid regnabis, quoniam confers te ce-
dro? pater tuus numquid non comedit & bibit,
& fecit judicium & justitiā tūc cū bene erat ei?
16 Judicavit causam pauperis & egeni in bo-
num suum: numquid non ideo quia cognovit
me, dicit Dominus?
17 Tui vero oculi & cor ad avaritiam, & ad
sanguinem innocentem fundendum, & ad ca-
lumniam, & ad cursum mali operis.
E 18 Propterea hæc dicit Dominus ad JoaKim
filium Josiæ regem Juda: Non plangent eum:
Væ frater & væ soror: non concrepabunt ei:
Væ Domine, & væ inclyte.
19 Sepultura asini sepelietur, putrefactus &
projectus extra portas Jerusalem.
20 Ascende Libanum, & clama: & in Basan
da vocem tuam, & clama ad transeuntes, quia
contriti sunt omnes amatores tui.
21 Locutus sum ad te in abundantia tua: & di-
xisti: Non audiam: hæc est via tua ab adole-
scentia tua, quia non audisti vocem meam.
F 22 Omnes pastores tuos pascet ventus, & ama-
tores tui in captivitatem ibunt: & tunc confun-
deris & erubesces ab omni malitia tua.
23 Quæ sedes in Libano, & nidificas in cedris,
quomodo congemuisti, cum venissent tibi do-
lores, quasi dolores parturientis?
24 Vivo ego, dicit Dominus: quia si fuerit Je-
chonias filius JoaKim regis Juda, annulus in
manu dextera mea, inde evellam eum.
25 Et dabo te in manu quærentium animam
tuam, & in manu quorum tu formidas faciem,
& in manu Nabuchodonosor regis Babylonis,
& in manu Chaldæorum.
G 26 Et mittam te, & matrem tuam quæ genuit
te, in terram alienam, in qua nati non estis,
ibique moriemini:
27 Et in terram, [illegible] quam ipsi levant animam
suam ut revertantur illuc, non revertentur.
28 Numquid vas fictile atque contritum vir
iste Jechonias? numquid vas absque omni vo-
luptate? quare abjecti sunt ipse & semen ejus, &
projecti in terram, quam ignoraverunt?
29 Terra, terra, terra, audi sermonem Domini.
30 Hæc dicit Dominus: Scribe virum istum
sterilem, virum qui in diebus suis non prospe-
rabitur: nec enim erit de semine ejus vir, qui
sedeat super solium David, & potestatem ha-
beat ultra in Juda.

CAPUT XXIII.

*Comminatur Dominus pastoribus qui gregem di-
spergunt ac lacerant, promittens se reductu-
rum reliquias gregis ad locum suum, ac su-
scitaturum pastores & germen David justum
sub quo magna fruentur felicitate: vaticina-
tur quoque pseudoprophetis æternum oppro-
brium, qui populum decipiunt volentes ut
obliviscatur nominis Domini & prophetant
absque Dei voluntate, sermonem Domini
Onus appellantes.*

1 VÆ pastoribus, qui disperdunt & dilace-
rant gregem pascuæ meæ, dicit Domi- A
nus. *Ezec.
2 Ideo hæc dicit Dominus Deus Israel ad pa- 34.a.2.
stores, qui pascunt populum meum: Vos disper- 14.a.2.
sistis gregem meum, & ejecistis eos, & non vi-
sitastis eos: ecce ego visitabo super vos mali-
tiam studiorum vestrorum, ait Dominus.
3 Et ego congregabo reliquias gregis mei de
omnibus terris, ad quas ejecero eos illuc: &
convertam eos ad rura sua: & crescent & mul-
tiplicabuntur.
4 Et suscitabo super eos pastores, & pascent
eos: non formidabunt ultra, & non pavebunt:
& nullus quæretur ex numero, dicit Dominus.
5 * Ecce dies veniunt, dicit Dominus: & su-
scitabo David germen justum: & regnabit rex, * Inf.
& sapiens erit: & faciet judicium & justitiam 33.
in terra. c. 14.
6 In diebus illis salvabitur Juda, & Israel ha- Isa. 4.
bitabit confidenter: & hoc est nomen, quod b. 2. 40.
vocabunt eum, Dominus justus noster. c. 11.
7 Propter hoc ecce dies veniunt, dicit Domi- 45.b.8.
nus, & non dicent ultra: Vivit Dominus, qui Eze: h.
eduxit filios Israel de terra Ægypti: 4.
8 Sed: * Vivit Dominus, qui eduxit & addu- h. 1.
xit semen domus Israel de Terra Aquilonis, & Dan. 9.
de cunctis terris, ad quas ejeceram eos illuc: & 3. 11.
habitabunt in terra sua. Ioan. 1
9 Ad prophetas: Contritum est cor meum in g. 45.
medio mei, contremuerunt omnia ossa mea: B
factus sum quasi vir ebrius, & quasi homo ma- * Sup.
didus a vino, a facie Domini, & a facie verbo- 11.
rum sanctorum ejus. c. 4.
10 Quia adulteris repleta est terra, quia a fa- Deut.
cie maledictionis luxit terra, arefacta sunt ar- 13.
va deserti: factus est cursus eorum malus, & d. 28.
fortitudo eorum dissimilis.
11 Propheta namque & sacerdos polluti sunt:
& in domo mea inveni malum eorum, ait Do- C
minus.
12 Idcirco via eorum erit quasi lubricum in
tenebris: impellentur enim, & corruent in
ea; afferam enim super eos mala, annum visi-
tationis eorum, ait Dominus.
13 Et in prophetis Samariæ vidi fatuitatem:
prophetabant in Baal, & decipiebant populum
meum Israel.
14 Et in prophetis Jerusalem vidi similitudi-
nem adulterantium, & iter mendacii, & cōfor-
taverunt manus pessimorum, ut non converte-
retur unusquisque a malitia sua: facti sunt mihi
omnes

omnes ut Sodoma, & habitatores ejus quasi Gomorrha.

15 Propterea hæc dicit Dominus exercituum
D ad prophetas: * Ecce ego cibabo eos absinthio,
*Supr. 9.c.15. * Inf. 27.b.9. 29.b.8. & potabo eos felle: a prophetis enim Jerusalem, egressa est pollutio super omnem terram.

16 Hæc dicit Dominus exercituum: * Nolite audire verba prophetarum, qui prophetant vobis, & decipiunt vos: visionem cordis sui loquuntur, non de ore Domini.

17 Dicunt his, qui blasphemant me: Locutus est Dominus: * Pax erit vobis: & omni, qui
* Sup. 5.c.12. 14. b. 13. ambulat in pravitate cordis sui, dixerunt: Non veniet super vos malum.

18 Quis enim affuit in consilio Domini, & vidit, & audivit sermonem ejus: quis consideravit verbum illius & audivit?

19 * Ecce turbo Dominicæ indignationis
* Inf. 30. c.14. egredietur, & tempestas erumpens super caput impiorum veniet.

E 20 Non revertetur furor Domini, usque dum faciat, & usque dum compleat cogitationem cordis sui: in novissimis diebus intelligetis consilium ejus.

21 Non mittebam prophetas, & ipsi currebant: non loquebar ad eos, & ipsi prophetabant.

22 Si stetissent in consilio meo, & nota fecissent verba mea populo meo, avertissem utique eos à via sua mala, & à cogitationibus suis pessimis.

23 Putasne Deus è vicino ego sum, dicit Dominus? & non Deus de longe?

24 Si occultabitur vir in absconditis: & ego non videbo eum, dicit Dominus? numquid non cælum & terram ego impleo, dicit Dominus?

25 Audivi quæ dixerunt prophetæ, prophetantes in nomine meo mendacium, atque dicentes: Somniavi, somniavi.

F 26 Usquequo istud est in corde prophetarum vaticinantium mendacium, & prophetantium seductiones cordis sui?

27 Qui volunt facere ut obliviscatur populus meus nominis mei propter somnia eorum, quæ narrat unusquisque ad proximum suum: sicut obliti sunt patres eorum nominis mei propter Baal.

28 Propheta, qui habet somnium, narret somnium: & qui habet sermonem meum, loquatur sermonem meum vere: quid paleis ad triticum, dicit Dominus?

29 Numquid non verba mea sunt quasi ignis, dicit Dominus, & quasi malleus conterens petram?

30 Propterea ecce ego ad prophetas, ait Dominus, qui furantur verba mea unusquisque à proximo suo.

31 Ecce ego ad prophetas, ait Dominus, qui assumunt linguas suas, & ajunt: Dicit Dominus.

32 Ecce ego ad prophetas somniantes mendacium, ait Dominus, qui narraverunt ea, & seduxerunt populum meum in mendacio suo, & in miraculis suis: cum ego non misissem eos, nec mandassem eis, qui nihil profuerunt populo huic, dicit Dominus.

G 33 Si igitur interrogaverit te populus iste, vel propheta, aut sacerdos, dicens: Quod est onus Domini? dices ad eos: Vos estis onus, projiciam quippe vos, dicit Dominus.

34 Et propheta, & sacerdos & populus qui dicit: Onus Domini: visitabo super virum illum, & super domum ejus.

35 Hæc dicetis unusquisque ad proximum, & ad fratrem suum: Quid respondit Dominus? & quid locutus est Dominus?

36 Et onus Domini ultra non memorabitur: quia onus erit unicuique sermo suus: & pervertistis verba Dei viventis, Domini exercituum Dei nostri.

37 Hæc dices ad prophetam: Quid respondit tibi Dominus? & quid locutus est Dominus?

38 Si autem onus Domini dixeritis: propter hoc, hæc dicit Dominus: Quia dixistis sermonem istum: Onus Domini: & misi ad vos, dicens: Nolite dicere: Onus Domini:

39 Propterea ecce ego tollam vos portans, & derelinquam vos, & civitatem quam dedi vobis, & patribus vestris, a facie mea.

40 * Et dabo vos in opprobrium sempiternum, & in ignominiam æternam, quæ numquam oblivione delebitur. * Sup. 20. c.1.

CAPUT XXIV.

Calathus bonarum ficuum designat captivos in Babylonia Judæos, quos dicit Dominus se reducturum in terram suam qui toto corde ad ipsum revertentur: calathus autem malarum ficuum significat eos qui manserant Jerosolymis, ac postea fugerant in Ægyptum, quos dicit se daturum in opprobrium & maledictionem.

1 Ostendit mihi Dominus: & ecce duo calathi pleni ficis, positi ante templum A
Domini, postquam transtulit Nabuchodonosor rex Babylonis Jechoniam filium Joakim regem Juda, & principes ejus, & fabrum, & inclusorem de Jerusalem, & adduxit eos in Babylonem.

2 Calathus unus ficus bonas habebat nimis, ut solent ficus esse primi temporis: & calathus unus ficus habebat malas nimis, quæ comedi non poterant, eo quod essent malæ.

3 Et dixit Dominus ad me: Quid tu vides Jeremia? Et dixi: Ficus, ficus bonas, bonas valde; & malas, malas valde, quæ comedi non possunt, eo quod sint malæ. B

4 Et factum est verbum Domini ad me, dicens:

5 Hæc dicit Dominus Deus Israel: Sicut ficus hæ bonæ: sic cognoscam transmigrationem Juda, quam emisi de loco isto in terram Chaldæorum, in bonum.

6 Et ponam oculos meos super eos ad placandum, & reducam eos in terram hanc: & ædificabo eos, & non destruam: & plantabo eos, & non evellam.

7 Et dabo eis cor ut sciant me, quia ego sum Dominus: * & erunt mihi in populum; & ego ero eis in Deum: quia revertentur ad me in toto corde suo. * Sup. 21. d. 31.

8 * Et sicut ficus pessimæ, quæ comedi non possunt, eo quod sint malæ: hæc dicit Dominus, sic dabo Sedeciam regem Juda, & principes ejus, & reliquos de Jerusalem, qui remanserint in urbe hac, & qui habitant in terra Ægypti. C * Inf. 29.d.17

9 Et dabo eos in vexationem, afflictionemque omnibus regnis terræ; in opprobrium, & in parabolam, & in proverbium, & in maledictionem in universis locis, ad quæ ejeci eos?

10 Et

10 Et mittam in eis gladium, & famem: & pe-
stem; donec consumantur de terra, quam dedi
eis, & patribus eorum.

CAPUT XXV.

Quia noluerunt audire Jeremiam nec reliquos prophetas adhortantes ad pœnitentiam, prædicit excidium Jerosolymorum, & captivitatem septuaginta annorum, ac deinde perditionem regum qui ipsos tenebant captivos: quapropter jubetur Jeremias civitatibus Juda ac ceteris regibus terrarum propinare calicem furoris Domini: ululatum quoque prænuntiat pastoribus ac optimatibus.

A 1 VErbum quod factum est ad Jeremiam
de omni populo Juda, in anno quarto
Joakim filii Josiæ regis Juda, (ipse est annus
primus Nabuchodonosor regis Babylonis.)
2 Quod locutus est Jeremias propheta ad om-
nem populum Juda, & ad universos habitatores
Jerusalem, dicens:
3 A tertio decimo anno Josię filii Ammon re-
gis Juda usque ad diem hanc; iste tertius & vi-
gesimus annus: factum est verbum Domini ad
me, & locutus sum ad vos de nocte consurgens,
& loquens: & non audistis.
4 Et misit Dominus ad vos omnes servos suos
prophetas, consurgens diluculo, mittensque: &
non audistis, neque inclinastis aures vestras ut
audiretis,
*4.Reg. 17.d.13. Sup.18.b.11. Inf.35.c.15. 5 Cum diceret: * Revertimini unusquisque à
via sua mala, & à pessimis cogitationibus ve-
stris: & habitabitis in terra, quam dedit Do-
minus vobis, & patribus vestris, a sæculo & us-
que in sæculum.
B 6 Et nolite ire post deos alienos, ut serviatis
eis, adoretisque eos: neque me ad iracundiam
provocetis in operibus manuum vestrarum, &
non affligam vos.
7 Et non audistis me, dicit Dominus, ut me
ad iracundiam provocaretis in operibus ma-
nuum vestrarum, in malum vestrum.
8 Propterea hæc dicit Dominus exercituum:
Pro eo quod non audistis verba mea:
9 Ecce ego mittam, & assumam universas co-
gnationes Aquilonis, ait Dominus, & Nabu-
chodonosor regem Babylonis servum meum:
& adducam eos super terram istam, & super
habitatores ejus, & super omnes nationes, quæ
in circuitu illius sunt: & interficiam eos, &
ponam eos in stuporem & in sibilum, & in so-
litudines sempiternas.
C 10 Perdamque ex eis vocem gaudii, & vocem
lætitiæ, vocem sponsi, & vocem sponsæ, vocem
* Dan. 9.a.6. Inf.26.b.6. 2. Par. 36.d.21. 2. Esd. 1.a.1. molæ, & lumen lucernæ.
11 * Et erit universa terra hæc in solitudi-
nem, & in stuporem: & servient omnes gentes
istæ regi Babylonis septuaginta annis.
12 Cumque impleti fuerint septuaginta anni,
visitabo super regem Babylonis, & super gen-
tem illam, dicit Dominus, iniquitatem eorum,
& super Terram Chaldæorum: & ponam illam
in solitudines sempiternas.
13 Et adducam super terram illam omnia
verba mea, quæ locutus sum contra eam, omne
quod scriptum est in libro isto, quæcumque pro-
phetavit Jeremias adversum omnes gentes:
14 Quia servierunt eis, cum essent gentes mul-
tę, & reges magni: & reddam eis secundũ opera
eorum, & secundum facta manuum suarum.

15 Quia sic dicit Dominus exercituum Deus
Israel: Sume calicem vini furoris hujus de ma- D
nu mea: & propinabis de illo cunctis gentibus,
ad quas ego mittam te.
16 Et bibent, & turbabuntur, & insanient à
facie gladii, quem ego mittam inter eos.
17 Et accepi calicem de manu Domini, &
propinavi cunctis gentibus, ad quas misit me
Dominus:
18 Jerusalem, & civitatibus Juda, & regibus
ejus, & principibus ejus: ut darem eos in soli-
tudinem, & in stuporem, & in sibilum, & in
maledictionem, sicut est dies ista:
19 Pharaoni regi Ægypti, & servis ejus, &
principibus ejus, & omni populo ejus.
20 Et universis generaliter: cunctis regibus
terræ Ausitidis, & cunctis regibus terræ Phili-
sthiim, & Ascaloni, & Gazæ, & Accaron, &
reliquiis Azoti,
21 Et Idumææ, & Moab, & filiis Ammon:
22 Et cunctis regibus Tyri, & universis regi-
bus Sidonis: & regibus terræ insularum, qui
sunt trans mare:
23 Et Dedan, & Thema, & Buz, & universis
qui attonsi sunt in comam:
24 Et cunctis regibus Arabiæ, & cunctis regi-
bus Occidentis, qui habitant in deserto.
25 Et cunctis regibus Zambri, & cunctis regi- E
bus Elam, & cunctis regibus Medorum:
26 Cunctis quoque regibus Aquilonis de prope
& de longe, unicuique contra fratrem suum: &
omnibus regnis terræ, quæ super faciem ejus
sunt: & rex Sesach bibet post eos.
27 Et dices ad eos: Hæc dicit Dominus exer-
cituum Deus Israel: Bibite, & inebriamini, &
vomite: & cadite, neque surgatis a facie gla-
dii, quem ego mittam inter vos. F
28 Cumque noluerint accipere calicem de
manu tua, ut bibant, dices ad eos: Hæc dicit
Dominus exercituum: Bibentes bibetis:
29 * Quia ecce in civitate, in qua invocatum *1.Pet.
est nomen meum, ego incipiam affligere, & vos 4.d.17.
quasi innocentes & immunes eritis? non eritis
immunes: gladium enim ego voco super om-
nes habitatores terræ, dicit Dominus exerci-
tuum.
30 Et tu prophetabis ad eos omnia verba hęc,
& dices ad illos: * Dominus de excelso rugiet, * Joel.
& de habitaculo sancto suo dabit vocem suam: 3.d.16.
rugiens rugiet super decorem suum: celeuma Amos
quasi calcantium concinetur adversus omnes 1.a.2.
habitatores terræ.
31 Pervenit sonitus usque ad extrema terræ:
quia judicium Domino cum gentibus: judica-
tur ipse cum omni carne, impios tradidi gla-
dio, dicit Dominus.
32 Hæc dicit Dominus exercituum: Ecce af-
flictio egredietur de gente in gentem: & turbo
magnus egredietur a summitatibus terræ.
33 Et erunt interfecti Domini in die illa, à G
summo terræ usque ad summum ejus: non plan-
gentur, & non colligentur, neque sepelientur:
in sterquilinium super faciem terræ jacebunt.
34 Ululate pastores, & clamate: & aspergite
vos cinere optimates gregis: quia completi sunt
dies vestri, ut interficiamini; & dissipationes
vestræ, & cadetis quasi vasa pretiosa.
35 Et peribit fuga a pastoribus, & salvatio ab
optimatibus gregis.

36 Vox

36 Vox clamoris pastorum, & ululatus optimatum gregis: quia vastavit Dominus pascua eorum.

37 Et conticuerunt arva pacis à facie iræ furoris Domini.

38 Dereliquit quasi leo umbraculum suum, quia facta est terra eorum in desolationem à facie iræ columbæ, & a facie iræ furoris Dñi.

CAPUT XXVI.

Prophetans Jeremias excidium Jerosolymorum nisi resipiscant, comprehenditur à sacerdotibus & prophetis, sed liberatur per principes seniores ne occidatur, prolatis exemplis Michææ & Vriæ prophetarum.

A 1 IN principio regni JoaKim filii Josiæ regis Juda, factum est verbum istud a Domino dicens:

2 Hæc dicit Dominus: Sta in atrio domus Domini; & loqueris ad omnes civitates Juda, de quibus veniunt ut adorent in domo Domini, universos sermones, quos ego mandavi tibi ut loquaris ad eos: noli subtrahere verbum,

3 Si forte audiant & convertantur unusquisq; à via sua mala: & pœniteat me mali, quod cogito facere eis propter malitiam studiorũ eorum.

B 4 Et dices ad eos: Hæc dicit Dominus: Si non audieritis me, ut ambuletis in lege mea, quam dedi vobis,

5 Ut audiatis sermones servorum meorum Prophetarum, quos ego misi ad vos de nocte consurgens, & dirigens, & non audistis:

1. Reg. 4. a. 1. b. 10. 6 * Dabo domum istam sicut Silo, & urbem hanc dabo in maledictionem cunctis gentibus terræ.

7 Et audierunt sacerdotes, & prophetæ, & omnis populus, Jeremiam loquentem verba hæc in domo Domini.

8 Cumque complesset Jeremias, loquens omnia quæ præceperat ei Dominus ut loqueretur ad universum populum, apprehenderunt eum sacerdotes, & prophetæ, & omnis populus, dicens: Morte moriatur.

C 9 Quare prophetavit in nomine Domini, dicens. Sicut Silo erit domus hæc: & urbs ista desolabitur, eo quod non sit habitator? Et congregatus est omnis populus adversus Jeremiam in domo Domini.

10 Et audierunt principes Juda verba hæc: & ascenderunt de domo regis in domum Dñi, & sederunt in introitu portæ domus Dñi novæ.

11 Et locuti sunt sacerdotes & prophetæ ad principes, & ad omnem populum, dicentes: Judicium mortis est viro huic: quia prophetavit adversus civitatem istam, sicut audistis auribus vestris.

D 12 Et ait Jeremias ad omnes principes, & ad universum populum, dicens: * Dominus misit me, ut prophetarem ad domum istam, & ad civitatem hanc, omnia verba quæ audistis.

** Sup. 25. c. 13*

13 * Nunc ergo bonas facite vias vestras, & studia vestra, & audite vocem Domini Dei vestri: & pœnitebit Dominum mali, quod locutus est adversum vos.

** Sup. 7. a. 3.*

14 Ego autem ecce in manibus vestris sum: facite mihi quod bonum & rectum est in oculis vestris:

15 Verumtamen scitote & cognoscite, quod si occideritis me, sanguinem innocentem tradetis contra vosmetipsos, & contra civitatem istam, & habitatores ejus. in veritate enim misit me Dominus ad vos, ut loquerer in auribus vestris omnia omnia verba hæc. E

16 Et dixerunt principes, & omnis populus, ad sacerdotes & ad prophetas: Non est viro huic judicium mortis: quia in nomine Domini Dei nostri locutus est ad nos.

17 Surrexerũt ergo viri de senioribus terræ: & dixerunt ad omnem cœtum populi, loquentes:

18 Michæas de Morasthi fuit propheta in diebus Ezechiæ regis Juda, & ait ad omnem populum Juda, dicens: Hæc dicit Dominus exercituum, * Sion quasi ager arabitur: & Jerusalem in acervum lapidum erit: & mons domus in excelsa silvarum. F

** Mich. 3. d. 12.*

19 Numquid morte condemnavit eum Ezechias rex Juda, & omnis Juda? numquid non timuerunt Dominum, & deprecati sunt faciem Domini: & pœnituit Dominum mali, quod locutus fuerat adversum eos? Itaque nos facimus malum grande contra animas nostras.

20 Fuit quoque vir prophetans in nomine Domini, Urias filius Semei de Cariathiarim: & prophetavit adversus civitatem istã, & adversus terram hanc, juxta omnia verba Jeremiæ.

21 Et audivit rex JoaKim, & omnes potentes, & principes ejus, verba hæc: & quæsivit rex interficere eum. Et audivit Urias, & timuit, fugitque & ingressus est Ægyptum. G

22 Et misit rex JoaKim viros in Ægyptum, Elnathan filium Achobor, & viros cum eo in Ægyptum.

23 Et eduxerunt Uriam de Ægypto: & adduxerunt eum ad regem JoaKim, & percussit eum gladio: & projecit cadaver ejus in sepulchris vulgi ignobilis.

24 Igitur manus Ahicam filii Saphan fuit cum Jeremia, ut non traderetur in manus populi, & interficerent eum.

CAPUT XXVII.

Vinculis ad varios reges missis, dicit illos, si servire velint regi Babylonis eiusque posteris, permansuros in terra sua; alioqui perituros gladio, fame & peste; invehens in pseudo prophetas qui aliud vaticinantur, fallentes populum: prædicit etiam sacra vasa quæ reliqua sunt transferenda in Babylonem; & tandem referenda Jerosolymam.

1 IN principio regni JoaKim filii Josiæ regis Juda, factum est verbum istud ad Jeremiam à Domino, dicens: A

2 Hæc dicit Dominus ad me: Fac tibi vincula, & catenas: & pones eas in collo tuo.

3 Et mittes eas ad regem Edom, & ad regem Moab, & ad regem filiorum Ammon, & ad regem Tyri, & ad regem Sidonis, in manu nuntiorum, qui venerunt Jerusalem ad Sedeciam regem Juda.

4 Et præcipies eis ut ad dominos suos loquantur: Hæc dicit Dominus exercituum Deus Israel: Hæc dicetis ad dominos vestros:

5 Ego feci terram, & homines, & jumenta, quæ sunt super faciem terræ, in fortitudine mea magna, & in brachio meo extento: & dedi eam ei, qui placuit in oculis meis. B

6 Et nunc itaq; ego dedi omnes terras istas in manu Nabuchodonosor regis Babylonis servi mei: insuper & bestias agri dedi ei ut serviãt illi

7 Et servient ei omnes gentes, & filio ejus: &

filio

filio filii ejus: donec veniat tempus terræ ejus & ipsius: & servient ei gentes multæ, & reges magni.

8 Gens autem & regnum, quod non servierit Nabuchodonosor regi Babylonis, & quicumque non curvaverit collum suum sub jugo regis Babylonis: in gladio, & in fame, & in peste visitabo super gentem illam, ait Dominus, donec consumam eos in manu ejus.

* Sup. 21.d.6. Infra 29.b.8. 9 * Vos ergo nolite audire prophetas vestros, & divinos, & somniatores, & augures, & maleficos, qui dicunt vobis: Non servietis regi Babylonis.

10 Quia mendacium prophetant vobis: ut longe vos faciant de terra vestra, & ejiciant vos, & pereatis.

11 Porro gens, quæ subjecerit cervicem suam sub jugo regis Babylonis, & servierit ei: dimittam eam in terra sua, dicit Dominus: & colet eam, & habitabit in ea.

C 12 Et ad Sedeciam regem Juda locutus sum secundum omnia verba hæc, dicens: Subjicite colla vestra sub jugo regis Babylonis, & servite ei, & populo ejus, & vivetis.

13 Quare moriemini tu & populus tuus gladio, & fame, & peste, sicut locutus est Dñs ad gentem, quæ servire noluerit regi Babylonis?

14 Nolite audire verba prophetarum dicentium vobis: Non servietis regi Babylonis: quia mendacium ipsi loquuntur vobis.

* Sup. 14.c.14. 23.c.21. Inf.29. b.9. 15 * Quia non misi eos, ait Dominus: & ipsi prophetant in nomine meo mendaciter: ut ejiciant vos, & pereatis tam vos, quam prophetæ, qui vaticinantur vobis.

16 Et ad sacerdotes, & ad populum istum locutus sum, dicens: Hæc dicit Dominus: Nolite audire verba prophetarum vestrorum, qui prophetant vobis, dicentes: Ecce vasa Domini revertentur de Babylone nunc cito, mendacium enim prophetant vobis.

17 Nolite ergo audire eos, sed servite regi Babylonis ut vivatis. quare datur hæc civitas in solitudinem?

D 18 Et si prophetæ sunt, & est verbũ Dñi in eis: occurrant Dño exercituum, ut non veniant vasa, quæ derelicta fuerant in domo Dñi, & in domo regis Juda, & in Jerusalem, in Babylonem.

*4.Reg. 25.c.13. 19 Quia hæc dicit Dominus exercituum * ad columnas, & ad mare, & ad bases, & ad reliqua vasorum, quæ remanserunt in civitate hac:

20 Quæ non tulit Nabuchodonosor rex Babylonis, cum transferret Jechoniam filium JoaKim regem Juda de Jerusalem in Babylonem, & omnes optimates Judæ & Jerusalem.

21 Quia hæc dicit Dominus exercituum Deus Israel ad vasa, quæ derelicta sunt in domo Domini, & in domo regis Juda & Jerusalem:

22 In Babylonem transferentur, & ibi erunt usque ad diem visitationis suæ, dicit Dominus, & afferri faciam ea, & restitui in loco isto.

CAPUT XXVIII.

Hananias pseudopropheta ablatis de collo Jeremiæ catenis, vaticinatur sacra vasa cum rege & captivo populo post biennium reducenda: sed jubetur Jeremias contrarium vaticinari, & mortem illi denuntiare, qua juxta verbum Jeremiæ eodem anno secuta est.

A 1 ET factum est in anno illo, in principio regni Sedeciæ regis Juda, in anno quarto, in mense quinto, dixit ad me Hananias filius Azur propheta de Gabaon, in domo Domini, coram sacerdotibus & omni populo, dicēs,

2 Hæc dicit Dominus exercituum Deus Israel: Contrivi jugum regis Babylonis.

3 Adhuc duo anni dierum, & ego referri faciam ad locum istum omnia vasa domus Domini, quæ tulit Nabuchodonosor rex Babylonis de loco isto, & transtulit ea in Babylonem.

4 Et Jechoniam filium JoaKim regem Juda, & omnem transmigrationem Juda, qui ingressi sunt in Babylonem, ego convertam ad locum istum, ait Dominus: conteram enim jugum regis Babylonis.

5 Et dixit Jeremias propheta ad Hananiam prophetam, in oculis sacerdotum, & in oculis omnis populi, qui stabat in domo Domini. B

6 Et ait Jeremias propheta: Amen, sic faciat Dominus: suscitet Dominus verba tua, quæ prophetasti: ut referantur vasa in domum Domini, & omnis transmigratio de Babylone ad locum istum.

7 Verumtamē audi verbũ hoc, quod ego loquor in auribus tuis, & in auribus universi populi.

8 Prophetæ, qui fuerunt ante me & ante te ab initio, & prophetaverunt super terras multas, & super regna magna, de prælio, & de afflictione, & de fame.

9 Propheta, qui vaticinatus est pacem: cum venerit verbum ejus, scietur propheta, quem misit Dominus in veritate. C

10 Et tulit Hananias propheta catenam de collo Jeremiæ prophetæ, & confregit eam.

11 Et ait Hananias in conspectu omnis populi, dicens: Hæc dicit Dominus: Sic confringam jugum Nabuchodonosor regis Babylonis post duos annos dierũ de collo omniũ gentiũ.

12 Et abiit Jeremias propheta in viam suam. Et factum est verbum Domini ad Jeremiam, postquam confregit Hananias propheta catenam de collo Jeremiæ prophetæ, dicens:

13 Vade, & dices Hananiæ: Hæc dicit Dominus: Catenas ligneas contrivisti: & facies pro eis catenas ferreas.

14 Quia hæc dicit Dominus exercituum Deus Israel: Jugum ferreum posui super collum cunctarum Gentium istarum, ut serviant Nabuchodonosor regi Babylonis, & servient ei: insuper & bestias terræ dedi ei. D

15 Et dixit Jeremias propheta ad Hananiam prophetam: Audi Hanania: non misit te Dominus, & tu confidere fecisti populum istum in mendacio.

16 Idcirco hæc dicit Dominus: Ecce ego mittam te à facie terræ: hoc anno morieris: adversum enim Dominum locutus es.

17 Et mortuus est Hananias propheta in anno illo, mense septimo.

CAPUT XXIX.

Captivos Judæos vaticinatur 70. annis in Babylone permansuros, hortaturque ut illic multiplicari studeant, & deinde reducentur: eos vero qui Jerosolymis remanserunt, gladio, fame & peste dicit consumendos: deinde mala vaticinatur adversus Achab, Sedeciam & Semeiam pseudoprophetas, seducentes populum transmigrationis.

1 ET hæc sunt verba libri, quem misit Jeremias propheta ad Jerusalem ad reliquias A

quias seniorum transmigrationis, & ad sacerdotes, & ad prophetas, & ad omnem populum, quem traduxerat Nabuchodonosor de Jerusalem in Babylonem:

2 Postquam egressus est Jechonias rex, & domina, & eunuchi, & principes Juda & Jerusalem, & faber & inclusor de Jerusalem:

3 In manu Elasa filii Saphan, & Gamariæ filii Helciæ, quos misit Sedecias rex Juda ad Nabuchodonosor regem Babylonis in Babylonem, dicens:

4 Hæc dicit Dominus exercituum Deus Israel omni transmigrationi, quam transtulisti de Jerusalem in Babylonem:

5 Ædificate domos, & habitate: & plantate hortos, & comedite fructum eorum.

6 Accipite uxores, & generate filios & filias: & date filiis vestris uxores, & filias vestras date viris, & pariant filios & filias: & multiplicamini ibi, & nolite esse pauci numero.

B 7 Et quærite pacem civitatis, ad quam transmigrare vos feci: & orate pro ea ad Dominum: quia in pace illius erit pax vobis:

8 Hæc enim dicit Dñs exercituum Deus Israel: * Non vos seducant prophetæ vestri, qui sunt in medio vestrûm, & divini vestri: & ne attendatis ad somnia vestra, quæ vos somniatis:

* Sup. 14.c.14 & 23.d 16.

C 9 Quia falso ipsi prophetant vobis in nomine meo: & non misi eos, dicit Dominus.

10 * Quia hæc dicit Dominus: Cum cœperint impleri in Babylone septuaginta anni, visitabo vos: & suscitabo super vos verbum meum bonum, ut reducam vos ad locum istum.

* Sup. 25.c.12 2 Par. 36.d.21 1. Esdr 1.a.1. Dan.9. a 1.

11 Ego enim scio cogitationes, quas ego cogito super vos, ait Dominus, cogitationes pacis, & non afflictionis, ut dem vobis finem & patientiam.

12 Et invocabitis me, & ibitis: & orabitis me, & ego exaudiam vos.

13 Quæretis me, & invenietis: cum quæsieritis me in toto corde vestro.

14 Et inveniar a vobis, ait Dominus: & reducam captivitatem vestram, & congregabo vos de universis gentibus, & de cunctis locis, ad quæ expuli vos, dicit Dominus: & reverti D vos faciam de loco, ad quem transmigrare vos feci.

15 Quia dixistis: Suscitavit nobis Dominus Prophetas in Babylone.

16 Quia hæc dicit Dñs ad regem, qui sedet super solium David, & ad omnem populum habitatorem urbis hujus, ad fratres vestros, qui non sunt egressi vobiscum in transmigratione.

17 Hæc dicit Dominus exercituum: * Ecce mittam in eos gladium, & famem, & pestem: & ponam eos quasi ficus malas, quæ comedi non possunt; eo quod pessimæ sint.

* Sup. 26.c.10

18 Et persequar eos in gladio, & in fame, & in pestilentia: & dabo eos in vexationem universis regnis terræ: in maledictionem, & in stuporem, & in sibilum, & in opprobrium cunctis Gentibus, ad quas ego ejeci eos:

E 19 Eo quod non audierint verba mea, dicit Dominus: quæ misi ad eos per servos meos prophetas, de nocte consurgens, & mittens: & non audistis, dicit Dominus.

20 Vos ergo audite verbum Domini, omnis transmigratio, quam emisi de Jerusalem in Babylonem.

21 Hæc dicit Dominus exercituum Deus Israel ad Achab filium Coliæ, & ad Sedeciam filium Maasiæ, qui prophetant vobis in nomine meo mendaciter: Ecce ego tradam eos in manus Nabuchodonosor regis Babylonis: & percutiet eos in oculis vestris.

22 Et assumetur ex eis maledictio omni transmigrationi Juda, quæ est in Babylone, dicentium: Ponat te Dominus sicut Sedeciam, & sicut Achab, quos frixit rex Babylonis in igne:

23 Pro eo quod fecerint stultitiam in Israel, & F mœchati sunt in uxores amicorum suorum, & locuti sunt verbum in nomine meo mendaciter quod non mandavi eis: ego sum judex & testis, dicit Dominus.

24 Et ad Semeiam Nehelamiten dices:

25 Hæc dicit Dominus exercituum, Deus Israel: Pro eo quod misisti in nomine tuo libros ad omnem populum, qui est in Jerusalem, & ad Sophoniam filium Maasiæ sacerdotem, & ad universos sacerdotes, dicens:

26 Dominus dedit te sacerdotem pro Jojade sacerdote, ut sis dux in domo Domini super omnem virum arrepetitium & prophetantem, ut mittas eum in nervum & in carcerem.

27 Et nunc quare non increpasti Jeremiam Anathothiten, qui prophetat vobis?

28 Quia super hoc misit in Babylonem ad G nos, dicens: Longum est: ædificate domos, & habitate: & plantate hortos, & comedite fructus eorum.

29 Legit ergo Sophonias sacerdos librum istum in auribus Jeremiæ prophetæ.

30 Et factum est verbum Domini ad Jeremiam, dicens:

31 Mitte ad omnem transmigrationem, dicens: Hæc dicit Dominus ad Semeiam Nehelamiten: Pro eo quod prophetavit vobis Semeias, & ego non misi eum: & fecit vos confidere in mendacio:

32 Idcirco hæc dicit Dominus: Ecce ego visitabo super Semeiam Nehelamiten, & super semen ejus: non erit ei vir sedens in medio populi hujus, & non videbit bonum, quod ego faciam populo meo, ait Dominus: quia prævaricationem locutus est adversus Dominum.

CAPUT XXX.

Vaticinatur Judæis & filiis Israel reditum à gravi captivitate, in qua propter peccata sua detinebantur; & quod post reditum servituri sint Domino, ac David regi, quem ille suscitabit eis in prosperitate & securitate magna devastatis ipsorum inimicis.

1 HOc verbum, quod factum est ad Jeremiam a Domino, dicens: A

2 Hæc dicit Dominus Deus Israel, dicens: Scribe tibi omnia verba, quæ locutus sum ad te, in libro.

3 Ecce enim dies veniunt, dicit Dominus: & convertam conversionem populi mei Israel & Juda, ait Dominus: & convertam eos ad terram, quam dedi patribus eorum: & possidebunt eam.

4 Et hæc verba, quæ locutus est Dominus ad Israel & ad Judam:

5 Quoniam hæc dicit Dominus: Vocem terroris audivimus: formido, & non est pax.

6 Interrogate, & videte si generat masculus: quare ergo vidi omnis viri manum super lumbum

bum suum, quasi parturientis, & conversæ sunt
universæ facies in auruginem?
* Ioel. 2. a. 2. c. 11. 7 * Væ, quia magna dies illa, nec est similis
ejus: tempusque tribulationis est Jacob, & ex
ipso salvabitur.
B 8 Et erit in die illa, ait Dominus exercituum:
Amos, 9. c. 18. Soph. 3. d. 15. conteram jugum ejus de collo tuo, & vincula
ejus dirumpam, & non dominabuntur ei am-
plius alieni:
* Isa. 43. a. 1. 44. a. 2. Luc. 1. g. 70. 9 Sed servient Domino Deo suo, & David
regi suo, quem suscitabo eis.
10 * Tu ergo ne timeas serue meus Jacob, ait
Dominus, neque paveas Israel: quia ecce ego
salvabo te de terra longinqua, & semen tuum
de terra captivitatis eorum, & revertetur
Jacob, & quiescet, & cunctis affluet bonis,
& non erit quem formidet:
11 Quoniam tecum ego sum, ait Dominus,
ut salvem te: faciam enim consummationem
in cunctis Gentibus, in quibus dispersi te: te au-
tem non faciam in consummationem: sed ca-
stigabo te in judicio, ut non videaris tibi in-
noxius.
12 Quia hæc dicit Dominus: insanabilis fra-
ctura tua, pessima plaga tua.
C 13 Non est qui judicet judicium tuum ad alli-
gandum: curationum utilitas non est tibi.
14 Omnes amatores tui obliti sunt tui, te-
que non quærent: * plaga enim inimici per-
* Sup. 23. d. 19 cussi te castigatione crudeli: propter mul-
titudinem iniquitatis tuæ dura facta sunt pec-
cata tua.
15 Quid clamas super contritione tua? insa-
nabilis est dolor tuus: propter multitudinem
iniquitatis tuæ, & propter dura peccata tua
feci hæc tibi.
16 Propterea omnes, qui comedunt te, devo-
rabuntur: & universi hostes tui in captivitatem
ducentur: & qui te vastant, vastabuntur, cun-
ctosque prædatores tuos dabo in prædam.
17 Obducam enim cicatricem tibi, & a vul-
neribus tuis sanabo te, dicit Dominus. Quia
ejectam vocaverunt te Sion: Hæc est, quæ non
habebat requirentem.
D 18 Hæc dicit Dominus: Ecce ego convertam
conversionem tabernaculorum Jacob, & tectis
ejus miserebor, & ædificabitur civitas in ex-
celso suo, & templum juxta ordinem suum fun-
dabitur.
19 Et egredietur de eis laus, voxque luden-
tium: & multiplicabo eos, & non minuentur:
& glorificabo eos, & non attenuabuntur.
20 Et erunt filii eius sicut à principio, & cœ-
tus ejus coram me permanebit: & visitabo ad-
versum omnes qui tribulant eum.
21 Et erit dux eius ex eo: & princeps de
medio ejus producetur: & applicabo eum,
& accedet ad me. quis enim iste est, qui ap-
plicet cor suum ut appropinquet mihi, ait Do-
minus?
22 Et eritis mihi in populum, & ego ero vo-
bis in Deum.
23 Ecce turbo Domini, furor egrediens,
procella ruens, in capite impiorum conquie-
scet.
24 Non avertet iram indignationis Domi-
nus, donec faciat & compleat cogitatio-
nem cordis sui: in novissimo dierum intelli-
getis ea.

CAPUT XXXI.

*Dicit Dominus se reducturum populum Israel
de captivitate, ut in affluentia bonorum ser-
viat Domino: jubetur ergo Rachel non flere
amplius filios suos: agnoscit Israel se merito
castigatum, ideoque pœnitentiam agit: de
novitate qua femina circumdabit virum:
vigilabit Dominus ad reducendum Israel: de
uva acerba: de novo pacto quod feriet Do-
minus cum domo Israel, nec abjiciet umquam
universum illius semen.*

1 IN tempore illo, dicit Dominus: Ero Deus A
universis cognationibus Israel, & ipsi
erunt mihi in populum.
2 Hæc dicit Dominus: Invenit gratiam in
deserto populus, qui remanserat à gladio: va-
det ad requiem suam Israel.
3 Longe Dñs apparuit mihi. Et in charitate
perpetua dilexi te: ideo attraxi te, miserans.
4 Rursumque ædificabo te, & ædificaberis
virgo Israel: adhuc ornaberis tympanis tuis,
& egredieris in choro ludentium.
5 Adhuc plantabis vineas in montibus Sama-
riæ: plantabunt plantantes, & donec tempus
veniat, non vindemiabunt:
6 Quia erit dies in qua clamabunt custodes
in monte Ephraim: * Surgite, & ascendamus * Isa. 2. a. 3.
in Sion ad Dominum Deum nostrum. Mich. 4. a. 2.
7 Quia hæc dicit Dominus: Exultate in læti-
tia Jacob, & hinnite contra caput Gentium, B
personate, & canite, & dicite: Salva Domi-
ne populum tuum, reliquias Israel.
8 Ecce ego adducam eos de terra Aquilonis,
& congregabo eos ab extremis terræ: inter
quos erunt cæcus & claudus, prægnans & pa-
riens simul, cœtus magnus revertentium huc.
9 In fletu venient, & in misericordia redu-
cam eos: & adducam eos per torrentes aqua-
rum in via recta, & non impingent in ea: quia
factus sum Israeli pater, & Ephraim primoge-
nitus meus est.
10 Audite verbum Domini Gentes, & annun-
tiate in insulis quæ procul sunt, & dicite: Qui
dispersit Israel, congregabit eum: & custo-
diet eum sicut pastor gregem suum.
11 Redemit enim Dominus Jacob, & libera-
vit eum de manu potentioris.
12 Et venient, & laudabunt in monte Sion:
& confluent ad bona Domini, super frumen-
to, & vino, & oleo, & fœtu pecorum & armen-
torum: eritque anima eorum quasi hortus irri-
guus, & ultra non esurient.
13 Tunc lætabitur virgo in choro, juvenes &
senes simul: & convertam luctum eorum in C
gaudium, & consolabor eos, & lætificabo à
dolore suo.
14 Et inebriabo animam sacerdotum pingue-
dine: & populus meus bonis meis adimplebi-
tur, ait Dominus.
15 Hæc dicit Dominus: * Vox in excelso au- * Matt.
dita est lamentationis, luctus, & fletus Rachel 2. d. 18.
plorantis filios suos, & nolentis consolari super
eis, quia non sunt.
16 Hæc dicit Dominus: Quiescat vox tua à
ploratu, & oculi tui à lacrymis: quia est mer-
ces operi tuo, ait Dominus: & revertentur de
terra inimici.
17 Et est spes novissimis tuis, ait Dominus: &
revertentur filii ad terminos suos.

18 Audiens audivi Ephraim transmigrantem: Castigasti me, & eruditus sum, quasi juvenculus indomitus: converte me, & convertar: quia tu Dominus Deus meus.

D 19 Postquam enim convertisti me, egi pœnitentiam: & postquam ostendisti mihi, percussi femur meum. Confusus sum, & erubui, quoniam sustinui opprobrium adolescentiæ meæ.

20 Si filius honorabilis mihi Ephraim, si puer delicatus: quia ex quo locutus sum de eo, adhuc recordabor ejus. Idcirco conturbata sunt viscera mea super eum; miserans miserebor ejus, ait Dominus.

21 Statue tibi speculam, pone tibi amaritudines: dirige cor tuum in viam rectam, in qua ambulasti: revertere virgo Israel, revertere ad civitates tuas istas.

22 Usquequo deliciis dissolveris filia vaga? quia creavit Dominus novum super Terram;

E FEMINA CIRCUMDABIT VIRUM.

23 Hæc dicit Dominus exercituum Deus Israel: Adhuc dicent verbum istud in terra Juda, & in urbibus ejus, cum convertero captivitatem eorum: Benedicat tibi Dominus, pulchritudo justitiæ, mons sanctus;

24 Et habitabunt in eo Judas & omnes civitates ejus simul, agricolæ, & minantes greges.

25 Quia inebriavi animam lassam, & omnem animam esurientem saturavi.

26 Ideo quasi de somno suscitatus sum: & vidi, & somnus meus dulcis mihi.

27 Ecce dies veniunt, dicit Dominus: & seminabo domum Israel & domum Juda semine hominum, & semine jumentorum.

28 Et sicut vigilavi super eos ut evellerem, & demolirer, & dissiparem, & disperderem, & affligerem: sic vigilabo super eos ut ædificem, & plantem, ait Dominus.

*Ezec. 18.a.2. 29 In diebus illis non dicent ultra: * Patres comederunt uvam acerbam, & dentes filiorum obstupuerunt.

30 Sed unusquisque in iniquitate sua morietur: omnis homo, qui comederit uvam acerbam, obstupescent dentes ejus.

*Hebr 8.c.8. 31 * Ecce dies venient, dicit Dominus: & feriam domui Israel & domui Juda fœdus novum:

32 Non secundum pactum, quod pepigi cum patribus eorum, in die qua apprehendi manum eorum, ut educerem eos de Terra Ægypti, pactum, quod irritum fecerunt, & ego dominatus sum eorum, dicit Dominus,

*Hebr 10.c.16. 33 Sed hoc erit pactum, quod feriam cum domo Israel post dies illos, dicit Dominus: * Dabo legem meam in visceribus eorum, & in corde eorum scribam eam: & ero eis in Deum, &

F ipsi erunt mihi in populum.

34 Et non docebit ultra vir proximum suum, & vir fratrem suum, dicens: Cognosce Dominum: omnes enim cognoscent me, a minimo eorum usque ad maximum, ait Dominus: *quia propitiabor iniquitati eorum, & peccati eorum non memorabor amplius.

*Act. 10. e.43.

35 Hæc dicit Dominus, qui dat solem in lumine diei, ordinem lunæ & stellarum in lumine noctis: qui turbat mare, & sonant fluctus ejus, Dominus exercituum nomen illi.

36 Si defecerint leges istæ coram me, dicit Dominus: tunc & semen Israel deficiet, ut non sit gens coram me cunctis diebus.

37 Hæc dicit Dominus: Si mensurari potuerint cœli sursum, & investigari fundamenta terræ deorsum: & ego abjiciam universum semen Israel, propter omnia quæ fecerunt, dicit Dominus,

38 Ecce dies veniunt, dicit Dominus: & ædificabitur civitas Domino, a turre Hananeel usque ad portam anguli.

39 Et exibit ultra norma mensuræ in conspectu ejus super collem Gareb: & circuibit Goatha,

40 Et omnem vallem cadaverum, & cineris, & universam regionem mortis, usque ad torrentem Cedron, & usque ad angulum portæ equorum Orientalis, Sanctum Domini: nō evelletur, & non destruetur ultra in perpetuum.

CAPUT XXXII.

Obsidente Nabuchodonosor Jerusalem, Jeremias in atrio carceris positus agrum in Anathoth jussu Domini emit à suo patruele, jubetque servari librum emptionis: refert coram Domino beneficia Israelitis præstita: Dominus dicit se traditurum civitatem cum populo regi Babylonis propter illorum idololatriam, sed postea revocaturum ipsos in Jerusalem, ac percussurum cum eis novum fœdus, ut sibi ex toto corde serviant.

1 VErbum, quod factum est ad Jeremiam A a Domino, in anno decimo Sedeciæ regis Juda: ipse est annus decimus octavus Nabuchodonosor.

2 Tunc exercitus regis Babylonis obsidebat Jerusalem: & Jeremias Propheta erat clausus in atrio carceris, qui erat in domo regis Juda.

3 Clauserat enim eum Sedecias rex Judæ, dicens: Quare vaticinaris, dicens: Hæc dicit Dominus: Ecce ego dabo civitatem istam in manus regis Babylonis, & capiet eam?

4 Et Sedecias rex Juda non effugiet de manu Chaldæorum: sed tradetur in manus regis Babylonis: & loquetur os ejus cum ore illius, & oculi ejus oculos illius videbunt,

5 Et in Babylonem ducet Sedeciam: & ibi erit donec visitem eum, ait Dominus. si autem dimicaveritis adversum Chaldæos nihil prosperum habebitis.

6 Et dixit Jeremias: Factum est verbum Domini ad me, dicens: B

7 Ecce Hanameel filius Sellum patruelis tuus veniet ad te, dicens: E me tibi agrum meum, qui est in Anathoth: tibi enim competit ex propinquitate ut emas.

8 Et venit ad me Hanameel filius patrui mei, secundum verbum Domini ad vestibulum carceris, & ait ad me: Posside agrum meum, qui est in Anathoth in Terra Benjamin: quia tibi competit hereditas, & tu propinquus es ut possideas. Intellexi autem quod verbum Domini esset.

9 Et emi agrum ab Hanameel filio patrui mei, qui est in Anathoth: & appendi ei argentum septem stateres, & decem argenteos.

10 Et scripsi in libro, & signavi, & adhibui testes: & appendi argentum in statera.

11 Et accepi librum possessionis signatum, & stipulationes, & rata, & signa forinsecus.

12 Et

12 Et dedi librum possessionis Baruch filio Neri filii Maasiæ, in oculis Hanameel patruelis mei, in oculis testium, qui scripti erant in Libro emptionis, & in oculis omnium Judæorum, qui sedebant in atrio carceris.

C 13 Et præcepi Baruch coram eis dicens:

14 Hæc dicit Dominus exercituum Deus Israel: Sume libros istos, librum emptionis hunc signatum, & librum hunc qui apertus est: & pone illos in vase fictili, ut permanere possint diebus multis.

15 Hæc enim dicit Dominus exercituum Deus Israel: Adhuc possidebuntur domus & agri, & vineæ in terra ista.

16 Et oravi ad Dominum, postquam tradidi librum possessionis Baruch filio Neri, dicens:

17 Heu, heu, heu, Domine Deus: ecce tu fecisti cœlum & terram in fortitudine tua magna, & in brachio tuo extento: non erit tibi difficile omne verbum:

*Exod 34.a.7. 18 * Qui facis misericordiam in millibus, & reddis iniquitatem patrum in sinum filiorum eorum post eos: Fortissime, magne, & potens, Dominus exercituum nomen tibi.

19 Magnus consilio, & incomprehensibilis cogitatu: cujus oculi aperti sunt super omnes vias filiorum Adam, ut reddas unicuique secundum vias suas, & secundum fructum adinventionum ejus.

20 Qui posuisti signa & portenta in Terra Ægypti usque ad diem hanc, & in Israel, & in hominibus, & fecisti tibi nomen sicut est dies hæc.

21 Et eduxisti populum tuum Israel de Terra Ægypti, in signis, & in portentis, & in manu robusta, & in brachio extento, & in terrore magno.

D 22 Et dedisti eis terram hanc, quam jurasti patribus eorum ut dares eis terram fluentem lacte & melle.

23 Et ingressi sunt, & possederunt eam: & non obedierunt voci tuæ, & in lege tua non ambulaverunt: omnia quæ mandasti eis ut facerent, non fecerunt: & evenerunt eis omnia mala hæc.

24 Ecce munitiones extructæ sunt adversum civitatem, ut capiatur: & urbs data est in manus Chaldæorum, qui præliantur adversus eam, a facie gladii, & famis, & pestilentiæ: & quæcumque locutus es acciderunt, ut tu ipse cernis.

25 Et tu dicis mihi Domine Deus: Eme agrum argento, & adhibe testes: cum urbs data sit in manus Chaldæorum?

26 Et factum est verbum Domini ad Jeremiam, dicens:

E 27 Ecce ego Dominus Deus universæ carnis: numquid mihi difficile erit omne verbum?

28 Propterea hæc dicit Dominus: Ecce ego tradam civitatem istam in manus Chaldæorum, & in manus regis Babylonis, & capient eam.

29 Et venient Chaldæi præliantes adversum urbem hanc, & succendent eam igni, & comburent eam, & domos, in quarum domatibus sacrificabant Baal, & libabant diis alienis libamina ad irritandum me.

30 Erant enim filii Israel, & filii Juda, jugiter facientes malum in oculis meis ab adolescentia sua: filii Israel qui usque nunc exacerbant me in opere manuum suarum, dicit Dominus.

31 Quia in furore & in indignatione mea facta est mihi civitas hæc, a die qua ædificaverunt eam, usque ad diem istam, qua auferetur de conspectu meo,

32 Propter malitiam filiorum Israel, & filiorum Juda, quam fecerunt ad iracundiam me provocantes, ipsi & reges eorum, principes eorum, & sacerdotes eorum, & prophetæ eorum, viri Juda & habitatores Jerusalem. F

33 Et verterunt ad me terga & non facies; cum docerem eos diluculo, & erudirem, & nollent audire ut acciperent disciplinam,

34 * Et posuerunt idola sua in domo, in qua invocatum est nomen meum, ut polluerent eam. *4.Reg 14.a.4.

35 Et ædificaverunt excelsa Baal, quæ sunt in valle filii Ennom, ut initiarent filios suos & filias suas Moloch: quod non mandavi eis, nec ascendit in cor meum ut facerent abominationem hanc, & in peccatum deducerent Judam.

36 Et nunc propter ista, hæc dicit Dominus Deus Israel ad civitatem hanc, de qua vos dicitis quod tradetur in manus regis Babylonis in gladio, & in fame, & in peste,

37 Ecce ego congregabo eos de universis terris, ad quas ejeci eos in furore meo, & in ira mea, & in indignatione grandi: & reducam eos ad locum istum, & habitare eos faciam confidenter.

38 Et erunt mihi in populum, & ego ero eis in Deum.

39 Et dabo eis cor unum, & viam unam, ut timeant me universis diebus: & bene sit eis, & filiis eorum post eos. G

40 Et feriam eis pactum sempiternum, & non desinam eis benefacere: & timorem meum dabo in corde eorum ut non recedant a me.

41 Et lætabor super eis, cum bene eis fecero: & plantabo eos in terra ista in veritate, in toto corde meo & in tota anima mea.

42 Quia hæc dicit Dominus: Sicut adduxi super populum istum omne malum hoc grande: sic adducam super eos omne bonum, quod ego loquor ad eos.

43 Et possidebuntur agri in terra ista: de qua vos dicitis quod deserta sit, eo quod non remanserit homo & jumentum, & data sit in manus Chaldæorum.

44 Agri ementur pecunia, & scribentur in libro, & imprimetur signum, & testis adhibebitur: in Terra Benjamin, & in circuitu Jerusalem, in civitatibus Juda, & in civitatibus montanis, & in civitatibus campestribus, & in civitatibus quæ ad Austrum sunt: quia convertam captivitatem eorum, ait Dominus.

CAPUT XXXIII.

Promittit Dominus se dimissurum peccata populi sui, & a captivitate reducturum, multis beneficiis subsequentibus: germinabit David germen justitiæ faciens justitiam & judicium in terra, & firmissimum est pactum Domini cum David & semine Jacob vehementer multiplicando.

1 ET factum est verbum Domini ad Jeremiam secundo, cum adhuc clausus esset in atrio carceris, dicens: A

2 Hæc dicit Dominus qui facturus est, & formaturus illud, & paraturus, Dominus nomen ejus.

3 Clama ad me, & exaudiam te: & annuntiabo tibi grandia, & firma quæ nescis.

4 Quia hæc dicit Dominus Deus Israel ad domos urbis hujus, & ad domos regis Juda, quæ destructæ sunt, & ad munitiones, & ad gladium

5 Venientium ut dimicent cum Chaldæis, & impleant eas cadaveribus hominum, quos percussi in furore meo & in indignatione mea, abscondens faciem meam à civitate hac, propter omnem malitiam eorum.

6 Ecce ego obducam eis cicatricem & sanitatem, & curabo eos: & revelabo illis deprecationem pacis & veritatis.

7 Et convertam conversionem Juda, & conversionem Jerusalem: & ædificabo eos sicut à principio.

8 Et emundabo illos ab omni iniquitate sua, in qua peccaverunt mihi: & propitius ero cunctis iniquitatibus eorum, in quibus deliquerunt mihi, & spreverunt me.

B 9 Et erit mihi in nomen, & in gaudium, & in laudem, & in exultationem cunctis gentibus terræ, quæ audierint omnia bona, quæ ego facturus sum eis: & pavebunt, & turbabuntur in universis bonis, & in omni pace quam ego faciam eis.

10 Hæc dicit Dominus: Adhuc audietur in loco isto (quem vos dicitis esse desertum, eo quod non sit homo nec jumentum: in civitatibus Juda, & foris Jerusalem, quæ desolatæ sunt absque homine, & absque habitatore, & absque pecore)

11 Vox gaudii & vox lętitię, vox sponsi & vox sponsæ, vox dicentium: Confitemini Domino exercituum, quoniam bonus Dominus, quoniam in æternum misericordia ejus: & portantium vota in domum Domini: reducam enim conversionem terræ sicut à principio, dicit Dominus.

12 Hæc dicit Dominus exercituum: Adhuc erit in loco isto deserto absque homine, & absque jumento, & in cunctis civitatibus ejus, habitaculum pastorum accubantium gregum.

C 13 In civitatibus montuosis, & in civitatibus campestribus, & in civitatibus quæ ad Austrum sunt; & in Terra Benjamin, & in circuitu Jerusalem, & in civitatibus Juda, adhuc transibunt greges ad manum numerantis, ait Dominus.

14 Ecce dies veniunt, dicit Dominus: & suscitabo verbum bonum, quod locutus sum ad domum Israel & ad domum Juda.

15 In diebus illis, & in tempore illo, germinare faciam David germen justitiæ: & faciet judicium & justitiam in terra.

16 In diebus illis salvabitur Juda, & Jerusalem inhabitabit confidenter: & hoc est nomen, quod vocabunt eum, Dominus justus noster.

17 Quia hæc dicit Dominus: Non interibit de David vir, qui sedeat super thronum domus Israel.

18 Et de sacerdotibus & de Levitis non interibit vir à facie mea, qui offerat holocautomata, & incendat sacrificium, & cædat victimas omnibus diebus.

19 Et factum est verbum Domini ad Jeremiam, dicens:

20 Hæc dicit Dominus: Si irritum potest fieri pactum meum cum die, & pactum meum cum nocte, ut non sit dies & nox in tempore suo:

21 Et pactum meum irritum esse poterit cum David servo meo, ut non sit ex eo filius qui regnet in throno ejus, & Levitæ & Sacerdotes ministri mei.

22 Sicuti enumerari non possunt stellæ cœli, D
& metiri arena maris: sic multiplicabo semen David servi mei, & Levitas ministros meos.

23 Et factum est verbum Domini ad Jeremiam, dicens:

24 Numquid non vidisti quid populus hic locutus sit, dicens: Duæ cognationes, quas elegerat Dominus, abjectæ sunt: & populum meum despexerunt, eo quod non sit ultra gens coram eis?

25 Hæc dicit Dominus: Si pactum meum inter diem & noctem, & leges cœlo & terræ non posui:

26 Equidem & semen Jacob & David servi mei projiciam, ut non assumam de semine ejus principes seminis Abraham, Isaac, & Jacob: reducam enim conversionem eorum, & miserebor eis.

CAPUT XXXIV.

Prædicit Dominus se traditurum regem Sedeciam in manus regis Babylonis, una cum Jerusalem, quam igni succendet, eo quod pactum, quod coram Domino pepigerant de dimittendis his liberis, quos ex Hebræis sibi in servitutem subjecerant, non servaverint.

1 Verbum quod factum est ad Jeremiam à A
Domino, quando Nabuchodonosor rex Babylonis, & omnis exercitus ejus, universaque regna terræ, quæ erant sub potestate manus ejus, & omnes populi bellabant contra Jerusalem, & contra omnes urbes ejus, dicens:

2 Hæc dicit Dominus Deus Israel: Vade, & loquere ad Sedeciam regem Juda: & dices ad eum: Hæc dicit Dominus: Ecce ego tradam civitatem hanc in manus regis Babylonis, & succendet eam igni.

3 Et tu non effugies de manu ejus: sed comprehensione capieris, & in manu ejus traderis; & oculi tui oculos regis Babylonis videbunt, & os ejus cum ore tuo loquetur, & Babylonem introibis.

4 Attamen audi verbum Domini Sedecia rex Juda: Hæc dicit Dominus ad te: Non morieris in gladio,

5 Sed in pace morieris, & secundum combustiones patrum tuorum regum priorum qui fuerunt ante te, sic comburent te: & væ Domine, plangent te: quia verbum ego locutus sum, dicit Dominus.

6 Et locutus est Jeremias propheta ad Sede- B
ciam regem Juda universa verba hæc in Jerusalem.

7 Et exercitus regis Babylonis pugnabat contra Jerusalem, & contra omnes civitates Juda, quæ reliquæ erant, contra Lachis, & contra Azecha: hæ enim superaverant de civitatibus Juda, urbes munitæ.

8 Verbum quod factum est ad Jeremiam à Domino, postquam percussit rex Sedecias fœdus cum omni populo in Jerusalem, prædicans:

9 Ut

9 Ut dimitteret unusquisque servum suum, &
unusquisque ancillam suam, Hebræum & Hebræam, liberos : & nequaquam dominarentur
eis, id est, in Judæo & fratre suo.
10 Audierunt ergo omnes principes & universus populus, qui inierant pactum ut dimitteret unusquisque servum suum, & unusquisque
ancillam suam, liberos, & ultra non dominarentur eis : audierunt igitur, & dimiserunt.
11 Et conversi sunt deinceps : & retraxerunt
servos & ancillas suas, quos dimiserant liberos, & subjugaverunt in famulos & famulas.
12 Et factum est verbum Domini ad Jeremiam a Domino, dicens :
C 13 Hæc dicit Dominus Deus Israel : Ego percussi fœdus cum patribus vestris, in die qua
eduxi eos de Terra Ægypti, de domo servitutis, dicens :
*Exod 21.a.2. 14 *Cum completi fuerint septem anni, dimittat unusquisque fratrem suum Hebræum, qui
Deut. venditus est ei, & serviet tibi sex annis : & di-
15. mittes eum a te liberum : & non audierunt pa-
c.12. tres vestri me, nec inclinaverunt aurem suam.
15 Et conversi estis vos hodie, & fecistis quod
rectum est in oculis meis, ut prædicaretis libertatem unusquisque ad amicum suum : & inistis
pactum in conspectu meo, in domo, in qua invocatum est nomen meum super eam.
16 Et reversi estis & commaculastis nomen
D meum : & reduxistis unusquisque servum suum,
& unusquisque ancillam suam, quos dimiseratis
ut essent liberi & suæ potestatis : & subjugastis
eos ut sint vobis servi & ancillæ.
17 Propterea hæc dicit Dominus : Vos non
audistis me, ut prædicaretis libertatem unusquisque fratri suo, & unusquisque amico suo :
ecce ego prædico vobis libertatem, ait Dominus, ad gladium, ad pestem, & ad famem : & dabo vos in commotionem cunctis regnis terræ.
18 Et dabo viros, qui prævaricantur fœdus
meum, & non observaverunt verba fœderis,
quibus assensi sunt in conspectu meo, vitulum
quem conciderunt in duas partes, & transierunt
inter divisiones ejus :
19 Principes Juda & principes Jerusalem, eunuchi & sacerdotes, & omnis populus terræ,
qui transierunt inter divisiones vituli :
20 Et dabo eos in manus inimicorum suorum, & in manus quærentium animam eorum :
& erit morticinum eorum in escam volatilibus
cœli, & bestiis terræ.
21 Et Sedeciam regem Juda, & principes ejus,
dabo in manus inimicorum suorum, & in manus
quærentium animas eorum, & in manus exercituum regis Babylonis, qui recesserunt à vobis.
22 Ecce ego præcipio, dicit Dominus, & reducam eos in civitatem hanc, & prœliabuntur
adversus eam, & capient eam, & incendent
igni : & civitates Juda dabo in solitudinem, eo
quod non sit habitator.

CAPUT XXXV.

Exemplo obedientiæ Rechabitarum præcepta patris sui licet dura servantium, expostulat Dominus de pertinaci Judæorum inobedientia adversus ipsius præcepta : quapropter his prænuntiat Dominus mala, illis autem bona.

A 1 Verbum, quod factum est ad Jeremiam
a Domino, in diebus Joakim filii Josiæ
regis Juda, dicens :
2 Vade ad domum Rechabitarum : & loquere eis, & introduces eos in domum Domini, in
unam exedram thesaurorum, & dabis eis bibere vinum.
3 Et assumpsi Jezoniam filium Jeremiæ filii
Habsaniæ, & fratres ejus, & omnes filios ejus,
& universam domum Rechabitarum :
4 Et introduxi eos in domum Domini ad gazophylacium filiorum Hanan, filii Jegedeliæ
hominis Dei, quod erat juxta gazophylacium
principum, super thesaurum Maasiæ filii Sellum, qui erat custos vestibuli.
5 Et posui coram filiis domus Rechabitarum
scyphos plenos vino, & calices : & dixi ad
eos : Bibite vinum.
6 Qui responderunt : Non bibemus vinum : B
quia Jonadab filius Rechab, pater noster, præcepit nobis dicens : Non bibetis vinum vos, &
filii vestri, usque in sempiternum :
7 Et domum non ædificabitis, & sementem A
non seretis, & vineas non plantabitis, nec habebitis : sed in tabernaculis habitabitis cunctis
diebus vestris, ut vivatis diebus multis super
faciem terræ, in qua vos peregrinamini.
8 Obedivimus ergo voci Jonadab filii Rechab, patris nostri, in omnibus quæ præcepit
nobis, ita ut non biberemus vinum cunctis diebus nostris nos, & mulieres nostræ, filii, & filiæ nostræ.
9 Et non ædificaremus domos ad habitandum : & vineam, & agrum, & sementem non
habuimus :
10 Sed habitavimus in tabernaculis, & obedientes fuimus, juxta omnia, quæ præcepit nobis Jonadab pater noster.
11 Cum autem ascendisset Nabuchodonosor
rex Babylonis ad terram nostram, diximus :
Venite, & ingrediamur Jerusalem à facie exercitus Chaldæorum, & à facie exercitus Syriæ :
& mansimus in Jerusalem.
12 Et factum est verbum Domini ad Jeremiam, dicens :
13 Hæc dicit Dominus exercituum Deus Is- C
rael : Vade, & dic viris Juda, & habitatoribus
Jerusalem : Numquid non recipietis disciplinã
ut obediatis verbis meis, dicit Dominus ?
14 Prævaluerunt sermones Jonadab filii Rechab, quos præcepit filiis suis ut non biberent
vinum : & non biberunt usque ad diem hanc,
quia obedierunt præcepto patris sui : ego autem locutus sum ad vos, de mane consurgens
& loquens, & non obedistis mihi.
15 Misique ad vos omnes servos meos prophetas consurgens diluculo, mittensque & dicens : * Convertimini unusquisque à via sua *Supra
pessima, & bona facite studia vestra : & nolite 18. b.
sequi deos alienos ; neque colatis eos : & ha- 11. &
bitabitis in terra, quam dedi vobis & patribus 25.b.5.
vestris : & non inclinastis aurem vestram, neque audistis me.
16 Firmaverunt igitur filii Jonadab filii Re- D
chab præceptum patris sui, quod præceperat
eis : populus autem iste non obedivit mihi.
17 Idcirco hæc dicit Dominus exercituum,
Deus Israel : Ecce ego adducam super Juda, &
super omnes habitatores Jerusalem, universam
afflictionem, quam locutus sum adversum illos :
eo quod locutus sum ad illos, & non audierunt :
vocavi illos, & non responderunt mihi.

18 Domui autem Rechabitarum dixit Jeremias: Hæc dicit Dominus exercituum Deus Israel: Pro eo quod obedistis præcepto Jonadab patris vestri, & custodistis omnia mandata ejus, & fecistis universa, quæ præcepit vobis:

19 Propterea hæc dicit Dominus exercituum Deus Israel: Non deficiet vir de stirpe Jonadab filii Rechab, stans in conspectu meo cunctis diebus.

CAPUT XXXVI.

Jussu Domini mittit Jeremias inclusus carcere per Baruch librum comminationum, quem legat coram omni populo ut resipiscant: porro rex Joachim ipsum igni consumit, jubens Jeremiam & Baruch comprehendi, qui absconditi erant: Jeremias autem jussu Domini jubet Baruch aliū scribere, & JoaKim ac semē ejus una cum Jerusalem prædicit perdendos.

A 1 Et factum est in anno quarto JoaKim filii Josiæ regis Juda: factum est verbum hoc ad Jeremiam a Domino, dicens:

2 Tolle volumen libri, & scribes in eo omnia verba, quæ locutus sum tibi adversum Israel & Judam, & adversum omnes gentes, a die qua locutus sum ad te, ex diebus Josiæ usque ad diem hanc:

3 Si forte audiente domo Juda universa mala, quæ ego cogito facere eis, revertatur unusquisque a via sua pessima: & propitius ero iniquitati, & peccato eorum.

4 Vocavit ergo Jeremias Baruch filium Neriæ: & scripsit Baruch ex ore Jeremiæ omnes sermones Domini quos locutus est ad eum, in volumine libri:

5 Et præcepit Jeremias Baruch, dicens: Ego clausus sum, nec valeo ingredi domum Dñi.

6 Ingredere ergo tu, & lege de volumine, in quo scripsisti ex ore meo, verba Domini, audiente populo in domo Domini, in die jejunii: insuper & audiente universo Juda, qui veniunt de civitatibus suis, leges eis:

B 7 Si forte cadat oratio eorum in conspectu Domini, & revertatur unusquisque a via sua pessima: quoniam magnus furor & indignatio est, quam locutus est Dominus adversus populum hunc.

8 Et fecit Baruch filius Neriæ, juxta omnia quæ præceperat ei Jeremias propheta, legens ex volumine sermones Domini in domo Dñi.

9 Factum est autem in anno quinto JoaKim filii Josiæ regis Juda, in mense nono: prædicaverunt jejunium in conspectu Domini omni populo in Jerusalem, & universæ multitudini, quæ confluxerat de civitatibus Juda in Jerusalem.

C 10 Legitque Baruch in volumine sermones Jeremiæ in domo Domini, in gazophylacio Gamariæ filii Saphan scribæ, in vestibulo superiori, in introitu portæ novæ domus Domini, audiente omni populo.

11 Cumque audisset Michæas filius Gamariæ filii Saphan omnes sermones Domini ex libro:

12 Descendit in domum regis ad gazophylacium scribæ: & ecce ibi omnes principes sedebant: Elisama scriba, & Dalajas filius Semejæ, & Elnathan filius Achobor, & Gamarias filius Saphan, & Sedecias filius Hananiæ, & universi principes.

13 Et nuntiavit eis Michæas omnia verba, quæ audivit legente Baruch ex volumine in auribus populi.

14 Miserunt itaque omnes principes ad Baruch, Judi filium Nathaniæ filii Selemiæ, filii Chusi, dicentes: Volumen ex quo legisti audiente populo, sume in manu tua, & veni. Tulit ergo Baruch filius Neriæ volumen in manu sua, & venit ad eos.

15 Et dixerunt ad eū: Sede, & lege hæc in auribus nostris. Et legit Baruch in auribus eorum. D

16 Igitur cum audissent omnia verba, obstupuerunt unusquisque ad proximum suum: & dixerunt ad Baruch: Nuntiare debemus regi omnes sermones istos.

17 Et interrogaverunt eum, dicentes: Indica nobis quomodo scripsisti omnes sermones istos ex ore ejus.

18 Dixit autem eis Baruch: Ex ore suo loquebatur quasi legēs ad me omnes sermones istos: & ego scribebam in volumine atramento.

19 Et dixerunt principes ad Baruch: Vade, & abscondere tu & Jeremias, & nemo sciat ubi sitis.

20 Et ingressi sunt ad regem in atrium: porro volumen commendaverunt in gazophylacio Elisamæ scribæ: & nuntiaverunt audiente rege omnes sermones.

21 Misitque rex Judi ut sumeret volumen: qui tollens illud de gazophylacio Elisamæ scribæ, legit audiente rege, & universis principibus qui stabant circa regem. E

22 Rex autem sedebat in domo hiemali in mense nono: & posita erat arula coram eo plena prunis.

23 Cumq; legisset Judi tres pagellas vel quatuor, scidit illud scalpello scribæ, & projecit in ignem, qui erat super arulam, donec consumeretur omne volumen igni, qui erat in arula.

24 Et non timuerunt, neque sciderunt vestimenta sua, rex & omnes servi ejus, qui audierunt universos sermones istos.

25 Verumtamen Elnathan, & Dalajas & Gamarias, contradixerunt regi ne combureret librum: & non audivit eos.

26 Et præcepit rex Jeremiel filio Amelech, & Saraiæ filio Ezriel, & Selemiæ filio Abdeel, ut comprehenderent Baruch scribam, & Jeremiam prophetam: abscondit autem eos Dominus. F

27 Et factum est verbum Domini ad Jeremiam prophetam, postquam combusserat rex volumen, & sermones quos scripserat Baruch ex ore Jeremiæ, dicens:

28 Rursum tolle volumen aliud: & scribe in eo omnes sermones priores, qui erant in primo volumine, quod combussit JoaKim rex Juda.

29 Et ad JoaKim regem Juda, dices: Hæc dicit Dominus: Tu combussisti volumen illud, dicens: Quare scripsisti in eo annuntians: Festinus veniet rex Babylonis, & vastabit terram hanc, & cessare faciet ex illa hominem, & jumentum?

30 Propterea hæc dicit Dominus contra JoaKim regem Juda: Non erit ex eo qui sedeat super solium David: & cadaver ejus projicietur ad æstum per diem, & ad gelu per noctem. G

31 Et visitabo contra eum, & contra semen ejus, & contra servos ejus, iniquitates suas; & addu-

adducam super eos, & super habitatores Jerusalem, & super viros Juda omne malum, quod locutus sum ad eos, & non audierunt.

32 Jeremias autem tulit volumen aliud, & dedit illud Baruch filio Neriæ scribæ: qui scripsit in eo ex ore Jeremiæ omnes sermones libri, quem combusserat Joakim rex Juda igni: & insuper additi sunt sermones multo plures, quam antea fuerant.

CAPUT XXXVII.

Sedecias Iechoniæ succedens petit pro se orare Jeremiam; qui relicta à Chaldæis Jerusalem propter adventum exercitus Pharaonis, prophetat Chaldæos redituros, & Jerusalem exusturos: ipse quoque Jeremias urbem egrediens, casus in carcerem detruditur; unde à Sedecia eductus, servatur in vestibulo carceris assignata ipsi in dies torta panis.

A 1 ET regnavit rex Sedecias filius Josiæ pro Jechonia filio Joakim: quem constituit regem Nabuchodonosor rex Babylonis in terra Juda.

2 Et non obedivit ipse, & servi ejus, & populus terræ, verbis Domini, quæ locutus est in manu Jeremiæ prophetæ.

3 Et misit rex Sedecias Juchal filium Selemiæ, & Sophoniam filium Maasiæ sacerdotem, ad Jeremiam prophetam, dicens: Ora pro nobis Dominum Deum nostrum.

4 Jeremias autem libere ambulabat in medio populi: non enim miserant eum in custodiam carceris. Igitur exercitus Pharaonis egressus est de Ægypto: & audientes Chaldæi, qui obsidebant Jerusalem, hujuscemodi nuntium, recesserunt ab Jerusalem.

B 5 Et factum est verbum Domini ad Ieremiam prophetam, dicens:

6 Hæc dicit Dominus Deus Israel: Sic dicetis regi Juda, qui misit vos ad me interrogandum: Ecce exercitus Pharaonis, qui egressus est vobis in auxilium, revertetur in terram suam in Ægyptum.

7 Et redient Chaldæi, & bellabunt contra civitatem hanc: & capient eam, & succendent eam igni.

8 Hæc dicit Dominus: Nolite decipere animas vestras, dicentes: Euntes abibunt, & recedent a nobis Chaldæi: quia non abibunt.

9 Sed & si percusseritis omnem exercitum Chaldæorum, qui præliantur adversum vos, & derelicti fuerint ex eis aliqui vulnerati: singuli de tentorio suo consurgent, & incendent civitatem hanc igni.

10 Ergo cum recessisset exercitus Chaldæorū ab Jerusalem propter exercitum Pharaonis,

11 Egressus est Jeremias de Jerusalem ut iret in Terram Benjamin, & divideret ibi possessionem in conspectu civium.

C 12 Cumque pervenisset ad portam Benjamin, erat ibi custos portæ per vices, nomine Jerias, filius Selemiæ filii Hananiæ, & apprehendit Jeremiam prophetam, dicens: Ad Chaldæos profugis.

13 Et respondit Jeremias: Falsum est, non fugio ad Chaldæos. Et non audivit eum: sed comprehendit Jerias Jeremiam, & adduxit eum ad principes.

14 Quam ob rem irati principes contra Jeremiam, cæsum eum miserunt in carcerem, qui erat in domo Jonathan scribæ: Ipse enim præpositus erat super carcerem.

15 Itaque ingressus est Jeremias in domum laci & in ergastulum: & sedit ibi Jeremias diebus multis:

16 Mittens autem Sedecias rex tulit eum: & D
interrogavit eum in domo sua abscondite, & dixit: Putasne est sermo a Domino? Et dixit Jeremias: Est, & ait: in manus regis Babylonis traderis.

17 Et dixit Jeremias ad regem Sedeciam: Quid peccavi tibi, & servis tuis, & populo tuo, quia misisti me in domum carceris?

18 Ubi sunt prophetæ vestri, qui prophetabant vobis, & dicebant: Non veniet rex Babylonis super vos, & super terram hanc?

19 Nunc ergo audi obsecro domine mi rex: valeat deprecatio mea in conspectu tuo: & ne me remittas in domum Jonathan scribæ, ne moriar ibi.

20 Præcepit ergo rex Sedecias ut traderetur Jeremias in vestibulo carceris, & daretur ei torta panis quotidie, excepto pulmento, donec consumerentur omnes panes de civitate: & mansit Jeremias in vestibulo carceris.

CAPUT XXXVIII.

Jeremias principibus à rege traditus mittitur in lacum lutosum; unde jussu regis per Abdemelech eductus in vestibulum carceris suadet regi ut egrediatur ad Chaldæos; alioqui nec ipse eos effugiet, & civitas ab eis igne succendetur: jubet quoque rex Jeremiæ ut hoc colloquium servet secretum.

1 AUdivit autem Saphatias filius Mathan, & Gedelias filius Phassur, & Juchal filius Selemiæ, & Phassur filius Melchiæ, sermones quos Jeremias loquebatur ad omnem populum, dicens:

2 Hæc dicit Dominus: * Quicumque manserit in civitate hac, morietur gladio, & fame, & peste: qui autem profugerit ad Chaldæos, vivet, & erit anima ejus sospes & vivens. *Supr. 21.a.9.

3 Hæc dicit Dominus: Tradendo tradetur civitas hæc in manu exercitus regis Babylonis, & capiet eam.

4 Et dixerunt principes regi: Rogamus ut occidatur homo iste: de industria enim dissolvit manus virorum bellantium, qui remanserunt in civitate hac, & manus universi populi, loquens ad eos juxta verba hæc: siquidem homo iste non quærit pacem populo huic, sed malum.

5 Et dixit rex Sedecias: Ecce ipse in manibus vestris est: nec enim fas est regem vobis quidquam negare.

6 Tulerunt ergo Jeremiam, & projecerunt eum in lacum Melchiæ filii Amelech, qui erat in vestibulo carceris: & submiserunt Jeremiam funibus in lacum, in quo non erat aqua, sed lutum: descendit itaque Jeremias in cœnum.

7 Audivit autem Abdemelech Æthiops vir eunuchus, qui erat in domo regis, quod misissent Jeremiam in lacum: porro rex sedebat in porta Benjamin.

8 Et egressus est Abdemelech de domo regis, & locutus est ad regem, dicens:

9 Domine mi rex, male fecerunt viri isti om- C

C nia quæcumque perpetrarunt contra Jeremiam prophetam, mittentes eum in lacum ut moriatur ibi fame, non sunt enim panes ultra in civitate.

10 Præcepit itaque rex Abdemelech Æthiopi, dicens: Tolle tecum hinc triginta viros, & leva Jeremiam prophetam de lacu antequam moriatur.

11 Assumptis ergo Abdemelech secum viris, ingressus est domum regis, quæ erat sub cellario: & tulit inde veteres pannos, & antiqua quæ computruerant, & submisit ea ad Jeremiam: in lacum per funiculos.

12 Dixitque Abdemelech Æthiops ad Jeremiam: Pone veteres pannos, & hæc scissa & putrida, sub cubito manuum tuarum, & super funes. fecit ergo Jeremias sic.

13 Et extraxerunt Jeremiam funibus, & eduD xerunt eum de lacu: mansit autem Jeremias in vestibulo carceris.

14 Et misit rex Sedecias, & tulit ad se Jeremiam prophetam ad ostium tertium, quod erat in domo Domini: & dixit rex ad Jeremiam: Interrogo ego te sermonem, ne abscondas a me aliquid.

15 Dixit autem Jeremias ad Sedeciam: Si annuntiavero tibi, numquid non interficies me? & si consilium dedero tibi, non me audies.

16 Juravit ergo rex Sedecias Jeremiæ clam, dicens: Vivit Dominus, qui fecit nobis animam hanc, si occidero te, & si tradidero te in manus virorum istorum, qui quærunt animam tuam.

E 17 Et dixit Jeremias ad Sedeciam: Hæc dicit Dominus exercituum Deus Israel: Si profectus exieris ad principes regis Babylonis, vivet anima tua, & civitas hæc non succendetur igni: & salvus eris tu, & domus tua.

18 Si autem non exieris ad principes regis Babylonis, tradetur civitas hæc in manus Chaldæorum, & succendent eam igni: & tu non effugies de manu eorum.

19 Et dixit rex Sedecias ad Jeremiam: Sollicitus sum propter Judæos, qui transfugerunt ad Chaldæos: ne forte tradar in manus eorum, & illudant mihi.

20 Respondit autem Jeremias: Non te tradent. audi quæso vocem Domini, quam ego loquor ad te, & bene tibi erit, & vivet anima tua.

F 21 Quod si nolueris egredi: iste est sermo, quem ostendit mihi Dominus;

22 Ecce omnes mulieres, quæ remanserunt in domo regis Juda, educentur ad principes regis Babylonis: & ipsæ dicent: Seduxerunt te, & prævaluerunt adversum te viri pacifici tui, demerserunt in cœno & in lubrico pedes tuos, & recesserunt à te.

23 Et omnes uxores tuæ, & filii tui educentur ad Chaldæos, & non effugies manus eorum, sed in manu regis Babylonis capieris: & civitatem hanc comburet igni.

24 Dixit ergo Sedecias ad Jeremiam: Nullus sciat verba hæc, & non morieris.

G 25 Si autem audierint principes quia locutus sum tecum, & venerint ad te, & dixerint tibi: Indica nobis quid locutus sis cum rege, ne celes nos, & non te interficiemus: & quid locutus est tecum rex:

26 Dices ad eos: Prostravi ego preces meas coram rege, ne me reduci juberet in domum Jonathan, & ibi morerer.

27 Venerunt ergo omnes principes ad Jeremiam, & interrogaverunt eum: & locutus est eis, juxta omnia verba quæ præceperat ei rex, & cessaverunt ab eo: nihil enim fuerat auditum.

28 Mansit vero Jeremias in vestibulo carceris, usque ad diem quo capta est Jerusalem: & factum est ut caperetur Jerusalem.

CAPUT XXXIX.

Jerusalem à rege Babylonis capta, rex Sedecias fugiens capitur una cum principibus; cujus filii in conspectu ipsius trucidantur cum nobilibus, ipseque exoculatur, ac vinctus in Babylonem ducitur: subverso autem muro Jerusalem, & palatio, aliisque domibus igne succensis, pars vulgi transfertur in Babylonem, & pars Jerosolymis relinquitur, Jeremias vero de carceris vestibulo liber educitur.

1 ANno nono Sedeciæ regis Juda, mense decimo, venit Nabuchodonosor rex Babylonis, & omnis exercitus ejus ad Jerusalem, & obsidebant eam. A 4.Reg. 25.a. Inf. 52. a. 4.

2 Undecimo autem anno Sedeciæ, mense quarto, quinta mensis, aperta est civitas.

3 Et ingressi sunt omnes principes regis Babylonis, & sederunt in porta media: Neregel, Serescr, Semegarnabu, Sarsachim, Rabsares, Neregel, Serescr, Rebmag, & omnes reliqui principes regis Babylonis.

4 Cumque vidisset eos Sedecias rex Juda, & omnes viri bellatores, fugerunt: & egressi sunt nocte de civitate per viam horti regis, & per portam, quæ erat inter duos muros, & egressi sunt ad viam deserti.

5 Persecutus est autem eos exercitus Chaldæorum: & comprehenderunt Sedeciam in B campo solitudinis Jerichontinæ, & captum adduxerunt ad Nabuchodonosor regem Babylonis in Reblata, quæ est in Terra Emath: & locutus est ad eum judicia.

6 Et occidit rex Babylonis filios Sedeciæ in Reblatha, in oculis ejus: & omnes nobiles Juda occidit rex Babylonis.

7 Oculos quoque Sedeciæ eruit: & vinxit eum compedibus ut duceretur in Babylonem.

8 Domum quoque regis, & domum vulgi succenderunt Chaldæi igni, & murum Jerusalem subverterunt.

9 Et reliquias populi, qui remanserant in civitate, & perfugas, qui transfugerant ad eum, & superfluos vulgi, qui remanserant, transtulit Nabuzardan magister militum in Babylonem.

10 Et de plebe pauperum, qui nihil penitus C habebant, dimisit Nabuzardan magister militum in Terra Juda: & dedit eis vineas & cisternas in die illa.

11 Præceperat autem Nabuchodonosor rex Babylonis de Jeremia Nabuzardan magistro militum, dicens:

12 Tolle illum, & pone super eum oculos tuos, nihilque ei mali facias: sed, ut voluerit, sic facias ei.

13 Misit ergo Nabuzardan princeps militiæ, & Nabusezban, & Rabsares, & Neregel, & Serescr, & Rebmag, & omnes optimates regis Babylonis,

14 Miserunt, & tulerunt Jeremiam de vestibulo

stibulo carceris; & tradiderunt eum Godoliæ filio Ahicam filij Saphan, ut intraret in domum, & habitaret in populo.

D 15 Ad Jeremiam autem factus fuerat sermo Domini, cum clausus esset in vestibulo carceris, dicens:

16 Vade, & dic Abdemelech Æthiopi, dicens: Hæc dicit Dominus exercituum Deus Israel: Ecce ego inducam sermones meos super civitatem hanc in malum, & non in bonum: & erunt in conspectu tuo in die illa.

17 Et liberabo te in die illa, ait Dominus: & non traderis in manus virorũ quos tu formidas:

18 Sed eruens liberabo te, & gladio non cades: sed erit tibi anima tua in salutem, quia in me habuisti fiduciam, ait Dominus.

CAPUT XL.

Jeremiæ permittitur libere habitare ubicumque voluerit, qui una cum dispersis Judæis venit ad Godoliam præfectum reliquus Judæorum: qui Godolias audire noluit Johanan monentē ipsum de Ismahel intentante ei mortem.

A 1 SErmo, qui factus est ad Jeremiam à Domino, postquam dimissus est à Nabuzardan magistro militiæ de Rama, quando tulit eum vinctum catenis in medio omnium, qui migrabant de Jerusalem & Juda, & ducebantur in Babylonem.

2 Tollens ergo princeps militiæ Jeremiam, dixit ad eum: Dominus Deus tuus locutus est malum hoc super locum istum,

3 Et adduxit: & fecit Dominus sicut locutus est, quia peccastis Domino & non audistis vocem eius, & factus est vobis sermo hic.

4 Nunc ergo ecce solvi te hodie de catenis, quæ sunt in manibus tuis; si placet tibi ut venias mecum in Babylonem, veni: & ponam oculos meos super te: si autem displicet tibi venire mecum in Babylonem, reside: ecce omnis terra in conspectu tuo est: quod elegeris, & quo placuerit tibi ut vadas, illuc perge.

B 5 Et mecum noli venire: sed habita apud Godoliam filium Ahicam filij Saphan, quem præposuit rex Babylonis civitatibus Juda: habita ergo cum eo in medio populi: vel quocumque placuerit tibi ut vadas, vade. Dedit quoque ei magister militiæ cibaria, & munuscula, & dimisit eum.

6 Venit autem Jeremias ad Godoliam filium Ahicam in Masphath, & habitavit cum eo in medio populi, qui relictus fuerat in terra.

7 Cumque audissent omnes principes exercitus, qui dispersi fuerant per regiones, ipsi & socij eorum, quod præfecisset rex Babylonis Godoliam filium Ahicam terræ, & quod commendasset ei viros, & mulieres, & parvulos, & de pauperibus terræ, qui non fuerant translati in Babylonem:

C 8 Venerunt ad Godoliam in Masphath: & Ismahel filius Nathaniæ, & Johanan & Jonathan filij Caree, & Sareas filius Thanehumeth, & filij Ophi, qui erant de Netophati, & Iezonias filius Maachathi, ipsi & viri eorum.

*4. Reg. 25. c. 24. 9 * Et juravit eis Godolias filius Ahicam filij Saphan, & comitibus eorum, dicens: Nolite timere servire Chaldæis, habitate in terra, & servite regi Babylonis, & bene erit vobis.

10 Ecce ego habito in Masphath, ut respondeam præcepto Chaldæorum, qui mittuntur ad nos: vos autem colligite vindemiam, & messem, & oleum, & condite in vasis vestris, & manete in urbibus vestris, quas tenetis.

11 Sed & omnes Judæi qui erant in Moab, & in filiis Ammon, & in Idumæa, & in universis regionibus, audito quod dedisset rex Babylonis reliquias in Judæa, & quod præposuisset super eos Godoliam filium Ahicam filij Saphan:

12 Reversi sunt, inquam, omnes Judæi de universis locis, ad quæ profugerant. & venerunt in terram Juda ad Godoliam in Masphath: & collegerunt vinum, & messem multam nimis. D

13 Johanan autem filius Caree, & omnes principes exercitus, qui dispersi fuerant in regionibus, venerunt ad Godoliam in Masphat.

14 Et dixerunt ei: Scito quod Baalis rex filiorum Ammon misit Ismahel filium Nathaniæ percutere animam tuam. Et non credidit eis Godolias filius Ahicam.

15 Johanan autem filius Caree dixit ad Godoliam seorsum in Masphath, loquens: Ibo, & percutiam Ismahel filium Nathaniæ nullo sciente, ne interficiat animam tuam, & dissipentur omnes Judæi, qui congregati sunt ad te, & peribunt reliquiæ Juda.

16 Et ait Godolias filius Ahicam ad Johanan filium Caree: Noli facere verbum hoc: falsum enim tu loqueris de Ismahel.

CAPUT XLI.

Ismahel dolo occidit Godoliam præfectum cum Judæis & Chaldæis qui cum eo erant in Masphath; aliosque octoginta interimens, pepercit decem qui se thesauros habere dicebant: ac tandem veritus Johanan & principes bellatorum fugit cum octo viris, liberato populo quem ceperat captivum: omnes autem qui reliqui sunt, statuunt fugere in Ægyptum à facie Chaldæorum.

1 ET factum est in mense septimo, venit Ismahel filius Nathaniæ, filij Elisama de semine regali, & optimates regis, & decem viri cum eo, ad Godoliam filium Ahicam in Masphath: & comederunt ibi panes simul in Masphath. A

2 Surrexit autem Ismahel filius Nathaniæ, & decem viri qui cum eo erant, & percusserunt Godoliam filium Ahicam filij Saphan gladio, & interfecerunt eum, quem præfecerat rex Babylonis terræ.

3 Omnes quoque Judæos, qui erant cum Godolia in Masphath, & Chaldæos, qui reperti sũt ibi, & viros bellatores percussit Ismahel.

4 Secundo autem die postquam occiderat Godoliam, nullo adhuc sciente,

5 Venerunt viri de Sichem, & de Silo, & de Samaria octoginta viri, rasi barba, & scissis vestibus, & squallentes: & munera & thus habebant in manu, ut offerrent in domo Domini.

6 Egressus ergo Ismahel filius Nathaniæ in occursum eorum de Masphath, incedens & plorans ibat: cum autem occurrisset eis, dixit ad eos: Venite ad Godoliam filium Ahicam. B

7 Qui cum venissent ad medium civitatis, interfecit eos Ismahel filius Nathanię circa medium laci, ipse, & viri qui erant cum eo.

8 Decem autem viri reperti sunt inter eos, qui dixerunt ad Ismahel: Noli occidere nos: quia habemus thesauros in agro frumenti, & hordei &

& olei, & mellis. Et cessavit & non interfecit eos cum fratribus suis.

9 Lacus autem, in quem projecerat Ismahel omnia cadavera virorum, quos percussit propter Godoliam, ipse est, quem fecit rex Asa propter Baasa regem Israel: ipsum replevit Ismahel filius Nathaniæ occisis.

C 10 Et captivas duxit Ismahel omnes reliquias populi, qui erant in Masphath; filias regis, & universum populum, qui remanserat in Masphath: quos commendaverat Nabuzardan princeps militiæ Godoliæ filio Ahicam. Et cæpit eos Ismahel filius Nathaniæ, & abiit ut transiret ad filios Ammon.

11 Audivit autē Johanan filius Caree, & omnes principes bellatorum, qui erant cū eo, omne malū, quod fecerat Ismahel filius Nathaniæ.

12 Et assumptis universis viris, profecti sunt ut bellarent adversum Ismahel filium Nathaniæ, & invenerunt eum ad aquas multas, quæ sunt in Gabaon.

13 Cumque vidisset omnis populus, qui erat cum Ismahel, Johanan filium Caree, & universos principes bellatorum, qui erant cum eo lætati sunt.

D 14 Et reversus est omnis populus, quem ceperat Ismahel in Masphath: reversusque abiit ad Johanan filium Caree.

15 Ismahel autem filius Nathaniæ fugit cum octo viris a facie Johanan, & abiit ad filios Ammon.

16 Tulit ergo Johanan filius Caree, & omnes principes bellatorum, qui erant cum eo, universas reliquias vulgi, quas reduxerat ab Ismahel filio Nathaniæ de Masphath, postquam percussit Godoliam filium Ahicam; fortes viros ad prælium, & mulieres, & pueros, & eunuchos, quos reduxerat de Gabaon:

17 Et abierunt, & sederunt peregrinantes in Chamaam, quæ est juxta Bethlehem, ut pergerent, & introirent Ægyptum

18 A facie Chaldæorum; timebant enim eos, quia percusserat Ismahel filius Nathaniæ Godoliam filium Ahicam, quem præposuerat rex Babylonis in terra Juda.

CAPUT XLII.

Missus Jeremias ad orandum ac consulendum Dominum pro reliquiis Judæorum respondet ipsos fore salvos si in Judæa maneant: si autem in Ægyptum fugiant, dicit eos omnes gladio, fame, & peste morituros.

1 Et accesserunt omnes principes bellatorum, & Johanan filius Caree, & Jezonias filius Osaiæ, & reliquum vulgus à parvo usque ad magnum:

A

2 Dixeruntque ad Jeremiam prophetam: Cadat oratio nostra in conspectu tuo: & ora pro nobis ad Dominum Deum tuum, pro universis reliquiis istis: quia derelicti sumus pauci de pluribus, sicut oculi tui nos intuentur:

3 Et annuntiet nobis Dominus Deus tuus viam, per quam pergamus, & verbum, quod faciamus.

4 Dixit autem ad eos Jeremias propheta: Audivi: ecce ego oro ad Dominum Deum vestrum secundum verba vestra: omne verbum, quodcunque responderit mihi, indicabo vobis; nec celabo vos quidquam.

5 Et illi dixerunt ad Jeremiam: Sit Dominus inter nos testis veritatis & fidei, si non juxta omne verbum, in quo miserit te Dominus Deus tuus ad nos, sic faciemus.

6 Sive bonum est, sive malum, voci Domini Dei nostri, ad quem mittimus te, obediemus: ut bene sit nobis cum audierimus vocem Domini Dei nostri.

7 Cum autem completi essent decem dies, factum est verbum Domini ad Jeremiam. B

8 Vocavitque Johanan filium Caree, & omnes principes bellatorum, qui erant cum eo, & universum populum à minimo usque ad magnum.

9 Et dixit ad eos: Hæc dicit Dominus Deus Israel, ad quem misistis me, ut prosternerem preces vestras in conspectu ejus:

10 Si quiescentes manseritis in terra hac, ædificabo vos, & non destruam, plantabo, & non evellam: jam enim placatus sum super malo quod feci vobis.

11 Nolite timere à facie regis Babylonis, quem vos pavidi formidatis: nolite metuere eum, dicit Dominus: quia vobiscum sum ego, ut salvos vos faciam, & eruam de manu ejus.

12 Et dabo vobis misericordias, & miserebor vestri, & habitare vos faciam in terra vestra.

13 Si autem dixeritis vos: Non habitabimus in terra ista, nec audiemus vocem Domini Dei nostri, C

14 Dicentes: Nequaquam, sed ad Terram Ægypti pergemus: ubi non videbimus bellum, & clangorem tubæ non audiemus & famem non sustinebimus: & ibi habitabimus.

15 Propter hoc nunc audite verbum Domini reliquiæ Juda: Hæc dicit Dominus exercituum, Deus Israel: Si posueritis faciem vestram ut ingrediamini Ægyptum, & intraveritis ut ibi habitetis:

16 Gladius, quem vos formidatis, ibi comprehendet vos in Terra Ægypti: & fames, pro qua estis soliciti, adhærebit vobis in Ægypto, & ibi moriemini.

17 Omnesque viri, qui posuerunt faciem suam ut ingrediantur Ægyptum, ut habitent ibi, morientur gladio, & fame, & peste: nullus de eis remanebit, nec effugiet à facie mali, quod ego afferam super eos.

18 Quia hæc dicit Dominus exercituum, Deus Israel: Sicut conflatus est furor meus, & indignatio mea super habitatores Jerusalem: sic conflabitur indignatio mea super vos, cum ingressi fueritis Ægyptum, & eritis in jusjurandum, & in stuporem, & in maledictum, & in opprobrium: & nequaquam ultra videbitis locum istum: D

19 Verbum Domini super vos reliquiæ Juda: Nolite intrare Ægyptum: scientes scietis quia obtestatus sum vos hodie,

20 Quia decepistis animas vestras: vos enim misistis me ad Dominum Deum nostrum, dicentes: Ora pro nobis ad Dominum Deum nostrum, & juxta omnia quæcumque dixerit tibi Dominus Deus noster, sic annuntia nobis, & faciemus.

21 Et annuntiavi vobis hodie, & non audistis vocem Domini Dei vestri, super universis pro quibus misit me ad vos.

22 Nunc ergo scientes scietis, quia gladio, & fame, & peste moriemini in loco, ad quem voluistis intrare ut habitaretis ibi.

CA-

CAPUT XLIII.

Reliquiæ Judæorum non audientes Domini præceptum quod referebat Jeremias, proficiscuntur una cum Jeremia & Baruch in Ægyptum: ubi constitutus Jeremias, vaticinatur regem Babylonis vastaturum Terram Ægypti cum idolis suis, eique dominaturum.

A 1 Factum est autem, cum complesset Jeremias loquens ad populum universos sermones Domini Dei eorum, pro quibus miserat eum Dominus Deus eorum ad illos, omnia verba hæc:

2 Dixit Azarias filius Osaiæ, & Johanan filius Caree, & omnes viri superbi, dicentes ad Jeremiam: Mendacium tu loqueris: non misit te Dominus Deus noster, dicens: Ne ingrediamini Ægyptum ut habitetis illic.

B 3 Sed Baruch filius Neriæ incitat te adversum nos, ut tradat nos in manus Chaldæorum, ut interficiat nos, & traduci faciat in Babylonem.

4 Et non audivit Johanan filius Caree, & omnes principes bellatorum, & universus populus, vocem Dñi, ut manerent in Terra Juda.

5 Sed tollens Johanan filius Caree, & universi principes bellatorum, universos reliquiarum Juda, qui reversi fuerant de cunctis Gentibus, ad quas fuerant ante dispersi, ut habitarent in Terra Juda:

6 Viros, & mulieres, & parvulos, & filias regis, & omnem animam, quam reliquerat Nabuzardan princeps militiæ cum Godolia filio Ahicam filii Saphan, & Jeremiam prophetam, & Baruch filium Neriæ.

7 Et ingressi sunt Terram Ægypti, quia non
C obedierunt voci Dñi. & venerunt usq; ad Taphnis.

8 Et factus est sermo Domini ad Jeremiam in Taphnis, dicens:

9 Sume lapides grandes in manu tua, & abscondes eos in crypta, quæ est sub muro latericio in porta domus Pharaonis in Taphnis, cernentibus viris Judæis:

10 Et dices ad eos: Hæc dicit Dominus exercituum Deus Israel: Ecce ego mittam, & assumam Nabuchodonosor regem Babylonis servum meum: & ponam thronum ejus super lapides istos, quos abscondi, & statuet solium suum super eos.

11 Veniensque percutiet Terram Ægypti, quos
D in mortem, in mortem; & quos in captivitatem, in captivitatem; & quos in gladium, in gladium.

12 Et succendet ignem in delubris deorum Ægypti, & comburet ea, & captivos ducet illos: & amicietur Terra Ægypti, sicut amicitur pastor pallio suo: & egredietur inde in pace.

13 Et conteret statuas domus Solis, quæ sunt in Terra Ægypti: & delubra deorum Ægypti comburet igni.

CAPUT XLIV.

Judæi in Ægypto reprehensi à Jeremia super idololatria, obstinate respondent una cum multitudine mulierum: se permansuros in idololatria inveterata: quos Jeremias prædicit universos gladio & fame consumendos, regemque Ægypti tradendum in manus inimicorum suorum, ac Terram Ægypti prorsus vastandam.

A 1 Verbum, quod factum est per Jeremiam ad omnes Judæos, qui habitabant in Terra Ægypti, habitantes in Magdalo, & in Taphnis, & in Memphis, & in Terra Phatures, dicens:

2 Hæc dicit Dominus exercituum Deus Israel: Vos vidistis omne malum istud, quod adduxi super Jerusalem, & super omnes urbes Juda: & ecce desertæ sunt hodie, & non est in eis habitator:

3 Propter malitiam, quam fecerunt ut me ad iracundiam provocarent, & irent ut sacrificarent, & colerent deos alienos, quos nesciebant & illi, & vos, & patres vestri.

4 Et misi ad vos omnes servos meos prophetas, de nocte consurgens, mittensque & dicens: Nolite facere verbum abominationis hujuscemodi, quam odivi.

5 Et non audierunt, nec inclinaverunt aurem suam, ut converterentur à malis suis, & non sacrificarent diis alienis.

6 Et conflata est indignatio mea & furor B
meus, & succensa est in civitatibus Juda, & in plateis Jerusalem: & versæ sunt in solitudinem & vastitatem secundum diem hanc.

7 Et nunc hæc dicit Dominus exercituum Deus Israel: Quare vos facitis malum grande hoc contra animas vestras, ut intereat ex vobis vir & mulier, parvulus & lactens de medio Judæ, nec relinquatur vobis quidquam residuum:

8 Provocantes me in operibus manuum vestrarum, sacrificando diis alienis in Terra Ægypti, in quam ingressi estis ut habitetis ibi: & dispereatis, & sitis in maledictionem, & in opprobrium cunctis gentibus terræ?

9 Numquid obliti estis mala patrum vestrorum, & mala regum Juda, & mala uxorum ejus, & mala vestra, & mala uxorum vestrarum, quæ fecerunt in Terra Juda, & in regionibus Jerusalem?

10 Non sunt mundati usque ad diem hanc: & non timuerunt; & non ambulaverunt in lege Domini, & in præceptis meis, quæ dedi coram vobis & coram patribus vestris.

11 Ideo hæc dicit Dominus exercituum Deus Israel: * Ecce ego ponam faciem meam in vo- C
bis in malum: & disperdam omnem Judam. *Amos 9.b.4.

12 Et assumam reliquias Judæ, qui posuerunt facies suas ut ingrederentur Terram Ægypti, & habitarent ibi: & consumentur omnes in Terra Ægypti: & cadent in gladio & in fame: & consumentur à minimo usque ad maximum, in gladio & in fame morientur: & erunt in jusjurandum, & in miraculum, & in maledictionem, & in opprobrium.

13 Et visitabo super habitatores Terræ Ægypti, sicut visitavi super Jerusalem, in gladio, & fame, & peste.

14 Et non erit qui effugiat, & sit residuus de D
reliquiis Judæorum, qui vadunt ut peregrinentur in Terra Ægypti: & revertantur in Terram Juda, ad quam ipsi elevant animas suas ut revertantur, & habitent ibi: non revertentur nisi qui fugerint.

15 Responderunt autem Jeremiæ omnes viri, scientes quod sacrificarent uxores eorum diis alienis, & universæ mulieres, quarum stabat multitudo grandis, & omnis populus habitantium in Terra Ægypti in Phatures, dicentes:

16 Sermonem, quem locutus es ad nos in nomine Domini, non audiemus ex te:

17 Sed

17 Sed facientes faciemus omne verbum quod egredietur de ore nostro, ut sacrificemus reginæ cæli, & libemus ei libamina, sicut fecimus nos, & patres nostri, reges nostri, & principes nostri, in urbibus Juda, & in plateis Jerusalem: & saturati sumus panibus, & bene nobis erat, malumque non vidimus.

18 Ex eo autem tempore, quo cessavimus sacrificare reginæ cæli, & libare ei libamina, indigemus omnibus, & gladio & fame consumpti sumus.

19 Quod si nos sacrificamus reginæ cæli, &
E libamus ei libamina: numquid sine viris nostris
fecimus ei placentas, ad colendum eam, & libandum ei libamina?

20 Et dixit Jeremias ad omnem populum, adversum viros, & adversum mulieres, & adversum universam plebem, qui responderant ei verbum, dicens:

21 Numquid non sacrificium, quod sacrificastis in civitatibus Juda, & in plateis Jerusalem, vos & patres vestri, reges vestri, & principes vestri, & populus terræ, horum recordatus est Dominus, & ascendit super cor eius?

22 Et non poterat Dominus ultra portare propter malitiam studiorum vestrorum, & propter abominationes, quas fecistis: & facta est terra vestra in desolationem, & in stuporem, & in maledictum, eo quod non sit habitator, sicut est dies hæc.

23 Propterea quod sacrificaveritis Idolis, & peccaveritis Domino, & non audieritis vocem Domini, & in lege, & in præceptis, & in testimonijs ejus non ambulaveritis: idcirco evenerunt vobis mala hæc, sicut est dies hæc.

24 Dixit autem Jeremias ad omnem populum, & ad universas mulieres: Audite verbum Domi-
F ni omnis Juda, qui estis in terra Ægypti:

25 Hæc inquit Dominus exercituum Deus Israel, dicens: Vos, & uxores vestræ, locuti estis ore vestro, & manibus vestris implestis, dicentes: Faciamus vota nostra, quæ vovimus, ut sacrificemus reginæ cæli, & libemus ei libamina, implestis vota vestra, & opere perpetrastis ea.

26 Ideo audite verbum Domini omnis Juda, qui habitatis in Terra Ægypti. Ecce ego juravi in nomine meo magno, ait Dominus, quia nequaquam ultra vocabitur nomen meum ex ore omnis viri Judæi, dicentis: Vivit Dominus Deus in omni Terra Ægypti.

27 Ecce ego vigilabo super eos in malum, &
G non in bonum: & consumentur omnes viri Ju-
da, qui sunt in Terra Ægypti, gladio & fame, donec penitus consumantur.

28 Et qui fugerint gladium, revertentur de Terra Ægypti in Terram Juda viri pauci: & scient omnes reliquiæ Juda, ingredientium Terram Ægypti, ut habitent ibi, cujus sermo compleatur, meus, an illorum.

29 Et hoc vobis signum, ait Dominus, quod visitem ego super vos in loco isto; ut sciatis quia vere complebuntur sermones mei contra vos in malum.

30 Hæc dicit Dominus: Ecce ego tradam Pharaonem Ephree regem Ægypti in manu inimicorum eius, & in manu quærentium animam illius: sicut tradidi Sedeciam regem Juda in manu Nabuchodonosor regis Babylonis inimici sui, & quærentis animam eius.

CAPUT XLV.

Deus per Jeremiam arguit Baruch, quod quereretur se dolorem habere & non requiem; cui tamen in cæterorum vastatione pollicetur securitatem.

1 VErbum, quod locutus est Jeremias pro- A
pheta ad Baruch filium Neriæ, cum scripsisset verba hæc in libro ex ore Jeremiæ, anno quarto JoaKim filij Josiæ regis Juda, dicens:

2 Hæc dicit Dñs Deus Israel ad te Baruch:

3 Dixisti: Væ misero mihi, quoniam addidit Dominus dolorem dolori meo: laboravi in gemitu meo, & requiem non inveni.

4 Hæc dicit Dominus: Sic dices ad eum: Ecce B
quos ædificavi, ego destruo: & quos plantavi, ego evello, & universam terram hanc.

5 Et tu quæris tibi grandia? noli quærere: quia ecce ego adducam malum super omnem carnem, ait Dominus: & dabo tibi animam tuam in salutem, in omnibus locis, ad quæcumque perrexeris.

CAPUT XLVI.

Dominus per Jeremiam Pharaoni & Ægypto prænuntiat desolationem, quam inducet Nabuchodonosor; Judæis autem & filiis Israel consolationem tandem ac liberationem: universis vero Gentibus ad quas Deus illos ejecerat, vastationem.

1 QUod factum est verbum Domini ad Je- A
remiam prophetam contra Gentes:

2 Ad Ægyptum, adversum exercitum Pharaonis Nechao regis Ægypti, qui erat juxta fluvium Euphraten in Charcamis, quem percussit Nabuchodonosor rex Babylonis, in quarto anno JoaKim filii Josiæ regis Juda.

3 Præparate scutum, & clypeum, & procedite ad bellum.

4 Jungite equos, & ascendite equites: state in galeis, polite lanceas, induite vos loricis.

5 Quid igitur? vidi ipsos pavidos, & terga vertentes, fortes eorum cæsos: fugerunt conciti, nec respexerunt: terror undique, ait Dominus

6 Non fugiat velox, nec saluari se putet for- B
tis: Ad Aquilonem juxta flumen Euphraten victi sunt, & ruerunt.

7 Quis est iste, qui quasi flumen ascendit: & veluti fluviorum, intumescunt gurgites eius?

8 Ægyptus fluminis instar ascendit, & velut flumina movebuntur fluctus eius, & dicet: Ascendens operiam terram: perdam civitatem, & habitatores eius.

9 Ascendite equos, & exultate in curribus, & procedant fortes, Æthiopia & Libyes tenentes scutum, & Lydij arripientes & jacientes sagittas.

10 Dies autem ille Domini Dei exercituum,
dies ultionis, ut sumat vindictam de inimicis C
suis: devorabit gladius, & saturabitur, & inebriabitur sanguine eorum: victima enim Domini Dei exercituum in Terra Aquilonis juxta flumen Euphraten.

11 Ascende in Galaad, & tolle resinam, filia virgo Ægypti: frustra multiplicas medicamina, sanitas non erit tibi.

12 Audierunt gentes ignominiam tuam, & ululatus tuus replevit terram: quia fortis impegit in fortem, & ambo pariter conciderunt.

13 Verbum quod locutus est Dominus ad Je-
re-

remiam prophetam, super eo quod venturus esset Nabuchodonosor rex Babylonis & percussurus Terram Ægypti.
14 Annuntiate Ægypto, & auditum facite in
D Magdalo, & resonet in Memphis, & in Taphnis, dicite: Sta, & præpara te: quia devorabit gladius ea, quæ per circuitum tuum sunt.
15 Quare computruit fortis tuus? non stetit, quoniam Dominus subvertit eum.
16 Multiplicavit ruentes, ceciditque vir ad proximum suum: & dicent: Surge, & revertamur ad populum nostrum, & ad terram nativitatis nostræ, à facie gladij columbæ.
17 Vocate nomen Pharaonis regis Ægypti, tumultum adduxit tempus.
E 18 Vivo ego (inquit rex, Dominus exercituum nomen eius) quoniam sicut Thabor in montibus, & sicut Carmelus in mari, veniet.
19 Vasa transmigrationis fac tibi habitatrix filia Ægypti: quia Memphis in solitudinem erit, & deseretur, & inhabitabilis erit.
20 Vitula elegans atque formosa Ægyptus: stimulator ab Aquilone veniet ei.
21 Mercenarij quoque eius, qui versabantur in medio eius, quasi vituli saginati versi sunt, & fugerunt simul, nec stare potuerunt: quia dies interfectionis eorum venit super eos, tempus visitationis eorum.
F 22 Vox eius quasi æris sonabit: quoniam cum exercitu properabunt, & cum securibus venient ei, quasi cædentes ligna.
23 Succiderunt saltum eius, ait Dominus, qui supputari non potest: multiplicati sunt super locustas, & non est eis numerus.
24 Confusa est filia Ægypti, & tradita in manus populi Aquilonis.
25 Dixit Dominus exercituum Deus Israel: Ecce ego visitabo super tumultum Alexandriæ, & super Pharaonem, & super Ægyptum, & super deos eius, & super reges eius, & super Pharaonem, & super eos qui confidunt in eo.
26 Et dabo eos in manus quærentium animam eorum, & in manus Nabuchodonosor regis Babylonis, & in manus servorum eius: & post hæc habitabitur sicut diebus pristinis, ait Dominus.
* Isa. 43.a.1. & 44.a.2. 27 * Et tu ne timeas serve meus Jacob, & ne paveas Israel: quia ecce ego salvum te faciam de longinquo, & semen tuum de terra captivitatis tuæ: & revertetur Jacob, & requiescet, & prosperabitur; & non erit qui exterreat eum.
28 Et tu noli timere serve meus Jacob, ait Dominus: quia tecum ego sum, quia ego consumam cunctas gentes, ad quas eieci te: te vero non consumam, sed castigabo te in judicio, nec quasi innocenti parcam tibi.

CAPUT XLVII.

Vastatio prædicitur Palæsthinorum, Tyri, Sidonis, Gazæ, & Ascalonis.

A 1 Quod factum est verbum Domini ad Jeremiam prophetam contra Palæsthinos, antequam percuteret Pharao Gazam:
2 Hæc dicit Dominus: Ecce aquæ ascendunt ab Aquilone, & erunt quasi torrens inundans, & operient terram & plenitudinem eius, urbem & habitatores eius: clamabunt homines, & ululabunt omnes habitatores terræ,
3 A strepitu pompæ armorum, & bellatorum eius, à commotione quadrigarum eius, & multitudine rotarum illius. Non respexerunt patres B filios manibus dissolutis:
4 Pro adventu diei, in quo vastabuntur omnes Philisthiim, & dissipabitur Tyrus, & Sidon C
cum omnibus reliquis auxiliis suis. depopulatus est enim Dominus Palæsthinos, reliquias insulæ Cappadociæ.
5 Venite calvitium super Gazam: conticuit Ascalon, & reliquiæ vallis earum: usquequò concideris?
6 O mucro Domini usquequò non quiesces? D
Ingredere in vaginam tuam, refrigerare, & sile.
7 Quomodo quiescet, cum Dominus præceperit ei adversus Ascalonem, & adversus maritimas eius regiones, ibique condixerit illi?

CAPUT XLVIII.

Prædicit Dominus vastationem Moab & omnium urbium eius, sed in novissimis diebus captivitatem ipsorum relaxandam: maledictus dicitur faciens opus Domini fraudulenter, & gladium suum à sanguine prohibens.

1 AD Moab hæc dicit Dominus exercituum A
Deus Israel: Væ super Nabo, quoniam vastata est, & confusa: capta est Cariathaim: confusa est fortis, & tremuit.
2 Non est ultra exultatio in Moab contra Hesebon: cogitaverunt malum: Venite, & disperdamus eam de gente: ergo silens conticesces, sequeturque te gladius.
3 Vox clamoris de Oronaim: vastitas, & contritio magna.
4 Contrita est Moab: annuntiate clamorem parvulis eius.
5 Per ascensum enim Luith plorans ascendet * Sup. 17.a.6.
in fletu: quoniam in descensu Oronaim hostes ululatum contritionis audierunt.
6 Fugite, salvate animas vestras: & eritis quasi myricæ in deserto.
7 * Pro eo enim quod habuisti fiduciam in munitionibus tuis, & in thesauris tuis, tu quoque capieris: & ibit Chamos in transmigrationem, sacerdotes eius, & principes eius simul.
8 Et veniet prædo ad omnem urbem, & urbs B
nulla salvabitur: & peribunt valles, & dissipabuntur campestria: quoniam dixit Dominus:
9 Date florem Moab, quia florens egredietur: & civitates eius desertæ erunt, & inhabitabiles.
10 Maledictus, qui facit opus Domini fraudulenter: & maledictus, qui prohibet gladium suum a sanguine.
11 Fertilis fuit Moab ab adolescentia sua, & requievit in fæcibus suis: nec transfusus est de vase in vas, & in transmigrationem non abiit: idcirco permansit gustus eius in eo, & odor eius non est immutatus.
12 Propterea ecce dies veniunt, dicit Dominus: & mittam ei ordinatores, & stratores lagunculorum, & sternent eum, & vasa eius exhaurient, & lagunculas eorum collident.
13 Et confundetur Moab à Chamos, sicut * 3.Reg 12. g. 16.
confusa est domus Israel a Bethel, in qua habebat fiduciam.
14 Quomodo dicitis: * Fortes sumus, & viri * Isaia 16.b.6.
robusti ad prælíandum?
15 Vastata est Moab, & civitates illius succiderunt: & electi juvenes eius descenderunt in C
oc-

occisionem : ait rex, Dominus exercituum nomen ejus.

16 Prope est interitus Moab ut veniat: & malum ejus velociter accurret nimis.

17 Consolamini eum omnes, qui estis in circuitu ejus, & universi, qui scitis nomen ejus, dicite: Quomodo confracta est virga fortis, baculus gloriosus?

18 Descende de gloria, & sede in siti, habitatio filiæ Dibon: quoniam vastator Moab ascendet ad te, dissipavit munitiones tuas.

19 In via sta, & prospice habitatio Aroer: interroga fugientem; & ei qui evasit, dic: Quid accidit?

20 Confusus est Moab, quoniam victus est: ululate, & clamate, annuntiate in Arnon, quoniam vastata est Moab.

21 Et judicium venit ad terram campestrem; super Helon, & super Jasa, & super Mesphaath,

22 Et super Dibon, & super Nabo, & super domum Deblathaim,

23 Et super Cariathaim, & super Bethgamul, & super Bethmaon,

D 24 Et super Carioth, & super Bosra; & super omnes civitates Terræ Moab, quæ longe, & quæ prope sunt.

25 Abscissum est cornu Moab, & brachium ejus contritum est, ait Dominus.

26 Inebriate eum, quoniam contra Dominum erectus est: & allidet manum Moab in vomitu suo, & erit in derisum etiam ipse.

27 Fuit enim in derisum tibi Israel, quasi inter fures reperisses eũ: propter verba ergo tua quæ adversum illum locutus es, captivus duceris.

28 Relinquite civitates, & habitate in petra, habitatores Moab: & estote quasi columba nidificans in summo ore foraminis.

29 Audivimus superbiam Moab: superbus est valde; sublimitatem ejus, & arrogantiam, & superbiam, & altitudinem cordis ejus.

E 30 Ego scio, ait Dominus, jactantiam ejus: & quod non sit juxta eam virtus ejus, nec juxta quod poterat conata sit facere.

31 Ideo super Moab ejulabo, & ad Moab universam clamabo, ad viros muri fictilis lamentantes.

32 De planctu Jazer plorabo tibi vinea Sabama: propagines tuæ transierunt mare, usque ad mare Jazer pervenerunt: super messem tuam, & vindemiam tuam, prædo irruit.

*Isaiæ 16.c.10 33 * Ablata est lætitia & exultatio de Carmelo, & de Terra Moab, & vinum de torcularibus sustuli: nequaquam calcator uvæ solitum celeuma cantabit.

34 De clamore Hesebon usque Eleale, & Jasa, dederunt vocem suam, a Segor usque ad Oronaim vitula conternante: aquæ quoque Nemrim pessimæ erunt.

E 35 Et auferam de Moab, ait Dominus, offerentem in excelsis, & sacrificantem diis ejus.

36 Propterea cor meum ad Moab quasi tibiæ resonabit: & cor meum ad viros muri fictilis dabit sonitum tibiarum: quia plus fecit quam potuit, idcirco perierunt.

*Isaiæ 15.c.2. Ezech. 7.c.18. 37 * Omne enim caput calvitium, & omnis barba rasa erit: in cunctis manibus colligatio, & super omne dorsum cilicium.

39 Super omnia tecta Moab, & in plateis ejus, omnis planctus: quoniam contrivi Moab sicut vas inutile, ait Dominus.

39 Quomodo victa est, & ululaverunt? quomodo dejecit cervicem Moab, & confusus est? Eritque Moab in derisum, & in exemplum omnibus in circuitu suo.

40 Hæc dicit Dominus: Ecce quasi Aquila volabit, & extendet alas suas ad Moab.

41 Capta est Carioth, & munitiones comprehensæ sunt: & erit cor fortium Moab in die illa, sicut cor mulieris parturientis. G

42 Et cessabit Moab esse populus: quoniam contra Dominum gloriatus est.

43 Pavor, & fovea, & laqueus super te ô habitator Moab, dicit Dominus.

44 * Qui fugerit a facie pavoris, cadet in foveam: & qui conscenderit de fovea, capietur laqueo: adducam enim super Moab annum visitationis eorum, ait Dominus. *Isaiæ 24.c.18

45 In umbra Hesebon steterunt de laqueo fugientes: quia ignis egressus est de Hesebon, & flamma de medio Sion, & devorabit partem Moab, & verticem filiorum tumultus.

46 Væ tibi Moab, periisti popule Chamos: quia comprehensi sunt filii tui, & filiæ tuæ in captivitatem.

47 Et convertam captivitatem Moab in novissimis diebus, ait Dominus. Hucusque judicia Moab.

CAPUT XLIX.

Desolatio Ammon, Idumææ, Damasci, Cedar regnorumque Asor & Ælam prænuntiatur; captivitas autem filiorum Ammon ac Ælam tandem solvenda.

1 AD filios Ammon: Hæc dicit Dominus: A Numquid non filii sunt Israel? aut heres non est ei? Cur igitur hereditate possedit Melchom, Gad: & populus ejus in urbibus ejus habitavit?

2 Ideo ecce dies veniunt, dicit Dominus: & auditum faciam super Rabbath filiorum Ammon fremitum prælii, & erit in tumultum dissipata, filiæque ejus igni succendentur, & possidebit Israel possessores suos, ait Dominus.

3 Ulula Hesebon, quoniam vastata est Hai, clamate filiæ Rabbath, accingite vos ciliciis: plangite & circuite per sepes: quoniam Melchom in transmigrationem ducetur, sacerdotes ejus & principes ejus simul.

4 Quid gloriaris in vallibus? defluxit vallis tua, filia delicata, quæ confidebas in thesauris tuis, & dicebas: Quis veniet ad me?

5 Ecce ego inducã super te terrorem, ait Dñs B
Deus exercituum, ab omnibus qui sunt in circuitu tuo: & dispergemini singuli a conspectu vestro, nec erit qui congreget fugientes.

6 Et post hæc reverti faciam captivos filiorum Ammon, ait Dominus.

7 Ad Idumæam. Hæc dicit Dominus exercituum: Numquid non ultra est sapientia in Theman? Periit consilium a filiis, inutilis facta est sapientia eorum.

8 Fugite & terga vertite, descendite in voraginem habitatores Dedan: quoniam perditionem Esau adduxi super eum, tempus visitationis ejus.

9 Si vindemiatores venissent super te, non reliquissent racemum: si fures in nocte, rapuissent quod sufficeret sibi.

10 Ego

10 Ego vero discooperui Esau, revelavi ab-
scondita ejus, & celari non poterit: vastatum
est semen ejus, & fratres ejus, & vicini ejus, &
non erit.
C 11 Relinque pupillos tuos: ego faciam eos vi-
vere: & viduæ tuæ in me sperabunt.
12 Quia hæc dicit Dominus: Ecce quibus non
erat judicium ut biberent calicem, bibentes bi-
bent: & tu quasi innocens relinqueris? non
eris innocens, sed bibens bibes.
13 Quia per memetipsum juravi, dicit Domi-
nus, quod in solitudinem, & in opprobrium, &
in desertum, & in maledictionem erit Bosra: &
omnes civitates ejus erunt in solitudines sem-
*Abd. 1. a. 1. piternas.
14 * Auditum audivi à Domino, & legatus ad
Gentes missus est: Congregamini, & venite con-
tra eam, & consurgamus in prælium:
15 Ecce enim parvulum dedi te in Gentibus,
contemptibilem inter homines.
D 16 Arrogantia tua decepit te, & superbia
cordis tui: qui habitas in cavernis petræ, &
*Abd. 1. a. 4 apprehendere niteris altitudinem collis. *cum
exaltaveris quasi aquila nidum tuum, inde de-
traham te, dicit Dominus.
17 Et erit Idumæa deserta: omnis qui transi-
bit per eam, stupebit, & sibilabit super omnes
plagas ejus.
*Gen. 19. c. 20 18 * Sicut subversa est Sodoma, & Gomor-
rha, & vicinæ ejus, ait Dominus: non habitabit
ibi vir, & non incolet eam filius hominis.
19 Ecce quasi leo ascendet de superbia Jor-
danis ad pulchritudinem robustam: quia subito
currere faciam eum ad illam: & quis erit ele-
ctus, quem præponam ei? quis enim similis
*Iob. 41. a. 1. mei? & quis sustinebit me? * & quis est iste
pastor, qui resistat vultui meo?
20 Propterea audite consilium Domini, quod
E iniit de Edom: & cogitationes ejus, quas co-
gitavit de habitatoribus Theman: Si non de-
jecerint eos parvuli gregis, nisi dissipaverint
cum eis habitaculum eorum.
21 A voce ruinæ eorum commota est terra:
clamor in Mari rubro auditus est vocis ejus.
22 Ecce quasi aquila ascendet, & avolabit:
& expandet alas suas super Bosran: & erit cor
fortium Idumææ in die illa, quasi cor mulieris
parturientis.
23 Ad Damascum: Confusa est Emath, &
Arphad: quia auditum pessimum audierunt,
turbati sunt in mari: præ solicitudine quiesce-
re non potuit.
24 Dissoluta est Damascus, versa est in fu-
gam, tremor apprehendit eam: angustia & do-
lores tenuerunt eam quasi parturientem.
25 Quomodo dereliquerunt civitatem lauda-
bilem, urbem lætitiæ!
26 Ideo cadent juvenes ejus in plateis ejus: &
omnes viri prælii conticescent in die illa, ait
Dominus exercituum.
27 Et succendam ignem in muro Damasci, &
F devorabit mœnia Benadad.
28 Ad Cedar, & ad regna Asor, quæ percussit
Nabuchodonosor rex Babylonis. Hæc dicit
Dominus: Surgite, & ascendite ad Cedar, &
vastate filios Orientis
29 Tabernacula eorum, & greges eorum ca-
pient: pelles eorum, & omnia vasa eorum, &
camelos eorum tollent sibi: & vocabunt super
eos formidinem in circuitu.
30 Fugite, abite vehementer, in voraginibus
sedete, qui habitatis Asor, ait Dominus: iniit
enim contra vos Nabuchodonosor rex Baby-
lonis consilium, & cogitavit adversum vos
cogitationes.
31 Consurgite, & ascendite ad gentem quie-
tam, & habitantem confidenter, ait Dominus:
non ostia, nec vectes eis: soli habitant.
32 Et erunt cameli eorum in direptionem, &
multitudo jumentorum in prædam: & disper-
gam eos in omnem ventum, qui sunt attonsi
in comam: & ex omni confinio eorum addu-
cam interitum super eos, ait Dominus.
33 Et erit Asor in habitaculum draconum, de-
serta usque in æternum: non manebit ibi vir,
nec incolet eam filius hominis.
34 Quod factum est verbum Domini ad Jere-
miam prophetam adversus Ælam, in principio G
regni Sedeciæ regis Juda, dicens:
35 Hæc dicit Dominus exercituum: Ecce
ego confringam arcum Ælam, & summam for-
titudinem eorum.
36 Et inducam super Ælam quatuor ventos à
quatuor plagis cœli: & ventilabo eos in om-
nes ventos istos: & non erit gens, ad quam
non perveniant profugi Ælam.
37 Et pavere faciam Ælam coram inimicis
suis, & in conspectu quærentium animam eo-
rum: & adducam super eos malum, iram furo-
ris mei, dicit Dominus: & mittam post eos
gladium donec consumam eos.
38 Et ponam solium meum in Ælam, & per-
dam inde reges & principes, ait Dominus.
39 In novissimis autem diebus reverti faciam
captivos Ælam, dicit Dominus.

CAPUT L.

*Babylon, quæ in captivitate affligit filios Is-
rael, his in terram suam feliciter reductis,
penitus vastabitur à regibus Aquilonis.* A

1 VErbum, quod locutus est Dominus de
Babylone, & de terra Chaldæorum, in
manu Jeremiæ prophetæ.
2 Annuntiate in Gentibus, & auditum facite:
levate signum, prædicate, & nolite celare: di-
cite: Capta est Babylon, confusus est Bel, vi-
ctus est Merodach, confusa sunt sculptilia ejus,
superata sunt idola eorum.
3 Quoniam ascendit contra eam gens ab
Aquilone, quæ ponet terram ejus in solitudi-
nem: & non erit qui habitet in ea ab homine
usque ad pecus: & moti sunt, & abierunt.
4 In diebus illis, & in tempore illo, ait Domi-
nus: venient filii Israel, ipsi & filii Juda simul:
ambulantes & flentes properabunt, & Domi-
num Deum suum quærent.
5 In Sion interrogabunt viam, huc facies eo-
rum venient, & apponentur ad Dominum fœ-
dere sempiterno, quod nulla oblivione dele-
bitur.
6 Grex perditus factus est populus meus: pa-
stores eorum seduxerunt eos, feceruntque va-
gari in montibus: de monte in collem transie-
runt, obliti sunt cubilis sui.
7 Omnes, qui invenerunt, comederunt eos: & B
hostes eorum dixerunt: Non peccavimus: pro
eo quod peccaverunt Domino decori justitiæ,
& expectationi patrum eorum à Domino.
8 Recedite de medio Babylonis, & de Terra
Chal-

Chaldæorum egredimini: & estote quasi hœdi ante gregem.

9 Quoniam ecce ego suscito, & adducam in Babylonem congregationem gentium magnarum de Terra Aquilonis: & præparabuntur adversus eam, & inde capietur: sagitta ejus quasi viri fortis interfectoris, non revertetur vacua.

10 Et erit Chaldæa in prædam: omnes vastantes eam replebuntur, ait Dominus.

11 Quoniam exultatis, & magna loquimini, diripientes hereditatem meam: quoniam effusi estis sicut vituli super herbam, & mugistis sicut tauri.

12 Confusa est mater vestra nimis, & adæquata pulveri, quæ genuit vos: ecce novissima erit in Gentibus, deserta, invia, & arens.

13 Ab ira Domini non habitabitur, sed redigetur tota in solitudinem: omnis, qui transibit per Babylonem, stupebit, & sibilabit super universis plagis ejus.

C 14 Præparamini contra Babylonem per circuitum omnes qui tenditis arcum; debellate eā, non parcatis jaculis: quia Domino peccavit.

15 Clamate adversus eam, ubique dedit manum, ceciderunt fundamenta ejus, destructi sunt muri ejus, quoniam ultio Domini est: ultionem accipite de ea: sicut fecit, facite ei.

16 Disperdite satorem de Babylone, & tenentem falcem in tempore messis: à facie gladii columbæ unusquisque ad populum suum convertetur, & singuli ad terram suam fugient.

17 Grex dispersus Israel, leones ejecerunt eum: primus comedit eum rex Assur: iste novissimus exossavit eum, Nabuchodonosor rex Babylonis.

18 Propterea hæc dicit Dominus exercituum Deus Israel: Ecce ego visitabo regem Babylonis, & terram ejus, sicut visitavi regem Assur:

D 19 Et reducam Israel ad habitaculum suum: & pascetur Carmelum & Basan, & in monte Ephraim & Galaad saturabitur anima ejus.

20 In diebus illis, & in tempore illo, ait Dominus, quæretur iniquitas Israel, & non erit; & peccatum Juda, & non invenietur: quoniam propitius ero eis, quos reliquero.

21 Super terram dominantium ascende, & super habitatores ejus visita, dissipa, & interfice quæ post eos sunt, ait Dominus; & fac juxta omnia quæ præcepi tibi.

22 Vox belli in terra, & contritio magna.

23 Quomodo confractus est, & contritus malleus universæ terræ? Quomodo versa est in desertum Babylon in Gentibus?

24 Illaqueavi te, & capta es Babylon, & nesciebas: inventa es & apprehensa: quoniam Dominum provocasti.

25 Aperuit Dominus thesaurum suum, & protulit vasa iræ suæ: quoniam opus est Domino Deo exercituum, in terra Chaldæorum.

E 26 Venite ad eam ab extremis finibus, aperite ut exeant qui conculcent eam: tollite de via lapides, & redigite in acervos, & interficite eam: nec sit quidquam reliquum.

27 Dissipate universos fortes eius, descendant in occisionem: væ eis, quia venit dies eorum, tempus visitationis eorum.

28 Vox fugientium, & eorum qui evaserunt de terra Babylonis, ut annuntient in Sion ultionem Domini Dei nostri, ultionem templi ejus.

29 Annuntiate in Babylonem plurimis, omnibus qui tendunt arcum: consistite adversus eam per gyrum & nullus evadat: reddite ei secundum opus suum: juxta omnia quæ fecit, facite illi: quia contra Dominum erecta est, adversum sanctum Israel.

30 Idcirco cadent juvenes ejus in plateis ejus: & omnes viri bellatores ejus conticescent in die illa, ait Dominus.

31 Ecce ego ad te superbe, dicit Dominus Deus exercituum: quia venit dies tuus, tempus visitationis tuæ.

32 Et cadet superbus, & corruet & non erit qui suscitet eum: & succendam ignē in urbibus ejus, & devorabit omnia in circuitu ejus.

33 Hæc dicit Dominus exercituum: Calumniam sustinent filii Israel, & filii Juda simul: F
omnes, qui ceperunt eos, tenent, nolunt dimittere eos.

34 Redemptor eorum fortis, Dominus exercituum nomen ejus, judicio defendet causam eorum, ut exterreat terram, & commoveat habitatores Babylonis.

35 Gladius ad Chaldæos, ait Dominus, & ad habitatores Babylonis, & ad principes, & ad sapientes eius.

36 Gladius ad divinos ejus, qui stulti erunt: gladius ad fortes illius, qui timebunt.

37 Gladius ad equos ejus, & ad currus ejus, & ad omne vulgus, quod est in medio ejus: & erunt quasi mulieres: gladius ad thesauros ejus, qui diripientur.

38 Siccitas super aquas ejus erit, & arescent: quia terra sculptilium est, & in portentis gloriantur.

39 Propterea habitabunt dracones cum faunis ficariis: & habitabunt in ea struthiones: & non inhabitabitur ultra usque in sempiternum, nec extruetur usque ad generationem & generationem.

40 * Sicut subvertit Dominus Sodomam & Gomorrham, & vicinas ejus, ait Dominus: non habitabit ibi vir, & non incolet eam filius hominis. * Gen. 19.c.24

41 Ecce populus venit ab Aquilone, & gens magna, & reges multi consurgent à finibus terræ. G

42 Arcum & scutum apprehendent: crudeles sunt & immisericordes: vox eorum quasi mare sonabit: & super equos ascendent, sicut vir paratus ad prælium contra te filia Babylon.

43 Audivit rex Babylonis famam eorum, & dissolutæ sunt manus ejus: angustia apprehendit eum, dolor quasi parturientem.

44 Ecce quasi leo ascendet de superbia Jordanis ad pulchritudinem robustam: quia subito currere faciam eum ad illam: & quis erit electus, quem præponam ei? quis est enim similis mei? & quis sustinebit me? * & quis est iste pastor, qui resistat vultui meo? * Iob. 41.a.10

45 Propterea audite consilium Domini, quod mente concepit adversum Babylonem; & cogitationes ejus, quas cogitavit super terram Chaldæorum: Nisi detraxerint eos parvuli gregum, nisi dissipatum fuerit cum ipsis habitaculum eorum.

46 A voce captivitatis Babylonis commota est terra, & clamor inter Gentes auditus est.

C A P U T L I.

Mala à regibus Medorum Babyloni imminentia prædicuntur.

1 HÆc dicit Dominus: Ecce ego suscitabo super Babylonem & super habitatores ejus, qui cor suum levaverunt contra me, quasi ventum pestilentem.

2 Et mittam in Babylonem ventilatores, & ventilabunt eam & demolientur terram ejus: quoniam venerunt super eam undique in die afflictionis ejus.

3 Non tendat qui tendit arcum suum, & non ascendat loricatus, nolite parcere juvenibus ejus, interficite omnem militiam ejus.

4 Et cadent interfecti in terra Chaldæorum, & vulnerati in regionibus ejus.

5 Quoniam non fuit viduatus Israel & Juda à Deo suo Domino exercituum: terra autem eorum repleta est delicto à sancto Israel.

6 Fugite de medio Babylonis, & salvet unusquisque animam suam: nolite tacere super iniquitatem ejus: quoniam tempus ultionis est à Domino, vicissitudinem ipse retribuet ei.

7 Calix aureus Babylon in manu Domini, inebrians omnem terram: de vino ejus biberunt Gentes, & ideo commotæ sunt.

Isaiæ 21.c.9. Apoc. 14.b.8. 8 * Subito cecidit Babylon, & contrita est: ululate super eam, tollite resinam ad dolorem ejus, si forte sanetur.

9 Curavimus Babylonem, & non est sanata: derelinquamus eam, & eamus unusquisque in terram suam: quoniam pervenit usque ad cœlos judicium ejus, & elevatum est usque ad nubes.

B 10 Protulit Dominus justitias nostras: venite, & narremus in Sion opus Domini Dei nostri.

11 Acuite sagittas, implete pharetras: suscitavit Dominus spiritum regum Medorum: & contra Babylonem mens ejus est ut perdat eam, quoniam ultio Domini est, ultio templi sui.

12 Super muros Babylonis levate signum, augete custodiam: levate custodes, præparate insidias: quia cogitavit Dominus, & fecit quæcumque locutus est contra habitatores Babylonis.

13 Quæ habitas super aquas multas, locuples in thesauris, venit finis tuus pedalis præcisionis tuæ.

Amos 6.a.8. 14 *Juravit Dominus exercituum per animam suam: Quoniam replebo te hominibus quasi brucho, & super te celeuma cantabitur.

Gen. 1.a.1. 15 * Qui fecit terram in fortitudine sua, præparavit orbem in sapientia sua, & prudentia sua extendit cœlos.

16 Dante eo vocem, multiplicantur aquæ in cœlo: qui levat nubes ab extremo terræ, fulgura in pluviam fecit: & produxit ventum de thesauris suis.

17 Stultus factus est omnis homo à scientia: confusus est omnis conflator in sculptili, quia mendax est conflatio eorum, nec est spiritus in eis.

18 Vana sunt opera, & risu digna, in tempore visitationis suæ peribunt.

19 Non sicut hæc, pars Jacob: quia qui fecit omnia, ipse est, & Israel sceptrum hereditatis

C ejus: Dominus exercituum nomen ejus.

20 Collidis tu mihi vasa belli, & ego collidam in te Gentes, & disperdam in te regna:

21 Et collidam in te equum & equitem ejus, & collidam in te currum & ascensorem ejus:

22 Et collidam in te virum & mulierem: & collidam in te senem & puerum: & collidam in te juvenem & virginem:

23 Et collidam in te pastorem & gregem ejus: & collidam in te agricolam & jugales ejus: & collidam in te duces & magistratus.

24 Et reddam Babyloni, & cunctis habitatoribus Chaldææ, omne malum suum, quod fecerunt in Sion, in oculis vestris, ait Dominus.

25 Ecce ego ad te mons pestifer, ait Dominus, qui corrumpis universam terram: & extendam manum meam super te, & evolvam te de petris, & dabo te in montem combustionis.

26 Et non tollent de te lapidem in angulum, & lapidem in fundamenta, sed perditus in æternum eris, ait Dominus.

27 Levate signum in terra: clangite buccina in Gentibus, sanctificate super eam Gentes: annuntiate contra illam regibus Ararat, Menni, & Ascenez: numerate contra eam Taphsar, adducite equum quasi bruchum aculeatum.

28 Sanctificate contra eam gentes, reges Mediæ, duces ejus, & universos magistratus ejus, cunctamque terram potestatis ejus.

29 Et commovebitur terra, & conturbabitur: quia evigilabit contra Babylonem cogitatio Domini, ut ponat terram Babylonis desertam & inhabitabilem. D

30 Cessaverunt fortes Babylonis à prælio, habitaverunt in præsidiis, devoratum est robur eorum, & facti sunt quasi mulieres: incensa sunt tabernacula ejus, contriti sunt vectes ejus.

31 Currens obviam currenti veniet: & nuntius obvius nuntianti: ut annuntiet regi Babylonis, quia capta est civitas ejus à summo usque ad summum.

32 Et vada præoccupata sunt, & paludes incensæ sunt igni: & viri bellatores conturbati sunt.

33 Quia hæc dicit Dominus exercituum, Deus Israel: Filia Babylonis quasi area, tempus trituræ ejus: adhuc modicum, & veniet tempus messionis ejus.

34 Comedit me, devoravit me Nabuchodonosor rex Babylonis: reddidit me quasi vas inane, absorbuit me quasi draco, replevit ventrem suum teneritudine mea, & ejecit me.

35 Iniquitas adversum me, & caro mea super Babylonem, dicit habitatio Sion: & sanguis meus super habitatores Chaldææ, dicit Jerusalem.

36 Propterea hæc dicit Dominus: Ecce ego judicabo causam tuam, & ulciscar ultionem tuam, & desertum faciam mare ejus, & siccabo venam ejus.

37 Et erit Babylon in tumulos, habitatio draconum, stupor, & sibilus, eo quod non sit habitator.

38 Simul ut leones rugient, excutient comas veluti catuli leonum.

39 In calore eorum ponam potus eorum, & inebriabo eos, ut sopiantur, & dormiant somnum sempiternum, & non consurgant, dicit Dominus.

40 Deducam eos quasi agnos ad victimam, & quasi arietes cum hedis.

E 41 Quomodo capta est Sesach, & comprehensa est inclyta universæ terræ? quomodo facta est in stuporem Babylon inter gentes?

42 Ascendit super Babylonem mare, multitudine fluctuum ejus operta est.

43 Factæ sunt civitates ejus in stuporem, terra inhabitabilis & deserta, terra in qua nullus habitet, nec transeat per eam filius hominis.

44 Et visitabo super Bel in Babylone, & ejiciam quod absorbuerat de ore ejus, & non confluent ad eum ultra Gentes, siquidem & murus Babylonis corruet.

45 Egredimini de medio ejus populus meus: ut salvet unusquisque animam suam ab ira furoris Domini.

46 Et ne forte mollescat cor vestrum, & timeatis auditum, qui audietur in terra: & veniet in anno auditio, & post hunc annum auditio; & iniquitas in terra, & dominator super dominatorem.

47 Propterea ecce dies veniunt, & visitabo super sculptilia Babylonis: & omnis terra ejus confundetur, & universi interfecti ejus cadent in medio ejus.

48 Et laudabunt super Babylonem cœli & terra, & omnia quæ in eis sunt: quia ab Aquilone venient ei prædones, ait Dominus.

49 Et quomodo fecit Babylon ut caderent occisi in Israel: sic de Babylone cadent occisi in universa terra.

50 Qui fugistis gladium, venite, nolite stare:
D recordamini procul Domini, & Jerusalem ascendat super cor vestrum.

51 Confusi sumus, quoniam audivimus opprobrium: operuit ignominia facies nostras: quia venerunt alieni super sanctificationem domus Domini.

52 Propterea ecce dies veniunt, ait Dominus: & visitabo super sculptilia ejus, & in omni terra ejus mugiet vulneratus.

53 Si ascenderit Babylon in cælum, & firmaverit in excelso robur suum, a me venient vastatores ejus, ait Dominus.

54 Vox clamoris de Babylone, & contritio magna de terra Chaldæorum.

55 Quoniam vastavit Dominus Babylonem, & perdidit ex ea vocem magnam, & sonabunt fluctus eorum quasi aquæ multæ: dedit sonitum vox eorum:

56 Quia venit super eam, id est super Babylonem, prædo, & apprehensi sunt fortes ejus, & emarcuit arcus eorum, quia fortis ultor Dominus reddens retribuet.

57 Et inebriabo principes ejus, & sapientes ejus, & duces ejus, & magistratus ejus, & fortes ejus: & dormient somnum sempiternum, & non expergiscentur, ait rex, Dominus exercituum nomen ejus.

58 Hæc dicit Dominus exercituum: Murus Babylonis ille latissimus suffossione suffodietur, & portæ ejus excelsæ igni comburentur, & labores populorum ad nihilum, & gentium in ignem erunt, & disperibunt.

59 Verbum, quod præcepit Jeremias propheta, Sarajæ filio Neriæ filii Maasiæ, cum pergeret cum Sedecia rege in Babylonem, in anno quarto regni ejus: Sarajas autem erat princeps prophetiæ.

60 Et scripsit Jeremias omne malum, quod venturum erat super Babylonem, in libro uno: omnia verba hæc, quæ scripta sunt contra Babylonem.

61 Et dixit Jeremias ad Sarajam: Cum veneris in Babylonem, & videris, & legeris omnia verba hæc,

62 Dices: Domine tu locutus es contra locum istum ut disperderes eum: ne sit qui in eo habitet ab homine usque ad pecus, & ut sit perpetua solitudo.

63 Cumque compleveris legere librum istum, ligabis ad eum lapidem, & projicies illum in medium Euphraten:

64 Et dices: Sic submergetur Babylon, & non consurget a facie afflictionis quam ego adduco super eam, & dissolvetur. Hucusque verba Jeremiæ.

CAPUT LII.

Præcedentium repetitio, nempe quod Jerusalem à Nabuchodonosor obsessa post biennium capitur: & Sedecias rex Juda fugiens reducitur: filiisque ejus coram ipso trucidatis una cum principibus Juda exoculatus ac vinctus ducitur in Babylonem: & ascenso templo & palatio cæterisque domibus, transferuntur omnes in Babylonem præter paucos vinitores & agricolas: similiter & vasa templi, inter quæ describuntur duæ æreæ columnæ: & numerus Judæorum in Babylonem diversis temporibus translatorum, ubi rex Joachin post 37 annos de carcere eductus exaltatur.

1 Filius viginti & unius anni erat Sedecias A
cum regnare cœpisset: & undecim annis 4. R.
regnavit in Jerusalem, & nomen matris ejus 2.
Amital, filia Jeremiæ de Lobna. 2.
16.

2 Et fecit malum in oculis Domini, juxta omnia quæ fecerat Joakim.

3 Quoniam furor Domini erat in Jerusalem & in Juda, usquequo projiceret eos a facie sua: & recessit Sedecias a rege Babylonis.

4 * Factum est autem in anno nono regni •S.
ejus, in mense decimo, decima mensis: Venit 19.
Nabuchodonosor rex Babylonis, ipse & om- 4 R
nis exercitus ejus, adversus Jerusalem, & ob- 25.
sederunt eam, & ædificaverunt contra eam munitiones in circuitu.

5 Et fuit civitas obsessa usque ad undecimum annum regis Sedeciæ.

6 Mense autem quarto, nona mensis, obtinuit B fames civitatem: & non erant alimenta populo terræ.

7 Et dirupta est civitas, & omnes viri bellatores ejus fugerunt, exieruntque de civitate nocte, per viam portæ, quæ est inter duos muros, & ducit ad hortum regis (Chaldæis obsidentibus urbem in gyro) & abierunt per viam, quæ ducit in eremum.

8 Persecutus est autem Chaldæorum exercitus regem: & apprehenderunt Sedeciam in deserto, quod est juxta Jericho; & omnis comitatus ejus diffugit ab eo.

9 Cumque comprehendissent regem, adduxerunt eum ad regem Babylonis in Reblatha, quæ est in terra Emath: & locutus est ad eum judicia.

10 Et jugulavit rex Babylonis filios Sedeciæ in oculis ejus: sed & omnes principes Juda occidit in Reblatha.

11 Et oculos Sedeciæ eruit, & vinxit cum compe-

C compedibus, & adduxit eum rex Babylonis in Babylonem, & posuit eum in domo carceris usque ad diem mortis ejus,

12 In mense autem quinto, decima mensis, ipse est annus nonusdecimus Nabuchodonosor regis Babylonis: venit Nabuzardan princeps militiæ, qui stabat coram rege Babylonis in Jerusalem.

13 Et incendit domum Domini, & domum regis, & omnes domos Jerusalem, & omnem domum magnam igni combussit.

14 Et totum murum Jerusalem per circuitum destruxit, cunctus exercitus Chaldæorum, qui erat cum magistro militiæ.

15 De pauperibus autem populi, & de reliquo vulgo, quod remanserat in civitate, & de perfugis, qui transfugerant ad regem Babylonis, & cæteros de multitudine, transtulit Nabuzardan princeps militiæ.

16 De pauperibus vero terræ reliquit Nabuzardan princeps militiæ vinitores, & agricolas.

17 Columnas quoque æreas, quæ erant in domo Domini, & bases, & mare æneum, quod erat in domo Domini, confregerunt Chaldæi, & tulerunt omne æs eorum in Babylonem.

D 18 Et lebetes, & creagras, & psalteria, & phialas, & mortariola, & omnia vasa ærea, quæ in ministerio fuerant, tulerunt:

19 Et hydrias, & thymiamateria, & urceos, & pelves, & candelabra, & mortaria, & cyathos: quotquot aurea, aurea & quotquot argentea, argentea, tulit magister militiæ:

20 Et columnas duas, & mare unum, & vitulos duodecim æreos, qui erant sub basibus, quas fecerat rex Salomon in domo Domini: non erat pondus æris omnium horum vasorum.

21 De columnis autem, decem & octo cubiti altitudinis erant in columna una, & funiculus duodecim cubitorum circuibat eam: porro grossitudo ejus quatuor digitorum, & intrinsecus cava erat.

E 22 Et capitella super utramque ærea: altitudo capitelli unius quinque cubitorum: & retiacula, & malogranata super coronam in circuitu, omnia ærea. Similiter columnæ secundæ, & malogranata.

23 Et fuerunt malogranata nonaginta sex dependentia: & omnia malogranata centum, retiaculis circumdabantur.

24 Et tulit magister militiæ Sarajam sacerdotem primum, & Sophoniam sacerdotem secundum, & tres custodes vestibuli.

25 Et de civitate tulit eunuchum unum, qui erat præpositus super viros bellatores: & septē viros de his, qui videbant faciem regis, qui F
inventi sunt in civitate: & scribam principem militum, qui probabat tyrones: & sexaginta viros de populo terræ; qui inventi sunt in medio civitatis.

26 Tulit autē eos Nabuzardan magister militiæ, & duxit eos ad regē Babylonis in Reblatha.

27 Et percussit eos rex Babylonis, & interfecit eos in Reblatha in terra Emath: & translatus est Juda de terra sua.

28 Iste est populus, quem transtulit Nabuchodonosor: In anno septimo, Judæos tria millia & viginti tres:

29 In anno octavodecimo Nabuchodonosor, de Jerusalē animas octingentas triginta duas:

30 In anno vigesimotertio Nabuchodonosor, transtulit Nabuzardan magister militiæ animas Judæorum septingentas quadraginta quinque: omnes ergo animæ, quatuor millia sexcentæ.

31 Et factum est in trigesimoseptimo anno G
transmigrationis Joachim regis Juda, duodecimo mense, vigesimaquinta mensis, elevavit Evilmerodach rex Babylonis ipso anno regni sui, caput Joachin regis Juda, & eduxit eum de domo carceris.

32 Et locutus est cum eo bona, & posuit thronum ejus super thronos regum, qui erant post se in Babylone.

33 Et mutavit vestimenta carceris ejus, & comedebat panem coram eo semper cunctis diebus vitæ suæ:

34 Et cibaria ejus, cibaria perpetua dabantur ei a rege Babylonis, statuta per singulos dies, usque ad diem mortis suæ, cunctis diebus vitæ ejus.

THRENI,
IDEST,
LAMENTATIONES
IEREMIÆ PROPHETÆ.

Et factum est, postquam in captivitatem re-
dactus est Israel, & Jerusalem deserta est, se-
dit Jeremias propheta flens, & planxit lamen-
tatione hac in Jerusalem, & amaro animo su-
spirans, & ejulans dixit:

CAPUT I.

Aleph.
A 1 QUomodo sedet sola civi-
tas plena populo: facta est
quasi vidua domina gen-
tium: princeps provincia-
rum facta est sub tributo.
* Ier. 13.a.1. *Beth.* 2 * Plorans plora-
vit in nocte, & lacrymæ
ejus in maxillis ejus: non
est qui consoletur eam ex omnibus charis ejus:
omnes amici ejus spreverunt eam, & facti sunt
ei inimici.
Ghimel. 3 Migravit Judas propter afflictio-
nem, & multitudinem servitutis: habitavit in-
ter Gentes, nec invenit requiem: omnes per-
secutores ejus apprehenderunt eam inter an-
gustias.
B *Daleth.* 4 Viæ Sion lugent, eo quod non sint
qui veniant ad solemnitatem: omnes portæ
ejus destructæ: sacerdotes ejus gementes: vir-
gines ejus squalidæ, & ipsa oppressa amaritu-
dine.
He. 5 Facti sunt hostes ejus in capite, inimici
ejus locupletati sunt: quia Dominus locutus est
super eam propter multitudinem iniquitatum
ejus: parvuli ejus ducti sunt in captivitatem
ante faciem tribulantis.
Vau. 6 Et egressus est a filia Sion omnis de-
cor ejus: facti sunt principes ejus velut arietes
non invenientes pascua: & abierunt absque
fortitudine ante faciem subsequentis.
C *Zain.* 7 Recordata est Jerusalem dierum affli-
ctionis suæ, & prævaricationis omnium desi-
derabilium suorum, quæ habuerat a diebus an-
tiquis, cum caderet populus ejus in manu ho-
stili, & non esset auxiliator. viderunt eam ho-
stes, & deriserunt sabbata ejus.
Heth. 8 Peccatum peccavit Jerusalem, pro-
pterea instabilis facta est: omnes qui glorifica-
bant eam, spreverunt illam, quia viderunt
ignominiam ejus: ipsa autem gemens conver-
sa est retrorsum.
D *Theth.* 9 Sordes ejus in pedibus ejus, nec re-
cordata est finis sui: deposita est vehementer,
non habens consolatorem: vide Domine af-
flictionem meam, quoniam erectus est ini-
micus.
Iod. 10 Manum suam misit hostis ad omnia
desiderabilia ejus: quia vidit Gentes ingressas
sanctuarium suum, de quibus præceperas ne
intrarent in ecclesiam tuam.
Caph. 11 Omnis populus ejus gemens, &
quærens panem: dederunt pretiosa quæque
pro cibo ad refocillandam animam. vide
Domine & considera, quoniam facta sum
vilis.
Lamed. 12 O vos omnes, qui transitis
per viam, attendite, & videte si est do-
lor sicut dolor meus: quoniam vindemia-
vit me ut locutus est Dominus in die iræ fu-
roris sui.
Mem. 13 De excelso misit ignem in ossi- E
bus meis, & erudivit me: expandit rete
pedibus meis, convertit me retrorsum: po-
suit me desolatam, tota die mœrore confe-
ctam.
Nun. 14 Vigilavit jugum iniquitatum mea-
rum: in manu ejus convolutæ sunt, & impo-
sitæ collo meo: infirmata est virtus mea: de-
dit me Dominus in manu, de qua non potero
surgere.
Samech. 15 Abstulit omnes magnificos meos
Dominus de medio mei: vocavit adver-
sum me tempus, ut contereret electos meos:
torcular calcavit Dominus virgini filiæ Ju-
da.
Ain. 16 * Idcirco ego plorans, & oculus F
meus deducens aquas: quia longe factus est a * Ier.
me consolator, convertens animam meam: 14.c.
facti sunt filii mei perditi, quoniam invaluit 17.
inimicus.
Phe. 17 Expandit Sion manus suas, non est
qui consoletur eam: mandavit Dominus ad-
versum Jacob in circuitu ejus hostes ejus: fa-
cta est Jerusalem quasi polluta menstruis in-
ter eos.
Sade. 18 Justus est Dominus, quia os ejus ad
iracundiam provocavi. audite obsecro uni-
versi populi, & videte dolorem meum: vir-
gines meæ, & juvenes mei abierunt in capti-
vitatem.
Coph. 19 Vocavi amicos meos, & ipsi decepe- G
runt: me sacerdotes mei & senes mei in urbe
consumpti sunt: quia quæsierunt cibum sibi ut
refocillarent animam suam.
Res. 20 Vide Domine quoniam tribulor, con-
turbatus est venter meus: subversum est cor
meum in memetipsa, quoniam amaritudine
plena sum. foris interficit gladius, & domi
mors similis est.
Sin. 21 Audierunt quia ingemisco ego, & non
est

est qui consoletur me: omnes inimici mei audierunt malum meum, lætati sunt, quoniam tu fecisti: adduxisti diem consolationis, & fient similes mei.

Thau. 22 Ingrediatur omne malum eorum coram te: & vindemia eos, sicut vindemiasti me propter omnes iniquitates meas: multi enim gemitus mei, & cor meum mœrens.

CAPUT II.

Aleph.

A 1 QUomodo obtexit caligine in furore suo Dominus filiam Sion: projecit de cœlo in terram Inclytam Israel, & non est recordatus scabelli pedum suorum in
C die furoris sui.

Beth. 2 Præcipitavit Dominus, nec pepercit, omnia speciosa Jacob: destruxit in furore suo munitiones virginis Juda, & dejecit in terram: polluit regnum, & principes ejus.

Ghimel. 3 Confregit in ira furoris sui omne cornu Israel: avertit retrorsum dexteram suam à facie inimici: & succendit in Jacob quasi ignem flammæ devorantis in gyro.

B *Daleth.* 4 Tetendit arcum suum quasi inimicus, firmavit dexteram suam quasi hostis: & occidit omne quod pulchrum erat visu in tabernaculo filiæ Sion, effudit quasi ignem indignationem suam.

He. 5 Factus est Dominus velut inimicus: præcipitavit Israel, præcipitavit omnia mœnia ejus: dissipavit munitiones ejus, & replevit in filia Juda humiliatum & humiliatam.

Vau. 6 Et dissipavit quasi hortum tentorium suum, demolitus est tabernaculum suum: oblivioni tradidit Dominus in Sion festivitatem, & sabbatum; & in opprobrium, & in indignationem furoris sui, regem, & sacerdotem.

C *Zain.* 7 Repulit Dominus altare suum, maledixit sanctificationi suæ: tradidit in manu inimici muros turrium ejus: vocem dederunt in domo Domini, sicut in die solemni.

Heth. 8 Cogitavit Dominus dissipare murum filiæ Sion: tetendit funiculum suum, & non avertit manum suam à perditione: luxitque antemurale, & murus pariter dissipatus est.

Theth. 9 Defixæ sunt in terra portæ ejus, perdidit, & contrivit vectes ejus, regem ejus & principes ejus in Gentibus: non est lex, & prophetæ ejus non invenerunt visionem a Domino.

Jod. 10 Sederunt in terra, conticuerunt senes filiæ Sion: consperserunt cinere capita sua, accincti sunt ciliciis, abjecerunt in terram capita sua virgines Jerusalem.

D *Caph.* 11 Defecerunt præ lacrymis oculi mei, conturbata sunt viscera mea: effusum est in terra jecur meum super contritione filiæ populi mei, cum deficeret parvulus & lactens in plateis oppidi.

Lamed. 12 Matribus suis dixerunt: Ubi est triticum & vinum? cum deficerent quasi vulnerati in plateis civitatis: cum exhalarent animas suas in sinu matrum suarum.

Mem. 13 Cui comparabo te? vel cui assimilabo te, filia Jerusalem? cui exæquabo te, & consolabor te, virgo filia Sion, magna est enim velut mare contritio tua: quis medebitur tui?

Nun. 14 Prophetæ tui viderunt tibi falsa, E
& stulta, nec aperiebant iniquitatem tuam, ut te ad pœnitentiam provocarent: viderunt autem tibi assumptiones falsas, & ejectiones.

Samech. 15 Plauserunt super te manibus omnes transeuntes per viam: sibilaverunt, & moverunt caput suum super filiam Jerusalem: Hæccine est urbs, dicentes, perfecti decoris, gaudium universæ terræ?

Phe. 16 Aperuerunt super te os suum omnes F
inimici tui: sibilaverunt, & fremuerunt dentibus, & dixerunt: Devorabimus: en ista est dies, quam expectabamus: invenimus, vidimus.

Ain. 17 *Fecit Dominus quæ cogitavit, complevit sermonem suum, quem præceperat à diebus antiquis: destruxit, & non pepercit, & lætificavit super te inimicum, & exaltavit cornu hostium tuorum.

Sade. 18 Clamavit cor eorum ad Dominum super muros filiæ Sion. Deduc quasi torrentem lacrymas, per diem & noctem: non des requiem tibi, neque taceat pupilla oculi tui.

* Lev. 26.b.16. Deut. 28.b.15. Ier. 14.e.17. *Supra 1.f.16.

Coph. 19 Consurge, lauda in nocte, in principio vigiliarum: effunde sicut aquam cor tuum ante conspectum Domini: leva ad eum manus tuas pro anima parvulorum tuorum, qui defecerunt in fame in capite omnium compitorum.

Res. 20 Vide Domine, & considera quem vin- G
demiaveris ita: ergone comedent mulieres fructum suum, parvulos ad mensuram palmæ? si occiditur in sanctuario Domini sacerdos, & propheta?

Sin. 21 Jacuerunt in terra foris puer & senex: virgines meæ, & juvenes mei ceciderunt in gladio: interfecisti in die furoris tui: percussisti, nec misertus es.

Thau. 22 Vocasti quasi ad diem solemnem, qui terrerent me de circuitu, non fuit in die furoris Domini qui effugeret, & relinqueretur: quos educavi, & enutrivi, inimicus meus consumpsit eos.

CAPUT III.

Aleph.

1 EGo vir videns paupertatem meam in A
virga indignationis ejus.

Aleph. 2 Me minavit, & adduxit in tenebras, & non in lucem.

Aleph. 3 Tantum in me vertit, & convertit manum suam tota die.

Beth. 4 Vetustam fecit pellem meam, & carnem meam, contrivit ossa mea.

Beth. 5 Ædificavit in gyro meo, & circumdedit me felle, & labore.

Beth. 6 In tenebrosis collocavit me, quasi mortuos sempiternos.

Ghimel. 7 Circumædificavit adversum me, ut non egrediar: aggravavit compedem meum.

Ghimel. 8 Sed & cum clamavero, & rogavero, exclusit orationem meam.

Ghimel. 9 Conclusit vias meas lapidibus quadris, semitas meas subvertit.

Daleth. 10 Ursus insidians factus est mihi, leo in absconditis.

Daleth. 11 Semitas meas subvertit, & confregit me: posuit me desolatam.

Daleth. 12 Tetendit arcum suum, & posuit me quasi signum ad sagittam.

He. 13 Misit in renibus meis filias pharetræ suæ.

He. 14 Factus sum in derisum omni populo meo, canticum eorum tota die.

He. 15 Replevit me amaritudinibus, inebriavit me absinthio.

Vau. 16 Et fregit ad numerum dentes meos, cibavit me cinere.

Vau. 17 Et repulsa est à pace anima mea, oblitus sum bonorum.

C *Vau.* 18 Et dixi: Periit finis meus, & spes mea à Domino.

Zain. 19 Recordare paupertatis, & transgressionis meæ, absinthii & fellis.

Zain. 20 Memoria memor ero, & tabescet in me anima mea.

Zain. 21 Hæc recolens in corde meo, ideo sperabo.

Heth. 22 Misericordiæ Domini quia non sumus consumpti: quia non defecerunt miserationes ejus.

Heth. 23 Novi diluculo, multa est fides tua.

Heth. 24 Pars mea Dominus, dixit anima mea: propterea expectabo eum.

Theth. 25 Bonus est Dominus sperantibus in eum, animæ quærenti illum.

Theth. 26 Bonum est præstolari cum silentio salutare Dei.

D *Theth.* 27 Bonum est viro, cum portaverit jugum ab adolescentia sua.

Jod. 28 Sedebit solitarius, & tacebit: quia levavit super se.

Jod. 29 Ponet in pulvere os suum, si forte sit spes.

Jod. 30 Dabit percutienti se maxillam, saturabitur opprobriis.

Caph. 31 Quia non repellet in sempiternum Dominus.

Caph. 32 Quia si abjecit, & miserebitur secundum multitudinem misericordiarum suarum.

Caph. 33 Non enim humiliavit ex corde suo, & abjecit filios hominum.

Lamed. 34 Ut contereret sub pedibus suis omnes vinctos terræ.

Lamed. 35 Ut declinaret judicium viri in conspectu vultus Altissimi.

E *Lamed.* 36 Ut perverteret hominem in judicio suo: Dominus ignoravit.

Mem. 37 * Quis est iste, qui dixit ut fieret, Domino non jubente?

* Am. 3.b.6.

Mem. 38 Ex ore Altissimi non egredientur nec mala nec bona?

Mem. 39 Quid murmuravit homo vivens, vir pro peccatis suis?

Nun. 40 Scrutemur vias nostras, & quæramus, & revertamur ad Dominum.

Nun. 41 Levemus corda nostra cum manibus ad Dominum in cœlos.

Nun. 42 Nos inique egimus, & ad iracundiam provocavimus: idcirco tu inexorabilis es.

Samech. 43 Operuisti in furore, & percussisti nos: occidisti, nec pepercisti.

Samech. 44 Opposuisti nubem tibi, ne transeat oratio.

Samech. 45 Eradicationem, & abjectionem posuisti me in medio populorum. F

Phe. 46 Aperuerunt super nos os suum omnes inimici.

Phe. 47 Formido & laqueus facta est nobis vaticinatio, & contritio.

Phe. 48 Divisiones aquarum deduxit oculus meus, in contritione filiæ populi mei.

Ain. 49 Oculus meus afflictus est, nec tacuit, eo quod non esset requies.

Ain. 50 Donec respiceret & videret Dominus de cœlis.

Ain. 51 Oculus meus deprædatus est animam meam in cunctis filiabus urbis meæ.

Sade. 52 Venatione ceperunt me quasi avem inimici mei gratis.

Sade. 53 Lapsa est in lacum vita mea, & posuerunt lapidem super me.

Sade. 54 Inundaverunt aquæ super caput meum: dixi: Perii.

Coph. 55 Invocavi nomen tuum Domine de lacu novissimo

Coph. 56 Vocem meam audisti: ne avertas aurem tuam a singultu meo, & clamoribus. G

Coph. 57 Appropinquasti in die, quando invocavi te: dixisti: Ne timeas.

Res. 58 Judicasti Domine causam animæ meæ, redemptor vitæ meæ.

Res. 59 Vidisti Domine iniquitatem illorum adversum me: judica judicium meum.

Res. 60 Vidisti omnem furorem, universas cogitationes eorum adversum me.

Sin. 61 Audisti opprobrium eorum Domine, omnes cogitationes eorum adversum me;

Sin. 62 Labia insurgentium mihi, & meditationes eorum adversum me tota die.

Sin. 63 Sessionem eorum, & resurrectionem eorum vide; ego sum psalmus eorum.

Thau. 64 Reddes eis vicem Domine juxta opera manuum suarum.

Thau. 65 Dabis eis scutum cordis laborem tuum.

Thau. 66 Persequeris in furore, & conteres eos sub cœlis Domine.

CAPUT IV.

Aleph.

1 QUomodo obscuratum est aurum, mutatus est color optimus, dispersi sunt lapides sanctuarii in capite omnium platearum? A

Beth. 2 Filii Sion inclyti, & amicti auro primo: quomodo reputati sunt in vasa testea, opus manuum figuli?

Ghimel. 3 Sed & lamiæ nudaverunt mammam, lactaverunt catulos suos: filia populi mei crudelis, quasi struthio in deserto.

Daleth. 4 Adhæsit lingua lactentis ad palatum ejus in siti: parvuli petierunt panem, & non erat qui frangeret eis.

He. 5 Qui vescebantur voluptuose, interierunt in viis: qui nutriebantur in croceis, amplexati sunt stercora.

Vau. 6 Et major effecta est iniquitas filiæ populi mei peccato Sodomorum, * quæ subversa est in momento, & non ceperunt in ea manus. B

* Gen. 19. c. 14.

Zain. 7 Candidiores Nazaræi ejus nive, nitidio-

tidiores lacte, rubicundiores ebore antiquo,
sapphiro pulchriores.
B Heth. 8 Denigrata est super carbones facies
eorum, & non sunt cogniti in plateis: adhæ-
sit cutis eorum ossibus: aruit, & facta est qua-
si lignum.
Teth. 9 Melius fuit occisis gladio, quam in-
terfectis fame: quoniam isti extabuerunt
consumpti a sterilitate terræ.
Jod. 10 Manus mulierum misericordium coxe-
runt filios suos: facti sunt cibus earum, in
contritione filiæ populi mei.
Caph. 11 Complevit Dominus furorem suum,
effudit iram indignationis suæ: & succendit
ignem in Sion, & devoravit fundamenta ejus.
Lamed. 12 Non crediderunt reges terræ, &
universi habitatores orbis, quoniam ingredere-
tur hostis & inimicus per portas Jerusalem.
C *Mem.* 13 Propter peccata prophetarum ejus,
& iniquitates sacerdotum ejus, qui effuderunt
in medio ejus sanguinem justorum.
Nun. 14 Erraverunt cæci in plateis, polluti
sunt in sanguine: cumque non possent, tenue-
runt lacinias suas.
Samech. 15 Recedite polluti, clamaverunt eis:
recedite, abite, nolite tangere: jurgati quippe
sunt; & commoti dixerunt inter gentes: Non
addet ultra ut habitet in eis.
Phe. 16 Facies Domini divisit eos, non addet
ut respiciat eos: facies sacerdotum non eru-
buerunt, neque senum misertì sunt.
Ain. 17 Cum adhuc subsisteremus, defecerunt
oculi nostri ad auxilium nostrum vanum, cum
respiceremus attenti ad gentem, quæ salvare
non poterat.
Sade. 18 Lubricaverunt vestigia nostra in iti- D
nere platearum nostrarum, appropinquavit fi-
nis noster: completi sunt dies nostri, quia ve-
nit finis noster.
Coph. 19 Velociores fuerunt persecutores no-
stri aquilis cœli, super montes persecuti sunt
nos, in deserto insidiati sunt nobis.
Res. 20 Spiritus oris nostri Christus Dominus
captus est in peccatis nostris: cui diximus:
in umbra tua vivemus in Gentibus.
Sin. 21 Gaude, & lætare filia Edom, quæ ha-
bitas in terra Hus: ad te quoque perveniet
calix, inebriaberis, atque nudaberis.
Thau. 22 Completa est iniquitas tua filia
Sion, non addet ultra ut transmigret te: visi-
tavit iniquitatem tuam filia Edom, discoope-
ruit peccata tua.

ORATIO
IEREMIÆ PROPHETÆ.

CAPUT V.

A 1 REcordare Domine quid
acciderit nobis: intuere,
& respice opprobrium
nostrum.
2 Hereditas nostra versa
est ad alienos: domus no-
stræ ad extraneos:
3 Pupilli facti sumus abs-
que patre, matres nostræ quasi viduæ.
4 Aquam nostram pecunia bibimus: ligna
nostra pretio comparavimus.
B 5 Cervicibus nostris minabamur, lassis non
dabatur requies.
6 Ægypto dedimus manum, & Assyriis ut
saturaremur pane.
7 Patres nostri peccaverunt, & non sunt: &
nos iniquitates eorum portavimus.
8 Servi dominati sunt nostri: non fuit qui
redimeret de manu eorum.
9 In animabus nostris afferebamus panem
nobis, a facie gladii in deserto.
10 Pellis nostra, quasi clibanus exusta est à
facie tempestatum famis.
11 Mulieres in Sion humiliaverunt, & virgi-
nes in civitatibus Juda.
12 Principes manu suspensi sunt, facies senum
non erubuerunt.
13 Adolescentibus impudice abusi sunt: & C
pueri in ligno corruerunt.
14 Senes defecerunt de portis, juvenes de
choro psallentium.
15 Defecit gaudium cordis nostri: versus est
in luctum chorus noster.
16 Cecidit corona capitis nostri: væ nobis,
quia peccavimus.
17 Propterea mœstum factum est cor no-
strum, ideo contenebrati sunt oculi nostri.
18 Propter montem Sion quia disperiit, vul-
pes ambulaverunt in eo:
19 Tu autem Domine in æternum permane- D
bis, solium tuum in generationem & genera-
tionem.
20 Quare in perpetuum oblivisceris no-
stri? derelinques nos in longitudine die-
rum?
21 Converte nos Domine ad te, & converte-
mur: innova dies nostros, sicut a principio.
22 Sed projiciens repulisti nos, iratus es con-
tra nos vehementer.

PROPHETIA BARVCH.

CAPUT I.

Judæi à Babylone mittunt ad eos qui erant in Jerusalem librum Baruch, unà cum collectis pecuniis ut oblatis holocaustis orent pro ipsis, & pro Nabuchodonosor, filioque ejus Baltassar, ac confitentur peccata sua.

A 1 ET hæc verba libri, quæ
scripsit Baruch filius Ne-
riæ, filii Maasiæ, filii Sede-
ciæ, filii Sedei, filii Hel-
ciæ, in Babylonia,
2 In anno quinto, in septi-
mo die mensis, in tempo-
re quo cœperunt Chaldæi
Jerusalem, & succenderunt eam igni.
3 Et legit Baruch verba libri huius ad aures
Jechoniæ filii JoaKim regis Juda, & ad aures
universi populi venientis ad librum,
4 Et ad aures potentium filiorum regum, &
ad aures presbyterorum, & ad aures populi, à
minimo usque ad maximum eorum omnium
habitantium in Babylonia, ad flumen Sodi.
5 Qui audientes plorabant, & jejunabant, &
orabant in conspectu Domini.
6 Et collegerunt pecuniam secundum quod
potuit uniuscujusque manus,
B 7 Et miserunt in Jerusalem ad JoaKim filium
Helciæ filii Salom sacerdotem, & ad sacerdo-
tes, & ad omnem populum, qui inventi sunt
cum eo in Jerusalem:
8 Cum acciperet vasa templi Domini, quæ
ablata fuerant de templo, revocare in Terram
Juda decima die mensis Sivan, vasa argentea,
quæ fecit Sedecias filius Josiæ rex Juda,
9 Posteaquam cœpisset Nabuchodonosor rex
Babylonis Jechoniam, & principes, & cunctos
potentes, & populum terræ, ab Jerusalem, &
duxit eos vinctos in Babylonem.
10 Et dixerunt: Ecce misimus ad vos pecu-
nias, de quibus emite holocautomata, & thus,
& facite manna, & offerte pro peccato ad
aram Domini Dei nostri:
11 Et orate pro vita Nabuchodonosor regis
Babylonis, & pro vita Baltassar filii ejus, ut sint
dies eorum sicut dies cœli super terram:
12 Et ut det Dominus virtutem nobis, & illu- C
minet oculos nostros, ut vivamus sub umbra
Nabuchodonosor regis Babylonis, & sub um-
bra Baltassar filii eius, & serviamus eis multis
diebus, & inveniamus gratiã in cõspectu eorũ.
13 Et pro nobis ipsis orate ad Dñm Deum no-
strũ: quia peccavimus Dño Deo nostro, & non
est aversus furor eius à nobis usq; in hunc diẽ.
14 Et legite librum istum, quem misimus ad
vos recitari in templo Domini, in die solemni,
& in die opportuno:
15 *Et diceris: Domino Deo nostro justitia, * Infra
nobis autẽ confusio faciei nostrę: sicut est dies 2.b.6.
hæc omni Juda, & habitantibus in Jerusalem,
16 Regibus nostris, & principibus nostris, &
sacerdotibus nostris, & prophetis nostris, &
patribus nostris.
17 * Peccavimus ante Dominum Deum no- * Dan.
strum, & non credidimus, diffidentes in eum: 9.a.5.
18 Et non fuimus subjectibiles illi, & non au- D
divimus vocem Domini Dei nostri, ut ambula-
remus in mandatis ejus, quæ dedit nobis.
19 A die, qua eduxit patres nostros de Terra
Ægypti, usque ad diem hanc, eramus incredi-
biles ad Dominum Deum nostrum: & dissipati
recessimus, ne audiremus vocem ipsius.
20 *Et adhæserunt nobis multa mala, & ma- *Deut
ledictiones, quæ cõstituit Dñs Moysi servo suo: 28.b.15
qui eduxit patres nostros de Terra Ægypti, dare
nobis terrã fluẽtẽ lac & mel, sicut hodierna die.
21 Et nõ audivimus vocẽ Dñi Dei nostri secũ-
dũ omnia verba prophetarũ, quos misit ad nos:
22 Et abivimus unusquisque in sensum cordis
nostri maligni, operari diis alienis, facientes
mala ante oculos Domini Dei nostri.

CAPUT II.

Judæi in captivitate confitentur propter peccata sua contigisse sibi mala, quæ Deus per prophetas suos fuerat comminatus: fusis ergo precibus petunt misericordiam quam per Moysen fuerat pollicitus se resipiscentibus daturum.

A 1 PRopter quod statuit Dominus Deus noster verbum suum, quod locutus est ad
nos, & ad judices nostros, qui judicaverunt Israel, & ad reges nostros, & ad principes nostros, & ad omnem Israel, & Juda:

2 Ut adduceret Dominus super nos mala magna, quæ non sunt facta sub cælo, quemadmodum facta sunt in Jerusalem, * secundum quæ
*Deut. 28.f.53 scripta sunt in lege Moysi,
3 Ut manducaret homo carnes filij sui, & carnes filiæ suæ.

4 Et dedit eos sub manu regum omnium, qui sunt in circuitu nostro, in improperium, & in desolationem in omnibus populis, in quibus nos dispersit Dominus.

5 Et facti sumus subtus, & non supra: quia peccavimus Domino Deo nostro, non obaudiendo voci ipsius.

6 * Domino Deo nostro justitia: nobis autem, & patribus nostris confusio faciei, sicut est dies hæc.

7 Quia locutus est Dominus super nos omnia mala hæc, quæ venerunt super nos:

8 Et non sumus deprecati faciem Domini Dei nostri, ut reverteremur unusquisque nostrum à viis nostris pessimis.

B 9 Et vigilavit Dominus in malis, & adduxit
* Sup. 1.c.15. ea super nos: quia justus est Dominus in omnibus operibus suis, quæ mandavit nobis:

10 Et non audivimus vocem ipsius ut iremus in præceptis Domini, quæ dedit ante faciem nostram.

11 * Et nunc Domine Deus Israel, qui eduxi-
C sti populum tuum de Terra Ægypti in manu
* Dan. 9.d.15. valida, & in signis, & in prodigiis, & in virtute tua magna, & in brachio excelso, & fecisti tibi nomen sicut est dies iste:

12 Peccavimus, impie egimus, inique gessimus, Dñe Deus noster, in omnibus justitiis tuis.

13 Avertatur ira tua à nobis: quia derelicti sumus pauci inter Gentes, ubi dispersisti nos.

14 Exaudi Domine preces nostras, & orationes nostras, & educ nos propter te: & da nobis invenire gratiam ante faciem eorum, qui nos abduxerunt:

*Deut. 16. d.15. 15 Ut sciat omnis terra quia tu es Dominus Deus noster, & quia nomen tuum invocatum est super Israel, & super genus ipsius.

Isaiæ 63.d.15 16 * Respice Domine de domo sancta tua in nos, & inclina aurem tuam, & exaudi nos.

D
a Isaiæ 64.c.9. 17 * Aperi oculos tuos, & vide: * quia non mortui, qui sunt in inferno, quorum spiritus acceptus est à visceribus suis, dabunt honorem
* Psal. 11. d. 17. & justificationem Domino:

18 Sed anima, quæ tristis est super magnitudine mali, & incedit curva, & infirma, & oculi deficientes, & anima esuriens dat tibi gloriam & justitiam Domino.

19 Quia non secundũ justitias patrũ nostrorũ nos fundimus preces, & petimus misericordiam ante conspectum tuum, Domine Deus noster:

20 Sed quia misisti iram tuam, & furorem tuũ super nos, sicut locutus es in manu puerorum tuorum prophetarum, dicens:

21 Sic dicit Dominus: Inclinate humerum B
vestrum, & cervicem vestram, & opera facite regi Babylonis: & sedebitis in terra, quam dedi patribus vestris.

22 Quod si non audieritis vocem Dñi Dei vestri operari regi Babyloniæ: defectionem vestrã faciam de civitatibus Juda, & à foris Jerusalẽ.

23 Et auferam a vobis vocem jucunditatis, & vocem gaudij, & vocem sponsi, & vocem sponsæ, & erit omnis terra sine vestigio ab inhabitantibus eam.

24 Et non audierunt vocem tuam, ut operarẽtur regi Babylonis: & statuisti verba tua, quæ locutus es in manibus puerorum tuorum prophetarum, ut transferrentur ossa regum nostrorum, & ossa patrum nostrorum de loco suo:

25 Et ecce projecta sunt in calore solis, & in gelu noctis: & mortui sunt in doloribus pessimis, in fame & in gladio, & in emissione.

26 Et posuisti templum, in quo invocatum est nomen tuum in ipso, sicut hæc dies, propter iniquitatem domus Israel, & domus Juda.

27 Et fecisti in nobis Domine Deus noster secundum omnem bonitatem tuam, & secundum miserationem tuam illam magnam:

28 Sicut locutus es in manu pueri tui Moysi in die qua præcepisti ei scribere legem tuam coram filiis Israel,

29 Dicens: * Si non audieritis vocem meam, * Lev.
multitudo hæc magna convertetur in minimam 26.b.14
inter Gentes, quo ego eos dispergam: Deut.
30 Quia scio quod me non audiet populus: 28.b.15
populus est enim duræ cervice: & convertetur G
ad cor suum in terra captivitatis suæ:

31 Et scient quia ego sum Dñs Deus eorum, & dabo eis cor, & intelligent; aures, & audient.

32 Et laudabunt me in terra captivitatis suæ, & memores erunt nominis mei.

33 Et avertent se a dorso suo duro, & à malignitatibus suis: quia reminiscentur viam patrum suorum qui peccaverunt in me.

34 Et revocabo illos in terrã, quã juravi patribus eorũ, Abrahã, Isaac, & Jacob, & dominabũtur eis: & multiplicabo eos, & nõ minorabũtur.

35 Et statuam illis testamentum alterum sempiternum, ut sim illis in Deum, & ipsi erunt mihi in populum: & non movebo amplius populum meũ, filios Israel, a terra quam dedi illis.

CAPUT III.

Perseverant confiteri peccata sua & patrum suorum obsecrantes Deum pro misericordia: Israel in captivitatem ductus est, eo quod dereliquerit viam sapientiæ quæ non invenitur à potentibus, divitibus, aut gigantibus: sed populo Israel tradita fuerat à Deo, cui omnes suæ creaturæ obediunt: additurque de Christi adventu in carnem.

1 ET nunc Dñe omnipotens, Deus Israel, anima in angustiis, & spiritus anxius clamat ad te:

2 Audi Dñe, & miserere, quia Deus es misericors, & miserere nostri: quia peccavimus ante te.

3 Quia tu sedes in sempiternum, & nos peribimus in ævum?

4 Dñe omnipotẽs, Deus Israel, audi nunc orationẽ mortuorũ Israel, & filiorum ipsorum, qui peccaverunt ante te, & non audierunt vocem Domini Dei sui, & agglutinata sunt nobis mala.

5 Noli

5 Noli meminisse iniquitatum patrum nostrorum, sed memento manus tuæ, & nominis tui in tempore isto :

6 Quia tu es Dominus Deus noster, & laudabimus te Domine :

7 Quia propter hoc dedisti timorem tuum in cordibus nostris, & ut invocemus nomen tuum, & laudemus te in captivitate nostra, quia convertimur ab iniquitate patrum nostrorum, qui peccaverunt ante te.

B 8 Et ecce nos in captivitate nostra sumus hodie, qua nos dispersisti in improperium, & in maledictum, & in peccatum, secundum omnes iniquitates patrum nostrorum, qui recesserunt a te Domine Deus noster.

9 Audi Israel mandata vitæ : auribus percipe, ut scias prudentiam.

10 Quid est Israel quod in terra inimicorum es ?

11 Inveterasti in terra aliena, coinquinatus es cum mortuis : deputatus es cum descendentibus in infernum.

12 Dereliquisti fontem sapientiæ.

13 Nam si in via Dei ambulasses, habitasses utique in pace sempiterna.

14 Disce ubi sit prudentia, ubi sit virtus, ubi sit intellectus : ut scias simul ubi sit longiturnitas vitæ & victus, ubi sit lumen oculorum, & pax.

15 Quis invenit locum ejus ? & quis intravit in thesauros ejus ?

16 Ubi sunt principes Gentium, & qui dominantur super bestias, quæ sunt super terram ?

17 Qui in avibus cæli ludunt,

18 Qui argentum thesaurizant, & aurum, in quo confidunt homines, & non est finis acquisitionis eorum ? qui argentum fabricant & solliciti sunt, nec est inventio operum illorum ?

19 Exterminati sunt, & ad inferos descenderunt, & alij loco eorum surrexerunt.

20 Iuvenes viderunt lumen, & habitaverunt
C super terram : viam autem disciplinæ ignoraverunt,

21 Neque intellexerunt semitas ejus, neque filij eorum susceperunt eam, a facie ipsorum longe facta est :

22 Non est audita in Terra Chanaan, neque visa est in Theman.

23 Filij quoque Agar, qui exquirunt prudentiam quæ de terra est, negotiatores Merrhæ, & Theman, & fabulatores, & exquisitores prudentiæ & intelligentiæ : viam autem sapientiæ nescierunt, neque commemorati sunt semitas ejus.

24 O Israel, quam magna est domus Dei, & ingens locus possessionis ejus !

25 Magnus est, & non habet finem : excelsus & immensus.

26 Ibi fuerunt gigantes nominati illi, qui ab initio fuerunt, statura magna, scientes bellum.

27 Non hos elegit Dominus, neque viam disciplinæ invenerunt : propterea perierunt.

28 Et quoniam non habuerunt sapientiam, interierunt propter suam insipientiam.

D 29 Quis ascendit in cælum, & accepit eam, & eduxit eam de nubibus ?

30 Quis transfretavit mare, & invenit illam ? & attulit illam super aurum electum ?

31 Non est qui possit scire vias ejus, neque qui exquirat semitas ejus :

32 Sed qui scit universa, novit eam, & adinvenit eam prudentia sua : qui præparavit terram in æterno tempore, & replevit eam pecudibus, & quadrupedibus :

33 Qui emittit lumen, & vadit : & vocavit illud, & obedit illi in tremore.

34 Stellæ autem dederunt lumen in custodiis suis, & lætatæ sunt :

35 Vocatæ sunt, & dixerunt : Adsumus : & luxerunt ei cum jucunditate, qui fecit illas.

36 Hic est Deus noster, & non æstimabitur alius adversus eum.

37 Hic adinvenit omnem viam disciplinæ, & tradidit illam Jacob puero suo, & Israel dilecto suo.

38 Post hæc in terris visus est, & cum hominibus conversatus est.

CAPUT IV.

Jerusalem suam luget desolationem, hortaturque filios suos ut forti sint animo : nam sicut propter ipsorum peccata Deus eos tradidit adversarijs, ita eis liberatis puniet hostes ipsorum.

1 Hic liber mandatorum Dei, & lex, quæ A
est in æternum : omnes qui tenent eam, pervenient ad vitam ; qui autem dereliquerunt eam, in mortem.

2 Convertere Jacob, & apprehende eam, ambula per viam ad splendorem ejus contra lumen ejus.

3 Ne tradas alteri gloriam tuam, & dignitatem tuam genti alienæ.

4 Beati sumus Israel : quia quæ Deo placent, manifesta sunt nobis.

5 Animæquior esto populus Dei, memorabilis Israel.

6 Venumdati estis Gentibus non in perditionem : sed propter quod in ira ad iracundiam provocastis Deum, traditi estis adversariis.

7 Exacerbastis enim eum qui fecit vos, Deum æternum, immolantes dæmoniis, & non Deo.

8 Obliti enim estis Deum, qui nutrivit vos, & contristastis nutricem vestram Jerusalem.

9 Vidit enim iracundiam a Deo venientem vobis, & dixit : Audite confines Sion, adduxit enim mihi Deus luctum magnum :

10 Vidi enim captivitatem populi mei, filiorum meorum, & filiarum, quam superduxit illis æternus.

11 Nutrivi enim illos cum jucunditate : dimisi autem illos cum fletu & luctu.

12 Nemo gaudeat super me viduam, & desolatam : a multis derelicta sum propter peccata filiorum meorum, quia declinaverunt a lege Dei.

13 Justitias autem ipsius nescierunt, nec ambulaverunt per vias mandatorum Dei, neq; per semitas veritatis ejus cum justitia ingressi sunt.

14 Veniant confines Sion, & memorentur captivitatem filiorum, & filiarum mearum, quam superduxit illis æternus.

15 Adduxit enim super illos gentem de longinquo, gentem improbam, & alterius linguæ :

16 Qui non sunt reveriti senem, neque puerorum miserti sunt, & abduxerunt dilectos viduæ, & a filijs unicam desolaverunt.

17 Ego autem quid possum adjuvare vos ?

18 Qui enim adduxit super vos mala, ipse vos

eri-

eripiet de manibus inimicorum vestrorum.
19 Ambulate filij, ambulate: ego enim dereli-
cta sum sola.
D 20 Exui me stola pacis, indui autem me sacco
obsecrationis, & clamabo ad Altissimum in
diebus meis.
21 Animequiores estote filij, clamate ad Dñm,
& eripiet vos de manu principum inimicorum.
22 Ego enim speravi in æternum salutem ve-
strã: & venit mihi gaudium a sancto super mise-
ricordia, quæ veniet vobis ab æterno salutari
nostro.
23 Emisi enim vos cum luctu & ploratu: redu-
cet autem vos mihi Dominus cum gaudio &
jucunditate in sempiternum.
E 24 Sicut enim viderunt vicinę Sion captivita-
tem vestram à Deo, sic videbunt & in celeri-
tate salutem vestram à Deo, quæ superveniet
vobis cum honore magno, & splendore ęterno.
25 Filii patienter sustinete iram, quæ superve-
nit vobis: persecutus est enim te inimicus tuus,
sed cito videbitis perditionem ipsius: & super
cervices ipsius ascendes.
26 Delicati mei ambulaverunt vias asperas:
ducti sunt enim ut grex direptus ab inimicis.
27 Animequiores estote filij, & proclamate ad
Dominum: erit enim memoria vestra ab eo,
qui duxit vos.
28 Sicut enim fuit sensus vester ut erraretis à
Deo: decies tantum iterum convertentes re-
quiretis eum.
F 29 Qui enim induxit vobis mala, ipse rursum
adducet vobis sempiternam jucunditatem cum
salute vestra:
30 Animæquior esto Jerusalem, exhortatur
enim te, qui te nominavit.
31 Nocentes peribunt, qui te vexaverunt: &
qui gratulati sunt in tua ruina, punientur;
32 Civitates, quibus servierunt filij tui, pu-
nientur; & quæ accepit filios tuos.
33 Sicut enim gavisa est in tua ruina, & lætata
est in casu tuo, sic contristabitur in sua desola-
tione.
34 Et amputabitur exultatio multitudinis ejus,
& gaudimonium ejus erit in luctum.
G 35 Ignis enim superveniet ei ab æterno in lon-
giturnis diebus, & habitabitur a dæmoniis in
multitudine temporis.
36 Circumspice Jerusalem ad Orientem, & vi-
de jucunditatem à Deo tibi venientem.
37 Ecce enim veniunt filii tui, quos dimisisti
dispersos, veniunt collecti ab Oriēte vsq; ad Oc-
cidētē, in verbo sancti gaudētes in honorē Dei.

CAPUT V.

Jubetur Jerusalem luctum exuere, eo quod filij eius cum ignominia ducti in captivitatem, cum gloria sint ad eam reducendi.

A 1 EXue te Jerusalem stola luctus, & vexa-
tionis tuæ: & indue te decore, & honore
ejus, quæ a Deo tibi est, sempiternæ gloriæ.
2 Circumdabit te Deus diploide justitiæ, & im-
ponet mitram capiti honoris æterni.
3 Deus enim ostendet splendorem suum in te,
omni qui sub cælo est.
4 Nominabitur enim tibi nomen tuum à Deo
B in sempiternum: Pax justitiæ, & honor pietatis.
* Sup. 5 Exurge Jerusalem, & sta in excelso: * & cir-
4.g.36. cumspice ad Orientem, & vide collectos filios
tuos ab oriente sole usque ad occidentem, in
verbo sancti gaudentes Dei memoria.
6 Exierunt enim abs te pedibus ducti ab ini- C
micis: adducet autem illos Dominus ad te por-
tatos in honore sicut filios regni.
7 Constituit enim Deus humiliare omnem
montem excelsum, & rupes perennes, & con-
valles replere in æqualitatem terræ: ut ambulet
Israel diligenter in honorem Dei.
8 Obumbraverunt autem & silvæ, & omne li- D
gnum suavitatis Israel ex mandato Dei.
9 Adducet enim Deus Israel cum jucunditate
in lumine majestatis suæ, cum misericordia, &
justitia, quæ est ex ipso.

CAPUT VI.

Judæos apud Babylonios captivos vaticinatur Jeremias post septem generationes liberandos: hortaturq; ut sibi caveant ab illorum idololatria, ostendens à plurimis effectibus imbecillia esse idola penitusq; sensu carentia, ac vanissima.

EXemplar epistolæ, quam misit Jeremias
ad abducendos captivos in Babylonam
a rege Babyloniorum, ut annuntiaret illis se-
cundum quod præceptum est illi a Deo.
1 * PROPTER peccata, quæ peccastis ante A
Deum, abducemini in Babyloniam captiui a * Iere.
Nabuchodonosor rege Babyloniorum. 25.b.9.
2 Ingressi itaque in Babylonem, eritis ibi an-
nis plurimis, & temporibus longis, vsque ad ge-
nerationes septem: post hoc autem educam vos
inde cum pace.
3 * Nunc autem videbitis in Babylonia deos * Is 44.
aureos, & argenteos, & lapideos, & ligneos in c. 10.
humeris portari, ostentantes metum Gentibus.
4 Videte ergo ne & vos similes efficiamini fa-
ctis alienis, & metuatis, & metus vos capiat in
ipsis.
5 Visa itaq; turba de retro, & ab ante, adoran-
tes, dicite in cordibus vestris: Te oportet ado-
rari Domine.
6 Angelus enim meus vobiscum est: ipse au-
tem exquiram animas vestras.
7 Nam lingua ipsorum polita à fabro, ipsa
etiam inaurata & inargentata, falsa sunt, & non
possunt loqui.
8 Et sicut virgini amanti ornamenta, ita acce-
pto auro fabricati sunt.
9 Coronas certe aureas habent super capita
sua dii illorum: unde subtrahunt sacerdotes ab
eis aurum & argentum, & erogant illud in se-
metipsos.
10 Dant autem & ex ipso prostitutis, & mere-
trices ornant: & iterum cum receperint illud à
meretricibus, ornant deos suos.
11 Hi autem nō liberātur ab ærugine & tinea.
12 Opertis autem illis veste purpurea, exter- B
gunt faciem ipsorum propter pulverem domus,
qui est plurimus inter eos.
13 Sceptrum autem habet ut homo, sicut judex
regionis, qui in se peccantem non interficit.
14 Habet etiam in manu gladium, & securim:
se autem de bello, & a latronibus non liberat.
Unde vobis notum sit quia non sunt dij.
15 Non ergo timueritis eos. Sicut enim vas
hominis confractum inutile efficitur, tales sunt
& dii illorum.
16 Constitutis illis in domo, oculi eorum
pleni sunt pulvere à pedibus introeuntium.
17 Et sicut alicui qui regem offendit, circum-
septæ sunt januæ: aut sicut ad sepulchrum ad-
du-

ductum mortuum, ita tutantur sacerdotes ostia clausuris & seris, ne à latronibus expolientur.

18 Lucernas accendunt illis, & quidem multas, ex quibus nullam videre possunt: sunt autem sicut trabes in domo.

19 Corda vero eorum dicunt elingere serpentes, qui de terra sunt, dum comedunt eos, & vestimentum ipsorum, & non sentiunt.

20 Nigræ fiunt facies eorum à fumo, qui in domo fit.

21 Supra corpus eorum, & supra caput eorum volant noctuæ, & hirundines, & aves etiam similiter & cattæ.

22 Unde sciatis quia non sunt dij. Ne ergo timueritis eos.

C 23 Aurum etiam quod habent, ad speciem est. Nisi aliquis exterserit æruginem, non fulgebunt: neque enim dum conflarentur, sentiebant.

* Isa. 46.b.6. 24 * Ex omni pretio empta sunt, in quibus spiritus non inest ipsis.

25 Sine pedibus in humeris portantur, ostentantes ignobilitatem suam hominibus. Confundantur etiam qui colunt ea.

26 Propterea si ceciderint in terram, à semetipsis non consurgunt: neque si quis eum statuerit rectum, per semetipsum stabit, sed sicut mortuis munera eorum illis apponentur.

27 Hostias illorum vendunt sacerdotes ipsorum, & abutuntur: similiter & mulieres eorum decerpentes, neque infirmo neque mendicanti aliquid impertiunt;

28 De sacrificijs eorum fœtæ & menstruatæ contingunt. Scientes itaque ex his quia non sunt dij, ne timeatis eos.

29 Unde enim vocantur dij? Quia mulieres apponunt diis argenteis, & aureis, & ligneis:

30 Et in domibus eorum sacerdotes sedent, habentes tunicas scissas, & capita, & barbam rasam, quorum capita nuda sunt.

31 Rugiunt autem clamantes contra deos suos sicut in cœna mortui.

32 Vestimenta eorum auferunt sacerdotes, & vestiunt uxores suas, & filios suos.

D 33 Neque si quid mali patiuntur ab aliquo, neque si quid boni, poterunt retribuere: neque regem constituere possunt, neque auferre.

34 Similiter neque dare divitias possunt: neq; malum retribuere. Si quis illis votum voverit & non reddiderit: neque hoc requirunt.

35 Hominem à morte non liberant, neque infirmum à potentiori eripiunt.

36 Hominem cæcum ad visum non restituunt, de necessitate hominem non liberabunt.

37 Viduæ non miserebuntur, neque orphanis benefacient.

38 Lapidibus de monte similes sunt dij illorum, lignei, & lapidei, & aurei, & argentei. Qui autem colunt ea, confundentur.

39 Quomodo ergo æstimandum est, aut dicendum, illos esse deos?

40 Adhuc enim ipsis Chaldæis non honorantibus ea: qui cum audierint mutum nō posse loqui, offerunt illud ad Bel, postulātes ab eo loqui:

41 Quasi possint sentire qui non habent motum, & ipsi cum intellexerint, relinquent ea: sensum enim non habent ipsi dii illorum.

42 Mulieres autem circumdatæ funibus in viis sedent, succendentes ossa olivarum.

E 43 Cum autem aliqua ex ipsis attracta ab aliquo transeunte dormierit cum eo, proximæ suæ exprobrat quod ea non sit digna habita, sicut ipsa, neque funis ejus diruptus sit.

44 Omnia autem quæ illis fiunt, falsa sunt. Quomodo æstimandum aut dicendum est, illos esse deos?

45 A fabris autem, & ab aurificibus facta sunt. Nihil aliud erunt, nisi id quod volunt esse sacerdotes.

46 Artifices etiam ipsi, qui ea faciunt, non sunt multi temporis. Numquid ergo possunt ea quæ fabricata sunt ab ipsis esse dij?

47 Reliquerunt autem falsa, & opprobrium postea futuris.

48 Nam cum supervenerit illis prælium, & mala; cogitant sacerdotes apud se, ubi se abscondant cum illis.

49 Quomodo ergo sentiri debeant quoniam dij sunt, qui nec de bello se liberant, neque de malis se eripiunt?

50 Nam cum sint lignea, inaurata, & inargentata, scietur postea quia falsa sunt, ab universis Gentibus, & regibus: quæ manifesta sunt quia non sunt dij, sed opera manuum hominum, & nullum Dei opus cum illis.

51 Unde ergo notum est, quia non sunt dii, sed opera manuum hominum, & nullum Dei opus in ipsis est?

52 Regem regioni non suscitant, neque pluviam hominibus dabunt.

53 Judicium quoque non discernent, neque regiones liberabūt ab iniuria: quia nihil possūt, sicut corniculæ inter medium cæli & terræ. F

54 Etenim cum inciderit ignis in domū deorum ligneorum, argenteorum, & aureorum, sacerdotes quidem ipsorum fugient, & liberabuntur: ipsi vero sicut trabes in medio comburentur.

55 Regi autem, & bello non resistent. Quomodo ergo æstimandum est, aut recipiendum quia dij sunt?

56 Non à furibus, neque à latronibus se liberabunt dij lignei, & lapidei, & inaurati, & inargentati: quibus hi, qui fortiores sunt,

57 Aurum, & argentum, & vestimentum, quo operti sunt, auferent illis, & abibunt, nec sibi auxilium ferent.

58 Itaque melius est esse regem ostentantem virtutem suam, aut vas in domo utile, in quo gloriabitur qui possidet illud, vel ostium in domo, quod custodit quæ in ipsa sunt, quā falsi dij.

59 Sol quidem & luna, ac sidera cum sint splendida, & emissa ad utilitates, obaudiunt.

60 Similiter & fulgur cum apparuerit, perspicuum est; idipsum autem & spiritus in omni regione spirat.

61 Et nubes, quibus cum imperatum fuerit à Deo perambulare universum orbem, perficiunt quod imperatum est eis.

62 Ignis etiam missus desuper ut consumat montes, & silvas, facit quod præceptum est ei. Hæc autem neque speciebus, neque virtutibus uni eorum similia sunt.

63 Unde neque existimandum est, neque dicendū, illos esse deos, quādo nō possunt neq; iudicium iudicare, neq; quidquā facere hominibus.

64 Scientes itaque quia non sunt dij, ne ergo timueritis eos.

65 Neque enim regibus maledicent, neque benedicent,

66 Si-

66 Signa etiam in cœlo Gentibus non ostendunt, neque ut sol lucebunt, neque illuminabunt ut luna.
67 Bestiæ meliores sunt illis, quæ possunt fugere sub tectum, ac prodesse sibi.
68 Nullo itaque modo nobis est manifestum quia sunt dii: propter quod ne timeatis eos.
69 Nam sicut in cucumerario formido nihil custodit: ita sunt dii illorum lignei, & argentei, & inaurati.
70 Eodem modo & in horto spina alba, supra quam omnis avis sedet. Similiter & mortuo projecto in tenebris, similes sunt dii illorum lignei, & inaurati, & inargentati.
71 A purpura quoque & murice, quæ supra illos tineant, scietis itaque quia non sunt dii. Ipsi etiam postremo comeduntur, & erunt opprobrium in regione.
72 Melior est homo justus, qui non habet simulachra: nam erit longe ab opprobriis.

PROPHETIA EZECHIELIS.

CAPUT I.

Tempus & locus quibus Ezechieli ostensæ sunt visiones Dei: nempe in medio ignis similitudo quatuor animalium quæ describuntur, similiter & rotarum, firmamenti, throni, & hominis in throno sedentis, igne circumdati.

A
1 ET factum est in trigesimo
anno, in quarto, in quinta
mensis, cum essem in me-
Infr. 1.13. d.10 dio captivorum * juxta
fluvium Chobar, aperti sunt
cæli, & vidi visiones Dei.
2 In quinta mensis, ipse
est annus quintus transmi-
grationis regis Joachin,
3 Factum est verbū Dñi ad Ezechielē filiū Bu-
zi sacerdotem in terra Chaldæorū, secus flumē
Chobar: & facta est super eum ibi manus Dñi.
B 4 Et vidi, & ecce ventus turbinis veniebat
ab Aquilone, & nubes magna, & ignis involvēs,
& splendor in circuitu ejus: & de medio ejus
quasi species electri, id est de medio ignis:
5 Et in medio ejus similitudo quatuor animaliū:
& hic aspectus eorū, similitudo hominis in eis.
6 Quatuor facies uni, & quatuor pennæ uni.
7 Pedes eorum pedes recti, & planta pedis eo-
rum quasi planta pedis vituli, & scintillæ quasi
aspectus æris candentis.
8 Et manus hominis sub pennis eorum in qua- C
tuor partibus: & facies & pennas per quatuor
partes habebant.
9 Junctæque erant pennæ eorum alterius ad
alterum. non revertebantur cum incederent: sed
unumquodque ante faciem suam gradiebatur.
10 Similitudo autem vultus eorum: facies ho-
minis, & facies leonis à dextris ipsorū quatuor;
facies autem bovis, à sinistris ipsorum quatuor,
& facies aquilæ desuper ipsorum quatuor.
11 Facies eorum, & pennæ eorum extentæ de-
super: duæ pennæ singulorum jungebantur, & D
duæ tegebant corpora eorum:
12 Et unumquodque eorum coram facie sua
ambulabat: ubi erat impetus spiritus illuc gra-
diebantur, nec revertebantur cum ambularent.
13 Et similitudo animalium, aspectus eorum
quasi carbonum ignis ardentium, & quasi aspe-
ctus lampadarum. Hæc erat visio discurrens in
medio animalium, splendor ignis, & de igne
fulgur egrediens.
14 Et animalia ibant & revertebantur, in
simi-

similitudinem fulguris coruscantis.
15 Cumque aspicerem animalia, apparuit rota una super terram juxta animalia, habens quatuor facies.
16 Et aspectus rotarum, & opus earum, quasi visio maris: & una similitudo ipsarum quatuor: & aspectus earum & opera, quasi sit rota in medio rotæ.
E 17 Per quatuor partes earum euntes ibant, & non revertebantur cum ambularent.
18 Statura quoque erat rotis, & altitudo, &
*Infra 10.c 12 horribilis aspectus: * & totum corpus oculis plenum in circuitu ipsarum quatuor.
19 Cumque ambularent animalia, ambulabant pariter & rotæ juxta ea: & cum elevarentur animalia de terra, elevabantur simul & rotæ.
20 Quocumque ibat spiritus, illuc eunte spiritu, & rotæ pariter elevabantur, sequentes eum. Spiritus enim vitæ erat in rotis.
21 Cum euntibus ibant, & cum stantibus stabant: & cum elevatis a terra, pariter elevabantur & rotæ, sequentes ea: quia spiritus vitæ erat in rotis.
F 22 Et similitudo super capita animalium firmamenti, quasi aspectus crystalli horribilis, & extenti super capita eorum desuper.
23 Sub firmamento autem pennæ eorum rectæ alterius ad alterum: unumquodque duabus alis velabat corpus suum, & alterum similiter velabatur.
24 Et audiebam sonum alarum, quasi sonum aquarum multarum, quasi sonum sublimis Dei: cum ambularent quasi sonus erat multitudinis
G ut sonus castrorum. cumque starent, demittebantur pennæ eorum.
25 Nam cum fieret vox super firmamentum, quod erat super caput eorum, stabant, & submittebant alas suas.
26 Et super firmamentum, quod erat imminens capiti eorum, quasi aspectus lapidis sapphiri similitudo throni: & super similitudinem throni, similitudo quasi aspectus hominis desuper.
27 Et vidi quasi speciem electri, velut aspectum ignis, intrinsecus ejus per circuitum: a lumbis ejus & desuper, & a lumbis ejus usque deorsum, vidi quasi speciem ignis splendentis in circuitu.
28 Velut aspectum arcus cum fuerit in nube in die pluviæ. hic erat aspectus splendoris per gyrum.

CAPUT II.

Roboratur propheta exterritus, ut intrepide arguat rebelles filios Israel, si quomodo tandem ab inveteratis peccatis resipiscant, & jubetur comedere librum scriptũ intus & foris, in quo erant lamentationes, & carmẽ, & væ.

A 1 HÆc visio similitudinis gloriæ Dñi, & vidi, & cecidi in faciem meam, & audivi vocem loquentis. Et dixit ad me: Fili hominis sta super pedes tuos, & loquar tecum.
2 Et ingressus est in me spiritus postquam locutus est mihi, & statuit me supra pedes meos: & audivi loquentem ad me,
3 Et dicentem: Fili hominis, mitto ego te ad filios Israel, ad gentes apostatrices, quæ recesserunt a me: ipsi & patres eorum prævaricati sunt pactum meum usque ad diem hanc.
4 Et filii dura facie, & indomabili corde sunt, ad quos ego mitto te: & dices ad eos: Hæc dicit Dominus Deus:
5 Si forte vel ipsi audiant, & si forte quiescant, quoniam domus exasperans est: & scient quia propheta fuerit in medio eorum.
6 Tu ergo fili hominis ne timeas eos, neque C sermones eorum metuas: quoniam increduli & subversores sunt tecum, & cum scorpionibus habitas. verba eorum ne timeas, & vultus eorum ne formides, quia domus exasperans est.
7 Loqueris ergo verba mea ad eos, si forte audiant, & quiescant: quoniam irritatores sunt. D
8 Tu autem fili hominis audi quæcumque loquor ad te, & noli esse exasperans, sicut domus exasperatrix est: aperi os tuum & comede quæcumque ego do tibi.
9 Et vidi, & ecce manus missa ad me, in qua erat involutus liber: & expandit illum coram me, * qui erat scriptus intus & foris: & scriptæ erant in eo lamentationes, & carmen, & væ. *Apoc 5.a.1.

CAPUT III.

Comesto libro datur prophetæ facies adamantina, ut intrepide arguat durissimos filios Israel in transmigratione constitutos: missus autem constituitur speculator, qui si visum imminens malum non annuntiaverit, ejus, qui perit reus efficitur; si autem annuntiaverit, animam suam liberat, etiam si alius pereat: deinde campum ingressus, visa que ibi gloria Domini, jubetur in domo sua includi, tamquam vinctus ac mutus. A

1 ET dixit ad me: Fili hominis quodcumque inveneris comede: comede volumen istud, & vadens loquere ad filios Israel.
2 Et aperui os meum, & cibavit me volumine illo:
3 Et dixit ad me: Fili hominis venter tuus comedet, & viscera tua complebuntur volumine isto, quod ego do tibi. * Et comedi illud: & factum est in ore meo sicut mel dulce. *Apoc 10.d.9.10.
4 Et dixit ad me: Fili hominis vade ad domum Israel, & loqueris verba mea ad eos.
5 Non enim ad populum profundi sermonis & ignotæ linguæ tu mitteris, ad domum Israel:
6 Neque ad populos multos profundi sermonis, & ignotæ linguæ, quorum non possis audire sermones: & si ad illos mittereris, ipsi audirent te.
7 Domus autem Israel nolunt audire te: quia B nolunt audire me. omnis quippe domus Israel attrita fronte est, & duro corde.
8 Ecce dedi faciem tuam valentiorem faciebus eorum, & frontem tuam duriorem frontibus eorum.
9 Ut adamantem, & ut silicem dedi faciem tuam: ne timeas eos, neque metuas a facie eorum: quia domus exasperans est.
10 Et dixit ad me: Fili hominis, omnes sermones meos, quos ego loquor ad te, assume in corde tuo, & auribus tuis audi:
11 Et vade ingredere ad transmigrationem, ad filios populi tui, & loqueris ad eos, & dices eis: Hæc dicit Dominus Deus: si forte audiant, & quiescant. C
12 Et assumpsit me spiritus, & audivi post me vocem commotionis magnæ: Benedicta gloria Domini de loco suo;
13 Et vocem alarum animalium percutientium alteram ad alteram, & vocem rotarum sequentium animalia, & vocem commotionis magnæ.

14 Spi-

14 Spiritus quoque levavit me, & assumpsit
me: & abii amarus in indignatione spiritus mei:
manus enim Domini erat mecũ, confortans me.
15 Et veni ad transmigrationem, ad acervum
novarum frugum, ad eos qui habitabant juxta
fluminẽ Chobar, & sedi ubi illi sedebant: & mansi
ibi septem diebus mœrens in medio eorum.
16 Cum autem pertransissent septem dies, fa-
ctum est verbum Domini ad me, dicens:
*Infra 33.b.7. 17 *Fili hominis speculatorem dedi te domui
Israel: & audies de ore meo verbum, & annun-
tiabis eis ex me.
18 Si dicente me ad impium: Morte morieris:
E non annuntiaveris ei, neque locutus fueris ut
avertatur a via sua impia, & vivat: ipse impius
in iniquitate sua morietur, sanguinem autem
ejus de manu tua requiram.
19 Si autem tu annuntiaveris impio, & ille
non fuerit conversus ab impietate sua, & a via
sua impia: ipse quidem in iniquitate sua mo-
rietur, tu autem animam tuam liberasti.
20 Sed & si conversus justus a justitia sua fue-
rit, & fecerit iniquitatem: ponam offendiculum
coram eo, ipse morietur, quia non annuntiasti
ei: in peccato suo morietur, & non erunt in me-
moria justitiæ ejus, quas fecit: sanguinem vero
ejus de manu tua requiram.
F 21 Si autem tu annuntiaveris justo ut non pec-
cet justus, & ille non peccaverit: vivens vivet,
quia annuntiasti ei, & tu animã tuam liberasti.
22 Et facta est super me manus Domini, & di-
xit ad me: Surgens egredere in campum & ibi
loquar tecum.
23 Et surgens egressus sum in campum: & ec-
ce ibi gloria Domini stabat quasi gloria, quam
*Sup. 1.f. vidi * juxta fluvium Chobar: & cecidi in fa-
ciem meam.
24 Et ingressus est in me spiritus, & statuit me
super pedes meos: & locutus est mihi, & dixit
G ad me: Ingredere, & includere in medio do-
mus tuæ.
25 Et tu fili hominis, ecce data sunt super te
vincula, & ligabunt te in eis: & non egredieris
de medio eorum.
26 Et linguam tuam adhærere faciam palato
tuo, & eris mutus, nec quasi vir objurgans:
quia domus exasperans est.
27 Cum autem locutus fuero tibi, aperiam os
tuum, & dices ad eos: Hæc dicit Dominus
Deus: Qui audit, audiat: & qui quiescit, quies-
cat: quia domus exasperans est.

C A P U T IV.

*Jubetur propheta figurare obsidionem Jerusalẽ,
ac dormire super latus sinistrum 390. diebus,
super dexteram vero 40. ac vilem cibum &
fœde confectum sibi præparare: quibus designe
calamitatem filiorum Israel: obsidionem &
afflictionem habitantium Jerosolymis.*

A 1 ET tu fili hominis sume tibi laterem, &
pones eum coram te: & describes in
eo civitatem Jerusalem.
2 Et ordinabis adversus eã obsidionẽ, & ædi-
ficabis munitiones, & comportabis aggerem, &
dabis cõtra eã castra, & pones arietes in gyro.
3 Et tu sume tibi sartaginem ferream, & pones
eam in murum ferreum inter te, & inter civita-
tem: & obfirmabis faciem tuam ad eam, &
erit in obsidionem, & circumdabis eam: si-
gnum est domui Israel.
4 Et tu dormies super latus tuum sinistrum, &
pones iniquitates domus Israel super eo, nume-
ro dierum quibus dormies super illud, & assu-
mes iniquitatem eorum.
5 Ego autem dedi tibi annos iniquitatis eo- B
rum, numero dierum trecentos & nonaginta
dies: & portabis iniquitatem domus Israel.
6 Et cum compleveris hæc, dormies super la-
tus tuum dexterum secũdo: & * assumes iniqui- *Num. 14.f.34.
tatem domus Juda quadraginta diebus. diem
pro anno, diem, inquam, pro anno dedi tibi.
7 Et ad obsidionem Jerusalem convertes fa-
ciem tuam, & brachium tuum erit extentum: &
prophetabis adversus eam.
8 Ecce circumdedi te vinculis: & non te con-
vertes a latere tuo in latus aliud, donec com-
pleas dies obsidionis tuæ.
9 Et tu sume tibi frumentum, & hordeum, &
fabam, & lentem, & milium, & viciam: & mit-
tes ea in vas unum, & facies tibi panes nu-
mero dierum quibus dormies super latus tuum:
trecentis & nonaginta diebus comedes illud.
10 Cibus autem tuus quo vesceris, erit in pon- C
dere viginti stateres in die: a tempore usque
ad tempus comedes illud.
11 Et aquam in mensura bibes, sextam par-
tem hin: a tempore usque ad tempus bibes
illud.
12 Et quasi subcinericium hordeaceum co-
medes illud: & stercore, quod egreditur de
homine, operies illud in oculis eorum.
13 Et dixit Dominus: Sic comedent filii Is-
rael * panem suum pollutum inter Gentes, ad *Osee 9.a.3.
quas ejiciam eos.
14 Et dixi: A a a, Domine Deus, ecce ani-
ma mea non est polluta: & morticinum, & la-
ceratum a bestiis non comedi ab infantia mea D
usque nunc, & non est ingressa in os meum
omnis caro immunda.
15 Et dixit ad me: Ecce dedi tibi fimum
boum pro stercoribus humanis: & facies pa-
nem tuum in eo.
16 Et dixit ad me: Fili hominis: * Ecce ego *Inf. 5.a.16. & 14.d.13.
conteram baculum panis in Jerusalem: & co-
medent panem in pondere, & in sollicitudine:
& aquam in mensura, & in angustia bibent:
17 Ut deficientibus pane & aqua, corruat
unusquisque ad fratrem suum: & contabescant
in iniquitatibus suis.

C A P U T V.

*Per detonsos capitis & barbæ prophetæ pilos jus-
su Domini, varieque consumptos, designantur
Judæi, propter sua peccata fame & gladio
consumendi: sic ut patres filios, & filii patres
comedant, reliqui vero in captivitatem du-
cendi, ubi sint opprobrium ac stupor Gentibus,
quarum superarunt scelera.*

1 ET tu fili hominis sume tibi gladium acu- A
tum, radentem pilos: & assumes eũ, &
duces per caput tuum, & per barbam tuam: &
assumes tibi stateram ponderis, & divides eos.
2 Tertiam partem igni combures in medio
civitatis juxta completionem dierum obsidio-
nis: & assumes tertiam partem, & concides gla-
dio in circuitu ejus: tertiam vero aliam dis-
perges in ventum, & gladium nudabo post eos.
3 Et sumes inde parvum numerum: & ligabis
eos in summitate pallii tui.
4 Et ex eis rursum tolles, & projicies eos

in medio ignis, & combures eos igni: & ex eo
egredietur ignis in omnem domum Israel.
5 Hæc dicit Dominus Deus: Ista est Jerusa-
lem, in medio gentium posui eam, & in circuitu
ejus terras.
6 Et contempsit judicia mea, ut plus esset im-
pia quam Gentes: & præcepta mea, ultra quam
terræ quæ in circuitu ejus sunt. judicia enim
mea proiecerunt, & in præceptis meis non am-
bulaverunt.
B 7 Idcirco hæc, dicit Dominus Deus: Quia su-
perastis Gentes, quæ in circuitu vestro sunt, &
in præceptis meis non ambulastis, & judicia
mea non fecistis, & juxta judicia Gentium,
quæ in circuitu vestro sunt, non estis ope-
rati:
8 Ideo hæc dicit Dominus Deus: Ecce ego
ad te, & ipse ego faciam in medio tui judicia
in oculis Gentium.
9 Et faciam in te quod non feci, & quibus si-
milia ultra non faciam, propter omnes abomi-
nationes tuas.
10 Ideo patres comedent filios in medio tui,
& filii comedent patres suos, & faciam in te
judicia, & ventilabo universas reliquias tuas
in omnem ventum.
C 11 Idcirco vivo ego, dicit Dominus Deus: nisi
pro eo quod sanctum meum violasti in omni-
bus offensionibus tuis, & in cunctis abomina-
tionibus tuis: ego quoque confringam, & non
parcet oculus meus, & non miserebor.
12 Tertia pars tui peste morietur, & fame con-
sumetur in medio tui: & tertia pars tui in gla-
dio cadet in circuitu tuo: tertiam vero partem
tuam in omnem ventum dispergam, & gla-
dium evaginabo post eos.
13 Et complebo furorem meum, & requie-
scere faciam indignationem meam in eis, &
consolabor: & scient quia ego Dominus locu-
tus sum in zelo meo, cum implevero indigna-
tionem meam in eis.
14 Et dabo te in desertum & in opprobrium
Gentibus, quæ in circuitu tuo sunt, in conspe-
ctu omnis prætereuntis.
D 15 Et eris opprobrium, & blasphemia, exem-
plum, & stupor in Gentibus quæ in circuitu tuo
sunt, cum fecero in te judicia in furore, & in
indignatione, & in increpationibus iræ.
16 Ego Dominus locutus sum: Quando misero
sagittas famis pessimas in eos; quæ erunt morti-
feræ, & quas mittam ut disperdam vos: & fa-
mem congregabo super vos, & * conteram in
*Supra 4.d.16. vobis baculum panis.
Inf.14.d.14. 17 Et immittam in vos famem, & bestias pes-
simas usque ad internecionem: & pestilentia,
& sanguis transibunt per te, & gladium indu-
cam super te, ego Dominus locutus sum.

CAPUT VI.

Propter multiplicem idololatriam filiorum Israel, prædicuntur eorum urbes & excelsa dissipanda, & qui pestem, gladium & famem evaserint, dispergendi inter Gentes, ubi malis pressi convertentur ad Dominum.

A 1 ET factus est sermo Domini ad me, di-
cens:
2 Fili hominis pone faciem tuam ad montes
Israel, & prophetabis ad eos,
*Infra 36.a.1. 3 Et dices: * Montes Israel audite verbum
Domini Dei: Hæc dicit Dominus Deus mon-
tibus, & collibus, rupibus, & vallibus: Ecce
ego inducam super vos gladium, & disperdam
excelsa vestra,
4 Et demoliar aras vestras, & confringentur
simulacra vestra: & dejiciam interfectos ve-
stros ante idola vestra.
5 Et dabo cadavera filiorum Israel ante fa-
ciem simulachrorum vestrorum: & dispergam
ossa vestra circum aras vestras,
6 In omnibus habitationibus vestris. Urbes B
desertæ erunt, & excelsa demolientur, & dis-
sipabuntur: & interibunt aræ vestræ, & confrin-
gentur: & cessabunt idola vestra, & conterentur
delubra vestra, & delebuntur opera vestra.
7 Et cadet interfectus in medio vestri: & scie-
tis quia ego sum Dominus.
8 Et relinquam in vobis eos, qui fugerint gladiū
in Gentibus, cum dispersero vos in terris.
9 Et recordabuntur mei liberati vestri in Gen- C
tibus, ad quas captivi ducti sunt: quia contrivi
cor eorum fornicans, & recedens a me; & ocu-
los eorum fornicantes post idola sua: & dis-
plicebunt sibimet super malis quæ fecerunt in
universis abominationibus suis.
10 Et scient, quia ego Dominus non frustra
locutus sum, ut facerem eis malum hoc.
11 Hæc dicit Dominus Deus: Percute manum
tuam, & allide pedem tuum, & dic: Heu, ad
omnes abominationes malorum domus Israel:
quia gladio, fame, & peste ruituri sunt.
12 Qui longe est, peste morietur: qui autem
prope, gladio corruet: & qui relictus fuerit, &
obsessus, fame morietur: & complebo indi-
gnationem meam in eis.
13 Et scietis quia ego Dominus, cum fuerint D
interfecti vestri in medio idolorum vestrorum,
in circuitu ararum vestrarum, in omni colle
excelso, & in cunctis summitatibus montium,
& subtus omne lignum nemorosum, & sub-
tus universam quercum frondosam, locum
ubi accenderunt thura redolentia universis
idolis suis.
14 Et extendam manum meam super eos: &
faciam terram desolatam & destitutam, a de-
serto Deblatha, in omnibus habitationibus eo-
rum: & scient quia ego Dominus.

CAPUT VII.

Denuntiat propheta totius Terræ Judæ extremam & inevitabilem vastationem proxime imminere propter ipsorum scelera.

1 ET factus est sermo Domini ad me, di- A
cens:
2 Et tu fili hominis, hæc dicit Dominus Deus
terræ Israel: Finis venit, venit finis super qua-
tuor plagas terræ.
3 Nunc finis super te, & immittam furorem
meum in te: & judicabo te juxta vias tuas: &
ponam contra te omnes abominationes tuas
4 Et non parcet oculus meus super te, & non
miserebor: sed vias tuas ponam super te, &
abominationes tuæ in medio tui erunt: & scie-
tis quia ego Dominus.
5 Hæc dicit Dominus Deus: Afflictio una, af-
flictio ecce venit.
6 Finis venit, venit finis, evigilavit adver-
sum te: ecce venit.
7 Venit contritio super te, qui habitas in ter- B
ra; venit tempus, prope est dies occisionis, &
non gloriæ montium.

8 Nunc

8 Nunc de propinquo effundam iram meam
super te, & complebo furorem meum in te: &
judicabo te juxta vias tuas, & imponam tibi
omnia scelera tua.

C 9 Et non parcet oculus meus, nec miserebor,
sed vias tuas imponam tibi, & abominationes
tuæ in medio tui erunt: & scietis quia ego sum
Dominus percutiens.

10 Ecce dies, ecce venit: egressa est contri-
tio, floruit virga, germinavit superbia:

11 Iniquitas surrexit in virga impietatis: non
ex eis, & non ex populo, neque ex sonitu eo-
rum: & non erit requies in eis.

12 Venit tempus, appropinquavit dies: qui
emit, non lætetur: & qui vendit, non lugeat:
quia ira super omnem populum ejus.

13 Quia qui vendit, ad id quod vendidit, non
D revertetur & adhuc in viventibus vita eorum,
visio enim ad omnem multitudinem ejus non
regredietur: & vir in iniquitate vitæ suæ non
confortabitur.

14 Canite tuba, præparentur omnes, & non
est qui vadat ad prælium: ira enim mea super
universum populum ejus.

15 Gladius foris, & pestis & fames intrinse-
cus: qui in agro est, gladio morietur: & qui
in civitate, pestilentia & fame devorabuntur.

16 Et salvabuntur qui fugerint ex eis: & erunt
in montibus quasi columbæ convallium omnes
trepidi, unusquisque in iniquitate sua.

17 Omnes manus dissolventur, & omnia ge-
nua fluent aquis.

E 18 * Et accingent se ciliciis. & operiet eos for-
*If. 15. mido. & in omni facie confusio, & in univer-
a. 1. sis capitibus eorum calvitium.
Jer. 48. 19 Argentum eorum foras projicietur, & au-
f. 37. rum eorum in sterquilinium erit. Argentum eo-
Prov. rum, & aurum eorum non valebit liberare eos
11. a. 4. in die furoris Domini. Animam suam non sa-
Sopho. turabunt, & ventres eorum non implebuntur:
1. d. 18. quia scandalum iniquitatis eorum factum est.
Eccl. c. 10. 1. 20 Et ornamentum monilium suorum in su-
perbiam posuerunt, & imagines abominatio-
F num suarum & simulachrorum fecerunt ex eo:
propter hoc dedi eis illud in immunditiam:

21 Et dabo illud in manus alienorum ad diri-
piendum, & impiis terræ in prædam, & conta-
minabunt illud.

22 Et avertam faciem meam ab eis, & viola-
bunt arcanum meum: & introibunt in illud
emissarii, & contaminabunt illud.

23 Fac conclusionem: quoniam terra plena
est judicio sanguinum, & civitas plena ini-
quitate.

24 Et adducam pessimos de Gentibus, & pos-
G sidebunt domos eorum, & quiescere faciam
superbiam potentium, & possidebunt sanctua-
ria eorum.

25 Angustia superveniente, requirent pacem,
& non erit.

26 Conturbatio super conturbationem veniet,
& auditus super auditum: & quærent visionem
de propheta, & lex peribit a sacerdote, & con-
silium a senioribus.

27 Rex lugebit, & princeps induetur mœrore,
& manus populi terræ conturbabuntur. Secun-
dum viam eorum faciam eis, & secundum ju-
dicia eorum judicabo eos: & scient quia
ego Dominus.

CAPUT VIII.

*Ezechiel post visam Dei similitudinem, spi-
ritu raptus in Jerusalem videt pessimas Ju-
dæorum idololatrias sub variis figuris: qua-
re dicit Dominus se eis non parciturum, nec
orationes exauditurum.*

1 ET factum est in anno sexto, in sexto A
mense, in quinta mensis: ego sedebam
in domo mea, & senes Juda sedebant co-
ram me, & cecidit ibi super me manus Do-
mini Dei.

2 Et vidi, & ecce similitudo quasi aspectus
ignis: ab aspectu lumborum ejus, & deorsum,
ignis: & a lumbis ejus, & sursum, quasi aspe-
ctus splendoris, ut visio electri.

3 * Et emissa similitudo manus apprehendit
me in cincinno capitis mei: & elevavit me B
spiritus inter terram & cælum: & adduxit me * Dan.
in Jerusalem in visione Dei, juxta ostium in- 14. f. 35
terius, quod respiciebat ad Aquilonem, ubi
erat statutum idolum zeli ad provocandam
æmulationem.

4 Et ecce ibi gloria Dei Israel, secundum vi-
sionem quam videram in campo.

5 Et dixit ad me: Fili hominis, leva oculos C
tuos ad viam Aquilonis. Et levavi oculos meos
ad viam Aquilonis: & ecce ab Aquilone portæ
altaris, idolum zeli in ipso introitu.

6 Et dixit ad me: Fili hominis, putasne, vi-
des tu quid isti faciunt, abominationes ma-
gnas, quas domus Israel facit hic, ut procul
recedam a sanctuario meo? & adhuc conver-
sus videbis abominationes majores.

7 Et introduxit me ad ostium atrii: & vidi,
& ecce foramen unum in pariete.

8 Et dixit ad me: Fili hominis fode parie-
tem: Et cum fodissem parietem, apparuit o- D
stium unum.

9 Et dixit ad me: Ingredere, & vide abomi-
nationes pessimas, quas isti faciunt hic.

10 Et ingressus vidi, & ecce omnis similitudo
reptilium & animalium, abominatio & uni-
versa idola domus Israel depicta erant in pa-
riete in circuitu per totum.

11 Et septuaginta viri de senioribus domus
Israel, & Jezonias filius Saphan stabat in me- E
dio eorum, stantium ante picturas: & unusquis-
que habebat thuribulum in manu sua: & vapor
nebulæ de thure consurgebat.

12 Et dixit ad me: Certe vides fili hominis
quæ seniores domus Israel faciunt in tenebris,
unusquisque in abscondito cubiculi sui: dicunt
enim: Non videt Dominus nos, dereliquit Do-
minus terram.

13 Et dixit ad me: adhuc conversus videbis
abominationes majores, quas isti faciunt.

14 Et introduxit me per ostium portæ do-
mus Domini, quod respiciebat ad Aquilonem: F
& ecce ibi mulieres sedebant plangentes A-
donidem.

15 Et dixit ad me: Certe vidisti fili hominis:
adhuc conversus videbis abominationes ma-
jores his.

16 Et introduxit me in atrium domus Domi-
ni interius: & ecce in ostio templi Domini in-
ter vestibulum & altare, quasi vigintiquinque
viri, dorsa habentes contra templum Domini,
& facies ad Orientem; & adorabant ad ortum
Solis.

17 Et dixit ad me: Certe vidisti fili hominis:
numquid leve est hoc domui Juda, ut face-
rent abominationes istas, quas fecerunt hic:
quia replentes terram iniquitate conversi sunt
ad irritandum me? & ecce applicant ramum
ad nares suas.
18 Ergo & ego faciam in furore: non parcet
oculus meus, nec miserebor: & cum clama-
verint ad aures meas voce magna, non exau-
diam eos.

CAPUT IX.

*Apparentes sex viri jubentur omnes in Jerusa-
lem trucidare, qui à viro lineis vestito non
sunt signo Thau notati: quo facto Dominus
exclamanti prophetæ respondet id futurum
exigentibus ipsorum criminibus.*

A 1 ET clamavit in auribus meis voce magna,
dicens: Appropinquaverunt visitationes
urbis, & unusquisque vas interfectionis habet
in manu sua.
2 Et ecce sex viri veniebant de via portæ su-
perioris, quæ respicit ad Aquilonem & unius-
cujusque vas interitus in manu ejus: vir quoque
unus in medio eorum vestitus erat lineis, & at-
tramentarium scriptoris ad renes ejus: & in-
gressi sunt, & steterunt juxta altare æreum:
B 3 Et gloria Domini Israel assumpta est de
cherub, quæ erat super eum ad limen domus: &
vocavit virum, qui indutus erat lineis & atra-
mentarium scriptoris habebat in lumbis suis.
4 Et dixit Dominus ad eum: Transi per me-
Exod diam civitatem in medio Jerusalem: & signa
12.c.7. thau super frontes virorum gementium, & do-
Apoc. lentium super cunctis abominationibus, quæ
7.a.3. fiunt in medio ejus.
5 Et illis dixit, audiente me: Transite per ci-
vitatem sequentes eum, & percutite: non par-
cat oculus vester, neque misereamini.
6 Senem, adolescentulum, & virginem, par-
C vulum & mulieres, interficite usque ad inter-
necionem: omnem autem, super quem videri-
tis thau, ne occidatis, & a sanctuario meo in-
cipite. Cœperunt ergo a viris senioribus, qui
erant ante faciem domus.
7 Et dixit ad eos: Contaminate domum, &
implete atria interfectis: egredimini. Et egressi
sunt, & percutiebant eos qui erant in civitate.
8 Et cæde completa, remansi ego: ruique su-
per faciem meam, & clamans aio: Heu, heu,
heu Domine Deus: ergone disperdes omnes re-
liquias Israel, effundens furorem tuum super
Jerusalem?
9 Et dixit ad me: Iniquitas domus Israel &
D Juda, magna est nimis valde, & repleta est
terra sanguinibus, & civitas repleta est aver-
sione: dixerunt enim: Dereliquit Dominus ter-
ram, & Dominus non videt.
10 Igitur & meus non parcet oculus, neque
miserebor: viã eorũ super caput eorũ reddam.
11 Et ecce vir, qui erat indutus lineis, qui
habebat atramentarium in dorso suo, respon-
dit verbũ, dicens: Feci sicut præcepisti mihi.

CAPUT X.

*Jubetur vir lineis vestitus accipere prunas ignis
de medio rotarum, quæ sunt subtus cherubim,
& super civitatem effundere: describitur vi-
sio Dei, cherubim, & quatuor rotarum.*

1 ET vidi, & ecce in firmamento, quod erat
super caput cherubim, quasi lapis sap-
phirus, quasi species similitudinis solii, appa-
ruit super ea.
2 Et dixit ad virum, qui indutus erat lineis, &
ait: Ingredere in medio rotarum, quæ sunt sub-
tus cherubim & imple manum tuam prunis
ignis, quæ sunt inter cherubim. & effunde su-
per civitatem. Ingressusque est in conspectu
meo:
3 Cherubim autem stabant à dextris domus
cum ingrederetur vir, & nubes implevit atrium
interius.
4 Et elevata est gloria Dñi desuper cherub ad
limen domus: & repleta est domus nube, &
atrium repletum est splendore gloriæ Domini.
5 Et sonitus alarum cherubim audiebatur us-
que ad atrium exterius, quasi vox Dei omni-
potentis loquentis.
6 Cumque præcepisset viro, qui indutus erat
lineis, dicens: Sume ignem de medio rotarum, B
quæ sunt inter cherubim: ingressus ille stetit
juxta rotam.
7 Et extendit cherub manum de medio che-
rubim, ad ignem, qui erat inter cherubim: &
sumpsit, & dedit in manus ejus, qui indutus erat
lineis: qui accipiens egressus est.
8 Et apparuit in cherubim similitudo manus
hominis subtus pennas eorum.
9 Et vidi, & ecce quatuor rotæ juxta cheru-
bim: rota una juxta cherub unum & rota alia
juxta cherub unum: species autem rotarum
erat quasi visio lapidis chrysolithi.
10 Et aspectus earum similitudo una quatuor:
quasi sit rota in medio rotæ.
11 Cumque ambularent, in quatuor partes
gradiebantur: & non revertebantur ambu-
lantes; sed ad locum, ad quem ire declinabat
quæ prima erat, sequebantur, & cæteræ, nec
convertebantur.
12 Et omne corpus earum, & colla, & manus, C
& pennæ. & circuli, plena erant oculis, in cir-
cuitu quatuor rotarum.
13 Et rotas istas vocavit volubiles, audien-
te me.
14 Quatuor autem facies habebat unum: fa-
cies una, facies cherub: & facies secunda, fa-
cies hominis: & in tertio facies leonis: & in
quarto facies aquilæ.
15 Et elevata sunt cherubim: ipsum est ani-
mal, quod videram juxta fluvium Chobar.
16 Cumque ambularent cherubim, ibant pa-
riter & rotæ juxta ea: & cum elevarent cheru-
bim alas suas ut exaltarentur de terra, non re-
sidebant rotæ, sed & ipsæ juxta erant.
17 Stantibus illis, stabant: & cum elevatis ele-
vabantur, spiritus enim vitæ erat in eis.
18 Et egressa est gloria Domini à limine tem-
pli: & stetit super cherubim.
19 Et elevantia cherubim alas suas, exaltata
sunt a terra coram me: & illis egredientibus,
rotæ quoque subsecutæ sunt: & stetit in introi-
tu portæ domus Domini orientalis, & gloria
Dei Israel erat super ea.
20 Ipsum est animal, quod vidi subter Deum *Sup. 1.
Israel * juxta fluvium Chobar: & intellexi quia a.1.3.
cherubim essent.
21 Quatuor vultus uni, & quatuor alæ uni:
& similitudo manus hominis sub alis eorum.
22 Et similitudo vultuum eorum, ipsi vul-
tus quos videram juxta fluvium Chobar, &
intui-

& intuitus eorum, & impetus singulorum ante faciem suam ingredi.

CAPUT XI.

Adversus Iezoniam & Pheltiam qui dicebant, pessimum tractantes consilium, Nonne dudum ædificatæ sunt domus? hæc est lebes, nos autẽ carnes; *vaticinatur illos & quotquot nolunt resipiscere puniendos: & prophetante Ezechiele mortuus est Pheltias: reliquias autem Israel dicit se reducturum in terram ipsorum, & daturum eis cor carneum, ut colant ac timeant Dominum.*

A 1 ET elevavit me spiritus, & introduxit me ad portam domus Domini orientalem, quæ respicit ad solis ortum: & ecce in introitu portæ vigintiquinque viri: & vidi in medio eorum Iezoniam filium Azur, & Pheltiam filium Banajæ, principes populi.

2 Dixitque ad me: Fili hominis, hi sunt viri, qui cogitant iniquitatem, & tractant consilium pessimum in urbe ista,

3 Dicentes: Nonne dudum ædificatæ sunt domus? hæc est lebes, nos autem carnes.

4 Idcirco vaticinare de eis, vaticinare fili hominis.

5 Et irruit in me spiritus Domini, & dixit ad me: Loquere: Hæc dicit Dominus: Sic locuti estis domus Israel; & cogitationes cordis vestri ego novi.

6 Plurimos occidistis in urbe hac, & implestis vias ejus interfectis.

B 7 Propterea hæc dicit Dominus Deus: Interfecti vestri, quos posuistis in medio ejus, hi sunt carnes, & hæc est lebes: & educam vos de medio ejus.

8 Gladium metuistis, & gladium inducam super vos, ait Dominus Deus.

9 Et ejiciam vos de medio ejus, daboque vos in manu hostium, & faciam in vobis judicia.

10 Gladio cadetis: in finibus Israel judicabo vos, & scietis quia ego Dominus.

11 Hæc non erit vobis in lebetem, & vos non eritis in medio ejus in carnes: in finibus Israel judicabo vos.

12 Et scietis quia ego Dominus: quia in præceptis meis non ambulastis, & judicia mea non fecistis, sed juxta judicia Gentium, quæ in circuitu vestro sunt, estis operati.

13 Et factum est, cum prophetarem, Pheltias filius Banajæ mortuus est: & cecidi in faciem meam clamans voce magna, & dixi: Heu, heu, heu Domine Deus: consummationem tu facis reliquiarum Israel?

14 Et factum est verbum Domini ad me, dicens:

C 15 Fili hominis fratres tui, fratres tui, viri propinqui tui, & omnis domus Israel, universi, quibus dixerunt habitatores Jerusalem: Longe recedite a Domino, nobis data est terra in possessionem.

16 Propterea hæc dicit Dominus Deus, quia longe feci eos in Gentibus, & quia dispersi eos in terris: ero eis in sanctificationem modicam in terris, ad quas venerunt.

17 Propterea loquere: Hæc dicit Dominus Deus: Congregabo vos de populis, & adunabo de terris, in quibus dispersi estis, daboque vobis humum Israel.

18 Et ingredientur illuc, & auferent omnes offensiones, cunctasque abominationes ejus de illa.

19 * Et dabo eis cor unum, & spiritum novum tribuam in visceribus eorum: & auferam cor lapideũ de carne eorũ, & dabo eis cor carneũ: D *Iere. 11. f.31. Infra 36. f.26

20 Ut in præceptis meis ambulent, & judicia mea custodiant, faciantque ea: & sint mihi in populum, & ego sim eis in Deum.

21 Quorum cor post offendicula & abominationes suas ambulat, horum viam in capite suo ponam, dicit Dominus Deus.

22 Et elevaverunt cherubim alas suas, & rotæ cum eis: & gloria Dei Israel erat super ea.

23 Et ascendit gloria Domini de medio civitatis, stetitque super montem, qui est ad Orientem urbis.

24 Et spiritus levavit me, adduxitque in Chaldæam ad transmigrationem, in visione, in spiritu Dei: & sublata est a me visio, quam videram.

25 Et locutus sum ad transmigrationem omnia verba Domini, quæ ostenderat mihi.

CAPUT XII.

Ezechiel suis factis portendit futuram Jerusalem & regis ipsius captivitatem, reliquis gladio, peste & fame in Jerusalem consumptis: ostendit etiam visionem prophetarum non cassam futuram, nec in longum differendam.

1 ET factus est sermo Domini ad me, dicens: A

2 Fili hominis in medio domus exasperantis tu habitas: qui oculos habent ad videndum, & non vident: & aures ad audiendum, & non audiunt: quia domus exasperans est.

3 Tu ergo fili hominis, fac tibi vasa transmigrationis, & transmigrabis per diem coram eis: transmigrabis autem de loco tuo ad locum alterum, in conspectu eorum, si forte aspiciant: quia domus exasperans est.

4 Et efferes foras vasa tua quasi vasa transmigrantis per diem in conspectu eorum: tu autem egredieris vespere coram eis, sicut egreditur migrans. B

5 Ante oculos eorum perfode tibi parietem: & egredieris per eum.

6 In conspectu eorum in humeris portaberis, in caligine efferetis: faciem tuam velabis, & non videbis terram: quia portentum dedi te domui Israel. C

7 Feci ergo sicut præceperat mihi Dominus: vasa mea protuli quasi vasa transmigrantis per diem: & vespere perfodi mihi parietem manu: & in caligine egressus sum, in humeris portatus in conspectu eorum.

8 Et factus est sermo Domini mane ad me dicens:

9 Fili hominis, numquid non dixerunt ad te domus Israel, domus exasperans: Quid tu facis?

10 Dic ad eos: Hæc dicit Dominus Deus: Super ducem onus istud, qui est in Jerusalem, & super omnem domum Israel, quæ est in medio eorum.

11 Dic: Ego portentum vestrum: quomodo feci, sic fiet illis, in transmigrationem, & in captivitatem ibunt.

12 Et dux, qui est in medio eorum, in humeris portabitur, in caligine egredietur: parietem perfodient ut educant eum: facies

ejus operietur ut non videat oculo terram.
D 13 * Et extendam rete meum super eum, &
* Infra capietur in sagena mea: & adducam eum in
17.f.10 Babylonem in Terram Chaldæorum: & ipsam
non videbit, ibique morietur.
14 Et omnes qui circa eum sunt, præsidium
ejus, & agmina eius, dispergam in omnem
ventum: & gladium evaginabo post eos.
15 Et scient quia ego Dominus, quando di-
spersero illos in Gentibus, & disseminavero
eos in terris.
16 Et relinquam ex eis viros paucos à gladio,
& fame, & pestilentia: ut enarrent omnia sce-
lera eorum in Gentibus, ad quas ingredientur:
& scient quia ego Dominus.
E 17 Et factus est sermo Domini ad me, dicens:
18 Fili hominis, panem tuum in conturbatio-
ne comede: sed & aquam tuam in festinatione
& mœrore bibe.
19 Et dices ad populum terræ: Hæc dicit Do-
minus Deus ad eos, qui habitant in Jerusalem
in terra Israel: Panem suum in solicitudi-
ne comedent, & aquam suam in desolatio-
ne bibent, ut desoletur terra à multitudine
sua, propter iniquitatem omnium qui habitant
in ea.
F 20 Et civitates, quæ nunc habitantur, desola-
tæ erunt, terraque deserta: & scietis quia ego
Dominus.
21 Et factus est sermo Domini ad me, dicens:
22 Fili hominis quod est proverbium istud
vobis in Terra Israel, dicentium: In longum
differentur dies, & peribit omnis visio?
23 Ideo dic ad eos: Hæc dicit Dominus Deus:
Quiescere faciam proverbium istud, neque
vulgo dicetur ultra in Israel: & loquere ad eos
quod appropinquaverint dies, & sermo om-
nis visionis.
24 Non enim erit ultra omnis visio cassa,
neque divinatio ambigua in medio filiorum
Israel.
25 Quia ego Dominus loquar: & quodcumque
G locutus fuero verbum, fiet, & non prolonga-
bitur amplius: sed in diebus vestris domus ex-
asperans loquar verbum, & faciam illud, di-
cit Dominus Deus.
26 Et factus est sermo Domini ad me, dicens:
27 Fili hominis, ecce domus Israel dicen-
tium: Visio, quam hic videt, in dies multos: &
in tempora longa iste prophetat.
28 Propterea dic ad eos: Hæc dicit Dominus
Deus: Non prolongabitur ultra omnis sermo
meus: verbum, quod locutus fuero, comple-
bitur, dicit Dominus Deus.

CAPUT XIII.

*Minatur Dominus pseudoprophetis ex suo cere-
bro divinantibus, populumque seducentibus,
falsam p omittendo pacem, & parietem
luto absque paleis liniendo; similiter & fi-
liabus Israel de corde suo prophetantibus, &
pulvillos sub omni cubito consuentibus.*

1 ET factus est sermo Domini ad me, dicens:
A 2 Fili hominis, vaticinare ad prophetas
Israel, qui prophetant: & dices prophetanti-
* Iere. bus de corde suo: Audite verbum Domini:
23. a. 1. 3 Hæc dicit Dominus Deus: * Væ prophetis
Infr. 14 insipientibus, qui sequuntur spiritum suum, &
c. 9. 34. nihil vident.
a. 1. 4 Quasi vulpes in desertis, prophetæ tui
Israel erant.
5 Non ascendistis ex adverso, neque oppo-
suistis murum pro domo Israel, ut staretis in
prælio in die Domini.
6 Vident vana, & divinant mendacium, di-
centes: Ait Dominus: cū Dominus non miserit
eos: & perseveraverunt confirmare sermonem.
7 Numquid non visionem cassam vidistis, &
divinationem mendacem locuti estis? & dici-
tis: Ait Dominus: cum ego non sim locutus.
8 Propterea hæc dicit Dominus Deus: Quia
locuti estis vana, & vidistis mendacium: ideo
ecce ego ad vos, dicit Dominus Deus: A
9 Et erit manus mea super prophetas, qui vi-
dent vana, & divinant mendacium: in consi-
lio populi mei non erunt, & in scriptura domus
Israel non scribentur, nec in terram Israel in-
gredientur: & scietis quia ego Dominus Deus.
10 Eo quod deceperint populum meum, di-
centes: Pax, & non est pax: & ipse ædificabat
parietem, illi autem liniebant eum luto absque
paleis.
11 Dic ad eos, qui liniunt absque temperatu-
ra, quod casurus sit: erit enim imber inundans,
& dabo lapides prægrandes desuper irruentes:
& ventum procellæ dissipantem.
12 Siquidē ecce cecidit paries: numquid non
dicetur vobis: Ubi est litura, quam linistis?
13 Propterea hæc dicit Dñs Deus: Et erumpe-
re faciam spiritum tempestatū in indignatione
mea, & imber inundans in furore meo erit: &
lapides grandes in ira in consumptionem.
14 Et destruam parietem, quem linistis absque
temperamento: & adæquabo eum terræ, & C
revelabitur fundamentum ejus: & cadet, &
consumetur in medio ejus: & scietis quia ego
sum Dominus.
15 Et complebo indignationem meam in pa-
riete, & in his qui liniunt eum absque tempera-
mento, dicamque vobis: Non est paries, &
non sunt qui liniunt eum.
16 Prophetæ Israel, qui prophetant ad Jeru-
salem, & vident ei visionem pacis: & non est
pax, ait Dominus Deus.
17 Et tu fili hominis, pone faciem tuam con-
tra filias populi tui, quæ prophetant de corde
suo: & vaticinare super eas,
18 Et dic: Hæc dicit Dominus Deus: Væ quæ
consuunt pulvillos sub omni cubito manus: &
faciūt cervicalia sub capite universę ętatis ad
capiendas animas: & cum caperent animas
populi mei, vivificabant animas eorum.
19 Et violabant me ad populum meum, pro-
pter pugillum hordei, & fragmen panis, ut in-
terficerent animas, quæ non moriuntur, & vi-
vificarent animas, quæ non vivunt, mentientes
populo meo credenti mendaciis.
20 Propter hoc hæc dicit Dominus Deus: Ec-
ce ego ad pulvillos vestros, quibus vos capitis D
animas volantes: & dirumpam eos de brachijs
vestris: & dimittam animas, quas vos capitis,
animas ad volandum.
21 Et dirumpam cervicalia vestra, & libera-
bo populum meum de manu vestra, neque
erunt ultra in manibus vestris ad prædandum:
& scietis quia ego Dominus
22 Pro eo quod mœrere fecistis cor justi men-
daciter, quem ego non contristavi: & con-
fortastis manus impii, ut non reverteretur

à via ſua mala, & viveret:
23 Propterea vana non videbitis, & divina-
tiones non divinabitis amplius, & eruam po-
pulum meum de manu veſtra: & ſcietis quia
ego Dominus.

CAPUT XIV.

Comminatur Dominus idololatris qui veniunt ad prophetas, ut per eos conſulant Dominum, dicens ſe illos perditurum, & prophetas decepturum, ut reſpondeant juxta illorum iniquitates: Noe autem, Danielem & Job ſua juſtitia liberaturos ſe tantum & non impios de fame, malis beſtiis, gladio & peſte, quæ in populum peccatorem immittit Dominus: additur etiam conſolatio reliquiarum Iſrael.

A 1 ET venerunt ad me viri ſeniorum Iſrael,
& ſederunt coram me.
2 Et factus eſt ſermo Domini ad me, dicens:
3 Fili hominis, viri iſti poſuerunt immundi-
tias ſuas in cordibus ſuis, & ſcandalum iniqui-
tatis ſuæ ſtatuerunt contra faciem ſuam: num-
quid interrogatus reſpondebo eis?
4 Propter hoc loquere eis, & dices ad eos:
Hæc dicit Dominus Deus: Homo, homo de do-
mo Iſrael, qui poſuerit immunditias ſuas in
corde ſuo, & ſcandalum iniquitatis ſuæ ſtatue-
rit contra faciem ſuam, & venerit ad prophe-
tam interrogans per eum me: ego Dominus
reſpondebo ei in multitudine immunditiarum
ſuarum:
B 5 Ut capiatur domus Iſrael in corde ſuo, quo
receſſerunt à me in cunctis idolis ſuis.
6 Propterea dic ad domum Iſrael: Hæc dicit
Dominus Deus: Convertimini: & recedite ab
idolis veſtris, & ab univerſis contaminationi-
bus veſtris avertite facies veſtras.
7 Quia homo homo de domo Iſrael, & de
proſelytis quicumque advena fuerit in Iſrael,
ſi alienatus fuerit a me & poſuerit idola ſua in
corde ſuo, & ſcandalum iniquitatis ſuæ ſtatue-
rit contra faciem ſuam, & venerit ad prophe-
tam ut interroget per eum me: ego Dominus
reſpondebo ei per me.
C 8 Et ponam faciem meam ſuper hominem il-
lum, & faciam eum in exemplum, & in pro-
verbium, & diſperdam eum de medio populi
mei: & ſcietis quia ego Dominus.
*Supr. 9 * Et propheta cum erraverit, & locutus fue-
13.a.3. rit verbum: ego Dominus decepi prophetam
illum: & extendam manum meam ſuper illum:
& delebo eum de medio populi mei Iſrael.
10 Et portabunt iniquitatẽ ſuam: juxta iniqui-
tatem interrogantis, ſic iniquitas prophetæ erit:
11 Ut non erret ultra domus Iſrael a me, ne-
que polluatur in univerſis prævaricationibus
ſuis: ſed ſint mihi in populum, & ego ſim eis
in Deum, ait Dominus exercituum.
12 Et factus eſt ſermo Domini ad me, dicens:
13 Fili hominis, terra cum peccaverit mihi,
D ut prævaricetur prævaricans, extendam manũ
*Supr. meam ſuper eam, & * conteram virgam panis
4.d.16. ejus: & immittam in eam famem, & interfi-
5.d.26. ciam de ea hominem, & jumentum.
14 Et ſi fuerint tres viri iſti in medio ejus,
Noe, Daniel, & Job: ipſi juſtitia ſua liberabunt
animas ſuas, ait Dominus exercituum.
15 Quod ſi & beſtias peſſimas induxero ſuper
terram ut vaſtem eam; & fuerit invia, eo quod
non ſit pertranſiens propter beſtias:
16 Tres viri iſti ſi fuerint in ea, vivo ego, di- E
cit Dominus Deus, quia nec filios, nec filias li-
berabunt: ſed ipſi ſoli liberabuntur, terra au-
tem deſolabitur.
17 Vel ſi gladium induxero ſuper terram il-
lam, & dixero gladio: Tranſi per terram: &
interfecero de ea hominem, & jumentum:
18 Et tres viri iſti fuerint in medio ejus: vi-
vo ego, dicit Dominus Deus, non liberabunt fi-
lios, neque filias: ſed ipſi ſoli liberabuntur.
19 Si autem & peſtilentiam immiſero ſuper F
terram illam, & effudero indignationem meam
ſuper eam in ſanguine, ut auferam ex ea ho-
minem, & jumentum:
20 Et Noe, & Daniel, & Job fuerint in medio
ejus: vivo ego, dicit Dominus Deus, quia fi-
lium & filiam non liberabunt: ſed ipſi juſtitia
ſua liberabunt animas ſuas.
21 Quoniam hæc dicit Dominus Deus: Quod
& ſi quatuor judicia mea peſſima, gladium, &
famem, ac beſtias malas, & peſtilentiam, im-
miſero in Jeruſalem, ut interficiam de ea ho-
minem, & pecus:
22 Tamen relinquetur in ea ſalvatio educen- G
tium filios, & filias: ecce ipſi ingredientur ad
vos, & videbitis viam eorum & adinventio-
nes eorum, & conſolabimini ſuper malo, quod
induxi in Jeruſalem, in omnibus quæ impor-
tavi ſuper eam.
23 Et conſolabuntur vos, cum videritis viam
eorum, & adinventiones eorum: & cognoſce-
tis quod non fruſtra fecerim omnia, quæ feci
in ea, ait Dominus Deus.

CAPUT XV.

Sicut lignum de vite præ cæteris ſoli ſervit igni, ita Judæos ob inveterata peccata cum Jeruſalem prædicit exurendos.

1 ET factus eſt ſermo Domini ad me, dicẽs: A
2 Fili hominis, quid fiet de ligno vitis, ex
omnibus lignis nemorum, quæ ſunt inter ligna
ſilvarum?
3 Numquid tolletur de ea lignum, ut fiat
opus, aut fabricabitur de ea paxillus, ut de-
pendeat in eo quodcumque vas?
4 Ecce igni datũ eſt in eſcam: utramque par-
tem ejus conſumpſit ignis, & medietas ejus re-
dacta eſt in favillã: numquid utile erit ad opus?
5 Etiam cum eſſet integrum, non erat aptum
ad opus: quanto magis cum illud ignis devo-
raverit, & combuſſerit, nihil ex eo fiet operis?
6 Propterea hæc dicit Dominus Deus: Quo- B
modo lignum vitis inter ligna ſilvarum, quod
dedi igni ad devorandum, ſic tradam habita-
tores Jeruſalem.
7 Et ponam faciẽ meam in eos: de igne egre-
dientur, & ignis conſumet eos: & ſcietis quia
ego Dominus, cum poſuero faciem meã in eos,
8 Et dedero terram inviam & deſolatam:
eo quod prævaricatores extiterint, dicit Domi-
nus Deus.

CAPUT XVI.

Jeruſalem prius abjectiſſima, mirũ in modum à Deo exaltata oſtendit ingratitudinem varia idololatria, in qua & Samariam & Sodomam ſuperavit: idcirco tradet eam Dominus in vaſtationem & in ignominiam omnibus Gẽtibus; ſervabit tamẽ pactum reliquiis ſuis.

1 ET factus eſt ſermo Domini ad me, di- A
cens:

2 Fili hominis, notas fac Jeruſalem abominationes ſuas:

3 Et dices: Hæc dicit Dominus Deus Jeruſalem: Radix tua, & generatio tua Terra Chanan: pater tuus Amorrhæus, & mater tua Cethæa.

4 Et quando nata es, in die ortus tui, non eſt præciſus umbilicus tuus, & aqua non es lota in ſalutem, nec ſale ſalita, nec involuta pannis.

5 Non pepercit ſuper te oculus ut faceret tibi unum de his, miſertus tui: ſed projecta es ſuper faciem terræ in abjectione animæ tuæ, in die qua nata es.

6 Tranſiens autem per te, vidi te conculcari in ſanguine tuo. & dixi tibi cum eſſes in ſanguine tuo: Vive. dixi, inquam, tibi; In ſanguine tuo vive.

7 Multiplicatam quaſi germen agri dedi te: & multiplicata es, & grandis effecta, & ingreſſa es, & perveniſti ad mundum muliebrem. ubera tua intumuerunt, & pilus tuus germinavit: & eras nuda, & confuſione plena.

8 Et tranſivi per te, & vidi te: & ecce tempus tuum, tempus amantium: & expandi amictum meum ſuper te, & operui ignominiam tuam. Et juravi tibi, & ingreſſus ſum pactum tecum (ait Dominus Deus) & facta es mihi.

9 Et lavi te aqua, & emundavi ſanguinem tuum ex te: & unxi te oleo.

10 Et veſtivi te diſcoloribus, & calceavi te janthino: & cinxi te byſſo, & indui te ſubtilibus.

B 11 Et ornavi te ornamẽto, & dedi armillas in manibus tuis, & torquem circa collum tuum.

12 Et dedi inaurem ſuper os tuum, & circulos auribus tuis, & coronam decoris in capite tuo.

13 Et ornata es auro, & argento, & veſtita es byſſo, & polymito, & multicoloribus: ſimilam, & mel, & oleum comediſti, & decora facta es vehementer nimis: & profeciſti in regnum.

14 Et egreſſum eſt nomen tuum in Gentes propter ſpeciem tuam: quia perfecta eras in decore meo, quem poſueram ſuper te, dicit Dominus Deus.

15 Et habens fiduciam in pulchritudine tua, fornicata es in nomine tuo: & expoſuiſti fornicationem tuam omni tranſeunti, ut ejus fieres.

16 Et ſumens de veſtimentis tuis, feciſti tibi excelſa hinc inde conſuta: & fornicata es ſuper eis, ſicut non eſt factum, neque futurum eſt.

17 Et tuliſti vaſa decoris tui de auro meo, atque argento meo, quæ dedi tibi: & feciſti tibi imagines maſculinas, & fornicata es in eis.

18 Et ſumpſiſti veſtimenta tua multicoloria, & operuiſti illas: & oleum meum, & thymiama meum poſuiſti coram eis.

19 Et panem meum, quem dedi tibi, ſimilam, & oleum, & mel, quibus enutrivi te, poſuiſti in conſpectu eorum in odorem ſuavitatis, & factum eſt, ait Dominus Deus.

C 20 Et tuliſti filios tuos, & filias tuas, quas generaſti mihi; & immolaſti eis ad devorandum. Numquid parva eſt fornicatio tua?

21 Immolaſti filios meos, & dediſti, illos conſecrans, eis.

22 Et poſt omnes abominationes tuas, & fornicationes, non es recordata dierum adoleſcentiæ tuæ, quando eras nuda, & confuſione plena, conculcata in ſanguine tuo.

23 Et accidit poſt omnem malitiam tuam (væ, væ tibi, ait Dominus Deus)

24 Et ædificaſti tibi lupanar, & feciſti tibi proſtibulum in cunctis plateis.

25 Ad omne caput viæ ædificaſti ſignum proſtitutionis tuæ: & abominabilem feciſti decorem tuum: & diviſiſti pedes tuos omni tranſeunti, & multiplicaſti fornicationes tuas.

26 Et fornicata es cum filiis Ægypti vicinis tuis magnarum carnium: & multiplicaſti fornicationem tuam ad irritandum me.

27 Ecce ego extendam manum meam ſuper te, & auferam juſtificationem tuam: & dabo te in animas odientium te filiarum Palæſtinarum, quæ erubeſcunt in via tua ſcelerata.

28 Et fornicata es in filiis Aſſyriorum, eo quod needum fueris expleta: & poſtquam fornicata es, nec ſic es ſatiata.

29 Et multiplicaſti fornicationẽ tuam in terra Chanaan cum Chaldæis: & nec ſic ſatiata es.

30 In quo mundabo cor tuum, ait Dominus Deus; cum facias omnia hæc opera mulieris meretricis, & procacis?

31 Quia fabricaſti lupanar tuũ in capite omnis D
viæ, & excelsũ tuũ feciſti in omni platea: nec facta es quaſi meretrix faſtidio augens pretiũ,

32 Sed quaſi mulier adultera, quæ ſuper virum ſuum inducit alienos.

33 Omnibus meretricibus dantur mercedes: tu autem dediſti mercedes cunctis amatoribus tuis, & dona donabas eis, ut intrarent ad te undique ad fornicandum tecum.

34 Factumque eſt in te contra conſuetudinem mulierum in fornicationibus tuis, & poſt te non erit fornicatio: in eo enim quod dediſti mercedes, & mercedes non accepiſti, factum eſt in te contrarium.

35 Propterea meretrix audi verbum Domini.

36 Hæc dicit Dominus Deus: Quia effuſum eſt æs tuum, & revelata eſt ignominia tua in fornicationibus tuis ſuper amatores tuos, & ſuper idola abominationum tuarum in ſanguine filiorum tuorum, quos dediſti eis:

37 Ecce ego congregabo omnes amatores tuos, quibus commiſta es; & omnes quos dilexiſti, cum univerſis quos oderas: & congregabo eos ſuper te undique, & nudabo ignominiam tuam coram eis, & videbunt omnem turpitudinem tuam.

38 * Et judicabo te judiciis adulterarum, & *Infra 23. b.10.
effundentium ſanguinem: & dabo te in ſanguinem furoris & zeli.

39 Et dabo te in manus eorum, & deſtruent B
lupanar tuum: & demolientur proſtibulum tuum: & denudabunt te veſtimentis tuis: & auferent vaſa decoris tui: & derelinquent te nudam, plenamque ignominia:

40 Et adducent ſuper te multitudinem, & lapidabunt te lapidibus, & trucidabunt te gladiis ſuis.

41 *Et comburent domos tuas igni, & facient *4.Reg 15.a.9.
in te judicia in oculis mulierum plurimarum: & deſines fornicari, & mercedes ultra non dabis.

42 Et requieſcet indignatio mea in te: & auferetur zelus meus a te, & quieſcam, nec iraſcar amplius.

43 Eo quod nõ fueris recordata dierum adoleſcentiæ tuæ, & provocaſti me in omnibus his:

qua-

quapropter & ego vias tuas in capite tuo dedi, ait Dominus Deus, & non feci juxta scelera tua in omnibus abominationibus tuis.

44 Ecce omnis, qui dicit vulgo proverbium, in te assumet illud, dicens: Sicut mater, ita & filia ejus.

45 Filia matris tuæ es tu, quæ projecit virum suum, & filios suos: & soror sororum tuarum es tu, quæ projecerunt viros suos, & filios suos: mater vestra Cethæa, & pater vester Amorrhæus.

46 Et soror tua major, Samaria, ipsa & filiæ ejus, quæ habitant ad sinistram tuam: soror autem tua minor te, quæ habitat a dextris tuis, Sodoma, & filiæ ejus.

47 Sed nec in viis earum ambulasti, neque secundum scelera earum fecisti pauxillum minus: pæne sceleratiora fecisti illis in omnibus viis tuis.

48 Vivo ego, dicit Dominus Deus, quia non fecit Sodoma soror tua ipsa, & filiæ ejus, sicut fecisti tu, & filiæ tuæ.

* Gen. 19. c. 14.

49 * Ecce hæc fuit iniquitas Sodomæ sororis tuæ, superbia, saturitas panis & abundantia, & otium ipsius, & filiarum ejus: & manum egeno & pauperi non porrigebant.

50 Et elevatæ sunt, & fecerunt abominationes coram me: & abstuli eas sicut vidisti.

51 Et Samaria dimidium peccatorum tuorum non peccavit: sed vicisti eas sceleribus tuis, & justificasti sorores tuas in omnibus abominationibus tuis, quas operata es.

52 Ergo & tu porta confusionem tuam, quæ vicisti sorores tuas peccatis tuis, sceleratius agens ab eis: justificatæ sunt enim à te: ergo & tu confundere, & porta ignominiam tuam, quæ justificasti sorores tuas.

53 Et convertam restituens eas conversione Sodomorum cum filiabus suis, & conversione Samariæ, & filiarum ejus: & convertam reversionem tuam in medio earum,

54 Ut portes ignominiam tuam, & confundaris in omnibus, quæ fecisti consolans eas.

G 55 Et soror tua Sodoma, & filiæ ejus revertentur ad antiquitatem suam: & Samaria, & filiæ ejus revertentur ad antiquitatem suam: & tu, & filiæ tuæ, revertemini ad antiquitatem vestram.

56 Non fuit autem Sodoma soror tua audita in ore tuo, in die superbiæ tuæ,

57 Antequam revelaretur malitia tua: sicut hoc tempore in opprobrium filiarum Syriæ, & cunctarum in circuitu tuo filiarum Palæstina-
E rum, quæ ambiunt te per gyrum.

58 Scelus tuum, & ignominiam tuam tu portasti, ait Dominus Deus.

59 Quia hæc dicit Dominus Deus: Et faciam tibi, sicut despexisti juramentum, ut irritum faceres pactum:

60 Et recordabor ego pacti mei tecum in diebus adolescentiæ tuæ: & suscitabo tibi pactum sempiternum.

61 Et recordaberis viarum tuarum, & confunderis: cum receperis sorores tuas te majores cum minoribus tuis: & dabo eas tibi in filias, sed non ex pacto tuo.

62 Et suscitabo ego pactum meum tecum: & scies quia ego Dominus,

63 Ut recorderis, & confundaris, & non sit tibi ultra aperire os præ confusione tua, cum placatus tibi fuero in omnibus quæ fecisti, ait Dominus Deus.

CAPUT XVII.

Per parabolam de duabus aquilis, & plantata ac crescente vinea quæ non prosperabitur, declaratur quod rex Babylonis translato in Babylonem rege Joakim, constituet pro eo regem Sedeciam: qui rupto fœdere cum Nabuchodonosor inito ad regem Ægypti transfugiet, quapropter à Domino tradetur in manus Nabuchodonosor, & ductus in Babylonem morietur ibi: Dominus autem sublimi humiliato exaltabit humilem.

1 ET factum est verbum Dñi ad me, dicens: A
2 Fili hominis propone ænigma, & narra parabolam ad domum Israel,

3 Et dices: Hæc dicit Dominus Deus: Aquila grandis magnarum alarum, longo membrorum ductu, plena plumis, & varietate, venit ad Libanum, & tulit medullam cedri.

4 Summitatem frondium ejus avulsit: & transportavit eam in Terram Chanaan, in urbe negotiatorum posuit illam.

5 Et tulit de semine terræ, & posuit illud in terra pro semine: ut firmaret radicem super aquas multas: in superficie posuit illud.

6 Cumque germinasset, crevit in vineam latiorem humili statura, respicientibus ramis B ejus ad eam: & radices ejus sub illa erant: facta est ergo vinea, & fructificavit in palmites, & emisit propagines.

7 Et facta est aquila altera grandis, magnis alis, multisque plumis: & ecce vinea ista quasi mittens radices suas ad eam, palmites suos extendit ad illam, ut irrigaret eam de areolis germinis sui.

8 In terra bona super aquas multas plantata est: ut faciat frondes, & portet fructum, ut sit in vineam grandem.

9 Dic: Hæc dicit Dominus Deus: Ergone C prosperabitur? nonne radices ejus evellet, & fructus ejus distringet, & siccabit omnes palmites germinis ejus, & arescet: & non in brachio grandi, neque in populo multo ut evelleret eam radicitus?

10 Ecce plantata est: ergone prosperabitur? nonne cum tetigerit eam ventus urens siccabitur, & in areis germinis sui arescet?

11 Et factum est verbi Domini ad me dicens:

12 Dic ad domum exasperantem: Nescitis D quid ista significent? Dic: Ecce venit rex Babylonis in Jerusalem: & assumet regem, & principes ejus, & adducet eos ad semetipsum in Babylonem.

13 Et tollet de semine regni, ferietque cum eo fœdus: & ab eo accipiet jusjurandum: sed & fortes terræ tollet,

14 Ut sit regnum humile, & non elevetur, sed custodiat pactum ejus, & servet illud.

15 Qui recedens ab eo misit nuntios ad Ægyptum, ut daret sibi equos, & populum multum. Numquid prosperabitur, vel consequetur salutem qui fecit hæc? & qui dissolvit pactum, numquid effugiet?

16 Vivo ego, dicit Dominus Deus: quoniam in E loco regis, qui constituit eum regem, cujus fecit irritum juramentum & solvit pactum, quod habebat cum eo, in medio Babylonis morietur.

17 Et non in exercitu grandi, neque in populo multo faciet contra eum Pharao prælium: in jactu aggeris, & in extructione vallorum, ut interficiat animas multas.

18 Spreverat enim juramentum ut solveret fœdus, & ecce dedit manum suam: & cum omnia hæc fecerit, non effugiet.

F 19 Propterea hæc dicit Dominus Deus: Vivo ego, quoniam juramentũ quod sprevit, & fœdus quod prævaricatus est, ponam in caput ejus.

*Supr. 12. d.13. Infra 32.a.3. 20 * Et expandam super eum rete meum, & comprehendetur in sagena mea: & adducam eum in Babylonem, & judicabo eum ibi, in prævaricatione qua despexit me.

21 Et omnes profugi ejus cum universo agmine suo, gladio cadent: residui autem in omnem ventum dispergentur: & scietis quia ego Dominus locutus sum.

22 Hæc dicit Dominus Deus: Et sumam ego de medulla cedri sublimis, & ponam: de vertice ramorum ejus tenerum distringam, & plantabo super montem excelsum, & eminentem.

G 23 In monte sublimi Israel plantabo illud, & erumpet in germen, & faciet fructum, & erit in cedrum magnam: & habitabunt sub ea omnes volucres, & universum volatile sub umbra frondium ejus nidificabit.

24 Et scient omnia ligna regionis, quia ego Dominus humiliavi lignum sublime, & exaltavi lignum humile: & siccavi lignum viride, & frondere feci lignum aridum. Ego Dominus locutus sum, & feci.

CAPUT XVIII.

Rejecta Judæorum parabola, dicit quod filius non portabit iniquitatem patris, nec contra, sed quisque suam ipsius portabit: quod si impius pœnitentiam agat, salvabitur; justus vero, si suam deserat justitiam, damnabitur. hortatur ergo Dominus ad pœnitentiam & cordis innovationem.

A 1 ET factus est sermo Domini ad me, dicẽs:
2 Quid est quod inter vos parabolam vertitis in proverbium istud in terra Israel, dicentes: * Patres comederunt uvam acerbam, & dentes filiorum obstupescunt? * Ier. 31.c.29

3 Vivo ego, dicit Dominus Deus, si erit ultra vobis parabola hæc in proverbium in Israel.

4 Ecce omnes animæ, meæ sunt: ut anima patris, ita & anima filii mea est: anima, quæ peccaverit, ipsa morietur.

5 Et vir si fuerit justus, & fecerit judicium & justitiam;

B 6 In montibus non comederit, & oculos suos non levaverit ad idola domus Israel: & uxorem proximi sui non violaverit, & ad mulierem menstruatam non accesserit:

*Isaiæ 58 b.7. Matt. 25. c.37. 7 Et hominem non contristaverit: pignus debitori reddiderit, per vim nihil rapuerit: * panem suum esurienti dederit, & nudum operuerit vestimento:

8 Ad usuram non commodaverit, & amplius non acceperit: ab iniquitate averterit manum suam, & judicium verum fecerit inter virum & virum:

9 In præceptis meis ambulaverit, & judicia mea custodierit ut faciat veritatem: hic justus est, vita vivet, ait Dominus Deus.

10 Quod si genuerit filium latronem effundentem sanguinem, & fecerit unum de istis:

11 Et hæc quidem omnia non facientem, sed in montibus comedentem, & uxorem proximi sui polluentem: C

12 Egenum & pauperem contristantem, rapientem rapinas, pignus non reddentem, & ad idola levantem oculos suos, abominationem facientem:

13 Ad usuram dantem, & amplius accipientem: numquid vivet? non vivet. cum universa hæc detestanda fecerit, morte morietur, sanguis ejus in ipso erit.

14 Quod si genuerit filium, qui videns omnia peccata patris sui quæ fecit, timuerit, & non fecerit simile eis:

15 Super montes non comederit, & oculos suos non levaverit ad idola domus Israel, & uxorem proximi sui non violaverit:

16 Et virum non contristaverit, pignus non retinuerit, & rapinam non rapuerit, panem suũ esurienti dederit, & nudũ operuerit vestimẽto: D

17 A pauperis injuria averterit manum suam, usuram, & superabundantiam non acceperit, judicia mea fecerit, in præceptis meis ambulaverit: hic non morietur in iniquitate patris sui, sed vita vivet.

18 Pater ejus quia calumniatus est, & vim fecit fratri, & malum operatus est in medio populi sui, ecce mortuus est in iniquitate sua.

19 Et dicitis: Quare non portavit filius iniquitatem patris? Videlicet, quia filius judicium & justitiam operatus est, omnia præcepta mea custodivit, & fecit illa, vivet vita.

20 * Anima, quæ peccaverit, ipsa morietur: E
filius non portabit iniquitatem patris, & pater non portabit iniquitatem filii: justitia justi super eum erit, & impietas impii erit super eũ. * Deut. 24. c.16. 4.Reg. 14.b.6. 2.Par. 25.b.4.

21 Si autem impius egerit pœnitentiam ab omnibus peccatis suis, quæ operatus est, & custodierit omnia præcepta mea, & fecerit judicium & justitiam: vita vivet, & non morietur.

22 Omnium iniquitatum ejus, quas operatus est, non recordabor: in justitia sua, quam operatus est, vivet.

23 * Numquid voluntatis meæ est mors impii, dicit Dominus Deus, & non ut convertatur à viis suis, & vivat? * Psal. 29.c.4. Infra 33. c.11.

24 Si autem averterit se justus à justitia sua, & fecerit iniquitatem secundum omnes abominationes, quas operari solet impius, numquid vivet? omnes justitiæ ejus, quas fecerat, non recordabuntur: in prævaricatione, qua prævaricatus est, & in peccato suo, quod peccavit, in ipsis morietur. F

25 Et dixistis: Non est æqua via Domini. Audite ergo domus Israel: Numquid via mea non est æqua, & non magis viæ vestræ pravæ sunt?

26 Cum enim averterit se justus à justitia sua, & fecerit iniquitatem, morietur in eis: in injustitia, quam operatus est, morietur.

27 Et cum averterit se impius ab impietate sua quam operatus est, & fecerit judicium & justitiam: ipse animam suam vivificabit.

28 Considerans enim, & avertens se ab omnibus iniquitatibus suis, quas operatus est, vita vivet, & non morietur.

29 Et dicunt filii Israel: Non est æqua via Domini. Numquid viæ meæ non sunt æquæ, domus Israel, & non magis viæ vestræ pravæ? G

30 Idcirco unumquẽq; juxta vias suas judicabo

domus

*Matt. 3.a.2. domus Israel, ait Dominus Deus: * Convertimini, & agite pœnitentiam ab omnibus iniquitatibus vestris: & non erit vobis in ruinam iniquitas.

31 Projicite a vobis omnes prævaricationes vestras, in quibus prævaricati estis, & facite
* Sup. 11. vobis cor novum, & spiritum novum: & quare moriemini domus Israel?
Inf. 33. c.11. 32 * Quia nolo mortem morientis, dicit Dominus Deus, revertimini, & vivite.

CAPUT XIX.

Parabola leanæ & leunculorum designat captivitatem regum Joachaz & Joachim: item præteritam civitatis Jerusalem felicitatem describit, præsentemque calamitatem, sub parabola vineæ.

A 1 ET tu assume planctum super principes Israel,

2 Et dices: Quare mater tua leæna inter leones cubavit, in medio leunculorum enutrivit catulos suos?

3 Et eduxit unum de leunculis suis, & leo factus est: & didicit capere prædam, hominemque comedere.

4 Et audierunt de eo Gentes, & non absque vulneribus suis ceperunt eum: & adduxerunt eum in catenis in Terram Ægypti.

5 Quæ cum vidisset quoniam infirmata est, & periit expectatio ejus: tulit unum de leunculis suis, leonem constituit eum.

B 6 Qui incedebat inter leones, & factus est leo: & didicit prædã capere, & homines devorare:

7 Didicit viduas facere, & civitates eorum in desertum adducere: & desolata est terra, & plenitudo ejus, à voce rugitus illius.

8 Et convenerunt adversus eum Gentes undique de provinciis, & expanderunt super eum rete suum, in vulneribus earum captus est.

C 9 Et miserunt eum in caveam, in catenis adduxerunt eum ad regem Babylonis: miseruntque eum in carcerem, ne audiretur vox ejus ultra super montes Israel.

10 Mater tua quasi vinea in sanguine tuo super aquam plantata est: fructus ejus, & frondes ejus creverunt ex aquis multis.

D 11 Et factæ sunt ei virgæ solidæ in sceptra dominantium, & exaltata est statura ejus inter frondes: & vidit altitudinem suam in multitudine palmitum suorum.

12 Et evulsa est in ira, in terramque projecta,
*Os. 13. d.15. * & ventus urens siccavit fructum ejus: marcuerunt, & arefactæ sunt virgæ roboris ejus: ignis comedit eam.

13 Et nunc transplantata est in desertum, in terra invia & sitienti.

14 Et egressus est ignis de virga ramorum ejus, qui fructum ejus comedit: & non fuit in ea virga fortis, sceptrum dominantium. Planctus est, & erit in planctum.

CAPUT XX.

Dominus negat se filiis Israel responsurũ, quia & in Ægypto & in deserto & in Terra promissionis prævaricati sũt ipsius mandata, & idola coluerunt quibus sæpè comminatus est mala, sed pepercit ne nomen eius blasphemaretur inter Gentes: nunc autem post hæc omnia dicit se eos revocaturum ad terram suam, in qua sibi serviant: jubet etiam prophetare contra saltum meridianum.

1 ET factum est in anno septimo, in quinto, A
in decima mensis: venerunt viri de senioribus Israel, ut interrogarent Dominum, & sederunt coram me.

2 Et factus est sermo Domini ad me, dicens:

3 Fili hominis, loquere senioribus Israel, & dices ad eos: Hæc dicit Dominus Deus: Numquid ad interrogandum me vos venistis? vivo ego quia non respondebo vobis, ait Dñs Deus.

4 Si judicas eos, si judicas fili hominis, abominationes patrum eorum ostende eis.

5 Et dices ad eos: Hæc dicit Dominus Deus: In die qua elegi Israel, & levavi manum meam pro stirpe domus Jacob, & apparui eis in Terra Ægypti, & levavi manum meam pro eis, dicens: Ego Dominus Deus vester:

6 In die illa levavi manum meam pro eis, ut educerem eos de Terra Ægypti, in Terram, quã provideram eis, fluentem lacte & melle: quæ est egregia inter omnes terras.

7 Et dixi ad eos: Unusquisque offensiones oculorum suorum abjiciat: & in idolis Ægy-
pti nolite pollui: ego Dominus Deus vester. B

8 Et irritaverunt me, nolueruntque me audire: unusquisque abominationes oculorum suorum non projecit, nec idola Ægypti reliquerunt: & dixi ut effunderem indignationem meam super eos: & implerem iram meam in eis, in medio Terræ Ægypti.

9 Et feci propter nomen meum, ut non violaretur coram Gentibus, in quarum medio erant, & inter quas apparui eis ut educerem eos de Terra Ægypti.

10 Ejeci ergo eos de Terra Ægypti, & eduxi eos in desertum.

11 * Et dedi eis præcepta mea, & judicia mea ostendi eis, quæ faciens homo, vivet in eis. *Levit. 18.a.5. Rom. 10.a.5.

12 * Insuper & sabbata mea dedi eis, ut essent signum inter me & eos: & scirent quia ego Dominus sanctificans eos. *Exod. 20.b.8. & 31. c.13. Deut. 5 b.12.

13 Et irritaverunt me domus Israel in deserto, in præceptis meis non ambulaverunt, & judicia mea projecerunt, quæ faciens homo vivet in eis: & sabbata mea violaverunt vehementer: dixi ergo ut effunderem furorem meum super eos in deserto, & consumerem eos.

14 Et feci propter nomen meum, ne violaretur coram Gentibus, de quibus ejeci eos in conspectu earum.

15 Ego igitur levavi manum meam super eos C
in deserto, ne inducerem eos in Terram, quam dedi eis, fluentem lacte & melle, præcipuam terrarum omnium:

16 Quia judicia mea projecerunt, & in præceptis meis non ambulaverunt, & sabbata mea violaverunt: post idola enim cor eorum gradiebatur.

17 Et pepercit oculus meus super eos ut non interficerem eos: nec consumpsi eos in deserto.

18 Dixi autem ad filios eorum in solitudine: In præceptis patrum vestrorum nolite incedere, nec judicia eorum custodiatis, nec in idolis eorum polluamini.

19 Ego Dñs Deus vester: in præceptis meis ambulate, judicia mea custodite, & facite ea:

20 Et sabbata mea sanctificate, ut sint signum inter me & vos, & sciatis quia ego sum Do-

Dominus Deus vester.

21 Et exacerbaverunt me filij: in præceptis meis non ambulaverunt, & judicia mea non custodierunt ut facerent ea: quæ cum fecerit homo, vivet in eis: & sabbata mea violaverunt: & comminatus sum ut effunderem furorem meum super eos, & implerem iram meam in eis in deserto.

22 Averti autem manum meã, & feci propter nomen meum, ut non violaretur coram Gentibus, de quibus ejeci eos in oculis earum.

23 Iterum levavi manum meam in eos in solitudine, ut dispergerem illos in nationes, & ventilarem in terras:

24 Eo quod judicia mea non fecissent, & præcepta mea reprobassent, & sabbata mea violassent, & post idola patrum suorum fuissent oculi eorum.

25 Ergo & ego dedi eis præcepta non bona, & judicia in quibus non vivent:

26 Et pollui eos in muneribus suis, cum offerrent omne quod aperit vulvam, propter delicta sua: & scient quia ego Dominus.

27 Quamobrem loquere ad domum Israel, fili hominis: & dices ad eos: Hæc dicit Dñs Deus: Adhuc & in hoc blasphemaverunt me patres vestri, cum sprevissent me contemnentes:

E 28 Et induxissem eos in Terram, super quam levavi manum meam ut darem eis: viderunt omnem collem excelsum, & omne lignum nemorosum, & immolaverunt ibi victimas suas: & dederunt ibi irritationem oblationis suæ, & posuerunt ibi odorem suavitatis suæ, & libaverunt libationes suas.

29 Et dixi ad eos: Quid est excelsum, ad quod vos ingredimini? & vocatum est nomen ejus Excelsum usque ad hanc diem.

30 Propterea dic ad domum Israel: Hæc dicit Dominus Deus: Certe in via patrum vestrorum vos polluimini, & post offendicula eorum vos fornicamini:

31 Et in oblatione donorum vestrorum, cum traducitis filios vestros per ignem, vos polluimini in omnibus idolis vestris usque hodie: & ego respondebo vobis domus Israel? Vivo ego, dicit Dominus Deus, quia non respondebo vobis.

32 Neque cogitatio mentis vestræ fiet, dicentium: Erimus sicut Gentes, & sicut cognationes terræ, ut colamus ligna & lapides.

33 Vivo ego, dicit Dominus Deus, quoniam in manu forti, & in brachio extento, & in furore effuso regnabo super vos.

34 Et educam vos de populis: & congregabo vos de terris, in quibus dispersi estis, in manu valida, & in brachio extento, & in furore effuso regnabo super vos.

35 Et adducam vos in desertum populorum, & judicabor vobiscum ibi facie ad faciem.

36 Sicut judicio contendi adversum patres
F vestros in deserto Terræ Ægypti, sic judicabo vos, dicit Dominus Deus.

37 Et subjiciam vos sceptro meo, & inducam vos in vinculis fœderis.

38 Et eligam de vobis transgressores, & impios, & de terra incolatus eorum educam eos, & in terram Israel non ingredientur: & scietis quia ego Dominus.

39 Et vos domus Israel, Hæc dicit Dominus Deus: Singuli post idola vestra ambulate, & servite eis. Quod si & in hoc non audieritis me, & nomen meum sanctum pollueritis ultra in muneribus vestris, & in idolis vestris:

40 In monte sancto meo, in monte excelso Israel, ait Dominus Deus, ibi serviet mihi omnis domus Israel; omnes, inquam, in terra, in qua placebunt mihi, & ibi quæram primitias vestras, & initium decimarum vestrarum in omnibus sanctificationibus vestris.

41 In odorem suavitatis suscipiam vos, cum eduxero vos de populis, & congregavero vos de terris, in quas dispersi estis, & sanctificabor in vobis in oculis nationum.

42 Et scietis quia ego Dominus, cum induxero G
vos ad terram Israel, in Terram, pro qua levavi manum meam, ut darem eam patribus vestris.

43 Et recordabimini ibi viarum vestrarum, & omnium scelerum vestrorum, quibus polluti estis in eis: & displicebitis vobis in conspectu vestro in omnibus malitiis vestris, quas fecistis.

44 Et scietis quia ego Dominus, cum benefecero vobis propter nomen meum, & non secundum vias vestras malas, neque secundum scelera vestra pessima domus Israel, ait Dñs Deus.

45 Et factus est sermo Domini ad me, dicens:

46 Fili hominis, pone faciem tuam contra viam Austri, & stilla ad Africum, & propheta ad saltum agri meridiani.

47 Et dices saltui meridiano: Audi verbum Domini: hæc dicit Dominus Deus: Ecce ego succendam in te ignem, & comburam in te omne lignum viride, & omne lignum aridum: non extinguetur flamma succensionis: & comburetur in ea omnis facies ab Austro usque ad Aquilonem.

48 Et videbit universa caro, quia ego Dominus succendi eam, nec extinguetur.

49 Et dixi: Aaa, Domine Deus: ipsi dicunt de me. Numquid non per parabolas loquitur iste?

CAPUT XXI.

Vaticinatur horrendum ac multiplicem gladium venturum super Jerusalem & super filios Ammon, à rege Babylonis: qui tandem etiam in terra sua iudicandus est, penitusque dissipandus.

1 ET factus est sermo Domini ad me, dicẽs: A

2 Fili hominis, pone faciem tuam ad Jerusalem, & stilla ad sanctuaria, & propheta contra humum Israel:

3 Et dices terræ Israel: Hæc dicit Dominus Deus: Ecce ego ad te, & ejiciam gladium meum de vagina sua, & occidam in te justũ & impiũ.

4 Pro eo autem quod occidi in te justum & impium, idcirco egredietur gladius meus de vagina sua ad omnem carnem ab Austro usque ad Aquilonem:

5 Ut sciat omnis caro quia ego Dominus eduxi gladium meum de vagina sua irrevocabilẽ.

6 Et tu fili hominis ingemisce in contritione lumborum, & in amaritudinibus ingemisce coram eis.

7 Cumque dixerint ad te: Quare tu gemis? dices: Pro auditu, quia venit, & tabescet om- C
ne cor, & dissolventur universæ manus, & infirmabitur omnis spiritus, & per cuncta genua fluent aquæ: ecce venit, & fiet, ait Dominus Deus.

8 Et factus est sermo Domini ad me, dicens:

9 Fili

9 Fili hominis propheta, & dices: Hæc dicit Dominus Deus: Loquere: Gladius, gladius, exacutus est, & limatus.

10 Ut cædat victimas, exacutus est. ut splendeat, limatus est: qui moves sceptrum filii mei, succidisti omne lignum.

11 Et dedi eum ad lævigandum, vt teneatur manu: iste exacutus est gladius, & iste limatus est, ut sit in manu interficientis.

C 12 Clama, & ulula fili hominis, quia hic factus est in populo meo, hic in cunctis ducibus Israel qui fugerant: gladio traditi sunt cum populo meo, ideirco plaude super femur,

13 Quia probatus est: & hoc, cum sceptrum subverterit, & non erit, dicit Dominus Deus.

14 Tu ergo fili hominis propheta, & percute manu ad manum, & duplicetur gladius. ac triplicetur gladius interfectorum: hic est gladius occisionis magnæ, qui obstupescere eos facit,

D 15 Et corde tabescere, & multiplicat ruinas. In omnibus portis eorum dedi conturbationem gladij acuti: & limati ad fulgendum, amicti ad cædem.

16 Exacuere, vade ad dexteram, sive ad sinistram, quocumque faciei tuæ est appetitus.

17 Quin & ego plaudam manu ad manum, &

B impleoo indignationem meam, ego Dominus locutus sum.

18 Et factus est sermo Domini ad me, dicens:

19 Et tu fili hominis pone tibi duas vias, ut veniat gladius regis Babylonis: de terra una egredientur ambæ: & manu capiet conjecturam, in capite viæ civitatis conjiciet.

E 20 Viam pones ut veniat gladius ad Rabbath filiorum Ammon, & ad Judam in Jerusalem munitissimam.

21 Stetit enim rex Babylonis in bivio, in capite duarum viarum, divinationem quærens, commiscens sagittas; interrogavit idola, exta consuluit.

22 Ad dexteram ejus facta est divinatio super Jerusalem, ut ponat arietes, ut aperiat os in cæde, ut elevet vocem in ululatu, ut ponat arietes contra portas, ut comportet aggerem, ut ædificet munitiones.

23 Eritque quasi consulens frustra oraculum in oculis eorum, & sabbatorum otium imitãs: ipse autem recordabitur iniquitatis ad capiendum.

F 24 Idcirco hæc dicit Dominus Deus: Pro eo quod recordati estis iniquitatis vestræ, & revelastis prævaricationes vestras, & apparuerunt peccata vestra in omnibus cogitationibus vestris: pro eo, inquam, quod recordati estis, manu capiemini.

25 Tu autem profane, impie dux Israel, cujus venit dies in tempore iniquitatis præfinita:

26 Hæc dicit Dominus Deus: Aufer cidarim, tolle coronam: nonne hæc est, quæ humilem sublevavit, & sublimem humiliavit?

27 Iniquitatem, iniquitatem, iniquitatem ponam eam, & hoc non factum est, donec veniret cujus est judicium, & tradam ei.

G 28 Et tu fili hominis propheta, & dic: Hæc dicit Dominus Deus ad filios Ammon, & ad opprobrium eorum, & dices: Mucro, mucro, evagina te ad occidendum, lima te ut interficias, & fulgeas,

29 Cum tibi viderentur vana, & divinarentur mendacia: ut dareris super colla vulneratorum impiorum, quorum venit dies in tempore iniquitatis præfinita.

30 Revertere ad vaginam tuam, in loco in quo creatus es, in terra nativitatis tuæ judicabo te,

31 Et effundam super te indignationem meã: in igne furoris mei sufflabo in te, daboque te in manus hominum insipientium & fabricantium interitum.

32 Igni eris cibus, sanguis tuus erit in medio terræ, oblivioni traderis: quia ego Dominus locutus sum.

CAPUT XXII.

Varia narrat scelera Jerosolymis perpetrata, propter quæ dicit se super eos effusurum indignationem suam: narratque scelera sacerdotum, principum, pseudoprophetarum, ac populi terræ, ut nullus inventus sit qui pro avertendo furore Domini se opponeret.

1 ET factum est verbum Domini ad me dicens: A

2 Et tu fili hominis nonne judicas, nonne judicas civitatem sanguinum?

3 Et ostendes ei omnes abominationes suas, & dices: Hæc dicit Dominus Deus: Civitas effundens sanguinem in medio sui, ut veniat tempus ejus: & quæ fecit idola contra semetipsam, ut pollueretur.

4 In sanguine tuo, quia à te effusus est, deliquisti: & in idolis tuis, quæ fecisti, polluta es: & appropinquare fecisti dies tuos, & adduxisti tempus annorum tuorum: propterea dedi te opprobrium Gentibus, & irrisionem universis terris.

5 Quæ juxta sunt, & quæ procul à te, triumphabunt de te: sordida, nobilis, grandis interitu.

6 Ecce principes Israel singuli in brachio suo fuerunt in te, ad effundendum sanguinem.

7 Patrem, & matrem contumeliis affecerunt B in te, advenam calumniati sunt in medio tui, pupillum & viduam contristaverunt apud te:

8 Sanctuaria mea sprevisti, & sabbata mea polluisti.

9 Viri detractores fuerunt in te ad effundendum sanguinem, & super montes comederunt in te, scelus operati sunt in medio tui.

10 Verecundiora patris discooperuerunt in te, immunditiã menstruatæ humiliaverunt in te:

11 * Et unusquisque in uxorem proximi sui operatus est abominationem, & socer nurum suam polluit nefarie, frater sororem suam filiam patris sui oppressit in te. *Ier. 5. c. 8.

12 Munera acceperunt apud te ad effundendum sanguinem: usuram & superabundantiam accepisti, & avare proximos tuos calumniabaris: meique oblita es, ait Dominus Deus. C

13 Ecce complosi manus meas super avaritiam tuam, quam fecisti; & super sanguinem, qui effusus est in medio tui.

14 Numquid sustinebit cor tuum, aut prævalebunt manus tuæ, in diebus quos ego faciam tibi? ego Dominus locutus sum, & faciam.

15 Et dispergam te in nationes, & ventilabo te in terras, & deficere faciam immunditiam tuam à te.

16 Et possidebo te in conspectu Gentium: & scies quia ego Dominus.

17 Et factum est verbum Dñi ad me dicens:

18 Fili hominis, versa est mihi domus Israel D

in scoriam: omnes isti æs, & stannum, & ferrum, & plumbum in medio fornacis; scoria argenti facti sunt.

19 Propterea hæc dicit Dominus Deus: Eo quod versi estis omnes in scoriam, propterea ecce ego congregabo vos in medio Jerusalem,

20 Congregatione argenti, & æris, & stanni, & ferri, & plumbi in medio fornacis: ut succendam in ea ignem ad conflandum. sic congregabo in furore meo, & in ira mea, & requiescam: & conflabo vos.

E 21 Et congregabo vos, & succendam vos in igne furoris mei, & cõflabimini in medio ejus.

22 Ut conflatur argentum in medio fornacis, sic eritis in medio ejus: & scietis quia ego Dominus, cum effuderim indignationem meam super vos.

23 Et factum est verbum Dñi ad me, dicens:

24 Fili hominis, dic ei: Tu es terra immunda, & non compluta in die furoris.

25 Conjuratio prophetarum in medio ejus, sicut leo rugiens, rapiensque prædam, animas devoraverunt, opes & pretium acceperunt, viduas ejus multiplicaverunt in medio illius.

F 26 Sacerdotes ejus contempserunt legem meam, & polluerunt sanctuaria mea: inter sanctum & profanum non habuerunt distantiam: & inter pollutum & mundum non intellexerunt: & a sabbatis meis averterunt oculos suos, & coinquinabar in medio eorum.

* Mic. 3.d.11. Soph. 3. a.3. 27 * Principes ejus in medio illius, quasi lupi rapientes prædam ad effundendum sanguinem, & ad perdendas animas, & avari ad sectanda lucra.

G 28 Prophetæ autem ejus liniebant eos absque temperamento, videntes vana, & divinantes eis mendacium, dicentes: Hæc dicit Dominus Deus, cum Dominus non sit locutus.

29 Populi terræ calumniabantur calumniam, & rapiebant violenter: egenum & pauperem affligebant, & advenam opprimebant calumnia absque judicio.

30 Et quæsivi de eis virum, qui interponeret sepem, & staret oppositus contra me pro terra, ne dissiparem eam: & non inveni.

31 Et effudi super eos indignationem meam, in igne iræ meæ consumpsi eos: viam eorum in caput eorum reddidi, ait Dominus Deus.

CAPUT XXIII.

Sub figura multiplicium stuprorum duarum meretricum Oollæ & Oolibæ ac punitionis earum ostendit Dominus variam idololatriam Samariæ & Jerusalem, propter quam tradendi sunt in opprobrium Gentibus, quarum sunt idololatriam imitati.

A 1 ET factus est sermo Dñi ad me dicens:

2 Fili hominis, duæ mulieres filiæ matris unius fuerunt,

3 Et fornicatæ sunt in Ægypto, in adolescentia sua fornicatæ sunt: ibi subacta sunt ubera earũ, & fractæ sunt mammæ pubertatis earum.

4 Nomina autem earum, Oolla major, & Ooliba soror ejus minor: & habui eas, & pepererunt filios & filias. Porro earum nomina, Samaria Oolla, & Jerusalem Ooliba.

5 Fornicata est igitur super me Oolla, & insanivit in amatores suos, in Assyrios propinquantes,

6 Vestitos hyacintho, principes, & magistratus, juvenes cupidinis, universos equites, ascensores equorum.

7 Et dedit fornicationes suas super eos electos, filios Assyriorum universos: & in omnibus in quos insanivit, in immunditiis eorum polluta est.

8 Insuper & fornicationes suas, quas habuerat in Ægypto, non reliquit: nam & illi dormierunt cum ea in adolescentia eius, & illi confregerunt ubera pubertatis eius, & effuderunt fornicationem suam super eam. B

9 Propterea tradidi eam in manus amatorum suorum, in manus filiorum Assur, super quorum insanivit libidine.

10 * Ipsi discooperuerunt ignominiam eius, filios & filias eius tulerunt, & ipsam occiderunt gladio: & factæ sunt famosæ mulieres, & iudicia perpetraverunt in ea. * Sup. 16.d.38

11 Quod cum vidisset soror eius Ooliba, plus quam illa insanivit libidine: & fornicationem suam super fornicationem sororis suæ

12 Ad filios Assyriorum præbuit impudenter, ducibus & magistratibus ad se venientibus, indutis veste varia, equitibus qui vectabantur equis, & adolescentibus forma cunctis egregia.

13 Et vidi quod polluta esset via una ambarum.

14 Et auxit fornicationes suas: cumque vidisset viros depictos in pariete, imagines Chaldæorum expressas coloribus, C

15 Et accinctos balteis renes, & tiaras tinctas in capitibus eorum, formam ducum omnium, similitudinem filiorum Babylonis terræque Chaldæorum, in qua orti sunt,

16 Insanivit super eos concupiscentia oculorũ suorum, & misit nuntios ad eos in Chaldæam.

17 Cumque venissent ad eam filii Babylonis ad cubile mammarum, polluerunt eam stupris suis, & polluta est ab eis, & saturata est anima eius ab illis.

18 Denudavit quoque fornicationes suas, & discooperuit ignominiam suam: & recessit anima mea ab ea, sicut recesserat anima mea a sorore eius.

19 Multiplicavit enim fornicationes suas, recordans dies adolescentiæ suæ, quibus fornicata est in Terra Ægypti.

20 Et insanivit libidine super concubitum eorum, quorum carnes sunt ut carnes asinorum: & sicut fluxus equorum, fluxus eorum. D

21 Et visitasti scelus adolescentiæ tuæ, quando subacta sunt in Ægypto ubera tua, & confractæ sunt mammæ pubertatis tuæ.

22 Propterea Ooliba, hæc dicit Dominus Deus: Ecce ego suscitabo omnes amatores tuos contra te, de quibus satiata est anima tua: & congregabo eos adversum te in circuitu.

23 Filios Babylonis, & universos Chaldæos, nobiles, tyrannosque & principes, omnes filios Assyriorum, iuvenes forma egregia, duces & magistratus universos, principes principum, & nominatos ascensores equorum;

24 Et venient super te instructi curru & rota, multitudo populorum: lorica, & clypeo, & galea armabuntur contra te undique: & dabo coram eis iudicium, & iudicabũt te iudiciis suis.

25 Et ponam zelum meum in te, quem exercent tecum in furore: nasum tuum, & aures tuas præcident: & quæ remanserint, gladio

con-

concident; ipsi filios tuos, & filias tuas capient, & novissimum tuum devorabitur igni.

26 Et denudabunt te vestimentis tuis, & tollent vasa gloriæ tuæ.

27 Et requiescere faciam scelus tuum de te, & fornicationem tuam de Terra Ægypti: nec levabis oculos tuos ad eos, & Ægypti non recordaberis amplius. E

28 Quia hæc dicit Dominus Deus: Ecce ego tradam te in manus eorum, quos odisti; in manus, de quibus satiata est anima tua.

29 Et agent tecum in odio, & tollent omnes labores tuos, & dimittent te nudam, & ignominia plenam, & revelabitur ignominia fornicationum tuarum, scelus tuum, & fornicationes tuæ.

30 Fecerunt hæc tibi, quia fornicata es post Gentes, inter quas polluta es in idolis earum.

31 In via sororis tuæ ambulasti, & dabo calicem ejus in manu tua.

32 Hæc dicit Dominus Deus: Calicem sororis tuæ bibes profundum & latum: eris in derisum, & in subsannationem, quę est capacissima.

33 Ebrietate, & dolore repleberis: calice mœroris, & tristitiæ, calice sororis tuæ Samariæ.

34 Et bibes illum, & epotabis usque ad fæces, & fragmenta ejus devorabis, & ubera tua lacerabis: quia ego locutus sum, ait Dominus Deus.

35 Propterea hæc dicit Dominus Deus: Quia oblita es mei, & projecisti me post corpus tuum, tu quoque porta scelus tuum, & fornicationes tuas.

F 36 Et ait Dominus ad me, dicens: Fili hominis numquid judicas Oollam, & Oolibam, & annuntias eis scelera earum?

37 Quia adulteratæ sunt, & sanguis in manibus earum, & cum idolis suis fornicatæ sunt: insuper & filios suos, quos genuerunt mihi, obtulerunt eis ad devorandum.

38 Sed & hoc fecerunt mihi: Polluerunt sanctuarium meum in die illa, & sabbata mea profanaverunt.

39 Cumque immolarent filios suos idolis suis, & ingrederentur sanctuarium meum in die illa ut polluerent illud: etiam hæc fecerunt in medio domus meæ.

40 Miserunt ad viros venientes de longe, ad quos nuntium miserant: itaque ecce venerunt: quibus te lavisti, & circumlinisti stibio oculos tuos, & ornata es mundo muliebri.

41 Sedisti in lecto pulcherrimo, & mensa ornata est ante te, thymiama meum, & unguentum meum posuisti super eam.

42 Et vox multitudinis exultantis erat in ea: & in viris, qui de multitudine hominum abducebantur, & veniebant de deserto, posuerunt armillas in manibus eorum, & coronas speciosas in capitibus eorum.

G 43 Et dixi ei, quæ attrita est in adulteriis: Nunc fornicabitur in fornicatione sua etiam hæc.

44 Et ingressi sunt ad eam quasi ad mulierem meretricem: sic ingrediebantur ad Oollam & Oolibam, mulieres nefarias.

45 Viri ergo justi sunt: hi judicabunt eas judicio adulterarum, & judicio effundentium sanguinem: quia adulteratæ sunt, & sanguis in manibus earum.

46 Hæc enim dicit Dominus Deus: Adduc ad eas multitudinem, & trade eas in tumultum, & in rapinam:

47 Et lapidentur lapidibus populorum, & cōfodiantur gladiis eorum: filios & filias earum interficient, & domos earum igne succendent,

48 Et auferam scelus de terra, & discent omnes mulieres ne faciant secundum scelus earum.

49 Et dabunt scelus vestrum super vos, & peccata idolorum vestrorum portabitis: & scietis, quia ego Dominus Deus.

CAPUT XXIV.

Sub figura ollæ, electioribus carnium partibus ac ossibus plenæ, ignique admotæ, & sub figura mortis uxoris Ezechielis, pro qua jussus est nullum facere luctum, significat Dominus domum Israel in exitium tradendam, filiosque ejus trucidandos, nullo sequente luctu præ animi stupore.

1 ET factum est verbum Domini ad me, in anno nono, in mense decimo, decima die mensis, dicens: A

2 Fili hominis scribe tibi nomen diei hujus, in qua confirmatus est rex Babylonis adversum Jerusalem hodie.

3 Et dices per proverbium ad domum irritatricem parabolam, & loqueris ad eos: Hæc dicit Dominus Deus: Pone ollam; pone, inquam, & mitte in eam aquam.

4 Congere frusta ejus in eam, omnem partem bonam, femur & armum, electa & ossibus plena.

5 Pinguissimum pecus assume, compone quoque strues ossium sub ea: efferbuit coctio ejus, & discocta sunt ossa illius in medio ejus. B

6 Propterea hæc dicit Dominus Deus: Væ civitati sanguinum, ollæ, cujus rubigo in ea est, & rubigo ejus non exivit de ea: per partes & per partes suas ejice eam, non cecidit super eam sors.

7 Sanguis enim ejus in medio ejus est, super limpidissimam petram effudit illum: non effudit illum super terram ut possit operiri pulvere.

8 Ut super inducerem indignationem meam, & vindicta ulciscerer: dedi sanguinem ejus super petram limpidissimam ne operiretur. C

9 Propterea hæc dicit Dominus Deus: * Væ civitati sanguinum, cujus ego grandem faciam pyram. *Nah. 3. a. 1. Hab. 2. c. 12.

10 Congere ossa, quæ igne succendam; consumentur carnes, & coquetur universa compositio, & ossa tabescent.

11 Pone quoque eam super prunas vacuam, ut incalescat, & liquefiat æs ejus: & confletur in medio ejus inquinamentum ejus, & consumatur rubigo ejus:

12 Multo labore sudatum est, & non exivit de ea nimia rubigo ejus, neque per ignem.

13 Immunditia tua execrabilis: quia mundare te volui, & non es mundata a sordibus tuis: sed nec mundaberis prius, donec quiescere faciam indignationem meam in te. D

14 Ego Dominus locutus sum: Veniet, & faciam: non transeam, nec parcam, nec placabor: juxta vias tuas, & juxta adinventiones tuas judicabo te, dicit Dominus.

15 Et factum est verbum Dñi ad me, dicens:

16 Fili hominis, ecce ego tollo a te desiderabile oculorum tuorum in plaga: & non planges, neque plorabis, neque fluent lacrymæ tuæ.

17 Ingemisce tacens, mortuorum luctum non fa-

facies : corona tua circumligata ſit tibi,& cal-
ceamenta tua erunt in pedibus tuis,nec amictu
ora velabis,nec cibos lugentium comedes .
18 Locutus ſum ergo ad populum mane, &
E mortua eſt uxor mea veſpere : fecique mane
ſicut præceperat mihi .
19 Et dixit ad me populus : Quare non indi-
cas nobis quid iſta ſignificent, quæ tu facis ?
20 Et dixi ad eos : Sermo Domini factus eſt
ad me , dicens :
21 Loquere domui Iſrael:Hæc dicit Dominus
F Deus : Ecce polluam ſanctuarium meum , ſu-
perbiam imperii veſtri , & deſiderabile oculo-
rum veſtrorum , & ſuper quo pavet anima ve-
ſtra , filii veſtri , & filiæ veſtræ , quas reliqui-
ſtis , gladio cadent .
22 Et facietis ſicut feci : Ora amictu non ve
labitis, & cibos lugentium non comedetis .
23 Coronas habebitis in capitibus veſtris , &
calceamenta in pedibus : non plangetis neque
flebitis , ſed tabeſcetis in iniquitatibus veſtris ,
& unuſquiſque gemet ad fratrem ſuum .
24 Eritque Ezechiel vobis in portentum jux-
G ta omnia, quæ fecit,facietis cum venerit iſtud:
& ſcietis quia ego Dominus Deus .
25 Et tu fili hominis , ecce in die, qua tollam
ab eis fortitudinem eorum , & gaudium digni-
tatis , & deſiderium oculorum eorum , ſuper
quo requieſcunt animæ eorum , filios & filias
eorum ,
26 In die illa cum venerit fugiens ad te , ut
annunti[et] tibi :
27 In die, inquam, illa aperietur os tuum cum
eo qui fugit : & loqueris , & non ſilebis ultra :
eriſque eis in portentum , & ſcietis quia ego
Dominus .

CAPUT XXV.

*Regionibus Ammon, Moab , Idumææ , & Pale-
ſtinæ minatur Dominus exitium , eo quod fi-
lios Iſrael afflixerint, & de ipſorum afflictio-
ne exultaverint .*

A 1 ET factus eſt ſermo Dñi, ad me, dicens:
2 Fili hominis pone faciem tuam contra
filios Ammon , & prophetabis de eis .
3 Et dices filiis Ammon : Audite verbum Do-
mi Dei: Hæc dicit Dominus Deus: Pro eo quod
dixiſti: Euge , euge ſuper ſanctuarium meum ,
quia pollutum eſt ; & ſuper terram Iſrael, quo-
niam deſolata eſt ; & ſuper domum Juda quo-
niam ducti ſunt in captivitatem .
4 Idcirco ego tradam te filiis orientalibus in
hereditatem , & collocabunt caulas ſuas in te,
& ponent in te tentoria ſua: ipſi comedent fru-
ges tuas : & ipſi bibent lac tuum .
B 5 Daboque Rabbath in habitaculum camelo-
rum, & filios Ammon in cubile pecorum : &
ſcietis quia ego Dominus .
6 Quia hæc dicit Dominus Deus:Pro eo quod
plauſiſti manu , & percuſſiſti pede. & gaviſa es
ex toto affectu ſuper terram Iſrael :
7 Idcirco ecce ego extendam manum meam
ſuper te,& tradam te in direptionem Gentium,
& interficiam te de populis , & perdam de
terris , & conteram : & ſcies quia ego Domi-
nus .
8 Hæc dicit Dominus Deus : Pro eo quod di-
xerunt Moab & Seir : Ecce ſicut omnes Gen-
tes, domus Juda :
C 9 Idcirco ecce ego aperiam humerum Moab
de civitatibus , de civitatibus , inquam , ejus ,
& de finibus ejus , inclytas terræ Bethieſimoth,
& Beelmeon & Cariathaim ;
10 Filiis Orientis cum filiis Ammon , & dabo
eam in hereditatem : ut non ſit ultra memoria
filiorum Ammon in Gentibus .
11 Et in Moab faciam judicia : & ſcient quia
ego Dominus .
12 Hæc dicit Dominus Deus: Pro eo quod fe-
cit Idumæa ultionem ut ſe vindicaret de filiis
Juda , peccavitque delinquens , & vindictam
expetivit de eis ;
13 Idcirco hæc dicit Dominus Deus : Exten-
dam manum meam ſuper Idumæam , & aufe-
ram de ea hominem & jumentum , & faciam
eam deſertam ab Auſtro : & qui ſunt in Dedan,
gladio cadent .
14 Et dabo ultionem meam ſuper Idumæam D
per manum populi mei Iſrael : & facient in
Edom juxta iram meam , & furorem meum :
& ſcient vindictam meam ; dicit Dominus
Deus .
15 Hæc dicit Dominus Deus : Pro eo quod
fecerunt Palæſtini vindictam , & ulti ſe ſunt
toto animo , interficientes , & implentes ini-
micitias veteres :
16 Propterea hæc dicit Dominus Deus : Ecce
ego extendam manum meam ſuper Palæſtinos,
& interficiam interfectores , & perdam reli-
quias maritimæ regionis :
17 Faciamque in eis ultiones magnas arguens
in furore : & ſcient quia ego Dominus , cum
dedero vindictam meam ſuper eos .

CAPUT XXVI.

*Tyri inclytæ urbis prædicit Dominus everſio-
nem , eo quod ſuper vaſtatione Jeruſalem
exultaverit .*

1 ET factum eſt in undecimo anno, prima A
menſis,factus eſt ſermo Domini ad me,
dicens :
2 Fili hominis , pro eo quod dixit Tyrus de
Jeruſalē: Euge contractæ ſunt portæ populorū,
converſa eſt ad me: implebor, deſerta eſt .
3 Propterea hæc dicit Dominus Deus : Ecce
ego ſuper te Tyre , & aſcendere faciam ad te
Gentes multas , ſicut aſcendit mare fluctuans .
4 Et diſſipabunt muros Tyri, & deſtruent tur-
res ejus : & radam pulverem ejus de ea, & da-
bo eam in limpidiſſimam petram .
5 Siccatio ſagenarum erit in medio maris,quia
ego locutus ſum , ait Dominus Deus : & erit in
direptionem Gentibus .
6 Filiæ quoque ejus,quæ ſunt in agro , gladio
interficientur : & ſcient quia ego Dominus .
7 Quia hæc dicit Dominus Deus : Ecce ego
adducam ad Tyrum Nabuchodonoſor regem
Babylonis ab Aquilone , regem regum , cum
equis , & curribus , & equitibus , & cœtu,po
puloque magno :
8 Filias tuas , quæ ſunt in agro , gladio inter-
ficiet: & circumdabit te munitionibus,& com-
portabit agerem in gyro : & elevabit contra
te clypeum .
9 Et vineas , & arietes temperabit in muros
tuos , & turres tuas deſtruet in armatura ſua .
10 Inundatione equorū ejus operiet te pulvis
eorum : a ſonitu equitum , & rotarum,& cur-
ruum, movebuntur muri tui,cū ingreſſus fuerit
portas tuas quaſi per introitum urbis diſſipatæ.
11 Un-

11 Ungulis equorum suorum conculcabit omnes plateas tuas: populum tuum gladio cædet, & statuæ tuæ nobiles in terram corruent.

12 Vastabunt opes tuas, diripient negotiationes tuas: & destruent muros tuos, & domos tuas præclaras subvertent: & lapides tuos, & ligna tua, & pulverem tuum in medio aqua-
C rum ponent.

*Ier. 7. 34. 13 * Et quiescere faciam multitudinem canticorum tuorum, & sonitus cithararum tuarum non audietur amplius.

14 Et dabo te in limpidissimam petram, siccatio sagenarum eris, nec ædificaberis ultra: quia ego locutus sum, ait Dominus Deus.

15 Hæc dicit Dominus Deus Tyro: Numquid non a sonitu ruinæ tuæ, & gemitu interfectorum tuorum, cum occisi fuerint in medio tui, commovebuntur insulæ?

16 Et descendent de sedibus suis omnes principes maris: & auferent exuvias suas, & vestimenta sua varia abjicient, & induentur stupore: in terra sedebunt, & attoniti super repentino casu tuo admirabuntur.

17 Et assumentes super te lamentum, dicent tibi: Quomodo peristi, quæ habitas in mari, urbs inclyta, quæ fuisti fortis in mari cum habitatoribus tuis, quos formidabant universi?

D 18 Nunc stupebunt naves in die pavoris tui: & turbabuntur insulæ in mari, eo quod nullus egrediatur ex te.

19 Quia hæc dicit Dominus Deus: Cum dedero te urbem desolatam, sicut civitates quæ non habitantur: & adduxero super te abyssum, & operuerint te aquæ multæ:

20 Et detraxero te cum his qui descendunt in lacum ad populum sempiternum, & collocavero te in terra novissima sicut solitudines veteres, cum his qui deducuntur in lacum, ut non habiteris: porro cum dedero gloriam in terra viventium,

21 In nihilum redigam te, & non eris, & requisita non invenieris ultra in sempiternum, dicit Dominus Deus.

CAPUT XXVII.

Tyri urbis maritimæ ac opulentissimæ ruina defletur, enarratis mercibus quæ à quaque regione ad eam deferri solent.

A 1 ET factum est verbum Dñi ad me, dicēs:
2 Tu ergo fili hominis assume super Tyrum lamentum:

3 Et dices Tyro, quæ habitat in introitu maris, negotiationi populorum ad insulas multas: Hæc dicit Dominus Deus: O Tyre, tu dixisti: Perfecti decoris ego sum,

4 Et in corde maris sita. Finitimi tui, qui te ædificaverunt, impleverunt decorem tuum.

5 Abietibus de Sanir extruxerunt te cum omnibus tabulatis maris: cedrum de Libano tulerunt ut facerent tibi malum:

6 Quercus de Basan dolaverunt in remos tuos: & transtra tua fecerunt tibi ex ebore Indico, & prætoriola de insulis Italiæ.

B 7 Byssus varia de Ægypto texta est tibi in velum ut poneretur in malo: hyacinthus & purpura de insulis Elisa facta sunt operimentum tuum.

8 Habitatores Sidonis & Aradii fuerunt remiges tui: sapientes tui, Tyre, facti sunt gubernatores tui.

9 Senes Giblii, & prudentes ejus, habuerunt nautas ad ministerium variæ supellectilis tuæ: omnes naves maris, & nautæ earum fuerunt in populo negotiationis tuæ.

10 Persæ, & Lydii, & Libyes erant in exercitu tuo viri bellatores tui: clypeum, & galeam suspenderunt in te pro ornatu tuo.

11 Filii Aradii cum exercitu tuo erant super muros tuos in circuitu: sed & Pigmæi, qui erant in turribus tuis, pharetras suas suspenderunt in muris tuis per gyrum: ipsi compleverunt pulchritudinem tuam.

12 Carthaginenses negotiatores tui, à multitudine cunctarum divitiarum: argento, ferro, stanno, plumboque, repleverunt nundinas tuas. C

13 Græcia Thubal, & Mosoch, ipsi institores tui: mancipia, & vasa ærea adduxerunt populo tuo.

14 De domo Thogorma, equos, & equites, & mulos adduxerunt ad forum tuum.

15 Filii Dedan negotiatores tui: insulæ multæ, negotiatio manus tuæ: dentes eburneos & hebeninos commutaverunt in pretio tuo.

16 Syrus negotiator tuus propter multitudinem operum tuorum, gemmam, & purpuram, & scutulata, & byssum, & sericum, & chodchod proposuerunt in mercatu tuo. D

17 Juda & terra Israel ipsi institores tui in frumento primo, balsamum, & mel, & oleum, & resinam proposuerunt in nundinis tuis.

18 Damascenus negotiator tuus in multitudine operum tuorum, in multitudine diversarum opum, in vino pingui, in lanis coloris optimi:

19 Dan, & Græcia, & Mosel, in nundinis tuis proposuerunt ferrum fabrefactum: stacte & calamus in negotiatione tua.

20 Dedā institores tui in tapetibus ad sedēdū.

21 Arabia, & universi principes Cedar, ipsi negotiatores manus tuæ: cum agnis, & arietibus, & hœdis venerunt ad te negotiatores tui.

22 Venditores Saba, & Reema, ipsi negotiatores tui: cum universis primis aromatibus, & E
lapide pretioso, & auro, quod proposuerunt in mercatu tuo.

23 Haran, & Chenne, & Edem, negotiatores tui: Saba, Assur, & Chelmad, venditores tui.

24 Ipsi negotiatores tui multifariam involucris hyacinthi, & polymitorum, gazarumque pretiosarum, quæ obvolutæ & astrictæ erant funibus: cedros quoque habebant in negotiationibus tuis.

25 Naves maris, principes tui in negotiatione tua: & repleta es, & glorificata nimis in corde maris.

26 In aquis multis adduxerunt te remiges tui: ventus auster contrivit te in corde maris. F

27 Divitiæ tuæ, & thesauri tui, & multiplex instrumentum tuum, nautæ tui & gubernatores tui, qui tenebant supellectilem tuam, & populo tuo præerant: viri quoque bellatores tui, qui erant in te, cum universa multitudine tua, quæ est in medio tui: cadent in corde maris in die ruinæ tuæ.

28 A sonitu clamoris gubernatorum tuorum conturbabuntur classes:

29 Et descendent de navibus suis omnes qui tenebant remum: nautæ & universi gubernatores maris in terra stabunt:

30 Et ejulabunt super te voce magna, & clamabunt amare: & superjacient pulverem

ca-

capitibus suis, & cinete conspergentur.
31 Et tadent supet te calvitium, & accingen-
tur ciliciis: & plorabunt te in amaritudine ani-
mæ ploratu amarissimo.
G 32 Et assument super te carmen lugubre, &
plangent te: Quæ est ut Tyrus, quæ obmutuit
in medio maris?
33 Quæ in exitu negotiationum tuarum de
mari implesti populos multos: in multitudine
divitiarum tuarum, & populotum tuotum, di-
tasti reges terræ.
34 Nunc contrita es à mari, in profundis
aquarum opes tuæ, & omnis multitudo tua,
quæ erat in medio tui, ceciderunt.
35 Universi habitatores insularum obstupue-
runt super te: & reges earum omnes tempesta-
te perculsi mutaverunt vultus.
36 Negotiatores populorum sibilaverunt su-
per te: ad nihilum deducta es, & non eris us-
que in perpetuum.

CAPUT XXVIII.

*Ruina regis Tyri, maxima gloria prius exalta-
ti, ob nimiam ipsius superbiam aliasque ini-
quitates: similiter & vastatio Sidonis, ac re-
ductio filiorum Israel in terram suam, vasta-
tis ipsorum inimicis.*

1 ET factus est sermo Domini ad me, di-
A cens:
2 Fili hominis, dic principi Tyri: Hæc dicit
Dominus Deus: Eo quod elevatum est cor
tuum, & dixisti: Deus ego sum, & in cathedra
Dei sedi in corde maris: cum sis homo, & non
Deus, & dedisti cor tuum quasi cor Dei.
3 Ecce sapientior es tu Daniele: omne secre-
tum non est absconditum à te.
4 In sapientia & prudentia tua fecisti tibi for-
titudinem: & acquisisti autum & argentum in
thesauris tuis.
5 In multitudine sapientiæ tuæ, & in nego-
tiatione tua multiplicasti tibi fortitudinem: &
elevatum est cor tuum in robore tuo.
6 Propterea hęc dicit Dominus Deus: Eo quod
B elevatum est cor tuum quasi cor Dei:
7 Ideirco ecce ego adducam super te alie-
nos, robustissimos Gentium: & nudabunt gla-
dios suos super pulchritudinem sapientiæ tuæ,
& polluent decorem tuum.
8 Interficient, & detrahent te: & morieris in
interitu occisorum in corde maris.
9 Numquid dicens loqueris: Deus ego sum,
coram interficientibus te: cum sis homo, &
non Deus, in manu occidentium te?
10 Morte incircumcisorum morieris in manu
C alienorum: quia ego locutus sum, ait Domi-
nus Deus.
11 Et factus est sermo Domini ad me, dicens:
Fili hominis, leva planctum super regem Tyri:
12 Et dices ei: Hæc dicit Dominus Deus: Tu
signaculum similitudinis, plenus sapientia, &
perfectus decore,
13 In deliciis paradisi Dei fuisti: omnis lapis
pretiosus operimentum tuum: sardius, topa-
zius, & jaspis, chrysolithus, & onyx, & be-
rillus, sapphirus, & carbunculus, & sma-
D ragdus: aurum opus decoris tui: & forami-
na tua in die, qua conditus es, præparata
sunt.
14 Tu cherub extentus, & protegens, & po-
sui te in monte sancto Dei, in medio lapidum
ignitorum ambulasti.
15 Perfectus in viis tuis à die conditionis tuę,
donec inventa est iniquitas in te.
16 In multitudine negotiationis tuæ repleta
sunt interiora tua iniquitate, & peccasti: &
ejeci te de monte Dei, & perdidi te, ò cherub
protegens, de medio lapidum ignitorum. E
17 Et elevatum est cor tuum in decore tuo:
perdidisti sapientiam tuam in decore tuo, in
terram projeci te: ante faciem regum dedi te
ut cernerent te.
18 In multitudine iniquitatum tuarum, & ini-
quitate negotiationis tuæ, polluisti sanctifica-
tionem tuam: producam ergo ignem de medio
tui, qui comedat te, & dabo te in cinerem super
terram in conspectu omnium videntium te.
19 Omnes qui viderint te in Gentibus, obstu-
pescent super te: nihili factus es, & non eris in
perpetuum.
20 Et factus est sermo Domini ad me, dicens:
21 Fili hominis, pone faciem tuam contra Si-
donem: & prophetabis de ea, F
22 Et dices: Hæc dicit Dominus Deus: Ecce
ego ad te Sidon, & glorificabor in medio tui:
& scient quia ego Dominus, cum fecero in ea
judicia, & sanctificatus fuero in ea.
23 Et immittam ei pestilentiam, & sangui-
nem in plateis ejus: & corruent interfecti in
medio ejus gladio per circuitum: & scient quia
ego Dominus.
24 Et non erit ultra domui Israel offendicu-
lum amaritudinis, & spina dolorem inferens
undique per circuitum eorum, qui adversantur
eis: & scient quia ego Dominus Deus.
25 Hæc dicit Dominus Deus: Quando con- G
gregavero domum Israel de populis, in quibus
dispersi sunt, sanctificabor in eis coram Gen-
tibus: & habitabunt in terra sua, quam dedi
servo meo Jacob.
26 Et habitabunt in ea securi: & ædificabunt
domos, & plantabunt vineas, & habitabunt
confidenter, cum fecero judicia in omnibus
qui adversantur eis per circuitum: & scient
quia ego Dominus Deus eorum.

CAPUT XXIX.

*Adversus regem Ægypti ac regnum ejus in so-
litudinem redigendum, post 40. tamen annos
revocandum, licet non ad pristinam gloriam.
Terra Ægypti datur Nabuchodonosor, eo
quod cum suo exercitu laboraverit devastan-
do Tyrum.*

1 IN anno decimo, decimo mense, undeci- A
ma die mensis, factum est verbum Do-
mini ad me, dicens:
2 Fili hominis pone faciem tuam contra Pha-
raonem regem Ægypti, & prophetabis de eo,
& de Ægypto universa:
3 Loquere, & dices: Hæc dicit Dñs Deus:
Ecce ego ad te Pharao rex Ægypti, draco ma-
gne, qui cubas in medio fluminum tuorũ, & di-
cis: Meus est fluvius, & ego feci memetipsum.
4 Et ponam frænum in maxillis tuis: & agglu-
tinabo pisces fluminum tuorum squamis tuis: &
extraham te de medio fluminum tuorum, &
universi pisces tui squamis tuis adhærebunt.
5 Et projiciam te in desertum, & omnes pisces B
fluminis tui: super faciem terræ cades, non col-
ligeris, neque congregaberis: bestiis terræ, &
volatilibus cęli, dedi te ad devorandum:
6 Et

6 Et scient omnes habitatores Ægypti quia ego Dominus: * pro eo quod fuisti baculus arundineus domui Israel.

* Isa. 36. a. 6.

7 Quando apprehenderunt te manu, & confractus es, & lacerasti omnem humerum eorum: & innitentibus eis super te, comminutus es, & dissolvisti omnes renes eorum.

8 Propterea hæc dicit Dominus Deus: Ecce ego adducam super te gladium: & interficiam de te hominem, & jumentum.

9 Et erit Terra Ægypti in desertum, & in solitudinem: & scient quia ego Dominus: pro eo quod dixeris: Fluvius meus est, & ego feci eum.

10 Idcirco ecce ego ad te, & ad flumina tua: daboque Terram Ægypti in solitudines, gladio dissipatam, a turre Syenes, usque ad terminos Æthiopiæ.

C 11 Non pertransibit eam pes hominis, neque pes jumenti gradietur in ea: & non habitabitur quadraginta annis.

12 Daboque Terram Ægypti desertam in medio terrarum desertarum, & civitates ejus in medio urbium subversarum, & erunt desolatæ quadraginta annis: & dispergam Ægyptios in nationes, & ventilabo eos in terras.

13 Quia hæc dicit Dominus Deus: Post finem quadraginta annorum congregabo Ægyptum de populis, in quibus dispersi fuerant.

14 Et reducam captivitatem Ægypti, & collocabo eos in terra Phathures, in terra nativitatis suæ: & erunt ibi in regnum humile:

15 Inter cætera regna erit humillima, & non elevabitur ultra super nationes, & imminuam eos ne imperent Gentibus.

D 16 Neque erunt ultra domui Israel in confidentia, docentes iniquitatem, ut fugiant, & sequantur eos: & scient quia ego Dominus Deus.

17 Et factum est in vigesimo & septimo anno, in primo, in una mensis: factum est verbum Domini ad me, dicens:

18 Fili hominis, Nabuchodonosor rex Babylonis servire fecit exercitum suum servitute magna adversus Tyrum: omne caput decalvatum, & omnis humerus depilatus est: & merces non est reddita ei, neque exercitui ejus, de Tyro, pro servitute qua servivit mihi adversus eam.

19 Propterea hæc dicit Dominus Deus: Ecce ego dabo Nabuchodonosor regem Babylonis in Terra Ægypti: & accipiet multitudinem ejus, & deprædabitur manubias ejus, & diripiet spolia ejus: & erit merces exercitui illius,

E 20 Et operi, quo servivit adversus eam: dedi ei Terram Ægypti, pro eo quod laboraverit mihi, ait Dominus Deus.

21 In die illo pullulabit cornu domui Israel, & tibi dabo apertum os in medio eorum: & scient quia ego Dominus.

CAPUT XXX.

Omnes urbes Ægypti per regem Babylonis vastabuntur.

A 1 ET factum est verbum Dñi ad me dicens:
2 Fili hominis, propheta, & dic: Hæc dicit Dominus Deus: Ululate, væ, væ diei:

3 Quia juxta est dies, & appropinquat dies Domini: dies nubis: tempus Gentium erit.

4 Et veniet gladius in Ægyptum: & erit pavor in Æthiopia, cum ceciderint vulnerati in Ægypto, & ablata fuerit multitudo illius, & destructa fundamenta ejus.

5 Æthiopia, & Libya, & Lydi & omne reliquum vulgus, & Chub, & filii terræ fœderis, cum eis gladio cadent.

6 Hæc dicit Dominus Deus: & corruent fulcientes Ægyptum, & destruetur superbia imperii ejus: a turre Syenes gladio cadent in ea, ait Dominus Deus exercituum. B

7 Et dissipabuntur in medio terrarum desolatarum, & urbes ejus in medio civitatum desertarum erunt.

8 Et scient quia ego Dominus: cum dedero ignem in Ægypto, & attriti fuerint omnes auxiliatores ejus.

9 In die illa egredientur nuntii à facie mea in trieribus, ad conterendam Æthiopiæ confidentiam, & erit pavor in eis in die Ægypti, quia absque dubio veniet.

10 Hæc dicit Dominus Deus: Cessare faciam multitudinem Ægypti in manu Nabuchodonosor regis Babylonis. C

11 Ipse & populus ejus cum eo, fortissimi Gentium, adducentur ad disperdendam terram: & evaginabunt gladios suos super Ægyptum: & implebunt terram interfectis.

12 Et faciam alveos fluminum aridos, & tradam terram in manus pessimorum: & dissipabo terram & plenitudinem ejus manu alienorum, ego Dominus locutus sum.

13 * Hæc dicit Dominus Deus: Et disperdam simulachra, & cessare faciam idola de Memphis: & dux de Terra Ægypti non erit amplius: & dabo terrorem in Terra Ægypti.

* Zach. 13. a. 2.

D 14 Et disperdam terram Phathures, & dabo ignem in Taphnis, & faciam judicia in Alexandria.

15 Et effundam indignationem meam super Pelusium robur Ægypti, & interficiam multitudinem Alexandriæ.

16 Et dabo ignem in Ægypto: quasi parturiens dolebit Pelusium, & Alexandria erit dissipata, & in Memphis angustiæ quotidianæ.

17 Juvenes Heliopoleos & Bubasti gladio cadent, & ipsæ captivæ ducentur. E

18 Et in Taphnis nigrescet dies, cum contrivero ibi sceptra Ægypti, & defecerit in ea superbia potentiæ ejus: ipsam nubes operiet, filiæ autem ejus in captivitatem ducentur.

19 Et judicia faciam in Ægypto: & scient quia ego Dominus.

20 Et factum est in undecimo anno, in primo mense, in septima mensis, factum est verbum Domini ad me, dicens:

21 Fili hominis brachium Pharaonis regis Ægypti confregi: & ecce non est obvolutum ut restitueretur ei sanitas, ut ligaretur pannis, & fasciaretur linteolis, ut recepto robore posset tenere gladium. F

22 Propterea hæc dicit Dominus Deus: Ecce ego ad Pharaonem regem Ægypti, & comminuam brachium ejus forte, sed confractum: & deiiciam gladium de manu ejus:

23 Et dispergam Ægyptum in Gentibus, & ventilabo eos in terris.

24 Et confortabo brachia regis Babylonis, daboque gladium meum in manu ejus: & confringam brachia Pharaonis, & gement gemitibus interfecti coram facie ejus. D

25 Et confortabo brachia regis Babylonis,

R 2 & bra-

& brachia Pharaonis concident: & scient quia ego Dominus, cum dedero gladium meum in manu regis Babylonis, & extenderit eum super Terram Ægypti.

26 Et dispergam Ægyptum in nationes, & ventilabo eos in terras, & scient quia ego Dñs.

CAPUT XXXI.

Sublimitatem regis Pharaonis cum Assur comparat, & utriusque similem prædicit interitum.

A 1 ET factum est in anno undecimo, tertio
mense, una mensis, factum est verbum Domini ad me, dicens:

2 Fili hominis dic Pharaoni regi Ægypti, & populo ejus: Cui similis factus es in magnitudine tua?

3 Ecce Assur quasi cedrus in Libano: pulcher ramis, & frondibus nemorosus, excelsusque altitudine, & inter condensas frondes elevatum est cacumen ejus.

4 Aquæ nutrierunt illum, abyssus exaltavit illum: flumina ejus manabant in circuitu radicum ejus, & rivos suos emisit ad universa ligna regionis.

B 5 Propterea elevata est altitudo ejus super omnia ligna regionis: & multiplicata sunt arbusta ejus, & elevati sunt rami ejus præ aquis multis.

6 Cumque extendisset umbram suam, in ramis ejus fecerunt nidos omnia volatilia cæli, & sub frondibus ejus genuerunt omnes bestiæ saltuum, & sub umbraculo illius habitabat cœtus Gentium plurimarum.

7 Eratque pulcherrimus in magnitudine sua, & in dilatatione arbustorum suorum: erat enim radix illius juxta aquas multas.

8 Cedri non fuerunt altiores illo in paradiso
C Dei, abietes non adæquaverunt summitatem ejus, & platani non fuerunt æquæ frondibus illius: omne lignum paradisi Dei non est assimilatum illi, & pulchritudini ejus.

9 Quoniam speciosum feci eum, & multis condensisque frondibus: & æmulata sunt eum omnia ligna voluptatis, quæ erant in paradiso Dei.

10 Propterea hæc dicit Dominus Deus: Pro
D eo quod sublimatus est in altitudine, & dedit summitatem suam virentem atque condensam, & elevatum est cor ejus in altitudine sua:

11 Tradidi eum in manu fortissimi Gentium, faciens faciet ei: juxta impietatẽ ejus ejeci eũ.

12 Et succident eum alieni, & crudelissimi nationum; & projicient eum super montes, & in cunctis convallibus corruent rami ejus, & confringentur arbusta ejus in universis rupibus terræ: & recedent de umbraculo ejus omnes populi terræ, & relinquent eum.

13 In ruina ejus habitaverunt omnia volati-
E lia cæli, & in ramis ejus fuerunt universæ bestiæ regionis.

14 Quamobrem non elevabuntur in altitudine sua omnia ligna aquarum, nec ponent sublimitatem suam inter nemorosa atque frondosa, nec stabunt in sublimitate sua omnia quæ irrigantur aquis: quia omnes traditi sunt in mortem ad terram ultimam, in medio filiorum hominum, ad eos qui descendunt in lacum.

15 Hæc dicit Dominus Deus: In die quando descendit ad inferos, induxi luctũ, operui eum abysso: & prohibui flumina ejus, & coercui aquas multas: contristatus est super eum Libanus, & omnia ligna agri concussa sunt.

16 A sonitu ruinæ ejus commovi Gentes, cum deducercm eum ad infernum cum his qui descendebant in lacum: & consolata sunt in terra infima omnia ligna voluptatis egregia atque præclara in Libano, universa quæ irrigabantur aquis.

17 Nam & ipsi cum eo descendent in infer- G
num ad interfectos gladio; & brachium uniuscujusque sedebit sub umbraculo ejus in medio nationum.

18 Cui assimilatus es ô inclyte atque sublimis inter ligna voluptatis? Ecce deductus es cum lignis voluptatis ad terram ultimam: in medio incircumcisorum dormies, cum eis qui interfecti sunt gladio: ipse est Pharao, & omnis multitudo ejus, dicit Dominus Deus.

CAPUT XXXII.

Pharao quantumvis sublimis, conterendus est à rege Babylonis: cujus vastatione plurimi reges obstupescent, pluresque nationcs cum eo in abyssum detrahentur.

1 ET factum est, duodecimo anno, in men- A
se duodecimo, in una mensis, factum est verbum Domini ad me, dicens:

2 Fili hominis, assume lamentum super Pharaonem regem Ægypti, & dices ad eum: Leoni Gentium assimilatus es, & draconi qui est in mari: & ventilabas cornu in fluminibus tuis, & conturbabas aquas pedibus tuis, & conculcabas flumina earum.

3 Propterea hæc dicit Dñs Deus: * Expandam super te rete meum in multitudine populorum multorum, & extraham te in sagena mea.

* Supr. 12.d.13 & 17.f.20.

4 Et projiciam te in terram, super faciem agri abjiciam te: & habitare faciam super te omnia volatilia cæli, & saturabo de te bestias universæ terræ.

5 Et dabo carnes tuas super montes, & implebo colles tuos sanie tua.

6 Et irrigabo terram fœtore sanguinis tui super montes, & valles implebuntur ex te.

7 * Et operiam, cum extinctus fueris, cælum,
& nigrescere faciam stellas ejus: solem nube B
tegam, & luna non dabit lumen suum.

* Isaie 13.g.10 Joel.2.b.10 & 3.c.15. Matth 24.c.29

8 Omnia luminaria cæli mœrere faciam super te: & dabo tenebras super terram tuam, dicit Dominus Deus, cum ceciderint vulnerati tui in medio terræ, ait Dominus Deus.

9 Et irritabo cor populorum multorum, cum induxero contritionem tuam in Gentibus super terras quas nescis.

10 Et stupescere faciam super te populos multos: & reges eorum horrore nimio formidabunt super te cum volare cœperit gladius meus super facies eorum: & obstupescent repente singuli pro anima sua in die ruinæ tuæ.

11 Quia hæc dicit Dominus Deus: Gladius regis Babylonis veniet tibi,

12 In gladiis fortium dejiciam multitudinem C
tuam: inexpugnabiles omnes Gentes hæ: & vastabunt superbiam Ægypti, & dissipabitur multitudo ejus.

13 Et perdam omnia jumenta ejus, quæ erant super aquas plurimas: & non conturbabit eas pes hominis ultra, neque ungula jumentorum turbabit eas.

14 Tunc

14 Tunc purissimas reddam aquas eorum, &
flumina eorum quasi oleum adducam, ait Dominus Deus:
15 Cum dedero Terram Ægypti desolatam:
deseretur autem terra a plenitudine sua, quando percussero omnes habitatores ejus: & scient
quia ego Dominus.
D 16 Planctus est, & plangent eum: filiæ Gentiū
plangent eum: super Ægyptum, & super multitudinem ejus plangent eum, ait Dominus Deus.
17 Et factum est in duodecimo anno, in quintadecima mensis, factum est verbum Domini
ad me, dicens:
18 Fili hominis cane lugubre super multitudinem Ægypti: & detrahe eam ipsam, & filias
Gentium robustarum, ad terram ultimam, cum
his qui descendunt in lacum.
19 Quo pulchior es? descende, & dormi cum
incircumcisis.
20 In medio interfectorum gladio cadent:
gladius datus est, attraxerunt eam, & omnes
populos ejus.
21 Loquentur ei potentissimi robustorum de
medio inferni, qui cum auxiliatoribus ejus descenderunt, & dormierunt incircumcisi, interfecti gladio.
E 22 Ibi Assur, & omnis multitudo ejus: in circuitu illius sepulchra ejus: omnes interfecti, &
qui ceciderunt gladio.
23 Quorum data sunt sepulchra in novissimis
laci: & facta est multitudo ejus per gyrum sepulchri ejus: universi interfecti, cadentesque
gladio, qui dederant quondam formidinem in
terra viventium.
24 Ibi Ælam, & omnis multitudo ejus per
gyrum sepulchri sui, omnes hi interfecti, ruentesque gladio: qui descenderunt incircumcisi
ad terram ultimam: qui posuerunt terrorem
suum in terra viventium, & portaverunt ignominiam suam cum his qui descendunt in lacū.
F 25 In medio interfectorum posuerunt cubile
ejus in universis populis ejus: in circuitu ejus sepulchrum illius: omnes hi incircumcisi, interfectique gladio: dederunt enim terrorem suum
in terra viventium, & portaverunt ignominiam suam cum his qui descendunt in lacum:
in medio interfectorum positi sunt.
26 Ibi Mosoch, & Thubal, & omnis multitudo
ejus: in circuitu ejus sepulchra illius, omnes hi
incircumcisi, interfectique & cadentes gladio:
quia dederunt formidinem suam in terra viventium.
27 Et non dormient cum fortibus, cadentibusque & incircumcisis, qui descenderunt ad
infernum cum armis suis, & posuerunt gladios
suos sub capitibus suis, & fuerunt iniquitates
eorum in ossibus eorum: quia terror fortium
facti sunt in terra viventium.
28 Et tu ergo in medio incircumcisorum contereris, & dormies cum interfectis gladio.
G 29 Ibi Idumæa, & reges ejus, & omnes duces ejus, qui dati sunt cum exercitu suo cum interfectis gladio: & qui cum incircumcisis dormierunt, & cum his qui descendunt in lacum.
30 Ibi principes Aquilonis omnes, & universi
venatores: qui deducti sunt cum interfectis,
paventes, & in sua fortitudine confusi: qui
dormierunt incircumcisi cum interfectis gladio, & portaverunt confusionem suam cum
his qui descendunt in lacum.
31 Vidit eos Pharao, & consolatus est super
universa multitudine sua, quæ interfecta est
gladio: Pharao, & omnis exercitus ejus, ait
Dominus Deus:
32 Quia dedi terrorem meum in terra viventium, & dormivit in medio incircumcisorum
cum interfectis gladio; Pharao, & omnis multitudo ejus, ait Dominus Deus.

CAPUT XXXIII.

Si speculator visum imminens malum non annuntiaverit, reus erit pereuntium: quod si annuntiaverit, solus is qui sibi non cavit reus erit. Justus quoque si suam deserat justitiam, damnabitur, & impius si convertatur, salvabitur. Nec confidant de terra sibi data in promissione: quoniam propter suas iniquitates perdentur, & terra in solitudinem redigetur.

1 ET factum est verbum Domini ad me, dicens: A
2 Fili hominis loquere ad filios populi tui &
dices ad eos: Terra cum induxero super eam
gladium, & tulerit populus terræ virum unum
de novissimis suis, & constituerit eum super se
speculatorem:
3 Et ille viderit gladium venientem super terram, & cecinerit buccina, & annuntiaverit
populo:
4 Audiens autem, quisquis ille est, sonitum
buccinæ, & non se observaverit, veneritque
gladius, & tulerit eum: sanguis ipsius super
caput ejus erit.
5 Sonum buccinæ audivit, & non se observavit, sanguis ejus in ipso erit: si autem se custodierit, animam suam salvabit.
6 Quod si speculator viderit gladium venientem, & non insonuerit buccina: & populus se B
non custodierit, veneritque gladius, & tulerit
de eis animam: ille quidem in iniquitate sua
captus est, sanguinem autem ejus de manu
speculatoris requiram.
7 * Et tu fili hominis, speculatorem dedi te domui Israel: audiens ergo ex ore meo sermonem, annuntiabis eis ex me. *Supra 3.d.17.
8 Si me dicente ad impium: Impie, morte
morieris; non fueris locutus ut se custodiat
impius a via sua: ipse impius in iniquitate sua
morietur, sanguinem autem ejus de manu tua
requiram.
9 Si autem annuntiante te ad impium ut a viis
suis convertatur, non fuerit conversus a via
sua: ipse in iniquitate sua morietur: porro tu
animam tuam liberasti.
10 Tu ergo fili hominis dic ad domum Israel: C
Sic locuti estis, dicentes: Iniquitates nostræ,
& peccata nostra super nos sunt, & in ipsis nos
tabescimus: quomodo ergo vivere poterimus?
11 * Dic ad eos: Vivo ego, dicit Dominus *Supra
Deus: nolo mortem impii, sed ut convertatur 18.g.24
impius a via sua, & vivat. Convertimini, convertimini a viis vestris pessimis: & quare moriemini domus Israel?
12 Tu itaque fili hominis, dic ad filios populi
tui: Justitia justi non liberabit eum in quacumque die peccaverit: & impietas impii non nocebit ei, in quacumque die conversus fuerit ab
impietate sua: & justus non poterit vivere in
justitia sua, in quacumque die peccaverit.

13 Etiam si dixero justo quod vita vivat, & cõfisus in justitia sua fecerit iniquitatem: omnes justitiæ ejus oblivioni tradentur, & in iniquitate sua, quam operatus est, in ipsa morietur.

D 14 Si autem dixero impio: Morte morieris, & egerit pœnitentiam a peccato suo, feceritque judicium & justitiam,

15 Et pignus restituerit ille impius, rapinamque reddiderit, in mandatis vitæ ambulaverit, nec fecerit quidquam injustum: vita vivet, & non morietur.

16 Omnia peccata ejus, quæ peccavit, non imputabuntur ei: judicium & justitiam fecit, vita vivet.

17 Et dixerunt filij populi tui: Non est æqui ponderis via Dñi: & ipsorum via injusta est.

18 Cum enim recesserit justus a justitia sua, feceritq; iniquitates, morietur in eis.

19 Et cum recesserit impius ab impietate sua, feceritq; judicium & justitiam, vivet in eis.

*Supra 18.g.25 20 * Et dicitis: Non est recta via Domini. Unumquemque juxta vias suas judicabo de vobis, domus Israel.

E 21 Et factum est in duodecimo anno, in decimo mense, in quinta mensis transmigrationis nostræ, venit ad me qui fugerat de Jerusalem, dicens: Vastata est civitas.

22 Manus autem Domini facta fuerat ad me vespere, antequam veniret qui fugerat: aperuitque os meum donec veniret ad me mane, & aperto ore meo non silui amplius.

23 Et factum est verbũ Domini ad me, dicens:

24 Fili hominis, qui habitant in ruinosis his super humum Israel, loquentes aiunt: Unus erat Abraham, & hereditate possedit terram: nos autem multi sumus, nobis data est terra in possessionem.

F 25 Idcirco dices ad eos: Hæc dicit Dominus Deus: Qui in sanguine comeditis, & oculos vestros levatis ad immunditias vestras & sanguinem funditis: numquid terram hereditate possidebitis?

26 Stetistis in gladiis vestris, fecistis abominationes, & unusquisque uxorem proximi sui polluit: & terram hereditate possidebitis?

27 Hæc dices ad eos: Sic dicit Dominus Deus: Vivo ego, quia qui in ruinosis habitant, gladio cadent: & qui in agro est, bestiis tradetur ad devorandum: qui autem in præsidiis & speluncis sunt, peste morientur.

28 Et dabo terram in solitudinem, & in desertum, & deficiet superba fortitudo ejus: & desolabuntur montes Israel, eo quod nullus sit qui per eos transeat.

29 Et scient quia ego Dominus, cum dedero terrã eorũ desolatam, & desertam, propter universas abominationes suas, quas operati sunt.

G 30 Et tu fili hominis: filij populi tui, qui loquuntur de te juxta muros, & in ostiis domorum, & dicunt unus ad alterum, vir ad proximum suum loquentes: Venite & audiamus quis sit sermo egrediens a Domino

31 Et veniunt ad te, quasi si ingrediatur populus, & sedent coram te populus meus: & audiunt sermones tuos, & non faciunt eos: quia in canticum oris sui vertunt illos, & avaritiam suam sequitur cor eorum.

32 Et es eis quasi carmen musicum, quod suavi dulcique sono canitur: & audiunt verba tua, & non faciunt ea.

33 Et cum venerit quod prædictum est (ecce enim venit) tunc scient quod prophetes fuerit inter eos.

CAPUT XXXIV.

Ex manibus pastorum, qui neglecto grege tantum quæ sua sunt quærunt, dicit Dominus se oves suas liberaturũ: quodq; eas in judicio pascet, suscitaturus super eas servum suum David, sub quo in omni terræ ubertate secure pascantur: ostenditque gregem suum esse populum Israel, & se Deum ipsorum.

1 ET factum est verbum Domini ad me, dicens:

2 Fili hominis propheta de pastoribus Israel: A
propheta, & dices pastoribus: Hæc dicit Dominus Deus: * Væ pastoribus Israel, qui pascebant semetipsos: nonne greges a pastoribus pascuntur? *Ier.23. a.1. Sup.13. a.3.

3 Lac comedebatis, & lanis operiebamini, & quod crassum erat occidebatis: gregem autem meum non pascebatis.

4 Quod infirmum fuit non consolidastis, & quod ægrotum non sanastis, quod confractum est non alligastis, & quod abjectum est non reduxistis, & quod perierat non quæsistis: sed cum austeritate imperabatis eis, & cum potentia.

5 Et dispersæ sunt oves meæ, eo quod non esset pastor: & factæ sunt in devorationem omnium bestiarum agri, & dispersæ sunt.

6 Erraverunt greges mei in cunctis montibus, & in universo colle excelso: & super omnem faciem terræ dispersi sunt greges mei, & non erat qui requireret, non erat, inquam, qui requireret. B

7 Propterea pastores audite verbum Domini:

8 Vivo ego, dicit Dominus Deus: quia pro eo quod facti sunt greges mei in rapinam, & oves meæ in devorationem omnium bestiarum agri, eo quod non esset pastor: neque enim quæsierunt pastores mei gregem meum, sed pascebant pastores semetipsos, & greges meos non pascebant:

9 Propterea pastores audite verbum Domini. C

10 Hæc dicit Dominus Deus: Ecce ego ipse super pastores requiram gregem meum de manu eorum, & cessare faciam eos ut ultra non pascant gregem, nec pascant amplius pastores semetipsos: & liberabo gregem meum de ore eorum, & non erit ultra eis in escam.

11 Quia hæc dicit Dominus Deus: Ecce ego ipse requiram oves meas, & visitabo eas.

12 Sicut visitat pastor gregem suum in die, quando fuerit in medio ovium suarum dissipatarum: sic visitabo oves meas, & liberabo eas de omnibus locis, in quibus dispersæ fuerant in die nubis & caliginis.

13 Et educam eas de populis, & congregabo D
eas de terris, & inducam eas in terram suam: & pascam eas in montibus Israel, in rivis, & in cunctis sedibus terræ.

14 In pascuis uberrimis pascam eas, & in montibus excelsis Israel erunt pascua earum: ibi requiescent in herbis virentibus, & in pascuis pinguibus pascentur super montes Israel.

15 Ego pascam oves meas, & ego eas accubare faciam, dicit Dominus Deus.

16 Quod

16 Quod perierat requiram, & quod abjectum erat reducam, & quod confractum fuerat alligabo, & quod infirmum fuerat consolidabo, & quod pingue & forte custodiam: & pascam illas in judicio.

17 Vos autem greges mei, hæc dicit Dominus Deus: Ecce ego judico inter pecus & pecus, arietum & hircorum.

E 18 Nonne satis vobis erat pascua bona depasci? insuper & reliquias pascuarum vestrarum conculcastis pedibus vestris; & cum purissimam aquam biberetis, reliquam pedibus vestris turbabatis.

19 Et oves meæ his, quæ conculcata pedibus vestris fuerant, pascebantur: & quæ pedes vestri turbaverant, hæc bibebant.

20 Propterea hæc dicit Dominus Deus ad vos: Ecce ego ipse judico inter pecus pingue, & macilentum:

21 Pro eo quod lateribus & humeris impingebatis, & cornibus vestris ventilabatis omnia infirma pecora, donec dispergerentur foras:

22 Salvabo gregem meum, & non erit ultra in rapinam, & judicabo inter pecus & pecus.

F

* Ioan. 1. 5. 45. & 10. b. 11. 1 a. 40. r. 18. Ioan. 9 c. 34. Osee 3 b. 5.

23 * ET SUSCITABO SUPER EAS PASTOREM UNUM, qui pascat eas, servum meum David: ipse pascet eas, & ipse erit eis in pastorem.

24 Ego autem Dominus ero eis in Deum: & servus meus David princeps in medio eorum: ego Dominus locutus sum.

25 Et faciam cum eis pactum pacis, & cessare faciam bestias pessimas de terra: & qui habitant in deserto, securi dormient in saltibus.

26 Et ponam eos in circuitu collis mei benedictionem: & deducam imbrem in tempore suo: pluviæ benedictionis erunt.

G 27 Et dabit lignum agri fructum suum, & terra dabit germen suum, & erunt in terra sua absque timore: & scient quia ego Dominus, cum contrivero catenas jugi eorum, & eruero eos de manu imperantium sibi.

28 Et non erunt ultra in rapinam in Gentibus, neque bestiæ terræ devorabunt eos: sed habitabunt confidenter absque ullo terrore.

29 Et suscitabo eis germen nominatum: & non erunt ultra imminuti fame in terra, neque portabunt ultra opprobrium gentium.

30 Et scient quia ego Dominus Deus eorum cum eis, & ipsi populus meus domus Israel: ait Dominus Deus.

*Ioan. 10. b. 11 31 * Vos autem greges mei, greges pascuæ meæ, homines estis: & ego Dominus Deus vester, dicit Dominus Deus.

CAPUT XXXV.

Montis Seir sive Idumæorum futura vastatio, eo quod populum Dei affixerint.

A 1 ET factus est sermo Dni ad me, dicens:
2 Fili hominis, pone faciem tuam adversũ montẽ Seir, & prophetabis de eo, & dices illi:

3 Hæc dicit Dominus Deus: Ecce ego ad te mons Seir, & extendam manum meam super te, & dabo te desolatum atque desertum.

4 Urbes tuas demoliar, & tu desertus eris: & scies quia ego Dominus.

B 5 Eo quod fueris inimicus sempiternus, & concluseris filios Israel in manus gladii in tẽpore afflictionis eorum, in tempore iniquitatis extremæ.

6 Propterea vivo ego, dicit Dominus Deus; quoniam sanguini tradam te, & sanguis te persequetur: & cum sanguinem oderis, sanguis persequetur te.

7 Et dabo montem Seir desolatum atque desertum: & auferam de eo euntem, & redeuntem.

8 Et implebo montes ejus occisorum suorũ: in collibus tuis, & in vallibus tuis atque in torrentibus interfecti gladio cadent.

9 In solitudines sempiternas tradam te, & civitates tuæ non habitabuntur: & scietis quia ego Dominus Deus.

10 Eo quod dixeris: Duæ gentes, & duæ terræ meæ erunt, & hereditate possidebo eas: cum Dominus esset ibi:

11 Propterea vivo ego, dicit Dominus Deus, quia faciam juxta iram tuam, & secundum zelum tuum, quem fecisti odio habens eos: & notus efficiar per eos cum te judicavero.

12 Et scies quia ego Dominus audivi universa opprobria tua, quæ locutus es de montibus Israel, dicens: Deserti, nobis ad devorandum dati sunt. D

13 Et insurrexistis super me ore vestro, & derogastis adversum me verba vestra: ego audivi.

14 Hæc dicit Dominus Deus: Lætante universa terra, in solitudinem te redigam.

15 Sicuti gavisus es super hereditatem domus Israel, eo quod fuerit dissipata, sic faciam tibi: dissipatus eris mons Seir, & Idumæa omnis: & scient quia ego Dominus.

CAPUT XXXVI.

Quia populus Dei erat in opprobrium Gentibus, eo quod propter sua peccata dispersi essent in captivitatem, dicit Dominus, non propter illum, sed propter se reducturum eum in terram suam; quodque super ipsum effundet aquam mundam, faciem eum in suis præceptis ambulare, magnaque frui felicitate.

1 TU autem fili hominis propheta super A
montes Israel, & dices:* Montes Israel *Supr. a 6. a. 3.
audite verbum Domini:

2 Hæc dicit Dominus Deus: Eo quod dixerit inimicus de vobis: Euge, altitudines sempiternæ in hereditatem datæ sunt nobis:

3 Propterea vaticinare & dic: Hæc dicit Dominus Deus: Pro eo quod desolati estis, & conculcati per circuitum, & facti in hereditatem reliquis Gentibus, & ascendistis super labium linguæ, & opprobrium populi:

4 Propterea montes Israel audite verbum Domini Dei: Hæc dicit Dominus Deus montibus, & collibus, torrentibus, vallibusque, & desertis, parietinis, & urbibus derelictis, quæ depopulatæ sunt, & subsannatæ a reliquis Gentibus per circuitum.

5 Propterea hæc dicit Dominus Deus: Quoniam in igne zeli mei locutus sum de reliquis Gentibus, & de Idumæa universa, quæ dederunt terram meam sibi in hereditatem cum gaudio, & toto corde, & ex animo: & ejecerunt eam ut vastarent. B

6 Idcirco vaticinare super humum Israel, & dices montibus & collibus, jugis & vallibus: Hæc dicit Dominus Deus: Ecce ego in zelo meo, & in furore meo locutus sum, eo quod confusionem Gentium sustinueritis.

7 Idcirco hæc dicit Dominus Deus: Ego levavi manum meam, ut Gentes, quæ in circuitu vestro sunt, ipsæ confusionem suam portent.

8 Vos autem montes Israel ramos vestros germinetis, & fructum vestrum afferatis populo meo Israel: prope enim est ut veniat:

9 Quia ecce ego ad vos,& convertar ad vos, & arabimini, & accipietis sementem.

C 10 Et multiplicabo in vobis homines, omnemque domum Israel: & habitabuntur civitates, & ruinosa instaurabuntur.

11 Et replebo vos hominibus, & jumentis: & multiplicabuntur, & crescent: & habitare vos faciam sicut à principio, bonisque donabo majoribus,quam habuistis ab initio: & scietis quia ego Dominus.

12 Et adducam super vos homines, populum meum Israel, & hereditate possidebunt te: & eris eis in hereditatem, & non addes ultra ut absque eis sis.

13 Hæc dicit Dominus Deus: Pro eo quod dicunt de vobis: Devoratrix hominum es, & suffocans gentem tuam:

14 Propterea homines non comedes amplius, & gentem tuam non necabis ultra, ait Dominus Deus:

D 15 Nec auditam faciam in te amplius confusionem Gentium, & opprobrium populorum nequaquam portabis, & gentem tuam non amittes amplius: ait Dominus Deus.

16 Et factum est verbum Dñi ad me,dicens:

17 Fili hominis, domus Israel habitaverunt in humo sua, & polluerunt eam in viis suis, & in studiis suis; juxta immunditiam menstruatæ facta est via eorum coram me.

18 Et effudi indignationem meam super eos pro sanguine, quem fuderunt super terram, & in idolis suis polluerunt eam.

19 Et dispersi eos in Gentes,& ventilati sunt in terras: juxta vias eorum, & adinventiones eorum judicavi eos.

*Isa. 52.b.5. Rom. 2.d.24. 20 * Et ingressi sunt ad Gentes, ad quas introierunt,& polluerunt nomen sanctum meum, cum diceretur de eis: Populus Domini iste est, & de terra ejus egressi sunt.

21 Et peperci nomini sancto meo, quod polluerat domus Israel in Gentibus, ad quas ingressi sunt.

E 22 Idcirco dices domui Israel: Hæc dicit Dominus Deus: Non propter vos ego faciam, domus Israel, sed propter nomen sanctu meū, quod polluistis in Gentibus,ad quas intrastis.

23 Et sanctificabo nomen meum magnum, quod pollutum est interGentes,quod polluistis in medio earum: ut sciant Gentes quia ego Dominus, ait Dominus exercituum, cum sanctificatus fuero in vobis coram eis.

24 Tollam quippe vos de Gentibus, & congregabo vos de universis terris, & adducam vos in terram vestram.

25 Et effundam super vos aquam mundam,& mundabimini ab omnibus inquinamentis vestris, & ab universis idolis vestris mundabo vos.

*Supr. 11. d.19. 26 * Et dabo vobis cor novum, & spiritum novum ponam in medio vestri: & auferam cor lapideum de carne vestra, & dabo vobis cor carneum.

F 27 Et spiritum meum ponam in medio vestri: & faciam ut in præceptis meis ambuletis, & judicia mea custodiatis & operemini.

28 Et habitabitis in terra,quam dedi patribus vestris: & eritis mihi in populum, & ego ero vobis in Deum.

29 Et salvabo vos ex universis inquinamentis vestris: & vocabo frumentum,& multiplicabo illud, & non imponam vobis famem.

30 Et multiplicabo fructum ligni, & genimina agri, ut non portetis ultra opprobrium famis in Gentibus.

31 Et recordabimini viarum vestrarum pessimarū,studiorumq; non bonorū:& displicebunt vobis iniquitates vestræ, & scelera vestra.

32 Non propter vos ego faciam, ait Dominus Deus,notum sit vobis: confundimini, & erubescite super viis vestris, domus Israel.

33 Hæc dicit Dominus Deus: In die, quâ mundavero vos ex omnibus iniquitatibus vestris, & inhabitari fecero urbes, & instauravero ruinosa, G

34 Et terra deserta fuerit exculta, quæ quondam erat desolata in oculis omnis viatoris,

35 Dicent: terra illa inculta, facta est ut hortus voluptatis: & civitates desertæ, & destitutæ atque suffossæ, munitæ sederunt.

36 Et scient Gentes quæcumque derelictæ fuerint in circuitu vestro, quia ego Dominus ædificavi dissipata, plantavique inculta, ego Dominus locutus sim, & fecerim.

37 Hæc dicit Dominus: Adhuc in hoc invenient me domus Israel, ut faciam eis: Multiplicabo eos sicut gregem hominum,

38 Ut gregem sanctum, ut gregem Jerusalem in solemnitatibus ejus: Sic erunt civitates desertæ, plenæ gregibus hominum: & scient quia ego Dominus.

CAPUT XXXVII.

In figura aridorum ossium reviviscentium, designat filios Israel qui de omni prosperitate desperant, reducendos in terram suam: & per duo ligna conjuncta significat unum fore regnum Juda & Israel, qui sub uno rege ac pastore David observaturi sint mandata Domini, qui cum ipsis pactum feriet sempiternū.

1 FActa est super me manus Domini, & eduxit me in spiritu Domini: & dimisit me in medio campi, qui erat plenus ossibus. A

2 Et circumduxit me per ea in gyro: erant autem multa valde super faciem campi, siccaque vehementer.

3 Et dixit ad me: Fili hominis putasne vivent ossa ista? Et dixi: Domine Deus, tu nosti.

4 Et dixit ad me:Vaticinare de ossibus istis:& dices eis: Ossa arida audite verbum Domini.

5 Hæc dicit Dominus Deus ossibus his: Ecce ego intromittam in vos spiritum & vivetis.

6 Et dabo super vos nervos, & succrescere faciam super vos carnes, & superextendam in vobis cutem: & dabo vobis spiritum,& vivetis, & scietis quia ego Dominus. B

7 Et prophetavi sicut præceperat mihi: factus est autem sonitus, prophetante me, & ecce commotio: & accesserunt ossa ad ossa, unumquodque ad juncturam suam.

8 Et vidi, & ecce super ea nervi, & carnes ascenderunt; & extenta est in eis cutis desuper, & spiritum non habebant.

9 Et

C 9 Et dixit ad me: Vaticinare ad spiritum, vaticinare fili hominis, & dices ad spiritum: Hæc dicit Dominus Deus: A quatuor ventis veni spiritus, & insuffla super interfectos istos, & reviviscant.

10 Et prophetavi sicut præceperat mihi: & ingressus est in ea spiritus, & vixerunt: steteruntque super pedes suos exercitus grandis nimis valde.

11 Et dixit ad me: Fili hominis, ossa hæc universa, domus Israel est: ipsi dicunt: Aruerunt ossa nostra, & periit spes nostra, & abscissi sumus.

12 Propterea vaticinare, & dices ad eos: Hæc dicit Dominus Deus: Ecce ego aperiam tumulos vestros, & educam vos de sepulchris vestris, populus meus: & inducam vos in terram Israel.

D 13 Et scietis quia ego Dominus, cum aperuero sepulchra vestra, & eduxero vos de tumulis vestris, popule meus:

14 Et dedero spiritum meum in vobis, & vixeritis, & requiescere vos faciam super humum vestram: & scietis quia ego Dominus locutus sum, & feci, ait Dominus Deus.

15 Et factus est sermo Domini ad me, dicens:

16 Et tu fili hominis sume tibi lignum unum: & scribe super illud: Judæ, & filiorum Israel sociorum ejus: & tolle lignum alterum, & scribe super illud: Joseph ligno Ephraim, & cunctæ domui Israel, sociorumque ejus.

E 17 Et adjunge illa, unum ad alterum tibi in lignum unum: & erunt in unionem in manu tua.

18 Cum autem dixerint ad te filii populi tui loquentes: Nonne indicas nobis quid in his tibi velis?

19 Loqueris ad eos: Hæc dicit Dominus Deus: Ecce ego assumam lignum Joseph, quod est in manu Ephraim, & tribus Israel, quæ sunt ei adjunctæ: & dabo eas pariter cum ligno Juda, & faciam eas in lignum unum: & erunt unum in manu ejus.

20 Erunt autem ligna, super quæ scripseris in manu tua, in oculis eorum.

21 Et dices ad eos: Hæc dicit Dominus Deus: Ecce ego assumam filios Israel de medio nationum, ad quas abierunt: & congregabo eos undique, & adducam eos ad humum suam.

* Ioh. 10. b. 16. 22 * Et faciam eos in gentem unam in terra in montibus Israel, & rex unus erit omnibus imperans: & non erunt ultra duæ gentes, nec dividentur amplius in duo regna.

23 Neque polluentur ultra in idolis suis, & abominationibus suis, & cunctis iniquitatibus suis: & salvos eos faciam de universis sedibus, in quibus peccaverunt, & emundabo eos: & erunt mihi populus, & ego ero eis Deus.

G *Supr. 34. f. 23 Ioan. 12. g. 45. Isa. 40. c. 11. Ier. 23. a. 5. Dan. 9. e. 24. 24 * Et servus meus David rex super eos, & pastor unus erit omnium eorum: in judiciis meis ambulabunt, & mandata mea custodient, & facient ea.

25 Et habitabunt super terram, quam dedi servo meo Jacob, in qua habitaverunt patres vestri: & habitabunt super eam ipsi, & filii eorum, & filii filiorum eorum, usque in sempiternum: & David servus meus princeps eorum in perpetuum.

* Ioan. 32. c. 34 26 * Et percutiam illis fœdus pacis, pactum sempiternum erit eis: & fundabo eos, & multiplicabo, & dabo sanctificationem meam in medio eorum in perpetuum. Psal. 109. b. 4. & 00. a. 1.

27 Et erit tabernaculum meum in eis: & ero eis Deus, & ipsi erunt mihi populus.

28 Et scient Gentes quia ego Dominus sanctificator Israel, cum fuerit sanctificatio mea in medio eorum in perpetuum.

CAPUT XXXVIII.

Habitantibus post reductam captivitatem secure filiis Israel in oppidis suis, adducet Dominus in novissimis diebus contra eos Gog cum ingenti exercitu: sed & hunc cum suo exercitu multis cladibus postea consumet.

1 ET factus est sermo Domini ad me, dicens: A *Infra 39. a. 1. Apoc. 20. c. 8.

2 Fili hominis pone faciem tuam contra Gog, terram Magog, principem capitis Mosoch & Thubal: & vaticinare de eo,

3 Et dices ad eum: Hæc dicit Dominus Deus: Ecce ego ad te Gog principem capitis Mosoch & Thubal,

4 Et circumagam te, & ponam frænum in maxillis tuis: & educam te, & omnem exercitum tuum, equos & equites vestitos loricis universos, multitudinem magnam, hastam & clypeum arripientium & gladium.

5 Persæ, Æthiopes, & Libyes cum eis, omnes scutati & galeati.

6 Gomer, & universa agmina ejus, domus Thogorma, latera Aquilonis, & totum robur ejus, populique multi tecum. B

7 Præpara, & instrue te, & omnem multitudinem tuam, quæ coacervata est ad te: & esto eis in præceptum.

8 Post dies multos visitaberis: in novissimo annorum venies ad terram, quæ reversa est a gladio, & congregata est de populis multis ad montes Israel, qui fuerunt deserti jugiter: hæc de populis educta est, & habitabunt in ea confidenter universi.

9 Ascendens autem quasi tempestas venies, & quasi nubes, ut operias terram tu, & omnia agmina tua, & populi multi tecum. C

10 Hæc dicit Dominus Deus: In die illa ascendent sermones super cor tuum, & cogitabis cogitationem pessimam:

11 Et dices: Ascendam ad terram absque muro: veniam ad quiescentes, habitantesque secure: hi omnes habitant sine muro, vectes & portæ non sunt eis:

12 Ut diripias spolia, & invadas prædam, ut inferas manum tuam super eos, qui deserti fuerant, & postea restituti, & super populum, qui est congregatus ex Gentibus, qui possidere cœpit, & esse habitator umbilici terræ. D

13 Saba, & Dedan, & negotiatores Tharsis, & omnes leones ejus dicent tibi: Numquid ad sumenda spolia tu venis? ecce ad diripiendam prædam congregasti multitudinem tuam, ut tollas argentum, & aurum & auferas supellectilem, atque substantiam, & diripias manubias infinitas.

14 Propterea vaticinare fili hominis, & dices ad Gog: Hæc dicit Dominus Deus: Numquid non in die illo, cum habitaverit populus meus Israel confidenter, scies?

15 Et venies de loco tuo a lateribus Aquilonis tu, & populi multi tecũ, ascensores equorũ universi, cœtus magnus, & exercitus vehemens.

16 Et ascendes super populum meum Israel quasi nubes, ut operias terram. In novissimis diebus eris,& adducam te super terram meam: ut sciant Gentes me,cum sanctificatus fuero in te in oculis eorum, ô Gog.

17 Hæc dicit Dominus Deus: Tu ergo ille es, de quo locutus sum in diebus antiquis,in manu servorum meorum prophetarum Israel, qui prophetaverunt in diebus illorum temporum, ut adducerent te super eos.

18 Et erit in die illa, in die adventus Gog super terram Israel, ait Dominus Deus, ascendet indignatio mea in furore meo.

19 Et in zelo meo, in igne iræ meæ locutus sum. Quia in die illa erit commotio magna super terram Israel:

*Matt. 24.c. 29. Luc. 21 c. 26. 20 * Et commovebuntur à facie mea pisces maris. & volucres cœli, & bestiæ agri, & omne reptile quod movetur super humum, cunctique homines qui sunt super faciem terræ: & subvertentur montes, & cadent sepes,& omnis murus corruet in terram.

G 21 Et convocabo adversus eum in cunctis montibus meis gladium, ait Dominus Deus: gladius uniuscujusque in fratrē suum dirigetur.

22 Et judicabo eū peste,& sanguine,& imbre vehementi, & lapidibus immensis: ignem & sulphur pluam super eum, & super exercitum ejus,& super populos multos, qui sunt cum eo.

23 Et magnificabor, & sanctificabor: & notus ero in oculis multarum Gentium, & scient quia ego Dominus.

CAPUT XXXIX.

Adducet Dominus Gog contra Israel,sed ipsum cum toto ejus exercitu ibi perdet; in cujus sepultura septem mensibus occupabuntur ad mundandam terram: Dominus Israel filios propter peccata ipsorum tradidit in captivitatem, sed reducet eos in terram suam ad nominis sui glorificationem.

A 1 TU autem fili hominis vaticinare adversum Gog, & dices: Hæc dicit Dominus Deus: Ecce ego super te Gog principem capitis Mosoch & Thubal:

2 Et circumagam te, & educam te, & ascendere te faciam de lateribus Aquilonis: & adducam te super montes Israel:

3 Et percutiam arcū tuū in manu sinistra tua, & sagittas tuas de manu dextera tua dejiciā.

4 Super montes Israel cades tu, & omnia agmina tua, & populi tui, qui sunt tecum: feris, avibus, omnique volatili, & bestiis terræ, dedi te ad devorandum.

5 Super faciem agri cades: quia ego locutus sum, ait Dominus Deus.

E 6 Et immittam ignem in Magog,& in his qui habitant in insulis confidenter: & scient quia ego Dominus.

7 Et nomen sanctum meum notum faciam in medio populi mei Israel, & non polluam nomen sanctum meum amplius: & scient Gentes quia ego Dominus sanctus Israel:

8 Ecce venit, & factum est, ait Dominus Deus: hæc est dies, de qua locutus sum.

9 Et egredientur habitatores de civitatibus Israel, & succendent, & comburent arma, clypeum, & hastas, arcum, & sagittas, & baculos manuum, & contos: & succendent ea igni septem annis.

10 Et non portabunt ligna de regionibus, neque succident de saltibus: quoniam arma succendent igni, & deprædabuntur eos, quibus C
prædæ fuerant, & diripient vastatores suos, ait Dominus Deus.

11 Et erit in die illa: dabo Gog locum nominatum sepulchrum in Israel: vallem viatorum ad Orientem maris, quæ obstupescere faciet prætereuntes: & sepelient ibi Gog, & omnem multitudinem ejus,& vocabitur vallis multitudinis Gog.

12 Et sepelient eos domus Israel, ut mundent terram septem mensibus.

13 Sepeliet autem eum omnis populus terræ, & erit eis nominata dies, in qua glorificatus sum, ait Dominus Deus.

14 Et viros jugiter constituent lustrantes terram, qui sepeliant & requirant eos, qui remanserant super faciem terræ, ut emundent eam: post menses autem septem quærere incipient. D

15 Et circuibunt peragrantes terram: cumque viderint os hominis,statuent juxta illud titulum: donec sepeliant illud pollinctores, in valle multitudinis Gog.

16 Nomen autem civitatis Amona, & mundabunt terram.

17 Tu ergo fili hominis, hæc dicit Dominus B
Deus: Dic omni volucri, & universis avibus, cunctisque bestiis agri: Convenite, properate, concurrite undique ad victimam meam, quam ego immolo vobis, victimam grandem super montes Israel: ut comedatis carnem, & bibatis sanguinem.

18 Carnes fortium comedetis, & sanguinem principum terræ bibetis: arietum, & agnorum, & hircorum, taurorumque & altilium, & pinguium omnium.

19 Et comedetis adipem in saturitatem, & bibetis sanguinem in ebrietatem, de victima, quam ego immolabo vobis:

20 Et saturabimini super mensam meam de F
equo, & equite forti, & de universis viris bellatoribus, ait Dominus Deus.

21 Et ponam gloriam meam in Gentibus: & videbunt omnes Gentes judicium meum, quod fecerim; & manum meam, quam posuerim super eos.

22 Et scient domus Israel, quia ego Dominus Deus eorum, a die illa, & deinceps.

23 Et scient Gentes quoniam in iniquitate sua capta sit domus Israel, eo quod dereliquerint me, & absconderim faciem meam ab eis; & tradiderim eos in manus hostium, & ceciderint in gladio universi.

24 Juxta immunditiam eorum & scelus feci eis, & abscondi faciem meam ab illis.

25 Propterea hæc dicit Dominus Deus: Nunc reducam captivitatem Jacob, & miserebor omnis domus Israel: & assumam zelum pro nomine sancto meo.

26 Et portabunt confusionem suam, & om- G
nem prævaricationem, qua prævaricati sunt in me, cum habitaverint in terra sua confidenter neminem formidantes:

26 Et reduxero eos de populis, & congregavero de terris inimicorum suorum, & sanctificatus fuero in eis, in oculis gentiū plurimarū.

28 *Et scient quia ego Dominus Deus eorum, eo quod transtulerim eos in nationes, & con- * Sup. 36. c. 11.

congregaverim eos ſuper terram ſuam, & non
dereliquerim quemquam ex eis ibi.
29 Et non abſcondam ultra faciem meam ab
eis, eo quod effuderim ſpiritum meum ſuper
omnem domum Iſrael, ait Dominus Deus.

CAPUT XL.

Prophetæ oſtenditur futura reædificatio civitatis, cum menſura in longitudine, latitudine & altitudine ſingularum domus portarum, thalamorum, frontium, feneſtrarum, veſtibulorum, cubiculorum & graduum: item menſuratio quatuor menſarum ad immolanda ſacrificia: rurſum gazophylacium cantorum & ſacerdotum, ac veſtibula templi.

A 1 IN vigeſimo quinto anno tranſmigrationis
noſtræ, in exordio anni, decima menſis,
quartodecimo anno poſtquam percuſſa eſt civitas:
in ipſa hac die facta eſt ſuper me manus
Domini, & adduxit me illuc.
2 In viſionibus Dei adduxit me in terram Iſrael,
& dimiſit me ſuper montem excelſum nimis:
ſuper quem erat quaſi ædificium civitatis
vergentis ad Auſtrum.
3 Et introduxit me illuc: & ecce vir, cujus
erat ſpecies quaſi ſpecies æris, & funiculus lineus
in manu ejus, & calamus menſuræ in manu
ejus: ſtabat autem in porta.
4 Et locutus eſt ad me idem vir: Fili hominis
vide oculis tuis, & auribus tuis audi, & pone
cor tuum in omnia, quæ ego oſtendam tibi:
quia ut oſtendantur tibi adductus es huc: annuntia
omnia, quæ tu vides domui Iſrael.
5 Et ecce murus forinſecus in circuitu domus
undique, & in manu viri calamus menſuræ ſex
cubitorum, & palmo: & menſus eſt latitudinem
ædificii calamo uno, altitudinem quoque
calamo uno.
B 6 Et venit ad portam, quæ reſpiciebat viam
Orientalem, & aſcendit per gradus ejus: &
menſus eſt limen portę calamo uno latitudinē,
id eſt, limen unum calamo uno in latitudine:
7 Et thalamum uno calamo in longum, &
uno calamo in latum: & inter thalamos, quinque
cubitos:
8 Et limen portæ juxta veſtibulum portæ intrinſecus,
calamo uno.
9 Et menſus eſt veſtibulum portæ octo cubitorum,
& frontem ejus duobus cubitis: veſtibulum
autem portæ erat intrinſecus.
10 Porro thalami portæ ad viam Orientalem,
tres hinc & tres inde: menſura una trium, &
menſura una frontium ex utraque parte.
11 Et menſus eſt latitudinem liminis portæ
decem cubitorum: & longitudinem portæ,
tredecim cubitorum.
12 Et marginem ante thalamos cubiti unius:
& cubitus unus finis utrimque: thalami autem,
ſex cubitorum erant hinc & inde.
13 Et menſus eſt portam a tecto thalami uſque
ad tectum ejus, latitudinem vigintiquinque
cubitorum: oſtium contra oſtium.
14 Et fecit frontes per ſexaginta cubitos: &
ad frontem atrium portæ undique per circuitum.
15 Et ante faciem portæ, quæ pertingebat uſque
ad faciem veſtibuli portæ interioris, quinquaginta
cubitos.
C 16 Et feneſtras obliquas in thalamis, & in
frontibus eorum, quæ erant intra portam undique
per circuitum: ſimiliter autem erant & in
veſtibulis feneſtræ per gyrum intrinſecus, &
ante frontes pictura palmarum.
17 Et eduxit me ad atrium exterius, & ecce
gazophylacia, & pavimentum ſtratum lapide
in atrio per circuitum: triginta gazophylacia
in circuitu pavimenti.
18 Et pavimentum in fronte portarum, ſecundum
longitudinem portarum erat inferius.
19 Et menſus eſt latitudinem à facie portæ
inferioris uſque ad frontem atrii interioris extrinſecus,
centum cubitos ad Orientem, & ad
Aquilonem.
20 Portam quoque, quæ reſpiciebat viam
Aquilonis atrii exterioris, menſus eſt tam in
longitudine, quam in latitudine.
21 Et thalamos ejus tres hinc, & tres inde:
& frontem ejus, & veſtibulum ejus ſecundum
menſuram portæ prioris, quinquaginta cubitorum
longitudinem ejus, & latitudinem viginti
quinque cubitorum.
22 Feneſtræ autem ejus, & veſtibulum, & ſcul- D
pturæ ſecundum menſuram portæ, quæ reſpiciebat
ad Orientem: & ſeptem graduum erat
aſcenſus ejus, & veſtibulum ante eam.
23 Et porta atrii interioris contra portam
Aquilonis, & Orientalem: & menſus eſt à porta
uſque ad portam centum cubitos.
24 Et eduxit me ad viam Auſtralem, & ecce
porta, quæ reſpiciebat ad Auſtrum: & menſus
eſt frontem ejus, & veſtibulum ejus, juxta
menſuras ſuperiores.
25 Et feneſtras ejus & veſtibula in circuitu,
ſicut feneſtras cæteras: quinquaginta cubitorum
longitudine, & latitudine viginti quinque
cubitorum.
26 Et in gradibus ſeptē aſcendebatur ad eā:
& veſtibulum ante fores ejus: & celatæ palmæ
erant, una hinc, & altera inde in fronte ejus.
27 Et porta atrii interioris in via Auſtrali: &
menſus eſt a porta uſque ad portam in via Auſtrali,
centum cubitos.
28 Et introduxit me in atrium interius ad
portam Auſtralem: & menſus eſt portam juxta
menſuras ſuperiores.
29 Thalamum ejus, & frontem ejus, & veſtibulum
ejus eiſdem menſuris: & feneſtras
ejus, & veſtibulum ejus in circuitu, quinquaginta
cubitos longitudinis, & latitudinis viginti
quinque cubitos.
30 Et veſtibulum per gyrum longitudine vi- E
gintiquinque cubitorum, & latitudine quinque
cubitorum.
31 Et veſtibulum ejus ad atrium exterius, &
palmas ejus in fronte: & octo gradus erant,
quibus aſcendebatur per eam.
32 Et introduxit me in atrium interius per
viam Orientalem: & menſus eſt portam ſecundum
menſuras ſuperiores.
33 Thalamum ejus, & frontem ejus, & veſtibulum
ejus, ſicut ſupra: & feneſtras ejus, &
veſtibula ejus in circuitu, longitudine quinquaginta
cubitorum, & latitudine vigintiquinque
cubitorum.
34 Et veſtibulum ejus, id eſt atrii exterioris:
& palmæ cælatæ in fronte ejus hinc & inde:
& in octo gradibus aſcenſus ejus.
35 Et introduxit me ad portam, quæ reſpiciebat
ad Aquilonem: & menſus eſt ſecun-

dum

dum mensuras superiores.

36 Thalamum ejus, & frontem ejus, & vestibulum eius, & fenestras ejus per circuitum, longitudine quinquaginta cubitorum, & latitudine vigintiquinque cubitorum.

37 Et vestibulum ejus respiciebat ad atrium exterius: & cælatura palmarum in fronte eius hinc & inde: & in octo gradibus ascensus eius.

F 38 Et per singula gazophylacia ostium in frontibus portarū: ibi lavabant holocaustum.

39 Et in vestibulo portæ, duæ mensæ hinc, & duæ mensæ inde: ut immoletur super eas holocaustum & pro peccato, & pro delicto.

40 Et ad latus exterius, quod ascendit ad ostium portæ, quæ pergit ad Aquilonem, duæ mensæ: & ad latus alterum ante vestibulum portæ, duæ mensæ.

41 Quatuor mensæ hinc, & quatuor mensæ inde: per latera portæ octo mensæ erant, super quas immolabant.

42 Quatuor autem mensæ ad holocaustum, de lapidibus quadris extructæ: longitudine cubiti unius & dimidij: & latitudine cubiti unius & dimidij: & altitudine cubiti unius: super quas ponant vasa, in quibus immolatur holocaustum, & victima.

43 Et labia earum palmi unius, reflexa intrinsecus per circuitum: super mensas autem carnes oblationis.

G 44 Et extra portam interiorem, gazophylacia cantorum in atrio interiori, quod erat in latere portæ respicientis ad Aquilonem: & facies eorum contra viam Australem, una ex latere portæ Orientalis, quæ respiciebat ad viam Aquilonis.

45 Et dixit ad me: Hoc est gazophylacium, quod respicit viam Meridianam: sacerdotum erit, qui excubant in custodiis templi.

46 Porro gazophylacium, quod respicit ad viam Aquilonis, sacerdotum erit, qui excubant ad ministerium altaris. isti sunt filij Sadoc, qui accedunt de filiis Levi ad Dominum ut ministrent ei.

47 Et mensus est atrium longitudine centum cubitorum, & latitudine centum cubitorum per quadrum: & altare ante faciem templi.

48 Et introduxit me in vestibulum templi: & mensus est vestibulum quinque cubitis hinc, & quinque cubitis inde: & latitudinem portæ trium cubitorum hinc, & triū cubitorum inde.

49 Longitudinem autem vestibuli viginti cubitorum, & latitudinē & undecim cubitorum, & octo gradibus ascendebatur ad eam. Et columnæ erant in frontibus; una hinc, & altera inde.

CAPUT XLI.

Dispositio readificandi templi iuxta partes singulas.

A 1 ET introduxit me in templum, & mensus est frontes, sex cubitos latitudinis hinc, & sex cubitos latitudinis inde, latitudinem tabernaculi.

2 Et latitudo portæ, decem cubitorum erat: & latera portæ quinque cubitis hinc, & quinque cubitis inde: & mensus est longitudinem eius quadraginta cubitorum, & latitudinem viginti cubitorum.

3 Et introgressus intrinsecus mensus est in frōte portæ duos cubitos: & portam, sex cubitorum; & latitudinem portæ, septem cubitorum.

4 Et mensus est longitudinem eius viginti cubitorum, & latitudinem eius viginti cubitorum ante faciem templi: & dixit ad me: Hoc est sanctum sanctorum.

5 Et mensus est parietem domus sex cubitorum: & latitudinem lateris quatuor cubitorum undique per circuitum domus.

6 Latera autem, latus ad latus, bis triginta tria: & erant eminentia, quæ ingrederentur per parietem domus, in lateribus per circitum, ut continerent, & non attingerent parietem templi.

B 7 Et platea erat in rotundum, ascendens sursum per cochleam, & in cœnaculum templi deferebat per gyrum: ideirco latius erat templum in superioribus, & sic de inferioribus ascendebatur ad superiora in medium.

8 Et vidi in domo altitudinem per circuitum, fundata latera ad mensuram calami sex cubitorum spatio:

9 Et latitudinem per parietem lateris forinsecus quinque cubitorum: & erat interior domus in lateribus domus.

10 Et inter gazophylacia latitudinem viginti cubitorum in circuitu domus undique,

11 Et ostium lateris ad orationem: ostium unum ad viam Aquilonis, & ostium unum ad viam Australem: & latitudinem loci ad orationem quinque cubitorum in circuitu.

12 Et ædificium, quod erat separatum, versumque ad viam respicientem ad mare, latitudinis septuaginta cubitorum: paries autem ædificij, quinque cubitorum latitudinis per circuitum: & longitudo ejus nonaginta cubitorum.

C 13 Et mensus est domus longitudinem, centum cubitorum: & quod separatū erat ædificium, & parietes ejus, longitudinis centum cubitorum.

14 Latitudo autem ante faciem domus, & ejus quod erat separatum contra Orientem, centum cubitorum.

15 Et mensus est longitudinem ædificij contra faciem ejus, quod erat separatum ad dorsum: ethecas ex utraque parte centum cubitorum; & templum interius, & vestibula atrij.

16 Limina, & fenestras obliquas, & ethecas in circuitu per tres partes, contra uniuscuiusque limen, stratumque lignum per gyrum in circuitu: terra autem usque ad fenestras, & fenestræ clausæ super ostia.

17 Et usque ad domum interiorem, & forinsecus per omnem parietem in circuitu intrinsecus, & forinsecus, ad mensuram.

18 Et fabrefacta cherubim & palmæ: & palma inter cherub & cherub, duasque facies habebat cherub.

19 Faciem hominis juxta palmā ex hac parte, & faciem leonis juxta palmam ex alia parte, expressam per omnem domum in circuitu.

D 20 De terra usque ad superiora portæ, cherubim & palmæ cælatæ erant in pariete templi.

21 Limen quadrangulum, & facies sanctuarij, aspectus contra aspectum.

22 Altaris lignei trium cubitorum altitudo: & longitudo eius duorum cubitorum: & anguli ejus, & longitudo ejus, & parietes ejus lignei. Et locutus est ad me: Hæc est mensa coram Domino.

23 Et duo ostia erant in templo, & in sanctuario.

24 Et in duobus ostiis ex utraque parte bina erant ostiola, quæ in se invicem plicabantur: bina enim ostia erant ex utraque parte ostiorũ.

25 Et cælata erant in ipsis ostiis templi cherubim,& sculpturæ palmarum, sicut in parietibus quoque expressæ erant: quam ob rem & grossiora erant ligna in vestibuli fronte forinsecus.

26 Super quæ fenestræ obliquæ, & similitudo palmarum hinc atque inde in humerulis vestibuli, secundum latera domus, latitudinemque parietum.

CAPUT XLII.

De gazophylaciis, cæterisque quæ ad sacrorum usum pertinent reædificandi.

A 1 ET eduxit me in atrium exterius per viam ducentem ad Aquilonem, & introduxit me in gazophylacium, quod erat contra separatum ædificium, & contra ædem vergentem ad Aquilonem.

2 In facie longitudinis, centum cubitos ostij Aquilonis & latitudinis quinquaginta cubitos,

3 Contra viginti cubitos atrij interioris, & contra pavimentum stratum lapide atrij exterioris,ubi erat porticus juncta porticui triplici.

4 Et ante gazophylacia deambulatio decem cubitorum latitudinis, ad interiora respiciens viæ cubiti unius. Et ostia eorum ad Aquilonẽ:

5 Ubi erant gazophylacia in superioribus humiliora: quia supportabant porticus, quæ ex illis eminebant de inferioribus, & de medijs ædificij.

B 6 Tristega enim erant, & non habebant columnas, sicut erant columnæ atriorum: propterea eminebant de inferioribus, & de mediis a terra cubitis quinquaginta.

7 Et peribolus exterior secundum gazophylacia, quæ erant in via atrij exterioris ante gazophylacia: longitudo ejus quinquaginta cubitorum.

8 Quia longitudo erat gazophylaciorũ atrij exterioris,quinquaginta cubitorum:& longitudo ante faciem templi, centum cubitorum.

9 Et erat subter gazophylacia hæc introitus ab Oriẽte ingrediẽtiũ in ea de atrio exteriori.

10 In latitudine periboli atrij, quod erat contra viam Orientalem,in faciem ędificij separati,& erant ante ædificium gazophylacia.

C 11 Et via ante faciem eorum, juxta similitudinem gazophylaciorũ, quæ erant in via Aquilonis: secundum longitudinem eorum, sic & latitudo eorum; & omnis introitus eorum, & similitudines, & ostia eorum.

12 Secundum ostia gazophylaciorum, quæ erant in via respiciente ad Notum: ostium in capite viæ: quæ via erat ante vestibulum separatum per viam Orientalem ingredientibus.

13 Et dixit ad me: Gazophylacia Aquilonis, & gazophylacia Austri, quæ sunt ante ædificij separatum: hæc sunt gazophylacia sancta: in quibus vescuntur sacerdotes, qui appropinquãt ad Dominum in sancta sanctorum: ibi ponent sancta sanctorum, & oblationem pro peccato, & pro delicto: locus enim sanctus est.

14 Cum autem ingressi fuerint sacerdotes,non egredientur de sanctis in atrium exterius: & ibi reponent vestimenta sua, in quibus ministrant, quia sancta sunt: vestienturque vestimentis aliis, & sic procedent ad populum.

D 15 Cumque complesset mensuras domus interioris, eduxit me per viam portæ, quæ respiciebat ad viam Orientalem: & mensus est eam undique per circuitum.

16 Mensus est autem contra ventum Orientalem calamo mensuræ, quingentos calamos in calamo mensuræ per circuitum.

17 Et mensus est contra ventũ Aquilonis quingẽtos calamos in calamo mensuræ per gyrum.

18 Et ad ventum Australem mensus est quingẽtos calamos in calamo mensurę per circuitũ.

19 Et ad ventum Occidentalem mensus est quingentos calamos in calamo mensuræ.

20 Per quatuor ventos mensus est murum ejus undique per circuitum, longitudinem quingentorum cubitorum,& latitudinem quingentorum cubitorum, dividentem inter sanctuarium & vulgi locum.

CAPUT XLIII.

Gloria Domini apparente audit propheta quod filii Israel non amplius polluent nomen Domini, & quæ sint mensuræ altaris, ac sacrificia ad ipsum septem diebus expiandum.

1 ET duxit me ad portam, quæ respiciebat ad viam Orientalem. A

2 Et ecce gloria Dei Israel ingrediebatur per viam Orientalem: & vox erat ei quasi vox aquarum multarum, & terra splendebat a majestate ejus.

3 * Et vidi visionem, secundum speciem, quam videram,quando venit ut disperderet civitatem: & species secundum aspectum, quem videram juxta fluvium Chobar: & cecidi super faciem meam. *Supra 9. a. 1. *Supra 1. a. 1.

4 Et majestas Domini ingressa est templum per viã portæ, quæ respiciebat ad Orientem.

5 Et elevavit me spiritus, & introduxit me in atrium interius: & ecce repleta erat gloria Domini domus.

6 Et audivi loquentem ad me de domo,& vir qui stabat juxta me,

7 Dixit ad me: Fili hominis, locus solij mei, B & locus vestigiorum pedum meorum, ubi habito in medio filiorum Israel in æternum: & non polluent ultra domus Israel nomen sanctum meum, ipsi & reges eorum in fornicationibus suis, & in ruinis regum suorum, & in excelsis.

8 Qui fabricati sunt limen suum juxta limen meum, & postes suos juxta postes meos: & murus erat inter me & eos: & polluerunt nomen sanctum meum in abominationibus, quas fecerunt: propter quod consumpsi eos in ira mea.

9 Nunc ergo repellant procul fornicationem suam, & ruinas regum suorum a me:& habitabo in medio eorum semper. C

10 Tu autem fili hominis ostende domui Israel templum, & confundantur ab iniquitatibus suis, & metiantur fabricam:

11 Et erubescant ex omnibus quæ fecerunt: Figuram domus, & fabricæ eius exitus, & introitus, & omnem descriptionem eius, & universa præcepta eius, cunctumque ordinem eius, & omnes leges eius ostende eis, & scribes in oculis eorum: ut custodiant omnes descriptiones eius, & præcepta illius, & faciant ea.

12 Ista est lex domus in summitate montis: Omnis finis eius in circuitu, sanctum sanctorum

sum

rum est: hæc est ergo lex domus.

D 13 Istæ autem mensuræ altaris in cubito verissimo, qui habebat cubitum & palmū: in sinu eius erat cubitus & cubitus in latitudine, & definitio eius usque ad labium eius, & in circuitu, palmus unus, hæc quoque erat fossa altaris.

14 Et de sinu terræ usque ad crepidinem novissimam duo cubiti, & latitudo cubiti unius: & a crepidine minore usque ad crepidinem majorem quatuor cubiti, & latitudo cubiti unius.

15 Ipse autem Ariel quatuor cubitorum: & ab Ariel usque ad sursum, cornua quatuor.

E 16 Et Ariel duodecim cubitorum in longitudine per duodecim cubitos latitudinis: quadrangulatum æquis lateribus.

17 Et crepido quatuordecim cubitorum longitudinis, per quatuordecim cubitos latitudinis in quatuor angulis eius: & corona in circuitu eius dimidij cubiti, & sinus eius unius cubiti per circuitum: gradus autem eius versi ad Orientem.

18 Et dixit ad me: Fili hominis, hæc dicit Dominus Deus: Hi sunt ritus altaris, in quacunque die fuerit fabricatum; ut offeratur super illud holocaustum, & effundatur sanguis.

F 19 Et dabis Sacerdotibus, & Levitis, qui sunt de semine Sadoc, qui accedunt ad me, ait Dominus Deus, ut offerant mihi vitulum de armento pro peccato.

20 Et assumens de sanguine eius, pones super quatuor cornua eius, & super quatuor angulos crepidinis, & super coronam in circuitu; & mundabis illud, & expiabis.

21 Et tolles vitulum, qui oblatus fuerit pro peccato: & combures eum in separato loco domus extra sanctuarium.

22 Et in die secunda offeres hircum caprarum immaculatum pro peccato: & expiabunt altare, sicut expiaverunt in vitulo.

G 23 Cumque compleveris expians illud, offeres vitulum de armento immaculatum, & arietem de grege immaculatum.

24 Et offeres eos in conspectu Domini: & mittent sacerdotes super eos sal, & offerent eos in holocaustum Domino.

25 Septem diebus facies hircum pro peccato quotidie: & vitulum de armento, & arietem de pecoribus, immaculatos offerent.

26 Septem diebus expiabunt altare, & mundabunt illud: & implebunt manum eius.

27 Expletis autem diebus, in die octava & ultra, facient sacerdotes super altare holocausta vestra, & quæ pro pace offerunt: & placatus ero vobis, ait Dominus Deus.

CAPUT XLIV.

Porta sanctuarii clausa, qua solus Deus ingreditur: incircumcisi carne & corde non ingredientur sanctuarium, nec Levitæ qui idola secuti sunt, sed hi ministri domus erunt: filij autem Sadoc sacerdotes ingredientur, & horum leges ponuntur.

A 1 Et convertit me ad viam portæ sanctuarij exterioris, quæ respiciebat ad Orientem: & erat clausa.

2 Et dixit Dominus ad me: Porta hæc clausa erit: non aperietur, & vir non transibit per eam: quoniam Dominus Deus Israel ingressus est per eam, eritque clausa

3 Principi. Princeps ipse sedebit in ea, ut comedat panem coram Domino: per viam portæ vestibuli ingredietur, & per viam eius egredietur.

B 4 Et adduxit me per viam portæ Aquilonis in conspectu domus: & vidi, & ecce implevit gloria Domini domum Domini: & cecidi in faciem meam.

5 Et dixit ad me Dominus: Fili hominis pone cor tuum, & vide oculis tuis, & auribus tuis audi omnia, quæ ego loquor ad te de universis cæremonijs domus Domini, & de cunctis legibus eius: & pones cor tuum in viis templi per omnes exitus sanctuarii.

6 Et dices ad exasperantem me domū Israel. Hæc dicit Dominus Deus: Sufficiant vobis omnia scelera vestra domus Israel:

7 Eo quod inducitis filios alienos incircumcisos corde, & incircumcisos carne, ut sint in sanctuario meo, & polluant domum meam: & offertis panes meos, adipem, & sanguinem: & dissolvitis pactum meum in omnibus sceleribus vestris.

C 8 Et non servastis præcepta sanctuarij mei: & posuistis custodes observationum mearum in sanctuario meo vobismetipsis.

9 Hæc dicit Dominus Deus: Omnis alienigena, incircumcisus corde, & incircumcisus carne, non ingredietur sanctuarium meum, omnis filius alienus qui est in medio filiorum Israel.

10 Sed & Levitæ, qui de longe recesserunt à me in errore filiorum Israel, & erraverunt a me post idola sua, & portaverunt iniquitatē suam;

11 Erunt in sanctuario meo æditui, & janitores portarum domus, & ministri domus: ipsi mactabunt holocausta, & victimas populi: & ipsi stabunt in conspectu eorū, ut ministrent eis.

D 12 Pro eo quod ministraverunt illis in conspectu idolorum suorum, & facti sunt domui Israel in offendiculum iniquitatis: idcirco levavi manum meam super eos, ait Dominus Deus, & portabunt iniquitatem suam:

13 Et non appropinquabunt ad me ut sacerdotio fungantur mihi, neque accedent ad omne sanctuarium meum iuxta sancta sanctorum: sed portabunt confusionem suam, & scelera sua quæ fecerunt.

14 Et dabo eos ianitores domus in omni ministerio eius, & in universis quæ fient in ea.

E 15 Sacerdotes autem & Levitæ filij Sadoc, qui custodierunt cæremonias sanctuarij mei, cum errarent filij Israel a me, ipsi accedent ad me ut ministrent mihi: & stabunt in conspectu meo ut offerant mihi adipem, & sanguinem, ait Dominus Deus.

16 Ipsi ingredientur sanctuarium meum, & ipsi accedent ad mensam meam ut ministrent mihi, & custodiant cæremonias meas

17 Cumque ingredientur portas atrij interioris, vestibus lineis induentur: nec ascendet super eos quidquam laneum, quando ministrant in portis atrii interioris & intrinsecus.

18 Vittæ lineæ erunt in capitibus eorum, & feminalia linea erunt in lumbis eorum, & non accingentur in sudore.

19 Cumque egredientur atrium exterius ad populum, exuent se vestimentis suis, in quibus ministraverant, & reponent ea in gazophylacio sanctuarij, & vestient se vestimentis aliis. & non sanctificabunt populum in vestibus suis.

20 Ca-

20 Caput autē suum non radet, neque comam nutrient: sed tondentes attondent capita sua.

21 Et vinum non bibet omnis sacerdos quando ingressurus est atrium interius.

* Lev. 21.c.14 22 * Et viduam & repudiatam non accipient uxores, sed virgines de semine domus Israel: sed & viduam, quæ fuerit vidua a sacerdote, accipient.

23 Et populum meum docebunt quid sit inter sanctum & pollutum, & inter mundum & immundum ostendent eis.

24 Et cum fuerit controversia, stabunt in judiciis meis, & judicabunt: leges meas, & præcepta mea in omnibus solemnitatibus meis custodient, & Sabbata mea sanctificabunt.

25 Et ad mortuum hominem non ingredientur, ne polluantur, nisi ad patrem & matrem, & filium & filiam, & fratrem & sororem, quæ alterum virum non habuerit: in quibus contaminabuntur.

G 26 Et postquam fuerit emundatus, septem dies numerabuntur ei.

27 Et in die introitus sui in sanctuarium ad atrium interius, ut ministret mihi in sanctuario, offeret pro peccato suo, ait Dominus Deus.

*Deut 18.a.1. Num. 18.c.20 28 * Non erit autem eis hereditas, ego hereditas eorum: & possessionem non dabitis eis in Israel, ego enim possessio eorum.

29 Victimam & pro peccato & pro delicto ipsi comedent: & omne votum in Israel ipsorum erit.

*Exod. 13 d 19 30 * Et primitiva omnium primogenitorum, & omnia libamenta ex omnibus quæ offeruntur, sacerdotum erunt: & primitiva ciborum vestrorum dabitis sacerdoti, ut reponat benedictionem domui tuæ.

* Lev. 22.b.8. 31 * Omne morticinum, & captum à bestia de avibus & de pecoribus non comedent Sacerdotes.

CAPUT XLV.

In terra divisione, separatis Domino primitiis, assignanda est certa portio sacerdotibus, Levitis, civitati, ac principi: servandaque æquitas in ponderibus, mensuris, primitiis & sacrificiis: quæ sacrificia offerentur primo ac septimo die primi mensis, & in solemnitatibus Paschæ ac Tabernaculorum.

A 1 Cumque cœperitis terram dividere sortito, separate primitias Domino, sanctificatum de terra, longitudine vigintiquinque millia, & latitudine decem millia: sanctificatum erit in omni termino ejus per circuitum.

2 Et erit ex omni parte sanctificatum quingentos per quingentos, quadrifariam per circuitum: & quinquaginta cubitis in suburbana ejus per gyrum.

3 Et a mensura ista mensurabis longitudinem vigintiquinque millium, & latitudinem decem millium, & in ipso erit templum, sanctumque sanctorum:

B 4 Sanctificatum de terra erit sacerdotibus ministris sanctuarii, qui accedunt ad ministerium Domini: & erit eis locus in domos, & in sanctuarium sanctitatis.

5 Vigintiquinque autem millia longitudinis, & decem millia latitudinis, erunt Levitis, qui ministrant domui: ipsi possidebunt viginti gazophylacia.

6 Et possessionem civitatis dabitis quinque millia latitudinis, & longitudinis vigintiquinque millia, secundum separationem sanctuarii, omni domui Israel.

7 Principi quoque hinc & inde in separationem sanctuarii, & in possessionem civitatis, contra faciem separationis sanctuarii, & contra faciem possessionis urbis: a latere Maris usque ad Mare, & a latere Orientis usque ad Orientem: Longitudinis autem juxta unamquamque partem a termino Occidentali usque ad terminum Orientalem. C

8 De terra erit ei possessio in Israel: & non depopulabuntur ultra principes populum meum: sed terram dabunt domui Israel secundum tribus eorum. D

9 Hæc dicit Dominus Deus: Sufficiat vobis principes Israel: iniquitatem & rapinas intermittite, & judicium & justitiam facite, separate confinia vestra a populo meo, ait Dominus Deus.

10 Statera justa, & ephi justum, & batus justus erit vobis.

11 Ephi & batus æqualia, & unius mensuræ erunt: ut capiat decimam partem cori batus, & decimam partem cori ephi: juxta mensuram cori erit æqua libratio eorum.

12 * Siclus autem viginti obolos habet. Porro viginti sicli, & vigintiquinque sicli, & quindecim sicli, mnam faciunt. *Exod 30.b.13 Lev.27 c.25. Num.3 g.47.

13 Et hæ sunt primitiæ, quas tolletis: sextam partem ephi de coro frumenti, & sextam partem ephi de coro hordei.

14 Mensura quoque olei, batus olei, decima pars cori est: & decem bati corum faciunt: quia decem bati implent corum.

15 Et arietem unum de grege ducentorum, de his quæ nutriunt Israel in sacrificium, & in holocaustum, & in pacifica, ad expiandum pro eis, ait Dominus Deus.

16 Omnis populus terræ tenebitur primitiis his principi in Israel.

17 Et super principem erunt holocausta, & sacrificium, & libamina in solemnitatibus, & in Calendis, & in Sabbatis, & in universis solemnitatibus domus Israel: ipse faciet pro peccato sacrificium, & holocaustum, & pacifica ad expiandum pro domo Israel. F

18 Hæc dicit Dominus Deus: In primo mense, una mensis, sumes vitulum de armento immaculatum, & expiabis sanctuarium.

19 Et tollet sacerdos de sanguine quod erit pro peccato: & ponet in postibus domus, & in quatuor angulis crepidinis altaris, & in postibus portæ atrii interioris.

20 Et sic facies in septima mensis, pro unoquoque qui ignoravit, & errore deceptus est, & expiabis pro domo.

21 In primo mense, quartadecima die mensis, erit vobis Paschæ solemnitas: septem diebus azyma comedentur. G

22 Et faciet princeps in die illa pro se, & pro universo populo terræ, vitulum pro peccato.

23 Et in septem dierum solemnitate faciet holocaustum Domino septem vitulos, & septem arietes immaculatos quotidie septem diebus: & pro peccato hircum caprarum quotidie.

24 Et sacrificium ephi per vitulum, & ephi per arietem faciet: & olei hin per singula ephi.

25 Septimo mense, quintadecima die mensis,

tis, in solemnitate, faciet sicut supra dicta sunt per septem dies; tam pro peccato, quam pro holocausto, & in sacrificio, & in oleo.

CAPUT XLVI.

Porta solis Sabbatis ac Calendis aperienda, & quæ holocausta his diebus offeret princeps, quave porta ipse aut populus templum ingredietur, vel egredietur: de spontaneo & quotidiano principis holocausto: de ipsius dono filiis aut servis dato: loca in quibus sacerdotes coquant sacrificia, & ministri victimas populi.

A 1 HÆc dicit Dominus Deus: Porta atrii interioris, quæ respicit ad Orientem, erit clausa sex diebus, in quibus opus fit: die autem Sabbati aperietur, sed & in die Calendarum aperietur.

2 Et intrabit princeps per viam vestibuli portæ deforis, & stabit in limine portæ: & facient sacerdotes holocaustum ejus, & pacifica ejus: & adorabit super limen portæ, & egredietur: porta autem non claudetur usque ad vesperam.

3 Et adorabit populus terræ ad ostium portæ illius in Sabbatis, & in Calendis, coram Domino.

B 4 Holocaustum autem hoc offeret princeps Domino; in die Sabbati sex agnos immaculatos, & arietem immaculatum.

5 Et sacrificium ephi per arietem: in agnis autem sacrificium quod dederit manus ejus: & olei hin per singula ephi.

6 In die autem Calendarum vitulum de armento immaculatum: & sex agni & arietes immaculati erunt.

7 Et ephi per vitulum, ephi quoque per arietem faciet sacrificium: de agnis autem, sicut invenerit manus ejus: & olei hin per singula ephi.

C 8 Cumque ingressurus est princeps, per viam vestibuli portæ ingrediatur, & per eamdem viam exeat.

9 Et cum intrabit populus terræ in conspectu Domini in solemnitatibus: qui ingreditur per portam Aquilonis, ut adoret, egrediatur per viam portæ Meridianæ: porro qui ingreditur per viam portæ Meridianæ, egrediatur per viam portæ Aquilonis: non revertetur per viam portæ, per quam ingressus est, sed e regione illius egredietur.

10 Princeps autem in medio eorum cum ingredientibus ingredietur, & cum egredientibus egredietur.

D 11 Et in nundinis, & in solemnitatibus erit sacrificium ephi per vitulum, & ephi per arietem: agnis autem erit sacrificium sicut invenerit manus ejus: & olei hin per singula ephi.

12 Cum autem fecerit princeps spontaneum holocaustum, aut pacifica voluntaria Domino, aperietur ei porta quæ respicit ad Orientem, & faciet holocaustum suum & pacifica sua, sicut fieri solet in die sabbati: & egredietur, claudeturque porta postquam exierit.

13 Et agnum ejusdem anni immaculatum faciet holocaustum quotidie Domino: semper mane faciet illud.

E 14 Et faciet sacrificium super eo cata mane mane sextam partem ephi, & de oleo tertiam partem hin, ut misceatur similæ: sacrificium Domino legitimum, juge atque perpetuum.

15 Faciet agnum, & sacrificium, & oleum cata mane mane: holocaustum sempiternum.

16 Hæc dicit Dominus Deus: Si dederit princeps donum alicui de filiis suis: hereditas ejus, filiorum suorum erit, possidebunt eam hereditarie. F

17 Si autem dederit legatum de hereditate sua uni servorum suorum, erit illius usque ad annum remissionis, & revertetur ad principem: hereditas autem ejus, filiis ejus erit.

18 Et non accipiet princeps de hereditate populi per violentiam, & de possessione eorum: sed de possessione sua hereditatem dabit filiis suis: ut non dispergatur populus meus unusquisque a possessione sua.

19 Et introduxit me per ingressum, qui erat ex latere portæ, in gazophylacia sanctuarii ad sacerdotes, quæ respiciebant ad Aquilonem: & erat ibi locus vergens ad Occidentem.

20 Et dixit ad me: Iste est locus ubi coquent G sacerdotes pro peccato, & pro delicto: ubi coquent sacrificium, ut non efferant in atrium exterius, & sanctificetur populus.

21 Et eduxit me in atrium exterius, & circumduxit me per quatuor angulos atrii: & ecce atriolum erat in angulo atrii, atriola singula per angulos atrii.

22 In quatuor angulis atrii atriola disposita, quadraginta cubitorum per longum, & triginta per latum: mensuræ unius quatuor erant.

23 Et paries per circuitum ambiens quatuor atriola: & culinæ fabricatæ erant subter porticus per gyrum.

24 Et dixit ad me: Hæc est domus culinarum, in qua coquent ministri domus Domini victimas populi.

CAPUT XLVII.

Aquæ subter limen domus egredientes, & in latus templi dextrum descendentes efficiuntur torrens, qui tandem non potest transvadari, & sanat omnia ad quæ pervenerit, habens pisces & arbores fructiferas: termini terræ sanctæ, quæ duodecim tribubus Israel & advenis dividenda est.

1 ET convertit me ad portam domus, & A ecce aquæ egrediebantur subter limen domus ad Orientem: facies enim domus respiciebat ad Orientem: aquæ autem descendebant in latus templi dextrum ad Meridiem altaris.

2 Et eduxit me per viam portæ Aquilonis, & convertit me ad viam foras portam exteriorem, viam quæ respiciebat ad Orientem: & ecce aquæ redundantes a latere dextro.

3 Cum egrederetur vir ad Orientem, qui habebat funiculum in manu sua, & mensus est mille cubitos: & traduxit me per aquam usque ad talos.

4 Rursumque mensus est mille, & traduxit me per aquam usque ad genua:

5 Et mensus est mille, & traduxit me per aquam usque ad renes. Et mensus est mille, torrentem, quem non potui pertransire: quoniam intumuerant aquæ profundi torrentis, qui non potest transvadari.

6 Et dixit ad me: Certe vidisti fili hominis. B
Et eduxit me, & convertit ad ripam torrentis.

7 Cumque me convertissem, ecce in ripa torrentis ligna multa nimis ex utraque parte.

8 Et ait ad me: Aquæ istæ, quæ egrediuntur ad tumulos sabuli Orientalis, & descendunt

dunt ad plana deſerti, intrabunt mare, & exibunt, & ſanabuntur aquæ.

9 Et omnis anima vivens, quæ ſerpit, quocumque venerit torrens, vivet: & erunt piſces multi ſatis poſtquam venerint illuc aquæ iſtæ, & ſanabuntur, & vivent omnia, ad quæ venerit torrens.

10 Et ſtabunt ſuper illas piſcatores, ab Engaddi uſque ad Engallim ſiccatio ſagenarum erit: plurimæ ſpecies erunt piſcium ejus, ſicut piſces maris magni, multitudinis nimiæ.

11 In littoribus autem ejus, & in paluſtribus
C non ſanabuntur, quia in ſalinas dabuntur.

12 Et ſuper torrentem orietur in ripis ejus ex utraque parte omne lignum pomiferum: non defluet folium ex eo, & non deficiet fructus ejus: per ſingulos menſes afferet primitiva, quia aquæ ejus de ſanctuario egredientur: & erunt fructus ejus in cibum, & folia ejus ad medicinam.

13 Hæc dicit Dominus Deus: Hic eſt terminus, in quo poſſidebitis terram in duodecim tribubus Iſrael: quia Joſeph duplicem funiculum habet.

14 Poſſidebitis autem eam ſinguli æque ut frater ſuus; ſuper quam levavi manum meam ut darem patribus veſtris: & cadet terra hæc vobis in poſſeſſionem.

15 Hic eſt autem terminus terræ: ad plagam Septemtrionalem, a mari magno via Hethalon, venientibus Sedada,

16 Emath, Berotha, Sabarim, quæ eſt inter terminum Damaſci, & confinium Emath, domus Tichon, quæ eſt juxta terminum Auran.

17 Et erit terminus à mari uſq; ad atrium Enon terminus Damaſci, & ab Aquilone ad Aquilonem: terminus Emath plaga Septemtrionalis.

18 Porro plaga Orientalis de medio Auran, &
D de medio Damaſci, & de medio Galaad, & de medio terræ Iſrael, Jordanis diſterminans ad mare Orientale, metiemini etiam plagam Orientalem.

19 Plaga autem auſtralis meridiana à Thamar uſque ad aquas contradictionis Cades: & torrens uſque ad mare magnum: & hæc eſt plaga ad Meridiem auſtralis.

20 Et plaga Maris, mare magnum à confinio per directum, donec venias Emath: hæc eſt plaga Maris.

21 Et dividetis terram iſtam vobis per tribus Iſrael:

22 Et mittetis eam in hereditatem vobis, & advenis, qui acceſſerint ad vos, qui genuerint filios in medio veſtrum: & erunt vobis ſicut indigenæ inter filios Iſrael: vobiſcum divident poſſeſſionem in medio tribuum Iſrael.

23 In tribu autem quacumque fuerit advena, ibi dabitis poſſeſſionem illi, ait Dominus Deus.

CAPUT XLVIII.

Diviſio terræ ſanctæ in duodecim tribus; ubi ſunt primitiæ & ſanctuarium: locus Sacerdotum ac Levitarum: menſura civitatis in quadro cum ſuburbanis: poſſeſſio principis: & duodecim portæ civitatis juxta duodecim tribus.

A 1 ET hæc nomina tribuum à finibus Aquilonis juxta viam Hethalon pergentibus Emath, atrium Enan terminus Dan aſei ad Aquilonem juxta viam Emath. Et erit ei plaga Orientalis Mare, Dan una.

2 Et ſuper terminum Dan, a plaga Orientali uſque ad plagam Maris, Aſer una.

3 Et ſuper terminum Aſer, à plaga Orientali uſque ad plagam Maris, Nephthali una.

4 Et ſuper terminum Nephthali, a plaga Orientali uſque ad plagam Maris, Manaſſe una.

5 Et ſuper terminum Manaſſe, à plaga Orientali uſque ad plagam Maris, Ephraim una.

6 Et ſuper terminum Ephraim, à plaga Orientali uſque ad plagam Maris, Ruben una.

7 Et ſuper terminum Ruben, à plaga Orientali uſque ad plagam Maris, Juda una.

8 Et ſuper terminum Juda, a plaga Orientali uſque ad plagam Maris, erunt primitiæ, quas ſeparabitis, vigintiquinque millibus latitudinis & longitudinis, ſicuti ſingulæ partes à plaga Orientali uſque ad plagam Maris, & erit ſanctuarium in medio ejus.

9 Primitiæ, quas ſeparabitis Domino: longitudo vigintiquinque millibus, & latitudo decem millibus.

10 Hæ autem erunt primitiæ ſanctuarii ſacer- B
dotum: ad Aquilonem longitudinis vigintiquinque millia, & ad Mare latitudinis decem millia, ſed & ad Orientem latitudinis decem millia, & ad Meridiem longitudinis vigintiquinque millia: & erit ſanctuarium Domini in medio ejus.

11 Sacerdotibus ſanctuarium erit de filiis Sadoc, qui cuſtodierunt cæremonias meas, & non erraverunt cum errarent filii Iſrael, ſicut erraverunt & Levitæ.

12 Et erunt eis primitiæ de primitiis terræ ſanctum ſanctorum, juxta terminum Levitarum.

13 Sed & Levitis ſimiliter juxta fines ſacerdotum vigintiquinque millia longitudinis, & latitudinis decem millia. Omnis longitudo viginti & quinque millium, & latitudo decem millium.

14 Et non venumdabunt ex eo, neque mutabunt, neque transferentur primitiæ terræ, quia ſanctificatæ ſunt Domino.

15 Quinque millia autem quæ ſuperſunt in latitudine per vigintiquinque millia, profana erunt urbis in habitaculum, & in ſuburbana: & erit civitas in medio ejus.

16 Et hæ menſuræ ejus: ad plagam Septemtrionalem quingenta & quatuor millia: & ad plagam Meridianam quingenta & quatuor millia: & ad plagam Orientalem, quingenta & quatuor millia: & ad plagam Occidentalem, quingenta & quatuor millia.

17 Erunt autem ſuburbana civitatis ad Aqui- C
lonem ducenta quinquaginta, & ad Meridiem ducenta quinquaginta, & ad Orientem ducenta quinquaginta, & ad Mare ducenta quinquaginta.

18 Quod autem reliquum fuerit in longitudine ſecundum primitias ſanctuarii, decem millia in Orientem, & decem millia in Occidentem, erunt ſicut primitiæ ſanctuarii: & erunt fruges ejus in panes his qui ſerviunt civitati.

19 Servientes autem civitati, operabuntur ex omnibus tribubus Iſrael.

20 Omnes primitiæ vigintiquinque millium, per vigintiquinque millia in quadrum, ſeparabuntur in primitias ſanctuarii, & in poſſeſſionem civitatis.

21 Quod

21 Quod autem reliquum fuerit, principis
erit ex omni parte primitiarum sanctuarii, &
possessionis civitatis è regione vigintiquinque
millium primitiarum usque ad terminum Oriẽ-
talem: sed & ad Mare, è regione vigintiquinque
millium usque ad terminum Maris, similiter in
partibus principis erit: & erunt primitiæ san-
ctuarii, & sanctuarium templi in medio eius.
22 De possessione autem Levitarum, & de pos-
sessione civitatis in medio partium principis:
erit inter terminum Juda, & inter terminum
Benjamin, & ad principem pertinebit.
23 Et reliquis tribubus: A plaga Orientali
usq; ad plagam Occidentalem, Benjamin una.
24 Et contra terminum Benjamin, à plaga
D Orientali usque ad plagam Occidentalem, Si-
meon una.
25 Et super terminum Simeonis, à plaga
Orientali usque ad plagam Occidentalem, Is-
sachar una.
26 Et super terminum Issachar, à plaga
Orientali usque ad plagam Occidentalem, Za-
bulon una.
27 Et super terminum Zabulon, à plaga Orien-
tali usque ad plagam Maris, Gad una.
28 Et super terminum Gad, ad plagam Austri
in Meridie: & erit finis de Thamar usque ad
aquas contradictionis Cades, hereditas contra
mare magnum.
29 Hæc est terra, quam mittetis in sortem
tribubus Israel: & hæ partitiones earum ait
Dominus Deus.
30 Et hi egressus civitatis: A plaga Septem- B
trionali quingentos & quatuor millia mensu-
rabis.
31 Et portæ civitatis ex nominibus tribuum
Israel, portæ tres à Septemtrione, porta Ru-
ben una, porta Juda una, porta Levi una.
32 Et ad plagam Orientalem, quingentos &
quatuor millia: & portæ tres, porta Joseph
una, porta Benjamin una, porta Dan una.
33 Et ad plagam Meridianam, quingentos &
quatuor millia metieris: & portæ tres, porta Si-
meonis una, porta Issachar una, porta Zabu-
lon una.
34 Et ad plagam Occidentalem, quingentos &
quatuor millia, & portæ eorum tres, porta Gad
una, porta Aser una, porta Nephtali una.
35 Per circuitum, decem & octo millia: & no-
men civitatis ex illa die, Dominus ibidem.

PRO-

PROPHETIA DANIELIS.

CAPUT I.

Daniel, Ananias, Misael & Azarias in captivitate eliguntur, ut docti linguam Chaldæorum astarent regi: mutatisque ipsorum nominibus, obtinent à præposito eunuchorum ut solis vescantur leguminibus, aquam bibentes: quo facto, facies ipsorum corpulentiores erant quam illorum qui cibo regio vescebantur: quibus Deus sapientiam dedit, & Danieli præterea intelligentiam somniorum.

A 1 ANno tertio regni JoaKim
regis Juda, venit Nabuchodonosor rex Babylonis in Jerusalem, & obsedir eam:
2 Et tradidit Dominus in
manu ejus JoaKim regem
Juda, & partem vasorum domus Dei: & asportavit ea in terram Sennaar in domum dei sui, & vasa intulit in domum thesauri dei sui.
3 Et ait rex Asphenez preposito Eunuchorum, ut introduceret de filiis Israel, & de semine regio & tirannorum,
4 Pueros, in quibus nulla esset macula, decoros forma, & eruditos omni sapientia, cautos scientia, & doctos disciplina, & qui possent stare in palatio regis, ut doceret eos litteras, & linguam Chaldæorum.
5 Et constituit eis rex annonam per singulos dies de cibis suis, & de vino unde bibebat ipse, ut enutriti tribus annis, postea starent in conspectu regis.
B 6 Fuerunt ergo inter eos de filiis Juda, Daniel, Ananias, Misael, & Azarias.
7 Et imposuit eis præpositus eunuchorum, nomina, Danieli, Baltassar; Ananiæ, Sidrach Misaeli, Misach; & Azariæ, Abdenago.
8 Proposuit autem Daniel in corde suo, ne pollueretur de mensa regis, neque de vino potus ejus: & rogavit eunuchorum præpositum ne contaminaretur.
9 Dedit autem Deus Danieli gratiam, & misericordiam in conspectu principis eunuchorum.
10 Et ait princeps eunuchorum ad Danielem: Timeo ego dominum meum regem, qui constituit vobis cibum & potum: qui si viderit vultus vestros macilentiores præ cæteris adolescentibus coævis vestris, condemnabitis caput meum regi.
11 Et dixit Daniel ad Malasar, quem constituerat princeps eunuchorum super Danielem, Ananiam, Misaelem, & Azariam:
12 Tenta nos obsecro servos tuos diebus decem, & dentur nobis legumina ad vescen- C
dum, & aqua ad bibendum:
13 Et contemplare vultus nostros, & vultus puerorum qui vescuntur cibo regio: & sicut videris, facies cum servis tuis.
14 Qui, audito sermone hujuscemodi, tentavit eos diebus decem.
15 Post dies autem decem, apparuerunt vultus eorum meliores & corpulentiores præ omnibus pueris, qui vescebantur cibo regio.
16 Porro Malasar tollebat cibaria & vinum potus eorum: dabatque eis legumina.
17 Pueris autem his dedit Deus scientiam & D
disciplinam, in omni libro & sapientia: Danieli autem intelligentiam omnium, visionum & somniorum.
18 Completis itaque diebus, post quos dixerat rex, ut introducerentur: introduxit eos

præpositus eunuchorum in conspectu Nabuchodonosor.

19 Cumque eis locutus fuisset rex, non sunt inventi tales de universis, ut Daniel, Ananias, Misael, & Azarias: & steterunt in conspectu Regis.

20 Et omne verbum sapientiæ & intellectus, quod sciscitatus est ab eis Rex, invenit in eis decuplum, super cunctos ariolos & magos qui erant in universo regno eius.

Infr. 8. 19.

21 * Fuit autem Daniel usque ad annum primum Cyri regis.

CAPUT II.

Cum sapientes Chaldæi somnium Nabuchodonosor conjectare non potentes, juberentur omnes interimi, oranti Danieli revelatum est mysterium, qui regi aperit somnium ipsius de magna quadam statua, ejusque declarationem de quatuor regnis: quo facto Nabuchodonosor Danielem adoravit, & hostias ac incensum illi præcepit afferri, confitens Dominum Deum, & exaltans Danielem.

1 IN anno secundo regni Nabuchodonosor, vidit Nabuchodonosor somnium, & conterritus est spiritus ejus, & somnium ejus fugit ab eo.

2 Præcepit autem rex, ut convocarentur arioli, & magi, & malefici, & Chaldæi, ut indicarent regi somnia sua: qui cum venissent, steterunt coram rege.

3 Et dixit ad eos rex: Vidi somnium; & mente confusus ignoro quid viderim.

4 Responderuntque Chaldæi regi Syriace: Rex in sempiternum vive: dic somnium servis tuis, & interpretationem ejus indicabimus.

5 Et respondens rex ait Chaldæis: Sermo recessit a me: nisi indicaveritis mihi somnium, & conjecturam ejus, peribitis vos & domus vestræ publicabuntur.

6 Si autem somnium, & conjecturam ejus narraveritis, præmia, & dona, & honorem multum accipietis à me: somnium igitur, & interpretationem ejus indicate mihi.

B 7 Responderunt secundo, atque dixerunt: Rex somnium dicat servis suis, & interpretationem illius indicabimus.

8 Respondit rex, & ait: Certe novi quod tempus redimitis, scientes quod recesserit à me sermo.

9 Si ergo somnium non indicaveritis mihi, una est de vobis sententia, quod interpretationem quoque fallacem & deceptione plenam composueritis, ut loquamini mihi donec tempus pertranseat. Somnium itaque dicite mihi, ut sciam quod interpretationem quoque ejus veram loquamini.

10 Respondentes ergo Chaldæi coram rege dixerunt: Non est homo super terram, qui sermonem tuum rex, possit implere: sed neque regum quisquam magnus & potens verbum huiuscemodi sciscitatur ab omni ariolo, & mago, & Chaldæo.

11 Sermo enim, quem tu quæris, rex, gravis est: nec reperietur quisquam, qui indicet illum in conspectu regis: exceptis diis quorum non est cum hominibus conversatio.

12 Quo audito, rex in furore & in ira magna præcepit, ut perirent omnes sapientes Babylonis.

13 Et egressa sententia, sapientes interficiebantur: quærebanturque Daniel & socii ejus, ut perirent.

14 Tunc Daniel requisivit de lege atque sententia, ab Arioch principe militiæ regis, qui egressus fuerat ad interficiendos sapientes Babylonis. C

15 Et interrogavit eum qui à rege potestatem acceperat, quam ob causam tam crudelis sententia a facie regis esset egressa. Cum ergo rem indicasset Arioch Danieli,

16 Daniel ingressus rogavit regem ut tempus daret sibi ad solutionem indicandam regi.

17 Et ingressus est domum suam, Ananiæque & Misaeli & Azariæ sociis suis indicavit negotium:

18 Ut quærerent misericordiam à facie Dei cæli super sacramento isto, & non perirent Daniel & socii ejus cum cæteris sapientibus Babylonis.

19 Tunc Danieli mysterium per visionem nocte revelatum est: & benedixit Daniel Deum cœli.

20 Et locutus ait: Sit nomen Domini benedictum a sæculo usque in sæculum: quia sapientia & fortitudo eius sunt.

21 Et ipse mutat tempora, & ætates: transfert regna, atque constituit: dat sapientiam sapientibus, & scientiam intelligentibus disciplinam: D

22 Ipse revelat profunda, & abscondita, & novit in tenebris constituta: & lux cum eo est.

23 Tibi Deus patrum nostrorum confiteor, teque laudo: quia sapientiam & fortitudinem dedisti mihi: & nunc ostendisti mihi quæ rogavimus te, quia sermonem regis aperuisti nobis.

24 Post hæc Daniel ingressus ad Arioch, quem constituerat rex ut perderet sapientes Babylonis, sic ei locutus est: Sapientes Babylonis ne perdas: introduc me in conspectu regis, & solutionem regi narrabo.

25 Tunc Arioch festinus introduxit Danielem ad regem, & dixit ei: Inveni hominem de filiis transmigrationis Juda, qui solutionem regi annuntiet.

26 Respondit rex, & dixit Danieli, cujus nomen erat Baltassar: Putasne vere potes mihi indicare somnium, quod vidi, & interpretationem ejus?

27 Et respondens Daniel coram rege, ait: Mysterium quod rex interrogat, sapientes, magi, arioli, & aruspices nequeunt indicare regi. E

28 Sed est Deus in cælo revelans mysteria, qui indicavit tibi rex Nabuchodonosor, quæ ventura sunt in novissimis temporibus. Somnium tuum, & visiones capitis tui in cubili tuo huiuscemodi sunt:

29 Tu rex cogitare cœpisti in strato tuo, quid esset futurum post hæc: & qui revelat mysteria, ostendit tibi quæ ventura sunt.

30 Mihi quoque non in sapientia, quæ est in me plus quam in cunctis viventibus, sacramentum hoc revelatum est: sed ut interpretatio regi manifesta fieret, & cogitationes mentis tuæ scires.

31 Tu rex videbas, & ecce quasi statua una grandis: statua illa magna, & statura sublimis

mis ſtabat contra te, & intuitus ejus erat terribilis.

32 Hujus ſtatuæ caput ex auro optimo erat, pectus autem & brachia de argento, porro venter & femora ex ære.

33 Tibiæ autem ferreæ, pedum quædam pars erat ferrea, quædam autem fictilis.

34 Videbas ita, donec abſciſſus eſt lapis de monte ſine manibus: & percuſſit ſtatuam in pedibus ejus ferreis & fictilibus, & comminuit eos.

F 35 Tunc contrita ſunt pariter ferrum, teſta, æs, argentum, & aurum, & redacta quaſi in favillam æſtivæ areæ, quæ rapta ſunt vento: nulluſque locus inventus eſt eis: lapis autem, qui percuſſerat ſtatuam, factus eſt mons magnus, & implevit univerſam terram.

36 Hoc eſt ſomnium: Interpretationem quoque ejus dicemus coram te, rex.

37 Tu rex regum es: & Deus cæli, regnum, & fortitudinem, & imperium, & gloriã dedit tibi:

38 Et omnia in quibus habitant filii hominum, & beſtiæ agri: volucres quoque cæli dedit in manu tua, & ſub ditione tua univerſa conſtituit: tu es ergo caput aureum.

39 Et poſt te conſurget regnum aliud minus te argenteum; & regnum tertium aliud æreum, quod imperabit univerſæ terræ.

40 Et regnum quartum erit velut ferrum, quomodo ferrum comminuit & domat omnia, ſic comminuet & conteret omnia hæc.

41 Porro quia vidiſti pedum, & digitorum partem teſtæ figuli, & partem ferream: regnum diviſum erit, quod tamen de plantario ferri orietur, ſecundum quod vidiſti ferrum miſtum teſtæ ex luto.

42 Et digitos pedum ex parte ferreos, & ex parte fictiles: ex parte regnum erit ſolidum, & ex parte contritum.

G 43 Quod autem vidiſti ferrum miſtum teſtæ ex luto, commiſcebuntur quidem humano ſemine, ſed non adhærebunt ſibi, ſicuti ferrum miſceri non poteſt teſtæ.

44 In diebus autem regnorum illorum, ſuſcitabit Deus cæli regnum, quod in æternum non diſſipabitur, & regnum ejus alteri populo non tradetur: comminuet autem, & conſumet univerſa regna hæc: & ipſum ſtabit in æternum.

45 Secundum quod vidiſti, quod de monte abſciſſus eſt lapis ſine manibus, & comminuit teſtã, & ferrum, & æs, & argentũ, & aurũ, Deus magnus oſtẽdit regi quæ ventura ſunt poſtea, & verum eſt ſomniũ, & fidelis interpretatio ejus.

46 Tunc rex Nabuchodonoſor cecidit in faciem ſuam, & Danielem adoravit, & hoſtias & incenſum præcepit ut ſacrificarent ei.

47 Loquens ergo rex, ait Danieli: Vere Deus veſter Deus deorum eſt, & Dominus regum, & revelans myſteria: quoniam tu potuiſti aperire hoc ſacramentum.

48 Tunc rex Danielem in ſublime extulit, & munera multa & magna dedit ei: & conſtituit eum principem ſuper omnes provincias Babylonis, & præfectum magiſtratuum ſuper cunctos ſapientes Babylonis.

49 Daniel autem poſtulavit à rege, & conſtituit ſuper opera provinciæ Babylonis, Sidrach, Miſach, & Abdenago: ipſe autem Daniel erat in foribus regis.

CAPUT III.

Ananias, Miſael, & Azarias nolentes adorare ſtatuam quam rex Nabuchodonoſor erexerat: ligati mittuntur in fornacem ignis ardentis, in qua illæſi manentes confitentur Domino, quod propter peccata ſuæ gentis paterentur afflictiones: & petentes ejus miſericordiam, exhortantur omnem creaturam ad benedicendum Dominum: quod Nabuchodonoſor animadvertens obſtupuit, & illis de fornace egreſſis benedixit Deum ipſorum, jubens ut occidatur, quiſquis ipſum blaſphemaverit.

1 NAbuchodonoſor rex fecit ſtatuam auream, altitudine cubitorum ſexaginta, A
latitudine cubitorum ſex, & ſtatuit eam in campo Dura provinciæ Babylonis.

2 Itaque Nabuchodonoſor rex miſit ad congregandos ſatrapas, magiſtratus, & judices, duces, & tyrannos, & præfectos, omneſq; principes regionũ, ut convenirent ad dedicationem ſtatuæ, quam erexerat Nabuchodonoſor rex.

3 Tunc congregati ſunt ſatrapæ, magiſtratus, & judices, duces, & tyranni, & optimates qui erant in poteſtatibus conſtituti, & univerſi principes regionum, ut convenirent ad dedicationem ſtatuæ, quam erexerat Nabuchodonoſor rex: ſtabant autem in conſpectu ſtatuæ, quam poſuerat Nabuchodonoſor rex.

4 Et præco clamabat valenter: Vobis dicitur populis, tribubus, & linguis:

5 In hora, qua audieritis ſonitum tubæ, & fiſtulæ, & citharæ, ſambucæ, & pſalterii, & ſymphoniæ, & univerſi generis muſicorum, cadentes adorate ſtatuam auream, quam conſtituit Nabuchodonoſor rex.

6 Si quis autem non proſtratus adoraverit, eadem hora mittetur in fornacem ignis ardentis.

7 Poſt hæc igitur ſtatim ut audierunt omnes populi ſonitum tubæ, fiſtulæ, & citharæ, ſambucæ, & pſalterii, & ſymphoniæ, & omnis generis muſicorum: cadentes omnes populi, tribus, & linguæ, adoraverunt ſtatuam auream, quam conſtituerat Nabuchodonoſor rex.

8 Statimque in ipſo tempore accedentes viri Chaldæi accuſaverunt Judæos:

9 Dixeruntque Nabuchodonoſor Regi: Rex in æternum vive:

10 Tu rex poſuiſti decretum ut omnis homo, qui audierit ſonitum tubæ, fiſtulæ, & citharæ, ſambucæ, & pſalterii, & ſymphoniæ, & univerſi generis muſicorum, proſternat ſe, & adoret ſtatuam auream:

11 Si quis autem non procidens adoraverit, mittatur in fornacem ignis ardentis. B

12 Sunt ergo viri Judæi, quos conſtituiſti ſuper opera regionis Babylonis, Sidrach, Miſach, & Abdenago: viri iſti contempſerunt, rex, decretum tuum: deos tuos non colunt, & ſtatuam auream, quam erexiſti, non adorant.

13 Tunc Nabuchodonoſor in furore & in ira præcepit, ut adducerentur Sidrach, Miſach, & Abdenago: qui confeſtim adducti ſunt in conſpectu regis.

14 Pronuntianſque Nabuchodonoſor rex, ait eis: Verene Sidrach, Miſach, & Abdenago, deos meos non colitis, & ſtatuam auream, quam conſtitui, non adoratis?

15 Nunc ergo ſi eſtis parati, quacumque hora audieritis ſonitum tubæ, fiſtulæ, citharæ,

ſambucæ, & pſalterii, & ſymphoniæ, omniſque generis muſicorum, proſternite vos, & adorate ſtatuam quam feci: quod ſi non adoraveritis, eadem hora mittemini in fornacem ignis ardentis: & quis eſt Deus, qui eripiet vos de manu mea?

16 Reſpondentes, Sidrach, Miſach, & Abdenago, dixerunt regi Nabuchodonoſor: Non oportet nos de hac re reſpondere tibi.

17 Ecce enim Deus noſter, quem colimus, poteſt eripere nos de camino ignis ardentis, & de manibus tuis, ò rex, liberare.

18 Quod ſi noluerit, notum ſit tibi rex, quia deos tuos non colimus, & ſtatuam auream, quam erexiſti, non adoramus.

19 Tunc Nabuchodonoſor repletus eſt furore: & aſpectus faciei illius immutatus eſt ſuper Sidrach, Miſach, & Abdenago, & præcepit ut ſuccenderetur fornax ſeptuplum quam ſuccendi conſueverat.

20 Et viris fortiſſimis de exercitu ſuo iuſſit, ut ligatis pedibus Sidrach, Miſach, & Abdenago, mitterent eos in fornacem ignis ardentis.

C 21 Et confeſtim viri illi vincti, cum braccis ſuis, & tiaris, & calceamentis, & veſtibus, miſſi ſunt in medium fornacis ignis ardentis,

22 Nam juſſio regis urgebat: fornax autem
B ſuccenſa erat nimis. Porro viros illos, qui miſerant Sidrach, Miſach, & Abdenago, interfecit flamma ignis.

23 Viri autem hi tres, id eſt, Sidrach, Miſach, & Abdenago, ceciderunt in medio camino ignis ardentis, colligati.

Quæ ſequuntur in Hebræis voluminibus non reperi.

24 Et ambulabant in medio flammæ laudantes Deum, & benedicentes Domino.

25 Stans autem Azarias oravit ſic, aperienſque os ſuum in medio ignis, ait:

26 Benedictus es Domine Deus patrum noſtrorum: & laudabile & gloriotum nomen tuum in ſæcula.

27 Quia juſtus es in omnibus quæ feciſti nobis, & univerſa opera tua vera, & viæ tuæ rectæ, & omnia judicia tua vera.

28 Judicia enim vera feciſti, juxta omnia quę induxiſti ſuper nos, & ſuper civitatem ſanctam patrum noſtrorum Jeruſalem: quia in veritate, & in judicio, induxiſti omnia hæc propter peccata noſtra.

29 Peccavimus enim, & inique egimus recedentes à te: & deliquimus in omnibus:

30 Et pręcepta tua non audivimus, nec obſervavimus, nec fecimus ſicut preceperas nobis ut bene nobis eſſet.

31 Omnia ergo, quæ induxiſti ſuper nos, & univerſa, quæ feciſti nobis, in vero judicio feciſti:

32 Et tradidiſti nos in manibus inimicorum noſtrorum iniquorum, & peſſimorum, prævaricatorumque, & regi injuſto & peſſimo ultra omnem terram.

33 Et nunc non poſſumus aperire os: confuſio & opprobrium facti ſumus ſervis tuis, & his qui colunt te.

34 Ne, quæſumus, tradas nos in perpetuum propter nomen tuum, & ne diſſipes teſtamentum tuum: D

35 Neque auferas miſericordiam tuam à nobis, propter Abraham dilectum tuum, & Iſaac ſervum tuum, & Iſrael ſanctum tuum:

36 Quibus locutus es pollicens quod multiplicares ſemen eorum ſicut ſtellas cæli, & ſicut arenam quæ eſt in littore maris:

37 Quia Domine imminuti ſumus plus quam omnes gentes, ſumuſque humiles in univerſa terra hodie propter peccata noſtra.

38 Et non eſt in tempore hoc princeps, & dux, & propheta, neque holocauſtum, neque ſacrificium, neque oblatio, neque incenſum, neque locus primitiarum coram te,

39 Ut poſſimus invenire miſericordiam tuam: ſed in animo contrito, & ſpititu humilitatis ſuſcipiamur.

40 Sicut in holocauſto arietum, & taurorum, & ſicut in millibus agnorum pinguium: ſic

fiat

fiat sacrificium nostrum in conspectu tuo hodie, ut placeat tibi: quoniam non est confusio confidentibus in te.

41 Et nunc sequimur te in toto corde, & timemus te, & quærimus faciem tuam.

42 Ne confundas nos: sed fac nobiscum juxta mansuetudinem tuam, & secundum multitudinem misericordiæ tuæ.

43 Et erue nos in mirabilibus tuis, & da gloriam nomini tuo Domine:

44 Et confundantur omnes, qui ostendunt servis tuis mala, confundantur in omni potentia tua, & robur eorum conteratur:

45 Et sciant quia tu es Dominus Deus solus, & gloriosus super orbem terrarum.

46 Et non cessabant qui miserant eos ministri regis succendere fornacem, naphtha, & stuppa, & pice, & malleolis,

47 Et effundebatur flamma super fornacem cubitis quadragintanovem:

48 Et erupit, & incendit quos reperit juxta fornacem de Chaldæis.

49 Angelus autem Domini descendit cum
E Azaria, & sociis ejus, in fornacem: & excussit flammam ignis de fornace,

50 Et fecit medium fornacis quasi ventum roris flantem, & non tetigit eos omnino ignis, neque contristavit, nec quidquam molestiæ intulit.

51 Tunc hi tres quasi ex uno ore laudabant, & glorificabant, & benedicebant Deum in fornace, dicentes:

52 Benedictus es Domine Deus patrum nostrorum: & laudabilis, & gloriosus, & superexaltatus in sæcula. & benedictum nomen gloriæ tuæ sanctum: & laudabile, & superexaltatum in omnibus sæculis.

53 Benedictus es in templo sancto gloriæ tuæ: & superlaudabilis, & supergloriosus in sæcula.

54 Benedictus es in throno regni tui: & superlaudabilis, & superexaltatus in sæcula.

55 Benedictus es, qui intueris abyssos, & sedes super cherubim: & laudabilis, & superexaltatus in sæcula.

56 Benedictus es in firmamento cœli: & laudabilis & gloriosus in sæcula.

57 Benedicite omnia opera Domini Domino: laudate & superexaltate eum in sæcula.

58 Benedicite Angeli Domini Domino: laudate & superexaltate eum in sæcula.

*Psal. 148. a. 1. 59 * Benedicite cœli Domino: laudate & superexaltate eum in sæcula.

60 Benedicite aquæ omnes, quæ super cœlos sunt, Domino: laudate & superexaltate eum in sæcula.

61 Benedicite omnes virtutes Domini Domino: laudate & superexaltate eum in sæcula.

62 Benedicite sol & luna Domino: laudate & superexaltate eum in sæcula.

63 Benedicite stellæ cœli Domino: laudate & superexaltate eum in sæcula.

64 Benedicite omnis imber & ros Domino: laudate & superexaltate eum in sæcula.

65 Benedicite omnes spiritus Dei Domino: laudate & superexaltate eum in sæcula.

66 Benedicite ignis & æstus Domino: laudate & superexaltate eum in sæcula.

67 Benedicite frigus & æstus Domino: laudate & superexaltate eum in sæcula.

68 Benedicite rores & pruina Domino: laudate & superexaltate eum in sæcula.

69 Benedicite gelu & frigus Domino: laudate & superexaltate eum in sæcula.

70 Benedicite glacies & nives Domino: laudate & superexaltate eum in sæcula.

71 Benedicite noctes & dies Domino: laudate & superexaltate eum in sæcula.

72 Benedicite lux & tenebræ Domino: laudate superexaltate eum in sæcula.

73 Benedicite fulgura & nubes Domino: laudate & superexaltate eum in sæcula.

74 Benedicat terra Dominum: laudet & superexaltet eum in sæcula.

75 Benedicite montes & colles Domino: laudate & superexaltate eum in sæcula. F

76 Benedicite universa germinantia in terra Dño: laudate & superexaltate eum in sæcula.

77 Benedicite fontes Domino: laudate & superexaltate eum in sæcula.

78 Benedicite maria & flumina Domino: laudate & superexaltate eum in sæcula.

79 Benedicite cete, & omnia quæ moventur in aquis, Domino: laudate & superexaltate eum in sæcula.

80 Benedicite omnes volucres cœli Domino: laudate & superexaltate eum in sæcula.

81 Benedicite omnes bestiæ & pecora Domino: laudate & superexaltate eum in sæcula.

82 Benedicite filii hominum Domino: laudate & superexaltate eum in sæcula.

83 Benedicat Israel Dominum: laudet & superexaltet eum in sæcula.

84 Benedicite sacerdotes Domini Domino: laudate & superexaltate eum in sæcula.

85 Benedicite servi Domini Domino: laudate & superexaltate eum in sæcula.

86 Benedicite spiritus & animæ justorum Domino: laudate & superexaltate eum in sæcula.

87 Benedicite sancti & humiles corde Domino: laudate & superexaltate eum in sæcula.

88 Benedicite Anania, Azaria, Misael Domino: laudate & superexaltate eum in sæcula.

Quia eruit nos de inferno, & salvos fecit de manu mortis, & liberavit nos de medio ardentis flammæ, & de medio ignis eruit nos.

89 Confitemini Domino, quoniam bonus: quoniam in sæculum misericordia ejus.

90 Benedicite omnes religiosi Domino Deo deorum: laudate & confitemini ei, quia in omnia sæcula misericordia ejus.

Hucusque in Hebræo non habetur; & quæ posuimus, de Theodotionis editione translata sunt.

91 Tunc Nabuchodonosor rex obstupuit, & surrexit propere, & ait optimatibus suis: Non- G
ne tres viros misimus in medium ignis compeditos? qui respondentes regi, dixerunt: Vere rex.

92 Respondit, & ait: Ecce ego video quatuor viros solutos, & ambulantes in medio ignis, & nihil corruptionis in eis est, & species quarti similis filio Dei.

93 Tunc accessit Nabuchodonosor ad ostium fornacis ignis ardentis, & ait: Sidrach, Misach, & Abdenago, servi Dei excelsi, egredimini, & venite. Statimque egressi sunt Sidrach, Misach, & Abdenago de medio ignis.

94 Et congregati satrapæ, & magistratus, & judices, & potentes regis, contemplabantur

viros illos, quoniam nihil potestatis habuisset ignis in corporibus eorum, & capillus capitis eorum non esset adustus, & sarabala eorum non fuissent immutata, & odor ignis non transisset per eos.

95 Et erumpens Nabuchodonosor, ait: Benedictus Deus eorum, Sidrach videlicet, Misach, & Abdenago, qui misit angelum suum, & eruit servos suos, qui crediderunt in eum: & verbum regis immutaverunt, & tradiderunt corpora sua ne servirent, & ne adorarent omnem deum, excepto Deo suo.

96 A me ergo positum est hoc decretum, ut omnis populus, tribus, & lingua, quæcumque locuta fuerit blasphemiam contra Deum Sidrach, Misach, & Abdenago, dispereat, & domus ejus vastetur: neque enim est alius Deus, qui possit ita salvare.

97 Tunc rex promovit Sidrach, Misach, & Abdenago, in provincia Babylonis.

98 NABUCHODONOSOR rex, omnibus populis, gentibus, & linguis, qui habitant in universa terra, pax vobis multiplicetur.

99 Signa, & mirabilia fecit apud me Deus excelsus. Placuit ergo mihi prædicare

100 Signa ejus, quia magna sunt; & mirabilia ejus, quia fortia: & regnum ejus regnum sempiternum, & * potestas ejus in generationem & generationem.

*Infra 4.f.31. & 7. d.14.

CAPUT IV.

Somnium regis Nabuchodonosor de excelsa arbore præcisa solus Daniel interpretatur, quod ipse regno pulsus ad septem annos cum bestiis ageret: hortatur igitur ut eleemosynis sua redimat peccata: sed completur nihilominus somnium propter illius superbiam, donec Deum cœli recognovit, & tunc in suum regnum restituitur.

A 1 EGo Nabuchodonosor quietus eram in domo mea, & florens in palatio meo:

2 Somnium vidi, quod perterruit me: & cogitationes meæ in strato meo, & visiones capitis mei, conturbaverunt me.

3 Et per me propositum est decretum ut introducerentur in conspectu meo cuncti sapientes Babylonis, & ut solutionem somnii indicarent mihi.

4 Tunc ingrediebantur arioli, magi, Chaldæi, & aruspices, & somnium narravi in conspectu eorũ: & solutionẽ ejus non indicaverunt mihi:

5 Donec collega ingressus est in conspectu meo Daniel, cui nomen Baltassar secundum nomen Dei mei, qui habet spiritum deorum sanctorum in semetipso: & somnium coram ipso locutus sum.

6 Baltassar princeps ariolorum, quoniam ego scio quod spiritum sanctorum deorum habeas in te, & omne sacramentum non est impossibile tibi: visiones somniorum meorum, quas vidi, & solutionem earum narra.

B 7 Visio capitis mei in cubili meo: Videbam, & ecce arbor in medio terræ, & altitudo ejus nimia.

8 Magna arbor, & fortis: & proceritas ejus contingens cœlum: aspectus illius erat usque ad terminos universæ terræ.

9 Folia ejus pulcherrima, & fructus ejus nimius: & esca universorum in ea: subter eam habitabant animalia & bestiæ, & in ramis ejus conversabantur volucres cœli: & ex ea vescebatur omnis caro.

10 Videbam in visione capitis mei super stratum meum, & ecce vigil & sanctus de cœlo descendit.

11 Clamavit fortiter, & sic ait: Succidite arborem, & præcidite ramos ejus: excutite folia ejus, & dispergite fructus ejus: fugiant bestiæ quæ subter eam sunt, & volucres de ramis ejus.

12 Verumtamen germen radicum ejus in terra sinite, & alligetur vinculo ferreo & æreo, in herbis quæ foris sunt, & rore cœli tingatur, & cum feris pars ejus in herba terræ.

13 Cor ejus ab humano commutetur, & cor feræ detur ei: & septem tempora mutentur super eum. C

14 In sententia vigilum decretum est, & sermo sanctorum, & petitio: donec cognoscant viventes, quoniam dominatur Excelsus in regno hominum; & cuicumque voluerit, dabit illud, & humillimum hominem constituet super eum.

15 Hoc somnium vidi ego Nabuchodonosor rex: tu ergo Baltassar interpretationem narra festinus: quia omnes sapientes regni mei non queunt solutionem edicere mihi: tu autem potes, quia spiritus deorum sanctorum in te est:

16 Tunc Daniel, cujus nomen Baltassar, cœpit intra semetipsum tacitus cogitare quasi una hora: & cogitationes ejus conturbabant eum. Respondens autem rex ait: Baltassar, somnium & interpretatio ejus non conturbent te. Respondit Baltassar, & dixit: Domine mi, somnium his qui te oderunt, & interpretatio ejus hostibus tuis sit.

17 Arborem quam vidisti sublimem atque robustam, cujus altitudo pertingit ad cœlum, & aspectus illius in omnem terram:

18 Et rami ejus pulcherrimi, & fructus ejus nimius, & esca omnium in ea, subter eam habitantes bestiæ agri, & in ramis ejus commorantes aves cœli: D

19 Tu es rex, qui magnificatus es, & invaluisti: & magnitudo tua crevit, & pervenit usque ad cœlum, & potestas tua in terminos universæ terræ.

20 Quod autem vidit rex vigilem & sanctum descendere de cœlo, & dicere: Succidite arborem, & dissipate illam, attamen germen radicum eius in terra dimittite, & vinciatur ferro & ære in herbis foris, & rore cœli conspergatur, & cum feris sit pabulum eius, donec septem tempora mutentur super eum:

21 Hæc est interpretatio sententiæ Altissimi, quæ pervenit super dominum meum regem: B

22 Ejicient te ab hominibus, & cum bestiis ferisque erit habitatio tua, & * fœnum ut bos comedes, & rore cœli infunderis: septem quoque tempora mutabuntur super te, donec scias quod dominetur Excelsus super regnum hominum, & cuicumque voluerit, det illud.

*Infra 5.f.21.

23 Quod autem præcepit ut relinqueretur germen radicum ejus, id est arboris: regnum tuum tibi manebit, postquam cognoveris potestatem esse cœlestem.

24 Quam ob rem rex consilium meum placeat tibi, * & peccata tua eleemosynis redime, & iniquitates tuas misericordiis pauperum:

*Eccl. 3.d.33.

rum; forsitan ignoscet delictis tuis.
25 Omnia hæc venerunt super Nabuchodo-
nosor regem.
26 Post finem mensium duodecim, in aula
Babylonis deambulabat.
F 27 Responditque rex, & ait: Nonne hæc est
Babylon magna, quam ego ædificavi in do-
mum regni, in robore fortitudinis meæ, & in
gloria decoris mei?
28 Cumque sermo adhuc esset in ore regis,
vox de cœlo ruit: Tibi dicitur Nabuchodo-
nosor rex: Regnum tuum transibit à te,
29 Et ab hominibus ejicient te, & cum bestiis
& feris erit habitatio tua: fœnum quasi bos
comedes, & septem tempora mutabuntur su-
per te, donec scias quod dominetur Excelsus
in regno hominum, & cuicumque voluerit,
det illud.
30 Eadem hora sermo completus est super
Nabuchodonosor, & ex hominibus abjectus
est, & fœnum ut bos comedit, & rore cœli
corpus ejus infectum est: donec capilli ejus in
similitudinem Aquilarum crescerent, & ungues
ejus quasi avium.
G 31 Igitur post finem dierum, ego Nabucho-
donosor oculos meos ad cœlum levavi, &
sensus meus redditus est mihi: & Altissimo
benedixi, & viventem in sempiternum lauda-
*Supr. 3. & 100. vi, & glorificavi: * quia potestas ejus potestas
sempiterna, & regnum ejus in generationem
& generationem.
32 Et omnes habitatores terræ apud eum in
nihilum reputati sunt: juxta voluntatem enim
suam facit tam in virtutibus cœli quam in ha-
bitatoribus terræ: & non est qui resistat ma-
nui ejus, & dicat ei: Quare fecisti?
33 In ipso tempore sensus meus reversus est
ad me, & ad honorem regni mei decoremque
perveni: & figura mea reversa est ad me: &
optimates mei, & magistratus mei requisierunt
me, & in regno meo restitutus sum: & magni-
ficentia amplior addita est mihi.
34 Nunc igitur ego Nabuchodonosor laudo,
& magnifico, & glorifico regem cœli: quia
omnia opera ejus vera, & viæ ejus judicia, &
gradientes in superbia potest humiliare.

CAPUT V.

*Postquam Baltassar in convivio bibit cum suis,
ex vasis templi Domini, laudando idola sua,
vidit digitos in pariete scribentes: quam scri-
pturam solus Daniel legere potuit & inter-
pretari, nempe quod quia secutus ipsum Na-
buchodonosor elevaverat cor suum contra
Deum laudans idola, similiter auferetur ei
regnum: honorato igitur Daniele, at rege ea
nocte interempto, successit Darius Medus.*

A 1 BAltassar rex fecit grande convivium
optimatibus suis mille: & unusquisque
secundum suam bibebat ætatem.
2 Præcepit ergo jam temulentus, ut afferren-
tur vasa aurea & argentea, quæ asportaverat
Nabuchodonosor pater ejus de templo, quod
fuit in Jerusalem, ut biberent in eis rex & opti-
mates ejus, uxoresque ejus, & concubinæ.
3 Tunc allata sunt vasa aurea, & argentea,
quæ asportaverat de templo, quod fuerat in
Jerusalem: & biberunt in eis rex & optima-
tes ejus, uxores & concubinæ illius.
4 Bibebant vinum, & laudabant deos suos
aureos, & argenteos, æreos, ferreos, ligneos-
que & lapideos.
5 In eadem hora apparuerunt digiti, quasi
manus hominis scribentis contra candela-
brum in superficie parietis aulæ regiæ: & rex
aspiciebat articulos manus scribentis.
6 Tunc facies regis commutata est, & cogita- B
tiones ejus conturbabant eum: & compages
renum ejus solvebantur, & genua ejus ad se in-
vicem collidebantur.
7 Exclamavit itaque rex fortiter, ut introdu-
cerent magos, Chaldæos, & aruspices. Et pro-
loquens rex ait sapientibus Babylonis: Qui-
cumque legerit scripturam hanc, & interpreta-
tionem ejus manifestam mihi fecerit, purpura
vestietur, & torquem auream habebit in col-
lo, & tertius in regno meo erit.
8 Tunc ingressi omnes sapientes regis non
potuerunt nec scripturam legere, nec interpre-
tationem indicare regi.
9 Unde rex Baltassar satis conturbatus est, &
vultus illius immutatus est: sed & optimates
ejus turbabantur.
10 Regina autem, pro re quæ acciderat regi, C
& optimatibus ejus, domum convivii ingressa
est: & proloquens ait: Rex in æternum vive:
non te conturbent cogitationes tuæ, neque fa-
cies tua immutetur.
11 Est vir in regno tuo, qui spiritum deorum
sanctorum habet in se: & in diebus patris tui
scientia & sapientia inventæ sunt in eo: nam
& rex Nabuchodonosor pater tuus, principem
magorum, incantatorum, Chaldæorum, & aru-
spicum constituit eum, pater, inquam, tuus,
ô rex:
12 Quia spiritus amplior, & prudentia, intel-
ligentiaque & interpretatio somniorum, &
ostensio secretorum, ac solutio ligatorum, in-
ventæ sunt in eo, hoc est in Daniele: cui rex
posuit nomen Baltassar: nunc itaque Daniel
vocetur, & interpretationem narrabit.
13 Igitur introductus est Daniel coram rege.
Ad quem præfatus rex ait: Tu es Daniel de fi-
liis captivitatis Judæ, quem adduxit pater
meus rex de Judæa?
14 Audivi de te, quoniam spiritum deorum D
habeas: & scientia intelligentiaque ac sapien-
tia ampliores inventæ sunt in te.
15 Et nunc introgressi sunt in conspectu meo
sapientes magi, ut scripturam hanc legerent, &
interpretationem ejus indicarent mihi: & ne-
quiverunt sensum hujus sermonis edicere.
16 Porro ego audivi de te, quod possis obscu-
ra interpretari, & ligata dissolvere: si ergo va-
les scripturam legere, & interpretationem ejus
indicare mihi, purpura vestieris, & torquem
auream circa collum tuum habebis, & tertius
in regno meo princeps eris.
17 Ad quæ respondens Daniel, ait coram re- E
ge: Munera tua sint tibi, & dona domus tuæ
alteri da: scripturam autem legam tibi, rex, &
interpretationem ejus ostendam tibi.
18 O rex, Deus Altissimus, regnum & magni-
ficentiam, gloriam & honorem dedit Nabu-
chodonosor patri tuo.
19 Et propter magnificentiam quam dederat
ei, universi populi, tribus, & linguæ, tremebant
& metuebant eum: quos volebat, interficiebat:
& quos volebat, percutiebat: & quos volebat,

exaltabat: & quos volebat, humiliabat.

20 Quando autem elevatum est cor ejus, & spiritus illius obfirmatus est ad superbiam, depositus est de solio regni sui, & gloria ejus ablata est:

*Supr. 4.c.1. 21 * Et a filiis hominum ejectus est, sed & cor ejus cum bestiis positum est, & cum onagris erat habitatio ejus: fœnum quoque ut bos comedebat, & rore cœli corpus ejus infectum est, donec cognosceret quod potesta-
F tem haberet Altissimus in regno hominum: & quemcumque voluerit, suscitabit super illud.

22 Tu quoque filius ejus Baltassar, non humiliasti cor tuum, cum scires hæc omnia:

23 Sed adversum Dominatorem cœli elevatus es: & vasa domus ejus allata sunt coram te: & tu, & optimates tui, & uxores tuæ, & concubinæ tuæ, vinum bibistis in eis: deos quoque argenteos, & aureos, & æreos, ferreos, ligneosque & lapideos, qui non vident, neque audiunt, neque sentiunt, laudasti: porro Deum, qui habet flatum tuum in manu sua, & omnes vias tuas, non glorificasti.

24 Idcirco ab eo missus est articulus manus, quæ scripsit hoc, quod exaratum est.

25 Hæc est autem scriptura, quæ digesta est: MANE, THECEL, PHARES.

G 26 Et hæc est interpretatio sermonis. MANE: numeravit Deus regnum tuum, & complevit illud.

27 THECEL: appensus es in statera, & inventus es minus habens.

28 PHARES: divisum est regnum tuum, & datum est Medis & Persis.

29 Tunc jubente rege indutus est Daniel purpura, & circumdata est torques aurea collo ejus: & prædicatum est de eo quod haberet potestatem tertius in regno suo.

30 Eadem nocte interfectus est Baltassar rex Chaldæus.

31 Et Darius Medus successit in regnum annos natus sexaginta duos.

CAPUT VI.

Daniel supra satrapas regni constituitur, & accusatus quod regis edictum non servasset, quia Deum cœli orabat, missus est in lacum leonum; sequentique die illæsus eductus, immissis ac subito dilaniatis ejus accusatoribus: qua re motus rex, in suis provinciis Deum ejus timendum præcepit.

A 1 Placuit Dario, & constituit super regnum satrapas centum viginti, & ut essent in toto regno suo.

2 Et super eos principes tres, ex quibus Daniel unus erat: ut satrapæ illis redderent rationem, & rex non sustineret molestiam.

3 Igitur Daniel superabat omnes principes & satrapas: quia spiritus Dei amplior erat in illo.

4 Porro rex cogitabat constituere eum super omne regnum: unde principes & satrapæ quærebant occasionem ut invenirent Danieli ex latere regis: nullamque causam & suspicionem reperire potuerunt, eo quod fidelis esset, & omnis culpa & suspicio non inveniretur in eo.

5 Dixerunt ergo viri illi: Non inveniemus
B Danieli huic aliquam occasionem, nisi forte in lege Dei sui.

6 Tunc principes & satrapæ surripuerunt regi, & sic locuti sunt ei: Dari rex in æternum vive:

7 Consilium inierunt omnes principes regni tui, magistratus, & satrapæ, senatores, & judices, ut decretum imperatorium exeat, & edictum: Ut omnis qui petierit aliquam petitionem a quocumque deo & homine, usque ad triginta dies, nisi a te rex, mittatur in lacum leonum.

8 Nunc itaque rex confirma sententiam, & scribe decretum: ut non immutetur quod statutum est a Medis & Persis, nec prævaricari cuiquam liceat.

9 Porro rex Darius proposuit edictum, & statuit.

10 Quod cum Daniel comperisset, id est, constitutam legem, ingressus est domum suam: & C
fenestris apertis in cœnaculo suo contra Jerusalem tribus temporibus in die flectebat genua sua, & adorabat, confitebaturque coram Deo suo, sicut & ante facere consueverat.

11 Viri ergo illi curiosius inquirentes, invenerunt Danielem orantem & obsecrantem Deum suum.

12 Et accedentes locuti sunt regi super edicto: Rex, numquid non constituisti, ut omnis D
homo, qui rogaret quemquam de diis & hominibus, usque ad dies triginta, nisi te, rex, mitteretur in lacum leonum? Ad quos respondens rex, ait: Verus est sermo, juxta decretum Medorum atque Persarum, quod prævaricari non licet.

13 Tunc respondentes dixerunt coram rege: Daniel de filiis captivitatis Juda, non curavit de lege tua, & de edicto quod constituisti: sed tribus temporibus per diem orat obsecratione sua.

14 Quod verbum cum audisset rex, satis contristatus est: & pro Daniele posuit cor ut liberaret eum, & usque ad occasum solis laborabat ut erueret illum.

15 Viri autem illi intelligentes regem, dixerunt ei: Scito rex, quia lex Medorum atque Persarum est, ut omne decretum quod constituerit rex, non liceat immutari.

16 Tunc rex præcepit; & adduxerunt Danie- E
lem, & miserunt eum in lacum leonum. Dixitque rex Danieli: Deus tuus, quem colis semper, ipse liberabit te.

17 Allatusque est lapis unus, & positus est super os laci: quem obsignavit rex annulo suo, & annulo optimatum suorum, ne quid fieret contra Danielem.

18 Et abiit rex in domum suam, & dormivit incœnatus, cibique non sunt allati coram eo, insuper & somnus recessit ab eo.

19 Tunc rex primo diluculo consurgens, festinus ad lacum leonum perrexit:

20 Appropinquansque lacui, Danielem voce lacrymabili inclamavit, & affatus est eum: Daniel serve Dei viventis, Deus tuus, cui tu servis semper, putasne valuit te liberare a leonibus?

21 Et Daniel regi respondens ait: Rex in æternum vive:

22 * Deus meus misit angelum suum, & con- F
clusit ora leonum, & non nocuerunt mihi: quia *1. Machab.2.f.60.
coram eo justitia inventa est in me: sed & coram te, rex, delictum non feci.

23 Tunc vehementer rex gavisus est super eo, & Danielem præcepit educi de lacu: edu-

eduſque

ctusque est Daniel de lacu, & nulla læsio in-
venta est in eo, quia credidit Deo suo.
24 Jubente autem rege, adducti sunt viri illi,
qui accusaverant Danielem: & in lacum leo-
num missi sunt, ipsi, & filij, & uxores eorum:
& non pervenerunt usque ad pavimentum laci,
donec arriperent leones, & omnia ossa eorum
comminuerunt
25 Tunc Darius rex scripsit universis populis,
G tribubus, & linguis, habitantibus in universa
terra; PAX vobis multiplicetur,
26 A me constitutum est decretum, ut in uni-
verso imperio & regno meo, tremiscant & pa-
veant Deum Danielis. Ipse est enim Deus
vivens, & æternus in sæcula: & regnum
ejus non dissipabitur, & potestas ejus usque in
æternum.
27 Ipse liberator, atque salvator, faciens si-
gna, & mirabilia in cælo & in terra: qui libe-
ravit Danielem de lacu leonum.
28 * Porro Daniel perseveravit usque ad re- *Sup. 1 d.1:
gnum Darij, regnumque Cyri Persæ.

D

CAPUT VII.

Visio Danielis de quatuor bestiis quatuor regna designantibus: de antiquo dierum & throno eius ac ministris, quo iudicante perierunt bestiæ: ad hunc accedens filius hominis accipit potestatem æternam & incorruptibile regnum: declarantur regna per bestias designata & maximè quæ per quartam bestiam & eius cornua designentur, quæ regnabit usque ad tempus & tempora & dimidium temporis.

A 1 ANno primo Baltassar regis Babylonis,
Daniel somnium vidit: visio autem ca-
pitis ejus in cubili suo: & somnium scribens
brevi sermone comprehendit: summatimque
perstringens, ait:
2 Videbam in visione mea nocte, & ecce qua-
tuor venti cæli pugnabant in mari magno.
3 Et quatuor bestiæ grandes ascendebant de
mari diversæ inter se.
4 Prima quasi leæna, & alas habebat aquilæ:
aspiciebam donec evulsæ sunt alæ ejus, & sub-
lata est de terra, & super pedes quasi homo ste-
tit, & cor hominis datum est ei.
5 Et ecce bestia alia similis urso in parte ste-
B tit: & tres ordines erant in ore ejus, & in den-
tibus ejus, & sic dicebant ei: Surge, comede
carnes plurimas.
6 Post hæc aspiciebam, & ecce alia quasi par-
dus, & alas habebat quasi avis, quatuor super
se, & quatuor capita erant in bestia, & pote-
stas data est ei.
7 Post hæc aspiciebam in visione noctis, &
ecce bestia quarta terribilis, atque mirabilis, &
fortis nimis, dentes ferreos habebat magnos,
comedens atque comminuens, & reliqua pedi-
bus suis conculcans: dissimilis autem erat cæ-
teris bestiis, quas videram ante eam, & habe-
bat cornua decem:
8 Considerabam cornua, & ecce cornu aliud C
parvulum ortum est de medio eorum: & tria de
cornibus primis evulsa sunt à facie eius: & ecce
oculi, quasi oculi hominis erant in cornu isto,
& os loquens ingentia.
9 Aspiciebam donec throni positi sunt, &
antiquus dierum sedit: vestimentum eius can-
didum quasi nix, & capilli capitis eius quasi
lana munda: thronus ejus flammæ ignis: rotæ
eius ignis accensus.
10 * Fluvius igneus, rapidusque egrediebatur *Apo.
a facie eius: millia millium ministrabant ei, & 5.d.11.
decies millies centena millia assistebant ei: ju-
dicium sedit, & libri aperti sunt.
11 Aspiciebam propter vocem sermonũ gran-
dium, quos cornu illud loquebatur, & vidi quo-
niam interfecta esset bestia, & perisset corpus
eius, & traditum esset ad comburendum igni:
12 Aliarum quoque bestiarum ablata esset
potestas, & tempora vitæ constituta essent eis
usque ad tempus & tempus.
13 Aspiciebam ergo in visione noctis, & ecce
cum nubibus cæli quasi filius hominis venie-
bat, & usque ad antiquum dierum pervenit: &
in conspectu eius obtulerunt eum.

14 Et

14 Et dedit ei potestatem, & honorem, & regnum: & omnes populi, tribus, & linguæ ipsi servient: * potestas eius, potestas æterna, quæ non auferetur: & regnum eius, quod non corrumpetur.

* Luc. 1. c. 11. Mich. 4. c. 7. Sup. 3. B. 100.

15 Horruit spiritus meus, ego Daniel territus sum in his, & visiones capitis mei conturbaverunt me.

E 16 Accessi ad unum de assistentibus, & veritatem quærebam ab eo de omnibus his. Qui dixit mihi interpretationem sermonum, & docuit me:

17 Hæ quatuor bestiæ magnæ: quatuor sunt regna, quæ consurgent de terra.

18 Suscipient autem regnum sancti Dei altissimi: & obtinebunt regnum usque in sæculum, & sæculum sæculorum.

19 Post hoc volui diligenter discere de bestia quarta, quæ erat dissimilis valde ab omnibus, & terribilis nimis: dentes & ungues ejus ferrei: comedebat, & comminuebat, & reliqua pedibus suis conculcabat:

20 Et de cornibus decem, quæ habebat in capite: & de alio, quod ortum fuerat, ante quod ceciderant tria cornua: & de cornu illo quod habebat oculos, & os loquens grandia, & majus erat cæteris.

F 21 Aspiciebam & ecce cornu illud faciebat bellum adversus sanctos, & prævalebat eis,

22 Donec venit antiquus dierum, & judicium dedit sanctis excelsi, & tempus advenit, & regnum obtinuerunt sancti.

23 Et sic ait: Bestia quarta, regnum quartum erit in terra, quod majus erit omnibus regnis, & devorabit universam terram, & conculcabit, & comminuet eam.

24 Porro cornua decem ipsius regni, decem reges erunt: & alius consurget post eos, & ipse potentior erit prioribus, & tres reges humiliabit.

G 25 Et sermones contra Excelsum loquetur, & sanctos Altissimi conteret: & putabit quod possit mutare tempora, & leges, & tradentur in manu ejus usque ad tempus, & tempora, & dimidium temporis.

26 Et judicium sedebit, ut auferatur potentia, & conteratur, & dispereat usque in finem.

27 Regnum autem, & potestas, & magnitudo regni, quæ est subter omne cælum, detur populo sanctorum Altissimi: cujus regnum, regnum sempiternum est, & omnes reges servient ei, & obedient.

28 Hucusque finis verbi. Ego Daniel multum cogitationibus meis conturbabar, & facies mea mutata est in me: verbum autem in corde meo conservavi.

CAPUT VIII.

Visio de ariete duorum cornuum & hirco unius ac postmodum quatuor cornuum, qui devicit arietem: quorum ille regem Medorum ac Persarum designat, hic autem regem Græcorum; additur prophetia de rege imprudente, ipsiusque tyrannide, dolo & superbia, qui sine manu conteretur.

A 1 Anno tertio regni Baltassar regis, visio apparuit mihi. Ego Daniel, post id quod videram in principio,

2 Vidi in visione mea, cum essem in Susis castro, quod est in Ælam regione: vidi autem in visione esse me super portam Ulai.

3 Et levavi oculos meos, & vidi: & ecce aries unus stabat ante paludem, habens cornua excelsa, & unum excelsius altero atque succrescens. Postea

4 Vidi arietem cornibus ventilantem contra Occidentem, & contra Aquilonem, & contra Meridiem, & omnes bestiæ non poterant resistere ei, neque liberari de manu ejus: fecitque secundum voluntatē suam, & magnificatus est.

5 Et ego intelligebam: ecce autem hircus caprarum veniebat ab Occidente super faciem totius terræ & non tangebat terram: porro hircus habebat cornu insigne inter oculos suos. B

6 Et venit usque ad arietem illum cornutum, quem videram stantem ante portam, & cucurrit ad eum in impetu fortitudinis suæ.

7 Cumque appropinquasset prope arietem, efferatus est in eum, & percussit arietem: & comminuit duo cornua ejus, & non poterat aries resistere ei: cumque eum misisset in terram, conculcavit, & nemo quibat liberare arietem de manu ejus. C

8 Hircus autem caprarum magnus factus est nimis: cumque crevisset, fractum est cornu magnum, & orta sunt quatuor cornua subter illud per quatuor ventos cæli.

9 De uno autem ex eis egressum est cornu unum modicum: & factum est grande contra Meridiem, & contra Orientem, & contra fortitudinem.

10 Et magnificatum est usque ad fortitudinem cæli: & dejecit de fortitudine, & de stellis, & conculcavit eas.

11 Et usque ad principem fortitudinis magnificatum est: & ab eo tulit juge sacrificium, & dejecit locum sanctificationis ejus. D

12 Robur autem datum est ei contra juge sacrificium propter peccata: & prosternetur veritas in terra, & faciet, & prosperabitur.

13 Et audivi unum de sanctis loquentem: & dixit unus sanctus alteri nescio cui loquenti, Usquequo visio, & juge sacrificium, & peccatum desolationis, quæ facta est: & sanctuarium, & fortitudo conculcabitur?

14 Et dixit ei: Usque ad vesperam & mane, dies duo millia trecenti: & mundabitur sanctuarium.

15 Factum est autem cum viderem ego Daniel visionem, & quærerem intelligentiam: ecce stetit in conspectu meo quasi species viri. E

16 Et audivi vocem viri inter Ulai: & clamavit, & ait: Gabriel fac intelligere istam visionem.

17 Et venit, & stetit juxta ubi ego stabam: cumque venisset, pavens corrui in faciem meā, & ait ad me: Intellige fili hominis, quoniam in tempore finis complebitur visio.

18 Cumque loqueretur ad me, collapsus sum pronus in terram: & tetigit me, & statuit me in gradu meo,

19 Dixitque mihi: Ego ostendam tibi quæ futura sunt in novissimo maledictionis; quoniam habet tempus finem suum. F

20 Aries, quem vidisti habere cornua, rex Medorum est atque Persarum.

21 Porro hircus caprarum, rex Græcorum est, & cornu grande, quod erat inter oculos ejus, ipse est rex primus.

22 Quod autem fracto illo surrexerunt quatuor

teor pro eo: quatuor reges de gente ejus consurgent, sed non in fortitudine ejus.
23 Et post regnum eorum, cum creverint iniquitates, consurget rex impudens facie, & intelligens propositiones.
24 Et roborabitur fortitudo ejus, sed non in viribus suis: & supra quam credi potest, universa vastabit, & prosperabitur, & faciet. Et interficiet robustos, & populum sanctorum
G 25 Secundum voluntatem suam, & dirigetur dolus in manu ejus: & cor suum magnificabit, & in copia rerum omnium occidet plurimos: & contra principem principum consurget, & sine manu conteretur.
26 Et visio vespere & mane, quæ dicta est, vera est: tu ergo visionem signa, quia post multos dies erit.
27 Et ego Daniel langui, & ægrotavi per dies: cumque surrexissem, faciebam opera regis, & stupebam ad visionem, & non erat qui interpretaretur.

CAPUT IX.

Post orationem Danielis, qua confitetur Judæos propter sua & patrum peccata venisse in magnam afflictionem, petens Dei misericordiam erga populum suum, fit ipsi revelatio de 70. hebdomadibus usque ad unctionem Sancti sanctorum, & de Christi morte, populoque eius perdendo, & abominatione desolationis in templo.

A 1 IN anno primo Darij filij Assueri de semine Medorum, qui imperavit super regnum Chaldæorum:
2 Anno uno regni ejus, ego Daniel intellexi
*Jer c. 25. c. 11 & 29. c. 10. in libris * numerum annorum, de quo factus est sermo Domini ad Jeremiam prophetam, ut complerentur desolationis Jerusalem septuaginta anni.
3 Et posui faciem meam ad Dominum Deum meum rogare & deprecari in jejuniis, sacco, & cinere.
4 Et oravi Dominum Deum meum, & confes-
*2. Esd 1. b. 5. sus sum, & dixi: * Obsecro Domine Deus magne & terribilis, custodiens pactum & misericordiam diligentibus te, & custodientibus mandata tua.
*Bar. 1 c. 17. 5 * Peccavimus, iniquitatem fecimus, impie egimus, & recessimus, & declinavimus a mandatis tuis. ac judiciis.
B 6 Non obedivimus servis tuis prophetis, qui locuti sunt in nomine tuo regibus nostris, principibus nostris, patribus nostris; omnique populo terræ.
7 Tibi Domine justitia: nobis autem confusio faciei, sicut est hodie viro Juda, & habitatoribus Jerusalem, & omni Israel, his qui prope sunt, & his qui procul, in universis terris ad quas ejecisti eos, propter iniquitates eorum, in quibus peccaverunt in te.
8 Domine nobis confusio faciei, regibus nostris, principibus nostris, & patribus nostris, qui peccaverunt.
9 Tibi autem Domino Deo nostro misericordia, & propitiatio, quia recessimus a te:
10 Et non audivimus vocem Domini Dei nostri, ut ambularemus in lege ejus, quam posuit nobis per servos suos prophetas.
C 11 Et omnis Israel prævaricati sunt legem tuam, & declinaverunt ne audirent vocẽ tuam, & stillavit super nos maledictio, & detestatio, quæ scripta est in libro Moysi servi Dei, quia peccavimus ei.
12 Et statuit sermones suos, quos locutus est super nos, & super principes nostros, qui judicaverunt nos, ut superinduceret in nos magnum malum, quale nunquam fuit sub omni cælo, secundum quod factum est in Jerusalem. *Deut. 17. c. 14
13 * Sicut scriptum est in lege Moysi, omne malum hoc venit super nos: & non rogavimus faciem tuam Domine Deus noster, ut reverteremur ab iniquitatibus nostris, & cogitaremus veritatem tuam.
14 Et vigilavit Dominus super malitiam, & adduxit eam super nos: justus Dominus Deus noster in omnibus operibus suis, quæ fecit: non enim audivimus vocem eius. *Bar. 2 c. 11.
15 * Et nunc Domine Deus noster, * qui eduxisti populum tuum de Terra Ægypti in manu forti, & fecisti tibi nomen secundum diem hanc: peccavimus, iniquitatem fecimus. *Exod 15. c. 14
16 Domine in omnem justitiam tuam: avertatur obsecro ira tua, & furor tuus a civitate tua Jerusalem, & monte sancto tuo. Propter peccata enim nostra, & iniquitates patrum nostrorum, Jerusalem & populus tuus in opprobrium sunt omnibus per circuitum nostrum.
17 Nunc ergo exaudi Deus noster orationem servi tui, & preces eius: & ostende faciem tuam super sanctuarium tuum, quod desertum est propter temetipsum. E
18 Inclina Deus meus aurem tuam, & audi: aperi oculos tuos, & vide desolationem nostram, & civitatem, super quam invocatum est nomen tuum: neque enim in justificationibus nostris prosternimus preces ante faciem tuam, sed in miserationibus tuis multis.
19 Exaudi Domine, placare Domine: attende & fac: ne moreris propter temetipsum Deus meus: quia nomen tuum invocatum est super civitatem, & super populum tuum.
20 Cumque adhuc loquerer, & orarem, & confiterer peccata mea, & peccata populi mei Israel, & prosternerem preces meas in conspectu Dei mei, pro monte sancto Dei mei: F
21 Adhuc me loquente in oratione, ecce vir Gabriel, quem videram in visione a principio, cito volans tetigit me in tempore sacrificii vespertini.
22 Et docuit me, & locutus est mihi, dixitque: Daniel nunc egressus sum ut docerem te, & intelligeres.
23 Ab exordio precum tuarum egressus est sermo: ego autem veni ut indicarem tibi, quia vir desideriorum es: tu ergo animadverte sermonem, & intellige visionem.
24 * Septuaginta hebdomades abbreviatæ sunt super populum tuũ, & super urbem sanctã tuam, ut consummetur prævaricatio, & finem accipiat peccatum, & deleatur iniquitas, & adducatur justitia sempiterna, & impleatur visio, & prophetia, & ungatur Sanctus sanctorum. *Matt. 24. b. 15 Ioan. 1 g. 45.
25 Scito ergo, & animadverte: Ab exitu sermonis, ut iterum ædificetur Jerusalem, usque ad Christum ducem, hebdomades septem, & hebdomades sexaginta duæ erunt: & rursum ædificabitur platea, & muri in angustia tẽporũ. G
26 Et post hebdomades sexaginta duas occidetur Christus: & non erit eius populus, qui
eum

cum negaturus eſt. Et civitatem & ſanctua-
rium diſſipabit populus cum duce venturo: &
finis ejus vaſtitas, & poſt finem belli ſtatuta
deſolatio.
27 Confirmabit autem pactum multis hebdo-
mada una: & in dimidio hebdomadis deficiet
hoſtia & ſacrificium: & erit in templo abo-
minatio deſolationis: & uſque ad conſumma-
tionem & finem perſeverabit deſolatio.

CAPUT X.

Ubi ſe afflixiſſet Daniel, videt virum lineis veſtitum qui hic deſcribitur, & territus ac tremens confortatur ſemel & iterum: de reſiſtente principe regni Perſarum, de principe Græcorum, & de Michaele principe Judæorum qui ſolus auxiliatur.

A 1 ANno tertio Cyri regis Perſarum, ver-
bum revelatum eſt Danieli cognomen-
to Baltaſſar, & verbum verum, & fortitudo
magna: intellexitque ſermonem: intelligen-
tia enim eſt opus in viſione.
2 In diebus illis ego Daniel lugebam trium
hebdomadarum diebus,
3 Panem deſiderabilem non comedi, & caro
& vinum non introierunt in os meum, ſed ne-
que unguento unctus ſum: donec complerен-
tur trium hebdomadarum dies.
4 Die autem vigeſima & quarta menſis primi,
eram juxta fluvium magnum, qui eſt Tigris.
5 Et levavi oculos meos, & vidi: & ecce vir
unus veſtitus lineis, & renes ejus accincti auro
obrizo:
6 Et corpus ejus quaſi chryſolithus, & facies
ejus velut ſpecies fulguris, & oculi ejus ut lam-
pas ardens: & brachia ejus, & quæ deorſum
ſunt uſque ad pedes, quaſi ſpecies æris canden-
tis: & vox ſermonum ejus ut vox multitudinis.
B 7 Vidi autem ego Daniel ſolus viſionem: por-
rò viri, qui erant mecum, non viderunt, ſed
terror nimius irruit ſuper eos, & fugerunt in
abſconditum.
8 Ego autem relictus ſolus vidi viſionem grã-
dem hanc: & non remanſit in me fortitudo,
ſed & ſpecies mea immutata eſt in me, &
emarcui, nec habui quidquam virium.
9 Et audivi vocem ſermonum ejus: & au-
diens jacebam conſternatus ſuper faciem
meam, & vultus meus hærebat terræ.
10 Et ecce manus tetigit me, & erexit me
ſuper genua mea, & ſuper articulos manuum
mearum.
11 Et dixit ad me: Daniel vir deſideriorum,
intellige verba, quæ ego loquor ad te, & ſta in
gradu tuo: nunc enim ſum miſſus ad te. Cũque
dixiſſet mihi ſermonem iſtum, ſteti tremens.
C 12 Et ait ad me: Noli metuere Daniel: quia
ex die primo, quo poſuiſti cor tuum ad intelli-
gendum ut te affligeres in conſpectu Dei tui,
exaudita ſunt verba tua: & ego veni propter
ſermones tuos.
13 Princeps autẽ regni Perſarum reſtitit mihi
viginti & uno diebus: & ecce Michael unus de
principibus primis venit in adjutorium meũ,
& ego remanſi ibi juxta regem Perſarum.
14 Veni autem ut docerem te quæ ventura
ſunt populo tuo in noviſſimis diebus, quoniam
adhuc viſio in dies.
15 Cumque loqueretur mihi hujuſcemodi ver-
bis, dejeci vultum meum ad terram, & tacui.
16 Et ecce quaſi ſimilitudo filij hominis teti-
git labia mea: & aperiens os meum locutus
ſum, & dixi ad eum qui ſtabat contra me: Do-
mine mi, in viſione tua diſſolutæ ſunt compa-
ges meæ, & nihil in me remanſit virium.
17 Et quomodo poterit ſervus Domini mei lo- D
qui cum Domino meo? nihil enim in me remã-
ſit virium, ſed & halitus meus intercluditur.
18 Rurſum ergo tetigit me quaſi viſio homi-
nis, & confortavit me,
19 Et dixit: Noli timere vir deſideriorum: pax
tibi: confortare, & eſto robuſtus. Cumque lo-
queretur mecum, convalui, & dixi: Loquere
Domine mi, quia confortaſti me.
20 Et ait: Numquid ſcis quare venerim ad te?
& nunc revertar ut prælier adverſum princi-
pem Perſarum. cum ego egrederer, apparuit
princeps Græcorum veniens.
21 Verumtamen annuntiabo tibi quod ex-
preſſum eſt in ſcriptura veritatis: & nemo eſt
adjutor meus in omnibus his, niſi Michael
princeps veſter.

CAPUT XI.

Vaticinium de regibus Perſarum & rege Græcorum: de bellis ac inſidiis inter reges Auſtri & Aquilonis, & de rege qui Deum deorum non reputabit, ſed plurima adverſus ipſum loquetur, & quæ provinciæ ab illo evadent, quibuſve dominabitur.

1 EGo autem ab anno primo Darij Medi A
ſtabam ut confortaretur, & roboraretur.
2 Et nunc veritatem annuntiabo tibi. Ecce
adhuc tres reges ſtabunt in Perſide, & quartus
ditabitur opibus nimiis ſuper omnes: & cum
invaluerit divitiis ſuis, concitabit omnes ad-
verſum regnum Græciæ.
3 Surget vero rex fortis, & dominabitur po-
teſtate multa, & faciet quod placuerit ei.
4 Et cum ſteterit, conteretur regnum eius, &
dividetur in quatuor ventos cæli; ſed non in
poſteros eius, neque ſecundum potentiam il-
lius, qua dominatus eſt: lacerabitur enim re-
gnum eius etiam in externos, exceptis his.
5 Et confortabitur rex Auſtri: & de Principi-
bus eius prævalebit ſuper eum, & dominabitur
ditione: multa enim dominatio eius.
6 Et poſt finem annorum fœderabuntur: filiaq;
regis Auſtri veniet ad regem Aquilonis facere
amicitiam, & non obtinebit fortitudinem bra-
chij, nec ſtabit ſemen eius: & tradetur ipſa, &
qui adduxerunt eam, adoleſcentes eius, & qui
confortabant eam in temporibus.
7 Et ſtabit de germine radicum eius planta- B
tio: & veniet cum exercitu, & ingredietur pro-
vinciam regis Aquilonis: & abutetur eis, &
obtinebit.
8 Inſuper & deos eorum, & ſculptilia, vaſa
quoque pretioſa argenti & auri, captiva ducet
in Ægyptum: ipſe prævalebit adverſus regem
Aquilonis.
9 Et intrabit in regnum rex Auſtri, & reverte-
tur ad terram ſuam.
10 Filij autem eius provocabuntur, & congre-
gabunt multitudinem exercituum plurimorum:
& veniet properans, & inundans: & reverte-
tur, & concitabitur, & congredietur cum ro-
bore eius.
11 Et provocatus rex Auſtri egredietur, & pu-
gnabit adverſus regẽ Aquilonis, & præparabit
mul-

multitudinem nimiam, & dabitur multitudo in manu ejus.

12 Et capiet multitudinem, & exaltabitur cor ejus, & deiiciet multa millia, sed non prævalebit.

13 Convertetur enim rex Aquilonis, & præparabit multitudinem multo majorem quam prius: & in fine temporum annorumque, veniet properans cum exercitu magno, & opibus nimiis.

*Is. 19. c. 16. 14 * Et in temporibus illis multi consurgent adversus regem Austri: filii quoque prævaricatorum populi tui extollentur ut impleant visionem, & corruent.

15 Et veniet rex Aquilonis, & comportabit aggerem, & capiet urbes munitissimas: & brachia Austri non sustinebunt, & consurgent electi ejus ad resistendum, & non erit fortitudo.

16 Et faciet veniens super eum juxta placitum suum, & non erit qui stet contra faciem ejus: & stabit in terra inclyta, & consumetur in manu ejus.

17 Et ponet faciem suam ut veniat ad tenendum universum regnum ejus, & recta faciet cum eo: & filiam feminarum dabit ei, ut evertat illud: & non stabit, nec illius erit.

18 Et convertet faciem suam ad insulas, & capiet multas: & cessare faciet principem opprobrii sui, & opprobrium ejus convertetur in eum.

D 19 Et convertent faciem suam ad imperium terræ suæ, & impinget, & corruet, & non invenietur.

20 Et stabit in loco ejus vilissimus, & indignus decore regio: & in paucis diebus conteretur, non in furore, nec in prælio.

21 Et stabit in loco ejus despectus, & non tribuetur ei honor regius: & veniet clam, & obtinebit regnum in fraudulentia.

22 Et brachia pugnantis expugnabuntur à facie ejus, & conterentur: insuper & dux fœderis.

23 Et post amicitias, cum eo faciet dolum: & ascendet, & superabit in modico populo.

24 Et abundantes & uberes urbes ingredietur: & faciet quæ non fecerunt patres ejus, & patres patrum ejus: rapinas, & prædā, & divitias eorum dissipabit, & contra firmissimas cogitationes inibit: & hoc usque ad tempus.

25 Et concitabitur fortitudo ejus, & cor ejus adversum regem Austri in exercitu magno: & rex Austri provocabitur ad bellum multis auxiliis, & fortibus nimis: & non stabunt, quia inibunt adversus eum consilia.

E 26 Et comedentes panem cum eo, conterent illum, exercitusque ejus opprimetur: & cadent interfecti plurimi.

27 Duorum quoque regum cor erit ut malefaciant, & ad mensam unam mendacium loquentur, & non proficient: quia adhuc finis in aliud tempus.

28 Et revertetur in terram suam cum opibus multis: & cor ejus adversum testamentum sanctum, & faciet, & revertetur in terram suam.

29 Statuto tempore revertetur, & veniet ad Austrum: & non erit priori simile novissimum.

30 Et venient super eum Trieres & Romani: & percutietur, & revertetur, & indignabitur contra testamentum sanctuarii, & faciet: reverteturque & cogitabit adversum eos, qui dereliquerunt testamentum sanctuarii.

31 Et brachia ex eo stabunt, & polluent sanctuarium fortitudinis, & auferent juge sacrificium: & dabunt abominationem in desolationem.

32 Et impii in testamentum simulabunt fraudulenter: populus autem sciens Deum suum, F
obtinebit, & faciet.

33 Et docti in populo docebunt plurimos: & ruent in gladio, & in flamma, & in captivitate, & in rapina dierum.

34 Cumque corruerint, sublevabuntur auxilio parvulo: & applicabuntur eis plurimi fraudulenter.

35 Et de eruditis ruent, ut conflentur, & eligantur, & dealbentur usque ad tempus præfinitum: quia adhuc aliud tempus erit.

36 Et faciet juxta voluntatem suam rex, & elevabitur, & magnificabitur adversus omnem deum: & adversus Deum deorum loquetur magnifica, & dirigetur, donec compleatur iracundia: perpetrata quippe est definitio.

37 Et Deum patrum suorum non reputabit: & erit in concupiscentiis feminarum, nec quemquam deorum curabit: quia adversum universa consurget.

38 Deum autem Maozim in loco suo venerabitur: & deum, quem ignoraverunt patres ejus, colet auro, & argento, & lapide pretioso, rebusque pretiosis.

39 Et faciet ut muniat Maozim cum deo alieno, quem cognovit, & multiplicabit gloriam, & dabit eis potestatem in multis, & terram dividet gratuito. G

40 Et in tempore præfinito præliabitur adversus eum rex Austri, & quasi tempestas veniet contra illum rex Aquilonis, in curribus, & in equitibus, & in classe magna, & ingredietur terras, & conteret & pertransiet.

41 Et introibit in terram gloriosam, & multæ corruent: hæ autem solæ salvabuntur de manu ejus, Edom, & Moab, & principium filiorum Ammon.

42 Et mittet manum suam in terras: & Terra Ægypti non effugiet.

43 Et dominabitur thesaurorum auri & argenti, & in omnibus pretiosis Ægypti: per Libyam quoque & Æthiopiam transibit.

44 Et fama turbabit eum ab Oriente & ab Aquilone: & veniet in multitudine magna ut conterat & interficiat plurimos.

45 Et figet tabernaculum suum Apadno inter maria, super montem inclytum & sanctum: & veniet usque ad summitatem ejus, & nemo auxiliabitur ei.

CAPUT XII.

Post magnam afflictionem tandem salvabuntur reliquiæ Judæorum & ex mortuis quidam resurgent ad vitam, & quidam ad opprobriū; docti vero ac doctores fulgebunt: de duobus ad ripas fluminis stantibus, & viro lineis vestito, qui temporis aperit determinationē: & de cōpletione hujus prophetiæ post statutum tēpus.

1 IN tempore autem illo consurget Michael
princeps magnus, qui stat pro filiis populi tui: & veniet tempus quale non fuit ab eo ex quo Gentes esse cœperunt usq; ad tempus illud. Et in tempore illo salvabitur populus tuus, omnis qui inventus fuerit scriptus in libro. A

2 Et

2 Et multi de his qui dormiunt in terræ pul-
*Matt. 25.46. vere, evigilabunt: * alii in vitam æternam, &
alii in opprobrium ut videant semper.
*Sap. 3.7. 3 Qui autem docti fuerint, * fulgebunt quasi
splendor firmamenti: & qui ad justitiam eru-
diunt multos, quasi stellæ in perpetuas æterni-
tates.
4 Tu autem Daniel claude sermones, & signa
B librum, usque ad tempus statutum: plurimi per-
transibunt, & multiplex erit scientia.
5 Et vidi ego Daniel, & ecce quasi duo alii
stabant: unus hinc super ripam fluminis, &
alius inde ex altera ripa fluminis.
6 Et dixi viro, qui erat indutus lineis, qui sta-
bat super aquas fluminis: Usquequo finis horum
mirabilium?
G
*Apoc. 9.2.5. 7 Et audivi virum, qui indutus erat lineis, qui
stabat super aquas fluminis, * cum elevasset
dexteram & sinistram suam in cœlum, & ju-
rasset per viventem in æternum, quia in tem-
pus, & in tempora, & dimidium tempo-
ris. Et cum completa fuerit dispersio ma-
nus populi sancti, complebuntur universa
hæc.
8 Et ego audivi, & non intellexi. Et dixi:
Domine mi, quid erit post hæc?
9 Et ait: Vade Daniel, quia clausi sunt, signa-
tique sermones, usque ad præfinitum tempus.
10 Eligentur, & dealbabuntur, & quasi ignis D
probabuntur multi: & impie agent impii, ne-
que intelligent omnes impii, porro docti in-
telligent.
11 Et a tempore cum ablatum fuerit juge sa-
crificium, & posita fuerit abominatio in deso-
lationem, dies mille ducenti nonaginta.
12 Beatus, qui expectat, & pervenit usque ad
dies mille trecentos trigintaquinque.
13 Tu autem vade ad præfinitum: & requies-
ces, & stabis in sorte tua in finem dierum.

*Hucusque Danielem in Hebræo volumine legi-
mus. Quæ sequuntur usque ad finem libri, de
Theodotionis editione translata sunt.*

CAPUT XIII.

Castissimam Susannam impudici presbyteri, cum ejus concubitu frui non possent, falso adulterii accusant: sed cum ad mortem duceretur, orantem exaudivit Deus: & per puerum Danielem proprio ore convictos, senes jure talionis populus interimit.

1 ET erat vir habitans in Babylone, & no-
A men ejus JoaKim.
2 Et accepit uxorem nomine Susannam, filiam
Helciæ, pulchram nimis, & timentem Deum.
3 Parentes enim illius, cum essent justi,
erudierunt filiam suam secundum legẽ Moysi.
4 Erat autem JoaKim dives valde, & erat ei
pomarium vicinum domui suæ: & ad ipsum
confluebant Judæi, eo quod esset honorabilior
omnium.
5 Et constituti sunt de populo duo senes judi-
ces in illo anno: de quibus locutus est Domi-
nus: Quia egressa est iniquitas de Babylone á
senioribus judicibus, qui videbantur regere
populum.
6 Isti frequentabant domum JoaKim, & ve-
niebant ad eos omnes qui habebant judicia.
7 Cum autem populus revertisset per meri-
diem, ingrediebatur Susanna, & deambula-
bat in pomario viri sui.
8 Et videbant eam senes quotidie ingredien-
tem, & deambulantem: & exarserunt in con-
cupiscentiam ejus.
9 Et everterunt sensum suum, & declinave-
runt oculos suos ut non viderent cœlum, neque
recordarentur judiciorum justorum.
10 Erant ergo ambo vulnerati amore ejus, B
nec indicaverunt sibi vicissim dolorem suum:
11 Erubescebant enim indicare sibi concupis-
centiam suam, volentes concumbere cum ea:
12 Et observabant quotidie solicitius videre
eam. Dixitque alter ad alterum:
13 Eamus domum, quia hora prandii est. Et
egressi recesserunt a se.
14 Cumque revertissent, venerunt in unum:
& sciscitantes ab invicem causam, confessi
sunt concupiscentiam suam: & tunc in com-
muni

muni statuerunt tempus, quando eam possent invenire solam.

15 Factum est autem, cum observarent diem aptum, ingressa est aliquando sicut heri & nudiustertius, cum duabus solis puellis, voluitque lavari in pomario: æstus quippe erat:

16 Et non erat ibi quisquam, præter duos senes absconditos, & contemplantes eam.

17 Dixit ergo puellis: Afferte mihi oleum, & smigmata, & ostia pomarii claudite, ut laver.

18 Et fecerunt sicut præceperat: clauseruntque ostia pomarii, & egressæ sunt per posticum, ut afferrent quæ jusserat: nesciebantque senes intus esse absconditos.

19 Cum autē egressæ essent puellæ, surrexerūt
C duo senes, & accurrerunt ad eam, & dixerunt:

20 Ecce ostia pomarii clausa sunt, & nemo nos videt, & nos in concupiscentia tui sumus: quam ob rem assentire nobis, & commiscere nobiscum.

21 Quod si nolueris, dicemus contra te testimonium, quod fuerit tecum juvenis, & ob hanc causam emiseris puellas a te.

22 Ingemuit Susanna, & ait: Angustiæ sunt mihi undique: si enim hoc egero, mors mihi est: si autem non egero, non effugiam manus vestras.

23 Sed melius est mihi absque opere incidere in manus vestras, quam peccare in conspectu Domini.

24 Et exclamavit voce magna Susanna: exclamaverunt autem & senes adversus eam.

25 Et cucurrit unus ad ostia pomarii, & aperuit.

D 26 Cum ergo audissent clamorem famuli domus in pomario, irruerunt per posticum ut viderent quidnam esset.

27 Postquam autem senes locuti sunt, erubuerunt servi vehementer: quia numquam dictus fuerat sermo hujuscemodi de Susanna. Et facta est dies crastina.

28 Cumque venisset populus ad Joakim virum ejus, venerunt & duo presbyteri pleni iniqua cogitatione adversus Susannam, ut interficerent eam.

29 Et dixerunt coram populo: Mittite ad Susannam filiam Helciæ uxorem Joakim. Et statim miserunt.

30 Et venit cum parentibus, & filiis, & universis cognatis suis.

31 Porro Susanna erat delicata nimis, & pulchra specie.

32 At iniqui illi jusserunt ut discooperiretur (erat enim cooperta) ut vel sic satiarentur decore ejus.

33 Flebant igitur sui, & omnes qui noverant eam.

34 Consurgentes autem duo presbyteri in medio populi, posuerunt manus suas super caput ejus.

35 Quæ flens suspexit ad cœlum: erat enim cor ejus fiduciam habens in Domino.

36 Et dixerunt presbyteri: Cum deambularemus in pomario soli, ingressa est hæc cum duabus puellis: & clausit ostia pomarii, & dimisit a se puellas.

37 Venitque ad eam adolescens, qui erat absconditus, & concubuit cum ea.

38 Porro nos cum essemus in angulo pomarii, videntes iniquitatem, cucurrimus ad eos, & vidimus eos pariter commisceri.

39 Et illum quidem non quivimus comprehendere, quia fortior nobis erat, & apertis ostiis exilivit.

40 Hanc autem cum apprehendissemus, in- E
terrogavimus, quisnam esset adolescens, & noluit indicare nobis: hujus rei testes sumus.

41 Credidit eis multitudo, quasi senibus & judicibus populi, & condemnaverunt eam ad mortem.

42 Exclamavit autem voce magna Susanna, & dixit: Deus æterne, qui absconditorum es cognitor, qui nosti omnia antequam fiant,

43 Tu scis quoniam falsum testimonium tulerunt contra me: & ecce morior, cum nihil horum fecerim, quæ isti malitiose composuerunt adversum me.

44 Exaudivit autem Dominus vocem ejus.

45 Cumque duceretur ad mortem, suscitavit Dominus spiritum sanctum pueri junioris, cujus nomen Daniel.

46 Et exclamavit voce magna: Mundus ego sum a sanguine hujus.

47 Et conversus omnis populus ad eum: dixit: Quis est iste sermo, quem tu locutus es?

48 Qui cum staret in medio eorum, ait: Sic fatui filii Israel, non judicantes, neque quod verum est cognoscentes, condemnastis filiam Israel?

49 Revertimini ad judicium, quia falsum testimonium locuti sunt adversus eam.

50 Reversus est ergo populus cum festinatio- F
ne, & dixerunt ei senes: Veni, & sede in medio nostrum, & indica nobis: quia tibi Deus dedit honorem senectutis.

51 Et dixit ad eos Daniel: Separate illos ab invicem procul, & dijudicabo eos.

52 Cum ergo divisi essent alter ab altero, vocavit unum de eis, & dixit ad eum: Inveterate dierum malorum, nunc venerunt peccata tua, quæ operabaris prius:

53 Judicans judicia injusta, innocentes opprimens, & dimittens noxios, dicente Domino: * Innocentem & justum non interficies. *Exod 23. a. 7.

54 Nunc ergo si vidisti eam, dic sub qua arbore videris eos colloquentes sibi. Qui ait: Sub schino.

55 Dixit autem Daniel: Recte mentitus es in caput tuum: Ecce enim Angelus Dei accepta sententia ab eo, scindet te medium.

56 Et, amoto eo, jussit venire alium, & dixit ei: Semen Chanaan, & non Juda, species decepit te, & concupiscentia subvertit cor tuum:

57 Sic faciebatis filiabus Israel, & illæ timentes loquebantur vobis: sed filia Juda non sustinuit iniquitatem vestram.

58 Nunc ergo dic mihi, sub qua arbore comprehenderis eos loquentes sibi. Qui ait: Sub prino.

59 Dixit autem ei Daniel: Recte mentitus es G
& tu in caput tuum: manet enim Angelus Domini, gladium habens, ut secet te medium, & interficiat vos.

60 Exclamavit itaque omnis cœtus voce magna, & benedixerunt Deum, qui salvat sperantes in se.

61 Et consurrexerunt adversus duos presbyteros

teros (convicetat enim eos Daniel ex ore suo
falsum dixisse testimonium) feceruntque eis si-
cût male egerant adversus proximum ,
*Deut. 19. d. 19. 62 * Ut facerent secundum legem Moysi : &
interfecerunt eos , & salvatus est sanguis inno-
xius in die illa .
63 Helcias autem & uxor ejus laudaverunt
Deum pro filia sua Susanna , cum JoaKim ma-
rito ejus , & cognatis omnibus , quia non es-
set inventa in ea res turpis .
64 Daniel autem factus est magnus in conspe-
ctu populi, à die illa, & deinceps .
65 Et rex Astyages appositus est ad patres
suos , & suscepit Cyrus Perses regnum ejus .

CAPUT XIV.

Fraudes sacerdotum idoli Bel , qui appositos illi cibos occulte auferebant , regi per Danielem detecta sunt ; ipsisque interemptis , idolum una cum templo suo eversum est : similiter & draconem , quem colebant Babylonii, iniecta in os massa ex pice , adipe & pilis confecta , Daniel interfecit: quapropter instantibus Babylonii missus est in lacum leonum, illæsusque servatus, allato etiam illi per prophetam Habacuc prandio ex Judæa : quod videns rex , adversariis illius à leonibus in momento devoratis , jubet omnes timere Deum Danielis .

A 1 ERat autem Daniel conviva regis, & ho-
noratus super omnes amicos ejus .
2 Erat quoque idolum apud Babylonios nomi-
ne Bel : & impendebantur in eo per dies sin-
gulos similæ artabæ duodecim , & oves qua-
draginta , vinique amphoræ sex .
3 Rex quoque colebat eum , & ibat per singu-
los dies adorare eum : porro Daniel adorabat
Deum suum . Dixitque ei rex : Quare non ado-
ras Bel ?
4 Qui respondens ait ei : Quia non colo idola
manufacta , sed viventem Deum , qui creavit
cœlum & terram , & habet potestatem omnis
carnis .
5 Et dixit rex ad eum : Non videtur tibi esse
Bel vivens deus ? An non vides quanta come-
dat & bibat quotidie ?
6 Et ait Daniel arridens : Ne erres rex , iste
B enim intrinsecus luteus est, & forinsecus æreus,
neque comedit aliquando .
7 Et iratus rex vocavit sacerdotes ejus, & ait
eis : Nisi dixeritis mihi , quis est qui comedat
impensas has , moriemini .
8 Si autem ostenderitis , quoniam Bel come-
dat hæc , morietur Daniel , quia blasphemavit
in Bel. Et dixit Daniel regi : Fiat juxta ver-
bum tuum .
9 Erant autem sacerdotes Bel septuaginta ,
exceptis uxoribus, & parvulis, & filiis. Et ve-
nit rex cum Daniele in templum Bel .
10 Et dixerunt sacerdotes Bel: Ecce nos egre-
dimur foras : & tu rex pone escas,& vinum mi-
sce, & claude ostium,& signa annulo tuo :
11 Et cum ingressus fueris mane,nisi inveneris
C omnia comesta a Bel , morte moriemur , vel
Daniel qui mentitus est adversum nos .
12 Contemnebant autem , quia fecerant sub
mensa absconditum introitum , & per illum in-
grediebantur semper , & devorabant ea .
13 Factum est igitur postquam egressi sunt illi,
rex posuit cibos ante Bel: præcepit Daniel pue-
ris suis , & attulerunt cinerem , & cribravit
per totum templum coram rege : & egressi
clauserunt ostium : & signantes annulo regis
abierunt .
14 Sacerdotes autem ingressi sunt nocte juxta
consuetudinem suam, & uxores , & filii eorum:
& comederunt omnia , & biberunt .
15 Surrexit autem rex primo diluculo, & Da-
niel cum eo .
16 Et ait rex : Salvane sunt signacula , Da-
niel ? Qui respondit : Salva, rex .
17 Statimque cum aperuisset ostium , intuitus D
rex mensam, exclamavit voce magna: Magnus
es Bel , & non est apud te dolus quisquam .
18 Et risit Daniel ; & tenuit regem ne ingre-
deretur intro : & dixit : Ecce pavimentum ,
animadverte cujus vestigia sint hæc .
19 Et dixit rex : Video vestigia virorum , &
mulierum , & infantium . Et iratus est rex .
20 Tunc apprehendit sacerdotes , & uxores ,
& filios eorum : & ostenderunt ei abscondita
ostiola , per quæ ingrediebantur , & consume-
bant quæ erant super mensam.
21 Occidit ergo illos rex , & tradidit Bel in
potestatem Danielis , qui subvertit eum , &
templum ejus .
22 Et erat draco magnus in loco illo , & cole-
bant eum Babylonii .
23 Et dixit rex Danieli : Ecce nunc non potes
dicere quia iste non sit Deus vivens:adora ergo
eum.
24 Dixitque Daniel : Dominum Deum meum
adoro : quia ipse est Deus vivens ; iste autem
non est Deus vivens .
25 Tu autem rex da mihi potestatem , & in- E
terficiam draconem absque gladio & fuste . Et
ait rex : Do tibi .
26 Tulit ergo Daniel picem , & adipem , &
pilos , & coxit pariter : fecitque massas , &
dedit in os draconis , & diruptus est draco . Et
dixit : Ecce quem colebatis .
27 Quod cum audissent Babylonii , indignati
sunt vehementer : & congregati adversum re-
gem , dixerunt : Judæus factus est rex : Bel de-
struxit , draconem interfecit , & sacerdotes
occidit .
28 Et dixerunt cum venissent ad regem : Tra-
de nobis Danielem , alioquin interficiemus te , F
& domum tuam .
29 Vidit ergo rex quod irruerent in eum ve-
hementer : & necessitate compulsus tradidit
eis Danielem.
30 Qui miserunt eum in lacum leonum,& erat
ibi diebus sex .
31 Porro in lacu erant leones septem , & da-
bantur eis duo corpora quotidie , & duæ oves .
& tunc non data sunt eis , ut devorarent Da-
nielem .
32 Erat autem Habacuc propheta in Judæa,&
ipse coxerat pulmentum , & intriverat panes in
alveolo:& ibat in campũ ut ferret messoribus .
33 Dixitque Angelus Domini ad Habacuc :
Fer prandium, quod habes , in Babylonem Da-
nieli , qui est in lacu leonum .
34 Et dixit Habacuc : Domine , Babylonem
non vidi , & lacum nescio .
35 * Et apprehendit eum Angelus Domini in *Ezec. 8. b. 3.
vertice ejus , & portavit eum capillo capitis G
sui , posuitque eum in Babylone supra lacum
in impetu spiritus sui .

36 Et

36 Et clamavit Habacuc, dicens: Daniel ser-
ve Dei, tolle prandium, quod misit tibi Deus.
37 Et ait Daniel: Recordatus es mei Deus,
& non dereliquisti diligentes te.
38 Surgensque Daniel comedit. Porro Ange-
lus Domini restituit Habacuc confestim in lo-
co suo.
39 Venit ergo rex die septimo ut lugeret Da-
nielem: & venit ad lacum, & introspexit, &
ecce Daniel sedens in medio leonum.
40 Et exclamavit voce magna rex, dicens:
Magnus es Domine Deus Danielis. Et extraxit
eum de lacu leonum.
41 Porro illos, qui perditionis ejus causa fue-
rant, intromisit in lacum, & devorati sunt in
momento coram eo.
42 Tunc rex ait: Paveant omnes habitantes
in universa terra Deum Danielis: quia ipse est
salvator faciens signa & mirabilia in terra: qui
liberavit Danielem de lacu leonum.

PROPHETIA OSEE.

CAPUT I.

Quo tempore Osee prophetaverit, qui iussus fornicariam accipere uxorem, duos filios unamque filiam ex ea generavit: quibus nomina iubetur imponere iuxta effectus quos Dominus in populo suo decreverat inducere de Gentium conversione, & futuro eodem capite filiorum Juda & Israel.

A 1 VErbum Domini, quod factũ
est ad Osee filium Beeri, in
diebus Oziæ, Joathan, A-
chaz, Ezechiæ, regum Ju-
da, & in diebus Jeroboam
filij Joas regis Israel.
2 Principium loquendi Do-
mino in Osee: & dixit Do-
minus ad Osee: Vade, sume tibi uxorem for-
nicationum, & fac tibi filios fornicationum:
quia fornicans fornicabitur terra à Domino.
3 Et abiit, & accepit Gomer filiam Debe-
laim: & concepit, & peperit ei filium.
4 Et dixit Dominus ad eum: Voca nomen
ejus Jezrahel: quoniam adhuc modicum, &
visitabo sanguinem Jezrahel super domum Je-
hu, & quiescere faciam regnum domus Israel.
5 Et in illa die conteram arcum Israel in val-
le Jezrahel.
6 Et concepit adhuc, & peperit filiam. Et
dixit ei: Voca nomen ejus Absque misericor-
dia: quia non addam ultra misereri domui
Israel, sed oblivione obliviscar eorum.
7 Et domui Juda miserebor, & salvabo eos
in Domino Deo suo: & non saluabo eos in ar-
cu, & gladio, & in bello, & in equis, & in
equitibus.
8 Et ablactavit eam, quæ erat Absque mise- C
ricordia. Et concepit, & peperit filium.
9 Et dixit: Voca nomen ejus: Non populus
meus: quia vos non populus meus, & ego non
ero vester. D
10 Et erit numerus filiorum Israel quasi arena
maris, quæ sine mensura est, & non numera- * Rom
bitur. * Et erit in loco ubi dicetur eis: Non 9.c.26.
populus meus vos: dicetur eis: Filii Dei vi-
ventis.
11 Et congregabuntur filii Juda, & filii
Israel pariter & ponent sibimet caput unum, &
ascendent de terra: quia magnus dies Jezrahel.

CAPUT II.

Minatur Dominus Israeli tamquam uxori adulteræ repudium, & sepit vias ejus spinis, ut ad virum suum revertatur: cumque non advertat a quo habeat bonorum abundantiam, ablaturum se ab ea dicit cuncta in quibus delectatur: sicque ipsum tandem ad se reducturum, magnaque felicitate donaturum: & de Gentium vocatione.

A 1 Dicite fratribus vestris: Populus meus, & sorori vestræ, Misericordiam consecuta.

2 Judicate matrem vestram, judicate: quoniam ipsa non uxor mea, & ego non vir ejus, auferat fornicationes suas a facie sua, & adulteria sua de medio uberum suorum.

3 Ne forte expoliem eam nudam, & statuam eam secundum diem nativitatis suæ: & ponam eam quasi solitudinem, & statuam eam velut terram inviam, & interficiam eam siti.

4 Et filiorum illius non miserebor: quoniam filii fornicationum sunt.

5 Quia fornicata est mater eorum, confusa est quæ concepit eos: quia dixit: Vadam post amatores meos, qui dant panes mihi, & aquas meas, lanam meam, & linum meum, oleum meum, & potum meum.

6 Propter hoc ecce ego sepiam viam tuam spinis, & sepiam eam maceria, & semitas suas non inveniet.

B 7 Et sequetur amatores suos, & non apprehendet eos: & quæret eos, & non inveniet, & dicet: Vadam, & revertar ad virum meum priorem: quia bene mihi erat tunc magis quam nunc.

8 Et hæc nescivit, quia ego dedi ei frumentum, & vinum, & oleum, & argentum multiplicavi ei, & aurum, quæ fecerunt Baal.

9 Idcirco convertar, & sumam frumentum meum in tempore suo, & liberabo lanam meam & linum meum, quæ operiebant ignominiam ejus.

10 Et nunc revelabo stultitiam ejus in oculis amatorum ejus: & vir non eruet eam de manu mea.

11 Et cessare faciam omne gaudium ejus, solemnitatem ejus, neomeniam ejus, sabbatum ejus, & omnia festa tempora ejus.

C 12 Et corrumpam vineam ejus, & ficum ejus: de quibus dixit: Mercedes hæ, meæ sunt, quas dederunt mihi amatores mei: & ponam eam in saltum, & comedet eam bestia agri.

13 Et visitabo super eam dies Baalim, quibus accendebat incensum, & ornabatur inaure sua, & monili suo, & ibat post amatores suos, & mei obliviscebatur: dicit Dominus.

14 Propter hoc, ecce ego lactabo eam, & ducam eam in solitudinem: & loquar ad cor ejus.

15 Et dabo ei vinitores ejus ex eodem loco, & vallem Achor ad aperiendam spem: & canet ibi juxta dies juventutis suæ, & juxta dies ascensionis suæ de Terra Ægypti.

16 Et erit in die illa, ait Dominus: vocabit me: Vir meus: & non vocabit me ultra, Baali.

17 Et auferam nomina Baalim de ore ejus, & non recordabitur ultra nominis eorum:

D 18 Et percutiam cum eis fœdus in die illa, cum bestia agri, & cum volucre cœli, & cum reptili terræ: & arcum, & gladium, & bellum conteram de terra: & dormire eos faciam fiducialiter.

19 Et sponsabo te mihi in sempiternum: & sponsabo te mihi in justitia, & in judicio, & in misericordia, & in miserationibus.

20 Et sponsabo te mihi in fide: & scies quia ego Dominus.

21 Et erit in die illa: Exaudiam, dicit Dominus, exaudiam cælos, & illi exaudient terram.

22 Et terra exaudiet triticum, & vinum, & oleum; & hæc exaudient Jezrahel.

23 Et seminabo eam mihi in terra, & miserebor ejus: quæ fuit Absque misericordia.

24 * Et dicam non populo meo: Populus meus es tu: & ipse dicet: Deus meus es tu. *Ro 9 c 1. P 1. b

CAPUT III.

Rursum jubetur Propheta diligere adulteram, quæ tamen multis diebus illum expectet, quia filios Israel multis diebus sine rege & sacrificio sedentes, tandem ad Dominum dicit reversuros.

1 Et dixit Dominus ad me: Adhuc vade, & dilige mulierem dilectam amico & adulteram: sicut diligit Dominus filios Israel, & ipsi respiciunt ad deos alienos, & diligunt vinacia uvarum. A

2 Et fodi eam mihi quindecim argenteis & coro hordei, & dimidio coro hordei.

3 Et dixi ad eam: Dies multos expectabis me: non fornicaberis, & non eris viro: sed & ego expectabo te.

4 Quia dies multos sedebunt filii Israel sine rege, & sine principe, & sine sacrificio, & sine altari, & sine ephod, & sine theraphim.

5 * Et post hæc revertentur filii Israel, & quærent Dominum Deum suum, & David regem suum: & pavebunt ad Dominum, & ad bonum ejus, in novissimo dierum. *Ezec. 14. c. 13

CAPUT IV.

Minatur terræ Israel, propter multa populi peccata, qui & scientiam repulit, & idololatriæ fuit deditus: dicit se relicturum Israel in peccatis suis, cupiens ne Juda ipsum imitetur.

1 Audite verbum Domini filii Israel, quia judicium Domino cum habitatoribus terræ: non est enim veritas, & non est misericordia, & non est scientia Dei in terra. A

2 Maledictum, & mendacium, & homicidium, & furtum, & adulterium inundaverunt, & sanguis sanguinem tetigit.

3 Propter hoc lugebit terra, & infirmabitur omnis qui habitat in ea, in bestia agri, & in volucre cæli: sed & pisces maris congregabuntur.

4 Verumtamen unusquisque non judicet: & non arguatur vir: populus enim tuus, sicut hi qui contradicunt sacerdoti.

5 Et corrues hodie, & corruet etiam propheta tecum: nocte tacere feci matrem tuam. B

6 Conticuit populus meus, eo quod non habuerit scientiam: quia tu scientiam repulisti, repellam te, ne sacerdotio fungaris mihi: & oblita es legis Dei tui, obliviscar filiorum tuorum & ego.

7 Secundum multitudinem eorum sic peccaverunt mihi: gloriam eorum in ignominiam commutabo.

8 Pec-

8 Peccata populi mei comedent, & ad iniquitatem eorum sublevabunt animas eorum.

9 Et erit sicut populus, sic sacerdos: & visitabo super eum vias ejus, & cogitationes ejus reddam ei.

10 Et comedent, & non saturabuntur: fornicati sunt, & non cessaverunt: quoniam Dominum dereliquerunt in non custodiendo.

11 Fornicatio, & vinum, & ebrietas auferunt cor.

12 Populus meus in ligno suo interrogavit, & baculus ejus annuntiavit ei: spiritus enim fornicationum decepit eos, & fornicati sunt a Deo suo.

13 Super capita montium sacrificabant, & super colles accendebant thymiama: subtus quercum, & populum, & terebinthum, quia bona erat umbra ejus: ideo fornicabuntur filiæ vestræ, & sponsæ vestræ adulteræ erunt.

D 14 Non visitabo super filias vestras cum fuerint fornicatæ, & super sponsas vestras cum adulteraverint: quoniam ipsi cum meretricibus conversabantur, & cum effeminatis sacrificabant, & populus non intelligens vapulabit.

15 Si fornicaris tu Israel, non delinquat saltem Juda: & nolite ingredi in Galgala, & ne ascenderitis in Bethaven, neque juraveritis: Vivit Dominus.

16 Quoniam sicut vacca lasciviens declinavit Israel: nunc pascet eos Dominus, quasi agnum in latitudine.

17 Particeps idolorum Ephraim, dimitte eum.

18 Separatum est convivium eorum, fornicatione fornicati sunt: dilexerunt afferre ignominiam protectores ejus.

19 Ligavit eum spiritus in alis suis, & confundentur à sacrificiis suis.

CAPUT V.

Minatur Dominus se puniturum Israel propter peccata sua, similiter & Judam: nec proderit humanum auxilium, cum Dominus ei adversetur.

1 AUdite hoc sacerdotes, & attendite domus Israel, & domus regis auscultate: (A) quia vobis judicium est, quoniam laqueus facti estis speculationi, & rete expansum super Thabor.

2 Et victimas declinastis in profundum: & ego eruditor omnium eorum.

3 Ego scio Ephraim, & Israel non est absconditus a me: quia nunc fornicatus est Ephraim, contaminatus est Israel.

4 Non dabunt cogitationes suas ut revertantur ad Deum suum: quia spiritus fornicationum in medio eorum, & Dominum non cognoverunt.

B 5 Et respondebit arrogantia Israel in facie ejus: & Israel & Ephraim ruent in iniquitate sua, ruet etiam Judas cum eis.

6 In gregibus suis, & in armentis suis vadent ad quærendum Dominum, & non invenient: ablatus est ab eis.

7 In Dominum prævaricati sunt, quia filios alienos genuerunt: nunc devorabit eos mensis cum partibus suis.

C 8 Clangite buccina in Gabaa, tuba in Rama: ululate in Bethaven, post tergum tuum Benjamin.

9 Ephraim in desolatione erit in die correptionis: in tribubus Israel ostendi fidem.

10 Facti sunt principes Juda quasi assumentes terminum: super eos effundam quasi aquam iram meam.

11 Calumniam patiens est Ephraim, fractus judicio: quoniam cœpit abire post sordes.

12 Et ego quasi tinea Ephraim: & quasi putredo domui Juda.

13 Et vidit Ephraim languorem suum, & Juda vinculum suum: & abiit Ephraim ad Assur, D & misit ad regem Ultorem: & ipse non poterit sanare vos, nec solvere poterit à vobis vinculum.

14 Quoniam ego quasi leæna Ephraim, & quasi catulus leonis domui Juda: ego ego capiam, & vadam: tollam, & non est qui eruat.

15 Vadens revertar ad locum meum: donec deficiatis, & quæratis faciem meam.

CAPUT VI.

Reversi in tribulatione ad Dominum, magna fiducia salutem sibi ab eo promittunt: expostulat Dominus cum Israel & Juda, quod neque beneficiis, neque prophetarum comminationibus ab idololatria aliisque iniquitatibus sint revocati, cum præferat misericordiam sacrificio.

1 IN tribulatione sua mane consurgent ad A
me: Venite, & revertamur ad Dominum:

2 Quia ipse cepit, & sanabit nos: percutiet, & curabit nos.

3 * Vivificabit nos post duos dies: in *1.Cor 15.a.3.
die tertia suscitabit nos, & vivemus in con- B
spectu ejus. Sciemus, sequemurque ut cognoscamus Dominum: quasi diluculum præparatus est egressus ejus, & veniet quasi imber nobis temporaneus, & serotinus terræ.

4 Quid faciam tibi Ephraim? quid faciam tibi Juda? misericordia vestra quasi nubes matutina, & quasi ros mane pertransiens.

5 Propter hoc dolavi in prophetis, occidi C
eos in verbis oris mei: & judicia tua quasi lux egredientur.

6 * Quia misericordiam volui, & non sacrifi- *1 Reg
cium; & scientiam Dei, plusquam holocausta. 15.c.22
7 Ipsi autem sicut Adam transgressi sunt pa- Eccl. 4
ctum, ibi prævaricati sunt in me. d.17.
8 Galaad civitas operantium idolum, sup- D
plantata sanguine. Mac.9.
9 Et quasi fauces virorum latronum particeps b.23.
sacerdotum, in via interficientium pergentes & 11.c.
de Sichem: quia scelus operati sunt. 7.

10 In domo Israel vidi horrendum: ibi fornicationes Ephraim: contaminatus est Israel.

11 Sed & Juda pone messem tibi, cum convertero captivitatem populi mei.

CAPUT VII.

Cum sanaturus esset Dominus Israel, obstiterunt iniquitates eorum: consentientes enim regum suorum malitiæ, omnes in idololatriam vehementer exarserunt: Dominoque relicto, conversi ad Ægypti auxilium, translati sunt in Assyrios.

1 CUm sanare vellem Israel, revelata est A
iniquitas Ephraim, & malitia Samariæ, quia operati sunt mendacium: & fur ingressus est spolians, latrunculus foris.

2 Et ne forte dicant in cordibus suis, omnem

malitiam eorum me recordatum: nunc circumdederunt eos adinventiones suæ, coram facie mea factæ sunt.

3 In malitia sua lætificaverunt regem: & in mendaciis suis principes.

4 Omnes adulterantes, quasi clibanus succensus à coquente: quievit paululum civitas à commistione fermenti, donec fermentaretur totum.

B 5 Dies regis nostri: cœperunt principes furere a vino: extendit manum suam cum illusoribus.

6 Quia applicuerunt quasi clibanum cor suum, cum insidiaretur eis: tota nocte dormivit coquens eos, mane ipse succensus quasi ignis flammæ.

7 Omnes calefacti sunt quasi clibanus, & devoraverunt judices suos: omnes reges eorum ceciderunt: non est qui clamet in eis ad me.

8 Ephraim in populis ipse commiscebatur: Ephraim factus est subcinericius panis, qui non reversatur.

C 9 Comederunt alieni robur ejus, & ipse nescivit: sed & cani effusi sunt in eo, & ipse ignoravit.

10 Et humiliabitur superbia Israel in facie ejus: nec reversi sunt ad Dominum Deum suũ, & non quæsierunt eum in omnibus his.

11 Et factus est Ephraim quasi columba seducta non habens cor: Ægyptum invocabant, ad Assyrios abierunt.

12 Et cum profecti fuerint, expandam super eos rete meum: quasi volucrem cœli detraham eos, cædam eos secundum auditionem cœtus eorum.

D 13 Væ eis, quoniam recesserunt à me: vastabuntur, quia prævaricati sunt in me: & ego redemi eos: & ipsi locuti sunt contra me mendacia.

14 Et non clamaverunt ad me in corde suo, sed ululabant in cubilibus suis: super triticum & vinum ruminabant, recesserunt à me.

15 Et ego erudivi eos, & confortavi brachia eorum: & in me cogitaverunt malitiam.

16 Reversi sunt ut essent absque jugo: facti sunt quasi arcus dolosus: cadent in gladio principes eorum, a furore linguæ suæ. Ista subsannatio eorum in Terra Ægypti.

CAPUT VIII.

Samariam prædicit cum vitulo suo destruendam per Nabuchodonosor, propter idololatriam: nec ipsorum hostiæ suscipientur: civitates autem Juda etiam concremabuntur.

A 1 IN gutture tuo sit tuba quasi aquila super domum Domini: pro eo quod transgressi sunt fœdus meum, & legem meam prævaricati sunt.

2 Me invocabunt: Deus meus cognovimus te Israel.

3 Projecit Israel bonum, inimicus persequetur eum.

4 Ipsi regnaverunt, & non ex me: principes extiterunt, & non cognovi: argentum suum & aurum suum fecerunt sibi idola, ut interirent:

B 5 Projectus est vitulus tuus Samaria, iratus est furor meus in eos: usquequo non poterunt emundari?

6 Quia ex Israel & ipse est: artifex fecit illum, & non est Deus: quoniam in aranearum telas erit vitulus Samariæ.

7 Quia ventum seminabunt, & turbinem metent: culmus stans non est in eo, germen non faciet farinam: quod & si fecerit, alieni comedent eam.

8 Devoratus est Israel: nunc factus est in nationibus quasi vas immundum.

9 Quia ipsi ascenderunt ad Assur, onager solitarius sibi: Ephraim munera dederunt amatoribus. C

10 Sed & cum mercede conduxerint nationes, nunc congregabo eos: & quiescent paulisper ab onere regis, & principum.

11 Quia multiplicavit Ephraim altaria ad peccandum: factæ sunt ei aræ in delictum.

12 Scribam ei multiplices leges meas, quæ velut alienæ computatæ sunt.

13 Hostias offerent, immolabunt carnes, & comedent, & Dominus non suscipiet eas: nunc recordabitur iniquitatis eorum, & visitabit peccata eorum: ipsi in Ægyptum convertentur. D

14 Et oblitus est Israel factoris sui, & ædificavit delubra: & Judas multiplicavit urbes munitas: & mittam ignem in civitates ejus, & devorabit ædes illius.

CAPUT IX.

Dominus in populum Israel famem & captivitatem propter ipsius peccata immittet: nec grata ipsi erunt eorum sacrificia: & quia in peccatis perseverant, perpetuo ejecti à Domino permanebunt, vagi inter nationes.

1 NOli lætari Israel, noli exultare sicut populi: quia fornicatus es a Deo tuo, dilexisti mercedem super omnes areas tritici. A

2 Area & torcular non pascet eos, & vinum mentietur eis.

3 Non habitabunt in terra Domini: reversus est Ephraim in Ægyptum, & in Assyriis pollutum comedit.

4 Non libabunt Domino vinum, & non placebunt ei: sacrificia eorum, quasi panis lugentium, omnes qui comedent eum, contaminabuntur: quia panis eorum animæ ipsorum, non intrabit in domum Domini.

5 Quid facietis in die solemni, in die festivitatis Domini?

6 Ecce enim profecti sunt à vastitate: Ægyptus congregabit eos, Memphis sepeliet eos: desiderabile argentum eorum urtica hereditabit, lappa in tabernaculis eorum. B

7 Venerunt dies visitationis, venerunt dies retributionis: scitote Israel stultum prophetam, insanum virum spiritualem, propter multitudinem iniquitatis tuæ, & multitudinem amentiæ.

8 Speculator Ephraim cum Deo meo: propheta laqueus ruinæ factus est super omnes vias ejus, insania in domo Dei ejus.

9 * Profunde peccaverunt, sicut in diebus Gabaa: recordabitur iniquitatis eorum, & visitabit peccata eorum. C *Iud. 8.

10 Quasi uvas in deserto, inveni Israel: quasi prima poma ficulneæ in cacumine ejus, vidi patres eorum: ipsi autem intraverunt ad Beelphegor, & abalienati sunt in confusionem, & facti sunt abominabiles, sicut ea quæ dilexerunt.

11 Ephraim

11 Ephraim quasi avis avolavit, gloria eorum à partu, & ab utero, & à conceptu.

12 Quod & si enutrierint filios suos, absque liberis eos faciam in hominibus: sed & væ eis cum recessero ab eis.

13 Ephraim, ut vidi, Tyrus erat fundata in pulchritudine: & Ephraim educet ad interfectorem filios suos.

14 Da eis Domine. Quid dabis eis? Da eis vulvam sine liberis, & ubera arentia.

1.Reg 15 * Omnes nequitiæ eorum in Galgal, quia ibi exosos habui eos: propter malitiam adinventionum eorum, de domo mea ejiciam eos: non addam ut diligam eos, omnes principes eorum recedentes.

16 Percussus est Ephraim, radix eorum exsiccata est: fructum nequaquam facient. Quod & si genuerint, interficiam amantissima uteri eorum.

17 Abjiciet eos Deus meus, quia non audierunt eum: & erunt vagi in nationibus.

C A P U T X.

Propter idololatriam Israel traditur Assyriis: & cum à Domino revocati ad justitiam, pergant sequi vias suas, omnes eorum munitiones vastabuntur.

A 1 Vitis frondosa Israel, fructus adæquatus est ei: secundum multitudinem fructus sui multiplicavit altaria, juxta ubertatem terræ suæ exuberavit simulachris.

2 Divisum est cor eorum, nunc interibunt: ipse confringet simulachra eorum, depopulabitur aras eorum.

3 Quia nunc dicent: Non est rex nobis: non enim timemus Dominum: & rex quid faciet nobis?

4 Loquimini verba visionis inutilis, & ferietis fœdus: & germinabit quasi amaritudo judi-
B cium super sulcos agri.

5 Vaccas Bethaven coluerunt habitatores Samariæ: quia luxit super eum populus ejus, & æditui ejus super eum exultaverunt in gloria ejus, quia migravit ab eo.

6 Siquidem & ipse in Assur delatus est, munus regi ultori: confusio Ephraim capiet, & confundetur Israel in voluntate sua.

7 Transire fecit Samaria regem suum quasi spumam super faciem aquæ.

C 8 Et disperdentur excelsa idoli, peccatum Israel: lappa & tribulus ascendet super aras eorum: & dicent montibus: * Operite nos; & collibus: Cadite super nos.

Isai. 2.d.19. Apoc. 6.d.16. Luc. 23 d.30. 9 * Ex diebus Gabaa, peccavit Israel, ibi steterunt: non comprehendet eos in Gabaa prælium super filios iniquitatis.

*Iud. 20. 10 Juxta desiderium meum corripiam eos: congregabuntur super eos populi, cum corripientur propter duas iniquitates suas.

11 Ephraim vitula docta diligere trituram, & ego transivi super pulchritudinem colli ejus: ascendam super Ephraim, arabit Judas, confringet sibi sulcos Jacob.

*Iere. 4.a.3. 12 * Seminate vobis in justitia, & metite in ore misericordiæ, innovate vobis novale: tem-
D pus autem requirendi Dominum, cum venerit qui docebit vos justitiam.

13 Arastis impietatem, iniquitatem messuistis, comedistis frugem mendacii: quia confisus es in viis tuis, in multitudine fortium tuorum.

14 Consurget tumultus in populo tuo: & omnes munitiones tuæ vastabuntur, sicut vastatus est Salmana a domo ejus, * qui judicavit Baal in die prælii, matre super filios allisa. * Iud. 8.c.11.

15 Sic fecit vobis Bethel, à facie malitiæ nequitiarum vestrarum.

C A P U T XI.

Beneficiis ostendit Dominus se diligere populum Israel: sed propter illius scelera tradidit eum Assyriis: attamen propter suam misericordiã reducet eos, ut in terra sua serviant Domino, una cum Gentibus ad Deum conversis.

1 Sicut mane transit, pertransiit rex Israel. Quia puer Israel, & dilexi eum: & * ex A
Ægypto vocavi filium meum. *Matt. 2.c.15.

2 Vocaverunt eos, sic abierunt à facie eorum: Baalim immolabant, & simulachris sacrificabant.

3 Et ego quasi nutritius Ephraim, portabam eos in brachiis meis: & nescierunt quod curarem eos.

4 In funiculis Adam traham eos, in vinculis charitatis: & ero eis quasi exaltans jugũ super maxillas eorũ: & declinavi ad eũ ut vesceretur.

5 Non revertetur in terram Ægypti, & Assur ipse rex ejus: quoniam noluerunt converti.

6 Cœpit gladius in civitatibus ejus, & consumet electos ejus, & comedet capita eorum.

7 Et populus meus pendebit ad reditum meum: jugum autem imponetur eis simul, quod non auferetur.

8 Quomodo dabo te Ephraim, protegam te C
Israel? quomodo dabo te sicut Adama, ponam te ut Seboim? Conversum est in me cor meum, pariter conturbata est pœnitudo mea.

9 Non faciam furorem iræ meæ: non convertar ut disperdam Ephraim: quoniam Deus ego, & non homo: in medio tui sanctus, & non ingrediar civitatem.

10 Post Dominum ambulabunt, quasi leo rugiet: quia ipse rugiet, & formidabũt filii maris.

11 Et avolabunt quasi avis ex Ægypto, & quasi columba de Terra Assyriorum: & collocabo eos in domibus suis, dicit Dominus.

12 Circumdedit me in negatione Ephraim, & in dolo domus Israel: Judas autem testis descendit cum Deo, & cum sanctis fidelis.

C A P U T XII.

Vane fidit Israel in Ægypto, ut ab Assur liberetur: sed tam ipsi quam Juda reddet Dominus juxta merita ipsorum, qui immemores beneficiorum Jacob patriarchæ præstitorum, declinaverunt in avaritiam, quibus tamen pacem offert: carpens potissimum idololatriam Galaad.

1 Ephraim pascit ventum, & sequitur A
æstum: tota die mendacium & vastitatem multiplicat: & fœdus cum Assyriis iniit, & oleum in Ægyptum ferebat.

2 Judicium ergo Domini cum Juda, & visitatio super Jacob: juxta vias ejus, & juxta adinventiones ejus reddet ei.

3 * In utero supplantavit fratrem suum: & in fortitudine sua directus est cum angelo. * Gen. 25.c.25 Genes. 32.f.30.

4 Et invaluit ad angelum, & confortatus est: flevit, & rogavit eum: in Bethel invenit eum, & ibi locutus est nobiscum.

5 Et Dominus Deus exercituum, Dominus memoriale ejus.

6 Et tu ad Deum tuum converteris: misericordiam & judicium custodi, & spera in Deo tuo semper.

7 Chanaan, in manu ejus statera dolosa, calumniam dilexit.

C 8 Et dixit Ephraim: Verumtamen dives effectus sum, inveni idolum mihi: omnes labores mei non invenient mihi iniquitatem, quam peccavi.

9 Et ego Dominus Deus tuus ex terra Ægypti, adhuc sedere te faciam in tabernaculis, sicut in diebus festivitatis.

10 Et locutus sum super prophetas, & ego visionem multiplicavi, & in manu prophetarum assimilatus sum.

11 Si Galaad idolum, ergo frustra erant in Galgal bobus immolantes: nam & altaria eorum quasi acervi super sulcos agri.

* Gen. 28.a.5. 12 *Fugit Jacob in regionem Syriæ, & servivit Israel in uxorem, & in uxorem servavit.

*Exod 14.c. 21.22. 13 * In propheta autem eduxit Dominus Israel de Ægypto: & in propheta servatus est.

14 Ad iracundiam me provocavit Ephraim in amaritudinibus suis, & sanguis ejus super eum veniet, & opprobrium ejus restituet ei Dominus suus.

CAPUT XIII.

Abominationem Israel ostendit, propter quam ipsi minatur exitium: Dominus ait se solum esse Deum & liberatorem, arguens Israel ingratitudinis de beneficiis in deserto acceptis, gravemque ob id vindictam illis comminatur: addens se eos de morte liberaturum, devictis morte & inferno.

A 1 Loquente Ephraim, horror invasit Israel, & deliquit in Baal, & mortuus est.

2 Et nunc addiderunt ad peccandum: feceruntque sibi conflatile de argento suo quasi similitudinem idolorum, factura artificum totum est: his ipsi dicunt: Immolate homines vitulos adorantes.

3 Idcirco erunt quasi nubes matutina, & sicut ros matutinus præteriens, sicut pulvis turbine raptus ex area, & sicut fumus de fumario.

*Isaiæ 43. b. 10. 4 * Ego autem Dominus Deus tuus ex terra Ægypti: & Deum absque me nescies, & salvator non est præter me.

B 5 Ego cognovi te in deserto, in terra solitudinis.

6 Juxta pascua sua adimpleti sunt, & saturati sunt: & levaverunt cor suum, & obliti sunt mei.

7 Et ego ero eis quasi leæna, sicut pardus in via Assyriorum.

8 Occurram eis quasi ursa raptis catulis, & dirumpam interiora jecoris eorum: & consumam eos ibi quasi leo, bestia agri scindet eos.

9 Perditio tua Israel: tantummodo in me auxilium tuum.

10 Ubi est rex tuus? maxime nunc salvet te in omnibus urbibus tuis: & judices tui, de quibus dixisti: * Da mihi regem, & principes. * Reg 8.a.5.

11 Dabo tibi regem in furore meo, & auferam in indignatione mea.

12 Colligata est iniquitas Ephraim, absconditum peccatum ejus. D

13 Dolores parturientis venient ei: ipse filius non sapiens: nunc enim non stabit in contritione filiorum.

14 De manu mortis liberabo eos, de morte redimam eos: * ero mors tua o mors, morsus tuus ero inferne: consolatio abscondita est ab oculis meis. *1 Cor 15. 54. Hebr. 2. d. 14.

15 Quia ipse inter fratres dividet: * adducet urentem ventum Dominus de deserto ascendentem: & siccabit venas ejus, & desolabit fontem ejus, & ipse diripiet thesaurum omnis vasis desiderabilis. *Ezec. 19. d. 12.

CAPUT XIV.

Perditionem annuntiat Israeli, propter ipsius peccata: revocat tamen ad se, & conversis plurima bona promittit.

1 Pereat Samaria; quoniam ad amaritudinem concitavit Deum suum: in gladio pereant, parvuli eorum elidantur, & fœtæ ejus discindantur. A

2 Convertere Israel ad Dominum Deum tuum; quoniam corruisti in iniquitate tua.

3 Tollite vobiscum verba, & convertimini ad Dominum: & dicite ei: Omnem aufer iniquitatem, accipe bonum: & reddemus vitulos labiorum nostrorum. B

4 Assur non salvabit nos, super equum non ascendemus, nec dicemus ultra: Dii nostri opera manuum nostrarum: quia ejus, qui in te est, misereberis pupilli.

5 Sanabo contritiones eorum, diligam eos spontanee: quia aversus est furor meus ab eis. C

6 Ero quasi ros, Israel germinabit sicut lilium, & erumpet radix ejus ut Libani.

7 Ibunt rami ejus, & erit quasi oliva gloria ejus, & odor ejus ut Libani.

8 Convertentur sedentes in umbra ejus: vivent tritico, & germinabunt quasi vinea: memoriale ejus sicut vinum Libani.

9 Ephraim quid mihi ultra idola? ego exaudiam, & dirigam eum ego ut abietem virentem: ex me fructus tuus inventus est. D

10 Quis sapiens, & intelliget ista? intelligens, & sciet hæc? quia rectæ viæ Domini, & justi ambulabunt in eis: prævaricatores vero corruent in eis.

PRO-

PROPHETIA IOEL.

C A P U T I.

Joel parabola proposita de eruca, locusta, brucho, & rubigine, quatuor plagas contra Judã vaticinando, hortatur omnes, & potissimum sacerdotes ad planctum, jejunium & orationem, plangens & ipse vastitatem terræ suæ.

A 1 VErbum Domini, quod fa-
ctum est ad Joel filium
Phatuel.
2 Audite hoc senes, & au-
ribus percipite omnes ha-
bitatores terræ: si factũ est
istud in diebus vestris, aut
in diebus patrũ vestrorũ?
3 Super hoc filiis vestris narrate, & filii vestri
filiis suis, & filii eorum generationi alteræ.
4 Residuum erucæ comedit locusta, & resi-
duum locustæ comedit bruchus, & residuum
bruchi comedit rubigo.
5 Expergiscimini ebrii, & flete, & ululate
omnes, qui bibitis vinum in dulcedine: quo-
niam periit ab ore vestro.
6 Gens enim ascendit super terram meam,
fortis & innumerabilis: dentes eius ut dentes
leonis: & molares ejus ut catuli leonis.
7 Posuit vineam meam in desertum, & ficum
meam decorticavit: nudans spoliavit eam, &
projecit: albi facti sunt rami ejus.
8 Plange quasi virgo accincta sacco super
virum pubertatis suæ.
9 Periit sacrificium & libatio de domo Do-
mini: luxerunt sacerdotes ministri Domini.
10 Depopulata est regio, luxit humus: quo-
C niam devastatum est triticum, confusum est
vinum, elanguit oleum.
11 Confusi sunt agricolæ, ululaverũt vinitores
super frumẽto & hordeo, quia periit messis agri.
12 Vinea confusa est, & ficus elanguit: ma
logranatum, & palma, & malum, & omnia li-
gna agri aruerunt: quia confusum est gau-
dium a filiis hominum.
13 Accingite vos, & plangite sacerdotes, ulu-
late ministri altaris: ingredimini, cubate in
sacco ministri Dei mei: quoniam interiit de * Infra
domo Dei vestri sacrificium & libatio. 2. d. 15.
14 * Sanctificate jejunium, vocate cœtum,
congregate senes, omnes habitatores terræ in D
domum Dei vestri: & clamate ad Dominum:
15 A a a, diei: quia prope est dies Domini, &
quasi vastitas à potente veniet.
16 Numquid non coram oculis vestris ali-
menta perierunt de domo Dei nostri, lætitia &
exultatio?
17 Computruerunt jumenta in stercore suo,
demolita sunt horrea, dissipatæ sunt apothecæ;
quoniam confusum est triticum.
18 Quid ingemuit animal, mugierunt greges
armenti? Quia non est pascua eis: sed & gre-
ges pecorum disperierunt.
19 Ad te Domine clamabo: quia ignis come-
dit speciosa deserti, & flamma succendit
omnia ligna regionis.
20 Sed & bestiæ agri, quasi area sitiens im-
brem, suspexerunt ad te: quoniam exsiccati
sunt fontes aquarum, & ignis devoravit spe-
ciosa deserti.

C A P U T II.

Propheta Judæis crudelitatem hostium suorum denuntiat, & quam terribilis erit ipsis dies illa: quapropter ad pœnitentiam eos hortatur: & conversis magnam pollicetur Dominum prosperitatem, seque daturum spiritum suum super omnem carnem, & magna prodigia ante diem Domini magnum & terribilem; eritque salvum omnis qui invocaverit A
nomen Domini.

1 CAnite tuba in Sion, ululate in monte
sancto meo, conturbentur omnes habi-

ratores terræ: Quia venit dies Domini, quia prope est.

2 Dies tenebrarum & caliginis, dies nubis & turbinis: quasi mane expansum super montes populus multus & fortis: similis ei non fuit à principio, & post eum non erit usque in annos generationis & generationis.

3 Ante faciem ejus ignis vorans, & post eum exurens flamma: quasi hortus voluptatis terra coram eo, & post eum solitudo deserti, neque est qui effugiat eum.

4 Quasi aspectus equorum, aspectus eorum: & quasi equites sic current.

B 5 Sicut sonitus quadrigarum super capita montium exilient, sicut sonitus flammæ ignis devorantis stipulam, velut populus fortis præparatus ad prælium.

6 A facie ejus cruciabuntur populi: omnes vultus redigentur in ollam.

7 Sicut fortes current: quasi viri bellatores ascendent murum: viri in viis suis gradientur, & non declinabunt a semitis suis.

8 Unusquisque fratrem suum non coarctabit, singuli in calle suo ambulabunt: sed & per fenestras cadent, & non demolientur.

9 Urbem ingredientur, in muro current: domos conscendent, per fenestras intrabunt quasi fur.

10 A facie ejus contremuit terra, moti sunt
*Infra 3.c.15. Isa. 13. b. 10. Ezec. 32.b.7. Marc. 13. c. 24.
cœli: * sol & luna obtenebrati sunt, & stellæ retraxerunt splendorem suum.

11 Et Dominus dedit vocem suam ante faciem exercitus sui: quia multa sunt nimis castra ejus, quia fortia & facientia verbum ejus: * magnus enim dies Domini, & terribilis valde: & quis sustinebit eum?

12 Nunc ergo dicit Dominus: Convertimini
C ad me in toto corde vestro, in jejunio, & in fletu, & in planctu.
Luc. 21 c. 25. * Ier. 30.b.7. Amos 5.c.18. Soph. 1.d.1. * Psal. 81.a.5. Ion. 3. c.9. & 4.a.2. *Supr. 1.c.14.

13 Et scindite corda vestra, & non vestimenta vestra, & convertimini ad Dominum Deum vestrum: * quia benignus & misericors est, patiens & multæ misericordiæ, & præstabilis super malitia.

14 Quis scit si convertatur, & ignoscat, & relinquat post se benedictionem, sacrificium & libamen Domino Deo vestro?

15 Canite tuba in Sion, * sanctificate jejunium, vocate cœtum,

16 Congregate populum, sanctificate ecclesiam, coadunate senes, congregate parvulos, & sugentes ubera: egrediatur sponsus de cubili suo, & sponsa de thalamo suo.

D 17 Inter vestibulum & altare plorabunt sacerdotes ministri Domini, & dicent: Parce Domine, parce populo tuo: & ne des hereditatem tuam in opprobrium, ut dominentur eis nationes. quare dicunt in populis: Ubi est Deus eorum?

18 Zelatus est Dominus terram suam, & pepercit populo suo:

E 19 Et respondit Dominus, & dixit populo suo: Ecce ego mittam vobis frumentum, & vinum, & oleum, & replebimini eis: & non dabo vos ultra opprobrium in Gentibus.

20 Et eum, qui ab Aquilone est, procul faciam à vobis: & expellam eum in terram inviam & desertam: faciem ejus contra mare Orientale, & extremum ejus ad mare novissimum: & ascendet fœtor ejus, & ascendet putredo ejus, quia superbe egit.

21 Noli timere terra, exulta & lætare: quoniam magnificavit Dominus ut faceret.

22 Nolite timere animalia regionis: quia germinaverunt speciosa deserti, quia lignū attulit fructū suum, ficus & vinea dederūt virtutē suā.

23 Et filii Sion exultate, & lætamini in Domino Deo vestro: quia dedit vobis doctorem justitiæ, & descendere faciet ad vos imbrem matutinum & serotinum, sicut in principio. F

24 Et implebuntur areæ frumento, & redundabunt torcularia vino & oleo.

25 Et reddam vobis annos, quos comedit locusta, bruchus, & rubigo, & eruca: fortitudo mea magna, quam misi in vos.

26 Et comedetis vescentes, & saturabimini: & laudabitis nomen Domini Dei vestri, qui fecit mirabilia vobiscum: & non confundetur populus meus in sempiternum.

27 Et scietis quia in medio Israel ego sum: & ego Dominus Deus vester, & nō est amplius: & non confundetur populus meus in æternum.

28 Et erit post hæc: * Effundam spiritum meum super omnem carnē: & prophetabunt filii vestri, & filiæ vestræ: senes vestri somnia somniabūt, & juvenes vestri visiones videbūt. *Isaie 44.a.3. Act. 2. b. 16.

29 Sed & super servos meos & ancillas in diebus illis effundam spiritum meum. G

30 Et dabo prodigia in cœlo, & in terra, sanguinem, & ignem, & vaporem fumi.

31 * Sol convertetur in tenebras, & luna in sanguinem: antequam veniat dies Domini magnus, & horribilis. *Supr. 2.b.10 Matt. 24. c.29. Luc. 21 c. 25.

32 Et erit: * omnis qui invocaverit nomen Domini, salvus erit: quia in monte Sion, & in Jerusalem erit salvatio, sicut dixit Dominus, & in residuis, quos Dominus vocaverit. * Rom 10. c. 13.

CAPUT III.

Minatur Dominus afflictionem magnam Gentibus: quæ populum suum afflixerunt: seque omnes in valle Josaphat judicaturum: fons de domo Domini egredietur: & Judæa in æternum inhabitabitur, sanguine ipsius emundato.

1 Quia ecce in diebus illis, & in tempore illo, cum convertero captivitatem Juda & Jerusalem: A

2 Congregabo omnes Gentes, & deducam eas in vallem Josaphat: & disceptabo cum eis ibi super populo meo, & hereditate mea Israel, quos dispercerunt in nationibus, & terram meam diviserunt.

3 Et super populum meum miserunt sortem: & posuerunt puerum in prostibulo, & puellam vendiderunt pro vino ut biberent.

4 Verum quid mihi & vobis Tyrus & Sidon, & omnis terminus Palæsthinorum? numquid ultionem vos reddetis mihi? & si ulciscimini vos contra me, cito velociter reddam vicissitudinem vobis super caput vestrum.

5 Argentum enim meum & aurum tulistis: & desiderabilia mea & pulcherrima intulistis in delubra vestra. B

6 Et filios Juda, & filios Jerusalem vendidistis filiis Græcorum; ut longe faceretis eos de finibus suis.

7 Ecce ego suscitabo eos de loco, in quo vendidistis eos: & convertam retributionem vestram

ſtram in caput veſtrum .
8 Et vendam filios veſtros, & filias veſtras
in manibus filiorum Juda , & venumdabunt
eos Sabæis genti longinquæ, quia Dominus lo-
cutus eſt .
9 Clamate hoc in Gentibus, ſanctificate bel-
lum : ſuſcitate robuſtos : accedant, aſcendant
omnes viri bellatores .
10 Concidite aratra veſtra in gladios, & li-
C gones veſtros in lanceas. Infirmus dicat : Quia
fortis ego ſum .
11 Erumpite, & venite omnes gentes de cir-
cuitu, & congregamini : ibi occumbere faciet
Dominus robuſtos tuos .
12 Conſurgant, & aſcendant Gentes in val-
lem Joſaphat : quia ibi ſedebo ut judicem om-
nes gentes in circuitu .
* Apo. 14.d.15 13 * Mittite falces, quoniam maturavit meſ-
ſis : venite, & deſcendite, quia plenum eſt tor-
cular, exuberant torcularia : quia multiplica-
ta eſt malitia eorum .
14 Populi populi in valle conciſionis : quia
juxta eſt dies Domini in valle conciſionis .
15 * Sol & luna obtenebrati ſunt, & ſtellæ re-
traxerunt ſplendorem ſuum .
16 * Et Dominus de Sion rugiet, & de Jeru- *Supr. 2. b. 10. & 3. g. 31.
ſalem dabit vocem ſuam : & movebuntur cæ-
li, & terra : & Dominus ſpes populi ſui, &
fortitudo filiorum Iſrael .
17 Et ſcietis quia ego Dominus Deus veſter, * Iere. 25.f.10. Amos 1.a.2.
habitans in Sion monte ſancto meo: & erit Je-
ruſalem ſancta, & alieni non tranſibunt per
eam amplius .
18 * Et erit in die illa: ſtillabunt montes dul- D *Amos 9.d.13.
cedinem, & colles fluent lacte : & per omnes
rivos Juda ibunt aquæ : & fons de domo Do-
mini egredietur, & irrigabit torrentem ſpina-
rum .
19 Ægyptus in deſolationem erit, & Idumæa
in deſertum perditionis : pro eo quod inique
egerint in filios Juda, & effuderint ſanguinem
innocentem in terra ſua .
20 Et Judæa in æternum habitabitur, & Jeru-
ſalem in generationem & generationem .
21 Et mundabo ſanguinem eorum, quem non
mūdaveram: & Dominus cōmorabitur in Sion.

PROPHETIA AMOS.

CAPUT I.

Tempus prophetiæ Amos : ultio Domini in Damaſcum, Philiſthæos, Tyrum, Idumæam, & filios Ammon, quos ſuper quatuor ſceleribus non convertet .

1 Verba Amos, qui fuit in pa-
A ſtoribus de Thecue : quæ vi-
dit ſuper Iſrael in diebus
*Zach. 14. a. 5. Oziæ regis Juda, & in die-
bus Jeroboam filij Joas regis
Iſrael, * ante duos annos
terræmotus .
2 Et dixit : * Dominus de Sion rugiet, & de * Iere. 25.f.30 Ioel 3. c.16.
Jeruſalem dabit vocem ſuam : & luxerunt ſpe-
cioſa paſtorum, & exſiccatus eſt vertex Car-
meli .
3 Hæc dicit Dominus : Super tribus ſceleri-
bus Damaſci, & ſuper quatuor non convertam
eum, eo quod trituraverint in plauſtris ferreis
Galaad .
4 Et mittam ignem in domum Azael : & de-
vorabit domos Benadad .
5 Et conteram vectem Damaſci : & diſper-
dam

dam habitatorem de campo idoli, & tenentem sceptrum de domo voluptatis: & transferetur populus Syriæ Cyrenen, dicit Dominus.

6 Hæc dicit Dominus: Super tribus sceleribus Gazæ, & super quatuor non convertam eum: eo quod transtulerint captivitatem perfectam, ut concluderent eam in Idumæa.

7 Et mittam ignem in murum Gazæ, & devorabit ædes ejus.

C 8 Et disperdam habitatorem de Azoto, & tenentem sceptrum de Ascalone: & convertam manum meam super Accaron, & peribunt reliqui Philisthinorum, dicit Dominus Deus.

9 Hæc dicit Dominus: Super tribus sceleribus Tyri, & super quatuor non convertam eum: eo quod concluserint captivitatem perfectam in Idumæa, & non sunt recordati fœderis fratrum.

10 Et mittam ignem in murum Tyri, & devorabit ædes ejus.

D 11 Hæc dicit Dominus: Super tribus sceleribus Edom, & super quatuor non convertam eum: eo quod persecutus sit in gladio fratrem suum, & violaverit misericordiam ejus, & tenuerit ultra furorem suum, & indignationem suam servaverit usque in finem.

12 Mittam ignem in Theman: & devorabit ædes Bosræ.

13 Hæc dicit Dominus: Super tribus sceleribus filiorum Ammon, & super quatuor non convertam eum: eo quod dissecuerit prægnantes Galaad ad dilatandum terminum suum.

14 Et succendam ignem in muro Rabba: & devorabit ædes ejus in ululatu in die belli, & in turbine in die commotionis.

15 Et ibit Melchom in captivitatem; ipse, & principes ejus simul, dicit Dominus.

CAPUT II.

Ultio Domini in Moab, Judam & Israelem hisque minatur interitum, quem effugere non poterunt, quia acceptis beneficiis semper fuerunt ingrati, Deique legem abjecerunt.

A 1 HÆc dicit Dominus: Super tribus sceleribus Moab, & super quatuor non convertam eum: eo quod incenderit ossa regis Idumææ usque ad cinerem.

2 Et mittam ignem in Moab, & devorabit ædes Carioth: & morietur in sonitu Moab, in clangore tubæ:

3 Et disperdam judicem de medio ejus, & omnes principes ejus interficiam cum eo, dicit Dominus.

4 Hæc dicit Dominus: Super tribus sceleribus Juda, & super quatuor non convertam eum: eo quod abjecerit legem Domini, & mandata ejus non custodierit: deceperunt enim eos idola sua, post quæ abierant patres eorum.

B 5 Et mittam ignem in Juda, & devorabit ædes Jerusalem.

6 Hæc dicit Dominus: Super tribus sceleribus Israel, & super quatuor non convertam eum: pro eo quod vendiderit pro argento justum, & pauperem pro calceamentis.

7 Qui conterunt super pulverem terræ capita pauperum, & viam humilium declinant: & filius ac pater ejus ierunt ad puellam, ut violarent nomen sanctum meum.

C 8 Et super vestimentis pignoratis accubuerunt juxta omne altare: & vinum damnatorum bibebant in domo Dei sui.

9 * Ego autem exterminavi Amorrhæum à facie eorum: cujus altitudo, cedrorum altitudo ejus, & fortis ipse quasi quercus: & contrivi fructum ejus desuper, & radices ejus subter. *Num. 21. c. 24. Deut. 2. f. 24.

10 * Ego sum, qui ascendere vos feci de Terra Ægypti, & duxi vos in deserto quadraginta annis, ut possideretis terram Amorrhæi. *Exod. 14. c. 31. Deut. 8. a. 2.

11 Et suscitavi de filiis vestris in prophetas, & de juvenibus vestris nazaræos: numquid non ita est filii Israel, dicit Dominus?

12 Et propinabitis nazaræis vinum, & prophetis mandabitis, dicentes: Ne prophetetis.

13 Ecce ego stridebo subter vos, sicut stridet plaustrum onustum fœno.

14 Et peribit fuga à veloce, & fortis non obtinebit virtutem suam, & robustus non salvabit animam suam:

15 Et tenens arcum non stabit, & velox pedibus suis non salvabitur, & ascensor equi non salvabit animam suam:

16 Et robustus corde inter fortes nudus fugiet in illa die, dicit Dominus.

CAPUT III.

Domum Israel populum olim unicè electum arguit variorum scelerum: ex quibus paucos dicit servandos in superventura afflictione, quam ipsis comminatur.

A 1 AUdite verbum, quod locutus est Dominus super vos, filii Israel: super omnem cognationem, quam eduxi de terra Ægypti, dicens:

2 Tantummodo vos cognovi ex omnibus cognationibus terræ: idcirco visitabo super vos omnes iniquitates vestras.

3 Numquid ambulabunt duo pariter, nisi convenerit eis?

4 Numquid rugiet leo in saltu, nisi habuerit prædam? numquid dabit catulus leonis vocem de cubili suo, nisi aliquid apprehenderit?

B 5 Numquid cadet avis in laqueum terræ absque aucupe? numquid auferetur laqueus de terra antequam quid ceperit?

6 Si clanget tuba in civitate, & populus non expavescet? si erit malum in civitate, quod Dominus non fecerit?

7 Quia non facit Dominus Deus verbum, nisi revelaverit secretum suum ad servos suos prophetas.

8 Leo rugiet, quis non timebit? Dominus Deus locutus est, quis non prophetabit?

C 9 Auditum facite in ædibus Azoti, & in ædibus Terræ Ægypti: & dicite: Congregamini super montes Samariæ, & videte insanias multas in medio ejus, & calumniam patientes in penetralibus ejus.

10 Et nescierunt facere rectum, dicit Dominus, thesaurizantes iniquitatem & rapinas in ædibus suis.

11 Propterea hæc dicit Dominus Deus: Tribulabitur, & circuietur terra: & detrahetur ex te fortitudo tua, & diripientur ædes tuæ.

12 Hæc dicit Dominus: Quomodo si eruat pastor de ore leonis duo crura, aut extremum auriculæ: sic eruentur filii Israel, qui habitant in Samaria in plaga lectuli, & in Damasci grabato.

13 Audite, & contestamini in domo Jacob, dicit Dominus Deus exercituum:

14 Quia

14 Quia in die cum visitare cœpero prævaricationes Israel, super eum visitabo, & super altaria Bethel: & amputabuntur cornua altaris, & cadent in terram.

15 Et percutiam domum hiemalem cum domo æstiva: & peribunt domus eburneæ, & dissipabuntur ædes multæ, dicit Dominus.

CAPUT IV.

Invehitur sub typo vaccarum pinguium in iniquos primates Samariæ, ipsorum subsannans idololatriam, & quia filii Israel variis flagellis à peccatis suis revocari non potuerunt, minatur eis Dominus similia his quæ prius passi fuerant, hortando ut ad Deum omnipotentem convertantur.

A 1 Audite verbum hoc vaccæ pingues, quæ estis in monte Samariæ: quæ calumniam facitis egenis, & confringitis pauperes, quæ dicitis dominis vestris: Afferte, & bibemus.

2 Juravit Dominus Deus in sancto suo: quia ecce dies venient super vos, & levabunt vos in contis, & reliquias vestras in ollis ferventibus.

3 Et per aperturas exibitis altera contra alteram, & projiciemini in Armon, dicit Dominus.

4 Venite ad Bethel, & impie agite: ad Galgalam, & multiplicate prævaricationem: & afferte mane victimas vestras, tribus diebus decimas vestras.

5 Et sacrificate de fermentato laudem: & vocate voluntarias oblationes, & annuntiate: sic enim voluistis filii Israel, dicit Dominus Deus.

B 6 Unde & ego dedi vobis stuporem dentium in cunctis urbibus vestris, & indigentiam panum in omnibus locis vestris, & non estis reversi ad me, dicit Dominus.

7 Ego quoque prohibui à vobis imbrem, cum adhuc tres menses superessent usque ad messem: & plui super unam civitatem, & super alteram civitatem non plui: pars una compluta est, & pars, super quam non plui, aruit.

8 Et venerunt duæ & tres civitates ad unam civitatem ut biberent aquam, & non sunt satiatæ: & non redistis ad me, dicit Dominus.

9 * Percussi vos in vento urente, & in aurugine,
C multitudinem hortorum vestrorum, & vinearum vestrarum: oliveta vestra, & ficeta vestra comedit eruca: & non redistis ad me, dicit Dominus.

*Agg. 1.c.14.

10 Misi in vos mortem in via Ægypti, percussi in gladio juvenes vestros, usque ad captivitatem equorum vestrorum: & ascendere feci putredinem castrorum vestrorum in nares vestras: & non redistis ad me, dicit Dominus.

11 Subverti vos, * sicut subvertit Deus Sodo-
D mam & Gomorrham, & facti estis quasi torris raptus ab incendio: & non redistis ad me, dicit Dominus.

*Gen. 19.c.24

12 Quapropter hæc faciam tibi Israel: postquam autem hæc fecero tibi, præparare in occursum Dei tui Israel.

13 Quia ecce formans montes, & creans ventum, & annuntians homini eloquium suum, faciens matutinam nebulam, & gradiens super excelsa terræ: Dominus Deus exercituum nomen ejus.

CAPUT V.

Luget casum Israelis propheta, revocans eos ad quærendum Dominum, ut ita possint evadere afflictiones suis peccatis debitas, propter quas ubique planctus erit: odit dominus festivitates ac sacrificia eorum quibus propter idololatriam minatur captivitatem.

1 Audite verbum istud, quod ego levo super vos planctum: Domus Israel cecidit, & non adjiciet ut resurgat. A

2 Virgo Israel projecta est in terram suam, non est qui suscitet eam.

3 Quia hæc dicit Dominus Deus: Urbs de qua egrediebantur mille, relinquetur in ea centum: & de qua egrediebantur centum, relinquentur in ea decem in domo Israel.

4 Quia hæc dicit Dominus domui Israel: Quærite me, & vivetis.

5 Et nolite quærere Bethel, & in Galgalam B
nolite intrare, & in Bersabee non transibitis: quia Galgala captiva ducetur: & Bethel erit inutilis.

6 Quærite Dominum, & vivite: ne forte comburatur ut ignis domus Joseph, & devorabit, & non erit qui extinguat Bethel.

7 Qui convertitis in absinthium judicium, & justitiam in terra relinquitis.

8 Facientem Arcturum & Orionem, & convertentem in mane tenebras, & diem in noctem mutantem: * qui vocat aquas maris, & effundit eas super faciem terræ: Dominus nomen est ejus.

*Infra 9.

9 Qui subridet vastitatem super robustum, & C
depopulationem super potentem affert.

10 Odio habuerunt corripientem in porta: & loquentem perfecte abominati sunt.

11 Ideirco: pro eo quod diripiebatis pauperem, & prædam electam tollebatis ab eo: * domos quadro lapide ædificabitis, & non habitabitis in eis: vineas plantabitis amantissimas, & non bibetis vinum earum.

*Soph. 1.c.13.

12 Quia cognovi multa scelera vestra, & fortia peccata vestra: hostes justi, accipientes munus, & pauperes deprimentes in porta:

13 Ideo prudens in tempore illo tacebit, quia tempus malum est.

14 Quærite bonum, & non malum, ut vivatis: D
& erit Dominus Deus exercituum vobiscum, sicut dixistis.

15 * Odite malum, & diligite bonum, & constituite in porta judicium: si forte misereatur Dominus Deus exercituum reliquiis Joseph.

*Rom. 12.b.9. Ps. 96.b.10.

16 Propterea hæc dicit Dominus Deus exercituum dominator: in omnibus plateis planctus: & in cunctis, quæ foris sunt, dicetur væ væ: & vocabunt agricolam ad luctum, & ad planctum eos qui sciunt plangere.

17 Et in omnibus vineis erit planctus: quia pertransibo in medio tui, dicit Dominus. E

18 * Væ desiderantibus diem Domini: ad quid eam vobis? dies Domini ista, tenebræ, & non lux.

*Jer. 30.b.6. Joel 1.c.15. Soph. 1.c.15.

19 Quomodo si fugiat vir à facie leonis, & occurrat ei ursus: & ingrediatur domum, & innitatur manu sua super parietem, & mordeat eum coluber.

20 Numquid non tenebræ dies Domini, & non lux: & caligo, & non splendor in ea?

21 * Odi, & projeci festivitates vestras: & non

non

*Isa. 1. d. 11. Iere. 6. c. 10. Malac. 1. c. 11. non capiam odorem cœtuum vestrorum.

22 Quod si obtuleritis mihi holocautomata, & munera vestra, non suscipiam: & vota pinguium vestrorum non respiciam.

23 Aufer a me tumultum carminum tuorum: & cantica lyræ tuæ non audiam.

24 Et revelabitur quasi aqua judicium, & justitia quasi torrens fortis.

G 25 * Numquid hostias & sacrificium obtulistis mihi in deserto quadraginta annis, domus Israel?

* Act. 7. c. 42.

26 Et portastis tabernaculum Moloch vestro, & imaginem idolorum vestrorum, sidus dei vestri, quæ fecistis vobis.

27 Et migrare vos faciam trans Damascum, dicit Dominus, Deus exercituum nomen ejus.

CAPUT VI.

Comminatur Dominus superbis, & in deliciis agentibus exitium ac transmigrationem, una cum reliquo populo Israel; cuius detestatur superbiam.

A 1 VÆ qui opulenti estis in Sion, & confiditis in monte Samariæ: optimates capita populorum, ingredientes pompatice domum Israel.

Luc. 6. d. 14.

2 Transite in Chalane, & videte, & ite inde in Emath magnam; & descendite in Geth Palæsthinorum, & ad optima quæque regna horum: si latior terminus eorum termino vestro est.

3 Qui separati estis in diem malum: & appropinquatis solio iniquitatis.

4 Qui dormitis in lectis eburneis, & lascivitis in stratis vestris: qui comeditis agnum de grege, & vitulos de medio armenti.

5 Qui canitis ad vocem psalterii: sicut David B putaverunt se habere vasa cantici.

6 Bibentes vinum in phialis, & optimo unguento delibuti: & nihil patiebantur super contritione Joseph.

7 Quapropter nunc migrabunt in capite transmigrantium: & auferetur factio lascivientium.

8 * Juravit Dominus Deus in anima sua, dicit Dominus Deus exercituum: Detestor ego superbiam Jacob, & domos ejus odi, & tradam civitatem cum habitatoribus suis.

* Iere. 51. b. 14

9 Quod si reliqui fuerint decem viri in domo una, & ipsi morientur.

10 Et tollet eum propinquus suus, & combu- C ret eum, ut efferat ossa de domo: & dicet ei, qui in penetralibus domus est: Numquid adhuc est penes te?

11 Et respondebit: Finis est. Et dicet ei: Tace, & non recorderis nominis Domini.

12 Quia ecce Dominus mandabit, & percutiet domum maiorem ruinis, & domum minorem scissionibus.

13 Numquid currere queunt in petris equi, aut arari potest in bubalis, quoniam convertistis D in amaritudinem judicium, & fructum justitiæ in absinthium?

14 Qui lætamini in nihilo: qui dicitis: Numquid non in fortitudine nostra assumpsimus nobis cornua?

15 Ecce enim suscitabo super vos domus Israel, dicit Dominus Deus exercituum, gentem: & conteret vos ab introitu Emath, usque ad torrentem deserti.

CAPUT VII.

Deprecatur propheta pœnas quas videt imminere, & Dominus comminatur captivitatem quam Amos sub parabola trullæ cæmentarii vaticinatur, adversante licet Amasia sacerdote Bethel: qui coram rege Israel accusat Amos, suadens ipsi Amos, ut eat prophetatum in terram Juda: sed ostendit se factum à Domino prophetam ut super Israel prophetaret, qui & Amasiæ & Israeli vaticinatur afflictiones.

1 HÆc ostendit mihi Dominus Deus: & ecce fictor locustæ in principio germinantium serotini imbris, & ecce serotinus post tonsionem regis. A

2 Et factum est: cum consummasset comedere herbam terræ, dixi: Domine Deus propitius esto, obsecro: quis suscitabit Jacob, quia parvulus est?

3 Misertus est Dominus super hoc: Non erit, dixit Dominus.

4 Hæc ostendit mihi Dominus Deus: & ecce vocabat judicium ad ignem Dominus Deus: & devoravit abyssum multam, & comedit simul partem.

5 Et dixi: Domine Deus quiesce, obsecro: quis suscitabit Jacob, quia parvulus est?

6 Misertus est Dominus super hoc: Sed & istud non erit, dixit Dominus Deus.

7 Hæc ostendit mihi Dominus: & ecce Dominus stans super murum litum, & in manu ejus trulla cæmentarii. B

8 Et dixit Dominus ad me: Quid tu vides Amos? Et dixi: Trullam cæmentarii. Et dixit Dominus: Ecce ego ponam trullam in medio populi mei Israel: non adjiciam ultra superinducere eum.

9 Et demolientur excelsa Idoli, & sanctificationes Israel desolabuntur: & consurgam super domum Jeroboam in gladio.

10 Et misit Amasias sacerdos Bethel ad Jeroboam regem Israel, dicens: Rebellavit contra te Amos in medio domus Israel: non poterit terra sustinere universos sermones ejus. C

11 Hæc enim dicit Amos: In gladio morietur Jeroboam, & Israel captivus migrabit de terra sua.

12 Et dixit Amasias ad Amos: Qui vides, gradere, fuge in terram Juda: & comede ibi panem & prophetabis ibi.

13 Et in Bethel non adjicies ultra ut prophetes: quia sanctificatio regis est, & domus regni est.

14 Responditque Amos, & dixit ad Amasiam: Non sum propheta, & non sum filius prophetæ: sed armentarius ego sum vellicans sycomoros. D

15 Et tulit me Dominus cum sequerer gregem: & dixit Dominus ad me: Vade propheta ad populum meum Israel.

16 Et nunc audi verbum Domini: Tu dicis: Non prophetabis super Israel, & non stillabis super domum idoli.

17 Propter hoc hæc dicit Dominus: Uxor tua in civitate fornicabitur: & filij tui & filiæ tuæ in gladio cadent, & humus tua funiculo metietur: & tu in terra polluta morieris, & Israel captivus migrabit de terra sua.

CA-

CAPUT VIII.

Amos sub parabola uncini pomorum prophetat finem imminere regni Israel, propter pauperum oppressiones: acerbitatem vero imminentis calamitatis explicat: ac festivitates eorum dicit in luctum convertendas, famemque verbi Dei futuram denuntiat.

A 1 HÆc ostendit mihi Dominus Deus: & ecce uncinus pomorum.

2 Et dixit: Quid tu vides Amos? Et dixi: Uncinum pomorum. Et dixit Dominus ad me: Venit finis super populum meum Israel: non adiiciam ultra ut pertranseam eum.

3 Et stridebunt cardines templi in die illa, dicit Dominus Deus: multi morientur: in omni loco projicietur silentium.

4 Audite hoc qui conteritis pauperem, & deficere facitis egenos terræ,

B 5 Dicentes: Quando transibit mensis, & venundabimus merces; & sabbatum, & aperiemus frumentum: ut imminuamus mensuram, & augeamus siclum, & supponamus stateras dolosas,

6 Ut possideamus in argento egenos & pauperes pro calceamentis, & quisquilias frumenti vendamus?

7 Juravit Dominus in superbiam Jacob: Si oblitus fuero usque ad finem omnia opera eorum.

C 8 Numquid super isto non commovebitur terra, & lugebit omnis habitator ejus: & ascendet quasi fluvius universus, & ejicietur, & defluet quasi rivus Ægypti?

9 Et erit in die illa, dicit Dominus Deus: occidet sol in meridie, & tenebrescere faciam terram in die luminis:

*Tob. 2.b.6. 1.Mac. 1.c.41. 10 * Et convertam festivitates vestras in luctum, & omnia cantica vestra in planctum: & inducam super omne dorsum vestrum saccum, & super omne caput calvitium: & ponam eam quasi luctum unigeniti, & novissima ejus quasi diem amarum.

D 11 Ecce dies veniunt, dicit Dominus: & mittam famem in terram: non famem panis, neque sitim aquæ, sed audiendi verbum Domini.

12 Et commovebuntur a mari usque ad mare, & ab Aquilone usque ad Orientem: circuibunt quærentes verbum Domini, & non invenient.

13 In die illa deficient virgines pulchræ, & adolescentes in siti.

14 Qui jurant in delicto Samariæ, & dicunt: Vivit Deus tuus Dan, & vivit via Bersabee: & cadent, & non resurgent ultra.

CAPUT IX.

Vastaturum se dicit Dominus impios, sic ut nulli pateat effugium; postea tamen suscitabit tabernaculũ David, & captivitatẽ filiorũ Israel convertet cum magna ipsorum felicitate.

A 1 VIdi Dominum stantem super altare, & dixit: Percute cardinem, & commoveantur superliminaria: avaritia enim in capite omnium, & novissimum eorum in gladio interficiam: non erit fuga eis. Fugient, & non salvabitur ex eis qui fugerit.

2 * Si descenderint usque ad infernum, inde manus mea educet eos: & si ascenderint usque in cœlum, inde detraham eos. * Psal. 138. a.8.

3 Et si absconditi fuerint in vertice Carmeli, inde scrutans auferam eos: & si celaverint se ab oculis meis in profundo maris, ibi mandabo serpenti, & mordebit eos.

4 Et si abierint in captivitatem coram inimicis suis, ibi mandabo gladio, & occidet eos: & * ponam oculos meos super eos in malum, & non in bonum. * Ier. 44.c.11

B 5 Et Dominus Deus exercituum, qui tangit terram, & tabescet: & lugebunt omnes habitantes in ea: & ascendet sicut rivus omnis, & defluet sicut fluvius Ægypti.

6 Qui ædificat in cœlo ascensionem suam, & fasciculum suum super terram fundavit; * qui vocat aquas maris, & effundit eas super faciem terræ, Dominus nomen ejus. * Sup. 5. c.8.

7 Numquid non ut filii Æthiopum vos estis mihi, filii Israel, ait Dominus? numquid non Israel ascendere feci de Terra Ægypti: & Palæsthinos de Cappadocia, & Syros de Cyrene?

C 8 Ecce oculi Domini Dei super regnum peccans, & conteram illud a facie terræ: Verumtamen conterens non conteram domum Jacob, dicit Dominus.

9 Ecce enim mandabo ego, & concutiam in omnibus gentibus domum Israel, sicut concutitur triticum in cribro: & non cadet lapillus super terram.

10 In gladio morientur omnes peccatores populi mei qui dicunt: Non appropinquabit, & non veniet super nos malum.

11 In die illa * suscitabo tabernaculum David, quod cecidit: & reædificabo aperturas murorum ejus, & ea quæ corruerant instaurabo: & reædificabo illud sicut in diebus antiquis. * Act. 15.c.16

12 Ut possideant reliquias Idumææ, & omnes nationes, eo quod invocatum sit nomen meum super eos: dicit Dominus faciens hæc.

D 13 Ecce dies veniunt, dicit Dominus: & comprehendet arator messorem, & calcator uvæ mittentem semen: * & stillabunt montes dulcedinem & omnes colles culti erunt. * Ioel 3. d.18.

14 Et convertam captivitatem populi mei Israel: & ædificabunt civitates desertas, & inhabitabunt: & plantabunt vineas & bibent vinum earum: & facient hortos, & comedent fructus eorum.

15 Et plantabo eos super humum suam: & non evellam eos ultra de terra sua, quam dedi eis, dicit Dominus Deus tuus.

PRO-

PROPHETIA ABDIÆ.

C A P U T I.

Vaticinatur exitium adversus Idumæos qui affligebant ac subsannabant filios Israel: qui tamen reducti, dominium accipient in eos qui ipsos afflixerant.

A 1 Visio Abdiæ. Hæc dicit Do-
Jer 49. c.45. minus Deus ad Edom: Au-
ditum audivimus à Domi-
no, & legatum ad Gentes
misit: Surgite, & consur-
gamus adversus eum in
prælium.
2 Ecce parvulum dedi te
in Gentibus: contemptibilis tu es valde.
B 3 Superbia cordis tui extulit te, habitantem
in scissuris petrarum, exaltantem solium tuum:
qui dicis in corde tuo: Quis detrahet me in ter-
ram?
4 Si exaltatus fueris ut aquila, & si inter side-
ra posueris nidum tuum, inde detraham te, di-
cit Dominus.
5 Si fures introissent ad te, si latrones per no-
ctem, quomodo conticuisses? nonne furati es-
sent sufficientia sibi? si vindemiatores introis-
sent ad te, numquid saltem racemum reliquis-
sent tibi?
6 Quomodo scrutati sunt Esau, investigave-
runt abscondita ejus?
C 7 Usque ad terminum emiserunt te: omnes vi-
ri fœderis tui illuserunt tibi: invaluerunt ad-
versum te viri pacis tuæ: qui comedunt tecum,
ponent insidias subter te: non est prudentia
in eo.
*Is. 29. c.14. 8 * Numquid non in die illa, dicit Dominus,
perdam sapientes de Idumæa, & prudentiam
de monte Esau?
9 Et timebunt fortes tui à Meridie, ut intereat
*Gen. 27. c.41. vir de monte Esau.
10 * Propter interfectionem, & propter ini-
quitatem in fratrem tuum Jacob, operiet te
confusio, & peribis in æternum.
11 In die cum stares adversus eum, quando
capiebant alieni exercitum ejus, & extranei in-
grediebantur portas ejus, & super Jerusalem mit-
tebant sortem: tu quoque eras quasi unus ex eis.
12 Et non despicies in die fratris tui, in die pe-
regrinationis ejus: & non lætaberis super filios
Juda in die perditionis eorum: & non magni-
ficabis os tuum in die angustiæ.
13 Neque ingredieris portam populi mei in E
die ruinæ eorum neque despicies & tu in malis
ejus in die vastitatis illius: & non emitteris ad-
versus exercitum ejus in die vastitatis illius.
14 Neque stabis in exitibus ut interficias eos
qui fugerint: & non concludes reliquos ejus in
die tribulationis.
15 Quoniam juxta est dies Domini super om-
nes gentes: sicut fecisti, fiet tibi: retributionem
tuam convertet in caput tuum.
16 Quomodo enim bibistis super montem san- F
ctum meum, bibent omnes Gentes jugiter: &
bibent, & absorbebunt, & erunt quasi non sint.
17 Et in monte Sion erit salvatio, & erit san-
ctus: & possidebit domus Jacob eos qui se pos-
sederant.
18 Et erit domus Jacob ignis, & domus Joseph
flamma, & domus Esau stipula: & succenden-
tur in eis, & devorabunt eos, & non erunt reli-
quiæ domus Esau, quia Dominus locutus est.
19 Et hereditabunt hi qui ad Austrum sunt, G
montem Esau, & qui in campestribus Phili-
sthiim: & possidebunt regionem Ephraim, &
regionem Samariæ: & Benjamin possidebit Ga-
laad.
20 Et transmigratio exercitus hujus filiorum
Israel, omnia loca Chananæorum usque ad Sa-
reptam: & transmigratio Jerusalem, quæ in
Bosphoro est, possidebit civitates Austri.
21 Et ascendent salvatores in montem in Sion
judicare montem Esau: & erit Domino regnum.

PRO-

PROPHETIA IONÆ.

CAPUT I.

Jonas à Domino missus ut in Ninive prædicaret, navigio fugit in Tharsis à facie Domini: quo immittente in navim tempestatem, jactisque sortibus, deprehensus Jonas in mare mittitur, cessatque tempestas.

A 1 ET factum est verbum Domini ad Jonam filium
Amathi, dicens:
2 Surge, & vade in Niniven civitatem grandem, & prædica in ea: quia ascendit malitia ejus coram me.
3 Et surrexit Jonas, ut fugeret in Tharsis à facie Domini, & descendit in Joppen, & invenit navem euntem in Tharsis: & dedit naulum ejus, & descendit in eam ut iret cum eis in Tharsis a facie Domini.
B 4 Dominus autem misit ventum magnum in mare: & facta est tempestas magna in mari, & navis periclitabatur conteri.
5 Et timuerunt nautæ, & clamaverunt viri ad deum suum: & miserunt vasa, quæ erant in navi, in mare, ut alleviaretur ab eis: & Jonas descendit ad interiora navis, & dormiebat sopore gravi.
6 Et accessit ad eum gubernator, & dixit ei: Quid tu sopore deprimeris? surge, invoca Deum tuum, si forte recogitet Deus de nobis, & non pereamus.
C 7 Et dixit vir ad collegam suum: Venite, & mittamus sortes, & sciamus quare hoc malum sit nobis. Et miserunt sortes: & cecidit sors super Jonam.
8 Et dixerunt ad eum: Indica nobis cujus causa malum istud sit nobis: quod est opus tuum? quæ terra tua, & quo vadis? vel ex quo populo es tu?
9 Et dixit ad eos: Hebræus ego sum, & Dominum Deum cæli ego timeo, qui fecit mare & aridam.
10 Et timuerunt viri timore magno, & dixerunt ad eum: Quid hoc fecisti (cognoverunt enim viri quod a facie Domini fugeret, quia indicaverat eis.)
11 Et dixerunt ad eum: Quid faciemus tibi, & cessabit mare à nobis? quia mare ibat, & intumescebat.
12 Et dixit ad eos: Tollite me, & mittite in mare, & cessabit mare à vobis: scio enim ego D
quoniam propter me tempestas hæc grandis venit super vos.
13 Et remigabant viri ut reverterentur ad aridam, & non valebant: quia mare ibat, & intumescebat super eos.
14 Et clamaverunt ad Dominum, & dixerunt: Quæsumus Domine, ne pereamus in anima viri istius, & ne des super nos sanguinem innocentem: quia tu Domine, sicut voluisti, fecisti.
15 Et tulerunt Jonam, & miserunt in mare: & stetit mare a fervore suo.
16 Et timuerunt viri timore magno Dominum, & immolaverunt hostias Domino, & voverunt vota.

CAPUT II.

Jonas à ceto, quem Dominus præparaverat, absorptus, fuit in eo tribus diebus & tribus noctibus, cumque de ventre ejus orasset Dominum, ipsius jussu in aridam evomitur.

A
1 ET præparavit Dominus piscem grandem *Matt. 12.
ut deglutiret Jonam: * & erat Jonas in c. 10.
ventre piscis tribus diebus, & tribus noctibus. & 16. 7. 4.
2 Et oravit Jonas ad Dominum Deum suum Luc. 11.
de ventre piscis. c. 10.
3 Et dixit: *1. Cor 15. 4.
* Clamavi de tribulatione mea ad Dominum, & exaudivit me: de ventre inferi clamavi & exaudisti vocem meam. B Psal. 119. a. 2.

4 Et projecisti me in profundum in corde maris, & flumen circumdedit me: omnes gurgites tui, & fluctus tui super me transierunt.
5 Et ego dixi: Abjectus sum a conspectu oculorum tuorum: veruntamen rursus videbo templum sanctum tuum.
*Psal. 68.a.3.
6 * Circumdederunt me aquæ usque ad animam: abyssus vallavit me, pelagus operuit caput meum.
7 Ad extrema montium descendi: terræ vectes concluserunt me in æternum, & sublevabis de corruptione vitam meam, Domine Deus meus.
8 Cum angustiaretur in me anima mea, Domini recordatus sum: ut veniat ad te oratio mea ad templum sanctum tuum.
9 Qui custodiunt vanitates frustra, misericordiam suam derelinquunt.
10 Ego autem in voce laudis immolabo tibi: quæcumque vovi, reddam pro salute Domino.
11 Et dixit Dominus pisci: & evomuit Jonam in aridam.

CAPUT III.

Rursum missus Jonas ad Ninivitas prædicit civitatis subversionem: illis autem ad Deum conversis, & magnæ pœnitentiæ signa ostendentibus, parcit Dominus civitati.

A 1 Et factum est verbum Domini ad Jonam secundo dicens:
2 Surge, & vade in Niniven civitatem magnam: & prædica in ea prædicationem, quam ego loquor ad te.
3 Et surrexit Jonas, & abiit in Niniven juxta verbum Domini: & Ninive erat civitas magna itinere trium dierum.
4 Et cœpit Jonas introire in civitatem itinere diei unius: & clamavit, & dixit: Adhuc quadraginta dies, & Ninive subvertetur.
*Matt. 12.c.41 Luc.11 c.32.
5 * Et crediderunt viri Ninivitæ in Deum: & prædicaverunt jejunium, & vestiti sunt saccis a maiore usque ad minorem.
6 Et pervenit verbum ad regem Ninive: & surrexit de solio suo, & abjecit vestimentum suum a se, & indutus est sacco, & sedit in cinere.
7 Et exclamavit, & dixit in Ninive ex ore regis & principum ejus dicens: Homines, & jumenta, & boves, & pecora non gustent quidquam, nec pascantur & aquam non bibant. C
8 Et operiantur saccis homines: & jumenta, & clament ad Dominum in fortitudine, & convertatur vir a via sua mala, & ab iniquitate, quæ est in manibus eorum.
*Ier.18 b.11. Joan.3 c.14.
9 * Quis scit si convertatur & ignoscat Deus: & revertatur a furore iræ suæ, & non peribimus?
10 Et vidit Deus opera eorum, quia conversi sunt de via sua mala: & misertus est Deus super malitiam, quam locutus fuerat ut faceret eis, & non fecit.

CAPUT IV.

Afflictus Jonas quia vaticinium suum adversus Niniven videbat non impleri, mortem optat: verum à Domino corripitur, qui iniustam ipsius indignationem convincit, quod putaret se recte dolere de arefacta hedera, & tamen noluerit Dominum parcere Ninive civitati maximæ, in qua erant plus quam 120000. eorum qui non peccaverant.

1 Et afflictus est Jonas afflictione magna, & iratus est: A
2 Et oravit ad Dominum, & dixit: Obsecro Domine, numquid non hoc est verbum meum, cum adhuc essem in terra mea? propter hoc præoccupavi ut fugerem in Tharsis. *Scio enim quia tu Deus clemens & misericors es, patiens & multæ miserationis, & ignoscens super malitia. *Psal. 85.a.5. B Ioel.2 c.13.
3 Et nunc Domine tolle quæso animam meam à me, quia melior est mihi mors quam vita.
4 Et dixit Dominus: Putasne bene irasceris tu?
5 Et egressus est Jonas de civitate, & sedit contra Orientem civitatis: & fecit sibimet umbraculum ibi, & sedebat subter illud in umbra, donec videret quid accideret civitati. C
6 Et præparavit Dominus Deus hederam, & ascendit super caput Jonæ, ut esset umbra super caput ejus, & protegeret eum (laboraverat enim) & lætatus est Jonas super hedera, lætitia magna.
7 Et paravit Deus vermem ascensu diluculi in crastinum: & percussit hederam, & exaruit.
8 Et cum ortus fuisset sol, præcepit Dominus vento calido & urenti: & percussit sol super caput Jonæ, & æstuabat: & petivit animæ suæ ut moreretur, & dixit: Melius est mihi mori, quam vivere.
9 Et dixit Dominus ad Jonam: Putasne bene irasceris tu super hedera? Et dixit: Bene irascor ego usque ad mortem. D
10 Et dixit Dominus: Tu doles super hederam, in qua non laborasti, neque fecisti ut cresceret: quæ sub una nocte nata est, & sub una nocte periit.
11 Et ego non parcam Ninive civitati magnæ, in qua sunt plusquam centum viginti millia hominum, qui nesciunt quid sit inter dexteram & sinistram suam, & jumenta multa?

PROPHETIA MICHÆÆ.

CAPUT I.

Quo tempore Michæas prophetaverit: comminatur Samariæ & Jerusalem exitium & captivitatem propter idololatriam ipsorum: quos plangit Propheta & ad planctum provocat.

A 1 VErbum Domini, quod factum est ad Michæam Morasthiten, in diebus Joathan, Achaz, & Ezechiæ, regum Juda: quod vidit super Samariam, & Jerusalem.
*Is.16. 21. 2 * Audite populi omnes,
& attendat terra, & plenitudo ejus: & sit Dñs
*Deut 32. Deus vobis in testem, Dñs de tēplo sancto suo.
3 *Quia ecce Dominus egredietur de loco
Isa. 1. & 2. suo: & descēdet, & calcabit super excelsa terræ.
B 4 Et consumentur montes subtus eum: & valles scindentur sicut cera a facie ignis, & sicut aquæ, quæ decurrunt in præceps.
5 In scelere Jacob omne illud, & in peccatis domus Israel: quod scelus Jacob? nonne Samaria? & quæ excelsa Juda? nonne Jerusalem?
6 Et ponam Samariam quasi acervum lapidum in agro cum plantatur vinea: & detraham in vallem lapides ejus, & fundamenta ejus revelabo.
7 Et omnia sculptilia ejus concidentur, & omnes mercedes ejus comburentur igne, & omnia idola ejus ponam in perditionem: quia de mercedibus meretricis congregata sunt: & usque ad mercedem meretricis revertentur.
C 8 Super hoc plangam, & ululabo: vadam spoliatus, & nudus: faciam planctum velut draconum, & luctum quasi struthionum.
9 Quia desperata est plaga ejus, quia venit usque ad Judam, tetigit portam populi mei usque ad Jerusalem.
10 In Geth nolite annūtiare, lacrymis ne ploretis, in domo Pulveris pulvere vos cōspergite.
11 Et transite vobis habitatio Pulchra, confusa ignominia: non est egressa quæ habitat in exitu: planctum Domus vicina accipiet ex vobis, quæ stetit sibimet.
12 Quia infirmata est in bonum, quæ habitat in amaritudinibus: quia descendit malum a Domino in portam Jerusalem. D
13 Tumultus quadrigæ stuporis habitanti Lachis: principium peccati est filiæ Sion, quia in te inventa sunt scelera Israel.
14 Propterea dabit emissarios super hereditatem Geth: domus mendacii in deceptionem regibus Israel.
15 Adhuc heredē adducā tibi quæ habitas in Maresa: usque ad Odollam veniet gloria Israel.
16 Decalvare, & tondere super filios deliciarum tuarum: dilata calvitium tuum sicut aquila: quoniam captivi ducti sunt ex te.

CAPUT II.

Propheta populi sui multiplicem injustitiam aliaque peccata recensens, prædicit vindictā & captivitatē ipsi imminere: & ob id lugens, reliquiarum futu à congregatiōne denuntiat.

1 VÆ qui cogitatis inutile, & operamini A
malum in cubilibus vestris: in luce matutina faciunt illud, quoniam contra Deum est manus eorum.
2 Et concupierunt agros, & violenter tulerunt, & rapuerunt domos: & calumniabantur virum, & domum ejus; virum, & hereditatem ejus.
3 Idcirco hæc dicit Dominus: Ecce ego cogito super familiam istam malum: unde non auferetis colla vestra, & non ambulabitis superbi, quoniam tempus pessimum est.
4 In die illa sumetur super vos parabola, &
cantabitur canticū cum suavitate, dicentium:
Depopulatione vastati sumus: pars populi mei, B

commutata est: quomodo recedet à me, cum
revertatur, qui regiones nostras dividat?
5 Propter hoc non erit tibi mittens funiculum
sortis in cœtu Domini.
6 Ne loquamini loquentes: Non stillabit super
istos, non comprehendet confusio.
C 7 Dicit domus Jacob: Numquid abbreviatus
est spiritus Domini, aut tales sunt cogitationes
ejus? Nonne verba mea bona sunt cum eo, qui
recte graditur?
8 Et e contrario populus meus in adversarium
consurrexit, desuper tunica pallium sustuli-
stis: & eos, qui transibant simpliciter, conver-
tistis in bellum.
9 Mulieres populi mei ejecistis de domo deli-
ciarum suarum: à parvulis earum tulistis lau-
dem meam in perpetuum.
10 Surgite, & ite, quia non habetis hic re-
quiem: propter immunditiam ejus corrumpetur
putredine pessima.
D 11 Utinam non essem vir habens spiritum, &
mendacium potius loquerer: stillabo tibi in
vinum, & in ebrietatem: & erit super quem
stillatur populus iste.
12 Congregatione congregabo Jacob totum
te: in unum conducam reliquias Israel, pariter
ponam illum quasi gregem in ovili, quasi pecus
in medio caularum, tumultuabuntur a multi-
tudine hominum.
13 Ascendet enim pandens iter ante eos: divi-
dent, & transibunt portam, & ingredientur per
eam: & transibit rex eorum coram eis, & Do-
minus in capite eorum.

CAPUT III.

Propter peccata principum, judicum, pseudo-prophetarum ac sacerdotum populi Israel, comminatur Dominus gravem ultionem, & Jerosolymæ desolationem.

A 1 ET dixi: Audite principes Jacob, & du-
ces domus Israel: Numquid non vestrum
est scire judicium,
2 Qui odio habetis bonum, & diligitis ma-
lum: qui violenter tollitis pelles eorum desuper
eis, & carnem eorum desuper ossibus eorum?
3 Qui comederunt carnem populi mei, &
pellem eorum desuper excoriaverunt: & ossa
eorum confregerunt, & conciderunt sicut in
lebete, & quasi carnem in medio ollæ.
4 Tunc clamabunt ad Dominum, & non exau-
B diet eos: & abscondet faciem suam ab eis in
tempore illo, sicut nequiter egerunt in adin-
ventionibus suis.
5 Hæc dicit Dominus super prophetas, qui
seducunt populum meum: qui mordent denti-
bus suis, & prædicant pacem: & si quis non
dederit in ore eorum quippiam, sanctificant
super eum prælium.
6 Propterea nox vobis pro visione erit, & te-
nebræ vobis pro divinatione: & occumbet sol
super prophetas, & obtenebrabitur super eos
dies.
7 Et confundentur qui vident visiones, & con-
C fundentur divini: & operient omnes vultus
suos, quia non est responsum Dei.
8 Verumtamen ego repletus sum fortitudine
spiritus Domini, judicio, & virtute: ut annun-
tiem Jacob scelus suum, & Israel peccatū suū.
9 Audite hoc principes domus Jacob, & ju-
dices domus Israel: quia abominamini judi-
cium, & omnia recta pervertitis.
10 Qui ædificatis Sion in sanguinibus, & Je-
rusalem in iniquitate.
11 * Principes ejus in muneribus judicabant, D
& sacerdotes ejus in mercede docebant, & *Ezec. 22.f.27 Soph. 3.a.3
prophetæ ejus in pecunia divinabant: & super
Dominum requiescebant, dicentes: Numquid
non Dominus in medio nostrum? non venient
super nos mala.
12 Propter hoc, causa vestri, *Sion quasi ager
arabitur, & Jerusalem quasi acervus lapidum *Jer. 26.f.
erit, & mons templi in excelsa silvarum.

CAPUT IV.

Tempore gratiæ plurimæ nationes accedent ad Ecclesiam & cultum Dei, cum magna securitate: consolatur Sion quod de captivitate sit à Domino redimenda, ut se de suis inimicis ulciscatur.

1 ET erit: in novissimo dierum erit mons A
domus Domini * præparatus in vertice Isa. 2.a.2
montium, & sublimis super colles: & fluent ad
eum populi.
2 Et properabunt gentes multæ, & dicent:
Venite, ascendamus ad montem Domini, &
ad domum Dei Jacob: & docebit nos de viis
suis, & ibimus in semitis ejus, quia de Sion
egredietur lex, & verbum Dñi de Jerusalem. B
3 Et judicabit inter populos multos, & cor-
ripiet gentes fortes usque in longinquum: &
concident gladios suos in vomeres, & hastas
suas in ligones: non sumet gens adversus gentē
gladium: & non discent ultra belligerare.
4 Et sedebit vir subtus vitem suam, & subtus
ficum suam, & non erit qui deterreat: quia os
Domini exercituum locutum est.
5 Quia omnes populi ambulabunt, unusquis-
que in nomine Dei sui: nos autem ambulabi-
mus in nomine Domini Dei nostri in æternum
& ultra.
6 In die illa, dicit Dominus, congregabo
claudicantem: & eam, quam ejeceram, col-
ligam; & quam afflixeram: *Soph. 3.d.19
7 * Et ponam claudicantem in reliquias: &
eam, quæ laboraverat, in gentem robustam: * & Luc. 1.c.33
regnabit Dominus super eos in monte Sion, ex
hoc nunc & usque in æternum. C
8 Et tu turris gregis nebulosa filiæ Sion usque *Dan. 7.d.14
ad te veniet: & veniet potestas prima, regnum
filiæ Jerusalem.
9 Nunc quare mœrore contraheris? numquid
rex non est tibi, aut consiliarius tuus periit,
quia comprehēdit te dolor sicut parturientem?
10 Dole & satage filia Sion, quasi parturiens:
quia nunc egredieris de civitate, & habitabis
in regione, & venies usque ad Babylonem: ibi
liberaberis, ibi redimet te Dominus de manu
inimicorum tuorum.
11 Et nunc congregatæ sunt super te gentes
multæ, quæ dicunt: Lapidetur: & aspiciat in
Sion oculus noster.
12 Ipsi autem non cognoverunt cogitatio-
nes Domini, & non intellexerunt consilium
ejus: quia congregavit eos quasi fœnum D
areæ.
13 Surge, & tritura filia Sion: quia cornu
tuum ponam ferreum, & ungulas tuas ponam
æreas; & comminues populos multos, & in-
terficies Domino rapinas eorum, & fortitudi-
nem eorum Domino universæ terræ.

CAPUT

CAPUT V.

Imminens urbis Jerusalem vastatio ostenditur, & Christus in Bethlehem nasciturus: reliquiæ Israel exaltabuntur, devictis inimicis, & ablata ab ipsis idololatria.

A 1 NUnc vastaberis filia latronis: obsidionem posuerunt super nos, in virga percutient maxillam iudicis Israel.

Matt. 2. 6. Ioan. 7. 42. 2 * ET TU BETHLEHEM Ephrata parvulus es in millibus Juda: ex te mihi egredietur qui sit dominator in Israel: & egressus ejus ab initio, a diebus æternitatis.

3 Propter hoc dabit eos usque ad tempus, in quo parturiens pariet: & reliquiæ fratrum ejus convertentur ad filios Israel.

B 4 Et stabit, & pascet in fortitudine Domini, in sublimitate nominis Domini Dei sui: & convertentur, quia nunc magnificabitur usque ad terminos terræ.

5 Et erit iste pax: cum venerit Assyrius in terram nostram, & quando calcaverit in domibus nostris: & suscitabimus super eum septem pastores, & octo primates homines.

6 Et pascent terram Assur in gladio, & terram Nemrod in lanceis ejus: & liberabit ab Assur cum venerit in terram nostram, & cum calcaverit in finibus nostris.

7 Et erunt reliquiæ Jacob in medio populo-
C rum multorum quasi ros a Domino, & quasi stillæ super herbam, quæ non expectat virum, & non præstolatur filios hominum.

8 Et erunt reliquiæ Jacob in Gentibus in medio populorum multorum, quasi leo in iumentis silvarum, & quasi catulus leonis in gregibus pecorum: qui cum transierit, & conculcaverit, & ceperit, non est qui eruat.

9 Exaltabitur manus tua super hostes tuos, & omnes inimici tui interibunt.

D 10 Et erit in die illa, dicit Dominus: Auferam equos tuos de medio tui, & disperdam quadrigas tuas.

11 Et perdam civitates terræ tuæ, & destruam omnes munitiones tuas, & auferam maleficia de manu tua, & divinationes non erunt in te.

12 Et perire faciam sculptilia tua, & statuas tuas de medio tui: & non adorabis ultra opera manuum tuarum.

13 Et evellam lucos tuos de medio tui, & conteram civitates tuas.

14 Et faciam in furore & in indignatione ultionem in omnibus gentibus, quæ non audierunt.

CAPUT VI.

Disceptat Dominus cum ingratis, recensens collata illis beneficia, indicans etiam quid sit bonum, & quid Dominus à populo suo requirat: sed propter iniustitiam aliaque scelera filiorum Israel comminatur eis Dominus varias afflictiones.

A 1 AUdite quæ Dominus loquitur: Surge, contende iudicio adversum montes, & audiant colles vocem tuam.

2 Audiant montes iudicium Domini, & fortia fundamenta terræ: quia iudicium Domini cum populo suo, & cum Israel diiudicabitur.

Ier. 2. a. 5. 3 * Popule meus quid feci tibi, aut quid molestus fui tibi? responde mihi.

4 Quia eduxi te de Terra Ægypti, & de domo servientium liberavi te: & misi ante faciem tuam Moysen, & Aaron, & Mariam?

5 * Popule meus memento quæso quid cogitaverit Balach rex Moab; & quid responderit ei Balaam filius Beor, de Setim usque ad Galgalam, ut cognosceres iustitias Domini. *Num. 22. & 23. B

6 Quid dignum offeram Domino? curvabo genu Deo excelso? numquid offeram ei holocautomata, & vitulos anniculos?

7 Numquid placari potest Dominus in millibus arietum, aut in multis millibus hircorum pinguium? numquid dabo primogenitum meum pro scelere meo, fructum ventris mei pro peccato animæ meæ?

8 Indicabo tibi ô homo quid sit bonum, & quid Dominus requirat a te: Utique facere iudicium, & diligere misericordiam, & solicitum ambulare cum Deo tuo.

9 Vox Domini ad civitatem clamat, & salus C erit timentibus nomen tuum: Audite tribus, & quis approbabit illud?

10 Adhuc ignis in domo impii thesauri iniquitatis, & mensura minor iræ plena.

11 Numquid iustificabo stateram impiam, & saccelli pondera dolosa?

12 In quibus divites eius repleti sunt iniquitate, & habitantes in ea loquebantur mendacium, & lingua eorum fraudulenta in ore eorum.

13 Et ego ergo cœpi percutere te perditione super peccatis tuis. D

14 Tu comedes, & non saturaberis: & humiliatio tua in medio tui: & apprehendes, & non salvabis: & quos salvaveris, in gladium dabo.

15 * Tu seminabis, & non metes: tu calcabis olivam, & non ungeris oleo; & mustum, & non bibes vinum. *Deut. 28. d. 38.

16 Et custodisti præcepta Amri, & omne opus domus Achab, & ambulasti in voluntatibus eorum, ut darem te in perditionem, & habitantes in ea in sibilum: & opprobrium populi mei portabitis. Agg. 1. b. 6.

CAPUT VII.

Luget Propheta tam paucos esse reliquos qui non sint iniqui: in nullo homine ostendit esse confidendum, sed in solo Deo salvatore: qui miserebitur Sion: & pudefactis inimicis eam ad se reducet, complens facta ad patres promissiones.

1 VÆ mihi, quia factus sum sicut qui colligit in autumno racemos vindemiæ: non est botrus ad comedendum, præcoquas ficus desideravit anima mea. A

2 Periit sanctus de terra, & rectus in hominibus non est: omnes in sanguine insidiantur, vir fratrem suum ad mortem venatur.

3 Malum manuum suarum dicunt bonum: princeps postulat, & iudex in reddendo est: & magnus locutus est desiderium animæ suæ, & conturbaverunt eam.

4 Qui optimus in eis est, quasi paliurus: & qui rectus, quasi spina de sepe. Dies speculationis tuæ visitatio tua venit: nunc erit vastitas eorum.

5 Nolite credere amico: & nolite confidere B in duce: ab ea, quæ dormit in sinu tuo, custodi claustra oris tui.

6 * Quia filius contumeliam facit patri, & filia consurgit adversus matrem suam, nurus adversus socrum suam: * & inimici hominis domestici ejus. *Matt. 10. c. 35. *Matt. 10. d. 36.

7 Ego autem ad Dominum aspiciam, expectabo Deum salvatorem meum: audiet me
Deus meus.
8 Ne læteris inimica mea super me, quia cecidi: consurgam, cum sedero in tenebris, Dominus lux mea est.
9 Iram Domini portabo, quoniam peccavi ei, donec causam meam judicet, & faciat judicium meum: educet me in lucem, videbo justitiam ejus.
10 Et aspiciet inimica mea, & operietur confusione, quę dicit ad me: Ubi est Dominus Deus tuus? Oculi mei videbunt in eam: nunc erit in conculcationem ut lutum platearum.
11 Dies, ut ædificentur maceriæ tuæ: in die illa longe fiet lex.
12 In die illa & usque ad te veniet de Assur,
C & usque ad civitates munitas, & à civitatibus munitis usque ad flumen, & ad mare de mari, & ad montem de monte.
13 Et terra erit in desolationem propter habitatores suos, & propter fructum cogitationum eorum.
14 Pasce populum tuum in virga tua, gregem hereditatis tuæ, habitantes solos in saltu, in medio Carmeli: pascentur Basan & Galaad juxta dies antiquos.
15 Secundum dies egressionis tuæ de Terra Ægypti ostendam ei mirabilia.
16 Videbunt gentes, & confundentur super omni fortitudine sua: ponent manum super os, aures eorum surdæ erunt.
17 Lingent pulverem sicut serpentes, velut reptilia terræ perturbabuntur in ædibus suis: Dominum Deum nostrum formidabunt, & timebunt te.
18 * Quis Deus similis tui, qui aufers iniqui- D
tatem, & transis peccatum reliquiarum hereditatis tuæ? non immittet ultra furorem suum, quoniam volens misericordiam est.
19 Revertetur, & miserebitur nostri: deponet iniquitates nostras, & projiciet in profundum maris omnia peccata nostra.
20 Dabis veritatem Jacob, misericordiam Abraham: quæ jurasti patribus nostris à diebus antiquis.

* Jer 10. Act 10. 43.

PROPHETIA NAHVM.

CAPUT I.

Zelus Dei adversus hostes suos, qui patiens est & fortitudine magnus, cujus iræ nemo potest resistere, & in se sperantium est liberator, suique populi hostes est consumpturus.

A 1 Onus Ninive: Liber visionis Nahum Elcesæi.
2 Deus æmulator, & ulciscens Dominus: ulciscens Dominus, & habens furorem: ulciscens Dominus in hostes suos, & irascens ipse inimicis suis.
3 Dominus patiens, & magnus fortitudine, & mundans non faciet innocentem. Dominus in tempestate, & turbine viæ ejus, & nebulæ pulvis pedum ejus.
4 Increpans mare, & exsiccans illud: & omnia flumina ad desertum deducens. Infirmatus est Basan, & Carmelus: & flos Libani elanguit.
5 Montes commoti sunt ab eo, & colles desolati sunt: & contremuit terra à facie ejus, & orbis, & omnes habitantes in eo.
6 Ante faciem indignationis ejus quis stabit? & quis resistet in ira furoris ejus? indignatio effusa est ut ignis: & petræ dissolutæ sunt ab eo.
7 Bonus Dominus, & confortans in die tribulationis; & sciens sperantes in se.

8 Et

8 Et in diluvio prætereunte, consummationem faciet loci ejus: & inimicos ejus persequentur tenebræ.

C 9 Quid cogitatis contra Dominum? consummationem ipse faciet: non consurget duplex tribulatio.

10 Quia sicut spinæ se invicem complectuntur, sic convivium eorum pariter potantium; consumentur quasi stipula ariditate plena:

11 Ex te exibit cogitans contra Dominũ malitiam: mente pertractans prævaricationem.

D 12 Hæc dicit Dominus: Si perfecti fuerint, & ita plures; sic quoque attondentur, & pertransibit: afflixi te, & non affligam te ultra.

13 Et nunc conteram virgam ejus de dorso tuo, & vincula tua disrumpam.

14 Et præcipiet super te Dominus, non seminabitur ex nomine tuo amplius: de domo Dei tui interficiam sculptile, & conflatile, ponam sepulchrum tuum, quia inhonoratus es.

* Isa. 52.b.7. Rom. 10. b.15. 15 *Ecce super montes pedes evangelizantis, & annuntiantis pacem: celebra Juda festivitates tuas, & redde vota tua: quia non adjiciet ultra ut pertranseat in te Belial: universus interiit.

CAPUT II.

Obsidio Ninive ejusq; à Chaldæis depopulatio, quia superbe egit contra populum Domini.

A 1 ASCendit qui dispergat coram te, qui custodiat obsidionem: contemplare viã, conforta lumbos, robora virtutem valde.

2 Quia reddidit Dominus superbiam Jacob, sicut superbiam Israel: quia vastatores dissipaverunt eos, & propagines eorum corruperunt.

3 Clypeus fortium ejus ignitus, viri exercitus in coccineis: igneæ habenæ currus in die præparationis ejus, & agitatores consopiti sunt.

4 In itineribus conturbati sunt: quadrigæ collisæ sunt in plateis: aspectus eorum quasi lampades, quasi fulgura discurrentia.

B 5 Recordabitur fortium suorum, ruent in itineribus suis: velociter ascendent muros ejus, & præparabitur umbraculum.

6 Portæ fluviorum apertæ sunt, & templum ad solum dirutum.

7 Et miles captivus abductus est: & ancillæ ejus minabantur gementes ut columbæ, murmurantes in cordibus suis.

8 Et Ninive quasi piscina aquarum aquæ ejus: ipsi vero fugerunt: state, state, & non est qui revertatur.

9 Diripite argentum, diripite aurum: & non est finis divitiarum ex omnibus vasis desiderabilibus.

C 10 Dissipata est, & scissa, & dilacerata: & cor tabescens, & dissolutio geniculorum, & defectio in cunctis renibus: & facies omnium eorum sicut nigredo ollæ.

11 Ubi est habitaculum leonum, & pascua catulorũ leonum, ad quã ivit leo ut ingrederetur illuc, catulus leonis, & nõ est qui exterreat?

12 Leo cœpit sufficienter catulis suis, & necavit leænis suis: & implevit præda speluncas suas, & cubile suum rapina.

13 Ecce ego ad te, dicit Dominus exercituum, & succendam usque ad fumum quadrigas tuas, & leunculos tuos comedet gladius: & exterminabo de terra prædam tuam, & non audietur ultra vox nuntiorum tuorum:

CAPUT III.

Ninive urbs sanguinum sub nomine adulteræ vastanda prædicatur: quod exemplo Alexandriæ à Babyloniis devastatæ confirmatur: nec erit qui Ninive condoleat, aut eam consoletur super ipsius devastatione.

1 VÆ civitas sanguinum, universa mendacii dilaceratione plena: non recedet A Ezech 24.b.9. Hab. 2. c.12.
à te rapina.

2 Vox flagelli, & vox impetus rotæ, & equi frementis, & quadrigæ ferventis, & equitis ascendentis:

3 Et micantis gladii, & fulgurantis hastæ, & multitudinis interfectæ, & gravis ruinæ; nec est finis cadaverũ, & corruent in corporibus suis.

4 Propter multitudinem fornicationum meretricis speciosæ, & gratæ, & habentis maleficia, quæ vendidit Gentes in fornicationibus suis, & familias in maleficiis suis:

5 * Ecce ego ad te, dicit Dominus exercituum, & revelabo pudenda tua in facie tua, & ostendam Gentibus nuditatem tuam, & regnis ignominiam tuam. B * Isa. 47.a.3.

6 Et projiciam super te abominationes, & contumeliis te afficiam, & ponã te in exemplũ.

7 Et erit: omnis, qui viderit te, resiliet à te, & dicet: Vastata est Ninive: quis commovebit super te caput? unde quæram consolatorem tibi?

8 Numquid melior es Alexandria populorum, quæ habitat in fluminibus? aquæ in circuitu ejus: cujus divitiæ, mare: aquæ, muri ejus.

9 Æthiopia fortitudo ejus, & Ægyptus, & non est finis: Africa & Libyes fuerunt in auxilio tuo.

10 Sed & ipsa in transmigrationem ducta est in captivitatem: parvuli ejus elisi sunt in capite omnium viarum, & super inclytos ejus miserunt sortem, & omnes optimates ejus confixi sunt in compedibus.

11 Et tu ergo inebriaberis, & eris despecta: C
& tu quæres auxilium ab inimico.

12 Omnes munitiones tuæ sicut ficus cum grossis suis: si concussæ fuerint, cadent in os comedentis.

13 Ecce populus tuus mulieres in medio tui: inimicis tuis adapertione pandentur portæ terræ tuæ, devorabit ignis vectes tuos.

14 Aquam propter obsidionem hauri tibi, extrue munitiones tuas: intra in lutum, & calca, subigens tene laterem.

15 Ibi comedet te ignis: peribis gladio, devorabit te ut bruchus: congregare ut bruchus: multiplicare ut locusta.

16 Plures fecisti negotiationes tuas quam stel- D
læ sint cœli: bruchus expansus est, & avolavit.

17 Custodes tui quasi locustæ: & parvuli tui quasi locustæ locustarum, quæ confidunt in sepibus in die frigoris: sol ortus est, & avolaverunt, & non est cognitus locus earum ubi fuerint.

18 Dormitaverunt pastores tui, rex Assur: sepelientur principes tui: latitavit populus tuus in montibus, & non est qui congreget.

19 Non est obscura contritio tua, pessima est plaga tua: omnes qui audierunt auditionem tuam, compresserunt manum super te: quia super quem non transiit malitia tua semper?

PROPHETIA HABACVC.

CAPUT I.

Miratur propheta impium prosperari, & prævalere adversus justum: nam adversus Judæos suscitat Dominus Chaldæos, qui victoriam non Domino, sed idolo suo tribuunt.

A 1 ONus, quod vidit Habacuc
propheta.
2 Usquequo Domine clamabo, & non exaudies?
vociferabor ad te vim patiens; & non salvabis?
3 Quare ostendisti mihi
iniquitatem & laborem,
videre prædam & injustitiam cōtra me? & factum est judicium, & contradictio potentior.
4 Propter hoc lacerata est lex, & non pervenit usque ad finem judicium: quia impius prævalet adversus justum, propterea egreditur judicium perversum.
B 5 * Aspicite in Gentibus, & videte: admiramini, & obstupescite: quia opus factū est in die-
* Act. 13.f.41 bus vestris, quod nemo credet cum narrabitur.
6 Quia ecce egó suscitabo Chaldæos, gentem amaram & velocem, ambulantem super latitudinem terræ, ut possideat tabernacula non sua.
7 Horribilis, & terribilis est: ex semetipsa judicium, & onus ejus egredietur.
C 8 Leviores pardis equi ejus, & velociores lupis vespertinis; & diffundentur equites ejus: equites namque ejus de longe venient, volabunt quasi aquila festinans ad comedendum.
9 Omnes ad prædam venient, facies eorum ventus urens: & congregabit quasi arenam, captivitatem:
10 Et ipse de regibus triumphabit, & tyranni ridiculi ejus erunt: ipse super omnē munitionē
ridebit, & comportabit aggerem, & capiet eā.
11 Tunc mutabitur spiritus, & pertransibit, & corruet: hæc est fortitudo ejus dei sui.
12 Numquid non tu a principio Domine Deus meus, sancte meus, & non moriemur? Domine in judicium posuisti eum: & fortem, ut corriperes, fundasti eum.
13 Mundi sunt oculi tui, ne videas malum; D
& respicere ad iniquitatem non poteris. quare respicis super inique agentes, & taces devorante impio justiorem se?
14 Et facies homines quasi pisces maris, & quasi reptile non habens principem.
15 Totum in hamo sublevavit, traxit illud in sagena sua & congregavit in rete suum. Super hoc lætabitur & exultabit.
16 Propterea immolabit sagenæ suæ, & sacrificabit reti suo: quia in ipsis incrassata est pars ejus, & cibus ejus electus.
17 Propter hoc ergo expandit sagenam suam, & semper interficere Gentes non parcet.

CAPUT II.

Prophetæ à Domino responsum expectanti præcipitur, ut scribat visionem, ac longanimiter ipsius eventum expectet: destructio Babylonis propter multa ipsorum scelera describitur, & quod idola eis non proderunt.

1 SUper custodiam meam stabo, & figam A
gradum super munitionem: & contemplabor, ut videam quid dicatur mihi, & quid respondeam ad arguentem me.
2 Et respondit mihi Dominus, & dixit: Scribe visum, & explana eum super tabulas, ut percurrat qui legerit eum.
3 Quia adhuc visus procul, & apparebit in finem, & non mentietur, si morā fecerit, expecta

illum

illum, quia veniens veniet, & non tardabit.
4 Ecce qui incredulus est, non erit recta anima
ejus in semetipso: *justus autē in fide sua vivet. *Rom. 1.d.17.
5 Et quomodo vinum potantem decipit: sic
B erit vir superbus, & non decorabitur: qui dila-
tavit quasi infernus animam suam: & ipse Rom. 1 b. 17. Gal. 3. b. 11. Hebr. 10. d. 38.
quasi mors, & non adimpletur: & congregabit
ad se omnes gentes, & coacervabit ad se om-
nes populos.
6 Numquid non omnes isti super eum parabo-
lam sument, & loquelam ænigmatum ejus: &
dicetur: Væ ei, qui multiplicat non sua? usque-
quo & aggravat contra se densum lutum?
7 Numquid non repente consurgent qui mor-
deant te: & suscitabuntur lacerantes te, &
eris in rapinam eis?
8 Quia tu spoliasti gentes multas, spoliabunt
te omnes qui reliqui fuerint de populis, pro-
pter sanguinem hominis, & iniquitatem terræ
civitatis, & omnium habitantium in ea,
9 Væ qui congregat avaritiam malam domui
suæ, ut sit in excelso nidus ejus, & liberari se
putat de manu mali.
C 10 Cogitasti confusionem domui tuæ, conci-
disti populos multos, & peccavit anima tua.
11 Quia lapis de pariete clamabit: & lignum,
quod inter juncturas ædificiorū est, respōdebit.
12 * Væ qui ædificat civitatem in sanguini- *Ezec. 24. b. 9.
bus, & præparat urbem in iniquitate. Mat. 3. a. 1.
13 Numquid non hæc sunt à Domino exerci-
tuum? Laborabunt enim populi in multo igne,
& Gentes in vacuum, & deficient.
14 Quia replebitur terra, ut cognoscant glo-
riam Domini, quasi aquæ operientes mare.
15 Væ qui potum dat amico suo mittens fel
suum, & inebrians ut aspiciat nuditatem ejus.
16 Repletus es ignominia pro gloria: bibe tu
quoque, & consopire: circumdabit te calix
dexteræ Domini, & vomitus ignominiæ super
gloriam tuam.
17 Quia iniquitas Libani operiet te, & vasti-
tas animalium deterrebit eos de sanguinibus
hominum, & iniquitate terræ, & civitatis, &
omnium habitantium in ea.
18 Quid prodest sculptile, quia sculpsit illud
fictor suus, conflatile, & imaginem falsam?
quia speravit in figmento fictor ejus ut faceret
simulacra muta.
19 Væ qui dicit ligno: Expergiscere; Surge,
lapidi tacenti: numquid ipse docere poterit?
Ecce iste coopertus est auro & argento: &
omnis spiritus non est in visceribus ejus.
20 * Dominus autem in templo sancto suo: * Psal. 10. b. 4.
sileat a facie ejus omnis terra.

ORATIO HABACUC PROPHETÆ.

PRO IGNORANTIIS.

CAPUT III.

A 1 DOmine audivi auditionem
tuam, & timui.
2 Domine opus tuū, in me-
dio annorū vivifica illud.
In medio annorum noti
facies: cū iratus fueris, mi-
sericordiæ recordaberis.
3 Deus ab Austro veniet, &
sanctus de monte Pharan:
Operuit cœlos gloria ejus: & laudis ejus
plena est terra.
4 Splendor ejus ut lux erit: cornua in mani-
bus ejus.
5 Ibi abscondita est fortitudo ejus: ante fa-
ciem ejus ibit mors.
Et egredietur diabolus ante pedes ejus.
6 Stetit, & mensus est terram.
Aspexit, & dissolvit Gentes: & contriti sunt
montes sæculi.
Incurvati sunt colles mundi, ab itineribus
æternitatis ejus.
7 Pro iniquitate vidi tentoria Æthiopiæ, tur-
babuntur pelles terræ Madian.
B 8 Numquid in fluminibus iratus es Domine?
aut in fluminibus furor tuus? vel in mari indi-
gnatio tua?
Qui ascendes super equos tuos: & quadrigæ
tuæ salvatio.
9 Suscitans suscitabis arcum tuum, juramen-
ta tribubus quæ locutus es.
10 Fluvios scindes terræ: viderunt te, & do-
luerunt montes: gurges aquarum transiit.
Dedit abyssus vocem suam: altitudo ma-
nus suas levavit.
11 Sol & luna steterunt in habitaculo suo, in
luce sagittarum tuarum, ibunt in splendore
fulgurantis hastæ tuæ.
12 In fremitu conculcabis terram: in furore C
obstupefacies Gentes.
13 Egressus es in salutem populi tui, in salu-
tem cum Christo tuo.
Percussisti caput de domo impii: denudasti
fundamentum ejus usque ad collum.
14 Maledixisti sceptris ejus, capiti bellatorū
ejus, venientibus ut turbo ad dispergendū me.
Exultatio eorum, sicut ejus qui devorat pau-
perem in abscondito.
15 Viam fecisti in mari equis tuis, in luto D
aquarum multarum.
16 Audivi, & conturbatus est venter meus:
à voce contremuerunt labia mea.
Ingrediatur putredo in ossibus meis, & sub-
ter me scateat.
Ut requiescam in die tribulationis: ut ascen-
dam ad populum accinctum nostrum.
17 Ficus enim non florebit: & non erit ger-
men in vineis.
Mentietur opus olivæ: & arva non afferent
cibum.
Abscindetur de ovili pecus: & non erit ar-
mentum in præsepibus.
18 Ego autem in Domino gaudebo: & exul-
tabo in Deo Jesu meo.
19 Deus Dominus fortitudo mea: & ponet
pedes meos quasi cervorum.
Et super excelsa mea deducet me victor in
psalmis canentem.

PROPHETIA SOPHONIÆ.

CAPUT I.

Quo tempore Sophonias prophetaverit : qui primum peccatoribus universis, deinde Judais comminatur, ob idololatriam & Dei contemptum, divinam ultionem : Jerusalem quoque lucernis scrutanda dicitur, & quam erit amara dies ultionis Domini.

A 1 VErbum Domini quod fa-
ctum est ad Sophoniam
filium Chusi, filii Godo-
liæ, filii Amariæ, filii
Ezeciæ, in diebus Jo-
siæ filii Amon regis Ju-
2 dæ.
Congregans congregabo
omnia à facie terræ, dicit Dominus:
3 Congregans hominem & pecus, congregans
volatilia cœli & pisces maris: & ruinæ Im-
piorum erunt: & disperdam homines a facie
terræ, dicit Dominus.
4 Et extendam manum meam super Judam,
& super omnes habitantes Jerusalem: & di-
sperdam de loco hoc reliquias Baal, & nomina
æditiuorum cum sacerdotibus;
B 5 Et eos qui adorant super tecta militiam cœ-
li, & adorant & jurant in Domino, & jurant
in Melchom.
6 Et qui avertuntur de post tergum Domini,
& qui non quæsierunt Dominum, nec investi-
gaverunt eum.
7 Silete a facie Domini Dei: quia juxta est
dies Domini, quia præparavit Dominus ho-
stiam, sanctificavit vocatos suos.
8 Et erit: in die hostiæ Domini, visitabo su-
per principes, & super filios regis, & super
omnes qui induti sunt veste peregrina:
C 9 Et visitabo super omnem, qui arroganter in-
greditur super limen in die illa: qui complent
domum Domini Dei sui iniquitate & dolo.
10 Et erit in die illa, dicit Dominus, vox cla-
moris a porta piscium, & ululatus à Secunda,
& contritio magna à collibus.
11 Ululate habitatores Pilæ: conticuit om-
nis populus Chanaan, disperierunt omnes in-
voluti argento.
12 Et erit in tempore illo: scrutabor Jerusa-
lem in lucernis: & visitabo super viros defixos
in fæcibus suis: qui dicunt in cordibus suis:
Non faciet bene Dominus, & non faciet male.
13 Et erit fortitudo eorum in direptionem:
& domus eorum in desertum: & * ædificabunt * Amos
domos, & non habitabunt: & plantabunt vi- 5.c.11.
neas, & non bibent vinum earum. D
14 Juxta est dies Domini magnus, juxta est
& velox nimis: vox diei Domini amara, tri-
bulabitur ibi fortis.
15 * Dies iræ dies illa, dies tribulationis & * Jer.
angustiæ, dies calamitatis & miseriæ, dies te- 10.a.7.
nebrarum & caliginis, dies nebulæ & tur- Ioel 2.
binis, c. 21.
16 Dies tubæ & clangoris super civitates mu- Amos
nitas, & super angulos excelsos. 5.c.16.
17 Et tribulabo homines, & ambulabunt ut
cæci, quia Domino peccaverunt: & effunde-
tur sanguis eorum sicut humus, & corpora eo-
rum sicut stercora.
18 * Sed & argentum eorum, & aurum eo- * Ezec
rum non poterit liberare eos in die iræ Domi- 7.c.19.
ni: * in igne zeli ejus devorabitur omnis ter- * Infr.
ra, quia consummationem cum festinatione fa- 3.b.8.
ciet cunctis habitantibus terram.

CAPUT II.

Hortatur Propheta populum ut ad Deum convertatur, priusquam ira Domini ei superveniat, omnesque mansuetos terræ ut Dominum quærant: denuntians destructionem imminere Philisthæis, Moabitis, Ammonitis, Æthiopibus & Assyriis.

1 COnvenite, congregamini gens non A
amabilis.

7 Prius

2 Priusquam pariat jussio quasi pulverem trā-
euntem diem, antequam veniat super vos ira
furoris Domini, antequam veniat super vos
dies indignationis Domini.
3 Quærite Dominum omnes mansueti terræ,
qui judicium ejus estis operati: quærite justum,
quærite mansuetum: si quomodo abscondami-
ni in die furoris Domini.
4 Quia Gaza destructa erit, & Ascalon in de-
sertum, Azotum in meridie ejicient & Acca-
ron eradicabitur.
5 Væ qui habitatis funiculum maris, gens per-
ditorum: verbum Domini super vos Chanaan
terra Philisthinorum, & disperdam te, ita ut
B non sit inhabitator.
6 Et erit funiculus maris requies pastorum, &
caulæ pecorum:
7 Et erit funiculus ejus, qui remanserit de do-
mo Juda: ibi pascentur, in domibus Ascalonis
ad vesperam requiescent: quia visitabit eos Do-
minus Deus eorum, & avertet captivitatem eo-
rum.
8 Audivi opprobrium Moab, & blasphemias
C filiorum Ammon: quæ exprobraverunt populo
meo, & magnificati sunt super terminos eorum.
9 Propterea vivo ego, dicit Dominus exerci-
tuum Deus Israel, quia Moab ut Sodoma erit,
& filij Ammon quasi Gomorrha, siccitas spina-
rum, & acervi salis, & desertum usque in æter-
num: reliquiæ populi mei diripient eos, & resi-
dui gentis meæ possidebunt illos.
10 Hoc eis eveniet pro superbia sua: quia blas-
phemaverunt, & magnificati sunt super popu-
lum Domini exercituum.
11 Horribilis Dominus super eos, & attenuabit
D omnes deos terræ: & adorabunt eum viri de lo-
co suo, omnes insulæ Gentium.
12 Sed & vos Æthiopes interfecti gladio meo
eritis.
13 Et extendet manum suam super Aquilo-
nem, & perdet Assur: & ponet speciosam in so-
litudinem, & in invium, & quasi desertum.
* Isa. 34. c. 11 14 * Et accubabunt in medio ejus greges, om-
nes bestiæ Gentium: & onocrotalus & ericius
in liminibus ejus morabuntur: vox cantantis
in fenestra, corvus in superliminari, quoniam
attenuabo robur ejus.
15 Hæc est civitas gloriosa habitans in confi-
dentia: quæ dicebat in corde suo: Ego sum, &
extra me non est alia amplius: quomodo facta
est in desertum cubile bestiæ? omnis qui transit
per eam, sibilabit, & movebit manum suam.

CAPUT III.

Arguit Jerusalem, & præcipuè rectores ejus, quibus minatur celerem Dei vindictam, quod neque beneficiis neque flagellis sint ad ipsum conversi: de felicitate novæ legis, ac multiplicatione credentium: pœnaque iniquorum prædicitur.

A 1 VÆ provocatrix, & redempta civitas, co-
lumba.
2 Non audivit vocem, & non suscepit disci-
plinam: in Domino non est confisa, ad Deum
suum non appropinquavit.
* Ezec. 3 * Principes ejus in medio ejus quasi leones
rugientes: judices ejus lupi vespere, non relin- 22. f. 27
quebant in mane. Mich. 3
4 Prophetæ ejus vesani, viri infideles: sacer- d. 11.
dotes ejus polluerunt sanctum, injuste egerunt
contra legem.
5 Dominus justus in medio ejus non faciet ini-
quitatem: mane mane judicium suum dabit in
lucem, & non abscondetur: nescivit autem ini-
quus confusionem.
6 Disperdidi Gentes, & dissipati sunt anguli
earum: desertas feci vias eorum, dum non est
qui transeat: desolatæ sunt civitates eorum, non
remanente viro, neque ullo habitatore.
7 Dixi: Attamen timebis me, suscipies disci- B
plinam: & non peribit habitaculum ejus, pro-
pter omnia in quibus visitavi eam: verumtamen
diluculo surgentes corruperunt omnes cogita-
tiones suas.
8 Quapropter expecta me, dicit Dominus, in
die resurrectionis meæ in futurum, quia judi-
cium meum ut congregem Gentes, & colligam
regna: & effundam super eos indignationem
meam, omnem iram furoris mei: * in igne enim * Supra
zeli mei devorabitur omnis terra. 1. d. 18.
9 Quia tunc reddam populis labium electum,
ut invocent omnes in nomine Domini, & ser-
viant ei humero uno.
10 Ultra flumina Æthiopiæ, inde supplices
mei, filii dispersorum meorum deferent munus
mihi.
11 In die illa non confunderis super cunctis C
adinventionibus tuis, quibus prævaricata es in
me: quia tunc auferam de medio tui magnilo-
quos superbiæ tuæ, & non adjicies exaltari am-
plius in monte sancto meo.
12 Et derelinquam in medio tui populum pau-
perem & egenum: & sperabunt in nomine Do-
mini.
13 Reliquiæ Israel non facient iniquitatem,
nec loquentur mendacium, & non invenietur
in ore eorum lingua dolosa: quoniam ipsi pa-
scentur, & accubabūt, & non erit qui exterreat.
14 Lauda filia Sion: jubila Israel: lætare, &
exulta in omni corde filia Jerusalem.
15 Abstulit Dominus judicium tuum, avertit
inimicos tuos: rex Israel Dominus in medio
tui, non timebis malum ultra.
16 In die illa dicetur Jerusalem: Noli timere:
Sion, non dissolvantur manus tuæ.
17 Dominus Deus tuus in medio tui fortis, ip- D
se salvabit: gaudebit super te in lætitia, silebit
in dilectione sua, exultabit super te in laude.
18 Nugas, qui à lege recesserant, congregabo,
quia ex te erant: ut non ultra habeas super eis
opprobrium.
19 Ecce ego interficiam omnes, qui afflixe-
runt te in tempore illo: & salvabo claudican-
tem: & eam, quæ ejecta fuerat, congregabo: &
ponam eos in laudem, & in nomen, in omni
terra confusionis eorum:
20 In tempore illo, quo adducam vos; & in
tempore, quo congregabo vos, dabo enim vos
in nomen, & in laudem omnibus populis terræ,
cum convertero captivitatem vestram coram
oculis vestris, dicit Dominus.

PROPHETIA AGGÆI.

CAPUT I.

Quo tempore prophetaverit Aggæus : qui increpat Judæos , quod neglecta domo Dei propria ædificia curarent : ob quam causam dicit illis immissam à Deo sterilitatem ; eoque tempore dux Zorobabel & Iesus sacerdos magnus una cum populo exercitati , incipiunt ædificare domum Dei .

1 IN anno secundo Darij regis,
in mense sexto , in die vna
A mensis, factum est verbum
* Esd. 5.a.1. Domini in manu Aggæi
prophetæ , ad Zorobabel
filium Salathiel, ducem Juda,
& ad Jesum, filium Josedec , sacerdotem magnum , dicens :
2 Hæc ait Dominus exercituum , dicens : Populus iste dicit : Nondum venit tempus domus
Domini ædificandæ .
3 Et factum est verbum Domini in manu Aggæi prophetæ , dicens :
4 Numquid tempus vobis est ut habitetis in
domibus laqueatis, & domus ista deserta ?
5 Et nunc hæc dicit Dominus exercituum: Ponite corda vestra super vias vestras .
B 6 * Seminastis multum , & intulistis parum :
* Deut. 28.d.38 comedistis , & non estis satiati: bibistis, & non
estis inebriati : operuistis vos , & non estis ca-
Mich. 6.d.15. lefacti : & qui mercedes congregavit, misit eas
in sacculum pertusum .
7 Hæc dicit Dominus exercituum: Ponite corda vestra super vias vestras .
8 Ascendite in montem : portate ligna, & ædificate domum: & acceptabilis mihi erit, & glorificabor , dicit Dominus.
C 9 Respexistis ad amplius , & ecce factum est
minus : & intulistis in domum, & exsufflavi illud: quam ob causam , dicit Dominus exercituum ? quia domus mea deserta est , & vos festinatis unusquisque in domum suam .
10 Propter hoc super vos prohibiti sunt cæli
ne darent rorem , & terra prohibita est ne daret germen suum :
11 Et vocavi siccitatem super terram , & super montes , & super triticum , & super vinum , & super oleum , & quæcunque profert humus, & super homines, & super jumenta,
& super omnem laborem manuum .
12 Et audivit Zorobabel filius Salathiel , & D
Jesus filius Josedec sacerdos magnus, & omnes
reliquiæ populi , vocem Domini Dei sui , &
verba Aggæi prophetæ , sicut misit eum Dominus Deus eorum ad eos : & timuit populus a facie Domini .
13 Et dixit Aggæus nuntius Domini de nuntiis Domini , populo dicens : Ego vobiscum
sum , dicit Dominus .
14 Et suscitavit Dominus spiritum Zorobabel
filij Salathiel, ducis Juda , & spiritum Jesu fili
Josedec sacerdotis magni , & spiritum reliquorum de omni populo: & ingressi sunt, & faciebant opus in domo Domini exercituũ Dei sui .

CAPUT II.

Etsi templum reædificatum nihil videatur priori collatum, postea tamen veniente Messia , replebitur gloria majori , quam fuerit prioris templi , & sicut Judæi ob neglectam templi reædificationem facti fuerant immundi coram Deo , ipsorumque sacrificia & sterilitas adducta ; ita post inceptam reædificationem omnia ipsis facta sunt prospera .

1 IN die vigesima & quarta mensis, in sexto A
mense, in anno secundo Darij regis .

2 In

2 In septimo mense, vigesima & prima mensis, factum est verbum Domini in manu Aggæi prophetæ, dicens:

3 Loquere ad Zorobabel filium Salathiel ducem Juda, & ad Jesum filium Josedec sacerdotem magnum, & ad reliquos populi, dicens:

4 Quis in vobis est derelictus, qui vidit domum istam in gloria sua prima? & quid vos videtis hanc nunc? numquid non ita est, quasi non sit in oculis vestris?

5 Et nunc confortare Zorobabel, dicit Dominus: & confortare Jesu fili Josedec sacerdos magne, & confortare omnis populus terræ, dicit Dominus exercituum: & facite (quoniam ego vobiscum sum, dicit Dominus exercituum)

6 Verbum quod pepigi vobiscum cum egrederemini de Terra Ægypti: & spiritus meus erit in medio vestrum, nolite timere.

7 Quia hæc dicit Dominus exercituum:
B * Adhuc unum modicum est, & ego commo-
*Hebr 12.g.26 vebo cælum, & terram, & mare, & aridam.

8 Et movebo omnes Gentes: ET VENIET DESIDERATUS cunctis Gentibus: & implebo domum istam gloria: dicit Dominus exercituum.

9 Meum est argentum, & meum est aurum, dicit Dominus exercituum.

10 Magna erit gloria domus istius novissimæ plus quam primæ, dicit Dominus exercituum: & in loco isto dabo pacem, dicit Dominus exercituum.

11 In vigesima & quarta noni mensis, in anno secundo Darij regis, factum est verbum Domini ad Aggæum prophetam dicens:

12 Hæc dicit Dominus exercituum: Interroga sacerdotes legem, dicens:

13 Si tulerit homo carnem sanctificatam in ora vestimenti sui, & tetigerit de summitate ejus panem, aut pulmentum, aut vinum, aut oleum, aut omnem cibum: numquid sanctificabitur? Respondentes autem sacerdotes, dixerunt: Non.

14 Et dixit Aggæus: Si tetigerit pollutus in C
anima ex omnibus his, numquid contaminabitur? Et responderunt sacerdotes, & dixerunt: Contaminabitur.

15 Et respondit Aggæus: & dixit: Sic populus iste, & sic gens ista ante faciem meam, dicit Dominus, & sic omne opus manuum eorum: & omnia quæ obtulerunt ibi, contaminata erunt.

16 Et nunc ponite corda vestra a die hac & supra, antequam poneretur lapis super lapidem in templo Domini.

17 Cum accederetis ad acervum viginti modiorum, & fierent decem: & intraretis ad torcular, ut exprimeretis quinquaginta lagenas, & fiebant viginti.

18 * Percussi vos vento urente, & aurugine, *Amos
& grandine omnia opera manuum vestrarum: 4.c.9.
& non fuit in vobis, qui reverteretur ad me, dicit Dominus.

19 Ponite corda vestra ex die ista, & in futurum, a die vigesima & quarta noni mensis: a die, qua fundamenta jacta sunt templi Domini, ponite super cor vestrum.

20 Numquid iam semen in germine est: & adhuc vinea, & ficus, & malogranatum, & lignum olivæ non floruit? ex die ista benedicam.

21 Et factum est verbum Domini secundo ad Aggæum in vigesima & quarta mensis, dicens:

22 Loquere ad Zorobabel ducem Juda, dicens: Ego movebo cælum pariter & terram.

23 Et subvertam solium regnorum, & conteram fortitudinem regni Gentium: & subvertam quadrigam, & ascensorem ejus; & descendent equi, & ascensores eorum: vir in gladio fratris sui.

24 In die illa, dicit Dominus exercituum, as-
sumam te * Zorobabel fili Salathiel serve *Eccli.
meus, dicit Dominus: & ponam te quasi si- 49.c.13
gnaculum, quia te elegi, dicit Dominus exercituum.

PRO-

PROPHETIA ZACHARIÆ.

CAPUT I.

Quo tempore Zacharias prophetaverit: qui hortatur populum ad resipiscentiam, ne imitentur patres suos, qui prophetas contemnentes puniti sunt: duplici figura ostendit Dominus se puniturum Gentes quæ populum suum afflixerant; hunc autem in Jerusalem revocandum, in qua ædificabitur ipsi Domino templum.

1 IN mense octavo, in anno
A secundo Darii regis, factum
est verbum Domini ad Zachariam, filium Barachiæ
filii Addo, prophetam, dicens:
2 Iratus est Dominus super
patres vestros iracundia.
3 Et dices ad eos: Hæc dicit Dominus exer-
*Mala. cituum: * Convertimini ad me, ait Dominus
3. a.7. exercituum: & convertar ad vos, dicit Domi-
* Isaiæ nus exercituum.
31. c.8. 4 Ne sitis sicut patres vestri, * ad quos cla-
31. c.6. mabant prophetæ priores, dicentes: Hæc di-
& 45. cit Dominus exercituum: Convertimini de
d.27. viis vestris malis, & de cogitationibus vestris
* Iere. pessimis: & non audierunt, neque attenderunt
3.c.12. ad me, dicit Dominus.
Ezech. 5 Patres vestri ubi sunt? & Prophetæ numquid
18 g.30 in sempiternum vivent?
& 20. 6 Verumtamen verba mea, & legitima mea,
a. 7. quæ mandavi servis meis prophetis, numquid
& 33. non comprehenderunt patres vestros, & con-
c. 11. versi sunt, & dixerunt: Sicut cogitavit Dñs exer-
B cituum facere nobis secundum vias nostras. &
Osee 14 secundum adinventiones nostras, fecit nobis?
a. 2. 7 In die vigesima & quarta undecimi mensis
Ioel. 2. Sabath, in anno secundo Darii, factum est ver-
c.12. bum Domini ad Zachariam filium Barachiæ, filii Addo, prophetam, dicens:
8 Vidi per noctem, & ecce vir ascendẽs super
equum rufum, & ipse stabat inter myrteta, quæ
erant in profundo: & post eum equi rufi, varii,
& albi.
9 Et dixi: Quid sunt isti, Domine mi? & dixit ad me Angelus, qui loquebatur in me: Ego
ostendam tibi quid sint hæc.
10 Et respondit vir, qui stabat inter myrteta,
& dixit: Isti sunt, quos misit Dominus ut perambulent terram.
11 Et responderunt Angelo Domini, qui stabat C
inter myrteta, & dixerũt: Perambulavimus terram, & ecce omnis terra habitatur, & quiescit.
12 Et respondit Angelus Domini, & dixit: Domine exercituum usquequo tu non misereberis
Jerusalem, & urbium Juda, quibus iratus es? Iste
jam septuagesimus annus est.
13 Et respondit Dominus Angelo, qui loquebatur in me verba bona, verba consolatoria.
14 Et dixit ad me Angelus, qui loquebatur in
me: Clama, dicens: Hæc dicit Dñs exercituum:
* Zelatus sum Jerusalem & Sion zelo magno. * Infra 8.a.1.
15 Et ira magna ego irascor super gentes opulentas: quia ego iratus sum parum, ipsi vero
adjuverunt in malum.
16 Propterea hæc dicit Dominus: Revertar ad
Jerusalem in misericordiis: & domus mea ædificabitur in ea, ait Dominus exercituum: & perpendiculum extendetur super Jerusalem.
17 Adhuc clama, dicens: Hæc dicit Domi- D
nus exercituum: Adhuc affluent civitates meæ
bonis, & consolabitur adhuc Dominus Sion,
& eliget adhuc Jerusalem.

18 Et

18 Et levavi oculos meos,& vidi : & ecce
quatuor cornua.
19 Et dixi ad Angelum, qui loquebatur in
me, quid sunt hæc? & dixit ad me: Hæc sunt
cornua, quæ ventilaverunt Judam,& Israel, &
Jerusalem.
20 Et ostendit mihi Dominus quatuor fabros.
21 Et dixi: Quid isti veniunt facere? Qui ait,
dicens: Hæc sunt cornua quæ ventilaverunt Ju-
dam per singulos viros, & nemo eorum leva-
vit caput suum: & venerunt isti deterrere ea,ut
dejiciant cornua gentium, quæ levaverunt cor-
nu super Terram Juda ut dispergerent eam.

CAPUT II.

Apparet vir mensuraturus Jerusalem, quæ post captivitatem solutam vehementer replenda est habitatoribus: cui Deus pro muro erit; & afflictis Chaldæis ac cæteris qui filios Israel affixerant, multæ gentes una cum Sion latæ venient ad serviendum Domino, quas ipse suscipiet in populum.

A 1 ET levavi oculos meos, & vidi: & ecce
vir,& in manu ejus funiculus mensoru.
2 Et dixi: Quo tu vadis? Et dixit ad me: Ut
metiar Jerusalem, & videam quanta sit latitu-
do ejus, & quanta longitudo ejus.
3 Et ecce angelus, qui loquebatur in me,egre-
diebatur, & angelus alius egrediebatur in oc-
cursum ejus.
4 Et dixit ad eum: Curre, loquere ad puerum
istum, dicens: Absque muro habitabitur Jeru-
salem, præ multitudine hominum & jumento-
rum in medio ejus.
B 5 Et ego ero ei, ait Dominus, murus ignis in
circuitu: & in gloria ero in medio ejus.
6 O, ô fugite de terra Aquilonis, dicit Domi-
nus: quoniam in quatuor ventos cœli dispersi
vos, dicit Dominus.
7 O Sion,fuge quæ habitas apud filiam Baby-
C lonis:
8 Quia hæc dicit Dñs exercituum: Post gloriã
misit me ad gentes, quæ spoliaverunt vos: qui
enim tetigerit vos, tangit pupillam oculi mei:
9 Quia ecce ego levo manum meam super
eos,& erunt prædæ his, qui serviebant sibi: &
cognoscetis quia Dominus exercituum misit
me.
10 Lauda & lætare filia Sion: quia ecce ego
D venio, & habitabo in medio tui, ait Dominus.
11 Et applicabuntur gentes multæ ad Domi-
num in die illa, & erunt mihi in populum, &
habitabo in medio tui: & scies quia Dominus
exercituum misit me ad te.
12 Et possidebit Dominus Judam partem suam
in terra sanctificata:& eliget adhuc Jerusalem.
13 Sileat omnis caro à facie Domini: quia
consurrexit de habitaculo sancto suo.

CAPUT III.

Jesus sacerdos exutus sordidis,induitur mutatoriis, qui judicaturus est domum Domini, si in viis ipsius ambulet: adducet Dominus servum suum Orientem: & de lapide agit super quem septem oculi sunt.

A 1 ET ostendit mihi Dñs Jesum sacerdotem
magnum stantem coram angelo Dñi:
& satan stabat à dextris ejus ut adversaretur ei.
2 Et dixit Dominus ad satan: Increpet Domi-
nus in te satan: & increpet Dominus in te, qui
elegit Jerusalem: numquid non iste torris est
erutus de igne?
3 Et Jesus erat indutus vestibus sordidis: & B
stabat ante faciem angeli.
4 Qui respondit, & ait ad eos qui stabant co-
ram se, dicens: Auferte vestimenta sordida
ab eo. Et dixit ad eum: Ecce abstuli a te ini-
quitatem tuam, & indui te mutatoriis. C
5 Et dixit: Ponite cidarim mundam super
caput ejus. Et posuerunt cidarim mundam su-
per caput ejus, & induerunt eum vestibus: &
angelus Domini stabat.
6 Et contestabatur angelus Domini Jesum,di-
cens:
7 Hæc dicit Dominus exercituum: Si in viis
meis ambulaveris, & custodiam meam custo-
dieris: tu quoque judicabis domum meam, &
custodies atria mea, & dabo tibi ambulantes
de his, qui nunc hic assistunt.
8 Audi Jesu sacerdos magne, tu & amici tui, D
qui habitant coram te, quia viri portendentes *Luc.1
sunt, ecce enim ego * ADDUCAM SERVUM g.7.
MEUM ORIENTEM.
9 Quia ecce lapis quem dedi coram Jesu: su-
per lapidem unum septem oculi sunt: ecce ego
cælabo sculpturam ejus, ait Dominus exerci-
tuum: & auferam iniquitatem terræ illius in
die una.
10 In die illa, dicit Dominus exercituum,vo-
cabit vir amicum suum subter vitem, & sub-
ter ficum.

CAPUT IV.

De candelabro aureo cum duabus olivis, lapide primario & stanneo, ac septem oculis Domini, & horum interpretatio: quodque templum à Zorobabel fundatum, ab ipso consummabitur.

1 ET reversus est angelus, qui loquebatur A
in me, & suscitavit me,quasi virum qui
suscitatur de somno suo.
2 Et dixit ad me: Quid tu vides? Et dixi: Vi-
di, & ecce candelabrum aureum totum, &
lampas ejus super caput ipsius, & septem lucer-
næ ejus super illud: & septem infusoria lucer-
nis, quæ erant super caput ejus.
3 Et duæ olivæ super illud; una a dextris lam-
padis, & una a sinistris ejus.
4 Et respondi, & ajo ad angelum, qui loque- B
batur in me dicens: Quid sunt hæc,domine mi?
5 Et respondit angelus, qui loquebatur in me,
& dixit ad me: Numquid nescis quid sunt hęc?
Et dixi: non, domine mi.
6 Et respondit, & ait ad me, dicens: Hoc est
verbum Domini ad Zorobabel, dicens: Non
in exercitu, nec in robore, sed in spiritu meo,
dicit Dominus exercituum.
7 Quis tu mons magne coram Zorobabel? in C
planum: & educet lapidem primarium, &
exæquabit gratiam gratiæ ejus.
8 Et factum est verbum Domini ad me, dicẽs:
9 Manus Zorobabel fundaverunt domum
istam, & manus ejus perficient eam: & scietis
quia Dominus exercituum misit me ad vos.
10 Quis enim despexit dies parvos? & læta-
buntur, & videbunt lapidem stanneum in ma-
nu Zorobabel. Septem isti oculi sunt Domini,
qui discurrunt in universam terram.
11 Et respondi, & dixi ad eum: quid sunt duæ
olivæ istæ, ad dexteram candelabri, & ad si-
nistram ejus?
12 Et respondi secundo,& dixi ad eum: Quid D
sunt

sunt duæ spicæ olivarum, quæ sunt juxta duo
rostra aurea, in quibus sunt suffusoria ex auro?
13 Et ait ad me, dicens: Numquid nescis quid
sunt hæc? Et dixi: Non, domine mi.
14 Et dixit: isti sunt duo filii olei, qui assistunt
Dominatori universæ terræ.

CAPUT V.

Volumen volans, quo iniqui judicabuntur: mulier in amphora sedens cum massa plumbi, designat impietatem: & duæ mulieres alatæ levant illam in aera.

A 1 ET cōversus sum, & levavi oculos meos:
& vidi, & ecce volumen volans.
2 Et dixit ad me: Quid tu vides? Et dixi: Ego
video volumen volans: longitudo ejus viginti
cubitorum, & latitudo ejus decem cubitorum.
B 3 Et dixit ad me: Hæc est maledictio, quæ
egreditur super faciem omnis terræ: quia omnis
fur, sicut ibi scriptum est, judicabitur: &
omnis jurans, ex hoc similiter judicabitur.
C 4 Educam illud, dicit Dominus exercituum: &
veniet ad domum furis, & ad domum jurantis
in nomine meo mendaciter: & commorabitur
in medio domus ejus & consumet eam, & ligna
ejus, & lapides ejus.
5 Et egressus est angelus, qui loquebatur in
me: & dixit ad me: Leva oculos tuos, & vide
quid est hoc, quod egreditur.
6 Et dixi: Quidnam est? Et ait: Hæc est amphora
egrediens. Et dixit: Hæc est oculus eorum
in universa terra.
7 Et ecce talentum plumbi portabatur, & ecce
mulier una sedens in medio amphoræ.
8 Et dixit: Hæc est impietas. Et projecit eam
in medio amphoræ, & misit massam plumbeam
in os ejus.
9 Et levavi oculos meos, & vidi: & ecce duæ
D mulieres egredientes, & spiritus in alis earum,
& habebant alas quasi alas milvi: & levaverunt
amphoram inter terram & cœlum.
10 Et dixi ad angelum, qui loquebatur in me:
Quo istæ deferunt amphoram?
11 Et dixit ad me: Ut ædificetur ei domus in
terra Sennaar: & stabiliatur, & ponatur ibi super
basem suam.

CAPUT VI.

Quatuor quadrigæ visæ de medio duorum montium æreorum, quatuor venti sunt egredientes in terram: de coronis in capite Jesu sacerdotis imponendis: de viro cujus nomen Oriens, qui templum ædificabit Domino, & dominabitur in solio suo.

A 1 ET conversus sum, & levavi oculos
meos, & vidi: & ecce quatuor quadrigæ
egredientes de medio duorum montium:
& montes, montes ærei,
2 In quadriga prima equi rufi, & in quadriga
secunda equi nigri,
3 Et in quadriga tertia equi albi, & in quadriga
quarta equi varii, & fortes.
4 Et respondi, & dixi ad angelum, qui loquebatur
in me: Quid sunt hæc, domine mi?
B 5 Et respondit angelus, & ait ad me: Isti sunt
quatuor venti cœli, qui egrediuntur, ut stent coram
Dominatore omnis terræ.
6 In qua erant equi nigri, egrediebantur in
Terram Aquilonis: & albi egressi sunt post eos:
& varii egressi sunt ad Terram Austri.
7 Qui autem erant robustissimi, exierunt, &
quærebant ire & discurrere per omnem terram.
Et dixit: Ite, perambulate terram: & perambulaverunt
terram.
8 Et vocavit me, & locutus est ad me, dicens:
Ecce qui egrediuntur in Terram Aquilonis, requiescere
fecerunt spiritum meum in Terra
Aquilonis.
9 Et factum est verbum Domini ad me, dicēs: C
10 Sume a transmigratione, ab Holdai, & a
Tobia, & ab Idaia: & venies tu in die illa, &
intrabis domum Josiæ, filii Sophoniæ, qui venerunt
de Babylone,
11 Et sumes aurum & argentum: & facies coronas,
& pones in capite Jesu filii Josedec sacerdotis
magni,
12 Et loqueris ad eum, dicens: Hæc ait Dominus
exercituum, dicens: * ECCE VIR *Luc. 1.78.
ORIENS NOMEN EJUS: & subter eum orietur,
& ædificabit templum Domino. D
13 Et ipse extruet templum Domino: & ipse
portabit gloriam, & sedebit, & dominabitur
super solio suo: & erit sacerdos super solio suo,
& consilium pacis erit inter illos duos.
14 Et coronæ erunt Helem, & Tobiæ, & Idaiæ,
& Hem, filio Sophoniæ, memoriale in templo
Domini.
15 Et qui procul sunt, venient, & ædificabunt
in templo Domini: & scietis quia Dominus
exercituum misit me ad vos. Erit autem hoc, si
auditu audieritis vocem Domini Dei vestri.

CAPUT VII.

Jejunia quibus Judæi per 70. annos captivitatis jejunaverunt non placebant Domino, quia in iniquitatibus suis permanebant: proinde hortatur eos ad resipiscentiam, nam quia prophetas olim non audierant, dispersit eos Dominus in Gentes, terraque desolata facta est propter ipsorum iniquitates.

1 ET factum est in anno quarto Darii re- A
gis, factum est verbum Dñi ad Zachariam,
in quarta mensis noni, qui est Casleu.
2 Et miserunt ad domum Dei, Sarasar, & Rogommelech,
& viri qui erant cum eo, ad deprecandam
faciem Domini:
3 Ut dicerent sacerdotibus domus Domini
exercituum, & prophetis, loquentes: Numquid
flendum est mihi in quinto mense, vel sanctificare
me debeo, sicut jam feci multis annis?
4 Et factum est verbum Domini exercituum
ad me, dicens:
5 Loquere ad omnem populum terræ, & ad B
sacerdotes, dicens: * Cum jejunaretis, & *Isa. 58.
plangeretis in quinto & septimo per hos septuaginta
annos: numquid jejunium jejunastis
mihi?
6 Et cum comedistis, & bibistis, numquid non
vobis comedistis, & vobismetipsis bibistis?
7 Numquid non sunt verba, quæ locutus est C
Dominus in manu prophetarum priorum, cum
adhuc Jerusalem habitaretur, & esset opulenta,
ipsa & urbes in circuitu ejus, & ad Austrum,
& in campestribus habitaretur?
8 Et factum est verbum Domini ad Zachariam,
dicens:
9 Hæc ait Dominus exercituum, dicens: Judicium
verum judicate, & misericordiam & miserationes
facite, unusquisque cum fratre suo.
10 * Et viduam, & pupillum, & advenam, &
pauperem nolite calumniari: & malum vir fra-
tri

Exod tri suo non cogitet in corde suo.
2-.27.
ſa.1. 11 Et noluerunt attendere, & averterunt scapulam recedentem, & aures suas aggravaverunt ne audirent.
.23.
ere.5.
.28. 12 Et cor suum posuerunt ut adamantem, ne audirent legem, & verba quæ misit Dominus
D exercituum in spiritu suo per manum prophetarum priorum: & facta est indignatio magna à Domino exercituum.

13 Et factum est sicut locutus est, & non audierunt: sic clamabunt, & non exaudiam, dicit Dominus exercituum.

14 Et dispersi eos per omnia regna, quæ nesciunt: & terra desolata est ab eis, eo quod non esset transiens & revertens: & posuerunt terram desiderabilem in desertum.

CAPUT VIII.

Sicut Dominus propter peccata populi sui afflixit eum, & desolatam fecit Jerusalem: sic nunc facit illā plurimum habitari, omniaque dabit prospera modo ei serviant: quibus adjungentur & aliæ Gentes: de fimbria Judæi à decem viris ethnicis apprehensa.

A 1 ET factum est verbum Domini exercituum, dicens:

2 Hæc dicit Dominus exercituum: Zelatus sum Sion zelo magno, & indignatione magna zelatus sum eam.

3 Hæc dicit Dominus exercituum: Reversus sum ad Sion, & habitabo in medio Jerusalem: & vocabitur Jerusalem civitas veritatis, & mons Domini exercituum mons sanctificatus.

4 Hæc dicit Dominus exercituum: Adhuc habitabunt senes & anus in plateis Jerusalē: & viri baculus in manu ejus præ multitudine dierū.

5 Et plateæ civitatis complebuntur infantibus & puellis, ludentibus in plateis ejus.

6 Hæc dicit Dominus exercituum: Si videbitur difficile in oculis reliquiarum populi hujus in diebus illis, numquid in oculis meis difficile erit, dicit Dominus exercituum?

7 Hæc dicit Dominus exercituum: Ecce ego salvabo populum meum de terra Orientis, & de terra Occasus solis.

B 8 Et adducam eos, & habitabunt in medio Jerusalem: & erunt mihi in populum, & ego ero eis in Deum, in veritate & in justitia.

9 Hæc dicit Dominus exercituum: Confortentur manus vestræ, qui auditis in his diebus sermones istos per os prophetarum, in die qua fundata est domus Domini exercituum, ut templum ædificaretur.

10 Siquidem ante dies illos merces hominum non erat, nec merces jumentorum erat; neq; introeunti, neque exeunti erat pax præ tribulatione: & dimisi omnes homines, unumquemque contra proximum suum.

11 Nunc autem non juxta dies priores ego faciam reliquiis populi hujus, dicit Dominus exercituum,

12 Sed semen pacis erit: vinea dabit fructum suum, & terra dabit germen suum, & cęli dabunt rorem suum: & possidere faciam reliquias populi hujus universa hæc.

C 13 Et erit: sicut eratis maledictio in Gentibus, domus Juda, & domus Israel: sic salvabo vos, & eritis benedictio: nolite timere, confortentur manus vestræ.

14 Quia hæc dicit Dominus exercituum: Sicut cogitavi ut affligerem vos, cum ad iracundiam provocassent patres vestri me, dicit Dominus,

15 Et non sum misertus: sic conversus cogitavi in diebus istis ut benefaciam domui Juda, & Jerusalem: nolite timere.

16 Hæc sunt ergo verba, quæ facietis: * Loquimini veritatem unusquisque cum proximo *Ephes. 4.f.25.
suo: veritatem, & judicium pacis judicate in portis vestris.

17 Et unusquisque malum contra amicum suum ne cogitetis in cordibus vestris: & juramentum mendax ne diligatis: omnia enim hęc sunt, quæ odi, dicit Dominus.

18 Et factum est verbum Domini exercituum ad me, dicens:

19 Hæc dicit Dominus exercituum: Jejunium D
quarti, & jejunium quinti, & jejunium septimi, & jejunium decimi erit domui Juda in gaudium, & lætitiam, & in solemnitates præclaras: veritatem tantum, & pacem diligite.

20 Hæc dicit Dominus exercituum: Usquequo veniant populi, & habitēt in civitatibus multis,

21 Et vadant habitatores, unus ad alterum, dicentes: Eamus, & deprecemur faciem Domini, & quæramus Dominum exercituum: vadam etiam ego.

22 Et venient populi multi, & gentes robustę, ad quærendum Dominum exercituum in Jerusalem, & deprecandam faciem Domini.

23 Hæc dicit Dominus exercituum: In diebus illis, in quibus apprehendent decem homines ex omnibus linguis Gentium, & apprehendent fimbriam viri Judæi, dicentes: Ibimus vobiscum: audivimus enim quoniam Deus vobiscum est.

CAPUT IX.

Vaticinatur adversus civitates Syriæ, & superbos Philisthæos: rex Christus venturus est ad Sion insidens pullo asini, & ablato bello imperabit mundo in magna pace; qui etiam emisit vinctos de lacu in sanguine testamenti sui: omnia dicuntur futura populo Dei prospera, quoniam ipse eum proteget.

1 ONus verbi Domini in terra Hadrach, & A
Damasci requiei ejus: quia Domini est oculus hominis, & omnium tribuum Israel.

2 Emath quoque in terminis ejus, & Tyrus & Sidon: assumpserunt quippe sibi sapientiam valde.

3 Et ædificavit Tyrus munitionem suam, & coacervavit argentum quasi humum, & aurum ut lutum platearum.

4 Ecce Dominus possidebit eam, & percutiet in mari fortitudinem ejus, & hæc igni devorabitur.

5 Videbit Ascalon, & timebit; & Gaza, & dolebit nimis: & Accaron, quoniam confusa est spes ejus; & peribit rex de Gaza, & Ascalon non habitabitur.

6 Et sedebit separator in Azoto, & disperdam superbiam Philisthinorum.

7 Et auferam sanguinem ejus de ore ejus, & B
abominationes ejus de medio dentium ejus, & relinquetur etiam ipse Deo nostro, & erit quasi dux in Juda, & Accaron quasi Jebusæus.

8 Et circumdabo domū meā ex his, qui militāt mihi euntes & revertentes, & non transibit super eos ultra exactor: quia nūc vidi in oculis meis.

9 * Exul-

*Isai.62.d.11. Matth.21.a.5. 9 * Exulta satis filia Sion, jubila filia Jerusa-
lem: ECCE REX TUUS veniet tibi justus, &
salvator: ipse pauper, & ascendens super asi-
C nam, & super pullum filium asinæ.
10 Et disperdam quadrigam ex Ephraim, &
equum de Jerusalem, & dissipabitur arcus bel-
li: & loquetur pacem Gentibus, & potestas
ejus à mari usque ad mare, & a fluminibus us-
que ad fines terræ.
11 Tu quoque in sanguine testamenti tui emi-
sisti vinctos tuos de lacu, in quo non est aqua.
12 Convertimini ad munitionem vincti spei,
hodie quoque annuntians duplicia reddam tibi.
13 Quoniam extendi mihi Judam quasi ar-
cum, implevi Ephraim: & suscitabo filios tuos
Sion super filios tuos Græcia: & ponam te qua-
si gladium fortium.
D 14 Et Dominus Deus super eos videbitur; &
exibit ut fulgur, jaculum ejus: & Dominus Deus
in tuba canet, & vadet in turbine Austri.
15 Dominus exercituum proteget eos: & de-
vorabunt, & subjicient lapidibus fundæ: & bi-
bentes inebriabuntur quasi a vino, & replebun-
tur ut phialæ, & quasi cornua altaris.
16 Et salvabit eos Dominus Deus eorum in
die illa, ut gregem populi sui: quia lapides san-
cti elevabuntur super terram ejus.
17 Quid enim bonum ejus est, & quid pul-
chrum ejus, nisi frumentum electorum, & vi-
num germinans virgines?

CAPUT X.

*Solus Dominus potest petita præstare, qui con-
fortabit Judæos: & misertus ipsorum congre-
gabit eos de variis locis captivitatis in ter-
ram pristinam, humiliatis ipsorum inimicis.*

A 1 PEtite à Domino pluviam in tempore se-
rotino, & Dominus faciet nives, & plu-
viam imbris dabit eis, singulis herbam in agro.
2 Quia simulacra locuta sunt inutile, & divi-
ni viderunt mendacium, & somniatores locuti
sunt frustra: vane consolabantur: ideirco ab-
ducti sunt quasi grex: affligentur, quia non est
eis pastor.
B 3 Super pastores iratus est furor meus, & su-
per hircos visitabo: quia visitavit Dominus
exercituum gregem suum, domum Juda, & po-
suit eos quasi equum gloriæ suæ in bello.
4 Ex ipso angulus, ex ipso paxillus, ex ipso
arcus prælii, ex ipso egredietur omnis exactor
simul.
5 Et erunt quasi fortes conculcantes lutum
viarum in prælio: & bellabunt, quia Dominus
cum eis: & confundentur ascensores equorum.
6 Et confortabo domum Juda, & domum Jo-
seph salvabo: & convertam eos, quia misere-
bor eorum: & erunt sicut fuerunt quando non
projeceram eos: ego enim Dominus Deus eo-
C rum, & exaudiam eos.
7 Et erunt quasi fortes Ephraim, & lætabitur
cor eorum quasi a vino: & filii eorum vide-
bunt, & lætabuntur, & exultabit cor eorum
in Domino.
8 Sibilabo eis, & congregabo illos, quia re-
demi eos: & multiplicabo eos sicut ante fue-
rant multiplicati.
9 Et seminabo eos in populis, & de longe re-
cordabuntur mei: & vivent cum filiis suis, &
revertentur.
D 10 Et reducam eos de Terra Ægypti, & de
Assyriis congregabo eos, & ad Terrã Galaad &
Libani adducã eos, & non invenietur eis locus:
11 Et transibit in maris freto, & percutiet in
mari fluctus, & confundentur omnia profunda
fluminis, & humiliabitur superbia Assur, &
sceptrum Ægypti recedet.
12 Confortabo eos in Domino &, in nomine
ejus ambulabunt, dicit Dominus.

CAPUT XI.

*Jubet Dominus pasci pecora occisionis, quibus
non parcet, quia pastores eorum non parce-
bant eis: de duabus virgis tandem abscissis, &
tribus pastoribus uno mense succisis: de appen-
sa mercede triginta argenteorum projecto-
rum ad statuarium: de alio malo pastore à
Domino suscitando.*

1 APeri Libane portas tuas, & comedat A
ignis cedros tuas.
2 Ulula abies, quia cecidit cedrus, quoniam
magnifici vastati sunt: ululate quercus Basan,
quoniam succisus est saltus munitus.
3 Vox ululatus pastorum, quia vastata est ma-
gnificentia eorum: vox rugitus leonum, quo-
niam vastata est superbia Jordanis.
4 Hæc dicit Dominus Deus meus: Pasce pe-
cora occisionis,
5 Quæ qui possederant, occidebant, & non
dolebant, & vendebant ea, dicentes: Bene-
dictus Dominus, divites facti sumus: & pastores
eorum non parcebant eis.
6 Et ego non parcam ultra super habitantes B
terram, dicit Dominus: ecce ego tradam ho-
mines, unumquemque in manu proximi sui, &
in manu regis sui: & concident terram, & non
eruam de manu eorum.
7 Et pascam pecus occisionis propter hoc o
pauperes gregis. Et assumpsi mihi duas virgas,
unam vocavi Decorem, & alteram vocavi Fu-
niculum: & pavi gregem.
8 Et succidi tres pastores in mense uno, &
contracta est anima mea in eis: siquidem &
anima eorum variavit in me.
9 Et dixi: Non pascam vos: quod moritur,
moriatur: & quod succiditur, succidatur: & re-
liqui devorent unusquisque carnem proximi sui.
10 Et tuli virgam meam, quæ vocabatur De- C
cus; & abscidi eam, ut irritum facerem fœdus
meum, quod percussi cum omnibus populis.
11 Et in irritum deductum est in die illa: &
cognoverunt sic pauperes gregis, qui custodiunt
mihi, quia verbum Domini est.
12 Et dixi ad eos: Si bonum est in oculis ve- *Matt.27.a.9.
stris, afferte mercedem meam; & si non, quie-
scite. * Et appenderunt mercedem meam tri-
ginta argenteos.
13 Et dixit Dominus ad me: Projice illud ad
statuarium, decorum pretium, quo appretiatus
sum ab eis. Et tuli triginta argenteos, & proje-
ci illos in domum Domini ad statuarium.
14 Et præcidi virgam meam secundam, quæ
appellabatur Funiculus, ut dissolverem germa-
nitatem inter Judam & Israel.
15 Et dixit Dominus ad me: Adhuc sume tibi
vasa pastoris stulti. D
16 Quia ecce ego suscitabo pastorem in ter-
ra, qui derelicta non visitabit, dispersum non
quæret, & contritum non sanabit, & id quod
stat non enutriet, & carnes pinguium comedet,
& ungulas eorum dissolvet.

17 O pa-

17 O pastor, & idolum, derelinquens gregem:
gladius super brachium ejus, & super oculum
dextrum ejus: brachium ejus ariditate siccabi-
tur, & oculus dexter ejus tenebrescens obscu-
rabitur.

CAPUT XII.

*Juda & Jerusalem à variis regnis affligentur,
sed rursum reducti filii Israel in terram suam
superiores erunt his qui se afflixerant: effuso-
que à Domino spiritu gratiæ super habitatores
Jerusalem aspicient ad eum quem confixe-
runt, & super eum dolebunt, plangentes sin-
gulæ familiæ seorsum.*

1 ONus verbi Domini super Israel. Dixit
A Dominus extendens cælum; & fun-
dans terram, & fingens spiritum hominis in
eo:
2 Ecce ego ponam Jerusalem superliminare
crapulæ omnibus populis in circuitu: sed & Ju-
da erit in obsidione contra Jerusalem.
3 Et erit: in die illa ponam Jerusalem lapi-
dem oneris cunctis populis: omnes, qui leva-
bunt eam, concisione lacerabuntur: & colli-
gentur adversus eam omnia regna terræ.
4 In die illa, dicit Dominus, percutiam om-
nem equum in stuporem, & ascensorem ejus in
amentiam: & super domum Juda aperiam ocu-
los meos, & omnem equum populorum percu-
tiam cæcitate.
5 Et dicent duces Juda in corde suo: Confor-
tentur mihi habitatores Jerusalem in Domino
exercituum Deo eorum.
6 In die illa ponam duces Juda sicut cami-
num ignis in lignis, & sicut facem ignis in fœ-
no: & devorabunt ad dexteram, & ad sini-
stram omnes populos in circuitu: & habi-
tabitur Jerusalem rursus in loco suo in Jeru-
salem.
C 7 Et salvabit Dominus tabernacula Juda, si-
cut in principio: ut non magnifice glorietur do-
mus David, & gloria habitantium Jerusalem
contra Judam.
8 In die illa proteget Dominus habitatores
Jerusalem, & erit qui offenderit ex eis in die
illa, quasi David, & domus David quasi
Dei, sicut angelus Domini in conspectu eo-
rum.
9 Et erit in die illa: quæram conterere omnes
Gentes quæ veniunt contra Jerusalem.
10 Et effundam super domum David, & super
habitatores Jerusalem, spiritum gratiæ & pre-
cum:* & aspicient ad me, quem confixerunt: &
*Joan. 19.g.37 plangent eum planctu quasi super unigenitum,
& dolebunt super eum ut doleri solet in morte
primogeniti.
D 11 In die illa magnus erit planctus in Jerusa-
*2.Par. 35.d.22 lem, * sicut planctus Adadremmon in campo
Mageddon.
12 Et planget terra: familiæ & familiæ seor-
sum: familiæ domus David seorsum, & mulie-
res eorum seorsum.
13 Familiæ domus Nathan seorsum, & mu-
lieres eorum seorsum: familiæ domus Levi
seorsum, & mulieres eorum seorsum: fami-
liæ Semei seorsum, & mulieres eorum seor-
sum.
14 Omnes familiæ reliquæ, familiæ & fami-
liæ seorsum, & mulieres eorum seorsum.

CAPUT XIII.

*Cum fuerit fons patens domui David in ablu-
tionem peccatoris, tollentur idola; & pseudo-
prophetæ à sibi charissimis lapidabuntur: quæ
sint plagæ in medio manuum: percutiendus
pastor, & oves dispergendæ: duæ partes ho-
minum dispergentur in omni terra, & tertia
per ignem probabitur.*

1 IN die illa erit fons patens domui David, A
& habitantibus Jerusalem, in ablutionem
peccatoris & menstruatæ.
2 * Et erit in die illa, dicit Dominus exerci- *Ezec. 30.d.13
tuum: Disperdam nomina idolorum de ter-
ra, & non memorabuntur ultra: & pseudo-
prophetas, & spiritum immundum auferam de
terra.
3 Et erit, cum prophetaverit quispiam ultra, B
dicent ei pater ejus & mater ejus, qui genue-
runt eum: Non vives: quia mendacium locu-
tus es in nomine Domini, & configent eum pa-
ter ejus & mater ejus, genitores ejus, cum pro-
phetaverit.
4 Et erit: In die illa confundentur prophe-
tæ, unusquisque ex visione sua cum propheta-
verit: nec operientur pallio saccino, ut men-
tiantur:
5 Sed dicet: Non sum propheta, homo agri-
cola ego sum: quoniam Adam exemplum
meum ab adolescentia mea. C
6 Et dicetur ei: Quid sunt plagæ istæ in me-
dio manuum tuarum? Et dicet: His plaga-
tus sum in domo eorum, qui diligebant
me.
7 Framea suscitare super pastorem meum, &
super virum cohærentem mihi, dicit Domi-
nus exercituum: * percute pastorem, & dis- *Matt. 26.c.31 Marc. 14.c.38
pergentur oves: & convertam manum meam
ad parvulos.
8 Et erunt in omni terra, dicit Dominus: par-
tes duæ in ea dispergentur, & deficient; & ter-
tia pars relinquetur in ea.
9 Et ducam tertiam partem per ignem, & D
uram eos sicut uritur argentum, & probabo
eos sicut probatur aurum. Ipse vocabit nomen
meum, & ego exaudiam eum. Dicam: Popu-
lus meus es, & ipse dicet: Dominus Deus
meus.

CAPUT XIV.

*Postquam Jerusalem passa fuerit captivita-
tem, aliasque afflictiones à Gentibus; erit dies
nota Domino, cum exibunt aquæ vivæ de Je-
rusalem: & filii Israel revertentur, habitatu-
ri secure in Jerusalem: percutietque Dominus
plaga Gentes quæ pugnaverunt adversus Je-
rusalem, & harum reliquiæ ascendent, ut ado-
rent Dominum Jerusalem, sanctumque erit quod
est super frænum equi.*

1 ECce venient dies Domini, & dividentur
spolia tua in medio tui.
2 Et congregabo omnes Gentes ad Jerusalem A
in prælium, & capietur civitas; & vastabun-
tur domus, & mulieres violabuntur: & egre-
dietur media pars civitatis in captivitatem, &
reliquum populi non auferetur ex urbe.
3 Et egredietur Dominus, & præliabitur con-
tra Gentes illas, sicut præliatus est in die cer-
taminis.
4 Et stabunt pedes ejus in die illa super

Montem olivarum, qui est contra Jerusalem
ad Orientem: & scindetur Mons olivarum ex
media parte sui ad Orientem, & ad Occiden-
tem, prærupto grandi valde: & separabitur
medium montis ad Aquilonem, & medium eius
ad Meridiem.
5 Et fugietis ad vallem montium eorum, quo-
niam coniungetur vallis montium usque ad
B proximum: & fugietis sicut fugistis à facie ter-
Amos ræmotus in diebus Oziæ regis Juda: & veniet
1.a.1. Dominus Deus meus, omnesque sancti cum eo.
6 Et erit in die illa: Non erit lux sed frigus &
gelu.
7 Et erit dies una, quæ nota est Domino, non
dies neque nox: & in tempore vesperi erit lux.
8 Et erit in die illa: Exibunt aquæ vivæ de Je-
rusalem: medium earum ad mare Orientale,
& medium earum ad mare novissimum: in æsta-
te & in hieme erunt.
9 Et erit Dominus Rex super omnem terram:
in die illa erit Dominus unus, & erit nomen
ejus unum.
10 Et revertetur omnis terra usque ad deser-
tum, de colle Remmon ad Austrum Jerusalem:
& exaltabitur, & habitabit in loco suo, à por-
ta Benjamin usque ad locum portæ prioris, &
usque ad portam angulorum: & a turre Hana-
neel usque ad torcularia regis.
C 11 Et habitabunt in ea, & anathema non erit
amplius: sed sedebit Jerusalem secura.
12 Et hæc erit plaga, qua percutiet Dominus
omnes Gentes, quæ pugnaverunt aduersus Je-
rusalem: tabescet caro uniuscuiusque stantis
super pedes suos, & oculi ejus contabescent in
foraminibus suis, & lingua eorum contabescet
in ore suo.
13 In die illa erit tumultus Domini magnus
in eis: & apprehendet vir manum proximi sui,
& conseretur manus eius super manum proxi-
mi sui.
14 Sed & Judas pugnabit adversus Jerusalem:
& congregabuntur divitiæ omnium Gentium
in circuitu, aurum, & argentum, & vestes
multæ satis.
15 Et sic erit ruina equi, & muli, & cameli,
& asini, & omnium iumentorum, quæ fuerint
in castris illis, sicut ruina hæc.
16 Et omnes qui reliqui fuerint de universis
Gentibus, quæ venerunt contra Jerusalem,
ascendent ab anno in annum, ut adorent Re-
gem Dominum exercituum, & celebrent festi-
vitatem tabernaculorum.
17 Et erit: qui non ascenderit de familiis ter-
ræ ad Jerusalem, ut adoret Regem Dominum D
exercituum, non erit super eos imber.
18 Quod & si familia Ægypti non ascende-
rit, & non venerit; nec super eos erit, sed erit
ruina, qua percutiet Dominus omnes Gentes,
quæ non ascenderint ad celebrandam festivi-
tatem tabernaculorum.
19 Hoc erit peccatum Ægypti, & hoc pec-
catum omnium Gentium, quæ non ascen-
derint ad celebrandam festivitatem taberna-
culorum.
20 In die illa erit quod super frænum equi est,
sanctum Domino: & erunt lebetes in domo
Domini quasi phialæ coram altari.
21 Et erit omnis lebes in Jerusalem & in Juda
sanctificatus Domino exercituum: & venient
omnes immolantes, & sument ex eis, & co-
quent in eis: & non erit mercator ultra in do-
mo domini exercituum in die illo.

PRO-

PROPHETIA MALACHIÆ.

CAPUT I.

Prophetia Malachiæ ad Israel, quem Dominus arguit ingratitudinis, quod non agnoscebat se in Jacob, unde descenderat, dilectum, rejecto Esau cum populo suo: ideo conqueritur se ab Israel non honorari neque timeri, quodque sacerdotes despiciant nomen Domini, quorum reiicit sacrificia, gratam habens oblationem mundam quæ in omni loco ei offertur.

A 1 Nus verbi Domini ad Israel
in manu Malachiæ.
2 Dilexi vos, dicit Dñs, & di-
xistis: in quo dilexisti nos?
Nonne frater erat Esau Ja-
cob, dicit Dominus, &
*Rom. 9.c.13. * dilexi Jacob,
3 Esau autem odio habui? &
posui montes ejus in solitudinem, & heredita-
tem eius in dracones deserti.
4 Quod si dixerit Idumæa: Destructi sumus, sed
revertentes ædificabimus quæ destructa sunt:
Hæc dicit Dñs exercituum: Isti ædificabunt, &
ego destruã: & vocabuntur termini impietatis,
& populus cui iratus est Dñs usq; in æternum.
5 Et oculi vestri videbunt: & vos dicetis: Ma-
B gnificetur Dominus super terminum Israel.
6 Filius honorat patrem, & servus dominum
suum: si ergo Pater ego sum, ubi est honor
meus? & si Dominus ego sum, ubi est timor
meus, dicit Dominus exercituum? ad uos, ò
sacerdotes, qui despicitis nomen meum, & di-
xistis: In quo despeximus nomen tuum?
7 Offertis super altare meum panem pollutum,
& dicitis: In quo polluimus te? In eo quod di-
citis: Mensa Domini despecta est.
8 Si offeratis cæcum ad immolandum, nonne
malum est? & si offeratis claudum, & langui-
dum, nonne malum est? offer illud duci tuo,
si placuerit ei, aut si susceperit faciem tuam,
dicit Dominus exercituum.
9 Et nunc deprecamini vultum Dei ut mise-
reatur vestri (de manu enim vestra factum est
hoc) si quomodo suscipiat facies vestras, dicit
Dominus exercituum.
10 Quis est in vobis, qui claudat ostia, & in-
cendat altare meum gratuito? non est mihi vo-
luntas in vobis, dicit Dominus exercituum: &
munus non suscipiam de manu vestra.
11 * Ab ortu enim solis usque ad occasum, *Psal. 112.a.3
magnum est nomen meum in Gentibus: & in
omni loco sacrificatur, & offertur nomini meo
oblatio munda: quia magnum est nomen meũ
in Gentibus, dicit Dominus exercituum.
12 Et vos polluistis illud in eo quod dicitis: D
Mensa Domini contaminata est: & quod super-
ponitur, contemptibile est, cum igne qui illud
devorat.
13 Et dixistis: Ecce de labore, & exuffla-
stis illud, dicit Dominus exercituum, & intuli-
stis de rapinis claudum, & languidum, & in-
tulistis munus: numquid suscipiam illud de
manu vestra, dicit Dominus?
14 Maledictus dolosus, qui habet in grege
suo masculum, & votum faciens immolat de-
bile Domino: quia Rex magnus ego, dicit
Dominus exercituum, & nomen meum horri-
bile in Gentibus.

CAPUT II.

Comminatur Dominus se maledicturum benedictionibus sacerdotum nisi resipiscant: ipsius enim legem contemnunt, irritum facientes pactum Levi, qui hic laudatur: trangressus est & Juda ducens alienigenas, quapropter non respiciet deinceps Dominus ad sacrificium eorum: de uxore diligenda, seu dimittenda: laborare fecerunt Dominum in sermonibus suis. A

1 ET nunc ad vos mandatum hoc, ò sacer- *Lev. 26. b. 14.
dotes.
2 * Si nolueritis audire, & si nolueritis pone- Deut. 28. b. 15.
re super cor ut detis gloriam nomini meo, ait

Dominus exercituum: mittam in vos egestatē, & maledicam benedictionibus vestris, & maledicam illis: quoniam non posuistis super cor.

3 Ecce ego projiciam vobis brachium, & dispergam super vultum vestrum stercus solemnitatum vestrarum, & assumet vos secum.

4 Et scietis quia misi ad vos mandatum istud, ut esset pactum meum cum Levi, dicit Dominus exercituum.

5 Pactum meum fuit cum eo vitæ & pacis: & dedi ei timorem, & timuit me, & a facie nominis mei pavebat.

6 Lex veritatis fuit in ore ejus: & iniquitas non est inventa in labiis ejus: in pace & in æquitate ambulavit mecum, & multos avertit ab iniquitate.

B 7 Labia enim sacerdotis custodient scientiam, & legem requirent ex ore ejus: quia angelus Domini exercituum est.

8 Vos autem recessistis de via, & scandalizastis plurimos in lege: irritum fecistis pactum Levi, dicit Dominus exercituum.

9 Propter quod & ego dedi vos contemptibiles, & humiles omnibus populis, sicut non servastis vias meas, & accepistis faciem in lege.

*Matt. 23.a.9. Ephes. 4. a.5. 10 * Numquid non pater unus omnium nostrum? numquid non Deus unus creavit nos? quare ergo despicit unusquisque nostrum fratrē suum, violans pactum patrum nostrorum?

C 11 Transgressus est Juda, & abominatio facta est in Israel, & in Jerusalem: quia contaminavit Judas sanctificationem Domini, quam dilexit; & habuit filiam dei alieni.

12 Disperdet Dominus virum qui fecerit hoc, magistrum & discipulum de tabernaculis Jacob, & offerentem munus Domino exercituū.

13 Et hoc rursum fecistis, operiebatis lacrymis altare Domini, fletu, & mugitu, ita ut non respiciam ultra ad sacrificium, nec accipiam placabile quid de manu vestra.

14 Et dixistis: Quam ob causam? quia Dominus testificatus est inter te, & uxorem pubertatis tuæ, quam tu despexisti: & hæc particeps tua, & uxor fœderis tui.

D 15 Nonne unus fecit: & residuum spiritus ejus est? Et quid unus quærit, nisi semen Dei? Custodite ergo spiritum vestrum, & uxorem adolescentiæ tuæ noli despicere.

16 Cum odio habueris, dimitte, dicit Dñs Deus Israel: operiet autem iniquitas vestimentum ejus, dicit Dominus exercituum: custodite spiritum vestrum, & nolite despicere.

17 Laborare fecistis Dominum in sermonibus vestris, & dixistis: In quo eum fecimus laborare? In eo quod dicitis: Omnis qui facit malum, bonus est in conspectu Domini, & tales ei placent: aut certe ubi est Deus judicij?

CAPUT III.

De præcursore Christi, & hujus adventu, ac futuro judicio: qui purgatis filiis Levi gratum habebit sacrificiū Juda & Jerusalē: comminatur sceleratis gravem ultionē; quos tamē ad se revocat plurima bona conversis promittēs: conqueritur de ingratitudine filiorū Israel, & quod ipsum in decimis suis configunt, quodque dicant Deo non esse curæ suos cultores, cujus contrarium tandem experientur.

Matt. 11.b.10 1 Ecce ego mitto angelum meum, & præparabit viam ante faciem meam. Et statim veniet ad templum suum Dominator, quem vos quæritis; & angelus testamenti, quem vos vultis. Ecce venit, dicit Dominus exercituum. Marc. 1.a.2. Luc. 1.b.17. & 7.d.27.

2 Et quis poterit cogitare diem adventus ejus, & quis stabit ad videndum eum? ipse enim quasi ignis conflans, & quasi herba fullonum:

3 Et sedebit conflans, & emundans argentum, & purgabit filios Levi, & colabit eos quasi aurum, & quasi argentum, & erunt Domino offerentes sacrificia in justitia.

4 Et placebit Domino sacrificium Juda & Jerusalem, sicut dies sæculi, & sicut anni antiqui. B

5 Et accedam ad vos in judicio, & ero testis velox maleficis, & adulteris, & perjuris, & qui calumniantur mercedem mercenarii, viduas, & pupillos: & opprimunt peregrinum, nec timuerunt me, dicit Dominus exercituum.

6 Ego enim Dominus, & non mutor: & vos filii Jacob non estis consumpti.

7 A diebus enim patrum vestrorum recessistis à legitimis meis, & non custodistis. * Revertimini ad me, & revertar ad vos; dicit Dominus exercituum. Et dixistis: In quo revertemur? *Zach. 1.a.3.

8 Si affiget homo Deum, quia vos configitis me? Et dixistis: In quo configimus te? In decimis, & in primitiis.

9 Et in penuria vos maledicti estis, & me vos configitis gens tota.

10 Inferte omnem decimam in horreum, & sit cibus in domo mea, & probate me super hoc, dicit Dominus: si non aperuero vobis cataractas cæli, & effudero vobis benedictionem usque ad abundantiam, C *Ioan. 21.b.6

D 11 Et increpabo pro vobis devorantem, & nō corrumpet fructum terræ vestræ; nec erit sterilis vinea in agro, dicit Dominus exercituum.

12 Et beatos vos dicent omnes Gentes: eritis enim vos terra desiderabilis, dicit Dominus exercituum.

13 * Invaluerunt super me verba vestra, dicit Dominus. A

14 Et dixistis: Quid locuti sumus contra te? Dixistis: Vanus est, qui servit Deo: & quod emolumentum quia custodivimus præcepta ejus, & quia ambulavimus tristes corā Dño exercituū?

15 Ergo nunc beatos dicimus arrogantes: siquidem ædificati sunt facientes impietatem, & tentaverunt Deum, & salvi facti sunt.

16 Tunc locuti sunt timentes Dominum, unusquisque cum proximo suo: Et attendit Dominus, & audivit: & scriptus est liber monumenti coram eo timentibus Dominum, & cogitantibus nomen ejus.

17 Et erunt mihi, ait Dominus exercituum, in die qua ego facio, in peculium: & parcam eis, sicut parcit vir filio suo servienti sibi.

18 Et convertemini, & videbitis quid sit inter justum & impium: & inter servientem Deo, & non servientem ei.

CAPUT IV.

Dies Domini inflammabit omnes facientes impietatem, evulsa ipsorum radice: orietur sol justitiæ Deum timentibus, qui calcabunt impios: jubet reminisci legis Moysi: Elias antequam veniat dies Domini mittendus prædicitur, qui convertat cor patrum ad filios.

1 Ecce enim dies veniet succensa quasi caminus: & erunt omnes superbi, & omnes facien- A

facientes impietatem, stipula : & inflammabit
eos dies veniens, dicit Dominus exercituum,
quæ non derelinquet eis radicem & germen.
*Lucæ 1.g.78. 2 * Et orietur vobis timentibus nomen meum
Sol justitiæ; & sanitas in pennis ejus : & egrediemini, & salietis sicut vituli de armento.
3 Et calcabitis impios, cum fuerint cinis sub
planta pedum vestrorum, in die qua ego facio,
dicit Dominus exercituum.

4 * Mementote legis Moysi servi mei, quam *Exod 10.
mandavi ei in Horeb ad omnem Israel, præcepta & judicia. Deut. 4.f.6.
5 * Ecce ego mittam vobis Eliam prophe- *Matt. 17. b. 10.
tam, antequam veniat dies Domini magnus,
& horribilis.
6 Et convertet cor patrum ad filios, & cor Mar. 9 c.11.
filiorum ad patres eorum : ne forte veniam, & Lucæ 1.b.17.
percutiam terram anathemate.

LIBER PRIMUS MACHABÆORUM.

CAPUT I.

Mortuo Alexandro Magno, qui Darium percusserat, successit tandem in Græcia Antiochus illustris : sub quo scelerati quidam ex filiis Israel profanarunt Jerusalem : Antiochus autem, devicto Ptolomæo rege Ægypti, invasit Jerusalem; & ablatis omnibus vasis templi ac thesauris, fecit cædem magnam, unde ortus est ingens planctus : simile fecit & princeps tributorum ab eo missus, incensa Jerusalem, plurimisque in captivitatem ductis : Antiochus leges idololatriæ Judæis statuit, ablatis cunctis divini cultus cæremoniis, & ædificato idolo desolationis, renitentes misere trucidans : cujus edicta plurimi impii secuti sunt, pii vero respuerunt, mortem potius subire parati.

A 1 ET factum est, postquam
percussit Alexander Philippi Macedo, qui primus
regnavit in Grecia, egressus de terra Cethim, Dariũ
regẽ Persarũ & Medorũ:
2 Constituit prælia multa,
& obtinuit omnium munitiones, & interfecit reges terræ,
3 Et pertransiit usque ad fines terræ : & accepit spolia multitudinis Gentium : & siluit terra
in conspectu ejus.
4 Et congregavit virtutem, & exercituum
fortem nimis : & exaltatum est, & elevatum
cor ejus.
5 Et obtinuit regiones Gentium, & tyrannos :
& facti sunt illi in tributum.
6 Et post hæc decidit in lectum, & cognovit
quia moreretur.
7 Et vocavit pueros suos nobiles, qui secum
erant nutriti a juventute : & divisit illis regnum suum, cum adhuc viveret.
8 Et regnavit Alexander annis duodecim, &
mortuus est.
9 Et obtinuerunt pueri ejus regnum, unusquisque in loco suo :
B 10 Et imposuerunt omnes sibi diademata post
mortem ejus, & filii eorum post eos annis multis, & multiplicata sunt mala in terra.
11 Et exiit ex eis radix peccatrix, Antiochus
illustris, filius Antiochi regis, qui fuerat Romæ
obses; & regnavit in anno centesimo trigesimo septimo regni Græcorum.
12 In diebus illis exierunt ex Israel filii iniqui, & suaserunt multis, dicentes : Eamus, &
disponamus testamentum cum Gentibus, quæ
circa nos sunt : quia ex quo recessimus ab eis,
invenerunt nos multa mala.
13 Et bonus visus est sermo in oculis eorum.
14 Et destinaverunt aliqui de populo, & abierunt ad regem : & dedit illis potestatem ut facerent justitiam Gentium.
15 Et ædificaverunt gymnasium in Jerosolymis secundum leges Nationum :
16 Et fecerunt sibi præputia, & recesserunt a
testamento sancto, & juncti sunt Nationibus,
& venundati sunt ut facerent malum.
17 Et paratum est regnum in conspectu Antiochi, & cœpit regnare in terra Ægypti, ut C
regnaret super duo regna.
18 Et intravit in Ægyptum in multitudine
gravi, in curribus, & elephantis, & equitibus,
& copiosa navium multitudine :
19 Et constituit bellum adversus Ptolemæum
regem Ægypti, & veritus est Ptolemæus a facie ejus, & fugit, & ceciderunt vulnerati multi.
20 Et comprehendit civitates munitas in
Terra Ægypti : & accepit spolia Terræ Ægypti.
21 Et convertit Antiochus, postquam percussit Ægyptum in centesimo & quadragesimo
tertio anno : & ascendit ad Israel.
22 Et ascendit Jerosolymam in multitudine
gravi.
23 Et intravit in sanctificationem cum superbia, & accepit altare aureum, & candelabrum
luminis, & universa vasa ejus, & mensam propositionis, & libatoria, & phialas, & mortariola aurea, & velum, & coronas, & ornamentum aureum, quod in facie templi erat : &
comminuit omnia.
24 Et accepit argentum, & aurum, & vasa D
concupiscibilia : & accepit thesauros occultos, quos invenit : & sublatis omnibus abiit in
terram suam.
25 Et fecit cædem hominum, & locutus est
in superbia magna.
26 Et factus est planctus magnus in Israel, &
in omni loco eorum :
27 Et ingemuerunt principes, & seniores : virgines, & juvenes infirmati sunt : & speciositas
mulierum immutata est.

28 Omnis maritus sumpsit lamentum : & quæ sedebant in thoro maritali, lugebant :

29 Et commota est terra super habitantes in ea, & universa domus Jacob induit confusionem.

30 Et post duos annos dierum, misit Rex principem tributorum in civitate Juda, & venit Jerusalem cum turba magna.

31 Et locutus est ad eos verba pacifica in dolo : & crediderunt ei.

32 Et irruit super civitatem repente, & percussit eam plaga magna, & perdidit populum multum ex Israel.

33 Et accepit spolia civitatis : & succendit eam igni, & destruxit domos ejus, & muros ejus in circuitu :

34 Et captivas duxerunt mulieres : & natos, & pecora possederunt.

35 Et ædificaverunt civitatem David muro magno & firmo, & turribus firmis, & facta est illis in arcem :

E 36 Et posuerunt illic gentem peccatricem, viros iniquos, & convaluerunt in ea, & posuerunt arma, & escas, & congregaverunt spolia Jerusalem ;

37 Et reposuerunt illic : & facti sunt in laqueum magnum.

38 Et factum est hoc ad insidias sanctificationi, & in diabolum malum in Israel :

39 Et effuderunt sanguinem innocentem per circuitum sanctificationis, & contaminaverunt sanctificationem.

40 Et fugerunt habitatores Jerusalem propter eos, & facta est habitatio exterorum, & facta est extera semini suo, & nati ejus reliquerunt eam.

*Tob. 2.a.6. Amos 8.b.10. 41 Sanctificatio ejus desolata est sicut solitudo, * dies festi ejus conversi sunt in luctum, sabbata ejus in opprobrium, honores ejus in nihilum.

42 Secundum gloriam ejus multiplicata est ignominia ejus : & sublimitas ejus conversa est in luctum.

43 Et scripsit rex Antiochus omni regno suo, ut esset omnis populus unus : & relinqueret unusquisque legem suam.

44 Et consenserunt omnes Gentes secundum verbum regis Antiochi :

45 Et multi ex Israel consenserunt servituti ejus & sacrificaverunt idolis, & coinquinaverunt sabbatum.

46 Et misit Rex libros per manus nuntiorum in Jerusalem, & in omnes civitates Juda : ut sequerentur leges Gentium terræ,

47 Et prohiberent holocausta, & sacrificia, & placationes fieri in templo Dei,

48 Et prohiberent celebrari sabbatum, & dies solemnes :

49 Et jussit coinquinari sancta, & sanctum
F populum Israel.

50 Et jussit ædificari aras, & templa, & idola, & immolari carnes suillas, & pecora communia,

51 Et relinquere filios suos incircumcisos & coinquinari animas eorum in omnibus immundis, & abominationibus, ita ut obliviscerentur legem, & immutarent omnes justificationes Dei.

52 Et quicumque non fecissent secundum verbum regis Antiochi, morerentur.

53 Secundum omnia verba hæc scripsit omni regno suo : & præposuit principes populo, qui hæc fieri cogerent.

54 Et jusserunt civitatibus Juda sacrificare.

55 Et congregati sunt multi de populo ad eos, qui dereliquerant legem Domini : & fecerunt mala super terram :

56 Et effugaverunt populum Israel in abditis, & in absconditis fugitivorum locis.

57 Die quintadecima mensis Casleu, quinto
& quadragesimo & centesimo anno, ædifica-
vit Rex Antiochus abominandum idolum de-
solationis super altare Dei, & per univer- G
sas civitates Juda in circuitu ædificaverunt
aras :

58 Et ante januas domorum, & in plateis incendebant thura, & sacrificabant :

59 Et libros legis Dei combusserunt igni, scindentes eos :

60 Et apud quemcumque inveniebantur libri testamenti Domini, & quicumque observabat legem Domini, secundum edictum regis trucidabant eum.

61 In virtute sua faciebant hæc populo Israel, qui inveniebatur in omni mense & mense in civitatibus.

62 Et quinta & vigesima die mensis sacrificabant super aram, quæ erat contra altare.

63 Et mulieres, quæ circumcidebant filios suos, trucidabantur secundum jussum regis Antiochi,

64 Et suspendebant pueros à cervicibus per universas domos eorum : & eos, qui circumciderant illos, trucidabant.

65 Et multi de populo Israel definierunt apud se, ut non manducarent immunda : & elegerunt magis mori, quam cibis coinquinari immundis :

66 Et noluerunt infringere legem Dei sanctam, & trucidati sunt :

67 Et facta est ira magna super populum valde.

CAPUT II.

Mathathias cum filiis luget afflictionem civitatis, & sanctorum profanationem ; ostensisque signis mæstitiæ, respondet his qui à rege missi erant, nec se nec cognationem suam impio decreto obtemperaturos : occisisque idololatra Judæo & regis ministro, fugit cum filiis in montes : plurimi nolentes obtemperare trucidantur, cum nollent sabbato inimicis resistere : Mathathias collecto piorum exercitu, revocat Dei cultum, destructa idololatria, cæsoque Antiochi præsidio : & moriturus hortatur filios, ut patrum exemplo semper tueantur legem Domini. dans Simonem filium suum in consultorem, & Judam in militiæ principem.

1 IN diebus illis surrexit Mathathias filius A
Joannis, filii Simeonis, sacerdos ex filiis
Joarib ab Jerusalem, & consedit in monte
Modin :

2 Et habebat filios quinque, Joannem, qui cognominabatur Gaddis :

3 Et Simonem, qui cognominabatur Thasi :

4 Et Judam, qui vocabatur Machabæus :

5 Et Eleazarum, qui cognominabatur Abaron : & Jo-

& Jonathan, qui cognominabatur Apphus.

6 Hi viderunt mala, quæ fiebant in populo Juda, & in Jerusalem.

7 Et dixit Mathathias: Væ mihi, ut quid natus sum videre contritionem populi mei, & contritionem civitatis sanctæ, & sedere illic, cum datur in manibus inimicorum?

8 Sancta in manu extraneorum facta sunt: templum ejus sicut homo ignobilis.

9 Vasa gloriæ ejus captiva abducta sunt: trucidati sunt senes ejus in plateis, & juvenes ejus ceciderunt in gladio inimicorum.

10 Quæ gens non hereditavit regnum ejus, & non obtinuit spolia ejus?

11 Omnis compositio ejus ablata est. Quæ
B erat libera facta est ancilla.

12 Et ecce sancta nostra, & pulchritudo nostra, & claritas nostra desolata est, & coinquinaverunt ea Gentes.

13 Quo ergo nobis adhuc vivere?

14 Et scidit vestimenta sua Mathathias, & filii ejus: & operuerunt se ciliciis, & planxerunt valde.

15 Et venerunt illuc qui missi erant à rege Antiocho ut cogerent eos, qui confugerant in civitatem Modin, immolare, & accendere thura, & a lege Dei discedere.

16 Et multi de populo Israel consentientes accesserunt ad eos: sed Mathathias, & filii ejus constanter steterunt.

17 Et respondentes qui missi erant ab Antiocho, dixerunt Mathathiæ: Princeps & clarissimus & magnus es in hac civitate, & ornatus filiis & fratribus.

18 Ergo accede prior, & fac jussum regis, sicut fecerunt omnes Gentes & viri Juda, & qui remanserunt in Jerusalem: & eris tu, & filii tui, inter amicos regis, & amplificatus auro & argento, & muneribus multis.

19 Et respondit Mathathias, & dixit magna voce: Et si omnes Gentes regi Antiocho obediunt, ut discedat unusquisque a servitute legis patrum suorum, & consentiat mandatis ejus:

20 Ego, & filii mei, & fratres mei, obediemus legi patrum nostrorum.

21 Propitius sit nobis Deus: non est nobis utile relinquere legem & justitias Dei:

C. 22 Non audiemus verba regis Antiochi, nec sacrificabimus transgredientes legis nostræ mandata, ut eamus altera via.

23 Et ut cessavit loqui verba hæc, accessit quidam Judæus in omnium oculis sacrificare idolis super aram in civitate Modin, secundum jussum regis:

24 Et vidit Mathathias, & doluit, & contremuerunt renes ejus, & accensus est furor ejus secundum judicium legis, & insiliens trucidavit eum super aram;

25 Sed & virum, quem rex Antiochus miserat, qui cogebat immolare, occidit in ipso tempore, & aram destruxit,

* Num. 25, c. 11. 26 Et zelatus est legem, * sicut fecit Phinees Zamri filio Salomi.

27 Et exclamavit Mathathias voce magna in civitate, dicens: Omnis, qui zelum habet legis statuens testamentum, exeat post me.

28 Et fugit ipse, & filii ejus in montes, & reliquerunt quæcumque habebant in civitate.

29 Tunc descenderunt multi quærentes judicium, & justitiam, in desertum:

30 Et sederunt ibi ipsi, & filii eorum: & mulieres eorum, & pecora eorum: quoniam inundaverunt super eos mala. D

31 Et renuntiatum est viris regis, & exercitui, qui erat in Jerusalem civitate David, quoniam discessissent viri quidam, qui dissipaverunt mandatum regis, in loca occulta in deserto, & abiissent post illos multi.

32 Et statim perrexerunt ad eos, & constituerunt adversus eos prælium in die sabbatorum.

33 Et dixerunt ad eos: Resistitis & nunc adhuc? exite, & facite secundum verbum regis Antiochi, & vivetis.

34 Et dixerunt: Non exibimus, neque faciemus verbum regis, ut polluamus diem sabbatorum.

35 Et concitaverunt adversus eos prælium.

36 Et non responderunt eis, nec lapidem miserunt in eos, nec oppilaverunt loca occulta,

37 Dicentes: Moriamur omnes in simplicitate nostra: & testes erunt super nos cœlum & terra, quod injuste perditis nos.

38 Et intulerunt illis bellum sabbatis: & mortui sunt ipsi, & uxores eorum, & filii eorum, & pecora eorum, usque ad mille animas hominum.

39 Et cognovit Mathathias, & amici ejus, & luctum habuerunt super eos valde.

40 Et dixit vir proximo suo: Si omnes fecerimus sicut fratres nostri fecerunt, & non pugnaverimus adversus Gentes pro animabus nostris & justificationibus nostris: nunc citius disperdent nos a terra.

41 Et cogitaverunt in die illa, dicentes: Omnis homo quicumque venerit ad nos in bello die sabbatorum, pugnemus adversus eum: & non moriemur omnes, sicut mortui sunt fratres nostri in occultis.

42 Tunc congregata est ad eos synagoga Assidæorum fortis viribus ex Israel, omnis voluntarius in lege:

43 Et omnes, qui fugiebant à malis, additi sunt ad eos, & facti sunt illis ad firmamentum.

44 Et collegerunt exercitum, & percusserunt peccatores in ira sua, & viros iniquos in indignatione sua: & cæteri fugerunt ad nationes, ut evaderent.

45 Et circuivit Mathathias, & amici ejus, & destruxerunt aras:

46 Et circumciderunt pueros incircumcisos quotquot invenerunt in finibus Israel: & in fortitudine.

47 Et persecuti sunt filios superbiæ, & prosperatum est opus in manibus eorum:

48 Et obtinuerunt legem de manibus gentium, & de manibus regum: & non dederunt cornu peccatori. E

49 Et appropinquaverunt dies Mathathiæ moriendi, & dixit filiis suis: Nunc confortata est superbia, & castigatio, & tempus eversionis, & ira indignationis.

50 Nunc ergo, ô filii, æmulatores estote legis, & date animas vestras pro testamento patrum vestrorum,

51 Et mementote operum patrum, quæ fecerunt in generationibus suis: & accipietis glo-

tiam magnam, & nomen æternum.

*Gen. 22.a.1. 52 * Abraham nonne in tentatione inventus est fidelis & reputatum est ei ad justitiam?

*Gen. 41.c.40. 53 *Joseph in tempore angustiæ suæ custodivit mandatum, & factus est dominus Ægypti.

*Num 25.c.13. 54 * Phinees pater noster, zelando zelum Dei, accepit testamentum sacerdotii æterni.

Eccl. 45.d.28. 55 * Jesus dum implevit verbum, factus est dux in Israel.

*Iosu.1.a.1. 56 * Caleb, dum testificatur in ecclesia, accepit hereditatem.

G 57 * David in sua misericordia consecutus est sedem regni in sæcula.

*Num 14.b.6. Iosu.14.d.14. 58 * Elias, dum zelat zelum legis, receptus est in cœlum.

*2Reg 2.a.4. 59 * Ananias & Azarias & Misael credentes, liberati sunt de flamma.

*4Reg 2.d.11. 60 * Daniel in sua simplicitate liberatus est de ore leonum.

*Dan. 3.e.50. *Dan. 6.f.22. 61 Et ita cogitate per generationem & generationem: quia omnes qui sperant in eum, non infirmantur.

62 Et à verbis viri peccatoris ne timueritis; quia gloria ejus, stercus & vermis est:

63 Hodie extollitur, & cras non invenietur: quia conversus est in terram suam, & cogitatio ejus periit.

64 Vos ergo filii confortamini, & viriliter agite in lege: quia in ipsa gloriosi eritis.

65 Et ecce Simon frater vester, scio quod vir consilii est: ipsum audite semper, & ipse erit vobis pater.

66 Et Judas Machabæus fortis viribus à juventute sua, sit vobis princeps militiæ, & ipse aget bellum populi.

67 Et adducetis ad vos omnes factores legis: & vindicate vindictam populi vestri.

68 Retribuite retributionem Gentibus, & intendite in præceptum legis.

69 Et benedixit eos, & appositus est ad patres suos.

70 Et defunctus est anno centesimo & quadragesimo sexto: & sepultus est à filiis suis in sepulchris patrum suorum in Modin, & planxerunt eum omnis Israel planctu magno.

CAPUT III.

Judas Machabæus dux eximius prædicatur, qui perambulans civitates Juda, trucidabat omnes impios: & occiso duce Apollonio, ejusque exercitu disperso, vicit cum paucis potentissimum Syriæ exercitum una cum duce Serone: iratus autem ob hoc rex Antiochus, profectus in Persidem constituit Lysiam viceregem, dato belli in Judæos apparatu, qui misit contra terram Juda Gorgiam cum exercitu: Judas autem & sui ad bellum se parant, maxime operibus pœnitentiæ & oratione ad Deum.

A 1 ET surrexit Judas, qui vocabatur Machabæus, filius ejus pro eo.

2 Et adjuvabant eum omnes fratres ejus, & universi qui se conjunxerant patri ejus, & præliabantur prælium Israel cum lætitia.

3 Et dilatavit gloriam populo suo, & induit se loricam sicut gigas, & succinxit se arma bellica sua in præliis, & protegebat castra gladio suo.

4 Similis factus est leoni in operibus suis, & sicut catulus leonis rugiens in venatione.

5 Et persecutus est iniquos perscrutans eos; & qui conturbabant populum suum, eos succendit flammis:

6 Et repulsi sunt inimici ejus præ timore ejus, & omnes operarii iniquitatis conturbati sunt: & directa est salus in manu ejus.

7 Et exacerbabat reges multos, & lætificabat Jacob in operibus suis, & in sæculum memoria ejus in benedictione.

8 Et perambulavit civitates Juda, & perdidit impios ex eis, & avertit iram ab Israel.

9 Et nominatus est usque ad novissimum terræ, & congregavit pereuntes.

10 Et congregavit Apollonius Gentes, & à Samaria virtutem multam & magnam, ad bellandum contra Israel. B

11 Et cognovit Judas, & exiit obviam illi: & percussit, & occidit illum: & ceciderunt vulnerati multi, & reliqui fugerunt.

12 Et accepit spolia eorum: & gladium Apollonii abstulit Judas, & erat pugnans in eo omnibus diebus.

13 Et audivit Seron princeps exercitus Syriæ, quod congregavit Judas congregationem fidelium & ecclesiam secum,

14 Et ait: Faciam mihi nomen, & glorificabor in regno, & debellabo Judam, & eos qui cum ipso sunt, qui spernebant verbum regis.

15 Et præparavit se: & ascenderunt cum eo castra impiorum, fortes auxiliarii, ut facerent vindictam in filios Israel.

16 Et appropinquaverunt usque ad Bethoron: & exivit Judas obviam illis cum paucis.

17 Ut autem viderunt exercitum venientem sibi obviam, dixerunt Judæ: Quomodo poterimus pauci pugnare contra multitudinem tantam, & tam fortem, & nos fatigati sumus jejunio hodie? C

18 Et ait Judas: Facile est concludi multos in manus paucorum: & non est differentia in conspectu Dei cœli liberare in multis, & in paucis:

19 Quoniam non in multitudine exercitus victoria belli, sed de cœlo fortitudo est.

20 Ipsi veniunt ad nos in multitudine contumaci & superbia, ut disperdant nos, & uxores nostras, & filios nostros, & ut spolient nos:

21 Nos vero pugnabimus pro animabus nostris, & legibus nostris:

22 Et ipse Dominus conteret eos ante faciem nostram: vos autem ne timueritis eos.

23 Ut cessavit autem loqui, insiluit in eos subito: & contritus est Seron, & exercitus ejus in conspectu ipsius:

24 Et persecutus est eum in descensu Bethoron usque in campum, & ceciderunt ex eis octingenti viri, reliqui autem fugerunt in terram Philisthiim.

25 Et cecidit timor Judæ, ac fratrum ejus, & formido super omnes gẽtes in circuitu eorum. D

26 Et pervenit ad regem nomen ejus, & de præliis Judæ narrabant omnes gentes.

27 Ut audivit autem rex Antiochus sermones istos, iratus est animo: & misit, & congregavit exercitum universi regni sui, castra fortia valde:

28 Et aperuit ærarium suum, & dedit stipendia exercitui in annum: & mandavit illis ut essent parati ad omnia.

29 Et

29 Et vidit quod defecit pecunia de thesauris suis & tributa regionis modica propter dissensionem, & plagam, quam fecit in terra, ut tolleret legitima, quæ erant à primis diebus:

30 Et timuit ne non haberet ut semel & bis, in sumptus & donaria, quæ dederat ante larga manu: & abundaverat super reges, qui ante eum fuerant.

31 Et consternatus erat animo valde, & cogitavit ire in Persidem, & accipere tributa regionum, & congregare argentum multum.

32 Et reliquit Lysiam hominem nobilem de genere regali, super negotia regia, à flumine Euphrate usque ad flumen Ægypti:

33 Et ut nutriret Antiochum filium suum, donec rediret.

34 Et tradidit ei medium exercitum, & elephãtos: & mãdavit ei de omnibus quæ volebat, & de inhabitantibus Judæam & Jerusalem:

E 35 Et ut mitteret ad eos exercitum, ad conterendam & extirpandam virtutem Israel, & reliquias Jerusalem, & auferendam memoriam eorum de loco:

36 Et ut constitueret habitatores filios alienigenas in omnibus finibus eorum, & sorte distribueret terram eorum.

37 Et rex assumpsit partem exercitus residui, & exivit ab Antiochia civitate regni sui, anno centesimo & quadragesimo septimo: & transfretavit Euphraten flumen & perambulabat superiores regiones.

38 Et elegit Lysias Ptolemæum filium Dorymini, & Nicanorem, & Gorgiam, viros potentes ex amicis regis:

39 Et misit cum eis quadraginta millia virorum, & septem millia equitum, ut venirent in terram Juda, & disperderent eam secundum verbum regis.

40 Et processerunt cum universa virtute sua, & venerunt, & applicuerunt Emmaum in terra campestri.

41 Et audierunt mercatores regionum nomen eorum: & acceperunt argentum & aurum multum valde, & pueros: & venerunt in castra, ut acciperent filios Israel in servos; & additi sunt ad eos exercitus Syriæ, & terræ alienigenarum.

F 42 Et vidit Judas, & fratres ejus, quia multiplicata sunt mala, & exercitus applicabant ad fines eorum: & cognoverunt verba regis, quæ mandavit populo facere in interitum & consummationem:

43 Et dixerunt unusquisque ad proximũ suum: Erigamus dejectionem populi nostri, & pugnemus pro populo nostro, & sanctis nostris.

44 Et congregatus est conventus ut essent parati in prælium; & ut orarent, & peterent misericordiam & miserationes.

45 Et Jerusalem non habitabatur, sed erat sicut desertum: non erat qui ingrederetur & egrederetur de natis ejus: & sanctum conculcabatur: & filii alienigenarum erant in arce, ibi erat habitatio Gentium: & ablata est voluptas a Jacob, & defecit ibi tibia & cithara.

46 Et congregati sunt, & venerunt in Maspha contra Jerusalem: quia locus orationis erat in Maspha ante in Israel.

47 Et jejunaverunt illa die, & induerunt se ciliciis, & cinerem imposuerunt capiti suo, & disciderunt vestimenta sua:

48 Et expanderunt libros legis, de quibus scrutabantur Gentes similitudinem simulachrorum suorum:

G 49 Et attulerunt ornamenta sacerdotalia, & primitias, & decimas: & suscitaverunt Nazaræos, qui impleverant dies:

50 Et clamaverunt voce magna in cælum, dicentes: Quid faciemus istis, & quo eos ducemus?

51 Et sancta tua conculcata sunt, & contaminata sunt, & sacerdotes tui facti sunt in luctum, & in humilitatem.

52 Et ecce Nationes convenerunt adversum nos ut nos disperdant: tu scis quæ cogitant in nos.

53 Quomodo poterimus subsistere ante faciem eorum, nisi tu Deus adjuves nos?

54 Et tubis exclamaverunt voce magna.

55 Et post hæc constituit Judas duces populi, tribunos, & centuriones, & pentacontarchos, & decuriones.

56 * Et dixit his, qui ædificabant domos, & sponsabant uxores, & plantabant vineas, & formidolosis, ut redirent unusquisque in domum suam secundum legem. *Deut. 20.a.5.6. Iud. 7.a.3.

57 Et moverunt castra, & collocaverunt ad Austrum Emmaum.

58 Et ait Judas: Accingimini, & estote filii potentes, & estote parati in mane, ut pugnetis adversus Nationes has, quæ convenerunt adversus nos, disperdere nos & sancta nostra:

59 Quoniam melius est nos mori in bello, quã videre mala gentis nostræ, & sanctorum.

60 Sicut autem fuerit voluntas in cęlo, sic fiat.

CAPUT IV.

Gorgias quærit Judam: at hic suos hortatus fudit hostes, rursumque Gorgiæ exercitu fuso colligit spolia; & iterum fusis ad Deum precibus, devincit Lysiæ exercitum, ac postmodum purificato templo, novum erigit altare: & omnibus quæ ad Dei cultum requirebantur præparatis, sacrificiisque oblatis, magna lætitia celebrant illius dedicationem diebus octo; statuto etiam hujus dedicationis annuo festo ad dies octo.

1 ET assumpsit Gorgias quinque millia virorum, & mille equites electos: & moverunt castra nocte, A

2 Ut applicarent ad castra Judæorum, & percuterent eos subito: & filii, qui erant ex arce, erant illis duces.

3 Et audivit Judas, & surrexit ipse, & potentes, percutere virtutem exercituum regis, qui erant in Emmaum.

4 Adhuc enim dispersus erat exercitus à castris.

5 Et venit Gorgias in castra Judæ noctu, & neminem invenit, & quærebat eos in montibus: quoniam dixit: Fugiunt hi à nobis.

6 Et cum dies factus esset, apparuit Judas in campo cum tribus millibus virorum tantum: qui tegumenta & gladios non habebant:

7 Et viderunt castra Gentium valida, & loricatos & equitatus in circuitu eorum, & hi docti ad prælium.

8 Et ait Judas viris, qui secum erant: Ne timueritis multitudinem eorum, & impetum eorum ne formidetis.

9 * Me-

Exod 14.b.9. 9 * Mementote qualiter salvi facti sunt patres nostri in mari rubro, cum sequeretur eos Pharao cum exercitu multo.

10 Et nunc clamemus in cælum, & miserebitur nostri Dominus, & memor erit testamenti patrum nostrorum, & conteret exercitum istum ante faciem nostram hodie:

11 Et scient omnes gentes, quia est qui redimat & liberet Israel.

B 12 Et elevaverunt alienigenæ oculos suos, & viderunt eos venientes ex adverso.

13 Et exierunt de castris in prælium, & tuba cecinerunt hi qui erant cum Juda.

14 Et congressi sunt: & contritæ sunt gentes, & fugerunt in campum.

15 Novissimi autem omnes ceciderunt in gladio, & persecuti sunt eos usq; Gezeron, & usq; in campos Idumææ, & Azoti, & Jamniæ: & ceciderunt ex illis usque ad tria millia virorum.

16 Et reversus est Judas, & exercitus ejus, sequens eum,

17 Dixitque ad populum: Non concupiscatis spolia: quia bellum contra nos est,

18 Et Gorgias & exercitus ejus prope nos in monte: sed state nunc cōtra inimicos nostros, & expugnate eos, & sumetis postea spolia securi.

19 Et adhuc loquente Juda hęc, ecce apparuit pars quædam prospiciens de monte,

20 Et vidit Gorgias quod in fugam conversi sunt sui, & succenderunt castra: fumus enim, qui videbatur, declarabat quod factum est.

C 21 Quibus illi conspectis timuerunt valde, aspicientes simul & Judam, & exercitum in campo paratum ad prælium.

22 Et fugerunt omnes in campum alienigenarum:

23 Et Judas reversus est ad spolia castrorum, & acceperunt aurum multum, & argentum, & hyacinthum, & purpuram marinam, & opes magnas.

24 Et conversi, hymnum canebant, & benedicebant Deum in cælum, quoniam bonus est, quoniam in sæculum misericordia ejus.

25 Et facta est salus magna in Israel in die illa.

26 Quicumque autem alienigenarum evaserunt, venerunt, & nuntiaverunt Lysiæ universa quæ acciderant.

27 Quibus ille auditis, consternatus animo deficiebat: quod non qualia voluit, talia contigerant in Israel, & qualia mandavit rex.

28 Et sequenti anno congregavit Lysias virorum electorum sexaginta millia, & equitum quinque millia, ut debellaret eos.

29 Et venerunt in Judæam, & castra posuerunt in Bethoron, & occurrit illis Judas cum decem millibus viris.

D 30 Et viderunt exercitum fortem, & oravit, & dixit: Benedictus es salvator Israel, * qui contrivisti impetum potentis in manu servi tui David, * & tradidisti castra alienigenarum in manu Jonathæ filij Saul, & armigeri ejus.

1. Reg 17. f. 50 *1. Reg 14. b. 13*

31 Conclude exercitum istum in manu populi tui Israel, & confundantur in exercitu suo & equitibus.

32 Da illis formidinem, & tabefac audaciam virtutis eorum, & cōmoveantur cōtritione sua.

33 Dejice illos gladio diligentium te: & collaudent te omnes, qui noverunt nomen tuum in hymnis,

34 Et commiserunt prælium: & ceciderunt de exercitu Lysiæ quinque millia virorum.

35 Videns autem Lysias fugam suorum, & Judæorum audaciam, & quod parati sunt aut vivere, aut mori fortiter, abiit Antiochiam, & elegit milites ut multiplicati rursus venirent in Judæam.

36 Dixit autem Judas & fratres ejus: Ecce contriti sunt inimici nostri: ascendamus nunc mundare sancta, & renovare. B

37 Et congregatus est omnis exercitus, & ascenderunt in montem Sion.

38 Et viderunt sanctificationem desertam, & altare profanatum, & portas exustas, & in atriis virgulta nata sicut in saltu vel in montibus, & pastophoria diruta.

39 Et sciderunt vestimenta sua, & planxerunt planctu magno, & imposuerunt cinerem super caput suum.

40 Et ceciderunt in faciem super terram, & exclamaverunt tubis signorum, & clamaverunt in cælum.

41 Tunc ordinavit Judas viros, ut pugnarent adversus eos qui erant in arce, donec emundarent sancta.

42 Et elegit sacerdotes sine macula, voluntatem habentes in lege Dei:

43 Et mundaverunt sancta. & tulerunt lapides contaminationis in locum immundum.

44 Et cogitavit de altari holocaustorum, quod profanatum erat, quid de eo faceret.

45 Et incidit illis consilium bonum ut destruerent illud: ne forte illis esset in opprobrium, quia contaminaverunt illud Gentes, & demoliti sunt illud.

46 Et reposuerunt lapides in monte domus in loco apto, quoadusque veniret propheta, & responderet de eis.

47 Et acceperunt lapides integros secundum legem; & ædificaverunt altare novum, secundum illud quod fuit prius:

48 Et ædificaverunt sancta, & quæ intra domum erant intrinsecus: & ædem, & atria sanctificaverunt. E

49 Et fecerunt vasa sancta nova, & intulerunt candelabrum, & altare incensorum, & mensam in templum.

50 Et incensum posuerunt super altare, & accenderunt lucernas, quæ super candelabrum erant, & lucebant in templo. G

51 Et posuerunt super mensam panes, & appenderunt vela. & consummaverunt omnia opera quæ fecerant.

52 Et ante matutinum surrexerunt quinta & vigesima die mensis noni (hic est mensis Casleu) centesimi quadragesimi octavi anni:

53 Et obtulerunt sacrificium secundum legē, super altare holocaustorum novū quod fecerūt,

54 Secundum tempus & secundum diem, in qua contaminaverunt illud Gentes, in ipsa renovatum est in canticis, & citharis, & cinyris, & in cymbalis.

55 Et cecidit omnis populus in faciem, & adoraverunt, & benedixerunt in cælum eum, qui prosperavit eis.

56 Et fecerunt dedicationem altaris diebus octo, & obtulerunt holocausta cum lætitia, & sacrificium salutaris & laudis.

57 Et ornaverunt faciem templi coronis aureis

reis & scutulis: & dedicaverunt portas, & pastophoria, & imposuerunt eis januas.

58 Et facta est lætitia in populo magna valde, & aversum est opprobrium Gentium.

Ioan. 10.c.12 59 * Et statuit Judas, & fratres ejus, & universa ecclesia Israel, ut agatur dies dedicationis altaris in temporibus suis, ab anno in annum, per dies octo, a quinta & vigesima die mensis Casleu, cum lætitia & gaudio.

60 Et ædificaverunt in tempore illo montem Sion, & per circuitum muros altos, & turres firmas, nequando venirent Gentes, & conculcarent eum, sicut antea fecerunt.

61 Et collocavit illic exercitum, ut servarent eum, & munivit eum ad custodiendam Bethsuram, ut haberet populus munitionem contra faciem Idumææ.

CAPUT V.

Percussit Judas plurimas Gentes finitimas: obsessosq; Galaaditas & Galilæos ipse una cum fratre Simone liberat: & devicto semel atq; iterum Timotheo, captaq; civitate Ephron, quæ transitum ipsi præbere noluerat, & omni masculo ipsius interempto; tandem integro numero læti revertuntur in montem Sion ad sacrificandum Domino: interea qui relicti fuerant duces in Jerusalem, dum contra Judæ præceptum pugnant adversus Gentes, cæduntur: Judas vero percutit Chebron & Azotum, subversis ipsarum simulachris.

A 1 ET factum est, ut audierunt Gentes in circuitu, quia ædificatum est altare & sanctuarium sicut prius, iratæ sunt valde:

2 Et cogitabant tollere genus Jacob, qui erant inter eos, & cœperunt occidere de populo, & persequi.

3 Et debellabat Judas filios Esau in Idumæa, & eos qui erant in Acrabathane, quia circumsedebant Israelitas, & percussit eos plaga magna.

4 Et recordatus est malitiam filiorum Bean, qui erant populo in laqueum, & in scandalum, insidiantes ei in via.

5 Et conclusi sunt ab eo in turribus, & applicuit ad eos, & anathematizavit eos & incendit turres eorum igni, cum omnibus qui in eis erant.

6 Et transivit ad filios Ammon, & invenit manum fortem, & populum copiosum, & Timotheum ducem ipsorum:

7 Et commisit cum eis prælia multa, & contriti sunt in conspectu eorum, & percussit eos:

8 Et cœpit Gazer civitatem, & filias ejus, & reversus est in Judæam.

9 Et congregatæ sunt gentes quæ sunt in Galaad, adversus Israelitas qui erant in finibus eorum, ut tollerent eos: & fugerunt in Dathe-man munitionem.

10 Et miserunt litteras ad Judam & fratres ejus, dicentes: Congregatæ sunt adversum nos gentes per circuitum, ut nos auferant:

B 11 Et parant venire, & occupare munitionem, in quam confugimus: & Timotheus est dux exercitus eorum.

12 Nunc ergo veni, & eripe nos de manibus eorum, quia cecidit multitudo de nobis.

13 Et omnes fratres nostri, qui erant in locis Tubin, interfecti sunt: & captivas duxerunt uxores eorum, & natos, & spolia, & peremerunt illic fere mille viros.

14 Et adhuc epistolæ legebantur, & ecce alii nuntii venerunt de Galilæa conscissis tunicis, nuntiantes secundum verba hæc:

15 Dicentes convenisse adversum se a Ptolemaida, & Tyro, & Sidone: & repleta est omnis Galilæa alienigenis, ut nos consumant.

16 Ut audivit autem Judas, & populus, sermones istos, convenit ecclesia magna cogitare quid facerent fratribus suis, qui in tribulatione erant, & expugnabantur ab eis.

17 Dixitque Judas Simoni fratri suo: Elige tibi viros, & vade, & libera fratres tuos in Galilæa: ego autem & frater meus Jonathas ibimus in Galaaditim.

18 Et reliquit Josephum filium Zachariæ & Azariam, duces populi, cum residuo exercitu in Judæa ad custodiam:

19 Et præcepit illis, dicens: Præestote populo huic: & nolite bellum committere adversum gentes, donec revertamur.

20 Et partiti sunt Simoni viri tria millia, ut iret in Galilæam: Judæ autem octo millia in Galaaditim.

21 Et abiit Simon in Galilæam, & commisit prælia multa cum gentibus: & contritæ sunt gentes a facie ejus, & persecutus est eos usque ad portam

22 Ptolemaidis: & ceciderunt de gentibus fere tria millia virorum, & accepit spolia eorum.

23 Et assumpsit eos, qui erant in Galilæa, & in Arbatis, cum uxoribus, & natis, & omnibus quæ erant illis, & adduxit in Judæam cum lætitia magna.

24 Et Judas Machabæus & Jonathas frater eius transierunt Jordanem, & abierunt viam trium dierum per desertum.

25 Et occurrerunt eis Nabuthæi, & susceperunt eos pacifice, & narraverunt eis omnia, quæ acciderant fratribus eorum in Galaaditide,

26 Et quia multi ex eis comprehensi sunt in Barasa, & Bosor, & in Alimis, & in Casphor, & Mageth, & Carnaim: hæ omnes civitates munitæ, & magnæ.

27 Sed & in ceteris civitatibus Galaaditidis tenentur comprehensi, & in crastinum constituerunt admovere exercitum civitatibus his, & comprehendere, & tollere eos in una die.

28 Et convertit Judas, & exercitus ejus, viam in desertum Bosor repente, & occupavit civitatem: & occidit omnem masculum in ore gladii, & accepit omnia spolia eorum, & succendit eam igni.

29 Et surrexerunt inde nocte, & ibant usque ad munitionem.

30 Et factum est diluculo, cum elevassent oculos suos, ecce populus multus, cujus non erat numerus, portantes scalas & machinas, ut comprehenderent munitionem, & expugnarent eos. D

31 Et vidit Judas quia cœpit bellum, & clamor belli ascendit ad cælum sicut tuba, & clamor magnus de civitate:

32 Et dixit exercitui suo: Pugnate hodie pro fratribus vestris.

33 Et venit tribus ordinibus post eos, & exclamaverunt tubis, & clamaverunt in oratione.

34 Et cognoverunt castra Timothei quia Machabæus est, & refugerunt a facie ejus: & percusserunt eos plaga magna. & ceciderunt

ex eis in die illa fere octo millia virorum.

35 Et divertit Judas in Maspha, & expugnavit, & cœpit eam: & occidit omnem masculum ejus, & sumpsit spolia ejus, & succendit eam igni.

36 Inde perrexit, & cœpit Casbon, & Mageth, & Bosor, & reliquas civitates Galaaditidis.

37 Post hæc autem verba congregavit Timotheus exercitum alium, & castra posuit contra Raphon trans torrentem.

38 Et misit Judas speculari exercitum: & renuntiaverunt ei, dicentes: Quia convenerunt ad eum omnes gentes, qui in circuitu nostro sunt, exercitus multus nimis:

39 Et Arabas conduxerunt in auxilium sibi, & castra posuerunt trans torrentem, parati ad te venire in prælium. Et abiit Judas obuiam illis.

40 Et ait Timotheus principibus exercitus sui:
E Cum appropinquaverit Judas, & exercitus ejus ad torrentem aquæ: si transierit ad nos prior, non poterimus sustinere eum: quia potens poterit adversum nos.

41 Si vero timuerit transire, & posuerit castra extra flumen, transfretemus ad eos, & poterimus adversus illum.

42 Ut autem appropinquavit Judas ad torrentem aquæ, statuit scribas populi secus torrentem, & mandavit eis, dicens: Neminem hominum reliqueritis: sed veniant omnes in prælium.

43 Et transfretavit ad illos prior, & omnis populus post eum; & contritæ sunt omnes gentes a facie eorum, & projecerunt arma sua, & fugerunt ad fanum, quod erat in Carnaim.

44 Et occupavit ipsam civitatem, & fanum succendit igni, cum omnibus qui erant in ipso: & oppressa est Carnaim, & non potuit sustinere contra faciem Judæ.

45 Et congregavit Judas universos Israelitas, qui erant in Galaaditide, a minimo usq; ad maximum, & uxores eorum, & natos, & exercitum magnum valde, ut venirent in terram Juda.

46 Et venerunt usque Ephron: & hæc civitas magna in ingressu posita, munita valde, & non erat declinare ab ea dextera vel sinistra, sed per mediam iter erat.

47 Et incluserunt se qui erant in civitate, &
F obstruxerunt portas lapidibus: & misit ad eos Judas verbis pacificis,

48 Dicens: Transeamus per terram vestram, ut eamus in terram nostram: & nemo vobis nocebit: tantum pedibus transibimus. Et nolebant eis aperire.

49 Et præcepit Judas prædicare in castris, ut applicarent unusquisq; in quo erat loco.

50 Et applicuerunt se viri virtutis: & oppugnavit civitatem illam tota die, & tota nocte, & tradita est civitas in manu ejus:

51 Et peremerunt omnem masculum in ore gladii, & eradicavit eam, & accepit spolia ejus, & transivit per totam civitatem super interfectos.

52 Et transgressi sunt Jordanem in campo magno, contra faciem Bethsan.

53 Et erat Judas congregans extremos, & exhortabatur populum per totam viam, donec venirent in terram Juda.

54 Et ascenderunt in montem Sion cum lætitia & gaudio, & obtulerunt holocausta, quod nemo ex eis cecidisset, donec reverterentur in pace.

55 Et in diebus, quibus erat Judas & Jonathas in terra Galaad, & Simon frater ejus in Galilæa contra faciem Ptolemaidis,

56 Audivit Josephus Zachariæ filius, & Azarias princeps virtutis, res bene gestas, & prælia quæ facta sunt,

57 Et dixit: Faciamus & ipsi nobis nomen, & eamus pugnare adversus gentes, quæ in circuitu nostro sunt.

58 Et præcepit his qui erant in exercitu suo, & abierunt Jamniam.

59 Et exivit Gorgias de civitate, & viri ejus G
obviam illis in pugnam.

60 Et fugati sunt Josephus & Azarias usque in fines Judææ: & ceciderunt illo die de populo Israel ad duo millia viri, & facta est fuga magna in populo:

61 Quia non audierunt Judam, & fratres ejus, existimantes fortiter se facturos.

62 Ipsi autem non erant de semine virorum illorum, per quos salus facta est in Israel.

63 Et viri Juda magnificati sunt valde in conspectu omnis Israel, & gentium omnium ubi audiebatur nomen eorum.

64 Et convenerunt ad eos fausta acclamantes.

65 Et exivit Judas, & fratres ejus, & expugnabant filios Esau, in terra quæ ad Austrum est, & percussit Chebron & filias ejus: & muros ejus & turres succendit igni in circuitu.

66 Et movit castra ut iret in terram alienigenarum, & perambulabat Samariam.

67 In die illa ceciderunt sacerdotes in bello, dum volunt fortiter facere, dum sine consilio exeunt in prælium.

68 Et declinavit Judas in Azotum in terram alienigenarum, & diruit aras eorum & sculptilia deorum ipsorum succendit igni: & cœpit spolia civitatū, & reversus est in terram Juda.

CAPUT VI.

Antiochus repulsus ab opulenta civitate Elymaide venit in Babylonem; ubi auditis infortuniis quæ sui in Judæa passi erant incidit præ tristitia in mortis languorem, confitens hoc sibi contigisse ob impietatem quam in Judæos exercuerat: quo ibi mortuo, & Juda arcem Jerusalem obsidente, successor ejus filius Antiochus dictus Eupator, congregato adversus Judam potentissimo exercitu non potuit eum vincere; & Eleazar, occiso ingenti elephante, ab eo oppressus interiit: Rex autem oppugnans Jerusalem, revocatur à Lysia; sed post juratam pacem non servat jusjurandum.

1 ET rex Antiochus perambulabat superiores regiones, & audivit esse civitatem A
Elymaidem in Perside nobilissimam, & copiosam in argento & auro,

2 Templumque in ea locuples valde: & illic velamina aurea, & loricæ, & scuta, quæ reliquit Alexander Philippi rex Macedo, qui regnavit primus in Græcia.

3 Et venit, & quærebat capere civitatem, & deprædari eam: & non potuit, quoniam innotuit sermo his qui erant in civitate:

4 Et insurrexerunt in prælium, & fugit

[illegible] inde:

inde, & abiit cum tristitia magna, & reversus est in Babyloniam.

5 Et venit qui nuntiaret ei in Perside, quia fugata sunt castra, quæ erant in terra Juda:

6 Et quia abiit Lysias cum virtute forti in primis, & fugatus est a facie Judæorum, & invaluerunt armis, & viribus, & spoliis multis, quæ cœperunt de castris, quæ exciderunt:

7 Et quia diruerunt abominationem, quam ædificaverat super altare, quod erat in Jerusalem, & sanctificationem, sicut prius, circumdederunt muris excelsis, sed & Bethsuram civitatem suam.

8 Et factum est ut audivit rex sermones istos, expavit, & commotus est valde: & decidit in lectum, & incidit in languorem præ tristitia, quia non factum est ei sicut cogitabat.

9 Et erat illic per dies multos: quia renovata est in eo tristitia magna, & arbitratus est se mori.

B 10 Et vocavit omnes amicos suos, & dixit illis: Recessit somnus ab oculis meis, & concidi, & corrui corde præ solicitudine:

11 Et dixi in corde meo: In quantam tribulationem deveni, & in quos fluctus tristitiæ, in qua nunc sum: qui jucundus eram, & dilectus in potestate mea!

12 Nunc vero reminiscor malorum, quæ feci in Jerusalem, unde & abstuli omnia spolia aurea & argentea, quæ erant in ea, & misi auferre habitantes Judæam sine causa.

13 Cognovi ergo quia propterea invenerunt me mala ista: & ecce pereo tristitia magna in terra aliena.

14 Et vocavit Philippum, unum de amicis suis, & præposuit eum super universum regnum suum:

15 Et dedit ei diadema, & stolam suam, & annulum, ut adduceret Antiochum filium suum, & nutriret eum, & regnaret.

16 Et mortuus est illic Antiochus rex, anno centesimo quadragesimo nono.

17 Et cognovit Lysias quoniam mortuus est rex, & constituit regnare Antiochum filium ejus, quem nutrivit adolescentem: & vocavit nomen ejus Eupator.

18 Et hi qui erant in arce, concluserant Israel in circuitu sanctorum: & quærebant eis mala semper, & firmamentum Gentium.

C 19 Et cogitavit Judas disperdere eos: & convocavit universum populum, ut obsiderent eos.

20 Et convenerunt simul, & obsederunt eos, anno centesimo quinquagesimo, & fecerunt balistas & machinas.

21 Et exierunt quidā ex eis qui obsidebantur, & adiunxerunt se illis aliqui impii ex Israel,

22 Et abierunt ad regem, & dixerunt: Quousque non facis judicium, & vindicas fratres nostros?

23 Nos decrevimus servire patri tuo, & ambulare in præceptis ejus, & obsequi edictis ejus:

24 Et filii populi nostri propter hoc alienabant se à nobis, & quicumque inveniebantur ex nobis, interficiebantur, & hereditates nostræ diripiebantur.

25 Et non ad nos tantum extenderunt manum, sed & in omnes fines nostros.

26 Et ecce applicuerunt hodie ad arcem Jerusalem occupare eam, & munitionem Bethsuram munierunt:

27 Et nisi præveneris eos velocius, majora quam hæc facient, & non poteris obtinere eos.

28 Et iratus est rex, ut hæc audivit: & convocavit omnes amicos suos, & principes exercitus sui, & eos qui super equites erant.

29 Sed & de regnis aliis, & de insulis maritimis, venerunt ad eum exercitus conductitii. D

30 Et erat numerus exercitus ejus, centum millia peditum, & viginti millia equitum, & elephanti trigintaduo, docti ad prælium.

31 Et venerunt per Idumæam, & applicuerunt ad Bethsuram, & pugnaverunt dies multos, & fecerunt machinas; & exierunt, & succenderunt eas igni, & pugnaverunt viriliter.

32 Et recessit Judas ab arce, & movit castra ad Bethzacharam contra castra regis.

33 Et surrexit rex ante lucem, & concitavit exercitus in impetum contra viam Bethzacharam: & comparaverunt se exercitus in prælium, & tubis cecinerunt.

34 Et elephantis ostenderunt sanguinem uvæ & mori, ad acuendos eos in prælium:

35 Et diviserunt bestias per legiones: & astiterunt singulis elephantis mille viri in loricis concatenatis, & galeæ æreæ in capitibus eorum: & quingenti equites ordinati unicuique bestiæ electi erant.

36 Hi ante tempus ubicumque erat bestia, ibi erant: & quocumque ibat, ibant, & non discedebant ab ea.

37 Sed & turres ligneæ super eos firmæ protegentes super singulas bestias: & super eas machinæ: & super singulas viri virtutis trigintaduo, qui pugnabant desuper, & Indus magister bestiæ.

38 Et residuum equitatum hinc, & inde statuit in duas partes, tubis exercitum commovere, & perurgere constipatos in legionibus ejus.

39 Et ut refulsit sol in clypeos aureos, & æreos, E resplenduerunt montes ab eis, & resplenduerunt sicut lampades ignis.

40 Et distincta est pars exercitus regis per montes excelsos, & alia per loca humilia: & ibant caute & ordinate.

41 Et commovebantur omnes inhabitantes terram a voce multitudinis, & incessu turbæ, & collisione armorum: erat enim exercitus magnus valde, & fortis.

42 Et appropiavit Judas, & exercitus ejus in prælium: & ceciderunt de exercitu regis sexcenti viri.

43 Et vidit Eleazar filius Saura unam de bestiis loricatam loricis regis: & erat eminens super cæteras bestias, & visum est ei quod in ea esset rex:

44 Et dedit se ut liberaret populum suum, & acquireret sibi nomen æternum.

45 Et cucurrit ad eam audacter in medio legionis, interficiens à dextris & à sinistris, & cadebant ab eo huc atque illuc.

46 Et ivit sub pedes elephantis, & supposuit se ei, & occidit eum; & cecidit in terram super ipsum, & mortuus est illic.

47 Et videntes virtutem regis, & impetum exercitus ejus, diverterunt se ab eis.

48 Castra autem regis ascenderunt contra F eos in Jerusalem, & applicuerunt castra regis

ad Judæam & montem Sion.

49 Et fecit pacem cum his qui erant in Bethsura: & exierunt de civitate, quia non erant eis ibi alimenta conclusis, quia sabbata erant terræ.

50 Et comprehendit rex Bethsuram: & constituit illic custodiam servare eam.

51 Et convertit castra ad locum sanctificationis dies multos: & statuit illic balistas, & machinas, & ignis jacula, & tormenta ad lapides jactandos, & spicula, & scorpios ad mittendas sagittas, & fundibula.

52 Fecerunt autem & ipsi machinas adversus machinas eorũ, & pugnaverunt dies multos.

53 Escæ autem non erant in civitate, eo quod septimus annus esset: & qui remanserant in Judæa de Gentibus, consumpserant reliquias eorum, quæ repositæ fuerant.

54 Et remanserunt in sanctis viri pauci, quoniam obtinuerat eos fames: & dispersi sunt unusquisque in locum suum.

G 55 Et audivit Lysias quod Philippus, quem constituerat rex Antiochus, cum adhuc viveret, ut nutriret Antiochum filium suum, & regnaret,

56 Reversus esset à Perside, & Media, & exercitus qui abierant cum ipso, & quia quærebat suscipere regni negotia:

57 Festinavit ire, & dicere ad regem, & duces exercitus: Deficimus quotidie, & esca nobis modica est, & locus, quem obsidemus, est munitus, & incumbit nobis ordinare de regno.

58 Nunc itaque demus dextras hominibus istis, & faciamus cum illis pacem, & cum omni gente eorum:

59 Et constituamus illis ut ambulent in legitimis suis sicut prius, propter legitima enim ipsorum quæ despeximus, irati sunt, & fecerunt omnia hæc.

60 Et placuit sermo in conspectu regis & principum: & misit ad eos pacem facere, & receperunt illam.

61 Et juravit illis rex, & principes: & exierunt de munitione.

62 Et intravit rex montem Sion, & vidit munitionem loci: & rupit citius juramentum, quod juravit: & mandavit destruere murum in gyro.

63 Et discessit festinanter, & reversus est Antiochiam, & invenit Philippum dominantem civitati: & pugnavit adversus eum, & occupavit civitatem.

CAPUT VII.

Demetrius Seleuci filius, occisis Antiocho & Lysia, obtinet regnum patrum suorum: qui, accusato apud se Juda Machabæo, mittit autem Bacchidem & accusatorem Alcimum constitutum sacerdotem ad affligendum filios Israel: sed cum non possent adversus Judam prævalere, missus est à rege Nicanor qui ut & priores, cum dolo nequiret, vi Judam aggressus, semel atque iterum ab eo devictus est, & præmissis ad Deum precibus cum toto suo exercitu occisus, amputato ipsius capite ac dextera, quam irrisis Judæorum sacrificiis superbe contra locum sanctum extulerat: cujus victoria dies annuus apud Judæos celebris instituitur.

A 1 Anno centesimo quinquagesimo primo, exiit Demetrius Seleuci filius ab urbe Roma, & ascendit cum paucis viris in civitatem maritimam, & regnavit illic.

2 Et factum est, ut ingressus est domum regni patrum suorum, comprehendit exercitus Antiochum & Lysiam, ut adducerent eos ad eum.

3 Et res ei innotuit: & ait: Nolite mihi ostendere faciem eorum.

4 Et occidit eos exercitus. Et sedit Demetrius super sedem regni sui:

5 Et venerunt ad eum viri iniqui & impii ex Israel: & Alcimus dux eorum, qui volebat fieri sacerdos.

6 Et accusaverunt populum apud regem, dicentes: Perdidit Judas, & fratres ejus omnes amicos tuos, & nos dispersit de terra nostra.

7 Nunc ergo mitte virum, cui credis, ut eat, & videat exterminium omne, quod fecit nobis, & regionibus regis: & puniat omnes amicos ejus, & adjutores eorum.

8 Et elegit rex ex amicis suis Bacchidem, qui B dominabatur trans flumen magnum in regno, & fidelem regi: & misit eum,

9 Ut videret exterminium, quod fecit Judas: sed & Alcimum impium constituit in sacerdotium, & mandavit ei facere ultionem in filios Israel.

10 Et surrexerunt, & venerunt cum exercitu magno in Terram Juda: & miserunt nuntios, & locuti sunt ad Judam, & ad fratres ejus, verbis pacificis in dolo.

11 Et non intenderunt sermonibus eorum: viderunt enim quia venerunt cum exercitu magno.

12 Et convenerunt ad Alcimum & Bacchidem congregatio scribarum requirere quæ justa sunt:

13 Et primi, Assidæi qui erant in filiis Israel, & exquirebant ab eis pacem.

14 Dixerunt enim: Homo sacerdos de semine Aaron venit, non decipiet nos.

15 Et locutus est cum eis verba pacifica: & juravit illis, dicens: Non inferemus vobis malum, neque amicis vestris. C

16 Et crediderunt ei: & comprehendit ex eis sexaginta viros, & occidit eos in una die, secundum verbum quod scriptum est: * Psal. 78. 2. 3.

17 * Carnes sanctorum tuorum, & sanguinem ipsorum effuderunt in circuitu Jerusalem, & non erat qui sepeliret.

18 Et incubuit timor & tremor in omnem populum: quia dixerunt: Non est veritas & judicium in eis: transgressi sunt enim constitutum, & jusjurandum quod juraverunt.

19 Et movit Bacchides castra ab Jerusalem, & applicuit in Bethzecha: & misit, & comprehendit multos ex eis qui à se effugerant, & quosdam de populo mactavit, & in puteum magnum projecit.

20 Et commisit regionem Alcimo, & reliquit cum eo auxilium in adjutorium ipsi. Et abiit Bacchides ad regem:

21 Et satis agebat Alcimus pro principatu sacerdotii sui.

22 Et convenerunt ad eum omnes, qui perturbabant populum suum, & obtinuerunt Terram Juda, & fecerunt plagam magnam in Israel. D

23 Et vidit Judas omnia mala quæ fecit Alcimus, & qui cum eo erant, filiis Israel, multo plus quam Gentes.

24 Et

24 Et exiit in omnes fines Judææ in circuitu,
& fecit vindictam in viros desertores, & ces-
saverunt ultra exire in regionem.
25 Vidit autem Alcimus quod prævaluit Ju-
das, & qui cum eo erant: & cognovit quia non
potest sustinere eos; & regressus est ad regem,
& accusavit eos multis criminibus.
26 * Et misit rex Nicanorem, unum ex princi-
pibus suis nobilioribus: qui erat inimicitias
exercens contra Israel & mandavit ei evertere
populum.
27 Et venit Nicanor in Jerusalem cum exer-
citu magno, & misit ad Judam & ad fratres
ejus verbis pacificis cum dolo,
28 Dicens: Non sit pugna inter me & vos:
veniam cum viris paucis, ut videam facies
vestras cum pace.
29 Et venit ad Judam, & salutaverunt se in-
vicem pacifice: & hostes parati erant rapere
E Judam.
30 Et innotuit sermo Judæ, quoniam cum do-
lo venerat ad eum: & conterritus est ab eo, &
amplius noluit videre faciem ejus.
31 Et cognovit Nicanor quoniam denudatum
est consilium ejus: & exivit obviam Judæ in
pugnam juxta Capharsalama.
32 Et ceciderunt de Nicanoris exercitu fere
quinque millia viri, & fugerunt in civitatem
David.
33 Et post hæc verba ascendit Nicanor in
montem Sion: & exierunt de sacerdotibus po-
puli salutare eum in pace, & demonstrare ei
holocautomata, quæ offerebantur pro rege.
34 Et irridens sprevit eos, & polluit: & lo-
cutus est superbe,
35 Et juravit cum ira, dicens: Nisi traditus
fuerit Judas, & exercitus ejus in manus meas,
continuo cum regressus fuero in pace, succen-
dam domum istam. Et exiit cum ira magna.
36 Et intraverunt sacerdotes, & steterunt an-
te faciem altaris & templi, & flentes dixerunt:
37 Tu Domine elegisti domum istam ad in-
vocandum nomen tuum in ea, ut esset domus
orationis & obsecrationis populo tuo.
38 Fac vindictam in homine isto, & exercitu
ejus, & cadant in gladio: memento blasphe-
mias eorum, & ne dederis eis ut permaneant.
39 Et exiit Nicanor ab Jerusalem, & castra
applicuit ad Bethoron: & occurrit illi exerci-
tus Syriæ.
40 Et Judas applicuit in Adarsa cum tribus
millibus viris: & oravit Judas, & dixit:
41 * Qui missi erant a rege Sennacherib, Do-
mine, quia blasphemaverunt te, exiit angelus,
& percussit ex eis centum octogintaquinque
millia:
42 Sic contere exercitum istum in conspectu
nostro hodie, & sciant cæteri quia male locu-
tus est super sancta tua: & judica illum secun-
dum malitiam illius.
43 Et commiserunt exercitus prælium tertia-
decima die mensis Adar: & contrita sunt ca-
stra Nicanoris, & cecidit ipse primus in prælio.
44 Ut autem vidit exercitus ejus quia ceci-
disset Nicanor, projecerunt arma sua, & fu-
gerunt:
45 Et persecuti sunt eos viam unius diei, ab
Adazer usquequo veniatur in Gazara, & tu-
bis cecinerunt post eos cum significationibus,
46 Et exierunt de omnibus castellis Judææ in
circuitu; & ventilabant eos cornibus, & con-
vertebantur iterum ad eos, & ceciderunt om-
nes gladio, & non est relictus ex eis nec unus.
47 Et acceperunt spolia eorum in prædam: &
caput Nicanoris amputaverunt, & dexteram
ejus, quam extenderat superbe, & attulerunt
& suspenderunt contra Jerusalem.
48 Et lætatus est populus valde, & egerunt
diem illam in lætitia magna.
49 Et constituit agi omnibus annis diem istam,
tertiadecima die mensis Adar.
50 Et siluit terra Juda dies paucos.

CAPUT VIII.

Judas, audita celeberrima Romanorum fama ac virtute quæ hic recitantur, missis nuntiis fœdus cum illis percutit, ut ipsorum præsidio Judæi à Græcorum jugo liberentur: Romani autem Judæ remittunt istì fœderis rescriptum in tabulis æreis sculptum, quod hic refertur.

1 ET audivit Judas nomen Romanorum, A
quia sunt potentes viribus, & acquies-
cunt ad omnia, quæ postulantur ab eis: & qui-
cumque accesserunt ad eos, statuerunt cum eis
amicitias, & quia sunt potentes viribus.
2 Et audierunt prælia eorum, & virtutes bo-
nas, quas fecerunt in Galatia, quia obtinue-
runt eos, & duxerunt sub tributum:
3 Et quanta fecerunt in regione Hispaniæ, &
quod in potestatem redegerunt metalla argenti
& auri, quæ illic sunt, & possederunt omnem
locum consilio suo, & patientia:
4 Locaque quæ longe erant valde ab eis, &
Reges qui supervenerant eis ab extremis terræ,
contriverunt, & percusserunt eos plaga ma-
gna, cæteri autem dant eis tributum omnibus
annis.
5 Et Philippum & Persen Ceteorum regem,
& cæteros qui adversum eos arma tulerant,
contriverunt in bello, & obtinuerunt eos:
6 Et Antiochum magnum regem Asiæ, qui eis
pugnam intulerat habens centum viginti ele-
phantos, & equitatum, & currus, & exerci-
tum magnum valde, contritum ab eis.
7 Et quia ceperunt eum vivum, & statuerunt B
ei ut daret ipse, & qui regnarent post ipsum,
tributum magnum, & daret obsides, & con-
stitutum,
8 Et regionem Indorum, & Medos, & Lydos,
de optimis regionibus eorum: & acceptas eas
ab eis, dederunt Eumeni regi.
9 Et quia qui erant apud Helladam, voluerunt
ire, & tollere eos: & innotuit sermo his,
10 Et miserunt ad eos ducem unum, & pu-
gnaverunt contra illos, & ceciderunt ex eis
multi, & captivas duxerunt uxores eorum, &
filios, diripuerunt eos, & terram eorum pos-
sederunt, & destruxerunt muros eorum, &
in servitutem illos redegerunt usque in hanc
diem:
11 Et residua regna, & insulas, quæ aliquan-
do restiterant illis, exterminaverunt, & in po-
testatem redegerunt:
12 Cum amicis autem suis, & qui in ipsis re-
quiem habebant, conservaverunt amicitiam,
& obtinuerunt regna, quæ erant proxima, &
quæ erant longe: quia quicumque audiebant
nomen eorum, timebant eos:
13 Quibus vero vellent auxilio esse ut regna-
rent,

rent, regnabant: quos autem vellent, regno deturbabant: & exaltati sunt valde.

14 Et in omnibus istis nemo portabat diadema,
C nec induebatur purpura, ut magnificaretur in ea.

15 Et quia curiam fecerunt sibi, & quotidie consulebant trecentos viginti, consilium agentes sēper de multitudine, ut quæ digna sunt, gerant.

16 Et committunt uni homini magistratum suum per singulos annos dominari universæ terræ suæ, & omnes obediunt uni, & non est invidia, neque zelus inter eos.

17 Et elegit Judas Eupolemum, filium Joannis, filii Jacob, & Jasonem, filium Eleazari, & misit eos Romam constituere cum illis amicitiam, & societatem:

18 Et ut auferrent ab eis jugum Græcorum, quia viderunt quod in servitutem premerent regnum Israel.

19 Et abierunt Romam viam multam valde, & introierunt curiam, & dixerunt:

20 Judas Machabæus, & fratres ejus, & populus Judæorum miserunt nos ad vos statuere vobiscum societatem & pacem, & conscribere nos socios & amicos vestros.

21 Et placuit sermo in conspectu eorum.

22 Et hoc rescriptum est, quod rescripserunt in tabulis æreis, & miserunt in Jerusalem, ut esset apud eos ibi memoriale pacis & societatis.

D 23 BENE SIT ROMANIS, & genti Judæorum, in mari & in terra in æternum: gladiusque & hostis procul sit ab eis.

24 Quod si institerit bellum Romanis prius, aut omnibus sociis eorū in omni dominatione eorū:

25 Auxilium feret gens Judæorum, prout tempus dictaverit, corde pleno:

26 Et præliantibus non dabunt, neque subministrabunt triticum, arma, pecuniam, naves, sicut placuit Romanis: & custodient mandata eorum, nihil ab eis accipientes.

27 Similiter autem & si genti Judæorum prius acciderit bellum, adjuvabunt Romani ex animo, prout eis tempus permiserit:

28 Et adjuvantibus, non dabitur triticum, arma, pecunia, naves, sicut placuit Romanis: & custodient mandata eorum absque dolo.

29 Secundum hæc verba constituerunt Romani populo Judæorum.

30 Quod si post hæc verba hi aut illi addere aut demere ad hæc aliquid voluerint, facient ex proposito suo: & quæcunque addiderint, vel dempserint, rata erunt.

31 Sed & de malis, quæ Demetrius rex fecit in eos, scripsimus ei, dicentes: Quare gravasti jugū tuum supet amicos nostros, & socios Judæos?

32 Si ergo iterum adierint nos, adversum te faciemus illis judicium, & pugnabimus tecum mari terraque.

CAPUT IX.

Bacchide & Alcimo contra Judam missis à Demetrio, Judas minimo exercitu fortissime resistens occiditur, ac lugetur: graviterque afflictis piis Israelitis frater ipsius Jonathas in ejus locum sufficitur: qui ob fratris Joannis mortem percutit filios Jambri in nuptiis: rursumque percussis de Bacchidis exercitu mille viris, Alcimus ob impia in locum sanctum opera percussus à Deo paralysi, mortuus est: sed & Bacchides cum nec dolo nec vi posset Jonathan perdere, inito cum eo fœdere discessit, nec amplius in Judæam reversus est.

1 INterea ut audivit Demetrius, quia cecidit Nicanor & exercitus ejus in prælio, apposuit Bacchidem & Alcimum rursum mittere in Judæam, & dextrum cornū cum illis. A

2 Et abierunt viam, quæ ducit in Galgala, & castra posuerunt in Masaloth, quæ est in Arbellis: & occupaverunt eam, & peremerunt animas hominum multas.

3 In mense primo anni centesimi & quinquagesimi secundi, applicuerunt exercitum ad Jerusalem:

4 Et surrexerunt, & abierunt in Beream viginti millia virorum, & duo millia equitum.

5 Et Judas posuerat castra in Laisa, & tria millia viri electi cum eo:

6 Et viderunt multitudinem exercitus quia multi sunt, & timuerunt valde: & multi subtraxerunt se de castris, & non remanserunt ex eis nisi octingenti viri.

7 Et vidit Judas quod defluxit exercitus suus, & bellum perurgebat eum, & confractus est corde, quia non habebat tempus congregandi eos, & dissolutus est. B

8 Et dixit his qui residui erant: Surgamus, & eamus ad adversarios nostros, si poterimus pugnare adversus eos.

9 Et avertebant eum, dicentes: Non poterimus, sed liberemus animas nostras modo, & revertamur ad fratres nostros, & tunc pugnabimus adversus eos: nos autem pauci sumus.

10 Et ait Judas: Absit istam rem facere ut fugiamus ab eis: & si appropiavit tempus nostrum, moriamur in virtute propter fratres nostros, & non inferamus erimen gloriæ nostræ. B

11 Et movit exercitus de castris, & steterunt illis obviam: & divisi sunt equites in duas partes, & fundibularii & sagittarii præibant exercitum, & primi certaminis omnes potentes.

12 Bacchides autem erat in dextero cornu, & proximavit legio ex duabus partibus, & clamabant tubis:

13 Exclamaverunt autem & hi, qui erant ex parte Judæ, etiam ipsi, & commota est terra a voce exercituum; & commissum est prælium a mane usque ad vesperam.

14 Et vidit Judas, quod firmior est pars exercitus Bacchidis in dextris, & convenerunt cum ipso omnes constantes corde:

15 Et contrita est dextera pars ab eis, & persecutus est eos usque ad montem Azoti.

16 Et qui in sinistro cornu erant, viderunt quod contritum est dextrum cornu, & secuti sunt post Judam, & eos qui cum ipso erant, a tergo: C

17 Et ingravatum est prælium, & ceciderunt vulnerati multi ex his & ex illis.

18 Et Judas cecidit, & ceteri fugerunt.

19 Et Jonathas & Simon tulerunt Judam fratrem suum, & sepelierunt eum in sepulchro patrum suorum in civitate Modin.

20 Et fleverunt eum omnis populus Israel planctu magno, & lugebant dies multos.

21 Et dixerunt: Quomodo cecidit potens, qui salvum faciebat populum Israel!

22 Et cetera verba bellorum Judæ, & virtutum quas fecit, & magnitudinis ejus, non sunt descripta: multa enim erant valde.

23 Et factum est, post obitum Judæ emerserunt iniqui in omnibus finibus Israel, & exorti

sunt

sunt omnes qui operabantur iniquitatem.

24 In diebus illis facta est fames magna valde, & tradidit se Bacchidi omnis regio eorum cum ipsis.

25 Et elegit Bacchides viros impios, & constituit eos dominos regionis:

26 Et exquirebant, & perscrutabantur amicos Judæ, & adducebant eos ad Bacchidem, & vindicabat in illos, & illudebat.

27 Et facta est tribulatio magna in Israel, qualis non fuit ex die, qua non est visus propheta in Israel.

28 Et congregati sunt omnes amici Judæ, & dixerunt Jonathæ:

29 Ex quo frater tuus Judas defunctus est, vir similis ei non est, qui exeat contra inimicos nostros Bacchidem, & eos qui inimici sunt gentis nostræ.

30 Nunc itaque te hodie elegimus esse pro eo nobis in principem, & ducem ad bellandum bellum nostrum.

31 Et suscepit Jonathas tempore illo principatum, & surrexit loco Judæ fratris sui.

32 Et cognovit Bacchides, & quærebat eum occidere.

D 33 Et cognovit Jonathas, & Simon frater ejus, & omnes qui cum eo erant: & fugerunt in desertum Thecuæ, & consederunt ad aquam lacus Asphar.

34 Et cognovit Bacchides, & die sabbatorum venit ipse, & omnis exercitus ejus, trans Jordanem.

35 Et Jonathas misit fratrem suum ducem populi, & rogavit Nabuthæos amicos suos, ut commodarent illis apparatum suum, qui erat copiosus.

36 Et exierunt filii Jambri ex Madaba, & comprehenderunt Joannem, & omnia quæ habebat, & abierunt habentes ea.

37 Post hæc verba, renuntiatum est Jonathæ, & Simoni fratri ejus, quia filii Jambri faciunt nuptias magnas, & ducunt sponsam ex Madaba, filiam unius de magnis principibus Chanaan, cum ambitione magna.

38 Et recordati sunt sanguinis Joannis fratris sui: & ascenderunt, & absconderunt se sub tegumento montis.

39 Et elevaverunt oculos suos, & viderunt: & ecce tumultus, & apparatus multus: & sponsus processit, & amici ejus, & fratres ejus, obviam illis cum tympanis, & musicis, & armis multis.

40 Et surrexerunt ad eos ex insidiis, & occiderunt eos, & ceciderunt vulnerati multi, & residui fugerunt in montes: & acceperunt omnia spolia eorum:

41 Conversæ sunt nuptiæ in luctum, & vox musicorum ipsorum in lamentum.

42 Et vindicaverunt vindictam sanguinis fratris sui: & reversi sunt ad ripam Jordanis.

E 43 Et audivit Bacchides, & venit die sabbatorum usque ad oram Jordanis in virtute magna.

44 Et dixit ad suos Jonathas: Surgamus, & pugnemus contra inimicos nostros: non est enim hodie sicut heri & nudiustertius.

45 Ecce enim bellum ex adverso, aqua vero Jordanis hinc & inde, & ripæ, & paludes, & saltus: & non est locus divertendi.

46 * Nunc ergo clamate in cælum, ut liberemini de manu inimicorum vestrorum. Et com- *2.Pa. 20.a.3.
missum est bellum.

47 Et extendit Jonathas manum suam percutere Bacchidem, & divertit ab eo retro:

48 Et dissiliit Jonathas, & qui cum eo erant, in Jordanem, & transnataverunt ad eos Jordanẽ.

49 Et ceciderunt de parte Bacchidis die illa mille viri. Et reversi sunt in Jerusalem,

50 Et ædificaverunt civitates munitas in Judæa, munitionem, quæ erat in Jericho, & in Ammaum, & in Bethoron, & in Bethel, & Thamnata, & Phara, & Thopo muris excelsis, & portis, & seris.

51 Et posuit custodiam in eis, ut inimicitias exercerent in Israel:

52 Et munivit civitatem Bethsuram, & Gazaram, & arcem, & posuit in eis auxilia, & apparatum escarum:

53 Et accepit filios principum regionis obsides, & posuit eos in arce in Jerusalem in custodiam.

54 Et anno centesimo quinquagesimo tertio,
mense secundo, præcepit Alcimus destrui mu- F
ros domus sanctæ interioris, & destrui opera prophetarum: & cœpit destruere.

55 In tempore illo percussus est Alcimus: & impedita sunt opera illius, & occlusum est os eius, & dissolutus est paralysi, nec ultra potuit loqui verbum, & mandare de domo sua.

56 Et mortuus est Alcimus in tempore illo cum tormento magno.

57 Et vidit Bacchides quoniam mortuus est Alcimus: & reversus est ad regem, & siluit terra Juda annis duobus.

58 Et cogitaverunt omnes iniqui dicentes: Ecce Jonathas, & qui cum eo sunt, in silentio habitant confidenter: nunc ergo adducamus Bacchidem, & comprehendet eos omnes una nocte.

59 Et abierunt, & consilium ei dederunt.

60 Et surrexit ut veniret cum exercitu multo: & misit occulte epistolas sociis suis, qui erant in Judæa ut comprehenderent Jonathan, & eos qui cum eo erant: sed non potuerunt, quia innotuit eis consilium eorum.

61 Et apprehendit de viris regionis, qui principes erant militiæ, quinquaginta viros, & occidit eos:

62 Et secessit Jonathas, & Simon, & qui cum eo erant, in Bethbessen, quæ est in deserto: & extruxit diruta ejus, & firmaverunt eam.

63 Et cognovit Bacchides, & congregavit G
universam multitudinem suam: & his, qui de Judæa erant, denuntiavit.

64 Et venit, & castra posuit desuper Bethbessen: & oppugnavit eam dies multos, & fecit machinas.

65 Et reliquit Jonathas Simonem fratrem suum in civitate, & exiit in regionem, & venit cum numero,

66 Et percussit Odaren, & fratres ejus, & filios Phaseron in tabernaculis ipsorum, & cœpit cædere, & crescere in virtutibus.

67 Simon vero, & qui cum ipso erant, exierunt de civitate, & succenderunt machinas,

68 Et pugnaverunt contra Bacchidẽ, & cõtritus est ab eis: & afflixerunt eũ valde, quoniam consilium eius, & congressus ejus erat inanis.

69 Et iratus contra viros iniquos, qui ei consilium dederant, ut veniret in regionem ipsorū, multos ex eis occidit: ipse autem cogitavit cum reliquis abire in regionem suam.

70 Et cognovit Jonathas, & misit ad eum legatos componere pacem cum ipso, & reddere ei captivitatem.

71 Et libenter accepit, & fecit secundum verba ejus, & juravit se nihil facturum ei mali omnibus diebus vitæ ejus.

72 Et reddidit ei captivitatem quam prius erat prædatus de terra Juda: & conversus abiit in terram suam, & non apposuit amplius venire in fines ejus.

73 Et cessavit gladius ex Israel: & habitavit Jonathas in Machmas, & cœpit Jonathas ibi judicare populum, & exterminavit impios ex Israel.

CAPUT X.

Alexandro Nobilis Antiochi filio occupante Ptolemaida, conatur Demetrius ferire fœdus cum Jonatha, semel ac iterum plurima pollicens: at ille prælegit oblatas ab Alexandro amicitias: qui Alexander devicto occisoque Demetrio, ducit uxorem Cleopatram Ptolomæi regis Ægypti filiam, plurimum Jonathan honorans: porro Apollonium ducem junioris Demetrii devicit Jonathas, succensa Azoto & templo Dagon: rursumque ab Alexandro honoratur data sibi Accaron ac fibula aurea.

A 1 ET anno centesimo sexagesimo ascendit Alexander Antiochi filius qui cognominatus est Nobilis. & occupavit Ptolemaidam: & receperunt eum, & regnavit illic.

2 Et audivit Demetrius rex, & congregavit exercitum copiosum valde, & exivit obviam illi in prælium.

3 Et misit Demetrius epistolam ad Jonathan verbis pacificis, ut magnificaret eum.

4 Dixit enim: Anticipemus facere pacē cū eo, priusquam faciat cum Alexandro adversū nos:

5 Recordabitur enim omnium malorum, quæ fecimus in eum: & in fratrem eius, & in gentem eius.

6 Et dedit ei potestatem congregandi exercitum, & fabricare arma, & esse ipsum socium eius: & obsides, qui erant in arce, iussit tradi ei.

7 Et venit Jonathas in Jerusalem, & legit epistolas in auditu omnis populi, & eorum qui in arce erant.

8 Et timuerunt timore magno, quoniam audierunt quod dedit ei rex potestatem congregandi exercitum.

9 Et traditi sunt Jonathæ obsides, & reddidit eos parentibus suis.

10 Et habitavit Jonathas in Jerusalem, & cœpit ædificare & innovare civitatem.

11 Et dixit facientibus opera, ut exstruerent muros, & montem Sion in circuitu lapidibus quadratis ad munitionem: & ita fecerunt.

12 Et fugerunt alienigenæ, qui erant in munitionibus, quas Bacchides ædificaverat:

13 Et reliquit unusquisque locum suum, & abiit in terram suam:

14 Tantum in Bethsura remanserunt aliqui, ex his qui reliquerant legem & præcepta Dei: erat enim hæc eis ad refugium.

15 Et audivit Alexander rex promissa, quæ promisit Demetrius Jonathæ: & narraverunt ei prælia, & virtutes, quas ipse fecit, & fratres eius, & labores, quos laboraverunt.

16 Et ait: Numquid inveniemus aliquem virum talem? & nunc faciemus eum amicum, & socium nostrum.

17 Et scripsit epistolam, & misit ei secundum hæc verba, dicens:

18 Rex Alexander fratri Jonathæ salutem.

19 Audivimus de te, quod vir potens sis viribus, & aptus es ut sis amicus noster:

20 Et nunc constituimus te hodie summum sacerdotem gentis tuæ, & ut amicus voceris regis, (& misit ei purpuram, & coronam auream) & quæ nostra sunt sentias nobiscum, & conserves amicitias ad nos.

21 Et induit se Jonathas stola sancta septimo mense, anno centesimo sexagesimo in die solemni scenopegiæ: & congregavit exercitum, & fecit arma copiosa.

22 Et audivit Demetrius verba ista, & contristatus est nimis, & ait:

23 Quid hoc fecimus, quod præoccupavit nos Alexander apprehendere amicitiam Judæorum ad munimen sui?

24 Et scribam & ego illis verba deprecatoria, & dignitates, & dona: ut sint mecum in adjutorium.

25 Et scripsit eis in hæc verba: Rex Demetrius genti Judæorum salutem:

26 Quoniam servastis ad nos pactum, & mansistis in amicitia nostra, & non accessistis ad inimicos nostros, audivimus, & gavisi sumus. C

27 Et nunc perseverate adhuc conservare ad nos fidem, & retribuemus vobis bona pro his quæ fecistis nobiscum.

28 Et remittemus vobis præstationes multas, & dabimus vobis donationes.

29 Et nunc absolvo vos & omnes Judæos à tributis, & pretia salis indulgeo, & coronas remitto, & tertias seminis:

30 Et dimidiam partem fructus ligni, quod est portionis meæ, relinquo vobis ex hodierno die, & deinceps, ne accipiatur a terra Juda, & à tribus civitatibus, quæ additæ sunt illi ex Samaria & Galilæa, ex hodierno die & in totum tempus:

31 Et Jerusalem sit sancta, & libera cum finibus suis: & decimæ & tributa ipsius sint.

32 Remitto etiam potestatem arcis, quæ est in Jerusalem: & do eam summo sacerdoti, ut constituat in ea viros quoscumque ipse elegerit, qui custodiant eam.

33 Et omnem animam Judæorum, quæ captiva est à terra Juda in omni regno meo, relinquo liberam gratis, ut omnes a tributis solvantur, etiam pecorum suorum.

34 Et omnes dies solemnes, & sabbata, & neomeniæ, & dies decreti, & tres dies ante diem solemnem, & tres dies post diem solemnem, sint omnes immunitatis & remissionis omnibus Judæis, qui sunt in regno meo:

35 Et nemo habebit potestatem agere aliquid, & movere negotia adversus aliquem illorum, in omni causa.

36 Et ascribantur ex Judæis in exercitu regis ad triginta millia virorum; & dabuntur illis copiæ ut oportet omnibus exercitibus regis, & ex eis ordinabuntur qui sint in munitionibus

nibus regis magni:

37 Et ex his constituentur super negotia regni, quæ aguntur ex fide, & principes sint ex eis, & ambulent in legibus suis, sicut præcepit rex in Terra Juda.

D 38 Et tres civitates, quæ additæ sunt Judææ ex regione Samariæ, cum Judæa reputentur: ut sint sub uno, & non obediant alii potestati nisi summi sacerdotis:

39 Ptolemaida, & confines ejus, quas dedi donum sanctis, qui sunt in Jerusalem, ad necessarios sumptus sanctorum.

40 Et ego do singulis annis quindecim millia siclorum argenti de rationibus regis, quæ me contingunt:

41 Et omne quod reliquum fuerit, quod non reddiderant qui super negotia erant annis prioribus, ex hoc dabunt in opera domus.

42 Et super hæc quinque millia siclorum argenti, quæ accipiebant de sanctorum ratione per singulos annos: & hæc ad sacerdotes pertineant, qui ministerio funguntur.

43 Et quicumque confugerint in templum, quod est Jerosolymis, & in omnibus finibus ejus, obnoxii regi in omni negotio dimittantur, & universa, quæ sunt eis in regno meo, libera habeant.

44 Et ad ædificanda vel restauranda opera sanctorum, sumptus dabitur de ratione regis.

45 Et ad extruendos muros Jerusalem, & communiendos in circuitu, sumptus dabuntur de ratione regis, & ad construendos muros in Judæa.

* Sup. 7. b. 12 46 Ut audivit autem Jonathas & populus sermones istos, * non crediderunt eis, nec receperunt eos: quia recordati sunt malitiæ magnæ, quã fecerat in Israel, & tribulaverat eos valde.

47 Et complacuit eis in Alexãdrum, quia ipse fuerat eis princeps sermonum pacis, & ipsi auxilium ferebant omnibus diebus.

48 Et congregavit rex Alexander exercitum magnum, & admovit castra contra Demetriũ.

49 Et commiserunt prælium duo reges, & fugit exercitus Demetrii, & insecutus est eum Alexander, & incubuit super eos.

50 Et invaluit prælium nimis, donec occidit sol: & cecidit Demetrius in die illa.

E 51 Et misit Alexander ad Ptolemæum regem Ægypti legatos secundum hæc verba, dicens:

52 QUONIAM regressus sum in regnum meum, & sedi in sede patrum meorum, & obtinui principatum, & contrivi Demetrium, & possedi regionem nostram,

53 Et commisi pugnam cum eo, & contritus est ipse, & castra ejus, a nobis; & sedimus in sede regni ejus:

54 Et nunc statuamus ad invicem amicitiam; & da mihi filiam tuam uxorem: & ego ero gener tuus, & dabo tibi dona, & ipsi digna te.

55 Et respondit rex Ptolemæus, dicens: FELIX dies, in qua reversus es ad terram patrum tuorum, & sedisti in sede regni eorum.

56 Et nunc faciam tibi quod scripsisti: sed occurre mihi Ptolemaidam, ut videamus invicem nos, & spondeam tibi sicut dixisti.

57 Et exivit Ptolemæus de Ægypto, ipse, & Cleopatra filia ejus, & venit Ptolemaidam, anno centesimo sexagesimo secundo.

58 Et occurrit ei Alexander rex, & dedit ei Cleopatram filiam suam: & fecit nuptias ejus Ptolemaidæ, sicut reges, in magna gloria.

59 Et scripsit rex Alexander Jonathæ, ut veniret obviam sibi.

60 Et abiit cum gloria Ptolemaidam, & occurrit ibi duobus regibus, & dedit illis argentum multum, & aurum, & dona: & invenit gratiam in conspectu eorum.

61 Et convenerunt adversus eum viri pestilentes ex Israel, viri iniqui interpellantes adversus eum: & non intendit ad eos rex.

62 Et jussit spoliari Jonathan vestibus suis, & indui eum purpura: & ita fecerunt. Et collocavit eum rex sedere secum.

63 Dixitque principibus suis: Exite cum eo in medium civitatis, & prædicate, ut nemo adversus eum interpellet de ullo negotio, nec quisquam ei molestus sit de ulla ratione.

64 Et factum est, ut viderunt qui interpellabant gloriam ejus, quæ prædicabatur, & opertum eum purpura, fugerunt omnes: F

65 Et magnificavit eum rex, & scripsit eum inter primos amicos, & posuit eum ducem, & participem principatus.

66 Et reversus est Jonathas in Jerusalem cum pace, & lætitia.

67 In anno centesimo sexagesimoquinto, venit Demetrius filius Demetrii à Creta in terram patrum suorum.

68 Et audivit Alexander rex, & contristatus est valde, & reversus est Antiochiam.

69 Et constituit Demetrius rex Apollonium ducem, qui præerat Cœlesyriæ: & congregavit exercitum magnum, & accessit ad Jamniam: & misit ad Ionathan summum sacerdotem,

70 Dicens: Tu solus resistis nobis: ego autem factus sum in derisum, & in opprobrium, propterea quia tu potestatem adversum nos exerces in montibus:

71 Nunc ergo si confidis in virtutibus tuis, descende ad nos in campum, & comparemus illic invicem: quia mecum est virtus bellorum.

72 Interroga, & disce quis sum ego, & ceteri, qui auxilio sunt mihi, qui & dicunt quia non potest stare pes vester ante faciem nostram, quia bis in fugam conversi sunt patres tui in terra sua:

73 Et nunc quomodo poteris sustinere equitatum & exercitum tantum in campo, ubi non est lapis, neque saxum, neque locus fugiendi?

74 Ut audivit autem Jonathas sermones Apollonii, motus est animo: & elegit decem millia virorum, & exiit ab Jerusalem, & occurrit ei Simon frater ejus in adjutorium:

75 Et applicuerunt castra in Joppen, & exclusit eum a civitate (quia custodia Apollonii Joppe erat) & oppugnavit eam.

76 Et exterriti qui erant in civitate, aperuerunt ei, & obtinuit Jonathas Joppen.

77 Et audivit Apollonius, & admovit tria millia equitum, & exercitum multum. G

78 Et abiit Azotum tamquam iter faciens, & statim exiit in campum, eo quod haberet multitudinem equitum, & confideret in eis. Et insecutus est eum Jonathas in Azotum, & commiserunt prælium.

79 Et reliquit Apollonius in castris mille equites post eos occulte.

80 Et cognovit Jonathas quoniam insidiæ sunt post se, & circuierunt castra eius, & jecerunt jacula in populum à mane usque ad vesperam.

81 Populus autem stabat, sicut præcepetat Jonathas: & laboraverunt equi eorum.

82 Et ejecit Simon exercitum suum, & commisit contra legionem: equites enim fatigati erant: & contriti sunt ab eo, & fugerunt.

83 Et qui dispersi sunt per campum, fugerunt in Azotum, & intraverunt in Bethdagon idolum suum, ut ibi se liberarent.

84 Et succendit Jonathas Azotum, & civitates, quæ erant in circuitu eius, & accepit spolia eorum, & templum Dagon: & omnes, qui fugerunt in illud, succendit igni.

85 Et fuerunt qui ceciderunt gladio, cum his qui succensi sunt, fere octo millia virorum.

86 Et movit inde Jonathas castra, & applicuit ea Ascalonem: & exierunt de civitate obviam illi in magna gloria.

87 Et reversus est Jonathas in Jerusalem cum suis, habentibus spolia multa.

88 Et factum est: ut audivit Alexander rex sermones istos, addidit adhuc glorificare Jonathan.

89 Et misit ei fibulam auream, sicut consuetudo est dari cognatis regum. Et dedit ei Accaron, & omnes fines eius, in possessionem.

CAPUT XI.

Mortuo Alexandro, & similiter Ptolemæo, qui Alexandri regnum dolo invaserat, ablata ab eo filia sua & tradita in uxorem Demetrio, hic Demetrius Jonathā honorat datis litteris immunitatis à tributis: Jonathas autem mittit ei auxiliares milites, qui occisis uno die centum millibus, regem à civibus Antiochiæ liberarunt, & Antiochiam incenderunt: illo autem fœdus cum Jonatha initum prævaricante, Antiochus filius Alexandri devicto Demetrio regnans, fœdus init cum Jonatha, qui una cum fratre Simone sæpius victor evadit adversus alienigenas.

A 1 ET rex Ægypti congregavit exercitum, sicut arena quæ est circa oram maris, & naves multas: & quærebat obtinere regnum Alexandri dolo, & addere illud regno suo.

2 Et exiit in Syriam verbis pacificis, & aperiebant ei civitates, & occurrebant ei: quia mandaverat Alexander rex exire ei obviam, eo quod socer suus esset.

3 Cum autem introiret civitatem Ptolemæus, ponebat custodias militum in singulis civitatibus.

4 Et ut appropiavit Azoto, ostenderunt ei templum Dagon succensum igni, & Azotum & cætera ejus demolita, & corpora projecta, & eorum qui cæsi erant in bello tumulos, quos fecerant secus viam.

5 Et narraverunt regi quia hæc fecit Jonathas, ut invidiam facerent ei: & tacuit rex.

6 Et occurrit Jonathas regi in Joppen cum gloria, & invicem se salutaverunt, & dormierunt illic.

7 Et abiit Jonathas cum rege usque ad fluvium, qui vocatur Eleutherus: & reversus est in Jerusalem.

8 Rex autem Ptolemæus obtinuit dominium civitatum usque Seleuciam maritimam, & cogitabat in Alexandrum consilia mala.

9 Et misit legatos ad Demetrium, dicens: B
VENI, componamus inter nos pactum, & dabo tibi filiam meam, quam habet Alexander, & regnabis in regno patris tui.

10 Pœnitet enim me quod dederim illi filiam meam: quæsivit enim me occidere.

11 Et vituperavit eum, propterea quod concupierat regnum eius.

12 Et abstulit filiam suam, & dedit eam Demetrio, & alienavit se ab Alexandro, & manifestatæ sunt inimicitiæ eius.

13 Et intravit Ptolemæus Antiochiam, & imposuit duo diademata capiti suo, Ægypti & Asiæ.

14 Alexander autem rex erat in Cilicia illis temporibus: quia rebellabant qui erant in locis illis.

15 Et audivit Alexander, & venit ad eum in bellum: & produxit Ptolemæus rex exercitum, & occurrit ei in manu valida, & fugavit eum.

16 Et fugit Alexander in Arabiam, ut ibi protegeretur: Rex autem Ptolemæus exaltatus est.

17 Et abstulit Zabdiel Arabs caput Alexandri, & misit Ptolemæo.

18 Et rex Ptolemæus mortuus est in die tertia: & qui erant in munitionibus, perierunt ab his qui erant intra castra.

19 Et regnavit Demetrius anno centesimo sexagesimo septimo.

20 In diebus illis congregavit Jonathas eos qui erant in Judæa, ut expugnarent arcem, quæ est in Jerusalem: & fecerunt contra eam machinas multas.

21 Et abierunt quidam qui oderant gentem suam viri iniqui ad regem Demetrium, & renuntiaverunt ei quod Jonathas obsideret arcem.

22 Et ut audivit, iratus est: & statim venit ad Ptolemaidam, & scripsit Jonathæ ne obsideret arcem, sed occurreret sibi ad colloquium festinato.

23 Ut audivit autem Jonathas, jussit obside- C
re: & elegit de senioribus Israel, & de sacerdotibus, & dedit se periculo.

24 Et accepit aurum, & argentum & vestem, & alia xenia multa, & abiit ad regem Ptolemaidam, & invenit gratiam in conspectu ejus.

25 Et interpellabant adversus eum quidam iniqui ex gente sua.

26 Et fecit ei rex, sicut fecerant ei qui ante eum fuerant: & exaltavit eum in conspectu omnium amicorum suorum,

27 Et statuit ei principatum sacerdotii, & quæcumque alia habuit prius pretiosa, & fecit eum principem amicorum.

28 Et postulavit Jonathas à rege, ut immunem faceret Judæam, & tres toparchias, & Samariam, & confines ejus: & promisit ei talenta trecenta:

29 Et consensit rex: & scripsit Jonathæ epistolas de his omnibus, hunc modum continentes:

30 REX Demetrius fratri Jonathæ salutem, & genti Judæorum.

31 Exemplum epistolæ, quam scripsimus Lastheni parenti nostro de vobis, misimus ad vos ut sciretis:

32 Rex Demetrius Lastheni parenti salutem.

33 Genti Judæorum, amicis nostris, & conservantibus quæ justa sunt apud nos, decrevimus benefacere, propter benignitatem ipsorum, quam ergo nos habent.

D
34 Statuimus ergo illis omnes fines Judææ, & tres civitates, Lydan, & Ramathan, quæ additæ sunt Judææ ex Samaria, & omnes confines earum, sequestrari omnibus sacrificantibus in Jerosolymis, pro his quæ ab eis prius accipiebat rex per singulos annos & pro fructibus terræ & pomorum.

35 Et alia quæ ad nos pertinebant decimarum & tributorum, ex hoc tempore remittimus eis: & areas salinarum, & coronas quæ nobis deferebantur,

36 Omnia ipsis concedimus: & nihil horum irritum erit ex hoc, & in omne tempus.

37 Nunc ergo curate facere horum exemplum, & detur Jonathæ, & ponatur in monte sancto, in loco celebri.

38 Et videns Demetrius rex quod siluit terra in conspectu suo, & nihil ei resistit, dimisit totum exercitum suum, unumquemque in locum suum, excepto peregrino exercitu, quem contraxit ab insulis Gentium: & inimici erant ei omnes exercitus patrum ejus.

39 Tryphon autem erat quidam partium Alexandri prius: & vidit quoniam omnis exercitus murmurabat contra Demetrium, & ivit ad Emalchuel Arabem, qui nutriebat Antiochum filium Alexandri:

40 Et assidebat ei, ut traderet eum ipsi, ut regnaret loco patris sui: & enuntiavit ei quanta fecit Demetrius, & inimicitias exercituum ejus adversus illum. Et mansit ibi diebus multis.

E
41 Et misit Jonathas ad Demetrium regem, ut ejiceret eos, qui in arce erant in Jerusalem, & qui in præsidiis erant: quia impugnabant Israel.

42 Et misit Demetrius ad Jonathan, dicens: Non hæc tantum faciam tibi, & genti tuæ: sed gloria illustrabo te, & gentem tuam, cum fuerit opportunum.

43 Nunc ergo recte feceris, si miseris in auxilium mihi viros: quia discessit omnis exercitus meus.

44 Et misit ei Jonathas tria millia virorum fortium Antiochiam & venerunt ad regem, & delectatus est rex in adventu eorum.

45 Et convenerunt qui erant de civitate, & centum viginti millia virorum, & volebant interficere regem.

46 Et fugit rex in aulam: & occupaverunt qui erant de civitate, itinera civitatis, & cœperunt pugnare.

47 Et vocavit rex Judæos in auxilium, & convenerunt omnes simul ad eum, & dispersi sunt omnes per civitatem:

48 Et occiderunt in illa die centum millia hominum, & succenderunt civitatem, & cœperunt spolia multa in die illa, & liberaverunt regem.

49 Et viderunt qui erant de civitate, quod obtinuissent Judæi civitatem sicut volebant: & infirmati sunt mente sua, & clamaverunt ad regem cum precibus dicentes:

50 Da nobis dextras, & cessent Judæi oppugnare nos & civitatem.

F
51 Et projecerunt arma sua, & fecerunt pacem, & glorificati sunt Judæi in conspectu regis, & in conspectu omnium qui erant in regno ejus, & nominati sunt in regno: & regressi sunt in Jerusalem habentes spolia multa.

52 Et sedit Demetrius rex in sede regni sui: & siluit terra in conspectu ejus.

53 Et mentitus est omnia quæcumque dixit, & abalienavit se à Jonatha, & non retribuit ei secundum beneficia quæ sibi retribuerat, & vexabat eum valde.

54 Post hæc autem reversus est Tryphon, & Antiochus cum eo puer adolescens, & regnavit, & imposuit sibi diadema.

55 Et congregati sunt ad eum omnes exercitus, quos disperserat Demetrius, & pugnaverunt contra eum: & fugit, & terga vertit.

56 Et accepit Tryphon bestias, & obtinuit Antiochiam:

57 Et scripsit Antiochus adolescens Jonathæ, dicens: Constituo tibi sacerdotium, & constituo te super quatuor civitates, ut sis de amicis regis.

58 Et misit illi vasa aurea in ministerium, & dedit ei potestatem bibendi in auro, & esse in purpura, & habere fibulam auream:

59 Et Simonem fratrem ejus constituit ducem à terminis Tyri usque ad fines Ægypti.

60 Et exiit Jonathas, & perambulabat trans flumen civitates: & congregatus est ad eum omnis exercitus Syriæ in auxilium, & venit Ascalonem, & occurrerunt ei honorifice de civitate.

61 Et abiit inde Gazam: & concluserunt se qui erant Gazæ: & obsedit eam, & succendit quæ erant in circuitu civitatis, & prædatus est ea.

G
62 Et rogaverunt Gazenses Jonathan, & dedit illis dexteram: & accepit filios eorum obsides, & misit illos in Jerusalem: & perambulavit regionem usque Damascum.

63 Et audivit Jonathas quod prevaricati sunt principes Demetrii in Cades, quæ est in Galilæa, cum exercitu multo, volentes eum removere a negotio regni:

64 Et occurrit illis; fratrem autem suum Simonem reliquit intra provinciam.

65 Et applicuit Simon ad Bethsuram, & expugnabat eam diebus multis, & conclusit eos.

66 Et postulaverunt ab eo dextras accipere, & dedit illis: & ejecit eos inde, & cœpit civitatem, & posuit in ea præsidium.

67 Et Jonathas & castra ejus applicuerunt ad aquam Genesar, & ante lucem vigilaverunt in campo Asor.

68 Et ecce castra alienigenarum occurrebant in campo, & tendebant ei insidias in montibus: ipse autem occurrit ex adverso.

69 Insidiæ vero exurrexerunt de locis suis, & commiserunt prælium.

70 Et fugerunt qui erant ex parte Jonathæ omnes, & nemo relictus est ex eis, nisi Mathathias filius Absolomi, & Judas filius Calphi, princeps militiæ exercitus.

71 Et scidit Jonathas vestimenta sua, & posuit terram in capite suo, & oravit.

72 Et reversus est Jonathas ad eos in prælium, & convertit eos in fugam, & pugnaverunt.

73 Et viderunt qui fugiebant partis illius, & reversi sunt ad eum, & insequebantur cum eo omnes usque Cades ad castra sua, & pervenerunt usque illuc.

74 Et ceciderunt de alienigenis in die illa tria millia virorum: & reversus est Jonathas in Jerusalem.

CAPUT XII.

Jonathas cum Romanis ac Spartiatis fœdus renovat: principes Demetrii ipsum invadentes fugat percussisque Arabibus ordinat ædificare præsidia in Judæa, & muros contra arcem in Jerusalem: sed à Tryphone cupiente regnum Antiochi invadere, & fingente se amicum, apud Ptolemaida dolo captus est, omnesque qui cum eo erant, interfecti.

A 1 ET vidit Jonathas quia tempus eum juvat, elegit viros, & misit eos Romam, statuere & renovare cum eis amicitiam:

2 Et ad Spartiatas, & ad alia loca misit epistolas secundum eandem formam.

3 Et abierunt Romam; & intraverunt curiam, & dixerunt: Jonathas summus sacerdos, & gens Judæorum miserunt nos, ut renovaremus amicitiam, & societatem secundum pristinum.

4 Et dederunt illis epistolas ad ipsos per loca, ut deducerent eos in terram Juda cum pace.

5 Et hoc est exemplum epistolarum, quas scripsit Jonathas Spartiatis:

6 JONATHAS summus sacerdos, & seniores gentis, & sacerdotes: & reliquus populus Judæorum, Spartiatis fratribus salutem.

7 Jampridem missæ erant epistolæ ad Oniam summum sacerdotem, ab Ario, qui regnabat apud vos, quoniam estis fratres nostri,
B sicut rescriptum continet, quod subjectum est.

8 Et suscepit Onias virum, qui missus fuerat, cum honore: & accepit epistolas, in quibus significabatur de societate & amicitia.

9 Nos, cum nullo horum indigeremus, habentes solatio sanctos libros, qui sunt in manibus nostris,

10 Maluimus mittere ad vos renovare fraternitatem, & amicitiam, ne forte alieni efficiamur à vobis: multa enim tempora transierunt ex quo misistis ad nos.

11 Nos ergo in omni tempore sine intermissione in diebus solemnibus, & ceteris quibus oportet, memores sumus vestri in sacrificiis quæ offerimus, & in observationibus, sicut fas est & decet meminisse fratrum.

12 Lætamur itaque de gloria vestra.

13 Nos autem circumdederunt multæ tribulationes, & multa prælia, & impugnaverunt nos reges, qui sunt in circuitu nostro.

14 Noluimus ergo vobis molesti esse, neque ceteris sociis & amicis nostris, in his præliis.

15 Habuimus enim de cœlo auxilium, &
C liberati sumus nos, & humiliati sunt inimici nostri.

16 Elegimus itaque Numenium Antiochi filium, & Antipatrem Jasonis filium, & misimus ad Romanos renovare cum eis amicitiam & societatem pristinam.

17 Mandavimus itaque eis ut veniant etiam ad vos, & salutent vos; & reddant vobis epistolas nostras de innovatione fraternitatis nostræ.

18 Et nunc benefacietis respondentes nobis ad hæc.

19 Et hoc est rescriptum epistolarum, quod miserat Oniæ:

20 Arius, rex Spartiatarum, Oniæ sacerdoti magno salutem.

21 Inventum est in scriptura de Spartiatis & Judæis, quoniam sunt fratres, & quod sunt de genere Abraham.

22 Et nunc ex quo hæc cognovimus, benefacitis scribentes nobis de pace vestra.

23 Sed & nos rescripsimus vobis: Pecora nostra, & possessiones nostræ, vestræ sunt, & vestræ, nostræ: mandavimus itaque hæc nuntiari vobis.

24 Et audivit Jonathas, quoniam regressi sunt principes Demetrii cum exercitu multo supra quam prius, pugnare adversus eum.

25 Et exiit ab Jerusalem, & occurrit eis in D
Amathite regione: non enim dederat eis spatium ut ingrederentur regionem ejus.

26 Et misit speculatores in castra eorum: & reversi renuntiaverunt quod constituunt supervenire illis nocte.

27 Cum occidisset autem sol, præcepit Jonathas suis vigilare, & esse in armis paratos ad pugnam tota nocte, & posuit custodes per circuitum castrorum.

28 Et audierunt adversarii quod paratus est Jonathas cum suis in bello: & timuerunt, & formidaverunt in corde suo: & accenderunt focos in castris suis.

29 Jonathas autem, & qui cum eo erant, non cognoverunt usque mane: videbant autem luminaria ardentia:

30 Et secutus est eos Jonathas, & non comprehendit eos: transierant enim flumen Eleutherum:

31 Et divertit Jonathas ad Arabas, qui vocantur Zabadæi, & percussit eos, & accepit E
spolia eorum.

32 Et junxit, & venit Damascum, & perambulabat omnem regionem illam.

33 Simon autem exiit, & venit usque ad Ascalonem, & ad proxima præsidia: & declinavit in Joppen, & occupavit eam.

34 (Audivit enim quod vellent præsidium tradere partibus Demetrii, & posuit ibi custodes ut custodirent eam.

35 Et reversus est Jonathas, & convocavit seniores populi, & cogitavit cum eis ædificare præsidia in Judæa,

36 Et ædificare muros in Jerusalem, & exaltare altitudinem magnam inter medium arcis & civitatis, ut separaret eam à civitate, ut esset ipsa singulariter, & neque emant, neque vendant.

37 Et convenerunt, ut ædificarent civitatem: & cecidit murus, qui erat super torrentem ab ortu solis, & reparavit eum, qui vocatur Caphetetha:

38 Et Simon ædificavit Adiada in Sephela, & muni-

munivit eam, & imposuit portas & seras.

39 Et eum cogitasset Tryphon regnare Asiæ, & assumere diadema, & extendere manum in Antiochum regem:

40 Timens ne forte non permitteret eum Jonathas; sed pugnaret adversus eum, quærebat comprehendere eum, & occidere. Et exurgens abiit in Bethsan.

41 Et exivit Jonathas obviam illi cum quadraginta millibus virorum electorum in prælium, & venit Bethsan.

42 Et vidit Tryphon quia venit Jonathas cum exercitu multo ut extenderet in eum manus, & timuit,

43 Et excepit eum cum honore, & commendavit eum omnibus amicis suis, & dedit ei munera: & præcepit exercitibus suis ut obedirent ei, sicut sibi.

44 Et dixit Jonathæ: Ut quid vexasti universum populum, cum bellum nobis non sit?

45 Et nunc remitte eos in domos suas: elige autem tibi viros paucos, qui tecum sint, & veni mecum Ptolemaidam, & tradam eam tibi, & reliqua præsidia, & exercitum, & universos præpositos negotii, & conversus abibo: propterea enim veni.

46 Et credidit ei, & fecit sicut dixit: & dimisit exercitum, & abierunt in terram Juda.

47 Retinuit autem secum tria millia virorum: ex quibus remisit in Galilæam duo millia, mille autem venerunt cum eo.

48 Ut autem intravit Ptolemaidam Jona-
G thas, clauserunt portas civitatis Ptolemenses;
& comprehenderunt eum: & omnes, qui cum
eo intraverant, gladio interfecerunt.

49 Et misit Tryphon exercitum & equites in Galilæam, & in campum magnum, ut perderent omnes socios Jonathæ.

50 At illi cum cognovissent quia comprehensus est Jonathas, & periit, & omnes qui cum eo erant, hortati sunt semetipsos, & exierunt parati in prælium.

51 Et videntes hi qui insecuti fuerant, quia pro anima res est illis, reversi sunt:

52 Illi autem venerunt omnes cum pace in Terram Juda. Et planxerunt Jonathan, & eos qui cum ipso fuerant, valde: & luxit Israel luctu magno.

53 Et quæsierunt omnes gentes, quæ erant in circuitu eorum, conterere eos, dixerunt enim:

54 Non habent principem, & adjuvantem: nunc ergo expugnemus illos, & tollamus de hominibus memoriam eorum.

CAPUT XIII.

Suscepto Simon principatu pro fratre Jonatha misit petitam a Tryphone pecuniam, una cum filiis Jonathæ, ad ejus redemptionem: Tryphon autem, accepta pecunia, patrem occidit cum filiis: quibus sepultis ac deflectis, Simon magnificum extruxit parentibus ac fratribus sepulchrum in Modin: Tryphon vero, occiso Antiocho, regnum ejus invasit: & Simon, impetratis à rege Demetrio litteris fœderis ac immunitatis, expugnavit Gazaram, & arcem Jerosolymorum obtinuit: propter quod latum agunt festum, quod etiam quotannis apud Judæos agi præcipitur.

A 1 ET audivit Simon quod congregavit Tryphon exercitum copiosum, ut veniret in terram Juda, & attereret eam.

2 Videns quia in tremore populus est, & in timore, ascendit Jerusalem, & congregavit populum:

3 Et adhortans dixit: Vos scitis quanta ego, & fratres mei, & domus patris mei, fecimus pro legibus, & pro sanctis prælia, & angustias quales vidimus:

4 Horum gratia perierunt fratres mei omnes propter Israel, & relictus sum ego solus.

5 Et nunc non mihi contingat parcere animæ meæ in omni tempore tribulationis: non enim melior sum fratribus meis.

6 Vindicabo itaque gentem meam, & sancta, natos quoque nostros, & uxores: quia congregatæ sunt universæ gentes conterere nos inimicitiæ gratia.

7 Et accensus est spiritus populi simul ut audivit sermones istos:

8 Et responderunt voce magna dicentes: Tu B
es dux noster loco Judæ & Jonathæ fratris
tui:

9 Pugna prælium nostrum: & omnia, quæcumque dixeris nobis, faciemus.

10 Et congregans omnes viros bellatores, acceleravit consummare universos muros Jerusalem, & munivit eam in gyro.

11 Et misit Jonathan filium Absalomi, & cum eo exercitum novum, in Joppen; & ejectis his, qui erant in ea, remansit illic ipse.

12 Et movit Tryphon a Ptolemaida cum exercitu multo, ut veniret in Terram Juda, & Jonathas cum eo in custodia.

13 Simon autem applicuit in Addus contra faciem campi.

14 Et ut cognovit Tryphon quia surrexit Simon loco fratris sui Jonathæ: & quia commissurus esset cum eo prælium, misit ad eum legatos,

15 Dicens: Pro argento, quod debebat frater tuus Jonathas in ratione regis, propter negotia quæ habuit, detinuimus eum.

16 Et nunc mitte argenti talenta centum, & duos filios ejus obsides, ut non dimissus fugiat a nobis, & remittemus eum.

17 Et cognovit Simon quia cum dolo loque- C
retur secum, jussit tamen dari argentum, &
pueros: ne inimicitiam magnam sumeret ad
populum Israel dicentem:

18 Quia non misit ei argentum, & pueros, propterea periit.

19 Et misit pueros, & centum talenta: & mentitus est, & non dimisit Jonathan.

20 Et post hæc venit Tryphon intra regionem, ut contereret eam: & gyraverunt per viam quæ ducit Ador: & Simon, & castra ejus ambulabant in omnem locum quocumque ibant.

21 Qui autem in arce erant, miserunt ad Tryphonem legatos, ut festinaret venire per desertum, & mitteret illis alimonias.

22 Et paravit Tryphon omnem equitatum, ut veniret illa nocte: erat autem nix multa valde, & non venit in Galaaditim.

23 Et cum appropinquasset Bascaman, occidit Jonathan & filios ejus illic.

24 Et convertit Tryphon, & abiit in terram suam.

25 Et misit Simon, & accepit ossa Jonathæ

D fratris sui, & sepelivit ea in Modin civitate patrum ejus.

26 Et planxerunt eum omnis Israel planctu magno, & luxerunt eum dies multos.

27 Et ædificavit Simon super sepulchrum patris sui & fratrum suorum ædificium altum visu, lapide polito retro & ante:

28 Et statuit septem pyramidas, unam contra unam patri & matri, & quatuor fratribus:

29 Et his circumposuit columnas magnas; & super columnas arma, ad memoriam æternam: & juxta arma naves sculptas, quæ viderentur ab omnibus navigantibus mare.

30 Hoc est sepulchrum quod fecit in Modin, usque in hunc diem.

31 Tryphon autem cum iter faceret cum Antiocho rege adolescente, dolo occidit eum.

32 Et regnavit loco ejus, & imposuit sibi diadema Asiæ, & fecit plagam magnam in terra.

33 Et ædificavit Simon præsidia Judææ, muniens ea turribus excelsis, & muris magnis, & portis, & seris: & posuit alimenta in munitionibus.

E 34 Et elegit Simon viros, & misit ad Demetrium regem, ut faceret remissionem regioni: quia actus omnes Tryphonis, per direptionem fuerant gesti.

35 Et Demetrius rex ad verba ista respondit ei, & scripsit epistolam talem:

36 REX Demetrius Simoni summo sacerdoti, & amico regum, & senioribus & genti Judæorum, salutem.

37 Coronam auream, & bahem quam misistis, suscepimus: & parati sumus facere vobiscum pacem magnam, & scribere præpositis regis remittere vobis quæ indulsimus.

38 Quæcumque enim constituimus, vobis constant. Munitiones, quas ædificastis, vobis sint.

39 Remittimus quoque ignorantias, & peccata usque in hodiernum diem, & coronam quam debebatis: & si quid aliud erat tributarium in Jerusalem, jam non sit tributarium.

40 Et si qui ex vobis apti sunt conscribi inter nostros, conscribantur, & sit inter nos pax.

41 Anno centesimo septuagesimo ablatum est jugum Gentium ab Israel.

F 42 Et cœpit populus Israel scribere in tabulis & gestis publicis, anno primo sub Simone summo sacerdote, magno duce, & principe Judæorum.

43 In diebus illis applicuit Simon ad Gazam, & circumdedit eam castris, & fecit machinas, & applicuit ad civitatem, & percussit turrem
G unam, & comprehendit eam.

44 Et eruperant qui erant intra machinam in civitatem: & factus est motus magnus in civitate.

45 Et ascenderunt qui erant in civitate, cum uxoribus & filiis supra murum, scissis tunicis suis, & clamaverunt voce magna, postulantes a Simone dextras sibi dari,

46 Et dixerunt: non nobis reddas secundum malitias nostras, sed secundum misericordias tuas.

47 Et flexus Simon, non debellavit eos: ejecit tamen de civitate, & mundavit ædes in quibus fuerant simulacra, & tunc intravit in eam cum hymnis benedicens Dominum:

48 Et ejecta ab ea omni immunditia, collocavit in ea viros qui legem facerent: & munivit eam, & fecit sibi habitationem.

49 Qui autem erant in arce Jerusalem, prohibebantur egredi & ingredi regionem, & emere, ac vendere: & esurierunt valde, & multi ex eis fame perierunt.

50 Et clamaverunt ad Simonem ut dextras acciperent: & dedit illis: & ejecit eos inde, & mundavit arcem a contaminationibus:

51 Et intraverunt in eam tertia & vigesima die secundi mensis, anno centesimo septuagesimo primo, cum laude, & ramis palmarum, & cinyris, & cymbalis, & nabliis, & hymnis, & canticis, quia contritus est inimicus magnus ex Israel.

52 Et constituit ut omnibus annis agerentur dies hi cum lætitia.

53 Et munivit montem templi, qui erat secus arcem, & habitavit ibi ipse, & qui cum eo erant.

54 Et vidit Simon Joannem filium suum, quod fortis prælii vir esset: & posuit eum ducem virtutum universarum: & habitavit in Gazaris.

CAPUT XIV.

Demetrio à duce Arsacis devicto & capto, Simon cum suo populo magna pace fruitur: ad quem missæ sunt litteræ renovati fœderis à Spartiatis & Romanis cum maxima laude Simonis, qui Romanis clypeum aureum mnarum mille miserat.

1 ANno centesimo septuagesimo secundo congregavit rex Demetrius exercitum A
suum, & abiit in Mediam ad contrahenda sibi auxilia, ut expugnaret Tryphonem.

2 Et audivit Arsaces rex Persidis & Mediæ, quia intravit Demetrius confines suos, & misit unum de principibus suis ut comprehenderet eum vivum, & adduceret eum ad se.

3 Et abiit, & percussit castra Demetrii: & comprehendit eum, & duxit eum ad Arsacem, & posuit eum in custodiam.

4 Et siluit omnis Terra Juda omnibus diebus Simonis, & quæsivit bona genti suæ: & placuit illis potestas ejus, & gloria ejus, omnibus diebus.

5 Et cum omni gloria sua accepit Joppen in portum, & fecit introitum in insulis maris.

6 Et dilatavit fines gentis suæ, & obtinuit regionem.

7 Et congregavit captivitatem multam, & dominatus est Gazaræ, & Bethsuræ, & arci: & abstulit immunditias ex ea, & non erat qui resisteret ei.

8 Et unusquisque colebat terram suam cum pace: & Terra Juda dabat fructus suos: & ligna camporum fructum suum.

9 Seniores in plateis sedebant omnes, & de bonis terræ tractabant, & juvenes induebant se gloriam & stolas belli.

10 Et civitatibus tribuebat alimonias, & constituebat eas ut essent vasa munitionis, quoadusque nominatum est nomen gloriæ ejus usque ad extremum terræ.

11 Fecit pacem super terram, & lætatus est Israel lætitia magna.

12 Et sedit unusquisque sub vite sua, & sub ficulnea sua: & non erat qui eos terreret.

13 Defecit impugnans eos super terram: reges contriti sunt in diebus illis.

14 Et confirmavit omnes humiles populi sui, & legem exquisivit, & abstulit omnem iniquum & malum:

15 Sancta glorificavit, & multiplicavit vasa sanctorum.

16 Et auditum est Romæ quia defunctus esset Jonathas, & usque in Spartiatas: & contristati sunt valde.

17 Ut audierunt autem quod Simon frater eius factus esset summus sacerdos loco ejus, & ipse obtineret omnem regionem, & civitates in ea:

C 18 Scripserunt ad eum in tabulis æreis, ut renovarent amicitias & societatem, quã fecerant cum Juda, & cum Jonatha fratribus eius.

19 Et lectæ sunt in conspectu ecclesiæ in Jerusalem. Et hoc exemplum epistolarum, quas Spartiatæ miserunt:

20 SPARTIANORUM principes, & civitates, Simoni Sacerdoti magno, & senioribus, & sacerdotibus, & reliquo populo Judæorum, fratribus, salutem.

21 Legati, qui missi sunt ad populum nostrum, nuntiaverunt nobis de vestra gloria, & honore, ac lætitia: & gavisi sumus in introitu eorum.

22 Et scripsimus quæ ab eis erant dicta in conciliis populi, sic: Numenius Antiochi, & Antipater Jasonis filius, legati Judæorum, venerunt ad nos, renovantes nobiscum amicitiam pristinam.

23 Et placuit populo excipere viros gloriose, & ponere exemplum sermonum eorum in segregatis populi libris, ut sit ad memoriam populo Spartiatarum. Exemplum autem horum scripsimus Simoni magno sacerdoti.

24 Post hæc autem misit Simon Numenium
D Romam, habentem clypeum aureum magnum, pondo mnarum mille, ad statuendam cum eis societatem. Cum autem audisset populus Romanus

25 Sermones istos, dixerunt: Quam gratiarum actionem reddemus Simoni, & filiis ejus?

26 Restituit enim ipse fratres suos, & expugnavit inimicos Israel ab eis: & statuerunt ei libertatem, & descripserunt in tabulis æreis, & posuerunt in titulis in monte Sion.

27 Et hoc est exemplum scripturæ: OCTAVA decima die mensis Elul, anno centesimo septuagesimo secundo, anno tertio sub Simone sacerdote magno in Asaramel,

28 In conventu magno sacerdotum, & populi, & principum gentis, & seniorum regionis, nota facta sunt hæc: Quoniam frequenter facta sunt prælia in regione nostra.

E 29 Simon autem Mathathiæ filius ex filiis Jarib, & fratres ejus dederunt se periculo, & restiterunt adversariis gentis suæ, ut starent sancta ipsorum, & lex: & gloria magna glorificaverunt gentem suam.

30 Et congregavit Jonathas gentem suam, & factus est illis sacerdos magnus, & appositus est ad populum suum.

31 Et voluerunt inimici eorum calcare, & atterere regionem ipsorum, & extendere manus in sancta eorum.

32 Tunc restitit Simon, & pugnavit pro gente sua, & erogavit pecunias multas, & armavit viros virtutis gentis suæ, & dedit illis stipendia:

33 Et munivit civitates Judææ, & Bethsuram, quæ erat in finibus Judææ, ubi erant arma hostium antea: & posuit illic præsidium viros Judæos.

34 Et Joppen munivit, quæ erat ad mare; & Gazaram, quæ est in finibus Azoti, in qua hostes antea habitabant, & collocavit illic Judæos: & quæcumque apta erant ad correptionem eorum, posuit in eis.

35 Et vidit populus actum Simonis, & gloriam quam cogitabat facere genti suæ, & posuerunt eum ducem suum, & principem sacerdotum, eo quod ipse fecerat hæc omnia, & justitiam, & fidem, quam conservavit genti suæ, & exquisivit omni modo exaltare populum suum.

36 Et in diebus ejus prosperatum est in mani- B
bus ejus, ut tollerentur gentes de regione ipsorum, & qui in civitate Dauid erant in Jerusalem, in arce, de qua procedebant, & contaminabant omnia quæ in circuitu sanctorum sunt, & inferebant plagam magnam castitati:

37 Et collocavit in ea viros Judæos ad tutamentum regionis, & civitatis, & exaltavit muros Jerusalem.

38 Et rex Demetrius statuit illi summum sacerdotium.

39 Secundum hæc fecit eum amicum suum, & glorificavit eum gloria magna.

40 Audivit enim quod appellati sunt Judæi à Romanis amici, & socij, & fratres, & quia susceperunt legatos Simonis gloriose:

41 Et quia Judæi, & sacerdotes eorum consenserunt eum esse ducem suum, & summum sacerdotem in æternum, donec surgat propheta fidelis:

42 Et ut sit super eos dux, & ut cura esset illi C
pro sanctis, & ut constitueret præpositos super opera eorum, & super regionem, & super arma, & super præsidia:

43 Et cura sit illi de sanctis: & ut audiatur ab omnibus, & scribantur in nomine ejus omnes conscriptiones in regione, & ut operiatur purpura, & auro:

44 Et ne liceat ulli ex populo, & ex sacerdotibus, irritum facere aliquid horum, & contradicere his quæ ab eo dicuntur, aut convocare conventum in regione sine ipso: & vestiri purpura, & uti fibula aurea.

45 Qui autem fecerit extra hæc, aut irritum fecerit aliquid horum, reus erit.

46 Et complacuit omni populo statuere Simonem & facere secundum verba ista.

47 Et suscepit Simon, & placuit ei ut summo sacerdotio fungeretur, & esset dux & princeps gentis Judæorum, & sacerdotum, & præesset omnibus.

48 Et scripturam istam dixerunt ponere in tabulis æreis, & ponere eas in peribolo sanctorum, in loco celebri:

49 Exemplum autem eorum ponere in ærario, ut habeat Simon, & filij ejus.

CA-

CAPUT XV.

Antiochus Demetrii filius litteras amicitiarum mittit ad Simonem: Romani fœderatos sibi Judæos cæteris nationibus per litteras commendant: Antiochus dum Tryphonem insequitur, missum à Simone militum auxilium recusat, mittitq; ad eum Athenobium qui multa tamquam debita reposcat: & Simonis responso accepto, constituit adversus eum Cendebæum ducem exercitus, ipse vero Tryphonem persequitur.

A 1 ET misit rex Antiochus filius Demetrij epistolas ab insulis maris Simoni sacerdoti, & principi gentis Judæorum, & universæ genti:

2 Et erant continentes hunc modum: REX Antiochus Simoni Sacerdoti magno, & genti Judæorum salutem.

3 Quoniam quidem pestilentes obtinuerunt regnum patrum nostrorum, volo autem vendicare regnum, & restituere illud sicut erat antea: & electam feci multitudinem exercitus, & feci naves bellicas.

4 Volo autem procedere per regionem, ut ulciscar in eos, qui corruperunt regionem nostram, & qui desolaverunt civitates multas in regno meo.

5 Nunc ergo statuo tibi omnes oblationes, quas remiserunt tibi ante me omnes reges, & quæcumque alia dona remiserunt tibi:

6 Et permitto tibi facere percussuram proprii numismatis in regione tua:

B 7 Jerusalem autem sanctam esse, & liberam: & omnia arma quæ fabricata sunt, & præsidia quæ construxisti, quæ tenes, maneant tibi.

8 Et omne debitum regis, & quæ futura sunt regi, ex hoc & in totum tempus remittuntur tibi.

9 Cum autem obtinuerimus regnum nostrum, glorificabimus te, & gentem tuam, & templum gloria magna, ita ut manifestetur gloria vestra in universa terra.

10 Anno centesimo septuagesimo quarto exiit Antiochus in terram patrum suorum, & convenerunt ad eum omnes exercitus, ita ut pauci relicti essent cum Tryphone.

11 Et insecutus est eum Antiochus rex, & venit Doram fugiens per maritimam.

12 Sciebat enim quod congregata sunt mala in eum, & reliquit eum exercitus.

13 Et applicuit Antiochus super Doram cum
C centum viginti millibus virorum belligeratorum, & octo millibus equitum:

14 Et circuivit civitatem, & naves à mari accesserunt: & vexabant civitatem à terra & mari, & neminem sinebant ingredi vel egredi.

15 Venit autem Numenius, & qui cum eo fuerant, ab urbe Roma, habentes epistolas regibus & regionibus scriptas, in quibus continebantur hæc:

16 LUCIUS consul Romanorum, Ptolemæo regi salutem.

17 Legati Judæorum venerunt ad nos amici nostri, renovantes pristinam amicitiam & societatem, missi à Simone principe Sacerdotum, & populo Judæorum.

18 Attulerunt autem & clypeum aureum mnarum mille.

19 Placuit itaque nobis scribere regibus, & regionibus, ut non inferant illis mala, neque impugnent eos, & civitates eorum, & regiones eorum: & ut non ferant auxilium pugnantibus adversus eos.

20 Visum autem est nobis accipere ab eis clypeum.

21 Si qui ergo pestilentes refugerunt de regione ipsorum ad vos, tradite eos Simoni principi sacerdotum, ut vindicet in eos secundum legem suam.

22 Hæc eadem scripta sunt Demetrio regi, & Attalo, & Ariarathi, & Arsaci,

23 Et in omnes regiones: & Lampsaco, & Spartiatis, & in Delum, & in Myndum, & in Sicyonem, & in Cariam, & in Samum, & in Pamphyliam, & in Lyciam, & in Alicarnassum, & in Coo, & in Siden, & in Aradon, & in Rhodum, & in Phaselidem, & in Gortynam, & Gnidum, & Cyprum, & Cyrenen.

24 Exemplum autem eorum scripserunt Simoni principi sacerdotum, & populo Judæorum.

25 Antiochus autem rex applicuit castra in Doram secundo, admovens ei semper manus, & machinas faciens: & conclusit Tryphonem, ne procederet,

26 Et misit ad eum Simon duo millia virorum electorum in auxilium, & argentum, & aurum, & vasa copiosa:

27 Et noluit ea accipere, sed rupit omnia, quæ pactus est cum eo antea, & alienavit se ab eo. E

28 Et misit ad eum Athenobium unum de amicis suis, ut tractaret cum ipso, dicens: Vos tenetis Joppen, & Gazaram, & arcem quæ est in Jerusalem, civitates regni mei:

29 Fines earum desolastis, & fecistis plagam magnam in terra, & dominati estis per loca multa in regno meo.

30 Nunc ergo tradite civitates, quas occupastis; & tributa locorum, in quibus dominati estis extra fines Judææ.

31 Sin autem, date pro illis quingenta talenta argenti, & exterminii, quod exterminastis, & tributorum civitatum alia talenta quingenta: sin autem, veniemus, & expugnabimus vos.

32 Et venit Athenobius amicus regis in Jerusalem, & vidit gloriam Simonis, & claritatem in auro & argento, & apparatum copiosum: & obstupuit: & retulit ei verba Regis. F

33 Et respondit ei Simon, & dixit ei: Neque alienam terram sumpsimus, neque aliena detinemus: sed hereditatem patrum nostrorum, quæ injuste ab inimicis nostris aliquo tempore possessa est.

34 Nos vero tempus habentes, vindicamus hereditatem patrum nostrorum.

35 Nam de Joppe & Gazara quæ expostulas, ipsi faciebant in populo plagam magnam, & in regione nostra: horum damus talenta centum. Et non respondit ei Athenobius verbum.

36 Reversus autem cum ira ad regem, renuntiavit ei verba ista, & gloriam Simonis, & universa quæ vidit: & iratus est rex ira magna. G

37 Tryphon autem fugit navi in Orthosiada.

38 Et constituit rex Cendebæum ducem maritimum, & exercitum peditum & equitum dedit illi.

39 Et mandavit illi movere castra contra faciem Judææ: & mandavit ei ædificare Gedorem,

rem, & obstruere portas civitatis, & debellare populum. Rex autẽ persequebatur Tryphonem.

40 Et pervenit Cendebæus Jamniam, & cœpit irritare plebem, & conculcare Judæam, & captivare populum, & interficere, & ædificare Gedorem.

41 Et collocavit illic equites, & exercitum ut egressi perambularent viam Judææ, sicut constituit ei rex.

CAPUT XVI.

Simon senex mittit exercitum suum cum filiis suis Juda & Joanne adversus Cendebæum: quo devicto, Ptolemæus gener Simonis dominandi ambitione inflammatus, acceptos convivio socerum ejusque filios Mathathiam & Judam dolo interfecit, ut ita Judææ provincias obtineret: porro nuntii quos ad Joannem dolo interimendum miserat, sunt ab illo interfecti, & Joannes patri in summo sacerdotio successit.

A 1 ET ascendit Joannes de Gazaris, & nuntiavit Simoni patri suo quæ fecit Cendebæus in populo ipsorum.

2 Et vocavit Simon duos filios seniores, Judam & Joannem, & ait illis: Ego, & fratres mei, & domus patris mei, expugnavimus hostes Israel ab adolescentia usque in hunc diem: & prosperatum est in manibus nostris liberare Israel aliquoties.

3 Nunc autem senui, sed estote loco meo, & fratres mei, & egressi pugnate pro gente nostra: auxilium vero de cælo vobiscum sit.

4 Et elegit de regione viginti millia virorum belligeratorum, & equites; & profecti sunt ad Cendebæum: & dormierunt in Modin.

5 Et surrexerunt mane, & abierunt in campum: & ecce exercitus copiosus in obviam illis peditum, & equitum, & fluvius torrens erat inter medium ipsorum.

B 6 Et admovit castra contra faciem eorum ipse, & populus ejus, & vidit populum trepidantem ad transfretandum torrentem, & transfretavit primus: & viderunt eum viri, & transierunt post eum.

7 Et divisit populum, & equites in medio peditum: erat autem equitatus adversariorum copiosus nimis.

8 Et exclamaverunt sacris tubis, & in fugam conversus est Cendebæus, & castra ejus: & ceciderunt ex eis multi vulnerati: residui autem in munitionem fugerunt.

9 Tunc vulneratus est Judas frater Joannis: Joannes autem insecutus est eos, donec venit Cedronem, quam ædificavit:

10 Et fugerunt usque ad turres, quæ erant in agris Azoti, & succendit eas igni. Et ceciderunt ex illis duo millia virorum, & reversus est in Judæam in pace.

11 Et Ptolemæus filius Abobi constitutus erat dux in campo Jericho, & habebat argentum & aurum multum.

12 Erat enim gener summi sacerdotis.

13 Et exaltatum est cor ejus, & volebat obtinere regionem, & cogitabat dolum adversus Simonem, & filios ejus, ut tolleret eos.

14 Simon autem perambulans civitates quæ erant in regione Judææ, & sollicitudinem gerens earum, descendit in Jericho ipse, & Mathathias filius ejus, & Judas, anno centesimo septuagesimo septimo, mense undecimo: hic est mensis Sabath.

15 Et suscepit eos filius Abobi in munitiunculam, quæ vocatur Doch, cum dolo, quam ædificavit: & fecit eis convivium magnum, & abscondit illic viros.

16 Et cum inebriatus esset Simon, & filii ejus, surrexit Ptolemæus cum suis, & sumpserunt arma sua, & intraverunt in convivium, & occiderunt eum, & duos filios ejus, & quosdam pueros ejus.

17 Et fecit deceptionem magnam in Israel, & reddidit mala pro bonis.

18 Et scripsit hæc Ptolemæus, & misit regi, ut mitteret ei exercitum in auxilium, & traderet ei regionem, & civitates eorum, & tributa.

19 Et misit alios in Gazaram tollere Joannem: & tribunis misit epistolas, ut venirent ad se, & daret eis argentum & aurum, & dona.

20 Et alios misit occupare Jerusalem, & montem templi.

21 Et præcurrens quidam, nuntiavit Joanni in Gazara, quia periit pater ejus, & fratres ejus, & quia misit te quoque interfici. D

22 Ut audivit autem, vehementer expavit, & comprehendit viros, qui venerant perdere eum, & occidit eos: cognovit enim quia quærebant eum perdere.

23 Et cætera sermonum Joannis, & bellorum ejus, & bonarum virtutum, quibus fortiter gessit, & ædificii murorum quos extruxit, & rerum gestarum ejus:

24 Ecce hæc scripta sunt in libro dierum sacerdotii ejus, ex quo factus est princeps sacerdotum post patrem suum.

LIBER SECVNDVS MACHABÆORVM.

CAPUT I.

Judei habitantes Jerosolymis scribunt Judæis in Ægypto commorantibus mortem Antiochi ac suorum quæ in Perside contigerat, gratias Deo agentes, & hortantes ut celebrent diem scenopegiæ & diem dati ignis post reductionem captivitatis: cujus rei narratur hic historia, & oratio Nehemiæ.

1 FRATRIBUS, qui sunt per
A Ægyptum, Judæis, salutem dicunt fratres qui sunt in Jerosolymis Judæi, & qui in regione Judææ, & pacem bonam.

2 Benefaciat vobis Deus, & meminerit testamenti sui, quod locutus est ad Abraham, & Isaac, & Jacob, servorum suorum fidelium:

3 Et det vobis cor omnibus, ut colatis eum, & faciatis ejus voluntatem, corde magno, & animo volenti.

4 Adaperiat cor vestrum in lege sua, & in præceptis suis, & faciat pacem.

5 Exaudiat orationes vestras, & reconcilietur vobis, nec vos deserat in tempore malo.

6 Et nunc hic sumus orantes pro vobis.

7 Regnante Demetrio, anno centesimo sexa-
B gesimo nono, nos Judæi scripsimus vobis in
tribulatione, & impetu, qui supervenit nobis
in istis annis, ex quo recessit Jason a sancta
terra, & à regno.

8 Portam succenderunt, & effuderunt sanguinem innocentem: & oravimus ad Dominum, & exauditi sumus, & obtulimus sacrificium, & similaginem, & accendimus lucernas, & proposuimus panes.

9 Et nunc frequentate dies scenopegiæ mensis Casleu.

10 Anno centesimo octogesimo octavo, popu-
C lus qui est Jerosolymis, & in Judæa, Senatusque
& Judas, Aristobolo magistro Ptolemæi regis,
qui est de genere christorum sacerdotum, & his
qui in Ægypto sunt, Judæis, salutem & sanitatem.

11 De magnis periculis à Deo liberati, magnifice gratias agimus ipsi, utpote qui adversus talem regem dimicavimus.

12 Ipse enim ebullire fecit de Perside eos, qui pugnaverunt contra nos, & sanctam civitatem.

13 Nam cum in Perside esset dux ipse, & cum ipso immensus exercitus, cecidit in templo Naneæ, consilio deceptus sacerdotum Naneæ.

14 Etenim cum ea habitaturus venit ad locum Antiochus, & amici ejus, & ut acciperet pecunias multas dotis nomine.

15 Cumq; proposuissent eas sacerdotes Na-
D neæ, & ipse cum paucis ingressus esset intra
ambitum fani, clauserunt templum,

16 Cum intrasset Antiochus: apertoq; occulto aditu templi, mittentes lapides percusserunt ducem & eos qui cum eo erant, & diviserunt membratim, & capitibus amputatis foras projecerunt.

17 Per omnia benedictus Deus, qui tradidit impios.

18 Facturi igitur quinta & vigesima die mensis Casleu purificationem templi, necessarium duximus significare vobis: ut & vos quoque agatis diem scenopegiæ, & diem ignis qui datus est quando Nehemias ædificato templo & altari obtulit sacrificia.

19 Nam cum in Persidem ducerentur patres E
nostri; sacerdotes, qui tunc cultores Dei erant,
acceptum ignem de altari occulte absconderunt in valle, ubi erat puteus altus & siccus, & in eo contutati sunt eum, ita ut omnibus ignotus esset locus.

20 Cum autem præterissent anni multi, & placuit Deo ut mitteretur Nehemias à rege Persidis: nepotes sacerdotum illorum, qui absconderant, misit ad requirendum ignem: & sicut narraverunt nobis, non invenerunt ignem, sed aquam crassam.

21 Et jussit eos haurire, & afferre sibi: & sacrificia, quæ imposita erant, jussit sacerdos Nehemias aspergi ipsa aqua, & ligna, & quæ erant superposita.

22 Utque hoc factum est, & tempus affuit, quo sol refulsit, qui prius erat in nubilo, accensus est ignis magnus, ita ut omnes mirarentur.

23 Orationem autem faciebant omnes sacer- F
dotes, dum consummaretur sacrificium, Jonatha inchoante, ceteris autem respondentibus.

24 Et Nehemiæ erat oratio hunc habens modum: DOMINE Deus omnium creator, terribilis & fortis, justus & misericors, qui solus es bonus rex,

25 Solus præstans, solus justus, & omnipotens, & æternus, qui liberas Israel de omni malo, qui fecisti patres electos, & sanctificasti eos:

26 Accipe sacrificium pro universo populo tuo Israel, & custodi partem tuam, & sanctifica.

27 Congrega dispersionem nostram, libera eos qui serviunt Gentibus & contemptos & abominatos respice: ut sciant Gentes quia tu es Deus noster.

28 Affige opprimentes nos, & contumeliam facientes in superbia.

29 Constitue populum tuum in loco sancto
tuo, * sicut dixit Moyses. * Deut. 30. a. 3.

30 Sacerdotes autem psallebant hymnos, usquequo consumptum esset sacrificium.

31 Cum autem consumptum esset sacrificium, G
ex residua aqua Nehemias jussit lapides majo- Infra 2. d. 10.
res perfundi.

32 Quod ut factum est, ex eis flamma accensa est: sed ex lumine, quod refulsit ab altari, consumpta est.

33 Ut

33 Ut vero manifestata est res, renuntiatum est regi Persarum, quod in loco, in quo ignem absconderant hi, qui translati fuerant sacerdotes, aqua apparuit, de qua Nehemias, & qui cum eo erant, purificaverunt sacrificia.

34 Considerans autem rex, & rem diligenter examinans, fecit ei templum, ut probaret quod factum erat.

35 Et cum probasset, sacerdotibus donavit multa bona, & alia atque alia munera, & accipiens manu sua, tribuebat eis.

36 Appellavit autem Nehemias hunc locum Nephthar, quod interpretatur purificatio. Vocatur autem apud plures Nephi.

CAPUT II.

Jeremias sub Babylonicam captivitatem tradito transmigrantibus igne & lege Dei, in eo monte ad quem ascendens Moyses vidit terram promissionis, abscondit tabernaculum, arcam & altare incensi, ut ibi essent usque ad populi reditum ex captivitate Babylonica: quædam Moysi & Salomonis facta hic attinguntur: de factis Judæ Machabæi & fratrum ejus, de quo quinque Jasonis volumina in unum hunc librum contrahuntur.

A 1 Invenitur autem in descriptionibus Jeremiæ prophetæ, quod jussit eos ignem accipere qui transmigrabant: ut significatum est, & ut mandavit transmigratis.

2 Et dedit illis legem ne obliviscerentur præcepta Domini, & ut non exerrarent mentibus videntes simulachra aurea & argentea, & ornamenta eorum.

3 Et alia hujusmodi dicens, hortabatur ne legem amoverent a corde suo.

4 Erat autem in ipsa scriptura, quomodo tabernaculum & arcam jussit propheta divino responso ad se facto comitari secum, usquequo
*Deut. exiit in montem: * in quo Moyses ascendit, &
34. a. 1. vidit Dei hereditatem.

B 5 Et veniens ibi Jeremias invenit locum speluncæ: & tabernaculum, & arcam, & altare incensi intulit illuc, & ostium obstruxit.

6 Et accesserunt quidam simul: qui sequebantur, ut notarent sibi locum: & non potuerunt invenire.

7 Ut autem cognovit Jeremias, culpans illos, dixit: Quod ignotus erit locus, donec congreget Deus congregationem populi, & propitius fiat:

8 Et tunc Dominus ostendet hæc, & apparebit majestas Domini, & nubes erit, sicut &
*1. Reg Moysi manifestabatur, * & sicut cum Salomon
8. b. 14. petiit ut locus sanctificaretur magno Deo, ma-
2. Par. nifestabat hæc.
6. c. 14. 9 Magnifice etenim sapientiam tractabat: & ut sapientiam habens, obtulit sacrificium dedicationis & consummationis templi.

*Levit. 10 Sicut * & Moyses orabat ad Dominum, &
9. d. 24. descendit ignis de cœlo, & consumpsit holo-
*2. Par. caustum, sic * & Salomon oravit, & descen-
7. a. 1. dit ignis de cœlo, & consumpsit holocaustum.

*Levit. 11 Et dixit Moyses, * eo quod non sit come-
10. d. stum quod erat pro peccato, consumptum est.
16. 7. 12 Similiter & Salomon octo diebus celebra-
C vit dedicationem.

13 Inferebantur autem in descriptionibus & commentariis Nehemiæ hæc eadem: & ut construens Bibliothecam congregavit de regionibus libros, & Prophetarum, & David, & epistolas Regum, & de donariis.

14 Similiter autem & Judas ea, quæ deciderant per bellum, quod nobis acciderat, congregavit omnia, & sunt apud nos.

15 Si ergo desideratis hæc, mittite qui perferant vobis.

16 Acturi itaque purificationem scripsimus vobis: bene ergo facietis, si egeritis hos dies.

17 Deus autem, qui liberavit populum suum, D
& reddidit hereditatem omnibus, & regnum, & sacerdotium, & sanctificationem,

18 * Sicut promisit in lege, speramus quod *Deut.
cito nostri miserebitur, & congregabit de sub 30. a. 3. 5
cœlo in locum sanctum.

19 Eripuit enim nos de magnis periculis, & locum purgavit.

20 De Juda vero Machabæo, & fratribus ejus, & de templi magni purificatione, & de aræ dedicatione;

21 Sed & de præliis, quæ pertinent ad Antiochum Nobilem, & filium ejus Eupatorem;

22 Et de illuminationibus quæ de cœlo factæ sunt ad eos, qui pro Judæis fortiter fece- E
runt; ita ut universam regionem, cum pauci essent, vindicarent, & barbaram multitudinem fugarent,

23 Et famosissimum in toto orbe templum recuperarent, & civitatem liberarent, & leges, quæ abolitæ erant, restituerentur, Domino cum omni tranquillitate propitio facto illis;

24 Itemque ab Jasone Cyrenæo quinque libris comprehensa, tentavimus nos uno volumine breviare.

25 Considerantes enim multitudinem libro- F
rum, & difficultatem volentibus aggredi narrationes historiarum propter multitudinem rerum,

26 Curavimus volentibus quidem legere, ut esset animi oblectatio: studiosis vero, ut facilius possint memoriæ commendare: omnibus autem legentibus utilitas conferatur.

27 Et nobis quidem ipsis, qui hoc opus breviandi causa suscepimus, non facilem laborem, immo vero negotium plenum vigiliarum & sudoris assumpsimus.

28 Sicut hi qui præparant convivium, & quærunt aliorum voluntati parere propter multorum gratiam, libenter laborem sustinemus.

29 Veritatem quidem de singulis, auctoribus concedentes, ipsi autem secundum datam formam brevitati studentes.

30 Sicut enim novæ domus architecto de universa structura curandum est: ei vero qui pingere curat, quæ apta sunt ad ornatum exquirenda sunt: ita æstimandum est & in nobis.

31 Etenim intellectum colligere, & ordinare G
sermonem, & curiosius partes singulas quasque disquirere, historiæ congruit auctori:

32 Brevitatem vero dictionis sectari, & executiones rerum vitare, brevianti concedendum est.

33 Hinc ergo narrationem incipiemus: de præfatione tantum dixisse sufficiat: stultum etenim est ante historiam effluere, in ipsa autem historia succingi.

CA-

CAPUT III.

Simon templi præpositus thesauros ejus Apollonio duci prodit: ad quos rapiendos missus à rege Heliodorus, post fusas Judæorum orationes, à Deo percutitur, sed Oniæ pontificis sacrificio ac precibus liberatur, ac deinde Deo & Oniæ gratias, narrat regi ac cæteris omnibus Dei magnalia.

A 1 IGitur cum sancta civitas habitaretur in omni pace, leges etiam adhuc optime custodirentur, propter Oniæ pontificis pietatem, & animos odio habentes mala,

2 Fiebat ut & ipsi reges & principes locum summo honore dignum ducerent, & templum maximis muneribus illustrarent.

3 Ita ut Seleucus Asiæ rex de redditibus suis præstaret omnes sumptus ad ministerium sacrificiorum pertinentes.

4 Simon autem de tribu Benjamin præpositus templi constitutus, contendebat, obsistente sibi principe sacerdotum, iniquum aliquid in civitate moliri.

5 Sed cum vincere Oniam non posset, venit ad Apollonium Tharseæ filium, qui eo tempore erat dux Cœlesyriæ, & Phœnicis:

6 Et nuntiavit ei, pecuniis innumerabilibus plenum esse ærarium Jerosolymis, & communes copias immensas esse, quæ non pertinent ad rationem sacrificiorum: esse autem possibile sub potestate regis cadere universa.

B 7 Cumque retulisset ad regem Apollonius de pecuniis quæ delatæ erant, ille accitum Heliodorum, qui erat super negotia ejus, misit cum mandatis, ut prædictam pecuniam transportaret.

8 Statimque Heliodorus iter est aggressus, specie quidem quasi per Cœlesyriam & Phœnicen civitates esset peragraturus, re vera autem regis propositum perfecturus.

9 Sed, cum venisset Jerosolymam, & benigne à summo sacerdote in civitate esset exceptus, narravit de dato indicio pecuniarum: & cujus rei gratia adesset, aperuit: interrogabat autem, si vere hæc ita essent.

10 Tunc summus sacerdos ostendit deposita esse hæc, & victualia viduarum & pupillorum:

11 Quædam vero esse Hircani Tobiæ viri valde eminentis, in his quæ detulerat impius Simon: universa autem argenti talenta esse quadringenta, & auri ducenta.

12 Decipi vero eos, qui credidissent loco & templo, quod per universum mundum honoratur, pro sui veneratione & sanctitate omnino impossibile esse.

13 At ille pro his quæ habebat in mandatis a rege, dicebat omni genere regi ea esse deferenda. C

14 Constituta autem die intrabat de his Heliodorus ordinaturus. Non modica vero per universam civitatem erat trepidatio.

15 Sacerdotes autem ante altare cum stolis sacerdotalibus jactaverunt se, & invocabant de cœlo eum, qui de depositis legem posuit, ut his, qui deposuerant ea, salva custodiret.

16 Iam vero qui videbat summi sacerdotis vultum, mente vulnerabatur: facies enim & color immutatus, declarabat internum animi dolorem.

17 Circumfusa enim erat mœstitia quædam viro, & horror corporis, per quem manifestus aspicientibus dolor cordis ejus efficiebatur.

18 Alii etiam gregatim de domibus confluebant, publica supplicatione obsecrantes, pro eo quod in contemptum locus esset venturus.

19 Accinctæque mulieres ciliciis pectus, per D plateas confluebant: sed & virgines, quæ conclusæ erant, procurrebant ad Oniam, aliæ autem ad muros, quædam vero per fenestras aspiciebant.

20 Universæ autem protendentes manus in cælum deprecabantur.

21 Erat enim misera commistæ multitudinis, & magni sacerdotis in agone constituti expectatio.

aa Et

F.e

22 Et hi quidem invocabant omnipotentem Deum, ut credita sibi, his qui crediderant, cum omni integritate conservarentur.

23 Heliodorus autem, quod decreverat, perficiebat eodem loco ipse cum satellitibus circa ærarium præsens.

E 24 Sed spiritus omnipotentis Dei magnam fecit suæ ostensionis evidentiam, ita ut omnes, qui ausi fuerant parere ei, ruentes Dei virtute, in dissolutionem & formidinem converterentur.

25 Apparuit enim illis quidam equus terribilem habens sessorem, optimis operimentis adornatus: isque cum impetu Heliodoro priores calces elisit, qui autem ei sedebat, videbatur arma habere aurea.

26 Alii etiam apparuerunt duo juvenes virtute decori, optimi gloria, speciosique amictu; qui circumsteterunt eum, & ex utraque parte flagellabant, sine intermissione multis plagis verberantes.

27 Subito autem Heliodorus concidit in terram, eumque multa caligine circumfusum rapuerunt, atque in sella gestatoria positum ejecerunt.

28 Et is, qui cum multis cursoribus & satellitibus prædictum ingressus est ærarium, portabatur nullo sibi auxilium ferente, manifesta Dei cognita virtute:

29 Et ille quidem per divinam virtutem jacebat mutus, atque omni spe & salute privatus.

F 30 Hi autem Dominum benedicebant, quia magnificabat locum suum: & templum, quod paulo ante timore ac tumultu erat plenum, apparente omnipotente Domino, gaudio & lætitia impletum est.

31 Tunc vero ex amicis Heliodori quidam rogabant confestim Oniam, ut invocaret Altissimum, ut vitam donaret ei, qui in supremo spiritu erat constitutus.

32 Considerans autem summus sacerdos, ne forte rex suspicaretur malitiam aliquam ex Judæis circa Heliodorum consummatam, obtulit pro salute viri hostiam salutarem.

33 Cumque summus sacerdos exoraret, iidem juvenes eisdem vestibus amicti, astantes Heliodoro, dixerunt: Oniæ sacerdoti gratias age: nam propter eum Dominus tibi vitam donavit.

34 Tu autem à Deo flagellatus, nuntia omnibus magnalia Dei, & potestatem. Et his dictis, non comparuerunt.

G 35 Heliodorus autem, hostia Deo oblata, & votis magnis promissis ei, qui vivere illi concessit, & Oniæ gratias agens, recepto exercitu, repedabat ad regem.

36 Testabatur autem omnibus ea quæ sub oculis suis viderat opera magni Dei.

37 Cum autem rex interrogasset Heliodorum, quis esset aptus adhuc semel Jerosolymam mitti, ait:

38 Si quem habes hostem, aut regni tui insidiatorem, mitte illuc, & flagellatum eum recipies, si tamen evaserit: eo quod in loco sit vere Dei quædam virtus.

39 Nam ipse, qui habet in cœlis habitationem, visitator & adjutor est loci illius, & venientes ad malefaciendum percutit, ac perdit.

40 Igitur de Heliodoro, & ærarii custodia, ita res se habet.

CAPUT IV.

Onias ob Simonis detractiones ad Seleucum concessit: cujus pontificatum ambiens frater ejus Jason, promisit regi plurima talenta, acceptoque pontificatu omnem Dei cultum pervertit; quem pontificatu privari curat Menelaus, plura regi talenta pollicitus; cui promissa non præstanti succedit frater ipsius Lysimachus: Onias cum Menelaum de sacrilegio argueret illius suasu ab Andronico perimitur; propter quod jussu Antiochi in eodem loco Andronicus interimitur: Lysimacho à populo oppresso, Menelaus apud regem accusatus, intercedentibus donis absolvitur, occisis innocentibus ejus accusatoribus.

1 Simon autem prædictus pecuniarum & patriæ delator, male loquebatur de Onia, A tamquam ipse Heliodorum instigasset ad hæc, & ipse fuisset incentor malorum:

2 Provisoremque civitatis, ac defensorem gentis suæ, & æmulatorem legis Dei, audebat insidiatorem regni dicere.

3 Sed, cum inimicitiæ in tantum procederent, ut etiam per quosdam Simonis necessarios homicidia fierent:

4 Considerans Onias periculum contentionis, & Apollonium insanire, utpote ducem Cœlesyriæ & Phœnicis, ad augendam malitiam Simonis, ad regem se contulit,

5 Non ut civium accusator, sed communem utilitatem apud semetipsum universæ multitudinis considerans.

6 Videbat enim sine regali providentia impossibile esse pacem rebus dari, nec Simonem posse cessare à stultitia sua.

7 Sed post Seleuci vitæ excessum, cum suscepisset regnum Antiochus, qui Nobilis appellabatur, ambiebat Jason frater Oniæ summum sacerdotium:

8 Adito rege, promittens ei argenti talenta trecenta sexaginta, & ex redditibus aliis talenta octoginta,

9 Super hæc promittebat & alia centum quinquaginta, B si potestati ejus concederetur gymnasium & ephebiam sibi constituere, & eos, qui in Jerosolymis erant, Antiochenos scribere.

10 Quod cum rex annuisset, & obtinuisset principatum, statim ad gentilem ritum contribules suos transferre cœpit.

11 Et amotis his, quæ humanitatis causa Judæis à regibus fuerant constituta, per Joannem patrem Eupolemi, qui apud Romanos de amicitia & societate functus est legatione, legitima civium jura destituens, prava instituta sanciebat.

12 Etenim ausus est sub ipsa arce gymnasium constituere, & optimos quosque epheborum in lupanaribus ponere.

13 Erat autem hoc non initium, sed incrementum quoddam, & profectus gentilis & alienigenæ conversationis, propter impii & non sacerdotis Jasonis nefarium & inauditum scelus:

14 Ita ut sacerdotes jam non circa altaris officia dediti essent, sed contempto templo, & sacrificiis neglectis, festinarent participes fieri palæstræ, & præbitionis ejus injustæ, & in exercitiis disci.

15 Et

15 Et patrios quidem honores nihil habentes, Græcas glorias optimas arbitrabantur:

C 16 Quarum gratia periculosa eos contentio habebat, & eorum instituta æmulabantur, ac per omnia his consimiles esse cupiebant, quos hostes & peremptores habuerant.

17 In leges enim divinas impie agere impune non eedit: sed hoc tempus sequens declarabit.

18 Cum autem quinquennalis agon Tyri eelebraretur, & rex præsens esset,

19 Misit Jason facinorosus, ab Jerosolymis viros peccatores, portantes argenti didrachmas treeentas in sacrificium Herculis: quas postulaverunt hi qui asportaverant ne in sacrificiis erogarentur, quia non oporteret, sed in alios sumptus eas deputari.

20 Sed hæ oblatæ sunt quidem ab eo, qui miserat, in saerificium Herculis: propter præsentes autem datæ sunt in fabrieam navium triremium.

21 Misso autem in Ægyptum Apollonio Mnesthei filio, propter primates Ptolemæi Philometoris regis, eum cognovisset Antiochus alienum se a negotiis regni effectum, propriis utilitatibus consulens, profectus inde venit Joppen, & inde Jerosolymam.

D 22 Et magnifiee ab Jasone & civitate suseeptus, eum facularum luminibus & laudibus ingressus est: & inde in Phœnieen exereitum convertit.

23 Et post triennii tempus misit Jason Menelaum, supradicti Simonis fratrem, portantem peeunias regi, & de negotiis necessariis responsa perlaturum.

24 At ille commendatus regi, cum magnificasset faciem potestatis ejus, in semetipsum retorsit summum sacerdotium, superponens Jasoni talenta argenti trecenta.

25 Aeceptisque à rege mandatis, venit, nihil quidem habens dignum sacerdotio; animos vero crudelis tyranni, & feræ belluæ iram gerens.

26 Et Jason quidem, qui proprium fratrem eaptivaverat, ipse deceptus profugus in Ammanitem expulsus est regionem.

27 Menelaus autem principatum quidem obtinuit: de pecuniis vero regi promissis, nihil agebat, cum exactionem faceret Sostratus, qui arci erat præpositus:

28 (Nam ad hunc exactio vectigalium pertinebat) quam ob causam utrique ad regem sunt evocati.

29 Et Menelaus amotus est a sacerdotio, succedente Lysimacho fratre suo: Sostratus autem prælatus est Cypriis.

E 30 Et eum hæc agerentur, eontigit, Tharsenses & Mallotas seditionem movere, eo quod Antiochidi regis concubinæ dono essent dati.

31 Festinanter itaque rex venit sedare illos, relicto suffecto uno ex comitibus suis Andronieo.

32 Ratus autem Menelaus aeeepisse se tempus opportunum, aurea quædam vasa è templo furatus donavit Andronico, & alia vendiderat Tyri, & per vicinas civitates.

33 Quod cum certissime cognovisset Onias, arguebat eum, ipse in loco tuto se continens Antiochiæ secus Daphnem.

34 Unde Menelaus accedens ad Andronicum, rogabat ut Oniam interficeret. Qui eum venisset ad Oniam, & datis dextris eum jurejurando (quamvis esset ei suspectus) suasisset de asylo procedere, statim eum peremit, non veritus justitiam.

35 Ob quam eausam non solum Judæi, sed aliæ quoque nationes indignabantur, & moleste ferebant de nece tanti viri injusta.

36 Sed regressum regem de Ciliciæ locis, adierunt Judæi apud Antioehiam, simul & Græci, conquerentes de iniqua nece Oniæ.

37 Contristatus itaque animo Antiochus propter Oniam, & flexus ad misericordiam, lacrymas fudit, recordatus defuncti sobrietatem, & modestiam.

38 Aeeensisque animis, Andronicum purpura exutum, per totam civitatem jubet circumduci: & in eodem loco, in quo in Oniam impietatem commiserat, sacrilegum vita privari, Domino illi condignam retribuente pœnam. F

39 Multis autem sacrilegiis in templo a Lysimacho eommissis Menelai consilio, & divulgata fama, congregata est multitudo adversum Lysimachum, multo jam auro exportato.

40 Turbis autem insurgentibus, & animis ita repletis, Lysimachus armatis fere tribus millibus iniquis manibus uti eœpit, duee quodam tyranno, ætate pariter & dementia provecto.

41 Sed, ut intellexerunt conatum Lysimachi, alii lapides, alii fustes validos arripuere: quidam vero cinerem in Lysimachum jecere.

42 Et multi quidem vulnerati, quidam autem & prostrati, omnes vero in fugam conversi G sunt: ipsum etiam saerilegum secus ærarium interfecerunt.

43 De his ergo cœpit judicium adversus Menelaum agitari.

44 Et eum venisset rex Tyrum, ad ipsum negotium detulerunt missi tres viri à senioribus.

45 Et cum superaretur Menelaus promitit Ptolemæo multas pecunias dare ad suadendum regi.

46 Itaque Ptolemæus in quodam atrio positum quasi refrigerandi gratia regem adiit, & deduxit à sententia:

47 Et Menelaum quidem universæ malitiæ reum eriminibus absolvit: miseros autem, qui, etiamsi apud Scythas causam dixissent, innocentes judicarentur, hos morte damnavit.

48 Cito ergo injustam pœnam dederunt, qui pro civitate, & populo, & sacris vasis, causam prosecuti sunt.

49 Quam ob rem Tyrii quoque indignati, erga sepulturam eorum liberalissimi extiterunt.

50 Menelaus autem, propter eorum, qui in potentia erant, avaritiam, permanebat in potestate, crescens in malitia ad insidias civium.

CAPUT V.

Armati exercitus, ipsorumque congressiones Jerosolymis in aere quadraginta diebus conspiciuntur: Jason Jerusalem invadens, & cives crudeliter trucidans, apud exteros misere moritur: Antiochus, innumeris in Jerusalem trucidatis, vinctis ac venumdatis, templum spoliat: & discedens, reliquit crudeles præpositos qui populum affligant: rursumq; misso duce Apollonio plurimos interficit: Judas vero Machabæus cum suis in desertum locum secessit.

1 EOdem tempore Antiochus secundam profectionem paravit in Ægyptum. A

2 Con-

2 Contigit autem per universam Jerosolymorum civitatem videri diebus quadraginta per aera equites discurrentes, auratas stolas habentes, & hastis quasi cohortes, armatos,

3 Et cursus equorum per ordines digestos, & congressiones fieri cominus, & scutorum motus, & galeatorum multitudinem gladiis districtis, & telorum jactus, & aureorum armorum splendorem, omnisque generis loricarum.

4 Quapropter omnes rogabant in bonum monstra converti.

5 Sed cum falsus rumor exisset, tamquam vita excessisset Antiochus, assumptis Jason non minus mille viris, repente aggressus est civitatem: & civibus ad murum convolantibus, ad ultimum apprehensa civitate, Menelaus fugit in arcem:

6 Jason vero non parcebat in cæde civibus suis, nec cogitabat prosperitatem adversum cognatos malum esse maximum, arbitrans hostium & non civium se trophæa capturum.

B 7 Et principatum quidem non obtinuit, finem vero insidiarum suarum confusionem accepit, & profugus iterum abiit in Ammaniten.

8 Ad ultimum, in exitium sui conclusus ab Areta Arabum tyranno, fugiens de civitate in civitatem, omnibus odiosus ut refuga legum & execrabilis, ut patriæ & civium hostis, in Ægyptum extrusus est:

9 Et qui multos de patria sua expulerat, peregre periit, Lacedæmonas profectus, quasi pro cognatione ibi refugium habiturus:

10 Et qui insepultos multos abjecerat, ipse & illamentatus, & insepultus abjicitur, sepultura neque peregrina usus, neque patrio sepulchro participans.

11 His itaque gestis, suspicatus est rex societatem deserturos Judæos: & ob hoc profectus ex Ægypto efferatis animis, civitatem quidem armis cepit.

12 Jussit autem militibus interficere, nec parcere occursantibus, & per domos ascendentes trucidare.

13 Fiebant ergo cædes juvenum ac seniorum, & mulierum & natorum exterminia, virginumque & parvulorum neces.

14 Erant autem toto triduo octoginta millia interfecti, quadraginta millia vincti, non minus autem venundati.

C 15 Sed nec ista sufficiunt: ausus est etiam intrare templum universa terra sanctius Menelao ductore, qui legum & patriæ fuit proditor:

16 Et scelestis manibus sumens sancta vasa, quæ ab aliis regibus & civitatibus erant posita ad ornatum loci, & gloriam, contrectabat indigne, & contaminabat.

17 Ita alienatus mente Antiochus, non considerabat, quod propter peccata habitantium civitatem, modicum Deus fuerat iratus: propter quod & accidit circa locum despectio:

18 Alioquin nisi contigisset eos multis peccatis esse involutos, * sicut Heliodorus, qui missus est à Seleuco rege ad expoliandum ærarium, etiam hic statim adveniens flagellatus, & repulsus utique fuisset ab audacia.

* Sup. c. 3.

19 Verum non propter locum, gentem; sed propter gentem, locum Deus elegit.

20 Ideoque & ipse locus particeps factus est populi malorum: postea autem fiet socius bonorum: & qui derelictus in ira Dei omnipotentis est, iterum in magni Domini reconciliatione cum summa gloria exaltabitur.

21 Igitur Antiochus mille & octingentis ablatis de templo talentis, velociter Antiochiam regressus est, existimans se præ superbia terram ad navigandum, pelagus vero ad iter agendum deducturum propter mentis elationem.

22 Reliquit autem & præpositos ad affligendam gentem: Jerosolymis quidem Philippum genere Phrygem, moribus crudeliorem eo ipso, à quo constitutus est:

23 In Garizim autem Andronicum & Menelaum, qui gravius quam cæteri imminebant civibus.

24 Cumque appositus esset contra Judæos, misit odiosum principem Apollonium cum exercitu viginti & duobus millibus, præcipiens ei omnes perfectæ ætatis interficere, mulieres ac juvenes vendere.

25 Qui cum venisset Jerosolymam, pacem simulans, quievit usque ad diem sanctum sabbati: & tunc feriatis Judæis, arma capere suis præcepit.

26 Omnesque qui ad spectaculum processerant, trucidavit: & civitatem cum armatis discurrens, ingentem multitudinem peremit.

27 Judas autem Machabæus, qui decimus fuerat, secesserat in desertum locum, ibique inter feras vitam in montibus cum suis agebat: & fœni cibo vescentes, demorabantur, ne participes essent coinquinationis.

CAPUT VI.

Per ducem à rege missum Judæi à lege Dei arcentur, templumque fœdissime profanatur, & Judæi etiam per varias regiones dispersi ad idolorum coguntur sacrificia: describitur duarum mulierum supplicium eo quod filios suos circumcidissent; sabbatumque celebrantes concremantur: ostenditur tamen hæc afflictio non esse Dei deserentis, sed filios corripientis: egregium Eleazari senis martyrium nolentis porcinis vesci carnibus, nec id simulare.

1 Sed non post multum temporis, misit rex senem quemdam Antiochenum, qui compelleret Judæos, ut se transferrent à patriis & Dei legibus: A

2 Contaminare etiam quod in Jerosolymis erat templum, & cognominare Jovis Olympii, & in Garizim, prout erant hi, qui locum inhabitabant, Jovis hospitalis.

3 Pessima autem & universis gravis erat malorum incursio:

4 Nam templum luxuria & comessationibus Gentium erat plenum, & scortantium cum meretricibus, sacratisque ædibus mulieres se ultro ingerebant, intrò ferentes ea, quæ non licebat.

5 Altare etiam plenum erat illicitis, quæ legibus prohibebantur.

6 Neque autem sabbata custodiebantur, neque dies solemnes patrij servabantur, nec simpliciter Judæum se esse quisquam confitebatur.

7 Ducebantur autem cum amara necessitate

state in die natalis regis ad sacrificia : &, cum Liberi sacra celebrarentur, cogebantur hedera coronati Libero circuire.

8 Decretum autem exiit in proximas Gentilium civitates, suggerentibus Ptolemæis, ut pari modo & ipsi adversus Judæos agerent, ut sacrificarent :

9 Eos autem, qui nollent transire ad instituta Gentium, interficerent : erat ergo videre miseriam.

10 Duæ enim mulieres delatæ sunt natos suos circumcidisse : quas infantibus ad ubera suspensis, cum publice per civitatem circumduxissent, per muros præcipitaverunt.

C 11 Alii vero, ad proximas coeuntes speluncas, & latenter sabbati diem celebrantes, cum indicati essent Philippo, flammis succensi sunt, eo quod verebantur, propter religionem & observantiam, manu sibimet auxilium ferre.

12 Obsecro autem eos, qui hunc librum lecturi sunt, ne abhorrescant propter adversos casus, sed reputent ea quæ acciderunt, non ad interitum, sed ad correptionem esse generis nostri.

13 Etenim multo tempore non sinere peccatoribus ex sententia agere, sed statim ultiones adhibere, magni beneficii est indicium.

14 Non enim, sicut in aliis nationibus, Dominus patienter expectat, ut eas, cum judicii dies advenerit, in plenitudine peccatorum puniat :

D 15 Ita & in nobis statuit, ut peccatis nostris in finem devolutis, ita demum in nos vindicet.

16 Propter quod numquam quidem a nobis misericordiam suam amovet : corripiens vero in adversis, populum suum non derelinquit.

17 Sed hæc nobis ad commonitionem legentium dicta sint paucis. Iam autem veniendum est ad narrationem.

18 Igitur Eleazarus unus de primoribus scribarum, vir ætate provectus, & vultu decorus, aperto ore hians compellebatur carnem porcinam manducare.

19 At ille gloriosissimam mortem magis quam odibilem vitam complectens, voluntarie præibat ad supplicium.

20 Intuens autem, quemadmodum oporteret accedere ; patienter sustinens, destinavit non admittere illicita propter vitæ amorem.

E 21 Hi autem qui astabant, iniqua miseratione commoti, propter antiquam viri amicitiam, tollentes eum secreto rogabant afferri carnes, quibus vesci ei licebat, ut simularetur manducasse, sicut rex imperaverat, de sacrificii carnibus :

22 Ut, hoc facto, a morte liberaretur : & propter veterem viri amicitiam, hanc in eo faciebant humanitatem.

23 At ille cogitare cœpit ætatis ac senectutis suæ eminentiam dignam, & ingenitæ nobilitatis canitiem, atque a puero optimæ conversationis actus : & secundum sanctæ & a Deo conditæ legis constituta, respondit cito, dicens, præmitti se velle in infernum.

24 Non enim ætati nostræ dignum est, inquit, fingere, ut multi adolescentium, arbitrantes Eleazarum nonaginta annorum transisse ad vitam alienigenarum :

25 Et ipsi propter meam simulationem, & propter modicum corruptibilis vitæ tempus decipiantur ; & per hoc maculam, atque execrationem meæ senectuti conquiram.

26 Nam, etsi in præsenti tempore suppliciis hominum eripiar, sed manum Omnipotentis nec vivus, nec defunctus effugiam.

27 Quamobrem fortiter vita excedendo, senectute quidem dignus apparebo :

28 Adolescentibus autem exemplum forte relinquam, si prompto animo, ac fortiter pro gravissimis ac sanctissimis legibus honesta morte perfungar. His dictis confestim ad supplicium trahebatur.

29 Hi autem, qui eum ducebant, & paulo ante fuerant mitiores, in iram conversi sunt propter sermones ab eo dictos, quos illi per arrogantiam prolatos arbitrabantur. G

30 Sed, cum plagis perimeretur, ingemuit, & dixit : Domine, qui habes sanctam scientiam, manifeste tu scis, quia, cum a morte possem liberari, duros corporis sustineo dolores : secundum animam vero propter timorem tuum libenter hæc patior.

31 Et iste quidem hoc modo vita decessit, non solum juvenibus, sed & universæ genti memoriam mortis suæ ad exemplum virtutis & fortitudinis derelinquens.

CAPUT VII.

Septem fratrum matrisque eorum ingentia fortissimeque tolerata supplicia, quod porcinis nollent vesci carnibus : & quam constanter regi ob suam crudelitatem ostenderint paratam esse damnationem, & mater suos filios sit exhortata.

1 Contigit autem & septem fratres una cum matre sua apprehensos, compelli a rege edere contra fas carnes porcinas, flagris & taureis cruciatos. A

2 Unus autem ex illis, qui erat primus, sic ait : Quid quæris, & quid vis discere a nobis ? parati sumus mori, magis quam patrias Dei leges prævaricari.

3 Iratus itaque rex, jussit sartagines & ollas æneas succendi : quibus statim succensis,

4 Jussit, ei qui prior fuerat locutus, amputari linguam : &, cute capitis abstracta, summas quoque manus & pedes ei præscindi, cæteris ejus fratribus & matre inspicientibus.

5 Et, cum iam per omnia inutilis factus esset, B jussit ignem admoveri, & adhuc spirantem torreri in sartagine : in qua cum diu cruciaretur, cæteri una cum matre invicem se hortabantur mori fortiter,

6 Dicentes : Dominus Deus aspiciet veritatem, & consolabitur in nobis, * quemadmodum in protestatione cantici declaravit Moyses : Et in servis suis consolabitur. *Deut. 32. 36.*

7 Mortuo itaque illo primo, hoc modo, sequentem deducebant ad illudendum : &, cute capitis ejus cum capillis abstracta, interrogabant, si manducaret prius, quam toto corpore per membra singula puniretur.

8 At ille, respondens patria voce, dixit : Non faciam. Propter quod & iste, sequenti loco, primi tormenta suscepit :

9 Et in ultimo spiritu constitutus, sic ait :

Tu

Tu quidem scelestissime in præsenti vita nos perdis: sed Rex mundi defunctos nos pro suis legibus in æternæ vitæ resurrectione suscitabit.

10 Post hunc tertius illuditur, & linguam postulatus cito protulit, & manus constanter extendit:

C 11 Et cum fiducia ait: E cælo ista possideo, sed propter Dei leges nunc hæc ipsa despicio, quoniam ab ipso me ea recepturum spero:

12 Ita ut rex, & qui cum ipso erant, mirarentur adolescentis animum, quod tamquam nihilum duceret cruciatus.

13 Et hoc ita defuncto: quartum vexabant similiter torquentes.

14 Et, cum jam esset ad mortem, sic ait: Potius est ab hominibus morti datos spem expectare a Deo, iterum ab ipso resuscitandos: tibi enim resurrectio ad vitam non erit.

15 Et cum admovissent quintum, vexabant eum. At ille respiciens in eum, dixit:

16 Potestatem inter homines habens, cum sis corruptibilis, facis quod vis: noli autem putare genus nostrum à Deo esse derelictum.

17 Tu autem patienter sustine, & videbis
D magnam potestatem ipsius, qualiter te & semen tuum torquebit.

18 Post hunc ducebant sextum, & is, mori incipiens, sic ait: Noli frustra errare: nos enim propter nosmetipsos hæc patimur, peccantes in Deum nostrum, & digna admiratione facta sunt in nobis:

19 Tu autem ne existimes tibi impune futurum, quod contra Deum pugnare tentaveris.

20 Supra modum autem mater mirabilis, & bonorum memoria digna, quæ pereuntes septem filios sub unius diei tempore conspiciens, bono animo ferebat, propter spem quam in Deum habebat:

21 Singulos illorum hortabatur voce patria fortiter, repleta sapientia: &, fœmineæ cogitationi masculinum animum inserens,

22 Dixit ad eos: Nescio qualiter in utero meo apparuistis: neque enim ego spiritum & animam donavi vobis & vitam, & singulorum membra non ego ipsa compegi:

23 Sed enim mundi Creator, qui formavit hominis nativitatem, quique omnium invenit originem, & spiritum vobis iterum cum misericordia reddet & vitam, sicut nunc vosmetipsos despicitis propter leges eius.

E 24 Antiochus autem, contemni se arbitratus, simul & exprobrantis voce despecta, cum adhuc adolescentior superesset, non solum verbis hortabatur, sed & cum juramento affirmabat, se divitem & beatum facturum, & translatum à patriis legibus amicum habiturum, & res necessarias ei præbiturum.

25 Sed ad hæc cum adolescens nequaquam inclinaretur, vocavit rex matrem, & suadebat ei ut adolescenti fieret in salutem.

26 Cum autem multis eam verbis esset hortatus, promisit suasuram se filio suo.

27 Itaque inclinata ad illum, irridens crudelem tyrannum, ait patria voce: Fili mi, miserere mei, quæ te in utero novem mensibus portavi, & lac triennio dedi & alui, & in ætatem istam perduxi.

28 Peto, nate, ut aspicias ad cælum & terram, & ad omnia quæ in eis sunt: & intelligas, quia ex nihilo fecit illa Deus, & hominum genus: F

29 Ita fiet, ut non timeas carnificem istum; sed dignus fratribus tuis effectus particeps, suscipe mortem, ut in illa miseratione cum fratribus tuis te recipiam.

30 Cum hæc illa adhuc diceret, ait adolescens: Quem sustinetis? non obedio præcepto regis, sed præcepto legis, quæ data est nobis per Moysen.

31 Tu vero, qui inventor omnis malitiæ factus es in Hæbræos, non effugies manum Dei.

32 Nos enim pro peccatis nostris hæc patimur.

33 Et si nobis propter increpationem & correptionem Dominus Deus noster modicum iratus est: sed iterum reconciliabitur servis suis.

34 Tu autem, ô scelestè, & omnium hominum flagitiosissime, noli frustra extolli vanis spebus in servos eius inflammatus.

35 Nondum enim omnipotentis Dei, & omnia inspicientis, judicium effugisti.

36 Nam fratres mei, modico nunc dolore sustentato sub testamento æternæ vitæ effecti sunt; tu vero judicio Dei justas superbiæ tuæ pœnas exolves. G

37 Ego autem, sicut & fratres mei, animam & corpus meum trado pro patriis legibus; invocans Deum maturius genti nostræ propitium fieri, teque cum tormentis & verberibus confiteri quod ipse est Deus solus.

38 In me vero & in fratribus meis desinet omnipotentis ira, quæ super omne genus nostrum juste superducta est.

39 Tunc rex accensus ira, in hunc super omnes crudelius desævit, indigne ferens se derisum.

40 Et hic itaque mundus obiit, per omnia in Domino confidens.

41 Novissime autem post filios & mater consumpta est.

42 Igitur de sacrificiis, & de nimis crudelitatibus satis dictum est.

CAPUT VIII.

Judas Machabæus, invocato Dei auxilio, post aliquot victorias, Nicanorem qui certam sibi de Judæis pollicebatur victoriam, suos primum ad constantiam adhortatus, profligavit, interfectis de ejus exercitu una cum Timotheo & Bacchide plusquam 20000, ita ut Nicanor solus effugiens prædicaret Judæos Deum habere protectorem.

1 JUdas vero Machabeus, & qui cum illo erant, introibant latenter in castella: & A convocantes cognatos & amicos, & eos, qui permanserunt in Judaismo, assumentes, eduxerunt ad se sex millia virorum.

2 Et invocabant Dominum, ut respiceret in populum, qui ab omnibus calcabatur: & misereretur templo, quod contaminabatur ab impiis.

3 Misereretur etiam exterminio civitatis, quæ esset illico complananda, & vocem sanguinis ad se clamantis audiret:

4 Memoraretur quoque iniquissimas mortes parvulorum innocentum, & blasphemias nomini suo illatas, & indignaretur super his.

B 5 At Machabæus, congregata multitudine, intolerabilis gentibus efficiebatur: ira enim Domini in misericordiam conversa est.

6 Et superveniens castellis & civitatibus improvisus, succendebat eas: & opportuna loca occupans, non paucas hostium strages dabat:

7 Maxime autem noctibus ad huiuscemodi excursus ferebatur, & fama virtutis ejus ubique diffundebatur.

8 Videns autem Philippus paulatim virum ad profectum venire, ac frequentius res ei cedere prospere, ad Ptolemæum ducem Cœlesyriæ & Phœnicis scripsit, ut auxilium ferret regis negotiis.

9 At ille velociter misit Nicanorem Patrocli de primoribus amicum, datis ei de permistis gentibus, armatis non minus viginti millibus; ut uniuersum Judæorum genus deleret, adjuncto ei & Gorgia viro militari, & in bellicis rebus experientissimo.

C 10 Constituit autem Nicanor, ut regi tributum, quod Romanis erat dandum, duo millia talentorum, de captivitate Judæorum suppleret:

11 Statimque ad maritimas civitates misit, convocans ad coemptionem Judaicorum mancipiorum, promittens se nonaginta mancipia talento distracturum, non respiciens ad vindictam, quæ eum ab Omnipotente esset consecutura.

12 Judas autem ubi comperit, indicavit his qui secum erant Judæis Nicanoris adventum.

13 Ex quibus quidam formidantes, & non credentes Dei justitiæ, in fugam vertebantur:

14 Alii vero si quid ei supererat vendebant, simulque Dominum deprecabantur, ut eriperet eos ab impio Nicanore, qui eos prius quam cominus veniret, vendiderat:

D 15 Et si non propter eos, propter testamentum tamen quod erat ad patres eorum, & propter invocationem sancti & magnifici nominis ejus super ipsos.

16 Convocatis autem Machabæus septem millibus, qui cum ipso erant, rogabat ne hostibus reconciliarentur, neque metuerent inique venientium adversum se hostium multitudinem, sed fortiter contenderent,

17 Ante oculos habentes contumeliam, quæ loco sancto ab his injuste esset illata, itemque & ludibrio habitæ civitatis injuriam, adhuc etiam veterum instituta convulsa.

18 Nam illi quidem armis confidunt, ait, simul & audacia: nos autem in omnipotente Domino, qui potest & venientes adversum nos, & universum mundum uno nutu delere, confidimus.

E 19 Admonuit autem eos & de auxiliis Dei, quæ facta sunt erga parentes: & * quod sub Sennacherib centum octogintaquinque millia perierunt:

14Reg 19.g35 Tob. d.21. Eccli. 48.d24

20 Et de prælio, quod eis adversus Galatas fuit in Babylonia, ut omnes, ubi ad rem ventum est, Macedonibus sociis hæsitantibus, ipsi sex millia soli peremerunt centum viginti millia, propter auxilium illis datum de cœlo, & beneficia pro his plurima consecuti sunt.

1Mac. 7.f.41. 2. Mac. f.59

21 His verbis constantes effecti sunt, & pro legibus & patria mori parati.

22 Constituit itaque fratres suos duces utrique ordini, Simonem, & Josephum, & Jonathan, subjectis unicuique millenis & quingentenis.

23 Ad hoc etiam ab Esdra lecto illis sancto libro, & dato signo adiutorii Dei, in prima acie ipse dux commisit cum Nicanore.

24 Et facto sibi adjutore Omnipotente, interfecerunt super novem millia hominum: majorem autem partem exercitus Nicanoris vulneribus debilem factam fugere compulerunt.

25 Pecuniis vero eorum, qui ad emptionem ipsorum venerant, sublatis, ipsos usquequaque persecuti sunt,

26 Sed reversi sunt hora conclusi: nam erat ante sabbatum: quam ob causam non perseveraverunt insequentes.

27 Arma autem ipsorum & spolia congregantes, sabbatum agebant: benedicentes Dominum, qui liberavit eos in isto die, misericordiæ initium stillans in eos.

28 Post sabbatum vero, debilibus, & orphanis, & viduis diviserunt spolia: & residua ipsi cum suis habuere.

29 His itaque gestis, & communiter ab omnibus facta obsecratione, misericordem Dominum postulabant, ut in finem servis suis reconciliaretur.

30 Et ex his, qui cum Timotheo & Bacchide erant contra se contendentes, super viginti millia interfecerunt: & munitiones excelsas obtinuerunt: & plures prædas diviserunt, æquam portionem debilibus, pupillis & viduis, sed & senioribus facientes.

31 Et cum arma eorum diligenter collegissent, omnia composuerunt in locis opportunis, residua vero spolia Jerosolymam detulerunt:

32 Et Philarchen, qui cum Timotheo erat, interfecerunt, virum scelestum, qui in multis Judæos afflixerat.

33 Et cum epinicia agerent Jerosolymis, eum, qui sacras ianuas incenderat, id est, Callisthenem, cum in quoddam domicilium refugisset, incenderunt, digna ei mercede pro impietatibus suis reddita.

34 Facinorosissimus autem Nicanor, qui mille negotiantes ad Judæorum venditionem adduxerat,

35 Humiliatus auxilio Domini, ab his quos nullos existimaverat, deposita veste gloriæ, per mediterranea fugiens, solus venit Antiochiam, summam infelicitatem de interitu sui exercitus consecutus.

36 Et qui promiserat Romanis se tributum restituere de captivitate Jerosolymorum, prædicabat nunc protectorem Deum habere Judæos, & ob ipsum invulnerabiles esse, eo quod sequerentur leges ab ipso constitutas.

CAPUT IX.

Antiochus à Persepoli fugatus, dum Judæos ad internecionem perdere meditaretur; maximis viscerum doloribus à Deo percussus, cum fœtore intolerabili scaturientibus è corpore vermibus, post suorum criminum agnitionem, & sero promissam emendationem, merita morte occubuit, scriptis ad Judæos litteris ut filio suo subditi persisterent.

A 1 EOdem tempore Antiochus inhoneste revertebatur de Perside.

2 Intraverat enim in eam, quæ dicitur Persepolis, & tentavit expoliare templum, & civitatem opprimere: sed multitudine ad arma concurrente, in fugam versi sunt: & ita contigit ut Antiochus post fugam turpiter rediret.

3 Et cum venisset circa Ecbatanam, recognovit quæ erga Nicanorem & Timotheum gesta sunt.

4 Elatus autem in ira, arbitrabatur se injuriam illorum, qui se fugaverant, posse in Judæos retorquere: ideoque jussit agitari currum suum, sine intermissione agens iter, cœlesti eum judicio perurgente, eo quod ita superbe locutus est se venturum Jerosolymam, & congeriem sepulchri Judæorum eam facturum.

*1.Par. 15.c.9. 5 *Sed qui universa conspicit Dominus Deus Israel, percussit eum insanabili & invisibili plaga. Ut enim finivit hunc ipsum sermonem, apprehendit eum dolor dirus viscerum, & amara internorum tormenta:

6 Et quidem satis juste, quippe qui multis & novis cruciatibus aliorum torserat viscera, licet ille nullo modo à sua malitia cessaret.

7 Super hoc autem superbia repletus, ignem spirans animo in Judæos, & præcipiens accelerari negotium, contigit illum impetu euntem de curru cadere, & gravi corporis collisione membra vexari.

B 8 Isque qui sibi videbatur etiam fluctibus maris imperare, supra humanum modum superbia repletus, & montium altitudines in statera appendere, nunc humiliatus ad terram in gestatorio portabatur, manifestam Dei virtutem in semetipso contestans.

9 Ita ut de corpore impii vermes scaturirent, ac viventis in doloribus carnes ejus effluerent, odore etiam illius & fœtore exercitus gravaretur.

10 Et qui paulo ante sidera cœli contingere se arbitrabatur, eum nemo poterat propter intolerantiam fœtoris portare.

11 Hinc igitur cœpit ex gravi superbia deductus ad agnitionem sui venire, divina admonitus plaga, per momenta singula doloribus suis augmenta capientibus:

12 Et cum nec ipse jam fœtorem suum ferre posset, ita ait: Justum est subditum esse Deo, & mortalem non paria Deo sentire.

13 Orabat autem hic scelestus Dominum, à quo non esset misericordiam consecuturus.

14 Et civitatem, ad quam festinans veniebat ut eam ad solum deduceret, ac sepulchrum congestorum faceret, nunc optat liberam reddere:

C 15 Et Judæos, quos nec sepultura quidem se dignos habiturum, sed avibus ac feris diripiendos traditurum, & cum parvulis exterminaturum dixerat, æquales nunc Atheniensibus facturum pollicetur:

16 Templum etiam sanctum, quod prius expoliaverat, optimis donis ornaturum, & sancta vasa multiplicaturum, & pertinentes ad sacrificia sumptus de redditibus suis præstaturum:

17 Super hæc, & Judæum se futurum, & omnem locum terræ perambulaturum, & prædicaturum Dei potestatem.

18 Sed non cessantibus doloribus (supervenerat enim in eum justum Dei judicium) desperans scripsit ad Judæos in modum deprecationis epistolam hæc continentem:

19 OPTIMIS civibus Judæis plurimam salutem, & bene valere, & esse felices, rex & princeps Antiochus.

20 Si bene valetis, & filii vestri, & ex sententia vobis cuncta sunt, maximas agimus gratias.

21 Et ego in infirmitate constitutus, vestri autem memor benigne, reversus de Persidis locis, & infirmitate gravi apprehensus, necessarium duxi pro communi utilitate curam habere:

22 Non desperans memetipsum, sed spem multam habens effugiendi infirmitatem.

23 Respiciens autem quod & pater meus, quibus temporibus in locis superioribus ducebat exercitum, ostendit qui post se susciperet principatum: D

24 Ut si quid contrarium accideret, aut difficile nuntiaretur, scientes hi qui in regionibus erant, cui esset rerum summa derelicta, non turbarentur.

25 Ad hæc considerans de proximo potentes quosque & vicinos temporibus insidiantes, & eventum expectantes, designavi filium meum Antiochum regem, quem sæpe recurrens in superiora regna multis vestrum commendabam: & scripsi ad eum quæ subjecta sunt.

26 Oro itaque vos & peto, memores beneficiorum publice & privatim, ut unusquisque conservet fidem ad me & ad filium meum.

27 Confido enim, eum modeste & humane acturum, & sequentem propositum meum & communem vobis fore.

28 Igitur homicida & blasphemus pessime percussus, & ut ipse alios tractaverat, peregre in montibus miserabili obitu vita functus est.

29 Transferebat autem corpus Philippus collactaneus ejus, qui metuens filium Antiochi, ad Ptolemæum Philometorem in Ægyptum abiit.

CAPUT X.

Judas Machabæus, purgatis templo ac civitate, octo diebus solemnitatem celebrat, & quotannis celebrandam ordinat: Eupator Antiocho patri in regno succedens, Ptolemæo veneno extincto, Gorgiam ducem locorum constituit, Judæos sæpius pugna molestantem: Judas & hunc & Timotheum variasque hostium munitiones devincunt, occisis plurimis millibus, quinque etiam equitibus de cœlo apparentibus, qui Judæis in auxilium venerant.

1 MAchabæus autem, & qui cum eo erant, Domino se protegente, templum quidem

dem, & civitatem recepit:

2 Aras autem, quas alienigenæ per plateas extruxerant, itemque delubra demolitus est.

3 Et purgato templo, aliud altare fecerunt: & de ignitis lapidibus igne concepto sacrificia obtulerunt post biennium, & incensum, & lucernas, & panes propositionis posuerunt.

4 Quibus gestis, rogabant Dominum prostrati in terram, ne amplius talibus malis inciderent: sed &, si quando peccassent, ut ab ipso mitius corriperentur, & non barbaris ac blasphemis hominibus traderentur.

5 Qua die autem templum ab alienigenis pollutum fuerat, contigit eadem die purificationem fieri, vigesima quinta mensis, qui fuit Casleu.

6 Et cum lætitia diebus octo egerunt in mo-
B dum tabernaculorum, recordantes quod ante modicum temporis, diem solemnem tabernaculorum in montibus & in speluncis more bestiarum egerant.

7 Propter quod thyrsos, & ramos virides, & palmas præferebant ei, qui prosperavit mundari locum suum.

8 Et decreverunt communi præcepto & decreto, universæ genti Judæorum, omnibus annis agere dies istos.

9 Et Antiochi quidem, qui appellatus est Nobilis, vitæ excessus ita se habuit.

10 Nunc autem de Eupatore Antiochi impii filio, quæ gesta sunt narrabimus, breviantes mala, quæ in bellis gesta sunt.

C 11 Hic enim suscepto regno, constituit super negotia regni Lysiam quendam, Phœnicis & Syriæ militiæ principem.

12 Nam Ptolemæus, qui dicebatur Macer, justi tenax erga Judæos esse constituit, & præcipue propter iniquitatem quæ facta erat in eos, & pacifice agere cum eis.

13 Sed ob hoc accusatus ab inimicis apud Eupatorem, cum frequenter proditor audiret, eo quod Cyprum creditam sibi à Philometore deservisset, & ad Antiochum Nobilem translatus etiam ab eo recessisset, veneno vitam finivit.

14 Gorgias autem, cum esset dux locorum, assumptis advenis frequenter Judæos debellabat.

15 Judæi vero, qui tenebant opportunas munitiones, fugatos ab Jerosolymis suscipiebant, & bellare tentabant.

D 16 Hi vero qui erant cum Machabæo, per orationes Dominum rogantes ut esset sibi adjutor, impetum fecerunt in munitiones Idumæorum:

17 Multaque vi insistentes, loca obtinuerunt, occurrentes interemerunt, & omnes simul non minus viginti millibus trucidaverunt.

18 Quidam autem, cum confugissent in duas turres valde munitas, omnem apparatum ad repugnandum habentes,

19 Machabæus ad eorum expugnationem relicto Simone, & Josepho, itemque Zachæo, eisque qui cum ipsis erant satis multis, ipse ad eas, quæ amplius perurgebant, pugnas conversus est.

20 Hi vero qui cum Simone erant, cupiditate ducti, à quibusdam qui in turribus erant, E
suasi sunt pecunia: septuaginta millibus didrachmis acceptis, dimiserunt quosdam effugere.

21 Cum autem Machabæo nuntiatum esset quod factum est, principibus populi congregatis, accusavit, quod pecunia fratres vendidissent, adversariis eorum dimissis.

22 Hos igitur proditores factos interfecit, & confestim duas turres occupavit.

23 Armis autem ac manibus omnia prospere agendo, in duabus munitionibus plus quam viginti millia peremit.

24 At Timotheus, qui prius à Judæis fuerat superatus, convocato exercitu peregrinæ multitudinis: & congregato equitatu Asiano, advenit quasi armis Judæam capturus.

25 Machabæus autem, & qui cum ipso erant, appropinquante illo, deprecabantur Dominum, caput terra aspergentes, lumbosque ciliciis præcincti,

26 Ad altaris crepidinem provoluti, ut sibi propitius, inimicis autem eorum esset inimicus, & adversariis adversaretur, sicut lex dicit.

27 Et ita post orationem, sumptis armis, longius de civitate procedentes, & proximi hosti- F
bus effecti, resederunt.

28 Primo autem solis ortu utrique commiserunt: isti quidem victoriæ & prosperitatis sponsorem cum virtute Dominum habentes: illi autem ducem belli animum habebant.

29 Sed, cum vehemens pugna esset, apparuerunt adversariis de cœlo viri quinque in equis, frenis aureis decori, ducatum Judæis præstantes:

30 Ex quibus duo Machabæum medium habentes, armis suis circumseptum incolumem conservabant: in adversarios autem tela & fulmina jaciebant, ex quo & cæcitate confusi, & repleti perturbatione cadebant.

31 Interfecti sunt autem viginti millia quingenti, & equites sexcenti.

32 Timotheus vero confugit in Gazaram præsidium munitum, cui præerat Chæreas.

33 Machabæus autem, & qui cum eo erant, lætantes obsederunt præsidium diebus qua- G
tuor.

34 At hi qui intus erant, loci firmitate confisi supra modum maledicebant, & sermones nefandos jactabant.

35 Sed cum dies quinta illucesceret, viginti juvenes ex his qui cum Machabæo erant, accensi animis propter blasphemias, viriliter accesserunt ad murum, & feroci animo incedentes ascendebant:

36 Sed & alii similiter ascendentes, turres portasque succendere aggressi sunt, atque ipsos maledicos vivos concremare.

37 Per continuum autem biduum præsidio vastato, Timotheum occultantem se, in quodam repertum loco peremerunt: & fratrem illius Chæream & Apollophanem occiderunt.

38 Quibus gestis, in hymnis & confessionibus benedicebant Dominum, qui magna fecit in Israel, & victoriam dedit illis.

CA-

CAPUT XI.

Judas Machabaeus ferocis Lysiae maximum prostravit exercitum, fretus auxilio missi caelitus equitis; quod animadvertens Lysias pacem inter Judaeos & regem componit: referuntur epistola Lysiae, Antiochi, ac Romanorum ad Judaeos & Antiochi ad Lysiam pro Judaeis.

A 1 SEd parvo post tempore, Lysias procurator regis, & propinquus, ac negotiorum praepositus, graviter ferens de his quae acciderant,

2 Congregatis octoginta millibus, & equitatu universo, veniebat adversus Judaeos, existimans se civitatem quidem captam Gentibus habitaculum facturum.

3 Templum vero in pecuniae quaestum, sicut cetera delubra Gentium, habiturum, & per singulos annos venale sacerdotium:

4 Nusquam recogitans Dei potestatem, sed mente effraenatus, in multitudine peditum, & in millibus equitum, & in octoginta elephantis confidebat.

B 5 Ingressus autem Judaeam, & appropians Bethsurae, quae erat in angusto loco, ab Jerosolyma intervallo quinque stadiorum, illud praesidium expugnabat.

6 Ut autem Machabaeus, & qui cum eo erant, cognoverunt expugnari praesidia, cum fletu & lacrymis rogabant Dominum, & omnis turba simul, ut bonum angelum mitteret ad salutem Israel.

7 Et ipse primus Machabaeus, sumptis armis, ceteros adhortatus est simul secum periculum subire, & ferre auxilium fratribus suis.

8 Cumque pariter prompto animo procederent, Jerosolymis apparuit praecedens eos eques in veste candida, armis aureis hastam vibrans.

9 Tunc omnes simul benedixerunt misericordem Dominum, & convaluerunt animis: non solum homines, sed & bestias ferocissimas, & muros ferreos parati penetrare.

10 Ibant igitur prompti, de caelo habentes adjutorem, & miserantem super eos Dominum. C

11 Leonum autem more impetu irruentes in hostes, prostraverunt ex iis undecim millia peditum, & equitum mille sexcentos:

12 Universos autem in fugam verterunt, plures autem ex eis vulnerati nudi evaserunt. Sed & ipse Lysias turpiter fugiens evasit.

13 Et quia non insensatus erat, secum ipse reputans, factam erga se diminutionem, & intelligens invictos esse Hebraeos, omnipotentis Dei auxilio innitentes, misit ad eos:

14 Promisitque se consensurum omnibus quae justa sunt, & regem compulsurum amicum fieri.

15 Annuit autem Machabaeus precibus Lysiae, in omnibus utilitati consulens: & quaecumque Machabaeus scripsit Lysiae de Judaeis, ea rex concessit.

16 Nam erant scriptae Judaeis epistolae a Lysia quidem hunc modum continentes:

LYSIAS populo Judaeorum salutem.

17 Joannes & Abesalom, qui missi fuerant a vobis, tradentes scripta, postulabant ut ea, quae per illos significabantur, implerem. D

18 Quaecumque igitur regi potuerunt perferri, exposui: & quae res permittebat, concessi.

19 Si igitur in negotiis fidem conservaveritis, & deinceps bonorum vobis causa esse tentabo.

20 De ceteris autem per singula verbo mandavi, & istis, & his qui a me missi sunt, colloqui vobiscum.

21 Bene valete. Anno centesimo quadragesimo octavo, mensis Dioscori die vigesima & quarta.

22 Regis autem epistola ista continebat: E
REX Antiochus Lysiae fratri salutem.

23 Patre nostro inter deos translato, nos volentes eos, qui sunt in regno nostro sine tumultu agere, & rebus suis adhibere diligentiam,

24 Audivimus Judaeos non consensisse patri meo ut transferentur ad ritum Graecorum, sed tenere velle suum institutum, ac propterea postulare a nobis concedi sibi legitima sua.

25 Volentes igitur hanc quoque gentem quietam esse, statuentes judicavimus, templum restitui illis, ut agerent secundum suorum majorum consuetudinem.

26 Bene igitur feceris, si miseris ad eos, & dexteram dederis: ut cognita nostra voluntate, bono animo sint, & utilitatibus propriis deserviant.

27 Ad Judaeos vero regis epistola talis erat: F
REX Antiochus senatui Judaeorum, & ceteris Judaeis salutem.

28 Si valetis, sic estis ut volumus: sed & ipsi bene valemus.

29 Adiit nos Menelaus, dicens velle vos descendere ad vestros, qui sunt apud nos.

30 His igitur, qui commeant usque ad diem trigesimum mensis Xanthici, damus dextras securitatis,

31 Ut Judaei utantur cibis & legibus suis, sicut & prius: & nemo eorum ullo modo molestiam patiatur de his quae per ignorantiam gesta sunt.

32 Misimus autem & Menelaum, qui vos alloquatur.

33 Valete. Anno centesimo quadragesimo octavo, Xanthici mensis quintadecima die.

34 Miserunt autem etiam Romani epistolam, ita se habentem:

QUINTUS Memmius & Titus Manilius legati Romanorum, populo Judaeorum salutem.

35 De his, quae Lysias cognatus regis concessit vobis, & nos concessimus. G

36 De quibus autem ad regem judicavit referendum, confestim aliquem mittite, diligentius inter vos conferentes, ut decernamus, sicut congruit vobis: nos enim Antiochiam accedimus.

37 Ideoque festinate rescribere, ut nos quoque sciamus cujus estis voluntatis.

38 Bene valete. Anno centesimo quadragesimo octavo, quintadecima die mensis Xanthici.

CAPUT XII.

Judas ac duces ipsius divino freti auxilio pugnant feliciter adversus Joppitas, Jamnitas, Arabes, Casphin & Ephron civitates; item adversus Timotheum habentem ingentem exercitum, adversus præsidium Carnion, & Gorgiam: occisis autem quibusdam Judæis, qui de donariis idolorum sustulerant, Judas curat pro ipsorum peccatis offerri sacrificium.

A 1 His factis pactionibus, Lysias pergebat ad regem, Judæi autem agriculturæ operam dabant.

2 Sed hi qui resederant, Timotheus, & Apollonius Gennæi filius, sed & Hieronymus, & Demophon super hos, & Nicanor Cypriarches, non sinebant eos in silentio agere, & quiete.

3 Joppitæ vero tale quoddam flagitium perpetrarunt: rogaverunt Judæos, cum quibus habitabant, ascendere scaphas, quas paraverant, cum uxoribus & filiis, quasi nullis inimicitiis inter eos subjacentibus.

4 Secundum commune itaque decretum civitatis, & ipsis acquiescentibus, pacisque causa nihil suspectum habentibus: cum in altum processissent, submerserunt non minus ducentos.

5 Quam crudelitatem Judas in suæ gentis homines factam ut cognovit, præcepit viris, qui erant cum ipso: & invocato justo judice Deo,

6 Venit adversus interfectores fratrum, & portum quidem noctu succendit, scaphas exussit, eos autem qui ab igne refugerant, gladio peremit.

B 7 Et cum hæc ita egisset, discessit quasi iterum reversurus, & universos Joppitas eradicaturus.

8 Sed cum cognovisset & eos, qui erant Jamniæ, velle pari modo facere habitantibus secum Judæis,

9 Jamnitis quoque nocte supervenit, & portum cum navibus succendit: ita ut lumen ignis appareret Jerosolymis a stadiis ducentis quadraginta.

10 Inde cum jam abiissent novem stadiis, & iter facerent ad Timotheum, commiserunt cum eo Arabes, quinque millia viri, & equites quingenti.

11 Cumque pugna valida fieret, & auxilio Dei prospere cessisset, residui Arabes victi, petebant à Juda dextram sibi dari, promittentes se pascua daturos, & in ceteris profuturos.

12 Judas autem arbitratus vere in multis eos utiles, promisit pacem: dextrisque acceptis, discessere ad tabernacula sua.

C 13 Aggressus est autem & civitatem quamdam firmam, pontibus murisque circumseptam, quæ a turbis habitabatur Gentium promiscuarum, cui nomen Casphin.

14 Hi vero qui intus erant, confidentes in stabilitate murorum, & apparatu alimoniarum, remissius agebant, maledictis lacessentes Judam, & blasphemantes, ac loquentes quæ fas non est.

15 Machabæus autem, invocato magno mundi Principe, qui sine arietibus & machinis * temporibus Jesu præcipitavit Jericho, *Jos. 6. irruit ferociter muris:

16 Et capta civitate per Domini voluntatem, innumerabiles cædes fecit, ita ut adjacens stagnum stadiorum duorum latitudinis, sanguine interfectorum fluere videretur.

17 Inde discesserunt stadia septingenta quinquaginta, & venerunt in Characa ad eos, qui dicuntur Tubianæi, Judæos:

18 Et Timotheum quidem in illis locis non comprehenderunt, nulloque negotio perfecto regressus est, relicto in quodam loco firmissimo præsidio.

19 Dositheus autem & Sosipater, qui erant duces cum Machabæo, peremerunt a Timotheo relictos in præsidio, decem millia viros.

20 At Machabæus, ordinatis circum se sex millibus & constitutis per cohortes, adversus Timotheum processit, habentem secum centum viginti millia peditum, equitumque duo millia quingentos.

D 21 Cognito autem Judæ adventu, Timotheus præmisit mulieres, & filios, & reliquum apparatum, in præsidium, quod Carnion dicitur: erat enim inexpugnabile, & accessu difficile propter locorum angustias.

22 Cumque cohors Judæ prima apparuisset, timor hostibus incussus est, ex præsentia Dei, qui universa conspicit, & in fugam versi sunt alius ab alio, ita ut magis à suis dejicerentur, & gladiorum suorum ictibus debilitarentur.

23 Judas autem vehementer instabat puniens profanos, & prostravit ex eis triginta millia virorum.

24 Ipse vero Timotheus incidit in partes Dosithei & Sosipatris: & multis precibus postulabat ut vivus dimitteretur, eo quod multorum ex Judæis parentes haberet, ac fratres, quos morte ejus decipi eveniret.

25 Et cum fidem dedisset restituturum se eos secundum constitutum, illæsum eum dimiserunt propter fratrum salutem.

E 26 Judas autem egressus est ad Carnion, interfectis vigintiquinque millibus.

27 Post horum fugam, & necem, movit exercitum ad Ephron civitatem munitam, in qua multitudo diversarum gentium habitabat: & robusti juvenes pro muris consistentes fortiter repugnabant: in hac autem machinæ multæ, & telorum erat apparatus.

28 Sed, cum Omnipotentem invocassent, qui potestate sua vires hostium confringit, ceperunt civitatem: & ex eis qui intus erant, vigintiquinque millia prostraverunt.

29 Inde ad civitatem Scytharum abierunt, quæ ab Jerosolymis sexcentis stadiis aberat.

30 Contestantibus autem his, qui apud Scythopolitas erant, Judæis, quod benigne ab eis haberentur, etiam temporibus infelicitatis quod modeste secum egerint:

F 31 Gratias agentes eis, & exhortati etiam de cetero erga genus suum benignos esse, venerunt Jerosolymam die solemni septimanarum instante.

32 Et post Pentecosten abierunt contra Gorgiam præpositum Idumææ.

33 Exivit autem cum peditibus tribus millibus, & equitibus quadringentis.

34 Qui-

34 Quibus congressis, contigit paucos ruere
Judæorum.
35 Dositheus vero quidam de Bacenoris eques,
vir fortis, Gorgiam tenebat: &, cum vellet il-
lum capere vivum, eques quidam de Thracibus
irruit in eum, humerumque ejus amputavit: at-
que ita Gorgias effugit in Maresa.
36 At illis, qui cum Esdrin erant, diutius pu-
gnantibus & fatigatis, invocavit Judas Domi-
num adjutorem & ducem belli fieri:
37 Incipiens voce patria, & cum hymnis cla-
morem extollens, fugam Gorgiæ militibus in-
cussit.
38 Judas autem collecto exercitu venit in ci-
vitatem Odollam: & cum septima dies super-
veniret, secundum consuetudinem purificati,
in eodem loco sabbatum egerunt.
39 Et sequenti die venit cum suis Judas, ut
corpora prostratorum tolleret, & cum paren-
tibus poneret in sepulchris paternis.
40 Invenerunt autem sub tunicis interfecto-
G rum de donariis idolorum, quæ apud Jamniam
*Deut. 7.d.25. fuerunt, * a quibus lex prohibet Judæos: omni-
bus ergo manifestum factum est, ob hanc cau-
sam eos corruisse.
41 Omnes itaque benedixerunt justum judi-
cium Domini, qui occulta fecerat manife-
sta.
42 Atque ita ad preces conversi, rogaverunt,
ut id quod factum erat delictum oblivioni tra-
deretur. At vero fortissimus Judas hortabatur
populum conservare se sine peccato, sub oculis
videntes quæ facta sunt pro peccatis eorum qui
prostrati sunt.
43 Et facta collatione, duodecim millia dra-
chmas argenti misit Jerosolymam offerri pro
peccatis mortuorum sacrificium, bene & reli-
giose de resurrectione cogitans.
44 (Nisi enim eos, qui ceciderant, resurrectu-
ros speraret: superfluum videretur & vanum
orare pro mortuis)
45 Et quia considerabat quod hi, qui cum pie-
tate dormitionem acceperant, optimam habe-
rent repositam gratiam.
46 Sancta ergo & salubris est cogitatio
pro defunctis exorare, ut a peccatis solvan-
tur.

CAPUT XIII.

*Menelaus Judæus transfuga jussu Antiochi ex-
tremo afficitur supplicio: Antiochus vero ma-
ximum ducens in Judæos exercitum semel ac
iterum victus & repulsus, multisque milli-
bus ex suis occisis, & Philippo rebellante, sup-
plex pacem cum Judæis firmat juramento, ob-
lato in templo sacrificio, Judaque in principem
Ptolemaidis constituto.*

1 ANno centesimo quadragesimo nono,
A cognovit Judas Antiochum Eupatorem
venire cum multitudine adversus Judæam,
2 Et cum eo Lysiam procuratorem & præpo-
situm negotiorum, secum habentem peditum
centum decem millia, & equitum quinque mil-
lia, & elephantos viginti duos, currus cum fal-
cibus trecentos.
3 Commiscuit autem se illis & Menelaus: &
cum multa fallacia deprecabatur Antiochum,
non pro patriæ salute, sed sperans se constitui
in principatum.
B 4 Sed Rex regum suscitavit animos Antiochi
in peccatorem: & suggerente Lysia hunc esse
causam omnium malorum, jussit (ut eis est con-
suetudo) apprehensum in eodem loco neca-
ri.
5 Erat autem in eodem loco turris quin-
quaginta cubitorum, aggestum undique ha-
bens cineris: hæc prospectum habebat in
præceps.
6 Inde in cinerem dejici jussit sacrilegum,
omnibus eum propellentibus ad interitum.
7 Et tali lege prævaricatorem legis contigit C
mori, nec terræ dari Menelaum.
8 Et quidem satis juste: nam quia multa erga
aram Dei delicta commisit, cujus ignis & cinis
erat sanctus, ipse in cineris morte damnatus
est.
9 Sed rex mente effrænatus veniebat, nequio-
rem se patre suo Judæis ostensurus.
10 Quibus Judas cognitis, præcepit populo ut
die ac nocte Dominum invocarent, quo, sicut
semper, & nunc adjuvaret eos:
11 Quippe qui lege, & patria, sanctoque tem-
plo privari vererentur: ac populum, qui nuper
paululum respirasset, ne sineret blasphemis
rursus nationibus subdi.
12 Omnibus itaque simul id facientibus, & D
petentibus a Domino misericordiam, cum fle-
tu & jejuniis, per triduum continuum pro-
stratis, hortatus est eos Judas ut se præpa-
rarent.
13 Ipse vero cum senioribus cogitavit, prius
quam rex admoveret exercitum ad Judæam,
& obtineret civitatem, exire, & Domini judicio
committere exitum rei.
14 Dans itaque potestatem omnium Deo mun- E
di creatori, & exhortatus suos ut fortiter dimi-
carent, & usque ad mortem pro legibus, tem-
plo, civitate, patria, & civibus starent, circa
Modin exercitum constituit.
15 Et dato signo suis Dei victoriæ, juvenibus
fortissimis electis, nocte aggressus aulam re-
giam, in castris interfecit viros quatuor mil-
lia, & maximum elephantorum cum his qui su-
perpositi fuerant:
16 Summoque metu ac perturbatione hostium
castra replentes, rebus prospere gestis, abie-
runt.
17 Hoc autem factum est die illucescente, ad-
juvante eum Domini protectione.
18 Sed rex, accepto gustu audaciæ Judæorum,
arte difficultatem locorum tentabat:
19 Et Bethsuræ quæ erat Judæorum præsidium F
munitum, castra admovebat: sed fugabatur,
impingebat, minorabatur.
20 His autem, qui intus erant, Judas necessa-
ria mittebat.
21 Enuntiavit autem mysteria hostibus Rho-
docus quidam de Judaico exercitu, qui requi-
situs comprehensus est, & conclusus.
22 Iterum rex sermonem habuit ad eos qui
erant in Bethsuris: dextram dedit: accepit:
abiit.
23 Commisit cum Juda: superatus est. Ut au-
tem cognovit rebellasse Philippum Antio-
chiæ, qui relictus erat super negotia, men- G
te consternatus, Judæos deprecans, sub-
ditusque eis, jurat de omnibus quibus justum
visum est: & reconciliatus obtulit sacrificium,
honoravit templum, & munera posuit:

24 Ma-

24 Machabæum amplexatus est, & fecit eum
A Ptolemaide usque ad Gerrenos ducem & principem.

25 Ut autem venit Ptolemaidam, graviter ferebant Ptolemenses amicitiæ conventionem, indignantes ne forte fœdus irrumperent.

26 Tunc ascendit Lysias tribunal, & exposuit rationem & populum sedavit, regressusque est Antiochiam: & hoc modo regis profectio & reditus processit.

CAPUT XIV.

Suggerente Alcimo, qui summo destitutus erat sacerdotio, Nicanor in Judæos missus à rege Demetrio, auditis Judæ præclaris facinoribus, amicitiam cum eo contrahit: quam postmodum rege cogente solvens, dum Judam nequit comprehendere, templi minatur eversionem, & senem Raziam Judæum magnanimum apprehendere conatur: qui dum ab hostibus jam se capiendum videret, elegit potius constantissimo animo sibi mortem inferre quam indigna pati ab hostibus, in quos propriis manibus sua intestina projecit.

1 SEd post triennij tempus, cognouit Judas,
A & qui cum eo erant, Demetrium Seleuci, cum multitudine valida, & navibus, per portum Tripolis ascendisse ad loca opportuna,

2 Et tenuisse regiones adversus Antiochum, & ducem ejus Lysiam.

3 Alcimus autem quidam, qui summus sacerdos fuerat, sed voluntarie coinquinatus est temporibus commistionis, considerans nullo modo sibi esse salutem, neque accessum ad altare,

4 Venit ad regem Demetrium [illegible] centesimo quinquagesimo anno, offerens ei coronam auream, & palmam, super hæc & thallos, qui templi esse videbantur. Et ipsa quidem die siluit.

5 Tempus autem opportunum dementiæ suæ nactus, convocatus a Demetrio ad consilium, & interrogatus quibus rebus & consiliis Judæi niterentur,

6 Respondit: Ipsi qui dicuntur Assidæi Judæorum, quibus præest Judas Machabæus, bella nutriunt, & seditiones movent, nec patiuntur regnum esse quietum.

7 Nam & ego defraudatus parentum gloria (dico autem summo sacerdotio) huc veni:

8 Primo quidem utilitatibus regis fidem ser-
B vans, secundo autem etiam civibus consulens: nam illorum pravitate universum genus nostrum non minime vexatur.

9 Sed oro his singulis, ô rex, cognitis, & regioni, & generi secundum humanitatem tuam pervulgatam omnibus, prospice.

10 Nam, quamdiu superest Judas, impossibile est, pacem esse negotiis.

11 Talibus autem ab hoc dictis, & ceteri amici, hostiliter se habentes adversus Judam, inflammaverunt Demetrium.

12 Qui statim Nicanorem præpositum elephantorum ducem misit in Judæam:

13 Datis mandatis, ut ipsum quidem Judam caperet; eos vero, qui cum illo erant, dispergeret, & constitueret Alcimum maximi templi summum sacerdotem.

14 Tunc gentes, quæ de Judæa fugerant Judam, gregatim se Nicanori miscebant; miserias & clades Judæorum, prosperitates rerum suarum existimantes.

15 Audito itaque Judæi Nicanoris adventu, & C
conventu nationum, conspersi terra rogabant eum, qui populum suum constituit, ut in æternum custodiret, quique suam portionem signis evidentibus protegit.

16 Imperante autem duce, statim inde moverunt, conveneruntque ad castellum Dessau.

17 Simon vero frater Judæ commiserat cum Nicanore: sed conterritus est repentino adventu adversariorum.

18 Nicanor tamen, audiens virtutem comitum Judæ, & animi magnitudinem, quam pro patriæ certaminibus habebant, sanguine judicium facere metuebat.

19 Quam ob rem præmisit Posidonium, & Theodotium, & Matthiam, ut darent dextras atque acciperent.

20 Et cum diu de his consilium ageretur, & ipse dux ad multitudinem retulisset, omnium una fuit sententia amicitiis annuere.

21 Itaque diem constituerunt, qua secreto inter se agerent: & singulis sellæ prolatæ sunt, & positæ.

22 Præcepit autem Judas armatos esse locis opportunis, ne forte ab hostibus repente mali aliquid oriretur: & congruum colloquium fecerunt.

23 Morabatur autem Nicanor Jerosolymis, nihilq; inique agebat, gregesq; turbarum, quæ congregatæ fuerant, dimisit.

24 Habebat autem Judam semper charum ex animo, & erat viro inclinatus.

25 Rogavitque eum ducere uxorem, filiosque procreare. Nuptias fecit: quiete egit, communiterque vivebant.

26 Alcimus autem, videns charitatem illorum ad invicem, & conventiones, venit ad Demetrium, & dicebat, Nicanorem rebus alienis assentire, Judamque regni insidiatorem successorem sibi destinasse.

27 Itaque rex exasperatus, & pessimis hujus criminationibus irritatus, scripsit Nicanori, dicens, graviter quidem se ferre de amicitiæ conventione, jubere tamen Machabæum citius vinctum mittere Antiochiam.

28 Quibus cognitis, Nicanor consternebatur, & graviter ferebat, si ea, quæ convenerant, irrita faceret, nihil læsus a viro:

29 Sed, quia regi resistere non poterat, opportunitatem observabat, qua præceptum perficeret.

30 At Machabæus, videns secum austerius agere Nicanorem, & consuetum occursum ferocius exhibentem, intelligens non ex bono esse austeritatem istam, paucis suorum congregatis, occultavit se a Nicanore.

31 Quod cum ille cognovit fortiter se à viro E
præventum, venit ad maximum & sanctissimum templum: & sacerdotibus solitas hostias offerentibus, jussit sibi tradi virum.

32 Quibus cum juramento dicentibus nescire se ubi esset qui quærebatur, extendens manum ad templum,

33 Juravit, dicens: Nisi Judam mihi vinctum tradideritis, istud Dei fanum in planitiem deducam, & altare effodiam, & templum hoc Libero patri consecrabo.

34 Et

34 Et his dictis, abiit. Sacerdotes autem protendentes manus in cælum, invocabant eum, qui semper propugnator esset gentis ipsorum, hæc dicentes:

35 Tu Domine universorum, qui nullius indiges, voluisti templum habitationis tuæ fieri in nobis.

36 Et nunc sancte sanctorum omnium Domine, conserva in æternum impollutam domum istam, quæ nuper mundata est.

37 Razias autem quidam de senioribus ab Jerosolymis delatus est Nicanori, vir amator civitatis, & bene audiens: qui pro affectu pater Judæorum appellabatur:

38 Hic multis temporibus continentiæ propositum tenuit in Judaismo, corpusque & animam tradere contentus pro perseverantia.

39 Volens autem Nicanor manifestare odiū, quod habebat in Judæos, misit milites quingentos, ut eum comprehenderent.

40 Putabat enim, si illum decepisset, se cladem Judæis maximam illaturum.

41 Turbis autem irruere in domum ejus, & januam dirumpere, atque ignem admovere cupientibus, cum jam comprehenderetur, gladio se petiit;

G 42 Eligens nobiliter mori potius, quam subditus fieri peccatoribus, & contra natales suos indignis injuriis agi.

43 Sed, cum per festinationem non certo ictu plagam dedisset, & turbæ intra ostia irrumperent recurrens audacter ad murum, præcipitavit semetipsum viriliter in turbas:

44 Quibus velociter locum dantibus casui ejus, venit per mediam cervicem:

45 Et cum adhuc spiraret, accensus animo, surrexit: & cum sanguis ejus magno fluxu deflueret, & gravissimis vulneribus esset saucius, cursu turbam pertransiit:

46 Et stans supra quamdam petram præruptam, & jam exsanguis effectus, complexus intestina sua, utrisque manibus projecit super turbas, invocans dominatorem vitæ ac spiritus, ut hæc illi iterum redderet: atque ita vita defunctus est.

CAPUT XV.

Judas suos contra Nicanorem Dei potentiam contemnentem roborat, tum exhortatione, tum nocturnæ apparitionis manifestatione de viso Jeremia pro populo Israel orante; qui in Deum spem habentes ingentem prosternunt exercitum, amputatis capite & manu Nicanoris, quæ Jerosolymis in memoriam divinæ protectionis suspensa sunt, lingua ejus blasphema avibus particulatim tradita, eoq; die in annuam solemnitatem instituto.

A 1 Nicanor autem, ut comperit Judam esse in locis Samariæ, cogitavit cum omni
1.Mac 7.d.26. impetu die sabbati committere bellum.

2 Judæis vero, qui illum per necessitatem sequebantur, dicentibus: Ne ita ferociter & barbare feceris, sed honorem tribue diei sanctificationis, & honora eum, qui universa conspicit:

3 Ille infelix interrogavit, si est potens in cælo, qui imperavit agi diem sabbatorum.

4 Et respondentibus illis, Est Dominus vivus ipse in cælo potens, qui jussit agi septimam diem.

5 At ille ait: Et ego potens sum super terram, qui impero sumi arma, & negotia regis impleri. Tamen non obtinuit ut consilium perficeret.

6 Et Nicanor quidem cum summa superbia erectus cogitaverat commune trophæum statuere de Juda.

7 Machabæus autem semper confidebat cum omni spe auxilium sibi à Deo affuturum.

8 Et hortabatur suos ne formidarent ad adventum nationum, sed in mente haberent adju- B
toria sibi facta de cælo, & nunc sperarent ab Omnipotente sibi affuturam victoriam.

9 Et allocutus eos de lege & prophetis, admonens etiam certamina quæ fecerant prius, promptiores constituit eos:

10 Et ita animis eorum erectis, simul ostendebat Gentium fallaciam, & juramentorum prævaricationem.

11 Singulos autem illorum armavit, non clypei & hastæ munitione, sed sermonibus optimis, & exhortationibus, exposito digno fide somnio, per quod universos lætificavit.

12 Erat autem hujuscemodi visus: Oniam, qui fuerat summus sacerdos, virum bonum & benignum, verecundum visu, modestum moribus, & eloquio decorum, & qui à puero in virtutibus exercitatus sit, manus protendentem, orare pro omni populo Judæorum:

13 Post hoc apparuisse & alium virum, ætate C
& gloria mirabilem, & magni decoris habitudine circa illum:

14 Respondentem vero Oniam dixisse: Hic est fratrum amator, & populi Israel: hic est, qui multum orat pro populo, & universa sancta civitate, Jeremias propheta Dei.

15 Extendisse autem Jeremiam dextram, & dedisse Judæ gladium aureum, dicentem:

16 Accipe sanctum gladium munus a Deo, in quo dejicies adversarios populi mei Israel.

17 Exhortati itaque Judæ sermonibus bonis D
valde, de quibus extolli posset impetus, & animi juvenum confortari, statuerunt dimicare & confligere fortiter, ut virtus de negotiis judicaret; eo quod civitas sancta & templum periclitarentur.

18 Erat enim pro uxoribus, & filiis, itemque pro fratribus, & cognatis, minor solicitudo: maximus vero & primus pro sanctitate timor erat templi.

19 Sed & eos, qui in civitate erant, non minima solicitudo habebat pro his qui congressuri erant.

20 Et, cum jam omnes sperarent judicium futurum, hostesque adessent, atque exercitus esset ordinatus: bestiæ, equitesque opportuno in loco compositi,

21 Considerans Machabæus adventum multitudinis, & apparatum varium armorum, & ferocitatem bestiarum, extendens manus in cælum, prodigia facientem Dominum invocavit, qui non secundum armorum potentiam, sed prout ipsi placet, dat dignis victoriam.

22 Dixit autem invocans hoc modo: *Tu Do- E
mine, qui misisti angelum tuum sub Ezechia *Supr.
rege Juda, & interfecisti de castris Sennache- 8.c.19.
rib centum octogintaquinque millia:

23 Et nunc dominator cælorum mitte angelum tuum bonum ante nos, in timore & tre-

tremore magnitudinis brachii tui,

24 Ut metuant qui cum blaſphemia veniunt adverſus ſanctum populum tuum. Et hic quidem ita peroravit.

25 Nicanor autem, & qui cum ipſo erant, cum tubis & canticis admovebant.

26 Judas vero, & qui cum eo erant, invocato Deo, per orationes congreſſi ſunt:

27 Manu quidem pugnantes, ſed Dominum cordibus orantes, proſtraverunt non minus triginta quinque millia, præſentia Dei magnifice delectati.

F 28 Cumque ceſſaſſent, & cum gaudio redirent, cognoverunt Nicanorem fuiſſe cum armis ſuis.

29 Facto itaque clamore, & perturbatione excitata, patria voce omnipotentem Dominum benedicebant.

30 Præcepit autem Judas, qui per omnia corpore & animo mori pro civibus paratus erat, caput Nicanoris, & manum cum humero abſciſſam, Jeroſolymam perferri.

31 Quo cum perveniſſet, convocatis contribulibus, & ſacerdotibus ad altare, accerſiit & eos qui in arce erant.

32 Et oſtenſo capite Nicanoris, & manu nefaria, quam extendens contra domum ſanctam omnipotentis Dei, magnifice glorïatus eſt:

33 Linguam etiam impij Nicanoris præciſam juſſit particulatim avibus dari: manum autem dementis contra templum ſuſpendi.

34 Omnes igitur cæli benedixerunt Dominum, dicentes: Benedictus, qui locum ſuum incontaminatum ſervavit.

35 Suſpendit autem Nicanoris caput in ſumma arce, ut evidens eſſet & manifeſtum ſignum auxilij Dei. G

36 Itaque omnes communi conſilio decreverunt nullo modo diem iſtum abſque celebritate præterire:

37 Habere autem celebritatem tertiadecima die menſis Adar, quod dicitur voce Syriaca, pridie Mardochæi diei.

38 Igitur his erga Nicanorem geſtis, & ex illis temporibus ab Hebræis civitate poſſeſſa, ego quoque in his faciam finem ſermonis.

39 Et ſi quidem bene, & ut hiſtoriæ competit, hoc & ipſe velim: ſin autem minus digne, concedendum eſt mihi.

40 Sicut enim vinum ſemper bibere, aut ſemper aquam, contrarium eſt; alternis autem uti, delectabile: ita legentibus, ſi ſemper exactus ſit ſermo, non erit gratus. Hic ergo erit conſummatus.

SAN-

SANCTVM IESV CHRISTI EVANGELIVM SECVNDVM MATTHÆVM.

CAPUT I.

A quibus Majoribus Christus secundum carnem descenderit: Angelus instruit Joseph de Mariæ sponsæ suæ conceptione, partuque futuro.

A 1 Liber generationis Jesu
*Luc. 3 c. 31. Christi filii * David, fi-
*Gen. 2 lii Abraham.
21. a. 3. * Abraham genuit Isaac.
*Gen. * Isaac autem genuit Ja-
25. d. 26 cob.
*Gen. * Jacob autem genuit
29. d. 35 Judam, & fratres ejus.
*Gen. 3 * Judas autem genuit Phares, & Zaram de
38. g. 30 Thamar.
1. Par. * Phares autem genuit Esron.
2. a. 5. Esron autem genuit Aram.
Ruth. 4 4 Aram autem genuit Aminadab.
d. 18. * Aminadab autem genuit Naasson.
*Num. Naasson autem genuit Salmon.
7. b. 12. 5 Salmon autem genuit Booz de Rahab.
*1. Reg Booz autem genuit Obed ex Ruth.
16. Obed autem genuit Jesse.
Ruth. * Jesse autem genuit David regem.
4. d. 18. 6 * David autem rex genuit Salomonem ex
*2 Reg ea quæ fuit Uriæ.
14. f. 7 * Salomon autem genuit Roboam.
24.
* Roboam autem genuit Abiam.
* Abias autem genuit Asa.
8 Asa autem genuit Josaphat.
Josaphat autem genuit Joram.
Joram autem genuit Oziam. *3. Reg
9 * Ozias autem genuit Joatham. 11. g. 43
* Joatham autem genuit Achaz. *3. Reg
Achaz autem genuit Ezechiam. 14. g. 31
10 * Ezechias autem genuit Manassen. *3. Reg
* Manasses autem genuit Amon. 15. b. 9.
Amon autem genuit Josiam. *1. Par.
11 * Josias autem genuit Jechoniam, & fra- 26.
tres ejus in transmigratione Babylonis. d. 21.
12 Et post transmigrationem Babylonis: *2. Par.
Jechonias genuit Salathiel. 27. d. 9.
Salathiel autem genuit Zorobabel. 2. Par.
13 Zorobabel autem genuit Abiud. 28. d.
Abiud autem genuit Eliacim. 27.
Eliacim autem genuit Azor. *2. Par.
14 Azor autem genuit Sadoc. 32. g. 33
Sadoc autem genuit Achim. *2. Par.
Achim autem genuit Eliud. 33. d.
15 Eliud autem genuit Eleazar. 20. &
Eleazar autem genuit Mathan. 25.
Mathan autem genuit Jacob. *2. Par.
16 Jacob autem genuit Joseph virum Ma- 36.
riæ, de qua natus est Jesus, qui vocatur Christus. a. 1. 2.
17 Om-

17 Omnes itaque generationes ab Abraham
usque ad David, generationes quatuorde-
cim: & à David usque ad transmigrationem
Babylonis, generationes quatuordecim: & à
transmigratione Babylonis usque ad Christum,
generationes quatuordecim.
* Luce 18 Christi autem generatio sic erat: * Cum
7. c. 27. esset desponsata mater ejus Maria Joseph, an-
tequam convenirent, inventa est in utero ha-
bens de Spiritu sancto.
19 Joseph autem vir ejus, cum esset justus, &
nollet eam traducere, voluit occulte dimitte-
re eam.
20 Hæc autem eo cogitante, ecce Angelus D
Domini apparuit in somnis ei, dicens: Joseph
fili David, noli timere accipere Mariam con-

jugem tuam: quod enim in ea natum est, de
Spiritu sancto est.
* Luc. 1 21 Pariet autem filium: * & vocabis nomen
c. 31. eius JESUM; ipse enim salvum faciet popu-
Actor. lum suum a peccatis eorum.
4. b. 12. 22 Hoc autem totum factum est, ut adimple-
retur quod dictum est à Domino per Prophe-
* Isaie tam dicentem:
7. c. 14. 23 * Ecce virgo in utero habebit, & pa-
riet filium: & vocabunt nomen ejus Emma-
nuel: quod est interpretatum Nobiscum
Deus.
24 Exurgens autem Joseph à somno, fecit si-
cut præcepit ei angelus Domini, & accepit
conjugem suam.
25 Et non cognoscebat eam donec peperit fi-
lium suum primogenitum: & vocavit nomen
ejus Jesum.

CA-

CAPUT II.

Quomodo Magi cum muneribus ad Christum natum pervenerint: de Herodis in infantes sævitia, & Christi in Ægyptum exilio, ipsiusque reditu in terram Israel.

1 CUm ergo natus esset Jesus in Bethle- A
hem Juda in diebus Herodis regis, ec- Luc. 2.
ce Magi ab Oriente venerunt Jerosolymam, 7.
2 Dicentes: Ubi est qui natus est rex Judæo-
rum? vidimus enim stellam ejus in oriente, &
venimus adorare eum.
3 Audiens autem Herodes rex turbatus est, &
omnis Jerosolyma cum illo.
4 Et congregans omnes principes sacerdo-
tum, & Scribas populi, sciscitabatur ab eis ubi
Christus nasceretur.
5 At illi dixerunt ei: In Bethlehem Judæ. Sic
enim scriptum est per Prophetam:
6 * Et tu Bethlehem terra Juda, nequa- * Mic. 5. 2.
quam minima es in principibus Juda: ex te Jo. 7.
enim exiet dux, qui regat populum meum 42.
Israel.
7 Tunc Herodes clam vocatis Magis diligen-
ter didicit ab eis tẽpus stellæ, quæ apparuit eis:
8 Et mittens illos in Bethlehem, dixit: Ite & B
interrogate diligenter de puero: & cum inve-

neritis, renuntiate mihi, ut & ego veniens
adorem eum.
9 Qui cum audissent regem, abierunt, & ecce
stella, quam viderant in Oriente, antecedebat
eos, usque dum veniens staret supra, ubi erat
puer.
10 Videntes autem stellam gavisi sunt gau-
dio magno valde.

11 Et

11 Et intrantes domum, invenerunt puerum
* Psal. cum Maria matre ejus, & procidentes adora-
71.b.10 verunt eum: * & apertis thesauris suis obtule-
runt ei munera, aurum, thus, & myrrham.
12 Et responso accepto in somnis ne redirent
ad Herodem, per aliam viam reversi sunt in
regionem suam.
13 Qui cum recessissent, ecce angelus Domi-
ni apparuit in somnis Joseph, dicens: Surge,
& accipe puerum, & matrem ejus, & fuge in
Ægyptum, & esto ibi usque dum dicam tibi.
Futurum est enim ut Herodes quærat puerum ad
perdendum eum.
14 Qui consurgens, accepit puerum & ma-
trem ejus nocte, & secessit in Ægyptum:
15 Et erat ibi usque ad obitum Herodis: ut
adimpleretur quod dictum est à Domino per
* Osee Prophetam dicentem: * Ex Ægypto vocavi
11.a.1. filium meum.
16 Tunc Herodes videns quoniam illusus es-
set a magis, iratus est valde, & mittens occidit
omnes pueros, qui erant in Bethlehem, & in
omnibus finibus ejus, a bimatu & infra, secun-
dum tempus quod exquisierat a Magis.
17 Tunc adimpletum est quod dictum est per
Jeremiam prophetam dicentem:
D 18 * Vox in Rama audita est, ploratus &
* Iere. ululatus multus: Rachel plorans filios suos, &
31.a.15 noluit consolari, quia non sunt.
19 Defuncto autem Herode, ecce angelus Do-
mini apparuit in somnis Joseph in Ægypto,
20 Dicens: Surge, & accipe puerum, & ma-
trem ejus, & vade in terram Israel, defuncti
sunt enim, qui quærebant animam pueri.
21 Qui consurgens, accepit puerum, & ma-
trem ejus, & venit in terram Israel.
22 Audiens autem quod Archelaus regnaret
in Judæa pro Herode patre suo, timuit illo
ire: & admonitus in somnis, secessit in partes
Galilææ.
23 Et veniens habitavit in civitate, quæ vo-
catur Nazareth: ut adimpleretur quod dictum
est per Prophetas: Quoniã Nazaræus vocabitur.

CAPUT III.

*Joannes Baptista (cujus vitæ austeritas descri-
bitur) pœnitentiam juxta Isaiæ vaticinium
in deserto prædicat, & populo ad ipsum con-
fluente reprehendit Pharisæos una cum Sad-
ducæis, docens ut dignos faciant fructus pœni-
tentiæ: & quantum suus à Christi baptismo
differat: super Christum autem à Joanne ba-
ptizatum descendit Spiritus sanctus, & vox
Patris cælitus audita est*

1 IN diebus autem illis venit Joannes Bapti- A
sta prædicans in deserto Judææ, * Marc.
2 Et dicens: * Pœnitentiam agite: appropin- 1.a.4.
quavit enim regnum cœlorum. Luc.3.
3 Hic est enim, qui dictus est per Isaiam pro- a.3.
phetam dicentem: * Vox clamantis in deser- * Isaiæ
to: Parate viam Domini: rectas facite semitas 40.a.3.
ejus.
4 Ipse autem Joannes habebat vestimentum
de pilis camelorum, & zonam pelliceam circa
lumbos suos: esca autem ejus erat locustæ, &
mel silvestre.
5 * Tunc exibat ad eum Jerosolyma, & omnis * Mar.
Judæa, & omnis regio circa Jordanem; 1.a.5.
6 Et baptizabantur ab eo in Jordane, confi- Luc.3.
tentes peccata sua. a.4.
7 Videns autem multos Pharisæorum, & Sad- B
ducæorum, venientes ad baptismum suum, di-
xit eis: Progenies viperarum, quis demonstra-
vit vobis fugere à ventura ira?
8 Facite ergo fructum dignum pœnitentiæ.
9 Et ne velitis dicere intra vos: * Patrem ha-
bemus Abraham, dico enim vobis quoniam * Ioan.
potens est Deus de lapidibus istis suscitare filios 8.e.39
Abrahæ.
10 Jam enim securis ad radicem arborum
posita est. Omnis ergo arbor, quæ non facit fru-
ctum bonum, excidetur, & in ignem mittetur. * Mar.
11 * Ego quidem baptizo vos in aqua in pœ- 1.a.8.
nitentiam: qui autem post me venturus est, for- Luc.3.
tior me est, cujus non sum dignus calceamen- d.16.
ta portare: ipse vos baptizabit in Spiritu san- Ioan.1.
cto, & igni. d.26.
Act.1.
12 Cujus b.5.

12 Cujus ventilabrum in manu sua : & per-
mundabit aream suam: & congregabit triticum
suum in horreum , paleas autem comburet igni
inextinguibili .
13 * Tunc venit Jesus à Galilæa in Jorda- | * Marc 1.b.9. Luc.3.a.21.
nem ad Joannem, ut baptizaretur ab eo .
14 Joannes autem prohibebat eum , di-
cens : Ego à te debeo baptizari , & tu venis | D
ad me ?
15 Respondens autem Jesus, dixit ei: Sine mo-
do : sic enim decet nos implere omnem justi-
tiam . Tunc dimisit eum .
16 Baptizatus autem Jesus , confestim ascen-
dit de aqua, & ecce aperti sunt ei cœli: & vidit
spiritum Dei descendentem sicut columbam, &
venientem super se .
17 * Et ecce vox de cœlis dicens : Hic est fi- | * Luc. 9.e.35. * 2 Pet. 1.d.17
lius meus dilectus, in quo mihi complacui.

CAPUT IV.

Christus in deserto post jejunium quadraginta dierum vincit diaboli tentationes : & capto Joanne secedens in Capharnaum pœnitentiã prædicat: piscatores Petrũ & Andream, Jacobum & Joannem Zebedæi ad se vocat : annuntians quoq; Galilæis evangelium, varias curat infirmitates, turbis ipsum comitatibus.

1 TUnc Jesus ductus est in desertum à Spi- | A
ritu, ut tentaretur à diabolo . | * Marc 1.b.12. Luc. 4.a.1.
2 Et cum jejunasset quadraginta diebus, &
quadraginta noctibus, postea esuriit .
3 Et accedens tentator dixit ei : Si filius Dei
es, dic ut lapides isti panes fiant .
4 Qui respondens dixit : Scriptum est : | Deut. 8 a.3.
* Non in solo pane vivit homo , sed in omni

verbo, quod procedit de ore Dei.
5 Tunc assumpsit eum diabolus in sanctam
civitatem, & statuit eum super pinnaculum
templi,
*Psal. 6 Et dixit ei: Si filius Dei es, mitte te deorsum.
90.c.11 Scriptum est enim: * Quia angelis suis mandavit de te, & in manibus tollent te, ne forte offendas ad lapidem pedem tuum.
*Deut. 6. 7 Ait illi Jesus: Rursum scriptum est: * Non tentabis Dominum Deum tuum.
B 8 Iterum assumpsit eum diabolus in montem
excelsum valde: & ostendit ei omnia regna
mundi, & gloriam eorum,
9 Et dixit ei: Hæc omnia tibi dabo, si cadens
adoraveris me.
*Deut. 10 Tunc dicit ei Jesus: Vade Satana: Scri-
6.b.13. ptum est enim: *Dominum Deum tuum adorabis, & illi soli servies.
11 Tunc reliquit eum diabolus: & ecce angeli accesserunt, & ministrabant ei.
12 Cum autem audisset Jesus quod Joannes
* Mar. traditus esset, *secessit in Galilæam:
1.c.14. 13 Et, relicta civitate Nazareth, venit, & ha-
Luc.4. bitavit in Capharnaum maritima, in finibus
c.14. Zabulon & Nephthalim.
Joan.4 14 Ut adimpleretur quod dictum est per Isa-
f.43. iam prophetam.
*Isa.9. 15 * Terra Zabulon, & terra Nephthalim, via
a.1. maris trans Jordanem, Galilææ gentium,
16 Populus qui sedebat in tenebris, vidit lu-
C cem magnam: & sedentibus in regione umbræ
mortis, lux orta est eis.
*Mar.1 17 * Exinde cœpit Jesus prædicare, & dicere:
b.15. Pœnitentiam agite: appropinquavit enim re-
Luc.5. gnum cœlorum.
a.1. 18 Ambulans autem Jesus juxta mare Gali-
*Marc. 1.b.16. læa, *vidit duos fratres, Simonem, qui vocatur
Petrus, & Andream fratrem ejus mittentes rete
in mare, (erant enim piscatores)
19 Et ait illis: Venite post me, & faciam vos
fieri piscatores hominum.
20 At illi continuo relictis retibus secuti sunt
eum.

21 Et procedēs inde, vidit alios duos fratres
Jacobum Zebedæi, & Joannem fratrem ejus,
in navi cum Zebedæo patre eorum, reficientes
retia sua: & vocavit eos.
22 Illi autem statim relictis retibus & patre,
secuti sunt eum.
23 Et circuibat Jesus totam Galilæam, do- D
cens in synagogis eorum, & prædicans evan-
gelium regni: & sanans omnem languorem, &
omnem infirmitatem in populo.
24 Et abiit opinio ejus in totam Syriam, &
obtulerunt ei omnes male habentes, variis
languoribus, & tormentis comprehensos, & qui
dæmonia habebant, & lunaticos, & paralyti-
cos, & curavit eos:
25 * Et secutæ sunt eum turbæ multæ de Ga- *Mar.
lilæa & Decapoli, & de Jerosolymis, & de Ju- 3.a.
dæa & de trans Jordanem. Luc.

CAPUT V.

Octo tradit beatitudines: Apostolos salem terræ & lucem mundi dicit: nec venit ut solvat legem aut prophetas, sed adimpleat, docens de non irascendo fratri, sed ut ei reconciliemur, de non concupiscenda muliere, de membro scandalizante abiiciendo, de uxore extra casum adulterii non dimittenda: non iurandum, nec malo resistendum, inimicos diligendos, & de male meritis bene merendum:

1 VIdens autem Jesus turbas, ascendit in A
montem, & cum sedisset, accesserunt ad
eum discipuli ejus,
2 Et aperiens os suum docebat eos, dicens: *Luc.
3 * Beati pauperes spiritu: quoniam ipsorum 6.d. *Psal.
est regnum cœlorum.
4 * Beati mites: quoniā ipsi possidebunt terrā. *
5 Beati, qui lugent: quoniā ipsi consolabūtur. 61.
6 * Beati, qui esuriunt & sitiunt justitiam: quo-
niam ipsi saturabuntur.
7 Beati misericordes: quoniam ipsi miseri-
cordiam consequentur. *Psal.
8 * Beati mundo corde: quoniam ipsi Deum 23.
videbunt.

9 Beati

9 Beati pacifici:quonia filii Dei vocabuntur.
Pet. 10 * Beati, qui persecutionem patiuntur pro-
.1c. pter justitiam : quoniam ipsorum est regnum
.c. cœlorum.
4. 11 Beati estis cù maledixerint vobis, & per-
secuti vos fuerint, & dixerint omne malum
adversum vos mentientes, propter me :
B 12 Gaudete,& exultate,quoniam merces ve-
Marc stra copiosa est in cœlis : sic enim persecuti
50. sunt propheras,qui fuerunt ante vos.
.14 13 Vos estis sal terræ. * Quod si sal evanue-
Marc rit, in quo salietur? ad nihilum valet ultra,
.11. nisi ut mittatur foras, & conculcetur ab homi-
c.8. nibus.
6. 14 Vos estis lux mundi. Non potest civitas
1.e. abscondi supra montem posita.
15 * Neque accendunt lucernam, & ponunt
Pet. eam sub modio,sed super candelabrum, ut lu-
.12. ceat omnibus qui in domo sunt.
16 * Sic luceat lux vestra coram hominibus,
ut videant opera vestra bona, & glorificent
patrem vestrum,qui in cœlis est.
17 Nolite putare quoniam veni solvere le-
gem,aut prophetas:non veni solvere,sed adim-
plere.
C 18 * Amen quippe dico vobis,donec transeat
Luc. cœlum & terra, iota unum,aut unus apex non
d 17 præteribit à lege, donec omnia fiant.
1c.2 19 Qui ergo solverit unum de mandatis istis
5. minimis, & docuerit sic homines, minimus vo-
cabitur in regno cœlorum : qui autem fecerit
& docuerit, hic magnus vocabitur in regno
cœlorum.
20 Dico enim vobis, quia nisi abundaverit
justitia vestra*plus quam Scribarum, & Phari-
sæorum,non intrabitis in regnum cœlorum.
21 Audistis quia dictum est antiquis : * Non
Luc. occides:qui autem occiderit, reus erit judicio.
c.19 22 Ego autem dico vobis: quia omnis, qui
xod irascitur fratri suo, reus erit judicio. Qui au-
c.13 tem dixerit fratri suo, raca: reus erit conci-
ut.5 lio. Qui autem dixerit, fatue : reus erit gehen-
7. næ ignis.

23 Si ergo offers munus tuum ad altare,& ibi D
recordatus fueris quia frater tuus habet ali-
quid adversum te :
24 Relinque ibi munus tuum ante altare, &
vade prius reconciliari fratri tuo : & tunc ve-
niens offeres munus tuum.
25 * Esto consentiens adversario tuo cito, * Luc.
dum es in via cum eo : ne forte tradat te ad- 12.g58.
versarius judici:& judex tradat te ministro:&
in carcerem mittaris.
26 Amen dico tibi, non exies inde, donec
reddas novissimum quadrantem. *Exod
27 Audistis quia dictum est antiquis : * Non 20.c.14
mœchaberis. *Infra
18.b.9.
28 Ego autem dico vobis : quia omnis qui vi- Mar.9.
derit mulierem ad concupiscendum eam, jam g.47.
mœchatus est eam in corde suo. E
29 * Quod si oculus tuus dexter scandalizat
te, erue eum, & projice abs te : expedit enim
tibi ut pereat unum membrorum tuorum,
quam totum corpus tuum mittatur in ge-
hennam.
30 Et si dextra manus tua scandalizat te,ab-
scide eam,& projice abs te : expedit enim tibi
ut pereat unum membrrum tu orum, quam to-
tum corpus tuum eat in gehennam. *Deut
31 Dictum est autem: * Quicumque dimiserit 24.a.1.
uxorem suam,det ei libellum repudii. Inf.19.
32 Ego autem dico vobis:Quia omnis,qui di- b.7.
miserit uxorem suam, excepta fornicationis Marc.
causa,facit eam mœchari:& qui dimissam du- 14.a.4.
xerit, adulterat. Luc.16
d.18.
33 Iterum audistis quia dictum est antiquis : 1.Cor.
* Non perjurabis : reddes autem Domino ju- 7.b.10.
ramenta tua. *Lev.
34 Ego autem dico vobis, non jurare omni- 19.b 12
no,neque per cœlum,quia thronus Dei est: Exod.
35 Neque per terram,quia scabellum est pe- 20.b.7.
dum ejus: neque per Jerosolymam, quia civi- Deut.
tas est magni regis : 5.b.11.
36 Neque per caput tuum juraveris,quia non
potes unum capillum album facere, aut ni-
grum.

F *Iac. 5 c.12. 37 * Sit autem sermo vester, est, est: non, non: quod autem his abundantius est, a malo est.
*Exod 21.d.24 38 Audistis quia dictum est: * Oculum pro oculo, & dentem pro dente.
Deut. 19.d.21 39 Ego autem dico vobis, non resistere malo: * sed si quis te percusserit in dexteram maxillam tuam, præbe illi & alteram.
Levit. 24.d.10 *Luc.6 d.29. 40 * Et ei, qui vult tecum judicio contendere, & tunicam tuam tollere, dimitte ei & pallium.
G 41 Et quicumque te angariaverit mille passus, vade cum illo & alia duo.
*1Cor. 6.b.7. 42 * Qui petit à te, da ei: & volenti mutuari à te, ne avertaris.
*Deut. 15.b.7. 43 Audistis quia dictum est: * Diliges proximum tuum, & odio habebis inimicum tuum.
*Levit 19.d.18 *Luc.6 d.27. *Rom. 12.d.20 Act. 7. g.60. Luc.13 c.34. 44 Ego autem dico vobis: *Diligite inimicos vestros, benefacite his qui oderunt vos: * & orate pro persequentibus, & calumniantibus vos:
45 Ut sitis filii patris vestri, qui in cœlis est: qui solem suum oriri facit super bonos & malos: & pluit super justos & injustos.
46 Si enim diligitis eos qui vos diligunt, quam mercedem habebitis? nonne & publicani hoc faciunt?
47 Et si salutaveritis fratres vestros tantum, quid amplius facitis? nonne & Ethnici hoc faciunt?
48 Estote ergo vos perfecti, sicut & pater vester cœlestis perfectus est.

CAPUT VI.

Docet Christus quomodo facienda sint eleemosyna & oratio, traditque discipulis formam orandi, & offensas aliis condonandi: item quo modo sit jejunandum: quod non in terra sed in cœlo thesaurizandum, oculus mundandus non serviendum duobus dominis: vetat itaque solicitudinem de victu, vestitu & de crastino.

A 1 Attendite ne justitiam vestram faciatis coram hominibus, ut videamini ab eis: alioquin mercedem non habebitis apud patrem vestrum, qui in cœlis est.
2 Cum ergo facis eleemosynam, noli tuba canere ante te, sicut hypocritæ faciunt in synagogis, & in vicis, ut honorificentur ab hominibus. Amen dico vobis, receperunt mercedē suā.
3 Te autem faciente eleemosynam, nesciat sinistra tua quid faciat dextera tua:
4 Ut sit eleemosyna tua in abscondito, & pater tuus qui videt in abscondito, reddet tibi.
5 Et cum oratis, non eritis, sicut hypocritæ, qui amant in synagogis & in angulis platearum stantes orare, ut videantur ab hominibus: amen dico vobis, receperunt mercedem suam.
6 Tu autem cum oraveris, intra in cubiculum tuum, & clauso ostio, ora patrem tuum in abscondito: & pater tuus qui videt in abscondito, reddet tibi.
B 7 Orantes autem, nolite multum loqui, sicut ethnici: putant enim quod in multiloquio suo exaudiantur.
8 Nolite ergo assimilari eis: scit enim pater vester, quid opus sit vobis, antequā petatis eū.
*Luc. 11.a.2. 9 Sic ergo vos orabitis: * Pater noster, qui es in cœlis, sanctificetur nomen tuum.
10 Adveniat regnum tuum. Fiat voluntas tua, sicut in cœlo, & in terra.
11 Panem nostrum supersubstantialem da nobis hodie.
12 Et dimitte nobis debita nostra, sicut & nos dimittimus debitoribus nostris.
13 Et ne nos inducas in tentationem. Sed libera nos a malo. Amen.
14 * Si enim dimiseritis hominibus peccata eorum: dimittet & vobis pater vester cœlestis delicta vestra. *Infra 18. d.35. Marc. 11.d.25. Eccl. 28.a.1.
15 Si autem non dimiseritis hominibus: nec pater vester dimittet vobis peccata vestra.
16 Cum autem jejunatis, nolite fieri sicut hypocritæ tristes: exterminant enim facies suas, ut appareant hominibus jejunantes. Amen dico vobis, quia receperunt mercedem suam.
17 Tu autem cum jejunas, unge caput tuum & faciem tuam lava,
18 Ne videaris hominibus jejunans, sed patri tuo, qui est in abscondito: & pater tuus, qui videt in abscondito, reddet tibi.
19 Nolite thesaurizare vobis thesauros in terra: ubi ærugo, & tinea demolitur: & ubi fures effodiunt, & furantur. C
20 * Thesaurizate autem vobis thesauros in cœlo: ubi neque ærugo, neque tinea demolitur, & ubi fures non effodiunt, nec furantur. *Luca 12.d.33. 1.Tim. 6.d.9.
21 Ubi enim est thesaurus tuus, ibi est & cor tuum.
22 * Lucerna corporis tui est oculus tuus. Si oculus tuus fuerit simplex: totum corpus tuum lucidum erit. *Luca 11.e.34.
23 Si autem oculus tuus fuerit nequam: totum corpus tuum tenebrosum erit. Si ergo lumen, quod in te est, tenebræ sunt: ipsæ tenebræ quantæ erunt?
24 * Nemo potest duobus dominis servire: aut enim unum odio habebit, & alterum diliget: aut unū sustinebit, & alterum contemnet. Non potestis Deo servire & mammonæ. *Luca 16.c.13.
25 * Ideo dico vobis, ne soliciti sitis animæ vestræ quid manducetis, neque corpori vestro quid induamini. Nonne anima plus est quam esca, & corpus plus quam vestimentum? B *Luca 12.c.22. 1.Petri 5.b.7. Psal. 54.d.23.
26 Respicite volatilia cœli, quoniam non serunt, neque metunt, neque congregant in horrea: & pater vester cœlestis pascit illa. Nonne vos magis pluris estis illis? Philip. 4.b.6. 1.Tim. 6.b.7.
27 Quis autem vestrum cogitans potest adjicere ad staturam suam cubitum unum? D
28 Et de vestimento quid soliciti estis? Considerate lilia agri quomodo crescunt: non laborant, neque nent.
29 Dico autem vobis, quoniam nec Salomon in omni gloria sua coopertus est sicut unum ex istis.
30 Si autem fœnum agri, quod hodie est, & cras in clibanum mittitur, Deus sic vestit: quanto magis vos modicæ fidei?
31 Nolite ergo soliciti esse, dicentes: Quid manducabimus, aut quid bibemus, aut quo operiemur?
32 Hæc enim omnia gentes inquirunt. Scit enim pater vester, quia his omnibus indigetis.
33 Quærite ergo primum regnū Dei, & justitiam ejus; & hæc omnia adjicientur vobis.
34 Nolite ergo soliciti esse in crastinum. Crastinus enim dies solicitus erit sibi ipsi: sufficit diei malitia sua.

CAPVT VII.

Docet non iudicandum: de festuca in oculo fra-
tris, & trabe in proprio oculo: sanctum non
dandum canibus: omnem petentem, quaeren-
tem, & pulsantem à Deo exaudiri: facien-
dum aliis quod nobis fieri volumus: per an-
gustam portam ad vitam intrandum: quo
modo dignoscãtur falsi prophetae, & arbor bo-
na à mala: cõparatio de audiente Christi ver-
ba & operante aut non operante iuxta illa.

A 1 NOlite judicare, ut non judicemini.
Luc.6. 2 In quo enim judicio judicaveritis,
17. judicabimini: * & in qua mensura mensi
Rom.2 fueritis, remetietur vobis.
3 Quid autem vides festucam in oculo fra-
Mar. tris tui: & trabem in oculo tuo non vides?
c.24. 4 Aut quomodo dicis fratri tuo: Sine
eijciam festucam de oculo tuo: & ecce
trabs est in oculo tuo?
5 Hypocrita, ejice primum trabem de ocu-
lo tuo, & tunc videbis ejicere festucam de
oculo fratris tui.
6 Nolite dare sanctum canibus, neque
mittatis margaritas vestras ante porcos,
ne forte conculcent eas pedibus suis; & con-
versi dirumpant vos.
B 7 * Petite, & dabitur vobis: quaerite, & inve-
Infra nietis: pulsate, & aperietur vobis.
8 Omnis enim qui petit, accipit: & qui quae-
22. rit, invenit: & pulsanti aperietur.
Marc. 9 Aut quis est ex vobis homo, quẽ si petierit
c.24 filius suus panẽ, numquid lapidem porriget ei?
c.11 10 Aut si piscem petierit, numquid serpentem
9. porriget ei?
c.14 11 Si ergo vos, cum sitis mali, nostis bona da-
13. ta dare filiis vestris: quanto magis pater vester,
c.1. qui in coelis est, dabit bona petentibus se?
Luc. 12 *Omnia ergo quaecumque vultis ut faciant
c.31. vobis homines, & vos facite illis. Haec est
Tob.4 enim lex, & Prophetae.
16. 13 * Intrate per angustam portam: quia lata
Luc. porta, & spatiosa via est, quae ducit ad perdi-
24. tionem, & multi sunt qui intrant per eam.

14 Quam angusta porta, & arcta via est, quae
ducit ad vitã: & pauci sunt, qui inveniunt eam! C
15 * Attendite a falsis prophetis, qui veniunt * Luc.
ad vos in vestimentis ovium, intrinsecus au- 6.g.44.
tem sunt lupi rapaces.
16 A fructibus eorum cognoscetis eos. Nũquid
colligunt de spinis uvas, aut de tribulis ficus?
17 Sic omnis arbor bona fructus bonos facit:
mala autem arbor malos fructus facit.
18 Non potest arbor bona malos fructus face-
re: neque arbor mala bonos fructus facere;
19 * Omnis arbor, quae non facit fructum bo- *Supr.
num, excidetur, & in ignem mittetur. 3.c.10.
20 Igitur ex fructibus eorum cognoscetis eos.
21 * Non omnis, qui dicit mihi, Domine, Do- *Infra
mine, intrabit in regnum coelorum: sed qui fa- 25.
cit voluntatem Patris mei, qui in cęlis est, ipse a.11.
intrabit in regnum coelorum.
22 Multi dicent mihi in illa die: Domine, Do-
mine, nonne in nomine tuo prophetavimus, &
* in nomine tuo daemonia ejecimus, & in no- * Act.
mine tuo virtutes multas fecimus? 19.
23 Et tunc confitebor illis: Quia numquam c.19.
novi vos: discedite à me, qui operamini ini-
quitatem.
24 * Omnis ergo, qui audit verba mea haec, * Psal.
& facit ea, assimilabitur viro sapienti, qui aedi- 6.c.9.
ficavit domum suam supra petram, Inf.25
25 Et descendit pluvia, & venerunt flumina, d.41.
& flaverunt venti, & irruerunt in domum illã, Luc.13
& non cecidit: fundata enim erat super petrã. f.27.
26 Et omnis, qui audit verba mea haec, & non Luc.6.
facit ea, similis erit viro stulto, qui aedifica- g.48.
vit domum suam super arenam: Rom.
2.c.13.
27 Et descendit pluvia, & venerunt flumina, Iac.1.
& flaverunt venti, & irruerunt in domum il- d.21.
lam, & cecidit, & fuit ruina illius magna.
28 Et factum est: cum consummasset Jesus
verba haec admirabantur turbae, super do-
ctrina ejus.
29 * Erat enim docens eos sicut potesta- * Mar.
tem habens, & non sicut Scribae eorum, 1.c.22.
& Pharisaei. Luc. 4.
c.32.

CAPUT VIII.

Curatum leprosum Jesus mittit ad sacerdotes: sanat puerum Centurionis, cujus fidem commendat; item socrum Petri febricitantem, aliosque plurimos male habentes: verbo spiritus ejicit: Scribam sequi volentem rejicit, alium vero patre insepulto mox sequi jubet: navicula fluctibus periclitante excitatus à discipulis mare sedat: duos quoque dæmoniacos apud Gerasenos liberat, dæmonibus in porcos ingredi permittens; quo visu Geraseni precantur ut à suis finibus discedat.

A 1 CUm autem descendisset de monte, secutæ sunt eum turbæ multæ:
* Mar. 2 * Et ecce leprosus veniens, adorabat eum,
1.d.40. dicens: Domine, si vis, potes me mundare.
Luc.5. 3 Et extendens Jesus manum, tetigit eum, di-
c.12. cens: Volo. Mundare. Et confestim mundata est lepra ejus.
4 Et ait illi Jesus: Vide, nemini dixeris: sed
vade, * ostende te sacerdoti, & offer munus,
* Lev. quod præcepit Moyses, in testimonium illis.
14 a.1. 5 Cum autem introisset Capharnaum, acces-
Luc. 7. sit ad eum Centurio, rogans eum,
a.1. 6 Et dicens: Domine, puer meus jacet in domo paralyticus, & male torquetur.
7 Et ait illi Jesus: Ego veniã, & curabo eum.
8 Et respondens Centurio, ait: * Domine non
* Luc. sum dignus ut intres sub tectum meum: sed
7.a.5. tantum dic verbo, & sanabitur puer meus.
B 9 Nam & ego homo sum sub potestate constitutus, habens sub me milites, & dico huic: Vade, & vadit: & alii, Veni, & venit; & servo meo, Fac hoc, & facit.
10 Audiens autem Jesus miratus est, & sequentibus se dixit: Amen dico vobis, non inveni tantam fidem in Israel.
11 Dico autem vobis, quod multi * ab Orien-
* Mar. te, & Occidente venient, & recumbent cum
1.c.14. Abraham, & Isaac, & Jacob in regno cœlorũ:
12 Filii autem regni ejicientur in tenebras exteriores: ibi erit fletus, & stridor dentium.
13 Et dixit Jesus Cẽturioni: Vade, & sicut credidisti, fiat tibi. Et sanatus est puer in illa hora.
14 Et cum venisset Jesus in domum Petri. vidit socrum ejus jacentem, & febricitantem:
15 Et tetigit manum ejus, & dimisit eam febris, & surrexit. & ministrabat eis.
16 * Vespere autẽ facto, obtulerunt ei multos * Mar.
dæmonia habentes: & ejiciebat spiritus ver- 1.d.32.
bo: & omnes male habentes curavit:
17 Ut adimpleretur quod dictũ est per * Isaiã * Isaie
prophetam, dicentem: Ipse infirmitates nostras 53.a.4.
accepit: & ægrotationes nostras portavit. 1. Petr
18 Videns autem Jesus turbas multas circum 2.d.24.
se, jussit ire trans fretum.
19 Et accedens unus scriba, ait illi: Magi- G
ster, sequar te, quocumque ieris.
20 Et dicit ei Jesus: * Vulpes foveas habent, * Luc.
& volucres cœli nidos: filius autem hominis 9.g.58.
non habet ubi caput reclinet.
21 Alius autem de discipulis ejus ait illi: Dñe, permitte me primũ ire, & sepelire patrem meũ.
22 Jesus autem ait illi: Sequere me, & dimitte mortuus sepelire mortuos suos:
23 * Et ascendente eo in naviculam, secuti * Mar.
sunt eum discipuli ejus: 4.d.35.
24 Et ecce motus magnus factus est in mari, Luc.8.
ita ut navicula operiretur fluctibus, ipse vero d.22.
dormiebat.
25 Et accesserunt ad eum discipuli ejus, & suscitaverunt eum, dicentes: Domine, salva nos, perimus.
26 Et dicit eis Jesus: Quid timidi estis, modicæ fidei? Tunc surgens, imperavit ventis & mari, & facta est tranquillitas magna.
27 Porro homines mirati sunt, dicentes: Qualis est hic, quia venti & mare obediunt ei?
28 * Et cum venisset trans fretum in regionẽ D
Gerasenorum, occurrerũt ei duo habentes dæ- * Mar.
monia, de monumentis exeuntes, sævi nimis, 5.a.1.
ita ut nemo posset transire per viam illam. Luc.8.
29 Et ecce clamaverunt, dicentes: Quid no- d.26.
bis, & tibi, Jesu fili Dei? Venisti huc ante tempus torquere nos?
30 * Erat autem non longe ab illis grex * Mar.
multo- 5.a.11.

Luc. 8. multorum porcorum pascens.
L. 32. 31 Dæmones autem rogabant eum, dicentes:
Si ejicis nos hinc, mitte nos in gregem porcorum.
32 Et ait illis: Ite. At illi exeuntes abierunt
in porcos, & ecce impetu abiit totus grex per
præceps in mare: & mortui sunt in aquis.
33 Pastores autem fugerunt: & venientes in
civitatem, nuntiaverunt omnia, & de eis, qui
dæmonia habuerant.
34 Et ecce tota civitas exiit obviam Jesu: & * Mar
* viso eo rogabant, ut transiret a finibus eorum. c. b. 17 Luc. 8 c. 37.

CAPUT IX.

Paralyticum curat, Scribis murmurantibus quod dixisset remissa illi peccata: vocat Matthæum publicanũ, & respodet Pharisæis murmurantibus quod cũ publicanis ederet, quodq; ipsius discipuli non jejunarent: mulierem a sanguinis profluvio liberat: filiam principis mortuam suscitat: visu duobus cæcis restituto, demoniacum mutum sanat: & ubique prædicans omnes sanat infirmitates, dicens multam esse messem, paucos vero operarios.

1 ET ascendens in naviculam, transfretavit, & venit in civitatem suam. A Marc. 2. a. 3. Luc. 5. d. 18.
2 Et ecce offerebãt ei paralyticũ jacentem in
lecto. Et videns Jesus fidẽ illorũ, dixit paralytico: Confide fili, remittuntur tibi peccata tua.
3 Et ecce quidam de Scribis dixerunt intra
se: Hic blasphemat.
4 Et cũ vidisset Jesus cogitationes eorũ, dixit: Ut quid cogitatis mala in cordibus vestris?
5 Quid est facilius, dicere; Dimittuntur tibi
peccata tua; an dicere: Surge, & ambula?

6 Ut autem ſciatis, quia filius hominis nabet
poteſtatem in terra dimittendi peccata, tunc
ait patalytico : Surge, tolle lectum tuum, &
vade in domum tuam.
7 Et ſurrexit, & abiit in domum ſuam.
8 Videntes autẽ turbæ timuerunt,& glorifica-
verũt Deũ,qui dedit poteſtatẽ talẽ hominibus.
B 9 * Et,cũ tranſiret inde Jeſus,vidit hominem
* Mar. ſedentem in telonio,Matthæum nomine. Et ait
2.b.14. illi : Sequere me. Et ſurgens, ſecutus eſt eum.
Luc.5. 10 Et factum eſt diſcumbente eo in domo,ec-
f.27. ce multi publicani & peccatores venientes,di-
ſcumbebant cum Jeſu, & diſcipulis ejus.
11 Et videntes Phariſæi,dicebant diſcipulis
ejus : Quare cum publicanis & peccatotibus
manducat Magiſter veſter ?
12 At Jeſus audiens, ait : Non eſt opus va-
lentibus medicus, ſed male habentibus.
* Oſee 13 Euntes autem dicite quid eſt : * Miſeri-
6.c.6. cordiam volo, & non ſacrificium. Non enim
Inf.11. veni vocare juſtos, * ſed peccatores,
a.7. 14 Tunc acceſſerunt ad eũ diſcipuli Joannis,
1.c.17. dicentes : * Quare nos, & Phariſæi jejunamus
* 1 Tim frequenter : diſcipuli autem tui non jejunant ?
* Mar. 15 Et ait illis Jeſus : Numquid poſſunt filii
2.c.18. ſponſi lugere quamdiu cum illis eſt ſponſus ?
Luc.5. Venient autem dies cum auferetur ab eis
f.33. ſponſus : & tunc jejunabunt.
16 Nemo autẽ immittit commiſſuram panni
rudis in veſtimentum vetus: tollit enim pleni-
tudinem eius à veſtimẽto,& pejor ſciſſura fit.
C 17 Neque mittunt vinũ novum in utres vete-
res : alioquin rumpuntur utres, & vinum effun-
ditur, & utres pereunt. Sed vinum novum in
utres novos mittunt, & ambo conſervantur.
* Mar. 18 * Hæc illo loquente ad eos, ecce princeps
5.b.22. unus acceſſit,& adorabat eum, dicens : Domi-
Luc.8. ne, filia mea modo defuncta eſt : ſed veni,im-
f.41. pone manum tuam ſuper eam, & vivet.
19 Et ſurgens Jeſus, ſequebatur eum, & di-
* Mar. ſcipuli ejus.
5.c.24. 20 * Et ecce mulier, quæ ſanguinis fluxum
Luc.8. patiebatur duodecim annis, acceſſit retro, &
f.43. tetigit fimbriam veſtimenti ejus.
21 Dicebat enim intra ſe : Si tetigero tantum
veſtimentum ejus, ſalva ero.
22 At Jeſus converſus, & videns eam, dixit :
Confide filia, fides tua te ſaluam fecit. Et ſal-
va facta eſt mulier ex illa hora.
23 Et cũ veniſſet Jeſus in domum principis,&
vidiſſet tibicines & turbã tumultuãtẽ,dicebat:
24 Recedite : non eſt enim mortua puella,
ſed dormit. Et deridebant eum.
25 Et cum ejecta eſſet turba, intravit : & te-
nuit manum ejus. Et ſurrexit puella.
26 Et exiit fama hæc in univerſam terrã illã.
27 Et tranſeunte inde Jeſu, ſecuti ſunt eum
duo cœci, clamantes, & dicentes : Miſerere
noſtri, fili David.
28 Cum autẽ veniſſet domum,acceſſerunt ad D
eum cœci. Et dicit eis Jeſus : Creditis quia hoc
poſſum facere vobis ? Dicunt ei : Utique,Dñe.
29 Tunc tetigit oculos eorum, dicens : Se-
cundum fidem veſtram fiat vobis.
30 Et aperti ſunt oculi eorum : & commina-
tus eſt illis Jeſus,dicens : Videte ne quis ſciat.
31 Illi autem exeuntes, diffamaverunt eum
in tota terra illa.
32 Egreſſis autem illis * ecce obtulerunt ei * Infr.
hominem mutum, dæmonium habentem. 12.b.
33 Et ejecto dæmonio, locutus eſt mutus, & 22.
miratæ ſunt turbæ, dicentes : Nunquam appa- Luc.11.
ruit ſic in Iſrael. b.14.
34 Phariſæi autem dicebant : in principe dæ-
moniorum ejicit dæmones.
35 * Et circuibat Jeſus omnes civitates, & * Mar.
caſtella, docens in ſynagogis eorum,& prædi- 6.a.6.
cans Evangelium regni, & curans omnem lan-
guorem, & omnem infirmitatem.
36 Videns autem turbas, miſertus eſt eis :
quia erant vexati, & jacentes ſicut oves non
habentes paſtorem.
37 Tunc dicit diſcipulis ſuis : * Meſſis qui- * Luc.
dem multa, operarii autem pauci. 10.a.2.
38 Rogate ergo Dominum meſſis, ut mittat
operarios in meſſem ſuam.

CA-

CAPUT X.

Legatio ac instructio duodecim Apostolorum (quorum hic nomina recensentur) ad euangelizandum Judæis & dæmoniacos infirmosque curandos : qui adversus mala hic imminentia præmonentur & roborantur : Christus non venit ut mittat pacem , sed gladium, ipseque coram hominibus confitendus est, neque quidquam ejus amori præponendum : honorans autem alios propter Christum , honorat Christum , & ita mercedem recipiet .

A 1 ET convocatis duodecim discipulis suis,
Marc. dedit illis potestatem spirituum im-
3.b.13. mundorum , ut eiicerent eos , & curarent
Luc. 6. omnem languorem , & omnem infirmita-
b.13. & tem .
9.a.1.& 2 Duodecim autem Apostolorum nomina
10.a.1. sunt hæc . Primus, Simon, qui dicitur Petrus ,
& Andreas frater ejus .
3 Jacobus Zebedæi , & Joannes frater eius ,
Philippus , & Bartholomæus, Thomas, & Matthæus publieanus , Jacobus Alphæi , & Thaddæus ,
4 Simon Chananæus, & Judas Iscariotes, qui
& tradidit eum .
5 Hos duodecim misit Iesus : præeipiens eis ,
dicens : In viam gentium ne abieritis , &
in civitates Samaritanorum ne intraveritis :
Marc. 6 Sed potius ite * ad oves, quæ perierunt do-
6. a. 8. mus Israel .
Luc.9. 7 Euntes autem prædicate , dicentes : Quia
a. 1. & appropinquavit regnum cælorum .
10.a. 4. 8 Infirmos curate, mortuos suscitate , lepro-
Actor. sos mundate, dæmones eiicite : gratis aecepi-
3.g.46 B stis, gratis date .
9 Nolite possidere aurum , neque argentum ,
neque pecuniam in zonis vestris :
10 Non peram in via, neque duas tunicas, neque calceamenta, neque virgam : dignus enim
est operarius cibo suo .
11 In quamcumque autem civitatem aut castellum intraveritis, interrogate, quis in ea dignus sit : & ibi manete donee exeatis .
12 Intrantes autem in domum: salutate eam,
dicentes : Pax huic domui .
13 Et si quidem fuerit domus illa digna , veniet pax vestra super eam : si autem non fuerit
digna, pax vestra revertetur ad vos .
14 Et quicumque non reeeperit vos . neque
audierit sermones vestros : exeuntes foras de
domo, vel civitate, excutite pulverem de pedibus vestris .
15 Amen dico vobis : Tolerabilius erit terræ
Sodomorum . & Gomorrhæorum in die judieii , quam illi civitati .
16 * Ecce ego mitto vos sicut oves in medio * Luc.
luporum . Estote ergo prudentes sicut serpen- 10.a. 3.
tes , & simplices sicut columbæ .
17 Cavete autem ab hominibus. * Tradent
enim vos in conciliis , & in synagogis suis fla- * Luc.
gellabunt vos . 12.b.11
18 Et ad præsides & ad reges ducemini propter me , in testimonium illis , & gentibus .
19 Cum autem tradent vos , nolite eogitare
quomodo aut quid loquamini : dabitur enim
vobis in illa hora, quid loquamini .
20 Non enim vos estis, qui loquimini, sed Spiritus Patris vestri, qui loquitur in vobis.
21 Tradet autem frater fratrem in mortem , C
& pater filium : & insurgent filii in parentes, &
morte eos afficient :
22 Et eritis odio omnibus propter nomen
meum : qui autem perseveraverit usque in finem , hic salvus erit .
23 Cum autem persequentur vos in civitate
ista , fugite in aliam . Amen dico vobis , non
consummabitis civitates Israel donec veniat
Filius hominis .
24 * Non est discipulus super magistrum, nec
servus super dominum suum . * Luc.
25 Sufficit discipulo, ut sit sicut magister ejus; 6. f.40.
& servo, sicut dominus ejus . Si patrem fami- Ioa. 13.
lias Beelzebub vocaverunt, quanto magis do- b.16. &
mesticos ejus . 15.c.20

26 Ne

*Marc 4.c.22. Luc. 8. c.17. & 12.a.2. 26 Ne ergo timueritis eos. * Nihil enim est opertum, quod non revelabitur; & occultum, quod non scietur.

27 Quod dico vobis in tenebris, dicite in lumine: & quod in aure auditis, prædicate super tecta.

28 Et nolite timere eos, qui occidunt corpus, animam autem non possunt occidere: sed potius timete eum, qui potest & animam & corpus perdere in gehennam.

* Act. 27.f.15 2.Reg. 14.c.11 29 * Nonne duo passeres asse væneunt: & unus ex istis non cadet super terram sine patre vestro?

30 Vestri autem capilli capitis omnes numerati sunt.

31 Nolite ergo timere: multis passeribus meliores estis vos.

*Marc 8.d.38. Luc. 9. c.26. & 12.b.8. 2 Tim. 2.b.12. 32 * Omnis ergo qui confitebitur me coram hominibus, confitebor & ego eum coram Patre meo, qui in cœlis est:

33 Qui autem negaverit me coram hominibus, negabo & ego eum coram Patre meo, qui in cœlis est.

* Luc. 12.f.51 34 Nolite arbitrari quia pacem venerim mittere in terram: non veni pacem mittere, sed gladium.

*Mich 7.b.6. 35 * Veni enim separare hominem adversus patrem suum, & filiam adversus matrem suam, & nurum adversus socrum suam:

36 * Et inimici hominis, domestici ejus.

* Luc. 14.f.26 37 * Qui amat patrem aut matrem plus quam me, non est me dignus: & qui amat filium aut filiam super me, non est me dignus.

*Marc 8.d.34. Inf.16. d.24. Luc. 9. c.24. & 14.f.26 & 16. g.33. 38 * Et qui non accipit crucem suam, & sequitur me, non est me dignus.

39 Qui invenit animam suam, perdet illam: & qui * perdiderit animam suam propter me, inveniet eam.

* Ioan. 12.f.25 * Luc. 10.d.16 Ioa.13. c.20. 40 Qui recipit vos, me recipit: & qui me recipit, recipit eum qui me misit.

41 Qui recipit prophetam in nomine prophetæ, mercedem prophetæ accipiet: & qui recipit justum in nomine justi, mercedem justi accipiet.

Marc. 9.f.41. 42 * Et quicumque potum dederit uni ex minimis istis calicem aquæ frigidæ tantum in nomine discipuli, amen dico vobis, non perdet mercedem suam.

CAPUT XI.

Joannes de carcere nuntios mittit ad Jesum: quibus post Christi responsum abeuntibus, ipse coram turbis laudat Joannem: Judæos vero pueris in foro invicem acclamantibus assimilat, exprobrans civitatibus obstinatis in quibus plurimas fecerat virtutes: confessio Jesu ad Patrem; oneratos ad se vocat Christus, dicens jugum suum esse suave.

A 1 ET factum est, cum consummasset Jesus, præcipiens duodecim discipulis suis, transiit inde ut doceret & prædicaret in civitatibus eorum.

* Luc. 7.c.18. 2 * Ioannes autem cum audisset in vinculis opera Christi, mittens duos de discipulis suis,

3 Ait illi: Tu es, qui venturus es, an alium expectamus?

4 Et respondens Iesus ait illis: Euntes renuntiate Joanni quæ audistis, & vidistis.

*Isa.35 b.5. & 61.a.1. 5 * Cæci vident, claudi ambulant, leprosi mundantur, surdi audiunt, mortui resurgunt, pauperes evangelizantur:

6 Et beatus est, qui non fuerit scandalizatus in me.

7 * Illis autem abeuntibus, cœpit Jesus dicere ad turbas de Joanne: Quid existis in desertum videre? arundinem vento agitatam? *Luc.7 c.24.

8 Sed quid existis videre? hominem mollibus vestitum? Ecce qui mollibus vestiuntur, in domibus regum sunt.

9 Sed quid existis videre? prophetam? Etiam dico vobis, & plus quam prophetam. B

10 Hic est enim de quo scriptum est: * Ecce ego mitto angelum meum ante faciem tuam, qui præparabit viam tuam ante te. * Mal. 3.a.1. Marc. 1.a.2. Luc. 7. d.27.

11 Amen dico vobis, non surrexit inter natos mulierum major Joanne Baptista: qui autem minor est in regno cœlorum, major est illo.

12 A diebus autem Joannis Baptistæ usque nunc regnum cœlorum vim patitur, & violenti rapiunt illud.

13 Omnes enim prophetæ & lex, usque ad Joannem, prophetaverunt:

14 Et si vultis recipere, * ipse est Elias, qui venturus est. * Mal. 4.b.5.

15 Qui habet aures audiendi, audiat.

16 Cui autem similem æstimabo generationem istam? Similis est pueris sedentibus in foro, qui clamantes coæqualibus C

17 Dicunt: Cecinimus vobis, & non saltatis, lamentavimus, & non planxistis.

18 Venit enim Joannes neque manducans neque bibens, & dicunt: Dæmonium habet.

19 Venit filius hominis manducans & bibens, & dicunt: Ecce homo vorax, & potator vini, publicanorum & peccatorum amicus. Et justificata est sapientia a filiis suis.

20 Tunc cœpit exprobrare civitatibus, in quibus factæ sunt plurimæ virtutes ejus, quia non egissent pœnitentiam.

21 * Væ tibi Corozain, væ tibi Bethsaida: quia, si in Tyro & Sidone factæ essent virtutes, quæ factæ sunt in vobis, olim in cilicio & cinere pœnitentiam egissent. * Luc. 10.d.13

22 Veruntamen dico vobis: Tyro & Sidoni remissius erit in die judicii, quam vobis.

23 Et tu Capharnaum, numquid usque in cœlum exaltaberis? usque in infernum descendes: quia, si in Sodomis factæ fuissent virtutes, quæ factæ sunt in te, forte mansissent usque in hanc diem. D

24 Verumtamen dico vobis, quia terræ Sodomorum remissius erit in die iudicii, quam tibi.

25 In illo tempore respondens Iesus dixit: Confiteor tibi, Pater, Domine cæli & terræ, quia abscondisti hæc á sapientibus, & prudentibus, & revelasti ea parvulis.

26 Ita Pater: quoniam sic fuit placitū ante te.

27 Omnia mihi tradita sunt a Patre meo. * Et nemo novit Filium, nisi Pater: neque Patrem quis novit, nisi Filius, & cui voluerit Filius revelare. * Ioan. 6.e.46. & 7.f.28. & 8.b.19. & 10.c.15

28 Venite ad me omnes, qui laboratis, & onerati estis, & ego reficiam vos.

29 * Tollite jugum meum super vos, & discite á me, quia mitis sum, & humilis corde: & invenietis requiem animabus vestris. * Jer. 6.c.16. * 1 Ioan. 5.a.3.

30 * Jugum enim meum suave est, & onus meum leve.

CA-

CAPUT XII.

Discipulos spicas sabbato vellentes excusat, manum quoque aridam sabbato curat: Pharisæorum machinationi tacitus cedens: variosque à se curatos silere præcipiens, implet Isaiæ vaticinium: dæmonio, cæco, & muto curato, Pharisæos ipsum in Beelzebub eiicere dæmonia blasphemantes convincit falsum dicere: dicens blasphemiam in Spiritum sanctum irremissibilem, & de omni verbo otioso reddendam rationem: Scribis autem & Pharisæis signum petentibus, dandum dicit Jonæ signum: & qui sint mater & fratres ipsius.

A 1 IN illo tempore abiit Iesus per sata sabba-
Matt. 2. d. 23. to: discipuli autem eius esurientes cœpe-
runt vellere spicas, & manducare.
Luc. 6. a. 1. 2 Pharisæi autem videntes, dixerunt ei: Ecce discipuli tui faciunt quod non licet facere
*1 Reg. 21. a. 4. sabbatis.
3 At ille dixit eis: Non legistis * quid fecerit David, quando esuriit, & qui cum eo erant:
4 Quomodo intravit in domum Dei, & panes propositionis comedit, quos non licebat ei
*Num. 28. b. 9. edere, neque his qui cum eo erant: nisi solis
*Lev. 24. b. 8. sacerdotibus?
5 Aut non legistis in lege, * quia sabbatis sacerdotes in templo sabbatum violant, & sine crimine sunt.
6 Dico autem vobis, quia templo major est hic.
*Osee 6. c. 6. 7 Si autem sciretis, quid est: * Misericordiam volo, & non sacrificium: numquam condemnassetis innocentes.
8 Dñs enim est filius hominis etiã sabbati.
9 Et cum inde transisset, venit in synagogam eorum.
10 Et ecce homo manum habens aridam, & interrogabant eum, dicentes: Si licet sabbatis curare? ut accusarent eum.
*Mar. 3. a. 1. Luc. 6. a. 6. 11 Ipse autem dixit illis: * Quis erit ex vobis homo, qui habeat ovem unam, & si ceciderit hæc sabbatis in foveam, nonne tenebit & levabit eam?

12 Quanto magis melior est homo ove? ita- Deut. 22. a. 4.
que licet sabbatis benefacere.
13 Tunc ait homini: Extende manum tuam. Et extendit, & restituta est sanitati sicut altera.
14 Exeuntes autem Pharisæi, consilium fa- B
ciebant adversus eum, quomodo perderent eum.
15 Iesus autem sciens recessit inde: & secuti sunt eum multi, & curavit eos omnes:
16 Et præcepit eis ne manifestum eum facerent.
17 Ut adimpleretur quod dictum est per Isaiam Prophetam dicentem:
18 * Ecce puer meus, quem elegi, dilectus * Isai. 42. a. 1.
meus, in quo bene complacuit animæ meæ. Ponam spiritum meum super eum, & iudicium gentibus nuntiabit.
19 Non contendet, neque clamabit, neque audiet aliquis in plateis vocem eius:
20 Arundinem quassatam non confringet, & linum fumigans non extinguet, donec eiiciat ad victoriam iudicium:
21 Et in nomine eius Gentes sperabunt.
22 Tunc oblatus est ei dæmonium habens, cæcus, & mutus, & curavit eum, ita ut loqueretur, & videret.
23 Et stupebant omnes turbæ, & dicebant: Numquid hic est filius David?
24 * Pharisæi autem audientes, dixerunt: *Mar. 3. c. 22.
Hic non eiicit dæmones nisi in Beelzebub
principe dæmoniorum. Luc. 11. b. 15.
25 Jesus autem sciens cogitationes eorum,
dixit eis. * Omne regnum divisum contra se, Sup. 9. d.
desolabitur: & omnis civitas, vel domus divisa contra se, non stabit. * Lev. 11. b. 17.
26 Et si satanas satanam eijcit, adversus se divisus est: quomodo vero stabit regnum eius?
27 Et si ego in Beelzebub eiicio dæmones, filii vestri in quo ejiciunt? ideo ipsi judices vestri erunt.
28 Si autẽ ego in spiritu Dei eiicio dæmones, igitur pervenit in vos regnum Dei.

29 Aut

29 Aut quomodo poteſt quiſquam intrare, in
domum fortis, & vaſa ejus diripere, niſi prius
alligaverit fortē?& tunc domū illius diripiet.
30 Qui non eſt mecum, contra me eſt: & qui
C non congregat mecum, ſpargit.
* Mar. 31 * Ideo dico vobis: Omne peccatum &
3.d.28 blaſphemia remittetur hominibus, ſpiritus au-
Luc. 12. tem blaſphemia non remittetur.
b.17. 32 Et quicumque dixerit verbum contra fi-
lium hominis, remittetur ei: qui autem dixerit
contra Spiritum ſanctum, non remittetur ei, ne-
que in hoc ſæculo, neque in futuro.
33 Aut facite arborem bonam, & fructum
ejus bonum: aut facite arborem malam, & fru-
ctum ejus malum: ſiquidem ex fructu arbor
agnoſcitur.
* Luc.6 34 Progenies viperarum, quomodo poteſtis
E.45. bona loqui, cum ſitis mali? * ex abundantia
enim cordis os loquitur.
35 Bonus homo de bono theſauro profert
bona: & malus homo de malo theſauro pro-
fert mala.
36 Dico autem vobis, quoniam omne verbum
otioſum, quod locuti fuerint homines, reddent
rationem de eo in die iudicii.
37 Ex verbis enim tuis juſtificaberis, & ex
verbis tuis condemnaberis.
38 Tunc reſponderunt ei quidam de Scribis
* Infr. & Phariſæis, dicentes: Magiſter, volumus a te
16.a.4. ſignum videre.
Luc. 11 39 Qui reſpondens ait illis: * Generatio ma-
c.29. la & adultera ſignum quærit: & ſignum non da-
1.Cor. bitur ei, niſi ſignum * Ionæ Prophetæ.
1.d.22. 40 Sicut enim fuit Jonas in ventre ceti
* Iona
2.a.1.
tribus diebus, & tribus noctibus, ſic erit Fi-
lius hominis in corde terræ tribus diebus,
& tribus noctibus.
41 * Viri Ninivitæ ſurgent in judicio cum
generatione iſta, & condemnabunt eam; quia * Iona
pœnitentiam egerunt in prædicatione Jonæ. 3.b.5.
Et ecce plus quam Jonas hic. D
42 Regina Auſtri ſurget in judicio cum gene-
ratione iſta, & condemnabit eam: * quia venit * 3.Reg
à finibus terræ audire ſapientiam Salomonis, & 10.a.1.
ecce plus quam Salomon hic. 2.Par.
43 Cum autem immundus ſpiritus exierit ab 9.a.1.
homine, ambulat per loca arida, quærens re- * Lucæ
quiem, & non invenit. 11.c.24
44 Tunc dicit: Revertar in domum meam,
unde exivi. Et veniens invenit eam vacantem
ſcopis mundatam & ornatam.
45 Tunc vadit, & aſſumit ſeptem alios ſpiri-
tus ſecum nequiores ſe, & intrantes habi-
tant ibi: * & fiunt noviſſima hominis illius * 2.Pet.
peiora prioribus. Sic erit & generationi huic 2.d.20.
peſſimæ.
46 * Adhuc eo loquente ad turbas, ecce ma- * Mar.
ter ejus & fratres ſtabant foris, quærentes lo- 3.d.31.
qui ei. Luc. 8.
47 Dixit autem ei quidam. Ecce mater tua, & c.20.
fratres tui foris ſtant quærentes te.
48 At ipſe reſpondens dicenti ſibi, ait: Quæ
eſt mater mea, & qui ſunt fratres mei?
49 Et extendens manum in diſcipulos ſuos,
dixit: Ecce mater mea, & fratres mei.
50 Quicumque enim fecerit voluntatem Pa-
tris mei, qui in cœlis eſt: ipſe meus frater, & ſo-
ror, & mater eſt.

CAPUT XIII.

Sedens in navicula proponit turbis parabolas ſeminantis ac zizaniorum, quas etiam diſcipulis interpretatur: item parabolas de grano ſinapis, de fermento in farina occultato, de theſauro & margarita inventis; de reti in mare miſſo, quam parabolam etiam declarat: docens in patria, ait prophetam non eſſe ſine honore niſi in propria patria.

1 IN illo die exiens Jeſus de domo, ſedebat A
ſecus mare. * Marc
2 * Et congregatæ ſunt ad eum turbæ mul- 4.a.1.
tæ, ita ut in naviculam aſcendens ſederet; & Luc. 8.
omnis turba ſtabat in littore: a.4.
3 Et locutus eſt eis multa in parabolis,
dicens: Ecce exiit qui ſeminat, ſemi-
nare.
6 Et dum ſeminat, quædam ceciderunt
ſecus

ſecus viam, & venerunt volucres cœli, & comederunt ea.
5 Alia autem ceciderunt in petroſa, ubi non
habebant terram multam: & continuo exorta
ſunt, quia non habebant altitudinem terræ.
6 Sole autem orto æſtuaverunt: & quia non
habebant radicem, aruerunt.
7 Alia autem ceciderunt in ſpinas: & creverunt ſpinæ, & ſuffocaverunt ea.
8 Alia autem ceciderunt in terram bonam: &
dabant fructum, aliud centeſimum, aliud ſexageſimum, aliud trigeſimum.
9 Qui habet aures audiendi, audiat.
10 Et accedentes diſcipuli dixerunt ei: Quare
in parabolis loqueris eis?
11 Qui reſpondens, ait illis: Quia vobis datum eſt noſſe myſteria regni cœlorum: illis au-
M tem non eſt datum.
* Infr. 25. c. 19 12 * Qui enim habet dabitur ei, & abundabit: qui autem non habet, & quod habet auferetur ab eo.
13 Ideo in parabolis loquor eis: quia videntes
non vident, & audientes non audiunt, neque
intelligunt.
14 Et adimpletur in eis prophetia Iſaiæ di-
* Iſa. 6. c. 9. centis: * Auditu audietis, & non intelligetis: & videntes videbitis, & non videbitis.
Marc. 4. b. 14. 15 Incraſſatum eſt enim cor populi hujus, &
Luc. 8. b. 10. auribus graviter audierunt, & oculos ſuos clauſerunt: ne quando videant oculis, & auribus
Ioa. 12. f. 40. audiant, & corde intelligant, & convertantur & ſanem eos.
Act. 28. f. 26. 16 Veſtri autem beati oculi quia vident, &
aures veſtræ quia audiunt.
C 17 * Amen quippe dico vobis, quia multi
Rom. 11. b. 8. prophetæ & juſti cupierunt videre quæ videtis,
Luc. 8. b. 11. & non viderunt; & audire quæ auditis, & non
audierunt.
18 Vos ergo audite parabolam ſeminantis.
* Luc. 10. d. 24. 19 Omnis qui audit verbum regni, & non
intelligit, venit malus, & rapit quod ſeminatum eſt in corde ejus: hic eſt qui ſecus viam ſeminatus eſt.
20 Qui autem ſuper petroſa ſeminatus eſt, hic
eſt, qui verbum audit, & continuo cum gaudio
accipit illud:
21 Non habet autem in ſe radicem, ſed eſt temporalis. facta autem tribulatione & perſecutione propter verbum, continuo ſcandalizatur.
22 Qui autem ſeminatus eſt in ſpinis, hic eſt,
qui verbum audit, & ſollicitudo ſæculi iſtius,
& fallacia divitiarum, ſuffocat verbum, & ſine fructu efficitur.
23 Qui vero in terram bonam ſeminatus eſt,
hic eſt, qui audit verbum, & intelligit, &
fructum affert, & facit aliud quidem centeſimum, aliud autem ſexageſimum, aliud vero
trigeſimum.
24 *Aliam parabolam propoſuit illis, dicens: *Marc. 4. c. 26.
Simile factum eſt regnum cœlorum homini, qui
ſeminavit bonum ſemen in agro ſuo.
25 Cum autem dormirent homines, venit inimicus ejus, & ſuperſeminavit zizania in medio tritici, & abiit. D
26 Cum autem creviſſet herba, & fructum
feciſſet, tunc apparuerunt & zizania.
27 Accedentes autem ſervi patris familias, dixerunt ei: Domine, nonne bonum ſemen ſeminaſti in agro tuo? Unde ergo habet zizania?
28 Et ait illis: Inimicus homo hoc fecit.
Servi autem dixerunt ei, Vis, imus, & colligimus ea?
29 Et ait: Non: ne forte colligentes zizania,
eradicetis ſimul cum eis & triticum.
30 Sinite utraque creſcere uſque ad meſſem,
& in tempore meſſis dicam meſſoribus: Colligite primum zizania, & alligate ea in faſciculos ad comburendum, triticum autem congregate in horreum meum.
31 * Aliam parabolam propoſuit eis dicens: *Marc 4. d. 30.
Simile eſt regnum cœlorum grano ſinapis, quod Luc. 13. c. 18.
accipiens homo ſeminavit in agro ſuo:
32 Quod minimum quidem eſt omnibus ſeminibus: cum autem creverit, majus eſt omnibus oleribus, & fit arbor, ita ut volucres B
cœli

* Luc. 13. c.21. cœli veniant, & habitent in ramis ejus.
33 Aliam parabolam locutus est eis. * Simile
est regnum cœlorum fermento, quod acce-
ptum mulier abscondit in farinæ satis tribus,
donec fermentatum est totum.
34 Hæc omnia locutus est Jesus in parabolis
ad turbas: & sine parabolis non loquebatur eis:
* Psal. 77. a. 2. Marc. 4. d. 34. 35 Ut impleretur quod dictum erat per Pro-
phetam dicentem: * Aperiam in parabolis os
meum, eructabo abscondita à constitutione
mundi.
36 Tunc, dimissis turbis, venit in domum: &
accesserunt ad eum discipuli ejus, dicentes:
Edissere nobis parabolam zizaniorum agri.
37 Qui respondens ait illis: Qui seminat bo-
num semen, est Filius hominis.
38 Ager autem, est mundus. Bonum vero se-
men, hi sunt filii regni. Zizania autem, filii
sunt nequam.
39 Inimicus autem, qui seminavit ea, est dia-
* Apoc. 14. c. 15. bolus. * Messis vero, consummatio sæculi est:
Messores autem, angeli sunt.
40 Sicut ergo colliguntur zizania, & igni com-
F buruntur: sic erit in consummatione sæculi.
41 Mittet Filius hominis Angelos suos, & col-
ligent de regno ejus omnia scandala, & eos qui
faciunt iniquitatem:
42 Et mittent eos in caminum ignis. Ibi erit
fletus, & stridor dentium.
* Sap. 3. ... Dan. 12. a. 4. 43 * Tunc justi fulgebunt sicut sol in regno
Patris eorum. Qui habet aures audiendi, audiat.
44 Simile est regnum cœlorum thesauro ab-
scondito in agro: quem qui invenit homo, ab-
scondit, & præ gaudio illius vadit, & vendit
universa quæ habet, & emit agrum illum.
45 Iterum simile est regnum cœlorum homini
negotiatori, quærenti bonas margaritas.
46 Inventa autem una pretiosa margarita,
abiit, & vendidit omnia quæ habuit, & emit
eam.
47 Iterum simile est regnum cœlorum sagenæ
missæ in mare, & ex omni genere piscium con-
greganti.
48 Quam, cum impleta esset, educentes, & se-
cus littus sedentes, elegerunt bonos in vasa,
malos autem foras miserunt.
49 Sic erit in consummatione sæculi: exi-
bunt angeli, & separabunt malos de medio ju-
storum,
50 Et mittent eos in caminum ignis: ibi erit
fletus, & stridor dentium.
51 Intellexistis hæc omnia? Dicunt ei: Etiã.
52 Ait illis: Ideo omnis scriba doctus in regno G
cœlorum, similis est homini patrifamilias, qui
profert de thesauro suo nova & vetera.
53 Et factum est, cum consummasset Jesus pa-
rabolas istas, transiit inde.
54 Et veniens in patriam suam, docebat eos
in synagogis eorum, ita ut mirarentur, & dice-
rent: Unde huic sapientia hæc, & virtutes? * Marc. 6. a. 3.
55 * Nonne hic est fabri filius? Nonne mater Luc. 4. c. 22.
ejus dicitur Maria, & fratres ejus, Jacobus, & Ioan. 6. c. 42.
Joseph, & Simon, & Judas?
56 Et sorores ejus, nonne omnes apud nos
sunt? Unde ergo huic omnia ista?
57 Et scandalizabantur in eo. Jesus autem di-
xit eis: Non est propheta sine honore, nisi in
patria sua, & in domo sua.
58 Et non fecit ibi virtutes multas, propter in-
credulitatem eorum.

CAPUT XIV.

Caput Ioannis datur puellæ saltatrici: Iesus quinque virorum millia in deserto quinque panibus & duobus pisciculis satiat, sublatis duodecim reliquiarum cophinis: & super mare ambulans discipulos tempestate agitatos confortat, Petrumque à submersione liberat: in terra Genesar varii curantur languores tactu vestimenti ipsius.

1 IN illo tempore audivit Herodes tetrarcha A
famam Jesu: Marc. 6. b. 14.
2 Et ait pueris suis: Hic est Joannes Baptista: Luc. 9. a. 7.
ipse surrexit à mortuis, & ideo virtutes ope-
rantur in eo. * Marc. 6. c. 17.
3 * Herodes enim tenuit Joannem, & alliga- Luc. 3.
vit eum: & posuit in carcerem propter Hero- d. 19.
diadem

diadem uxorem fratris sui.
4 Dicebat enim illi Joannes: Non licet tibi
habere eam.
5 Et volens illum occidere, timuit populum:
quia sicut prophetam eum habebant.
6 Die autem natalis Herodis saltavit filia He-
rodiadis in medio, & placuit Herodi.
7 Unde cum juramento pollicitus est ei dare
quodcumque postulasset ab eo.
8 At illa praemonita à matre sua, Da mihi, in-
quit, hic in disco caput Joannis Baptistae.
9 Et contristatus est rex: propter juramen-
tum autem, & eos qui pariter recumbebant,
jussit dari.
10 Misitq; & decollavit Joannem in carcere.
11 Et allatum est caput ejus in disco, & da-
tum est puellae, & attulit matri suae.
12 Et accedentes discipuli ejus, tulerunt cor- B
pus ejus, & sepelierunt illud: & venientes nun-
tiaverunt Jesu.
13 * Quod cum audisset Jesus, secessit inde * Luc. 9.b.10.
in navicula, in locum desertum seorsum: & Mar. 6. d.37.
cum audissent turbae, secutae sunt eum pede- Joan. 6. b.9.
stres de civitatibus.

14 Et exiens vidit turbam multam, & miser-
tus est eis, & curavit languidos eorum.
15 Vespere autem facto, accesserunt ad eum
discipuli ejus, dicentes: Desertus est locus, &
hora jam praeteriit: dimitte turbas, ut euntes
in castella, emant sibi escas.
16 Jesus autem dixit eis: Non habent necesse
ire: date illis vos manducare.
17 Responderunt ei: Non habemus hic nisi
quinque panes, & duos pisces.

18 Qui

18 Qui ait eis: Affette mihi illos huc.
19 Et cum jussisset turbam discumbere super
fœnum, acceptis quinque panibus, & duobus
piscibus, aspiciens in cœlum benedixit, & fre-
git, & dedit discipulis panes, discipuli autem
turbis.
C 20 Et manducaverunt omnes, & saturati
sunt. Et tulerunt reliquias, duodecim cophi-
nos fragmentorum plenos.
21 Manducantium autem fuit numerus, quin-
que millia virorum, exceptis mulieribus, &
parvulis.
22 * Et statim compulit Jesus discipulos as-
cendere in naviculam, & præcedere eum trans
fretum, donec dimitteret turbas.
23 Et dimissa turba,* ascendit in montem so-

lus orare. Vespere autem facto solus erat ibi:
24 Navicula autem in medio mari jactabatur
fluctibus: erat enim contrarius ventus.
25 Quarta autem vigilia noctis, venit ad eos
ambulans super mare.
26 Et videntes eum super mare ambulantem,
turbati sunt, dicentes: Quia phantasma est. Et
præ timore clamaverunt.
27 Statimque Jesus locutus est eis, dicens:
Habete fiduciam: ego sum: nolite timere.
D 28 Respondens autem Petrus dixit: Do-
mine, si tu es, jube me ad te venire super
aquas.
29 At ipse ait: Veni. Et descendens Petrus
de navicula, ambulabat super aquam ut veni-
ret ad Jesum.
30 Videns vero ventum validum, timuit: &
cum cœpisset mergi, clamavit dicens, Domi-
ne, salvum me fac.
31 Et continuo Jesus extendens manum, ap-
prehendit eum: & ait illi: Modicæ fidei, qua-
re dubitasti?
32 Et cum ascendissent in naviculam, cessa-
vit ventus.
33 Qui autem in navicula erant, venerunt,
& adoraverunt eum, dicentes: Vere Filius
Dei es.
*Marc. 6.g.53. 34 *Et cum transfretassent, venerunt in terram
Genesar.
35 Et cum cognovissent eum viri loci illius,
miserunt in universam regionem illam, & ob-
tulerunt ei omnes male habentes:
36 Et rogabant eum ut vel fimbriam vesti-
menti ejus tangerent. Et quicumque tetige-
runt, salvi facti sunt.

CAPUT XV.

*Pharisæorum de lavandis manibus aliisque re-
bus traditiones, quas Dei mandatis præpone-
bant: & quæ sint coinquinantia hominem:
mulier Chananæa perseveranti fide ac suppli-
catione impetrat filiæ curationem: Jesu cu-
ratis juxta mare Galilææ variis languoribus,
quatuor virorum millia septem panibus pau-
cisque pisciculis satiat, sublatis septem sporta-
rum reliquiis.*

1 TUnc accesserunt ad eum ab Jerosoly-
mis Scribæ, & Pharisæi, dicentes:
2 Quare discipuli tui transgrediuntur tradi-
tionem seniorum? non enim lavant manus suas
cum panem manducant.
3 Ipse autem respondens ait illis: Quare & vos
transgredimini mandatum Dei propter tradi-
tionem vestram? Nam Deus dixit:
4 * Honora patrem, & matrem; & * Qui ma-
ledixerit patri, vel matri, morte moriatur.
5 Vos autem dicitis: Quicumque dixerit pa-
tri vel matri, Munus quodcumque est ex me,
tibi proderit:
6 Et non honorificabit patrem suum, aut ma-
trem suam: & irritum fecistis mandatum Dei
propter traditionem vestram.
7 Hypocritæ, bene prophetavit de vobis
Isaias: dicens:
8 * Populus hic labiis me honorat: cor autem
eorum longe est a me.
9 Sine causa autem colunt me, docentes do-
ctrinas & mandata hominum.
10 Et convocatis ad se turbis, dixit eis: Au-
dite, & intelligite.
11 Non quod intrat in os, coinquinat homi-
nem:

nem: ſed quod procedit ex ore,hoc coinquinat
hominem.
12 Tunc accedentes diſcipuli ejus, dixerunt
ei: Scis quia Phariſæi audito verbo hoc, ſcan-
Ioan. dalizati ſunt?
9.a.7. 13 At ille reſpondens ait: Omnis plantatio,
Luc.6 quam non plantavit Pater meus cœleſtis, era-
39. dicabitur.
Marc. 14 Sinite illos:*cæci ſunt,& duces cæcorum.
7.c.17. cæcus autem ſi cæco ducatum præſtet,ambo in
foveam cadunt.
15 Reſpondens autem Petrus dixit ei:Ediſſe-
re nobis parabolam iſtam.
16 At ille dixit: Adhuc & vos ſine intellectu
eſtis?
17 Non intelligitis, quia omne quod in os in-
trat, in ventrem vadit, & in ſeceſſum emit-
titur?
18 Quæ autem procedunt de ore, de corde
exeunt, & ea coinquinant hominem:
C 19 De corde enim exeunt cogitationes malæ,
homicidia,adulteria,fornicationes, furta, falſa
teſtimonia,blaſphemiæ.
20 Hæc ſunt,quæ coinquinant hominem.Non
lotis autem manibus manducare,non coinqui-
nat hominem.
21 Et egreſſus inde Jeſus, ſeceſſit in partes
Tyri & Sidonis.
Mar. 22 * Et ecce mulier Chananæa à finibus illis
7.c.25. egreſſa clamavit,dicens ei: Miſerere mei Do-
mine fili David: filia mea male à dæmonio
vexatur.
23 Qui non reſpondit ei verbum.Et acceden-
tes diſcipuli ejus rogabant eum dicentes: Di-
mitte eam: quia clamat poſt nos.
Supr. 24 Ipſe autem reſpondens ait: Non ſum miſ-
10.a.6. ſus niſi * ad oves, quæ perierunt domus Iſ-
Ioan. rael.
10.a.3. 25 At illa venit,& adoravit eum,dicens:Do-
mine adjuva me.
26 Qui reſpondens ait: Non eſt bonum ſume-
re panem filiorum,& mittere canibus.

27 At illa dixit:Etiam Domine: nam & catel-
li edunt de micis, quæ cadunt de menſa domi-
norum ſuorum.
28 Tunc reſpondens Jeſus,ait illi: O mulier,
magna eſt fides tua: fiat tibi ſicut vis.Et ſana-
ta eſt filia ejus ex illa hora.
29 Et cum tranſiſſet inde Jeſus, venit ſecus
Mare Galilææ:& aſcendens in montem, ſede-
bat ibi.
30 * Et acceſſerunt ad eum turbæ multæ,ha- D * Iſai.
bentes ſecum mutos,cæcos, claudos,debiles,& 35.b.5.
alios multos:& projecerunt eos ad pedes ejus,
& curavit eos:
31 Ita ut turbæ mirarentur, videntes mutos
loquentes, claudos ambulantes, cæcos viden-
tes: & magnificabant Deum Iſrael.
32 * Jeſus autem,convocatis diſcipulis ſuis,
dixit Miſereor turbæ,quia triduo jam perſeve- Marc.8
rant mecum, & non habent quod manducent; a.1.
& dimittere eos jejunos nolo, ne deficiant in
via.
33 Et dicunt ei diſcipuli: Unde ergo nobis in
deſerto panes tantos, ut ſaturemus turbam
tantam?
34 Et ait illis Jeſus: Quot habetis panes?
At illi dixerunt: Septem, & paucos piſci-
culos.
35 Et præcepit turbæ, ut diſcumberent ſuper
terram.
36 Et accipiens ſeptem panes,& piſces,& gra-
tias agens,fregit,& dedit diſcipulis ſuis, & di-
ſcipuli dederunt populo.
37 Et comederunt omnes,& ſaturati ſunt: Et
quod ſuperfuit de fragmentis, tulerunt ſeptem
ſportas plenas.
38 Erant autem qui manducaverunt, qua-
tuor millia hominum, extra parvulos & mu-
lieres.
39 Et,dimiſſa turba, aſcendit in naviculam:
& venit in fines Magedan.

CAPUT XVI.

Jesus signi petitione ipsum tentantes arguit, quod signa temporum non dijudicarent: jubet discipulos cavere à fermento Pharisæorum ac Sadducæorum: ipsosque interrogat quem ipsum esse dicant, & Petro post illius responsionem promittit claves regni cœlorum: suam autem passionem prædicens, à Petro increpatur: propter quod satanam ipsum appellat, docens quemque propriam crucem tollere, & Deum unicuique juxta sua opera redditurũ.

A 1 ET accesserunt ad eum Pharisæi & Sad-
*Matt. ducæi tentantes: & rogaverunt eum ut
8.b.11. signum de cœlo ostenderet eis.
Luc.11 2 At ille respondens, ait illis: Facto vespere
g.54. dicitis: Serenum erit, rubicundũ est enim cęlũ;
3 Et mane; Hodie tempestas, rutilat enim tri-
ste cœlum.
4 Faciem ergo cœli dijudicare nostis: signa
autem temporum non potestis scire? *Genera-
* Sup. tio mala & adultera signum quærit: & signum
12.g 39 non dabitur ei, * nisi signum Jonæ prophetæ.
*Ionæ Et relictis illis, abiit.
2.a.6. 5 Et cum venissent discipuli ejus trans fre-
tum, obliti sunt panes accipere.
B 6 Qui dixit illis: * Intuemini, & cavete à fer-
* Marc mento Pharisæorum & Sadducæorum.
8.b.14. 7 At illi cogitabant intra se dicentes: Quia
Luc.12 panes non accepimus.
a.1.
8 Sciens autem Jesus, dixit: Quid cogitatis in-
tra vos modicæ fidei, quia panes non habetis?
9 Nondum intelligitis, neque recordamini
* quinque panum in quinque millia hominum,
& quot cophinos sumpsistis?
10 Neque * septem panum in quatuor millia * Sup.
hominum, & quot sportas sumpsistis? 14.c.17
11 Quare non intelligitis, quia non de pane Ioan.6.
dixi vobis: Cavete à fermento Pharisæorum, & b.9.
Sadducæorum? * Sup.
12 Tunc intellexerunt, quia non dixerit ca- 15.d.34
vendum à fermento panum, sed à doctrina
Pharisæorum, & Sadducæorum.
13 * Venit autem Jesus in partes Cæsareæ * Marc
Philippi: & interrogabat discipulos suos, dicẽs: 8.c.27.
Quem dicunt homines esse Filium hominis? Luc.9.
14 At illi dixerunt: Alii Joannem Baptistam, c.18.
alii autem Eliam; alii vero Jeremiam, aut
unum ex prophetis.
15 Dicit illis Jesus: Vos autem quem me esse C
dicitis?
16 Respondens Simon Petrus dixit: * Tu es * Ioan.
Christus, filius Dei vivi. 6.g.69.
17 Respondens autem Jesus, dixit ei: Beatus
es Simon Bar-Jona: quia caro & sanguis non
revelavit tibi, sed Pater meus, qui in cœlis est.
18 * Et ego dico tibi, quia tu es Petrus, & su- * Ioan.
per hanc Petram ædificabo ecclesiam meam, 1.g.42.
& portæ inferi non prævalebunt adversus eam.

* Isai. 19 * Et tibi dabo claves regni cœlorum. Et
22.g.14 quodcumque ligaveris super terram, erit liga-
Ioan. tum & in cęlis: & quodcumque solveris super
20.e.23 terram, erit solutum & in cœlis.
20 Tunc præcepit discipulis suis, ut nemi-
ni dicerent quia ipse esset Jesus Christus.
21 Exinde cępit Jesus ostendere discipulis
D suis, quia oporteret eum ire Jerosolymam, &
multa pati a senioribus & Scribis, & principi-
bus sacerdotum, & occidi, & tertia die re-
surgere.
22 Et assumens eum Petrus, cępit increpare
illum dicens: Absit à te Domine: non erit tibi
hoc.
23 Qui conversus, dixit Petro: * Vade post me * Mar.
satana, scandalum es mihi: quia non sapis ea 8.d.33.
quæ Dei sunt, sed ea, quæ hominum.
24 * Tunc Jesus dixit discipulis suis: Si quis * Sup.
vult post me venire, abneget semetipsum, & 10.d.38
tollat crucem suam, & sequatur me. Luc.9.
25 * Qui enim voluerit animam suam salvam c.23.
facere, perdet eam: qui autem perdiderit ani- & 14.
mam suam propter me, inveniet eam. f.27.&
26 Quid enim prodest homini, si mundum 17.g.33.
universum lucretur, animæ vero suæ detrimen- * Ioan.
tum patiatur? Aut quam dabit homo commu- 12.d.25
tationem pro anima sua?
27 Filius enim hominis venturus est in gloria

Patris

* Act. 17. g. 31. Rom. 2. a. 6. Patris sui cum angelis suis; * & tunc reddet
unicuique secundum opera ejus.
28 Amen dico vobis, * sunt quidam de hic * Mar. 9. a. 1.
stantibus, qui non gustabunt mortem, donec Luc. 9. c. 27.
videant Filium hominis venientem in regno
suo.

CAPUT XVII.

Christi in monte transfiguratio, quam jubet discipulos silentio servare, donec à mortuis resurgat: Eliam dicit venturum imo jam venisse, sed cognitum non fuisse, nempe Joannem Baptistam: puerum lunaticum curat quem discipuli ob modicam fidem curare non potuerant, ostendens quantæ sint virtutis, fides similis grano sinapis, jejunium, & oratio: passionem suam prædicit: pro se quoque & Petro didrachma solvit, invēto in ore piscis statere.

A Marc. 9. a. 2. Luc 9. d. 28. 1 ET post dies sex assumit Jesus Petrum, &
Jacobum, & Joannem fratrem ejus, &
ducit illos in montem excelsum seorsum:
2 Et transfiguratus est ante eos. Et resplen-
duit facies ejus sicut sol: vestimenta autem
ejus facta sunt alba sicut nix.
3 Et ecce apparuerunt illis Moyses & Elias
cum eo loquentes.
4 Respondens autem Petrus, dixit ad Jesum:
Domine, bonum est nos hic esse: si vis, facia-
mus hic tria tabernacula, tibi unum, Moysi
unum, & Eliæ unum.
5 Adhuc eo loquente, ecce nubes lucida ob-
*2 Pet. 1. d. 17. Sup. 3. d. 17. umbravit eos. * Et ecce vox de nube, dicens:
Hic est Filius meus dilectus, in quo mihi bene
complacui: ipsum audite.
6 Et audientes discipuli ceciderunt in faciem
suam, & timuerunt valde.
7 Et accessit Jesus, & tetigit eos: dixitque eis:
Surgite, & nolite timere.
8 Levantes autem oculos suos, neminem vi-
derunt, nisi solum Jesum.
B 9 Et descendentibus illis de monte, præcepit
eis Jesus, dicens: Nemini dixeritis visionem,
donec Filius hominis à mortuis resurgat.
10 Et interrogaverunt eum discipuli, dicen-
*Marc 9. b. 11. Mal. 4. b. 5. tes: *. Quid ergo Scribæ dicunt quod Eliam
oporteat primum venire?
11 At ille respondens, ait eis: Elias quidem
venturus est, & restituet omnia.
12 Dico autem vobis, *quia Elias jam venit, * Sup. 11. b. 14
& non cognoverunt eum, * sed fecerunt in eo
quæcumque voluerunt. Sic & Filius hominis * Sup. 14. a. 9.
passurus est ab eis.
13 Tunc intellexerunt discipuli, quia de Jo-
anne Baptista dixisset eis.
14 * Et cum venisset ad turbam; accessit ad * Marc 9. c. 17. Luc. 9. c. 38.
eum homo genibus provolutus ante eum, di-
cens: Domine, miserere filio meo, quia lunati-
cus est, & male patitur: nam sæpe cadit in
ignem, & crebrò in aquam.
15 Et obtuli eum discipulis tuis, & non po-
tuerunt curare eum.
16 Respondens autem Jesus, ait: O genera-
tio incredula, & perversa, quousque ero vobis-
cum? usquequo patiar vos? Afferte huc illum
ad me.
17 Et increpavit illum Jesus, & exiit ab eo C
dæmonium, & curatus est puer ex illa hora.
18 Tunc accesserunt discipuli ad Jesum se-
creto, & dixerunt: Quare nos non potuimus
ejicere illum?
19 Dixit illis Iesus: Propter incredulitatem
vestram. *Amen quippe dico vobis, si habueri- * Luc. 17. b. 6.
tis fidem, sicut granum sinapis, dicetis monti
huic, Transi hinc illuc, & transibit, & nihil im- * Marc 9. e. 31. Luc. 9. e. 44. Infr. 20. c 18
possibile erit vobis.
20 Hoc autem genus non ejicitur nisi per ora-
tionem, & jejunium.
21 Conversantibus autem eis in Galilæa, di-
xit illis Jesus: *Filius hominis tradendus est in
manus hominum:
22 Et occident eum, & tertia die resurget. Et
contristati sunt vehementer.
23 Et cum venissent Capharnaum, accesse-
runt qui didrachma accipiebant, ad Petrum, &
dixerunt ei: Magister vester non solvit di-
drachma?
24 Ait: Etiam. Et cum intrasset in domum,

prævenit eum Jeſus,dicens : Quid tibi videtur
Simon ? Reges terræ a quibus accipiunt tribu-
tum vel cenſum? à filijs ſuis, an ab alienis ?
25 Et ille dixit : Ab alienis . Dixit illi Jeſus :
Ergo liberi ſunt filii .

26 Ut autem non ſcandalizemus eos, vade
ad mare, & mitte hamum: & eum piſcem, qui
primus aſcenderit, tolle, & aperto ore ejus,
invenies ſtaterem : illum ſumens, da eis pro
me, & te .

CAPUT XVIII.

Propoſito parvulo docet quiſnam major ſit in regno cœlorum, & quam ſit à puſillorum ſcandalo cavendum: quomodo frater in nos peccans debeat corripi, & eccleſiam non audiens pro ethnico haberi, poteſtate ligandi atque ſolvendi diſcipulis tradita: docet etiam quàm ſit apud Deum efficax duorum petitio ſibi conſentientium, & quoties fratri in nos peccanti ſit ignoſcendum, accommodata ad hoc parabola de rege rationem cum ſervis ſuis ineunte.

1 IN illa hora acceſſerunt diſcipuli ad Je- A
ſum, dicentes : Quis, putas, major eſt in Marc.
regno cœlorum ? 9.c.14.
2 Et advocans Jeſus parvulum, ſtatuit eum Luc. 9.
in medio eorum, f. 46.
3 Et dixit : Amen dico vobis, niſi converſi Inf. 19
fueritis, & efficiamini ſicut parvuli, non intra- b. 14.
bitis in regnum cœlorum . 1.Cor.
4 Quicumque ergo humiliaverit ſe ſicut par- 14. d.
vulus iſte, hic eſt major in regno cœlorum . 20.
5 Et qui ſuſceperit unum parvulum talem in
nomine meo, me ſuſcipit.

6 *Qui

*Marc. 6 * Qui autem scandalizaverit unum de pu-
9.f.42. sillis istis, qui in me credunt, expedit ei, ut su-
Luc.17 spendatur mola asinaria in collo ejus, & de-
a.1. mergatur in profundum maris.
Luc.15 7 Væ mundo à scandalis. Necesse est enim ut
a.4. veniant scandala: verumtamen væ homini il-
li, per quem scandalum venit.
*Supr. 8 * Si autem manus tua, vel pes tuus scanda-
5.c.30. lizat te; abscide eum, & projice abs te: bo-
Marc. num tibi est ad vitam ingredi debilem, vel
9.g.43. claudum, quam duas manus vel duos pedes
habentem mitti in ignem æternum.
B 9 Et si oculus tuus scandalizat te, erue eum,
& projice abs te: bonum tibi est cum uno
oculo in vitam intrare, quam duos oculos ha-
bentem mitti in gehennam ignis.
10 Videte ne contemnatis unum ex his pusil-
*Psal. lis: dico enim vobis, * quia angeli eorum in
33.a.8. cœlis semper vident faciem Patris mei, qui in
cœlis est.
*Luc. 11 * Venit enim Filius hominis salvare quod
19.b. perierat.
10. 12 Quid vobis videtur? si fuerint alicui cen-
Luc.15 tum oves, & erraverit una ex eis: nonne relin-
a.4. quit nonagintanovem in montibus, & vadit
quærere eam quæ erravit?
13 Et si contigerit ut inveniat eam: Amen
dico vobis, quia gaudet super eam magis quam
super nonagintanovem, quæ non erraverunt.
C 14 Sic non est voluntas ante Patrem ve-
strum, qui in cœlis est, ut pereat unus de pu-
sillis istis.
*Luc. 15 * Si autem peccaverit in te frater tuus,
17.a.1. vade, & corripe eum inter te & ipsum solum. si
Lev.19 te audierit, lucratus eris fratrem tuum.
d.17. 16 Si autem te non audierit: adhibe tecum
Ecc.19 adhuc unum, vel duos, * ut in ore duorum vel
b.13. trium testium stet omne verbum.
Iac.5. 17 Quod si non audierit eos: dic ecclesiæ, si
d.19.
*Deut. autem ecclesiam non audierit, sit tibi sicut
19.b.15 * ethnicus & publicanus.
2.Cor. 18 * Amen dico vobis, quæcumque alligave-
13.a.1. ritis super terram, erunt ligata & in cœlo: &
Heb.10 quæcumque solveritis super terram, erunt so-
c.20. luta & in cœlo.
Ioan. 19 Iterum dico vobis, quia si duo ex vo-
8.c.17.
*1The bis consenserint super terram, de omni re
13.d.14 quamcumque petierint, fiet illis à Patre meo,
1Cor. qui in cœlis est.
5.b.9. 20 Ubi enim sunt duo vel tres congregati in
*Ioan. nomine meo, ibi sum in medio eorum.
20.c.23 21 Tunc accedens Petrus ad eum, dixit:
*Luc. * Domine quoties peccabit in me frater meus,
17.a.4. & dimittam ei? usque septies?
22 Dicit illi Jesus: Non dico tibi usque sep-
ties, sed usque septuagies septies.
23 Ideo assimilatum est regnum cœlorum ho-
mini regi qui voluit rationem ponere cum ser-
vis suis.
24 Et cum cœpisset rationem ponere, obla-
tus est ei unus, qui debebat ei decem millia
talenta.
25 Cum autem non haberet unde redderet,
jussit eum dominus ejus venumdari, & uxo-
rem ejus, & filios, & omnia quæ habebat &
reddi.
26 Procidens autem servus ille, orabat eum,
dicens: Patientiam habe in me, & omnia
reddam tibi.
27 Misertus autem dominus servi illius, di- D
misit eum, & debitum dimisit ei.
28 Egressus autem servus ille, invenit unum
de conservis suis, qui debebat ei centum de-
narios: & tenens suffocabat eum, dicens:
Redde quod debes.
29 Et procidens conservus ejus, rogabat eum,
dicens: Patientiam habe in me, & omnia red-
dam tibi.
30 Ille autem noluit: sed abiit, & misit eum
in carcerem, donec redderet debitum.
31 Videntes autem conservi ejus quæ fie-
bant, contristati sunt valde: & venerunt, &
narraverunt domino suo omnia, quæ facta
fuerant.
32 Tunc vocavit illum dominus suus: & ait
illi: Serve nequam, omne debitum dimisi ti-
bi, quoniam rogasti me:
33 Nonne ergo oportuit & te misereri con-
servi tui, sicut & ego tui misertus sum?
34 Et iratus dominus ejus tradidit eum tor-
toribus, quoadusque redderet universum de-
bitum.
35 Sic & Pater meus cœlestis faciet vobis,
si non remiseritis unusquisque fratri suo de
cordibus vestris.

CAPUT XIX.

Matrimonium docet ex sua institutione esse indissolubile, nec uxorem extra causam fornicationis posse dimitti: inter varios eunuchos laudat illos qui se castrarunt propter regnum cœlorum: parvulis manus imponit: adolescens qui omnia se servasse præcepta dicebat, audito Christi consilio de omnibus vendendis abit tristis: difficile ergo asserit divitem intrare regnum cœlorum, & quid illis præmii sit qui omnibus relictis ipsum sequuntur.

1 ET factum est, cum consummasset Jesus A
sermones istos, migravit à Galilæa, & *Marc.
* venit in fines Judææ trans Jordanem. 10.a.1.
2 Et secutæ sunt eum turbæ multæ, & curavit *Marc.
eos ibi. 10.a.2.
3 * Et accesserunt ad eum Pharisæi tentan-
tes eum, & dicentes: Si licet homini dimitte-
re uxorem suam, quacumque ex causa?
4 Qui respondens, ait eis: Non legistis, quia
* qui fecit hominem ab initio, masculum & *Gen.
feminam fecit eos? & dixit: 1.d.27.
*Gen.
5 * Propter hoc dimittet homo patrem & 2.d.24.
matrem, & adhærebit uxori suæ, & erunt duo Ephes.
in carne una. 5.g.31.
6 Itaque jam non sunt duo, sed una caro. 1.Cor.
Quod ergo Deus conjunxit, homo nō separet. 6.d.16.
7 Dicunt illi: * Quid ergo Moyses manda- *Deut.
vit dare libellum repudii, & dimittere? 24.a.1.
8 Ait illis: Quoniam Moyses ad duritiam
cordis vestri permisit vobis dimittere uxores B
vestras: ab initio autem non fuit sic.
9 * Dico autem vobis, quia quicumque di- *Supr.
miserit uxorem suam, nisi ob fornicationem, 5.c.32.
& aliam duxerit, mœchatur: & qui dimissam Marc.
duxerit, mœchatur. 10.b.
11.
10 Dicunt ei discipuli ejus: Si ita est causa Luc.16
hominis cum uxore, non expedit nubere. d.18.
11 Qui dixit illis: Non omnes capiunt ver- 1.Cor.
bum istud, sed quibus datum est. 7.b.18.
12 Sunt enim eunuchi, qui de matris utero sic
nati sunt: & sunt eunuchi, qui facti sunt ab

hominibus : & funt eunuchi qui feipfos caftra-
verunt propter regnum cęlorum . Qui poteft
capere , capiat.
* Mar. 13 Tunc oblati funt ei parvuli , ut manus eis
10.b 13 imponeret,& oraret. Difcipuli autem increpa-
Luc. bant eos.
18.c.15 14 Jefus vero ait eis : *Sinite parvulos,& no-
*Supr. lite eos prohibere ad me venire : talium eft
18.a.3. enim regnum cœlorum .
15 Et cum impofuiffet eis manus,abiit inde.
* Mar. 16 Et ecce unus accedẽs,ait illi:Magifter bo-
10.b 17 ne,quid boni faciã vt habeam vitam æternam?
Luc. 18 17 Qui dixit ei:Quid me interrogas de bono?
d.16. Unus eft bonus, Deus . Si autem vis ad vitam
ingredi, ferva mandata .
C 18 Dicit illi : Quæ ? Jefus autem dixit: *Non
*Exod homicidium facies: Non adulterabis: Non fa-
10.c.13 cies furtum: Non falfum teftimonium dices:
19 Honora patrem tuum,& matrem tuam:&,
Diliges proximum tuum ficut teipfum.
20 Dicit illi adolefcens:Omnia hæc cuftodi-
vi a juventute mea, quid adhuc mihi deeft?
21 Ait illi Jefus : Si vis perfectus effe, vade ,
vende quæ habes,& da pauperibus, & habebis
thefaurum in cęlo: & veni, fequere me.
22 Cum audiffet autem adolefcens ver-
bum , abiit triftis : erat enim habens mul-
tas poffeffiones.
23 Jefus autem dixit difcipulis fuis: Amen di-
co vobis , quia dives difficile intrabit in re-
gnum cęlorum .
24 Iterum dico vobis : Facilius eft camelum
per foramen acus tranfire,quam divitem intra-
re in regnum cęlorum .
25 Auditis autem his, difcipuli mirabantur D
valde,dicentes:Quis ergo poterit falvus effe ?
26 Afpiciens autem Jefus , dixit illis : Apud
homines hoc impoffibile eft ; apud Deum au-
tem omnia poffibilia funt .
27 Tunc refpondens Petrus,dixit ei:Ecce nos
reliquimus omnia, & fecuti fumus te ; quid er-
go erit nobis ?
28 Jefus autem dixit illis : Amen dico vobis,
quod vos qui fecuti eftis me in regeneratione ,
cum federit Filius hominis in fede majeftatis
fuæ,fedebitis & vos fuper fedes duodecim, ju-
dicantes duodecim tribus Ifrael .
29 Et omnis qui reliquerit domum , vel fra-
tres,aut forores , aut patrem , aut matrem, aut
uxorem , aut filios , aut agros, propter nomen
meum,centuplum accipiet , & vitam æternam * Infr.
poffidebit . 20.b 16
30 * Multi autem erunt primi noviffimi , & Marc. 10 d 31
noviffimi primi . Luc. 13 f.30.

CAPUT XX.

Parabolam proponit de operariis in vineam conductis , quorum ultimis idem datur denarius cum primis : Jefus difcipulis paffionem , ac refurrectionem fuam prædicit;& occafione ambitionis filiorum Zebedæi docet difcipulos, quod non poteftate,& oftenfione dominii , fed officio minifterii debeant effe maiores ; egrediens vero Jericho duos cæcos illuminat.

A 1 SImile eft regnum cœlorum homini patri
familias, qui exiit primo mane conduce-
re operarios in vineam fuam .
2 Cõventione autem facta cum operariis ex
denario diurno,mifit eos in vineam fuam.
3 Et egreffus circa horam tertiam,vidit alios
ftantes in foro otiofos ,
4 Et dixit illis :Ite & vos in vineam meam, &
quod juftum fuerit dabo vobis .
5 Illi autem abierunt .Iterum autẽ exiit circa
fextam & nonam horam:& fecit fimiliter.
6 Circa undecimam vero exiit , & invenit
alios ftantes,& dicit illis : Quid hic ftatis tota
die otiofi ?
7 Dicunt ei: Quia nemo nos conduxit. Dicit
illis: Ite & vos in vineam meam .
8 Cum fero autem factum effet , dicit domi-
nus vineæ procuratori fuo : Voca operarios, &
redde illis mercedem , incipiens à noviffimis
ufque ad primos .
9 Cum veniffent ergo qui circa undecimã ho-
ram venerant,acceperunt fingulos denarios. B
10 Venientes autem & primi , arbitrati funt
quod

quod plus essent accepturi : acceperunt autem
& ipsi singulos denarios.
11 Et accipientes murmurabant adversus pa-
trem familias,
12 Dicentes: Hi novissimi una hora fecerunt,
& pares illos nobis fecisti, qui portavimus pon-
dus diei, & æstus.
13 At ille respondens uni eorum, dixit: Amice
non facio tibi injuriam: nonne ex denario
convenisti mecum?
14 Tolle quod tuum est, & vade: volo autem
& huic novissimo dare sicut & tibi.
*Supr. 15 Aut non licet mihi quod volo, facere? an
19.d30 oculus tuus nequam est, quia ego bonus sum?
Marci 16 * Sic erunt novissimi primi, & primi novis-
10.d31 simi: multi enim sunt vocati, pauci vero electi.
Luc.13 17 * Et ascendens Jesus Jerosolymam, assum-
*Mar. psit duodecim discipulos secreto, & ait illis.
10 d 32 18 Ecce ascendimus Jerosolymam, & Filius
C hominis tradetur principibus sacerdotum, &
Luc.18 Scribis, & condemnabunt eum morte,
c.31. 19 Et tradent eũ Gentibus ad illudendũ, & fla-
*Mar. gellandũ, & crucifigendũ, & tertia die resurget.
10.e 35 20 * Tunc accessit ad eũ mater filiorum Zebe-
dæi cũ filiis suis, adorãs & petẽs aliquid ab eo.
21 Qui dixit ei: Quid vis? Ait illi: Dic ut se-
deant hi duo filii mei, unus ad dexteram tuam,
& unus ad sinistram, in regno tuo.
22 Respondens autem Jesus, dixit: Nescitis
quid petatis. Potestis bibere calicem, quem ego
bibiturus sum? Dicunt ei: Possumus.
23 Ait illis: Calicem quidem meum bibetis:
sedere autem ad dexteram meam vel sini-
stram, non est meum dare vobis, sed quibus pa-
ratum est à Patre meo. * Mar.
24 * Et audientes decem, indignati sunt de 10 g 41
duobus fratribus. * Lucæ
25 * Jesus autẽ vocavit eos ad se, & ait: Sci- 22.c 25
tis quia principes gentiũ dominantur eorum: &
qui majores sunt, potestatem exercent in eos.
26 Non ita erit inter vos: sed quicumque vo- D
luerit inter vos major fieri, sit vester minister.
27 Et qui voluerit inter vos primus esse, erit
vester servus.
28 * Sicut filius hominis non venit ministra- *Phil.
ri, sed ministrare, & dare animam suam, redem- 2.a.7.
ptionem pro multis.
29 * Et egredientibus illis ab Jericho, secuta * Mar.
est eum turba multa: 10.g 46
30 Et ecce duo cæci sedentes secus viam, au- Luc.18
dierunt quia Jesus transiret: & clamaverunt, f.35.
dicentes: Domine miserere nostri, fili David.
31 Turba autem increpabat eos ut tacerent.
At illi magis clamabant, dicentes: Domine,
miserere nostri, fili David.
32 Et stetit Jesus, & vocavit eos, & ait: Quid
vultis ut faciam vobis?
33 Dicunt illi: Dñe, ut aperiãtur oculi nostri.
34 Misertus autẽ eorum Jesus, tetigit oculos
eorũ. Et confestim viderunt, & secuti sunt eũ.

CAPUT XXI.

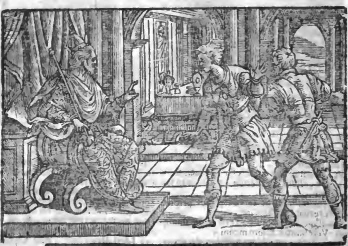
Jesus super asinã Jerusalem cũ triumpho ingressus, negotiatores de tẽplo ejicit, & Pharisæis de triumpho indignantibus respondet: discipulis autẽ de ficulnea Christi verbo arefacta mirantibus, declarat fidei efficaciam: interrogationem de sua potestate retundit quæstione de Joannis baptismo: & ex parabolis de homine duos filios habente, & de patrefamilias, cujus vinitores post alios servos, etiam filium vineæ heredem occiderunt, prædicit regnum Dei à Judæis ad Gentes transferendum.

1 ET cum appropinquassent Jerosolymis, A
& venissent Bethphage ad Montem oli- Marci
veti: tunc Jesus misit duos discipulos, 11.a.1.
2 Dicens eis: Ite in castellum, quod cõtra vos Luc.19
est, & statim invenietis asinam alligatam, & c.29.
pullum cum ea: solvite, & adducite mihi:
3 Et si quis vobis aliquid dixerit, dicite quia
Dominus his opus habet: & confestim dimittet
eos.
4 Hoc autem totum factum est, ut adimple-
retur quod dictum est per Prophetam dicen-
tem: * Isai.
5 * Dicite filiæ Sion: Ecce rex tuus venit 62.d11

Zach. 9.b.9. tibi mansuetus, sedens super asinam, & pullum
filium subjugalis.
Ioan. 12.b.15 6 Euntes autem discipuli fecerunt sicut præ-
cepit illis Jesus,
7 Et adduxerunt asinam, & pullum: & impo-
suerunt super eos vestimenta sua: & eum de-
super sedere fecerunt.
8 Plurima autem turba straverunt vestimen-
ta sua in via: alii autem cædebant ramos de
arboribus, & sternebant in via:
9 Turbæ autem, quæ præcedebant, & quæ se-
quebantur, clamabant, dicentes: * Hosanna * Psal. 117.d.26.
filio David: benedictus, qui venit in nomine
Domini: hosanna in altissimis. B
10 Et cum intrasset Jerosolymam, commota Mar. 11 b.9.
est universa civitas, dicens: Quis est hic?
11 Populi autem dicebant: Hic est Jesus Luc. 19 g.18.
propheta a Nazareth Galilææ.
12 * Et intravit Jesus in templum Dei, & eji- * Ioan. 2.c.14
ciebat omnes vendentes & ementes in tem-
plo; & mensas numulariorum, & cathedras
vendentium columbas evertit:

*Deut. 14.c.25 13 Et dicit eis: Scriptum est: * Domus mea
Isai. 56 c.7. domus orationis vocabitur: vos autem feci-
Ier. 7. b.11. stis illam speluncam latronum.
14 Et accesserunt ad eum cæci, & claudi in
templo: & sanavit eos.
15 Videntes autem principes sacerdotum, &
Scribæ, mirabilia quæ fecit, & pueros cla-
mantes in templo, & dicentes: Hosanna filio
David: indignati sunt,
16 Et dixerunt ei: Audis quid isti dicunt?
Jesus autem dixit eis: Utique, numquid le- * Psal. 8.a.3
gistis: * Quia ex ore infantium & lacten-

tium perfecisti laudem ?
17 Erelictis illis, abiit foras extra Civitatem
in Bethaniam : ibique mansit.
18 Mane autẽ revertens in Civitatẽ, esuriit.
* Mar. 19 *Et videns fici arborem unam secus viam,
11.b.13 venit ad eam : & nihil invenit in ea nisi folia
tantum, & ait illi : Numquam ex te fructus na-
scatur in sempiternum. Et arefacta est conti-
nuo ficulnea.
20 * Et videntes discipuli, mirati sunt, di-
* Mar. centes : Quomodo continuo aruit ?
11.c.20 21 Respondens autem Jesus, ait eis : Amen
dico vobis, si habueritis fidem, & non hæsita-
veritis, non solum de ficulnea facietis, sed &
si monti huic dixeritis, Tolle, & jacta te in
mare, fiet.
22 * Et omnia quæcumque petieritis in ora-
*Supr. tione credentes, accipietis.
7.a.7. 23 Et cum venisset in templum, accesserunt
1. Ioan ad eum docentem, principes sacerdotum, &
3.d.22. seniores populi dicentes : *In qua potestate hęc
* Mar. facis ? Et quis tibi dedit hanc potestatem ?
11.d.24 24 Respondens Jesus dixit eis : Interrogabo
Luc.20 vos & ego unum sermonem : quem si dixeritis
a.2. mihi, & ego vobis dicam in qua potestate
hæc facio.
25 Baptismus Joannis unde erat ? è cęlo, an
ex hominibus ? At illi cogitabant inter se di-
centes,
26 Si dixerimus, è cęlo, dicet nobis : Quare C
ergo non credidistis illi ? Si autem dixerimus,
ex hominibus, timemus turbam : * omnes *Supr.
enim habebant Joannem sicut prophetam. 14.a.5.
27 Et respondentes Jesu, dixerunt : Nesci-
mus. Ait illis & ipse : Nec ego dico vobis in
qua potestate hæc facio.
28 Quid autem vobis videtur ? Homo qui-
dam habebat duos filios, & accedens ad pri-
mum, dixit : Fili, vade hodie, operare in vi-
nea mea.
29 Ille autem respondens, ait : Nolo. Postea
autem, pęnitentia motus, abiit.
30 Accedens autem ad alterum, dixit simili-
ter. At ille respondens ait : Eo, domine : &
non ivit.
31 Quis ex duobus fecit voluntatem patris ?
Dicunt ei : Primus. Dicit illis Jesus : Amen
dico vobis, quia publicani, & meretrices præ-
cedent vos in regnum Dei.
32 Venit enim ad vos Joannes in via justi-
tiæ, & non credidistis ei : publicani autem,
& meretrices crediderunt ei : vos autem vi-
dentes nec pęnitentiam habuistis postea, ut
crederetis ei.

*Marc. 33 Aliam parabolam audite : * Homo erat
11.a.1. paterfamilias, qui plantavit vineam, & sepem
Luc.20 circumdedit ei, & fodit in ea torcular, & ædi-
b.9. ficavit turrim, & locavit eam agricolis, &
Isai. 5. peregrè profectus est
b.5. 34 Cum autem tempus fructuum appropin-
Ier.2. quasset, misit servos suos ad agricolas, ut ac-
d.21. ciperent fructus ejus.
35 Et agricolæ, apprehensis servis ejus, alium
ceciderunt, alium occiderunt, alium vero la-
pidaverunt.
36 Iterum misit alios servos plures priori-
bus, & fecerunt illis similiter.
37 Novissime autem misit ad eos filium suum,
dicens : Verebuntur filium meum.
38 Agricolæ autem videntes filium, dixerunt
intra se : * Hic est heres, venite, occi- *Infra
damus eum, & habebimus hereditatem 26.a.3.
ejus. & 27.
39 Et apprehensum eum ejecerunt extra vi- a.2.
neam, & occiderunt. Ion.12.
40 Cum ergo venerit dominus vineæ, quid b.15.
faciet agricolis illis ?
41 Aiunt illi : Malos male perdet ; & vineam
suam locabit aliis agricolis, qui reddant ei
fructum temporibus suis.
42 Dicit illis Jesus : Numquam legistis in
Scripturis : * Lapidem quem reprobaverunt * Psal.
ædificantes, hic factus est in caput anguli ? A 117.d.
Domino factum est istud, & est mirabile in 22.
oculis nostris ? * Actor.
43 Ideo dico vobis, quia auferetur à vobi 4.b.11.
regnum

Rom. regnum Dei, & dabitur genti facienti fructus
9.g.33. ejus.
1.Petr. 44 Et qui ceciderit super lapidem istum, con-
2.a.7. fringetur: super quem vero ceciderit, conte-
ret eum.
45 Et cum audissent principes sacerdotum &
Pharisæi parabolas ejus, cognoverunt quod
de ipsis diceret.
46 Et quærentes eum tenere, timuerunt turbas:
quoniam sicut prophetam eum habebant.

CAPUT XXII.

Parabola de rege qui fecit nuptias filio suo, in quibus discumbens absque veste nuptiali in tenebras ejicitur exteriores: tentatur Jesus à Pharisæis super censu dãdo Cæsari, & à Sadducæis super resurrectione, quorum redarguit inscitiam, mortuorum evincens resurrectionẽ, rursumque à legis doctore tentatur super magno legis mandato: vicissim quoque interrogat Pharisæos, cujus filius sit Christus.

A 1 ET respondens Jesus, dixit iterum in pa-
Luc. 14 rabolis ejs, dicens:
d. 16. 2 Simile factum est regnum cœlorum homi-
Apoc. ni regi, qui fecit nuptias filio suo.
19. b. 9. 3 Et misit servos suos vocare invitatos ad
nuptias, & nolebant venire.
4 Iterum misit alios servos, dicens: Dicite
invitatis: Ecce prandium meum paravi,
tauri mei & altilia occisa sunt, & omnia
parata: venite ad nuptias.
5 Illi autem neglexerunt: & abierunt, alius
in villam suam, alius vero ad negotiationem
suam:
6 Reliqui vero tenuerunt servos ejus, & con-
tumeliis affectos occiderunt.
7 Rex autem cum audisset, iratus est: & mis-
sis exercitibus suis, perdidit homicidas illos,
& civitatem illorum succendit.
8 Tũc ait servis suis: Nuptiæ quidem paratæ
sunt, sed qui invitati erant, non fuerunt digni.
9 Ite ergo ad exitus viarum, & quoscunque
inveneritis, vocate ad nuptias.
10 Et egressi servi ejus in vias, congregave- B
runt omnes quos invenerunt, malos & bonos;
& impletæ sunt nuptiæ discumbentium.
11 Intravit autem rex ut videret discũbentes,
& vidit ibi hominẽ non vestitũ veste nuptiali.
12 Et ait illi: Amice, quomodo huc intrasti nõ
habens vestem nuptialem? At ille obmutuit.
13 Tunc dixit rex ministris: * Ligatis mani-
bus & pedibus ejus, mittite eum in tenebras
exteriores: ibi erit fletus, & stridor dentium.
14 Multi enim sunt vocati, pauci vero electi.
15 * Tunc abeuntes Pharisæi, consilium inie- *Supra
runt ut caperent eum in sermone.
16 Et mittunt ei discipulos suos cum Herodia-
nis dicentes: Magister, scimus quia verax es, &
viam Dei in veritate doces, & nõ est tibi cura
de aliquo: non enim respicis personã hominũ. *Marc.
17 Dic ergo nobis quid tibi videtur, licet
census dare Cæsari, an non?
18 Cognita autem Jesus nequitia eorum, ait: Luc. 10
Quid me tentatis hypocritæ? d. 26.
19 Ostendite mihi numisma census. At illi
obtulerunt ei denarium.
20 Et ait illis Jesus: Cujus est imago hæc, &
superscriptio?
21 Dicunt ei: Cæsaris. Tunc ait illis:

*Rom. * Reddite ergo quæ sunt Cæsaris, Cæsari; &
13. c. 7. quæ sunt Dei, Deo.
22 Et audientes mirati sunt, & relicto eo
abierunt.
C 23 In illo die accesserunt ad eum Sadducæi,
qui dicunt non esse resurrectionem: & inter-
rogaverunt eum,
* Marc 24 Dicentes: Magister, Moyses dixit: * Si
12. b. 18
quis mortuus fuerit non habens filium, ut du- Luc. 20
cat frater ejus uxorem illius, & suscitet semen d. 28.
fratri suo. Actor.
25 Erant autem apud nos septem fratres: & 23. b. 6.
primus, uxore ducta defunctus est: & non ha- Deut.
bens semen, reliquit uxorem suam, fratri suo. 25. b. 5.
26 Similiter secundus, & tertius, usque ad se-
ptimum.

27 No-

27 Novissime autem omnium & mulier defuncta est.

28 In resurrectione ergo cujus erit de septem uxor? omnes enim habuerunt eam.

29 Respondens autem Jesus, ait illis: Erratis, nescientes Scripturas, neque virtutem Dei.

30 In resurrectione enim, neque nubent, neque nubentur: sed erunt sicut angeli Dei in cœlo.

31 De resurrectione autem mortuorum non legistis quod dictum est a Deo dicente vobis:

D 32 * Ego sum Deus Abraham, & Deus Isaac, & Deus Jacob? Non est Deus mortuorum, sed viventium. [*Exod. 3. b.6.]

33 Et audientes turbæ, mirabantur in doctrina ejus. [*Marc. 12.c 28 Luc. 10 c.27.]

34 * Pharisæi autem audientes quod silentiū imposuisset Sadducæis, convenerunt in unum: [*Deut. 6.a.5.]

35 Et interrogavit eum unus ex eis legis doctor, tentans eum. [*Lev. 19.d 18 Marc. 12.f 31 Luc. 10 d.41.]

36 Magister, quod est mandatum magnum in Lege?

37 Ait illi Jesus: * Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, & in tota anima tua, & in tota mente tua.

38 Hoc est maximum, & primum mandatum.

39 Secundum autem simile est huic: * Diliges proximum tuum, sicut teipsum.

40 In his duobus mandatis universa lex pendet, & prophetæ.

41 Congregatis autem Pharisæis, interrogavit eos Jesus,

42 Dicens: Quid vobis videtur de Christo? cujus filius est? Dicunt ei: David.

43 Ait illis: Quomodo ergo David in spiritu vocat eum Dominum, dicens:

44 * Dixit Dominus Domino meo: sede à dextris meis, donec ponam inimicos tuos scabellum pedum tuorum? [*Psal. 109. a.1.]

45 Si ergo David vocat eum Dominum, quomodo filius ejus est?

46 Et nemo poterat ei respondere verbum: neque ausus fuit quisquam ex illa die eum amplius interrogare.

CAPUT XXIII.

Scribis & Pharisæis super cathedram Moysi sedentibus præcipit Jesus obedire, ipsorum autem opera non imitari, retegens ipsorum hypocrisim & ambitionem, discipulos vero contrariam docens humilitatem; deinde multiplex væ illis ob hypocrisim ac reliquas suas iniquitates interminatur, prædicens eos patrum suorū mensuram in justorum persecutionibus impleturos, ac Jerusalem deserendam.

1 TUnc Jesus locutus est ad turbas, & ad discipulos suos, [A]

2 Dicens: Super cathedram Moysi sederunt * Scribæ, & Pharisæi. [*1 Esd. 8.a.4.]

3 Omnia ergo quæcumque dixerint vobis servate, & facite: secundum opera vero eorum nolite facere: dicunt enim, & non faciunt.

4 * Alligant enim onera gravia, & importabilia, & imponunt in humeros hominum: digito autem suo nolunt ea movere. [*Luc. 11.f 46 Actor. 15.c.10]

5 Omnia vero opera sua faciunt ut videantur ab hominibus: * dilatant enim phylacteria sua, & magnificant fimbrias. [Deut. 6 b. 8. Num. 15.d 38]

6 Amant autem primos recubitus in cœnis, & primas cathedras in synagogis,

7 Et salutationes in foro, & vocari ab hominibus Rabbi.

8 * Vos autem nolite vocari Rabbi. unus est enim Magister vester, omnes autem vos fratres estis. [*Mar. 12.d 38 Luc. 11 f. 53. & 20. g. 46.]

9 * Et patrem nolite vocare vobis super terra: unus est enim pater vester, qui in cœlis est. [*Iacob 3.a.1.]

10 Nec vocemini magistri: quia Magister vester unus est, Christus.

11 Qui major est vestrum, erit minister vester.

12 * Qui autem se exaltaverit, humiliabitur: & qui se humiliaverit, exaltabitur. [*Mal. 1.b.6.]

13 Væ autem vobis Scribæ & Pharisæi hypocritæ: quia clauditis regnum cœlorum ante homines, vos enim non intratis, nec introeuntes sinitis intrare. [B] [*Luc. 14.c.11 & 18. c.14.]

14 Væ vobis Scribæ & Pharisæi hypocrytæ: * quia comeditis domos viduarum, orationes longas orantes: propter hoc amplius accipietis judicium. [*Mar. 12.d 40 Luc. 20 g.47.]

15 Væ vobis Scribæ & Pharisæi hypocritæ: quia circuitis mare & aridam, ut faciatis unum proselytum: & cum fuerit factus, facitis eum filium gehennæ duplo quam vos.

16 Væ vobis duces cæci, qui dicitis: Quicumque juraverit per templum, nihil est: qui autem juraverit in auro templi, debet.

17 Stulti, & cæci: Quid enim majus est, aurum, an templum, quod sanctificat aurum?

18 Et quicumque juraverit in altari, nihil est: quicumque autem juraverit in dono, quod est super illud, debet.

19 Cæci: Quid enim majus est, donum, an altare, quod sanctificat donum?

20 Qui ergo jurat in altari, jurat in eo, & in omnibus quæ super illud sunt. [C]

21 Et quicumque juraverit in templo, jurat in illo, & in eo qui habitat in ipso:

22 Et qui jurat in cœlo, jurat in throno Dei, & in eo qui sedet super eum.

23 * Væ vobis Scribæ & Pharisæi hypocritæ: qui decimatis mentham, & anethum & cyminum, & reliquistis quæ graviora sunt legis, judicium, & misericordiam, & fidem: hæc oportuit facere, & illa non omittere. [*Luc. 11.f.42]

24 Duces cæci, excolantes culicem, camelum autem glutientes.

25 Væ vobis Scribæ & Pharisæi hypocritæ, quia mundatis quod deforis est calicis & paropsidis: intus autem pleni estis rapina, & immunditia.

26 Pharisæe cæce, munda prius quod intus est calicis & paropsidis, ut fiat id, quod deforis est, mundum.

27 Væ vobis Scribæ & Pharisæi hypocritæ: quia similes estis sepulchris dealbatis, quæ à foris parēt hominibus speciosa, intus vero plena sunt ossibus mortuorum, & omni spurcitia.

28 Sic & vos a foris quidem paretis hominibus justi: intus autem pleni estis hypocrisi, & iniquitate.

29 Væ vobis Scribæ & Pharisæi hypocritæ, qui ædificatis sepulchra prophetarum, & ornatis monumenta justorum,

30 Et dicitis: Si fuissemus in diebus patrum nostrorum, non essemus socij eorum in sanguine prophetarum.

31 Itaque testimonio estis vobismetipsis, quia filii estis eorum, qui prophetas occiderunt. [D]

32 Et

32 Et vos implete mensurã patrum vestrorũ.
* Supr. 33 * Serpentes genimina viperarum, quomo-
3.b.7. do fugietis a judicio gehennæ?
34 Ideo ecce ego mitto ad vos prophetas,
& sapientes, & scribas, & ex illis occidetis &
crucifigetis, & ex eis flagellabitis in synago-
gis vestris, & persequemini de civitate in civi-
tatem:
35 Ut veniat super vos omnis sanguis ju-
* Gen. stus, qui effusus est super terram, * a san-
4.b.8. guine Abel justi usque ad sanguinem * Za-
Hebr. chariæ, filii Barachiæ, quem occidistis in-
11.8.4. ter templum & altare.
* 2 Par. 36 Amen dico vobis, venient hæc omnia su-
2.f.22. per generationem istam.
Luc. 13 37 Jerusalem, Jerusalem, quæ occidis prophe-
g.34. tas, & lapidas eos qui ad te missi sunt, quoties
volui cõgregare filios tuos, quemadmodũ gal-
lina congregar pullos suos sub alas, & noluisti?
38 Ecce relinquetur vobis domus vestra de-
serta.
39 Dico enim vobis, non me videbitis amo-
do, donec dicatis: Benedictus, qui venit in no-
mine Domini.

CAPUT XXIV.

Prædicit templi eversionem, monetque ut caveant à venturis seductoribus, futura prænuntians bella ac persecutiones; surgent pseudochristi & pseudoprophetæ: de adventu filii hominis præcedentibus signis in sole, luna, & stellis: omnibus ignotum dicit Christus diem judicii: & de fideli ac malo servo propter quæ docet semper esse vigilandum.

A
Marc. 1 ET egressus Jesus de templo, ibat. Et ac-
13.a.1. cesserunt discipuli ejus, ut ostenderent
Luc. 21 ei ædificationes templi.
b.5. 2 Ipse autem respondens dixit illis: Videtis
hæc omnia? Amen dico vobis, non relinquetur
* Lucæ hic lapis super lapidem, qui non destruatur.
19.g.44 3 * Sedente autem eo super montem oliveti,
accesserunt ad eum discipuli secreto, dicentes:
Dic nobis, quando hæc erunt? & quod signum
adventus tui, & consummationis sæculi?
* Eph. 4 * Et respondens Jesus, dixit eis: Videte ne-
5.b.6. quis vos seducat.
Col. 1. 5 Multi enim venient in nomine meo, dicen-
d.18. tes: Ego sum Christus: & multos seducent.
6 Audituri enim estis prælia, & opiniones
præliorum. Videte ne turbemini: oportet enim
hæc fieri, sed nondum est finis.
7 Consurget enim gens in gentem, & regnum
* Ioan. in regnum, & erunt pestilentiæ, & fames, & ter-
15.c.20. ræmotus per loca.
& 16. 8 Hæc autem omnia initia sunt dolorum.
a.2. 9 * Tunc tradent vos in tribulationem, & oc-
cident vos: & eritis odio omnibus gentibus Supr. 10.c.17. Luc. 21. c.12.
propter nomen meum.
10 Et tunc scandalizabuntur multi, & invi-
cem tradent, & odio habebunt invicem.
11 Et multi pseudoprophetæ surgent, & se-
ducent multos.
12 Et quoniam abundavit iniquitas, refrige-
scet charitas multorum.
13 Qui autem perseveraverit usque in finem,
hic salvus erit.
14 Et prædicabitur hoc Evangelium regni in
universo orbe, in testimonium omnibus genti-
bus: & tunc veniet consummatio.
15 Cum ergo videritis abominationem deso-
lationis, quæ dicta est * à Daniele propheta, * Mar.
stantem in loco sancto; qui legit, intelligat: 13.b.14.
16 Tunc qui in Judæa sũt, fugiant ad montes: Luc. 21
17 Et qui in tecto, non descendat tollere ali- d.20.
quid de domo sua: Dan. 9
18 Et qui in agro, non revertatur tollere tuni- g.17.
cam suam.
19 Væ autem prægnantibus & nutrientibus
in illis diebus.
20 Orate autem ut non fiat fuga vestra in * Act.
hieme, * vel sabbato. b.12.
21 Erit enim tunc tribulatio magna, qualis nõ
fuit ab initio mundi usque modo, neque fiet.
22 Et nisi breviati fuissent dies illi, non fieret
salva omnis caro: sed propter electos brevia- * Mar.
buntur dies illi. 13.c.21.
23 * Tunc si quis vobis dixerit: Ecce hic est
Chri-

Christus, aut illic: nolite credere.

24 Surgent enim pseudochristi, & pseudoprophetæ: & dabunt signa magna, & prodigia, ita ut in errorem inducantur (si fieri potest) etiam electi.

25 Ecce prædixi vobis.

26 Si ergo dixerint vobis, Ecce in deserto est, nolite exire; ecce in penetralibus, nolite credere.

27 Sicut enim fulgur exit ab Oriente, & paret usque in Occidentem: ita erit & adventus Filij hominis.

28 * Ubicumque fuerit corpus, illic congregabuntur & aquilæ.

29 * Statim autem post tribulationem dierum illorum, sol obscurabitur, & luna non dabit lumen suum, & stellæ cadent de cœlo, & virtutes cœlorum commovebuntur:

30 Et tunc parebit signum Filii hominis in cœlo: & tunc plangent omnes tribus terræ: & videbunt Filium hominis venientem in nubibus cœli cum virtute multa, & majestate.

31 * Et mittet angelos suos cum tuba, & voce magna: & congregabunt electos ejus à quatuor ventis, a summis cœlorum usque ad terminos eorum.

32 Ab arbore autem fici discite parabolam:
C cum jam ramus ejus tener fuerit, & folia nata, scitis quia prope est æstas.

33 Ita & vos cum videritis hæc omnia, scitote quia prope est in januis.

34 Amen dico vobis, quia non præteribit generatio hæc, donec omnia hæc fiant.

35 * Cœlum & terra transibunt, verba autem mea non præteribunt.

36 De die autem illa & hora nemo scit, neque angeli cœlorum, nisi solus Pater.

37 * Sicut autem in diebus Noe, ita erit & adventus Filii hominis.

38 Sicut enim erant in diebus ante diluvium comedentes, & bibentes, nubentes & nuptui tradentes, usque ad eum diem quo intravit
D Noe in arcam,

39 Et non cognoverunt donec venit diluviũ, & tulit omnes: ita erit & adventus Filii hominis.

40 Tunc duo erunt in agro: unus assumetur, & unus relinquetur.

41 Duæ molentes in mola: una assumetur, & una relinquetur.

42 Vigilate ergo, quia nescitis qua hora Dominus vester venturus sit.

43 Illud autem scitote, * quoniam si sciret paterfamilias qua hora fur venturus esset, vigilaret utique, & nõ sineret perfodi domũ suam.

44 Ideo & vos estote parati: quia qua nescitis hora Filius hominis venturus est.

45 Quis, putas, est fidelis servus, & prudens, quem constituit dominus suus super familiam suam, ut det illis cibum in tempore?

46 * Beatus ille servus, quem cum venerit dominus ejus, invenerit sic facientem.

47 Amen dico vobis, quoniam super omnia bona sua constituet eum.

48 Si autem dixerit malus servus ille in corde suo: Moram facit dominus meus venire:

49 Et cœperit percutere conservos suos, manducet autem & bibat cum ebriosis:

50 Veniet dominus servi illius, in die qua non sperat, & hora qua ignorat:

51 Et dividet eum, partemque ejus ponet cum hypocritis. *illic erit fletus, & stridor dentium. *Supra 13.f.42 Infra 25.c.30

CAPUT XXV.

Parabolas proponit de decem virginibus, ac talentis distributis servis; quorum dominus peregre rediens singulos præmiat aut punit juxta ipsorum merita: extremum judicium ponit ob oculos, & causas præmiationis bonorum, ac punitionis malorum.

1 TUnc simile erit regnum cœlorum decem virginibus: quæ accipientes lampades suas, exierunt obviam sponso & sponsæ. A

2 Quinque autem ex eis erant fatuæ, & quinque prudentes:

3 Sed quinque fatuæ, acceptis lampadibus, non sumpserunt oleum secum:

4 Prudentes vero acceperunt oleum in vasis suis cum lampadibus.

5 Moram autem faciente sponso, dormitaverunt omnes & dormierunt.

6 Media autem nocte clamor factus est: Ecce sponsus venit, exite obviam ei.

7 Tunc surrexerunt omnes virgines illæ, & ornaverunt lampades suas.

8 Fatuæ autem sapientibus dixerunt: Date nobis de oleo vestro: quia lampades nostræ extinguuntur.

9 Responderunt prudentes, dicentes: Ne forte non sufficiat nobis & vobis, ite potius ad vendentes, & emite vobis.

10 Dum autem irent emere, venit sponsus: & quæ paratæ erant, intraverunt cum eo ad nuptias, & clausa est janua.

11 Novissime vero veniunt & reliquæ virgines, dicentes: Domine, Domine, aperi nobis.

12 At ille respondens ait: Amen dico vobis, nescio vos.

13 * Vigilate itaque, quia nescitis diem, neque horam. *Marc. 13.d.38

14 * Sicut enim homo peregre proficiscens, vocavit servos suos, & tradidit illis bona sua. * Lucæ 19.b.12 B

15 Et uni dedit quinque talenta, alii autem duo, alii vero unum, unicuique secundum propriam virtutem, & profectus est statim.

16 Abiit autẽ qui quinq; talenta acceperat, & operatus est in eis, & lucratus est alia quinque.

17 Similiter & qui duo acceperat, lucratus est alia duo.

18 Qui autem unum acceperat, abiens fodit in terram, & abscondit pecuniam domini sui.

19 Post multum vero temporis venit dominus servorũ illorum, & posuit rationem cũ eis.

20 Et accedens qui quinque talenta acceperat, obtulit alia quinque talenta, dicens: Domine, quinque talenta tradidisti mihi, ecce alia quinque superlucratus sum.

21 Ait illi dominus ejus: Euge serve bone, & fidelis, quia super pauca fuisti fidelis, super multa te constituam, intra in gaudium domini tui.

22 Accessit autem & qui duo talenta acceperat, & ait: Domine, duo talenta tradidisti mihi, ecce alia duo lucratus sum.

23 Ait illi dominus ejus: Euge serve bone, & fidelis, quia super pauca fuisti fidelis, super multa te constituam, intra in gaudium domini tui.

24 Accedens autem & qui unum talentum acceperat, ait: Domine, scio quia homo

homo durus es, metis ubi non seminasti,
C & congregas ubi non sparsisti:
25 Et timens abii, & abscondi talentum
tuum in terra: ecce habes quod tuum est.
26 Respondens autem dominus ejus, dixit ei:
Serve male, & piger, sciebas quia meto ubi non
semino, & congrego ubi non sparsi:
27 Oportuit ergo te committere pecuniam
meam numulariis, & veniens ego recepissem
utique quod meum est cum usura.
28 Tollite itaque ab eo talentum, & date ei
qui habet decem talenta.
*Supra 13.b.12 29 * Omni enim habenti dabitur, & abunda-
Marc. 4.c.15. bit: ei autem qui non habet, & quod videtur
Luc.8. c. 18. & 19. & 26. habere, auferetur ab eo.
30 Et inutilem servum ejicite in tenebras ex-
teriores: illic erit fletus, & stridor dentium.
31 Cum autem venerit Filius hominis in ma-
jestate sua, & omnes angeli cum eo, tunc se-
debit super sedem majestatis suæ:
32 Et congregabuntur ante eum omnes gen-
tes, & separabit eos ab invicem, sicut pastor
segregat oves ab hœdis:
33 Et statuet oves quidem à dextris suis, hœ-
dos autem a sinistris.
34 Tunc dicet rex his, qui à dextris ejus
erunt: Venite benedicti Patris mei, possidete
paratum vobis regnum a constitutione mundi.
*Isaiæ 58.b.7. 35 * Esurivi enim, & dedistis mihi manduca-
Ezech. 18.b.7. *Eccli 7.d.38. re: sitivi, & dedistis mihi bibere: hospes
eram, & collegistis me:
36 Nudus, & cooperuistis me: * infirmus, & *Eccli
visitastis me: in carcere eram, & venistis ad me. 7.d.38.
37 Tunc respondebunt ei justi, dicentes: Do-
mine, quando te vidimus esurientem, & pavi- D
mus te: sitientem, & dedimus tibi potum?
38 Quando autem te vidimus hospitem, &
collegimus te? aut nudum, & cooperuimus te?
39 Aut quando te vidimus infirmum, aut in
carcere, & venimus ad te?
40 Et respondens rex, dicet illis: Amen dico *Psal. 5. c.
vobis, quamdiu fecistis uni ex his fratribus Supra
meis minimis, mihi fecistis. 7.d.23.
41 Tunc dicet & his qui à sinistris erunt: * Di- Luc.13.
scedite à me maledicti in ignem æternum, qui f.27.
paratus est diabolo, & angelis ejus.
42 Esurivi enim, & non dedistis mihi mandu-
care: sitivi, & non dedistis mihi potum:
43 Hospes eram, & non collegistis me: nu-
dus, & non cooperuistis me: infirmus, & in
carcere, & non visitastis me.
44 Tunc respondebunt ei & ipsi, dicentes: Do-
mine, quando te vidimus esurientem, aut si-
tientem, aut hospitem, aut nudum, aut infir-
mum, aut in carcere, & non ministravimus tibi?
45 Tunc respondebit illis, dicens: Amen di-
co vobis: Quamdiu non fecistis uni de mino-
ribus his, nec mihi fecistis.
46 * Et ibunt hi in supplicium æternum, justi *Ioan. 5.c.29.
autem in vitam æternam. Dan. 12.a.2.

CAPUT XXVI.

Consultant principes sacerdotum de occidendo Jesu; qui unguento pretioso à muliere perfunditur, murmurantibus discipulis: venditur à Juda; de cujus proditione discipulis in cœna loquitur, in qua panem in corpus suum, & vinum in sanguinem consecrata tradidit discipulis: prædicit omnes scandalizandos, trinamque Petri negationem: & post trinam orationem capitur à Iudæis; quorum uni Petrus abscidit auriculam: discipulis fugientibus coram Caipha à falsis testibus accusatus, mortisque reus judicatur, conspuitur ac cæditur, & ter à Petro negatur.

1 ET factum est: cum consummasset Jesus A
sermones hos omnes, dixit discipulis
suis:
2 * Scitis quia post biduum Pascha fiet, & Fi- *Marc 14. a.1.
lius hominis tradetur ut crucifigatur. Luc.22. a.1.
3 Tunc congregati sunt principes sacerdo-
tum, & seniores populi, in atrium principis sa-
cerdotum, qui dicebatur Caiphas:
4 Et consilium fecerunt ut Jesum dolo tene-
rent, & occiderent.
5 Dicebant autem: Non in die festo, ne forte *Ioan.
tumultus fieret in populo. 11.a.2.
6 * Cum autem Jesus esset in Bethania in do- & 12.a.3.
mo

Marc. 14. a. 3. mo Simonis leprosi ;
7 Accessit ad eum mulier habens alabastrum
unguenti pretiosi, & effudit super caput ipsius
recumbentis.
8 Videntes autem discipuli, indignati sunt di-
centes : Ut quid perditio hæc ?
9 Potuit enim istud vænumdari multo, & da-
ri pauperibus.
10 Sciens autem Jesus, ait illis : Quid molesti
estis huic mulieri ? opus enim bonum operata
est in me.
11 Nam semper pauperes habetis vobiscum :
me autem non semper habetis.
12 Mittens enim hæc unguentum hoc in cor-
pus meum, ad sepeliendum me fecit.
13 Amen dico vobis, ubicumque prædicatum
fuerit hoc Euangelium in toto mundo, dicetur
B & quod hæc fecit in memoriam ejus.
Mar. 14 * Tuc abiit unus de duodecim, qui diceba-
14. b. 10 tur Judas Iscariotes, ad principes sacerdotum;
Luc. 22 15 Et ait illis : Quid vultis mihi dare, & ego
a. 3. vobis eum tradam ? At illi constituerunt ei tri-
ginta argenteos.
16 Et exinde quærebat opportunitatem ut eum
traderet.
Mar. 17 *Prima autem die azymorum accesserunt
discipuli ad Jesum, dicentes : Ubi vis paremus
tibi comedere Pascha ?
18 At Jesus dixit : Ite in civitatem ad quem-
dam, & dicite ei : Magister dicit : Tēpus meū pro-
pe est, apud te facio Pascha cū discipulis meis.
19 Et fecerunt discipuli sicut constituit illis
Jesus, & paraverunt Pascha.
20 * Vespere autem facto, discumbebat cum
17 duodecim discipulis suis.
21 Et edentibus illis, dixit : Amen dico vo-
bis, quia unus vestrum me traditurus est.
22 Et contristati valde, cœperunt singuli di-
cere : Numquid ego sum Domine ?
23 At ipse respondens, ait : Qui intingit me-
cum manum in paropside, hic me tradet.
24 Filius quidem hominis vadit, * sicut scri- * Psal.
ptum est de illo : væ autem homini illi, per 40. c. 10
quem Filius hominis tradetur : bonum erat ei si C
natus non fuisset homo ille.
25 Respondens autem Judas, qui tradidit
eum, dixit : Numquid ego sum Rabbi ? Ait illi :
Tu dixisti.
26 * Cœnantibus autem eis, accepit Iesus pa- * 1. Cor
nem, & benedixit, ac fregit, deditque discipu- 11. e. 24
lis suis, & ait : Accipite, & comedite : hoc est
corpus meum.
27 Et accipiens calicem gratias egit : & dedit
illis, dicens : Bibite ex hoc omnes.
28 Hic est enim sanguis meus novi testamen-
ti, qui pro multis effundetur in remissionem
peccatorum.
29 Dico autem vobis : non bibam amodo de
hoc genimine vitis, usque in diem illū, cū illud
bibam vobiscum novum in regno Patris mei.
30 Et hymno dicto, exierūt in Montē oliveti.
31 Tunc dicit illis Jesus : * Omnes vos scan- * Marc.
dalum patiemini in me, in ista nocte : Scri- 14. c. 27
ptum est enim : Percutiam pastorem, & disper- Ioa. 16.
gentur oves gregis. d. 32.
32 Postquam autem resurrexero, præcedam Zachar
vos in Galilæam. 13. c. 7.
33 Respondens autem Petrus, ait illi : Et si Marc.
omnes scandalizati fuerint in te, ego num- 16. b. 7.
quam scandalizabor.
34 Ait illi Iesus : Amen dico tibi, quia in hac
nocte antequam gallus cantet, ter me negabis.
35 Ait illi Petrus : * Etiam si oportuerit me * Ioan.
mori tecum, non te negabo. Similiter & om- 13. d. 38
nes discipuli dixerunt. Marc.
36 Tunc venit Jesus cum illis in villam, quæ 14.
d. 31.
Luc. 22
d. 39.

dicitur Gethsemani, & dixit discipulis suis : Se-
dete hic, donec vadam illuc, & orem.
37 Et assumpto Petro, & duobus filiis Zebe-
dæi cœpit contristari & mœstus esse.
38 Tunc ait illis : Tristis est anima mea usque
ad mortem : sustinete hic, & vigilate mecum. D
39 Et progressus pusillum, procidit in fa-
ciem suam, orans, & dicens : Pater mi, si pos-
sibile est, transeat a me calix iste ; verumtamen
non sicut ego volo, sed sicut tu.

40 Et

40 Et venit ad discipulos suos, & invenit eos dormientes, & dicit Petro: Sic non potuistis una hora vigilare mecum?
41 Vigilate, & orate ut non intretis in tentationem. Spiritus quidem promptus est, caro autem infirma.
42 Iterum secundo abiit, & oravit, dicens: Pater mi, si non potest hic calix transire nisi bibam illum, fiat voluntas tua.
43 Et venit iterum, & invenit eos dormientes: erant enim oculi eorum gravati.
44 Et relictis illis, iterum abiit, & oravit tertio, eumdem sermonem dicens.
45 Tunc venit ad discipulos suos, & dicit illis: Dormite jam, & requiescite: ecce appropinquavit hora, & Filius hominis tradetur in
E manus peccatorum.
46 Surgite, eamus: ecce appropinquavit qui me tradet.
*Marc 14.c.43 Luc.22 c.47. Ioa.18. a.10 47 * Adhuc eo loquente, ecce Judas unus de duodecim venit, & cum eo turba multa, cum gladiis & fustibus, missi à principibus sacerdotum, & senioribus populi.
48 Qui autem tradidit eum, dedit illis signum, dicens: Quemcumque osculatus fuero, ipse est, tenete eum.
49 Et confestim accedens ad Jesum, dixit: Aue Rabbi. Et osculatus est eum.
50 Dixitque illi Jesus: Amice, ad quid venisti? Tunc accesserunt, & manus injecerunt in Jesum, & tenuerunt eum.
51 Et ecce unus ex his qui erant cum Jesu, extendens manum, exemit gladium suum, & percutiens servum principis sacerdotum amputavit auriculam ejus.
* Gen. 9.a.6. Apoc. 13.c.10 52 Tunc ait illi Jesus: Converte gladium tuum in locum suum, * omnes enim, qui acceperint gladium, gladio peribunt.
53 An putas, quia non possum rogare patrem meum, & exhibebit mihi modo plusquam duodecim legiones angelorum?
*Isaia 53.c.10 54 * Quomodo ergo implebuntur Scripturæ, quia sic oportet fieri?
55 In illa hora dixit Jesus turbis: Tamquam ad latronem existis cum gladiis & fustibus comprehendere me: quotidie apud vos sedeF bam docens in templo, & non me tenuistis.
*Thré 4.d.20. 56 Hoc autem totum factum est, * ut adimplerentur Scripturæ prophetarum. Tunc disci-
*Marc. 14.g.50 puli omnes, * relicto eo, fugerunt.
Luc.22 t... Ioa.18. c.24. 57 At illi tenentes Jesum, duxerunt ad Caipham principem sacerdotum, ubi Scribæ & seniores convenerant.
B 58 Petrus autem sequebatur eum à longe, usque in atrium principis sacerdotum. Et ingressus intro, sedebat cum ministris, ut videret finem.
59 Principes autem sacerdotum, & omne concilium, quærebant falsum testimonium contra Jesum, ut eum morti traderent:
60 Et non invenerunt, cum multi falsi testes accessissent. Novissime autem venerunt duo falsi testes,
*Ioan. 2.d.19. 61 Et dixerunt: Hic dixit: * Possum destruere templum Dei, & post triduum reædificare illud.
62 Et surgens princeps sacerdotum, ait illi: Nihil respondes ad ea, quæ isti adversum te testificantur?
63 Jesus autem tacebat. Et princeps sacerdotum ait illi: Adjuro te per Deum vivum, ut dicas nobis si tu es Christus filius Dei.
64 Dicit illi Iesus: Tu dixisti, verumtamen dico vobis, * amodo videbitis filium hominis sedentem à dextris virtutis Dei, & venientem in nubibus cœli. * Sup. 16. d. 27. 1 Thes 4.d.16. Rom. 14. b. 10.
65 Tunc princeps sacerdotum scidit vestimenta sua, dicens: Blasphemavit: quid adhuc egemus testibus? ecce nunc audistis blasphemiam:
66 Quid vobis videtur? At illi respondentes dixerunt: Reus est mortis.
67 * Tunc expuerunt in faciem eius, & colaphis eum ceciderunt, alii autem palmas in faciem eius dederunt, * Isa. 50. c.6. Mar.14 g.65.
68 Dicentes: Prophetiza nobis Christe, quis est qui te percussit?
69 * Petrus vero sedebat foris in atrio: & accessit ad eum una ancilla, dicens: Et tu cum Jesu Galilæo eras. * Luc. 22.f.55 Ioa.18. c.25.
70 At ille negavit coram omnibus, dicens: Nescio quid dicis.
71 Exeunte autem illo januam, vidit eum alia ancilla, & ait his qui erant ibi: Et hic erat cum Jesu Nazareno.
72 Et iterum negavit cum juramento: Quia non novi hominem.
73 Et post pusillum accesserunt qui stabant, & dixerunt Petro: Vere & tu ex illis es: nam & loquela tua manifestum te facit.
74 Tunc cœpit detestari & jurare quia nō novisset hominem. Et continuo gallus cantavit.
75 Et recordatus est Petrus verbi Jesu, quod dixerat: Prius quam gallus cantet, ter me negabis. Et egressus foras flevit amare.

CAPUT XXVII.

Judas, relatis argenteis, laqueo se suspendit: Jesus coram Pilato accusatus, non respondet; uxor autem Pilati dicit ipsum justum: præeligitur tamen Barabbas: Pilatus lotis manibus Jesum flagellatum tradit crucifigendum: qui à militibus multipliciter illusus, ducitur ad crucifigendum; & felleo, vino potatus, inter latrones crucifigitur, divisit ipsius vestimentis: & à variis multæ jactātur in ipsum blasphemiæ: suboriuntur tenebræ; & clamans Jesus Eli, acetoque potatus, cum clamore expirat, ac signa varia fiunt: corpus Jesu à Joseph sepultum custoditur à militibus.

1 Mane autem facto, consilium inierunt omnes principes sacerdotum & seniores populi adversus Jesum, ut eum morti traderent.
2 * Et vinctum adduxerunt eum, & tradiderunt Pontio Pilato præsidi. * Mar. 15.a.16 Luc.23 a.1.
3 Tunc videns Judas, qui eum tradidit, quod damnatus esset, pœnitentia ductus, retulit triginta argenteos principibus sacerdotum, & senioribus, Ioa.18. c.28.
4 Dicens: Peccavi, tradens sanguinem justū. At illi dixerunt: Quid ad nos? tu videris. * Act.1 c.18
5 Et projectis argenteis in templo, recessit: * & abiens laqueo se suspendit.
6 Principes autem sacerdotum, acceptis argenteis, dixerunt: Non licet eos mittere in corbonam: quia pretium sanguinis est.
7 Consilio autem inito, emerunt ex illis agrū figuli, in sepulturam peregrinorum.
8 * Propter hoc vocatus est ager ille, Haceelda- * Act.1 c.19

celdama, hoc est, ager sanguinis, usque in ho-
diernum diem.
B 9 Tunc impletum est quod dictum est per Je-
*Zach remiam prophetam, dicentem * Et acceperunt
11.c 12 triginta argenteos pretium appretiati, quem
appretiaverunt á filiis Israel:
10 Et dederunt eos in agrum figuli, sicut con-
stituit mihi Dominus.
* Mar. 11 Jesus autem stetit ante præsidem, * & in-
15.a.1. terrogavit eum præses, dicens: * Tu es Rex Ju-
* Luc. dæorum? Dicit illi Jesus: Tu dicis.
23.a.3. Ioan. 12 Et cum accusaretur a principibus sacer-
18.f.28 dotum, & senioribus, nihil respondit.
13 Tunc dicit illi Pilatus: Non audis quanta
adversum te dicunt testimonia?
14 Et non respondit ei ad ullum verbum, ita
ut miraretur præses vehementer.
15 Per diem autem solemnem consueverat
præses populo dimittere unum vinctum, quem
voluissent.
16 Habebat autem tunc vinctum insignem,
qui dicebatur Barabbas.
17 Congregatis ergo illis, dixit Pilatus: Quem
vultis dimittam vobis: Barabbam, an Jesum,
qui dicitur Christus?
18 Sciebat enim quod per invidiam tradidis-
sent eum.
19 Sedente autem illo pro tribunali, misit ad
eum uxor ejus, dicens: Nihil tibi, & iusto illi.
multa enim passa sum hodie per visum pro-
pter eum.
C 20 * Principes autem sacerdotum, & senio-
* Mar. res persuaserunt populis ut peterent Barab-
15.b 11 bam, Jesum vero perderent.
Luc. 23 21 Respondens autem præses, ait illis: Quem
h. 18. vultis vobis de duobus dimitti? At illi dixe-
Ioa. 18 runt: Barabbam.
g. 41. 22 Dicit illis Pilatus: Quid igitur faciam de
Act. 3. Jesu, qui dicitur Christus?
b. 14. 23 Dicunt omnes: Crucifigatur. Ait illis præ-
ses. Quid enim mali fecit? At illi magis clama-
bant dicentes: Crucifigatur.
24 Videns autem Pilatus quia nihil profice-
ret, sed magis tumultus fieret: accepta aqua, la-
vit manus coram populo, dicens: Innocens
ego sum a sanguine justi hujus; vos videritis.
25 Et respondens universus populus, dixit:
Sanguis ejus super nos, & super filios no-
stros.
26 Tunc dimisit illis Barabbam: Jesum autem
flagellatum tradidit eis ut crucifigeretur.
27 Tunc milites præsidis suscipientes Jesum *Mar.
in prætorium, * congregaverunt ad eum uni- 15.b.16
versam cohortem: Ioa. 19
28 Et exuentes eum, chlamydem coccineam d.18.
circumdederunt ei; Psal. 21
29 Et plectentes coronam de spinis, posue- d.17.
runt super caput ejus, & arundinem in dextera
ejus. Et genu flexo ante eum, illudebant ei, di-
centes: Ave rex Judæorum.
30 Et expuentes in eum, acceperunt arundi-
nem, & percutiebant caput ejus.
31 Et postquam illuserunt ei, exuerunt eum
clamyde, & induerunt eum vestimentis ejus, &
duxerunt eum ut crucifigerent.
32 * Exeuntes autem invenerunt hominem
Cyrenæum, nomine Simonem: hunc angaria- *Mar.
verunt ut tolleret crucem ejus. 15.b 21
33 * Et venerunt in locum, qui dicitur Gol- Luc. 23
gotha, quod est Calvariæ locus. d. 26.
34 Et dederunt ei vinum bibere cum felle * Mar.
mistum. Et cum gustasset, noluit bibere. 15.b 23
35 Postquam autem crucifixerunt eum, divi-
serunt vestimenta ejus, sortem mittentes: ut im- Luc. 23
pleretur quod dictum est per Prophetam di- d. 26.
centem: * Diviserunt sibi vestimenta mea, & Ioa. 19
super vestem meam miserunt sortem. d. 17.
36 Et sedentes servabant eum. * Mar.
37 Et imposuerunt super caput ejus causam 15.c 24
ipsius scriptam: HIC EST JESUS REX Luc. 23
JUDÆORUM. f. 34.
E
38 Tunc crucifixi sunt cum eo duo latrones; Ioa. 19
unus a dextris, & unus a sinistris. d. 18.
39 Prætereuntes autem blasphemabant eum
moventes capita sua, & dicentes: *Ioan.
40 * Vah qui destruis templum Dei, & in 2.d.19.

triduo illud reædificeas: salva temetipsum: si fi-
lius Dei es, descende de cruce.
41 Similiter & principes sacerdotum illuden-
tes eum Scribis & senioribus dicebant:
42 Alios salvos fecit, seipsum non potest sal-
* Sap. vum facere: * si rex Israel est, descendat nunc
2.d.18. de cruce, & credimus ei?
* Psal. 43 * Confidit in Deo: liberet nunc, si vult
21.a.9. eum: dixit enim: Quia filius Dei sum.

44 Idipsum autem & latrones, qui crucifixi
erant cum eo, improperabant ei.
45 A sexta autē hora tenebræ factæ sunt su-
per universam terram usque ad horam nonam.
46 Et circa horam nonam clamavit Iesus vo-
ce magna, dicens: *Eli, Eli, lamma sabacthani? * Psal.
hoc est: Deus meus, Deus meus, ut quid dereli- 21.a.
quisti me?
47 Quidam autem illic stantes, & audientes,

dicebant: Eliam vocat iste.
48 Et continuo currens unus ex eis acceptam
spongiam implevit aceto, & imposuit arundi-
ni, & dabat ei bibere.
49 Cæteri vero dicebant: Sine videamus an
veniat Elias liberans eum.
50 Jesus autem iterum clamans voce ma-
gna, emisit spiritum.

51 * Et ecce velum templi scissum est in duas * Pa
partes a summo usque deorsum, & terra mota 3.d.11.
est, & petræ scissæ sunt,
52 Et monumēta aperta sunt: & multa corpo-
ra sanctorum, qui dormierant, surrexerunt.
53 Et exeuntes de monumentis post resurre-
ctionem ejus; venerunt in sanctam civitatem,
& apparuerunt multis.

54 Cen-

54 Centurio autem, & qui cum eo erant, cu-
ftodientes Iesum, viso terræ motu & his quæ
fiebant, timuerunt valde, dicentes: Vere Filius
Dei erat iste.
55 Erant autem ibi mulieres multæ à longe,
quæ secutæ erant Jesum a Galilæa, ministran-
tes ei:
56 Inter quas erat Maria Magdalene. & Ma-
ria Jacobi & Joseph mater, & mater filiorum
Zebedæi.
G 57 * Cum autem sero factum esset, venit qui-
*Mar. dam homo dives ab Arimathæa, nomine Jo-
15.g 42 seph, qui & ipse discipulus erat Jesu.
Luc. 23 58 Hic accessit ad Pilatum, & petiit corpus
f.esc. Jesu. Tunc Pilatus jussit reddi corpus.
Ioa. 9. 59 Et accepto corpore, Joseph involvit illud
c. 38. in sindone munda.
60 Et posuit illud in monumento suo novo,
quod exciderat in petra. Et advolvit saxum
magnum ad ostium monumenti, & abiit.
61 Erat autem ibi Maria Magdalene, & alte-
ra Maria, sedentes contra sepulchrum.
62 Altera autem die, quę est post Parasceven,
convenerunt principes sacerdotum & Phari-
sæi ad Pilatum,
63 Dicentes: Domine, recordati sumus, quia
seductor ille dixit adhuc vivens: Post tres dies
resurgam.
64 Jube ergo custodiri sepulchrum usque in
diem tertium: ne forte veniant discipuli ejus,
& furentur eum, & dicant plebi: Surrexit a mor-
tuis: & erit novissimus error pejor priore.
65 Ait illis Pilatus: Habetis custodiam, ite,
custodite sicut scitis.
66 Illi autem abeuntes, munierunt sepul-
chrum, signantes lapidem, cum custodibus.

CAPUT XXVIII.

Facto terræmotu, exterritisque custodibus, Angelus mulieribus narrat Christi resurrectionem; qui ipsis apparens jubet (sicut & Angelus jusserat) ut discipulis nuntient, quod Dominum in Galilæa visuri sint: milites sepulchri custodes, pecunia corrupti, dicunt corpus Christi furto sublatum: discipuli videntes in Galilæa Dominum, jubentur ire ad docendas, & baptizandas omnes gentes.

A 1 VEspere autem sabbati, quæ lucescit in
Marc. prima sabbati, venit Maria Magdale-
16.b.6. ne, & altera Maria, videre sepulchrum.
Ioa. 20. 2 Et ecce terræmotus factus est magnus. An-
c. 17. gelus enim Domini descendit de cœlo: & ac-
cedens revolvit lapidem, & sedebat super
eum.
3 Erat autem aspectus ejus sicut fulgur: & ve-
stimentum ejus sicut nix.
4 Præ timore autem ejus exterriti sunt custo-
des, & facti sunt velut mortui.
5 Respondens autem Angelus dixit mulieri-
bus: Nolite timere vos: scio enim, quod Je-
sum, qui crucifixus est, quæritis:
6 Non est hic: surrexit enim, sicut dixit: Ve-
nite, & videte locum, ubi positus erat Do- B
minus.
7 Et cito euntes dicite discipulis ejus quia
surrexit: & ecce præcedet vos in Galilæam: ibi
eum videbitis, ecce prædixi vobis.
8 Et exierunt cito de monumento cum timo-
re & gaudio magno, currentes nuntiare disci-
pulis ejus.
9 Et ecce Jesus occurrit illis, dicens: Avete.
Illæ autem accesserunt, & tenuerunt pedes
ejus, & adoraverunt eum.
10 Tunc ait illis Jesus: Nolite timere: ite, nun- C
tiate fratribus meis ut eant in Galilæam, ibi
me videbunt.
11 Quæ cum abiissent, ecce quidam de custo-
dibus venerunt in civitatem, & nuntiaverunt
principibus sacerdotum omnia quæ facta
fuerant.
12 Et congregati cum senioribus, consilio
accepto, pecuniam copiosam dederunt mi-
litibus,
13 Dicentes: Dicite quia discipuli ejus no-
cte venerunt, & furati sunt eum, nobis dor-
mientibus.

14 Et si hoc auditum fuerit à præside, nos suadebimus ei, & securos vos faciemus.
15 At illi, accepta pecunia, fecerunt sicut erant edocti. Et divulgatum est verbum istud apud Judæos, usque in hodiernum diem.
16 Undecim autem discipuli abierunt in Galilæam, in montem, ubi constituerat illis Jesus.
17 Et videntes eum adoraverunt: quidam autem dubitaverunt.
18 Et accedens Jesus locutus est eis, dicens: Data est mihi omnis potestas in cœlo, & in terra.
19 * Euntes ergo docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine Patris, & Filii, & Spiritus sancti: * Mar 16.15
20 Docentes eos servare omnia quæcumque mandavi vobis. Et ecce ego vobiscum sum omnibus diebus, usque ad consummationem sæculi.

SANCTVM IESV CHRISTI EVANGELIVM SECVNDVM MARCVM.

CAPUT I.

Joannes in austeritate vitæ prædicat, ac baptizat aqua; Christus verò Spiritu Sancto: qui à Joanne baptizatus, cũ bestiis agens in deserto, post jejunium quadraginta dierum à satana tentatur, & Joanne tradito prædicare incipit in Galilæa, vocatisq; Simone & Andrea, Jacobo & Joanne Zebedæi, accedit Capharnaũ, & reliqua Galilææ loca, ibique prædicans curat socrum Simonis, & leprosum quem mittit ad sacerdotes, plurimosque dæmoniacos ac male habentes cũ magna omniũ admiratione.

Matt. 1 INitiũ Evangelij Jesu Chri-
3.a.1. sti, Filii Dei. Sicut scriptum
A est in Isaia propheta :
* Mal. 2 * Ecce ego mitto ange-
3.a.1. lum meum ante faciem
Isa.40. tuam , qui præparabit
a.3. viam tuam ante te .
Ioan.
1.c.15. 3 Vox clamantis in deser-
* Luc. to: Parate viam Dñi, rectas facite semitas ejus.
3.a.4. 4 Fuit Joannes in deserto baptizans, & præ-
*Matt. dicans baptismum pœnitentiæ in remissionem
3.a.5. peccatorum .
* Levi. 5 *Et egrediebatur ad eũ omnis Judææ regio,
11.c. & Jerosolymitæ universi, & baptizabantur ab
12. illo in Jordanis flumine, cõfitẽtes peccata sua.
Matt.
3.c.12. 6 * Et erat Joannes vestitus pilis cameli, &
Luc.3. zona pellicea circa lumbos ejus, & locustas &
a.16. mel silvestre edebat. Et prædicabat dicens :
7 Venit fortior me post me : cujus non sum Ioan.
dignus procumbens solvere corrigiam calcea- 1.d.27.
mentorum ejus . Act. 1.
8 Ego baptizavi vos aqua, ille vero baptiza- a.5.&
bit vos Spiritu sancto . 2.a.4.
9 Et factum est : in diebus illis venit Jesus à & 11.
Nazareth Galilææ : & baptizatus est à Joanne c.16.
in Jordane . & 19.
a.4.
10 Et statim ascendens de aqua , vidit cœlos
apertos , & Spiritum tamquam columbam de-
scendentem, & manentem in ipso .
11 Et vox facta est de cœlis : Tu es filius
meus dilectus, in te complacui .
12 *Et statim Spiritus expulit eũ in desertum. *Lucæ
13 * Et erat in deserto quadraginta diebus, & 4.c.12.
quadraginta noctibus : & tentabatur à satana : Ioan.
eratque cum bestiis, & angeli ministrabãt illi . 1.d.32.
14 * Postquam autem traditus est Joannes, * Matt.
venit Jesus in Galilæam , prædicans Evange- 4.a.1.
lium regni Dei , Luc.4.
a.1.
15 Et dicens : Quoniam impletum est tem-
pus , & appropinquavit regnum Dei : pœnite-
mini, & credite Evangelio . *Matt.
16 * Et præteriens secus mare Galilææ vidit 4.b.12.
Simonem, & Andream fratrem ejus, mittentes Luc.4.
retia in mare (erant enim piscatores) c.14.
Ioan.
17 Et dixit eis Jesus : Venite post me, & fa- 4.f.41.
ciam vos fieri piscatores hominum . *Matt.
18 Et protinus relictis retibus , secuti sunt 4.c.18.
eum . Luc.5.
a.2.

19 Et progressus inde pusillum, vidit Jaco-
bum Zebedæi, & Joannem fratrem ejus, &
ipsos componentes retia in navi:
20 Et statim vocavit illos. Et relicto patre
suo Zebedæo in navi cum mercenariis, secuti
sunt eum.
*Matt. 4.b.13. 21 * Et ingrediuntur Capharnaum: & statim
sabbatis ingressus in synagogam, docebat eos.
Luc.4. e.31. 22 * Et stupebant super doctrina ejus: erat
C enim docens eos, quasi potestatem habens, &
non sicut Scribæ.
*Matt. 7.d.23. 23 * Et erat in synagoga eorum homo in
* Luc. 4.c.32. spiritu immundo: & exclamavit,
24 Dicens: Quid nobis, & tibi Jesu Nazarene?
venisti perdere nos? scio qui sis, Sanctus Dei.
25 Et comminatus est ei Jesus, dicens: Ob-
mutesce, & exi de homine.
26 Et discerpens eum spiritus immundus, &
exclamans voce magna exiit ab eo.
27 Et mirati sunt omnes, ita ut conquirerent
inter se dicentes: Quidnam est hoc? quænam
doctrina hæc nova: quia in potestate etiam
spiritibus immundis imperat, & obediunt ei.
28 Et processit rumor ejus statim in omnem
regionem Galilææ.
*Matt. 8.b.14. 29 * Et protinus egredientes de synagoga,
venerunt in domum Simonis & Andreæ, cum
Luc.4. f.41. Jacobo & Joanne.
30 Decumbebat autem socrus Simonis febri-
citans: & statim dicunt ei de illa.
31 Et accedens elevavit eam, apprehensa
manu ejus: & continuo dimisit eam febris, &
ministrabat eis.

32 Vespere autem facto cum occidisset sol,
afferebant ad eum omnes male habentes, &
dæmonia habentes:
33 Et erat omnis civitas cōgregata ad januā.
34 Et curavit multos, qui vexabantur variis
languoribus, * & dæmonia multa ejiciebat, & * Luc. 4.f.41.
non sinebat ea loqui, quoniam sciebant eum.
35 Et diluculo valde surgens, egressus abiit
in desertum locum, ibique orabat.
36 Et prosecutus est eum Simon, & qui cum
illo erant.
37 Et cum invenissent eum, dixerunt ei: D
Quia omnes quærunt te.
38 Et ait illis: Eamus in proximos vicos, &
civitates, ut & ibi prædicē: ad hoc enim veni.
39 Et erat prædicans in Synagogis eorum, &
in omni Galilæa, & dæmonia ejiciens.
40 *Et venit ad eū leprosus deprecans eū: & *Matt. 8.a.2.
genu flexo dixit ei: Si vis, potes me mundare.
41 Jesus autem misertus ejus, extendit manum Luc.5. c.12.
suam: & tangens eum, ait illi: Volo: Mundare.
42 Et cum dixisset, statim discessit ab eo le-
pra, & mundatus est.
43 Et comminatus est ei, statimque ejecit
illum.
44 Et dicit ei: Vide nemini dixeris: sed va-
de, ostende te principi sacerdotum, & offer
pro emundatione tua, * quæ præcepit Moyses * Lev. 14.a.2.
in testimonium illis.
45 At ille egressus cœpit prædicare, & diffa-
mare sermonē, ita ut jam non posset manifeste
introire in civitatem, sed foris in desertis locis
esset, & conveniebant ad eum undique.

CAPUT II.

*Murmurantibus Scribis quod paralytico per te-
ctum in grabato demisso diceret remitti pec-
cata, jubens ipsum ferre grabatum sanat
eum: apud Levin, quem ad se sequendum vo-
caverat discumbens cum pluribus publicanis,
rationem dicit, murmurantibus Pharisæis,
quare cum peccatoribus conversetur, & cur
ipsius discipuli non jejunent: quos etiam spi-
cas sabbato vellentes excusat.*

1 ET iterū intravit Capharnaum post dies, Matt. 9.a.1.
2 Et auditum est quod in domo esset, &
convenerunt multi, ita ut non caperet neque Luc.5. d.18.
ad januam, & loquebatur eis verbum.
3 Et venerunt ad eum ferentes paralyticum,
qui a quatuor portabatur.
4 Et cū non possent offerre eū illi præ turba,
nudaverūt tectū ubi erat: & patefacientes sub-
miserūt grabatum, in quo paralyticus jacebat.
5 Cum autem vidisset Jesus fidem illorum, ait
para-

paralytico : Fili, dimittuntur tibi peccata tua.
6 Erant autem illic quidam de scribis seden-
tes, & cogitantes in cordibus suis:
* Iob. 4.a.4. Isa 43. b.25. 7 Quid hic sic loquitur? blasphemat: * Quis
potest dimittere peccata, nisi solus Deus?
8 Quo statim cognito Jesus spiritu suo, quia
sic cogitarent intra se, dicit illis: Quid ista co-
gitatis in cordibus vestris?
9 Quid est facilius, dicere paralytico: Di-
mittuntur tibi peccata; an dicere: Surge, tolle
grabatum tuum, & ambula?
B 10 Ut autem sciatis quia Filius hominis habet
potestatem in terra dimittendi peccata, (ait
paralytico)
11 Tibi dico: Surge, tolle grabatum tuum,
& vade in domum tuam.
12 Et statim surrexit ille: &, sublato grabato,
abiit coram omnibus, ita ut mirarentur omnes,
& honorificarent Deum, dicentes: Quia num-
quam sic vidimus.
13 Et egressus est rursus ad mare: omnisque
turba veniebat ad eum, & docebat eos.
*Matt. 9.a.9. Luc. 5. f.17. 14 * Et cum præteriret, vidit Levi Alphæi se-
dentem ad telonium, & ait illi: Sequere me.
Et surgens secutus est eum.
15 Et factum est, cum accumberet in domo
illius, multi publicani & peccatores simul di-
scumbebant cum Jesu, & discipulis ejus: erant
enim multi, qui & sequebantur eum.
C 16 Et Scribæ & Pharisæi videntes quia man-
ducaret cũ publicanis & peccatoribus, dicebãt
discipulis ejus: Quare cum publicanis & pec-
catoribus, manducat & bibit Magister vester?
* 1 Tim. 1.c.15. 17 * Hoc audito Jesus ait illis: Non necesse
habent sani medico, sed qui male habent: non
enim veni vocare justos, sed peccatores.
18 Et erant discipuli Joannis & Pharisæi je-
junantes: & veniunt, & dicunt illi: Quare
discipuli Joannis & Pharisæorum jejunant, tui
autem discipuli non jejunant?
19 Et ait illis Jesus: Numquid possunt filii
nuptiarum, quamdiu sponsus cum illis est, je-
junare? Quanto tempore habent secum spon-
sum, non possunt jejunare.
20 * Venient autem dies cum auferetur ab eis *Matt.
sponsus: & tunc jejunabunt in illis diebus, 9.b.15.
21 Nemo assumentum panni rudis assuit ve- Luc. 5.
stimento veteri: alioquin aufert supplemen- f.35.
tum novum à veteri, & major scissura fit.
22 Et nemo mittit vinum novum in utres ve- D
teres: alioquin dirumpet vinum utres, & vi-
num effundetur, & utres peribunt: sed vinum
novum in utres novos mitti debet.
23 * Et factum est iterum cum Dominus sab- *Matt.
batis ambularet per sata, & discipuli ejus cœ- 12.a.1.
perunt progredi, & vellere spicas. Luc. 6.
24 Pharisæi autem dicebant ei: Ecce, quid a.1.
faciunt sabbatis quod non licet? *1 Reg.
25 Et ait illis: * Numquam legistis quid fe- 21.b.6.
cerit David, quando necessitatem habuit, &
esuriit ipse, & qui cum eo erant?
26 Quomodo introivit in domum Dei sub
Abiathar principe sacerdotũ, & panes proposi-
tionis manducavit, quos nõ licebat mãducare,
* nisi sacerdotibus, & dedit eis qui cũ eo erãt? * Lev.
27 Et dicebat eis: Sabbatum propter hominẽ 24.b.9.
factum est, & non homo propter sabbatum.
28 Itaque Dñs est filius hominis, etiã sabbati.

CAPUT III.

Postquam manum aridam curaverat, Pharisæorum cedens machinationi secedit, turbis undique ad ipsum confluentibus, quarum infirmos curat: duodecim à se electos (qui hic recensentur) mittit ad prædicandum, data ipsis potestate super infirmitates ac dæmonia: Scribas blasphemantes ipsum in beelzebub ejicere dæmonia convincit falsitatis, dicens blasphemiam in Spiritum sanctum irremissibilem, & quæ sint mater & fratres ejus.

1 ET introivit iterum in synagogam: & A
erat ibi homo habens manum aridam. Matt.
2 Et observabant eum, si sabbatis curaret, ut 12.a.9.
accusarent illum. Luc.6.
3 Et ait homini habenti manum aridam: b.16.
Surge in medium.
4 Et dicit eis: Licet sabbatis benefacere, an
male?

male? animam salvam facere, an perdere?
At illi tacebant.
5 Et circumspiciens eos cum ira, contristatus super cœcitate cordis eorum, dicit homini: Extende manum tuam. Et extendit, & restituta est manus illi.
* Matt. 12. b. 14. 6 * Exeuntes autem Pharisæi, statim cum Herodianis consilium faciebant adversus eum, quomodo eum perderent.
7 Jesus autē cū discipulis suis secessit ad mare: & multa turba a Galilęa & Judęa secuta est eū,
8 Et ab Jerosolymis, & ab Idumæa, & trans Jordanem: & qui circa Tyrum, & Sidonem, multitudo magna, audientes quæ faciebat, venerunt ad eum.
9 Et dixit discipulis suis ut navicula sibi deB servirent propter turbā, ne comprimerent eum.
10 Multos enim sanabat, ita ut irruerēt in eū ut illum tangerent quotquot habebant plagas.
11 Et spiritus immundi, cum illum videbant, procidebant ei: & clamabant dicentes:
12 Tu es Filius Dei. Et vehementer comminabatur eis ne manifestarent illum.
* Matt. 10. a. 1. Luc. 6. b. 13. 13 * Et ascendens in montem vocavit ad se quos voluit ipse: & venerunt ad eum.
14 Et fecit ut essent duodecim cum illo: & ut mitteret eos prædicare.
15 Et dedit illis potestatem curandi infirmitates, & ejiciendi dæmonia.
16 Et imposuit Simoni nomen Petrus:
17 Et Jacobum Zebedæi, & Joannem fratrem Jacobi, & imposuit eis nomina Boanerges, quod est, Filii tonitrui:
C 18 Et Andream, & Philippum, & Bartholomæum, & Matthæum, & Thomam, & Jacobum Alphæi, & Thaddæum, & Simonē Cananæum,
19 Et Judam Iscariotem, qui & tradidit illū.
20 Et veniunt ad domum: & convenit iterum turba, ita ut non possent neq; panē manducare.
21 Et cum audissent sui, exierunt tenere eum: dicebant enim: Quoniam in furorē versus est.
22 Et scribę, qui ab Jerosolymis descenderāt, dicebant: * Quoniam Beelzebub habet, & quia in principe dæmoniorum ejicit dæmonia. * Matt. 9. d. 34.
23 Et convocatis eis, in parabolis dicebat illis: Quomodo potest satanas satanam ejicere?
24 Et si regnum in se dividatur, non potest regnum illud stare.
25 Et si domus super semetipsam dispertiatur, non potest domus illa stare.
26 Et si satanas consurrexerit in semetipsū, dispertitus est, & nō poterit stare, sed finē habet.
27 Nemo potest vasa fortis ingressus in domum diripere, nisi prius fortem alliget, & tunc domum ejus diripiet.
28 * Amen dico vobis, quoniam omnia dimittentur filiis hominum peccata, & blasphemiæ quibus blasphemaverint: D * Matt. 12. c. 31. Luc. 12. b. 10.
29 Qui autem blasphemaverit in Spiritum sanctum, non habebit remissionem in æternum, sed reus erit æterni delicti. Joan. 5. d. 16.
30 Quoniā dicebant: Spiritū immundū habet.
31 * Et veniunt mater ejus & fratres: & foris stantes miserunt ad eum vocantes eum. * Matt. 12. d. 46. Luc. 8. c. 19.
32 Et sedebat circa eum turba: & dicunt ei: Ecce mater tua & fratres tui foris quærunt te.
33 Et respondens eis, ait: Quæ est mater mea, & fratres mei?
34 Et circumspiciens eos, qui in circuitu ejus sedebant, ait: Ecce mater mea, & fratres mei.
35 Qui enim fecerit voluntatem Dei, hic frater meus, & soror mea, & mater est.

CAPUT IV.

Parabolam proponit seminatoris, quam discipulis declarat: lucernam dicit super candelabrum ponendam: addens parabolas de semine in terram jacto, quod excrescit dormiente eo qui seminavit, & de grano sinapis: discipulis autem seorsim omnia interpretatur: in navi à somno excitatus, tempestatem maris sedat.

1 ET iterum cœpit docere ad mare: & A congregata est ad eum turba multa, ita ut navim ascendens sederet in mari, & omnis turba circa mare super terram erat: Matt. 13. a. 1. Luc. 8. a. 4.
2 Et docebat eos in parabolis multa, & dice-

dicebat illis in doctrina ſua :
3 Audite : ecce exiit ſeminans ad ſeminan-
dum .
4 Et dum ſeminat, aliud cecidit circa viam, &
venerunt volucres cæli, & comederunt illud .
5 Aliud vero cecidit ſuper petroſa, ubi non
habuit terram multam : & ſtatim exortum eſt,
quoniam non habebat altitudinem terræ :
6 Et quando exortus eſt ſol, exæſtuavit : & eo
quod non habebat radicem, exaruit :
7 Et aliud cecidit in ſpinas : & aſcenderunt
ſpinæ, & ſuffocaverunt illud, & fructum non
dedit .
8 Et aliud cecidit in terram bonam : & dabat
fructum aſcendentem, & creſcentem, & affe-
rebat unum triginta, unum ſexaginta, & unum
centum .
9 Et dicebat : Qui habet aures audiendi, au-
diat .
10 Et cum eſſet ſingularis, interrogaverunt eũ
qui cum eo erant duodecim, parabolam .
B 11 Et dicebat eis : Vobis datum eſt noſſe my-
Iſ. 6. ſterium regni Dei : illis autem, qui foris ſunt,
c. 9. in parabolis omnia fiunt :
Matt. 12 * Ut videntes videant, & non videant, &
13. b. 14 audientes audiant, & non intelligant: ne quan-
Io. 12. f. do convertantur, & dimittantur eis peccata .
40. 13 Et ait illis : Neſcitis parabolam hanc ? &
Act. 28. quomodo omnes parabolas cognoſcetis ?
f. 26. 14 Qui ſeminat, verbum ſeminat .
Ro. 11. 15 Hi autem ſunt, qui circa viam, ubi ſemi-
b. 8. natur verbum, & cum audierint, confeſtim ve-
nit ſatanas, & aufert verbum, quod ſeminatum
eſt in cordibus eorum .
16 Et hi ſunt ſimiliter, qui ſuper petroſa ſemi-
nantur : qui cum audierint verbum, ſtatim cum
gaudio accipiunt illud :
17 Et non habent radicem in ſe, ſed tempo-
rales ſunt : deinde orta tribulatione & perſe-
cutione propter verbum, confeſtim ſcandali-
zantur .
18 * Et alii ſunt qui in ſpinis ſeminantur : hi
1. Ti. 6. ſunt, qui verbum audiunt,
c. 17. 19 Et ærumnæ ſæculi, & deceptio divitiarum,
& circa reliqua concupiſcentiæ introeuntes ſuf-
focant verbum, & ſine fructu efficitur .
C 20 Et hi ſunt, qui ſuper terram bonam ſemi-
nati ſunt, qui audiunt verbum, & ſuſcipiunt &
fructificant, unum triginta, unum ſexaginta,
& unum centum .
21 * Et dicebat illis : Numquid venit lucerna
ut ſub modio ponatur, aut ſub lecto ? nonne ut
Matt. 5 ſuper candelabrum ponatur ?
b. 15. 22 * Non eſt enim aliquid abſconditum, quod
Luc. 8. non manifeſtetur : nec factum eſt occultum,
c. 16. fed ut in palam veniat .
& 11. c. 23 Si quis habet aures audiendi, audiat .
33. 24 Et dicebat illis : Videte quid audiatis. * In
*Matt. qua menſura menſi fueritis, remetietur vobis,
10. c. 26 & adjicietur vobis .
Luc. 8. 25 * Qui enim habet, dabitur illi, & qui non
c. 17. habet, etiam quod habet auferetur ab eo .
*Matt. 26 Et dicebat : Sic eſt regnum Dei, quemad-
7. a. 2. modum ſi homo jaciat ſementem in terram,
Luc. 6. 27 Et dormiat, & exurgat nocte & die, &
f. 38. ſemen germinet, & increſcat dum neſcit ille .
*Matt. 28 Ultro enim terra fructificat, primum her-
13. b. 12 bam, deinde ſpicam, deinde plenum frumen-
& 25. c. tum in ſpica .
29. Luc. 8. c. 18. & 19. d. 26

29 Et cum produxerit fructus, ſtatim mittit
falcem, quoniam adeſt meſſis .
30 Et dicebat : Cui aſſimilabimus regnum
Dei ? aut cui parabolæ comparabimus illud ?
31 * Sicut granum ſinapis, quod cum ſemina- D
tum fuerit in terra, minus eſt omnibus ſemini- *Matt.
bus, quæ ſunt in terra : 13. c. 31
32 Et cum ſeminatum fuerit, aſcendit, & fit
majus omnibus oleribus, & facit ramos ma-
gnos, ita ut poſſint ſub umbra ejus aves cæli ha-
bitare .
33 Et talibus multis parabolis loquebatur eis
verbum, prout poterant audire :
34 Sine parabola autem non loquebatur eis :
ſeorſum autem diſcipulis ſuis diſſerebat om-
nia .
35 Et ait illis in illa die, cum ſero eſſet fa-
ctum : Tranſeamus contra .
36 * Et dimittentes turbam, aſſumunt eum
ita ut erat in navi : & aliæ naves erant cum *Matt.
illo . 8. c. 23.
37 Et facta eſt procella magna venti, & flu- Luc. 8.
ctus mittebat in navim, ita ut impleretur c. 22.
navis .
38 Et erat ipſe in puppi ſuper cervical dor-
miens: & excitant eum & dicunt illi: Magiſter,
non ad te pertinet, quia perimus ?
39 Et exurgens comminatus eſt vento, &
dixit mari : Tace, obmuteſce . Et ceſſavit
ventus : & facta eſt tranquillitas magna .
40 Et ait illis: Quid timidi eſtis ? necdum ha-
betis fidem ? Et timuerunt timore magno, &
dicebant ad alterutrum : Quis, putas, eſt iſte,
quia & ventus & mare obediunt ei ?

CAPUT V.

*In regione Geraſenorum dæmoniacum curat fe-
rociſſimum à legione dæmonum ; quibus per-
mittit ut in porcos ingrediantur, nec ſinit
ut ipſum ſequatur is qui liberatus erat : cu-
rata muliere à profluvio ſanguinis, venit
ad domum Jairi, ejuſque filiam reſuſcitat.*

1 ET venerunt trans fretum maris in regio-
nem Geraſenorum . A
2 Et exeunti ei de navi, ſtatim occurrit de mo- Matt. 8
numentis homo in ſpiritu immundo, d. 28.
3 Qui domicilium habebat in monumentis, Luc. 8.
& neque catenis jam quiſquam poterat eum li- d. 26.
gare :
4 Quoniam ſæpe compedibus & catenis vin-
ctus, dirupiſſet catenas, & compedes commi-
nuiſſet, & nemo poterat eum domare .
5 Et ſemper die ac nocte in monumentis & in
montibus erat, clamans, & concidens ſe la-
pidibus .
6 Videns autem Jeſum à longe, cucurrit, &
adoravit eum :
7 Et clamans voce magna dixit : Quid mihi,
& tibi, Jeſu fili Dei altiſſimi ? adjuro te per
Deum, ne me torqueas .
8 Dicebat enim illi : Exi ſpiritus immunde
ab homine .
9 Et interrogabat eum : Quod tibi nomen eſt?
Et dicit ei : Legio mihi nomen eſt, quia multi
ſumus .
10 Et deprecabatur eum multum, ne ſe ex-
pelleret extra regionem .
11 Erat autem ibi circa montem grex porco-
rum magnus, paſcens .
12 Et deprecabantur eum ſpiritus, dicentes:
mitte

mitte nos in porcos ut in eos introeamus.
B 13 Et concessit eis statim Jesus. Et exeuntes
spiritus immundi introierunt in porcos: & ma-
gno impetu grex præcipitatus est in mare ad
duo millia, & suffocati sunt in mari.
14 Qui autem pascebant eos, fugerunt, &
nuntiaverunt in civitatem, & in agros. Et
egressi sunt videre quid esset factum:
15 Et veniunt ad Jesum: & vident illum, qui
a dæmonio vexabatur, sedentem, vestitum,
& sanæ mentis, & timuerunt.
16 Et narraverunt illis, qui viderant qualiter
factum esset ei qui dæmonium habuerat, & de
porcis.
17 Et rogare cœperunt eum ut discederet de
finibus eorum.
18 Cumque ascenderet navim, cœpit illum
deprecari, qui a dæmonio vexatus fuerat, ut
esset cum illo:
19 Et non admisit eum, sed ait illi: Vade in
domum tuam ad tuos, & annuntia illis quanta
tibi Dominus fecerit, & misertus sit tui.
20 Et abiit, & cœpit prædicare in Decapoli,
quanta sibi fecisset Jesus: & omnes mirabantur.
21 Et cum transcendisset Jesus in navi rur-
sum trans fretum, convenit turba multa ad
eum, & erat circa mare.
22 * Et venit quidā de archisynagogis nomine
C Jairus: & videns eum, procidit ad pedes ejus,
*Matt. 9.c.18. 23 Et deprecabatur eum multum, dicens: Quo-
Luc. 8. f. 41. niam filia mea in extremis est, Veni, impone
manum super eam, ut salva sit, & vivat.
24 Et abiit cum illo, & sequebatur eum tur-
ba multa, & comprimebant eum.
25 Et mulier, quæ erat in profluvio sanguinis
annis duodecim,
26 Et fuerat multa perpessa à compluribus
medicis, & erogaverat omnia sua, nec quid-
quam profecerat, sed magis deterius habebat,
27 Cum audisset de Jesu, venit in turba retro,
& tetigit vestimentum ejus:
28 Dicebat enim: Quia si vel vestimentum
ejus tetigero, salva ero.
29 Et confestim siccatus est fons sāguinis ejus:
& sensit corpore quia sanata esset a plaga.
30 Et statim Jesus in semetipso cognoscens
virtutem, quæ exierat de illo, conversus ad tur-
D bam, ajebat: Quis tetigit vestimenta mea?
31 Et dicebant ei discipuli sui: Vides turbam
comprimentem te, & dicis: Quis me tetigit?
32 Et circumspiciebat videre eam, quæ hoc
fecerat.
33 Mulier vero timens & tremens, sciens
quod factum esset in se, venit: & procidit an-
te eum, & dixit ei omnem veritatem.
34 Ille autē dixit ei: * Filia, fides tua te salvā
fecit: vade in pace, & esto sana a plaga tua.
* Luc. 7.g.50. 35 Adhuc eo loquente, veniunt ab archisy-
nagogo, dicentes: Quia filia tua mortua est:
quid ultra vexas Magistrum?
36 Jesus autem audito verbo, quod diceba-
tur, ait archisynagogo: Noli timere, tantum-
modo crede.
37 Et non admisit quēquā se sequi, nisi Petrū,
& Jacobum, & Joannem fratrem Jacobi.
38 Et veniunt in domum archisynagogi, & vi-
det tumultum, & flentes, & ejulantes multum,
39 Et ingressus, ait illis: Quid turbamini, &
ploratis? puella non est mortua, sed dormit.
40 Et irridebant eum. Ipse vero, ejectis omni-
bus, assumit patrem & matrem puellæ, & qui se-
cum erant, & ingreditur ubi puella erat jacens.
41 Et tenens manum puellæ, ait illi: Talitha
cumi, quod est intepretatum: Puella (tibi di-
co) surge.
42 Et confestim surrexit puella, & ambulabat:
erat autem annorum duodecim; & obstupue-
runt stupore magno.
43 Et præcepit illis vehementer ut nemo id
sciret: & dixit dari illi manducare.

CAPUT VI.

*Christi doctrinam in ipsius patria admirantur:
ubi tamen propter illorum incredulitatē pau-
ca edidit miracula: Apostolos mittit ad præ-
dicandum, instruit quid observare debeant:
Herodes, audita Christi fama, dicit Joan-
nem Baptistam resurrexisse; cujus caput po-
stulanti Herodiadis filiæ saltatrici propter
jusjurandum tradiderat: in deserto quinque
panibus & duobus piscibus quinque millia
virorum satiat: super mare ambulans, tem-
pestatem sedat: in terra Genezareth plurimos
tactu fimbriæ vestimenti sanat.*

A
1 ET egressus inde, abiit in patriam suam: & Matt. 13.f.54.
sequebantur eum discipuli sui: Luc.
2 Et facto sabbato cœpit in synagoga doce- c. 4.
re: & multi audientes admirabantur in doctri- Ioan. 6.
na ejus, dicentes: Unde huic hæc omnia? & f. 42.
quæ est sapientia, quæ data est illi; & virtutes
tales, quæ per manus ejus efficiuntur?
3 * Nonne hic est faber, filius Mariæ frater *Ioan.
Jacobi, & Joseph, & Judæ, & Simonis? nonne 6.e.42.
& sorores ejus hic nobiscum sunt? & scanda-
lizabantur in illo:
4 Et dicebat illis Jesus: * Quia non est pro- *Matt.
pheta sine honore nisi in patria sua, & in domo 13.g.57
sua, & in cognatione sua. Luc. 4.
5 Et non poterat ibi virtutē ullam facere, nisi d. 24.
paucos infirmos impositis manibus curavit: Ioan.
6 Et mirabatur propter incredulitatem eo- 4.f.44.
rum, & circuibat castella in circuitu docens.
7 * Et vocavit duodecim: & cœpit eos mit- *Matt.
tere binos, & dabat illis potestatem spirituum 10.a.1.
immundorum. Sup. 3.
8 Et præcepit eis ne quid tollerent in via, nisi b. 14.
virgam tantum: non peram, non panem, ne- Luc. 9.
que in zona æs, a. 1.
9 * Sed calceatos sandaliis, & ne induerren- * Act.
tur duabus tunicis. 12.b.8.
B
10 Et dicebat eis: Quocumque introieritis in
domum, illic manete donec exeatis inde:
11 Et quicumque non receperint vos, nec au-
dierint vos, * exeuntes inde, excutite pulverem *Matt.
de pedibus vestris in testimonium illis. 10.b.14
12 Et exeuntes prædicabant ut pœnitentiam Luc. 9.
agerent: a. 5.
13 Et dæmonia multa ejiciebant, * & unge- Actor.
bant oleo multos ægros, & sanabant. 13.g.51
14 * Et audivit rex Herodes, (manifestum & 18.a.
enim factum est nomen ejus) & dicebat: Quia 6.
Joannes Baptista resurrexit a mortuis: & pro- * Iac.
pterea virtutes operantur in illo. 5 d 14.
15 Alii autem dicebant: Quia Elias est. Alii *Matt.
vero dicebant: Quia propheta est, quasi unus 14.a.1.
ex prophetis. Luc. 9.
16 Quo audito Herodes ait: Quem ego decol- a. 7.
C
colavi Joannem, hic a mortuis resurrexit. * Luc.
17 * Ipse enim Herodes misit, ac tenuit Joan- 3.d.19.
nem,

nem, & vinxit eum in carcere, propter Herodiadem uxorem Philippi fratris sui, quia duxerat eam.

18 Dicebat enim Joannes Herodi: * Non li-
* Lev. 18.c.16 cet tibi habere uxorem fratris tui.

19 Herodias autem insidiabatur illi: & volebat occidere eum, nec poterat.

20 Herodes enim metuebat Joannem, sciens eum virum justum & sanctum: & custodiebat eum, & audito eo multa faciebat; & libenter eum audiebat.

21 Et cum dies opportunus accidisset, Herodes natalis sui cœnam fecit principibus, & tribunis, & primis Galilææ.

22 Cumque introisset filia ipsius Herodiadis, & saltasset, & placuisset Herodi, simulque recumbentibus; rex ait puellæ: Pete a me quod vis, & dabo tibi:

23 Et juravit illi: Quia quidquid petieris dabo tibi, licet dimidium regni mei.

24 Quæ cum exisset, dixit matri suæ: Quid
D petam? At illa dixit: Caput Joannis Baptistæ.

25 Cumque introisset statim cum festinatione ad regem, petivit dicens: Volo ut protinus des mihi in disco caput Joannis Baptistæ.

26 Et contristatus est rex: propter jusjurandum: & propter simul discumbentes, noluit eam contristare:

27 Sed misso spiculatore præcepit afferri caput ejus in disco. Et decollavit eũ in carcere,

28 Et attulit caput ejus in disco: & dedit illud puellæ, & puella dedit matri suæ.

29 Quo audito, discipuli ejus venerunt, & tulerunt corpus ejus: & posuerunt illud in monumento.

30 Et convenientes Apostoli ad Jesum, renuntiaverunt ei omnia, quæ egerant, & docuerant.

31 Et ait illis: * Venite seorsum in desertum
*Matt. 14.b.11 Luc.9. b.10. locum, & requiescite pusillum. Erant enim qui veniebant & redibant multi: & nec spatium manducandi habebant.

E 32 Et ascendentes in navim, abierunt in desertum locum seorsum.

33 Et viderunt eos abeuntes, & cognoverunt multi: & pedestres de omnibus civitatibus concurrerunt illuc, & prævenerunt eos.

34 * Et exiens vidit turbã multam Jesus: & misertus est super eos, quia erãt sicut oves non habentes pastorem, & cœpit illos docere multa. *Matt. 9.d.36. & 14.c.14.

35 Et cum jam hora multa fieret, accesserunt discipuli ejus, dicentes: Desertus est locus hic, & jam hora præteriit:

36 * Dimitte illos, ut euntes in proximas villas & vicos emant sibi cibos, quos manducent. * Luc. 9.b.12. Ioann. 6.a.5.

37 Et respondens ait illis: Date illis vos manducare. Et dixerunt ei: Euntes emamus ducẽtis denariis panes, & dabimus illis manducare.

38 Et dicit eis: Quot panes habetis? ite, & videte. Et cum cognovissent, dicunt: Quinque, & duos pisces.

39 Et præcepit illis, ut accumbere facerent omnes secundũ contubernia super viride fœnũ.

40 Et discubuerunt in partes, per centenos & quinquagenos.

41 Et acceptis quinque panibus, & duobus piscibus intuens in cœlum, benedixit & fregit panes, & dedit discipulis suis, ut ponerent ante eos: & duos pisces divisit omnibus:

42 Et manducaverunt omnes, & saturati sũt. F

43 Et sustulerunt reliquias, fragmentorum duodecim cophinos plenos, & de piscibus.

44 Erant autem qui manducaverunt quinque millia virorum.

45 Et statim coegit discipulos suos ascẽdere navim, ut præcederent eum trans fretum ad Bethsaidam, dum ipse dimitteret populum.

46 Et cũ dimisisset eos, abiit in mõtem orare.

47 Et cum sero esset, erat navis in medio mari, & ipse solus in terra.

48 * Et videns eos laborantes in remigando (erat enim vẽtus contrarius eis) & circa quartam vigiliam noctis venit ad eos ambulans supra mare: & volebat præterire eos. *Matt. 14.c.25

49 At illi ut viderunt eum ambulantem supra mare, putaverunt phantasma esse, & exclamaverunt.

50 Om-

50 Omnes enim viderunt eum, & conturbati sunt. Et statim locutus est cum eis, & dixit eis: Confidite, ego sum, nolite timere.
51 Et ascendit ad illos in navim, & cessavit ventus. Et plus magis intra se stupebant:
52 Non enim intellexerunt de panibus; erat enim cor eorum obcæcatum.
*Matt. 14.d.34 53 * Et cum transfretassent, venerunt in terram Genesareth, & applicuerunt.
54 Cumque egressi essent de navi, continuo cognoverunt eum:
55 Et percurrentes universam regionem illam, cœperunt in grabatis eos, qui se male habebant, circumferre, ubi audiebant eum esse.
56 Et quocumque introibat, in vicos, vel in villas, aut civitates, in plateis ponebant infirmos, & deprecabantur eum, ut vel fimbriam
C vestimenti ejus tangerent: & quotquot tangebant eum, salvi fiebant.

CAPUT VII.

Pharisæos redarguit, Christi arguentes discipulos, quod non lotis ederent manibus, cum ipsi Dei mandata ob suas traditiones transgrederentur; declarans quænam possint hominem coinquinare, nempe quæ de corde exeunt: Syrophœnissæ filiam, ad perseverantem illius supplicationem à dæmonio liberat: & surdum ac mutum sanat.

A 1 ET conveniunt ad eum Pharisæi, & quidã de Scribis, venientes ab Jerosolymis.
*Matt. 15.a.2 2 * Et cum vidissent quosdam ex discipulis ejus, communibus manibus, id est non lotis, manducare panes, vituperaverunt.
3 Pharisæi enim, & omnes Judæi, nisi crebro laverint manus, non manducant, tenentes traditionem seniorum:
4 Et a foro nisi baptizentur, non comedunt: & alia multa sunt, quæ tradita sunt illis servare, baptismata calicum, & urceorum, & æramentorum, & lectorum:
5 Et interrogabant eum Pharisæi, & Scribæ: Quare discipuli tui non ambulant juxta traditionem seniorum, sed communibus manibus manducant panem?
6 At ille respondens, dixit eis: Bene prophetavit Isajas de vobis hypocritis, sicut scriptum
* Isai. 29.d.13 est: *Populus hic labiis me honorat, cor autem eorum longe est à me.
7 In vanum autem me colunt, docentes doctrinas & præcepta hominum.
8 Relinquentes enim mandatum Dei, tenetis
B traditionem hominum, baptismata urceorum, & calicum, & alia similia his facitis multa.
9 Et dicebat illis: Bene irritum facitis præceptum Dei, ut traditionem vestram servetis.
10 Moyses enim dixit: * Honora patrem
*Exod 20.c.12 tuum, & matrem tuam. Et: * Qui maledixerit patri, vel matri, morte moriatur.
Deut. 5.b.16. Ephes. 6.a.2. 11 Vos autem dicitis: Si dixerit homo patri, aut matri, Corban (quod est donum) quodcumque ex me, tibi profuerit:
*Exod 21.c.16 12 Et ultra non dimittitis eum quidquam facere patri suo, aut matri,
Levit. 20.b.9. Prov. 20.c.10 13 Rescindentes verbum Dei per traditionem vestram, quam tradidistis: & similia hujusmodi multa facitis.
*Matt. 15.b.10 14 * Et advocans iterum turbam, dicebat illis: Audite me omnes, & intelligite.
15 Nihil est extra hominem introjens in eũ, quod possit eũ coinquinare, sed quæ de homine procedunt, illa sunt quæ cõmunicant hominẽ.
16 Si quis habet aures audiendi, audiat.
17 Et cum introisset in domum à turba, interrogabant eum discipuli ejus parabolam.
18 Et ait illis: Sic & vos imprudentes estis? Non intelligitis, quia omne extrinsecus introjens in hominẽ, non potest eum communicare:
19 Quia non intrat in cor ejus, sed in ventrẽ vadit, & in secessũ exit, purgans omnes escas?
20 Dicebat autem, quoniam quæ de homine exeunt, illa communicant hominem.
21 * Abintus enim de corde hominum malæ *Gen. 6.a.5.
cogitationes procedunt, adulteria, fornicationes, homicidia,
22 Furta, avaritiæ, nequitiæ, dolus, impudicitiæ, oculus malus, blasphemia, superbia, stultitia.
23 Omnia hæc mala abintus procedunt, & communicant hominem.
24 * Et inde surgens abiit in fines Tyri & Sidonis: & ingressus domum, neminem voluit *Matt. 15.c.21
scire, & non potuit latere.
25 Mulier enim statim ut audivit de eo, cujus filia habebat spiritum immundum, intravit, & procidit ad pedes ejus.
26 Erat enim mulier Gentilis, Syrophœnissa genere. Et rogabat eum ut dæmonium ejiceret de filia ejus.
27 Qui dixit illi: Sine prius saturari filios: non est enim bonum sumere panem filiorum, & mittere canibus.
28 At illa respondit, & dixit illi: Utique Domine, nam & catelli comedunt sub mensa de D
micis puerorum.
29 Et ait illi: Propter hunc sermonem vade, exiit dæmonium à filia tua.
30 Et cum abiisset domum suã, invenit puellã jacentem supra lectum, & dæmonium exiisse.
31 Et iterum exiens de finibus Tyri, venit per Sidonem ad mare Galilææ inter medios fines Decapoleos.
32 * Et adducunt ei surdum & mutum, & deprecabantur eum, ut imponat illi manum. *Matt. 9.d.32. Luc.11.b.14.
33 Et apprehendens eum de turba seorsum, misit digitos suos in auriculas ejus: & exspuens, tetigit linguam ejus:
34 Et suspiciens in cœlum, ingemuit, & ait illi: Ephpheta, quod est adaperire.
35 Et statim apertæ sunt aures ejus, & solutũ est vinculũ linguæ ejus, & loquebatur recte.
36 Et præcepit illis ne cui dicerent: Quanto autem eis præcipiebat, tanto magis plus prædicabant:
37 Et eo amplius admirabantur, dicentes: Bene omnia fecit: & surdos fecit audire, & mutos loqui.

CAPUT VIII.

Septem panibus paucisque pisciculis satiat quatuor hominum millia: discipulos à fermento Pharisæorum cavere jubet: cæcum sensim curat: interrogatis Apostolis quem Jesum esse dicerent, Petrus confitetur ipsum esse Christum: & paulo post satanas ab eo dicitur, quod increparet illum dum suam prædiceret passionem: de tollenda cruce, & quod anima nihil debet esse charius. A

1 IN diebus illis iterum cum turba multa esset, nec haberent quod manducarent, Matt. 15.d.32
conve-

convocatis diſcipulis, ait illis:
2 Miſereor ſuper turbā: quia ecce jam triduo
ſuſtinent me, nec habent quod manducent:
3 Et ſi dimiſero eos jejunos in domum ſuam,
deficient in via: quidam enim ex eis de longe
venerunt.
4 Et reſponderunt ei diſcipuli ſui: Unde il-
los quis poterit hic ſaturare panibus in ſolitu-
dine?
5 Et interrogavit eos: Quot panes habetis?
Qui dixerunt: Septem.
6 Et præcepit turbæ diſcumbere ſuper terram.
Et accipiens ſeptem panes, gratias agens fre-
git, & dabat diſcipulis ſuis ut apponerent, &
appoſuerunt turbæ.
7 Et habebant piſciculos paucos: & ipſos be-
nedixit, & juſſit apponi.
8 Et manducaverunt, & ſaturati ſunt, & ſu-
ſtulerunt quod ſuperaverat de fragmentis, ſe-
ptem ſportas.
9 Erant autem qui manducaverant, quaſi qua-
tuor millia: & dimiſit eos.
10 Et ſtatim aſcendens navim cum diſcipulis
ſuis, venit in partes Dalmanutha.
B 11 * Et exierunt Phariſæi, & cœperunt con-
*Matt. quirere cum eo, quærentes ab illo ſignum de
16.a.1. cœlo tentantes eum.
Luc. 11. 12 Et ingemiſcens ſpiritu, ait: Quid generatio
b.15. iſta ſignum quærit? Amen dico vobis, ſi dabi-
tur generationi iſti ſignum.
13 Et dimittens eos, aſcendit iterum navim,
& abiit trans fretum.
14 * Et obliti ſunt panes ſumere: & niſi unum
*Matt. panem non habebant ſecum in navi.
16.a.5. 15 Et præcipiebat eis, dicens: Videte, & ca-
vete à fermento Phariſæorum, & fermento
Herodis.
16 Et cogitabant ad alterutrum, dicentes:
Quia panes non habemus.
17 Quo cognito, ait illis Jeſus: Quid cogita-
tis, quia panes non habetis? nondum cogno-
ſcitis nec intelligitis? adhuc cæcatum habetis
cor veſtrum?
18 Oculos habentes non videtis? & aures ha-
bentes non auditis? * Nec recordamini, *Supr.
19 Quando quinque panes fregi in quinque 6.f.41.
millia; quot cophinos fragmentorum plenos Ioan.3
ſuſtuliſtis? Dicunt ei: Duodecim. b.11.
C
20 Quando & ſeptem panes in quatuor millia:
quot ſportas fragmentorum tuliſtis? Et dicunt
ei: Septem.
21 Et dicebat eis: Quomodo nondum intelli-
gitis?
22 Et veniunt Bethſaidam, & adducunt ei cæ-
cum, & rogabant eum ut illum tangeret.
23 Et apprehenſa manu cæci, eduxit eum
extra vicum: & expuens in oculos ejus impo-
ſitis manibus ſuis, interrogavit eum ſi quid vi-
deret.
24 Et aſpiciens, ait: Video homines velut
arbores ambulantes.
25 Deinde iterum impoſuit manus ſuper ocu-
los ejus: & cœpit videre, & reſtitutus eſt ita
ut clare videret omnia.
26 Et miſit illum in domum ſuam, dicens:
Vade in domum tuam: & ſi in vicum introie-
ris, nemini dixeris.
27 * Et egreſſus eſt Jeſus, & diſcipuli ejus, in *Matt.
caſtella Cæſareæ Philippi: & in via interroga- 16.b.13
bat diſcipulos ſuos, dicens eis: Quem me di- * Luc.
cunt eſſe homines? 9.b.18.
28 Qui reſponderunt illi, dicentes: Joannem
Baptiſtam, alii Eliam, alii vero quaſi unum de
prophetis.
29 Tunc dicit illis: Vos vero quem me eſſe
dicitis? Reſpondens Petrus ait ei: Tu es Chri-
ſtus.
30 Et comminatus eſt eis, ne cui dicerent de
illo. D
31 Et cœpit docere eos, quoniam oportet fi-
lium hominis pati multa, & reprobari a ſenio-
ribus, & a ſummis ſacerdotibus, & Scribis, &
occidi: & poſt tres dies reſurgere.
32 Et palam verbum loquebatur. Et appre-
hendens

hendens eum Petrus, cœpit increpare eum.
*Matt. 16.d. 33 Qui conversus, & videns discipulos suos,
18. & comminatus est Petro, dicens: Vade retro me
16.d.24 satana, quoniam non sapis quæ Dei sunt, sed
Luc.9. quæ sunt hominum.
c.23. 34 Et convocata turba cum discipulis suis,
& 14. dixit eis: * Si quis vult me sequi, deneget se-
f.27. & metipsum: & tollat crucem suam, & sequa-
17.g.33 tur me.
Ioan. 35 Qui enim voluerit animam suam salvam
12.d.25 facere, perdet eam: qui autem perdiderit ani-
Matt. mam suam propter me & Evangelium, salvam
10.d.33 faciet eam.
Luc. 9. c.26. & 12. b.9.

36 Quid enim proderit homini, si lucretur
mundum totum, & detrimentum animæ suæ
faciat?
37 Aut quid dabit homo commutationis pro
anima sua? *Matt.
38 * Qui enim me confessus fuerit, & verba 16.d.17
mea, in generatione ista adultera & peccatrice: Luc. 9.
& filius hominis confitebitur eum, cum venerit c.27.
in gloria patris sui cum angelis sanctis.
39 Et dicebat illis: * Amen dico vobis, quia
sunt quidam de hic stantibus, qui non gusta-
bunt mortem, donec videant regnum Dei ve-
niens in virtute.

CAPUT IX.

Transfigurato Jesu junguntur Moyses & Elias: dicit Eliam, dum venerit, omnia restituturum, imo jam venisse, nec fuisse susceptum: surdum ac mutum spiritum ejicit, qui sola oratione & jejunio ejicitur: suam passionem prædicit: disputantes discipulos docet quis eorum sit major: de ejiciente dæmonium qui non sequebatur Jesum: de amputando manus, pedis, vel oculi scandalo.

A 1 ET post dies sex assumit Jesus Petrum,
Matt. & Jacobum, & Joannem: & ducit il-
17. a.1. los in montem excelsum seorsum solos, &
Luc. 9. transfiguratus est coram ipsis.
e.28. 2 Et vestimenta ejus facta sunt splendentia, &
candida nimis velut nix, qualia fullo non po-
test super terram candida facere.
3 Et apparuit illis Elias cum Moyse: & erant
loquentes cum Jesu.
4 Et respondens Petrus ait Jesu: Rabbi, bonū
est nos hic esse: & faciamus tria tabernacula,
Tibi unum, & Moysi unum, & Eliæ unum:
5 Non enim sciebat quid diceret: erant enim
timore exterriti.
6 Et facta est nubes obumbrans eos: & venit
vox de nube, dicens: Hic est filius meus cha-
rissimus: audite illum.
B 7 Et statim circumspicientes, neminem am-
*Matt. plius viderunt, nisi Jesum tantum secum.
17.b.9. 8 * Et descendentibus illis de monte, præce-

pit illis ne cuiquam quæ vidissent, narrarent:
nisi cum filius hominis à mortuis resurrexerit.
9 Et verbum continuerunt apud se, conquiren-
tes quid esset: Cum à mortuis resurrexerit.
10 Et interrogabant eum, dicentes: * Quid er- * Mal.
go dicunt Pharisæi & Scribæ, quia Eliam opor- 4.b.5.
tet venire primum?
11 Qui respondens, ait illis: Elias, cum vene-
rit primo, restituet omnia: & quo modo * scri- * Isai.
ptum est in Filium hominis, ut multa patiatur 53. a.3.
& contemnatur. C
12 Sed dico vobis quia & Elias venit (& fe- * Matt.
cerunt illi quæcumque voluerunt) * sicut scri- 17.b.12
ptum est de eo.
13 Et veniens ad discipulos suos, vidit tur-
bam magnam circa eos, & Scribas conquiren-
tes cum illis.
14 Et confestim omnis populus videns Jesum,
stupefactus est, & expaverunt, & accurrentes
salutabant eum.
15 Et interrogavit eos: Quid inter vos con-
quiritis?
16 * Et respondens unus de turba, dixit: Ma- *Luc.9
gister, attuli filium meum ad te habentem spi- c.38.
ritum mutum:
17 Qui ubicumque eum apprehenderit, allidit
illum, & spumat, & stridet dentibus, & are-
scit: & dixi discipulis tuis ut ejicerent illum,
& non potuerunt.
18 Qui respondens eis, dixit: O generatio
in-

incredula, quamdiu apud vos ero? quamdiu vos patiar? afferte illum ad me.

19 Et attulerunt eum. Et cum vidisset eum, statim spiritus conturbavit illum: & elisus in terram, volutabatur spumans.

D 20 Et interrogavit patrem ejus: Quantum temporis est ex quo ei hoc accidit? At ille ait: Ab infantia:

21 Et frequenter eum in ignem, & in aquas misit, ut eum perderet, sed si quid potes, adjuva nos, misertus nostri.

22 Jesus autem ait illi: Si potes credere, omnia possibilia sunt credenti.

23 Et continuo exclamans pater pueri, cum lacrymis ajebat: Credo, Domine: adjuva incredulitatem meam.

24 Et cum videret Jesus concurrentem turbam, comminatus est spiritui immundo, dicens illi: Surde & mute spiritus, ego præcipio tibi, exi ab eo: & amplius ne introeas in eum.

25 Et exclamans, & multum discerpens eum, exiit ab eo, & factus est sicut mortuus, ita ut multi dicerent: Quia mortuus est.

26 Jesus autem tenens manum ejus, elevavit eum, & surrexit.

27 Et cum introisset in domum, discipuli ejus secreto interrogabant eum: Quare nos non potuimus ejicere eum?

28 Et dixit illis: Hoc genus in nullo potest exire, nisi in oratione, & jejunio.

*Matt. 17.d.22 29 * Et inde profecti prætergrediebantur Galilæam: nec volebat quemquam scire.

*Luc. 9 e.44. 30 * Docebat autem discipulos suos, & dicebat illis: Quoniam filius hominis tradetur in

E manus hominum, & occident eum, & occisus tertia die resurget.

31 At illi ignorabant verbum: & timebant interrogare eum.

32 Et venerunt Capharnaum. Qui cum domi essent, interrogabat eos: Quid in via tractabatis?

33 At illi tacebant, siquidem in via inter se disputaverant, * quis eorum major esset.

*Matt. 18. a.1. Lucæ 9 f.46. 34 Et residens vocavit duodecim, & ait illis: Si quis vult primus esse, erit omnium novissimus, & omnium minister.

35 Et accipiens puerum, statuit eum in medio eorum: quem cum complexus esset, ait illis:

F 36 Quisquis unum ex hujusmodi pueris receperit in nomine meo, me recipit: & quicumque me susceperit, non me suscipit, sed eum, qui misit me.

*Luc. 9 f.49. 37 *Respondit illi Joannes, dicens: Magister, vidimus quemdam in nomine tuo ejicientem dæmonia, qui non sequitur nos, & prohibuimus eum.

38 Jesus autem ait: Nolite prohibere eum. *1. Cor. 12. a.3. * nemo est enim qui faciat virtutem in nomine meo, & possit cito male loqui de me.

39 Qui enim non est adversum vos, pro vobis est.

*Matt. 10.d.42 40 * Quisquis enim potum dederit vobis calicem aquæ in nomine meo, quia Christi estis: amen dico vobis, non perdet mercedem suam.

*Matt. 18.a.6. Luc. 17 a.2. 41 * Et quisquis scandalizaverit unum ex his pusillis credentibus in me: bonum est ei magis si circumdaretur mola asinaria collo ejus, & in mare mitteretur.

42 * Et si scandalizaverit te manus tua, abscide illam: bonum est tibi debilem introire in vitam, quam duas manus habentem ire in gehennam, in ignem inextinguibilem: *Matt. 5.d.30. & 18. a.6. Luc. 17. a.2.

43 Ubi vermis eorum non moritur, & ignis non extinguitur.

44 Et si pes tuus te scandalizat, amputa illum: bonum est tibi claudum introire in vitam æternam, quam duos pedes habentem mitti in gehennam ignis inextinguibilis.

45 * Ubi vermis eorum non moritur, & ignis non extinguitur. * Isai. 66.g.24

46 Quod si oculus tuus scandalizat te, ejice eum: bonum est tibi luscum introire in regnum Dei, quam duos oculos habentem mitti in gehennam ignis:

47 Ubi vermis eorum non moritur, & ignis non extinguitur.

48 * Omnis enim igne salietur, & omnis victima sale salietur. * Lev. 2.d.13.

49 * Bonum est sal: quod si sal insulsum fuerit: in quo illud condietis? Habete in vobis sal, & pacem habete inter vos. *Matt. 5.b.13. Luc. 14. g.34.

CAPUT X.

Nullo modo dimittendam uxorem astruit aliam ducendo: parvulos complexus, benedicit eis: dives qui præcepta à juventute observarat, non amplectitur Christi consilium de omnibus dividendis: quid referent premii qui omnia relinquunt: rursum suam prædicit passionem: occasione ambitionis filiorum Zebedæi docet discipulos quod non ostensione dominii, sed officio ministerii debeant esse majores: Bartimæum cæcum sanat.

1 ET inde exurgens venit in fines Judææ ultra Jordanem, & conveniunt iterum turbæ ad eum: & sicut consueverat, iterum docebat illos. A *Matt. 19.a.1.

2 Et accedentes Pharisæi interrogabant eum: Si licet viro uxorem dimittere: tentantes eum.

3 At ille respondens, dixit eis: Quid vobis præcepit Moyses?

4 Qui dixerunt: * Moyses permisit libellum repudii scribere, & dimittere. *Deut. 24.a.1.

5 Quibus respondens Jesus, ait: Ad duritiam cordis vestri scripsit vobis præceptum istud.

6 Ab initio autem creaturæ, * masculum & feminam fecit eos Deus. * Gen. 1.d.27.

7 Propter hoc relinquet homo patrem suum & matrem, & adhærebit ad uxorem suam, B Gen. 2. d.24.

8 Et erunt duo in carne una. Itaque jam non sunt duo, sed una caro. Matt. 19.a.5.

9 Quod ergo Deus conjunxit, homo non separet. 1. Cor. 6.d.16.

10 Et in domo iterum discipuli ejus de eodem interrogaverunt eum. Ephes. 5.g.31. 1. Cor. 7.b.10.

11 Et ait illis: Quicumque dimiserit uxorem suam, & aliam duxerit, adulterium committit super eam.

12 Et si uxor dimiserit virum suum, & alii nupserit, mœchatur.

13 Et offerebant illi parvulos ut tangeret illos. Discipuli autem comminabantur offerentibus.

14 Quos cum videret Jesus, indigne tulit, & ait illis: Sinite parvulos venire ad me, & ne prohibueritis eos: talium enim est regnu Dei.

15 Amen dico vobis: Quisquis non receperit regnu Dei velut parvulus, non intrabit in illud.

16 Et

16 Et complexans eos, & imponens manus
super illos, benedicebat eos.
17 Et cum egressus esset in viam, procurrens
*Matt. 19.d.16 quidam genu flexo ante eum, rogabat eum: *
Magister bone, quid faciam ut vitam æternam
percipiam?
18 Jesus autem dixit ei: Quid me dicis bo-
C num? Nemo bonus, nisi unus Deus.
Luc. 18 d. 18. 19 * Præcepta nosti: Ne adulteres, Ne occi-
das, Ne fureris, Ne falsum testimonium dixe-
*Exod 20.c.13 ris, Ne fraudem feceris. Honora patrem tuum
& matrem.
20 At ille respondens, ait illi: Magister, hæc
omnia observavi a juventute mea.
21 Jesus autem intuitus eum, dilexit eum, &
dixit ei: Unum tibi deest: vade, quæcumque
habes vende, & da pauperibus, & habebis the-
saurum in cælo: & veni, sequere me.
22 Qui contristatus in verbo, abiit mœrens:
erat enim habens multas possessiones.
23 Et circumspiciens Jesus, ait discipulis suis:
Quam difficile qui pecunias habent, in regnum
Dei introibunt!
24 Discipuli autem obstupescebant in verbis
ejus. At Jesus rursus respondens ait illis: Filio-
li, quam difficile est, confidentes in pecuniis,
in regnum Dei introire!
D 25 Facilius est, camelum per foramen acus
transire, quam divitem intrare in regnum Dei.
26 Qui magis admirabantur, dicentes ad se-
metipsos. Et quis potest salvus fieri?
27 Et intuens illos Jesus, ait: Apud homines
impossibile est, sed non apud Deum: omnia
enim possibilia sunt apud Deum.
*Matt. 19.d.17 28 * Et cœpit ei Petrus dicere: Ecce nos di-
Luc. 18. c. 18. misimus omnia, & secuti sumus te.
29 Respondens Jesus, ait: Amen dico vobis:
Nemo est, qui reliquerit domum, aut fratres,
aut sorores, aut patrem, aut matrem: aut fi-
lios, aut agros, propter me, & propter evan-
gelium,
30 Qui non accipiat centies tantum, nunc in
tempore hoc, domos, & fratres, & sorores, &
matres, & filios, & agros, cum persecutioni-
bus, & in sæculo futuro vitam æternam.
31 * Multi autem erunt primi novissimi, & *Matt. 19.d.30
novissimi primi.
32 Erant autem in via ascendentes Jerosoly- E
mam: & præcedebat illos Jesus, & stupebant:
& sequentes timebant. * Et assumens iterum *Luc. 18.f.31
duodecim, cœpit illis dicere quæ essent ei
eventura.
33 Quia ecce ascendimus Jerosolymam, &
Filius hominis tradetur principibus sacerdo-
tum, & Scribis, & senioribus, & damnabunt
eum morte, & tradent eum gentibus:
34 Et illudent ei, & conspuent eum, & fla-
gellabunt eum, & interficient eum: & tertia
die resurget.
35 * Et accedunt ad eum Jacobus & Joannes *Matt. 20.c.20
filii Zebedæi, dicentes: Magister, volumus, ut
quodcumque petierimus, facias nobis.
36 At ille dixit eis: Quid vultis ut faciam
vobis?
37 Et dixerunt: Da nobis, ut unus ad dexte-
ram tuam, & alius ad sinistram tuam, sedea-
mus in gloria tua. F
38 Jesus autem ait eis: Nescitis quid petatis:
potestis bibere calicem, quem ego bibo, aut
baptismo, quo ego baptizor, baptizari?
39 At illi dixerunt ei: Possumus. Jesus autem
ait eis: Calicem quidem, quem ego bibo, bi-
betis, & baptismo, quo ego baptizor, bapti-
zabimini:
40 Sedere autem ad dexteram meam, vel ad
sinistram, non est meum dare vobis, sed qui-
bus paratum est.
41 Et audientes decem, cœperunt indignari
de Jacobo, & Joanne.
42 Jesus autem vocans eos, ait illis: * Scitis *Luc. 22.c.25
quia hi, qui videntur principari gentibus, do-
minantur eis: & principes eorum potestatem
habent ipsorum.
43 Non ita est autem in vobis, sed quicumque
voluerit fieri major, erit vester minister:
44 Et quicumque voluerit in vobis primus
esse,

esse, erit omnium servus.
45 Nam & Filius hominis non venit ut mini-
straretur ei, sed ut ministraret, & daret ani-
mam suam redemptionem pro multis.
*Matt. 46 * Et veniunt Jericho, & proficiscente eo
20. de Jericho, & discipulis ejus, & plurima mul-
d.29. titudine, filius Timæi Bartimæus cæcus, sede-
Luc.18 bat juxta viam mendicans:
f.35. 47 Qui cum audisset quia Jesus Nazarenus
est, cœpit clamare, & dicere: Jesu fili David,
miserere mei.
48 Et comminabantur ei multi ut taceret. At
ille multo magis clamabat: Fili David, mi-
serere mei.
49 Et stans Jesus præcepit illum vocari. Et
vocant cæcum dicentes ei: Animæquior esto:
surge, vocat te.
50 Qui projecto vestimento suo exiliens, ve-
nit ad eum.
51 Et respondens Jesus dixit illi: Quid tibi
vis faciam? Cæcus autem dixit ei: Rabboni,
ut videam.
52 Jesus autẽ ait illi: Vade, fides tua te salvũ
fecit. Et cõfestim vidit, & sequebatur eũ in via.

CAPUT XI.

Super pullũ asinæ cũ honore Jerusalem ingreditur: ficum maledicendo arefacit: ementes ac vendentes de tẽplo ejicit: efficaciã fiduciæ in Deũ ostẽdit, dicens fratri remittenda quæ in nos commisit: Scribis non dicit qua potestate hæc faciat, eo quod nec illi responderent ad propositam de Joannis baptismo quæstionem.

A 1 ET cum appropinquarent Jerosolymæ &
Matth. Bethaniæ ad Montem olivarum, mittit
21.a.1. duos ex discipulis suis,
Luc.19 2 Et ait illis: Ite in castellum, quod contra
c.29. vos est, & statim introeuntes illuc invenietis
pullum ligatum, super quem nemo adhuc ho-
minum sedit: solvite illum, & adducite.
3 Et si quis vobis dixerit, Quid facitis? dici-
te, quia Domino necessarius est: & continuo
illum dimittet huc.
4 Et abeuntes invenerunt pullum ligatum an-
te januam foris in bivio: & solvunt eum.
5 Et quidam de illic stantibus dicebant illis:
Quid facitis solventes pullum?
6 Qui dixerunt eis sicut præceperat illis Je-
sus, & dimiserunt eis.
*Ioan. 7 * Et duxerunt pullum ad Jesum: & impo-
12.b.14 nunt illi vestimenta sua, & sedit super eum.
8 Multi autem vestimenta sua straverunt in
via: alii autem frondes cædebant de arbori-
bus, & sternebant in via.
9 Et qui præibant, & qui sequebantur, clama-
bant, dicentes: Hosanna:
10 * Benedictus qui venit in nomine Domi- *Matt.
ni: Benedictum quod venit regnum patris no- 21.b.9.
stri David: Hosanna in excelsis. Luc.19
11 * Et introivit Jerosolymam in templum: g.38.
& circumspectis omnibus, cum jam vespera Psalm.
esset hora, exiit in Bethaniam cum duodecim. 117.d.
12 Et alia die cum exirent à Bethania, esuriit. 25.
13 * Cumque vidisset a longe ficum haben- *Matt.
tem folia, venit si quid forte inveniret in eã, 21.b.10
& cum venisset ad eam, nihil invenit præter * Mat.
folia: non enim erat tempus ficorum. 21.b.
19.
14 Et respondens dixit ei: Jam non amplius
in æternum ex te fructum quisquam manducet.
Et audiebant discipuli ejus.
15 Et veniunt Jerosolymam. Et cum introis-
set in templum, cœpit ejicere vendentes &
ementes in templo: & mensas numulariorum,
& cathedras vendentium columbas evertit.
16 Et non sinebat ut quisquam transferret vas
per templum:
17 Et docebat, dicens eis: Nonne scriptum C
est: * Quia domus mea, domus orationis vo- * Isai.
cabitur omnibus gentibus? Vos autem fecistis 56.c.7.
eam speluncam latronum. Ier. 7.
b.11.
18 Quo audito, principes sacerdotum & Scri-
bæ quærebant quomodo eum perderent: time-
bant enim eum, quoniam universa turba ad-
mirabatur super doctrina ejus.
19 Et cum vespera facta esset, egrediebatur
de civitate.
20 Et cum mane transirent, viderunt fi-

cum aridam factam a radicibus.
21 Et recordatus Petrus, dixit ei: Rabbi, ecce ficus, cui maledixisti, aruit.
*Matt. 21.b.7. & 21. c.21. 22 Et respondens Jesus ait illis: *Habere fidem Dei!
23 Amen dico vobis, quia quicumque dixerit huic monti: Tollere, & mittere in mare: & non hæsitaverit in corde suo, sed crediderit, quia quodcumque dixerit, fiat, fiet ei.
24 Propterea dico vobis, omnia quæcumque orantes petitis, credite quia accipietis, & evenient vobis.
* Luc. 11.b.9. Matth. 6.b.14. & 18. d.35. 25 * Et cum stabitis ad orandum, dimittite si quid habetis adversus aliquem: ut & Pater vester qui in cœlis est, dimittat vobis peccata vestra.
26 Quod si vos non dimiseritis: nec Pater vester, qui in cœlis est, dimittet vobis peccata vestra.
* Luc. 20. a.1. 27 * Et veniunt rursus Jerosolymam. Et cum ambularet in templo, accedunt ad eum summi D
sacerdotes, & Scribæ, & seniores:
28 Et dicunt ei: In qua potestate hæc facis? & quis dedit tibi hanc potestatem ut ista facias?
29 Jesus autem respondens, ait illis: Interrogabo vos & ego unum verbum, & respondete mihi: & dicam vobis in qua potestate hæc faciam.
30 Baptismus Joannis, de cœlo erat, an ex hominibus? Respondete mihi.
31 At illi cogitabant secum, dicentes: Si dixerimus, De cœlo, dicet: Quare ergo non credidistis ei?
32 Si dixerimus, Ex hominibus, timemus populum, omnes enim habebant Joannem quia vere propheta esset.
33 Et respondentes dicunt Jesu: Nescimus. Et respondens Jesus ait illis: Neque ego dico vobis in qua potestate hæc faciam.

CAPUT XII.

Parabolā narrat de vinea agricolis elocata, qui servos ac filiū patrisfamilias occiderūt: tentatur à Pharisæis de censu Cæsari solvēdo: & à Sadducæis de resurrectione: interrogatur à Scriba de primo mandato: ipse vero rogat quomodo Scribæ dicant Christū filiū esse David, docens ab ipsis cavendum: viduam laudat ob duo minuta in gazophylacium missa.

A Matth. 21.d.33. Luc. 20. b.9. Isa. 7. a.1. Jerem. 2.d.21. 1 ET cepit illis in parabolis loqui: Vineam pastinavit homo, & circumdedit sepem, & fodit lacum, & ædificavit turrim, & locavit eam agricolis, & peregre profectus est.
2 Et misit ad agricolas in tempore servum, ut ab agricolis acciperet de fructu vineæ.
3 Qui apprehensum eum ceciderunt, & dimiserunt vacuum.
4 Et iterum misit ad illos alium servum: & illum in capite vulneraverunt, & contumeliis affecerunt.
5 Et rursum alium misit, & illum occiderunt: & plures alios: quosdam cædentes, alios vero occidentes.
6 Adhuc ergo unum habens filium charissimum: & illum misit ad eos novissimum; dicens: Quia reverebuntur filium meum.
7 Coloni autē dixerūt ad invicē: Hic est heres: venite, occidamus eū: & nostra erit hereditas.
8 Et apprehendentes eum, occiderunt: & ejecerunt extra vineam.
9 Quid ergo faciet Dominus vineæ? Veniet, & perdet colonos: & dabit vineam aliis.
10 Nec scripturam hanc legistis: * Lapidem quem reprobaverunt ædificantes, hic factus est in caput anguli: * Ps. 117. d.22. Isa. 28. d.16. Act. 4. b.11. Rom. 9. g.33. 1. Petr. 2. a.7.
11 A Domino factum est istud, & est mirabile in oculis nostris?
12 Et quærebant eum tenere, & timuerunt turbam, cognoverunt enim quoniam ad eos parabolam hanc dixerit. Et relicto eo abierunt.
13 * Et mittunt ad eum quosdam ex Pharisæis, & Herodianis, ut eum caperent in verbo. * Matth. 22.b.15. Luc. 20.d.20.
14 Qui venientes dicunt ei: Magister, scimus quia verax es, & non curas quemquam: nec enim vides in faciem hominum sed in veritate viam Dei doces: licet dari tributum Cæsari, an non dabimus?
15 Qui sciens versutiam illorum, ait illis: Quid E
me

me tentatis? afferte mihi denarium ut videam.
16 At illi attulerunt ei. Et ait illis: Cujus est
imago hæc, & inscriptio? Dicunt ei: Cæsaris.
17 Respondens autem Jesus dixit illis: *Red-
dite igitur quæ sunt Cæsaris, Cæsari: & quæ
sunt Dei, Deo. Et mirabantur super eo.
18 * Et venerunt ad eum Sadducæi, qui di-
*Rom. 13.c.7. cunt resurrectionem non esse: & interroga-
*Matt. bant eum dicentes:
22.c.23 19 Magister, Moyses nobis scripsit: * ut si
Luc.10 cujus frater mortuus fuerit, & dimiserit uxo-
d.7. rem, & filios non reliquerit, accipiat frater ejus
* Deut 25.b.5. uxorem ipsius, & resuscitet semen fratri suo.

20 Septem ergo fratres erant: & primus acce-
pit uxorem, & mortuus est non relicto semine.
21 Et secundus accepit eam, & mortuus est;
& nec iste reliquit semen. Et tertius similiter.
22 Et acceperunt eam similiter septem: &
non reliquerunt semen. Novissima omnium
defuncta est & mulier.
23 In resurrectione ergo cum resurrexerint,
cujus de his erit uxor? septem enim habue-
runt eam uxorem.
24 Et respondens Jesus, ait illis: Nonne
ideo erratis, non scientes Scripturas, neque
virtutem Dei?

25 Cum enim à mortuis resurrexerint, neque
nubent, neque nubentur, sed sunt sicut angeli
in cœlis.
C 26 De mortuis autem quod resurgant, non
legistis in libro Moysi, super rubum quomodo
*Exod 3.b.6. dixerit illi Deus, inquiens: * Ego sum Deus
Abraham, & Deus Isaac, & Deus Jacob?
Matth. 27 Non est Deus mortuorum, sed vivorum.
22.d.32. Vos ergo multum erratis.
28 * Et accessit unus de Scribis, qui audierat
*Matt. illos conquirentes, & videns quoniam bene
22.d.34. illis responderit, interrogavit eum, quod esset
*Deut. primum omnium mandatum.
6.a.7. 29 Jesus autem respondit ei: Quia primum
* Lev. omnium mandatum est: * Audi Israel, Do-
19.d.18 minus Deus tuus, Deus unus est;
Matth. 30 Et diliges Dñm Deum tuum ex toto corde
22.d.19. tuo, & ex tota anima tua, & ex tota mēte tua,
& ex tota virtute tua. Hoc est primū mandatū.
Rom. 13.c.9. 31 * Secundum autem simile est illi: Diliges
Galat. proximum tuum tamquam teipsum. Majus
5.c.14. horum aliud mandatum non est.
Iacob. 32 Et ait illi Scriba: Bene Magister, in veri-
2.b.8. tate dixisti, quia unus est Deus, & non est alius
præter eum:
33 Et ut diligatur ex toto corde, & ex toto in-
tellectu, & ex tota anima, & ex tota fortitudi-
ne: & diligere proximū tamquā seipsum, majus
est omnibus holocautomatibus, & sacrificiis.
34 Jesus autem videns quod sapienter respon-

disset, dixit illi: Non es longe a regno Dei. Et
nemo jam audebat eum interrogare.
35 Et respondens Jesus dicebat, docens in
templo: Quomodo dicunt Scribæ Christum
filium esse David?
36 Ipse enim David dicit in spiritu sancto: D
*Dixit Dominus Dño meo, sede a dextris meis, *Matt.
donec ponā inimicos tuos scabellū pedū tuorū. 22.d.41.
37 Ipse ergo David dicit eum Dominum, & Luc.20
& unde est filius ejus? Et multa turba eum li- f.41.
benter audivit. Psal.
38 Et dicebat eis in doctrina sua: * Cavete 109.a.1
à Scribis, qui volunt in stolis ambulare, & sa- *Matt.
lutari in foro, 23.a.5.
39 Et in primis cathedris sedere in synago- Luc.11
gis, & primos discubitus in cœnis: f.43.
40 Qui devorant domos viduarum sub ob- & 20.
tentu prolixæ orationis: hi accipient pro- g.46.
lixius judicium.
41 * Et sedens Jesus contra gazophylacium, *Luc.
aspiciebat quomodo turba jactaret æs in gazo- 21.a.1.
phylacium, & multi divites jactabant multa.
42 Cum venisset autem vidua una pauper,
misit duo minuta, quod est quadrans.
43 Et convocans discipulos suos, ait illis:
Amē dico vobis, quoniā vidua hæc pauper plus
omnibus misit, qui miserunt in gazophylaciū.
44 Omnes enim ex eo, quod abundabat illis,
miserunt: hæc vero de penuria sua omnia quæ
habuit misit totum victum suum.

CAPUT XIII.

Templum dicit evertendum, prædicitque bella & varias afflictiones ac persecutiones, abominationemque desolationis: de pseudocristis & pseudoprophetis: post signa in corporibus cœlestibus veniet cum gloria filius hominis, & huius signum dat à ficu: quia autē nemo tempus novit, jubet omnes vigilare.

A 1 ET cum egrederetur de templo, ait illi
Matth. unus ex discipulis suis: Magister, aspi-
24.a.1. ce quales lapides, & quales structuræ.
Luc.19 2 Et respondens Jesus, ait illi: Vides has om-
g.44. nes magnas ædificationes? Non relinquetur
& 11. lapis super lapidem, qui non destruatur.
b.5. 3 Et cum sederet in Monte olivarum contra
templum, interrogabant eum separatim Pe-
trus, & Jacobus, & Joannes, & Andreas:
4 Dic nobis, quando ista fient? & quod signum
erit, quando hæc omnia incipient cōsummari?
5 Et respondens Jesus cœpit dicere illis:
* Eph. * Videte ne quis vos seducat:
5.b.6. 6 Multi enim venient in nomine meo dicen-
2The. tes, quia ego sum: & multos seducent:
2.a.3. 7 Cum audieritis autem bella, & opiniones
bellorum, ne timueritis: oportet enim hæc
fieri: sed nondum finis.
B 8 Exurget enim gens contra gentem, & re-
gnum super regnum, & erunt terræmotus per
loca, & fames. Initium dolorum hæc.
9 Videte autem vosmetipsos. Tradent enim
vos in conciliis, & in synagogis vapulabitis,
& ante præsides & reges stabitis propter me, in
testimonium illis.
10 Et in omnes gentes primum oportet præ-
dicari Evangelium.
11 * Et cum duxerint vos tradentes, nolite
*Matt. præcogitare quid loquamini: sed quod datum
10.b.19 vobis fuerit in illa hora, id loquimini: non
Luc.12 enim vos estis loquentes, sed Spiritus sanctus.
b.12. 12 Tradet autem frater fratrem in mortem,
& 21. & pater filium: & consurgent filii in paren-
d.14. tes, & morte afficient eos.
13 Et eritis odio omnibus propter nomē meū.
Qui autem sustinuerit in finem hic salvus erit.
14 * Cum autem videritis abominationem *Dan.
desolationis, stantem ubi non debet: qui le- 9.g.27.
git, intelligat: tunc qui in Judæa sunt, fugiant Matth.
in montes: 24.b.
15 Et qui super tectum, ne descendat in domū, 16.
nec introeat ut tollat quid de domo sua: Luc.21
16 Et qui in agro erit, non revertatur retro d.21. C
tollere vestimentum suum.
17 Væ autem prægnantibus & nutrientibus
in illis diebus.
18 Orate vero ut hieme non fiant.
19 Erunt enim dies illi tribulationes tales,
quales non fuerunt ab Initio creaturæ, quam
condidit Deus, usque nunc, neque fient.
20 Et nisi breviasset Dominus dies, non fuis-
set salva omnis caro: sed propter electos, quos
elegit, breviavit dies.
21 * Et tunc si quis vobis dixerit: Ecce hic *Matt.
est Christus, ecce illic, ne credideritis. 24.
22 Exurgent enim pseudochristi, & pseudo- b.23.
prophetæ, & dabunt signa & portenta ad Luc.18
seducendos, si fieri potest, etiam electos. b.8.
23 Vos ergo videte. ecce prędixi vobis omnia.
24 * Sed in illis diebus, post tribulationem
illam, sol contenebrabitur, & luna non dabit *Ezec
splendorem suum. 32.b.7.
25 Et stellæ cœli erunt decidentes, & virtu- Isa.13.
tes, quæ in cœlis sunt, movebuntur. b.10.
26 Et tunc videbunt filium hominis venien- Ioel 1.
tem in nubibus cum virtute multa, & gloria. b.10.
27 * Et tunc mittet angelos suos, & congre- D
gabit electos suos a quatuor ventis, à summo *Matt.
terræ, usque ad summum cęli. 24.c.31
28 A ficu autem discite parabolam. Cum jam
ramus ejus tener fuerit, & nata fuerint folia,
cognoscitis quia in proximo sit æstas.
29 Sic & vos cum videritis hæc fieri, scitote
quod in proximo sit in ostiis.
30 Amen dico vobis, quoniam non transibit
generatio hæc, donec omnia ista fiant.
31 Cęlum & terra transibunt, verba autem
mea non transibunt.

32 De

32 De die autem illo vel horâ nemo scit, ne-
que angeli in cęlo , neque Filius, nisi Pater .
*Matt. 33 * Videte, vigilate, & orate : nescitis enim
4. quando tempus sit .
L.42. 34 Sicut homo, qui peregre profectus reliquit
domum suam , & dedit servis suis potestatem
cujusque operis, & janitori præcepit vt vigilet.
35 Vigilate ergo , (nescitis enim quando do-
minus domus veniat : sero , an media nocte ,
an galli cantu, an mane)
36 Ne cum venerit repente, inveniat vos
dormientes .
37 Quod autem vobis dico, omnibus dico ;
Vigilate .

CAPUT XIV.

Consultant principes sacerdotum de occidendo Jesu : qui unguento pretioso à muliere perfunditur murmurantibus discipulis : venditur à Juda ; de cujus proditione discipulis loquitur in cœna, in qua panem in corpus suum & vinum in sanguinem consecrata tradit discipulis : prædicit omnes scandalizandos , & trinam Petri negationem : ac post trinam orationem capitur à Judæis; quorum uni Petrus abscidit auriculam : & discipulis fugientibus , coram Caipha à falsis testibus accusatus, mortisque reus indicatus, conspuitur ac cæditur, & ter à Petro negatur .

A 1 ERat autem Pascha & Azyma post bi-
Matth. duum : & quærebant summi sacerdo-
26.a.2. tes, & Scribæ, quomodo eum dolo tenerent, &
Luc.22 occiderent .
a.1. 2 Dicebant autem : Non in die festo, ne for-
te tumultus fieret in populo .
*Matt. 3 * Et cum esset Bethaniæ in domo Simonis
26.a.6. leprosi, & recumberet : venit mulier habens
Ioan. alabastrum unguenti nardi spicati pretiosi , &
12.a.1. fracto alabastro, effudit super caput ejus .
4 Erant autem quidam indigne ferentes intra
semetipsos, & dicentes : Ut quid perditio ista
unguenti facta est ?
5 Poterat enim unguentum istud vænumdari
plus quam trecentis denariis , & dari pauperi-
bus. Et fremebant in eam .
6 Jesus autem dixit : Sinite eam , quid illi
molesti estis ? Bonum opus operata est in me .
7 Semper enim pauperes habetis vobiscum ;
& cum volueritis, potestis illis benefacere, me
autem non semper habetis .
8 Quod habuit hæc, fecit : prævenit ungere
corpus meum in sepulturam .
9 Amen dico vobis : Ubicumque prædica-
tum fuerit Evangelium istud in universo mun-
do , & quod fecit hæc , narrabitur in memo-
riam ejus .
10 * Et Judas Iscariotes unus de duodecim, B
abiit ad summos sacerdotes, ut proderet eum *Matt.
illis . 26.
11 Qui audientes gavisi sunt : & promiserunt b.14.
ei pecuniam se daturos . Et quærebat quomo-
do illum opportune traderet .
12 * Et primo die Azymorum quãdo Pascha *Matt.
immolabant, dicunt ei discipuli : Quo vis ea- 26.
mus, & paremus tibi ut manduces Pascha ? b.16.
Luc.22
13 Et mittit duos ex discipulis suis , & dicit a.6.
eis : Ite in civitatem: & occurret vobis homo
lagenam aquæ bajulans, sequimini eum :
14 Et quocumque introierit , dicite domino
domus , quia magister dicit : Ubi est refectio
mea, ubi Pascha cum discipulis meis mandu-
cem .
15 Et ipse vobis demonstrabit cęnaculum
grande, stratum : & illic parate nobis .
16 Et abierunt discipuli ejus , & venerunt in
civitatem : & invenerunt sicut dixerat illis ,
& paraverunt Pascha .
17 * Vespere autẽ facto, venit cum duodecim. *Matt.
18 Et discumbentibus eis, & manducantibus, 26.
ait JESUS : Amen dico vobis, quia unus ex b.20.
vobis tradet me, qui manducat mecum . Luc.22
b.14.
19 At illi cęperunt contristari , & dicere ei Ioan.
singulatim : Numquid ego ? 13.c.21
20 Qui ait illis : Unus ex duodecim, qui in- * Psal.
tingit mecum manum in catino . 40.c.10
21 Et Filius quidem hominis vadit , * sicut Act. 1.
scriptum est de eo : væ autem homini illi, c.16.

per quem Filius hominis tradetur: bonum erat
ei, si non esset natus homo ille.
*Matt. 22 * Et manducantibus illis, accepit Jesus
26.c.14 panem: & benedicens fregit, & dedit eis, &
1.Cor. ait: Sumite, hoc est corpus meum:
11.c.24 23 Et accepto calice, gratias agens dedit eis:
C & biberunt ex illo omnes.
24 Et ait illis: Hic est sanguis meus novi te-
stamenti, qui pro multis effundetur.
25 Amen dico vobis, quia jam non bibam de
hoc genimine vitis, usque in diem illum, cum
illud bibam novum in regno Dei.
26 Et hymno dicto exierunt in Montem oli-
varum.
*Ioan. 27 Et ait eis Jesus: * Omnes scandalizabi-
16.g. mini in me in nocte ista: quia scriptum est:
32. * Percutiam pastorem, & dispergentur oves.
*Zach 28 Sed postquam resurrexero, præcedam vos
13.c.7. in Galilæam.
29 Petrus autem ait illi: Et si omnes scanda-
lizati fuerint in te, sed non ego.
30 Et ait illi Jesus: Amen dico tibi, quia tu
hodie in nocte hac, priusquam gallus vocem
bis dederit, ter me es negaturus.
D 31 At ille amplius loquebatur: Et si oportue-
rit me simul commori tibi, non te negabo. Si-
militer autem & omnes dicebant.
*Matt. 32 *Et veniunt in prædium, cui nomen Geth-
26. semani. Et ait discipulis suis: Sedete hic do-
d.36. nec orem.
Luc.22 33 Et assumit Petrum, & Iacobum, & Joan-
d.40. nem secum: & cœpit pavere, & tædere.
34 Et ait illis: Tristis est anima mea usque
ad mortem: sustinete hic, & vigilate.
35 Et cum processisset paululum, procidit su-
per terram: & orabat, ut si fieri posset, transi-
ret ab eo hora:
36 Et dixit: Abba pater, omnia tibi possibi-
lia sunt, transfer calicem hunc a me, sed non
quod ego volo, sed quod tu.
37 Et venit, & invenit eos dormientes. Et ait
Petro: Simon, dormis? non potuisti una ho-
ra vigilare?
38 Vigilate, & orate ut non intretis in tenta-
tionem. Spiritus quidem promptus est, caro
vero infirma.
39 Et iterum abiens oravit, eumdem sermo-
nem dicens.
E 40 Et reversus, denuo invenit eos dormien-
tes, (erant enim oculi eorum gravati) & igno-
rabant quid responderent ei.
41 Et venit tertio, & ait illis: Dormite jam,
& requiescite. Sufficit: venit hora: ecce Filius
hominis tradetur in manus peccatorum.
42 Surgite, eamus. ecce qui me tradet, pro-
pe est.
43 Et, adhuc eo loquente, venit Judas Isca-
*Matt. riotes unus de duodecim, & * cum eo turba
26.c.47 multa, cum gladiis & lignis, a summis sacerdo-
Luc.22 tibus, & Scribis, & senioribus.
c.47. 44 Dederat autem traditor ejus signum eis,
Joan. dicens: Quemcumque osculatus fuero, ipse
18.a.3 est, tenete eum, & ducite caute.
45 Et cum venisset, statim accedens ad eum,
ait: Ave Rabbi: & osculatus est eum.
46 At illi manus injecerunt in eum, & tenue-
runt eum.
47 Unus autem quidam de circumstantibus
educens gladium, percussit servum summi sa-
cerdotis: & amputavit illi auriculam.
48 Et respondens Jesus, ait illis: Tamquam
ad latronem existis cum gladiis & lignis com-
prehendere me?
49 Quotidie eram apud vos in templo do-
cens, & non me tenuistis. Sed ut impleantur
Scripturæ.
50 * Tunc discipuli ejus relinquentes eum, *Matt.
omnes fugerunt. 26.f.56
51 Adolescens autem quidam sequebatur eum *Matt.
amictus sindone super nudo: & tenuerunt eum. 26.f.57
52 At ille rejecta sindone, nudus profugit ab Luc.22
eis. f.54.
53 * Et adduxerunt Jesum ad summum sa- Ioan.
cerdotem: & convenerunt omnes sacerdotes, 18.c.13
& Scribæ, & seniores. F
54 Petrus autem a longe secutus est eum, us-
que intro in atrium summi sacerdotis: & sede-
bat cum ministris ad ignem, & calefaciebat se.
55 * Summi vero sacerdotes, & omne conci- *Matt.
lium, quærebant adversus Jesum testimonium, 26.f.59
ut eum morti traderent, nec inveniebant.
56 Multi enim testimonium falsum dicebant
adversus eum: & convenientia testimonia
non erant.
57 Et quidam surgentes, falsum testimonium
ferebant adversus eum, dicentes:
58 Quoniam nos audivimus eum dicentem:
* Ego dissolvam templum hoc manu factum, *Ioan.
& per triduum aliud non manu factum ædifi- 2.d.19.
cabo.
59 Et non erat conveniens testimonium illo-
rum.
60 Et exurgens summus sacerdos in medium,
interrogavit Jesum, dicens: Non respondes
quidquam ad ea, quæ tibi objiciuntur ab his?
61 Ille autem tacebat, & nihil respondit. Rur-
sum summus sacerdos interrogabat eum, &
dixit ei: Tu es Christus filius Dei benedicti?
62 Jesus autem dixit illi: Ego sum: * & vi- G
debitis Filium hominis sedentem a dextris *Matt.
virtutis Dei, & venientem cum nubibus 24.c.30
cœli.
63 Summus autem sacerdos scindens vesti-
menta sua, ait: Quid adhuc desideramus testes?
64 Audistis blasphemiam: quid vobis vide-
tur? Qui omnes condemnaverunt eum esse
reum mortis.
65 Et cœperunt quidam conspuere in eum, &
velare faciem ejus, & colaphis eum cædere, &
dicere ei: Prophetiza: & ministri alapis eum
cædebant.
66 * Et cum esset Petrus in atrio deorsum, *Matt.
venit una ex ancillis summi sacerdotis: 26.
67 Et cum vidisset Petrum calefacientem se, g.69.
aspiciens illum, ait: Et tu cum Jesu Nazare- Luc.22
no eras. f.55.
68 At ille negavit, dicens: Neque scio, ne- Ioan.
que novi quid dicas. Et exiit foras ante 18.c.
atrium, & gallus cantavit. 17.
69 * Rursus autem cum vidisset illum ancil- *Matt.
la, cœpit dicere circumstantibus: Quia hic ex 26.g.
illis est. 71.
70 At ille iterum negavit. * Et post pusillum * Luc.
rursus qui astabant, dicebant Petro: Vere ex 22.g.
illis es: nam & Galilæus es. 58.
71 Ille autem cœpit anathematizare, & ju- Ioan.
rare: Quia nescio hominem istum, quem di- 18.c.25
citis.

*Matt. 26. g. 75. Ioa. 13. d. 38.

72 Et statim gallus iterum cantavit. * Et recordatus est Petrus verbi, quod dixerat ei Jesus: Prius quam gallus cantet bis, ter me negabis. Et cœpit flere.

CAPUT XV.

Jesus coram Pilato accusatus, nihil respondet: præeligitur Barabbas, & Jesus traditur crucifigendus; qui multis modis illusus à militibus, ducitur ad crucifigendum & divisis ipsius vestimentis inter latrones crucifixus, audit variorum jactatas in se blasphemias: suboriuntur tenebræ: & clamans Jesus Eli, acetoque potatus, cum clamore valido expirat; cujus corpus à Joseph sepelitur.

A Matth. 27. a. 1.

1 ET confestim mane consilium facientes summi sacerdotes, cum senioribus, & Scribis, & universo concilio, vincientes Jesum, duxerunt, & tradiderunt Pilato.

Luc. 23. a. 66. Ioa. 18. c. 28.

2 Et interrogavit eum Pilatus: Tu es Rex Judæorum? At ille respondens, ait illi: Tu dicis.

*Matt. 27. b. 12.

3 * Et accusabant eum summi sacerdotes in multis.

Lu. 27. a. 6. Ioa. 18. f. 11.

4 Pilatus autem rursum interrogavit eum, dicens: Non respondes quidquam? vide in quantis te accusant.

5 Jesus autem amplius nihil respondit, ita ut miraretur Pilatus.

6 Per diem autem festum solebat dimittere illis unum ex vinctis, quemcumque petissent.

7 Erat autem qui dicebatur Barabbas, qui cum seditiosis erat vinctus, qui in seditione fecerat homicidium.

8 Et cum ascendisset turba; cœpit rogare, sicut semper faciebat illis.

9 Pilatus autem respondit eis, & dixit: Vultis dimittam vobis regem Judæorum?

10 Sciebat enim quod per invidiam tradidissent eum summi sacerdotes.

B

11 Pontifices autem concitaverunt turbam, ut magis Barabbam dimitteret eis.

*Matt. 27. c. 21. Luc. 23. b. 14. *Ioan. 18. g. 39. & 19. a. 1.

12 * Pilatus autem iterum respondens, ait illis: Quid ergo vultis faciam regi Judæorum?

13 * At illi iterum clamaverunt: Crucifige eum.

14 Pilatus vero dicebat illis: Quid enim mali fecit? At illi magis clamabant: Crucifige eum.

*Matt. 27. d. 28. Ioa. 19 a. 2.

15 Pilatus autem volens populo satisfacere, dimisit illis Barabbam, & tradidit Jesum flagellis cæsum, ut crucifigeretur.

16 * Milites autem duxerunt eum in atrium prætorij, & convocant totam cohortem.

17 Et induunt eum purpura, & imponunt ei plectentes spineam coronam.

18 Et cœperunt salutare eum: Ave rex Judæorum.

19 Et percutiebant caput ejus arundine: & conspuebant eum, & ponentes genua, adorabant eum.

20 Et postquam illuserunt ei, exuerunt illum purpura, & induerunt eum vestimentis suis: & educunt illum ut crucifigerent eum.

*Matt. 27. d 32. Luc. 23. d. 26.

21 * Et angariaverunt prætereuntem quempiam, Simonem Cyrenæum, venientem de villa, patrem Alexandri & Rufi, ut tolleret crucem ejus.

22 Et perducunt illum in Golgotha locum; quod est interpretatum Calvariæ locus.

23 Et dabant ei bibere myrrhatum vinum: & non accepit.

C *Matt. 27. d 35. Luc. 23 e. 33. Ioa. 19 d. 17.

24 * Et crucifigentes eum, diviserunt vestimenta ejus, mittentes sortem super eis, quis quid tolleret.

25 Erat autem hora tertia: & crucifixerunt eum.

26 Et erat titulus causæ ejus inscriptus: REX IUDÆORUM.

* Isa. 53. d. 12.

27 Et cum eo crucifigunt duos latrones; unum a dextris, & alium a sinistris ejus.

28 * Et impleta est scriptura, quæ dicit: Et cum iniquis reputatus est.

* Ioan. 2. d. 19.

29 Et prætereuntes blasphemabant eum, moventes capita sua, & dicentes: * Vah qui destruis templum Dei, & in tribus diebus reædificas:

30 Salvum fac temetipsum descendens de cruce.

31 Similiter & summi sacerdotes illudentes, ad alterutrum cum Scribis dicebant: Alios salvos fecit, seipsum non potest salvum facere.

32 Christus rex Israel descendat nunc de cruce, ut videamus, & credamus. Et qui cum eo crucifixi erant, convitiabantur ei.

33 Et facta hora sexta, tenebræ factæ sunt per totam terram usque in horam nonam.

D * Psal. 21. a. 1. Mat. 27 e. 46.

34 Et hora nona exclamavit Jesus voce magna, dicens: * Eloi Eloi, lamma sabacthani? quod est interpretatum: Deus meus, Deus meus, ut quid dereliquisti me?

35 Et quidam de circumstantibus audientes, dicebant: Ecce Eliam vocat.

36 Currens autem unus, & implens spongiam aceto, circumponensque calamo, potum dabat ei, dicens: Sinite, videamus si veniat Elias ad deponendum eum.

37 Jesus autem emissa voce magna expiravit.

38 Et velum templi scissum est in duo, a summo usque deorsum.

39 Videns autem Centurio, qui ex adverso stabat, quia sic clamans expirasset, ait: Vere hic homo Filius Dei erat.

*Matt. 27. f. 55

40 * Erant autem & mulieres de longe aspicientes: inter quas erat Maria Magdalene, & Maria Jacobi minoris & Joseph mater, & Salome:

* Luc. 8. a. 2.

41 Et cum esset in Galilæa, sequebantur eum, * & ministrabant ei, & aliæ multæ, quæ simul cum eo ascenderant Jerosolymam.

*Matt. 27. g 57 Luc. 23 g. 50. Ioa. 19 g. 38.

42 * Et cum jam sero esset factum (quia erat parasceve, quod est ante sabbatum.)

43 Venit Joseph ab Arimathæa nobilis decurio, qui & ipse erat expectans regnum Dei, & audacter introivit ad Pilatum, & petiit corpus Jesu.

44 Pilatus autem mirabatur si jam obiisset. Et accersito centurione, interrogavit eum si jam mortuus esset.

45 Et cum cognovisset à centurione, donavit corpus Joseph.

46 Joseph autem mercatus sindonem, & deponens eum involvit sindone, & posuit eum in monumento, quod erat excisum de petra, & advolvit lapidem ad ostium monumenti.

47 Maria autem Magdalene, & Maria Joseph, aspiciebant ubi poneretur.

CAPUT XVI.

Mulieribus ad Chriſti monumentum obſtupeſcentibus, Angelus reſurrectionem ipſius annuntiat; qui primum Mariæ Magdalene apparet, deinde duobus diſcipulis in alia effigie: demum undecim recumbentibus apparens, exprobrata incredulitate, mittit eos ut in univerſo mundo prædicent ac baptizent, ſubjunctis ſignis quæ ſequantur credentes, ac ita in cœlum aſcendit.

1 ET cum tranſiſſet ſabbatum, Maria Mag-
A dalene, & Maria Iacobi, & Salome
*Matt. emerunt aromata ut venientes ungerent Je-
28.a.1. ſum.
Luc. 2. a.1. 2 Et valde mane una ſabbatorum, veniunt ad
Ioann. monumentum, orto jam ſole.
20.a.1. 3 Et dicebant ad invicem: Quis revolvet
*Matt. nobis lapidem ab oſtio monumenti?
28.a.1. 4 Et reſpicientes viderunt revolutum lapi-
Luc. 24 dem. Erat quippe magnus valde.
a.4. 5 * Et introeuntes in monumentum viderunt
B Ioa.10. juvenem ſedentem in dextris, coopertum ſto-
c.12. la candida, & obſtupuerunt.
6 Qui dicit illis: Nolite expaveſcere: Je-
ſum quæritis Nazarenum, crucifixum: ſurre-
xit, non eſt hic, ecce locus ubi poſuerunt
eum.
7 Sed ite, dicite diſcipulis eius, & Petro,
quia præcedit vos in Galilæam: ibi eum vide-
* Sup. bitis, * ſicut dixit vobis.
14.c.28 8 At illæ exeuntes, fugerunt de monumento:
invaserat enim eas tremor & pavor: & nemini
quidquam dixerunt; timebant enim.

9 Surgens autem mane, * prima ſabbati, ap-
paruit primo Mariæ Magdalene, de qua ejece- *Ioan.
rat ſeptem dæmonia. 20.b.
10 Illa vadens nunciavit his, qui cum eo fue- 16.
rant, lugentibus & flentibus.
11 Et illi audientes quia viveret, & viſus eſ-
ſet ab ea, non crediderunt.
12 * Poſt hæc autem duobus ex his ambulan- C * Luc.
tibus oſtenſus eſt in alia effigie, euntibus in 24. b.
villam: 13.
13 Et illi euntes nuntiaverunt ceteris: nec il-
lis crediderunt.
14 Noviſſime recumbentibus illis undecim
apparuit: & exprobravit incredulitatẽ eorum
& duritiam cordis, quia iis, qui viderant eum
reſurrexiſſe, non crediderunt.
15 Et dixit eis: Euntes in mundum univer-
ſum prædicate Euangelium omni creaturæ. D
16 Qui crediderit, & baptizatus fuerit, ſal-
vus erit: qui vero non crediderit, condemna-
bitur.
17 Signa autem eos, qui crediderint, hæc ſe-
quentur, * In nomine meo dæmonia ejicient: * Act.
linguis loquentur novis: 16. d.
18 Serpentes tollent: & ſi mortiferum quid 18. & 19.
biberint, non eis nocebit: ſuper ægros manus 2. 4. &
imponent, & bene habebunt. 10. f.
19 Et Dominus quidem Jeſus poſtquam locu- 46. Act. 1. 3.
tus eſt eis, * aſſumptus eſt in cœlum, & ſedet 2. 3. b.
a dextris Dei. * Luc.
20 Illi autem profecti prædicaverunt ubique, 24. f.
Domino cooperante, & ſermonem confirman- 51.
te, ſequentibus ſignis.

SANCTVM IESV CHRISTI EVANGELIVM SECVNDVM LVCAM.

CAPUT I.

Zachariæ sacerdoti annuntiat Gabriel Joannis conceptum ex Elisabeth sterili, qui Angelo non credens, mutus efficitur: idemque Gabriel Mariæ annuntiat conceptum Jesu filii Dei de Spiritu sancto: ad Mariæ salutationem Joannes exultat in utero, & Elisabeth prophetat, ipsaque Maria canticum gratiarum actionis Domino decantat: in nati Joannis circumcisione, Zacharias pater, recepta loquela, canticum gratiarum actionis edit.

1 QUoniam quidem multi co-
A nati sunt ordinare narra-
tionem, quæ in nobis
completæ sunt, rerum:
2 Sicut tradiderunt nobis,
qui ab initio ipsi viderunt,
& ministri fuerunt ser-
monis:
3 Visum est & mihi, assecuto omnia à princi-
pio diligenter, ex ordine tibi scribere, optime,
Theophile,
4 Ut cognoscas eorum verborum, de quibus
eruditus es, veritatem.
5 Fuit in diebus Herodis, regis Judææ, sa-
cerdos quidam nomine Zacharias, * de vice
* 1.Par 24.a.10 Abia, & uxor illius de filiabus Aaron, & no-
men ejus Elisabeth.
6 Erant autem justi ambo ante Deum, ince-
dentes in omnibus mandatis & justificationi-
bus Domini sine querela,
7 Et non erat illis filius, eo quod esset Elisa-
beth sterilis, & ambo processissent in diebus suis.
8 Factum est autem, cum sacerdotio fungere-
tur in ordine vicis suæ ante Deum,
9 Secūdū consuetudinē sacerdotii, sorte exiit
ut incensum poneret, ingressus in templū Dñi:
10 Et * omnis multitudo populi erat orans *Exod 30.a.7. Levit. 16.d.17
foris hora incensi.
11 Apparuit autem illi Angelus Domini, stans
à dextris altaris incensi.
12 Et Zacharias turbatus est videns, & timor
irruit super eum.
13 Ait autem ad illum Angelus: Ne timeas B
Zacharia, quoniam exaudita est deprecatio
tua: & uxor tua Elisabeth pariet tibi filium, &
vocabis nomen ejus Joannem.
14 Et erit gaudium tibi, & exultatio, & mul-
ti in nativitate ejus gaudebunt:
15 Erit enim magnus coram Domino: & vi-
num, & siceram non bibet, & Spiritu sancto re-
plebitur adhuc ex utero matris suæ:
16 Et multos filiorum Israel convertet ad
Dominum Deum ipsorum.
17 Et ipse præcedet ante illum in spiritu & * Mal. 4. b.6.
virtute Eliæ * ut convertat corda patrum in Matt.
filios, & incredulos ad prudentiam justorum, 1 .b.14
parare Domino plebem perfectam.

18 Et dixit Zacharias ad Angelum : Unde
hoc sciam ? ego enim sum senex , & uxor mea
processit in diebus suis .
19 Et respondens Angelus dixit ei : Ego sum
Gabriel, qui asto ante Deum: & missus sum lo-
qui ad te, & hæc tibi evangelizare .
20 Et ecce eris tacens , & non poteris loqui ,
usque in diem quo hæc fiant , pro eo quod non
credidisti verbis meis , quæ implebuntur in
tempore suo .
21 Et erat plebs expectans Zachariam: & mi-
C rabantur quod tardaret ipse in templo .
22 Egressus autem non poterat loqui ad illos,
& cognoverunt quod visionem vidisset in tem-
plo . Et ipse erat innuens illis , & permansit
mutus .
23 Et factum est, ut impleti sunt dies officii
ejus , abiit in domum suam :
24 Post hos autem dies concepit Elisabeth
uxor ejus , & occultabat se mensibus quinque,
dicens :
25 Quia sic fecit mihi Dominus in diebus ,
quibus respexit auferre opprobrium meum in-
ter homines .
26 In mense autem sexto , missus est Angelus
Gabriel a Deo in civitatem Galilææ , cui no-
men Nazareth ,
27 Ad Virginem desponsatam viro , cui no-
men erat Joseph , de domo David , & nomen
virginis Maria .
28 Et ingressus Angelus ad eam dixit : Ave
gratia plena : Dominus tecum : Benedicta tu
in mulieribus .
29 Quæ cum audisset turbata est in sermone
ejus , & cogitabat qualis esset ista salutatio .
*Isai.7 30 Et ait Angelus ei : Ne timeas Maria, inve-
c.14. nisti enim gratiam apud Deum :
D 31 * Ecce concipies in utero , & paries fi-
*Inf.2. lium , & vocabis nomen ejus JESUM .
c.21. 32 Hic erit magnus , & Filius Altissimi voca-
*Dan. 7.d.14. bitur, & dabit illi Dominus Deus sedem David
&c.7. patris ejus : * & regnabit in domo Jacob in
Mich. 4.c.7. æternum ,

33 Et regni ejus non erit finis .
34 Dixit autem Maria ad Angelum: Quomo-
do fiet istud, quoniam virum non cognosco ?
35 Et respondens Angelus dixit ei : Spiritus
sanctus superveniet in te , & virtus Altissimi
obumbrabit tibi . Ideoque & quod nascetur ex
te Sanctum , vocabitur Filius Dei .
36 Et ecce Elisabeth cognata tua, & ipsa con-
cepit filium in senectute sua : & hic mensis
sextus est illi , quæ vocatur sterilis :
37 Quia non erit impossibile apud Deum om-
ne verbum .
38 Dixit autem Maria: Ecce ancilla Domi-
ni , fiat mihi secundum verbum tuum . Et dis-
cessit ab illa Angelus .
39 Exurgens autem Maria in diebus illis abiit
in montana cum festinatione , in civitatem
Juda :
40 Et intravit in domum Zachariæ, & saluta-
vit Elisabeth .
41 Et factum est, ut audivit salutationem Ma-
riæ Elisabeth , exultavit infans in utero ejus: &
repleta est Spiritu sancto Elisabeth :
42 Et exclamavit voce magna , & dixit: Be-
nedicta tu inter mulieres , & benedictus fructus
ventris tui .
43 Et unde hoc mihi ut veniat mater Domini
mei ad me ?
44 Ecce enim ut facta est vox salutationis tuæ
in auribus meis , exultavit in gaudio infans in
utero meo .
45 Et beata , quæ credidisti , quoniam perfi-
cientur ea , quæ dicta sunt tibi a Domino .
46 Et ait Maria :
47 Magnificat anima mea Dominum : * &
exultavit spiritus meus in Deo salutari meo . *Isa. 11.b.9.
48 Quia respexit humilitatem ancillæ suæ : Psal.131. b.10.
ecce enim ex hoc beatam me dicent omnes
generationes . *Ps.33.
49 Quia fecit mihi magna qui potens est , & a.11.
sanctum nomen ejus . 1. Reg. 2.b.1.
50 Et misericordia ejus a progenie in proge-
nies timentibus eum .

51 Fecit

* Isa. 51 Fecit potentiam in * brachio suo: dispersit
41.b.8. superbos mente cordis sui.
52 Deposuit potentes de sede, & exaltavit
humiles.
53 * Esurientes implevit bonis: & divites di-
Ps.131. misit inanes.
c. 54 Suscepit Israel puerum suum, recordatus
Gen.17 misericordiæ suæ.
c.9. 55 Sicut locutus est ad patres nostros, * A-
& 22. braham & semini ejus in sæcula.
c.16. 56 Mansit autem Maria cum illa quasi men-
sibus tribus: & reversa est in domum suam.
57 Elisabeth autem impletum est tempus pa-
riendi, & peperit filium.
58 Et audierunt vicini & cognati ejus, quia
magnificavit Dominus misericordiam suam
cum illa, & congratulabantur ei.
59 Et factum est in die octavo, venerunt cir-
cumcidere puerum, & vocabant eum nomine
patris sui Zachariam.
60 Et respondens mater ejus, dixit: Nequa-
quam, sed vocabitur Joannes.
61 Et dixerunt ad illam: Quia nemo est in
cognatione tua, qui vocetur hoc nomine.
62 Innuebant autem patri ejus, quem vellet
vocari eum.
* Supr. 63 Et postulans pugillarem scripsit, * di-
b.14. cens: Joannes est nomen ejus. Et mirati sunt
universi.
64 Apertum est autem illico os ejus, & lingua
ejus, & loquebatur benedicens Deum.
65 Et factus est timor super omnes vicinos eo-
rum: & super omnia montana Judææ divulga-
G bantur omnia verba hæc:
66 Et posuerunt omnes qui audierant in cor-
de suo, dicentes: Quis, putas, puer iste erit?
Etenim manus Domini erat cum illo.
67 Et Zacharias pater ejus repletus est Spiritu
* Psal. sancto: & prophetavit dicens:
73.e.12 68 * Benedictus Dominus Deus Israel: quia
& 131. visitavit, & fecit redemptionem plebis suæ:
d.17. 69 Et erexit cornu salutis nobis, in domo
David pueri sui.

70 * Sicut locutus est per os sanctorum, qui à * Ier.
sæculo sunt, prophetarum ejus: 23 a.6.
71 Salutem ex inimicis nostris, & de manu & 30.
omnium qui oderunt nos: b.10.
72 Ad faciendam misericordiam cum patri-
bus nostris, & memorari testamenti sui san-
cti.
73 * Iusjurandum, quod juravit ad Abraham * Gen.
patrem nostrum, daturum se nobis: 22.c.16
74 Ut sine timore, de manu inimicorum no- Ier.31.
strorum liberati, serviamus illi; f.33.
75 In sanctitate & justitia coram ipso, omni- Heb.6.
bus diebus nostris. c.13.
76 Et tu puer, propheta Altissimi vocaberis: d.17.
præibis enim ante faciem Domini parare vias
ejus:
77 * Ad dandam scientiam salutis plebi ejus, *Mal.4
in remissionem peccatorum eorum: a 5.
78 Per viscera misericordiæ Dei nostri, in Supr.
quibus visitavit nos, * oriens ex alto: b 17.
79 Illuminare his, qui in tenebris, & in um- *Zac.2
bra mortis sedent: ad dirigendos pedes no- d.7.
stros in viam pacis. Mal. 4.
80 Puer autem crescebat, & confortabatur a.1.
spiritu: & erat in desertis usque in diem osten-
sionis suæ ad Israel.

CAPUT II.

Ex Augusti decreto Joseph cum Maria ascendit in Bethlehem; ubi illa peperit Salvatorem, cujus nativitate ab Angelo audita, pastores festini veniunt illum visuri: puer circumcisus vocatur Jesus: quem post dies purificationis in Jerusalem delatum ut Domino sisteretur, Simeon senex benedicit, ac de matris in passione doloribus prophetat, Annaque prophetissa vetula Domino confitetur: Jesus duodecim annorum plenus sapientia & gratia, perditus à parentibus, in medio doctorum invenitur; descenditque Nazareth factus illis subditus.

1 FActum est autem in diebus illis, exiit A
edictum à Cæsare Augusto, ut descri-
beretur universus orbis.

2 Hæc

2 Hæc descriptio prima facta est a præside
Syriæ Cyrino :
3 Et ibant omnes , ut profiterentur singuli in
suam civitatem.
4 Ascendit autem & Joseph a Galilæa de ci-
*Mic.5 vitate Nazareth , in Judæam in civitatem Da-
a.2. vid, quæ vocatur * Bethlehem : eo quod esset
Matt.2 de domo & familia David ,
a.6. 5 Ut profiteretur eum Maria desponsata sibi
uxore prægnante .
6 Factum est autem , cum essent ibi , impleti
sunt dies ut pareret .
7 Et peperit filium suum primogenitum , &
pannis eum involvit, & reclinavit eum in præ-
sepio : quia non erat eis locus in diversorio .
B 8 Et pastores erant in regione eadem vigilan-
tes, & custodientes vigilias noctis super gre-
gem suum .
9 Et ecce angelus Domini stetit juxta illos, &
claritas Dei circumfulsit illos , & timuerunt ti-
more magno .
10 Et dixit illis Angelus : Nolite timere : ec-
ce enim evangelizo vobis gaudium magnum ,
quod erit omni populo .
11 Quia natus est vobis hodie Salvator , qui
est Christus Dominus, in civitate David .
12 Et hoc vobis signum : Invenietis infantem
pannis involutum , positum in præsepio .
13 Et subito facta est cum angelo multitudo
militiæ cælestis, laudantium Deū, & dicentium:
14 Gloria in altissimis Deo , & in terra pax
hominibus bonæ voluntatis .
15 Et factum est, ut discesserunt ab eis Ange-
li in cœlum : & pastores loquebantur ad invi-
cem : Transeamus usque Bethlehem, & videa-
mus hoc verbum , quod factum est , quod Do-
C minus ostendit nobis .
16 Et venerunt festinantes: & invenerunt Ma-
riam , & Joseph , & infantem positum in præ
sepio .
17 Videntes autem cognoverunt de verbo ,
quod dictum erat illis de puero hoc .
18 Et omnes qui audierunt mirati sunt : & de
his , quæ dicta erant à pastoribus ad ipsos .
19 Maria autem conservabat omnia verba *Gen.
hæc, conferens in corde suo . 17.b.12
20 Et reversi sunt pastores glorificantes & Levit.
laudantes Deum , in omnibus quæ audierant & 12.a.3.
viderant , sicut dictum est ad illos . *Supr.
21 * Et postquam consummati sunt dies octo .d.31.
ut circumcideretur puer : vocatum est nomen Matt.1.
ejus * Jesus, quod vocatum est ab Angelo prius c.21.
quam in utero conciperetur . * Lev.
22 Et postquam impleti sunt dies purgationis 12.a.6.
ejus * secundum legem Moysi , tulerunt illum *Exod.
in Jerusalem , ut sisterent eum Domino , 13.a.2.
23 Sicut scriptum est in lege Domini : * Quia Num.
omne masculinum adaperiens vulvam sanctum 8.c.16.
Domino vocabitur ,
24 Et ut darent hostiam secundum quod di- D
ctum est * in lege Domini , par turturum , aut 1. Lev.
duos pullos columbarum . 12.d.8.
25 Et ecce homo erat in Jerusalem , cui no-
men Simeon, & homo iste justus & timoratus ,
expectans consolationem Israel , & Spiritus
sanctus erat in eo .
26 Et responsum acceperat a Spiritu sancto ,
non visurum se mortem , nisi prius videret
Christum Domini .
27 Et venit in spiritu in templum . Et cum in-
ducerent puerum Jesum parentes ejus, ut face-
rent secundum consuetudinem legis pro eo :
28 Et ipse accepit eum in ulnas suas , & bene-
dixit Deum, & dixit :
29 Nunc dimittis servum tuum Domine , se-
cundum verbum tuum in pace :
30 Quia viderunt oculi mei salutare tuum ,
31 Quod parasti ante faciem omnium popu-
lorum ;
32 Lumen ad revelationem gentium , & glo-
riam plebis tuæ Israel .
33 Et erat pater ejus , & mater mirantes super E
his , quæ dicebantur de illo . * Isai.
34 Et benedixit illis Simeon : & dixit ad Ma- 8.c.14.
riam matrem ejus: *Ecce positus est hic in rui- Rom.9
nam, & in resurrectionem multorum in Israel ; g.32.
& in 1. Pet.
2.b.8.

& in fignum , cui contra dicetur :
35 Et tuam ipfius animam pertranfibit gla-
dius , ut revelentur ex multis cordibus cogita-
tiones .
36 Et erat Anna prophetiffa , filia Phanuel ,
de tribu Afer ; hæc proceſſerat in diebus mul-
tis , & vixerat cum viro ſuo annis ſeptem à
virginitate ſua .
37 Et hæc vidua uſque ad annos octoginta
quatuor : quæ non diſcedebat de templo , jeju-
niis & obſecrationibus ſerviens nocte ac die .
38 Et hæc , ipſa hora ſuperveniens , confiteba-
tur Domino : & loquebatur de illo omnibus ,
qui expectabant redemptionem Iſrael .
39 Et ut perfecerunt omnia ſecundum legem
Domini , reverſi ſunt in Galilæam in civitatem
ſuam Nazareth .

40 Puer autem creſcebat , & conforta- B
batur , plenus ſapientia : & gratia Dei erat in
illo .
41 Et ibant parentes ejus per omnes annos in
Jeruſalem , * in die ſolemni Paſchæ . *Exod.
42 Et cum factus eſſet annorum duodecim , 23.c.
aſcendentibus illis Jeroſolymam ſecundum & 34 d.
conſuetudinem diei feſti , 17.
43 Conſummatiſque diebus , cum redirent , Deut.
remanſit puer Jeſus in Jeruſalem , & non co- 16. a.
gnoverunt parentes ejus .
44 Exiſtimantes autem illum eſſe in comita-
tu , venerunt iter diei , & requirebant eum in-
ter cognatos , & notos .
45 Et non invenientes , regreſſi ſunt in Jeru-
ſalem , requirentes eum .
46 Et factum eſt , poſt triduum invenerunt

illum

illum in templo sedentem in medio doctorum, audientem illos, & interrogantem eos.

G 47 Stupebant autem omnes, qui eum audiebant, super prudentia & responsis ejus.

48 Et videntes admirati sunt. Et dixit mater ejus ad illum: Fili, quid fecisti nobis sic? ecce pater tuus & ego dolentes quærebamus te.

49 Et ait ad illos: Quid est quod me quærebatis: nesciebatis quia in his, quæ patris mei sunt, oportet me esse?

50 Et ipsi non intellexerunt verbum, quod locutus est ad eos.

51 Et descendit cum eis, & venit Nazareth: & erat subditus illis. Et mater ejus conservabat omnia verba hæc in corde suo.

52 Et Jesus proficiebat sapientia & ætate, & gratia apud Deum & homines.

CAPUT III.

Joannes mittitur à Domino impletu'usque sua prædicatione Isaiæ vaticinium: & turbis, publicanis, ac militibus dat consilium, dicens quid singulos facere oporteat, testaturque Christi excellentiam & baptismi ipsius, super quem ab ipso baptizatum descendit columba, ac vox Patris auditur: texiturque ejus genealogia à Joseph usque ad Adam ascendens.

A 1 ANno autem quintodecimo imperii Tiberii Cæsaris, procurante Pontio Pilato Judæam, tetrarcha autem Galilææ Herode, Philippo autem fratre ejus tetrarcha Ituræ, & Trachonitidis regionis, & Lysania Abilinæ tetrarcha;

*Act.4 a.6. · * Sub principibus sacerdotum Anna & Caipha: factum est verbum Domini super Joannem, Zachariæ filium, in deserto.

*Matt. 3.a.1. Mar.1. a.4. 3 * Et venit in omnem regionem Jordanis, prædicans baptismum pœnitentiæ in remissionem peccatorum,

* Isai. 40.a.3. Joan.1 c.23. 4 Sicut scriptum est in Libro sermonum Isaiæ prophetæ: * Vox clamantis in deserto: Parate viam Domini: rectas facite semitas ejus:

5 Omnis vallis implebitur: & omnis mons & collis humiliabitur: & erunt prava in directa, & aspera in vias planas:

B 6 Et videbit omnis caro salutare Dei.

*Matt. 3.b.7. 7 Dicebat ergo ad turbas quæ exibant ut baptizarentur ab ipso: * Genimina viperarum, quis ostendit vobis fugere a ventura ira?

8 Facite ergo fructus dignos pœnitentiæ, & ne cœperitis dicere: Patrem habemus Abraham. Dico enim vobis, quia potens est Deus de lapidibus istis suscitare filios Abrahæ.

9 Jam enim securis ad radicem arborum posita est. Omnis ergo arbor non faciens fructum bonum, excidetur, & in ignem mittetur.

10 Et interrogabant eum turbæ, dicentes: Quid ergo faciemus? C

11 Respondens autem dicebat illis: * Qui habet duas tunicas, det non habenti: & qui habet escas, similiter faciat. *1.Ioan. 3.c.17. Iac. 2.15.

12 Venerunt autem & publicani ut baptizarentur, & dixerunt ad illum: Magister, quid faciemus?

13 At ille dixit ad eos: Nihil amplius, quam quod constitutum est vobis, faciatis.

14 Interrogabant autem eum & milites, dicentes: Quid faciemus & nos? Et ait illis: Neminem concutiatis, neque calumniam faciatis: & contenti estote stipendiis vestris.

15 Existimante autem populo, & cogitantibus omnibus in cordibus suis de Joanne, ne forte ipse esset Christus: *Matt.

16 Respondit Joannes, dicens omnibus: * Ego quidem aqua baptizo vos: veniet autem fortior me, cujus non sum dignus solvere corrigiam calceamentorum ejus: * ipse vos baptizabit in Spiritu sancto, & igni: 3.c.11. Marc. 1.b.8. Ioan.1 d.16. *Act.1. a.5. &

17 Cujus ventilabrum in manu ejus, & purgabit aream suam, & congregabit triticum in horreum suum, paleas autem comburet igni inextinguibili. c.16 & 19. a.4.

¶ 18 Multa quidem & alia exhortans evangelizabat populo. Matth. 3.c.12.

19 * Herodes autem tetrarcha, cum corriperetur ab illo de Herodiade uxore fratris sui, & de om-

omnibus malis quæ fecit Herodes,
20 Adjecit & hoc super omnia, & inclusit
Joannem in carcere.
*Matt. 21 * Factum est autem cum baptizaretur om-
14.a.1. nis populus, & Jesu baptizato, & orante, aper-
Marc.6 tum est cœlum:
c.17. 22 Et descendit Spiritus sanctus corporali
*Matt. specie sicut columba in ipsum: & vox de cœlo
3.d.13. facta est: * Tu es filius meus dilectus, in te
Marc.1 complacui mihi.
b.9. 23 Et ipse Jesus erat incipiens quasi annorum
Ioan.1 triginta, ut putabatur, filius Joseph, qui fuit
d.32. Heli, qui fuit Mathat,
*Matt. 24 Qui fuit Levi, qui fuit Melchi, qui fuit Jan-
3.d.17. ne, qui fuit Joseph,
& 17. 25 Qui fuit Mathathiæ, qui fuit Amos, qui
a.5. fuit Nahum, qui fuit Hessi, qui fuit Nagge,
Infra 26 Qui fuit Mahath, qui fuit Mathathiæ, qui
9.f.35. fuit Semei, qui fuit Joseph, qui fuit Juda,
2. Pet.
1.d.19.
E 27 Qui fuit Joanna, qui fuit Resa, qui fuit Zo-
robabel, qui fuit Salathiel, qui fuit Neri,
28 Qui fuit Melchi, qui fuit Addi, qui fuit Co-
san, qui fuit Elmadan qui fuit Her;
29 Qui fuit Jesu, qui fuit Eliezer, qui fuit Jo-
rim, qui fuit Mathath, qui fuit Levi,
30 Qui fuit Simeon, qui fuit Juda, qui fuit Jo-
seph, qui fuit Jona, qui fuit EliaKim,
31 Qui fuit Melca, qui fuit Menna, qui fuit Ma-
thatha, qui fuit Nathan, qui fuit David,
32 Qui fuit Jesse, qui fuit Obed, qui fuit Booz,
qui fuit Salmon, qui fuit Naasson,
33 Qui fuit Aminadab, qui fuit Aram, qui fuit
Esron, qui fuit Phares, qui fuit Judæ,
34 Qui fuit Jacob, qui fuit Isaac qui fuit
Abrahæ, qui fuit Thare, qui fuit Nachor,
35 Qui fuit Sarug, qui fuit Ragau, qui fuit Pha-
leg, qui fuit Heber, qui fuit Sale,
36 Qui fuit Cainan, qui fuit Arphazad, qui
fuit Sem, qui fuit Noe, qui fuit Lamech,
37 Qui fuit Mathusale, qui fuit Henoch,
qui fuit Iared, qui fuit Malaleel, qui fuit Cai-
nan,
38 Qui fuit Henos, qui fuit Seth, qui fuit
Adam, qui fuit Dei,

CAPUT IV.

Jesus post ieiunium quadraginta dierum, ac devictas satanæ tentationes, in synagoga Nazareth legit factam de se Isaiæ prophetiam; dicitque prophetam non esse acceptum in patria propria, quapropter volunt eum de monte præcipitare: eiicit in Capharnaum dæmonium, sanatque socrum Simonis, & plures alios à variis languoribus, ac dæmonia eiicit.

A 1 JEsus autem plenus Spiritu sancto regres-
Matt.4 sus est a Jordane: & agebatur à Spiritu
a.1. in desertum
Mat. 2 Diebus quadraginta, & tentabatur à diabo-
a.12. lo. Et nihil manducavit in diebus illis: & con-
summatis illis esuriit.
3 Dixit autem illi diabolus: Si filius Dei es,
dic lapidi huic ut panis fiat.
Deut. 4 Et respondit ad illum Jesus: Scriptum est:
8.a.3 * Quia non in solo pane vivit homo, sed in om-
Matt.4 ni verbo Dei.
a.4. 5 Et duxit illum diabolus in montem excel-
sum, & ostendit illi omnia regna orbis terræ
in momento temporis,
6 Et ait illi: Tibi dabo potestatem hanc uni-
versam, & gloriam illorum: quia mihi tradita
sunt, & cui volo do illa.
7 Tu ergo si adoraveris coram me, erunt tua B
omnia.
8 Et respondens Jesus, dixit illi: * Scriptum *Deut.
est: Dominum Deum tuum adorabis, & illi 6.c.13
soli servies. & 10.d.
9 Et duxit illum in Jerusalem, & statuit eum 20.
super pinnam templi, & dixit illi: Si filius Dei
es, mitte te hinc deorsum.
10 * Scriptum est enim quod Angelis suis
mandavit de te, ut conservent te: *Psal.
11 Et quia in manibus tollent te, ne forte of- 90.c.11
fendas ad lapidem pedem tuum.
12 Et respondens Jesus, ait illi: Dictum est:
* Non tentabis Dominum Deum tuum.
13 Et consummata omni tentatione, diabo- *Deut.
lus recessit ab illo, usque ad tempus. 6.c.16.

14 * Et

14 *Et regressus est Jesus in virtute Spiritus in Galilæam, & fama exiit per universam regionem de illo. *Matt. 4.b.12. Mar. 1.b.14.

15 Et ipse docebat in synagogis eorum, & magnificabatur ab omnibus. C

16 *Et venit Nazareth, ubi erat nutritus, & intravit secundum consuetudinem suam die sabbati in synagogam, & surrexit legere. *Matt. 13.g.54. Mar. 6.a.1. Joan. 4.f.44.

17 Et traditus est illi Liber Isaiæ prophetæ. Et ut revolvit librum, invenit locum ubi scriptum erat: *Isaiæ 61.a.1.

18 *Spiritus Domini super me: propter quod unxit me, evangelizare pauperibus misit me, sanare contritos corde,

19 Prædicare captivis remissionem, & cæcis visum, dimittere confractos in remissionem, prædicare annum Domini acceptum, & diem retributionis.

20 Et cum plicuisset librum, reddidit ministro, & sedit. Et omnium in synagoga oculi erant intendentes in eum. D

21 Cœpit autem dicere ad illos: Quia hodie impleta est hæc scriptura in auribus vestris.

22 Et omnes testimonium illi dabant & mirabantur in verbis gratiæ, quæ procedebant de ore ipsius, & dicebant: Nonne hic est filius Joseph?

23 Et ait illis: Utique dicetis mihi hanc similitudinem: Medice cura teipsum: quanta audivimus facta in Capharnaum, fac & hic in patria tua.

24 Ait autem: Amen dico vobis, quia nemo propheta acceptus est in patria sua.

25 In veritate dico vobis, *multæ viduæ erant in diebus Eliæ in Israel, quando clausum est cœlum annis tribus, & mensibus sex, cum facta esset fames magna in omni terra: *3.Reg 17.a.9.

26 Et ad nullam illarum missus est Elias, nisi in Sarepta Sidoniæ, ad mulierem viduam.

27 *Et multi leprosi erant in Israel sub Elisæo propheta: & nemo eorum mundatus est nisi Naaman Syrus. E *4.Reg 5.a.14.

28 Et repleti sunt omnes in synagoga ira, hæc audientes.

29 Et surrexerunt, & ejecerunt illum extra civitatem: & duxerunt illum usque ad supercilium montis, super quem civitas illorum erat ædificata, ut præcipitarent eum.

30 Ipse autem transiens per medium illorum, ibat.

31 *Et descendit in Capharnaum civitatem Galilææ, ibique docebat illos sabbatis. *Matt. 4.b.13. Marc. 1.c.21.

32 Et stupebant in doctrina ejus, quia in potestate erat sermo ipsius. Matt. 7.d.28.

33 *Et in synagoga erat homo habens dæmonium immundum, & exclamavit voce magna, *Marc 1.c.23.

34 Dicens: Sine, quid nobis, & tibi Jesu Nazarene? venisti perdere nos? scio te quis sis, Sanctus Dei. F

35 Et increpavit illum Jesus, dicens: Obmutesce, & exi ab eo. Et cum projecisset illum dæmonium in medium, exiit ab illo, nihilque illum nocuit.

36 Et factus est pavor in omnibus, & colloquebantur ad invicem, dicentes: Quod est hoc verbum, quia in potestate & virtute imperat immundis spiritibus, & exeunt?

37 Et divulgabatur fama de illo in omnem locum regionis.

38 Surgens autem Jesus de synagoga, introivit in domum Simonis. *Socrus autem Simonis tenebatur magnis febribus: & rogaverunt illum pro ea. G *Matt. 8.b.14. Mar. 1.c.30.

39 Et stans super illam, imperavit febri: & dimisit illam. Et continuo surgens ministrabat illis.

40 Cum autem sol occidisset, omnes qui habebant infirmos variis languoribus, ducebant illos ad eum. At ille singulis manus imponens, curabat eos.

41 *Exibant autem dæmonia à multis, clamantia & dicentia: Quia tu es filius Dei. & increpans non sinebat ea loqui, quia sciebant ipsum esse Christum. *Marc. 1.d.34.

42 Facta autem die egressus ibat in desertum locum, & turbæ requirebant eum, & venerunt usque ad ipsum: & detinebant illum ne discederet ab eis.

43 Quibus ille ait: Quia & aliis civitatibus oportet me evangelizare regnum Dei: quia ideo missus sum.

44 Et erat prædicans in synagogis Galilææ.

CAPUT V.

Ubi de navicula Petri docuisset, ille laxato ipsius jussu rete conclusit copiosam piscium multitudinem: curatum leprosum mittit ad sacerdotes: paralytico, remissis primum peccatis, jubet ut lectum suum tollat: discumbens cum Levi, quem ex telonio vocaverat, causam dat murmurantibus Pharisæis, quare cum peccatoribus conversetur, & cur ipsius discipuli non jejunent.

1 Factum est autem, cum turbæ irruerent in eum, ut audirent verbum Dei, & ipse stabat secus stagnum Genesareth. A

2 *Et vidit duas naves stantes secus stagnum: piscatores autem descenderant, & lavabant retia. *Matt. 4.c.18. Mar. 1.c.16.

3 Ascendens autem in unam navim, quæ erat Simonis, rogavit eum a terra reducere pusillum. Et sedens docebat de navicula turbas.

4 Ut cessavit autem loqui, dixit ad Simonem: Duc in altum, & laxate retia vestra in capturam.

5 Et respondens Simon, dixit illi: Præceptor, per totam noctem laborantes nihil cepimus: in verbo autem tuo laxabo rete.

6 Et cum hoc fecissent, concluserunt piscium multitudinem copiosam, rumpebatur autem rete eorum. B

7 Et annuerunt sociis, qui erant in alia navi, ut venirent, & adjuvarent eos. Et venerunt, & impleverunt ambas naviculas, ita ut pæne mergerentur.

8 Quod cum videret Simon Petrus, procidit ad genua Jesu, dicens: Exi à me, quia homo peccator sum, Domine.

9 Stupor enim circumdederat eum, & omnes qui cum illo erant in captura piscium, quam cœperant:

10 Similiter autem Jacobum & Joannem, filios Zebedæi, qui erant socii Simonis. Et ait ad Simonem Jesus: Noli timere: ex hoc jam homines eris capiens.

11 Et subductis ad terram navibus, relictis omnibus secuti sunt eum. C

12 *Et factum est, cum esset in una civitatum, & ecce vir plenus lepra, & videns Jesum, & pro- *Matt. 8.a.2. Mar. 1.d.40.

& ptocidens in faciem, rogavit eum, dicens:
Domine, si vis, potes me mundare.
13 Et extendens manum, tetigit eum dicens:
Volo: Mundare. Et confestim lepra discessit
ab illo.
14 Et ipse præcepit illi ut nemini diceret, sed,
Vade, ostende te sacerdoti, & offer pro emun-
* Lev. 14.a.4. dat ione tua, * sicut præcepit Moyses, in testi-
monium illis.
15 Perambulabat autem magis sermo de il-
lo: & conveniebant turbæ multæ ut audirent, &
curarentur ab infirmitatibus suis.
16 Ipse autem secedebat in desertum, & ora-
bat.
17 Et factum est in una dierum, & ipse sede-
bat docens. Et erant Pharisæi sedentes, & legis
doctores, qui venerant ex omni castello Gali-
lææ, & Judææ, & Jerusalem: & virtus Domini
D erat ad sanandum eos.
* Matt. 9.a.2. Marc. 2.a.3. 18 * Et ecce viri portantes in lecto hominem
qui erat paralyticus: & quærebant eum inferre,
& ponere ante eum.
19 Et non invenientes qua parte illum infer-
rent præ turba, ascenderunt supra tectum, &
per tegulas summiserunt eum cum lecto in me-
dium ante Jesum.
20 Quorum fidem ut vidit, dixit: Homo re-
mittuntur tibi peccata tua.
21 Et cœperunt cogitare Scribæ & Pharisæi,
dicentes: Quis est hic, qui loquitur blasphe-
mias? Quis potest dimittere peccata, nisi solus
Deus?
22 Ut cognovit autem Jesus cogitationes eo-
rum, respondens, dixit ad illos: Quid cogitatis
E in cordibus vestris?
23 Quid est facilius dicere: Dimittuntur tibi
peccata; an dicere: Surge, & ambula?
24 Ut autem sciatis quia Filius hominis ha-
bet potestatem in terra dimittendi peccata;
(ait paralytico) Tibi dico, surge, tolle lectum
tuum, & vade in domum tuam.
25 Et confestim consurgens coram illis, tulit
lectum, in quo jacebat: & abiit in domum
suam, magnificans Deum.
26 Et stupor apprehendit omnes, & magnifi-
cabant Deum. Et repleti sunt timore, dicentes:
Quia vidimus mirabilia hodie.
27 Et post hæc exiit, & vidit publicanum no- * Matt. 9.a.9.
mine Levi, sedentem ad Telonium, & ait illi: Marc. 2.c.14.
Sequere me.
28 Et relictis omnibus, surgens secutus est eum. F
29 Et fecit ei convivium magnum Levi in
domo sua: & erat turba multa publicanorum,
& aliorum, qui cum illis erant discumbentes.
30 Et murmurabant Pharisæi & Scribæ eo-
rum, dicentes ad discipulos ejus: Quare cum * Marc. 2.c.18.
publicanis & peccatoribus manducatis & bi-
bitis?
31 Et respondens Jesus, dixit ad illos: Non
egent qui sani sunt medico, sed qui male ha-
bent.
32 Non veni vocare justos, sed peccatores ad
pœnitentiam.
33 At illi dixerunt ad eum: Quare discipuli
Joannis jejunant frequenter, & obsecrationes
faciunt, similiter & Pharisæorum: tui autem
edunt & bibunt?
34 Quibus ipse ait: Numquid potestis filios
sponsi, dum cum illis est sponsus, facere jeju-
nare?
35 Venient autem dies: cum ablatus fuerit ab
illis sponsus, tunc jejunabunt in illis diebus.
36 Dicebat autem & similitudinem ad illos: G
Quia nemo commissuram a novo vestimento
immittit in vestimentum vetus: alioquin & no-
vum rumpit, & veteri non convenit commis-
sura a novo.
37 Et nemo mittit vinum novum in utres ve-
teres: alioquin rumpet vinum novum utres, &
ipsum effundetur, & utres peribunt.
38 Sed vinum novum in utres novos mitten-
dum est, & utraque conservantur.
39 Et nemo bibens vetus, statim vult novum,
dicit enim: Vetus melius est.

CAPUT VI.

Discipulos spicas sabbato vellentes excusat, aliòque sabbato manum curat aridam: electos duodecim nominat Apostolos, & cum illis ac multitudine copiosa stans in loco campestri docet beatitudines, aliaque consilia ac præcepta evangelica: de festuca in oculo fratris, & arbore bona ac mala ex fructu dignoscenda: audiens Christi verba cui comparetur si ea opere compleat, & cui si non compleat.

A 1 FActum est autem in sabbato secundo,
*Matt. primo, cum transiret per sata, vellebant
12.a.1. discipuli ejus spicas, & manducabant confri-
Mar.2. cantes manibus.
d.23. 2 Quidam autem Pharisæorum dicebant il-
lis: Quid facitis quod non licet in sabbatis?
3 Et respondens Jesus ad eos, dixit: Nec hoc
legistis quod fecit David, cum esurisset ipse, &
qui cum illo erant:
4 * Quomodo intravit in domum Dei, & pa-
*1.Reg nes propositionis sumpsit, & manducavit, &
21.b.6. dedit his qui cum ipso erant: quos non licet
manducare * nisi tantum sacerdotibus?
5 Et dicebat illis: Quia Dominus est Filius
hominis, etiam sabbati.
6 Factum est autem & in alio sabbato, ut in-
* Lev. traret in synagogam, & doceret: * Et erat ibi
24.b.9. homo, & manus ejus dextra erat arida.
Exod. 7 Observabant autem Scribæ, & Pharisæi, si
29.e.33 in sabbato curaret: ut invenirent unde accu-
*Matt sarent eum.
12.b.10 8 Ipse vero sciebat cogitationes eorum: &
Mar.3. ait homini, qui habebat manum aridam: Sur-
a.1. B ge, & sta in medium. Et surgens stetit.
9 Ait autem ad illos Jesus: Interrogo vos, si
licet sabbatis benefacere, an male; animam
salvam facere, an perdere?
10 Et circumspectis omnibus dixit homini:
Extende manum tuam. Et extendit: & restituta
est manus ejus.
11 Ipsi autem repleti sunt insipiētia, & collo-
quebantur ad invicem, quidnam facerent Jesu.

12 Factū est autē in illis diebus, exiit in mon-
tem orare, & erat pernoctans in oratione Dei.
13 * Et cum dies factus esset, vocavit disci- *Matt.
pulos suos: & elegit duodecim ex ipsis (quos & 9.a.9.
Apostolos nominavit) Marc.
14 Simonem, quem cognominavit Petrum, & 3.b.13.
Andream fratrem ejus, Jacobum, & Joannem, C
Philippum, & Bartholomæum,
15 Matthæum, & Thomam, Jacobum Alphæi,
& Simonem, qui vocatur Zelotes,
16 Et Judam Jacobi, & Judam Iscariotem,
qui fuit proditor.
17 Et descendens cum illis, stetit in loco cam-
pestri, & turba discipulorum ejus, & multitudo
copiosa plebis ab omni Judæa, & Jerusalem,
& maritima, & Tyri, & Sidonis,
18 Qui venerant ut audirent eum, & sanaren-
tur a languoribus suis. Et qui vexabantur a spi-
ritibus immundis, curabantur.
19 Et omnis turba quærebat eum tangere: *Matt.
quia virtus de illo exibat, & sanabat omnes. 5.a.1.
20 * Et ipse elevatis oculis in discipulos suos
dicebat: Beati pauperes: quia vestrum est re-
gnum Dei.
21 * Beati, qui nunc esuritis: quia saturabimi- * Matt
ni. Beati qui nunc fletis: quia ridebitis. 5.a.4.
22 Beati eritis cum vos oderint homines, &
cum separaverint vos, & exprobraverint, &
ejecerint nomen vestrum tamquam malum,
propter Filium hominis.
23 Gaudete in illa die, & exultate: ecce enim
merces vestra multa est in cœlo: secundum hęc
enim faciebant Prophetis patres eorum.
24 Verumtamen væ vobis divitibus, quia ha-
betis consolationem vestram.
25 * Væ vobis, qui saturati estis: quia esurie- * Amo.
tis. Væ vobis, qui ridetis nunc: quia lugebitis & 6.a.1.
flebitis. Ecc.
26 Væ cum benedixerint vobis homines: se- 11.a.1.
cundum hæc enim faciebant pseudoprophetis Isa.
patres eorum. 5.d.
27 Sed vobis dico, qui auditis: Diligite inimi-
cos vestros, benefacite his qui oderunt vos.

28 Be-

28 Benedicite maledicentibus vobis, & ora-
te pro calumniantibus vos.
*Matt. 29 * Et qui te percutit in maxillam, præbe &
5.g.4 alteram. *Et ab eo, qui aufert tibi vestimentum,
*1Cor. etiam tunicam noli prohibere.
6.b. 30 Omni autem petenti te, tribue: & qui au-
Matt. fert quæ tua sunt, ne repetas.
7.b.12. 31 * Et prout vultis ut faciant vobis homi-
*Tob. nes, & vos facite illis similiter.
4.c.16. 32 * Et si diligitis eos, qui vos diligunt, quæ
*Matt. vobis est gratia? nam & peccatores diligentes
5.g.46. E se diligunt.
33 Et si benefeceritis his, qui vobis benefa-
ciunt, quæ vobis est gratia? siquidem & pecca-
tores hoc faciunt.
*Matt. 34 * Et si mutuum dederitis his, à quibus spe-
5.g.42. ratis recipere; quæ gratia est vobis? nam &
Deu. peccatores peccatoribus fœnerantur, ut reci-
15.b.8 piant æqualia.
35 Verumtamen diligite inimicos vestros:
benefacite, & mutuum date, nihil inde speran-
tes: & erit merces vestra multa, & eritis filij
Altissimi, quia ipse benignus est super ingratos
& malos.
36 Estote ergo misericordes, sicut & Pater
vester misericors est.
37 Nolite judicare, & non judicabimini: noli-
te condemnare, & non condemnabimini. Di-
mittite, & dimittemini.
38 Date, & dabitur vobis: mensuram bonam,
& confertam, & coagitatam, & supereffluen-
*Matt. tem, dabunt in sinum vestrum. *Eadem quippe
7.a.2. mensura, qua mensi fueritis remetietur vobis.
Mar.4. 39 Dicebat autem illis & similitudinem.
C.24. Numquid potest cæcus cæcum ducere? nonne
ambo in foveam cadunt?
40 * Non est discipulus super magistrū: perfe- *Matt.
ctus autem omnis erit, si sit sicut magister ejus. 10.c.24
41 * Quid autem vides festucam in oculo Ioa.13
fratris tui, trabem autem, quæ in oculo tuo est, b.16.
non consideras? *Matt.
42 Aut quomodo potes dicere fratri tuo: Fra- 7.a.3.
ter, sine ejiciam festucam de oculo tuo: ipse in
oculo tuo trabem non videns? Hypocrita, eji-
ce primum trabem de oculo tuo: & tunc per-
spicies ut educas festucā de oculo fratris tui.
43 * Non est enim arbor bona, quæ facit fru- *Matt.
ctus malos: neq; arbor mala, faciēs fructū bonū. 7.c.16.
44 Unaquæque enim arbor de fructu suo co- & 12.
gnoscitur. Neque enim de spinis colligunt fi- c.33.
cus: neque de rubo vindemiant uvam.
45 Bonus homo de bono thesauro cordis sui
profert bonum: & malus homo de malo the- G
sauro profert malum. Ex abundantia enim cor-
dis os loquitur.
46 Quid autem vocatis me * Domine, Domi- *Matt.
ne: & non facitis, quæ dico? 7.d.21.
47 Omnis qui venit ad me, & audit sermo- Rom.2
nes meos, & facit eos: ostendam vobis cui si- b.13.
milis sit: Iac.1.
48 Similis est homini ædificanti domum, qui b.22.
fodit in altum, & posuit fundamentum super
petram, inundatione autem facta, illisum est
flumen domui illi, & non potuit eam movere:
fundata enim erat super petram.
49 Qui autem audit, & non facit: similis est
homini ædificanti domum suam super terram
sine fundamento: in quam illisus est fluvius, &
continuo cecidit: & facta est ruina domus il-
lius magna.

CAPUT VII.

Admiratus Centurionis fidem absens sanat illius servum: juxta portam civitatis Naim filium unicum viduæ resuscitat: coram discipulis Joannis Baptistæ per eos interrogantis an esset qui venturus erat, multa edit signa: illisque abeuntibus Joannem plurimum extollit: Judæis nec Joannes nec Christi vita placuit, quos pueris invicem in foro acclamantibus assimilat: à peccatrice muliere pedes inunctus, respondet Simoni ob hoc murmuranti, proposita ad hoc parabola duorum debitorum, & remissis mulieri peccatis.

1 CUm autem implesset omnia verba A
sua in aures plebis, intravit Caphar- Marc.8
naum. a.5.

2 Centurionis autem cujusdam servus male habens, erat moriturus: qui illi erat pretiosus.

3 Et cum audisset de Jesu, misit ad eum seniores Judæorum, rogans eum ut veniret, & salvaret servum ejus

4 At illi cum venissent ad Jesum, rogabant eum solicite, dicentes ei: Quia dignus est ut hoc illi præstes.

5 Diligit enim gentem nostram: & synagogam ipse ædificavit nobis.

6 Jesus autem ibat cum illis. Et cum jam non longe esset a domo, misit ad eum Centurio
*Matt. amicos, dicens: * Domine noli vexari:
8.a.5. Non enim sum dignus ut sub tectum meum intres.

7 Propter quod & meipsum non sum dignum arbitratus ut venirem ad te: sed dic verbo, & sanabitur puer meus.

B 8 Nam & ego homo sum sub potestate constitutus, habens sub me milites: & dico huic vade, & vadit; & alii veni, & venit; & servo meo, fac hoc, & facit.

9 Quo audito Jesus miratus est: & conversus sequentibus se turbis, dixit: Amen dico vobis, nec in Israel tantam fidem inveni.

10 Et reversi, qui missi fuerant, domum, invenerunt servum, qui languerat, sanum.

11 Et factum est: deinceps ibat in civitatem, quæ vocatur Naim: & ibant cum eo discipuli ejus, & turba copiosa.

12 Cum autem appropinquaret portæ civitatis, ecce defunctus efferebatur filius unicus matris suæ: & hæc vidua erat: & turba civitatis multa cum illa.

13 Quam cum vidisset Dominus, misericordia motus super eam dixit illi: Noli flere.

14 Et accessit & tetigit loculum. (Hi autem, qui portabant, steterunt) Et ait: Adolescens, tibi dico, surge.

C 15 Et resedit qui erat mortuus, & cœpit loqui. Et dedit illum matri suæ.

*Infr. 16 Accepit autem omnes timor: & magnifi
24.c.19 cabant Deum, dicentes: * Quia propheta ma-
Ioan.4 gnus surrexit in nobis: & quia Deus visitavit
c.19. plebem suam.
*Matt. 17 Et exiit hic sermo in universam Judæam
11.a.2. de eo, & in omnem circa regionem.

18 Et nuntiaverunt Joanni discipuli ejus de omnibus his.

19 * Et convocavit duos de discipulis suis Joannes, & misit ad Jesum, dicens: Tu es qui venturus es, an alium expectamus?

20 Cum autem venissent ad eum viri, dixerunt: Joannes Baptista misit nos ad te dicens: Tu es, qui venturus es, an alium expectamus?

21 (In ipsa autem hora multos curavit à languoribus, & plagis, & spiritibus malis, & cæcis multis donavit visum.)

D 22 Et respondens, dixit illis: Euntes renun-
*Isaiæ ciate Joanni quæ audistis, & vidistis: * Quia
35.b.5. cæci vident, claudi ambulant, leprosi mundantur, surdi audiunt, mortui resurgunt, pauperes evangelizantur:

23 Et beatus est quicumque non fuerit scandalizatus in me.

24 Et cum discessissent nuntii Joannis, cœpit de Joanne dicere ad turbas: Quid existis in desertum videre? arundinem vento agitatam?

25 Sed quid existis videre? hominem mollibus vestimentis indutum? Ecce qui in veste pretiosa sunt & deliciis, in domibus regum sunt.

26 Sed quid existis videre? prophetam? Utique dico vobis, & plusquam Prophetam:

27 * Hic est, de quo scriptum est: Ecce mitto *Mal.
angelum meum ante faciem tuam, qui præpa- 3.a.1.
rabit viam tuam ante te. Matt.
11.b.10

28 Dico enim vobis: Major inter natos mu- Mar.1.
lierum propheta Joanne Baptista nemo est, a.2.
qui autem minor est in regno Dei, major est illo.

29 Et omnis populus audiens & publicani,
justificaverunt Deum, baptizati baptismo Jo- E
annis.

30 Pharisæi autem, & legis periti consilium Dei spreverunt in semetipsos, non baptizati ab eo.

31 Ait autem Dominus: *Cui ergo similes di- *Matt.
cam homines generationis hujus? & cui simi- 11.b.16
les sunt?

32 Similes sunt pueris sedentibus in foro, & loquentibus ad invicem, & dicentibus: Cantavimus vobis tibiis, & non saltastis: lamentavimus, & non plorastis.

33 * Venit enim Joannes Baptista, neque *Matt.
manducans panem, neque bibens vinum, & di- 3.a.4.
citis: Dæmonium habet. Mar.1.
a.6.

34 Venit filius hominis manducans, & bibens, & dicitis: Ecce homo devorator, & bibens vinum; amicus publicanorum, & peccatorum.

35 Et justificata est sapientia ab omnibus filiis suis.

36 Rogabat autem illum quidam de Pharisæis ut manducaret cum illo. Et ingressus domum Pharisæi discubuit.

37 * Et ecce mulier, quæ erat in civitate pec- F
catrix, ut cognovit quod accubuisset in domo *Matt.
Pharisæi, attulit alabastrum unguenti: 26.a.7.
Marc.

38 Et stans retro secus pedes ejus, lacrymis 14.a.3.
cœpit rigare pedes ejus, & capillis capitis sui Ioan.
tergebat, & osculabatur pedes ejus, & unguen- 11.a.2.
to ungebat.

39 Videns autem Pharisæus, qui vocaverat eum, ait intra se dicens: Hic si esset propheta, sciret utique, quæ, & qualis est mulier, quæ tangit eum: quia peccatrix est.

40 Et respondens Jesus, dixit ad illum: Simon, habeo tibi aliquid dicere. At ille ait: Magister, dic.

41 Duo debitores erant cuidam fœneratori: unus debebat denarios quingentos, & alius quinquaginta.

42 Non habentibus illis unde redderent, donavit utrisque. Quis ergo eum plus diligit?

43 Respondens Simon dixit: Æstimo quia is, G
cui plus donavit. At ille dixit ei: Recte judicasti.

44 Et conversus ad mulierem, dixit Simoni: Vides hanc mulierem? Intravi in domum tuam, aquam pedibus meis non dedisti: hæc autem lacrymis rigavit pedes meos, & capillis suis tersit.

45 Osculum mihi non dedisti: hæc autem ex quo intravit, non cessavit osculari pedes meos.

46 Oleo

46 Oleo caput meum non unxisti : hæc au-
tem unguento unxit pedes meos.
47 Propter quod dico tibi : Remittuntur ei
peccata multa, quoniam dilexit multum. Cui
autem minus dimittitur, minus diligit.
*Matt. 9 a.1. 48 Dixit autem ad illam : * Remittuntur ti-
bi peccata.
49 Et cœperunt qui simul accumbebant, di-
cere intra se : Quis est hic qui etiam peccata
dimittit ?
50 Dixit autem ad mulierem : Fides tua te
salvam fecit : Vade in pace.

CAPUT VIII.

Parabolam de seminante proponit ac discipulis interpretatur : nihil occultum quod non manifestetur : quos dicat suam esse matrem, suosque fratres : in mari a somno excitatus, ventum increpat : dæmoniacum ferocissimũ à dæmonium legione liberat, permittens dæmonibus ut in porcos introeant : tacta fimbria vestimenti ejus mulier à fluxu sanguinis curatur, & filia Jairi archisynagogi verbo ipsius resuscitatur.

A 1 ET factum est deinceps, & ipse iter facie-
bat per civitates & castella, prædicans
& evangelizans regnum Dei : & duodecim
cum illo,
2 Et mulieres aliquæ, quæ erant curatæ a spi-
*Mar. 16.c.6. ritibus malignis, & infirmitatibus : * Maria,
quæ vocatur Magdalene, de qua septem dæ-
monia exierant,
3 Et Joanna uxor Chusæ procuratoris Hero-
dis, & Susanna, & aliæ multæ, quæ ministra-
bant ei de facultatibus suis.
4 Cum autem turba plurima convenirent, &
de civitatibus properarent ad eum, dixit per
similitudinem ;
*Matt. 13.a.3. Marc. 4.a.2. 5 * Exiit qui seminat, seminare semen
suum : & dum seminat, aliud cecidit secus
viam, & conculcatum est, & volucres cœli
comederunt illud.
6 Et aliud cecidit supra petram ; & natum
aruit, quia non habebat humorem.
7 Et aliud cecidit inter spinas, & simul exor-
tæ spinæ suffocaverunt illud.
8 Et aliud cecidit in terram bonam, & ortum
fecit fructum centuplum. Hæc dicens clama-
bat : Qui habet aures audiendi, audiat.
9 Interrogabant autem eum discipuli ejus,
quæ esset hæc parabola.
B 10 Quibus ipse dixit : Vobis datum est nosse
mysterium regni Dei, ceteris autem in parabo-
lis : * ut videntes non videant, & audientes
*Isai. 6.c.9. Mat. 13.b.14. Mar. 4.b.12. Ioan. 12.f.40. Actor. 28.f.26. Rom. 11.b.8. non intelligant.
11 Est autem hæc parabola : Semen est ver-
bum Dei.
12 Qui autem secus viam, hi sunt qui au-
diunt ; deinde venit diabolus, & tollit verbum
de corde eorum, ne credentes salvi fiant.
13 Nam qui supra petram, qui cum audierint,
cum gaudio suscipiunt verbum : & hi radices
non habent : qui ad tempus credunt, & in tem-
pore tentationis recedunt.
14 Quod autem in spinas cecidit : hi sunt, qui
audierunt, & solicitudinibus, & divitiis, & vo-
luptatibus vitæ, euntes, suffocantur, & non re-
ferunt fructum.
15 Quod autem in bonam terram : hi sunt,
qui in corde bono & optimo audiẽtes verbum
retinent, & fructum afferunt in patientia.
16 * Nemo autem lucernam accendens ope-
rit eam vase, aut subtus lectum ponit : sed su- *Matt. 5.b.15.
pra candelabrum ponit, ut intrantes videant Mar. 4.
lumen. c.21.
17 *Non est enim occultum, quod non mani- * Matt 10.c.26
festetur : nec absconditum, quod non cogno- Mar. 4.
scatur, & in palam veniat. c.22.
18 * Videte ergo quomodo audiatis. Qui C
enim habet, dabitur illi : & quicumque non * Mar.
habet, etiam quod putat se habere, auferetur 11.b.12
ab illo. & 25. c.29.
19 *Venerunt autem ad illum mater & fratres
ejus, & non poterant adire eum præ turba. *Matt.
20 Et nuntiatum est illi : Mater tua, & fratres 12.d.
tui stant foris, volentes te videre. 46.
21 Qui respondens, dixit ad eos : Mater mea, Mar. 3.
& fratres mei hi sunt, qui verbum Dei audiunt, d.32.
& faciunt. *Matt.
22 * Factum est autem in una dierum, & ipse 8.d.23.
ascendit in naviculam, & discipuli ejus, & ait Mar. 4. d.36.
ad illos : Transfretemus trans stagnum. Et
ascenderunt.
23 Et navigantibus illis, obdormivit, & de-
scendit procella venti in stagnum, & comple-
bantur, & periclitabantur.
24 Accedentes autem suscitaverunt eum, di-
centes : Præceptor, perimus. At ille surgens,
increpavit ventum, & tempestatem aquæ, &
cessavit : & facta est tranquillitas.
25 Dixit autem illis. Ubi est fides vestra? D
Qui timentes, mirati sunt ad invicem, dicentes :
Quis putas hic est, quia & ventis & mari im-
perat, & obediunt ei ?
26 Et navigaverunt ad regionem Geraseno-
rum, quæ est contra Galilæam.
27 Et cum egressus esset ad terram, occurrit
illi vir quidam, qui habebat dæmonium jam
temporibus multis, & vestimento non indueba-
tur, neque in domo manebat, sed in monu-
mentis.
28 Is, ut vidit Jesum, procidit ante illum : &
exclamans voce magna, dixit : Quid mihi, &
tibi est Jesu Fili Dei Altissimi ? obsecro te, ne
me torqueas.
29 Præcipiebat enim spiritui immundo, ut
exiret ab homine. Multis enim temporibus ar-
ripiebat illum, & vinciebatur catenis & com-
pedibus custoditus, & ruptis vinculis ageba-
tur a dæmonio in deserta.
30 Interrogavit autem illum Jesus, dicens :
Quod tibi nomen est ? At ille dixit : Legio :
quia intraverant dæmonia multa in eum.
31 Et rogabant illum ne imperaret illis ut in
abyssum irent.
32 Erat autem ibi grex porcorum multorum D
pascentium in monte : & rogabant eum, ut per-
mitteret eis in illos ingredi. Et permisit illis.
33 Exierunt ergo dæmonia ab homine, & in-
traverunt in porcos : & impetu abiit grex per
præceps in stagnum, & suffocatus est.
34 Quod ut viderunt factum qui pascebant,
fugerunt, & nuntiaverunt in civitatem, & in
villas.
35 Exierunt autem videre quod factum est,
& venerunt ad Jesum : & invenerunt homi-
nem sedentem, a quo dæmonia exierant, vesti-
tum, ac sana mente, ad pedes ejus, & timue-
runt.

36 Nuntiaverunt autem illis & qui viderant, quomodo sanus factus esset a legione:

37 Et rogaverunt illum omnis multitudo regionis Gerasenorum ut discederet ab ipsis: quia magno timore tenebantur. Ipse autem ascendens navim, reversus est.

38 Et rogabat illum vir, a quo dæmonia exierant, ut cum eo esset. Dimisit autem eum Jesus, dicens:

39 Redi in domum tuam, & narra quanta tibi fecit Deus. Et abiit per universam civitatem, prædicans quanta illi fecisset Jesus.

40 Factum est autē cū rediisset Jesus, excepit illū turba. erant enim omnes expectantes eum.

F 41 *Et ecce venit vir, cui nomē Jairus, & ipse princeps synagogæ erat: & cecidit ad pedes Jesu, rogans eum ut intraret in domum ejus,

*Matt. 6. c. 18. Marc. 5. b. 22.

42 Quia unica filia erat ei fere annorum duodecim, & hæc moriebatur. Et contigit, dum iret, a turbis comprimebatur.

43 Et mulier quædam erat in fluxu sanguinis ab annis duodecim, quæ in medicos erogaverat omnem substantiam suam, nec ab ullo potuit curari:

44 Accessit retro, & tetigit fimbriam vestimenti ejus: & confestim stetit fluxus sanguinis ejus.

45 Et ait Jesus: Quis est, qui me tetigit? Negantibus autem omnibus, dixit Petrus, & qui cum illo erant: Præceptor, turbæ te comprimunt, & affligunt, & dicis: Quis me tetigit?

46 Et dixit Jesus: Tetigit me aliquis. nam ego novi virtutem de me exiisse.

47 Videns autem mulier, quia non latuit, tremens venit, & procidit ante pedes ejus: & ob G quam causam tetigerit eum, indicavit coram omni populo: & quemadmodum confestim sanata sit.

48 At ipse dixit ei: Filia, fides tua salvam te fecit: vade in pace.

49 Adhuc illo loquente, venit quidam ad principem synagogæ, dicens ei: Quia mortua est filia tua, noli vexare illum.

50 Jesus autem, audito hoc verbo, respondit patri puellæ: Noli timere, crede tantum, & salva erit.

51 Et cum venisset domum, non permisit intrare secum quemquam nisi Petrum, & Jacobum, & Joannem, & patrē & matrem puellæ.

52 Flebant autem omnes & plangebant illam. At ille dixit: Nolite flere, non est mortua puella, sed dormit.

53 Et deridebant eum, scientes quod mortua esset.

54 Ipse autem tenens manum ejus clamavit, dicens: Puella, surge.

55 Et reversus est spiritus ejus, & surrexit continuo. Et jussit illi dari manducare.

56 Et stupuerunt parentes ejus, quibus præcepit ne alicui dicerent quod factum erat.

CAPUT IX.

Discipulos ad prædicandum mittens, servanda tradit eis præcepta: Herodes audita Christi fama cupit eum videre: ex quinque panibus & duobus piscibus satiat Jesus quinque virorum millia: Petrus illum confitetur Christum Dei; suam prædicit passionem, & de propria cruce tollenda: transfigurato junguntur Moyses & Elias in majestate: ad preces patris dæmonium à filio ejicit: contentio oritur inter Apostolos de primatu: filii Zebedæi volunt igne cæli consumi Samaritanos nolentes Jesum suscipere: volentem sequi non suscipit; alterum autem vocat, nec permittit ut primum sepeliat patrem.

1 Convocatis autem duodecim Apostolis, A dedit illis virtutem & potestatem super omnia dæmonia, & ut languores curarent.

*Matt. 10. a. 1. Marc. 6. b. 7. Matt. 10. b. 9. Marc. 6. b.

2 Et misit illos prædicare regnum Dei, & sanare infirmos.

3 * Et ait ad illos: Nihil tuleritis in via, neque virgam, neque peram, neque panem, neque pecuniam, neque duas tunicas habeatis.

4 Et in quamcumque domum intraveritis, ibi manete, & inde ne exeatis.

5 Et

* Act. 5 Et quicumque non receperint vos:* exeun-
11. tes de civitate illa, etiam pulverem pedum ve-
g. 51. strorum excutite in testimonium supra illos.
6 Egressi autem circuibant per castella, evan-
gelizantes & curantes ubique.
* Marc 7 *Audivit autẽ Herodes tetrarcha omnia quę
6. a. 1. fiebant ab eo, & hæsitabat eo quod diceretur
Marc. 8 A quibusdam: Quia Joannes surrexit a mor-
4. d. 14. tuis: a quibusdam vero: Quia Elias apparuit:
ab aliis autem: Quia propheta unus de anti-
quis surrexit.
9 Et ait Herodes: Joannem ego decollavi:
Quis est autem iste, de quo ego talia audio?
Et quærebat videre eum.
10 Et reversi Apostoli, narraverunt illi quæ-
cumque fecerũt: & assumptis illis secessit seor-
sum in locum desertum, qui est Bethsaidæ.
11 Quod cum cognovissent turbæ, secutæ sunt
illum; & excepit eos, & loquebatur illis de re-
gno Dei, & eos, qui cura indigebant, sanabat.
B 12 Dies autem cœperat declinare. Et acce-
*Matt. dentes duodecim dixerunt illi: * Dimitte tur-
14. bas, ut euntes in castella villasque quæ circa
b. 15. sunt, divertant, & inveniant escas: quia hic in
Marc. loco deserto sumus.
6 d. 36. 13 Ait autem ad illos: Vos date illis mandu-
care. At illi dixerunt: * Non sunt nobis plus-
*Ioan. quam quinque panes, & duo pisces: nisi forte
6. a. 9. nos eamus, & emamus in omnem hanc tur-
bam escas.
14 Erant autem fere viri quinque millia. Ait
autem ad discipulos suos: Facite illos discum-
bere per convivia quinquagenos.
15 Et ita fecerunt. Et discumbere fecerunt
omnes.
16 Acceptis autem quinque panibus, & duobus
piscibus, respexit in cœlum, & benedixit illis:
& fregit, & distribuit discipulis suis, ut pone-
rent ante turbas.
17 Et manducaverunt omnes, & saturati sunt.
Et sublatum est quod superfuit illis, fragmen-
torum cophini duodecim.

18 * Et factum est, cum solus esset orans, *Matt.
erant cum illo & discipuli: & interrogavit il- 16.
los, dicens: Quem me dicunt esse turbæ? b. 13.
19 At illi responderunt, & dixerunt: Joan- Mar. 8.
nem Baptistam, alii autem Eliam, alii vero quia c. 27.
unus Propheta de prioribus surrexit. *Matt.
20 Dixit autem illis: Vos autem quem me 17 d.
esse dicitis? Respondens Simon Petrus dixit: 11.
Christum Dei. Marc.
21 At ille increpans illos, præcepit ne cui di- 8 c. 31.
cerent hoc, C
22 Dicens: * Quia oportet filium hominis *Matt.
multa pati, & reprobari a senioribus, & prin- 10. d.
cipibus sacerdotum, & Scribis, & occidi, & 38. &
tertia die resurgere. 16. d.
23 * Dicebat autem ad omnes: Si quis vult 24.
post me venire, abneget semetipsum, & tollat Mar. 8.
crucem suam quotidie, & sequatur me. d. 34.
24 Qui enim voluerit animam suam salvam Infr. 14
facere, perdet illam: nam qui perdiderit ani- f. 27. &
mam suam propter me, salvam faciet illam. 17.
25 Quid enim proficit homo, si lucretur uni- g. 33.
versum mundum, se autem ipsum perdat, & Ioan.
detrimentum sui faciat? 12.
26 * Nam qui me erubuerit, & meos sermo- d. 25.
nes: hũc Filius hominis erubescet, cũ venerit in *Matt.
majestate sua, & Patris, & sanctorũ Angelorũ. 10. d. 33
27 * Dico autem vobis vere: sunt aliqui hic Mar. 8.
stantes, qui non gustabunt mortem donec vi- d. 38.
deant regnum Dei. 2 Tim.
28 * Factum est autem post hæc verba fere 2. b. 12.
dies octo, & assumpsit Petrum, & Jacobum, & *Matt.
Joannem, & ascendit in montem ut oraret. 16. d. 28
29 Et facta est, dum oraret, species vultus Mar. 9.
ejus altera: & vestitus ejus albus & refulgens. a. 1.
30 Et ecce duo viri loquebantur cum illo. D
Erant autem Moyses & Elias, *Matt.
31 Visi in majestate: & dicebant excessum 17. a. 1.
ejus, quem completurus erat in Jerusalem. Marc.
32 Petrus vero, & qui cum illo erant, gravati 9. a. 2.
erant somno. Et evigilantes viderunt majesta-
tem ejus, & duos viros, qui stabant cum illo.

33 Et factum est cum discederent ab illo, ait
Petrus ad Jesum: Præceptor, bonum est nos
hic esse: & faciamus tria tabernacula, unum
Tibi, & unum Moysi, & unum Eliæ: nesciens
quid diceret.
34 Hæc autem illo loquente, facta est nubes, &
obumbravit eos: & timuerunt, intrantibus illis
E in nubem.
*2.Pet. 1.c.17 35 Et vox facta est de nube, dicens: * Hic est
filius meus dilectus, ipsum audite.
36 Et dum fieret vox, inventus est Jesus so-
lus. Et ipsi tacuerunt, & nemini dixerunt in illis
diebus quidquam ex his, quæ viderant.
*Matt. 17. b.14. Marc. 9.c.17. 37 * Factum est autem in sequenti die, descen-
dentibus illis de monte, occurrit illis turba
multa.
38 Et ecce vir de turba exclamavit, dicens:
Magister, obsecro te, respice in filium meum,
quia unicus est mihi:
39 Et ecce spiritus apprehendit eum, & subi-
to clamat, & elidit, & dissipat eum, cum spu-
ma, & vix discedit dilanians eum:
40 Et rogavi discipulos tuos ut ejicerent il-
lum, & non potuerunt.
41 Respondens autem Jesus, dixit: O genera-
tio infidelis, & perversa, usquequo ero apud
vos, & patiar vos? Adduc huc filium tuum.
42 Et cum accederet, elisit illum dæmonium,
& dissipavit.
43 Et increpavit Jesus spiritum immundum, &
sanavit puerum, & reddidit illum Patri ejus.
F 44 Stupebant autem omnes in magnitudine
Dei, omnibusque mirantibus in omnibus quæ
faciebat, dixit ad discipulos suos: Ponite vos
in cordibus vestris sermones istos: Filius enim
hominis futurum est ut tradatur in manus ho-
minum.
45 At illi ignorabant verbum istud, & erat ve-
latum ante eos ut non sentirent illud: & time-
*Matt. 18. a.1. Marc. 9.c.33. bant eum interrogare de hoc verbo.
46 * Intravit autem cogitatio in eos, quis eo-
rum major esset.
47 At Jesus videns cogitationes cordis illo-
rum, apprehendit puerum, & statuit illum se-
cus se,
48 Et ait illis: Quicumque susceperit puerum
istum in nomine meo, me recipit: & quicum-
que me receperit, recipit eum, qui me mi-
sit. Nam qui minor est inter vos omnes, hic
major est.
49 Respondens autem Joannes, dixit: Præ-
ceptor, vidimus quemdam in nomine tuo eji-
cientem dæmonia, & prohibuimus eum: quia
non sequitur nobiscum.
50 Et ait ad illum Jesus: Nolite prohibere: qui
enim non est adversum vos, pro vobis est.
51 Factum est autem dum complerentur dies
assumptionis ejus, & ipse faciem suam firmavit
ut iret in Jerusalem.
52 Et misit nuntios ante conspectum suum: &
euntes intraverunt in civitatem Samaritano-
rum ut pararent illi.
53 Et non receperunt eum, quia facies ejus
erat euntis in Jerusalem.
G 54 Cum vidissent autem discipuli ejus Jaco-
bus & Joannes, dixerunt: Domine, vis dicimus
ut ignis descendat de cœlo, & consumat illos?
55 Et conversus increpavit illos, dicens: Ne-
scitis cujus spiritus estis.
*Matt. 18.c.11 56 * Filius hominis nō venit animas perdere,
sed salvare. Et abierunt in aliud castellum.
57 Factum est autem: ambulantibus illis in
via, dixit quidam ad illum: Sequar te quo-
cumque ieris.
58 Dixit illi Jesus: Vulpes foveas habent, &
volucres cœli nidos: Filius autem hominis
non habet ubi caput reclinet.
59 Ait autem ad alterum: Sequere me: ille
autem dixit: Domine permitte mihi primum
ire, & sepelire patrem meum.
60 Dixitque ei Jesus: Sine ut mortui sepel-
liant mortuos suos: tu autem vade, & annun-
tia regnum Dei.
61 Et ait alter: Sequar te Domine, sed per-
mitte mihi primū renuntiare his quę domi sunt.
62 Ait ad illum Jesus: Nemo mittens ma-
num suam ad aratrum, & respiciens retro,
aptus est regno Dei.

C A P U T X.

*Septuaginta duos præmittens ad singulas civi-
tates, tradit præcepta quæ in prædicando ob-
servent; & gaudentibus de subjectis sibi dæ-
monibus, dicit non esse ob hoc potissimum gau-
dendum: comminatur civitatibus obstinatis
in quibus facta erant plurimæ virtutes, &
exultans in spiritu confitetur Patri: tentanti
Legis perito, post recitatum præceptum de di-
lectione Dei & proximi, ostendit quis sit pro-
ximus per parabolam hominis à Jerusalem
descendentis: Marthæ ministranti, & de so-
rore Maria conquerenti, dicit Mariam ele-
gisse optimam partem.*

1 POst hæc autem designavit Dominus, & A
alios septuaginta duos: & misit illos bi-
nos ante faciem suam, in omnem civitatem &
locum, quo erat ipse venturus.
2 Et dicebat illis: * Messis quidem multa, *Matt. 9.d.37
operarii autem pauci. Rogate ergo dominum
messis, ut mittat operarios in messem suam.
3 Ite: * ecce ego mitto vos sicut agnos inter *Matt. 10.b.16.
lupos.
4 * Nolite portare sacculum, neque peram, *Matt. 10.
neque calceamenta, * & neminem per viam sa- *Marc. 6.a.8
lutaveritis. *4.Reg. 4.c.29
5 In quamcumque domum intraveritis, pri-
mum dicite: Pax huic domui:
6 Et si ibi fuerit filius pacis, requiescet super
illum pax vestra; sin autem, ad vos revertetur.
7 In eadem autem domo manete, edentes &
bibentes quæ apud illos sunt: * dignus est *Matt. 10.b.10.
enim operarius mercede sua. Nolite transire Deut. 24.c.14.
de domo in domum. 1.Tim. 5.c.18
8 Et in quamcumque civitatem intraveritis,
& susceperint vos, manducate quæ apponun-
tur vobis:
9 Et curate infirmos, qui in illa sunt, & dicite
illis: Appropinquavit in vos regnum Dei.
10 In quamcumque autem civitatem intrave-
ritis, & non susceperint vos, exeuntes in pla-
teas ejus, dicite:
11 * Etiam pulverem, qui adhæsit nobis de *Act. 13.c.51
civitate vestra, extergimus in vos: tamen hoc
scitote, quia appropinquavit regnum Dei.
12 Dico vobis, quia Sodomis in die illa re-
missius erit, quam illi civitati.
13 * Væ tibi Corozain, væ tibi Bethsaida: C *Matt. 11.c.21.
quia si in Tyro & Sidone factæ fuissent virtu-
tes, quæ factæ sunt in vobis, olim in cilicio &
cinere

cinere sedentes pœniterent.
14 Verumtamen Tyro & Sidoni remissius erit
in judicio, quam vobis.
15 Et tu Capharnaum usque ad cælum exalta-
ta, usque ad infernum demergeris.
Matt. 10.d.40 Ioan. 13. c. 20. 16 * Qui vos audit, me audit: & qui vos sper-
nit, me spernit. Qui autem me spernit, spernit
eum, qui misit me.
17 Reversi sunt autem septuaginta duo cum
gaudio, dicentes: Domine, etiam dæmonia
subjiciuntur nobis in nomine tuo.
18 Et ait illis: Videbam satanam sicut fulgur
de cælo cadentem.
D 19 Ecce dedi vobis potestatem calcandi su-
pra serpentes, & scorpiones, & super omnem
virtutem inimici: & nihil vobis nocebit.
20 Verumtamen in hoc nolite gaudere, quia
spiritus vobis subjiciuntur: gaudete autem,
quod nomina vestra scripta sunt in cælis.
Matt. 11.c.25 21 * In ipsa hora exultavit Spiritu sancto, &
dixit: Confiteor tibi pater, Domine cæli & ter-
ræ, quod abscondisti hæc a sapientibus, & pru-
dentibus, & revelasti ea parvulis. Etiam Pater:
quoniam sic placuit ante te.
22 Omnia mihi tradita sunt à Patre meo. Et
nemo scit quis sit Filius, nisi Pater; & quis sit
Pater, nisi Filius, & cui voluerit Filius revelare.
23 Et conversus ad discipulos suos, dixit: * *Matt. 13.b.16
Beati oculi, qui vident quæ vos videtis.
24 Dico enim vobis, quod multi prophetæ &
reges voluerunt videre quæ vos videtis, & non
viderunt; & audire quæ auditis, & non au-
dierunt.
25 * Et ecce quidam Legisperitus surrexit *Matt. 22.d.35 Marci 12.c.28
tentans illum, & dicens: Magister quid facien-
do vitam æternam possidebo?
26 At ille dixit ad eum: In lege quid scriptum
est? quomodo legis? *Deut. 6.a.5.
27 Ille respondens dixit: * Diliges Dñm Deum
tuum ex toto corde tuo, & ex tota anima tua,
& ex omnibus viribus tuis, & ex omni mente
tua: & proximum tuum sicut teipsum.
28 Dixitque illi: Recte respondisti: hoc fac &
vives.
29 Ille autem volens justificare seipsum, dixit
ad Jesum: Et quis est meus proximus?
30 Suscipiens autem Jesus, dixit: Homo qui-
dam descendebat ab Jerusalem in Jericho,

& incidit in latrones, qui etiam despoliave-
runt eum: & plagis impositis abjerunt semi-
vivo relicto.
31 Accidit autem ut sacerdos quidam descen-
F deret eadem via: & viso illo præterivit.
32 Similiter & Levita, cum esset secus locum,
& videret eum, pertransiit:
33 Samaritanus autem quidam iter faciens,
venit secus eum: & videns eum misericordia
motus est.
34 Et appropians alligavit vulnera ejus, in-
fundens oleum, & vinum: & imponens illum
in jumentum suum, duxit in stabulum, & cu-
ram ejus egit.
35 Et altera die protulit duos denarios, & de-
dit stabulario, & ait: Curam illius habe: &
quodcumque supererogaveris, ego cum redie-
ro reddam tibi.
G 36 Quis horum trium videtur tibi proximus
fuisse illi, qui incidit in latrones?
37 At ille dixit: Qui fecit misericordiam in
illum. Et ait illi Jesus: Vade, & tu fac simi-
liter.
38 Factum est autem, dum irent, & ipse intra-
vit in quoddam castellum: & mulier quædam
Martha nomine, excepit illum in domum suam:
39 Et huic erat soror nomine Maria, quæ
etiam sedens secus pedes Domini, audiebat
verbum illius.
40 Martha autem satagebat circa frequens mi-
nisterium: quæ stetit, & ait: Domine non est
tibi curæ, quod soror mea reliquit me solam mi-
nistrare? dic ergo illi, ut me adjuvet.
41 Et respondens dixit illi Dominus: Martha,
Martha, solicita es, & turbaris erga plurima.
42 Porro unum est necessarium.
43 Maria optimam partem elegit, quæ non
auferetur ab ea.

C A-

CAPUT XI.

Docet discipulos orare ostendens perseveranti oratione omnia impetrari : ejecto dæmonio muto, confutat dicentes quod in Beelzebub ejiceret dæmonia : mulier quædam dicit beata ubera quæ Jesus suxerat : de signo Jonæ, de regina Austri, & Ninivitis, oculoque simplici & nequam : Pharisæum qui ipsum invitaverat reprehendit murmurantem quod illotis pranderet manibus : taxat hypocrysin Pharisæorum & Scribarum, dicens quod ab hac generatione exquiretur sanguis omnium Prophetarum.

A 1 ET factum est cum esset in quodam loco orans, ut cessavit, dixit unus ex discipulis ejus ad eum: Domine, doce nos orare sicut docuit & Joannes discipulos suos.
*Matt. 6.b.9. 2 Et ait illis. Cum oratis, dicite: * Pater, sanctificetur nomen tuum. Adveniat regnū tuum.
3 Panem nostrum quotidianum da nobis hodie.
4 Et dimitte nobis peccata nostra, siquidem & ipsi dimittimus omni debenti nobis. Et ne nos inducas in tentationem.
5 Et ait ad illos Quis vestrum habebit amicum, & ibit ad illum media nocte, & dicet illi: Amice commoda mihi tres panes,
6 Quoniam amicus meus venit de via ad me, & non habeo quod ponam ante illum,
7 Et ille deintus respondens dicat: Noli mihi molestus esse, jam ostium clausum est, & pueri mei mecum sunt in cubili, non possum surgere, & dare tibi.
8 Et si ille perseveraverit pulsans: dico vobis, & si non dabit illi surgens eo quod amicus ejus sit, propter improbitatem tamen ejus surget, & B
dabit illi quotquot habet necessarios. *Matt. 7.a.b.
9 * Et ego dico vobis: Petite, & dabitur vobis: quærite, & invenietis; pulsate, & aperietur & 21.c. 22.
vobis. Marth. 11.c.24
10 Omnis enim qui petit, accipit: & qui quærit, invenit: & pulsanti aperietur. Ioan. 16 b.23
11 * Quis autem ex vobis patrem petit panem, numquid lapidem dabit illi? aut piscem: Iac. 1. a.5.
numquid pro pisce serpentem dabit illi? *Matt. 7.b.9.
12 Aut si petierit ovum: numquid porriget illi scorpionem?
13 Si ergo vos cum sitis mali, nostis bona data dare filiis vestris: quanto magis Pater vester de cælo dabit spiritum bonum petentibus se? *Matt. 9.d.14 & 12.b.22. Mar. 3. c.22.

14 * Et erat ejiciens dæmonium, & illud erat mutum. Et cum ejecisset dæmonium, locutus est mutus, & admiratæ sunt turbæ.
15 Quidam autem ex eis dixerunt: In Beelzebub principe dæmoniorum ejicit dæmonia.
16 Et alij tentantes, signum de cælo quærebant ab eo.
17 Ipse autem ut vidit cogitationes eorum, dixit eis: Omne regnum in seipsum divisum desolabitur, & domus supra domum cadet.
18 Si autem & Satanas in seipsum divisus est, quomodo stabit regnum ejus? quia dicitis in Beelzebub me ejicere dæmonia.
C 19 Si autem ego in Beelzebub ejicio dæmonia: filij vestri in quo ejiciunt? Ideo ipsi judices vestri erunt.
20 Porro si in digito Dei ejicio dæmonia: profecto pervenit in vos regnum Dei.
21 Cum fortis armatus custodit atrium suum, in pace sunt ea quæ possidet.
22 Si autem fortior eo superveniens vicerit eum, universa arma ejus auferet, in quibus confidebat, & spolia ejus distribuet.
23 Qui non est mecum, contra me est: & qui non colligit mecum, dispergit.
24 Cum immundus spiritus exierit de homine, ambulat per loca inaquosa, quærens requiem: & non inveniens dicit: Revertar in domum meam unde exivi.
25 Et cum venerit, invenit eam scopis mundatam, & ornatam.
26 Tunc vadit, & assumit septem alios spiritus secum, nequiores se, & ingressi habitant ibi. Et fiunt novissima hominis illius pejora prioribus.
27 Factum est autem, cum hæc diceret: extol- D
lens

ſens vocem quædam mulier de turba, dixit illi:
Beatus venter, qui te portavit; & ubera, quæ
ſuxiſti.
28 At ille dixit: Quinimmo beati, qui audiunt
verbum Dei, & cuſtodiunt illud.
29 Turbis autem concurrentibus cœpit dice-
Matt. re: * Generatio hæc, generatio nequam eſt: ſi-
c.39 gnum quærit, & ſignum non dabitur ei, niſi ſi-
Ionæ gnum Jonæ prophetæ.
Reg. 30 * Nam ſicut fuit Jonas ſignum Ninivitis:
ita erit & Filius hominis generationi iſti.
Par. 31 * Regina Auſtri ſurget in judicio cum vi-
ris generationis huius, & condemnabit illos:
quia venit a finibus terræ audire ſapientiam Sa-
lomonis: & ecce plus quam Salomon hic.
Ionæ 32 Viri Ninivitæ ſurgent in judicio cum ge-
5. nerationе hac, & condemnabunt illam: * quia
Matt. pœnitentiam egerunt ad prædicationem Jonæ,
b.15. & ecce plus quam Jonas hic.
Marc.4 33 * Nemo lucernam accendit, & in abſcon-
Matt. dito ponit, neq: ſub modio: ſed ſupra candela-
c.21. brum, ut qui ingrediuntur, lumen videant.
34 * Lucerna corporis tui, eſt oculus tuus. Si
oculus tuus fuerit ſimplex, totum corpus tuum
lucidum erit: ſi autem nequam fuerit, etiam
corpus tuum tenebroſum erit.
E 35 Vide ergo ne lumen, quod in te eſt, tenebræ
ſint.
36 Si ergo corpus tuum totum lucidum fue-
rit, non habens aliquam partem tenebrarum,
erit lucidum totum, & ſicut lucerna fulgoris il-
luminabit te.
37 Et cum loqueretur, rogavit illum quidam
Phariſæus ut pranderet apud ſe. Et ingreſſus
recubuit.
38 Phariſæus autem cœpit intra ſe reputans
dicere, quare non baptizatus eſſet ante prandiū.
Mat. 39 Et ait Dominus ad illum: * Nunc vos Pha-
23. riſæi, quod deforis eſt calicis, & catini, mun-
datis: quod autem intus eſt veſtrum, plenum eſt
rapina, & iniquitate.
40 Stulti, nonne qui fecit quod deforis eſt,
etiam id, quod deintus eſt, fecit?
41 Verumtamen quod ſupereſt, date eleemo-
F ſynam: & ecce omnia munda ſunt vobis.
42 Sed væ vobis Phariſæis, quia decimatis
mentham, & rutam, & omne olus, & præteritis
judicium & charitatem Dei: hæc autem opor-
tuit facere, & illa non omittere.
Infra 43 * Væ vobis Phariſæis quia diligitis primas
20.g.45 cathedras in ſynagogis, & ſalutationes in foro.
Marci 44 Væ vobis, quia eſtis ut monumenta quæ non
12.d.13 apparent, & homines ambulantes ſupra, ne-
Matth. ſciunt.
23.a.6. 45 Reſpondens autem quidam ex Legiſperi-
Matt. tis, ait illi: Magiſter, hæc dicens etiam contu-
23.d.4. meliam nobis facis.
46 At ille ait: Et vobis Legiſperitis væ: * quia
oneratis homines oneribus, quæ portare non
poſſunt, & ipſi uno digito veſtro non tangitis
ſarcinas.
47 Væ vobis, qui ædificatis monumenta Pro-
phetarum: patres autem veſtri occiderunt illos.
G 48 Profecto teſtificamini quod conſentitis
operibus patrum veſtrorum: quoniam ipſi qui-
dem eos occiderunt, vos autem ædificatis eo-
rum ſepulchra.
49 Propterea & ſapientia Dei dixit: Mit-
tam ad illos Prophetas, & Apoſtolos, & ex
illis occident, & perſequentur:
50 Ut inquiratur ſanguis omnium Propheta-
rum, qui effuſus eſt a conſtitutione mundi a
generatione iſta,
51 * A ſanguine Abel, uſque ad ſanguinem *Gen.4
Zachariæ, qui periit inter altare & ædem. Ita b.8.
dico vobis, requiretur ab hac generatione. 2.Para.
52 Væ vobis Legiſperitis, quia tuliſtis clavem 24.f.21.
ſcientiæ, ipſi non introiſtis, & eos, qui introi-
bant, prohibuiſtis.
53 Cum autem hæc ad illos diceret, cœperunt
Phariſæi & Legiſperiti graviter inſiſtere, & os
ejus opprimere de multis,
54 Inſidiantes ei, & quærentes aliquid capere
de ore ejus, ut accuſarent eum.

CAPUT XII.

Cavendum docet à fermento Phariſæorum, & quod omne occultum detegetur: quis etiam timendus ſit: de blaſphemia in Spiritum ſanctum: roborat Apoſtolos adverſus perſecutiones: non vult ſe immiſcere in dividenda fratrum hereditate: per parabolam divitis revocat ab avaritia, vetans ſolicitum eſſe de victu & veſtitu; hortaturq; ut lumbi præcingantur: & quis ſit fidelis aut infidelis diſpenſator: venit ut mittat ignem in terram & ſeparationem: reprehendit quod tempus gratiæ non diiudicent: monet ut quiſq; conetur ab adverſariis ſe liberare.

1 MVltis autem turbis circumſtantibus, ita A
ut ſe invicem conculcarent, cœpit di-
cere ad diſcipulos ſuos: * Attendite a fermen- *Matt.
to Phariſæorum, quod eſt hypocriſis. 16.a.6.
2 * Nihil autem opertum eſt, quod non reve- Marc.8
letur: neque abſconditum, quod non ſciatur. b.15.
3 Quoniam quæ in tenebris dixiſtis, in lumi- *Matt.
ne dicentur: & quod in aurem locuti eſtis in cu- 10.c.26
biculis, prædicabitur in tectis. Marc.4
4 Dico autem vobis amicis meis: Ne terrea- c.22.
mini ab his qui occidunt corpus, & poſt hæc
non habent amplius quid faciant.
5 Oſtendam autem vobis quem timeatis: ti-
mete eum, qui, poſtquam occiderit, habet po-
teſtatem mittere in gehennam: ita dico vobis,
hunc timete.
6 Nonne quinque paſſeres væneunt dipondio,
& unus ex illis non eſt in oblivione coram
Deo?
7 Sed & capilli capitis veſtri omnes numerati B
ſunt. Nolite ergo timere: multis paſſeribus
pluris eſtis vos.
8 * Dico autem vobis: Omnis quicumque *Matt.
confeſſus fuerit me coram hominibus, & Filius 10.d.32
hominis confitebitur illum coram Angelis Dei: Mar.8.
9 Qui autem negaverit me coram hominibus, d.38.
negabitur coram Angelis Dei. 1.Tim.
10 * Et omnis qui dicit verbum in Filium ho- 2.b.12.
minis, remittetur illi: ei autem, qui in Spiritum *Matt.
ſanctum blaſphemaverit, non remittetur. 12.c.32.
11 Cum autem inducent vos in ſynagogas, & Mar.3.
ad magiſtratus & poteſtates, nolite ſoliciti eſſe b.28.
qualiter aut quid reſpondeatis, aut quid dicatis.
12 Spiritus enim ſanctus docebit vos in ipſa
hora, quid oporteat vos dicere.
13 Ait autem ei quidam de turba, Magiſter, dic
fratri meo ut dividat mecum hereditatem.
14 At ille dixit illi: homo, quis me conſtituit
judicem aut diviſorem ſuper vos?
15 Dixitque ad illos: Videte, & cavete ab om-
ni

ni avaritia : quia non in abundantia cujusdam
vita ejus est, ex his quæ possidet.
16 Dixit autem similitudinem ad illos, dicens:
*Eccl. * Hominis cujusdam divitis uberes fructus ager
11.c.1 9 attulit:
17 Et cogitabat intra se dicens: Quid faciam,
quia non habeo quo congregem fructus meos?
18 Et dixit: Hoc faciam: Destruam horrea
mea, & majora faciam; & illuc congregabo
omnia quæ nata sunt mihi, & bona mea,
19 Et dicam animæ meæ: Anima, habes mul-
ta bona posita in annos plurimos: requiesce, co-
mede, bibe, epulare.
20 Dixit autem illi Deus: Stulte, hac nocte
animam tuam repetunt a te: quæ autem para-
sti, cujus erunt?
21 Sic est qui sibi thesaurizat, & non est in
Deum dives.
22 Dixitq; ad discipulos suos: Ideo dico vo-
* Psal. bis: * Nolite soliciti esse animæ vestræ quid
14.d.25. manducetis, neque corpori quid induamini.
Mat.6. 23 Anima plus est quam esca, & corpus plus
c.25. quam vestimentum.
1.Petri .24 Considerate corvos, quia non seminant
5.b.7. neque metunt, quibus non est cellarium neque
horreum, & Deus pascit illos. Quanto magis
vos pluris estis illis?
D 25 Quis autem vestrum cogitando potest ad-
jicere ad staturam suam cubitum unum?
26 Si ergo neque quod minimum est potestis,
quid de ceteris solliciti estis?
27 Considerate lilia quomodo crescunt: non
laborant, neque nent: dico autem vobis, nec
Salomon in omni gloria sua vestiebatur sicut
unum ex istis.
28 Si autem fœnum, quod hodie est in agro,
& cras in clibanum mittitur, Deus sic vestit,
quanto magis vos pusillæ fidei?
29 Et vos nolite quærere quid manducetis,
aut quid bibatis: & nolite in sublime tolli:
30 Hæc enim omnia gentes mundi quærunt.
Pater autem vester scit quoniam his indigetis.
31 Veruntamen quærite primum regnum Dei &
justitiam ejus: & hæc omnia adjicientur vobis.
32 Nolite timere pusillus grex, quia compla-
cuit patri vestro dare vobis regnum.
33 * Vendite quæ possidetis, & date eleemo- F
synam. Facite vobis sacculos qui non veterasc- *Mat.
cunt, thesaurum non deficientem in cælis: quo 6.c.20.
fur non appropiat, neque tinea corrumpit. & 21.
34 Ubi enim thesaurus vester est, ibi & cor
vestrum erit.
35 Sint lumbi vestri præcincti, & lucernæ ar-
dentes in manibus vestris,
36 Et vos similes hominibus, expectantibus
dominum suum quando revertatur a nuptiis, ut,
cum venerit, & pulsaverit, confestim aperiant
ei.
37 Beati servi illi, quos cum venerit dominus,
invenerit vigilantes: amen dico vobis, quod
præcinget se, & faciet illos discumbere, & tran-
siens ministrabit illis.
38 Et si venerit in secunda vigilia, & si in ter-
tia vigilia venerit, & ita invenerit; beati sunt
servi illi.
39 * Hoc autem scitote, quoniam si sciret pa- *Mat.
terfamilias, qua hora fur veniret, vigilaret uti- 24.d.43
que, & non sineret perfodi domum suam.
40 Et vos estote parati: quia qua hora non pu-
tatis, Filius hominis veniet.
41 Ait autem ei Petrus: Domine, ad nos di-
cis hanc parabolam, an & ad omnes?
42 Dixit autem Dominus: * Quis, putas, est fi-
delis dispensator, & prudens, quem constituit *Apo.
Dominus supra familiam suam, ut det illis in 16.c.15
tempore tritici mensuram?
43 Beatus ille servus, quem cum venerit do-
minus, invenerit ita facientem.
44 Vere dico vobis, quoniam supra omnia
quæ possidet, constituet illum.
45 Quod si dixerit servus ille in corde suo:
Moram facit dominus meus venire: & cœperit
percutere servos & ancillas, & edere, & bibe-
re, & inebriari:
46 Veniet dominus servi illius, in die qua non
sperat, & hora qua nescit, & dividet eum, partem-
que

que ejus cum infidelibus ponet.
47 Ille autem servus, qui cognovit volunta-
tem domini sui, & non præparavit, & non fecit
secundum voluntatem ejus, vapulabit multis.
48 Qui autem non cognovit, & fecit digna
plagis, vapulabit paucis. Omni autem cui mul-
tum datum est, multum quæretur ab eo: & cui
commendaverunt multum, plus petent ab eo.
49 Ignem veni mittere in terram, & quid vo-
lo nisi ut accendatur?
50 Baptismo autem habeo baptizari: & quo-
modo coarctor usque dum perficiatur?
51 * Putatis quia pacem veni dare in terram?
Non, dico vobis, sed separationem:
52 Erunt enim ex hoc quinque in domo una
divisi, tres in duos, & duo in tres dividentur:
53 Pater in filium, & filius in patrem suum,
mater in filiam, & filia in matrem, socrus in nu-
rum suam, & nurus in socrum suam.
54 * Dicebat autem & ad turbas: Cum vide-
ritis nubem orientem ab occasu, statim dicitis:
Nimbus venit: & ita fit.
55 Et cum austrum flantem, dicitis: Quia
æstus erit: & fit.
56 Hypocritæ, faciem cœli & terræ nostis pro-
bare: hoc autem tempus quomodo non pro-
batis?
57 Quid autem & a vobis ipsis non judicatis
quod justum est?
58 * Cum autem vadis cum adversario tuo ad
principem, in via da operam liberari ab illo,
ne forte trahat te ad judicem, & judex tra-
dat te exactori, & exactor mittat te in carce-
rem.
59 Dico tibi, non exies inde, donec etiam
novissimum minutum reddas.

CAPUT XIII.

*Occasione Galilæorum in suis sacrificiis interem-
ptorum, & eorum qui in Siloe corruerant, hor-
tatur ad pœnitentiam alioqui exterminandos
instar ficus infructuosæ: archisynagogum re-
darguit, indignantem quod sabbato curasset
mulierem à spiritu infirmitatis: comparat re-
gnum cælorum grano sinapis ac fermento: de
angusta porta; & quod quidā clauso ostio fru-
stra pulsabunt: Herodem dicit vulpem, & Je-
rusalem ob crudelitatem suam deferendam.*

A 1 ADerant autem quidam ipso in tempo-
re, nuntiantes illi de Galilæis, quo-
rum sanguinem Pilatus miscuit cum sacrificiis
eorum.
2 Et respondens dixit illis: Putatis quod hi
Galilæi præ omnibus Galilæis peccatores fue-
rint, quia talia passi sunt?
3 Non, dico vobis: sed nisi pœnitentiam ha-
bueritis, omnes similiter peribitis.
4 Sicut illi decem & octo, supra quos cecidit
turris in Siloe, & occidit eos: putatis quia & ipsi
debitores fuerint præter omnes homines habi-
tantes in Jerusalem?
5 Non, dico vobis: sed si pœnitentiam non
egeritis, omnes similiter peribitis.
6 Dicebat autem & hanc similitudinem: Arbo-
rem fici habebat quidā plantatam in vinea sua,
& venit quærens fructum in illa, & non invenit.
7 Dixit autem ad cultorem vineæ: Ecce anni
B tres sunt ex quo venio quærens fructum in ficul-
nea hac & non invenio: succide ergo illam: ut
quid etiam terram occupat?
8 At ille respondens, dicit illi: Domine di-
mitte illam & hoc anno, usque dum fodiam
circa illam, & mittam stercora:
9 Et siquidem fecerit fructum: sin autem, in
futurum succides eam.
10 Erat autem docens in synagoga eorum
sabbatis.
11 Et ecce mulier, quæ habebat spiritum in-
firmitatis annis decem & octo: & erat inclina-
ta, nec omnino poterat sursum respicere.
12 Quam cum videret Jesus, vocavit eam ad C
se, & ait illi: Mulier, dimissa es ab infirmita-
te tua.
13 Et imposuit illi manus, & confestim erecta
est, & glorificabat Deum.
14 Respondens autem archisynagogus, indi-
gnans quia sabbato curasset Jesus, dicebat tur-
bæ: Sex dies sunt, in quibus oportet operari:
in his ergo venite & curamini, & non in die
sabbati.
15 Respondens autem ad illum Dominus di-
xit: Hypocritæ, unusquisque vestrum sabbato
non solvit bovem suum aut asinum à præsepio,
& ducit adaquare?
16 Hanc autem filiam Abrahæ, quam alliga-
vit satanas, ecce decem & octo annis, non op-
portuit solvi a vinculo isto die sabbati?
17 Et cum hæc diceret, erubescebant omnes D
adversarii ejus: & omnis populus gaudebat in
universis, quæ gloriose fiebant ab eo.
18 * Dicebat ergo: Cui simile est regnum Dei, * Matt. 13.d.31
& cui simile æstimabo illud? Marc. 4. c.30.
19 Simile est grano sinapis, quod acceptū ho-
mo misit in hortum suum & crevit, & factum est
in arborem magnam: & volucres cœli requie-
verunt in ramis ejus.
20 * Et iterum dixit: Cui simile æstimabo re- * Matt. 13.c.33
gnum Dei?
21 Simile est fermento, quod acceptum mu-
lier abscondit in farinæ sata tria, donec fer-
mentaretur totum.
22 Et ibat per civitates & castella, docens, &
iter faciens in Jerusalem. E
23 Ait autem illi quidam: Domine, si pauci
sunt, qui salvantur? Ipse autem dixit ad illos:
24 *Contendite intrare per angustam portam:
quia multi, dico vobis, quærent intrare, & non *Matt. 7.b.13.
poterunt.
25 * Cum autem intraverit paterfamilias, &
clauserit ostium, incipietis foris stare, & pulsa- *Matt. 25.a.10
re ostium, dicentes: Domine, aperi nobis,
& respondens dicet vobis: Nescio vos unde
sitis.
26 Tunc incipietis dicere: Manducavimus co-
ram te, & bibimus, & in plateis nostris do-
cuisti.
27 Et dicet vobis: * Nescio vos unde sitis:
*discedite à me omnes operarii iniquitatis. F
28 Ibi erit fletus, & stridor dentium: cum vi- * Matt.
deritis Abraham, & Isaac, & Jacob, & om- 7. c.23.
nes Prophetas in regno Dei, vos autem expelli & 25.
foras. d. 41.
29 Et venient ab Oriente, & Occidente, & *Psal.6 c.9.
Aquilone, & Austro, & accumbent in regno Dei.
30 * Et ecce sunt novissimi qui erunt primi, &
sunt primi qui erunt novissimi. *Matt.
31 In ipsa die accesserunt quidam Pharisæo- 19.d.30
rum, dicentes illi: Exi, & vade hinc: quia He- & 20. b. 16.
rodes vult te occidere.

32 Et

C 32 Et ait illis: Ite & dicite vulpi illi: Ecce
Mar. 10 d. 32. ejicio dæmonia, & sanitates perficio hodie &
cras, & tertia die consummor.
33 Verumtamen oportet me hodie & cras &
sequenti die ambulare: quia non capit prophe-
*Matt. 23. d. 37 tam perire extra Jerusalem.
34 * Jerusalem, Jerusalem, quæ occidis Pro-
phetas, & lapidas eos, qui mittuntur ad te,
quoties volui congregare filios tuos, quemad-
modum avis nidum suum sub pennis, & no-
luisti?
35 Ecce relinquetur vobis domus vestra de-
serta. Dico autem vobis, quia non videbitis
me, donec veniat cum dicetis: Benedictus, qui
venit in nomine Domini.

CAPUT XIV.

In domo principis Pharisæorum hydropicum sabbato curat, ostendens Legisperitis ac Pharisæis hoc licere; & horum notans ambitionem, docet invitatum novissimo loco recumbere: parabola de invitatis ad cœnam qui se excusarunt: sequens Christum debet omnibus renuntiare, sublata cruce sua, usque ad odium animæ propriæ: volens turrim ædificare computat primum sumptus: commendatio salis.

A 1 ET factum est cum intraret Jesus in do-
mum cujusdam Principis Pharisæorum
sabbato, manducare panem, & ipsi observa-
bant eum.
2 Et ecce homo quidam hydropicus erat ante
illum.
3 Et respondens Jesus dixit ad Legisperitos,
& Pharisæos, dicens: Si licet sabbato curare?
4 At illi tacuerunt. Ipse vero apprehensum
B sanavit eum, ac dimisit.
5 Et respondens ad illos dixit: Cujus vestrum
asinus aut bos in puteum cadet, & non conti-
nuo extrahet illum die sabbati?
6 Et non poterant ad hæc respondere illi.
7 Dicebat autem & ad invitatos parabolam,
intendens quomodo primos accubitus elige-
rent, dicens ad illos.
8 Cum invitatus fueris ad nuptias, non dis-
cumbas in primo loco, ne forte honoratior te
sit invitatus ab illo:
9 Et veniens is, qui te & illum vocavit, dicat
tibi: Da huic locum: & tunc incipias cum ru-
bore novissimum locum tenere.
10 Sed cum vocatus fueris, vade, recumbe in
novissimo loco: ut, cum venerit qui te invita-
*Prov. 25. a. 7. vit, dicat tibi: * Amice, ascende superius.
Tunc erit tibi gloria coram simul discum-
Matth. 23. b. 12. bentibus:
11 * Quia omnis qui se exaltat, humiliabi-
*Inf. 18 c. 14. tur: & qui se humiliat, exaltabitur.
12 Dicebat autem & ei, qui se invitaverat:
C * Cum facis prandium, aut cœnam, noli vo-
* Tob. 4. b. 7. care amicos tuos, neque fratres tuos, neque co-
Prov. 3 b. 9. gnatos, neque vicinos divites: ne forte te &
ipsi reinvitent, & fiat tibi retributio.
13 Sed cum facis convivium, voca pauperes,
debiles, claudos, & cæcos:
14 Et beatus eris, quia non habent retribue-
re tibi: retribuetur enim tibi in resurrectione
D justorum.
15 Hæc cum audisset quidam de simul dis-
cumbentibus, dixit illi: Beatus, qui manduca-
bit panem in regno Dei.

16 At ipse dixit ei: * Homo quidam fecit cœ- * Mat. 22. a. 2 Apoc. 19. b. 9
nam magnam & vocavit multos.
17 Et misit servum suum hora cœnæ dicere
invitatis ut venirent, quia jam parata sunt
omnia.
18 Et cœperunt simul omnes excusare. Primus
dixit ei: Villam emi, & necesse habeo exire,
& videre illam: rogo te habe me excusatum.
19 Et alter dixit: Juga boum emi quinque &
eo probare illa: rogo te habe me excusatum.
20 Et alius dixit: Uxorem duxi, & ideo non
possum venire.
21 Et reversus servus nuntiavit hæc domino E
suo. Tunc iratus paterfamilias, dixit servo
suo: Exi cito in plateas, & vicos civitatis: &
pauperes, ac debiles, & cæcos, & claudos in-
troduc huc.
22 Et ait servus: Domine, factum est ut im-
perasti, & adhuc locus est.
23 Et ait dominus servo: Exi in vias, & sepes:
& compelle intrare, ut impleatur domus mea.
24 Dico autem vobis, quod nemo virorum
illorum, qui vocati sunt, gustabit cœnam
meam.
25 Ibant autem turbæ multæ cum eo: & con- F
versus dixit ad illos:
26 * Si quis venit ad me; & non odit patrem *Matt. 10. d. 37
suum, & matrem, & uxorem, & filios, & fra-
tres, & sorores, adhuc autem & animam suam,
non potest meus esse discipulus.
27 * Et qui non bajulat crucem suam, & venit Mar. 8 d. 34
post me, non potest meus esse discipulus.
28 Quis enim ex vobis volens turrim ædifica-
re, non prius sedens computat sumptus, qui ne-
cessarii sunt, si habeat ad perficiendum;
29 Ne, posteaquam posuerit fundamentum, &
non potuerit perficere, omnes qui vident, in-
cipiant illudere ei,
30 Dicentes: Quia hic homo cœpit ædifica- G
re, & non potuit consummare?
31 Aut quis rex iturus committere bellum ad-
versus alium regem, non sedens prius cogitat
si possit cum decem millibus occurrere ei, qui
cum viginti millibus venit ad se?
32 Alioquin adhuc illo longe agente, lega-
tionem mittens, rogat ea quæ pacis sunt.
33 Sic ergo omnis ex vobis, qui non renun-
tiat omnibus quæ possidet, non potest meus es-
se discipulus.
34 * Bonum est sal. Si autem sal evanuerit, *Matt. 5. b. 13
in quo condietur? Mar. 9.
35 Neque in terram, neque in sterquilinium g. 49.
utile est, sed foras mittetur: Qui habet aures
audiendi, audiat.

CAPUT XV.

Scribis & Pharisæis murmurantibus quod peccatores reciperet, parabolas proponit de ove & drachma perditis ac inventis, & filio prodigo ad patrem reverso, benigneque ab ipso suscepto, seniore filio indigne hoc ferente: & quantum sit in cœlo gaudium super peccatore pœnitentiam agente.

1 ERant autem appropinquantes ei publi- A
cani, & peccatores, ut audirent illum.
2 Et murmurabant Pharisæi, & Scribæ, di-
centes: Quia hic peccatores recipit, & man-
ducat cum illis.
3 Et ait ad illos parabolam istam dicens:
4 * Quis ex vobis homo, qui habet centum *Matt. 18. b.
oves:

oves: & si perdiderit unam ex illis, nonne dimittit nonaginta novem in deserto, & vadit ad illam quæ perierat, donec inveniat eam?

5 Et cum invenerit eam, imponit in humeros suos gaudens:

B 6 Et veniens domum convocat amicos & vicinos, dicens illis: Congratulamini mihi, quia inveni ovem meam, quæ perierat?

7 Dico vobis, quod ita gaudium erit in cœlo super uno peccatore pœnitentiam agente, quam super nonaginta novem justis, qui non indigent pœnitentia.

8 Aut quæ mulier habens drachmas decem, si perdiderit drachmam unam, nonne accendit lucernam, & everrit domum, & quærit diligenter, donec inveniat?

9 Et cum invenerit, convocat amicas, & vicinas, dicens: Congratulamini mihi, quia inveni drachmam, quam perdideram?

C 10 Ita dico vobis gaudium erit coram angelis Dei super uno peccatore pœnitentiam agente.

11 Ait autem: Homo quidam habuit duos filios:

12 Et dixit adolescentior ex illis patri: Pater, da mihi portionem substantiæ quæ me contingit. Et divisit illis substantiam.

13 Et non post multos dies, congregatis omnibus, adolescentior filius peregre profectus est in regionem longinquam, & ibi dissipavit substantiam suam vivendo luxuriose.

14 Et postquam omnia consummasset, facta est fames valida in regione illa, & ipse cœpit egere.

D 15 Et abiit, & adhæsit uni civium regionis illius. Et misit illum in villam suam ut pasceret porcos.

16 Et cupiebat implere ventrem suum de siliquis, quas porci manducabant: & nemo illi dabat.

17 In se autem reversus, dixit: Quanti mercenarii in domo patris mei abundant panibus, ego autem hic fame pereo!

18 Surgam, & ibo ad patrem meum, & dicam ei: Pater, peccavi in cœlum, & coram te:

19 Jam non sum dignus vocari filius tuus: fac me sicut unum de mercenariis tuis.

20 Et surgens venit ad patrem suum. Cum E autem adhuc longe esset, vidit illum pater ipsius, & misericordia motus est, & accurrens cecidit super collum ejus, & osculatus est eum.

21 Dixitque ei filius: Pater peccavi in cœlum, & coram te, jam non sum dignus vocari filius tuus.

22 Dixit autem pater ad servos suos: Cito proferte stolam primam, & induite illum, & date annulum in manum ejus, & calceamenta in pedes ejus: F

23 Et adducite vitulum saginatum, & occidite, & manducemus, & epulemur:

24 Quia hic filius meus mortuus erat, & revixit, perierat & inventus est. Et cœperunt epulari.

25 Erat autem filius ejus senior in agro; & cum veniret, & appropinquaret domui, audivit symphoniam & chorum.

26 Et vocavit unum de servis, & interrogavit quid hæc essent.

27 Isque dixit illi: Frater tuus venit, & occidit pater tuus vitulum saginatum, quia salvum illum recepit.

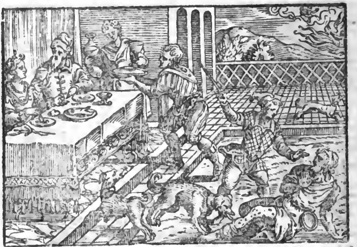
28 Indignatus est autem, & nolebat introire. Pater ergo illius egressus, cœpit rogare illum. G

29 At ille respondens, dixit patri suo: Ecce tot annis servio tibi, & numquam mandatum tuum præterivi, & numquam dedisti mihi hœdum ut cum amicis meis epularer:

30 Sed postquam filius tuus hic, qui devoravit substantiam suam cum meretricibus, venit, occidisti illi vitulum saginatum.

31 At ipse dixit illi: Fili, tu semper mecum es, & omnia mea tua sunt:

32 Epulari autem & gaudere oportebat, quia frater tuus hic, mortuus erat, & revixit; perierat, & inventus est.

CAPUT XVI.

Per parabolam de villico iniquitatis hortatur ad faciendas eleemosynas docens quid mereatur fidelis aut infidelis mammonæ dispensator, quodque nemo servire potest Deo & mammonæ: Legem ac prophetas usque ad Joannem fuisse dicit, & nihil de Lege periturum; nec dimittendam ullo modo uxorem ut alia ducatur: de divite epulone, & Lazaro mendico.

1 DIcebat autem & ad discipulos suos:
A Homo quidam erat dives, qui habebat
villicum: & hic diffamatus est apud illum quasi
dissipasset bona ipsius.
2 Et vocavit illum, & ait illi: Quid hoc audio
de te? redde rationem villicationis tuæ:
jam enim non poteris villicare.
3 Ait autem villicus intra se: Quid faciam,
quia dominus meus aufert a me villicationem?
fodere non valeo, mendicare erubesco.
4 Scio quid faciam, ut cum amotus fuero à
villicatione, recipiant me in domos suas.
B 5 Convocatis itaque singulis debitoribus domini
sui, dicebat primo: Quantum debes domino
meo?
6 At ille dixit: Centum cados olei. Dixitque
illi: Accipe cautionem tuam: & sede cito,
scribe quinquaginta.
7 Deinde alii dixit: Tu vero quantum debes?
Qui ait: Centum coros tritici. Ait illi: Accipe
litteras tuas, & scribe octoginta.
8 Et laudavit Dominus villicum iniquitatis,
quia prudenter fecisset: quia filii hujus sæculi
prudentiores filiis lucis in generatione sua sũt.
9 Et ego vobis dico: facite vobis amicos de
mammona iniquitatis: ut, cum defeceritis,
recipiant vos in æterna tabernacula.
C 10 Qui fidelis est in minimo, & in majori fidelis
est: & qui in modico iniquus est, & in
majori iniquus est.
11 Si ergo in iniquo mammona fideles non
fuistis: quod verum est, quis credet vobis?
12 Et si in alieno fideles non fuistis; quod vestrum
est, quis dabit vobis?
13 * Nemo servus potest duobus dominis servire:
aut enim unum odiet, & alterum diliget:
aut uni adhærebit, & alterum contemnet: non
potestis Deo servire & mammonæ. D.
14 Audiebant autem omnia hæc Pharisæi, qui
erant avari: & deridebant illum.
15 Et ait illis: Vos estis, qui justificatis vos
coram hominibus: Deus autem novit corda
vestra: quia quod hominibus altum est, abominatio
est ante Deum.
16 * Lex & prophetæ, usque ad Joannem: ex
eo regnum Dei evangelizatur, & omnis in illud
vim facit. E
17 * Facilius est autem cœlum & terram præterire,
quam de Lege unum apicem cadere.
18 * Omnis qui dimittit uxorem suam, & alteram
ducit, mœchatur, & qui dimissam à viro
ducit, mœchatur.
19 Homo quidam erat dives, qui induebatur
purpura & bysso: & epulabatur quotidie splendide.
20 Et erat quidam mendicus nomine Lazarus,
qui jacebat ad januam ejus, ulceribus
plenus,
21 Cupiens saturari de micis, quæ cadebant
de mensa divitis, & nemo illi dabat: sed & canes
veniebant, & lingebant ulcera ejus. F
22 Factum est autem ut moreretur mendicus,
& portaretur ab Angelis in sinum Abrahæ.
Mortuus est autem & dives, & sepultus est in
inferno.
23 Elevans autem oculos suos, cum esset in
tormentis, vidit Abraham a longe, & Lazarum
in sinu ejus:
24 Et ipse clamans dixit: Pater Abraham, miserere
mei, & mitte Lazarum, ut intingat extremum
digiti sui in aquam, ut refrigeret linguam
meam, quia crucior in hac flamma.
25 Et dixit illi Abraham: Fili, recordare quia G
recepisti bona in vita tua, & Lazarus similiter
mala: nunc autem hic consolatur, tu vero
cruciaris.
26 Et in his omnibus, inter nos & vos chaos
ma-

magnum firmatum est: ut hi, qui volunt hinc transire ad vos, non possint, neque inde huc transmeare.
27 Et ait: Rogo ergo te pater, ut mittas eum in domum patris mei.
28 Habeo enim quinque fratres, ut testetur illis, ne & ipsi veniant in hunc locum tormentorum.
29 Et ait illi Abraham: Habent Moysen, & prophetas: audiant illos.
30 At ille dixit: Non, pater Abraham: sed si quis ex mortuis ierit ad eos, pœnitentiam agent.
31 Ait autem illi: Si Moysen & prophetas non audiunt; neque si quis ex mortuis resurrexerit, credent.

CAPUT XVII.

Væ scandalizanti pusillos: frater in nos peccans increpandus est, eique pœnitenti ignoscendum: Apostolos docet fidei efficaciam, quodque dum omnia ipsis præcepta fecerint, se servos dicant inutiles: decem leprosi mundantur, unico qui Samaritanus erat ad agendas gratias revertente: dicit adventum filii Dei non occultum fore, sed illustrem, & inexpectato superventurum, sicut diluvium mundo & Sodomis subversio supervenit.

A 1 ET ait ad discipulos suos: Impossibile
Matt. 18.a.7. Mar.9.f.41. est ut non veniant scandala: væ autem illi, per quem veniunt.
2 Utilius est illi, si lapis molaris imponatur circa collum ejus, & projiciatur in mare, quam ut scandalizet unum de pusillis istis.
3 Attendite vobis: * Si peccaverit in te frater tuus, increpa illum: & si pœnitentiam egerit, dimitte illi. *Matt. 18.b.21 Levit. 19.d.17 Eccli. 19.b.13
4 Et si septies in die peccaverit in te, & septies in die conversus fuerit ad te, dicens: Pœnitet me: dimitte illi.
5 Et dixerunt Apostoli Domino: Adauge nobis fidem.
6 * Dixit autem Dominus: Si habueritis fidem, sicut granum sinapis, dicetis huic arbori moro: Eradicare, & transplantare in mare: & obediet vobis. B *Matt. 17.c.20
7 Quis autem vestrum habens servum arantem aut pascentem, qui regresso de agro dicat illi: Statim transi, recumbe:
8 Et non dicat ei: Para quod cœnem, & præcinge te, & ministra mihi donec manducem & bibam, & post hæc tu manducabis & bibes?
9 Numquid gratiam habet servo illi, quia fecit quæ ei imperaverat?
10 Non puto. Sic & vos, cum feceritis omnia quæ præcepta sunt vobis, dicite: Servi inutiles sumus: quod debuimus facere, fecimus.

11 Et factum est, dum iret in Jerusalem, transibat per mediam Samariam & Galilæam.
12 Et cum ingrederetur quoddam castellum, occurrerunt ei decem viri leprosi, qui steterunt à longe:
13 Et levaverunt vocem, dicentes: Jesu præceptor, miserere nostri.
* Lev. 14.a.2. 14 Quos ut vidit, dixit: * Ite, ostendite vos sacerdotibus. Et factum est, dum irent, mundati sunt.
D 15 Unus autem ex illis, ut vidit quia mundatus est, regressus est, cum magna voce magnificans Deum,
16 Et cecidit in faciem ante pedes ejus, gratias agens: & hic erat Samaritanus.
17 Respondens autem Jesus, dixit: Nonne decem mundati sunt? & novem ubi sunt?
18 Non est inventus qui rediret, & daret gloriam Deo, nisi hic alienigena.
19 Et ait illi: Surge, vade: quia fides tua te salvum fecit.
20 Interrogatus autem à Pharisæis: Quando venit regnum Dei? respondens eis, dixit: Non venit regnum Dei cum observatione:
21 Neque dicent: Ecce hic, aut ecce illic. E
Ecce enim regnum Dei intra vos est.
22 Et ait ad discipulos suos: Venient dies quando desideretis videre unum diem Filii

hominis, & non videritis.
23 * Et dicent vobis: Ecce hic, & ecce illic.
*Matt. 25.b. 14. Nolite ire, neque sectemini.
24 Nam, sicut fulgur coruscans de sub cęlo,
Marc. 13.c.21 in ea quæ sub cœlo sunt, fulget: ita erit filius
hominis in die sua.
*Matt. 24.d. 32. 25 Primum autem oportet illum multa pati,
& reprobari a generatione hac.
26 *Et sicut factum est in diebus Noe, ita erit
Gen.7. b.5. & in diebus Filii hominis.
F 27 Edebant, & bibebant: uxores ducebant,
& dabantur ad nuptias, usque in diem, qua in-
travit Noe in arcam: & venit diluvium, &
perdidit omnes.
*Gen. 19.c.15 28 * Similiter sicut factum est in diebus Lot:
Edebant, & bibebant: emebant, & vende-
bant: plantabant, & ædificabant:
29 Qua die autem exiit Lot a Sodomis, pluit
ignem & sulphur de cęlo, & omnes perdidit:
30 Secundum hæc erit qua die Filius homi-
nis revelabitur.
31 In illa hora, qui fuerit in tecto, & vasa
ejus in domo, ne descendat tollere illa; & qui
in agro, similiter non redeat retro.
32 Memores estote uxoris Lot.
*Sap. 9.c.24. 33 * Quicumque quæsierit animam suam sal-
vam facere, perdet illam: & quicumque per-
Matth. 10.d.39 diderit illam, vivificabit eam.
34 Dico vobis: * in illa nocte erunt duo in
Mar.8. d.15. lecto uno; unus assumetur, & alter relinquetur:
35 Duę erunt molentes in unum; una assume-
Ioan. 12.d.25 tur, & altera relinquetur: duo in agro; unus
*Matt. 24.d.40 assumetur, & alter relinquetur.
36 Respondentes dicunt illi: Ubi Domine?
1.Thes. 4.d.17. 37 Qui dixit illis: Ubicumque fuerit corpus,
illuc congregabuntur & aquilæ.

CAPUT XVIII.

Per parabolam de judice iniquitatis & vidua importuna docet semper orandum, per parabolam vero de Pharisæo & publicano, quomodo sit orandum: pueros à se repelli vetat: dives qui à juventute omnia se servasse præcepta dicebat: audito Christi consilio de omnibus relinquendis, abiit tristis: & quid erit præmii omnia propter Christum relinquentibus: prædicit suam passionem, & prope Jericho cæcum illuminat.

A 1 Dicebat autem & parabolam ad illos,
Eccli. 18.c.21 quoniam oportet semper orare & non
1.Thes. 5.d.17. deficere,
2 Dicens: Judex quidam erat in quadam ci-
vitate, qui Deum non timebat, & hominem
non reverebatur.
3 Vidua autem quædam erat in civitate illa,
& veniebat ad eum, dicens: Vindica me de
adversario meo.
4 Et nolebat per multum tempus. Post hæc
autem dixit intra se: Etsi Deum non timeo,
nec hominem revereor:
5 Tamen quia molesta est mihi hæc vidua,
vindicabo illam, ne in novissimo veniens sug-
gillet me.
6 Ait autem Dominus: Audite quid judex
iniquitatis dicit:
7 Deus autem non faciet vindictam electo-
rum suorum clamantium ad se die ac nocte, &
patientiam habebit in illis?
8 Dico vobis, quia cito faciet vindictam il-
lorum. Verumtamen Filius hominis veniens,
putas, inveniet fidem in terra?
9 Dixit autem & ad quosdam, qui in se con-
fidebant tamquam justi, & aspernabantur ce-
teros, parabolam istam:
10 Duo homines ascenderunt in templum ut
orarent: unus Pharisæus, & alter publicanus. C
11 Pharisæus stans, hęc apud se orabat: Deus
gratias ago tibi quia non sum sicut ceteri ho-
minum: raptores, injusti, adulteri: velut etiam
hic publicanus.
12 Jejuno bis in sabbato: decimas do om-
nium quæ possideo.
13 Et publicanus a longe stans, nolebat nec
oculos ad cœlum levare: sed percutiebat pe-
ctus suum, dicens: Deus propitius esto mihi
peccatori.
14 Dico vobis, descendit hic justificatus in
domum suam ab illo: * quia omnis qui se ex- *Sup. 14.
altat, humiliabitur: & qui se humiliat, exal- Matt.
tabitur. 23.
15 * Afferebant autem ad illum, & infantes,
ut eos tangeret. Quod cum viderent discipu-
li, increpabant illos. Mar.
16 Jesus autem convocans illos, dixit: Sini- 10.
te pueros venire ad me, & nolite vetare eos:
talium est enim regnum Dei.
17 Amen dico vobis: Quicumque non acce-
perit regnum Dei sicut puer, non intrabit in
illud.
18 * Et interrogavit eum quidam princeps, *Mat.
dicens: Magister bone, quid faciens vitam 19.
æternam possidebo?
19 Dixit autem ei Jesus: Quid me dicis bo- D
num? nemo bonus nisi solus Deus.
20 Mandata nosti: * Non occides: Non *Exo.
mœchaberis: Non furtum facies: Non falsum 20.
testimonium dices: Honora patrem tuum, &
matrem.
21 Qui ait: Hæc omnia custodivi à juventu-
te mea.
22 Quo audito, Jesus ait ei: Adhuc unum ti-
bi deest: omnia quæcumque habes vende, &
da pauperibus, & habebis thesaurum in cęlo:
& veni, sequere me.
23 His ille auditis, contristatus est: quia di-
ves erat valde.
24 Videns autem Jesus illum tristem factum,
dixit: Quam difficile, qui pecunias habent, in
regnum Dei intrabunt.
25 Facilius est enim camelum per foramen
acus transire, quam divitem intrare in regnum
Dei.
26 Et dixerunt qui audiebant: Et quis potest
salvus fieri?
27 Ait illis: Quæ impossibilia sunt apud ho-
mines, possibilia sunt apud Deum.
28 Ait autem Petrus: Ecce nos dimisimus
omnia, & secuti sumus te.
29 Qui dixit eis: Amen dico vobis, nemo
est, qui reliquit domum, aut parentes, aut fra- F
tres, aut uxorem, aut filios, propter regnum
Dei,
30 Et non recipiat multo plura in hoc tem-
pore, & in sæculo venturo vitam æternam.
31 * Assumpsit autem Jesus duodecim, & ait *Mat.
illis: Ecce ascendimus Jerosolymam, & con- 20.b.
summabuntur omnia, quæ scripta sunt per Marc
Prophetas de Filio hominis. 10.c.
32 Tradetur enim Gentibus, & illudetur,
& fla-

& flagellabitur, & conspuetur:
33 Et postquam flagellaverint, occident eum,
& tertia die resurget.
34 Et ipsi nihil horum intellexerunt, & erat
verbum istud absconditum ab eis, & non in-
telligebant quæ dicebantur.
Matt. 20. 29. Marc. 10. 46. 35 * Factum est autem cum appropinquaret
Jericho, cęcus quidam sedebat secus viam,
mendicans.
36 Et cum audiret turbam prætereuntem, in-
terrogabat quid hoc esset.
37 Dixerunt autem ei, quod Jesus Nazarenus
transiret.
38 Et clamavit, dicens: Jesu Fili David
miserere mei.
39 Et qui præibant, increpabant eum ut tace-
G ret. Ipse vero multo magis clamabat: Fili Da-
vid miserere mei.
40 Stans autem Jesus jussit illum adduci ad
se. Et cum appropinquasset, interrogavit il-
lum,
41 Dicens: Quid tibi vis faciam? At ille
dixit: Domine ut videam.
42 Et Jesus dixit illi: Respice, fides tua te
salvum fecit.
43 Et confestim vidit, & sequebatur illum
magnificans Deum. Et omnis plebs ut vidit,
dedit laudem Deo.

CAPUT XIX.

Ad Zachæum plurimis murmurantibus divertit: parabolam refert de homine nobili, qui abiens ad regnum accipiendum tradidit decem servis decem mnas, quem cives super se regnare nolebant: super pullum asinæ intrans cum honore Jerosolymam, flet super illam, prædicitque evertendam, & ingressus in templum ejicit ementes ac vendentes.

A 1 ET ingressus perambulabat Jericho.
2 Et ecce vir nomine Zachæus: & hic
princeps erat publicanorum, & ipse dives:
3 Et quærebat videre Jesum, quis esset: & non
poterat præ turba, quia statura pusillus erat.
4 Et præcurrens ascendit in arborem syco-
morum ut videret eum: quia inde erat tran-
siturus.
5 Et cum venisset ad locum, suspiciens Jesus
vidit illum; & dixit ad eum: Zachæe festi-
nans descende: quia hodie in domo tua opor-
tet me manere.
6 Et festinans descendit, & excepit illum
gaudens.
7 Et cum viderent omnes, murmurabant, di-
centes quod ad hominem peccatorem diver-
tisset.
8 Stans autem Zachæus, dixit ad Dominum: B
Ecce dimidium bonorum meorum, Domine,
do pauperibus: * & si quid aliquem defrauda- *Matt. 18. b. 12.
vi, reddo quadruplum.
9 Ait Jesus ad eum: Quia hodie salus domui
huic facta est: eo quod & ipse filius sit A-
brahæ.
10 * Venit enim filius hominis quærere & *Matt. 25. b. 13.
salvum facere quod perierat.
11 Hæc illis audientibus, adjiciens dixit pa-
rabolam, eo quod esset prope Jerusalem: &
quia existimarent quod confestim regnum Dei
manifestaretur.
12 Dixit ergo: * Homo quidam nobilis abiit
in regionem longinquam accipere sibi re-
gnum, & reverti.
13 Vocatis autem decem servis suis, dedit
eis decem mnas, & ait ad illos: Negotiamini
dum venio.
14 Cives autem ejus oderant eum: & mise- C
runt legationem post illum, dicentes: Nolu-
mus hunc regnare super nos.
15 Et factum est ut rediret accepto regno: &
jussit vocari servos, quibus dedit pecuniam, ut
sciret quantum quisque negotiatus esset.
16 Venit autem primus dicens: Domine,
mna tua decem mnas acquisivit.
17 Et ait illi: Euge bone serve, qui in mo-
dico fuisti fidelis, eris potestatem habens su-
per decem civitates.
18 Et alter venit, dicens: Domine, mna tua
fecit quinque mnas.

19 Et huic ait: Et tu esto super quinque civitates.

20 Et alter venit, dicens: Domine, ecce mna tua, quam habui repositam in sudario:

21 Timui enim te, quia homo austerus es: tollis quod non posuisti, & metis quod non seminasti.

D 22 Dicit ei: De ore tuo te judico serve nequam: sciebas quod ego homo austerus sum, tollens quod non posui, & metens quod non seminavi:

23 Et quare non dedisti pecuniam meam ad mensam, ut ego veniens cum usuris utique exegissem illam?

24 Et astantibus dixit: Auferte ab illo mnam, & date illi qui decem mnas habet.

25 Et dixerunt ei: Domine, habet decem mnas.

26 * Dico autem vobis, quia omni habenti dabitur, & abundabit: ab eo autem qui non habet, & quod habet, auferetur ab eo.

* Sup. 8.c.23. Matth. 23.b.12 & 25. c.29. Marc. 4.c.25.

27 Verumtamen inimicos meos illos, qui noluerunt me regnare super se, adducite huc, & interficite ante me.

28 Et his dictis, præcedebat ascendens Jerosolymam.

29 Et factum est, * cum appropinquasset ad Bethphage & Bethaniam, ad montem qui vocatur Oliveti, misit duos discipulos suos, E

30 Dicens: Ite in castellum, quod contra est: in quod introeuntes, invenietis pullum asinæ alligatum, cui nemo umquam hominum sedit: solvite illum, & adducite.

31 Et si quis vos interrogaverit: Quare solvitis? sic dicetis ei: Quia Dominus operam ejus desiderat.

32 Abierunt autem qui missi erant: & invenerunt, sicut dixit illis, stantem pullum.

F 33 Solventibus autem illis pullum, dixerunt domini ejus ad illos: Quid solvitis pullum?

* Ioan. 12.b.14

34 At illi dixerunt: Quia Dominus eum necessarium habet.

35 * Et duxerunt illum ad Jesum, & iactantes vestimenta sua supra pullum, imposuerunt Jesum.

36 Eunte autem illo, substernebant vestimenta sua in via.

37 Et cum appropinquaret jam ad descensum Montis oliveti, cœperunt omnes turbæ discipulorum gaudentes laudare Deum voce magna super omnibus, quas viderant, virtutibus,

38 Dicentes: Benedictus, qui venit rex in nomine Domini, pax in cœlo, & gloria in excelsis.

39 Et quidam Pharisæorum de turbis, dixerunt ad illum: Magister increpa discipulos tuos.

40 Quibus ipse ait: Dico vobis, quia si hi tacuerint, lapides clamabunt.

41 Et ut appropinquavit, videns civitatem flevit super illam dicens:

42 Quia si cognovisses & tu, & quidem in hac die tua, quæ ad pacem tibi: nunc autem abscondita sunt ab oculis tuis.

43 Quia venient dies in te: & circumdabunt te inimici tui vallo, & circumdabunt te: & coangustabunt te undique:

44 Et ad terram prosternent te, & filios tuos, G qui in te sunt, * & non relinquent in te lapidem super lapidem: eo quod non cognoveris tempus visitationis tuæ.

45 * Et ingressus in templum cœpit ejicere vendentes in illo, & ementes,

46 Dicens illis: Scriptum est: Quia domus mea domus orationis est. Vos autem fecistis illam speluncam latronum.

47 Et erat docens quotidie in templo. Principes autem sacerdotum, & Scribæ, & Principes plebis quærebant illum perdere:

48 Et non inveniebant quid facerent illi. Omnis enim populus suspensus erat, audiens illum.

CA-

CAPUT XX.

Non dicit sacerdotibus ac Scribis qua potestate hæc faciat, quia nec illi respondebant ad propositam de Joannis baptismo quæstionem: parabolam refert de vinitoribus, qui cæsis domini servis etiam filium ejus occiderunt: tentatur Jesus de tributo Cæsari dando, & à Sadducæis de resurrectione; quomodo dicunt Christum filium esse David: cavendum à Scribis ambitiosis.

A 1 ET factum est in una dierum, docente
Matth. 21.c.23 illo populum in templo, & evangeli-
Marc. zante, convenerunt Principes sacerdotum, &
11.d.27 Scribæ cum senioribus,
2 Et ajunt dicentes ad illum : Dic nobis, in
qua potestate hæc facis ? aut : Quis est, qui dedit tibi hanc potestatem ?
3 Respondens autem Jesus, dixit ad illos : interrogabo vos & ego unum verbum.
4 Respondete mihi : Baptismus Joannis de cęlo erat, an ex hominibus ?
5 At illi cogitabant intra se, dicentes : Quia si dixerimus, De cœlo, dicet, Quare ergo non credidistis illi ?
6 Si autem dixerimus, Ex hominibus, plebs universa lapidabit nos : certi sunt enim, Joannem prophetam esse.
7 Et responderunt se nescire unde esset.
8 Et Jesus ait illis : Neque ego dico vobis in qua potestate hæc facio.

B 9 Cępit autem dicere ad plebem parabolam
*Matt. 21.d.33 hanc : * Homo plantavit vineam, & locavit
Marc. 12.a.1 eam colonis : & ipse peregre fuit multis tem-
Isai. 5.a.1. poribus.
Ier. 2.d.21. 10 Et in tempore misit ad cultores servum, ut
de fructu vineæ darent illi. Qui cæsum dimiserunt eum inanem.
11 Et addidit alterum servum mittere. Illi
autem hunc quoque cædentes, & afficientes
contumelia, dimiserunt inanem.
12 Et addidit tertium mittere : qui & illum
vulnerantes ejecerunt.
13 Dixit autem dominus vineæ : Quid fa-
ciam ? mittam filium meum dilectum : forsi-
tan, cum hunc viderint, verebuntur.
14 Quem cum vidissent coloni, cogitaverunt
intra se, dicentes : Hic est heres, occidamus
C illum, ut nostra fiat hereditas.
15 Et ejectum illum extra vineam, occide-
runt. Quid ergo faciet illis dominus vineæ ?
16 Veniet, & perdet colonos istos, & dabit
vineam aliis. Quo audito, dixerunt illi : Absit.
17 Ille autem aspiciens eos, ait : Quid est er-
*Psal. 117.d.21. go hoc, quod scriptum est : * Lapidem quem
Actor. 4.b.11. reprobaverunt ædificantes, hic factus est in
caput anguli ?
18 Omnis qui ceciderit super illum lapidem,
conquassabitur : super quem autem ceciderit, Rom. 9.g.32.
comminuet illum. 1.Petr. 2.a.8.
19 Et quærebant principes sacerdotum, & Isa. 28.d.16.
Scribæ, mittere in illum manus illa hora : &
timuerunt populum : cognoverunt enim quod
ad ipsos dixerit similitudinem hanc.
20 *Et observantes miserunt insidiatores, qui D
se justos simularent, ut caperent eum in sermo- *Matt. 22.b.15.
ne, ut traderent illum principatui & potestati Marc. 12.b.13
præsidis.
21 Et interrogaverunt eum, dicentes : Magi-
ster, scimus quia recte dicis & doces : & nō ac-
cipis personā, sed viam Dei in veritate doces :
22 Licet nobis tributum dare Cæsari, an non ?
23 Considerans autem dolum illorum, dixit
ad eos : Quid me tentatis ?
24 Ostendite mihi denarium. Cujus habet
imaginem & inscriptionem ? Respondentes
dixerunt ei : Cæsaris.
25 Et ait illis : * Reddite ergo quæ sunt Cæ- *Rom. 13.c.7.
saris, Cæsari ; & quæ sunt Dei, Deo.
26 Et non potuerunt verbum ejus reprehen-
dere coram plebe : & mirati in responso ejus, E
tacuerunt. *Matt. 22.c.23
27 * Accesserunt autem quidam Sadducæo- Marc. 12.b.18
rum, qui negant esse resurrectionem, & inter-
rogaverunt eum,

28 Dicentes : Magiſter, Moyſes ſcripſit nobis : * Si frater alicujus mortuus fuerit habens uxorem, & hic ſine liberis fuerit, ut accipiat eam frater ejus uxorem, & ſuſcitet ſemen fratri ſuo. *Lev. 25.b.5.

29 Septem ergo fratres erant : & primus accepit uxorem, & mortuus eſt ſine filiis.

30 Et ſequens accepit illam, & ipſe mortuus eſt ſine filio.

31 Et tertius accepit illam. Similiter & omnes ſeptem, & non reliquerunt ſemen, & mortui ſunt.

32 Noviſſime omnium mortua eſt & mulier.

33 In reſurrectione ergo, cujus eorum erit uxor? ſiquidem ſeptem habuerunt eam uxorem.

F 34 Et ait illis Jeſus : Filii hujus ſaeculi nubunt, & traduntur ad nuptias.

35 Illi vero, qui digni habebuntur ſaeculo illo, & reſurrectione ex mortuis, neque nubent, neque ducent uxores;

36 Neque enim ultra mori poterunt : aequales enim Angelis ſunt, & filii ſunt Dei, cum ſint filii reſurrectionis.

37 Quia vero reſurgant mortui, & Moyſes oſtendit ſecus rubum, * ſicut dicit Dominum, Deum Abraham, & Deum Iſaac, & Deum Jacob. *Exod 3.b.6.

38 Deus autem non eſt mortuorum, ſed vivorum : omnes enim vivunt ei.

39 Reſpondentes autem quidam Scribarum, dixerunt ei : Magiſter, bene dixiſti.

40 Et amplius non audebant eum quidquam interrogare.

41 Dixit autem ad illos : Quomodo dicunt Chriſtum, filium eſſe David?

G 42 Et ipſe David dicit in libro Pſalmorum : * Dixit Dominus Domino meo, ſede a dextris meis, *Matt. 22. d.44. Marc. 12. d.36. Pſalm. 109. a.1.

43 Donec ponam inimicos tuos, ſcabellum pedum tuorum?

44 David ergo Dominum illum vocat : & quomodo filius ejus eſt?

45 Audiente autem omni populo, dixit diſcipulis ſuis :

46 * Attendite à Scribis, qui volunt ambulare in ſtolis, & amant ſalutationes in foro, & primas cathedras in ſynagogis, & primos diſcubitus in conviviis : *Matt. 23.a.6. Marci 12. d.38. Sup. 11 f.43.

47 Qui devorant domos viduarum, ſimulantes longam orationem : Hi accipient damnationem majorem.

CAPUT XXI.

Viduam duo minuta offerentem praefert divitibus multa offerentibus : ſubverſionem templi praedicit, variaque praelia, afflictiones & perſecutiones; adverſus quae roborat Apoſtolos : praedicit quoque ſubverſionem Jeruſalem, & Judaeorum captivitatem ac diſperſionem : de ſignis praeceſſuris judicium : cavendum à crapula, ebrietate curiſque hujus vitae, & vigilandum ac orandum.

A 1 RESpiciens autem, vidit eos, qui mittebant munera ſua in gazophylacium, divites. Marc. 12. d.41.

2 Vidit autem & quandam viduam pauperculam mittentem aera minuta duo.

3 Et dixit : Vere dico vobis, quia vidua haec pauper, pluſquam omnes miſit.

4 Nam omnes hi ex abundanti ſibi miſerunt in munera Dei : haec autem ex eo quod deeſt illi, omnem victum ſuum quem habuit, miſit.

5 Et quibuſdam dicentibus de templo, quod bonis lapidibus & donis ornatum eſſet, dixit :

6 Haec quae videris, * venient dies, in quibus non relinquetur lapis ſuper lapidem, qui non deſtruatur. B *Matt. 24.a.2. Marc. 13.a.2. Sup. 19. g.44.

7 Interrogaverunt autem illum, dicentes : Praeceptor, quando haec erunt, & quod ſignum cum fieri incipient?

8 Qui dixit : Videte ne ſeducamini : multi enim venient in nomine meo, dicentes quia ego ſum : & tempus appropinquavit : nolite ergo ire poſt eos.

9 Cum autem audieritis praelia, & ſeditiones, nolite terreri : oportet primum haec fieri, ſed nondum ſtatim finis. C

10 Tunc dicebat illis : Surget gens contra gentem, & regnum adverſus regnum.

11 Et terraemotus magni erunt per loca, & peſtilentiae, & fames, terroreſque de coelo, & ſigna magna erunt.

12 Sed ante haec omnia injicient vobis manus ſuas, & perſequentur, tradentes in ſynagogas, & cuſtodias, trahentes ad reges & praeſides, propter nomen meum :

13 Continget autem vobis in teſtimonium.

14 Ponite ergo in cordibus veſtris, non praemeditari quemadmodum reſpondeatis.

15 Ego enim dabo vobis os & ſapientiam, cui non poterunt reſiſtere & contradicere omnes adverſarii veſtri.

16 Trademini autem à parentibus, & fratribus, & cognatis, & amicis, & morte afficient ex vobis : D

17 Et eritis odio omnibus propter nomen meum :

18 Et capillus de capite veſtro non peribit.

19 In patientia veſtra poſſidebitis animas veſtras.

20 * Cum autem videritis circumdari ab exercitu Jeruſalem, tunc ſcitote quia appropinquavit deſolatio ejus : *Matt. 24. b.15. Marc. 13.b.14. Dan. 9. g.27.

21 Tunc qui in Judaea ſunt, fugiant ad montes : & qui in medio ejus, diſcedant : & qui in regionibus, non intrent in eam.

22 Quia dies ultionis hi ſunt, ut impleantur omnia quae ſcripta ſunt.

23 Vae autem praegnantibus & nutrientibus in illis diebus : erit enim preſſura magna ſuper terram, & ira populo huic. E

24 Et cadent in ore gladii : & captivi ducentur in omnes Gentes, & Jeruſalem calcabitur à Gentibus : donec impleantur tempora nationum.

25 * Et erunt ſigna in ſole, & luna, & ſtellis, & in terris preſſura Gentium prae confuſione ſonitus maris, & fluctuum : *Matt. 24.c.29. Marc. 13.c.24. Iſa. 13. b.10. Ezech. 32.b.7. Joel. 2. c.10.

26 Areſcentibus hominibus prae timore, & expectatione, quae ſupervenient univerſo orbi : nam virtutes coelorum movebuntur :

27 Et tunc videbunt filium hominis venientem in nube cum poteſtate magna, & majeſtate. F

28 His autem fieri incipientibus, reſpicite & levate capita veſtra : * quoniam appropin- *Rom. 8.d.23.

pinquat redemptio vestra.
29 Et dixit illis similitudinem: Videte ficul-
neam, & omnes arbores:
30 Cum producunt jam ex se fructum, scitis
quoniam prope est æstas.
31 Ita & vos cum videritis hæc fieri, scitote
quoniam prope est regnum Dei.
32 Amen dico vobis, quia non præteribit ge-
neratio hæc, donec omnia fiant.
33 Cœlum & terra transibunt: verba autem
mea non transibunt.
G 34 Attendite autem vobis, ne forte graven-
tur corda vestra in crapula, & ebrietate, &
curis huius vitæ: & superveniat in vos repen-
tina dies illa:
35 Tamquam laqueus enim superveniet in
omnes, qui sedent super faciem omnis ter-
ræ.
36 Vigilate itaque, omni tempore orantes, ut
digni habeamini fugere ista omnia, quæ futura
sunt, & stare ante Filium hominis.
37 Erat autem diebus docens in templo: no-
ctibus vero exiens, morabatur in monte, qui
vocatur Oliveti.
38 Et omnis populus manicabat ad eum in
templo audire eum.

CAPUT XXII.

Cogitant principes sacerdotum de occidendo Jesu, quem vendit Judas: jubet parari Pascha, panem in corpus suum & vinum in sanguinem consecrata tradit discipulis, præcipiens ut idem faciant: contentio discipulorum quis eorum sit major: prædicit trinam Petri negationem, jubens vendi tunicam & emi gladium: post prolixam in agonia orationem, & sudorem instar sanguinis in terram decurrentis, capitur à Judæis, quorum uni Petrus abscidet auriculam; conqueritur quod ad eum quasi ad latronem capiendum exierint: in domo principis sacerdotum ter à Petro negatur, & à Judæis cæditur ac illuditur, & mane in concilio interrogatus fatetur se Dei filium.

A 1 APpropinquabat autem dies festus Azy-
Matth. morum, qui dicitur Pascha:
26. a. 2. 2 Et quærebant principes sacerdotum, &
Marc. Scribæ, quomodo Jesum interficerent: time-
1. 4. 1. bant vero plebem.
*Matt. 3 * Intravit autem satanas in Judam, qui co-
26. b. gnominabatur Iscariotes, unum de duodecim.
14. Marc. 4 Et abiit, & locutus est cum principibus sa-
14. b. cerdotum, & magistratibus, quemadmodum
10. illum traderet eis.
5 Et gavisi sunt, & pacti sunt pecuniam illi
dare.
6 Et spopondit. Et quærebat opportunitatem
ut traderet illum sine turbis.
7 Venit autem dies Azymorum, in qua ne-
cesse erat occidi pascha.
8 Et misit Petrum & Joannem, dicens: Eun-
tes parate nobis pascha, ut manducemus.
9 At illi dixerunt: Ubi vis paremus?
10 Et dixit ad eos: Ecce introeuntibus vobis
in civitatem, occurret vobis homo quidam
amphoram aquæ portans: sequimini eum in
domum, in quam intrat,
11 Et dicetis patrifamilias domus: Dicit ti- B
bi Magister: Ubi est diversorium, ubi pascha
cum discipulis meis manducem?
12 Et ipse ostendet vobis cœnaculum ma-
gnum stratum, & ibi parate.
13 Euntes autem, invenerunt sicut dixit illis,
& paraverunt pascha.
14 * Et cum facta esset hora, discubuit, &
duodecim Apostoli cum eo. *Matt.
15 Et ait illis: Desiderio desideravi hoc pa- 26. b. 20.
scha manducare vobiscum antequam patiar. Marc.
16 Dico enim vobis, quia ex hoc non man- 14. b. 17
ducabo illud, donec impleatur in regno Dei.
17 Et accepto calice gratias egit, & dixit:
Accipite, & dividite inter vos,
18 Dico enim vobis quod non bibam de ge-
neratione vitis, donec regnum Dei veniat.
19 * Et accepto pane gratias egit, & fre- *1. Cor
git, & dedit eis, dicens: Hoc est corpus 11. c. 24
meum, quod pro vobis datur: hoc facite

in meam commemorationem.
C 20 Similiter & calicem, postquam cœnavit,
dicens: Hic est calix novum testamentum in
sanguine meo, qui pro vobis fundetur.
*Matt. 26.b.21. Marc. 14.b.20. Joan. 13.c.21. 21 * Verumtamen ecce manus tradentis me,
mecum est in mensa.
22 Et quidem Filius hominis, * secundum
quod definitum est, vadit: verumtamen væ
homini illi, per quem tradetur.
*Psal. 40.c.10. 23 * Et ipsi cœperunt quærere inter se, quis
esset ex eis, qui hoc facturus esset.
*Matt. 20.d.25. Marc. 10.f.42. 24 Facta est autem & contentio inter eos,
quis eorum videretur esse major.
25 Dixit autem eis: * Reges Gentium domi-
nantur eorum: & qui potestatem habent super
eos, benefici vocantur.
26 Vos autem non sic: sed qui major est in
vobis, fiat sicut minor: & qui præcessor est, si-
cut ministrator.
27 Nam quis major est, qui recumbit, an qui
ministrat? nonne qui recumbit? Ego autem
in medio vestrum sum, sicut qui ministrat.
28 Vos autem estis, qui permansistis mecum
in tentationibus meis:
29 Et ego dispono vobis sicut disposuit mihi
Pater meus regnum,
30 Ut edatis & bibatis super mensam meam
in regno meo: & sedeatis super thronos judi-
cantes duodecim tribus Israel.
31 Ait autem Dominus: Simon, Simon, ecce
satanas expetivit vos ut cribraret sicut triticũ:
32 Ego autem rogavi pro te ut non deficiat D
fides tua: & tu aliquando conversus confirma
fratres tuos.
33 Qui dixit ei: Domine, tecum paratus sum
& in carcerem & in mortem ire.
34 * At ille dixit: Dico tibi Petre, non can- *Matt. 26.d.34. Marc. 14.c.30.
tabit hodie gallus, donec ter abneges nosse
me. Et dixit eis:
35 *Quando misi vos sine sacculo, & pera, & *Matt. 10.b.9.
calceamentis, numquid aliquid defuit vobis?
36 At illi dixerunt: Nihil. Dixit ergo eis:
Sed nunc, qui habet sacculum, tollat; similiter
& peram: & qui non habet, vendat tunicam
suam, & emat gladium.
37 Dico enim vobis, quoniam adhuc hoc
quod scriptum est, oportet impleri in me: *Et *Isa. 53.d.12.
cum iniquis deputatus est. Etenim ea, quæ sunt
de me, finem habent.
38 At illi dixerunt: Domine, ecce duo gla-
dii hic. At ille dixit eis: Satis est.
39 * Et egressus ibat secundum consuetudi- *Matt. 26.c.30. Marc. 14.d.26. Joan. 18.a.1.
nem in Montem olivarum. Secuti sunt autem
illum & discipuli.

40 Et cum pervenisset ad locum, dixit illis:
Orate ne intretis in tentationem.
*Matt. 26.d.39. Marc. 14.d.35. 41 *Et ipse avulsus est ab eis quantum jactus
est lapidis: & positis genibus orabat,
42 Dicens: Pater si vis, transfer calicem
istum a me: Verumtamen non mea voluntas,
sed tua fiat.
43 Apparuit autem illi Angelus de cœlo, con-
fortans eum. Et factus in agonia, prolixius
orabat.
44 Et factus est sudor ejus, sicut guttæ san-
guinis decurrentis in terram.
45 Et cum surrexisset ab oratione, & venis-
set ad discipulos suos, invenit eos dormientes
præ tristitia.
46 Et ait illis: Quid dormitis? surgite, ora-
te, ne intretis in tentationem.
47 *Adhuc eo loquente, ecce turba: & qui vo- *Matt. 26.e.47. Marc. 14.e.43. Joan. 18.a.3.
cabatur Judas, unus de duodecim, antecedebat
eos: & appropinquavit Jesu ut oscularetur eũ.
48 Jesus autem dixit illi: Juda, osculo Fi-
lium hominis tradis?
49 Videntes autem hi, qui circa ipsum erant,
quod futurum erat, dixerunt ei: Domine, si
percutimus in gladio?
50 Et percussit unus ex illis servum principis
sacerdotum, & amputavit auriculam ejus
dexteram.
51 Respondens autẽ Jesus, ait: Sinite usq; huc.
Et cum tetigisset auriculam ejus, sanavit eum.
52 Dixit autem Jesus ad eos, qui venerant
ad se, principes sacerdotum, & magistratus
tem-

templi, & seniores: Quasi ad latronem exi-
itis cum gladiis & fustibus?
53 Cum quotidie vobiscum fuerim in templo,
non extendistis manus in me: sed hæc est ho-
ra vestra, & potestas tenebrarum.
*Matt. 26.f.57 54 * Comprehendentes autem eum, duxerunt
Marc. ad domum principis sacerdotum: Petrus vero
14.f.53. sequebatur a longe.
Ioa.18. 55 * Accenso autem igne in medio atrii, &
c.24. circumsedentibus illis, erat Petrus in medio
*Matt. eorum.
26.g.69 56 Quem cum vidisset ancilla quædam seden-
Marc. tem ad lumen, & eum fuisset intuita, dixit: Et
14.g. hic cum illo erat.
66. 57 At ille negavit eum, dicens: Mulier, non
Ioan. 18.c.25 novi illum.
58 Et post pusillum alius videns eum, dixit:
Et tu de illis es. Petrus vero ait: O homo
non sum.
*Ioan. 59 * Et intervallo facto quasi horæ unius, alius
18.c.26 quidam affirmabat, dicens: Vere & hic cum
illo erat: nam & Galilæus est.
60 Et ait Petrus: Homo, nescio quid dicis.
G Et continuo adhuc illo loquente cantavit gal-
lus.
61 Et conversus Dominus respexit Petrum.
Et recordatus est Petrus verbi Domini, sicut
dixerat: * Quia prius quam gallus cantet, ter *Matt.
me negabis: 26.c.34
62 Et egressus foras Petrus flevit amare. Marc.
63 Et viri qui tenebant illum, illudebant ei, 14.c.30
cædentes. Ioan.
64 Et velaverunt eum, & percutiebant faciem 13.d.38
ejus: & interrogabant eum, dicentes: Pro-
phetiza, quis est, qui te percussit?
65 Et alia multa blasphemantes dicebant in
eum.
66 * Et ut factus est dies, convenerunt seniores *Matt.
plebis, & principes sacerdotum, & Scribæ, & 27.a.1.
duxerunt illum in concilium suum, dicentes: Marc.
Si tu es Christus, dic nobis. 15.a.1.
Ioan.
67 Et ait illis: Si vobis dixero, non credetis 18.c.28
mihi:
68 Si autem & interrogavero, non respon-
debitis mihi, neque dimittetis.
69 Ex hoc autem erit Filius hominis sedens à
dextris virtutis Dei.
70 Dixerunt autem omnes: Tu ergo es Filius
Dei? Qui ait: Vos dicitis, quia ego sum.
71 At illi dixerunt: Quid adhuc desidera-
mus testimonium? ipsi enim audivimus de ore
ejus.

CAPUT XXIII.

Accusatus coram Pilato mittitur ad Herodem, qui illum spretum illusit: Pilatus conatur ipsum dimittere, proposito Barabba homicida, & premissa castigatione: Judæis tamen instantibus morti adjudicatur; ductusque ad supplicium, vetat mulieres super se flere: cum latronibus crucifixus, Patrem orat pro crucifigentibus: irridetur à principibus & à militibus acetum offerentibus: posita superscriptione blasphematur ab uno latronum, alteri vere promittit isti in paradiso consortium: post tenebras aliaque signa clamans exspirat; quem Centurio justum prædicat, & Joseph corpus ejus sepelit.

A 1 ET surgens omnis multitudo eorum du-
xerunt illum ad Pilatum.
2 Cœperunt autem illum accusare, dicentes:
Hunc invenimus subvertentem gentem nostram, *Matt.
* & prohibentem tributa dare Cæsari, & dicen- 27.b.11
tem se Christum regem esse. Marc.
* 3 Pilatus autem interrogavit eum, dicens: 15.b.7
Tu es Rex Judæorum? At ille respondens ait: *Matt.
Tu dicis. 27.b.11
4 Ait autem Pilatus ad principes sacerdo- Marc.
tum, & turbas: Nihil invenio causæ in hoc 15.a.1.
homine. Ioan.
5 At illi invalescebant, dicentes: Commovet 18.f.33
populum, docens per universam Judæam, in-
cipiens a Galilæa usque huc.
6 Pilatus autem audiens Galilæam, interro-
gavit si homo Galilæus esset.
7 Et ut cognovit quod de Herodis potestate
esset, remisit eum ad Herodem, qui & ipse

Jero-

Jerosolymis erat illis diebus.

B 8 Herodes autem viso Jesu, gavisus est valde, erat enim cupiens ex multo tempore videre eum, eo quod audierat multa de eo, & sperabat signum aliquod videre ab eo fieri.

9 Interrogabat autem eum multis sermonibus. At ipse nihil illi respondebat.

10 Stabant autem principes sacerdotum & Scribæ constanter accusantes eum.

11 Sprevit autem illum Herodes cum exercitu suo: & illusit indutum veste alba, & remisit ad Pilatum.

12 Et facti sunt amici Herodes & Pilatus in ipsa die: nam antea inimici erant ad invicem.

13 Pilatus autem convocatis principibus sacerdotum, & magistratibus, & plebe,

14 Dixit ad illos: Obtulistis mihi hunc hominem, quasi avertentem populum, & ecce

*Ioan. ego coram vobis interrogans, * nullam cau-
18 g 1. sam invenio in homine isto ex his, in quibus
& 19. eum accusatis.
a.4. 15 Sed neque Herodes: nam remisi vos ad
C illum, & ecce nihil dignum morte actum est ei.

16 Emendatum ergo illum dimittam.

17 Necesse autem habebat dimittere eis per diem festum, unum.

18 Exclamavit autem simul universa turba, dicens: Tolle hunc, & dimitte nobis Barabbam.

19 Qui erat propter seditionem quamdam factam in civitate & homicidium, missus in carcerem.

20 Iterum autem Pilatus locutus est ad eos, volens dimittere Jesum.

21 At illi succlamabant, dicentes: Crucifige,
*Matt. crucifige eum.
27.c.23 22 Ille autem tertio dixit ad illos: * Quid
Mar. 15 enim mali fecit iste? nullam causam mortis
c.14. invenio in eo: corripiam ergo illum, & di-
D mittam.

23 At illi instabant vocibus magnis postulantes ut crucifigeretur: & invalescebant voces eorum.

24 Et Pilatus adjudicavit fieri petitionem eorum.

25 Dimisit autem illis eum, qui propter homicidium & seditionem missus fuerat in carcerem, quem petebant: Jesum vero tradidit *Matt.
voluntati eorum. 27.d.32
26 * Et cum ducerent eum, apprehenderunt Mar. 15
Simonem quemdam Cyrenensem, venientem d.21.
de villa: & imposuerunt illi crucem portare post Jesum.

27 Sequebatur autem illum multa turba populi, & mulierum: quæ plangebant, & lamentabantur eum.

28 Conversus autem ad illas Jesus, dixit: Filiæ Jerusalem, nolite flere super me, sed super vos ipsas flete, & super filios vestros.

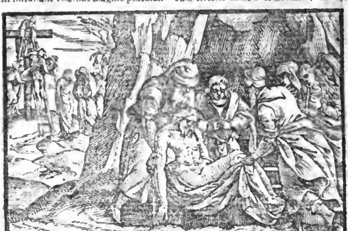
29 Quoniam ecce venient dies, in quibus di- E
cent: Beatæ steriles, & ventres qui non genue- *Isai.
runt, & ubera quæ non lactaverunt. 2.d.19
30 Tunc incipient dicere montibus: * Cadite Osee
super nos; & collibus: Operite nos. 10.b.8
31 Quia si in viridi ligno hæc faciunt, in ari- Apoc.
do quid fiet? 6.c.16
32 Ducebantur autem & alii duo nequam *Matt.
cum eo, ut interficerentur. 27.d.33
33 * Et postquam venerunt in locum, qui vo- Mar. 15
catur Calvariæ, ibi crucifixerunt eum; & la- b.22
trones, unum a dextris, & alterum a sinistris. Ioan.
34 Jesus autem dicebat: Pater, dimitte 19.c.17
illis: non enim sciunt quid faciunt. Dividentes vero vestimenta ejus, miserunt sortes.

35 Et stabat populus spectans, & deridebant eum principes cum eis, dicentes: Alios salvos fecit, se salvum faciat, si hic est Christus Dei electus.

36 Illudebant autem ei & milites accedentes,
& acetum offerentes ei, F

37 Et dicentes: Si tu es rex Judæorum, salvum te fac.

38 Erat autem & superscriptio scripta super eum litteris Græcis & Latinis, & Hebraicis:

Hic

Hic eſt rex Judæorum.
39 Unus autem de his, qui pendebant, latronibus, blaſphemabat eum dicens: Si tu es Chriſtus, ſalvum fac temetipſum, & nos.
40 Reſpondens autem alter increpabat eum, dicens: Neque tu times Deum, quod in eadem damnatione es.
41 Et nos quidem juſte, nam digna factis recipimus; hic vero nihil mali geſſit.
42 Et dicebat ad Jeſum: Domine memento mei, cum veneris in regnum tuum.
43 Et dixit illi Jeſus: Amen dico tibi: Hodie mecum eris in paradiſo.
44 Erat autem fere hora ſexta, & tenebræ factæ ſunt in univerſam terram uſque in horam nonam.
45 Et obſcuratus eſt ſol: & velum templi ſciſſum eſt medium.
* Pſal. 46 Et clamans voce magna Jeſus ait: * Pa-
30. a. 6. ter, in manus tuas commendo ſpiritum meum.
G Et hæc dicens, expiravit.
47 Videns autem Centurio quod factum fuerat, glorificavit Deum, dicens: Vere hic homo juſtus erat.
48 Et omnis turba eorum, qui ſimul aderant ad ſpectaculum iſtud, & videbant quæ fiebant, percutientes pectora ſua revertebantur.
49 Stabant autem omnes noti ejus a longe, & mulieres quæ ſecutæ eum erant a Galilæa, hæc videntes.
50 * Et ecce vir nomine Joſeph, qui erat decurio, vir bonus & juſtus: *Matt. 27. g. 57.
51 Hic non conſenſerat conſilio & actibus eorum, ab Arimathæa civitate Judææ, qui expectabat & ipſe regnum Dei. Marc. 15. d. 43. Joan. 19. g. 38.
52 Hic acceſſit ad Pilatum, & petiit corpus Jeſu:
53 Et depoſitum involvit ſindone, & poſuit eum in monumento exciſo, in quo nondum quiſquam poſitus fuerat.
54 Et dies erat paraſceves, & ſabbatum illuceſcebat.
55 Subſecutæ autem mulieres, quæ cum eo venerant de Galilæa, viderunt monumentum, & quemadmodum poſitum erat corpus ejus.
56 Et revertentes paraverunt aromata, & unguenta: & ſabbato quidem ſiluerunt ſecundum mandatum.

CAPUT XXIV.

Mulieribus ad Chriſti monumentum conſternatis quod ejus corpus non invenirent, Angeli ipſum reſurrexiſſe nuntiant, & illæ Apoſtolis, qui id tamquam deliramentum accipiunt: Petrus ad monumentum currens & ipſe admiratur quod corpus non invenerit: duobus in Emmaus euntibus Jeſus Scripturas interpretatur, & in fractione panis ab eis agnoſcitur: congregatis diſcipulis palpandum ſe præbet, & cum eis edens aperit ſenſum ut Scripturas intelligant, ac promiſſo Spiritu ſancto in cœlum aſcendit.

A
Matth. 28. a. 1. 1 Una autem ſabbati valde diluculo venerunt ad monumentum, portantes
Marc. 16. a. 1. quæ paraverant, aromata;
Joan. 20. a. 1. 2 Et invenerunt lapidem revolutum a monumento.
3 Et ingreſſæ non invenerunt corpus Domini Jeſu.
4 Et factum eſt, dum mente conſternatæ eſſent de iſto, ecce duo viri ſteterunt ſecus illas in veſte fulgenti.
5 Cum timerent autem, & declinarent vultum in terram, dixerunt ad illas: Quid quæritis viventem cum mortuis?
6 Non eſt hic, ſed ſurrexit: recordamini qualiter locutus eſt vobis cum adhuc in Galilæa eſſet,
7 Dicens: * Quia oportet filium hominis tradi in manus hominum peccatorum, & crucifigi, & die tertia reſurgere. *Matt. 17. d. 21. Marc. 9. c. 30. Supr. 9. c. 22.
8 Et recordatæ ſunt verborum ejus.
9 Et regreſſæ a monumento nuntiaverunt hæc omnia illis undecim, & cæteris omnibus.

10 Erat

B 10 Erat autem Maria Magdalene, & Joanna, & Maria Jacobi, & cæteræ quæ cum eis erant, quæ dicebant ad Apostolos hæc.

11 Et visa sunt ante illos, sicut deliramentum, verba ista: & non crediderunt illis.

12 Petrus autem surgens cucurrit ad monumentum: & procumbens vidit linteamina sola posita, & abiit, secum mirans quod factum fuerat.

*Marc 16.c.12 13 * Et ecce duo ex illis ibant ipsa die in castellum, quod erat in spatio stadiorum sexaginta ab Jerusalem, nomine Emmaus.

14 Et ipsi loquebantur ad invicem de his omnibus quæ acciderant.

15 Et factum est, dum fabularentur, & secum quærerent: & ipse Jesus appropinquans ibat cum illis.

16 Oculi autem illorum tenebantur ne eum agnoscerent.

C 17 Et ait ad illos: Qui sunt hi sermones, quos cõfertis ad invicem ambulantes, & estis tristes?

18 Et respondens unus, cui nomen Cleophas, dixit ei: Tu solus peregrinus es in Jerusalem, & non cognovisti quæ facta sunt in illa, his diebus?

19 Quibus ille dixit: Quæ? Et dixerunt: De Jesu Nazareno, qui fuit vir propheta, potens in opere & sermone, coram Deo & omni populo:

20 Et quomodo cum tradiderunt summi sacerdotes & principes nostri in damnationem mortis, & crucifixerunt eum.

21 Nos autem sperabamus quia ipse esset redempturus Israel: & nunc super hæc omnia, tertia dies est hodie quod hæc facta sunt.

D 22 Sed & mulieres quædam ex nostris terruerunt nos, quæ ante lucem fuerunt ad monumentum,

23 Et, non invento corpore ejus, venerunt dicentes se etiam visionem angelorum vidisse, qui dicunt eum vivere.

24 Et abierunt quidam ex nostris ad monumentum: & ita invenerunt sicut mulieres dixerunt, ipsum vero non invenerunt.

25 Et ipse dixit ad eos: O stulti, & tardi corde ad credendum, in omnibus quæ locuti sunt Prophetæ!

26 Nonne hæc oportuit pati Christum, & ita intrare in gloriam suam?

27 Et incipiens à Moyse, & omnibus Prophetis, interpretabatur illis in omnibus Scripturis, quæ de ipso erant.

28 Et appropinquaverunt castello quo ibant: & ipse se finxit longius ire.

29 Et coegerunt illum, dicentes: Mane nobiscum, quoniam advesperascit, & inclinata E
est jam dies. Et intravit cum illis.

30 Et factum est, dum recumberet cum eis, accepit panem, & benedixit, ac fregit, & porrigebat illis.

31 Et aperti sunt oculi eorum, & cognoverunt eum: & ipse evanuit ex oculis eorum.

32 Et dixerunt ad invicem: Nonne cor nostrum ardens erat in nobis, dum loqueretur in via, & aperiret nobis Scripturas?

33 Et surgentes eadem hora regressi sunt in Jerusalem: & invenerunt congregatos undecim, & eos qui cum illis erant,

34 Dicentes: Quod surrexit Dominus, & apparuit Simoni.

35 Et ipsi narrabant quæ gesta erant in via: & quomodo cognoverunt eum in fractione panis.

36 * Dum autem hæc loquuntur, stetit Jesus *Marc.
in medio eorum, & dicit eis: Pax vobis: ego 16.c.14
sum, nolite timere. Ioa. 20
37 Conturbati vero, & conterriti, existima- c.19.
bant se spiritum videre.

38 Et dixit eis: Quid turbati estis, & cogitatio- F
nes ascendunt in corda vestra?

39 Videte manus meas, & pedes, quia ego ipse sum: palpate, & videte: quia spiritus carnem & ossa non habet, sicut me videtis habere.

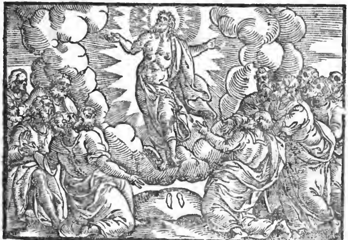
40 Et cum hæc dixisset, ostendit eis manus, & pedes.

41 Adhuc autem illis non credentibus, & mirantibus præ gaudio, dixit: Habetis hic aliquid, quod manducetur?

42 At

42 At illi obtulerunt ei partem piscis assi, &
favum mellis.
43 Et cum manducasset coram eis, sumens
reliquias dedit eis.
44 Et dixit ad eos: Hæc sunt verba, quæ locu-
tus sum ad vos, cum adhuc essem vobiscum,
quoniam necesse est impleri omnia, quæ scri-
pta sunt in lege Moysi, & Prophetis, & Psalmis
de me.
45 Tunc aperuit illis sensum ut intelligerent
G Scripturas.
*Psal. 45 Et dixit eis: *Quoniam sic scriptum est,
16.b.7. & sic oportebat Christum pati, & resurgere à
mortuis tertia die:
47 Et prædicari in nomine ejus pœnitentiam,
& remissionem peccatorum in omnes gentes,
incipientibus ab Jerosolyma.
48 * Vos autem testes estis horum.
49 Et ego mitto promissum Patris mei in vos: *Act. 1. a.8.
vos autem sedete in civitate, quoadusque in- *Joan.
duamini virtute ex alto. 14. d...
50 Eduxit autem eos foras in Betha-
niam: & elevatis manibus suis benedixit
eis. *Act. 1.
51 * Et factum est, dum benediceret illis, re- a.4.
cessit ab eis, & ferebatur in cœlum. Marc. 16. d. 19.

52 Et ipsi adorantes, regressi sunt in Jerusa-
lem cum gaudio magno:
53 Et erant semper in templo, laudantes &
benedicentes Deum. Amen.

SANCTUM IESU CHRISTI EVANGELIUM SECUNDUM JOANNEM.

CAPUT I.

Verbum est Deus, vita, & lux omnium hominem illuminans per quod omnia facta sunt, & quod homo factum est, cui testimonium perhibet Joannes, dicens se vocem, & indignum qui illius solvat corrigiam calceamenti: eumque esse agnum Dei qui tollit peccatum mundi: Andreas alter duorum Joannis discipulorum qui Jesum secuti sunt, adducit ad illum etiam Simonem fratrem suum: Philippus quoque à Jesu vocatus, adducit ad eum Nathanael.

A 1 IN principio erat verbum, &
verbum erat apud Deum,
& Deus erat verbum.
2 Hoc erat in principio
apud Deum.
3 Omnia per ipsum facta
sunt: & sine ipso factum est
nihil, quod factum est,
4 In ipso vita erat, & vita erat lux hominum:
5 Et lux in tenebris lucet, & tenebræ eam non
*Matt. comprehenderunt.
6 * Fuit homo missus à Deo, cui nomen erat
Marc. Joannes.
7 Hic venit in testimoniũ, ut testimoniũ perhi-
beret de lumine, ut omnes crederent per illum.
8 Non erat ille lux, sed ut testimonium perhi-
*Inf. 5. beret de lumine.
c. 9 9 * Erat lux vera, quæ illuminat omnem ho-
*Hebr. minem venientem in hunc mundum.

10 In mundo erat, * & mundus per ipsum fa- B
ctus est, & mundus eum non cognovit.
11 In propria venit, & sui eum non receperunt.
12 Quotquot autem receperunt eum, dedit eis
potestatem filios Dei fieri, his, qui credunt in
nomine ejus:
13 Qui nõ ex sãguinibus, neq; ex volũtate car-
nis, neq; ex voluntate viri, sed ex Deo nati sunt.
14 * Et verbum caro factum est, & habitavit *Matt.
in nobis: & vidimus gloriam ejus, gloriã quasi 1.Cor.
unigeniti à patre plenum gratiæ & veritatis. Luc.
15 Joãnes testimoniũ perhibet de ipso, & cla-
mat dicẽs: Hic erat, quẽ dixi: Qui post me vẽtu-
rus est, ante me factus est: quia prior me erat. *1.Tim.
16 * Et de plenitudine ejus nos omnes acce-
pimus, & gratiam pro gratia. 1.Ioan.
17 Quia lex per Moysen data est, gratia & 4.Cor.
veritas per Jesum Christum facta est. *1.Ioan.
18 * Deum nemo vidit umquam: unigenitus 1.Tim.
filius, qui est in sinu patris, ipse enarravit. 6.c.
19 Et hoc est testimonium Joannis, quando C
miserunt Judæi ab Jerosolymis sacerdotes &
Levitas ad eũ, ut interrogarent eũ: Tu quis es?
20 Et confessus est, & non negavit: & confes-
sus est: Quia non sum ego Christus.
21 Et interrogaverunt eum: Quid ergo? Elias
es tu? Et dixit: Non sum. Propheta es tu? Et
respondit: Non.
22 Dixerunt ergo ei: Quis es, ut responsum de-
mus his, qui miserunt nos? quid dicis de teipso?

23 Ait:

23 Ait: * Ego vox clamantis in deserto: Diri-
* Isa. gite viam Domini, sicut dixit Isaias propheta.
40.a.3. 24 Et qui missi fuerant, erant ex Pharisæis.
Matt. 25 Et interrogaverunt eum, & dixerunt ei:
3.a.3. Quid ergo baptizas si tu non es Christus, ne-
Marc. que Elias, neque Propheta?
1.a.3. 26 Respondit eis Joannes, dicens: * Ego ba-
Luc. 3. ptizo in aqua: medius autem vestrum stetit,
a. 4. D quem vos nescitis.
*Matt. 27 * Ipse est, qui post me venturus est, qui an-
3.b.11. te me factus est; cujus ego non sum dignus ut
Marc 1 solvam ejus corrigiam calceamenti.
b. 7. 28 Hæc in Bethania facta sunt trans Jorda-
*Luc. 3 nem, ubi erat Joannes baptizans.
c.16. 29 Altera die vidit Joannes Jesum venientem
Actor. ad se, & ait: Ecce agnus Dei, ecce qui tollit
1.a.5. peccatum mundi.
& 2. a. 30 Hic est, de quo dixi: Post me venit vir, qui
1 & 11. ante me factus est: quia prior me erat.
c.16.& 31 Et ego nesciebam eum, sed ut manifestetur
13.a.4. in Israel, propterea veni ego in aqua baptizans.
*Matt. 32 Et testimonium perhibuit Joannes, dicens:
3.d.16. * Quia vidi Spiritum descendentem quasi co-
Marc. 1 lumbam de cœlo, & mansit super eum.
b. 10. 33 Et ego nesciebã eũ: sed qui misit me bapti-
Luc. 3. zare in aqua, ille mihi dixit: Super quem videris
d.22. F Spiritum descendentem, & manentem super
eum, hic est, qui baptizat in Spiritu sancto.
34 Et ego vidi: & testimonium perhibui, quia
hic est Filius Dei.
35 Altera die iterum stabat Joannes, & ex di-
scipulis ejus duo.
36 Et respiciens Jesum ambulantem, dicit:
Ecce agnus Dei.
37 Et audierunt eum duo discipuli loquen-
tem, & secuti sunt Jesum.
38 Conversus autem Jesus, & videns eos se-
quentes se, dicit eis: Quid quæritis? Qui di-
xerunt ei: Rabbi, (quod dicitur interpreta-
tum Magister,) ubi habitas?
39 Dicit eis: Venite, & videte. Venerunt, & vi-
derunt ubi maneret, & apud eum manserunt F
die illo: hora autem erat quasi decima.
40 Erat autem Andreas frater Simonis Petri
unus ex duobus, qui audierant a Joanne, & se-
cuti fuerant eum.
41 Invenit hic primum fratrem suum Simo-
nem, & dicit ei: Invenimus Messiam. (quod
est interpretatum Christus.)
42 Et adduxit eum ad Jesum. Intuitus autem
eum Jesus, dixit: Tu es Simon filius Jona: tu
vocaberis Cephas: quod interpretatur Petrus.
43 In crastinum voluit exire in Galileã, & in-
venit Philippum. Et dicit ei Jesus: Sequere me.
44 Erat autem Philippus a Bethsaida, * civita-
te Andreæ & Petri. * Gen.
45 Invenit Philippus Nathanael, & dicit ei: 49.b.10
Quem scripsit * Moyses in lege, & * Prophetæ, Deut.
invenimus Jesum filium Joseph a Nazareth. 18.c.18
46 Et dixit ei Nathanael: A Nazareth potest G
aliquid boni esse? Dicit ei Philippus: Veni, & * Isa.
vide. 40.c.10
47 Vidit Jesus Nathanael venientẽ ad se, & dicit & 45.
de eo: Ecce vere Israelita, in quo dolus nõ est. b.8.
48 Dicit ei Nathanael: Unde me nosti? Res- 4.5.
pondit Jesus, & dixit ei: Priusquam te Philip- Ezech.
pus vocaret, cum esses sub ficu, vidi te. 34.f.23
49 Respondit ei Nathanael, & ait: Rabbi, tu & 17.
es Filius Dei, tu es Rex Israel. f.24.
50 Respondit Jesus, & dixit ei: Quia dixi tibi: Dan.9.
Vidi te sub ficu, credis: majus his videbis. f.14.25
51 Et dicit ei: Amen, amen dico vobis, vide-
bitis cœlum apertum, & Angelos Dei ascendẽ-
tes, & descendentes supra Filium hominis.

CAPUT II.

Jesus ad nuptias invitatus, aquam in vinum convertit; & in Capharnaum veniens Jerosolymam, ejicit de templo negotiatores; ac signo à Judæis petito, dicit, Solvite templum hoc, &c. multi propter signa crediderunt in nomine Jesu, quibus ipse non se credebat.

1 ET die tertia nuptiæ factæ sunt in Cana A
Galilææ: & erat mater Jesu ibi.
2 Vocatus est autem & Jesus, & discipuli
ejus, ad nuptias.

3 Et

3 Et deficiente vino, dicit mater Jesu ad eum: Vinum non habent.

4 Et dicit ei Jesus: Quid mihi, & tibi est mulier? nondum venit hora mea.

5 Dicit mater ejus ministris: Quodcumque dixerit vobis, facite.

6 Erant autem ibi lapideæ hydriæ sex positæ secundum purificationem Judæorum, capientes singulæ metretas binas vel ternas.

7 Dicit eis Jesus: Implete hydrias aqua. Et impleverunt eas usque ad summum.

8 Et dicit eis Jesus: Haurite nunc, & ferte architriclino. Et tulerunt.

B 9 Ut autem gustavit architriclinus aquam vinum factam, & non sciebat unde esset, ministri autem sciebant, qui hauserant aquam: vocat sponsum architriclinus,

10 Et dicit ei: Omnis homo primum bonum vinum ponit: & cum inebriati fuerint, tunc id, quod deterius est: Tu autem servasti bonum vinum usque adhuc.

11 Hoc fecit initium signorum Jesus in Cana Galilææ: & manifestavit gloriam suam, & crediderunt in eum discipuli ejus.

C 12 Post hoc descendit Capharnaum ipse, & mater ejus, & fratres ejus, & discipuli ejus: & ibi manserunt non multis diebus.

13 Et prope erat Pascha Judæorum, & ascendit Jesus Jerosolymam:

14 Et invenit in templo vendentes, boves, & oves, & columbas, & numularios sedentes.

15 Et cum fecisset quasi flagellũ de funiculis, omnes ejecit de templo, oves quoque, & boves, & numulariorũ effudit æs, & mensas subvertit.

16 Et his qui columbas vendebant, dixit: Auferte ista hinc, & nolite facere domum patris mei, domum negotiationis.

17 Recordati sunt vero discipuli ejus, quia scriptum est: * Zelus domus tuæ comedit me.

* Psal. 68.b 10

18 Responderunt ergo Judæi, & dixerunt ei: Quod signum ostendis nobis quia hæc facis?

19 Respondit Jesus, & dixit eis * Solvite templum hoc, & in tribus diebus excitabo illud.

* Matt. 26.f. 2. & 27.c. 40. Marc. 14.f.58. & 15.c. 29.

20 Dixerunt ergo Judæi: Quadraginta & sex annis ædificatum est templum hoc, & tu in tribus diebus excitabis illud?

21 Ille autem dicebat de templo corporis sui.

D 22 Cum ergo resurrexisset a mortuis, recordati sunt discipuli ejus, quia hoc dicebat, & * crediderunt scripturæ, & sermoni quē dixit Jesus.

* Inf. 3. b.6. & 36.c. 9.

23 Cum autem esset Jerosolymis in pascha in die festo, multi crediderunt in nomine ejus, videntes signa ejus, quæ faciebat.

24 Ipse autem Jesus non credebat semetipsum eis, eo quod ipse nosset omnes,

25 Et quia opus ei non erat ut quis testimonium perhiberet de homine: ipse enim sciebat quid esset in homine.

CAPUT III.

Nicodemum nocte edocet de renascendo ex aqua & Spiritu, ac de sui instar ænei serpentis exaltatione, quodque Deus filium suum misit ad salvandum mundum: facta quæstione de purificatione, Joannes suis discipulis de Christo murmurantibus, laudat ipsum, dicens illum crescere oportere, se autem minui: & quod pater omnia dederit in manu ejus; ut qui in eum credit, habeat vitam æternam; qui vero non credit, maneat ira Dei super eum.

1 Erat autem homo ex Pharisæis, Nicodemus nomine, princeps Judæorum. A

2 Hic venit ad Jesum nocte, & dixit ei: Rabbi, scimus quia a Deo venisti magister: nemo enim potest hæc signa facere, quæ tu facis, nisi fuerit Deus cum eo.

3 Respondit Jesus, & dixit ei: Amen, amen dico tibi, nisi quis renatus fuerit denuo, non potest videre regnum Dei.

4 Dicit ad eum Nicodemus: Quomodo potest homo nasci, cum sit senex? numquid potest in ventrem matris suæ iterato introire, & renasci?

5 Respondit Jesus: Amen, amen dico tibi, nisi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu sancto, non potest introire in regnum Dei.

6 Quod natum est ex carne, caro est: & quod natum est ex spiritu, spiritus est.

7 Non mireris quia dixi tibi: oportet vos nasci denuo.

8 Spiritus ubi vult spirat: & vocem ejus audis, * sed nescis unde veniat, aut quo vadat: sic est omnis, qui natus est ex spiritu.

9 Respondit Nicodemus, & dixit ei: Quomodo possunt hæc fieri?

10 Respondit Jesus, & dixit ei: Tu es magister in Israel, & hæc ignoras?

11 Amen, amen dico tibi, quia quod scimus loquimur, & quod vidimus testamur, & testimonium nostrum non accipitis. B

12 Si terrena dixi vobis, & non creditis: quomodo, si dixero vobis cœlestia, credetis?

13 Et nemo ascendit in cœlum, nisi qui descendit de cœlo, Filius hominis, qui est in cœlo.

14 * Et sicut Moyses exaltavit serpentem in deserto: ita exaltari oportet Filium hominis:

15 Ut omnis, qui credit in ipsum, non pereat, sed habeat vitam æternam.

16 * Sic enim Deus dilexit mundum, ut Filium suum unigenitum daret: ut omnis, qui credit in eum, non pereat, sed habeat vitã æternã.

17 Non enim misit Deus Filium suum in mundum, ut judicet mundum, sed ut salvetur mundus per ipsum.

18 Qui credit in eum, non judicatur: qui autem non credit, jam judicatus est: quia non credit in nomine unigeniti Filii Dei. C

19 Hoc est autem judicium: * quia lux venit in mundum, & dilexerunt homines magis tenebras, quam lucem: erant enim eorum mala opera.

20 Omnis enim qui male agit, odit lucem, & non venit ad lucem, ut non arguantur opera ejus:

21 Qui autem facit veritatem, venit ad lucem, ut manifestentur opera ejus, quia in Deo sunt facta.

22 Post hæc venit Jesus, & discipuli ejus, in terram Judæam: & illic demorabatur cum eis, * & baptizabat.

23 Erat autem & Joannes baptizans in Ænnon, juxta Salim: quia aquæ multæ erant illic, & veniebant, & baptizabantur.

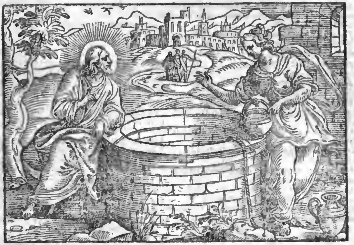
24 Nondum enim missus fuerat Joannes in carcerem.

25 Facta est autem quæstio ex discipulis Joannis cum Judæis de Purificatione.

26 Et venerunt ad Joannem, & dixerunt ei: Rabbi, qui erat tecum trans Jordanem,

* cui

Sup. * cui tu testimonium perhibuisti, ecce hic ba-
1.19. ptizat, & omnes veniunt ad eum.
D 27 Respondit Ioannes, & dixit: Non potest
homo accipere quidquam, nisi fuerit ei datum
de cœlo.
28 Ipsi vos mihi testimonium perhibetis,
Sup. * quod dixerim: Non sum ego Christus: sed
1.20. quia missus sum ante illum.
29 Qui habet sponsam, sponsus est: amicus
autem sponsi, qui stat, & audit eum, gaudio
gaudet propter vocem sponsi. Hoc ergo gau-
dium meum impletum est.
30 Illum oportet crescere, me autem minui.
31 Qui de sursum venit, super omnes est. Qui
est de terra, de terra est, & de terra loquitur.
Qui de cęlo venit super omnes est.
32 Et quod vidit, & audivit, hoc testatur: &
testimonium ejus nemo accipit.
33 Qui accepit ejus testimonium, * signavit *Rom
quia Deus verax est. 3.a.4.
34 Quem enim misit Deus, verba Dei loqui-
tur: non enim ad mensuram dat Deus spiri-
tum.
35 Pater diligit filium: & omnia dedit in
manu ejus.
36 * Qui credit in Filium, habet vitam æter- *1 Ioa.
nam: qui autem incredulus est Filio, non vi- 5.b.10.
debit vitam, sed ira Dei manet super eum.

CAPUT IV.

Jesus cum muliere Samaritana loquitur de aqua viva, & adorando Deo in spiritu, manifestans ei se esse Messiam promissum: & discipulis dicit se cibum habere quem illi nesciunt, nempe Patris obedientiam: de messe & metente, ac seminante: multi Samaritanorum credunt in eum: filium reguli sanitati restituit.

A 1 VT ergo cognovit Jesus, quia audierunt
Sup. Pharisæi quod Jesus plures discipulos
1.c.22. facit, * & baptizat, quam Joannes,
2 (Quamquam Jesus non baptizaret, sed di-
scipuli ejus)
3 Reliquit Judæam, & abiit iterũ in Galilæã.
4 Oportebat autem eũ transire per Samariã.
5 Venit ergo in civitatem Samariæ, quæ dici-
Gen. tur Sichar: juxta prædium, * quod dedit Ja-
33. cob Joseph filio suo.
19. 6 Erat autem ibi fons Jacob. Jesus ergo fa-
& 48. tigatus ex itinere, sedebat sic supra fontem.
1.22. Hora erat quasi sexta.
Jos.24. 7 Venit mulier de Samaria haurire aquam.
f.32. Dicit ei Jesus: Da mihi bibere.
8 (Discipuli enim ejus abierant in civitatem
ut cibos emerent.)
B 9 Dicit ergo ei mulier illa Samaritana: Quo-
modo tu Judæus cum sis, bibere à me poscis,
quæ sum mulier Samaritana? non enim cou-
tuntur Judæi Samaritanis.
10 Respondit Jesus, & dixit ei: Si scires do-
num Dei, & quis est, qui dicit tibi: Da mihi
bibere: tu forsitan petisses ab eo, & dedisset
tibi aquam vivam.
11 Dicit ei mulier: Domine, neque in quo
haurias habes, & puteus altus est: unde ergo
habes aquam vivam?
12 Numquid tu major es patre nostro Jacob,
qui dedit nobis puteum, & ipse ex eo bibit,
& filii ejus, & pecora ejus?
13 Respondit Jesus, & dixit ei: Omnis qui
bibit ex aqua hac, sitiet iterum: qui autem
biberit ex aqua, quam ego dabo ei, non sitiet
in æternum:
14 Sed aqua, quam ego dabo ei, fiet in eo
fons aquæ salientis in vitam æternam.
15 Dicit ad eum mulier: Domine, da mihi C
hanc aquam; ut non sitiam, neque veniam
huc haurire.
16 Dicit ei Jesus: Vade, voca virum tuum,
& veni huc.
17 Respondit mulier, & dixit: Non habeo
virum. Dicit ei Jesus: Bene dixisti, quia non
habeo virum:
18 Quinque enim viros habuisti; & nunc
quem habes, non est tuus vir: hoc vere dixisti.
19 Dicit ei mulier: Domine, video quia Pro-
pheta es tu,

20 Patres nostri in monte hoc adoraverunt, & vos dicitis, * quia Jerosolymis est locus, ubi adorare oportet.
*Deut. 12.a.5.
21 Dicit ei Jesus: Mulier crede mihi, quia venit hora, quando neque in monte hoc, neque in Jerosolymis adorabitis Patrem.
22 * Vos adoratis quod nescitis: nos adoramus quod scimus, quia salus ex Judæis est.
*4.Reg. 17.g. 41.
23 Sed venit hora, & nunc est, quando veri adoratores adorabunt Patrem in spiritu & veritate. Nam & Pater tales quærit, qui adorent eum.
D
24 * Spiritus est Deus: & eos, qui adorant eum, in spiritu & veritate oportet adorare.
*2.Cor. 3.d.17.
25 Dicit ei mulier: Scio quia Messias venit (qui dicitur Christus) cum ergo venerit ille, nobis annuntiabit omnia.
26 Dicit ei Jesus: Ego sum, qui loquor tecum.
27 Et continuo venerunt discipuli ejus: & mirabantur, quia cum muliere loquebatur. Nemo tamen dixit: Quid quæris, aut quid loqueris cum ea?
28 Reliquit ergo hydriam suam mulier, & abiit in civitatem, & dicit illis hominibus:
29 Venite, & videte hominem, qui dixit mihi omnia quæcumque feci: numquid ipse est Christus?
30 Exierunt ergo de civitate, & veniebant ad eum.
31 Interea rogabant eum discipuli, dicentes: Rabbi, manduca.
32 Ille autem dicit eis: Ego cibum habeo manducare, quem vos nescitis.
33 Dicebant ergo discipuli ad invicem: Numquid aliquis attulit ei manducare?
E
34 Dicit eis Jesus: Meus cibus est, ut faciam voluntatem ejus, qui misit me, ut perficiam opus ejus.
35 Nonne vos dicitis, quod adhuc quatuor menses sunt, & messis venit? Ecce dico vobis: Levate oculos vestros, & videte regiones, * quia albæ sunt jam ad messem.
*Matt. 9.d.37. Luc. 10 a.2.
36 Et qui metit, mercedem accipit, & congregat fructum in vitam æternam: ut, & qui seminat, simul gaudeat, & qui metit.
37 In hoc enim est verbum verum: quia alius est qui seminat, & alius est qui metit.
38 Ego misi vos metere quod vos non laborastis: alii laboraverunt, & vos in labores eorum introistis.
39 Ex civitate autem illa multi crediderunt in eum Samaritanorum, propter verbum mulieris testimonium perhibentis: Quia dixit mihi omnia quæcumque feci.
40 Cum venissent ergo ad illum Samaritani, rogaverunt eum ut ibi maneret. Et mansit ibi duos dies.
41 Et multo plures crediderunt in eum propter sermonem ejus.
42 Et mulieri dicebant: Quia jam non propter tuam loquelam credimus: ipsi enim audivimus, & scimus, quia hic est vere Salvator mundi.
43 Post duos autem dies exiit inde: & abiit in Galilæam.
44 * Ipse enim Jesus testimonium perhibuit, quia Propheta in sua patria honorem non habet.
*Matt. 13.g. 57. Marc. 6.a.4. Luc. 4. c.24.
45 * Cum ergo venisset in Galilæam, exceperunt eum Galilæi, cum omnia vidissent quæ fecerat Jerosolymis in die festo: & ipsi enim venerant in diem festum.
*Marc 4. b. Marc b. Luc. c. 4.
46 Venit ergo iterum in Cana Galilææ, ubi fecit aquam vinum. Et erat quidam regulus, cuius filius infirmabatur Capharnaum.
47 Hic cum audisset quia Jesus adveniret à Judæa in Galilæam, abiit ad eum, & rogabat eum ut descenderet, & sanaret filium ejus: incipiebat enim mori. Sup. 2.b.9.
G
48 Dixit ergo Jesus ad eum: Nisi signa & prodigia videritis, non creditis.
49 Dicit ad eum regulus: Domine, descende prius quam moriatur filius meus.
50 Dicit ei Jesus: Vade filius tuus vivit. Credidit homo sermoni, quem dixit ei Jesus, & ibat.
51 Jam autem eo descendente, servi occurrerunt ei, & nuntiaverunt dicentes, quia filius ejus viveret.
52 Interrogabat ergo horam ab eis, in qua melius habuerit. Et dixerunt ei: Quia heri hora septima reliquit eum febris.
53 Cognovit ergo pater, quia illa hora erat, in qua dixit ei Jesus: Filius tuus vivit: & credidit ipse, & domus ejus tota.
54 Hoc iterum secundum signum fecit Jesus, cum venisset à Judæa in Galilæam.

CAPUT V.

Jesus ad piscinam sanato ægroto qui 38 annis languerat, jubet sabbato tollere grabatum: & Judæis id calumniantibus respondet se omnia sua simul cum Patre operari, mortuosque vivificare ac judicem ab illo constitutum esse omnium, cui & Joannes & propria opera ac Pater, imo & Moyses ipse testimonium perhibent.

1 Post hæc erat festus dies Judæorum, & ascendit Jesus Jerosolymam: A
2 Est autem Jerosolymis Probatica piscina, quæ cognominatur Hebraice Bethsaida, quinque porticus habens. Levit. 11.a.1. Deut. 16.a.1.
3 In his jacebat multitudo magna languentium, cæcorum, claudorum, aridorum, expectantium aquæ motum.
4 Angelus autem Domini descendebat secundum tempus in piscinam: & movebatur aqua. Et qui prior descendisset in piscinam post motionem aquæ, sanus fiebat à quacumque detinebatur infirmitate.
5 Erat autem quidam homo ibi, triginta & octo annos habens in infirmitate sua.
6 Hunc cum vidisset Jesus jacentem, & cognovisset quia jam multum tempus haberet, dicit ei: Vis sanus fieri? B
7 Respondit ei languidus: Domine, hominem non habeo, ut cum turbata fuerit aqua, mittat me in piscinam: dum venio enim ego, alius ante me descendit.
8 Dicit ei Jesus: Surge, tolle grabatum tuum, & ambula.
9 Et statim sanus factus est homo ille: & sustulit grabatum suum, & ambulabat. Erat autem sabbatum in die illo.
10 Dicebant ergo Judæi illi qui sanatus fuerat: * Sabbatum est, non licet tibi tollere grabatum tuum. *Exod 20.b.13 Jer.17.c.21.
11 Respondit eis: Qui me sanum fecit, ille mihi dixit: Tolle grabatum tuum, & ambula.
12 Interrogaverunt ergo eum: Quis est ille homo,

homo, qui dixit tibi: Tolle grabatum tuum,
& ambula?
13 Is autem, qui sanus fuerat effectus, nesciebat
quis esset. Jesus enim declinavit a turba
constituta in loco.
C 14 Postea invenit eum Jesus in templo, & dixit
illi: Ecce sanus factus es: jam noli peccare,
ne deterius tibi aliquid contingat.
15 Abiit ille homo, & nuntiavit Judæis, quia
Jesus esset, qui fecit eum sanum:
16 Propterea persequebantur Judæi Jesum,
quia hæc faciebat in sabbato.
17 Jesus autem respondit eis: Pater meus usque
modo operatur, & ego operor.
18 Propterea ergo magis quærebant eum Judæi
interficere: quia non solum solvebat sabbatum,
sed & patrem suum dicebat Deum,
æqualem se faciens Deo. Respondit itaque Jesus,
& dixit eis:
19 Amen, amen dico vobis: non potest Filius
a se facere quidquam, nisi quod viderit
Patrem facientem: quæcumque enim ille fecerit,
hæc & Filius similiter facit.
D 20 Pater enim diligit Filium, & omnia demonstrat
ei, quæ ipse facit: & majora his demonstrabit
ei opera, ut vos miremini.
21 Sicut enim Pater suscitat mortuos, & vivificat:
sic & Filius, quos vult, vivificat.
22 Neque enim Pater judicat quemquam: sed
omne judicium dedit Filio,
23 Ut omnes honorificent Filium, sicut honorificant
Patrem: qui non honorificat Filium,
non honorificat Patrem, qui misit illum.
24 Amen, amen dico vobis, quia qui verbum
meum audit, & credit ei qui misit me, habet
vitam æternam, & in judicium non venit, sed
transiit a morte in vitam.
25 Amen, amen dico vobis, quia venit hora,
& nunc est, quando mortui audient vocem Filii
Dei: & qui audierint, vivent.
26 Sicut enim Pater habet vitam in semetipso:
E sic dedit & Filio habere vitam in semetipso:
27 Et potestatem dedit ei judicium facere,
quia Filius hominis est.
28 Nolite mirari hoc, quia venit hora, in qua
omnes, qui in monumentis sunt, audient vocem
Filii Dei:
29 * Et procedent qui bona fecerunt in resur- *Matt.
rectionem vitæ: qui vero mala egerunt, in re- 25.d.
surrectionem judicii. 46.
30 Non possum ego a meipso facere quidquam.
Sicut audio, judico: & judicium meum
justum est: quia non quæro voluntatem meam,
sed voluntatem ejus, qui misit me.
31 Si ego testimonium perhibeo de meipso,
testimonium meum non est verum.
32 * Alius est, qui testimonium perhibet de *Matt.
me: & scio quia verum est testimonium, quod 3.a.17.
perhibet de me. *Sup. 1.
33 Vos misistis ad Joannem: & testimo- c.15.
nium perhibuit veritati.
34 Ego autem non ab homine testimonium
accipio: sed hæc dico ut vos salvi sitis.
35 Ille erat lucerna ardens, & lucens. Vos
autem voluistis ad horam exultare in luce
ejus.
36 Ego autem habeo testimonium majus
Joanne. Opera enim, quæ dedit mihi Pater
ut perficiam ea; ipsa opera, quæ ego facio,
testimonium perhibent de me, quia Pater
misit me:
37 Et qui misit me Pater, * ipse testimonium
perhibuit de me: neque vocem ejus umquam
audistis, * neque speciem ejus vidistis. *Matt.
38 Et verbum ejus non habetis in vobis ma- 3.d.17.
nens: quia quem misit ille, huic vos non & 17.
creditis. a.5.
39 Scrutamini Scripturas, quia vos putatis *Deut.
in ipsis vitam æternam habere: & illæ sunt, 4.b.12.
quæ testimonium perhibent de me: G
40 Et non vultis venire ad me ut vitam habeatis.
41 Claritatem ab hominibus non accipio.
42 Sed cognovi vos, quia dilectionem

Dei non habetis in vobis.
G 43 Ego veni in nomine Patris mei, & non
accipitis me: si alius venerit in nomine suo,
illum accipietis.
44 Quomodo vos potestis credere, qui glo-
* 1. Cor. riam ab invicem accipitis; * & gloriam, quæ
4. a. 5. á solo Deo est, non quæritis?

45 Nolite putare quia ego accusaturus sim
vos apud Patrem: est, qui accusat vos Moyses,
in quo vos speratis.
46 Si enim crederetis Moysi, crederetis for- * Gen.
sitan & mihi: * de me enim ille scripsit. 3. c. 15.
47 Si autem illius litteris non creditis: quo- 22. d.
modo verbis meis credetis? 18. 49.
b 10.
Deut.
18. c. 15

CAPUT VI.

Quinque panibus & duobus piscibus satiat quinque virorum millia: fugit volentes ipsum facere regem: super mare ad discipulos vento agitatos ambulat: de pane cœlesti docet, quodque ipse sit panis vitæ, & caro ejus cibus quem oporteat manducare, sanguisque ejus potus quem oporteat bibere; quidam discipuli offensi ejus sermone deserunt ipsum; Apostoli autem cum eo permanent; quorum tamen unum dicit esse diabolum.

A 1 POst hæc abiit Jesus trans mare Galilææ,
Matth. quod est Tiberiadis:
14. b. 13 2 Et sequebatur eum multitudo magna, quia
Marc. videbant signa, quæ faciebat super his qui in-
6. c. 32. firmabantur.
Luc. 9. 3 Subiit ergo in montem Jesus: & ibi sede-
b. 10. bat cum discipulis suis.
4 Erat autem proximum Pascha, dies festus
Judæorum.
5 Cum sublevasset ergo oculos Jesus, & vi-
disset quia multitudo maxima venit ad eum,
dixit ad Philippum: Unde ememus panes, ut
manducent hi?
6 Hoc autem dicebat tentans eum: ipse enim
sciebat quid esset facturus.
7 Respondit ei Philippus: Ducentorum de-
nariorum panes non sufficiunt eis, ut unus-
quisque modicum quid accipiat.
8 Dicit ei unus ex discipulis ejus, Andreas
frater Simonis Petri.
9 Est puer unus hic, qui habet quinque panes
ordeaceos, & duos pisces: sed hæc quid sunt
inter tantos?
10 Dixit ergo Jesus: Facite homines discum-
bere. Erat autem fœnum multum in loco.
Discubuerunt ergo viri, numero quasi quinque
millia.
11 Accepit ergo Jesus panes: & cum gratias
egisset, distribuit discumbentibus; similiter &
ex piscibus quantum volebant.
12 Ut autem impleti sunt, dixit discipulis
suis: Colligite quæ superaverunt fragmenta,
ne pereant.
13 Collegerunt ergo, & impleverunt duode-
cim cophinos fragmentorum ex quinque pani-
bus ordeaceis, quæ superfuerunt his qui man-
ducaverant.
14 Illi ergo homines cum vidissent quod Je-
sus fecerat signum, dicebant: Quia hic est ve-
re propheta, qui venturus est in mundum.
15 Jesus ergo cum cognovisset, quia venturi
essent ut raperent eum, & facerent eum regem
* fugit iterum in montem ipse solus.
16 Ut autem sero factum est, descenderunt * Matt.
discipuli ejus ad mare. 14. c. 23
17 Et cum ascendissent navim, venerunt trans Marc.
mare in Capharnaum: & tenebræ jam factæ 6. f. 46.
erant: & non venerat ad eos Jesus.
18 Mare autem, vento magno flante, exur-
gebat.
19 Cum remigassent ergo quasi stadia vigin-
ti quinque aut triginta, vident Jesum ambu- C
lantem supra mare, & proximum navi fieri, &
timuerunt.
20 Ille autem dicit eis: Ego sum, nolite ti-
mere.
21 Voluerunt ergo accipere eum in navim:
& statim navis fuit ad terram, in quam ibant.
22 Altera die, turba quæ stabat trans mare,
vidit

vidit quià navicula alia non erat ibi nisi una, & quia non introisset cum discipulis suis Jesus in navim, sed soli discipuli ejus abiissent:

23 Aliæ vero supervenerunt naves a Tiberiade, juxta locum ubi manducaverant panem, gratias agente Domino.

24 Cum ergo vidisset turba quia Jesus non esset ibi, neque discipuli ejus, ascenderunt in naviculas, & venerunt Capharnaum quærentes Jesum.

25 Et cum invenissent eum trans mare, dixerunt ei: Rabbi, quando huc venisti?

26 Respondit eis Jesus, & dixit: Amen, amen dico vobis: quæritis me, non quia vidistis signa, sed quia manducastis ex panibus & saturati estis.

D 27 Operamini non cibum qui perit, sed qui permanet in vitam æternam, quem Filius hominis dabit vobis. * Hunc enim Pater signavit Deus.

* Sup. 1.e.32. Matt. 3.d.17. & 17. a.5.

28 Dixerunt ergo ad eum: Quid faciemus ut operemur opera Dei?

29 Respondit Jesus, & dixit eis: * Hoc est opus Dei, ut credatis in eum quem misit ille.

* Ioan. 3.d.23.

30 Dixerunt ergo ei: Quod ergo tu facis signum ut videamus, & credamus tibi? quid operaris?

31 Patres nostri manducaverunt manna in deserto, sicut scriptum est: * Panem de cęlo dedit eis manducare.

* Exod 16.c.14 Num. 11.b.7. Ps. 77. c.14. Sup.16 c.20.

32 Dixit ergo eis Jesus: Amen, amen dico vobis: Non Moyses dedit vobis panem de cęlo, sed Pater meus dat vobis panem de cęlo verum.

33 Panis enim Dei est, qui de cęlo descendit, & dat vitam mundo.

34 Dixerunt ergo ad eum: Domine, semper da nobis panem hunc.

35 Dixit autem eis Jesus: Ego sum panis vitæ: * qui venit ad me, non esuriet: & qui credit in me, non sitiet unquam.

* Eccl. 24.c.29

36 Sed dixi vobis, quia & vidistis me, & non creditis.

37 Omne, quod dat mihi Pater, ad me veniet: & eum, qui venit ad me, non ejiciam foras:

38 Quia descendi de cęlo, non ut faciam voluntatem meam, sed voluntatem ejus, qui misit me.

E 39 Hæc est autem voluntas ejus, qui misit me, Patris: ut omne, quod dedit mihi, non perdam ex eo, sed resuscitem illud in novissimo die.

40 Hæc est autem voluntas Patris mei, qui misit me: ut omnis, qui videt Filium, & credit in eum, habeat vitam æternam, & ego resuscitabo eum in novissimo die.

41 Murmurabant ergo Judæi de illo, quia dixisset: Ego sum panis vivus, qui de cœlo descendi.

* Matt. 13.g.54

42 Et dicebant ei: * Nonne hic est Jesus filius Joseph, cuius nos novimus patrem, & matrem? Quomodo ergo dicit hic: Quia de cęlo descendi?

43 Respondit ergo Jesus, & dixit eis: Nolite murmurare in invicem:

44 Nemo potest venire ad me, nisi Pater, qui misit me, traxerit eum: & ego resuscitabo eum in novissimo die.

* Isai. 54.c.13

45 Est scriptum in Prophetis: * Et erunt omnes docibiles Dei. Omnis, qui audivit a Patre, & didicit, venit ad me. F

46 Non quia Patrem vidit quisquam, * nisi is, qui est a Deo, hic vidit Patrem. * Matt. 11.d.27

47 Amen, amen dico vobis: Qui credit in me, habet vitam æternam.

48 Ego sum panis vitæ.

49 * Patres vestri manducaverunt manna in deserto, & mortui sunt. * Exod 16.c.13

50 Hic est panis de cęlo descendens: ut si quis ex ipso manducaverit, non moriatur.

51 Ego sum panis vivus, qui de cęlo descendi.

52 Si quis manducaverit ex hoc pane, vivet in æternum: & panis, quem ego dabo, caro mea est pro mundi vita.

53 Litigabant ergo Judæi ad invicem, dicentes: Quomodo potest hic nobis carnem suam dare ad manducandum?

54 Dixit ergo eis Jesus: Amen, amen dico vobis: Nisi manducaveritis carnem Filii hominis, & biberitis ejus sanguinem, non habebitis vitam in vobis.

55 Qui manducat meam carnem, & bibit meum sanguinem, habet vitam æternam: & ego resuscitabo eum in novissimo die:

56 * Caro enim mea, vere est cibus: & sanguis meus, vere est potus. * 1 Cor. 11.f.27

57 Qui manducat meam carnem, & bibit meum sanguinem, in me manet, & ego in illo.

58 Sicut misit me vivens Pater, & ego vivo propter Patrem: & qui manducat me & ipse vivet propter me.

59 Hic est panis, qui de cęlo descendit. Non sicut manducaverunt patres vestri manna, & mortui sunt. Qui manducat hunc panem vivet in æternum.

60 Hæc dixit in synagoga docens, in Capharnaum.

61 Multi ergo audientes ex discipulis ejus, dixerunt: Durus est hic sermo, & quis potest eum audire? G

62 Sciens autem Jesus apud semetipsum, quia murmurarent de hoc discipuli ejus, dixit eis: Hoc vos scandalizat?

63 Si ergo videritis * Filium hominis ascendentem ubi erat prius? * Supr. 3.b.13.

64 Spiritus est, qui vivificat: caro non prodest quidquam; verba, quæ ego locutus sum vobis, spiritus & vita sunt.

65 Sed sunt quidam ex vobis, qui non credunt. Sciebat enim ab initio Jesus qui essent non credentes, & quis traditurus esset eum.

66 Et dicebat: Propterea dixi vobis, quia nemo potest venire ad me, nisi fuerit ei datum a Patre meo.

67 Ex hoc multi discipulorum ejus abierunt retro: & jam non cum illo ambulabant.

68 Dixit ergo Jesus ad duodecim: Numquid & vos vultis abire?

69 Respondit ergo ei Simon Petrus: Domine, ad quem ibimus? verba vitæ æternæ habes.

70 * Et nos credidimus, & cognovimus, quia tu es Christus Filius Dei. * Matt. 16.c.16 Marc. 8.c.29. Luc. 9. b.20.

71 Respondit eis Jesus: Nonne ego vos duodecim elegi: & ex vobis unus diabolus est?

72 Dicebat autem Judam Simonis Iscariotem: hic enim erat traditurus eum, cum esset unus ex duodecim.

CAPUT VII.

Ad Scenopegiæ festum quasi in occulto ascendens convincit de ipsius doctrina Judæos, quod ipsum injuste calumniarentur de curato homine sabbato: sitientes ad se vocat, & de ipso turba varie loquitur: ministri qui ad eum apprehendendum missi erant, audita eius prædicatione collaudant ipsum, sed & Nicodemus ipsum defendens, male audit à pontificibus & Pharisæis.

A 1 POst hæc autem ambulabat Jesus in Gali-
læam, nō enim volebat in Judæā ambu-
lare, quia quærebant eum Judæi interficere.
2 Erat autem in proximo dies festus Judæo-
* Leu. 23.f.34 rum, * Scenopegia.
3 Dixerunt autem ad eum fratres eius: Transi
hinc, & vade in Judæam, ut & discipuli tui
videant opera tua, quæ facis.
4 Nemo quippe in occulto quid facit, & quæ-
rit ipse in palam esse: si hæc facis, manifesta
teipsum mundo.
5 Neque enim fratres ejus credebant in eum.
6 Dixit ergo eis Jesus: Tempus meum non-
dum advenit: tempus autem vestrum semper
est paratum.
7 Non potest mundus odisse vos: me autem
odit: quia ego testimonium perhibeo de illo,
quod opera eius mala sunt.
8 Vos ascendite ad diem festum hunc, ego
B autem non ascendo ad diem festum istum:
quia meum tempus nondum impletum est.
9 Hæc cum dixisset, ipse mansit in Galilæa.
10 Ut autem ascenderunt fratres eius, tunc
& ipse ascendit ad diem festum non manife-
ste, sed quasi in occulto.
11 Iudæi ergo quærebant eum in die festo, &
dicebant: Ubi est ille?
12 Et murmur multum erat in turba de eo.
Quidam enim dicebant: Quia bonus est. Alij
autem dicebant. Non, sed seducit turbas.
13 Nemo tamen palam loquebatur de illo,
propter metum Judæorum.
14 Jam autem die festo mediante, ascendit
Jesus in templum, & docebat.
15 Et mirabantur Judæi, dicentes: Quomodo
hic litteras scit, cum non didicerit?
16 Respondit eis Jesus, & dixit: Mea doctri-
na non est mea, sed ejus, qui misit me.
C 17 Si quis voluerit voluntatem ejus facere:
cognoscet de doctrina, utrum ex Deo sit, an
ego a meipso loquar.
18 Qui a semetipso loquitur, gloriā propriam
quærit: qui autem quærit gloriam ejus, qui misit
eum, hic verax est, & injustitia in illo non est.
19 * Nonne Moyses dedit vobis legem: &
*Exod 24.a.3. nemo ex vobis facit legem?
Sup. 5. c.18. 20 Quid me quæritis interficere? Respondit
turba, & dixit: Dæmonium habes: quis te
quærit interficere?
21 Respondit Jesus, & dixit eis: Unum opus
feci, & omnes miramini.
22 Propterea * Moyses dedit vobis circumci-
* Leu. 12.a.3. sionem: (non quia ex Moyse est, * sed ex patri-
* Gen. 17. b. 10. bus) & in sabbato circumciditis hominem.
23 Si circumcisionem accipit homo in sabba-
to, ut nō solvatur lex Moysi: mihi indignamini
D quia totum hominem sanum feci in sabbato?
*Deut. 1.c.16. 24 * Nolite judicare secundum faciem, sed
justum judicium judicate.

25 Dicebant ergo quidam ex Jerosolymis:
Nonne hic est, quem quærunt interficere?
26 Et ecce palam loquitur, & nihil ei dicunt.
Numquid vere cognoverunt principes quia
hic est Christus?
27 Sed hunc scimus unde sit: Christus autem
cum venerit, nemo scit unde sit.
28 Clamabat ergo Jesus in templo docens, &
dicens: Et me scitis, & unde sim scitis: & à
meipso non veni, sed est verus, qui misit me,
quem vos nescitis.
29 Ego scio eum, quia ab ipso sum, & ipse me
misit.
30 Quærebant ergo eum apprehendere: &
nemo misit in illum manus, quia nondum ve- E
nerat hora ejus.
31 De turba autem multi crediderunt in eum,
& dicebant: Christus cum venerit, numquid
plura signa faciet quam quæ hic facit?
32 Audierunt Pharisæi turbam murmuran-
tem de illo hæc: & miserunt Principes & Pha-
risæi ministros, ut apprehenderent eum.
33 Dixit ergo eis Jesus: Adhuc modicū tēpus
vobiscum sum: & vado ad eum, qui me misit?
34 * Quæretis me, & non invenietis: & ubi *Infra
ego sum, vos non potestis venire. 13. d.
35 Dixerunt ergo Judæi ad semetipsos: Quo 33.
hic iturus est, quia non inveniemus eum? num-
quid in dispersionem Gentium iturus est, & do-
cturus Gentes?
36 Quis est hic sermo, quem dixit: Quæretis F
me, & non invenietis: & ubi sum ego, vos non
potestis venire?
37 In novissimo autem * die magno festi vi-
tatis, stabat Jesus, & clamabat, dicens: Si quis * Leu. 23.f.17
sitit, veniat ad me, & bibat.
38 * Qui credit in me, sicut dicit Scriptura, *Deut. 18.c.15
flumina de ventre ejus fluent aquæ vivæ. Ioel.2.
39 Hoc autē dixit de Spiritu, quem accepturi g.28
erant credentes in eū: nondū enim erat Spiritus Act.2.c.17
datus, quia Jesus nondum erat glorificatus.
40 Ex illa ergo turba, cum audissent hos ser-
mones ejus, dicebant: Hic est vere propheta.
41 Alii dicebant: Hic est Christus. Quidam
autem dicebant: Numquid à Galilæa venit
Christus?
42 * Nonne Scriptura dicit: Quia ex semi- * Mich
ne David, & de Bethlehem castellū, ubi erat 5.a.2.
David, venit Christus? Matth.
43 Dissensio itaq; facta est in turba propter eū. 2.a.6.
44 Quidam autē ex ipsis volebant apprehen- G
dere eum: sed nemo misit super eum manus.
45 Venerunt ergo ministri ad Pontifices, &
Pharisæos. Et dixerunt eis illi: Quare non
adduxistis illum?
46 Responderunt ministri: Numquam sic lo-
cutus est homo, sicut hic homo.
47 Responderunt ergo eis Pharisæi: Num-
quid & vos seducti estis?
48 Numquid ex principibus aliquis credidit
in eum, aut ex Pharisæis?
49 Sed turba hæc, quæ non novit legem, ma-
ledicti sunt.
50 Dixit Nicodemus ad eos, * ille qui venit
ad eum nocte, qui unus erat ex ipsis. *Supra 3.a.2.
51 Numquid lex nostra judicat hominem, *Deut.
nisi prius audierit ab ipso, * & cognoverit 17.b.8.
quid faciat? & 19.b
52 Responderunt, & dixerunt ei: Numquid 15.
& tu

& tu Galilæus es? Scrutare Scripturas, & vide quia a Galilæa propheta non surgit.
53 Et reversi sunt unusquisque in domum suã.

CAPUT VIII.

Mulierem in adulterio deprehensam scribens in terra absolvit ab accusatoribus: dicit se lucem mundi, & Pharisæos in peccato suo morituros: qui etiam vere sint ejus discipuli, quive servi aut liberi: dicit illos neque ex Deo, neque ex Abraham, sed ex patre diabolo esse, qui veritatem dicenti non crederent; blasphemantibus dicit se dæmonium non habere, sed Patrem honorificare, & antequam Abraham fieret, se esse; volentibusque eum lapidare, auferens sui prospectum exit de templo.

A 1 Jesus autem perrexit in Montem oliveti.
2 Et diluculo iterũ venit in tẽplũ, & omnis
populus venit ad eum, & sedens docebat eos.
3 Adducunt autem Scribæ, & Pharisæi, mulierem in adulterio deprehensam: & statuerunt eam in medio.
4 Et dixerunt ei: Magister, hæc mulier modo deprehensa est in adulterio.
* Lev. 5 * In lege autem Moyses mandavit nobis
20.b hujusmodi lapidare. Tu ergo quid dicis?
6 Hoc autem dicebant tentantes eum, ut possent accusare eum. Jesus autem inclinans se deorsum, digito scribebat in terra.
7 Cum ergo perseverarent interrogantes eũ,
* Deut. erexit se, & dixit eis: * Qui sine peccato est
17.b vestrum, primus in illam lapidem mittat.
8 Et iterum se inclinans, scribebat in terra.
9 Audientes autem hæc, unus post unum exibant, incipientes a senioribus: & remansit solus Jesus, & mulier in medio stans.
10 Erigens autẽ se Jesus, dixit ei: Mulier, ubi sunt, qui te accusabant? nemo te cõdemnavit?
B 11 Quæ dixit: Nemo, Domine. Dixit autem
Jesus: Nec ego te condemnabo: Vade, & jam amplius noli peccare.
12 Iterum ergo locutus est eis Jesus, dicens:
* 1.Ioa. * Ego sum lux mundi: qui sequitur me, non
1.b.10 ambulat in tenebris, sed habebit lumen vitæ.
13 Dixerunt ergo ei Pharisæi: Tu de te ipso testimonium perhibes: testimonium tuum non est verum.
14 Respondit Jesus, & dixit eis: Et si ego testimonium perhibeo de meipso, verum est testimonium meum: quia scio unde veni, & quo vado: vos autem nescitis unde venio, aut quo vado.
15 Vos secundum carnem judicatis: ego non judico quemquam;
16 Et si judico ego, judiciũ meũ verũ est, quia solus non sum: sed ego, & qui misit me, Pater.
* Deut. 17 Et in lege vestra scriptum est, * quia duo-
17.a.6. rum hominum testimonium verum est.
& 19. 18 Ego sum qui testimonium perhibeo de
c.15. meipso: & testimonium perhibet de me, qui
Matth misit me, Pater.
18.b 19 Dicebant ergo ei: Ubi est Pater tuus? Re-
2.Cor. spondit Jesus: Neque me scitis, neque Patrem
13.a.1. meum: si me sciretis, forsitan & Patrem
Hebr. meum sciretis.
10.c.10
C 20 Hæc verba locutus est Jesus in gazophylacio, docens in templo, & nemo apprehendit eum, quia necdum venerat hora ejus.
21 Dixit ergo iterum eis Jesus: Ego vado, &
quæretis me, & in peccato vestro moriemini.
Quo ego vado, vos non potestis venire.
22 Dicebant ergo Judæi: Numquid interficiet semetipsum, quia dixit: Quo ego vado, vos non potestis venire?
23 Et dicebat eis: Vos de deorsum estis; ego de supernis sum. Vos de mundo hoc estis, ego non sum de hoc mundo.
24 Dixi ergo vobis, quia moriemini in peccatis vestris: si enim non credideritis quia ego sum, moriemini in peccato vestro.
25 Dicebant ergo ei: Tu quis es? Dixit eis Jesus: Principium, qui & loquor vobis.
26 Multa habeo de vobis loqui, & judicare: sed qui me misit, verax est: & ego quæ audivi ab eo, hæc loquor in mundo.
27 Et non cognoverunt quia Patrem ejus dicebat Deum.
28 Dixit ergo eis Jesus: Cum exaltaveritis Filium hominis, tunc cognoscetis quia ego
sum, & a meipso facio nihil, * sed sicut do- * Rom.
cuit me Pater, hæc loquor: 1.4.
29 Et qui me misit mecum est, & non reliquit D
me solum: quia ego, quæ placita sunt ei, facio semper
30 Hæc illo loquente, multi crediderũt in eũ.
31 Dicebat ergo Jesus ad eos, qui crediderunt ei, Judæos: Si vos manseritis in sermone meo, vere discipuli mei eritis:
32 Et cognoscetis veritatem, & veritas liberabit vos.
33 Responderunt ei: Semen Abrahæ sumus, & nemini servivimus unquam: quomodo tu dicis: Liberi eritis?
34 Respondit eis Jesus: Amen, amen dico * Rom.
vobis: * quia omnis qui facit peccatum, ser- 6.c.16.
vus est peccati. 2.Petr.
35 Servus autem non manet in domo in 2.d.19.
æternum: filius autem manet in æternum.
36 Si ergo vos filius liberaverit, vere liberi eritis.
37 Scio quia filii Abrahæ estis: sed quæritis me interficere, quia sermo meus non capit in vobis.
38 Ego quod vidi apud Patrẽ meum, loquor: & & vos quæ vidistis apud patrem vestrũ, facitis.
39 Responderunt, & dixerunt ei: Pater noster Abraham est. Dicit eis Jesus: Si filii Abrahæ estis, opera Abrahæ facite.
40 Nunc autem quæritis me interficere, hominem, qui veritatem vobis locutus sum, quam audivi a Deo: hoc Abraham non fecit.
41 Vos facitis opera patris vestri. Dixerunt itaque ei: Nos ex fornicatione non sumus nati, unum patrem habemus Deum.
42 Dixit ergo eis Jesus: Si Deus pater vester esset: diligeretis utique me, ego enim ex Deo processi & veni: neque enim a meipso veni, sed ille me misit.
43 Quare loquelam meam non cognoscitis? Quia non potestis audire sermonem meum.
44 Vos ex patre diabolo estis; & desideria * 1.Ioa.
patris vestri vultis facere, ille homicida erat 3.b.8.
ab initio, & in veritate non stetit; quia non est veritas in eo: cum loquitur mendacium, ex propriis loquitur, quia mendax est, & pater ejus.
45 Ego autem si veritatem dico, non creditis mihi.

46 Quis ex vobis arguet me de peccato? Si
veritatem dico vobis,quare non creditis mihi?
* 1 Ioa. 4.a.6. 47 * Qui ex Deo est, verba Dei audit. Pro-
pterea vos non auditis, quia ex Deo non estis:
48 Responderunt ergo Judæi, & dixerunt ei:
Nonne bene dicimus nos, quia Samaritanus es
tu, & dæmonium habes?
49 Respondit Jesus: Ego dæmonium non ha-
beo: sed honorifico Patrem meum, & vos in-
honorastis me.
50 Ego autem non quæro gloriam meam: est
qui quærat, & judicet.
51 Amen,amen dico vobis: si quis sermonem
meũ servaverit, mortẽ non videbit in æternũ.

52 Dixerunt ergo Judæi: Nunc cognovimus
G quia dæmonium habes. Abraham mortuus est,
& Prophetæ: & tu dicis: Si quis sermonẽ meum
servaverit, non gustabit mortem in æternum.
53 Numquid tu major es patre nostro Abra-
ham, qui mortuus est? & Prophetæ mortui
sunt. Quem te ipsum facis?
54 Respondit Jesus: Si ego glorifico meipsum,
gloria mea nihil est: est Pater meus, qui glorifi-
cat me, quem vos dicitis quia Deus vester est,
55 Et non cognovistis eum, ego autem novi
eum: Et si dixero quia non scio eum, ero simi-
lis vobis, mendax. Sed scio eum, & sermo-
nem ejus servo.
56 Abraham pater vester exultavit ut vide-
ret diem meum: vidit, & gavisus est.
57 Dixerunt ergo Judæi ad eum: Quinqua-
ginta annos nondũ habes, & Abraham vidisti?
58 Dixit eis Jesus: Amen,amen dico vobis,
antequam Abraham fieret ego sum.
59 Tulerunt ergo lapides, ut jacerent in eum:
Jesus autem abscondit se, & exivit de templo.

C A P U T I X.

Cæcum à nativitate sabbato illuminat: cujus miraculi gloriam Pharisæi multis technis laborant Christo detrahere; & quia is qui cæcus fuerat Christum tuetur, extra synagogam ejicitur; sed à Christo edoctus credit, & adorat ipsum, qui in judicium se in mundum venisse ait.

A 1 ET præteriens Jesus vidit hominem cœ-
cum à nativitate:
2 Et interrogaverunt eum discipuli ejus: Rab-
bi, quis peccavit, hic, aut parentes ejus, ut cæ-
cus nasceretur?
3 Respondit Jesus: Neque hic peccavit, ne-
que parentes ejus: sed ut manifestentur opera
Dei in illo.
4 Me oportet operari opera ejus, qui misit
me, donec dies est: venit nox, quando nemo
potest operari.
5 Quamdiu sum in mundo, lux sum mundi.
6 Hæc cum dixisset, expuit in terram, & fecit
lutũ ex sputo, & linivit lutũ super oculos ejus.
7 Et dixit ei: Vade, lava in natatoria Siloe, B
quod interpretatur Missus. Abiit ergo, & lavit,
& venit videns.
8 Itaque vicini, & qui viderant eum prius
quia mendicus erat, dicebant; Nonne hic est,
qui sedebat, & mendicabat? Alii dicebant:
Quia hic est.
9 Alii autem: Nequaquam, sed similis est ei.
Ille vero dicebat: Quia ego sum.
10 Dicebant ergo ei: Quomodo aperti sunt
tibi oculi?
11 Respondit: Ille homo, qui dicitur Jesus,
lutum fecit: & unxit oculos meos & dixit
mihi: Vade ad natatoria Siloe, & lava. Et
abii, lavi, & video.
12 Et dixerunt ei: Ubi est ille? Ait: Nescio.
13 Adducunt eum ad Pharisæos, qui cœcus
fuerat.
14 Erat autem sabbatum, quando lutum fecit
Jesus, & aperuit oculos ejus.
15 Iterum ergo interrogabant eum Pharisæi,
quomodo vidisset. Ille autem dixit eis: Lutum C
mihi posuit super oculos, & lavi, & video.
16 Dicebant ergo ex Pharisæis quidam: Non
est hic homo à Deo, qui sabbatum non custo-
dit. Alii autem dicebant: Quomodo potest
homo peccator hæc signa facere? Et schisma
erat inter eos.

17 Di-

17 Dicunt ergo cæco iterum : Tu quid dicis
de illo, qui aperuit oculos tuos ? Ille autem di-
xit : Quia propheta est.
18 Non crediderunt ergo Judæi de illo, quia
cæcus fuisset, & vidisset, donec vocaverunt
D parentes ejus, qui viderat :
19 Et interrogaverunt eos, dicentes : Hic est
filius vester, quem vos dicitis quia cæcus na-
tus est? Quomodo ergo nunc videt?
20 Responderunt eis parentes ejus, & dixe-
runt: Scimus quia hic est filius noster, & quia
cæcus natus est :
21 Quomodo autem nunc videat, nescimus :
aut quis ejus aperuit oculos, nos nescimus: ipsū
interogate : ætatem habet, ipse de se loquatur.
22 Hæc dixerunt parentes ejus, quoniam ti-
mebant Judæos : iam enim conspiraverunt Ju-
dæi, ut si quis eum confiteretur esse Christum,
E extra synagogam fieret.
23 Propterea parentes ejus dixerunt : Quia
ætatem habet, ipsum interrogate.
24 Vocaverunt ergo rursum hominem, qui fue-
rat cæcus, & dixerunt ei : Da gloriam Deo. nos
scimus quia hic homo peccator est.
25 Dixit ergo eis ille: Si peccator est, nescio:
unum scio, quia cæus cum essem, modo video.
26 Dixerunt ergo illi : Quid fecit tibi? Quo-
modo aperuit tibi oculos?
27 Respondit eis : Dixi vobis iam, & audi-
stis: quid iterum vultis audire? numquid & vos
F vultis discipuli ejus fieri?
28 Maledixerunt ergo ei, & dixerunt: Tu disci-
pulus illius sis: nos autē Moysi discipuli sumus.
29 Nos scimus quia Moysi locutus est Deus :
hunc autem nescimus unde sit.
30 Respondit ille homo, & dixit eis : In hoc
enim mirabile est, quia vos nescitis unde sit, &
aperuit meos oculos :
31 Scimus autem quia peccatores Deus non
audit : sed si quis Dei cultor est, & voluntatem
ejus facit, hunc exaudit.
32 A sæculo non est auditum, quia quis ape-
ruit oculos cæci nati
33 Nisi esset hic à Deo, non poterat facere
quidquam.
34 Responderunt, & dixerunt ei: In pecca-
tis natus es totus, & tu doces nos? Et ejece-
runt eum foras.
35 Audivit Jesus quia ejecerunt eum foras: & G
cum invenisset eum, dixit ei : Tu credis in Fi-
lium Dei?
36 Respondit ille, & dixit : Quis est, Domi-
ne, ut credam in eum?
37 Et dixit ei Jesus : Et vidisti eum, & qui
loquitur tecum, ipse est.
38 At ille ait : Credo Domine. Et procidens
adoravit eum.
39 Et dixit ei Jesus : In judicium ego in hunc
mundum veni : ut qui non vident videant, &
qui vident cæci fiant.
40 Et audierunt quidam ex Pharisæis, qui cum
ipso erant, & dixerunt ei: Numquid & nos cæ-
ci sumus?
41 Dixit eis Jesus : Si cæci essetis, non habe-
retis peccatum, nunc vero dicitis : Quia vide-
mus. Peccatum vestrum manet.

CAPUT X.

Christus verum describens pastorem & mercenarium, dicit se ostium ovium & bonum pastorem; qui & alias habeat oves ad idem ovile adducendas : animam suam ponit, ut iterum sumat eam : Judæi lapidare ipsum volunt : quia se ad opera sua referens, dicebat unum esse cum Patre, & filium Dei : quod tamen ostendit non esse blasphemiam.

1 AMen, amen dico vobis : qui non intrat A
per ostium in ovile ovium, sed ascen-
dit aliunde, ille fur est, & latro.
2 Qui autem intrat per ostiū, pastor est oviū.
3 Huic ostiarius aperit, & oves vocem ejus
audiunt, & proprias oves vocat nominatim, &
educit eas.
4 Et cum proprias oves emiserit, ante eas va-
dit : & oves illum sequuntur, quia sciunt vo-
cem ejus.

5 Alienum autem non sequuntur, sed fugiunt
ab eo; quia non noverunt vocem alienorum.
6 Hoc proverbium dixit eis Jesus. Illi autem
B non cognoverunt quid loqueretur eis.
7 Dixit ergo eis iterum Jesus: Amen, amen di-
co vobis, quia ego sum ostium ovium.
8 Omnes quotquot venerunt, fures sunt, &
latrones, & non audierunt eos oves.
9 Ego sum ostium. Per me si quis introierit,
salvabitur: & ingredietur, & egredietur, & pas-
cua inveniet.
10 Fur non venit nisi ut furetur, & mactet, &
perdat. Ego veni, ut vitam habeant, & abun-
dantius habeant.
*Isaiæ 40. c. 11. 11 Ego sum pastor bonus. * Bonus pastor ani-
C mam suam dat pro ovibus suis.
Ezech. 34. c. 23 & 37. f. 24. 12 Mercenarius autem, & qui non est pastor,
cujus non sunt oves propriæ, videt lupum ve-
nientem, & dimittit oves, & fugit: & lupus
rapit, & dispergit oves:
13 Mercenarius autem fugit, quia mercena-
rius est, & non pertinet ad eum de ovibus.
14 Ego sum pastor bonus: & cognosco oves
meas, & cognoscunt me meæ.
*Matt. 11. d. 27. Luc. 10. d. 22. 15 * Sicut novit me Pater, & ego agnosco Pa-
trem: & animam meam pono pro ovibus meis.
16 Et alias oves habeo, quæ non sunt ex hoc
ovili: & illas oportet me adducere, & vocem
meã audient, & fiet unum ovile, & unus pastor.
*Isaiæ 53. b. 7. 17 Propterea me diligit Pater: * quia ego
D pono animam meam, ut iterum sumam eam.
18 Nemo tollit eam a me: sed ego pono eam
à meipso, & potestatem habeo ponendi eam: &
potestatem habeo iterum sumendi eam; Hoc
mandatum accepi à Patre meo.
19 Dissensio iterum facta est inter Judæos
propter sermones hos.
20 Dicebant autem multi ex ipsis: Dæmonium
habet, & insanit: quid eum auditis?
21 Alii dicebant: Hæc verba non sunt dæmo-
nium habentis: numquid dæmonium potest
cæcorum oculos aperire?
*1. Mac. 4. f. 56. g. 59. 22 * Facta sunt autem Encænia in Jerosoly-
mis: & hiems erat.
E 23 Et ambulabat Jesus in templo, in porticu
Salomonis.
24 Circumdederunt ergo eum Judæi, & di-
cebant ei: Quousque animam nostram tollis?
si tu es Christus, dic nobis palam.
25 Respondit eis Jesus: Loquor vobis, & non
creditis. opera, quæ ego facio in nomine Patris
mei, hæc testimonium perhibent de me:
26 Sed vos non creditis, quia non estis ex
ovibus meis.
27 Oves meæ vocem meam audiunt: & ego
cognosco eas, & sequuntur me:
28 Et ego vitam æternam do eis: & non peri-
bunt in æternum, & non rapiet eas quisquam
F de manu mea.
29 Pater meus quod dedit mihi, majus omni-
bus est: & nemo potest rapere de manu Patris
mei.
30 Ego & Pater unum sumus.
31 Sustulerunt ergo lapides Judæi, ut lapida-
rent eum.
32 Respondit eis Jesus: Multa bona opera
ostendi vobis ex Patre meo, propter quod eo-
rum opus me lapidatis?
33 Responderunt ei Judæi: De bono opere
non lapidamus te, sed de blasphemia: & quia
tu homo cum sis, facis teipsum Deum.
34 Respondit eis Jesus: Nonne scriptum est
in lege vestra: * quia Ego dixi, dii estis?
35 Illos dixit deos, ad quos sermo Dei factus *Psal. 81. b. 6.
est, & non potest solvi Scriptura:
36 Quem Pater sanctificavit, & misit in mun-
dum, vos dicitis: Quia blasphemas; quia dixi,
Filius Dei sum?
37 Si non facio opera Patris mei, nolite cre-
dere mihi.
38 Si autem facio: & si mihi non vultis crede-
re, operibus credite, ut cognoscatis, & credatis
quia Pater in me est, & ego in Patre.
39 Quærebant ergo eum apprehendere: &
exivit de manibus eorum.
40 Et abiit iterum trans Jordanem, in eum
locum, ubi erat Joannes baptizans primum: &
mansit illic.
41 Et multi venerunt ad eum, & dicebant:
Quia Joannes quidem signum fecit nullum.
42 Omnia autem quæcumq; dixit Joannes de
hoc, vera erant. Et multi crediderunt in eum.

CAPUT XI.

*Jesus Lazarum quatuor diebus mortuum resusci-
tat, præfatus multa cum discipulis & cum
Martha: quapropter cum propter hoc mira-
culum multi in Christum crederent, Pontifi-
ces & Pharisæi inito consilio statuerunt eum
occidere; Caipha pontifice prophetante opor-
tere Jesum mori, ne totus populus periret: Je-
sus autem secedit in civitatem Ephrem.*

1 ERat autem quidam languens Lazarus à A
Bethania, de castello Mariæ, & Mar-
thæ sororis ejus.
2 (Maria autem erat, * quæ unxit Dominum *Matt. 26. a. 7.
unguento, & extersit pedes ejus capillis suis: Infra 12. a.
cujus frater Lazarus infirmabatur.) Luc. 7. f. 37.
3 Miserunt ergo sorores ejus ad eum dicen-
tes: Domine, ecce quem amas infirmatur.
4 Audiens autem Jesus dixit eis: infirmitas
hæc non est ad mortem, sed pro gloria Dei, ut
glorificetur Filius Dei per eam.
5 Diligebat autem Jesus Martham, & soro-
rem ejus Mariam, & Lazarum.
6 Ut ergo audivit quia infirmabatur, tunc qui-
dem mansit in eodem loco duobus diebus.
7 Deinde post hæc dixit discipulis suis: Eamus
in Judæam iterum.
8 Dicunt ei discipuli: Rabbi, nunc quærebant
te Judæi lapidare, & iterum vadis illuc? B
9 Respondit Jesus: Nonne duodecim sunt ho-
ræ diei? Si quis ambulaverit in die, non offen-
dit, quia lucem hujus mundi videt:
10 Si autem ambulaverit in nocte, offendit,
quia lux non est in eo.
11 Hæc ait, & post hæc dixit eis: Lazarus
amicus noster dormit: sed vado ut a somno
excitem eum.
12 Dixerunt ergo discipuli ejus: Domine, si
dormit, salvus erit.
13 Dixerat autem Jesus de morte ejus; illi au-
tẽ putaverũt quia de dormitione somni diceret.
14 Tunc ergo Jesus dixit eis manifeste: La-
zarus mortuus est:
15 Et gaudeo propter vos, ut credatis, quo-
niam non eram ibi, sed eamus ad eum.
16 Dixit ergo Thomas, qui dicitur Didy-
mus, ad condiscipulos: Eamus & nos, ut
mo-

moriamur cum eo.
C 17 Venit itaque Jesus: & invenit eum quatuor
dies jam in monumento habentem.
18 (Erat autem Bethania juxta Jerosolymam
quasi stadiis quindecim.)
19 Multi autē ex Judæis venerant ad Marthā
& Mariam, ut consolarentur eas de fratre suo.
20 Martha ergo ut audivit quia Jesus venit,
occurrit illi: Maria autem domi sedebat.
21 Dixit ergo Martha ad Jesum: Domine, si
fuisses hic, frater meus non fuisset mortuus:
22 Sed & nunc scio, quia quæcumque poposceris
a Deo, dabit tibi Deus.
23 Dicit illi Jesus: Resurget frater tuus.
* Sup. 9.c.25. 24 Dicit ei Martha: Scio quia resurget * in
resurrectione in novissimo die.
Luc. 4. *Sup. 6 d. 33. 25 Dixit ei Jesus: Ego sum resurrectio, & vita, *
qui credit in me, etiam si mortuus fuerit, vivet:
D 26 Et omnis qui vivit, & credit in me, non
morietur in æternum. Credis hoc?
27 Ait illi: Utique Domine, ego credidi, quia
tu es Christus filius Dei vivi, qui in hunc mundum
venisti.
28 Et cum hæc dixisset, abiit, & vocavit Mariam
sororem suam silentio, dicens: Magister
adest, & vocat te.
29 Illa ut audivit, surgit cito, & venit ad eum:
30 Nondum enim venerat Jesus in castellum:
sed erat adhuc in illo loco, ubi occurrerat ei
Martha.
31 Judæi ergo, qui erant cum ea in domo, &
consolabantur eam, cum vidissent Mariā quia
cito surrexit & exiit, secuti sunt eam dicentes:
Quia vadit ad monumentum, ut ploret ibi.
32 Maria ergo, cum venisset ubi erat Jesus,
videns eum, cecidit ad pedes ejus, & dicit ei:
Domine si fuisses hic, non esset mortuus frater
meus.
E 33 Jesus ergo, ut vidit eam plorantem, &
Judæos, qui venerant cum ea, plorantes, infremuit
spiritu, & turbavit seipsum,
34 Et dixit: Ubi posuistis eum? Dicunt ei:
Domine, veni, & vide.
35 Et lacrymatus est Jesus.
36 Dixerunt ergo Judæi: Ecce quomodo amabat
eum.
* Supr. 9.a.6. 37 Quidam autem ex ipsis dixerunt: * Non
poterat hic, qui aperuit oculos cæci nati, facere
ut hic non moreretur?
38 Jesus ergo rursum fremens in semetipso,
venit ad monumentum, erat autem spelunca:
& lapis superpositus erat ei.
39 Ait Jesus: Tollite lapidem. Dicit ei Martha,
soror ejus qui mortuus fuerat: Domine,
jam fœtet, quatriduanus est enim.
40 Dicit ei Jesus: Nonne dixi tibi, quoniam
si credideris, videbis gloriam Dei?
41 Tulerunt ergo lapidem: Jesus autem elevatis
sursum oculis, dixit: Pater, gratias ago
tibi quoniam audisti me.
F 42 Ego autem sciebam quia semper me audis,
sed propter populum, qui circumstat, dixi: ut
credant quia tu me misisti.
43 Hæc cum dixisset, voce magna clamavit:
Lazare veni foras.
44 Et statim prodiit qui fuerat mortuus, ligatus
pedes & manus institis, & facies illius sudario
erat ligata. Dixit eis Iesus: Solvite eum,
& sinite abire.

45 Multi ergo ex Judæis, qui venerant ad Mariam
& Martham, & viderant quæ fecit Jesus,
crediderunt in eum.
46 Quidam autem ex ipsis abierunt ad Pharisæos,
& dixerunt eis quæ fecit Jesus.
47 Collegerunt ergo Pontifices & Pharisæi
concilium, & dicebant: Quid facimus, quia
hic homo multa signa facit?
48 Si dimittimus eum sic, omnes credent in
eum: & venient Romani, & tollent nostrum
locum, & gentem.
49 * Unus autem ex ipsis Caiphas nomine, *Infra 18.c.14
cum esset Pontifex anni illius, dixit eis: Vos
nescitis quidquam,
50 Nec cogitatis quia expedit vobis ut unus
moriatur homo pro populo, & non tota gens
pereat. G
51 Hoc autem a semetipso non dixit; sed cum
esset Pontifex anni illius, prophetavit, quod
Jesus moriturus erat pro gente,
52 Et non tantum pro gente, sed ut filios Dei,
qui erant dispersi, congregaret in unum.
53 Ab illo ergo die cogitaverunt ut interficerent
eum.
54 Jesus ergo jam non in palam ambulabat
apud Judæos, sed abiit in regionem juxta desertum,
in civitatem quæ dicitur Ephrem, &
ibi morabatur cum discipulis suis.
55 Proximum autem erat Pascha Judæorum:
& ascenderunt multi Jerosolymam de regione
ante Pascha, ut sanctificarent seipsos.
56 Quærebant ergo Jesum: & colloquebantur
ad invicem, in templo stantes: Quid putatis,
quia non venit ad diem festum? Dederant autē
Pontifices & Pharisæi mandatum, ut si quis cognoverit
ubi sit, indicet, ut apprehendant eum.

CAPUT XII.

Apud Martham & Lazarum receptus, unguento à Maria ungitur, murmurante Juda fure: cogitant autem principes sacerdotum etiam Lazarum occidere: Jesus asello vectus cum honore Jerusalem ingreditur: & gentibus eum videre cupientibus, dicit horam suæ clarificationis instare, sed granum frumenti prius mortificandum: vox Patris auditur de clarificando nomine suo: princeps hujus mundi foras ejiciendus: de excæcatione Judæorum prophetata ab Isaia: in Christo honoratur aut spernitur Pater.

1 JEsus ergo ante sex dies Paschæ venit Bethaniam, A
ubi Lazarus fuerat mortuus, Matth. 26.a.6.
quem suscitavit Jesus. Marci
2 Fecerunt autem ei cœnam ibi: & Martha 14.a.3.
ministrabat, Lazarus vero unus erat ex discumbentibus
cum eo.
3 Maria ergo accepit libram unguenti nardi
pistici, pretiosi, & unxit pedes Jesu, & extersit
pedes ejus capillis suis: & domus impleta est
ex odore unguenti.
4 Dixit ergo unus ex discipulis ejus, Judas Iscariotes,
qui erat eum traditurus.
5 Quare hoc unguentum non veniit trecentis
denariis, & datum est egenis?
6 Dixit autem hoc, non quia de egenis pertinebat
ad eum, sed quia fur erat, & loculos ha- B
bens, ea quæ mittebantur, portabat.
7 Dixit ergo Jesus: Sinite illam, ut in diem
sepulturæ meæ servet illud.
8 Pauperes enim semper habetis vobiscum:
me

me autem non ſemper habetis.
9 Cognovit ergo turba multa ex Judęis quia
illic eſt: & venerunt, non propter Jeſum tan-
tum, ſed ut Lazarum viderent, quem ſuſcita-
vit à mortuis
10 Cogitaverunt autem principes ſacerdotum,
ut & Lazarum interficerent:
11 Quia multi propter illum abibant ex Ju-
dæis, & credebant in Jeſum.
12 In craſtinum autem, turba multa, quę ve-
nerat ad diem feſtum, cum audiſſent quia ve-
nit Jeſus Jeroſolymam:
13 Acceperunt ramos palmarum, & proceſſe-
G rũt obviam ei, & clamabant: Hoſanna, benedi-
*Matt. 21. a. ctus, qui venit in nomine Domini, Rex Iſrael.
Marci 11. a. 14 * Et invenit Jeſus aſellum, & ſedit ſuper
eum, ſicut ſcriptum eſt:
Luc. 19 f. 35. 15 Noli timere filia Sion: ecce rex tuus venit
ſedens ſuper pullum aſinæ.
Zach. 16 Hæc non cognoverunt diſcipuli ejus pri-
9. b 9 mum: ſed quando glorificatus eſt Jeſus, tunc
recordati ſunt, quia hæc erant ſcripta de eo, &
hæc fecerunt ei.
17 Teſtimonium ergo perhibebat turba, quæ
erat cum eo quando Lazarum vocavit de mo-
numento, & ſuſcitavit eum a mortuis.
18 Propterea & obviam venit ei turba: quia
audierunt eum feciſſe hoc ſignum.
19 Pharisæi ergo dixerunt ad ſemetipſos: Vi-
detis quia nihil proficimus? ecce mundus totus
poſt eum abiit.
20 Erant autem quidam Gentiles, ex his qui
aſcenderant ut adorarent in die feſto.
21 Hi ergo acceſſerunt ad Philippum, qui erat
a Bethſaida Galilææ, & rogabant eum, dicen-
tes: Domine, volumus Jeſum videre.
22 Venit Philippus, & dicit Andreæ: Andreas
rurſum & Philippus dixerunt Jeſu.
23 Jeſus autem reſpondit eis, dicens: Venit
hora, ut clarificetur Filius hominis.
24 Amen, amen dico vobis, niſi granum fru-
menti cadens in terram, mortuum fuerit;
25 Ipſum ſolum manet; ſi autem mortuum fue-
rit, multum fructum affert. * Qui amat animam D *Matt. 10. d.
ſuam, perdet eam: & qui odit animam ſuam in 39.
hoc mundo, in vitam æternam cuſtodit eam. & 16. d.
26 Si quis mihi miniſtrat, me ſequatur: & ubi 25.
ſum ego, illic & miniſter meus erit. Si quis mihi Mar. 8.
miniſtraverit, honorificabit eum Pater meus. d. 35.
27 Nunc anima mea turbata eſt. Et quid di- Luc. 9.
cam? Pater ſalvifica me ex hac hora. Sed pro- c. 24.
pterea veni in horam hanc. & 17.
28 Pater, clarifica nomen tuũ. Venit ergo vox g. 33.
de cœlo: Et clarificavi, & iterum clarificabo.
29 Turba ergo, quæ ſtabat, & audierat, dice-
bat tonitruum eſſe factum. Alii dicebant:
Angelus ei locutus eſt.
30 Reſpondit Jeſus, & dixit: Non propter
me hæc vox venit, ſed propter vos.
31 Nunc judicium eſt mundi: nunc princeps
hujus mundi ejicietur foras.
32 Et ego ſi exaltatus fuero à terra, omnia
traham ad meipſum.
33 (Hoc autem dicebat, ſignificans qua mor-
te eſſet moriturus.) *Pſal.
34 Reſpondit ei turba: Nos audivimus * ex 109 b.
lege, quia Chriſtus manet in æternum: & quo- 4. &
modo tu dicis, Oportet exaltari Filium homi- 116.
nis? Quis eſt iſte Filius hominis? a. 2.
35 Dixit ergo eis Jeſus: Adhuc modicum, lu- Iſa. 40.
men in vobis eſt. Ambulate dum lucem habe- a. 6.
tis, ut non vos tenebræ comprehendant: & qui Ezech.
ambulat in tenebris, neſcit quo vadat. 17. g. 25
36 Dum lucem habetis, credite in lucem, ut F
filii lucis ſitis: Hæc locutus eſt Jeſus: & abiit, *Iſaiæ
& abſcondit ſe ab eis. 53. a. 1.
37 Cum autem tanta ſigna feciſſet coram eis, Rom.
non credebant in eum: 10. d. 16
38 Ut ſermo Iſaiæ prophetæ impleretur, quem *Iſa. 6.
dixit: * Domine, quis credidit auditui noſtro? c. 19.
& brachium Domini cui revelatum eſt? Rom.
39 Propterea non poterant credere, quia ite- 11. b. 8.
rum dixit Iſaias: Matt.
40 * Excæcavit oculos eorum, & induravit 13. b. 14 Marc.
cor eorum: ut non videant oculis, & non in- 4. b. 12 Luc. 8.
telligant corde, & convertantur, & ſanem eos. b. 10. Actor.
41 Hæc 28. f. 26

41 Hæc dixit Iſaias, quando vidit gloriam
ejus, & locutus eſt de eo.
42 Verumtamen & ex principibus multi cre-
diderunt in eum: ſed propter Phariſæos non
confitebantur, ut e ſynagoga non ejicerentur.
G 43 Dilexerunt enim gloriam hominum magis,
quam gloriam Dei.
44 Jeſus autem clamavit, & dixit: Qui credit
in me, non credit in me, ſed in eum, qui miſit
me.
45 Et qui videt me, videt eum, qui miſit me.
46 Ego lux in mundum veni: ut omnis, qui
credit in me, in tenebris non maneat.
47 Et ſi quis audierit verba mea, & non cu-
ſtodierit: ego non judico eum. non enim veni
ut judicem mundum, ſed ut ſalvificem mun-
dum.
48 Qui ſpernit me, & non accipit verba mea:
habet qui judicet eum. * ſermo, quem locutus *Marc 6.b.6
ſum, ille judicabit eum in noviſſimo die.
49 Quia ego ex me ipſo non ſum locutus, ſed
qui miſit me Pater, ipſe mihi mandatum dedit
quid dicam, & quid loquar.
50 Et ſcio quia mandatum ejus vita æterna
eſt. Quæ ergo ego loquor, ſicut dixit mihi Pa-
ter, ſic loquor.

CAPUT XIII.

*Jeſus à cœna linteo præcinctus, lavat pedes di-
ſcipulorum, renuente primum Petro, exhor-
tans ut idem invicem faciant: proditorem
ſuum Joanni indicat; quo poſt bucellam egreſ-
ſo, dicit ſe clarificatum: de novo mandato di-
lectionis: Petro trinam prædicit ſui abnega-
tionem.*

A 1 Ante diem feſtum Paſchæ, ſciens Jeſus
Matt. 26.a.2. quia venit hora ejus ut tranſeat ex hoc
mundo ad Patrem: cum dilexiſſet ſuos, qui
Marc 14.a.1. erant in mundo, in finem dilexit eos.
Luc. 22 a.1. 2 Et cœna facta, cum diabolus jam miſiſſet in
cor, ut traderet eum Judas Simonis Iſcariotæ:
3 Sciens quia omnia dedit ei Pater in manus,
& quia à Deo exivit, & ad Deum vadit:
4 Surgit à cœna, & ponit veſtimenta ſua: &
cum accepiſſet linteum, præcinxit ſe.
5 Deinde mittit aquam in pelvim, & cœpit
lavare pedes diſcipulorum, & extergere linteo,
quo erat præcinctus.
6 Venit ergo ad Simonem Petrum. Et dicit ei
Petrus: Domine, tu mihi lavas pedes?
7 Reſpondit Jeſus, & dixit ei: Quod ego fa-
cio, tu neſcis modo, ſcies autem poſtea.
8 Dicit ei Petrus: Non lavabis mihi pedes in
æternum. Reſpondit ei Jeſus: Si non lavero te,
non habebis partem mecum.
9 Dicit ei Simon Petrus: Domine non tantum
pedes meos, ſed & manus, & caput.
10 Dicit ei Jeſus: Qui lotus eſt, non indiget B
niſi ut pedes lavet, ſed eſt mundus totus eſt. Et
vos mundi eſtis, ſed non omnes.
11 Sciebat enim quiſnam eſſet qui traderet
eum: propterea dixit: Non eſtis mundi omnes.
12 Poſtquam ergo lavit pedes eorum, & acce-
pit veſtimenta ſua, cum recubuiſſet iterum, di-
xit eis: Scitis quid fecerim vobis?
13 Vos vocatis me Magiſter, & Domine: &
benedicitis: ſum etenim.
14 Si ergo ego lavi pedes veſtros, Dñs, & Magi-
ſter: & vos debetis alter alterius lavare pedes.
15 Exemplum enim dedi vobis, ut quemad-
modum ego feci vobis, ita & vos faciatis. *Inf. 15 c.20.
16 * Amen, amen dico vobis: Non eſt ſervus Matt.
major domino ſuo: neque Apoſtolus major eſt 10.c.24
eo, qui miſit illum. Luc. 6.
17 Si hæc ſcitis, beati eritis ſi feceritis ea. f.40.
18 Non de omnibus vobis dico: ego ſcio quos *Pſal.
elegerim: ſed ut adimpleatur Scriptura: *Qui 40.c.10
manducat mecum panem, levabit contra me C
calcaneum ſuum.
19 Amodo dico vobis, priuſquam fiat: ut cum *Matt. 10.d.40
factum fuerit, credatis quia ego ſum. Luc. 10
20 * Amen, amen dico vobis: Qui accipit ſi c.16.
quem miſero, me accipit: qui autem me acci- *Matt.
pit, accipit eum qui me miſit. 26.b.21
21 Cum hæc dixiſſet Jeſus, turbatus eſt ſpiri- Marc.
tu: & proteſtatus eſt, & dixit: * Amen, amen di- 14.a.1.
co vobis; Quia unus ex vobis tradet me. Luc. 22

22 Aſpi-

22 Aspiciebant ergo ad invicem discipuli, hæsitantes de quo diceret.

23 * Erat ergo recumbens unus ex discipulis
* Luc. 22. b. 21. ejus in sinu Jesu, quem diligebat Jesus.

24 Innuit ergo huic Simon Petrus: & dixit ei: Quis est, de quo dicit?

25 Itaque cum recubuisset ille supra pectus Jesu, dicit ei: Domine quis est?

26 Respondit Jesus: Ille est, cui ego intinctum panem porrexero. Et cum intinxisset panem, dedit Judæ Simonis Iscariotæ.

27 Et post buccellam, introivit in eum satanas. Et dixit ei Jesus: Quod facis, fac citius.

28 Hoc autem nemo scivit discumbentium ad quid dixerit ei.

29 Quidam enim putabant, quia loculos habebat Judas, quod dixisset eis Jesus: Eme ea, quæ opus sunt nobis ad diem festum: aut egenis ut aliquid daret.

30 Cum ergo accepisset ille buccellam, exivit continuo. Erat autem nox.

31 Cum ergo exisset, dixit Jesus: Nunc clarificatus est filius hominis: & Deus clarificatus est in eo.

32 Si Deus clarificatus est in eo, & Deus clarificabit eum in semetipso: & continuo clarificabit eum.

33 Filioli, adhuc modicũ vobiscũ sum. * Quæ-
* Sup. 7. c. 34. retis me: & sicut dixi Judæis: Quo ego vado,
Lev. 19 vos non potestis venire: & vobis dico modo.
d. 18. 34 * Mandatum novum do vobis: Ut diliga-
* Matt. 22. d. 39. tis invicem, sicut dilexi vos, ut & vos diligatis invicem.

Infra 15. b. 2. 35 In hoc cognoscent omnes quia discipuli mei estis, si dilectionẽ habueritis ad invicem.

* Matt. 26. d. 35. Marc. 14. e. 30. Luc. 22. c. 33. 36 Dicit ei Simon Petrus: Domine, quo vadis? Respondit Jesus: Quo ego vado, non potes me modo sequi: sequeris autem postea.

37 Dicit ei Petrus: Quare non possum te sequi modo? animam meam pro te ponam.

38 Respondit ei Jesus: * Animam tuam pro me pones? Amen, amen dico tibi: Non cantabit gallus, donec ter me neges.

CAPUT XIV.

Consolando discipulos ait multas in domo Patris esse mansiones, seque rursum illos assumpturum: Thomæ dicit, se esse viam, veritatem & vitam; Philippo autem, Patrem in se videri; illosque accepturos quidquid suo nomine petierint, & se alium Paraclitum à Patre eis missurum: docet quis ipsum diligere dicendus sit, & qualem pacem relinquat discipulis, qui de ipsius discessu merito gaudere deberent.

1 NOn turbetur cor vestrum. Creditis in
A Deum, & in me credite.

2 In domo Patris mei mansiones multæ sunt, si quo minus, dixissem vobis: Quia vado parare vobis locum.

3 Et si abiero, & præparavero vobis locum: iterum venio, & accipiam vos ad me ipsum, ut ubi sum ego, & vos sitis.

4 Et quo ego vado, scitis, & viam scitis.

5 Dicit ei Thomas: Domine, nescimus quo vadis: & quomodo possumus viam scire?

6 Dicit ei Jesus: Ego sum via, & veritas, & vita. nemo venit ad Patrem, nisi per me.

7 Si cognovissetis me, & Patrem meum utique cognovissetis: & amodo cognoscetis eum, & vidistis eum.

8 Dicit ei Philippus: Domine ostende nobis Patrem, & sufficit nobis.

9 Dicit ei Jesus: Tanto tempore vobiscum sum: & non cognovistis me? Philippe, qui videt me, videt & Patrem. Quomodo tu dicis: Ostende nobis Patrem?

10 Non creditis, quia ego in Patre, & Pater B
in me est? Verba, quæ ego loquor vobis, a me ipso non loquor. Pater autem in me manens, ipse facit opera.

11 Non creditis, quia ego in Patre, & Pater in me est?

12 Alioquin propter opera ipsa credite. Amẽ, amen dico vobis, qui credit in me, opera, quæ ego facio, & ipse faciet, & majora horum faciet: quia ego ad Patrem vado.

13 * Et quodcumque petieritis Patrem in nomine meo, hoc faciam: ut glorificetur Pater in Filio. * Infra 16. e. 23. Matt. 7. a. 8. & 21. b. 22. Marc. 11. c. 24.

14 Si quid petieritis me in nomine meo, hoc faciam.

15 Si diligitis me, mandata mea servate.

16 Et ego rogabo Patrem, & alium Paraclitum dabit vobis, ut maneat vobiscũ in æternũ,

17 Spiritum veritatis, quem mundus non potest accipere, quia non videt eum, nec scit eum, vos autem cognoscetis eum; quia apud vos manebit, & in vobis erit.

18 Non relinquã vos orphanos: veniã ad vos.

19 Adhuc modicum: & mundus me jam non
videt. Vos autem videtis me: quia ego vivo, C
& vos vivetis.

20 In illo die vos cognoscetis, quia ego sum in Patre meo, & vos in me, & ego in vobis.

21 Qui habet mandata mea, & servat ea, ille est qui diligit me. Qui autem diligit me, diligetur a Patre meo: & ego diligam eum, & manifestabo ei meipsum.

22 Dicit ei Judas, non ille Iscariotes: Domine, quid factum est, quia manifestaturus es nobis teipsum, & non mundo?

23 Respondit Jesus, & dixit ei: Si quis diligit me, sermonem meum servabit, & Pater meus diliget eum, & ad eum veniemus, & mansionem apud eum faciemus:

24 Qui non diligit me, sermones meos non D
servat. Et sermonem quem audistis, non est meus: sed ejus, qui misit me, Patris.

25 Hæc locutus sum vobis, apud vos manens.

26 Paraclitus autem Spiritus sanctus, quem mittet Pater in nomine meo, ille vos docebit omnia, & suggeret vobis omnia, quæcumque dixero vobis.

27 Pacem relinquo vobis, pacem meã do vobis: non quomodo mundus dat, ego do vobis. Non turbetur cor vestrum, neque formidet.

28 Audistis quia ego dixi vobis: Vado, & venio ad vos. Si diligeretis me, gauderetis utique, quia vado ad Patrem: quia Pater major me est.

29 Et nunc dixi vobis prius quam fiat: ut cum factum fuerit, credatis.

30 Jam non multa loquar vobiscum, venit enim princeps mundi hujus, & in me non habet quidquam.

31 Sed ut cognoscat mundus quia diligo Pa-
trem, & * sicut mandatum dedit mihi Pater, * Act. 2. d. 22.
sic facio. Surgite, eamus hinc.

CA-

CAPUT XV.

Christus vitis, Pater agricola, discipuli vero palmites: præceptum Christi de mutua dilectione frequenter iteratum: Apostoli amici Christi, quibus secreta sua communicavit, & elegit eos ut fructum perpetuum afferrent; quos roborat adversus mundi odium ac persecutiones, dicens Judæos excusationem non habere de peccato suo.

A 1 EGo sum vitis vera: & Pater meus agricola est.

2 Omnem palmitem in me non ferentem fructum, tollet eum: & omnem qui fert fructum, purgabit eum, ut fructum plus afferat.

3 * Jam vos mundi estis propter sermonem, quem locutus sum vobis. (* Sup. 13. b. 10.)

4 Manete in me: & ego in vobis. Sicut palmes non potest ferre fructum a semetipso, nisi manserit in vite: sic nec vos, nisi in me manseritis.

5 Ego sum vitis, vos palmites: qui manet in me, & ego in eo, hic fert fructum multum: quia sine me nihil potestis facere.

6 Si quis in me non manserit: mittetur foras sicut palmes, & arescet, & colligent eum, & in ignem mittent, & ardet.

7 Si manseritis in me, & verba mea in vobis manserint: quodcumque volueritis petetis, & fiet vobis.

B 8 In hoc clarificatus est Pater meus, ut fructum plurimum afferatis, & efficiamini mei discipuli.

9 Sicut dilexit me Pater, & ego dilexi vos. Manete in dilectione mea.

10 Si præcepta mea servaveritis, manebitis in dilectione mea, sicut & ego Patris mei præcepta servavi, & maneo in ejus dilectione.

11 Hæc locutus sum vobis, ut gaudium meum in vobis sit, & gaudium vestrum impleatur.

12 * Hoc est præceptum meum, ut diligatis invicem, sicut dilexi vos. (* Sup. 13. d. 34. Ephes. 5. a. 9. 1 Thes. 4. b. 9.)

13 Majorem hac dilectionem nemo habet, ut animam suam ponat quis pro amicis suis.

14 Vos amici mei estis, si feceritis quæ ego præcipio vobis.

15 Jam non dicam vos servos: quia servus nescit quid faciat dominus ejus. Vos autem dixi amicos: quia omnia quæcumque audivi a Patre meo, nota feci vobis.

16 Non vos me elegistis: sed ego elegi vos, & posui vos * ut eatis, & fructum afferatis; & fructus vester maneat: ut quodcumque petieritis Patrem in nomine meo, det vobis. (*Matt. 28. d. 19.)

17 * Hæc mando vobis, ut diligatis invicem. (* 1. Io. 3. a. 1. & 4. b. 7.)

18 Si mundus vos odit, scitote quia me priorem vobis odio habuit.

19 Si de mundo fuissetis, mundus quod suum erat diligeret: quia vero de mundo non estis, sed ego elegi vos de mundo, propterea odit vos mundus.

20 Mementote sermonis mei, quem ego dixi vobis: * Non est servus major domino suo. Si me persecuti sunt, & vos persequentur: si sermonem meum servaverunt, & vestrum servabunt. (* Sup. 13. b. 16. Matth. 10. c. 24.)

21 Sed hæc omnia facient vobis propter nomen meum: quia nesciunt eum, qui misit me. (Marc. 24. f. 9.)

22 Si non venissem, & locutus fuissem eis, peccatum non haberent: nunc autem excusationem non habent de peccato suo.

23 Qui me odit: & Patrem meum odit.

24 Si opera non fecissem in eis, quæ nemo alius fecit, peccatum non haberent: nunc autem & viderunt, & oderunt & me, & Patrem meũ.

25 Sed ut adimpleatur sermo, qui in lege eorũ scriptus est: * Quia odio habuerunt me gratis. (* Ps. 34 c. 19.)

26 Cum autem venerit Paraclitus, quem ego mittam vobis a Patre, spiritum veritatis, qui a Patre procedit, ille testimonium perhibebit de me: (Luc. 24 g. 49.)

27 Et vos testimonium perhibebitis, quia ab initio mecum estis.

CAPUT XVI.

Discipulis prædicit futuras persecutiones, & quod eis expediat ut ipse vadat, quo veniat Paraclitus, qui mundum arguat, ipsosque doceat, & Christum clarificet: declarat quod dixerat, Modicum & jam non videbitis me, &c. adhibita similitudine de muliere pariente; hortatur ut a Patre petant ipsius nomine; prædicitque ipsorum fugam.

1 HÆc locutus sum vobis, ut non scandalizemini. A

2 Absque synagogis facient vos: sed venit hora, ut omnis qui interficit vos, arbitretur obsequium se præstare Deo.

3 Et hæc facient vobis, quia non noverunt Patrem, neque me.

4 Sed hæc locutus sum vobis: ut, cum venerit hora, eorũ reminiscamini quia ego dixi vobis.

5 Hæc autem vobis ab initio non dixi, quia vobiscum eram. Et nunc vado ad eum, qui misit me; & nemo ex vobis interrogat me, Quo vadis?

6 Sed quia hæc locutus sum vobis, tristitia implevit cor vestrum.

7 Sed ego veritatem dico vobis: expedit vobis ut ego vadam: si enim non abiero, Paraclitus non veniet ad vos: si autem abiero, mittam eum ad vos.

8 Et cum venerit ille arguet mundum de peccato, & de justitia, & de judicio.

9 De peccato quidem, quia non crediderunt in me:

10 De justitia vero, quia ad Patrem vado, & jam non videbitis me:

11 De judicio autem, quia princeps hujus mundi jam judicatus est. B

12 Adhuc multa habeo vobis dicere: sed non potestis portare modo.

13 Cum autem venerit ille Spiritus veritatis, docebit vos omnem veritatem. non enim loquetur a semetipso: sed quæcumque audiet loquetur, & quæ ventura sunt annuntiabit vobis.

14 Ille me clarificabit: quia de meo accipiet, & annunciabit vobis.

15 Omnia quæcumque habet pater, mea sunt. Propterea dixi: quia de meo accipiet, & annunciabit vobis.

16 Modicum, & jam non videbitis me: & iterum modicum & videbitis me: quia vado ad Patrem.

17 Dixerunt ergo ex discipulis ejus ad invicem. Quid est hoc, quod dicit nobis: Modicum, & non videbitis me: & iterum modicum, & videbitis me, & quia vado ad Patrem?

18 Dicebant ergo: Quid est hoc, quod dicit, Modicum? nescimus quid loquitur.

19 Go-

19 Cognovit autem Jesus, quia volebant eum
interrogare, & dixit eis: De hoc quæritis inter
vos, quia dixi, Modicum, & non videbitis me:
& iterum modicum, & videbitis me.
20 Amen, amen dico vobis: quia plorabitis,
& flebitis vos, mundus autem gaudebit: vos,
autem contristabimini, sed tristitia vestra ver-
tetur in gaudium.
21 Mulier cum parit, tristitiam habet, quia ve-
nit hora ejus: cum autem pepererit puerum, jam
non meminit pressuræ propter gaudium, quia
natus est homo in mundum.
22 Et vos igitur nunc quidem tristitiam habe-
tis, iterum autem videbo vos, & gaudebit cor
vestrum: & gaudium vestrum nemo tollet a
vobis,
*Supra 14.b.13 23 Et in illo die me non rogabitis quidquam.
* Amen, amen dico vobis: si quid petieritis Pa-
Matt 7.a.7 & 21.c.22 trem in nomine meo, dabit vobis.
24 Usque modo non petistis quidquam in no-
D mine meo: Petite, & accipietis, ut gaudium ve-
Mar.11 c.24. strum sit plenum.
25 Hæc in proverbiis locutus sum vobis. Venit
Luc.11 b.9. hora, cum jam non in proverbiis loquar vobis,
sed palam de Patre annuntiabo vobis.
Iac.1. a.5. 26 In illo die in nomine meo petetis; & non
dico vobis quia ego rogabo Patrem de vobis:
27 Ipse enim Pater amat vos, quia vos me
amastis, & credidistis quia ego a Deo exivi.
28 Exivi a Patre, & veni in mundum: iterum
relinquo mundum, & vado ad Patrem.
29 Dicunt ei discipuli ejus: Ecce nunc palam
loqueris, & proverbium nullum dicis.
30 Nunc scimus quia scis omnia, & non opus
est tibi ut quis te interroget: in hoc credimus
quia à Deo existi.
31 Respondit eis Jesus: Modo creditis?
* Matt. 26.c.31 32 * Ecce venit hora, & jam venit, ut disper-
gamini unusquisque in propria, & me solum re-
Mar.14 c.31. linquatis: & non sum solus, quia Pater me-
cum est.
33 Hæc locutus sum vobis, ut in me pacem
habeatis. In mundo pressuram habebitis: sed
confidite, ego vici mundum.

CAPUT XVII.

*Oratio Christi ad Patrem pro utriusque clarifi-
catione, pro discipulis & iis qui per illos in ip-
sum essent credituri, ut serventur à malo, &
omnes sint unum, mundusque cognoscat ipsum
fuisse à Patre missum.*

1 HÆc locutus est Jesus: & sublevatis o-
A culis in cœlum, dixit: Pater venit ho-
ra, clarifica filium tuum, ut filius tuus clarifi-
*Matt. 28.d.18 cet te:
2 * Sicut dedisti ei potestatem omnis carnis,
ut omne, quod dedisti ei, det eis vitam æternã.
3 Hæc est autem vita æterna: Ut cognoscant
te, solum Deum verum, & quem misisti Jesum
Christum.
4 Ego te clarificavi super terram: opus con-
summavi, quod dedisti mihi ut faciam:
5 Et nunc clarifica me tu Pater apud temet-
ipsum, claritate, quam habui prius, quam mun-
dus esset, apud te.
6 Manifestavi nomen tuum hominibus, quos
dedisti mihi de mundo: tui erant & mihi eos
dedisti: & sermonem tuum servaverunt.
7 Nunc cognoverunt, quia omnia quæ dedisti
mihi, abs te sunt:

8 Quia verba, quæ dedisti mihi, dedi eis &
ipsi acceperunt, & cognoverunt vere quia a te
exivi, & crediderunt quia tu me misisti.
9 Ego pro eis rogo: Non pro mundo rogo, sed
pro his quos dedisti mihi: quia tui sunt: B
10 Et mea omnia tua sunt, & tua mea sunt: &
clarificatus sum in eis.
11 Et jam non sum in mundo, & hi in mundo
sunt, & ego ad te venio. Pater sancte, serva eos
in nomine tuo, quos dedisti mihi: ut sint unum,
sicut & nos.
12 Cum essem cum eis, ego servabam eos in *Infra 18.b.
nomine tuo. * Quos dedisti mihi. custodivi: &
nemo ex eis periit, nisi filius perditionis, * ut *Psal. 108.a.8
Scriptura impleatur.
13 Nunc autem ad te venio: & hæc loquor in
mundo, ut habeant gaudium meum impletum
in semetipsis.
14 Ego dedi eis sermonem tuum, & mundus C
eos odio habuit, quia non sunt de mundo, sicut
& ego non sum de mundo.
15 Non rogo ut tollas eos de mundo, sed ut
serves eos a malo.
16 De mundo non sunt, sicut & ego non sum
de mundo.
17 Sanctifica eos in veritate. Sermo tuus ve-
ritas est.
18 Sicut tu me misisti in mundum, & ego misi
eos in mundum.
19 Et pro eis ego sanctifico meipsum: ut sint
& ipsi sanctificati in veritate.
20 Non pro eis autem rogo tantum, sed & pro
eis, qui credituri sunt per verbum eorum in me:
21 Ut omnes unum sint, sicut tu Pater in me,
& ego in te, ut & ipsi in nobis unum sint: ut
credat mundus, quia tu me misisti.
22 Et ego claritatem, quam dedisti mihi, dedi
eis: ut sint unum, sicut & nos unum sumus. D
23 Ego in eis, & tu in me: ut sint consummati
in unum: & cognoscat mundus quia tu me misi-
sti, & dilexisti eos, sicut & me dilexisti.
24 Pater, quos dedisti mihi, volo ut ubi sum
ego, & illi sint mecum: ut videant claritatem
meam, quam dedisti mihi: quia dilexisti me
ante constitutionem mundi.
25 Pater juste, mundus te non cognovit: ego
autem te cognovi: & hi cognoverunt, quia tu
me misisti.
26 Et notum feci eis nomen tuum, & notum
faciam: ut dilectio, qua dilexisti me, in ipsis
sit, & ego in ipsis.

CAPUT XVIII.

*Jesus à Juda s capitur, illis primum ad ipsius
verbum in terram cadentibus: ad Annam &
Caipham ducitur: respondens interroganti
Pontifici, alapa cæditur: ter à Petro negatur:
ductus in prætorium, dicit Pilato suum re-
gnum non esse de hoc mundo: Judæi Jesum A
mori cupiunt, soluto Barabba.*

1 HÆc cum dixisset Jesus, egressus est Matt. 26.c.36
cum discipulis suis trans Torrentem Marc. 14. c.32.
Cedron, ubi erat hortus, in quem introivit ip- Luc. 22. d.39
se, & discipuli ejus. 2.Reg. 15.c.23
2 Sciebat autem & Judas, qui tradebat eum,
locum: quia frequenter Jesus convenerat illuc *Matt. 26.e.47
cum discipulis suis.
3 * Judas ergo cum accepisset cohortem, & Marc. 14.
à Pontificibus & Pharisæis ministros, venit il- Luc. 22.
luc cum laternis, & facibus, & armis. c.47.
4 Jesus

4 Jeſus itaque ſciens omnia quæ ventura
erant ſuper eum, proceſſit, & dixit eis: Quem
quæritis?
5 Reſponderunt ei: Jeſum Nazarenum. Di-
cit eis Jeſus: Ego ſum. Stabat autem & Ju-
das, qui tradebat eum, cum ipſis.
6 Ut ergo dixit eis: Ego ſum: abierunt re-
trorſum, & ceciderunt in terram.
B 7 Iterum ergo interrogavit eos: quem quæri-
tis? Illi autem dixerunt: Jeſum Nazarenum.
8 Reſpondit Jeſus: Dixi vobis, quia ego ſum:
ſi ergo me quæritis, ſinite hos abire.
* Sup. 9 Ut impleretur ſermo, quẽ dixit: * Quia quos
17.c.12 dediſti mihi non perdidi ex eis quemquam.
C 10 Simon ergo Petrus habens gladium eduxit
eum: & percuſſit pontificis ſervum: & abſci-
dit auriculam ejus dexteram. Erat autem no-
men ſervo Malchus.
11 Dixit ergo Jeſus Petro: Mitte gladium
tuum in vaginam. Calicem, quem dedit mihi
Pater, non vis ut bibam illum?
12 Cohors ergo, & tribunus, & miniſtri Ju-
dæorum comprehenderunt Jeſum, & ligave-
runt eum:
13 Et adduxerunt eum ad * Annam primum,
erat enim ſocer Caiphæ, qui erat pontifex an-
ni illius.
* Luc. 14 Erat autem Caiphas, * qui conſilium de-
3.a.2. derat Judæis: Quia expedit, unum hominem
* Supr. mori pro populo.
11.f.49 15 Sequebatur autem Jeſum Simon Petrus, &
alius diſcipulus. Diſcipulus autem ille erat
notus pontifici, & introivit cum Jeſu in atrium
pontificis.
* Matt. 16 Petrus autem ſtabat ad oſtium foris. * Exi-
26.f.58 vit ergo diſcipulus alius, qui erat notus ponti-
Marc. fici, & dixit oſtiariæ, & introduxit Petrum.
14.f.54 17 Dicit ergo Petro ancilla oſtiaria: Num-
Luc.22 quid & tu ex diſcipulis es hominis iſtius? Di-
f.54. cit ille: Non ſum.
D 18 Stabant autem ſervi & miniſtri ad prunas,
quia frigus erat & calefaciebant ſe: erat autem
cum eis & Petrus ſtans, & calefaciens ſe.
19 Pontifex ergo interrogavit Jeſum de di-
ſcipulis ſuis, & de doctrina ejus.
20 Reſpondit ei Jeſus: Ego palam locutus
ſum mundo: ego ſemper docui in ſynagoga,
& in templo, quo omnes Judæi conveniunt:
& in occulto locutus ſum nihil.
21 Quid me interrogas? interroga eos, qui
audierunt quid locutus ſim ipſis: ecce hi
ſciunt quæ dixerim ego.
22 Hæc autem cum dixiſſet, unus aſſiſtens
miniſtrorum dedit alapam Jeſu, dicens: Sic
reſpondes pontifici?
23 Reſpondit ei Jeſus: * Si male locutus ſum, * Matt.
teſtimonium perhibe de malo: ſi autem bene, 26.f.57
quid me cædis? Marc.
24 Et miſit eum Annas ligatum ad Caipham 14.f.53
pontificem. Luc.22
f.54.
25 Erat autẽ Simon Petrus ſtans, & calefaciens E
ſe. * Dixerunt ergo ei: Numquid & tu ex diſci- * Matt.
pulis ejus es? Negavit ille, & dixit: Non ſum. 26.g.69
26 Dicit ei unus ex ſervis pontificis, cogna- Marc.
tus ejus, cujus abſcidit Petrus auriculam: 14.g.67
Nonne ego te vidi in horto cum illo? Luc.22
f.56.
27 Iterum ergo negavit Petrus: & ſtatim * Matt.
gallus cantavit. 27.a.2.
28 Adducunt ergo Jeſum à Caipha in præto- Marc.
rium. Erat autem mane: & ipſi non introie- 15.a.1.
runt in prætorium, * ut non contaminarentur, Luc.23
ſed ut manducarent Paſcha. a.1.
29 Exivit ergo Pilatus ad eos foras, & dixit: Act.10
Quam accuſationem affertis adverſus homi- f.28.
nem hunc? & 11.
a.3.
30 Reſponderunt, & dixerunt ei: Si non eſſet F
hic malefactor, non tibi tradidiſſemus eum.
31 Dixit ergo eis Pilatus: Accipite eum vos, * Matt.
& ſecundum legem veſtram judicate eum. 20.c.19
Dixerunt ergo ei Judæi: Nobis non licet in- * Matt.
terficere quemquam. 27.b.11
32 * Ut ſermo Jeſu impleretur, quem dixit, Marc.
ſignificans qua morte eſſet moriturus. 15.a.1.
33 * Introivit ergo iterum in prætorium Luc.23
a.4.

Pilatus, & vocavit Jesum, & dixit ei: Tu es
rex Judæorum?
34 Respondit Jesus: A temetipso hoc dicis
an alii dixerunt tibi de me?
35 Respondit Pilatus: Numquid ego Judæus sum? Gens tua, & pontifices tradiderunt te mihi: quid fecisti?
6 36 Respondit Jesus: Regnum meum non est de hoc mundo, si ex hoc mundo esset regnum meum, ministri mei utique decertarent ut non traderer Judæis: nunc autem regnum meum non est hinc.
37 Dixit itaque ei Pilatus: Ergo rex es tu?
Respondit Jesus: Tu dicis, quia rex sum ego. Ego in hoc natus sum, & ad hoc veni in mundum, ut testimonium perhibeam veritati: omnis qui est ex veritate, audit vocem meam.
38 Dicit ei Pilatus: Quid est veritas? Et cum hoc dixisset, iterum exivit ad Judæos & dicit eis: Ego nullam invenio in eo causam.
39 * Est autem consuetudo vobis, ut unum dimittam vobis in Pascha: vultis ergo dimittam vobis regem Judæorum? *Matth. 27.c.15. Marc. 15.b.6. Luc.23. b.17.
40 Clamaverunt ergo rursum omnes, dicentes: Non hunc, sed Barabbam. Erat autem Barabbas latro.

CAPUT XIX.

A Pilato flagellatus, variisque modis afflictus, & spinis coronatus, ad mortem deposcitur: rursumque à Pilato examinatur, ostendit illum desuper tantum habere in ipsum potestatem: Pilatus meticulosus, Jesum, quem regem dicit Judæorum morti adjudicat: Jesus bajulans sibi crucem, inter latrones crucifigitur, posito à Pilato super crucem titulo, divisisque à militibus vestimentis & sorte de tunica missa: Jesus matri Joannem, matremque Joanni commendat: & sitiens aceto potatur, consummatisque omnibus tradit spiritum: fractis latronum cruribus ex aperto Christi latere sanguis & aqua profluit, ejusque corpus myrrha & aloe conditum sepelitur.

A 1 TUnc ergo apprehendit Pilatus Jesum, & flagellavit,
Matth. 27.c.27 Marc. 15.b.16.
2 Et milites plectentes coronam de spinis, imposuerunt capiti ejus: & veste purpurea circumdederunt eum.
3 Et veniebant ad eum, & dicebant: Ave Rex Judæorum: & dabant ei alapas.
4 Exivit ergo iterum Pilatus foras, & dicit eis: Ecce adduco vobis eum foras, ut cognoscatis quia nullam invenio in eo causam.
5 (Exivit ergo Jesus portans coronam spineam, & purpureum vestimentum.) Et dicit eis: Ecce homo.
6 Cum ergo vidissent eum Pontifices, & ministri clamabant, dicentes: Crucifige, crucifige eum. Dicit eis Pilatus: Accipite eum vos, & crucifigite: ego enim non invenio in eo causam.
7 Responderunt ei Judæi: Nos legem habemus, & secundum legem debet mori, quia filium Dei se fecit.
8 Cum ergo audisset Pilatus hunc sermonem, magis timuit.
9 Et ingressus est prætorium iterum: & dixit ad Jesum: Unde es tu? Jesus autem responsum non dedit ei.
10 Dicit ergo ei Pilatus: Mihi non loqueris? nescis quia potestatem habeo crucifigere te, & potestatem habeo dimittere te?
11 Respondit Jesus: Non haberes potestatem adversum me ullam, nisi tibi datum esset desuper. Propterea qui me tradidit tibi, majus peccatum habet.
12 Et exinde quærebat Pilatus dimittere eum. Judæi autem clamabant dicentes: Si hunc dimittis, non es amicus Cæsaris: omnis enim qui se regem facit, contradicit Cæsari.
13 Pilatus autem cum audisset hos sermones, C
adduxit foras Jesum: & sedit pro tribunali, in loco qui dicitur Lithostrotos, Hebraice autem Gabbatha.
14 Erat autem Parasceve Paschæ, hora quasi sexta, & dicit Judæis: Ecce rex vester.

15 Illi

15 Illi autem clamabant: Tolle, tolle, cruci-
fige eum. Dicit eis Pilatus: Regem vestrum
crucifigam? Responderunt Pontifices: Non
habemus regem, nisi Cæsarem.
16 Tunc ergo tradidit eis illum ut crucifige-
Matt. retur, Susceperût autem Jesum, & eduxerunt.
17. 17 Et bajulans sibi crucem, exivit in eum,
f.33. qui dicitur Calvariæ, locum, Hebraice autem
Marc. Golgotha:
15.b. 18 Ubi crucifixerunt eum, & cum eo alios
22. Luc.23 duos, hinc & hinc, medium autem Jesum.
c.33. 19 Scripsit autem & titulum Pilatus: & po-
D suit super crucem. Erat autem scriptum: Jesus
Nazarenus, Rex Judæorum:
20 Hunc ergo titulum multi Judæorum lege-
runt: quia prope civitatem erat locus, ubi cru-
cifixus est Jesus. Et erat scriptum Hebraice,
Græce, & Latine.
21 Dicebant ergo Pilato Pontifices Judæo-
rum: Noli scribere, Rex Judæorum; sed quia
ipse dixit: Rex sum Judæorum.
22 Respondit Pilatus: Quod scripsi, scripsi.
23 Milites ergo cum crucifixissent eum,* ac-
*Matt. ceperunt vestimenta ejus, (& fecerunt qua-
17. d.35. tuor partes: unicuique militi partem) & tuni-
Marc. cam. Erat autem tunica inconsutilis, desuper
15. contexta per totum.
b.24. 24 Dixerunt ergo ad invicem: Non scinda-
Luc.11 mus eam, sed sortiamur de illa cujus sit. Ut
c.34. Scriptura impleretur, dicens: * Partiti sunt
*Psal. vestimenta mea sibi: & in vestem meam mise-
21.c.19 runt sortem. Et milites quidem hæc fecerunt.
E 25 Stabant autem juxta crucem Jesu mater
ejus, & soror matris ejus Maria Cleophæ, &
Maria Magdalene.
26 Cum vidisset ergo Jesus matrem, & disci-
pulum stantem, quem diligebat, dicit matri
suæ: Mulier, ecce filius tuus.
27 Deinde dicit discipulo: Ecce mater tua.
Et ex illa hora accepit eam discipulus in sua.
F 28 Postea sciens Jesus quia omnia cõsummata
*Psal. sunt,*ut consummaretur Scriptura, dixit: Sitio.
68.c 22
29 Vas ergo erat positum aceto plenum. Illi
autem spongiam plenam aceto, hyssopo cir-
cumponentes, obtulerunt ori ejus.
30 Cum ergo accepisset Jesus acetum, dixit:
Consummatum est. Et inclinato capite tradi-
dit spiritum.
31 Judæi ergo, (quoniam parasceve erat) ut
non remanerent in cruce corpora sabbato,
(erat enim magnus dies ille Sabbati) rogave-
runt Pilatum ut frangerentur eorum crura, &
tollerentur.
32 Venerunt ergo milites: & primi quidem
fregerunt crura, & alterius qui crucifixus est
cum eo.
33 Ad Jesum autẽ cum venissent, ut viderunt
eum jam mortuum, non fregerunt ejus crura:
34 Sed unus militum lancea latus ejus ape-
ruit, & continuo exivit sanguis, & aqua.
35 Et qui vidit, testimonium perhibuit: & G
verum est testimonium ejus. Et ille scit quia
vera dicit: ut & vos credatis.
36 Facta sunt enim hæc, ut Scriptura implere-
tur: * Os non comminuetis ex eo.
37 Et iterum alia Scriptura dicit: * Vide- *Exod
bunt in quem transfixerunt. 12.d 46
38 * Post hæc autem rogavit Pilatum Joseph Num.
ab Arimathæa, (eo quod esset discipulus Jesu, 9.b.12. *Zach
occultus autem propter metum Judæorum) ut 12.c.10
tolleret corpus Jesu. Et permisit Pilatus. Venit *Matt.
ergo, & tulit corpus Jesu. 27.
39 Venit autem & Nicodemus, * qui venerat g.57.
ad Jesum nocte primum, ferens mixturam Marc.
myrrhæ & aloes, quasi libras centum. 15.d 42 Luc.23
40 Acceperunt ergo corpus Jesu, & ligave- g.50.
runt illud linteis cum aromatibus, sicut mos * Sup.
est Judæis sepelire. 3.a.10.
41 Erat autem in loco, ubi crucifixus est,
hortus: & in horto monumentum novum, in
quo nondum quisquam positus erat.
42 Ibi ergo propter Parasceven Judæorum,
quia juxta erat monumentum, posuerunt
Jesum.

CAPUT XX.

Maria Magdalene prima venit ad monumentũ, deinde Petrus & Joannes: illa plorans ad monumentum videt Angelos, tandemque Jesum agnoscit: qui apparens Apostolis, pacem illis optat; & ostensis manibus ac latere, dat eis Spiritum sanctum, ut peccata remittant ac retineant; rursumque non credenti Thomæ apparens cum reliquis discipulis, corpus præbet palpandum, beatos dicens qui in ipso non viso crediderunt: Multa Christi signa non sunt in hoc libro scripta.

A 1 VNa autem sabbati, Maria Magdalene
Matth. venit mane, cum adhuc tenebræ essent
28.a.1. ad moonmentum: & vidit lapidem sublatum
Marc. a monumento.
17.a.1. 2 Cucurrit ergo, & venit ad Simonem Pe-
Luc.24 trum, & ad alium discipulum, quem amabat
a.1. Jesus, & dicit illis: Tulerunt Dominum de mo-
numento, & nescimus ubi posuerunt eum.
3 Exiit ergo Petrus, & ille alius discipulus,
& venerunt ad monumentum.
4 Currebant autem duo simul, & ille alius
discipulus præcucurrit citius Petro, & venit
primus ad monumentum.
B 5 Et cum se inclinasset, vidit posita lintea-
mina, non tamen introivit.
6 Venit ergo Simō Petrus sequēs eū, & introi-
vit in monumentū, & vidit linteamina posita,
7 Et sudarium, quod fuerat super caput ejus,
non cum linteaminibus positum, sed separa-
tim involutum in unum locum.
8 Tunc ergo introivit & ille discipulus, qui
venerat primus ad monumentum: & vidit, &
credidit:
9 Nondum enim sciebant Scripturam, quia
C oportebat eum à mortuis resurgere.
*Matt. 10 Abierūt ergo iterū discipuli ad semetipsos.
28.a.1. 11 * Maria autem stabat ad monumentum
Marc. foris, plorans. Dum ergo fleret, inclinavit se,
16.b.8. Luc.24 a.4.
& prospexit in monumentum:
12 Et vidit duos angelos in albis, sedentes,
unum ad caput, & unum ad pedes, ubi posi-
tum fuerat corpus Jesu.
13 Dicunt ei illi: Mulier, quid ploras? Dicit
eis: Quia tulerunt Dominum meum; & nescio
ubi posuerunt eum.
14 Hæc cum dixisset, cōversa est retrorsum, & D
vidit Jesum stantē: & nō sciebat quia Jesus est.
15 Dicit ei Jesus: Mulier, quid ploras? quem
quæris? Illa existimans quia hortulanus esset,
dicit ei, Domine, si tu sustulisti eum, dicito
mihi ubi posuisti eum; & ego eum tollam.
16 Dicit ei Jesus: Maria. Conversa illa, dicit E
ei: Rabboni (quod dicitur Magister.)
17 Dicit ei Jesus: Noli me tāgere, nondū enim
ascendi ad Patrem meum: vade autē ad fratres
meos, & dic eis: Ascendo ad Patrem meum, &
Patrem vestrum: Deum meū & Deum vestrum.
18 Venit Maria Magdalene annuntians disci-
pulis: Quia vidi Dominum, & hæc dixit mihi. *Mar.
19 * Cum ergo sero esset die illo, una sabba- 16.c.14
torum, & fores essent clausæ, ubi erāt discipuli Luc.24
cōgregati propter metum Judæorum: venit Je- f.36.
sus, & stetit in medio, & dixit eis: Pax vobis. 1.Cor.
20 Et cum hoc dixisset, ostendit eis manus, & 15.a.5.
latus. Gavisi sunt ergo discipuli, viso Domino.
21 Dixit ergo eis iterum: Pax vobis. Sicut
misit me Pater, & ego mitto vos.
22 Hæc cum dixisset, insufflavit: & dixit eis:
Accipite Spiritum sanctum: F
23 * Quorum remiseritis peccata, remittun- *Matt.
tur eis: & quorum retinueritis, retenta sunt. 18.c.18
24 Thomas autē unus ex duodecim, qui dicitur
Didymus, non erat cū eis quando venit Jesus.
25 Dixerunt ergo ei alii discipuli: Vidimus
Dominum. Ille autem dixit eis: Nisi videro in
manibus ejus fixuram clavorum, & mittam di-
gitum meum in locum clavorum, & mittam
manum meam in latus ejus, non credam.

26 Et post dies octo, iterū erant discipuli ejus
intus, & Thomas cum eis. Venit Iesus januis
clausis, & stetit in medio, & dixit: Pax vobis.
27 Deinde dicit Thomæ: Infer digitum G
tuum huc, & vide manus meas, & affer
manum tuam, & mitte in latus meum: &
noli

noli esse incredulus, sed fidelis.
28 Respondit Thomas, & dixit ei: Dominus
meus, & Deus meus.
29 Dixit ei Jesus: Quia vidisti me Thoma,
credidisti: beati qui non viderunt, & credi-
derunt.
*Infra 21. 25. 30 * Multa quidem & alia signa fecit Jesus in
conspectu discipulorum suorum, quæ non sunt
scripta in libro hoc.
31 Hæc autem scripta sunt, ut credatis, quia
Jesus est Christus Filius Dei: & ut credentes,
vitam habeatis in nomine ejus.

CAPUT XXI.

Piscantibus discipulis comprehendere facit Jesus copiosam piscium multitudinem: quo signo Petrus per Joannem Dominum agnoscens, mittit se in mare: & facto prandio, de amore in Christum ter interrogatus, ter accipit pascendas ipsius oves: & de futura passione sua admonetur, frustra de Joannis morte curiose scrutatus: non omnia Christi facta scripta sunt.

A 1 Postea manifestavit se iterum Jesus di-
scipulis ad mare Tiberiadis. Manife-
stavit autem sic:
2 Erant simul Simon Petrus, & Thomas, qui
dicitur Didymus, & Nathanael, qui erat à Ca-
na Galilææ, & filii Zebedæi, & alii ex disci-
pulis ejus duo.
3 Dicit eis Simon Petrus: Vado piscari. Di-
cunt ei: Venimus & nos tecum. Et exierunt,
& ascenderunt in navim: & illa nocte nihil
prendiderunt.
4 Mane autem facto stetit Jesus in littore:
non tamen cognoverunt discipuli quia Jesus
est.
5 Dixit ergo eis Jesus: Pueri numquid pul-
mentarium habetis? Responderunt ei: Non.
6 Dicit eis: Mittite in dexteram navigii re-
te; & invenietis. Miserunt ergo: & jam non
valebant illud trahere præ multitudine pi-
scium.
7 Dixit ergo discipulus ille, quem diligebat
B Jesus, Petro: Dominus est. Simon Petrus cum
audisset quia Dominus est, tunica succinxit se
(erat enim nudus) & misit se in mare.
8 Alii autem discipuli navigio venerunt,
(non enim longe erant à terra, sed quasi cu-
bitis ducentis) trahentes rete piscium.
9 Ut ergo descenderunt in terram, viderunt
prunas positas, & piscem superpositum, & pa-
nem,

10 Dicit eis Jesus: Afferte de piscibus, quos
prendidistis nunc.
11 Ascendit Simon Petrus, & traxit rete in C
terram, plenum magnis piscibus centum quin-
quaginta tribus. Et cum tanti essent, non est
scissum rete.
12 Dicit eis Jesus: Venite, prandete. Et ne-
mo audebat discumbentium interrogare eum:
Tu quis es? scientes, quia Dominus est.
13 Et venit Jesus, & accipit panem, & dat
eis, & piscem similiter.
14 Hoc jam tertio manifestatus est Je-
sus discipulis suis, cum resurrexisset à mor-
tuis.
15 Cum ergo prandissent, dicit Simoni Petro
Jesus: Simon Joannis diligis me plus his?
Dicit ei: Etiam Domine, tu scis quia amo te.
Dicit ei: Pasce agnos meos.
16 Dicit ei iterum: Simon Joannis, diligis
me? Ait illi: Etiam Domine, tu scis quia amo
te. Dicit ei: Pasce agnos meos.
17 Dicit ei tertio: Simon Joannis, amas me?
Contristatus est Petrus, quia dixit ei tertio,
Amas me? Et dixit ei: Domine tu omnia
nosti: tu scis quia amo te. Dixit ei: Pasce
oves meas.
18 *Amen, amen dico tibi: cum esses junior, * 2. Petr. 1. 14.
cingebas te, & ambulabas ubi volebas: cum
autem senueris, extendes manus tuas, & alius
te cinget, & ducet quo tu non vis.
19 Hoc autem dixit, significans qua morte D
clarificaturus esset Deum. Et cum hoc dixis-
set, dicit ei: Sequere me.
20 Conversus Petrus vidit illum discipulum,
quem diligebat Jesus, sequentem, * qui & re- * Sup. 13. 25.
cubuit in cœna super pectus ejus, & dixit: Do-
mine: quis est qui tradet te?
21 Hunc ergo cum vidisset Petrus, dixit Je-
su? Domine, hic autem quid?
22 Dicit ei Jesus: Sic eum volo manere do-
nec veniam, quid ad te? tu me sequere.
23 Exiit ergo sermo iste inter fratres, quia di-
scipulus ille non moritur. Et non dixit ei Je-
sus: Non moritur: sed: Sic eum volo mane-
re donec veniam, quid ad te?
24 Hic est discipulus ille, qui testimonium
perhibet de his, & scripsit hæc: & scimus, quia
verum est testimonium ejus.
25 * Sunt autem & alia multa, quæ fecit Je- * Sup. 20. 30.
sus: quæ si scribantur per singula, nec ipsum
arbitror mundum capere posse eos, qui scri-
bendi sunt, libros.

ACTUS APOSTOLORUM.

CAPUT I.

Jesus promittens Apostolis Spiritum sanctum, dicit non esse ipsorum scire secreta rerum futurarũ tempora: & post ipsius in cęlum ascensum dicitur ab Angelis similiter venturus: nomina Apostolorum: oratio Petri de uno in locum Judæ proditoris sufficiendo; ubi præmissis precibus eligitur sorte Matthias.

A 1 PRimum quidem sermonem feci de omnibus, ô Theophile, quæ cœpit Jesus facere, & docere,
2 Usque in diem, qua præcipiens Apostolis per Spiritum sanctum, quos elegit, assumptus est:
3 Quibus & præbuit seipsum vivum post passionem suã in multis argumentis, per dies quadraginta apparens eis, & loquẽs de regno Dei.
4 Et convescens,* præcepit eis ab Jerosolymis ne discederent, sed expectarẽt promissionẽ
* Luc. 24. patris, * quam audistis (inquit) per os meum:
5 Quia Joannes quidem baptizavit aqua, vos
g. 49. Joan. autem baptizabimini Spiritu sancto non post
1.d.16 multos hos dies.
*Matt. 6 Igitur qui convenerant, interrogabant eum,
3.c.11. dicentes: Domine, si in tempore hoc restiMarc. tues regnum Israel?
1.b.8. 7 Dixit autẽ eis: Non est vestrũ nosse tempora
Luc. 3. vel momẽta, quæ Pater posuit in sua potestate:
c.16. 8 * Sed accipietis virtutem supervenientis
Joan. Spiritus sancti in vos, & eritis mihi testes in
1.d.16. B Jerusalem, & in omni Judæa, & Samaria, &
*Infra usque ad ultimum terræ.
2.a.2. 9 Et cum hæc dixisset videntibus illis, eleva-
Luc. 24 tus est: & nubes suscepit eum ab oculis eorum.
g. 48. 10 Cumq; intuerentur in cęlũ euntẽ illum, ecce duo viri astiterunt juxta illos in vestibus albis,
11 Qui & dixerunt: Viri Galilæi, quid statis aspicientes in cœlum? hic Jesus, qui assumptus est a vobis in cœlum, sic veniet, quemadmodum vidistis eum euntem in cęlum.
12 Tunc reversi sunt Jerosolymam, à monte qui vocatur Oliveti, qui est juxta Jerusalem, sabbati habens iter.
13 Et cum introissent in cęnaculum, ascen- C
derunt ubi manebant Petrus & Joannes, Jacobus & Andreas, Philippus & Thomas, Bartholomæus & Matthæus, Jacobus Alphæi, & Simon Zelotes, & Judas Jacobi.
14 Hi omnes erant perseuerantes unanimiter in oratione cum mulieribus, & Maria matre Jesu, & fratribus ejus.
15 In diebus illis exurgens Petrus in medio fratrum dixit (erat autem turba hominum simul, fere centum viginti.)
16 Viri fratres, oportet impleti Scripturam, * Psal.
* quam prædixit Spiritus sanctus per os David 40.c.9.
de Juda, * qui fuit dux eorum, qui compre- *Joan.
henderunt Jesum: 13.b.18
17 Qui connumeratus erat in nobis, & sortitus est sortem ministerii hujus.
18 * Et hic quidem possedit agrum de mer- *Matt.
cede iniquitatis, & suspensus crepuit medius: 27.a.7.
& diffusa sunt omnia viscera ejus.
19 Et notum factum est omnibus habitantibus Jerusalem, ita ut appellaretur ager ille, lingua eorum, Haceldama, hoc est, ager sanguinis.
20 Scriptum est enim in libro Psalmorũ: *Fiat D
cõmoratio eorũ deserta, & non sit qui inhabi- * Psal.
tet in ea: * & episcopatum ejus accipiat alter. 68.c 26
21 Oportet ergo ex his viris qui nobiscum * Psal.
sunt congregati in omni tempore, quo intravit 108.
& exivit inter nos Dominus Jesus, b. 8.
22 Incipiens a baptismate Joannis usque in diem, qua assumptus est a nobis, testem resurrectionis ejus nobiscum fieri unum ex istis.
23 Et statuerunt duos, Joseph, qui vocabatur

Bar-

Barsabas, qui cognominatus est Justus, &
Matthiam.
24 Et orantes dixerũt: Tu Dñe, qui corda nosti
omniũ, ostẽde, quẽ elegeris ex his duobus unũ,
25 Accipere locum ministerii huius, & apo-
stolatus, de quo prævaricatus est Judas ut abi-
ret in locum suum.
26 Et dederunt sortes eis, & cecidit sors su-
per Matthiam; & annumeratus est cum unde-
cim Apostolis.

CAPUT II.

Effuso super discipulos Spiritu sancto die Petecostes, admirantur Judæi quod omniũ loquantur linguis: dicentes autem musto plenos esse confutat Petrus, citata inter alia suæ concionis, Prophetia Joel: compunctique Judæi audito Petri consilio, convertuntur ad Christum tria circiter millia; simulque perseverant in doctrina Apostolorum, fractione panis & orationibus, habentes omnia cõmunia.

A 1 ET cum complerentur * dies Penteco-
stes, erant omnes pariter in eodẽ loco;
2 * Et factus est repente de cęlo sonus, tam-
quam advenientis Spiritus vehementis, & re-
plevit totam domum ubi erant sedentes.
3 Et apparuerunt illis dispertitæ linguæ tam-
quam ignis, seditque supra singulos eorum:
4 Et repleti sunt omnes Spiritu sancto, & cę-
perunt loqui variis linguis, prout Spiritus san-
ctus dabat eloqui illis.
5 Erant autem in Jerusalẽ habitantes Judæi,
viri religiosi ex omni natione, quę sub cęlo est.
6 Facta autem hac voce; convẽnit multitu-
do, & mente confusa est, quoniam audiebat
unusquisque lingua sua illos loquentes.
7 Stupebãt autẽ omnes, & mirabãtur, dicẽtes:
Nône ecce omnes isti, qui loquũtur, Galilęi sũt?
B 8 Et quomodo nos audivimus unusquisque
linguam nostram, in qua nati sumus?
9 Parthi, & Medi, & Ælamitæ, & qui habi-
tant Mesopotámiam, Judæam, & Cappado-
ciam, Pontum, & Asiam,
10 Phrygiã, & Pãphyliã, Ægyptũ, & partes Li-
byę, quę est circa Cyrénẽ, & advenæ Romani,
11 Judæi quoque, & Proselyti, Crétes, &
Arabes: audivimus eos loquentes nostris lin-
guis magnalia Dei.
12 Stupebant autem omnes, & mirabantur ad
invicem dicentes: Quidnam vult hoc esse?
13 Alii autem irridentes dicebant: Quia
musto pleni sunt isti.
14 Stans autem Petrus cum undecim, leva-
vit vocem suam, & locutus est eis: Viri Judæi,
& qui habitatis Jerusalem universi, hoc vobis
notum sit, & auribus percipite verba mea.
15 Non enim sicut vos æstimatis, hi ebrii
sunt, cum sit hora diei tertia:
15 Sed hoc est, quod dictum est per prophe-
tam Joel:
17 * Et erit in novissimis diebus (dicit Domi- C
nus) effundam de Spiritu meo super omnem
carnem, & prophetabunt filii vestri, & filiæ
vestræ: & juvenes vestri visiones videbunt, &
seniores vestri somnia somniabunt.
18 Et quidem super servos meos, & super an-
cillas meas, in diebus illis effundam de Spiritu
meo, & prophetabunt:
19 Et dabo prodigia in cęlo sursũ, & signa in
terra deorsũ, sãguinẽ, & ignẽ, & vaporẽ fumi.
20 Sol convertetur in tenebras, & luna in san-
guinem, antequam veniat dies Domini ma-
gnus & manifestus.
21 * Et erit: omnis quicumque invocaverit
nomen Domini, salvus erit.
22 Viri Israelitæ, audite verba hæc: Jesum
Nazarenum, virum approbatũ a Deo in vobis,
virtutibus, & prodigiis, & signis, quæ fecit Deus
per illum in medio vestri, sicut & vos scitis:
23 Hunc definito cõsilio & pręscientia Dei tra-
ditũ, per manus iniquorũ affigẽtes interemistis:
24 Quẽ Deus suscitavit, solutis doloribus infer- D
ni, iuxta quod impossibile erat teneri illũ ab eo.
25 David enim dicit in eum: * Providebam
Dominum in conspectu meo semper: quoniam
a dextris est mihi ne commovear:
26 Propter hoc lętatum est cor meum, & ex-

*Matt. 3.c.11. * Mar. 1.b.8. Luc. 3.c.16. Joan. 7.d.39. Sup. 1.a.5. Inf. 11.b.15. & 19.a.6.

* Joel. 2.g.28. Isa. 44.a.3.

* Rom. 10.c.13

* Psal. 15.b.8.

ultavit lingua mea, insuper & caro mea re-
quiescet in spe.
27 Quoniã nõ derelinques animã meã in infer-
no, nec dabis Sanctũ tuũ videre corruptionẽ.
28 Notas mihi fecisti vias vitæ: & replebis
me jucunditate cum facie tua.
*1 Reg 29 Viri fratres, liceat audenter dicere ad vos
2.b.10. de patriarcha David,* quoniam defunctus est,
& sepultus: & sepulchrum ejus est apud nos
usque in hodiernum diem.
30 Propheta igitur cum esset, & sciret quia
E *Psal. jurejurando * jurasset illi Deus de fructu lum-
131. c. bi ejus sedere super sedem ejus:
11. 31 Providens locutus est de resurrectione
*Psal. Christi, quia * neque derelictus est in inferno,
15.c.10 neque caro ejus vidit corruptionem.
Inf.13. 32 Hunc Jesum resuscitavit Deus, cujus om-
c.15. nes nos testes sumus.
33 Dextera igitur Dei exaltatus, & promis-
sione Spiritus sancti accepta à Patre, effudit
hunc, quem vos videtis & auditis.
34 Non enim David ascendit in cœlum: di-
*Psal. xit autem ipse: * Dixit Dominus Domino
109. a. meo, sede a dextris meis,
1. 35 Donec ponam inimicos tuos scabellum
pedum tuorum.
36 Certissime sciat ergo omnis domus Israel
quia & Dominum eum, & Christum fecit Deus,
hunc Jesum, quem vos crucifixistis.
37 His autem auditis, compuncti sunt corde,
F & dixerunt ad Petrum, & ad reliquos Aposto-
los: Quid faciemus, viri fratres?
38 Petrus vero ad illos: Pœnitentiam (inquit)
agite, & baptizetur unusquisque vestrum in no-
mine Iesu Christi, in remissionem peccatorum
vestrorum: & accipietis donum Spiritus sancti.
39 Vobis enim est repromissio, & filiis ve-
stris, & omnibus qui longe sunt, quoscumque
advocaverit Dominus Deus noster.
40 Aliis etiam verbis plurimis testificatus est,
& exhortabatur eos, dicens: Salvamini a ge-
neratione ista praua.
41 Qui ergo receperunt sermonem ejus, ba-
ptizati sunt: & appositæ sunt in die illa animæ
circiter tria millia.
42 Erant autem perseuerantes in doctrina
Apostolorum, & communicatione fractionis
panis, & orationibus.
43 Fiebat autẽ omni animę timor: multa quo-
G que prodigia & signa per Apostolos in Jerusalẽ
fiebant, & metus erat magnus in universis.
44 Omnes etiam qui credebant, erant pari-
ter, & habebant omnia communia.
45 Possessiones & substãtias vendebant, & di-
videbant illa omnibus, prout cuique opus erat.
46 Quotidie quoque perdurantes unanimiter
in templo, & frangentes circa domos panem,
sumebant cibum cum exultatione, & simplici-
tate cordis,
47 Collaudantes Deum, & habentes gratiam
ad omnem plebem. Dominus autem augebat
qui salvi fierent quotidie in idipsum.

CAPUT III.

*Petrus cum Joanne claudum à matris utero sa-
nat, ac docet ipsos id fecisse per fidem nominis
Christi; quem ostendit esse Messiam promissum
per Moysen & prophetas, ipsique Abrahæ.*

A 1 PEtrus autem & Joannes ascendebant in
templum, ad horam orationis nonam.
2 Et quidã vir, qui erat claudus ex utero ma-
tris suæ, bajulabatur: quẽ ponebant quotidie ad
portã templi, quæ dicitur Speciosa, ut peteret
eleemosynam ab introeuntibus in templum.
3 Is cum vidisset Petrum & Joannem inci-
pientes introire in templum, rogabat ut elee-
mosynam acciperet.
4 Intuens autem in eum Petrus cum Joanne,
dixit: Respice in nos.
5 At ille intendebat in eos, sperans se aliquid
accepturum ab eis.
6 Petrus autẽ dixit: Argentũ & aurum non est
mihi: quod autem habeo, hoc tibi do: In nomi-
ne Jesu Christi Nazareni surge, & ambula.
7 Et apprehensa manu ejus dextera, alleva-
vit eum, & protinus consolidatæ sunt bases
ejus & plantæ.
8 Et exiliens stetit, & ambulabat: & intravit
cum illis in templum ambulans, & exiliens, &
laudans Deum.
9 Et vidit omnis populus eum ambulantem,
& laudantem Deum.
10 Cognoscebant autem illum, quod ipse erat,
qui ad eleemosynam sedebat ad Speciosam B
portam templi: & impleti sunt stupore & ex-
tasi, in eo quod contigerat illi.
11 Cum teneret autem Petrum & Joannem,
cucurrit omnis populus ad eos, ad porticum
quæ appellatur Salomonis, stupentes.
12 Videns autem Petrus respondit ad popu-
lum: Viri Israelitæ, quid miramini in hoc, aut
nos quid intuemini, quasi nostra virtute aut
potestate fecerimus hunc ambulare?
13 Deus Abraham, & Deus Isaac, & Deus
Jacob, Deus patrum nostrorum, glorificavit
filium suum Jesum, quem vos quidem tradidi-
stis, & negastis ante faciem Pilati, judicante
illo dimitti.
14 * Vos autem sanctum & justum negastis, *Matt.
& petistis virum homicidam donari vobis: 27. c.
15 Auctorem vero vitæ interfecistis, quẽ Deus 20.
suscitavit à mortuis, cujus nos testes sumus. Marc.
16 Et in fide nominis ejus, hunc, quem vos vi- 15.b.11
distis, & nostis, confirmavit nomen ejus: & Luc.23
fides, quæ per eum est, dedit integram sanita- c.18.
tem istam in conspectu omnium vestrum. Ioa.18
17 Et nunc fratres scio quia per ignorantiam e.40. C
fecistis, sicut & principes vestri.
18 Deus autem, quæ prænuntiavit per os om-
nium prophetarum, pati Christum suum, sic
implevit.
19 Pœnitemini igitur, & convertimini, ut de-
leantur peccata vestra:
20 Ut cum venerint tempora refrigerij à con-
spectu Domini, & miserit eum, qui prædicatus
est vobis, Iesum Christum,
21 Quem oportet quidem cœlum suscipere
usque in tempora restitutionis omnium, quæ
locutus est Deus per os sanctorum suorum à
sæculo prophetarum.
22 Moyses quidem dixit: * quoniam Prophe- D
tam suscitabit vobis Dñs Deus vester de fratri- *Deut.
bus vestris, tamquam me, ipsum audietis juxta 18.
omnia quæcumque locutus fuerit vobis. c. 15.
23 Erit autẽ: omnis anima, quæ non audierit
Prophetam illum, exterminabitur de plebe.
24 Et omnes prophetæ a Samuel, & deinceps,
qui locuti sunt, annuntiaverunt dies istos.
25 Vos estis filii prophetarum, & testamenti,
quod

quod disposuit Deus ad patres nostros, dicens
Gen. ad Abraham: * Et in semine tuo benedicentur
22.a.1. omnes familiæ terræ.

26 Vobis primum Deus suscitans Filium suum, misit eum benedicentem vobis: ut convertat se unusquisque à nequitia sua.

CAPUT IV.

Apostoli post reclusionem in custodia examinati de claudi curatione, ostendunt in solo Christo lapide angulari esse salutem, nec principibus contra Dei jussum obtemperant cessando à doctrina nominis Christi: dimissi vero & orantes, accipiunt signa dati Spiritus sancti: nullus ipsorum quidquam proprium habebat, sed suis divenditis faciebat pretium esse commune, sicut fecit Barnabas divendito agro suo.

A 1 LOquentibus autem illis ad populum, supervenerunt sacerdotes, & magistratus templi, & Sadducæi,

2 Dolentes quod docerent populum, & annuntiarent in Jesu resurrectionem ex mortuis:

3 Et injecerunt in eos manus, & posuerunt eos in custodiam in crastinum: erat enim jam vespera.

4 Multi autem eorum, qui audierant verbum, crediderunt: & factus est numerus virorum quinque millia.

5 Factum est autem in crastinum, ut congregarentur principes eorum, & seniores, & Scribæ in Jerusalem;

B 6 Et Annas princeps sacerdotum, & Caiphas, & Joannes, & Alexander, & quotquot erant de genere sacerdotali.

7 Et statuentes eos in medio, interrogabant: In qua virtute, aut in quo nomine fecistis hoc vos?

8 Tunc repletus Spiritu sancto Petrus, dixit ad eos: Principes populi, & seniores audite:

9 Si nos hodie dijudicamur in benefacto hominis infirmi, in quo iste salvus factus est,

10 Notum sit omnibus vobis, & omni plebi Israel: quia in nomine Domini nostri Jesu Christi Nazareni, quem vos crucifixistis, quem Deus suscitavit a mortuis, in hoc iste astat coram

C vobis sanus.

Psal. 117. 11 * Hic est lapis, qui reprobatus est à vobis ædificantibus, qui factus est in caput anguli:

12 Et non est in alio aliquo salus. Nec enim aliud nomen est sub cœlo datum hominibus, in quo oporteat nos salvos fieri.

13 Videntes autem Petri constantiam & Joannis, comperto quod homines essent sine litteris, & idiotæ, admirabantur, & cognoscebant eos quoniam cum Jesu fuerant:

14 Hominem quoque videntes stantem cũ eis, qui curatus fuerat, nihil poterant contradicere.

15 Jusserunt autem eos foras extra concilium secedere: & conferebant ad invicem,

16 Dicentes: Quid faciemus hominibus istis? quoniam quidem notum signum factum est per eos, omnibus habitantibus Jerusalem: manifestum est, & non possumus negare.

17 Sed ne amplius divulgetur in populum, comminemur eis, ne ultra loquantur in nomine hoc ulli hominum.

D 18 Et vocantes eos, denuntiaverunt ne omnino loquerentur, neque docerent in nomine Jesu.

19 Petrus vero & Joannes respondentes, dixerunt ad eos: Si justum est in conspectu Dei, vos potius audire quam Deum, judicate.

20 Non enim possumus quæ vidimus & audivimus non loqui.

21 At illi comminantes dimiserunt eos: non invenientes quomodo punirent eos, propter populum, quia omnes clarificabant id quod factum fuerat in eo quod acciderat.

22 Annorum enim erat amplius quadraginta homo, in quo factum fuerat signũ istud sanitatis. E

23 Dimissi autem venerunt ad suos: & annuntiaverunt eis, quanta ad eos principes sacerdotum & seniores dixissent.

24 Qui cum audissent, unanimiter levaverunt vocem ad Deum, & dixerunt: Domine, tu es qui fecisti cœlum, & terram, mare, & omnia quæ in eis sunt:

25 Qui Spiritu sancto per os patris nostri David, pueri tui, dixisti: * Quare fremuerũt Gentes, & populi meditati sunt inania? * Psal. 2. a. 1.

26 Astiterunt reges terræ, & principes convenerunt in unum, adversus Dominum, & adversus Christum ejus? F

27 Convenerunt enim vere in civitate ista adversus sanctum puerum tuum Jesum, quem unxisti, Herodes, & Pontius Pilatus, cum Gentibus, & populis Israel,

28 Facere quæ manus tua & consilium tuum decreverunt fieri.

29 Et nunc Dñe respice in minas eorum, & da servis tuis cum omni fiducia loqui verbum tuũ,

30 In eo quod manum tuam extendas ad sanitates, & signa & prodigia fieri per nomen sancti filii tui Jesu.

31 Et cum orassent, motus est locus, in quo erant congregati: & repleti sunt omnes Spiritu sancto, & loquebantur verbũ Dei cum fiducia.

32 Multitudinis autem credentium erat cor unum, & anima una: nec quisquam eorum, quæ possidebat, aliquid suum esse dicebat, sed erant illis omnia communia. G

33 Et virtute magna reddebant Apostoli testimonium resurrectionis Jesu Christi Domini nostri: & gratia magna erat in omnibus illis.

34 Neque enim quisquam egens erat inter illos. Quotquot enim possessores agrorum aut domorum erant, vendentes afferebant pretia eorum quæ vendebant,

35 Et ponebãt ante pedes Apostolorum. Dividebatur autem singulis prout cuiq; opus erat.

36 Joseph autem, qui cognominatus est Barnabas ab Apostolis (quod est interpretatum Filius consolationis) Levites, Cyprius genere,

37 Cum haberet agrum, vendidit eũ, & attulit pretium, & posuit ante pedes Apostolorum.

CAPUT V.

Ananias & uxor sua Saphira agro divendito pretii partem sibi servant; quod tamen interrogante Petro factum esse negant: quam ob causam ad verbum Petri uxor post maritum subita morte percutitur; multa per Apostolos, & maxime per Petrum fiunt signa; ipsique in custodia reclusi ab Angelo educuntur, & rursum apprehensi non consentiunt ut a prædicatione nominis Christi cessent: Gamalielis autem consilio cæsi dimittuntur, gaudentes quod pro Christi nomine cædi meruissent, quem continue annuntiant.

1 VIr autem quidam nomine Ananias, cum Saphira uxore sua, vendidit agrum, A

Ee

2 Et fraudavit de pretio agri, conscia uxore
sua: & afferens partem quandam, ad pedes
Apostolorum posuit.
3 Dixit autem Petrus: Anania, cur tentavit
satanas cor tuum, mentiri te Spiritui sancto, &
fraudare de pretio agri?
4 Nonne manens tibi manebat, & venumda-
tum in tua erat potestate? Quare posuisti in
corde tuo hanc rem? Non es mentitus ho-
minibus sed Deo.
5 Audiens autem Ananias hæc verba, cecidit
& expiravit. Et factus est timor magnus super
omnes qui audierunt.
6 Surgentes autem juvenes amoverunt eum,
& efferentes sepelierunt.
B 7 Factum est autem quasi horarum trium spa-
tium, & uxor ipsius, nesciens quod factum fue-
rat, introivit.
8 Dixit autem ei Petrus: Dic mihi mulier, si
tāti agrum vendidistis? At illa dixit: etiā tanti.
9 Petrus autem ad eam: Quid utique conve-
nit vobis tentare Spiritum Domini? Ecce pedes
eorum, qui sepelierunt virum tuum, ad ostium,
& efferent te.
10 Confestim cecidit ante pedes ejus, & ex-
piravit. Intrantes autem juvenes, invenerunt
illam mortuam, & extulerunt, & sepelierunt ad
virum suum.
11 Et factus est timor magnus in universa ec-
clesia, & in omnes qui audierunt hæc.
12 Per manus autem Apostolorum fiebant si-
gna & prodigia multa in plebe. Et erant una-
nimiter omnes in porticu Salomonis.
C 13 Ceterorum autem nemo audebat se con-
jungere illis: sed magnificabat eos populus.
14 Magis autem augebatur credentium in Do-
mino multitudo virorum, ac mulierum,
15 Ita ut in plateas ejicerent infirmos, & po-
nerent in lectulis ac grabatis, ut, veniente Pe-
tro, saltem umbra illius obumbraret quemquā
illorum, & liberarentur ab infirmitatibus suis.
16 Concurrebat autem & multitudo vicinarū
civitatum Jerusalē, afferentes ægros, & vexatos
a spiritibus immundis: qui curabantur omnes.
17 Exurgens autem princeps sacerdotum, &
omnes qui cum illo erant, (quæ est hæresis Sad-
ducæorum) repleti sunt zelo:
18 Et injecerunt manus in Apostolos, & po-
suerunt eos in custodia publica.
19 Angelus autem Domini per noctem ape-
D riens januas carceris, & educens eos, dixit:
20 Ite, & stantes loquimini in templo plebi
omnia verba vitæ huius.
21 Qui cum audissent, intraverunt diluculo in
templum & docebant. Adveniens autem prin-
ceps sacerdotum, & qui cum eo erant, convo-
caverunt concilium, & omnes seniores filiorum
Israel: & miserunt ad carcerem ut adduce-
rentur.
22 Cum autē venissent ministri, & aperto car-
cere non invenissent illos, reversi nuntiaverūt,
23 Dicentes: Carcerem quidem invenimus
clausum cum omni diligentia, & custodes stan-
tes ante ianuas: aperientes autem neminem in-
tus invenimus.
E 24 Ut autem audierunt hos sermones magi-
stratus templi, & principes sacerdotum, am-
bigebant de illis quidnam fieret.
25 Adveniens autem quidam nuntiavit eis:
Quia ecce viri, quos posuistis in carcerem, sunt
in templo stantes, & docentes populum.
26 Tunc abiit magistratus cum ministris, &
adduxit illos sine vi; timebant enim populum
ne lapidarentur.
27 Et cum adduxissent illos, statuerunt in con-
cilio: Et interrogavit eos princeps sacerdotū,
28 Dicens: Præcipiendo præcepimus vobis ne
doceretis in nomine isto: & ecce replestis Je-
rusalem doctrina vestra: & vultis inducere su-
per nos sanguinem hominis istius.
29 Respondens autem Petrus, & Apostoli, di- F
xerunt: Obedire oportet Deo magis, quam ho-
minibus.
30 Deus patrum nostrorum suscitavit Jesum,
quem vos interemistis, suspendentes in ligno.
31 Hunc principem & salvatorem Deus exal-
tavit dextera sua, ad dandam pœnitentiam Is-
raeli, & remissionem peccatorum.
32 Et nos sumus testes horum verborum, &
Spiritus sanctus, quem dedit Deus omnibus
obedientibus sibi.
33 Hæc cum audissent, dissecabantur, & co-
gitabant interficere illos.
34 Surgens autem quidam in concilio Phari-
sæus, nomine Gamaliel, legisdoctor honorabi-
lis universæ plebi, jussit foras ad breve homi-
nes fieri.
35 Dixitque ad illos: Viri Israelitæ, attendite
vobis super hominibus istis quid acturi sitis.
36 Ante hos enim dies extitit Theodas, dicens G
se esse aliquem, cui consensit numerus virorum
circiter quadringentorum: qui occisus est: &
omnes, qui credebant ei, dissipati sunt, & reda-
cti ad nihilum.
37 Post hunc extitit Judas Galilæus in die-
bus professionis, & avertit populum post se, &
ipse periit: & omnes, quotquot consenserunt ei,
dispersi sunt.
38 Et nunc itaque dico vobis, discedite ab ho-
minibus istis, & sinite illos: quoniam si est ex
hominibus consilium hoc, aut opus, dissolvetur;
39 Si vero ex Deo est, non poteritis dissolve-
re illud, ne forte & Deo repugnare inveniami-
ni. Consenserunt autem illi.
40 Et convocantes Apostolos, cæsis denun-
tiaverunt ne omnino loquerentur in nomine
Jesu, & dimiserunt eos.
41 Et illi quidem ibant gaudentes à conspectu
concilii, quoniam digni habiti sunt pro nomi-
ne Jesu contumeliam pati.
42 Omni autem die non cessabant, in templo
& circa domos docentes, & evangelizantes
Christum Jesum.

CAPUT VI.

*Electio septem diaconorum, crescente in dies cre-
dentium numero; Stephani vehementia cum
signis & prodigiis, in quem plurimi insurgunt
Judæi: cumque eum non possent convincere,
falsis testibus nituntur opprimere.*

1 IN diebus autem illis, crescente numero A
discipulorum, factum est murmur Græco-
rum adversus Hebræos, eo quod despicerentur
in ministerio quotidiano viduæ eorum.
2 Convocantes autem duodecim multitudi-
nem discipulorum, dixerunt: Non est æquum
nos derelinquere verbum Dei, & ministrare
mensis.
3 Considerate ergo fratres, viros ex vobis bo-
ni

mi testimonii septem, plenos Spiritu sancto, &
sapientia, quos constituamus super hoc opus.
4 Nos vero orationi, & ministerio verbi in-
stantes erimus.
B 5 Et placuit sermo coram omni multitudine.
Et elegerunt Stephanum, virum plenum fide &
Spiritu sancto, & Philippum, & Prochorum, &
Nicanorem, & Timonem, & Parmenam, &
Nicolaum advenam Antiochenum.
6 Hos statuerunt ante conspectum Apostolo-
rum: & orantes imposuerunt eis manus.
7 Et verbum Domini crescebat, & multipli-
cabatur numerus discipulorum in Jerusalem
valde: multa etiam turba sacerdotum obedie-
bat fidei.
8 Stephanus autē plenus gratia & fortitudine,
faciebat prodigia & signa magna in populo.
9 Surrexerunt autem quidam de synagoga,
quæ appellatur Libertinorum, & Cyrenensium,
& Alexandrinorum, & eorum qui erant a Cili-
cia, & Asia, disputantes cum Stephano:
10 Et non poterant resistere sapientiæ, & Spi-
ritui, qui loquebatur.
11 Tunc summiserunt viros, qui dicerent se
audivisse eum dicentem verba blasphemiæ in
Moysen, & in Deum.
C 12 Commoverunt itaque plebem, & seniores,
& Scribas: & concurrentes rapuerunt eum, &
adduxerunt in concilium,
13 Et statuerunt falsos testes, qui dicerent:
Homo iste non cessat loqui verba adversus lo-
cum sanctum, & legem.
14 Audivimus enim eum dicentem; Quoniam
Jesus Nazarenus hic destruet locum istum, &
mutabit traditiones, quas tradidit nobis Moy-
ses.
15 Et intuentes eum omnes, qui sedebant in
concilio, viderunt faciem ejus tamquam fa-
ciem Angeli.

CAPUT VII.

Stephanus, data respondendi facultate, multa refert de pacto Dei cum Abraham ejusque minoribus, de Moyse & egressione filiorum Israel ex Ægypto, de tabernaculo testimonii & templo per Salomonem ædificato Judæos reprehendens quod ipsi & patres eorum Spiritui sancto semper restiterint: cum autem diceret se Jesum à dextris Dei videre, lapidatur, testibus vestimenta ad pedes Sauli deponentibus: eratque pro lapidantibus.

1 Dixit autem princeps sacerdotum: Si
A hæc ita se habent?
2 Qui ait: Viri fratres, & patres, audite: Deus
gloriæ apparuit patri nostro Abrahæ cum esset
in Mesopotamia, prius quam moraretur in
Charan,
3 Et dixit ad illum: * Exi de terra tua, & de
* Gen. 12. a. 1 cognatione tua, & veni in terram, quam mon-
straverо tibi.
4 Tunc exiit de terra Chaldæorum, & habi-
tavit in Charan. Et inde, postquam mortuus est
pater ejus, transtulit illum in terram istam, in
qua nunc vos habitatis.
5 Et non dedit illi hereditatem in ea, nec
passum pedis: sed repromisit dare illi eam in
possessionem, & semini ejus post ipsum, cum
non haberet filium.
* Gen. 15. c. 13 6 Locutus est autem ei Deus: * Quia erit se-
men ejus accola in terra aliena, & servituti
eos subjicient, & male tractabunt eos annis
quadringentis:
7 Et gentem cui servierint, judicabo ego di-
xit Dominus, & post hæc exibunt, & servient
mihi in loco isto.
8 * Et dedit illi testamentum circumcisionis:
* & sic genuit Isaac, & circumcidit eum die * Gen. 17. b. 10
octavo. & * Isaac, Jacob: & Jacob, duodecim
Patriarchas. B
9 Et Patriarchæ æmulantes, * Joseph vendide- * Gen.
runt in Ægyptum, & erat Deus cum eo: 21.
10 Et eripuit eum ex omnibus tribulationibus a. 2. 4.
ejus: & * dedit ei gratiam & sapientiam in * Gen.
conspectu Pharaonis regis Ægypti, & consti- 25. c. 24
tuit eum præpositum super Ægyptum, & super 26.
omnem domum suam. * Gen.
11 Venit autem fames in universam Ægy- 29. f. 32
ptum & Chanaan, & tribulatio magna: & non & 35.
inveniebant cibos patres nostri. c. 31.
12 * Cum audisset autem Jacob esse frumen- * Gen.
tum in Ægypto: misit patres nostros primum: 37. f. 28
13 * Et in secundo cognitus est Joseph a fra- Genes.
tribus suis, & manifestatum est Pharaoni genus 41. c. 17
ejus. * Gen.
14 Mittens autem Joseph accersivit Jacob 42. a. 2.
patrem suum, & omnem cognationem suam in * Gen.
animabus septuaginta quinque. 45. a. 3.
15 * Et descendit Jacob in Ægyptum, & * Gen.
* defunctus est ipse, & patres nostri. 46. a. 5.
16 Et translati sunt in Sichem, & positi sunt * Gen.
in sepulchro, * quod emit Abraham pretio ar- 49.
genti a filiis Hemor filii Sichem. d. 12.
17 Cum autem appropinquaret tempus pro- C
missionis, quam confessus erat Deus Abrahæ, * * Gen.
crevit populus, & multiplicatus est in Ægypto, 50. b. 7.
18 Quoadusque surrexit alius rex in Ægypto, Jos. 24.
qui non sciebat Joseph. g 32.
19 Hic circumveniens genus nostrum, afflixit Genes.
patres nostros, ut exponerent infantes suos ne 23. d. 16
vivificarentur. * Exod 1. a. 7.
20 * Eodem tempore natus est Moyses, & fuit * Exod 2. a. 2.
gratus Deo qui nutritus est tribus mensibus in Heb. 11
domo patris sui. c. 23.
21 Exposito autem illo, sustulit eum filia Pha-
raonis, & nutrivit eum sibi in filium.
22 Et eruditus est Moyses omni sapientia
Ægyptiorum, & erat potens in verbis, & in
operibus suis.
23 Cum autem impleretur ei quadraginta an-
norum tempus, ascendit in cor ejus ut visita-
ret fratres suos filios Israel.
24 * Et cum vidisset quemdam injuriam pa- * Exod
tientem, vindicavit illum: & fecit ultionem ei 2. b. 12.
qui injuriam sustinebat, percusso Ægyptio.
25 Existimabat autem intelligere fratres, quo-
niam Deus per manum ipsius daret salutem il-
lis: at illi non intellexerunt. * Exod
26 * Sequenti vero die apparuit illis litiganti- 2. b. 13.
bus: & reconciliabat eos in pace, dicens: Viri, D
fratres estis, ut quid nocetis alterutrum?
27 Qui autem injuriam faciebat proximo, re-
pulit eum, dicens: Quis te constituit princi-
pem & judicem super nos?
28 Numquid interficere me tu vis, quemad-
modum interfecisti heri Ægyptium?
29 Fugit autem Moyses in verbo isto: & fa-
ctus est advena in Terra Madian, ubi genera-
vit filios duos.
30 Et expletis annis quadraginta, * apparuit * Exod
illi 3. a. 2.

illi in deserto montis Sina Angelus in igne
flammæ rubi.
31 Moyses autem videns, admiratus est visum.
& accedente illo ut consideraret, facta est ad
eum vox Domini, dicens:
32 Ego sum Deus patrum tuorum, Deus Abra-
ham, Deus Isaac, & Deus Jacob. Tremefactus
autem Moyses, non audebat considerare.
33 Dixit autem illi Dominus: Solve calcea-
mentum pedum tuorum: locus enim in quo
stas, terra sancta est.
34 Videns vidi afflictionem populi mei, qui est
in Ægypto, & gemitum eorum audivi, & de-
scendi liberare eos. Et nunc veni, & mittam te
in Ægyptum.
35 Hunc Moysen, quem negaverunt, dicentes:
Quis te constituit principem & judicem? hunc
Deus principem & redemptorem misit, cum
F. manu Angeli, qui apparuit illi in rubo.
*Exod 36 * Hic eduxit illos faciens prodigia & signa
7.8.9. in terra Ægypti, & in rubro mari, & in deserto
10.11. annis quadraginta.
14. 37 Hic est Moyses, qui dixit filiis Israel: *Pro-
*Exod phetam suscitabit vobis Deus de fratribus ve-
15.a.1. stris, tamquam me, ipsum audietis.
Deut. 38 * Hic est, qui fuit in Ecclesia in solitudine
13.c.15 cum Angelo, qui loquebatur ei in monte Sina,
*Exod & cum patribus nostris: qui accepit verba vitæ
19.a.1. dare nobis.
39 Cui noluerunt obedire patres nostri: sed re-
pulerunt, & aversi sũt cordibus suis in Ægyptũ,
*Exod 40 Dicentes ad Aaron: * Fac nobis deos, qui
32.a.1. præcedant nos: Moyses enim hic, qui eduxit nos
de terra Ægypti, nescimus quid factum sit ei.
41 Et vitulum fecerunt in diebus illis. & obtu-
lerunt hostiam simulachro, & lætabantur in
operibus manuum suarum.
42 Convertit autem Deus, & tradidit eos ser-
*Amos vire militiæ cœli, sicut scriptum est in Libro
5.g.25. Prophetarum: * Numquid victimas & hostias
*Exod obtulistis mihi annis quadraginta in deserto,
5.d.20. domus Israel?
43 Et suscepistis tabernaculũ Moloch, & sidus
Dei vestri Rempham, figuras quas fecistis, ado- *Hebr.
rare eas. Et transferam vos trans Babylonem. 8.b.9.
44 Tabernaculum testimonii fuit cum patri- Iof.1.
bus nostris in deserto, sicut disposuit illis Deus, c.4.
* loquens ad Moysen, ut faceret illud secun- *1.Reg
dum formam quam viderat. 16.c.13
45 * Quod & induxerunt, suscipientes patres *Psal.
nostri cum Jesu in possessionem Gentium, quas 131.a.5
expulit Deus à facię patrum nostrorum, usque
in diebus David, *1.Par.
46 * Qui invenit gratiam ante Deum, * & pe- 17.c.2
tiit ut inveniret tabernaculum Deo Jacob. *3.Reg
47 * Salomon autem ædificavit illi domum. 6.a.1.
48 * Sed non Excelsus in manufactis habitat,
sicut Propheta dicit: *Infra
49 * Cœlum mihi sedes est: terra autem sca- 17.f.15
bellum pedum meorum. Quam domum ædifi- Isa.66.
cabitis mihi, dicit Dominus? aut quis locus re- a.1.
quietionis meæ est?
50 Nonne manus mea fecit hæc omnia?
51 Dura cervice, & incircumcisis cordibus &
auribus, vos semper Spiritui sancto restititis, si-
cut patres vestri, ita & vos. G
52 Quem Prophetarum non sunt persecuti pa-
tres vestri? Et occiderunt eos, qui prænuntia-
bant de adventu Justi, cujus vos nunc prodito-
res & homicidæ fuistis:
53 Qui accepistis legem in dispositione Ange-
lorum, & non custodistis.
54 Audientes autem hęc dissecabantur cordi-
bus suis, & stridebant dentibus in eum.
55 Cum autem esset plenus Spiritu sancto, in-
tendens in cœlum, vidit gloria Dei, & Jesũ stã-
tẽ a dextris Dei. Et ait: Ecce video cęlos aper-
tos, & Filium hominis stantem a dextris Dei.
56 Exclamantes autem voce magna conti-
nuerunt aures suas, & impetum fecerunt unani-
miter in eum.
57 Et ejicientes eum extra civitatem lapida-
bant: & testes deposuerunt vestimenta sua, se-
cus pedes adolescentis, qui vocabatur Saulus.
58 Et lapidabant Stephanum invocantem, &
dicentem: Dñe Jesu suscipe spiritum meum.
59 Po-

59 Positis autem genibus, clamavit voce magna, dicens: Domine ne statuas illis hoc peccatum. Et cum hoc dixisset, obdormivit in Domino. Saulus autem erat consentiens neci ejus.

CAPUT VIII.

In persecutione disperguntur omnes præter Apostolos, Saulo devastante Ecclesiam: Philippus plurimos in Samaria convertit, & in his Simonem magum baptizat: missi ab Apostolis Petrus & Joannes, oratione ac manuum impositione impetrant credentibus Samaritanis Spiritum sanctum: Simō autem volens Spiritus sancti dationem pecunia emere, dure à Petro corripitur: Philippus ab Angelo mittitur ad Eunuchum, quem ubi credentem baptizasset, à Spiritu raptus defertur in Azotum.

A 1 Facta est autem in illa die persecutio magna in Ecclesia, quæ erat Jerosolymis, & omnes dispersi sunt per regiones Judææ & Samariæ, præter Apostolos.

2 Curaverunt autem Stephanum viri timorati, & fecerunt planctum magnum super eum.

3 Saulus autem devastabat Ecclesiam, per domos intrans, & trahens viros ac mulieres, tradebat in custodiam.

4 Igitur qui dispersi erant pertransibant, evangelizantes verbum Dei.

5 Philippus autem descendens in civitatem Samariæ, prædicabat illis Christum.

6 Intendebant autem turbæ his quę à Philippo dicebantur, unanimiter audientes, & videntes signa quæ faciebat.

B 7 Multi enim eorum, qui habebant spiritus immundos clamantes voce magna exibant.

8 Multi autem paralytici & claudi curati sūt.

9 Factum est ergo gaudium magnum in illa civitate. Vir autem quidam nomine Simon, qui ante fuerat in civitate magus, seducens gentem Samariæ, dicens se esse aliquem magnum:

10 Cui auscultabant omnes à minimo usque ad maximum, dicentes: Hic est virtus Dei, quæ vocatur magna.

11 Attendebant autem eum, propter quod multo tempore magiis suis dementasset eos.

12 Cum vero credidissent Philippo evangelizanti de regno Dei, in nomine Jesu Christi baptizabantur viri ac mulieres.

C 13 Tunc Simon & ipse credidit: & cum baptizatus esset, adhærebat Philippo. Videns etiam signa & virtutes maximas fieri, stupens admirabatur.

14 Cum autem audissent Apostoli, qui erant Jerosolymis, quod recepisset Samaria verbum Dei, miserunt ad eos Petrum & Joannem.

15 Qui cum venissent, oraverunt pro ipsis ut acciperent Spiritum sanctum:

16 Nondum enim in quemquā illorū venerat, sed baptizati tantum erāt in nomine Dñi Jesu.

17 Tunc imponebant manus super illos, & accipiebant Spiritum sanctum.

18 Cum vidisset autem Simon, quia per impositionem manus Apostolorum daretur Spiritus sanctus, obtulit eis pecuniam,

D 19 Dicens: Date & mihi hanc potestatem, ut cuicumque imposuero manus, accipiat Spiritum sanctum. Petrus autem dixit ad eum:

20 Pecunia tua tecum sit in perditionem: quoniam donū Dei existimasti pecunia possideri.

21 Non est tibi pars, neque sors in sermone isto, cor enim tuum non est rectum coram Deo.

22 Pœnitentiam itaque age ab hac nequitia tua: & roga Deum, si forte remittatur tibi hæc cogitatio cordis tui.

23 In felle enim amaritudinis, & obligatione iniquitatis video te esse.

24 Respondens autem Simon, dixit: Precamini vos pro me ad Dominum, ut nihil veniat super me horum quæ dixistis. E

25 Et illi quidem testificati & locuti verbum Domini, redibant Jerosolymam, & multis regionibus Samaritanorum evangelizabant.

26 Angelus autem Domini locutus est ad Philippum, dicens: Surge, & vade contra meridianum, ad viam quæ descendit ab Jerusalem in Gazam: hæc est deserta.

27 Et surgens abiit. Et ecce vir Æthiops, eunuchus, potens Candacis reginæ Æthiopum, qui erat super omnes gazas ejus, venerat adorare in Jerusalem:

28 Et revertebatur sedens super currum suum: legensque Isaiam prophetam.

29 Dixit autem Spiritus Philippo: Accede, & adjunge te ad currum istum. F

30 Accurrens autem Philippus, audivit eum legentem Isaiam Prophetam, & dixit: Putasne intelligis quæ legis?

31 Qui ait: Et quomodo possum, si non aliquis ostenderit mihi? Rogavitque Philippum ut ascenderet, & sederet secum.

32 Locus autem Scripturæ quam legebat, erat hic: * Tamquam ovis ad occisionem ductus est: & sicut agnus coram tondente se, sine voce, sic non aperuit os suum. * Isaiæ 53.c.7.

33 In humilitate judicium ejus sublatum est. Generationem ejus quis enarrabit; quoniam tolletur de terra vita ejus?

34 Respondens autem eunuchus Philippo, dixit: Obsecro te, de quo Propheta dicit hoc? de se, an de alio aliquo?

35 Aperiens autem Philippus os suum, & incipiens a Scriptura ista, evangelizavit illi Jesum.

36 Et dum irent per viam, venerunt ad quamdam aquam: & ait Eunuchus: Ecce aqua, quid prohibet me baptizari? G

37 Dixit autem Philippus: Si credis ex toto corde, licet. Et respondens ait: Credo, Filium Dei esse Jesum Christum.

38 Et jussit stare currum: & descenderunt uterque in aquam, Philippus, & Eunuchus, & baptizavit eum.

39 Cum autem ascendissent de aqua, Spiritus Dñi rapuit Philippum, & amplius non vidit eū Eunuchus. Ibat autem per viam suam gaudens.

40 Philippus autem inventus est in Azoto, & pertransiens evangelizabat civitatibus cunctis, donec veniret Cæsaream.

CAPUT IX.

Admiranda Sauli persecutoris conversio, Domino ei apparente, & Anania ad ipsum misso, à quo baptizatus cœpit Damasci acerrime tueri Jesum esse Christum: discipuli vero ipsum demittunt per murum propter Judæorum insidias: quem Barnabas Jerosolymis ducit ad Apostolos, unde rursum propter insidias dimittitur Tarsum: Petrus Lyddæ sanat Æneā paralyticū, & in Joppe Tabitham resuscitat.

1 Saulus autem adhuc spirans minarum, & cædis in discipulos Domini, accessit Gal. 1. c. 13.

sit ad Principem sacerdotum,

2 Et petiit ab eo epistolas in Damascum ad synagogas: ut si quos invenisset hujus viæ viros, ac mulieres, vinctos perduceret in Jerusalem.

* Infra 22.a.6. 1. Cor. 15.b.8. 2. Cor. 12.a.1.

3 * Et cum iter faceret, contigit ut appropinquaret Damasco: & subito circumfulsit eum lux de cœlo.

4 Et cadens in terram audivit vocem dicentem sibi: Saule, Saule, quid me persequeris?

5 Qui dixit: Quis es Domine? Et ille: Ego sum Jesus, quem tu persequeris. durum est tibi contra stimulum calcitrare.

B 6 Et tremens, ac stupens dixit: Domine, quid me vis facere?

7 Et Dominus ad eum: Surge, & ingredere civitatem, & ibi dicetur tibi quid te oporteat facere. Viri autem illi, qui comitabantur cum eo, stabant stupefacti, audientes quidem vocem, neminem autem videntes.

8 Surrexit autem Saulus de terra, apertisque oculis nihil videbat. Ad manus autem illum trahentes, introduxerunt Damascum.

9 Et erat ibi tribus diebus non videns, & non manducavit, neque bibit.

10 Erat autem quidam discipulus Damasci, nomine Ananias: & dixit ad illum in visu Dominus: Anania. At ille ait: Ecce ego, Domine.

11 Et Dominus ad eum: Surge, & vade in vicum: qui vocatur Rectus: & quære in domo Judæ Saulum nomine Tarsensem: ecce enim orat.

12 (Et vidit virum Ananiam nomine, introeuntē, & imponētē sibi manus ut visum recipiat.)

C 13 Respondit autem Ananias: Domine, audivi a multis de viro hoc, quanta mala fecerit sanctis tuis in Jerusalem:

14 Et hic habet potestatem à principibus sacerdotum alligandi omnes, qui invocant nomen tuum.

15 Dixit autem ad eum Dñs: Vade, quoniam vas electionis est mihi iste, ut portet nomē meū coram gentibus, & regibus, & filiis Israel.

16 Ego enim ostendam illi, quanta oporteat eum pro nomine meo pati.

17 Et abiit Ananias, & introivit in domū: & imponens ei manus, dixit: Saule frater, Dñs misit me Jesus, qui apparuit tibi in via qua veniebas, ut videas, & implearis Spiritu sancto.

18 Et confestim ceciderunt ab oculis ejus tamquam squamæ, & visum recepit: & surgens baptizatus est. D

19 Et cum accepisset cibum, confortatus est. Fuit autem cum discipulis, qui erant Damasci, per dies aliquot.

20 Et continuo in synagogis prædicabat Jesum, quoniam hic est Filius Dei.

21 Stupebant autem omnes qui audiebant, & dicebant: Nonne hic est, qui expugnabat in Jerusalem eos, qui invocabant nomen istud: & huc ad hoc venit, ut vinctos illos duceret ad principes sacerdotum?

22 Saulus autem multo magis convalescebat, & confundebat Judæos, qui habitabant Damasci, affirmans quoniam hic est Christus.

23 Cum autem implerentur dies multi, consiliū fecerunt in unum Judæi, ut eum interficerēt.

24 Notæ autem factæ sunt Saulo insidiæ eorum. * Custodiebant autem & portas die ac nocte, ut eum interficerent. * 2. Cor. 11.g.32.

25 Accipientes autem eum discipuli nocte, per murum dimiserunt eum, submittentes in sporta.

26 Cum autem venisset in Jerusalem, tentabat se jungere discipulis, & omnes timebant eum, non credentes quod esset discipulus. E

27 Barnabas autem apprehensum illum duxit ad Apostolos: & narravit illis quomodo in via vidisset Dominum, & quia locutus est ei, & quomodo in Damasco fiducialiter egerit in nomine Jesu.

28 Et erat cum illis intrans & exiens in Jerusalem, & fiducialiter agens in nomine Domini.

29 Loquebatur quoque Gentibus: & disputabat cū Græcis: illi autem quærebant occidere eum.

30 Quod cum cognovissent fratres, deduxerunt eum Cæsaream, & dimiserunt Tarsum.

31 Ecclesia quidem per totam Judæam, & F

Ga-

Galilæam, & Samariam, habebat pacem, &
ædificabatur ambulans in timore Domini, &
consolatione sancti Spiritus replebatur.
32 Factum est autem, ut Petrus dum pertransi-
ret universos, deveniret ad sanctos, qui habi-
tabant Lyddæ.
33 Invenit autem ibi hominem quemdam, no-
mine Æneam, ab annis octo jacentem in gra-
bato, qui erat paralyticus:
34 Et ait illi Petrus Ænea; sanat te Dominus
Jesus Christus: surge, & sterne tibi. Et conti-
nuo surrexit.
35 Et viderunt eum omnes, qui habitabant
Lyddæ & Saronæ: qui conversi sunt ad Dñm.
36 In Joppe autem fuit quædam discipula, no-
mine Tabitha, quæ interpretata dicitur Dor-
cas. Hæc erat plena operibus bonis, & eleemo-
synis, quas faciebat.
37 Factum est autem in diebus illis, ut infir-
mata moreretur. Quam cum lavissent, posue-
runt eam in cœnaculo.
38 Cum autem prope esset Lydda ad Joppen,
discipuli audientes quia Petrus esset in ea, mi-
serunt duos viros ad eum, rogantes: Ne pigri-
G teris venire usque ad nos.
39 Exurgens autem Petrus venit cum illis. Et
cum advenisset, duxerunt illum in cœnaculum:
& circumsteterunt illum omnes viduæ flentes,
& ostendentes ei tunicas & vestes, quas facie-
bat illis Dorcas.
40 Ejectis autem omnibus foras, Petrus po-
nens genua oravit, & conversus ad corpus di-
xit: Tabitha, surge. At illa aperuit oculos suos:
& viso Petro, resedit.
41 Dans autem illi manum, erexit eam. Et cum
vocasset sanctos, & viduas, assignavit eã vivam.
42 Notum autem factum est per universam
Joppen: & crediderunt multi in Domino.
43 Factum est autem, ut dies multos morare-
tur in Joppe, apud Simonem quemdam coria-
rium.

CAPUT X.

*Jussu Angeli accersit Cornelius Centurio Pe-
trum, qui per lintei visionem admonitus Gen-
tes ad Evangelium admittendas esse, venit ad
illum: cumque super omnes verbum ejus de
Christo audientes Spiritus sanctus descendis-
set, jussit eos baptizari.*

1 VIr autem quidam erat in Cæsarea, no-
A mine Cornelius, Centurio cohortis quæ
dicitur Italica,
2 Religiosus, ac timens Deum cum omni do-
mo sua, faciens eleemosynas multas plebi, &
deprecans Deum semper:
3 Is vidit in visu manifeste, quasi hora diei
nona, Angelum Dei introeuntem ad se, & di-
centem sibi, Corneli.
4 At ille intuens eum, timore correptus, di-
xit: Quid est, Domine? Dixit autem illi: Ora-
tiones tuæ, & eleemosynæ tuæ, ascenderunt in
memoriam in conspectu Dei.
5 Et nunc mitte viros in Joppen, & accersi
Simonem quemdam, qui cognominatur Petrus:
6 Hic hospitatur apud Simonem quemdam
coriarium, cujus est domus juxta mare: hic
dicet tibi quid te oporteat facere.
7 Et cum discessisset Angelus qui loquebatur
illi, vocavit duos domesticos suos, & militem
metuentem Dominum, ex his qui illi parebant.
8 Quibus cum narrasset omnia, misit illos in
Joppen.
9 Postera autem die iter illis facientibus, &
appropinquantibus civitati, ascendit Petrus in
superiora ut oraret circa horam sextam.
10 Et cum esuriret, voluit gustare. Parantibus
autem illis, cecidit super eum mentis excessus:
11 Et vidit cælum apertum, & descendens vas
quoddam, velut linteum magnum, quatuor ini-
tiis submitti de cœlo in terram,
12 In quo erant omnia quadrupedia, & ser-
pentia terræ, & volatilia cœli.
13 Et facta est vox ad eum. Surge Petre, oc-
cide, & manduca.
14 Ait autem Petrus: Absit Dñe, quia numquã
manducavi omne commune & immundum.
15 Et vox iterum secundo ad eum: Quod Deus
purificavit, tu commune ne dixeris.
16 Hoc autem factum est per ter: & statim re-
ceptum est vas in cœlum.
17 Et dum intra se hæsitaret Petrus, quidnam C
esset visio, quam vidisset: ecce viri, qui missi
erant a Cornelio, inquirentes domum Simonis,
astiterunt ad januam.
18 Et cum vocassent, interrogabant, si Si-
mon, qui cognominatur Petrus, illic haberet
hospitium.
19 Petro autem cogitante de visione, dixit
Spiritus ei: Ecce viri tres quærunt te.
20 Surge itaque, descende, & vade cum eis
nihil dubitans: quia ego misi illos.
21 Descendens autem Petrus ad viros, dixit:
Ecce ego sum, quam quæritis: quæ causa est,
propter quam venistis?
22 Qui dixerunt: Cornelius Centurio, vir ju-
stus, & timens Deum, & testimonium habens ab
universa gente Judæorum, responsum accepit
ab Angelo sancto, accersire te in domum suam,
& audire verba abs te.
23 Introducens ergo eos, recepit hospitio. Se-
quenti autem die surgens profectus est cũ illis: & D
quidam ex fratribus ex Joppe comitati sunt eũ.
24 Altera autem die introivit Cæsaream. Cor-
nelius vero expectabat illos, convocatis co-
gnatis suis & necessariis amicis.
25 Et factum est cum introisset Petrus, obvius
venit ei Cornelius, & procidens ad pedes ejus
adoravit.
26 Petrus vero elevavit eum, dicens: Surge,
& ego ipse homo sum.
27 Et loquens cum illo intravit, & invenit
multos qui convenerant:
28 Dixitque ad illos: Vos scitis quomodo
abominatum sit viro Judæo, conjungi aut ac-
cedere ad alienigenam: sed mihi ostendit Deus,
neminem communem aut immundum dicere
hominem.
29 Propter quod sine dubitatione veni accer-
situs. Interrogo ergo, quam ob causam ac-
cersistis me?
30 Et Cornelius ait: A nudiusquarta die usque
ad hanc horam, orans eram hora nona in do- E
mo mea, & ecce vir stetit ante me in veste
candida, & ait:
31 Corneli, exaudita est oratio tua, & eleemo-
synæ tuæ commemoratæ sunt in conspectu Dei.
32 Mitte ergo in Joppen, & accersi Simonem,
qui cognominatur Petrus: hic hospitatur in do-
mo Simonis coriarii juxta mare.

33 Con-

33 Confestim ergo misi ad te: & tu benefecisti veniendo. Nunc ergo omnes nos in conspectu tuo adsumus, audire omnia quæcumque tibi præcepta sunt a Domino.

34 Aperiens autem Petrus os suum, dixit: In veritate comperi, *quia non est personarum acceptor Deus:

*Deut. 10.d.17. 2. Par. 19.b.7. Job.34.b.19. Sap.6.b.8. Eccl. 35.b.16. Rom.2.b.11. Gal 2.b.6. Eph.6.b.9. Coloss.3.d.25. 1.Petr.1.c.17.

35 Sed in omni gente, qui timet eum, & operatur justitiam acceptus est illi.

36 Verbum misit Deus filiis Israel, annuntians pacem per Jesum Christum: (hic est omnium Dominus.)

37 Vos scitis quod factum est verbum per universam Judæam: incipiens enim * a Galilæa, post baptismum quod prædicavit Joannes,

*Luc.4.b.14.

38 Jesum a Nazareth: quomodo unxit eum Deus Spiritu sancto, & virtute, qui pertransiit benefaciendo & sanando omnes oppressos à diabolo, quoniam Deus erat cum illo.

39 Et nos testes sumus omnium, quæ fecit in regione Judæorum, & Jerusalem, quem occiderunt suspendentes in ligno.

40 Hunc Deus suscitavit tertia die, & dedit eum manifestum fieri,

41 Non omni populo, sed testibus præordinatis a Deo: nobis, qui manducavimus & bibimus G cum illo, postquam resurrexit a mortuis.

42 Et præcepit nobis prædicare populo, & testificari, quia ipse est, qui constitutus est a Deo judex vivorum & mortuorum.

43 * Huic omnes Prophetæ testimonium perhibent, remissionem peccatorum accipere per nomen ejus omnes, qui credunt in eum.

*Jer.31.f.34. Mich.7.d.18.

44 Adhuc loquente Petro verba hæc, cecidit Spiritus sanctus super omnes qui audiebant verbum.

45 Et obstupuerunt ex circumcisione fideles, qui venerant cum Petro, quia & in nationes gratia Spiritus sancti effusa est.

46 Audiebant enim illos loquentes linguis, & magnificantes Deum.

47 Tunc respondit Petrus: Numquid aquam quis prohibere potest, ut non baptizentur hi, qui Spiritum sanctum acceperunt sicut & nos?

48 Et jussit eos baptizari in nomine Domini Jesu Christi. Tunc rogaverunt eum ut maneret apud eos aliquot diebus.

CAPUT XI.

Petrus disceptantibus fratribus quod ad Gentes accessisset, rei ordinem exponit: multis Antiochiæ conversis prædicatione discipulorum, mittitur ad eos Barnabas ab Ecclesia Jerosolymitana, qui multis conversis adducit eo & Saulum à Tarso: cum quo mittitur Jerusalem, ut in famem ab Agabo propheta prædictam ferant fratribus eleemosynam.

A 1 Audierunt autem Apostoli, & fratres, qui erant in Judæa: quoniam & Gentes receperunt verbum Dei.

2 Cum autem ascendisset Petrus Jerosolymam, disceptabant adversus illum, qui erant ex circumcisione,

3 Dicentes: Quare introisti ad viros præputium habentes, & manducasti cum illis?

4 Incipiens autem Petrus exponebat illis ordinem, dicens:

5 Ego eram in civitate Joppe orans, & vidi in excessu mentis visionem, descendens vas quoddam velut linteum magnum quatuor initiis summitti de cœlo, & venit usque ad me.

6 In quod intuens considerabam, & vidi quadrupedia terræ, & bestias, & reptilia, & volatilia cœli.

7 Audivi autem & vocem dicentem mihi: Surge Petre, occide, & manduca.

8 Dixi autem: Nequaquam Domine: quia commune aut immundum numquam introivit in os meum. B

9 Respondit autem vox secundo de cœlo: Quæ Deus mundavit, tu ne commune dixeris.

10 Hoc autem factum est per ter: & recepta sunt omnia rursum in cœlum.

11 Et ecce viri tres confestim astiterunt in domo, in qua eram, missi a Cæsarea ad me.

12 Dixit autem Spiritus mihi, ut irem cum illis, nihil hæsitans. Venerunt autem mecū & sex fratres isti, & ingressi sumus in domum viri.

13 Narravit autem nobis, quomodo vidisset Angelum in domo sua, stantem & dicentem sibi: Mitte in Joppen, & accersi Simonem, qui cognominatur Petrus,

14 Qui loquetur tibi verba, in quibus salvus eris tu, & universa domus tua.

15 Cum autem cœpissem loqui, cecidit Spiritus sanctus super eos, sicut & in nos in initio:

16 Recordatus sum autem verbi Domini, sicut dicebat: * Joannes quidem baptizavit aqua, vos autem baptizabimini Spiritu sancto.

*Supr.1.a.5. Matt.3.b.11. Mar.1.b.8. Luc.3.c.16. Joan.1.d.26. Inf.19.a.4.

17 Si ergo eamdem gratiam dedit illis Deus, sicut & nobis, qui credidimus in Dominum Jesum Christum: ego quis eram, qui possem prohibere Deum?

18 His auditis, tacuerunt: & glorificaverunt Deum, dicentes: Ergo & Gentibus pœnitentiam dedit Deus ad vitam.

19 Et illi quidem, qui dispersi fuerant a tribulatione, quæ facta fuerat sub Stephano, perambulaverunt usque Phœnicen, & Cyprum, & Antiochiam, nemini loquentes verbum, nisi solis Judæis. C

20 Erant autem quidam ex eis viri Cyprii, & Cyrenæi, qui cum introissent Antiochiam, loquebantur & ad Græcos, annuntiantes Dominum Jesum.

21 Et erat manus Domini cum eis: multusque numerus credentium conversus est ad Dominū.

22 Pervenit autem sermo ad aures ecclesiæ, quæ erat Jerosolymis, super istis: & miserunt Barnabam usque ad Antiochiam.

23 Qui cum pervenisset, & vidisset gratiam Dei, gavisus est: & hortabatur omnes in proposito cordis permanere in Domino: D

24 Quia erat vir bonus, & plenus Spiritu sancto, & fide. Et apposita est multa turba Dno.

25 Profectus est autem Barnabas Tarsum, ut quæreret Saulum: quem cum invenisset, perduxit Antiochiam.

26 Et annum totum conversati sunt ibi in Ecclesia: & docuerunt turbam multam, ita ut cognominarentur primum Antiochiæ discipuli, Christiani.

27 In his autem diebus supervenerunt ab Jerosolymis prophetæ Antiochiam:

28 Et surgens unus ex eis nomine Agabus, significabat per spiritum famem magnam futuram in universo orbe terrarum, quæ facta est sub Claudio.

29 Discipuli autem, prout quis habebat, pro-

posuerunt singuli in ministerium mittere habitantibus in Judæa fratribus :

30 Quod & fecerunt, mittentes ad seniores per manus Barnabæ & Sauli .

CAPUT XII.

Herodes occiso Jacobo Petrum retrudit in carcerem, cupiens post Pascha eum tradere populo occidendum; sed orante pro eo sine intermissione Ecclesia, Angelico eductus auxilio, fratribus magnum attulit gaudium : facta autem de carceris custodibus inquisitione, Herodes proficiscitur Cæsaream: cumque divinos honores à populo oblatos non respueret, percussus est ab Angelo, & consumptus à vermibus exspiravit.

A 1 EOdem autē tempore misit Herodes rex manus, ut affligeret quosdā de Ecclesia.

2 Occidit autem Jacobum fratrem Joannis gladio.

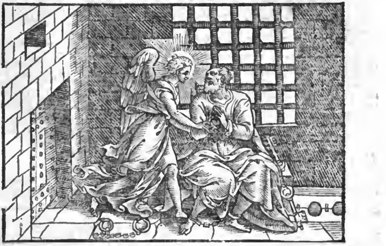
3 Videns autem quia placeret Judæis, apposuit ut apprehenderet & Petrum. Erant autem dies Azymorum.

4 Quem cum apprehendisset, misit in carcerem, tradens quatuor quaternionibus militum custodiendum, volens post Pascha producere eum populo.

5 Et Petrus quidem servabatur in carcere. Oratio autem fiebat sine intermissione ab Ecclesia ad Deum pro eo.

6 Cum autem producturus eum esset Herodes, in ipsa nocte erat Petrus dormiens inter duos milites, vinctus catenis duabus: & custodes ante ostium custodiebant carcerem.

7 Et ecce Angelus Domini astitit : & lumen

refulsit in habitaculo: percussoque latere Petri, excitavit eum, dicens: Surge velociter. Et ceciderunt catenæ de manibus ejus.

B 8 Dixit autem Angelus ad eum: Præcingere, & calcea te caligas tuas. Et fecit sic. Et dixit illi: Circumda tibi vestimentum tuum, & sequere me.

9 Et exiens sequebatur eum, & nesciebat quia verum est, quod fiebat per Angelum : existimabat autem se visum videre.

10 Transeuntes autem primam & secundam custodiam, venerunt ad portam ferream, quæ ducit ad civitatem: quæ ultro aperta est eis. Et exeuntes processerunt vicum unum: & continuo discessit Angelus ab eo.

11 Et Petrus ad se reversus, dixit: Nunc scio vere, quia misit Dominus Angelum suum, & eripuit me de manu Herodis, & de omni expectatione plebis Judæorum.

12 Consideransque venit ad domum Mariæ matris Joannis, qui cognominatus est Marcus, ubi erant multi congregati, & orantes.

C 13 Pulsante autem eo ostium januæ processit puella ad audiendum, nomine Rhode.

14 Et ut cognovit vocem Petri; præ gaudio non aperuit januam, sed intro currens nuntiavit stare Petrum ante januam.

15 At illi dixerunt ad eam: Insanis. Illa autem affirmabat sic se habere. Illi autem dicebant: Angelus ejus est.

16 Petrus autem perseverabat pulsans. Cum autē aperuissent, viderunt eū, & obstupuerunt.

17 Annuens autem eis manu, ut tacerent, narravit quomodo Dominus eduxisset eum de carcere, dixitque: Nuntiate Jacobo, & fratribus hæc. Et egressus abiit in alium locum.

18 Facta autem die, erat non parva turbatio inter milites, quidnam factum esset de Petro.

19 Herodes autem cum requisisset eum, & D
non invenisset, inquisitione facta de custodibus, jussit eos duci: descendensque à Judæa in Cæsaream, ibi commoratus est.

20 Erat autem iratus Tyriis, & Sidoniis. At illi unanimes venerunt ad eum, & persuaso Blasto, qui erat super cubiculum regis, postulabant pacem, eo quod alerentur regiones eorum ab illo.

21 Statuto autem die, Herodes vestitus veste regia, sedit pro tribunali, & concionabatur ad eos.

22 Populus autem acclamabat: Dei voces, & non hominis.
23 Confestim autem percussit eum Angelus Domini, eo quod non dedisset honorem Deo: & consumptus a vermibus, expiravit.
24 Verbum autem Domini crescebat, & multiplicabatur.
25 Barnabas autem & Saulus reversi sunt ab
* Sup. 11. d. 29. Jerosolymis * expleto ministerio, assumpto Joanne, qui cognominatus est Marcus.

CAPUT XIII.

Saulus & Barnabas jubentur à Spiritu sancto segregari ad opus prædicationis inter Gentes, & Barjesu sive Elyma mago, qui eorum prædicationi resistebat, ad Pauli verbum excæcato, credit Sergius Paulus: in Antiochia Pisidiæ Paulus in synagoga latius de Christo disserit: sed Judæis blasphemantibus, & persecutionem in eos excitantibus, convertuntur ad Gentes juxta Isaiæ vaticinium.

A 1 ERant autem in Ecclesia, quæ erat Antiochiæ, prophetæ, & doctores, in quibus Barnabas, & Simon, qui vocabatur Niger, & Lucius Cyrenensis, & Manahen, qui erat Herodis Tetrarchæ collactaneus, & Saulus.
2 Ministrantibus autem illis Domino, & jejunantibus, dixit illis Spiritus sanctus: Segregate mihi Saulum & Barnabam, in opus ad quod assumpsi eos.
3 Tunc jejunantes, & orantes, imponentesque eis manus, dimiserunt illos.
4 Et ipsi quidẽ missi à Spiritu sancto abierunt Seleuciam: & inde navigaverunt Cyprum.
5 Et cum venissent Salaminam, prædicabant verbum Dei in synagogis Judæorum. Habebant autem & Joannem in ministerio.
6 Et cum perambulassent universam insulam
B usque Paphum, invenerunt quemdam virum magum pseudoprophetam, Judæum, cui nomen erat Barjesu,
7 Qui erat cum Proconsule Sergio Paulo viro prudente. Hic, accersitis Barnaba & Saulo, desiderabat audire verbum Dei.
8 Resistebat autem illis Elymas magus (sic enim interpretatur nomen ejus) quærens avertere Proconsulem à fide.
9 Saulus autem, qui & Paulus, repletus Spiritu sancto intuens in eum,
10 Dixit: O plene omni dolo, & omni fallacia, fili diaboli, inimice omnis justitiæ, non desinis subvertere vias Domini rectas.
11 Et nũc ecce manus Domini super te, & eris cæcus, non videns solem usque ad tempus. Et confestim cecidit in eum caligo, & tenebræ, & circuiens quærebat qui ei manum daret.
12 Tunc Proconsul cum vidisset factum, credidit admirans super doctrina Domini.
13 Et cum à Papho navigassent Paulus & qui cum eo erant, venerunt Pergen Pamphyliæ. Joannes autem discedens ab eis, reversus est Jerosolymam.
14 Illi vero pertranseuntes Pergen, venerunt
C Antiochiam Pisidiæ: & ingressi synagogam die sabbatorum, sederunt.
15 Post lectionem autem legis, & Prophetarum, miserunt principes synagogæ ad eos, dicentes: Viri fratres, si quis est in vobis sermo exhortationis ad plebem, dicite.
*Exod 1.a.1. *Exod 13. d. 21.12.
16 Surgens autem Paulus, & manu silentium indicens, ait: Viri Israelitæ, & qui timetis Deum, audite:
17 Deus plebis Israel elegit patres nostros, & plebẽ exaltavit cum essent incolæ * in terra Ægypti, * & in brachio excelso eduxit eos ex ea, *Exod 6.a.1. * Ios 14.a.2.
18 * Et per quadraginta annorum tempus mores eorum sustinuit in deserto: * Iud 3.b.9.
19 Et destruens gentes septem in terra Chanaan, * sorte distribuit eis terram eorum, *1Reg 8 a. 5. & 9. c. 16. & 10.a.1.
20 Quasi post quadringentos & quinquaginta annos: * & post hæc dedit judices usque ad Samuel Prophetam. *1Reg. 16.c.13
21 Et exinde * postulaverunt regem & dedit illis Deus Saul filium Cis, virum de tribu Benjamin, annis quadraginta. * Ps. 88 b. 21.
22 Et amoto illo, * suscitavit illis David regem: cui testimonium perhibens, dixit: * Inveni David filium Jesse, virum secundum cor meum, qui faciet omnes voluntates meas. * Isa. 11.a.1. *Matt. 3.a.1. Marc. 1.a.4.
23 Hujus Deus ex semine * secundum promissionem eduxit Israel salvatorem Jesum, Luc. 3.a.3.
24 * Prædicante Joanne ante faciem adventus ejus baptismum pœnitentiæ omni populo Israel. *Ioan. 1.c.20.
25 Cum impleret autem Joannes cursum suũ, dicebat: Quem me arbitramini esse? * non sum ego, sed ecce venit post me, cujus non sum dignus calceamenta pedum solvere. Marc. 1.a.7. Matth. 3.b.11.
26 Viri fratres, filii generis Abraham, & qui in vobis timent Deum, vobis verbum salutis hujus missum est. *Matt. 27.c.20 22.
27 Qui enim habitabant Jerusalem, & principes ejus, hunc ignorantes, & voces prophetarum, quæ per omne sabbatum leguntur, judicantes impleverunt: Marc. 15.b.13 Luc. 23 c.21.23 Ioa. 19 c. 6.
28 Et nullam causam mortis invenientes in eo, * petierunt à Pilato, ut interficerent eum. *Matt. 28.
29 Cumque consummassent omnia, quę de eo scripta erant, deponentes eum de ligno, posuerunt eum in monumento. Marc. 16. Luc. 24
30 * Deus vero suscitavit eum à mortuis tertia die: qui visus est per dies multos his, Ioa. 20.
31 Qui simul ascenderant cum eo de Galilæa in Jerusalem: qui usque nunc sunt testes ejus ad plebem.
32 Et nos vobis annuntiamus eam, quæ ad patres nostros repromissio facta est:
33 Quoniam hanc Deus adimplevit filiis nostris, resuscitans Jesum, sicut & in Psalmo secundo scriptum est: * Filius meus es tu, ego hodie genui te. * Psal. 2.b.7. *Isaie 55.a.3.
34 Quod autẽ suscitavit eũ à mortuis, amplius jam non reversurum in corruptionem, ita dixit: * Quia dabo vobis sancta David fidelia. * Psal. 15.b.10
35 Ideoque & alias dicit: * Non dabis Sanctum tuum videre corruptionem. *1Reg. 2.b.10.
F
36 David enim in sua generatione cum administrasset, voluntati Dei * dormivit: & appositus est ad patres suos, & vidit corruptionem.
37 Quem vero Deus suscitavit à mortuis, non vidit corruptionem.
38 Notum igitur sit vobis viri fratres, quia per hunc vobis remissio peccatorum annuntiatur: & ab omnibus, quibus non potuistis in lege Moysi justificari,
39 In hoc omnis, qui credit, justificatur.
40 Videte ergo ne superveniat vobis quod dictum est in Prophetis:
41 * Videte contemptores, & admiramini, & disperdimini: quia opus operor ego in die- * Abac. 1.b.5.
bus

bus vestris, opus quod non credetis, si quis enarraverit vobis.

42 Exeuntibus autem illis, rogabant ut sequenti sabbato loquerentur sibi verba hæc.

43 Cumque dimissa esset synagoga, secuti sunt multi Judæorum, & colentium advenarum, Paulum & Barnabam: qui loquentes suadebant eis ut permanerent in gratia Dei.

44 Sequenti vero sabbato pæne universa civitas convenit audire verbum Dei.

G 45 Videntes autem turbas Judæi, repleti sunt zelo, & contradicebant his, quæ à Paulo dicebantur, blasphemantes.

46 Tunc constanter Paulus & Barnabas dixerunt: Vobis oportebat primũ loqui verbũ Dei: sed quoniã repellitis illud, & indignos vos judicatis ęternę vitę, ecce cõvertimur ad Gẽtes.

*Isaiæ 49.b.6. 47 Sic enim præcepit nobis Dominus: * Posui te in lucem Gentium, ut sis in salutem usque ad extremum terræ.

48 Audientes autem Gentes gavisæ sunt, & glorificabant verbum Domini: & crediderunt quotquot erant præordinati ad vitam æternã.

49 Disseminabatur autem verbum Domini per universam regionem.

50 Judæi autem concitaverunt mulieres religiosas, & honestas, & primos civitatis, & excitaverunt persecutionem in Paulum & Barnabam: & ejecerunt eos de finibus suis.

*Marc. 6.b.11. Matth. 10.b.14. Luc. 9.a.5. 51 * At illi, excusso pulvere pedum in eos, venerunt Iconium.

52 Discipuli quoque replebantur gaudio, & Spiritu sancto.

CAPUT XIV.

Multis Judæorum ac Ethnicorum Iconij fidem in Christum suscipientibus, concitatur à Judæis tumultus in Apostolos, qui Lystram fugiunt, ubi Paulus claudum à matris utero curat; populumque ac sacerdotes ob id ipsis tamquam diis sacrificare volentes ægre compescunt: sed concitata à Judæis supervenientibus turba, Paulus lapidatur, & pro mortuo relinquitur: cumque surrexisset, ipse & Barnabas discipulos per varia loca exhortantes, & presbyteros ordinantes, revertuntur Antiochiam.

A 1 FActum est autem Iconij, ut simul introirent in synagogam Judæorum, & loquerentur, ita ut crederet Judæorum & Græcorum copiosa multitudo.

2 Qui vero increduli fuerunt Judæi suscitaverunt, & ad iracundiam concitaverunt animas Gentium adversus fratres.

3 Multo igitur tempore demorati sunt, fiducialiter agentes in Domino, testimonium perhibente verbo gratiæ suæ, dante signa & prodigia fieri per manus eorum.

4 Divisa est autem multitudo civitatis: & quidam quidem erant cum Judæis, quidam vero cum Apostolis.

5 Cum autem factus esset impetus Gentilium & Judæorum cum principibus suis, ut contumeliis afficerent, & lapidarent eos,

6 Intelligentes confugerunt ad civitates Lycaoniæ, Lystrã & Derben, & universam in circuitu regionem, & ibi evangelizantes erant.

B 7 Et quidam vir Lystris infirmus pedibus sedebat, claudus ex utero matris suæ, qui numquam ambulaverat.

8 Hic audivit Paulũ loquentẽ. Qui intuitus eũ, & videns quia fidem haberet ut salvus fieret,

9 Dixit magna voce: Surge super pedes tuos rectus. Et exilivit, & ambulabat.

10 Turbæ autem cum vidissent quod fecerat Paulus, levaverunt vocem suam, Lycaonice dicentes: Dii similes facti hominibus, descenderunt ad nos.

11 Et vocabant Barnabam Jovem, Paulum vero Mercurium: quoniam ipse erat dux verbi.

12 Sacerdos quoque Jovis, qui erat ante civitatem, tauros & coronas ante januas afferens, cum populis volebat sacrificare.

13 Quod ubi audierunt Apostoli, Barnabas & Paulus, conscissis tunicis suis exilierunt in turbas clamantes, C

14 Et Dicentes: Viri, quid hæc facitis? & nos mortales sumus, similes vobis homines, annuntiantes vobis ab his vanis converti ad Deum vivum, * qui fecit cœlum, & terram, & mare, & omnia quæ in eis sunt: *Psal. 145. a. 6. Apoc. 14.b.7.

15 Qui in præteritis generationibus dimisit omnes gentes ingredi vias suas.

16 Et quidem non sine testimonio semetipsum reliquit, benefaciens de cœlo, dans pluvias & tempora fructifera, implens cibo & lætitia corda nostra.

17 Et hæc dicentes, vix sedaverunt turbas ne sibi immolarent.

18 Supervenerunt autem quidam ab Antiochia, & Iconio Judæi: & persuasis turbis, lapidantesque Paulum, traxerunt extra civitatem, existimantes eum mortuum esse.

19 Circumdantibus autem eum discipulis, surgens intravit civitatem, & postera die profectus est cum Barnaba in Derben. D

20 Cumque evangelizassent civitati illi, & docuissent multos, reversi sunt Lystram, & Iconium, & Antiochiam.

21 Confirmãtes animas discipulorũ, exhortãtesq; ut permanerẽt in fide: & quoniã per multas tribulationes oportet nos intrare in regnũ Dei.

22 Et cũ constituissent illis per singulas ecclesias presbyteros, & orassent cũ jejunationibus, commendaverunt eos Dño, in quẽ crediderũt.

23 Transeuntesque Pisidiam, venerunt in Pamphyliam,

24 Et loquentes verbum Domini in Perge, descenderunt in Attaliam:

25 * Et inde navigaverunt Antiochiam, unde erant traditi gratiæ Dei, in opus quod compleverunt. * Sup. 13.a.1.

26 Cum autem venissent, & congregassent Ecclesiam, retulerunt quanta fecisset Deus cum illis, & quia aperuisset Gentibus ostium fidei.

27 Morati sunt autem tempus non modicum cum discipulis.

CAPUT XV.

Orta Antiochiæ seditione propter Judæos, volentes Gentes ad Deum conversas circumcidi, Paulus & Barnabas rem ad Apostolos referunt: qui post Petri & Jacobi suffragia, communi decreto per litteras statuunt, Gentes conversas non ligari lege Moysi: Paulus cupiens ab Antiochia invisere loca in quibus prædicaverat, separatur à Barnaba, eo quod nollet Joannem assumi.

1 ET quidam descendentes de Judęa, docebant fratres: * Quia nisi circumcidamini A * Gal. 5. a. 2.

secundum morem Moysi, non potestis salvari.

2 Facta ergo seditione non minima Paulo & Barnabæ adversus illos, statuerunt ut ascenderent Paulus & Barnabas, & quidam alii ex aliis, ad Apostolos & presbyteros in Jerusalem super hac quæstione.

3 Illi ergo deducti ab Ecclesia, pertransibant Phœnicem & Samariam, narrantes conversionem Gentium: & faciebant gaudium magnum omnibus fratribus.

4 Cum autē venissent Jerosolymam, suscepti sunt ab Ecclesia, & ab Apostolis, & senioribus, annuntiantes quanta Deus fecisset cum illis.

B 5 Surrexerunt autem quidam de hæresi Pharisæorum, qui crediderunt, dicentes: Quia oportet circumcidi eos, præcipere quoque servare legem Moysi.

6 Conveneruntque Apostoli & seniores videre de verbo hoc.

7 Cum autem magna conquisitio fieret, surgens Petrus dixit ad eos: * Viri fratres, vos scitis quoniam ab antiquis diebus Deus in nobis elegit, per os meum audire Gentes verbum Evangelii, & credere.

* Sup. 10. b.10.

8 Et qui novit corda Deus, testimoniū perhibuit, *dans illis Spiritū sanctum, sicut & nobis,

* Sup. 10. g.45.

9 Et nihil discrevit inter nos & illos, fide purificans corda eorum.

10 Nunc ergo quid tentatis Deum, imponere jugum super cervices discipulorum, quod neq; patres nostri, neque nos portare potuimus?

C 11 Sed per gratiam Domini Jesu Christi credimus salvari, quemadmodum & illi.

12 Tacuit autem omnis multitudo: & audiebant Barnabā & Paulū, narrantes quanta Deus fecisset signa & prodigia in Gentibus per eos.

13 Et postquam tacuerunt, respondit Jacobus, dicens: Viri fratres audite me.

14 Simō narravit quemadmodū primū Deus visitavit sumere ex Gētibus populū nomini suo.

15 Et huic concordant verba Prophetarum, sicut scriptum est:

16 * Post hæc revertar, & reædificabo tabernaculum David, quod decidit; & diruta ejus reædificabo, & erigam illud:

* Am. 9.c.11.

D 17 Ut requirant ceteri hominum Dominum, & omnes gentes, super quas invocatum est nomen meum, dicit Dominus faciens hæc.

18 Notum à sæculo est Domino opus suum.

19 Propter quod ego judico, non inquietari eos qui ex Gentibus convertuntur ad Deum,

20 Sed scribere ad eos ut abstineant se à contaminationibus simulachrorum, & fornicatione, & suffocatis, & sanguine.

21 Moyses enim à temporibus antiquis habet in singulis civitatibus qui eum prædicent in synagogis, ubi per omne sabbatum legitur.

22 Tunc placuit Apostolis, & senioribus cum omni Ecclesia, eligere viros ex eis, & mittere Antiochiam cum Paulo & Barnaba, Judam, qui cognominabatur Barsabas, & Silam, viros primos in fratribus.

E 23 Scribentes per manus eorum. APOSTOLI & seniores fratres, his, qui sunt Antiochiæ, & Syriæ, & Ciliciæ, fratribus, ex Gentibus salutē.

24 Quoniam audivimus quia quidam ex nobis exeuntes, turbaverunt vos verbis, evertentes animas vestras, quibus non mandavimus:

25 Placuit nobis collectis in unum, eligere viros, & mittere ad vos, cum charissimis nostris Barnaba & Paulo,

26 Hominibus, qui tradiderunt animas suas pro nomine Domini nostri Jesu Christi.

27 Misimus ergo Judam & Silam, qui & ipsi vobis verbis referent eadem.

28 Visum est enim Spiritui sancto, & nobis, nihil ultra imponere vobis oneris quam hæc necessaria: F

29 Ut abstineatis vos ab immolatis simulachrorū, & sāguine, & suffocato, & fornicatione, a quibus custodientes vos, bene agetis. Valete.

30 Illi ergo dimissi, descenderunt Antiochiā: & cōgregata multitudine tradiderūt Epistolā.

31 Quā cū legissēt, gavisi sūt super cōsolatione.

32 Judas autem & Silas, & ipsi cum essent Prophetæ, verbo plurimo consolati sunt fratres, & confirmaverunt.

33 Facto autē ibi aliquanto tēpore, dimissi sūt cum pace a fratribus ad eos qui miserant illos.

34 Visum est autem Silæ ibi remanere: Judas autem solus abiit Jerusalem.

35 Paulus autem & Barnabas demorabantur Antiochiæ, docentes, & evangelizantes cum G
aliis pluribus verbum Domini.

36 Post aliquot autem dies, dixit ad Barnabam Paulus: Revertentes visitemus fratres per universas civitates, in quibus prædicavimus verbum Domini, quomodo se habeant.

37 Barnabas autem volebat secum assumere & Joannem, qui cognominabatur Marcus.

38 Paulus autem rogabat eum (ut qui discessisset ab eis de Pamphylia, & non isset cum eis in opus) non debere recipi.

39 Facta est autem dissensio, ita ut discederent ab invicem, & Barnabas quidem assumpto Marco navigaret Cyprum.

40 Paulus vero electo Sila profectus est, traditus gratiæ Dei à fratribus.

41 Perambulabat autem Syriam, & Ciliciam, confirmans Ecclesias: præcipiens custodire præcepta Apostolorum, & seniorum.

CAPUT XVI.

Paulus Lystris assumptum Timotheum circumcidit, & per varias civitates tradit servanda Apostolorum dogmata: vetantur à Spiritu sancto prædicare in Asia & Bithynia: vocato autem per visionem Paulo in Macedoniam, proficiscuntur: primumque Philippis prædicantes, hospitio excipiuntur apud Lydiam: sed ejecto per Paulum spiritu pythone, virgis cæsi mittuntur in carcerem: ubi facto terræmotu, solutisque eorum vinculis custos carceris convertitur: posteroque die magistratus orant ut civitatem egrediantur.

1 PErvenit autem Derben, & Lystram. Et A
ecce discipulus quidam erat ibi nomine Timotheus, filius mulieris Judææ fidelis, patre Gentili.

2 Huic testimonium bonum reddebant, qui in Lystris erant, & Iconio fratres.

3 Hunc voluit Paulus secum proficisci: & assumens circumcidit eum, propter Judæos qui erant in illis locis. Sciebant enim omnes quod pater ejus erat Gentilis.

4 Cum autē pertransirent civitates, tradebant eis custodire dogmata, quæ erant decreta ab Apostolis & senioribus, qui erāt Jerosolymis.

5 Et Ecclesiæ quidem confirmabantur fide, &

de, & abundabant numero quotidie.
6 Transeuntes autem Phrygiam, & Galatiæ
regionem, vetati sunt a Spiritu sancto loqui
verbum Dei in Asia.
B 7 Cũ venissent autẽ in Mysiam, tentabãt ire in
Bithyniam: & non permisit eos Spiritus Jesu.
8 Cum autem pertransissent Mysiam, descen-
derunt Troadem:
9 Et visio per noctem Paulo ostensa est: Vir
Macedo quidã erat stans, & deprecans eum, &
dicens: Transiens in Macedoniam, adjuva nos.
10 Ut autem visum vidit, statim quæsivimus
proficisci in Macedoniam, certi facti quod vo-
casset nos Deus evangelizare eis.
11 Navigãtes autẽ à Troade, recto cursu veni-
mus Samothraciam, & sequenti die Neapolim
12 Et inde Philippos, quæ est prima parti
Macedoniæ civitas, colonia. Eramus autem in
hac Urbe diebus aliquot, conferentes.
13 Die autẽ sabbatorũ egressi sumus foras por- C
tã juxta flumẽ, ubi videbatur oratio esse: & se-
dẽtes loquebamur mulieribus, quæ cõvenerant.
14 Et quædam mulier nomine Lydia, purpu-
raria civitatis Thyatirenorum, colens Deum
audivit: cujus Dominus aperuit cor intende-
re his quæ dicebantur a Paulo.
15 Cum autem baptizata esset, & domus
ejus, deprecata est dicens: Si judicastis me fi-
delem Domino esse, introite in domum meam,
& manete. Et coegit nos.

16 Factum est autem euntibus nobis ad ora-
tionem, puellam quamdam habentem spiritum
pythonem obviare nobis, quæ quæstum ma-
gnum præstabat dominis suis divinando.
17 Hæc subsecuta Paulum, & nos, clamabat
D dicens: Isti homines servi Dei excelsi sunt, qui
annuntiant vobis viam salutis.
18 Hoc autem faciebat multis diebus. Do-
lens autem Paulus, & conversus, spiritui dixit:
Præcipio tibi in nomine Jesu Christi exire ab
ea. Et exiit eadem hora.
19 Videntes autem domini ejus quia exivit
spes quęstus eorum, apprehendentes Paulum &
Silam perduxerunt in forum ad principes:
20 Et offerentes eos magistratibus, dixerunt:
Hi homines conturbant civitatem nostram,
cum sint Judæi:
21 Et annuntiant morẽ, quem non licet nobis
suscipere, neque facere, cum simus Romani.
22 Et cucurrit plebs adversus eos: & magi-
*2Cor. 11.f.25 stratus, scissis tunicis eorum, * jusserunt eos
virgis cædi.
1Thes. 2.a.2. 23 Et cum multas plagas eis imposuissent,
Phil. miserunt eos in carcerem, præcipientes custo-
1.b.11. di ut diligenter custodiret eos.
E 24 Qui cum tale præceptum accepisset, misit
eos in interiorem carcerem, & pedes eorum
strinxit ligno.
25 Media autem nocte, Paulus & Silas oran-
tes, laudabant Deum: & audiebant eos, qui in
custodia erant.
26 Subito vero terræmotus factus est magnus,
ita ut moverentur fundamenta carceris. Et
statim aperta sunt omnia ostia: & universo-
rum vincula soluta sunt.
27 Expergefactus autẽ custos carceris, & vidẽs
januas apertas carceris, evaginato gladio vo-
lebãt se interficere, æstimans fugisse vinctos.
28 Clamavit autẽ Paulus voce magna, dicẽs:
nihil tibi mali feceris: universi enim hic sumus.
29 Petitoque lumine, introgressus est: & tre-
mefactus procidit Paulo & Silæ ad pedes: F
30 Et producens eos foras, ait: Domini, quid
me oportet facere, ut salvus fiam?
31 At illi dixerunt: Crede in Dominum Je-
sum: & salvus eris tu, & domus tua.
32 Et locuti sunt ei verbum Domini, cum
omnibus qui erant in domo ejus.
33 Et tollens eos in illa hora noctis, lavit
plagas eorum: & baptizatus est ipse, & omnis
domus ejus continuo.
34 Cumque perduxisset eos in domum suam,
apposuit eis mensam, & lætatus est cum omni
domo sua credens Deo.
35 Et cum dies factus esset, miserunt magistra-
tus lictores, dicentes; Dimitte homines illos:

36 Nuntiavit autem custos carceris verba hæc
Paulo: Qui miserunt magistratus ut dimittamini:
nunc igitur exeuntes, ite in pace.
37 Paulus autem dixit eis: Cæsos nos publice,
indemnatos, homines Romanos miserunt
in carcerem, & nunc occulte nos ejiciunt:
Non ita: sed veniant,
38 Et ipsi nos ejiciant. Nuntiaverunt autem
magistratibus lictores verba hæc. Timueruntque
audito quod Romani essent:
39 Et venientes deprecati sunt eos, & educentes
rogabant ut egrederentur de Urbe.
40 Exeuntes autem de carcere, introierunt
ad Lydiam: & visis fratribus consolati sunt
eos, & profecti sunt.

CAPUT XVII.

Facto Thessalonicæ magno fructu per Pauli prædicationem, concitatur adversus eum à Judæis seditio, similiter & Berææ: Paulus Athenis cum Iudæis & philosophis disserit: ac Dionysium Areopagitam ad Christum convertit cum quibusdam aliis.

1 CUm autem perambulassent Amphipolim
A & Apolloniam, venerunt Thessalonicam,
ubi erat synagoga Judæorum.
2 Secundum consuetudinem autem Paulus
introivit ad eos, & per sabbata tria disserebat
eis de Scripturis,
3 Adaperiēs & insinuans quia Christum oportuit
pati, & resurgere a mortuis: & quia hic est
Jesus Christus, quem ego annuntio vobis.
4 Et quidā ex eis crediderunt, & adjuncti sunt
Paulo & Silę & de colētibus Gentilibusq; multitudo
magna, & mulieres nobiles non paucæ.
5 Zelantes autem Judæi, assumentesque de
B vulgo viros quosdam malos, & turba facta,
concitaverunt civitatem: & assistentes domui
Jasonis quærebant eos producere in populum.
6 Et cum non invenissent eos, trahebant Jasonem
& quosdam fratres ad principes civitatis,
clamantes: Quoniam hi, qui Urbem concitant,
& huc venerunt,
7 Quos suscepit Iasō, & hi omnes cōtra decreta
Cæsaris faciunt, regē alium dicentes esse, Jesū.
8 Concitaverunt autem plebem, & principes
civitatis audientes hæc.
9 Et accepta satisfactione à Jasone, & à ceteris,
dimiserunt eos.
10 Fratres vero cōfestim per noctem dimiserunt
C Paulum & Silam in Berœam. Qui cum venissent,
in synagogam Judæorum introierunt.
11 Hi autem erant nobiliores eorum, qui sunt
Thessalonicæ, qui susceperunt verbum cum
omni aviditate, quotidie scrutantes Scripturas,
si hæc ita se haberent.
12 Et multi quidem crediderunt ex eis, & mulierum
Gentiliū honestarum, & viri nō pauci.
13 Cum autem cognovissent in Thessalonica
Judæi, quia & Berœæ prædicatum est à Paulo
verbum Dei, venerunt & illuc commoventes
& turbantes multitudinem.
14 Statimque tunc Paulum dimiserunt fratres,
ut iret usque ad mare: Silas autem & Timotheus
remanserunt ibi.
15 Qui autem deducebant Paulum, perduxerunt
D eum usque Athenas, & accepto mandato
ab eo ad Silam & Timotheum, ut quam celeriter
venirent ad illum, profecti sunt.
16 Paulus autem cum Athenis eos expectaret,
incitabatur spiritus ejus in ipso, videns
idololatriæ deditam civitatem.
17 Disputabat igitur in synagoga cum Judæis,
& colentibus, & in foro, per omnes dies,
ad eos qui aderant.
18 Quidā autē Epicurei, & Stoici philosophi
disserebant cum eo, & quidam dicebant: Quid
vult seminiverbius hic dicere? Alii vero: Novorum
dæmoniorum videtur annuntiator esse:
quia Jesum, & resurrectionem annuntiabat eis.
19 Et apprehensum eum ad Areopagum B
duxerunt, dicentes: Possumus scire quæ est
hæc nova, quæ à te dicitur, doctrina?
20 Nova enim quædam infers auribus nostris:
Volumus ergo scire quidnam velint hæc esse.
(21 Athenienses autem omnes, & advenæ hospites,
ad nihil aliud vacabant, nisi aut dicere,
aut audire aliquid novi.)
22 Stans autem Paulus in medio Areopagi,
ait: Viri Athenienses per omnia quasi superstitiosiores
vos video.
23 Præteriens enim, & videns simulacra vestra,
inveni & aram, in qua scriptum erat:
IGNOTO DEO. Quod ergo ignorantes
colitis, hoc ego annuntio vobis.
24 * Deus, qui fecit mundum, & omnia quæ * Gen. 1.a.1.
in eo sunt, hic cœli & terræ cum sit Dominus,
* non in manufactis templis habitat, * Sap.
25 Nec manibus humanis colitur indigens 7.f.46
aliquo, cum ipse det omnibus vitam, & inspirationem,
& omnia:
26 Fecitque ex uno omne genus hominū inhabitare E
super universam faciem terræ, definiens
statuta tēpora, & terminos habitationis eorū,
27 Quærere Deū, si forte attrectēt eū, aut inveniant,
quāvis non longe sit ab unoquoq; nostrū.
28 In ipso enim vivimus, & movemur, & sumus:
sicut & quidam vestrorum Poetarum
dixerunt: Ipsius enim & genus sumus.
29 Genus ergo cū simus Dei nō debemus æstimare,
auro, aut argento, aut lapidi sculpturę artis
& cogitationis hominis, Divinū esse simile.
30 Et tempora quidem hujus ignorantiæ despiciens
Deus, nunc annuntiat hominibus ut G
omnes ubique pœnitentiam agant,
31 Eo quod statuit diem, in quo judicaturus
est orbem in æquitate, in viro, in quo statuit, fidē
præbens omnibus, suscitans eum à mortuis.
32 Cum audissent autem resurrectionem mortuorum,
quidam quidem irridebant, quidam
vero dixerunt: Audiemus te de hoc iterum.
33 Sic Paulus exivit de medio eorum.
34 Quidam vero viri adhærentes ei, crediderunt:
in quibus & Dionysius Areopagita, &
mulier nomine Damaris, & alii cum eis.

CAPUT XVIII.

Paulus Corinthi suum exercet artificium apud Aquilam: & quamquam ad ejus prædicationem blasphemarent Judæi, audit tamen in visione multū ibi populum ad fidem convertendum, verum post sesquiannum accusatur à Judæis apud Gallionem proconsulem, & post multos dies venit Ephesum, ac variis regionibus fratres confirmat: Apollo vehementer Judæos convincit, ostendens ex Scripturis Jesum esse Christum, quamquam tantum nosset baptisma Joannis.

1 POst hæc egressus ab Athenis, venit Corinthum: A

2 Et

2 Et inveniens quemdam Judæum nomine Aquilam: Ponticum genere, qui nuper venerat ab Italia, & Priscillam uxorem ejus, eo quod præcepisset Claudius discedere omnes Judæos a Roma,) accessit ad eos.

3 Et quia ejusdē erat artis, manebat apud eos, & operabatur (erāt autem scenofactorię artis.)

4 Et disputabat in synagoga per omne sabbatum, interponens nomen Domini Jesu, suadebatque Judæis, & Græcis.

B 5 Cum venissent autem de Macedonia Silas & Timotheus, instabat verbo Paulus, testificans Judæis esse Christum Jesum.

6 Contradicentibus autem eis, & blasphemantibus, excutiens vestimenta sua, dixit ad eos: Sanguis vester super caput vestrum: mundus ego, ex hoc ad Gentes vadam.

7 Et migrans inde, intravit in domum cujusdam, nomine Titi Justi, colentis Deum, cujus domus erat conjuncta synagogæ.

8 Crispus autem archisynagogas credidit Do- C mino cum omni domo sua: & multi Corinthiorum audientes credebant, & baptizabantur.

9 Dixit autem Dominus nocte per visionem Paulo: Noli timere, sed loquere, & ne taceas.

10 Propter quod ego sum tecum: & nemo apponetur tibi ut noceat te: quoniam populus est mihi multus in hac civitate.

11 Sedit autem ibi annum & sex menses, docens apud eos verbum Dei.

D 12 Gallione autem proconsule Achaiæ, insurrexerunt uno animo Judæi in Paulum, & adduxerunt eum ad tribunal,

13 Dicentes: Quia contra legem hic persuadet hominibus colere Deum.

14 Incipiente autem Paulo aperire os, dixit Gallio ad Judæos: Si quidem esset iniquum aliquid, aut facinus pessimum, ô viri Judæi, recte vos sustinerem.

15 Si vero quæstiones sunt de verbo, & nominibus, & lege vestra, vos ipsi videritis: Judex ego horum nolo esse.

16 Et minavit eos a tribunali.

E 17 Apprehendentes autem omnes Sosthenen principem synagogæ, percutiebant eum ante tribunal: & nihil eorum Gallioni curæ erat.

18 Paulus vero cum adhuc sustinuisset dies multos fratribus valefaciens, navigavit in Syriam, (& cum eo Priscilla, & Aquila) qui sibi * totonderat in Cenchris caput: habebat enim votum.

*Num. 6.c.18. Infra 21. d.24.

19 Devenitque Ephesum, & illos ibi reliquit. Ipse vero ingressus synagogam, disputabat cum Judæis.

20 Rogantibus autem eis ut ampliori tempore maneret, non consensit,

21 Sed valefaciens & dicens, iterum revertar ad vos Deo volente, profectus est ab Epheso.

F 22 Et descendens Cæsaream ascendit, & salutavit Ecclesiam, & descendit Antiochiam.

23 Et facto ibi aliquanto tempore profectus est, perambulans ex ordine Galaticā regionē, & Phrygiam, confirmans omnes discipulos.

24 Judæus autem quidam, Apollo nomine, Alexandrinus genere, vir eloquens, devenit Ephesum, potens in scripturis.

25 Hic erat edoctus viam Domini: & fervens spiritu loquebatur, & docebat diligēter ea quæ sunt Jesu, sciens tantum baptisma Joannis.

26 Hic ergo cœpit fiducialiter agere in syna- G goga. Quem cum audissent Priscilla & Aquila, assumpserunt eum, & diligentius exposuerunt ei viam Domini.

27 Cum autem vellet ire Achaiam, exhortati fratres, scripserunt discipulis ut susciperent eum. Qui cum venisset, contulit multum his qui crediderant.

28 Vehementer enim Judæos revincebat publice, ostendens per Scripturas, esse Christum Jesum.

CAPUT XIX.

Paulus Ephesi quosdam discipulos Joannis tantum baptismate baptizatos jubet in Jesu nomine baptizari, ac manuum impositione Spiritum sanctum ipsis impetrat, ibique prædicans multa edit signa: de Judæis qui non credentes conabantur nomine Jesu à Paulo prædicati adjurare dæmonia: multi peccata confitentes libros superstitiosos exurunt, Demetrius argentarius gravem adversus Paulum seditionem excitat, quam ægre tandem sedat Alexander.

1 Factum est autem cum Apollo esset Corinthi, ut Paulus peragratis superioribus partibus veniret Ephesum, & inveniret quosdam discipulos: A

2 Dixitque ad eos: Si Spiritum sanctum accepistis credentes? At illi dixerunt ad eum: Sed neque si Spiritus sanctus est, audivimus.

3 Iste vero ait: In quo ergo baptizati estis? Qui dixerunt: In Joannis baptismate.

4 Dixit autem Paulus: * Joannis baptizavit baptismo pœnitentiæ populum, dicens: In eum, qui venturus esset post ipsum ut crederent, hoc est, in Jesum.

5 His auditis, baptizati sunt in nomine Domini Jesu.

6 Et cum imposuisset illis manus Paulus, venit Spiritus sanctus super eos, & loquebantur linguis, & prophetabant.

7 Erant autem omnes viri fere duodecim.

8 Interrogassent autem synagogam, cum fiducia loquebatur per tres menses, disputans, & suadens de regno Dei.

*Matt. 3.c.11. Marc. 1.a.8. Luc. 3.c.16. Joan. 1.d.26. Supr. 1.a.5. & 11.c.16. B

9 Cum autem quidam indurarentur, & non crederent, maledicentes viam Domini coram multitudine, discedens ab eis, segregavit discipulos, quotidie disputans in schola tyranni cujusdam.

10 Hoc autem factum est per biennium, ita ut omnes, qui habitabant in Asia, audirent verbum Domini, Judæi atque Gentiles.

11 Virtutesque non quaslibet faciebat Deus per manum Pauli:

12 Ita ut etiam super languidos deferrentur C à corpore ejus sudaria, & semicinctia, & recedebant ab eis languores, & spiritus nequam egrediebantur.

13 Tentaverunt autē quidā & de circumeuntibus Judæis exorcistis, invocare super eos, qui habebat spiritus malos, nomē Dñi Jesu, dicentes: Adjuro vos per Jesū quē Paulus prædicat.

14 Erant autem quidam Judæi Scevæ principis sacerdotum septem filii, qui hoc faciebāt.

15 Respondēs autē spiritus nequam dixit eis: Jesū novi, & Paulum scio: vos autem qui estis?

16 Et insiliens in eos homo, in quo erat dæmonium pessimum, & dominatus amborum,

invaluit contra eos, ita ut nudi & vulnerati effugerent de domo illa.

D 17 Hoc autem notum factum est omnibus Judæis atque Gentilibus, qui habitabant Ephesi: & cecidit timor super omnes illos, & magnificabatur nomen Domini Jesu.

18 Multique credentium veniebant confitentes & annuntiantes actus suos.

19 Multi autem ex eis, qui fuerant curiosa sectati, contulerunt libros, & combusserunt coram omnibus: & computatis pretiis illorum, invenerunt pecuniam denariorum quinquaginta millium.

20 Ita fortiter crescebat verbum Dei, & confirmabatur.

21 His autem expletis, proposuit Paulus in Spiritu, transita Macedonia & Achaia ire Jerosolimam, dicens: Quoniam postquam fuero ibi, oportet me & Romam videre.

E 22 Mittens autem in Macedoniam duos ex ministrantibus sibi, Timotheum & Erastum, ipse remansit ad tempus in Asia.

23 Facta est autem illo tempore turbatio non minima de via Domini.

24 Demetrius enim quidam nomine, argentarius, faciens ædes argenteas Dianæ, præstabat artificibus non modicum quæstum:

25 Quos conuocans, & eos qui hujusmodi erant opifices, dixit: Viri, scitis quia de hoc artificio est nobis acquisitio:

26 Et videtis, & auditis, quia non solũ Ephesi, sed pæne totius Asiæ, Paulus hic suadens avertit multam turbam, dicens: Quoniam non sunt dij, qui manibus fiunt.

27 Non solum autem hęc periclitabitur nobis pars in redargutionem venire, sed & magnæ Dianæ templum in nihilum reputabitur, sed & destrui incipiet majestas ejus, quam tota Asia, & orbis colit.

F 28 His auditis, repleti sunt ira, & exclamaverunt dicentes: Magna Diana Ephesiorum.

29 Et impleta est civitas cõfusione, & impetũ fecerunt uno animo in theatrũ rapto Gaio, & Aristarcho Macedonibus, comitibus Pauli.

30 Paulo autem volente intrare in populum, non permiserunt discipuli.

31 Quidam autem & de Asiæ principibus, qui erant amici ejus, miserunt ad eum rogantes ne se daret in theatrum:

32 Alij autem aliud clamabant. Erat enim Ecclesia confusa: & plures nesciebant qua ex causa convenissent.

33 De turba autem detraxerunt Alexandrum, propellentibus eum Judæis. Alexander autem manu silentio postulato, volebat reddere rationem populo.

34 Quem vt cognoverunt Judæum esse, vox facta una est omnium, quasi per horas duas clamantium: Magna Diana Ephesiorum.

35 Et cum sedasset scriba turbas dixit: Viri Ephesij, quis enim est hominũ, qui nesciat Ephesiorum civitatem cultricem esse magnæ Dianæ, Jovisque prolis?

G 36 Cum ergo his contradici non possit, oportet vos sedatos esse, & nihil temere agere.

37 Adduxistis enim homines istos, neque sacrilegos, neque blasphemantes deam vestram.

38 Quod si Demetrius, & qui cũ eo sunt artifices, habent adversus aliquem causam, conventus forenses aguntur, & proconsules sunt, accusent invicem.

39 Si quid autem alterius rei quæritis: in legitima Ecclesia poterit absolvi.

40 Nam & periclitamur argui seditionis hodiernæ: cum nullus obnoxius sit (de quo possimus reddere rationem) concursus istius. Et cum hæc dixisset, dimisit Ecclesiam.

CAPUT XX.

Paulus peragratis variis partibus Macedoniæ & Græciæ, concionatur Troade in mediam noctem: cumque adolescens Eutychus cadens à tertio cœnaculo mortuus esset, Paulus eum resuscitavit: & variis locis peragratis, advocatos ex Epheso presbyteros exhortatur ut vigilantes sint in regenda Ecclesia, prædicens quod non essent amplius eum visuri.

1 POstquam autem cessavit tumultus, vocatis Paulus discipulis, & exhortatus A eos, valedixit, & profectus est vt iret in Macedoniam.

2 Cũ autẽ perambulasset partes illas, & exhortatus eos fuisset multo sermone, venit ad Græciam:

3 Ubi cũ fecisset mẽses tres, factæ sunt illi insidiæ à Judæis navigaturo in Syriam: habuitq; consilium vt reverteretur per Macedoniam.

4 Comitatus est autem eum Sopater Pyrrhi Berœensis, Thessalonicẽsium vero Aristarchus, & Secundus, & Gaius Derbeus, & Timotheus: Asiani vero Tychicus & Trophimus.

5 Hi cũ pręcessissẽt, sustinuerũt nos Troade:

6 Nos vero navigavimus post dies azymorũ B à Philippis & venimus ad eos Troadem in diebus quinque, vbi demorati sumus diebus septem,

7 Una autem Sabbati cum convenissemus ad frangendum panem, Paulus disputabat cum eis profecturus in crastinum, protraxitque sermonem usque in mediam noctem.

8 Erant autem lampades copiosæ in cœnaculo, vbi eramus congregati.

9 Sedens autem quidam adolescens nomine Eutychus super fenestram, cũ mergeretur somno gravi, disputante diu Paulo, ductus somno cecidit de tertio cœnaculo deorsum, & sublatus est mortuus.

10 Ad quem cum descendisset Paulus, incu- C buit super eum: & complexus dixit, Nolite turbari, anima enim ipsius in ipso est.

11 Ascendẽs autẽ, frangensq; panem, & gustãs, satisq; allocutus vsq; in lucem, sic profectus est.

12 Adduxerunt autem puerum viventem, & consolati sunt non minime.

13 Nos autem ascendentes navem, navigavimus in Asson, inde suscepturi Paulum: sic enim disposuerat ipse per terram iter facturus.

14 Cum autem convenisset nos in Asson, assumpto eo, venimus Mitylenen.

15 Et inde nauigantes, sequenti die venimus contra Chium, & alia applicuimus Samum, & sequenti die venimus Miletum.

16 Proposuerat enim Paulus transnavigare D Ephesum, ne qua mora illi fieret in Asia. Festinabat enim, si possibile sibi esset, vt diem Pentecostes faceret Ierosolymis.

17 A Mileto autem mittens Ephesum, vocavit majores natu Ecclesię.

18 Qui cum venissent ad eum & simul essent,

sent, dixit eis: Vos scitis, à prima die, qua ingressus sum in Asiam, qualiter vobiscum per omne tempus fuerim,
19 Serviens Domino cum omni humilitate, & lacrymis, & tentationibus, quæ mihi acciderunt ex insidiis Judæorum:
20 Quomodo nihil subtraxerim utilium, quo minus annuntiarem vobis, & docerem vos publice, & per domos.
21 Testificans Judæis atque Gentilibus in Deum pœnitentiam, & fidem in Dominum nostrum Jesum Christum.
22 Et nunc ecce alligatus ego spiritu, vado in Jerusalē: quæ in ea ventura sint mihi, ignorans.
E 23 Nisi quod Spiritus sanctus per omnes civitates mihi protestatur, dicens: quoniam vincula & tribulationes Jerosolymis me manent.
24 Sed nihil horum vereor: nec facio animam meam pretiosiorem quam me, dummodo consummem cursum meum, & ministerium verbi, quod accepi à Domino Jesu, testificari Evangelium gratiæ Dei.
25 Et nunc ecce ego scio, quia amplius non videbitis faciem meam vos omnes, per quos transivi prædicans regnum Dei.
26 Quapropter contestor vos hodierna die, quia mundus sum a sanguine omnium.
27 Non enim subterfugi, quo minus annuntiarem omne consilium Dei vobis.
28 Attendite vobis, & universo gregi, in quo vos Spiritus sāctus posuit episcopos, regere
F Ecclesiam Dei, quam acquisivit sanguine suo.
29 Ego scio quoniā intrabunt post discessionē meam lupi rapaces in vos, non parcentes gregi.
30 Et ex vobis ipsis exurgent viri loquentes perversa, ut abducant discipulos post se.
31 Propter quod vigilate, memoria retinentes, quoniam per triennium nocte & die nō cessavi, cum lacrymis monens unumquemque vestrum.
32 Et nunc commendo vos Deo, & verbo gratiæ ipsius, qui potens est ædificare, & dare hereditatem in sanctificatis omnibus.
33 Argentum & aurum, aut vestem nullius concupivi, sicut
*1.Cor 4.c.1. 2.Thes 3.b.8. 34 Ipsi scitis: * quoniam ad ea, quæ mihi opus erant, & his, qui mecum sunt, ministraverunt manus istæ.
35 Omnia ostendi vobis, quoniam sic laboG rantes, oportet suscipere infirmos, ac meminisse verbi Domini Jesu, quoniam ipse dixit: Beatius est magis dare, quam accipere.
36 Et cum hæc dixisset, positis genibus suis oravit cum omnibus illis.
37 Magnus autem fletus factus est omnium: & procumbentes super collum Pauli, osculabantur eum,
38 Dolentes maxime in verbo, quod dixerat, quoniam amplius faciem ejus non essent visuri. Et deducebant eum ad navem.

CAPUT XXI.

Paulo Jerosolymam tendenti post varias navigationes, vaticinatur Agabus propheta afflictiones quas passurus erat Jerosolymis: nec tamen amicorum lacrymis averti potest ne ascendat Jerusalem paratus pro Christo etiam mortem subire: eumque Jerusalem pervenisset, Jacobus ipsi suadet ut cum quinque viris votum habentibus se sanctificet: quod cum faceret, rapitur à Judæis, sed ex eorum manibus eripitur à tribuno, à quo catenis alligatus ducitur in castra, impetrat tamen facultatem loquendi ad populum.

1 Cum autem factum esset ut navigaremus abstracti ab eis, recto cursu venimus A
Coum, & sequenti die Rhodum, & inde Patarā.
2 Et cum invenissemus navem transfretantem in Phœnicen, ascendentes navigavimus.
3 Cum apparuissemus autem Cypro, relinquentes eam ad sinistram, navigavimus in Syriam, & venimus Tyrum: ibi enim navis expositura erat onus.
4 Inventis autem discipulis, mansimus ibi diebus septem: qui Paulo dicebant per Spiritum ne ascenderet Jerosolymam. B
5 Et expletis diebus profecti ibamus, deducentibus nos omnibus cum uxoribus & filiis usque foras civitatem: & positis genibus in littore, oravimus.
6 Et cum valefecissemus invicem, ascendimus navem: illi autem redierunt in sua.
7 Nos vero navigatione expleta à Tyro descendimus Ptolemaidam: & salutatis fratribus, mansimus die una apud illos.
8 Alia autem die profecti, venimus Cæsaream. Et intrantes domum Philippi evangelistæ, *qui erat unus de septem, mansimus apud eum. *Supra 6.b.5.
9 Huic autem erant quatuor filiæ virgines prophetantes.
10 Et cum moraremur per dies aliquot, supervenit quidam à Judæa propheta, nomine Agabus.
11 Is cum venisset ad nos, tulit zonam Pauli: & alligans sibi pedes & manus, dixit: Hæc dicit Spiritus sanctus: Virum, cujus est zona hæc, sic alligabunt in Jerusalem Judæi, & tradent in manus Gentium.
12 Quod cū audissemus, rogabamus nos, & qui C
loci illius erant, ne ascenderet Jerosolymam.
13 Tunc respondit Paulus, & dixit: Quid facitis flentes, & affligentes cor meum? Ego enim non solum alligari, sed & mori in Jerusalem paratus sum, propter nomen Domini Jesu.
14 Et cum ei suadere non possemus, quievimus, dicentes: Domini voluntas fiat.
15 Post dies autem istos præparati, ascendebamus in Jerusalem.
16 Venerunt autem & ex discipulis à Cæsarea nobiscum, adducentes secum apud quem hospitaremur Mnasonem quemdam Cyprium, antiquum discipulum.
17 Et cum venissemus Jerosolymam, libenter D
exceperunt nos fratres.
18 Sequenti autē die introibat Paulus nobiscū ad Jacobum, omnesque collecti sunt seniores.
19 Quos cum salutasset, narrabat per singula, quæ Deus fecisset in Gentibus per ministerium ipsius.
20 At illi cum audissent, magnificabant Deum, dixeruntque ei: Vides frater, quot millia sunt in Judæis, qui crediderunt, & omnes æmulatores sunt legis.
21 Audierunt autem de te, quia discessionem doceas a Moyse eorum, qui per Gentes sunt, Judæorum: dicens non debere eos circumcidere filios suos, neque secundum consuetudinem ingredi.
22 Quid ergo est? utique oportet convenire multitudinem: audient enim te supervenisse.

23 Hoc

23 Hoc ergo fac quod tibi dicimus: Sunt nobis viri quatuor, votum habentes super se.

*Num. 6. c. 18. Sup. 8. c. b.

24 His assumptis, sanctifica te cum illis: & impende in illis * ut radant capita & scient omnes quia quæ de te audierunt, falsa sunt, sed ambulas & ipse custodiens legem.

*Supra 15. d. 20 c. 29.

25 De his autem qui crediderunt ex Gentibus, * nos scripsimus, judicantes ut abstineant se ab idolis, immolato, & sanguine, & suffocato, & fornicatione.

E 26 Tunc Paulus, assumptis viris, postera die purificatus cum illis intravit in templum, annuntians expletionem dierum purificationis, donec offerretur pro unoquoq; eorum oblatio.

27 Dum autem septem dies consummarentur, hi qui de Asia erant Judæi, cum vidissent eum in templo, concitaverunt omnem populum, & injecerunt ei manus, clamantes:

28 Viri Israelitæ, adjuvate: hic est homo, qui adversus populum, & legem, & locum hunc, omnes ubiq; docens, insuper & Gentiles induxit in templum, & violavit sanctum locum istum.

F 29 Viderant enim Trophimum Ephesium in civitate cum ipso, quem æstimaverunt quoniam in templum introduxisset Paulus.

30 Commotaque est civitas tota, & facta est concursio populi. Et apprehendentes Paulum, trahebant eum extra templum: & statim clausæ sunt januæ.

31 Quærentibus autem eum occidere, nuntiatum est tribuno cohortis: Quia tota confunditur Jerusalem.

32 Qui statim assumptis militibus, & centurionibus, decurrit ad illos. Qui cum vidissent tribunū, & milites, cessaverunt percutere Paulum.

33 Tunc accedens tribunus apprehendit eum, & jussit eum alligari catenis duabus: & interrogabat quis esset, & quid fecisset.

G 34 Alii autem aliud clamabant in turba. Et cum non posset certum cognoscere præ tumultu, jussit duci eum in castra.

35 Et cum venisset ad gradus, contigit ut portaretur à militibus propter vim populi.

36 Sequebatur enim multitudo populi, clamās: Tolle eum.

37 Et cum cœpisset induci in castra Paulus, dicit tribuno: Si licet mihi loqui aliquid ad te? Qui dixit; Græce nosti?

38 Nonne tu es Ægyptius, qui ante hos dies tumultum concitasti, & eduxisti in desertum quatuor millia virorum sicariorum?

39 Et dixit ad eum Paulus: Ego homo sum quidem Judæus à Tarso Ciliciæ, non ignotæ civitatis municeps. Rogo autem te, permitte mihi loqui ad populum.

40 Et cum ille permisisset, Paulus stans in gradibus, annuit manu ad plebem, & magno silentio facto, allocutus est lingua Hebræa, dicens:

CAPUT XXII.

Ubi Paulus in sui excusationem narrasset suæ conversionis ordinem, vociferantur Judæi ipsum de terra tollendum, eo quod diceret se à Deo missum fuisse ad prædicandum Gentibus, à tribuno autem jussus flagellis cædi & torqueri, liberatus est dicendo se civem Romanum esse.

A 1 Viri fratres, & patres, audite quam ad vos nunc reddo rationem.

2 Cum audissent autē quia Hebræa lingua loqueretur ad illos, magis præstiterunt silentium.

3 Et dicit: Ego sum vir Judæus, natus in Tarso Ciliciæ, nutritus autem in ista civitate, secus pedes Gamaliel eruditus juxta veritatem paternæ legis, æmulator legis, sicut & vos omnes estis hodie:

4 * Qui hanc viam persecutus sum usque ad mortem, alligans & tradens in custodias viros ac mulieres, *Supr. 8. a. 3.

5 Sicut princeps sacerdotum mihi testimonium reddit, & omnes majores natu, * à quibus & epistolas accipiens, ad fratres Damascum pergebam, ut adducerem inde vinctos in Jerusalem ut punirentur. B *Supr. 9. a. 2.

6 Factum est autem, eunte me, & appropinquante Damascu media die, subito de cœlo circumfulsit me lux copiosa:

7 Et decidens in terram, audivi vocem dicentem mihi: Saule, Saule, quid me persequeris?

8 Ego autem respondi: Quis es Domine? Dixitque ad me: Ego sum Jesus Nazarenus, quem tu persequeris.

9 Et qui mecum erant, lumen quidem viderunt, vocem autem non audierunt ejus, qui loquebatur mecum. C

10 Et dixi: Quid faciam, Dñe? Dñs autem dixit ad me: Surgens vade Damascum: & ibi tibi dicetur de omnibus, quæ te oporteat facere.

11 Et cum non viderem præ claritate luminis illius, ad manum deductus à comitibus, veni Damascum.

12 Ananias autem quidam, vir secundum legem testimonium habens ab omnibus cohabitantibus Judæis, D

13 Veniens ad me, & astans dixit mihi: Saule frater respice. Et ego eadem hora respexi in eū.

14 At ille dixit: Deus patrum nostrorum præordinavit te, ut cognosceres voluntatem ejus, & videres justum, & audires vocem ex ore ejus:

15 Quia eris testis illius ad omnes homines, eorum quæ vidisti & audisti.

16 Et nunc quid moraris? Exurge, & baptizare, & ablue peccata tua, invocato nomine ipsius.

17 Factum est autem revertenti mihi in Jerusalem, & oranti in templo, fieri me in stupore mentis,

18 Et videre illum dicentem mihi: Festina, & exi velociter ex Jerusalem: quoniam non recipient testimonium tuum de me. E

19 Et ego dixi: Domine ipsi sciunt * quia ego eram concludens in carcerem, & cædens per synagogas eos qui credebant in te: *Supra 4. a.

20 Et cum funderetur sanguis Stephani testis tui, * ego astabam, & consentiebam, & custodiebam vestimenta interficientium illum. *Supra 8. a. 1.

21 Et dixit ad me: Vade: quoniam ego in nationes longe mittam te.

22 Audiebant autem eum usque ad hoc verbum, & levaverunt vocē suam dicētes Tolle de terra hujusmodi: non enim fas est eum vivere.

23 Vociferantibus autē eis, & projicientibus vestimenta sua, & pulverē iactātibus in aerem, F

24 Jussit tribunus induci eum in castra, & flagellis cædi, & torqueri eum, ut sciret propter quam causam sic acclamarent ei.

25 Et cum astrinxissent eum loris, dicit astanti sibi Centurioni Paulus: Si hominem Romanum & indemnatum licet vobis flagellare?

26 Quo audito, Centurio accessit ad tribunum,

num, & nuntiavit ei, dicens: Quid acturus es? hic enim homo, civis Romanus est.

27 Accedens autem tribunus, dixit illi: Dic mihi si tu Romanus es? At ille dixit: Etiam.

28 Et respondit tribunus: Ego multa summa civilitatem hanc consecutus sum. Et Paulus ait: Ego autem & natus sum.

29 Protinus ergo discesserunt ab illo, qui eum torturi erant. Tribunus quoque timuit postquam rescivit, quia civis Romanus esset, & quia alligasset eum.

30 Postera autem die volens scire diligentius, qua ex causa accusaretur a Judæis, solvit eum, & jussit sacerdotes convenire, & omne concilium, & producens Paulum, statuit inter illos.

CAPUT XXIII.

Paulus coram sacerdotibus & toto concilio principem sacerdotum qui ipsum jusserat in faciem percuti, dicit parietem dealbatum, sed excusat se quod nescisset esse principem sacerdotum: cumque ibidem dixisset se Pharisæum, & de resurrectione mortuorum judicari, orta est inter Pharisæos & Sadducæos magna dissensio: Dominus nocte Paulum confortat, prædicens quod etiam Romæ esset de ipso testificaturus: detecta multorum de occidendo Paulo conjuratione, tribunus mittit eum Cæsaream militibus stipatum ad Felicem præsidem, scriptis ad eum litteris quæ hic referuntur.

A 1 Intendens autē in conciliū Paulus ait: Viri fratres, ego omni cōscientia bona cōversatus sum ante Deum, usq; in hodiernum diem.

2 Princeps autem sacerdotum Ananias præcepit astantibus sibi percutere os ejus.

3 Tunc Paulus dixit ad eū: Percutiet te Deus, paries dealbate. Et tu sedens judicas me secundū legem, & contra legem jubes me percuti?

4 Et qui stabant dixerunt. Summum sacerdo-
B tem Dei maledicis?

*Exod 22.d.28 5 Dixit autem Paulus: Nesciebam fratres quia princeps est sacerdotum: Scriptum est enim: * Principem populi tui non maledices.

6 Sciens autem Paulus, quia una pars esset Sadducæorum, & altera Pharisæorum, exclamavit in concilio: Viri fratres, * ego Pharisæus sum, filius Pharisæorum, de spe & resurrectione mortuorum ego judicor. *Phil. 3.b.5.

7 Et cum hæc dixisset, facta est dissensio inter Pharisæos & Sadducæos, & soluta est multitudo.

*Matt. 22.c.23 8 * Sadducæi enim dicunt, non esse resurrectionem, neque Angelum, neque Spiritum: Pharisæi autem utraque confitentur.

9 Factus est autem clamor magnus. Et surgentes quidam Pharisæorum, pugnabant, dicentes: Nihil mali invenimus in homine isto: quid si Spiritus locutus est ei, aut Angelus?

10 Et cum magna dissensio facta esset, timens
C tribunus ne discerperetur Paulus ab ipsis, jussit milites descendere, & rapere eum de medio eorum, ac deducere eum in castra.

11 Sequenti autem nocte assistens ei Dñs, ait: Constans esto: sicut enim testificatus es de me in Jerusalem, sic te oportet & Romæ testificari.

12 Facta autem die collegerunt se quidam ex Judæis, & devoverunt se dicentes, neque manducaturos, neque bibituros, donec occiderent Paulum.

D 13 Erant autem plus quam quadraginta viri, qui hanc conjurationem fecerant;

14 Qui accesserunt ad principes sacerdotum, & seniores, & dixerunt: Devotione devovimus nos nihil gustaturos, donec occidamus Paulum.

15 Nunc ergo vos notum facite tribuno cum concilio, ut producat illum ad vos, tamquam aliquid certius cognituri de eo. Nos vero prius quam appropiet, parati sumus interficere illum.

16 Quod cum audisset filius sororis Pauli insidias, venit, & intravit in castra, nuntiavitque Paulo.

17 Vocans autem Paulus ad se unum ex Centurionibus, ait: Adolescentem hunc perduc ad tribunum, habet enim aliquid indicare illi.

18 Et ille quidem assumens eum, duxit ad tribunum, & ait: Vinctus Paulus rogavit me hunc adolescentem perducere ad te, habentem aliquid loqui tibi.

19 Apprehendens autem tribunus manum il- E
lius, secessit cum eo seorsum, & interrogavit illum: Quid est, quod habes indicare mihi?

20 Ille autem dixit: Judæis convenit rogare te, ut crastina die producas Paulum in concilium, quasi aliquid certius inquisituri sint de illo:

21 Tu vero ne credideris illis, insidiantur enim ei ex eis viri amplius quam quadraginta, qui se devoverunt non manducare, neque bibere, donec interficiant eum: & nunc parati sunt expectantes promissum tuum.

22 Tribunus igitur dimisit adolescentem, F
præcipiens ne cui loqueretur, quoniam hæc nota sibi fecisset.

23 Et vocatis duobus Centurionibus, dixit illis: Parate milites ducentos, ut eant usque Cæsaream, & equites septuaginta, & lancearios ducentos, a tertia hora noctis:

24 Et jumenta præparate, ut imponentes Paulum, salvum perducerent ad Felicem præsidem.

25 (Timuit enim ne forte raperent eum Judæi, & occiderent, & ipse postea calumniam sustineret, tamquam accepturus pecuniam) scribens epistolam continentem hæc:

26 CLAUDIUS Lysias optimo præsidi, Felici, salutem.

27 Virum hunc comprehensum à Judæis, & incipientem interfici ab eis, superveniens cum exercitu eripui, cognito quia Romanus est:

28 Volensque scire causam quam objiciebant G
illi, deduxi eum in concilium eorum.

29 Quem inveni accusari de quæstionibus legis ipsorum, nihil vero dignum morte aut vinculis habentem criminis.

30 Et cum mihi perlatum esset de insidiis, quas paraverant illi, misi eum ad te, denuntians & accusatoribus ut dicant apud te. Vale.

31 Milites ergo secundum præceptum sibi, assumentes Paulum, duxerunt per noctem in Antipatridem.

32 Et postera die dimissis equitibus ut cum eo irent, reversi sunt ad castra.

33 Qui cum venissent Cæsaream, & tradidissent epistolam præsidi, statuerunt ante illum & Paulum.

34 Cum legisset autem, & interrogasset de qua provincia esset: & cognoscens quia de Cilicia,

35 Audiam te, inquit, cum accusatores tui venerint. Jussitque in prætorio Herodis custodiri eum.

C A-

CAPUT XXIV.

Accusatus Paulus coram Felice præside à Tertullo Judæorum oratore, respondet negans imposita sibi crimina, confitens tamen se Christianum, & dixisse, se de resurrectione mortuorum judicari: Felix & Drusilla ipsius uxor Judæa audiunt Paulum de fide Christiana: cum autem non acciperet à Paulo pecuniam, reliquit eum vinctum successori suo Portio Festo.

A 1 POst quinque autem dies descendit princeps sacerdotum, Ananias, cum senioribus quibusdam, & Tertullo quodam oratore, qui adierunt præsidem adversus Paulum.

2 Et citato Paulo cœpit accusare Tertullus, dicens: Cum in multa pace agamus per te, & multa corrigantur per tuam providentiam;

3 Semper & ubique suscipimus, optime Felix, cum omni gratiarum actione.

4 Ne diutius autem te protraham, oro, brevi-
B ter audias nos pro tua clementia.

5 Invenimus hunc hominem pestiferum, & concitantem seditiones omnibus Judæis in universo orbe, & auctorem seditionis sectæ Nazarenorum:

6 Qui etiam templum violare conatus est, quem & apprehensum voluimus secundum legem nostram judicare.

7 Superveniens autem tribunus Lysias, cum vi
C magna eripuit eum de manibus nostris,

8 Jubens accusatores ejus ad te venire: à quo poteris ipse judicans, de omnibus istis cognoscere, de quibus nos accusamus eum.

9 Adjecerunt autem & Judæi, dicentes hæc ita se habere.

10 Respondit autem Paulus, (annuente sibi Præside dicere:) Ex multis annis te esse judicem genti huic sciens, bono animo pro me satisfaciam.

11 Potes enim cognoscere, quia non plus sunt mihi dies, quam duodecim, ex quo ascendi
D adorare in Jerusalem:

12 Et neque in templo invenerunt me cum aliquo disputantem, aut concursum facientem turbæ, neque in synagogis,

13 Neque in civitate: neque probare possunt tibi de quibus nunc me accusant.

14 Confiteor autem hoc tibi, quod secundum sectam, quam dicunt hæresim, sic deservio Patri & Deo meo, credens omnibus, quæ in Lege & Prophetis scripta sunt:

15 Spem habens in Deum, quam & hi ipsi expectant, resurrectionem futuram justorum, & iniquorum.

16 In hoc & ipse studeo sine offendiculo con-
E scientiã habere ad Deũ, & ad homines semper.

17 Post annos autem plures, eleemosynas facturus in gentem meam, veni, & oblationes, & vota.

*Supra 21.c.26 18 *In quibus invenerunt me purificatum in templo: non cum turba, neque cum tumultu.

19 Quidam autem ex Asia Judæi, quos oportebat apud te præsto esse, & accusare si quid haberent adversum me:

20 Aut hi ipsi dicant si quid invenerunt in me iniquitatis, cum stem in concilio,

F 21 Nisi de una hac solummodo voce, qua clamavi inter eos stans: *Quoniam de resurrectione
*Supra 23.b.6 mortuorum ego judicor hodie à vobis.

22 Distulit autem illos Felix, certissime sciens de via hac, dicens: Cum tribunus Lysias descenderit, audiam vos.

23 Jussitque Centurioni custodire eum, & habere requiem, nec quemquam de suis prohibere ministrare ei.

24 Post aliquot autẽ dies veniẽs Felix cũ Drusilla uxore sua, quę erat Judęa, vocavit Paulũ, & audivit ab eo fidem, quæ est in Christũ Jesum. G

25 Disputante autem illo de justitia, & castitate, & de judicio futuro, tremefactus Felix respondit: Quod nunc attinet, vade: tempore autem opportuno accersam te.

26 Simul & sperans, quod pecunia ei daretur à Paulo, propter quod & frequenter accersens eum, loquebatur cum eo.

27 Biennio autẽ expleto, accepit successorem Felix Portium Festum. Volens autem gratiam præstare Judæis Felix, reliquit Paulum vinctũ.

CAPUT XXV.

Festus non obsequitur Judæis insidiose petentibus ut Paulus Jerosolymam ducatur: sed Cæsareæ audit ejus accusatores & Pauli responsionem qui à Festo requisitus an vellet de his judicari Jerosolymis, appellat Cæsarem: Festus Pauli causam regi Agrippæ indicat, qui ipsum audire cupit, posteroque die jubente Festo adducitur coram Agrippa & Bernice.

1 FEstus ergo cũ venisset in provinciã, post A triduũ ascendit Jerosolymã à Cęsarea.

2 Adieruntque eum principes sacerdotum, & primi Judæorum, adversus Paulum: & rogabant eum,

3 Postulantes gratiam adversus eum, ut juberet perduci eum in Jerusalem, insidias tendentes ut interficerent eum in via.

4 Festus autem respondit servari Paulum in Cæsarea: se autem maturius profecturum. B

5 Qui ergo in vobis (ait) potentes sunt, descendentes simul, si quod est in viro crimen, accusent eum.

6 Demoratus autem inter eos dies non amplius quam octo aut decem, descendit Cæsaream, & altera die sedit pro tribunali, & jussit Paulum adduci.

7 Qui cum perductus esset, circumsteterunt eum, qui ab Jerosolyma descenderant Judæi, multas & graves causas objicientes, quas non poterant probare,

8 Paulo rationem reddente: Quoniam neque in lege Judæorum, neque in templum, neque in Cæsarem quidquam peccavi.

9 Festus autem volens gratiam præstare Ju- C dæis, respondens Paulo, dixit: Vis Jerosolymam ascendere, & ibi de his judicari apud me?

10 Dixit autem Paulus: Ad tribunal Cæsaris sto, ibi me oportet judicari: Judæis non nocui, sicut tu melius nosti.

11 Si enim nocui, aut dignum morte aliquid feci, non recuso mori: si vero nihil est eorum, quæ hi accusant me, nemo potest me illis donare. Cæsarem appello.

12 Tunc Festus cum concilio locutus respondit, Cæsarem appellasti? ad Cæsarem ibis.

13 Et cum dies aliquot transacti essent, Agrippa rex & Bernice descenderunt Cæsaream ad salutandum Festum.

14 Et cum dies plures ibi demorarentur, Festus regi indicavit de Paulo, dicens: Vir

qui-

quidam est derelictus à Felice vinctus,
D 15 De quo cum essem Jerosolymis, adierunt
me principes sacerdotum, & seniores Judæorũ,
postulantes adversus illum damnationem.
16 Ad quos respondi: Quia non est Romanis
consuetudo damnare aliquem hominem, prius
quam is qui accusatur, præsentes habeat accu-
satores, locumque defendendi accipiat ad ab-
luenda crimina.
17 Cum ergo huc convenissent sine ulla dila
tione, sequenti die sedens pro tribunali, jussi
adduci virum.
E 18 De quo, cũ stetissẽt accusatores, nullã cau-
sam deferebãt, de quibus ego suspicabar malũ.
19 Quæstiones vero quasdam de sua supersti-
tione habebãt adversus eum, & de quodam Je-
su defuncto, quem affirmabat Paulus vivere.
20 Hæsitans autem ego de hujusmodi quæ-
stione, dicebam si vellet ire Jerosolymam, &
ibi judicari de istis.
F 21 Paulo autem appellante ut servaretur ad
Augusti cognitionem, jussi servari eum, donec
mittam eum ad Cæsarem.
22 Agrippa autem dixit ad Festum: Volebam
& ipse hominem audire. Cras, inquit, audies
eum.
23 Altera autem die, cũ venisset Agrippa, &
Bernice, cum multa ambitione, & introissent in
auditorium cum tribunis, & viris principalibus
civitatis, jubente Festo, adductus est Paulus.
24 Et dicit Festus: Agrippa rex, & omnes, qui
simul adestis nobiscum viri, videtis hunc, de
quo omnis multitudo Judæorum interpellavit
me Jerosolymis, petentes & acclamantes non
oportere eum vivere amplius.
G 25 Ego vero comperi nihil dignum morte
eum admisisse. Ipso autem hoc appellante ad
Augustum, judicavi mittere.
26 De quo quid certum scribam domino, non
habeo. Propter quod produxi eum ad vos, &
maxime ad te rex Agrippa, ut interrogatione
facta habeam quid scribam.
27 Sine ratione enim mihi videtur mittere
vinctum, & causas ejus non significare.

CAPUT XXVI.

Paulus coram Agrippa suam causam defendit; referens suæ ad Christum conversionis ordinem, & se Judæis ac Gentibus sub divina protectione prædicasse ostendit: Festoque ipsũ ex nimia scientia insanire dicenti respondet, omnesque optat esse Christianos: Agrippa dicit eũ potuisse dimitti, nisi Cæsarem appellasset.

A 1 AGrippa vero ad Paulum ait: Permitti-
tur tibi loqui pro temetipso. Tunc Pau-
lus extenta manu cœpit rationem reddere.
2 De omnibus, quibus accusor a Judæis, rex
Agrippa, æstimo me beatum, apud te cum sim
defensurus me hodie,
3 Maxime te sciente omnia, & quæ apud Ju-
dæos sunt consuetudines, & quæstiones: pro-
pter quod obsecro patienter me audias:
4 Et quidem vitam meam a juventute, quæ ab
initio fuit in gente mea in Jerosolymis, nove-
runt omnes Judæi:
5 Præscientes me ab initio (si velint testimo-
B nium perhibere) quoniam secundum certissimã
sectam nostræ religionis vixi Pharisæus.
6 Et nunc in spe, quæ ad patres nostros repro-
missionis facta est a Deo, sto judicio subjectus:
7 In quam duodecim tribus nostræ, nocte ac
die deservientes, sperant devenire. De qua spe
accusor a Judæis, rex.
8 Quid incredibile judicatur apud vos, si
Deus mortuos suscitat?
9 Et ego quidem existimaveram, me adver-
sus nomen Jesu Nazareni debere multa con-
traria agere.
10 * Quod & feci Jerosolymis, & multos san- C
ctorum ego in carceribus inclusi, a principibus * Sup. 8.a.9.
sacerdotum potestate accepta: & cum occide-
rentur, detuli sententiam.
11 Et per omnes synagogas frequẽter puniens
eos, cõpellebã blasphemare: & amplius insaniẽs
in eos, persequebar usq; in exteras civitates.
12 In quibus * dum irem Damascum cu po- * Sup. 9.a.1.
testate & permissu principum sacerdotum,
13 Die media in via, vidi, rex, de cœlo supra
splendorem solis circumfulsisse me lumen, &
eos qui mecum simul erant.
14 Omnesque nos cum decidissemus in ter- D
ram, audivi vocem loquentem mihi Hebraica
lingua: Saule, Saule, quid me persequeris? du-
rum est tibi contra stimulum calcitrare.
15 Ego autem dixi: Quis es Domine? Dñs au-
tem dixit: Ego sum Jesus, quem tu persequeris.
16 Sed exurge, & sta super pedes tuos: ad hoc
enim apparui tibi, ut constituam te ministrum,
& testem eorum quæ vidisti, & eorum quibus
apparebo tibi,
17 Eripiens te de populo, & gentibus, in quas
nunc ego mitto te,
18 Aperire oculos eorum, ut convertantur à E
tenebris ad lucem, & de potestate satanæ ad
Deũ, ut accipiant remissionẽ peccatorum, &
sortem inter sanctos, per fidem quæ est in me.
19 Unde rex Agrippa, non fui incredulus cœ-
lesti visioni:
20 * Sed his, qui sunt Damasci primum, & Je- *Supr. 11. & 14.
rosolymis, & in omnem regionem Judææ, &
Gentibus annuntiabam, ut pœnitentiam age-
rent, & converterentur ad Deum, digna pœni-
tentiæ opera facientes.
21 Hac ex causa me Judæi, cum essem in tẽ-
plo, *comprehensum tentabant interficere. F
22 Auxilio autem adiutus Dei, usque in ho- * Sup. 21.c 31
diernum diem sto, testificans minori atq, ma-
jori, nihil extra dicens quam ea quæ Prophetæ
locuti sunt futura esse, & Moyses,
23 Si passibilis Christus, si primus ex resurre-
ctione mortuorum, lumen annuntiaturus est
populo, & Gentibus.
24 Hæc loquente eo, & rationem reddente,
Festus magna voce dixit: Insanis Paule: mul-
tæ te litteræ ad insaniam convertunt.
25 Et Paulus: Non insanio (inquit) optime Fe-
ste, sed veritatis & sobrietatis verba loquor.
26 Scit enim de his rex, ad quem & constan-
ter loquor: latere enim eum nihil horum arbi-
tror. Neque enim in angulo quidquam horum
gestum est.
27 Credis rex Agrippa prophetis? Scio quia
credis.
28 Agrippa autem ad Paulum: In modico G
suades me Christianum fieri.
29 Et Paulus: Opto apud Deum, & in modi-
co, & in magno, non tantum te, sed etiam om-
nes qui audiunt, hodie fieri tales, qualis & ego
sum, exceptis vinculis his.

30 Et

30 Et exurrexit rex, & præses, & Bernice, & qui assidebant eis.

31 Et cum secessissent, loquebantur ad invicem, dicentes: Quia nihil morte, aut vinculis dignum quid fecit homo iste.

32 Agrippa autem Festo dixit: Dimitti poterat homo hic, si non appellasset Cæsarem.

CAPUT XXVII.

Paulus à centurione Julio ducitur Romam versus, navigans per varia loca: adversante autem ipsis vento, vix perveniunt ad quemdam in Creta locum: à quo licet prædiceret Paulus periculosam esse navigationem, discedentes, patiuntur ingentem tempestatem: tandemq; post Pauli consolationem, qui narrans factam sibi de omnium salute revelationem, hortabatur eos ad cibum sumendum: passi naufragium omnes evadunt incolumes.

A 1 VT autem judicatum est navigare eum in Italiam, & tradi Paulum cum reliquis custodiis centurioni nomine Julio cohortis Augustæ,

*. Cor. 11. f.25 2 * Ascendentes navem Adrumetinam, incipientes navigare circa Asiæ loca, sustulimus, perseverante nobiscum Aristarcho Macedone Thessalonicensi.

3 Sequenti autem die devenimus Sidonem. Humane autem tractans Julius Paulum, permisit ad amicos ire, & curam sui agere.

4 Et inde cum sustulissemus, subnavigavimus Cyprum, propterea quod essent venti cõtrarii.

B 5 Et pelagus Ciliciæ & Pamphyliæ navigantes, venimus Lystram, quæ est Lyciæ:

6 Et ibi inveniens centurio navem Alexandrinam navigantem in Italiam, transposuit nos in eam.

7 Et cum multis diebus tarde navigaremus, & vix devenissemus contra Gnidum, prohibente nos vento, adnavigavimus Cretæ, juxta Salmonem:

8 Et vix juxta navigantes, venimus in locum quemdam, qui vocatur Boniportus, cui juxta erat civitas Thalassa.

9 Multo autem tempore peracto, & cum jam non esset tuta navigatio, eo quod & jejunium jam præteriisset, consolabatur eos Paulus,

10 Dicens eis: Viri, video quoniam cum injuria & multo damno, non solum oneris & navis, sed etiam animarum nostrarum, incipit esse navigatio.

11 Cẽturio autẽ gubernatori & nauclero magis credebat, quam his quæ à Paulo dicebãtur. C

12 Et cum aptus portus non esset ad hiemandum, plurimi statuerunt consilium navigare inde, si quomodo possent, devenientes Phœnicem, hiemare, portum Cretæ respicientem ad Africum, & ad Corum.

13 Aspirante autem Austro, æstimantes propositum se tenere, cum sustulissent de Asson, legebant Cretam.

14 Non post multũ autem misit se contra ipsã ventus Typhonicus, qui vocatur Euroaquilo.

15 Cumq; arrepta esset navis, & non posset conari in ventũ, data nave flatibus, ferebamur.

16 In insulam autem quamdam decurrentes, quæ vocatur Cauda, potuimus vix obtinere scapham.

D 17 Qua sublata, adjutoriis utebantur, accingentes navem, timentes, ne in Syrtim inciderent, summisso vase sic ferebantur.

18 Valida autem nobis tempestate jactatis, sequenti die jactum fecerunt:

19 Et tertia die suis manibus armamenta navis projecerunt.

20 Neque autem sole, neque sideribus apparentibus per plures dies, & tempestate non exigua imminente, jam ablata erat spes omnis salutis nostræ.

21 Et cum multa jejunatio fuisset, tunc stans Paulus in medio eorum, dixit: Oportebat quidem, ô viri, audito me, non tollere a Creta, lucrique facere injuriam hanc & jacturam.

22 Et nunc suadeo vobis bono animo esse: amissio enim nullius animæ erit ex vobis, præterquam navis.

23 Astitit enim mihi hac nocte Angelus Dei, cujus sum ego, & cui deservio.

24 Dicens: Ne timeas Paule, Cæsari te oportet assistere: & ecce donavit tibi Deus omnes qui navigant tecum.

25 Propter quod bono animo estote viri: credo enim Deo, quia sic erit, quemadmodum dictum est mihi. E

26 In insulam autem quamdam oportet nos devenire.

27 Sed posteaquam quartadecima nox supervenit, navigantibus nobis in Adria circa mediam noctem, suspicabantur nautæ apparere sibi aliquam regionem.

28 Qui & summittentes bolidem, invenerunt passus viginti: & pusillum inde separati, invenerunt passus quindecim.

29 Timentes autem ne in aspera loca incideremus, de puppi mittentes anchoras quatuor, optabant diem fieri.

30 Nautis vero quærentibus fugere de navi, cum misissent scapham in mare, sub obtentu quasi inciperent a prora anchoras extendere,

31 Dixit Paulus centurioni, & militibus: Nisi hi in navi manserint, vos salvi fieri non potestis.

32 Tunc absciderunt milites funes scaphæ, & passi sunt eam excidere.

33 Et cum lux inciperet fieri, rogabat Paulus omnes sumere cibum, dicens: Quartadecima die hodie expectantes jejuni permanetis, nihil accipientes. F

34 Propter quod rogo vos accipere cibum pro salute vestra: quia nullius vestrum capillus de capite peribit.

35 Et cum hæc dixisset, sumens panem, gratias egit Deo in conspectu omnium: & cum fregisset, cœpit manducare.

36 Animæquiores autem facti omnes, & ipsi sumpserunt cibum.

37 Eramus vero universæ animæ in navi ducentæ septuaginta sex.

38 Et satiati cibo alleviabant navem, jactantes triticum in mare.

39 Cum autem dies factus esset, terram non agnoscebant: sinum vero quemdam considerabant habentem littus, in quem cogitabant, si possent, ejicere navem. G

40 Et cum anchoras sustulissent, committebant se mari, simul laxantes juncturas gubernaculorum: & levato artemone secundum auræ flatum tendebant ad littus.

41 Et cum incidissemus in locum dithalassum,

lassum.

lapsum, impegerunt navem: & prora quidem fixa manebat immobilis, puppis vero solvebatur a vi maris.

42 Militum autem consilium fuit ut custodias occiderent: ne quis cum enatasset, effugeret.

43 Centurio autem volens servare Paulum, prohibuit fieri: jussitque eos, qui possent natare, emittere se primos, & evadere, & ad terram exire:

44 Et cæteros alios in tabulis ferebant: quosdam super ea, quæ de navi erant. Et sic factum est, ut omnes animæ evaderent ad terram.

CAPUT XXVIII.

Paulus cæterique ipsius comites humane à Barbaris excipiuntur in insula Melita, in qua percussus a vipera Paulus nihil mali patitur, patremque Publii principis insulæ sanitati restituit, ac alios multos curat: & ab eo loco navigantes tandem Romam perveniunt, ubi Paulus convocatis primis Judæorum causam exponit cur Cæsarem appellaverit: dieque ab ipsis constituto prædicat de Christo, cujus verbis multi non credunt, quod Paulus ostendit ab Isaia prædictum esse; & per biennium de fide in Christum prædicat omnibus ad ipsum accedentibus.

A 1 ET cum evasissemus, tunc cognovimus quia Melita insula vocabatur. Barbari vero præstabant non modicam humanitatem nobis.

2 Accensa enim pyra, reficiebant nos omnes, propter imbrem, qui imminebat, & frigus.

3 Cum congregasset autem Paulus sarmentorum aliquantam multitudinem, & imposuisset super ignem, vipera a calore cum processisset, invasit manum ejus.

B 4 Ut vero viderunt Barbari pendentem bestiam de manu ejus, ad invicem dicebant: Utique homicida est homo hic, qui cum evaserit de mari, ultio non sinit eum vivere.

5 Et ille quidem excutiens bestiam in ignem, nihil mali passus est.

6 At illi existimabant eum in tumorem convertendum, & subito casurum, & mori. Diu autem illis expectantibus, & videntibus nihil mali in eo fieri, convertentes se, dicebant eum esse Deum.

7 In locis autem illis erant prædia principis insulæ, nomine Publii, qui nos suscipiens, triduo benigne exhibuit.

8 Contigit autem, patrem Publii febribus & dysenteria vexatum jacere. Ad quem Paulus intravit: & cum orasset, & imposuisset ei manus, salvavit eum.

9 Quo facto, omnes, qui in insula habebant infirmitates accedebant, & curabantur:

C 10 Qui etiam multis honoribus nos honoraverunt, & navigantibus imposuerunt quæ necessaria erant.

11 Post menses autem tres, navigavimus in navi Alexandrina, quæ in insula hiemaverat, cui erat insigne Castorum.

12 Et cum venissemus Syracusam, mansimus ibi triduo.

13 Inde circumlegentes devenimus Rhegium: & post unum diem flante Austro, secunda die venimus Puteolos:

14 Ubi inventis fratribus rogati sumus manere apud eos dies septem: & sic venimus Romam. D

15 Et inde cum audissent fratres, occurrerunt nobis usque ad Appii forum, ac tres Tabernas. Quos cum vidisset Paulus, gratias agens Deo, accepit fiduciam.

16 Cum autem venissemus Romam, permissum est Paulo manere sibimet cum custodiente se milite.

17 Post tertium autem diem convocavit primos Judæorum. Cumque convenissent, dicebat eis: Ego, viri fratres, nihil adversus plebem faciens, aut morem paternum, vinctus ab Jerosolymis traditus sum in manus Romanorũ:

18 Qui cum interrogationem de me habuissent, voluerunt me dimittere, eo quod nulla esset causa mortis in me.

19 Contradicentibus autem Judæis, coactus sum appellare Cæsarem, non quasi gentem meam habens aliquid accusare. E

20 Propter hanc igitur causam rogavi vos videre, & alloqui. Propter spem enim Israel catena hac circumdatus sum.

21 At illi dixerunt ad eum: Nos neque litteras accepimus de te a Judæa, neque adveniens aliquis fratrum nuntiavit, aut locutus est quid de te malum.

22 Rogamus autem à te audire quæ sentis: nam de secta hac notum est nobis quia ubique ei contradicitur.

23 Cum constituissent autem illi diem, venerunt ad eum in hospitium plurimi, quibus exponebat testificans regnum Dei, suadensque eis de Jesu ex Lege Moysi & Prophetis, a mane usque ad vesperam.

24 Et quidam credebant his quæ dicebantur: quidam vero non credebant.

25 Cumque invicem non essent consentientes, discedebant, dicente Paulo unum verbum: Quia bene Spiritus sanctus locutus est per Isaiam prophetam ad patres nostros, F

26 Dicens: *Vade ad populum istum, & dic ad eos: Aure audietis, & non intelligetis: & videntes videbitis, & non perspicietis. *Isa. 6. c. 9. Matt. G 13. b. 14 Mar. 4. b. 12. Luc. 8. b. 10. Joan. 12. e. f. 4 11. b. 8.

27 Incrassatum est enim cor populi hujus, & auribus graviter audierunt, & oculos suos compresserunt: ne forte videant oculis, & auribus audiant, & corde intelligant, & convertantur, & sanem eos.

28 Notum ergo sit vobis, quoniam Gentibus missum est hoc salutare Dei, & ipsi audient.

29 Et cum hæc dixisset, exierunt ab eo Judæi, multam habentes inter se quæstionem.

30 Mansit autem biennio toto in suo conducto: & suscipiebat omnes, qui ingrediebantur ad eum,

31 Prædicans regnum Dei, & docens quæ sunt de Domino Jesu Christo, cum omni fiducia, sine prohibitione.

E P I.

EPISTOLA
B. PAVLI APOSTOLI
AD ROMANOS.

CAPUT I.

Paulus commendato suo munere Evangelico, ob magnum prædicandi Evangelii zelum, optabat Romanos invisere, ostendens Ethnicos qui ex creaturis Deum cognoscentes, illius cultum à se abjecerant, colendo creaturarum imagines, merito à Deo desertos: & in pœnam illius in abominanda, quæ hic recensentur, incidisse scelera.

A 1 PAulus, servus Jesu Christi,
*Act. 13. 2. vocatus Apostolus, * segregatus in Evangelium
Dei,
2 Quod ante promiserat
per prophetas suos in Scripturis sanctis.
3 De Filio suo, qui factus
est ei ex semine David secundum carnem,
4 Qui prædestinatus est Filius Dei in virtute
secundum spiritum sanctificationis ex resurrectione mortuorum Jesu Christi Domini nostri:
5 Per quem accepimus gratiam, & Apostolatum ad obediendum fidei in omnibus Gentibus
pro nomine ejus.
6 In quibus estis & vos vocati Jesu Christi:
7 Omnibus qui sunt Romæ, dilectis Dei, vocatis sanctis. Gratia vobis & pax à Deo Patre nostro, & Domino Jesu Christo.
8 Primum quidem gratias ago Deo meo per
Jesum Christum pro omnibus vobis: quia fides
vestra annuntiatur in universo mundo.
9 Testis enim mihi est Deus, cui servio in spiritu meo in Evangelio filii ejus, quod sine intermissione memoriam vestri facio
10 Semper in orationibus meis: obsecrans, si B
quo modo tandem aliquando prosperum iter
habeam in voluntate Dei veniendi ad vos.
11 Desidero enim videre vos, ut aliquid impertiar vobis gratiæ spiritualis ad confirmandos vos:
12 Id est, simul consolari in vobis, per eam
quæ invicem est, fidem vestram atque meam.
13 Nolo autem vos ignorare fratres: quia sæpe proposui venire ad vos, (& prohibitus sum
usque adhuc) ut aliquem fructum habeam & in
vobis, sicut & in ceteris gentibus,
14 Græcis ac Barbaris, sapientibus & insipientibus debitor sum:
15 Ita (quod in me) promptum est & vobis,
qui Romæ estis, evangelizare.
16 Non enim erubesco Evangelium. Virtus
enim Dei est in salutem omni credenti, Judæo
primum, & Græco.
17 Justitia enim Dei in eo revelatur ex fide in C * Heb.
fidem: sicut scriptum est: * Justus autem ex 10. 38.
fide vivit. Heb.
18 Revelatur enim ira Dei de cœlo, super om- 10. g. 18
nem impietatem & injustitiam hominum eorú, Gal. 3.
qui veritatem Dei in injustitia detinent: b. 11.
19 Quia quod notum est Dei, manifestum est
in illis, Deus enim illis manifestavit.
20 Invisibilia enim ipsius, à creatura mundi,
per ea quæ facta sunt, intellecta, conspiciuntur:
sempiterna quoque ejus virtus, & divinitas: ita
ut sint inexcusabiles.
21 * Quia cum cognovissent Deum, non sicut * Eph.
Deum glorificaverunt, aut gratias egerunt: sed 4. c. 17.
evanuerunt in cogitationibus suis, & obscuratum

ratum est insipiens cor eorum :

22 Dicentes enim se esse sapientes, stulti facti sunt.

23 Et mutaverunt glotiam incorruptibilis Dei, in similitudinem imaginis corruptibilis hominis, & volucrum, & quadrupedum, & serpentium.

24 Propter quod tradidit illos Deus in desideria cordis eorum, in immunditiam : vt contumeliis afficiant corpora sua in semetipsis:

25 Qui conmmutaverunt veritatem Dei in mendacium : & coluerunt, & servierunt creaturæ potius quam Creatori, qui est benedictus in sæcula. Amen.

26 Propterea tradidit illos Deus in passiones ignominiæ. Nam feminæ eorum immutaverunt naturalem usum, in eum usum qui est contra naturam.

D 27 Similiter autem & masculi, relicto naturali usu feminæ, exarserunt in desideriis suis in invicem, masculi in masculos turpitudinem operantes, & mercedem, quam oportuit, erroris sui in semetipsis recipientes.

28 Et sicut non probaverunt Deum habere in notitia : tradidit illos Deus in reprobum sensum, ut faciant ea quæ non conveniunt,

29 Repletos omni iniquitate, malitia, fornicatione, avaritia, nequitia, plenos invidia, homicidio, contentione, dolo, malignitate, susurrones,

30 Detractores, Deo odibiles, contumeliosos, superbos, elatos, inventores malorum, parentibus non obedientes,

31 Insipientes, incompositos, sine affectione, absque fœdere, sine misericordia.

32 Qui cum justitiam Dei cognovissent, non intellexerunt quoniam qui talia agunt, digni sunt morte : & non solum qui ea faciunt, sed etiam qui consentiunt facientibus.

CAPUT II.

Judæos redarguit qui ex data sibi lege Gentes condemnabant, eadem ipsi patrantes, cum Deus unicuique redditurus sit juxta ipsius opera; adeo ut etiam Gentes, ea quæ legis sunt naturali lumine præstantes, pro circumcisis habendæ sint, eosque judicaturæ, qui ex sola legis cognitione & carnis circumcisione gloriantur, contraria legi operantes.

A 1 PRopter quod inexcusabilis es ô homo omnis, qui judicas. * In quo enim judicas alterum, teipsum condemnas : eadem enim agis quæ judicas. *Matt. 7.a.2.

2 Scimus enim quoniam judicium Dei est secundum veritatem in eos qui talia agunt.

3 Existimas autem hoc ô homo, qui judicas eos qui talia agunt, & facis ea, quia tu effugies judicium Dei?

4 An divitias bonitatis ejus, & patientiæ, & longanimitatis contemnis? ignoras quoniam benignitas Dei ad pœnitentiam te adducit?

5 Secundum autem duritiam tuam, & impœnitens cor, thesaurizas tibi iram in die iræ, & revelationis justi judicii Dei,

6 * Qui reddet unicuique secundũ opera ejus: *Matt. 16.d.27

7 Iis quidem, qui secundum patientiam boni operis, gloriam, & honorem, & incorruptionem quærunt, vitam æternam :

8 Is autem, qui sunt ex contentione, & qui non acquiescunt veritati, credunt autem iniquitati, ira & indignatio.

9 Tribulatio & angustia in omnem animam hominis operantis malum, Judæi primum, & Græci :

10 Gloria autem, & honor, & pax omni operanti bonum, Judæo primum, & Græco :

11 * Non enim est acceptio personarum apud Deum. *Deut. 16.d.17 2. Par. 19.c.7.

12 Quicumque enim sine lege peccaverunt, sine lege peribunt : & quicumque in lege peccaverunt, per legem judicabuntur. C

13 * Non enim auditores legis justi sunt apud Deum, sed factores legis justificabuntur. Iob.34.b.9. Act.10.c.34. Matth.7.d.21. *Iac.1.d.22.

14 Cum enim Gentes, quæ legem non habent, naturaliter ea, quæ legis sunt, faciunt, ejusmodi legem non habentes, ipsi sibi sunt lex :

15 Qui ostendunt opus legis scriptum in cordibus suis, testimonium reddente illis consciẽtia ipsorum, & inter se invicem cogitationibus accusantibus, aut etiam defendentibus,

16 In die, cum judicabit Deus occulta hominum, secundum Evangelium meum, per Jesum Christum.

17 Si autem tu Judæus cognominaris, & requiescis in lege, & gloriaris in Deo,

18 Et nosti voluntatem ejus, & probas utiliora, instructus per legem,

19 Confidis teipsum esse ducem cęcorum, lumen eorum qui in tenebris sunt,

20 Eruditorem insipientium, magistrum infantium, habentem formam scientiæ & veritatis in lege.

21 Qui ergo alium doces, teipsum non doces: qui prædicas non furandum, furaris.

22 Qui dicis non mœchandum, mœcharis : qui abominaris idola, sacrilegium facis.

23 Qui in lege gloriaris, per prævaricationem legis Deum inhonoras.

24 (* Nomen enim Dei per vos blasphematur inter Gentes, sicut scriptum est.) *Isa.52.b.5. Ezech.36.c.20

25 Circumcisio quidem prodest, si legem observes : si autem prævaricator legis sis, circumcisio tua præputium facta est.

26 Si igitur præputium iustitias legis custodiat: nonne præputium illius in circumcisionem reputabitur?

27 Et judicabit id quod ex natura est præputium, legem consummans, te, qui per litteram & circumcisionem prævaricator legis es?

28 Nõ enim qui in manifesto, Judæus est; neq; quæ in manifesto, in carne, est circumcisio :

29 Sed qui in abscondito, Judæus est : & circumcisio cordis in spiritu, non littera : cujus laus non ex hominibus, sed ex Deo est.

CAPUT III.

Quodam modo præcellunt Judæi propter factas illis à Deo promissiones, quæ complebuntur, quamquam nonnulli eorum fuerint increduli: omnes autem & Judæi & Gentiles peccato sunt obnoxii: à quo non liberat lex, sed fides in Christum propitiatorem, ut non sit cuiquam de legis operibus gloriandum.

1 QUid ergo amplius Judæo est? aut quæ utilitas circumcisionis? A

2 Multum per omnem modum. Primum quidem, quia credita sunt illis eloquia Dei.

3 Quid enim si quidam illorum non crediderunt? * Numquid incredulitas illorum fidem Dei evacuabit? Absit. *2.Tim.2.c.13.

*Joan. 3.d.33. 4 * Est autem Deus verax: omnis autẽ homo
mendax, sicut scriptum est:* Ut justificeris in
Psal. 115. sermonibus tuis: & vincas cum judicaris.
a.11. 5 Si autem iniquitas nostra justitiam Dei
*Psal. commendat, quid dicemus? numquid iniquus
50.a.6. est Deus, qui infert iram?
6 (Secundum hominem dico.) Absit. alioquin
quomodo judicabit Deus hunc mundum?
7 Si enim veritas Dei in meo mendacio abun-
davit in gloriam ipsius: quid adhuc & ego
tamquam peccator judicor?
8 Et non (sicut blasphemamur, & sicut ajunt
quidam nos dicere) faciamus mala ut veniant
bona: quorum damnatio justa est.
B 9 Quid ergo? præcellimus eos? Nequaquam.
* Gal. * Causati enim sumus, Judæos, & Græcos om-
3.a.22. nes sub peccato esse,
* Psal. 10 Sicut scriptum est: * Quia non est justus
13.a.4. quisquam:
11 Non est intelligens, non est requirens
Deum.
12 Omnes declinaverunt, simul inutiles facti
sunt, non est qui faciat bonum, non est usque
ad unum.
* Psal. 13 * Sepulchrum patens est guttur eorum,
5.c.11. linguis suis dolose agebant: * Venenum aspi-
* Psal. dum sub labiis eorum:
139. 14 * Quorum os maledictione, & amaritudi-
a.4. ne plenum est:
* Psal. 15 * Veloces pedes eorum ad effundendum
9.b.7. sanguinem:
* Isai. 16 Contritio, & infelicitas in viis eorum:
59.b.7. 17 Et viam pacis non cognoverunt:
Prov. 18 * Non est timor Dei ante oculos eorum.
1.b.16. * Psal. 19 * Scimus autem, quoniam quæcumque lex
35.a.2. loquitur, iis, qui in lege sunt, loquitur: ut om-
C ne os obstruatur, & subditus fiat omnis mun-
* Gal. dus Deo:
2.d.16. 20 Quia ex operibus legis non justificabitur
omnis caro coram illo. Per legem enim co-
gnitio peccati.
21 Nunc autem sine lege justitia Dei manife-
stata est; testificata à lege & Prophetis.
22 Justitia autem Dei per fidem Jesu Christi,
in omnes & super omnes qui credunt in eum:
non enim est distinctio:
23 Omnes enim peccaverunt, & egent gloria
Dei.
24 Justificati gratis per gratiam ipsius, per
redemptionem, quæ est in Christo Jesu,
25 Quem proposuit Deus propitiationem per
fidem in sanguine ipsius, ad ostensionem justi-
tiæ suæ, propter remissionem præcedentium
delictorum,
26 In sustentatione Dei, ad ostensionem justi-
tiæ ejus in hoc tempore: ut sit ipse justus, &
justificans eum, qui est ex fide Jesu Christi.
27 Ubi est ergo gloriatio tua? Exclusa est.
D Per quam legem? Factorum? Non: sed per
legem fidei.
28 Arbitramur enim justificari hominem per
fidem sine operibus legis.
29 An Judæorum Deus tantum? nonne &
Gentium? Immo & Gentium.
30 Quoniam quidem unus est Deus, qui justi-
ficat circumcisionem ex fide, & præputium
per fidem.
31 Legem ergo destruimus per fidem? Absit:
sed legem statuimus.

CAPUT IV.

Non ex legis operibus contingit justificatio: sed ex fide in Deum, quæ Abrahæ reputata fuit ad justitiam ante datam ipsi circumcisionem, quam postea accepit; futurus, non lege, sed justitia fidei, pater omnium qui ipsius fidem imitarentur; credidit autem Deo se patrem fore multarum gentium per promissum sibi semen, cum tam ipse quam uxor ejus Sara annos excessissent aptos ad generandum.

1 QUid ergo dicemus invenisse Abraham A
patrem nostrum secundum carnem?
2 Si enim Abraham ex operibus justificatus
est, habet gloriam, sed non apud Deum.
3 Quid enim dicit Scriptura? * Credidit * Gen.
Abrahã Deo: & reputatũ est illi ad justitiam. 15.b.
4 Ei autẽ qui operatur, merces non imputatur Gal.
secundum gratiam, sed secundum debitum. 3.a.6.
5 Ei vero qui non operatur, credenti autem Jac.2.
in eum, qui justificat impium, reputatur fides d.23.
ejus ad justitiam secundum propositum gra-
tiæ Dei.
6 Sicut & David dicit beatitudinem hominis,
cui Deus accepto fert justitiam sine operibus. * Psal.
7 * Beati, quorum remissæ sunt iniquitates, & 31.a.1.
quorum tecta sunt peccata.
8 Beatus vir, cui non imputavit Dominus
peccatum.
9 Beatitudo ergo hæc in circumcisione tan- B
tum manet, an etiã in præputio? Dicimus enim
quia reputata est Abrahæ fides ad justitiam.
10 Quomodo ergo reputata est? in circum-
cisione, an in præputio? Non in circumcisio-
ne, sed in præputio.
11 * Et signum accepit circumcisionis, signa- * Gen.
culum justitiæ fidei, quæ est in præputio: ut 17.b.
sit pater omnium credentium per præputium, 10.11.
ut reputetur & illis ad justitiam:
12 Et sit pater circumcisionis, non iis tantum
qui sunt ex circumcisione, sed & iis qui sectan-
tur vestigia fidei, quæ est in præputio patris
nostri Abrahæ.
13 Non enim per legem promissio Abrahæ, C
aut semini ejus, ut heres esset mundi: sed per
justitiam fidei.
14 Si enim qui ex lege, heredes sunt: exina-
nita est fides, abolita est promissio.
15 Lex enim iram operatur. Ubi enim non est
lex; nec prævaricatio.
16 Ideo ex fide, ut secundum gratiam firma
sit promissio omni semini, non ei qui ex lege
est solum, sed & ei qui ex fide est Abrahæ, qui
pater est omnium nostrum.
17 (Sicut scriptum est: * Quia patrem multa- * Gen.
rum gentium posui te) ante Deum, cui credi- 17.a.
dit, qui vivificat mortuos, & vocat ea quæ non
sunt, tamquam ea quæ sunt:
18 Qui contra spem in spem credidit, ut fie-
ret pater multarum gentium, secundum quod * Gen.
dictum est ei: * Sic erit semen tuum. 15.b.
19 Et non infirmatus est fide, nec consideravit D
corpus suum emortuum cum jam fere centum
esset annorum, & emortuam vulvam Saræ.
20 In repromissione etiam Dei non hæsitavit
diffidentia, sed confortatus est fide, dans glo-
riam Deo:
21 Plenissime sciens quia quæcumque promi-
sit, potens est & facere.
22 Ideo & reputatum est illi ad justitiam.

23 Non est autem scriptum tantum propter ipsum, quia reputatum est illi ad justitiam:

24 Sed & propter nos, quibus reputabitur credentibus in eum, qui suscitavit Jesum Christum Dominum nostrum à mortuis.

25 Qui traditus est propter delicta nostra, & resurrexit propter justificationem nostram.

CAPUT V.

Ex fide, inquit, justificati, non solum spe gloriamur, verum etiam in adversitatibus: nam si Christus pro nobis adhuc impiis mortuus est, multo magis salvabit jam justificatos per sanguinem ipsius: & sicut per unam Adæ inobedientiam, omnes peccavimus, ac mortui sumus; ita per unius Christi obedientiam, ex multis delictis justificamur ad vitam.

A 1 Justificati ergo ex fide, pacem habeamus ad Deum per Dominum nostrum Jesum Christum:

* Eph. 2.c.18. 2 * Per quem & habemus accessum per fidem in gratiam istam, in qua stamus, & gloriamur in spe gloriæ filiorum Dei.

3 Non solum autem, sed & gloriamur in tribulationibus: * scientes quod tribulatio patientiam operatur: * Iac. 1.a.3.

4 Patientia autem probationem, probatio vero spem,

* Heb. 9.d.14. 1. Pet. 3.c.18. 5 Spes autem non confundit: * quia charitas Dei diffusa est in cordibus nostris per Spiritum sanctum, qui datus est nobis.

6 Ut quid enim Christus, cum adhuc infirmi
B essemus, secundum tempus pro impiis mortuus est?

7 Vix enim pro justo quis moritur: nam pro bono forsitan quis audeat mori.

8 Commendat autem charitatem suam Deus in nobis: quoniam cum adhuc peccatores essemus, secundum tempus

9 Christus pro nobis mortuus est: multo igitur magis nunc justificati in sanguine ipsius, salvi erimus ab ira per ipsum.

10 Si enim cum inimici essemus, reconciliati sumus Deo per mortem filii ejus: multo magis reconciliati, salvi erimus in vita ipsius.

C 11 Non solum autem: sed & gloriamur in Deo per Dominum nostrum Jesum Christum, per quem nunc reconciliationem accepimus.

12 Propterea sicut per unum hominem peccatum in hunc mundum intravit, & per peccatum mors, & ita in omnes homines mors pertransiit, in quo omnes peccaverunt.

13 Usque ad legem enim peccatum erat in mundo: peccatum autem non imputabatur, cum lex non esset.

14 Sed regnavit mors ab Adam usque ad Moysen etiam in eos, qui non peccaverunt in similitudinem prævaricationis Adæ, qui est forma futuri.

15 Sed non sicut delictum, ita & donum. si enim unius delicto multi mortui sunt: multo magis gratia Dei & donum in gratia unius hominis Jesu Christi in plures abundavit.

16 Et non sicut per unum peccatum, ita & donum. nam judicium quidem ex uno in con-
D demnationem: gratia autem ex multis delictis in justificationem.

17 Si enim unius delicto mors regnavit per unum: multo magis abundantiam gratiæ, & donationis, & justitiæ accipientes, in vita regnabunt per unum Iesum Christum.

18 Igitur sicut per unius delictum in omnes homines in condemnationem: sic & per unius justitiam in omnes homines in justificationem vitæ.

19 Sicut enim per inobedientiam unius hominis peccatores constituti sunt multi: ita & per unius obeditionem, justi constituentur multi.

20 Lex autem subintravit ut abundaret delictum. Ubi autem abundavit delictum, superabundavit gratia.

21 Ut sicut regnavit peccatum in mortem: ita & gratia regnet per justitiam in vitam æternam, per Jesum Christum Dominum nostrum.

CAPUT VI.

In Christo baptizati sumus, ut mortui peccato deinceps in novitate vitæ ambulemus; sicut Christus semel mortuus ac sepultus, ad novam vitam, non amplius moriturus, resurrexit: non ergo jam obediamus peccato aut concupiscentiis; sed soluti à lege liberatique per Christi gratiam à peccato, & servi facti justitiæ, tradamus membra nostra in obsequium justitiæ ad vitam, quæ prius tradideramus immunditiæ ad mortem.

1 Quid ergo dicemus? permanebimus in A
peccato ut gratia abundet?

2 Absit. Qui enim mortui sumus peccato, quomodo adhuc vivemus in illo?

3 An ignoratis quia quicumque baptizati sumus in Christo Jesu, in morte ipsius baptizati sumus?

4 * Consepulti enim sumus cum illo per baptismum in mortem: ut quomodo Christus surrexit à mortuis per gloriam Patris, * ita & nos in novitate vitæ ambulemus. * Gal. 3.b.17. Col. 2.b.12.

5 Si enim complantati facti sumus similitudini mortis ejus: simul & resurrectionis erimus. * Eph. 4.c.13. Hebr. 11.a.1.

6 Hoc scientes, quia vetus homo noster simul crucifixus est, ut destruatur corpus peccati, & ultra non serviamus peccato. 1. Pet. 2.a.1.

7 Qui enim mortuus est, justificatus est à B
peccato.

8 Si autem mortui sumus cum CHRISTO: credimus quia simul etiam vivemus cum Christo:

9 Scientes quod Christus resurgens ex mortuis jam non moritur, mors illi ultra non dominabitur.

10 Quod enim mortuus est peccato, mortuus est semel: quod autem vivit, vivit Deo:

11 Ita & vos existimate, vos mortuos quidem esse peccato, viventes autem Deo, in Christo Jesu Domino nostro.

12 Non ergo regnet peccatum in vestro mortali corpore, ut obediatis concupiscentiis ejus.

13 Sed neque exhibeatis membra vestra arma iniquitatis peccato; sed exhibete vos Deo, tamquam ex mortuis viventes: & membra vestra arma justitiæ Deo.

14 Peccatum enim vobis non dominabitur: C
non enim sub lege estis, sed sub gratia.

15 Quid ergo? peccabimus, quoniam non sumus sub lege, sed sub gratia? Absit.

16 * Nescitis quoniam cui exhibetis vos servos ad obediendum, servi estis ejus, cui obeditis, sive peccati ad mortem, sive obeditionis ad justitiam? * Ioan. 8.d.34. 2. Pet. 2.d.19.

17 Gratias autem Deo, quod fuistis servi peccati, obedistis autem ex corde in eam formam

doctrinæ, in quam traditi estis.

18 Liberati autem a peccato, servi facti estis justitiæ.

D 19 Humanum dico, propter infirmitatem carnis vestræ: sicut enim exhibuistis membra vestra servire immunditiæ, & iniquitati ad iniquitatem, ita nunc exhibete membra vestra servire justitiæ in sanctificationem.

20 Cum enim servi essetis peccati, liberi fuistis justitiæ.

21 Quem ergo fructum habuistis tunc in illis, in quibus nunc erubescitis? Nam finis illorum mors est.

22 Nunc vero liberati à peccato, servi autem facti Deo, habetis fructum vestrum in sanctificationem, finem vero vitam æternam.

23 Stipendia enim peccati, mors. Gratia autem Dei, vita æterna, in Christo Jesu Domino nostro.

CAPUT VII.

In similitudinem mulieris cujus vir defunctus est, nos per Christum soluti sumus à lege, qua peccatorum affectus reddebantur vehementiores, ut serviamus Christo in novitate spiritus; occasione autem legis peccatum judicantis, magis se exeruit & crevit peccatum, quamquam lex sancta esset ac spiritualis: imo & nunc adversante carnis fomite allicimur, quantumvis repugnantes ad ea quæ secundum rationem detestamur: legique sunt contraria.

A 1 AN ignoratis fratres (scientibus enim legem loquor) quia lex in homine dominatur, quanto tempore vivit?

*1 Cor. 7. 8. 11. 2 * Nam quæ sub viro est mulier, vivente viro, alligata est legi: si autem mortuus fuerit vir ejus, soluta est a lege viri.

3 Igitur, vivente viro, vocabitur adultera si fuerit cum alio viro: si autem mortuus fuerit vir ejus, liberata est à lege viri: ut non sit adultera si fuerit cum alio viro.

4 Itaque fratres mei, & vos mortificati estis legi per corpus Christi: ut sitis alterius, qui ex mortuis resurrexit, ut fructificemus Deo.

5 Cum enim essemus in carne, passiones peccatorum, quæ per legem erant, operabantur in membris nostris, ut fructificarent morti.

6 Nunc autem soluti sumus a lege mortis, in qua detinebamur, ita ut serviamus in novitate spiritus, & non in vetustate litteræ.

B 7 Quid ergo dicemus? lex peccatum est? Absit. Sed peccatum non cognovi, nisi per legem: nam concupiscentiam, nesciebam, nisi lex diceret: * Non concupisces.

*Exod 20. c. 17 Deut. 5. c. 19. 8 Occasione autem accepta, peccatum per mandatum operatum est in me omnem concupiscentiam. Sine lege enim peccatum mortuum erat.

9 Ego autem vivebam sine lege aliquando. Sed cum venisset mandatum, peccatũ revixit.

10 Ego autem mortuus sum: & inventum est mihi mandatum, quod erat ad vitam, hoc esse ad mortem.

11 Nam peccatum occasione accepta per mandatum, seduxit me, & per illud occidit.

12 * Itaque lex quidem sancta, & mandatum
C sanctum, & justum, & bonum.

*1 Tim. 1. b. 18. 13 Quod ergo bonum est, mihi factum est mors? Absit. Sed peccatum, ut appareat peccatum, per bonum operatum est mihi mortem: ut fiat supra modum peccans peccatum per mandatum.

14 Scimus enim quia lex spiritualis est: ego autem carnalis sum, venumdatus sub peccato.

15 Quod enim operor, non intelligo, non enim quod volo bonum, hoc ago: sed quod odi malum, illud facio.

16 Si autem quod nolo, illud facio: consentio legi, quoniam bona est.

17 Nunc autem jam non ego operor illud, sed quod habitat in me peccatum.

18 Scio enim quia non habitat in me, hoc est in carne mea, bonum. Nam velle, adjacet mihi: perficere autem bonum, non invenio.

19 Non enim quod volo bonum, hoc facio: sed quod nolo malum, hoc ago.

20 Si autem quod nolo, illud facio: jam non D
ego operor illud, sed quod habitat in me, peccatum.

21 Invenio igitur legem, volenti mihi facere bonum, quoniam mihi malum adjacet:

22 Condelector enim legi Dei secundum interiorem hominem:

23 Video autẽ aliam legẽ in membris meis, repugnantem legi mentis meæ, & captivantem me in lege peccati, quæ est in membris meis.

24 Infelix ego homo, quis me liberabit de corpore mortis hujus?

25 Gratia Dei per Jesum Christum Dominum nostrum. Igitur ego ipse mente servio legi Dei; carne autem, legi peccati.

CAPUT VIII.

Concludit, Christo per baptismum insitos ab omni damnatione esse liberos, qui non carnem sectantur, sed spiritum quem acceperunt: spiritum inquam adoptionis, qui Dei filios ac futuræ gloriæ cum Christo coheredes efficit; ad cujus gloriæ revelationem non solum universa aspirat creatura, vanitati interim subjecta; sed & hi qui spiritus acceperunt primitias, illam certa spe expectant, spiritu eos roborante & quid orandum sit instruente. Declarat etiam incomparabilem Dei erga nos exhibitam in Christo charitatem, asserens nihil posse eos à charitate Dei separare quæ est in Christo Jesu.

1 NIhil ergo nunc damnationis est iis, qui A
sunt in Christo Jesu, qui non secundum carnem ambulant.

2 Lex enim spiritus vitæ in Christo Jesu liberavit me a lege peccati & mortis.

3 Nam quod impossibile erat legi in quo infirmabatur per carnem: Deus filium suum mittens in similitudinem carnis peccati, & de peccato damnavit peccatum in carne,

4 Ut justificatio legis impleretur in nobis, qui non secundum carnem ambulamus, sed secundum spiritum.

5 Qui enim secundum carnem sunt: quæ carnis sunt, sapiunt. qui vero secundum spiritum sunt: quæ sunt spiritus, sentiunt.

6 Nam prudentia carnis, mors est: prudentia autem spiritus, vita & pax.

7 Quoniam sapientia carnis inimica est Deo: B
legi enim Dei nõ est subjecta: nec enim potest.

8 Qui autem in carne sunt, Deo placere non possunt.

9 Nos autem in carne non estis, sed in spiri-

ſpiritu : ſi tamen ſpiritus Dei habitat in vobis.
Si quis autem Spiritum Chriſti non habet, hic
non eſt ejus.
10 Si autem Chriſtus in vobis eſt: corpus qui-
dem mortuum eſt propter peccatum, ſpiritus
vero vivit propter juſtificationem.
C 11 Quod ſi Spiritus ejus, qui ſuſcitavit Jeſum
à mortuis, habitat in vobis : qui ſuſcitavit Je-
ſum Chriſtum à mortuis, vivificabit & morta-
lia corpora veſtra, propter inhabitantem
Spiritum ejus in vobis.
12 Ergo fratres debitores ſumus non carni,
ut ſecundum carnem vivamus.
13 Si enim ſecundum carnem vixeritis, mo-
riemini : ſi autem ſpiritu facta carnis mortifi-
caveritis, vivetis.
14 Quicumque enim ſpiritu Dei aguntur, ii
ſunt filii Dei.
15 * Non enim accepiſtis ſpiritum ſervitutis
*2 Tim 1.b.7. iterum in timore, ſed accepiſtis ſpiritum ado-
Gal. 4. ptionis filiorum, in quo clamamus : Abba
a.5. (Pater.)
16 Ipſe enim Spiritus teſtimonium reddit ſpi-
ritui noſtro, quod ſumus filii Dei.
17 Si autem filii, & heredes : heredes quidem
Dei, coheredes autem Chriſti : ſi tamen com-
patimur, ut & conglorificemur.
D 18 Exiſtimo enim, quod non ſunt condignæ
paſſiones hujus temporis ad futuram gloriam,
quæ revelabitur in nobis.
19 Nam expectatio creaturæ revelationem
filiorum Dei expectat.
20 Vanitati enim creatura ſubjecta eſt nō vo-
lens, ſed propter eum, qui ſubjecit eam in ſpe.
21 Quia & ipſa creatura liberabitur a ſervi-
tute corruptionis, in libertatem gloriæ filio-
rum Dei.
22 Scimus enim quod omnis creatura inge-
miſcit, & parturit uſque adhuc.
23 Non ſolum autem illa, ſed & nos ipſi pri-
mitias ſpiritus habentes ; & ipſi intra nos ge-
mimus, adoptionem filiorum Dei expectan-
tes, redemptionem corporis noſtri.
24 Spe enim ſalvi facti ſumus. Spes autem
E quæ videtur, non eſt ſpes : nam quod videt
quis, quid ſperat ?
25 Si autem quod non videmus, ſperamus :
per patientiam expectamus.
26 Similiter autem & ſpiritus adjuvat infir-
mitatem noſtram : nam quid oremus, ſicut
oportet, neſcimus: ſed ipſe Spiritus poſtulat
pro nobis gemitibus inenarrabilibus.
27 Qui autem ſcrutatur corda, ſcit quid deſi-
deret Spiritus : quia ſecundum Deum poſtulat
pro ſanctis.
28 Scimus autem quoniam diligentibus
Deum omnia cooperantur in bonum, iis, qui
ſecundum propoſitum vocati ſunt ſancti.
29 Nam quos præſcivit, & prædeſtinavit con-
formes fieri imaginis Filii ſui, ut ſit ipſe primo-
genitus in multis fratribus.
F 30 Quos autem prædeſtinavit, hos & voca-
vit : & quos vocavit, hos & juſtificavit : quos
autem juſtificavit, illos & glorificavit.
31 Quid ergo dicemus ad hæc ? ſi Deus pro
nobis, quis contra nos ?
32 Qui etiam proprio Filio ſuo non pepercit,
ſed pro nobis omnibus tradidit illū: quomodo
non etiam cum illo omnia nobis donavit ?
33 Quis accuſabit adverſus electos Dei? Deus
qui juſtificat,
34 Quis eſt qui condemnet? Chriſtus Jeſus,
qui mortuus eſt : imo qui & reſurrexit, qui
eſt ad dexteram Dei, qui etiam interpellat
pro nobis.
35 Quis ergo nos ſeparabit à charitate Chri-
ſti ? tribulatio? an angustia ? an fames? an nu-
ditas? an periculum? an perſecutio? an gladius ?
36 (Sicut ſcriptum eſt.* Quia propter te mor- * Pſal. 43.d.22
tificamur tota die : æſtimati ſumus ſicut oves
occiſionis.)
37 Sed in his omnibus ſuperamus propter
eum qui dilexit nos.
38 Certus ſum enim, quia neque mors, neque
vita, neque Angeli, neque principatus, neque
virtutes, neque inſtantia, neque futura, neque
fortitudo,
39 Neque altitudo, neque profundum, neque
creatura alia poterit nos ſeparare a charitate
Dei, quæ eſt in Chriſto Jeſu Domino noſtro.

CAPUT IX.

propter Judæorum ruinam de quo vehementer dolet promiſſiones non fruſtrari aſſerit, Iſraelitis factas à Deo Abrahæ filiis : nimirum cum illa non pertineant ad omnes carnales Abrahæ filios, ſed tantum ad eos qui ex Judæis & Gentibus gratuita Dei electione filii Abrahæ per fidem conſtituuntur : Deus autem cujus vult miſeretur, & quem vult indurat : Judæi vero quia non ex fide Chriſti quem rejecerant, ſed ex legis operibus juſtitiam quærebant, ſunt in ſua iniquitate relicti, Gentibus per fidem Chriſti juſtificatis.

1 VEritatem dico in Chriſto, non mentior, A
teſtimonium mihi perhibente con-
ſcientia mea in Spiritu ſancto :
2 Quoniam triſtitia mihi magna eſt, & conti-
nuus dolor cordi meo.
3 * Optabam enim ego ipſe anathema eſſe à * Act. 9.a.2.
Chriſto pro fratribus meis, qui ſunt cognati 1. Cor.
mei ſecundum carnem, 15.b.9.
4 Qui ſunt Iſraelitæ, quorum adoptio eſt fi-
liorum, & gloria, & teſtamentum, & legiſla-
tio, & obſequium, & promiſſa :
5 Quorum patres, & ex quibus eſt Chriſtus ſe- B
cundum carnem, qui eſt ſuper omnia Deus be-
nedictus in ſæcula. Amen.
6 Non autem quod exciderit verbū Dei. Non
enim omnes qui ex Iſrael ſunt, ii ſūt Iſraelitæ.
7 Neque qui ſemen ſunt Abrahæ, omnes filii :
* ſed in Iſaac vocabitur tibi ſemen : * Gen.
8 Id eſt, non qui filii carnis, hi filii Dei ; ſed 21.b.12
* qui filii ſunt promiſſionis, æſtimantur in ſe- * Gal.
mine. 4.d.28.
9 Promiſſionis enim verbum hoc eſt : * Se- C
cundum hoc tempus veniam, & erit Saræ fi- * Gen.
lius. 18.b 10
10 Non ſolum autem illa : * ſed & Rebecca * Gen.
ex uno concubitu habens, Iſaac patris noſtri. 25.c.24
11 Cum enim nondum nati fuiſſent, aut ali-
quid boni egiſſent, aut mali, (ut ſecundum ele-
ctionem propoſitum Dei maneret)
12 Non ex operibus, ſed ex vocante dictum
eſt ei :
13 *Quia major ſerviet minori ſicut ſcriptum * Gen.
eſt : Jacob dilexi, Eſau autem odio habui. 25.c.23
14 Quid ergo dicemus? numquid iniquitas Mal. 1.
apud Deum ? Abſit. a.2.

D 15 Moysi enim dicit: * Miserebor cujus mi-
*Exod sereor: & misericordiam præstabo cujus mi-
33. serebor.
d.19. 16 Igitur non volentis, neque currentis, sed
misserentis est Dei.
*Exod 17 Dicit enim Scriptura Pharaoni: * Quia
9.d.16. in hoc ipsum excitavi te, ut ostendam in te
virtutem meam: & ut annuntietur nomen
meum in universa terra,
18 Ergo cujus vult miseretur, & quem vult
indurat.
19 Dicis itaque mihi: Quid adhuc quæritur?
voluntati enim ejus quis resistit?
20 O homo, tu quis es, qui respondeas Deo?
E * Numquid dicit figmentum ei, qui se finxit:
* Sup. Quid me fecisti sic?
35.b.7. 21 At non habet potestatem figulus luti, ex
Isa.45. eadem massa facere aliud quidem vas in ho-
b.9. Ier.18. norem, aliud vero in contumeliam?
a.6. 22 Quod si Deus volens ostendere iram, &
notam facere potentiam suam, sustinuit in mul-
ta patientia, vasa iræ apta in interitum,
23 Ut ostenderet divitias gloriæ suæ in vasa
misericordiæ, quæ præparavit in gloriam.
24 Quos & vocavit nos non solum ex Ju-
dæis, sed etiam ex Gentibus.
F 25 Sicut in Osee dicit: * Vocabo non ple-
* Osee bem meam, plebem meam: & non dilectam,
2.d.23. dilectam: & non misericordiam consecu-
1. Pet. tam, misericordiam consecutam.
2.b.10. 26 * Et erit: In loco, ubi dictum est eis: Non
* Osee plebs mea vos: ibi vocabuntur filii Dei vivi.
1.b.10. 27 Isaias autem clamat pro Israel: * Si fue-
* Isai. rit numerus filiorum Israel tamquam arena
10.c.22 maris, reliquiæ salvæ fient.
28 Verbum enim consummans, & abbre-
vians in æquitate: quia verbum breviatum
faciet Dominus super terram:
G 29 Et sicut prædixit Isaias: * Nisi Dominus
* Isa.1. Sabaoth reliquisset nobis semen, sicut Sodo-
c.9. ma facti essemus, & sicut Gomorrha similes
fuissemus.
30 Quid ergo dicemus? Quod gentes, quæ
non sectabantur justitiam, apprehenderunt ju-
stitiam: justitiam autem, quæ ex fide est.
31 Israel vero sectando legem justitiæ, in le-
gem justitiæ non pervenit.
32 Quare? Quia non ex fide, sed quasi ex ope-
ribus: offenderunt enim in lapidē offensionis,
*Isa.8. 33 Sicut scriptum est: * Ecce pono in Sion
c.14. lapidem offensionis, & petram scandali: &
& 28. omnis, qui credit in eum, non confundetur.
d.16.

CAPUT X.

1. Pet. 2.b.7.

Orat Apostolos pro Judæis quos zelum Dei & legis habere asserit non secundum scientiam: nam Christum finem legis ignorantes, ex legis operibus justitiam quærebant: de diversitate justitiæ ex operibus legis ab ea quæ ex fide est, quæ tam Judæo quam Græco in Christum credenti communis est: ubique autem terrarum prædicata est Christi fides: quam repellentibus Judæis, susceperunt Gentes.

A 1 FRatres, voluntas quidem cordis mei,
& obsecratio ad Deum, fit pro illis in
salutem.
2 Testimonium enim perhibeo illis, quod
æmulationem Dei habent, sed non secundum
scientiam
3 Ignorantes enim justitiā Dei, & suam quæ-
rentes statuere, justitiæ Dei non sunt subjecti.
4 Finis enim legis, Christus, ad justitiam om-
ni credenti.
5 Moyses enim scripsit, quoniam justitiam,
quæ ex lege est, *qui fecerit homo, vivet in ea. B
6 Quæ autem ex fide est justitia, sic dicit: * Lev.
* Ne dixeris in corde tuo: quis ascendet in 18.a.5.
cœlum? id est, Christum deducere: Ezech
7 Aut quis descendet in abyssum? hoc est, 20.b.11
Christum à mortuis revocare. * Deut
8 Sed quid dicit Scriptura? * Prope est ver- 30.c.12
bum in ore tuo, & in corde tuo: hoc est ver- *Deut.
bum fidei, quod prædicamus. 30.c.14
9 Quia si confitearis in ore tuo Dominum Je-
sum, & in corde tuo credideris quod Deus il-
lum suscitavit à mortuis, salvus eris.
10 Corde enim creditur ad justitiam: ore
autem confessio fit ad salutem.
11 Dicit enim Scriptura: * Omnis, qui credit * Isai.
in illum, non confundetur. 28.d.16
12 Non enim est distinctio Judæi & Græci: C
nam idem Dominus omnium, dives in omnes
qui invocant illum.
13 *Omnis enim quicumque invocaverit no- * Ioel.
men Domini, salvus erit. 2.g.32.
14 Quomodo ergo invocabunt, in quem Act. 2.
non crediderunt? Aut quomodo credent ei, c.21.
quem non audierunt? Quomodo autem au-
dient sine prædicante?
15 Quomodo vero prædicabunt nisi mittan-
tur? sicut scriptum est: * Quam speciosi pe- * Isai.
des evangelizantium pacem, evangelizan- 52.b.7.
tium bona? Nah.
16 Sed non omnes obediunt Evangelio. 1.d.15.
Isaias enim dicit: * Domine quis credidit au- * Isai.
ditui nostro? 53.a.1.
17 Ergo fides ex auditu, auditus autem per Ioan.
verbum Christi. 12.f.38
D
18 Sed dico: Numquid non audierunt? * Et * Psal.
quidem in omnem terram exivit sonus eo- 18.a.5.
rum, & in fines orbis terræ verba eorum.
19 Sed dico: Numquid Israel non cognovit?
Primus Moyses dicit: * Ego ad æmulationem *Deut.
vos adducam in non gentem: in gentem insi- 32.c.21
pientem, in iram vos mittam.
20 Isaias autem audet, & dicit: * Inventus * Isai.
sum a non quærentibus me: palam apparui 65.a.1.
iis, qui me non interrogabant.
21 Ad Israel autem dicit: * Tota die expan- * Isai.
di manus meas ad populum non credentem, 65.a.2.
& contradicentem.

CAPUT XI.

Deus quosdam ex populo Judaico gratuita sua electione sibi servavit per fidem in Christum salvandos, reliquis ob incredulitatem in sua cæcitate juxta Prophetarum vaticinia relictis, ac Gentibus in locum ipsorum ex gratuita Dei bonitate assumptis: quas monet Apostolus ne adversus Judæos glorientur: quodque Judæi ad tempus deserti tandem ad Christum convertentur: exclamans ob divinæ sapientiæ incomprehensibilitatem.

1 DIco ergo: Numquid Deus repulit popu- A
lum suum? Absit. Nam & ego Israelita
sum ex semine Abraham, de tribu Benjamin.
2 Non repulit Deus plebem suam, quam præ-
scivit. An nescitis in Elia quid dicit Scriptu-
ra: quemadmodum interpellat Deum adver-
sum Israel?

Reg 3 * Domine Prophetas tuos occiderunt, alta-
.d 10 ria tua suffoderunt: & ego relictus sum solus, &
quærunt animam meam.
4 Sed quid dicit illi divinum responsum?
Reg * Reliqui mihi septem millia virorum, qui non
curvaverunt genua ante Baal.
18. 5 Sic ergo & in hoc tempore, reliquiæ secun-
dum electionem gratiæ salvæ factæ sunt.
6 Si autem gratia, jam non ex operibus: alio-
quin gratia jam non est gratia.
B 7 Quid ergo? quod quærebat Israel, hoc non
est consecutus, electio autem consecuta est:
ceteri vero excæcati sunt:
Isai. 8 Sicut scriptum est: * Dedit illis Deus spi-
.c.9. ritum compunctionis: oculos ut non videant.
Matth. & aures ut non audiant, usque in hodiernum
.b 14 diem.
Joan. 9 Et David dicit: * Fiat mensa eorum in la-
.f.48 queum: & in captionem, & in scandalum &
Actor. in retributionem illis.
.f.26 10 Obscurentur oculi eorum ne videant: &
Psal. dorsum eorum semper incurva.
8.c.28 11 Dico ergo: Numquid sic offenderunt ut
caderent? Absit. Sed illorum delicto, salus est
Gentibus ut illos æmulentur.
12 Quod si delictum illorum divitiæ sunt
mundi, & diminutio eorum divitiæ Gentium:
quanto magis plenitudo eorum?
13 Vobis enim dico Gentibus: Quamdiu
quidem ego sum Gentium Apostolus, ministe-
rium meum honorificabo.
14 Si quomodo ad æmulandum provocem
carnem meam, & salvos faciã aliquos ex illis.
15 Si enim amissio eorum, reconciliatio est
mundi: quæ assumptio, nisi vita ex mortuis?
16 Quod si delibatio sancta est, & massa: & si
radix sancta, & rami.
C 17 Quod si aliqui ex ramis fracti sunt, tu au-
tem cum oleaster esses, insertus es in illis, &
socius radicis & pinguedinis olivæ factus es,
18 Noli gloriari adversus ramos. Quod si
gloriaris: non tu radicem portas, sed radix te.
19 Dices ergo: Fracti sunt rami ut ego in-
serar.
20 Bene: propter incredulitatem fracti sunt.
Tu autem fide stas: noli altum sapere, sed
time.
21 Si enim Deus naturalibus ramis non pe-
percit: ne forte nec tibi parcat.
22 Vide ergo bonitatem, & severitatem Dei:
in eos quidem, qui ceciderunt, severitatem:
in te autem bonitatem Dei, si permanseris in
bonitate, alioquin & tu excideris.
23 Sed & illi, si non permanserint in incre-
dulitate, inserentur: potens est enim Deus
iterum inserere illos.
24 Nam si tu ex naturali excisus es oleastro,
& contra naturam insertus es in bonam oli-
vam: quanto magis ii, qui secundum naturam
D inserentur suæ olivæ?
25 Nolo enim vos ignorare fratres myste-
rium hoc, (ut non sitis vobis ipsis sapientes)
quia cæcitas ex parte contigit in Israel, donec
plenitudo Gentium intraret,
26 Et sic omnis Israel salvus fieret, sicut scri-
* Isai. ptum est: * Veniet ex Sion, qui eripiat, &
59.d 10 avertat impietatem a Jacob.
27 Et hoc illis a me testamentum: cum ab-
stulero peccata eorum.

28 Secundum Euangelium quidem, inimici
propter vos: secundum electionem autem,
charissimi propter patres.
29 Sine pœnitentia enim sunt dona & voca-
tio Dei.
30 Sicut enim aliquando & vos non credidi-
stis Deo, nunc autem misericordiam consecu-
ti estis propter incredulitatem illorum.
31 Ita & isti nunc non crediderunt in ve-
stram misericordiam, ut & ipsi misericordiam
consequantur.
32 Conclusit enim Deus omnia in increduli-
tate: ut omnium misereatur.
33 O altitudo divitiarum sapientiæ, & scien-
tiæ Dei: quam incomprehensibilia sunt judicia
ejus, & investigabiles viæ ejus!
34 * Quis enim cognovit sensum Domini? * Sap.
Aut quis consiliarius ejus fuit? 9.c.13.
35 Aut quis prior dedit illi, & retribuetur ei? Isa.40.
36 Quoniam ex ipso, & per ipsum, & in ipso d.13.
sunt omnia: ipsi gloria in sæcula. Amen. 1.Cor. 2.d.16.

CAPUT XII.

*Instruit Romanos ut à sæculi vanitate abstra-
cti totos se Deo dedant, de susceptis donis non
se efferentes, aut illorum limites transgre-
dientes, sed in modum membrorum ejusdem
corporis omnia ad proximi utilitatem ordi-
nantes, ipsis quoque inimicis benefaciant.*

1 OBsecro itaque vos fratres per misericor- A
diam Dei, * ut exhibeatis corpora ve- * Phil.
stra hostiam viventem, sanctam, Deo placen- 4.d.18.
tem, rationabile obsequium vestrum.
2 Et nolite conformari huic sæculo, sed re-
formamini in novitate sensus vestri: * ut pro-
betis quæ sit voluntas Dei bona, & benepla- Ephes. 5.d.17.
cens, & perfecta. 1Thes.
3 Dico enim per gratiam quæ data est mihi, 4.a.3.
omnibus qui sunt inter vos: Non plus sapere
quam oportet sapere, sed sapere ad sobrieta-
tem: * & unicuique sicut Deus divisit mensu- * 1Cor. 12. b.
ram fidei. 11.
4 Sicut enim in uno corpore multa membra Ephes.
habemus, omnia autem membra non eumdem 4.b.7.
actum habent: B
5 Ita multi unum corpus sumus in Christo,
singuli autem alter alterius membra.
6 Habentes autem donationes secundum gra-
tiam, quæ data est nobis, differentes; sive pro-
phetiam secundum rationem fidei,
7 Sive ministerium in ministrando, sive qui
docet in doctrina,
8 Qui exhortatur in exhortando, qui tribuit
in simplicitate, qui præest in sollicitudine, qui
miseretur in hilaritate.
9 Dilectio sine simulatione. * Odientes ma-
lum, adhærentes bono: Amos 5.d.15.
10 * Charitate fraternitatis invicem diligen- Ephes.
tes: Honore invicem prævenientes: 4.a.2.
11 * Sollicitudine non pigri: Spiritu ferven- * 1 Pet.
tes: Domino servientes: 2.c.17.
12 Spe gaudentes: In tribulatione patientes: C
Orationi instantes:
13 Necessitatibus sanctorum communican- * Heb.
tes: * Hospitalitatem sectantes. 13.a.1.
14 Benedicite persequentibus vos: benedici- 1.Petr.
te, & nolite maledicere. 4.b.9.
15 Gaudere cum gaudentibus, flere cum flen-
tibus:
16 Idipsum invicem sentientes: Non alta

sapientes sed humilibus consentientes. Noli-
te esse prudentes apud vosmetipsos:
D 17 Nulli malum pro malo reddentes: * pro-
*1 Cor. videntes bona non tantum coram Deo, sed
8.d.21. etiam coram omnibus hominibus.
*Heb. 18 * Si fieri potest, quod ex vobis est, cum
12.d.14 omnibus hominibus pacem habentes:
*Eccl. 19 * Non vosmetipsos defendentes charissi-
28.a.1. mi, sed date locum iræ, scriptum est enim:
Matth. * Mihi vindicta: ego retribuam, dicit Do-
5.g.9. minus.
*Deut 20 Sed si esurierit inimicus tuus, ciba illum:
32.c.35 si sitit, potum da illi, hoc enim faciens, carbo-
Hebr. nes ignis congeres super caput ejus.
10.f.30 21 Noli vinci à malo, sed vince in bono
Prov. 25.d.21 malum.

CAPUT XIII.

Hortatur ut superioribus obtemperent inferiores etiam propter conscientiam, quamquam civilem tantum gerant magistratum, omnibusque debita reddant: de proximi dilectione ad quam universa lex reducitur: & de tempore gratiæ, ut transactis legis tenebris, relictis vitiis, amplectantur Christi virtutes.

A 1 OMnis anima potestatibus sublimiori-
Sap.6. bus subdita sit: Non est enim potestas
a.4. nisi a Deo: quæ autem sunt, à Deo ordinatę
1 Petr. sunt.
2.c.13. 2 Itaque qui resistit potestati, Dei ordinatio-
ni resistit. Qui autem resistunt, ipsi sibi damna-
tionem acquirunt:
3 Nam principes non sunt timori boni ope-
ris, sed mali. Vis autem non timere pote-
statem? Bonum fac; & habebis laudem ex
illa:
B 4 Dei enim minister est tibi in bonum. Si au-
tem malum feceris, time: non enim sine causa
gladium portat. Dei enim minister est: vin-
dex in iram ei, qui malum agit.
5 Ideo necessitate subditi estote, non solum
propter iram, sed etiam propter conscien-
tiam.
6 Ideo enim & tributa præstatis: ministri
enim Dei sunt, in hoc ipsum servientes.
*Matt. 7 * Reddite ergo omnibus debita: cui tribu-
22.c.21 tum, tributum: cui vectigal, vectigal: cui ti-
morem, timorem: cui honorem, honorem.
8 Nemini quidquam debeatis, nisi ut invi-
cem diligatis: qui enim diligit proximum, le-
gem implevit.
*Exod 9 Nam: * Non adulterabis: Non occides:
20.c.14 Non furaberis: Non falsum testimonium di-
Deut. ces: Non concupisces: & si quod est aliud
5.b.18. mandatum, in hoc verbo instauratur: * Dili-
* Lev. ges proximum tuum sicut teipsum.
19.d.18 10 Dilectio proximi malum non operatur.
D Plenitudo ergo legis est dilectio.
Matt. 11 Et hoc scientes tempus: quia hora est
22.d.39 jam nos de somno surgere. Nunc enim pro-
Marc. 12.c.31 pior est nostra salus, quam cum credidimus.
Gal.5. 12 Nox præcessit, dies autem appropinqua-
c.14. vit. Abjiciamus ergo opera tenebrarum, & in-
Iac.2. duamur arma lucis.
b.8. 13 Sicut in die honeste ambulemus; * non
*Lucæ in comessationibus, & ebrietatibus, non in cu-
21.f.34 bilibus, & impudicitiis, non in contentione,
* Gal. & æmulatione:
5.c.16. 14 * Sed induimini Dominum Iesum Chri-
1 Petr. 2.c.11. stum, & carnis curam ne feceritis in desideriis.

CAPUT XIV.

Fide firmiores debent eos qui adhuc infirmi sunt fovere & non contemnere, & nec hi nec illi judicare quemquam ob ciborum aut dierum discrimen, scientes quod omnes eumdem habeamus Dominum, cui & vivimus & morimur, cui etiam rationem quisque pro se redditurus est: & quamquam nullus cibus jam sit immundus, nemo tamen quidquam edere debet aut cum fratris offendiculo, aut contra suam conscientiam.

1 INfirmum autem in fide assumite, non in A
disceptationibus cogitationum.
2 Alius enim credit se manducare omnia:
qui autem infirmus est, olus manducet.
3 Is qui manducat, non manducantem non
spernat: & qui non manducat, manducantem
non judicet: Deus enim illum assumpsit:
4 * Tu quis es, qui judicas alienum servum? * Iac.
Domino suo stat, aut cadit: stabit autem: po- 4.d.12.
tens est enim Deus statuere illum.
5 Nam alius judicat diem inter diem: alius
autem judicat omnem diem: unusquisque in
suo sensu abundet.
6 Qui sapit diem, Domino sapit. Et qui man- B
ducat, Domino manducat: gratias enim agit
Deo. Et qui non manducat, Domino non man-
ducat, & gratias agit Deo.
7 Nemo enim nostrum sibi vivit, & nemo si-
bi moritur.
8 Sive enim vivimus, Domino vivimus: sive
morimur, Domino morimur. Sive ergo vivi-
mus, sive morimur, Domini sumus.
9 In hoc enim Christus mortuus est, & resur-
rexit: ut & mortuorum & vivorum domi-
netur.
10 Tu autem quid judicas fratrem tuum? aut
tu quare spernis fratrem tuum? * Omnes enim *2 Cor
stabimus ante tribunal Christi. 5.b.10.
11 Scriptum est enim: * Vivo ego, dicit Do- Isa.45.
minus, quoniam mihi flectetur omne genu: & d.23.
omnis lingua confitebitur Deo. *Phil.
12 Itaque unusquisque nostrum pro se ratio- 2.b.10. C
nem reddet Deo.
13 Non ergo amplius invicem judicemus:
sed hoc judicate magis, ne ponatis offendicu-
lum fratri, vel scandalum.
14 Scio, & confido in Domino Jesu, quia ni-
hil commune per ipsum, nisi ei qui existimat
quid commune esse, illi commune est.
15 Si enim propter cibum frater tuus contri-
statur: jam non secundum charitatem ambu-
las: * Noli cibo tuo illum perdere, pro quo *1 Cor
Christus mortuus est. 8.d.11.
16 Non ergo blasphemetur bonum nostrum.
17 Non est enim regnū Dei, esca & potus: sed
justitia, & pax, & gaudium in Spiritu sancto.
18 Qui enim in hoc servit Christo, placet
Deo, & probatus est hominibus.
19 Itaque quæ pacis sunt, sectemur: & quæ D
ædificationis sunt, in invicem custodiamus.
20 Noli propter escam destruere opus Dei.
* Omnia quidem sunt munda: sed malum est *Tit.1
homini, qui per offendiculum manducat. d.15.
21 * Bonum est non manducare carnem, & *1 Cor.
non bibere vinum, neque in quo frater tuus of- 8.d.13.
fenditur, aut scandalizatur, aut infirma-
tur.
22 Tu fidem habes? penes temetipsum habe
coram

coram Deo: Beatus, qui non judicat semetipsum in eo quod probat.

23 Qui autem discernit, si manducaverit, damnatus est: quia non ex fide. Omne autem, quod non est ex fide, peccatum est.

CAPUT XV.

Firmiores debent infirmorum ferre & sublevare imperfectiones, non suæ sed proximorum utilitati ac mutuæ paci studentes: Christus juxta factas patribus promissiones prædicavit Judæis; Gentibus vero ex misericordia Apostoli, non præviis promissionibus. Excusat se Paulus quod liberius Romanis scripserit, tamquam Gentium Apostolus ostendens quomodo sit hoc munus executus; dicens quod ad ipsos quoque sit venturus, ubi datam fuerit Macedonibus eleemosynam elargitus fuerit Jerosolymitanæ Ecclesiæ, petens ut pro se interim orent.

A 1 DEbemus autem nos firmiores imbecillitates infirmorum sustinere, & non nobis placere.

2 Unusquisque vestrum proximo suo placeat in bonum, ad ædificationem.

3 Etenim Christus non sibi placuit, sed sicut
*Ps. 68. scriptum est: * improperia improperantium ti-
b. 10. bi ceciderunt super me.

4 Quæcumque enim scripta sunt, ad nostram doctrinam scripta sunt: ut per patientiam, & con-
*1. Cor solationem Scripturarum, spem habeamus.
1. b. 10. 5 Deus autem patientiæ & solatii, *det vobis
B idipsum sapere in alterutrum secundum Jesum Christum:

6 Ut unanimes, uno ore honorificetis Deum, & patrem Domini nostri Jesu Christi.

7 Propter quod suscipite invicem, sicut & Christus suscepit vos in honorem Dei.

8 Dico enim Christum Jesum ministrum fuisse circumcisionis propter veritatem Dei, ad
C confirmandas promissiones patrum.
*Ps. 17. 9 Gentes autem super misericordia honorare
d. 50. Deum, sicut scriptum est: * Propterea confi-
2. Reg. tebor tibi in Gentibus Domine, & nomini tuo
22. d. 50 cantabo.
*Psal. 10 Et iterum dicit: Lætamini Gentes cum ple-
116. a. 1 be ejus.
*Isa. 11 11 Et iterum; * Laudate omnes Gentes Domi-
c. 10. num: & magnificate eum omnes populi.

12 Et rursus Isaias ait: *Erit radix Jesse, & qui exurget regere Gentes, in eum Gentes sperabunt.

13 Deus autem spei repleat vos omni gaudio & pace in credendo: ut abundetis in spe, & virtute Spiritus sancti.

14 Certus sum autem fratres mei & ego ipse de vobis, quoniam & ipsi pleni estis dilectione, repleti omni scientia, ita ut possitis alterutrum monere.

D 15 Audacius autem scripsi vobis fratres ex parte, tamquam in memoriam vos reducens: propter gratiam, quæ data est mihi a Deo,

16 Ut sim minister Christi Jesu in Gentibus: sanctificans Evangelium Dei, ut fiat oblatio Gentium accepta, & sanctificata in Spiritu sancto.

17 Habeo igitur gloriam in Christo Jesu ad Deum.

18 Non enim audeo aliquid loqui eorum, quæ per me non efficit Christus in obedientiam Gentium, verbo & factis:

19 In virtute signorum & prodigiorum, in virtute Spiritus sancti: ita ut ab Jerusalem per circuitum usque ad Illyricum repleverim Evangelium Christi.

20 Sic autem prædicavi Evangelium hoc, non E
ubi nominatus est Christus, ne super alienũ fundamentum ædificarem: sed sicut scriptum est:

21 * Quibus non est annuntiatum de eo, vide- * Isai.
bunt: & qui non audierunt, intelligent. 52. d. 15

22 Propter quod & impediebar plurimum venire ad vos, & prohibitus sum usque adhuc.

23 Nunc vero ulterius locum non habẽs in his regionibus, cupiditatem autem habens veniẽdi ad vos ex multis jam præcedentibus annis:

24 Cum in Hispaniam proficisci cœpero, spero quod præteriens videam vos, & a vobis deducar F
illuc, si vobis primum ex parte fruitus fuero.

25 Nunc igitur proficiscar in Jerusalem ministrare sanctis.

26 Probaverunt enim Macedonia & Achaia, collationem aliquam facere in pauperes sanctorum, qui sunt in Jerusalem.

27 Placuit enim eis: & debitores sunt eorum. *1. Cor
* Nam si spiritualium, eorum participes facti 9. b. 11.
sunt Gentiles: debent & in carnalibus ministrare illis.

28 Hoc igitur cum consummavero, & assignavero eis fructum hunc: per vos proficiscar in Hispaniam.

29 Scio autem quoniã veniens ad vos, in abũ-
dantia benedictionis Evangelii Christi veniam. G

30 Obsecro ergo vos fratres per Dominum nostrum Jesum Christum, & per charitatem sancti Spiritus, ut adjuvetis me in orationibus vestris pro me ad Deum,

31 Ut liberer ab infidelibus qui sunt in Judæa, & obsequii mei oblatio accepta fiat in Jerusalem sanctis,

32 Ut veniam ad vos in gaudio per voluntatem Dei, & refrigerer vobiscum.

33 Deus autẽ pacis sit cũ omnibus vobis. Amẽ.

CAPUT XVI.

Commendat Apostolus quosdam apud Romanos, propter nonnullas eorum præeminentias nominatim salutandos; quosdam vero vitandos hortatur, & de aliis dicit quod salutant Romanos.

1 COmmendo autem vobis Phœben soro- A
rem nostram, quæ est in ministerio Ecclesiæ, quæ est in Cenchris:

2 Ut eam suscipiatis in Domino digne sanctis: & assistatis ei in quocumque negotio vestri indiguerit: etenim ipsa quoque astitit multis, & mihi ipsi.

3 Salutate * Priscam & Aquilam adjutores * Act.
meos in Christo Jesu; 18. a. 2. 18
g. 26.

4 (Qui pro anima mea suas cervices supposuerunt: quibus non solus ego gratias ago, sed & cunctæ ecclesiæ Gentium)

5 Et domesticam Ecclesiam eorum. Salutate Epænetum dilectum mihi, qui est primitivus Asiæ in Christo.

6 Salutate Mariam, quæ multum laboravit in vobis.

7 Salutate Andronicum & Juniam, cognatos & concaptivos meos: qui sunt nobiles in Apostolis, qui & ante me fuerunt in Christo.

8 Salutate Ampliatum dilectissimum mihi in Domino.

9 Salutate Urbanum adjutorem nostrum

in Christo Jesu, & Stachyn dilectum meum.

10 Salutate Apellen probum in Christo.

11 Salutate eos, qui sunt ex Aristoboli domo. Salutate Herodionem cognatum meum. Salutate eos, qui sunt ex Narcissi domo, qui sunt in Domino.

12 Salutate Tryphænam & Tryphosam, quæ laborant in Domino. Salutate Persidem charissimam, quæ multum laboravit in Domino.

13 Salutate Rufum electum in Domino, & matrem ejus, & meam.

14 Salutate Asyncritum, Phlegontem, Hermã, Patrobam, Hermen; & qui cum eis sunt, fratres.

C 15 Salutate Philologum & Juliam, Nereum & sororem ejus, & Olympiadem, & omnes, qui cum eis sunt, sanctos.

16 Salutate invicem in osculo sancto. Salutant vos omnes Ecclesiæ Christi.

17 Rogo autem vos fratres, ut observetis eos, qui dissensiones & offendicula præter doctrinam quam vos didicistis, faciunt; & declinate ab illis.

18 Hujuscemodi enim Christo Dño nostro nõ serviunt, sed suo ventri: & per dulces sermones, & benedictiones, seducunt corda innocentium.

19 Vestra enim obedientia in omnem locum divulgata est. Gaudeo igitur in vobis. Sed volo vos sapientes esse in bono, & simplices in malo.

20 Deus autem pacis conterat Satanam sub pedibus vestris velociter. Gratia Domini nostri Jesu Christi vobiscum. * Act. 16.a.1.

21 * Salutat vos Timotheus adjutor meus, & Lucius, & Jason, & Sosipater, cognati mei. D

22 Saluto vos ego Tertius, qui scripsi epistolam, in Domino.

23 Salutat vos Cajus hospes meus, & universa Ecclesia. Salutat vos Erastus arcarius civitatis, & Quartus, frater.

24 Gratia Domini nostri Jesu Christi cum omnibus vobis. Amen.

25 Ei autem, qui potens est vos confirmare juxta Evangelium meum, & prædicationem Jesu Christi, secundum revelationem mysterii temporibus æternis taciti,

26 (Quod nunc patefactum est per Scripturas Prophetarum secundum præceptum æterni Dei, ad obeditionem fidei) in cunctis Gentibus cogniti,

27 Soli sapienti Deo, per Jesum Christum, cui honor & gloria in sæcula sæculorum. Amen.

EPISTOLA
B. PAVLI APOSTOLI
AD CORINTHIOS PRIMA.

CAPUT I.

Paulus Deo gratias agit de donis datis Corinthiis: ceterum dolet quod de baptizatoribus essent inter ipsos schismata, gaudens quod missus ad prædicandum Evangelium paucos baptizaverit: ostendens etiam reprobatam mundi sapientiam, & electos simplices: sicut & sita est salus in Christi morte, cujus prædicatio judicatur mundo stultitia, credentibus vero virtus ac sapientia: ideo enim contemptibilia mũdi elegit Deus, ne quis in se glorietur.

A 1 Paulus vocatus Apostolus Jesu Christi per voluntatem Dei, & Sosthenes frater,

2 Ecclesiæ Dei, quæ est Corinthi, sanctificatis in Christo Jesu, vocatis sanctis, cum omnibus qui invocant nomen Domini nostri Jesu Christi, in omni loco ipsorum & nostro.

3 Gratia vobis & pax a Deo Patre nostro, & Domino Jesu Christo.

4 Gratias ago Deo meo semper pro vobis in gratia Dei, quæ data est vobis in Christo Jesu:

5 Quod in omnibus divites facti estis in illo, in omni verbo & in omni scientia:

6 Sicut testimonium Christi confirmatum est in vobis:

7 Ita ut nihil vobis desit in ulla gratia, expectantibus revelationẽ Dñi nostri Jesu Christi,

8 Qui & confirmabit vos usq; in finẽ sine crimine, in die adventus Dñi nostri Jesu Christi. B

9 * Fidelis Deus: per quẽ vocati estis in societatem filii ejus Jesu Christi Domini nostri. *1. Thess. 5.d.24.

10 Obsecro autem vos fratres, per nomen Domini nostri Jesu Christi: ut idipsum dicatis omnes, & non sint in vobis schismata: sitis autem perfecti in eodem sensu, & in eadem sententia:

11 Significatum est enim mihi de vobis fratres mei, ab iis qui sunt Chloes, quia contentiones sunt inter vos.

12 Hoc autem dico, quod unusquisque vestrũ dicit: Ego quidem sum Pauli: ego autem * Apollo: ego vero Cephæ: ego autem Christi. * Act. 18.f.24. C

13 Divisus est Christus? Numquid Paulus crucifixus est pro vobis? aut in nomine Pauli baptizati estis?

14 Gratias ago Deo, quod neminem vestrum baptizavi, * nisi Crispum & Cajum: * Act. 18.b.8.

15 Ne quis dicat quod in nomine meo baptizati estis.

16 Baptizavi autem & Stephanæ domum: ceterum nescio si quem alium baptizaverim.

17 Non enim misit me Christus baptizare, sed evangelizare: * non in sapientia verbi, ut non evacuetur crux Christi. *1. Pet. 1.c.16. Infr. 3.a.4.

18 Verbum enim crucis, pereuntibus quidem stultitia est: iis autem qui salvi fiunt, id est nobis, Dei virtus est. *Rom. 1.b.16.

19 Scriptum est enim: * Perdam sapientiam sapientiũ, & prudentiã prudentium reprobabo. Isa. 29.c.14.

20 * Ubi

20 * Ubi sapiens? ubi scriba? ubi conquisitor
[illegible] 1.13 hujus sæculi? Nonne stultam fecit Deus sapien-
.8. tiam hujus mundi?
21 Nam quia in Dei sapientia non cognovit
mundus per sapientiam Deum: placuit Deo per
stultitiã prædicationis salvos facere credentes.
22 Quoniam & Judæi signa petunt, & Græci
sapientiam quærunt:
23 Nos autem prædicamus Christum crucifi-
xum: Judæis quidem scandalum, Gentibus au-
tem stultitiam;
D 24 Ipsis autem vocatis Judæis, atque Græcis,
Christum Dei virtutem, & Dei sapientiam;
25 Quia quod stultum est Dei, sapientius est
hominibus: & quod infirmum est Dei, fortius
est hominibus.
26 Videte enim vocationem vestram fratres,
quia non multi sapientes secundum carnem,
non multi potentes, non multi nobiles:
27 Sed quæ stulta sunt mundi elegit Deus, ut
confundat sapientes: & infirma mundi elegit
Deus, ut confundat fortia:
28 Et ignobilia mundi, & contemptibilia
elegit Deus, & ea quæ non sunt, ut ea quæ sunt
destrueret:
29 Ut non glorietur omnis caro in conspectu
* Iere. ejus.
9. a. 5. 30 Ex ipso autem vos estis in Christo Jesu, qui
* Ier. 9. factus est nobis sapientia a Deo, & * justitia, &
& 21. 23 sanctificatio, & redemptio:
2. Cor. 31 Ut quemadmodum scriptum est: * Qui glo-
10. d. 17 riatur, in Domino glorietur.

CAPUT II.

Ostendit Paulus se Christum & hunc crucifixum magna modestia verbisque simplicibus prædicasse Corinthiis: quamquam perfectis loqueretur etiam sapientiam mundo absconditam, quæ solo Dei spiritu cognosci potest: animalis enim homo non percipit quæ Dei sunt.

A 1 ET ego, cum venissem ad vos, fratres, ve-
* Supra ni * non in sublimitate sermonis, aut
1. c. 17. sapientiæ, annuntians vobis testimoniũ Christi.
2 Non enim judicavi me scire aliquid inter
vos, nisi Jesum Christum, & hunc crucifixum.
3 * Et ego in infirmitate, & timore, & tremo-
* Act. re multo fui apud vos:
18. a. [illegible] 4 Et sermo meus, & prædicatio mea, * non in
* 1. Pet. persuasibilibus humanæ sapientiæ verbis, sed
1. c. 17. in ostensione spiritus & virtutis:
5 Ut fides vestra non sit in sapientia homi-
num, sed in virtute Dei.
6 Sapientiam autem loquimur inter perfectos:
sapientiam vero non hujus sæculi, neque prin-
cipum hujus sæculi, qui destruuntur:
7 Sed loquimur Dei sapientiam in mysterio,
quæ abscondita est, quam prædestinavit Deus
ante sæcula in gloriam nostram,
8 Quam nemo principum hujus sæculi cogno-
vit: si enim cognovissent, numquam Dominum
gloriæ crucifixissent.
C 9 Sed sicut scriptum est: * Quod oculus non
* Isaiæ vidit, nec auris audivit, nec in cor hominis
64. a. 4. ascendit, quæ præparavit Deus iis, qui dili-
gunt illum:
10 Nobis autem revelavit Deus per spiritum
suum. Spiritus enim omnia scrutatur, etiam
profunda Dei.
11 Quis enim hominum scit quę sunt hominis,
nisi spiritus hominis, qui in ipso est? ita & quæ
Dei sunt, nemo cognovit, nisi spiritus Dei.
12 Nos autem non spiritum hujus mundi ac-
cepimus, sed Spiritum qui ex Deo est, ut scia-
mus quæ a Deo donata sunt nobis:
13 * Quæ & loquimur non in doctis humanæ
sapientiæ verbis, sed in doctrina spiritus, spiri- D
tualibus spiritualia comparantes. * 2. Pet.
14 Animalis autem homo, non percipit ea quę 1. c. 16.
sunt Spiritus Dei: stultitia enim est illi, & non
potest intelligere: quia spiritualiter examinatur.
15 Spiritualis autem judicat omnia: & ipse à
nemine judicatur.
16 * Quis enim cognovit sensum Dñi, qui in- * Isaiæ
struat eum? Nos autẽ sensum Christi habemus. 40. d. 13

CAPUT III.

Sap. 9. c. 13. Rom. 11. d. 34

Corinthiis adhuc carnalibus non potuit Paulus prædicare recondita fidei mysteria: contendebant enim de his qui tantum ministri erant, cum solus Deus possit gratiæ ac virtutum dare incrementa, solusque Christus sit fidei fundamentum: super quod quis bene aut male superædificaverit patebit in die examinis. Non est violandum Dei templum quod sumus nos, nec in Dei ministris gloriandum.

1 ET ego, fratres, non potui vobis loqui A
quasi spiritualibus, sed quasi carnali-
bus. Tamquam parvulis in Christo,
2 Lac vobis potum dedi, non escam: nondum
enim poteratis: sed nec nunc quidem potestis;
adhuc enim carnales estis.
3 Cum enim sit inter vos zelus, & contentio:
nonne carnales estis, & secundum hominem
ambulatis?
4 Cum enim quis dicat: Ego quidem sum Pau-
li, alius autẽ: Ego Apollo: nonne homines estis?
Quid igitur est Apollo? quid vero Paulus?
5 Ministri ejus, cui credidistis, & unicuique
sicut Dominus dedit.
6 Ego plantavi, Apollo rigavit: sed Deus in-
crementum dedit. B
7 Itaque neque qui plantat est aliquid, neq; qui * Psal.
rigat: sed, qui incrementum dat, Deus. 61. d. 13
8 * Qui autem plantat, & qui rigat, unum sunt. * Gal. 6.
* Unusquisque autem propriam mercedem ac- b. 5.
cipiet secundum suum laborem.
9 Dei enim sumus adjutores: Dei agricultura
estis, Dei ædificatio estis.
10 Secundum gratiam Dei, quæ data est mihi,
ut sapiens architectus fundamentum posui:
alius autem superædificat. Unusquisque autem
videat quomodo superædificet.
11 Fundamentum enim aliud nemo potest po- C
nere, præter id quod positum est, quod est
Christus Jesus.
12 Si quis autem superædificat super funda-
mentum hoc, aurum, argentum, lapides pre-
tiosos, ligna, fœnum, stipulam,
13 Uniuscujusque opus manifestum erit: Dies
enim Domini declarabit, quia in igne reve-
labitur: & uniuscujusque opus quale sit, ignis
probabit.
14 Si cujus opus manserit quod superædifica-
vit, mercedem accipiet.
15 Si cujus opus arserit, detrimẽtum patietur:
ipse autẽ salvus erit, sic tamen quasi per ignem.
16 Nescitis quia templum Dei estis, & Spiritus D
Dei habitat in vobis? * Infra
17 Si quis autem templum Dei violaverit, 6. d. 19.
disperdet illum Deus. * Templum enim Dei 2. Cor.
san- 6. c. 16.

fanctum eft, quod eftis vos.

18 Nemo fe feducat: fi quis videtur inter vos fapiens effe in hoc fæculo, ftultus fiat ut fit fapiens.

*Iob.5 c.13. 19 Sapientia enim hujus mundi, ftultitia eft apud Deum. Scriptum eft enim: * Comprehen-
*Pfal. 93.b.11 dam fapientes in aftutia eorum.

20 Et iterum: * Dominus novit cogitationes fapientium, quoniam vanæ funt.

21 Nemo itaque glorietur in hominibus.

22 Omnia enim veftra funt, five Paulus, five Apollo, five Cephas, five mundus, five vita, five mors, five præfentia, five futura: omnia enim veftra funt:

23 Vos autem Chrifti: Chriftus autem Dei.

CAUT IV.

Non temere judicandum eft de Dei miniftris: reprehenduntur Corinthii qui de miniftris & acceptis donis gloriabantur, ac fi illa à fe haberent, & fe extollentes contemnebant etiam Apoftolos, quamquam Paulus illos in Chrifto genuerat: dicit fe brevi venturum Corinthum, quo Pfeudoapoftolos redarguat.

A 1 SIc nos exiftimet homo ut miniftros Chri-
2.Cor. 6.2.4. fti, & difpenfatores myfteriorum Dei.

2 Hic jam quæritur inter difpenfatores, ut fidelis quis inveniatur.

3 Mihi autem pro minimo eft ut à vobis judicer, aut ab humano die: fed neque meipfum judico.

4 Nihil enim mihi confcius fum: fed non in hoc juftificatus fum: qui autem judicat me, Dominus eft.

5 Itaque nolite ante tempus judicare, quoadufque veniat Dñs: qui & illuminabit abfcondita tenebrarum, & manifeftabit confilia cordium: & tunc laus erit unicuique a Deo.

6 Hæc autem, fratres, transfiguravi in me & Apollo, propter vos: ut in nobis difcatis, ne fupra quam fcriptum eft, unus adverfus alterum infletur pro alio.

7 Quis enim te difcernit? Quid autem habes quod non accepifti? Si autem accepifti, quid gloriaris quafi non acceperis?

8 Jam faturati eftis, jam divites facti eftis: fine nobis regnatis: & utinam regnetis, ut & nos vobifcum regnemus.

9 Puto enim quod Deus nos Apoftolos noviffimos oftendit, tamquam morti deftinatos: quia fpectaculum facti fumus mundo, & Angelis, &
C hominibus.

10 Nos ftulti propter Chriftum, vos autem prudentes in Chrifto: nos infirmi, vos autem fortes: vos nobiles, nos autem ignobiles.

11 Ufque in hanc horam & efurimus, & fitimus, & nudi fumus, & colaphis cædimur, &
* Act. 20.g.34 inftabiles fumus,
1.Thef 2.b.9. 12 Et * laboramus operantes manibus noftris: maledicimur, & benedicimus: perfecutionem patimur, & fuftinemus:
2.Thef 3.b.8. 13 Blafphemamur, & obfecramus: tamquam purgamenta hujus mundi facti fumus, omnium peripfema ufque adhuc.

14 Non ut confundam vos, hæc fcribo, fed ut
D filios meos chariffimos moneo.

15 Nam fi decem millia pædagogorum habeatis in Chrifto, fed non multos patres. Nam in Chrifto Jefu per Evangelium ego vos genui.

16 Rogo ergo vos, imitatores mei eftote, ficut & ego Chrifti.

17 Ideo mifi ad vos Timotheum, qui eft filius meus chariffimus, & fidelis in Domino: qui vos commonefaciet vias meas, quæ funt in Chrifto Jefu, ficut ubique in omni Ecclefia doceo.

18 Tamquam non venturus fim ad vos, fic inflati funt quidam.

19 Veniam autem ad vos cito, fi Dominus voluerit: & cognofcam non fermonem eorum qui inflati funt, fed virtutem.

20 Non enim in fermone eft regnum Dei, fed in virtute.

21 Quid vultis? in virga veniam ad vos, an in charitate, & fpiritu manfuetudinis?

CAPUT V.

Corinthios reprehendit, quod inceftu publice viventem tolerarent; quem abfens tradit Satanæ, monens ut expurgato vitiorum fermento, puri Pafcha celebrent: nec vult eos commifceri Chriftianis palam criminofis. A

1 OMnino auditur inter vos fornicatio, & Levit.
talis fornicatio, qualis nec inter Gen- 18.b.8
tes, ita ut uxorem patris fui aliquis habeat. & 20.b.11.

2 Et vos inflati eftis: & non magis luctum habuiftis, ut tollatur de medio veftrum qui hoc opus fecit. *Colof 2.a.5.

3 * Ego quidem abfens corpore, præfens autem fpiritu, jam judicavi ut præfens, eum, qui fic operatus eft, B

4 In nomine Domini noftri Jefu Chrifti, congregatis vobis & meo fpiritu, cum virtute Domini noftri Jefu,

5 Tradere huiufmodi fatanæ in interitum carnis, ut fpiritus falvus fit in die Domini noftri Jefu Chrifti.

6 Non eft bona gloriatio veftra. * Nefcitis *Gala.
quia modicum fermentum totam maffam cor- 5.b.9.
rumpit?

7 Expurgate vetus fermentum, ut fitis nova C
confperfio, ficut eftis azymi. Etenim Pafcha noftrum immolatus eft Chriftus.

8 Itaque epulemur, non in fermento veteri, neque in fermento malitiæ & nequitiæ: fed in azymis finceritatis & veritatis.

9 Scripfi vobis in epiftola: Ne commifceamini fornicatiis.

10 Non utique fornicariis hujus mundi, aut avaris, aut rapacibus, aut idolis fervientibus: alioquin debueratis de hoc mundo exiiffe.

11 Nunc autem fcripfi vobis non commifceri: D
fi is qui frater nominatur, eft fornicator, aut avarus, aut idolis ferviens, aut maledicus, aut ebriofus, aut rapax: cum ejufmodi nec cibum fumere.

12 Quid enim mihi de iis, qui foris funt, judicare? Nonne de iis, qui intus funt, vos judicatis?

13 Nam eos, qui foris funt, Deus judicabit. Auferte malum ex vobifipfis.

CAPUT VI.

Corripit eos quod judicio contenderent coram judice ethnico; enumerans quædam peccata, quibus involuti regnum Dei non poffidebunt: quædam licere dicit quæ non expediant: & varias ob caufas oftendit vitandam fornicationem.

1 AUdet aliquis veftrum habens negotium A
adverfus alterum, judicari apud iniquos,

quos, & non apud sanctos?

2 An nescitis quoniam sancti de hoc mundo judicabunt? Et si in vobis judicabitur mundus, indigni estis qui de minimis judicetis?

3 Nescitis quoniam angelos judicabimus? quanto magis sæcularia?

4 Sæcularia igitur judicia si habueritis: contemptibiles, qui sunt in Ecclesia, illos constituite ad judicandum.

5 Ad verecundiam vestram dico. Sic non est inter vos sapiens quisquam, qui possit judicare inter fratrem suum?

6 Sed frater cum fratre judicio contendit: & hoc apud infideles?

*Matt. 5. f. 39. Luc. 6. c. 29.

7 * Jam quidem omnino delictum est in vobis, quod judicia habetis inter vos. Quare non

B

magis injuriam accipitis? quare non magis fraudem patimini?

Rom. 12. d. 17. 1. Thes. 4. b. 6.

8 Sed vos injuriam facitis, & fraudatis: & hoc fratribus.

9 An nescitis quia iniqui regnum Dei non possidebunt? Nolite errare: Neque fornicarii, neque idolis servientes, neque adulteri,

10 Neque molles, neque masculorum concubitores, neque fures, neque avari, neque ebriosi, neque maledici, neque rapaces, regnum Dei possidebunt.

C

11 Et hæc quidam fuistis: sed abluti estis, sed sanctificati estis, sed justificati estis, in nomine Dñi nostri Jesu Christi, & in Spiritu Dei nostri.

12 Omnia mihi licent, sed non omnia expediunt: Omnia mihi licent, sed ego sub nullius redigar potestate.

13 Esca ventri, & venter escis: Deus autem hunc & has destruet: corpus autem non fornicationi, sed Domino: & Dominus corpori.

14 Deus vero & Dominum suscitavit: & nos suscitabit per virtutem suam.

15 Nescitis quoniam corpora vestra membra sunt Christi? Tollens ergo membra Christi, faciam membra meretricis? Absit.

D

*Gen. 2. d. 24. Matth. 19. a. 5. Marc. 10. b. 8. Ephes. 5. g. 31.

16 An nescitis quoniam qui adhæret meretrici, unum corpus efficitur? * Erunt enim (inquit) duo in carne una.

17 Qui autem adhæret Dño, unus spiritus est.

18 Fugite fornicationem. Omne peccatum, quodcumque fecerit homo, extra corpus est: qui autem fornicatur, in corpus suum peccat.

*Sup. 3. d. 17. 2. Cor. 6. c. 16.

19 An nescitis quoniam *membra vestra templum sunt spiritus sancti, qui in vobis est, quem habetis à Deo, & non estis vestri?

*Infra 7. d. 23. 1. Petr. 1. d. 18.

20 * Empti enim estis pretio magno. Glorificate & portate Deum in corpore vestro.

CAPUT VII.

Corinthios instruit de matrimonio, ejusque usu & indissolubili vinculo, innuptis commendans cælibatum: & quomodo fidelis cum conjuge infideli se habere debeat: quoque unusquisque in quo vitæ statu ad fidem vocatus est, permaneat: virginitatem matrimonio præfert, uxorem mortuo marito liberam dicens, ut cui velit in Domino nubat.

A

1 De quibus autem scripsistis mihi: Bonum est homini mulierem non tangere:

2 Propter fornicationem autē unusquisq; suam uxorem habeat, & unaquæq; suum virū habeat.

*1. Pet. 3. b. 7.

3 * Uxori vir debitum reddat: similiter autem & uxor viro.

4 Mulier sui corporis potestatem non habet, sed vir. Similiter autem & vir sui corporis potestatem non habet, sed mulier.

5 Nolite fraudare invicem, nisi forte ex consensu ad tempus, ut vacetis orationi: & iterum revertimini in idipsum, ne tentet vos Satanas propter incontinentiam vestram.

6 Hoc autem dico secundum indulgentiam, non secundum imperium.

7 Volo enim omnes vos esse sicut meipsum: B sed unusquisque proprium donum habet ex Deo: alius quidem sic, alius vero sic.

8 Dico autem non nuptis & viduis: bonum est illis si sic permaneant sicut & ego.

9 Quod si non se continent, nubant. Melius est enim nubere, quam uri.

10 Iis autem, qui matrimonio juncti sunt, præcipio non ego, sed Dominus, * uxorem à viro non discedere: *Matt. 5. c. 11. & 19. b. 9. Marc. 10. b. 9. Luc. 16. d. 18.

11 Quod si discesserit, manere innuptā, aut viro suo reconciliari. Et vir uxorem non dimittat.

12 Nam ceteris ego dico, non Dominus. Si quis frater uxorem habet infidelem, & hæc consentit habitare cum illo, non dimittat illam.

13 Et si qua mulier fidelis habet virum infidelem, & hic consentit habitare cum illa, non dimittat virum: C

14 Sanctificatus est enim vir infidelis per mulierem fidelem, & sanctificata est mulier infidelis per virum fidelem: alioquin filii vestri immundi essent, nunc autem sancti sunt.

15 Quod si infidelis discedit, discedat: non enim servituti subjectus est frater aut soror in hujusmodi: in pace autem vocavit nos Deus.

16 Unde enim scis mulier, si virum salvū facies? aut unde scis vir, si mulierem salvā facies?

17 Nisi unicuique sicut divisit Dominus, unumquemque sicut vocavit Deus, ita ambulet, & sicut in omnibus ecclesiis doceo. D

18 Circumcisus aliquis vocatus est? non adducat præputium. In præputio aliquis vocatus est? non circumcidatur.

19 Circumcisio nihil est, & præputium nihil est: sed observatio mandatorum Dei.

20 * Unusquisque in qua vocatione vocatus est, in ea permaneat. *Ephes. 4. a. 1.

21 Servus vocatus es? non sit tibi curæ: sed & si potes fieri liber, magis utere.

22 Qui enim in Domino vocatus est servus, libertus est Domini: similiter qui liber vocatus est, servus est Christi.

23 * Pretio empti estis, nolite fieri servi hominum. *Supra 6. d. 20. 1. Petr. 1. d. 18.

24 Unusquisque in quo vocatus est, fratres, in hoc permaneat apud Deum. E

25 De virginibus autem præceptum Dñi non habeo: consilium autem do, tamquam misericordiam consecutus a Domino, ut sim fidelis.

26 Existimo ergo hoc bonum esse propter instantem necessitatem, quoniam bonum est homini sic esse.

27 Alligatus es uxori? noli quærere solutionem. Solutus es ab uxore? noli quærere uxorem.

28 Si autem acceperis uxorem, non peccasti. Et si nupserit virgo, non peccavit: tribulationem tamen carnis habebunt hujusmodi. Ego autem vobis parco.

29 Hoc itaque dico, fratres: Tempus breve est: reliquum est, ut & qui habent uxores, tamquam non habentes sint:

30 Et

30 Et qui flent, tamquam non flentes: & qui gaudent, tamquam non gaudentes: & qui emunt, tamquam non possidentes:

31 Et qui utuntur hoc mundo, tamquam non
F utantur: præterit enim figura hujus mundi.

32 Volo autem vos fine sollicitudine esse. Qui fine uxore est, follicitus est quæ Domini sunt, quomodo placeat Deo.

33 Qui autē cū uxore est, folicitus est quæ sūt mundi, quomodo placeat uxori, & divisus est.

34 Et mulier innupta, & virgo cogitat quæ Domini sunt; ut sit sancta corpore & spiritu. Quæ autem nupta est, cogitat quæ sunt mundi, quomodo placeat viro.

35 Porro hoc ad utilitatem vestram dico: non ut laqueum vobis injiciam, fed ad id, quod ho-
G nestum est, & quod facultatem præbeat fine impedimento Dominum obsecrandi.

36 Si quis autem turpem se videri existimat super virgine sua, quod sit superadulta, & ita oportet fieri: quod vult faciat: non peccat, si nubat.

37 Nam qui statuit in corde suo firmus, non habens necessitatem, potestatem autem habens suæ voluntatis, & hoc judicavit in corde suo, servare virginem suam, bene facit.

38 Igitur & qui matrimonio jungit virginem suā, bene facit: & qui non jungit, melius facit.

39 * Mulier alligata est legi quanto tempore
*Rom. 7. a. 2. vir ejus vivit, quod si dormierit vir ejus, liberata est: cui vult nubat: tantum in Domino.

40 Beatior autem erit si sic permanserit, secundum meum consilium: puto autem quod & ego Spiritum Dei habeam.

CAPUT VIII.

Quamquam idolothytis vesci non sit ex se illicitum, cum idolum nullius sit efficaciæ aut potestatis, non sunt tamen illa edenda aut repugnante conscientia, aut cum infirmorum offendiculo: neque ea edere, aut non edere, hominem efficit meliorem.

A 1 DE iis autem, quæ idolis sacrificantur, scimus quia omnes scientiam habemus. Scientia inflat, charitas vero ædificat.

2 Si quis autem se existimat scire aliquid, nondum cognovit quemadmodum oporteat eum scire.

3 Si quis autem diligit Deum, hic cognitus
B est ab eo.

4 De escis autem, quæ idolis immolantur, scimus quia nihil est idolum in mundo, & quod nullus est Deus, nisi unus.

5 Nam etsi sunt qui dicantur dii, sive in cœlo, sive in terra (siquidem sunt dii multi, & domini multi:)

6 Nobis tamen unus Deus, Pater, ex quo omnia, & nos in illum: & unus Dominus Jesus Christus, per quem omnia, & nos per ipsum.

C 7 Sed non in omnibus est scientia. Quidam autem cum conscientia usque nunc idoli, quasi idolothytum manducant: & conscientia ipsorum cum sit infirma, polluitur.

8 Esca autem nos non commendat Deo. Neque enim si manducaverimus, abundabimus: neque si non manducaverimus, deficiemus.

9 Videte ne forte hæc licentia vestra offendiculum fiat infirmis.

D 10 Si enim quis viderit eum, qui habet scientiam, in idolio recumbentem: nonne conscientia ejus, cum sit infirma, ædificabitur ad manducandum idolothyta?

11 * Et peribit infirmus in tua scientia frater, propter quem Christus mortuus est? *Rom. 14. c. 15

12 Sic autem peccantes in fratres, & percutientes conscientiam eorum infirmam, in Christum peccatis.

13 * Quapropter si esca scandalizat fratrem meum: non manducabo carnem in æternum, ne fratrem meum scandalizem. *Rom. 14. d. 21

CAPUT IX.

Non accipiebat Paulus victum à Corinthiis quibus concionabatur, ut omnem amputaret offendiculi occasionem, licet hoc sibi fuisse licitum multis probet argumentis: sed in omnem formam se vertit quo plures ad Dei cultum adducat: Corinthios exhortando ad imitationem eorū qui in stadio currunt, aut in agone certant, suum quoq; ait se domare corpus.

1 NOn sum liber? Non sum Apostolus? Nōne Christum Jesum Dominum nostrum vidi? Nonne opus meum vos estis in Domino? A

2 Et si aliis non sum Apostolus, sed tamen vobis sum: nam signaculum Apostolatus mei vos estis in Domino.

3 Mea defensio apud eos, qui me interrogant, hæc est.

4 Numquid non habemus potestatem manducandi & bibendi?

5 Numquid non habemus potestatem mulierem sororem circumducendi, sicut & ceteri Apostoli, & fratres Domini, & Cephas?

6 Aut ego solus, & Barnabas, non habemus potestatem hoc operandi?

7 Quis militat suis stipendiis umquam? Quis plantat vineam, & de fructu ejus non edit? Quis pascit gregē, & de lacte gregis nō manducat? B

8 Numquid secundum hominem hæc dico? An & lex hæc non dicit?

9 Scriptum est enim in lege Moysi: * Non alligabis os bovi trituranti. Numquid de bobus cura est Deo? *Deut. 25. a. 4. 1. Tim. 5. c. 18

10 An propter nos utiq; hoc dicit? Nam propter nos scripta sunt, quoniam debet in spe, qui arat, arare: & qui triturat, in spe fructus percipiendi.

11 Si nos vobis spiritualia seminavimus, magnum est si nos carnalia vestra metamus? *Rom. 15. f. 27

12 Si alii potestatis vestræ participes sunt, quare non potius nos? sed non usi sumus hac potestate: sed omnia sustinemus, ne quod offendiculum demus Evangelio Christi.

13 * Nescitis quoniam qui in sacrario operantur, quæ de sacrario sunt, edunt: & qui altari deserviunt, cum altari participant? *Deut. 18. a. 1

14 Ita & Dominus ordinavit iis, qui Evangelium annuntiant, de Evangelio vivere.

15 Ego autem nullo horum usus sum. Non autem scripsi hæc ut ita fiant in me: bonum est enim mihi magis mori, quam ut gloriam meam quis evacuet. C

16 Nam si evangelizavero, non est mihi gloria: necessitas enim mihi incumbit: væ enim mihi est, si non evangelizavero.

17 Si enim volens hoc ago, mercedem habeo: si autem invitus, dispensatio mihi credita est:

18 Quæ est ergo merces mea? Ut Evangelium prædicans, sine sumptu ponam Evangelium, ut non abutar potestate mea in Evangelio.

19 Nam cum liber essem ex omnibus, omnium me

D me servum feci, ut plures lucrifacerem.
20 Et factus sum Judæis tamquam Judæus, ut
Judæos lucrarer.
21 Iis qui sub lege sunt, quasi sub lege essem
(cum ipse non essem sub lege) ut eos, qui sub le-
ge erant, lucrifacerem. iis qui sine lege erant,
tamquam sine lege essem (cum sine lege Dei non
essem: sed in lege essem Christi) ut lucrifacce-
rem eos, qui sine lege erant.
22 Factus sum infirmis infirmus, ut infirmos
lucrifacerem. Omnibus omnia factus sum, ut
omnes facerem salvos.
23 Omnia autem facio propter Evangelium:
ut particeps ejus efficiar.
24 Nescitis quod ii qui in stadio currunt, om-
nes quidem currunt, sed unus accipit bravium?
Sic currite ut comprehendatis.
25 Omnis autem, qui in agone contendit, ab
omnibus se abstinet: & illi quidem ut corru-
ptibilem coronam accipiant; nos autem in-
corruptam.
26 Ego igitur sic curro, non quasi in incertum:
sic pugno, non quasi aerem verberans:
27 Sed castigo corpus meum, & in servitu-
tem redigo: ne forte cum aliis prædicaverim,
ipse reprobus efficiar.

CAPUT X.

*Commemoratione ingratorum Judæorum fre-
quenter ob varia peccata à Deo punitorum,
hos à similibus absterret: de tentatione huma-
na, & Dei in tentationibus auxilio: non so-
lum idololatria fugienda est, sed & mensa eo-
rum qui idolothytis vescuntur; tum quod per
hoc videantur aliquid idolis deferre; tum
quod scandalo sint infirmioribus.*

A
Exod. 13. d. 21 — 1 NOlo enim vos ignorare fratres, quo-
niam patres nostri omnes * sub nube
*Num. 9. d. 22. — fuerunt, & omnes * mare transierunt:
*Exod. 14. c. 22 — 2 * Et omnes in Moyse baptizati sunt, in nu-
be, & in mari:
*Exod. 16. d. 15 — 3 * Et omnes eamdem escam spiritalem
manducaverunt,
*Exod. 17. b. 6. Num. 20. b. 10 — 4 * Et omnes eumdem potum spiritalem bibe-
runt: (bibebant autem de spiritali, consequen-
te eos, petra: petra autem erat Christus)
5 Sed non in pluribus eorum beneplacitum est
B Deo: * nam prostrati sunt in deserto.
*Num. 26. g. 65 — 6 Hæc autem in figura facta sunt nostri, ut
non simus concupiscentes malorum, * sicut &
illi concupierunt.
7 Neque idololatræ efficiamini, sicut quidam
ex ipsis: quemadmodu scriptum est: Sedit popu-
*Psal. 105. c. 14. — lus manducare & bibere, & surrexerunt ludere.
8 Neque fornicemur, * sicut quidam ex ipsis
*Exod. 32. b. 6. — fornicati sunt, & ceciderunt una die viginti-
tria millia.
*Num. 21. b. 6. — 9 Neque tentemus Christum: * sicut quidam
eorum tentaverunt, & a serpentibus perierunt.
C 10 * Neque murmuraveritis, sicut quidã eorũ
*Num. 14. b. 5. 6. — murmuraverũt, & perierunt ab exterminatore.
11 Hæc autem omnia in figura contingebant
*Num. 11. a. 1. & 14. d. 1. — illis: scripta sunt autem ad correptionem no-
stram, in quos fines sæculorum devenerunt.
12 Itaque qui se existimat stare, videat ne
cadat.
13 Tentatio vos non apprehendat nisi huma-
na: fidelis autem Deus est, qui non patietur vos
tentari supra id quod potestis, sed faciet etiam
cum tentatione proventum ut possitis sustinere.

14 Propter quod charissimi mihi, fugite ab
idolorum cultura.
15 Ut prudentibus loquor, vos ipsi judicate
quod dico.
16 Calix benedictionis, cui benedicimus, non-
ne communicatio sanguinis Christi est? & pa-
nis, quem frangimus, nonne participatio corpo-
ris Domini est?
17 Quoniam unus panis, unum corpus multi
sumus, omnes qui de uno pane participamus.
18 Videte Israel secundum carnem: nonne qui
edunt hostias, participes sunt altaris?
19 Quid ergo? dico quod idolis immolatum
sit aliquid? aut quod idolum sit aliquid? E
20 Sed quæ immolant Gentes, dæmoniis im-
molant, & non Deo. Nolo autem vos socios
fieri dæmoniorum: non potestis calicem Domi-
ni bibere, & calicem dæmoniorum:
21 Non potestis mensæ Domini participes es-
se, & mensæ dæmoniorum.
22 An æmulamur Dominum? Numquid for-
tiores illo sumus? * Omnia mihi licent, sed — *Supra 6. c. 12.
non omnia expediunt. — Eccl.
23 Omnia mihi licent, sed non omnia ædi- — 37. d. 31
ficant. — F
24 Nemo quod suum est quærat, sed quod al-
terius.
25 Omne, quod in macello venit, manducate,
nihil interrogantes propter conscientiam. — *Psal.
26 * Domini est terra, & plenitudo ejus. — 23. a. 1.
27 Si quis vocat vos infidelium, & vultis ire:
omne, quod vobis apponitur, manducate, ni-
hil interrogantes propter conscientiam.
28 Si quis autem dixerit: Hoc immolatum est
idolis: nolite manducare, propter illum qui ju-
dicavit, & propter conscientiam:
29 Conscientiam autem dico non tuam, sed — G
alterius. Ut quid enim libertas mea judicatur
ab aliena conscientia?
30 Si ego cum gratia participo, quid blasphe-
mor pro eo quod gratias ago?
31 * Sive ergo manducatis, sive bibitis, sive — *Col. 3.
aliquid facitis: omnia in gloriam Dei facite. — c. 17.
32 Sine offensione estote Judæis, & Gentibus
& Ecclesiæ Dei:
33 Sicut & ego per omnia omnibus placeo,
non quærens quod mihi utile est, sed quod mul-
tis, ut salvi fiant.

CAPUT XI.

*Vir aperto, mulier autem velato debet orare
capite: Corinthios reprehendit quod ad cele-
brandam cœnam Dominicam invicem non ex-
pectarent, sed inter se dissiderent; referens
interim Sacramenti Eucharistiæ à Christo in-
stitutionem; & scelus ac pœnam indigne ad
illud accedentium.*

1 IMitatores mei estote, sicut & ego Christi. — A
2 Laudo autem vos fratres, quod per om-
nia mei memores estis: & sicut tradidi vobis,
præcepta mea tenetis.
3 Volo autem vos scire, * quod omnis viri ca- — *Eph.
put Christus est: caput autem mulieris, vir: ca- — 5. c. 23.
put vero Christi, Deus.
4 Omnis vir orans aut prophetans velato ca-
pite, deturpat caput suum.
5 Omnis autem mulier orans aut prophetans
non velato capite, deturpat caput suum: unum
enim est ac si decalvetur.
6 Nam si non velatur mulier, tondeatur. Si
vero

vero turpe est mulieri tonderi, aut decalvari,
velet caput suum.
7 Vir quidem non debet velare caput suum:
quoniam imago & gloria Dei est, mulier autem
gloria viri est.
8 Non enim vir ex muliere est, sed mulier ex
viro.
*Gen. 9 * Etenim non est creatus vir propter mulie-
2.d.21. rem, sed mulier propter virum.
10 Ideo debet mulier potestatem habere su-
pra caput propter Angelos.
C 11 Verumtamen neque vir sine muliere, neque
mulier sine viro, in Domino.
12 Nam sicut mulier de viro, ita & vir per
mulierem: omnia autem ex Deo.
13 Vos ipsi judicate: decet mulierem non ve-
latam orare Deum?
D 14 Nec ipsa natura docet vos, quod vir qui-
dem si comam nutriat, ignominia est illi.
15 Mulier vero si comam nutriat, gloria est il-
li: quoniam capilli pro velamine ei dati sunt.
16 Si quis autem videtur contentiosus esse:
nos talem consuetudinem non habemus, neque
Ecclesia Dei.
17 Hoc autem præcipio: non laudans, quod
non in melius, sed in deterius convenitis.
18 Primum quidem convenientibus vobis in
Ecclesiam, audio scissuras esse inter vos, & ex
parte credo.
19 Nam oportet & hæreses esse, ut & qui pro-
bati sunt, manifesti fiant in vobis.
20 Convenientibus ergo vobis in unum, jam
non est Dominicam cœnam manducare.
21 Unusquisque enim suam cœnam præsumit
ad manducandum. Et alius quidem esurit, alius
autem ebrius est.
E 22 Numquid domos non habetis ad mandu-
candum & bibendum? aut Ecclesiam Dei con-
temnitis, & confunditis eos, qui non habent?
Quid dicã vobis? Laudo vos? in hoc non laudo.
23 Ego enim accepi a Domino quod & tradi-
di vobis, quoniam Dominus Jesus in qua nocte
tradebatur, accepit panem,
*Matt. 24 Et gratias agens fregit, & dixit: * Accipi-
26.c.26 te, & manducate: hoc est corpus meum, quod
Marc. pro vobis tradetur: hoc facite in meam com-
14.c.22 memorationem.
Luc.22 25 Similiter & calicem, postquam cœnavit
b.17. F dicens: Hic calix novum testamentum est in
meo sanguine. hoc facite quotiescumque bibe-
tis, in meam commemorationem.
26 Quotiescumque enim manducabitis panem
hunc, & calicem bibetis: mortem Domini an-
nuntiabitis donec veniat.
*Ioan. 27 * Itaque quicumque manducaverit panem
6.f.19. hunc, vel biberit calicem Domini indigne: reus
erit corporis & sanguinis Domini.
28 * Probet autem seipsum homo: & sic de
*1.Cor pane illo edat, & de calice bibat.
15.b.5. 29 Qui enim manducat & bibit indigne, judi-
G cium sibi manducat & bibit: non dijudicans
corpus Domini.
30 Ideo inter vos multi infirmi & imbecilles,
& dormiunt multi.
31 Quod si nosmetipsos dijudicaremus, non
utique judicaremur.
32 Dum judicamur autem, à Domino corripi-
mur, ut non cum hoc mundo damnemur.
33 Itaque fratres mei, cum convenitis ad
manducandum, invicem expectate.
34 Si quis esurit, domi manducet: ut non in
judicium conveniatis. Cetera autem, cum ve-
nero, disponam.

CAPUT XII.

Variis dantur varia ejusdem Spiritus sancti charismata, ut in modum humani corporis quisque suo fungatur officio, & mutua se opera omnes indigere cognoscentes, mutuo se foveant: & ita Christus sua providit Ecclesiæ de variis hominum statibus.

1 DE spiritualibus autem, nolo vos igno- A
rare fratres.
2 Scitis quoniam cum Gentes essetis, ad simu-
lachra muta prout ducebamini euntes.
3 Ideo notum vobis facio, * quod nemo in *Marc
Spiritu Dei loquens, dicit anathema Jesu. Et 9.f.39
nemo potest dicere, Dominus Jesus, nisi in Spi-
ritu sancto.
4 Divisiones vero gratiarum sunt, idem autem
Spiritus:
5 Et divisiones ministrationum sunt, idem au-
tem Dominus;
6 Et divisiones operationum sunt, idem vero
Deus, qui operatur omnia in omnibus.
7 Unicuique autem datur manifestatio Spiri-
tus ad utilitatem.
8 Alii quidem per Spiritum datur sermo sa-
pientiæ: alii autem sermo scientiæ secundum
eundem Spiritum:
9 Alteri fides in eodem Spiritu: alii gratia sa- B
nitatum in uno Spiritu:
10 Alii operatio virtutum, alii prophetia, alii
discretio spirituum, alii genera linguarum, alii
interpretatio sermonum.
11 * Hæc autem omnia operatur unus atque *Rom.
idem Spiritus, dividens singulis prout vult. 12.a.6.
12 Sicut enim corpus unum est, & membra Ephes.
habet multa, omnia autem membra corporis 4.b.6.
cum sint multa, unum tamen corpus sunt: ita
& Christus.
13 Etenim in uno Spiritu omnes nos in unum
corpus baptizati sumus, sive Judæi, sive Genti-
les, sive servi, sive liberi: & omnes in uno Spi-
ritu potati sumus.
14 Nam & corpus non est unum membrum,
sed multa.
15 Si dixerit pes: Quoniam non sum manus, nõ
sum de corpore, num ideo non est de corpore?
16 Et si dixerit auris: Quoniam non sum ocu-
lus, non sum de corpore: num ideo non est de
corpore?
17 Si totum corpus oculus: ubi auditus? Si C
totum auditus: ubi odoratus?
18 Nunc autem posuit Deus membra, unum-
quodque eorum in corpore sicut voluit.
19 Quod si essent omnia unum membrum, ubi
corpus?
20 Nunc autem multa quidem membra, unum
autem corpus.
21 Non potest autem oculus dicere manui:
Opera tua non indigeo: aut iterum caput pedi-
bus: Non estis mihi necessarii.
22 Sed multo magis quæ videntur membra
corporis infirmiora esse, necessariora sunt:
23 Et quæ putamus ignobiliora membra esse
corporis, his honorem abundantiorem circum-
damus: & quæ inhonesta sunt nostra, abun-
dantiorem honestatem habent.

24 Ho-

24 Honesta autem nostra nullius egent: sed Deus temperavit corpus ei, cui deerat, abundantiorem tribuendo honorem,

25 Ut non sit schisma in corpore, sed idipsum pro invicem solicita sint membra.

D 26 Et si quid patitur unum membrum, compatiuntur omnia membra: sive gloriatur unum membrum, congaudent omnia membra.

27 Vos autem estis corpus Christi, & membra de membro.

Eph. c. 11. 28 * Et quosdam quidem posuit Deus in Ecclesia primum Apostolos, secundo Prophetas, tertio Doctores, deinde virtutes, exinde gratias curationum, opitulationes, gubernationes, genera linguarum, interpretationes sermonum.

29 Numquid omnes Apostoli? numquid omnes Prophetæ? numquid omnes Doctores?

30 Numquid omnes virtutes? numquid omnes gratiam habent curationum? numquid omnes linguis loquuntur? numquid omnes interpretantur?

31 Æmulamini autem charismata meliora. Et adhuc excellentiorem viam vobis demonstro.

CAPUT XIII.

Ostendit charitatis necessitatem, ipsius officia, perpetuitatem ac præcellentiam supra fidem & spem, reliquaque Dei dona.

A 1 Si linguis hominum loquar, & angelorum, charitatem autem non habeam, factus sum velut æs sonans, aut cymbalum tinniens.

2 Et si habuero prophetiam, & noverim mysteria omnia, & omnem scientiam: & si habuero omnem fidem ita ut montes transferam, charitatem autem non habuero, nihil sum.

B 3 Et si distribuero in cibos pauperum omnes facultates meas, & si tradidero corpus meum ita ut ardeam, charitatem autem non habuero, nihil mihi prodest.

4 Charitas patiens est, benigna est: Charitas non æmulatur, non agit perperam, non inflatur,

5 Non est ambitiosa, non quærit quæ sua sunt, non irritatur, non cogitat malum,

6 Non gaudet super iniquitate: congaudet autem veritati:

7 Omnia suffert, omnia credit, omnia sperat, omnia sustinet.

C 8 Charitas numquam excidit; sive prophetiæ evacuabuntur, sive linguæ cessabunt, sive scientia destruetur.

9 Ex parte enim cognoscimus, & ex parte prophetamus.

10 Cum autem venerit quod perfectum est, evacuabitur quod ex parte est.

D 11 Cum essem parvulus, loquebar ut parvulus, sapiebam ut parvulus, cogitabam ut parvulus. Quando autem factus sum vir, evacuavi quæ erant parvuli.

12 Videmus nunc per speculum in ænigmate: tunc autem facie ad faciem. Nunc cognosco ex parte: tunc autem cognoscam sicut & cognitus sum.

13 Nunc autem manent, fides, spes, charitas, tria hæc: major autem horum est charitas.

CAPUT XIV.

Donum linguarum inferius esse dicit dono prophetiæ; imo inutile, si desit qui interpretetur: tradit ergo eis normam qua his donis ordinate utantur: & mulieres in Ecclesiis silere jubet.

1 Sectamini charitatem, æmulamini spiritalia: magis autem ut prophetetis. A

2 Qui enim loquitur lingua, non hominibus loquitur, sed Deo: nemo enim audit, Spiritus autem loquitur mysteria.

3 Nam qui prophetat, hominibus loquitur ad ædificationem, & exhortationem, & consolationem.

4 Qui loquitur lingua, semetipsum ædificat: qui autem prophetat, Ecclesiam Dei ædificat.

5 Volo autem omnes vos loqui linguis: magis autem prophetare. Nam major est, qui prophetat, quam qui loquitur linguis: nisi forte interpretetur, ut Ecclesia ædificationem accipiat.

6 Nunc autem fratres, si venero ad vos linguis loquens, quid vobis prodero, nisi vobis loquar aut in revelatione, aut in scientia, aut in prophetia, aut in doctrina? B

7 Tamen quæ sine anima sunt vocem dantia, sive tibia, sive cithara, nisi distinctionem sonituum dederint; quomodo scietur id quod canitur, aut quod citharizatur?

8 Etenim si incertam vocem det tuba; quis parabit se ad bellum?

9 Ita & vos per linguam nisi manifestum sermonem dederitis; quomodo scietur id quod dicitur? eritis enim in aera loquentes. C

10 Tam multa, ut puta genera linguarum sunt in hoc mundo: & nihil sine voce est.

11 Si ergo nesciero virtutem vocis, ero ei, cui loquor, barbarus: & qui loquitur, mihi barbarus.

12 Sic & vos, quoniam æmulatores estis spirituum, ad ædificationem Ecclesiæ quærite ut abundetis.

13 Et ideo qui loquitur lingua, oret ut interpretetur.

14 Nam si orem lingua, spiritus meus orat, mens autem mea sine fructu est.

15 Quid ergo est? Orabo spiritu, orabo & mente: psallam spiritu, psallam & mente.

16 Cæterum si benedixeris spiritu: qui supplet locum idiotæ, quomodo dicet, Amen, super tuam benedictionem? quoniam quid dicas, nescit.

17 Nam tu quidem bene gratias agis: sed alter non ædificatur.

18 Gratias ago Deo meo, quod omnium vestrum lingua loquor.

19 Sed in Ecclesia volo quinque verba sensu meo loqui, ut & alios instruam: quam decem millia verborum in lingua. D

20 Fratres, nolite pueri effici sensibus, sed malitia parvuli estote: sensibus autem perfecti estote.

21 In lege scriptum est: * Quoniam in aliis linguis & labiis aliis loquar populo huic: & nec sic exaudient me dicit Dominus.

22 Itaque linguæ in signum sunt non fidelibus, sed infidelibus: prophetiæ autem non infidelibus sed fidelibus.

23 Si ergo conveniat universa Ecclesia in

 unum,

unum, & omnes linguis loquantur, intrent autem idiotæ, aut infideles: nonne dicent quod insanitis?

24 Si autem omnes prophetent, intret autem quis infidelis, vel idiota, convincitur ab omnibus, dijudicatur ab omnibus:

25 Occulta cordis ejus manifesta fiunt, & ita cadens in faciem adorabit Deum, pronuntians quod vere Deus in vobis sit.

26 Quid ergo est, fratres? cum convenitis,
F unusquisque vestrum psalmum habet, doctrinam habet, apocalypsim habet, linguam habet, interpretationem habet: omnia ad ædificationem fiant.

27 Sive lingua quis loquitur, secundum duos, aut ut multum tres, & per partes, & unus interpretetur.

28 Si autem non fuerit interpres, taceat in Ecclesia, sibi autem loquatur, & Deo.

29 Prophetæ autem duo, aut tres dicant, & ceteri dijudicent.

30 Quod si alii revelatum fuerit sedenti, prior taceat.

31 Potestis enim omnes per singulos prophetare: ut omnes discant, & omnes exhortentur:

32 Et spiritus prophetarum prophetis subjecti sunt.

33 Non enim est dissensionis Deus, sed pacis: sicut & in omnibus Ecclesiis sanctorum doceo.

34 Mulieres in Ecclesiis taceant, non enim permittitur eis loqui, sed subditas esse, sicut
* Gen. 3.c.16. * & lex dicit.

35 Si quid autem volunt discere, domi viros suos interrogent. Turpe est enim mulieri loqui in Ecclesia.

36 An à vobis verbum Dei processit? aut in vos solos pervenit?

37 Si quis videtur propheta esse, aut spiritualis, cognoscat quæ scribo vobis, quia Domini sunt mandata.

38 Si quis autem ignorat, ignorabitur.

39 Itaque fratres æmulamini prophetare: & loqui linguis nolite prohibere.

40 Omnia autem honeste, & secundum ordinem fiant.

CAPUT XV.

Christum docet à mortuis resurrexisse, multisque ac demum Paulo qui se minimum dicit Apostolorum apparuisse: ac nostram hic astruit resurrectionem, & ordinem ac modum ejus, unà cum diversa resuscitatorum gloria: non in anima solum: sed etiam in corpore: mors autem in resurrectione absorbebitur.

A 1 Notum autem vobis facio, fratres, Evangelium, quod prædicavi vobis, quod
* Gal. 1.b.11. & accepistis, in quo & statis,

2 Per quod & salvamini: qua ratione prædicaverim vobis, si tenetis, nisi frustra credidistis.

3 Tradidi enim vobis in primis, quod & accepi: quoniam Christus mortuus est pro peccatis nostris * secundum Scripturas:
* Isai. 53.b.5.

4 * Et quia sepultus est, & quia resurrexit tertia die secundum Scripturas:
* Ioan. 2.a.20. Ioa. 10 c.19.

5 Et quia visus est Cephæ, & post hoc undecim:

6 Deinde visus est plus quam quingentis fratribus simul: ex quibus multi manent usque adhuc, quidam autem dormierunt:

7 Deinde visus est Jacobo, deinde Apostolis omnibus:

8 Novissime autem omnium tamquam abortivo, visus est & mihi.

9 * Ego enim sum minimus Apostolorum, qui non sum dignus vocari Apostolus, quoniam persecutus sum Ecclesiam Dei. * A 9 a. 1 Eph. b.8.

10 Gratia autem Dei sum id quod sum, & gratia ejus in me vacua non fuit, sed abundantius illis omnibus laboravi: non ego autem, sed gratia Dei mecum:

11 Sive enim ego, sive illi; sic prædicamus, & sic credidistis.

12 Si autem Christus prædicatur quod resurrexit à mortuis, quomodo quidam dicunt in vobis, quoniam resurrectio mortuorum non est?

13 Si autem resurrectio mortuorum non est: neque Christus resurrexit.

14 Si autem Christus non resurrexit, inanis est ergo prædicatio nostra, inanis est & fides vestra:

15 Invenimur autem & falsi testes Dei: quoniam testimonium diximus adversus Deum, C
quod suscitaverit Christum: quem non suscitavit, si mortui non resurgunt.

16 Nam si mortui non resurgunt, neque Christus resurrexit.

17 Quod si Christus non resurrexit, vana est fides vestra, adhuc enim estis in peccatis vestris.

18 Ergo & qui dormierunt in Christo, perierunt.

19 Si in hac vita tantum in Christo sperantes sumus, miserabiliores sumus omnibus hominibus.

20 Nunc autem Christus resurrexit à mortuis primitiæ dormientium:

21 * Quoniam quidem per hominem mors, & per hominem resurrectio mortuorum. * Col. 1.c.18. Apoc. 1.b.5.

22 Et sicut in Adam omnes moriuntur, ita & in Christo omnes vivificabuntur,

23 * Unusquisque autem in suo ordine, primitiæ Christus: deinde ii, qui sunt Christi, qui in adventu ejus crediderunt. * 1 The 4.b.16.

24 Deinde finis: cum tradiderit regnum Deo & Patri, cum evacuaverit omnem principatum, & potestatem, & virtutem.

25 Oportet autem illum regnare, * donec ponat omnes inimicos sub pedibus ejus. D * Psal. 109. a.1. Hebr. 1.d.13. & 10. c.13.

26 Novissima autem inimica destruetur mors: * Omnia enim subjecit sub pedibus ejus. Cum autem dicat:

27 Omnia subjecta sunt ei, sine dubio præter eum, qui subjecit ei omnia.

28 Cum autem subjecta fuerint illi omnia: tunc & ipse Filius subjectus erit ei, qui subjecit sibi omnia, ut sit Deus omnia in omnibus. * Psal. 8.c.8. Heb. 2. b.8.

29 Alioquin quid facient qui baptizantur pro mortuis, si omnino mortui non resurgunt? ut quid & baptizantur pro illis?

30 Ut quid & nos periclitamur omni hora?

31 Quotidie morior per vestram gloriam, fratres, quam habeo in Christo Jesu Dño nostro.

32 Si (secundum hominem) ad bestias pugnavi Ephesi, quid mihi prodest, si mortui non resurgunt? * manducemus, & bibamus, cras enim moriemur. * Isai. 22.c.13. Sap. 2. b.6.

33 No-

33 Nolite ſeduci: Corrumpunt mores bonos colloquia mala.
34 Evigilate juſti, & nolite peccare: ignorantiam enim Dei quidam habent, ad reverentiam vobis loquor.
35 Sed dicet aliquis: Quomodo reſurgunt mortui? qualive corpore venient?
36 Inſipiens, tu quod ſeminas non vivificatur, niſi prius moriatur.
37 Et quod ſeminas, non corpus, quod futurum eſt, ſeminas, ſed nudum granum, ut puta tritici, aut alicujus ceterorum.
38 Deus autem dat illi corpus ſicut vult: & unicuique ſeminum proprium corpus.
39 Non omnis caro, eadem caro: ſed alia quidem hominum, alia vero pecorum, alia volucrum, alia autem piſcium.
40 Et corpora cæleſtia, & corpora terreſtria: ſed alia quidem cæleſtium gloria, alia autem terreſtrium.
F 41 Alia claritas ſolis, alia claritas lunæ, & alia claritas ſtellarum. Stella enim à ſtella differt in claritate:
42 Sic & reſurrectio mortuorum. Seminatur in corruptione, ſurget in incorruptione.
43 Seminatur in ignobilitate, ſurget in gloria: Seminatur in infirmitate, ſurget in virtute.
44 Seminatur corpus animale, ſurget corpus ſpiritale. Si eſt corpus animale, eſt & ſpiritale, ſicut ſcriptum eſt:
45 * Factus eſt primus homo Adam in ani-
en. mam viventem, noviſſimus Adam in ſpiritum
.7. vivif[illegible]ntem.
46 [illegible]non prius quod ſpiritale eſt, ſed quod
anim[illegible]: deinde quod ſpiritale.
47 [illegible]imus homo de terra, terrenus: ſecundus homo de cœlo, cæleſtis.
48 Qualis terrenus, tales terreni: & qualis cœleſtis, tales & cœleſtes.
49 Igitur, ſicut portavimus imaginem terreni: portemus & imaginem cæleſtis.
50 Hoc autem dico fratres: quia caro & ſanguis regnum Dei poſſidere non poſſunt: neque corruptio incorruptelam poſſidebit.
G 51 Ecce myſterium vobis dico: Omnes quidem reſurgemus, ſed non omnes immutabimur.
52 In momento, in ictu oculi, in noviſſima tuba: canet enim tuba, & mortui reſurgent incorrupti: & nos immutabimur.
53 Oportet enim corruptibile hoc induere incorruptionem: & mortale hoc induere immortalitatem.
54 Cum autem mortale hoc induerit immortalitatem, tunc fiet ſermo, qui ſcriptus eſt:
ſee * Abſorpta eſt mors in victoria.
ʒ 14 55 Ubi eſt mors victoria tua? ubi eſt mors
ɔ.2. ſtimulus tuus?
4. 56 Stimulus autem mortis peccatum eſt: virtus vero peccati lex.
Iof. 57 * Deo autē gratias, qui dedit nobis victo-
15. riam per Dominum noſtrum Jeſum Chriſtum.
58 Itaque fratres mei dilecti, ſtabiles eſtote; & immobiles: abundantes in opere Domini ſemper, ſcientes quod labor veſter non eſt inanis in Domino.

CAPUT XVI.

Ubi de colligenda pro Chriſtianis qui Jeroſolymis agebant eleemoſyna hortatus eſſet, commendat eis Timotheum ac Stephanæ familiam: deinde ſalutationes ſubjungit.

1 DE collectis autem, quæ fiunt in ſanctos, ſicut ordinavi Eccleſiis Galatiæ, ita & vos facite. A
2 Per unam ſabbati unuſquiſque veſtrum apud ſe ſeponat, recondens quod ei bene placuerit: ut non, cum venero, tunc collectæ fiant.
3 Cum autem præſens fuero: quos probaveritis per epiſtolas, hos mittam perferre gratiam veſtram in Jeruſalem.
4 Quod ſi dignum fuerit ut & ego eam, mecum ibunt.
5 Veniam autem ad vos, cum Macedoniam pertranſiero: nam Macedoniam pertranſibo.
6 Apud vos autem forſitan manebo, vel etiam hiemabo: ut vos me deducatis quocumque iero. B
7 Nolo enim vos modo in tranſitu videre, ſpero enim me aliquantulum temporis manere apud vos, ſi Dominus permiſerit.
8 Permanebo autem Epheſi uſque ad Pentecoſten.
9 Oſtium enim mihi apertum eſt magnum, & evidens: & adverſarii multi.
10 Si autem venerit Timotheus, videte ut ſine timore ſit apud vos: opus enim Domini operatur, ſicut & ego.
11 Ne quis ergo illum ſpernat: deducite autem illum in pace, ut veniat ad me: expecto enim illum cum fratribus.
12 De Apollo autem fratre vobis notum facio, quoniam multum rogavi eum ut veniret ad vos cum fratribus: & utique non fuit voluntas ut nunc veniret: veniet autem, cum ei vacuum fuerit. C
13 Vigilate, ſtate in fide, viriliter agite, & confortamini.
14 Omnia veſtra in charitate fiant.
15 Obſecro autem vos fratres, noſtis domum Stephanæ, & Fortunati, & Achaici: quoniam ſunt primitiæ Achaiæ, & in miniſterium ſanctorum ordinaverunt ſeipſos:
16 Ut & vos ſubditi ſitis ejuſmodi, & omni cooperanti, & laboranti.
17 Gaudeo autem in præſentia Stephanæ, & Fortunati & Achaici: quoniam id, quod vobis deerat, ipſi ſuppleverunt: D
18 Refecerunt enim & meum ſpiritum, & veſtrum. Cognoſcite ergo qui hujuſmodi ſunt.
19 Salutant vos Eccleſiæ Aſiæ. Salutant vos in Domino multum, Aquila & Priſcilla, cum domeſtica ſua Eccleſia: apud quos & hoſpitor.
20 Salutant vos omnes fratres. Salutate invicem in oſculo ſancto.
21 Salutatio, mea manu Pauli.
22 Si quis non amat Dominum noſtrum Jeſum Chriſtum, ſit anathema, Maran Atha.
23 Gratia Domini noſtri Jeſu Chriſti vobiſcum.
24 Charitas mea cum omnibus vobis in Chriſto Jeſu. Amen.

EPISTOLA B. PAULI APOSTOLI AD CORINTHIOS SECUNDA.

CAPUT I.

Ostendit Apostolus ex quantis in Asia ortis adversitatibus eripuerit eum Dominus, ut & ipse alios consolaretur: deinde manifestans cordis sui ac doctrinæ sinceritatem, ostendit quod licet juxta id quod proposuerat, ad eos non venerit, nulla ipsius id actum esse levitate; asserens firmam esse suæ prædicationis veritatem.

A 1 PAULUS Apostolus Jesu Christi per voluntatem Dei, & Timotheus frater, Ecclesiæ Dei, quæ est Corinthi, cum omnibus sanctis, qui sunt in universa Achaia.

2 Gratia vobis & pax à Deo Patre nostro, & Domino Jesu Christo.

*Ephe. 1.a.3. 1.Petr. 1.a.1. 3 * Benedictus Deus & Pater Domini nostri Jesu Christi, Pater misericordiarum, & Deus totius consolationis,

4 Qui consolatur nos in omni tribulatione nostra: ut possimus & ipsi consolari eos, qui in omni pressura sunt, per exhortationem, qua exhortamur & ipsi a Deo.

5 Quoniam sicut abundant passiones Christi in nobis: ita & per Christum abundat consolatio nostra.

B 6 Sive autem tribulamur pro vestra exhortatione & salute, sive consolamur pro vestra consolatione, sive exhortamur pro vestra exhortatione & salute, quæ operatur tolerantiam earumdem passionum, quas & nos patimur:

7 Ut spes nostra firma sit pro vobis: scientes quod sicut socii passionum estis, sic eritis & consolationis.

8 Non enim volumus ignorare vos fratres de tribulatione nostra, quæ facta est in Asia, quoniam supra modum gravati sumus supra virtutem, ita ut tæderet nos etiam vivere.

9 Sed ipsi in nobismetipsis responsum mortis habuimus, ut non simus fidentes in nobis, sed in Deo, qui suscitat mortuos:

10 Qui de tãtis periculis nos eripuit, & eruit: in quem speramus quoniam & adhuc eripiet,

11 Adjuvantibus & vobis in oratione pro nobis: ut ex multorum personis, ejus quæ in nobis est donationis, per multos gratiæ agantur pro nobis.

C 12 Nam gloria nostra hæc est, testimonium conscientiæ nostræ, quod in simplicitate cordis & sinceritate Dei, & non in sapientia carnali, sed in gratia Dei, conversati sumus in hoc mundo: abundantius autem ad vos.

13 Non enim alia scribimus vobis, quam quæ legistis, & cognovistis. Spero autem quod usque in finem cognoscetis,

14 Sicut & cognovistis nos ex parte, quod gloria vestra sumus, sicut & vos nostra, in die Domini nostri Jesu Christi.

15 Et hac confidentia volui prius venire ad vos, ut secundam gratiam haberetis:

16 Et per vos transire in Macedoniam, & iterum a Macedonia venire ad vos, & à vobis deduci in Judæam.

17 Cum ergo hoc voluissem, numquid levitate usus sum? Aut quæ cogito, secundum carnem cogito, ut sit apud me EST & NON?

18 Fidelis autem Deus, quia sermo noster, qui D
fuit apud vos, non est in illo EST & NON.

19 Dei enim filius Jesus Christus, qui in vobis per nos prædicatus est, per me, & Silvanum, & Timotheum, non fuit EST & NON, sed EST in illo fuit.

20 Quotquot enim promissiones Dei sunt, in illo EST: ideo & per ipsum Amen Deo ad gloriam nostram.

21 Qui autem confirmat nos vobiscum in Christo, & qui unxit nos Deus:

22 Qui & signavit nos & dedit pignus Spiritus in cordibus nostris.

23 Ego autem testem Deum invoco in animam meam, quod parcens vobis, non veni ultra Corinthum: non quia dominamur fidei vestræ, sed adjutores sumus gaudii vestri: nam fide statis.

CAPUT II.

Ostendit quod ad ipsos non venerit, ne majoris esset causa tristitiæ, exhortans ut fornicarium illum recipiant in gratiam: simul indicans quod magno quidem labore, magno tamen etiam fructu prædicaverit, licet prædicationis suæ fragrantia quibusdam mortis occasio fuerit.

1 STatui autem hoc ipsum apud me, ne ite- A
rum in tristitia venirem ad vos.

2 Si enim ego contristo vos: & quis est, qui me lætificet, nisi qui contristatur ex me?

3 Et hoc ipsum scripsi vobis, ut non cum venero, tristitiam super tristitiam habeam, de quibus oportuerat me gaudere: confidens in omnibus vobis, quia meum gaudium, omnium vestrum est.

4 Nam ex multa tribulatione & angustia cordis scripsi vobis per multas lacrymas: non ut contristemini, sed ut sciatis, quam charitatem habeam abundantius in vobis.

5 Si quis autem contristavit, non me con- B
tristavit: sed ex parte, ut non onerem omnes vos.

6 Sufficit illi, qui ejusmodi est, objurgatio hæc, quæ fit à pluribus:

7 Ita ut e contrario magis donetis, & consolemini, ne forte abundantiori tristitia absorbeatur qui ejusmodi est.

8 Pro-

8 Propter quod obsecro vos, ut confirmetis in illum charitatem.

C 9 Ideo enim & scripsi, ut cognoscam experimentũ vestrum, an in omnibus obedientes sitis.

10 Cui autem aliquid donastis, & ego: nam & ego quod donavi, siquid donavi, propter vos in persona Christi,

11 Ut non circumveniamur à satana: non enim ignoramus cogitationes ejus.

12 Cum venissem autem Troadem propter Evangelium Christi, & ostium mihi apertum esset in Domino,

13 Non habui requiem spiritui meo, eo quod
D non invenerim Titum fratrem meum, sed valefaciens eis, profectus sum in Macedoniam.

14 Deo autem gratias, qui semper triumphat nos in Christo Jesu, & odorem notitiæ suæ manifestat per nos in omni loco:

15 Quia Christi bonus odor sumus Deo, in iis qui salvi fiunt, & in iis qui pereunt:

16 Aliis quidem odor mortis in mortem; aliis autem odor vitæ in vitam. Et ad hæc quis tam idoneus?

17 Non enim sumus sicut plurimi, adulterantes verbum Dei, sed ex sinceritate, sed sicut ex Deo, coram Deo, in Christo loquimur.

CAPUT III.

Non eget Apostolus hominum commendatione, cum fructus suæ prædicationis eum commendet: multo enim majori in honore esse debent ministri novi testamenti ac Spiritus, quam veteris testamenti ac litteræ: & quod Judæi velamen adhuc habebant super cor suum in lectione Scripturarum, quod fide in Christum aufertur.

1 Incipimus iterum nosmetipsos commen-
A dare? aut numquid egemus (sicut quidam) commendatitiis epistolis ad vos, aut ex vobis?

2 Epistola nostra vos estis, scripta in cordibus nostris, quæ scitur & legitur ab omnibus hominibus:

3 Manifestati quod epistola estis Christi,
B ministrata à nobis, & scripta non atramento, sed spiritu Dei vivi: non in tabulis lapideis, sed in tabulis cordis carnalibus.

4 Fiduciam autem talem habemus per Christum ad Deum:

5 Non quod sufficientes simus cogitare aliquid a nobis, quasi ex nobis: sed sufficientia nostra ex Deo est:

6 Qui & idoneos nos fecit ministros novi testamenti; non littera, sed Spiritu: littera enim occidit, Spiritus autem vivificat.

7 Quod si ministratio mortis, litteris deformata in lapidibus, fuit in gloria; ita ut non possent intendere filii Israel in faciem Moysi, propter gloriam vultus ejus, quæ evacuatur:

8 Quomodo non magis ministratio Spiritus erit in gloria?

9 Nam si ministratio damnationis gloria est:
C multo magis abundat ministerium justitiæ in gloria.

10 Nam nec glorificatum est, quod claruit in hac parte, propter excellentem gloriam.

11 Si enim quod evacuatur, per gloriam est: multo magis quod manet, in gloria est.

12 Habentes igitur talem spem, multa fiducia utimur:

13 * Et non sicut Moyses ponebat velamen super faciem suam, ut non intenderent filii Israel in faciem ejus, quod evacuatur, *Exod. 34.d 33

14 Sed obtusi sunt sensus eorum. Usque in hodiernum enim diem idipsum velamen in lectione veteris testamenti manet non revelatum, (quoniam in Christo evacuatur)

15 Sed usque in hodiernum diem, cum legi- D
tur Moyses, velamen positum est super cor eorum.

16 Cum autem conversus fuerit ad Dominum, auferetur velamen.

17 *Dominus autem Spiritus est: Ubi autem Spiritus Domini, ibi libertas. *Ioan. 4.c.24.

18 Nos vero omnes revelata facie gloriam Domini speculantes, in eamdem imaginem transformamur a claritate in claritatem, tamquam a Domini spiritu.

CAPUT IV.

Quod sincera Apostolorum prædicatione verbum Dei omnibus manifestatum est, præterquam iis quorum mentes excæcatæ sunt: quod multa adversa patiantur Apostoli numquam tamen succumbant: momentanea autem tribulatio parit magnam æternamque gloriam.

1 Ideo habentes administrationem, juxta A
quod misericordiam consecuti sumus, non deficimus,

2 Sed abdicamus occulta dedecoris, non ambulantes in astutia, neque adulterantes verbum Dei, sed in manifestatione veritatis commendantes nosmetipsos ad omnem conscientiam hominum coram Deo.

3 Quod si etiam opertum est Evangelium nostrum; in iis, qui pereunt, est opertum:

4 In quibus Deus hujus sæculi excæcavit mentes infidelium, ut non fulgeat illis illuminatio Evangelii gloriæ Christi, qui est imago Dei.

5 Non enim nosmetipsos prædicamus, sed B
Jesum Christum Dominum nostrum; nos autem servos vestros per Jesum:

6 Quoniam Deus, qui dixit de tenebris lucem splendescere, ipse illuxit in cordibus nostris, ad illuminationem scientiæ claritatis Dei, in facie Christi Jesu.

7 Habemus autem thesaurum istum in vasis fictilibus: ut sublimitas sit virtutis Dei, & non ex nobis.

8 In omnibus tribulationem patimur, sed C
non angustiamur: aporiamur, sed non destituimur:

9 Persecutionem patimur, sed non derelinquimur: dejicimur, sed non perimus:

10 Semper mortificationem Jesu in corpore nostro circumferentes, ut & vita Jesu manifestetur in corporibus nostris.

11 Semper enim nos, qui vivimus, in mortem tradimur propter Jesum: ut & vita Jesu manifestetur in carne nostra mortali.

12 Ergo mors in nobis operatur, vita autem in vobis.

13 Habentes autem eumdem spiritum fidei, sicut scriptum est; * Credidi, propter quod locutus sum: & nos credimus, propter quod & loquimur: *Psal. 115.a.1

14 Scientes quoniam qui suscitavit Jesum, & nos cum Jesu suscitabit, & constituet vobiscum.

15 Omnia enim propter vos: ut gratia abun-

abundans, per multos in gratiarum actione, abundet in gloriam Dei.

16 Propter quod non deficimus: sed licet is, qui foris est, noster homo corrumpatur: tamen is, qui intus est, renovatur de die in diem.

17 Id enim, quod in præsenti est momentaneum & leve tribulationis nostræ, supra modum in sublimitate æternum gloriæ pondus operatur in nobis,

18 Non contemplantibus nobis quæ videntur, sed quæ non videntur. Quæ enim videntur, temporalia sunt: quæ autem non videntur, æterna sunt.

CAPUT V.

Ex certa spe futuræ gloriæ desiderant Apostoli absolui à corpore, cum aliter ea frui non possint: semper autem cupientes Christo omnium justo judici placere, dant suis discipulis occasionem de ipsis gloriandi coram aduersariis: & legatione pro Christo funguntur, ne ipsum quidem Christum, quem prædicant, & cuius morte reconciliatus est Deo mundus, jam secundum carnem noverunt.

A 1 SCimus enim, quoniam si terrestris domus nostra hujus habitationis dissoluatur, quod ædificationem ex Deo habemus, domum non manufactam, æternam in cælis.

*Apoc 16.c.13

2 Nam & in hoc ingemiscimus, * habitationem nostram, quæ de cælo est, superindui cupientes:

3 Si tamen vestiti, non nudi inveniamur.

4 Nam & qui sumus in hoc tabernaculo, ingemiscimus grauati: eo quod nolumus expoliari, sed supervestiri; vt absorbeatur quod mortale est à vita.

5 Qui autem efficit nos in hoc ipsum, Deus, qui dedit nobis pignus spiritus.

B 6 Audentes igitur semper, scientes quoniam dum sumus in corpore, peregrinamur à Dño:

(7 Per fidem enim ambulamus, & non per speciem)

8 Audemus autem, & bonam voluntatem habemus magis peregrinari à corpore, & præsentes esse ad Dominum.

9 Et ideo contendimus, sive absentes, sive præsentes, placere illi.

10 * Omnes enim nos manifestari oportet ante tribunal Christi, ut referat unusquisque propria corporis, prout gessit, sive bonum, sive malum.

*Rom. 14.b.10

C 11 Scientes ergo timorem Domini, hominibus suademus, Deo autem manifesti sumus. Spero autem & in conscientiis vestris manifestos nos esse.

12 Non iterum commendamus nos vobis, sed occasionem damus vobis gloriandi pro nobis: ut habeatis ad eos, qui in facie gloriantur, & non in corde.

13 Sive enim mente excedimus, Deo: sive sobrii sumus, vobis.

14 Charitas enim Christi urget nos: æstimantes hoc, quoniam si unus pro omnibus mortuus est, ergo omnes mortui sunt:

15 Et pro omnibus mortuus est Christus: ut, & qui vivunt, jam non sibi vivant, sed ei, qui pro ipsis mortuus est & resurrexit.

D 16 Itaque nos ex hoc neminem novimus secundum carnem. Et si cognovimus secundum carnem Christum: sed nunc jam non novimus.

17 Si qua ergo in Christo nova creatura, vetera transierunt.* ecce facta sunt omnia nova.

*I 41 A 21

18 Omnia autem ex Deo, qui nos reconciliavit sibi per Christum: & dedit nobis ministerium reconciliationis.

19 Quoniam quidem Deus erat in Christo mundum reconcilians sibi, non reputans illis delicta ipsorum, & posuit in nobis verbum reconciliationis.

20 Pro Christo ergo legatione fungimur, tamquam Deo exhortante per nos. Obsecramus pro Christo, reconciliamini Deo.

21 Eum, qui non nouerat peccatum, pro nobis peccatum fecit, ut nos efficeremur justitia Dei in ipso.

CAPUT VI.

Exhortatur ne acceptam negligant gratiam ostendens quantum laboraverit ut probatum se Dei ministrum exhiberet, & admonens ut à convictu & consortio infidelium separentur.

1 ADjuvantes autem exhortamur, ne in vacuum gratiam Dei recipiatis. A

2 Ait enim: * Tempore accepto exaudivi te, & in die salutis adjuvi te. Ecce nunc tempus acceptabile, ecce nunc dies salutis.

*Isa 49.c.

3 * Nemini dantes ullam offensionem, ut non vituperetur ministerium nostrum;

*1.C 9.11.

4 Sed in omnibus exhibeamus nosmetipsos * sicut Dei ministros, in multa patientia, in tribulationibus, in necessitatibus, in angustiis,

*1.C 4.a.1

5 In plagis, in carceribus, in seditionibus, in laboribus, in vigiliis, in jeiuniis, B

6 In castitate, in scientia, in longanimitate, in suavitate; in Spiritu sancto, in charitate non ficta,

7 In verbo veritatis, in virtute Dei, per arma justitiæ à dextris, & à sinistris;

8 Per gloriam, & ignobilitatem; per infamiam, & bonam famam: ut seductores, & veraces; sicut qui ignoti, & cogniti:

9 Quasi morientes, & ecce vivimus: ut castigati, & non mortificati:

10 Quasi tristes, semper autem gaudentes: sicut egentes, multos autem locupletantes: tamquam nihil habentes, & omnia possidentes. C

11 Os nostrum patet ad vos, ò Corinthij, cor nostrum dilatatum est.

12 Non angustiamini in nobis: angustiamini autem in visceribus vestris:

13 Eamdem autem habentes remuneratione͂, tamquam filiis dico, dilatamini & vos.

14 Nolite jugum ducere cum infidelibus. Quę enim participatio justitiæ cum iniquitate? Aut quæ societas lucis ad tenebras?

15 Quæ autem conuentio Christi ad Belial? Aut quæ pars fideli cum infideli?

16 Qui autem consensus templo Dei cum idolis? * Vos enim estis templum Dei vivi, sicut dicit Deus: * Quoniam inhabitabo in illis, & inambulabo inter eos, & ero illorum Deus, & ipsi erunt mihi populus. D

*1.C 3.d.2 & 6.

*Lev 26.b.

17 Propter quod exite de medio eorum, & separamini, dicit Dominus, & immundum ne tetigeritis:

18 Et ego recipiam vos: * & ero vobis in patrem, & vos eritis mihi in filios & filias, dicit Dominus omnipotens.

*Ier 31.a.

CA-

CAPUT VII.

Ostendit Apostolus quanto amore Corinthios prosequebatur, & quantum de correctâ ipsorum vita in magnis suis tribulationibus gaudium acceperit, quantumve bonum pepererit tristitia, quam ex sua acceperant epistola.

A 1 HAs ergo habentes promissiones, charissimi, mundemus nos ab omni inquinamento carnis & spiritus, perficientes sanctificationem in timore Dei.

2 Capite nos. Neminem læsimus, neminem corrupimus; neminem circumvenimus.

3 Non ad condemnationem vestram dico. prædiximus enim quod in cordibus nostris estis, ad commoriendum, & ad convivendum.

4 Multa mihi fiducia est apud vos, multa mihi gloriatio pro vobis, repletus sū cōsolatione, superabūdo gaudio in omni tribulatione nostra.

5 Nā & cū venissemus in Macedoniā, nullam
B requiem habuit caro nostra, sed omnē tribulationē passi sumus: foris pugnæ, intus timores.

6 Sed qui consolatur humiles, consolatus est nos Deus in adventu Titi.

7 Non solum autē in adventu ejus, sed etiā in cōsolatione, qua cōsolatus est in vobis, referēs nobis vestrū desiderium, vestrū fletum, vestrā æmulationem pro me, ita ut magis gauderem.

8 Quoniam etsi contristavi vos in epistola, non me pœnitet: etsi pœniteret, videns quod epistola illa (etsi ad horam) vos contristavit:

C 9 Nunc gaudeo: non quia contristati estis, sed quia contristati estis ad pœnitentiam. Contristati enim estis secundum Deum, ut in nullo detrimentum patiamini ex nobis.

Pet. 10 * Quæ enim secundum Deum tristitia est,
c.19. pœnitentiam in salutem stabilem operatur: sæculi autem tristitia mortem operatur.

11 Ecce enim hoc ipsum, secundum Deum contristari vos, quantam in vobis operatur solicitudinem: sed defensionem, sed indignationem, sed timorem, sed desiderium, sed æmulationem, sed vindictam, in omnibus exhibuistis vos incontaminatos esse negotio.

D 12 Igitur, etsi scripsi vobis, non propter eum qui fecit injuriam, nec propter eum qui passus est: sed ad manifestandam solicitudinem nostram, quam habemus pro vobis

13 Coram Deo: ideo consolati sumus. In consolatione autem nostra, abundantius magis gavisi sumus super gaudio Titi, quia refectus est spiritus ejus ab omnibus vobis.

14 Et si quid apud illum de vobis gloriatus sum, non sum confusus, sed sicut omnia vobis in veritate locuti sumus, ita & gloriatio nostra, quæ fuit ad Titum, veritas facta est,

15 Et viscera ejus abundantius in vobis sunt: reminiscentis omnium vestrū obedientiā, quomodo cum timore & tremore excepistis illū.

16 Gaudeo quod in omnibus cōfido in vobis.

CAPUT VIII.

Hortatur eos ad eleemosynam pauperibus qui Jerosolymis agebant prompto animo tribuendam, tum Macedonum commendatione, tum Christi exemplo; admonens ut quod jam dudum facere proposuerant, id nunc pro cujusque facultate præstent: & ministros collaudat quos ad eam mittit colligendam.

A 1 NOtam autem facimus vobis, fratres, gratiam Dei, quæ data est in Ecclesiis Macedoniæ:

2 Quod in multo experimento tribulationis, abundantia gaudii ipsorum fuit; & altissima paupertas eorum, abundavit in divitias simplicitatis eorum:

3 Quia secundum virtutem testimonium illis reddo, & supra virtutem voluntarii fuerunt,

4 Cum multa exhortatione obsecrantes nos gratiam, & communicationem ministerii, quod fit in Sanctos.

5 Et non sicut speravimus, sed semetipsos dederunt primum Domino, deinde nobis per voluntatem Dei;

6 Ita ut rogaremus Titum, ut quemadmo- B
dum cœpit, ita & perficiat in vobis etiam gratiam istam.

7 Sed sicut in omnibus abundatis fide, & sermone, & scientia & omni solicitudine, insuper & charitate vestra in nos, ut & in hac gratia abundetis.

8 Non quasi imperans dico: sed per aliorum solicitudinem, etiam vestræ charitatis ingenium bonum comprobans.

9 Scitis enim gratiam Dñi nostri Jesu Christi, quoniam propter vos egenus factus est, cum esset dives, ut illius inopia vos divites essetis.

10 Et consilium in hoc do: hoc enim vobis utile est, qui non solum facere, sed & velle cœpistis ab anno priore:

11 Nunc vero & facto perficite: ut quemadmodum promptus est animus voluntatis, ita sit & perficiendi ex eo quod habetis.

12 Si enim voluntas prompta est; secundum id quod habet, accepta est, non secundum id C
quod non habet.

13 Non enim ut aliis sit remissio, vobis autem tribulatio, sed ex æqualitate.

14 In præsenti tempore vestra abundantia illorum inopiam suppleat: ut & illorum abundantia vestræ inopiæ sit supplementum, ut fiat æqualitas, sicut scriptum est:

15 * Qui multum, non abundavit: & qui *Exod
modicum, non minoravit. 16.d.18

16 Gratias autem Deo, qui dedit eamdem solicitudinem pro vobis in corde Titi,

17 Quoniam exhortationem quidem suscepit: sed cum solicitior esset, sua volutate profectus est ad vos.

18 Misimus etiam cum illo fratrem, cujus laus D
est in Evangelio per omnes Ecclesias:

19 Non solum autem, sed & ordinatus est ab Ecclesiis comes peregrinationis nostræ, in hanc gratiam, quæ ministratur a nobis ad Domini gloriam, & destinatam voluntatem nostram:

20 Devitantes hoc, ne quis nos vituperet in hac plenitudine, quæ ministratur a nobis.

21 * Providemus enim bona non solum co- *Rom.
ram Deo, sed etiam coram hominibus. 11.d.17

22 Misimus autem cum illis & fratrem nostrum, quem probavimus in multis sæpe solicitum esse: nunc autem multo solicitiorem, confidentia multa in vos,

23 Sive pro Tito, qui est socius meus, & in vos adjutor, sive fratres nostri. Apostoli Ecclesiarum, gloria Christi.

24 Ostensionem ergo, quæ est charitatis vestræ, & nostræ gloriæ pro vobis, in illos ostendite in faciem Ecclesiarum.

CAPUT IX.

prosequitur hortando ad eleemosynam prompte & abundanter tribuendam; admonens ne ex hoc inopiam metuant, sed divinæ fidant providentiæ: variosque recenset illius eleemosynæ fructus.

A 1 NAm de ministerio, quod fit in sanctos, ex abundanti est mihi scribere vobis.

2 Scio enim promptum animum vestrum: pro quo de vobis glorior apud Macedones. Quoniam & Achaia parata est ab anno præterito, & vestra æmulatio provocavit plurimos.

3 Misi autem fratres: ut ne quod gloriamur de vobis, evacuetur in hac parte, ut (quemadmodum dixi) parati sitis:

B 4 Ne cum venerint Macedones mecum, & invenerint vos imparatos, erubescamus nos (ut non dicamus vos) in hac substantia.

5 Necessarium ergo existimavi rogare fratres, ut præveniant ad vos, & præparent repromissam benedictionem hanc paratam esse, sic quasi benedictionem, non tanquam avaritiam.

6 Hoc autem dico: Qui parce seminat, parce & metet, & qui seminat in benedictionibus, de benedictionibus & metet.

7 Unusquisque prout destinavit in corde suo, non ex tristitia, aut ex necessitate; * hilarem

*Eccli 35.b.11 enim datorem diligit Deus.

C 8 Potens est autem Deus omnem gratiam abundare facere in vobis: ut in omnibus semper omnem sufficientiam habentes, abundetis in omne opus bonum.

*Psal. 111.b.9 9 Sicut scriptum est: * Dispersit, dedit pauperibus: justitia eius manet in sæculum sæculi.

10 Qui autem administrat semen seminanti: & panem ad manducandum præstabit, & multiplicabit semen vestrum, & augebit incrementa frugum justitiæ vestræ:

D 11 Ut in omnibus locupletati abundetis in omnem simplicitatem, quæ operatur per nos gratiarum actionem Deo.

12 Quoniam ministerium huius officij, non solum supplet ea quæ desunt sanctis, sed etiam abundat per multas gratiarum actiones in Do-

E mino,

13 Per probationem ministerij huius, glorificantes Deum in obedientia confessionis vestræ, in Evangelium Christi, & simplicitate communicationis in illos, & in omnes,

14 Et in ipsorum obsecratione pro vobis, desiderantium vos propter eminentem gratiam Dei in vobis.

15 Gratias Deo super inenarrabili dono eius.

CAPUT X.

Incipit suam aperire potestatem, & exantlatos pro Christo labores propter pseudoapostolos, qui ipsum deprimentes & abjectum prædicantes, fructum prædicationis ejus impediebant.

A 1 IPse autem ego Paulus obsecro vos, per mansuetudinem & modestiam Christi, qui in facie quidem humilis sum inter vos, absens autem confido in vobis.

2 Rogo autem vos ne præsens audeam, per eam confidentiam qua existimor audere, in quosdam, qui arbitrantur nos tamquam secundum carnem ambulemus.

3 In carne enim ambulantes, non secundum carnem militamus.

4 Nam arma militiæ nostræ non carnalia

B sunt, sed potentia Deo ad destructionem munitionum, consilia destruentes,

5 Et omnem altitudinem extollentem se adversus scientiam Dei, & in captivitatem redigentes omnem intellectum in obsequiũ Christi,

6 Et in promptu habentes ulcisci omnem inobedientiam, cum impleta fuerit vestra obedientia.

7 Quæ secundum faciem sunt, videte. Si quis confidit sibi Christi se esse, hoc cogitet iterum apud se: quia sicut ipse Christi est, ita & nos.

8 Nam, & si amplius aliquid gloriatus fuero de potestate nostra, quam dedit nobis Dominus in ædificationem, & non in destructionem vestram: non erubescam.

9 Ut autem non existimer tamquam terrere vos per epistolas:

10 Quoniam quidem epistolæ, inquiunt, graves sunt & fortes: præsentia autem corporis infirma, & sermo contemptibilis: C

11 Hoc cogitet qui eiusmodi est, quia quales sumus verbo per epistolas absentes, tales & præsentes in facto.

12 Non enim audemus inserere, aut comparare nos quibusdam, qui seipsos commendant: sed ipsi in nobis nosmetipsos metientes, & comparantes nosmetipsos nobis.

13 Nos autem non in immensum gloriabimur, * sed secundum mensuram regulæ, qua mensus est nobis Deus, mensuram pertingendi usque ad vos. D *Ephe. 4.b.7

14 Non enim quasi non pertingentes ad vos, superextendimus nos: usque ad vos enim pervenimus in Evangelio Christi.

15 Non in immensum gloriantes in alienis laboribus: spem autem habentes crescentis fidei vestræ, in vobis magnificari secundum regulam nostram in abundantiam,

16 Etiam in illa, quæ ultra vos sunt, evangelizare, non in aliena regula in iis quæ præparata sunt gloriari:

17 * Qui autem gloriatur, in Dño glorietur, *Ier.9 g.24 1.Cor. 1.d.31

18 Non enim qui seipsum commendat, ille probatus est: sed quem Deus commendat.

CAPUT XI.

Propter pseudoapostolos pervertentes Pauli prædicationem metuens Corinthiis, ostendit quare nihil subsidii ab eis acceperit: deinde ut ostendat plus fidei sibi restituendum esse, quam illis, sua recenset encomia; & primum adversa quæ perpessus est; prædicando Christi fidem, & labores ac solicitudines.

1 VTinam sustineretis modicum quid insipientiæ meæ, sed & supportate me: A

2 Æmulor enim vos Dei æmulatione. Despondi enim vos uni viro virginem castam exhibere Christo.

3 Timeo autem, ne * sicut serpens Hevam seduxit astutia sua, ita corrumpantur sensus vestri, & excidant à simplicitate, quæ est in Christo. *Gen. 3.a.4.

4 Nam si is qui venit, alium Christum prædicat, quem non prædicavimus; aut alium spiritum accipitis, quem non accepistis, aut aliud Evangelium, quod non recepistis: recte pateremini.

5 Existimo enim nihil me minus fecisse à magnis Apostolis.

6 Nam etsi imperitus sermone, sed non scientia: B

lia : in omnibus autem manifeltati sumus vobis.

7 Aut numquid peccatum feci, me ipsum humilians, ut vos exaltemini? quoniam gratis Euangelium Dei evangelizavi vobis?

C 8 Alias Ecclesias expoliavi, accipiens stipendium ad ministerium vestrum.

9 Et cum essem apud vos, & egerem; nulli onerosus fui : nam quod mihi deerat, suppleverunt fratres, qui venerunt à Macedonia : & in omnibus sine onere me vobis servavi, & servabo.

10 Est veritas Christi in me, quoniam hæc gloriatio non infringetur in me in regionibus Achaiæ.

11 Quare? Quia nōn diligo vos? Deus scit.

12 Quod autem facio, & faciam: ut amputem occasionem eorum, qui volunt occasionem ut in quo gloriantur, inveniantur sicut & nos.

13 Nam eiusmodi pseudoapostoli, sunt operarij subdoli, transfigurantes se in Apostolos Christi.

14 Et non mirum : ipse enim satanas transfigurat se in Angelum lucis.

D 15 Non est ergo magnum, si ministri eius transfigurentur velut ministri justitiæ : quorum finis erit secundum opera ipsorum.

16 Iterum dico, (ne quis me putet insipientem esse, alioquin velut insipientem accipite me, ut & ego modicum quid glorier)

17 Quod loquor, non loquor secundum Deū, sed quasi in insipiētia, in hac substantia gloriæ.

18 Quoniam multi gloriantur secundum carnem : & ego gloriabor.

19 Libenter enim suffertis insipientes: cum sitis ipsi sapientes.

E 20 Sustinetis enim si quis vos in servitutem redigit, si quis devorat, si quis accipit, si quis extollitur, si quis in faciem vos cædit.

21 Secundum ignobilitatem dico, quasi nos infirmi fuerimus in hac parte. In quo quis audet (in insipientia dico) audeo & ego :

22 Hebræi sunt, & ego: Israelitæ sunt, & ego: Semen Abrahæ sunt, & ego :

F 23 Ministri Christi sunt, (ut minus sapiens di-
*Deut co) plus ego : in laboribus plurimis, in carce-
25.a.3. ribus abundantius, in plagis supra modum, in
* Act. mortibus frequeter.
16.c.23 24 A Iudæis quinquies, * quadragenas, una
* Act. minus, accepi.
14.c.18 25 * Ter virgis cæsus sum, * semel lapidatus
* Act. sum, * ter naufragium feci, nocte & die in
27.a.2. profundo maris fui.

26 In itineribus sæpe, periculis fluminum, periculis latronum, periculis ex genere, periculis ex Gentibus, periculis in civitate, periculis in solitudine, periculis in mari, periculis in falsis fratribus :

G 27 In labore & ærumna, in vigiliis multis, in fame & siti, in jejuniis multis, in frigore & nuditate :

28 Præter illa quæ extrinsecus sunt, instantia mea quotidiana, solicitudo omnium Ecclesiarum.

29 Quis infirmatur, & ego non infirmor? quis scandalizatur, & ego non uror?

30 Si gloriari oportet : quæ infirmitatis meæ sunt, gloriabor.

31 Deus & Pater Dñi nostri Iesu Christi; qui est benedictus in sæcula, scit quod non mentior.

32 * Damasci præpositus Gentis Aretæ regis * Act.
custodiebat civitatem Damascenorum, ut me 9.d.24.
comprehenderet :

33 Et per fenestram in sporta dimissus sum per murum, & sic effugi manus eius.

CAPUT XII.

Narrat factas sibi ante annos 14. divinas visiones : & de dato sibi carnis stimulo, ostendens quod eum compulerint ut se laudaret, cum ab illis potius debuisset commendari propter accepta ab ipso beneficia, pro quorum salute adhuc immolari paratus est : sed metuit ne ad eos veniens inveniat aliquos dissensionibus aliisque vitiis adhuc involutos.

1 SI gloriari oportet (non expedit quidem) A
veniam autem ad visiones & revelationes Domini.

2 * Scio hominem in Christo ante annos
quatuordecim (sive in corpore nescio, sive * Act.
extra corpus nescio, Deus scit) raptum huius- 9.a.3.
modi usque ad tertium cælum.

3 Et scio hujusmodi hominem, (sive in cor- B
pore, sive extra corpus, nescio, Deus scit)

4 Quoniam raptus est in Paradisum : & audivit arcana verba, quæ non licet homini loqui.

5 Pro huiusmodi gloriabor : pro me autem nihil gloriabor nisi in infirmitatibus meis.

6 Nam, & si voluero gloriari, non ero insipiens : veritatem enim dicam : parco autem, ne quis me existimet supra id quod videt in me, aut aliquid audit ex me.

7 Et ne magnitudo revelationum extollat C
me, datus est mihi stimulus carnis meæ angelus satanæ, qui me colaphizet.

8 Propter quod ter Dominum rogavi ut discederet a me :

9 Et dixit mihi : Sufficit tibi grātia mea: nam virtus in infirmitate perficitur. Libenter igitur gloriabor in infirmitatibus meis, ut inhabitet in me virtus Christi.

10 Propter quod placeo mihi in infirmitati-
bus meis, in contumeliis, in necessitatibus, in D
persecutionibus, in angustiis pro Christo: Cum enim infirmor, tunc potens sum.

11 Factus sum insipiens, vos me coegistis. Ego enim a vobis debui commendari : nihil enim minus fui ab iis, qui sunt supra modum Apostoli : tametsi nihil sum :

12 Signa tamen Apostolatus mei facta sunt su- E
per vos, in omni patientia, in signis, & prodigiis, & virtutibus.

13 Quid est enim, quod minus habuistis præ ceteris Ecclesiis, nisi quod ego ipse non gravavi vos? Donate mihi hanc injuriam.

14 Ecce, tertio hoc paratus sum venire ad vos : & non ero gravis vobis. Non enim quæro quæ vestra sunt, sed vos. Nec enim debent filii parentibus thesaurizare, sed parētes filiis.

15 Ego autem libentissime impendam, & superimpendar ipse pro animabus vestris : licet plus vos diligens, minus diligar.

16 Sed esto : ego vos non gravavi : sed cum essem astutus, dolo vos cœpi.

17 Numquid per aliquem eorum, quos misi ad vos, circumveni vos?

18 Rogavi Titum, & misi cum illo fratrem. F
Numquid Titus vos circumvenit? nonne eodem spiritu ambulavimus? nonne iisdem vestigiis?

19 Olim

19 Olim putatis quod excusemus nos apud vos? Coram Deo in Christo loquimur: omnia autem charissimi propter ædificationem vestram.

20 Timeo enim, ne forte cum venero, non G quales volo, inveniam vos, & ego inveniar à vobis, qualem non vultis: ne forte contentiones, æmulationes, animositates, dissensiones, detractiones, susurrationes, inflationes, seditiones sint inter vos:

21 Ne iterum cum venero, humiliet me Deus apud vos: & lugeam multos ex iis qui ante peccaverunt, & non egerunt pœnitentiam super immunditia, & fornicatione, & impudicitia, quam gesserunt.

CAPUT XIII.

Comminatur iis qui peccaverunt, quo ad pœnitentiam provocet, ne ad ipsos veniens cogatur severe eos castigare data sibi à Christo potestate, cujus virtutem merito deberent in seipsis agnoscere, additque generalem exhortationem, & salutationes.

A 1 Ecce tertiò hoc venio ad vos: * In ore duorum vel trium testium stabit omne verbum.

*Deut. 19. b. 15. Matth. 18. b. 16. Joan. 8. c. 17. Heb. 10. c. 28.

2 Prædixi, & prædico, ut præsens, & nunc absens, iis qui ante peccaverunt, & ceteris omnibus, quoniam si venero iterum, non parcam.

3 An experimentum quæritis ejus, qui in me loquitur Christus, qui in vobis non infirmatur, sed potens est in vobis?

4 Nam etsi crucifixus est ex infirmitate: sed vivit ex virtute Dei. Nam & nos infirmi sumus B in illo: sed vivemus cum eo ex virtute Dei in vobis.

5 Vosmetipsos tentate si estis in fide: ipsi vos probate. An non cognoscitis vosmetipsos, quia Christus Jesus in vobis est? nisi forte reprobi estis.

6 Spero autem quod cognoscetis, quia nos non sumus reprobi. C

7 Oramus autem Deum ut nihil mali faciatis, non ut nos probati appareamus, sed ut vos quod bonum est faciatis: nos autem ut reprobi simus.

8 Non enim possumus aliquid adversus veritatem, sed pro veritate.

9 Gaudemus enim, quoniam nos infirmi sumus, vos autem potentes estis. Hoc & oramus vestram consummationem.

10 Ideo hæc absens scribo, ut non præsens durius agam, secundum potestatem, quam Dominus dedit mihi in ædificationem, & non in destructionem.

11 De cetero, fratres, gaudete, perfecti estote, exhortamini, idem sapite, pacem habete, & D Deus pacis & dilectionis erit vobiscum.

12 Salutate invicem in osculo sancto. Salutant vos omnes sancti.

13 Gratia Domini nostri Jesu Christi, & charitas Dei, & communicatio sancti Spiritus sit cum omnibus vobis.

EPISTOLA B. PAULI APOSTOLI AD GALATAS.

CAPUT I.

Reprehendit Galatas Apostolus quod abduci se permiserint à veritate quam ab ipso acceperant, cum sola hæc tenenda sit, eamque non ab homine, sed per Christi revelationem ipse didicerit, & tanta solertia postea illam docuerit, quanta ipsam antea impugnabat: addens quomodo ipsum Deus ad evangelizandum segregaverit.

A 1 PAulus Apostolus non ab hominibus, neque per hominem, sed per Jesum Christum, & Deum Patrem, qui suscitavit eum a mortuis:

2 Et qui mecum sunt omnes fratres, Ecclesiis Galatiæ.

3 Gratia vobis & pax à Deo Patre, & Domino nostro Jesu Christo,

4 Qui dedit semetipsum pro peccatis nostris, ut eriperet nos de præsenti sæculo nequam, secundum voluntatem Dei & patris nostri,

5 Cui est gloria in sæcula sæculorum: Amen.

6 Miror quod sic tam cito transferimini, ab B eo qui vos vocavit in gratiam Christi, in aliud Evangelium:

7 Quod non est aliud, nisi sunt aliqui, qui vos conturbant, & volunt convertere Evangelium Christi.

8 Sed licet nos, aut Angelus de cœlo evangelizet vobis præterquam quod evangelizavimus vobis, anathema sit.

9 Sicut prædiximus, & nunc iterum dico: Si quis vobis evangelizaverit præter id quod accepistis, anathema sit.

10 Modo enim hominibus suadeo, an Deo? An quæro hominibus placere? Si adhuc hominibus placerem, Christi servus non essem. C

11 * Notum enim vobis facio, fratres, Evangelium, quod evangelizatum est à me, quia non est secundum hominem:

*1. Cor. 15. a. 1. *Ephe. 3. a. 3.

12 * Neq; enim ego ab homine accepi illud, neq; didici, sed per revelationem Jesu Christi.

13 Audistis enim conversationem meam aliquando in Judaismo: quoniam supra modum persequebar Ecclesiam Dei, & expugnabam illam,

14 Et proficiebam in Judaismo supra multos coætaneos meos in genere meo, abundantius æmulator existens paternarum mearum traditionum.

15 Cum

15 Cum autem placuit ei, qui me segregavit
ex utero matris meæ, & vocavit per gratiam
suam,
16 Ut revelaret Filium suum in me, ut evan-
gelizarem illum in Gentibus: continuo non
D acquievi carni & sanguini,
17 Neque veni Jerosolymam ad antecesso-
res meos Apostolos: sed abii in Arabiam: &
iterum reversus sum Damascum:
18 Deinde post annos tres veni Jerosolymam
videre Petrum, & mansi apud eum diebus
quindecim:
19 Alium autem Apostolorum vidi neminem,
nisi Jacobum fratrem Domini.
20 Quæ autem scribo vobis; ecce coram
Deo, quia non mentior.
21 Deinde veni in partes Syriæ, & Ciliciæ.
22 Eram autem ignotus facie Ecclesiis Ju-
dææ, quæ erant in Christo:
23 Tantum autem auditum habebant: Quo-
niã qui persequebatur nos aliquando, nũc evã-
gelizat fidem, quam aliquando expugnabat:
24 Et in me clarificabant Deum.

CAPUT II.

Paulus Evangelii veritatem libere semper docuit inter Gentes, approbantibus id primis Apostolis, & nihil ad id addentibus, sed Paulum in socium recipientibus: qui etiam palam reprehendit Cepham, ostendens quod non ex legis operibus quisquam justificetur, sed per fidem in Christum.

A 1 Deinde post annos quatuordecim, ite-
rum ascendi Jerosolymam cum Barna-
ba, assumpto & Tito.
2 Ascendi autem secundum revelationem: &
contuli cum illis Evangelium, quod prædico in
Gentibus, seorsum autem iis, qui videbantur
aliquid esse: ne forte in vacuum currerem, aut
cucurrissem.
3 Sed neque Titus, qui mecum erat, cum es-
set Gentilis, compulsus est circumcidi:
4 Sed propter subintroductos falsos fratres,
qui subintroierunt explorare libertatem no-
stram, quam habemus in Christo Jesu, ut nos
in servitutem redigerent.
5 Quibus neq; ad horam cessimus subjectione,
B ut veritas Evangelii permaneat apud vos:
6 Ab iis autem, qui videbantur esse aliquid,
(quales aliquando fuerint, nihil mea interest.
*Deut 10. d. 17. * Deus personam hominis non accipit) mihi
enim qui videbantur esse aliquid, nihil con-
tulerunt.
Iob. 34 b. 9. 7 Sed econtra cum vidissent quod creditum
Sap. 6. b. 8. est mihi Evangelium præputii, sicut & Petro
circumcisionis:
Eccli. 35. b. 16. 8 (Qui enim operatus est Petro in Apostola-
tum circumcisionis, operatus est & mihi inter
Gentes)
Rom. 2 b. 11. 9 Et cum cognovissent gratiam, quæ data est
Ephes. 6. b. 9. mihi Jacobus, & Cephas, & Joannes, qui vi-
debantur columnæ esse, dextras dederunt mi-
Colos. 3. d. 25. hi & Barnabæ societatis: ut nos in Gentes, ipsi
autem in circumcisionem:
Actor. 10. d. 34. 10 Tantum ut pauperum memores essemus:
quod etiam solicitus fui hoc ipsum facere.
11 Cum autem venisset Cephas Antiochiam,
1. Petr 1. c. 17. in faciem ei restiti, quia reprehensibilis erat.
C 12 Prius enim quam venirent quidam a Jaco-
bo, cum Gentibus edebat: cum autem venis-
sent, subtrahebat & segregabat se, timens eos
qui ex circumcisione erant.
13 Et simulationi ejus consenserunt ceteri
Judæi, ita ut & Barnabas duceretur ab eis in
illam simulationem.
14 Sed cum vidissem quod non recte ambula-
rent ad veritatem Evangelii, dixi Cephæ co-
ram omnibus: Si tu, cum Judæus sis, gentili-
ter vivis, & non Judaice: quomodo Gentes
cogis Judaizare?
15 Nos natura Judæi, & non ex Gentibus
peccatores.
16 Scientes autem quod non justificatur ho-
mo ex operibus legis, nisi per fidem Jesu Chri- D
sti: & nos in Christo Jesu credimus, ut justi-
ficemur ex fide Christi, & non ex operibus le-
gis: *propter quod ex operibus legis non justi- *Rom
ficabitur omnis caro. 3. c. 20.
17 Quod si quærentes justificari in Christo,
inventi sumus & ipsi peccatores, numquid
Christus peccati minister est? Absit.
18 Si enim quæ destruxi, iterum hæc ædifi-
co: prævaricatorem me constituo.
19 Ego enim per legem, legi mortuus sum,
ut Deo vivam: Christo confixus sum cruci.
20 Vivo autem, jam non ego: vivit vero in
me Christus. Quod autem nunc vivo in carne:
in fide vivo filii Dei, qui dilexit me, & tradi-
dit semetipsum pro me.
21 Non abjicio gratiam Dei. Si enim per le-
gem justitia, ergo gratis Christus mortuus
est.

CAPUT III.

Sicut Abrahæ, ita & posteris, non ex legis operibus, sed ex fide in Christum datus est Spiritus sanctus: subditi autem legi, cum nemo præstet legem, maledicti sunt: sed hanc maledictionem Christus in se suscipiens, nos ab ea liberavit: promissiones vero factæ Abrahæ per fidem complentur, licet interim lex tamquam pædagogus data fuerit, quæ non poterat justificare.

1 O Insensati Galatæ, quis vos fascinavit A
non obedire veritati, ante quorum
oculos Jesus Christus præscriptus est, in vobis
crucifixus?
2 Hoc solũ à vobis volo discere: ex operibus
legis Spiritum accepistis, an ex auditu fidei?
3 Sic stulti estis, ut cum spiritu cœperitis,
nunc carne consummemini?
4 Tanta passi estis sine causa? si tamen sine
causa.
5 Qui ergo tribuit vobis Spiritum, & opera-
tur virtutes in vobis: ex operibus legis, an ex
auditu fidei? *Gen.
6 Sicut scriptum est: * Abraham credidit 15. b. 6
Deo, & reputatum est illi ad justitiam. Rom.
7 Cognoscite ergo, quia qui ex fide sunt, ii 4. a. 3. B
sunt filii Abrahæ. Iacob.
8 Providens autem Scriptura, quia ex fide 2. d. 21.
justificat Gentes Deus, prænuntiavit Abrahæ: * Gen.
* Quia benedicentur in te omnes Gentes. 12. a. 3.
9 Igitur qui ex fide sunt, benedicentur cum Eccli.
fideli Abraham. 44. d. 20.
10 Quicumque enim ex operibus legis sunt, *Deut
sub maledicto sunt: Scriptum est enim: * Male- 27. d.
dictus omnis, qui non permanserit in omnibus 26.
quæ scripta sunt in Libro legis, ut faciat ea.
11 Quoniam autem in lege nemo justifi-
catur

*Heb. 7. a. 4. Rom. 1 b. 17. apud Deum, manifestum est: * quia justus ex fide vivit.

12 Lex autem non est ex fide, sed, * Qui fecerit ea, vivet in illis.

*Lev. 18. a. 5. *Deut 21. d. 25. 13 Christus nos redemit de maledicto legis, factus pro nobis maledictum: quia scriptum est: *Maledictus omnis qui pendet in ligno:

14 Ut in Gentibus benedictio Abrahæ fieret in Christo Iesu, ut pollicitationem Spiritus accipiamus per fidem.

C *Heb. 9. d. 17. 15 Fratres (secundum hominem dico) * tamen hominis confirmatum testamentum nemo spernit, aut superordinat.

16 Abrahæ dictæ sunt promissiones, & semini ejus. Non dicit: Et seminibus, quasi in multis: sed quasi in uno: Et semini tuo, qui est Christus.

17 Hoc autem dico, testamentum confirmatum à Deo: quæ post quadringentos & triginta annos facta est Lex, non irritum facit ad evacuandam promissionem.

18 Nam si ex lege hereditas, jam non ex promissione. Abrahæ autem per repromissionem donavit Deus.

19 Quid igitur lex? Propter transgressiones posita est, donec veniret semen, cui promiserat, ordinata per angelos in manu mediatoris.

20 Mediator autem unius non est: Deus autem unus est.

21 Lex ergo adversus promissa Dei? Absit. Si enim data esset lex, quæ posset vivificare, vere ex lege esset justitia.

*Rom. 3. b. 9. 22 * Sed conclusit Scriptura omnia sub peccato, ut promissio ex fide Jesu Christi daretur credentibus.

23 Prius autem quam veniret fides, sub lege custodiebamur conclusi, in eam fidem quæ revelanda erat.

24 Itaque lex pædagogus noster fuit in Christo, ut ex fide justificemur.

25 At ubi venit fides, jam non sumus sub pædagogo.

26 Omnes enim filii Dei estis per fidem, quæ est in Christo Jesu.

*Rom. 6. a. 3. 27 * Quicumque enim in Christo baptizati estis, Christum induistis.

28 Non est Judæus, neque Græcus: non est servus, neque liber: non est masculus, neque fœmina. Omnes enim vos unum estis in Christo Jesu.

29 Si autem vos Christi: ergo semen Abrahæ estis, secundum promissionem heredes.

CAPUT IV.

Ante Christum natum, Judæi, in modum heredis adhuc parvuli, sub lege continebantur, tamquam sub tutore: conatur autem eos à legis servitute revocare, cum fide acceperint filiorum adoptionem, commemorans quanto fervore ipsum ac prædicationem ipsius antea acceperant: & simul ad hoc typum adferens de duobus Abrahæ filiis, duo testamenta designantibus: per quod docet legis æmulatores à Christi hereditate eiiciendos.

A 1 Dico autem: Quanto tempore heres parvulus est, nihil differt à servo, cum sit dominus omnium:

2 Sed sub tutoribus & actoribus est, usque ad præfinitum tempus à patre:

3 Ita & nos cum essemus parvuli, sub elementis mundi eramus servientes.

4 At ubi venit plenitudo temporis, misit Deus Filium suum, factum ex muliere, factum sub lege,

5 Ut eos, qui sub lege erant, redimeret, ut adoptionem filiorum reciperemus.

6 Quoniam autem estis filii, misit Deus Spiritum filii sui in corda vestra, clamantem: Abba, Pater.

7 Itaque jam non est servus, sed filius. Quod si filius: & heres per Deum.

8 Sed tunc quidem ignorantes Deum, iis, qui natura non sunt dii, serviebatis.

9 Nunc autem cum cognoveritis Deum, immo cogniti sitis à Deo: quomodo convertimini iterum ad infirma & egena elementa, quibus denuo servire vultis? B

10 Dies observatis, & menses, & tempora, & annos.

11 Timeo vos, ne forte sine causa laboraverim in vobis.

12 Estote sicut ego, quia & ego sicut vos: fratres obsecro vos: Nihil me læsistis.

13 Scitis autem quia per infirmitatem carnis evangelizavi vobis jampridem, & tentationem vestram in carne mea

14 Non sprevistis, neque respuistis: sed sicut Angelum Dei excepistis me, sicut Christum Jesum.

15 Ubi est ergo beatitudo vestra? Testimonium enim perhibeo vobis, quia, si fieri posset, oculos vestros eruissetis, & dedissetis mihi.

16 Ergo inimicus vobis factus sum, verum dicens vobis?

17 Æmulantur vos non bene: sed excludere vos volunt, ut illos æmulemini. C

18 Bonum autem æmulamini in bono semper: & non tantum cum præsens sum apud vos.

19 Filioli mei, quos iterum parturio, donec formetur Christus in vobis.

20 Vellem autem esse apud vos modo, & mutare vocem meam: quoniam confundor in vobis.

21 Dicite mihi qui sub lege vultis esse, legem non legistis?

22 Scriptum est enim: Quoniam Abraham duos filios habuit: * unum de ancilla, & unum de libera. *Gen. 16. 15.

23 Sed qui de ancilla, secundum carnem natus est: qui autem de libera, per repromissionem: *Gen. 21. a.

24 Quæ sunt per allegoriam dicta: Hæc enim sunt duo testamenta. Unum quidem in monte Sina, in servitutem generans: quæ est Agar: D

25 Sina enim mons est in Arabia, qui conjunctus est ei quæ nunc est Jerusalem, & servit cum filiis suis.

26 Illa autem, quæ sursum est Jerusalem, libera est; quæ est mater nostra. *Isai. 54. a.

27 Scriptum est enim: * Lætare sterilis, quæ non paris: erumpe, & clama, quæ non parturis: quia multi filii desertæ, magis quam ejus quæ habet virum. *Rom. 9. b. 8.

28 * Nos autem fratres, secundum Isaac promissionis filii sumus. *Gen. 21. d.

29 Sed quomodo tunc is, qui secundum carnem natus fuerat, persequebatur eum, qui secundum spiritum: ita & nunc.

30 Sed quid dicit Scriptura? * Eiice ancillam, & filium ejus: non enim heres erit filius ancillæ

cillæ cum filio liberæ.

31 Itaque, fratres, non sumus ancillæ filii, sed liberæ: qua libertate Christus nos liberavit.

CAPUT V.

Qui legis operibus justificari cupit, expers est fructus Christi, in quo nec prodest circumcisio nec præputium, sed fides viva: hortatur ergo ut caveant à seductoribus, studeantque mutuæ dilectioni; caro autem semper repugnans spiritui trahit ad carnis opera, quæ separant à regno cælorum; spiritus autem adfert fructus quibus illud consequimur, etiam si legis opera non præstemus.

A 1 STate, & nolite iterum jugo servitutis contineri.

2 * Ecce ego Paulus dico vobis: quoniam si circumcidamini, Christus vobis nihil proderit.

3 Testificor autem rursus omni homini circumcidenti se, quoniam debitor est universæ legis faciendæ.

4 Evacuati estis à Christo, qui in lege justificamini: a gratia exeidiltis.

5 Nos enim spiritu ex fide, spem justitiæ expectamus.

6 Nam in Christo Jesu, neque circumcisio aliquid valet, neque præputium: sed fides, quæ per charitatem operatur.

7 Currebatis bene: quis vos impedivit veri-
B tati non obedire?

8 Persuasio hæc non est ex eo, qui vocat vos.

9 * Modicum fermentum totam massam corrumpit,

10 Ego confido in vobis in Domino, quod nihil aliud sapietis: qui autem conturbat vos portabit judicium, quicumque est ille.

11 Ego autem fratres, si circumcisione adhuc prædico: quid adhuc persecutionem patior? Ergo evacuatum est scandalnm crucis.

12 Utinam & abscindantur qui vos conturbant.

13 Vos enim in libertatem vocati estis fratres: tantum ne libertatem in occasionem detis carnis, sed per charitatem Spiritus servite
C invicem.

14 Omnis enim lex in uno sermone impletur: * Diliges proximum tuum sicut teipsum.

15 Quod si invicem mordetis, & comeditis: videte ne ab invicem consumamini.

16 Dico autem: Spiritu ambulate, & desideria carnis non perficietis.

17 Caro enim concupiscit adversus spiritum: spiritus autem adversus carnem: hæc enim sibi invicem adversantur: ut non quæcumque vultis, illa faciatis.

18 Quod si spiritu ducimini, non estis sub lege.

19 Manifesta sunt autem opera carnis: quæ sunt fornicatio, immunditia, impudicitia, luxuria,

20 Idolorum servitus, veneficia, inimicitiæ, contentiones, æmulationes, iræ, rixæ, dissensiones, sectæ,

21 Invidiæ, homicidia, ebrietates, comessationes, & his similia: quæ prædico vobis, sicut prædixi, quoniam qui talia agunt, regnum Dei non consequentur.

22 Fructus autem Spiritus est: charitas, gaudium, pax, patientia, benignitas, bonitas, lon- D
ganimitas,

23 Mansuetudo, fides, modestia, continentia, castitas. Adversus hujusmodi non est lex.

24 Qui autem sunt Christi, carnem suam crucifixerunt cum vitiis & concupiscentiis.

25 Si spiritu vivimus, spiritu & ambulemus.

26 Non efficiamur inanis glorię cupidi, invicem provocantes, invicem invidentes.

CAPUT VI.

Cum humilitate juvandus est proximus, nec aliorum laudes curandæ: semperque bene operandum est, ut tempore suo metamus vitam æternam: rursum monet ut caveant à seductoribus, qui cum legem suadeant, ipsi illam non observant: Paulus autem in solo Christo crucifixo gloriatur ad quem nec circumcisio, nec præputium quidquam faciunt.

1 FRatres, & si præoccupatus fuerit homo A
in aliquo delicto, vos, qui spirituales estis, hujusmodi instruite in spiritu lenitatis, considerans te ipsum, ne & tu tenteris.

2 Alter alterius onera portate, & sic adimplebitis legem Christi.

3 Nam si quis existimat se aliquid esse, cum nihil sit, ipse se seducit.

4 Opus autem suum probet unusquisque, & sic in semetipso tantum gloriam habebit, & non in altero.

5 * Vnusquisque enim onus suum portabit.

6 Communicet autem is, qui catechizatur B
verbo, ei qui se catechizat, in omnibus bonis. *1.Cor 3.b.1.

7 Nolite errare: Deus non irridetur.

8 Quæ enim seminauerit homo, hæc & metet. Quoniam qui seminat in carne sua, de carne & metet corruptionem: qui autem seminat in spiritu, de spiritu metet vitam æternam.

9 * Bonum autem facientes, non deficiamus: 1Thess.
tempore enim suo metemus non deficientes. 3.a.11.

10 Ergo dum tempus habemus, operemur bo- C
num ad omnes, maxime autem ad domesticos fidei.

11 Videte qualibus litteris scripsi vobis mea manu.

12 Quicumque enim volunt placere in carne, hi cogunt vos circumcidi, tantum ut crucis Christi persecutionem non patiantur.

13 Neque enim qui circumciduntur, legem custodiunt: sed volunt vos circumcidi, ut in carne vestra glorientur.

14 Mihi autem absit gloriari, nisi in cruce D
Domini nostri JesuChristi per quem mihi mundus crucifixus est, & ego mundo.

15 In Christo enim Jesu: neque circumcisio aliquid valet, neque præputium, sed nova creatura.

16 Et quicumque hanc regulam secuti fuerint, pax super illos, & misericordia, & super Israel Dei.

17 De cetero nemo mihi molestus sit: ego enim stigmata Domini Jesu in corpore meo porto.

18 Gratia Domini nostri Jesu Christi, cum spiritu vestro, fratres. Amen.

EPISTOLA
B. PAULI APOSTOLI
AD EPHESIOS.

CAPUT I.

Deum benedicit Apostolus, qui prędestinatos plurimis, iisque maximis per Christum filium affecit beneficiis: agitque Deo gratias ob fidem ac dilectionem Ephesiorum erga proximos: orans ut perfectam adipiscantur sapientiam: ostendens etiam Christi à mortuis suscitati exaltationem, qui constitutus est caput super omnem Ecclesiam.

A 1 PAulus Apostolus Jesu Christi per voluntatem Dei,
omnibus sanctis, qui sunt
Ephesi, & fidelibus in
Christo Jesu.
2 Gratia vobis & pax à
Deo Patre nostro, & Domino Jesu Christo.
* Cor 3 * Benedictus Deus & Pater Domini nostri
1. a. 1. Jesu Christi, qui benedixit nos in omni bene-
1Petr. dictione spirituali in cœlestibus in Christo.
1. a. 3. 4 Sicut elegit nos in ipso ante mundi consti-
tutionem, ut essemus sancti & immaculati in
conspectu ejus in charitate.
5 Qui prædestinavit nos in adoptionem filio-
rum per Jesum Christum in ipsum, secundum
propositum voluntatis suæ,
6 In laudem gloriæ gratię suæ, in qua gratifi-
B cavit nos in dilecto filio suo.
7 In quo habemus redemptionem per sangui-
nem ejus, remissionem peccatorum, secundum
diuitias gratiæ ejus,
8 Quæ superabundavit in nobis, in omni sa-
pientia & prudentia:
9 Ut notum faceret nobis sacramentum vo-
luntatis suæ, secundum beneplacitum ejus, quod
proposuit in eo,
10 In dispensatione plenitudinis temporum,
instaurare omnia in Christo, quæ in cœlis, &
quæ in terra sunt, in ipso.
11 In quo etiam & nos sorte vocati sumus,
prædestinati secundũ propositum ejus, qui ope-
ratur omnia secundũ consiliũ voluntatis suæ:
12 Ut simus in laudem gloriæ ejus nos, qui
ante speravimus in Christo.
C 13 In quo & vos, cum audissetis verbum ve-
ritatis. (Evãgeliũ salutis vestræ) in quo & cre-
dentes signati estis Spiritu promissionis sancto,
14 Qui est pignus hereditatis nostrę, in redẽ-
ptionem acquisitionis, in laudem gloriæ ipsius.
15 Propterea & ego audiens fidem vestram,
quæ est in Domino Jesu, & dilectionem in om-
nes sanctos,
16 Non cesso gratias agens pro vobis, memo-
riam vestri faciens in orationibus meis:
17 Ut Deus, Domini nostri Jesu Christi pater
gloriæ, det vobis spiritum sapientiæ & reve-
lationis in agnitione ejus;
18 Illuminatos oculos cordis vestri, ut scia-
tis quæ sit spes vocationis ejus, & quæ divitiæ
gloriæ hereditatis ejus in sanctis,
19 Et quæ sit supereminens magnitudo virtu- D
tis ejus in nos, qui credimus * secundum ope- * I
rationem potentiæ virtutis ejus, 3. b
20 Quam operatus est in Christo, suscitans il-
lum a mortuis, & constituens ad dexteram
suam in cœlestibus,
21 Supra omnem principatum, & potesta-
tem, & virtutem, & dominationem, & omne
nomen, quod nominatur non solum in hoc sę- * P
culo, sed etiam in futuro. 8. c
22 * Et omnia subjecit sub pedibus ejus: &
ipsum dedit caput supra omnem Ecclesiam,
23 Quæ est corpus ipsius, & plenitudo ejus, qui
omnia in omnibus adimpletur.

CAPUT II.

Peccatis antea mortui, per Christum vivificati sunt, non suis operibus, sed gratis per fidem: ostendit Gentes quæ prius alienæ erant à Dei promissionibus, iam per Christum & fidem, quæ Dei donum est, factas esse sanctorum concives, idemque habere fundamentum cum Patriarchis & Prophetis.

1 ET vos, cum essetis mortui delictis & A Col
peccatis vestris, 2. c.
2 In quibus aliquando ambulastis secundum
sæculum mundi hujus, secundum principem
potestatis aeris hujus, spiritus, qui nunc ope-
ratur in filios diffidentiæ.
3 In quibus & nos omnes aliquando conver-
sati sumus in desideriis carnis nostræ, facien-
tes voluntatem carnis & cogitationum, & era-
mus natura filii iræ, sicut & cæteri.
4 Deus autem, qui dives est in misericordia,
propter nimiam charitatem suam, qua dile-
xit nos,
5 Et cũ essemus mortui peccatis, convivifica- B
vit nos in Christo, (cujus gratia estis salvati)
6 Et conresuscitavit, & consedere fecit in cę-
lestibus in Christo Jesu:
7 Ut ostenderet in sæculis supervenientibus
abundantes divitias gratiæ suæ in bonitate su-
per nos in Christo Jesu.
8 Gratia enim estis salvati per fidem, & hoc
non ex vobis, Dei enim donum est;
9 Non ex operibus, ut nequis glorietur.
10 Ipsius enim sumus factura, creati in Chri-
sto Jesu in operibus bonis, quæ præparavit
Deus ut in illis ambulemus.
11 Propter quod memores estote, quod ali- C
quando vos Gentes in carne, qui dicimini prę-
putium ab ea quæ dicitur circumcisio in car-
ne, manu facta.
12 Quia eratis illo in tempore sine Christo,
alienati a conversatione Israel, & hospites te-
stamentorum, promissionis spem non haben-
tes, & sine Deo in hoc mundo.

13 Nunc

13 Nunc autem in Christo Iesu, vos, qui ali-
quando eratis longe, facti estis prope in san-
guine Christi.
14 Ipse enim est pax nostra, qui fecit utra-
que unum, & medium parietem maceriæ sol-
vens, inimicitias in carne sua:
15 Legem mandatorum decretis evacuans,
ut duos condat in semetipso in unum novum
hominem, faciens pacem,
16 Et reconcilicet ambos in uno corpore
D Deo per crucem; interficiens inimicitias in
semetipso.
17 Et veniens evangelizavit pacem vobis, qui
longe fuistis; & pacem iis, qui prope.
18 * Quoniam per ipsum habemus accessum
ambo in uno Spiritu ad Patrem.
19 Ergo jam non estis hospites, & advenæ:
sed estis cives sanctorum, & domestici Dei,
20 Superædificati super fundamentum Apo-
stolorum, & Prophetarum, ipso summo angu-
lari lapide Christo Jesu:
21 In quo omnis ædificatio constructa cre-
scit in templum sanctum in Domino:
22 In quo & vos coædificamini in habitacu-
lum Dei in Spiritu.

CAPUT III.

Paulus docuit hoc mysterium, Prophetis & Apostolis revelatum, quod Gentes essent per Christum participes promissionum Dei; quem orat ut spiritus corroborentur, & in charitate radicati, ad plenum in divinis mysteriis edoceantur.

A 1 HUjus rei gratia; ego Paulus vinctus
Christi Jesu, pro vobis Gentibus,
2 Si tamen audistis dispensationem gratiæ
Dei, quæ data est mihi in vobis:
3 Quoniam secundum revelationem notum
mihi factum est sacramentum; sicut supra scri-
psi in brevi:
4 Prout potestis legentes intelligere pruden-
tiam meam in mysterio Christi:
5 Quod aliis generationibus non est agnitum
filiis hominum, sicuti nunc revelatum est san-
ctis Apostolis ejus, & Prophetis in Spiritu,
6 Gentes esse coheredes, & concorporales,
& comparticipes promissionis ejus in Christo
Jesu per Evangelium:
7 Cujus factus sum minister, secundum donum
B gratiæ Dei, quæ data est mihi * secundum
operationem virtutis ejus.
8 * Mihi omnium sanctorum minimo data
est gratia hæc, in Gentibus evangelizare inve-
stigabiles divitias Christi,
9 Et illuminare omnes, quæ sit dispensatio
sacramenti absconditi a sæculis in Deo, qui
omnia creavit.
10 Ut innotescat principatibus & potestati-
bus; in cœlestibus per Ecclesiam, multiformis
sapientia Dei,
11 Secundum præfinitionem sæculorum, quam
fecit in Christo Jesu Domino nostro:
12 In quo habemus fiduciam, & accessum in
confidentia per fidem ejus.
C 13 Propter quod peto ne deficiatis in tribula-
tionibus meis pro vobis: quæ est gloria vestra.
14 Hujus rei gratia flecto genua mea ad Pa-
trem Domini nostri Jesu Christi,
15 Ex quo omnis paternitas in cœlis & in ter-
ra nominatur,

16 Ut det vobis secundum divitias gloriæ
suæ, virtute corroborari per Spiritum ejus in
interiorem hominem,
17 Christum habitare per fidem in cordibus
vestris: in charitate radicati, & fundati,
18 Ut possitis comprehendere cum omnibus
sanctis, quæ sit latitudo, & longitudo, & su- D
blimitas, & profundum,
19 Scire etiam supereminentem scientiæ cha-
ritatem Christi, ut impleamini in omnem ple-
nitudinem Dei.
20 Ei autem, qui potens est omnia facere su-
perabundanter quam petimus, aut intelligimus
secundum virtutem, quæ operatur in nobis:
21 Ipsi gloria in Ecclesia, & in Christo Iesu,
in omnes generationes sæculi sæculorũ. Amen.

CAPUT IV.

Ad unitatem spiritus hortatur, ostendens Christum diversa diversis dedisse charismata, & ad sui corporis ædificationem varios in Ecclesia instituisse ordines ad finem usque mundi: monet igitur ut exuto veteri homine novum induant, utriusque partes explicans: rursumque monet ut in hoc corpore manentes separentur ab iis qui mente excæcati sequuntur effrænè carnis desideria, & novos induant mores, damnatis prioribus.

1 OBsecro itaque vos ego vinctus in Domi- A *Phil. 1.d.17.
no, * ut digne ambuletis vocatione, 1.Cor. 7.b.10.
qua vocati estis
2 Cum omni humilitate, & mansuetudine; *Rom
cum patientia, supportantes invicem in chari- 12.c.10
tate.
3 * Soliciti seruare unitatem Spiritus in vin-
culo pacis.
4 Unum corpus, & unus Spiritus, sicut vocati
estis in una spe vocationis vestræ. *Mat.
5 * Unus Dñs, una fides, unum baptisma. 2.b.10.
6 * Unus Deus & Pater omnium, qui est su- B *Rom.
per omnes, & per omnia, & in omnibus nobis. 11.a.10
7 * Unicuique autem nostrum data est gratia 1.Cor.
secundum mensuram donationis Christi. 12.b.18
8 Propter quod dicit: * Ascendens in altum 2.Cor.
captiuam duxit captivitatem: dedit dona ho- 10.d.15
minibus. *Psal.
9 Quod autem ascendit, quid est, nisi quia & 67.d.19
descendit primum in inferiores partes terræ? *1.Cor 12.d.18
10 Qui descendit, ipse est & qui ascendit su- C
per omnes cœlos, ut impleret omnia.
11 Et ipse dedit quosdam quidem * Aposto-
los, quosdam autem Prophetas, alios vero E-
vangelistas, alios autem pastores, & doctores
12 Ad consummationem sanctorum in opus
ministerij, in ædificationem corporis Christi:
13 Donec occurramus omnes in unitatem fi-
dei, & agnitionis filij Dei, in virum perfectum,
in mensuram ætatis plenitudinis Christi:
14 Ut jam non simus parvuli fluctuantes, &
circumferamur omni vento doctrinæ in nequi-
tia hominum, in astutia ad circumventionem
erroris.
15 Veritatem autem facientes in charitate,
crescamus in illo per omnia, qui est caput D
Christus:
16 Ex quo totum corpus compactum, & con-
nexum per omnem juncturam subministratio-
nis, secundum operationem in mensuram vniuf- *Rom.
cujusque membri, augmentum corporis facit 16.c.9.
in ædificationem sui in charitate.

17 * Hoc

17 * Hoc igitur dico, & testificor in Domino, ut jam non ambuletis, sicut & Gentes ambulant in vanitate sensus sui,
18 Tenebris obscuratum habentes intellectū, alienati a vita Dei, per ignorantiam quæ est in illis, propter cæcitatem cordis ipsorum,
19 Qui desperantes, semetipsos tradiderunt
E impudicitiæ, in operationem immunditiæ omnis, in avaritiam.
20 Vos autem non ita didicistis Christum,
21 Si tamen illum audistis, & in ipso edocti estis, sicut est veritas in Jesu.
*Colos. 3. b. 8. 22 * Deponere vos secundum pristinam conversationem veterem hominem, qui corrumpitur secundum desideria erroris.
*Rom. 6. a. 4. 23 * Renovamini autem spiritu mentis vestræ,
Colos. 3. b. 12. 24 * Et induite novum hominem, qui secundum Deum creatus est in justitia, & sanctitate veritatis.
* 1. Pet. 2. a. 1. 25 * Propter quod deponentes mendacium,
*Zach. 8. c. 16. loquimini veritatem unusquisq; cum proximo
F suo: quoniam sumus invicem membra.
26 * Irascimini, & nolite peccare: sol non
* Psal. 4. b. 5. occidat super iracundiam vestram.
27 Nolite locum dare diabolo:
*Iacob 4. b. 7. 28 * Qui furabatur, jam non furetur: magis autem laboret, operando manibus suis quod bonum est, ut habeat unde tribuat necessitatem patienti.
29 Omnis sermo malus ex ore vestro non procedat: sed si quis bonus ad ædificationem fi-
G dei, ut det gratiam audientibus.
30 Et nolite contristare Spiritum sanctū Dei: in quo signati estis in diem redemptionis.
31 Omnis amaritudo, & ira, & indignatio, & clamor, & blasphemia tollatur a vobis, cum omni malitia.
*Colos. 3. b. 12. 32 * Estote autem invicem benigni, misericordes, donantes invicem, sicut & Deus in Christo donavit vobis.

CAPUT V.

Hortatur ut Christum imitentur, longe separati ab omni vitio ac scelerato, & redimentes tempus, assumant spiritualia, quæ tradit, exercitia: uxores vult subditas esse viris, viros autem diligere uxores, sicut Christus dilexit Ecclesiam.

A 1 Estote ergo imitatores Dei, sicut filii charissimi:
*Ioan. 13. d. 14. & 15. b. 12. 2 * Et ambulate in dilectione, sicut & Christus dilexit nos, & tradidit semetipsum pro nobis oblationem & hostiam Deo in odorem suavitatis.
1. Ioan. 4. d. 13. 3 * Fornicatio autem, & omnis immunditia,
*Colos. 3. a. 5. aut avaritia, nec nominetur in vobis, sicut decet sanctos;
4 Aut turpitudo, aut stultiloquium, aut scurrilitas, quæ ad rem non pertinet; sed magis gratiarum actio.
5 Hoc enim scitote intelligentes, quod omnis fornicator, aut immundus, aut avarus, quod
B est idolorum servitus, non habet hereditatem in regno Christi & Dei.
*Matt. 24. a. 4. 6 * Nemo vos seducat inanibus verbis: propter hæc enim venit ira Dei in filios diffidētiæ.
Marc. 13. a. 5. 7 Nolite ergo effici participes eorum.
Luc. 21. b. 8. 8 Eratis enim aliquando tenebræ, nunc autem lux in Domino. Ut filii lucis ambulate:
2. Thes. 2. a. 3. 9 Fructus enim lucis est in omni bonitate, & justitia, & veritate:
10 Probantes quid sit beneplacitum Deo.
11 Et nolite communicare operibus infructuosis tenebrarum, magis autem redarguite.
12 Quæ enim in occulto fiunt ab ipsis, turpe est & dicere.
13 Omnia autem, quæ arguuntur, à lumine manifestantur: omne enim, quod manifestatur, lumen est.
14 Propter quod dicit: Surge qui dormis, & D
exurge a mortuis, & illuminabit te Christus.
15 Videte itaque fratres, quomodo caute ambuletis: * non quasi insipientes, *
16 Sed ut sapientes: redimentes tempus, quoniam dies mali sunt. 3.
17 * Propterea nolite fieri imprudentes, sed intelligentes quæ sit voluntas Dei. *
18 Et nolite inebriari vino, in quo est luxuria: sed implemini Spiritu sancto,
19 Loquentes vobismetipsis in psalmis, & hymnis, & canticis spiritualibus, cantantes & psallentes in cordibus vestris Domino,
20 Gratias agentes semper pro omnibus, in nomine Domini nostri Jesu Christi, Deo & Patri.
21 Subiecti invicem in timore Christi. *
22 * Mulieres viris suis subditæ sint, sicut Domino: 3. C.
23 * Quoniam vir caput est mulieris: sicut Christus caput est Ecclesiæ: Ipse, salvator corporis ejus. *
24 Sed sicut Ecclesia subjecta est Christo, ita & mulieres viris suis in omnibus. E
25 * Viri diligite uxores vestras, sicut & Christus dilexit Ecclesiam, & seipsum tradidit pro ea,
26 Ut illam sanctificaret, mundans lavacro aquæ in verbo vitæ,
27 Ut exhiberet ipse sibi gloriosam Eccle- F
siam, non habentem maculam, aut rugam, aut aliquid hujusmodi, sed ut sit sancta & immaculata.
28 Ita & viri debent diligere uxores suas ut corpora sua. Qui suam uxorem diligit, seipsum diligit.
29 Nemo enim unquam carnem suam odio G
habuit: sed nutrit, & fovet eam, sicut & Christus Ecclesiam:
30 Quia membra sumus corporis ejus, de carne ejus & de ossibus ejus.
31 * Propter hoc relinquet homo patrem, & matrem suam, & adhærebit uxori suæ: & erunt duo in carne una.
32 Sacramentum hoc magnum est, ego autem dico in Christo & in Ecclesia.
33 Verumtamen & vos singuli, unusquisque uxorem suam sicut seipsum diligat: uxor autem timeat virum suum.

CAPUT VI.

Filii parentibus, servique dominis obediant: rursumque parentes erga filios, & domini erga servos sui memores sint officii: monet Dei armaturam, cujus partes explicat, induendam, ad resistendum spiritualibus inimicis, petens etiam ut pro se orent.

1 Filii, obedite parentibus vestris in Domino: hoc enim justum est.
2 * Honora patrem tuum, & matrem tuam, quod est mandatum primum in promissione:

3 Ut

3 Ut bene fit tibi, & fis longævus fuper terrã.
4 Et vos patres nolite ad iracundiam provocare filios veftros : fed educate illos in difciplina & correptione Domini.
5 * Servi obedite dominis carnalibus cum timore, & tremore, in fimplicitate cordis veftri, ficut Chrifto :
6 Non ad oculum fervientes, quafi hominibus placentes, fed ut fervi Chrifti facientes voluntatem Dei ex animo,
7 Cum bona voluntate fervientes, ficut Domino, & non hominibus :
8 Scientes quoniam unufquifque, quodcumque fecerit bonum hoc recipiet a Domino, five fervus, five liber.
9 Et vos domini eadem facite illis, remittentes minas, fcientes quia & illorum, & vefter Dominus eft in cęlis : * & perfonarum acceptio non eft apud eum.
10 De cetero fratres, confortamini in Domino, & in potentia virtutis ejus.
11 Induite vos armaturam Dei, ut poffitis ftare adverfus infidias diaboli.
12 Quoniam non eft nobis colluctatio adverfus carnem & fanguinem, fed adverfus principes, & poteftates, adverfus mundi rectores tenebrarum harum, contra fpiritualia nequitiæ, in cęleftibus.
C 13 Propterea accipite armaturam Dei, ut poffitis refiftere in die malo, & in omnibus perfecti ftare.
14 State ergo fuccincti lumbus veftros in veritate, & induti loricam juftitiæ,
15 Et calceati pedes in præparatione Evangelii pacis.
16 In omnibus fumentes fcutum fidei, in quo poffitis omnia tela nequiffimi ignea extinguere :
17 * Et galeam falutis affumite ; & gladium * Ifai.
fpiritus, (quod eft verbum Dei) 59.
18 Per omnem orationem & obfecrationem d. 17.
orantes omni tempore in fpiritu : & in ipfo D
* vigilantes in omni inftantia, & obfecratione 1. The.
pro omnibus fanctis ; 5. b. 8.
19 * Et pro me, ut detur mihi fermo in aper- * Col.
tione oris mei cum fiducia, notum facere my- 4. a. 2.
fterium Evangelii : * 2 The 3. a. 1.
20 Pro quo legatione fungor in catena, ita ut in ipfo audeam, prout oporter me, loqui.
21 Ut autem & vos fciatis quę circa me funt, quid agam : omnia vobis nota faciet Tychicus, chariffimus frater, & fidelis minifter in Domino :
22 Quem mifi ad vos in hoc ipfum, ut cognofcatis quæ circa nos funt, & confoletur corda veftra.
23 Pax fratribus, & charitas cum fide, à Deo Patre, & Domino Jefu Chrifto.
24 Gratia cum omnibus, qui diligunt Dominum noftrum Jefum Chriftum in incorruptione. Amen.

EPISTOLA
B. PAULI APOSTOLI
AD PHILIPPENSES.

CAPUT I.

Ex magno affectu quem habet erga Philippenfes, manifeftat eis quod preffura fua in majorem Evangelii fructum cefferint : quam utilitatem fi non fpectaret, omnino diffolvi cuperet, & effe cum Chrifto : eofque adhortatur, ut digne ad Chrifti Evangelium converfentur, dicens, quod pro ipfo jam afflictiones fuftinuerint.

A 1 PAulus & Timotheus, fervi Jefu Chrifti, omnibus fanctis in Chrifto Jefu, qui funt Philippis, cum Epifcopis, & diaconibus.
2 Gratia vobis & pax a Deo Patre noftro & Domino Jefu Chrifto.
3 Gratias ago Deo meo in omni memoria veftri,
4 Semper in cunctis orationibus meis pro omnibus vobis, cum gaudio deprecationem faciens,
5 Super communicatione veftra in Evangelio Chrifti à prima die ufque nunc.
6 Confidens hoc ipfum, quia qui cœpit in vobis opus bonum, perficiet ufque in diem Chrifti Jefu :
7 Sicut eft mihi juftum hoc fentire pro om- B
nibus vobis : eo quod habeam vos in corde, & in vinculis meis, & in defenfione, & confirmatione Evangelii, focios gaudii mei omnes vos effe.
8 Teftis enim mihi eft Deus, quomodo cupiam omnes vos in vifceribus Jefu Chrifti.
9 Et hoc oro, ut charitas veftra magis ac magis abundet in fcientia, & in omni fenfu :
10 Ut probetis potiora, ut fitis finceri, & fine offenfa in diem Chrifti,
11 Repleti fructu juftitiæ per Jefum Chriftum, in gloriam & laudem Dei.
12 Scire autem vos volo fratres, quia quæ circa me funt, magis ad profectum venerunt Evangelii :
13 Ita ut vincula mea manifefta fierent in Chrifto in omni prætorio, & in ceteris omnibus ;
14 Et plures è fratribus in Domino confidentes vinculis meis, abundantius auderent fine timore verbum Dei loqui.
15 Quidam quidem & propter invidiam & C

17 * Hoc igitur dico, & teſtificor in Domi-
no,ut jam non ambuletis, ſicut & Gentes am-
bulant in vanitate ſenſus ſui,
18 Tenebris obſcuratum habentes intellectũ,
alienati a vita Dei, per ignorantiam quæ eſt in
illis, propter cæcitatem cordis ipſorum,
19 Qui deſperantes, ſemetipſos tradiderunt
E impudicitiæ, in operationem immunditiæ om-
nis, in avaritiam.
20 Vos autem non ita didiciſtis Chriſtum,
21 Si tamen illum audiſtis, & in ipſo edocti
eſtis, ſicut eſt veritas in Jeſu.
*Coloſ. 3. b. 8. 22 * Deponere vos ſecundum priſtinam con-
verſationem veterem hominem, qui corrum-
pitur ſecundum deſideria erroris.
*Rom. 6. a. 4. 23 * Renovamini autem ſpiritu mentis veſtræ,
Coloſ. 3. b. 12. 24 * Et induite novum hominem, qui ſecun-
* 1. Pet. 2. a. 3. dum Deum creatus eſt in juſtitia, & ſanctitate
*Zach. 8. c. 16. veritatis.
25 * Propter quod deponentes mendacium,
loquimini veritatem unuſquiſq; cum proximo
F ſuo: quoniam ſumus invicem membra.
26 * Iraſcimini, & nolite peccare: ſol non
* Pſal. 4. b. 5. occidat ſuper iracundiam veſtram.
27 Nolite locum dare diabolo:
*Iacob 4. b. 7. 28 * Qui furabatur, jam non furetur: magis
autem laboret, operando manibus ſuis quod
bonum eſt, ut habeat unde tribuat neceſſita-
tem patienti.
29 Omnis ſermo malus ex ore veſtro non pro-
cedat: ſed ſi quis bonus ad ædificationem fi-
G dei, ut det gratiam audientibus.
30 Et nolite contriſtare Spiritum ſanctũ Dei:
in quo ſignati eſtis in diem redemptionis.
31 Omnis amaritudo, & ira, & indignatio,&
clamor, & blaſphemia tollatur a vobis, cum
omni malitia.
32 * Eſtote autem invicem benigni, miſeri-
*Coloſ. 3. b. 12. cordes, donantes invicem, ſicut & Deus in
Chriſto donavit vobis.

CAPUT V.

Hortatur ut Chriſtum imitentur, longe ſeparati ab omni vitio ac ſcelerato, & redimentes tempus, aſſumant ſpiritualia, quæ tradit, exercitia: uxores vult ſubditas eſſe viris, viros autem diligere uxores, ſicut Chriſtus dilexit Eccleſiam.

A 1 Estote ergo imitatores Dei, ſicut filii
chariſſimi:
*Ioan. 13. d. 14. & 15. b. 12. 2 * Et ambulate in dilectione, ſicut & Chri-
ſtus dilexit nos, & tradidit ſemetipſum pro
nobis oblationem & hoſtiam Deo in odorem
1. Ioan. 4. d. 13. ſuavitatis.
3 * Fornicatio autem, & omnis immunditia,
*Coloſ. 3. a. 5. aut avaritia, nec nominetur in vobis, ſicut
decet ſanctos;
4 Aut turpitudo, aut ſtultiloquium, aut ſcur-
rilitas, quæ ad rem non pertinet; ſed magis
gratiarum actio.
5 Hoc enim ſcitote intelligentes, quod omnis
fornicator, aut immundus, aut avarus, quod
B eſt idolorum ſervitus, non habet hereditatem
in regno Chriſti & Dei.
*Matt. 24. a. 4. 6 * Nemo vos ſeducat inanibus verbis: pro-
Marc. 13. a. 5. pter hæc enim venit ira Dei in filios diffidẽtiæ.
Luc. 21. b. 8. 7 Nolite ergo effici participes eorum.
8 Eratis enim aliquando tenebræ, nunc au-
2. Theſ. 2. a. 3. tem lux in Domino. Ut filii lucis ambulate:
9 Fructus enim lucis eſt in omni bonitate, &
juſtitia, & veritate:
10 Probantes quid ſit beneplacitum Deo.
11 Et nolite communicare operibus infructuo-
ſis tenebrarum,magis autem redarguite.
12 Quæ enim in occulto fiunt ab ipſis, turpe
eſt & dicere.
13 Omnia autem, quæ arguuntur, à lumine
manifeſtantur: omne enim,quod manifeſtatur,
lumen eſt. D
14 Propter quod dicit: Surge qui dormis, &
exurge a mortuis, & illuminabit te Chriſtus.
15 Videte itaque fratres,quomodo caute am-
buletis: * non quaſi inſipientes, * Col. 3. a.
16 Sed ut ſapientes: redimentes tempus,quo-
niam dies mali ſunt.
17 * Propterea nolite fieri imprudentes, ſed *Rom. 12. a.
intelligentes quæ ſit voluntas Dei. 1. Thes. 4. a. 9.
18 Et nolite inebriari vino, in quo eſt luxu-
ria: ſed implemini Spiritu ſancto,
19 Loquentes vobiſmetipſis in pſalmis, &
hymnis, & canticis ſpiritualibus, cantantes &
pſallentes in cordibus veſtris Domino,
20 Gratias agentes ſemper pro omnibus, in
nomine Domini noſtri Jeſu Chriſti, Deo &
Patri.
21 Subjecti invicem in timore Chriſti. * Gen. 3. c. 16.
22 * Mulieres viris ſuis ſubditæ ſint,ſicut Do-
mino: Coloſ. 1. c. 18.
23 * Quoniam vir caput eſt mulieris: ſicut * 1. Pet. 3. a. 1.
Chriſtus caput eſt Eccleſiæ: Ipſe, ſalvator cor-
poris ejus. 1. Cor. 11. a. 3.
24 Sed ſicut Eccleſia ſubjecta eſt Chriſto, ita
& mulieres viris ſuis in omnibus. E
25 * Viri diligite uxores veſtras, ſicut & *Col. c. 19.
Chriſtus dilexit Eccleſiam, & ſeipſum tradi-
dit pro ea,
26 Ut illam ſanctificaret, mundans lavacro
aquæ in verbo vitæ,
27 Ut exhiberet ipſe ſibi glorioſam Eccle- F
ſiam, non habentem maculam, aut rugam,
aut aliquid hujuſmodi, ſed ut ſit ſancta & im-
maculata.
28 Ita & viri debent diligere uxores ſuas ut
corpora ſua. Qui ſuam uxorem diligit, ſeip-
ſum diligit.
29 Nemo enim unquam carnem ſuam odio G
habuit: ſed nutrit, & fovet eam, ſicut & Chri- *Gen. 2. d. 24.
ſtus Eccleſiam: Matt. 19. a. 5.
30 Quia membra ſumus corporis ejus,de car-
ne ejus & de oſſibus ejus. Marc. 10. a. 7.
31 * Propter hoc relinquet homo patrem, &
matrem ſuam, & adhærebit uxori ſuæ:& erunt 1. Cor. 6. d. 16.
duo in carne una.
32 Sacramentum hoc magnum eſt,ego autem
dico in Chriſto & in Eccleſia.
33 Veruntamen & vos ſinguli, unuſquiſque
uxorem ſuam ſicut ſeipſum diligat: uxor au-
tem timeat virum ſuum.

CAPUT VI.

Filii parentibus, ſervique dominis obediant: rurſumque parentes erga filios, & domini erga ſervos ſui memores ſint officii: monet Dei armaturam, cujus partes explicat, induendam, ad reſiſtendum ſpiritualibus inimicis, petens etiam ut pro ſe orent. *Col. 3. d. 20. Exod. 20. c. 12. Deut. 5. c. 16. A

1 Filii, obedite parentibus veſtris in Do-
mino: hoc enim juſtum eſt. Eccl. 3. b. 9.
2 * Honora patrem tuum, & matrem tuam, Matt. 15. a. 4.
quod eſt mandatum primum in promiſſione: Mar. 7. b. 10.

3 Ut

3 Ut bene fit tibi,& fis longævus fuper terrã.
4 Et vos patres nolite ad iracundiam provo-
care filios veftros : fed educate illos in difci-
plina & correptione Domini.
Col. 5 * Servi obedite dominis carnalibus cum
3.22. timore, & tremore, in fimplicitate cordis ve-
Tit. 2. ftri, ficut Christo :
9. 6 Non ad oculum fervientes, quafi homini-
Petr. bus placentes, fed ut fervi Chrifti facientes
2.18 voluntatem Dei ex animo,
7 Cum bona voluntate fervientes, ficut Do-
mino, & non hominibus :
F 8 Scientes quoniam unufquifque, quodcum-
que fecerit bonum hoc recipiet a Domino, fi-
ve fervus, five liber.
9 Et vos domini eadem facite illis, remit-
tentes minas,fcientes quia & illorum,& vefter
Deut. Dominus eft in cęlis: * & perfonarum acce-
10.d.17 ptio non eft apud eum.
1.Petr. 10 De cetero fratres, confortamini in Domi-
1.c.7. no, & in potentia virtutis ejus.
Job.34 11 Induite vos armaturam Dei, ut poffitis
19. ftare adverfus infidias diaboli.
Sap. 6. 12 Quoniam non eft nobis colluctatio ad-
8. verfus carnem & fanguinem, fed adverfus
Eccl.35 principes, & poteftates, adverfus mundi re-
16. ctores tenebrarum harum, contra fpiritualia
Rom. nequitiæ, in cęleftibus.
2.b.11. C 13 Propterea accipite armaturam Dei, ut
Col.3. poffitis refiftere in die malo, & in omni-
f.25. bus perfecti ftare.
Actor.
10.c.34
1.Petr.
1.c.17.

14 State ergo fuccincti lumbos veftros in ve-
ritate, & induti loricam juftitiæ,
15 Et calceati pedes in præparatione Evan-
gelii pacis.
16 In omnibus fumentes fcutum fidei, in quo
poffitis omnia tela nequiffimi ignea extin-
guere :
17 * Et galeam falutis affumite; & gladium * Ifai.
fpiritus, (quod eft verbum Dei) 59.
18 Per omnem orationem & obfecrationem d.17.
orantes omni tempore in fpiritu: & in ipfo D
* vigilantes in omni inftantia,& obfecratione 1.The.
pro omnibus fanctis; 5.b.8.
19 * Et pro me, ut detur mihi fermo in aper- * Col.
tione oris mei cum fiducia, notum facere my- 4.a.2.
fterium Evangelii : * 2.The 3.a.1.
20 Pro quo legatione fungor in catena,
ita ut in ipfo audeam, prout oportet me,
loqui.
21 Ut autem & vos fciatis quę circa me funt,
quid agam : omnia vobis nota faciet Tychi-
cus, chariffimus frater, & fidelis minifter in
Domino :
22 Quem mifi ad vos in hoc ipfum, ut co-
gnofcatis quæ circa nos funt, & confoletur
corda veftra.
23 Pax fratribus, & charitas cum fide,à Deo
Patre,& Domino Jefu Chrifto.
24 Gratia cum omnibus, qui diligunt Domi-
num noftrum Jefum Chriftum in incorruptio-
ne. Amen.

EPISTOLA
B. PAULI APOSTOLI
AD PHILIPPENSES.

CAPUT I.

*Ex magno affectu quem habet erga Philippen-
fes, manifeftat eis quod preffura fua in majo-
rem Evangelii fructum cefferint : quam uti-
litatem fi non fpectaret, omnino diffolvi cu-
peret, & effe cum Chrifto : eofque adhorta-
tur, ut digne ad Chrifti Evangelium conver-
fentur, dicens, quod pro ipfo jam afflictiones
fuftinuerint.*

A 1 PAulus & Timotheus, fervi
Jefu Chrifti, omnibus fan-
ctis in Chrifto Jefu, qui funt
Philippis, cum Epifcopis,
& diaconibus.
2 Gratia vobis & pax a Deo
Patre noftro & Domino Je-
fu Chrifto.
3 Gratias ago Deo meo in omni memoria
veftri,
4 Semper in cunctis orationibus meis pro
omnibus vobis, cum gaudio deprecationem
faciens,
5 Super communicatione veftra in Evange-
lio Chrifti à prima die ufque nunc.
6 Confidens hoc ipfum, quia qui cœpit in
vobis opus bonum, perficiet ufque in diem
Chrifti Jefu :
7 Sicut eft mihi juftum hoc fentire pro om- B
nibus vobis : eo quod habeam vos in corde,
& in vinculis meis, & in defenfione, & confir-
matione Evangelii, focios gaudii mei omnes
vos effe.
8 Teftis enim mihi eft Deus, quomodo cu-
piam omnes vos in vifceribus Jefu Chrifti.
9 Et hoc oro, ut charitas veftra magis ac
magis abundet in fcientia, & in omni fenfu :
10 Ut probetis potiora, ut fitis finceri, & fi-
ne offenfa in diem Chrifti,
11 Repleti fructu juftitiæ per Jefum Chri-
ftum, in gloriam & laudem Dei.
12 Scire autem vos volo fratres, quia quæ
circa me funt, magis ad profectum venerunt
Evangelii :
13 Ita ut vincula mea manifefta fierent in
Chrifto in omni prætorio, & in ceteris om-
nibus;
14 Et plures è fratribus in Domino confi-
dentes vinculis meis, abundantius auderent
fine timore verbum Dei loqui.
15 Quidam quidem & propter invidiam & C

contentionem, quidam autem & propter bonam volutatem Christum prædicant:

16 Quidam ex charitate, scientes quoniam in defensionem Evangelii positus sum.

17 Quidam autem ex contentione Christum annuntiant non sincere, existimantes pressuram se suscitare vinculis meis.

18 Quid enim? Dum omni modo, sive per occasionem, sive per veritatem, Christus annuntietur; & in hoc gaudeo, sed & gaudebo.

19 Scio enim quia hoc mihi proveniet ad salutem, per vestram orationem, & subministrationem Spiritus Jesu Christi,

20 Secundum expectationem & spem meam, quia in nullo confundar: sed in omni fiducia sicut semper, & nunc magnificabitur Christus in corpore meo, sive per vitam, sive per mortem.

21 Mihi enim vivere Christus est, & mori lucrum.

D 22 Quod si vivere in carne, hic mihi fructus operis est, & quid eligam ignoro.

23 Coarctor autem e duobus: desiderium habens dissolvi, & esse cum Christo, multo magis melius:

24 Permanere autem in carne, necessarium propter vos.

25 Et hoc confidens scio quia manebo, & permanebo omnibus vobis, ad profectum vestrum, & gaudium fidei:

26 Ut gratulatio vestra abundet in Christo Jesu in me, per meum adventum iterū ad vos.

27 * Tantum digne Evangelio Christi conversamini: ut sive cum venero, & videro vos, sive absens audiam de vobis, quia statis in uno spiritu unanimes, collaborantes fidei Evangelii:

* Eph. 4.a.1. Col. 1. b.10. 1Thes 2.c.12.

28 Et in nullo terreamini ab adversariis: quę illis est causa perditionis, vobis autem salutis, & hoc a Deo:

29 Quia vobis donatum est pro Christo, non solum ut in eum credatis, sed ut etiam pro illo patiamini:

30 Idem certamen habentes, quale & vidistis in me, & nunc audistis de me.

CAPUT II.

Ad mutuam dilectionem & concordiam animique modestiam miro affectu eos hortatur, exemplo Christi, in cujus nomine omne genu nunc flectitur, utque suam in timore operentur salutem: congratulatur tum illis quod inter malos sancte vivant, tum sibi quod tales habeat discipulos: Timotheum laudat à sincera Evangelii prædicatione & obedientia: similiter & Epaphroditum, quem ad eos mittit, postquam ab ægritudine convaluit.

A 1 SI qua ergo consolatio in Christo, si quod solatium charitatis, si qua societas spiritus, si qua viscera miserationis:

2 Implete gaudium meum, ut idem sapiatis, eamdem charitatem habentes, unanimes, idipsum sentientes,

3 Nihil per contentionem, neque per inanem gloriam: sed in humilitate superiores sibi invicem arbitrantes,

4 Non quæ sua sunt singuli considerantes, sed ea quæ aliorum.

5 Hoc enim sentite in vobis, quod & in Christo Jesu:

6 Qui cum in forma Dei esset, non rapinam arbitratus est esse se æqualem Deo:

7 Sed semetipsum exinanivit formam servi accipiens, in similitudinem hominum factus, & habitu inventus ut homo.

8 * Humiliavit semetipsum factus obediens usque ad mortem, mortem autem crucis. * Heb. 2.b.9. B

9 Propter quod & Deus exaltavit illum, & donavit illi nomen, quod est super omne nomen:

10 * Ut in nomine Jesu omne genu flectatur cœlestium, terrestrium, & infernorum: * Isai 45.d.

11 Et omnis lingua confiteatur, quia Dominus Jesus Christus in gloria est Dei Patris. Rom 14.b.11.

12 Itaque charissimi mei, (sicut semper obedistis) non ut in præsentia mei tantum, sed multo magis nunc in absentia mea, cum metu & tremore vestram salutem operamini.

13 Deus est enim, qui operatur in vobis & velle, & perficere, pro bona voluntate.

14 * Omnia autem facite sine murmurationibus, & hæsitationibus: * 1 Pet 4.c.9.

15 Ut sitis sine querela, & simplices filii Dei, sine reprehensione, in medio nationis pravæ & perversæ: inter quos lucetis sicut luminaria in mundo,

16 Verbum vitæ continentes ad gloriam meam in die Christi, quia non in vacuum cucurri, neque in vacuum laboravi. C

17 Sed & si immolor supra sacrificium, & obsequium fidei vestræ, gaudeo, & congratulor omnibus vobis.

18 Idipsum autem & vos gaudete, & congratulamini mihi.

19 Spero autem in Domino Jesu, * Timotheum me cito mittere ad vos: ut & ego bono animo sim, cognitis quæ circa vos sunt. * Act 16.a.1.

20 Neminem enim habeo tam unanimem, qui sincera affectione pro vobis solicitus sit:

21 * Omnes enim quæ sua sunt quærunt, non quæ sunt Jesu Christi. * 1 Cor 14.b.

22 Experimentum autem ejus cognoscite, quia sicut patri filius, mecum servivit in Evangelio.

23 Hunc igitur spero me mittere ad vos, mox ut videro quæ circa me sunt.

24 Confido autem in Domino, quoniam & ipse veniam ad vos cito.

25 Necessarium autem existimavi, Epaphroditum fratrem, & cooperatorem, & commilitonem meum, vestrum autem apostolum, & ministrum necessitatis meæ, mittere ad vos: D

26 Quoniam quidem omnes vos desiderabat: & mœstus erat, propterea quod audieratis illum infirmatum.

27 Nam & infirmatus est usque ad mortem: sed Deus misertus est ejus, non solum autem ejus, verum etiam & mei, ne tristitiam super tristitiam haberem.

28 Festinantius ergo misi illum, ut viso eo iterum gaudeatis, & ego sine tristitia sim.

29 Excipite itaque illum cum omni gaudio in Domino, & ejusmodi cum honore habetote.

30 Quoniam propter opus Christi usque ad mortem accessit, tradens animam suam, ut impleret id, quod ex vobis deerat erga meum obsequium.

CA-

CAPUT III.

Nemo in legalibus gloriari potest, alioqui Paulo id maxime conveniret: qui tamen omnia hæc detrimentum arbitratus est quo Dei justitiam ex fide in Christum adipisceretur, semper proficiens ut tandem perfectionem consequeretur: quapropter Philippenses hortatur ut ipsum, & non dyscolos, crucis Christi inimicos, imitentur.

1 DE cætero fratres mei gaudete in Domi-
A no. Eadem vobis scribere mihi quidem non pigrum, vobis autem necessarium.
2 Videte canes, videte malos operarios, videte concisionem.
3 Nos enim sumus circumcisio, qui spiritu servimus Deo & gloriamur in Christo Jesu, & non in carne fiduciam habentes:
4 Quamquam ego habeam confidentiam & in carne. Si quis alius videtur confidere in carne, ego magis,
5 Circumcisus octavo die, ex genere Israel,
* Act. 23.6. de tribu Benjamin, Hebræus ex Hebræis, * secundum legem Pharisæus,
6 Secundum æmulationem persequens Ecclesiam Dei, secundum justitiam, quæ in lege est, conversatus sine querela.
B 7 Sed quæ mihi fuerint lucra, hæc arbitratus sum propter Christum detrimenta.
8 Verumtamē existimo omnia detrimentū esse, propter eminentē scientiā Jesu Christi Domini mei: propter quē omnia detrimentū feci, & arbitror ut stercora, ut Christum lucrifaciā,
9 Et inveniar in illo, non habens meam justitiam, quæ ex lege est, sed illam, quæ ex fide est Christi Jesu: quæ ex Deo est justitia in fide,
C 10 Ad cognoscendum illum, & virtutem resurrectionis ejus, & societatem passionum illius: configuratus morti ejus:
11 Si quo modo occurram ad resurrectionem, quæ est ex mortuis.
12 Non quod jā acceperim, aut jam perfectus sim: sequor autem, si quo modo comprehēdam in quo & comprehensus sum à Christo Jesu.
13 Fratres, ego me nō arbitror cōprehendisse. Unum autē, quæ quidē retro sunt obliviscens, ad ea verò quæ sunt priora extendens meipsū,
14 Ad destinatum persequor, ad bravium supernæ vocationis Dei in Christo Jesu.
15 Quicumque ergo perfecti sumus, hoc sentiamus: & si quid aliter sapitis, & hoc vobis Deus revelabit.
D 16 Verumtamen ad quod pervenimus, ut idem sapiamus: & in eadem permaneamus regula.
17 Imitatores mei estote fratres, & observate eos qui ita ambulant, sicut habetis formam nostram.
Rom. 16.17. 18 * Multi enim ambulant, quos sæpe dicebam vobis (nunc autem & flens dico) inimicos crucis Christi:
19 Quorum finis interitus: quorum deus venter est: & gloria in confusione ipsorum, qui terrena sapiunt.
20 Nostra autem conversatio in cœlis est: unde etiam Salvatorem expectamus Dominum nostrum Jesum Christum,
21 Qui reformabit corpus humilitatis nostræ, configuratum corpori claritatis suæ secundum operationem, qua etiam possit subjicere sibi omnia.

CAPUT IV.

Ad perseverantiam & spirituale gaudium, modestiam, preces & gratiarum actiones eos componit, pacem Dei ipsis exoptans; utque mordicus teneant quæcumque Dei sunt; laudans ipsos, quod per Epaphroditum necessaria ad ipsum miserint.

1 ITaque fratres mei charissimi & desiderati A
tissimi, gaudium meum, & corona mea: sic state in Domino, charissimi.
2 Evodiam rogo, & Syntychen deprecor, idipsum sapere in Domino.
3 Etiam rogo & te germane compar, adjuva illas, quæ mecum laboraverunt in Evangelio cum Clemente, & ceteris adjutoribus meis, quorum nomina sunt in libro vitæ.
4 Gaudete in Domino semper: iterum dico gaudete.
5 Modestia vestra nota sit omnibus hominibus: Dominus prope est,
6 Nihil soliciti sitis: sed in omni oratione, & B
obsecratione, cum gratiarum actione, petitiones vestræ innotescant apud Deum.
7 Et pax Dei, quæ exuperat omnem sensum, custodiat corda vestra, & intelligentias vestras, in Christo Jesu.
8 De cetero fratres, quæcumque sunt vera, quæcumque pudica, quæcumque justa, quæcumque sancta, quæcumque amabilia, quæcumque bonæ famæ, siqua virtus, siqua laus disciplinæ, hæc cogitate.
9 Quæ & didicistis, & accepistis, & audistis, C
& vidistis in me, hæc agite: & Deus pacis erit vobiscum.
10 Gavisus sum autem in Domino vehementer, quoniam tandem aliquando refloruistis pro me sentire: sicut & sentiebatis, occupati autem eratis.
11 Non quasi propter penuriam dico: ego enim didici, in quibus sum, sufficiens esse.
12 Scio & humiliari, scio & abundare; (ubique & in omnibus institutus sum) & satiari, & esurire, & abundare, & penuriam pati.
13 Omnia possum in eo, qui me confortat.
14 Verumtamen bene fecistis, communicantes tribulationi meæ.
15 Scitis autem & vos Philippenses, quod in D
principio Evangelii, quando profectus sum à Macedonia, nulla mihi Ecclesia communicavit in ratione dati & accepti, nisi vos soli:
16 Quia & Thessalonicam semel & bis in usum mihi misistis.
17 Non quia quæro datum, sed requiro fructum abundantem in ratione vestra.
18 Habeo autem omnia, & abundo: repletus sum, acceptis ab Epaphrodito quæ misistis, odorem suavitatis, hostiam acceptam, placentem Deo.
19 * Deus autem meus impleat omne desiderium vestrum, secundum divitias suas, in glo- *Rom. 11.36.
ria in Christo Jesu.
20 Deo autem & Patri nostro gloria in sæcula sæculorum: Amen.
21 Salutate omnem sanctum in Christo Jesu.
22 Salutant vos, qui mecum sunt, fratres. Salutant vos omnes sancti, maxime autem qui de Cæsaris domo sunt.
23 Gratia Domini nostri Jesu Christi cum spiritu vestro. Amen.

EPISTOLA
B. PAULI APOSTOLI
AD COLOSSENSES.

CAPUT I.

Audita fide, charitate ac spe Colossensium, orat pro ipsis Apostolus, quo in scientia Dei bonisque operibus perficiantur: Christum Dei imaginem dicit: per quem omnia creata sunt, & qui caput est Ecclesiæ, quo omnia pacificata sunt: hortatur ergo ut immobiles in fide permaneant: seque dicit effectum Christi ministrum, ad prædicandum mysterium à seculis absconditum, & nunc manifestatum.

A 1 PAULUS Apostolus Jesu
Christi per voluntatem
Dei, & Timotheus frater:
2 Eis, qui sunt Colossis,
sanctis, & fidelibus fratribus in Christo Jesu.
3 Gratia vobis & pax à
Deo Patre nostro & Domino Jesu Christo. Gratias agimus Deo, & Patri Domini nostri Jesu Christi, semper pro vobis orantes:

4 Audientes fidem vestram in Christo Jesu, & dilectionem quam habetis in sanctos omnes,

5 Propter spem, quæ reposita est vobis in cælis: quam audistis in verbo veritatis Evangelii:

6 Quod pervenit ad vos, sicut & in universo mundo est, & fructificat, & crescit, sicut in vobis, ex ea die qua audistis, & cognovistis gratiam Dei in veritate,

7 Sicut didicistis ab Epaphra charissimo conservo nostro, qui est fidelis pro vobis minister Christi Jesu,

B 8 Qui etiam manifestavit nobis dilectionem vestram in spiritu.

9 Ideo & nos ex qua die audivimus, non cessamus pro vobis orantes, & postulantes ut impleamini agnitione voluntatis ejus, in omni sapientia & intellectu spiritali:

10 Ut ambuletis digne Deo per omnia placentes: in omni opere bono fructificantes, & crescentes in scientia Dei:

11 In omni virtute confortati secundum potentiam claritatis ejus, in omni patientia & longanimitate cum gaudio,

12 Gratias agentes Deo Patri, qui dignos nos fecit in partem sortis sanctorum in lumine:

13 Qui eripuit nos de potestate tenebrarum, & transtulit in regnum filii dilectionis suæ;

14 In quo habemus redemptionem per sanguinem ejus, remissionem peccatorum:

15 Qui est imago Dei invisibilis, primogenitus omnis creaturæ:

C 16 *Quoniã in ipso cõdita sũt universa in cæ-
*Joan. lis, & in terra, visibilia, & invisibilia, sive thro-
1.a.3. ni, sive dominationes, sive principatus, sive po-
testates: omnia per ipsum, & in ipso creata sũt:

17 Et ipse est ante omnes, & omnia in ipso constant.

18 Et ipse est caput corporis Ecclesiæ, * qui *1Cor
est principium, primogenitus ex mortuis: ut 15.c.2
sit in omnibus ipse primatum tenens. Apoc.
19 Quia in ipso complacuit, omnem plenitu- 1.b.5.
dinem inhabitare:

20 Et per eum reconciliare omnia in ipsum, pacificans per sanguinem crucis ejus, sive quæ in terris, sive quæ in cœlis sunt.

21 Et vos cum essetis aliquando alienati, & inimici sensu in operibus malis:

22 Nunc autem reconciliavit in corpore carnis ejus per mortem, exhibere vos sanctos, & immaculatos, & irreprehensibiles coram ipso:

23 Si tamen permanetis in fide fundati, &
stabiles, & immobiles a spe Evangelii, quod D
audistis, quod prædicatum est in universa creatura, quæ sub cœlo est, cujus factus sum ego Paulus minister.

24 Qui nunc gaudeo in passionibus pro vobis, & adimpleo ea quæ desunt passionũ Christi, in carne mea, pro corpore ejus, quod est Ecclesia:

25 Cujus factus sum ego minister secundum dispensationem Dei, quæ data est mihi in vos, ut impleam verbum Dei:

26 Mysterium, quod absconditum fuit à sæculis, & generationibus, nunc autem manifestatum est sanctis ejus,

27 Quibus voluit Deus notas facere divitias gloriæ sacramenti hujus in Gentibus, quod est Christus, in vobis, spes gloriæ,

28 Quem nos annuntiamus, corripientes omnem hominem, & docentes omnem hominem, in omni sapientia, ut exhibeamus omnem hominem perfectum in Christo Jesu,

29 In quo & laboro, certando secundum operationẽ ejus, quã operatur in me in virtute.

CAPUT II.

Hortatur ut caveant ne ullis aut persuasionibus, aut imposturis philosophorum, seu legem inducere volentium, seducantur à Christi fide: per quem à peccatis, potestate diaboli, & ab adverso ipsis chirographo liberati sunt, ut nunc legalia decreta nullo in pretio sint habenda.

1 VOlo enim vos scire qualem sollicitudi- A
nem habeam pro vobis, & pro iis qui sunt Laodiciæ, & quicumque non viderunt faciem meam in carne:

2 Ut consolentur corda ipsorum, instructi in charitate, & in omnes divitias plenitudinis intellectus, in agnitionem mysterii Dei patris & Christi Jesu:

3 In quo sunt omnes thesauri sapientiæ & scientiæ absconditi.

4 Hoc autem dico, ut nemo vos decipiat in sublimitate sermonum.

5 * Nam

*1 Cor. 5.a.3. 5 * Nam etsi corpore absens sum, sed spiritu
vobiscum sum: gaudens, & videns ordinem
vestrum, & firmamentum ejus, quæ in Chri-
sto est, fidei vestræ.
B 6 Sicut ergo accepistis Jesum Christum Do-
minum, in ipso ambulate,
7 Radicati, & superædificati in ipso, & con-
firmati fide, sicut & didicistis, abundantes in
illo in gratiarum actione.
8 Videte ne quis vos decipiat per philoso-
phiam, & inanem fallaciam, secundum tradi-
tionem hominum, secundum elementa mundi,
& non secundum Christum:
9 Quia in ipso inhabitat omnis plenitudo di-
vinitatis corporaliter:
10 Et estis in illo repleti, qui est caput omnis
principatus, & potestatis:
C 11 In quo & circumcisi estis circumcisione
non manu facta in expoliatione corporis car-
nis, sed in circumcisione Christi:
12 Consepulti ei in baptismo, in quo & resur-
rexistis per fidem operationis Dei, qui suscita-
vit illum à mortuis.
*Eph. 2.a.1. 13 * Et vos cum mortui essetis in delictis, &
præputio carnis vestræ, convivificavit cum
illo, donans vobis omnia delicta:
14 Delens quod adversus nos erat chirogra-
phum decreti, quod erat contrarium nobis, &
ipsum tulit de medio, affigens illud cruci:
15 Et expolians principatus, & potestates,
traduxit confidenter, palam triumphans illos
in semetipso.
16 Nemo ergo vos judicet in cibo, aut in
potu, aut in parte diei festi, aut neomeniæ, aut
sabbatorum:
17 Quæ sunt umbra futurorum: corpus au-
tem Christi.
D 18 * Nemo vos seducat volens in humilitate,
*Matt. 24.a.4. & religione angelorum, quæ non vidit ambu-
lans frustra inflatus sensu carnis suæ,
19 Et non tenens caput, ex quo totum corpus,
per nexus & conjunctiones subministratum &
constructum, crescit in augmentum Dei.
20 Si ergo mortui estis cum Christo ab ele-
mentis hujus, mundi: quid adbuc tamquam
viventes in mundo decernitis?
21 Ne tetigeritis, neque gustaveritis, neque
contrectaveritis:
22 Quæ sunt omnia in interitum ipso usu, se-
cundum præcepta & doctrinas hominum:
23 Quæ sunt rationem quidem habentia sa-
pientię in superstitione, & humilitate, & non
ad parcendum corpori, non in honore aliquo
ad saturitatem carnis.

C A P U T III.

*In moribus eos informat, ut exuto veteri homi-
ne cum actibus suis, quos hic explicat, novum
induant, in quo non est distinctio nationis
aut conditionis; assumantque virtutes, ac
variis modis Deum laudent, cuncta ad
ipsum referentes: docet deinde quomodo se
habere debeant uxores & mariti, filii & pa-
tres, servi ac domini.*

A 1 IGitur, si consurrexistis cum Christo, quæ
sursum sunt quærite, ubi Christus est in
dextera Dei sedens:
2 Quæ sursum sunt sapite, non quę super terrā.
3 Mortui enim estis, & vita vestra est abscon-
dita cum Christo in Deo.
4 Cum Christus apparuerit, vita vestra; tunc
& vos apparebitis cum ipso in gloria.
5 * Mortificate ergo membra vestra, quę sunt *Eph.
super terram; fornicationem, immunditiam, 5.a.3.
libidinem, concupiscentiam malam, & avari-
tiam, quæ est simulacrorum servitus:
6 Propter quæ venit ira Dei super filios in-
credulitatis:
7 In quibus & vos ambulastis aliquando,
cum viveretis in illis.
8 * Nunc autem deponite & vos omnia; B
iram, indignationem, malitiam, blasphemiam, * Rom
turpem sermonem de ore vestro. 9.a.4.
9 Nolite mentiri invicem, expolianres vos Eph.4.
veterem hominem cum actibus suis, c.23. Hebr.
10 Et induentes novum, eum qui renovatur 12.a.1.
in agnitionem, secundum imaginem ejus qui 1. Pet.
creavit illum. 2.a.1.
11 Ubi non est Gentilis, & Judæus, circum- & 4.a.2
cisio, & præputium, Barbarus, & Scytha, ser-
vus, & liber: sed omnia, & in omnibus Chri-
stus.
12 * Induite vos ergo sicut electi Dei, sancti, * Eph.
& dilecti, viscera misericordiæ, benignitatem, 6.b.12.
humilitatem, modestiam, patientiam:
13 Supportantes invicem, & donantes vobis- C
metipsis, si quis adversus aliquē habet querelā:
sicut & Dominus donavit vobis, ita & vos.
14 Super omnia autem hæc, charitatem ha-
bete, quod est vinculum perfectionis:
15 Et pax Christi exultet in cordibus vestris,
in qua & vocati estis in uno corpore: & grati
estote.
16 Verbum Christi habitet in vobis abun-
danter, in omni sapientia, docentes & com-
monentes vosmetipsos, psalmis, hymnis, &
canticis spiritualibus, in gratia cantantes in
cordibus vestris Deo.
17 * Omne quodcumque facitis in verbo aut *1 Cor.
in opere, omnia in nomine Domini Jesu Chri- 10.g.31
sti, gratias agentes Deo & Patri per ipsum. 1 Eph. 5.c.20.
18 * Mulieres subdite estote viris, sicut opor- 1 Petr.
tet, in Domino. 3.a.1.
19 Viri diligite uxores vestras, & nolite ama- D
ri esse ad illas. * Eph.
20 *Filii obedite parentibus per omnia: hoc 6.a.1.
enim placitum est in Domino. * Eph.
21 * Patres, nolite ad indignationem provo- 6.a.4.
vare filios vestros, ut non pusillo animo fiant. Tit. 2.
22 Servi obedite per omnia dominis carnali- c.9. 1 Petr.
libus, non ad oculum servientes, quasi homi- 3.c.13.
nibus placentes, sed in simplicitate cordis, ti-
mentes Deum.
23 Quodcumque facitis, ex animo operami-
ni, sicut Domino, & non hominibus:
24 Scientes quod a Domino accipietis retri-
butionē hereditaris. Domino Christo servite.
25 * Qui enim injuriam facit, recipiet id quod *Rom.
inique gessit: & non est personarum acceptio 2.b.5.
apud Deum.

C A P U T IV.

*Pro se cupit ipsos precari, & caute ac discrete
cum infidelibus conversari: mittitque qui
manifestent eis quæ apud ipsum agantur, &
variorum salutationes adscribit, cupiens ut
& hæc & similiter Laodicensium epistola
apud utramque legatur Ecclesiam.*

1 DOmini, quod justum est & æquum, A
servis præstate: scientes quod & vos

EPISTOLA
B. PAULI APOSTOLI
AD EPHESIOS.

CAPUT I.

Deum benedicit Apostolus, qui prædestinatos plurimis, iisque maximis per Christum filium affecit beneficiis: agitque Deo gratias ob fidem ac dilectionem Ephesiorum erga proximos: orans ut perfectam adipiscantur sapientiam: ostendens etiam Christi à mortuis suscitati exaltationem, qui constitutus est caput super omnem Ecclesiam.

A 1 PAulus Apostolus Jesu Christi per voluntatem Dei,
omnibus sanctis, qui sunt
Ephesi, & fidelibus in
Christo Jesu.
2 Gratia vobis & pax à
Deo Patre nostro, & Domino Jesu Christo.
*2 Cor 3 * Benedictus Deus & Pater Domini nostri
1. a. 3. Jesu Christi, qui benedixit nos in omni bene-
1 Petr. dictione spirituali in cœlestibus in Christo.
1. a. 3. 4 Sicut elegit nos in ipso ante mundi constitutionem, ut essemus sancti & immaculati in
conspectu ejus in charitate.
5 Qui prædestinavit nos in adoptionem filiorum per Jesum Christum in ipsum, secundum
propositum voluntatis suæ,
6 In laudem gloriæ gratiæ suæ, in qua gratifi-
B cavit nos in dilecto filio suo.
7 In quo habemus redemptionem per sanguinem ejus, remissionem peccatorum, secundum
diuitias gratiæ ejus,
8 Quæ superabundavit in nobis, in omni sapientia & prudentia:
9 Ut notum faceret nobis sacramentum voluntatis suæ, secundum beneplacitum ejus, quod
proposuit in eo,
10 In dispensatione plenitudinis temporum,
instaurare omnia in Christo, quæ in cœlis, &
quæ in terra sunt, in ipso.
11 In quo etiam & nos sorte vocati sumus,
prædestinati secundũ propositum ejus, qui operatur omnia secundũ consiliũ voluntatis suæ:
12 Ut simus in laudem gloriæ ejus nos, qui
ante speravimus in Christo.
C 13 In quo & vos, cum audissetis verbum veritatis. (Evãgeliũ salutis vestræ) in quo & credentes signati estis Spiritu promissionis sancto,
14 Qui est pignus hereditatis nostræ, in redẽptionem acquisitionis, in laudem gloriæ ipsius.
15 Propterea & ego audiens fidem vestram,
quæ est in Domino Jesu, & dilectionem in omnes sanctos,
16 Non cesso gratias agens pro vobis, memoriam vestri faciens in orationibus meis:
17 Ut Deus, Domini nostri Jesu Christi pater
gloriæ, det vobis spiritum sapientiæ & revelationis in agnitione ejus;
18 Illuminatos oculos cordis vestri, ut sciatis quæ sit spes vocationis ejus, & quæ divitiæ
gloriæ hereditatis ejus in sanctis,
19 Et quæ sit supereminens magnitudo virtu- D
tis ejus in nos, qui credimus * secundum ope- *Infra
rationem potentiæ virtutis ejus, 3. b. 7.
20 Quam operatus est in Christo, suscitans illum a mortuis, & constituens ad dexteram
suam in cœlestibus,
21 Supra omnem principatum, & potestatem, & virtutem, & dominationem, & omne
nomen, quod nominatur non solum in hoc sæ- * Psal.
culo, sed etiam in futuro. 8. c. 8.
22 * Et omnia subjecit sub pedibus ejus: &
ipsum dedit caput supra omnem Ecclesiam,
23 Quæ est corpus ipsius, & plenitudo ejus, qui
omnia in omnibus adimpletur.

CAPUT II.

Peccatis antea mortui, per Christum vivificati sunt, non suis operibus, sed gratis per fidem: ostendit Gentes quæ prius alienæ erant à Dei promissionibus, iam per Christum & fidem, quæ Dei donum est, factas esse sanctorum concives, idemque habere fundamentum cum Patriarchis & Prophetis.

A
1 ET vos, cum essetis mortui delictis & Colos.
peccatis vestris, 2. c. 13.
2 In quibus aliquando ambulastis secundum
sæculum mundi hujus, secundum principem
potestatis aeris hujus, spiritus, qui nunc operatur in filios diffidentiæ.
3 In quibus & nos omnes aliquando conversati sumus in desideriis carnis nostræ, facientes voluntatem carnis & cogitationum, & eramus natura filii iræ, sicut & ceteri.
4 Deus autem, qui dives est in misericordia,
propter nimiam charitatem suam, qua dilexit nos,
5 Et cũ essemus mortui peccatis, convivifica- B
vit nos in Christo, (cujus gratia estis salvati)
6 Et conresuscitavit, & consedere fecit in cœlestibus in Christo Jesu:
7 Ut ostenderet in sæculis supervenientibus
abundantes divitias gratiæ suæ in bonitate super nos in Christo Jesu.
8 Gratia enim estis salvati per fidem, & hoc
non ex vobis, Dei enim donum est;
9 Non ex operibus, ut nequis glorietur.
10 Ipsius enim sumus factura, creati in Christo Jesu in operibus bonis, quæ præparavit
Deus ut in illis ambulemus.
11 Propter quod memores estote, quod ali- C
quando vos Gentes in carne, qui dicimini præputium ab ea quæ dicitur circumcisio in carne, manu facta.
12 Quia eratis illo in tempore sine Christo,
alienati a conversatione Israel, & hospites testamentorum, promissionis spem non habentes, & sine Deo in hoc mundo.

13 Nunc

13 Nunc autem in Christo Iesu, vos, qui aliquando eratis longe, facti estis prope in sanguine Christi.
14 Ipse enim est pax nostra, qui fecit utraque unum, & medium parietem maceriæ solvens, inimicitias in carne sua:
15 Legem mandatorum decretis evacuans, ut duos condat in semetipso in unum novum hominem, faciens pacem,
16 Et reconciliet ambos in uno corpore
D Deo per crucem, interficiens inimicitias in semetipso.
17 Et veniens evangelizavit pacem vobis, qui longe fuistis; & pacem iis, qui prope.
18 * Quoniam per ipsum habemus accessum
*Rom ambo in uno Spiritu ad Patrem.
5.a.2. 19 Ergo jam non estis hospites, & advenæ: sed estis cives sanctorum, & domestici Dei,
20 Superædificati super fundamentum Apostolorum, & Prophetarum, ipso summo angulari lapide Christo Jesu:
21 In quo omnis ædificatio constructa crescit in templum sanctum in Domino:
22 In quo & vos coædificamini in habitaculum Dei in Spiritu.

CAPUT III.

Paulus docuit hoc mysterium, Prophetis & Apostolis revelatum, quod Gentes essent per Christum participes promissionum Dei; quem orat ut spiritu corroborentur, & in charitate radicati, ad plenum in divinis mysteriis edoceantur.

A 1 HUjus rei gratia, ego Paulus vinctus Christi Jesu, pro vobis Gentibus,
2 Si tamen audistis dispensationem gratiæ Dei, quæ data est mihi in vobis:
3 Quoniam secundum revelationem notum mihi factum est sacramentum, sicut supra scripsi in brevi:
4 Prout potestis legentes intelligere prudentiam meam in mysterio Christi:
5 Quod aliis generationibus non est agnitum filiis hominum, sicuti nunc revelatum est sanctis Apostolis ejus, & Prophetis in Spiritu,
6 Gentes esse coheredes, & concorporales, & comparticipes promissionis ejus in Christo Jesu per Evangelium:
7 Cujus factus sum minister, secundum donum
B gratiæ Dei, quæ data est mihi * secundum operationem virtutis ejus.
Supra 8 * Mihi omnium sanctorum minimo data
3.d.16. est gratia hæc, in Gentibus evangelizare inve-
1.Cor stigabiles divitias Christi,
15.b.9. 9 Et illuminare omnes, quæ sit dispensatio sacramenti absconditi a sæculis in Deo, qui omnia creavit:
10 Ut innotescat principatibus & potestatibus in cœlestibus per Ecclesiam, multiformis sapientia Dei,
11 Secundum præfinitionem sæculorum, quam fecit in Christo Jesu Domino nostro:
12 In quo habemus fiduciam, & accessum in confidentia per fidem ejus.
C 13 Propter quod peto ne deficiatis in tribulationibus meis pro vobis: quæ est gloria vestra.
14 Hujus rei gratia flecto genua mea ad Patrem Domini nostri Jesu Christi,
15 Ex quo omnis paternitas in cœlis & in terra nominatur,
16 Ut det vobis secundum divitias gloriæ suæ, virtute corroborari per Spiritum ejus in interiorem hominem,
17 Christum habitare per fidem in cordibus vestris: in charitate radicati, & fundati,
18 Ut possitis comprehendere cum omnibus sanctis, quæ sit latitudo, & longitudo, & sublimitas, & profundum, D
19 Scire etiam supereminentem scientiæ charitatem Christi, ut impleamini in omnem plenitudinem Dei.
20 Ei autem, qui potens est omnia facere superabundanter quam petimus, aut intelligimus secundum virtutem, quæ operatur in nobis:
21 Ipsi gloria in Ecclesia, & in Christo Iesu, in omnes generationes sæculi sæculorum. Amen.

CAPUT IV.

Ad unitatem spiritus hortatur, ostendens Christum diversa diversis dedisse charismata, & ad sui corporis ædificationem varios in Ecclesia instituisse ordines ad finem usque mundi: monet igitur ut exuto veteri homine novum induant, utriusque partes explicans: rursumque monet ut in hoc corpore manentes separentur ab iis qui mente excæcati sequuntur effrænæ carnis desideria, & novos induant mores, damnatis prioribus. A

1 OBsecro itaque vos ego vinctus in Domino, * ut digne ambuletis vocatione, qua vocati estis *Phil. 1.d.27. 1.Cor. 7.b.20.
2 Cum omni humilitate, & mansuetudine, * cum patientia, supportantes invicem in charitate, *Rom 12.c.10
3 * Soliciti servare unitatem Spiritus in vinculo pacis.
4 Unum corpus, & unus Spiritus, sicut vocati estis in una spe vocationis vestræ. *Mat. 3.b.10.
5 * Unus Dñs, una fides, unum baptisma. B
6 * Unus Deus & Pater omnium, qui est super omnes, & per omnia, & in omnibus nobis. *Rom. 12.a.5.
7 * Unicuique autem nostrum data est gratia secundum mensuram donationis Christi. 1.Cor. 12.b.12
8 Propter quod dicit: * Ascendens in altum captivam duxit captivitatem: dedit dona hominibus. 2.Cor. 10.d.13 *Psal. 67.d.19
9 Quod autem ascendit, quid est, nisi quia & descendit primum in inferiores partes terræ? *1.Cor 12.d.28
10 Qui descendit, ipse est & qui ascendit super omnes cœlos, ut impleret omnia. C
11 Et ipse dedit quosdam quidem * Apostolos, quosdam autem Prophetas, alios vero Evangelistas, alios autem pastores, & doctores
12 Ad consummationem sanctorum in opus ministerij, in ædificationem corporis Christi:
13 Donec occurramus omnes in unitatem fidei, & agnitionis filij Dei, in virum perfectum, in mensuram ætatis plenitudinis Christi:
14 Ut jam non simus parvuli fluctuantes, & circumferamur omni vento doctrinæ in nequitia hominum, in astutia ad circumventionem erroris.
15 Veritatem autem facientes in charitate, crescamus in illo per omnia, qui est caput Christus: D
16 Ex quo totum corpus compactum, & connexum per omnem juncturam subministrationis, secundum operationem in mensuram uniuscujusque membri, augmentum corporis facit in ædificationem sui in charitate. *Rom. 1.c.9.

3 Ut bene fit tibi, & fis longævus fuper terrã.
4 Et vos patres nolite ad iracundiam provo-
care filios veftros : fed educate illos in difci-
plina & correptione Domini.
Col. 5 * Servi obedite dominis carnalibus cum
c. 3. timore, & tremore, in fimplicitate cordis ve-
t. 2. ftri, ficut Chrifto :
19. 6 Non ad oculum fervientes, quafi homini-
Petr. bus placentes, fed ut fervi Chrifti facientes
c. 2. voluntatem Dei ex animo,
7 Cum bona voluntate fervientes, ficut Do-
mino, & non hominibus :
F 8 Scientes quoniam unufquifque, quodcum-
que fecerit bonum hoc recipiet a Domino, fi-
ve fervus, five liber.
9 Et vos domini eadem facite illis, remit-
tentes minas, fcientes quia & illorum, & vefter
Deut. Dominus eft in cęlis : * & perfonarum acce-
10. d. 7 ptio non eft apud eum.
2. Par. 10 De cetero fratres, confortamini in Domi-
19. c. 7. no, & in potentia virtutis ejus.
Job. 34 11 Induite vos armaturam Dei, ut poffitis
19. ftare adverfus infidias diaboli.
Sap. 6. 12 Quoniam non eft nobis colluctatio ad-
8. verfus carnem & fanguinem, fed adverfus
Ecc. 35 principes, & poteftates, adverfus mundi re-
16. ctores tenebrarum harum, contra fpiritualia
Rom. nequitiæ, in cęleftibus.
2. b. 11.
C 13 Propterea accipite armaturam Dei, ut
Col. 3. poffitis refiftere in die malo, & in omni-
25. bus perfecti ftare.
Actor.
10. c. 34
1. Petr.
1. c. 17.

14 State ergo fuccincti lumbos veftros in ve-
ritate, & induti loricam juftitiæ,
15 Et calceati pedes in præparatione Evan-
gelii pacis.
16 In omnibus fumentes fcutum fidei, in quo
poffitis omnia tela nequiffimi ignea extin-
guere :
17 * Et galeam falutis affumite; & gladium * Ifai.
fpiritus, (quod eft verbum Dei) 59.
18 Per omnem orationem & obfecrationem d. 17.
orantes omni tempore in fpiritu : & in ipfo D
* vigilantes in omni inftantia, & obfecratione 1. The.
pro omnibus fanctis; 5. b. 5.
19 * Et pro me, ut detur mihi fermo in aper- * Col.
tione oris mei cum fiducia, notum facere my- 4. a. 2.
fterium Evangelii : * 2. The.
3. a. 1.
20 Pro quo legatione fungor in catena,
ita ut in ipfo audeam, prout oportet me,
loqui.
21 Ut autem & vos fciatis quę circa me funt,
quid agam : omnia vobis nota faciet Tychi-
cus, chariffimus frater, & fidelis minifter in
Domino :
22 Quem mifi ad vos in hoc ipfum, ut co-
gnofcatis quæ circa nos funt, & confoletur
corda veftra.
23 Pax fratribus, & charitas cum fide, à Deo
Patre, & Domino Jefu Chrifto.
24 Gratia cum omnibus, qui diligunt Domi-
num noftrum Jefum Chriftum in incorruptio-
ne. Amen.

EPISTOLA
B. PAULI APOSTOLI
AD PHILIPPENSES.

CAPUT I.

Ex magno affectu quem habet erga Philippenses, manifeftat eis quod preffuræ fuæ in majorem Evangelii fructum cefferint : quam utilitatem fi non fpectaret, omnino diffolvi cuperet, & effe cum Chrifto : eofque adhortatur, ut digne ad Chrifti Evangelium converfentur, dicens, quod pro ipfo jam afflictiones fuftinuerint.

A 1 PAulus & Timotheus, fervi
Jefu Chrifti, omnibus fan-
ctis in Chrifto Jefu, qui funt
Philippis, cum Epifcopis,
& diaconibus.
2 Gratia vobis & pax a Deo
Patre noftro & Domino Je-
fu Chrifto.
3 Gratias ago Deo meo in omni memoria
veftri,
4 Semper in cunctis orationibus meis pro
omnibus vobis, cum gaudio deprecationem
faciens,
5 Super communicatione veftra in Evange-
lio Chrifti à prima die ufque nunc.
6 Confidens hoc ipfum, quia qui cœpit in
vobis opus bonum, perficiet ufque in diem
Chrifti Jefu :
7 Sicut eft mihi juftum hoc fentire pro om- B
nibus vobis : eo quod habeam vos in corde,
& in vinculis meis, & in defenfione, & confir-
matione Evangelii, focios gaudii mei omnes
vos effe.
8 Teftis enim mihi eft Deus, quomodo cu-
piam omnes vos in vifceribus Jefu Chrifti.
9 Et hoc oro, ut charitas veftra magis ac
magis abundet in fcientia, & in omni fenfu :
10 Ut probetis potiora, ut fitis finceri, & fi-
ne offenfa in diem Chrifti,
11 Repleti fructu juftitiæ per Jefum Chri-
ftum, in gloriam & laudem Dei.
12 Scire autem vos volo fratres, quia quæ
circa me funt, magis ad profectum venerunt
Evangelii :
13 Ita ut vincula mea manifefta fierent in
Chrifto in omni prætorio, & in ceteris om-
nibus;
14 Et plures è fratribus in Domino confi-
dentes vinculis meis, abundantius auderent
fine timore verbum Dei loqui.
15 Quidam quidem & propter invidiam & C

contentionem, quidam autem & propter bonam voluntatem Christum prædicant:

16 Quidam ex charitate, scientes quoniam in defensionem Evangelii positus sum.

17 Quidam autem ex contentione Christum annuntiant non sincere, existimantes pressuram se suscitare vinculis meis.

18 Quid enim? Dum omni modo, sive per occasionem, sive per veritatem, Christus annuntietur; & in hoc gaudeo, sed & gaudebo.

19 Scio enim quia hoc mihi proveniet ad salutem, per vestram orationem, & subministrationem Spiritus Jesu Christi,

20 Secundum expectationem & spem meam, quia in nullo confundar: sed in omni fiducia sicut semper, & nunc magnificabitur Christus in corpore meo, sive per vitam, sive per mortem.

21 Mihi enim vivere Christus est, & mori lucrum.

D 22 Quod si vivere in carne, hic mihi fructus operis est, & quid eligam ignoro.

23 Coarctor autem e duobus: desiderium habens dissolvi, & esse cum Christo, multo magis melius:

24 Permanere autem in carne, necessarium propter vos.

25 Et hoc confidens scio quia manebo, & permanebo omnibus vobis, ad profectum vestrum, & gaudium fidei:

26 Ut gratulatio vestra abundet in Christo Jesu in me, per meum adventum iterũ ad vos.

27 * Tantum digne Evangelio Christi conversamini: ut sive cum venero, & videro vos, sive absens audiam de vobis, quia statis in uno spiritu unanimes, collaborantes fidei Evangelii:

* Eph. 4.a.1. Col. 1. b.10. 1Thes 2.c.12.

28 Et in nullo terreamini ab adversariis: quę illis est causa perditionis, vobis autem salutis, & hoc a Deo:

29 Quia vobis donatum est pro Christo, non solum ut in eum credatis, sed ut etiam pro illo patiamini:

30 Idem certamen habentes, quale & vidistis in me, & nunc audistis de me.

CAPUT II.

Ad mutuam dilectionem & concordiam animique modestiam miro affectu eos hortatur, exemplo Christi, in cujus nomine omne genu nunc flectitur, utque suam in timore operentur salutem; congratulatur tum illis quod inter malos sancte vivant, tum sibi quod tales habeat discipulos: Timotheum laudat à sincera Evangelii prædicatione & obedientia: similiter & Epaphroditum, quem ad eos mittit, postquam ab ægritudine convaluit.

A 1 Si qua ergo consolatio in Christo, si quod solatium charitatis, si qua societas spiritus, si qua viscera miserationis:

2 Implete gaudium meum, ut idem sapiatis, eamdem charitatem habentes, unanimes, idipsum sentientes,

3 Nihil per contentionem, neque per inanem gloriam: sed in humilitate superiores sibi invicem arbitrantes,

4 Non quæ sua sunt singuli considerantes, sed ea quæ aliorum.

5 Hoc enim sentite in vobis, quod & in Christo Jesu:

6 Qui cum in forma Dei esset, non rapinam arbitratus est esse se æqualem Deo:

7 Sed semetipsum exinanivit formam servi accipiens, in similitudinem hominum factus, & habitu inventus ut homo.

8 * Humiliavit semetipsum factus obediens usque ad mortem, mortem autem crucis. * He 2.b.9

B 9 Propter quod & Deus exaltavit illum, & donavit illi nomen, quod est super omne nomen:

10 * Ut in nomine Jesu omne genu flectatur cœlestium, terrestrium, & infernorum: *Isai 45.d Rom. 14.b.11.

11 Et omnis lingua confiteatur, quia Dominus Jesus Christus in gloria est Dei Patris.

12 Itaque charissimi mei, (sicut semper obedistis) non ut in præsentia mei tantum, sed multo magis nunc in absentia mea, cum metu & tremore vestram salutem operamini.

13 Deus est enim, qui operatur in vobis & velle, & perficere, pro bona voluntate.

14 * Omnia autem facite sine murmurationibus, & hæsitationibus: *1 Pet 5.c.9.

15 Ut sitis sine querela, & simplices filii Dei, sine reprehensione, in medio nationis pravæ & perversæ: inter quos lucetis sicut luminaria in mundo,

16 Verbum vitæ continentes ad gloriam meam in die Christi, quia non in vacuum cucurri, neque in vacuum laboravi. C

17 Sed & si immolor supra sacrificium, & obsequium fidei vestræ, gaudeo, & congratulor omnibus vobis.

18 Idipsum autem & vos gaudete, & congratulamini mihi.

19 Spero autem in Domino Jesu, * Timotheum me cito mittere ad vos: ut & ego bono animo sim, cognitis quæ circa vos sunt. * Act 16.a.1

20 Neminem enim habeo tam unanimem, qui sincera affectione pro vobis solicitus sit.

21 * Omnes enim quæ sua sunt quærunt, non quæ sunt Jesu Christi. *1 Cor 14.b.1

22 Experimentum autem ejus cognoscite, quia sicut patri filius, mecum servivit in Evangelio.

23 Hunc igitur spero me mittere ad vos, mox ut videro quæ circa me sunt.

24 Confido autem in Domino, quoniam & ipse veniam ad vos cito.

25 Necessarium autem existimavi, Epaphroditum fratrem, & cooperatorem, & commilitonem meum, vestrum autem apostolum, & ministrum necessitatis meæ, mittere ad vos: D

26 Quoniam quidem omnes vos desiderabat: & mœstus erat, propterea quod audieratis illum infirmatum.

27 Nam & infirmatus est usque ad mortem: sed Deus misertus est ejus, non solum autem ejus, verum etiam & mei, ne tristitiam super tristitiam haberem.

28 Festinantius ergo misi illum, ut viso eo iterum gaudeatis, & ego sine tristitia sim.

29 Excipite itaque illum cum omni gaudio in Domino, & ejusmodi cum honore habetote.

30 Quoniam propter opus Christi usque ad mortem accessit, tradens animam suam, ut impleret id, quod ex vobis deerat erga meum obsequium.

CA-

CAPUT III.

Nemo in legalibus gloriari potest, alioqui Paulo id maxime conveniret: qui tamen omnia hæc detrimentum arbitratus est quo Dei justitiam ex fide in Christum adipisceretur, semper proficiens ut tandem perfectionem consequeretur: quapropter Philippenses hortatur ut ipsum, & non dyscolos, crucis Christi inimicos, imitentur.

A 1 DE cætero fratres mei gaudete in Domino. Eadem vobis scribere mihi quidem non pigrum, vobis autem necessarium.
2 Videte canes, videte malos operarios, videte concisionem.
3 Nos enim sumus circumcisio, qui spiritu servimus Deo & gloriamur in Christo Jesu, & non in carne fiduciam habentes:
4 Quamquam ego habeam confidentiam & in carne. Si quis alius videtur confidere in carne, ego magis,
5 Circumcisus octavo die, ex genere Israel,
* Act. 23.6. de tribu Benjamin, Hebræus ex Hebræis, * secundum legem Pharisæus,
6 Secundum æmulationem persequens Ecclesiam Dei, secundum justitiam, quæ in lege est, conversatus sine querela.
B 7 Sed quæ mihi fuerint lucra, hæc arbitratus sum propter Christum detrimenta.
8 Verumtamē existimo omnia detrimentū esse, propter eminentē scientiā Jesu Christi Domini mei: propter quē omnia detrimentū feci, & arbitror ut stercora, ut Christum lucrifaciā,
9 Et inveniar in illo, non habens meam justitiam, quæ ex lege est, sed illam, quæ ex fide est Christi Jesu: quæ ex Deo est justitia in fide,
C 10 Ad cognoscendum illum, & virtutem resurrectionis ejus, & societatem passionum illius: configuratus morti ejus:
11 Si quo modo occurram ad resurrectionem, quæ est ex mortuis.
12 Non quod jā acceperim, aut jam perfectus sim: sequor autem, si quo modo comprehēdam in quo & comprehensus sum à Christo Jesu.
13 Fratres, ego me nō arbitror cōprehendisse. Unum autē, quæ quidē retro sunt obliviscens, ad ea vero quæ sunt priora extendens meipsū,
14 Ad destinatum persequor, ad bravium supernæ vocationis Dei in Christo Jesu.
15 Quicumque ergo perfecti sumus, hoc sentiamus: & si quid aliter sapitis, & hoc vobis Deus revelabit.
D 16 Verumtamen ad quod pervenimus, ut idem sapiamus: & in eadem permaneamus regula.
17 Imitatores mei estote fratres, & observate eos qui ita ambulant, sicut habetis formam nostram.
Rom. 16.17. 18 * Multi enim ambulant, quos sæpe dicebam vobis (nunc autem & flens dico) inimicos crucis Christi:
19 Quorum finis interitus: quorum deus venter est: & gloria in confusione ipsorum, qui terrena sapiunt.
20 Nostra autem conversatio in cœlis est: unde etiam Salvatorem expectamus Dominum nostrum Jesum Christum,
21 Qui reformabit corpus humilitatis nostræ, configuratum corpori claritatis suæ secundum operationem, qua etiam possit subjicere sibi omnia.

CAPUT IV.

Ad perseverantiam & spirituale gaudium, modestiam, preces & gratiarum actiones eos componit, pacem Dei ipsis exoptans; utque mordicus teneant quæcumque Dei sunt; laudans ipsos, quod per Epaphroditum necessaria ad ipsum miserint.

1 ITaque fratres mei charissimi & desiderantissimi, gaudium meum, & corona mea: A
sic state in Domino, charissimi.
2 Evodiam rogo, & Syntychen deprecor, idipsum sapere in Domino.
3 Etiam rogo & te germane compar, adjuva illas, quæ mecum laboraverunt in Evangelio cum Clemente, & ceteris adjutoribus meis, quorum nomina sunt in libro vitæ.
4 Gaudete in Domino semper: iterum dico gaudete.
5 Modestia vestra nota sit omnibus hominibus: Dominus prope est,
6 Nihil soliciti sitis: sed in omni oratione, & B
obsecratione, cum gratiarum actione, petitiones vestræ innotescant apud Deum.
7 Et pax Dei, quæ exuperat omnem sensum, custodiat corda vestra, & intelligentias vestras, in Christo Jesu.
8 De cetero fratres, quæcumque sunt vera, quæcumque pudica, quæcumque justa, quæcumque sancta, quæcumque amabilia, quæcumque bonæ famæ, siqua virtus, siqua laus disciplinæ, hæc cogitate.
9 Quæ & didicistis, & accepistis, & audistis, C
& vidistis in me, hæc agite: & Deus pacis erit vobiscum.
10 Gavisus sum autem in Domino vehementer, quoniam tandem aliquando refloruistis pro me sentire: sicut & sentiebatis: occupati autem eratis.
11 Non quasi propter penuriam dico: ego enim didici, in quibus sum, sufficiens esse.
12 Scio & humiliari, scio & abundare: (ubique & in omnibus institutus sum) & satiari, & esurire, & abundare, & penuriam pati.
13 Omnia possum in eo, qui me confortat.
14 Verumtamen bene fecistis, communicantes tribulationi meæ.
15 Scitis autem & vos Philippenses, quod in D
principio Evangelii, quando profectus sum à Macedonia, nulla mihi Ecclesia communicavit in ratione dati & accepti, nisi vos soli:
16 Quia & Thessalonicam semel & bis in usum mihi misistis.
17 Non quia quæro datum, sed requiro fructum abundantem in ratione vestra.
18 Habeo autem omnia, & abundo: repletus sum, acceptis ab Epaphrodito quæ misistis, odorem suavitatis, hostiam acceptam, placentem Deo.
19 * Deus autem meus impleat omne desiderium vestrum, secundum divitias suas, in gloria in Christo Jesu. *Rom. 11.36.
20 Deo autem & Patri nostro gloria in sæcula sæculorum: Amen.
21 Salutate omnem sanctum in Christo Jesu.
22 Salutant vos, qui mecum sunt, fratres. Salutant vos omnes sancti, maxime autem qui de Cæsaris domo sunt.
23 Gratia Domini nostri Jesu Christi cum spiritu vestro. Amen.

EPISTOLA
B. PAULI APOSTOLI
AD COLOSSENSES.

CAPUT I.

Audita fide, charitate ac spe Colossensium, orat pro ipsis Apostolus, quo in scientia Dei bonisque operibus perficiantur : Christum Dei imaginem dicit : per quem omnia creata sunt, & qui caput est Ecclesiæ, quo omnia pacificata sunt : hortatur ergo ut immobiles in fide permaneant : seque dicit effectum Christi ministrum, ad prædicandum mysterium à sæculis absconditum, & nunc manifestatum.

A 1 PAULUS Apostolus Jesu
Christi per voluntatem
Dei, & Timotheus frater :
2 Eis, qui sunt Colossis,
sanctis, & fidelibus fratribus in Christo Jesu.
3 Gratia vobis & pax à
Deo Patre nostro & Domino Jesu Christo. Gratias agimus Deo, & Patri Domini nostri Jesu Christi, semper pro vobis orantes :
4 Audientes fidem vestram in Christo Jesu,
& dilectionem quam habetis in sanctos omnes,
5 Propter spem, quæ reposita est vobis in cælis: quam audistis in verbo veritatis Evangelii:
6 Quod pervenit ad vos, sicut & in universo mundo est, & fructificat, & crescit, sicut in vobis, ex ea die qua audistis, & cognovistis gratiam Dei in veritate,
7 Sicut didicistis ab Epaphra charissimo conservo nostro, qui est fidelis pro vobis minister Christi Jesu,
B 8 Qui etiam manifestavit nobis dilectionem vestram in spiritu.
9 Ideo & nos ex qua die audivimus, non cessamus pro vobis orantes, & postulantes ut impleamini agnitione voluntatis ejus, in omni sapientia & intellectu spiritali :
10 Ut ambuletis digne Deo per omnia placentes : in omni opere bono fructificantes, & crescentes in scientia Dei :
11 In omni virtute confortati secundum potentiam claritatis ejus, in omni patientia & longanimitate cum gaudio,
12 Gratias agentes Deo Patri, qui dignos nos fecit in partem sortis sanctorum in lumine :
13 Qui eripuit nos de potestate tenebrarum, & transtulit in regnum filii dilectionis suæ ;
14 In quo habemus redemptionem per sanguinem ejus, remissionem peccatorum :
15 Qui est imago Dei invisibilis, primogenitus omnis creaturæ :
C 16 *Quoniã in ipso cõdita sũt universa in cælis, & in terra, visibilia, & invisibilia, sive throni, sive dominationes, sive principatus, sive potestates: omnia per ipsum, & in ipso creata sũt:

*Ioan. 1.a.3.

17 Et ipse est ante omnes, & omnia in ipso constant.
18 Et ipse est caput corporis Ecclesiæ, * qui est principium, primogenitus ex mortuis : ut sit in omnibus ipse primatum teneas.
19 Quia in ipso complacuit, omnem plenitudinem inhabitare :

*1Cor. 15.c.21. Apoc. 1.b.5.

20 Et per eum reconciliare omnia in ipsum, pacificans per sanguinem crucis ejus, sive quæ in terris, sive quæ in cœlis sunt.
21 Et vos cum essetis aliquando alienati, & inimici sensu in operibus malis :
22 Nunc autem reconciliavit in corpore carnis ejus per mortem, exhibere vos sanctos, & immaculatos, & irreprehensibiles coram ipso :
23 Si tamen permanetis in fide fundati, & D
stabiles, & immobiles à spe Evangelii, quod audistis, quod prædicatum est in universa creatura, quæ sub cœlo est, cujus factus sum ego Paulus minister.
24 Qui nunc gaudeo in passionibus pro vobis, & adimpleo ea quæ desunt passionũ Christi, in carne mea, pro corpore ejus, quod est Ecclesia:
25 Cujus factus sum ego minister secundum dispensationem Dei, quæ data est mihi in vos, ut impleam verbum Dei :
26 Mysterium, quod absconditum fuit à sæculis, & generationibus, nunc autem manifestatum est sanctis ejus,
27 Quibus voluit Deus notas facere divitias gloriæ sacramenti hujus in Gentibus, quod est Christus, in vobis, spes gloriæ,
28 Quem nos annuntiamus, corripientes omnem hominem, & docentes omnem hominem, in omni sapientia, ut exhibeamus omnem hominem perfectum in Christo Jesu,
29 In quo & laboro, certando secundum operationẽ ejus, quã operatur in me in virtute.

CAPUT II.

Hortatur ut caveant ne ullis aut persuasionibus, aut imposturis philosophorum, seu legem inducere volentium, seducantur à Christi fide : per quem à peccatis, potestate diaboli, & ab adverso ipsis chirographo liberati sunt, ut nunc legalia decreta nullo in pretio sint habenda.

1 VOlo enim vos scire qualem solicitudinem habeam pro vobis, & pro iis qui A
sunt Laodiciæ, & quicumque non viderunt faciem meam in carne :
2 Ut consolentur corda ipsorum, instructi in charitate, & in omnes divitias plenitudinis intellectus, in agnitionem mysterii Dei patris & Christi Jesu :
3 In quo sunt omnes thesauri sapientiæ & scientiæ absconditi.
4 Hoc autem dico, ut nemo vos decipiat in sublimitate sermonum.

*1.Cor. 5 * Nam etsi corpore absens sum, sed spiritu
5.b.3. vobiscum sum: gaudens, & videns ordinem vestrum, & firmamentum ejus, quæ in Christo est, fidei vestræ.

B 6 Sicut ergo accepistis Jesum Christum Dominum, in ipso ambulate,

7 Radicati, & superædificati in ipso, & confirmati fide, sicut & didicistis, abundantes in illo in gratiarum actione.

8 Videte ne quis vos decipiat per philosophiam, & inanem fallaciam, secundum traditionem hominum, secundum elementa mundi, & non secundum Christum:

9 Quia in ipso inhabitat omnis plenitudo divinitatis corporaliter:

10 Et estis in illo repleti, qui est caput omnis principatus, & potestatis:

C 11 In quo & circumcisi estis circumcisione non manu facta in expoliatione corporis carnis, sed in circumcisione Christi:

12 Consepulti ei in baptismo, in quo & resurrexistis per fidem operationis Dei, qui suscitavit illum à mortuis.

*Eph. 13 * Et vos cum mortui essetis in delictis, &
2.a.1. præputio carnis vestræ, convivificavit cum illo, donans vobis omnia delicta:

14 Delens quod adversus nos erat chirographum decreti, quod erat contrarium nobis, & ipsum tulit de medio, affigens illud cruci:

15 Et expolians principatus, & potestates, traduxit confidenter, palam triumphans illos in semetipso.

16 Nemo ergo vos judicet in cibo, aut in potu, aut in parte diei festi, aut neomeniæ, aut sabbatorum:

17 Quæ sunt umbra futurorum: corpus autem Christi.

D 18 * Nemo vos seducat volens in humilitate,
*Matt. & religione angelorum, quæ non vidit ambu-
24.a.4. lans frustra inflatus sensu carnis suæ,

19 Et non tenens caput, ex quo totum corpus, per nexus & conjunctiones subministratum & constructum, crescit in augmentum Dei.

20 Si ergo mortui estis cum Christo ab elementis hujus mundi: quid adhuc tamquam viventes in mundo decernitis?

21 Ne tetigeritis, neque gustaveritis, neque contrectaveritis:

22 Quæ sunt omnia in interitum ipso usu, secundum præcepta & doctrinas hominum:

23 Quæ sunt rationem quidem habentia sapientiæ in superstitione, & humilitate, & non ad parcendum corpori, non in honore aliquo ad saturitatem carnis.

CAPUT III.

In moribus eos informat, ut exuto veteri homine cum actibus suis, quos hic explicat, novum induant, in quo non est distinctio nationis aut conditionis; assumantque virtutes, ac variis modis Deum laudent, cuncta ad ipsum referentes: docet deinde quomodo se habere debeant uxores & mariti, filii & patres, servi ac domini.

A 1 Igitur, si consurrexistis cum Christo, quæ sursum sunt quærite, ubi Christus est in dextera Dei sedens:

2 Quæ sursum sunt sapite, non quæ super terram.

3 Mortui enim estis, & vita vestra est abscondita cum Christo in Deo.

4 Cum Christus apparuerit, vita vestra; tunc & vos apparebitis cum ipso in gloria.

5 * Mortificate ergo membra vestra, quæ sunt super terram; fornicationem, immunditiam, libidinem, concupiscentiam malam, & avaritiam, quæ est simulacrorum servitus: *Eph. 5.a.3.

6 Propter quæ venit ira Dei super filios incredulitatis:

7 In quibus & vos ambulastis aliquando, cum viveretis in illis.

8 * Nunc autem deponite & vos omnia; B
iram, indignationem, malitiam, blasphemiam, *Rom
turpem sermonem de ore vestro. 9.a.4.

9 Nolite mentiri invicem, expoliantes vos Eph.4.
veterem hominem cum actibus suis, c.22.

10 Et induentes novum, eum qui renovatur Hebr.
in agnitionem, secundum imaginem ejus qui 12.a.1.
creavit illum. 1. Pet.

11 Ubi non est Gentilis, & Judæus, circum- 2.a.1.
cisio, & præputium, Barbarus, & Scytha, ser- & 4.a.2
vus, & liber: sed omnia, & in omnibus Christus.

12 * Induite vos ergo sicut electi Dei, sancti, *Eph.
& dilecti, viscera misericordiæ, benignitatem, 6.b.12.
humilitatem, modestiam, patientiam:

13 Supportantes invicem, & donantes vobis- C
metipsis, si quis adversus aliquem habet querelam: sicut & Dominus donavit vobis, ita & vos.

14 Super omnia autem hæc, charitatem habete, quod est vinculum perfectionis:

15 Et pax Christi exultet in cordibus vestris, in qua & vocati estis in uno corpore: & grati estote.

16 Verbum Christi habitet in vobis abundanter, in omni sapientia, docentes & commonentes vosmetipsos, psalmis, hymnis, & canticis spiritualibus, in gratia cantantes in cordibus vestris Deo.

17 * Omne quodcumque facitis in verbo aut *1.Cor.
in opere, omnia in nomine Domini Jesu Chri- 10.g.31
sti, gratias agentes Deo & Patri per ipsum. *Eph.

18 * Mulieres subditæ estote viris, sicut opor- 5.c.22.
tet, in Domino. 1 Petr.

19 Viri diligite uxores vestras, & nolite ama- 3.a.1.
ri esse ad illas. D

20 *Filii obedite parentibus per omnia: hoc *Eph.
enim placitum est in Domino. 6.a.1.

21 * Patres, nolite ad indignationem provo- *Eph.
care filios vestros, ut non pusillo animo fiant. 6.a.4.

22 Servi obedite per omnia dominis carnali- Tit. 2.
libus, non ad oculum servientes, quasi homi- c.9.
nibus placentes, sed in simplicitate cordis, ti- 1 Petr.
mentes Deum. 2.c.18.

23 Quodcumque facitis, ex animo operamini, sicut Domino, & non hominibus:

24 Scientes quod à Domino accipietis retributionem hereditatis. Domino Christo servite.

25 *Qui enim injuriam facit, recipiet id quod *Rom.
inique gessit: & non est personarum acceptio 2.b.11.
apud Deum.

CAPUT IV.

Pro se cupit ipsos precari, & caute ac discrete cum infidelibus conversari: mittitque qui manifestent eis quæ apud ipsum agantur, & variorum salutationes adscribit, cupiens ut & hæc & similiter Laodicensium epistola apud utramque legatur Ecclesiam.

1 Domini, quod justum est & æquum, A
servis præstate: scientes quod & vos

Dominum habetis in cœlo.
Luc. 18.a.1. 2 * Orationi inſtate, vigilantes in ea in gratiarum actione:
*1 Theſ. 5.d.17. Epheſ. 6.c.18. 2 Theſ. 3.a.1. 3 * Orantes ſimul & pro nobis, ut Deus aperiat nobis oſtium ſermonis ad loquendum myſterium Chriſti (propter quod etiam vinctus ſum)
4 Ut manifeſtē illud ita ut oportet me loqui.
*Ephe. 5.d.15. 5 * In ſapientia ambulate ad eos qui foris ſunt; tempus redimentes.
B 6 Sermo veſter ſemper in gratia ſale ſit conditus, ut ſciatis quomodo oporteat vos unicuique reſpondere.
7 Quæ circa me ſunt, omnia vobis nota faciet Tychicus, chariſſimus frater, & fidelis miniſter, & conſervus in Domino:
8 Quē miſi ad vos ad hoc ipſum, ut cognoſcat quæ circa vos ſunt, & cōſoletur corda veſtra,
9 Cum Oneſimo chariſſimo, & fideli fratre, qui ex vobis eſt. Omnia, quæ hic aguntur, nota facient vobis.
C 10 Salutat vos Ariſtarchus cōcaptivus meus, & Marcus cōſobrinus Barnabæ, de quo accepiſtis mandata: ſi venerit ad vos, excipite illum:
11 Et Jeſus, qui dicitur Juſtus: qui ſunt ex circumciſione: hi ſoli ſunt adjutores mei in regno Dei, qui mihi fuerunt ſolatio.
12 Salutat vos Epaphras, qui ex vobis eſt, ſervus Chriſti Jeſu, ſemper ſolicitus pro vobis in orationibus, ut ſtetis perfecti, & pleni in omni voluntate Dei.
13 Teſtimonium enim illi perhibeo, quod habet multum laborem pro vobis, & pro iis qui ſunt Laodiciæ, & qui Hierapoli. D
14 Salutat vos * Lucas medicus chariſſimus, & Demas. *2 Ti. 4.a.1.
15 Salutate fratres, qui ſunt Laodiciæ, & Nympham, & quæ in domo ejus eſt, Eccleſiā.
16 Et cum lecta fuerit apud vos epiſtola hęc, facite ut & in Laodicenſium Eccleſia legatur: & eam, quæ Laodicenſium eſt, vos legatis.
17 Et dicite Archippo: Vide miniſterium, quod accepiſti in Domino, ut illud impleas.
18 Salutatio, mea manu Pauli. Memores eſtote vinculorum meorum. Gratia vobiſcum. Amen.

EPISTOLA
B. PAULI APOSTOLI
AD THESSALONICENSES I.

CAPUT I.

Theſſalonicenſes commendat, actis Deo gratiis, quod ſuſceptam ſemel fidem ſervaverint, Pauli, imo ipſius Domini imitatores effecti, ac forma reliquis credentibus, palam oſtendentes, quem apud ipſos fructum Pauli prædicatio habuerit.

A 1 PAulus, & Silvanus, & Timotheus, Eccleſiæ Theſſalonicēſium in Deo Patre, & Dño, Jeſu Chriſto.
B 2 Gratia vobis, & pax. Gratias agimus Deo ſēper pro omnibus vobis, memoriam veſtri facientes in orationibus noſtris ſine intermiſſione,
3 Memores operis fidei veſtræ, & laboris, & charitatis, & ſuſtinentiæ ſpei Domini noſtri Jeſu Chriſti, ante Deum & Patrem noſtrum:
4 Scientes fratres, dilecti a Deo, electionem veſtram:
C 5 Quia Evangelium noſtrum non fuit ad vos in ſermone tantum, ſed & in virtute, & in ſpiritu ſancto, & in plenitudine multa, ſicut ſcitis quales fuerimus in vobis propter vos.
6 Et vos imitatores noſtri facti eſtis, & Domini, excipientes verbum in tribulatione multa, cum gaudio Spiritus ſancti:
7 Ita ut facti ſitis forma omnibus credentibus in Macedonia, & in Achaia.
D 8 A vobis enim diffamatus eſt ſermo Domini, non ſolum in Macedonia, & in Achaia, ſed & in omni loco fides veſtra, quę eſt ad Deum, profecta eſt, ita ut non ſit nobis neceſſe quidquam loqui.
9 Ipſi enim de nobis annuntiant qualem introitum habuerimus ad vos: & quomodo converſi eſtis ad Deum à ſimulacris, ſervire Deo vivo, & vero,
10 Et expectare Filium ejus de cęlis (quem ſuſcitavit ex mortuis) Jeſum, qui eripuit nos ab ira ventura.

CAPUT II.

Oſtendit quam ſincerum ſe exhibuerit in prædicando ipſis Evangelio, gratias Deo agens quod ſuſceptum Dei verbum ſedulo ſervaverint, paſſi multa à contribulibus, ſicut Eccleſiæ Judææ à Judæis, qui una cum Chriſto etiam pios omnes perſequuntur: declarat etiam quam ardentem gerat erga ipſos affectum.

1 NAm ipſi ſcitis, fratres, introitum noſtrum ad vos, quia non inanis fuit: A
2 Sed ante paſſi, & * contumeliis affecti (ſicut ſcitis) in Philippis, fiduciam habuimus in Deo noſtro, loqui ad vos Evangelium Dei in multa ſolicitudine. * Act. 16.d.
3 Exhortatio enim noſtra non de errore, neque de immunditia, neque in dolo,
4 Sed ſicut probati ſumus à Deo ut crederetur nobis Evangelium: ita loquimur, non quaſi hominibus placentes, ſed Deo, qui probat corda noſtra.
5 Neque enim aliquando fuimus in ſermone adulationis: ſicut ſcitis: neque in occaſione avaritiæ: Deus teſtis eſt:

6 Nec

6 Nec quærentes ab hominibus gloriam, neque a vobis, neque ab aliis.

B 7 Cum possemus vobis oneri esse ut Christi Apostoli: sed facti sumus parvuli in medio vestrum, tamquam si nutrix foveat filios suos.

8 Ita desiderantes vos, cupide volebamus tradere vobis non solum Evangelium Dei, sed etiam animas nostras: quoniam charissimi nobis facti estis.

9 Memores enim estis fratres laboris nostri, & fatigationis: * nocte ac die operantes, ne quem vestrum gravaremus, prædicavimus in vobis Evangelium Dei.

*Act. 20.g.34. 1.Cor. 4.c.12. 2.Thes. 3.b.8.

10 Vos testes estis, & Deus, quam sancte & iuste, & sine querela, vobis, qui credidistis, fuimus:

C 11 Sicut scitis, qualiter unumquemque vestrum (sicut pater filios suos)

12 Deprecantes vos & consolantes, testificati sumus, ut ambularetis digne Deo, qui vocavit vos in suum regnum & gloriam.

13 Ideo & nos gratias agimus Deo sine intermissione: quoniam cum accepissetis a nobis verbum auditus Dei, accepistis illud, non ut verbum hominum, sed (sicut est vere) verbum Dei, qui operatur in vobis, qui credidistis.

14 Vos enim imitatores facti estis fratres Ecclesiarum Dei, quæ sunt in Iudæa in Christo Iesu: quia eadem passi estis & vos a contribulibus vestris, sicut & ipsi a Iudæis:

D 15 Qui & Dominū occiderunt Iesum, & Prophetas, & nos persecuti sunt, & Deo non placent, & omnibus hominibus adversantur;

16 Prohibentes nos Gentibus loqui ut salvæ fiant, ut impleant peccata sua semper: pervenit enim ira Dei super illos vsque in finem.

17 Nos autem fratres desolati a vobis ad tempus horæ, aspectu, non corde, abundantius festinavimus faciem vestram videre cum multo desiderio.

18 Quoniam voluimus venire ad vos: ego quidem Paulus, & semel, & iterum, sed impedivit nos satanas.

19 Quæ est enim nostra spes, aut gaudium, aut corona gloriæ? Nonne vos ante Dominum nostrum Iesum Christum estis in adventu eius?

20 Vos enim estis gloria nostra & gaudium.

CAPUT III.

Metuens ne propter suas afflictiones à fide moverentur, misit ad eos Timotheum, qui ipsos roboraret: illo autem reverso gratias Deo agit quod in fide ac dilectione firmi permanserint: ostendens quantum cupiat illos invisere ut suppleat quod deest fidei ipsorum.

A 1 PRopter quod non sustinentes amplius, placuit nobis remanere Athenis, solis:

2 * Et misimus Timotheum fratrem nostrum, & ministrum Dei in Euangelio Christi, ad confirmandos vos, & exhortandos pro fide vestra:

* Act. 16.a.1.

3 Ut nemo moveatur in tribulationibus istis: ipsi enim scitis quod in hoc positi sumus.

4 Nam & cum apud vos essemus, prædicebamus vobis passuros nos tribulationes, sicut & factum est, & scitis.

B 5 Propterea & ego amplius non sustinens, misi ad cognoscendam fidem vestram: ne forte tentaverit vos is qui tentat, & inanis fiat labor noster.

6 Nunc autem veniente Timotheo ad nos à vobis, & annuntiante nobis fidem & charitatem vestram, & quia memoriam nostri habetis bonam semper, desiderantes nos videre, sicut & nos quoque vos: C

7 Ideo consolati sumus fratres in vobis, in omni necessitate & tribulatione nostra, per fidem vestram,

8 Quonia nunc vivimus, si vos statis in Dño.

9 Quam enim gratiarum actionem possumus Deo retribuere pro vobis, in omni gaudio, quo gaudemus propter vos ante Deum nostrum,

10 Nocte ac die abundantius orantes, ut videamus faciem vestram, & compleamus ea quæ desunt fidei vestræ?

11 Ipse autem Deus & Pater noster, & Dominus noster Iesus Christus, dirigat viam nostram ad vos. D

12 Vos autem Dominus multiplicet, & abundare faciat charitatem vestram in invicem, & in omnes, quemadmodum & nos in vobis:

13 Ad confirmanda corda vestra sine querela in sanctitate, ante Deum & Patrem nostrum, in adventu Domini nostri Iesu Christi cum omnibus sanctis ejus. Amen.

CAPUT IV.

Hortatur ut tradita sibi præcepta observent, abstinentes à fornicatione, ac se mutuo diligentes manibusq; operantes, quò nullius quidquam desiderare cogantur: docet modum nostræ resurrectionis, ne inordinata tristitia se crucient propter eos qui moriuntur.

1 DE cetero ergo, fratres, rogamus vos & obsecramus in Domino Iesu, ut quemadmodum accepistis à nobis, quomodo oporteat vos ambulare, & placere Deo, sic & ambuletis, ut abundetis magis. A

*Rom. 12.a.1. Ephes. 5.d.17.

2 Scitis enim quæ præcepta dederim vobis per Dominum Iesum.

3 * Hæc est enim voluntas Dei, sanctificatio vestra: ut abstineatis vos a fornicatione;

4 Ut sciat unusquisque vestrum vas suum possidere in sanctificatione, & honore;

5 Non in passione desiderij, sicut & Gentes, quæ ignorant Deum:

6 Et ne quis supergrediatur, neque circumveniat in negotio fratrem suum: quoniam vindex est Dominus de his omnibus, sicut prædiximus vobis, & testificati sumus. B

7 Non enim vocavit nos Deus in immunditiam, sed in sanctificationem.

8 Itaque qui hæc spernit, non hominem spernit sed Deum: qui etiam dedit Spiritum suum sanctum in nobis.

9 De charitate autem fraternitatis non necesse habemus scribere vobis. * Ipsi enim vos à Deo didicistis ut diligatis invicem.

*Ioan. 13.d.34 & 15.b. 17. 1.Ioan. 2.b.10. & 4. a. 3.

10 Etenim illud facitis in omnes fratres in universa Macedonia. Rogamus autem vos fratres ut abundetis magis,

11 Et operam detis ut quieti sitis, & ut vestrum negotium agatis, & operemini manibus vestris, sicut præcepimus vobis: & ut honeste ambuletis ad eos qui foris sunt: & nullius aliquid desideretis. C

12 Nolumus autem vos ignorare fratres de dormientibus, ut non contristemini, sicut & ceteri, qui spem non habent.

13 Si enim credimus quod Iesus mortuus est, & re-

& resurrexit: ita & Deus eos, qui dormierunt
per Iesum, adducet cum eo.
14 Hoc enim vobis dicimus in verbo Domi-
*1Cor. 15 d.23 ni, * quia nos, qui vivimus, qui residui sumus
in adventum Domini, non præveniemus eos,
qui dormierunt.
D 15 Quoniam ipse Dominus in jussu, & in vo-
ce Archangeli, & in tuba Dei descendet de
cælo: & mortui, qui in Christo sunt, resurgent
primi.
16 Deinde nos, qui vivimus, qui relinquimur,
simul rapiemur cum illis in nubibus obviam
Christo in aera, & sic semper cum Domino eri-
mus.
17 Itaque cōsolamini invicem in verbis istis.

CAPUT V.

Diem iudicii dicit insperatum adfuturum, qui tamen ipsos non potest incautos opprimere, cum semper ad illum se præparent, ad quod illos etiam hortatur: monet quoque de obedientia erga suos præfectos, & quomodo erga invicem & erga Deum se habere debeant: orat pro ipsis, utque pro se orent precatur.

1 DE temporibus autem, & momentis, fra-
tres, non indigetis ut scribamus vobis.
A *1.Pet 3. c.6. 2 * Ipsi enim diligenter scitis, quia dies Do-
mini, sicut fur in nocte, ita veniet.
Apoc. 5.a 3.& 16.c.15 3 Cum enim dixerint pax, & securitas; tunc
repentinus eis superveniet interitus, sicut dolor
in utero habenti, & non effugient.
4 Uos autem fratres non estis in tenebris, ut
vos dies illa tamquam fur comprehendat:
5 Omnes enim vos filij lucis estis & filij diei:
non sumus noctis, neque tenebrarum.
6 Igitur non dormiamus sicut & ceteri, sed
vigilemus, & sobrij simus.
7 Qui enim dormiunt, nocte dormiunt: &
qui ebrij sunt, nocte ebrij sunt.
*Isaiæ 59.c.17 8 Nos autem, qui diei sumus, sobrij simus *
induti loricam fidei & charitatis, & galeam
spem salutis:
9 Quoniam non posuit nos Deus in iram, sed B
in acquisitionem salutis per Dominum nostrum Eph.6. c.17.
Jesum Christum,
10 Qui mortuus est pro nobis: ut sive vigile-
mus, sive dormiamus, simul cum illo viua-
mus.
11 Propter quod consolamini invicem, & C
ædificate alterutrum, sicut & facitis.
12 Rogamus autem vos fratres, ut noveritis
eos, qui laborant inter vos, & præsunt vobis
in Domino, & monent vos,
13 Ut habeatis illos abundantius in charitate
propter opus illorum: pacem habete cum eis.
14 Rogamus autem vos fratres, corripite in-
quietos, consolamini pusillanimes, suscipite
infirmos, patientes estote ad omnes.
15 * Uidete ne quis malum pro malo alicui *Pro. 7.c.13
reddat: sed semper quod bonum est sectamini &20.d.22.
in invicem, & in omnes.
16 Semper gaudete. Rom.
17 * Sine intermissione orate. 12.d.17
18 In omnibus gratias agite: hæc est enim 1 Pet.3
voluntas Dei in Christo Jesu, in omnibus vo- b.9
bis. Eccl.
19 Spiritum nolite extinguere. 28.c.12
20 Prophetias nolite spernere. D
21 Omnia autem probate: quod bonum est *Luc.
tenete. 18.a.1.
22 Ab omni specie mala abstinete vos. Colos. 4.a.9.
23 Ipse autem Deus pacis sanctificet vos per
omnia: ut integer spiritus vester, & anima &
corpus sine querela in adventu Domini nostri
Jesu Christi servetur.
24 * Fidelis est, qui vocavit vos: qui etiam *1Cor.
faciet. 1.b.9.
25 Fratres orate pro nobis.
25 Salutate fratres omnes in osculo sancto.
27 Adjuro vos per Dominum, ut legatur epi-
stola hæc omnibus sanctis fratribus.
28 Gratia Domini nostri Jesu Christi vobis-
cum. Amen.

EPISTOLA
B. PAVLI APOSTOLI
AD THESSALONICENSES II.

CAPUT I.

Gratias Deo agit pro fide ac tolerantia Thessalonicensium in persecutionibus, propter quas dicit illos gloriam, adversarios vero ultionem in die judicii recepturos; orans ut digni habeantur vocatione Dei.

A 1 PAulus, & Siluanus, & Ti-
motheus, Ecclesiæ Thes-
salonicensium in Deo Pa-
tre nostro, & Domino Je-
su Christo.
2 Gratia vobis & pax à
Deo Patre nostro & Do-
mino Iesu Christo.
3 Gratias agere debemus semper Deo pro vo-
bis, fratres, ita ut dignum est, quoniam super-
crescit fides vestra, & abundat charitas uniuſ-
cujusque vestrum in invicem:
4 Ita ut & nos ipsi in vobis gloriemur in Ec-
clesiis Dei, pro patientia vestra, & fide, & in B
omnibus persecutionibus vestris, & tribulatio-
nibus, quas sustinetis
5 In exemplum justi judicij Dei, vt digni ha-
beamini in regno Dei, pro quo & patimini.
6 Si tamen justum est apud Deum, retribuere
tribulationem iis qui vos tribulant: C
7 Et vobis, qui tribulamini, requiem nobis-
cum in revelatione Domini Jesu, de cælo cum
angelis virtutis ejus,
8 In flamma ignis dantis vindictam iis qui
non

non noverunt Deum, & qui non obediunt Evangelio Domini nostri Jesu Christi.

9 Qui pœnas dabunt in interitu æternas à facie Domini, & a gloria virtutis ejus:

D 10 Cum venerit glorificari in sanctis suis, & admirabilis fieri in omnibus qui crediderunt: quia creditum est testimonium nostrum super vos in die illo.

11 In quo etiam oramus semper pro vobis: ut dignetur vos vocatione sua Deus noster, & impleat omnem voluntatem bonitatis, & opus fidei in virtute,

12 Ut clarificetur nomen Domini nostri Jesu Christi in vobis, & vos in illo, secundum gratiam Dei nostri, & Domini Jesu Christi.

CAPUT II.

De die Domini monet ne credant seductoribus, ostendens venturum prius filium perditionis, qui varia edet prodigia fallacia, quibus reprobi seducentur: de electione & fide Thessalonicensium gratias agit, monens ut servent acceptas ab ipso traditiones, & pro eorum consolatione ac confirmatione orat.

A 1 Rogamus autem vos fratres, per adventum Domini nostri Jesu Christi, & nostræ congregationis in ipsum:

2 Ut non cito moveamini à vestro sensu, neque terreamini, neque per spiritum, neque per sermonem, neque per epistolam tamquam per nos missam, quasi instet dies Domini.

*Eph. 5. b. 6. 3 * Nequis vos seducat ullo modo: quoniam nisi venerit discessio primum, & revelatus fuerit homo peccati, filius perditionis,

B 4 Qui adversatur, & extollitur supra omne quod dicitur Deus, aut quod colitur, ita ut in templo Dei sedeat ostendere se tamquam sit Deus.

5 Non retinetis quod cum adhuc essem apud vos, hæc dicebam vobis?

6 Et nunc quid detineat scitis, ut reveletur, in suo tempore.

7 Nam mysterium jam operatur iniquitatis: tantum ut qui tenet nunc, teneat, donec de medio fiat.

C 8 Et tunc revelabitur ille iniquus, * quem Dominus Jesus interficiet spiritu oris sui, & destruet illustratione adventus sui eum: *Isa. 11. a. 4.

9 Cujus est adventus secundum operationem satanæ, in omni virtute, & signis, & prodigiis mendacibus,

10 Et in omni seductione iniquitatis iis qui pereunt: eo quod charitatem veritatis non receperunt ut salvi fierent. Ideo mittet illis Deus operationem erroris, ut credant mendacio,

11 Ut judicentur omnes, qui non crediderunt veritati, sed consenserunt iniquitati.

12 Nos autem debemus gratias agere Deo semper pro vobis, fratres dilecti à Deo, quod elegerit vos Deus primitias in salutem, in sanctificatione spiritus, & in fide veritatis:

D 13 In qua & vocavit vos per Evangelium nostrum, in acquisitionem gloriæ Domini nostri Jesu Christi.

14 Itaque fratres state: & tenete traditiones quas didicistis, sive per sermonem, sive per epistolam nostram.

15 Ipse autem Dominus noster Jesus Christus, & Deus & Pater noster, qui dilexit nos, & dedit consolationem æternam, & spem bonam in gratia,

16 Exhortetur corda vestra, & confirmet in omni opere & sermone bono.

CAPUT III.

Cupit ut pro se precentur, confidens quod servaturi sint ipsius præcepta, monetque ut subtrahant se à Christianis nolentibus servare quæ ipse instituerat, nec manibus laborare, quod tamen ipsemet Paulus apud eos fecerat: cavet tamen ne tales ut inimicos existiment, sed ut fratres corripiant.

1 De cetero fratres orate pro nobis, ut sermo Dei currat, & clarificetur, sicut & apud vos: A Eph. 6. c. 18. Col. 4. b. 4.

2 Et ut liberemur ab importunis, & malis hominibus: non enim omnium est fides.

3 Fidelis autem Deus est, qui confirmabit vos, & custodiet a malo.

4 Confidimus autem de vobis, in Domino, quoniã quæ præcipimus, & facitis, & facietis. B

5 Dominus autem dirigat corda vestra in charitate Dei, & patientia Christi.

6 Denuntiamus autem vobis fratres in nomine Domini nostri Jesu Christi, ut subtrahatis vos ab omni fratre ambulante inordinate, & non secundum traditionem, quam acceperunt à nobis.

7 Ipsi enim scitis quemadmodum oporteat imitari nos: quoniam non inquieti fuimus inter vos:

8 * Neque gratis panem manducavimus ab aliquo, sed in labore, & in fatigatione, nocte & die operantes, ne quem vestrum gravaremus. * Act. 20. g. 34.

9 Non quasi non habuerimus potestatem, sed ut nosmetipsos formam daremus vobis ad imitandum nos. 1. Cor. 4. c. 12. 1. Thess. 3. b. 9.

10 Nam & cum essemus apud vos, hoc denuntiabamus vobis: quoniam si quis non vult operari, nec manducet. C

11 Audivimus enim inter vos quosdam ambulare inquiete, nihil operantes, sed curiose agentes.

12 Iis autem, qui ejusmodi sunt, denuntiamus, & obsecramus in Domino Jesu Christo: ut cum silentio operantes, suum panem manducent.

13 * Vos autem fratres nolite deficere benefacientes. * Gal. 6. c. 9.

14 Quod si quis non obedit verbo nostro per epistolam, hunc notate, & ne commisceamini cum illo, ut confundatur: D

15 Et nolite quasi inimicum existimare, sed corripite ut fratrem.

16 Ipse autem Dominus pacis, det vobis pacem sempiternam in omni loco. Dominus sit cum omnibus vobis.

17 Salutatio, mea manu Pauli: quod est signum in omni epistola. ita scribo.

18 Gratia Domini nostri Jesu Christi cum omnibus vobis. Amen.

EPISTO-

EPISTOLA
B. PAULI APOSTOLI
AD TIMOTHEUM PRIMA.

CAPUT I.

Præceptum revocat quod Timotheo tradiderat, de retrahendis quibusdam à perversa doctrina & tradenda; sana lex ob injustos posita est: Deo gratias agit, quod eum ab Ecclesiæ persecutione ad Apostolatum vocaverit: qui misericordiam consecutus est, ut ostendatur Dei longanimitas ad peccatorum informationem: Timotheum monet ut strenuum agat militem.

A 1 PAULUS Apostolus Jesu Christi secundum imperium Dei Salvatoris nostri, & Christi Jesu spei nostræ:

* Act. 16. a. 1. 2 * Timotheo dilecto filio in fide. Gratia, misericordia, & pax à Deo Patre, & Christo Jesu Domino nostro.

3 Sicut rogavi te ut remaneres Ephesi cum irem in Macedoniam, ut denuntiares quibusdam ne aliter docerent,

B 4 Neque intenderent fabulis, & genealogiis interminatis: quæ quæstiones præstant magis quam ædificationem Dei, quæ est in fide.

5 Finis autem præcepti est charitas de corde puro, & conscientia bona, & fide non ficta.

6 A quibus quidam aberrantes, conversi sunt in vaniloquium,

7 Volentes esse legis doctores, non intelligentes neque quæ loquuntur, neque de quibus affirmant.

*Rom. 7. c. 12. 8 * Scimus autem quia bona est lex, si quis ea legitime utatur:

9 Sciens hoc quia lex justo non est posita, sed injustis, & non subditis, impiis, & peccatoribus, sceleratis, & contaminatis, parricidis, & matricidis, homicidis,

10 Fornicariis, masculorum concubitoribus, plagiariis, mendacibus, & perjuris, & si quid aliud sanæ doctrinæ adversatur,

11 Quæ est secundum Evangelium gloriæ beati Dei, quod creditum est mihi.

C 12 Gratias ago ei, qui me confortavit, Christo Iesu Domino nostro, quia fidelem me existimavit, ponens in ministerio:

13 Qui prius blasphemus fui, & persecutor, & contumeliosus: sed misericordiam Dei consecutus sum, quia ignorans feci in incredulitate.

14 Superabundavit autem gratia Domini nostri, cum fide, & dilectione, quæ est in Christo Iesu.

*Matt. 9. b. 3. Marc. 2. c. 17. 15 Fidelis sermo, & omni acceptione dignus: * quod Christus Jesus venit in hunc mundum peccatores salvos facere, quorum primus ego sum.

16 Sed ideo misericordiam consecutus sum: ut in me primo ostenderet Christus Jesus omnem patientiam, ad informationem eorum, qui credituri sunt illi, in vitam æternam. D

17 Regi autem sæculorum immortali, invisibili, soli Deo, honor & gloria in sæcula sæculorum. Amen.

18 Hoc præceptum commendo tibi fili Timothee, secundum præcedentes in te prophetias, ut milites in illis bonam militiam,

19 Habens fidem, & bonam conscientiam, quam quidam repellentes, circa fidem naufragaverunt:

20 Ex quibus est Hymenæus, & Alexander: quos tradidi Satanæ, ut discant non blasphemare.

CAPUT II.

Vult pro regibus & magistratibus fieri orationes ac gratiarum actiones, unumque dicit esse Deum & unum mediatorem: quomodo orare debeant vir ac mulier, & quomodo hæc ornari debeat, cujus non est docere, sed in silentio discere.

1 OBsecro igitur primum omnium fieri obsecrationes, orationes, postulationes, gratiarum actiones, pro omnibus hominibus: A

2 Pro regibus, & omnibus qui in sublimitate sunt, ut quietam & tranquillam vitam agamus, in omni pietate, & castitate.

3 Hoc enim bonum est, & acceptum coram Salvatore nostro Deo,

4 Qui omnes homines vult salvos fieri, & ad agnitionem veritatis venire.

5 Unus enim Deus, unus & mediator Dei & hominum homo Christus Jesus: B

6 Qui dedit redemptionem semetipsum pro omnibus, testimonium temporibus suis:

7 In quo positus sum ego prædicator & Apostolus (veritatem dico, non mentior) doctor Gentium in fide, & veritate.

8 Volo ergo viros orare in omni loco, levantes puras manus sine ira & disceptatione. C

9 * Similiter & mulieres in habitu ornato, cum verecundia & sobrietate ornantes se, & non in tortis crinibus, aut auro, aut margaritis, vel veste pretiosa: *1. Pe 3. a. 3.

10 Sed quod decet mulieres, promittentes pietatem per opera bona.

11 Mulier in silentio discat cum omni subjectione.

12 * Docere autem mulieri non permitto, neque dominari in virum: sed esse in silentio. D *1. Co 14. f.

13 * Adam enim primus formatus est, deinde Heva: * Ge 1. d. 2

14 * Et Adam non est seductus, mulier autem seducta in prævaricatione fuit. * Ge 3. b. 6

15 Salva-

15 Salvabitur autem per filiorum generatio-
nem, si permanserit in fide, & dilectione, &
sanctificatione cum sobrietate.

CAPUT III.

Docet Timotheum quales esse debeant episcopi, diaconi, ac mulieres: ut sciat quomodo conversari debeat in Ecclesia, quæ est columna veritatis: simulque commendat Dominicæ incarnationis sacramentum.

1 Fidelis sermo: Si quis episcopatum desi-
A derat, bonum opus desiderat.
Tit. 1. 7. 2 * Oportet ergo episcopum irreprehensibi-
lem esse, unius uxoris virum, sobrium, prudentē,
ornatum, pudicum, hospitalem, doctorem,
3 Non violentum, non percussorem, sed mo-
destum: non litigiosum, non cupidum, sed
4 Suæ domui bene præpositum, filios haben-
tem subditos cum omni castitate.
B 5 Si quis autem domui suæ præesse nescit,
quomodo Ecclesiæ Dei diligentiam habebit?
6 Non neophytum: ne in superbiam elatus,
in judicium incidat diaboli.
7 Oportet autem illum & testimonium habe-
re bonum ab iis qui foris sunt, ut non in op-
probrium incidat, & in laqueum diaboli.
C 8 Diaconos similiter pudicos, non bilingues,
non multo vino deditos, non turpe lucrum se-
ctantes:
9 Habentes mysteriū fidei in conscīētia pura.
10 Et hi autem probentur primum: & sic mi-
nistrent, nullum crimen habentes.
11 Mulieres similiter pudicas, non detrahen-
tes, sobrias, fideles in omnibus.
12 Diaconi sint unius uxoris viri: qui filiis
suis bene præsint, & suis domibus.
D 13 Qui enim bene ministraverint, gradum
bonum sibi acquirent, & multam fiduciam in
fide, quæ est in Christo Jesu.
14 Hæc tibi scribo, sperans me ad te venire
cito.
15 Si autem tardavero, ut scias quomodo
oporteat te in domo Dei conversari, quæ est
Ecclesia Dei vivi, columna & firmamentum
veritatis.
16 Et manifeste magnum est pietatis sacra-
mentum, quod manifestatum est in carne, ju-
stificatum est in spiritu, apparuit angelis, præ-
dicatum est Gentibus, creditum est in mundo,
assumptum est in gloria.

CAPUT IV.

Prædicit quosdam falsam tradituros doctrinam, potissimum de nuptiis ac cibis: discipulum autem monet ut spreta vana doctrina, exerceat se ad pietatem, quæ corporali exercitationi præfertur: & quamquam sit adolescens, præbeat se reliquis exemplum.

A 1 Spiritus autem manifeste dicit, quia * in
2. Tim 3. a. 1. & 2. Petr. 3. a. 3. Iuda d. 18. novissimis temporibus discedent quidā
à fide, attendentes spiritibus erroris, & do-
ctrinis dæmoniorum,
2 In hypocrisi loquentium mendacium, &
cauteriatam habentium suam conscientiam,
3 Prohibentium nubere, abstinere à cibis,
quos Deus creavit ad percipiendum cum gra-
tiarum actione fidelibus, & iis qui cognove-
runt veritatem.
4 Quia omnis creatura Dei bona est, & nihil
rejiciendum quod cum gratiarum actione per-
cipitur:

5 Sanctificatur enim per verbum Dei, & ora-
tionem.
6 Hæc proponens fratribus, bonus eris mini-
ster Christi Jesu, enutritus verbis fidei, & bo-
næ doctrinæ, quam assecutus es.
7 * Ineptas autem, & aniles fabulas devita: * 2. Tim 2. d. 23.
exerce autem teipsum ad pietatem.
8 Nam corporalis exercitatio, ad modicum Tit. 3.
utilis est: pietas autem ad omnia utilis est, pro- c. 9.
missionem habens vitæ, quæ nunc est, & futuræ. C
9 Fidelis sermo, & omni acceptione dignus.
10 In hoc enim laboramus, & maledicimur,
quia speramus in Deum vivum, qui est Salva-
tor omnium hominum, maxime fidelium.
11 Præcipe hæc, & doce.
12 Nemo adolescentiam tuam contemnat;
sed exemplum esto fidelium, in verbo, in con-
versatione, in charitate, in fide, in castitate.
13 Dum venio, attende lectioni, exhortatio-
ni, & doctrinæ.
14 Noli negligere gratiam, quæ in te est, quæ D
data est tibi per prophetiam, cum impositione
manuum presbyterii.
15 Hæc meditare; in his esto: ut profectus
tuus manifestus sit omnibus.
16 Attende tibi, & doctrinæ: insta in illis.
Hoc enim faciens, & teipsum salvum facies,
& eos qui te audiunt.

CAPUT V.

Docet quomodo seniores, anus, ac juvenculas gubernare debeat, rursum seniores ac juniores viduas: & de conditionibus in eligenda vidua requisitis: presbyteri probe suo fungentes munere dupliciter honorentur: nec facile adversus presbyterum accusationem suscipiat, sed peccantes publice arguat: hæc mandata servet, nemini cito manus imponens: modico vino utatur: & de variis hominum peccatis.

1 Seniorem ne increpaveris, sed obsecra ut A
patrem; juvenes, ut fratres;
2 Anus, ut matres, juvenculas, ut sorores, in
omni castitate.
3 Viduas honora, quæ vere viduæ sunt.
4 Si qua autem vidua filios, aut nepotes ha-
bet: discat primum domum suam regere, &
mutuam vicem reddere parentibus: hoc enim
acceptum est coram Deo.
5 Quæ autem vere vidua est, & desolata,
speret in Deum, & instet obsecrationibus &
orationibus nocte ac die.
6 Nam quæ in deliciis est, vivens mortua est.
7 Et hoc præcipe, ut irreprehensibiles sint.
8 Si quis autem suorum, & maxime domesti-
corum curam non habet, fidem negavit, &
est infideli deterior.
9 Vidua eligatur non minus sexaginta anno-
rum, quæ fuerit unius viri uxor,
10 In operibus bonis testimonium habens, si
filios educavit, si hospitio recepit, si sancto-
rum pedes lavit, si tribulationem patientibus
subministravit, si omne opus bonum subsecu-
ta est.
11 Adolescentiores autem viduas devita.
Cum enim luxuriatæ fuerint in Christo, nube-
re volunt:
12 Habentes damnationem, quia primam
fidem irritam fecerunt.
13 Simul autem & otiosæ discunt circuire
domos:

domos : non solum otiosæ, sed & verbosæ, &
curiosæ, loquentes quæ non oportet.
C 14 Volo ergo juniores nubere, filios procrea-
re, matresfamilias esse, nullam occasionem da-
re adversario maledicti gratia.
15 Jam enim quædam conversæ sunt retro
satanam.
16 Si quis fidelis habet viduas, subministret
illis, & non gravetur Ecclesia : ut iis quæ vere
viduæ sunt, sufficiat.
17 Qui bene præsunt præsbyteri, duplici ho-
nore digni habeantur: maxime qui laborant in
verbo & doctrina.
18 Dicit enim Scriptura : * Non alligabis os
*Deut 25.a.4. bovi trituranti. Et : * Dignus est operarius
1.Cor. mercede sua.
9.a.9. 19 Adversus presbyterum accusationem noli
*Matt. recipere, nisi sub duobus aut tribus testibus.
10.b. 20 Peccantes coram omnibus argue: ut & ce-
10. D teri timorem habeant.
Luc.10 21 Testor coram Deo & Christo Jesu; & ele-
a.7. ctis angelis, ut hæc custodias sine præjudicio,
nihil faciens in alteram partem declinando.
22 Manus cito nemini imposueris, neque com-
municaveris peccatis alienis. Teipsum ca-
stum custodi.
23 Noli adhuc aquam bibere, sed modico
vino utere, propter stomachum tuum, & fre-
quentes tuas infirmitates.
24 Quorumdam hominum peccata manife-
sta sunt, præcedentia ad judicium : quosdam
autem & subsequuntur.
25 Similiter & facta bona manifesta sunt : &
quæ aliter se habent, abscondi non possunt.

CAPUT VI.

Servi dominis suis obsequantur, sive fidelibus, sive infidelibus : fugiendi sunt qui his relictis vana docent : quantum mali inducat avaritia; qua devitata hortatur Timotheum ad virtutes amplectendas, servata fide quam in Baptismo confessus est, utque in finem usque servet hæc mandata: divites autem reprimat à superbia, inducens ad eleemosynas.

A 1 QUicumque sunt sub jugo servi, do-
minos suos omni honore dignos arbi-
trentur, ne nomen Domini & doctrina blas-
phemetur.
2 Qui autem fideles habent dominos, non
contemnant, quia fratres sunt : sed magis ser-
viant, quia fideles sunt & dilecti, qui beneficii
participes sunt. Hæc doce, & exhortare.
3 Si quis aliter docet, & non acquiescit sanis
sermonibus Domini nostri Jesu Christi, & ei,
quæ secundum pietatem est, doctrinæ :
4 Superbus est, nihil sciens, sed languens cir-
ca quæstiones, & pugnas verborum : ex quibus
oriuntur invidiæ, contentiones, blasphemiæ,
suspiciones malæ,
5 Conflictationes hominum mente corrupto- B
rum, & qui veritate privati sunt, existiman-
tium quæstum esse pietatem.
6 Est autem quæstus magnus, pietas cum suf-
ficientia.
7 * Nihil enim intulimus in hunc mundum : *Iob 1.c.21
haud dubium quod nec auferre quid possumus. Eccl.
8 * Habentes autem alimenta, & quibus te- c.14.
gamur, his contenti sumus. *Pro
9 Nam qui volunt divites fieri, incidunt in 27.d.
tentationem, & in laqueum diaboli, & deside- 26.
ria multa inutilia, & nociva, quæ mergunt ho-
mines in interitum & perditionem.
10 Radix enim omnium malorum est cupidi-
tas; quam quidam appetentes, erraverunt a fi-
de, & inseruerunt se doloribus multis.
11 Tu autem ò homo Dei hæc fuge : sectare C
vero justitiam, pietatem, fidem, charitatem,
patientiam, mansuetudinem.
12 Certa bonum certamen fidei, apprehende
vitam æternam, in qua vocatus es, & confessus
bonam confessionem coram multis testibus.
13 Præcipio tibi coram Deo, qui vivificat
omnia, & Christo Jesu, qui testimoniũ reddidit
* sub Pontio Pilato, bonam confessionem :
14 Ut serves mandatum sine macula, irrepre- *Matt.
hensibile, usque in adventum Domini nostri 27.b.
Jesu Christi: 10.
15 Quem suis temporibus ostendet * beatus Ioa.18
& solus potens, Rex regum, & Dominus do- g.17.
minantium : *Apoc 17.d.
16 Qui solus habet immortalitatem, & lucem D
inhabitat inaccessibilem : * quem nullus ho- 14.&
minum vidit, sed nec videre potest : cui ho- 19.c.16
nor, & imperium sempiternum. Amen. *Ioan.
17 Divitibus hujus sæculi præcipe non subli- 1.c.18.
me sapere, * neque sperare in incerto divitia- 1.Ioan 4.c.12.
rum, sed in Deo vivo (qui præstat nobis om- *Lucæ
nia abunde ad fruendum) 12.c.15
18 Bene agere, divites fieri in bonis operibus,
facile tribuere, communicare,
19 Thesaurizare sibi fundamentum bonum in
futurum, ut apprehendant veram vitam.
20 O Timothee, depositum custodi, devi-
tans profanas vocum novitates, & oppositio-
nes falsi nominis scientiæ,
21 Quam quidam promittentes, circa fidem
exciderunt. Gratia tecum. Amen.

EPIS-

EPISTOLA
B. PAULI APOSTOLI
AD TIMOTHEUM SECUNDA.

CAPUT I.

Gratias Deo agit ob fidem Timothei, quam intrepida prædicatione jubet exeri: Christus mortem destruxit, & Paulum in Gentium doctorem elegit, servans ei debitum ipsius laboribus præmium: dicit quod omnes Asiani ipsum reliquerint, laudans Onesiphori familiam, quod inde multa receperit obsequia.

A 1 PAulus Apostolus Jesu Christi per voluntatem Dei, secundum promissionem vitæ, quæ est in Christo Jesu:

2 Timotheo charissimo filio, gratia, misericordia, pax à Deo Patre, & Christo Jesu Domino nostro.

3 Gratias ago Deo, cui servio à progenitoribus in conscientia pura, quod sine intermissione habeam tui memoriam in orationibus meis, nocte ac die

4 Desiderans te videre, memor lacrymarum tuarum, ut gaudio implear,

B 5 Recordationem accipiens ejus fidei, quæ est in te non ficta, quæ & habitavit primum in avia tua Loide, & matre tua Eunice, certus sum autem quod & in te.

6 Propter quam causam admoneo te, ut resuscites gratiam Dei, quæ est in te per impositionem manuum mearum.

7 * Non enim dedit nobis Deus spiritū timoris, sed virtutis, & dilectionis, & sobrietatis. *Rom. 8.c.15.

8 Noli itaque erubescere testimonium Domini nostri, neque me vinctum ejus: sed collabora Evangelio secundum virtutem Dei:

C 9 Qui nos liberavit, & vocavit vocatione sua sancta, *non secundum opera nostra, sed secundum propositum suum, & gratiam, quæ data est nobis in Christo Jesu ante tempora sæcularia. *Tit.3 b.5.

10 Manifestata est autem nunc per illuminationem Salvatoris nostri Jesu Christi, qui destruxit quidem mortem, illuminavit autem vitam & incorruptionem per Evangelium:

11 In quo * positus sum ego prædicator, & Apostolus, & magister gentium. * Tit. 1.a.7.

D 12 Ob quam causam etiam hæc patior, sed non confundor. Scio enim cui credidi, & certus sum quia potens est depositum meum servare in illum diem.

13 Formam habe sanorum verborū, quæ à me audisti in fide & in dilectione in Christo Jesu.

14 Bonum depositum custodi per Spiritum sanctum, qui habitat in nobis.

15 Scis hoc, quod aversi sunt à me omnes, qui in Asia sunt, ex quibus est Phigellus, & Hermogenes.

16 Det misericordiam Dominus * Onesiphori domui: quia sæpe me refrigeravit, & catenam meam non erubuit: *Infra 4.c.9.

17 Sed cum Romam venisset, solicite me quæsivit, & invenit.

18 Det illi Dominus invenire misericordiam à Domino in illa die. Et quanta Ephesi ministravit mihi, tu melius nosti.

CAPUT II.

Hortatur Timotheum ad alios sincere docendum & patiendum pro Christo, facta mentione futuri præmii ac resurrectionis Christi: utque contentiones & profana vaniloquia devitet, stultasque legis quæstiones: de magna domo varia habente vasa, & quas virtutes servus Dei sectari debeat.

1 TU ergo fili mi confortare in gratia, quæ est in Christo Jesu: A

2 Et quæ audisti a me per multos testes, hæc commenda fidelibus hominibus, qui idonei erunt, & alios docere.

3 Labora sicut bonus miles Christi Jesu.

4 Nemo militans Deo implicat se negotiis sæcularibus: ut ei placeat, cui se probavit.

5 Nam & qui certat in agone, non coronatur nisi legitime certaverit.

6 Laborantem agricolam oportet primum de fructibus percipere.

7 Intellige quæ dico: dabit enim tibi Dominus in omnibus intellectum.

8 Memor esto Dominum JESUM CHRISTUM resurrexisse a mortuis ex semine David, secundum Evangelium meum,

9 In quo laboro usque ad vincula, quasi male operans: sed verbum Dei non est alligatum. B

10 Ideo omnia sustineo propter electos, ut & ipsi salutem consequantur, quæ est in Christo Jesu, cum gloria cœlesti.

11 Fidelis sermo: Nam si commortui sumus, & convivemus:

12 Si sustinebimus, & conregnabimus: * si negaverimus, & ille negabit nos: *Matt. 10.d.33 Mar.8. c.38.

13 * Si non credimus, ille fidelis permanet, negare seipsum non potest. *Rom. 3.a.3.

14 Hæc commone, testificans coram Domino. Noli contendere verbis; ad nihil enim utile est, nisi ad subversionem audientium.

15 Solicite cura teipsum probabilem exhibere Deo, operarium inconfusibilem, recte tractantem verbum veritatis.

16 Profana autem, & vaniloquia devita: multum enim proficiunt ad impietatem: D

17 Et sermo eorum ut cancer serpit: ex quibus est Hymenæus, & Philetus,

18 Qui a veritate exciderunt, dicentes resurrectionem esse jam factam, & subverterunt quorumdam fidem.

19 Sed firmum fundamentum Dei stat, ha-

habens signaculum hoc : cognovit Dominus qui sunt ejus, & discedat ab iniquitate, omnis qui nominat nomen Domini.

20 In magna autem domo non solum sunt vasa aurea, & argentea, sed & lignea, & fictilia : & quædam quidem in honorem, quædam autem in contumeliam.

D 21 Si quis ergo emundaverit se ab istis, erit vas in honorem sanctificatum, & utile Domino, ad omne opus bonum paratum.

22 Juvenilia autem desideria fuge, sectare vero justitiam, fidem, spem, charitatem, & pacem cum iis qui invocant Dominum de corde puro.

23 * Stultas autem, & sine disciplina quæstiones devita : sciens quia generant lites.

*1 Tim. 1. b. 7. Tit. 3. c. 9.

24 Servum autem Domini non oportet litigare : sed mansuetum esse ad omnes, docibilem, patientem,

25 Cum modestia corripientem eos, qui resistunt veritati ; nequando Deus det illis pœnitentiam ad cognoscendam veritatem,

26 Et resipiscant a diaboli laqueis, à quo captivi tenentur ad ipsius voluntatem.

CAPUT III.

Prædicit homines futuros variis involutos peccatis, qui mulierculas seducentes veritati resistant : Timotheum autem hortatur ut suo exemplo virtutes amplectatur, ac tolerantiam in persecutionibus : & de sacrarum litterarum utilitate.

A 1 Hoc autē scito, quod in novissimis diebus instabunt tempora periculosa :

1. Tim. 4. a. 1.

2 Erunt homines seipsos amantes, cupidi, elati, superbi, blasphemi, parentibus non obedientes, ingrati, scelesti,

3 Sine affectione, sine pace, criminatores, incontinentes, immites, sine benignitate,

4 Proditores, protervi, tumidi, & voluptatum amatores magis quam Dei :

5 Habentes speciem quidem pietatis, virtutem autem ejus abnegantes. Et hos devita :
B

6 Ex his enim sunt, qui penetrant domos, & captivas ducunt mulierculas oneratas peccatis, quæ ducuntur variis desideriis :

7 Semper discentes, & numquam ad scientiam veritatis pervenientes.

8 Quemadmodum autem * Jannes & Mambres restiterunt Moysi : ita & hi resistunt veritati, homines corrupti mēte, reprobi circa fidē,

*Exod. 7. b. 11.

9 Sed ultra non proficient : insipientia enim eorum manifesta erit omnibus, sicut & illorum fuit.

10 Tu autem assecutus es meam doctrinam, institutionem, propositum, fidem, longanimitatem, dilectionem, patientiam,
C

11 Persecutiones, passiones : qualia mihi facta sunt Antiochiæ, Iconii, & Lystris : quales persecutiones sustinui, & ex omnibus eripuit me Dominus.

12 Et omnes, qui pie volunt vivere in Christo Jesu, persecutionem patientur.

13 Mali autem homines, & seductores, proficient in pejus ; errantes, & in errorem mittentes.

14 Tu vero permane in iis, quæ didicisti, & credita sunt tibi : sciens à quo didiceris.
D

15 Et quia ab infantia sacras litteras nosti, quæ te possunt instruere ad salutem, per fidem, quæ est in Christo Jesu.

16 * Omnis scriptura divinitus inspirata, utilis est ad docendum, ad arguendum, ad corripiendum, ad erudiendum in justitia : *2 Pet. 1. d.

17 Ut perfectus sit homo Dei, ad omne opus bonum instructus.

CAPUT IV.

Timotheum per Christum judicem obtestatur, ut adversus falsos doctores, & eos qui tales sibi coacervant, constanter prædicet, tolerando quæcumque infligentur adversa : prædicitque suam passionem & futurum præmium ; advocans Timotheum, eo quod à multis desertus sit, & ab Alexandro multa passus : in prima sui defensione ab omnibus desertus fuit, sed à Domino liberatus.

1 Testificor coram Deo, & Jesu Christo, qui judicaturus est vivos & mortuos, A per adventum ipsius, & regnum ejus :

2 Prædica verbum, insta opportune, importune : argue, obsecra, increpa in omni patientia, & doctrina.

3 Erit enim tempus, cum sanam doctrinam non sustinebunt, sed ad sua desideria coacervabunt sibi magistros, prurientes auribus :

4 Et à veritate quidem auditum avertent, ad fabulas autem convertentur.

5 Tu vero vigila, in omnibus labora, opus fac Evangelistæ, ministerium tuum imple. Sobrius esto. B

6 Ego enim jam delibor, & tempus resolutionis meæ instat.

7 Bonum certamen certavi, cursum consummavi, fidem servavi.

8 In reliquo reposita est mihi corona justitiæ, quam reddet mihi Dn̄s in illa die justus judex : non solum autem mihi, sed & iis qui diligunt adventum ejus. Festina ad me venire cito.

9 Demas enim me reliquit, diligens hoc sæculum, & abiit Thessalonicam :

10 Crescens in Galatiam, Titus in Dalmatiā. C

11 * Lucas est mecum solus. Marcum assume, & adduc tecum : est enim mihi utilis in ministerium. *Col. 4. d. 14.

12 Tychicum autem misi Ephesum.

13 Penulam, quam reliqui Troade apud Carpum, veniens affer tecum, & libros, maxime autem membranas.

14 Alexander ærarius multa mala mihi ostendit : reddet illi Dominus secundum opera ejus :

15 Quem & tu devita : valde enim restitit verbis nostris.

16 In prima mea defēsione nemo mihi affuit, sed omnes me dereliquerūt : nō illis imputetur.

17 Dn̄s autē mihi astitit, & confortavit me, ut per me prædicatio impleatur, & audiant omnes Gentes : & liberatus sum de ore Leonis. D

18 Liberavit me Dominus ab omni opere malo : & salvum faciet in regnum suum cœleste, cui gloria in sæcula sæculorum. Amen.

19 Saluta Priscam, & Aquilam, & * Onesiphori domum. *Sup. 1. d. 16.

20 Erastus remansit Corinthi. Trophimum autem reliqui infirmum Mileti.

21 Festina ante hiemem venire. Salutant te Eubulus, & Pudens, & Linus, & Claudia, & fratres omnes.

22 Dominus Jesus Christus cum spiritu tuo. Gratia vobiscum. Amen.

EPIS-

EPISTOLA B. PAULI APOSTOLI AD TITUM.

CAPUT I.

Facta in salutatione mentione spei vitæ æternæ quæ jam manifestata est, ostendit quales debeat ordinare presbyteros ac episcopos: & de quibusdam qui ob varia vitia dure sunt increpandi: mundis omnia munda: quidam facto Deum negant.

A 1 Paulus servus Dei, Apostolus autem Jesu Christi secundum fidem electorum Dei, & agnitionem veritatis, quæ secundum pietatem est,

2 In spem vitæ æternæ, quam promisit qui non
B mentitur, Deus, ante tempora sæcularia:

3 Manifestavit autem temporibus suis verbum suum in prædicatione, quæ credita est mihi secundum præceptum Salvatoris nostri Dei:

4 Tito dilecto filio secundum communem fidem, gratia, & pax à Deo Patre, & Christo Jesu Salvatore nostro.

5 Hujus rei gratia reliqui te Cretæ, ut ea quæ desunt corrigas, & constituas per civitates
Tim presbyteros, sicut & ego disposui tibi.
b.1. 6 * Si quis sine crimine est, unius uxoris vir, filios habens fideles, non in accusatione luxuriæ, aut non subditos.

7 Oportet enim episcopum sine crimine esse, sicut Dei dispensatorem: non superbum, non iracundum, non vinolentum, non percussorem, non turpis lucri cupidum:

C 8 Sed hospitalem, benignum, sobrium, justum, sanctum, continentem,

9 Amplectentem eum, qui secundum doctrinam est, fidelem sermonem: ut potens sit exhortari in doctrina sana, & eos, qui contradicunt, arguere.

10 Sunt enim multi etiam inobedientes, vaniloqui, & seductores; maxime qui de circumcisione sunt:

11 Quos oportet redargui: qui universas domos subvertunt, docentes quæ non oportet, turpis lucri gratia.

12 Dixit quidam ex illis, proprius ipsorum propheta: Cretenses semper mendaces, malæ bestiæ, ventres pigri.

D 13 Testimonium hoc verum est. Quam ob causam increpa illos dure, ut sani sint in fide,

14 Non intendentes Judaicis fabulis, & man-
om. datis hominum, aversantium se à veritate.
l.10 15 * Omnia munda mundis: coinquinatis autem, & infidelibus nihil est mundum, sed inquinatæ sunt eorum & mens & conscientia.

16 Confitentur se nosse Deum, factis autem negant: cum sint abominati, & incredibiles, & ad omne opus bonum reprobi.

CAPUT II.

Quomodo docere debeat senes, anus, adolescentulas ac juvenes, præbendo se omnibus vitæ exemplum: & in quibus nos erudiat gratia Dei quæ apparuit, beneficia etiam per Christum nobis exhibita ostendit.

1 Tu autem loquere quæ decent sanam doctrinam: A

2 Senes ut sobrii sint, pudici, prudentes, sani in fide, in dilectione, in patientia:

3 Anus similiter in habitu sancto, non criminatrices, non multo vino servientes, bene docentes:

4 Ut prudentiam doceant adolescentulas, ut viros suos ament, filios suos diligant,

5 Prudentes, castas, sobrias, domus curam B
habentes, benignas, subditas viris suis, ut non blasphemetur verbum Dei.

6 Juvenes similiter hortare ut sobrii sint.

7 In omnibus teipsum præbe exemplum bonorum operum, in doctrina, in integritate, in gravitate,

8 Verbum sanum, irreprehensibile: ut is, qui ex adverso est, vereatur, nihil habens malum dicere de nobis.

9 * Servos dominis suis subditos esse, in omnibus placentes, non contradicentes, *Ephe 6.a.5. Col. 3. d.22. 1.Petr 2.c.18.

10 Non fraudantes, sed in omnibus fidem bonam ostendentes: ut doctrinam Salvatoris nostri Dei ornent in omnibus.

11 Apparuit enim gratia Dei Salvatoris nostri omnibus hominibus,

12 Erudiens nos, ut abnegantes impietatem, & sæcularia desideria, sobrie, & juste, & pie vivamus in hoc sæculo,

13 Expectantes beatam spem, & adventum gloriæ magni Dei, & Salvatoris nostri Jesu Christi:

14 Qui dedit semetipsum pro nobis, ut nos redimeret ab omni iniquitate, & mundaret sibi populum acceptabilem, sectatorem bonorum operum.

15 Hæc loquere, & exhortare, & argue cum omni imperio. Nemo te contemnat.

CAPUT III.

Ad quas virtutes fuos debeat adhortari, & à quibus vitiis dehortari: & quod à peccatis prioribus sola Dei benignitate salvati simus per lavacrum regenerationis, facti in spe heredes vitæ æternæ: monetque ut hæc docens vanam devitet doctrinam, similiter & hæreticos.

1 Admone illos principibus & potestatibus subditos esse, dicto obedire, ad A
omne opus bonum paratos esse:

2 Neminem blasphemare, non litigiosos esse, sed modestos, omnem ostendentes mansuetudinem

habens signaculum hoc: cognovit Dominus qui sunt ejus, & discedat ab iniquitate, omnis qui nominat nomen Domini.

20 In magna autem domo non solum sunt vasa aurea, & argentea, sed & lignea, & fictilia: & quædam quidem in honorem, quædam autem in contumeliam.

D 21 Si quis ergo emundaverit se ab istis, erit vas in honorem sanctificatum, & utile Domino, ad omne opus bonum paratum.

22 Juvenilia autem desideria fuge, sectare vero justitiam, fidem, spem, charitatem, & pacem cum iis qui invocant Dominum de corde puro.

23 * Stultas autem, & sine disciplina quæstiones devita: sciens quia generant lites.

*1 Tim 1.b.7. Tit. 3. c.9. 24 Servum autem Domini non oportet litigare: sed mansuetum esse ad omnes, docibilem, patientem,

25 Cum modestia corripientem eos, qui resistunt veritati; nequando Deus det illis pœnitentiam ad cognoscendam veritatem,

26 Et resipiscant a diaboli laqueis, à quo captivi tenentur ad ipsius voluntatem.

CAPUT III.

Prædicit homines futuros variis involutos peccatis, qui mulierculas seducentes veritati resistant: Timotheum autem hortatur ut suo exemplo virtutes amplectatur, ac tolerantiam in persecutionibus: & de sacrarum litterarum utilitate.

A 1 HOc autē scito, quod in novissimis diebus instabunt tempora periculosa:

1. Tim 4.a.1. 2 Erunt homines seipsos amantes, cupidi, elati, superbi, blasphemi, parentibus non obedientes, ingrati, scelesti,

3 Sine affectione, sine pace, criminatores, incontinentes, immites, sine benignitate,

4 Proditores, protervi, tumidi, & voluptatum amatores magis quam Dei:

5 Habentes speciem quidem pietatis, virtutem autem ejus abnegantes. Et hos devita:
B

6 Ex his enim sunt, qui penetrant domos, & captivas ducunt mulierculas oneratas peccatis, quæ ducuntur variis desideriis:

7 Semper discentes, & numquam ad scientiam veritatis pervenientes.

8 Quemadmodum autem * Jannes & Mambres restiterunt Moysi: ita & hi resistunt veritati, homines corrupti mēte, reprobi circa fidē,

*Exod 7.b.11.

9 Sed ultra non proficient: insipientia enim eorum manifesta erit omnibus, sicut & illorum fuit,

10 Tu autem assecutus es meam doctrinam, institutionem, propositum, fidem, longanimitatem, dilectionem, patientiam,
C

11 Persecutiones, passiones: qualia mihi facta sunt Antiochiæ, Iconii, & Lystris: quales persecutiones sustinui, & ex omnibus eripuit me Dominus.

12 Et omnes, qui pie volunt vivere in Christo Jesu, persecutionem patientur.

13 Mali autem homines, & seductores, proficient in pejus; errantes, & in errorem mittentes.

14 Tu vero permane in iis, quæ didicisti, & credita sunt tibi: sciens à quo didiceris.
D

15 Et quia ab infantia sacras litteras nosti, quæ te possunt instruere ad salutem, per fidem, quæ est in Christo Jesu.

16 * Omnis scriptura divinitus inspirata, utilis est ad docendum, ad arguendum, ad corripiendum, ad erudiendum in justitia: *2 P 1.d.

17 Ut perfectus sit homo Dei, ad omne opus bonum instructus.

CAPUT IV.

Timotheum per Christum judicem obtestatur, ut adversus falsos doctores, & eos qui tales sibi coacervant, constanter prædicet, tolerando quæcumque infligentur adversa: prædicitque suam passionem & futurum præmium; advocans Timotheum, eo quod à multis desertus sit, & ab Alexandro multa passus: in prima sui defensione ab omnibus desertus fuit, sed à Domino liberatus.

1 TEstificor coram Deo, & Jesu Christo, qui judicaturus est vivos & mortuos, A
per adventum ipsius, & regnum ejus:

2 Prædica verbum, insta opportune, importune: argue, obsecra, increpa in omni patientia, & doctrina.

3 Erit enim tempus, cum sanam doctrinam non sustinebunt, sed ad sua desideria coacervabunt sibi magistros, prurientes auribus:

4 Et à veritate quidem auditum avertent, ad fabulas autem convertentur.

5 Tu vero vigila, in omnibus labora, opus fac Evangelistæ, ministerium tuum imple. Sobrius esto. B

6 Ego enim jam delibor, & tempus resolutionis meæ instat.

7 Bonum certamen certavi, cursum consummavi, fidem servavi.

8 In reliquo reposita est mihi corona justitiæ, quam reddet mihi Dñs in illa die justus judex: non solum autem mihi, sed & iis qui diligunt adventum ejus. Festina ad me venire cito.

9 Demas enim me reliquit, diligens hoc sæculum, & abiit Thessalonicam:

10 Crescens in Galatiam, Titus in Dalmatiā. C

11 * Lucas est mecum solus. Marcum assume, & adduce tecum: est enim mihi utilis in ministerium. *Col. 4.d.14.

12 Tychicum autem misi Ephesum.

13 Penulam, quam reliqui Troade apud Carpum, veniens affer tecum, & libros, maxime autem membranas.

14 Alexander ærarius multa mala mihi ostendit: reddet illi Dominus secundum opera ejus:

15 Quem & tu devita: valde enim restitit verbis nostris.

16 In prima mea defēsione nemo mihi affuit, sed omnes me dereliquerūt: nō illis imputetur.

17 Dñs autē mihi astitit, & confortavit me, ut per me prædicatio impleatur, & audiant omnes Gentes: & liberatus sum de ore Leonis. D

18 Liberavit me Dominus ab omni opere malo: & salvum faciet in regnum suum cœleste, cui gloria in sæcula sæculorum. Amen.

19 Saluta Priscam, & Aquilam, & * Onesiphori domum.

20 Erastus remansit Corinthi. Trophimum autem reliqui infirmum Mileti. *Sup. 1.d.16.

21 Festina ante hiemem venire. Salutant te Eubulus, & Pudens, & Linus, & Claudia, & fratres omnes.

22 Dominus Jesus Christus cum spiritu tuo. Gratia vobiscum. Amen.

EPIS-

EPISTOLA B. PAULI APOSTOLI AD TITUM.

CAPUT I.

Facta in salutatione mentione spei vitæ æternæ quæ jam manifestata est, ostendit quales debeat ordinare presbyteros ac episcopos: & de quibusdam qui ob varia vitia dure sunt increpandi: mundis omnia munda: quidam facto Deum negant.

A 1 Paulus servus Dei, Apostolus autem Jesu Christi secundum fidem electorum Dei, & agnitionem veritatis, quæ secundum pietatem est.

2 In spem vitæ æternæ; quam promisit qui non
B mentitur, Deus, ante tempora sæcularia:

3 Manifestavit autem temporibus suis verbum suum in prædicatione, quæ credita est mihi secundum præceptum Salvatoris nostri Dei:

4 Tito dilecto filio secundum communem fidem, gratia, & pax à Deo Patre, & Christo Jesu Salvatore nostro.

5 Hujus rei gratia reliqui te Cretæ, ut ea quæ desunt corrigas, & constituas per civitates
Tim presbyteros, sicut & ego disposui tibi.
1.2. 6 * Si quis sine crimine est, unius uxoris vir, filios habens fideles, non in accusatione luxuriæ, aut non subditos.

7 Oportet enim episcopum sine crimine esse, sicut Dei dispensatorem: non superbum, non iracundum, non vinolentum, non percussorem,
C non turpis lucri cupidum:
8 Sed hospitalem, benignum, sobrium, justum, sanctum, continentem,

9 Amplectentem eum, qui secundum doctrinam est, fidelem sermonem: ut potens sit exhortari in doctrina sana, & eos, qui contradicunt, arguere.

10 Sunt enim multi etiam inobedientes, vaniloqui, & seductores; maxime qui de circumcisione sunt:

11 Quos oportet redargui: qui universas domos subvertunt, docentes quæ non oportet, turpis lucri gratia.

12 Dixit quidam ex illis, proprius ipsorum propheta: Cretenses semper mendaces, malæ bestiæ, ventres pigri.
D 13 Testimonium hoc verum est. Quam ob causam increpa illos dure, ut sani sint in fide,

14 Non intendentes Judaicis fabulis, & mandatis hominum, aversantium se a veritate.
…m. 14.20 15 * Omnia munda mundis: coinquinatis autem, & infidelibus nihil est mundum, sed inquinatæ sunt eorum & mens & conscientia.

16 Confitentur se nosse Deum, factis autem negant: cum sint abominati, & incredibiles, & ad omne opus bonum reprobi.

CAPUT II.

Quomodo docere debeat senes, anus, adolescentulas ac juvenes, præbendo se omnibus vitæ exemplum: & in quibus nos erudiat gratia Dei quæ apparuit, beneficia etiam per Christum nobis exhibita ostendit.

1 Tu autem loquere quæ decent sanam doctrinam: A

2 Senes ut sobrii sint, pudici, prudentes, sani in fide, in dilectione, in patientia:

3 Anus similiter in habitu sancto, non criminatrices, non multo vino servientes, bene docentes:

4 Ut prudentiam doceant adolescentulas, ut viros suos ament, filios suos diligant,

5 Prudentes, castas, sobrias, domus curam habentes, benignas, subditas viris suis, ut non blasphemetur verbum Dei. B

6 Juvenes similiter hortare ut sobrii sint.

7 In omnibus teipsum præbe exemplum bonorum operum, in doctrina, in integritate, in gravitate,

8 Verbum sanum, irreprehensibile: ut is, qui ex adverso est, vereatur, nihil habens malum dicere de nobis.

9 * Servos dominis suis subditos esse, in omnibus placentes, non contradicentes, *Ephe 6.a.5. Col. 3. d.22. 1.Petr 2.c.18.

10 Non fraudantes, sed in omnibus fidem bonam ostendentes: ut doctrinam Salvatoris nostri Dei ornent in omnibus.

11 Apparuit enim gratia Dei Salvatoris nostri omnibus hominibus,

12 Erudiens nos, ut abnegantes impietatem, & sæcularia desideria, sobrie, & juste, & pie vivamus in hoc sæculo,

13 Expectantes beatam spem, & adventum gloriæ magni Dei, & Salvatoris nostri Jesu Christi:

14 Qui dedit semetipsum pro nobis, ut nos redimeret ab omni iniquitate, & mundaret sibi populum acceptabilem, sectatorem bonorum operum.

15 Hæc loquere, & exhortare, & argue cum omni imperio. Nemo te contemnat.

CAPUT III.

Ad quas virtutes suos debeat adhortari, & à quibus vitiis dehortari: & quod à peccatis prioribus sola Dei benignitate salvati simus per lavacrum regenerationis, facti in spe heredes vitæ æternæ: monetque ut hæc docens vanam devitet doctrinam, similiter & hæreticos.

1 Admone illos principibus & potestatibus subditos esse, dicto obedire, ad omne opus bonum paratos esse: A

2 Neminem blasphemare, non litigiosos esse, sed modestos, omnem ostendentes mansuetudinem

habens signaculum hoc : cognovit Dominus qui sunt ejus, & discedat ab iniquitate, omnis qui nominat nomen Domini.

20 In magna autem domo non solum sunt vasa aurea, & argentea, sed & lignea, & fictilia : & quædam quidem in honorem, quædam autem in contumeliam.

D 21 Si quis ergo emundaverit se ab istis, erit vas in honorem sanctificatum, & utile Domino, ad omne opus bonum paratum.

22 Juvenilia autem desideria fuge, sectare vero justitiam, fidem, spem, charitatem, & pacem cum iis qui invocant Dominum de corde puro.

23 * Stultas autem, & sine disciplina quæstiones devita : sciens quia generant lites.

*1 Tim 1.b.7. Tit. 3. c.9.

24 Servum autem Domini non oportet litigare : sed mansuetum esse ad omnes, docibilem, patientem,

25 Cum modestia corripientem eos, qui resistunt veritati; nequando Deus det illis pœnitentiam ad cognoscendam veritatem,

26 Et resipiscant a diaboli laqueis, à quo captivi tenentur ad ipsius voluntatem.

CAPUT III.

Prædicit homines futuros variis involutos peccatis, qui mulierculas seducentes veritati resistant : Timotheum autem hortatur ut suo exemplo virtutes amplectatur, ac tolerantiam in persecutionibus : & de sacrarum litterarum utilitate.

A 1 HOc autē scito, quod in novissimis diebus instabunt tempora periculosa :

1. Tim 4. a. 1.

2 Erunt homines seipsos amantes, cupidi, elati, superbi, blasphemi, parentibus non obedientes, ingrati, scelesti,

3 Sine affectione, sine pace, criminatores, incontinentes, immites, sine benignitate,

4 Proditores, protervi, tumidi, & voluptatum amatores magis quam Dei :

5 Habentes speciem quidem pietatis, virtutem autem ejus abnegantes. Et hos devita :

B 6 Ex his enim sunt, qui penetrant domos, & captivas ducunt mulierculas oneratas peccatis, quæ ducuntur variis desideriis :

7 Semper discentes, & numquam ad scientiam veritatis pervenientes.

8 Quemadmodum autem * Jannes & Mambres restiterunt Moysi : ita & hi resistunt veritati, homines corrupti mēte, reprobi circa fidē,

*Exod 7. b. 11.

9 Sed ultra non proficient : insipientia enim eorum manifesta erit omnibus, sicut & illorum fuit,

10 Tu autem assecutus es meam doctrinam, institutionem, propositum, fidem, longanimitatem, dilectionem, patientiam,

C 11 Persecutiones, passiones : qualia mihi facta sunt Antiochiæ, Iconii, & Lystris : quales persecutiones sustinui, & ex omnibus eripuit me Dominus.

12 Et omnes, qui pie volunt vivere in Christo Jesu, persecutionem patientur.

13 Mali autem homines, & seductores, proficient in pejus; errantes, & in errorem mittentes.

14 Tu vero permane in iis, quæ didicisti, & D credita sunt tibi: sciens à quo didiceris.

15 Et quia ab infantia sacras litteras nosti, quæ te possunt instruere ad salutem, per fidem, quæ est in Christo Jesu.

16 * Omnis scriptura divinitus inspirata, utilis est ad docendum, ad arguendum, ad corripiendum, ad erudiendum in justitia : *2 P 1. d.

17 Vt perfectus sit homo Dei, ad omne opus bonum instructus.

CAPUT IV.

Timotheum per Christum judicem obtestatur, ut adversus falsos doctores, & eos qui tales sibi coacervant, constanter prædicet, tolerando quæcumque infligentur adversa: prædicitque suam passionem & futurum præmium; advocans Timotheum, eo quod à multis desertus sit, & ab Alexandro multa passus : in prima sui defensione ab omnibus desertus fuit, sed à Domino liberatus.

1 TEstificor coram Deo, & Jesu Christo, qui judicaturus est vivos & mortuos, A per adventum ipsius, & regnum ejus :

2 Prædica verbum, insta opportune, importune: argue, obsecra, increpa in omni patientia, & doctrina.

3 Erit enim tempus, cum sanam doctrinam non sustinebunt, sed ad sua desideria coacervabunt sibi magistros, prurientes auribus :

4 Et à veritate quidem auditum avertent, ad fabulas autem convertentur.

5 Tu vero vigila, in omnibus labora, opus B fac Evangelistæ, ministerium tuum imple. Sobrius esto.

6 Ego enim jam delibor, & tempus resolutionis meæ instat.

7 Bonum certamen certavi, cursum consummavi, fidem servavi.

8 In reliquo reposita est mihi corona justitiæ, quam reddet mihi Dn̄s in illa die justus judex: non solum autem mihi, sed & iis qui diligunt adventum ejus. Festina ad me venire cito.

9 Demas enim me reliquit, diligens hoc sæculum, & abiit Thessalonicam :

10 Crescens in Galatiam, Titus in Dalmatiā. C

11 * Lucas est mecum solus. Marcum assume, & adduc tecum : est enim mihi utilis in ministerium. *Col. 4. d. 14.

12 Tychicum autem misi Ephesum.

13 Penulam, quam reliqui Troade apud Carpum, veniens affer tecum, & libros, maxime autem membranas.

14 Alexander ærarius multa mala mihi ostendit: reddet illi Dominus secundum opera ejus :

15 Quem & tu devita : valde enim restitit verbis nostris.

16 In prima mea defēsione nemo mihi affuit, sed omnes me dereliquerūt: nō illis imputetur.

17 Dn̄s autē mihi astitit, & confortavit me, ut D per me prædicatio impleatur, & audiant omnes Gentes: & liberatus sum de ore Leonis.

18 Liberavit me Dominus ab omni opere malo : & salvum faciet in regnum suum cœleste, cui gloria in sæcula sæculorum. Amen.

19 Saluta Priscam, & Aquilam, & * Onesiphori domum. *Sup. 1 d. 16.

20 Erastus remansit Corinthi. Trophimum autem reliqui infirmum Mileti.

21 Festina ante hiemem venire. Salutant te Eubulus, & Pudens, & Linus, & Claudia, & fratres omnes.

22 Dominus Jesus Christus cum spiritu tuo. Gratia vobiscum. Amen.

EPIS-

EPISTOLA B. PAVLI APOSTOLI AD TITVM.

CAPUT I.

Facta in salutatione mentione spei vitæ æternæ quæ jam manifestata est, ostendit quales debeat ordinare presbyteros ac episcopos: & de quibusdam qui ob varia vitia dure sunt increpandi: mundis omnia munda: quidam facto Deum negant.

A 1 PAulus servus Dei, Apostolus autem Jesu Christi secundum fidem electorum
Dei, & agnitionem veritatis, quæ secundum pietatem est.
2 In spem vitæ æternæ; quam promisit qui non
B mentitur, Deus, ante tempora sæcularia:
3 Manifestavit autem temporibus suis verbum suum in prædicatione, quæ credita est mihi secundum præceptum Salvatoris nostri Dei:
4 Tito dilecto filio secundum communem fidem, gratia, & pax à Deo Patre, & Christo Jesu Salvatore nostro.
5 Hujus rei gratia reliqui te Cretæ, ut ea quæ desunt corrigas, & constituas per civitates
Tim presbyteros, sicut & ego disposui tibi.
6 * Si quis sine crimine est, unius uxoris vir; filios habens fideles, non in accusatione luxuriæ, aut non subditos:
7 Oportet enim episcopum sine crimine esse, sicut Dei dispensatorem: non superbum, non iracundum, non vinolentum, non percussorem, non turpis lucri cupidum:
C 8 Sed hospitalem, benignum, sobrium, justum, sanctum, continentem,
9 Amplectentem eum, qui secundum doctrinam est, fidelem sermonem: ut potens sit exhortari in doctrina sana, & eos, qui contradicunt, arguere.
10 Sunt enim multi etiam inobedientes, vaniloqui, & seductores; maxime qui de circumcisione sunt:
11 Quos oportet redargui: qui universas domos subvertunt, docentes quæ non oportet, turpis lucri gratia.
12 Dixit quidam ex illis, proprius ipsorum propheta: Cretenses semper mendaces, malæ bestiæ, ventres pigri.
D 13 Testimonium hoc verum est. Quam ob causam increpa illos dure, ut sani sint in fide,
14 Non intendentes Judaicis fabulis, & mandatis hominum, aversantium se à veritate.
om. 1.10 15 * Omnia munda mundis: coinquinatis autem, & infidelibus nihil est mundum, sed inquinatæ sunt eorum & mens & conscientia.
16 Confitentur se nosse Deum, factis autem negant: cum sint abominati, & incredibiles, & ad omne opus bonum reprobi.

CAPUT II.

Quomodo docere debeat senes, anus, adolescentulas ac juvenes, præbendo se omnibus vitæ exemplum: & in quibus nos erudiat gratia Dei quæ apparuit, beneficia etiam per Christum nobis exhibita ostendit.

1 TU autem loquere quæ decent sanam doctrinam: A
2 Senes ut sobrii sint, pudici, prudentes, sani in fide, in dilectione, in patientia:
3 Anus similiter in habitu sancto, non criminatrices, non multo vino servientes, bene docentes:
4 Ut prudentiam doceant adolescentulas, ut viros suos ament, filios suos diligant,
5 Prudentes, castas, sobrias, domus curam B
habentes, benignas, subditas viris suis, ut non blasphemetur verbum Dei.
6 Juvenes similiter hortare ut sobrii sint.
7 In omnibus teipsum præbe exemplum bonorum operum, in doctrina, in integritate, in gravitate,
8 Verbum sanum, irreprehensibile: ut is, qui ex adverso est, vereatur, nihil habens malum dicere de nobis.
9 * Servos dominis suis subditos esse, in omnibus placentes, non contradicentes, *Ephe 6.a.5. Col.3. d.22. 1.Petr 2.c.18.
10 Non fraudantes, sed in omnibus fidem bonam ostendentes: ut doctrinam Salvatoris nostri Dei ornent in omnibus.
11 Apparuit enim gratia Dei Salvatoris nostri omnibus hominibus,
12 Erudiens nos, ut abnegantes impietatem, & sæcularia desideria, sobrie, & juste, & pie vivamus in hoc sæculo,
13 Expectantes beatam spem, & adventum gloriæ magni Dei, & Salvatoris nostri Jesu Christi:
14 Qui dedit semetipsum pro nobis, ut nos redimeret ab omni iniquitate, & mundaret sibi populum acceptabilem, sectatorem bonorum operum.
15 Hæc loquere, & exhortare, & argue cum omni imperio. Nemo te contemnat.

CAPUT III.

Ad quas virtutes suos debeat adhortari, & à quibus vitiis dehortari: & quod à peccatis prioribus sola Dei benignitate salvati simus per lavacrum regenerationis, facti in spe heredes vitæ æternæ: monetque ut hæc docens vanam devitet doctrinam, similiter & hæreticos.

1 ADmone illos principibus & potestatibus subditos esse, dicto obedire, ad A
omne opus bonum paratos esse:
2 Neminem blasphemare, non litigiosos esse, sed modestos, omnem ostendentes mansuetudinem

dinem

habens signaculum hoc: cognovit Dominus qui sunt ejus, & discedat ab iniquitate, omnis qui nominat nomen Domini.

20 In magna autem domo non solum sunt vasa aurea, & argentea, sed & lignea, & fictilia: & quædam quidem in honorem, quædam autem in contumeliam.

D 21 Si quis ergo emundaverit se ab istis, erit vas in honorem sanctificatum, & utile Domino, ad omne opus bonum paratum.

22 Juvenilia autem desideria fuge, sectare vero justitiam, fidem, spem, charitatem, & pacem cum iis qui invocant Dominum de corde puro.

*1 Tim 1.b.7. Tit. 3. c.9. 23 * Stultas autem, & sine disciplina quæstiones devita: sciens quia generant lites.

24 Servum autem Domini non oportet litigare: sed mansuetum esse ad omnes, docibilem, patientem,

25 Cum modestia corripientem eos, qui resistunt veritati; nequando Deus det illis pœnitentiam ad cognoscendam veritatem,

26 Et resipiscant a diaboli laqueis, à quo captivi tenentur ad ipsius voluntatem.

CAPUT III.

Prædicit homines futuros variis involutos peccatis, qui mulierculas seducentes veritati resistant: Timotheum autem hortatur ut suo exemplo virtutes amplectatur, ac tolerantiam in persecutionibus: & de sacrarum litterarum utilitate.

A 1 HOc autē scito, quod in novissimis diebus instabunt tempora periculosa:

1.Tim 4.a.1. 2 Erunt homines seipsos amantes, cupidi, elati, superbi, blasphemi, parentibus non obedientes, ingrati, scelesti,

3 Sine affectione, sine pace, criminatores, incontinentes, immites, sine benignitate,

4 Proditores, protervi, tumidi, & voluptatum amatores magis quam Dei:

5 Habentes speciem quidem pietatis, virtutem autem ejus abnegantes. Et hos devita: B

6 Ex his enim sunt, qui penetrant domos, & captivas ducunt mulierculas oneratas peccatis, quæ ducuntur variis desideriis:

7 Semper discentes, & numquam ad scientiam veritatis pervenientes.

*Exod 7.b.11. 8 Quemadmodum autem * Jannes & Mambres restiterunt Moysi: ita & hi resistunt veritati, homines corrupti mēte, reprobi circa fidē,

9 Sed ultra non proficient: insipientia enim eorum manifesta erit omnibus, sicut & illorum fuit,

10 Tu autem assecutus es meam doctrinam, institutionem, propositum, fidem, longanimitatem, dilectionem, patientiam, C

11 Persecutiones, passiones: qualia mihi facta sunt Antiochiæ, Iconii, & Lystris: quales persecutiones sustinui, & ex omnibus eripuit me Dominus.

12 Et omnes, qui pie volunt vivere in Christo Jesu, persecutionem patientur.

13 Mali autem homines, & seductores, proficient in pejus; errantes, & in errorem mittentes.

14 Tu vero permane in iis, quæ didicisti, & credita sunt tibi: sciens à quo didiceris. D

15 Et quia ab infantia sacras litteras nosti, quæ te possunt instruere ad salutem, per fidem, quæ est in Christo Jesu.

16 * Omnis scriptura divinitus inspirata, utilis est ad docendum, ad arguendum, ad corripiendum, ad erudiendum in justitia: *2.Pet 1.d.

17 Ut perfectus sit homo Dei, ad omne opus bonum instructus.

CAPUT IV.

Timotheum per Christum judicem obtestatur, ut adversus falsos doctores, & eos qui tales sibi coacervant, constanter prædicet, tolerando quæcumque infligentur adversa: prædicitque suam passionem & futurum præmium; advocans Timotheum, eo quod à multis desertus sit, & ab Alexandro multa passus: in prima sui defensione ab omnibus desertus fuit, sed à Domino liberatus.

1 TEstificor coram Deo, & Jesu Christo, qui judicaturus est vivos & mortuos, A per adventum ipsius, & regnum ejus:

2 Prædica verbum, insta opportune, importune: argue, obsecra, increpa in omni patientia, & doctrina.

3 Erit enim tempus, cum sanam doctrinam non sustinebunt, sed ad sua desideria coacervabunt sibi magistros, prurientes auribus:

4 Et à veritate quidem auditum avertent, ad fabulas autem convertentur.

5 Tu vero vigila, in omnibus labora, opus fac Evangelistæ, ministerium tuum imple. Sobrius esto. B

6 Ego enim jam delibor, & tempus resolutionis meæ instat.

7 Bonum certamen certavi, cursum consummavi, fidem servavi.

8 In reliquo reposita est mihi corona justitiæ, quam reddet mihi Dñs in illa die justus judex: non solum autem mihi, sed & iis qui diligunt adventum ejus. Festina ad me venire cito.

9 Demas enim me reliquit, diligens hoc sæculum, & abiit Thessalonicam:

10 Crescens in Galatiam, Titus in Dalmatiā. C

11 * Lucas est mecum solus. Marcum assume, & adduc tecum: est enim mihi utilis in ministerium. *Col. d. 14.

12 Tychicum autem misi Ephesum.

13 Penulam, quam reliqui Troade apud Carpum, veniens affer tecum, & libros, maxime autem membranas.

14 Alexander ærarius multa mala mihi ostendit: reddet illi Dominus secundum opera ejus:

15 Quem & tu devita: valde enim restitit verbis nostris.

16 In prima mea defensione nemo mihi affuit, sed omnes me dereliquerūt: nō illis imputetur.

17 Dñs autē mihi astitit, & confortavit me, ut per me prædicatio impleatur, & audiant omnes Gentes: & liberatus sum de ore Leonis. D

18 Liberavit me Dominus ab omni opere malo: & salvum faciet in regnum suum cœleste, cui gloria in sæcula sæculorum. Amen.

19 Saluta Priscam, & Aquilam, & * Onesiphori domum. *Sup. 1 d. 16.

20 Erastus remansit Corinthi. Trophimum autem reliqui infirmum Mileti.

21 Festina ante hiemem venire. Salutant te Eubulus, & Pudens, & Linus, & Claudia, & fratres omnes.

22 Dominus Jesus Christus cum spiritu tuo. Gratia vobiscum. Amen.

EPIS-

EPISTOLA B. PAULI APOSTOLI AD TITUM.

CAPUT I.

Pauli in salutatione mentione spei vitæ æternæ quæ jam manifestata est, ostendit quales debeat ordinare presbyteros ac episcopos: & de quibusdam qui ob varia vitia dure sunt increpandi: mundis omnia munda: quidam facto Deum negant.

A 1 Paulus servus Dei, Apostolus autem Jesu Christi secundum fidem electorum Dei, & agnitionem veritatis, quæ secundum pietatem est,

2 In spem vitæ æternæ, quam promisit qui non
B mentitur, Deus, ante tempora sæcularia:

3 Manifestavit autem temporibus suis verbum suum in prædicatione, quæ credita est mihi secundum præceptum Salvatoris nostri Dei:

4 Tito dilecto filio secundum communem fidem, gratia, & pax a Deo Patre, & Christo Jesu Salvatore nostro.

5 Hujus rei gratia reliqui te Cretæ, ut ea quæ desunt corrigas, & constituas per civitates
Tim presbyteros, sicut & ego disposui tibi.

b.2. 6 * Si quis sine crimine est, unius uxoris vir, filios habens fideles, non in accusatione luxuriæ, aut non subditos.

7 Oportet enim episcopum sine crimine esse, sicut Dei dispensatorem: non superbum, non iracundum, non vinolentum, non percussorem, non turpis lucri cupidum:

C 8 Sed hospitalem, benignum, sobrium, justum, sanctum, continentem,

9 Amplectentem eum, qui secundum doctrinam est, fidelem sermonem: ut potens sit exhortari in doctrina sana, & eos, qui contradicunt, arguere.

10 Sunt enim multi etiam inobedientes, vaniloqui, & seductores; maxime qui de circumcisione sunt:

11 Quos oportet redargui: qui universas domos subvertunt, docentes quæ non oportet, turpis lucri gratia.

12 Dixit quidam ex illis, proprius ipsorum propheta: Cretenses semper mendaces, malæ bestiæ, ventres pigri.

D 13 Testimonium hoc verum est. Quam ob causam increpa illos dure, ut sani sint in fide,

14 Non intendentes Judaicis fabulis, & mandatis hominum, aversantium se a veritate.

om. d.20 15 * Omnia munda mundis: coinquinatis autem, & infidelibus nihil est mundum, sed inquinatæ sunt eorum & mens & conscientia.

16 Confitentur se nosse Deum, factis autem negant: cum sint abominati, & incredibiles, & ad omne opus bonum reprobi.

CAPUT II.

Quomodo docere debeat senes, anus, adolescentulas ac juvenes, præbendo se omnibus vitæ exemplum: & in quibus nos erudiat gratia Dei quæ apparuit, beneficia etiam per Christum nobis exhibita ostendit.

1 Tu autem loquere quæ decent sanam doctrinam: A

2 Senes ut sobrii sint, pudici, prudentes, sani in fide, in dilectione, in patientia:

3 Anus similiter in habitu sancto, non criminatrices, non multo vino servientes, bene docentes:

4 Ut prudentiam doceant adolescentulas, ut viros suos ament, filios suos diligant, B

5 Prudentes, castas, sobrias, domus curam habentes, benignas, subditas viris suis, ut non blasphemetur verbum Dei.

6 Juvenes similiter hortare ut sobrii sint.

7 In omnibus teipsum præbe exemplum bonorum operum, in doctrina, in integritate, in gravitate,

8 Verbum sanum, irreprehensibile: ut is, qui ex adverso est, vereatur, nihil habens malum dicere de nobis.

9 * Servos dominis suis subditos esse, in omnibus placentes, non contradicentes, *Ephe 6.a.5. Col. 3. d.22. 1.Petr 2.c.18.

10 Non fraudantes, sed in omnibus fidem bonam ostendentes: ut doctrinam Salvatoris nostri Dei ornent in omnibus.

11 Apparuit enim gratia Dei Salvatoris nostri omnibus hominibus,

12 Erudiens nos, ut abnegantes impietatem, & sæcularia desideria, sobrie, & juste, & pie vivamus in hoc sæculo,

13 Expectantes beatam spem, & adventum gloriæ magni Dei, & Salvatoris nostri Jesu Christi:

14 Qui dedit semetipsum pro nobis, ut nos redimeret ab omni iniquitate, & mundaret sibi populum acceptabilem, sectatorem bonorum operum.

15 Hæc loquere, & exhortare, & argue cum omni imperio. Nemo te contemnat.

CAPUT III.

Ad quas virtutes suos debeat adhortari, & a quibus vitiis dehortari: & quod a peccatis prioribus sola Dei benignitate salvati simus per lavacrum regenerationis, facti in spe heredes vitæ æternæ: monetque ut hæc docens vanam devitet doctrinam, similiter & hæreticos.

1 Admone illos principibus & potestatibus subditos esse, dicto obedire, ad A
omne opus bonum paratos esse:

2 Neminem blasphemare, non litigiosos esse, sed modestos, omnem ostendentes mansuetudinem

domos: non solum otiosæ; sed & verbosæ, & curiosæ, loquentes quæ non oportet.

C

14 Volo ergo juniores nubere, filios procreare, matresfamilias esse, nullam occasionem dare adversario maledicti gratia.

15 Jam enim quædam conversæ sunt retro satanam.

16 Si quis fidelis habet viduas, subministret illis, & non gravetur Ecclesia: ut iis quæ vere viduæ sunt, sufficiat.

17 Qui bene præsunt præsbyteri, duplici honore digni habeantur: maxime qui laborant in verbo & doctrina.

*Deut 25. a. 4. 1. Cor. 9. a. 9. *Matt. 10. b. 10. Luc. 10. a. 7.

18 Dicit enim Scriptura: * Non alligabis os bovi trituranti. Et: * Dignus est operarius mercede sua.

19 Adversus presbyterum accusationem noli recipere, nisi sub duobus aut tribus testibus.

20 Peccantes coram omnibus argue: ut & ceteri timorem habeant.

D

21 Testor coram Deo & Christo Jesu; & electis angelis, ut hæc custodias sine præjudicio, nihil faciens in alteram partem declinando.

22 Manus cito nemini imposueris, neque communicaveris peccatis alienis. Teipsum castum custodi.

23 Noli adhuc aquam bibere, sed modico vino utere, propter stomachum tuum, & frequentes tuas infirmitates.

24 Quorumdam hominum peccata manifesta sunt, præcedentia ad judicium: quosdam autem & subsequuntur.

25 Similiter & facta bona manifesta sunt: & quæ aliter se habent, abscondi non possunt.

CAPUT VI.

Servi dominis suis obsequantur, sive fidelibus, sive infidelibus: fugiendi sunt qui his relictis vana docent: quantum mali inducat avaritia; qua devitata hortatur Timotheum ad virtutes amplectendas, servat a fide quam in Baptismo confessus est, utque in finem usque servet hæc mandata: divites autem reprimat à superbia, inducens ad eleemosynas.

A

1 Quicumque sunt sub jugo servi, dominos suos omni honore dignos arbitrentur, ne nomen Domini & doctrina blasphemetur.

2 Qui autem fideles habent dominos, non contemnant, quia fratres sunt: sed magis serviant, quia fideles sunt & dilecti, qui beneficii participes sunt. Hæc doce, & exhortare.

3 Si quis aliter docet, & non acquiescit sanis sermonibus Domini nostri Jesu Christi, & ei, quæ secundum pietatem est, doctrinæ:

4 Superbus est, nihil sciens, sed languens circa quæstiones, & pugnas verborum: ex quibus oriuntur invidiæ, contentiones, blasphemiæ, suspiciones malæ,

B

5 Conflictationes hominum mente corruptorum, & qui veritate privati sunt, existimantium quæstum esse pietatem.

6 Est autem quæstus magnus, pietas cum sufficientia.

7 * Nihil enim intulimus in hunc mundum: haud dubium quod nec auferre quid possumus.

8 * Habentes autem alimenta, & quibus tegamur, his contenti sumus.

*Iob 1. c. 21. Eccl. c. 1. *Pro 27. d. 26.

9 Nam qui volunt divites fieri, incidunt in tentationem, & in laqueum diaboli, & desideria multa inutilia, & nociva, quæ mergunt homines in interitum & perditionem.

10 Radix enim omnium malorum est cupiditas; quam quidam appetentes, erraverunt a fide, & inseruerunt se doloribus multis.

C

11 Tu autem o homo Dei hæc fuge: sectare vero justitiam, pietatem, fidem, charitatem, patientiam, mansuetudinem.

12 Certa bonum certamen fidei, apprehende vitam æternam, in qua vocatus es, & confessus bonam confessionem coram multis testibus.

13 Præcipio tibi coram Deo, qui vivificat omnia, & Christo Jesu, qui testimoniū reddidit * sub Pontio Pilato, bonam confessionem:

*Matt. 27. b. 10. Ioa. 18 g. 37. *Apoc. 17. d. 14. & 19. c. 16. *Ioan. 1. c. 18. 1. Ioan 4. c. 11. *Lucæ 1. b. 15

14 Ut serves mandatum sine macula, irreprehensibile, usque in adventum Domini nostri Jesu Christi:

15 Quem suis temporibus ostendet * beatus & solus potens, Rex regum, & Dominus dominantium:

D

16 Qui solus habet immortalitatem, & lucem inhabitat inaccessibilem: * quem nullus hominum vidit, sed nec videre potest: cui honor, & imperium sempiternum. Amen.

17 Divitibus hujus sæculi præcipe non sublime sapere, * neque sperare in incerto divitiarum, sed in Deo vivo (qui præstat nobis omnia abunde ad fruendum)

18 Bene agere, divites fieri in bonis operibus, facile tribuere, communicare,

19 Thesaurizare sibi fundamentum bonum in futurum, ut apprehendant veram vitam.

20 O Timothee, depositum custodi, devitans profanas vocum novitates, & oppositiones falsi nominis scientiæ,

21 Quam quidam promittentes, circa fidem exciderunt. Gratia tecum. Amen.

EPISTOLA
B. PAULI APOSTOLI
AD TIMOTHEUM SECUNDA.

CAPUT I.

Gratias Deo agit ob fidem Timothei, quam intrepida prædicatione jubet exeri: Christus mortem destruxit, & Paulum in Gentium doctorem elegit, servans ei debitum ipsius laboribus præmium: dicit quod omnes Asiani ipsum reliquerint, laudans Onesiphori familiam, quod inde multa receperit obsequia.

A 1 PAulus Apostolus Jesu Christi per voluntatem Dei, secundum promissionem vitæ, quæ est in Christo Jesu:

2 Timotheo charissimo filio, gratia, misericordia, pax a Deo Patre, & Christo Jesu Domino nostro.

3 Gratias ago Deo, cui servio à progenitoribus in conscientia pura, quod sine intermissione habeam tui memoriam in orationibus meis, nocte ac die

4 Desiderans te videre, memor lacrymarum tuarum, ut gaudio implear,

B 5 Recordationem accipiens ejus fidei, quæ est in te non ficta, quæ & habitavit primum in avia tua Loide, & matre tua Eunice, certus sum autem quod & in te.

6 Propter quam causam admoneo te, ut resuscites gratiam Dei, quæ est in te per impositionem manuum mearum.

*Rom. 8,c,15. 7 * Non enim dedit nobis Deus spiritũ timoris, sed virtutis, & dilectionis, & sobrietatis.

8 Noli itaque erubescere testimonium Domini nostri, neque me vinctum ejus: sed collabora Evangelio secundum virtutem Dei:

C 9 Qui nos liberavit, & vocavit vocatione sua sancta, *non secundum opera nostra, sed secundum propositum suum, & gratiam, quæ data est nobis in Christo Jesu ante tempora sæcularia. *Tit. 3, b. 5.

10 Manifestata est autem nunc per illuminationem Salvatoris nostri Jesu Christi, qui destruxit quidem mortem, illuminavit autem vitam & incorruptionem per Evangelium:

* Tit. 1, a.7. 11 In quo * positus sum ego prædicator, & Apostolus, & magister gentium.

D 12 Ob quam causam etiam hæc patior, sed non confundor. Scio enim cui credidi, & certus sum quia potens est depositum meum servare in illum diem.

13 Formam habe sanorum verborũ, quæ à me audisti in fide & in dilectione in Christo Jesu.

14 Bonum depositum custodi per Spiritum sanctum, qui habitat in nobis.

15 Scis hoc, quod aversi sunt à me omnes, qui in Asia sunt, ex quibus est Phigellus, & Hermogenes.

*Infra 4,c,9. 16 Det misericordiam Dominus * Onesiphori domui: quia sæpe me refrigeravit, & catenam meam non erubuit:

17 Sed cum Romam venisset, sollicite me quæsivit, & invenit.

18 Det illi Dominus invenire misericordiam à Domino in illa die. Et quanta Ephesi ministravit mihi, tu melius nosti.

CAPUT II.

Hortatur Timotheum ad alios sincere docendum & patiendum pro Christo, facta mentione futuri præmii ac resurrectionis Christi: utque contentiones & profana vaniloquia devitet, stultasque legit quæstiones: de magna domo varia habente vasa, & quas virtutes servus Dei sectari debeat.

1 TU ergo fili mi confortare in gratia, quæ est in Christo Jesu: A

2 Et quæ audisti a me per multos testes, hæc commenda fidelibus hominibus, qui idonei erunt, & alios docere.

3 Labora sicut bonus miles Christi Jesu.

4 Nemo militans Deo implicat se negotiis sæcularibus: ut ei placeat, cui se probavit.

5 Nam & qui certat in agone, non coronatur nisi legitime certaverit.

6 Laborantem agricolam oportet primum de fructibus percipere.

7 Intellige quæ dico: dabit enim tibi Dominus in omnibus intellectum.

8 Memor esto Dominum JESUM CHRISTUM resurrexisse a mortuis ex semine David, secundum Evangelium meum,

9 In quo laboro usque ad vincula, quasi male operans: sed verbum Dei non est alligatum. B

10 Ideo omnia sustineo propter electos, ut & ipsi salutem consequantur, quæ est in Christo Jesu, cum gloria cœlesti.

11 Fidelis sermo: Nam si commortui sumus, & convivemus:

12 Si sustinebimus, & conregnabimus: * si negaverimus, & ille negabit nos: *Matt. 10,d,33 Mar. 8. c,38.

13 * Si non credimus, ille fidelis permanet, negare seipsum non potest. *Rom. 3,a,3.

14 Hæc commone, testificans coram Domino. Noli contendere verbis; ad nihil enim utile est, nisi ad subversionem audientium.

15 Sollicite cura teipsum probabilem exhibere Deo, operarium inconfusibilem, recte tractantem verbum veritatis.

16 Profana autem, & vaniloquia devita: multum enim proficiunt ad impietatem: D

17 Et sermo eorum ut cancer serpit: ex quibus est Hymenæus, & Philetus,

18 Qui a veritate exciderunt, dicentes resurrectionem esse jam factam, & subverterunt quorumdam fidem.

19 Sed firmum fundamentum Dei stat, ha-

EPISTOLA B. PAVLI APOSTOLI AD TITVM.

CAPUT I.

Facta in ſalutatione mentione ſpei vitæ æternæ quæ jam manifeſtata eſt, oſtendit quales debeat ordinare presbyteros ac epiſcopos: & de quibuſdam qui ob varia vitia dure ſunt increpandi: mundis omnia munda: quidam facto Deum negant.

A 1 PAulus ſervus Dei, Apoſtolus autem Jeſu Chriſti ſecundum fidem electorum Dei, & agnitionem veritatis, quæ ſecundum pietatem eſt.

2 In ſpem vitæ æternæ, quam promiſit qui non
B mentitur, Deus, ante tempora ſæcularia:

3 Manifeſtavit autem temporibus ſuis verbum ſuum in prędicatione, quæ credita eſt mihi ſecundum præceptum Salvatoris noſtri Dei:

4 Tito dilecto filio ſecundum communem fidem, gratia, & pax à Deo Patre, & Chriſto Jeſu Salvatore noſtro.

5 Hujus rei gratia reliqui te Cretæ, ut ea quæ deſunt corrigas, & conſtituas per civitates
Tim presbyteros, ſicut & ego diſpoſui tibi.
...2. 6 * Si quis ſine crimine eſt, unius uxoris vir, filios habens fideles, non in accuſatione luxuriæ, aut non ſubditos.

7 Oportet enim epiſcopum ſine crimine eſſe, ſicut Dei diſpenſatorem: non ſuperbum, non iracundum, non vinolentum, non percuſſorem, non turpis lucri cupidum:

C 8 Sed hoſpitalem, benignum, ſobrium, juſtum, ſanctum, continentem,

9 Amplectentem eum, qui ſecundum doctrinam eſt, fidelem ſermonem: ut potens ſit exhortari in doctrina ſana, & eos, qui contradicunt, arguere.

10 Sunt enim multi etiam inobedientes, vaniloqui, & ſeductores; maxime qui de circumciſione ſunt:

11 Quos oportet redargui: qui univerſas domos ſubvertunt, docentes quæ non oportet, turpis lucri gratia.

12 Dixit quidam ex illis, proprius ipſorum propheta: Cretenſes ſemper mendaces, malæ beſtiæ, ventres pigri.

D 13 Teſtimonium hoc verum eſt. Quam ob cauſam increpa illos dure, ut ſani ſint in fide,

14 Non intendentes Judaicis fabulis, & mandatis hominum, averſantium ſe à veritate.

...om. 15 * Omnia munda mundis: coinquinatis au-
...1.20 tem, & infidelibus nihil eſt mundum, ſed inquinatæ ſunt eorum & mens & conſcientia.

16 Confitentur ſe noſſe Deum, factis autem negant: cum ſint abominati, & incredibiles, & ad omne opus bonum reprobi.

CAPUT II.

Quomodo docere debeat ſenes, anus, adoleſcentulas ac juvenes, præbendo ſe omnibus vitæ exemplum: & in quibus nos erudiat gratia Dei quæ apparuit, beneficia etiam per Chriſtum nobis exhibita oſtendit.

1 TU autem loquere quæ decent ſanam doctrinam: A

2 Senes ut ſobrii ſint, pudici, prudentes, ſani in fide, in dilectione, in patientia:

3 Anus ſimiliter in habitu ſancto, non criminatrices, non multo vino ſervientes, bene docentes:

4 Ut prudentiam doceant adoleſcentulas, ut viros ſuos ament, filios ſuos diligant,

5 Prudentes, caſtas, ſobrias, domus curam habentes, benignas, ſubditas viris ſuis, ut non B
blaſphemetur verbum Dei.

6 Juvenes ſimiliter hortare ut ſobrii ſint.

7 In omnibus teipſum præbe exemplum bonorum operum, in doctrina, in integritate, in gravitate,

8 Verbum ſanum, irreprehenſibile: ut is, qui ex adverſo eſt, vereatur, nihil habens malum dicere de nobis. *Ephe

9 * Servos dominis ſuis ſubditos eſſe, in om- 6.a.5.
nibus placentes, non contradicentes, Col. 3.
10 Non fraudantes, ſed in omnibus fidem d.22.
bonam oſtendentes: ut doctrinam Salvatoris 1. Petr
noſtri Dei ornent in omnibus. 2.c.18.

11 Apparuit enim gratia Dei Salvatoris noſtri omnibus hominibus,

12 Erudiens nos, ut abnegantes impietatem, & ſæcularia deſideria, ſobrie, & juſte, & pie vivamus in hoc ſæculo,

13 Expectantes beatam ſpem, & adventum gloriæ magni Dei, & Salvatoris noſtri Jeſu Chriſti:

14 Qui dedit ſemetipſum pro nobis, ut nos redimeret ab omni iniquitate, & mundaret ſibi populum acceptabilem, ſectatorem bonorum operum.

15 Hæc loquere, & exhortare, & argue cum omni imperio. Nemo te contemnat.

CAPUT III.

Ad quas virtutes ſuos debeat adhortari, & à quibus vitiis dehortari: & quod à peccatis prioribus ſola Dei benignitate ſalvati ſimus per lavacrum regenerationis, facti in ſpe heredes vitæ æternæ: monetque ut hæc docens vanam devitet doctrinam, ſimiliter & hæreticos.

1 ADmone illos principibus & poteſtatibus ſubditos eſſe, dicto obedire, ad A
omne opus bonum paratos eſſe:

2 Neminem blaſphemare, non litigioſos eſſe, ſed modeſtos, omnem oſtendentes manſuetudinem

dinem ad omnes homines.
3 Eramus enim aliquando & nos insipientes, increduli, errantes, servientes desideriis & voluptatibus variis, in malitia & invidia agentes, odibiles, odientes invicem.
4 Cum autem benignitas & humanitas appa-
B ruit Salvatoris nostri Dei,
*1.Tim 4.b.7. 2.Tim 1.c.13. 5 * Non ex operibus justitiæ, quæ fecimus nos, sed secundum suam misericordiam salvos nos fecit, per lavacrum regenerationis & renovationis Spiritus sancti,
6 Quem effudit in nos abunde per Jesum Christum Salvatorem nostrum:
7 Ut justificati gratia ipsius, heredes simus
C secundum spem vitæ æternæ.
8 Fidelis sermo est: & de his volo te confirmare: ut curent bonis operibus præesse qui credunt Deo. Hæc sunt bona & utilia hominibus.
9 * Stultas autem quæstiones, & genealogias, & contentiones, & pugnas legis devita. *1.Tim 2.d.23
sunt enim inutiles, & vanæ.
10 Hæreticum hominem, post unam & secundam correptionem devita:
11 Sciens quia subversus est, qui ejusmodi est, & delinquit, cum sit proprio judicio condemnatus.
12 Cum misero ad te Artemam, aut Tychicum, festina ad me venire Nicopolim: ibi enim statui hiemare. D
13 Zenam legisperitum, & Apollo solicite præmitte, ut nihil illis desit.
14 Discant autem & nostri bonis operibus præesse ad usus necessarios, ut non sint infructuosi.
15 Salutant te qui mecum sunt omnes: saluta eos, qui nos amant in fide. Gratia Dei cum omnibus vobis. Amen.

EPISTOLA
B. PAULI APOSTOLI
AD PHILEMONEM.

Philemoni, cujus charitatem ac fidem collaudat, Onesimum servum ipsius remittit: quem illi commendat, & eius culpam in se recipit; indicans se cupere ipsum habere, ut sibi ministret in Evangelii prædicatione.

A 1 PAulus vinctus Christi Jesu, & Timotheus frater; Philemoni dilecto, & adjutori nostro,
2 Et Appiæ sorori charissimæ, & Archippo commilitoni nostro, & Ecclesiæ, quæ in domo tua est.
3 Gratia vobis & pax à Deo Patre nostro, & Domino Jesu Christo.
4 Gratias ago Deo meo, semper memoriam tui faciens in orationibus meis,
5 Audiens charitatem tuam, & fidem, quam habes in Domino Jesu, & in omnes sanctos:
6 Ut communicatio fidei tuæ evidens fiat, in agnitione omnis operis boni, quod est in vo-
B bis in Christo Jesu.
7 Gaudium enim magnum habui, & consolationem in charitate tua: quia viscera sanctorum requieverunt per te, frater.
8 Propter quod multam fiduciam habens in Christo Jesu imperandi tibi quod ad rem pertinet:
9 Propter charitatem magis obsecro, cum sis talis, ut Paulus senex, nunc autem & vinctus Jesu Christi:
10 Obsecro te pro meo filio, quem genui in vinculis, Onesimo,
11 Qui tibi aliquando inutilis fuit, nunc autem & mihi & tibi utilis, C
12 Quem remisi tibi. Tu autem illum, ut mea viscera, suscipe:
13 Quem ego volueram mecum detinere, ut pro te mihi ministraret in vinculis Evangelii:
14 Sine consilio autem tuo nihil volui facere, uti ne velut ex necessitate bonum tuum esset, sed voluntarium.
15 Forsitan enim ideo discessit ad horam à te, ut æternum illum reciperes:
16 Jam non ut servum, sed pro servo charissimum fratrem, maxime mihi; quanto autem magis tibi, & in carne, & in Domino?
17 Si ergo habes me socium, suscipe illum sicut me:
18 Si autem aliquid nocuit tibi, aut debet: hoc mihi imputa.
19 Ego Paulus scripsi mea manu: ego reddam, ut non dicam tibi, quod & teipsum mihi debes:
20 Ita frater. Ego te fruar in Domino: Refice viscera mea in Domino.
21 Confidens in obedientia tua scripsi tibi: sciens quoniam & super id, quod dico, facies.
22 Simul autem & para mihi hospitium: nam spero per orationes vestras donari me vobis.
23 Salutat te Epaphras concaptivus meus in Christo Jesu,
24 Marcus, Aristarchus, Demas, & Lucas, adjutores mei.
25 Gratia Domini nostri Jesu Christi cum spiritu vestro. Amen.

EPIS-

EPISTOLA
B. PAULI APOSTOLI
AD HEBRÆOS.

CAPUT I.

Tantum veteri testamento per Angelos dato novum per Christum datum præfertur, quantum Christus Angelis dignior est, quos origine, dominio, potentia & honore antecellit.

A 1 MUltifariam, multisque mo-
dis olim Deus loquens
patribus in Prophetis:
novissime,
2 Diebus istis locutus est
nobis in filio, quem con-
stituit heredē universorū,
per quem fecit & sæcula.
* Sup. 3 * Qui cum sit splendor gloriæ, & figura sub-
7.d.26. stantiæ ejus, portansque omnia verbo virtutis
suæ, purgationem peccatorum faciens, sedet
ad dexteram majestatis in excelsis:
B 4 Tanto melior Angelis effectus, quanto dif-
ferentius præ illis nomen hereditavit.
* Psal. 5 Cui enim dixit aliquando Angelorū: * Filius
2. b 7. meus es tu, ego hodie genui te? Et rursū: * Ego
* 2 Reg ero illi in patrem, & ipse erit mihi in filium?
7.b.14. 6 Et cum iterum introducit primogenitum in
* Psal. orbem terræ, dicit: * Et adorent eum omnes
96.c.8. Angeli Dei.
C
* Psal. 7 Et ad Angelos quidem dicit: * Qui facit
103. Angelos suos spiritus, & ministros suos flam-
a.4. mam ignis.
* Psal. 8 Ad filium autem: * Thronus tuus Deus, in
44.b.7. sæculum sæculi: virga æquitatis, virga regni
tui.
9 Dilexisti justitiam, & odisti iniquitatem,
propterea unxit te Deus, Deus tuus, oleo exul-
tationis præ participibus tuis.
* Psal. 10 Et: * Tu in principio Domine terram fun-
101. dasti: & opera manuum tuarum sunt cœli.
d.26. 11 Ipsi peribunt, tu autem permanebis, &
omnes ut vestimentum veterascent:
D 12 Et velut amictum mutabis eos, & muta-
buntur: tu autem idem ipse es, & anni tui non
deficient:
13 Ad quem autem Angelorum dixit aliquan-
* Psal. do: * Sede à dextris meis, quoadusque ponam
109.a.1 inimicos tuos scabellum pedum tuorum?
1.Cor. 14 Nonne omnes sunt administratorii spiri-
15.d 25 tus, in ministerium missi propter eos, qui he-
reditatem capient salutis?

CAPUT II.

Cum Angelicorum præceptorum transgressio dignam acceperit ultionem, multo magis ea sequetur transgressores præceptorum Christi: qui per susceptam humanitatem & crucem minoratus est ab Angelis, & ex eo factus auctor salutis in ipsum credentium.

A 1 PRopterea abundantius oportet observa-
re nos ea quæ audivimus, ne forte
pereffluamus.
2 Si enim qui per Angelos dictus est sermo,
factus est firmus, & omnis prævaricatio & in-
obedientia accepit justam mercedis retribu-
tionem:
3 Quomodo nos effugiemus, si tantam ne-
glexerimus salutem? quæ cum initium acce-
pisset enarrari per Dominum, ab eis, qui audie-
runt, in nos confirmata est,
4 * Contestante Deo signis & portentis, & * Marc
variis virtutibus, & Spiritus sancti distributio- 16.d 20
nibus secundum suam voluntatem.
5 Non enim Angelis subjecit Deus orbem
terræ futurum, de quo loquimur.
6 Testatus est autem in quodam loco quis, B
dicens: * Quid est homo quod memor es ejus, * Psal.
aut filius hominis quoniam visitas eum? 8.a.5.
7 Minuisti eum paulo minus ab Angelis:
gloria & honore coronasti eum: & constitui-
sti eum super opera manuum tuarum.
8 * Omnia subjecisti sub pedibus ejus. In eo * Matt.
enim quod omnia ei subjecit, nihil dimisit non 18.d 18
subjectum ei. Nunc autem necdum videmus 1. Cor.
omnia subjecta ei. 15.d 26
9 * Eum autem, qui modico quam Angeli * Phil.
minoratus est, videmus Jesum, propter pas- 2.b.8.
sionem mortis, gloria & honore corona- C
tum: ut gratia Dei, pro omnibus gustaret
mortem.
10 Decebat enim eum, propter quem omnia,
& per quem omnia, qui multos filios in glo-
riam adduxerat, auctorem salutis eorum per
passionem consummare.
11 Qui enim sanctificat, & qui sanctifican-
tur, ex uno omnes. Propter quam causam non
confunditur fratres eos vocare, dicens:
12 * Nuntiabo nomen tuum fratribus meis: * Psal.
in medio Ecclesiæ laudabo te. 21.c 23
13 Et iterum: * Ego ero fidens in eum. Et * Psal.
iterum: * Ecce ego, & pueri mei, quos dedit 17.a.3.
mihi Deus. D
14 Quia ergo pueri communicaverunt car- * Isai.
ni & sanguini, & ipse similiter participavit d. 18.
eisdem; * ut per mortem destrueret eum, qui * Osee
habebat mortis imperium, id est, diabolum: 13.d 14
15 Et liberaret eos, qui timore mortis per to- 1. Cor.
tam vitam obnoxii erant servituti. 15.g 54
16 Nusquam enim Angelos apprehendit, sed
semen Abrahæ apprehendit.
17 Unde debuit per omnia fratribus similari,
ut misericors fieret, & fidelis pontifex ad
Deum, ut repropitiaret delicta populi.
18 In eo enim, in quo passus est ipse & tenta-
tus, potens est & eis, qui tentantur, auxiliari.

CAPUT III.

Longe excellentior est Christus ut pote filius: quam Moyses, qui famulus fidelis erat in domo Dei; curandum igitur ut huic in omnibus obtemperemus, ne in modum incredulorum Judæorum ab ejus requie repellamur.

1 VNde fratres sancti, vocationis cœlestis A
participes, considerare Apostolum

& pontificem confessionis nostræ Jesum :

2 Qui fidelis est ei, qui fecit illum, sicut &
* Num 12.b.7. * Moyses in omni domo ejus.

3 Amplioris enim gloriæ iste præ Moyse dignus est habitus, quanto ampliorem honorem habet domus, qui fabricavit illam.

4 Omnis namque domus fabricatur ab aliquo : qui autem omnia creavit, Deus est.

B 5 Et Moyses quidem fidelis erat in tota domo ejus tamquam famulus, in testimonium eorum quæ dicenda erant :

6 Christus vero tamquam filius in domo sua : quæ domus sumus nos, si fiduciam, & gloriam spei usque ad finem, firmam retineamus.

7 Quapropter sicut dicit Spiritus sanctus :
* Psal. 94.b.8. * Hodie si vocem ejus audieritis,

8 Nolite obdurare corda vestra, sicut in exacerbatione, secundum diem tentationis in deserto,

9 Ubi tentaverunt me patres vestri, probaverunt, & viderunt opera mea

C 10 Quadraginta annis : Propter quod infensus fui generationi huic, & dixi : Semper errant corde. Ipsi autem non cognoverunt vias meas,

11 Sicut juravi in ira mea : Si introibunt in requiem meam.

12 Videte fratres, ne forte sit in aliquo vestrum cor malum incredulitatis, discedendi à Deo vivo :

13 Sed adhortamini vosmetipsos per singulos dies, donec Hodie cognominatur, ut non obduretur quis ex vobis fallacia peccati.

D 14 Participes enim Christi effecti sumus : si tamen initium substantiæ ejus usque ad finem firmum retineamus.

15 Dum dicitur : Hodie si vocem ejus audieritis, nolite obdurare corda vestra, quemadmodum in illa exacerbatione.

16 Quidam enim audientes exacerbaverunt, sed non universi qui profecti sunt ex Ægypto per Moysen.

17 Quibus autem infensus est quadraginta annis ? Nonne illis, qui peccaverunt, * quorum
* Num 14.f.17 cadavera prostrata sunt in deserto ?

18 Quibus autem juravit non introire in requiem ipsius, nisi illis, qui increduli fuerunt?

19 Et videmus, quia non potuerunt introire propter incredulitatem.

CAPUT IV.

Quandoquidem Judæi ob incredulitatem non introierunt in promissam requiem, & reliquum est ut alii ingrediantur, curandum est ne ea frustremur, sed credentes, in ipsam admittamur : de vivo & efficaci Dei verbo quod omnia conspicit, deque ejus infirmitate, ut nostris compateretur infirmitatibus.

A 1 Timeamus ergo ne forte relicta pollicitatione introeundi in requiem ejus, existimetur aliquis ex vobis deesse.

2 Etenim & nobis nuntiatum est, quemadmodum & illis : sed non profuit illis sermo auditus, non admistus fidei ex iis quæ audierunt.

3 Ingredimur enim in requiem, qui credidimus : quemadmodum dixit : * Sicut juravi
* Psal. 94.b 14 in ira mea : Si introibunt in requiem meam : & quidem operibus ab institutione mundi perfectis.

4 Dixit enim in quodam loco de die septima
B sic : * Et requievit Deus die septima ab omnibus operibus suis.
* Gen. 2.a.2.

5 Et in isto rursum : Si introibunt in requiem meam.

6 Quoniam ergo superest introire quosdam in illam, & ii, quibus prioribus annuntiatum est, non introierunt propter incredulitatem.

7 Iterum terminat diem quemdam, Hodie, in David dicendo, post tantum temporis, sicut supra dictum est : * Hodie si vocem ejus au- * Sup 3.b.7
dieritis, nolite obdurare corda vestra.

8 Nam si eis Jesus requiem præstitisset, numquam de alia loqueretur, posthac, die.

9 Itaq; relinquitur sabbatismus populo Dei.

10 Qui enim ingressus est in requiem ejus : C
etiam ipse requievit ab operibus suis, sicut à suis Deus.

11 Festinemus ergo ingredi in illam requiem : ut ne in idipsum quis incidat incredulitatis exemplum.

12 Vivus est enim sermo Dei, & efficax, & penetrabilior omni gladio ancipiti : & pertingens usque ad divisionem animæ ac spiritus, compagum quoque, ac medullarum, & discretor cogitationum & intentionum cordis.

13 * Et non est ulla creatura invisibilis in D
conspectu ejus : omnia autem nuda & aperta * Psal. 11.c.1
sunt oculis ejus, ad quem nobis sermo. Eccl. d.19.

14 Habentes ergo pontificem magnum, qui penetravit cœlos, Jesum filium Dei : teneamus confessionem.

15 Non enim habemus pontificem, qui non possit compati infirmitatibus nostris ; tentatum autem per omnia pro similitudine absque peccato.

16 Adeamus ergo cum fiducia ad thronum gratiæ : ut misericordiam consequamur, & gratiam inveniamus in auxilio opportuno.

CAPUT V.

Christus debito ordine factus noster Pontifex, precesque Patri offerens, exauditus est : & discens ex iis quæ passus est obedientiam, factus est obtemperantibus causa salutis æternæ : sed reconditorum de ipso mysteriorum capaces non erant ii ad quos hic scribebat Apostolus.

1 OMnis namque Pontifex ex hominibus A
assumptus, pro hominibus constituitur in iis quæ sunt ad Deum, ut offerat dona, & sacrificia pro peccatis :

2 Qui condolere possit iis, qui ignorant, & errant : quoniam & ipse circumdatus est infirmitate :

3 Et propterea debet, quemadmodum pro populo, ita etiam & pro semetipso offerre pro
peccatis. B

4 * Nec quisquam sumit sibi honorem, sed * Exod. 28.a.
qui vocatur à Deo, tamquam Aaron. * Par. 16.c

5 Sic & Christus non semetipsum clarificavit ut pontifex fieret : sed qui locutus est ad * Psal. 2.b.
eum : * Filius meus es tu, ego hodie genui te.

6 Quemadmodum & in alio loco dicit : * Tu * Psal. 109.a
es sacerdos in æternum, secundum ordinem
Melchisedech. C

7 Qui in diebus carnis suæ preces supplicationesque ad eum, qui possit illum salvum facere à morte, cum clamore valido & lacrymis offerens, exauditus est pro sua reverentia.

8 Et quidem cum esset Filius Dei, didicit ex iis, quæ passus est, obedientiam.

9 Et consummatus, factus est omnibus obtemperantibus sibi, causa salutis æternæ,

10 Ap-

10 Appellatus à Deo pontifex juxta ordinem Melchisedech.
11 De quo nobis grandis sermo, & ininterpretabilis ad dicendum: quoniam imbecilles facti estis ad audiendum.
D 12 Etenim cum deberetis magistri esse propter tempus: rursù indigetis ut vos doceamini quæ sint elemẽta exordii sermonum Dei:& facti estis quibus lacte opus sit, non solido cibo.
13 Omnis enim, qui lactis est particeps, expers est sermonis justitiæ: parvulus enim est.
14 Perfectorum autem est solidus cibus; eorum, qui pro consuetudine exercitatos habent sensus ad discretionem boni ac mali.

CAPUT VI.

Non intendit de primis fidei initiis tractare, quandoquidem rebaptizari nequeunt,qui post susceptum baptismum rursum in peccata relabuntur, imo timenda illis est æterna maledictio: consolando autem Hebræos hortatur ut Abrahæ longanimitatem imitantes: reddant se participes eorum quæ jurejurando promisit illi Deus.

A 1 Quapropter intermittentes inchoationis Christi sermonem, ad perfectiora feramur, non rursum jacientes fundamentum pœnitentiæ ab operibus mortuis, & fidei ad Deum;
2 Baptismatum doctrinæ, impositionis quoque manuum, ac resurrectionis mortuorum, & judicii æterni.
3 Et hoc faciemus,si quidem permiserit Deus.
*Matt. 12.d.45 2.Petr. 2.d.20. Inf.10. c.26. 4 * Impossibile est enim, eos qui semel sunt illuminati,gustaverunt etiam donum cœleste, & participes facti sunt Spiritus sancti,
5 Gustaverunt nihilominus bonum Dei verbum, virtutesque sæculi venturi,
B 6 Et prolapsi sunt; rursus renovari ad pœnitentiam, rursum crucifigentes sibimetipsis filium Dei, & ostentui habentes.
7 Terra enim sæpe venientẽ super se bibẽs imbrem,& generans herbam opportunam illis, à quibus colitur, accipit benedictionem à Deo.
8 Proferens autem spinas ac tribulos, reproba est, & maledicto proxima: cujus consummatio in combustionem.
9 Confidimus autẽ de vobis dilectissimi meliora & viciniora saluti, tametsi ita loquimur.
10 Non enim injustus Deus, ut obliviscatur operis vestri, & dilectionis quam ostendistis in nomine ipsius, qui ministrastis sanctis, & ministratis.
C 11 Cupimus autem unumquemque vestrum eandem ostentare solicitudinem ad expletionem spei usque in finem:
12 Ut non segnes efficiamini, verum imitatores eorum,qui fide & patientia hereditabunt promissiones.
13 Abrahæ namque promittens Deus, quoniam neminem habuit, per quem juraret, majorem, juravit per semetipsum,
*Gen. 22.c.16 14 Dicens: * Nisi benedicens benedicam te, & multiplicans multiplicabo te.
15 Et sic longanimiter ferens, adeptus est repromissionem.
D 16 Homines enim per majorem sui jurant: & omnis controversiæ eorum finis, ad confirmationem, est juramentum.
17 In quo abundantius volens Deus ostendere pollicitationis heredibus immobilitatem consilii sui, interposuit jusjurandum.
18 Ut per duas res immobiles, quibus impossibile est mentiri Deum, fortissimum solatium habeamus, qui confugimus ad tenendam propositam spem:
19 Quam sicut anchoram habemus animæ tutam ac firmam, & incedentem usque ad interiora velaminis:
20 Ubi præcursor pro nobis introivit Jesus, secundum ordinem Melchisedech pontifex factus in æternum.

CAPUT VII.

Cum Melchisedech sacerdotium, ex decimarum acceptione & benedictione Leviticum excelleret,Christi sacerdotium necessitate quadam secundum ordinem Melchisedech in perpetuum institutum, ac juramento firmatum præcellit Leviticum, & ipsum una cum lege evacuat.

1 Hic enim Melchisedech, rex Salem, sacerdos Dei summi,qui obviavit Abrahæ regresso à cæde regum, & benedixit ei: A *Gen. 14.d.18
2 Cui & decimas omnium divisit Abraham: primum quidem qui interpretatur rex justitiæ: deinde autem & rex Salem,quod est,rex pacis,
3 Sine patre, sine matre, sine genealogia, neque initium dierum, neque finem vitæ habens, assimilatus autem Filio Dei, manet sacerdos in perpetuum.
4 Intuemini autẽ quantus sit hic, cui & decimas dedit de præcipuis Abraham patriarcha.
5 Et quidem de filiis Levi sacerdotium accipientes, * mandatum habent decimas sumere a populo secundũ legẽ, id est, a fratribus suis: quamquam & ipsi exierint de lumbis Abrahæ. *Deut 18.a.1. Inf.14. a.4.
6 Cujus autem generatio non annumeratur in eis, decimas sumpsit ab Abraham,& hunc,qui habebat repromissiones benedixit. B
7 Sine ulla autem contradictione, quod minus est, à meliore benedicitur.
8 Et hic quidem,decimas morientes homines accipiunt: ibi autem contestatur, quia vivit.
9 Et (ut ita dictum sit)per Abraham,& Levi, qui decimas accepit, decimatus est:
10 Adhuc enim in lumbis patris erat, quando obviavit ei Melchisedech.
11 Si ergo consummatio per sacerdotiũ Leviticũ erat (populus enim sub ipso legẽ accepit) quid adhuc necessarium fuit, secundum ordinem Melchisedech alium surgere sacerdotem,& non secundum ordinem Aaron dici?
12 Translato enim sacerdotio, necesse est ut & legis translatio fiat.
13 In quo enim hæc dicuntur, de alia tribu est, de qua nullus altari præsto fuit.
14 Manifestum est enim quod ex Juda ortus sit Dominus noster, in qua tribu nihil de sacerdotibus Moyses locutus est. C
15 Et amplius adhuc manifestum est: si secundum similitudinem Melchisedech exurgat alius sacerdos,
16 Qui non secundũ legẽ mãdati carnalis factus est, sed secundũ virtutem vitæ insolubilis.
17 Contestatur enim:*Quoniã tu es sacerdos in æternum,secundum ordinem Melchisedech. *Psal. 109. b.4.
18 Reprobatio quidẽ fit præcedentis mãdati, propter infirmitatem eius, & inutilitatem:
19 Nihil enim ad perfectum adduxit lex, in-

troductio vero melioris spei, per quam proxi-
mamus ad Deum.
20 Et quantum est non sine jurejurando (alii
quidem sine jurejurando sacerdotes facti sunt;
D 21 Hic autem cum jurejurando, per eum, qui
* Psal. dixit ad illum: * Juravit Dominus, & non pœ-
109. nitebit eum: tu es sacerdos in æternum.
b. 22 In tantum melioris testamenti sponsor fa-
ctus est Jesus.
23 Et alii quidem plures facti sunt sacerdotes,
ideirco quod morte prohiberētur permanere:
24 Hic autem eo quod maneat in æternum,
sempiternum habet sacerdotium.
25 Unde & salvare in perpetuum potest ac-
cedentes per semetipsum ad Deum: semper
vivens ad interpellandum pro nobis.
26 Talis enim decebat ut nobis esset ponti-
fex, sanctus, innocens, impollutus, segregatus a
peccatoribus, & excelsior cœlis factus:
27 Qui non habet necessitatem quotidie,
* Lev. quemadmodum sacerdotes, * prius pro suis
16. a. 6. delictis hostias offerre, deinde pro populi: hoc
enim fecit semel, seipsum offerendo.
28 Lex enim homines constituit sacerdotes
infirmitatē habentes: sermo autē jurisjurandi,
qui post legem est. Filium in æternum perfectū.

CAPUT VIII.

Excellentius est Christi sacerdotium Levitico, cum ipse in dextera Patris sedeat in cœlis, & majorum sacramentorum minister fuerit quam sacerdotes veteris legis: ostendit etiam novi testamēti necessitatem ex imperfectione veteris & ex promissione Dei per Jeremiam.

A 1 CApitulum autē super ea quæ dicuntur:
Talem habemus Pontificem, qui con-
sedit in dextera sedis magnitudinis in cœlis,
2 Sanctorum minister, & tabernaculi veri,
quod fixit Dominus, & non homo.
3 Omnis enim pontifex ad offerendum mune-
ra, & hostias constituitur: unde necesse est &
hunc habere aliquid, quod offerat:
B 4 Si ergo esset super terrā, nec esset sacerdos:
cum essent qui offerrēt secundū legē munera,
5 Qui exemplari & umbræ deserviūt cœlestiū.
Sicut responsum est Moysi, cum consummaret
* Exod tabernaculū: * Vide (inquit) omnia facito secun-
25. d. 40 dū exemplar, quod tibi ostensum est in monte.
Act. 7. 6 Nunc autem melius sortitus est ministeriū,
f. 44. quāto & melioris testamēti mediator est, quod
C in melioribus repromissionibus sancitum est.
7 Nam si illud prius culpa vacasset: non uti-
que secundi locus inquireretur.
* Ier. 8 Vituperans enim eos dicit: * Ecce dies ve-
13. c. 31 nient, dicit Dominus: & consummabo super
domum Israel, & super domum Juda, testa-
mentum novum;
9 Non secundum testamentum quod feci pa-
tribus eorum, in die qua apprehendi manum
eorum ut educerem illos de terra Ægypti:
quoniam ipsi non permanserunt in testamento
meo, & ego neglexi eos, dicit Dominus:
D 10 Quia hoc est testamentum, quod disponam
domui Israel post dies illos, dicit Dominus:
Dando leges meas in mentem eorum, & in cor-
de eorum superscribam eas: & ero eis in
Deum, & ipsi erunt mihi in populum:
11 Et non docebit unusquisque proximum
suum, & unusquisque fratrem suum, dicens:
Cognosce Dominum: quoniam omnes scient
me à minore usque ad majorem eorum:
12 Quia propitius ero iniquitatibus eorum, &
peccatorum eorum jam non memorabor.
13 Dicendo autē novū, veteravit prius. Quod
autē antiquatur & senescit, prope interitū est.

CAPUT IX.

Ex his quæ in veteri erant testamento, & imperfectione illarum hostiarum, ostendit novi perfectionem, in quo Christus Pontifex & hostia semel oblata emundat conscientiam à peccatis: quem ad testamenti sui confirmationem mori fuit necesse.

1 HAbuit quidem & prius, justificationes A
culturæ, & Sanctum sæculare.
2 * Tabernaculum enim factum est primum, * Exod
in quo erant candelabra, & mensa, & propo- 16. a. 1.
sitio panum, quæ dicitur Sancta. & 36. a. 8.
3 Post velamentum autem secundum, taber-
naculum, quod dicitur Sancta sanctorum:
4 Aureum habens * thuribulum, & arcam te- * Num.
stamenti circumtectam ex omni parte auro, in 16.
qua urna aurea habens manna, & virga Aa- Lev. 16
ron, quæ fronduerat, * & tabulæ testamenti, * 3 Reg
5 Superque eam erant Cherubim gloriæ 8. b. 9.
obumbrantia propitiatorium: de quibus non 2 Par.
est modo dicendum per singula. 5. b. 10. B
6 His vero ita compositis; in priori quidem
tabernaculo semper introibant sacerdotes, sa-
crificiorum officia consummantes:
7 In secundo autem * semel in anno solus * Exod
pontifex, non sine sanguine, quem offert pro 30. b 10
sua & populi ignorantia: Lev.
8 Hoc significante Spiritu sancto, nondum 16. a. 2.
propalatam esse sanctorum viam, adhuc prio-
re tabernaculo habente statum.
9 Quæ parabola est temporis instantis: juxta C
quam munera. & hostia offeruntur, quæ non
possunt juxta conscientiam perfectum facere
servientem, solummodo in cibis, & in potibus,
10 Et variis baptismatibus, & justitiis carnis
usque ad tempus correctionis impositis.
11 Christus autem assistens pontifex futurorū
bonorū, per amplius & perfectius tabernaculū
non manufactum, id est, non hujus creationis:
12 Neque per sanguinem hircorū aut vitulo-
rum, sed per proprium sanguinem, introivit se-
mel in Sancta, æterna redemptione inventa.
13 * Si enim sanguis hircorum & taurorum, D
& cinis vitulæ aspersus, inquinatos sanctificat * Lev.
ad emundationem carnis: 16. c. 14
14 * Quanto magis sanguis Christi, qui per * 1 Per.
Spiritū sanctū semetipsum obtulit immaculatū 1. d. 19.
Deo, emundabit cōscientiam nostram ab ope- 1 Ioan.
ribus mortuis, ad serviendum Deo viventi? 1. c. 7.
15 Et ideo novi Testamenti mediator est; Apoc.
* ut morte intercedente, in redemptionem ea- 1. b. 5.
rum prævaricationum, quæ erant sub priori te- * Gal.
stamento, repromissionem accipiant, qui vo- 3. b. 15.
cati sunt æternæ hereditatis.
16 Ubi enim testamentum est, mors necesse
est intercedat testatoris.
17 Testamentum enim in mortuis confirma- E
tum est: alioquin nondum valet, dum vivit
qui testatus est.
18 Unde nec primum quidem sine sanguine
dedicatum est.
19 Lecto enim omni mandato legis à Moyse
universo populo, accipiens sanguinem vitulo-
rum & hircorum, cum aqua, & lana coccinea,
& hys-

& hyssopo; ipsum quoque librum, & omnem
populum aspersit,
*Exod 24.c.8. 20 Dicens: * Hic sanguis testamenti, quod
mandavit ad vos Deus.
21 Etiam tabernaculum & omnia vasa mini-
sterii sanguine similiter aspersit.
22 Et omnia pæne in sanguine secundum le-
F gem mundantur: & sine sanguinis effusione
non fit remissio.
23 Necesse est ergo exemplaria quidem cœ-
lestium his mundari: ipsa autem cœlestia me-
lioribus hostiis quam istis.
24 Non enim in manufacta Sancta Jesus in-
troivit, exemplaria verorum: sed in ipsum cę-
lum, ut appareat nunc vultui Dei pro nobis:
25 Neque ut sæpe offerat semetipsum, quem-
admodum Pontifex intrat in Sancta per singu-
los annos in sanguine alieno:
26 Alioquin oportebat eum frequenter pati
G ab origine mundi: nunc autem semel in con-
summatione sæculorum, ad destitutionem
peccati, per hostiam suam apparuit.
27 Et quemadmodum statutum est hominibus
semel mori, post hoc autem judicium:
*Rom. 28 *Sic & Christus semel oblatus est ad mul-
5.b.8. torum exhaurienda peccata: secundo sine pec-
1. Pet. cato apparebit expectantibus se, in salutem.
3.c.18.

CAPUT X.

*Propter imperfectionem hostiarum veteris te-
stamenti necessarium fuit novum induci, cu-
jus unica hostia auferentur universa pecca-
ta: cui nisi fide, spe, charitate, ac bonis
operibus adhæserimus, acerbius puniemur
quam veteris testamenti transgressores: lau-
dat interim Hebræos quod & multa passi
sint, & patientibus astiterint.*

A 1 Umbram enim habens lex futurorum bo-
norum, non ipsam imaginem rerum,
per singulos annos eisdem ipsis hostiis, quas
offerunt indesinenter, numquam potest acce-
dentes perfectos facere:
2 Alioquin cessassent offerri: ideo quod nul-
lam haberent ultra conscientiam peccati, cul-
tores semel mundati:
3 Sed in ipsis commemoratio peccatorum per
singulos annos fit.
4 Impossibile enim est sanguine taurorum &
hircorum auferri peccata.
5 Ideo ingrediens mundum dicit: *Hostiã &
B oblationẽ noluisti: corpus autem aptasti mihi:
* Psal. 39.b.7. 6 Holocautomata pro peccato non tibi pla-
cuerunt.
* Ibid. 7 Tunc dixi: Ecce venio: * in capite libri
scriptum est de me: Ut faciam, Deus, volun-
tatem tuam.
8 Superius dicẽs: Quia hostias, & oblationes,
& holocautomata pro peccato noluisti, nec
placita sunt tibi, quæ secundũ legẽ offeruntur,
9 Tunc dixi: Ecce venio, ut faciam, Deus,
voluntatem tuam: aufert primum, ut sequens
statuat.
C 10 In qua voluntati sanctificati sumus per
oblationem corporis Jesu Christi semel.
11 Et omnis quidem sacerdos presto est quo-
tidie ministrans, & easdem sæpe offerens ho-
stias, quæ numquam possunt auferre peccata:
* Psal. 12 Hic autem unam pro peccatis offerens
109.a.2 hostiam, in sempiternum sedet in dextera Dei,
1. Cor. 15.d 25 13 De cetero expectans * donec ponantur
inimici ejus scabellum pedum ejus.
14 Una enim oblatione, consummavit in
sempiternum sanctificatos.
15 Contestatur autem nos & Spiritus sanctus.
Postquam enim dixit.
16 * Hoc autem testamentum, quod testabor * Ier.
ad illos post dies illos dicit Dominus, Dando 31.f.31
leges meas in cordibus eorum, & in mentibus Sup. 8.
eorum superscribam eas: c.8.
17 Et peccatorum, & iniquitatum eorum jam
non recordabor amplius.
18 Ubi autem horum remissio: jam non est
oblatio pro peccato.
19 Habentes itaque fratres fiduciam in in-
troitu sanctorum in sanguine Christi,
20 Quam initiavit nobis viam novam, & vi-
ventem per velamen, id est, carnem suam,
21 Et sacerdotem magnum super domũ Dei:
22 Accedamus cum vero corde in plenitudi-
ne fidei, aspersi corda a conscientia mala, &
abluti corpus aqua munda,
23 Teneamus spei nostræ confessionem inde- B
clinabilem, (fidelis enim est qui repromisit)
24 Et consideremus invicem in provocatio-
nem charitatis, & bonorum operum:
25 Non deserentes collectionem nostram, si-
cut consuetudinis est quibusdam, sed conso-
lantes, & tanto magis quanto videritis appro-
pinquantem diem.
26 * Voluntarie enim peccantibus nobis post * Sup.
acceptam notitiam veritatis, jam non relin- 6.a.4.
quitur pro peccatis hostia,
27 Terribilis autem quædam expectatio ju-
dicii, & ignis æmulatio, quæ consumptura est
adversarios.
28 Irritam quis faciens legem Moysi, sine
ulla miseratione * duobus vel tribus testibus *Deut.
moritur: 17.b.6.
29 Quanto magis putatis deteriora mereri Matth.
supplicia, qui filium Dei conculcaverit, & 18.b.16
sanguinem testamenti pollutum duxerit, in Ioan.8
quo sanctificatus est, & spiritui gratiæ contu- c.17.
meliam fecerit? 1. Cor. 11.8.19
30 Scimus enim qui dixit: * Mihi vindicta, F
& ego retribuam. Et iterum: Quia judicabit *Deut.
Dominus populum suum. 32.c.35
31 Horrendum est incidere in manus Dei vi- Rom.
ventis. 12.d 19
32 Rememoramini autem pristinos dies, in
quibus illuminati, magnum certamen sustinui-
stis passionum:
33 Et in altero quidem, opprobriis & tribu-
lationibus spectaculum facti: in altero autem,
socii taliter conversantium effecti.
34 Nam & vinctis compassi estis, & rapinam G
bonorum vestrorum cum gaudio suscepistis,
cognoscentes vos habere meliorem & manen-
tem substantiam.
35 Nolite itaque amittere confidentiam ve-
stram, quæ magnam habet remunerationem.
36 Patientia enim vobis necessaria est: ut
voluntatem Dei facientes, reportetis promis-
sionem.
37 *Adhuc enim modicum aliquantulum, qui * Heb.
venturus est, veniet, & non tardabit. 2.a.3.
38 * Justus autem meus ex fide vivit: quod Rom.
si subtraxerit se, non placebit animæ meæ. 1.b.17.
39 Nos autem non sumus subtractionis filii in * Gal.
perditionẽ, sed fidei in acquisitionem animæ. 3.b.11.

CAPUT XI.

Fidem magnifice commendat ex actis patrum, à mundi exordio usque ad David ac Prophetas: & in universum quanta patrarint ac passi sint per fidem: nec tamen plenam adhuc acceperunt retributionem.

A 1 EST autem fides sperandarum substantia
rerum, argumentum non apparentium.
2 In hac enim testimoniū cōsecuti sunt senes.
* Gen. 3 * Fide intelligimus aptata esse sæcula ver-
1.a.3. bo Dei, ut ex invisibilibus visibilia fierent.
* Gen. 4 * Fide plurimam hostiam Abel, quam Cain,
4.a.4. obtulit Deo, * per quam testimonium conse-
*Matt. cutus est esse justus, testimonium perhibente
23.d.34 muneribus ejus Deo; & per illam defunctus
* Gen. adhuc loquitur.
5.c.24. 5 * Fide Henoch translatus est ne videret
Eccli. mortem, & non inveniebatur, quia transtulit
44.c.16 illum Deus: ante translationem enim testimonium habuit placuisse Deo.
B 6 Sine fide autē impossibile est placere Deo.
Credere enim oportet accedentem ad Deum
quia est, & inquirentibus se remunerator sit.
* Gen. 7 * Fide Noe, responso accepto de iis quæ
6.c.13. adhuc nō videbantur, metuens aptavit arcā in
Eccli. salutē domus suæ, per quam damnavit mundū:
44.c.17 & justitiæ, quæ per fidē est, heres est institutus.
* Gen. 8 *Fide qui vocatur Abraham obedivit in lo-
12.a.5. cum exire, quem accepturus erat in hereditatem: & exiit, nesciens quo iret.
9 Fide demoratus est in Terra repromissionis,
tamquam in aliena, in casulis habitando, cum
Isaac & Jacob coheredibus repromissionis
ejusdem.
C 10 Expectabat enim fundamenta habentem
civitatem: cujus artifex & conditor Deus.
* Gen. 11 * Fide & ipsa Sara sterilis virtutem in
17.c.19 conceptionem seminis accepit, etiam præter
tempus ætatis: quoniam fidelem credidit esse
eum, qui repromiserat.
12 Propter quod & ab uno orti sunt (& hoc
emortuo) tamquam sidera cœli in multitudinem, & sicut arena, quæ est ad oram maris, innumerabilis.
13 Juxta fidem defuncti sunt omnes isti, non
acceptis repromissionibus, sed à longe eas
aspicientes, & salutantes, & confitentes quia
peregrini & hospites sunt super terram.
14 Qui enim hæc dicunt, significant se patriam inquirere.
15 Et si quidem ipsius meminissent de qua
exierunt, habebant utique tempus revertendi:
D 16 Nunc autem meliorem appetunt, id est,
cœlestem. Ideo non confunditur Deus vocari
* Gen. Deus eorum: paravit enim illis civitatem.
22.a.10. 17 * Fide obtulit Abraham Isaac, cum tenta-
Eccli. retur, & unigenitum offerebat, qui susceperat
44.d.21 repromissiones:
* Gen. 18 Ad quem dictum est: * Quia in Isaac vo-
21.b.12 cabitur tibi semen:
Rom. 9.b.7. 19 Arbitrās quia & à mortuis suscitare potens
* Gen. est Deus: unde eum & in parabolam accepit.
27.d.27 20 * Fide & de futuris benedixit Isaac, Ja-
& 36. cob, & Esau.
* Gen. 21 *Fide Jacob, moriēs, singulos filiorū Joseph.
48.c.15 benedixit: * & adoravit fastigiū virgæ ejus.
* Gen. 47.g.31 22 *Fide Joseph, moriens, de profectione fi-
* Gen. liorum Israel memoratus est, & de ossibus suis
50.d.24 mandavit.

23 *Fide Moyses, natus, occultatus est mēsibus E
tribus a parētibus suis, eo quod vidissent elegā- *Exod
tem infantem, * & non timuerunt regis edictū. 2.a.2.
24 * Fide Moyses grandis factus negavit se *Exod
esse filium filiæ Pharaonis, 1.c.16.
25 Magis eligens affligi cum populo Dei, quā *Exod
temporalis peccati habere jucunditatem, 2.b.11.
26 Majores divitias æstimans thesauro Ægy-
ptiorum, improperium Christi: aspiciebat
enim in remunerationem.
27 Fide reliquit Ægyptum non veritus animositatem regis: invisibilem enim tamquam
videns sustinuit.
28 *Fide celebravit Pascha, & sanguinis effu- *Exod
sionem: ne qui vastabat primitiva, tangeret eos. 12.d.21
29 * Fide transierunt Mare rubrum tamquam F
per aridam terram: quod experti Ægyptii, *Exod
devorati sunt. 14.c.22
30 * Fide muri Jericho corruerunt, circuitu *Ios.6.
dierum septem. d.20.
31 Fide Rahab meretrix non periit cum in-
credulis: * excipiens exploratores cum pace. * Ios.
32 Et quid adhuc dicam? Deficiet enim me 2.a.3.
tempus enarrantem de Gedeon, Barac, Samson, Jephte, David, Samuel, & Prophetis:
33 Qui per fidem vicerunt regna, operati sunt
justitiam, adepti sunt repromissiones, obturaverunt ora leonum,
34 Extinxerunt impetū ignis, effugerunt aciē G
gladii, convaluerunt de infirmitate, fortes facti sunt in bello, castra verterunt exterorum:
35 Acceperunt mulieres de resurrectione
mortuos suos. Alii autem distenti sunt, non
suscipientes redemptionem, ut meliorem invenirent resurrectionem.
36 Alii vero ludibria & verbera experti, insuper & vincula & carceres:
37 Lapidati sunt, secti sunt, tētati sunt, in occisione gladii mortui sunt, circuierūt in melotis,
in pellibus caprinis, egētes, angustiati, afflicti:
38 Quibus dignus non erat mundus: in solitudinibus errantes, in montibus, & speluncis,
& in cavernis terræ.
39 Et hi omnes testimonio fidei probati, non
acceperunt repromissionem,
40 Deo pro nobis melius aliquid providente,
ut non sine nobis consummarentur.

CAPUT XII.

Priscorum imo Christi exemplo inducit ad tolerandas viriliter afflictiones, revocans à peccatis: & ex novi testamenti super vetus excellentia deterret ab inobedientia, ne majora quam Judæi pati cogamur supplicia.

1 IDeoq; & nos tantā habentes impositā nu- A
bem testium, * deponentes omne pondus, *Rom.
& circumstans nos peccatum, per patientiam 6.a.1.
curramus ad propositum nobis certamen: Coloss.
2 Aspicientes in auctorem fidei, & consum- 3.b.8.
matorem Jesum, qui proposito sibi gaudio su- Ephes.
stinuit crucem, confusione contempta, atque 4.e.23.
in dextera sedis Dei sedet. 1. Pet.
3 Recogitate enim eum, qui talem sustinuit à 2.a.1.
peccatoribus adversum semetipsum contradi- & 4.
ctionem: ut ne fatigemini, animis vestris de- a.1. B
ficientes.
4 Nondum enim usque ad sanguinem restiti- * Prov
stis, adversus peccatum repugnantes: 3.b.11.
5 Et obliti estis consolationis, quæ vobis Apoc.
tamquam filiis loquitur, dicens: * Fili mi, 3.d.19.

noli

noli negligere disciplinam Domini: neque fa-
tigeris dum ab eo argueris.
6 Quem enim diligit Dominus, castigat, fla-
gellat autem omnem filium, quem recipit.
7 In disciplina perseverate. Tamquam filiis
vobis offert se Deus: quis enim filius, quem
non corripit pater?
C 8 Quod si extra disciplinam estis, cujus par-
ticipes facti sunt omnes: ergo adulteri, & non
filij estis.
9 Deinde patres quidem carnis nostræ, eru-
ditores habuimus, & reverebamur eos: non
multo magis obtemperabimus Patri spirituum,
& vivemus?
10 Et illi quidem in tempore paucorum die-
rum, secundum voluntatem suam erudiebant
nos: hic autem ad id, quod utile est in reci-
piendo sanctificationem ejus.
D 11 Omnis autem disciplina, in præsenti qui-
dem videtur non esse gaudij, sed mœroris: po-
stea autem fructum pacatissimum exercitatis
per eam reddet justitiæ.
12 Propter quod, remissas manus, & soluta
genua, erigite,
13 Et gressus rectos facite pedibus vestris: ut
nō claudicans quis erret, magis autē sanetur.
*Rom 14 * Pacem sequimini cum omnibus, & san-
12.b.8. ctimoniam, sine qua nemo videbit Deum:
15 Contemplantes ne quis desit gratiæ Dei:
ne qua radix amaritudinis sursum germinans
impediat, & per illam inquinentur multi.
E
*Gen 16 Ne quis fornicator, aut profanus * ut Esau:
25. d. qui propter vnā escā vendidit * primitiua sua.
33. 17 Scitote enim quoniam * & postea cupiens
*Gen. hereditare benedictionē, reprobatus est: non *
27. f. enim invenit pœnitentiæ locum, quamquam
38. cum lacrymis inquisisset eam.
*Exod 18 * Non enim accessistis ad tractabilē mon-
19.b. 2 tem, & accensibilem ignem, & turbinem, &
c.10.& caliginem, & procellam,
21. 19 Et tubæ sonum, & vocem verborū, quā qui
audierunt excusaverunt se, ne eis fieret verbū.
*Exod 20 Non enim portabant quod dicebatur: * Et
19.a.12. si bestia tetigerit montem, lapidabitur.
F
21 Et ita terribile erat quod videbatur. Moy-
ses dixit: Exterritus sum, & tremebundus.
22 Sed accessistis ad Sion montem, & civita-
tem Dei viventis Jerusalem cælestem, & mul-
torum millium Angelorum frequentiam,
23 Et Ecclesiam primitivorum, qui conscri-
pti sunt in cælis, & judicem omnium Deum, &
spiritus justorum perfectorum,
24 Et testamenti novi mediatorem Iesum, &
sanguinis aspersionem melius loquentem quam
Abel.
25 Videte ne recusetis loquentem. Si enim illi
G non effugerunt, recusantes eum qui super ter-
ram loquebatur: multo magis nos, qui de cæ-
lis loquentem nobis avertimus.
26 Cujus vox movit terram tunc: nunc autem
*Agg. repromittit, dicens: * Adhuc semel; & ego
2.b. 7. movebo non solum terram, sed & cælum.
27 Quod autem, Adhuc semel, dicit: declarat
mobilium translationem, tamquam factorum,
ut maneant ea quæ sunt immobilia.
28 Itaque regnum immobile suscipientes, ha-
bemus gratiam: per quam serviamus placentes
*Deut Deo, cum metu & reverentia.
4.a.24. 29 * Etenim Deus noster ignis consumens est.

CAPUT XIII.

Ad varias hortatur virtutes, iubens cavere ab extranea doctrina, ac memoriam refricans altaris & hostiarum veteris novique testamenti, & subinde monens, ut præpositis obtemperent: orat ut pro se precentur, idem vicissim pro illis agens, additis mutuis salutationibus.

1 CHaritas fraternitatis maneat in vobis. A
2 * Et hospitalitatem nolite oblivi- *Rom.
sci, per hanc enim * latuerunt quidam, Angelis 12. c.
hospitio receptis. 13. 1.
3 Mementote vinctorum, tamquam simul vin- Petr. 4
cti: & laborantium, tamquam & ipsi in corpo- c. 9.
re morantes. *Gen.
4 Honorabile connubium in omnibus, & tho- 18.a.3.
rus immaculatus. Fornicatores enim, & adul- &19.a.
teros judicabit Deus. 2.
5 Sint mores sine avaritia, contenti præsen- *Iosu.1
tibus: ipse enim dixit: * Non te deseram, ne- a.5.
que derelinquam:
6 Ita ut cōfidenter dicamus: *Dominus mihi *Psal.
adjutor: non timebo quid faciat mihi homo. 117.a.6
7 Mementote præpositorum vestrorum, qui B
vobis locuti sunt verbum Dei: quorū intuentes
exitum conversationis, imitamini fidem.
8 Jesus Christus heri, & hodie: ipse & in sæ-
cula.
9 Doctrinis variis & peregrinis nolite abduci.
Optimū est enim gratia stabilire cor, non escis:
quæ non profuerunt ambulantibus in eis.
10 Habemus altare, de quo edere non habent
potestatem, qui tabernaculo deserviunt.
11 * Quorum enim animalium infertur san- *Leu.
guis pro peccato in Sancta per pontificem, ho- 16.f.27
rum corpora cremantur extra castra.
12 Propter quod & Jesus, ut sanctificaret per C
suū sanguinē populum, extra portam passus est.
13 Exeamus igitur ad eum extra castra, im-
properium ejus portantes.
14 * Non enim habemus hic manentem civi- *Mich.
tatem, sed futuram inquirimus. 2.c.10.
15 Per ipsum ergo offeramus hostiam laudis
semper Deo, id est, fructum labiorum confiten-
tium nomini ejus.
16 Beneficentiæ autē, & communionis nolite
oblivisci: talibus enim hostiis promeretur Deus.
17 Obedite præpositis vestris, & subjacete eis.
Ipsi enim pervigilant, quasi rationē pro anima-
bus vestris reddituri, ut cū gaudio hoc faciant,
& non gementes: hoc enim non expedit vobis.
18 Orate pro nobis: confidimus enim quia bo-
nam conscientiam habemus in omnibus bene D
volentes conversari.
19 Amplius autem deprecor vos hoc facere,
quo celerius restituar vobis.
20 Deus autem pacis, qui eduxit de mortuis
pastorem magnum ovium, in sanguine testa-
menti æterni, Dominū nostrū Iesum Christum.
21 Aptet vos in omni bono, ut faciatis ejus
voluntatem: faciens in vobis quod placeat co-
ram se per Iesum Christum: cui est gloria in sæ-
cula sæculorum. Amen.
22 Rogo autem vos fratres, ut sufferatis ver-
bum solatij. Etenim perpaucis scripsi vobis.
23 Cognoscite fratrē nostrū Timotheum di-
missum: cū quo (si celerius venerit) videbo vos.
24 Salutate omnes præpositos vestros, & om-
nes sanctos. Salutant vos de Italia fratres.
25 Gratia cum omnibus vobis. Amen.

EPISTOLA CATHOLICA
BEATI IACOBI
APOSTOLI.

CAPUT I.

Docet tentationum utilitatem, & sapientiam à Deo cum confidentia postulandam: Deus tentator non est aut auctor peccati, sed ab eo procedit omnis bona donatio: hortatur ut ad audiendum veloces, ad loquendum vero & ad iram tardi sint: nec satis est veritatem audire nisi illa opere compleatur: subdit etiam quaenam sit vera & immaculata religio.

A 1 IAcobus Dei & Domini nostri Iesu Christi servus,
duodecim tribubus, quae
sunt in dispersione, salutem.
2 Omne gaudium existimate fratres mei, cum in
tentationes varias incideritis:
*Rom. 5. a 3. 3 * Scientes quod probatio fidei vestrae patientiam operatur.
4 Patientia autem opus perfectum habet: ut
sitis perfecti & integri, in nullo deficientes.
5 Si quis autem vestrum indiget sapientia, postulet à Deo, qui dat omnibus affluenter & non
improperat: & dabitur ei.
*Matt. 7. a. 7. & 28. c. 22. Marc. 11. c. 24 6 * Postulet autem in fide nihil haesitans: qui
enim haesitat, similis est fluctui maris, qui à
vento movetur & circumfertur.
7 Non ergo aestimet homo ille quod accipiat
aliquid à Domino.
8 Vir duplex animo, inconstans est in omnibus viis suis. Luc. 18 b. 9. Iob. 14. b. 13. & 16. c. 23 f. 24.
9 Glorietur autem frater humilis in exaltatione sua.
10 Dives autem in humilitate sua, * quoniam
sicut flos foeni transibit. * Eccli 14. c. 18 Isa. 40. b. 6. 1. Petr. 1. d. 24.
11 Exortus est enim sol cum ardore, & arefecit foenum, & flos ejus decidit, & decor vultus ejus deperiit: ita & dives in itineribus suis
marcescet.
12 * Beatus vir, qui suffert tentationem, quoniam cum probatus fuerit, accipiet coronam * Iob. 6 c. 17.
vitae, quam repromisit Deus diligentibus se.
13 Nemo cum tentatur, dicat, quoniam a Deo
tentatur: Deus enim intentator malorum est:
ipse autem neminem tentat.
14 Unusquisque vero tentatur à concupiscentia sua abstractus, & illectus.
15 Deinde concupiscentia cum conceperit,
parit peccatum: peccatum vero cum consummatum fuerit, generat mortem.
16 Nolite itaq; errare fratres mei dilectissimi.
17 Omne datum optimum, & omne donum
perfectum desursum est, descendens à Patre
luminum, apud quem non est transmutatio, nec
vicissitudinis obumbratio.
18 Voluntarie enim genuit nos verbo veritatis, ut simus initium aliquod creaturae eius.
19 Scitis fratres mei dilectissimi. * Sit autem
omnis homo velox ad audiendum: tardus autem ad loquendum, & tardus ad iram. *Prov. 17. a. 17.

20 Ira

20 Ira enim viri Iustitiam Dei non operatur.
21 Propter quod abiicientes omnem immunditiam, & abundantiam malitiæ, in mansuetudine suscipite insitum verbum, quod potest salvare animas vestras.
*Matt. 7.d.21. Rom. 2. b. 13. 22 * Estote autem factores verbi; & non auditores tantum, fallentes vosmetipsos.
23 Quia si quis auditor est verbi, & non factor: hic comparabitur viro consideranti vultum nativitatis suæ in speculo.
24 Consideravit enim se, & abiit, & statim oblitus est qualis fuerit.
25 Qui autem perspexerit in legem perfectam libertatis, & permanserit in ea, non auditor obliviosus factus, sed factor operis: hic beatus in facto suo erit.
26 Si quis autem putat se religiosum esse, non refrænans linguam suam, sed seducens cor suum, hujus vana est religio.
27 Religio munda & immaculata apud Deum & Patrem, hæc est: Visitare pupillos & viduas in tribulatione eorum, & immaculatum se custodire ab hoc sæculo.

CAPUT II.

Monet ne personarum respectu moveantur: qui enim unicum legis præceptum transgreditur, legis transgressor est: hortatur ut operibus misericordiæ incumbant, ostendens, quod homo per opera justificetur: nam fides sine operibus mortua est.

A Lev. 19. c. 15. Deut. 1. c. 16. & 16. d. 19. Prov. 24. c. 23. Eccli. 42. a. 1.
1 FRatres mei, nolite in personarum acceptione habere fidem Domini nostri Jesu Christi gloriæ.
2 Etenim si introierit in conventum vestrum vir aureum annulum habens in veste candida, introierit autem & pauper in sordido habitu;
3 Et intendatis in eum qui indutus est veste præclara, & dixeritis ei: Tu sede hic bene: pauperi autem dicatis: Tu sta illic: aut sede sub scabello pedum meorum:
* Lev. 19. d. 18. 4 Nonne iudicatis apud vosmetipsos, & facti estis judices cogitationum iniquarum?
5 Audite fratres mei dilectissimi, nonne Deus elegit pauperes in hoc mundo, divites in fide, & heredes regni, quod repromisit Deus diligentibus se?
B 6 Uos autem exhonorastis pauperem. Nonne
Matth. 22. d. 39. Marc. 12. c. 31. Rom. 13. c. 9. Galat. 5. c. 14.
diuites per potentiam opprimunt vos, & ipsi trahunt vos ad iudicia?
7 Nonne ipsi blasphemant bonum nomen, quod invocatum est super vos?
8 Si tamen legem perficitis regalem secundum scripturas: * Diliges proximum tuum sicut teipsum: bene facitis.
9 Si autem personas accipitis, peccatũ operamini, redarguti a lege quasi transgressores.
*Lev. 19. c. 15. Deut. 1. c. 19. Matth. 5. a. 19.
10 * Quicumque autẽ tota legem servaverit, offendat autem in vno, factus est omnium reus.
11 Qui enim dixit, Non mœchaberis, dixit & Non occides. Quod si non mœchaberis, occides autem, factus es transgressor legis.
12 Sic loquimini, & sic facite, sicut per legem
C libertatis incipientes judicari.
13 Iudicium enim sine misericordia illi, qui non fecit misericordiam: superexaltat autem misericordia judicium.
14 Quid proderit fratres mei, si fidem quis dicat se habere, opera autem non habeat? Numquid poterit fides salvare eum?

15 * Si autem frater & soror nudi sint, & indigeant victu quotidiano, *1. Ioan. 3. c. 17.
16 Dicat autem aliquis ex vobis illis: Ite in pace, calefacimini & saturamini: non dederitis autem eis, quæ necessaria sunt corpori, quid proderit?
17 Sic & fides, si non habeat opera, mortua est in semetipsa.
18 Sed dicet quis: Tu fidem habes, & ego opera habeo, ostende mihi fidem tuam sine operibus: & ego ostendam tibi ex operibus fidem meam.
19 Tu credis quoniam unus est Deus: Bene facis & dæmones credunt, & contremiscunt. D
20 Vis autem scire ò homo inanis, quoniam fides sine operibus mortua est?
21 * Abraham pater noster, nonne ex operibus justificatus est, offerens Isaac filium suum super altare? * Gen. 22. b. 9.
22 Vides quoniã fides cooperabatur operibus illius: & ex operibus fides consummata est.
23 Et suppleta est Scriptura, dicens: * Credidit Abraham Deo, & reputatum est illi ad justitiam, & amicus Dei appellatus est. * Gen. 15. b. 6. Rom. 4. a. 3. Gal. 3. a. 6.
24 Videtis quoniam ex operibus justificatur homo, & non ex fide tantum?
25 Similiter * & Rahab meretrix, nonne ex operibus justificata est, suscipiens nuntios, & alia via ejiciens? * Iof. 2. a. 10.
26 Sicut enim corpus sine spiritu mortuum est, ita & fides sine operibus mortua est.

CAPUT III.

Linguæ mala recenset, quam difficillimum est recte gubernare: subditque differentiam inter sapientiam terrenam & cælestem.

1 NOlite plures magistri fieri fratres mei, scientes quonia majus judiciũ sumitis. A Matth. 23. a. 8.
2 In multis enim offendimus omnes. Si quis in verbo non offendit: hic perfectus est vir. Potest etiam fræno circumducere totũ corpus.
3 Si autem equis fræna in ora mittimus ad consentiendum nobis, & omne corpus illorum circumferimus.
4 Ecce & naves, cum magnæ sint, & à ventis validis minentur, circumferuntur à modico gubernaculo ubi impetus dirigentis voluerit.
5 Ita & lingua modicum quidem membrum B est, & magna exaltat. Ecce quantus ignis quam magnam silvam incendit.
6 Et lingua ignis est, universitas iniquitatis. Lingua constituitur in membris nostris, quæ maculat totum corpus, & inflammat rotam nativitatis nostræ, inflammata a gehenna.
7 Omnis enim natura bestiarum, & volucrum, & serpentium, & ceterorum domantur & domita sunt a natura humana:
8 Linguam autem nullus hominum domare potest: inquietum malum, plena veneno mortifero.
9 In ipsa benedicimus Deum & Patrem: & in C ipsa maledicimus homines, qui ad similitudinem Dei facti sunt.
10 Ex ipso ore procedit benedictio, & maledictio. Non oportet, fratres mei, hæc ita fieri.
11 Numquid fons de eodem foramine emanat dulcem, & amaram aquam?
12 Numquid potest, fratres mei, ficus uvas facere, aut vitis ficus? Sic neque salsa dulcem potest facere aquam.

13 Quis

13 Quis sapiens, & disciplinatus inter vos?
Ostendat ex bona conversatione operationem
suam in mansuetudine sapientiæ.
14 Quod si zelum amarum habetis, & conten-
tiones sint in cordibus vestris: nolite gloriari,
& mendaces esse adversus veritatem.
15 Non est enim ista sapientia desursum de-
scendens; sed terrena, animalis, diabolica.
16 Ubi enim zelus & contentio: ibi incon-
stantia & omne opus pravum.
17 Quæ autem desursum est sapientia, pri-
mum quidem pudica est, deinde pacifica, mo-
desta, suadibilis, bonis consentiens, plena mi-
sericordia, & fructibus bonis, non judicans, si-
ne simulatione.
18 Fructus autem justitiæ, in pace seminatur,
facientibus pacem.

CAPUT IV.

*Concupiscentiis non est obsequendum, sed diabo-
lo resistendum, & Deo appropinquandum, mu-
tuæque dilectioni studendum, rebus incertis
divinæ providentiæ commissis.*

A 1 Unde bella & lites in vobis? Nonne
hinc? ex concupiscentiis vestris, quæ
militant in membris vestris?
2 Concupiscitis, & non habetis: occiditis, &
zelatis: & non potestis adipisci: litigatis, &
belligeratis, & non habetis, propter quod non
postulatis.
3 Petitis, & non accipitis: eo quod male peta-
tis: ut in concupiscentiis vestris insumatis:
4 Adulteri, nescitis quia amicitia hujus mun-
di, inimica est Dei? Quicumque ergo voluerit
amicus esse sæculi hujus, inimicus Dei consti-
tuitur.
5 An putatis quia inaniter scriptura dicat: Ad
invidiam concupiscit spiritus, qui habitat in
vobis?
6 Majorem autem dat gratiam. Propter quod
dicit: * Deus superbis resistit, humilibus au-
* Prov 3.d.34. tem dat gratiam.
7 Subditi ergo estote Deo: resistite autem
diabolo, & fugiet a vobis.
C 8 Appropinquate Deo, & appropinquabit vo-
bis. Emundate manus, peccatores: & purifi-
cate corda, duplices animo.
9 Miseri estote, & lugete, & plorate: risus
vester in luctum convertatur, & gaudium in
mœrorem.
1 Petr. 5.b.6. 10 * Humiliamini in conspectu Domini, &
exaltabit vos.
11 Nolite detrahere alterutrum fratres. Qui
detrahit fratri, aut qui judicat fratrem suum,
detrahit legi, & judicat legem. Si autem judi-
cas legem: non es factor legis, sed judex.
12 Unus est legislator, & judex, qui potest
perdere, & liberare.
*Rom. 14.a.4. 13 * Tu autem quis es, qui judicas proxi-
mum? Ecce nunc qui dicitis: Hodie, aut cra-
D stino ibimus in illam civitatem, & faciemus
ibi quidem annum, & mercabimur, & lucrum
faciemus:
14 Qui ignoratis quid erit in crastino.
15 Quæ est enim vita vestra? vapor est ad mo-
dicum parens, & deinceps exterminabitur.
Pro eo ut dicatis: Si Dominus voluerit: &: Si
vixerimus, faciemus hoc, aut illud.
16 Nunc autem exultatis in superbiis vestris.
Omnis exultatio talis, maligna est.
17 Scienti igitur bonum facere, & non facien-
ti, peccatum est illi.

CAPUT V.

*Divitibus pauperum oppressoribus gravem com-
minatur ultionem, pauperes vero ad longani-
mitatem hortatur: juramentum fugiendum,
& infirmi a presbyteris oleo ungendi, ac pec-
cata invicem confitenda: quâ efficax sit justi
oratio: errantes ad veritatem sunt reducendi.*

1 Agite nunc divites, plorate ululantes in A
miseriis vestris, quæ advenient vobis.
2 Divitiæ vestræ putrefactæ sunt: & vesti-
menta vestra a tineis comesta sunt.
3 Aurum & argentum vestrum æruginavit: &
ærugo eorum in testimonium vobis erit, &
manducabit carnes vestras sicut ignis. The-
saurizastis vobis iram in novissimis diebus.
4 Ecce merces operariorum, qui messuerunt
regiones vestras, quæ fraudata est a vobis, cla-
mat: & clamor eorum in aures Domini Saba-
oth introivit.
5 Epulati estis super terram, & in luxuriis
enutristis corda vestra, in die occisionis.
6 Addixistis, & occidistis justum, & non re-
stitit vobis.
7 Patientes igitur estote fratres, usque ad ad- B
ventum Domini. Ecce agricola expectat pre-
tiosum fructum terræ, patienter ferens donec
accipiat temporaneum, & serotinum.
8 Patientes igitur estote & vos, & confirma-
te corda vestra: quoniam adventus Domini
appropinquavit.
9 Nolite ingemiscere fratres in alterutrum, ut
non judicemini. Ecce judex ante januã assistit.
10 Exemplum accipite, fratres, exitus mali,
laboris, & patientiæ, Prophetas: qui locuti
sunt in nomine Domini.
11 Ecce beatificamus eos, qui sustinuerunt.
Sufferentiam Job audistis, & finem Domini vi- C
distis, quoniam misericors Dominus est, &
miserator.
12 Ante omnia autem fratres mei * nolite ju-
rare, neque per cœlum, neque per terram, ne- *Matt. 5.f.34.
que aliud quodcumque juramentum. Sit autem
sermo vester: Est, est: Non, non: ut non
sub judicio decidatis.
13 Tristatur aliquis vestrum? oret: Æquo
animo est? psallat.
14 Infirmatur quis in vobis? inducat presby- D
teros Ecclesiæ, & orent super eum, ungentes
eum oleo in nomine Domini:
15 Et oratio fidei salvabit infirmum, & alle-
viabit eum Dominus: & si in peccatis sit, re-
mittentur ei.
16 Confitemini ergo alterutrum peccata ve-
stra, & orate pro invicem ut salvemini: mul-
tum enim valet deprecatio justi assidua.
17 * Elias homo erat similis nobis passibilis: *3 Reg. 17.a.1.
& oratione oravit ut non plueret super terram, Luc. 4.d.25.
& non pluit annos tres, & menses sex.
18 Et rursum oravit: & cœlum dedit plu-
viam, & terra dedit fructum suum.
19 Fratres mei, si quis ex vobis erraverit a ve-
ritate, & converterit quis eum:
20 Scire debet, quoniam qui converti fece-
rit peccatorem ab errore viæ suæ, salvabit
animam ejus a morte, & operiet multitudinem
peccatorum.

EPIS-

EPISTOLA
B. PETRI APOSTOLI
PRIMA.

CAPUT I.

Gratias Deo agit de vocatione ad fidem & vitam æternam, quæ tamen per multas tribulationes acquiritur, de qua Prophetæ vaticinati sunt: hortatur eos ad vitæ munditiem, ut qui Christi sanguine redempti sunt.

A 1 Petrus Apostolus Jesu Chri-
sti, electis advenis disper-
sionis Ponti, Galatiæ,
Cappadotiæ, Asiæ, & Bi-
thyniæ,
2 Secundum præscientiam
Dei Patris, in sanctifica-
tionem Spiritus, in obe-
dientiam, & aspersionem sanguinis Jesu Chri-
sti: Gratia vobis, & pax multiplicetur.
3 * Benedictus Deus & Pater Domini nostri
1Cor Jesu Christi, qui secundum misericordiam
…3. suam magnam regeneravit nos in spem vivam,
Ehf per resurrectionem Jesu Christi ex mortuis,
…1. 4 In hereditatem incorruptibilem, & incon-
taminatam, & immarcescibilem, conserva-
tam in cœlis in vobis,
B 5 Qui in virtute Dei custodimini per fidem in
salutem, paratã revelari in tẽpore novissimo.
6 In quo exultabitis, modicum nunc si opor-
tet contristari in variis tentationibus:
7 Ut probatio vestræ fidei multo pretiosior
auro (quod per ignem probatur) invenia-
tur in laudem, & gloriam, & honorem in re-
velatione Jesu Christi:
8 Quem cum non videritis, diligitis: in quem
nunc quoque non videntes creditis: creden-
tes autem exultabitis lætitia inenarrabili, &
glorificata:
9 Reportantes finem fidei vestræ, salutem
animarum.
10 De qua salute exquisierunt, atque scrutati
sunt prophetæ, qui de futura in vobis gratia
prophetaverunt:
11 Scrutantes in quod vel quale tempus signi-
ficaret in eis Spiritus Christi: prænuntians
eas quæ in Christo sunt passiones, & posterio-
res glorias: C
12 Quibus revelatum est, quia non sibimet-
ipsis, vobis autem ministrabant ea, quæ nunc
nuntiata sunt vobis per eos qui evangelizave-
runt vobis, Spiritu sancto misso de cœlo, in
quem desiderant Angeli prospicere.
13 Propter quod succincti lumbos mentis ve-
stræ, sobrii perfecte sperate in eã, quæ offertur
vobis, gratiam, in revelationem Jesu Christi:
14 Quasi filii obedientiæ, non configurati
prioribus ignorantiæ vestræ desideriis:
15 Sed secundum eum, qui vocavit vos, San-
ctũ: & ipsi in omni conversatione sancti sitis: D
16 Quoniam scriptum est: * Sancti eritis, * Levi.
quoniam ego sanctus sum. 11.44
17 Et si patrem invocatis eum, qui * sine & 19.
acceptione personarum judicat secundum a. 2. & 20.b.7

unius-

uniuscujusque opus, in timore incolatus vestri
tempore conversamini.
18 Scientes quod non corruptibilibus auro
vel argento redempti estis de vana vestra con-
*Deut. versatione paternæ traditionis:
10.d.17 19 * Sed pretioso sanguine quasi agni imma-
Rom.2 culati Christi, & incontaminati:
g.11. 20 Præcogniti quidem ante mundi constitu-
Galat. tionem, manifestati autem novissimis tempo-
2.b.6. ribus propter vos,
*1.Cor 21 Qui per ipsum fideles estis in Deo, qui su-
6.d.20. scitavit eum a mortuis, & dedit ei gloriam, ut
& 17. d.23. fides vestra, & spes esset in Deo:
Heb.9. 22 Animas vestras castificantes in obedien-
d.12. tia charitatis, in fraternitatis amore, simplici
1.Ioan ex corde invicem diligite attentius:
1.b.7. 23 Renati non ex semine corruptibili, sed in-
Apoc. corruptibili per verbum Dei vivi, & perma-
1.b.5. nentis in æternum.
*Isai. 40.b.6. 24 * Quia omnis caro ut fœnum: & omnis
Eccli. gloria ejus tamquam flos fœni: exaruit fœ-
14.c.8. num, & flos ejus decidit.
Iacob. 25 Verbum autem Domini manet in æternum.
1.b.10. hoc est autem verbum, quod evangelizatum
est in vos.

CAPUT II.

Exclusa omni fictione, regenerati ad Christum lapidem vivum accedant credentes, qui sunt genus electum, cum prius essent populus abjectus: hortatur ut tamquam peregrini ab omnibus mundanis abstineant, superioribus obtemperent, afflictionesque ad Christi imitationem ferant.

1 DEponentes igitur omnem malitiam, &
A omnem dolum, & simulationes, & in-
Rom.9 vidias, & omnes detractiones.
a.4. Eph.4. 2 Sicut modo geniti infantes, rationabile, si-
c.22. ne dolo lac concupiscite; ut in eo crescatis in
Colofs salutem:
2.b.8. 3 Si tamen gustastis quoniam dulcis est Dñs.
Hebr. 4 Ad quem accedentes lapidem vivum, ab
12.a.1. hominibus quidem reprobatum, a Deo autem
electum, & honorificatum:
5 Et ipsi tamquam lapides vivi superædifica-
mini, domus spiritualis, sacerdotium san-
ctum, offerre spirituales hostias, acceptabiles
Deo per Jesum Christum.
B 6 Propter quod continet Scriptura: * Ecce
*Is.28. pono in Sion lapidem summum angularem,
d.16. electum, pretiosum: & qui crediderit in eum,
Rom.9 non confundetur.
g.33. 7 Vobis igitur honor credentibus: non cre-
*Psal. dentibus autem, * lapis quem reprobaverunt
117. ædificantes, hic factus est in caput anguli.
d.22. Matth. 8 Et lapis offensionis, & petra scandali, his
21.d.42 qui offendunt verbo, nec credunt in quo &
Luc.4. positi sunt.
b.11. 9 Vos autem genus electum, regale sacerdo-
Isa.8. tium, gens sancta, populus acquisitionis: ut
c.14. virtutes annuntietis ejus, qui de tenebris vos
C vocavit in admirabile lumen suum.
*Osee 10 * Qui aliquando non populus, nunc autem
2.d.23. Rom.9 populus Dei: qui non consecuti misericordiam,
c.25. nunc autem misericordiam consecuti.
*Rom. 11 * Charissimi, obsecro vos tamquam adve-
13.d.14 nas & peregrinos abstinere vos à carnalibus
Gal.5. desideriis, quæ militant adversus animam.
c.16. 12 Conversationem vestram inter gentes ha-
bentes bonam: ut in eo, quod detrectant de
vobis tamquam de malefactoribus, ex bonis
operibus vos considerantes, glorificent Deum
in die visitationis.
13 * Subjecti igitur estote omni humanæ *Rom
creaturæ propter Deum: sive regi, quasi præ- 13.a.1
cellenti;
14 Sive ducibus, tamquam ab eo missis ad vin-
dictam malefactorum, laudem vero bonorum:
15 Quia sic est voluntas Dei, ut benefacien-
tes obmutescere faciatis imprudentium homi-
num ignorantiam:
16 Quasi liberi, & non quasi velamen haben-
tes malitiæ libertatem, sed sicut servi Dei.
17 Omnes honorate: * fraternitatem diligi- *Rom
te: Deum timete: Regem honorificate. 12.c.10.
18 * Servi subditi estote in omni timore do- *Ephe
minis, non tantum bonis & modestis, sed etiam 6.a.5.
dyscolis. D
19 Hæc est enim gratia, si propter Dei cõsciẽ- Colos
tiam sustinet quis tristitias, patiens injuste. 3.c.22
20 Quæ enim est gloria, si peccantes, & cola- Tit.2
phizati suffertis? Sed si bene facientes patien- c.9.
ter sustinetis; hæc est gratia apud Deum.
21 In hoc enim vocati estis: quia & Christus
passus est pro nobis, vobis relinquens exem-
plum ut sequamini vestigia ejus.
22 * Qui peccatum non fecit, nec inventus *Is.53
est dolus in ore ejus: c.9.
23 * Qui cum malediceretur non maledice- *1.Io.
bat: cum pateretur, non comminabatur: tra- 3.a.5. *Isa.
debat autem judicanti se injuste: 53.b.5
24 * Qui peccata nostra ipse pertulit in cor-
pore suo super lignum: ut peccatis mortui, ju-
stitiæ vivamus: cujus livore sanati estis.
25 Eratis enim sicut oves errantes, sed con-
versi estis nunc ad pastorem & episcopum ani-
marum vestrarum.

CAPUT III.

De mutua inter conjuges conversatione, & mulierum ornatu: hortatur ad varias virtutes, utque Christi exemplo ferant adversa: & quod per Baptismum salvamur in similitudinem eorum qui in arca Noe salvabantur.

1 SImiliter & mulieres subditæ sint viris A
suis: ut & si qui non credunt verbo, per
mulierũ conversationem sine verbo lucrifiant,
2 Considerantes in timore castam conversa-
tionem vestram.
3 * Quarum non sit extrinsecus capillatura, *Colo
aut circumdatio auri, aut indumenti vestimen- 3.c.18. Ephes
torum cultus: 5.c.22
4 Sed qui absconditus est cordis homo, in in- 1.Tim
corruptibilitate quieti & modesti spiritus, qui 2.c.9.
est in conspectu Dei locuples.
5 Sic enim aliquando & sanctæ mulieres, spe-
rantes in Deo, ornabant se, subjectæ propriis
viris.
6 * Sicut Sara obediebat Abrahæ, dominum *Gen
eum vocans: cujus estis filiæ benefacientes, & 18.b.
non pertimentes ullam perturbationem. 12.
7 * Viri similiter cohabitantes secundũ scien- B
tiam, quasi infirmiori vasculo muliebri impar- *1.Co
tientes honorem, tãquã & coheredibus gratiæ 7.a.3.
vitæ: ut non impediantur orationes vestræ.
8 In fine autem, omnes unanimes, compa- *Prov
tientes, fraternitatis amatores, misericordes, 17.c.13
modesti, humiles: Rom.12.
9 * Non reddentes malum pro malo, nec d.17.
maledictum pro maledicto, sed econtrario 1.The
be- 5.d.15

benedicentes: quia in hoc vocati estis, ut benedictionem hereditate possideatis.

*Psal. 33.c.13 C
10 * Qui enim vult vitam diligere, & dies videre bonos, coerceat linguam suam a malo, & labia ejus ne loquantur dolum.

*Isa. 1. ... 16.3
11 * Declinet a malo, & faciat bonum: inquirat pacem, & sequatur eam:

12 Quia oculi Domini super justos, & aures ejus in preces eorum: Vultus autem Domini super facientes mala.

13 Et quis est qui vobis noceat, si boni æmulatores fueritis?

*Matt. 5.a.10.
14 *Sed & si quid patimini propter justitiam, beati. Timorem autem eorum ne timueritis, & non conturbemini.

15 Dominum autem Christum sanctificate in cordibus vestris, parati semper ad satisfactionem omni poscenti vos rationem de ea, quæ in vobis est, spe.

*Supr. 2.c.12. Rom. 5 ... 6. Heb. 9. ... 28. D
16 * Sed cum modestia, & timore, conscientiam habentes bonam: ut in eo, quod detrahunt vobis, confundantur, qui calumniantur vestram bonam in Christo conversationem.

17 Melius est enim benefacientes (si voluntas Dei velit) pati, quam malefacientes.

18 Quia & Christus semel pro peccatis nostris mortuus est, justus pro injustis, ut nos offerret Deo, mortificatus quidem carne, vivificatus autem spiritu.

19 In quo & his, qui in carcere erant, spiritibus veniens prædicavit:

*Gen. 6.b.14. Matth. 24. ... 37. Luc. 17 ... 26.
20 Qui increduli fuerant aliquando *quando expectabant Dei patientiam in diebus Noe, cum fabricaretur arca: in qua pauci, id est octo animæ salvæ factæ sunt per aquam:

21 Quod & vos nunc similis formæ salvos facit baptisma: non carnis depositio sordium, sed conscientiæ bonæ interrogatio in Deum per resurrectionem Jesu Christi,

22 Qui est in dextera Dei, deglutiens mortem ut vitæ æternæ heredes efficeremur: profectus in cœlum, subjectis sibi angelis, & potestatibus, & virtutibus.

CAPUT IV.

Christi morte redemptos hortatur ut pergant præterita devitare peccata; incumbentes orationibus ac mutuæ dilectioni, semper omnia in Dei gloriam referentes, & gaudentes, si propter Christum pati oporteat.

A
1 CHristo igitur passo in carne, & vos eadem cogitatione armamini, quia qui passus est in carne, desiit a peccatis:

2 Ut jam nō desideriis hominū, sed voluntate Dei, quod reliquum est in carne vivat tēporis.

*Ephes. 4.c.23.
3 * Sufficit enim præteritum tempus ad voluntatem Gentium consummandam, his qui ambulaverunt in luxuriis, desideriis, vinolentiis, comessationibus, potationibus, & illicitis idolorum cultibus.

4 In quo admirantur non concurrentibus vobis in eamdem luxuriæ confusionem, blasphemantes.

5 Qui reddent rationem ei, qui paratus est judicare vivos & mortuos.

6 Propter hoc enim & mortuis evangelizatum est: ut judicentur quidem secundum homines in carne, vivant autem secundum Deum in Spiritu.

7 Omnium autem finis appropinquavit. Estote itaque prudentes, & vigilate in orationibus.

8 Ante omnia autem, mutuam in vobismetipsis charitatem continuam habentes: quia charitas operit multitudinem peccatorum.

9 Hospitales invicem sine murmuratione. C

*Prov. 10. b. 12. Rom. 12.c.13 Hebr. 13.a.2. Phil. 2. b.14.
10 * Unusquisque, sicut accepit gratiam, in alterutrum illam administrantes, sicut boni dispensatores multiformis gratiæ Dei.

*Rom. 12.b.6. 1.Cor. 4.a.2.
11 * Si quis loquitur, quasi sermones Dei: si quis ministrat, tamquam ex virtute, quam administrat Deus: ut in omnibus honorificetur Deus per Jesum Christum: cui est gloria, & imperium in sæcula sæculorum: Amen.

12 Charissimi, nolite peregrinari in fervore, qui ad tentationem vobis fit, quasi novi aliquid vobis contingat:

13 Sed communicantes Christi passionibus gaudete, ut & in revelatione gloriæ ejus gaudeatis exultantes.

14 Si exprobramini in nomine Christi: beati eritis: quoniam quod est honoris, gloriæ, & virtutis Dei, & qui est ejus Spiritus, super vos requiescit. D

15 Nemo autem vestrū patiatur ut homicida, aut fur, aut maledicus, aut alienorū appetitor.

16 Si autem ut Christianus, non erubescat: glorificet autem Deum in isto nomine,

17 Quoniam tempus est ut incipiat judicium à domo Dei. Si autem primum à nobis: quis finis eorum, qui non credunt Dei Evangelio?

*Prov. 11.d.31
18 * Et si justus vix salvabitur, impius & peccator ubi parebunt?

19 Itaque & hi, qui patiuntur secundum voluntatem Dei, fideli Creatori commendent animas suas in benefactis.

CAPUT V.

Seniores orat ut verbo & exemplo pascant gregem Dei, juniores autem illis subditi sint: hortatur omnes ut sese demittant, divinæ curæ totos se tradentes, & in sobrietate ac fide diabolo resistentes.

1 SEniores ergo, qui in vobis sunt, obsecro, consenior & testis Christi passionum: qui & ejus, quæ in futuro revelanda est, gloriæ communicator: A

2 Pascite qui in vobis est gregem Dei, providentes non coacte, sed spontanee secundum Deum: neque turpis lucri gratia, sed voluntarie:

3 Neque ut dominantes in cleris, sed forma facti gregis ex animo.

4 Et cum apparuerit princeps pastorum, percipietis immarcescibilem gloriæ coronam.

B *Rom. 12.c.10 *Iacob 4.c.10.
5 Similiter adolescentes subditi estote senioribus. * Omnes autem invicem humilitatem insinuate, * quia Deus superbis resistit, humilibus autem dat gratiam.

6 Humiliamini igitur sub potenti manu Dei, ut vos exaltet in tempore visitationis:

Ps. 54. d.23. Mat. 6. d.25. Luc. 12 c.12. C
7 Omnem solicitudinem vestram projicientes in eum, quoniam ipsi cura est de vobis.

8 Sobrii estote, & vigilate: quia adversarius vester diabolus tamquam leo rugiens circuit, quærens quem devoret:

9 Cui resistite fortes in fide: scientes eamdem passionem ei, quæ in mundo est, vestræ fraternitati fieri.

10 Deus autem omnis gratiæ, qui vocavit nos in æternam suam gloriam in Christo Jesu,

Jesu, modicum passos ipse perficiet, confir-
mabit, solidabirque.
11 Ipsi gloria, & imperium in sæcula sæculo-
rum. Amen.
12 Per Silvanum fidelem fratrem vobis, ut
arbitror, breviter Scripsi: obsecrans & con-
testans, hanc esse veram gratiam Dei, in qua
statis.
13 Salutat vos Ecclesia, quæ est in Babylone
coelecta, & Marcus filius meus.
14 Salutate invicem in osculo sancto. Gratia
vobis omnibus, qui estis in Christo Jesu. Amen.

EPISTOLA
B. PETRI APOSTOLI
SECUNDA.

CAPUT I.

Hortatur ut memores maximorum quæ à Deo acceperunt donorum, per varias scandant virtutes, ut sic introitus in regnum Domini illis ministretur: dicitque se brevi moriturum, & suæ doctrinæ certitudinem ostendit ex Christo doctore, quem & vox Patris & Prophetæ commendarunt.

A 1 SImon Petrus, servus &
Apostolus Jesu Christi,
iis qui coæqualem nobis-
cum sortiti sunt fidem in
justitia Dei nostri, &
Salvatoris Iesu Christi.
2 Gratia vobis & pax
adimpleatur in cogni-
tione Dei, & Christi
Jesu Domini nostri:
3 Quomodo omnia nobis divinæ virtutis suę,
quæ ad vitam & pietatem donata sunt, per
cognitionem eius, qui vocavit nos propria
gloria & virtute,
4 Per quem maxima & pretiosa nobis pro-
missa donavit: ut per hæc efficiamini divinæ
consortes naturæ: fugientes ejus, quæ in mun-
do est, concupiscentiæ corruptionem.
B 5 Vos autem curam omnem subinferentes,
ministrate in fide vestra virtutem, in virtute
autem scientiam,
6 In scientia autem abstinentiam, in absti-
nentia autem patientiam, in patientia autem
pietatem,
7 In pietate autem amorem fraternitatis, in
amore autem fraternitatis charitatem.
8 Hæc enim si vobiscum adsint, & superent;
non vacuos, nec sine fructu vos constituent in
Domini nostri Jesu Christi cognitione.
9 Cui enim non præsto sunt hæc, cæcus est,
& manu tentans, oblivionem accipiens pur-
gationis veterum suorum delictorum.
10 Quapropter fratres magis satagite, ut per
C bona opera certam vestram vocationem &
electionem faciatis: hæc enim facientes, non
peccabitis aliquando.
11 Sic enim abundanter ministrabitur vobis
introitus in æternum regnum Domini nostri, &
Salvatoris Jesu Christi.
12 Propter quod incipiam vos semper com-
monere de his: & quidem scientes & confir-
matos vos in præsenti veritate.
13 Justum autē arbitror quamdiu sum in hoc
tabernaculo, suscitare vos in commonitione:
14 Certus quod velox est depositio taberna-
culi mei, secundum quod & Dominus noster
Jesus Christus * significavit mihi. *Ioa
15 Dabo autem operam & frequenter habere 21.
vos post obitum meum, ut horum memoriam f.19
faciatis. *1Co
16 * Non enim doctas fabulas secuti, notam 1.6.1
fecimus vobis Domini nostri Jesu Christi vir-
tutem & præsentiam: sed speculatores facti il-
lius magnitudinis. D
17 Accipiens enim à Deo Patre honorem &
gloriam, voce delapsa ad eum hujuscemodi à
magnifica gloria: * Hic est Filius meus dile- *Mat
ctus, in quo mihi complacui, ipsum audite. 17.a.
18 Et hanc vocem nos audivimus de cœlo al-
latam, cum essemus cum ipso in monte sancto.
19 Et habemus firmiorem propheticum ser-
monem: cui benefacitis attendentes, quasi lu-
cernæ lucenti in caliginoso loco, donec dies
elucescat, & lucifer oriatur in cordibus ve-
stris.
20 * Hoc primum intelligentes, quod omnis *2Ti
prophetia Scripturæ propria interpretatione 1.d.1
non fit.
21 Non enim voluntate humana allata est
aliquando prophetia: sed Spiritu sancto inspi-
rati, locuti sunt sancti Dei homines.

CAPUT II.

Pseudoprophetæ multos seducent, verum acriter punientur, sicut de malis actum est tempore diluvii, & de Sodomitis: prosequitur autem pravos mores horum, quos admodum effusos dicit in libidinem.

1 FUerunt vero pseudoprophetæ in popu- A
lo, sicut & in vobis erunt magistri men-
daces, qui introducent sectas perditionis, &
eum, qui emit eos, Dominum negant, superdu-
centes sibi celerem perditionem.
2 Et multi sequentur eorum luxurias, per quos
via veritatis blasphemabitur:
3 Et in avaritia fictis verbis de vobis nego-
tiabuntur: quibus judicium jam olim non ces-
sat, & perditio eorum non dormitat.
4 * Si enim Deus angelis peccantibus nō pe- *Io
percit, sed rudentibus inferni detractos in tar- 4.d.
tarū tradidit cruciandos, in judiciū reservari. Iud.
b.6.

5 Et

5 Et originali mundo non pepercit, * sed
*Gen, octavum Noe justitiæ præconem custodivit,
b.c.1. diluvium mundo impiorum inducens.
*Gen. 6 * Et civitates Sodomorum & Gomorrhæo-
9. rum in cinerem redigens, eversione damna-
b.15. vit: exemplum eorum, qui impie acturi sunt,
B ponens:

7 Et justum Lot oppressum à nefandorum injuria ac luxuriosa conversatione eripuit.

8 Aspectu enim, & auditu justus erat, habitans apud eos, qui de die in diem animam justam iniquis operibus cruciabant.

9 Novit Dominus pios de tentatione eripere: iniquos vero in diem judicii reservare cruciandos:

10 Magis autem eos, qui post carnem in concupiscentia immunditiæ ambulant, dominationemque contemnunt, audaces, sibi placentes, sectas non metuunt introducere blasphemantes.

11 Ubi angeli fortitudine & virtute cum sint majores, non portant adversum se execrabile judicium.

12 Hi vero velut irrationabilia pecora, naturaliter in captionem & in perniciem in his quæ ignorant blasphemantes in corruptione
C sua peribunt,

13 Percipientes mercedem injustitiæ, voluptatem existimantes diei delicias: coinquinationes, & maculæ deliciis affluentes, in conviviis suis luxuriantes vobiscum,

14 Oculos habentes plenos adulterii, & incessabilis delicti. Pellicientes animas instabiles, cor exercitatum avaritia habentes, maledictionis filii:

15 Derelinquentes rectam viam erraverunt,
*Num. * secuti viam Balaam ex Bosor, qui mercedem
22. iniquitatis amavit:
d.23. 16 Correptionem vero habuit suæ vesaniæ:
Iud. subjugale mutum animal, hominis voce lo-
b. 11. quens, prohibuit prophetæ insipientiam.

17 Hi sunt fontes sine aqua, & nebulæ turbinibus exagitatæ, quibus caligo tenebrarum reservatur.

D 18 Superba enim vanitatis loquentes, pelliciunt in desideriis carnis luxuriæ eos, qui paululum effugiunt, qui in errore conversantur:

19 Libertatem illis promittentes, cum ipsi
*Ioan. servi sint corruptionis: *a quo enim quis supe-
8.d.34. ratus est, hujus & servus est.
Rom. 20 Si enim refugientes coinquinationes mun-
16.c.20 di in cognitione Domini nostri, & Salvato-
Hebr. ris Jesu Christi, his rursus implicati superan-
6.a.4. tur: facta sunt eis posteriora deteriora prio-
Matth. ribus:
12.d.45

21 Melius enim erat illis non cognoscere viam justitiæ, quam post agnitionem, retrorsum converti ab eo, quod illis traditum est, sancto mandato.

*Prov. 22 Contigit enim eis illud veri proverbii: *
26.b.11 Canis reversus ad suum vomitum, & Sus lota in volutabro luti.

CAPUT III.

Propter quosdam illusores secundum Domini advẽtum negantes, astruit futura mũdi renovationẽ, cũ brevi & insperato Dominus adveniet: ad cujus adventũ monet ut se præparent, laudans Pauli scripta quæ indocti depravãt. A

1 Hanc ecce vobis, charissimi, secundam scribo epistolam, in quibus vestrã excito in commonitione sinceram mentem:

2 Ut memores sitis eorum, quæ prædixi, verborum a sanctis Prophetis & Apostolorum vestrorum, præceptorum Domini & Salvatoris.

3 *Hoc primum scientes, quod venient in no- *1.Tim
vissimis diebus in deceptione illusores, juxta 4.a.1.
proprias concupiscentias ambulantes, 2.Tim
4 Dicentes: *Ubi est promissio, aut adventus 3.a.1.
ejus? ex quo enim patres dormierunt, omnia Iud.
sic perseverant ab initio creaturæ. d. 18.
B
5 Latet enim eos hoc volentes, quod cœli *Ezec.
erant prius, & terra, de aqua & per aquam con- 12.f.27
sistens Dei verbo,

6 Per quæ, ille tunc mundus aqua inundatus periit:

7 Cœli autem qui nunc sunt, & terra, eodem verbo repositi sunt, igni reservati in diem judicii, & perditionis impiorum hominum.

8 Unum vero hoc non lateat vos, charissimi; quia unus dies apud Dominum sicut mille anni, & mille anni sicut dies unus.

9 Non tardat Dominus promissionem suam, sicut quidam existimant: sed patienter agit propter vos, nolens aliquos perire, sed omnes ad pœnitentiam reverti.

10 * Adveniet autem dies Domini ut fur: in C
quo cœli magno impetu transient, elementa *1.The
vero calore solventur, terra autem & quæ in 5.a.2.
ipsa sunt opera exurentur. Apoc.
11 Cum igitur hæc omnia dissolvenda sint, 3.a.3.
quales oportet vos esse in sanctis conversatio- & 16.
nibus, & pietatibus, c.15.

12 Expectantes & properantes in adventum diei Domini, per quem cœli ardentes solventur, & elementa ignis ardore tabescent?

13 * Novos vero cœlos, & novam terram se- *Isaiæ
cundum promissa ipsius expectamus, in quibus 65.
justitia habitat. c.17
14 Propter quod charissimi hæc expectantes, & 66
satagite immaculati & inviolati ei inveniri in b.22.
pace.
15 * Et Domini nostri longanimitatem, salu- Apoc
tem arbitremini: sicut & charissimus frater no- 21.a.1.
ster Paulus secundum datam sibi sapientiam *Rom.
scripsit vobis. 2.a.4.

16 Sicut & in omnibus epistolis, loquens in eis de his: in quibus sunt quædam difficilia intellectu, quæ indocti & instabiles depravant, sicut & ceteras Scripturas, ad suam ipsorum perditionem.

17 Vos igitur fratres præscientes custodite: ne insipientium errore traducti excidatis à propria firmitate.

18 Crescite vero in gratia, & in cognitione Domini nostri, & Salvatoris Jesu Christi. Ipsi gloria & nunc, & in diem æternitatis. Amen.

EPIS.

EPISTOLA
B. IOANNIS APOSTOLI
PRIMA.

CAPUT I.

Joannes quod de Christo vidit & audivit aliis annuntiat, ut una cum ipsa socientur Deo & Christo ejus filio, cujus sanguine hominum peccata mundantur: porro qui se peccasse negat, Deum mendacem facit.

A 1 Quod fuit ab initio, quod
audivimus, quod vidimus oculis nostris, quod
perspeximus, & manus
nostrę contrectaverunt
de verbo vitæ:
2 Et vita manifestata est,
& vidimus, & testamur,
& annuntiamus vobis vitam æternam, quæ
erat apud Patrem, & apparuit nobis:
B 3 Quod vidimus & audivimus, annuntiamus
*Ioan. vobis, ut & vos societatem habeatis nobiscum,
8.b.11. & societas nostra sit cum Patre, & cum Filio
*Heb. ejus Jesu Christo.
9.a.14. 4 Et hæc scribimus vobis ut gaudeatis, &
1.Petr gaudium vestrum sit plenum.
1.d.19. 5 Et hæc est annuntiatio, quam audivimus
Apoc. ab eo, & annuntiamus vobis: * Quoniam Deus
1.b.5. lux est, & tenebræ in eo non sunt ullæ.
*3.Reg 6 Si dixerimus quoniam societatem habemus
8.45. C cum eo, & in tenebris ambulamus, mentimur,
2.Par. & veritatem non facimus.
6.g.16. 7 Si autem in luce ambulamus, sicut & ipse
Prov. est in luce; societatem habemus ad invicem,
20.b.9. * & sanguis Jesu Christi, Filii ejus, emundat
Eccl.
7.c.21.
nos ab omni peccato.
8 * Si dixerimus quoniam peccatum non ha-
bemus; ipsi nos seducimus, & veritas in no- D
bis non est.
9 Si confiteamur peccata nostra; fidelis est,
& justus, ut remittat nobis peccata nostra, &
emundet nos ab omni iniquitate.
10 Si dixerimus quoniam non peccavimus;
mendacem facimus eum, & verbum ejus non
est in nobis.

CAPUT II.

Jesus Christus advocatus noster est apud Patrem, & propitiatio pro peccatis totius mundi: observatione autem mandatorum Dei comprobatur vera Dei notitia ac dilectio: quod sit vetus ac novum mandatum: quis sit in luce & in tenebris: variis scribit ætatibus, revocans à mundi dilectione & ab hereticis, ac monens ut semel accepta fidei adhæreant, sequentes ductum Spiritus sancti.

1 Filioli mei, hęc scribo vobis, ut nō pecce- A
tis. Sed & si quis peccaverit, advocatū
habemus apud Patrem, Jesum Christū justum:
2 Et ipse est propitiatio pro peccatis nostris;
non pro nostris autem tantum, sed etiam pro
totius mundi.
3 Et in hoc scimus quoniam cognovimus
eum, si mandata ejus observemus.
4 Qui dicit se nosse eum, & mandata ejus non
custodit, mendax est, & in hoc veritas nō est.
5 Qui autem servat verbum ejus, vere in
hoc

hoc charitas Dei perfecta est: & in hoc sci-
mus quoniam in ipso sumus.
6 Qui dicit in se ipso manere, debet, sicut ille
ambulavit, & ipse ambulare.
B 7 Charissimi, nõ mandatũ novũ scribo vobis,
sed mandatum vetus, quod habuistis ab initio:
Mandatum vetus, est verbum quod audistis:
*Ioan. 8 * Iterum mandatum novum scribo vobis,
13.d.34 quod verum est & in ipso, & in vobis: quia te-
& 15. nebræ transierunt, & verum lumen jam lucet.
b.12. 9 Qui dicit se in luce esse, & fratrem suum
odit, in tenebris est usque adhuc.
*Infra 10 * Qui diligit fratrem suum, in lumine ma-
3.c.14. net, & scandalum in eo non est.
11 Qui autem odit fratrem suum, in tenebris
est, & in tenebris ambulat, & nescit quo eat:
quia tenebræ obcæcaverunt oculos ejus.
12 Scribo vobis, filioli, quoniam remittuntur
vobis peccata propter nomen ejus.
13 Scribo vobis patres, quoniam cognovistis
eum, qui ab initio est. Scribo vobis adolescen-
tes, quoniam vicistis malignum.
14 Scribo vobis infantes, quoniam cognovi-
stis patrem. Scribo vobis juvenes, quoniam
fortes estis, & verbum Dei manet in vobis, &
vicistis malignum.
C 15 Nolite diligere mundum, neque ea quæ in
mundo sunt. Si quis diligit mundum, non est
charitas Patris in eo:
16 Quoniam omne quod est in mundo, con-
cupiscentia carnis est, & concupiscentia ocu-
lorum, & superbia vitæ: quæ non est ex Patre,
sed ex mundo est.
17 Et mũdus transit, & cõcupiscentia ejus. Qui
autem facit voluntatem Dei, manet in æternũ.
18 Filioli, novissima hora est: & sicut audistis
quia Antichristus venit, & nunc Antichristi
multi facti sunt: unde scimus, quia novissima
hora est.
19 Ex nobis prodierunt, sed non erant ex no-
bis; nam, si fuissent ex nobis, permansissent
utique nobiscum: sed ut manifesti sint quo-
niam non sunt omnes ex nobis.
20 Sed vos unctionem habetis à Sancto, &
nostis omnia.
21 Non scripsi vobis quasi ignorantibus ve-
ritatem, sed quasi scientibus eam: & quoniam
omne mendacium ex veritate non est.
22 Quis est mendax, nisi is qui negat quoniam
Jesus est Christus? Hic est Antichristus, qui
negat Patrem, & Filium.
23 Omnis qui negat Filium, nec Patrem ha-
D bet: qui confitetur Filium, & patrem habet.
24 Vos quod audistis ab initio, in vobis per-
maneat: Si in vobis permanserit quod audistis
ab initio, & vos in Filio & Patre manebitis.
25 Et hæc est repromissio, quam ipse pollici-
tus est nobis, vitam æternam.
26 Hæc scripsi vobis de his, qui seducunt vos.
27 Et vos unctionem quam accepistis ab eo,
maneat in vobis. Et non necesse habetis ut ali-
quis doceat vos: sed sicut unctio ejus docet
vos de omnibus, & verum est, & non est men-
dacium. Et sicut docuit vos: manete in eo.
28 Et nunc filioli manete in eo: ut cum ap-
paruerit, habeamus fiduciam, & non confun-
damur ab eo in adventu ejus.
29 Si scitis quoniã justus est, scitote quoniam
& omnis qui facit justitiam, ex ipso natus est.

CAPUT III.

*De Dei erga nos charitate, & quomodo distin-
guantur qui ex Deo sunt & qui ex diabolo:
de dilectione & odio fratrum: qui mentis
puritate & fide in Christum quidpiam à Deo
petit, impetrat.*

1 Videte qualem charitatem dedit nobis A
Pater, ut filii Dei nominemur & simus.
Propter hoc mundus non novit nos: quia non
novit eum.
2 Charissimi, nunc filii Dei sumus: & non-
dum apparuit quid erimus. Scimus quoniam
cum apparuerit, similes ei erimus: quoniam
videbimus eum sicuti est.
3 Et omnis qui habet hanc spem in eo, sancti-
ficat se, sicut & ille sanctus est.
4 Omnis qui facit peccatum, & iniquitatem
facit: & peccatum est iniquitas.
5 *Et scitis quia ille apparuit ut peccata no- *Isaie
stra tolleret: & peccatum in eo non est. 53 e.9.
6 Omnis qui in eo manet, nõ peccat: & omnis 1 Petr.
qui peccat, non vidit eum, nec cognovit eum. 2.d.22.
7 Filioli, nemo vos seducat. Qui facit justi- B
tiam, justus est: sicut & ille justus est.
8 * Qui facit peccatum ex diabolo est: quo- *Ioan.
niam ab initio diabolus peccat. In hoc appa- 8. f.44.
ruit Filius Dei, ut dissolvat opera diaboli.
9 Omnis qui natus est ex Deo, peccatum non
facit: quoniam semen ipsius in eo manet, &
non potest peccare, quoniam ex Deo natus est.
10 In hoc manifesti sunt filii Dei, & filii dia-
boli. Omnis qui non est justus, non est ex Deo,
& qui non diligit fratrem suum:
11 Quoniam hæc est annuntiatio, quam audi-
stis ab initio, * ut diligatis alterutrum. *Ioan.
12 Non sicut * Cain, qui ex maligno erat, & 13.d.34
occidit fratrem suum. Et propter quid occidit & 15.
eum? Quoniam opera ejus maligna erant, fra- b.12.
tris autem ejus justa. * Gen.
13 Nolite mirari fratres, si odit vos mundus. 4.b.8.
14 Nos scimus quoniam translati sumus de C
morte ad vitam, quoniam diligimus fratres.
* Qui non diligit, manet in morte: * Lev.
15 Omnis qui odit fratrem suum, homicida 19.d 17
est. Et scitis quoniam omnis homicida non
habet vitam æternam in semetipso manentem.
16 * In hoc cognovimus charitatem Dei, *Ioan.
quoniam ille animam suam pro nobis posuit: 15.b 13
& nos debemus pro fratribus animas ponere.
17 * Qui habuerit substantiam hujus mundi, * Iac.
& viderit fratrem suum necessitatem habere, 2.c.15.
& clauserit viscera sua ab eo: quomodo cha-
ritas Dei manet in eo?
18 Filioli mei, non diligamus verbo, neque D
lingua, sed opere & veritate.
19 In hoc cognoscimus quoniam ex veritate
sumus: & in conspectu ejus suadebimus corda
nostra.
20 Quoniam si reprehenderit nos cor nostrũ:
major est Deus corde nostro, & novit omnia.
21 Charissimi, si cor nostrum non reprehen-
derit nos, fiduciam habemus ad Deum:
22 * Et quidquid petierimus, accipiemus ab
eo: quoniam mandata ejus custodimus, & ea,
quæ sunt placita coram eo, facimus. *Matt.
23 * Et hoc est mandatum ejus: Ut creda- 7.c 12
mus in nomine Filii ejus Jesu Christi: & di- *Ioan.
ligamus alterutrum, sicut dedit mandatum 6.d.29.
nobis. & 17.
a.3.

Ooo 24 * Et

EPISTOLA
B. IOANNIS APOSTOLI
PRIMA.

C A P U T I.

Joannes quod de Christo vidit & audivit aliis annuntiat, ut una cum ipsa socientur Deo & Christo ejus filio, cuius sanguine hominum peccata mundantur: porro qui se peccasse negat, Deum m[illegible]cem facit.

A 1 QUod fuit ab initio, quod
audivimus, quod vidi-
mus oculis nostris, quod
perspeximus, & manus
nostrę contrectaverunt
de verbo vitæ:
2 Et vita manifestata est,
& vidimus, & testamur,
& annuntiamus vobis vitam æternam, quæ
erat apud Patrem, & apparuit nobis:
B 3 Quod vidimus & audivimus, annuntiamus
* Ioan. vobis, ut & vos societatem habeatis nobiscum,
8. b. 12. & societas nostra sit cum Patre, & cum Filio
* Heb. ejus Jesu Christo.
9. 2. 14.
1. Petr 4 Et hæc scribimus vobis ut gaudeatis, &
1. d. 19. gaudium vestrum sit plenum.
Apoc. 5 Et hæc est annuntiatio, quam audivimus
1. b. 5. ab eo, & annuntiamus vobis: * Quoniam Deus
* 3. Reg lux est, & tenebræ in eo non sunt ullæ.
8. 45. 6 Si dixerimus quoniam societatem habemus
C cum eo, & in tenebris ambulamus, mentimur,
2. Par. & veritatem non facimus.
6 g. 16.
Prov. 7 Si autem in luce ambulamus, sicut & ipse
20. b. 9. est in luce; societatem habemus ad invicem,
Eccl. * & sanguis Jesu Christi, Filii ejus, emundat
7. c. 21.
nos ab omni peccato.
8 * Si dixerimus quoniam peccatum non ha-
bemus; ipsi nos seducimus, & veritas in no- D
bis non est.
9 Si confiteamur peccata nostra; fidelis est,
& justus, ut remittat nobis peccata nostra, &
emundet nos ab omni iniquitate.
10 Si dixerimus quoniam non peccavimus;
mendacem facimus eum, & verbum ejus non
est in nobis.

C A P U T II.

Jesus Christus advocatus noster est apud Patrem, & propitiatio pro peccatis totius mundi: observatione autem mandatorum Dei comprobatur vera Dei notitia ac dilectio: quod sit vetus ac novum mandatum: quis sit in luce & in tenebris: variis scribit ætatibus, revocans à mundi dilectione & ab hereticis, ac monens ut semel acceptæ fidei adhæreant, sequentes ductum Spiritus sancti.

1 FIlioli mei, hęc scribo vobis, ut nō pecce- A
tis. Sed & si quis peccaverit, advocatū
habemus apud Patrem, Jesum Christū justum:
2 Et ipse est propitiatio pro peccatis nostris;
non pro nostris autem tantum, sed etiam pro
totius mundi.
3 Et in hoc scimus quoniam cognovimus
eum, si mandata eius observemus.
4 Qui dicit se nosse eum, & mandata ejus non
custodit, mendax est, & in hoc veritas nō est.
5 Qui autem servat verbum ejus, vere in
hoc

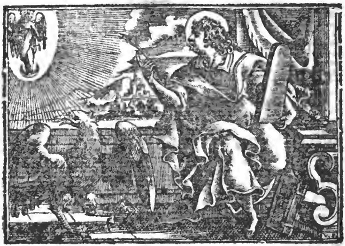
hoc charitas Dei perfecta est: & in hoc sci-
mus quoniam in ipso sumus.
6 Qui dicit in se ipso manere, debet, sicut ille
ambulavit, & ipse ambulare.
B 7 Charissimi, nõ mandatũ novũ scribo vobis,
sed mandatum vetus, quod habuistis ab initio:
Mandatum vetus, est verbum quod audistis:
*Ioan. 8 * Iterum mandatum novum scribo vobis,
13.d.34 quod verum est & in ipso, & in vobis: quia te-
& 15. nebræ transierunt, & verum lumen jam lucet.
b.12. 9 Qui dicit se in luce esse, & fratrem suum
odit, in tenebris est usque adhuc.
*Infra 10 * Qui diligit fratrem suum, in lumine ma-
3.c.14. net, & scandalum in eo non est.
11 Qui autem odit fratrem suum, in tenebris
est, & in tenebris ambulat, & nescit quo eat:
quia tenebræ obcæcaverunt oculos ejus.
12 Scribo vobis, filioli, quoniam remittuntur
vobis peccata propter nomen ejus.
13 Scribo vobis patres, quoniam cognovistis
eum, qui ab initio est. Scribo vobis adolescen-
tes, quoniam vicistis malignum.
14 Scribo vobis infantes, quoniam cognovi-
stis patrem. Scribo vobis juvenes, quoniam
fortes estis, & verbum Dei manet in vobis, &
vicistis malignum.
C 15 Nolite diligere mundum, neque ea quæ in
mundo sunt. Si quis diligit mundum, non est
charitas Patris in eo:
16 Quoniam omne quod est in mundo, con-
cupiscentia carnis est, & concupiscentia ocu-
lorum, & superbia vitæ: quæ non est ex Patre,
sed ex mundo est.
17 Et mũdus transit, & cõcupiscentia ejus. Qui
autem facit voluntarem Dei, manet in æternũ.
18 Filioli, novissima hora est: & sicut audistis
quia Antichristus venit, & nunc Antichristi
multi facti sunt: unde scimus, quia novissima
hora est.
19 Ex nobis prodierunt, sed non erant ex no-
bis: nam, si fuissent ex nobis, permansissent
utique nobiscum: sed ut manifesti sint quo-
niam non sunt omnes ex nobis.
20 Sed vos unctionem habetis à Sancto, &
nostis omnia.
21 Non scripsi vobis quasi ignorantibus ve-
ritatem, sed quasi scientibus eam: & quoniam
omne mendacium ex veritate non est.
22 Quis est mendax, nisi is qui negat quoniam
Jesus est Christus? Hic est Antichristus, qui
negat Patrem, & Filium.
D 23 Omnis qui negat Filium, nec Patrem ha-
bet: qui confitetur Filium, & patrem habet.
24 Vos quod audistis ab initio, in vobis per-
maneat: Si in vobis permanserit quod audistis
ab initio, & vos in Filio & Patre manebitis.
25 Et hæc est repromissio, quam ipse pollici-
tus est nobis, vitam æternam.
26 Hæc scripsi vobis de his, qui seducunt vos.
27 Et vos unctionem quam accepistis ab eo,
maneat in vobis. Et non necesse habetis ut ali-
quis doceat vos: sed sicut unctio ejus docet
vos de omnibus, & verum est, & non est men-
dacium. Et sicut docuit vos: manete in eo.
28 Et nunc filioli manete in eo: ut cum ap-
paruerit, habeamus fiduciam, & non confun-
damur ab eo in adventu ejus.
29 Si scitis quoniã justus est, scitote quoniam
& omnis qui facit justitiam, ex ipso natus est.

CAPUT III.

*De Dei erga nos charitate, & quomodo distin-
guantur qui ex Deo sunt & qui ex diabolo:
de dilectione & odio fratrum: qui mentis
puritate & fide in Christum quidpiam à Deo
petit, impetrat.*

1 VIdete qualem charitatem dedit nobis A
Pater, ut filii Dei nominemur & simus,
Propter hoc mundus non novit nos: quia non
novit eum.
2 Charissimi, nunc filii Dei sumus: & non-
dum apparuit quid erimus. Scimus quoniam
cum apparuerit, similes ei erimus: quoniam
videbimus eum sicuti est.
3 Et omnis qui habet hanc spem in eo, sancti-
ficat se, sicut & ille sanctus est.
4 Omnis qui facit peccatum, & iniquitatem
facit: & peccatum est iniquitas.
5 *Et scitis quia ille apparuit ut peccata no- *Isaiæ
stra tolleret: & peccatum in eo non est. 53.c.9.
6 Omnis qui in eo manet, nõ peccat: & omnis 1 Petr.
qui peccat, non vidit eum, nec cognovit eum. 2.d.22.
7 Filioli, nemo vos seducat. Qui facit justi- B
tiam, justus est: sicut & ille justus est.
8 * Qui facit peccatum, ex diabolo est: quo- *Ioan.
niam ab initio diabolus peccat. In hoc appa- 8.f.44.
ruit Filius Dei, ut dissolvat opera diaboli.
9 Omnis qui natus est ex Deo, peccatum non
facit: quoniam semen ipsius in eo manet, &
non potest peccare, quoniam ex Deo natus est.
10 In hoc manifesti sunt filii Dei, & filii dia-
boli. Omnis qui non est justus, non est ex Deo,
& qui non diligit fratrem suum:
11 Quoniam hæc est annuntiatio, quam audi-
stis ab initio, * ut diligatis alterutrum. *Ioan.
12 Non sicut * Cain, qui ex maligno erat, & 13.d.34
occidit fratrem suum. Et propter quid occidit & 15.
eum? Quoniam opera ejus maligna erant, fra- b.12.
tris autem ejus justa. * Gen.
13 Nolite mirari fratres, si odit vos mundus. 4.b.8.
14 Nos scimus quoniam translati sumus de C
morte ad vitam, quoniam diligimus fratres.
* Qui non diligit, manet in morte: * Lev.
15 Omnis qui odit fratrem suum, homicida 19.d.17
est. Et scitis quoniam omnis homicida non
habet vitam æternam in semetipso manentem.
16 * In hoc cognovimus charitatem Dei, *Ioan.
quoniam ille animam suam pro nobis posuit: 15.b.13
& nos debemus pro fratribus animas ponere.
17 * Qui habuerit substantiam hujus mundi, * Iac.
& viderit fratrem suum necessitatem habere, 2.c.17.
& clauserit viscera sua ab eo: quomodo cha-
ritas Dei manet in eo?
18 Filioli mei, non diligamus verbo, neque D
lingua, sed opere & veritate.
19 In hoc cognoscimus quoniam ex veritate
sumus: & in conspectu ejus suadebimus corda
nostra.
20 Quoniam si reprehenderit nos cor nostrũ:
major est Deus corde nostro, & novit omnia.
21 Charissimi, si cor nostrum non reprehen-
derit nos, fiduciam habemus ad Deum:
22 * Et quidquid petierimus, accipiemus ab
eo: quoniam mandata ejus custodimus, & ea,
quæ sunt placita coram eo, facimus. *Matt.
23 * Et hoc est mandatum ejus: Ut creda- 21.c.22
mus in nomine Filii ejus Jesu Christi: & di- *Ioan.
ligamus alterutrum, sicut dedit mandatum 6.d.29.
nobis. & 17.
a.3.

EPISTOLA
B. IOANNIS APOSTOLI
PRIMA.

CAPUT I.

Joannes quod de Christo vidit & audivit aliis annuntiat, ut una cum ipsa socientur Deo & Christo eius filio, cuius sanguine hominum peccata mundantur: porro qui se peccasse negat Deum mendacem facit.

A 1 Quod fuit ab initio, quod
audivimus, quod vidi-
mus oculis nostris, quod
perspeximus, & manus
nostrę contrectaverunt
de verbo vitæ:
2 Et vita manifestata est,
& vidimus, & testamur,
& annuntiamus vobis vitam æternam, quæ
erat apud Patrem, & apparuit nobis:
B 3 Quod vidimus & audivimus, annuntiamus
*Ioan. vobis, ut & vos societatem habeatis nobiscum,
8.b.11. & societas nostra sit cum Patre, & cum Filio
* Heb. ejus Jesu Christo.
9.a.14. 4 Et hæc scribimus vobis ut gaudeatis, &
1.Petr gaudium vestrum sit plenum.
1.d.19. 5 Et hæc est annuntiatio, quam audivimus
Apoc. ab eo, & annuntiamus vobis: * Quoniam Deus
1.b. 5. lux est, & tenebræ in eo non sunt ullæ.
*3.Reg 6 Si dixerimus quoniam societatem habemus
8 .46. C cum eo, & in tenebris ambulamus, mentimur,
2. Par. & veritatem non facimus.
6 g.36. 7 Si autem in luce ambulamus, sicut & ipse
Prov. est in luce; societatem habemus ad invicem,
20.b.9. * & sanguis Jesu Christi, Filii ejus, emundat
Eccl.
7.c.21.
nos ab omni peccato.
8 * Si dixerimus quoniam peccatum non ha-
bemus; ipsi nos seducimus, & veritas in no- D
bis non est.
9 Si confiteamur peccata nostra; fidelis est,
& justus, ut remittat nobis peccata nostra, &
emundet nos ab omni iniquitate.
10 Si dixerimus quoniam non peccavimus;
mendacem facimus eum, & verbum ejus non
est in nobis.

CAPUT II.

Jesus Christus advocatus noster est apud Patrem, & propitiatio pro peccatis totius mundi: observatione autem mandatorum Dei comprobatur vera Dei notitia ac dilectio: quod sit vetus ac novum mandatum: quis sit in luce & in tenebris: variis scribit ætatibus, revocans à mundi dilectione & ab hereticis, ac monens ut semel acceptæ fidei adhæreant, sequentes ductum Spiritus sancti.

1 Filioli mei, hęc scribo vobis, ut nō pecce- A
tis. Sed & si quis peccaverit, advocatū
habemus apud Patrem, Jesum Christū justum:
2 Et ipse est propitiatio pro peccatis nostris;
non pro nostris autem tantum, sed etiam pro
totius mundi.
3 Et in hoc scimus quoniam cognovimus
eum, si mandata ejus observemus.
4 Qui dicit se nosse eum, & mandata ejus non
custodit, mendax est, & in hoc veritas nō est.
5 Qui autem servat verbum ejus, vere in
hoc

hoc charitas Dei perfecta est: & in hoc scimus quoniam in ipso sumus.

6 Qui dicit in se ipso manere, debet, sicut ille ambulavit, & ipse ambulare.

B 7 Charissimi, nõ mandatũ novũ scribo vobis, sed mandatum vetus, quod habuistis ab initio: Mandatum vetus, est verbum quod audistis:

8 * Iterum mandatum novum scribo vobis, quod verum est & in ipso, & in vobis: quia tenebræ transierunt, & verum lumen jam lucet. (* Ioan. 3. d. 34 & 15. b. 12.)

9 Qui dicit se in luce esse, & fratrem suum odit, in tenebris est usque adhuc.

10 * Qui diligit fratrem suum, in lumine manet, & scandalum in eo non est. (* Infra c. 14.)

11 Qui autem odit fratrem suum, in tenebris est, & in tenebris ambulat, & nescit quo eat: quia tenebræ obcæcaverunt oculos ejus.

12 Scribo vobis, filioli, quoniam remittuntur vobis peccata propter nomen ejus.

13 Scribo vobis patres, quoniam cognovistis eum, qui ab initio est. Scribo vobis adolescentes, quoniam vicistis malignum.

14 Scribo vobis infantes, quoniam cognovistis patrem. Scribo vobis juvenes, quoniam fortes estis, & verbum Dei manet in vobis, & vicistis malignum.

C 15 Nolite diligere mundum, neque ea quæ in mundo sunt. Si quis diligit mundum, non est charitas Patris in eo:

16 Quoniam omne quod est in mundo, concupiscentia carnis est, & concupiscentia oculorum, & superbia vitæ: quæ non est ex Patre, sed ex mundo est.

17 Et mũdus transit, & cõcupiscentia ejus. Qui autem facit voluntatem Dei, manet in æternũ.

18 Filioli, novissima hora est: & sicut audistis quia Antichristus venit, & nunc Antichristi multi facti sunt: unde scimus, quia novissima hora est.

19 Ex nobis prodierunt, sed non erant ex nobis; nam, si fuissent ex nobis, permansissent utique nobiscum: sed ut manifesti sint quoniam non sunt omnes ex nobis.

20 Sed vos unctionem habetis à Sancto, & nostis omnia.

21 Non scripsi vobis quasi ignorantibus veritatem, sed quasi scientibus eam: & quoniam omne mendacium ex veritate non est.

22 Quis est mendax, nisi is qui negat quoniam Jesus est Christus? Hic est Antichristus, qui negat Patrem, & Filium.

D 23 Omnis qui negat Filium, nec Patrem habet: qui confitetur Filium, & patrem habet.

24 Vos quod audistis ab initio, in vobis permaneat: Si in vobis permanserit quod audistis ab initio, & vos in Filio & Patre manebitis.

25 Et hæc est repromissio, quam ipse pollicitus est nobis, vitam æternam.

26 Hęc scripsi vobis de his, qui seducunt vos.

27 Et vos unctionem quam accepistis ab eo, maneat in vobis. Et non necesse habetis ut aliquis doceat vos: sed sicut unctio ejus docet vos de omnibus, & verum est, & non est mendacium. Et sicut docuit vos: manete in eo.

28 Et nunc filioli manete in eo: ut cum apparuerit, habeamus fiduciam, & non confundamur ab eo in adventu ejus.

29 Si scitis quoniã justus est, scitote quoniam & omnis qui facit justitiam, ex ipso natus est.

CAPUT III.

De Dei erga nos charitate, & quomodo distinguantur qui ex Deo sunt & qui ex diabolo: de dilectione & odio fratrum: qui mentis puritate & fide in Christum quidpiam à Deo petit, impetrat.

1 Videte qualem charitatem dedit nobis Pater, ut filii Dei nominemur & simus, Propter hoc mundus non novit nos: quia non novit eum. A

2 Charissimi, nunc filii Dei sumus: & nondum apparuit quid erimus. Scimus quoniam cum apparuerit, similes ei erimus: quoniam videbimus eum sicuti est.

3 Et omnis qui habet hanc spem in eo, sanctificat se, sicut & ille sanctus est.

4 Omnis qui facit peccatum, & iniquitatem facit: & peccatum est iniquitas.

5 *Et scitis quia ille apparuit ut peccata nostra tolleret: & peccatum in eo non est. (* Isaiæ 53. c. 9. 1 Petr. 2. d. 22.)

6 Omnis qui in eo manet, nõ peccat: & omnis qui peccat, non vidit eum, nec cognovit eum.

7 Filioli, nemo vos seducat. Qui facit justitiam, justus est: sicut & ille justus est. B

8 * Qui facit peccatum ex diabolo est: quoniam ab initio diabolus peccat. In hoc apparuit Filius Dei, ut dissolvat opera diaboli. (* Ioan. 8. f. 44.)

9 Omnis qui natus est ex Deo, peccatum non facit: quoniam semen ipsius in eo manet, & non potest peccare, quoniam ex Deo natus est.

10 In hoc manifesti sunt filii Dei, & filii diaboli. Omnis qui non est justus, non est ex Deo, & qui non diligit fratrem suum:

11 Quoniam hæc est annuntiatio, quam audistis ab initio, * ut diligatis alterutrum. (* Ioan. 13. d. 14 & 15. b. 12.)

12 Non sicut * Cain, qui ex maligno erat, & occidit fratrem suum. Et propter quid occidit eum? Quoniam opera ejus maligna erant, fratris autem ejus justa. (* Gen. 4. b. 8.)

13 Nolite mirari fratres, si odit vos mundus.

14 Nos scimus quoniam translati sumus de morte ad vitam, quoniam diligimus fratres. * Qui non diligit, manet in morte: C (* Lev. 19. d. 17)

15 Omnis qui odit fratrem suum, homicida est. Et scitis quoniam omnis homicida non habet vitam ęternam in semetipso manentem.

16 * In hoc cognovimus charitatem Dei, quoniam ille animam suam pro nobis posuit: & nos debemus pro fratribus animas ponere. (* Ioan. 15. b. 13)

17 * Qui habuerit substantiam hujus mundi, & viderit fratrem suum necessitatem habere, & clauserit viscera sua ab eo: quomodo charitas Dei manet in eo? (* Iac. 2. c. 17.)

18 Filioli mei, non diligamus verbo, neque lingua, sed opere & veritate. D

19 In hoc cognoscimus quoniam ex veritate sumus: & in conspectu ejus suadebimus corda nostra.

20 Quoniam si reprehenderit nos cor nostrũ: major est Deus corde nostro, & novit omnia.

21 Charissimi, si cor nostrum non reprehenderit nos, fiduciam habemus ad Deum:

22 * Et quidquid petierimus, accipiemus ab eo: quoniam mandata ejus custodimus, & ea, quæ sunt placita coram eo, facimus. (* Matt. 21. c. 12)

23 * Et hoc est mandatum ejus: Ut credamus in nomine Filii ejus Jesu Christi: & diligamus alterutrum, sicut dedit mandatum nobis. (* Ioan. 6. d. 29. & 17. a. 3.)

EPISTOLA B. IOANNIS APOSTOLI PRIMA.

C A P U T I.

Joannes quod de Chriſto vidit & audivit aliis annuntiat, ut una cum ipſo ſocientur Deo & Chriſto ejus filio, cuius ſanguine hominum peccata mundantur: porro qui ſe peccaſſe negat, Deum mendacem facit.

A 1 QUod fuit ab initio, quod
audivimus, quod vidi-
mus oculis noſtris, quod
perſpeximus, & manus
noſtrę contrectaverunt
de verbo vitæ:
2 Et vita manifeſtata eſt,
& vidimus, & teſtamur,
& annuntiamus vobis vitam æternam, quæ
erat apud Patrem, & apparuit nobis:
B 3 Quod vidimus & audivimus, annuntiamus
* Ioan. vobis, ut & vos ſocietatem habeatis nobiſcum,
8.b.11. & ſocietas noſtra ſit cum Patre, & cum Filio
* Heb. ejus Jeſu Chriſto.
9.a.14. 4 Et hæc ſcribimus vobis ut gaudeatis, &
1. Petr 1.d.19. gaudium veſtrum ſit plenum.
Apoc. 5 Et hæc eſt annuntiatio, quam audivimus
1.b.5. ab eo, & annuntiamus vobis: * Quoniam Deus
* 3.Reg lux eſt, & tenebræ in eo non ſunt ullæ.
8.45. 6 Si dixerimus quoniam ſocietatem habemus
C 2. Par. cum eo, & in tenebris ambulamus, mentimur,
6 g.36. & veritatem non facimus.
Prov. 7 Si autem in luce ambulamus, ſicut & ipſe
20.b.9. eſt in luce; ſocietatem habemus ad invicem,
Eccl. * & ſanguis Jeſu Chriſti, Filii ejus, emundat
7.c.21. nos ab omni peccato.
8 * Si dixerimus quoniam peccatum non ha-
bemus; ipſi nos ſeducimus, & veritas in no- D
bis non eſt.
9 Si confiteamur peccata noſtra; fidelis eſt,
& juſtus, ut remittat nobis peccata noſtra, &
emundet nos ab omni iniquitate.
10 Si dixerimus quoniam non peccavimus;
mendacem facimus eum, & verbum ejus non
eſt in nobis.

C A P U T II.

Jeſus Chriſtus advocatus noſter eſt apud Patrem, & propitiatio pro peccatis totius mundi: obſervatione autem mandatorum Dei comprobatur vera Dei notitia ac dilectio: quod ſit vetus ac novum mandatum: quis ſit in luce & in tenebris: variis ſcribit ætatibus, revocans à mundi dilectione & ab hereticis, ac monens ut ſemel acceptæ fidei adhæreant, ſequentes ductum Spiritus ſancti.

1 FIlioli mei, hęc ſcribo vobis, ut nō pecce- A
tis. Sed & ſi quis peccaverit, advocatū
habemus apud Patrem, Jeſum Chriſtū juſtum:
2 Et ipſe eſt propitiatio pro peccatis noſtris;
non pro noſtris autem tantum, ſed etiam pro
totius mundi.
3 Et in hoc ſcimus quoniam cognovimus
eum, ſi mandata ejus obſervemus.
4 Qui dicit ſe noſſe eum, & mandata ejus non
cuſtodit, mendax eſt, & in hoc veritas nō eſt.
5 Qui autem ſervat verbum ejus, vere in
hoc

hoc charitas Dei perfecta est: & in hoc sci-
mus quoniam in ipso sumus.
6 Qui dicit in se ipso manere, debet, sicut ille
ambulavit, & ipse ambulare.
B 7 Charissimi, nõ mandatũ novũ scribo vobis,
sed mandatum vetus, quod habuistis ab initio:
Mandatum vetus, est verbum quod audistis:
*Joan. 8 * Iterum mandatum novum scribo vobis,
13.d.34 quod verum est & in ipso, & in vobis: quia te-
& 15. nebræ transierunt, & verum lumen jam lucet.
b.12. 9 Qui dicit se in luce esse, & fratrem suum
odit, in tenebris est usque adhuc.
*Infra 10 * Qui diligit fratrem suum, in lumine ma-
3.c.14. net, & scandalum in eo non est.
11 Qui autem odit fratrem suum, in tenebris
est, & in tenebris ambulat, & nescit quo eat:
quia tenebræ obcæcaverunt oculos ejus.
12 Scribo vobis, filioli, quoniam remittuntur
vobis peccata propter nomen ejus.
13 Scribo vobis patres, quoniam cognovistis
eum, qui ab initio est. Scribo vobis adolescen-
tes, quoniam vicistis malignum.
14 Scribo vobis infantes, quoniam cognovi-
stis patrem. Scribo vobis juvenes, quoniam
fortes estis, & verbum Dei manet in vobis, &
vicistis malignum.
C 15 Nolite diligere mundum, neque ea quæ in
mundo sunt. Si quis diligit mundum, non est
charitas Patris in eo:
16 Quoniam omne quod est in mundo, con-
cupiscentia carnis est, & concupiscentia ocu-
lorum, & superbia vitæ: quæ non est ex Patre,
sed ex mundo est.
17 Et mũdus transit, & cõcupiscentia ejus. Qui
autem facit voluntatem Dei, manet in æternũ.
18 Filioli, novissima hora est: & sicut audistis
quia Antichristus venit, & nunc Antichristi
multi facti sunt: unde scimus, quia novissima
hora est.
19 Ex nobis prodierunt, sed non erant ex no-
bis; nam, si fuissent ex nobis, permansissent
utique nobiscum: sed ut manifesti sint quo-
niam non sunt omnes ex nobis.
20 Sed vos unctionem habetis à Sancto, &
nostis omnia.
21 Non scripsi vobis quasi ignorantibus ve-
ritatem, sed quasi scientibus eam: & quoniam
omne mendacium ex veritate non est.
22 Quis est mendax, nisi is qui negat quoniam
Jesus est Christus? Hic est Antichristus, qui
negat Patrem, & Filium.
23 Omnis qui negat Filium, nec Patrem ha-
D bet: qui confitetur Filium, & patrem habet.
24 Vos quod audistis ab initio, in vobis per-
maneat: Si in vobis permanserit quod audistis
ab initio, & vos in Filio & Patre manebitis.
25 Et hæc est repromissio, quam ipse pollici-
tus est nobis, vitam æternam.
26 Hęc scripsi vobis de his, qui seducunt vos.
27 Et vos unctionem quam accepistis ab eo,
maneat in vobis. Et non necesse habetis ut ali-
quis doceat vos: sed sicut unctio ejus docet
vos de omnibus, & verum est, & non est men-
dacium. Et sicut docuit vos: manete in eo.
28 Et nunc filioli manete in eo: ut cum ap-
paruerit, habeamus fiduciam, & non confun-
damur ab eo in adventu ejus.
29 Si scitis quoniã justus est, scitote quoniam
& omnis qui facit justitiam, ex ipso natus est.

CAPUT III.

*De Dei erga nos charitate, & quomodo distin-
guantur qui ex Deo sunt & qui ex diabolo:
de dilectione & odio fratrum: qui mentis
puritate & fide in Christum quidpiam à Deo
petit, impetrat.*

1 VIdete qualem charitatem dedit nobis A
Pater, ut filii Dei nominemur & simus,
Propter hoc mundus non novit nos: quia non
novit eum.
2 Charissimi, nunc filii Dei sumus: & non-
dum apparuit quid erimus. Scimus quoniam
cum apparuerit, similes ei erimus: quoniam
videbimus eum sicuti est.
3 Et omnis qui habet hanc spem in eo, sancti-
ficat se, sicut & ille sanctus est.
4 Omnis qui facit peccatum, & iniquitatem
facit: & peccatum est iniquitas.
5 *Et scitis quia ille apparuit ut peccata no- *Isaiæ
stra tolleret: & peccatum in eo non est. 53.c.9.
6 Omnis qui in eo manet, nõ peccat: & omnis 1 Petr.
qui peccat, non vidit eum, nec cognovit eum. 2.d.21.
7 Filioli, nemo vos seducat. Qui facit justi- B
tiam, justus est: sicut & ille justus est.
8 * Qui facit peccatum, ex diabolo est: quo- *Joan.
niam ab initio diabolus peccat. In hoc appa- 8.f.44.
ruit Filius Dei, ut dissolvat opera diaboli.
9 Omnis qui natus est ex Deo, peccatum non
facit: quoniam semen ipsius in eo manet, &
non potest peccare, quoniam ex Deo natus est.
10 In hoc manifesti sunt filii Dei, & filii dia-
boli. Omnis qui non est justus, non est ex Deo,
& qui non diligit fratrem suum:
11 Quoniam hæc est annuntiatio, quam audi-
stis ab initio, * ut diligatis alterutrum. *Joan.
12 Non sicut * Cain, qui ex maligno erat, & 13.d.14
occidit fratrem suum. Et propter quid occidit & 15.
eum? Quoniam opera ejus maligna erant, fra- b.12.
tris autem ejus justa. *Gen. 4.b.8.
13 Nolite mirari fratres, si odit vos mundus.
14 Nos scimus quoniam translati sumus de C
morte ad vitam, quoniam diligimus fratres.
* Qui non diligit, manet in morte: * Lev.
15 Omnis qui odit fratrem suum, homicida 19.d.17
est. Et scitis quoniam omnis homicida non
habet vitam ęternam in semetipso manentem.
16 * In hoc cognovimus charitatem Dei, *Joan.
quoniam ille animam suam pro nobis posuit: 15.b.13
& nos debemus pro fratribus animas ponere.
17 * Qui habuerit substantiam hujus mundi, * Jac.
& viderit fratrem suum necessitatem habere, 2.c.17.
& clauserit viscera sua ab eo: quomodo cha-
ritas Dei manet in eo?
18 Filioli mei, non diligamus verbo, neque D
lingua, sed opere & veritate.
19 In hoc cognoscimus quoniam ex veritate
sumus: & in conspectu ejus suadebimus corda
nostra.
20 Quoniam si reprehenderit nos cor nostrũ:
major est Deus corde nostro, & novit omnia.
21 Charissimi, si cor nostrum non reprehen-
derit nos, fiduciam habemus ad Deum:
22 * Et quidquid petierimus, accipiemus ab
eo: quoniam mandata ejus custodimus, & ea,
quæ sunt placita coram eo, facimus. *Matt. 21.c.22
23 * Et hoc est mandatum ejus: Ut creda- *Joan.
mus in nomine Filii ejus Jesu Christi: & di- 6.d.29.
ligamus alterutrum, sicut dedit mandatum & 17.
nobis. a.3.

Jesu, modicum passos ipse perficiet, confir-
mabit, solidabitque.
11 Ipsi gloria, & imperium in sæcula sæculo-
rum. Amen.
12 Per Silvanum fidelem fratrem vobis, ut
arbitror, breviter Scripsi: obsecrans & con-
testans, hanc esse veram gratiam Dei, in qua
statis.
13 Salutat vos Ecclesia, quæ est in Babylone
coelecta, & Marcus filius meus.
14 Salutate invicem in osculo sancto. Gratia
vobis omnibus, qui estis in Christo Jesu. Amen.

EPISTOLA B. PETRI APOSTOLI SECVNDA.

CAPUT I.

Hortatur ut memores maximorum quæ à Deo acceperunt donorum, per varias scandant virtutes, ut sic introitus in regnum Domini illis ministretur: dicitque se brevi moriturum, & suæ doctrinæ certitudinem ostendit ex Christo doctore, quem & vox Patris & Prophetæ commendarunt.

A 1 Simon Petrus, servus &
Apostolus Jesu Christi,
iis qui coæqualem nobis-
cum sortiti sunt fidem in
justitia Dei nostri, &
Salvatoris Iesu Chtisti.
2 Gratia vobis & pax
adimpleatur in cogni-
tione Dei, & Christi
Jesu Domini nostri:
3 Quomodo omnia nobis divinæ virtutis suę,
quæ ad vitam & pietatem donata sunt, per
cognitionem ejus, qui vocavit nos propria
gloria & virtute,
4 Per quem maxima & pretiosa nobis pro-
missa donavit: ut per hæc efficiamini divinæ
consortes naturæ: fugientes ejus, quæ in mun-
do est, concupiscentiæ corruptionem.
B 5 Vos autem curam omnem subinferentes,
ministrate in fide vestra virtutem, in virtute
autem scientiam,
6 In scientia autem abstinentiam, in absti-
nentia autem patientiam, in patientia autem
pietatem,
7 In pietate autem amorem fraternitatis, in
amore autem fraternitatis charitatem.
8 Hæc enim si vobiscum adsint, & superent;
non vacuos, nec sine fructu vos constituent in
Domini nostri Jesu Christi cognitione.
9 Cui enim non præsto sunt hæc, cæcus est,
& manu tentans, oblivionem accipiens pur-
gationis veterum suorum delictorum.
10 Quapropter fratres magis satagite, ut per
C bona opera certam vestram vocationem &
electionem faciatis: hæc enim facientes, non
peccabitis aliquando.
11 Sic enim abundanter ministrabitur vobis
introitus in æternum regnum Domini nostri, &
Salvatoris Jesu Christi.
12 Propter quod incipiam vos semper com-
monere de his: & quidem scientes & confir-
matos vos in præsenti veritate.
13 Justum autē arbitror quamdiu sum in hoc
tabernaculo, suscitare vos in commonitione:
14 Certus quod velox est depositio taberna-
culi mei, secundum quod & Dominus noster
Jesus Christus * significavit mihi. *Ioa
15 Dabo autem operam & frequenter habere 21.
vos post obitum meum, ut horum memoriam f. 19
faciatis. *1Co
16 * Non enim doctas fabulas secuti, notam 1. 6. 1
fecimus vobis Domini nostri Jesu Christi vir-
tutem & præsentiam: sed speculatores facti il-
lius magnitudinis.
17 Accipiens enim à Deo Patre honotem & D
gloriam, voce delapsa ad eum hujuscemodi à
magnifica gloria: * Hic est Filius meus dile- *Mat
ctus, in quo mihi complacui, ipsum audite. 17. a.
18 Et hanc vocem nos audivimus de cœlo al-
latam, cum essemus cum ipso in monte sancto.
19 Et habemus firmiorem propheticum ser-
monem: cui benefacitis attendentes, quasi lu-
cernæ lucenti in caliginoso loco, donec dies
elucescat, & lucifet otiatut in cordibus ve-
stris.
20 * Hoc primum intelligentes, quod omnis *2T
prophetia Scripturæ propria interpretatione 1. d.
non fit.
21 Non enim voluntate humana allata est
aliquando prophetia: sed Spiritu sancto inspi-
rati, locuti sunt sancti Dei homines.

CAPUT II.

Pseudoprophetæ multos seducent, verum acriter punientur, sicut de malis actum est tempore diluvii, & de Sodomitis: prosequitur autem pravos mores horum, quos admodum effusos dicit in libidinem.

1 FUerunt vero pseudoprophetæ in popu- A
lo, sicut & in vobis erunt magistri men-
daces, qui introducent sectas perditionis, &
eum, qui emit eos, Dominum negant, superdu-
centes sibi celerem perditionem.
2 Et multi sequentur eorum luxurias, per quos
via veritatis blasphemabitur:
3 Et in avaritia fictis verbis de vobis nego-
tiabuntur: quibus judicium jam olim non ces-
sat, & perditio eorum non dormitat.
4 * Si enim Deus angelis peccantibus nō pe-
percit, sed rudentibus inferni detractos in tar-
tarū tradidit cruciandos, in judiciū reservari.

5 Et

5 Et originali mundo non pepercit, * sed
*Gen. octavum Noe justitiæ præconem custodivit,
6.b.1. diluvium mundo impiorum inducens.
*Gen. 6 * Et civitates Sodomorum & Gomorrhæo-
19. rum in cinerem redigens, eversione damna-
b.25. vit: exemplum eorum, qui impie acturi sunt,
B ponens:
7 Et justum Lot oppressum à nefandorum injuria ac luxuriosa conversatione eripuit.
8 Aspectu enim, & auditu justus erat, habitans apud eos, qui de die in diem animam justam iniquis operibus cruciabant.
9 Novit Dominus pios de tentatione eripere: iniquos vero in diem judicii reservare cruciandos:
10 Magis autem eos, qui post carnem in concupiscentia immunditiæ ambulant, dominationemque contemnunt, audaces, sibi placentes, sectas non metuunt introducere blasphemantes.
11 Ubi angeli fortitudine & virtute cum sint majores, non portant adversum se execrabile judicium.
12 Hi vero velut irrationabilia pecora, naturaliter in captionem & in perniciem in his quæ ignorant blasphemantes in corruptione
C sua peribunt,
13 Percipientes mercedem injustitiæ, voluptatem existimantes diei delicias: coinquinationes, & maculæ deliciis affluentes, in conviviis suis luxuriantes vobiscum,
14 Oculos habentes plenos adulterii, & incessabilis delicti. Pellicientes animas instabiles, cor exercitatum avaritia habentes, maledictionis filii:
15 Derelinquentes rectam viam erraverunt,
*Num. * secuti viam Balaam ex Bosor, qui mercedem
22. iniquitatis amavit:
d.23. 16 Correptionem vero habuit suæ vesaniæ:
Iud. subjugale mutum animal, hominis voce lo-
b.11. quens, prohibuit prophetæ insipientiam.
17 Hi sunt fontes sine aqua, & nebulæ turbinibus exagitatæ, quibus caligo tenebrarum reservatur.
D 18 Superba enim vanitatis loquentes, pelliciunt in desideriis carnis luxuriæ eos, qui paululum effugiunt, qui in errore conversantur:
19 Libertatem illis promittentes, cum ipsi
*Ioan. servi sint corruptionis: *a quo enim quis supe-
8.d.24. ratus est, hujus & servus est.
Rom. 20 Si enim refugientes coinquinationes mun-
16.c.20 di in cognitione Domini nostri, & Salvato-
Hebr. ris Jesu Christi, his rursus implicati superan-
6.a.4. tur: facta sunt eis posteriora deteriora prio-
Matth. ribus:
12.d.45 21 Melius enim erat illis non cognoscere viam justitiæ, quam post agnitionem, retrorsum converti ab eo, quod illis traditum est, sancto mandato.
*Prov 22 Contigit enim eis illud veri proverbii: *
26.b.12 Canis reversus ad suum vomitum, & Sus lota in volutabro luti.

CAPUT III.

Propter quosdam illusores secundum Domini adventum negantes, astruit futura mũdi renovationẽ, cũ brevi & insperato Dominus adveniet: ad cujus adventũ monet ut se præparent, laudans Pauli scripta quæ indocti depravat. A

1 Hanc ecce vobis, charissimi, secundam scribo epistolam, in quibus vestrã excito in commonitione sinceram mentem:
2 Ut memores sitis eorum, quæ prædixi, verborum a sanctis Prophetis & Apostolorum vestrorum, præceptorum Domini & Salvatoris.
3 *Hoc primum scientes, quod venient in no- *1.Tim
vissimis diebus in deceptione illusores, juxta 4.a.1.
proprias concupiscentias ambulantes, 2.Tim
4 Dicentes: *Ubi est promissio, aut adventus 3.a.1.
ejus? ex quo enim patres dormierunt, omnia Iud.
sic perseverant ab initio creaturæ. d.18.
B
5 Latet enim eos hoc volentes, quod cœli *Ezec.
erant prius, & terra, de aqua & per aquam con- 12.f.27
sistens Dei verbo,
6 Per quæ, ille tunc mundus aqua inundatus periit:
7 Cœli autem qui nunc sunt, & terra, eodem verbo repositi sunt, igni reservati in diem judicii, & perditionis impiorum hominum.
8 Unum vero hoc non lateat vos, charissimi; quia unus dies apud Dominum sicut mille anni, & mille anni sicut dies unus.
9 Non tardat Dominus promissionem suam, sicut quidam existimant: sed patienter agit propter vos, nolens aliquos perire, sed omnes ad pœnitentiam reverti.
10 * Adveniet autem dies Domini ut fur: in C
quo cœli magno impetu transient, elementa *1.Thes
vero calore solventur, terra autem & quæ in 5.a.2.
ipsa sunt opera exurentur. Apoc.
11 Cum igitur hæc omnia dissolvenda sint, 3.a.3.
& 16.
quales oportet vos esse in sanctis conversatio- c.15.
nibus, & pietatibus,
12 Expectantes & properantes in adventum diei Domini, per quem cœli ardentes solventur, & elementa ignis ardore tabescent?
13 * Novos vero cœlos, & novam terram se- *Isaiæ
cundum promissa ipsius expectamus, in quibus 65.
justitia habitat. c.17
14 Propter quod charissimi hæc expectantes, & 66
satagite immaculati & inviolati ei inveniri in g.22.
pace.
15 * Et Domini nostri longanimitatem, salu- Apoc
tem arbitremini: sicut & charissimus frater no- 21.a.1.
ster Paulus secundum datam sibi sapientiam *Rom.
scripsit vobis. 2.a.4.
16 Sicut & in omnibus epistolis, loquens in eis de his: in quibus sunt quædam difficilia intellectu, quæ indocti & instabiles depravant, sicut & ceteras Scripturas, ad suam ipsorum perditionem.
17 Vos igitur fratres præscientes custodite: ne insipientium errore traducti excidatis à propria firmitate.
18 Crescite vero in gratia, & in cognitione Domini nostri, & Salvatoris Jesu Christi. Ipsi gloria & nunc, & in diem æternitatis. Amen.

EPIS.

hoc charitas Dei perfecta est: & in hoc scimus quoniam in ipso sumus.

6 Qui dicit in se ipso manere, debet, sicut ille ambulavit, & ipse ambulare.

B 7 Charissimi, nō mandatū novū scribo vobis, sed mandatum vetus, quod habuistis ab initio: Mandatum vetus, est verbum quod audistis:

*Ioan. 13.d.34 & 15. b.12. 8 * Iterum mandatum novum scribo vobis, quod verum est & in ipso, & in vobis: quia tenebræ transierunt, & verum lumen jam lucet.

9 Qui dicit se in luce esse, & fratrem suum odit, in tenebris est usque adhuc.

*Infra 3.c.14. 10 * Qui diligit fratrem suum, in lumine manet, & scandalum in eo non est.

11 Qui autem odit fratrem suum, in tenebris est, & in tenebris ambulat, & nescit quo eat: quia tenebræ obcæcaverunt oculos ejus.

12 Scribo vobis, filioli, quoniam remittuntur vobis peccata propter nomen ejus.

13 Scribo vobis patres, quoniam cognovistis eum, qui ab initio est. Scribo vobis adolescentes, quoniam vicistis malignum.

14 Scribo vobis infantes, quoniam cognovistis patrem. Scribo vobis juvenes, quoniam fortes estis, & verbum Dei manet in vobis, & vicistis malignum.

C 15 Nolite diligere mundum, neque ea quæ in mundo sunt. Si quis diligit mundum, non est charitas Patris in eo:

16 Quoniam omne quod est in mundo, concupiscentia carnis est, & concupiscentia oculorum, & superbia vitæ: quæ non est ex Patre, sed ex mundo est.

17 Et mūdus transit, & cōcupiscentia ejus. Qui autem facit voluntatem Dei, manet in æternū.

18 Filioli, novissima hora est: & sicut audistis quia Antichristus venit, & nunc Antichristi multi facti sunt: unde scimus, quia novissima hora est.

19 Ex nobis prodierunt, sed non erant ex nobis; nam, si fuissent ex nobis, permansissent utique nobiscum: sed ut manifesti sint quoniam non sunt omnes ex nobis.

20 Sed vos unctionem habetis à Sancto, & nostis omnia.

21 Non scripsi vobis quasi ignorantibus veritatem, sed quasi scientibus eam: & quoniam omne mendacium ex veritate non est.

22 Quis est mendax, nisi is qui negat quoniam Jesus est Christus? Hic est Antichristus, qui negat Patrem, & Filium.

D 23 Omnis qui negat Filium, nec Patrem habet: qui confitetur Filium, & patrem habet.

24 Vos quod audistis ab initio, in vobis permaneat: Si in vobis permanserit quod audistis ab initio, & vos in Filio & Patre manebitis.

25 Et hæc est repromissio, quam ipse pollicitus est nobis, vitam æternam.

26 Hęc scripsi vobis de his, qui seducunt vos.

27 Et vos unctionem quam accepistis ab eo, maneat in vobis. Et non necesse habetis ut aliquis doceat vos: sed sicut unctio ejus docet vos de omnibus, & verum est, & non est mendacium. Et sicut docuit vos: manete in eo.

28 Et nunc filioli manete in eo: ut cum apparuerit, habeamus fiduciam, & non confundamur ab eo in adventu ejus.

29 Si scitis quoniā justus est, scitote quoniam & omnis qui facit justitiam, ex ipso natus est.

CAPUT III.

De Dei erga nos charitate, & quomodo distinguantur qui ex Deo sunt & qui ex diabolo: de dilectione & odio fratrum: qui mentis puritate & fide in Christum quidpiam à Deo petit, impetrat.

1 VIdete qualem charitatem dedit nobis Pater, ut filii Dei nominemur & simus. Propter hoc mundus non novit nos: quia non novit eum. A

2 Charissimi, nunc filii Dei sumus: & nondum apparuit quid erimus. Scimus quoniam cum apparuerit, similes ei erimus: quoniam videbimus eum sicuti est.

3 Et omnis qui habet hanc spem in eo, sanctificat se, sicut & ille sanctus est.

4 Omnis qui facit peccatum, & iniquitatem facit: & peccatum est iniquitas.

5 *Et scitis quia ille apparuit ut peccata nostra tolleret: & peccatum in eo non est. *Isaiæ 53.c.9. 1 Petr. 2.d.22.

6 Omnis qui in eo manet, nō peccat: & omnis qui peccat, non vidit eum, nec cognovit eum.

7 Filioli, nemo vos seducat. Qui facit justitiam, justus est: sicut & ille justus est. B

8 * Qui facit peccatum ex diabolo est: quoniam ab initio diabolus peccat. In hoc apparuit Filius Dei, ut dissolvat opera diaboli. *Ioan. 8.f.44.

9 Omnis qui natus est ex Deo, peccatum non facit: quoniam semen ipsius in eo manet, & non potest peccare, quoniam ex Deo natus est.

10 In hoc manifesti sunt filii Dei, & filii diaboli. Omnis qui non est justus, non est ex Deo, & qui non diligit fratrem suum:

11 Quoniam hæc est annuntiatio, quam audistis ab initio, * ut diligatis alterutrum. *Ioan. 13.d.14 & 15. b.12.

12 Non sicut * Cain, qui ex maligno erat, & occidit fratrem suum. Et propter quid occidit eum? Quoniam opera ejus maligna erant, fratris autem ejus justa. * Gen. 4.b.8.

13 Nolite mirari fratres, si odit vos mundus.

14 Nos scimus quoniam translati sumus de morte ad vitam, quoniam diligimus fratres. C
* Qui non diligit, manet in morte: * Lev. 19.d.17

15 Omnis qui odit fratrem suum, homicida est. Et scitis quoniam omnis homicida non habet vitam ęternam in semetipso manentem.

16 * In hoc cognovimus charitatem Dei, quoniam ille animam suam pro nobis posuit: & nos debemus pro fratribus animas ponere. *Ioan. 15.b.13

17 * Qui habuerit substantiam hujus mundi, & viderit fratrem suum necessitatem habere, & clauserit viscera sua ab eo: quomodo charitas Dei manet in eo? * Iac. 2.c.17.

18 Filioli mei, non diligamus verbo, neque lingua, sed opere & veritate. D

19 In hoc cognoscimus quoniam ex veritate sumus: & in conspectu ejus suadebimus corda nostra.

20 Quoniam si reprehenderit nos cor nostrū: major est Deus corde nostro, & novit omnia.

21 Charissimi, si cor nostrum non reprehenderit nos, fiduciam habemus ad Deum:

22 * Et quidquid petierimus, accipiemus ab eo: quoniam mandata ejus custodimus, & ea, quæ sunt placita coram eo, facimus. *Matth. 21.c.22

23 * Et hoc est mandatum ejus: Ut credamus in nomine Filii ejus Jesu Christi: & diligamus alterutrum, sicut dedit mandatum nobis. *Ioan. 6.d.29. & 17. a.3.

*Ioan. 13.d.34 & 15. b.12. 24 * Et qui servat mandata ejus, in illo ma-
net, & ipse in eo: & in hoc scimus quoniam
manet in nobis de Spiritu, quem dedit nobis.

CAPUT IV.

Qui spiritus ex Deo sint, & qui non: cum Deus sua nos dilectione prævenerit, dato pro nobis Filio suo, debemus & nos Deum ac proximum diligere: perfecta autem charitas foras mittit timorem.

A 1 CHarissimi, nolite omni spiritui credere,
sed probate spiritus si ex Deo sint: quo-
nia multi pseudoprophetæ exierunt in mundū.
2 In hoc cognoscitur spiritus Dei: omnis spi-
ritus qui confitetur Jesum Christum in carne
venisse, ex Deo est:
3 Et omnis spiritus, qui solvit Jesum, ex Deo
non est, & hic est Antichristus, de quo audistis
quoniam venit, & nunc jam in mundo est.
4 Vos ex Deo estis filioli, & vicistis eū, quoniā
maior est qui in vobis est, quam qui in mundo.
*Ioan. 8.f.47. 5 * Ipsi de mundo sunt: ideo de mundo lo-
quuntur, & mundus eos audit.
B 6 Nos ex Deo sumus. Qui novit Deū, audit nos:
qui nō est ex Deo, nō audit nos: in hoc cogno-
scimus Spiritum veritatis, & spiritum erroris.
7 Charissimi, diligamus nos invicem: quia
charitas ex Deo est. Et omnis qui diligit, ex
Deo natus est, & cognoscit Deum.
8 Qui non diligit, non novit Deum: quoniam
Deus charitas est.
9 * In hoc apparuit charitas Dei in nobis,
*Ioan. 3.b.16. quoniam Filium suum unigenitum misit Deus
in mundum, ut vivamus per eum.
10 In hoc est charitas: non quasi nos dilexe-
rimus Deum, sed quoniam ipse prior dilexit
nos, & misit Filium suum propitiationem pro
peccatis nostris.
11 Charissimi, si sic Deus dilexit nos: & nos
debemus alterutrum diligere.
12 * Deum nemo vidit umquam. Si diliga-
mus invicem, Deus in nobis manet, & charitas C
ejus in nobis perfecta est. *Ioan. 1.c.18. 1 Tim. 6.c.17.
13 In hoc cognoscimus quoniam in eo ma-
nemus, & ipse in nobis: quoniam de Spiritu
suo dedit nobis.
14 Et nos vidimus, & testificamur, quoniam
Pater misit Filium suum Salvatorem mundi.
15 Quisquis confessus fuerit quoniam Jesus est
Filius Dei, Deus in eo manet, & ipse in Deo.
16 Et nos cognovimus, & credidimus chari-
tati, quam habet Deus in nobis. Deus Charitas
est: & qui manet in charitate, in Deo manet,
& Deus in eo.
17 In hoc perfecta est charitas Dei nobiscum, D
ut fiduciam habeamus in die judicii: quia si-
cut ille est, & nos sumus in hoc mundo.
18 Timor non est in charitate: sed perfecta
charitas foras mittit timorem: quoniam ti-
mor pœnam habet. qui autem timet, non est
perfectus in charitate.
19 Nos ergo diligamus Deum, quoniam Deus
prior dilexit nos.
20 Si quis dixerit quoniam diligo Deum, &
fratrem suum oderit, mendax est. Qui enim
non diligit fratrem suum quem videt, Deum,
quem non videt, quomodo potest diligere?
21 *Et hoc mandatum habemus à Deo ut qui *Ioan. 14.d.14 & 15. b.12. Ephes. 5.a.2.
diligit Deum, diligat & fratrem suum.

CAPUT V.

De natis ex Deo, veraque erga ipsum charitate: fides mundum vincit: tres in terra testantur Christum verum hominem, & tres in cœlo verum Dei filium, in quem credens habet vitam æternam: de peccato ad mortem, & non ad mortem.

A 1 OMnis qui credit, quoniam Jesus est
Christus, ex Deo natus est. Et omnis
qui diligit eum qui genuit, diligit & eum qui
natus est ex eo.
2 In hoc cognoscimus quoniam diligimus
natos Dei, cum Deum diligamus, & mandata
ejus faciamus.
3 Hæc est enim charitas Dei, ut mandata ejus
custodiamus: & mandata ejus gravia non sunt.
4 Quoniam omne quod natum est ex Deo,
vincit mundum: & hæc est victoria, quæ vin-
cit

est mundum, fides nostra.
1.Cor. 15.57 5 * Quis est, qui vincit mundum, nisi qui cre-
B dit quoniam Jesus est Filius Dei?
6 Hic est, qui venit per aquam & sanguinem, Jesus Christus: non in aqua solum, sed in aqua & sanguine. Et Spiritus est, qui testificatur, quoniam Christus est veritas.
7 Quoniam tres sunt, qui testimonium dant in cœlo: Pater, Verbum, & Spiritus sanctus: & hi tres unum sunt.
8 Et tres sunt, qui testimonium dant in terra: Spiritus, & aqua, & sanguis: & hi tres unũ sunt.
9 Si testimonium hominum accipimus, testimonium Dei majus est: quoniam hoc est testimonium Dei quod majus est, quoniam testificatus est de Filio suo.
10 Qui credit in Filium Dei, habet testimo-
C nium Dei in se. * Qui non credit Filio, men-
*Ioan. 3.d.35. dacem facit eum: quia non credit in testimo-
nium quod testificatus est Deus de Filio suo.
11 Et hoc est testimonium, quoniam vitam æternam dedit nobis Deus. Et hæc vita in Filio ejus est.
12 Qui habet Filium, habet vitam: qui non habet Filium, vitam non habet.
13 Hæc scribo vobis: ut sciatis quoniam vitam habetis æternam, qui creditis in nomine Filii Dei.
14 Et hæc est fiducia, quam habemus ad eum: Quia quodcumque petierimus secundum voluntatem ejus, audit nos.
15 Et scimus quia audit nos quidquid petierimus: scimus quoniam habemus petitiones quas postulamus ab eo.
16 Qui scit fratrem suum peccare peccatum D
non ad mortem, petat, & dabitur ei vita peccanti non ad mortem. Est peccatum ad mortem, non pro illo dico ut roget quis.
17 Omnis iniquitas, peccatum est: & est peccatum ad mortem.
18 Scimus quia omnis qui natus est ex Deo, non peccat: sed generatio Dei conservat eum, & malignus non tangit eum.
19 Scimus quoniam ex Deo sumus: & mundus totus in maligno positus est.
20 Et scimus quoniam Filius Dei venit, * & *Luc. 24.g.45
dedit nobis sensum ut cognoscamus verum
Deum, & simus in vero Filio ejus. Hic est verus Deus, & vita æterna.
21 Filioli, custodite vos à simulacris. Amen.

EPISTOLA BEATI IOANNIS APOSTOLI SECUNDA.

Electam hanc ejusque filios in charitate & fide confirmat, ne ab hæreticis seducantur: idque paucis; cætera servans donec ad eos veniat.

A 1 Enior Electæ dominæ, & natis ejus, quos ego diligo in veritate, & non ego solus, sed & omnes qui cognoverunt veritatem,
2 Propter veritatem quæ permanet in nobis, & nobiscum erit in æternum.
3 Sit vobiscum gratia, misericordia, pax à Deo patre, & a Christo Jesu Filio Patris, in veritate & charitate.
B 4 Gavisus sum valde, quoniam inveni de filiis tuis ambulantes in veritate, sicut mandatum accepimus a Patre.
5 Et nunc rogo te domina, non tanquam mandatum novum scribens tibi, sed quod ha-
*Isa.15 buimus ab initio, * ut diligamus alterutrum.
hii. 6 Et hæc est charitas, ut ambulemus secun-
C dum mandata ejus. Hoc est enim mandatum,
ut quemadmodum audistis ab initio, in eo ambuletis.
7 Quoniam multi seductores exierunt in mundum, qui non confitentur Jesum Christum venisse in carnem: hic est seductor, & antichristus.
8 Videte vosmetipsos, ne perdatis quæ operati estis: sed ut mercedem plenam accipiatis.
9 Omnis qui recedit, & non permanet in doctrina Christi, Deum non habet: qui permanet in doctrina, hic & Patrem & Filium habet.
10 Si quis venit ad vos, & hanc doctrinam D
non affert, nolite recipere eum in domum, nec AVE ei dixeritis.
11 Qui enim dicit illi AVE, communicat operibus ejus malignis.
12 Plura habens vobis scribere, nolui per chartam & atramentum: spero enim me futurum apud vos, & os ad os loqui: ut gaudium vestrum plenum sit.
13 Salutant te filii sororis tuæ Electæ.

EPISTOLA B. IOANNIS APOSTOLI TERTIA.

Gajum collaudat quod in veritate ambulet, & peregrinos humane excipiat: subdens de Diotrephis calumniis & inhumanitate, ac Demetrio optimum perhibens testimonium, subjungens se illum brevi invisurum.

A 1 Senior Gaio charissimo,
quē ego diligo in veritate.
2 Charissime, de omnibus
orationem facio prospere
te ingredi, & valere, sicut
prospere agit anima tua.
3 Gavisus sum valde veniē-
tibus fratribus & testimonium perhibentibus
veritati tuæ, sicut tu in veritate ambulas.
4 Majorem horum non habeo gratiam, quam
ut audiam filios meos in veritate ambulare.
B 5 Charissime, fideliter facis quidquid opera-
ris in fratres, & hoc in peregrinos,
6 Qui testimonium reddiderunt charitati
tuæ in conspectu Ecclesiæ: quos, benefaciens,
deduces digne Deo.
7 Pro nomine enim ejus profecti sunt, nihil,
accipientes à Gentibus.
8 Nos ergo debemus suscipere hujusmodi, ut C
cooperatores simus veritatis.
9 Scripsissē forsitā Ecclesię: sed is, qui amat pri-
matū gerere in eis, Diotrephes, nō recipit nos.
10 Propter hoc si venero, commonebo ejus
opera, quæ facit, verbis malignis garriens in
nos: & quasi non ei ista sufficiant; neque ipse
suscipit fratres; & eos, qui suscipiunt, prohi-
bet, & de Ecclesia ejicit.
11 Charissime, noli imitari malum, sed quod D
bonum est. Qui benefacit, ex Deo est: qui ma-
lefacit, non vidit Deum.
12 Demetrio testimonium redditur ab omni-
bus, & ab ipsa veritate, sed & nos testimonium
perhibemus: & nosti quoniam testimonium
nostrum verum est.
13 Multa habui tibi scribere: sed nolui per
atramentum & calamum scribere tibi.
14 Spero autem protinus te videre, & os ad
os loquemur. Pax tibi. Salutant te amici. Sa-
luta amicos nominatim.

EPISTOLA CATHOLICA B. IVDÆ APOSTOLI.

Monet ut firmi sint in tradita semel fide adversus insurgentes impios ac lascivos, subdens de horum supplicio in modum Judæorum ac Sodomorum: nam & hi nullum veriti, effrane feruntur in omnem carnis concupiscentiam, quos diversis rebus comparat: & istos ad Enoch ac Apostolorum de illis vaticinia revocat.

1 IUDAS Jesu Christi ser- A
vus, frater autem Jacobi,
his qui sunt in Deo Patre
dilectis, & Christo Jesu
conservatis, & vocatis.
2 Misericordia vobis, &
pax, & charitas adim-
pleatur.

3 Cha-

3 Chariſſimi, omnem ſollicitudinem faciens ſcribendi vobis de communi veſtra ſalute, neceſſe habui ſcribere vobis: deprecans ſupercertari ſemel traditæ ſanctis fidei.

4 Subintroierunt enim quidam homines (qui olim præſcripti ſunt in hoc judicium) impii, Dei noſtri gratiam transferentes in luxuriam, & ſolum Dominatorem & Dominum noſtrum Jeſum Chriſtum negantes.

B 5 Commonere autem vos volo, ſcientes ſemel omnia, quoniam Jeſus populum de terra Ægypti ſalvans, * ſecundo eos, qui non crediderunt, perdidit: *Num 14.f.37

6 Angelos vero qui non ſervaverunt ſuum principatum, ſed dereliquerunt ſuum domicilium, in judicium magni diei, vinculis æternis ſub caligine reſervavit.

7 Sicut Sodoma & Gomorrha, & finitimæ civitates ſimili modo exfornicatæ, & abeuntes poſt carnem alteram, factæ ſunt exemplum, ignis æterni pœnam ſuſtinentes.

8 Similiter & hi carnem quidem maculant, dominationem autem ſpernunt, majeſtatem autem blaſphemant.

9 * Cum Michael Archangelus cum diabolo diſputans altercaretur de Moyſi corpore, non eſt auſus judicium inferre blaſphemiæ: ſed dixit: Imperet tibi Dominus. *Zach 3.a.1.

10 Hi autem, quæcumque quidem ignorant, blaſphemant: quæcumque autem naturaliter, tamquam muta animalia, norunt, in his corrumpuntur.

11 Væ illis, quia in * via Cain abierunt, & * errore Balaam mercede effuſi ſunt, & in contradictione * Core perierunt. *Gen. 4.b.8. *Num 22.d.23

C 12 Hi ſunt in epulis ſuis maculæ, convivantes ſine timore, ſemetipſos paſcentes, nubes ſine aqua, quæ à ventis circumferuntur, arbores autumnales, infructuoſæ, bis mortuæ, eradicatæ, *Num 16.a.1. ,Petr. 2.d.17.

13 Fluctus feri maris, deſpumantes ſuas confuſiones, ſidera errantia: quibus procella tenebrarum ſervata eſt in æternum.

14 Prophetavit autem & de his ſeptimus ab Adam Enoch, dicens: * Ecce venit Dominus in ſanctis millibus ſuis *Apoc 1.b.7.

15 Facere judicium contra omnes, & arguere omnes impios de omnibus operibus impietatis eorum, quibus impie egerunt, & de omnibus duris, quæ locuti ſunt contra Deum peccatores impii.

16 Hi ſunt murmuratores queruloſi, ſecundum deſideria ſua ambulantes, * & os eorum loquitur ſuperba, mirantes perſonas quæſtus cauſa. * Pſal. 16.c.10

17 Vos autem chariſſimi, memores eſtote verborum, * quæ prædicta ſunt ab Apoſtolis Domini noſtri Jeſu Chriſti, *1Tim 4.a.1. D 2Tim. 3.a.1. ,Petr. 3.a.3.

18 Qui dicebant vobis, quoniam in noviſſimo tempore venient illuſores, ſecundum deſideria ſua ambulantes in impietatibus.

19 Hi ſunt, qui ſegregant ſemetipſos, animales, Spiritum non habentes.

20 * Vos autem chariſſimi, ſuperædificantes voſmetipſos ſanctiſſimæ veſtræ fidei, in Spiritu ſancto orantes,

21 Voſmetipſos in dilectione Dei ſervate, expectantes miſericordiam Domini noſtri Jeſu Chriſti in vitam æternam.

22 Et hos quidem arguite judicatos:

23 Illos vero ſalvate, de igne rapientes. Aliis autem miſeremini in timore: odientes & eam, quæ carnalis eſt, maculatam tunicam.

24 Ei autem, qui potens eſt vos conſervare ſine peccato, & conſtituere ante conſpectum gloriæ ſuæ immaculatos in exultatione in adventu Domini noſtri Jeſu Chriſti;

25 Soli Deo Salvatori noſtro, per Jeſum Chriſtum Dominum noſtrum, gloria & magnificentia, imperium, & poteſtas, ante omne ſæculum, & nunc, & in omnia ſæcula ſæculorum. Amen.

APOCALYPSIS BEATI IOANNIS APOSTOLI.

CAPUT I.

Joannes in Patmos insulam relegatus jubetur scribere quæ viderit septem Asiæ Ecclesiis, per septem candelabra designatis, quæ vidit in circuitu filii hominis; modum describens quo hic ipsi demonstratus sit.

A 1 APocalypsis Jesu Christi,
*Exod quam dedit illi Deus pa-
3.d.14. lam facere servis suis,
*1Cor. quæ oportet fieri cito: &
15.c 20 significavit, mittens per
Colos. Angelum suum servo suo
1.c.12. Joanni,
2 Qui testimonium perhi-
buit verbo Dei, & testimonium Jesu Christi,
quæcumque vidit.
3 Beatus, qui legit & audit verba prophetiæ
*Heb. huius: & servat ea, quæ in ea scripta sunt:
9.d.14. tempus enim prope est.
1 Petr.
1.d.10. 4 Joannes septem Ecclesiis, quæ sunt in Asia.
1Ioan. Gratia vobis & pax ab eo, * qui est, & qui
1.d.7. erat, & qui venturus est; & à septem spiriti-
* Isa. bus, qui in conspectu throni ejus sunt;
3.c.13. 5 Et a Jesu Christo, qui est testis fidelis,* pri-
B mogenitus mortuorum, & princeps regum ter-
Matth. ræ: qui dilexit nos, & lavit nos a peccatis no-
24.c.20 stris * in sanguine suo,
Iud.
c.15. 6 Et fecit nos regnum & sacerdotes Deo &
* Isai. Patri suo: ipsi gloria, & imperium in sæcula
44.a.6. sæculorum: Amen.
Infra 7 *Ecce venit cũ nubibus, & videbit eũ omnis
21.b.6. oculus, & qui eum pupugerunt. Et plangent se
& 22. super eum omnes tribus terræ: Etiam: Amen.
c.13.

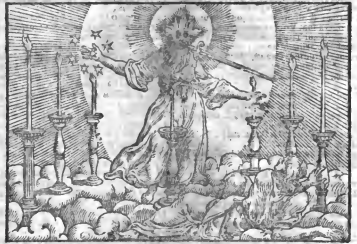
8 * Ego sum Alpha, & Omega, principium &
finis, dicit Dominus Deus, qui est, & qui erat,
& qui venturus est, omnipotens.
9 Ego Joannes frater vester, & particeps in
tribulatione, & regno, & patientia in Christo
Jesu: fui in insula, quæ appellatur Patmos,
propter verbum Dei, & testimonium Jesu:
10 Fui in spiritu in Dominica die, & audivi C
post me vocem magnam tamquam tubæ,
11 Dicentis: Quod vides, scribe in libro: &
mitte septem Ecclesiis, quæ sunt in Asia, Ephe-
so, & Smyrnæ, & Pergamo, & Thyatiræ, &
Sardis, & Philadelphiæ, & Laodiciæ.
12 Et conversus sum, ut viderem vocem quæ
loquebatur mecum: Et conversus vidi septem
candelabra aurea:
13 Et in medio septem candelabrorum au-
reorum similem filio hominis, vestitum podere,
& præcinctum ad mamillas zona aurea:
14 Caput autem ejus & capilli erant candidi D
tamquam lana alba, & tamquam nix, & oculi
ejus tamquam flamma ignis.
15 Et pedes ejus similes aurichalco, sicut in
camino ardenti, & vox illius tamquam vox
aquarum multarum:
16 Et habebat in dextera sua stellas septem:
& de ore ejus gladius utraque parte acutus
exibat: & facies ejus sicut sol lucet in virtu-
te sua.
17 Et cum vidissem eum, cecidi ad pedes
eius tamquam mortuus. Et posuit dexteram
suam super me, dicens: Noli timere, * ego * Is.41
sum primus, & novissimus; b.4. &
44.c.6.

18 Et

18 Et vivus, & fui mortuus; & ecce sum vivens in sæcula sæculorum, & habeo claves mortis, & inferni.

19 Scribe ergo quæ vidisti, & quæ sunt, & quæ oportet fieri post hæc.

20 Sacramentum septem stellarum, quas vidisti in dextera mea, & septem candelabra aurea: septem stellæ, Angeli sunt septem Ecclesiarum: & candelabra septem, septem Ecclesiæ sunt.

CAPUT II.

Iubetur Ioannes varia scribere Ecclesiis Ephesi, Smyrnæ, Pergami & Thyatiræ: collaudans eos qui Nicolaitarum doctrinam non admiserant, alios autem minis ad pœnitentiam revocans: tepidum quoque detestans, & vincenti præmium pollicens.

A 1 Angelo Ephesi Ecclesiæ scribe: hæc dicit, qui tenet septem stellas in dextera sua, qui ambulat in medio septem candelabrorum aureorum:

2 Scio opera tua, & laborem, & patientiam tuam, & quia non potes sustinere malos: & tentasti eos, qui se dicunt Apostolos esse, & non sunt: & invenisti eos mendaces:

3 Et patientiam habes, & sustinuisti propter nomen meum, & non defecisti.

4 Sed habeo adversum te, quod charitatem tuam primam reliquisti.

B 5 Memor esto itaque unde excideris, & age pœnitentiam, & prima opera fac: sin autem, venio tibi, & movebo candelabrum tuum de loco suo, nisi pœnitentiam egeris.

6 Sed hoc habes, quia odisti facta Nicolaitarum, quæ & ego odi.

7 Qui habet aurem, audiat quid Spiritus dicat Ecclesiis: Vincenti dabo edere de ligno vitæ, quod est in Paradiso Dei mei.

C 8 Et Angelo Smyrnæ Ecclesiæ scribe: Hæc dicit primus, & novissimus; qui fuit mortuus, & vivit:

9 Scio tribulationem tuam, & paupertatem tuam, sed dives es: blasphemaris ab his, qui se dicunt Judæos esse, & non sunt, sed sunt synagoga satanæ.

10 Nihil horum timeas quæ passurus es. Ecce missurus est diabolus aliquos ex vobis in carcerem, ut tentemini; & habebitis tribulationem diebus decem. Esto fidelis usque ad mortem, & dabo tibi coronam vitæ.

11 Qui habet aurem, audiat quid Spiritus dicat Ecclesiis: Qui vicerit, non lædetur a morte secunda. D

12 Et Angelo Pergami Ecclesiæ scribe: Hæc dicit qui habet rhomphæam utraque parte acutam:

13 Scio ubi habitas, ubi sedes est satanæ: & tenes nomen meum, & non negasti fidem meam. Et in diebus illis Antipas testis meus fidelis, qui occisus est apud vos, ubi satanas habitat.

14 Sed habeo adversus te pauca: quia habes illic tenentes doctrinam * Balaam, qui docebat Balac mittere scandalum coram filiis Israel, edere, & fornicari: *Num. 24.a.3. & 25.a

15 Ita habes & tu tenentes doctrinam Nicolaitarum.

16 Similiter pœnitentiam age: si quo minus veniam tibi cito, & pugnabo cum illis in gladio oris mei. E

17 Qui habet aurem, audiat quid Spiritus dicat Ecclesiis: Vincenti dabo manna absconditum, & dabo illi calculum candidum: & in calculo nomen novum scriptum, quod nemo scit, nisi qui accipit.

18 Et Angelo Thyatiræ Ecclesiæ scribe: Hæc dicit Filius Dei, qui habet oculos tamquam flammam ignis, & pedes ejus similes aurichalco.

19 Novi opera tua, & fidem, & charitatem tuam, & ministerium & patientiam tuam, & opera tua novissima plura prioribus. F

20 Sed habeo adversus te pauca; quia permittis mulierem Iezabel, quæ se dicit propheten, docere, & seducere servos meos, fornicari, & manducare de idolothytis.

21 Et dedi illi tempus, ut pœnitentiam ageret: & non vult pœnitere a fornicatione sua.

22 Ecce mittam eam in lectum: & qui mœchantur cum ea, in tribulatione maxima erũt, nisi pœnitentiam ab operibus suis egerint.

23 Et filios ejus interficiam in morte, & scient
G omnes Ecclesiæ, * quia ego sum scrutans renes & corda: & dabo unicuique vestrum secundum opera sua. Vobis autem dico,

*1 Reg 16.b.7. Psal.7.c.10. Ier.17.b.10.

24 Et ceteris qui Thyatiræ estis: Quicumque non habent doctrinam hanc, & qui non cognoverunt altitudines satanæ, quemadmodum dicunt, non mittam super vos aliud pondus:

25 Tamen id, quod habetis, tenete donec veniam.

26 Et qui vicerit, & custodierit usque in finẽ opera mea, dabo illi potestatem super Gentes,

27 Et reget eas in virga ferrea, & tamquam vas figuli confringentur,

28 Sicut & ego accepi à Patre meo: & dabo illi stellam matutinam.

29 Qui habet aurem, audiat quid Spiritus dicat Ecclesiis.

CAPUT III.

Jubetur scribere Ecclesiis Sardis, Philadelphiæ & Laodiciæ: errantes ad pœnitentiam minis revocans, sed alios collaudans & vincenti præmium pollicens: Deum dicens ad ostium pulsare, ut ingrediatur ad illum qui aperuerit.

A 1 ET Angelo Ecclesiæ Sardis scribe: Hæc dicit qui habet septem Spiritus Dei, & septem stellas: Scio opera tua, quia nomen habes quod vivas, & mortuus es.

2 Esto vigilans, & confirma cetera, quæ moritura erant. Non enim invenio opera tua plena coram Deo meo.

3 In mente ergo habe qualiter acceperis, & audieris: & serva, & pœnitentiam age. Si ergo non vigilaveris, * Veniam ad te tamquam fur, & nescies qua hora veniam ad te.

*Infra 16.c.15. 1 Thes. 5.a.2. 2 Petr. 3.c.10.

4 Sed habes pauca nomina in Sardis, qui non inquinaverunt vestimenta sua: & ambulabunt mecum in albis, quia digni sunt.

5 Qui vicerit, sic vestietur vestimentis albis, & non delebo nomen ejus de Libro vitæ, & confitebor nomen ejus coram Patre meo, &
B coram angelis ejus.

6 Qui habet aurem, audiat quid Spiritus dicat Ecclesiis.

7 Et Angelo Philadelphiæ Ecclesiæ scribe: Hæc dicit Sanctus & Verus, * qui habet clavem David: qui aperit, & nemo claudit: claudit, & nemo aperit.

* Isa.22.f.22. Iob.12.b.14.

8 Scio opera tua. Ecce dedi coram te ostium apertum, quod nemo potest claudere: quia modicam habes virtutem, & servasti verbum meum, & non negasti nomen meum.

9 Ecce dabo de synagoga satanæ, qui dicunt se Judæos esse, & non sunt, sed mentiuntur: Ecce faciam illos ut veniant, & adorent ante pedes tuos: & scient quia ego dilexi te.

C 10 Quoniam servasti verbum patientiæ meæ, & ego servabo te ab hora tentationis, quæ ventura est in orbem universum tentare habitantes in terra.

11 Ecce venio cito: tene quod habes, ut nemo accipiat coronam tuam.

12 Qui vicerit, faciam illum columnam in templo Dei mei, & foras non egredietur amplius: & scribam super eum nomen Dei mei, & nomen civitatis Dei mei novæ Jerusalem, quæ descendit de cælo à Deo meo, & nomen meum novum.

13 Qui habet aurem, audiat quid Spiritus dicat Ecclesiis.

14 Et Angelo Laodiciæ Ecclesiæ scribe: * Hæc dicit: Amen, testis fidelis, & verus, qui est principium creaturæ Dei.

*Ioan 14.a.6.

15 Scio opera tua, quia neque frigidus es, neque calidus: utinam frigidus esses, aut calidus:

16 Sed quia tepidus es, & nec frigidus, nec D
calidus, incipiam te evomere ex ore meo.

17 Quia dicis: Quod dives sum, & locupletatus, & nullius egeo: & nescis quia tu es miser, & miserabilis, & pauper, & cæcus, & nudus.

18 Suadeo tibi emere a me aurum ignitum probatum, ut locuples fias, & vestimentis albis induaris, & non appareat confusio nuditatis tuæ, & collyrio inũge oculos tuos, ut uideas.

19 Ego quos amo, arguo, & castigo. Æmulare ergo, & pœnitentiam age.

*Prov. 3.b.12. Hebr. 12.b.9.

20 Ecce sto ad ostium, & pulso: si quis audierit vocem meam, & aperuerit mihi januam, intrabo ad illum, & cœnabo cum illo, & ipse mecum.

21 Qui vicerit, dabo ei sedere mecum in throno meo: sicut & ego vici, & sedi cum Patre meo in throno ejus.

22 Qui habet aurem, audiat quid Spiritus dicat Ecclesiis.

CAPUT IV.

Aperto in cælo ostio videt sedentem in throno, & in huius circuitu vigintiquatuor seniores sedentes; & quæ hic describit, quatuor animalia, quæ sedentem in throno assidue una cum vigintiquatuor senioribus glorificabant.

1 POst hæc vidi: & ecce ostium apertum in cælo: & vox prima, quam audivi, tamquã tubæ loquentis mecum, dicens: Ascende huc, & ostendam tibi quæ oportet fieri post hæc. A

2 Et statim fui in spiritu: & ecce sedes posita erat in cælo, & supra sedem sedens.

3 Et qui sedebat, similis erat aspectui lapidis jaspidis & sardinis: & iris erat in circuitu sedis, similis visioni smaragdinæ.

4 Et in circuitu sedis sedilia vigintiquatuor: B
& super thronos vigintiquatuor seniores sedentes, circumamicti vestimentis albis, & in capitibus eorum coronæ aureæ.

5 Et de throno procedebant fulgura, & voces, & tonitrua: & septem lampades ardentes ante thronum, qui sunt septem spiritus Dei. C

6 Et in conspectu sedis tamquam mare vitreũ simile crystallo: & in medio sedis, & in circuitu sedis, quatuor animalia plena oculis ante & retro.

7 Et animal primum simile leoni, & secundum animal simile vitulo, & tertium animal habens faciem quasi hominis, & quartum animal simile aquilæ volanti.

8 Et quatuor animalia, singula eorum habebant alas senas: & in circuitu, & intus plena sunt oculis: & requiem non habebant die ac nocte, dicentia: * Sanctus, Sanctus, Sanctus, Dominus Deus omnipotens, qui erat, & qui est, & qui venturus est.

9 Et cum darent illa animalia gloriam, &
honorem, & benedictionem sedenti super thro-
num, viventi in sæcula sæculorum,
D 10 Procidebant vigintiquatuor seniores an-
te sedentem in throno, & adorabant viventem
in sæcula sæculorum, & mittebant coronas
suas ante thronum, dicentes:
11 Dignus es Dñe Deus noster accipere gloriã,
& honorem, & virtutem: quia tu creasti omnia,
& propter voluntatẽ tuam erant, & creata sũt.

CAPUT V.

*Flente Ioanne quod librum septem sigillis signa-
tum nemo posset aperire, agnus primum occi-
sus illum aperuit; quo facto quatuor anima-
lia & viginti quatuor seniores, cum innu-
mera Angelorum multitudine omnique crea-
tura illum maxime glorificarunt.*

A 1 ET vidi in dextera sedentis supra thro-
num, librum scriptum intus & foris,
signatum sigillis septem.
2 Et vidi Angelum fortem, prædicantem vo-
ce magna: Quis est dignus aperire librum, &
solvere signacula ejus?
3 Et nemo poterat, neque in cælo, neque in
terra, neque subtus terram, aperire librum,
neque respicere illum.
4 Et ego flebam multum, quoniã nemo dignus
inventus est aperire librum, nec videre eum.
B 5 Et unus de senioribus dixit mihi: Ne fleve-
ris: ecce vicit leo de tribu Juda, radix David,
aperire librum, & solvere septẽ signacula ejus.
6 Et vidi: & ecce in medio throni & quatuor
animalium, & in medio seniorum, agnum stan-
tem tamquam occisum, habentem cornua se-
ptem, & oculos septem: qui sunt septem spiri-
tus Dei, missi in omnem terram.
7 Et venit, & accepit de dextera sedentis in
throno librum.
8 Et cum aperuisset librum, quatuor animalia,
& viginti quatuor seniores ceciderunt coram
agno, habentes singuli citharas, & phialas au-
reas plenas odoramentorum, quæ sunt oratio-
nes sanctorum:
9 Et cantabant canticum novum, dicentes: Di-
C gnus es Domine accipere librum, & aperire si-
gnacula ejus: quoniam occisus es, & redemisti
nos Deo in sanguine tuo ex omni tribu, & lin-
gua, & populo, & natione:
10 Et fecisti nos Deo nostro regnum, & sa-
cerdotes: & regnabimus super terram.
11 Et vidi, & audivi vocem angelorum mul-
torum in circuitu throni, & animalium, & se-
niorum: & erat numerus eorum * millia mil- *Dan. 7.c.10.
lium,
12 Dicentium voce magna: Dignus est Agnus, D
qui occisus est, accipere virtutem, & divinita-
tem, & sapientiam, & fortitudinem, & hono-
rem, & gloriam, & benedictionem.
13 Et omnem creaturam, quæ in cælo est,
& super terram, & sub terra, & quæ sunt in
mari, & quæ in eo: omnes audivi dicentes: Se-
denti in throno, & Agno, benedictio, & ho-
nor, & gloria, & potestas in sæcula sæculorum.
14 Et quatuor animalia dicebant: Amen. Et
vigintiquatuor seniores ceciderunt in facies
suas: & adoraverunt viventem in sæcula sæcu-
lorum.

CAPUT VI.

*Apertis quatuor sigillis: varii adversus ter-
ram sequuntur effectus: quinto vero aperto;
animæ martyrum petunt accelerari judi-
cium: ad sexti autem apertionem ostendun- G
tur signa futuri iudicii.*

1 ET vidi quod aperuisset Agnus unum de A
septem sigillis, & audivi unum de qua-
tuor animalibus, dicens, tamquam vocem to-
nitrui: Veni, & vide.
2 Et vidi: & ecce equus albus, & qui sedebat
super illum habebat arcum, & data est ei co-
rona, & exivit vincens ut vinceret.
3 Et cum aperuisset sigillum secũdum, audivi
secundum animal, dicens: Veni, & vide.
4 Et exivit alius equus rufus: & qui sedebat
super illum, datum est ei ut sumeret pacem de
terra, & ut invicem se interficiant, & datus est
ei gladius magnus.

5 Et

B 5 Et cum aperuiſſet ſigillum tertium, audivi
tertium animal, dicens: Veni, & vide. Et ecce
ce equus niger: & qui ſedebat ſuper illum, habebat
bebat ſtateram in manu ſua.
6 Et audivi tamquam vocem in medio quatuor
tuor animalium dicentium: Bilibris tritici denario,
nario, & tres bilibres hordei denario, & vinum
num & oleum ne læſeris.
7 Et cum aperuiſſet ſigillum quartum, audivi
vocem quarti animalis dicentis: Veni, & vide.
8 Et ecce equus pallidus: & qui ſedebat ſuper
per eum, nomen illi Mors, & infernus ſequebatur
batur eum, & data eſt illi poteſtas ſuper quatuor
tuor partes terræ, interficere gladio, fame, &
morte, & beſtiis terræ.
C 9 Et cum aperuiſſet ſigillum quintum, vidi
ſubtus altare animas interfectorum propter
verbum Dei, & propter teſtimonium, quod
habebant,
10 Et clamabant voce magna, dicentes: Uſquequo
quequo Domine, (ſanctus, & verus) non iudicas,
cas, & non vindicas ſanguinem noſtrum de
iis qui habitant in terra?
11 Et datæ ſunt illis ſingulæ ſtolæ albæ: &
dictum eſt illis ut requieſcerent adhuc tempus
modicum, donec compleantur conſervi eorum,
rum, & fratres eorum, qui interficiendi ſunt
ſicut & illi.
12 Et vidi cum aperuiſſet ſigillum ſextum: &
D ecce terræmotus magnus factus eſt, & ſol factus
ctus eſt niger tamquam ſaccus cilicinus: & luna
na tota facta eſt ſicut ſanguis:
13 Et ſtellæ de cælo ceciderunt ſuper terram,
ſicut ficus emittit groſſos ſuos cum a vento
magno movetur,
14 Et cælum receſſit ſicut liber involutus: &
omnis mons, & inſulæ de locis ſuis motæ sũt:
15 Et reges terræ, & principes, & tribuni, &
& divites, & fortes, & omnis ſervus, & liber,
abſconderunt ſe in ſpeluncis, & in petris montium:
tium:
16 Et dicunt montibus, & petris, * Cadite
ſuper nos, & abſcondite nos à facie ſedentis

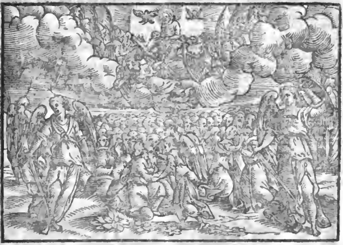
* Iſa. 2 d. 19. Oſee 10. b. 8 Luc. 23 d. 30.

ſuper thronum, & ab ira Agni:
17 Quoniam venit dies magnus iræ ipſorum:
& quis poterit ſtare?

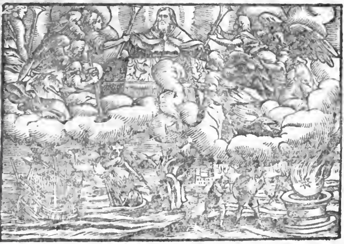
CAPUT VII.

Dum punienda eſt terra jubentur abſque nocumento ſervari ſignum in fronte gerentes: qui deſcribuntur tam ex Judæis quam ex Gentibus benedicentes Deum: & de his qui amicti erant ſtolis albis.

1 POſt hæc vidi quatuor Angelos ſtantes A
ſuper quatuor angulos terræ, tenentes
quatuor ventos terræ, ne flarent ſuper terram,
neque ſuper mare, neque in ullam arborem.
2 Et vidi alterum Angelum aſcendentem ab
ortu ſolis, habentem ſignum Dei vivi: & clamavit
mavit voce magna quatuor Angelis, quibus
datum eſt nocere terræ, & mari,
3 Dicens: Nolite nocere terræ, & mari, neque
que arboribus, quoadusque ſignemus ſervos
Dei noſtri in frontibus eorum.
4 Et audivi numerum ſignatorum centum
quadraginta quatuor millia ſignati, ex omni
tribu filiorum Iſrael.
5 Ex tribu Juda duodecim millia ſignati: Ex B
tribu Ruben duodecim millia ſignati: Ex tribu
Gad duodecim millia ſignati:
6 Ex tribu Aſer duodecim millia ſignati: Ex
tribu Nephthali duodecim millia ſignati: Ex
tribu Manaſſe duodecim millia ſignati:
7 Ex tribu Simeon duodecim millia ſignati:
Ex tribu Levi duodecim millia ſignati: Ex
tribu Iſſachar duodecim millia ſignati:
8 Ex tribu Zabulon duodecim millia ſignati:
Ex tribu Joſeph duodecim millia ſignati: Ex
tribu Beniamin duodecim millia ſignati.
9 Poſt hæc vidi turbam magnam quam dinumerare C
merare nemo poterat, ex omnibus gentibus,
& tribubus, & populis, & linguis: ſtantes ante
thronum, & in conſpectu Agni, amicti ſtolis albis,
bis, & palmæ in manibus eorum:
10 Et clamabant voce magna dicentes: Salus
Deo noſtro, qui ſedet ſuper thronum, & Agno.
11 Et omnes Angeli ſtabãt in circuitu throni,
& ſe-

& seniorum, & quatuor animalium: & ceci-
derunt in conspectu throni in facies suas, &
adoraverunt Deum,
12 Dicētes, Amē. Benedictio, & claritas, & sa-
pientia, & gratiarum actio, honor, & virtus, &
fortitudo Deo nostro, in sæcula sæculorū, Amē.
13 Et respondit unus de senioribus, & dixit
mihi: Hi, qui amicti sunt stolis albis, qui sunt?
D & unde venerunt?
14 Et dixi illi: Domine mi, tu scis. Et dixit
mihi: Hi sunt, qui venerunt de tribulatione
magna, & laverunt stolas suas, & dealbave-
runt eas in sanguine Agni.
15 Ideo sunt ante thronum Dei, & serviunt
ei die ac nocte in templo ejus: & qui sedet in
throno, habitabit super illos.
16 * Non esurient, neque sitient amplius, nec *Is. 49. c. 10.
cadet super illos sol, neque ullus æstus:
17 Quoniam Agnus, qui in medio throni est,
reget illos, & deducet eos ad vitæ fontes aqua- *Is. 25. c. 8. Inf. b. 4.
rum, * & absterget Deus omnem lacrymam
ab oculis eorum.

CAPUT VIII.

Aperto septimo sigillo septem Angeli cum tubis ostenduntur; effusoque in terram igne altaris ab alio Angelo fiunt variæ tempestates: similiter quatuor Angelis tuba canentibus producuntur variæ plagæ adversus homines.

1 ET cum aperuisset sigillum septimum, A
factum est silentium in cœlo, quasi me-
dia hora.
2 Et vidi septem angelos stantes in conspectu
Dei: & datæ sunt illis septem tubæ.
3 Et alius Angelus venit, & stetit ante altare
ha-

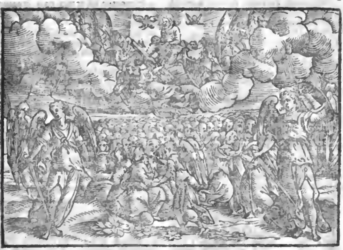

B 5 Et cum aperuiſſet ſigillum tertium, audivi
tertium animal, dicens: Veni, & vide. Et ec-
ce equus niger: & qui ſedebat ſuper illum, ha-
bebat ſtateram in manu ſua.
6 Et audivi tamquam vocem in medio qua-
tuor animalium dicentium: Bilibris tritici de-
nario, & tres bilibres hordei denario, & vi-
num & oleum ne læſeris.
7 Et cum aperuiſſet ſigillum quartum, audivi
vocem quarti animalis dicentis: Veni, & vide.
8 Et ecce equus pallidus: & qui ſedebat ſu-
per eum, nomen illi Mors, & infernus ſeque-
batur eum, & data eſt illi poteſtas ſuper qua-
tuor partes terræ, interficere gladio, fame, &
morte, & beſtiis terræ.
C 9 Et cum aperuiſſet ſigillum quintum, vidi
ſubtus altare animas interfectorum propter
verbum Dei, & propter teſtimonium, quod
habebant,
10 Et clamabant voce magna, dicentes: Uſ-
quequo Domine, (ſanctus, & verus) non judi-
cas, & non vindicas ſanguinem noſtrum de
iis qui habitant in terra?
11 Et datæ ſunt illis ſingulæ ſtolæ albæ: &
dictum eſt illis ut requieſcerent adhuc tempus
modicum, donec compleantur conſervi eo-
rum, & fratres eorum, qui interficiendi ſunt
ſicut & illi.
12 Et vidi cum aperuiſſet ſigillum ſextum: &
D ecce terræmotus magnus factus eſt, & ſol fa-
ctus eſt niger tamquam ſaccus cilicinus: & lu-
na tota facta eſt ſicut ſanguis:
13 Et ſtellæ de cælo ceciderunt ſuper terram,
ſicut ficus emittit groſſos ſuos cum a vento
magno movetur,
14 Et cælum receſſit ſicut liber involutus: &
omnis mons, & inſulæ de locis ſuis motæ sũt:
* Iſa. 2. d. 19. Oſee 10. b. 8. Luc. 23. d. 30. 15 Et reges terræ, & principes, & tribuni, &
& divites, & fortes, & omnis ſervus, & liber,
abſconderunt ſe in ſpeluncis, & in petris mon-
tium:
16 Et dicunt montibus, & petris, * Cadite
ſuper nos, & abſcondite nos à facie ſedentis
ſuper thronum, & ab ira Agni:
17 Quoniam venit dies magnus iræ ipſorum:
& quis poterit ſtare?

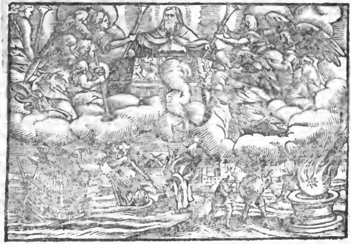
CAPUT VII.

*Dum punienda eſt terra jubentur abſque nocu-
mento ſervari ſignum in fronte gerentes: qui
deſcribuntur tam ex Judæis quam ex Genti-
bus benedicentes Deum: & de his qui amicti
erant ſtolis albis.*

1 POſt hæc vidi quatuor Angelos ſtantes A
ſuper quatuor angulos terræ, tenentes
quatuor ventos terræ, ne flarent ſuper terram,
neque ſuper mare, neque in ullam arborem.
2 Et vidi alterum Angelum aſcendentem ab
ortu ſolis, habentem ſignum Dei vivi: & cla-
mavit voce magna quatuor Angelis, quibus
datum eſt nocere terræ, & mari,
3 Dicens: Nolite nocere terræ, & mari, ne-
que arboribus, quoadusque ſignemus ſervos
Dei noſtri in frontibus eorum.
4 Et audivi numerum ſignatorum centum
quadraginta quatuor millia ſignati, ex omni
tribu filiorum Iſrael.
5 Ex tribu Juda duodecim millia ſignati: Ex B
tribu Ruben duodecim millia ſignati: Ex tribu
Gad duodecim millia ſignati:
6 Ex tribu Aſer duodecim millia ſignati: Ex
tribu Nephthali duodecim millia ſignati: Ex
tribu Manaſſe duodecim millia ſignati:
7 Ex tribu Simeon duodecim millia ſignati:
Ex tribu Levi duodecim millia ſignati: Ex
tribu Iſſachar duodecim millia ſignati:
8 Ex tribu Zabulon duodecim millia ſignati:
Ex tribu Joſeph duodecim millia ſignati: Ex
tribu Beniamin duodecim millia ſignati.
9 Poſt hæc vidi turbam magnam quam dinu- C
merare nemo poterat, ex omnibus gentibus,
& tribubus, & populis, & linguis: ſtantes ante
thronum, & in conſpectu Agni, amicti ſtolis al-
bis, & palmæ in manibus eorum:
10 Et clamabant voce magna dicentes: Salus
Deo noſtro, qui ſedet ſuper thronum, & Agno.
11 Et omnes Angeli ſtabãt in circuitu throni,
& ſe-

& seniorum, & quatuor animalium: & ceci-
derunt in conspectu throni in facies suas, &
adoraverunt Deum,
12 Dicẽtes, Amẽ. Benedictio, & claritas, & sa-
pientia, & gratiarum actio, honor, & virtus, &
fortitudo Deo nostro, in sæcula sæculorũ, Amẽ.
13 Et respondit unus de senioribus, & dixit
mihi: Hi, qui amicti sunt stolis albis, qui sunt?
D & unde venerunt?
14 Et dixi illi: Domine mi, tu scis. Et dixit
mihi: Hi sunt, qui venerunt de tribulatione
magna, & laverunt stolas suas, & dealbave-
runt eas in sanguine Agni.
15 Ideo sunt ante thronum Dei, & serviunt
ei die ac nocte in templo ejus: & qui sedet in
throno, habitabit super illos.
16 * Non esurient, neque sitient amplius, nec *Is.49.
cadet super illos sol, neque ullus æstus: c.10.
17 Quoniam Agnus, qui in medio throni est,
reget illos, & deducet eos ad vitæ fontes aqua- *Is.25.
rum, * & absterget Deus omnem lacrymam c.8.
ab oculis eorum. Inf. b.4.

CAPUT VIII.

Aperto septimo sigillo septem Angeli cum tubis ostenduntur; effusoque in terram igne altaris ab alio Angelo fiunt variæ tempestates: similiter quatuor Angelis tuba canentibus producuntur variæ plagæ adversus homines.

1 ET cum aperuisset sigillum septimum, A
factum est silentium in cœlo, quasi me-
dia hora.
2 Et vidi septem angelos stantes in conspectu
Dei: & datæ sunt illis septem tubæ.
3 Et alius Angelus venit, & stetit ante altare
ha-

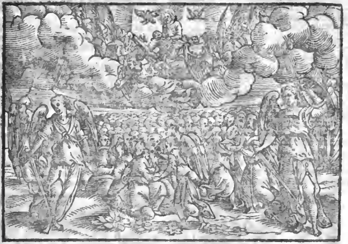

B 5 Et cum aperuiſſet ſigillum tertium, audivi
tertium animal, dicens: Veni, & vide. Et ec-
ce equus niger: & qui ſedebat ſuper illum, ha-
bebat ſtateram in manu ſua.
6 Et audivi tamquam vocem in medio qua-
tuor animalium dicentium: Bilibris tritici de-
nario, & tres bilibres hordei denario, & vi-
num & oleum ne læſeris.
7 Et cum aperuiſſet ſigillum quartum, audivi
vocem quarti animalis dicentis: Veni, & vide.
8 Et ecce equus pallidus: & qui ſedebat ſu-
per eum, nomen illi Mors, & infernus ſeque-
batur eum, & data eſt illi poteſtas ſuper qua-
tuor partes terræ, interficere gladio, fame, &
morte, & beſtiis terræ.
C 9 Et cum aperuiſſet ſigillum quintum, vidi
ſubtus altare animas interfectorum propter
verbum Dei, & propter teſtimonium, quod
habebant,
10 Et clamabant voce magna, dicentes: Uſ-
quequo Domine, (ſanctus, & verus) non judi-
cas, & non vindicas ſanguinem noſtrum de
iis qui habitant in terra?
11 Et datæ ſunt illis ſingulæ ſtolæ albæ: &
dictum eſt illis ut requieſcerent adhuc tempus
modicum, donec compleantur conſervi eo-
rum, & fratres eorum, qui interficiendi ſunt
ſicut & illi.
12 Et vidi cum aperuiſſet ſigillum ſextum: &
D ecce terræmotus magnus factus eſt, & ſol fa-
ctus eſt niger tamquam ſaccus cilicinus: & lu-
na tota facta eſt ſicut ſanguis:
13 Et ſtellæ de cælo ceciderunt ſuper terram,
ſicut ficus emittit groſſos ſuos cum a vento
magno movetur,
14 Et cælum receſſit ſicut liber involutus: &
omnis mons, & inſulæ de locis ſuis motæ sũt:
* Iſa. 2 d. 19. 15 Et reges terræ, & principes, & tribuni, &
Oſee. 10. b. 8 & divites, & fortes, & omnis ſervus, & liber,
Luc. 23 d. 30. abſconderunt ſe in ſpeluncis, & in petris mon-
tium:
16 Et dicunt montibus, & petris, * Cadite
ſuper nos, & abſcondite nos a facie ſedentis
ſuper thronum, & ab ira Agni:
17 Quoniam venit dies magnus iræ ipſorum:
& quis poterit ſtare?

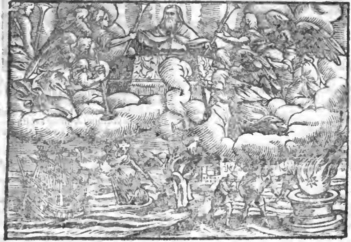
C A P U T VII.

*Dum punienda eſt terra jubentur abſque nocu-
mento ſervari ſignum in fronte gerentes: qui
deſcribuntur tam ex Judæis quam ex Genti-
bus benedicentes Deum: & de his qui amicti
erant ſtolis albis.*

1 POſt hæc vidi quatuor Angelos ſtantes
ſuper quatuor angulos terræ, tenentes A
quatuor ventos terræ, ne flarent ſuper terram,
neque ſuper mare, neque in ullam arborem. A
2 Et vidi alterum Angelum aſcendentem ab
ortu ſolis, habentem ſignum Dei vivi: & cla-
mavit voce magna quatuor Angelis, quibus
datum eſt nocere terræ, & mari,
3 Dicens: Nolite nocere terræ, & mari, ne-
que arboribus, quoadusque ſignemus ſervos
Dei noſtri in frontibus eorum.
4 Et audivi numerum ſignatorum centum
quadraginta quatuor millia ſignati, ex omni
tribu filiorum Iſrael.
5 Ex tribu Juda duodecim millia ſignati: Ex B
tribu Ruben duodecim millia ſignati: Ex tribu
Gad duodecim millia ſignati:
6 Ex tribu Aſer duodecim millia ſignati: Ex
tribu Nephthali duodecim millia ſignati: Ex
tribu Manaſſe duodecim millia ſignati:
7 Ex tribu Simeon duodecim millia ſignati:
Ex tribu Levi duodecim millia ſignati: Ex
tribu Iſſachar duodecim millia ſignati:
8 Ex tribu Zabulon duodecim millia ſignati:
Ex tribu Joſeph duodecim millia ſignati: Ex
tribu Beniamin duodecim millia ſignati.
9 Poſt hæc vidi turbam magnam quam dinu- C
merare nemo poterat, ex omnibus gentibus,
& tribubus, & populis, & linguis: ſtantes ante
thronum, & in conſpectu Agni, amicti ſtolis al-
bis, & palmæ in manibus eorum:
10 Et clamabant voce magna dicentes: Salus
Deo noſtro, qui ſedet ſuper thronum, & Agno.
11 Et omnes Angeli ſtabãt in circuitu throni,
& ſe-

& seniorum, & quatuor animalium: & ceciderunt in conspectu throni in facies suas, & adoraverunt Deum,
12 Dicētes, Amē. Benedictio, & claritas, & sapientia, & gratiarum actio, honor, & virtus, & fortitudo Deo nostro, in sæcula sæculorū, Amē.
13 Et respondit unus de senioribus, & dixit mihi: Hi, qui amicti sunt stolis albis, qui sunt?
D & unde venerunt?
14 Et dixi illi: Domine mi, tu scis. Et dixit mihi: Hi sunt, qui venerunt de tribulatione magna, & laverunt stolas suas, & dealbaverunt eas in sanguine Agni.
15 Ideo sunt ante thronum Dei, & serviunt ei die ac nocte in templo ejus: & qui sedet in throno, habitabit super illos.
16 * Non esurient, neque sitient amplius, nec cadet super illos sol, neque ullus æstus: *Is.49. c.10.
17 Quoniam Agnus, qui in medio throni est, teget illos, & deducet eos ad vitæ fontes aquarum, * & absterget Deus omnem lacrymam ab oculis eorum. *Is.25. c.8. Inf. b.4.

CAPUT VIII.

Aperto septimo sigillo septem Angeli cum tubis ostenduntur; effusoque in terram igne altaris ab alio Angelo fiunt variæ tempestates: similiter quatuor Angelis tuba canentibus producuntur variæ plagæ adversus homines.

1 ET cum aperuisset sigillum septimum, A
factum est silentium in cœlo, quasi media hora.
2 Et vidi septem angelos stantes in conspectu Dei: & datæ sunt illis septem tubæ.
3 Et alius Angelus venit, & stetit ante altare

ha-

B 5 Et cum aperuisset sigillum tertium, audivi tertium animal, dicens: Veni, & vide. Et ecce equus niger: & qui sedebat super illum, habebat stateram in manu sua.

6 Et audivi tamquam vocem in medio quatuor animalium dicentium: Bilibris tritici denario, & tres bilibres hordei denario, & vinum & oleum ne læseris.

7 Et cum aperuisset sigillum quartum, audivi vocem quarti animalis dicentis: Veni, & vide.

8 Et ecce equus pallidus: & qui sedebat super eum, nomen illi Mors, & infernus sequebatur eum, & data est illi potestas super quatuor partes terræ, interficere gladio, fame, & morte, & bestiis terræ.

C 9 Et cum aperuisset sigillum quintum, vidi subtus altare animas interfectorum propter verbum Dei, & propter testimonium, quod habebant,

10 Et clamabant voce magna, dicentes: Usquequo Domine, (sanctus, & verus) non judicas, & non vindicas sanguinem nostrum de iis qui habitant in terra?

11 Et datæ sunt illis singulæ stolæ albæ: & dictum est illis ut requiescerent adhuc tempus modicum, donec compleantur conservi eorum, & fratres eorum, qui interficiendi sunt sicut & illi.

12 Et vidi cum aperuisset sigillum sextum: &
D ecce terræmotus magnus factus est, & sol factus est niger tamquam saccus cilicinus: & luna tota facta est sicut sanguis:

13 Et stellæ de cælo ceciderunt super terram, sicut ficus emittit grossos suos cum a vento magno movetur,

14 Et cælum recessit sicut liber involutus: & omnis mons, & insulæ de locis suis motæ sūt:

15 Et reges terræ, & principes, & tribuni, & divites, & fortes, & omnis servus, & liber, absconderunt se in speluncis, & in petris montium:

16 Et dicunt montibus, & petris, * Cadite super nos, & abscondite nos a facie sedentis super thronum, & ab ira Agni:

17 Quoniam venit dies magnus iræ ipsorum: & quis poterit stare?

* Isa. 2 d. 19; Osee 10. b. 8 Luc. 23 d. 30.

CAPUT VII.

Dum punienda est terra jubentur absque nocumento servari signum in fronte gerentes: qui describuntur tam ex Judæis quam ex Gentibus benedicentes Deum: & de his qui amicti erant stolis albis.

1 Post hæc vidi quatuor Angelos stantes super quatuor angulos terræ, tenentes quatuor ventos terræ, ne flarent super terram, neque super mare, neque in ullam arborem. A

2 Et vidi alterum Angelum ascendentem ab ortu solis, habentem signum Dei vivi: & clamavit voce magna quatuor Angelis, quibus datum est nocere terræ, & mari,

3 Dicens: Nolite nocere terræ, & mari, neque arboribus, quoadusque signemus servos Dei nostri in frontibus eorum.

4 Et audivi numerum signatorum centum quadraginta quatuor millia signati, ex omni tribu filiorum Israel.

5 Ex tribu Juda duodecim millia signati: Ex tribu Ruben duodecim millia signati: Ex tribu Gad duodecim millia signati: B

6 Ex tribu Aser duodecim millia signati: Ex tribu Nephthali duodecim millia signati: Ex tribu Manasse duodecim millia signati:

7 Ex tribu Simeon duodecim millia signati: Ex tribu Levi duodecim millia signati: Ex tribu Issachar duodecim millia signati:

8 Ex tribu Zabulon duodecim millia signati: Ex tribu Joseph duodecim millia signati: Ex tribu Beniamin duodecim millia signati.

9 Post hæc vidi turbam magnam quam dinumerare nemo poterat, ex omnibus gentibus, & tribubus, & populis, & linguis: stantes ante thronum, & in conspectu Agni, amicti stolis albis, & palmæ in manibus eorum: C

10 Et clamabant voce magna dicentes: Salus Deo nostro, qui sedet super thronum, & Agno.

11 Et omnes Angeli stabāt in circuitu throni, & se-

& seniorum, & quatuor animalium: & ceciderunt in conspectu throni in facies suas, & adoraverunt Deum,

12 Dicētes, Amē. Benedictio, & claritas, & sapientia, & gratiarum actio, honor, & virtus, & fortitudo Deo nostro, in sæcula sæculorū, Amē.

13 Et respondit unus de senioribus, & dixit mihi: Hi, qui amicti sunt stolis albis, qui sunt?
D & unde venerunt?

14 Et dixi illi: Domine mi, tu scis. Et dixit mihi: Hi sunt, qui venerunt de tribulatione magna, & laverunt stolas suas, & dealbaverunt eas in sanguine Agni.

15 Ideo sunt ante thronum Dei, & serviunt ei die ac nocte in templo ejus: & qui sedet in throno, habitabit super illos.

16 * Non esurient, neque sitient amplius, nec cadet super illos sol, neque ullus æstus: *Is. 49. c. 10.

17 Quoniam Agnus, qui in medio throni est, reget illos, & deducet eos ad vitæ fontes aquarum, * & absterget Deus omnem lacrymam ab oculis eorum. *Is. 25. c. 8. Inf. b. 4.

CAPUT VIII.

Aperto septimo sigillo septem Angeli cum tubis ostenduntur; effusoque in terram igne altaris ab alio Angelo fiunt variæ tempestates: similiter quatuor Angelis tuba canentibus producuntur variæ plagæ adversus homines.

1 ET cum aperuisset sigillum septimum, A factum est silentium in cœlo, quasi media hora.

2 Et vidi septem angelos stantes in conspectu Dei: & datæ sunt illis septem tubæ.

3 Et alius Angelus venit, & stetit ante altare ha-

21 Et dedi illi tempus, ut pœnitentiam ageret: & non vult pęnitere a fornicatione sua.

22 Ecce mittam eam in lectum: & qui mœchantur cum ea, in tribulatione maxima erũt, nisi pœnitentiam ab operibus suis egerint.

23 Et filios ejus interficiam in morte, & scient G omnes Ecclesiæ, * quia ego sum scrutans renes & corda: & dabo unicuique vestrum secundum opera sua. Vobis autem dico,

*1 Reg 16.b.7. Psal.7.c.10. Ier.17.b.10.

24 Et ceteris qui Thyatiræ estis: Quicumque non habent doctrinam hanc, & qui non cognoverunt altitudines satanæ, quemadmodum dicunt, non mittam super vos aliud pondus:

25 Tamen id, quod habetis, tenete donec veniam.

26 Et qui vicerit, & custodierit usque in finẽ opera mea, dabo illi potestatem super Gentes,

27 Et reget eas in virga ferrea, & tamquam vas figuli confringentur,

28 Sicut & ego accepi à Patre meo: & dabo illi stellam matutinam.

29 Qui habet aurem, audiat quid Spiritus dicat Ecclesijs.

CAPUT III.

Jubetur scribere Ecclesiis Sardis, Philadelphiæ & Laodiciæ: errantes ad pœnitentiam minis revocans, sed alios collaudans & vincenti præmium pollicens: Deum dicens ad ostium pulsare, ut ingrediatur ad illum qui aperuerit.

A 1 ET Angelo Ecclesiæ Sardis scribe: Hæc dicit qui habet septem Spiritus Dei, & septem stellas: Scio opera tua, quia nomen habes quod vivas, & mortuus es.

2 Esto vigilans, & confirma cetera, quæ moritura erant. Non enim invenio opera tua plena coram Deo meo.

3 In mente ergo habe qualiter acceperis, & audieris: serva, & pœnitentiam age. Si ergo non vigilaveris, * Veniam ad te tamquam fur, & nescies qua hora veniam ad te.

*Infra 16.c.15. 1 Thes. 5.a.2. 2.Petr. 3.c.10.

4 Sed habes pauca nomina in Sardis, qui non inquinaverunt vestimenta sua: & ambulabunt mecum in albis, quia digni sunt.

5 Qui vicerit, sic vestietur vestimentis albis, & non delebo nomen ejus de Libro vitæ, & confitebor nomen ejus coram Patre meo, & B coram angelis ejus.

6 Qui habet aurem, audiat quid Spiritus dicat Ecclesiis,

7 Et Angelo Philadelphiæ Ecclesiæ scribe: Hæc dicit Sanctus & Verus, * qui habet clavem David: qui aperit, & nemo claudit: claudit, & nemo aperit.

* Is.22 f.22. Iob.12 b.14.

8 Scio opera tua. Ecce dedi coram te ostium apertum, quod nemo potest claudere: quia modicam habes virtutem, & servasti verbum meum, & non negasti nomen meum.

9 Ecce dabo de synagoga satanæ, qui dicunt se Judæos esse, & non sunt, sed mentiuntur: Ecce faciam illos ut veniant, & adorent ante pedes tuos: & scient quia ego dilexi te.

C 10 Quoniam servasti verbum patientiæ meæ, & ego servabo te ab hora tentationis, quæ ventura est in orbem universum tentare habitantes in terra.

11 Ecce venio cito: tene quod habes, ut nemo accipiat coronam tuam.

12 Qui vicerit, faciam illum columnam in templo Dei mei, & foras non egredietur amplius: & scribam super eum nomen Dei mei, & nomen civitatis Dei mei novæ Jerusalem, quæ descendit de cęlo à Deo meo, & nomen meum novum.

13 Qui habet aurem, audiat quid Spiritus dicat Ecclesiis.

14 Et Angelo Laodiciæ Ecclesiæ scribe: *Hæc dicit: Amen, testis fidelis, & verus, qui est principium creaturæ Dei.

*Ioan 14.a.6

15 Scio opera tua, quia neque frigidus es, neque calidus: utinam frigidus esses, aut calidus:

16 Sed quia tepidus es, & nec frigidus, nec calidus, incipiam te evomere ex ore meo. D

17 Quia dicis: Quod dives sum, & locupletatus, & nullius egeo: & nescis quia tu es miser, & miserabilis, & pauper, & cęcus, & nudus.

18 Suadeo tibi emere à me aurum ignitum probatum, ut locuples fias, & vestimentis albis induaris, & non appareat confusio nuditatis tuę, & collyrio inũge oculos tuos, ut uideas.

19 Ego quos amo, arguo, & castigo. Æmulare ergo, & pœnitentiam age.

*Prov. 3.b.10. Hebr. 12.b.9.

20 Ecce sto ad ostium, & pulso: si quis audierit vocem meam, & aperuerit mihi januam, intrabo ad illum, & cœnabo cum illo, & ipse mecum.

21 Qui vicerit, dabo ei sedere mecum in throno meo: sicut & ego vici, & sedi cum Patre meo in throno ejus.

22 Qui habet aurem, audiat quid Spiritus dicat Ecclesiis,

CAPUT IV.

Aperto in cælo ostio videt sedentem in throno, & in huius circuitu vigintiquatuor seniores sedentes; & quæ hic describit, quatuor animalia, quæ sedentem in throno assidue una cum vigintiquatuor senioribus glorificabant.

1 POst hæc vidi: & ecce ostium apertum in cælo: & vox prima, quam audivi, tamquã tubæ loquentis mecum, dicens: Ascende huc, & ostendam tibi quæ oportet fieri post hæc. A

2 Et statim fui in spiritu: & ecce sedes posita erat in cælo, & supra sedem sedens.

3 Et qui sedebat, similis erat aspectui lapidis jaspidis & sardinis: & iris erat in circuitu sedis, similis visioni smaragdinæ.

4 Et in circuitu sedis sedilia vigintiquatuor: B & super thronos vigintiquatuor seniores sedentes, circumamicti vestimentis albis, & in capitibus eorum coronæ aureæ.

5 Et de throno procedebant fulgura, & voces, & tonitrua: & septem lampades ardentes ante thronum, qui sunt septem spiritus Dei. C

6 Et in conspectu sedis tamquam mare vitreũ simile crystallo: & in medio sedis, & in circuitu sedis, quatuor animalia plena oculis ante & retro.

7 Et animal primum simile leoni, & secundum animal simile vitulo, & tertium animal habens faciem quasi hominis, & quartum animal simile aquilæ volanti.

8 Et quatuor animalia, singula eorum habebant alas senas: & in circuitu, & intus plena sunt oculis: & requiem non habebant die ac nocte, dicentia: * Sanctus, Sanctus, Sanctus, Dominus Deus omnipotens, qui erat, & qui est, & qui venturus est.

9 Et cum darent illa animalia glotiam, &
honorem, & benedictionem sedenti super thro-
num, viventi in sæcula sæculorum,
D 10 Procidebant vigintiquatuor seniores an-
te sedentem in throno, & adorabant viventem
in sæcula sæculorum, & mittebant coronas
suas ante thronum, dicentes:
11 Dignus es Dñe Deus noster accipere gloriã,
& honorem, & virtutem: quia tu creasti omnia,
& propter voluntatẽ tuam erant, & creata sũt.

CAPUT V.

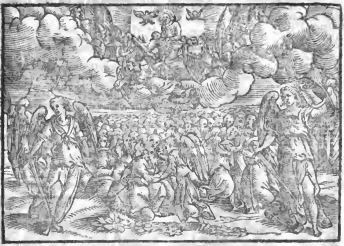
Flente Ioanne quod librum septem sigillis signatum nemo posset aperire, agnus primum occisus illum aperuit; quo facto quatuor animalia & viginti quatuor seniores, cum innumera Angelorum multitudine omnique creatura illum maxime glorificarunt.

A 1 ET vidi in dextera sedentis supra thro-
num, librum scriptum intus & foris,
signatum sigillis septem.
2 Et vidi Angelum fortem, prædicantem vo-
ce magna: Quis est dignus aperire librum, &
solvere signacula ejus?
3 Et nemo poterat, neque in cælo, neque in
terra, neque subtus terram, aperire librum,
neque respicere illum.
4 Et ego flebam multum, quoniã nemo dignus
inventus est aperire librum, nec videre eum.
B 5 Et unus de senioribus dixit mihi: Ne fleve-
ris: ecce vicit leo de tribu Juda, radix David,
aperire librum, & solvere septẽ signacula ejus.
6 Et vidi: & ecce in medio throni & quatuor
animalium, & in medio seniorum, agnum stan-
tem tamquam occisum, habentem cornua se-
ptem, & oculos septem: qui sunt septem spiri-
tus Dei, missi in omnem terram.
7 Et venit, & accepit de dextera sedentis in
throno librum.
8 Et cum aperuisset librum, quatuor animalia,
& viginti quatuor seniores ceciderunt coram
agno, habentes singuli citharas, & phialas au-
reas plenas odoramentorum, quæ sunt oratio-
nes sanctorum:
C 9 Et cantabant canticum novum, dicentes: Di-
gnus es Domine accipere librum, & aperire si-
gnacula ejus: quoniam occisus es, & redemisti
nos Deo in sanguine tuo ex omni tribu, & lin-
gua, & populo, & natione:
10 Et fecisti nos Deo nostro regnum, & sa
cerdotes: & regnabimus super terram.
11 Et vidi, & audivi vocem angelorum mul-
torum in circuitu throni, & animalium, & se-
niorum: & erat numerus eorum *millia mil- *Dan. 7. c. 10.
lium,
12 Dicentium voce magna: Dignus est Agnus, D
qui occisus est, accipere virtutem, & diviinta-
tem, & sapientiam, & fortitudinem, & hono-
rem, & gloriam, & benedictionem.
13 Et omnem creaturam, quæ in cælo est,
& super terram, & sub terra, & quæ sunt in
mari, & quæ in eo: omnes audivi dicentes: Se-
denti in throno, & Agno, benedictio, & ho-
nor, & gloria, & potestas in sæcula sæculorum.
14 Et quatuor animalia dicebant: Amen. Et
vigintiquatuor seniores ceciderunt in facies
suas: & adoraverunt viventem in sæcula sæcu-
lorum.

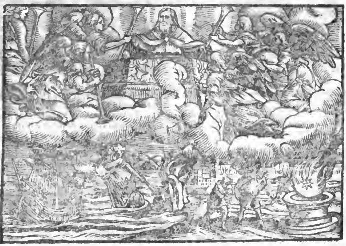
CAPUT VI.

Apertis quatuor sigillis: varii adversus terram sequuntur effectus: quinto vero aperto, animæ martyrum petunt accelerari judicium: ad sexti autem apertionem ostenduntur signa futuri iudicii.

1 ET vidi quod aperuisset Agnus unum de A
septem sigillis, & audivi unum de qua-
tuor animalibus, dicens, tamquam vocem to-
nitrui: Veni, & vide.
2 Et vidi: & ecce equus albus, & qui sedebat
super illum habebat arcum, & data est ei co-
rona, & exivit vincens ut vinceret.
3 Et cum aperuisset sigillum secũdum, audivi
secundum animal, dicens: Veni, & vide:
4 Et exivit alius equus rufus: & qui sedebat
super illum, datum est ei ut sumeret pacem de
terra, & ut invicem se interficiant, & datus est
ei gladius magnus.

& seniorum, & quattuor animalium: & ceci-
derunt in conspectu throni in facies suas, &
adoraverunt Deum,
12 Dicentes, Amē. Benedictio, & claritas, & sa-
pientia, & gratiarum actio, honor, & virtus, &
fortitudo Deo nostro, in sæcula sæculorū, Amē.
13 Et respondit unus de senioribus, & dixit
mihi: Hi, qui amicti sunt stolis albis, qui sunt?
D & unde venerunt?
14 Et dixi illi: Domine mi, tu scis. Et dixit
mihi: Hi sunt, qui venerunt de tribulatione
magna, & laverunt stolas suas, & dealbave-
runt eas in sanguine Agni.
15 Ideo sunt ante thronum Dei, & serviunt
ei die ac nocte in templo ejus: & qui sedet in
throno, habitabit super illos.
16 * Non esurient, neque sitient amplius, nec *Is. 49. c. 10.
cadet super illos sol, neque ullus æstus:
17 Quoniam Agnus, qui in medio throni est,
reget illos, & deducet eos ad vitæ fontes aqua- *Is. 25. c. 8. Inf. b. 4.
rum, * & absterget Deus omnem lacrymam
ab oculis eorum.

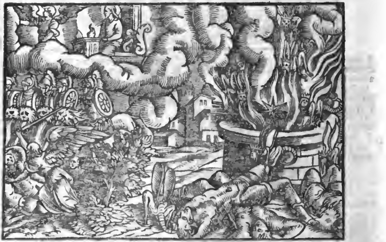

CAPUT VIII.

Aperto septimo sigillo septem Angeli cum tubis ostenduntur; effusoque in terram igne altaris ab alio Angelo fiunt variæ tempestates: similiter quatuor Angelis tuba canentibus producuntur variæ plagæ adversus homines.

1 ET cum aperuisset sigillum septimum, A
factum est silentium in cœlo, quasi me-
dia hora.
2 Et vidi septem angelos stantes in conspectu
Dei: & datæ sunt illis septem tubæ.
3 Et alius Angelus venit, & stetit ante altare
ha-

habens thuribulum aureum: & data ſunt illi
incenſa multa, ut daret de orationibus ſancto-
rum omnium ſuper altare aureum, quod eſt
ante thronum Dei.
4 Et aſcendit fumus incenſorum de orationi-
bus ſanctorum de manu Angeli coram Deo.
5 Et accepit Angelus thuribulum, & imple-
vit illud de igne altaris, & miſit in terram,
& facta ſunt tonitrua, & voces, & fulgura, &
terræmotus magnus.
6 Et ſeptem Angeli, qui habebant ſeptem tu-
bas, præparaverunt ſe ut tuba canerent.
7 Et primus Angelus tuba cecinit, & facta eſt
grando, & ignis, miſta in ſanguine, & miſſum
eſt in terram, & tertia pars terræ combuſta eſt,
& tertia pars arborum concremata eſt, & om-
ne fœnum viride combuſtum eſt.
8 Et ſecundus Angelus tuba cecinit: & tam-
quam mons magnus igne ardens miſſus eſt in
mare, & facta eſt tertia pars maris ſanguis,
9 Et mortua eſt tertia pars creaturæ eorum
quæ habebant animas in mari, & tertia pars
navium interiit.
10 Et tertius Angelus tuba cecinit: & cecidit
de cœlo ſtella magna ardens tamquam facula,
& cecidit in tertiam partem fluminum, & in
fontes aquarum:
11 Et nomen ſtellæ dicitur Abſinthium, & fa- D
cta eſt tertia pars aquarum in abſinthium: &
multi hominum mortui ſunt de aquis, quia
amaræ factæ ſunt.
12 Et quartus Angelus tuba cecinit: & per-
cuſſa eſt tertia pars ſolis, & tertia pars lunæ,
& tertia pars ſtellarum, ita ut obſcuraretur
tertia pars eorum, & diei non luceret pars ter-
tia, & noctis ſimiliter.
13 Et vidi, & audivi vocem unius aquilæ vo-
lantis per medium cœli, dicentis voce magna:
Væ, væ, væ habitantibus in terra, de ceteris vo-
cibus triũ Angelorum, qui erant tuba canituri

CAPUT IX.

Quinto Angelo tuba canente ſtella cadit, & locuſtæ à fumo putei egreſſæ deſcribuntur, quæ homines crucient: ſexto vero Angelo canente ſolvuntur quatuor Angeli, qui ingenti equeſtri exercitu tertiam hominum partem occidant.

A 1 ET quintus Angelus tuba cecinit: & vidi
ſtellam de cœlo cecidiſſe in terram, &
data eſt ei clavis putei abyſſi.
2 Et aperuit puteum abyſſi: & aſcendit fumus
putei, ſicut fumus fornacis magnæ: & obſcu-
ratus eſt ſol & aer de fumo putei:
3 Et de fumo putei exierunt locuſtæ in ter-
ram, & data eſt illis poteſtas, ſicut habent po-
teſtatem ſcorpiones terræ:
4 Et præceptum eſt illis ne læderent fœnum
terræ, neque omne viride, neque omnem ar-
borem: niſi tantum homines, qui non habent
ſignum Dei in frontibus ſuis:
5 Et datum eſt illis ne occiderent eos; ſed ut
cruciarent menſibus quinque & cruciatus eorũ,
ut cruciatus ſcorpii cum percutit hominem.
6 * Et in diebus illis quærent homines mor- *Iſa
tem, & non invenient eam: & deſiderabunt d.19
mori, & fugiet mors ab eis. Oſe
7 * Et ſimilitudines locuſtarum, ſimiles equis 10.b
paratis in prælium: & ſuper capita earum tam- Luc
quam coronæ ſimiles auro: & facies earum d. 3
tamquam facies hominum. B
8 Et habebant capillos ſicut capillos mulierũ; * Sa
& dentes earum, ſicut dentes leonum erant: 16.b
9 Et habebant loricas ſicut loricas ferreas, &
vox alarum earum ſicut vox curruum equo-
rum multorum currentium in bellum:
10 Et habebant caudas ſimiles ſcorpionum,
& aculei erant in caudis earum: & poteſtas
earum nocere hominibus menſibus quinque: &
habebant ſuper ſe
11 Regem angelum abyſſi, cui nomen He- C
braice Abaddon, Græce autem Apollyon,
Latine habens nomen Exterminans.
12 Væ unum abiit, & ecce veniunt adhuc
duo væ poſt hæc.
13 Et ſextus Angelus tuba cecinit: & audivi
vocem unam ex quatuor cornibus altaris
aurei

aurei, quod est ante oculos Dei,
14 Dicentem sexto Angelo, qui habebat tu-
bam: Solve quatuor Angelos, qui alligati
sunt in flumine magno Euphrate.
15 Et soluti sunt quatuor Angeli, qui para-
ti erant in horam, & diem, & mensem, &
annum, ut occiderent tertiam partem homi-
num.
16 Et numerus equestris exercitus vicies mil-
lies dena millia. Et audivi numerum eorum.
17 Et ita vidi equos in visione: & qui sede-
bant super eos, habebant loricas igneas, &
hyacinthinas, & sulphureas, & capita equo-
rum erant tamquam capita leonum; & de ore
eorum procedit ignis, & fumus, & sulphur.
18 Et ab his tribus plagis occisa est tertia pars
hominum, de igne, & de fumo, & sulphure, D
quæ procedebant de ore ipsorum.
19 Potestas enim equorum in ore eorum est,
& in caudis eorum, nam caudæ eorum similes
serpentibus, habentes capita: & in his nocent.
20 Et ceteri homines, qui non sunt occisi in
his plagis, neque pœnitentiam egerunt de ope-
ribus manuum suarum, ut non adorarent dæ-
monia, & simulachra aurea, & argentea, &
ærea, & lapidea, & lignea, quæ neque videre
possunt, neque audire, neque ambulare:
21 Et non egerunt pœnitentiam ab homici-
diis suis, neque à veneficiis suis, neque a for-
nicatione sua, neque à furtis suis.

CAPUT X.

Clamante alio forti Angelo loquuntur septem tonitrua: porro Angelus jurat non amplius fore tempus, sed consummandum ad vocem septimi Angeli mysterium: datque librum Joanni devorandum.

A 1 ET vidi alium Angelum fortem descen-
dentem de cœlo amictum nube, & iris
in capite ejus, & facies ejus erat ut sol, & pe-
des ejus tamquam columnæ ignis:
2 Et habebat in manu sua libellum apertum:
& posuit pedem suum dextrum super mare, si-
nistrum autem super terram:
3 Et clamavit voce magna, quemadmodum
cum leo rugit. Et cum clamasset, locuta sunt
septem tonitrua voces suas.
4 Et cum locuta fuissent septem tonitrua vo-
ces suas; ego scripturus eram: & audivi vo-
cem de cœlo dicentem mihi: Signa quæ locu-
ta sunt septem tonitrua, & noli ea scribere.
Dan. 5 * Et angelus, quem vidi stantē super mare,
12. c.7. & super terram, levavit manum suam ad cęlū:
C 6 Et juravit per viventem in sæcula sæculo-
rum, qui creavit cœlum, & ea quæ in eo sunt; &
terram, & ea quæ in ea sunt; & mare, & ea quæ
in eo sunt: Quia tempus non erit amplius:
7 Sed in diebus vocis septimi angeli, cū cępe-
rit tuba canere, consummabitur mysteriū Dei
sicut euangelizavit per servos suos Prophetas.
8 Et audivi vocē de cęlo iterū loquētē mecū,
& dicentem: Vade, & accipe librū apertum de
manu angeli stantis super mare, & super terrā.
9 Et abii ad angelum, dicens ei, ut daret mihi D
librum. Et dixit mihi: *Accipe librum, & devo- *Ezec.
ra illum: & faciet amaricari ventrem tuum, 3.a.1.
sed in ore tuo erit dulce tamquam mel.
10 Et accepi librum de manu angeli, & devo-
ravi illum: & erat in ore meo tamquam mel
dulce: & cum devorassem eum, amaricatus
est venter meus:
11 Et dixit mihi: Oportet te iterum prophe-
tare Gentibus, & populis, & linguis, & regi-
bus multis.

CAPUT XI.

Joannes templum metiens audit prædicaturos duos testes, quos bestia à mari ascendens occidet: at illi resurgentes in cœlum ascendunt, at terræmotu occiduntur 7000. hominum, & ad cantum septimi Angeli vigintiquatuor seniores Deo gratias agunt.

1 ET datus est mihi calamus similis virgę, A
& dictum est mihi: Surge, & metire
templum Dei, & altare, & adorantes in eo.
2 Atrium autem, quod est foris templum, ejice
foras, & ne metiaris illud: quoniam datum
est Gentibus, & civitatem sanctam calcabunt
men-

mensibus quadraginta duobus.
3 Et dabo duobus testibus meis, & propheta-
bunt diebus mille ducentis sexaginta, amicti
saccis.
4 Hi sunt duæ olivæ, & duo candelabra, in
conspectu Domini terræ stantes.
5 Et si quis voluerit eos nocere, ignis exiet de
ore eorũ, & devorabit inimicos eorũ: & si quis
voluerit eos lædere, sic oportet eum occidi.
6 Hi habent potestatem claudendi cœlum, ne
pluat diebus prophetiæ ipsorum: & potestatem
habent super aquas convertendi eas in sangui-
nem, & percutere terram omni plaga quoties-
cumque voluerint.
7 Et cum finierint testimonium suum, bestia
quæ ascendit de abysso, faciet adversum eos
bellum, & vincet illos, & occidet eos.
8 Et corpora eorum jacebũt in plateis civita-
tis magnæ, quę vocatur spiritualiter Sodoma, &
Ægyptus, ubi & Dominus eorũ crucifixus est.
9 Et videbunt de tribubus, & populis, & lin-
guis, & Gentibus, corpora eorum per tres dies
& dimidium: & corpora eorum non sinent
poni in monumentis.
10 Et inhabitantes terram gaudebunt super
illos, & jucundabuntur: & munera mittent in-
vicem, quoniam hi duo prophetæ cruciave-
runt eos, qui habitabant super terram.
11 Et post dies tres & dimidium spiritus vitæ
à Deo intravit in eos. Et steterunt super pedes
suos, & timor magnus cecidit super eos,
qui viderunt eos.
12 Et audierunt vocem magnam de cęlo, di-
centem eis; Ascendite huc: Et ascenderunt in
cœlum in nube: & viderunt illos inimici eorũ.
13 Et in illa hora factus est terræmotus ma-
gnus, & decima pars civitatis cecidit: & oc-
cisa sunt in terræmotu nomina hominum se-
ptem millia: & reliqui in timorem sunt missi,
& dederunt gloriam Deo cœli.
14 Væ secundum abiit: & ecce væ tertium
veniet cito.
15 Et septimus angelus tuba cecinit: & factæ C
sunt voces magnæ in cœlo dicentes: Factum
est regnum hujus mundi, Domini nostri &
Christi ejus, & regnabit in sæcula sæculorum:
Amen.
16 Et viginti quatuor seniores, qui in conspe-
ctu Dei sedent in sedibus suis, ceciderunt in fa-
cies suas, & adoraverunt Deum, dicentes:
17 Gratias agimus tibi Domine Deus omni-
potens, qui es, & qui eras, & qui venturus es:
quia accepisti virtutẽ tuã magnam, & regnasti.
18 Et iratæ sunt Gentes, & advenit ira tua, &
tempus mortuorum judicari, & reddere mer-
cedem servis tuis Prophetis, & sanctis, & ti-
mentibus nomen tuum pusillis & magnis, & ex-
terminandi eos qui corruperunt terram.
19 Et apertum est templum Dei in cœlo: &
visa est arca testamenti ejus in templo ejus, &
facta sunt fulgura, & voces, & terræmotus, &
grando magna.

CAPUT XII.

Cum mulier cernente dracone filium peperisset, raptus est ab ea filius ejus ad Deum: tunc facto in cœlo prælio, lapsus draco cœpit mulieris
A *semen persequi.*
1 ET signum magnũ apparuit in cęlo: Mu-
lier amicta sole, & luna sub pedibus
ejus, & in capite ejus corona stellarum duo-
decim:
2 Et in utero habens, clamabat parturiens, &
cruciabatur ut pariat.
3 Et visum est aliud signum in cœlo: & ecce
draco magnus rufus, habens capita septem, &
cornua decem: & in capitibus ejus diademata
septem.
4 Et cauda ejus trahebat tertiam partem stel-
larum cœli, & misit eas in terram: & draco ste-
tit ante mulierem, quæ erat paritura; ut cum
peperisset, filium ejus devoraret.
5 Et peperit filium masculum, qui recturus
erat omnes Gentes in virga ferrea: & raptus est
filius ejus ad Deum, & ad thronum ejus: B
6 Et mulier fugit in solitudinem, ubi habe-
bat locum paratum a Deo, ut ibi pascant eam
die-

diebus mille ducentis sexaginta.

7 Et factum est prælium magnum in cælo, Michael, & angeli ejus prælabantur cum dracone, & draco pugnabat, & angeli ejus:

8 Et non valuerunt, neque locus inventus est eorum amplius in cœlo.

9 Et projectus est draco ille magnus, serpens antiquus, qui vocatur diabolus, & satanas, qui
C seducit universum orbem: & projectus est in terram, & angeli ejus cum illo missi sunt.

10 Et audivi vocem magnam in cælo dicentem: Nunc facta est salus, & virtus, & regnum Dei nostri, & potestas Christi ejus: quia projectus est accusator fratrum nostrorum, qui accusabat illos ante conspectum Dei nostri die ac nocte.

11 Et ipsi vicerunt eum propter sanguinem Agni, & propter verbum testimonii sui, & non dilexerunt animas suas usque ad mortem.

12 Propterea lætamini cœli, & qui habitatis in eis. Væ terræ, & mari, quia descendit diabolus ad vos, habens iram magnam, sciens
D quod modicum tempus habet.

13 Et postquam vidit draco quod projectus esset in terram, persecutus est mulierem, quæ peperit masculum,

14 Et datæ sunt mulieri alæ duæ aquilæ magnæ, ut volaret in desertum in locum suum, ubi alitur per tempus & tempora & dimidium temporis, a facie serpentis.

15 Et misit serpens ex ore suo post mulierem, aquam tamquam flumen, ut eam faceret trahi a flumine.

16 Et adjuvit terra mulierem, & aperuit terra os suum, & absorbuit flumen, quod misit draco de ore suo.

17 Et iratus est draco in mulierem: & abiit facere prælium cum reliquis de semine ejus, qui custodiunt mandata Dei, & habent testimonium Jesu Christi.

18 Et stetit supra arenam maris.

CAPUT XIII.

Bestia de mari ascendens septem capitum & decem cornuum decemque diadematum, cujus plaga curatur, Deum blasphemat, & sanctos debellat: alteraque bestia duorum cornuum de terra ascendens illi maxime favet, cogens fieri & adorari ejus imaginem, haberique characterem nominis ejus.

A 1 ET vidi de mari bestiam ascendentem, habentem capita septem, & cornua decem, & super cornua ejus decem diademata, & super capita ejus nomina blasphemiæ.

2 Et bestia, quam vidi, similis erat pardo, & pedes ejus sicut pedes ursi, & os ejus sicut os leonis. Et dedit illi draco virtutem suam, & potestatem magnam.

3 Et vidi unum de capitibus suis quasi occisum in mortem: & plaga mortis ejus curata est. Et admirata est universa terra post bestiã.

B 4 Et adoraverunt draconem, qui dedit potestatem bestiæ: & adoraverunt bestiam, dicentes: Quis similis bestiæ? & quis poterit pugnare cum ea?

5 Et datum est ei os loquens magna, & blasphemias: & data est ei potestas facere menses quadraginta duos.

6 Et aperuit os suum in blasphemias ad Deũ, blasphemare nomen ejus, & tabernaculum ejus, & eos qui in cœlo habitant.

7 Et est datum illi bellum facere cum sanctis, & vincere eos. Et data est illi potestas in omnem tribum, & populum, & linguam, & gentem:

8 Et adoraverunt eam omnes, qui inhabitant terram: quorum non sunt scripta nomina in Libro vitæ Agni, qui occisus est ab origine mundi.

9 Si quis habet aurem, audiat.

10 Qui in captivitatem duxerit, in captivitatem vadet: * qui in gladio occiderit, oportet eum gladio occidi. Hic est patientia, & fides Sanctorum. C

* Gen. 9. a. 6. Matth. 26. c. 52.

11 Et vidi aliam bestiam ascendentem de terra, & habebat cornua duo similia Agni, & loquebatur sicut draco.

12 Et potestatem prioris bestiæ omnem faciebat in conspectu ejus: & fecit terram, & habitantes in ea, adorare bestiam primam, cujus curata est plaga mortis.

13 Et fecit signa magna, ut etiam ignem faceret de cœlo descendere in terram in conspectu hominum.

14 Et seduxit habitantes in terra, propter signa, quæ data sunt illi facere in conspectu D
bestiæ, dicens habitantibus in terra, ut faciant imaginem bestiæ, quæ habet plagam gladii, & vixit.

15 Et datum est illi ut daret spiritum imagini bestiæ, & ut loquatur imago bestiæ: & faciat ut quicumque non adoraverint imaginem bestiæ, occidantur.

16 Et faciet omnes pusillos, & magnos & divites, & pauperes, & liberos, & servos habere characterem in dextera manu sua, aut in frontibus suis.

17 Et ne quis possit emere, aut vendere, nisi qui habet characterem, aut nomen bestiæ, aut numerum nominis ejus.

18 Hic sapientia est. Qui habet intellectum, computet numerum bestiæ. Numerus enim hominis est: & numerus ejus sexcenti sexaginta sex.

CAPUT XIV.

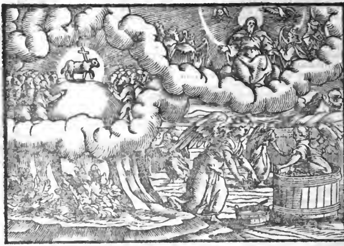
Virgines cum Agno cantantes ambulant, Angelo uno Evangelium annuntiante, altero Babylonis lapsum, tertio vero cruciatum eorum qui bestiam adorarunt prædicante; porrò duo habentes falces jubentur, ille messem, hic autem vineam terræ demetere.

1 ET vidi, & ecce Agnus stabat supra mõtem Sion, & cum eo centum quadraginta quatuor millia, habentes nomen ejus, & nomen Patris ejus scriptum in frontibus suis. A

2 Et audivi vocem de cœlo, tamquam vocem aquarum multarum, & tamquam vocem tonitrui magni: & vocem, quam audivi, sicut citharœdorum citharizantium in citharis suis.

3 Et cantabant quasi canticum novum, ante sedem, & ante quatuor animalia, & seniores: & nemo poterat dicere canticum, nisi illa centum quadragintaquatuor millia, qui empti sunt de terra.

4 Hi sunt, qui cum mulieribus non sunt coinquinati: Virgines enim sunt. Hi sequuntur Agnum quocumque ierit. Hi empti sunt ex hominibus primitiæ Deo, & Agno,

B 5 Et in ore eorum non est inventum mendacium; sine macula enim sunt ante thronum Dei.
6 Et vidi alterum Angelum volantem per medium cœli, habentem Evangelium æternum, ut evangelizaret sedentibus super terram, & super omnem gentem, & tribum, & linguam, & populum:
7 Dicens magna voce: Timete Dominum, & date illi honorem, quia venit hora judicii ejus: & adorate eum, * qui fecit cœlum, &
*Psal 145. terram, mare, & fontes aquarum.
Act. 14 c. 14. 8 Et alius Angelus secutus est dicens: * Cecidit, cecidit Babylon illa magna: quæ à vino
*Isaiæ 21.c.9. iræ fornicationis suæ potavit omnes gentes.
Jer. 51 a.8. 9 Et tertius Angelus secutus est illos, dicens voce magna: Si quis adoraverit bestiam, & imaginem ejus, & acceperit characterem in fronte sua, aut in manu sua:
10 Et hic bibet de vino iræ Dei, quod mistum est mero in calice iræ ipsius, & cruciabitur igne & sulphure in conspectu Angelorum sanctorum, & ante conspectum Agni:
11 Et fumus tormentorum eorum ascendet in
C sæcula sæculorum: nec habent requiem die ac nocte, qui adoraverunt bestiam, & imaginem ejus, & si quis acceperit characterem nominis ejus.
12 Hic patientia sanctorum est, qui custodiunt mandata Dei, & fidem Jesu.
13 Et audivi vocem de cœlo, dicentem mihi: Scribe: Beati mortui, qui in Domino moriuntur. Amodo jam dicit Spiritus, ut requiescant à laboribus suis: opera enim illorum sequuntur illos.
14 Et vidi, & ecce nubem candidam: & super nubem sedentem similem Filio hominis, habentem in capite suo coronam auream, & in manu sua falcem acutam.
*Matt. 13.c.19 15 * Et alius Angelus exivit de templo, clamans voce magna ad sedentem super nubem:
*Ioel. 3.c.13. Mitte falcem tuam, & mete, quia venit hora
D ut metatur, quoniam aruit messis terræ.
16 Et misit qui sedebat super nubem, falcem suam in terram, & demessa est terra.
17 Et alius Angelus exivit de templo, quod est in cœlo, habens & ipse falcem acutam.
18 Et alius Angelus exivit de altari, qui habebat potestatem supra ignem: & clamavit voce magna ad eum qui habebat falcem acutam, dicens: Mitte falcem tuam acutam, & vindemia botros vineæ terræ: quoniam maturæ sunt uvæ ejus.
19 Et misit Angelus falcem suam acutam in terram, & vindemiavit vineam terræ, & misit in lacum iræ Dei magnum:
20 Et calcatus est lacus extra civitatem, & exivit sanguis de lacu usque ad frænos equorum per stadia mille sexcenta.

CAPUT XV.

Qui bestiam vicerant & ejus imaginem ac numerum nominis ejus, Deum glorificant; & septem Angelis habentibus septem plagas novissimas dantur septem phialæ ira Dei plenæ. A

1 ET vidi aliud signum in cœlo magnum & mirabile, Angelos septem, habentes plagas septem novissimas: Quoniam in illis consummata est ira Dei.
2 Et vidi tamquam mare vitreum mistum B
igne, & eos, qui vicerunt bestiam, & imaginem ejus, & numerum nominis ejus, stantes super mare vitreum, habentes citharas Dei:
3 Et cantantes canticum Moysi servi Dei, & canticum Agni, dicentes: Magna & mirabilia sunt opera tua, Domine Deus omnipotens: justæ & veræ sunt viæ tuæ, Rex sæculorum.
4 * Quis non timebit te Domine, & magnifi- *
cabit nomen tuum? quia solus pius es: quo- 10.
niam omnes gentes venient, & adorabunt in
conspectu tuo, quoniam judicia tua manife- C
sta sunt.
5 Et post hæc vidi, & ecce apertum est templum tabernaculi testimonii in cœlo:
6 Et exierunt septem Angeli habentes septem plagas de templo, vestiti lino mundo & candido, & præcincti circa pectora zonis aureis.
7 Et unum de quatuor animalibus dedit septem

ptem Angelis ſeptem phialas aureas plenas
iracundiæ Dei viventis in ſæcula ſæculorum.
8 Et impletum eſt templum fumo a majeſta-
te Dei, & de virtute ejus: & nemo poterat in-
troire in templum, donec conſummarentur
ſeptem plagæ ſeptem Angelorum.

C A P U T XVI.

Ad ſeptem phialarum effuſionem in terram mare, fontes, ſolem, beſtiæ ſedem, Euphraten & aerem, multæ in terra plagæ oriuntur.

1 ET audivi vocem magnam de templo, A
dicentem ſeptem Angelis: Ite, & ef-
fundite ſeptem phialas iræ Dei in terram.
2 Et abiit primus, & effudit phialam ſuam in
terram: & factum eſt vulnus ſævum & peſſimu
in homines, qui habebant characterem beſtiæ;
& in eos, qui adoraverunt imaginem ejus.
3 Et ſecundus Angelus effudit phialam ſuam
in mare, & factus eſt ſanguis tamquam mortui:
& omnis anima vivens mortua eſt in mari.
4 Et tertius effudit phialam ſuam ſuper flumi-
na, & ſuper fontes aquarũ, & factus eſt ſanguis.
5 Et audivi Angelum aquarum dicentem:
Juſtus es Domine, qui es, & qui eras ſanctus,
qui hæc judicaſti:
6 Quia ſanguinem Sanctorum & Propheta-
rum effuderunt, & ſanguinem eis dediſti bibe-
re: digni enim ſunt.
7 Et audivi alterũ ab altari dicentẽ: Etiã Dñe
Deus omnipotens, vera & juſta judicia tua.
8 Et quartus Angelus effudit phialam ſuam in
ſolem; & datum eſt illi æſtu affligere homi-
nes, & igni:
9 Et æſtuaverunt homines æſtu magno, & bla-
ſphemaverunt nomen Dei habentis poteſta-
tem ſuper has plagas, neque egerunt pœniten-
tiam ut darent illi gloriam.
10 Et quintus Angelus effudit phialam ſuam
ſuper ſedem beſtiæ: & factum eſt regnum
ejus tenebroſum, & commanducaverunt lin-
guas ſuas præ dolore:
11 Et blaſphemaverunt Deum cœli, præ do- C
loribus & vulneribus ſuis, & non egerunt pœ-
nitentiam ex operibus ſuis.
12 Et ſextus Angelus effudit phialã ſuã in flu-
men illud magnum Euphraten: & ſiccavit aquã
ejus, ut præpararetur via regibus ab ortu ſolis.
13 Et vidi de ore draconis, & de ore beſtiæ,
& de ore pſeudoprophetæ ſpiritus tres immun-
dos in modum ranarum.
14 Sunt enim ſpiritus dæmoniorum facientes
ſigna, & procedunt ad reges totius terræ con-
gregare illos in prælium ad diem magnum
omnipotentis Dei.
15 * Ecce venio ſicut fur. Beatus qui vigilat, *Supr. 3. a. 1. Matth. 24. d 43 Luc. 12 c. 39.
& cuſtodit veſtimenta ſua, ne nudus ambulet,
& videant turpitudinem ejus.
16 Et congregabit illos in locum, qui voca-
tur Hebraice Armagedon.
17 Et ſeptimus Angelus effudit phialam ſuam D
in aerem, & exivit vox magna de templo a
throno, dicens: Factum eſt.
18 Et facta ſunt fulgura, & voces, & tonitrua,
& terræmotus factus eſt magnus, qualis num-
quam fuit ex quo homines fuerunt ſuperter-
ram: talis terræmotus, ſic magnus.
19 Et facta eſt civitas magna in tres partes:
& civitates Gentium ceciderunt, & Babylon
magna venit in memoriam ante Deum, dare
illi calicem vini indignationis iræ ejus.
20 Et omnis inſula fugit, & montes non ſunt
inventi.
21 Et grando magna ſicut talentum deſcen-
dit de cœlo in homines: & blaſphemaverunt
Deum homines propter plagam grandinis:
quoniam magna facta eſt vehementer.

C A P U T XVII.

Mulier fornicaria ſive Babylon variis induta ornamentis, & ebria martyrum ſanguine, ſedet ſuper beſtiam ſeptem capitum & decem cornuum: quæ omnia hic declarat Angelus,

1 ET venit vnus de ſeptem Angelis, qui ha- A
bebant ſeptem phialas, & locutus eſt
mecum, dicens: Veni, oſtendam tibi damna-
tionem meretricis magnæ, quæ ſedet ſuper
aquas multas.

2 Cum qua fornicati sunt reges terræ, & inebriati sunt qui inhabitant terram de vino prostitutionis ejus.

3 Et abstulit me in spiritu in desertum. Et vidi mulierem sedentem super bestiam coccineam: plenam nominibus blasphemiæ, habentem capita septem, & cornua decem.

B 4 Et mulier erat circumdata purpura, & coccino, & inaurata auro, & lapide pretioso, & margaritis, habens poculum aureum in manu sua, plenum abominatione, & immunditia fornicationis ejus.

5 Et in fronte ejus nomen scriptum: Mysterium: Babylon magna, mater fornicationum, & abominationum terræ.

6 Et vidi mulierem ebriam de sanguine sanctorum, & de sanguine martyrum Jesu. Et miratus sum cum vidissem illam admiratione magna.

7 Et dixit mihi Angelus: Quare miraris? Ego dicam tibi sacramentum mulieris, & bestiæ quæ portat eam, quæ habet capita septem, & cornua decem.

C 8 Bestia, quam vidisti, fuit, & non est, & ascensura est de abysso, & in interitum ibit: & mirabuntur inhabitantes terram (quorum non sunt scripta nomina in Libro vitæ a constitutione mundi) videntes bestiam, quæ erat, & non est.

9 Et hic est sensus, qui habet sapientiam. Septem capita, septem montes sunt, super quos mulier sedet, & reges septem sunt.

10 Quinque ceciderunt, unus est, & alius nondum venit: & cum venerit, oportet illum breve tempus manere.

11 Et bestia, quæ erat, & non est: & ipsa octava est: & de septem est, & in interitum vadit.

12 Et decem cornua, quæ vidisti, decem reges sunt: qui regnum nondum acceperunt, sed potestatem tanquam reges una hora accipient post bestiam.

D 13 Hi unum consilium habent, & virtutem & potestatem suam bestiæ tradent.

14 Hi cum agno pugnabunt, & Agnus vincet illos: * quoniam Dominus dominorum est, & Rex regum, & qui cum illo sunt, vocati, electi, & fideles.

*1. Tim. 6. c. 15. Inf. 19. c. 16.

15 Et dixit mihi: Aquæ, quas vidisti ubi meretrix sedet, populi sunt, & Gentes, & linguæ.

16 Et decem cornua, quæ vidisti in bestia: hi odient fornicariam, & desolatam facient illam, & nudam, & carnes ejus manducabunt, & ipsam igni concremabunt.

17 Deus enim dedit in corda eorum ut faciant quod placitum est illi: ut dent regnum suum bestiæ donec consummentur verba Dei.

18 Et mulier, quam vidisti, est civitas magna, quæ habet regnum super reges terræ.

CAPUT XVIII.

Babylonis lapsus, judicium, plaga, & ultiones: propter quas reges ac negotiatores terræ olim ipsi adhærentes amare lugebunt; cælum vero, Apostoli ac Prophetæ exultabunt.

A 1 ET post hæc vidi alium Angelum descendentem de cœlo, habentem potestatem magnam: & terra illuminata est à gloria ejus.

*Isaiæ 21. c. 9.

2 Et exclamavit in fortitudine dicens: * Cecidit, cecidit Babylon magna: & facta est habitatio dæmoniorum, & custodia omnis spiritus immundi, & custodia omnis volucris immundæ & odibilis:

*Jer. 51. b. 8. Supr. 14. b.

3 Quia de vino iræ fornicationis ejus biberunt omnes gentes: & reges terræ cum illa fornicati sunt: & mercatores terræ de virtute deliciarum ejus divites facti sunt.

4 Et audivi aliam vocem de cœlo, dicentem: Exite de illa populus meus, ut ne participes sitis delictorum ejus, & de plagis ejus non accipiatis.

5 Quoniam pervenerunt peccata ejus usque ad cœlum, & recordatus est Dominus iniquitatum ejus.

6 Reddite illi sicut & ipsa reddidit vobis: & duplicate duplicia secundum opera ejus: in poculo, quo miscuit, miscete illi duplum.

7 Quantum glorificavit se, & in deliciis fuit, C tantum date illi tormentum & luctum: quia in corde suo dicit: * Sedeo regina: & vidua non sum: & luctum non videbo.

*Isaiæ 47. b. 9.

8 Ideo in una die venient plagæ ejus, mors, & luctus, & fames, & igne comburetur: quia fortis est Deus, qui judicabit illam.

9 Et flebunt, & plangent se super illam reges terræ, qui cum illa fornicati sunt, & in deliciis vixerunt, cum viderint fumum incendii ejus:

10 Longe stantes propter timorem tormentorum ejus, dicentes: Væ, væ civitas illa magna Babylon, civitas illa fortis: quoniam una hora venit judicium tuum.

11 Et negotiatores terræ flebunt, & lugebunt D super illam: quoniam merces eorum nemo emet amplius:

12 Merces auri, & argenti, & lapidis pretiosi, & margaritæ, & byssi, & purpuræ, & serici, & cocci, (& omne lignum thyinum, & omnia vasa eboris, & omnia vasa de lapide pretioso, & æramento, & ferro, & marmore,

13 Et cinnamomum) & odoramentorum, & unguenti, & thuris, & vini, & olei, & similæ, & tritici, & jumentorum, & ovium, & equorum, & rhedarum, & mancipiorum, & animarum hominum.

14 Et poma desiderii animæ tuæ discesserunt E à te, & omnia pinguia & præclara perierunt à te, & amplius illa jam non invenient.

15 Mercatores horum, qui divites facti sunt, ab ea longe stabunt propter timorem tormentorum ejus, flentes ac lugentes,

16 Et dicentes: Væ, væ civitas illa magna, quæ amicta erat bysso, & purpura, & cocco, & deaurata erat auro, & lapide pretioso, & margaritis:

17 Quoniam una hora destitutæ sunt tantæ divitiæ. Et omnis gubernator, & omnis qui in lacum navigat, & nautæ, & qui in mari operantur, longe steterunt,

18 Et clamaverunt videntes locum incendii F ejus, dicentes: Quæ similis civitati huic magnæ?

19 Et miserunt pulverem super capita sua, & clamaverunt flentes & lugentes, dicentes: Væ, væ civitas illa magna, in qua divites facti sunt omnes, qui habebant naves in mari, de pretiis ejus: quoniam una hora desolata est.

20 Exulta super eam cœlum, & sancti Apostoli,

stoli, & Prophetæ: quoniam judicavit Deus
judicium vestrum de illa.
21 Et sustulit unus Angelus fortis lapidem
quasi molarem magnum, & misit in mare, di-
cens: Hoc impetu mittetur Babylon civitas
illa magna, & ultra jam non invenietur.
6 22 Et vox citharœdorum, & musicorum, &
tibia canentium, & tuba non audietur in te
amplius: & omnis artifex omnis artis non in-
venietur in te amplius: & vox molæ non au-
dietur in te amplius:
23 Et lux lucernæ non lucebit in te amplius:
& vox sponsi & sponsæ non audietur adhuc in
te: quia mercatores tui erant principes terræ,
quia in veneficiis tuis erraverunt omnes gentes.
24 Et in ea sanguis prophetarum & sancto-
rum inventus est; & omnium qui interfecti
sunt in terra.

CAPUT XIX.

Sanctis de judicio meretricis Deum glorificantibus, parantur nuptiæ Agni, & Angelus à Joanne adorari recusat: apparens autem quidam equo insidens cum exercitu, qui est Verbum Dei, & Rex regum ac Dominus dominantium, pugnat adversus bestiam & reges terræ, ac eorum exercitus, vocatis interim avibus cœli ad edendas eorum carnes.

A 1 POst hæc audivi quasi vocem turbarum
multarum in cœlo dicentium: Alle-
luja: Salus, & gloria, & virtus Deo nostro est:
2 Quia vera & justa judicia sunt ejus, qui ju-
dicavit de meretrice magna, quæ corrupit
terram in prostitutione sua, & vindicavit san-
guinem servorum suorum de manibus ejus.
3 Et iterum dixerunt: Alleluja. Et fumus ejus
ascendit in sæcula sæculorum.
4 Et ceciderunt seniores vigintiquatuor, &
quatuor animalia, & adoraverunt Deum se-
dentem super thronum, dicentes: Amen: Al-
leluja.
5 Et vox de throno exivit, dicens: Laudem
dicite Deo nostro omnes servi ejus: & qui ti-
metis eum, pusilli & magni.
6 Et audivi quasi vocem turbæ magnæ, & si-
cut vocem aquarum multarum, & sicut vocem
tonitruorum magnorum, dicentium: Alle-
luja: quoniam regnavit Dominus Deus noster
omnipotens.
B 7 Gaudeamus, & exultemus, & demus glo-
riam ei: quia venerunt nuptiæ Agni, & uxor
ejus præparavit se.
8 Et datum est illi, ut cooperiat se byssino
splendenti & candido. Byssinum enim, justifi-
cationes sunt Sanctorum.
9 Et dixit mihi: Scribe: * Beati, qui ad cœ- *Matt.
nam nuptiarum Agni vocati sunt: & dicit mi- 22.a.2.
hi: Hæc verba Dei vera sunt. Luc.14
10 Et cecidi ante pedes ejus, ut adorarem d.16.
eum. Et dicit mihi: Vide ne feceris: conser-
vus tuus sum, & fratrum tuorum habentium te-
stimonium Jesu. Deum adora. Testimonium
enim Jesu, est spiritus prophetiæ.
11 Et vidi cœlum apertum, & ecce equus al-
bus, & qui sedebat super eum, vocabatur Fi-
delis, & Verax, & cum justitia judicat, &
pugnat.
12 Oculi autem ejus sicut flamma ignis, & in
capite ejus diademata multa, habens nomen
scriptum, quod nemo novit nisi ipse.
13 * Et vestitus erat veste aspersa sanguine: C
& vocatur nomen ejus, Verbum Dei. *Isaiæ
14 Et exercitus qui sunt in cœlo, sequeban- 63.a.3.
tur eum in equis albis, vestiti byssino albo &
mundo.
15 Et de ore ejus procedit gladius ex utraque
parte acutus: ut in ipso percutiat Gentes. * Et *Psal.
ipse reget eas in virga ferrea, & ipse calcat 2.c.9.
torcular vini furoris iræ Dei omnipotentis.
16 Et habet in vestimento & in femore suo
scriptum: * Rex regum, & Dominus domi- *Supra
nantium. 17.d.14
17 Et vidi unum Angelum stantem in sole, & 1.Tim.
clamavit voce magna, dicens omnibus avi- 6.c.15.
bus, quæ volabant per medium cœli: Venite,

& congregamini ad cęnam magnam Dei:
B 18 Ut manducetis carnes regũ, & carnes tribunorum, & carnes fortium, & carnes equorũ, & sedentium in ipsis, & carnes omnium liberorum, & servorum, & pusillorũ, & magnorũ.
19 Et vidi bestiam, & reges terræ, & exercitus eorum congregatos, ad faciendum pręlium cum illo qui sedebat in equo, & cum exercitu ejus.
20 Et apprehensa est bestia, & cum ea pseudopropheta: qui fecit signa coram ipso, quibus seduxit eos, qui acceperunt characterem bestiæ, & qui adoraverunt imaginem ejus: Vivi missi sunt hi duo in stagnum ignis ardentis sulphure:
21 Et ceteri occisi sunt in gladio sedentis super equum, qui procedit de ore ipsius: & omnes aves saturatæ sunt carnibus eorum.

CAPUT XX.

Ligatum draconem sive diabolum mittit Angelus in abyssum ad mille annos, quibus animæ martyrum in resurrectione prima regnabunt cum Christo: post quos solutus Satanas excitabit Gog & Magog innumerum exercitum adversus civitatem dilectam, sed igni cælesti devorabuntur: deinde apertis libris, à sedente super thronum judicabuntur omnes mortui secundum opera ipsorum.

A 1 ET vidi Angelum descendentem de cęlo, habentem clavem abyssi, & catenam magnam in manu sua.
2 Et apprehendit draconem, serpentem antiquum, qui est diabolus & satanas, & ligavit eum per annos mille:
3 Et misit eum in abyssum, & clausit, & signavit super illum, ut non seducat amplius gentes, donec consummentur mille anni: & post hæc oportet illum solvi modico tempore.
B 4 Et vidi sedes, & sederunt super eas, & judicium datum est illis: & animas decollatorum propter testimonium Jesu, & propter verbum Dei, & qui non adoraverunt bestiam, neque imaginem ejus, nec acceperunt characterem ejus in frontibus aut in manibus suis, & vixerunt, & regnaverunt cum Christo mille annis.
5 Ceteri mortuorum non vixerunt, donec consummentur mille anni. Hæc est resurrectio prima.
6 Beatus, & sanctus, qui habet partem in resurrectione prima: in his secunda mors non habet potestatem, sed erunt sacerdotes Dei & Christi, & regnabunt cum illo mille annis.
7 * Et cum consummati fuerint mille anni, C
solvetur satanas de carcere suo, & exibit, & * Eze. 39.
seducet Gentes, quæ sunt super quatuor angulos terræ, Gog, & Magog, & congregabit eos in prælium, quorum numerus est sicut arena maris.
8 Et ascenderunt super latitudinem terræ, & circuierunt castra sanctorum, & civitatem dilectam.
9 Et descendit ignis à Deo de cęlo, & devoravit eos: & Diabolus, qui seducebat eos, missus est in stagnum ignis & sulphuris, ubi & bestia,
10 Et pseudopropheta cruciabuntur die ac nocte in sæcula sæculorum.
11 Et vidi thronum magnum candidum, & D
sedentem super eum, a cujus conspectu fugit terra & cęlum, & locus non est inventus eis.
12 Et vidi mortuos, magnos & pusillos, stantes in conspectu throni, & libri aperti sunt: & alius Liber apertus est qui est vitæ: & judicati sunt mortui ex his quæ scripta erant in libris, secundum opera ipsorum.
13 Et dedit mare mortuos qui in eo erant: & mors & infernus dederunt mortuos suos, qui in ipsis erant: & judicatum est de singulis secundum opera ipsorum.
14 Et infernus & mors missi sunt in stagnum ignis.

ignis. Hæc est mors secunda.
15 Et qui non inventus est in Libro vitæ scriptus, missus est in stagnum ignis.

CAPUT XXI.

Cœlo ac terra renovatis, nova civitas Jerusalem in Agni sponsam à Deo parata ostenditur, justis glorificatis, impiisque in stagnum ignis detrusis; cujus civitatis murus & portæ ac fundamenta describuntur & mensurantur, quæ universa sunt aurum ac vitrum mundum, lapides pretiosi ac margaritæ.

A 1 ET vidi cœlum novum, & terram novam. Primum enim cœlum & prima
terra abiit, & mare jam non est.
2 Et ego Joannes vidi sanctam civitatem Jerusalem novam descendentem de cœlo à Deo,
paratam, sicut sponsam ornatam viro suo.
3 Et audivi vocem magnam de throno dicentem: Ecce tabernaculum Dei cum hominibus, & habitabit cum eis. Et ipsi populus ejus erunt, & ipse Deus cum eis erit eorum Deus:
B 4 * Et absterget Deus omnem lacrymam ab oculis eorum: & mors ultra non erit, neque
luctus, neque clamor, neque dolor erit ultra,
quia prima abierunt.
5 Et dixit qui sedebat in throno: * Ecce nova facio omnia. Et dixit mihi: Scribe, quia
hæc verba fidelissima sunt, & vera.
6 Et dixit mihi: Factum est. ego sum Alpha,
& Omega: initium, & finis. Ego sitienti dabo de fonte aquæ vitæ, gratis.
7 Qui vicerit, possidebit hæc, & ero illi Deus,
& ille erit mihi filius.
8 Timidis autem, & incredulis, & execratis,
C & homicidis, & fornicatoribus, & veneficis,
& idololatris, & omnibus mendacibus, pars
illorum erit in stagno ardenti igne & sulphure: quod est mors secunda.
9 Et venit unus de septem Angelis habentibus phialas plenas septem plagis novissimis, & locutus est mecum dicens: Veni, & ostendam tibi sponsam, uxorem Agni.
10 Et sustulit me in spiritu in montem magnum & altum, & ostendit mihi civitatem sanctam Jerusalem descendentem de cœlo à Deo,
D 11 Habentem claritatem Dei: & lumen ejus simile lapidi pretioso tamquam lapidi jaspidis, sicut crystallum.
12 Et habebat murum magnum & altum, habentem portas duodecim: & in portis Angelos duodecim, & nomina inscripta, quæ sunt nomina duodecim tribuum filiorum Israel.
13 Ab Oriente portæ tres, & ab Aquilone portæ tres, & ab Austro portæ tres, & ab Occasu portæ tres.
14 Et murus civitatis habens fundamenta duodecim, & in ipsis duodecim nomina duodecim Apostolorum Agni.
15 Et qui loquebatur mecum, habebat mensuram arundineam auream, ut metiretur civitatem, & portas ejus, & murum.
E 16 Et civitas in quadro posita est, & longitudo ejus tanta est quanta & latitudo: & mensus est civitatem de arundine aurea per stadia duodecim millia: & longitudo, & altitudo,
& latitudo ejus, æqualia sunt.
17 Et mensus est murum ejus centum quadraginta quatuor cubitorum, mensura hominis, quæ est angeli.
18 Et erat structura muri ejus ex lapide jaspide: ipsa vero civitas, aurum mundum simile vitro mundo.
19 Et fundamenta muri civitatis, omni lapide pretioso ornata. Fundamentum primum, F
jaspis: secundum, sapphirus: tertium, chalcedonius: quartum smaragdus:
20 Quintum, sardonyx: sextum, sardius: septimum, chrysolithus: octavum, beryllus: nonum, topazius: decimum, chrysoprasus: undecimum, hyacinthus: duodecimum, amethystus.
21 Et duodecim portæ, duodecim margaritæ sunt, per singulas: & singulæ portæ erant ex singulis margaritis: & platea civitatis aurum mundum, tamquam vitrum perlucidum.
22 Et templum non vidi in ea: Dominus G
enim Deus omnipotens templum illius est, & Agnus.
23 * Et civitas non eget sole, neque luna, ut *Isaiæ
luceant in ea. nam claritas Dei illuminavit 60.d 19
eam, & lucerna ejus est Agnus.
24 Et ambulabunt gentes in lumine ejus: & reges terræ afferent gloriam suam & honorem in illam.
25 * Et portæ ejus non claudentur per diem: *Isaiæ
nox enim non erit illic. 60.b 11
26 Et afferent gloriam & honorem gentium in illam.
27 Non intrabit in eam aliquod coinquinatum, aut abominationem faciens & mendacium, nisi qui scripti sunt in libro vitæ Agni.

CAPUT XXII.

Lignum vitæ fluvio aquæ vivæ irrigatum singulis mensibus reddit fructum suum: nec maledictum, nec ulla nox est in civitate: Angelus autem qui hæc cito ventura Joanni ostendebat; non vult ab eo adorari, dicitque justos in civitatem intraturos, impios autem foras ejiciendos: contestatur etiam de non addendo aut minuendo ad hanc prophetiam.

1 ET ostendit mihi fluvium aquæ vitæ, splendidum tamquam crystallum, pro- A
cedentem de sede Dei & Agni.
2 In medio plateæ ejus, & ex utraque parte fluminis lignum vitæ, afferens fructus duodecim, per menses singulos reddens fructum suum, & folia ligni ad sanitatem Gentium.
3 Et omne maledictum non erit amplius: sed sedes Dei & Agni in illa erunt, & servi ejus servient illi.
4 Et videbunt faciem ejus: & nomen ejus in frontibus eorum.
5 * Et nox ultra non erit: & non egebunt lumine lucernæ, neque lumine solis, quoniam *Isaiæ
Dominus Deus illuminabit illos, & regnabunt 60.d 19
in sæcula sæculorum.
6 Et dixit mihi: Hæc verba fidelissima sunt, & vera. Et Dominus Deus spirituum prophetarum misit Angelum suum ostendere servis suis quæ oportet fieri cito.
7 Et ecce venio velociter. Beatus, qui custodit verba prophetiæ libri hujus.

8 Et ego Joannes, qui audivi, & vidi hæc. Et postquam audissem, & vidissem, cecidi ut adorarem ante pedes Angeli, qui mihi hæc ostendebat:

9 Et dixit mihi: Vide ne feceris: conservus enim tuus sum, & fratrum tuorum Prophetarum, & eorum qui servant verba prophetiæ libri hujus: Deum adora.

C 10 Et dicit mihi: Ne signaveris verba prophetiæ libri hujus: tempus enim prope est.

11 Qui nocet, noceat adhuc: & qui in sordibus est, sordescat adhuc: & qui justus est, justificetur adhuc: & sanctus, sanctificetur adhuc.

12 Ecce venio cito, & merces mea mecum est, reddere unicuique secundum opera sua.

*Isaiæ 41.b.4. & 44.a.6. Sup. 1.b.8. & 21.b.6.

13 * Ego sum Alpha, & Omega, primus, & novissimus, principium, & finis.

14 Beati, qui lavant stolas suas in sanguine Agni: ut sit potestas eorum in ligno vitæ, & per portas intrent in civitatem.

15 Foris canes, & venefici, & impudici, & homicidæ, & idolis servientes, & omnis qui amat & facit mendacium.

16 Ego Jesus misi Angelum meum, testificari vobis hæc in Ecclesiis. Ego sum radix & genus David, stella splendida & matutina. D

17 Et spiritus & sponsa dicunt: Veni. Et qui audit, dicat: Veni. Et qui sitit, veniat: * & qui vult, accipiat aquam vitæ, gratis. *Isa. 55.a

18. Contestor enim omni audienti verba prophetiæ libri hujus: Si quis apposuerit ad hæc, apponet Deus super illum plagas scriptas in libro isto.

19 Et si quis diminuerit de verbis libri prophetiæ hujus, auferet Deus partem ejus de libro vitæ, & de civitate sancta, & de his quæ scripta sunt in libro isto.

20 Dicit qui testimonium perhibet istorum. Etiam venio cito: Amen. Veni Domine Jesu.

21 Gratia Domini nostri Jesu Christi cum omnibus vobis. Amen.

Gratia

Oratio Manassæ, nec non Libri duo, qui sub libri Tertij & Quarti Esdræ nomine circumferuntur, hoc in loco, extra scilicet seriem Canonicorum Librorum, quos sancta Tridentina Synodus suscepit, & pro Canonicis suscipiendos decrevit, sepositi sunt, ne prorsus interirent, quippe qui à nonnullis sanctis Patribus interdum citantur, & in aliquibus Bibliis Latinis tam manuscriptis quam impressis reperiuntur.

ORATIO MANASSÆ REGIS IVDA,

Cum captus teneretur in Babylone.

Domine omnipotens, Deus patrum nostrorum, Abraham, & Isaac, & Jacob, & seminis eorum justi, qui fecisti cælum & terram cum omni ornatu eorum, qui ligasti mare verbo præcepti tui, qui conclusisti abyssum, & signasti eam terribili & laudabili nomine tuo: quem omnia pavent, & tremunt a vultu virtutis tuæ, quia importabilis est magnificentia gloriæ tuæ, & insustentabilis ira comminationis tuæ super peccatores: immensa vero & investigabilis misericordia promissionis tuæ: quoniam tu es Dominus altissimus, benignus, longanimis, & multum misericors & pœnitens super malitia hominum. Tu Domine, secundum multitudinem bonitatis tuæ, promisisti pœnitentiam & remissionem iis, qui peccaverunt tibi; & multitudine miserationum tuarum decrevisti pœnitentiam peccatoribus in salutem. Tu igitur Domine Deus justorum, non posuisti pœnitentiam justis, Abraham, & Isaac, & Jacob, iis qui tibi non peccaverunt; sed posuisti pœnitentiam propter me peccatorem: quoniam peccavi super numerum arenæ maris: multiplicatæ sunt iniquitates meæ Domine, multiplicatæ sunt iniquitates meæ, & non sum dignus intueri & aspicere altitudinem cæli, præ multitudine iniquitatum mearum. Incurvatus sum multo vinculo ferreo, ut non possim attollere caput meũ, & non est respiratio mihi: quia excitavi iracundiam tuam, & malum coram te feci: non feci voluntatem tuam, & mandata tua non custodivi: statui abominationes, & multiplicavi offensiones. Et nunc flecto genu cordis mei, precans à te bonitatem. Peccavi Domine, peccavi, & iniquitates meas agnosco. Quare peto rogans te, remitte mihi Domine, remitte mihi, & ne simul perdas me cum iniquitatibus meis, neque in æternum iratus, reserves mala mihi, neque damnes me in infima terræ loca: quia tu es Deus, Deus, inquam, pœnitentium: & in me ostendes omnem bonitatem tuam, quia indignum salvabis me secundum magnam misericordiam tuam; & laudabo te semper omnibus diebus vitæ meæ: quoniam te laudat omnis virtus cælorum, & tibi est gloria in sæcula sæculorum. Amen.

LIBER ESDRÆ III.

CAPUT I.

Magnificum Phase, quod Josias immolavit, celebrando septem diebus festum Azymorum: cui successerunt in regno Judæ Jechonias, Joacim, Joachim, & Sedecias: eorumque ac populi captivitas propter sua scelera, urbisque subversio describuntur.

1 ET fecit Josias Pascha in Jerosolymis Domino, & immolavit Phase quarta decima luna primi mensis:

2 Statuens sacerdotes per vices dierum stolis amictos in templo Domini.

3 Et dixit Levitis sacris servis Israel, ut sanctificarent se Domino in positione sanctæ arcæ Domini, in domo, quam ædificavit Salomon filius David rex.

4 Non erit vobis tollere super humeros eam. Et nunc deservite Domino vestro & curam agite gentis illius Israel ex parte secundum pagos & tribus vestras,

5 Secundum scripturam David regis Israel, & secundum magnificentiam Salomonis filij ejus, omnes in templo, & secundum particulam principatus paternam vestram, eorum qui stant in conspectu fratrum filiorum Israel.

6 Immolate Pascha, & sacrificia parate fratribus vestris, & facite secundum præceptum Domini quod datum est Moysi.

7 Et donavit Josias in plebem quæ inventa est, ovium, agnorum, & hœdorum & caprarum triginta millia, vitulos tria millia.

8 Hæc de regalibus data sunt secundum promissionem populo: & sacerdotibus in Pascha, oves numero duo millia, ac vituli centum.

9 Et Jechonias, & Semejas, & Nathanael fratres, & Hasabias, & Oziel, & Coraba, in Phase, oves quinque millia, vitulos quingentos.

10 Et hæc cum fierent eleganter, steterunt sacerdotes & Levitæ habentes azyma per tribus.

11 Et secundum partes principatus patrum, in conspectu populi offerebant Domino, secundum ea quæ in libro Moysi scripta sunt:

12 Et assaverunt Phase igni prout oportebat: & hostias coxerunt in æneis, & in ollis cum benevolentia:

13 Et attulerunt omnibus qui erant ex plebe: & post hæc paraverunt sibi & sacerdotibus.

14 Sacerdotes enim offerebant adipes, usque dum finita esset hora: & Levitæ paraverunt sibi, & fratribus suis filiis Aaron.

15 Et sacri cantores filii Asaph erant per ordinem secundum præceptum David, & Asaph, & Zacharias, & Jeddinus, qui erat à rege;

16 Et ostiarii per singulas januas, ita ut non prævaricaretur unusquisque suam: fratres enim illorum paraverunt illis.

17 Et consummata sunt quæ pertinebant ad sacrificium Domini.

18 In illa die egerunt Phase, & offerebant hostias super Domini sacrificium, secundum præceptum regis Josiæ.

19 Et egerunt filii Israel, qui inventi sunt in tempore illo, Phase: & diem festum azymorum per dies septem:

20 Et non est celebratum Phase tale in Israel, à temporibus Samuelis prophetæ:

21 Et omnes reges Israel non celebraverunt tale Pascha quale egit Josias, & Sacerdotes, & Levitæ, & Judæi, & omnis Israel, qui inventi sunt in commoratione Jerosolymis.

22 Octavo decimo anno, regnante Josia celebratum est Phase.

23 Et directa sunt opera Josiæ in conspectu Domini sui in corde pleno metuentis:

24 Et quæ circa illum quidem conscripta sunt, in pristinis temporibus, de eis qui peccaverunt, quique irreligiosi fuerunt in Dominum præ omni gente, & qui non quæsierunt verba Domini super Israel.

25 Et post omnem actum hunc Josiæ, ascendit Pharao rex Ægypti, veniens in Carchamis ab itinere super Euphratem, & exiit obviam illi Josias.

26 Et misit rex Ægypti ad Josiam, dicens: Quid mihi & tibi est rex Judæ?

27 Non sum missus à Domino ut pugnem contra te: super Euphratem enim bellum meum est, festinans descende.

28 Et non est reversus Josias super currum: sed expugnare eum conabatur, non attendens verbum prophetæ ex ore Domini:

29 Sed constituit ad eum bellum in campo Mageddo. Et descenderunt principes ad regem Josiam.

30 Et dixit rex pueris suis, Amovete me à prælio, infirmatus sum enim valde. Et statim amoverunt eum pueri ipsius de acie.

31 Et ascendit super currum secundarium suum: & perveniens Jerosolymam, vita functus est, & sepultus est in paterno sepulchro.

32 Et in tota Judæa lugebant Josiam: & qui præsidebant, cum uxoribus lamentabant eum, usque in hunc diem. Et datum est hoc fieri semper in omne genus Israel.

33 Hæc autem præscripta sunt in libro historiarum regum Judæ: & singula gesta actus Josiæ, & ejus gloria & intellectus ejus in lege Domini: quæque gesta sunt ab eo, & quæ non scripta sunt in libro regum Israel & Judæ.

34 Et assumentes, qui erant ex gente, Jechoniam filium Josiæ, constituerunt regem pro Josia patre suo, cum esset annorum trigintatrium.

35 Et regnavit super Israel mensibus tribus. Et amovit eum rex Ægypti, ne regnaret in Jerosolymis:

36 Et mulctavit gentem argenti talenta centum, & auri talentum unum.

37 Et constituit rex Ægypti Joacim fratrem ipsius, regem Judæ & Jerusalem:

38 Et alligavit magistratus Joacim, & Zaraeelem fratrem suum, & apprehendens reduxit in Ægyptum.

39 Annorum erat Joacim vigintiquinque, cum regnare cœpisset in terra Juda & Jerusalem: & fecit malum in conspectu Domini.

40 Post hunc autem ascendit Nabuchodonosor rex Babylonis, & alligans eum in æreo vinculo, perduxit in Babyloniam.

41 Et sacra vasa Domini accepit Nabuchodonosor, & tulit & consecravit in templo suo in Babylonia.

42 Nam de immunditia illius & irreligiositate scriptum est in libro temporum regum.

43 Et regnavit Joachin filius ejus pro eo. Cum autem constitutus esset rex, erat annorum decem & octo.

44 Regnavit autem menses tres & dies decem in Jerusalem, & fecit malum in conspectu Domini:

45 Et post annum mittens Nabuchodonosor, transmigravit eum in Babyloniam simul cum sacris vasis Domini.

46 Et constituit Sedeciam regem Juda & Jerusalem, cum esset annorum viginti unius: regnavit autem annis undecim.

47 Et fecit malum in conspectu Domini, & non est veritus à verbis quæ dicta sunt ab Jeremia propheta ex ore Domini:

48 Et adjuratus à rege Nabuchodonosor, perjurans discessit: & indurata cervice sua & corde suo, transgressus est legitima Domini Dei Israel.

49 Et duces populi Domini multa inique gesserunt, & impie egerunt super omnes immunditias gentium: & polluerunt templum Domini quod sanctum erat in Jerosolymis.

50 Et misit Deus patrum ipsorum per angelum suum revocare eos, propter quod parceret illis, & tabernaculo suo.

51 Ipsi vero subsannabant in angelis suis: & qua die locutus est Dominus, erant illudentes prophetis ejus.

52 Qui usque ad iracundiam concitatus est super gentem suam, propter irreligiositatem suam, & præcepit ascendere reges Chaldæorum.

53 Hi occiderunt juvenes eorum in gladio, in circuitu sancti templi eorū, & non pepercerunt juveni, & seni, & virgini, & adolescenti:

54 Sed omnes traditi sunt in manus ipsorum: & omnia sacra vasa Domini, & regales apotheeas resumentes, tulerunt in Babyloniam,

55 Et incenderunt domum Domini, & demolierunt muros Jerusalem: & turres ejus incenderunt igne,

56 Et consummaverunt omnia honorifica ejus, & ad nihilum redegerunt: & reliquos à gladio duxerunt in Babylonem.

57 Et erant servi illius usque dum regnarent Persæ, in repletione verbi Domini in ore Jeremiæ,

58 Quo-

58 Quousque benigne ageret terra sabbata
sua, & omni tempore desertionis suæ sabbati-
zavit, in applicatione annorum septuaginta.

CAPUT II.

*Cyrus rex Persarum Iudæos in regno suo capti-
vos remittit in terram suam: qui cum restau-
rarent Ierusalem, prohibiti sunt ab Arta-
xerxe propter quorumdam delationem.*

1 REgnante Cyro rege Persarum, in con-
summatione verbi Domini in ore Je-
remiæ,
2 Suscitavit Dominus spiritum Cyri regis
Persarum, & prædicavit in toto regno suo si-
mul per scripturam,
3 Dicens: Hæc dicit Cyrus rex Persarum:
Me constituit regem orbis terrarum Dominus
Israel, Dominus excelsus,
4 Et significavit mihi ædificare domum sibi
in Jerusalem, quæ est in Judæa.
5 Si quis est ex genere vestro, dominus ipsius
ascendat cum eo in Jerusalem.
6 Quotquot ergo circa loca habitant, adju-
vent eos qui sunt in loco ipso, in auro & ar-
gento,
7 In dationibus, cum equis & jumentis, cum-
que aliis quæ secundum vota apponuntur in æ-
dem Domini quæ est in Jerusalem.
8 Et stantes principes tribuum, pagorum, &
Judææ, ex tribu Benjamin, & sacerdotes &
Levitæ, quos excitavit Dominus ascendere &
ædificare domum Domini quæ est in Jerusa-
lem, & qui erant in circuitu eorum,
9 Adjuverunt in omni auro & argento ejus,
& jumentis, & votis compluribus multi quo-
rum sensus excitatus est.
10 Et Cyrus rex protulit vasa sacra Domini,
quæ transtulit Nabuchodonosor rex Babylonis
ex Jerusalem, & consecravit ea idolo suo.
11 Et proferens ea Cyrus rex Persarum, tra-
didit Mithridato, qui erat super thesauros
ipsius.
12 Per hunc autem tradita sunt Salmanasaro
præsidi Judææ.
13 Horum autem hic numerus. Libatoria ar-
gentea duo millia quadringenta: athiscæ ar-
genteæ triginta: phialæ aureæ triginta, item
argenteæ duo millia quadriagentæ: & alia va-
sa mille.
14 Omnia autem vasa aurea & argentea,
quinque millia octingenta sexaginta.
15 Et enumerata sunt Salmanasaro simul cum
his qui ex captivitate Babyloniæ venerant in
Jerosolymam.
16 In Artaxerxis autem regis Persarum tem-
poribus, scripserunt ei de his qui habitabant
in Judæa & Jerusalem, Balsamus, & Mithri-
datus, & Sabellius, & Rathimus, Balthemus,
Samelius scriba, & reliqui habitantes in Sama-
ria, & ceteris locis, subjectam epistolam regi
Artaxerxi.
17 DOMINE, pueri tui Rathimus ab acci-
dentibus, & Sabellius scriba, & reliqui curiæ
tuæ judices in Cœlesyria & Phœnice.
18 Et nunc notum sit Domino regi, quoniam
Judæi qui ascenderunt a vobis ad nos, venien-
tes in Jerusalem civitatem refugam & pessi-
mam, ædificant forum ejus, & statuunt muros,
& templum suscitant.
19 Quod si civitas ista & muri consummati
fuerint, non tantum tributa non sustinebunt
pendere, sed etiam regibus resistent.
20 Et quia id agitur circa templum, recte ha-
bere arbitrati sumus non despicere hoc ipsum:
21 Sed notum facere domino regi, ut si vi-
debitur, rex, quæratur in libris patrum tuo-
rum,
22 Et invenies in admonitionibus scripta de
his, & scies quoniam civitas ista fuit refuga,
& reges & civitates concutiens,
23 Et Judæi refugæ, & prælia committentes
in ea ab æterno, ob quam causam civitas ista
deserta est:
24 Nunc ergo notum facimus, domine rex,
quoniam si civitas hæc ædificata fuerit, & hu-
jus muri erecti fuerint, descensus tibi non erit
in Cœlesyriam & Phœnicen.
25 Tunc scripsit rex Rathimo, qui scribebat
accidentia, & Balthemo, & Sabellio scribæ,
& ceteris constitutis, & habitantibus in Syria
& Phœnice, ea quæ subjecta sunt.
26 LEGI epistolam quam misistis mihi. Præ-
cepi ergo inquiri, & inventum est, quoniam ci-
vitas illa est ab ævo regibus resistens,
27 Et homines refugæ, & prælia in ea efficien-
tes, & reges fortissimi erant in Jerusalem do-
minantes, & tributa exigentes a Cœlesyria &
Phœnice.
28 Nunc ergo præcepi prohibere homines il-
los ædificare civitatem, & prohibere nequid
ultra hæc fiant:
29 Sed nec procedat in plurimum ea quæ sunt
malitiæ, ita ut regibus molestia importetur.
30 Tunc recitatis his quæ a rege Artaxerxe
scripta fuerant, Rathimus, & Sabellius scriba,
& qui cum his constituti erant jungentes festi-
nanter venerunt in Jerusalem cum equitatu, &
turba, & agmine:
31 Cœperuntque ædificantes prohibere, & va-
cabant ab ædificatione templi in Jerusalem,
usque secundo anno regni Darii regis Persa-
rum.

CAPUT III.

*Dario post splendidam cœnam omnibus suis præ-
fectis factam, dormiente, tres corporis ejus
custodes problema moverunt; Num vinum,
rex, mulier, an veritas præstent: & primum
de vino probatur.*

1 REx Darius fecit cœnam magnam omni-
bus vernaculis suis, & omnibus ma-
gistratibus Mediæ & Persidis,
2 Et omnibus purpuratis, & prætoribus, &
consulibus, & præfectis sub illo, ab India us-
que Æthiopiam, centum vigintiseptem pro-
vinciis.
3 Et cum manducassent, & bibissent, & sa-
tiati reverterentur, tunc Darius rex ascendit in
cubiculum suum, & dormivit, & expergefa-
ctus est.
4 Tunc illi tres juvenes corporis custodes,
qui custodiebant corpus regis, dixerunt alter
alteri:
5 Dicamus unusquisque nostrum sermonem
qui præcellat: & cujuscumque apparuerit ser-
mo sapientior alterius, dabit illi rex Darius
dona magna,
6 Purpura cooperiri, & in auro bibere, & su-
per aurum dormire, & currum aureo fræno, &
cydarim byssinam, & torquem circa collum,

7 Et secundo loco sedebit à Dario propter sapientiam suam, & cognatus Darij vocabitur.

8 Tunc scribêtes singuli suum verbũ signaverunt, & posuerunt subtus cervical Darij regis,

9 Et dixerunt, Cum surrexerit rex, dabimus illi scripta nostra: & quodcumque judicaverit rex è tribus, & magistratus Persidis, quoniam verbum ejus sapientius est, ipsi dabitur victoria sicut scriptum est.

10 Unus scripsit, Forte est vinum,

11 Alius scripsit, Fortior est rex.

12 Tertius scripsit, Fortiores sunt mulieres; super omnia autem vincit veritas.

13 Et cum surrexisset rex, acceperunt scripta sua, & dederunt illi, & legit.

14 Et mittens vocavit omnes magistratus Persarum, & Medos, & purpuratos, & prætores, & præfectos;

15 Et sederunt in concilio; & lecta sunt scripta coram ipsis.

16 Et dixit, Vocate adolescentes, & ipsi indicabunt verba sua. Et vocati sunt, & introierunt.

17 Et dixit illis: Indicate nobis de his quæ scripta sunt. Et cœpit prior, qui dixerat de fortitudine vini,

18 Et dixit, Viri, quàm prævalet vinum omnibus hominibus qui bibunt illud! seducit mentem.

19 Itemque regis & orphani facit mentem vanam. Item servi ac liberi, pauperis ac divitis,

20 Et omnem mentem convertit in securitatem & jucunditatem, & non meminit omnem tristitiam & debitum,

21 Et omnia præcordia facit honesta, & non meminit regem nec magistratum, & omnia per talenta loqui facit.

22 Et non meminerunt, cum biberunt, amicitiam, nec fraternitatem: sed non multum post sumunt gladios.

23 Et cum à vino merserint & surrexerint, non meminerunt quæ gesserunt.

24 O viri, num præcellit vinum? quis sic cogitat facere? Et tacuit hoc dicto.

CAPUT IV.

Probatur excellens fortitudo regis, mulieris, & veritatis; sed data veritati palma. Darius ad petitionem Zorobabel reddit sacra vasa, scribens ut Judæis detur libertas, & impensa ad extructionem Jerusalem.

1 ET inchoavit sequens dicere, qui dixit de fortitudine regis.

2 O viri non præcellunt homines, qui terram & mare obtinent, & omnia quæ in eis sunt?

3 Rex autem super omnia præcellit, & dominatur eorum: & omne quodcumque dixerit illis, faciunt.

4 Et si miserit illos ad bellatores, vadunt, & demoliuntur montes, & muros, & turres.

5 Iugulantur & jugulant, & regis verba non prætereunt, nam si vicerint, afferunt regi omnia quæcumque prædati fuerint.

6 Similiter & alij omnes, & quotquot non militant, nec pugnant, sed colunt terram: rursum cum fuerint metentes: afferunt tributa regi,

7 Et ipse vnus solus si dixerit occidite, occidunt; dixerit remittite, remittunt;

8 Dixerit percutite, percutiunt: dixerit exterminate, exterminant: dixerit ædificate, ædificant;

9 Dixerit excidite, excidunt; dixerit plantate, plantant;

10 Et omnis plebs, & virtutes eum obaudiunt & super hoc ipse recumbit, & bibit, & dormit.

11 Hi autem custodiunt in circuitu eum; & non possunt ire singuli, & facere opera sua, sed in dicto obaudientes sunt ei.

12 Viri, quomodò non præcellit rex qui sic diffamatur? Et tacuit.

13 Tertius qui dixerat de mulieribus & veritate, hic est Zorobabel, cœpit loqui.

14 Viri non magnus rex, & multi homines, nec vinum præcellit. Quis est ergo qui dominatur eorum?

15 Nonne mulieres genuerunt regem, & omnem populum, qui dominatur mari & terræ;

16 Et ex illis nati sunt, & ipsæ educaverunt eos qui plantaverunt vineas ex quibus vinum fit?

17 Et ipsæ faciunt stolas omnium hominum, & ipsæ faciunt gloriam hominibus, & non possunt homines separari a mulieribus.

18 Si congregaverint aurum & argentum, & omnem rem speciosam, & viderint mulierem unam bono habitu & bona specie,

19 Omnia hęc relinquentes in eam intendunt, & aperto ore conspiciunt, & eam alliciunt magis quam aurum & argentum & omnem rem pretiosam.

20 Homo patrem suum relinquit qui enutriit illum, & suam regionem, & ad mulierem se conjungit.

21 Et cum muliere remittit animam; & neque patrem meminit, neque matrem, neque regionem.

22 Et hinc oportet vos scire; quoniam mulieres dominantur vestri. Nonne doletis?

23 Et accipit homo gladium suum, & vadit in viam facere furta, & homicidia, & mare navigare & flumina,

24 Et leonem videt, & in tenebris ingreditur: & cum furtum fecerit, & fraudes, & rapinas, amabili suę affert.

25 Et iterum, diligit homo uxorem suam magis quam patrem aut matrem.

26 Et multi dementes facti sunt propter uxores suas: & servi facti sunt propter illas:

27 Et multi perierunt & jugulati sunt, & peccaverunt propter mulieres.

28 Et nunc credite mihi, quia magnus est rex in potestate sua: quoniam omnes regiones verentur tangere eum.

29 Videbam tamen Apemen filiam Bezacis, mirifici concubinam regis, sedentem juxta regem ad dexteram,

30 Et auferentem diadema de capite ejus, & imponentem sibi, & palmis cędebat regem de sinistra manu.

31 Et super hęc aperto ore intuebatur eam: & si arriserit ei, ridet: nam si indignata ei fuerit, blanditur, donec reconcilietur in gratiam.

32 O viri, cur non sunt fortiores mulieres? Magna est terra, & excelsum est cælum; quis ista agit?

33 Et tunc rex, & purpurati intuebantur in alterutrum. Et inchoavit loqui de veritate.

34 O viri, nonne fortes sunt mulieres? Magna est terra, & excelsum est cœlum: & velox cursus solis convertit in gyro cœlum in locum suum in una die.

35 Nonne magnificus est qui hæc facit, & veritas magna, & fortior præ omnibus?

36 Omnis terra veritatem invocat, cœlum etiam ipsam benedicit, & omnia opera moventur, & tremunt eam, & non est cum ea quidquam iniquum.

37 Vinum iniquum, iniquus rex, iniquæ mulieres, iniqui omnes filii hominum, & iniqua illorum omnia opera, & non est in ipsis veritas, & in sua iniquitate peribunt:

38 Et veritas manet & invalescit in æternum, & vivit & obtinet in sæcula sæculorum.

39 Nec est apud eam accipere personas, neque differentias: sed quæ justa sunt facit omnibus, injustis ac malignis, & omnes benignantur in operibus ejus.

40 Et non est in judicio ejus iniquum, sed fortitudo, & regnum, & potestas, & majestas omnium ævorum. Benedictus Deus veritatis.

41 Et desiit loquendo. Et omnes populi clamaverunt, & dixerunt, Magna est veritas, & prævalet.

42 Tunc rex ait illi, Pete, si quid vis amplius, quam quæ scripta sunt, & dabo tibi, secundum quod inventus es sapientior proximis, & proximus mihi sedebis, & cognatus meus vocaberis.

43 Tunc ait regi, Memor esto voti tui, quod vovisti, ædificare Jerusalem, in die qua regnum accepisti:

44 Et omnia vasa quæ accepta sunt ex Jerusalem, remittere, quæ separavit Cyrus, quando mactavit Babyloniam, & voluit remittere ea ibi.

45 Et tu vovisti ædificare templum quod incenderunt Idumæi, quando exterminata est Judæa a Chaldæis.

46 Et nunc hoc est quod postulo Domine, & quod peto, hoc est majestas quod a te postulo, ut facias votum quod vovisti Regi cœli ex ore tuo.

47 Tunc surgens Darius rex, osculatus est illum: & scripsit epistolas ad omnes dispensatores, & præfectos, & purpuratos, ut deducerent eum, & eos qui cum illo erant, omnes ascendentes ædificare Jerusalem.

48 Et omnibus præfectis, qui erant in Syria, & Phœnice, & Libano, scripsit epistolas, ut traherent ligna cedrina a Libano in Jerusalem, ut ædificarent cum eis civitatem.

49 Et scripsit omnibus Judæis qui ascendebant à regno in Judæam pro libertate, omnem potentem, & magistratum, & præfectum non supervenire ad januas ipsorum,

50 Et omnem regionem quam obtinuerant immunem esse eis, & Idumæi relinquant castella quæ obtinent Judæorum,

51 Et in structuram templi dare per singulos annos talenta viginti, usque dum perædificetur:

52 Et super sacrarium holocautomata ustulare quotidie, sicut habent præceptum: alia talenta decem offerre per singulos annos,

53 Et omnibus qui procedunt à Babylonia condere civitatem: ut esset libertas tam ipsis quam filiis eorum, & omnibus sacerdotibus qui præcedunt.

54 Scripsit autem & quantitatem, & sacram stolam jussit dari, in qua deservirent;

55 Et Levitis scripsit dare præcepta, usque in diem qua consummabitur domus, & Jerusalem extruetur:

56 Et omnibus custodientibus civitatem scripsit dari ei sortes & stipendia.

57 Et dimisit omnia vasa quæcumque separaverat Cyrus a Babylonia, & omnia quæcumque dixit Cyrus, & ipse præcepit fieri, & mitti Jerusalem.

58 Et cum processisset ille adolescens, elevans faciem in Jerusalem, benedixit regem cœli,

59 Et dixit, Abs te est victoria, & abs te est sapientia & claritas. Et ego servus tuus sum.

60 Benedictus es qui dedisti mihi sapientiam, & tibi confitebor Domine Deus patrum nostrorum.

61 Et accepit epistolas, & profectus est in Babyloniam. Et venit, & nuntiavit fratribus suis omnibus qui fuerunt in Babylonia:

62 Et benedixerunt Deum patrum suorum, quoniam dedit illis remissionem & refrigerium,

63 Ut ascenderent & ædificarent Jerusalem, & templum ubi nominatum est nomen ejus in ipso, & exultaverunt cum musicis & lætitia diebus septem.

CAPUT V.

Redeuntes à Babylonica captivitate in Jerusalem & Judæam recensentur, & restituunt Dei cultum, sed tandem à cœpto opere ad tempus impediuntur.

1 POst hæc autem electi sunt, ut ascenderent principes pagorum per domos & tribus suas, & uxores illorum, & filii & filiæ eorum, & servi & ancillæ ipsorum, & pecora eorum.

2 Et Darius rex misit una cum eis equites mille, donec deducerent eos in Jerusalem cum pace, & cum musicis & cum tympanis & tibiis.

3 Et omnes fratres erant ludentes, & fecit eos ascendere simul cum eis.

4 Et hæc sunt nomina virorum, qui ascenderunt per pagos suos in tribus, & in partem principatus ipsorum.

5 Sacerdotes: Filii Phinees, filii Aaron, Jesus filius Josedec, Joacim filius Zorobabel filii Salathiel de domo David, ex progenie Phares, de tribu Juda,

6 Qui locutus est sub Dario rege Persarum sermones mirificos in secundo anno regni ipsius mense Nisan primo.

7 Sunt autem hi, qui ascenderunt ex Judæa de captivitate transmigrationis, quos transmigravit Nabuchodonosor rex Babyloniæ in Babylonem, & reversus est in Jerusalem.

8 Et requisivit partem Judææ unusquisque in civitatem suam, qui venerunt cum Zorobabel & Jesu, Nehemias, Areores, Elimeo, Emmanio, Mardocheo, Beelsuro, Mechpsatochor, Olioro. Emonia unus de principibus eorum.

9 Et numerus à gentilibus eorum, ex præpositis eorum, filii Phares, duo millia centum septuaginta duo:

10 Filii

10 Filii Ares, tria millia centum quinquaginta septem:

11 Filii Phœmo centum quadraginta duo: in filiis Jesu & Joabes, mille trecenti duo:

12 Filii Demu, duo millia quadringenti septuaginta: filii Choraba, ducenti quinque: filii Banica, centum sexagintaocto:

13 Filii Bebech, quadringentitres: filii Atchad, quadringenti viginti septem:

14 Filii Cham, triginta septem: filii Zoroar, duo millia sexaginta septem: filii Adin, quadringenti sexaginta unus:

15 Filii Aderectis, centum octo: filii Ciaso, & Zelas, centum septem: filii Azoroc, quadringenti triginta novem:

16 Filii Jedarbone, centum trigintaduo: filii Ananiæ, centum triginta: filii Asoni, nonaginta:

17 Filii Marsar, quadringenti viginti duo: filii Zabarus, nonagintaquinque: filii Sepolemon, centum vigintitres:

18 Filii Nepopas, quinquagintaquinque: filii Nechanatus, centum quinquagintaocto: filii Cebethamus, centum trigintaduo:

19 Filii Crearpatros, qui Enocadies, & Modie, quadringenti vigintitres: qui ex Gramas & Gabea, centum viginti unus:

20 Qui ex Bessclon & Ceagge, sexagintaquinque: qui ex Bastaro, centum vigintiduo:

21 Qui ex Bechenobes, quinquagintaquinque: filii Liptis, centum quinquagintaquinque: filii Labonni, trecenti quinquaginta septem:

22 Filii Sichem, trecenti septuaginta: filii Suadon & Cliomus, trecenti septuagintaocto:

23 Filii Ericus, duo millia centum quadragintaquinque: filii Anaas, trecenti septuaginta. Sacerdotes:

24 Filii Jeddus, filii Euther, filii Eliasib, trecenti septuagintaduo: filii Emetus, ducenti quinquagintaduo:

25 Filii Phasurii trecenti quinquaginta septem: filii Caree, ducenti vigintiseptem.

26 Levitæ: Filii Jesu in Caduhel, & Bamis, & Serebias, & Edias, septuagintaquatuor: omnis numerus à duodecimo anno triginta millia quadringenti sexagintaduo,

27 Filii & filiæ, & uxores, omnis computatio, quadraginta millia ducenti quadragintaduo.

28 Filii sacerdotum, qui psallebant in templo: filii Asaph, centum vigintiocto.

29 Ostiarii vero: filii Esmenni, filii Aser, filii Amon, filii Accuba, Topa filii Tobi, omnes centum trigintanovem.

30 Sacerdotes servientes in templo: filii Sel, filii Gaspha, filii Tobloch, filii Cariæ, filii Su, filii Hellu, filii Labana, filii Armacha, filii Accub, filii Utha, filii Cetha, filii Aggab, filii Obai, filii Anani, filii Canna, filii Geddu,

31 Filii An, filii Radin, filii Desanon, filii Nachoba, filii Caseba, filii Caze, filii Ozui, filii Sinone, filii Attre, filii Hasten, filii Asiana, filii Manei, filii Nasissim, filii Acsuiu, filii Agista, filii Azui, filii Favon, filii Phasalon,

32 Filii Meedda, filii Phusa, filii Caree, filii Barcus, filii Saree, filii Coesi, filii Nasith, filii Agisti, filii Pedon.

33 Salomon filii ejus, filii Asophot, filii Phasida, filii Celi, filii Dedon, filii Gaddahel, filii Sephegi,

34 Filii Aggia, filii Sachareth, filii Sabathena, filii Caroneth, filii Malsith, filii Amæ, filii Sasus, filii Addus, filii Suba, filii Eura, filii Rahotis, filii Phasphat, filii Malmon.

35 Omnes sacro servientes, & pueri Salomonis, quadringenti octogintaduo.

36 Hi sunt filii qui ascenderunt à Thelmela, Telharsa: principes eorum, Carmellam, & Careth:

37 Et non poterant edicere civitates suas, & progenies suas, quemadmodum sint ex Israel. Filii Dalari, filii Tubal, filii Nechodaici,

38 Ex Sacerdotibus, qui fungebantur sacerdotio: & non sunt inventi filii Obia, filii Achisos, filii Addin, qui accepit uxorem ex filiabus Phargeleu:

39 Et vocati sunt nomine ejus, & horum quæsita est generis scriptura in prædatura, & non est inventa, & prohibiti sunt sacerdotio fungi.

40 Et dixit illis Nehemias & Astharas, Ne participentur sancta, donec exurgat Pontifex doctus in ostensionem & veritatem.

41 Omnis autem Israel erat exceptis servis & ancillis, quadraginta duo millia trecenti quadraginta.

42 Servi horum & ancillæ, septem millia trecenti trigintaseptem. Cantores & cantatrices, ducenti sexagintaquinque.

43 Cameli, quadringenti trigintaquinque. Equi septem millia triginta sex. Muli, ducenta millia quadragintaquinque. Subjugalia, quinque millia vigintiquinque.

44 Et de præpositis ipsis per pagos dum venirent in templum Dei, quod erat in Jerusalem, voverunt suscitare templum in loco suo, secundum suam virtutem:

45 Et dare in templum thesaurum operum, sacrum auri mnas duodecim millia, & mnas argenti quinque millia, & stolas sacerdotales centum.

46 Et habitaverunt Sacerdotes & Levitæ, &, qui exierant de plebe, in Jerusalem & in regione, & sacri cantores, & ostiarii, & omnis Israel in regionibus suis.

47 Instante autem septimo mense, cumque essent filii Israel unusquisque in suis rebus, convenerunt unanimes in atrium, quod erat ante januam Orientalem.

48 Et stantes Jesus filius Josedech & fratres ejus sacerdotes, & Zorobabel filius Salathiel & huius fratres paraverunt altare,

49 Ut offerrent super illud holocautomata, secundum quę in libro Moysi hominis Dei scripta sunt.

50 Et convenerunt ibi ex aliis nationibus terræ, & erexerunt sacrarium in loco suo omnes gentes terræ, & offerebant hostias, & holocautomata Domino matutina.

51 Et egerunt scenopegiam, & diem solemnem, sicut præceptum est in lege: & sacrificia quotidie, sicut oportebat:

52 Et post hæc oblationes institutas & hostias sabbatorum, & neomeniarum, & dierum solemnium omnium sanctificatorum.

53 Et quotquot vovebant Domino à neomenia septimi mensis, cœperunt hostias offerre Deo, & templum Domini nondum erat ædificatum.

54 Et

54 Et dederunt pecuniam lapidariis & fabris, & potum & pabula, cum gaudio.

55 Et dederunt carra Sidoniis & Tyriis, ut transveherent illis de Libano trabes cedrinas, & facerent rates in Joppe portu, secundum decretum quod scriptum erat eis a Cyro rege Persarum.

56 Et in secundo anno venientes in templum Dei in Jerusalem, mense secundo, inchoavit Zorobabel filius Salathiel, & Josue filius Josedec, & fratres ipsorum, & sacerdotes & Levitæ, & omnes qui venerant de captivitate in Jerusalem:

57 Et fundaverunt templum Dei, novilunio secundi mensis secundi anni cum venissent in Judæam & Jerusalem.

58 Et statuerunt Levitas à viginti annis, super opera Domini: & stetit Jesus & filius ejus, & fratres omnes Levitæ conspirantes, & executores legis, facientes opera in domo Domini.

59 Et steterunt sacerdotes habentes stolas cum tubis: & Levitæ filii Asaph, habentes cymbala,

60 Collaudantes Dominum, & benedicentes secundum David regem Israel.

61 Et cantabant canticum Domino, quoniam dulcedo ejus, & honor in sæcula super omnem Israel.

62 Et omnis populus tuba cecinerunt, & proclamaverunt voce magna, collaudantes Dominum in suscitatione domus Domini.

63 Et venerunt ex sacerdotibus & Levitis, & præsidentibus secundum pagos senioribus, qui viderant pristinam domum,

64 Et ad hujus ædificationem cum clamore & planctu magno, & multi cum tubis & gaudio magno:

65 In tantum ut populus non audiret tubas propter planctum populi. Turba enim erat tubis canens magnifice, ita ut longe audiretur.

66 Et audierunt inimici tribus Judæ, & Benjamin, & venerunt scire quæ esset vox tubarum.

67 Et cognoverunt quoniam qui erant ex captivitate, ædificant templum Domino Deo Israel:

68 Et accedentes ad Zorobabel & Jesum, præpositos pagorum, & dixerunt eis: Ædificabimus una vobiscum.

69 Similiter enim audivimus Dominum vestrum, & ipsi pariter incedimus a diebus Asbazareth regis Assyriorum, qui transmigravit nos huc.

70 Et dixit illis Zorobabel, & Jesus, & principes pagorum Israel,

71 Non est nobis & vobis ædificare domum Dei nostri. nos enim soli ædificabimus Domino Israel, secundum ea quæ præcepit nobis Cyrus rex Persarum.

72 Gentes autem terræ incumbentes his qui sunt in Judæa, & levantes opus ædificationis & insidias & populos adducentes prohibebant eos ædificare,

73 Et aggressuras exercentes impedierunt, ne consummaretur ædificium omni tempore vitæ Cyri regis; & protraxerunt structuram per bienniun usque ad Darii regnum.

CAPUT VI.

Judæi annuente Dario, templum Dei extruunt in Jerusalem.

1 IN secundo autem anno regni Darii prophetavit Aggæus & Zacharias filius Addin prophetæ apud Judæam & Jerusalem in nomine Dei Israel super eos.

2 Tunc stans Zorobabel filius Salathiel, & Jesus filius Josedech, inchoaverunt ædificare domum Domini, quæ est in Jerusalem:

3 Cum adessent eis prophetæ Domini, & adjuvarent eos. In ipso tempore venit ad illos Sisennes subregulus Syriæ, & Phœnicis, & Satrabuzanes, & sodales ejus,

4 Et dixerunt eis: Quo præcipiente vobis domum hanc ædificatis, & tectum istud, & alia omnia perficitis? & qui sunt structores qui hæc ædificant?

5 Et habuerunt gratiam visitatione facta super eos, qui erant ex captivitate a Domino seniores Judæorum.

6 Et non sunt impediti ædificare, donec significaretur Dario de omnibus istis, & responsum acciperetur.

7 Exemplum epistolæ, quam miserunt Dario. SISENNES subregulus Syriæ, & Phœnicis, & Satrabuzanes, & sodales ejus in Syria & Phœnice præsides, regi Dario salutem.

8 Omnia nota sint Domino regi, quod cum venissemus in regionem Judææ, & introissemus in Jerusalem, invenimus ædificantes domum Dei magnam:

9 Et templum ex lapidibus politis, & magnis, & pretiosis materiis in parietibus,

10 Et opera illa instanter fieri, & suffragare, & prosperare in manibus eorum, & in omni gloria, quam diligentissime perfici.

11 Tunc interrogavimus seniores, dicentes, quo permittente vobis ædificatis domum istam, & opera hæc fundatis?

12 Ideo autem interrogavimus eos, ut notum faceremus tibi homines & præpositos, & hominum scripturam præpositorum postulavimus illos.

13 At illi responderunt nobis, dicentes, Nos sumus servi Domini, qui fecit cœlum & terram,

14 Et ædificabatur hæc domus ante annos istos multos a rege Israel magno & fortissimo, & consummata est.

15 Et quoniam patres nostri exacerbantes erant & peccaverunt in Deum Israel, tradidit eos in manus Nabuchodonosor regis Babyloniæ, regis Chaldæorum,

16 Et domũ istã demolientes incenderunt, & populum captivum duxerunt in Babylonem.

17 In primo anno regnãte Cyro rege Babyloniæ, scripsit Cyrus rex domum hanc ædificare,

18 Et illa sacra vasa aurea & argentea quæ extulerat Nabuchodonosor de domo quæ est in Jerusalem, & consecraverat ea in suo templo, rursus protulit ea Cyrus rex de templo quod erat in Babylonia, & tradita sunt Zorobabel & Salmanasaro subregulo:

19 Et præceptum est eis ut offerrent hæc vasa, & reponerent in templo quod erat in Jerusalẽ, & ipsum templum Dei ædificare in loco suo.

20 Tunc Salmanasarus subjecit fundamenta domus Domini, quæ est in Jerusalem: & exin-

exinde usque nunc ædificatur, & non accepit consummationem.

21 Nunc ergo si judicatur à te ò rex, perquiratur in regalibus bibliothecis Cyri regis, quæ sunt in Babylonia.

22 Et si inventum fuerit consilio Cyri regis cœptam esse structuram domus Domini, quæ est in Jerusalem, & judicatur a Domino rege nostro, scribat de his nobis.

23 Tunc Darius rex præcepit inquiri in Bibliothecis: & inventus est in Ecbathanis oppido, quod est in media regione locus unus, in quo scripta erant ista:

24 ANNO primo regnante Cyro, rex Cyrus præcepit domum Domini quæ est in Jerusalem ædificare, ubi incendebant igni assiduo,

25 Cujus altitudo sit cubitorum decem, & latitudo cubitorum sexaginta, quadratum lapidibus politis tribus, & meniano ligneo ejusdem regionis, & meniano uno novo, & impendia dari de domo Cyri regis:

26 Et sacra vasa domus Domini tam aurea quam argentea, quæ extulit Nabuchodonosor in Domum Domini, quæ est in Jerusalem, ubi erant posita, ut ponantur illic.

27 Et præcepit curam agere Sisennem subregulum Syriæ & Phœnicis, & Satrabuzanem, & sodales ejus, & qui ordinati erant in Syria, & Phœnice præsides, ut abstinerent se ab eodem loco.

28 Et ego quoque præcepi in totum ædificare: & prospexi, ut adjuvent eos qui sunt ex captivitate Judæorum, donec consummetur templum ædis Domini:

29 Et à vexatione tributorum Cœlesyriæ & Phœnicis, diligenter quantitatem dari his hominibus ad sacrificium Domini, Zorobabel præfecto, ad tauros, & arietes, & agnos,

30 Similiter autem & frumentum, & sal, & vinum, & oleum instanter per singulos annos, prout sacerdotes qui sunt in Jerusalem, dictaverunt consumi quotidie, sine ulla dilatione,

31 Ut offerantur libationes summo Deo pro rege & pueris ejus, & orent pro ipsorum vita:

32 Et denuntietur, ut quicumque transgressi fuerint aliquid ex his quæ scripta sunt, aut spreverint, accipiatur lignum de suis propriis, & suspendantur, & bona ipsorum regi adscribantur.

33 Propterea Dominus, cujus nomen invocatum est ibi, exterminet omnem regem & gentem, qui manum suam extenderit prohibere, aut male tractare domum Domini illam quæ est in Jerusalem.

34 Ego Darius rex decrevi quam diligentissime secundum hæc fieri.

CAPUT VII.

Domus Dei extructa dedicatur, & consecratur, in eaque festum Azymorum celebratur.

1 TUnc Sisennes subregulus Celesyriæ & Phœnicis, & Satrabuzanes, & sodales, obsecuti his quæ à Dario rege erant decreta,

2 Insistebant sacrosanctis operibus diligentissime, cooperantes cum senioribus Judæorum principibus Syriæ.

3 Et prosperata sunt sacrosancta opera prophetantibus Aggæo & Zacharia prophetis.

4 Et consummaverunt omnia per præceptum Domini Dei Israel, & ex consilio Cyri, & Darii, & Artaxerxis regis Persarum.

5 Et consummata est domus nostra usque ad tertiam & vigesimam diem mensis Adar, sexto anno Darii regis.

6 Et fecerunt filii Israel & sacerdotes & Levitæ, & ceteri qui erant ex captivitate, qui appositi sunt secundum ea quæ scripta sunt in libro Moysi,

7 Et obtulerunt in dedicationem templi Domini, tauros centum, arietes ducentos, agnos quadringentos,

8 Et hœdos pro peccatis universi Israel, duodecim, secundum numerum tribuum Israel.

9 Et steterunt sacerdotes & Levitæ amicti stolis per tribus, super omnia opera Domini Dei Israel, secundum librum Moysi, & ostiarii per singulas januas.

10 Et egerunt filii Israel cum his qui erant ex captivitate, illud Phase quartadecima luna mensis primi, quando sanctificati sunt sacerdotes & Levitæ.

11 Omnes filii captivitatis non sunt simul sanctificati, quia Levitæ omnes simul sanctificati sunt.

12 Et immolaverunt Phase universi filii captivitatis, & fratribus suis sacerdotibus, & sibimetipsis.

13 Et manducaverunt filii Israel, qui erant ex captivitate, omnes qui remanserant ab omnibus execrationibus gentium terræ quærentes Dominum,

14 Et celebraverunt diem festum azymorum, septem diebus epulantes in conspectu Domini,

15 Quoniam convertit consilium regis Assyriorum in eos, confortare manus eorum ad opera Domini Dei Israel.

CAPUT VIII.

Ascendenti Esdræ à Babylonia Jerosolymam traduntur Artaxerxis littera, quæ beneficia Judæis præstita continent: recensentur qui simul ascenderunt, & auro ac argento sacerdotibus commisso, Esdras facta oratione commonet populum ad pœnitentiam, quod ab alienigenis se non separassent.

1 ET post hunc regnante Artaxerxe Persarum rege, accessit Esdras filius Azariæ, filii Helciæ, filii Salomæ,

2 Filii Sadoc, filii Achitob, filii Ameri, filii Azahel, filii Bocci, filii Abisue, filii Phinees, filii Eleazari, filii Aaron primi sacerdotis:

3 Hic Esdras ascendit de Babylonia, cum esset scriba & ingeniosus in lege Moysi, quæ data est à Dño Deo Israel docere & facere.

4 Et dedit ei rex gloriam, quod invenisset gratiam in omni dignitate & desiderio in conspectu ejus.

5 Et ascenderunt simul cum ipso ex filiis Israel, & sacerdotibus, & Levitis, & sacris cantoribus templi, & ostiariis, & servis templi in Jerusalem.

6 Anno septimo regnante Artaxerxe, in quinto mense, hic annus septimus est regni, exeuntes de Babylonia novilunio quinti mensis,

7 Venerunt Jerosolymam juxta præceptum illius, secundum prosperitatem itineris a Domino ipsorum datam eis.

8 In his enim Esdras magnam disciplinam obtinebat, ne prætermitteret quidquam eorum,

jum, quæ essent ex lege Domini & præceptis, & docendo universum Israel omnem justitiam & judicium.

9 Accedentes autem, qui scribebant scripta Artaxerxis regis, tradiderunt scriptum quod obvenerat ab Artaxerxe rege ad Esdram Sacerdotem, & lectorem legis Domini, cujus exemplum subjectum est.

10 REX Artaxerxes Esdræ sacerdoti; & lectori legis Domini salutem.

11 Humanior ego judicans in beneficiis; præcepi eis qui desiderant ex gente Judæorum, sua sponte, & ex sacerdotibus & Levitis, qui sunt in regno meo, comitari tecum in Jerusalem.

12 Si qui ergo cupiunt ire tecum, conveniant; & proficiscantur, sicut placuit mihi & septem amicis meis consiliariis;

13 Ut visitent ea quæ aguntur secundum Judæam & Jerusalem, observantes sicut habes in lege Domini;

14 Et ferant munera Domino Deo Israel, quæ vovi ego & amici Jerusalem, & omne aurum & argentum, quod inventum fuerit in regione Babyloniæ Domino in Jerusalem cum illo,

15 Quod est donatum pro ipsa gente in templum Domini, eorum quod est in Jerusalem, ut colligatur hoc aurum & argentum ad tauros, & arietes, & agnos, & hœdos; & quæ his sunt congruentia,

16 Ut offerant hostias Domino super altare Domini ipsorum quod est in Jerusalem.

17 Et omnia quæcumque volueris cum fratribus tuis facere auro & argento, perfice pro voluntate tua, secundum præceptum Domini Dei tui:

18 Et sacrosancta vasa, quæ data sunt tibi ad opera domus Domini Dei tui, quæ est in Jerusalem:

19 Et cetera quæcumque tibi subvenerint ad opera templi Dei tui, dabis de regali gazophylacio:

20 Cum volueris cum fratribus tuis facere auro & argento, perfice secundum voluntatem Domini.

21 Et ego quidem rex Artaxerxes præcepi custodibus thesaurorum Syriæ & Phœnicis, ut quæcumque scripserit Esdras sacerdos, & lector legis Domini, diligenter detur ei usque ad argenti talenta centum, similiter & auri:

22 Et usque ad frumenti modios centum, & vini amphoras centum, & alia quæcumque abundant sine taxatione.

23 Omnia secundum legem Dei fiant Deo altissimo, ne forte exurgat ira in regno regis, & filii, & filiorum ejus.

24 Vobis autem dicitur, ut omnibus sacerdotibus & Levitis, & sacris cantoribus, & servis templi, & scribis templi hujus,

25 Nullum tributum, neque ulla alia indictio irrogetur, nec habeat quisquam potestatem objicere eis quidquam.

26 Tu autem Esdra, secundum sapientiam Dei, constitue judices & arbitros in tota Syria, & Phenice: & omnes qui legem Dei tui non noverunt, doce:

27 Ut quotquot transgressi fuerint legem, diligenter plectantur, sive morte, sive cruciatu, sive etiam pecuniæ mulctatione vel abductione.

28 Et dixit Esdras scriba: Benedictus Deus patrum nostrorum, qui dedit hanc voluntatem in cor regis clarificare domum suam quæ est in Jerusalem;

29 Et me honorificavit in conspectu regis & consiliariorum, & amicorum, & purpuratorum ejus.

30 Et ego constans animo factus sum secundum opitulationem Domini Dei mei, & congregavi ex Israel viros, ut simul ascenderent mecum.

31 Et hi sunt præpositi secundum suas patrias, & principatus portionales, eorum qui mecum ascenderunt de Babylonia in regno Artaxerxis:

32 Et ex filiis Phares; Gersomus: ex filiis Siemarith, Amenus: filiorum David, Acchus filius Secciliæ:

33 Ex filiis Phares, Zacharias, & cum eo reversi sunt viri centum quinquaginta:

34 Ex filiis ductoris Moabilionis Zarei & cum ipso viri ducenti quinquaginta:

35 Ex filiis Zachues, Jechonias Zechoiei, & cum ipso viri ducenti quinquaginta:

36 Ex filiis Sala, Maasias Gocholiæ; & cum ipso viri septuaginta:

37 Ex filiis Saphatiæ, Zarias Micheli, & cum ipso viri octoginta:

38 Ex filiis Job; Abdias Jeheli; & cum ipso viri ducenti duodecim:

39 Ex filiis Baniæ, Salimoth, filius Josaphiæ, & cum ipso viri centum sexaginta:

40 Ex filiis Beer, Zacharias Bebei, & cum ipso viri ducenti octo:

41 Ex filiis Ezead, Joannes Eccetan, & cum ipso viri centum decem:

42 Ex filiis Adonicam ipsis postremis, & hæc sunt nomina eorum: Eliphalam filius Gebel, & Semeias, & cum ipso viri septuaginta:

43 Et congregavi eos ad fluvium qui dicitur Thia, & metati fuimus illic triduo, & recognovi eos.

44 Et ex filiis sacerdotum & Levitarum non inveni illic.

45 Et misi ad Eleazarum, & Ecelon, & Massman, & Maloban, & Enaathan, & Sameam, & Joribum, Nathan, Envagam, Zachariam, & Mosolamum, ipsos ductores & peritos:

46 Et dixi eis ut venirent ad Loddeum, qui erat apud locum gazophylacii.

47 Et mandavi eis ut dicerent Loddeo, & fratribus ejus, & illis qui erant in gazophylacio, ut mitterent nobis eos qui sacerdotio fungerentur in domo Domini Dei nostri.

48 Et adduxerunt nobis secundum manum validam Domini Dei nostri viros peritos: ex filiis Moholi, filii Levi, filii Israel, Sebebiam, & filios & fratres, qui erant decem & octo:

49 Asbiam, & Amin ex filiis filiorum Chananæi, & filii eorum viri viginti.

50 Et ex his qui templo serviebant, quos dedit David, & ipsi principes ad operationem Levitis templo servientium ducenti viginti. Omnia nomina significata sunt in scripturis.

51 Et vovi illic jejunium juvenibus in conspectu Dei, ut quærerem ab eo bonum iter nobis, & qui nobiscum erant, & filiis, & pecoribus,

cotinus, propter insidias.
52 Erubui enim petere a rege pedites & equites in comitatu, tutelæ gratia, contra adversarios nostros.
53 Diximus enim regi, quoniam virtus Domini erit cum eis qui inquirunt eum in omni affectu.
54 Et iterum deprecati sumus Dominum Deū nostrum secundum hæc: quem & propitium habuimus, & compotes facti sumus Deo nostro.
55 Et separavi ex plebis præpositis, & sacerdotibus templi, viros duodecim, & Sedebiam, & Asannam; & cum ex eis ex fratribus eorum viros decem:
56 Et appendi eis aurum & argentum & vasa sacerdotalia domus Dei nostri, quæ donaverat rex, & consiliarii ejus, & principes, & omnis Israel.
57 Et cum appendissem, tradidi argenti talenta centum quinquaginta, & vasa argentea talentorum centum, & auri talenta centum,
58 Et vasorum aureorum septies viginti, & vasa ærea de bono æramento splendentia, duodecim, auri speciem reddentia.
59 Et dixi eis: Et vos sancti estis Domino, & vasa sunt sancta, & aurum, & argentum votum est Domino Deo patrum nostrorum.
60 Vigilate & custodite, donec tradatis ex plebis præpositis, & sacerdotibus & Levitis, & principibus civitatum Israel, in Jerusalem, in pastophorio domus Dei nostri.
61 Et hi qui susceperunt sacerdotes & Levitæ aurum & argentum & vasa, intulerunt in Jerusalem in templum Domini.
62 Et promovimus a fluvio Thia, die duodecima mensis primi, usquequo introivimus in Jerusalem.
63 Et cum factus fuisset tertius dies, quarta autem die ponderatum aurum & argentum traditum est in domo Domini Dei nostri, Marimoth filio Jori sacerdoti:
64 Et cum ipso erat Eleazar filius Phinees: & erant cum ipsis Josadus filius Jesu, & Medias, & Banni filius Levitæ, ad numerum, & ad pondus universa.
65 Et scriptum est pondus ipsorum eadem hora.
66 Qui autem venerunt ex captivitate, obtulerunt sacrificium Domino Deo Israel, tauros duodecim pro omni Israel, arietes octoginta sex,
67 Agnos septuaginta duos, hircos pro peccato duodecim, & pro salute vaccas duodecim, omnia in sacrificium Domini.
68 Et relegerunt præcepta regis regalibus dispensatoribus, & subregulis Celesyriæ & Phœnicis: & honorificaverunt gentem, & templum Domini.
69 Et consummatis his, accesserunt ad me præpositi, dicentes: Non segregaverunt genus Israel, & principes, & sacerdotes, & Levitæ,
70 Et alienigenæ gentes & nationes terræ, immunditias suas à Chananæis, & Hethæis, & Pherezæis, & Jebusæis, & Moabitis, & Ægyptiis, & Idumæis.
71 Conjuncti enim sunt filiabus eorum & ipsi, & filii eorum, & mistum est semen sanctum alienigenis gentibus terræ: & participes erant præpositi & magistratus, iniquitatis ejus ab initio ipsius regni.
72 Et mox ut audivi ista, conscidi vestimenta & sacram tunicam: & lacerans capillos capitis, & barbam, sedi dolens & mœstus.
73 Et convenerunt quotquot tunc movebantur in verbo Domini Dei Israel, ad me lugentem super iniquitatem istam, & sedebam tristis usque ad sacrificium vespertinum.
74 Et consurgens a jejunio, conscissa habens vestimenta & sacram tunicam, ingeniculans, & extendens manus ad Dominum,
75 Dicebam: Domine confusus sum, & reveritus sum ante faciem tuam.
76 Peccata enim nostra multiplicata sunt super capita nostra, & iniquitates nostræ exaltatæ sunt usque ad cœlum.
77 Quoniam a temporibus patrum nostrorum sumus in magno peccato usque ad diem hunc.
78 Et propter peccata nostra, & patrum nostrorum, sumus traditi cum fratribus nostris, & cum sacerdotibus nostris, regibus terræ in gladium & captivitatem & deprædationem, cum confusione usque in hodiernum diem.
79 Et nunc quantum est hoc quod contigit nobis misericordia abs te Domine Deus, & relinque nobis radicem & nomen in locum sanctificationis tuæ.
80 Detegere luminare nostrum in domo Domini Dei nostri, dare nobis cibum in omni tempore servitutis nostræ.
81 Et cum serviremus, non fuimus derelicti à Domino Deo nostro: sed constituit nos in gratia, ponens nobis reges Persarum dare cibum,
82 Et clarificare templum Domini Dei nostri, & ædificare deserta Sion, dare nobis stabilitatem in Judæa & Jerusalem.
83 Et nunc quid dicimus Domine habentes hæc? Transgressi enim sumus præcepta tua, quæ dedisti in manus puerorum tuorum prophetarum,
84 Dicens: Quoniam terra, in quam introistis possidere hereditatem ejus, terra polluta est coinquinationibus alienigenarum terræ, & immunditiæ illorum repleverunt eam totam immunditia sua.
85 Et nunc filias vestras non conjungetis filiis eorum, & filias eorum non accipietis filiis vestris,
86 Et non inquiretis pacem habere cum illis omni tempore, ut invalescentes manducetis optima terræ, & hereditatem distribuatis filiis vestris usque in ævum.
87 Et quæ contingunt nobis, omnia fiunt propter opera nostra maligna, & magna peccata nostra.
88 Et dedisti nobis talem radicem, & rursum reversi sumus transgredi legitima tua, ut commisceremur immunditiæ alienigenarum gentium terræ hujus.
89 Nonne irasceris nobis perdere nos, quoadusque non relinquatur radix & nomen nostrum?
90 Domine Deus Israel verax es. Derelicta est enim radix usque in hodiernum diem.
91 Ecce, nunc sumus in conspectu tuo in iniquitatibus nostris. Non est enim adhuc stare ante te in his,

92 Et

92 Et cum adorando confiteretur Esdras, flens,humi prostratus ante templū, congregati sunt ante eum ex Jerusalem turma magna valde,viri,& mulieres, & juvenes, & juvenculæ. Fletus enim erat magnus in ipsa multitudine.
93 Et cum clamasset Jechonias Jeheli ex filiis Israel,dixit Esdræ: Nos in Dominū peccavimus, quod collocavimus nobis in matrimonium mulieres alienigenas ex gentibus terræ.
94 Et nunc es super omnem Israel. In his ergo fit jusjurandum à Domino, expellere omnes uxores nostras quę ex alienigenis sunt cum filiis earum.
95 Sicut tibi decretum est à majoribus secundum legem Domini exurgens explica.
96 Ad te enim spectat negotium & nos tecum sumus: viriliter fac.
97 Et exurgens Esdras adjuravit principes sacerdotum & Levitas, & omnem Israel, facere secundum hæc; & juraverunt.

CAPUT IX.

Jubentur abjicere uxores alienigenas cum filiis, & recensentur qui ex sacerdotibus ac Levitis juncti illis erant. Esdras legit legem Domini coram populo: quibus peractis, jubentur ut ad propria digressi, lætum diem agant.

1 ET exurgens Esdras ab ante atrium templi, abiit in pastophorium Jonathæ filii Nasabi,
2 Et hospitatus illic non gustavit panem, nec aquam bibit super iniquitatem multitudinis.
3 Et facta est prædicatio in omni Judæa, & in Jerusalem omnibus qui erant ex captivitate in Jerusalem congregati,
4 Ut quicumque nō occurrerit biduo vel triduo diei,secundū judicium assidentium seniorum, tollerentur facultates suæ, & ipse alienus judicaretur à multitudine captivitatis.
5 Et congregati sunt omnes qui erant ex tribu Juda & Benjamin in tribus diebus in Jerusalē. hic mensis est nonus, dies mensis vigesimus.
6 Et sedit omnis multitudo in area templi, trementes, propter hyemem præsentem.
7 Et exurgens Esdras, dixit illis: Vos inique fecistis collocantes vobis in matrimonium uxores alienigenas, ut adderetis ad peccata Israel.
8 Et nunc date confessionem, & magnificentiam Domino Deo patrum nostrorum,
9 Et perficite voluntatem ipsius, & discedite à gentibus terræ,& ab uxoribus alienigenis.
10 Et clamavit omnis multitudo, & dixerunt voce magna: Sicut dixisti, faciemus.
11 Sed quoniam multitudo magna est, & tēpus hybernum, & non possumus insubsidiati stare; & hoc opus non est nobis unius diei,neque bidui: multum enim in his peccavimus:
12 Stent præpositi multitudinis, & omnes qui nobiscum inhabitant, & quotquot habent uxores apud se alienigenas,
13 Et assistant accepto tempore ex omni loco presbyteri, & judices, usquequo solvant iram Domini negotii hujus.
14 Jonathas autem filius Ezeli,& Ozias Theeam susceperunt secundum hæc: & Bosoramus, & Levis, & Sabbathæus simul cooperati sunt cum illis.
15 Et steterunt secundum hęc omnia universi qui erant ex captivitate.
16 Et elegit sibi viros Esdras sacerdos, principes magnos de patribus eorum secundum nomina: & consederunt novilunio mensis decimi examinare negotium istud.
17 Et determinatum est de viris qui habebant uxores alienigenas, usque ad neomeniam primi mensis:
18 Et inventi sunt ex sacerdotibus permisti qui habebant alienigenas uxores.
19 Ex filiis Jesu filii Josedec,& fratribus ejus: Maseas,& Eliozerus, & Joribus, & Joadeus,
20 Et injecerunt manus ut expellerent uxores suas: & ad litandum in exorationem,arietem pro ignorantia sua.
21 Et ex filiis Semmeri: Maseas & Esses & Jeelech, Azarias.
22 Et ex filiis Fosere: Limosias, Hismaenis,& Nathanee, Jussio, Reddus, & Thalsas.
23 Et ex Levitis: Jorabdus, & Semeis, & Colnis, & Calitas, & Facteas, & Colvas, & Elionas.
24 Et ex sacris cantoribus Eliasib, Zaccarus.
25 Et ex ostiariis: Salumus, & Tolbanes.
26 Et ex Israel: ex filiis Foro,Ozi,& Renias, & Geddias, & Melchias, & Michelus, Eleazarus, & Jammebias, & Bannas.
27 Et ex filiis Jolamā: Chamas,& Zacharias, & Jezrelus, & Joddius,& Erimoth, & Helias.
28 Et ex filiis Zathoim:Eliadas,& Liasumus, Zochias,& Larimoth,& Zabdis,& Thebedias.
29 Et ex filiis Zebes: Joannes, & Amanias, & Zabdias, & Emeus.
30 Et ex filiis Banni: Olamus, & Maluchus, & Jeddeus, & Jasub, & Azabus, & Jerimoth.
31 Et ex filiis Addin: Naathus,& Moosias,& Caleus, & Raanas, Maaseas, Mathathias, & Beseel, & Bonnus, & Manasses.
32 Et ex filiis Nuae: Noneas, & Aseas, & Melchias, & Sameas, & Simon, Benjamin, & Malchus, & Marras.
33 Et ex filiis Asom: Carianeus,Mathathias, & Bannus, & Eliphalaeh, & Manasses, & Semei.
34 Et ex filiis Banni: Jeremias, & Moadias, & Abramus, & Johel, & Baneas, & Pelias, & Jonas, & Marimoth, & Eliasib,& Mathaneus, & Eliasis; & Orizas,& Dielus,& Semedius, & Zambris, & Josephus.
35 Et ex filiis Nobei: Idelus & Mathathias, & Sabadus, & Zecheda, Sedmi, & Jessei, Baneas.
36 Omnes isti conjunxerunt sibi uxores alienigenas, & dimiserunt eas cum filiis.
37 Et inhabitaverunt sacerdotes & Levitę,& qui erant ex Israel,in Jerusalem, & in tota una regione, novilunio mensis septimi. Et erant filii Israel in commorationibus suis.
38 Et congregata est omnis multitudo simul in aream, quæ est ab Oriente portæ sacræ:
39 Et dixerunt Esdræ pontifici & lectori, ut afferret legem Moysi, quæ tradita est a Domino Deo Israel.
40 Et attulit Esdras Pontifex legem omni multitudini eorum, à viro usque ad mulierem, & omnibus sacerdotibus, audire legem novilunio mensis septimi.
41 Et legebat in area, quæ est ante sacram portam templi, à prima luce usque ad vesperam,

tam, coram viris & mulieribus. Et dederunt
omnes sensum ad legem.
42 Et stetit Esdras sacerdos, & lector legis,
super ligneum tribunal quod fabricatum erat.
43 Et steterunt ad eum Mathathias, & Samus,
Ananias, Azarias, Urias, Ezechias, & Balsa-
mus ad dexteram:
44 Et ad sinistrâ Faldeus, Misael, Malachias,
Abusthas, Sabus, Nabadias, & Zacharias.
45 Et assumpsit Esdras librum coram omni
multitudine: præsidebat enim in gloria in
conspectu omnium.
46 Et cum absolvisset legem, omnes erecti
steterunt: & benedixit Esdras Dominum Deum
altissimum, Deum Sabaoth omnipotentem.
47 Et respondit omnis populus, Amen. Et ele-
vatis sursum manibus procidentes in terram,
adoraverunt Dominum.
48 Jesus, & Banaeus, & Sarebias, & Jaddi-
mus, & Accubus, & Sabbatheus, & Calithes,
& Azarias, & Joradus, & Ananias, & Philias
Levitæ,
49 Qui docebant legem Domini, & in multi-
tudine legebant legem Domini, & præfere-
bant singuli eos, qui intelligebant lectionem.
50 Et dixit Atharathes Esdræ pontifici & le-
ctori, & Levitis qui docebant multitudinem,
51 Dicens, Dies hic sanctus est Domino. Et
omnes flebant, cum audissent legem.
52 Et dixit Esdras, Digressi ergo manducate
pinguissima quæque, & bibite dulcissima quæ-
que, & mittite munera his qui non habent.
53 Sanctus enim est hic dies Domini, & noli-
te mœsti esse. Dominus enim clarificabit vos.
54 Et Levitæ denuntiabant in publico omni-
bus, dicentes, Dies hic sanctus est, nolite mœ-
sti esse.
55 Et abierunt omnes manducare, & bibere,
& epulari, & dare munera his qui non habe-
bant, ut epularentur. Magnifice enim sunt
exaltati verbis quibus edocti sunt.
56 Et congregati sunt universi in Jerusalem
celebrare lætitiam, secundum testamentum
Domini Dei Israel.

LIBER ESDRÆ IV.

CAPUT I.

*Mittitur Esdras à Domino multa ingratis Ju-
dæis exhibita beneficia exprobraturus.*

1 Iber Esdræ prophetæ se-
cundus, filii Sarei, filii
Azarei, filii Helciæ, filii
Sadaniæ, filii Sadoch, fi-
lii Achitob,
2 Filii Achiæ, filii Phinees,
filii Heli, filii Ameriæ, fi-
lii Asiel, filii Marimoth,
filii Arna, filii Oziæ, filii Borith, filii Abisei,
filii Phinees, filii Eleazar,
3 Filii Aaron ex tribu Levi, qui fuit captivus
in regione Medorum, in regno Artaxerxis re-
gis Persarum.
4 Et factum est verbum Domini, ad me di-
cens,
5 Vade, & nuntia populo meo facinora ipso-
rum, & filiis eorum iniquitates, quas in me ad-
miserunt, ut nuntient filiis filiorum:
6 Quia peccata parentum ipsorum in illis
creverunt. Obliti enim mei sacrificaverunt
diis alienis.
7 Nonne ego eduxi eos de terra Ægypti de
domo servitutis? Ipsi autem irritaverunt me,
& consilia mea spreverunt.
8 Tu autem excute comam capitis tui, & pro-
jice omnia mala super illos: quoniam non
obedierunt legi meæ. Populus autem est in-
disciplinatus.
9 Usquequo eos sustinebo; quibus tanta bene-
ficia contuli?
10 Reges multos propter eos subverti. Pha-
raonem cum pueris suis, & omnem exercitum
ejus percussi.
11 Omnes gentes à facie eorum perdidi, & in
Oriente provinciarum duarum populos Tyri
& Sidonis dissipavi, & omnes adversarios eo-
rum interfeci.
12 Tu vero loquere ad eos, dicens: Hæc
dicit Dominus:
13 Nempe ego vos per mare transmeavi,
& plateas vobis initio munitas exhibui, du-
cem vobis dedi Moysen, & Aaron sacerdo-
tem:
14 Lucem vobis per columnam ignis præsti-
ti, & magna mirabilia feci in vobis: vos au-
tem mei obliti estis, dicit Dominus.
15 Hæc dicit Dominus omnipotens: Cotur-
nix vobis in signo fuit, castra vobis ad tute-
lam dedi, & illic murmurastis:
16 Et non triumphastis in nomine meo de
perditione inimicorum vestrorum, sed adhuc
nuncusque murmurastis.
17 Ubi sunt beneficia, quæ præstiti vobis?
Nonne in deserto cum esuriretis, proclamastis
ad me,
18 Dicentes, Ut quid nos in desertum istud
adduxisti interficere nos? melius nobis fue-
rat servire Ægyptiis, quam mori in deserto
hoc.
19 Ego dolui gemitus vestros, & dedi vobis
manna in escam. Panem Angelorum mandu-
castis.
20 Nonne cum sitiretis, petram excidi, &
fluxerunt aquæ in saturitate? propter æstus fo-
liis arborum vos texi.
21 Divisi vobis terras pingues: Chananæos, &
Pherezæos, & Philisthæos a facie vestra pro-
jeci: quid faciam vobis adhuc: dicit Dominus?
22 Hæc dicit Dominus omnipotens, In deser-
to cum essetis in flumine Amorthæo sitientes,
& blasphemantes nomen meum,
23 Non ignem vobis pro blasphemiis dedi,
sed mittens lignum in aquam, dulce feci flu-
men.
24 Quid tibi faciam Jacob? Noluisti obedi-
re Juda. Transferam me ad alias gentes, &
dabo eis nomen meum, ut custodiant legiti-
ma mea.
25 Quoniam me dereliquistis, & ego vos de-
relin-

relinquam. Petentibus vobis à me misericordiam, non miserebor.
26 Quando invocabitis me, ego non exaudiam vos. Maculastis enim manus vestras sanguine, & pedes vestri impigri sunt ad committenda homicidia.
27 Non quasi me dereliquistis, sed vos ipsos, dicit Dominus.
28 Hæc dicit Dominus omnipotens, Nonne ego vos rogavi, ut pater filios, & ut mater filias, & ut nutrix parvulos suos,
29 Ut essetis mihi in populum, & ego vobis in Deum, & vos mihi in filios, & ego vobis in patrem?
30 Ita vos collegi, ut gallina pullos suos sub alas suas. Modo autem quid faciam vobis? Projiciam vos a facie mea.
31 Oblationem cum mihi attuleritis, avertam faciem meā a vobis. Dies enim festos vestros, & neomenias, & circumcisiones repudiavi.
32 Ego misi pueros meos prophetas ad vos, quos acceptos interfecistis, & laniastis corpora eorum, quorum sanguinem exquiram, dicit Dominus.
33 Hæc dicit Dominus omnipotens, Domus vestra deserta est: Projiciam vos sicut ventus stipulam,
34 Et filii procreationem non facient: quoniam mandatum meum neglexerunt, & quod malum est coram me fecerunt.
35 Tradam domos vestras populo venienti, qui me non audientes credunt: quibus signa non ostendi, facient quæ præcepi.
36 Prophetas non viderunt, & memorabuntur iniquitatum eorum.
37 Testor populi venientis gratiam, cujus parvuli exultant cum lætitia, me nō videntes oculis carnalibus, sed spiritu credentes quæ dixi.
38 Et nunc frater aspice, quæ gloria: & vide populum venientem ab Oriente,
39 Quibus dabo ducatum Abraham, Isaac, & Jacob, & Osee, & Amos, & Michææ, & Joel, & Abdiæ, & Jonæ,
40 Et Nahum, & Habacuc, Sophoniæ, Aggæi, Zachariæ, & Malachiæ, qui & Angelus Domini vocatus est.

C A P U T II.

Synagoga sub figura matris revocatur à malis suis ad vitam rectiorem.

1 HÆc dicit Dominus: Ego eduxi populum istum de servitute, quibus mandata dedi per pueros meos prophetas, quos audire noluerunt, sed irrita fecerunt mea consilia.
2 Mater quæ eos generavit, dicit illis, ite filii, quia ego vidua sum & derelicta.
3 Educavi vos cum lætitia, & amisi vos cum luctu & tristitia, quoniam peccastis coram Domino Deo vestro, & quod malum est coram eo fecistis.
4 Modo autem quid faciam vobis? ego vidua sum & derelicta: ite filii, & petite à Domino misericordiam.
5 Ego autem te pater testem invoco super matrem filiorum, qui noluerunt testamentum meum servare,
6 Ut des eis confusionem, & matrem eorum in direptionem, ne generatio eorum fiat.
7 Dispergantur in gentes nomina eorum, deleantur à terra: quoniam spreverunt sacramentum meum.
8 Væ tibi Assur, qui abscondis iniquos penes te. Gens mala, memorare quid fecerim Sodomæ & Gomorrhæ,
9 Quorum terra jacet in piceis glebis & aggeribus cinerum: sic dabo eos, qui me non audierunt, dicit Dominus omnipotens.
10 Hæc dicit Dominus ad Esdram, Nuntia populo meo, quoniam dabo eis regnum Jerusalem, quod daturus eram Israel.
11 Et sumam mihi gloriam illorum, & dabo eis tabernacula æterna, quæ præparaverā illis.
12 Lignum vitæ erit illis in odore unguenti, & non laborabunt, neque fatigabuntur.
13 Ite, & accipietis. Rogate vobis dies paucos, ut immorentur. Jam paratum est vobis regnum: vigilare.
14 Testare cœlum & terram. Contrivi enim malum, & creavi bonum, quia vivo ego, dicit Dominus.
15 Mater amplectere filios tuos, educa illos cum lætitia. Sicut columba confirma pedes eorum: quoniam te elegi, dicit Dominus.
16 Et resuscitabo mortuos de locis suis, & de monumentis educam illos, quoniam cognovi nomen meum in Israel.
17 Noli timere mater filiorum: quoniam te elegi, dicit Dominus.
18 Mittam tibi adjutorium pueros meos Isaiam & Jeremiam, ad quorum consilium sanctificavi & paravi tibi arbores duodecim gravatas variis fructibus,
19 Et totidem fontes fluentes lac & mel, & montes immensos septem, habentes rosam & lilium, in quibus gaudio implebo filios tuos.
20 Viduam justifica, pupillo judica, egenti da, orphanum tuere, nudum vesti,
21 Confractum & debilem cura, claudum irridere noli, tutare mancum, & cæcum ad visionem claritatis meæ admitte.
22 Senem & juvenem intra muros tuos servas.
23 Mortuos ubi inveneris, signans commenda sepulchro, & dabo tibi primam sessionem in resurrectione mea.
24 Pausa & quiesce populus meus, quia veniet requies tua.
25 Nutrix bona nutri filios tuos, confirma pedes eorum.
26 Servos quos tibi dedi, nemo ex eis interiet: eos ego enim requiram de numero tuo.
27 Noli fatigari. Cum enim venerit dies pressuræ & angustiæ, alii plorabunt, & tristes erunt: tu autem hilaris & copiosa eris.
28 Zelabunt gentes, & nil adversus te poterunt, dicit Dominus.
29 Manus meæ tegent te, ne filii tui gehennam videant.
30 Jucundare mater cum filiis tuis, quia ego te eripiam, dicit Dominus.
31 Filios tuos dormientes memorare, quoniā ego eos educam de lateribus terræ, & misericordiam cum illis faciam: quoniam misericors sum, dicit Dominus omnipotens.
32 Amplectere natos tuos usque dum venio, & præstem illis misericordiam: quoniam exuberant fontes mei, & gratia mea non deficiet.
33 Ego Esdras præceptum accepi à Domino in monte Oreb, ut irem ad Israel: ad quos

cum venirem, reprobaverunt me, & respuerunt mandatum Domini:
34 Ideoque vobis dico gentes, quæ auditis, & intelligitis, Expectate pastorem vestrum, requiem æternitatis dabit vobis: quoniam in proximo est ille, qui in fine sæculi adveniet.
35 Parati estote ad præmia regni, quia lux perpetua lucebit vobis per æternitatē tēporis.
36 Fugite umbram sæculi hujus: accipite jucunditatem gloriæ vestræ. Ego testor palam salvatorem meum.
37 Commendatum donum accipite & jucundamini, gratias agentes ei qui vos ad cœlestia regna vocavit.
38 Surgite & state & videte numerum signatorum in convivio Domini.
39 Qui se de umbra sæculi transtulerunt, splendidas tunicas à Domino acceperunt.
40 Recipe Sion numerum tuum, & conclude candidatos tuos qui legem Domini compleverunt.
41 Filiorum tuorum, quos optabas, plenus est numerus. Roga imperium Domini, ut sanctificetur populus tuus qui vocatus est ab initio.
42 Ego Esdras vidi in monte Sion turbam magnam, quam numerare non potui, & omnes canticis collaudabant Dominum.
43 Et in medio eorum erat juvenis statura celsus, eminentior omnibus illis, & singulis eorum capitibus imponebat coronas, & magis exaltabatur: Ego autem miraculo tenebar.
44 Tunc interrogavi angelum, & dixi: Qui sunt hi, Domine?
45 Qui respondens dixit mihi: Hi sunt qui mortalem tunicam deposuerunt, & immortalem sumpserunt, & confessi sunt nomen Dei: Modo coronantur, & accipiunt palmas.
46 Et dixi angelo: Ille juvenis, quis est, qui eis coronas imponit, & palmas in manus tradit?
47 Et respondens dixit mihi: Ipse est filius Dei, quem in sæculo confessi sunt: ego autem magnificare eos cœpi, qui fortiter pro nomine Domini steterunt.
48 Tunc dixit mihi angelus: Vade, annuntia populo meo, qualia & quanta mirabilia Domini Dei vidisti.

CAPUT III.

In omnibus Adæ posteris, & maxime in Gentibus infidelibus, abundat malitia.

1 Anno trigesimo ruinæ civitatis, eram in Babylone, & conturbatus sum super cubiculo meo recumbens, & cogitationes meæ ascendebant super cor meum:
2 Quoniam vidi desertionem Sion, & abundantiam eorum qui habitabant in Babylone,
3 Et ventilatus est spiritus meus valde, & cœpi loqui ad Altissimum verba timorata,
4 Et dixi: O dominator Domine, tu dixisti ab initio quando plantasti terram, & hoc solus, & imperasti populo,
5 Et dedisti Adam corpus mortuum: sed & ipsum figmentum manuum tuarum erat, & insufflasti in eum spiritum vitæ, & factus est vivens coram te:
6 Et induxisti eum in paradiso, quem plantaverat dextera tua, antequam terra adventaret.
7 Et huic mandasti diligere viam tuam, & præterivit eam, & statim instituisti in eo mortem, & in nationibus ejus, & natæ sunt gentes, & tribus, & populi, & cognationes, quarum non est numerus.
8 Et ambulavit unaquæque gens in voluntate sua, & mira agebant coram te, & spernebant præcepta tua.
9 Iterum autem in tempore induxisti diluviū super inhabitantes sæculum, & perdidisti eos.
10 Et factum est in unoquoque eorum, sicut Adæ mori, sic his diluvium.
11 Dereliquisti autem unum ex his Noe cum domo sua, & ex eo justi omnes.
12 Et factum est cum cœpissent multiplicari, qui habitabant super terram, & multiplicaverunt filios & populos & gentes multas: & cœperunt iterato impietatem facere plus quam priores.
13 Et factum est cum iniquitatem facerent coram te, elegisti tibi virum ex his, cui nomen erat Abraham.
14 Et dilexisti eum, & demonstrasti ei soli voluntatem tuam:
15 Et disposuisti ei testamentum æternum, & dixisti ei ut non umquam derelinqueres semen ejus. Et dedisti ei Isaac, & Isaac dedisti Jacob & Esau.
16 Et segregasti tibi Jacob, Esau autē separasti. Et factus est Jacob in multitudine magna.
17 Et factum est cum educeres semen ejus ex Ægypto, adduxisti super montem Sina.
18 Et inclinasti cœlos, & statuisti terram, & commovisti orbem, & tremere fecisti abyssos, & conturbasti sæculum,
19 Et transiit gloria tua portas quatuor, ignis, & terræmotus, & spiritus, & gelu, ut dares semini Jacob legem, & generationi Israel diligentiam.
20 Et non abstulisti ab eis cor malignum, ut faceret lex tua in eis fructum.
21 Cor enim malignum bajulans primus Adam, transgressus & victus est, sed & omnes qui de eo nati sunt.
22 Et facta est permanens infirmitas, & lex cum corde populi, cum malignitate radicis: & discessit quod bonum est, & mansit malignum.
23 Et transierunt tempora, & finiti sunt anni: & suscitasti tibi servum nomine David.
24 Et dixisti ei ædificare civitatem nominis tui, & offerre tibi in eadem thus & oblationes.
25 Et factum est hoc annis multis, & deliquerunt qui habitabant civitatem;
26 In omnibus facientes sicut fecit Adam & omnes generationes ejus: Utebantur enim & ipsi corde maligno.
27 Et tradidisti civitatem tuam in manibus inimicorum tuorum.
28 Numquid meliora faciunt qui habitant Babylonem? Et propter hoc dominabitur Sion?
29 Factum est cum venissem huc, & vidissem impietates, quarum non est numerus: & delinquentes multos vidit anima mea hoc trigesimo anno, & excessit cor meum:
30 Quoniam vidi quomodo sustines eos peccantes, & pepercisti impie agentibus, & perdidisti populum tuum, & conservasti inimicos tuos, & non significasti.

31 Ni-

31 Nihil memini quomodo debeat derelinqui via hæc. Numquid meliora facit Babylon quam Sion?

32 Aut alia gens cognovit te præter Israel? aut quæ tribus crediderunt testamentis tuis, sicut Jacob?

33 Quarum merces non comparuit, neque labor fructificavit. Pertransiens enim pertransivi in gentibus, & vidi abundantes eas, & non memorantes mandatorum tuorum.

34 Nunc ergo pondera in statera nostras iniquitates, & eorum qui habitant in sæculo: & non invenietur nomen tuum, nisi in Israel.

35 Aut quando non peccaverunt in conspectu tuo, qui habitant terram? aut quæ gens sic observavit mandata tua? Hos quidem per nomina invenies servasse mandata tua, gentes autem non invenies.

CAPUT IV.

Retunditur curiosi scrutatoris præsumptio, adductis variis similitudinibus.

1 ET respondit ad me angelus, qui missus est ad me, cui nomen Uriel,

2 Et dixit mihi, Excedens excessit cor tuum in sæculo hoc, & comprehendere cogitas viam Altissimi.

3 Et dixi: Ita Domine meus. Et respondit mihi, & dixit: Tres vias missus sum ostendere tibi, & tres similitudines proponere coram te.

4 De quibus mihi si renuntiaveris unam ex his, & ego tibi demonstrabo viam, quā desideras videre, & docebo te, unde sit cor malignū.

5 Et dixi: Loquere Domine meus. Et dixit ad me: Vade pondera mihi ignis pondus, aut mensura mihi flatum venti, aut revoca mihi diem quæ præteriit.

6 Et respondi, & dixi: Quis natorum poterit facere, ut me interroges de his?

7 Et dixit ad me: Si essem interrogans te, dicens: Quantæ habitationes sunt in corde maris, aut quantę venæ sunt in principio abyssi, aut quantæ venæ sunt super firmamentum, aut qui sunt exitus paradisi:

8 Diceres mihi fortassis, in abyssum non descendi, neque in infernum adhuc, neque in cęlum umquam ascendi.

9 Nunc autem non interrogavi te, nisi de igne, & vento, & die per quem transisti, & à quibus separari non potes: & non respondisti mihi de eis.

10 Et dixit mihi: Tu quæ tua sunt tecum coadolescentia, non potes cognoscere:

11 Et quomodo poterit vas tuū capere Altissimi viam, & jam exterius corrupto sæculo intelligere corruptionē evidentem in facie mea?

12 Et dixi illi: Melius erat nos non esse, quam adhuc viventes vivere in impietatibus, & pati, & non intelligere de qua re.

13 Et respondit ad me, & dixit: Proficiscens profectus sum ad silvam lignorum campi, & cogitaverunt cogitationem,

14 Et dixerunt: Venite & eamus, & faciamus ad mare bellum, ut recedat coram nobis, & faciamus nobis alias silvas.

15 Et similiter fluctus maris & ipsi cogitaverunt cogitationem, & dixerunt: Venite ascendentes, debellemus silvas campi ut & ibi consummemus nobismetipsis aliam regionem.

16 Et factus est cogitatus silvæ in vanum; venit enim ignis, & consumpsit eam.

17 Similiter & cogitatus fluctuum maris: stetit enim arena, & prohibuit eos.

18 Si enim esses judex horum, quem inciperes justificare, aut quem condemnare?

19 Et respondi, & dixi: Utique vanam cogitationem cogitaverunt. terra enim data est silvæ, & mari locus portare fluctus suos.

20 Et respondit ad me, & dixit: Bene tu judicasti, & quare non judicasti tibimetipsi?

21 Quemadmodum enim terra silvæ data est, & mare fluctibus suis: sic qui super terram inhabitant, quæ sunt super terram intelligere solummodo possunt: & qui super cœlos, quæ super altitudinem cœlorum.

22 Et respondi, & dixi: Deprecor te Domine, ut mihi detur sensus intelligendi.

23 Non enim volui interrogare de superioribus tuis, sed de his quæ pertranseunt per nos quotidie, propter quid Israel datus in opprobrium gentibus? quem dilexisti populum datus est tribubus impiis, & lex patrum nostrorum in interitum deducta est, & dispositiones scriptæ nusquam sunt:

24 Et pertransivimus de sæculo, ut locustæ, & vita nostra stupor & pavor, & nec digni sumus misericordiam consequi.

25 Sed quid faciet nomini suo quod invocatum est super nos? & de his interrogavi.

26 Et respondit ad me, & dixit: Si fueris plurimum scrutatus, frequenter miraberis: quoniam festinans festinat sæculum pertransire,

27 Et non capit portare quæ in futuris temporibus justis repromissa sunt: quoniam plenum injustitia est sæculum hoc & infirmitatibus.

28 De quibus autem interrogas, dicam: seminatum enim est malum, & necdum venit destructio ipsius.

29 Si ergo non inversum fuerit quod seminatum est, & discesserit locus ubi seminatum est malum, non veniet ubi seminatum est bonum.

30 Quoniam gramen seminis mali seminatum est in corde Adam ab initio: & quantum impietatis generavit usque nunc, & generat usque cum veniat area?

31 Æstima autem apud te gramen mali seminis, quantum fructum impietatis generavit:

32 Quando secatæ fuerint spicæ, quarum non est numerus, quam magnam aream incipient facere?

33 Et respondi, & dixi: Quomodo, & quando hæc? Quare modici & mali anni nostri?

34 Et respondit ad me, & dixit mihi: Non festines tu super Altissimum. Tu enim festinas inaniter esse super ipsum. nam excessus tuus multus.

35 Nonne de his interrogaverunt animæ justorum in promptuariis suis, dicentes, Usquequo spero sic? & quando veniet fructus areæ mercedis nostræ?

36 Et respondit ad ea Jeremiel archangelus, & dixit: Quando impletus fuerit numerus seminum in vobis: quoniam in statera ponderavit sæculum,

37 Et mensura mensuravit tempora, & numero numeravit tempora, & non commovit nec excitavit usque dum impleatur prædicta mensura.

38 Et respondi, & dixi: O dominator Domine, sed & nos omnes pleni sumus impietate.

39 Et ne forte ptopter nos non impleantur justorum areæ, proptet peccata inhabitantium super terram.

40 Et tespondit ad me, & dixit: Vade, & interroga prægnantem, si quando impleverit novem menses suos, adhuc poterit matrix ejus retinere partum in semetipsa?

41 Et dixi, non poteit Domine. Et dixit ad me, In inferno promptuaria animarum matrici assimilata sunt.

42 Quemadmodum enim illa festinat quæ parit effugere necessitatem partus: sic & hæc festinat teddere ea quæ commendata sunt,

43 Ab initio tibi demonstrabitur de his quæ concupiscis videre.

44 Et tespondi, & dixi: Si inveni gratiam ante oculos tuos, & si possibile est, & si idoneus sum,

45 Demonstra mihi, si plusquam præteritum sit habet venire, aut plura pertransierunt supra quam futurum est.

46 Quid pertransivit, scio: quid autem futurum sit, ignoro.

47 Et dixit ad me: Sta supet dexteram partem, & demonstrabo tibi interptetationem similitudinis.

48 Et steti, & vidi: & ecce fotnax ardens transiit coram me, & factum est, cum transitet flamma, vidi, & ecce superavit fumus.

49 Post hæc transiit coram me nubes plena aquæ, & immisit pluviam impetu multam: & cum transisset impetus pluviæ, superaverunt in ea guttæ.

50 Et dixit ad me: Cogita tibi: sicut etescit pluvia amplius quam guttæ, & ignis quam fumus: sic superabundavit quæ transivit mensura. Superaverunt autem guttæ, & fumus:

51 Et oravi, & dixi, Putas vivo usque in diebus illis? vel quid erit in diebus illis?

52 Respondit ad me, & dixit, De signis, de quibus me interrogas, ex parte possum tibi dicere, de vita autem tua non sum missus dicere tibi, sed nescio.

CAPUT V.

Varia signa de futuris rebus Esdræ per Angelum ostenduntur pro captivorum spe ac consolatione.

1 DE signis autem: ecce dies venient, in quibus apprehendentur qui inhabitant terram in censu multo: & abscondetur veritatis via, & sterilis erit a fide regio:

2 Et multiplicabitur injustitia supet hanc quam ipse tu vides, & super quam audisti olim:

3 Et erit imposito vestigio quam nunc vides regnare regionem, & videbunt eam desertam.

4 Si autem tibi dederit Altissimus vivere, videbis post tertiam tubam, & relucescet subito sol noctu, & luna ter in die,

5 Et de ligno sanguis stillabit, & lapis dabit vocem suam, & populi commovebuntur:

6 Et regnabit, quem non spetant qui inhabitant super tertam, & volatilia commigrationem facient:

7 Et mare Sodomiticum pisces tejiciet, & dabit vocem noctu, quam non noverant multi, omnes autem audient vocem ejus,

8 Et chaos fiet per loca multa, & ignis frequenter remittetur, & bestiæ agrestes transmigrabunt, & mulietes menstruatæ parient monstra,

9 Et in dulcibus aquis salsæ invenientur, & amici omnes semetipsos expugnabunt: & abscondetur tunc sensus, & intellectus separabitur in promptuarium suum:

10 Et quæretur à multis, & non invenietur: & multiplicabitur injustitia, & incontinentia super terram.

11 Et interrogabit regio proximam suam, & dicet, Numquid per te pertransiit justitia justum faciens? Et hoc negabit.

12 Et etit in illo tempore, & sperabunt homines, & non impettabunt: laborabunt, & non dirigentur viæ eorum.

13 Hæc signa dicete tibi permissum est mihi: & si oraveris iterum & ploraveris, sicut & nunc, & jejunaveris septem diebus, audies iterato horum majora.

14 Et evigilavi, & corpus meum horruit valde: & anima mea labotavit, ut deficeret

15 Et tenuit me qui venit angelus, qui loquebatur in me, & confortavit me, & statuit me super pedes.

16 Et factum est in nocte secunda & venit ad me Salathiel dux populi, & dixit mihi: Ubi eras? & quare vultus tuus tristis?

17 An nescis, quoniam tibi creditus est Israel in tegione transmigrationis eorum?

18 Exurge ergo, & gusta panem, & non derelinquas nos, sicut pastor gregem suum in manibus lupotum malignorum.

19 Et dixi ei, Vade a me, & non appropies ad me. Et audivit, ut dixi: & recessit a me.

20 Et ego jejunavi diebus septem ululans & plotans, sicut mihi mandavit Uriel Angelus.

21 Et factum est post dies septem, & iterum cogitationes cotdis mei molestæ erant mihi valde,

22 Et tesumpsit anima mea spiritū intellectus: & iterum cœpi loqui cotā Altissimo sermones,

23 Et dixi, Dominatot Domine, ex omni silva tertæ, & omnibus arbotibus ejus, elegisti vineam unicam:

24 Et ex omni terra otbis, elegisti tibi foveam unam: & ex omnibus floribus orbis, elegisti tibi lilium unum:

25 Et ex omnibus abyssis matis, replesti tibi rivum unum: & ex omnibus ædificatis civitatibus, sanctificasti tibimetipsi Sion:

26 Et ex omnibus creatis volatilibus, nominasti tibi columbā unam: & ex omnibus plasmatis pecoribus, providisti tibi ovem unam:

27 Et ex omnibus multiplicatis populis, acquisivisti tibi populum unum, & ab omnibus probatam legem donasti huic quem desiderasti populo.

28 Et nunc Domine, ut quid tradidisti unum pluribus? Et præparasti super unam radicem alias, & disperdidisti unicum tuum in multis:

29 Et conculcaverunt eum, qui contradicebant sponsionibus tuis, quique tuis testamentis non credebant.

30 Et si odiens odisti populum tuum, tuis manibus debet castigari.

31 Et factum est, cum locutus essem sermones, & missus est angelus ad me, qui ante venerat ad me pretetita nocte,

32 Et dixit mihi, Audi me, & instruam te: & intende mihi, & adjiciam coram te.

33 Et dixi, Loquere Domine meus. Et dixit ad me, Valde tu in excessu mentis factus es pro Israel: an plus dilexisti eum, quam qui eum fecit?

34 Et dixi ad eum, Non Domine, sed dolens locutus sum. Torquent enim me renes mei per omnem horam, quærentem apprehendere semitam Altissimi, & investigare partem judicii ejus.

35 Et dixit ad me, Non potes. Et dixi, Quare Domine? ad quid nascebar, aut quare non fiebat matrix matris meæ mihi sepulchrum, ut non viderem laborem Jacob, & defatigationem generis Israel?

36 Et dixit ad me, Numera mihi quæ necdum venerant, & collige mihi dispersas guttas, & revirida mihi aridos flores,

37 Et aperi mihi clausa promptuaria, & produc mihi inclusos in eis flatus; demonstra mihi vocis imaginem; & tunc ostendam tibi laborem quem rogas videre.

38 Et dixi, Dominator Domine, quis enim est qui potest hæc scire, nisi qui cum hominibus habitationem non habet?

39 Ego autem insipiens: & quomodo potero dicere de his quibus me interrogasti?

40 Et dixit ad me, Quomodo non potes facere unum de his quæ dicta sunt: sic non poteris invenire judicium meum, aut in fine charitatem, quam populo promisi.

41 Et dixi, Sed ecce Domine, tu prope es his qui in finem sunt: & quid facient qui ante me fuerunt, aut nos, aut hi qui post nos?

42 Et dixit ad me, Coronæ assimilabo judicium meum. Sicut non novissimorum tarditas, sic nec priorum velocitas.

43 Et respondi, & dixi, Nec poteras facere eos qui facti sunt, & qui sunt, & qui futuri sunt, in unum, ut celerius judicium tuum ostendas?

44 Et respondit ad me, & dixit: Non potest festinare creatura super creatorem, nec sustinere sæculum eos qui in eo creandi sunt in unum.

45 Et dixi, Quo modo dixisti seruo tuo, quoniam vivificans vivificasti a te creatam creaturam in unum, & sustinebat creatura, poterit & nunc portare præsentes in unum.

46 Et dixit ad me, Interroga matricem mulieris, & dices ad eam, Et si paris, quare per tẽpus? Roga ergo eam, ut det decem in unum.

47 Et dixi, Non utique poterit: sed secundum tempus.

48 Et dixit ad me, Et ego dedi matricem terræ his qui seminati sunt super eam per tempus.

49 Quemadmodum enim infans non parit ea, quæ senum sunt: sic ego disposui à me creatum sæculum.

50 Et interrogavi, & dixi, Cum jam dederis mihi vitam, loquar coram te: nam mater nostra, de qua dixisti mihi, adhuc juvenis est: jam senectuti appropinquat.

51 Et respondit ad me, & dixit, Interroga eam quæ parit, & dicet tibi.

52 Dices enim ei, Quare quos peperisti, nunc non sunt similes his qui ante te, sed minores statura?

53 Et dicet tibi ipsa, Alij sunt qui in juventute virtutis nati sunt: & alii qui sub tempore senectutis deficiente matrice sunt nati.

54 Considera ergo & tu quoniam minori statura estis præ his qui ante vos:

55 Et qui post vos, minori quam vos, quasi jam senescentes creaturæ, & fortitudinem juventutis prætereuntes. Et dixi, Rogo Domine, si inveni gratiam ante oculos tuos, demonstra seruo tuo, per quem visites creaturam tuam.

CAPUT VI.

Deus omnia novit antequam fiant, & omnia creavit propter hominem, omniumque fines considerat.

1 ET dixit ad me, Initio terreni orbis & antequam starent exitus sçculi, & antequam spirarent conventiones ventorum,

2 Et antequam sonarent voces tonitruum, & antequam splenderent nitores coruscationum, & antequam confirmarentur fundamenta paradisi,

3 Et antequam viderentur decori flores, & antequam confirmarentur motæ virtutes, & antequam colligerentur innumerabiles militiæ angelorum,

4 Et antequam extollerentur altitudines aeris, & antequam nominarentur mensuræ firmamentorum, & antequam æstuarent camini in Sion,

5 Et antequam investigarentur præsentes anni, & antequam abalienarentur eorum, qui nunc peccant adinventiones, & consignati essent qui fidem thesaurizaverunt:

6 Tunc cogitavi, & facta sunt per me solum, & non per alium: & finis per me, & non per alium.

7 Et respondi, & dixi, Quæ erit separatio temporum? aut quando prioris finis, & sequentis initium?

8 Et dixit ad me, Ab Abrahã usque ad Isaac, quando nati sunt ab eo Jacob & Esau, manus Jacob tenebat ab initio calcaneum Esau:

9 Finis enim hujus sæculi Esau, & principium sequentis Jacob.

10 Hominis manus inter calcaneum & manum. Aliud noli quærere Esdra.

11 Et respondi, & dixi, O dominator Domine, si inveni gratiam ante oculos tuos,

12 Oro ut demonstres servo tuo finem signorum tuorum, quorum partem mihi demonstrasti nocte præcedenti.

13 Et respondit, & dixit ad me, Surge super pedes tuos, & audi vocem plenissimã sonitus.

14 Et erit sicut commotio, nec commovebitur locus, in quo stes super eum.

15 Jdeo cum loquitur, tu non expaveas, quoniam de fine verbum & fundamentum terræ intelligitur,

16 Quoniam de ipsis sermo tremiscit & commovetur, scit enim quoniam finem eorum oportet commutari.

17 Et factum est, cum audissem, surrexi super pedes meos, & audivi: & ecce vox loquens, & sonus ejus sicut sonus aquarum multarum,

18 Et dixit, Ecce dies veniunt, & erit quando appropinquare incipiam, ut visitem habitantes in terra:

19 Et quando inquirere incipiam ab eis qui

injuste nocuerunt injustitia sua, & quando suppleta fuerit humilitas Sion.
20 Et cum supersignabitur sæculum quod incipient pertransire, hæc signa faciam, Libri aperientur ante faciem firmamenti & omnes videbunt simul,
21 Et anniculi infantes loquẽtur vocibus suis, & prægnantes immaturos parient infantes triũ & quatuor mensium, & vivent, & suscitabũtur.
22 Et subito apparebunt seminata loca non seminata, & plena promptuaria subito invenientur vacua.
23 Et tuba canet cum sono; quam cum omnes audierint, subito expavescent.
24 Et erit in illo tempore, debellabunt amici amicos ut inimici, & expavescet terra cum his: & venæ fontium stabunt, & non decurrent in horis tribus:
25 Et erit, omnis qui derelictus fuerit ex omnibus istis, quibus prædixi tibi, ipse salvabitur, & videbit salutare meum, & finẽ sæculi vestri.
26 Et videbunt qui recepti sunt homines, qui mortem non gustaverunt à nativitate sua, & mutabitur cor inhabitantium, & convertetur in sensum alium.
27 Delebitur enim malum: & extinguetur dolus.
28 Florebit autem fides, & vincetur corruptela, & ostendetur veritas quæ sine fructu fuit diebus tantis.
29 Et factum est cum loqueretur mihi, & ecce paulatim intuebar super eum ante quẽ stabam,
30 Et dixit ad me hæc, Veni tibi ostendere tempus venturæ noctis.
31 Si ergo iterum rogaveris, & iterum jejunaveris septem diebus, Iterum tibi renuntiabo horum majora per diem quam audivi.
32 Audita est enim vox tua apud Altissimum. Vidit enim fortis directionem tuam, & providit pudicitiam, quam a juventute tua habuisti:
33 Et propter hoc misit me demonstrare tibi hæc omnia, & dicere tibi, Confide & noli timere,
34 Et noli festinare cum prioribus temporibus cogitare vana, & non properes à novissimis temporibus.
35 Et factum est post hæc & flevi iterum: & similiter jejunavi septem diebus; ut suppleam tres hebdomadas, quæ dictæ sunt mihi.
36 Et factum est in octava nocte, & cor meum turbabatur iterato in me, & cœpi loqui coram Altissimo.
37 Inflammabatur enim spiritus meus valde, & anima mea anxiabatur.
38 Et dixi, O Domine, loquens locutus es ab initio creaturæ, in primo die dicens, Fiat cælum & terra: & tuum verbum opus perfectum.
39 Et erat tunc spiritus, & tenebræ circumferebantur, & silentium, sonus vocis hominis nondum erat abs te.
40 Tunc dixisti de thesauris tuis proferri lumen luminosum, quo appareret opus tuum.
41 Et die secundo creasti spiritum firmamenti, & imperasti ei ut divideret & divisionem faceret inter aquas, ut pars quædam sursum recederet, pars vero deorsum maneret.
42 Et tertia die imperasti aquis congregari in septima parte terræ: sex vero partes siccasti & conservasti, ut ex his sint coram te ministrantia seminata à Deo, & culta.
43 Verbum enim tuum processit, & opus statim fiebat.
44 Processit enim subito fructus multitudinis immensus, & concupiscentiæ gustus multiformes, & flores colore immutabili, & odores odoramenti investigabilis: & die tertia hæc facta sunt.
45 Quarta autẽ die imperasti fieri solis splendorem, lunæ lumen, stellarum dispositionem:
46 Et imperasti eis, ut deservirent futuro plasmato homini.
47 Quinto autem die dixisti septimæ parti, ubi erat aqua congregata, ut procrearet animalia, & volatilia, & pisces: & ita fiebat.
48 Aqua muta, & sine anima, quæ Dei nutu jubebantur, animalia faciebat, ut ex hoc mirabilia tua nationes enarrent.
49 Et tunc conservasti duas animas; nomen uni vocasti Henoch, & nomen secundæ vocasti Leviathan,
50 Et separasti ea ab alterutro. Non enim poterat septima pars, ubi erat aqua congregata, capere ea.
51 Et dedisti Henoch unam partem, quæ siccata est tertio die, ut habitet in ea ubi sunt montes mille.
52 Leviathan autem dedisti septimam partem humidam, & servasti eam, ut fiat in devorationem quibus vis, & quando vis.
53 Sexto autem die imperasti terræ, ut crearet coram te jumenta, & bestias, & reptilia:
54 Et super his Adam, quem constituisti ducem super omnibus factis quæ fecisti, ex eo educimur nos omnes, quemque elegisti populum.
55 Hæc autem omnia dixi coram te Domine, quia propter nos creasti sæculum.
56 Residuas autem gentes ab Adam natas dixisti eas nil esse, & quoniam salivæ assimilatæ sunt, & quasi stillicidium de vase similasti abundantiam eorum.
57 Et nunc Domine, ecce istæ gentes quæ in nihilum deputatæ sunt, cœperunt dominari nostri, & devorare:
58 Nos autem populus tuus, quem vocasti primogenitum unigenitum æmulatorem tuum, traditi sumus in manibus eorum:
59 Et si propter nos creatum est sæculum, quare non hereditatem possidemus cum sæculo? usquequo hæc?

CAPUT VII.

Absque tribulationibus non pervenitur ad immortalem vitam: & nunc quidem prosunt orationes justorum, post extremum autem judicium nihil immutabitur. Variis vitiis subiciunt se homines, sed Dominus est misericors.

1 ET factum est, cum finissem loqui verba hæc, missus est ad me Angelus, qui missus fuerat ad me primis noctibus,
2 Et dixit ad me: Surge Esdra, & audi sermones quos veni loqui ad te.
3 Et dixi: Loquere Deus meus. Et dixit ad me: Mare positum est in spatioso loco, ut esset altum & immensum;
4 Erit autem ei introitus in angusto loco positus, ut esset similis fluminibus.

5 Quis enim volens voluerit ingredi mare, & videre eum, vel dominari ejus: si non transierit angustum, in latitudinem quomodo venire poterit?
6 Item aliud, Civitas est ædificata, & posita in loco campestri: est autem plena omnium bonorum.
7 Introitus ejus angustus & in præcipiti positus, ut esset a dextris quidem ignis, a sinistris aqua alta:
8 Semita autem est una sola inter eos posita, hoc est, inter ignem & aquam, ut non capiat semita, nisi solummodo vestigium hominis.
9 Si autem dabitur civitas homini in hereditatem, si numquam antepositum periculū pertransierit, quomodo accipiet hereditatem suā?
10 Et dixi: Sic Domine. Et dixit ad me, Sic est & Israel pars.
11 Propter eos enim feci sæculum, & quando transgressus est Adam constitutiones meas, judicatum est quod factum est.
12 Et facti sunt introitus hujus sæculi angusti, & dolentes, & laboriosi: pauci autē & mali, & periculorum pleni: & labore magnopere fulti.
13 Nam majoris sæculi introitus spatiosi & securi, & facientes immortalitatis fructum.
14 Si ergo ingredientes non fuerunt ingressi qui vivunt, angusta & vana hæc: non poterunt recipere quæ sunt reposita.
15 Nunc ergo quare tu conturbaris, cū sis corruptibilis? & quid moveris tu, cum sis mortalis?
16 Et quare non accepisti in corde tuo quod est futurum, sed quod in præsenti?
17 Respondi & dixi, Dominator Domine, ecce disposuisti lege tua, quoniam justi hereditabunt hæc, impij autem peribunt.
18 Justi autem ferent angusta, sperantes spatiosa. qui enim impie gesserunt & angusta passi sunt, & spatiosa non videbunt.
19 Et dixit ad me: Non est iudex super Deum, neque intelligens super Altissimum.
20 Pereunt enim multi præsentes, quia negligitur quæ anteposita est Dei lex.
21 Mandans enim mandavit Deus venientibus, quando venerunt, quid facientes viverent, & quid observantes non punirentur.
22 Hi autem non sunt persuasi, & contradixerunt ei, & constituerunt sibi cogitamen vanitatis,
23 Et proposuerunt sibi circumventiones delictorum, & superdixerunt Altissimo non esse, & vias ejus non cognoverunt,
24 Et legē ejus spreverunt, & sponsiones ejus abnegaverunt, & in legitimis ejus fidem non habuerunt, & opera ejus non perfecerunt.
25 Propter hoc Esdra vacua vacuis, & plena plenis.
26 Ecce tempus veniet, & erit quando venient signa quæ prædixi tibi, & apparebit sponsa, & apparescens ostendetur quæ nunc subducitur terra:
27 Et omnis qui liberatus est de prædictis malis, ipse videbit mirabilia mea,
28 Revelabitur enim filius meus JESUS cum his qui cum eo sunt, & jucundabuntur qui relicti sunt in annis quadringentis.
29 Et erit post annos hos, & morietur filius meus CHRISTUS, & omnes qui spiramentum habent homines,
30 Et convertetur sæculum in antiquum silentium diebus septem, sicut in prioribus judiciis, ita ut nemo derelinquatur.
31 Et erit post dies septem, & excitabitur quod nondum vigilat sæculum, & morietur corruptum:
32 Et terra reddet quæ in ea dormiunt, & pulvis quæ in eo silentio habitant, & promptuaria reddent quæ eis commendatæ sunt animæ.
33 Et revelabitur Altissimus super sedem judicij, & pertransibunt miseriæ, & longanimitas congregabitur.
34 Judicium autem solum remanebit, veritas stabit, & fides convalescet,
35 Et opus subsequetur, & merces ostendetur, & justitiæ vigilabunt, & injustitiæ non dominabuntur.
36 Et dixi, Primus Abraham propter Sodomitas oravit, & Moyses pro patribus qui in deserto peccaverunt,
37 Et qui post eum pro Israel in diebus Achaz & Samuelis,
38 Et David pro confractione, & Salomon pro eis qui venerunt in sanctificationem.
39 Et Elias pro his qui pluviam acceperunt, & pro mortuo ut viveret,
40 Et Ezechias pro populo in diebus Sennacherib, & multi pro multis.
41 Si ergo modo quando corruptibile increvit, & injustitia multiplicata est, & oraverunt justi pro impiis: quare & nunc sic non erit?
42 Et respondit ad me, & dixit: Præsens sæculum non est finis, gloria in eo frequens manet: propter hoc oraverunt pro invalidis.
43 Dies enim judicii erit finis temporis hujus, & initium temporis futuræ immortalitatis, in quo transivit corruptela:
44 Soluta est intēperantia, abscissa est incredulitas: crevit autem justitia, orta est veritas.
45 Tunc enim nemo poterit salvare eum qui periit, neque demergere qui vicit. Et respondi,
46 Et dixi, Hic est sermo meus primus & novissimus, quoniam melius erat non dare terram Adam, vel cum jam dedisset, coercere eum ut non peccaret.
47 Quid enim prodest hominibus, in præsenti vivere in tristitia, & mortuos sperare punitionem?
48 O tu quid fecisti Adam: Si enim tu peccasti, non est factus solius tuus casus, sed & nostir qui ex te advenimus.
49 Quid enim prodest nobis, si promissum est nobis immortale tempus, nos autem mortalia opera egimus?
50 Et quoniam prædicta est nobis perennis spes, nos vero pessimi vani facti sumus.
51 Et quoniam reposita sunt nobis habitacula sanitatis & securitatis: nos vero male conversati sumus.
52 Et quoniam reposita est gloria Altissimi protegere eos qui tarde conversati sunt: nos autem pessimis viis ambulavimus.
53 Et quoniam ostendetur paradisus, cujus fructus incorruptus perseverat, in quo est securitas & medela:
54 Nos vero non ingrediemur, in ingratis enim locis conversati sumus.
55 Et quoniam super stellas fulgebunt facies eorum

eorum, qui abstinentiam habuerunt: nostræ autem facies super tenebras nigræ.
56 Non enim cogitavimus viventes quando iniquitatem faciebamus, quod incipiemus post mortem pati.
57 Et respondit, & dixit, hoc est cogitamentum certaminis quod certabit qui super terram natus est homo,
58 Ut si victus fuerit, patiatur quod dixisti: si autem vicerit, recipiet quod dico:
59 Quoniam hæc est vita quam Moyses dixit cum viveret, ad populum dicens, Elige tibi vitam, ut vivas.
60 Non crediderunt autem ei, sed nec post eum prophetis: sed nec mihi qui locutus sum ad eos.
61 Quoniam non esset tristitia in perditionem eorum, sicut futurum est gaudium super eos, quibus persuasa est salus.
62 Et respondi, & dixi, Scio Domine, quoniam vocatus est Altissimus misericors in eo, quod misereatur his qui nondum in sæculo advenerunt,
63 Et quod miseretur illis qui conversionem faciunt in lege ejus:
64 Et longanimis est, quoniā longanimitatem præstat his qui peccaverūt quasi suis operibus:
65 Et munificus est, quoniam quidem donare vult pro exigentiis:
66 Et multæ misericordiæ, quoniā multiplicat magis misericordias his qui præsentes sunt, & qui præterierunt, & qui futuri sunt.
67 Si enim non multiplicaverit misericordias suas, non vivificabitur sæculum cum his qui inhæreditabunt in eo.
68 Et donat: quoniam si non donaverit de bonitate sua, ut alleventur hi qui iniquitatem fecerunt, de suis iniquitatibus non poterit decies millesima pars vivificari hominum.
69 Et judex si non ignoverit his qui curati sunt verbo ejus, & deleverit multitudinem contentionum: non fortassis derelinquerentur in innumerabili multitudine, nisi pauci valde.

CAPUT VIII.

Deus in hoc sæculo misericors agnoscitur propter peccatores, plurimi tamen damnantur: ac justis præmia sunt reposita.

1 Et respondit ad me, & dixit: Hoc sæculum fecit Altissimus propter multos, futurum autem propter paucos.
2 Dicam autem coram te similitudinē Esdra. Quomodo autem interrogabis terram, & dicet tibi, quoniam dabit terram multam magis unde fiat fictile, parvum autem pulverem unde aurum fit: sic & actus præsentis sæculi.
3 Multi quidem creati sunt, pauci autem salvabuntur.
4 Et respondi, & dixi: Absorbe ergo anima sensum, & devora quod sapit.
5 Convenisti enim obaudire, & prophetare volens. Nec enim tibi datum est spatium, nisi solummodo vivere.
6 O Domine, si non permittas servo tuo, ut oremus coram te, & des nobis semen cordi, & sensui culturam, unde fructus fiat, unde vivere possit omnis corruptus, qui portabit locum hominis?
7 Solus enim es, & una plasmatio nos sumus manuum tuarum, sicut locutus es:
8 Et quomodo nunc in matrice plasmatum est corpus, & præstas membra: conservatur in igne & aqua tua creatio: & novem mensibus patitur tua plasmatio tuam creaturam quæ in ea creata est:
9 Ipsum autem quod servat, & quod servatur, utraque servabuntur: servataque quandoque iterum reddit matrix, quæ in ea creverunt.
10 Imperasti enim ex ipsis membris, hoc est mamillis præbere lac fructui mamillarum,
11 Ut nutriatur id quod plasmatum est usque in tempus aliquod, & postea disponas eum tuæ misericordiæ.
12 Enutristi eum tua justitia, & erudisti eum in lege tua, & corripuisti eum tuo intellectu:
13 Et mortificabis eum, ut tuam creaturam: & vivificabis eum, ut opus tuum.
14 Si ergo perdideris eum qui tantis laboribus plasmatus est: tuo jussu facile est ordinari, ut & id quod fiebat servaretur.
15 Et nunc Dñe dicam, de omni homine tu magis scis: de populo autē tuo, ob quē doleo,
16 Et de hereditate tua, propter quam lugeo: & propter Israel, propter quem tristis sum: & de Jacob, propter quem doleo:
17 Ideo incipiam orare coram te pro me, & pro eis: quoniam video lapsus nostros qui inhabitamus terram.
18 Sed audivi celeritatem judicis qui futurus est:
19 Ideo audi vocem meam, & intellige sermonem meum, & loquar coram te.
20 Initium verborum Esdræ priusquam assumeretur: & dixi, Domine, qui inhabitas sæculum, cujus oculi elevati in superna & aere:
21 Et cujus thronus inæstimabilis, & gloria incomprehensibilis: cui astat exercitus angelorum cum tremore,
22 Quorum servatio in vento & igni cōvertitur: cujus verbū verum & dicta perseverantia:
23 Cujus jussio fortis, & dispositio terribilis: cujus aspectus arefacit abyssos, & indignatio tabescere facit montes, & veritas testificatur:
24 Exaudi orationem servi tui, & auribus percipe precationem figmenti tui.
25 Dum enim vivo, loquar: & dum sapio, respondebo:
26 Nec respicias populi tui delicta, sed qui tibi in veritate serviunt.
27 Nec intendas impia gentiū studia, sed qui tua testimonia cum doloribus custodierunt.
28 Nec cogites qui in conspectu tuo falsè conversati sunt, sed memorare qui ex voluntate tua timorem cognoverunt.
29 Neque volueris perdere, qui pecudum mores habuerunt: sed respicias eos qui legem tuam splendide docuerunt.
30 Nec indigneris eis qui bestiis pejores judicati sunt: sed diligas eos qui semper in tua justitia confidunt, & gloria.
31 Quoniam nos & patres nostri talibus morbis languemus: tu autem propter nos peccatores misericors vocaberis.
32 Si enim desideraveris ut nostri miserearis, tunc misericors vocaberis, nobis autem non habentibus opera justitiæ.
33 Justi enim, quibus sunt opera multa reposita, ex propriis operibus recipient mercedem.
34 Quid est enim homo, ut ei indigneris; aut

aut genus corruptibile, ut ita amarus ſis de ipſo?

35 In veritate enim, nemo de genitis eſt, qui non impie geſſit; & de confitentibus, qui non deliquit.

36 In hoc enim annuntiabitur juſtitia tua, & bonitas tua Domine, cum miſertus fueris eis qui non habent ſubſtantiam bonorum operum.

37 Et reſpondit ad me, & dixit. Recte locutus es aliqua: & juxta ſermones tuos, ſic & fiet.

38 Quoniam non vere cogitabo ſuper plaſma eorum qui peccaverunt ante mortem, ante judicium, ante perditionem;

39 Sed jucundabor ſuper juſtorum figmentum, & memorabor peregrinationis quoque, & ſalvationis, & mercedis receptionis.

40 Quomodo ergo locutus ſum, ſic & eſt.

41 Sicut enim agricola ſerit ſuper terram ſemina multa, & plantationes multitudinis plantat, ſed non in tempore omnia quæ ſeminata ſunt, ſalvantur, ſed nec omnia quæ plantata ſunt, radicabunt: ſic & qui in ſæculo ſeminati ſunt, non omnes ſalvabuntur.

42 Et reſpondi, & dixi: *Si inveni gratiam*, loquar.

43 Quomodo ſemen agricolæ ſi non aſcenderit aut non acceperit pluviam tuam in tēpore, aut ſi corruptum fuerit multitudine pluviæ,

44 Sic perit: & ſimiliter homo qui manibus tuis plaſmatus eſt, & tu ei imago nominatus: quoniam ſimilatus es ei, propter quem omnia plaſmaſti, & ſimilaſti ſemini agricolæ.

45 Non iraſcaris ſuper nos, ſed parce populo tuo, & miſerere hereditati tuæ. Tu autem creaturæ tuæ miſereris.

46 Et reſpondit ad me, & dixit: Quæ ſunt præſentia præſentibus, & quæ futura futuris?

47 Multum enim tibi reſtat, ut poſſis diligere meam creaturam ſuper me: tibi autem frequenter & ipſi proximavi, iniuſtis autem numquam.

48 Sed & in hoc mirabilis es corā Altiſſimo,

49 Quoniam humiliaſti te ſicut decet te: & non judicaſti te, ut inter juſtos plurimum glorificeris.

50 Propter quod miſeriæ multæ & miſerabiles efficientur eis qui habitant ſæculum in noviſſimis: quia in multa ſuperbia ambulaverūt.

51 Tu autem pro te intellige, & de ſimilibus tuis inquire gloriam.

52 Vobis enim apertus eſt paradiſus, plantata eſt arbor vitæ, præparatum eſt futurum tempus, præparata eſt abundantia, ædificata eſt civitas, probata eſt requies, perfecta eſt bonitas & perfecta ſapientia.

53 Radix mali ſignata eſt à vobis: infirmitas, & tinea à vobis abſconſa eſt: & in infernum fugit corruptio in oblivione.

54 Tranſierunt dolores, & oſtenſus eſt in fine theſaurus immortalitatis.

55 Noli ergo adiicere inquirendo de multitudine eorum qui pereunt.

56 Nam & ipſi accipientes libertatem, ſpreverunt Altiſſimum & legem contempſerunt, & vias ejus dereliquerunt.

57 Adhuc autē juſtos ejus conculcaverunt,

58 Et dixerunt in corde ſuo non eſſe Deum: & quidem ſcientes quoniam moriuntur.

59 Sicut enim vos ſuſcipient quæ prædicta ſunt: ſic eos ſitis, & cruciatus, quæ præparata ſunt. non enim voluit hominem diſperdi.

60 Sed & ipſi qui creati ſunt coinquinaverunt nomen ejus qui fecit eos: & ingrati fuerunt ei qui præparavit eis vitam.

61 Quapropter judicium meum modo appropinquat.

62 Quæ non omnibus demonſtravi, niſi tibi, & tibi ſimilibus paucis. Et reſpondi, & dixi:

63 Ecce nunc Dñe demonſtraſti mihi multitudinē ſignorum, quæ incipies facere in noviſſimis: ſed non demonſtraſti mihi quo tempore.

CAPUT IX.

Judicia Dei, ſicut & alia ejus opera egregia præcedent aliqua ſigna.

1 ET reſpondit ad me, & dixit, Metiens metire tempus in ſemetipſo: & erit cum videris, quando tranſierit pars quædam ſignorum quæ prædicta ſunt,

2 Tunc intelliges, quoniam ipſum eſt tempus, in quo incipiet Altiſſimus viſitare ſæculum quod ab eo factum eſt.

3 Et quando videbitur in ſæculo motio locorum, & populorum turbatio,

4 Tunc intelliges quoniam de his erat Altiſſimus locutus à diebus qui fuerunt ante te ab initio.

5 Sicut enim omne quod factum eſt in ſæculo, initium habet, pariter & conſummationem, & conſummatio eſt manifeſta:

6 Sic & Altiſſimi tempora initia habent manifeſta in prodigiis & virtutibus, & conſummationes in actu & in ſignis.

7 Et erit, omnis qui ſalvus factus fuerit, & qui poterit effugere per opera ſua, & per fidem in qua credidiſtis,

8 Relinquetur de prædictis periculis, & videbit ſalutare meum in terra mea, & in finibus meis, quoniam ſanctificavi me à ſæculo.

9 Et nunc miſerebuntur qui nunc abuſi ſunt vias meas: & in tormentis commorabuntur hi qui eas proiecerunt in contemptu.

10 Qui enim non cognoverunt me, viventes beneficia conſecuti:

11 Et qui faſtidierunt legem meam, cum adhuc erant habentes libertatem,

12 Et cum adhuc eſſet eis apertus pœnitentiæ locus, non intellexerunt, ſed ſpreverunt: hos oportet poſt mortem in cruciamento cognoſcere.

13 Tu ergo noli adhuc curioſus eſſe, quomodo impii cruciabuntur: ſed inquire quomodo juſti ſalvabuntur, & quorum ſæculum, & propter quos ſæculum, & quando.

14 Et reſpondi, & dixi,

15 Olim locutus ſum, & nunc dico, & poſtea dicam: quoniam plures ſunt qui pereunt, quam qui ſalvabuntur.

16 Sicut multiplicatur fluctus ſuper guttam. Et reſpondit ad me, & dixit,

17 Qualis ager, talia & ſemina: & quales flores, tales & tincturæ: & qualis operator, talis & creatio: & qualis agricola, talis cultura: quoniam tempus erat ſæculi.

18 Et nunc cum eſſem parans eis, his qui nunc ſunt, antequam fieret ſæculum in quo habitarent: & nemo mihi contradixit.

19 Tunc enim quiſque, & nunc creator in mundo hoc parato, & meſſe indeficienti, &

lege

lege investigabili corrupti sunt mores eorum.
20 Et consideravi sæculum, & ecce erat periculum propter cogitationes quæ in eo advenerunt.
21 Et vidi, & peperci ei valde: & servavi mihi acinum de botro, & plantationem de tribu multa.
22 Pereat ergo multitudo quæ sine causa nata est, & servetur acinus meus, & plantatio mea: quia cum multo labore perfeci.
23 Tu autem si adhuc intromittas septem dies alios, sed non jejunabis in eis:
24 Ibis in campum florum, ubi domus non est ædificata: & manducabis solummodo de floribus campi, & carnem non gustabis, & vinum non bibes, sed solummodo flores:
25 Deprecare Altissimum sine intermissione, & veniam, & loquar tecum.
26 Et profectus sum, sicut dixit mihi, in campum, qui vocatur Ardath, & sedi ibi in floribus. Et de herbis agri manducavi, & facta est esca earum mihi in saturitatem.
27 Et factum est post dies septem, & ego discumbebam supra fœnum, & cor meum iterum turbabatur sicut ante.
28 Et apertum est os meum, & inchoavi dicere coram Altissimo, & dixi:
29 O Domine, te nobis ostendens, ostensus es patribus nostris in deserto, quod non calcatur, & infructuoso, quando erant exeuntes de Ægypto: & dicens dixisti,
30 Tu Israel audi me, & semen Jacob intende sermonibus meis.
31 Ecce enim ego semino in vobis legem meam, & faciet in vobis fructum, & glorificabimini in eo per sæculum.
32 Nam patres nostri accipientes legem, non servaverunt, & legitima mea non custodierunt, & factus est fructus legis non parens: nec enim poterat, quoniam tuus erat.
33 Nam qui acceperunt, perierunt, non custodientes quod in eis seminatum fuerat.
34 Et ecce, consuetudo est; ut cum acceperit terra semen, vel navem mare, vel vas aliquod escam vel potum: cum fuerit exterminari id, in quo seminatum est, vel in quod missum est:
35 Simul id quod seminatum, vel missum est, vel quæ suscepta sunt, exterminantur, & suscepta jam non manent apud nos: sed nobis sic non factum est.
36 Nos quidem qui legē accepimus peccantes perivimus, & cor nostrum quod suscepit eam:
37 Nam lex non periit, sed permansit in suo labore.
38 Et cum loquerer hæc in corde meo, respexi oculis meis, & vidi mulierem in dextera parte, & ecce hæc lugebat & plorabat cum voce magna, & animo dolebat valde, & vestimenta ejus discissa, & cinis super caput ejus.
39 Et dimisi cogitatus, in quibus eram cogitans, & conversus sum ad eam, & dixi ei,
40 Ut quid fles? & quid doles animo? Et dixit ad me,
41 Dimitte me Domine meus ut defleam me, & adiiciam dolorem: quoniam valde amaro sum animo, & humiliata sum valde.
42 Et dixi ei, Quid passa es? dic mihi. Et dixit ad me,
43 Sterilis fui ego famula tua, & non peperi, habens maritum annis triginta.
44 Ego enim per singulas horas, & per singulos dies, & annos hos triginta deprecor Altissimum nocte ac die.
45 Et factum est, post triginta annos exaudivit me Deus ancillam tuam, & vidit humilitatem meam, & attendit tribulationi meæ, & dedit mihi filium: & jucundata sum super eum valde ego, & vir meus, & omnes cives mei, & honorificabamus valde Fortem.
46 Et nutrivi eum cum labore multo.
47 Et factum est cum crevisset, & venisset accipere uxorem, feci diem epuli.

CAPUT X.

Per mulierem flentem, rursusque refulgentem, ostenditur figurari Jerusalem.

1 Et factum est, cum introisset filius meus in thalamo suo, cecidit, & mortuus est:
2 Et evertimus omnes lumina, & surrexerunt omnes cives mei ad consolandum me, & quievi usque in alium diem usque nocte.
3 Et factum est, cum omnes quievissent ut me consolarentur ut quiescerem: & surrexi nocte, & fugi: & veni sicut vides in hoc campo:
4 Et cogito jam non reverti in civitatem, sed hic consistere: & neque manducare, neque bibere, sed sine intermissione lugere, & jejunare usque dum moriar.
5 Et dereliqui sermones in quibus eram, & respondi cum iracundia ad eam, & dixi,
6 Stulta super omnes mulieres, non vides luctum nostrum, & quæ nobis contingunt?
7 Quoniam Sion mater nostra omni tristitia contristatur, & humilitate humiliata est, & luget validissime.
8 Et nunc quoniam omnes lugemus, & tristes sumus; quoniam omnes contristati sumus, tu autem contristaris in uno filio?
9 Interroga enim terram, & dicet tibi: quoniam hæc est quæ debeat lugere casum tantorum super eam germinantium.
10 Et ex ipsa ab initio omnes nati & alii venient: & ecce, pæne omnes in perditionem ambulant, & exterminium fit multitudo eorum.
11 Et quis ergo debet lugere magis, nisi hæc quæ tam magnam multitudinem perdidit, quam tu, quæ pro uno doles? Si autem dicis mihi,
12 Quoniā non est planctus meus similis terræ: quoniam fructum ventris mei perdidi, quem cum mœroribus peperi, & cū doloribus genui:
13 Terra autem secundum viam terræ, abiitque in ea multitudo præsens, quo modo evenit: & ego tibi dico,
14 Sicut tu cum labore peperisti, sic & terra dat fructum suum homini ab initio ei qui fecit eam.
15 Nunc ergo retine apud temetipsum dolorē tuum, & fortiter fer qui tibi contigerunt casus.
16 Si enim justificaveris terminum Dei, & consilium suum recipies in tempore, & in talibus collaudaberis:
17 Ingredere ergo in civitatem ad virum tuum. Et dixit ad me,
18 Non faciam, neque ingrediar civitatem, sed hic moriar.
19 Et apposui adhuc loqui ad eam, & dixi:
20 Noli facere hunc sermonem, sed consenti persuadenti. Quot enim casus Sion? Consolare propter dolorem Jerusalem.

21 Vi-

21 Vides enim quoniam sanctificatio nostra deserta effecta est, & altare nostrum demolitum est, & templum nostrum destructum est,

22 Et psalterium nostrum humiliatum est, & hymnus conticuit, & exultatio nostra dissoluta est, & lumen candelabri nostri extinctum est, & area testamenti nostri direpta est, & sancta nostra contaminata sunt, & nomen quod invocatum est super nos, pæne profanatum est: & liberi nostri contumeliam passi sunt, & sacerdotes nostri succensi sunt, & Levitæ nostri in captivitatem abierunt, & virgines nostræ coinquinatæ sunt, & mulieres nostræ vim passæ sunt, & justi nostri rapti sunt, & parvuli nostri perditi sunt, & juvenes nostri servierunt, & fortes nostri invalidi facti sũt:

23 Et quod omnium majus, signaculum Sion, quoniam resignata est de gloria sua: nam & tradita est in manibus eorum qui nos oderunt:

24 Tu ergo excute tuam tristitiam multam & depone abs te multitudinem dolorum, ut tibi repropitietur Fortis, & requiem faciet tibi Altissimus, requietionem laborum.

25 Et factum est, cum loquebar ad eam, facies ejus fulgebat subito & species, coruscus fiebat visus ejus, ut essem pavens valde ad eam, & cogitarem quid esset hoc.

26 Et ecce, subito emisit sonitum vocis magnum timore plenum, ut commoveretur terra a mulieris sono: & vidi:

27 Et ecce, amplius mulier non comparebat mihi, sed civitas ædificabatur, & locus demonstrabatur de fundamentis magnis: & timui, & clamavi voce magna, & dixi,

28 Ubi est Vriel angelus, qui à principio venit ad me? quoniam ipse me fecit venire in multitudine in excessu mentis hujus, & factus est finis meus in corruptionem, & oratio mea in improperium.

29 Et cum essem loquens ego hæc, ecce venit ad me, & vidit me.

30 Et ecce eram positus ut mortuus, & intellectus meus alienatus erat, & tenuit dexteram meam, & confortavit me, & statuit me super pedes meos, & dixit mihi,

31 Quid tibi est? & quare conturbatus est intellectus tuus, & sensus cordis tui? & quare conturbaris? Et dixi,

32 Quoniam dereliquisti me, & ego quidem feci secundum sermones tuos, & exivi in campum: & ecce vidi, & video quod non possum enarrare. Et dixit ad me,

33 Sta ut vir, & commonebo te. Et dixi,

34 Loquere Domine meus tu in me, noli me derelinquere, ut non frustra moriar:

35 Quoniam vidi quæ non sciebam, & audio quæ non scio.

36 Aut numquid sensus meus fallitur, & anima mea somniat?

37 Nunc ergo deprecor te, ut demõstres servo tuo de excessu hoc. Et respõdit ad me, & dixit,

38 Audi me & doceam te, & dicam tibi de quibus times: quoniam Altissimus revelavit tibi mysteria multa.

39 Vidit rectam viam tuam, quoniam sine intermissione contristabaris pro populo tuo, & valde lugebas propter Sion.

40 Hic ergo intellectus visionis quæ tibi apparuit ante paululum.

41 Quam vidisti lugẽtẽ, inchoasti cõsolari eã

42 Nunc autem jam speciem mulieris non vides, sed apparuit tibi civitas ædificari:

43 Et quoniam enarrabat tibi de casu filii sui, hæc absolutio est.

44 Hæc mulier quam vidisti, hæc est Sion; & quoniam dixit tibi, quam & nunc conspicies, ut civitatem ædificatam.

45 Et quoniã dixit tibi, quia sterilis fuit triginta annis: propter quod erãt anni scilicet triginta, quãdo non erat in ea adhuc oblatio oblata.

46 Et factum est post annos triginta, ædificavit Salomon civitatem, & obtulit oblationes: tunc fuit quando peperit sterilis filium.

47 Et quod tibi dixit, quoniam nutrivit eum cum labore, hoc erat, habitatio in Jerusalem.

48 Et quoniam dixit tibi, quod filius meus veniẽs in suo thalamo mortuus esset, & cõtigisset ei casus, hoc erat, quæ facta est ruina Jerusalẽ.

49 Et ecce, vidisti similitudinem ejus: & quoniam filium lugeret, inchoasti consolari eam: & de his quæ contigerunt, hæc erant tibi aperienda.

50 Et nunc videt Altissimus, quoniam ex animo contristatus es, & quoniam ex toto corde pateris pro ea, ostendit tibi claritatem glorię ejus, & pulchritudinem decoris ejus.

51 Propterea enim dixi tibi, ut maneres in campo ubi domus non est ædificata.

52 Sciebam enim ego, quoniam Altissimus incipiebat tibi ostendere hæc:

53 Propterea dixi tibi ut venires in agrum ubi non est fundamentum ædificii.

54 Nec enim poterat opus ædificii hominis sustineri in loco, ubi incipiebatur Altissimi civitas ostendi.

55 Tu ergo noli timere, neque expavescat cor tuum: sed ingredere, & vide splendorem & magnitudinem ædificii, quantum capax est tibi visus oculorum videre:

56 Et post hæc audies quantum capiet auditus aurium tuarum audire.

57 Tu enim beatus es præ multis, & vocatus es apud Altissimum sicut & pauci.

58 Nocte autem quæ in crastinum futura est, manebis hic:

59 Et ostendet tibi Altissimus eas visiones supremorum, quæ faciet Altissimus his qui habitant super terram à novissimis diebus.

60 Et dormivi illam noctem & aliam, sicut dixerat mihi.

CAPUT XI.

Apparet Esdræ in visione aquila principatum universi usurpans.

1 ET vidi somnium, & ecce ascendebat de mari aquila, cui erant duodecim alæ pennarum & capita tria.

2 Et vidi, & ecce expandebat alas suas in omnem terram, & omnes venti cœli insufflabant in eam, & colligebantur.

3 Et vidi, & de pennis ejus nascebantur contrariæ pennæ, & ipsæ fiebant in pennaculis minutis & modicis.

4 Nam capita ejus erant quiescentia, & dimidium caput erat majus aliorum capitum, sed ipsa quiescebat cum eis.

5 Et vidi, & ecce aquila volavit in pennis suis, & regnavit super terram, & super eos qui habitant in ea.

6 Et vidi, quoniam ſubjecta erant ei omnia ſub cœlo, & nemo illi contradicebat, neque unus de creatura quæ eſt ſuper terram.

7 Et vidi, & ecce ſurrexit aquila ſuper ungues ſuos, & miſit vocem pennis ſuis, dicens,

8 Nolite omnes ſimul vigilare, dormite unuſquiſque in loco ſuo, & per tempus vigilate.

9 Capita autem in noviſſimo ſerventur,

10 Et vidi, & ecce vox non exibat de capitibus ejus, ſed de medietate corporis ejus.

11 Et numeravi contrarias pennas ejus, & ecce ipſæ erant octo.

12 Et vidi, & ecce à dextera parte ſurrexit una penna; & regnavit ſuper omnem terram.

13 Et factum eſt cum regnaret, venit ei finis & non apparuit locus ejus: & ſequens exurrexit, & regnabat, ipſa multum tenuit tempus.

14 Et factum eſt cum regnaret, & veniebat finis ejus, ut non appareret ſicut prior.

15 Et ecce, vox emiſſa eſt illi, dicens,

16 Audi tu quæ tanto tempore tenuiſti terram: Hæc annuntio tibi antequam incipias non apparere.

17 Nemo poſt te tenebit tempus tuum, ſed nec dimidium ejus.

18 Et levavit ſe tertia, & tenuit principatum ſicut & priores: & non apparuit & ipſa.

19 Et ſi contingebat omnibus aliis ſingulatim principatum gerere, & iterum nuſquam comparere.

20 Et vidi, & ecce in tempora ſequentes pennæ erigebantur a dextera parte, ut tenerent & ipſæ principatum: & ex his erant quæ tenebant, ſed tamen ſtatim non comparebant.

21 Nam & aliquæ ex eis erigebantur, ſed non tenebant principatum.

22 Et vidi poſt hæc, & ecce non comparuerunt duodecim pennæ, & duo pennacula:

23 Et nihil ſupererat in corpore aquilæ, niſi duo capita quieſcentia & ſex pennacula.

24 Et vidi, & ecce ſex pennaculis diviſæ ſunt duæ, & manſerunt ſub capite quod eſt ad dexteram partem. Nam quatuor manſerunt in loco ſuo.

25 Et vidi, & ecce ſubalares cogitabant ſe erigere, & tenere principatus.

26 Et vidi, & ecce una erecta eſt, ſed ſtatim non comparuit.

27 Et ſecundæ velocius quam priores, non comparuerunt.

28 Et vidi, & ecce duæ quæ ſuperaverunt, apud ſemetipſas cogitabant, & ipſæ regnare.

29 Et in eo cum cogitarent, ecce unum quieſcentium capitum quod erat medium, evigilabat, hoc enim erat duorum capitum majus.

30 Et vidi quoniam completa ſunt duo capita ſecum.

31 Et ecce converſum eſt caput cum his qui cum eo erant, & comedit duas ſubalares quæ cogitabant regnare.

32 Hoc autem caput perconterruit omnem terram, & dominabatur in ea his qui habitant terram cum labore multo, & potentatum tenuit orbis terrarum ſuper omnes alas quæ fuerunt.

33 Et vidi poſt hæc, & ecce medium caput ſubito non comparuit, & hoc ſicut alæ,

34 Superaverunt autem duo capita, quæ & ipſa ſimiliter regnaverunt ſuper terram, & ſuper eos qui habitant in ea.

35 Et vidi, & ecce devoravit caput à dextera parte illud quod a læva.

36 Et audivi vocem dicentem mihi, Conſpice contra te, & conſidera quod vides.

37 Et vidi, & ecce ſicut leo concitatus de ſilva rugiens: & vidi quoniam emittebat vocem hominis ad aquilam. Et dixit, dicens,

38 Audi tu, & loquar ad te, & dicet Altiſſimus tibi,

39 Nonne tu es qui ſuperaſti de quatuor animalibus, quæ feceram regnare in ſæculo meo, & ut per eos veniret finis temporum eorum?

40 Et quartus veniens devicit omnia animalia quæ tranſierunt, & potentatu tenuit ſæculum cum tremore multo, & omnem orbem cum labore peſſimo, & inhabitavit tot temporibus orbem terrarum cum dolo.

41 Et judicaſti terram non cum veritate.

42 Tribulaſti enim manſuetos, & læſiſti quieſcentes, & dilexiſti mendaces, & deſtruxiſti habitationes eorum qui fructificabant, & humiliaſti muros eorum qui te non nocuerunt.

43 Et aſcendit contumelia tua uſque ad Altiſſimum, & ſuperbia tua ad Fortem.

44 Et reſpexit Altiſſimus ſuperba tempora, & ecce finita ſunt, & ſcelera ejus completa ſunt.

45 Propterea non appareas tu aquila, & alæ tuæ horribiles, & pennacula tua peſſima, & capita tua maligna, & ungues tui peſſimi, & omne corpus tuum vanum;

46 Ut refrigeretur omnis terra, & revertatur liberata de tua vi, & ſperet judicium & miſericordiam ejus qui fecit eam.

CAPUT XII.

Ad Eſdræ orationem hujus viſionis datur explicatio cum membris ipſius.

1 ET factum eſt, dum loqueretur leo verba hæc ad aquilam: & vidi,

2 Et ecce quod ſuperaverat caput, & non cōparuerunt quatuor alæ illæ quæ ad eum tranſierunt, & erectæ ſunt ut regnarent: & erat regnum eorum exile, & tumultu plenum.

3 Et vidi, & ecce ipſa non apparebant, & omne corpus aquilæ incēdebatur, & expaveſcebat terra valde, & ego à tumultu & exceſſu mētis, & à magno timore vigilavi, & dixi ſpiritui meo,

4 Ecce tu præſtitiſti mihi hoc in eo, quod ſcrutaris vias Altiſſimi.

5 Ecce adhuc fatigatus ſum animo, & ſpiritu meo invalidus ſum valde, & nec modica eſt in me virtus a multo timore, quam expavi nocte hac.

6 Nunc ergo orabo Altiſſimum, ut me confortet uſque in finem.

7 Et dixi, Dominator Domine, ſi inveni gratiam ante oculos tuos, & ſi juſtificatus ſum apud te præ multis, & ſi certe aſcendit deprecatio mea ante faciem tuam,

8 Conforta me, & oſtende ſervo tuo mihi interpretationem, & diſtinctionem viſus horribilis hujus, ut pleniſſime conſoleris animā meā.

9 Dignum enim me habuiſti oſtendere mihi temporum noviſſima. Et dixit ad me.

10 Hæc eſt interpretatio viſionis hujus.

11 Aquilam quam vidiſti aſcendentem de mari, hoc eſt regnum quod viſum eſt in viſione Danieli fratri tuo.

12 Sed non eſt illi interpretatum, quoniam

ego

ego nunc tibi interpretor.
13 Ecce dies veniunt, & exurget regnum super terram, & erit timor acrior omnium regnorum quæ fuerunt ante eum.
14 Regnabunt autem in ea reges duodecim, unus post unum:
15 Nam secundus incipiet regnare, & ipse tenebit amplius tempus præ duodecim.
16 Hæc est interpretatio duodecim alarum quas vidisti.
17 Et quam audisti vocem quæ locuta est, non de capitibus ejus exeuntem, sed de medio corporis ejus,
18 Hæc est interpretatio, quoniam post tempus regni illius nascentur contentiones non modicæ, & periclitabitur ut cadat: & non cadet tunc, sed iterum constituetur in suum initium.
19 Et quoniam vidisti subalares octo cohærentes alis ejus,
20 Hæc est interpretatio: exurgent in ipso octo reges, quorum erunt tempora levia, & anni citati, & duo quidem ex ipsis perient.
21 Appropinquante autem tempore medio quatuor servabuntur in tempore, cum incipiet appropinquare tempus ejus ut finiatur: duo vero in finem servabuntur.
22 Et quoniam vidisti tria capita quiescentia,
23 Hæc est interpretatio: in novissimis ejus suscitabit Altissimus tria regna, & revocabit in ea multa, & dominabuntur terram:
24 Et qui habitant in ea, cum labore multo super omnes qui fuerunt ante hos. propter hoc ipsi vocati sunt capita aquilæ.
25 Isti enim erunt qui recapitulabunt impietates ejus, & qui perficient novissima ejus.
26 Et quoniam vidisti caput majus non apparens, hæc est interpretatio ejus: quoniam unus ex eis super lectum suum morietur, & tamen cum tormentis.
27 Nam duo qui perseveraverint, gladius eos comedet.
28 Unius enim gladius comedet qui cum eo: sed tamen hic gladio in novissimis cadet.
29 Et quoniam vidisti duas subalares trajicientes super caput quod est in dextera parte,
30 Hæc est interpretatio: hi sunt quos conservavit Altissimus in finem suum, hoc est regnum exile & turbationis plenum.
31 Sicut vidisti & leonem, quem vidisti de silva evigilantem, & rugientem, & loquentem ad aquilam, & arguentem eam, & injustitias ipsius, per omnes sermones ejus sicut audisti:
32 Hic est ventus quem servavit Altissimus in finem ad eos, & impietates ipsorum: & arguet illos, & incutiet coram ipsis discerptiones eorum.
33 Statuet enim eos in judicio vivos: & erit, cum arguerit eos, tunc corripiet eos.
34 Nam residuum populum meum liberabit cum miseria, qui salvati sunt super fines meos, & jucundabit eos quoadusque veniet finis, dies judicii, de quo locutus sum tibi ab initio.
35 Hoc somnium quod vidisti, & hæ interpretationes.
36 Tu ergo solus dignus fuisti scire Altissimi secretum hoc.
37 Scribe ergo omnia ista in libro quæ vidisti, & pone ea in loco abscondito.
38 Et docebis ea sapientes de populo tuo, quorum corda scis posse capere & servare secreta hæc.
39 Tu autem adhuc sustine hic alios dies septem, ut tibi ostendatur quidquid visum fuerit Altissimo ostendere tibi.
40 Et profectus est a me. Et factum est, cum audisset omnis populus quoniam pertransierunt septem dies, & ego non fuissem reversus in civitatem & congregavit se omnis à minimo usque ad maximum: & venit ad me, & dixerunt mihi dicentes:
41 Quid peccavimus tibi, & quid injuste egimus in te, quoniam derelinquens nos sedisti in loco hoc?
42 Tu enim nobis superes solus ex omnibus populis, sicut botrus de vinea, & sicut lucerna in loco obscuro, & sicut portus & navis salvata à tempestate.
43 Aut non sufficiunt nobis mala quæ contingunt?
44 Si ergo tu nos dereliqueris, quanto nobis erat melius si essemus succensi & nos cum incendio Sion?
45 Nec enim nos sumus meliores eorum qui ibi mortui sunt. Et ploraverunt voce magna. Et respondi ad eos, & dixi:
46 Confide Israel, & noli tristari tu domus Jacob.
47 Est enim memoria vestri coram Altissimo, & Fortis non est oblitus vestri in tentatione.
48 Ego enim non dereliqui vos, neque excessi a vobis: sed veni in hunc locum ut deprecarer pro desolatione Sion, ut quærerem misericordiam pro humilitate sanctificationis vestræ.
49 Et nunc ite unusquisque vestrum in domum suam, & ego veniam ad vos post dies istos.
50 Et profectus est populus, sicut dixi ei, in civitatem:
51 Ego autem sedi in campo septem diebus, sicut mihi mandavit: & manducabam de floribus solummodo agri, de herbis facta est esca mihi in diebus illis.

CAPUT XIII.

Altera visio Esdræ ostenditur cum ipsius interpretatione.

1 Et factum est post dies septem, & somniavi somnium nocte.
2 Et ecce de mari ventus exurgebat, ut conturbaret omnes fluctus ejus.
3 Et vidi, & ecce convalescebat ille homo cum millibus cœli: & ubi vultum suum vertebat ut consideraret, tremebant omnia quæ sub eo videbantur.
4 Et ubicumque exibat vox de ore ejus, ardescebant omnes qui audiebant voces ejus, sicut quiescit terra, quando senserit ignem.
5 Et vidi post hæc, & ecce congregabatur multitudo hominum, quorum non erat numerus, de quatuor ventis cœli, ut debellarent hominem qui ascenderat de mari.
6 Et vidi, & ecce sibimetipsi sculpserat montem magnum, & volavit super eum.
7 Ego autem quæsivi videre regionem vel locum unde sculptus esset mons, & non potui.
8 Et post hæc vidi, & ecce omnes qui congregati sunt ad eum, ut expugnarent eum, timebant valde, tamen audebant pugnare.

9 Et

9 Et ecce, ut vidit impetum multitudinis venientis, non levavit manum suam, neque frameam tenebat, neque aliquod vas bellicosum, nisi solummodo ut vidi,

10 Quoniam emisit de ore suo sicut flatum ignis, & de labiis ejus spiritus flammæ, & de lingua ejus emittebat scintillas & tempestates, & commista sunt omnia simul, hic flatus ignis, & spiritus flammæ, & multitudo tempestatis:

11 Et concidit super multitudinem in impetu, quæ præparata erat pugnare, & succendit omnes, ut subito nihil videretur de innumerabili multitudine, nisi solummodo pulvis, & fumi odor: & vidi, & extimui.

12 Et post hæc vidi ipsum hominem descendentem de monte, & vocantem ad se multitudinem aliam pacificam,

13 Et accedebat ad eum vultus hominum multorum, quorumdam gaudentium, quorumdam tristantium: aliqui vero alligati, aliqui adducentes ex eis qui offerebantur, & ægrotavi a multitudine pavoris, & expergefactus sum, & dixi,

14 Tu ab initio demonstrasti servo tuo mirabilia hæc, & dignum me habuisti ut susciperes deprecationem meam:

15 Et nunc demonstra mihi adhuc interpretationem somnii hujus.

16 Sicut enim existimo in sensu meo, væ qui derelicti fuerunt in diebus illis: & multo plus væ his qui non sunt derelicti.

17 Qui enim non sunt derelicti, tristes erant.

18 Intelligo nunc quæ sunt reposita in novissimis diebus, & occurrent eis, sed & his qui derelicti sunt.

19 Propter hoc venerunt enim in pericula magna, & necessitates multas, sicut ostendunt somnia hæc.

20 Attamen facilius est periclitantem venire in hunc, quam pertransire, sicut nubem a sæculo, & nunc videre quæ contingunt in novissimo. Et respondit ad me, & dixit:

21 Et visionis interpretationem dicam tibi: & de quibus locutus es adaperiam tibi.

22 Quoniam de his dixisti: qui derelicti sunt: hæc est interpretatio.

23 Qui aufert periculum illo tempore, hic se custodivit, qui in periculo inciderunt, hi sunt qui habent opera & fidem ad Fortissimum.

24 Scito ergo quoniam magis beatificati sunt qui derelicti, super eos qui mortui sunt.

25 Hæ interpretationes visionis, quia vidisti virum ascendentem de corde maris,

26 Ipse est quem conservat Altissimus multis temporibus, qui per semetipsum liberabit creaturam suam: & ipse disponet, qui derelicti sunt:

27 Et quoniam vidisti de ore ejus exire, ut spiritum, & ignem, & tempestatem:

28 Et quoniam non tenebat frameam, neque vas bellicosum: corrupit enim impetus ejus multitudinem, quæ venerat expugnare eum. hæc est interpretatio.

29 Ecce dies veniunt, quando incipiet Altissimus liberare eos qui super terram sunt:

30 Et veniet in excessu mentis super eos qui inhabitant terram.

31 Et alii alios cogitabunt debellare; civitas civitatem, & locus locum, & gens adversus gentem, & regnum adversus regnum.

32 Et erit, cum fient hæc: & contingent signa quæ ante ostendi tibi: & tunc revelabitur filius meus, quem vidisti, ut virum ascendentem.

33 Et erit quando audierint omnes gentes vocem ejus: & derelinquet unusquisque in regione sua bellum suum, quod habent ad alterutrum:

34 Et colligetur in unum multitudo innumerabilis, sicut volentes venire & expugnare eum.

35 Ipse autem stabit super cacumen montis Sion.

36 Sion autem veniet, & ostendetur omnibus parata & ædificata, sicut vidisti montem sculpi sine manibus.

37 Ipse autem filius meus arguet quæ adinvenerunt Gentes, impietates eorum has quæ tempestati appropinquaverunt propter mala cogitamenta eorum; & cruciamenta quibus incipient cruciari:

38 Quæ assimilatæ sunt flammæ, & perdet eos sine labore per legem quæ igni assimilata est.

39 Et quoniam vidisti eum colligentem ad se aliam multitudinem pacificam,

40 Hæ sunt decem tribus, quæ captivæ factæ sunt de terra sua in diebus Osee regis, quem captivum duxit Salmanasar rex Assyriorum: & transtulit eos trans flumen, & translati sunt in terram aliam.

41 Ipsi autem sibi dederunt consilium hoc, ut derelinquerent multitudinem gentium, & proficiscerentur in ulteriorem regionem, ubi nunquam inhabitavit genus humanum:

42 Vel ibi observare legitima sua, quæ non fuerant servantes in regione sua.

43 Per introitus autem angustos fluminis, Euphraten introierunt.

44 Fecit enim eis tunc Altissimus signa, & statuit venas fluminis usquequo transirent.

45 Per eam enim regionem erat via multa itineris, anni unius & dimidii: nam regio illa vocatur Arsareth.

46 Tunc inhabitaverunt ibi usque in novissimo tempore: & nunc iterum cum cœperint venire,

47 Iterum Altissimus statuet venas fluminis, ut possint transire: propter hæc vidisti multitudinem cum pace.

48 Sed & qui derelicti sunt de populo tuo, hi sunt qui inveniuntur intra terminum meum.

49 Factum erit ergo, quando incipiet perdere multitudinem earum, quæ collectæ sunt gentes, proteget eos qui superaverunt populum:

50 Et tunc ostendet eis multa plurima portenta.

51 Et dixi ego, Dominator Domine, hoc mihi ostende, propter quod vidi virum ascendentem de corde maris. Et dixit mihi,

52 Sicut non potes hæc vel scrutari, vel scire quæ sunt in profundo maris: sic non poterit quisque super terram videre filium meum, vel eos qui cum eo sunt, nisi in tempore diei.

53 Hæc est interpretatio somnii quod vidisti, & propter quod illuminatus es hic solus.

54 Dereliquisti enim tuam, & circa meam vacasti legem, & quæsisti.

55 Vitam enim tuam disposuisti in sapientia, & sensum tuum vocasti matrem:

56 Et propter hoc ostendi tibi merces apud Altissi-

Altiſſimum. erit enim poſt alios tres dies,ad te
alia loquar,& exponā tibi gravia & mirabilia.
57 Et profectus ſum , & tranſii in campum ,
multum glorificans & laudans Altiſſimum , de
mirabilibus quæ per tempus faciebat :
58 Et quoniam gubernat ipſum,& quę ſunt in
temporibus illata : & ſedi ibi tribus diebus.

CAPUT XIV.

Apparet Dominus Eſdræ in rubo , & futura quædam arcana revelat .

1 ET factum eſt tertia die, & ego ſedebam
ſub quercu .
2 Et ecce, vox exivit contra me de rubo , &
dixit : Eſdra,Eſdra Et dixi: Ecce ego Domine.
Et ſurrexi ſuper pedes meos . Et dixit ad me :
3 Revelans revelatus ſum ſuper rubum.& lo-
cutus ſum Moyſi quando populus meus ſervie-
bat in Ægypto ,
4 Et miſi eum , & eduxi populum meum de
Ægypto , & adduxi eum ſuper montem Sina ,
& detinebam eum apud me diebus multis .
5 Et enarravi ei mirabilia multa , & oſtendi
ei temporum ſecreta & finem , & præcepi ei ,
dicens :
6 Hęc in palā facies verba,& hęc abſcondes.
7 Et nunc tibi dico :
8 Signa quæ demonſtravi, & ſomnia,quæ vi-
diſti , & interpretationes quas tu vidiſti , in
corde tuo repone ea :
9 Tu enim recipieris ab omnibus , converte-
ris reſiduus cum conſilio meo & cum ſimilibus
tuis, uſquequo finiantur tempora .
10 Quoniam ſæculum perdidit juventutem
ſuam, & tempora appropinquant ſeneſcere .
11 Duodecim enim partibus diviſum eſt ſæ-
culum,& tranſierunt ejus decima & dimidium
decimæ partis .
12 Superſunt autem ejus poſt medium deci-
mæ partis .
13 Nunc ergo diſpone domum tuam , & cor-
ripe populum tuum , & conſolare humiles eo-
rum, & renuntia jam corruptelæ ,
14 Et dimitte abs te mortales cogitationes ,
& projice abs te pondera humana , & exue te
jam infirmam naturam , & repone in unam
partem moleſtiſſima tibi cogitamenta & feſti-
na tranſmigrare a temporibus his :
15 Quæ enim vidiſti nunc contigiſſe mala ,
iterum horum deteriora facient :
16 Quantum enim invalidum fiet ſæculum à
ſenectute , tantum multiplicabuntur ſuper in-
habitantes mala .
17 Prolongavit enim ſe magis veritas, & ap-
propinquavit mendacium . Jam enim feſtinat
venire, quam vidiſti viſionem .
18 Et reſpondi, & dixi coram te Domine :
19 Ecce enim ego abibo,ſicut præcepiſti mi-
hi,& corripiam præſentem populum. Qui au-
tem iterum nati fuerint, quis commonebit ?
20 Poſitum eſt ergo ſæculum in tenebris , &
qui inhabitant in eo ſine lumine .
21 Quoniam lex tua incenſa eſt,propter quod
nemo ſcit quæ à te facta ſunt,vel quę incipient
opera .
22 Si enim inveni in te gratiam , immitte in
me Spiritum ſanctū, & ſcribam omne quod fa-
ctum eſt in ſæculo ab initio, quæ erant in lege
tua ſcripta,ut poſſint homines invenire ſemitā,
& qui voluerint vivere in noviſſimis , vivant .
23 Et reſpondit ad me,& dixit : Vadens con-
grega populum , & dices ad eos , ut non quæ-
rant te diebus quadraginta .
24 Tu autem præpara tibi buxos multos , &
accipe tecum Saream , Dabriam , Salemiam ,
Echanum, & Aſiel,quinque hos qui parati ſunt
ad ſcribendum velociter .
25 Et venias huc , & ego accendam in corde
tuo lucernam intellectus, quæ non extinguetur
quoaduſque finiantur quæ incipies ſcribere .
26 Et tunc perfectis quædam palam facies ,
quædam ſapientibus abſconſe trades . in cra-
ſtinum enim hac hora incipies ſcribere .
27 Et profectus ſum , ſicut mihi præcepit , &
congregavi omnem populum, & dixi :
28 Audi Iſrael verba hæc :
29 Peregrinati ſunt patres noſtri ab initio in
Ægypto, & liberati ſunt inde :
30 Et acceperunt legē vitæ, quam non cuſto-
dierunt,quam & vos poſt eos tranſgreſſi eſtis :
31 Et data eſt vobis terra in ſortē,& terra Siō,
& patres veſtri,& vos iniquitatē feciſtis,& non
ſervaſtis vias quas præcepit vobis Altiſſimus :
32 Et juſtus judex cum ſit, abſtulit à vobis in
tempore quod donaverat .
33 Et nunc vos hic eſtis , & fratres veſtri in-
trorſum veſtrum ſunt .
34 Si ergo imperaveritis ſenſui veſtro,& eru-
dieritis cor veſtrum, vivi conſervati eritis, &
poſt mortem miſericordiam conſequemini .
35 Judicium enim poſt mortem veniet,quan-
do iterum reviviſcemus : & tunc juſtorum no-
mina parebunt,& impiorum facta oſtendētur .
36 Ad me igitur nemo accedat nunc , neque
requirat me uſque dies quadraginta .
37 Et accepi quinq; viros,ſicut mādavit mihi,
& profecti ſumus in campum,& manſimus ibi.
38 Et factus ſum in craſtinum , & ecce vox
vocavit me dicens : Eſdra aperi os tuum , &
bibe quo te potavero .
39 Et aperui os meum , & ecce calix plenus
porrigebatur mihi . Hoc erat plenum ſicut
aqua : color autem ejus ut ignis ſimilis .
40 Et accepi,& bibi : & in eo cum bibiſſem,
cor meum cruciabatur intellectu , & in pectus
meum increſcebat ſapientia . Nam ſpiritus
meus conſervabatur memoria .
41 Et apertum eſt os meum , & non eſt clau-
ſum amplius .
42 Altiſſimus dedit intellectum quinque vi-
ris , & ſcripſerunt quæ dicebantur exceſſiones
noctis, quas non ſciebant .
43 Nocte autē manducabant panē,ego autem
per diem loquebar,& per noctē non tacebam .
44 Scripti ſunt autem per quadraginta dies li-
bri ducenti quatuor .
45 Et factū eſt cū compleviſſent quadraginta
dies,locutus eſt Altiſſimus,dicens : Priora quæ
ſcripſiſti,in palā pone,& legāt digni & indigni.
46 Noviſſimos autem ſeptuaginta conſerva-
bis,ut tradas eos ſapientibus de populo tuo .
47 In his enim eſt vena intellectus,& ſapien-
tiæ fons, & ſcientiæ flumen. Et feci ſic .

CAPUT XV.

Prædicuntur multa calamitates ſæculo superventuræ .

1 ECce loquere in aures plebis meæ ſermo-
nes prophetiæ , quos immiſero in os
tuum,dicit Dominus .

2 Et fac ut in charta scribantur, quoniam fideles & veri sunt.
3 Ne timeas a cogitationibus adversum te, nec turbent te incredulitates dicentium.
4 Quoniam omnis incredulus in incredulitate sua morietur.
5 Ecce ego induco, dicit Dominus, super orbem terrarum arma, gladium, & famem, & mortem, & interitum:
6 Propter quod superpolluit iniquitas omnem terram, & adimpleta sunt opera nociva illorum.
7 Propterea dicit Dominus:
8 Jam non silebo de impietatibus eorum quæ irreligiose agunt, nec sustinebo in his quæ inique exercent. ecce sanguis innoxius & justus clamat ad me, & animæ justorum clamant perseveranter.
9 Vindicans vindicabo illos, dicit Dominus, & accipiam omnem sanguinem innoxium ex illis ad me.
10 Ecce populus meus quasi grex ad occisionem ducitur, jam non patiar illum habitare in terra Ægypti.
11 Sed educam eum in manu potenti & brachio excelso, & percutiam plaga sicut prius, & corrumpam omnem terram ejus.
12 Lugebit Ægyptus, & fundamenta ejus plaga verberata, & castigatione quas inducet ei Deus.
13 Lugebunt cultores operantes terram, quoniam deficient semina eorum ab uredine, & grandine, & a sidere terribili.
14 Væ sæculo, & qui habitant in eo:
15 Quia appropinquavit gladius & contritio eorum, & exurget gens contra gentem ad pugnam, & rhomphæa in manibus eorum.
16 Erit enim inconstabilitio hominibus, & alii aliis invalescentes non curabunt regem suum, & principes viæ gestorum suorum in potentia sua.
17 Concupiscet enim homo in civitatem ire, & non poterit.
18 Propter superbiam enim eorum civitates turbabuntur, domus exterentur, homines metuent.
19 Non miserebitur homo proximum suum, ad irritum faciendum domos eorum in gladium, ad diripiendas substantias eorum, propter famem panis & tribulationem multam.
20 Ecce, ego convoco, dicit Deus, omnes reges terræ ad me verendum, qui sunt ab Oriente, & ab Austro, & ab Euro, & a Libano, ad convertendos in se, & reddere quæ dederunt illis.
21 Sicut faciunt usque hodie electis meis, sic faciam & reddam in sinu eorum. Hæc dicit Dominus Deus:
22 Non parcet dextera mea super peccatores, nec cessabit rhomphæa super effundentes sanguinem innoxium super terram.
23 Exiit ignis ab ira ejus & devoravit fundamenta terræ, & peccatores quasi stramen incensum.
24 Væ eis qui peccant, & non observant mandata mea, dicit Dominus.
25 Non parcam illis. Discedite filii a potestate. Nolite contaminare sanctificationem meā,
26 Quoniam novit Dominus omnes qui delinquunt in illum; propterea tradidit eos in mortem, & in occisionem.
27 Jam enim venerunt super orbem terrarum mala, & manebitis in illis. non enim liberabit vos Deus, propter quod peccastis in eum.
28 Ecce visio horribilis, & facies illius ab Oriente.
29 Et exient nationes draconum Arabum in curribus multis, & sicut flatus, eorum numerus fertur super terram, ut jam timeant & trepident omnes qui illos audient.
30 Carmonii insanientes in ira, & exient ut apri de silva, & advenient in virtute magna, & constabunt in pugnam cum illis, & vastabunt portionem terræ Assyriorum.
31 Et post hæc supervalescent dracones nativitatis suæ memores, & convertent se conspirantes in virtute magna ad persequendos eos.
32 Isti turbabuntur & silebunt in virtute illorum, & convertent pedes suos in fugam,
33 Et a territorio Assyriorum subsessor obsidebit eos, & consumet unum ex illis, & erit timor & tremor in exercitu illorum, & contentio in reges ipsorum.
34 Ecce nubes ab oriente & septemtrione usque ad meridianum, & facies earum horrida valde, plena iræ & procellæ,
35 Et collident se invicem, & collident sidus copiosum super terram & sidus illorum, & erit sanguis a gladio usque ad ventrem,
36 Et fimus hominis usque ad substramen cameli, & erit timor & tremor multus super terram.
37 Et horrebunt qui videbunt iram illam, & tremor apprehendet illos: & post hæc movebuntur nimbi copiosi
38 A meridiano & septemtrione, & portio alia ab occidente:
39 Et superinvalescent venti ab oriente, & recludent eam, & nubem quam suscitavit in ira & sidus ad faciendam exterritationem ad orientalem ventum & occidentem violabitur:
40 Et exaltabuntur nubes magnæ & validæ plenæ iræ, & sidus, ut exterreant omnem terram, & inhabitantes eam, & infundent super omnem locum altum & eminentem sidus terribile,
41 Ignem & grandinem, & rhomphæas volantes, & aquas multas, ut etiam impleantur omnes campi, & omnes rivi plenitudine aquarum multarum.
42 Et demolientur civitates, & muros, & montes, & colles, & ligna silvarum, & fœnum pratorum, & frumenta eorum.
43 Et transibunt constantes usque ad Babylonem, & exterent eam:
44 Convenient ad ipsam, & circuibunt eam, & effundent sidus, & omnem iram super eam, & subibit pulvis & fumus usque in cœlum, & omnes in circuitu lugebunt eam:
45 Et qui sub ea remanserint, servient his qui exterruerunt.
46 Et tu Asia concors in spem Babylonis, & gloria personæ ejus,
47 Væ tibi misera propter quod assimilasti ei, & ornasti filias tuas in fornicatione, ad placendum & gloriandum in amatoribus tuis, qui tecum cupierunt semper fornicari.

48 Odi-

48 Odidisem imitata es in omnibus operibus ejus,& in adinventionibus ejus: propterea dicit Deus,
49 Immittam tibi mala, viduitatem, paupertatem,& famem, & gladium, & pestem, ad devastandas domos tuas a violatione, & morte, & gloria virtutis tuæ.
50 Sicut flos siccabitur, cum exurget ardor qui emissus est super te,
51 Infirmaberis ut paupercula plagata & castigata a mulieribus, ut non possint te suscipere potentes & amatores.
52 Nuquid ego sic zelabor te, dicit Dominus,
53 Nisi occidisses electos meos in omni tempore, exaltans percussionem manuum, & dicens super mortem eorum, cum inebriata esses,
54 Exorna speciem vultus tui?
55 Merces fornicationis tuæ in sinu tuo, propter hoc redditionem accipies.
56 Sicut facies electis meis, dicit Dominus, sic faciet tibi Deus, & tradet te in malum.
57 Et nati tui fame interient: & tu rhomphæa cades, & civitates tuæ contérentur, & omnes tui in campo gladio cadent.
58 Et qui sunt in montibus, fame peribunt, & manducabunt carnes suas, & sanguinem bibent, a fame panis & siti aquæ.
59 Infelix per maria venies, & rursum accipies mala.
60 Et in transitu allident civitatem occisam, & exterent aliquam portionem terræ tuæ, & partem gloriæ tuæ exterminabunt, rursum revertentes ad Babylonem subversam.
61 Et demolita eris illis pro stipula, & ipsi erunt tibi ignis:
62 Et devorabunt te,& civitates tuas, terram tuam,& montes tuos, omnes silvas tuas, & lignum fructiferum igni comburent.
63 Filios tuos captivos ducent, & censum tuum in prædam habebunt, & gloriam faciei tuæ exterminabunt.

CAPUT XVI.

Horrenda universo orbi desolatio in fine futura.

1 VÆ tibi Babylon & Asia, væ tibi Ægypte & Syria.
2 Præcingite vos saccis & ciliciis, & plangite filios vestros, & dolete: quoniam appropinquavit contritio vestra.
3 Immissus est vobis gladius, & quis est qui avertat illum?
4 Immissus est in vobis ignis, & quis est qui extinguat illum?
5 Immissa sunt vobis mala,& quis est qui repellat ea?
6 Numquid repellet aliquis leonem esurientem in silva, aut extinguet ignem in stipula, mox quando cœperit ardere?
7 Numquid repellet aliquis sagittam à sagittario forti missam?
8 Dominus fortis immittit mala, & quis est qui repellat ea?
9 Exiit ignis ex iracundia ejus,& quis est qui extinguat eum?
10 Coruscabit,& quis non timebit? Tonabit, & quis non pavebit?
11 Dominus comminabitur, & quis non funditus conteretur à facie ipsius?
12 Terra tremuit & fundamenta ejus, mare fluctuat de profundo, & fluctus ejus disturbabuntur,& pisces ejus a facie Domini, & à gloria virtutis ejus:
13 Quoniam fortis dextera ejus quæ arcum tendit: sagittæ ejus acutæ quæ ab ipso mittuntur, non deficient, cum cœperint mitti in fines terræ.
14 Ecce mittuntur mala, & non revertentur, donec veniant super terram.
15 Ignis succenditur, & non extinguetur, donec consumat fundamenta terræ.
16 Quemadmodum non redit sagitta missa à valido sagittario, sic non revertentur mala quæ missa fuerint in terram.
17 Væ mihi, væ mihi: quis me liberabit in illis diebus?
18 Initium dolorum & multi gemitus, initium famis & multi interitus, initium bellorum & formidabunt potestates, initium malorum & trepidabunt omnes.
19 In his quid faciam, cum venerint mala?
20 Ecce fames & plaga & tribulatio, & angustia, missa sunt flagella in emendatione,
21 Et in his omnibus se non convertent ab iniquitatibus suis, neque flagellorum memores erunt semper.
22 Ecce, erit annonæ vilitas super terram, sic ut putent sibi esse directam pacem, & tunc germinabunt mala super terram, gladius, fames, & magna confusio.
23 A fame enim plurimi qui inhabitant terram interient, & gladius perdet ceteros qui superaverint a fame,
24 Et mortui sicut stercora projicientur, & non erit qui consoletur eos. Derelinquetur enim terra deserta,& civitates ejus dejicientur.
25 Non derelinquetur qui colat terram, & qui seminet eam.
26 Ligna dabunt fructus,& quis vindemiabit illa?
27 Uva matura fiet, & quis calcabit illam? erit enim locis magna desertio.
28 Cupiet enim homo hominem videre, vel vocem ejus audire.
29 Relinquentur enim de civitate decem & duo de agro, qui absconderint se in densis nemoribus, & scissuris petrarum:
30 Quemadmodum derelinquuntur in oliveto & singulis arboribus tres aut quatuor olivæ,
31 At sicut in vinea vindemiata racemi relinquuntur ab his qui diligenter vineam scrutantur:
32 Sic relinquentur in diebus illis tres aut quatuor ab scrutantibus domos eorum in rhomphæa.
33 Et relinquetur terra deserta, & agri ejus inveterabunt, & viæ ejus & omnes semitæ ejus germinabunt spinas, eo quod non transient homines per eam.
34 Lugebunt virgines non habentes sponsos, lugebunt mulieres non habentes viros, lugebunt filiæ earum non habentes adjutorium:
35 Sponsi earum in bello consumentur,& viri earum in fame exterentur.
36 Audite vero ista, & cognoscite ea servi Domini.
37 Ecce verbum Domini, excipite illud: ne diis credatis de quibus dicit Dominus.
38 Ecce appropinquant mala,& non tardant.

39 Quemadmodum prægnans cum parit in nono mense filium suum, appropinquante hora partus ejus, ante horas duas vel tres, dolores circumeunt ventrem ejus, & prodeunte infante de ventre, non tardabunt uno puncto:

40 Sic non morabuntur mala ad prodeundum super terram, & sæculum gemet, & dolores circumtenebunt illud.

41 Audite verbum, plebs mea: parate vos in pugnam, & in malis sic estote, quasi advenæ terræ.

42 Qui vendit, quasi qui fugiat: & qui emit, quasi qui perditurus.

43 Qui mercatur, quasi qui fructum non capiat: & qui ædificat quasi non habitaturus.

44 Qui seminat, quasi qui non metet: sic & qui vineam putat, quasi non vindemiaturus.

45 Qui nubunt, sic quasi filios non facturi: & qui non nubunt, sic quasi vidui.

46 Propter quod qui laborant, sine causa laborant:

47 Fructus enim illorum alienigenæ metent, & substantiam illorum rapient, & domos evertent, & filios eorum captivabunt, quia in captivitate & fame generant natos suos.

48 Et qui negotiantur in rapina, quantum diu exornant civitates & domos suas, & possessiones & personas suas,

49 Tanto magis adzelabor eos super peccata sua, dicit Dominus.

50 Quomodo zelatur fornicaria mulierem idoneam & bonam valde,

51 Sic zelabitur justitia iniquitatem cum exornat se, & accusat eam in facie, cum venerit qui defendat exquirentem omne peccatum super terram.

52 Propterea nolite similari ei, nec operibus ejus:

53 Quoniam adhuc pusillum, & tolletur iniquitas a terra, & justitia regnabit in vos.

54 Non dicat peccator se non peccasse: quoniam carbones ignis comburet super caput ejus, qui dicit. Non peccavi coram Domino Deo & gloria ipsius.

55 Ecce Dominus cognoscet omnia opera hominum, & adinventiones illorum, & cogitationes illorum, & corda illorum.

56 Dixit enim: Fiat terra, & facta est; fiat cœlum, & factum est.

57 Et in verbo illius stellæ fundatæ sunt, & novit numerum stellarum.

58 Qui scrutatur abyssum, & thesauros illarum: qui mensus est mare, & conceptum ejus.

59 Qui conclusit mare in medio aquarum, & suspendit terram super aquas verbo suo.

60 Qui extendit cœlum quasi cameram, super aquas fundavit eum.

61 Qui posuit in deserto fontes aquarum, & super verticem montium lacus ad emittendum flumina ab eminenti petra, ut potaret terram.

62 Qui finxit hominem, & posuit cor suum in medio corporis, & misit ei spiritum, vitam & intellectum,

63 Et spiramen Dei omnipotentis qui fecit omnia, & scrutinat omnia abscondita in absconsis terræ.

64 Hic novit adinventionem vestram, & quæ cogitatis in cordibus vestris, peccantes & volentes occultare peccata vestra.

65 Propter quod Dominus scrutinando scrutinavit omnia opera vestra, & traducet vos omnes,

66 Et vos confusi eritis cum processerint peccata vestra coram hominibus, & iniquitates erunt, quæ accusatores stabunt in die illo.

67 Quid facietis? aut quomodo abscondetis peccata vestra coram Deo & angelis ejus?

68 Ecce judex Deus, timete eum. Desinite à peccatis vestris, & obliviscamini iniquitates vestras jam agere eas in sempiterno, & Deus educet vos, & liberabit de omni tribulatione.

69 Ecce enim incenditur ardor super vos turbæ copiosæ, & rapient quosdam ex vobis, & cibabunt idolis occisos:

70 Et qui consenserint eis, erunt illis in derisum, & in improperium, & in conculcationem.

71 Erit enim locis locus, & in vicinas civitates exurrectio multa super timentes Dominum.

72 Erunt quasi insani nemini parcentes, ad diripiendum & devastandum adhuc timentes Dominum:

73 Quia devastabunt & diripient substantias, & de domibus suis eos ejicient.

74 Tunc parebit probatio electorum meorum, ut aurum quod probatur ab igne.

75 Audite dilecti mei, dicit Dominus: Ecce adsunt dies tribulationis, & de his liberabo vos.

76 Ne timeatis, nec hæsitetis, quoniam Deus dux vester est.

77 Et qui servat mandata & præcepta mea, dicit Dominus Deus, ne præponderent vos peccata vestra, ne superelevent se iniquitates vestræ.

78 Væ qui constringuntur à peccatis suis, & obteguntur ab iniquitatibus suis, quemadmodum ager constringitur à silva, & spinis tegitur semita ejus per quam non transit homo, & excluditur, & mittitur ad devorationem ignis.

FINIS.

INDEX

INDEX TESTIMONIORVM A CHRISTO ET APOSTOLIS

In novo Testamento citatorum ex veteri.

Quæ huc in id congesta sunt, ut pii lectores nativam quorundam intelligentiam, quæ ab ipso Christo vero interprete, & spiritu ejus per Apostolos sit tradita, assequantur, perspicianque in quem usum ea Apostoli & Evangelistæ adduxerint.

GENESIS.

EXODUS.

LEVIT.

NUMERI.

DEUTER.

6 c Non tentabis Dominum Deum tuum Matth.4.b Lucæ 4.b.

8 a Non in ſolo pane vivit homo Matth.4.a Lucæ 4.a

10 d Deus perſonam hominis non accipit Gal.2.b

18 c Prophetam ſuſcitabit vobis Dominus Deus Actor.3.d 7.c

19 d In ore duorum vel trium teſtium ſtabit omne verbum Matth.18.b Ioan.8.e 2.Cor.13.a

19 d Oculum pro oculo, dentem pro dente Matth.5.f

21 d Maledictus omnis qui pendet in ligno Gal.3.b

25 b Non alligabis os bovi trituranti 1.Cor.9.a 1.Tim.5.c

25 b Si quis mortuus fuerit non habens filium Matt.21.c Marc.12.b Lucæ 20 c

27 d Maledictus omnis qui non permanſerit in omnibus, &c. Gal.3.b

30 c Quis aſcendet in cœlum? Rom.10.b

30 c Prope eſt verbum in ore tuo, & in corde tuo Rom.10.b

32 c Ego ad æmulationem vos adducam in non gentem, &c. Rom.10.d

32 c Mihi vindictam, ego retribuam Roman.12.d

J O S U E.

1 a Non te deſeram, neque derelinquam Heb.13.a

R E G. I I.

7 c Ego ero illi in patrem, & ipſe erit mihi in filium Heb.1.b

R E G. I I I.

19 b Domine, prophetas tuos occiderunt, &c. Rom.11.a

19 b Reliqui mihi ſeptem millia virorum Rom.11.a

I O B.

5 c Comprehendam ſapientes in aſtutia eorum 1.Cor.3.d

L I B E R P S A L M.

2 a Quare fremuerunt gentes Act.4.c

2 b Filius meus es tu, ego hodie genui te Actor.13.c Hebr.1.b.5.b

2 c Reges eos in virga ferrea Apocal.2.g 19.c

4 b Iraſcimini, & nolite peccare Eph.4.f

5 c Sepulchrum patens eſt guttur eorum Roman.3.b

6 c Diſcedite à me, omnes qui operamini iniquitatem Matt.7.d 25.d Lucæ 13.f

8 b Ex ore infantium, & lactentium, &c. Matth.21.b

8 c Quid eſt homo quod memor es ejus? Heb.2.a

8 c Omnia ſubjecit ſub pedibus ejus, 1.Cor.15.d

9 c Quorum os maledictione & amaritudine plenum eſt Rom.3.c

13 a Non eſt juſtus quiſquam, non eſt intelligens Rom.3.b

13 b Veloces pedes eorum ad effundendum ſanguinem Rom.3.c

15 c Providebam Dominum in conſpectu &c. Act.2.d

15 d Non dabis ſanctum tuum videre corruptionem Actor.2 c 13.e

17 a Ego ero fidens in eum Heb.2.e

17 g Propterea confitebor tibi in Gentibus Domine Rom.15.b

18 a Et quidem in omnem terram exivit ſonus eorum Rom.10.d

21 a Eli, eli, lamma ſabacthani Matth.27.e Marc.15.c

21 c Diviſerunt ſibi veſtimenta mea Matth.27.d Joan.19.e

21 c Nuntiabo nomen tuum fratribus meis Heb.2.c

23 a Domini eſt terra & plenitudo ejus 1.Cor.10.f

24 c Odio habuerunt me gratis Joan.15.d

30 a In manus tuas commendo ſpiritum meum Luc.23.f

31 a Beati quorum remiſſæ ſunt iniquitates Rom.4.a

33 c Qui enim vult vitam diligere, & dies videre bonos 1.Petr.3.b

39 b Hoſtiam & oblationem noluiſti Hebr.10.b

40 c Qui manducat meum panem Joann.13.b

43 d Propter te mortificamur tota die Rom.8.g

44 b Thronus tuus Deus in ſæculum ſæculi Heb.1.c

50 a Ut juſtificeris in ſermonibus tuis Rom.3.a

54 d Jacta ſuper Dominum curam tuam 1.Pet.5.b

61 d Unuſquiſque autem propriam mercedem accipiet 1.Cor.3.b

67 d Aſcendens in altum, captivam duxit captivitatem Eph.4.b

68 b Zelus domus tuæ comedit me Joann.2.d

68 b Improperia improperantium tibi ceciderunt ſuper me Rom.15.a

68 c Fiat menſa eorum coram ipſis in laqueum Rom.11.b

68 c Fiat commoratio eorum deſerta Actor.1.d

68 e In ſiti mea potaverunt me aceto Joann.19 f

77 a Aperiam in parabolis os meum Matth.13.e

77 c Panem cœli dedit eis Joan.6.d

81 b Ego dixi, dij eſtis Joan.10.g

88 d Inveni David ſervum meum Actor.13.d

90 c Angelis ſuis mandavit de te Matth.4.a Lucæ 4.b

93 b Dominus novit cogitationes ſapientum, quoniam vanæ ſunt 1.Cor.3.d

94 c Hodie ſi vocem ejus audieritis Heb.3.b

94 d Sicut juravi in ira mea Heb.4.a

96 d Et adorent eum omnes angeli ejus Hebr.1.c

101 d Tu in principio Domine terram fundaſti Heb.1.c

103 a Qui facit angelos ſuos ſpiritus Heb.1.c

108 b Et epiſcopatum ejus accipiat alter Act.1.d

109 a Dixit Dominus Domino meo Matt.22.d Luc 20.g Actor.2.f.

109 a Sede a dextris meis Heb.1.d

109 a Donec ponam inimicos tuus ſcabellum, &c.

lum, &c. Hebr.1.d.1. Cor.15. d.

109 b Tu es ſacerdos in æternum Heb. 5.b.7.c.

109 b Juravit Dominus & non pœnitebit eum Heb.7.c.

111 b Diſperſit, dedit pauperibus 2.Cor.9.c.

115 a Credidi, propter quod locutus ſum 2. Cor.4.c.

115 a Omnis homo mendax Rom.5.a.

116 a Laudate Dñm omnes gentes Rom.15.c.

117 a Dominus mihi adjutor non timebo quid faciat mihi homo Heb.13.b.

117 a Lapidem quem reprobaverunt ædificantes Matth.21.d.Marci 12.a. Actor.4.b.1. Petr.2.b.

117 d Hoſanna filio David Matth.21.b.

131 c De fructu ventris tui ponam ſuper ſedem tuam. Act.2.e.

139 a Venenum aſpidum ſub labiis eorum Rom.3.b.

PROVERB.

3 a Nolite eſſe prudentes apud voſmetipſos Rom.12.d.

3 b Fili mi, noli negligere diſciplinam Domini, &c. Heb.12.b.

3 Quem diligit Dominus corripit, &c.Hebr. 12.b.Apocal.3.d.

10 b Charitas operit multitudinem peccatorum 1.Petr.4.b.

17 c Videte, ne quis malum pro malo alicui reddat 1.Theſſ.5.d.1.Petr.3.b.

20 c Qui maledixerit patri vel matri Matth. 15.a.Marc.7.b.

25 c Si eſurierit inimicus tuus; ciba illum Rom. 12.d.

26 b Canis reverſus ad vomitum 2.Pet.2.d.

ISAIAS.

1 c Niſi Dominus ſabaoth reliquiſſet nobis ſemen Rom.9.f.

5 d Homo plantavit vineam Matth. 21. b. Lucæ 20.b.Marc.12.a.

6 a Sanctus, ſanctus, ſanctus Dominus Deus ſabaoth Apoc.4.c.

6 c Auditu audietis, & non intelligetis Matth.13.b. Marc.4.b. Lucæ 8.b. Actor. 28.f.Joan.12.f.Rom. 11.b.

7 e Ecce virgo in utero habebit Mat.1.d.

8 d Ecce ego & pueri mei quos dedit mihi Deus Heb.2.d.

9 a Terra Zabulon & Terra Nepthali Matth. 4. c.

10 e Si fuerit numerus filiorum Iſrael tamquam arena maris Rom.9.f.

11 a Revelabitur ille iniquus quem Dominus interficiet ſpiritu oris ſui 2.Theſ.2.c.

11 c Erit radix Jeſſe Rom.15.c.Act.13.d.

21 e Cecidit, cecidit Babylon illa magna Apoc.14.b.

22 d Manducemus & bibamus, cras enim moriemur 1.Cor.15.e.

22 f Hæc dicit ſanctus & verus qui habet clavem David Apoc.3.b.

25 c Abſterget Dominus omnem lacrymam ab oculis, &c. Apoc.7.d.21.b.

28 c Quoniam in aliis linguis & labiis aliis loquar populo huic 1.Cor.14.d.

28 d Ecce pono in Sion lapidem offenſionis Rom.9.g.1.Pet.2.b.Actor.4.b.

29 d Populus hic labiis me honorat Matt.15. a.Marc.7.b.

29 e Perdam ſapientiam ſapientum, & prudentiam, &c. 1.Cor.1.c.

33 c Ubi ſapiens? ubi ſcriba? ubi inquiſitor hujus ſæculi? 1.Cor.1.c.

40 a Vox clamantis in deſerto Matth. 3. a. Marc.1.a.Luc.3.a.Joan.1.c.

40 b Omnis caro fœnum 1.Pet.1.d.Jac.1.d.

40 d Quis enim cognovit ſenſum Domini, aut quis inſtruxit eum? 1.Cor.2.d.

40 d Quis enim cognovit ſenſum Domini, aut quis conſiliarius ejus fuit? Rom.11.d.

41 b 44 a Ego ſum primus & noviſſimus Apoc. 1.d.& 22.c.

42 a Ecce puer meus quem elegi Matt.12.b.

43 d Ecce nova facio omnia Apocal. 21.b. 2.Cor.5.d.

45 b Numquid dicit figmentum ei qui ſe, &c. Rom.9.d.

45 d Vivo ego, dicit Dominus, quoniam mihi flectetur omne genus Rom.14.b.

49 b Poſui te in lucem Gentium Act.13.g.

49 c Tempore accepto exaudivi te, &c. 2.Cor.6.a.

49 e Non eſurient neque ſitient amplius Apoc.7.d.

50 b Tunc expuerunt in faciem ejus Mat.26.g.

52 b Quam ſpecioſi pedes evangelizantium pacem, Rom.10.c.

52 d Propter quod exite de medio eorum, & ſeparamini, &c. 2.Cor.6.d.

52 d Nomen Dei per vos blaſphematur Rom. 2. d.

52 d Quibus non eſt annuntiatum de eo, videbunt Rom.13.e.

53 a Domine, quis credidit auditui noſtro? Rom.10.c.Joan.12.f.

53 b Ipſe infirmitates noſtras accepit Matth. 8. c.

53 c Tamquam ovis ad occiſionem Act. 8. f.

53 d Et cum iniquis reputatus eſt Marc.15.c. Luc.22.d.

53 e Qui peccatum non fecit, nec inventus eſt dolus 1.Pet.2.d.1.Joan.3.a.

53 e Qui peccata noſtra pertulit in corpore 1.Pet.2.d.

54 a Lætare ſterilis quæ non paris Gal. 4.d.

54 c Et erunt omnes docibiles Dei Joan.6.e.

55 a Et qui ſitit, veniat: & qui vult, accipiat aquam vitæ gratis Apoc.22.d.

55 b Dabo vobis ſancta David fidelia Actor. 13. e.

56 c Domus mea domus orationis vocabitur Matth.21.b.Marc.11.c.Luc.19.g.

59 b Contritio & infelicitas in viis eorum Rom.3.c.

59 c Galeam ſalutis aſſumite Epheſ. 6. c. 1.Theſ.5.b.

59 d Veniet ex Sion qui eripiat & avertat impietatem à Jacob Rom.11.d.

60 c Et portæ ejus non claudentur per diem Apoc.21.g.

60 d Et civitas non eget ſole neque luna Apoc.21.g.

60 d Nox ultra non erit Apoc.22.a.

61 a Spiritus Domini ſuper me Lucæ 4.c.

62 d Dicite filiæ Sion, Ecce rex tuus venit Matt.21.a.

64 b Quod oculus non vidit, nec auris audivit, &c. 1.Cor.2.b.

65 a Inventus ſum à non quærentibus me Rom.10.d.

65 a Tota die expandi manus meas ad populum non credentem Rom.10.d.

65 c Novos vero cælos, & novam terram 2. Pet.3.c.Apoc.21.a.

66 a Cælum mihi ſedes eſt Act.7.f.

66 g Ubi vermis eorum nõ moritur Marc.9.g.

J E R E M.

7 b Vos autem feciſtis illam ſpeluncam latronum Matth. 21.b. Marc.1.11.c. Luc. 19.g.

9 g Qui gloriatur, in Domino glorietur 1.Cor.1.d.2.Cor.10.d.

10 a Quis non timebit te Domine? Apocal. 15.b.

17 d Ego ſum ſerutãs renes & corda Apoc.2.f.

31 c Vox in Rama audita eſt Matth.2.d.

31 a Ero vobis in patrem, & vos eritis mihi in filios 2.Cor.6.d.

31 e Ecce dies venient, dicit Dominus, & conſummabo ſuper domum Iſrael & ſuper domum Juda teſtamentum novum Hebr.8.c.

31 f Hoc autem teſtamentum quod teſtabor ad illos, &c. dabo leges meas in cordibus eorum Heb.10.c.

51 a Cecidit cecidit Babylon magna Apoc. 18.a.

E Z E C H.

3 a Accipe librum, & devora illum Apoc. 10.d.

20 b Qui fecerit homo vivet in ea Rom.10.b.

32 b Sol obſcurabitur, & Luna non dabit lumen ſuum Matth.24.c.

36 e Nomen Dei per vos blaſphematur inter Gentes Rom.2.d.

D A N I E L.

9 g Cum videritis abominationem deſolationis quæ dicta eſt á Daniele propheta Matth.24.b.Marc.13.b.Lucæ 21.d.

O S E E.

1 d Et erit in loco ubi dictum eſt eis, Non plebs mea vos, &c. Rom.9.e.

2 d Vocabo nõ plebem meam, plebem meam Rom.9.e.1.Pet.2.b.

6 c Miſericordiam volo & non ſacrificium Matth.9. b.12.a.

10 b Tunc incipient dicere montibus, Cadite ſuper nos: & collibus, Operite nos, Luc.23.d.

11 a Ex Ægypto vocavi filium meum Matth. 2.e.

d Abſorpta eſt mors in victoria 1.Cor.15.g

J O E L.

2 g Et erit in noviſſimis diebus, dicit Dominus, effundam de Spiritu meo Act.2.c.

2 g Omnis enim quicumque invocaverit nomen Domini, ſalvus erit Rom.10.c.

A M O S.

5 g Numquid victimas & hoſtias obtuliſtis mihi Actor.7.e.

6 Væ vobis divitibus Luc.6.d.

9 e Poſt hæc revertar, & reædificabo tabernaculum David Actor.15.c.

J O N A S.

1 a Sicut fuit Jonas in ventre ceti tribus diebus & tribus noctibus Matth.12.c.Luc. 11.d.

3 b Pœnitentiam egerunt in prædicatione Jonæ Matt.12.c.Luc.11.d.

M I C H Æ.

5 a Et tu Bethlehem terra Juda Matth.2.a.

7 b Veni ſeparare hominem adverſus patrem ſuum, & filiam adverſus matrem Matt. 10.d.Luc.12.g.

A G G Æ.

2 b Adhuc ſemel, & ego movebo non ſolum terram, ſed & cælum Hebr.12.g.

H A B A C.

1 b Videte contemptores, & admiramini, & diſperdimini: quia opus operor ego in diebus veſtris Actor.13.f.

2 a Juſtus autem ex fide vivit Roman.1.c. Gal.3.b.

N A H U M.

1 d Quam ſpecioſi pedes evangelizantium pacem Rom. 10.c.

Z A C H A R.

8 c Loquimini veritatem unuſquiſque cum proximo ſuo Epheſ.4.f.

9 b Ecce rex tuus venit Matt.21.Joan.12.b.

12 e Et acceperunt triginta argenteos Matth. 27.a.

12 e Videbunt in quem compunxerunt Joan. 19.g.

13 c Percutiã paſtorẽ Matth.26.c.Marci 14.b.

M A L A C H.

1 a Jacob dilexi, Eſau autem odio habui Rom.9.c.

3 Ecce ego mitto angelum meum Matth.11. b.Marc.1.a Luc.7.d.Joan.1.c.

4 b Ipſe eſt Elias qui venturus erat Matt.11.b.

4 b Quid eſt quod ſcribæ dicunt, quod Eliam oporteat primum venire Matth.17.b. Marc.19.b.

4 b Ut convertat corda patrum in filios Luc.1.b.

HEBRAI-

HEBRAICORVM,

CHALDÆORVM,

Græcorumque Nominum interpretatio.

Aron, Mons sive montanus.
Abba, Pater, Syrum est verbum.
Abbarim, Transitus plur. num. sive transeuntes.
Abdemelech, Servus regis.
Abdenago, Servus claritatis.
Abdias, Servus Domini.
Abdon, Servus.
Abel, per aleph, Luctus, Civitas.
Abel, per he in principio, Vanitas, filius Adam.
Abessalom, Pater pacis.
Abia, Pater Domini.
Abiathar, Pater excellens.
Abigail, Pater exultationis.
Abimelech, Pater rex.
Abinadab, Pater spontaneus.
Abisag, Patris ignorantia.
Abner, Patris lucerna.
Abra, Ancilla, Græcum verbum.
Abram, Pater excelsus.
Abraham, Pater multitudinis.
Absalom, Pater pacis.
Acan, Tribulatio.
Accaron, Sterilitas.
Achab, Frater patris.
Achaia, Dolor, vel tristitia.
Achaz, Apprehendens, sive possidens.
Achimelech, Frater meus rex.
Achitob, Frater bonitatis.
Adam, Homo, sive terrenus, aut Rufus.
Adon, Dominus, aut basis.
Adonai, Domini mei, numero multitudinis, unum est ex nominibus Dei, quod interpres aliquando posuit pro nomine Dei tetragrammaton.
Adonias, Dominator Dominus.
Ægyptus, Angustiæ, sive tribulationes. Hebraice, Misraim.
Æneas, Laudatus.
Æthiopia Græce, ardorem significat. Hebraice Cus dicitur, id est nigredo vel nigra.
Agabus, Locusta.
Agag, Tectum.
Agar, Peregrina.
Aggæus, Festivus.
Ahod, Laudans.
Alexander, Auxiliator virilis.
Alexandria, Hebraice dicitur No, quod Interpretatur crudum, sive irritatio.
Alleluia, Laudate Dominum.
Amalec, Populus lambens.
Amam, Mater, Timor eorum.
Aman, Conturbans.
Amana, Fides sive veritas.
Amasai, per aleph, Fortis vel robustus.
Amasai, per ain, Populi munus.
Amalech, Rex.
Amen, Fiat, efficiatur, aut firmum sit.
Aminadab, Populus Spontaneus.
Ammon, Populus ejus.
Amnon, Fidelis, aut verax.
Amorrhæi, Amari, Rebelles.
Amos, per aleph, Fortis pater Isaiæ.
Amos per ain, Oneratus, unus ex duodecim Prophetis.
Amri, per aleph, Amarus, vel loquens.
Amri, per ain, Manipulus vel dominium, Princeps militiæ Israeliticæ.
Anania, Nubes Domini.
Anathoth, Responsiones, sive cantica.
Andreas, Fortissimus.
Anna, Gratiosa, sive misericors.
Antiochia, pro vehiculo.
Africa Hebraice Pul dicitur, id est, casus vel ruina, Isaiæ 66. 34.
Africa, Nahum 3. 9. Put. Crassa, sive pinguis.
Apostolus, Missus, legatus.
Arabes, Vespertini. 2. Par. 26. 2.
Arabes, Psalm. 71. 15. Hebraice Saba, id est, conversio.
Aram, Celsitudo, Sublimitas.
Ararar, Maledictio tremoris.
Arbee, Quatuor.
Architriclinus, Princeps triclinij.
Areopagita, De Colle Martis.
Areopagus, Collis Martis.
Areuna, Arca, vel canticum.
Argob, Gleba, vel Glarea.
Armenia, Hebraice dicitur Ararat, Maledictio tremoris.
Arnon, Exultans.
Arphaxad, Sanans.
Artaxerxes, Lumen, sive maledictio.
Asaph, Congregans.
Aser, per samech, Vinctus, filius Caath.
Aser, per sin, Beatitudo, sive felicitas, filius Jacob.
Assuerus, Princeps & caput.
Assur, Insidians, sive beatus.
Astaroth, Greges sive divitiæ.
Athalia, Tempus Domino.
Athenæ, Sine cumulo.
Artalia, Augens vel Nutriens.
Ava, Iniquitas.
Axa, Adornata.
Azarias, Auxilium Domini.
Azor, Adjutor.
Azotus, Hebraice Asdod, Deprædatio.

B

Baal, Idolum, aut dominans.
Baal, Osee 10. 24. Arbel legendum, id est, pugnavit Deus.
Baalim, Idola, Dominantes.
Babel, Confusio, Commistio.
Bala, Inveterata, Turbata, ancilla Rachel, per he in fine.

Bala,

Bala, Deglutiens, Destruens, Urbs, per ain in fine.
Balaam, Vetustas populi.
Balac, Destruens.
Banajas, Filius Domini.
Barac, Fulgur,
Barachias, Benedicens Dominum.
Bar-jona, Filius columbę.
Barnabas, Filius consolationis.
Barsabas, Filius conversionis.
Barthimæus, Filius cæcus.
Bartholomęus, filius suspendentis aquas.
Baruch, Benedictus.
Barthuel, Filiatio Dei.
Batus, Mensura liquidorum.
Beel-phegor, Idolum hiatus.
Beel-zebub Idolum muscę.
Beera, Puteus.
Behemoth, Jumenta, Quadrupedia,
Bel, Vetustus.
Bela, Deglutiens, Destruens.
Belial, Perversus, Absque jugo.
Ben-ennom, Filius divitiarum suarum.
Benjamin, filius dexterę.
Ben-oni, Filius doloris mei.
Bera, Puteus.
Beresith, in principio: Sic vocatur primus liher legis.
Bersabee, Puteus juramenti.
Beth-abara, Domus transitus.
Beth-ania, Domus obedientiæ vel afflictionis.
Beth-aven, Domus vanitatis.
Beth-dagon, Domus frumenti.
Beth-el, Domus Dei.
Bether, Divisio.
Beth-lehem, Domus panis.
Beth-phage, Domus oris vallium.
Beth-phogor, Domus hiatus.
Beth-sabee, Domus juramenti, Civitas.
Beth-saida, Domus frugum.
Beth-same, Domus solis.
Bethul, Virgo.
Bezec, Fulgur.
Boanerges, vel juxta S. Hieronymum, Banereem, Filii tonitrui.
Booz, In fortitudine.
Borith, Herba in qua est acrimonia saporis.
Bosor, Munitio.
Bosra, idem.

C

Caath, Congregatio, Obtusio.
Cades Sanctitas.
Cain, Possessio, Possessus.
Caleb, quasi Cor.
Cana, Zelus, Æmulatio.
Cananæus, id est, ex Cana vico Galilææ.
Capharnaum, Ager pœnitentiæ.
Cappadoces, Hebraice, Caphthorim, id est, sphærulæ.
Cariath-iarim, Civitas silvarum.
Cariath-sepher, Civitas litterarum.
Carmel, Cognitio circumcisionis, vel agnus circumcisus.
Carthaginenses, Hebraice Tharsis, id est, Contemplatio gaudij.
Cedar, Nigredo, Tristitia.
Cedes, Sanctitas.
Cedron, Denigratus, Tristis.
Cephas, Petrus a petra, Syrum.
Cetura, Aromatizans.
Chæreas, Lætus.
Chaldæa, Hebraice Chasdim, id est, Quasi dæmones.
Cham, Calidus, Calor.
Chanaan, Mercator, Negotiator.
Charmel, idem quod Carmel.
Cherub, Quasi magister.
Chodchod, Jaspis.
Chorræi, Furores.
Christus, Unctus.
Chus, Æthiops.
Cin, Possessio, Emptio.
Cinoth, Lamentationes.
Cis, Durus, Stipula.
Cleophas, Gloria omnis.
Cœlesyria, Curva Syria.
Colossenses, Supplicio affecti.
Corban, Corbana, Donum, Oblatio.
Core, Calvus, Calvitium, per heth in fine.
Core, per aleph in fine, Vocans, Legens, 1. Par. 9. 19.
Corozaim, Hic est mysterium.
Cosbi, Mendax.
Cyprus, Pulchra.
Cyrus quasi miser.

D

Dagon, Frumentum.
Dalila, Paupertas.
Damascus, Sanguinis succus.
Damascus, 1. Reg. 16. b. Similitudo incendij, Heb. Dumesec.
Dan, Judicans, sive Judicium.
Daniel, Judicium Dei.
Darius, Requirens.
Damascus, Generationis procuratio.
Dathan, Ritus, Lex.
David, Dilectus.
Debora, Apes, Verbum.
Decapolis, Decem civitatum, (sub. regio.)
Diabolus, Criminator, Calumniator.
Diabolus, Habacuc 3. a. 4. Hebr. Reseph, id est, Volucris, Flamma.
Dibre hajamim, Verba dierum.
Didymus, Gemellus.
Dina, Judicium, vel Judicans.
Dionysius, Divinitus stillatus.
Dithalassum, Duo maria.
Doeg, Solicitus, Anxius.
Dor, Generatio.
Dura, Generatio, vel habitatio.

E

Ebal, Acervus vetustatis.
Ecclesiastes, Concionator.
Eden, Voluptas, Delicię.
Edom, Rufus.
Eglon, Vitulus.
Elcana, Deus zelotes.
Eleazar, Dei adiutorium.
Elchanan, Dei gratia sive misericordia.
Eliacim, Dei resurrectio.
Elias, Deus Dominus.
Eliezer, Dei adjutorium.
Elimelech, Deus meus rex.
Elisabeth, Deus juramenti.
Elisæus, Dei salus, Deus salvans.
Elle haddebarim, hæc sunt verba, sic incipit quintus liber Legis.
Elnathan, Deus dedit,

Emma-

Emmanuel, Nobiscum Deus.
Emmaus, Timens consilium.
Enac, Gigas, Torques.
Encænia, Renovatio, Dedicatio.
Ennom, Ecce illi.
Enos, Homo, vel Vir.
Ephraim, Frugifer, Crescens.
Ephraim, Hebraice Ephra, id est, Pulverulenta, sive Plumbea, 2.Reg.13.b.7.
Ephrata, Vbertas, sive Frugifera.
Ephron, Pulvis.
Esau, Faciens, Operans.
Esdras, Adjutor, Atrium.
Esther, Occulta, Absconditta.
Etam, Avis eorum.
Etham, Fortitudo eorum.
Eubulus, Prudens.
Ezechias, Fortitudo Domini.
Ezechiel, Fortitudo Dei.
Ezriel, Auxilium Dei.

G

Gabaa, Collis.
Gabriel, Vir Deus, aut Dei.
Gad, Felix, Accinctus.
Gadgad, Felicitas felicitatis, Accinctus exercitus.
Galaad, Abjectio.
Galaad, Acervus testimonii.
Galaræ, Lactantes.
Galgal, Rota, Revolutio.
Galilæa, Volubilis.
Gazer, Præcisio.
Gazophylacium, Ubi thesauri templi servabantur.
Gebal, Terminus.
Gedon, Conterens.
Gehenna, Vallis tristitiæ.
Gehennon, Vallis contristans.
Gelboe, Revolutio investigationis.
Gersom, Advena ibi.
Gerson, Exilium ejus.
Giblii, Termini.
Gihon, Pectus, Exitus.
Gog, Tectum.
Golgotha, Calvaria, ubi capita mortuorum reponuntur.
Goliath, Transmigratio.
Gomor, Genus mensuræ.
Gomorrha, Populus rebellis.
Græci, Hebraice, Jevanim, id est, Deceptores.

H

Habacuc, Luctator.
Hananias, Gratia Domini.
Haram, Destructus.
Havoth-jair, Oppida illuminationis.
Hebal, Acervus vetustatis.
Heber, Socius, Particeps, per heth in principio.
Heber, per ain, Transitus.
Hebræus, Transiens.
Hebron, Societas.
Hele, Oblatio.
Heliopolis, Hebraice dicitur On, id est, Dolor.
Henoch, Dedicatus.
Hermon, Destructio.
Hesron, Sagitta exultationis.
Heva, Viva, Vivens.
Hierapolis, Sacra civitas.
Hieronymus, Sacrum nomen.
Holofernes, Fortis dux.
Hor, Mons.
Horeb, Desertum.
Horma, Destructio.
Hur, Libertas.
Hus, Consilium.
Hymenæus, Carmen nuptiale.

I.

Iabel, Defluens.
Jabes, Siccitas, per sin in fine.
Iabes, Tristitia, per sade in fine.
Iacob, Supplantator.
Iahel, Ascendens, Damula.
Iahel, Vivit Deus.
Iairites, Illuminatus.
Iamini, Dextera, vel Dexter.
Iaphet, Dilatatus.
Iason, Sanans.
Iavan, Decipiens.
Iehabod, Vbi gloria, Væ gloriæ.
Idumæa, Rufa, Terrena.
Iebus, Conculcatio.
Iechonias, Præparatio Domini.
Iehu, Ipse, Existens.
Iehus, Tinea corrosus, per sin.
Iehus, 1. Paral.8.b.10. Consilians, per sade.
Iemini, Dextera, vel Dexter.
Iephthe, Aperiens.
Ierameel, Misericordia Domini.
Ieremias, Celsitudo Domini.
Iericho, Luna, Mensis.
Ierobaal, Impugnans idolum.
Ieroboam, Impugnans populum.
Ierosolyma, Visio pacis, Visio perfecta.
Ierusalem, idem.
Jesse, Ens, Existens.
Iesboe, Est vacuus.
Iesus, Hebraice Jehosua, Dominus salvator.
Iethro, Excellens.
Iezonias, Auscultatio Domini.
Iezrahel, Semen Dei.
Indus, id est, De India, Hebraice dicitur, Hodu, id est, Laudatio.
India, Job. 28. c. 13. Hebraice Ophir, id est, Civis.
Ioab, Paternitas, Habens patrem.
Ioachaz, Domini apprehensio.
Ioachaz, 2. Par.34.b.8. Apprehendens.
Ioachin, Domini præparatio.
Ioacim, Domini resurrectio.
Ioas, Diffidens, Desperans.
Ioas, Domini ignis, 4. Reg.11.d.21.Hebr.Jehoas,
Ioas, 1.Paral.7.b.8.& 27.d.28.Tinea corrosus, per ain.
Iob, Dolens, Gemens.
Ioel, Volens, Incipiens.
Iohanan, Gratiosus, Pius, Misericors.
Iohannes, idem.
Ionas, Columba.
Ionadab, Spontaneus.
Ionathan, Domini donum, filius Saul.
Ioram, Excelsus.
Iordanis, Fluvius judicii.
Iosaphat, Dominus judex.
Ioseph, Augmentum.
Ioseph, Psalm. 80. a. 2. Domini augmentum, Heb.Jehoseph.
Iosias, Ignis Domini.
Iosue, Dominus Salvator.

Isaac,

Isaac, Risus.
Isai, Munus, aut Ens.
Isai, 1.Paral.2.b.13. Vir meus.
Isaias, Domini salus.
Isboseth, Vir confusionis.
Iscariotes, Vir occisionis.
Ismahel, Exauditio Dei.
Israel, Prævalens Deo.
Issachar, Est merces Præmium.
Ithamar, Insula palmæ.
Iubileus, Buccina.
Iudas, Laudatio.
Iulius, Lanuginosus.

L

LAban, Albus, Candidus.
Lamech, Pauper, Humiliatus.
Lapidoth, Fulgura.
Lazarus, Dei adjutorium.
Lechi, Maxilla.
Leci, Lex
Levi, Copulatus.
Leviathan, Copulatio, Societas sua.
Lia, Laboriosa, Fatigata.
Libanus, Candidus.
Libya, Hebraice Lubim, Cor maris.
Lithostrotos, Lapidibus stratus.
Lot, Involutus, Colligatus.

M

MAacha, Attrita.
Maasias, Opus Domini.
Maceda, Incendium.
Madian, Judicium, Litigans.
Magdalena, Magnifica.
Magi, Sapientes, vel Philosophi.
Malachias, Nuntius meus.
Malalcel, Laudans Deum.
Malchus, Rex.
Mammona, Pecunia, Divitiæ.
Mamzer, De scorto natus.
Manahem, Consolator.
Manasses, Oblitus, Oblivio.
Manue, Requies.
Mara, Amara.
Mardochai, Amara contritio.
Maria, Exaltata, Amaritudinis mare.
Martha, Provocans.
Massa, Onus.
Maspha, Specula.
Mathusael, Mortem suam postulans.
Matthæus, Donatus.
Melchias, Rex Dominus.
Melchi-sedech, Rex justitiæ.
Melchi sua, Rex salvator.
Mesollam, Pacificus.
Mesopotamia, Regio sic dicta, quod duobus fluviis, Euphrate & Tigre ambiatur.
Micha, Pauper.
Michael, Quis sicut Deus?
Michæas, idem.
Michol, Quis omnia?
Miphiboseth, De ore ignominia.
Misael, Quis postulatus?
Misle, Proverbia nomen libri.
Misphat, Judicium.
Mna, Libra, Talentum.
Moab, De patre.
Moria, Amaritudo.
Mosa, Azymum, per fadc.
Mosa, 1.Paral.8.a.9.Onus.
Moyses, Attractus (sub. de aquis.)
Mysia, Scelesta.

N

NAaman, Pulcher.
Nabal, Stultus.
Nabo, Loquela, Prophetia.
Naboth, idem.
Nabuchodonosor, Planctus judicii.
Nachor, Raucus, Aridus.
Nadab, Spontaneus.
Nahasson, Coluber, Serpens.
Nahum, Consolator.
Naim, Pulcher.
Nathan, Donatus.
Nathanael, Donum Dei.
Nazaræi, Separati, Sanctificati.
Nazareth, Sanctificata, Separata. Si autem per tsade scribatur, Custodita vel Florida interpretatur.
Neapolis, Nova civitas.
Nehemias, Consolatio.
Nehustans, Æneum.
Nemrod, Rebellis.
Nepthali, Æquiparatio.
Ninive, Pulchra.
Noe, Cessatio, Requies.
Noema, Decora.

O

OBadias, Servus Domini.
Obed, Servus
Obed-edom, Servus hominis.
Ochozias, Apprehensio.
Odollam, Testimonium illis.
Og, Subcinericius panis.
Olla, Elevatio, Holocaustum.
Onam, Dolor.
Onana, Dolor, Iniquitas.
Onesimus, Vtilis.
Oolla, Tabernaculum.
Ophni, Pugnus, Pugillus.
Oreb, Corvus.
Osee, Salvator.
Oza, Fortitudo.
Ozias, Fortitudo Domini.
Oziel, Fortitudo Dei.

P

PAlæstina, Conspersa (sub. cinere.)
Paracletus, Consolator, Advocatus;
Parasceve, Præparatio.
Pascha, Transitus.
Pentateuchus, Quinque volumina.
Pentecoste, Quinquagesima (sub. dies.)
Petrus, Saxum, Petra.
Phacee, Aperiens.
Phanuel, Videns Deum.
Pharao, Dissipans.
Phares, Divisio, filius Judæ.
Phares per sin, 1.Paral.7.d.16. Eques.
Pharisæi, Divisi.
Phase, Transitus.
Phasga, Collis.
Philisthæa, Conspersa cinere.
Phinees, Facies confidentiæ.
Phogor, Hiatus.
Phul, Aphrica.
Pigmæi, Hebraice dicuntur Gamadim.
Probatica, Ovina, locus ubi pecora sacrificanda tenebantur.
Proselytus, Advena, Peregrinus.

Raab.

FINIS.

INDEX

INDEX BIBLICVS,

QVI RES EAS DE QVIBVS IN SACRIS BIBLIIS AGITVR,

Ad certa Capita, alphabeti ordine digesta, revocatas, summa brevitate complectitur.

IN hoc Bibliorum Indice, Candide Lector, primus numerus, libri caput denotat; proxime deinde sequentes usque ad hoc †, vel (si hoc signum non adsit) ad proximam usque sequentis libri citationẽ sunt versuum in eodem capite signatorum nota. Exempli gratia in voce AARON, *Exod. 4. 14. 16. 30 † 5. 1 † 6.13 † 7.1. 2. legendum est: Exod.cap.4.vers.14.vers. 16. & vers.30, Item cap.5.vers.1.cap.6.vers.13.cap.7. vers .1. & 2. Cum autem asteriscus seu stella in hunc modum (Lev.8 *.) numero apponitur, indicium est, rem de qua agitur, per plures versus in eo capite tractari: vel significat locum illum esse inter reliqua diligentius notandum. Porro si quod quaris in versu hìc notato contingat non adeo perspicue inveniri, tam aliquot ex propinquis versibus antecedentibus vel sequentibus tibi erunt perlustrandi. In librorũ nominibus ad faciliorẽ & certiorem distinctionem id observatum est, ut Eccle. Ecclesiasten, Eccli. vero Ecclesiasticum notes.*

com-

Exod.

12.

Bar-

C.

Crea-

Deus

Ebrie-

E

F

Fur-

Hypo-

fit

L.

M.

INDEX BIBLICVS.

O

OBed filius Booz ex Ruth, Ruth.4.17. Matth. 1.5.

Obediendum Deo eiusque præceptis, & quæ obedientibus sit constituta merces, Genes. 12. 4 † 17.9.23 † 22 * † 26. 5. Exod. 1. 17 † 15. 26 † 19.5 † 20.6 † 23. 22.25. Levit. 20.22 † 26.3.11. Deut.4.40 † 7 * † 11 * † 13.4 † 17. 15 † 18.15 † 24.8 † 27.10 † 28.1.12. Iosu.22.1.4. Reg.12.14 † 15 22.4. Regum, 10.30.2. Paral.7.17. Prov.1. 8.33 † 15.31. Isa.1.19 † 48.18 † 55. 2. Ierem.7.23 † 11.4 † 17.24 † 35 * Dan.3.16. Eccli.25.7.2. Mach.7. 30. Matth.4.19 † 7.24 † 8.21 † 15.3 † 17.5 † 25.3 Luc. 5.4 † 10. 16. Ioan. 2.7. Actor. 4. 19 † 5.32. Rom. 16. 19. Phil.2. 8. 12.1. Thess.4.3 † 5 18.1. Petr.1.22. Iacob.1.22.

Obedientia inferiorum erga superiores, vide Subditorum officium.

Oblatio omnis debet esse sine vitio aut macula, Lev. 1. 3 † 3. 1 † 22.19. Numer. 28. 3.31. Deut.13.21. Eccl.35.14. Ezech. 43. 23. Malach. 1.8.14.

Oblationes Deo gratæ cœlitus accenduntur, Genes.4.4 † 8.20 † 15.17. Lev.9.24. Iudic.6.21 † 13.19.3. Regum.18.38.1. Paral.21.26.2. Paral.7. 1.2. Mach. 1.22 † 2.10.

Oblationes quotidianæ, Exod. 29. 38. Num. 28.3.1. Esdr.3.2.

Oblationes propriorum filiorum, Levit. 18. 21 † 20.2. Deut.12.31 † 18.10. Iud.11.39.4. Reg. 3.27 † 16. 3 † 17.17 † 21.6.2. Paral.28.3. Psalm. 105.37. Isa.57.5. Ierem.7.32 † 19.5. Ezech.16.20. 36 † 20.31 † 23.37.

Oblationum convivia cum gaudio celebrabantur, Genes.31.46. Exod.18.12 † 32.6. Num.25 2. Deut.12 * † 27.7.1. Reg.1.4 † 9.12 * † 16. 5.1. Reg.15 12.3. Reg.1.9 † 3.15.1. Paral. 29 21.

Oblationes impiorum, Gen.4.3.1. Regum 15. 21. Psalm. 39. 7 † 49.7 † 50.18. Prov. 15.8 † 21. 27. Eccli.35.15. Isa.1.10 † 43. 23 † 61. 8 † 66.3. Ierem. 6.20 † 7.20 † 14.12. Oseæ 5.6 † 8.13 † 9 4. Amos 5.22. Mich.6.7. Malach.1.7.13. Matth.9. 13 † 22.7. Marc.12.33. Hebr.10.5.

Occidere. vide Homicidium.

Ochozias filius Ioram rex Iuda. 4. Reg.8.24. fugit in Mageddo à facie Iehu. & cæditur, 9. 27. habet sibi successorem Ioas regem, 1. Par. 3. 11.

Oculus simplex & rectus, Eccli.35.12. Matth. 6.22. Luc.34.31.

Oculus nequam, Genes.6.2. Prov.6.13. Eccles. 4.8. Eccli.14.8 † 31.34. Matth. 6.22. Marc. 7.22. Luc.11.34.1. Ioan.2.16.

Oculorum custodia quantopere sit necessaria ad vitandum peccata, Genes.3.6 † 6.12 † 34.2. † 38.15 † 39.7.2. Reg.11.2 * † 13.1. Prov.23.26.33. Eccli.9. 5.7. 8. 9.11 * † 25. 28 * † 41.25 † 42.12. Iudith 10.17.18 * † 12.16. Dan. 13.8 * Matth.5. 28.2. Petr.2.14.

Oculus mentis vel intellectus, Num. 24. 3. Deut.29.4. Isa.6.9. Luc.24.29 Actor.26.18. Ephes. 1. 18.

Odium. vide Invidia.

Odio habenda malitia, Psal.96.10 † 138. 21. Amos,5.15 † 6.8. Rom.12.9.

Offerre pro defunctis, 2. Mach.12.13.

Officium subditorum. vide infra Subditorum.

Og rex Basan cæditur, Numer.21.33. Deut.3.2 † 29.7 † 31.4. Psal.135.20.

Onesiphoro optat Paulus misericordiam, 2. Tim.1.16.

Onias summus sacerdos offert pro Heliodoro, 2. Mach.3.32. cæditur, 4.34.

Operum merita, & retributio seu merces, Psal.118.112. Prov.11.18. Eccli.36.18. Isa.3.10. Matth.5.12 † 10.42 † 16.27 † 25.34. Rom.2.6.1. Cor.15.28.2. Corint.5.10.2. ad Timotheum,4.8. Hebr.6.10 † 10.35 † 11.26. Iacob.2.24. Apocal. 20.7.8 † 22.12.

Opera mala Deo displicent, & pœnam merentur, Genes.3.11 † 4.7 † 6.3.5..7 † 7.4 † 9.6 † 11.4 * † 17.14 † 18.20 † 19. 11. 24.26 † 20.3 † 42.21 † 44.16. Exod. 3.9 † 7 * 8 * 9 * 10 * 11. * 12 * 14 * 20 * 21 * 22 * † 31.13 † 32.9.27. 28.33. Levitic. 10. 12. & deinceps per omnes sacræ Scripturæ libros.

Opera bona Deo grata sunt, & præmium merentur, Genes.4.4.7 † 5.24 † 6.8.9 † 8.20.21 † 20 7 † 22.16 * † 26.4.5 † 29. 32. Exod.1.20 † 20 * † 23.22.25. Levit.11.43.44.45. & sic deinceps per totam Scripturam.

Operari bene propter mercedem & retributionem licitum est, Psal.118.112. Matth.5.12.2. ad Timotheum,4.8. Hebr.11.26.

Non in quolibet Opere homo peccat, 2. Pet.1 10.1. Ioan.3.6.9 † 5.18.

Operum bonorum commemoratio, 4. Regum 20.3. Iob.6.2.3. Psalm. 17.21. 22.25 † 131.1. Isa. 38. 3.

Opera bona quæ sint. vide Bona opera.

Opera a nobis proximo exhibita tamquam sibi facta reputat Deus sive bona sint sive mala, Isaiæ 37.23. Ierem. 10.19. Zachar.2.8. Matth.25 40. Actor.9.5.1. Corinth.8.12.

Opiniones & cogitationes hominum frequenter sunt erroneæ, Levit.10.1. Num.15.39. Deut. 12.8 † 29.19.1. Reg.15.9.2. Reg.6.6. Prov. 12.15 † 14, 12 † 21.2. Isa. 5.21 † 7. 12 † 14. 15 † 55.8. Matth.3.14.16.22. Marc.8.32. Ioan.12.4 † 13.8.

Orare in nomine Iesu, Ioan. 14.13 † 15.16 † 16.23.26.1. Ioan.5.14.

Orare quemadmodum oporteat, frequenter ignoramus, Matth.20.20. Marc.10.35. Rom.8.26. Iacob.4.3.

Orare noctes & dies, Psalm.118.62. Luc.18.1. 1. Thess.3.10.1. Tim.5.5.2. Timoth.1.3.

Orare sine intermissione, Matth.7.7. Luc.11. 9 † 18.1. Actor.10. 2. Ephes.6.18. Coloss.4.2.1. Thess.5.17.

Orare ut fidei prædicatio successus habeat felices, Ephes.6.19. Coloss.4.3.2. Thess. 3.1.

Orare alium pro alio, Ierem. 42. 2. 20. Baruch.1.13.2. Mach.1.6. Ephes. 6. 18. Col.4.2.1. Thess.5.25.2. Thess. 3. 1. 1. Timot. 2.1. Iacob. 5. 16.

Orare pro inimicis, Num.16.22.46.2. Mach. 3. 33. Matth.5.44. Luc.6.28 † 23.34. Actor.7.60.

Orare Sanctos cum Christo regnantes. vide Sanctos.

Orare pro defunctis. vide Purgatorium.

Oratio quomodo, quando, cui & ubi fieri debeat, & quid petendum, Num.11.16.24. Deut.4. 7. Iudic.10.10.15.1. Regum,1.11.2. Reg.22.2.7.3. Reg.3.7. Isa.65.24. Amos,7.2. Eccli.35.26. Tobiæ 3.11 * Iudith.4.11. Matth. 6. 5.9 † 7.7. † 13.19 † 20. 20 † 21. 22 † 26. 38. Marc 11. 24 † 13. 33. Luc.11.2.9 † 18.1 † 22.40. Ioan.4.23 † 9.31 † 14. 13 † 15.7 † 16. 23. Actorum, 1. 14 † 2. 42 † 4.

Q

Rabba

R

RAbba obsidetur, 2.Reg.11.1 † 12.26.1.Par. 20.1.

Rabsaces Sennacherib archipincerna, 4.Reg. 18.17.Isa.36.37.

Rachel pascit oves patris sui, Genes.29.9.traditur Jacob in uxorem, 29.29.clam tollit idola patris sui, 31. 19. ob difficultatem partus periclitatur, 35.17.

Rahab exploratores missos in urbem Jericho, excipit hospitio, Ios.2.1.Jacob.2.25.servatur cum suis, Ios.6.17.23.

Rahab uxor Salmon, 1. Par.2.11.Matth.1.5.

Raphael Angelus Domini medicus & dux Tobiæ, Tob.5.5 † 6*.† 12.12.

Rationem Deo quisque pro se redditurus est, Matth. 12. 36 † . 18.23 † 25.31*.Rom.14. 12.2. Cor.5.10.

Razias Judæus gladio se interimit, 2.Mach. 14.37.41.

Razon adversarius Israelis, 3.Reg.11.23.

Rebecca filia Bathuelis, Genes.22. 23. uxor Isaac.24.50.parit geminos, 25.24.

Rechab pater Jonadab amici Jehu regis Israel, 4.Reg.10. 15.

Redimere novit Deus suos multis modis ex angustia, Genes.19*. Exod. 14*. † 18.8.1. Regum 23. 14. 26. 4. Regum 7*. 2. Paralip. 18. 31 † 20. 24. 1. Esdr. 8. 22. Psalm. 4. 9 † 90.9.Esther 7.5. Isa.41. 10 † 43. 1. Daniel,3.91 † 6.21.23. 2. Petr.2.9.

Refugii civitates, Exod.21.13. Num.35. 11 Deut.4.41 † 19.2.7.Ios.20*.3.Reg.1. 50 † 2.28.

Regeneratio. vide Homo.

Regeneratio est immutatio carnis in spiritum, Joan.3.5. carnalium affectionum in spiritalem affectum, Roman.8.5.13.infidelitatis in fidem, Joan.1.12.Galat.3.26.1.Joan. 5.1. innovatio mentis per Spiritum sanctum, ad Titum 3. 5. Galat. 4. 6. atque adeo carnalis naturæ in divinam naturam, 2.Petr. 1.4. Coloss. 2.11. ut qui mali fuimus, sanctificemur, 1. Corinth.6. 11.Ephes.5.8.

Regenerati interius, etiam exterius in novitate vitæ ambulabunt Rom.6*.†7.6†12.1.Eph. 4. 22. Coloss. 3. 9. 1. Corinth.5.7.2. Cor.5.15.1. Petr.4.1.

Reges quid facere, quidve fugere debeant. Deuteron.17.19. 1. Regum 8*. 3.Reg.2.2 † 10.9. 2.Paralip. 9. 1 † 19. 5. Sapient.6 *.† 9*.Job.34. 30.Psalm.2.10 † 100*.Prov.14.28 † 19.12 † 20.8 26 † 28.15 † 29.4.14 † 31.4 Jer. 22. 2. vide Superiorum officium.

Regnum Dei vim patitur. Mat.11.12. Luc.16. 16.Galat.5. 16.Apoc.2*.† 3*.† 21.7.

Regnum Dei spirituale, internum, & æternum, Genes. 49.10.Num.24.17.1. Reg.2.10 †7.9. 10.1.Paralip.18.11 † 29.2.4.Psalm.2.2.6† 9. 8†21 28†44.7†71.1†109*.†144.11.Isa.9. 6 † 11*.† 32. 16 † 40.9†42.1.Jerem.23.5.6 † 33*.Ezechiel.34. 23 † 37. 24. Daniel 2.44 † 4. 33†7.14.27†9.24.25. Osee 3.5. Mich.4.1.4 † 5.1.Zach.9.9.Matth.13*. Luc.1.28 † 12. 31. 32 † 22.29 † 23. 2. Joan.6. 14. † 12. 14. 34 † 18. 33. 36. 1. Tim.1. 17. Hebr. 1.8. † 2.9.

Relinquentes omnia propter Christum, centuplum recipient, Matth. 19. 29. Marc. 10. 29. Luc. 18. 29.

Reliquiæ & vestes sanctorum quam vim a Deo habeant, quidque per eas operetur, ut pallium Eliæ, 4. Reg.2. 14.ossa Elisei, 4.Reg. 13.21. fimbria Christi, Matth. 9.20 † 14. 36. sudaria Pauli, Act.19.12. umbra Petri, Act. 5.15.

Remittendum proximo in nos peccanti, Eccli. 28.8.Matth.5.23† 6.13 † 18.22.35.Luc.17.3. Ephes.4.32.Col 3.13.

Repudii libellus, Deuteron. 24. 1. Isa. 50. 1. Jerem.3,8.Malach.2.16.Matth.5.30†19.7.Marc. 10.4.

Respha concubina Saul, ad quam ingressus est Abner, 2.Reg.3 7.

custodit corpora eorum qui in crucem sublati erant, 21. 10.

Resurrectio mortuorum,& carnis ad gloriam facta mutatio, Exod.3.6.Job.14.13†19.26 † 21. 30.Isa.26.19†66.14. Ezech. 37. 1. 9. Dan.12.12. Ionæ 2.11.Soph. 3.8.4.Esdr.2.16†14.35.2.Mach. 7.9.14.23.Matth.22.23.31.Luc.20.35.Joan. 5.21. 28 † 6.39 † 11.24.Act.24.15.1.Cor. 15*.2. Cor.4. 14†*.Coloss.3.4.Phil.3.21.Thess.4.13.16.2.Tim. 2.11.Apoc.20.12.

Revelationes & visiones, Ios.5.13.4.Reg.17. 9.2.Machab.3.24 †5 .2†10.29 † 11.8.vide Apparitiones.

Roboam filius Salomonis, rex Juda constituitur, 3.Reg.12.1. deficit Israel a Roboam ad Jerobo a,12.19.præcipit ei Deus ne pugnet contra Israel, 2. Paral.11.2.oppugnatur a Sisac rege Ægypti, 12. 2. 9.

moritur, 3 Reg. 14. 31. regnat Abiam filius ejus. pro eo, 15.1.

Romani cum Judæis pacis & societatis fœdera ineunt, 1. Mach.8. 14.17.27† 12.1 † 14.17. 20.

Romanorum Gentilium laus, 1. Mach. 8. 2.9.

Romanorum Christianorum laus, Rom. 1.8.

Romanos destructuros Jerusalem & templum Domini, Num. 24. 24. Isa. 5. 26 † 6. 11. Dan.9.26 † 11.30.31.Luc.19.41†21.20.Joan. 11. 48.

Ruben primogenitus Jacob nascitur, Gen.29. 32. violat thorum patris sui, 35.22.dantur ob id primogenita ejus filiis Joseph. 49. 4.1.Par.5. 1. nititur fratrem suum Joseph liberare, Gen.37. 21.22. 29.

dicit patri, Duos filios meos interfice, si non reduxero Benjamin,42.37. filiis Ruben primo requies datur, Num.32*. Deut.3. 12 † 29. 8. Ios.1.12 † 13.23.cæduntur, 4.Reg.10.33.transferuntur ad terram Assyriorum, 15. 29. 1.Par. 5.26.

secundum prophetiam, Gen. 49.4.ædificant altare. Ios. 22. 10. dimicaverunt contra Agarenos, 1. Par.5.19.

Ruth Moabitis, Ruth. 1.4. accipit eam uxorem Booz, & parit Obed.4. 13. 1. Paral. 2. 12. Matth.1.5.

S

SAbbatum, Gen. 2.2. Exod. 16.23 † 20.8†23. 12†31.14.17†34. 21 † 35. 2. Levit. 19. 3 † 23. 3.11†25.4.Num. 15. 32†28. 6. Deuter. 5.12. Isa. 56.2.4†58.13 † 66.25. Jerem. 17. 21. 27. Ezech.

V

Z.

INDEX

INDEX EPISTOLARVM
ET EVANGELIORVM,

Quæ è Veteri & novo testamento excerpta, in Ecclesia Dominicis & aliis festis diebus leguntur, juxta Missalis reformationem ex decreto Sacrosancti Concilii Tridentini restituti Pii V. Pontificis Maximi jussu editi, & Clementis VIII. auctoritate recogniti.

Vuu   *Feria*

Feria quinta.

Epist. Ægrotavit Ezechias. Isa.38.
Evang. Cùm intrasset Jesus Capharnaum. Matt.8.

Feria sexta.

Epist. Clama, ne cesses. Isai.58.
Evang. Audistis quia dictum est antiquis. Matth.5.

Sabbato.

Epist. Si abstuleris de medio tui catenam. Isa.58.
Evang. cù serò esset factū, ad finē usq; capitis, Mar.6

Dominica prima in Quadragesima.

Epist. Hortamur vos. 2.Cor.6.
Evang. Ductus est Jesus in desertum. Matth.4.

Feria secunda.

Epist. Ecce ego requiram oves. Ezech.34.
Evangel. Cùm venerit filius hominis in majestate sua. Matth.25.

Feria tertia.

Epist. Quærite Dñm, dum inveniri potest. Isa.55.
Evang. Cùm intrasset Jesus Jerosolymam. Matth.21.

Feria quarta Quatuor Temporum Quadragesima.

Epist. Ascendit ad me in montem, Exod.24.
Item alia Epist. Venit Elias in Bersabee Juda. 3. Reg.19.
Evangel. Magister volumus à te signum videre. Matth.12.

Feria quinta.

Epist. Factus est sermo Dñi ad me dicens. Ezech.18.
Evāg. Egressus Jesus secessit in partes Tyri. Matt.15.

Feria sexta Quatuor Temporum Quadragesimæ.

Epist. Anima quæ peccaverit, ipsa morietur. Ezech.18.
Evang. Erat dies festus Judæorum. Joan.5.

Sabbato Quatuor Temporum Quadragesimæ.

Epist. Quando compleveris decimam cunctatum frugum tuarum. Deut.26.
Item alia Epist. Si custodieritis mandata. Deut.11.
Item alia Epist. Orationem faciebant Sacerdotes. 2.Machab.1.
Itē alia Epist. Miserere nostri Deus omniū. Eccl.36.
Item alia Epist. Angelus Domini descendit cum Azaria. Dan.3.
Item alia Epist. Rogamus vos corripite inquietos. 1.Thess.5.
Evang. Assumpsit Jesus Petrū & Jacobū. Matt.17.

Dominica secunda in Quadragesima.

Epist. Rogamus vos & obsecramus in Domino Jesu. 1.Thess.4.
Evang. Assumpsit Jesus Petrū & Jacobū. Matth.17.

Feria secunda.

Epist. Oravit David Dominum, dicens, Dominus Deus noster qui eduxisti populum. Dan.9.
Evang. Ego vado & quæretis me. Joan. 8.

Feria tertia.

Epist. Factus est sermo Domini ad Eliam Thesbiten dicens, Surge & vade in Sarepta. 3. Reg.17.
Evang. Super cathedram Moysi. Matth.23.

Feria quarta.

Epist. Oravit Mardochæus ad Dominum Esther 13.
Evang. Ascendens Jesus Jerosolymam assumpsit duodecim discipulos suos secretò. Matth.20.

Feria quinta.

Epist. Maledictus homo qui confidit in homine. Hier.17.
Evang. Homo quidam erat dives. Luc. 16.

Feria sexta.

Epist. Dicit Joseph fratribus suis, Audite somnium meum. Genes.37.
Evangelium. Homo erat paterfamilias qui plantavit vineam. Matth.21.

Sabbato.

Epist. Dicit Rebecca filio suo Jacob. Gen.27.
Evang. Homo quidam habuit duos filios. Luc.15.

Dominica tertia in Quadragesima.

Epist. Estote imitatores Dei. Ephes.5.
Evang. Erat Jesus eiiciens dæmonium. Luc.11.

Feria secunda.

Epist. Naamā princeps militiæ regis Syriæ. 4.Reg.5.
Evang. Utique dicetis mihi hanc similitudinem. Luc.4.

Feria tertia.

Epist. Mulier quædam clamabat ad Elisæū. 4.Reg.4.
Evang. Si peccaverit in te frater tuus. Matth.18.

Feria quarta.

Epist. Honora patrē tuum, & matrem tuā. Exod.20.
Evangel. Quare discipuli tui transgrediuntur Matth.15.

Feria quinta.

Epist. Factum est verbum Domini ad me. Hier.7.
Evangel. Surgens Jesus de Synagoga. Luc.4.

Feria sexta.

Epist. Convenerunt filii Israel adversus Moysen. Num.20.
Evang. Venit Jesus in civitatem Samariæ. Joan.4.

Sabbato.

Epist. Erat vir in Babylone, Dan.13.
Evang. Perrexit Jesus in montem Oliveti. Joan.8.

Dominica quarta in Quadragesima.

Epist. Scriptum est quoniam Abraham, Galat.4.
Evang. Abiit Jesus trans mare Galilææ. Joan.6.

Feria secunda.

Epist. Venerunt duæ mulieres meretrices. 3.Reg. 3.
Euang. Prope erat Pascha Judæorum. Joan.2.

Feria tertia.

Epist. Locutus est Dominus ad Moysen dicens, Descende de monte. Exod.32.
Evang. Jam die festo mediante. Joan.7.

Feria quarta.

Epist. Sanctificabo nomen meum. Ezech. 36.
Item alia Epistola, Lavamini, mundi estote. Isa.1.
Evang. Præteriens Jesus vidit hominē cæcū. Joan.9.

Feria quinta.

Epist. Venit mulier Sunamitis ad Elisæum. 4.Reg.4.
Evang. Ibat Jesus in civitatem, quæ vocatur Naim. Luc.7.

Feria sexta.

Epist. Ægrotavit filius mulieris matris familias. 3. Reg.17.
Evang. Erat quidam languens Lazarus. Joan.11.

Sabbato.

Epist. In tempore placito exaudivi te. Isai.49.
Evang. Ego sum lux mundi. Joan.8.

Dominica de Passione.

Epistola, Christus assistens pontifex. Heb.9.
Evāg. Quis ex vobis arguet me de peccato? Joan.8.

Feria secunda.

Epist. Surge & vade in Niniven. Jonæ 3.
Evāg. Miserūt principes & Pharisæi ministros. Joa.7

Feria tertia.

Epist. Congregati sunt Babylonii ad regem. Dan.14.
Evang. Ambulabat Jesus in Galilæam. Joan.7.

Feria quarta.

Epistola, Loquere ad universum cœtum filiorum Israel. Levit.19.
Evangel. Facta sunt Encænia in Jerosolymis. Joan. 10.

Feria quinta.

Epist. Oravit Azarias Dominum. Dan.3.
Evang. Rogabat Jesum quidam Pharisæus. Luc.7.

Feria

Feria sexta.

Epist. Dixit Hieremias, Domine, omnes qui te derelinquunt, confundentur. Hier. 17.
Evang. Collegerunt Pontifices & Pharisæi concilium. Joan. 11.

Sabbato.

Epist. Dixerunt impii Judæi ad invicem. Hier. 18.
Evang. Cogitaverunt principes sacerdotū. Joan. 11.

Dominica in Palmis.

Post benedictionem Palmarum.

Epist. Venerunt filii Israel in Elim. Exod. 15.
Evangelium, Cùm appropinquasset Jesus Jerosolymis, Matth. 21.

Ad Missam.

Epist. Hoc enim sentite. Phil. 2.
Evang. Passio Domini secundum Matthæum. 26.

Feria secunda majoris Hebdomadæ.

Epist. Dominus meus aperuit mihi aurem. Isai. 50.
Evang. Ante sex dies paschæ. Joan. 12.

Feria tertia majoris Hebdomadæ.

Epist. Dixit Hieremias, Domine demonstrasti mihi. Hier. 11.
Evang. Passio Domini nostri secundùm Marcū. 14.

Feria quarta majoris Hebdomadæ.

Ep. Dicite filiæ Siō, Ecce Salvator tuus venit. Isa. 62.
Alia Epist. Dñe quis credidit auditui nostro? Isa. 50.
Evang. Passio Domini secundùm Lucam. 22.

Feria quinta in Cœna Domini.

Epist. Convenientibus nobis in unum. 1. Cor. 11.
Evang. Ante diem festū Paschæ sciens Jesus. Joa. 13

Feria sexta in Parasceue.

Epist. In tribulatione sua manè consurgent. Osee 6.
Alia Epistola, Dixit Dominus ad Moysen & Aaron in terra Ægypti. Exod 12.
Evang. Passio Domini secundùm Joannem. 18. & 19

Sabbato sancto.

Epistola, Si consurrexistis cum Christo. Coloss. 3.
Evang. Vespere autem sabbati. Matth. 28.

Dominica Resurrectionis Domini.

Epist. Expurgate vetus fermentum. 1. Cor. 5.
Evang. Maria Magdalene & Jacobi & Salome. Marc. 16.

Feria secunda.

Epist. Stans Petrus in medio plebis dixit, Viri fratres. Act. 10.
Evang. Duo ex discipulis Jesu ibant. Luc. 24.

Feria tertia.

Epist. Surgens Paulus & manu silentium indicens. Act. 13.
Euang. Stetit Jesus in medio discipulorum suorum. Luc. 24.

Feria quarta.

Epist. Aperiens Petrus os suum dixit, Viri Israelitæ. Act. 3.
Evang. Manifestavit se iterùm Jesus. Joan. 21.

Feria quinta.

Ep. Angelus Domini locutus est ad Philippū. Act. 8.
Evang. Maria stabat ad monumentū foris. Joan. 20.

Feria sexta.

Epist. Christus semel pro peccatis nostris. 1. Pet. 3.
Evang. Undecim discipuli abierunt in Galilæam. Matth. 28.

Sabbato in Albis.

Epistola. Deponentes omnem malitiam. 1. Pet. 2.
Evang. Una sabbati Maria Magdalene venit manè. Joan. 20.

Dominica in Albis in octava Paschæ.

Epist. Omne quod natum est ex Deo vincit. 1. Joa. 5.
Evang. Cùm esset serò die illa. Joan. 20.

Dominica secunda post Pascha.

Epist. Christus passus est pro nobis. 1. Pet.
Evang. Ego sum Pastor bonus. Joan. 10.

Dominica tertia post Pascha.

Epist. Obsecro vos tanquam advenas. 1. Pet. 2.
Evang. Modicum, & jam non videbitis me. Joan

Dominica quarta post Pascha.

Epist. Omne datum optimum. Jacob. 1.
Evang. Vado ad eum qui misit me. Joan. 16.

Dominica quinta post Pascha.

Epist. Estote factores verbi. Jacob. 1.
Evang. Amen amen dico vobis: si quid petieritis. Joan. 16.

In Rogationibus.

Epist. Confitemini alterutrū peccata vestra. Jacob. 5
Evang. Quis vestrum habebit amicum. Luc. 11.

In Vigilia Ascensionis.

Epist. Unicuiq; nostrum data est gratia. Ephes. 4.
Evang. Sublevatis Jesus oculis in cœlū, dixit. Joa. 17

In die Ascensionis Domini.

Epist. Primùm quidem sermonem feci. Act. 1.
Evang. Recūbentibus undecim discipulis. Marc. 16.

Dominica infra octavam Ascensionis.

Epist. Estote prudentes & vigilate in orationibus. 1. Pet. 4.
Evang. Cùm venerit Paracletus. Joan. 15.

Sabbato in vigilia Pentecostes.

Epist. Factū est cùm Apollo esset Corinthi. Act. 19.
Evangel. Si diligitis me, mandata mea servate. Joan. 14.

In Dominica Pentecostes.

Epist. Cùm complerentur dies Pentecostes. Act. 2.
Evang. Si qui diligit me sermonem meum servabit. Joan. 15.

Feria secunda.

Epist. Aperiens Petrus os suum dixit, Viri fratres. Act. 10.
Evang. Dixit Jesus Nicodemo, Sic Deus dilexit. Joan. 3.

Feria tertia.

Epist. Cùm audissent Apostoli qui erant Jerosolymis. Act. 8.
Evang. Amen amen dico vobis, qui non intrat per ostium. Joan. 10.

Feria quarta quatuor Temp. Pentecostes.

Epist. Stans Petrus cū undecim levavit vocē. Act. 2.
Alia Epist. Per manus Apostolorum fiebant signa. Act. 5.
Evang. Nemo potest venire ad me. Joan. 6.

Feria quinta.

Epist. Philippus descendens in civitatem Samariæ. Act. 8.
Evangel. Convocatis Jesus duodecim Apostolis. Luc. 9.

Feria sexta quatuor Temp. Pentecostes.

Epist. Exultate filiæ Sion, & lætamini in Deo vestro. Joel. 2.
Evang. Factum est in una dierum, & Jesus docebat. Luc. 5.

Sabbato quatuor Temp. Pentecostes.

Epist. Effundens spiritum meum, Joel. 2.
Alia Epist. Loquere filiis Israel, & dices ad eos. Lev. 2.
Alia Epist. Audi Israel quæ ego præcipio tibi. Deut. 26.
Alia Epistola, Si in præceptis meis ambulaveritis. Lev. 26.
Alia Epist. Angelus Domini descendit Dan. 3.

.Justificati ex fide pacē habeamus. Ro.5.
Surgens Iesus de Synagoga. Luc.4.
In festo sanctissimæ Trinitatis.
Epistola. O altitudo divitiarum. Rom.11.
Evangel. Data est mihi omnis potestas. Matth.28.
Dominica prima post Pentecosten.
Epistola, Deus Charitas est. 1. Joan.4.
Evang. Estote misericordes. Luc.6.
In solemnitate Corporis Christi.
Epist. Ego enim accepi a Domino. 1.Cor.11.
Evang. Caro mea vere est cibus. Joan.6.
Dominica secunda post Pentecosten quæ est infra Octavam Corporis Christi.
Epist. Nolite mirari, si odit vos mundus. 1.Joan.3.
Evang. Homo quidam fecit cenam magna. Luc.14.
In Octava Corporis Christi.
Epist. Ego enim accepi à Domino. 1.Cor.11.
Evang. Caro mea vere est cibus. Joan.6.
Dominica tertia post Pentecosten.
Epist. Humiliamini sub potenti manu Dei. 1. Pet.5.
Evang. Erant appropinquantes ad Jesum Publicani. Luc.15.
Dominica quarta post Pentecosten.
Epist. Existimo, quod non sunt condignæ. Rom.8.
Evang. Cùm turbæ irruerent in Jesum. Luc.5.
Dominica quinta post Pentecosten.
Epist. Omnes unanimes in oratione estote. 1.Petr.3.
Evang. Amen dico vobis nisi abundaverit. Matth.5.
Dominica sexta post Pentecosten.
Epistola, Quicunque baptizati sumus in Christo Jesu. Rom.6.
Evang. Cùm turba multa esset cum Jesu. Marc.8.
Dominica septima post Pentecosten.
Epist. Humanū dico propter infirmitatem. Rom.6.
Evang. Attendite a falsis prophetis. Matth.7.
Dominica octava post Pentecosten.
Epist. Debitores sumus non carni. Rom.8.
Evang. Homo quidā erat dives, qui habebat. Luc.16.
Dominica nona post Pentecosten.
Epist. Non simus concupiscentes malorū. 1.Cor.10.
Evang. Cùm appropinquaret Jesus Jerusalem, videns. Luc.19.
Dominica decima post Pentecosten.
Epist. Scitis quoniam cùm gentes essetis. 1. Cor.12.
Euang. Dixit Jesus ad quosdam qui in se confidebant tanquam justi. Luc.18.
Dominica undecima post Pentecosten.
Epist. Notum facio vobis Evangelium. 1. Cor.15.
Evang. Exiens Jesus de finibus Tyri. Mar.7.
Dominica duodecima post Pentecosten.
Epist. Fiduciam talem habemus. 2. Corint.13.
Evāg. Beati oculi, qui vidēt quæ vos videtis. Luc.10.
Dominica decimatertia post Pentecosten.
Epistola, Abrahæ dictæ sunt promissiones, Gal.3.
Evang. Dum iret Jesus in Jerusale transibat. Luc.17.
Dominica decimaquarta post Pentecosten.
Epistola, Spiritu ambulate. Galat.5.
Evang. Nemo potest duobus dñis servire. Matth.6.
Dominica decimaquinta post Pentecosten.
Epist. Si spiritu vivimus. Galat.5.
Evangel. Ibat Jesus in Civitatem, quæ vocatur Naim. Luc.7.
Dominica decimasexta post Pentecosten.
Epist. Obsecro vos ne deficiatis. Ephes.3.
Evangelium. Cùm intraret Jesus in domum cujusdam principis. Luc.14.
Dominica decimaseptima post Pentecosten.
Obsecro vos ego vinctus in Domino.
Evangelium, Accesserunt ad Jesum Pharisæi, & interrogavit. Matth.22.
Feria quarta Quator Temporum Septembris.
Epist. Ecce dies veniunt. Amos 9.
Alia Epistola, Congregatus est omnis populus, Nehem. vel 2.Esdr.8.
Euang. Respondens unus de turba. Mar.9.
Feria sexta quatuor Temporum Septembris.
Epist. Convertere Israel ad Dominum. Osee 14.
Evang. Rogabat Jesum quidam Pharisæus. Luc.7.
Sabbato Quatuor Temporum Septembris.
Epist. Decimo die mensis hujus septimi. Levit.23.
Alia Epist. A quinto decimo die mensis septimi. Levit.23.
Alia Epistola, Domine Deus noster. Mich.7.
Alia Epist. Factum est verbum Dñi ad me. Zach.8.
Alia Epist. Angelus Dñi descēdit cū Azaria. Dan.3.
Alia Epist. Tabernaculū factum est primum. Heb.9.
Evang. Dicebat Jesus turbis similitudinem hanc: Arborem fici habebat. &c. Luc.13.
Dominica decima octava post Pentecosten.
Epist. Gratias ago Deo meo semper pro vobis. 1 Cor.1.
Evāg. Ascēdēs Jesus in naviculā trāsfretavit. Matt.9.
Dominica decima nona post Pentecosten.
Epist. Renovamini spiritu mentis vestræ. Ephes.4.
Evang. Simile factum est regnum celorum homini regi qui fecit nuptias filio suo. Matth.22.
Dominica vigesima post Pentecosten.
Epist. Videte quomodo caute ambuletis. Ephes.5.
Evang. Erat quidam regulus. Joan.4.
Dominica vigesima prima post Pentecosten.
Epist. Confortamini in Domino. Ephes.6.
Evang. Simile est regnū celorū homini regi qui voluit rationem ponere cum servis suis. Matth.18.
Dominica vigesima secunda post Pentecosten.
Epist. Confidimus in Domino Jesu. Philip.1.
Evang. Abeūtes Pharisæi consiliū inierūt. Matt.22.
Dominica vigesimatertia post Pentecosten.
Epist. Imitatores mei estote. Phil.3.
Evang. Loquente Jesu ad turbas, ecce princeps unus. Matt.9.
Dominica vigesimaquarta & ultima post Pentecost.
Epist. Non cessamus pro vobis orantes Coloss.1.
Evang. Cùm videritis abominationem desolationis. Mat.24.

PROPRIUM SANCTORUM.

30. Novembris. *In festo sancti Andreæ Apostoli.*
Epist. Corde enim creditur ad justitiam. Rom.10.
Evang. Ambulās Jesus juxta mare Galileę. Matt.4.
8. Decembris. *In Conceptione B. Mariæ Virginis.*
Epist. Dominus possedit me. Prov.8.
Evang. Liber generationis Jesu Christi. Matth.1.
21. Decembris. *In festo sancti Thomæ Apostoli.*
Epist. Jam non estis hospites & advenæ. Ephes.2.
Evang. Thomas unus ex duodecim. Joan.20.
17. Januarii. *In festo sancti Antonii Abbatis.*
Epist. Dilectus Deo & hominibus. Eccli.45.
Euang. Ecce nos reliquimus omnia. Matth.19.
20. Januarii. *In festo SS. Fabiani & Sebastiani.*
Epist. Sancti per fidem vicerunt regna. Heb.11.
Evang. Descendens Jesus de monte, stetit in loco campestri. Luc.6.
25. Januarii. *In Conversione sancti Pauli Apostoli.*
Epist. Saulus adhuc spirans minarum. Act.9.
Evang. Ecce nos reliquimus omnia. Matth.19.
2. Februarii. *In festo Purificationis Beatæ Mariæ Virginis.*
Epist. Ecce ego mitto Angelum. Malach.3.
Evang.

harifai, 1

recembris.

s populus,

e 9.
embris.
Dice 14.
is. Luc.7.
nicis.
Levi.23
s feptim

h. ..
e. Zach
na. Dan
um. Heb
cm has

oftem.
vobis.

vit. Mar
ji. 11.
Ephes.4
n homi
.
.
phes.5

en.

qui ve
ch.18.
i.11.

att.2
n.

cep

ecil
.1.
ano

eli.
.10
.24
at.

i.
i.
.2